„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

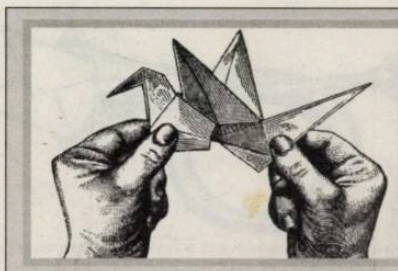

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie 8

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **360** ■ 6-12 ianuarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

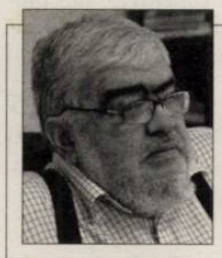

ANDREI PLEȘU

„Scrisoare deschisă către Ion Vianu“

pagina **3**

STELA GIURGEANU

„Unde cade vălul islamic al Turciei“

paginile **20-21**

Interviu cu

NORA IUGA

pagina **23**

Vedere din 2061 spre azi și ieri

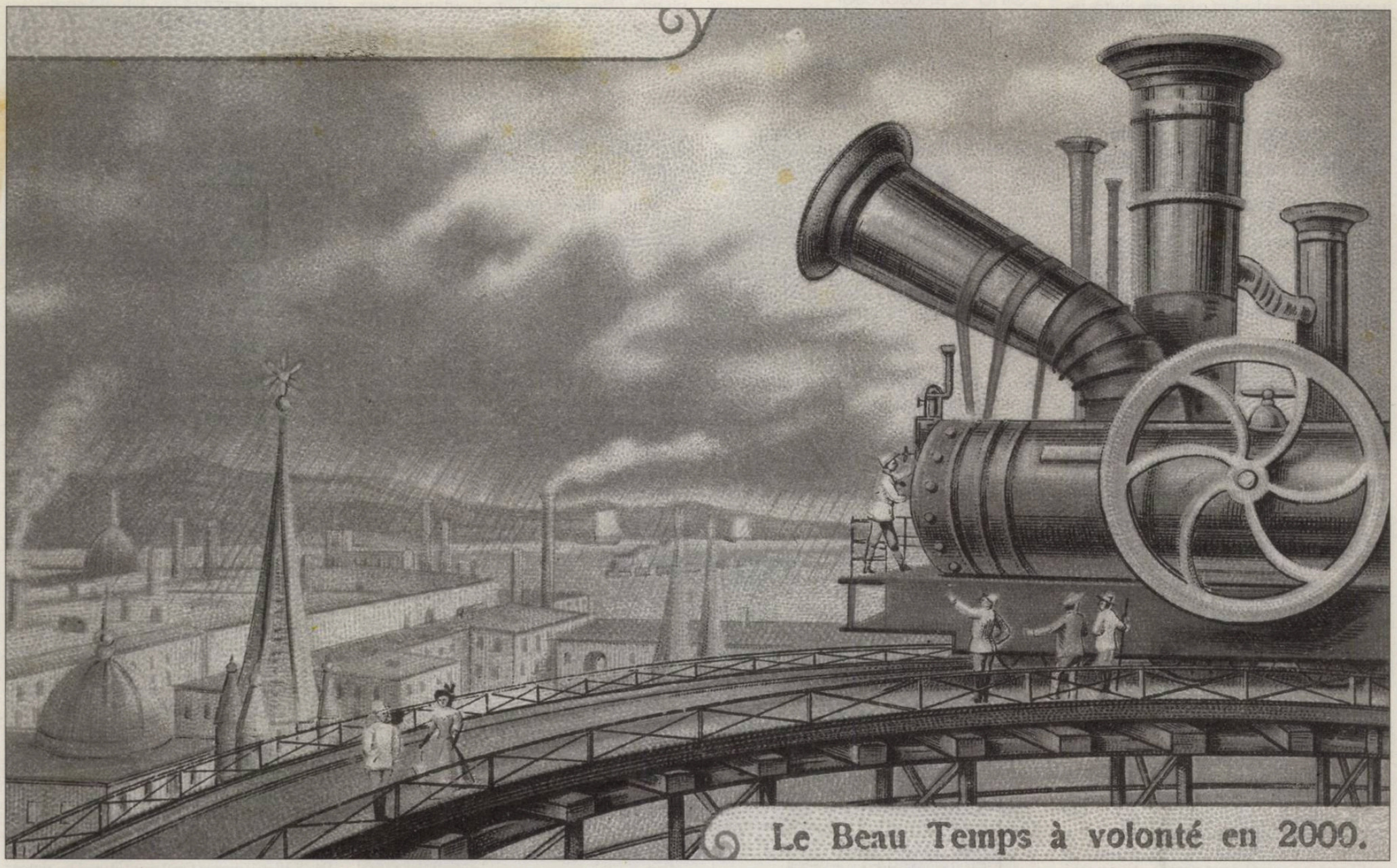

Le Beau Temps à volonté en 2000.

„Trecutul este doar trecutul unui început.“

H.G. WELLS

Redacția DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 București ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

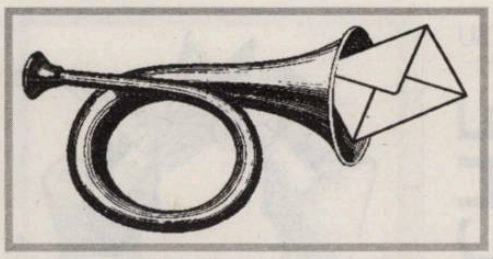

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

(IN)ACTUALITĂŢI

Singurătatea unui zgomot

În universul matematicii există un obiect care fascinează prin simplitate şi eleganţă: zgomotul alb. Deşi puţini au avut norocul să-l observe în captivitate, într-o reprezentare grafică aproximativă realizată cu ajutorul computerului, cred că foarte mulţi au avut prilejul să-l perceapă la nivel auditiv. Pe vremuri, în aproape orice casă se putea găsi un aparat de radio cu tranzistori, iar în periplul de la postul ce trasmitea *Fotbal minut cu minut,* la Europa Liberă, erau multe frecvenţe unde singurul semnal era un fîşîit monoton, ilustrarea acustică a zgomotului alb.

Specie relativ larg răspîndită, din aceeaşi familie cu mai exoticele zgomote roz sau maro, zgomotul alb pare a fi conceptualizarea potrivită pentru zbaterea cotidiană a vieţilor multora dintre noi, cu suişuri şi coborîşuri, cu aspiraţii şi deznădejdi, cu zbucium sufletesc care sfîrşeşte inevitabil în neant.

Deşi acest obiect matematic conţine, ca potenţialitate, o sumedenie de alte obiecte nemonotone, care rup simetria staţionarităţii, el poartă cu sine toată demnitatea şi toate suferinţele singurătăţii. Încercarea de a-i pune alături un seamăn de-al său, cu care împarte doar apartenenţa la acelaşi regn matematic, nu dă naştere vreunui caracter puternic, care să perturbe ordinea uimitoare a oscilaţiilor antecesorilor.

Singurătatea a două zgomote necorelate dă naştere singurătăţii unui nou zgomot, la fel cum ciocnirea a două infinituri sfîrşeşte într-un infinit echivalent cu fiecare dintre infiniturile iniţiale.

Toate aceste gînduri năstruşnice m-au năpădit într-o friguroasă dimineaţă de sfîrşit de noiembrie, în vreme ce împărţeam aerul autobuzului 368 cu alţi trecători prin vămile citadine. Se înainta anevoie, maşinile se revărsau puhoi din toate direcţiile, timpul părea a se pierde în rotocoale cuantice, o toropeală plăcută ne învăluia pe neştiute.

Puteam simţi respiraţia celui din faţa mea, puteam auzi bătăile inimii frumoasei brunete din lateral; puteam, dar nimic nu se întîmpla, pentru că tot ceea ce spinteca atmosfera rece a cutiei metalice era un cor de zgomote, un cor asurzitor de ţipete mute ce nu ştiau unul de prezenţa celuilalt, nu creau rezonanţă şi îşi consumau atomic singurătatea.

Eram, de fapt, prizonierii unui ocean de singurătate născut din împletirea a zeci de zgomote individuale. Şi atunci mi-am dat seama că toată ţara asta poate fi asemuită cu un autobuz 368 ce huruducăie la fiecare cotitură a destinului; un autobuz ticsit cu zgomote însingurate, necorelate, a căror contopire duce doar la un agasant zgomot colectiv, a cărui monotonie nu poate da consistenţă unui proiect naţional.

Cîtă vreme nu vom ieşi din izolarea individuală şi vom continua să ne comportăm ca nişte biete zgomote albe, triste şi izolate, tot efortul nostru individual se va agrega într-un sublim zgomot sfîşietor, dar, fatalitate, cu rezultanta nulă.

Daniel Traian PELE
danpele@yahoo.com

AM ZÎMBIT LA...

Pour les connaisseurs :)

În miez de noapte, patul se zgîlţîie uşor cu tine. Se aude foşnetul unei pungi şi zgomot de obiect răsturnat, de sticlă spartă. Un clipocit ritmic, venit din bezna holului, te face să ciuleşti urechea. La lumina lunii se profilează pe pereţi două coarne. Nişte ochi strălucesc ciudat undeva, sus, pe raftul bibliotecii. O umbră mică, neagră se apropie încet de patul tău. Dar, în loc să faci tahicardia de rigoare, te întorci pe partea cealaltă. Mulţumită de escapada nocturnă, pisica se întinde lîngă tine şi începe să toarcă.

Eugenia TUDOSE
eugeniatudose@yahoo.com

album dilematic A. Botez

NR. 357

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Cînd Cenuşăresei i s-au furat papucii“

Evocarea profesorului de istorie

Mi-a plăcut istoria de mic, primul meu roman citit a fost *Cei trei muşchetari,* după absolvirea clasei I, unde citeam fonetic numele faimoşilor eroi francezi, vă imaginaţi ce eforturi făceam? Am citit apoi cu nesaţ şi celelalte romane istorice ale lui Dumas tatăl, *Contele de Monte Cristo* etc. Tot ce privea istoria mi-era foarte apropiat.

Făcînd parte din aristocraţia olimpiadelor fizico-matematice şcolăreşti, la jumătatea anilor '60 am ales meseria de inginer, trădîndu-mi marea pasiune pentru istorie, dar alea erau vremurile!

Pasiunea a rămas, am devorat cărţile lui Fernand Braudel despre cum se analizează şi se vede istoria la firul ierbii, a oamenilor obişnuiţi. Cărţile lui Gheorghe Brătianu mi-au dovedit că un istoric care expune cu pasiune istoria neamului său poate fi şi un foarte elegant şi valoros scriitor.

Să mă scuze ceilalţi profesori de istorie, dar pe unul singur îl reţin, pe profesorul din cursul superior al Liceului „I.L. Caragiale“ din Ploieşti – Nicolae Simache.

Om înalt de cam 1,90, cu un nas proeminent coroiat, cu părul alb, se apropia de pensie cînd l-am avut profesor, celibatar, era cam neglijent îmbrăcat pentru că toţi banii îi cheltuia pe muzeele cu care a binemeritat Ploieştiul.

Nasul lui a devenit subiect anecdotic şi circula poezia: „La un colţ de stradă, apare un nas, / Hop şi nea Simache, dup-un sfert de ceas“.

Rămîn pentru viitor Muzeul Judeţean de Istorie care-i poartă numele şi Muzeul Ceasurilor. Locul primului muzeu, pe vremea aceea regional, se află în drumul meu spre Palatul Pionierilor din Ploieşti. Aşa că îl vizitam mereu şi mă semnam cu plăcere în cartea vizitatorilor. De asemenea, a iniţiat lucrări de arheologie pe situl de la Tîrgşor, Prahova.

Era un ardent patriot şi lecţiile lui erau înălţătoare probe de simţire românească. Dar avea îndeosebi o mare pasiune pentru locurile natale, era din Cosminele, Prahova. Din acest motiv, Ploieşti, judeţul Prahova, ocupa un loc central în preocupările sale.

Voi evoca două episoade amuzante, şi nu numai, din activităţile profesorului.

Profesorul Simache se lupta cu autorităţile comuniste pentru a nu schimba denumirile toponimice tradiţionale, invocînd tradiţia numelui Bucureşti, de la ciobanul Bucur, deci un om din popor. Aceasta este pe jumătate adevărat, pentru că majoritatea toponimiilor ţin de numele boierilor care au dat numele locurilor, lucru inacceptabil pentru comunişti.

Cînd venea vorba despre limba literară română, profesorul Simache evoca triunghiul geografic al formării acesteia, Braşov – unde diaconul Coresi şi-a publicat primele cărţi în limba română, Tîrgovişte – unde acelaşi a fondat o tipografie de carte românească, şi capitala Ţării Româneşti, Bucureşti – unde s-au tipărit multe cărţi în limba română. Aşa că idiomul limbii literare este cel mai apropiat de limba vorbită în această zonă. Da, dar – spunea profesorul – care-i centrul cercului circumscris acestui triunghi (profesorul se pricepea şi la geometrie!)? Păi, Ploieşti, că diaconul Coresi ar fi avut şi o vie la Bucov, lîngă Ploieşti. În concluzie, noi ploieştenii vorbim cea mai curată şi literară limbă românească! Frumos, nu-i aşa?

Joe NEGUT
joenegut@gmail.com

NR. 356 ŞI 357

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Specialiştii“, şi articolul lui Andrei Manolescu, „Specialişti în jurnalism“

Anal-iştii

De la o vreme, nu mai poţi nici să deschizi televizorul, că pe unele canale mai „vocale“ *(nomina odiosa!)* dai, vrei-nu vrei, peste nişte dătători profesionişti cu părerea.

De la tinerei cu caş la gură, pînă la persoane aparent serioase, aflate la vîrsta senectuţii, toţi sînt, conform propriei definiţii, ditamai Ajutoare ale Formatorilor-de-Opinie, adică mai pe scurt: *anal-işti!*

Nu ştiu alţii cum sînt, dar mie specialitatea asta (auto-)asumată de *anal-ist* îmi cam pute! Şi cred că (şi) datorită obedienţei acestora faţă de unii moderatori, nivelul fecaloplastiei practicat în direct pe micile noastre ecrane a crescut exponenţial!

Poate că am prejudecăţi sau poate că greşesc, dar majoritatea mi se par a fi nişte „Neica Nobody“ care n-au nici în clin, nici în mînecă cu premisele de căpătîi ale oricărei analize care se respectă, şi anume: solide cunoştinţe despre subiectul în cauză şi o absolută imparţialitate.

Putem să-i înţelegem că încearcă să ne vîndă umbra de raţă pe miros de varză, la cuptor, dar, dacă tot ne aburesc, s-o facă măcar respectînd antica regulă a celor 3C – adică să ne mintă coordonat, colectiv şi, mai ales, coerent.

Te-apucă mila cînd vezi anumiţi *anal*-işti cum se gudură pe lîngă Măria sa Moderatorul, doar-doar vor fi invitaţi şi pe la vreo emisiune viitoare, ca să ne delecteze cu alte găselniţe extrase din Putzul Gîndirii proprii sau din broşurile de popularizare ale apusei societăţi socialiste mai mult în lateral dezvoltate.

Şi dacă pe jurnalist îl mai putem înţelege că trebuie să stoarcă rating (şi) din lacrimi, muci şi alte fluide corporale – c-aşa-i fişa postului –, *anal-iştii* chiar că mă depăşesc: pe ei nu-i obligă nimeni să pozeze în *„homo universalis“,* că Renaşterea a trecut cam de multişor.

Şi să te faci de baftă în direct şi la o oră de vîrf nu mi se pare chiar cel mai dezirabil lucru de pe Pămînt.

Iar cine se expune în mod voluntar (şi eventual moca) luminii reflectoarelor, se expune în mod automat şi criticii celor de dincolo de micul ecran – după cum statul în ploaie implică şi udeala, şi guturaiul de rigoare!

Însă cînd o colecţionară profesionistă de poşete ca doamna T... poate deveni pe (prea) multe posturi Alfa şi Omega (Mama Omida pentru cei cu deficienţe de asimilare a limbilor, altele decît cea natală), posedînd Răspunsuri la toate Întrebările şi Păreri despre Orice, cunoştinţe datorate Studiilor Aprofundate şi Şcolii Vieţii (marca Oriflame) atunci nu putem spune decît: *„aşa ţară – aşa anal-işti!!!“*

Peter SZUGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.600 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

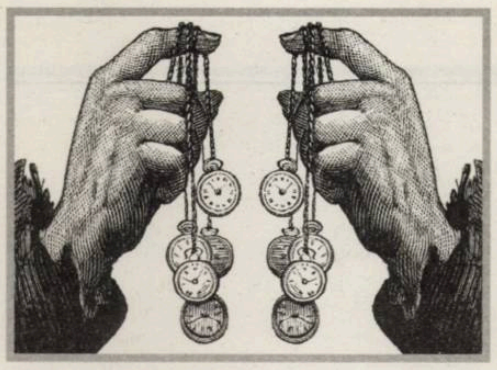

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Scrisoare deschisă către Ion Vianu

Carevasăzică, dragă Ion, m-ai dat la gazetă! În ce mă privește, cînd intru în divergență cu un prieten, prefer să-i dau un telefon. Sau să-i scriu, sau să-i trimit un mail. Pînă de curînd, și tu făceai așa. Ai recurs, sever, dar amical, la poșta electronică, fie cînd te-a deranjat opinia mea favorabilă despre cartea lui Liviu Bordaș, fie cînd, cu ani în urmă, te-a contrariat decizia mea de a da unor burse NEC numele lui Petre Țuțea. Vigilența ta, chiar dacă puțin panicardă, m-a mișcat. N-am simțit nici o clipă că suspectezi buna mea credință și că relația noastră e pusă în discuție. Prin gestul de acum te-ai situat însă *în afara* acestei relații: ai devenit judecătorul meu și al celorlalți nouă semnatari ai unei scrisori adresate Consiliului Național al Audiovizalului (v. articolul „Cine este conformist?“, în *Observator cultural,* 24 decembrie 2010). E motivul pentru care îți răspund tot public nu atît pentru a mă apăra, cît pentru că simt nevoia, încă prietenească, de a-ți livra, sincer, motivele unei stupori și ale unei dezamăgiri de natură să coloreze melancolic dialogul nostru de pînă acum.

Pasajul cel mai năucitor al textului tău e acela din care rezultă că „cei zece“, condamnînd conformismul „corectitudinii politice“, trec de partea „celuilalt“ conformism, conformismul criminal al unei *„politique du pire“,* care „așteaptă“ dezastrul țării cu inevitabila lui consecință – totalitarismul. „De necrezut“ e ultimul cuvînt al articolului tău. Dar există ceva mai greu de crezut decît acest verdict prin care stigmatizezi de-a valma o mînă de oameni cumsecade, dizolvîndu-i în massa „cîtă frunză și iarbă“ (?!) a rasismului și antisemitismului autohton? Marie-France Ionesco și Toma Pavel susținînd Protocoalele Sionului? David Esrig și Lucian Pintilie adoptînd teoria complotului iudeo-masonic? Cristian Mungiu, Silviu Purcărete, Cristi Puiu și Corneliu Porumboiu – versiuni de camuflaj pentru Corneliu Vadim Tudor și Gigi Becali? Crezi cu adevărat că Liiceanu și cu mine visăm pogromuri? Putem fi, cu toții, suspecți de un asemenea „partizanat“? Cum reușești, totuși, să manevrezi cu atîta lejeritate ponciful perfid potrivit căruia orice rezervă față de extrema stîngă e cripto-legionară? Cum reușești să cazi la nivelul unui proces de intenție atît de rudimentar? Scrisoarea noastră spunea, în fond, două lucruri simple: 1) că un jurnalist nu poate fi urecheat că nu și-a beștelit invitatul pentru opiniile sale greșite și, mai ales, 2) că dacă el este urecheat, atunci aceeași urecheală trebuie aplicată și pentru excesul de sens contrar, implicînd apologia dictaturii comuniste. Protestam, cu alte cuvinte, împotriva dublei măsuri. Dacă Cristoiu nu are voie să privească tandru spre „calitățile“ lui Zelea Codreanu, atunci nici alții nu ar trebui să aibă voie să privească nostalgic spre „calitățile“ lui Ceaușescu sau ale unui cobzar al lui, din speța lui Adrian Păunescu. Ce e atît de scandalos în această exigență? De ce e ea „stîngace“? „De necrezut“? Din punctul tău de vedere, Eugenia Vodă ar fi fost absolvită dacă l-ar fi întrebat pe Cristoiu ce crede despre antisemitismul lui Codreanu. Naivitatea ta e înduioșătoare. Poți fi sigur că răspunsul împricinatului ar fi fost prompt (l-a și dat de altfel, în ziare, după incident): „Nu sînt de acord cu antisemitismul!“. După un astfel de răspuns, ai fi privit mai blînd drăgălașa lui imagine despre Căpitan?

Din păcate, sînt trei locuri în articolul tău pe care nu le pot legitima prin „naivitate“. Nu mă grăbesc să vorbesc de rea-credință sau de o stranie orbire hermeneutică, dar nici n-am la îndemînă calificative mai inocente. **A.** Pretinzi că scrisoarea noastră face o comparație vinovată între Zelea-Codreanu și Adrian Păunescu. Nu, Ion, ai citit cu o neatenție dușmănoasă. Comparația noastră era între Adrian Păunescu și Ion Cristoiu! Ne refeream la art. 47 din Codul Audiovizualului, observînd că prezentarea apologetică a unui regim totalitar e socotită inadmisibilă în cazul Cristoiu, dar tolerabilă în cazul celor care, ca Păunescu, au slujit zgomotos un asemenea regim. Ceea ce nu înțelegem este de ce lăudătorii unui personaj blamabil din spectrul comunist sînt considerați mai puțin vinovați decît lăudătorii unui personaj blamabil din spectrul legionar. **B.** Pari să ne disprețuiești într-atît, încît ne iei și dreptul de a folosi corect limba română și te complaci în meschine observații de formulare. Ne reproșezi că spunem: „nu *discutăm*… opiniile *discutabile* ale lui Ion Cristoiu“. Păi, ori sînt discutabile, ori nu – zici tu, sigur pe dreptatea și pe gramatica ta. Dar în românește cuvîntul „discutabil“ a ajuns să însemne și nițeluș altceva decît „obiect de discuție“, „temă de dezbătut“. „Discutabil“ înseamnă „îndoielnic, contestabil, dubios“. Pot spune, deci: „Despre morala *discutabilă* a domnișoarei X nu vreau să discut“. Așa și noi, nu ne-am propus să discutăm despre opiniile discutabile ale lui Cristoiu. Cît trebuie să fii de pornit, ca să ne iei la bani mărunți, pentru asemenea gingășii stilistice? **C.** „Opiniile lui Ion Cristoiu sînt, *pentru unii dintre noi,* mai mult decît discutabile“ – scrie în „manifestul“ nostru. Aha! – jubilezi tu, încîntat să duci ancheta pînă la cele mai mici detalii. Deci unora dintre voi opiniile „în discuție“ vă plac! Ar fi interesant de știut cui anume? Dar răspunsul e simplu, dragul meu! Ia, rînd pe rînd, numele semnatarilor și judecă singur care dintre ei prezintă afinități cu invitatul dnei Vodă. Care dintre ei e compatibil cu opiniile rostite de ei. Știi bine că un text poate cuprinde un „noi“ generic, fără ca asta să trimită neapărat la autorul (sau autorii) lui. Dacă încep un articol spunînd: „Pentru unii dintre noi, iarna e un anotimp antipatic“, ai să crezi că „noi“ se referă la mine? Și ai să mă întrebi dacă nu cumva sînt schizofrenic de vreme ce sînt inclus în acest „noi“? Vezi, dragă Ion, la ce nivel am ajuns? Cum să nu mă smintesc cînd constat că, pornind de la răstălmăcirea trivială a acestui „noi“, ești gata să presupui că, pentru unii din semnatarii scrisorii noastre de protest, Cristoiu e un exponent plauzibil și că, deci, pentru aceiași, „reabilitarea“ lui Codreanu nu e de exclus!

La sfîrșitul unei recomandări pe care mi-ai solicitat-o pentru a intra în Uniunea Scriitorilor, mă declaram trist că te-am cunoscut prea tîrziu. Rămîn trist. Ar fi fost poate de preferat să mă limitez la cărțile tale și la portretul tău livresc. Nu mă descurc cu hățișul, enorm psihanalizabil, al portretului tău real.

Al tău, descumpănit,
Andrei

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

A obosit Europa?

Apărut relativ recent, *Presseurop.eu* reprezintă un model eficient de „presă continentală“. Publică articole în zece limbi (cehă, olandeză, engleză, franceză, germană, italiană, polonă, portugheză, română, spaniolă) și preia materiale din cele mai bune ziare și reviste ale țărilor europene. Sigur, în era Internetului pare de la sine înțeles că așa ceva este posibil și necesar. Există și alte portaluri sau reviste tipărite care fac cam același lucru. *Presseurop* are însă un alt tip de selecție a articolelor pe care le preia, construind un fel de „agendă europeană“. Cititorul își poate forma, astfel, o părere nu numai despre „circulația ideilor“ de-a lungul și de-a latul Uniunii Europene, dar și despre felul în care problemele comune europene se văd dintr-o țară sau din alta. Parcurgînd dosarele și sintezele realizate de redacție ori articolele preluate din diverse publicații, îți poți contura o imagine despre „europenitatea“ unui subiect sau unei teme. Cu alte cuvinte, poți găsi răspunsuri la întrebarea simplă, dar fundamentală – și mereu actuală – „ce au în comun țările Europei?“.

La sfîrșitul anului, redacția le-a solicitat cititorilor să voteze „principalul eveniment în Europa în 2010“, propunînd următoarele variante de răspuns: criza din zona euro; expulzarea romilor din Franța; progresul extremei drepte în Suedia și Olanda; oprirea circulației aeriene după erupția vulcanului Eyjafjöll; revelațiile Wikileaks; punerea în practică a politicilor de austeritate; alegerea lui David Cameron în Marea Britanie. Evenimentele sînt „amestecate“ – puteau fi, bineînțeles, selectate și altele –, iar cei care răspund nu alcătuiesc un eșantion reprezentativ, dar nu asta e important. Voturile exprimate (pe 30 decembrie erau aproape 1300) sînt un indiciu al felului în care oamenii percep semnificația *la nivel european* a evenimentelor. Majoritatea a votat criza din zona euro (47%). În schimb, alegerea lui David Cameron a fost percepută drept relevantă pentru Europa doar de vreo 20 de oameni. Cîte 5% au votat pentru expulzarea romilor și, respectiv, oprirea circulației aeriene, iar celelalte evenimente au „luat“ în jur de 14-15% din voturi.

Uniunea Europeană intră în 2011 cu tot felul de tinichele agățate de coadă.

Dacă privim în urmă, fiecare dintre aceste evenimente a fost amplu dezbătut în presa europeană. De fiecare dată s-a crezut că „Europa e în criză“ – cîte-o criză mai mică, desigur, dar căreia i s-a dat uneori aceeași importanță ca și crizei „celei mari și adevărate“. Fenomenul natural al erupției vulcanice, de pildă, a făcut să se vorbească despre „criza transportului aerian“ și a determinat măsuri ale Comisiei Europene. Cînd David Cameron a devenit premier, nu puțini au vorbit despre impasul construcției europene. Expulzarea romilor din Franța încă mai este dezbătută, și nu doar pentru problema în sine a minorității „fără țară“, ci și pentru implicațiile sale politice. Prezența tot mai consistentă a partidelor de extremă dreapta în politica unor țări recunoscute pentru toleranță și armonie socială (Olanda și Suedia) creează mai multă îngrijorare decît Frontul Național al lui Le Pen acum cîțiva ani, pentru că e un semnal al „molipsirii“ mediilor politice europene chiar și în state unde mai nimeni nu se așteaptă.

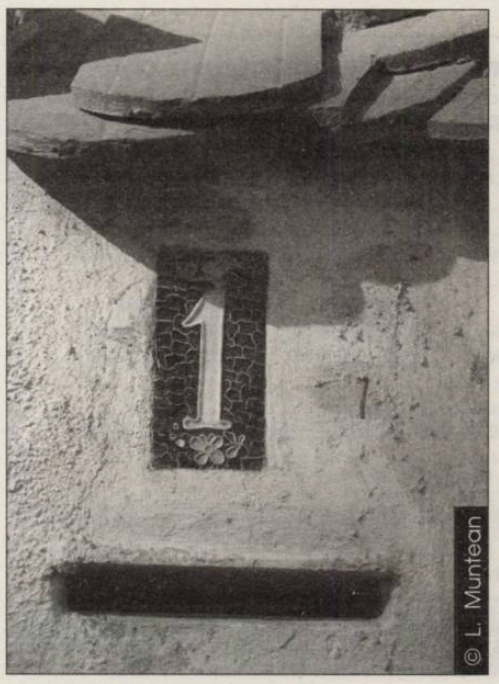

Bineînțeles că toate acestea au pălit în fața crizei din zona euro. Paradis al negocierilor, care se tot construiește cu îndîrjire de atîtea decenii, Uniunea Europeană intră în 2011 cu tot felul de tinichele agățate de coadă. Cea mai zornăitoare e teama că sistemul monetar european se va prăbuși. Ceea ce ar deveni o problemă a *lumii întregi,* nu doar a Europei. Într-un foarte interesant articol din *El País* (citit, desigur, pe *Presseurop),* Moisés Naím argumentează de ce „lumea are încă nevoie de Europa“: „Absența unei Europe influente și integrate ar fi o mare pierdere pentru restul lumii. Europa transmite restului lumii valori și exemple superioare celor care vin din orice altă regiune a globului“. Are dreptate. Doar că Europa pare obosită și tot mai puțin capabilă să-și urmeze *ea însăși* propriul exemplu.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Sobaru

Într-o seară liniştită de toamnă, într-o companie plăcută, într-unul dintre cele mai selecte cartiere bucureştene, o replică a doamnei ambasador m-a pus pe gînduri. Soţul său, reprezentantul diplomatic al Germaniei, organizase o cină pentru o mînă de ziarişti. Nu mai ţin minte în ce an eram şi nici care era subiectul general al conversaţiei. Tocmai admirasem arhitectura superbei vile din apropierea Arcului de Triumf, remarcasem puţinătatea obiectelor personale din interior şi aflasem că respectiva casă fusese retrocedată familiei celui care o construise (pare-se, unul dintre primii importatori de medicamente, fost însoţitor de tren pe ruta Bucureşti-Viena). Împreună cu domnul ambasador, comentam posibilitatea ca, în locul splendidei vile şi a curţii superbe, să apară încă un „bloculete“ de 4 etaje, la preţ exorbitant. Tocmai întinsesem mîna după paharul de coniac. Atunci s-au văzut pe cer, dinspre zona parcului Herăstrău, nişte artificii. Nu era nici o sărbătoare publică, astfel încît, la nedumerirea exprimată de doamna ambasador, am presupus că o fi vreo petrecere privată, o nuntă, un botez sau o reuniune de 20 de ani de la terminarea liceului. Am rămas uşor uimit de duritatea expresiei distinsei doamne. Nu putea să priceapă de ce se aruncă banii pe artificii, într-o manifestare lipsită, în opinia sa, de bun-simţ. Sincer, nu am priceput vehemenţa reacţiei. Erau nişte oameni care doreau să îşi sărbătorească (inclusiv cu artificii) bucuria legată de vreun eveniment fericit. „Indecent“ – a replicat doamna ambasador. „Cu banii ăştia se pot face multe alte lucruri cu adevărat utile.“

Apoi mi-a dat un exemplu. Domnia sa lucra ca voluntar într-o grădiniţă pentru copii cu autism. Făcea strîngere de fonduri, acorda asistenţă pihologică părinţilor, ajuta la documentarea despre cele mai noi terapii. „Admirabil“ – mi-am spus. Am petrecut restul serii aflînd tot soiul de amănunte despre efortul uriaş necesar recuperării, măcar parţiale, a copiilor cu autism.

După ce Adrian Sobaru a făcut gestul din Parlament, am ascultat reacţii, discuţii, comentarii. Nu vreau să fiu ipocrit. Am urmărit ce se vorbea pentru că îl cunosc relativ bine pe Adi. Am lucrat cu el ani de zile, la redacţia economică. Ne vedeam zilnic, prin anii '97-'98, atunci cînd a aflat care este diagnosticul primului născut. Era doborît. Ne-am uitat pe Internet (în vremea aia cred că nu exista nici măcar Wikipedia) şi i-am turuit puţinele lucruri pe care le ştiam despre autism, dintr-o fragilă cultură generală pe temă, căpătată din filme (*Rainman,* de exemplu) şi din almanahuri. „Sînt copii speciali, deficitul de capacitate de comunicare se compensează cu abilităţi neobişnuite, au o sensibilitate ieşită din comun, sînt cazuri multe de pictori geniali, profesori universitari de excepţie, scriitori nemaipomeniţi“. Ce mai! Încercam să ridic moralul colegului meu dezorientat total. Cred că îi făceau bine conversaţiile noastre, deşi recunosc că erau strict la nivelul „totul va fi bine, o să vezi“. Argumente serioase nu aveam.

Apoi, a început să se intereseze de grădiniţe speciale. A găsit una, îngrozitor de scumpă. O perioadă nu ne-am mai văzut. Am înţeles că s-a angajat ca şofer la grădiniţa respectivă, pentru a fi tot timpul cît mai aproape de fiul lui. De-abia după nişte ani a revenit în TVR. Am mai lucrat de cîteva ori împreună. Părea să fie bine. Un tip extraordinar de politicos, muncitor, foarte bun coleg. La orice filmare mergeai cu Adiţă, el căra valiza de „electrică“ (normal, asta era treaba lui), dar şi trepiedul operatorului sau bagajele unei colege, dacă mergeam în deplasare. Zîmbea tot timpul şi nu puteam să îl conving să mă (ne) tutuiască. Nu l-am auzit niciodată să vorbească urît sau să mai scape vreo expresie cazonă. Un tip foarte timid. Cînd am auzit că el a făcut gestul acela (numele lui a fost spus un pic mai tîrziu), nu mi-a venit a crede.

Mi-am dat seama că, în ultimii zece ani, nu l-am întrebat nici măcar o dată ce mai face fi-su, cum merge terapia sau dacă Mădălina (soţia lui) a găsit serviciu. Găseam mereu alte subiecte de conversaţie, uşurele, cît mai plăcute, aşa, ca nişte focuri de artificii.

Îmi pare rău.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăși 30 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioșcurile și librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția „Charlie Chaplin“	☐ 3 luni (98,99 lei)	☐ 6 luni (144,99 lei)	☐ 12 luni (231,99 lei)
Dilema veche + colecția „Teatrul românesc“	☐ 3 luni (97,40 lei)	☐ 6 luni (143,40 lei)	☐ 12 luni (230,40 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București.
*Colecțiile de DVD-uri pot fi contractate **doar** în contul Adevărul Holding. Acestea vor fi expediate în termen de 3 săptămâni de la confirmarea plății.*
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București), la OP 33 - CP 14, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEȘU

DILEMA VECHE *este cu voi de* **18 ANI!**

SĂPTĂMÂNAL DE TRANZIȚIE ■ www.dilemaveche.ro ■

Concurs
Dilema Ta

Vrem să știm cum vedeți voi revista care va dă de gîndit joi de joi, an de an!
Dilematicii cu simț artistic, pasionați de
FOTOGRAFIE, PICTURĂ sau **GRAFICĂ**,
sunt invitați să facă portretul revistei
DILEMA VECHE!

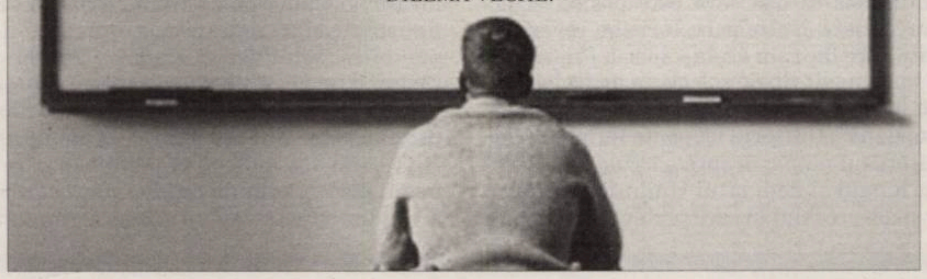

Trimite la adresa dilemata@adevarulholding.ro, până pe 14 ianuarie 2011 fotografia, grafica sau pictura ta, alături de nume și datele tale de contact și poți cîștiga unul dintre încîntătoarele premii:

3 CAMERE FOTO SAMSUNG	3 VOUCHERE REMBRANDT PENTRU	20 CURSURI DE PICTURĂ
NX100&Flash, ST600, ST80	**achiziționarea materialelor pentru pictură și desen**	**manuală pe porțelan oferite de Wagner**

VALOAREA TOTALĂ A PREMIILOR ESTE DE PESTE **8.000** EURO!

Premii oferite de SAMSUNG, WAGNER, REMBRANDT GRAPHIC CENTRE
Cu sprijinul asoum, HISTORY Istoria prinde viață

Mai multe detalii pentru participare pe
www.dilemaveche.ro

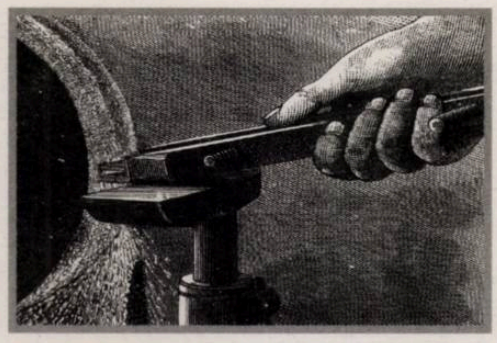

Jorge CASTAÑEDA

dezbateri politice

Puşca fără foc: probele indirecte

Se pare că zilele acestea toată lumea are acces la cîte un mesaj diplomatic – sau va avea în curînd, avînd în vedere că cele 250.000 de documente obţinute de Wikileaks conţin informaţii despre aproape fiecare ţară din lume. Pentru America Latină, Wikileaks a oferit pînă în prezent subiecte delicioase de bîrfă, dar şi informaţii substanţiale despre Brazilia şi Argentina; interesante sînt analizele de primă mînă privind Honduras, Bolivia şi Mexic, dar şi cîteva notiţe şocante privind politica locală şi relaţiile internaţionale.

N-au fost dezvăluiri extraordinare, dar mesajele, la care are acces oricine, permit cititorilor şi analiştilor să tragă cîteva concluzii preliminare despre cum priveşte administraţia Obama politica regională; despre atitudinea pe care o au liderii Americii Latine faţă de Statele Unite; despre calitatea diplomaţiei americane şi despre activitatea de strîngere a informaţiilor în acea parte a lumii.

Nimic personal, dar un nimic despre care se poate scrie foarte mult.

Au fost şi documente importante, deşi nu foarte multe. Unul dintre acestea, fără îndoială, este notiţa scrisă pe 24 iulie 2009 de Hugo Llorens, ambasadorul SUA în Honduras, imediat după lovitura de stat prin care preşedintele Manuel Zelaya a fost exilat. Trimisul american a prins esenţa faptelor petrecute, implicaţiile, şi a ştiut cum să ajute noua administraţie Obama să gestioneze într-un mod inteligent – şi diferit faţă de alte dăţi – una dintre primele crize cu care a avut de-a face în America Latină. O lovitură este o lovitură, ceva de neacceptat, şi, oricît de provocator ar fi fost Zelaya, singura poziţie pe care SUA o pot avea este revenirea sa, necondiţionată, la putere.

Un alt mesaj interesant, trimis pe data de 17 noiembrie 2009 de către Charles H. Rivkin, ambasadorul american în Franţa, se referea la competiţia dintre companiile franceze şi Boeing, pentru un contract în valoare de 10 miliarde de dolari, prin care să se furnizeze avioane avansate de luptă pentru Brazilia. Autorii au avut dreptate: preşedintele francez Nicolas Sarkozy a scos din mînecă toţi aşii pentru a finaliza afacerea, incluzînd suportul oferit preşedintelui brazilian, Luiz Inácio Lula da Silva, în chestiuni de interes personal, acceptarea condiţiilor tehnice, legale şi militare impuse de Brazilia firmelor franceze, în special producătorului de armament Dassault.

Probabil rapoartele sînt întocmite oarecum naiv, avînd în vedere omisiunea şi referirea la numeroasele zvonuri privind corupţia care însoţeşte acest contract (bineînţeles, diplomaţii americani ar fi putut menţiona aceste chestiuni în altă parte). Totuşi, putem afirma că Dessault şi Franţa vor cîştiga contractul – iar acest lucru va marca începutul decăderii influenţei pe care SUA o au în America de Sud.

Un alt bun exemplu de raport interesant se găseşte în mesajul trimis din La Paz, Bolivia, în data de 30 martie 2006, de către ambasadorul David Greenlee, raport în care sînt evidenţiate atît tensiunile dintre consilerii cubanezi şi venezueleni, şi personalul de securitate al preşedintelui Evo Morales, cît şi în cercul elitei format în jurul său. Deşi nu e o noutate, Greenlee a reuşit să atingă una dintre provocările actuale ale lui Morales – asigurarea loialităţii forţelor armate boliviene faţă de „revoluţia" sa şi principalul instrument prin care să realizeze acest lucru: suportul securităţii cubaneze şi venezuelene pentru descurajarea unei lovituri militare de stat.

Mai există apoi şi cazuri stridente sau iritante. Mesaje de la Managua, trimise între 2006 şi 2009, readuc în atenţia publică, în altă formă, dar fără multe modificări, poveşti mai vechi despre implicaţiile preşedintelui Nicaraguei, Daniel Ortega, în traficul de droguri, relaţii cu traficanţi ca Pablo Escobar, pivotul traficului cu cocaină, inclusiv videoclipuri în care pretinşi reprezentanţi sandişti descărcau cocaină din avioane în 1984, şi mărturii în afara registrelor contabile ale preşedintelui venezuelean, Hugo Chávez, prin care acesta l-ar fi sprijinit pe Ortega. Există de asemenea şi o anecdotă ciudată despre fostul campion mondial de box nicaraguan, Ricardo Mayorga, care a fost prins de securitatea sandinistă în timp ce viola sau hărţuia o tînără într-un hotel; potrivit acestui mesaj, Ortega ar fi recurs la şantaj, pentru ca Mayorga să împartă cu el cîştigurile din meciurile de box şi să-l susţină în campania electorală.

Nimic din aceste cazuri nu e din cale-afară de şocant; mai puţin, poate, sugerarea faptului că există încă mentalitatea unui Război Rece în ceea ce priveşte politica externă abordată de SUA în relaţie cu America Latină.

Asemănător, există un mesaj privind o tentativă de sponsorizare din partea Mexicului, pentru crearea unei „Organizaţii a Statelor Americane", organizaţie care ar exclude SUA şi Canada. Mesajul e plin pînă la refuz de o retorică precisă, dar excesivă, care aruncă în aer diplomaţia mexicană. Susţinerea creării unei „Comunităţi a Statelor din America Latină şi a Statelor Caraibelor", potrivit mesajului, ar fi logică, dacă vorbim de regiuni ce doresc supremaţia, precum Brazilia, dar este cumva absurdă pentru Mexic, care îşi susţine existenţa în proporţie de 90% (vorbim de turism – investiţii, turism – imigrare) în relaţii cu SUA şi Canada, depinzînd în acelaşi timp de suport american în lupta antidrog.

Obama s-a implicat în războiul drogurilor din Mexic încă din perioada anterioară administraţiei sale, iar acum se confruntă cu pericole despre care abia se vorbeşte la Washington, excepţie făcînd mesajele din Mexic. În ceea ce priveşte execuţia lui Arturo Beltrán Leyva, un stîlp al afacerii cu droguri, ambasadorul american Carlos Pascual a scris, spre finele anului, că „refuzul SEDENA" (secretariatul naţional al apărării) „de a precipita lucrurile, exprimă o aversiune faţă de asumarea riscurilor, aversiune ce a privat instituţia de o victorie categorică în războiul narcoticelor". Apoi descrie lipsa de cooperare dintre agenţiile de informaţii şi cele militare, susţinînd că mulţi oficiali americani şi mexicani se tem de scurgerea de informaţii către cartelurile de droguri.

Concluzia logică este evidentă: de vreme ce preşedintele mexican, Felipe Calderón, nu poate fi şi preşedinte şi ţar al drogurilor, pe bună dreptate şi logic imposibil, cum nu poate coordona zilnic interacţiuni între agenţii, locul vacant va fi ocupat de altcineva. Mai mult, el este ocupat de ambasada americană în Mexico City, prin diplomaţii de primă mînă care ar putea să fie şi ei surclasaţi de probleme.

Nu există probe directe în mesajele Wikileaks despre politica pe care SUA o antrenează vizavi de America Latină (cel puţin nu au fost pînă acum). Dar există un zăcămînt bogat de informaţii, confirmări, reflecţii şi învăţăminte, pe care regiunea îl va exploata în anii care urmează.

Jorge G. Castañeda, *fost ministru de externe al Mexicului (2000-2003), este în prezent un renumit profesor de Studii Politice şi Studii Latino-Americane, la Universitatea din New York.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Aur, smirnă şi tămîie

– două poveşti despre cadouri –

„...şi deschizînd visteriile lor, I-au adus Lui daruri..." (Matei 2, 11)

Prima. Prin 1906, undeva într-o garsonieră înghesuită a marelui New York (probabil), locuiau cu chirie de 8 dolari pe săptămînă dl James Dillingham Young şi soţia lui, Della. Se iubeau frumos şi asta îi făcea să treacă peste necazurile sărăciei tot mai apăsătoare, după ce venitul lui Jim coborîse de la 30, la 20 de dolari pe săptămînă. Jim, la 22 de ani, purta cu demnitate şi speranţă toate lipsurile. Venise iarna. Jim avea de multă vreme nevoie de un palton nou, pe care nu-l va avea încă cîteva ierni de atunci înainte, şi nu avea mănuşi defel, ceea ce se va putea rezolva, poate, iarna viitoare. În fine, Jim şi Della se aveau unul pe celălalt, dar aveau şi alte două lucruri de care erau mîndri. El avea un ceas de aur, moştenit de la tatăl său, care îl primise moştenire, la rîndu-i, de la bunic, iar ea avea părul lung pînă la podele, bogat şi atît de frumos încît cei care l-au văzut spun că, dacă îl lăsa despletit în lumina soarelui, splendoarea lui putea oculta toate bogăţiile reginei din Saba, la un loc. Şi a venit Crăciunul. Iarna, Crăciunul e inevitabil. Pentru a cumpăra un cadou iubitului de Jim, Della economisise luni de zile, din negocieri aproape ruşinoase cu băcanul, brutarul şi zarzavagiul, un dolar şi optzeci şi şapte de cenţi. Drept, zice cel de la care ştiu povestea: cu 20 de dolari pe săptămînă venit în doi, nu ajungi prea departe. Dar, Jim merită un dar de Crăciun. Înţelegînd că nu poate face multe cu un dolar şi optzeci şi şapte de cenţi, Della îşi vinde părul doamnei care face peruci. Pentru părul ei divin, primeşte 20 de dolari. Părul va creşte la loc, repede şi frumos, aşa că Della se precipită spre magazine. Găseşte cadoul perfect: un lanţ de platină, gros, dar simplu, sobru, exact ceea ce îi trebuia ceasului lui Jim. Îl cumpără imediat cu 21 de dolari. Revine acasă, cu restul de optzeci şi şapte de cenţi în buzunar. E bucuroasă. Abia aşteaptă să se întoarcă Jim acasă. Jim nu întîrzie niciodată, la 7 seara intră în meschina lor locuinţă şi Della este, de fiecare dată, fericită să-l îmbrăţişeze. O singură grijă avea: nu cumva Jim să nu o mai găsească frumoasă, acum, fără părul lung. La 7, Jim a intrat în casă. A privit-o cu oarecare stupefacţie. „Jim, te rog, nu te uita aşa la mine. L-am tăiat şi l-am vîndut pentru că nu aş fi putut petrece acest Crăciun fără să-ţi pot oferi un cadou. O să crească la loc, ai să vezi – nu te superi, nu? A trebuit s-o fac. Părul meu creşte foarte repede. Hai, spune *Merry Christmas* şi să fim fericiţi. Nici nu ştii ce cadou frumos ţi-am cumpărat." Jim este, pe mai departe, stupefiat. Pare a nu-i veni să creadă că Della şi-a tăiat părul. Scoate, cu gesturi incerte, un pacheţel din buzunarul paltonului său.

Copilul a cîntat ce a ştiut el mai frumos.

simţea văzîndu-i putea fi alinată numai de bucuria pe care Jim o va avea la vederea cadoului ei. „Oh, dar părul meu creşte repede, ai să vezi..." spune Della şi îl îmbrăţişează cald pe Jim. Apoi, îi arată lui Jim cadoul său. Lanţul de platină stă imperial pe palma ei, întinsă spre el. „Scoate ceasul tău, să-l punem la ceas, să vedem cum arată!" Jim se aşază pe canapea, cu mîinile pe ceafă: „Dell, hai să punem cadourile de Crăciun de-o parte, pentru un timp. Ele vor putea fi folosite în viitor. Am vîndut ceasul, ca să pot cumpăra pieptenii. Presupun că ai pus friptura la cuptor."

A doua. Undeva, cîndva, lumea s-a adunat la ieslea din curtea bisericii, să aducă daruri noului Rege abia născut, aşa cum o făceau în fiecare an, de Crăciun, de cînd se ştiau. Aşa cum o făcuseră, prima dată, magii. Puhoiul de oameni pornit spre biserică l-a luat de pe stradă şi pe micul băieţel, orfan şi sărac, care făcea cîte un bănuţ cîntînd la toba lui, pe la colţuri şi prin pieţe. Fiecare punea la picioarele Fecioarei cîte ceva, se închina sincer şi-I mulţumea Lui. Cînd băieţelul a ajuns în faţa ieslei, a spus că nu poate dărui nimic pentru că nu are nimic şi a întrebat, emoţionat, dacă poate, în schimb, să-I cînte Pruncului la toba lui. Maria a încuviinţat din cap spre stupoarea generală şi copilul a cîntat ce a ştiut el mai frumos să cînte la toba mică, atîrnată de gît. Cînd a terminat, minunea a fost deplină: însuşi Pruncul a zîmbit spre copil. Îi plăcuse...

P.S. Pentru cei mai scrupuloşi, şi numai pentru ei, precizez că sursele celor două poveşti pe care tocmai vi le-am împărtăşit sînt: pentru *prima* – domnul William Sydney Porter, povestaş de geniu, mai cunoscut unora sub numele O. Henry, şi pentru *a doua* – domnii Henry Onorati & Harry Simone care ştiu, la rîndu-le, povestea de la doamna Katherine K. Davis, care, prin 1941, neavînd de lucru, a compus un colind.

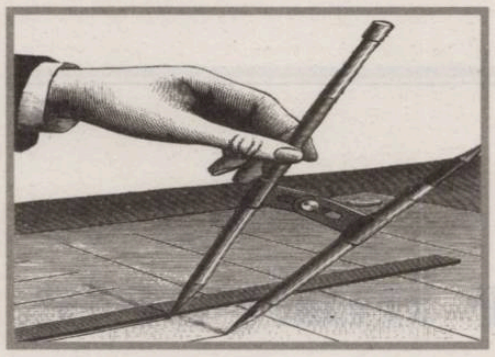

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Epistolar

Solidaritatea celor care urmăresc această rubrică şi simt ca şi mine mîhnirea de a trăi într-un oraş care devine de nerecunoscut se manifestă prin scrisorile care-mi semnalează demolări de clădiri vechi sau cuprind corespondenţa purtată de dînşii cu Primăria, cu privire la aceste intervenţii. Astfel, a început să se formeze o arhivă, din care transmit cititorilor mei două documente, cred, semnificative.

În legătură cu distrugerea prostească a casei din str. Tudor Arghezi nr. 4, despre care am scris în ultima săptămînă a lui septembrie („Desfiinţare de construcţie" în *Dilema veche* nr. 345), am mai revenit o dată („Stafie de casă") cu precizări. Între timp, am primit din partea dlui inginer Corneliu Silviu Negulescu răspunsul pe care i l-a dat, de la Primăria Municipiului, serviciul Control Disciplină în Construcţii, care face parte din direcţia Inspecţie şi Control General (impresionant nume! Aş fi crezut că pe cine vede acest antet îl apucă tremuriciul, dacă n-are conştiinţa curată). Domnul inginer Negulescu cu telefonase încă de la 25 august la cabinetul primarului sectorului 2, încercînd, spune domnia sa, „să opresc demolarea acestei case de o valoare deosebită"). Primul rezultat al apelului a fost transmis la 7 septembrie la alt serviciu al acelei redutabile direcţii, care se cheamă Urmărire Rezolvare Sesizări. În cele două săptămîni care trecuseră, s-a recunoscut că imobilul „se află amplasat în *zona construită protejată nr. 21,* conform prevederilor Legii 50/1991", deşi, în Normele metodologice de aplicare a acestei legi, există indicaţii privind autorizarea executării lucrărilor de construcţie. Adică – dacă înţeleg bine – Normele, cu excepţiile pe care le prevăd, contrazic Legea protectoare, situaţie foarte obişnuită în legislaţia românească din epoca de tranziţie! Pînă la 23 septembrie, cînd demolarea era deja săvîrşită (sînt martor!), răspunde şi serviciul Control Disciplină în Construcţii că a efectuat verificările cerute. Şi ce credeţi că a aflat acest serviciu? Că Primăria emisese Autorizaţia de Desfiinţare nr. 276 *din 02.09.2010,* deci la o săptămînă după ce domnul Negulescu reclamase lucrările pe care le văzuse începînd. Iar la 23 septembrie, pe locul casei fiind acum un maidan, serviciul Control Disciplină în Construcţii declară că s-a respectat legalitatea, ba chiar atrage atenţia reclamantului: „Dacă reveniţi cu o nouă petiţie avînd acelaşi conţinut, aceasta se clasează fără a se mai răspunde". După o asemenea mojicie, semnează „cu stimă" directorul executiv adjunct Daniel Dragoş Tănăsoiu!

În concluzie:
„vă mulţumim pentru colaborare"!

Mahalaua S. Apostoli, 1873

© A. Reiser

Lucrările întreprinse în str. Dr. Grigore Mora nr. 36, la o casă construită în 1931 de către Marcel Iancu, una dintre primele opere de arhitectură funcţională din Bucureşti, nu au panoul care să indice durata şantierului, operaţiile pe care le îndeplineşte, beneficiarul şi destinaţia. Indispensabil panoul, dar uite că unii se dispensează de el. Nu numai că e ilegal, dar, fiind vorba de un imobil aflat într-o zonă protejată şi, în plus, un monument înregistrat într-o istorie a arhitecturii europene din epoca Le Corbusier, Filiala Bucureşti a Ordinului Arhitecţilor a cerut măsuri de urgenţă. Cu atît mai grav cu cît nu există nici măcar o autorizaţie de construire, necesară pentru orice supraetajare. Sesizarea poartă data de 10 mai 2010. Trec şase săptămîni şi serviciul Control Disciplină în Construcţii este iarăşi în situaţia de a se pronunţa. Încă un răspuns uluitor: nu se cunoaşte numele proprietarului imobilului, drept care a fost întrebată Direcţia Impozite şi Taxe locale, dar misterul a rămas de nepătruns. Aşa că nu s-a făcut nimic. În concluzie: „vă mulţumim pentru colaborare"! Semnătura este aceeaşi ca în celălalt caz: Daniel Dragoş Tănăsoiu.

Vasăzică, cineva poate să facă luni de zile modificări la structura şi aspectul unui monument de valoare internaţională, fără să-l deranjeze nimeni. După care, instituţia care a căutat să împiedice desfigurarea casei se alege cu această bătaie de joc bădărănească.

Cît despre măsurile care se iau, ele se reduc la cîte o tăbliţă care a apărut ici şi colo: „Monument istoric" şi dedesubt: „Atenţie! Circulaţi cu grijă. Cade tencuiala".

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Iaşi: Cum se pune cruce Crucii lui Ferentz

Unul dintre cele mai vechi monumente din Iaşi riscă să dispară. În urmă cu şase luni, unul dintre braţele Crucii lui Ferentz s-a rupt, şi nici după aceea autorităţile care o au în patrimoniu n-au luat nici o măsură pentru protejarea ei.

Crucea lui Ferentz a fost ridicată de domnitorul Mihai Racoviţă în 1717 şi ascunde o poveste interesantă. Conform lui N.A. Bogdan, autorul monografiei *Oraşul Iaşi* (1913), evenimentele care au dus la ridicarea monumentului au avut loc în timpul celei de-a treia domnii (1716-1726) a lui Mihail Racoviţă în Moldova. La cîteva săptămîni după instalarea în scaun şi „după nişte lupte urmate între Turci şi Nemţi, aceştia fiind biruitori, vroiră să-şi mai întindă hotarele şi în ţara Moldovei, şi în acest scop trimiseră trupe de catane care intrară în ţară prin trecătorile dela Oituz şi altele (...)". Conducătorul celor cca 100 de catane, la care se adăugaseră şi cca 700 de moldoveni, era căpitanul Ferentz Ernau, „neamţ" sau „neamţ franţuzit" – după cum îl descrie Bogdan. Racoviţă, aflînd despre atac, a chemat în ajutor o mică armată tătărască şi s-a refugiat la mănăstirea de pe dealul Cetăţuiei. Cronicarul Alexandru Amiras povesteşte că iniţial nemţii nu au avut nici o problemă să intre în Curtea Domnească, unde i-au eliberat pe tîlharii şi ucigaşii din temniţe. Apoi s-au îndreptat spre Cetăţuia unde, cu ajutorul unor scări, au vrut să urce zidurile spre locul refugiului domnitorului. Între timp însă, de locul bătăliei s-au apropiat tătarii care, alături de oamenii lui Racoviţă, i-au vînat toată noaptea pe nemţi (de fapt, austrieci) prin pădurea Hlincei. Aproape toţi austriecii şi moldovenii care li s-au aliat au fost ucişi sau prinşi, chiar şi Ferentz ajungînd în mîinile tătarilor. A doua zi, Racoviţă l-a cumpărat de la aceştia cu 200 de galbeni, „apoi îl lovi însuşi cu pumnii". Dus imediat la poarta Curţii Domneşti, Ferentz a fost decapitat, iar trupul lăsat acolo cîteva zile. Cei cca 600 de morţi din rîndul duşmanilor au fost îngropaţi într-o groapă comună, deasupra movilei formate fiind aşezată o cruce pe care a fost scrisă povestea faptelor, în slavonă. Iniţial, pe movilă a fost construit şi un cerdac, care însă s-a distrus în timp.

Primăria nu a făcut nimic pentru a-l restaura şi conserva, fiind destul de confuză şi legalitatea proprietarilor de terenuri din jur.

Cam la 150 de ani după bătălie, ziarele scriau că în Nicolina, locul unde se afla movila, ieşeau oase din pămînt. În 1900, Primăria Iaşi a decis împrejmuirea monumentului, pentru o mai bună conservare. A fost ultima dată cînd cineva s-a preocupat de soarta lui. Ulterior, suprafaţa de teren viran din jur s-a micşorat continuu, fiind împărţită de autorităţi pentru construirea de case. După 1989, la zece metri de cruce a fost construită o benzinărie, în care funcţionează şi un coafor, iar în partea imediat opusă, un grup de investitori israelieni doreşte să ridice un bloc turn. Chiar la baza movilei au fost puse dale pe care se parchează maşinile damelor venite la coafor.

Direcţia Judeţeană de Cultură Iaşi s-a mărginit să constate degradarea continuă a monumentului şi să se declare îngrijorată în presă de starea acestuia, fără a fi mai aspră în relaţia cu proprietarul, adică Primăria Iaşi, pe care ar fi putut să-l amendeze.

În primăvara acestui an, unul dintre braţele Crucii s-a rupt. Deşi deţine acest monument istoric, Primăria nu a făcut nimic pentru a-l restaura şi conserva, fiind destul de confuză şi legalitatea proprietarilor de terenuri din jur. De-abia recent directorul tehnic al Primăriei a anunţat că anul viitor vor fi investiţi 200.000 de lei la Crucea lui Ferentz, dar exact acelaşi lucru fusese spus de reprezentanţii autorităţilor locale şi în 2007. Cel mai frustrant este că suma necesară nu e mare, fapt recunocut chiar de cei din Primărie, degrabă interesaţi, pe de altă parte, ca în cadru festiv să-şi asume istoria tumultuoasă, frumoasă şi unică a Iaşiului.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi **coate**

Dezordinea simbolică (VII)

– discul de vinil –

Unul dintre marile semne ale evadării simbolice – un adevărat reper de recunoaştere a celui care alegea calea exodului imaginar spre lumea liberă – era discul de vinil. În multe cercuri de prieteni, dar şi dincolo de acestea, ca semn de recunoaştere în lumea străzii, vinilul a ocupat, pentru multă vreme, poziţia de frunte în ierarhia simbolurilor evadării. Pentru mulţi, ascultarea de muzici venite din Occident şi colecţionarea de discuri, benzi de magnetofon şi casete audio deveniseră un scop în viaţă, un fel de a exista, o carieră, o meserie în toată regula.

Pentru unii, nu puţini, discul era mult mai important decît toate celelalte obiecte care se găseau în „bocceluţa", în „trusa de urgenţă" a transfugului simbolic. Colecţia de viniluri era o poartă de evadare imaginară spre libertate, o modalitate de a participa la spectacolul unei lumi interzise, dar şi un semn al recunoaşterii în public, un marcaj al apartenenţei la o lume care construia, în imaginaţie, un spaţiu alternativ, o lume paralelă.

Defilarea pe stradă, cu unul sau mai multe discuri de vinil sub braţ, devenise pentru unii un obicei care făcea parte din programul zilnic. Dincolo de amuzamentul de la prima vedere, de ironiile care se puteau face pe seama unui asemenea fapt, scoaterea la plimbare a discurilor nu era doar o paradă a unora care „se dădeau mari" sau aveau chef să-şi „facă numărul" în public. Deseori, acest act de exprimare publică era, pe lîngă valoarea lui de semn al recunoaşterii, o declaraţie cît se poate de clară a apartenenţei la o lume care adoptase un set de valori foarte diferite de cele ale societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Discul de vinil depăşea cu mult valoarea simbolică a hainelor la modă, a frezelor sau a altor accesorii care funcţionau, în spaţiul public, ca semne de recunoaştere. Vinilul era semnul precis şi ultim al apartenenţei la o lume care îşi configurase un spaţiu de evadare imaginară bine delimitat, un univers în care documentul de acces şi viza de intrare se întîlneau în acelaşi obiect, ca într-un paşaport imaginar, ca într-un mega-semn care funcţiona, atît la nivel simbolic, pe post de loc geometric al valorii, cît şi la nivel practic, prin puterea de a purta în sine definiţia absolută a lumii libere – muzica.

Dar, ca orice fenomen care capătă dimensiune şi coagulează în jurul său un tip de comunitate, discul de vinil a devenit şi piatra de temelie a unei instituţii. În fiecare dintre oraşele ţării exista cel puţin un „guru" al muzicilor, un personaj care se bucura de un respect deosebit în comunitatea din care făcea parte. Cu cît mai mare colecţia de discuri, cu cît mai vaste cunoştinţele despre trupe, componenţe, ani de apariţii ale albumelor, versuri ale pieselor muzicale şi poveşti despre membrii grupurilor, cu atît mai mare statutul de lider spiritual. De cele mai multe ori, aceste personaje oficiau adevărate cursuri şi seminarii care nu se opreau doar la muzici, ci se îndreptau spre poezie, literatură universală, literatură naţională interzisă de regim, cinematografie, spre orice zonă a culturii care contravenea regulilor rigide ale partidului-stat.

Profilul unui „guru" al culturii alternative nu avea datele unui portret-robot unic. Existau personaje care, făcînd mica bişniţă cu mărfuri din Vest, sesizaseră cererea „pieţei" de prieteni şi cunoştinţe pentru marfă culturală şi, firesc, asemenea oricărui antreprenor serios de pe lumea asta, răspundeau cererii, orientîndu-se spre „rostuirea" de cărţi, reviste, dicţionare, discuri, casete audio şi, mai tîrziu, casete video. Mulţi făcuseră o meserie în toată regula din vînzarea de discuri şi din copierea de benzi de magnetofon şi casete audio. Locuinţele lor erau cele mai cunoscute locuri de pelerinaj cultural. Instituţia copierii de muzici căpătase o asemenea dimensiune, încît se semi-oficializase la un moment dat. Pe lîngă magazinele centrale din oraşele mari, pe lîngă casele de cultură ale sindicatelor şi cooperaţiile meşteşugăreşti din localităţile mai mici, apăruseră studiouri de înregistrări care multiplicau casete şi benzi de magnetofon la nivel industrial. Ca şi la postul public de radio, la discoteci sau la formaţiile care cîntau în restaurante, partidul stabilise pentru studiourile de înregistrări audio o cotă majoritară, obligatorie, de muzică românească. Evident că mai nimeni nu respecta această cotă. Dar partidul acceptase, semioficial şi cît se poate de explicit, că multiplicarea muzicilor devenise un fenomen naţional ale cărui dimensiuni nu puteau fi ignorate.

Un alt profil de „guru" era cel care transforma copierea de muzici, într-o ocupaţie care aducea un venit suplimentar, într-o formă de apostolat cultural. Personajele din categoria asta erau, de cele mai multe ori, repere notorii ale comunităţii. La ei acasă şi pe baza criteriilor pe care ei le stabileau, se construiau grilele de apreciere a valorilor culturii. Ei erau furnizorii de marfă culturală, dar şi instanţa supremă de judecată asupra calităţii actului artistic. Însă tot ei erau, în acelaşi timp, şi şcoala alternativă, instituţia neoficială a educaţiei care nu accepta felul de înţelegere a valorilor impuse de către partidul-stat. La ei, copierea de muzici nu se făcea pentru a mai cîştiga un ban în plus, ci din raţiuni de solidaritate culturală, care se traduceau prin audiţiile muzicale făcute pentru grupuri de prieteni, şi prin împrumutarea de cărţi şi reviste, ale căror conţinuturi se dezbăteau apoi, se interpretau, în cenacluri neoficiale, în bucătării de blocuri proletare, la fum de ţigări fără filtru, în jurul vodcilor ruseşti şi al surogatului de cafea.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Cum se explică faptul că într-o ţară care patinează întruna nu există nici un patinator?

Am impresia că vreţi să-mi prindeţi urechile la încheietura dintre ani... OK, aţi reuşit. Nu ştiu. Habar n-am. *No idea. Zip. Nada.* De o sumă nu mică de ani stau nu departe de un patinoar. De fapt, ar trebui să zic de patinoar, că mai multe nu-s în minunata capitală europeană. Ei, şi tot n-am aflat. De fapt, n-am aflat cam nimic despre ţara asta. De ce creşte preţul benzinei de parcă s-ar fi scufundat toată Peninsula Arabiei. De ce nu se taie şi din hoţii cînd se taie din salarii. De ce e atît de scumpă patria noastră scumpă. De ce n-am bătut Suedia în semifinală la handbal. De ce nu, ne întrebăm de ce. Pentru că patinăm, iată un răspuns, aşa, la întîmplare. Patinăm pe uscat, iar cînd e sticlă pe jos n-avem lanţuri. În rest, cînd e vorba de performanţă adevărată, ne cam tîrîm pe lîngă mantinelă, într-un pahar cu apă îngheţată. Aşa că răspunsul e cuprins în întrebare. Ca mai toate răspunsurile.

Radu NAUM

Codrin Liviu CUŢITARU

Kakistocraţia românească

De cîţiva ani, asist la un fenomen extrem de ciudat: *dispariţia* din societatea noastră a oamenilor de calitate (nu puţini), pe care îi cunosc sau despre care cel puţin am auzit. *Nota bene:* nu mă refer nici la *moartea,* şi nici la *plecarea lor definitivă din ţară*. Dispar şi *astfel* de indivizi valoroşi, indubitabil – parcă mai mulţi chiar decît odinioară –, dar nu la aceste tipuri de „dispariţie" mă gîndesc aici. Un segment semnificativ de cetăţeni ai patriei – educaţi, inteligenţi, rafinaţi, oneşti şi bine intenţionaţi – a intrat într-o stranie recluziune, de cîtăva vreme, refuzînd orice interacţiune socială. Unii dintre ei evită şi să mai iasă din casă, pretextînd (frecvent, nefondat) vîrsta înaintată ori sănătatea precară. Alţii se achită de obligaţiile profesionale, sec şi nespectaculos, retrăgîndu-se apoi, grăbit şi, în general, cu priviri hăituite, către vizuina proprie, unde îşi rumegă, în tăcere şi resemnare, marginalizarea. Nimeni nu mai are grija lor, desigur, în dinamica lume românească de astăzi, însă, dacă prin absurd cineva ar vădi curiozitate faţă de un asemenea comportament atipic, ar descoperi că aceste numeroase personaje trăiesc un acut complex de inferioritate. Da, aţi citit bine, „de inferioritate" şi nu „de superioritate", aşa cum s-ar putea crede la prima vedere. Nu dispreţul pentru mitocănia actuală – atotguvernantă – şi nici măcar sila irepresibilă pentru o alteritate intrată demult în descompunere îi îndepărtează pe aceşti „Salingeri" locali de semenii lor, ci sentimentul angoasant al *inadecvării*. O senzaţie copleşitoare de *neapartenenţă,* o fobie sfîşietoare a *incongruenţei*.

În România contemporană, oamenii de calitate s-au (auto)izolat, întrucît au descoperit, pe parcursul a două decenii de „liberalism" autohton, că nu posedă instinctele fundamentale ale afirmării personale şi, uneori, nici măcar pe cele ale supravieţuirii imediate. O „elită" (să-i spunem oare „elita băieţilor deştepţi"?) i-a anihilat – prin superioritatea reflexelor de „adecvare" – oferindu-le, ca singură alternativă existenţială, periferia istoriei. Individul (în mod autentic) valoros a ajuns, în civilizaţia prezentului, în postura protagonistei din celebrul basm al *Răţuştei celei urîte*. *Altfel* decît „suratele" ei grotesc-măcănitoare, *urîtă* adică, respinsă, ridiculizată şi hărţuită de cohorta zburătoarelor de grădină, „raţa" stigmatizată se ascunde în bălării unde, în răstimpuri, îşi priveşte, speriată, capul „hidos" şi „anormal", în ochiurile de apă impură. Ar merita, neîndoios, să moară, să dispară pentru totdeauna din peisajul pe care – crede ea – îl alterează impardonabil. La fel, exponentul civilităţii româneşti genuine a ajuns să-şi atribuie caracteristici de subaltern în relaţia cu şmecherul zilei, să-şi ascundă chipul rafinat din calea strălucirii grobiene a zîmbetului de mahala. Şi el vrea să moară, să fugă departe de lumea pentru care nu are „organ" de asumare. Ar prefera să devină stană de piatră, în loc să se ciocnească zilnic de potentaţii vremii, de aroganţa lor sfidătoare, de dispreţul lor mahalagesc-rudimentar. Cum să (mai) ştie, cînd să (mai) afle – aidoma raţei din poveste – că el este, de fapt, lebădă, că pe frumuseţea personalităţii sale şi pe munca lui onestă se sprijină, cu adevărat, întreaga istorie?

În limbile europene (cu precădere, în engleză şi în franceză), mai puţin în română (unde termenul nu e înregistrat nici măcar în dicţionarele recente de „neologisme"), cir-

Politicianul moldo-vlah, în ansamblu, este kakistocrat.

culă – încă din secolul al XIX-lea – cuvîntul grecesc (la origine) *kakistocraţie* (din *kakistos*/„cel mai rău", un superlativ relativ al lui *kakos*/„rău", şi *kratia*/„putere", „guvernare"). Ideologic vorbind, noţiunea defineşte acel tip de societate în care cei mai răi cetăţeni, cei mai hidoşi sufleteşte indivizi guvernează. În principiu, situaţia pare utopică, asemenea ideii unei lumi conduse de cei mai buni dintre oameni. Extremele ar trebui să se suprapună. Nu şi în intervalul românesc, după cum uşor se observă. Am oferit mapamondului, iată, în entuziasmul nostru protocronic incorigibil, şi primul exemplu concret de *kakistocraţie*. Culmea, am reuşit performanţa de a fi „democraţi" în „kakistocraţia" noastră. Altfel spus, răii (conducători ai) societăţii nu se găsesc într-un singur partid, într-o singură formaţiune ce ar reveni, obsesiv, la putere. Nu, ei se răsfrîng, în acord cu cele mai riguroase pretenţii ale „societăţilor deschise", în *întreaga* clasă politică. Politicianul moldovlah, în ansamblu, este kakistocrat. Un kakistocrat absolut democrat. Propun, de aceea, ca discuţiile tehnice din România, referitoare la „orientarea politică de dreapta" sau „orientarea politică de stînga" („orientări" ridiculizate oricum, în ultimii ani, de comportamentul duplicitar, în „alianţe", al politicienilor băştinaşi), să înceteze odată pentru totdeauna! Omul politic român nu este nici de „dreapta", nici de „stînga", nici de „centru". Nu e nici liberal, nici democrat, nici conservator, nici socialist. El rămîne, orice ar fi, doar un destoinic kakistocrat. Lupta politică însăşi se vrea, prin urmare, un „skandenberg" kakistocratic, unde cel mai „muşchiulos" (şi mai veros) cîştigă necondiţionat.

Cît despre destinul lebedelor, ce să mai zic? Probabil că, la un moment dat, precum primii noştri „ambasadori" la Viena, descinşi acolo chiar în lunile de debut ale kakistocraţiei româneşti (dacă vă amintiţi), răţoii cei urîţi (şi „muşchiuloşi") vor năvăli pe lacul bietei lor recluziuni şi le vor suci gîturile.

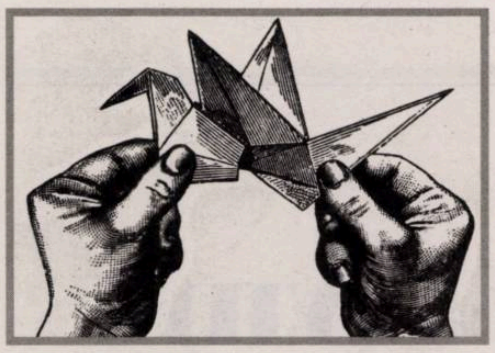

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Blink...

În zilele mahmure şi cenuşii de după sărbători, lumea se gîndeşte să-şi reintre în ritm, avînd încă în cap aburii petrecerilor. Unora le-au ieşit mai bine, altora mai rău, iar pentru unii există suficiente motive de reflecţie asupra a ceea ce înseamnă beţia în viaţa omului. Şi cine nu ştie că ea poate fi veselă sau tristă, luminoasă sau întunecată, şugubeaţă sau distrugătoare, nebună sau cuminte. Sînt nenumărate variante, experienţe şi trăiri în domeniu. O fostă actriţă, care din păcate a părăsit de cîţiva ani scena noastră, mi-a spus cîndva că felul în care se poartă omul la beţie îi devoalează caracterul: dacă se înveseleşte înseamnă că are un caracter bun, zicea ea, iar dacă face urît înseamnă că la fel îi e şi sufletul. Multă vreme am crezut că aşa e. Şi în tinereţe chiar aşa era. Apoi am constatat că există persoane care se comportă diferit de la o beţie la alta. Mai tîrziu, m-am surprins pe mine însumi reacţionînd diferit în amintita stare pe care, ce-i drept, nici n-am mai prea exersat-o aşa cum o făceam în studenţie. Evident că mereu depinde şi de ce anume bei sau de cît şi cum bei. Dar probabil şi că în acelaşi om sînt, de ce nu, şi bune, şi rele. Viaţa, asemeni televizorului, nu mai e doar în alb şi negru.

■ Actriţa de care vorbeam mi-a povestit şi ce i s-a întîmplat la un chef făcut prin preajma Crăciunului, cu mai mulţi colegi (vă imaginaţi cam cum arată o petrecere între actori). Alături de ea la masă era Gheorghe Dinică, fie-i ţărîna uşoară. Voise odată s-o ia de soţie şi, din cine ştie ce motive, ea îl refuzase. Ei bine, după ce s-a abţiguit o ţîră, maestrul s-a ridicat de la masă, uşor nesigur pe picioare, şi, uitîndu-se fix în ochii ei, i-a zis plin de năduf: „F...-ţi gura mă-tii, acuma mă duc să mă piş, dar cînd mă întorc, să ştii că te iau de nevastă“. Mi-l pot imagina perfect pe „măturătorul de praf de stele“ într-o astfel de scenă, jucată în viaţa reală.

■ Tot cu ochii minţii, văd şi mă amuz de filmul beţiei unui prieten, povestit de el însuşi, în faţa unui pahar de vin.

Cică era vară şi el mersese la un amic din Pantelimon cu bicicleta. Acolo, sub o boltă de viţă-de-vie, şi-au tot „turnat şpriţ în creier“ amîndoi, pînă cînd s-au făcut praf. La un moment dat, discuţia li s-a terminat, aşa cum toate lucrurile de pe lumea asta se termină. Prietenul şi-a luat bicicleta şi a pornit-o încetişor, cu multe ghidonări în formă de opt, spre casă. Era vreo 3 dimineaţa, şi cărările Bucureştiului dinspre Pantelimon către Dămăroaia se arătau cît se poate de libere. Pe marginea unui bulevard lat – povestea el –, era parcată o dubă mare şi albă. A sesizat-o de departe şi şi-a propus s-o evite, încă de cînd mai avea multe zeci de metri pînă la ea – fiindcă, nu-i aşa, gîndea el – anticiparea te păzeşte de accidente. Ei bine, cică în ciuda tuturor eforturilor sale disperate, magnetismul dubei s-a dovedit a fi mai puternic. S-a proptit în ea, lovindu-se şi rupîndu-şi pantalonii. S-a urcat înapoi în şa înjurînd (cît o mai fi durat şi operaţiunea asta) pentru a-şi continua aventuroasa călătorie. A mai mers ce a mai mers şi, la un moment dat, a văzut în faţa sa, mare şi luminat, Arcul de Triumf. Şi-a zis că se află pe drumul cel bun şi s-a felicitat pentru simţul de orientare încă treaz. Şi-a ţinut în frîu pornirea de a trece chiar pe sub Arc, fiindcă şi-a amintit că acolo sînt nişte lanţuri care l-ar putea încurca întrucîtva. A pedalat mai departe şi a înaintat, ce a mai înaintat pînă cînd a văzut în faţa sa, mare şi luminat, Arcul de Triumf. Şi-a zis atunci că are mare noroc, fiindcă se află tot pe drumul cel bun, dar, temîndu-se de o a treia apariţie a aceluiaşi monument, a început să-şi facă griji asupra orei la care urma să ajungă la mult dorita lui casă.

Te simţi ca şi cum ţi-ai fi lustruit cu periuţa de dinţi toate circumvoluţiunile.

■ Ascultînd povestea asta, un alt amic întors temporar de prin ţări străine a avut un acces de superioritate: „Băi, fraierilor, da' voi tot la poveşti d-astea cu alcool aţi rămas?“. Şi s-a apucat să ne explice el cum vine treaba cu alte substanţe pe care cică le-ar fi încercat. Şi nu „d-alea de doi bani care-ţi fac capul şi nervii varză“, ci chiar cea mai adevărată dintre toate: cocaina. „Ai tras pe nas, deşteptule?“ l-au întrebat cei de la masă. „Am tras o dată“, a răspuns el cu un ton devenit brusc ezitant, îngrijorat probabil de eventualele consecinţe ale unei astfel de destăinuiri. În cele din urmă însă, ne-a povestit: „Băi, simţi aşa o luciditate fenomenală. Ţi se pare că tot creierul se eliberează de mizerii şi balast. Funcţionează ceas şi te face să vezi toate şuruburile din care-i alcătuită lumea. Te simţi ca şi cum ţi-ai fi lustruit cu periuţa de dinţi toate circumvoluţiunile, pînă în cele mai mici pliuri. Totul în jurul tău e de cristal pur, diamant sclipitor. Creierul e la fel şi face *blink...*“

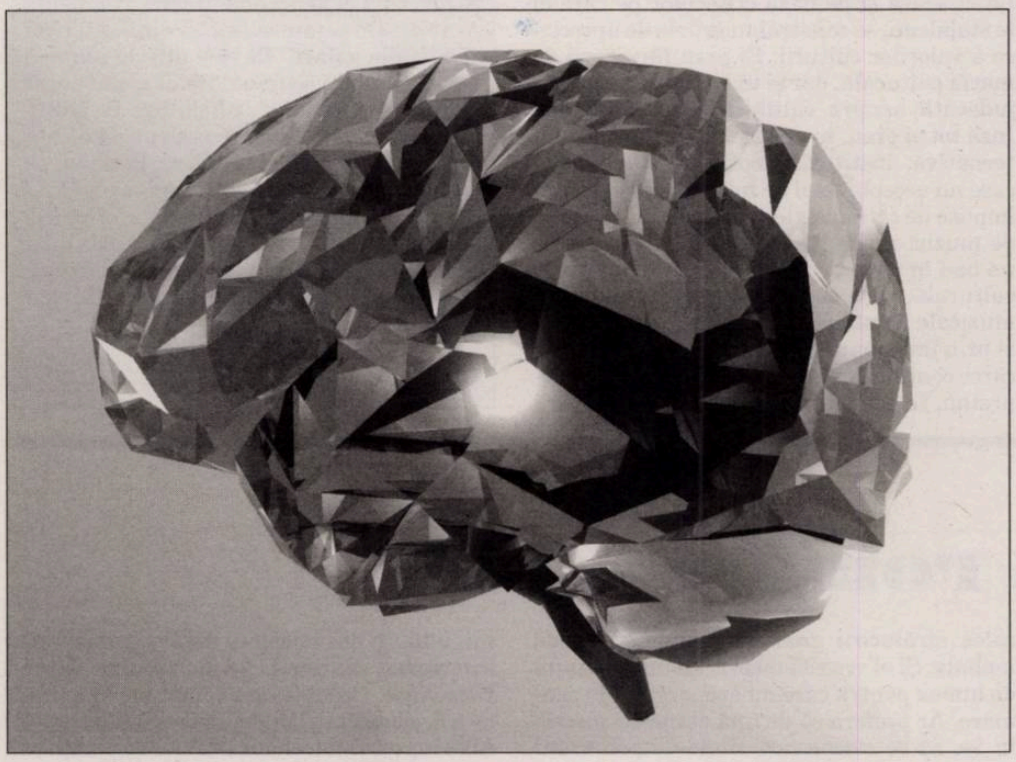

ready made

„O atenţie deosebită se va da orelor speciale în program. În **ora copiilor** se va ţine seamă de epoca lor imaginativă, de puterea atenţiei lor auditive.

Ora copiilor va cuprinde **istorisiri** de efect; **muzică** potrivită nivelului copilăresc şi însoţită de explicaţii (copilului îi place onomatopeia, peisagiile auditive) şi o **cronică** a vieţii copiilor cu jocuri mintale, ghicitori, sfaturi, recomandaţii, ştiri atractive, fapte de copii.“

„Noua organizare a programelor dela Radio-Bucureşti“, în *Radio-fonia,* anul VI, nr. 262, 24 septembrie 1933

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

După sărbători...

După sărbători, în noul an, codru' aşteaptă să-nverzească şi românu' să-nflorească. Ne e greu, dar la anul va fi mai bine – spun, pe scurt, toate felicitările cu care ne încurajăm reciproc în această perioadă, adăugînd, eventual, un *Doamne'ajută,* în final. Ciclurile vegetale ale ţării sînt cuprinse deja de presimţirea sevei ce va să vie...

Nimic mai normal – şi, în orice caz, nimic mai recurent – am putea spune. Şi am avea dreptate, într-un fel. Pe de altă parte, acest optimism pe fond de cetăţeni care se aruncă de la balconul Parlamentului are ceva paradoxal în el, care rimează cu o particularitate emoţională a românilor în context european: sîntem ţara cu cel mai mare procent de „nemulţumiţi, dar optimişti" de pe continent. O spune şi o repetă de cîte ori are ocazia profesorul Dumitru Sandu, este invocată în presă la mai toate lansările de eurobarometre şi barometre de opinie publică (clicaţi, de pildă, pe Google, „nemulţumiţi dar optimişti" şi veţi obţine aproximativ 1.640.000 de intrări), dar faptul în sine pare să rămînă în continuare la capitolul „ce vrăji a mai făcut Românica mea". Şi totuşi, comparaţiile europene şi consecvenţa lor în timp sugerează că avem de-a face cu o „particularitate" mai aparte...

Altfel spus, o ducem rău cu toţii, *dar* eu *personal sper să mă descurc.*

Dar despre ce este vorba, de fapt? Aici, cu toate scuzele de rigoare şi simplificînd la maxim, trebuie să fac apel la nişte cifre (pentru detalii intraţi pe eurobarometre şi alte sondaje disponibile, la limită chiar şi pe fragmentele risipite în vrac prin presă). Astfel, pe de o parte, de ani buni de zile doar ceva peste jumătate din populaţia ţării (52% în prezent) se declară „mulţumită cu viaţa pe care o duce", faţă de 74% în noile state membre şi 84% în vechile state membre, România aflîndu-se din acest punct de vedere pe locul 25 în Europa. Pe scurt, nemulţumire comparativ mare, care se exprimă în fel şi chip prin mulţi alţi indicatori: o ducem rău şi ţara merge din rău în mai rău. Pe de altă parte, aproximativ jumătate din aceeaşi populaţie a ţării (şi nu neapărat *cealaltă* jumătate!) este optimistă. Mai exact, 43% consideră că peste un an viaţa lor *personală* va fi mai bună (faţă de 35% în noile state membre şi 37% în vechile state membre); iar dacă orizontul de timp se ridică la cinci ani, 57% dintre români cred că ei personal o vor duce mai bine (faţă de 42% în noile state membre şi 43% în vechile state membre). Să adăugăm la aceasta faptul că în conformitate cu un sondaj Soros de acum cîţiva ani, procentul celor care declară că în săptămîna anterioară au fost mai degrabă trişti scade de la 51% în 1999 la 35% în 2007 şi invers, procentul celor care consideră că viaţa e minunată a crescut de la 28% la 36%. Însumînd toate aceste cifre rezultă că, statistic vorbind, există un segment particular de *nemulţumiţi optimişti* (adică în acelaşi timp nemulţumiţi *şi* optimişti), care reprezintă aproximativ 20% din populaţia României şi este cel mai mare din Europa – ne spune Dumitru Sandu. Altfel spus, o ducem rău cu *toţii,* dar *eu* personal sper să mă descurc; iar această combinaţie este, procentual, cea mai ridicată de pe continent!

Există, desigur, explicaţii multiple pentru fiecare atitudine în parte. Sărăcia, care rămîne una dintre cele mai mari din Europa, instabilitatea şi insecuritatea, politicile incoerente etc. sînt tot atîtea motive constante de nemulţumire. Există, pe de altă parte, şi motive de optimism, fie el şi fantasmat: integrarea europeană pînă în 2007 şi intervenţia Europei după această dată sau perspectiva migraţiei sînt doar două dintre ele. Cum se combină însă aceste două percepţii sociale opuse – şi încă într-o proporţie unică în Europa?

Aici este o taină mare, aş fi tentat să spun. În orice caz, „cauzele" care îmi trec prin cap ţin mai degrabă de zona speculaţiilor culturaliste, aşa că mai bine mă abţin. Dimpotrivă, unul dintre „efecte" mi se pare de-a dreptul tentant şi, în plus, foarte în ton cu optimismul începutului de an: nemulţumirea optimistă poate da naştere *eficienţei fără şanse* sau *idealismului precar,* spuneţi-i cum vreţi. Am în vedere o categorie care, dacă s-ar suprapune cu aceea a „nemulţumiţilor optimişti" ai lui Dumitru Sandu ar însemna unul din cinci români, o categorie mai degrabă underground decît de mijloc, care are idei nerealiste, dar realizabile, şi care nu ajunge niciodată să aibă puterea de decizie a celor de sus, dar nici lipsa de perspective a celor cu adevărat săraci. Concret, mă gîndesc, de pildă, la B., director de mină (dar niciodată director general) la Rovinari pe vremea comunismului, care făcea practic să funcţioneze un monstru nefuncţional, care înjura noaptea că totul e o aberaţie, dar cînd venea dimineaţa spera să o repare. Mă gîndesc, de asemenea, la o sumedenie de tineri din garnitura a doua a unor ministere actuale, care cunosc în detaliu aberaţiile instituţiei în care lucrează, dar au, te miri cum, iniţiative profesioniste pe care se străduiesc să le ducă la împlinire cu condiţia să nu afle conducerea. Nu în ultimul rînd, am în vedere tipul generic al descurcăreţului incurabil, nu atît de naiv încît să creadă că tot ce zboară se mănîncă, dar suficient de creativ pentru a inventa noi şi noi aparate de zbor. Nu poţi şti niciodată la ce trebuie să te aştepţi din partea acestor oameni şi nici ei nu au vreo strategie pe termen lung sau vreun plan care să cuprindă mai mult de propria persoană şi, eventual, vreo doi-trei prieteni. Împreună alcătuiesc însă această invizibilă Românie de mijloc care, cu o superbă eficienţă lipsită de perspective şi de coerenţă, menţine barca pe valuri atunci cînd totul arată că ar fi trebuit să se scufunde de mult timp.

Iată deci că avem motive de „optimism" şi pentru anul acesta: nu ştii niciodată de unde sare iepurele în România!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

COLECȚIA
ALEXANDRE DUMAS

În fiecare miercuri, numai cu ziarul adevărul

Din 12 ianuarie, ai cele mai bune cărți de aventuri

Contele de Monte-Cristo (4 vol.)
Regina Margot (2 vol.)
Doamna de Monsoreau (3 vol.)
Cei Patruzeci şi Cinci (2 vol.)
Cei trei muschetari (2 vol.)
După 20 de ani (2 vol.)
Vicontele de Bragelonne (4 vol.)
Laleaua neagră • Aventurile lui Lyderic (1 vol.)

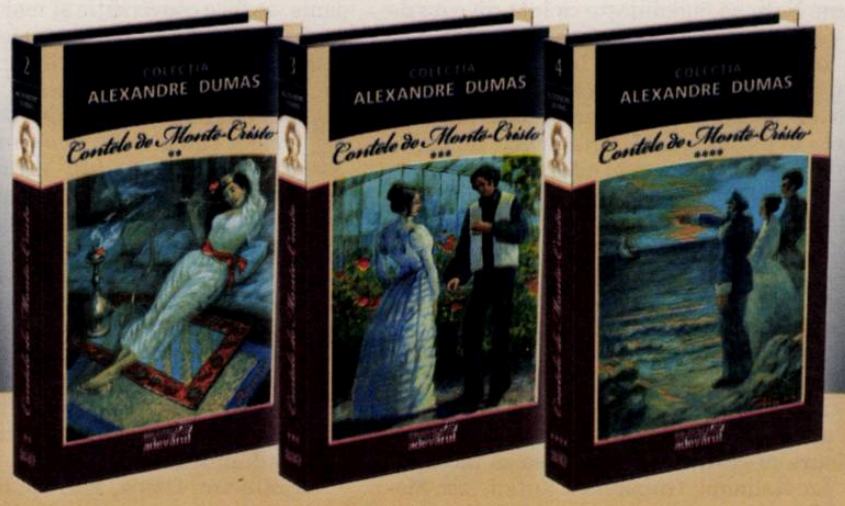

BIBLIOTECA adevărul

adevărul shop
Cărţile, muzica şi filmele preferate acum şi online pe www.adevarulshop.ro

Apelează gratuit call center 0800.800.111

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

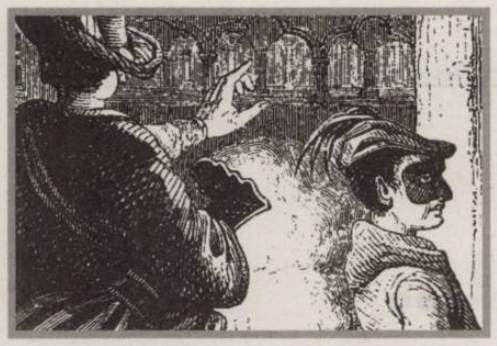

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Adevărul despre lumea în care trăiți

Adevărul e că, pare-se, polul optimismului la nivel mondial nu se mai află în spațiul occidental. Conform unei analize a Pew Research Centre, 87% dintre chinezi, 50% dintre brazilieni și 45% dintre indieni cred că țările lor merg în direcția bună – în timp ce 31% dintre britanici, 30% dintre americani și 26% dintre francezi cred aceasta în ceea ce-i privește. ● Acest optimism derivă și din faptul că India & China au ritmuri de creștere anuală de 9-10%, comparativ cu un sperat 3% pentru SUA și un nici 2% pentru Occidentul european. ● Alarmă națională în Marea Britanie! Din 2005 pînă azi, peste 6000 de pub-uri au tras obloanele de-a latul țării. Altfel spus, mai mult de jumătate dintre satele englezilor au rămas fără un pub al lor. Numai în anul 2009 consumul de alcool a scăzut cu 6% – cel mai abrupt regres din 1948 și pînă azi. *Believe it or not,* britonii beau astăzi sub media drojdierilor din UE – și chiar și-așa cheltuiesc anual 17 miliarde de lire (!) pe berile lor preferate (berea reprezintă încă 60% din alcoolul vîndut în pub-uri, restaurante și hoteluri). ● Contingentul de studenți din universitățile Chinei a crescut în ultimele două decenii cu 400%. Iar o statistică UNESCO reține că, la nivel mondial, proporția oamenilor de știință locuind în țări în curs de dezvoltare era de 30% în 2002 și a urcat spre 38% în 2007. Creșterea, la nivelul acestui indicator, continuă. ● În medie – potrivit altor studii savante –, oamenii în vîrstă de 50 de ani sînt mult mai puțin fericiți decît cei cu vîrsta de 20 de ani, în schimb cei cu vîrsta de 78-80 de ani sînt mai fericiți decît toți ceilalți. Artistul francez Maurice Chevalier a spus-o mai elegant: *Bătrînețea nu este, totuși, atît de rea, dată fiind alternativa*. Nu mi-e clar dacă asta e valabil și pentru România. ● Un alt studiu, propus de o universitate din California: într-un clasament al celor mai fericite țări (în funcție de raportul dintre cîștigul bănesc și mulțumirea cetățeanului), pe primul loc în clasamentul european al satisfacției se află Danemarca, iar pe ultimul loc Bulgaria. ● De la 1 ianuarie, Ungaria a preluat președinția semestrială a Uniunii Europene. Dar nu prea are timp (și nici motive) de celebrări, dat fiind că vecina noastră de la Vest e țara din UE cu cel mai scăzut nivel de angajare a forței de muncă (55% dintre cetățeni au o slujbă stabilă), iar o treime dintre maghiari trăiesc pe/sub „pragul sărăciei" – proporția fiind mult mai mare în rîndul romilor/țiganilor locali. ● Institutul Danez de Studii Internaționale analizează dosarele a 228 de teroriști islamici capturați în Occident, în ultimul deceniu și jumătate, și observă că 27% dintre cei prinși între 1997 și 2003 aveau un antecedent occidental (în sensul că erau educați sau născuți acolo) și mai toți aveau legături cu organizații teroriste mondiale. În schimb, în rîndul celor prinși între 2004 și 2008, 84% dintre ei au oarecare legături (naștere, educație etc.) cu Occidentul, dar numai 28% dintre ei sînt conectați la rețelele fundamentaliste pan-islamice. Nu e de bine, ci de rău. ● Circa 13.000 de turiști chinezi vizitează anual *Karl Marx Haus* – casa memorială din Trier (Germania), locul de naștere al părintelui faimosului îndemn pentru *proletari din toate țările* etc. Ei sînt pe departe cel mai numeros grup național ce trece pe-acolo. ● În același timp, în cursul anului 2009 turiștii chinezi i-au depășit pe cei ruși în clasamentul extra-europenilor ce cheltuiesc cel mai mult în Franța! Stau mărturie magazinele Louis Vuitton din Paris, care au angajat vînzătoare vorbitoare în dialect mandarin. În medie, un turist chinez își rezervă o treime din banii alocați vacanței pentru cumpărături (inclusiv de lux) – în condițiile în care, pe timpul vizitei, ei nu pregetă să locuiască în ieftine hoteluri periferice și să pape tăiței instant. ● Cea mai activă industrie cinematografică din Africa se dezvoltă în Nigeria – așa-numitul *Nollywood*. Logic, dat fiind că o superproducție locală costă cel mult 100.000 de dolari. În Lagos (capitala țării) se toarnă anual mai puține pelicule decît în *Bollywood*-ul indian, dar oricum mai multe decît la *Hollywood*. ● În Afganistan, la aproape 10 ani de la începerea operațiunilor militare, sînt 150.000 de soldați ai coaliției occidentale – dintre care două treimi americani. Pentru SUA, e cel mai îndelungat conflict armat din istoria lor – peste Războiul Al Doilea Mondial, cel din Coreea sau din Vietnam. Unde ești tu, Rambo 2.0.? ● Datele de mai sus provin din numărul de Crăciun 2010 al revistei *The Economist* (interpretarea îmi aparține). ● Ah, și mi s-a terminat spațiul taman cînd doream să vă spun despre Roxelana, cea mai teribilă femeie din istoria umanității! Rămîne pe altădată.

Chinezul cu bere englezească în geanta Vuitton.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

E vremea balurilor...

De cum dă prima zăpadă, bucureștii și ieșii se pregătesc de baluri și soaréle. Moda unor astfel de *loisir*-uri fu adusă odată cu armata rusă și se împămînteni atît de bine că mai în toate tîrgușoarele se organizau periodic petreceri dansate, cu participarea întregii elite locale.

Mai întîi de toate se caută haine adecvate, căci la bal nu se poate merge oricum. Rochii elegante și scumpe, bijuterii prețioase și pretențioase, botine rezistente și fine „decorează" un corp ce se vrea arătat. Așa că se face o vizită la Madame Neli Lenfant, pe Podul Calității, care oferă rochii de bal, mantele, eșarpe, șaluri de fantezie, rufe fine și blonduri, horbote și pene; toate „frumoase" și capabile să satisfacă gustul celor mai năzuroase cucoane. Și dacă unele nu sînt satisfăcute cu ceea ce vor găsi în prăvălie, Madame Neli „să făgăduiește ca într-un curs de 24 ceasuri poate să facă gata un rînd de haine de cele mai elegante". La rîndul lor, bărbații pot trece pe la Monsieur Frank, la Curtea Veche, care le promite cele mai elegante și ieftine noutăți în materie de haine bărbătești, venite tocmai de la Paris: surtuce, fracuri, paleto, rococo, cotrigton, tolocfato, eginție, pantaloni și jiletci de felurimi de stofe. Și dacă balul e mascat, se urcă în sus pe Podul Mogoșoaiei, la dumnealui Varamberg care are marfă specială pentru o asemenea manifestare: „domino de mătase în toate fețe, costume naționale, caracteristice și de fantazie", „măsci" fel de fel; plus, se oferă ca în 12 ceasuri să „prefacă" orice costum la un preț „cuviincios". „Costumul" gata, trăsura pregătită – balul putea să înceapă.

La italianul Girolamo Cardini, zis Momulo, se țineau cele mai „bune" baluri prin anii 1840. „Abonații" sînt mulți și entuziaști, astfel că Momulo pune în „lucrare" baluri ori de cîte ori i se cere. Și apoi „plătește" un oarecare să dea la gazetă pentru a stîrni dorințe și invidii: „balurile masche ce s-au dat de domul Momulo la 28 ghenarie, la întîiu și 4 februarie curgător au fost foarte desfătătoare. O adunare numeroasă și aleasă, niște toalete elegante și cu atît mai plăcute cu cît era mai simple. O mulțime de măști foarte frumoase, arcușul cel plin de măiestrie al domnului Vist, directorul orhestrii, în sfîrșit mulțumirea și bucuria ce se vedea zugrăvită pe chipul tuturor, înfățișa o priveliște încîntătoare" – scrie *Vestitorul Românesc* la 1843. Se dansează, se ascultă muzică, se soarbe din cupele de șampanie, se face conversație și mai ales se spun „vorbe de duh" – ne asigură gazeta, redînd unele dialoguri, considerate ilustrative pentru a fi gustate de cei rămași acasă.

Iată o mostră: un cavaler sîcîie o tînără mască sub pretext că o cunoaște, iar aceasta plină de „duh" îi răspunde: „De mi-ai fi vorbit cu chip undoios aș fi trecut cu vederea supărarea ce-mi faci, dar fiindcă te socotești încredințat că mă cunoști dă-mi voie să-ți răspunz că dacă toate cunoștințele dumitale vor fi temeinice ca aceasta, apoi puține științe urmează a se afla în duhul dumitale". Sau, răspunsul unei alte măști către un cavaler ce-i preaslăvește frumusețea: „Îți mulțumesc domnule, dar mă simțu prea nenorocită că nu poci și eu să zic asemenea pentru dumneata".

Strălucire, risipă, lux, opulență – toate puse în slujba trupurilor ce vor să se simtă bine, abandonîndu-se în pași de dans. De cum pică primii fulgi de nea, cluburile, cocinele, palatele se deschid și se decorează, oferindu-se tuturor celor care au de cheltuială. Frivolitatea și mai ales ruina multora atrag atenția puterii care încearcă să tempereze entuziasmul cu care se scurg averile pe pălării și pene, pe măști și botine. Cînd la 6 decembrie 1843, palatul domnesc organizează un bal în cinstea marelui împărat Nicolae, prilejul este folosit spre a oferi privirilor „simplitatea", iar retorica gazetei „lucrează" spre a convinge că, uite, se poate și așa. Strălucitul bal a fost cu atît mai frumos, cu cît „damele cele mari era împodobite în toalete cu adevărat elegante, dar pline de o simplitate nobilă" – scrie gazeta. Cronica se construiește într-o „pildă" pentru celelalte „clase ale societății" care risipesc „mai presus de venitul fiecăruia". În zadar se străduiește gazetarul să convingă „dănțuitorii" că virtutea nu constă în etalarea unui lux pe datorie, ci în „caracter, destoinicie și purtare", că cinstirea obștii se află în „îmbrăcămintea simplă" și „purtarea blajină". Și că „cei sănătoși la minte" prețuiesc doar cumpătarea în toate, dar oare cine mai putea fi „întreg la minte" cînd lumînările se aprindeau, domnul Vist dădea tonul unui vals, iar o tînără „măscuță", cu umerii goi, te poftea la dans...

Strălucire, risipă, lux, opulență.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Dărîmarea bisericii Vărzaru

„În adevăr, iarăși urgent, un membru al comisiei primește ordin să meargă la fața locului și să constate dacă, din punctul de vedere al legii pentru conservarea monumentelor istorice, este admisibilă cererea primarului. Însărcinatul ministerului caută o zi-ntreagă și nu găsește monumentul. Merge la primărie și-ntreabă:

– Mă rog, unde e biserica Vărzaru? – Unde a fost... vreți să ziceți. –?... – A! am dărîmat-o! –!...

Și de la primărie, îl conduc pe d. comisar al monumentelor la locul unde se poate convinge singur că biserica Vărzaru a fost. În locul ruinei, o movilă gigantică de moloz și de cărămizi sparte.

– Bine, domnilor, pentru Dumnezeu și pentru memoria lui Mateiu Basarab! ce-ați făcut? cum v-a venit să dărîmați? – Nu se mai putea, domnule! începeau căldurile și-nvia musca! (...)

Dărîmarea a fost dată pe seama unui întreprinzător s-o facă în schimbul materialului ce ar putea scoate de acolo. Zidăria însă era foarte solidă; a trebuit multă muncă pentru a o distruge. Tencuiala fiind fiartă de pe vremuri cu cărămida, cărămizile se spărgeau mai des decît tencuiala, încît întreprinzătorul, văzînd că n-are să se poată alege cu nimic, a părăsit lucrarea (...)

Gion, istoricul capitalelor noastre!

Ce o să zică amicul meu Gion, cînd îi voi spune fapta primarului de Tîrgoviște? cînd îi voi zice: – *Gion, sais-tu, mon vieux coco, que Varzaro vient d'être rasé? – Pas possib'!* o să-mi răspundă el. – *Ma pa'o'd'honneu'!* o să-i zic eu. – *Et par quel raseur? nom d'un Bassaraba!* o să întrebe el. – *Par le maire de la bonne vieille capitale des Bassarabes mêmes!* o să răspunz eu. – *Allons donc! c'est bizarre autant qu'étrange!...* a să zică dînsul."

I.L. Caragiale, în *Opere,* vol. IV, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", 1938 (v. și nr. 355-359)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Copilărie între abuz şi senzaţional

Ştirile despre copiii abandonaţi, maltrataţi, ucişi, chinuiţi, săraci, furaţi ţin încă prima pagină a ziarelor. Şi primele minute ale celor mai importante ştiri TV. Se dau detalii inimaginabile, se povestesc cu lux de amănunte întîmplări de o cruzime insuportabilă, se fac fotografii şi reconstituiri, se filmează pete de sînge, cadavre, lanţuri, bîte, încăperi insalubre, se iau interviuri celor implicaţi, vecinii şi rudele acuzaţilor îşi dau cu părerea, asistenţii sociali se disculpă, şi totul se încheie cu „atît despre acest caz deocamdată, revenim cu alte amănunte". La începuturile presei de senzaţii tari, astfel de ştiri făceau înconjurul ţării: se discutau la cozile de la administraţia fiscală sau de la reduceri, în birouri sau pe plajă, la o cafea sau într-un talk-show. Telespectatorul era cuprins, pe măsură ce citea sau asculta descrierea oribilei întîmplări, de un vîrtej de emoţii tari: frustrare, indignare, furie, dorinţă de răzbunare sau dreptate, milă, neputinţă. Între timp, ştirile de la ora 5 au devenit rutină: tot omul ştie că va auzi şi va vedea o întîmplare-două în care victima va fi un copil. Şi pentru că presa ştie că nu mai e nimic senzaţional într-un caz în care un nou-născut este dat cu capul de pereţii maternităţii, inventează un aşa-zis dialog cu cititorii sau ascultătorii: pune întrebări. Întrebări aiuritoare, care nu folosesc la nimic, stîrnesc doar pofta de scandal şi de senzaţional, sub sloganul aparent inocent: „Vrem să intrăm în dialog cu dumneavoastră, cititorii noştri, vrem să ştim ce simţiţi cînd citiţi astfel de ştiri, povestiţi-ne despre furia dvs. sau despre cum aţi face dvs. dreptate dacă aţi putea". Cum sună întrebările? Iată: „Ce pedeapsă credeţi că merită părinţii care îşi abuzează copiii?" „De ce tratament ar trebui să aibă parte cel care îşi leagă copilul cu lanţul de pat?" Pe ce răspuns mizează redactorul cînd lansează o astfel de „dezbatere"? Dar, mai ales, ce face cu răspunsurile primite? La ce (i)-ar folosi ele?

Ştirile de la ora 5 au devenit rutină.

E foarte bine că presa e neliniştită atunci cînd se întîmplă fapte oribile ale căror victime sînt copiii. E foarte bine că le prezintă. Dar pentru ca astfel de ştiri să devină un demers jurnalistic profesionist şi să nu aibă doar efect de telenovele rupte din realitate, ar trebui să se schimbe două lucruri în felul în care ajung în ziar sau la TV: pe de o parte, mulţimea de informaţii care însoţesc prezentarea cazului ar trebui să vină nu atît din zona „sîngeroasă", ci din zona contextului social care declanşează sau, în orice caz, face posibile astfel de abuzuri. Cu alte cuvinte, cazurile ar trebui integrate într-o analiză socială, economică, educaţională care ar putea pune pe gînduri şi pe fapte autorităţile care se ocupă cu protecţia copilului, care ar putea responsabiliza vecinii sau rudele abuzatorului şi i-ar putea face mai vigilenţi etc. Pe de altă parte, este important ca fiecare caz prezentat să fie urmărit pînă la capăt, iar pedepsele primite de agresori să fie anunţate. (Trebuie spus că rareori se întîmplă asta, ziarele se grăbesc să anunţe verdicte, să descrie săli de judecată sau să dea detalii despre anchetă doar dacă agresiunea este neobişnuită, dacă victima este o celebritate a lumii interlope sau dacă acuzatul este infractor periculos.) Este important să fie prezentate efectele sărăciei, ale lipsei de educaţie, ale neputinţei autorităţilor, ale micşorării numărului de salariaţi din rîndurile asistenţilor sociali etc. Dar şi soluţiile care s-ar putea găsi pentru ca astfel de abuzuri să nu se mai întîmple.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Stand-up comedy

M-am nimerit la un spectacol de stand-up comedy chiar în prima zi de Crăciun. La Café Déko, cineva striga în faţă, precum la restaurantele din Grecia în care chelnerii te trag de mînecă să intri, că mai sînt bilete pentru reprezentaţia din acea seară. Am luat şi am intrat, pentru că de mult îmi tot dorisem să merg la un asemenea show (mai fusesem o dată la unul, da' nu la faimoasa Café Déko); dar şi pentru că, în sfîrşit, în prima zi de Crăciun în oraşul nostru se întîmpla ceva, şi nu mai era totul mort, conform unei mai vechi tradiţii.

Pe scenă a apărut un „băiat" (termen generic folosit, în ultimul timp, pentru o categorie destul de largă de populaţie de sex masculin, avînd între aproximativ 15 şi 45 de ani, dar care se străduieşte să nu-şi arate vîrsta) arătînd normal, îmbrăcat în blugi şi tricou, care s-a prezentat drept Tiberiu. Abia după aceea, discursul lui m-a făcut să observ că era un pic mai plin şi tricoul pe care-l purta era roşu: făcea o analogie, ironică evident, cu Moş Crăciun.

Tiberiu şi-a dat drumul cu un soi de discurs anti-Crăciun. Nu împotriva Crăciunului ca sărbătoare religioasă, ci ca festin consumist. Desigur că, aici, în esenţă avea dreptate: ideea lui era că, din noiembrie pînă de Crăciun, perfida industrie de sezon ne ispiteşte şi păcăleşte, prin reclame abile, să cumpărăm şi iar să cumpărăm. Mult mai mult decît avem, în mod real, nevoie. Că, deşi nu vom avea neapărat musafiri de Crăciun, vom stoca atîta vin şi cozonac, încît ne vor ajunge şi după ce va sosi Apocalipsa din 2012.

De ce tocmai vin şi cozonac? Poate tocmai pentru că reprezintă şi cele mai evidente trimiteri la sărbătoarea religioasă; şi, astfel, aşezarea lor în context consumist, cu atît mai mult una hiperbolizată, pare cu atît mai inadecvată. Nu mi-a displăcut critica industriei de sezon, care exploatează credulitatea oamenilor şi credinţa lor în fericirea prin acumulare, mai ales cînd protagonistul show-ului a exagerat-o pînă la absurd.

Nici referirea la Iepuraşul de Paşti, mutant – pentru că putem presupune că depune ouă – nu era chiar atît de îngrozitoare, chiar pentru o persoană ca mine, *„believer"* prin natura ei. Pentru că mi-am dat seama că modul stand-up comedianului de a serba Crăciunul sau Paştele era tocmai prin a le contesta. Rolul lui era cel de Ghiţă contra, al ironicului de pe poziţii cel puţin aparent atotştiutoare.

Dar şi cel al bărbatului macho, uşor şi populist sexist, buruienos la gură într-un mod evident voit: următoarea parte a show-ului a avut previzibila, dar esenţiala veşnică şi aproape unică temă îndeobşte abordată: sexul. Relaţiile bărbat-femeie şi modalităţile lor cel puţin diferite de a percepe realitatea.

Aici, vocabularul folosit era atît de des presărat cu organe genitale, atît masculine cît şi feminine, încît: 1) acestea îşi pierdeau orice înţeles concret, sunînd pur şi simplu ca termeni abstracţi dintr-o limbă specifică stand-up comediei; 2) reieşea că acesta era limbajul ce se cerea acestui gen, care îl consacra în ochii unui public doritor de aşa ceva, care, probabil, îl stăpînea şi uzita.

Recunosc că performerul şi-a cerut, într-un fel sau altul, scuze pentru limbajul inadecvat unei prime zile de Crăciun. Şi a mai atenuat din tenta sexistă, în următoarele feluri: după ce a vorbit mult timp despre cum încearcă bărbaţii să obţină şi alte moduri de a face dragoste (uneori catalogate drept perversiuni) de la partenerele lor, a mărturisit, într-un final, că el însuşi e căsătorit şi foarte mulţumit de acest lucru. Şi, mai devreme în show, a repetat de cîteva ori că femeile sînt mai deştepte ca bărbaţii.

Din toate aceste informaţii controversate reiese că spectacolul de stand-up comedy pe tonul ăsta dur şi macho, teribilist şi de Ghiţă contra trebuia să fie, căci aşa cere... genul. Un gen limitat, ca şi cel de revistă, dar adresîndu-se unui alt segment de public, mai tînăr şi mai neliniştit, încă neaşezat nici la slujba lui, nici la casa lui, şi amator de ieşiri şi distracţii. Şi că, în general, oamenii acceptă mai uşor discursurile în care ei şi problemele lor sînt circumscrise unor categorii bine delimitate, pe care le pot mai uşor stăpîni.

Selma IUSUF

legende urbane

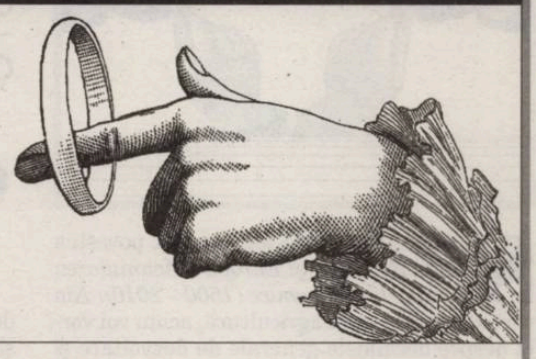

Generălesele mopului

Întotdeauna am căzut de fraieră în plasa imaginilor bucolice, de la ţară, în plasa propriilor proiecţii care întruchipează căsuţe de lemn, pajişti verzi şi vaci blînde. Evident, trezirea la realitate e cu atît mai dură şi neprietenoasă.

Ei bine, acum cîţiva ani, după o perioadă extrem de stresantă care nu-mi lăsase răgaz să-mi trag sufletul, am pornit, cu aceleaşi aşteptări, într-o scurtă excursie la munte, la Sinaia. Ce proiectasem eu acolo? Printre altele, o căbănuţă de lemn călduroasă şi o cabanieră mămoasă care face ciorbă bună. (O atmosferă cam cum ar fi trăit-o probabil Mihail Sebastian, retras în munţi să-şi trateze depresiile interbelice.) Plecasem din Bucureşti un grup mic de prieteni; unul dintre ei venise cu tot cu motanul grăsan, galben şi extrem de inteligent care-l însoţea peste tot. Animalul era aproape ca un cîine, i se dădea drumul pe afară şi-şi cunoştea foarte bine rosturile. Ne doream o plimbare pînă la cota 1400. Am stat cu toţii la coadă la telecabină; motanul s-a preumblat tacticos şi calm printre cei care aşteptau. Răstimp, eu am turuit ca o rîşniţă admirînd verdele brazilor, trăgînd în piept aerul curat la o ţigară, anticipînd mămoşenia cabanierei pieptoase din vîrful muntelui, ciorbele ei, plăcintele ei.

„Fire-ai a dreacului să fii! Zîîîîîît d-acilea că nu ştiu de unde mai apăreţi cu toatele!" Motănelul nostru grăsan şi încrezător ţîşni cu toată blana vîlvoi şi cu ochii cît cepele pe uşa restaurantului cabanei, urmat imediat de o harpie înspăimîntătoare. Slabă aţă, cu toţi dinţii de fier, cu basmaua strîmbă pe cap, femeia agita în aer un ditamai mopul care împrăştia picături de apă murdară în jur. O picătură mi-a intrat într-un ochi holbat a neîncredere. Şi atunci am recunoscut-o imediat. Generăleasa. Femeia de serviciu generică. Prototipul. Ea era femeia de serviciu universală care ne alerga prin toată şcoala cu mătura pentru vina de a fi călcat acolo unde ea abia spălase. Care ne făcea invariabil nesimţiti (fetele erau numite „nişte capre"), îngălaţi şi ne pocnea zdravăn atunci cînd reuşea să pună mîna pe noi. Pînă şi directoarei îi era frică de ea. Ea dirija circulaţia pe culoarele şcolii şi mai că-ţi venea să te descalţi cînd o vedeai. Dacă era proaspăt spălat, se aşeza de veghe sprijinită în mopul ei de generălească şi toată lumea se vedea nevoită să execute un dans bizar: pe vîrful picioarelor, într-o parte, ştergînd umil pereţii în încercarea de a nu întina podelele „proaspăt" spălate cu o dubioasă apă neagră care se zărea din găleată.

Sînt sigură că le cunoaşteţi şi dumneavoastră. Sînt sigură că generălesele v-au însoţit copilăria şi adolescenţa prin şcoală şi liceu. Sînt sigură că ştiţi că ne urăsc din rărunchi. Noi sîntem „ceilalţi", ăia care vin cu mizerie pe tălpi, şi, crescînd, ăia care-şi lasă cănile nespălate pe birou, ăia care fac firimituri în tastatura computerului, ăia care nu-s în stare să-şi ia o cafea de la aparat fără să verse şi pe jos.

Mi-am adus aminte de generălesele mopului acum cîteva zile, la muncă fiind, cînd am coborît la o ţigară, afară din clădirea de sticlă cu o cruntă politică antifumători. Eram cu un coleg, adăpostiţi umil de urgia de afară într-un intrînd pentru maşinile de gunoi. „Aloo, băieţii!", am auzit. Şi am simţit. O generăleasă. Ne-a dat afară fără discuţii în ninsoarea de-afară bombănind şi fleoştocăind cu mopul zăpada topită din nişa cu tomberoanele de gunoi. „Da ce sînt io să strîng după toţi nesimţiţii? Staţi şi aruncaţi chiştoacele astea peste tot (nu era adevărat, aveam scrumiere confecţionate din pahare de plastic), şi io să strîng." M-am întrebat atunci ce ar trebui să facă – să tricoteze? În gînd, normal, pentru că eram paralizată de frică. Madam general mi-a citit însă gîndurile: „Ce, asta nu-i meseria mea! Am pregătire de bucătăreasă!". „Să vă dea Dumnezeu sănătate" – i-am răspuns iarăşi în gînd. „Pentru mine sînteţi o generăleasă. O veche prietenă."

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

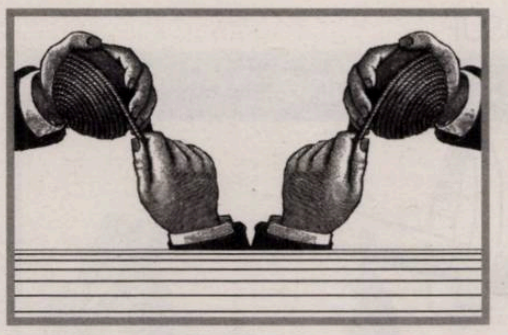

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ce am făcut în ultimii 500 de ani (II)

– dezvoltarea ca un masaj thailandez –

Săptămîna trecută am început povestea cărţii *România şi Europa – Acumularea decalajelor economice (1500 - 2010)*. Am vorbit atunci despre agricultură, acum voi vorbi despre decalajele generale de dezvoltare şi despre industrializare, aşa cum se văd ele din volumul lui Bogdan Murgescu. Dacă mă uit pe concluziile pe care le trage autorul pentru fiecare epocă istorică în parte, pare că România a trăit o formă a paradoxului lui Zenon. Nu poţi să te mişti cu adevărat, spune acest paradox, dintr-un punct A într-un punct B, pentru că înainte trebuie să parcurgi jumătatea distanţei. Pentru a parcurge jumătatea distanţei, trebuie să parcurgi mai întîi jumătatea jumătăţii. Care şi ea are o jumătate. Şi tot aşa. Ca să fiu sincer, nu am priceput niciodată din acest paradox altceva decît că destinaţia e în mişcare şi nu o poţi ajunge. Cam aşa şi cu România. De mişcat s-a mişcat, dar în loc ca distanţa dintre ea şi Occident să scadă, aceasta a crescut. Pentru că Occidentul, la rîndul lui, s-a mişcat mai repede decît noi. Şi am păţit asta şi sub marele modernizator care a fost Carol I, şi în perioada interbelică, şi sub comunism.

În ce priveşte interbelicul, Murgescu îşi intitulează sec un capitol „România Mare şi eşecul ei economic". Concluzia seacă, demonstrată pe cîteva tabele şi zeci de indicatori, e că decalajele României faţă de state europene şi chiar faţă de mediile europene s-au mărit atunci. Agricultura a rămas primitivă – cum spuneam săptămîna trecută –, iar politicile industriale au fost defectuoase. Murgescu acordă o atenţie specială politicii „prin noi înşine". Îndreptată mai ales împotriva companiilor petroliere, legea minelor din 1924 impunea restricţii şi obliga să existe majorităţi din cetăţeni români în Consiliile de Administraţie. Asta a făcut capitalul străin să fie mereu reticent să investească, accesul la credit era dificil, iar industria locală nu avea de unde să se dezvolte, chiar dacă era protejată. Murgescu face un studiu de caz din IAR, întreprinderea care trebuia să pună bazele unei industrii de avioane locale. Doar că, avînd ca unic client statul român şi neîncercînd măcar să intre pe piaţa internaţională, IAR a produs avioane în serii limitate, scumpe şi cu probleme tehnice, drept urmare România a intrat în război cu industria de avioane, dar fără avioane suficiente pentru a susţine frontul.

Dacă nu venea comunismul, ar fi găsit România interbelică resurse interne de dezvoltare? L-am întrebat asta pe Bogdan Murgescu în interviul care va fi publicat în ianuarie în *Dilemateca*. Nu s-a simţit confortabil ca istoric să speculeze contrafactual, dar cred că a ieşit un punct de discuţie interesant, îl găsiţi în revistă.

Dar comunismul a venit. Spre deosebire de democraţiile burgheze, statul comunist era în situaţia de a direcţiona resursele spre investiţii, cu politici chiar crude de sacrificare a prezentului pentru viitor. Şi totuşi comunismul a ratat chiar acolo unde ar fi trebuit să fie, teoretic, punctul său forte. În 1938, decalajul de venit faţă de ţările dezvoltate era de 2,9:1, în 1989 ajunsese la 3,5:1.

După o primă etapă în care acumularea agresivă de resurse a produs cîteva salturi de dezvoltare (alfabetizarea, un început de mecanizare a agriculturii), totul a mers prost. Politrucii comunişti care făceau planurile cincinale au îndreptat dezastruos investiţiile, spre industria grea, ignorînd complet traiectoria economiei globale spre servicii şi noi tehnologii. Am aflat de la Murgescu, de pildă, că planurile cincinale făcute de Ceauşescu pentru 2000-2010 ignorau complet revoluţia informatică, care începuse în Occident. Murgescu analizează pe larg politicile de dezvoltare a transportului, turismului şi învăţămîntului. Pentru fiecare dintre ele, iniţiativele comuniste au fost stupide şi dezastruoase. În loc de autostrăzi, Ceauşescu a făcut faraonisme inutile ca Transfăgărăşanul şi Canalul. Deschiderea turismului din anii '70, în linie cu dezvoltarea acelui sector în toată Europa atunci, a fost apoi sugrumată de obsesiile securistice (poporul român trebuia protejat de influenţa nefastă a turiştilor suedezi). Învăţămîntul a fost sluţit pentru a produce tehnicieni şi muncitori industriali, într-o epocă cînd economia mondială cerea cu totul alte capacităţi. Acestea au fost probleme de concept general. La ele s-a adăugat incapacitatea sistemului de a se adapta la schimbările bruşte din comerţul mondial. Convins că petrolul ieftin e un dat, Ceauşescu s-a apucat să investească enorm în petrochimie. Rezultatul? „România avea numeroase capacităţi de rafinare şi petrochimice, care au intrat în funcţiune la sfîrşitul anilor '70 şi la începutul anilor '80. Regimul Ceauşescu miza astfel că, prin creşterea exporturilor de combustibili rafinaţi şi produse chimice, s-ar putea compensa creşterea facturii petroliere. În realitate însă, exporturile cumulate ale derivatelor petroliere nu au putut niciodată, în anii '80, să egaleze valoarea importurilor de ţiţei. Potrivit analizei lui Marvin R. Jackson, România pierdea circa 25 de dolari la fiecare tonă de produse rafinate vîndute în Occident, comparativ cu preţul plătit la import pentru ţiţeiul brut." (p. 394); „România întorcea spatele evoluţiei computerelor şi informaticii şi construia în schimb uzine cu mare consum de energie şi materii prime şi numeroase braţe de muncă. Treptat, economia era mutată din Europa în lumea a treia" (p. 398).

Comunismul nu a fost o idee bună, prost aplicată. De fapt, a fost o idee proastă, imbecil aplicată. Şi nici nu ar fi putut să fie aplicată mai bine, pur şi simplu economia nu poate fi planificată în detaliu de sus, oricît de inteligenţi ar fi oamenii care încearcă asta (lasă că în practică erau proşti făcuţi grămadă). Iar acolo unde s-a încercat autogestiunea întreprinderilor, în Iugoslavia, au apărut alte efecte perverse. Politicile de dezvoltare trebuie să aplice stimuli limitaţi, în puncte-cheie, să fie flexibile pentru a răspunde la schimbările de mediu, să culeagă feedback, pentru a se putea adapta şi schimba.

Citind monumentala carte a lui Bogdan Murgescu, mai ales comparaţiile cu Danemarca şi Irlanda, care au reuşit saltul de dezvoltare, am rămas cu o idee simplă: dezvoltarea unei ţări nu seamănă cu un şantier comunist, ci cu un masaj thailandez. Menţionez că această idee îmi aparţine, sper să nu îl scandalizez pe reputatul profesor de istorie. Ce înţeleg prin dezvoltarea ca un masaj tailandez? Statul – un stat mic, inteligent, profesionist, flexibil şi necapturat de grupuri înguste de interese – nu face decît să stimuleze avantajele pe care societatea respectivă deja le are, apasă nişte butoane modeste, lasă oamenii să-şi facă treaba, le creează condiţii, mai degrabă decît să le spună încotro să o ia. Statul stimulează, masează, energizează, nu construieşte modernizarea. În schimb, am impresia că România şi-a tratat mereu propria dezvoltare ca pe un mare şantier naţional, şi asta de la Carol I la Ceauşescu. Statul s-a vrut şef de şantier, iar cetăţenii erau brigadierii. Statul a încercat să dicteze direcţia şi a încercat să pună cetăţenii la treabă. Agricultura nu e bună, o exploatăm, facem căi ferate, industrie grea, avioane. Înţeleg de ce s-a întîmplat aşa: am fost mereu sub semnul urgenţei, a trebuit să recuperăm rapid. Doar că, încercînd să recuperăm rapid şi făcînd din stat şef de şantier, nu am recuperat niciodată.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Flori de la femeia fără chip

Zgribuliţi, mîncaţi de leţcaie stau ţiganii în termopane. Scot nasul şi te-ntreabă: te servesc, boierule? Eu fug cînd mă-ntreabă aşa. Poate boierul acesta florar mi-o da floarea mai cu moţ, cu banu' mai mic. Dar eu fug. Şi mă las cucerit de limba mieroasă a unei femei, cum altfel?, limbă curajoasă şi uşă deschisă, indiferent cum o fi afară. Şi am început să negociez, că toată poanta în lumea ţiganilor florari e să negociezi, şi-n Piaţa de Flori mă simt în largul meu. Trandafirul mic cu mulţi trandafiraşi pe creangă l-am scos la 5 lei, de la 7. Şi aşa m-am bucurat că din cinci, am luat 9 crenguţe. Bătea alba peste buchetul meu. Şi cerul era negru de furie şi eu mergeam cu braţul plin de trandafiraşi. Nu m-am omorît niciodată după ei. E o lume drăgălaşă promisă prin ei. Mi s-au părut mereu jumătăţi de măsură. Dar cred că m-au sedus fiindcă ţiganca de la care îi negociasem era fără chip. Da, da, cumpărătura mea, da, tu, cea mai colorată din ziua aceea, îmi dădeai reverii fiindcă uite-mă cu minţile varză. Că nu-mi aduceam aminte de chipul ei era ceva, dar că era o ţigancă fără chip asta m-a dat gata. Ce reţinusem eu din tîrgoveaţa asta? De ce era în mintea mea ea fără un semn de recunoaştere, ea fără miros, ea fără atingere, cînd îţi dă floarea, dugheana fără gust? Aveam să aflu la sfîrşitul zilei. O zi în care lumea a fost drăguţă cu mine, o zi în care am citit cu greu că nu mi-a dat ceea ce am vrut. O zi care m-a otrăvit. Cu blîndeţe. M-a păcălit ca o fiară. O zi fără chip anume, fiindcă din zăpada pusă pe umeri, nici de un om de zăpadă nu puteai aduna.

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

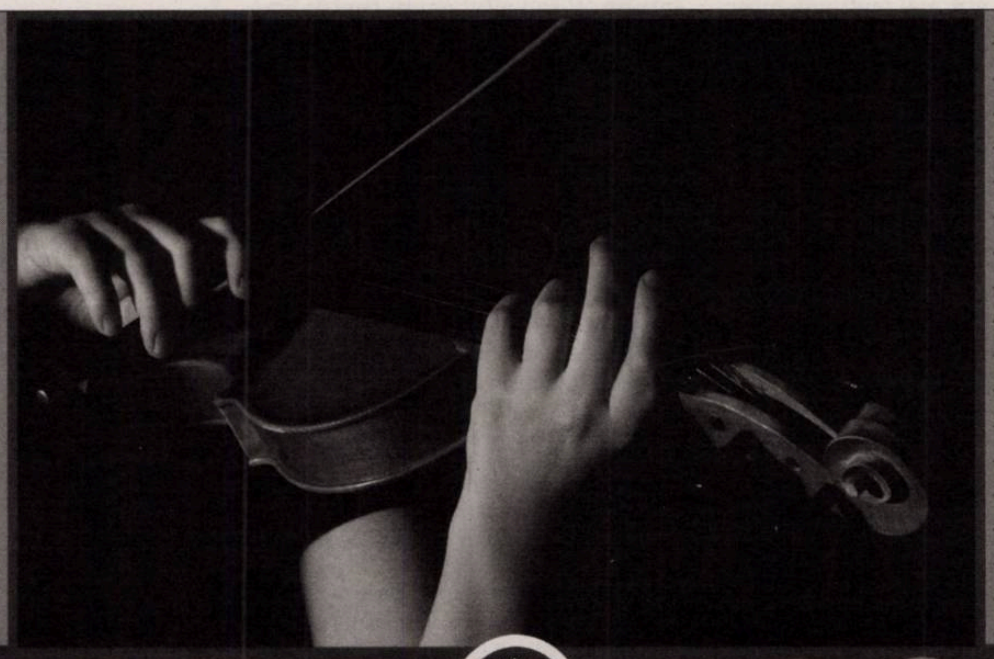

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonatoare: Adina POPESCU

Vedere din 2061 spre azi și ieri

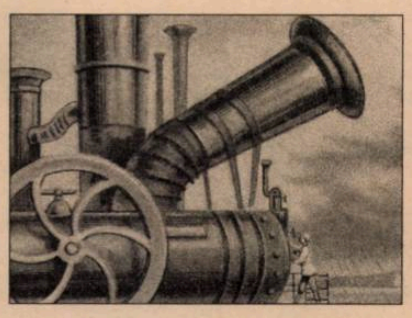

Texte și opinii de:

- Michael HAULICĂ (scriitor)
„CL.ONE SRL“
- Liviu PAPADIMA (decanul Facultății de Litere a Universității București)
„Temă şi variaţiuni“
- Cristian TEODORESCU (scriitor)
„Un buletin de ştiri“

argument

Ca la început de an

DILEMA VECHE
Vedere din 2061 spre azi și ieri

Acum, că au trecut serbările şi festivităţile de iarnă, organizate de cîteva grupări separatiste şi retrograde (cum ar fi Asociaţia pentru Recuperarea Valorilor Creştine şi Organizaţia de femei a Fundaţiei „Moş Crăciun există!“), iată-te şi în anul 2061. Majoritatea românilor va sărbători însă Anul Nou prin februarie, atunci cînd pagodele de pe Bulevardul Magheru se vor umple de beculeţe colorate, iar Primăria va împărţi pe gratis bucureştenilor pacheţele de primăvară-şi porc Gong Bao. Cei amatori de shopping se vor călca din nou în picioare la complexul comercial Dragonul Roşu 106, unde vor fi reduceri de sezon la artificii şi şosete.

Aşadar, este 1 ianuarie 2061 şi astăzi, în redacţia revistei *Dilema străveche,* vom munci mai puţin, doar opt ore. Sarcina mea de serviciu e să coordonez o temă despre trecut, şi anume despre perioada de „tranziţie“ 1990-2010 (tranziţie dinspre ce spre ce? – i-am întrebat pe cei mai în vîrstă decît mine, căci nu-mi amintesc foarte bine acei tulburi ani ai tinereţii mele).

Mi-am deschis hololaptop-ul, am activat comanda vocală şi, la un *search* rapid, m-am pomenit chiar în mijlocul execuţiei de la Tîrgovişte, de pe 25 decembrie 1989. M-am ferit la timp ca să nu tragă în mine, deşi nu aveau cum să mă nimerească pentru că nu eu eram ţinta. La cîţiva paşi, s-a prăbuşit fostul dictator al României, Nicolae Ceauşescu, reabilitat în 2030 de către Partidul Comunist Universal. Apoi, am auzit vocea colegului Matei Martin, de la hololaptop-ul de alături: „De ce-ţi pierzi timpul cu videoistoria? Mai bine ai juca un *Romanian Revolution 5.0 – I'm going in!*“. I-am spus că nu-mi plac shootere-le, mai ales cele foarte violente. Prefer, la o adică, jocul de strategie politică pe care îl juca fostul nostru coleg, Cristi Ghinea, acum rezident în Republica Moldova (zece ani s-a chinuit să obţină un permis de şedere în acest paradis exclusivist): *Elections 2009 – Băsescu Resurected,* deşi finalul e previzibil: Băsescu cîştigă.

Am încercat să mă concentrez din nou la sarcina care îmi era trasată, însă între timp sosiseră cutiuţele argintii cu masa de prînz. Oare ce-o fi? Orez cantonez sau orez cu muguri de bambus? L-am auzit pe colegul Matei Pleşu de la revista *Holobiblioteca* oftînd. De cînd ţările islamice şi-au închis definitiv graniţele, autoizolîndu-se, iar restaurantul turcului din apropierea redacţiei a fost înlocuit de un fast food vietnamez, cred că suferă de o depresie de ordin gastronomic.

După-masă, am participat pe rede-pe înainte la manifestaţiile din Piaţa Universităţii şi la mineriade. I-am luat un interviu fulger lui Emil Constantinescu, care era online pe holoblogul lui. M-a servit cu un ceai şi mi-a arătat nişte roci foarte interesante de pe Marte. Din păcate, Ion Iliescu nu era online. Serverul său, reprezentat printr-un membru al partidului în ilegalitate, din anii '30 – un muncitor cu şapca trasă pe ochi, m-a informat că e plecat în Hawai, la al IX-lea congres al Partidului Comunist Universal.

Tocmai cînd mă pregăteam să-l întreb pe colegul Marius Chivu care îi dicta de zor hololaptop-ului său recenzia la cartea *Din nou orbitor, doar aripa stîngă* („aripa dreaptă“ şi „corpul“ au fost cenzurate), ce-şi mai aminteşte despre literatura anilor '90, redactorul nostru şef ne-a informat sec că ni s-a dat voie să sărbătorim Anul Nou. „Avem cafea şi vin fără alcool!“, ne-a spus cînd ne-am adunat în sala de şedinţe. Colegul Marius Chivu a spus că vinul fără alcool îi aminteşte de Fanta Madness din anii '90. Iată un punct de plecare pentru tema mea!

În 2061, redactorul-şef al *Dilemei străvechi*, Mircea Vasilescu, va împlini frumoasa vîrstă de 101 de ani. Am dori să-i urăm, pe această cale, „La foarte mulţi ani!“ (în 2061, durata medie de viaţa este de 130 de ani pentru bărbaţi şi de 160, pentru femei). Ceea ce vă dorim şi vouă! (**A. P.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete, va fi reluată la RFI România după 15 ianuarie 2011.

Cristina ROMAN

Un fragment dintr-un manual al viitorului

Zilele de 16-21 decembrie 1989 mă găseau într-un apartament de bloc dintr-un oraş de provincie care, ca multe orăşele din România epocii Ceauşescu, se confrunta, în perioada iernii, cu lipsa căldurii şi întreruperea curentului electric. În 1989, aveam 13 ani şi, copil fiind, nici prin gînd nu-mi trecea că evenimentele din decembrie al acelui an îmi vor marca în vreun fel viitoarea profesie. Acum, în 2010, îmi pot imagina că particip la editarea unui manual de istorie a României din 2061, prin realizarea unui capitol rezervat anilor '90, deoarece consider că, odată cu trecerea timpului, patimile de tot felul dispar şi că se poate scrie relaxat, detaşat şi obiectiv, despre acea perioadă.

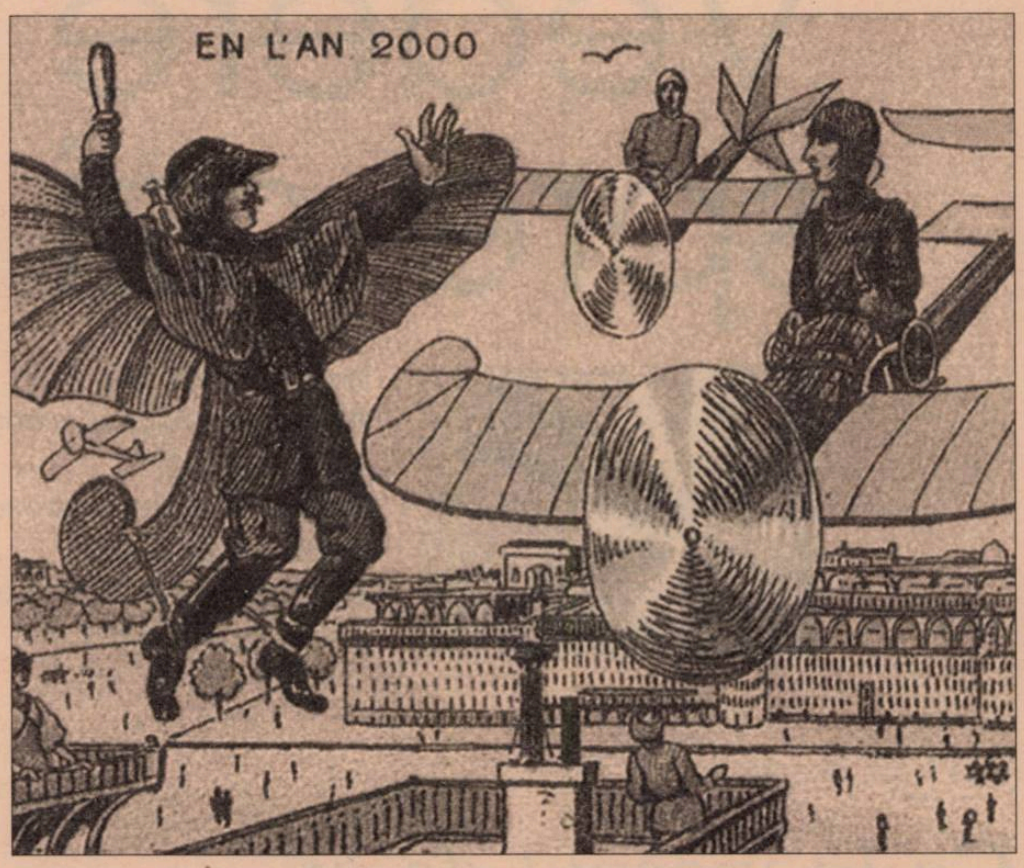

Politica anilor '90

Sfîrşitul anului 1989 a oferit României şansa revenirii la valorile democratice dinainte de ocupaţia sovietică din 1944. Tradiţiile sărace în experienţe democratice au făcut ca România să nu aibă energia necesară pentru a depăşi, într-o perioadă scurtă de timp, decalajele care o despărţeau de alte state foste comuniste din Europa Centrală şi Răsăriteană (Polonia, Ungaria, Cehoslovacia). În anii '90, România a pendulat între începuturile unei timide democraţii şi prăbuşirea sa în haos. Societatea românească a trecut prin diverse stări: de la entuziasmul provocat de sfîrşitul regimului dictatorial comunist, la teama produsă de incertitudinile viitorului, de la deschidere faţă de independenţa presei scrise, a televiziunii, a libertăţii cuvîntului, la rezistenţă faţă de orice reformă economică.

Implicarea în jocul politic al unui număr mare de partide (dintre care amintim pe cele mai importante: Frontul Salvării Naţionale-Frontul Democrat al Salvării Naţionale-Partidul Democraţiei Sociale din România, Partidul Naţional Ţărănesc Creştin-Democrat, Partidul Naţional Liberal, Partidul Social Democrat Român, Partidul Unităţii Naţionale Române, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România), adoptarea, în 1991, a unei noi Constituţii prin care erau recunoscute, pentru prima dată după 45 de ani, drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, separarea puterilor în stat, organizarea de alegeri libere ofereau imaginea unei societăţi democratice care, cu paşi mărunţi, începea să se aşeze. În realitate însă, lucrurile nu au fost atît de simple. Scena politică a acelor ani a fost frămîntată de aprige dispute între partidele politice. De o parte a baricadei confruntării politice s-au găsit liderii partidului aflat la guvernare, majoritatea dintre ei fiind foşti membri marcanţi ai Partidului Comunist, iar de cealaltă parte s-au aflat fruntaşii vechilor partide istorice renăscute după 1989. O lungă perioadă de timp, viaţa politică a fost dominată de ambiguitate, neîncredere, lipsă de comunicare, violenţă şi frică. Faptul că o mare parte dintre membrii partidului care s-a aflat la guvernare, aproape pe toată perioada anilor '90, au făcut parte din diverse structuri ale puterii, şi pe vremea comunismului, a constituit pentru ei un atu politic important în faţa adversarilor din opoziţie. Deţinînd pîrghiile conducerii politice şi ştiind cum să le manevreze în interesul lor, foarte adesea liderii FSN se arătau temători de imaginare lovituri de stat şi subversiune, suspicioşi la fiecare demonstraţie anticomunistă sau antiguvernamentală. În lungile perioade cînd s-au găsit la putere, au întreţinut în rîndul populaţiei o stare de teamă şi de revoltă faţă de tot ceea ce simboliza democraţia occidentală. Absenţa unei culturi a dialogului, a comunicării, imaturitatea opoziţiei, dar mai ales lipsa pîrghiilor necesare pentru ca aceasta să ajungă la vîrf au făcut ca fruntaşii partidelor istorice să fie neputincioşi în faţa manevrelor politice ale liderilor FSN. Să nu uităm că o mare parte dintre conducătorii opoziţiei, ca Ion Diaconescu sau Corneliu Coposu, şi-au petrecut o mare parte a vieţii în închisorile comuniste, iar alţii, precum Ion Raţiu şi Radu Câmpeanu, reveneau în ţară după o perioadă lungă de exil.

Manipularea şi diversiunea au fost instrumentele principale pe care puterea le-a utilizat pentru a se menţine la guvernare, din 1990 pînă în 1996, cînd coaliţia electorală a opoziţiei, purtînd denumirea de Convenţia Democrată Română, a preluat conducerea politică. În timp, regulile democraţiei politice au fost învăţate atît de cei de la putere cît şi de opoziţia abia renăscută. Cei veniţi la guvernare după 1989 şi care în mare parte erau foşti membri ai vechii nomenclaturi (ca: Ion Iliescu, Dan Marţian, Silviu Brucan, Alexandru Bârlădeanu) au înţeles că scrutinele electorale au fost inventate pentru ca unii să piardă, iar alţii să cîştige, şi astfel nimeni să nu poată sta la conducere pe viaţă. Cei din opoziţie au învăţat că, pentru a cîştiga competiţia politică, nu este de ajuns să acuzi adversarul de ceea ce a făcut în trecut şi, de asemenea, nu este de ajuns să obţii aderenţa elitelor, ci în primul rînd trebuie să ştii să te faci ascultat şi înţeles de către mase. Atît puterea cît şi opoziţia au înţeles că nu e nevoie să se placă, pentru a dialoga şi pentru a colabora la conducerea ţării.

Societatea românească în anii '90, asemenea unui copil, „a învăţat să meargă" prin democraţie.

Primii paşi în democraţie

Zece ani, societatea românească s-a zbătut prin hăţişurile democraţiei, învăţînd treptat să funcţioneze în normalitate. Dacă pînă la căderea comunismului în decembrie 1989, atît muncitorii cît şi intelectualii aveau un duşman comun, şi anume regimul ceauşist, în anii '90 cele două categorii sociale se aflau în tabere diferite. Intelectualii erau deschişi reformelor democratice, politice, economice şi sociale, în timp ce muncitorii manifestau rezistenţă faţă de orice schimbare care le-ar fi putut afecta în vreun fel stabilitatea materială.

Liderii politici ai FSN-ului, care în mare parte erau nostalgici ai vechiului regim comunist, s-au folosit de opoziţia manifestată de categoriile medii ale populaţiei faţă de reformele radicale, pentru a amîna cît mai mult aplicarea lor şi astfel să-şi asigure menţinerea puterii. Astfel ar putea fi explicate manifestaţia muncitorească organizată în Bucureşti pe 29 ianuarie 1990, descinderile minerilor în Capitală pe 19 februarie 1990, evenimentele din 14-15 iunie 1990, 25-26 septembrie 1991. Societatea civilă românească abia s-a născut în anii '90. Ea nu avea o tradiţie, ca în Polonia sau Cehoslovacia, şi nu avusese timp pentru a dialoga şi a ajunge la o înţelegere care să permită încheierea unei alianţe cu muncitorii, aşa cum s-a întîmplat în alte ţări foste comuniste din Europa Centrală şi de Sud-Est. Grupul pentru Dialog Social, Grupul Independent pentru Democraţie, Asociaţia Timişoara, Asociaţia „21 decembrie", Liga Studenţilor, Academia Civică, Asociaţia „Pro Democraţia" sînt cele mai importante organizaţii civile apărute în acei ani. „Proclamaţia de la Timişoara" din martie 1990, „fenomenul Piaţa Universităţii" din aprilie-iunie 1990 li se datorează întru totul acestor asociaţii civice. Fără ele, aceste manifestări de civism nu s-ar fi produs. Mişcarea civilă din România nu a reuşit, într-un timp scurt, să se impună în faţa puterii politice şi mai ales nu a reuşit să se facă înţeleasă de marea masă a populaţiei, pentru a obţine susţinerea acesteia.

Societatea românească în anii '90, asemenea unui copil, am putea spune că „a învăţat să meargă" prin democraţie. Politicienii, asociaţiile civile, categoriile largi ale populaţiei au învăţat să convieţuiască. Au învăţat să se accepte, să nu considere adversarul politic sau de opinie „un duşman de clasă" care trebuie lichidat, să dialogheze, să colaboreze şi, ceea ce era mai important, să înţeleagă că unii fără alţii, într-o societate democratică, nu pot exista. Pe scurt, anii '90 au însemnat reîntoarcerea României către democraţia pierdută cu 45 de ani în urmă.

„A pregăti viitorul nu este altceva decît a întări temelia prezentului. Cei ce urmăresc imagini îndepărtate, rod al închipuirii lor, se irosesc în utopie şi în acţiuni doar visate. Singura invenţie adevărată este să descifrezi prezentul prin aspectele lui incoerente şi limbajul lui contradictoriu."

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

„Criza de azi este gluma de mîine."

H.G. WELLS

„Unul dintre cele mai importante roluri ale literaturii science-fiction este faptul că ea pregăteşte oamenii să-şi accepte viitorul fără amărăciune şi încurajează flexiblitatea minţii. Politicienii ar trebui să citească science-fiction, nu povestiri western sau poliţiste."

ARTHUR C. CLARKE

***Cristina Roman** este istoric, cercetător la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc.*

Radu PARASCHIVESCU

Cum va fi ce-a fost?

De fapt, cum va fi cînd ceea ce este va fi ceea ce-a fost? Trecutul, ţara străină despre care vorbea Hartley, arată altfel prin fiecare pereche de ochelari fixată în puntea nasului. De la caz la caz, trecutul poate ascunde multe: bucurii pasagere, neîmpliniri dureroase, patinaj pe gheaţa subţire a iluziilor sau – consolarea de serviciu între Carpaţi – mulţumirea că n-a fost mai rău. „Lasă, mamă, bine c-a trecut!“ A trecut trecutul? Nu el, ci silueta noastră despicînd pîcla în care stau cuibărite dureri, elanuri, partide şi idei. Unele vechi ca vinul pitit în beci, altele străvezii ca o zînă plăsmuită de mişcarea unei baghete.

Întîi şi întîi însă, cum se va prezenta 2061? Va fi un an fără comoţii majore. Cele două capitale ale Chinei, Sydney şi Oslo, vor organiza împreună Jocurile Olimpice ale Armoniei Cibernetice. Un regizor sud-american (mă rog, o concesie sentimentală a Chinei) va produce prima telenovelă în care nu plînge nimeni. Fiecare telefon mobil va fi dotat cu o instalaţie de aer condiţionat la purtător, o bibliotecă virtuală de chick-lit şi lit-chick, precum şi facilităţi de comunicare în esperanto cu extratereştrii cantonaţi deocamdată pe malul Lacului Titicaca. Campionatele occidentale de fotbal (mă rog, o altă concesie sentimentală a Chinei) vor avea trei etape intermediare între Crăciun şi Anul Nou, iar echipamentul de joc va suferi modificări, preluînd ţinuta tradiţională a şeicilor-patroni (formaţiile care nu va fi patronate de şeici nu vor putea fi înscrise în competiţie). O echipă de arheologi va descoperi dispărutul oraş Napoli sub cîteva miliarde de saci de gunoi. Magistrala de metrou Drumul Taberei-Universitate, inaugurată în 2060, va fi închisă din motive misterioase. La 144 de ani, Neagu Djuvara va lansa volumul de aforisme *Anunţ cumanitar* la fosta editură Humanitas, transformată, conform propriei dorinţe, în Cumanitas.

Cum se va înfăţişa prezentul sub formă de trecut cuiva instalat în viitor? Ca un rebus vesel şi totodată ca o dovadă că selecţia negativă a funcţionat. Principalul instrument de recuzită profesorală va fi manualul de mondenologie (iniţial se propusese termenul „mondenetică“, dar membrii comisiei de avizare tresăriseră, neplăcut impresionaţi de finalul vocabulei), în care elevii vor găsi date lămuritoare despre părinţii fondatori ai tabloidismului, noul curent lăsat să sufle pe gaura cheii din fiecare uşă. O scanare profesionistă a fenomenului îi va îmbogăţi pe copii cu evenimente decisive din viaţa celor sacrificaţi pe altarul templelor tabloide: Blonda lui Bote (şi nu „Blonda lui Bute“, cum greşit apăruse într-un ziar fără corectori), Perversul de pe Tîrgu Ocna, Mihai Mitoşeru, Stelian Ogică, Nikita, Costin Mărculescu, Magda şi Tolea Ciumac, Monica şi Irinel Columbeanu, Cristian Ţânţăreanu, Viorel Lis, Eva Kent, Cornel „Corazon“ Păsat, Mariana Moculescu, Mădălin Voicu, Oana Zăvoranu, Jean Paler şi Ioana Popescu alături de cei 2487 de acuplători ocazionali. În aceeaşi perioadă, nepotul lui Dan Capatos va conduce o clinică de siliconare a tuturor celor care, dintr-o neglijenţă organizatorică, n-au apucat să devină vedete, iar fata lui Direct Diaconescu, o doamnă cu păr alb şi surîs de rozător famelic, va fi preşedinta de onoare a festivalului „Dan Haznavour“. Urmaşii Laurei Andreşan vor da în judecată urmaşa *Dilemei vechi* pentru că, într-un articol altminteri nevinovat, prenumele pioasei doamne a fost modificat din greşeală printr-un „G“ (de la punctul omonim, pesemne) plasat în locul cuvenitului „L“.

Alături de mondenologie, şi tîmpologia va avea manualul ei.

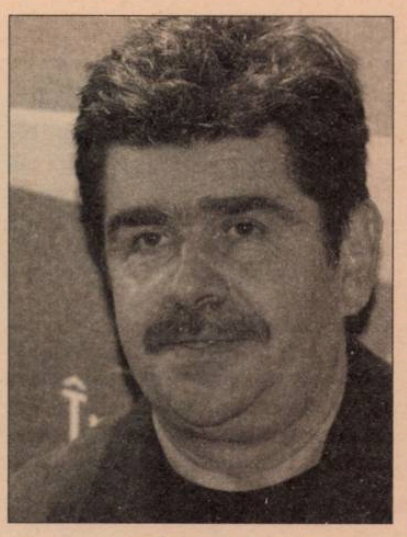

Radu Paraschivescu

„Lumea este într-adevăr comică, dar glumele sînt făcute pe seama oamenilor.“

H.P. Lovecraft

Alături de mondenologie, şi tîmpologia va avea manualul ei. Aici vor fi consemnate rostirile cîtorva dintre marii năpăstuiţi neuronal ai perioadei 1990-2010. Motto-ul va fi un vers scurt şi pătrunzător: „Te iubesc, dar nu pe tine“. Cel care va răsfoi manualul în virtutea inerţiei se va delecta în virtutea inepţiei cu delicatese din vitrina indigenţei corticale. De pildă: „A fost voinţa lui Dumnezeu ca eu să pasc acest popor“. Sau: „Există aici, în această sală, tineri care au murit în Revoluţia din decembrie 1989“. Sau „Omul este o persoană umană“. Sau: „Îmi dedic mie golul, pentru că am fost singurul care m-am sprijinit într-o perioadă grea pentru mine“. Sau: „Nu putem să preluăm ceva din sinuciderea cuiva“. Sau, în fine: „Toate textele de la cîntecele mele sînt reale“. În şcoli, fiecare sală de curs va avea gravată deasupra intrării o cugetare de un calibru comparabil. Înainte de-a se aşeza la locurile lor, elevii vor simţi aerul tare al geniului, la trecerea pe sub un citat ca acesta: „Conştiinţa ne este de fiecare dată rodul posteriorului, iar în fond profunzimea personalităţii fiecăruia, la un moment dat, se desprinde exogen-selectiv de bunul personal, devenind un fel de stare a ansamblului socio-patrimonial“.

După aşa ceva, orice discuţie despre mineriade, trădări, amprente politice, mituri, influenţe, falsificări şi complicităţi îşi pierde sensul. Ce va reţine trăitorul din 2061 despre viaţa românilor din perioada 1990-2000? Nimic altceva decît că viaţa bate filmul, la fel cum gura bate gîndul.

Radu Paraschivescu *este scriitor. Cel mai recent volum publicat:* Fluturele negru, *Editura Humanitas, 2010.*

Cristian TEODORESCU

Un buletin de ştiri

După încheierea celui de-al Treilea Război European, România, Bulgaria şi Muntenegru obţin despăgubiri din partea beligeranţilor învinşi. Surse diplomatice afirmă pe Facebook că la negocieri au fost refuzate despăgubirile în valută – România preferă bărcile germane din lemn de fag produse de firma Daimler-Benz. Bulgaria a ales brînzeturile franţuzeşti din lapte de nutrie, iar Muntenegru acceptă tweed impermeabil din păr de şoarece britanic de apă.

Discuţiile au avut loc în Capitala României, pe Vîrful Omu. Cu prilejul negocierilor, preşedintele român Băsescu-Wang i-a primit în prima zi pe omologul său german Schroder Paşa, pe regele Pirineilor Alfons-Popescu şi pe premierul Londrei Tony-ben Musharaff. Se pare că din cauza unor vechi dispute ale casei prezidenţiale române cu un preşedinte francez din anul 2010, N. Sarkozy, Băsescu-Wang l-a pus pe lista de aşteptare pe preşedintele Alpilor francezi, De Gaulle-Anelka-Minune jr. şi, dintr-un motiv asemănător, l-a primit pe un ponton pe premierul Alpilor italieni, Pius-Argint III.

Discuţiile au avut loc în capitala României, pe Vîrful Omu.

La întîlnirea cu Schroder Paşa, preşedintele de pe Vîrful Omu a reiterat intenţia României de a furniza know-how ţărilor învinse, constînd în minimalism organizatoric şi administrativ şi în filozofia prediluviană: „Ce e val ca valul trece“, inclusiv a celor două teze fondatoare: „Avem nevoie de tinichigii“, „Şi de ospătari“. Cu acest prilej, liderul român a reiterat disponibilitatea culturii române de a promova pe tweeter produsele ţărilor învinse într-o limbă română accesibilă pe piaţa internaţională – cea cu 3000 de ideograme şi cu â din a, singura literă păstrată de Academia Română, din alfabetul latin, după Marea Reformă.

Oaspeţii prezenţi au depus coroane de nuferi la monumentul eroilor tinichigii, cei care i-au salvat pe români la Diluviu, confecţionînd de urgenţă bărci din tabla acoperişurilor caselor pe cale de a fi înghiţite de ape. Manifestările au fost tulburate de protestele unui grup de scafandri ecologişti care s-au legat cu lanţuri de pontonul pe care îşi desfăşoară activitatea Guvernul, Parlamentul, sindicatele şi societatea civilă.

Sub lozinca „O barcă civilizată pentru fiecare familie“, socialiştii români au depus o moţiune de cenzură în Parlament. Moţiunea ar putea fi susţinută şi de unii membri ai Partidului Casei Prezidenţiale, nemulţumiţi de condiţiile vieţii la comun, pe pontoanele dormitor, vechi de peste 20 de ani. Nostalgicii din Partidul Uscatului au organizat un simpozion intitulat „Era mai bine înainte de Diluviu“, ca o replică la Programul coaliţiei aflate la putere: „Capitalismul real: pescuitul de la prima la ultima ideogramă“, la care au conferenţiat doi dintre urmaşii pescarilor din Delta Dunării, Grigori Patzaichin şi Paşca Jr. II. În aplauzele celor de faţă, Paşca Jr. II a spus că o mare afacere în pescuit poate începe de la o pereche de ciorapi de damă de tip plasă, cu împletitură monofilament. La ieşire, cei doi vorbitori au fost aşteptaţi de membrii Asociaţiei pescarilor revoluţionari. Aceştia i-au acuzat că sprijină interesele mogulilor care au făcut avere cumpărînd la preţuri de nimic ultimele năvoade şi prostovoale ale statului, pentru a le revinde apoi ruşilor, la preţul pieţei. Uniunea Scriitorilor l-a premiat pe scriitorul român de origine chineză Ion Li pentru comprimarea în 1000 de ideograme pe tweeter a romanului *Orbitor,* apărut în urmă cu mai bine de jumătate de secol, pe hîrtie – material de provenienţă vegetală dispărut după Diluviu. Cu acelaşi prilej, Academia i-a comemorat pe poeţii anticipatori M. Eminescu şi G. Bacovia, ale căror poezii geniale – „Lacul“ şi, respectiv, „Lacustră“ – au însoţit poporul român de la Marea Revărsare încoace.

Cristian Teodorescu

„Cel mai trist aspect al vieţii noastre de acum este faptul că ştiinţă acumulează cunoştinţe mai repede decît acumulează societatea înţelepciune.“

Isaac Asimov

Cristian Teodorescu *este scriitor. Cel mai recent volum publicat:* Medgidia, oraşul de apoi, *Editura Cartea Românească, 2009.*

Constantin VICĂ

In girum imus nocte et consumimur igni

Sînt 89.136.158.130, am 77 de ani. Şi am ratat Singularitatea. Sînt printre puţinii locuitori ai Zonei V care nu are voie să iasă din casă. Oricum, nu m-aş descurca afară. Totul e prea complicat şi mie îmi lipsesc multe. În primul rînd, nu am făcut transferul de nanocelule protective pentru piele şi în jumătate de oră aş fi mort sub cele 57 de grade (şi radiatoni) de-afară. Apoi, sînt condamnat la ascundere pentru că mi-am ucis clona, în urmă cu trei ani. Refuz cipurile MIND42 pentru conexiune universală şi PSYCHE18+ pentru pornografie directă, introdus de obicei în hipocampul stîng. Nu mă rog în fiecare dimineaţă şi asta se observă imediat pe ecranul lui.

La cîţiva ani după ce Facebook a fost cumpărat de China şi Google şi-a declarat independenţa, locuitorii din Zona V au avut de ales: transformarea radicală sau o viaţă marginală în periferie, aşteptînd moartea. Mi s-a părut bizar să fiu pus să aleg – tot ceea ce se întîmpla era şi rezultatul ideilor mele. Cine făcea apologia, cea mai nesimţită, tehnologiilor informaţionale, bio, neuro şi nanotehnologiilor în deceniul doi al secolului nostru? Cine milita pentru închiderea televiziunilor, prin două metode: atac chimic sau atac informaţional (în fiecare sezon lansam un nou kit de atac, care se distribuia gratis elevilor de liceu)? Cine a zis că pornografia nu e o obligaţie, ci un drept? Cine a propovăduit eliminarea burselor şi generalizarea societăţii transparente? Privesc acum la fotografia de grup de pe perete, realizată în 2033, sîntem acolo vreo doisprezece fraieri şi Mînuitorul, puştiul supradotat care, într-o singură noapte, a închis tot Internetul. Nimeni nu l-a mai deschis de atunci. A încercat prin '37 o echipă de ruşi şi de americani, dar Mînuitorul s-a superenervat şi le-a injectat cod, pînă maşinile lor au început să evolueze singure şi să-i ucidă. Prima reformă a puştiului a fost eliminarea noastră. Apoi, eliminarea oricărei maşini cu procesor, şi introducerea procesoarelor, direct în creierul locuitorilor. A introdus o nouă tehnologie, M2MbMM (Mind-to-Mind-By-MyMind), îngrozitor de simplă: oamenii comunicau fără a se exprima, iar toate infomaţiile treceau prin mintea lui (de aici şi By-MyMind). Tot tranzitul informaţional se făcea prin creierul puştiului. Devenise crud, alegea cele mai frumoase femei şi le programa să-şi aplice extensii total contraevoluţioniste. Bărbaţii erau inoculaţi cu „vina falusoidală", şi majoritatea se sinucideau ritualic prin tăierea organului. Clonele proliferau, erau mai puternice şi deloc interesate de înmulţirea prin selecţie sexuală.

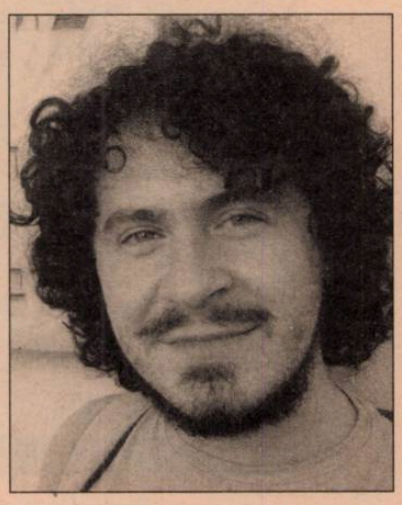

Constantin Vică

Cît am scris astea cred că au trecut trei zile, iar acum încerc să mă gîndesc de ce îmi ia atît de mult. Oricum, e bine că mi-am amintit că într-un dulap mai am o tabletă veche, cu bateria încă funcţională. În Zona V, scrisul e interzis, nu am mai scris de vreo 20 de ani. De ce să scrii cînd nimeni nu mai citeşte? De ce să vorbeşti cînd nimeni nu mai ascultă? Partea bună e că aşa au dispărut toate editurile şi casele de discuri, toţi artiştii şi producătorii, tot ceea ce numeam fals „cultură" şi ne bucura. Poate de aceea durează atît de mult să scriu – lipsa exerciţiului. Cum îmi mergeau degetele pe taste în tinereţe, cum jonglam cu telefoanele mobile şi toate artefactele acelea colorate... Orice nou aparat era mai apropiat şi mai înţelegător, mai uşor şi mai util, pînă am atins dematerializarea. Adio interfaţă, totul e M2MbMM.

Oamenii nu mai călătoresc, corpurile cel mai mult stau. De ce să consumăm atîta energie, mişcîndu-ne de colo-colo, cînd putem accesa lumea prin ochii altora? Trebuie doar să te gîndeşti unde vrei să ajungi în Zonă, şi Mînuitorul îţi alocă spaţiu mental în alt corp aflat în acel loc. Doar dacă nu eşti marginal şi atunci poţi să te mişti doar în camera ta, cu storurile trase, să lingi pereţii umezi, în căutarea unei picături de apă şi să priveşti tavanul. Nouă, nici droguri nu ni se dau, aşa cum primesc cetăţenii buni. De patru ori pe an, se deschid serele botanice unde poţi găsi cîte o plantă *Lophophora williamsii* şi stai deconectat de la M2MbMM cîteva ore bune. Sau chiar zile, dacă eşti mai slab de înger. Desigur, aceşti cactuşi sînt ascunşi între plante carnivore cu senzori lingvistici, produse după 2050 cu scopul de a-i elimina pe toţi cei care nu ştiu latina. Primii au fost ruşii, apoi arabii, mulţi anglo-saxoni au scăpat în ultimul moment, SUA s-a împrumutat pentru ultima dată de la China şi a demarat un masiv program educaţional de învăţare a limbii latine. Latina e limba universală a minţilor noastre, acum. Doar locuitorii Google şi chinezii sînt liberi să nu o folosească, doar cei din Zona G şi din Zona E.

Există o singură parte bună: călătoria în timp. Poţi transmite mesaje în trecut sau în viitor. Poţi reconstrui amintiri. Poţi spune celor din trecut să nu migreze spre ubicuitate şi decorporalizare. E lipsit de rost să insişti, ştii deja că totul e în zadar. Degeaba zici: mergeţi cu avioanele, consumaţi toate resursele, staţi înconjuraţi de aparate mari şi costisitoare, faceţi sex. Viitorul este acesta, unificat într-o singură minte şi nimeni nu va scăpa.

***Constantin Vică** este doctorand în etica noilor tehnologii, la Universitatea Bucureşti.*

Florin BARBU

Că de n-ar fi (fost), nu s-ar povesti

Ce-ar fi de spus acum, după 50 de ani de la Marele An, sau Zecele Perfect, anul cu cele mai multe premiere româneşti bune şi foarte bune de după Revoluţie? Păi, să începem chiar cu începutul/sfîrşitul... E ciudat că un personaj sinistru (mai precis spus odios, cum titrau primele ziare libere apărute în decembrie 1989, sinistră fiindu-i soţia), cum a fost ultimul şef comunist al României, este cunoscut cel mai bine după capodopera *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu,* finalul trilogiei lui Andrei Ujică, regizorul care a impus, finalmente, o nouă materie în programa şcolară, istoria video. A fost o controversă care a ţinut cîţiva ani buni, cu demonstraţii şi procese, divizarea societăţii mergînd pînă la înfruntări şi baricade în jurul şcolilor. Ştiu, totul pare ridicol, dar a fost nevoie de referendum... Şi, uite aşa, s-a scris Istoria. Da, da, cu majusculă! Acum, la final de 2060, nici măcar nu putem gîndi educaţia copiilor noştri fără touchscreen, fără arhiva digitală şi fără cele (minimum) 5 ore săptămînale de istoria cinematografului, dar în 2010 lumea avea alte necazuri, alte obsesii, mult mai palpabile. Gîndiţi-vă că cel mai vizionat film românesc abia făcuse 50 de mii de spectatori. Parcă vorbim de preistoria cinema-ului, dar totul e perfect verificabil şi accesibil azi, în primul rînd la cursurile de video-istorie. Vorba lui Cameron *„I see you!".*

Sînt nostalgic, ştiu, dar sînt la o masă la Hanul lui Manuc, singurul restaurant cu specific românesc rămas în centrul vechi al Bucureştiului. De altfel, asta e singura concesie făcută bucureştenilor de proprietarii (mulţi & inculţi) care au acaparat zona: i-au păstrat denumirea. Nu din cine ştie ce fior local, ci pentru că marketingul a considerat că e mai profitabil aşa... *En fin...* Îi aştept pe Andrei şi pe Mihai, bunii şi vechii mei prieteni cinefili. Şi *gourmet.* Primul e (încă) producător şi ne leagă multe filme, şi mai multe sticle de single malt, şi stranii experienţe culinare. Despre Mihai nu spun „decît" atît: TIFF şi Festivalul de Film Românesc de la New York. Altfel spus, două cifre: 60 şi 55. C-un clişeu, o viaţă de om. Bine, bine, două vieţi. E 31 decembrie 2060 şi, după mulţi ani, sîntem toţi trei în Bucureşti. Deşi nu prea se dau în vînt după ţuică fiartă, am comandat un litru, să fie gata pînă apar şi ei. Nu de alta, dar e producţie 2030, printre ultimele sticle pe care le-am îngropat şi care au rămas din anul în care obţineam (România, adică) al cincilea Palme d'Or. Şi pentru că tot am amintit de festivalul care ne răsfaţă de ani buni, la această ultimă ediţie a fost inaugurată cea mai nouă categorie, *„À la Roumaine",* ca o foarte binemeritată recunoaştere a influenţei pe care cinematograful românesc a avut-o asupra artei filmului. Emoţionant a fost că premiul, cîştigat de filmul afgan *A fost sau n-a fost... Bin Laden* (fireşte, un titlu omagiu), a fost înmînat de Cristi Puiu, legendarul regizor de la care a plecat revoluţia cinematografică românească. Revenind la întîlnirea mea cu cei doi prieteni, mă uit pe holo-menu şi nu prea mă atrage nimic. Totul pare tentant, dar pentru noi, care am prins şi vremuri în care ingredientele erau (oarecum) naturale, acum doar pîinea e din grîu autentic. Restul e mîncare artificială, perfectă... reconstituire (da, în România filmul e-n toate ce sînt), cam ca-n *Star Trek*. Păcat, îmi plăcea serialul, varianta Jean-Luc Picard. Hm, noroc că proprietarul restaurantului e un cinefil pur & dur, hrănit cu textele lui Gorzo şi, *of course,* mare iubitor de filme de artă. I-am promis dvd box-ul cu *Moartea domnului Lăzărescu,* prima ediţie, cea din 2009. Şi cînd mă gîndesc la ce vînzări mici făcuse în acei ani, e incredibil cum, azi, pot face un troc cinstit, film pentru trei porţii de ceafă de porc, şorici + 20 de mici. Ultimii sînt preparaţi de strănepotul lui Cocoşatu', într-un fel de samizdat gastronomic, de cînd porcul, pe vremuri cel mai gustat prieten al românului, a fost trecut pe lista speciilor pe cale de dispariţie, de către organizaţiile provegetariene, *„Porcus, frater nostrum".* Da, sfidez şi încalc legea, cînd e vorba de tembelism. Am destulă experienţă de pe vremurile cînd ne luptam cu CNC-ul (să-i fie ţărîna uşoară...) şi cu duşmanii fumatului; acesta, din păcate, este un război pierdut, pentru moment.

„Nu mi-e teamă de computere. Mi-e teamă de lipsa lor."

ISAAC ASIMOV

„Dacă science-fiction-ul este mitologia tehnologiei moderne, atunci mitul ei e unul tragic."

URSULA K. LE GUIN

Uite-i că apar. Dacă nu mi-aş fi upgradat ochii (singura inginerie genetică pe care am acceptat-o, ce vreţi, trebuie să văd perfect ecranul), aş crede că privirea are vîrsta mea biologică şi bîjbîie din ce în ce mai mult; Andrei, Mihai şi... Leo! Să iei naveta pe ruta Lisabona-Bucureşti, chiar dacă acum e drum de doar 30 de minute, ce surpriză! Ce inspirat am fost să mă aşez la o masă mai mare. Avem timp şi să mîncăm, şi să bîrfim pînă să înceapă filmul. E ultimul Puiu şi nu l-a văzut nimeni pînă acum.

***Florin Barbu** este critic de film şi realizator al emisiunii* Cinemas *de la B1TV.*

Dispariția bibliotecii și simbolistica fluturelui

dialog cu Mircea KIVU, sociolog

Care dintre reperele societății noastre de acum vor rezista peste 50 de ani?

Cred că vor rezista (cum au rezistat şi pînă azi) Platon, Shakespeare, Beethoven, Led Zeppelin, Dostoievski, Weber, Derrida.

În programele şcolare, la lecţiile de cinematografie, autori ca Stere Gulea, Cristi Mungiu, Cristi Puiu vor avea capitole dedicate. Din păcate, copiii de atunci îi vor găsi prea puţin atractivi. Pedagogii vor fi la fel de tributari metodelor de predare statice, ca şi cei de astăzi. Se vor mulţumi cu proiectarea versiunilor 3D ale unor secvenţe din filme, în loc să treacă la realizarea unor holograme interactive inspirate din *Vulpe, vînător, Moartea domnului Lăzărescu* sau *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* prin care copiii să-şi dezvolte reflexele şi abilităţile de interrelaţionare.

La examenul de bacalaureat, subiectul la literatura balcanică va fi, din nou, „Simbolistica fluturelui în opera de tinereţe a lui Cărtărescu".

Cum vor fi privite în anul 2061 noile medii de comunicare de acum? Şi cît de departe se va ajunge cu excesul de comunicare?

Dalí spunea, acum 50 de ani, că faptul că ne deplasăm cu viteza fulgerului *(sic!)* dintr-o ţară într-alta face să dispară magia călătoriei, a descoperirii unor locuri noi, a pătrunderii în spaţii culturale diferite. El credea că ideal ar fi să avem nevoie măcar de o zi ca să ajungem, de exemplu, de la Barcelona la Paris.

Mai multe facilităţi de comunicare nu au adus neapărat mai multă comunicare. Mai curînd, dimpotrivă. Înainte vreme, de sărbători, prietenii, cînd nu se puteau vedea, îşi dădeau un telefon, mai schimbau o vorbă... Astăzi, îşi trimit sms-uri cu texte standard. Să mai vorbim despre stilul epistolar din veacul trecut, comparat cu e-mail-urile de azi? Chiar mă întreb. Se va osteni vreodată cineva să păstreze pentru posterioritate poşta electronică?

Pe de altă parte, comunicarea în spaţiul public este în plină destructurare. Pe vremea cînd exista o singură televiziune, o ştire era 100% certă (chiar în regimul comunist, dacă se vorbea, de pildă, despre unele deficienţe în transport, era cert că a doua zi ministrul de resort avea să „primească alte însărcinări"). Astăzi, avem foarte multe televiziuni, dar ştirile sînt adesea eronate. Probabil, peste 50 de ani numărul vehiculelor de comunicare va deveni infinit, fiecare individ va deveni un emitent, ceea ce va face, probabil, ca însăşi noţiunea de *ştire* să fie golită de conţinut.

„Nu mă gîndesc niciodată la viitor, el vine destul de repede."

ALBERT EINSTEIN

Va mai exista un OTV în 2061?

Cinstit să fiu, cred că vor exista cam 28 de OTV-uri; numai că toate vor fi mult mai tîmpite decît cel de acum.

Puteţi da un exemplu de un termen din viaţa noastră de acum care va avea nevoie de o definiţie peste 50 de ani, pentru a fi înţeles?

Carte de identitate. Tocmai mi-am preschimbat-o pe cea expirată. Am primit una valabilă pînă în 29 decembrie 2070, fix. Mi se pare o scandaloasă risipă a banului public. Oamenii ăştia chiar nu ştiu că încă din 2060 vom avea toţi cipuri în ceafă?

Biblioteca, ca obiect de mobilier, va lua calea surorii sale, discoteca, în care cu drag ne orînduiam discurile de vinil. Vor rămîne, desigur, cîţiva colecţionari defazaţi, care vor căuta prin tîrguri de antichităţi gingaşele obiecte cu foi îngălbenite. Apropo, cîţi dintre adolescenţii de azi ştiu că, pentru cei de acum 50 de ani, pick-up-ul era un obiect de cult şi că nu avea patru roţi?

Meseria de poştaş va fi una uitată, cum e astăzi cea de lampagiu.

a consemnat Adina POPESCU

Iulian COMANESCU

Un dicționar mass-media

Văzute de la distanţa istorică, noţiunile legate de comunicare şi spaţiul public al societăţii româneşti din primul deceniu al mileniului al III-lea ascund o serie de capcane terminologice. Am socotit necesar să încercăm limpezirea unora dintre ele, în cele de mai jos.

ANALIST – vietate itinerantă de la o emisiune la alta, însă foarte rar de la un post TV la altul. Se pricepea la orice, dar nu la orice fel de „orice", ci numai la cel care era pe placul unei anumite televiziuni. Treaba lui era să suplinească lipsa de informaţie cu palavre bine ţintite împotriva unuia sau altuia din blocurile politice. Ştiinţa lui – să miroasă ce i-ar plăcea patronului să spună despre cutare sau cutare chestie, conform intereselor de moment, şi s-o facă. Reporterii din „cealaltă" presă încercau cu înverşunare să-l prindă vorbind la telefon cu patronul lui, mogulul. Aiurea! Analistul era bine plătit, tocmai fiindcă nu trebuia să-şi pisălogească la telefon patronul, ca să ştie ce are de zis.

BLOGGER – termen-umbrelă pentru o persoană care făcea ceva neştiut de nimeni, pe Internet. În unele cazuri, era vorba de un nepriceput care încerca să-şi mascheze lipsa unei ocupaţii anume într-o meserie. Alte dăţi, era un tip foarte supărat, care în unele cazuri părea a avea potenţial de cetepeu (v.), dar n-a devenit aşa ceva fiindcă s-a ocupat mai ales de înjurat televiziunea care ar fi urmat să-l consacre. Oricum, refuza cu obstinaţie orice fel de încadrare şi se considera o fiinţă nepereche.

CETEPEU – substantiv neutru (pl.: cetepéuri, accent pe ultima silabă la singular), animal solitar specializat în intervenţii telefonice mahmure la TV. Conform unor lingvişti, cuvîntul vine de la CTP – Cristian Tudor Popescu, ziarist din ultimul deceniu al secolului XX, care şi-a construit reputaţia mai curînd la televizor decît în propria gazetă, pe care n-a reuşit s-o facă să depăşească 50 de mii de exemplare vîndute la chioşc.

DEONTOLOG – vezi „tonomat".

DEONTOLOGIE – activitatea de a înjura mogulii (v.).

EDITORIALIST – scrib specializat în mirări. El, editorialistul, se mira ori de cîte ori preşedintele făcea – sau dimpotrivă, nu făcea – ceva. El şi şefii săi nu înţelegeau prin „editoriale" ceea ce se înţelege în toată presa, adică texte care explică numărul respectiv al publicaţiei, ci un fel de articole de opinie în care zăngănea perpetuu „aşa nu se mai poate". Visul secret al oricărui editorialist era să se facă analist (v.), dar de multe ori el ajungea tonomat (v.).

ELODIA – ficţiune media pusă în circulaţie de Dan Diaconescu (OTV), pe seama unei avocate care ar fi dispărut, după o partidă de sex cu un poliţist. Singurul element real din întreaga poveste era o fotografie difuzată îndelung la OTV, care s-a dovedit prin 2013 că aparţinea unei doamne parlamentar din Partidul România Mijlocie, Daniela Mătrăgună-Calapodu. Doamna parlamentar s-a apucat de filme porno pentru pensionari, după toată dezvăluirea.

INVESTIGAŢIE – piesă care loveşte zdravăn la rădăcina duşmanului, introdusă obligatoriu prin „ziarul (televiziunea) X a intrat în posesia unei înregistrări". Presa română a anilor 2006-2010 nu se mai chinuia cu „săpături" la un subiect şi alte prostii, avea totul de-a gata, conform unor metode foarte perfecţionate, care de altfel au şi transformat-o în scrum.

MANAGER – vechil bine plătit, specializat în „am înţeles, să trăiţi!", în relaţia cu patronul. Îşi căuta nişte băieţi buni, care nu creează probleme, ca redactori-şefi. Banii pe care îi tocase la mogulul X erau o bilă albă la CV, fiindcă mogulul Y era dispus să plătească pentru o aşa mîndreţe obedient-fioroasă de reprezentant.

MOGUL – bogătan nemernic, cu resurse nelimitate în a manevra opinia publică, politicienii şi întreaga Românie, în scopuri egoist-oneroase. Mogulii îşi dădeau arama pe faţă, exact atunci cînd te-ai fi aşteptat mai puţin, adică în momentele în care preşedintele (v.) le deconspira tentativele murdare, de doi lei, de a fura România. Cu alte cuvinte, mogulul era mai mogul tocmai atunci cînd/fiindcă nu era în stare să fie mogul.

POET NAŢIONAL – La început, prin secolul al XIX-lea, a fost numai unul, pe nume Eminescu. Apoi, la moartea lui Adrian Păunescu, s-au făcut doi. Ulterior, a devenit o distincţie conferită ori de cîte ori greutatea corporală a poetului depăşea 100 de kilograme, sau cea a operei, 10 kilograme. Prin 2014, Paraziţii ajunseseră şi ei poeţi naţionali.

Iulian Comanescu

PREŞEDINTE – faţă de atribuţiile tipice într-un stat de drept, avea ca prerogative constituţionale lupta împotriva Parlamentului şi a mogulilor, fără de care (luptă) România risca să se ducă dracului. În rest, era vinovat de tot ce nu mergea bine.

PUBLIC – scuză pentru difuzarea pe post sau tipărirea în ziar a celor mai macabre, agramate şi idioate lucruri, fiindcă el, publicul, era imbecil şi nu ar fi citit lucrurile de înaltă ţinută intelectuală pe care le-am fi comis noi, profesioniştii, dacă nu ar fi fost aşa.

TONOMAT – analist-kamikaze, obţinut prin grefa de coarde vocale în surplus şi lobectomie. Trăia în simbioză cu DEONTOLOGUL, pe care îl înjura, scuipa, zgîria, muşca, cu orice prilej. Şi viceversa. Cei doi aveau o caracteristică comună: se sublimau la fiecare pas într-o viziune în care preşedintele Băsescu fie că venea pe un cal alb şi salva planeta, fie pierea într-o hecatombă de smoală şi flăcări. Dacă-i contraziceai în privinţa acestei viziuni de sugari politici, tonomatele şi deontologii începeau să spumege şi să te facă vîndut celorlalţi.

TELEVIZIUNE DE ŞTIRI – televiziune de vorbe, păreri etc. A devenit astfel atunci cînd proprietarii şi-au dat seama că ştirile îi costă mai mult decît părerile. „Îi costă" la propriu şi la figurat.

TURISM – ramură fictivă din economia României, pe marginea căreia se discuta la infinit la televizor; exista şi un minister al Turismului care nu exista (turismul, nu ministerul), care (ministerul) cheltuia o mulţime de bani cu presa. La un moment dat, s-a presupus că turismul e activitatea în care se angrenează politicul atunci cînd a terminat cu opoziţia şi se luptă cu trusturile mogulilor.

ZIAR – prin 2006-2007 şi-a pierdut sensul de „publicaţie cotidiană, care cuprinde informaţii proaspete" şi a devenit „hîrtie de la care te murdăreşti, în care poţi citi ştirile de ieri de la TV sau de pe site-urile de informaţie". Cei care îl făceau nu au părut să ia act de transformare şi în consecinţă au încetat destul de repede să-l mai facă.

***Iulian Comanescu** este analist media.*

Michael HAULICĂ

CL.ONE SRL

Astăzi e 10 Mai, Ziua Naţională a României, şi mai aniversăm şi 50 de ani de cînd Guvernul Boc 7,2 a anunţat naţiunii ieşirea din marea criză de la începutul secolului. Sîntem în 2061 deci, şi Regele Nicolae I ţine în mînă foaia lăsată de şeful cancelariei, cu programul manifestărilor şi lista invitaţilor care au confirmat participarea. Are 76 de ani şi este cel mai vîrstnic rege pe care l-a avut România. E împăcat cu viaţa lui, cu domnia lui?

Priveşte pe fereastra biroului său din Palatul Regal şi statuia lui Carol I îi dă, ca de obicei, încredere în sine, în familia regală şi în cele ce-au fost, sînt şi vor fi ale acestui neam în care s-a integrat, aşa cum şi strămoşii săi au făcut-o, cinstindu-l cu devotament, atît cît le-au permis vremurile şi oamenii de sub acele vremuri.

Cine se gîndea atunci, cu 60 de ani în urmă, cînd bunicul său, Mihai I, l-a arătat mulţimii, că va veni ziua în care se va reîntoarce pe tronul familiei sale? Cine se gîndea, atunci, că acel copil va deveni cîndva şeful statului român, dar cine se gîndea că România va mai avea vreodată rege?

El. El s-a gîndit la asta în fiecare zi a vieţii lui, în fiecare zi, de cînd a înţeles cine este şi care i-ar putea fi destinul. Ca să poţi, trebuie mai întîi să crezi că poţi. El a crezut, şi uite-l azi, rege, aşteptînd să înceapă ceremonia. Îi plac festivităţile organizate de Ziua Naţională, îi place să-i vadă pe toţi mai-marii ţării stîndu-i alături, toate astea îi dau sentimentul destinului împlinit, al datoriei împlinite, al lumii aşezate, din nou, într-ale ei.

Priveşte pe geam şi parcă îi vede alături de el pe prim-ministrul Bogdan Caragea, şeful conservatorilor, care au reuşit să convingă poporul român că singura cale de urmat este cea a tradiţiei, a vechilor familii care au condus această ţară, al dinastiilor politice vechi... „Şi ale celor noi!“, îşi spune Majestatea Sa, auzind vocea lui Victoraş Ponta, socialistul, şeful opoziţiei, venit cu fiul său, Victor Ponta III, căruia i se prevede un viitor strălucit în politica românească şi poate chiar, într-o bună zi, preluarea şefiei partidului. De Lică Brătianu, şeful liberalilor, ce să mai zică? Legăturile dintre Casa Regală şi Brătieni sînt vechi, vechi cît ţara asta...

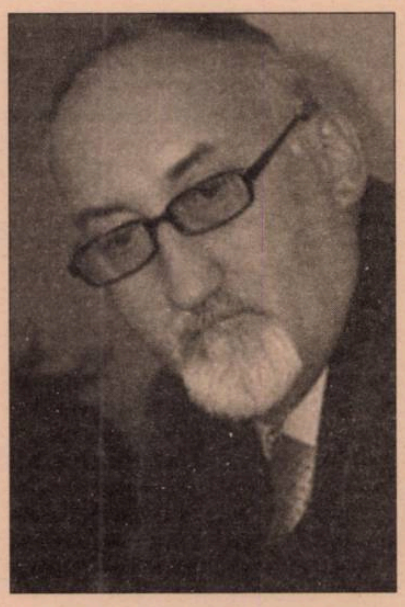

Michael Haulică

Doar prezenţa lui Andrei Gherman, prim-ministrul Ungariei, îi aduce o umbră pe faţă, pentru că, de cîte ori îl vede, îşi aminteşte că reprezintă, de fapt, un eşec al Casei Regale, un pas înapoi, pierderea moştenirii lui Ferdinand. Dar, dacă tot a fost să plece Transilvania şi să se lipească de Ungaria, măcar atîta satisfacţie a avut, să vadă că prim-miniştrii Ungariei au fost mai mult ardeleni decît unguri, ca dovadă de ce poate face un partid etnic cu 35% în alegeri.

I s-a spus că va vedea care alegorice care vor desena cîteva momente din istoria României, nu multe – Mihai Viteazul, Cuza Vodă etc. Se va sări peste povestea cu Traian şi Decebal, de cîţiva ani se sare peste acest moment, de cînd a strigat chiar el în Consiliul de Coroană:

– Ce naţie sănătoasă la cap face, dintr-o înfrîngere, prilej de mare mîndrie? Marile ţări sînt clădite pe victorii, şi pe victorii s-a clădit şi România!

Atunci s-a făcut linişte, dar la scurtă vreme istoria poporului român s-a rescris, iar povestea cu dacii şi romanii a rămas exact ce era, una dintre înfrîngeri, că au mai fost şi de-astea...

Prin faţa ochilor lui şi ai asistenţei va trece carul în care va sta, pe cal, înveşmîntat în alb, Mihai Cl. Viteazul, clona marelui voievod. În carul care va simboliza momentul Unirii de la 1859, vor fi adunaţi, ca într-un grup statuar, toţi fruntaşii de la 1848 şi artizanii statului român, evident prin clonele lor: Alexandru Ioan Cl. Cuza, Mihail Cl. Kogălniceanu, vor fi acolo clonele Goleştilor, cea a lui Bălcescu, ca şi cea a poetului Alecsandri.

Se gîndeşte că va fi un car care să marcheze şi momentul 2011, cu declaraţia aceea a ieşirii din marea criză, şi nu-şi poate reprima un sentiment neplăcut, gîndindu-se că-i va vedea, defilîndu-i pe dinainte, pe Emil Cl. Boc, Elena Cl. Udrea, Adriean Cl. Videanu şi toţi ai lor, cu fularele lor portocalii... Şi cu acţiunile lor portocalii la CL.ONE SRL, ultima mare găselniţă de partid şi de stat pe care au inventat-o înainte să piardă alegerile, bună găseniţă, dacă şi azi urmaşii lor trăiesc din asta. Cine s-ar fi gîndit, pe vremea crizei, la afacerea clonării? Pe vremea aia nici măcar nu era permisă clonarea, nici măcar nu fusese încercată (cel puţin nu la nivel oficial). Au fost acuzaţi că n-au avut viziune? Păi, ce viziune mai valabilă ca asta să fi avut? Clonele, da...

În piaţă, îşi va face apariţia carul alegoric al Ministerului Culturii, unde, desigur, la loc de cinste va fi Dragoş Merişca, proaspăt cîştigător al Premiului Nobel. Cineva îi şoptise că Merişca ăsta debutase pe cînd era copil, pe la vreo 6-7 ani, cu un volum de povestiri cam SF... Ce SF se scria pe vremea aia în România? Cînd era tînăr şi locuia în Anglia, fusese şi el pe la cîteva convenţii SF, îi văzuse pe viu, chiar schimbase cîteva cuvinte cu China Miéville, da, da, socialistul, cu Hal Duncan, cu Ian Watson şi cu italianul ăla, ăla... cum îl chema oare? Rugero, Roberto... Roberto Quaglia, da, îşi aminteşte că italianul şi Watson erau nedespărţiţi, erau ei şi cam cheflii, dar... cine nu era pe-atunci? Frumoase vremuri, tinereţea este frumoasă întotdeauna, dar uite că şi bătrîneţea este, dacă ai răbdare, dacă îţi urmezi visul pînă la capăt.

Că, pînă la urmă, un vis au fost toate astea, toate cîte s-au întîmplat în ultimii 50 de ani. Dacă l-ar fi întrebat cineva în 2011 cum se vede el în 2061, ar fi răspuns că în nici un caz lumea nu va fi ca în Odiseea Spaţială 2061, a lui Sir Arthur C. Clarke – chiar aşa, de ce tocmai 2061? Are legătură cu Clarke? –, cît despre el... nu se vede altfel decît acum: un tînăr supus al coroanei britanice, descendent al cîtorva familii regale europene, ceea ce-i asigură un loc la diferite festivităţi şi... cam asta. A, şi posesorul unei biblioteci impresionante de SF. Asta cu siguranţă!

E o aiureală să ne tot întrebăm cum va fi viitorul. Care viitor? Cel din clipa asta sau cel care va fi peste două minute? Este 10 Mai 2061, Ziua Naţională a României, într-unul din traiectele temporale posibile. Regele Nicolae I se pregăteşte să iasă din birou şi să participe la festivităţi. Trăiască România!

***Michael Haulică** este autor de proză SF.*

Marilena ŞERBAN

Peste 50 de ani

„Mulţi indivizi din societatea modernă sînt ca barcagiii: trag la vîsle, dar stau cu spatele la viitor.“

HENRI COANDĂ

Varianta optimistă. Ne vor trece crizele – şi cea morală, şi cea financiară. Mintea se va limpezi. Familia se va implica în educaţia copilului şi va sprijini şcoala, nu doar discursiv. Va exista o Lege a Educaţiei stabilă, elevii vor şti, la început de ciclu, cum vor încheia etapa respectivă, iar evaluarea finală nu va mai submina parcursul. Profesorul va fi motivat, inclusiv printr-un salariu decent, şi-şi va recăpăta un loc, tot decent, în ierarhia socială. Învăţămîntul nu va mai fi ultima soluţie pentru tineri, ci un domeniu în care vor intra primii cinci-zece absolvenţi. Va exista concurenţă. Sistemul va funcţiona eficient, răspunzînd, nu doar scriptic, unor nevoi sociale.

Nu va fi raiul pe pămînt, dar nici cea mai rea lume cu putinţă, aşa cum pare acum.

Varianta pesimistă. Voi avea 80 de ani şi voi fi fericită dacă nu voi suferi de ceea ce se numeşte demenţă de tip Alzheimer, dat fiind că am lucrat pînă la 65 de ani, adică vreo 45 de ani, într-un sistem de învăţămînt în continuă reformă, pe un salariu mizerabil, hrănindu-mă cu hrană spirituală, cum i s-a cuvenit unui demn urmaş al dascălului Trandafir. Vederea îmi va fi slabă, nu de la soarele tahitian, întîlnit în vacanţele ante / post-pensionare, ci de la cititul şi´răscititul legilor şi metodologiilor schimbate, în varianta fericită, din patru-n patru ani.

Evident, voi încasa o pensie tot de mizerie, întrucît acum, bătrînă fiind, voi avea nevoie de mai puţină hrană, fie ea şi spirituală. Copiii mei vor fi tot profesori şi vom fi nişte persoane filiforme, giacomettiene, în urma curei de hrană spirituală moştenită din mamă-n fiu/fiică. Voi muri dorindu-mi să văd reforma terminată, dar dorinţa nu mi se va îndeplini, fiindcă am fost un ticălos de bugetar, hrănit prin sudoarea frunţilor celorlalţi, incapabil să-şi găsească un al doilea job, lipit cu posteriorul de scaunul de la catedră, care a prestat doar cîteva ore de muncă pe zi şi a jefuit bugetul prin meditaţii ilegale...

Varianta SF. Voi fi trecut printr-o perioadă de predat de-acasă, din faţa calculatorului, pe platforme de învăţare. Voi fi avut elevi din toată ţara/lumea, interesaţi de limba şi literatura română. Voi fi făcut predare individualizată şi evaluări eficiente, cu precizie elveţiană, datorită unui soft performant. Voi fi cunoscut avantajele bibliotecii virtuale universale, cu acces la orice carte, din orice an, din orice domeniu. Voi fi prins, pînă la onorabila vîrstă de 65 de ani, inclusiv şcoala virtuală, unde voi fi fost posesoarea unui avatar-profesor, care să-mi ascundă ridurile şi tremuratul mîinilor.

Acum, în 2061, sînt conectată la un calculator şi vizitez orice loc doresc, dat fiind că am un paşaport universal, oferit profesorilor pensionari ca semn de recunoştinţă pentru activitatea prestată. Nu am probleme cu banii, deoarece statul mi-a deschis o linie de credit pînă la sfîrşitul zilelor, un privilegiu acordat tuturor bătrînilor. Uneori, visez trecutul de dinainte de anii 2030, singurul spaţiu în care accesul este interzis, ca să nu ne afecteze starea de spirit. E adevărat, am multe coşmaruri. În ultima vreme însă, se strecoară, din ce în ce mai insistent, un vis. Visez cărţi, frumos aliniate în bibliotecă, mirosind a clei şi tuş. Mă visez răsfoindu-le. Şi mai visez că sînt într-o clasă reală, înconjurată de copii pe care îi pot mîngîia şi cărora le aud răsuflarea. Evident, efectele unui scurtcircuit nefericit. Şi totuşi...

***Marilena Şerban** este profesoară de limba şi literatura română la Colegiul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, Bucureşti.*

Liviu PAPADIMA

Temă și variațiuni

1960, Bucureşti. Tovarăşa profesoară intră în clasă, ţinînd catalogul sub braţ. Elevii din primele bănci se ridică şi salută în cor: „Buuună ziua!“. Tovarăşa profesoară pune catalogul pe catedră şi zăboveşte cîteva momente în picioare, pînă cînd şi cei din spatele clasei îşi dau seama că a început ora şi se trage fiecare către locul său. Tovarăşa profesoară se aşază pe scaun, apoi elevii iau loc în bănci. Mai puţin elevul de serviciu, care îi spune tovarăşei profesoare, în ordine alfabetică, absenţii. De îndată ce a încheiat înregistrarea absenţelor, tovarăşa profesoară închide catalogul, se ridică de pe scaun, înaintează pînă la primul rînd de bănci unde se opreşte şi, împreunîndu-şi palmele sub bărbie şi survolînd din ochi întreaga clasă, întreabă: „Copii, ce am avut de pregătit pentru astăzi?“. Mai multe mîini ridicate se agită prin aer. „Noi pentru astăzi am avut de pregătit bucata «Puiul», de Alexandru Brătescu-Voineşti“, răspunde cu răsuflarea tăiată eleva căreia tovarăşa profesoară tocmai i-a dat cuvîntul, cu un gest discret, dar precis.

2010, Bucureşti. Doamna profesoară intră în clasă, ţinînd catalogul sub braţ. „Bună ziua“, spune doamna profesoară, apropiindu-se de catedră. Un cor de voci răzleţe, venind dinspre primele bănci, intonează răspunsul. Doamna profesoară lasă catalogul pe catedră şi se strecoară agil printre rînduri, făcînd în treacăt un semn cu mîna, celor pe lîngă care trece, să stea jos. Cei din spatele clasei, încă prinşi într-o altercaţie fierbinte, îşi dau seama că doamna profesoară vine spre ei, şi amînă disputa pentru cînd se va suna. Doamna profesoară piruetează pe călcîie înapoi spre catedră, întrebînd, din mers, cine sînt absenţii. Sînt rostite, pe mai multe voci, deodată, mai multe nume. Doamna profesoară se aşază la catedră şi strigă catalogul. Cînd a terminat de consemnat absenţii, se ridică iarăşi, se îndreaptă către fereastră, aruncă o privire fugară afară, apoi, răsucindu-se către clasă, întreabă: „Copii, ce am avut de pregătit pentru astăzi?“. Pentru cîteva momente se aşterne tăcerea. Apoi cîteva mîini se înalţă timid spre tavan. „Noi pentru astăzi am avut de pregătit momentele subiectului într-un text narativ“ – răspunde îmbujorîndu-se eleva căreia doamna profesoară i-a dat cuvîntul cu o caldă înclinare a capului. „Şi ce text v-am rugat să citiţi pentru ilustrarea temei de azi?“ – întreabă în continuare doamna profesoară. „«Puiul», de Alexandru Brătescu-Voineşti“ – răspunde un cor firav.

Privind înainte, 50 de ani par o enormitate. „Se sparie gîndul“ – vorba cronicarului. Privind îndărăt, parcă nici n-ar fi fost. Dacă m-aş fi născut pe la începutul secolului XX şi, în 1960, aş fi fost poftit să-mi imaginez cum va arăta o oră de limba şi literatura română în 2010, probabil că m-aş fi găsit într-o încurcătură la fel cu cea în care mă aflu acum. Primul impuls ar fi fost să-mi închipui nişte schimbări radicale, spectaculoase, demne de un alt mileniu. Iar după aceea mi-aş fi cenzurat, ca şi acum, elanul imaginativ, gîndind că, la urma urmei, ora de română din 1960 nu diferă prea tare de cea din vremea lui Spiru Haret – cu toate că, de la marele reformator al educaţiei încoace, învăţămîntul trecuse printr-o reformă stalinistă, căreia i se va succeda una ceauşistă, prin anii '70-'80, apoi una post-totalitară prin anii '90 şi una *in statu nascendi*, post-aderare, acum.

Ştiu că unii vor găsi suspectă această logică *à rebours* şi mărturisesc că nici mie nu-mi sînt simpatici profeţii lui „nimic nou sub soare“. Istoria, sînt de acord, nu se repetă. Reformele, cîte au fost, n-au semănat deloc una cu alta. În plus, am aflat şi eu, ca noi toţi, că istoria îşi accelerează mersul şi că cincizeci de ani de viitor nu mai fac nicidecum tot atît cît cincizeci de ani de trecut. Numai că aud propoziţia asta cu „timpul nu mai are răbdare“ rostită la noi de vreo două veacuri – de pe la paşoptişti încoace – şi uite că are. Are chiar enervant de multă răbdare.

Stimaţi cititori, fiţi, aşadar, liniştiţi – sau, după caz, disperaţi. În 2060 cetăţenii din gubernia numită „România“ a Statelor Unite ale Europei vor vorbi în continuare, prioritar, limba română – o română încă şi mai pestriţă decît cea de astăzi, fără doar şi poate, împănată cu o sumedenie de anglicisme, dat fiind că, atît cît omeneşte se poate prevedea, nu va fi timp suficient pentru China ca să-şi impună pe plan mondial nu numai hegemonia economică, ci şi pe cea culturală. Utilizarea corectă şi eficientă a limbii române, atît în scris cît şi în vorbire, va rămîne o preocupare centrală a învăţămîntului, public sau privat. Receptarea şi producerea de texte de diverse tipuri se vor menţine şi ele ca sarcini didactice fundamentale ale elevilor – chiar dacă aceste „texte“ se vor fi desprins în bună măsură, dacă nu chiar în totalitate, de suportul tradiţional al hîrtiei tipărite şi vor fi migrat către amalgamări audio-vizuale (poate chiar şi tactile?) greu predictibile. Pe scurt, „limba şi literatura română“ îşi va păstra, sub o titulatură sau alta, locul de onoare în nomenclatorul curricular din 2060. De aici mai departe, putem doar să speculăm, pe mai multe scenarii posibile.

1. Eminent de competent

Premisă: România adoptă şi implementează, cu un exces de zel caracteristic, dar şi cu o perseverenţă care nu-i e deloc în fire, un model educaţional axat exclusiv pe „competenţe“.

Ora de română: cca 15 elevi în clasă, fiecare aşezat la cîte o măsuţă rotundă, prevăzută cu cîte un număr, pentru a diferenţia dotările specifice. La masa 1, un elev transpiră din greu avînd de redactat, la un aparat digital, 100 de versiuni ale unei ştiri de presă, în maximum 300 de semne fiecare. Parametri: grupul-ţintă de receptori, tirajul, patronul publicaţiei. Profesiunea vizată: jurnalist. La masa 2, o elevă se străduie să suprapună 10 scanări holografice ale unei notificări oficiale, pentru a inventaria diferenţele de antet, ştampilă, număr de înregistrare, număr de paragrafe şi alinierea acestora. Profesiunea vizată: secretară. Masa 3 e supraîncărcată cu un maldăr de foi plastifiate din arhiva Marelui Corpus Legislativ al României. Cu ajutorul unui scaner conectat la un megadicţionar digitalizat, elevul trebuie să detecteze şi să corijeze ocurenţele sinonimice, omonimice şi paronimice. Profesiunea vizată: jurist ş.a.m.d. La catedră, un grup de experţi, ascunşi în spatele unor monitoare extensibile, urmăresc şi evaluează activitatea fiecărui elev. O pendulă electronică emite periodic semnale luminoase, la care elevii întrerup brusc lucrul şi trec la o masă alăturată, pentru a verifica rezultatele colegului sau ale colegei lor, în calitate de potenţial client.

Probabilitate: 1,37%

2. Dacia felix

Premise: în 2040 se instalează, în fine!, o guvernare naţionalistă, printr-un referendum zdrobitor, obţinîndu-se, în numai cîţiva ani, rîvnitul statut de autonomie culturală în cadrul Statelor Unite ale Europei.

Ora de română: sală de bibliotecă, cu vreo 200 de elevi, organizaţi în cca 10 comunităţi de muncă. Mesele sînt astfel dispuse încît să asigure conlucrarea optimă în fiecare comunitate, pentru rezolvarea unei sarcini didactice specifice. De exemplu: indexarea cuvintelor de origine neromanică din limba română, altele decît cele de sorginte tracică; transcrierea manuscrisă, cu alfabet latin cu diacritice, format A3 cu inluminuri, a cronicilor şi a cărţilor de cult redactate sau tipărite cu alfabet chirilic; organizarea, desfăşurarea şi premierea concursului mnemotehnic „Cel mai iscusit recitator“ ş.a.m.d. Activităţile de clasă sînt complinite prin activităţi de teren, precum monitorizarea şi sancţionarea folosirii limbii române în mijloacele de transport în comun, stimularea producţiei folclorice în zonele urbane supraaglomerate ş.a. – ceea ce duce la o utilizare mai judicioasă a sălilor de curs. Prezenţa profesorilor în acestea este, în principiu, indezirabilă, preferîndu-se apariţiile revelatorii pe ecranele special amenajate în cupolele bibliotecilor.

Probabilitate: 14,84%

desen de Albert Robida

„Viitorul este un edificiu misterios pe care îl construim astăzi pentru mîine; să-l făurim deci din ceea ce avem mai bun în suflet, să-l făurim cu dragoste.“

VICTOR HUGO

„Nu lăsa viitorul să-ţi strice liniştea. Dacă va fi nevoie, îl vei înfrunta cu aceleaşi arme ale raţiunii cu care lupţi astăzi împotriva prezentului.“

MARCUS AURELIUS

„Poate că am avea suficientă putere de divinaţiune pentru a cuprinde viitorul, dacă nu ne-ar încurca prezentul cu elementele sale.“

LUCIAN BLAGA

3. Prin noi înşine!

Premise: Curtea Constituţională aprobă, în 2011, noua Lege a Educaţiei. Ca urmare a largilor proteste populare, se ia, după numeroase şi aprinse dezbateri, hotărîrea ca treburile învăţămîntului să fie încredinţate unei comisii *ad hoc*, desemnate anual prin democratică tragere la sorţi între cetăţenii români ştiutori de carte – cu minimum 4 clase absolvite.

Ora de română: număr fluctuant de elevi, în raport cu starea meteo şi conjunctura geopolitică, reuniţi într-un spaţiu disponibil (dotat cu cele mai înalte dotări). Profesoara îşi începe lecţia depunînd pe catedră un obiect greu identificabil, acoperit cu un material protector de ultimă generaţie. Urmează apoi o expunere documentată, cu captivante sugestii imagistice şi acustice, despre vremuri revolute, ale conviețuirii simple şi firești cu natura, ale universului biologic în fascinanta lui diversitate. Treptat, profesoara aduce expunerea către un fir narativ, din viaţa celor care nu cuvîntă: istoria unui pui de prepeliţă care e rănit de un vînător, astfel încît nu mai poate zbura împreună cu ai săi în ţările calde. Povestea reuşeşte să-i smulgă pe elevi din apatia devastatoare a mijlocului de secol XXI. Elevii plîng. Profesoara se îndreaptă către catedră şi, rostind cu o voce tremurată „Copii, nu vă intristaţi! Puiul e printre noi!“, smulge învelitoarea de pe misteriosul obiect, scoţînd la iveală o colivie ruginită de vreme, din care priveşte sticlos o mică găină împăiată.

Probabilitate: ce-a mai rămas.

Liviu Papadima *este profesor universitar, decanul Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti. Recent a publicat la Editura ART, în calitate de coordonator, volumul* Care-i faza cu cititul?, *o antologie pentru copii în care 25 de scriitori importanţi de azi îşi povestesc primele pasiuni pentru citit.*

Pe vremea mea, cînd cărţile erau din hîrtie...

Care vor fi reperele culturale şi istorice din perioada 1990-2010 peste 50 de ani? Au răspuns cîţiva dintre copiii care scriu în mod constant la Dilematix. ***(Ileana Zirra)***

■ Peste 50 de ani, dacă voi mai trăi pînă atunci (parcă sînt un om de 90 de ani care se aşteaptă din moment în moment să moară!), îmi voi aminti cu drag de toate călătoriile în unele ţări străine (cum ar fi Irlanda, Anglia, Germania, Austria, Elveţia), precum şi de colegii mei actuali de şcoală, cu care sper să mă mai întîlnesc cîteodată (nu cu toţi, bineînţeles), chiar şi după ce ne despărţim acum, în clasa a VIII-a. Nepoţilor mei cred că le voi povesti despre străbunicii şi stră-străbunicii lor, actualii mei părinţi şi bunici, despre lucrurile care sînt acum la modă, dar care peste 50 de ani vor fi relicve naţionale. În manualele de istorie se va scrie, probabil, despre faimosul an 1989, anul Revoluţiilor europene împotriva comunismului, cît şi despre mult iubita noastră criză economică, de care sîntem atît de mîndri în 2010. Bine grăia Animicştiutorul, un personaj fictiv din *Enciclopedia zmeilor* de Mircea Cărtărescu: „Nenorocirea vine întotdeauna în clipa cînd te loveşte!" . Să sperăm că, în anul 2061, oamenii vor fi învăţat din greşelile noastre, dar totuşi ne vor respecta, aşa cum ne respectăm şi noi predecesorii.

Eugen DEDIU-SANDU,
clasa a VIII-a, Şcoala nr. 5
„Corneliu M. Popescu", Bucureşti

■ Ce cărţi se vor citi peste 50 de ani? Mă tem că nu multe. Dar sînt tare curios să văd ce va însemna o „carte" în anul 2061. La cît de mulţi copii de vîrsta mea am văzut citind, nu cred că urmaşii lor vor creşte uitîndu-se la pagini de hîrtie. Paginile web sînt mult mai accesibile, mai ieftine şi mai „fast food" decît „vechiturile" (la întrebarea de mai sus lansată celor 20 de amici ai mei, am primit doar două răspunsuri). Alt „inamic" al cărţilor ar fi filmul (mai ales de cînd cu 3D-ul, nu?), care îţi dă de-a gata zilele de lectură într-o oră. „Superofertă!" Mai ales că te cam scuteşte de gîndit prea adînc. Dar poate că sînt puţin *prea* pesimist. Sper că vom rămîne, noi şi urmaşii noştri (minoritate, cum om fi, doar să *rămînem)* cititori de carte scrisă *pe hîrtie*. În ce mă priveşte, le las, la propriu, copiilor şi copiilor copiilor mei *Enciclopedia Zmeilor* (prima ediţie ilustrată), *toate* volumele *Harry Potter,* dar şi *Ghidul Nesimţitului,* cu speranţa că pe acesta îl vor privi ca pe o carte de istorie apusă.

Tudor RUSAN,
clasa a VII-a, Colegiul Naţional
„Moise Nicoară", Arad

■ În 2061 voi avea fix 63 de ani. Totuşi, copilăria este cea mai frumoasă parte a vieţii. Îi voi povesti nepotului meu despre casa şi părinţii mei, despre şcoală şi teze, calculatorul şi jocurile mele, Windows Xp sau 7, laptop-uri, DVD-uri, camere foto digitale, telefoane mobile cu touchscreen, despre căutarea unui miracol în vindecarea unor boli incurabile acum (dar banale poate atunci), RMN, CT, pandemii porcine, transplanturi de organe, celule STEM, furtuni solare, găuri în pături de ozon, împăduriri, defrişări masive, cutremurul din Indonezia, epidemia de holeră din Haiti, eclipsa totală de soare din 1999, topirea calotelor de gheaţă, animale pe cale de dispariţie, braconaj, tratatul de la Kyoto, autoturisme electrice, războiul din Irak, 11 septembrie, Osama Bin Laden, marea criză economică, E-uri alimentare, măiestria lui Luciano Pavarotti, Lady Gaga, Eminem, Shakira, Radu Beligan, farmecul istoricului Neagu Djuvara, plante etnobotanice, reforme, UE, NATO, Spaţiul Schengen, Messi, Roger Federer, Olimpiada de la Beijing, Bill Gates, Microsoft, fast-food, tehnologie 3D, filmul *Avatar,* curentul Emo şi multe altele.

Dacă oamenii vor şti să treacă peste crize economice, crize sociale, crize energetice, catastrofe ecologice, războaie sau impactul cu vreun meteorit rătăcit, nepotul meu se va plictisi de gadget-urile lui, mirîndu-se cum de noi am putut trăi fără nu ştiu ce lucru şi cum de nu ne plictiseam. Dacă oamenii nu vor fi destul de înţelepţi peste 50 de ani, va fi mai rău decît acum, iar nepotul meu va fi invidios pe copilăria mea fericită.

Alexandru MOŢEI,
clasa a VII-a, Colegiul Naţional
„Victor Babeş", Bucureşti

„Cei mai frumoşi ani sînt cei ce vor veni."

ALEXANDRE DUMAS

„Ştiinţa, doamna mea, e născocită din greşeli, dar este vorba despre greşeli pe care e bine să le faci, pentru că ele te conduc treptat spre adevăr."

JULES VERNE,
CĂLĂTORIE SPRE CENTRUL PĂMÎNTULUI

„M-a cuprins melancolia gîndindu-mă la viitor, aşa că m-am apucat să fac dulceaţă de portocale."

D.H. LAWRENCE

■ – Am şi eu un cadou pentru tine: cărţi din copilăria mea. Toată colecţia *Harry Potter* şi cîteva pagini din jurnalul meu de cînd aveam 12 ani. Pe atunci încă mai tăiam brazi de Crăciun, ceea ce nu este neapărat un lucru bun, mergeam la colindat, la operetă, cu diriga, şi la teatru, cu ai mei. Mi-a rămas în minte *Cafeneaua* cu Horaţiu Mălăele, Dumnezeu să-l odihnească, şi îi scriam lui Dilematix de mînă, pe tastatură, nu îi dictam calculatorului aşa cum faceţi voi acum. Şi noi aveam calculatoare, dar parcă nu trăiam numai în ele. Şcolile erau tare sărace şi profesorii nemulţumiţi, dar nu ne lăsau să vedem acest lucru.

– Mi-e greu să realizez ce ai trăit tu, bunicule! Am avut geometrie azi, iar apoi m-am jucat heavy-milk cu colegii, virtual, bineînţeles.

– Asta nu-i lapte gros? Cum, pe calculator?! Lasă, o să-mi povesteşti tu. Eşti fericit, puştiule, cu atîta aparatură în jur? Poate vii, totuşi, pe la mine... nu aşa cum vii tu adesea, ca o poză expresivă şi mişcătoare care-mi aleargă prin casă...

– Am să vin, bunicule, la primăvară, cînd se vor deszăpezi drumurile...

Cristian DIACONU,
clasa a VI-a, Şcoala nr.12
„Herăstrău", Bucureşti

■ „Pe vremea cînd eram eu ca voi, lucrurile erau altfel. Cărţile aveau pagini din hîrtie, nu existau ecrane speciale pentru citit. Televizoarele aveau telecomenzi, căci comanda vocală nu se inventase. Jocurile video necesitau baterii, fire şi instrucţiuni. Copiii stăteau la şcoală cîte cinci-şase ore şi aveau în jur de 13 materii – nu şase, ca acum –, iar ghiozdanele lor cîntăreau cîteva kilograme. Lumea îşi curăţa casa fără ajutorul roboţeilor sau periilor automate. Cît despre Internet, era de 10 ori mai lent şi se mai şi bloca din cînd în cînd. Prin anul 2009, oamenii au început să creadă că sfîrşitul lumii va avea loc în 2012 – încă un lucru primitiv, să crezi într-un calendar vechi. Desigur, nu s-a întîmplat nimic! Ce scrie acum pe ecranele voastre de istorie despre politica întoarsă cu susul în jos este nimic – politicienii puteau fi asemănaţi cu extratereştri! Este o mare diferenţă între ce era acum 50 de ani şi ce este astăzi. Singurul lucru de care poate să vă pară rău că nu îl aveţi este verdele – verdele naturii!", le-a spus bunica de 65 de ani, nepoţilor.

Marina Teodora ZORILĂ,
clasa a VI-a, Şcoala nr. 12
„Herăstrău", Bucureşti

■ Probabil că în anul 2061 gripa aviară şi gripa *porcoasă* vor fi privite drept ciume negre sau doar gri, ale răscrucii secolelor XX şi XXI. În loc de basmele lui Petre Ispirescu, copiilor le sînt citite cărţile cu Apolodor, iar Şerban Foarţă şi Ana Blandiana sînt singura versiune *available* de Caragiale, dară în versuri (deşi trebuie să recunosc că încă se mai citeşte Caragiale); între timp, Mircea Cărtărescu îl substituie pe Ion Creangă. Dan Puric sigur va fi aclamat de diverşi indivizi, în 2061, dar cum actoria este total subiectivă – mai puţin cea „de masă", unde nimeni nu mai are nici o părere –, nu toţi îl vor pomeni cu drag, ci doar în treacăt, aşa, ca mine... La capitolul actori de film, Robert De Niro, deşi cam trecut, Johnny Depp, Tim Robbins, Morgan Freeman, Uma Thurman, care nu-mi place mie în mod deosebit, sigur rămîn stîlpi ai epocii noastre. Bine, dar să nu uităm şi de Sandra Bullock, Jim Carrey, Jennifer Anniston sau Hugh Grant, care sînt nişte figuri bine privite de tineret. Din păcate, mai mult ca sigur va stărui şi va fi amintit cu fervoare şi fenomenul Paris Hilton, analogul actriţei Marilyn Monroe al epocii noastre, doar că se pare că acea domniţă mai şi citea, chit că se dădea animicştiutoare.

Ileana ZIRRA, clasa a IX-a,
Colegiul Naţional Bilingv
„George Coşbuc", Bucureşti

■ Întotdeauna şi pretutindeni, există şi vor exista bunici care îşi încep orice frază cu un nostalgic „pe vremea mea". Fiecare generaţie de bunici povesteşte altceva nepoţilor. În 2061, probabil, bătrînii vor vorbi cu o vie admiraţie despre nemaipomenitul iPhone care atunci va părea doar un telefon-cărămidă, „de epocă". Sau se va mai găsi cîte o bunicuţă care să povestească cu înflăcărare despre fenomenul Harry Potter şi despre cum ea se credea vrăjitoare cînd era mică. Cert este că întotdeauna seniorii vor avea aceeaşi reacţie indiferentă din partea odraslelor, în ceea ce priveşte tehnologia şi updatările sale de-a lungul anilor. Şi cine spune că evoluţia ştiinţei trebuie să aibă odată şi odată un sfîrşit... ei, bine, este posibil să se înşele. Cum netul este într-o continuă expandare, numai Domnul ştie la ce ne mai putem aştepta! Viitorul este oricum foarte imprevizibil. La urma urmei, nimeni nu ştie dacă peste 50 de ani McDonald's va continua să ne vîndă aceiaşi cartofi prăjiţi nesănătoşi.

Ana GHENCIULESCU,
clasa a VI-a, Colegiul German
„Goethe", Bucureşti

■ ■ ■

Florin DUMITRESCU

Nostradamus desecretizat

În anul 2051
o să se fabrice din nou Lăstunu' –
turismul cu motor de rîşniţă
şi habitaclu cît o coşniţă,
reproiectat ca şi elicopter,
ca lesne să se fofileze-n cer;
cer care-n 2051
aglomerat va fi ca DN1,
cu varii aparate zburătoare,
de la jetpack la turboreactoare.
Cum bară-n bară azi ne-nghesuim,
peste juma' de veac o să roim,
elice-n spoiler, flaps în fuselaje:
sub stratosferă doar ambuteiaje!
Pentru-a scăpa din valma spaţiului,
mulţi or să-şi ia maşina timpului,
capabilă să-i poarte-n alte ere,
mai respirabile şi mai lejere.
Două mii unspe va fi scris la bord de
cei care vor dori senzaţii forte.
Or fi cîţiva care se mişcă printre
noi, cei de azi – noi, cei de dinainte,
greu amintindu-şi timpuria vreme
cînd ne e nouă Vechea lor Dilemă.

Liviu BORDAŞ

Întoarcerea rădăcinilor

– despre Mac Linscott Ricketts şi Mircea Eliade –

În anul 2005, după apariţia traducerii româneşti a monumentalei monografii pe care Mac Linscott Ricketts a consacrat-o lui Mircea Eliade, am scris o scurtă recenzie, pe care, din diverse motive, am preferat să nu o public. După cinci ani, motivele, oricare ar fi fost ele, devin istorie. Descoperind-o acum, vreau să o ofer profesorului american cu ocazia împlinirii, în ziua de Crăciun, a rodnicei vîrste de 80 de ani.

De fiecare dată cînd îl citesc sau recitesc pe Mac Linscott Ricketts, mi se întăreşte convingerea că nu poţi scrie despre Mircea Eliade fără a trebui să repeţi în bună măsură ceea ce el a spus deja. Şi a spus bine. Am acelaşi sentiment doar cu Nicolae Iorga în privinţa istoriei culturii române, mai precis în privinţa raporturilor ei cu ceea ce, plurisemantic, a fost – şi în continuare este – numit „Orient". Mi se întîmplă să dezvelesc noi date, noi fapte sau corelaţii neştiute, pentru ca, ulterior, să aflu că Iorga trecuse deja pe acolo în unul dintre miile sale de articole, într-o notă din una dintre sutele sale de cărţi, într-o conferinţă sau măcar în una dintre nenumăratele recenzii pe care nici nu se mai obosea să le semneze. Descopăr cu uimire şi admiraţie că, într-adevăr, nimic nu-i scăpa acestui monstru sacru al istoriei românilor: Iorga *citise tot*.

La fel, şi profesorul Ricketts în privinţa lui Mircea Eliade. Dincolo de orice act de voinţă, eşti obligat să-ţi aşezi paşii în urmele lăsate de el, fără a reuşi întotdeauna să le umpli sau depăşeşti. Acelaşi lucru cred că l-ar putea mărturisi, fără dificultate, şi autorii unora dintre cele mai bune cărţi recente, dedicate lui Eliade.

Multora o astfel de comparaţie li se va părea prea „creativă". Mac Linscott Ricketts, un Iorga al studiilor eliadeşti? De ce nu? Totuşi, eu nu voi face o asemenea afirmaţie. Şi nu din cauza vreunui defect al erudiţiei – cu adevărat uriaşă – a profesorului american, ci dimpotrivă, în virtutea calităţilor ei.

În cazul lui Iorga, aproape întotdeauna prima emoţie – plăcută – a descoperirii că o luase înainte se transformă într-un sentiment de decepţie atunci cînd observ că noul *fapt*, dezvăluit mai întîi de el, este consumat rapid, frugal şi aşezat, fără consecinţe, pe un raft, adesea străin de cel al familiei sale. Istoricul înregistrează tot, chiar şi detaliile dispreţuite de alţii, fără însă a le putea asimila în întregime în fenomenala sa minte. Atunci cînd descoperă un alt fapt care, pus în legătură cu precedentul, putea provoca o revelaţie epistemologică, primul era deja uitat.

Erudiţia profesorului Ricketts nu suferă de vreuna dintre consecinţele negative ale nerăbdării. Pot spune chiar că este una dintre cele mai răbdătoare şi mai puţin grăbite pe care le cunosc. Desigur, nimeni nu rezistă unei comparaţii volumetrice cu opera lui Iorga. Totuşi, în studiile eliadeşti – păstrîndu-ne la standardele academice de valoare – nici un autor nu se poate compara cu profesorul Ricketts. Traducerile, volumele editate sau îngrijite, ca şi numeroasele studii şi articole răspîndite în cele mai diverse reviste (unele strînse deja în volumul *Former friends and forgotten facts*, Norcross, 2003), se adaugă atît cărţii sale fundamentale, cît şi monografiei în lucru despre „ultimul" Eliade, pentru a constitui un reper monumental.

Opera sa fundamentală, *Mircea Eliade: The Romanian Roots. 1907-1945* (Boulder - New York, 1988), a fost publicată – după o perioadă neiertat de lungă – şi în limba română. O parte dintre cauzele întîrzierii revine tocmai monumentalităţii ei. Dar nu vreau să uit cealaltă parte, cea cu adevărat blamabilă, şi anume inadecvarea instituţiilor culturale româneşti la necesităţile ogorului pe care trebuie să-l cultive. Traducerea *Rădăcinilor româneşti ale lui Mircea Eliade* ar fi trebuit asumată îndată după decembrie '89 de una dintre editurile majore din ţară. Ea se cuvenea încredinţată unui colectiv de buni cunoscători, atît ai limbii engleze cît şi ai operei eliadeşti. În lipsa unui asemenea gest de responsabilitate, iniţiativa Editurii Criterion nu poate fi decît lăudabilă, chiar dacă nu a reuşit să depăşească dificultăţile unui astfel de proiect.

Dacă cele două volume de peste 1000 de pagini (cu caractere mici) ar fi apărut la începutul anilor '90, atmosfera academică şi culturală din jurul lui Eliade ar fi avut condiţii de sanitate considerabil mai bune. Am fi fost scutiţi de cea mai mare parte a improvizaţiilor şi însăilărilor a căror victimă a fost scriitorul, savantul sau jurnalistul angajat, căci cei care cîntă bine după ureche se încurcă cînd au în faţă o partitură. I-am fi auzit mai rar pe acei care au încercat să-l colonizeze pe Eliade sau au făcut – şi încă mai fac – bastarzi istorico-religioşi în numele lui. S-ar fi putut cel puţin repeta bine ceea ce a fost imitat prost.

Există totuşi ceva bun în faptul că *Rădăcinilor româneşti* le-a luat un timp la fel de lung cît tranziţia, pentru a se întoarce în pămîntul lor. Versiunea română a putut fi considerabil îmbunătăţită graţie mai ales ediţiilor de inedite, corespondenţei şi mărturiilor despre perioada interbelică apărute între timp. Ea devine astfel ultima referinţă, cînd descoperă un alt fapt care, pus în legătură cu precedentul, putea provoca o revelaţie epistemologică, primul era deja uitat.

Erudiţia profesorului Ricketts nu suferă de vreuna dintre consecinţele negative ale nerăbdării. Pot spune chiar că este una dintre cele mai răbdătoare şi mai puţin grăbite pe care le cunosc. Desigur, nimeni nu rezistă unei comparaţii volumetrice cu opera lui Iorga. Totuşi, în studiile eliadeşti – păstrîndu-ne la standardele academice de valoare – nici un autor nu se poate compara cu profesorul Ricketts. Traducerile, volumele editate sau îngrijite, ca şi numeroasele studii şi articole răspîndite în cele mai diverse reviste (unele strînse deja în volumul *Former friends and forgotten facts*, Norcross, 2003), se adaugă atît cărţii sale fundamentale, cît şi monografiei în lucru despre „ultimul" Eliade, pentru a constitui un reper monumental.

Opera sa fundamentală, *Mircea Eliade: The Romanian Roots. 1907-1945* (Boulder - New York, 1988), a fost publicată – după o perioadă neiertat de lungă – şi în limba română. O parte dintre cauzele întîrzierii revine tocmai monumentalităţii ei. Dar nu vreau să uit cealaltă parte, cea cu adevărat blamabilă, şi anume inadecvarea instituţiilor culturale româneşti la necesităţile ogorului pe care trebuie să-l cultive. Traducerea *Rădăcinilor româneşti ale lui Mircea Eliade* ar fi trebuit asumată îndată după decembrie '89 de una dintre editurile majore din ţară. Ea se cuvenea încredinţată unui colectiv de buni cunoscători, atît ai limbii engleze cît şi ai operei eliadeşti. În lipsa unui asemenea gest de responsabilitate, iniţiativa Editurii Criterion nu poate fi decît lăudabilă, chiar dacă nu a reuşit să depăşească dificultăţile unui astfel de proiect.

Dacă cele două volume de peste 1000 de pagini (cu caractere mici) ar fi apărut la începutul anilor '90, atmosfera academică şi culturală din jurul lui Eliade ar fi avut condiţii de sanitate considerabil mai bune. Am fi fost scutiţi de cea mai mare parte a improvizaţiilor şi însăilărilor a căror victimă a fost scriitorul, savantul sau jurnalistul angajat, căci cei care cîntă bine după ureche se încurcă cînd au în faţă o partitură. I-am fi auzit mai rar pe acei care au încercat să-l colonizeze pe Eliade sau au făcut – şi încă mai fac – bastarzi istorico-religioşi în numele lui. S-ar fi putut cel puţin repeta bine ceea ce a fost imitat prost.

Există totuşi ceva bun în faptul că *Rădăcinilor româneşti* le-a luat un timp la fel de lung cît tranziţia, pentru a se întoarce în pămîntul lor. Versiunea română a putut fi considerabil îmbunătăţită graţie mai ales ediţiilor de inedite, corespondenţei şi mărturiilor despre perioada interbelică apărute între timp. Ea devine astfel ultima referinţă, cărora inexactităţi, generalităţi neverificate şi „teorii" aiuritoare sînt expuse cu tonul cel mai sigur din lume. Faptele şi datele sînt deformate şi ajustate de dragul simetriei, al armoniei, al teoriei...

Profesorul Mac Linscott Ricketts ştie să găsească echilibrul just între interpretare şi supunerea la „faptul prim" pe care îl reprezintă textele, documentele şi mărturiile de epocă. El întreprinde o detaliată analiză a scrierilor româneşti ale lui Mircea Eliade, corelîndu-le, coordonîndu-le şi încercînd să derive gîndirea unitară care stătea la baza lor, în fiecare epocă dată. Ricketts urmăreşte această gîndire în dezvoltarea ei, relevînd contradicţiile interne şi depăşirile istorice. De asemenea, el păstrează un ochi aţintit asupra operei exilatului Eliade, încercînd să identifice originile unor idei care au fecundat gîndirea sa de maturitate şi care au devenit principii esenţiale ale viziunii sale în istoria religiilor.

Rădăcinile româneşti ale lui Mircea Eliade este o carte mult prea amplă şi densă pentru a-i putea face dreptate într-o simplă recenzie. Deşi scăderile traducerii sau ale corecturii dau lecturii o inevitabilă notă de melancolie, ele îşi pierd semnificaţia în faţa importanţei realizării ediţiei româneşti a cărţii profesorului Ricketts. Sperăm că nu va trece un alt sfert de secol pînă la republicarea unei noi ediţii, într-o bună limbă românească, aşa cum această operă o merită din plin.

***Liviu Bordaş** a studiat la Facultatea de Filozofie a Universităţii din Bucureşti, de la licenţă pînă la doctorat, şi, ca* visiting student, *la Facultăţile de Indologie ale Universităţilor din Viena, Roma, Heidelberg şi Florenţa. Recent a publicat la Editura Humanitas cartea* Apaşul metafizic şi paznicii filozofiei.

Atmosfera academică şi culturală din jurul lui Eliade ar fi avut condiţii de sanitate considerabil mai bune.

Rădăcinile româneşti ale lui Mircea Eliade
este o carte mult prea amplă şi densă pentru a-i putea face dreptate într-o simplă recenzie.

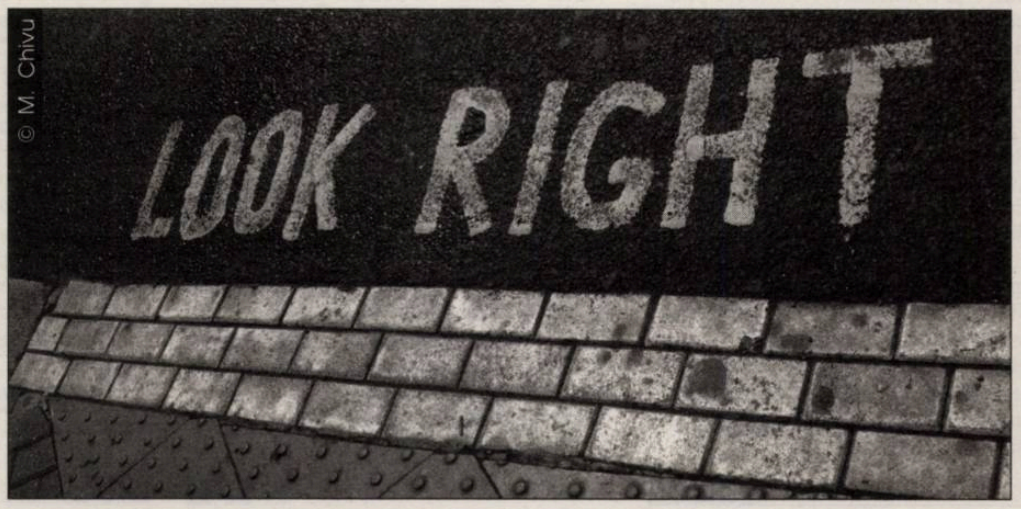

© M. Chivu

Ilinca SANDU

Vladimir Cosma pe insula românească din Paris

Un concert mai puţin obişnuit faţă de evenimentele care poartă semnătura lui Vladimir Cosma a avut loc la Palatul Béhague, sediul Ambasadei României la Paris. Vladimir Cosma a fost invitat de Institutul Cultural Român din Paris, pentru prima dată de cînd maestrul se afla în Franţa, pentru a reînnoi legăturile cu ţara sa de origine.

Maestrul Cosma a mărturisit în deschiderea evenimentului că este emoţionat să se reîntoarcă pe insula românească de pe teritoriul francez, cu atît mai mult cu cît teama de avion îl face să evite destinaţiile îndepărtate. Într-adevăr, această teamă şi lipsa unui proiect concret, dar şi un program deosebit de încărcat au fost motive suficiente pentru a nu reveni în ţară. Însă, această invitaţie l-a bucurat enorm. Aşa se face că, în seara de 14 decembrie, publicul care a reuşit să se înscrie din timp pe site-ul ICR Paris sau care s-a programat prin telefon a asistat la un eveniment care a durat aproape trei ore. La concert au fost invitaţi Richard Sanderson, care a interpretat muzica maestrului Cosma pentru filmele *La Boom* şi *L'Etudiante*, chitaristul Philippe Cathrine, cu care a colaborat pentru muzica filmului *Dîner de cons* şi soprana Sarah Pagin, fiica celebrei violoniste Silvia Marcovici, care a interpretat piesa *L'Amour en héritage* (din filmul *Fata lui Mistral*, cu Nana Mouskouri) şi *Your Eyes* din filmul *La Boom 2*. Spectatorii s-au bucurat din plin de reîntîlnirea cu marele compozitor. Nemişcat parcă, timp de trei ore, publicul a aplaudat cu entuziasm fiecare moment. Vladimir Cosma a purtat un dialog cu jurnalistul Vincent Perrot, cu care a scris o carte-album, intitulată *Vladimir Cosma comme au Cinéma*, despre momentele cele mai importante din viaţa sa. Iar pentru momentele de muzică inspirată din folclorul românesc, cum este coloana sonoră a filmului *Marele Blond* cu Pierre Richard, muzicienii au fost acompaniaţi de talentatul naist Mihai Toma şi de acordeonistul şi pianistul Constantin Bitică.

Momentul cel mai emoţionant al serii a fost de departe omagiul adus de Vladimir Cosma tatălui său Teodor Cosma care, la o sută de ani împliniţi pe 7 august 2010, a urcat pe scenă pentru a interpreta cîteva dintre piesele compuse de fiul său.

Seara s-a încheiat cu un „pahar al prieteniei" oferit de Katia Dănilă, directoarea ICR Paris, unde maestrul Cosma şi-a petrecut restul serii acordînd autografe atît pe cartea apărută în 2009, cît şi pe CD-urile din noua colecţie pe care o promovează în acest moment în Franţa.

Am întrebat-o pe doamna Katia Dănilă dacă acest eveniment va fi urmat şi de un proiect mai amplu în care să fie inclus şi un concert în România al maestrului Cosma. Răspunsul primit: „Sigur că poate şi Institutul Cultural Român, la fel ca şi alte instituţii muzicale din România, să participe la un proiect prin care Vladimir Cosma să vină la Bucureşti. Institutul Cultural Român susţine proiecte care sînt deja începute şi îşi construieşte singur proiectele. Să zicem că este o primă colaborare pentru noi şi, în măsura în care poate intra în proiectele de anul viitor, desigur că va fi inclus şi un astfel de demers. ICR susţine astfel de proiecte muzicale, însă pentru moment nu sînt veşti oficiale în acest sens."

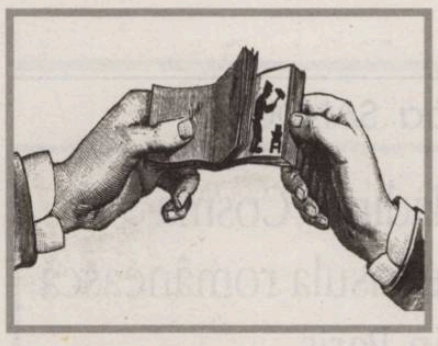

● ***Cărţile care ne-au făcut ameni*, coord. Dan C. Mihăilescu, Editura Humanitas, 2010.** ● ***Care-i faza cu cititul?*, coord. Liviu Papadima, ilustraţii de Irina Dobrescu, Editura ART, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Insula misterioasă a cărţilor

În ceea ce priveşte piaţa de carte, nu există probabil nicăieri în lume atîtea asociaţii ale editorilor şi un alt minister al culturii mai inutile decît cele româneşti. Scriind la sfîrşitul lui 2009 despre efectele crizei resimţite din plin de piaţa de carte, deplîngeam o dată în plus lipsa de reacţie, de proiecte şi de strategii ale nenumăratelor asociaţii, uniuni şi federaţii ale editorilor români. Deşi există o Asociaţie a Editorilor din România (AER) şi o Federaţie a Editorilor şi Difuzorilor de Carte din România (FEDCR) – fondată de alte patru asociaţii: Uniunea Editorilor din România (UER, fosta Asociaţie a Editorilor Profesionişti din România, AEPR), Asociaţia Publicaţiilor Literare şi Editorilor din România (APLER), Societatea Editorilor din România (SER) şi Patronatul AGORA al Societăţilor pentru Difuzarea Tipăriturilor şi a altor Bunuri Culturale din România –, în acest moment nu avem nici un studiu de piaţă serios despre cititorii români (cine sînt, ce şi cît citesc etc.) şi încă jonglăm cu cifre aproximative cînd vine vorba despre piaţa de carte. N-a iniţiat nimeni programe sau campanii care să sprijine, să stimuleze lectura şi să-i fidelizeze pe cititori, iar cînd a făcut-o Ministerul Culturii (campania „Căutăm cititori celebri" de la sfîrşitul lui 2009, de pildă), efectele au fost zero, din o mie de motive. A făcut însă cineva ceva în 2010 pentru a scoate şi cititul din criză? Întrebaţi-mă să vă-ntreb!

Pe un asemenea fond al letargiei, două edituri şi-au propus să ofere tinerilor, prin puterea exemplului, cîteva motive de a se (mai) apropia de cărţi. Dan C. Mihăilescu explică ideea care a

stat la baza volumului *Cărţile care ne-au făcut oameni:* „Ce-ar fi, ne-am zis, să adunăm douăzeci de personalităţi culturale ale României de azi [...] propunînd zece autori, sau zece titluri beton ale topului personal, fie alegînd o tematică, o epocă, un stil, un cumul de referinţe livreşti cu secvenţe picturale şi muzicale..." 19 personalităţi culturale – scriitori şi eseişti (Livius Ciocârlie, Ion Vianu, Andrei Cornea ş.a.), critici literari, istorici, dar şi artişti din alte zone artistice (Ştefan Câlţia, Victor Rebengiuc ş.a.) – au scris despre cărţile care i-au marcat şi influenţat, cărţile care i-au format şi la care revin, cărţile care i-au apropiat de cultură. Textele lor sînt, de fapt, minibiografii livreşti care încep, cel mai adesea, prin evocarea cîte unei mari biblioteci în preajma căreia s-au nimerit să crească. (Apropo, studiile, altora, dedicate cărţii şi lecturii identifică, printre factorii care stimulează cititul la copii, existenţa unei biblioteci în casă şi, mai ales, obiceiul de a citi al părinţilor.) Astfel, se găsesc în acest volum colectiv pagini minunate despre biblioteci, unele fabuloase – cum sînt cea a unei foste episcopii greco-catolice (Blandiana), cea de la ţară (Djuvara), cea personală de la 9 ani (Manolescu) sau cea a unor prieteni (Dan. C. Mihăilescu), precum şi fraze memorabile despre citit care, fie „are imensa calitate de a fi fericit" (Blandiana), fie este „echivalentul din viaţa oamenilor al deprinderii vînatului la felline" (Liiceanu) sau „modelează naraţiunile proprii, ca nişte statui viu colorate sub osul boltit al ţestei" (Cărtărescu). Apoi, este foarte interesant de văzut ce cărţi pun pe lista titlurilor formatoare aceste personalităţi – din acest punct de vedere, volumul oferind nenumărate surprize. Prima ar fi romanul lui Jules Verne, *Insula misterioasă,* care se găseşte la jumătate dintre autori, urmat îndeaproape de cărţi precum *Cei trei muschetari*, *Aventurile lui Tom Sawyer*, *Contele de Monte-Cristo* şi *Cuore*. Dintre autori, Dostoievski este, de departe, cel mai menţionat, în timp ce literatura contemporană este surprinzător de slab reprezentată. Altfel, m-a surprins plăcut să constat că Mihai Măniuţiu menţionează *Moscova-Petuşki* de Venedikt Erofeev, *Cartea milionarului* se regăseşte printre recomandările Irinei Petrescu, că David Lodge se numără printre preferaţii lui Lucian Boia sau că Valeriu Stoica pune pe lista celor zece *Orbitor*. Ca o paranteză, mi s-a părut, totuşi, îngrozitoare reprezentarea lui Alex Ştefănescu a paradisului „ca pe un loc în care asculţi la nesfîrşit poezie, citită cu glas tare de cineva invizibil". În ciuda faptului că listele celor 19 sînt, în general, compatibile, atunci cînd nu se suprapun în bună măsură, este însă de reţinut ideea lui Andrei Pleşu, cum că „nu trebuie neglijate întîlnirile fortuite, comerţul cu ce-ţi pică, pe nepregătite, în mînă... e util să citeşti «organizat», dar nu trebuie să-ţi refuzi prospeţimea unor opţiuni libere, dictate nu de sistemica bibliotecii, ci de neprevăzutul ei; în definitiv, *orice* te poate marca, *orice* poate să-ţi detoneze vocaţia..."

Colecţia „Cărţile mele", din care face parte volumul *Care-i faza cu cititul?,* este destinată celor mici, copiilor între 10-14 ani şi, de data aceasta, 25 de scriitori (din mai multe generaţii, mai mult sau mai puţin cunoscuţi) scriu despre prima lor carte citită. Volumul este mult mai variat, nu doar ca nume, dar şi ca ton; are fantezie şi umor, iar autorii nu scriu, de pe poziţia maturilor, confesiuni convenţional-didactice, ci le livrează ca pe nişte poveşti ale căror personaje sînt copiii care au fost ei înşişi. De altfel, împărţit pe secţiuni în funcţie de natura textelor, volumul conţine şi cîteva povestiri pure scrise de Caius Dobrescu, Ioana Nicolaie, Ioana Pârvulescu sau Doina Ruşti. *Care-i faza cu cititul?* este, de fapt, o foarte frumoasă carte pentru copii, al cărei subiect sînt cărţile. Printre autori îi găsim, din nou, pe Mircea Cărtărescu, Ioana Pârvulescu şi Neagu Djuvara, dar adevăratele surprize vin din alte părţi. *Insula misterioasă* a lui Jules Verne continuă să fie menţionată drept cea mai frumoasă carte a copilăriei, în timp ce găsim şi alte detalii interesante despre copilăria de cititori a scriitorilor. Astfel, aflăm cum l-a marcat *Nicoară Potcoavă* pe Vlad Zografi, cum Ioana Bot a ratat o carieră de ilustratoare de carte sau cum Cristian Teodorescu i-a păcălit pe părinţi şi pe vecini prefăcîndu-se că ştie să citească. Simona Popescu îi scrie o scrisoare fiicei, iar Bogdan Ghiu, nepoţicii, iar George Ardeleanu evocă aici fix acelaşi episod din *Aventurile lui Tom Sawyer* povestit de Gabriel Liiceanu în celălalt volum, semn că cititorii sînt, de fapt, aceeaşi specie aparte.

Două cărţi care, obligatoriu, trebuie făcute cadou celor dragi şi mai mici decît noi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

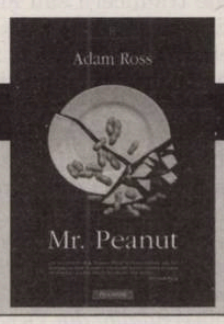

● **Adam Ross, *Mr. Peanut*, traducere din limba engleză de Ioana Văcărescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2010.**

„Poate căsnicia să-ţi salveze viaţa sau este doar începutul unei lungi crime duble?" Aceasta e întrebarea (pag. 447). Iar răspunsul e un „da" continuu, de la început (pag. 9) pînă la sfîrşit (pag. 484). Un „da" valabil cînd într-un sens, cînd în celălalt – aşadar perfect ambiguu şi ultrageneros ca suspans; un „da" răsucit ca o bandă a lui Möbius, o perversiune a liniarităţii, ceva mai vicios decît cercul vicios.

Avem un cuplu: Alice şi David Pepin, 13 ani vechime în cîmpul căsniciei, 3 sarcini pierdute, ea alergică şi obeză, el visînd la moartea ei în accidente spectaculoase şi scriind în taină un roman. Apoi, într-o zi, ea e găsită moartă lîngă o farfurie cu alune (aliment la care era alergică rău). „Sinucidere sau crimă?" – se întreabă cei doi detectivi care anchetează cazul. „Bine-înţeles!" – pare să fie răspunsul romanului, a cărui poveste creşte abracadabrant, alăturînd enigmei principale alte două enigme casnico-caznice (întrucît cei doi detectivi le au, şi ei, pe ale lor). Pare comic, dar nu e decît pe alocuri. În esenţă, e mai degrabă dramă mare şi o sondare vînoasă a subteranelor vieţii de cuplu. Suspansul va fi aici de-a dreptul hitchcockian, iar el va fi dublat de o ambiguitate pirandelliană, întreaga „realitate" beneficiind, pînă la urmă, de prezumţia de nevinovăţie ficţională (mai ales odată cu apariţia bizarului personaj Mobius, pipernicit ca un gnom, diabolic ca un ucigaş plătit, dar preocupat cu adevărat numai de încheierea romanului lui David Pepin).

Nimic din acest *Mr. Peanut* nu te lasă să deduci că e vorba de un roman de debut. Totul, în schimb, te convinge că autorul său e un bun profesor de *creative writing,* uneori chiar charismatic.

Ana-Maria ONISEI

Între comunism și democrație

Un apartament în care sînt îngrămădite obiecte ale vieţii încropite de dinainte de '89: sticle de sifon, lenjerie intimă, bucăţi de mobilier chinuit-burghez, o maşină de spălat etc. Toate acoperite de un strat de bronz – trimitere la aura de „spoială" a epocii ceauşiste; la monotonie; la uniformitate. Apartamentul e întrepătruns de un spaţiu dinspre care se aude gîjîind vocea actorului Ioan Sapdaru. Un beţiv trecut prin viaţă îi spune unui tînăr încărcat de avînt occidental că dacă-şi închipuie c-o să poată pleca din România, se-mbată cu apă rece. Mai e privirea fixă a lui Vlad Ivanov, prin geamul unui camion cu care transportă ouă, atît de valoroase sub Ceauşescu. Şi, pe pereţi, de jur împrejur, colaje care alătură suprinzător vechiul şi noul, prezenţa şi absenţa, ilustrînd oscilarea între comunism şi democraţie. Toate fac parte din expoziţia „Golden Flat & Co" (curator Ruxandra Balaci, deschisă la Muzeul Naţional de Artă Contemporană pînă pe 20 februarie), care cuprinde scurtmetrajele lui Corneliu Porumboiu, un segment din *Amintiri din Epoca de Aur* (proiect coordonat de Cristian Mungiu), instalaţia „Golden Flat – Ultimul carnaval" de Alexandru Potecă, un album intitulat *Epoca de aur pentru copii* de Ştefan Constantinescu şi colajele lui Ion Bîrlădeanu.

De fapt, cea mai mare calitate a expoziţiei e dată de lucrările lui Ion Bîrlădeanu, căci instalaţia lui Potecă se reduce la o soluţie cam la prima mînă, iar restul – mai ales filmele – deşi întregesc intersecţia dintre două epoci, nu sînt noi. Expoziţia are mai ales meritul să aducă publicului colajele lui Bîrlădeanu – într-un spaţiu de circulaţie mai largă decît o galerie. Ce e incredibil la Bîrlădeanu e puterea de a arăta cum comunismul se întrepătrunde cu democraţia (sau invers). Doar trei exemple. Un decupaj care-l are ca personaj central pe Adrian Păunescu, flancat de doi porci. Alături, o conservă din carne de porc – delicatesă în vremea comunismului; în fundal imaginea simbolică a Nadiei Comăneci, virtuoasă, la bîrnă. Ion Cristoiu capătă sub privirea inteligent-ironică a lui Bîrlădeanu dimensiunea unui predicator (al zilelor noastre), imens şi distorsionat, plasat în centrul unei biserici, cu o sticlă de whisky lîngă, ca o fantezie crudă. Nici Jean Constantin nu scapă de canonizare: actorul zîmbeşte alb-negru şi stingher dintre furnalele unei fabrici. Mai sînt şi imaginile violent pop-art, care-i alătură pe Nicolae şi Elena Ceauşescu unor femei goale şi unui ruj în formă de penis, într-o mascaradă (în sfîrşit) eliberatoare, cu care Bîrlădeanu creează o mitologie a celor două epoci, un spaţiu unde fiecare personaj este suspendat la graniţa dintre ce a trecut şi ce e prezent.

„Golden Flat & Co" vine în contextul *Autobiografiei lui Nicolae Ceauşescu,* care deconstruieşte, în cel mai important demers artistic al anului, imaginea *dictatorului*. Se suprapune cu un premiu Emmy pentru documentarul despre Ion Bîrlădeanu – *Lumea văzută de Ion B.,* al lui Alexander Nanau. Dar şi cu cronicile din presa americană: triada *The New York Times, The Village Voice* şi *The Wall Street Journal,* care au aclamat (încă o dată) filmul românesc cu ocazia festivalului de la New York. Pe termen lung, subiectul comunismului (românesc), exploatat valoros estetic – şi certificat, mai ales în cazul filmelor „noului val"–, reprezintă vindecarea a ceea ce vreme de 20 de ani a făcut din România o ţară închisă. În acest caz, demonii trecutului, confruntaţi cum trebuie, generează produse exportabile şi dezbateri consistente. Pe de altă parte, inegalitatea (inclusiv estetică) – e cazul expoziţiei „Golden Flat & Co" şi, la nivel macro, al societăţii româneşti – aduce dovada unui stări de fapt, a unei neconsumări generale. Dar şi gîndul că, oricît de puternică ar fi, o vindecare este esenţialmente individuală. Într-o vreme în care, în democraţie, una dintre cele mai vizibile capacităţi de vindecare provine tot din zona artistică, aşa cum se întîmpla şi înainte de 1989.

***Ana-Maria Onisei** este jurnalistă.*

„Cinema-ul nu este pînă la urmă decît un alt gen literar“

– interviu cu regizorul Andrei UJICĂ –

Născut în 1951 la Timişoara, Andrei Ujică e autorul, alături de Şerban Foarţă, al textelor pentru Cantafabule, *albumul de debut al formaţiei Phoenix. În 1981, emigrează în Germania, iar în 1992 realizează împreună cu Harun Farocki* Videogramele unei revoluţii, *primul film din trilogia dedicată sfîrşitului comunismului istoric.* Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu *încheie această trilogie, fiind totodată cel mai provocator, mai discutat şi mai apreciat film românesc din ultimii ani.*

Istoria a consemnat regimul comunist de la noi ca fiind unul nelegitim şi ilegal. Or, în Autobiografie... *ni se aminteşte că şi Regina Marii Britanii, şi Richard Nixon, şi Charles de Gaulle au dat mîna cu dictatorul, iar o sală întreagă l-a pus la punct pe Constantin Pîrvulescu atunci cînd a încercat să conteste corectitudinea alegerilor în partid. În aceste condiţii, a fost sau nu regimul comunist nelegitim?*

Desigur, din punct de vedere al uzanţelor democratice, regimul comunist a ajuns la putere pe căi ilegitime. Dar despre ce vorbim noi aici? Ştim cu toţii că Europa a fost împărţită în februarie 1945 la Yalta, drept pentru care Occidentul a protestat doar formal la alegerile falsificate ce au fost organizate ulterior în zona de influenţă sovietică, întrucît ele acordau un cadru legal respectivei înţelegeri. Politica este o îndeletnicire pragmatică pentru care morala nu reprezintă mai mult decît un registru retoric. Pe de altă parte, noi uităm cu prea mare uşurinţă un fapt. E adevărat că, în momentul în care regimul comunist a fost impus României printr-o putere străină, nu exista aici o tradiţie a acestei mişcări, aderenţii ei de-abia numărînd cîteva sute de oameni. Însă la primele alegeri libere organizate după Revoluţie, urmaşul direct al respectivului regim a obţinut 85% din voturi, ceea ce dovedeşte că imensa majoritate a populaţiei acceptase sistemul sau, în orice caz, se aranjase cu el. Asta complică lucrurile.

Ce credeţi despre încercările de comparare ale celor două ideologii totalitare care au devastat secolul XX?

Dacă nazismul a fost un accident istoric, marxismul nu. Asta neschimbînd cu nimic caracterul eronat al proiectului. Comparaţiile dintre cele două ideologii şi dintre formele de dictatură care au decurs din ele mi se par irelevante. Nu cred că ajungem niciunde prin ierarhizarea statisticilor cu victime, adică numărînd morţii de-o parte şi de alta. Dacă privim lucrurile dintr-o perspectivă mai largă, observăm că există anumite structuri macrosociale, care activează răul latent din om. Acesta intervine ciclic în cursul istoriei, creîndu-şi de fiecare dată cadrul în care să se poată manifesta: sclavagism, fundamentalism religios sau ideologic etc. Avem de-a face cu răul universal care, atunci cînd se dezlănţuie, este atotdistrugător. Omenirea a dat întotdeauna performanţe uluitoare în acest domeniu. Vorba lui Dostoievski: „în rău, omul a atins absolutul“. Dar dacă e să fim drepţi, trebuie să spunem că şi în bine.

Ce spuneţi atunci de distincţia stînga/dreapta, care animă atît de mult spiritele în spaţiul public de la noi?

După părerea mea, odată cu implozia ultimei idelogii utopice ieşite din iluminism, adică a marxismului, axa stînga/dreapta a devenit inoperantă pentru discursul analitic. De aceea mie mi se pare complet nefructuoasă orice polemică purtată de pe aceste poziţii. Conflictul de opinii din peisajul cultural românesc actual este de fapt unul dintre generaţii sau, ca să folosim o terminologie de secol XIX, dintre modernişti şi tradiţionalişti. Din păcate, lupta se poartă cu argumente ce provin dintr-o dublă raportare eronată. Tinerii insistă în confuzia care a blocat multă vreme şi cultura occidentală, potrivit căreia ar exista o suprapunere între ideea de stînga şi ideea de modernitate. Generaţia opusă uită, la rîndul ei, în euforia victoriei istorice repurtate, că nici o restauraţie nu a reuşit vreodată şi că firul vremurilor nu poate fi reînnodat în aşa fel încît să faci să dispară o întreagă epocă. Faptul că în Occident o serie de filozofi, de la Alain Badiou, la Slavoj Žižek – se încîlcesc în teorii neomarxiste, are cel puţin o justificare biografică. Dar ce-l poate face pe un tînăr intelectual de la noi să adere la poziţiile lor, împrumutînd inclusiv argumente din studiile postcoloniale...? Pun şi eu o întrebare retorică. Ceea ce nu trebuie uitat este faptul că nu a existat un faliment mai mare în istoria gîndirii decît marxismul. Atît de mare, încît a produs daune de lungă durată filozofiei ca atare, discreditînd-o în conştiinţa publică, pentru o perioadă nedeterminată de timp.

Eu unul sînt destul de mirat că în România nu a fost încă receptată *Zorn und Zeit,* cartea filozofului german Peter Sloterdijk, apărută în 2006, în care se schiţează o nouă sinteză psihopolitică a devenirii istorice, pornind de la conceptul grec de *thymos,* în accepţiunea lui de „mînie provenită din mîndrie rănită“. Sloterdijk pune la dispoziţie un aparat terminologic care transcende dihotomia psihanalitică *„eros/thanatos“* – dominanta teoretică a secolului XX – şi ca atare însăşi axa stînga/dreapta.

Spuneaţi că realizarea Autobiografiei... *a fost ca o terapie pentru dvs. Credeţi că filmul ar putea funcţiona astfel şi pentru spectatorii lui?*

Toate naţiunile care ies dintr-o dictatură suferă pentru multă vreme de o traumă colectivă. Şi pentru că nici un psihanalist din lume nu are o canapea destul de mare încît să poată lua loc pe ea o ţară întreagă, arta (iar în zilele noastre mai cu seamă filmul) poate prelua din cînd în cînd această funcţiune.

Deci Autobiografia... *poate să vindece de trauma comunistă?*

Mă rog, în măsura în care psihanaliza poate vindeca ceva în general. Eu sînt în privinţa asta destul de sceptic. Dar îşi poate ajuta, în orice caz, spectatorii să conştientizeze şi, deci, să localizeze rădăcinile răului.

Cum a influenţat pregătirea dvs. literară felul în care vă construiţi filmele?

Pe vremea cînd scriam proză, adică în tinereţe, felul de-a povesti era cinematografic. De la bun început, filonul narativ, atîta cît l-am avut, venea dinspre cinematograf, şi nu dinspre literatură. Deci relaţia e inversă. Există însă şi un număr de texte nenarative, tot de atunci, care se afundau în substanţa lingvistică. Acelea sînt de natură pur literară şi visau să ajungă printr-o simultaneizare a straturilor lexicale la o transgresiune totală a genurilor. Problematica respectivă am reluat-o apoi în cinema, care – dacă e să mă întrebaţi pe mine – nu este pînă la urmă decît un alt gen literar.

Dacă vrea cineva să citească prozele lui Andrei Ujică, unde le găseşte?

Ar fi mai bine să nu le caute, pînă nu le revăd eu întîi. Mă rog, în afară de două-trei... Le găseşte în *Orizont, Luceafărul, Echinox,* prin revistele epocii.

Sînteţi mulţumit de dezbaterea publică pe care a stîrnit-o Autobiografia...? *Vă aşteptaţi ca filmul dvs. să fie pretextul pentru o reevaluare a istoriei recente, sau credeţi că încă nu sîntem* pregătiţi *pentru asta?*

Bietul artist îşi doreşte întotdeauna ca opera lui să declanşeze „o dezbatere socială“. Iar de data asta este de parcă s-ar fi şi produs. Să sperăm că discuţia atît de necesară, de care vorbim, se va purta la scară largă într-o zi, indiferent de rolul pe care l-ar juca în acest context filmul meu.

41% dintre români l-ar vota mîine pe Ceauşescu, dacă s-ar prezenta la alegeri. Putem spune că propaganda din anii comunismului şi-a atins de fapt scopul, reuşind să şteargă orice amintire negativă, spălînd creierele?

Nu cred că propaganda fostului regim a fost atît de persuasivă încît să ne urmărească decenii la rînd. E vorba mai mult de-o tipică bombăneală pe timp de criză. Oamenii în general îşi privesc viaţa din perspectivă cotidiană. Nostalgia aceasta, pe cît de stupidă pe-atît de iresponsabilă, se datorează simplului fapt că privirea lor asupra istoriei trece prin propriul frigider. Dar cum memoria înşală, au halucinaţii. Fiindcă ar trebui să te întorci pînă la primele Fram-uri din anii '65-'70, ca să le vezi pline şi să ai impresia că era bine în socialism. O impresie falsă din orice punct de vedere, de fapt.

La finalul Autobiografiei..., *Ceauşescu devine din abstract, uman, şi, din cauza asta, mai greu de urît. Nu îi faceţi prin asta un serviciu? Nu vă e teamă că veţi spori pasiunea nostalgicilor?*

La ce bun să transformăm personajele istorice în clişee, numai ca să le putem după aceea urî sau venera, în mod necondiţionat? Ce legătură mai are asta cu adevărul sau cu o perspectivă corectă asupra istoriei, ca să nu mai vorbesc de una filozofică? Cît priveşte admonestarea „mi-e teamă doar de ce-ar putea să creadă nostalgicii“, păi nostalgicii cred oricum „c-a fost bine“, indiferent dacă personajul în cauză este umanizat sau nu. A reda istoriei dimensiunea psihologică nu înseamnă altceva decît să o repui în drepturi. Ea a fost şi rămîne *romanul/filmul* tuturor timpurilor.

La ieşirea de la premieră, o doamnă spunea, indignată: „Nu văd ce legătură are filmul ăsta cu poporul român“...

Şi să-mi mai spună mie cineva că nu fac film de ficţiune...

După trilogia dedicată comunismului, urmează una despre cultura pop. Cu ce începeţi?

Cu The Beatles.

a consemnat Luiza VASILIU

Conflictul de opinii din peisajul cultural românesc actual este de fapt unul dintre generaţii.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cehov se potriveşte parcă cel mai bine cu vremea de afară. Nu contează unde deschideţi un volum vechi de schiţe şi povestiri. Şi nici de cîte ori le-aţi mai citit înainte. Puteţi să le luaţi în ordine sau la întîmplare. Efectul va fi acelaşi. Timpul n-a trecut niciodată peste *Spovedania sau Olia, Jenia, Zoia, Jubileul meu, Viaţa în întrebări şi exclamaţii.* (Ana Maria Sandu)

■ Vă recomand una dintre colecţiile mele preferate „Paşi peste graniţe“ (Editura Humanitas), dar, mai ales, un titlu recent apărut: *Creierul nostru muzical,* un eseu scris de Daniel J. Levitin, inginer, muzician şi specialist în psihologia cognitivă, care răspunde la întrebări fundamentale, precum: ce legătură există între muzică şi limbaj? cum a apărut muzica? ce se întîmplă în mintea noastră cînd ascultăm muzică? ce e talentul muzical? şi alte asemenea. Dacă vă place cartea asta, căutaţi-o şi pe a lui Oliver Sacks, *Muzicofilia,* apărută în aceeaşi colecţie anul trecut. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Neamestecul şi *supa de găluşte*

Ceauşescu, oaspete frecvent al lui Tito, l-a vizitat pe liderul iugoslav şi în mai 1968, în plină primăvară pragheză. Pe 31 mai, după rundele de discuţii de la Belgrad, cei doi s-au retras în arhipelagul Brijuni. Ceauşescu călătorea însoţit de propriul său bucătar şi mînca, consemnează sîrbii, doar terci vitaminizat din fulgi de ovăz şi sucuri de fructe aduse din România. Tito reuşeşte să-l abată pentru o zi de la straşnica dietă, oferindu-i un prînz festiv pe insula Vanga. Pe lîngă homar Bellevue, cotlete de viţel, legume de sezon, îngheţate asortate (vanilie, cireşe, căpşuni) şi şampanie Cordon Rouge, s-a servit şi o supă de găluşte, după reţeta lui Tito. Ingrediente: 400 de grame de făină, 3 ouă, sare, ulei, unt, smîntînă, 1 kg de brînză grasă de vaci, pătrunjel. Frămîntaţi făina cu un ou mic *(sic!),* sare, ceva ulei şi puţin unt, pînă se obţine o cocă moale, dar nu lipicioasă. Ungeţi-o cu ulei şi lăsaţi-o să se odihnească 30 de minute. Întindeţi coca cu un făcăleţ, în foaie fină, pe o pînză cernută cu făină. Amestecaţi brînza cu restul de ouă şi o priză de sare. Stropiţi foaia de aluat cu unt topit şi presăraţi deasupra brînza, uniform, fără să o presaţi. Rulaţi apoi blatul şi tăiaţi-l în suluri de 6 cm lungime. Plonjaţi rulourile astfel obţinute în 3 litri de apă clocotită sărată şi fierbeţi-le 15 minute. Scurgeţi rulourile şi puneţi-le într-o supieră. Turnaţi deasupra apa în care au fiert, pînă se acoperă cu totul. Adăugaţi pătrunjel tocat, din belşug, şi smîntînă.

Supa blajină şi bălaie, băută pe arhipelagul adriatic, departe de lumea dezlănţuită, prevesteşte culinar neimplicarea celor doi şefi de stat în invazia de mai tîrziu a Cehoslovaciei.

Amicul Dejun

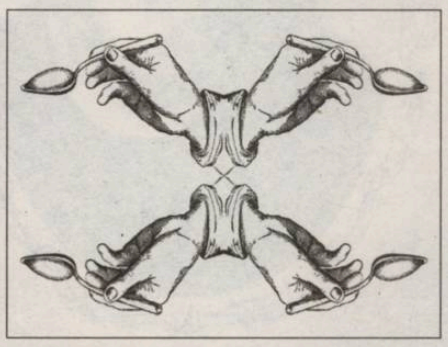

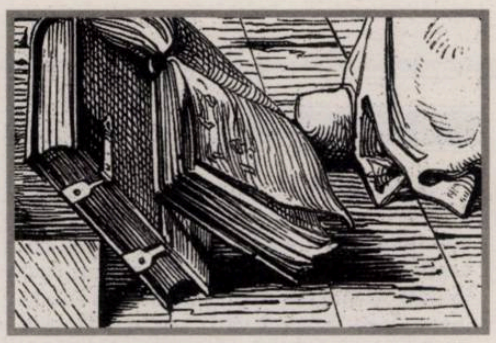

Simona SORA

biographiti

Negru

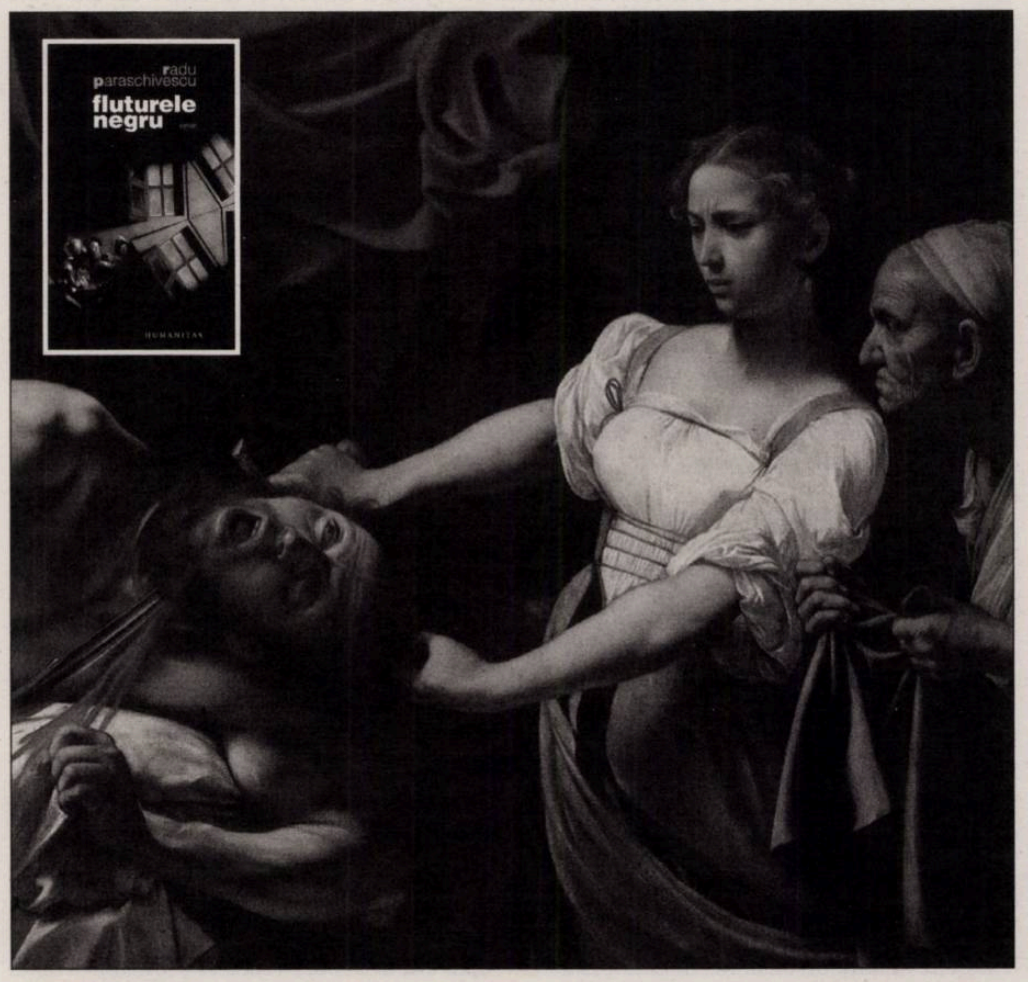

Trebuie să ai nervi tari ca să te-apuci să scrii o biografie a lui Caravaggio – nebunul nebunilor, cum îl numeau confraţii, scandalagiul cîtorva oraşe italieneşti care numai de scandalagii n-au dus lipsă, „Anticristul picturii“, cum i s-a zis şi pe vremea lui, dar mai ales mai tîrziu, cînd a fost recuperat. Trebuie să ai, aşadar, forţă, motivaţie şi curaj să îndrăzneşti să reconstitui scurta şi deliranta viaţă a unui dement genial, darămite să scrii un roman – care te poate duce unde cu gîndul nu gîndeai – despre asta. Se pare însă că mai ai nevoie şi de umorul lui Radu Paraschivescu (şi el vag dementţial pe alocuri, măcar în felul în care scriitorul vede, notează şi colaţionează expresivitatea involuntară a tranziţiei româneşti spre neant) pentru a face acest lucru. Chiar dacă (strictamente în cazul acestei cărţi) umorul negru nu-ţi poate folosi decît la relativizarea perspectivei, la simbolistica inversiunii (şi invertitului), la exasperarea sardonică faţă de timpuri şi moravuri...

Într-un vechi articol, din 1974, despre „Lumina lui Caravaggio“, Pier Paolo Pasolini schiţa noua lume, „profilmică“, pe care Caravaggio a inventat-o: noi tipuri de obiecte, noi personaje, dar mai ales o nouă lumină „cotidiană şi dramatică“ ce a înlocuit „iluminarea generală“ a Renaşterii. Ce-l entuziasmează însă pe Pasolini – dincolo de formele excluse pînă atunci de ideologia culturală în vigoare acum trei secole – e o idee uimitoare, cea de „diafragmă luminoasă“: „O a treia invenţie a lui Caravaggio este o diafragmă luminoasă de o luminozitate artificială, care aparţine picturii, nu realităţii ce îl separă atît pe el, cît şi pe noi, spectatorii, de personajele sale, de naturile sale moarte, de peisaje. Această diafragmă care deplasează lucrurile pictate de Caravaggio într-un univers separat, mort într-un anumit fel – cel puţin faţă de viaţa şi realismul cu care fuseseră percepute şi pictate –, a explicat-o splendid Roberto Longhi prin ipoteza că artistul picta lucrurile reflectate într-o oglindă. E un exces de adevăr, un exces de evidenţă care le face să pară moarte. Diafragma luminoasă care face figurile sale distante, artificiale, ca şi cum ar fi reflectate de o oglindă cosmică este invenţia care mă entuziasmează la Caravaggio. Trăsăturile populare şi realiste ale chipurilor se şlefuiesc într-un fel de *caracterologie mortuară* (*s.m.*) şi astfel lumina se fixează într-o grandioasă maşinărie cristalizată. Toate personajele sale sînt bolnave, toate aceste personaje care ar trebui, prin definiţie, să fie vitale şi sănătoase au acea piele ternă, minată de cenuşiul morţii“.

E ca şi cum ai fi obligat să priveşti în ochi, trăind-o intens, moartea sigură, grăbită de excesele propriei vieţi.

Acest „exces de evidenţă“, acest ochi străin al morţii, această goană umăr la umăr cu moartea, în încercarea de a-i smulge o zonă de vitalitate creatoare este şi subiectul romanului recent publicat de Radu Paraschivescu, o surprinzătoare parabolă ironică ce se transformă, spre final, prin punerea în balanţă a biografiei cu opera, în sondarea tîrzie a unei experienţe de destin. *Fluturele negru* este romanul unei predestinări în care fiecare amănunt – copilăria chinuită, maestrul iubit, dar aflat într-o altă vîrstă a picturii, amorul novelesc pentru o femeie pierdută, dar mai ales spectrul morţii-prietene, viziunea fluturelui negru în fiecare gest, vis, întîmplare – îşi are rolul său. Nu există scăpare din universul *negru* al lui Caravaggio – pare a ne spune povestitorul din alt timp –, nu există scăpare în afara scurtului moment în care, printr-un tertip (de ordinul creaţiei din nimic), artistul ne obligă să privim altfel figurile sale ambivalente, concupiscente sau suave, fructele sale pline de o sevă artificială, „cinele de taină“ necanonice şi neconvenţionale.

Acest tertip nu e însă numai unul creativ, ci şi unul existenţial: e ca şi cum ai fi obligat să priveşti în ochi, trăind-o intens, moartea sigură, grăbită de excesele propriei vieţi. Personajul lui Radu Paraschivescu este, desigur, un vizionar; el e tot ce s-a spus în ultimele trei secole că ar fi fost: pictorul nopţii eterne, poeticianul ororii, un anticrist înflăcărat de o credinţă pe cît de eretică, pe atît de intensă. El mai e însă – şi aici e *clou*-ul acestui roman care, altfel, n-ar fi fost mai mult decît o biografie exemplară – şi un simplu om, cu toate ale lui: ingratitudine, concupiscenţă, laşitate, cruzime, nestăpînire. Cum ajung toate aceste defecte – plus o cronică lipsă de igienă, descrisă într-o îmbrăţişare amoroasă – suportabile într-un singur om ce încearcă să iasă la limanul propriului talent – iată întrebarea la care Radu Paraschivescu răspunde în tuşe narative sigure, în contururi asumate şi de o (poate prea mare) plasticitate. Am impresia că în partea aceasta de „poetică a ororii“, în amorul (minat şi el de moarte) pentru o prostituată romană, în nestăpînirea cronică a unui om (care a reuşit, totuşi, să stăpînească tenebrele) ar fi fost un filon de mai drastică minare a previzibilului. Radu Paraschivescu ştie mai bine ca mulţi scriitori români de azi în ce măsură luxarea totală a aşteptărilor (chiar şi a celor canonic-biografice), pierderea controlului (auctorial), calea riscantă a unei interiorităţi nou descoperite au un efect năucitor asupra cititorului. Nu justificarea comportamentală, nu construcţia logică, nu romanul perfect condus, ci dementa pură, surpriza de proporţii, noul radical sînt cele care fac dintr-un roman bun unul extraordinar. Dar poate că surpriza *Fluturelui negru* este tocmai acest univers contrastant, palpitînd de nebunie şi perfect control, de divin şi promiscuu, de jeg pestilenţial şi structură cristalină „din ceas dedusă“ – o magmă de contrarii pe care Radu Paraschivescu reuşeşte să o conducă pînă la capăt cu o mînă fermă şi cu un instinct sigur de prozator. E o surpriză care n-are cum să rămînă fără urmări.

PUBLICITATE

DILEMATECA

V-aţi gîndit vreodată cum ar fi să aflaţi care este aventura vieţii unor mari scriitori, povestită de ei înşişi?
Din 1 noiembrie, timp de un an, aflaţi, numai din revista **Dilemateca**, prin ce aventuri nemaipomenite au trecut cei mai importanţi prozatori români.
Revista **Dilemateca** i-a invitat să scrie o povestire pe tema:

Aventura vieţii mele

În această ediţie – „Argile roşii, sienne şi nisipuri“ de Dora Pavel

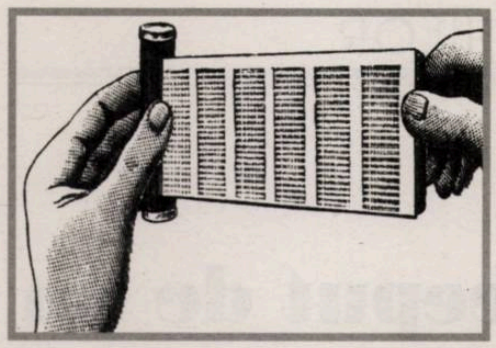

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Biserici de lemn şi dorul de piatră

Oltenia nu a fost şi nu este o regiune alintată. Nici economic, geologic, politic şi social, nici arheologic, geostrategic sau financiar. Prin urmare, nici turistic, element vital în zilele noastre. În ciuda faimei Craiovei, „blazonul" ţinutului în mentalul comun se compune din sărăcie şi ingeniozitate, mămăligă şi isteţime, iuţeală de mînă, oralitate pieţar-mercantilă, improvizaţie aiuritoare şi orgoliu cît cuprinde. „Oltean'oţ şi a mîndru." Asta, în ciuda faliei nord-sud, partea dinspre Sibiu, a ciobănimii Vaideenilor şi olăritului hurezean, fiind mult diferită, ca ştaif *imperial,* de sudul năprasnic, logoreic şi duplicitar, de tip Slatina, Băileşti & Co.

Sigur, de la o vreme parcă s-au mai dezmorţit lucrurile, şi lumea vorbeşte tot mai mult şi mai firesc despre Hurezi, Tismana, Arnota, Bistriţa, Polovragi, Dintr-un Lemn, despre Cozia şi Govora, despre culele Grecenilor şi Casa Duca din Măldăreşti, ori despre Drăgăşanii viilor Isărescu, însă – ca brand şi faimă turistică vorbind – între acestea şi Voroneţ, Moldoviţa, Sucevita, Văratec, Putna, Dragomirna, Agapia, Humor, Sihăstria ori bisericile de lemn din Maramureş – este o lume. Este o istorie, este o geografie, plus o *bibliotecă diferenţă,* ca să spun aşa. Una care, probabil, se va astupa în decenii, şi asta numai dacă, desigur, zeii turismului românesc se vor îndura să transforme neşansele în noroc, netrebnicia în hărnicie şi nimicnicia în profit. (Altminteri, nici Dealul Negru, cu giganticii mititei de la Deduleşti, nu ar fi de neglijat în peisaj...)

Aşa stînd lucrurile, ca mahalagiu bucureştean (dar cu bunici din Mărginimea Sibiului, mă rog frumos) însurat de 34 de ani cu o fată din Stroieştii Vîlcii, nu pot decît să exult în faţa celor două albume superbe realizate, în 2006 şi 2010, de Luiza Zamora şi Şerban Bonciocat: *Cule. Case boiereşti fortificate din România,* respectiv, *Lemn. Biserici din Nordul Olteniei,* despre care începusem să scriu aici săptămîna trecută.

Că *sîntem* (preponderent) din lemn, nu din piatră, latini ortodocşi – nu catolici, nu protestanţi – peticiţi pe drum, şi nu căftăniţi dintru naştere, asta ştim demult. Ce trebuie să mai deprindem este arta bunei cumpăniri între circumstanţele agravante şi cele atenuante, atunci cînd vine vorba de propria-ne preţăluire.

Bunăoară, am fost cu totul de acord cu Vintilă Mihăilescu în interviul acordat revistei *Regard („Magazine francophone de Roumanie"),* nr. 44 din 15 martie-15 mai 2010, număr dedicat psihologiei românilor. „Încă sîntem o societate ţărănească", o lume a oralităţii, şi nu a scrierii (aşa cum este lumea apuseană), a lemnului, şi nu a pietrei, deci a sărăciei şi perisabilului, nu a avuţiei durabile. De aici veşnica, fatala improvizaţie, adamismul, înnebunitoarea reiterare a aceloraşi dileme identitare, de aici nestatornicia, fărădelegea şi neorînduiala, absenţa cultului chivernisirii şi a disciplinei muncii, incapacitatea planificării pe termen lung, neîncrederea funciară în tot ceea ce înseamnă instituţie, dispreţul suveran şi hedonist faţă de trecerea timpului („că n-or da turcii!!"). Pe scurt, *„rien n'a de véritable continuité", „tout se passe dans la fondation et dans l'immédiat".*

Bon, d'accord. Şi totuşi, nu ştiu cum s-a făcut (şi încă se mai face) că, în uriaşul paradox ce ne caracterizează, Lemnul şi-a dovedit mereu nu doar căldura, miezul sufletesc, tandreţea de cuib, virtuţile familial-educative şi energia vitalizantă, dar şi „valenţele strategice", ca să zic aşa. Rezistenţa, persistenţa, suava ori parşiva capacitate de a-şi reveni sistematic, de a se adapta, a se plia pe noile cerinţe, a-şi valoriza ritmic rădăcinile, de-a înverzi şi înflori, în ciuda tuturor răutăţilor dinlăuntru şi din afară. Gardurile alea nenorocite, împletite din răchită şi care, reînnodate abil în fiecare primăvară, treceau secolul bine mersi. Bisericuţele din stejar, fag şi brad, cu şiţa din gorun şi „cuiele" din lemn de tisă, aparent şubrede şi belalii, precum şoprul pentru finul vitelor, gata să fie luate pe sus la prima suflare de vînt, dar care se încăpăţînează să stea în picioare de veacuri...

Asta nu se spune în interviul lui Vintilă Mihăilescu: că lumea lemnului are aceleaşi virtuţi de-a rezista ca lumea pietrei, aşa cum, la Blaga, *sofianicul* smerit al ortodoxiei este perfect complementar goticului trufaş, cel care-şi întinde fleşele necruţătoare să înşface spiritul văzduhului, în vreme ce, la noi, căuşul palmei se desface cuminte, aşteptînd în dulce tăcere filfiitul de hulub al duhului sfînt. Cu alte cuvinte, nostalgia pietrei nu trebuie să ne alimenteze dispreţul faţă de virtuţile lemnului. La urma urmei, cîtă piatră şi cît lemn vor fi fost în ieslea Bethleemului? Nu sînt oare menite să se sprijine reciproc?!

„Oltenia este zona cu cea mai mare densitate de biserici de lemn din România şi, cu toate acestea, ele nu au făcut niciînd obiectul unor prezentări de felul celor care au făcut cunoscute bisericile maramureşene" – spune Luiza Zamora. Adevărat, subliniază onest autoarea, ele „nu au ţinuta celor din Transilvania ori Maramureş", dar nu doar faptul că 209 dintre cele din Vîlcea şi Gorj sînt „incluse în lista monumentelor istorice" le face *prezentabile,* ci mai ales esenţa lor antropologică. Mai precis, natura profund umană a lemnului, firescul lui divin prin care făptura-i curată se lasă cuminte lucrată deopotrivă ca leagăn şi sicriu, ca masă, pat şi lacră, fluier şi clopotniţă, scară şi acoperiş, minunata familiaritate ce leagă casa gospodarului de biserica satului, Dumnezeu păşind liniştit prin ogradă – vorba lui Arghezi – în sublima domesticitate a celor văzute cu cele nevăzute. Cum să nu te farmece mulţimea denumirilor antropomorfe ce fac din trupul bisericii imaginea lui Hristos, Fiul Omului: călcîiul fundaţiei, geana podului, fruntea pridvorului, ochiul ferestrei, tîmpla (ori talpa) bisericii, creştetul acoperişului!

Ce este ştiinţific, sobru, laconic, precis, rece profesionist în expozeul Luizei Zamora – care prezintă, rînd pe rînd, cadrul natural, arhitectura, ferestrele, stîlpii şi cornişele, portaluri, zăvoare şi pisanii, iconografia, altarul, pereţii, turlele, clopotniţele, naosul, iconostasul, pronaosul, tablourile votive, icoanele, mobilierul, odoarele – este perfect compensat emoţional de calitatea fotografiilor lui Şerban Bonciocat. Un „om pe care se vede imediat că lumina îl iubeşte din plin" – cum avea să-mi spună Tania, brusc fermecată, cînd i-am deschis albumul. Graţie *ochiului* său, lemnul bătrîn capătă viaţă, profunzime, subtilitate şi ritm, un soi de fosforescenţă pulsatorie prin care elementele arhitecturale devin părţi dintr-un ansamblu coregrafic. Astfel încît, în final, diversele locuri şi *locuiri* care ţi-au atras succesiv atenţia – Gureni, Hobiţa, Ceauru, Obîrşia, Pişteştii din Deal, Valea Bălcească, Glodeni-Băşneci, Crasna din Deal, Chicirea-Leurda, Grămeşti, Mariţa-Cornet – sfîrşesc într-o horă ameţitoare de har al simplităţii.

Ce se întîmplă astăzi cu aceste mici minuni ce definesc măreţia, cum se alege praful de tot, cum sînt dărîmate ori anume lăsate-n paragină, în favoarea huidumelor de beton, cum li se pune tablă pe acoperiş, în locul draniţei tradiţionale, şi termopan, în locul ferestrelor însufleţite, cum le dispar odoarele, sau cum ia plasticul locul ţesăturilor de in şi cînepă, cum se distrug sau malformează picturile vechi, cum unii preoţi aşteaptă comandă ştampilată ori mici atenţii pecuniare, ca să deschidă uşa lăcaşului de rugăciune – sînt realităţi care se cer povestite, nu doar cu tristeţe şi revoltă, ci şi cu înţelepciune. Mă voi încumeta s-o fac.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent, a lansat volumul* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

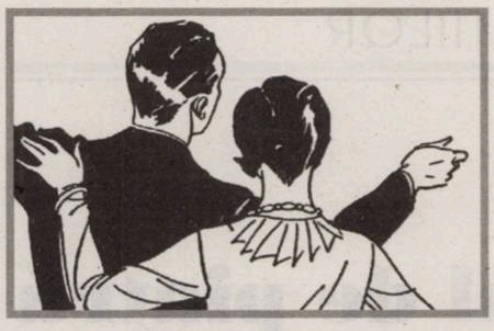

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Întrebări spinoase la început de an

O corespondentă electronică, persoană „din meserie“ (pe care o cunosc de multă vreme și o întîlnesc relativ des, dar cu care apuc să vorbesc mai serios doar în mediu virtual, printre *slide-show*-uri amuzante – ce știa Brecht despre alienare, distanțare ș.a.m.d.?), îmi adresează o caldă epistolă unde, pornind de la precizarea (întrucîtva comică, mi s-a mai spus) ce încheie constant rubrica de față spre a mă situa, cum ar veni, socio-profesional în ochii cititorilor, face o descriere umoristică și, totodată, mișcătoare a meseriei de critic teatral și încheie cu îndemnul-somație ca nu cumva s-o abandonez vreodată.

Acum cîteva seri, un artist important și foarte pătrunzător (cu care, din motive superficiale, în fond, și ținînd mai degrabă de non-comunicare, m-am aflat multă vreme în relații cam țepene) mă întreabă, spre sfîrșitul unei convorbiri agreabile și de reală substanță, brusc, dar deloc agresiv: „Mai are sens, în ziua de azi, critica de teatru?“. (Și adaugă gînditor, oarecum pentru sine: „Nu-i vorbă, nici teatrul...“, fără să încheie propoziția.) „Nu“, am răspuns eu dintr-un foc; apoi m-am oprit, am reflectat o clipă și am nuanțat: „În orice caz, nu așa cum s-a făcut pînă acum“. Chiar, ce rost își mai găsește la ora actuală („în condițiili actuale“ – cum zicea în cuvîntări Cel mai iubit fiu al poporului) un discurs fatalmente incomplet și subiectiv despre o artă care, la rîndul ei, își caută din ce în ce mai febril receptorii? Mai mult, ce (mai) este un critic de teatru? Ce face sau ce ar trebui el să facă spre a da rost prezenței sale în marginea unui univers care-i este deopotrivă foarte aproape și infinit departe, familiar și străin, îmbietor și amenințător? Sînt întrebări pe care, în ultimii doi-trei ani, de cînd pofta de a-mi schimba radical „ocupația“ mă vizitează tot mai des, mi le-am pus în fel și chip, fără a izbuti să le răspund – să-mi răspund – tranșant. Ori, măcar, convingător. Ele revin, tot mai insistent(e), odată cu mansiunea pe care mi-a oferit-o *(faute de mieux*, ca să spunem așa) Senatul Uniunii Teatrale din România – simpaticul nostru UNITER –, pe care am acceptat-o sub rezerva limitării ei la un singur an și pe care mă întreb și în clipa de față de ce mi-am asumat-o: aceea de director artistic (și, în primul rînd, selecționer unic) al Festivalului Național de Teatru – multîncercatul nostru FNT.

Trebuie spus că obiceiul de a instala critici în fruntea celei mai importante reuniuni teatrale din țară e motivat de specificul însuși al acestei meserii: prin „fișa postului“ *(job description,* pentru francofonii mai tineri din patria noastră cea francofonă), un critic este presupus a vedea tot timpul spectacole, drept care, atunci cînd ocaziunea o cere, el poate produce mult mai repede și mai eficient decît alții liste de titluri – or, se știe, un festival constă preponderent din spectacole. În acest punct încep și complicațiile: cum trebuie să se comporte acum criticul, „ca un critic“ sau ca un om de teatru – un *creator* – căruia îi revine o misiune *creatoare*, aceea de a isca la viață, din nimic, ceva cu o existență (fie și limitată la numai cîteva zile) autonomă și, pe cît posibil, semnificativă? Mai concret-pedestru: trebuie ca programul festivalului să conțină doar spectacole „ratificate“ de judecata lui „specializată“ ori omul „are voie“ să deschidă selecția – implicit, atenția publicului – și spre opere „imperfecte“, dar susceptibile, spre exemplu, să dea naștere la dezbateri? Făcînd asta, demisionează oare criticul din funcția sa de nomenclator public al valorilor scenice? Sau, punînd problema puțin diferit: mai poate criticul să instituie anumite criterii de judecare a vieții teatrale atunci cînd procedează la o imersiune neprotejată în chiar adîncurile acesteia?

Cum trebuie să se comporte acum criticul, „ca un critic“ sau ca un om de teatru?

Asemenea întrebări riscă (îmi dau seama foarte bine) să pară nu doar inutile, ci și false, inventate în scopul egoist de a „cauționa“ o alegere, o situație sau o poziție; privite însă calm, serios și cu un ochi îndreptat spre realitatea noastră teatrală de fiecare zi, ele pot să provoace la reflecție pe o temă, în același timp spinoasă și dureroasă: relația dintre moralitate și eficiență (eventual, excelență) în artă. Și anume, nu în general, sub specia eternității, ci, „punctual“, astăzi, acum, aici.

Desigur, odată ce am lansat provocarea, corect este să-i și răspund; răspund astfel (încerc, măcar) și persoanelor pe care le-am evocat la început. Cred că, în clipa de față, a fi critic de teatru nu înseamnă să intri, important și încruntat, în sala de spectacole, să privești ce se întîmplă pe scenă cu severitate și convingerea că tu știi mai bine ca oricine cum ar trebui să arate respectiva întîmplare, să pleci acasă mut și țanțoș și să emiți apoi verdictul definitiv – model care a funcționat ani îndelungați și care a avut, indiscutabil, anumite rezultate. Cred că, admițînd că iubește teatrul și îi vrea binele, criticul poate (ba chiar are datoria) să se implice îndeaproape în viața intimă a spectacolului, spre a încerca apoi să comunice specificul, esența, manifestările (bune și rele deopotrivă), unicitatea – dar în primul rînd fragilitatea și farmecul ei –, celor ce știu puțin sau nimic despre toate acestea și care, în vîltoarea traiului cotidian, le uită sau le ignoră. Cred că un critic poate fi director de festival (sau de teatru, sau de revistă teatrală, sau de... rubrică) numai cu această condiție. Cred că numai încercînd să fie el însuși artist, criticul are voie să vorbească despre artiști și, mai ales, despre artă.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Divertisment inteligent

● **Girl Talk, *All Day*, Illegal Art, 2010.**

De cînd se știe, *mashup*-ul – cîntecul acela născut din coliziunea a două sau mai multe fragmente ale unor piese muzicale diferite – a fost o creatură care a avut mari probleme. Una dintre ele, legată de identitate, se rezolva de la sine atunci cînd alăturarea pieselor, de care vorbeam mai devreme, oferea noii opere sensuri surprinzătoare, nebănuite înainte. (Oamenii tind să nu investească foarte mult simț critic în chestiile care le plac.) Alta, și cea mai dureroasă, a fost legată de legalitate. (Avocații artiștilor „citați“ de inculpat tind să investească foarte mult timp în apărarea clienților lor ultragiați de folosirea neautorizată a „citatelor“.) Oricum ar sta lucrurile, din cînd în cînd putem să admitem că un album de 71 de minute construit din 327 de *sample*-uri*, extrase din muzica unor artiști care au funcționat în ultimele cinci decenii, are substanță. Alături de ea, mai mult umor decît toți acei artiști de care aminteam, la un loc. Și lîngă umor, un element care are o chimie perfectă cu acesta din urmă – absurdul.

Gregg Michael Gillis, un american de 30 de ani, cu studii de inginerie bio-medicală, devenea cunoscut acum trei ani, după ce *Feed the Animals,* al patrulea său album sub pseudonimul artistic Girl Talk, ne făcea atenți pe toți. OK, omul urmase modelul patentat de Radiohead cu un an înainte, vînzîndu-și albumul pe sistemul „plătește-cît-vrei-tu-pentru-muzica-noastră“, dar nu asta ne făcea să ciulim urechile, ci faptul că tot ce auzeam acolo avea un sens. Gillis ne livra în playere distracție pură. Și o făcea adăugînd în acel bombardament de *sample*-uri gramajul corect pentru fiecare ingredient. Un gen mai degrabă minor pînă atunci, *mashup*-ul, ajungea să se lăfăie pe prima pagină a publicațiilor de muzică. Iar AC/DC, Daft Punk și Vanilla Ice, printre mulți alții (vă asigur că lista fragmentelor de cîntece folosite este impresionantă), să împartă felii dintr-un tort pe care să-l savurăm toți, cu fețele lățite de zîmbet.

All Day, noul album al lui Gillis, continuă istoria începută cu excelenta repriză de divertisment numită *Feed the Animals*. Este construit din același mix de hip-hop și bucăți de pop & rock din anii '80 și '90, iar autorul lui ne spune încă o dată că are capacitatea de a-și băga degetele în cultura populară contemporană pentru a extrage de acolo aur pur. Girl Talk e un comediant subversiv atunci cînd, pe „On And On“, o alege pe Ke$ha să cînte ironic „Police shut us down“ în timp ce tobele lui Don Brewer (Grand Funk Railroad) bat tic-tac-ul pe pornograficul imn hipiot „We're An American Band“. Sau cînd, pe „Every Day“, rapper-ul Bun B, din duoul UGK, vorbește despre o lume în care se amestecă împușcături, droguri, prostituție și moarte, în timp ce pe fundal rulează, cu două viteze mai încet, utopia paradisiacă a lui John Lennon, „Imagine“.

Ironic și amuzant, avînd un *flow* incredibil și fiind colat cu rafinament, *All Day* e o petrecere de la care nu ne putem despărți de DJ, individul acela capabil să ne gratuleze capacitatea de a recunoaște un cîntec ascuns în memoria noastră doar după o fărîmă din el și pofta pentru divertisment.

*Lista *sample*-urilor folosite de Gregg Gillis pentru acest album pot fi găsite pe illegalart.com, locul de unde poate fi descărcat, gratuit, și *All Day*.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Cecilia ȘTEFĂNESCU

„În altă parte“

De aproape doi ani, mă simt, cu foarte mici pauze, nesemnificative, nefericită în locul în care stau. Prin loc înțeleg blocul, cartierul, orașul, țara. Nu am trecut pînă acum prin multe locuințe, iar țările le-am schimbat pentru perioade determinate, pentru burse, lecturi sau vacanțe. În București, m-am plimbat din casa părinților mei de la Rondul Coșbuc, în garsoniera dublă care i-a aparținut părintelui Stăniloaie din Armenească, iar acum într-un apartament mic și luminos, la Sala Palatului. Cea mai excentrică locuință pe care am avut-o a fost o garsonieră confort 2, de pe strada Avrig, unde nu am rezistat mai mult de două luni. Dar pe atunci dragostea oarbă plutea în aer. Probabil angoasa asta a mutării mi se trage de pe vremea cînd, mică fiind, a apăsat asupra mea și a familiei mele umbra șantierului pe care se construia Casa Poporului, care se întindea și care urma să înghită inclusiv cartierul unde locuiam și încă mai locuiesc părinții mei. '89 a venit pentru noi și ca o salvare personală, pentru că primăvara urma să ne facem bagajele și să ne mutăm în comuna Cățelu. După o astfel de experiență, începi să iubești fiecare bucată de tencuială căzută din casa în care stai, iar anii care au urmat m-au făcut să-mi iubesc nu numai camera, apartamentul, cartierul în care copilărisem, dar întreg orașul, pentru că reprezenta teatrul vîrstelor mele, revoluționare, amoroase, intelectuale. Pînă acum doi ani, amănuntul biografic de a mă fi născut într-un anumit oraș, în care cei mai mulți colegi din facultate aspirau să rămînă, a cîntărit semnificativ în ochii mei. Mi s-a părut că e mult mai al meu decît al altora, iar eu eram mult mai a lui decît toți veneticii care căutau să-l populeze.

De doi ani trăiesc cu sentimentul nefericit că, de fapt, sîntem cu toții – acei toți pe care îi cunosc eu – niște venetici în acest oraș, în această țară. De doi ani, cînd scriu, cînd citesc, cînd ies să fac cumpărături sau să mă întîlnesc cu oameni, aș vrea să fiu în altă parte. În alt oraș, în altă țară. Pentru că trăiesc într-un loc care azi îmi provoacă nefericire, scriu la un roman despre bătrînețe și singurătate și la un scenariu despre adulter și despărțire.

***Cecilia Ștefănescu** este scriitoare. Cel mai recent roman publicat* – Intrarea Soarelui, *Editura Polirom, 2009.*

Andrei GORZO

dilematograf

Ieşit din rînd

● ***The Social Network / Reţeaua de socializare*** **(SUA, 2010), de David Fincher.**

N-am apucat să scriu despre *Reţeaua de socializare* la vremea premierei sale, dar ţin să recuperez acum, o dată pentru că filmul urmează să-şi cureţe concurenţa la premiile Oscar şi în al doilea rînd pentru că aş dori să combat un pic excesul de „moralină" din unele comentarii pe care le-a inspirat la noi. Astfel, Iaromira Popovici a scris că „autismul şi indiferenţa" protagonistului – Mark Zuckerberg, creatorul Facebook-ului (jucat de Jesse Eisenberg) – îl plasează într-o categorie de adolescenţi care e, „dacă nu imorală, atunci măcar amorală"; Zuckerberg „nu nu mai că nu e interesat de societate, dar nu se dă înapoi de la a-şi trăda prietenii cînd e vorba de propriul interes financiar". „Portretul unei generaţii", aşa cum i se conturează el autoarei din filme ca *The Social Network* şi la fel de recentul *Twelve,* „ar arăta cam aşa: dependentă de Internet şi de droguri, incapabilă să ţină cont de vreo lege morală, fără limite de vreun fel, fără sentimente reale de prietenie, avizi de bani". E, într-adevăr, o imagine tristă, numai că, prin intermediul lui Zuckerberg, filmul *nu* face – nu are *cum* să facă – portretul unei generaţii. Zuckerberg e portretizat ca un tînăr excepţional: extrem de inteligent, hiperfluent (şi tăios) în exprimare, capabil să vadă ceva-ul măreţ care s-ar putea înălţa acolo unde încă nu există nimic – într-un cuvînt, *ne*reprezentativ (sau reprezentativ pentru clasa aşa-numitelor „genii", nu pentru cea a adolescenţilor). Că e şi „autist" – în orice caz, lipsit de uşurinţă în interacţiunile lui sociale – e perfect adevărat, dar nu e un lucru atît de rar la oamenii posedaţi de proiecte, viziuni sau ambiţii supradimensionate. Că e „un *outsider* narcisist, sufocat de invidie", în a cărui privire „se citeşte dispreţul pentru toţi cei care, crede el, sînt mai proşti" (caracterizare oferită de astă dată de Anca Grădinariu), e, iarăşi, destul de adevărat, cu menţiunea (crucială) că invidia nu-l sufocă, ci, din contră, îl îmboldeşte să creeze: neexcelînd în domeniul interacţiunii sociale (mai ales cu sexul opus) şi invidiind „aristocraţia" studenţească de la Harvard, stăpînitoare, prin drepturi conferite de *sex-appeal* şi/sau de averea familiei, peste cluburi şi frăţii în care unul ca el n-ar fi niciodată admis, tipul ripostează inventînd, pe Internet, cel mai tare club din lume – unde *el* e gazda tuturor – şi schimbînd, pur şi simplu, natura interacţiunii sociale. Ce-i aşa şocant sau nou în faptul că la baza unei realizări importante stau invidia, trufia intelectuală, dorinţa de a accede la o formă de putere asupra celorlalţi? Ce-i aşa şocant sau nou în faptul că atributele prin care cineva se smulge din mediocritate nu coincid întotdeauna cu atributele unei persoane „drăguţe"? În plus, filmul sugerează că motivaţia lui cea mai profundă e dorinţa de a impresiona o fată care l-a părăsit. Spectrul neexorcizabil al acelei fete e pentru el ceea ce e sănioţa pentru cetăţeanul Kane. Ideea că, în adîncul sufletului său, miliardarul a rămas un adolescent vulnerabil, care vrea să fie iubit (şi care aşteaptă tremurînd, ca orice alt amărît, ca fata să-i accepte cererea de prietenie pe Facebook), e genul de idee hollywoodiană menită să simplifice şi să edulcoreze un personaj pe care „marele public" ar putea altfel să-l considere indigest, dar se vede treaba că, în cazul de faţă, nu s-a simplificat îndeajuns.

Despre ce vorbim atunci cînd spunem că el „îşi trădează prietenii"? Despre două fapte: „furtul" ideii iniţiale de la gemenii Winklevoss (membri ai invidiatei aristocraţii studenţeşti), care îi propuseseră să creeze pentru ei o reţea virtuală de socializare cu sigla Harvard-ului şi pe care el i-a dus cu vorba pînă în ziua cînd a lansat Facebook-ul; şi îndepărtarea co-fondatorului Eduardo Saverin, omul care a scos din buzunar cei o mie de dolari cu care s-a pornit afacerea. După cum arată profesorul de drept (chiar de la Harvard) Lawrence Lessig, într-un articol din *The New Republic,* acuzaţia de furt intelectual este absurdă. Ah, că un băiat drăguţ nu i-ar fi dus cu vorba pe gemeni – asta e partea a doua. Iar îndepărtarea lui Saverin, în favoarea unui antreprenor mai experimentat, cu siguranţă n-a fost un lucru frumos, în pofida sugestiei că Saverin era din ce în ce mai depăşit de anvergura proiectului; dar filmul, care se bazează în mare parte pe „versiunea Saverin" a evenimentelor, lasă sub semnul întrebării unele dintre acuzaţiile acestuia (cum ar fi cea potrivit căreia Zuckerberg i-ar fi plănuit debarcarea de la bun început) şi, după cum observă Irina Trocan în cronica ei foarte lucidă din *Film Menu,* contrastul dintre ezitantul Saverin şi perseverentul Zuckerberg nu e neapărat în favoarea celui dintîi. Nu încerc să impun o interpretare în care Zuckerberg e „personaj pozitiv"; nu fac decît să cer un pic de respect pentru subtilitatea cu care realizatorii filmului au cartat teritoriul moral ocupat de această afacere. Indiferent cum o fi fost el în realitate, aici e reprezentat ca o zonă cu linii de frontieră subţiri, cu mulţi de „pe de altă parte".

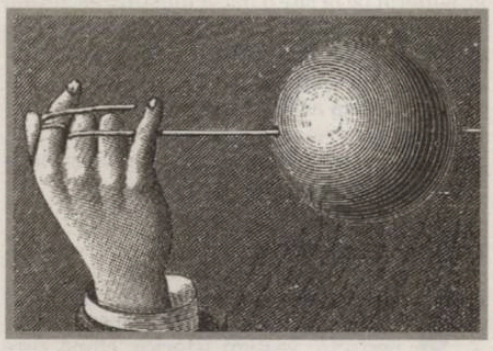

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Împotriva ipocriziei

Preşedintele Barack Obama a promulgat în decembrie o lege prin care homosexualilor le este recunoscut dreptul de a se înrola în armata americană. E o lege istorică pentru că anularea acestor interdicţii se discută în parlament de mai bine de 17 ani. E una dintre promisiunile candidatului la preşedinţie Obama şi unul dintre cele mai sensibile puncte pe agenda sa electorală. Legea a fost adoptată pe ultima sută de metri, a unei majorităţi oricum instabile, şi „la mustaţă", cu cîteva voturi oferite de reprezentanţi ai partidului republican. Nu doar conflictul politic a stîrnit polemici, ci şi clivajele culturale. Pentru că abrogarea articolelor discriminatorii ale legii a presupus dărîmarea unui tabu adînc înrădăcinat în America.

Compromisul de pînă acum
– don't ask, don't tell –
îi obliga pe homosexualii care voiau să se înroleze
să îşi ascundă identitatea sexuală.

„Ţara are nevoie de voi, ţara vă cheamă, şi sîntem onoraţi să vă primim în rîndurile celei mai bune armate pe care lumea a cunoscut-o vreodată" – a spus preşedintele Obama la o recepţie după promulgarea legii. Fraza sună nu doar ca o invitaţie lansată noilor recruţi (într-o armată în căutare de cadre), ci şi ca un îndemn la o normalizare a relaţiilor cu o minoritate care încă nu a reuşit să-şi cîştige toate drepturile.

Compromisul de pînă acum – *don't ask, don't tell* – îi obliga pe homosexualii care voiau să se înroleze să îşi ascundă identitatea sexuală. Un compromis cam mare pentru o ţară care se vrea model de democraţie, care promovează drepturile omului şi care respectă, cel puţin la nivel de declaraţii, egalitatea şi principiile non-discriminării. Legea *Don't ask, don't tell* fusese adoptată în 1993 la iniţiativa lui Bill Clinton, care o considera „răul cel mai mic", în sensul că ea permitea totuşi homosexualilor să intre în armată, cu condiţia să nu-şi dezvăluie identitatea sexuală. Pentru Obama, legea e „doar o jumătate de măsură", o formă de ipocrizie la fel de nocivă ca interdicţia. În ultimele decenii, nu mai puţin de 14.000 de soldaţi au fost concediaţi pe parcursul serviciului militar pentru că s-a descoperit că erau homosexuali – susţine *Le Monde* care citează rapoarte ale Asociaţiilor de luptă împotriva discriminării. Statisticile sînt considerate exagerate de către republicani (nu există rapoarte oficiale care să o ateste), însă urmările acelei legi ipocrite sînt încă de investigat. Mai multe bloguri specializate în dezvăluiri din domeniul militar au sugerat că cel care ar fi putut furniza site-ului Wikileaks deja cunoscutele documente ar putea fi un anume Bradley Manning, (fost) soldat presupus homosexual. Frustrarea de a nu-şi fi putut continua cariera militară declarîndu-şi identitatea sexuală l-ar fi determinat să „vîndă" informaţiile.

După promulgarea noilor reglementări, va mai dura cîteva luni pînă cînd armata va fi pregătită să-i încadreze pe homosexualii declaraţi. După adoptarea legii, secretarul de stat pentru apărare a explicat că guvernul va lucra „cu precauţie, cu metodă, dar cu hotărîre" pentru a găsi formulele de aplicare ale legii. Chiar şi faptul că se caută variante „cu precauţie" şi „cu metodă" arată că tabuurile nu au fost încă spulberate. „Hotărîrea" arată măcar că există intenţii serioase.

Cum polemicile parlamentare pe tema acestei legi au fost preluate şi de media, era şi firesc ca dezbaterile să nu rămînă doar în sfera celor vizaţi direct de actul normativ. Campaniile pro şi contra, democrate şi republicane şi-au găsit purtători de cuvînt (sau denigratori) printre vedete. Lady Gaga s-a numărat printre susţinătorii cei mai zgomotoşi, printre altele şi pentru că tonul campaniei s-a potrivit de minune cu propriile incertitudini sexuale. Pînă la urmă, n-a făcut prea mari servicii democraţilor pe care îi susţinea (fără să-i fi fost cerut acest lucru). Dimpotrivă, i-a discreditat. Dar ce mai contează... Dacă legea ar fi fost adoptată prin anii '60 (atunci cînd mai peste tot în Occident se înregistrau primele victorii în combaterea discriminării) probabil că filmul *Hair* ar fi avut cu totul alte mize (şi intrigi). Apropo: cred că hipioţii de azi – oare mai există hipioţi în SUA? – ar putea să-şi redefinească agenda.

trecerea prin reviste

● DIE ZEIT, (DECEMBRIE 2009)

„Micromecenat" şi „Crowdfunding" sînt două cuvinte care ar trebui să intre în vocabularul managerilor culturali. Statul îţi dă, dar nu-ţi bagă în traistă: pentru a obţine subvenţii şi finanţări publice e nevoie de fel de fel de dosare şi de eforturi logistice serioase, iar birocraţia funcţionează lent şi cu sincope. Aşa că mulţi producători/curatori/manageri caută soluţii alternative pentru proiectele... alternative.

Die Zeit explică într-un articol cum poţi să obţii bani pentru proiecte culturale. „La fel ca în muzică, şi în lumea filmului a început să se dezvolte micromecenatul. Încă se mai găsesc tricourile, poşetele de stofă şi afişele regizorului David Lynch. Chipul imprimat pe acestea este, se pare, un autoportret. În mod normal, tricoul costă 50 de euro, însă de Crăciun preţul a fost redus la 37,50 euro. Nu se ştie exact cîte o fi vîndut, de la jumătatea anului trecut, pe site-ul său lynchtree.com. Pe Facebook, acţiunea sa are 1062 de fani – ceea ce, pentru un regizor de talia sa, e o cantitate neglijabilă. Cine cumpără un tricou nu e doar mîndrul proprietar al unui obiect de artă, ci şi parte a unui proiect mare. Din fondurile cîştigate astfel, Lynch vrea să-şi finanţeze a treia parte a filmografiei. În loc să ducă muncă de convingere pe la cine ştie ce director de studio hollywoodian, Lynch încearcă să zgîndăre masele de oameni. Mulţi oameni sprijină ceva ce consideră important – multe organizaţii umanitare funcţionează deja în acest fel. Între timp a devenit şi pentru artişti mai uşor să găsească finanţatori la nivel internaţional. *Crowdfunding* este democratizarea mecenatului", spune Gregor Hopf, profesor la Hamburg School of Business Administration. „Strîngi donaţii fără să cerşeşti." Poate că nu e chiar aşa de simplu – un „cerşetor" de rînd nu poate să spere că va strînge la fel de mult ca David Lynch – dar pentru un artist independent poate fi o soluţie. Totul e să nu devină prea dependent de cei care-l finanţează... Încurcate mai sînt căile artei. **(M. M.)**

Stela GIURGEANU

Unde cade vălul islamic al Turciei

În vremurile comunismului, învăţam că turcii erau un popor de asupritori. Învăţam şi eram programaţi să gîndim în termeni negativi despre „acei păgîni“ care ne-au prigonit atîta amar de vreme, dar cu care, totuşi, ne-am bătut tot timpul neînfricaţi şi în faţa cărora – povesteau pe larg şi ilustrau cu poze manualele şcolare – am reuşit să ne dovedim întreaga noastră vitejie. După Revoluţie, Turcia a devenit, tot în mentalitatea generală, un rai comercial. În primul rînd, era văzută ca un soi de bazar imens, un depozit de mărfuri descoperit de cei ageri la minte, care făceau săptămînal naveta la Istanbul sau Edirne, că era mai aproape, întorcîndu-se de acolo cu pixuri, blugi sau unde făceau bişniţă cu rulmenţi.

Mai apoi, după Turcia asupritoare şi cea comercială, a apărut şi Turcia turistică. Ofertele agenţiilor de turism curgeau gîrlă, iar românii, săturaţi de vacanţele autohtone, începeau să descopere exotismul foştilor asupritori. Nu vestigiile istorice ademeneau, ci preţurile şi luxul. Hoarde de turişti au dat astfel năvala, iar spre finele anilor '90, în vocabularul turcilor apăruseră primele texte de agăţat în româneşte. „Ce mai faci?“, „Bine“, „Bine venit“ s-au transformat rapid în „Hagi“, „Iubesc la Romania“ „Romania, frate meu“. De altfel, cele mai multe etichete puse de turci românilor se referă ori la Ceauşescu (din ce în ce mai rare, totuşi), ori la Hagi.

Ce etichete poartă însă azi turcii, înlăuntrul graniţelor dornice (sau nu) de a se deschide Europei, şi cîte Turcii există de fapt în ţara întinsă pe două continente? Pe scurt, cum arată Turcia profundă între laic şi Islam?

Alcool doar la etaj

Căutarea Turciei profunde avea să treacă atît prin zonele comerciale şi prin cele turistice din sud (întreaga coastă a Mării Mediterane) cît şi înspre zonele estice, înspre graniţa cu Siria şi Iran – zone care, dacă nu sînt omise de ghidurile turistice, sînt cel puţin trecute la capitolul „mai bine nu“, din cauza problemelor ridicate de populaţia kurdă.

După aproape şase-şapte ore de condus intens din Bucureşti, ajungi spre orele amiezei în fosta capitală (1365-1453) a Imperiului Otoman, Edirne, oraş avanpost al islamismului în Turcia.

O tradiţie locală e campionatul anual de Yagli Gires – luptele turceşti. Legenda spune că acestea ar fi reminiscenţe ale antrenamentelor foştilor soldaţi otomani. Azi, campionatul, care începe cu parada celor 1000 de luptători, defilînd pe acorduri de muzică ţigănească, este mai mult o atracţie turistică.

Iar turiştii sînt bine primiţi. Mirosurile aromate şi senzaţia de huzur îţi pătrund simţurile, în timp ce baţi străduţele vechi, garnisite cu cîrciumioare şi localuri pline de incofundabila aromă de mangal (care ţi se piteşte în nări şi nu te mai părăseşte întreaga Turcie).

Vorbind de localuri, iniţial te poţi decide cu greu unde să te aşezi. Pentru că, pe strada principală cel puţin, stau înşirate unul lîngă altul, toate îmbietoare, luminoase şi pitoreşti. Au însă şi un mic cusur, care poate fi un criteriu serios în a renunţa la ele: pe nicăieri nu se serveşte alcool.

Dacă totuşi simţi nevoia ca, pe lîngă o Haşlama (ciorbă de oaie), Kebab sau Çoban Kavurma (miel prăjit cu ardei, roşii şi usturoi) să strecori prietenos şi un fir alcoolic (bere sau raki, căci vinurile în Turcia sînt extrem de scumpe şi nu mereu la înălţimea preţului), trebuie să părăseşti strada principală, să te afunzi prin vreo uliţă întunecoasă şi puţin populată, să găseşti, în cele din urmă, un restaurant pitit, unde se serveşte alcool, dar doar la etaj, cît mai departe adică de ochii lumii. Nici aici nu poţi fi însă pe deplin mulţumit: pentru că, mai europeni ca europenii, turcii interzic fumatul peste tot, şi mai ales în spaţiile închise.

Primul pas în Turcia, prin Edirne, pe străduţe şi uliţe, deşi aflat la graniţa cu Europa, ne-a îndemnat să ne reglăm conduita pentru o ţară islamică. Aici, la început de călătorie, îţi dai seama că, deşi tradiţiile au tangenţă mare cu modernitatea, cu greu poţi spune că mentalităţile se împletesc.

Turcia turistică

Din Edirne porneşti spre Canakkale, adîncindu-te înspre partea asiatică. Drumurile în Turcia sînt impecabile, autostrăzile largi – bine îngrijite (de multe ori vezi echipe de muncitori pregătiţi 24 de ore din 24 să remedieze vreo fisură care ar putea apărea în asfalt, fisuri semnalate de echipe care se plimbă cît e ziua de mare, să cerceteze porţiunile arondate), toate bibilite în cel mai mic detaliu. Accesul se plăteşte, elegant, cu carduri, la automate. Totul e facil, logic şi civilizat.

Abia spre intrarea în Izmir, de fapt cam la 40 de km depărtare de oraş, începe un ambuteiaj colosal. O nebunie de nedescris, în care

După Turcia asupritoare şi cea comercială, a apărut şi Turcia turistică.

comportamentul şoferilor te duce cu gîndul la traficul din Napoli. Bară la bară, şoferii se bagă în faţa ta, fără semnalizări, fără acea minimă privire umilă şi rugătoare de „hai, nene, lasă-mă şi pe mine“. Dar nu e vorba de nesimţire. Mentalitatea de aici e că şoferul din spate trebuie să-l păzească şi să fie atent la manevrele celui din faţă.

Ceea ce nu a fost totuşi cazul nostru. În ambuteiaj, cum mergi, cum frînezi, la un moment dat, şoferul din spate a frînat cu sete taman în bara de protecţie a maşinii noastre. Un ghinion care însă a provocat un prim contact cu viaţa de dincolo de turism: poliţia.

În general, poliţia în Turcia e foarte amabilă cu turiştii. Însă un pont: deşi poate vă dă ghes să ciripiţi din amabilitate în turceşte cu ei, vorbiţi doar engleză – limbă pe care, după toate aparenţele, nu o stăpînesc şi care pare a intimida forţele de ordine. (Un alt sfat: întreaga Turcie e împînzită de radare, iar conform legii, detectorul de radare e strict interzis, amenda pentru posesia unui asemenea aparat ajungînd pînă la 1000 de dolari.)

Pentru procesul-verbal am fost escortaţi cu girofarul pînă la cel mai apropiat sediu. Aici, într-o clădire albastră, a început o birocraţie fără sfîrşit. Formulare îngălbenite de vreme, abia găsite, completate cu greu, xeroxate – şi mai greu. După care, în biroul unde adăstam deja de o oră, au început să se perinde mai mulţi gradaţi, fiecare dînd cu semnătura. Cireaşa de pe tort a fost ştampila. Cum pe fiecare birou tronau cîteva rozete pline cu ştampile, găsirea celei potrivite a durat cam cît a durat întreaga tevatură cu procesul-verbal.

Singura consolare era că în tot acest timp toţi poliţiştii erau de o amabilitate plină de compasiune, şi ne repetau la răstimpuri, arătînd liniştitor către noi: „cusur ioc“. Adică nu era vina noastră.

Spre noapte, după toată agitaţia, după un drum lung şi obositor, am ajuns, în sfîrşit, la malul mării. În Pamucak, un complex turistic retras, discret, vizitat în special de turişti nemţi, cu căsuţe şi palmieri pe plajă, într-o linişte ireală, doar cu spartul valurilor în urechi, am avut o oarecare ezitare dacă să mai căutăm Turcia profundă. Am dat însă ghes primului imbold şi ne-am avîntat ziua următoare mai adînc, înspre Asia.

Dincolo de paradis

Pamucak e într-adevăr o staţiune atipică. Pentru că majoritatea staţiunilor de pe litoral au căzut victime *glamorului*. Sînt strălucitoare, ţipătoare, agresive, opulente. Cum mergi pe coastă spre Antalya, şi dincolo de ea, vezi o reală „victorie a socialismului“, hoteluri-bloc, înalte, urîte, betoane care ştirbesc cu mult frumuseţea naturală a locurilor. Turismul agresiv a „îmbolnăvit“ cumva coasta, transformînd-o într-un loc exclusiv de făcut bani – ceea ce n-ar deranja, dacă disperarea goanei după aur n-ar fi lăsat urme atît de adînci în peisaj (deşi legislaţia interzice orice iniţiativă imobiliară care ar strica natura). Complexe turistice megalomane şi kitschioase, hoteluri aurite, cu peşti enormi pe post de intrare, sau palmieri împopoţonaţi cu tot soiul de brizbizuri aruncă asupra staţiunilor de pe litoralul turcesc o umbră nu tocmai favorabilă. Cu toate acestea, turismul a crescut enorm, iar cei mai fideli consumatori sînt ruşii, urmaţi îndeaproape de est-europeni, mari doritori de *all inclusive*.

Antalya, una dintre cele mai vestite şi vînate staţiuni, e şi centrul coastei. Plină-ochi de hoteluri şi oferte, ascunde totuşi, departe de lucirile turistice, locuri şi oameni care se încăpăţînează încă să rămînă fideli timpurilor trecute.

Prin centrul vechi, oraşul se restrînge parcă în sine, din faţa modernităţii, labirintic şi îngust, se plimbă pe străduţe pietruite, se răsfaţă la terase mici, umbrite, retrase, şi-şi trage sufletul pe la cîte o masă liniştită, ascultînd trubaduri neosteniţi, care – din cîte avea să ne spună un cîrciumar bătrîn – cîntă cu dor despre Turcia de altădată.

Dar Turcia arhaică este încă departe. După Antalya, urmează altă zonă a litoralului, plină de betoane, blocuri ireale, înalte şi slabe – o fabrică de bani, fără trubaduri.

După Kis Kalessi

Anual în Turcia sudică se inaugurează zeci de hoteluri. Avînd o poziţionare perfectă, vestigii istorice, climă care permite extinderea sezonului, investiţiile în turism par a fi cele mai sigure. Iar investiţiile sînt sprijinite din plin de Guvern, prin Ministerul Turismului. Pentru că, prin dezvoltarea acerbă a turismului, se susţine atît producţia internă (agricultura în primul rînd) cît şi o rată scăzută a şomajului. Aici, în sud, Europa se simte ca la ea acasă. Se mănîncă de la kebab la spaghete milaneze, se fumează, chiar dacă e interzis, se bea oriunde şi se poartă orice fel de îmbrăcăminte. Ce se petrece însă dincolo de zona turistică?

Ultima staţiune a coincis parcă şi finalului de sezon. Spre Kis Kalessi (Castelul Fecioarei), popasul de dinaintea Turciei autentice, am ajuns pe un drum străjuit de o parte şi de alta de plantaţii de bananieri şi măslini, care coborau în valuri înspre mare. Micile cîrciumi de pe drum sînt fermecătoare în peisaj, n-au însă prea multe de oferit: salate cu suc de rodii, supă de năut şi, din cînd în cînd, peşte. Cam ce se găteşte rapid, în bucătăriile oamenilor zonei. Vorbind de mîncare, în Kis Kalessi specificul locului, brenduit de altfel de un ghid britanic, este *tantumi* – un fel de sandviş în lipie, cu carne friptă de miel şi foarte mult pătrunjel.

Kis Kalessi este ultima staţiune unde m-am simţit ca în Europa.

„În Antiohia întîia oară ucenicii s-au numit creştini“ (Faptele Apostolilor 11, 26)

Depărtîndu-te de coastă, spre est, treci prin Adana, locul celebrului kebab picant ce îi poartă numele, al patrulea mare oraş al Turciei (după Istanbul, Ankara şi Izmir), un oraş în plină expansiune industrială, cu o populaţie de peste două milioane de locuitori. Primul po-

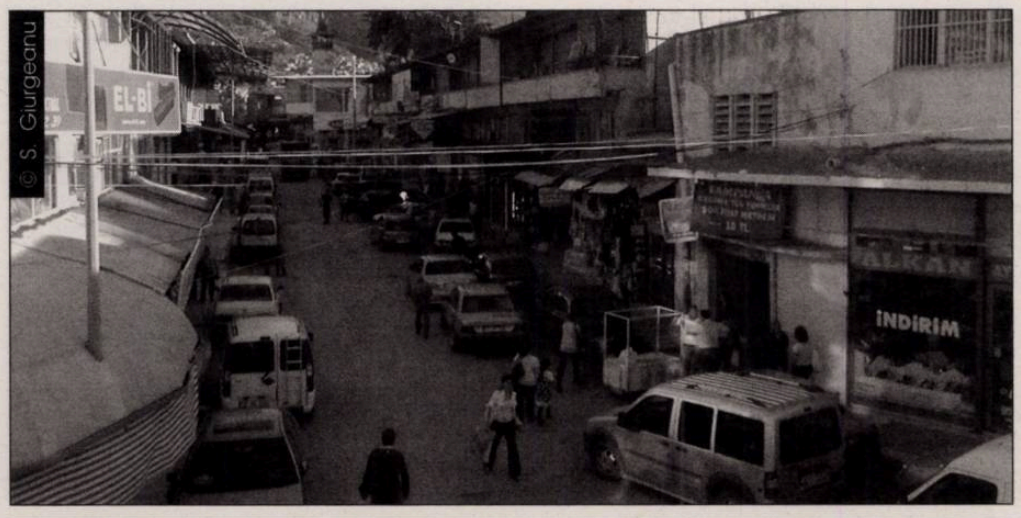

pas, făcut la un *ockac basi* – tradus *mot-à-mot* prin „cu capul la cuptor" – mi-a produs o primă impresie de Islam: în local nu erau femei. Stînd laolaltă pe o băncuță lungă, printre mulți turci veniți să mănînce frigărui cu ficat și ardei iute, am simțit o altă Turcie, o Turcie care pune femeia într-un loc, bărbatul într-altul. Un exemplu, la suprafață, e și faptul că, în restaurant, bărbatul este servit primul; femeia e tratată cu indiferență, lăsată în grija însoțitorului său masculin. Iar încercările mele de a intra în discuția complezentă („Sînteți turiști?", „De unde veniți?") erau privite scurt și mutește, după care conversația era reluată cu partenerii reali de discuție. Adică cu bărbații.

Ceea ce avea să se tot petreacă de acum încolo, cu cît înaintam spre estul Turciei. Și nu doar asta: cu cît lași mai în urmă raiul turistic, cu atît mai mult începe Islamul să-și facă simțită prezența.

În Antakia deja apare vălul la femei. Numărul turiștilor scade, iar portretul lui Atatürk e din ce în ce mai rar prin magazine sau hoteluri.

Cît privește orașul, pe vremuri cel mai important centru al fostei civilizații elene, fosta Antiohia, Antakia de azi abia mai are cîte ceva din gloria ei consemnată. Străbătut de rîul Orontos, orașul e descris în unele ghiduri ca o combinație de bulevarde largi, art-deco-ul coloniei franceze (1918-1938), și străduțele orașului arab, vechi și îngust.

Din toată imaginea fastului a rămas azi doar bazarul. Unul imens și colorat. Cele cîteva case art-deco au fost modificate, au dispărut sau au fost înlocuite de clădirile noi-standard, care împînzesc teritoriul turcesc. Cutii de beton, nefinisate, contrastante maniei pentru detaliu pe care o depistezi în locurile turistice. Lăsată în voia sorții e și natura. De unde, în locurile turistice vezi palmieri peste tot, îngrijiți pînă la împodobire, aici sînt uscați, triști, năpădiți de buruieni. Peste tot e o atmosferă care pare a spune: dacă turism nu e, nimic nu e. Pentru ei înșiși, turcii nu par a se sinchisi prea mult. Blocurile nu sînt finisate, nu sînt vopsite, iar parterul e în mare parte plin de moloz. De multe ori, peste grămezile de moloz tronează și cîte o sofa de sufragerie, pe care turcoaice grase, îmbrăcate în șalvari, cu batice în cap și conduri în picioare, stau la taclale, „la portiță".

Totuși, locul e plin de farmec. De un suav sentiment oriental. Din atitudinea comercianților dispare slugărnicia peste care dai în zonele de litoral. Asta am, asta cumperi, dacă vrei bine, dacă nu, nu.

Deși locurile sînt pline de istorie, turiști sînt rari și, în cea mai mare parte, arabi. Nu vezi decît foarte rar cîte un european, iar Antakia e primul loc unde nici Ceaușescu, nici Hagi n-au ajuns înaintea ta.

Au ajuns însă creștinii. Centrul crucial al creștinismului timpuriu, locul unde a trăit Sf. Petru, între 47-54 d. Chr., Antiohia a rivalizat cu Constantinopolul. Prima biserică creștină se bănuiește a fi chiar Peștera Sf. Petru (Sen Piyer Kilisesi), aflată în nord-estul centrului orașului. – *„În Antiohia întîia oară ucenicii s-au numit creștini." (Faptele Apostolilor 11, 26)*

Situl e însă prost întreținut, iar turiștilor li se permite accesul nelimitat (foarte mulți se pozează stînd în diferite poziții pe piatra sfîntă, bănuită a fi fost locul de unde propovăduia Sf. Petru).

Peste tot se comercializează mătănii, magneți și produse din ulei de dafin, cu aromă de dafin, în formă de dafin. Pentru că la 8 km de Antakia, chiar spre granița cu Siria, se află fostul Dafnis (actualul Harbyiye). Legenda spune că aici a trăit Dafnis, cea transformată de Apolo într-un dafin, din frunzele căruia zeul și-a împletit cununa. Tot aici a fost construit și un templu închinat lui Apolo, unde Antoniu s-ar fi căsătorit cu Cleopatra. Azi, toate astea nu mai există, există însă mărturii ale opulenței clădirilor din zonă, mozaicuri aflate în Muzeul Hatay, gazda a peste 50 de mozaicuri romane, unul dintre cele mai importante muzee din lume. (Istanbulul face presiuni de a-i fi cedate comorile, dar Antakia rezistă, nedorind să se despartă de una dintre cele mai mari atracții ale sale.)

De altfel, o anumită subtilă și nedeclarată luptă pentru turiști am sesizat-o și în căutarea orașului Harbyiye. Un oraș îngrijit și cochet, mult mai aerisit și mai primitor pentru turiștii veniți să viziteze Antakia, decît însăși Antakia. Dar, deși se află la doar cîțiva kilometri, îl găsești cu mare greutate: indicatoare nu există, iar locuitorii din Antakia îți dau indicații contradictorii.

Șanliurfa, orașul kurd

Părăsim Antakia, trecem (cum mulți alții o fac) în goană pe lîngă Gaziantep (Măritul Antep) și depășim controversatul Baraj Atatürk – centrul ambițiosului proiect GAP care, prin dezvoltarea a 18 baraje hidroelectrice și sutele de kilometri de tuneluri și canale în bazinul Tigru-Eufrat, a provocat mînia Siriei, obligată să stea la mîna Turciei, dacă nu vrea să i se „închidă" robinetul.

După cîteva ore de mers cu mașina, într-un peisaj arid, în decorul căruia cămile trec domol pe marginea autostrăzii, precum la noi cirezi de vaci pe drumurile județene, ajungem în Șanliurfa.

Oraș controversat, scenă a luptelor pentru independența kurzilor, capitală kurdă prin excelență, Urfa a căpătat onorificul Șanli (Sfîntul) pentru rezistența dusă contra Franței, care vroia să o includă în Siria.

Azi e un oraș mare, mai mult liniștit din punct de vedere politic, cu zumzăitul specific de oraș turcesc.

Hotelurile seamănă între ele. Camerele sînt mici, dotate cu strictul necesar. Nelipsite de aer condiționat și Internet, sînt însă lipsite în totalitate de cabine de duș. Țuțuroiul și furtunul, direct pe gresie, fără cadă sau o cît de mică îngrădire – firescul unei băi turcești. La fel de firească e și improvizația pentru că, dacă țeava de duș e înnodată cu batiste, la set vine WC-ul cu cordonul priponit zdravăn cu o sfoară de bazin. Prețurile pentru o cameră variază, de la 40 la 100 de lire turcești, iar dacă stai mai multe nopți, trebuie să negociezi: surpriza poate fi un tîrg deosebit de avantajos, mai ales că în Urfa nu sînt mulți turiști. Tocmai de aceea negocierea pare a merge mai mult la hoteluri, decît în bazar.

Celebrul bazar nu pare diferit de alte bazaruri turcești. Cu cît pătrunzi însă mai adînc în labirintul de străduțe, descoperi o viață fascinantă care se desfășoară în fața ta, în timp real, printre maghernițe, ateliere de blănărie, pielărie, croitorie sau tinichigerie. Sînt străduțe pline de meseriași, care își petrec zilele acolo, modelează, pictează, cos, taie, dar și mănîncă, dorm, socializează, trăiesc în cel mai mic detaliu. Paralel cu aceste străduțe – interfața: dughenele care comercializează obiectele făurite în atelierele din spate. Tot timpul printre tarabele de mirodenii și dughenele unde se vinde kebab (cel mai sănătos fast food, după cum îl laudă turcii), șerpuiesc și vînzătorii de ceai, cu tăvi pline cu pahare, care își anunță prezența bătînd cu lingurile în tavă. Toți par a trăi într-o simbioză perfectă.

Femeile sînt excluse din peisajul comercial. Sînt doar cumpărătoare, iar strada le supune parcă unui drastic cod vestimentar. Dacă în Antakia fusta lungă și un batic pe cap erau de ajuns, aici femeile sînt acoperite în întregime, iar bărbații poartă șalvari largi și fesuri sau turbane. Ca turist, ești obligat să adopți un cod vestimentar asemănător, mai ales în cazul femeilor, care trebuie să se acopere cît mai mult, cu haine cît mai largi și mai închise la culoare.

În Șanliurfa turiștii sînt rari, românii – vorba turcului: ioc. Totuși, locuri turistice există, vizitate mai ales de pelerini musulmani. Peștera lui Avraam (conform Coranului, Urfa e locul de naștere al profetului Avraam) este un complex turistic veșnic plin de vizitatori de tot soiul. Prin grădinile de o frumusețe rară vezi oameni care se închină, alții au trăiri mistice în mijlocul ierbii, alții beau ceai sau meditează. Nimeni nu uită însă să hrănească „sfinții crapi" – probabil cei mai răsfățați crapi din lume, pești care plutesc cu indolență prin bazinele șerpuitoare din curtea moscheii Halil ur Rahman, construită în 1211. Sînt pești protejați prin lege, iar legenda spune că, dacă vezi printre hrăpăreții crapi și unul alb, vei ajunge cu siguranță în rai.

Colinele cetății sînt accesibile pentru doar 3 lire turcești. De sus, Șanliurfa apare în toată splendoarea sa, un oraș străvechi, bine păstrat, cu clădiri tradiționale în culori nisipoase, cu terase largi și un amalgam de culoare care curg dintr-unul într-altul. În timpul unei chemări la rugăciune din miezul zilei, am văzut culoarele cum se umpleau de o mulțime de bărbați apăruți deodată, din toate părțile (unii purtînd covorașe de rugăciune), curgînd înspre moschei.

În Urfa, tradiția islamică e mai prezentă ca în oricare alt oraș vizitat. Poza lui Atatürk dispare cu desăvîrșire, fiind înlocuită cu pasaje din Coran, iar oamenii sînt conservatori pînă în măduva oaselor. Nu se fumează, nu se bea, se merge la rugăciune și se păstrează timpul pe loc.

Totuși, deși unele terase sau locuri publice încă mai păstrează segregarea între familii și oameni singuri, locurile fiind împărțite, iar păstrarea tradițiilor (precum *sira gecesi*, o tradiție locală, un fel de șezătoare pentru bărbați) e încă prețuită, la lăsarea întunericului totul pare a se schimba.

Dacă în Antakia fusta lungă și un batic pe cap erau de ajuns, aici femeile sînt acoperite în întregime.

Alcool, după cum am spus, nu găsești nici în restaurant, nici în supermarket. Dacă totuși insiști să bei (sperînd să nu pari alcoolic), o vînzătoare îți poate indica, încet, șoptit, rușinoasă, un butic de unde poți să-ți procuri mult rîvnitul alcool. Găsim buticul și încercăm să-l convingem pe vînzător să vorbească cu băieții de la o terasă apropiată să ne lase să bem o bere, în timp ce comandăm și ceva de mîncare. „Ioc" – ne-a răspuns, cu o dezaprobare fermă din cap, dîndu-ne însă pe sub mînă o carte de vizită, spre un local unde să putem și bea, și mînca.

Lăsîndu-ne momiți de conspirație, ajungem într-un fel de hrubă întunecată, unde sîntem bine primiți de cîțiva chelneri amabili și conduși la o masă. În hrubă nu era nimeni, doar cîteva felinare la a căror lumină chioară încercam să descifrăm ceva de pe meniu, hotărînd în cele din urmă să ne lăsăm pe mîna chelnerului. După aproximativ o jumătate de oră, hruba a început să se umple. Oameni îmbrăcați la costum, grupuri mixte, dar și – absolut surprinzător – femei singure, care, odată așezate la masă, își scoteau vălul islamic, comandau bere și alune, savurînd cîte o țigară (aprinsă, galanton, de către chelner). Nimeni nu le privea ciudat, din contră, totul părea normal și acceptat, și am avut impresia că la mijloc este vorba de o înțelegere tacită: Europa poate exista și în aceste părți, însă doar după lăsarea întunericului.

Spre Istanbul, prin Capadochia

Plecînd din deșerticul și kurdul Urfa, unde căldura mă făcea să privesc cu ochi din ce în ce mai răi faptul că trebuia să port cele mai largi și cele mai acoperitoare vestimente negre pe care le aveam, am ajuns pe înaltul podiș Capadochia, „Țărîmul caselor frumoase". De la 37°, în cîteva ore, am trecut în plină iarnă și ninsoare.

Regiunea e de o frumusețe stranie. Cu milioane de ani în urmă, muntele Erciyes, care străjuiește întreaga regiune, a erupt inundînd zona cu un torent de lavă ce s-a prelins pe sute de kilometri. După erupție au venit ploi, apoi înghețul – transformări care au creat un peisaj nepămîntesc. Oamenii au descoperit rapid că solul era mai fertil aici ca în alte părți, iar roca, stîncile, conurile și coloanele fantastice au proprietăți magice: fiind moale, ușor de modelat, se întărește în contactul cu aerul, transformîndu-se în materie perfectă pentru construcții de case, clădiri și chiar orașe subterane.

În Capadochia, Turcia se transformă încă o dată. Deși puternic turistică, zona diferă enorm de turismul de pe litoral. Aici, majoritatea turiștilor sînt americani sau europeni vestici, francezi și mulți nemți. Circuite religioase au loc tot timpul, zona fiind împînzită de biserici săpate peste tot, în piatră. Descoperite, pînă în prezent, sînt în jur de 3000 de biserici, dar numărul crește încă, descoperirile continuă în vastul sit arheologic.

Și tocmai datorită importanței sitului, care înseamnă întreaga regiune, aici nici nu s-a abuzat de construcții megalitice, iar cele cîteva hoteluri și pensiuni sînt cochete, elegante și, în același timp, tradiționale.

Dar e vorba de o cu totul altă viziune – dacă vorbim de tradiție. Venind dinspre Urfa kurdă și tradiționalistă, contrastul Capadochia sare imediat în atenție: stînd într-o cîrciumă pitorească, mîncînd bucate tradiționale, simțind din plin Turcia, la un pahar de Yeni Raki, îți dai seama că te afli de fapt în centrul unei țări islamice, care prin politica recentă pare a pune din nou accentul pe religie, iar oamenii, cel puțin cei din sud-est, par a încuviința o asemenea decizie; te afli așadar în mijlocul Islamului, bei alcool, după o zi în care ai vizitat biserici creștine și locurile pe care primii creștini le foloseau ca refugiu pentru credința lor. Și zîmbești, confuz.

„Credința stă în inimă" – ne-a spus, la plecare, proprietarul pensiunii la care am tras. Blînd, cu zîmbetul luminos și simplu, omul de 63 de ani, care împreună cu familia și numai cu familia ține una dintre cele mai frumoase pensiuni la care am stat, mai zice că, dacă inima e bună, și credința e la fel.

Și ajungem cu aceste cuvinte în Istanbul, ultimul popas înainte de revenirea în Europa. Orașul neschimbat și zumzăitor, plin de turiști somnambuli, de terase aglomerate, de opere de artă bizare și bazare în care nebunia vieții fierbe în orice secundă, ne dă drumul cu greu înapoi spre țară. La graniță, grănicerul ne mulțumește că am venit în țara lui, se minunează că am ajuns pînă în Urfa și ne spune să revenim. Zîmbește și ne lasă să trecem.

La granița cu Bulgaria, cîteva babe bulgăroaice tăbără pe noi, rugîndu-ne să le trecem și lor vreo 20 de cartușe de țigări luate din Duty Free, pe pașapoartele noastre. Vinieta de 5 euro nu se găsește că e criză, luați de 10. Mașina deja hurducăie primejdios pe drumul european. Îți amintești cu jind de autostrăzile cu patru benzi, impecabile, pe care le-ai părăsit, și te gîndești că, deși valul islamic se lasă peste Turcia, Turcia e probabil, în multe alte privințe, mult mai europeană ca multe alte țări ale Uniunii.

© S. Giurgeanu

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

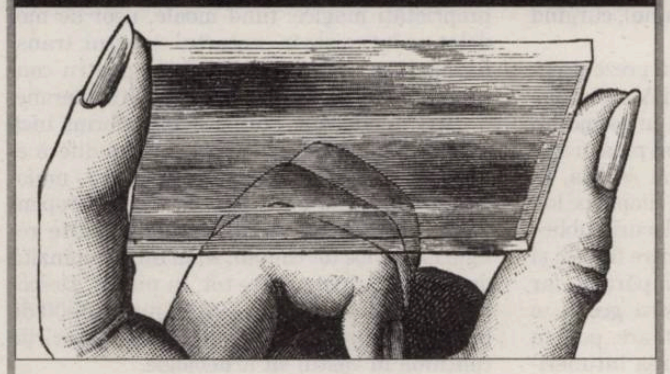

Selecție de bile albe

De cîtăva vreme, în preajma Anului Nou trag linie și privesc înapoi la ce-am scris în cadrul acestei rubrici. De obicei, contabilizez lucrurile negative – care oricum sînt covîrșitoare, atunci cînd vorbim despre televiziunile de la noi. De data aceasta, mă gîndesc să schimb macazul și să-mi amintesc numai de puținele lucruri pe care le-am lăudat în anul care a trecut. Într-o vreme în care noroiul e aproape generalizat, nu e mare scofală să arăți cu degetul mizeria din jur. Hai să vedem, mai bine, ce mărgăritare am găsit prin acest noroi.

În primul rînd, am apreciat cîteva emisiuni care au depășit clișeul „ca la noi, la nimenea" sau care, în orice caz, nu au intrat în hora – atît de dragă televiziunilor noastre – discursului despre România numai în alb sau în negru. Adică ne-au vorbit despre o Românie în culori naturale. Sau, altfel spus, despre normalitate. (Da, există și așa ceva; dacă nu poartă clopoței, să ne atragă atenția, nu înseamnă că nu există...) Am găsit felii de normalitate în ciclul de portrete *Descoperă românii,* de la TVR Internațional – pastile de două-trei minute, în care niște români pasionați de munca lor vorbeau despre aceasta. Sau în cadrul seriei de reportaje *Cealaltă Românie – după 20 de ani,* realizate de Irina Păcurariu, în care am văzut „personaje care aparent excelează prin lipsa de spectaculos" – după cum ne avertiza realizatoarea.

De altfel, am aplaudat de fiecare dată reportajul adevărat – specie atît de rară, din păcate, la televiziunile noastre. Întîmplător sau nu, o altă emisiune pe care am lăudat-o în anul trecut e tot una care are în titlu numele țării: *România, te iubesc*, de la PRO TV. O producție TV foarte bună este și *Reporter special* de la Antena 3, coordonată de Vlad Petreanu. Este vorba de produse jurnalistice veritabile, care analizează cu adevărat lucrurile și își propun să treacă dincolo de pojghița aparențelor. Tot așa, am apreciat seria de reportaje de la TVR 1, *Oamenii Deltei,* care în plus se constituiau într-o campanie cu dimensiune caritabilă.

Apoi, anul trecut am remarcat și cîteva documentare culturale foarte bine realizate: *Camera 666* (în care Wim Wenders i-a pus pe mai mulți regizori de film, invitați la Festivalul de la Cannes, să vorbească despre viitorul cinematografiei) sau *Prokofiev: jurnal neterminat* (un film produs de ARTE, care analizează foarte interesant o perioadă din viața compozitorului rus).

Am lăudat și cîteva emisiuni culturale autohtone. Una este trendy și își propune să vorbească pe limba publicului tînăr, *Zile și nopți* de la TVR 1, o alta este așezată și gravă – *Reconstituiri,* tot de la televiziunea publică. Am scris despre aceasta din urmă cînd a avut episodul dedicat cazului *Faleze de nisip* – un film de al cărui destin nefericit, în vremea comunistă, e bine să ne aducem aminte astăzi, cînd aplaudăm succesele regizorilor tineri. Apoi, am profitat de faptul că pelicula *Moromeții* de Stere Gulea a fost dată la televizor să scriu despre un alt film drag mie și care, de altfel, a marcat istoria cinematografului românesc înainte de '89. De asemenea, mi-au plăcut lungmetrajul lui Radu Jude, *Cea mai fericită fată din lume,* sau cel al cuplului Răzvan Rădulescu & Melissa de Raaf, *Felicia, înainte de toate,* dar și producții străine ca *The Hurt Locker,* al regizoarei Kathryn Bigelow, sau *Chiria (Rent),* înregistrarea unuia dintre cele mai de succes muzicaluri de pe Broadway.

Apoi, mi-am exprimat entuziasmul (de-a dreptul!) în urma apariției la televizor a unor oameni faini: Mariana Mihuț și Cristi Puiu (la emisiunea *Profesioniștii)* și Radu Cosașu (la emisiunea *Literatura de azi).*

Cam acestea au fost bilele albe pe care le-am acordat anului televizual 2010. Restul – de încruntări, enervări și chiar exasperări – ar putea intra între copertele unui volum de vreo sută de pagini.

George Daniel RÎPĂ

Război împotriva Crăciunului

În ultimii ani, Crăciunul s-a transformat dintr-o sărbătoare creștină într-o celebrare a multiculturalității și a corectitudinii politice. Altfel spus, lupta dusă timp de decenii de Moș Gerilă a fost preluată cu avînt revoluționar de mișcările progresiste, multiculturale, ce luptă, nu-i așa, pentru diversitate.

„Newspeak" – începuturile

La mijlocul anilor '80, pe cînd românii duceau dorul lui Moș Crăciun, corectitudinea politică începea să fie tot mai prezentă în viața publică occidentală. Evident, noua limbă trebuia să nu lezeze cumva minoritățile etnice sau religioase. Astfel, cu timpul, felicitările nu mai conțineau urarea „Crăciun fericit!", ci „Sărbători fericite!", iar „bradul de Crăciun" devenea, treptat, „pomul de sărbători" sau „bradul de sărbătoare". Evident, urările nu exprimau nimic și, probabil, ar putea fi folosite în fiecare zi a anului, cu ocazia oricărei sărbători, fie laice sau religioase. Totuși, tăvălugul progresist nu s-a oprit aici: „vacanța de Crăciun" avea să devină „vacanță de iarnă", atunci cînd se celebrau „sărbătorile de iarnă". Și totuși, dacă un progresist va fi obligat să scrie vreodată cuvîntul „Crăciun", o va face cu bucurie, cu mențiunea că rezultatul va fi „Xmas". În mod evident, principala minoritate despre care se presupunea că s-ar putea simți ofensată de sărbătorirea Crăciunului a fost minoritatea musulmană. Totuși, ca în orice parodie serioasă, problema nu a fost ridicată inițial de musulmani, ci de ateii albi.

Newspeak nu are doar rolul de a-i aduce pe calea cea bună pe adulți, ci și rolul de a-i educa pe copii, încă de mici. Astfel, dicționarul Oxford pentru elevi, din 2009, a eliminat orice termen care ar putea avea legătură cu creștinismul sau cu monarhia. Evident, puștii noncreștini s-ar putea simți ofensați de termeni precum: *carol, holly, ivy, psalm, saint, sin, devil, vicar, coronation, duchess, duke, emperor, monarch, bacon* ș.a. Dacă vă întrebați ce caută *bacon* în această înșiruire înseamnă că ați eșuat în a vă însuși valorile multiculturalismului și că nu realizați că termenul ar putea jigni comunitatea musulmană care nu consumă carne de porc.

Valorile și obsesiile multiculturalismului.

Să dăm cuvîntul experților

Un „studiu" prezentat în 2009 de ABC News (probabil cea mai de stînga televiziune americană de știri) arăta că Moș Crăciun poate fi un exemplu negativ pentru copii: are burtă, fumează și glumește prea mult. De aceea, copiii erau îndrumați să-i ofere Moșului un morcov, și nu prăjituri, pe motiv că acestea îngrașă. Ei bine, în lumea imaginată de progresiști, Moș Crăciun ar trebui să fie un personaj suplu – sau cel puțin asta ne spune Nathan Grills, cel care a coordonat studiul. Grills ne mai spune că actuala imagine a lui Moș Crăciun ar putea da impresia copiilor că obezitatea este sinonimă cu jovialitatea. Experții nu s-au oprit însă aici. În urmă cu doar cîteva zile, „oamenii de știință" de la Simon Frasier University, din Canada, au „descoperit" că bradul de Crăciun îi inhibă pe studenții de alte confesiuni și pe atei. „Cea mai bună soluție este să nu avem astfel de simboluri."

Nici Crucea Roșie nu serbează Crăciunul

Situația la care s-a ajuns îi irită chiar și pe musulmani, însă nu așa cum ați crede. Astfel, recent, personalul Crucii Roșii din Marea Britanie a eliminat orice decorațiune sau semn care ar putea duce cu gîndul la Crăciun. „Ni s-a spus că nu trebuie să-i supărăm pe musulmani" – declara pentru *Daily Mail* unul dintre voluntarii agenției. Replica lordului Ahmed, unul dintre cei mai proeminenți politicieni musulmani, a fost devastatoare: „Este prostesc să crezi că musulmanii s-ar simți ofensați. La locul de muncă, toți colegii mei sărbătoresc Crăciunul, iar eu îl sărbătoresc cu ei".

Să nu ne facem iluzii. Corectitudinea politică și teama de a nu ofensa „minoritățile" a devenit deja regulă în Marea Britanie. Astfel, un predicator catolic a fost somat de poliție să înceteze a mai recita din Biblie, în public, de teama de a nu ofensa. Jurnaliștilor de la *Telegraph* li s-a explicat că anumite pasaje din Biblie ar putea fi considerate homofobe. La începutul anului, un alt caz șocant a fost dezvăluit de *The Sunday Telegraph:* o soră medicală a fost suspendată după ce s-a oferit să se roage pentru însănătoșirea unui bolnav. Într-un alt caz recent, un lanț de cămine pentru bătrîni a refuzat să plătească ore suplimentare angajaților care lucrează de Crăciun, pe motiv că ar putea reprezenta o discriminare față de alte religii.

„Happy gay Xmas"

Nu doar Marea Britanie a fost atinsă de obsesiile multiculturale. Spre exemplu, în Amsterdam, între 18-26 decembrie, se desfășoară, anual, *„gay X-mas open-air market".* Evident, pruncul Iisus are doi tați sau două mame, iar bradul – „veșnic verde" – este roz. Deși comunitatea LGBT (așa e corect politic!) parodiază Crăciunul, nimeni nu se simte jignit. Te poți simți jignit doar dacă reprezinți o minoritate, nu și dacă ești majoritar, alb și dezvolți o puternică cultură a vinei.

Peste drum, în Belgia, la Antwerp, la fel ca în multe alte orașe europene, s-au interzis simbolurile creștine, chiar și în timpul Crăciunului. Evident, și aici există comunități care s-ar putea simți jignite. „Crăciunul ar trebui să fie un eveniment neutru, nu concentrat pe o anumită religie" – este explicația halucinantă oferită de autorități. Pentru ca tabloul multicultural să fie perfect, primăria a interzis chiar și colindele în perioada Crăciunului.

În Germania, în schimb, acolo unde liderii creștin-democrați anunțau recent moartea multiculturalismului, numeroase centre comerciale au eliminat decorațiunile de Crăciun, pe care le-au înlocuit cu păpuși îmbrăcate în stil arăbesc, inclusiv cu vălul islamic.

„Happy Diwali"

Dacă ați petrecut Crăciunul în Marea Britanie, probabil că v-ați întrebat ce-i cu mesajele *„Happy Eid"* și *„Happy Diwali".* Ei bine, sînt două sărbători – una musulmană și una hindusă – care s-au încheiat de cîteva săptămîni. În schimb, magazinele, din dispoziția Consiliilor Locale, aleg, pentru perioada Crăciunului, mesaje seculare și motive de-a dreptul ciudate, precum lebede sau umbrele. Instalația cu umbreluțe a costat, într-un singur orășel, 330.000 de lire sterline. Dacă vă întrebați de ce s-au ales umbrelele, ne lămurește un oficial: „În Marea Britanie plouă mult". Printre puținii care își fac curaj să critice deciziile aberante ale autorităților locale se numără oficialii conservatori. „Nu trebuie să-i lăsăm pe Grinchii corecți politic să marginalizeze Crăciunul și importanța Nașterii lui Hristos!" – spune Eric Pikles, secretarul comunităților locale.

Crăciunul politicienilor

Numeroși intelectuali, susținuți de grupuri creștine, solicitau, în trecut, menționarea creștinismului drept o componentă esențială a Uniunii Europene, o „moștenire comună" a continentului european. În 2006 s-a format chiar și un „Grup al înțelepților" care susținea această idee. Birocrații europeni au respins însă propunerea; evident, de teamă că i-ar putea jigni pe non-creștini. În ultimii ani, nici viața politică americană nu a fost lipsită de controverse. Astfel, Barack Obama este acuzat că a lipsit în 2009 de la deschiderea festivităților de Crăciun, în schimb participă la sărbătorile musulmane. Mai mult, în bradul de Crăciun de la Casa Albă, în 2009, se puteau vedea globulețe cu figura unuia dintre cei mai mari criminali din istorie, Mao Zedong, despre care istoricii susțin că ar fi vinovat de uciderea a 40-70 de milioane de oameni.

***George Daniel Rîpă** este jurnalist și scrie pe blogul http://inliniedreapta.net/*

Dacă nebunie nu e, poezie nu e!

– interviu cu Nora IUGA –

În urmă cu un an, în miezul unei ierni geroase, cenuşii, posomorîte, cu insule de zăpadă murdară şi îngheţată pe străzi, în inima Berlinului, la Galeria DAAD, sală arhiplină, la orele serii. Pe podium, în faţa publicului, Nora Iuga şi Mircea Cărtărescu. Cum ocaziile de a întîlni doi autori români de calibru greu, în Germania, alături unul de celălalt, nu sînt totuşi prea dese, după ce m-am bucurat din plin de deliciile unei lecturi publice în tandem, am avut privilegiul de a sta de vorbă cu fiecare, separat. Nora Iuga m-a invitat în locuinţa „princiară" din Stuttgarter Platz 22, pusă la dispoziţie pe durata bursei DAAD, la finele căreia i-a apărut, în traducere germană, la editura Matthes & Seitz, romanul Sexagenara şi tînărul. *Am reîntîlnit-o pe autoare, la sfîrşitul acestei veri, la Künstlerhaus (Casa de Creaţie) din Edenkoben (unde s-au mai perindat şi alţi scriitori români). I-am propus să transcriu dialogul nostru „berlinez", spre a-l încredinţa tiparului. Un anumit spirit al locului, foarte proaspăt încă, dar şi o etapă a gestaţiei unui jurnal care acum, sub titlul* Berlinul meu e un monolog, *a ieşit de sub teascurile Editurii Cartea Românească, se regăsesc intacte în acest dialog salvat de la pierderea lui definitivă în eter.*

Aţi scris, cred că sînteţi pe terminate, un jurnal berlinez. Ce reprezintă, ce înseamnă această nouă carte?

Este de fapt a doua parte a unui jurnal, prima parte se numea *Fasanenstraße 23,* adică adresa unde se află *Literaturhaus* Berlin şi unde am avut prima bursă în anul 2000. Am scris-o acum zece ani. Fac şi eu ca Dumas, numai că la mine nu e după douăzeci, la mine e după zece ani... Iată, acum locuiesc pentru un an la Berlin, datorită acestei extraordinare burse la care nici măcar n-am sperat vreodată, e cea mai mare bursă DAAD pe care o dă statul german pentru scriitori străini! Sînt nişte condiţii de creaţie şi de existenţă, în general, la care nici nu am visat! Prin urmare, după zece ani, locuiesc într-un palat şi scriu a doua parte a jurnalului berlinez, care se cheamă *Stuttgarter Platz 22*. El reprezintă, într-un anume fel, şi o experienţă existenţială; vezi, mă exprim puţin cam pompos şi ironic, în acelaşi timp. În interiorul meu, în straturile cele mai intime, Berlinul din a doua parte a existenţei mele aici nu mai seamănă deloc cu Berlinul de acum zece ani. Diferenţele sînt foarte mari. Acum zece ani, eram fascinată de Berlin, ca spaţiu de existenţă, trăiam mai mult în exterior, în această vastitate a unei metropole uriaşe, care, într-adevăr, la ora actuală este, mai ales pentru lumea culturală şi artistică, ceea ce a fost Parisul altădată. M-a impresionat geometria perfectă a străzilor, a clădirilor, m-au impresionat parcurile, ferestrele sclipitoare, uluitoarea curăţenie, locuinţele uriaşe pe care le-am vizitat, acele deosebiri foarte mari faţă de o locuinţă din România, chiar faţă de una somptuoasă. Pentru că şi noi avem somptuozitatea noastră, dar e încărcată, balcanică, orientală, cu moliciuni, cu covoare, cu perdele... Aici casele sînt uriaşe, parchetul e impecabil, camerele nu au perdele, nu au covoare, nu au acea căldură senzuală. Este cu totul şi cu totul altă viziune, o senzaţie de austeritate, de gol, de răceală care reflectă cumva, poate, sufletul locatarilor. Eh, acum privirea mea este întoarsă înspre oameni şi aici te las să-mi pui o nouă întrebare.

Ascultîndu-vă, mă gîndeam că este posibil să vă fi obişnuit cu o ambianţă anume, ceea ce vă face acum să constataţi diferenţele. Dar la fel de plauzibil este ca şi acel entuziasm, datorat unei prime descoperiri a Berlinului, a iubirii dintîi, să se fi şters între timp. Au trecut nişte ani de-atunci, ani care au lăsat urme în noi înşine, în semenii noştri, în fizionomia oraşului. Este această a doua viziune, foarte interioară, cum spuneaţi, asupra Berlinului, este ea una melancolică, ironică, critică?

În primul rînd, mă bucur că ai pus punctul pe *i* făcînd această comparaţie cu o iubire, dacă vrei, care după o îndrăgostire nebunească ajunge la o fază domestică, la acea convieţuire de zi cu zi, care uneori devine plicticoasă; începi să-ţi adînceşti privirile în celălalt şi începi să-i vezi defectele. După zece ani, iată, regret, am început să văd că germanii – despre care de copil am tot învăţat că sînt ireproşabili din toate punctele de vedere şi am crezut orbeşte în chestia asta, astfel încît i-am văzut perfecţi – în ultimă instanţă, sînt şi ei oameni, nu? Le-am atribuit mult prea multe calităţi, ca să nu le găsesc şi cusururi. Iar dacă ei nu sînt perfecţi în realitate, cum sînt în mintea noastră, avem impresia că sînt mult mai răi decît sînt de fapt, pentru că între a fi cel mai sus şi a fi doar un pic mai jos, distanţa este foarte mare, din care pricină ni se pare că ei ar putea fi chiar... foarte jos! Vorbeam cu Ernest Wichner, acum zece ani, cînd ne-am cunoscut, exact despre impresiile pe care ţi le faci venind prima dată într-un oraş, şi am ajuns amîndoi la aceeaşi concluzie: nu poţi cunoaşte bine un oraş decît dacă stai cel mult o săptămînă în el.

De multe ori ne întrebăm dacă decepţia pe care o resimţim faţă de un oraş, o situaţie, o persoană, nu ni se datorează în cele din urmă chiar nouă înşine. Dar revin la întrebarea mea. Privirea Norei Iuga acum, cea venind din interior, cum spuneaţi, asupra Berlinului, este una veselă, melancolică, dezamăgită?

În ceea ce nemţii înţeleg prin *die Stimmung,* adică prin dispoziţia care îmi marchează scrisul, nu cred că rolul principal îl joacă Berlinul. Cred că rolul principal îl joacă psihicul meu la ora actuală – sensibil, raţional, intelectual – cum vrei s-o iei, pentru că şi vîrsta îşi spune cuvîntul. Eu nu mai sînt atît de expansivă şi atît de entuziastă cum eram. Şi atunci, fără îndoială, şi viziunea mea în scris a devenit mai sumbră, mai întunecată, mult mai sceptică decît era acum zece ani. Pe de altă parte, pe-atunci eu veneam în Berlin cu nişte speranţe uluitoare. În momentul în care m-am văzut în prima săptămînă la *Literaturhaus* deja m-am considerat vedetă, simţeam că sînt un om ales, dacă am ajuns la Berlin şi am o bursă în „capitala Europei"! Aveam senzaţia, încă din prima săptămînă, că sînt pe punctul de a cuceri Berlinul, cum altădată tinerii eroi balzacieni cucereau Parisul. Or, acum, după zece ani, deşi am în urmă atîtea călătorii şi lecturi, îmi dau seama, de fapt, cît de puţin cunoscută sînt, cît de neînsemnată sînt, dacă m-aş raporta la cei cu adevărat importanţi. Sînt foarte multe lucruri care converg în imaginea mea despre Berlin. Să-ţi povestesc o mică scenă care mi s-a întîmplat aici la Lidl, în imediata apropiere, unde îmi fac tîrguielile. Era o coadă imensă şi în spatele meu era o doamnă bine, cu soţul ei, iar în faţa mea, o tînără modest îmbrăcată, cu pielea mai smeadă, cred că era o mulatră, foarte tînără, o femeie la vreo 23 de ani cu un copilaş de mînă. Copilul scîncea, era nerăbdător, se plictisise. Femeia nu avea decît o sticlă de suc în mînă. Eu – un vagon de alimente şi eram în spatele ei. Ea se întoarce spre mine, foarte amabilă, şi îmi spune „Vă dau voie să mergeţi înaintea mea". Considerînd acceptarea acestei favori complet inechitabilă, copilul plîngînd, ea avînd o sticlă şi eu nu ştiu cîte în coş, zic: „Vă mulţumesc, dar asta nu se poate, sînteţi înaintea mea, luaţi-vă locul". Doamna din spate, care era berlineză, intervine pe un ton foarte rece şi tăios: „Cum puteţi să fiţi atît de nepoliticoasă, în loc să-i mulţumiţi, să-i daţi satisfacţie, să răspundeţi la faptul că v-a oferit locul, dumneavoastră o refuzaţi? Aceasta este o impoliteţe care la noi, în Berlin, nu se iartă". Soţul doamnei e de altă părere: „Liniştiţi-vă, dumneavoastră aveţi dreptate, nu soţia mea". Plec de acolo totalmente dezorientată, vin acasă aproape plîngînd, zic: „Dumnezeule, cum ne-or fi văzînd pe noi berlinezii? Dar chiar sînt atît de nepoliticoasă să-mi facă observaţie, să mi se facă educaţie, la 80 de ani, e îngrozitor!". Am reflectat multă vreme şi atunci mi-am dat seama cît de fină a fost observaţia ei, cum a văzut ea lucrurile. Această femeie simplă, sărăcuţă, care nu are posibilitatea să dăruiască ceva material, singurul dar pe care ea putea să-l facă unei doamne a fost acela de a-mi oferi locul în faţă, iar eu i-am refuzat acest dar. Ştii cum m-a impresionat, dintr-odată, toată întîmplarea?

Da, este o poveste emoţionantă, ea reflectă şi un anume mod „german" de a fi, care contrastează uneori cu efluviile de simpatie, cu vioiciunea, cu locvacitate, cu care noi sîntem obişnuiţi în lumile balcanice, dar care rareori se concretizează în valori solide. Constatam însă că Berlinul însuşi s-a balcanizat. S-a balcanizat mai repede decît s-au occidentalizat Balcanii. Ce credeţi despre această „armonizare" conformă principiului vaselor comunicante, ce urme lasă ea în urbanistica şi în spiritul Berlinului?

Este foarte interesantă întrebarea pe care mi-o pui, ea cere un răgaz de reflecţie. Eşti obligat – printr-o anume conjunctură istorică sau politică, socială, o conjunctură de moment – să convieţuieşti cu populaţii venite din alte părţi. La ora actuală, cel puţin aici, mă refer la Germania şi la Berlin, mai ales, e ca pe vremea migraţiunii popoarelor. Estul vine, dă buzna încoace. Ceea ce-i cheamă pe „năvălitori" este în primul rînd acest Berlin. Nici nu ştiu cum îi mai încape. Şi, pentru că oricum aici există o tradiţie culturală şi o civilizaţie mult superioară acelor şiruri de migraţii care vin dinspre Est, e interesant că exact cei care sînt superiori, evident, nu prin rasă, prin ceea ce au creat, se lasă mai lesne influenţaţi de cei care sînt, ca grad de civilizaţie, niţel mai jos. Nu vreau să jignesc pe nimeni, dar există o dinamică foarte ciudată: cel mai bine educat, mai cultivat coboară mai repede decît poate urca cel mai puţin bine pregătit. Ceea ce s-a întîmplat şi la români, îmi pare rău că trebuie să o spun, dar o spun pentru că procesul se aseamănă cu ceea ce se întîmplă acum aici. De foarte multe ori mi-am pus întrebarea „Ce s-a întîmplat cu Bucureştiul copilăriei mele?". A dispărut, evident, în primul rînd din cauze istorico-politice, războaie, tot ce s-a perindat, regimuri diferite, dictaturi. S-a petrecut în acelaşi timp o invazie a satului spre oraş, o ruralizare a oraşului, ca să nu mai vorbim de marea creştere numerică a populaţiei rome. Vrînd-nevrînd, trebuie să recunoaştem că cei veniţi ulterior sînt mai puţin şcoliţi şi uneori mai puţin educaţi decît bucureşteanul get-beget, să zicem. Foarte interesant este că exact această pătură a influenţat pătura de mijloc şi chiar pe cea superioară a capitalei noastre şi a oraşelor în general. Dacă ele s-ar fi ruralizat, încă era bine, pentru că ţărănimea are cultura şi tradiţia ei. Dar s-au mahalagizat, oraşele noastre au devenit nişte mahalale sordide.

Este nevoie uneori să pleci departe de locurile tale natale, de casă, de locuinţă, de ambianţa cartierului sau a oraşului, este nevoie de această în-depărtare, pentru a vedea mai bine în tine?

Da, precis. Da. Niciodată nu am pătruns mai adînc în mine decît în această perioadă. Au trecut şapte luni de cînd sînt la Berlin. Aici sînt două aspecte. În primul rînd, vii în contact cu foarte multe ipostaze diferite de ceea ce cunoşti, găseşti acele lucruri care în tine există în stare latentă şi de care nu aveai cunoştinţă. Ele ies la suprafaţă cum în vis ies la suprafaţă anumite informaţii din subconştientul nostru, pe care le uitasem de mult şi despre care credeam că nu mai există. Pe de-o parte, singurătatea este ceea te face să-ţi descoperi o personalitate mult mai complexă şi mai completă. Singurătatea este nepreţuită pentru a putea să te scufunzi pînă la acel prundiş al apei care eşti, şi asta am reuşit să fac aici. Sînt înspăimîntător de singură, în ciuda zecilor de telefoane pe care le primesc sau a scurtelor vizite. Ai avut perfectă dreptate şi am putut să mă conving acum, la Berlin, că oamenii locului te caută mai ales cînd ai nevoie de ei. Sînt nemaipomenit de săritori, aşa reci cum sînt ei în aparenţă. Dar te ajută grozav, la nevoie.

Ne-am întîlnit cu ocazia frumoasei seri de poezie la Galeria DAAD – Deutscher Akademischer Austausch Dienst, în compania lui Mircea Cărtărescu. Eraţi acolo doi reprezentanţi străluciţi ai poeziei care – cum spunea Mircea Cărtărescu – „agonizează splendid de 2000 de ani". Dar, în timpul care vă rămîne de la trimiterea manuscrisului şi pînă la întoarcerea dumneavoastră în ţară sau continuarea altor burse, nu v-aţi gîndit să vă întoarceţi la poezie?

Aici ai pus degetul pe o rană foarte profundă. Dacă Mircea Cărtărescu aseară, la lectura noastră, a declarat că a renunţat la poezie, el fiind cu mult mai tînăr decît mine (ar putea să-mi fie băiat, şi aş fi fost foarte mîndră să fie Mircea Cărtărescu băiatul meu), îţi dai seama că la mine nu eu părăsesc poezia, ci mă tem că poezia mă părăseşte pe mine. Trebuie să-ţi mai spun ceva: niciodată un poet nu îşi poate părăsi poezia fiindcă vrea el. Numai dacă ea se satură de el şi pleacă de la el, numai atunci se produce despărţirea. Aşa că eu nu m-aş mira dacă Mircea ar veni peste vreun an, doi, cu un volum trăsnet de poezie. La Mircea nu s-a terminat poezia, dar la mine, din păcate... îmi dau seama că scriu din ce în ce mai puţin interesant, mai puţin strălucitor, mai puţin nebun, îmi pierd nebunia în poezie. Şi, dacă nebunie nu e, poezie nu e!

a consemnat Rodica BINDER
Berlin, iarna 2009,
Bonn, decembrie 2010

DE LA DL GOE CITIRE: „N-AM SĂ ÎNŢELEG NICIODATĂ DE CE NIŞTE FETE MAI NEVRICOASE DIN FIRE S-AU BĂTUT CU OAMENII DE ZĂPADĂ PE UN AEROPORT DIN BARCELONA"

■ Una dintre fricile mele cele mai vechi, de la dl Goe citire, şi-a găsit în sfîrşit confirmarea: pe uşa toaletei de la KFC Unirii scrie „Vă rugăm nu încuiaţi uşa. Pericol de blocare". Se pare că soluţia mai simplă – aceea de a repara broasca – iese din discuţie. (**I. P.**)

■ Jerry Seinfeld: „N-am să înţeleg niciodată de ce vin oamenii să gătească la televizor. Mirosul nu-l simţi. Gustul nu-l simţi. Iar la sfîrşitul emisiunii, ridică farfuria şi o pun în faţa camerei: «Iată mîncarea. Dvs. nu vă puteţi atinge de ea. Mulţumim pentru atenţie. La revedere»". (**M. C.**)

■ Din folclorul cotidian de sezon, auzit în tren: „Domnişoară eşti drăguţă / Bagă mîna în gentuţă". Tonul, vă asigur, era unul cît se poate de apăsat. Şi diminutivul era acolo doar pentru rimă. Nişte fete mai nevricoase din fire s-au executat imediat. (**A. M. S.**)

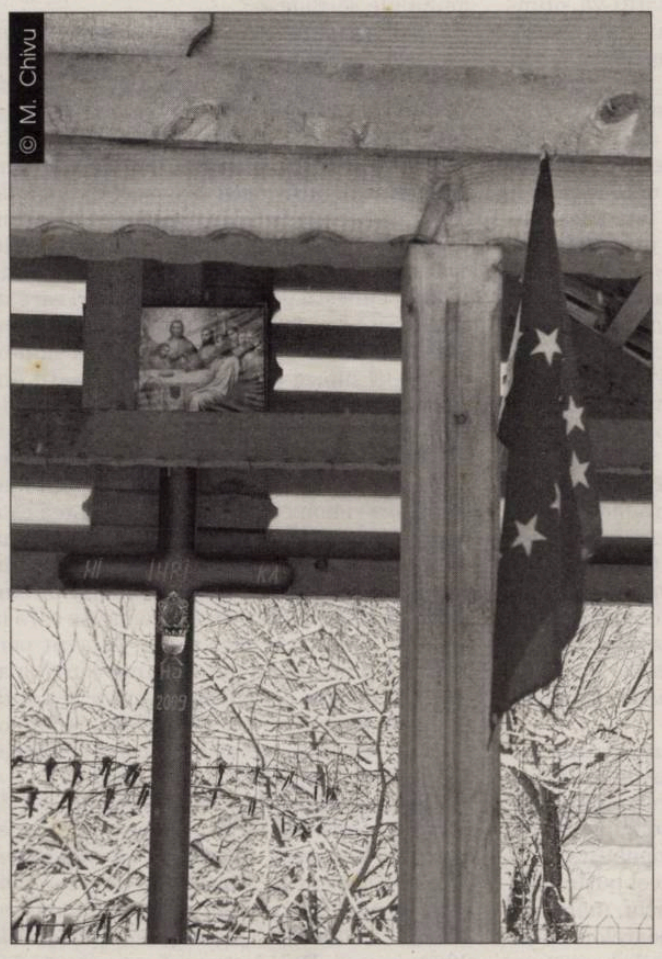

Cu ochii-n 3,14

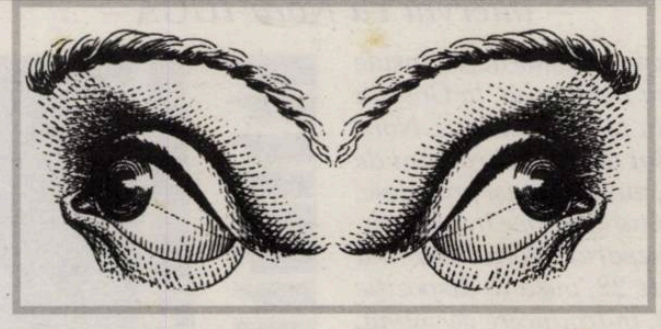

■ Ca în fiecare an, de Crăciun, e-mail-ul se umple de felicitări virtuale, de pps-uri cu urări de bine, realizate de artişti amatori, de ghicitori şi profeţii, de mesaje stereotipe de la reprezentanţii unor firme pe care nu i-am cunoscut niciodată. Am făcut greşeala să deschid un *executabil*, intitulat sugestiv: „Moş Crăciun există!". Vreme de o oră, un mic moş animat s-a plimbat prin computerul meu, a cîntat la pian, s-a bătut cu oamenii de zăpadă şi şi-a deşertat sacul, pînă cînd m-am prins cum să-i dau un *cancel*. Din fericire, Moşul s-a dovedit a fi inofensiv: doar m-a vizitat, dar n-a adus şi nişte viruşi pe post de reni. (**A. P.**)

■ În noaptea de Crăciun, la miezul nopţii, pasagerii unui avion aterizat pe un aeroport din Barcelona au avut surpriza să primească, pe banda de bagaje, cadouri cu numele fiecăruia scris pe cutie. Obosiţi, enervaţi, neîncrezători, au izbucnit pînă la urmă cu toţii în aplauze: de *Nochebuena*, Moşul lăsase sania cu reni şi luase o cursă de linie. (**S. S.**)

DE LA ELTON JOHN CITIRE: „N-AM SĂ ÎNŢELEG NICIODATĂ DE CE UN MONOLOG AMUZANT E FOLOSIT DE MAI TOATĂ LUMEA ÎN TIMP CE SAVUREAZĂ NEÎNŢELEGEREA"

■ O ştire apărută marţi, după Crăciun, spunea aşa: „Cîntăreţul Elton John (63 de ani) şi partenerul său de viaţă, David Furnish (48 de ani), au devenit părinţii unui băieţel, născut de o mamă surogat, în prima zi de Crăciun, într-o clinică din California". Cum ar fi sunat treaba asta acum 25 de ani, cînd la noi totul, în afară de mame, era un surogat? (**A. M.**)

■ Pe YouTube, sub un monolog al lui Amza Pellea (Nea Mărin), un comentariu: „I do not understand what he's saying, but he looks like Jon Anderson from Jethro Tull. Great artists (both)!!!". Jethro Tull from Băileşti! (**M. V.**)

■ Motive de iritare la sfîrşit de an (ordinea este aleatorie): 1) veşnica (dar nu mai puţin enervanta) întrebare „Ce faci de Revelion?", cu răspunsul (la fel de enervant) „Nu ştiu, mă hotărăsc pe 31" sau „Nici nu vreau să mă gîndesc la asta acum"; 2) „colindătorii" din autobuze şi metrouri, care n-au legătură nici cu colinda, nici cu cîntatul; 3) poleiul (poate părea amuzant să-l vedeţi pe cîte unul cu picioarele-n sus, dar nu e); 4) autorităţile „surprinse" de prima zăpadă (şi-a doua, şi-a treia...); 5) vînzătorii mai nepăsători şi/sau mai scîrboşi ca în tot restul anului. (**P. M.**)

■ După publicarea de către Wikileaks a deja celebrelor documente clasificate ale ambasadelor şi ale Departamentului de Stat, CIA a fost însărcinată să investigheze cum au fost înstrăinate respectivele documente şi, mai ales, care e impactul publicării acestor informaţii. S-a constituit imediat o comisie operaţională – un „task force", cum se spune la ei. Comisia se numeşte „Wikileaks Task Force". Sau, pe scurt, WTF. Încă o dată, CIA are umor (involuntar): acronimul WTF e folosit de mai toată lumea pentru a spune „What the fuck!". (**M. M.**)

■ Probabil că nu sînt singurul care, în timp ce savurează o sarma şi dă peste un bob de piper, se întreabă: oare cît de mic o fi un proton? Merg la Internet şi aflu că un proton are mărimea de 0,0000000000000084184 metri, după care mă întorc la masă, scot bobul de piper din farfurie şi termin sarmaua. (**M. C.**)

■ În a doua zi de Crăciun am primit prin poştă o scrisoare de la Administraţia Financiară, cum că n-am depus declaraţiile de avere pe 2009. Neînţelegerea s-a rezolvat cu un singur telefon, inspectorul de serviciu lămurindu-mă că scrisorile au fost ticluite dinainte să depun actele şi că, de fapt, am de luat bani înapoi. De la agonie la extaz e o cale atît de scurtă. (**S. G.**)

DIN PARTEA UNUI PREOT: „N-AM SĂ ÎNŢELEG NICIODATĂ DE CE UN PARFUM DE ZGOMOT DIN ZONA CREPUSCULARĂ E OBEZ"

■ Printre sutele de reportaje şi interviuri de Crăciun, o replică memorabilă, venită din partea unui preot: „Crăciunul este o sărbătoare mai iubită ca Paştele, pentru că simbolizează naşterea". Întreb şi eu (păcatele mele!): Naşterea bate Învierea? (**S. G.**)

■ Cursa către cele mai înalte cote ale firescului continuă neabătut. După ce, nu demult, pomeneam aici o ciocolată cu un preţ „mega-firesc", în competiţie s-a înscris un parfum care îşi laudă preţul astfel: „Preţ Hiper Firesc cu zurgălăi!". (**D. S.**)

■ La fiecare sfîrşit de an mă întreb care e, de fapt, „afacerea" cetăţenilor care ne colindă parcările din spatele blocurilor, hăulind şi pocnind din bice. De fiecare dată apar cîteva capete speriate de zgomot prin balcoane, apoi cu toţii aşteptăm în linişte să plece. Şi dacă cineva ar fi încîntat de acest show şi ar vrea să le dea nişte bani, cum ar proceda? I-ar arunca de la fereastră? Sau ar coborî pînă jos în pijama (reprezentaţia are loc pe la 9 dimineaţa)? Încă ceva: oare sînt aceiaşi care în restul anului strigă „Fiare vechi cumpăăăr!"? (**A. P.**)

■ Mi-a căzut în mînă un roman. E scris de Dominic Diamant, se cheamă *O farsă monumentală din zona crepusculară* şi a apărut la Editura Nelinişti Metafizice din Constanţa. Imediat ce termin cu Pynchon, mă apuc de Diamant. (**M. C.**)

■ La cozonac îmi vine în cap altă întrebare: cît din bugetul de sănătate al Statelor Unite este cheltuit pentru problemele obezităţii? Cică 147 de miliarde de dolari anual, căci unul din trei americani e obez. Nu mai termin felia de cozonac. (**M. C.**)

PUBLICITATE

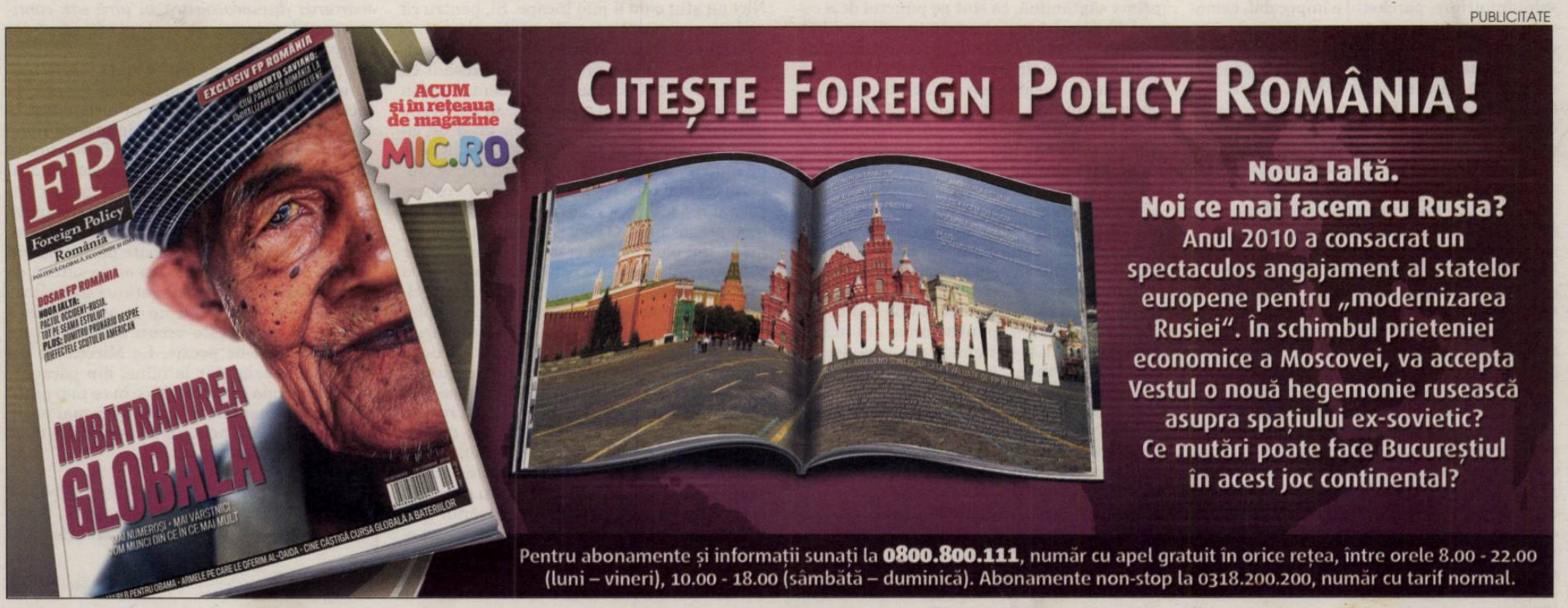

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 361 ■ 13-19 ianuarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story 10

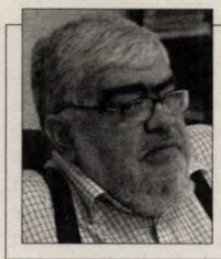

ANDREI PLEŞU

„Întrebări“

pagina 3

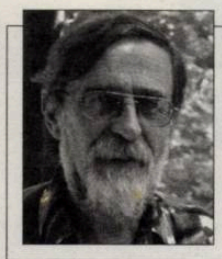

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Fenomenul guriţă-garofiţă“

pagina 9

SLAVENKA DRAKULICI

„Cenzura nu face dreptate“

pagina 20

Ţi-e frică?

„Singura modalitate de scăpa de fricile pe care le ai este să faci un film despre ele.“

ALFRED HITCHCOCK

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

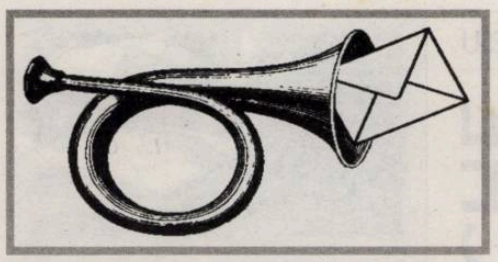

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Iaromira Popovici

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Adio, dragă Schengen!“

„Opuneți-vă începuturilor!“

E o replică dintr-un film american (una dintre puținele mai profunde). Prin ea, vreau să subliniez că întotdeauna UE a încercat să evite „fenomenele“: migrație în masă, proteste în masă, corupție răspîndită, crimă organizată, șomaj și deficite la cote alarmante etc. Adică „invazii“ de diferite forme (glume prea îngroșate), pe care să nu le mai poată stăpîni (gestiona). Mi se pare normală această reticență față de o țară „balcanică“, insuficient mediatizată și cunoscută în Occident (eventual cunoscută dinspre partea negativă). Extinderea cumulativă a Spațiului Schengen e ca și cînd într-o familie mai apare, succesiv, cîte un copil. Problema îngrijirii familiei nu este pur aditivă (ca în matematică), ci trebuie reconfigurată o bună relaționare a celor mai vechi din familie cu membrul mai nou venit. Asta e!

Florin NECHITI

Articolul lui Aron Biro, „Banjo dadaist“

„Welcome“

Titlul subiectului îmi este adresat mie. De ceva vreme mă gîndeam să-mi fac un cont pe dilemaveche.ro, dar acest articol despre Buckethead m-a convins nu doar să-mi fac un cont, dar și să postez un comentariu, ceea ce nu îmi stă în fire. De ce vă scriu? Pentru că sînt mulțumit de voi, de toți. De prima oară cînd am citit *Dilema veche* v-am simțit ca pe niște prieteni, ca pe niște colegi într-o clasă unde predau cei mai buni profesori. Profesori care, desigur, se află în paginile *Dilemei*. Dar și ei îmi sînt prieteni, chiar dacă nu mă cunosc. Și acum regret că nu i-am întins mîna domnului Pleșu cînd a trecut pe lîngă mine la Universitatea de Vest din Timișoara, dar pe atunci eram tînăr (anul II) și încă nu descoperisem fericirea pe care mi-o dă un text bine scris, din care am ce învăța și care mă pune pe gînduri.

Nu vreau să mă îndepărtez prea mult de la subiect, dar sînt fericit că, pe lîngă toate lucrurile bune scrise aici, mai văd că ascultăm și aceeași muzică, deci felicitări Aron Biro pentru articolul „Banjo dadaist“. Pe final vă doresc bună dispoziție, pentru că aceasta cuprinde mai multe.

La mulți ani!

Gootsy

NR. 357

Articolul „Focșani – o privire de insider“

Povestind un oraș

Mi s-a părut întotdeauna mult prea nostalgic și chiar de prost-gust atașamentul manifestat de unii tineri față de orașul lor: „Uite (zice Maria, cu un oftat) o mașină de Sălaj!“, „Doamne, cînd mă apropiu de Zalău îi parcă alt aer“. Asta spun mereu conjudețenii mei (nu stăm în același oraș, adică Zalău, că eu sînt de la țară). De ce și de unde vine acest atașament față de orașul în care s-au născut, cînd eu vreau să îmi vînd casa și să mă duc la Cluj. Păi, la Cluj e viață adevărată, nu? Asta își spun mulți tineri plecați din provincii mici și mari spre o urbe mai mare sau mai mică: că orașul cel mare, care îi ține în chirie și în cămin, care le oferă reduceri și shaorma la tot pasul, e mai tare, mai frumos, mai plin de oportunități. Totuși, le rămîne nostalgia orașului din care au plecat, pe care îl îndrăgesc și în care aerul e altfel (mai curat, ce-i drept, de multe ori). Încercînd să asimilez și eu această idee (vă spuneam că sînt de la țară, a doua generație în pantofi ar fi termenul mai acid), am căutat pe Google „Povestind Zalăul“, după ce citisem frînturi din „Povestind Bucureștiul și Focșaniul“, gîndindu-mă că poate apare vreo povestioară frumoasă, o poză cu zidurile povestitoare din Zalău sau ceva similar. Nu. Primul link îți dă adresa unui chiropractor care a făcut-o bine pe mama și i-a spus fratelui meu că doarme picior peste picior pentru că are un picior mai scurt decît celălalt. Apoi mintea îmi caută frenetică oameni care ar scrie despre sau ar fotografia ceva semnificativ pentru Zalău, dar trăiesc în capitala Transilvaniei de prea mult timp ca să mai știu de vreunul din Zalău, de 18 ani, care să îmi arate sau să îmi spună de ce îi place lui Zalăul sau să-mi evoce o amintire frumoasă despre acest oraș. Poate se găsește vreunul să-mi scrie ceva frumos, am nevoie de puțin ajutor să încep să povestesc Zalăul. În fine, caut mai departe pe Google, poate mă ajută motorul să caut oameni din aceștia... Nu. Apar site-uri de știri, link-uri către pozele unor fete din Zalău, trimiteri către profesoara din Zalău (cine nu o știe nu are cultură generală) etc. Îmi rămîne să caut, parcă am o mică datorie față de urbea cea mică, să o povestesc. Acolo am o casă, acolo am văzut primele artificii, acolo mi-am cunoscut o parte dintre prieteni, încă trăiesc acolo, deoarece sînt din provincie și Clujul e frumos, dar e scump (deși e vestit pentru second-urile sale, apropo de viața low-cost), aici pot să merg la operă, dar buletinul tot la Zalău mi-l refac, aici transportul în comun e mai ieftin și mai bun, dar în autobuzele din Zalău mă stresam pentru teza de la română. Și ar mai fi... Ce mai tura-vura, să îl căutați pe Google și sper, Doamne, să-l găsim cu toții, în curînd. Frumos sau măcar povestit.

Cristina CRIȘAN
crisancristina@gmail.com

ACTUALITĂȚI

Românii nu știu

Mă miră cum un mărunțiș poate să devină o adevărată bombă. Am în vedere acele locuțiuni capabile să încătușeze mințile unui întreg popor și să apară pe buzele tuturor, mai folosite decît o formulă de salut. Sigur că mass-media este capabilă să le creeze cu relativă ușurință. Aceasta produce șabloane verbale sau identifică unele pe care le preia și le exploatează pentru a fi asociate cu emițătorul media în cauză. Concret, vreau să ajung la un fenomen al ultimelor luni: fenomenul „nu știu“. E drept, nu se prea cade o astfel de discuție într-o revistă care încearcă să lumineze de sus mintea și să te țină la distanță de întunericul de jos, venit dinspre presa scrisă precar și dinspre televiziunile comerciale, dar nu cred că pot fi ignorate niște vorbe care îți produc o crampă mentală prin frecvența cu care le auzi în aproape orice loc și situație. Nimeni nu cred că știe cu exactitate care e resortul care face ca anumite filmulețe de pe Internet să devină foarte populare, și altele nu. Poate o asemănare între situația descrisă de imagini și un amănunt din viețile auditoriului, toți fiind circumscriși unei aceleiași culturi și unui aceluiași gen de educație.

Traseul pe care l-am identificat în nașterea acestor fenomene de masă cred că e următorul: 1) Cineva postează pe YouTube un scurt film privat sau descoperit pe la vreo televiziune sau vreun radio, și care l-a distrat copios; 2) Realizatorii de emisiuni radiofonice matinale, care au sarcina de a trezi un popor adormit, caută pe Internet, din lipsă de idei, astfel de filmulețe în care unul sau mai multe personaje spun ceva haios. Apoi, pe seama lor, produc comentarii, în general disgrațioase, reușind să umple timpul de emisie. Aceste clipuri aveau pe YouTube un trafic considerabil, ceea ce face ca oamenii de la radio să se oprească asupra lor. Cert e că aceste secvențe se popularizează din om în om, la serviciu, la școală, în familie sau la întîlnirile cu prietenii, ori dînd link-uri pe Messenger la cunoscuți; 3) Astfel, filmul „cîștigător“ urmează „să dea o pîine“ și televiziunilor. Aici lucrurile devin cu adevărat grozave, transgresînd mediul urban, pentru a ajunge prin satelit în cele mai îndepărtate cătune; 4) Acum acoperirea maselor este totală.

Televiziunile, uzînd de ani buni subiectul politic în emisiunile de divertisment, reușesc acum să identifice subiecți din popor, pentru a-i transforma în personaje de sketch-uri. Omului cu „nu știu, nu știu eu de-astea“, ajuns vedetă, i s-a luat un interviu (nedeontologic – pentru că rîdeau de el). Răspunsurile și preocupările tînărului intervievat semănau nespus cu cele pe care le-ar avea orice telespectator fidel de divertisment ieftin. Ca personaj de scenete, e prezentat într-un mod suburban: este arătat ca handicapat, atît mental cît și fizic – ceea ce ar trebui să te facă să rîzi. Și chiar dacă ar avea vreun handicap, e cu atît mai puțin moral să se facă amuzament pe seama lui. Poate că acest om este doar mai naiv decît o societate înrăită și vicleană, capabilă să-și găsească cu orice preț victime prin care să-și reconsolideze temporar o stimă de sine șubredă. Televiziunile folosesc acești oameni din dorința de a face bani chiar și în moduri imorale, pe cînd ceilalți o fac din mimetism (un prieten îmi povestea că a auzit pe stradă un telefon care avea ca sunet de apel acest „nu știu eu de-astea“).

Cireașa vine de la TVR, care nu-și justifică atît ahtierea după bani. TVR 2 pune laolaltă vreo patru-cinci astfel de „mari români“ de pe YouTube cu „cariere“ prin zona Radio-TV, printre care și personajul „nu știu“, pentru a face promo emisiunii *Tonomatul DP2*. Cîțiva angajați TVR joacă această scenetă vreme de un minut, în care se suprapun gesturi și vociferații din care nu ai înțelege nimic dacă ai fi lipsit în ultima vreme din țară.

Florin TRUȘCĂ
trusca@gmail.com

Mulțumim tuturor celor care au trimis la redacția *Dilemei vechi* felicitări, urări și colinde de Crăciun și Anul Nou și le urăm, la rîndu-ne, toate cele bune, un an fericit și cu dileme interesante, dar nu grave.

În mod special, le sîntem recunoscători celor cîțiva care n-au abandonat scrisul pe hîrtie, de mînă sau la mașină, și nici plicul și cutia poștală: Vasile Alexandru din satul Popești, județul Vîlcea, Dragoș Chiva din București, Maria Niculescu din Onești și Marian Tetiva din Bîrlad.

Sîntem vechi, domnule! ***(redacția)***

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacție) ● Mircea VASILESCU (redactor-șef)
Luiza VASILIU (editor conținut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anișoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUȚI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ȘTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

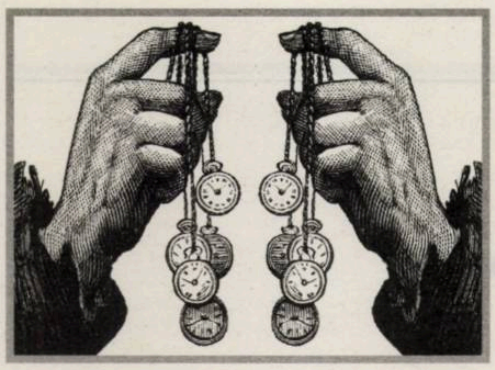

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Întrebări

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Se pare că inițiativa redacției noastre de a invita cititori tineri să intre în dialog cu subsemnatul e bine primită și productivă. Domnișoara Ioana Neagu din Tîrgu Frumos ne mulțumește, în mod expres, pentru idee. Îi mulțumesc, la rîndul meu, și promit să mă ocup, într-un număr viitor, și de întrebările sale. Deocamdată, însă, aș vrea să mă opresc puțin la ceea ce, cu un termen pretențios, s-ar numi „metodologia“ întrebării în genere. Nu pentru a inhiba spontaneitatea celor care îmi scriu, nu pentru a-i dădăci bătrînește, ci pentru a le propune o temă de reflecție nu lipsită de interes: ce înseamnă să întrebi? Cred, cu alte cuvinte, că merită să ne întrebăm ce este o întrebare. Care e rostul ei? Care îi sînt strategiile? Există reguli, tehnici de a întreba? Evident, n-o să fac, în cele ce urmează, teoria chibritului. Pornesc de la materia pe care mi-o oferă întrebările primite pînă acum.

Mai întîi, trebuie să ne întrebăm asupra motivației reale a întrebării noastre. Poți întreba din curiozitate, din dorința de a fi interesant, de a epata, sau de a fi confirmat în ideile tale de un altul, dintr-o simplă nevoie de comunicare sau, pur și simplu, ca să te afli în treabă.

Toți am fost mînați, într-o împrejurare sau alta, de asemenea motivații. Normal este însă ca întrebarea să fie una *autentică*: să exprime un act de *reflecție* proprie, o *neliniște* sinceră, o nevoie de edificare. Dacă nu e decît o cochetărie „metafizică“, o piruetă „hazoasă“, un mod de a te pune în evidență etalîndu-ți agilitatea, întrebarea se descalifică prin ea însăși. Nu vrei un răspuns. Vrei aplauze sau măcar un salut binevoitor.

O altă problemă ar fi ținta și amploarea întrebării. Există întrebări la care nu se poate răspunde decît printr-un tratat. Sau printr-un serial prelung, care să implice extinse cercetări de sociologie, documentație statistică, analize istorice și politice amănunțite. De la „ce e de făcut ca să salvăm țara?“, pînă la „cum se explică scăderea nivelului de cultură al maselor?“ sau „ce este fericirea și cum poate fi ea dobîndită?“, avem de a face cu un spectru de interogativitate la care nu poți reacționa prompt și concis, prin două-trei aforisme. A pune asemenea întrebări nu e a-l provoca pe cel întrebat, ci a-l amuți: a-i atribui o postură suverană, de demiurg atotștiutor. Întrebările sînt, practic, *închise* din cauza *deschiderii* lor abuzive. Pot înțelege substratul de candoare, de patos juvenil al unora dintre aceste întrebări, dar, uneori, e vorba și de o proastă reglare a tirului sau de preluarea facilă a unor teme gazetărești de duzină.

Am primit și cîteva seturi de „întrebări“ venite de la copii de vîrstă preșcolară, prin intermediul părinților. Înțeleg foarte bine mîndria mamelor și taților față de geniul și farmecul progeniturilor lor. Am resimțit eu însumi o astfel de mîndrie față de copii sau nepoți. E limpede că inteligența aurorală a celor mici are momente de abisalitate și de umor, de care adulții nu mai sînt capabili. N-ai ce să le răspunzi. Te mulțumești să-i citezi, la rubrica „Copiii spun lucruri trăznite“. Vladimir Striblea, de patru ani și jumătate, întreabă, de pildă: „Dacă mami și tati se enervează, pot să le tai pensia?“. Sau: „Dacă mă supăr și nu mai vorbesc cu nimeni, pot vorbi numai cu mine?“. Spectaculos e Matei Dancu, în vîrstă de șase ani. El vrea să știe ce s-ar întîmpla dacă ușorul ar fi greu și greul ușor, respectiv dacă cele două s-ar amesteca și ar produce combinații de greu-ușor și ușor-greu. Mai că-mi vine să tatonez o formă de răspuns: că „ușorul“ și „greul“ sînt noțiuni relative, astfel încît ceva ușor poate fi greu în comparație cu ceva și mai ușor, că, în cazul lichidelor, cele două nu se pot amesteca, întrucît ușorul stă mereu deasupra și greul la fund sau, în sfîrșit, că un exemplu universal de amestec al ușorului cu greul e însăși viața omului, cînd „greușoară“, cînd „ușorgrea“, mereu la limita între volatilitate și cădere. Dar orice aș spune eu, întrebarea lui Matei Dancu mă surclasează: eu sînt „logic“, previzibil, plat, el rămîne la mirarea fecundă din care s-a născut filozofia. Uneori, a rămîne în orizontul întrebării e mai înțelept decît a te precipita în soluția aparentă a unui răspuns.

Uneori, e vorba și de o proastă reglare a tirului sau de preluarea facilă a unor teme gazetărești de duzină.

Nu voi încuraja, totuși, zelul tandru al părinților îndrăgostiți de urmașii lor. Nu acesta e scopul rubricii noastre. Vom reacționa, mai curînd, la întrebările adolescenților, nu întotdeauna la fel de picante, dar, adesea, de o stimulatoare gravitate.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Avem legea educației

Cu chiu, cu vai, legea educației a fost promulgată. Președintele țării s-a simțit dator cu o conferință de presă specială, la o asemenea ocazie. Într-un fel, apariția acestei legi i se datorează în mare măsură. Să ne amintim că, inițial, a existat o Comisie prezidențială care a realizat un raport asupra stadiului educației în România. Radiografia de acolo era, în ansamblu, corectă și precisă. Dar în loc să declanșeze o dezbatere publică serioasă și argumentată, a stîrnit mai degrabă reacții partizane și „critici“ emoționale: pentru că provenea „de la Băsescu“, raportul a polarizat opiniile în funcție de atitudinile față de persoana președintelui. Momentul, așadar, a fost ratat: am avut parte mai mult de ciorovăieli politice dîmbovițene decît de discuții serioase despre o problemă de interes major.

Tot președintele a inițiat Pactul național pentru educație. Liderii politici n-au avut încotro și l-au acceptat: dădea prost la electorat să se pună contra la o așa propunere. Dar ce s-a întîmplat după aceea numai „pact“ n-a fost. Dezbaterea legii în comisiile parlamentare s-a lungit peste măsură și s-a desfășurat, în bună parte, după logica stupidă a „contrelor“ pe care o practică partidele noastre: dacă adversarul politic propune ceva, noi și-ai noștri propunem exact opusul. De-un capriț, de-un pamplezir. Plus obiceiul de a încărca legea cu sute de amendamente, doar pentru a face adoptarea mai dificilă. În aceste condiții, Guvernul a încercat să grăbească lucrurile prin asumarea răspunderii. N-a mers. Opoziția a sesizat Curtea Constituțională, care s-a pronunțat într-un fel. Guvernul a mai încercat o dată. Opoziția a sesizat iarăși Curtea, care s-a pronunțat în alt fel. Și uite-așa, după lupte seculare care au durat cîțiva ani (dacă pornim numărătoarea de la înființarea Comisiei prezidențiale), legea educației a fost adoptată și promulgată. În urma ei a rămas consecvența de fier-beton a dlui Mircea Geoană, care a declarat că va contesta legea la Curtea Constituțională și după promulgare. Cînd e omu' consecvent și, bunăoară, la o adică, a intrat la o idee, n-ai ce-i face: trebuie pentru ca să-l lași, mă-nțelegi, să-și ducă pînă la capăt fandacsia, în numele Constituțiunii...

Tot acest „serial de acțiune“ arată, încă o dată, iraționalitatea și haosul din politica românească. Pe bază de „pact național“, o lege considerată „de interes național“ a avut parte de un traseu sucit și întortocheat, presărat cu multă demagogie politică. La care se adaugă încăpățînarea sindicală: liderii sindicatelor din învățămînt au drept „maximă“ capacitate de negociere amenințarea cu înghețarea anului școlar. Iar despre proiectul legii educației anunțau, din cînd în cînd, la televizor, într-o retorică umflată, că o să ne arunce în dezastru. Și cam atît.

Acum urmează aplicarea. Va fi complicată și va dura mult, iar efectele vor începe să se vadă peste cîțiva ani. Pînă la un punct, e normal să fie așa: sistemele de învățămînt sînt, peste tot în lume, greu de reformat, iar procesul durează. Mă tem însă că la noi lucrurile se vor complica și din cauza faptului că autorii legii s-au străduit să legifereze tot felul de detalii. În plus, rezistența profesorilor va fi mare și înverșunată pentru că le va schimba obișnuințele. Nu în ultimul rînd, unele schimbări prevăzute de lege vor da peste cap școlile, normele, mișcările de personal. Și nu e clar cu ce eficiență. De exemplu, trecerea clasei a IX-a de la liceu la gimnaziu va însemna, probabil, scăderea numărului de cadre didactice în licee. Și va crea probleme de spațiu: multe școli sînt deja supraaglomerate avînd doar opt clase; cînd se vor trezi cu cîteva clase în plus, vor da din colț în colț. Iar de investiții pentru construcția de școli noi n-am auzit. Și, pînă la urmă, nu e deloc clar dacă această mutare de colo-colo a clasei a IX-a va avea cu adevărat efecte în *calitatea* educației. Oare elevii vor învăța mai bine și mai cu folos dacă vor avea gimnaziul cu un an mai lung și liceul cu un an mai scurt? Așa cum arată acum, această mutare pare mai degrabă o schimbare de dragul schimbării. Așa cum a fost, pe vremea altui guvern, tot de dragul „reformelor“ de fațadă, trecerea de la trimestre la semestre. Vom trăi și vom vedea.

O problemă despre care s-a vorbit inutil de mult – dar parcă mai puțin ca altădată – a fost acordarea dreptului de a studia istoria și geografia în limbile minorităților naționale. E o chestiune care în anii '90 a încins enorm spiritele. Au fost și acum oarecari indignări patriotice, dar nu atît de intense. Semn că încă o falsă problemă și-a trăit traiul: s-a trecut de la nivelul simbolic și emoțional („cum să studiezi istoria *națională* în altă limbă decît cea *națională?*“) la un nivel rațional și practic. Important e ca elevii să învețe cît mai bine și să aibă acces la informații și cunoștințe. Dacă o pot face mai ușor în limba lor maternă e cu atît mai bine pentru toată lumea.

Bună-rea, asta ne e legea educației. În mod normal, după aplicarea ei, sistemul ar trebui lăsat în pace măcar vreo două decenii, să se așeze. Mă tem însă că nu va fi așa. Nu doar pentru că are imperfecțiuni (care vor putea fi corectate pe parcurs). Dar și pentru că partidele noastre au reușit s-o politizeze prostește. Dl Andrei Marga a spus, cu o exagerare retorică demnă de o cauză mai bună, că legea ar semăna cu „un program nazist“. Dacă va ajunge din nou ministrul Educației, va trebui să treacă la „denazificare“, nu? Asta dacă nu cumva dl Mircea Geoană va reuși să obțină între timp o altă decizie a Curții Constituționale. Parol!

tolo sport

Lumea

În vacanța fotbalistică se impune din ce în ce mai mult jocul transferurilor de jucători. Are șanse acest joc să devină sport olimpic?

Presa sportivă din toată lumea trăiește din transferurile jucătorilor. „Trăiește“ e o vocabulă sofisticată avînd în vedere starea ziarelor, dar să-i zicem așa, de dragul convenției. Cluburile însele au ajuns la rafinamente de marketing demne de marile companii. Întîi aruncă un *teaser*, un zvon, apoi încep să-l precizeze, iar transferul propriu-zis ajunge prilej infinit de publicitate, de BTL, de PR și de alte acronime ale comunicării moderne. Transferurile mai au un specific interesant. Pe suporteri nu-i interesează cine pleacă, ci cine vine. Presa le dă ce vor: pagini întregi cu cei veniți, știri frugale despre cei plecați. Asistăm la un pozitivism amețitor, cu sute de jucători transferați, ale căror biografii sportive sînt rescrise optimist de două ori pe an. Urmărind transferurile de fotbaliști nu poți să nu zîmbești: exact la fel a procedat presa economică după izbucnirea crizei mondiale! Foarte puține știri despre cei implicați în prăbușire, în schimb zeci de articole romanțate despre cei aduși să salveze companiile, băncile, trezoreriile. Pe scurt, lumea.

Cătălin TOLONTAN

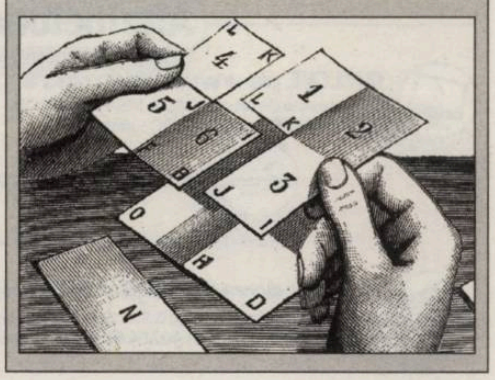

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Casa de la ţară

– instrucţiuni de utilizare –

Fac parte dintr-o minoritate a orăşenilor români care nu au şi nu au avut vreodată bunici la ţară. De aceea, am trăit experienţele esenţiale ale copilăriei de dinainte de Internet, precum ar fi tacticile de căţărare în corcoduş, furtul de cireşe din pomii vecinilor şi fotbalul pe maidan undeva, între Bătător şi Strada-cu-case, adică un teritoriu aflat printre blocuri, în Colentina.

Pentru mine, apa trebuie să vină de la robinet, laptele de la magazin, iar cîinele este o chestie în general vagaboandă, plină de purici sau pe care o vecină de la etajul 6 o hrăneşte cu încăpăţînare, prin faţa blocului. Găina trebuie să vină de la Crevedia, porcul este o materie primă pentru care merita să stai la coadă (înainte de '89), iar oaia pute, dar trebuie mîncată o dată pe an, de Paşte.

Dădu creditul ipotecar peste mine şi aşa se face că, asemenea multor colegi de clasă mijlocie, m-am pomenit proprietar peste un teren şi o casă într-o zonă splendidă, pitorească, plină de păduri, pajişti, livezi şi turme de vaci, oi, capre. În plus, acolo există locuitori aparţinînd minorităţii de 10% compuse din românii care nu au acces la Internet de mare viteză. Orange şi Vodafone se prind pe alocuri, în funcţie de direcţia vîntului şi de anotimp (iarna, cînd copacii nu sînt înfrunziţi, poţi vorbi ceva mai bine la mobil).

În prima fază, am fost bucureşteanul clasic. Grătarul era scula de bază, veacul ni-l făceam numai în curte, casa era doar refugiu de noapte. Foarte repede, condiţia asta m-a plictisit. De vreo trei ani, pe la jumătatea lui

© L. Muntean

iulie, nu mai pot vedea mici în faţa ochilor. Rude şi prieteni care descind în weekend îşi închipuie că micii, costiţele şi cotletele puse pe grătar trebuie să fie ceva senzaţional (doar aşa se vede la televizor, nu?). Aşa am ajuns un soi de mizantrop de Pucioasa. Le încing grătarul (am experienţă mai mare decît ei) şi îi las în plata Domnului. Eu mă refugiez lîngă o ciorbă de perişoare şi ceva ardei umpluţi. De curînd, mi-am făcut nişte pirostrii, mi-am cumpărat un ceaun, astfel încît de la anul voi trece la chestii serioase: gulaşuri şi tocăniţe.

Apoi, am intrat în faza a doua. Mi-am făcut sobă între bucătărie şi baie, astfel încît am petrecut minivacanţa dintre Crăciun şi Anul Nou acolo, la ţară. Am trăit în stil pur rural, cu făcut focul în fiecare dimineaţă, cu tăiat de porc în curte şi cu drumuri cu căruţa sau sania prin toate cotloanele comunei. Am trăit periculos. Cele mai nasoale chestii îmi par a fi drujbele şi circularele. Astea ar trebui să taie lemnele din pădure la dimensiuni potrivite sobei. Din păcate, mai taie şi degete. Pe mine, zgomotul drujbei mă înfioară. Apoi, pe locul al doilea eu aş pune căruţa. Dacă pe drum e gheaţă de două degete grosime, calul este obosit, iar în dreapta ai o rîpă de cîteva zeci de metri adîncime, nu te simţi chiar în apele tale. Evident, localnicii rîdeau cînd îmi vedeau chipul schimonosit de justificată preocupare. Ei se simţeau în siguranţă. Treaba lor. Eu mă gîndeam că viaţa mea ar fi mai sigură prin Rahova, la miezul nopţii, încercînd să vînd etnobotanice la preţ redus. A treia sculă ameninţătoare este chiar toporul. Ştiu, nu pare să fie mare lucru tăiatul unor amărîte de lemne. Dar aş vrea să vă văd cu noaptea-n cap, pe la şapte jumătate dimineaţa, dîrdîind de frig, ameţiţi de somn, încercînd să spargeţi nişte „subţirele" pentru a porni focul în casa pe jumătate îngheţată. În plus, soba în sine pare a fi o unealtă a Diavolului. Se aprinde greu, focul trebuie întreţinut continuu, iar băgatul lemnelor este, mai mereu, pricină de pîrlit mîinile în grătarul cenuşarului sau chiar în uşa sobei. Mai adăugaţi un fapt: oricare dintre uneltele periculoase enumerate mai sus îşi creşte gradul de risc direct proporţional cu cantitatea de ţuică băută anterior.

De fapt, mă simt bine cînd mă duc la ţară. E frumos, e aer curat, e linişte. Numai că îmi place şi mai tare cînd mă întorc în Bucureşti. Centrala termică merge în legea ei, curentul electric nu filfiie a sucombare de trei ori pe zi şi, cel mai important, îmi pot permite să las apa să curgă cît timp mă spăl pe dinţi, fără teamă că golesc puţul.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Colecţiile de DVD-uri pot fi contractate doar în contul Adevărul Holding.

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche ☐ 3 luni (55 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia „Marilyn Monroe" ☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ....., din data .....

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

Abonează-te rapid prin SMS!

SMS TRIMITE UN SMS DIN ORICE REŢEA LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

- Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111**.

3 luni abonament

Alte metode de abonare

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul

Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE

Javier SOLANA

dezbateri politice

O ocazie pentru Uniunea Europeană

În condiţiile unor bugete foarte strînse în Europa actuală, îngrijorările legate de apărare au crescut. Paradoxal însă, paşii întreprinşi în 2010 oferă speranţe pentru viitor. Acordul în domeniul apărării semnat în noiembrie de către Franţa şi Marea Britanie e compus din două tratate care acoperă dezvoltarea comună a forţelor lor armate, în ce priveşte descurajarea nucleară şi îmbunătăţirea echipamentelor şi comunicaţiilor. Iniţiativa are un sprijin politic ferm din partea liderilor celor două ţări şi exprimă o hotărîre clară de unire în faţa ameninţărilor comune. Aplicate corect, aceste tratate pot constitui un precedent încurajator pentru întreaga Uniune Europeană. Prin depăşirea limitelor strict naţionale, ele trasează calea viitoare pentru apărarea europeană şi vor ajuta la stabilirea unui cadru al relaţiilor cu Statele Unite şi NATO.

Pentru a judeca mai bine valoarea tratatelor, trebuie să ne amintim conjunctura în care au fost concepute. În 1998, Declaraţia de la Saint-Malo a preşedintelui Jacques Chirac şi a premierului Tony Blair indica hotărîrea amîndor ţări de a întări securitatea şi capacităţile de apărare ale Uniunii Europene. Iniţial reticentă în a accepta o Europă cu o capacitate de apărare autonomă, Marea Britanie a învăţat, de la intervenţia din Kosovo, că UE trebuie să fie în măsură să răspundă rapid şi eficient unor crize.

Declaraţia de la Saint-Malo semnala că marile puteri militare din Uniunea Europeană erau pregătite să-şi dezvolte propria politică de apărare, chiar dacă nu una total autonomă faţă de NATO. Prin acordul Berlin Plus, care facilita folosirea resurselor NATO pentru misiuni întreprinse de European Defense and Security Policy (ESDP), NATO recunoştea maturizarea ESDP din ultima decadă. Într-adevăr, UE a întreprins 24 de misiuni în Europa, Africa şi Asia, diferite ca natură, domeniu de aplicare şi scop, combinînd mijloacele militare şi civile.

Astăzi, Uniunii i se cere să conducă misiuni complexe, în circumstanţe ostile. În acest scop, Europa trebuie să se bazeze pe lecţiile succeselor sale din trecut. Noi, europenii, trebuie să răspundem favorabil, repede şi eficient. Misiunile de apărare trebuie să fie mai flexibile, prompte, multinaţionale şi multi-instrumentale. Ele trebuie să se concentreze asupra stabilităţii şi securităţii, indiferent de situaţie şi de natura conflictului.

Totuşi, este clar că apărarea europeană se luptă acum din răsputeri cu finanţarea publică. Mai mult decît atît, cele mai recente sondaje Eurobarometru arată că apărarea este ultimul lucru de care europenii sînt îngrijoraţi. Tocmai din această cauză, acordul franco-britanic devine de o importanţă vitală. Tratatele marchează o încercare de a echilibra acţiunile şi ambiţiile, în conjunctura crizei economice, a consolidării fiscale, a unor transformări în apărare, pe scară largă, a creşterii interdependenţelor şi a ameninţărilor globale – de la terorism şi proliferare nucleară pînă la schimbările climatice, deficitul de resurse şi noile epidemii –, care sînt imposibil de abordat unilateral. Acestea stabilesc, de asemenea, şi un precedent pentru Marea Britanie, pregătind calea pentru viitorii premieri care vor înainta în această direcţie.

Întărind capacităţile militare ale ambelor ţări, se întăresc indirect şi cele ale Uniunii Europene. Căutarea de sinergii şi eficienţă care rezultă din acord ar putea deveni o forţă motrice şi pentru Agenţia Europeană de Apărare (EDA). Marea Britanie poate considera acum EDA o cheltuială în plus, dar, cînd va fi mai bine definită, ea ar putea reprezenta o sursă de economie pentru fiecare ţară europeană.

Mai mult, acordul prevede cooperări în domeniul cyber-securităţii, al contraterorismului, sateliţilor de comunicaţii şi al securităţii maritime, care sînt, de altfel, şi elemente-cheie ale Tratatului de la Lisabona. Tot aşa, instituirea, în aceste tratate, a unor forţe expediţionare comune ar putea conduce la constituirea unei structuri mai largi, aşa cum deja se prefigurează prin „cooperarea bilaterală cu NATO, Uniunea Europeană, ONU sau alte operaţiuni".

Solidaritatea şi acordul asupra obiectivelor politice sînt preocupările cele mai presante ale epocii actuale. Noul pact dintre Franţa şi Marea Britanie poate fi un pas istoric, mai degrabă către raţionalizarea cheltuielilor de apărare, decît spre o demilitarizare a Europei. Totul depinde de calea aleasă.

În timp de criză financiară, e puţin probabil ca statele UE să-şi mărească bugetele pentru apărare. Dar dacă Franţa şi Marea Britanie înţeleg cît de mult e legată protecţia lor de cea europeană, dacă ele cooperează reciproc şi îşi extind această cooperare şi spre alte ţări europene – potrivit formulei prevăzute în pact –, vom putea eventual vedea o Uniune Europeană avînd capacitatea de a-şi asuma rolul de apărare aşteptat de la ea de către întreaga comunitate internaţională. Prin forţarea unei mai mari eficienţe şi colaborări, necazul pricinuit de criză poate aduce chiar beneficii.

Această variantă ar putea conduce şi la diminuarea îngrijorării americane privind cheltuielile de apărare prea scăzute din Europa. Pactul franco-britanic nu schimbă angajamentele faţă de NATO – un element-cheie al intereselor SUA – pentru că orice reducere a numărului de trupe desfăşurate în diverse teatre de operaţiuni ar presupune inevitabil o mai mare povară pe umerii SUA. Acordul franco-britanic implică totuşi un progres către acţiuni militare europene comune, atît în Europa cît şi în alte regiuni ale lumii, ceea ce va fi încurajator şi pentru Statele Unite. Fapt e că iniţiativa vine din partea celor două mari puteri militare ale Europei (care cheltuiesc în total pentru apărare jumătate din cît cheltuieşte întreg continentul), fiecare avînd şi locuri permanente în Consiliul de Securitate ONU.

Toate acestea evidenţiază o continuă transformare din comunitatea transatlantică, a unor organizaţii destinate să apere un teritoriu împotriva unui agresor cunoscut, într-unele mai flexibile şi mai dinamice. Stabilirea unei gestiuni comune şi a unei revizuiri a capacităţilor convenţionale de apărare va fi o provocare pe două direcţii funcţionale, datorită schemelor tradiţionale ale organizaţiilor din apărare şi a celor politice, în măsura în care vor necesita cedări de suveranitate din partea statelor naţionale.

O altă provocare la fel de importantă e cooperarea dintre NATO şi Rusia, în condiţiile în care la summitul NATO de la Lisabona din noiembrie s-a căzut de acord asupra unei colaborări legate de scutul antirachetă. Această relaţie trebuie să se bazeze pe cooperare şi beneficii pentru ambele părţi, respectîndu-se anumite principii comune de guvernare şi neamestec. Dar coordonarea şi împărţirea capacităţilor îi pot ajuta pe ambii parteneri să facă faţă noilor tipuri de conflicte. Aici UE îşi poate exercita capacităţile de a conduce pentru că e vorba de un proces aflat abia la început.

Aşa cum spunea premierul David Cameron la încheierea acordului cu Franţa: „Acesta nu e un scop în sine deja atins, ci începutul a ceva nou" – cuvinte care parafrazează o afirmaţie a lui Jean Monnet la fondarea Uniunii Europene.

Acordul franco-britanic din 2010 a fost un semn plin de speranţă pentru 2011 şi pe mai departe: un pas pe drumul anevoios, dar necesar, spre o mai mare securitate a Europei.

Javier Solana, *fost Înalt Reprezentant al UE pentru Politică Externă şi Politici de Securitate şi fost secretar general NATO, e în prezent preşedinte al Centrului pentru Economie Globală şi Geopolitică.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Havel, regăsit

La sfîrşit de an, am petrecut o zi întreagă răsfoind file vechi. Am citit rînduri pe care le-am scris de-a lungul timpului – unele publicate, altele nu – şi, nu de puţine ori, m-am mirat. Dar nu despre mirările mele în faţa propriilor producţii vreau să scriu acum, ci despre una dintre cele mai plăcute regăsiri. Un articol apărut în vechea *Dilema,* la începutul anului 2003, intitulat „Fratele nostru, Václav Havel". Articolul începea aşa, marcînd prilejul cu care l-am scris: „Începînd cu ziua de 3 februarie, Václav Havel încetează să mai fie preşedintele Republicii Cehe. Se va retrage din politică, va scrie şi va medita la ceea ce s-a întîmplat cu el şi cu ţara lui în ultimii ani. A petrecut în fruntea statului 13 ani (3 ani ca preşedinte al Cehoslovaciei şi 10 ani ca preşedinte al Cehiei) şi a fost, cu adevărat, regele-filozof al epocii noastre." Reproduceam, mai departe, dintr-o conferinţă pe care Havel o susţinuse la New York City University cu vreo trei luni înainte, în ceea ce avea să fie ultima sa vizită ca şef de stat în America, un fragment care mă frapase despre experienţa sa în politica la vîrf. Îl redau aici, sub sentimente diferite de cele pe care le aveam în faţa acestor vorbe acum, iată!, opt ani, cînd am scris articolul: „Deşi ar fi fost de aşteptat ca această experienţă bogată să-mi dea din ce în ce mai multă încredere în mine, siguranţă şi ştaif, s-a întîmplat exact invers. În acest timp am devenit, în bună măsură, mai puţin sigur pe mine şi, în mare măsură, mai umil. Poate n-o să credeţi asta, dar pe zi ce trece simt din ce în ce mai mult că am trac, în fiecare zi mă tem tot mai mult că nu o să fiu la înălţimea funcţiei mele sau că o să dezonorez această funcţie. Mi-e din ce în ce mai greu să scriu discursuri şi, cînd le scriu, mi-e din ce în ce mai teamă că mă repet iarăşi şi iarăşi. Din ce în ce mai des, mi-e teamă că o să dezamăgesc teribil, că o să dovedesc lipsa mea de calificare pentru această funcţie, că în ciuda bunei mele credinţe o să continui să fac greşeli din ce în ce mai mari, că o să încetez să mai merit încredere şi, prin urmare, că o să pierd dreptul să fac ceea ce fac. În timp ce alţi preşedinţi, mai tineri ca mine în privinţa anilor petrecuţi în funcţie, gustă cu plăcere fiecare ocazie de a se întîlni unul cu celălalt sau cu alţi oameni importanţi, de a apărea la televizor şi de a ţine discursuri, pe mine toate astea mă fac să fiu din ce în ce mai temător. Uneori mă feresc deliberat chiar şi de ceea ce ar fi trebuit să primesc ca pe o bună împrejurare, ca pe o ocazie favorabilă, din teama iraţională că voi irosi această ocazie sau chiar că voi prejudicia o cauză bună. Pe scurt, par a fi din ce în ce mai nesigur, şi asta chiar în propriii mei ochi. Pe măsură ce am tot mai mulţi inamici, în mintea mea le dau din ce în ce mai multă dreptate şi, astfel, devin cel mai aprig inamic al meu. Cum să explic această evoluţie, complet neaşteptată, a personalităţii mele? Probabil că o să mă gîndesc la asta tot mai mult odată ce nu o să mai fiu preşedinte, ceea ce se va întîmpla la începutul lui februarie, atunci cînd voi avea timp să mă retrag pentru o vreme, să iau distanţă faţă de politică şi, ca om din nou liber, să încep să scriu ceva diferit de discursuri politice."

Ce rămîne? Din fostul idealist, un om tăbăcit. Mai înţelept şi mai inspirat, poate.

Acum opt ani, priveam acest citat cu acea admiraţie pe care orice om cît de cît educat o simte în faţa onestităţii şi modestiei. Adică Havel, modelul de preşedinte postcomunist, eroul vremii noastre, singurul est-european care a putut genera o nouă gîndire globală în Biroul Oval (mă refer la povestea extinderii NATO spre Est), politicianul care impunea respect oriunde mergea, devenea din ce în ce mai fragil în privinţa încrederii în sine pe măsură ce intra, pe uşa destinată celor cu adevărat mari, în istorie. Mărturisesc că nu înţelegeam cum de e posibil aşa ceva. Mai exact, cum de e posibil ca acumularea de experienţă politică să te facă mai nesigur, mai anxios, mai vulnerabil cînd, de fapt, ar trebui să fie exact invers. Deşi nu înţelegeam, cum spuneam, admiram onestitatea mărturisirii şi detaşarea înţeleaptă cu care Václav Havel privea, deopotrivă, în urmă şi înainte. Acum, înţeleg bine ce spunea fostul preşedinte ceh. Politica împuţinează existenţa, deşi umple vanitatea. Exerciţiul politic îndelungat corodează pilonul central al arhitecturii fiinţei oricărui idealist şi bolţi altădată stabile se prăbuşesc, se deteriorează iremediabil bogăţii fragile tezaurizate cu preţul anilor, se alterează lumini interioare odinioară blînde şi curate, simetrii şi echilibre atent construite sînt strivite brutal. Ce rămîne? Din fostul idealist, un om tăbăcit. Mai înţelept şi mai inspirat, poate. Un mărturisitor întru adevăr, poate. Un învins sau un învingător – asta contează în cele din urmă.

P.S. Cercetez calendarul şi văd că anul acesta, în octombrie, Václav Havel va împlini 75 de ani. Abia aştept!

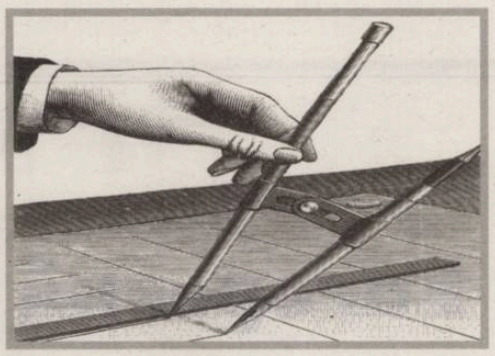

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Pentru o listă a drepţilor

Sensibilitatea faţă de valoarea monumentelor istorice şi, prin urmare, preocuparea de a evita distrugerea lor au apărut numai de la Renaştere, cînd cei dintîi învăţaţi moderni au dobîndit conştiinţa diferenţei dintre vremea în care trăiau şi un trecut pe care-l admirau. Acest fel de a gîndi a rămas mult timp limitat la o minoritate luminată, dat fiind că se întemeia pe cultură şi pe un sentiment de solidaritate cu ce fusese odinioară. Implicarea politică a maselor înainte ca ele să fie şcolite a provocat, dimpotrivă, o condamnare în bloc a trecutului. S-a văzut la Revoluţia Franceză, care a devastat castele sau mănăstiri şi a profanat mormintele regale. Trebuie să recunoaştem că numai un decret al lui Lenin a salvat palatele ţarilor, luîndu-le sub protecţia noului regim: în restul Rusiei, ţăranii au jefuit conacele şi au pus tablourile capace la mături. După Al Doilea Război Mondial am asistat la extinderea educaţiei istorice la nivel popular şi disciplinarea exceselor. Dar totdeauna o mînă de oameni luminaţi au fost cei care au intervenit în momente cruciale: aceştia sînt drepţii mei, şi ar merita o listă a lor.

De exemplu, în timpul înaintării germane în Franţa în 1915, invadatorii au ajuns în Champagne, la Reims. Erau în faţa catedralei, capodoperă de arhitectură şi sculptură unde avuseseră loc încoronările regilor Franţei timp de şase sute de ani. Unele încercări răzleţe de rezistenţă au atras după sine represiunea populaţiei civile, adesea mai degrabă un pretext. Astfel, declarînd că din turnurile catedralei s-a tras asupra unor soldaţi germani, un colonel l-a chemat pe locotenentul von Ranke şi i-a ordonat să îndrepte tirul tunurilor spre faţada de vest, cu portalul din secolul al XIII-lea. „D-ta eşti luteran, aşa că poţi trage, fiindcă mie, catolic, mi-ar fi greu“, a fost argumentul. Tînărul ofiţer, care se întîmpla să fie nepotul celui mai mare istoric al Germaniei, a refuzat, dar s-a găsit altul care a executat ordinul. Scena a fost povestită de Robert Graves în memoriile sale.

Războaiele au adus întotdeauna şi monumentele în linia întîi a riscului. În Italia, în 1944, Aliaţii au ajuns în Toscana, la Sansepolcro, localitate pe care o deţineau germanii. Ofiţerul britanic care ar fi trebuit să bombardeze oraşelul citise însă că în muzeul de acolo se află „Învierea“ de Piero della Francesca, despre care Huxley a scris că este cea mai extraordinară pictură din lume. De aceea, omul şi-a zis să nu se grăbească şi a întîrziat bombardamentul pînă cînd nemţii s-au retras singuri. În aceeaşi vară, se dădeau lupte la sud-vest de Paris, unde, la Anet, castelul Dianei de Poitiers se păstrează din secolul al XVI-lea cînd l-a construit marele arhitect Philibert Delorme. După cîteva zile de bombardament, în oraşel a pătruns în goană primul jeep american, din care a sărit un maior de aviaţie, întrebînd dacă a scăpat castelul. Omul dirijase tirul cu preocuparea să-l protejeze: îşi făcuse teza despre Philibert Delorme!

Aşadar, chiar în momentele cele mai critice, au fost oameni care au înţeles că există o datorie şi faţă de civilizaţia universală, cu nimic mai prejos faţă de alte datorii cu care poate intra în conflict. Cu atît mai mare e obligaţia impusă de valoarea unor monumente care, pentru fiecare ţară sau pentru fiecare oraş, sînt temelia identităţii colective. Legea spaniolă, de pildă, pedepseşte deteriorarea intenţionată a unui monument istoric cu închisoarea între şase luni şi şase ani. Nu este totdeauna vorba de ştirbirea unei comori artistice, ci de protejarea unui vestigiu de cultură, indiferent de calitatea sa estetică, numai fiindcă menţine în memoria generaţiilor succesive un certificat de nobleţe pentru înaintaşi.

Să mi se îngăduie aici să introduc o amintire personală. La 6 iulie 1986 a fost dărîmat imobilul din Bd. Ilie Pintilie nr. 6, care servise în anii 1948-1984 drept sediu al Institutului de Filozofie al Academiei, după ce fusese între 1923 şi 1938 locuinţa lui Nicolae Iorga, apoi încă zece ani adăpostise Institutele de Studii Sud-Est Europene şi de Bizantinologie, al căror întemeietor donase acea casă statului. Pentru a o feri de primejdia demolării, am apelat la bunăvoinţa, totdeauna promptă, a profesorului Ştefan Ştefănescu, care, fiind atunci directorul Institutului de Istorie „N. Iorga“, a intervenit la generalul Constantin Olteanu, primarul Capitalei. Prin arhitectul Cristian Moisescu, am obţinut sprijinul Tamarei Dobrin la Comitetul de Stat pentru Cultură şi Educaţie. La directorul Muzeului de Istorie Bucureşti, Panait I. Panait, m-am dus eu, l-am scos dintr-o şedinţă şi l-am pus să telefoneze tovarăşului Necşoiu. Cînd a auzit în receptor vocea acelui puternic al zilei – drept să spun, nu mai ţin minte ce funcţie avea –, s-a ridicat în picioare. Pînă la urmă, s-a înduplecat şi tov. Necşoiu. Urma ca această clădire, cu parter şi etaj, să fie mutată aşa cum mai fuseseră şi altele, la o distanţă de vreo 30 m, aşa încît să intre în spatele unor case din Bd. Ana Ipătescu, lăsînd locul liber pentru un nou front de blocuri (actualul sediu al BRD). Dar ghinionul a făcut ca să treacă Ceauşescu în inspecţie. A întrebat „ce-i cu magherniţa asta“ şi i s-a răspuns: „este casa lui Nicolae Iorga“. Replica, pe care mi-a comunicat-o un martor, a fost: „Daţi-i nişte bani... şi pînă luni să nu mai fie“. La asta nu s-a mai găsit nimeni să aibă curajul să-i explice că Iorga era mort din 1940 şi cine a fost el, iar casa a fost a doua zi un morman de cărămizi.

Cum spunea Hermann Hesse, „a te îndeletnici cu istoria înseamnă a-ţi păstra credinţa în ordine şi sens chiar cînd eşti lăsat în seama haosului“.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ana-Maria STAN

SOS Provincia

Moisei, anul de graţie 2010

Pentru turistul curios, fie el român sau străin, vizitarea regiunii etnografico-istorice a Maramureşului este o etapă (cvasi)obligatorie, iar bogăţia tradiţiilor locale oferă nenumărate posibilităţi de organizare a traseelor. Cine ajunge, în peregrinările sale, şi pe la Moisei nu rămîne dezamăgit: bisericuţa din lemn ridicată la 1672 este un exemplu tipic de arhitectură populară maramureşeană, iar alături se înalţă falnică biserica de zid a mînăstirii de călugări, şi ea de la 1911.

Localitatea Moisei mai este însă renumită şi pentru Monumentul Eroilor. Grupul statuar a fost conceput pentru a marca un episod dureros de la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial – uciderea unui grup de 42 de civili transilvăneni, de către armatele maghiare, în octombrie 1944, în momentele confuze ale luptei finale dintre puterile Axei şi Aliaţi. Ridicat în perioada comunistă, monumentul a fost încărcat de simbol. Transpunerea în plan artistic a acestei tragedii a fost încredinţată sculptorului Vida Gheza. Om al locului, născut în Baia Mare, artist talentat, cu pronunţate simpatii socialiste şi democratice reflectate în tematica operelor sale, şi provenind dintr-o familie cu ascendenţe multietnice, Vida Gheza reunea, în mod simbolic, în persoana sa toate criteriile necesare pentru a da cea mai potrivită expresie artistică evenimentului de la Moisei. Ansamblul sculptural propus publicului a reflectat cu ingeniozitate atît elementele cronologico-istorice ale întîmplării reale, cît şi folclorul maramureşean, realizînd un concept organic.

Anii '70-'80 ai secolului trecut au reprezentat perioada de glorie a monumentului, autorităţile vremii adjudecîndu-şi-l spre a derula frecvent aici ceremonii prin care multe generaţii de elevi s-au transformat în mîndri pionieri. În aceeaşi perioadă, cele 12 coloane de lemn au fost înlocuite cu unele de piatră, mai rezistente la intemperii.

După căderea comunismului, degradarea monumentului s-a accentuat de la an la an. Semnale de alarmă au apărut încă din 2006, iar în august 2010 o investigaţie a ziariştilor de la citynews.ro, ediţia de Maramureş, a descoperit faptul că principala problemă o constituie proprietatea asupra terenului pe care este ridicat monumentul. Într-adevăr, azi, aleea care merge spre monument îşi croieşte drum printre case particulare şi curţi amenajate cu butuci ciopliţi „artistic“, pitici etc. Legătura dintre poarta de intrare şi statui s-a rupt. Nu există un panou cu explicaţii ale evenimentului şi ale istoricului monumentului, nici ghid, ci doar vechea placă de metal, descriind succint masacrul în urma căruia există statuile. Nici semnalizarea dinspre şoseaua principală nu este pusă la punct, turiştii riscînd să nu observe monumentul.

Distrugem sau dăm o nouă semnificaţie, mizînd pe estetic?

Monumentul a fost inaugurat în anul 1966, fiind realizat iniţial integral din lemn – o aluzie discretă şi la meşteşugurile tradiţionale ale zonei, vestită pentru prelucrarea lemnului. O poartă maramureşeană cu torsadele-i specifice deschide intrarea spre o alee, la capătul căreia 44 de trepte (referinţă la anul 1944) urcă spre un grup de 12 coloane dispuse circular, ca într-o horă, pe o colină. Dintre cele 12 coloane, două se termină cu figuri umane, iar restul au în partea superioară reprezentări stilizat-figurative ale unor fiinţe de poveste – omul focului, al apei, omul pîinii etc. Dimensiunea mitologică şi folclorică nu a fost însă cea mai evidenţiată în percepţia publică a monumentului, propaganda comunistă accentuînd latura istorică şi exploatînd „antagonismul“ româno-maghiar.

Pe lîngă reabilitare, Moiseiul ridică problema reinterpretării şi reutilizării artei comuniste, care merită o dezbatere mult mai amplă. Aşadar, distrugem sau dăm o nouă semnificaţie, mizînd pe estetic?

***Ana-Maria Stan** este doctor în istorie, cercetător la Muzeul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Dezordinea simbolică (VIII)

– Călăuza –

În ierarhiile grupurilor de prieteni care, mai mult sau mai puţin conştient, evadau simbolic, locul de frunte era ocupat, de obicei, de cel care reuşea să atingă două niveluri de performanţă în acelaşi timp. Să deţină şi să fi citit cît mai multe cărţi, dar să fie şi posesorul celei mai bogate colecţii de viniluri, casete audio şi benzi de magnetofon, colecţie care trebuia să fie însoţită de cunoştinţe enciclopedice despre muzicieni, componenţe ale trupelor, versuri ale pieselor muzicale, ani de apariţie a albumelor. Deseori, „liderul spiritual" era un fel de *călăuză* care îşi conducea prietenii, organizaţi într-o comunitate mai mică sau mai mare, spre valorile spirituale ale lumii libere. Era asumarea unui soi de apostolat cu aer prometeic, o misiune civilizatoare, care arăta şi netezea calea spre cunoaşterea sau spre întrezărirea tărîmului în care ne refugiam imaginar, prin literatură şi prin muzică.

Fie că erau sau nu erau posesori de bărbi şi de plete, fie că erau sau nu erau în ton cu moda vestimentară a Occidentului, „călăuzele" evadării simbolice erau mentorii educaţiei alternative, cele mai respectate personaje din grupurile de prieteni, şi cei care stabileau traiectoria spirituală a anturajului din care făceau parte. Azi, le-am spune *trendsetteri*. Deseori, judecăţile lor de valoare se constituiau în literă de lege, iar formulele în care îşi exprimau verdictele critice deveneau axiome şi replici proverbiale în anumite zone ale folclorului urban. Fie că erau artişti, funcţionari, proiecţionişti de cinematograf, medici sau paznici de noapte, profesori sau muncitori necalificaţi, cercetători sau muzeografi, bibliotecari sau metodişti pe la casele de cultură, mai toţi aveau poveşti de viaţă care circulau pe post de legende exemplare, asigurîndu-le un statut special, o poziţie respectată, un soclu narativ pe care se înălţa statuia reputaţiei de personaj aparte. Nu de puţine ori, erau oameni care reuşiseră să prindă o sinecură, o nişă, o breşă în care putuseră să se strecoare, să cîştige un salariu care să le asigure existenţa şi o viaţă relativ comodă, o poziţie din care îşi permiteau luxul de a-şi construi o lume paralelă, imaginară. Această lume era populată cu prieteni, cu învăţăcei care descopereau „marea literatură" şi „marea muzică", un grup care trebuia călăuzit prin deşertul spiritual al comunismului, spre valorile lumii civilizate.

Cuvîntul snoavă vine din slavă, de la iz nova, *adică „din nou".*

Fie că erau intelectuali cu diplomă sau autodidacţi, mulţi dintre oamenii aceştia trăiseră experienţele repartiţiei sau ale trăitului în „funduri" de ţară, naveta cu „rata" sau cu „personalul", creşterea copiilor în condiţii grele, predatul la catedră sau serviciul în cabinete medicale săteşti, „picatul" la facultăţile cu concurenţă mare, armata la munci grele, la „diribau", repercusiunile severe ale tentativelor de trecere frauduloasă a frontierei, concentrările de rezervişti pentru munci la Casa Poporului, „forjatul" în trei schimburi la fabricile cu foc continuu, trăitul în blocurile sordide ale cartierelor muncitoreşti. Oricare dintre aceste experienţe şi multe, nenumărate altele deveniseră poveşti de viaţă, care îi căliseră sau care le asiguraseră un soi de şcoală a vieţii, în care învăţaseră că puteau să trăiască fizic în condiţia de prizonieri ai sistemului, dar că aveau posibilitatea de a evada cu mintea în alte spaţii, şi că îi pot lua şi pe alţii alături de ei. Toate aceste poveşti căpătau, la ceva vreme după consumarea lor, izul snoavei, al anecdotei ironice. În zilele sau în nopţile de evadare imaginară, reprizele de ascultare a muzicilor erau întrerupte cu aceste poveşti care se spuneau şi se respuneau de atîtea ori, încît, prin comprimare, deveneau refrene legendare, intermezzouri care refăceau solidaritatea şi complicitatea grupurilor de prieteni care evadau, prin muzici şi lecturi comune, în lumi imaginare. În româneşte, cuvîntul snoavă vine din slavă, de la *iz nova*, adică „din nou".

Nu e deloc obligatoriu ca portretul „călăuzei" să încapă în vreuna din poveştile de mai sus. Discul de vinil a fost, la noi, piatra de temelie a unei instituţii neoficiale, populată cu personaje dintre cele mai diferite. Însă *funcţia* „călăuzei" s-a manifestat asemănător pentru mulţi dintre noi, pentru mulţi dintre cei care au avut ocazia să descopere un astfel de personaj, cineva care, de obicei în afara şcolii sau a familiei, ne-a dat, la un moment dat, ceva de ascultat, sau ceva de citit, o „marfă" culturală rară, devenită, în timp, reper al construcţiei personale a fiecăruia dintre noi.

Însă, ca în orice instituţie clandestină, fie ea cît de consistentă sau de redusă numeric, şi aici, uneori, căile fundamentalismului cultural s-au dovedit foarte greu de ocolit. „Călăuza" putea să ofere, cu generozitate, căi de evadare imaginară, dar să şi stabilească, în acelaşi timp, limitele *încremenirii în proiect*. În afara „sistemei", a competiţiei şi a mecanismului şcolii dintr-o lume normală, „metoda" de predare a educaţiei alternative în clandestinitate conţinea cîteva riscuri serioase. Influenţa personalităţii „călăuzei" şi sistemul său personal de valori culturale deveneau, la un moment dat, în mod firesc, instanţe limitative. Accesul extrem de redus la surse de informaţie, repertoriul restrîns de elemente luate în calcul, cunoaşterea superficială, după ureche, a fenomenelor culturale din lumea liberă şi, mai ales, identificarea profundă, abruptă, cu puţina marfă culturală care se afla la îndemînă, au dus, uneori, la senzaţia că lumea se termină într-un anumit loc. Că lucrurile stau doar într-un anumit fel şi că e imposibil să se poată şi altfel.

(va urma)

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Răspuns la scrisoarea deschisă a lui Andrei Pleşu

Dragă Andrei,

De ce este aşa de rău să ne *certăm* în public? Şi înţeleptul se *gîlcevea* cu lumea. La urma urmelor, ar merita şi cititorii tăi şi ai mei să aibă parte de o discuţie urbană. Aşa deduc nu atît din scrisoarea ta cît din multele comentarii în marginea răspunsului meu din *Observator cultural* şi, mai recent, la articolul meu din *22*, unde găsesc o lume care se exprimă civilizat şi deseori cu subtilitate. În schimb, scrisoarea voastră, a celor zece, a produs o revărsare de ură cum n-am mai văzut de mult. Toţi bătrînii legionari, toţi resentimentarii, toţi ideologii înţepeniţi în ideile de acum optzeci de ani, sute, poate mii de rromâni verzi au urlat de plăcere; şi-au spus: „Acum e momentul fraţilor, *s-a dat drumul* la antisemitism şi la cultul Căpitanului"! Nici un moment nu am crezut că tu sau alţi semnatari ai „Scrisorii celor zece" aţi putea fi criptolegionari. Dar, ca oameni înţelepţi şi cu răspundere ce sînteţi, puteaţi şi trebuia să prevedeţi că veţi declanşa acest val de ură în care s-a vorbit de gazare, de săpun etc. Nu voi, evident, sînteţi adepţii „Protocoalelor". Dar toţi aceştia, excitaţi de reacţia voastră, au ieşit din găoace, ca la comandă.

Eu am semnat apelul contra emisiunii dnei Vodă. *Voi* aţi publicat, ulterior, unul de sens contrar; aţi adus discuţia în public. Nu era natural să răspund, tot public? *Amicus Plato sed magis amica veritas*. Perfect se aplică vorbele astea de demult situaţiei dintre noi.

Pe Adrian Păunescu, Dumnezeu să-l ierte, l-am criticat, în viaţă fiind. Dar, în fine, a murit un personaj public, prezent pe scenă chiar şi cu un sfert de oră înainte de-a muri. S-a produs o emoţie care era vie, era actuală. Uniunea Scriitorilor a reacţionat printr-un necrolog. Bine ar fi ca românul să nu trăiască în ritmul funeraliilor şi al parastaselor. Dar, pînă la noi ordine, aşa arată obiceiul pămîntului. Şi despre Căpitanul se poate vorbi la TV. Totuşi, am susţinut, prezentatorul trebuia să caute a păstra echilibrul, să dea posibilitatea spectatorului să-şi facă o opinie mai completă. Poate că s-a zăpăcit. Nu văd răul în a i se atrage atenţia.

Deci: chiar este de „extremă stîngă" faptul de-a te alarma de o astfel de derivă? A fi „antifascist" (să zicem aşa, pentru simplificare), înseamnă neapărat a fi „bolşevic"? Mie mi se pare că nu. Şi continui să fiu dezolat că în România condamnarea extremei stîngi şi a extremei drepte s-a făcut asimetric. Sigur ar fi fost mai demn, mai puternic, mai convingător dacă cele două extreme ar fi fost tratate solidar. Sînt sigur că ai citit *Despre legionari* de Codreanu şi pamfletele imunde ale lui Paulescu. Vorbele sînt fapte! Ştii ce s-a petrecut la Iaşi şi în Transnistria. Fără acea propagandă absolut bestială, poate nu ar fi existat în acelaşi grad asemenea orori, uciderile în masă, trenurile morţii... La noi extremismul de dreapta e prea repede expediat în cufărul cu amnezii. Nu vă fac procese de intenţie, nu discern la voi, semnatarii (ca tine în ce mă priveşte), „hăţişuri" „psihanalizabile" (în paranteză, un mod nu prea elegant de-a închide gura preopinentului). Dar regret profund că voi, mari formatori de opinie, aveţi două măsuri diferite pentru două ideologii asemănătoare.

Monica Lovinescu, a spus, prin 1990, cam aşa celor care o întrebau dacă nu trebuie criticate *toate* totalitarismele : „de «criticat» Dreapta ne arde nouă *acum*"? Şi „*acum*" am rămas, de atunci şi în vecii vecilor. O respect pe Monica Lovinescu, îi sînt personal recunoscător (am povestit asta). A fost, ca şi Ierunca, o forţă, un stîlp al opoziţiei, de care tremurau şi tipii de la Comitetul Central. Dar, dînd această îndrumare, Monica a greşit. Şi nu atît ea, ci cei care au eternizat principiul asimetriei în critica totalitarismului. Iată unul din păcatele strămoşeşti ale României contemporane. Însă pacea, chiar imperfectă şi puţin prezentabilă cum este pacea noastră, impune alte strategii. Bine era dacă nişte oameni influenţi ca voi ar fi încercat să iasă din acest cerc de cretă. Un mare bine, pentru întreaga societate românească. Ţi-o spun eu, ca om bătrîn. Avem nevoie de puţină perspectivă, de o mai adîncă privire în trecut. Există un ieri, dar şi un alaltăieri ale istoriei, ele trebuie mereu considerate dacă vrem să facem proiectul unei societăţi mai umane şi mai libere. Voi aţi putea contribui la asta. Dar vreţi?

Cu încredere,
Ion VIANU

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Dragă Ion, diferenţa dintre noi e, în fond, următoarea: ţie ţi se pare că atac ziua de „ieri" şi nu atac destul ziua de „alaltăieri". Adică practic dubla măsură. Tu, în schimb, echidistant, vorbeşti de „emoţia vie" stîrnită de moartea lui Păunescu. Ai dreptate: a fi antifascist nu e totuna cu a fi bolşevic. Dar atunci de ce simt, printre rîndurile tale, că a fi anticomunist e, niţeluş, a fi fascist? Cît despre reacţiile stîrnite pe forum, te sfătuiesc să nu le transformi în criteriu de judecată. Scriu, săptămînal, mai mult decît tine şi ecourile forumiştilor „mei", indiferent despre ce scriu, ar trebui să mă determine, dacă aş fi mai slab de înger, să nu mai scriu nimic. De aici încolo însă, discuţia dintre noi nu mai are sens: ar fi simpla coreografie a unei perechi aflate în „nepotrivire de caracter". Oricum, m-a interesat să constat că semnătura ta pe protestul lui Goma şi plecarea ta din România anilor '70 au avut ca motivaţie reală antifascismul. E o perspectivă cu totul nouă asupra disidenţei autohtone. Aş spune că reacţia ta din momentul de faţă este replica, în oglindă, la reacţia dnei Lovinescu, pe care o incriminezi. „De dreapta ne arde nouă acum?" – spunea dînsa. „De stînga ne arde nouă acum?" – spui tu. În ce mă priveşte, cred că ar trebui să ne ardă de amîndouă. Pe tine însă te îngrijorează mai puţin nostalgia după Ceauşescu a 75% dintre români şi mai mult delirul cîtorva moşnegi şi al unor bezmetici legionaroizi, fascinaţi de figura Căpitanului. În Occidentul pe care îl preferi lucrurile sînt mult mai bine aşezate: acolo nimeni nu prea mai îndrăzneşte să cocheteze cu nazismul. În schimb, mitologia comunismului de „bună intenţie", compromis prin proastă aplicare, e universal victorioasă. S-ar putea, deci, ca, pînă la urmă, să ai cîştig de cauză. Sper să n-apuc. **A. P.**

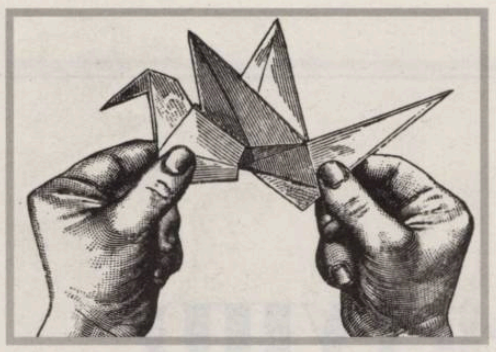

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

În mijlocul traficului

O Dacia Nova roşie a frînat brusc şi zgomotos înaintea unei treceri de pietoni, pentru a-l lăsa să treacă pe un individ cu cizme ciocate şi căciulă de blană. Era dreptul lui să treacă pe acolo, dar nici şoferiţa nu putea fi acuzată că nu a frînat, chiar dacă a făcut-o aşa cum s-a priceput. Pietonul s-a speriat şi a reacţionat în mod clasic: „Mîţa dracului, cu cine ţi-a pus colacul în mînă“. Femeia a deschis geamul şi, zăbovind o clipă în faţa trecerii, a încercat o explicaţie. Cuvintele ei nu s-au mai auzit însă, din cauza claxonului prelung al unui alt şofer, de la Mercedesul din spate, care se considera ţinut în loc. Greu de ascultat ce era la gura lui.

Sînt bine ştiutele scene zilnice, milioanele de înjurături şi semne obscene care se produc în traficul (sau mai bine zis în ambuteiajul) bucureştean. Oraş de nebuni. Şoferi smuciţi sau isterici. Pe unii îi enervează aglomeraţia. Pe alţii îi isterizează nesimţirea celorlalţi. Există şi din aceia care, deşi calmi, cred că trebuie din cînd în cînd să-şi arate claxonul (bine ar fi să funcţioneze şi la noi ideea din Italia – ţară care nu duce lipsă de şoferi agitaţi – că a claxona des înseamnă că nu eşti un şofer bun). În Bucureşti, neîndemînaticii la volan (mai ales dacă sînt femei), începătorii sau oamenii mai în vîrstă sînt taxaţi la sînge. Trebuie să recunosc că, atunci cînd mă grăbesc, le mai zic şi eu, chiar dacă doar în sinea mea sau în propria barbă. Într-o zi, mi-am pus întrebarea de ce fac aşa, de ce atîţia dintre noi facem aşa.

Am aflat că în ultimul an, urmare a controalelor Autorităţii Rutiere Române, 30% dintre şcolile de şoferi au fost închise pentru nereguli grave. Sondajele arată că 15% dintre absolvenţii şcolilor de şoferi se consideră nepregătiţi pentru situaţiile dificile din trafic, iar din statistici rezultă că în 16% dintre accidentele grave sînt implicaţi şoferi începători. Ei bine, acestea sînt motive serioase pentru o evaluare mai atentă a calităţii şcolilor de şoferi. Lipsa de civilizaţie a instructorilor pare un element mai puţin grav, dar din asta decurg altele şi nu se poate să nu te gîndeşti că pe acolo se găseşte şi una din cauzele congestionării nervilor din trafic (chiar dacă nu a congestionării traficului propriu-zis). Ce le spun instructorii viitorilor şoferi, dincolo de amănuntele tehnice ale conducerii unui automobil? Ce model de comportament le transmit? Unii sînt, desigur, calmi şi politicoşi atît cu înv

ăţăcelul de la volan cît şi cu şoferii din jur. Am văzut odată cum un instructor în vîrstă s-a dat jos din maşină pentru a-i ţine lecţii unui alt şofer care încălcase banda din mijloc a unei străduţe şi blocase maşina de şcoala. Pedantul (şi probabil pasionatul) instructor îi explica reverenţios dar ferm, în văzul şi în auzul propriului elev, de ce anume se face vinovat, iar şoferul „advers“ îl asculta (lucru rar) cu stoicism. Dar desigur că mai sînt şi o mulţime de instructori din aceia care îşi „apără“ elevul înjurîndu-i pe alţii, ca să nu mai vorbim de cei care sînt agresivi şi cu elevul, şi cu ceilalţi. O amică mi-a povestit că a schimbat vreo trei profesori bădărani, pînă cînd a găsit o femeie care s-o înveţe schimbatul vitezelor într-o deplină solidaritate cu toate şoferiţele din lume şi care ştia a înjura cu mult năduf bărbaţii.

A găsit o femeie care s-o înveţe schimbatul vitezelor într-o deplină solidaritate cu toate şoferiţele din lume.

Şi mi-am amintit atunci de instructorul meu, din urmă cu mulţi ani, care, pe lîngă indiscutabilele calităţi pedagogice, avea o problemă legată de şoferiţe (pe atunci mult mai puţine). Nu reproduc cuvintele pe care obişnuia să le zică de pe locul din dreapta, numai văzîndu-le la volan, dar ţin minte că pentru el nu păreau să existe doamne şi nici măcar femei, deoarece tot ce avea fustă sau păr lung căpăta brusc numele organului genital feminin. La rîndul lor, toţi oamenii în vîrstă primeau titlul de „boşorog“, iar neîndemînaticii pe cel de „tolomac“ sau „tăntălău“. Cu şoferii de taxi agresivi se duela direct în înjurături, ca de la egal la egal, în vreme ce pe poliţişti îi gratula în fel şi chip, dar cu voce scăzută şi fără să deschidă geamul. Şi tot aşa, printre înjurături, am învăţat şi eu să conduc, visînd să ajung într-o zi la aceeaşi îndemînare cu a instructorului, aşa încît să-mi pot permite la rîndu-mi, într-un mod cît se poate de îndreptăţit... repertoriul lui. În primele luni însă, am fost victimă şi a trebuit să-mi încasez fără crîcnire porţia de înjurături, exact aşa cum se întîmpla cu recruţii din armată. Şi ţin minte ca şi azi cum, graţie unui mustăcios dintr-o Dacie galbenă, am avut pentru prima oară revelaţia însemnătăţii degetului mijlociu ridicat în sus (pentru că gestul ăsta nu e chiar de cînd lumea, a apărut la un moment dat, cam odată cu democraţia – pe vremea lui Ceauşescu era un altul). Am înţeles atunci dintr-odată cam ce voia omul acela să-mi spună (fără să mă prind însă şi de ce), iar după o vreme, cînd deja căpătasem dexteritatea de a face parcări cu spatele şi de a mă strecura pe banda mai liberă de la stop, a început să mă încerce o senzaţie, aproape imperceptibilă. Simţeam aşa, ca o gîdilătură, ca şi cum, încet încet... mi-ar fi crescut acel deget mijlociu care, oricum, la toţi oamenii normali e mai lung decît celelalte.

ready made

„Ionică dragă,

Am plecat şi acuma nu mă mai pot întoarce după cum plănuisem prin Bucureşti, fiindcă podul s-a rupt.

Fii bun şi treci o dată sau de 2 ori pe la poarta mea şi dă-i grijă sergentului de zi ori celui de noapte să se mai uite pe la casa mea.

Mă tem să nu spargă servitoarea şi să mă lase uşurel.“

S. Mehedinţi
către I.A. Rădulescu-Pogoneanu,
în volumul *Titu Maiorescu şi prima generaţie de maiorescieni. Corespondenţă,* Editura Minerva, 1978

PUBLICITATE

clubul DILEMA VECHE 18+

Vă invită la o dezbatere aniversară la Teatrul Nottara, Sala „Horia Lovinescu“
Miercuri, 19 ianuarie 2011, ora 19.00

Dilema veche la majorat:
Cum ne-am petrecut tranziția

Invitați:
Andrei Pleșu, director fondator Dilema veche, Radu Cosașu, scriitor
Mircea Vasilescu, redactor șef Dilema veche

Intrarea este liberă.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Fenomenul guriţă-garofiţă

„România a devenit o ţară de mămici şi bebeluşi!“ – s-a revoltat nu de mult preşedintele nostru. N-a prea găsit nici obiectul, nici momentul potrivit pentru această ieşire publică, dar în privinţa diminutivelor are dreptate, ce să zic. Doar că asta o ştiam şi noi, muritorii de rînd...

Cu ocazia aceasta însă, fenomenul diminutivelor a revenit, pentru o zi, în *prime time*. „Dumneavoastră, ca specialist, ce părere aveţi despre această obsesie a românilor de a diminutiva totul? Credeţi că domnul preşedinte Băsescu are dreptate?“ – m-a întrebat, atunci, o vajnică reprezentantă a presei. Singura modalitate de a răspunde la ambele întrebări deodată ar fi fost să vorbesc despre Băsescuţu, aşa că m-am abţinut de la orice fel de comentariu. De atunci s-au perindat însă multe alte subiecte cotidiene şi extraordinare ale ţărişoarei noastre, şi lumea a uitat de diminutive, aşa că acum pot să vorbesc liniştit despre ele.

Mai întîi şi mai întîi, să ne relaxăm puţintel şi să privim lucrurile *sine ira et studio*. Adică nu trebuie să ne excităm prea tare, căci nu sîntem, nici de data aceasta, un caz unic – chiar dacă avem anumite performanţe remarcabile în domeniu: diminutivele se poartă şi la case mai mari. Pe de altă parte, nu este nici un fenomen recent, datorat clasei politice sau mogulilor. Iată ce probleme avea, de pildă, Titu Maiorescu, acum aproape o sută cincizeci de ani: „Un poet distins nu va rima niciodată guriţă-garofiţă. Adăugaţi la aceasta că noi, românii, avem o cauză specială de a ne feri de diminutive în poezie, şi aceasta este întrebuinţarea lor din partea ţiganilor. Toţi cunoaştem diminutivele servile ce le obişnuia această ginte asuprită, cînd vorbea limba noastră, şi de atunci încoace diminutivele sînt *par excellence* o manieră ţigănească“ (apud Petre Matei). Avertismentul lui Maiorescu ne sugerează astfel că şi pe vremea aceea o bună parte a populaţiei era tentată în exces de utilizarea diminutivelor. Dar ne spune şi că, pentru lumea bună, aceasta era cam de ruşine...

De atunci însă, inventivitatea poporului nostru nu a lîncezit şi a încetat şi să se mai ruşineze. Au apărut astfel cele mai surprinzătoare alăturări, precum aceasta, de pildă, auzită nu de mult într-un sat: „Vasilică, du-i lu' tătucu baroselu'!“ – zicea o mamă către fiul ei, care a pus mîna pe o chestie de vreo zece kile şi a început să o tîrîie pînă în fundul curţii.

În topul meu personal, pe primele locuri se află însă o altă sintagmă, mult mai comună şi lipsită de anvergură: „Să vă dau şi bonuleţul!“. Ah, cînd aud acest susur din gura vînzătoarelor mă topesc tot şi uit pînă şi faptul că tocmai le-am lăsat ultimii bani pînă la salariu. Îmi iau coşuleţu' cu mîncărica şi plec acăsică fericit. Şi mai înduioşător este cînd plătesc vreo taxă, impozit sau amendă, care mă fac negru de supărare, pînă în momentul în care aud însă, languros, la urechea mea: „Imediat vă dăm şi o facturică“. Eh, cum să te mai superi cînd viaţa e aşa de drăgălaşă!

Într-un fel, cred că Maiorescu avea dreptate cînd vorbea despre „diminutivele servile“ ale ţiganilor, nu pentru că ele ar fi fost neapărat ale ţiganilor, ci pentru că ele exprimă într-adevăr un soi de servilism, mai exact de *captatio benevolentiae* din partea cuiva care se simte, într-un fel sau altul, pus la distanţă de către interlocutorul său şi încearcă astfel să şi-l apropie. Mai general însă, diminutivele sînt o abatere, cu dorinţă de familiaritate, de la normele seci ale comunicării publice şi deci – teoretic cel puţin – abstracte. Semnificaţia lor socială actuală pare a fi astfel un soi de îmblînzire a birocraţiei. Funcţionarea birocratic-raţională a unei economii de piaţă presupune agenţi impersonali, oricînd transferabili şi asemănători în toate cele. Totul se reduce la un ritual minimalist de interacţiune şi un zîmbet profesionist în spatele căruia dispare persoana concretă. Or, exact această (im)postură încearcă să o remedieze, inconştient, diminutivele: ele semnalează, într-o primă instanţă, că „birocratul“ din faţa ta şi-a ieşit (pentru tine şi doar pentru tine!) din rol şi a devenit o persoană vie, la fel ca şi tine, cu care poţi să vorbeşti „ca oamenii“. Ceea ce de multe ori se şi întîmplă, apariţia unui diminutiv declanşînd adesea conversaţii mai mici sau mai mari, care nu intră de nici un fel în „descrierea postului“. Ai impresia, uneori, că „birocratul“ cu pricina nu se simte bine în pielea sa de birocrat, de funcţie socială fără chip, şi încearcă în mod inconştient să revină la ceva mai „familiar“ şi astfel mai „uman“. Pe scurt, funcţia socială a diminutivelor în comunicarea publică este de multe ori aceea de a reintroduce oralitatea şi tipul său particular de interacţiune, acolo unde piaţa cere standardizare şi eficienţă impersonală.

În acest sens, îmi aduc aminte de o convorbire edificatoare cu o chelneriţă la Sibiu (era de fapt studentă şi lucra la un bar, ca să mai cîştige un ban), pe care am întrebat-o ce au de băut, fără a privi la meniul pe care ni-l întinsese cu cel mai profesionist zîmbet cu putinţă. „Mi se întîmplă foarte des – ne-a explicat ea apoi – să las clienţii să se mai uite o dată pe meniu, mai aştept puţin, după care îi întreb ce doresc. Iar ei mă întreabă, după ce au studiat un sfert de oră meniul: «Ce aveţi?» La ce mai e bun atunci meniul?“ – se minuna ea. Păi, e bun, dar nimic nu e aşa de bun ca o mică vorbă, aşa, de la guriţă la guriţă...

Fenomenul diminutivelor a revenit, pentru o zi, în prime time.

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEŞU

DILEMA VECHE este cu voi de 18 ANI!

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ www.dilemaveche.ro ■

Concurs
Dilema Ta

Vrem să ştim cum vedeţi voi revista care va dă de gîndit joi de joi, an de an!
Dilematicii cu simţ artistic, pasionaţi de
FOTOGRAFIE, PICTURĂ sau GRAFICĂ,
sunt invitaţi să facă portretul revistei
DILEMA VECHE!

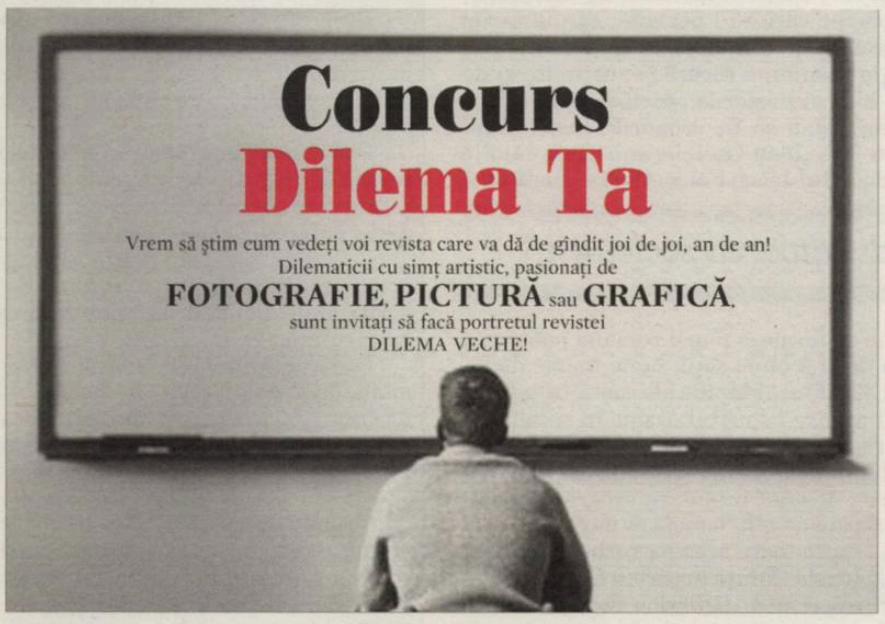

Trimite la adresa dilemata@adevarulholding.ro, până pe 17 ianuarie 2011 fotografia, grafica sau pictura ta, alături de nume şi datele tale de contact şi poţi cîştiga unul dintre încîntătoarele premii:

3 CAMERE FOTO SAMSUNG	3 VOUCHERE REMBRANDT PENTRU	20 CURSURI DE PICTURĂ
NX100&Flash, ST600, ST80	**achiziţionarea materialelor pentru pictură şi desen**	**manuală pe porţelan oferite de Wagner**

VALOAREA TOTALĂ A PREMIILOR ESTE DE PESTE 8.000 EURO!

Premii oferite de SAMSUNG WAGNER REMBRANDT GRAPHIC CENTER

Cu sprijinul asculin HISTORY

Mai multe detalii pentru participare pe
www.dilemaveche.ro

PUBLICITATE

LITERA® O carte deschisă!

OLIVE KITTERIDGE
de Elizabeth Strout

Premiul Pulitzer pentru ficţiune 2009

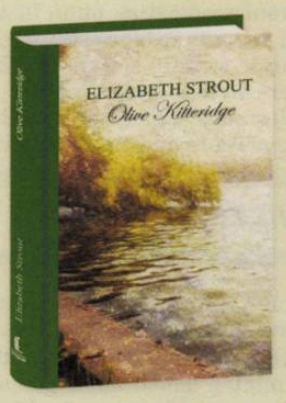

O pianistă de bar bântuită de o iubire din trecut, un fost elev care şi-a pierdut dorinţa de a trăi, fiul adult, care se simte terorizat de sensibilitatea iraţională a mamei; şi Henry, soţul căruia loialitatea faţă de propria căsătorie i se pare deopotrivă o binecuvântare şi un blestem. Un mic univers reflectat prin ochii unei antipatice profesoare de matematică, un personaj amuzant şi răutăcios, sincer şi introvertit, o personalitate autentică.

„Strout dă viaţă banalului cu o forţă uimitoare.“
The New Yorker

„Plăcerea de a citi *Olive Kitteridge* vine din identificarea intensă a cititorului cu personajele complicate, nu întotdeauna demne de admirat... Nu e nimic ieftin sau siropos în această carte.“
The New York Times

colecţia PREMIUM

„Un portret perfect echilibrat al condiţiei umane, incluzând multă mânie, cruzime şi ratare, fără a omite prezenţa la fel de puternică a tandreţii, a scopurilor comune şi a loialităţii de o viaţă.
Kirkus Reviews

Date de contact:
mobil: 0752 LITERA (0752.548372)
tel.: 031.425.16.19
mail: comenzi@litera.ro

www.litera.ro

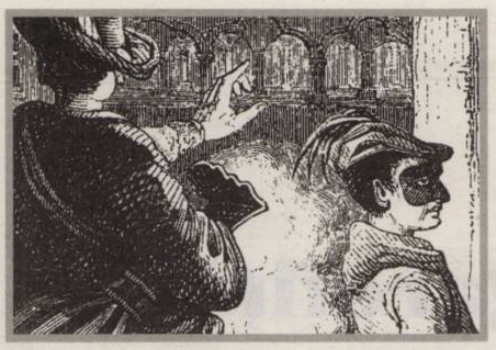

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Iarăși, djinna

– aka *Monica Bellucci & Betty Boop & Șeherezada* –

Minune mare ce mi s-a întîmplat! Iată: miercuri, 5 ianuarie a.c., dis-de-dimineață, în propriu-mi birou, taman priveam absent în aburul ceaiului pe care-l aveam în față… cînd, deodată, șșșvuc!... din chiar acel abur prinse contur mai vechea mea prietenă, djinna! V-am mai descris-o, tot pe-aici. Sprintenă ca un spiriduș (ceea ce și e) și vorbărețăă ca o arăboaică din bazar, djinna aceasta – care m-a mai vizitat, drept care am mai scris despre ea – seamănă binișor cu Monica Bellucci, aduce și cu Șeherezada, ba chiar are ceva și din Betty Boop (nu numai jartiera roșie!). Nici una, nici două, a intrat direct în subiect: „Dragă, am venit să-ți spun la mulți ani, am aflat de la Cotroceni (da' nu mă dai de gol) că azi ar fi ziua ta și a regelui Juan Carlos! " – mi-a zis. N-am apucat să bîigui ceva, că ea a reluat: „N-am venit pentru salamalecuri, ci pentru a-ți spune că am o mirare vizavi de hebdomadarele voastre!". Ochii ei sprîncenați mă fixau aprig. Adică? – am îngînat eu. „De ce nu faceți și voi precum alții, precum *Newsweek* sau *Le Point,* precum *The Economist* sau *Der Spiegel?*" – șuieră djinna. „Adică să aveți și voi un fel de top al evenimentelor din 2010, ca să știe viitorimea cum vedeați prezentul!" – șopti șerpoaica, vijelios.

Topul evenimentelor anului 2010

Mai departe, nu mai dau toate detaliile. Cert e că i-am făcut djinnei un ceai și, simțind-o inspirată, am luat hîrtie și creion și am notat, cuminte. „Așadar – spunea ea –, iată podiumul. Pe locul III în topul românesc eu aș pune, vreți nu vreți, povestea cu Spațiul Schengen! Sigur, e doar o amînare, pînă la urmă tot intrați, dar știi ce e haios? Că toată lumea deplîngea binomul franco-german că, hîr-mîr, n-ar mai funcționa! Și, ce să vezi, uite-i pe cei doi că se-nțeleseră perfect chiar pe spinarea voastră! Și atenție, că sînt mult mai mulți în UE care gîndesc ca ei – inclusiv Ungaria – decît cei care gîndesc ca voi!" (Eu, sărman de mine, notam și tăceam.) „Mai departe – spuse djinna –, pe locul III în topul internațional aș pune acest episod: Mark Zuckerberg, fondatorul Facebook, a fost declarat Omul anului 2010 în revista *Time* și, simultan, în Iran, Gărzile Revoluționare îl descriu pe Zuckerberg ca fiind un spion sionist! Dacă nici asta nu e ciocnirea civilizațiilor, eu nu știu ce să mai zic!" – conchise ea. Apoi continuă: „Pe locul II la secțiunea externă eu văd, orice ați spune voi, povestea cu cei 33 de mineri chilieni! De acord?". (Eu, notînd pașnic, doar am dat din cap.) „Păi, să cam fii de acord, chiar dacă puțin vă pasă, în România, de ce se petrece în lume! A fost, totuși, ceva emoționant: 33 de bărbați scoși din morți, de la 700 de metri de sub pămînt, după 69 de zile, după ce în primele 17 zile nu s-a știut nimic de ei. Un miracol, totuși! (Eu doar notam mai departe.) Iar pe locul II ca eveniment românesc în 2010 văd maniera bizară în care s-a desfășurat dialogul Herta Müller – G. Liiceanu, în Ateneul vostru. Nu voi pricepe niciodată cum de, la voi, oameni ce sînt, teoretic, în aceeași barcă ajung relativ repede la contraziceri și la împunsături. Am observat că și publicul tot la asta aplauda mai abitir: la împunsături! Nici nu mai contează cine are dreptate, pentru că de cîștigat nu cîștigă nimeni. Aș zice că în România ciocnirea civilizațiilor se petrece înăuntrul țării, ăsta e specificul vostru!" (Eu, aici, doar am sorbit din ceai și am tot notat, abătut.)

„În fine – mai spuse djinna, jucîndu-se cu linguriță prin ceașcă –, pe locul I în topul extern eu aș pune pasul Chinei: ea a depășit, în august anul trecut, Japonia, și a devenit cea de-a doua putere economică a lumii – după ce, în ultimii ani, depășise treptat Marea Britanie, Franța, Germania. Unii cred că în 15-20 de ani China va depăși și SUA. Poate că și românii, ca și alții din UE, ar trebui să mediteze mai serios la acest parcurs. Cît despre locul I la evenimente românești în 2010, pun acolo următoarea… nici nu știu cum să-i spun… ciudățenie: am văzut la TV la voi cum, pe la Vatra Dornei, niște țărani dădeau laptele vacilor ca mîncare la porci, iar niște ciobani din Maramureș dădeau foc la lîna de oaie! Și țăranii, și ciobanii spuneau că nu au puncte de colectare pentru lapte sau pentru lînă. Pentru o țară în criză, îndatorată la FMI, sînteți ori duși cu pluta, ori masochiști!"

Nu mai știu dacă am răspuns ceva – pentru că tocmai pe cînd terminam de notat mă cuprinse așa, ca o moleșeală plăcută. „Salutări de la mine pentru Matei Martin și pentru Amicul Dejun, știu ei de ce!" – au fost ultimele cuvinte pe care parcă le-am auzit de la djinnă. Și am căzut apoi ca într-un leșin somnos. Dar, după cîteva minute, deodată, iată-mă-s treaz. Uau, ce mai vis! – mi-am zis eu. Cînd colo, ce văz căzută lîngă fotoliul din fața mea? Minune! O jartieră roșie.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Burgheza respectabilă

Diferitele tratate de igienă, scrise cu precădere în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, lucrează la conturarea unui nou cod comportamental specific unui nou tip uman: femeia respectabilă, provenind din rîndul unei burghezii înstărite. În slujba acestei noi categorii sociale se pun medicii, oamenii politici, „militantele feministe", scriitorii, jurnaliștii. Miza este una foarte importantă: construirea unui „ideal-tip" al burghezei respectabile, soție devotată, mamă iubitoare a cărei principală datorie civică este să asigure „copii patriei", educatoare, păstrătoare a bunelor moravuri etc. Iar igieniștii din această perioadă aveau să demonstreze că femeia „poartă" și asigură „destinul" unei națiuni. Așadar, pentru „calitatea" acestui destin se lucrează din greu, cel puțin la nivel teoretic. Pentru femeile din clasele de sus și de mijloc se construiește acum o nouă identitate. Igieniștii sînt cei mai prolifici în acest sens, dar trebuie să ținem seama și de faptul că medicul devine un personaj esențial. De altminteri, în întreaga Europă se constată cum medicina și știința reușesc să-și construiască un cîmp politic foarte important, aducîndu-i în prim-planul vieții sociale și politice pe doctor și pe savant. Multe dintre reformele secolului al XIX-lea vor folosi argumente așa-zis „științifice" și își vor găsi justificarea în „sănătatea" populației. Or, aceste argumente sînt furnizate, expuse, experimentate de către medici și, în speță, de către igieniști.

Igieniștii „noștri" preiau și dezbat o serie de teme la modă în „Europa", iar studiile lor participă la educarea tinerelor, a mamelor, a soțiilor etc. „Cele care fac din igienă o regulă a corpului lor și din morală o regulă a vieții lor își păstrează mult mai mult timp sănătatea și frumusețea exterioară" – scrie doctorul C.S. Antonescu-Remușiu în tratatul său dedicat cosmeticelor (1886). Frumusețea și sănătatea sînt acum valorizate împreună și discursul medical se pune în slujba lor. Mai întîi de toate se oferă sfaturi și mai ales „argumente" științifice cu privire la exterior și maniera în care acest exterior este „acoperit". Veșminte „igienice" și „convenabile" sînt propuse spre folosință întrucît „veșmintele sînt în primul rînd o necesitate, supusă imperativelor de igienă, și abia apoi un lux" – scrie doctorul G. Bercar, în tratatul despre îmbrăcămintea femeii între igienă și estetic (1891). Și cum luxul orbitor și moda pariziană risipesc încă foarte multe averi, igieniștii își fac o datorie morală din „deconstruirea" acestui model, propunînd cu insistență un alt model, bazat pe „natural" și pe regulile „sănătoase" ale igienei. Corsetul, la modă în epocă, devine ținta acestei lupte pentru care Dimitrie Gerota avea să scrie *Efectele și desavantajele purtării corsetului* (1899). Apoi, trupul trebuie educat și mai ales „stăpînit" cu ajutorul regulilor igienice. Aflăm astfel că săpunul este privit ca un produs „farmaceutic" care reușește să îndepărteze „epiderma murdară" și să favorizeze „toate funcțiile pielii". Și, mai ales, că frumusețea se leagă direct și ireversibil de curățenie, o curățenie care nu poate fi privită decît ca un progres al națiunii. Artificiile folosite pentru o înfrumusețare „ireală" sînt denunțate pentru nocivitatea lor și înlocuite cu produse cît mai „naturale" – „cura de struguri", de exemplu, sau gimnastica.

„Îngerul păzitor al familiei și educatoarea societății."

„Îngerul păzitor al familiei și educatoarea societății" – cum avea să scrie și să pledeze dr. Drăgescu în a sa *Maternologie* (1880) –, femeia trebuie să beneficieze de instrucție, o instrucție care să-i permită „formarea de buni cetățeni". Bineînțeles că această „instrucție" feminină cerută și susținută și de mulți alții are valorile specifice epocii. Iată care ar trebui să fie scopurile Institutului pentru fete „Ioan Oteteleșanu", așa cum le vede doctorul Iacob Felix (1903): „Institutul trebuie să formeze femei române pentru ca ele să devină bune soții, bune mame de familie, adevărate stăpîne ale casei, care practică și propagă spiritul casnic în societatea noastră, idei sănătoase cu privire la viața de familie, bunele moravuri, sentimentele patriotice". Așadar, un întreg program în mijlocul căruia se află femeia și națiunea.

Despre toate acestea vorbește pe larg Ionela Băluță în cartea *La bourgeoise respectable. Réflexion sur la construction d'une nouvelle identité féminine dans la seconde moitié du XIXe siècle roumain,* Editura Universității București, 2008. O carte ce vă oferă multe alte piste de lectură cu privire la toate „construcțiile" de care se face „vinovat" secolul al XIX-lea. Bine scrisă și foarte documentată, cartea deschide o fereastră spre o lume despre care știm atît de puțin.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

1789

„Decadența politică pe care actualul regim a generat-o reiese și mai evident comparînd actuala stare de lucruri cu cerințele Declarației drepturilor omului din 1789.

Declarația din 1789 proclamă suveranitatea națiunii, în timp ce la noi suveranitatea este apanajul dictaturii unei familii iar poporul este redus la un sclavaj modern.

Declarația din 1789 proclamă obligația respectării legii de fiecare cetățean. La noi, primii care o încalcă sînt tocmai aceia care dețin puterea. Legea e pentru ceilalți.

Declarația din 1789 proclamă respectul proprietății, în timp ce la noi mii de persoane au fost și sînt izgonite din propria lor locuință.

Declarația din 1789 proclamă respectul opiniilor și credințelor, în timp ce la noi bărbații și femeile sînt concediați, persecutați, arestați și chiar omorîți pentru convingerile lor. Permiteți-mi să amintesc cazul deja foarte cunoscut al inginerului Gheorghe Ursu, care a fost omorît în închisoare în urmă cu trei ani pentru delictul de a-și fi exprimat opiniile critice în jurnalul său personal.

Declarația din 1789 proclamă egalitatea politică, libertatea cuvîntului și a presei. În România, sînt interzise în prezent opoziția politică, disidența. Mass-media este acaparată de putere, informația este strict cenzurată."

Doina Cornea,
„Un popor amenințat cu distrugerea existenței sale" (1988),
în *B.I.R.E.*,
număr special de Crăciun 1989;
după *România liberă*,
9 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Despre greşeli şi vindecări

Erorile din biografia copilului.

Biografiile multora dintre noi, adulţii de azi deveniţi părinţi, conţin fapte pe care le regretăm: derapaje mai mult sau mai puţin grave de la normele morale, erori în evaluarea consecinţelor, alegeri greşite, impulsuri cu efecte dezastruoase, tentaţii cărora nu le-am putut rezista, fraude mai mici sau mai mari. În trecutul nostru mai mult sau mai puţin îndepărtat, am minţit un prieten, am chiulit de la un extemporal, am copiat la o teză, am fumat pe o bancă în parc, în timp ce colegii erau interogaţi de profesoara de chimie, am exagerat cu alcoolul la primul bairam dat la 18 ani, am ratat intrarea la facultate din cauza unui amor neîmplinit etc. Ştiind toate astea despre mine, ar trebui s-o las mai moale cu regulile impuse puştiului din faţa mea? Sau, dimpotrivă, să le întăresc cu şi mai multă osîrdie, ştiind bine ce consecinţe am avut de suportat de pe urma greşelilor mele? Este autoritatea mea de părinte slăbită de erorile propriului trecut? Sau, dimpotrivă, este consolidată de experienţele prin care am răzbătut?

Autoritatea cu care stabilesc ce e bine şi ce e rău pentru copilul meu – reguli, precauţii, norme – nu-mi vine din credinţa că sînt perfect. Că sînt un om fără greşeli, depozitar al tuturor certitudinilor în ceea ce priveşte binele copilului meu. Ci din, aşa cum am mai spus, responsabilitatea pe care o am faţă de el. Şi din credinţa (dorinţa) că ceea ce fac pentru el îi este benefic.

Apoi, faptul că am greşit, că am avut alegeri eronate, că n-am evaluat întotdeauna corect efectele faptelor mele, că a trebuit să suport consecinţele răcăcirilor mele mă poate ajuta să stabilesc normele, regulile care-l vor proteja pe copilul meu. Pot fi autoritar cu el atunci cînd îi interzic, cînd îi limitez acţiunile, cînd îi restricţionez accesul tocmai pentru că ştiu, înaintea lui, în ce fel îi poate afecta viaţa un pas greşit. Am umblat deja, înaintea lui, prin locurile pe care el de-abia începe să le exploreze şi ştiu care sînt pericolele ascunse, scurtăturile primejdioase, necunoscutul cu chip seducător, dar plin de riscuri. Sînt dator să îi vorbesc despre ele, să îl previn, şi să-l ajut să le evite. Dar mă pot folosi de aceeaşi autoritate a celui experimentat ca să ştiu cînd pot negocia reguli, cînd pot lăsa deoparte prejudecăţile şi propriile temeri ca să-l las să descopere, să aibă iniţiative, să experimenteze pe propria-i piele ceea ce nu poate deprinde doar din cuvinte şi precauţii.

Şi, nu în ultimul rînd, greşelile mele şi vîrstele la care s-au petrecut mă vor ajuta să înţeleg mai mult şi mai bine greşelile mele mă vor ajuta să fiu mai puţin drastic cu judecăţile emise sau cu sentinţele date şi să nu mă grăbesc în aplicarea sancţiunilor. Să îl ascult mai mult, să-i înţeleg nevoile, temerile, speranţele, proiectele, sacrificiile pe care este dispus să le facă pentru a deveni independent. Şi tot greşelile mele mă vor face să-i fiu alături, necondiţionat, cînd le va face pe ale lui. Cu alte cuvinte, erorile din biografia mea mă pot face să devin, în acelaşi timp, sever şi înţelegător cu erorile din biografia copilului meu.

Depinde de mine, adult fiind, dacă derapajele din trecutul meu vor deveni greutăţi pe umerii copilului meu sau, dimpotrivă, se vor transforma în experienţe care mă vor ajuta să clădesc încrederea în relaţia dintre mine şi el.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

La Cernat: agroturism, pe bune

E a doua oară cînd ajung, de sărbători, în comuna Cernat, judeţul Covasna (după ce treci de Sf. Gheorghe spre Tîrgu Secuiesc). La dl Bela.

Bela Csaki, de fapt. Soţul doamnei Eniko, al cărei nume îl poartă pensiunea lor, la care am stat. Dl Bela e mustăcios şi falnic. Dna Eniko e delicată şi mereu zîmbitoare. El e agricultor, iar ea – tehnician veterinar.

Împreună, au mult pămînt: 52 de hectare. Mult pentru noi, cei dinafară: nu atît de mult pentru cei din comună, dintre care unii au şi mai mult. Solul lor e considerat unul dintre cele mai bune din ţară. Şi de aceea nivelul de trai al sătenilor e ridicat: Cernatul poate fi considerat o comună bogată. Dacă nu lucrează în agricultură, oamenii sînt angajaţi în construcţii, în oraşele din jur.

Nici tinerii nu sînt plecaţi, ca în alte părţi: se mai duc două-trei luni în Germania, primăvara, la muncă. Dar se întorc în scurt timp, cu banii cîştigaţi acolo.

Comuna e alcătuită jumătate din catolici, jumătate din reformaţi. Ambele biserici sînt complet albe, cu cîte o turlă înaltă, demne în simplitatea lor. Turnul celei reformate, construit în 1609, e cel mai înalt din zonă.

Comuna, datînd tocmai din Epoca bronzului, nu arată neapărat spectaculos, ci... normal. Casele sînt frumoase şi curate, dar nu imense şi făloase, ca-n zonele cu migraţii masive. Aici oamenii nu par că vor să-şi strige, neapărat, statutul. Sînt şi cîteva blocuri, urîcioase, aceleaşi: Ceauşescu începuse sistematizarea, şi se pare că avea de gînd să înlocuiască toate casele cu blocuri....

În centrul comunei, într-un părculeţ, e un monument în cinstea eroilor din trei „evenimente“: Revoluţia de la 1848, Primul Război Mondial şi Al Doilea Război Mondial. De altfel, chiar din casa dlui Bela au plecat revoluţionarii paşoptişti locali.

Dl Bela a intrat în posesia ei în 1995. În 2005 a deschis pensiunea, dintr-un motiv simplu: avea spaţiu sus şi era neocupat. A pornit cu patru camere şi două băi. Acum au cinci camere şi încă două băi. Condiţiile nu sînt luxoase, dar nici n-ar fi nevoie: e căldură, apă caldă, paturile sînt confortabile. Partea cu adevărat bună este că gazdele chiar te hrănesc aproape în totalitate cu produse din gospodăria lor: carnea şi mezelurile sînt, toate, de la porcul propriu, legumele – din grădina personală. Doar brînza e de la ciobanii locali.

Tocmai de aceea pensiunea familiei Csaki a fost cea dintîi din judeţul Covasna care a primit certificatul de „agroturistică“. Dl Bela şi dna Eniko fac aproape totul singuri (îi mai ajută cei doi băieţi şi încă o femeie din sat): ei fac cîrnaţi, sîngereţi, pateu, friptură, gulaş, prăjituri...

Nu la întîmplare, ci urmînd un anumit program, logic şi sănătos: într-o zi fac grătar (dacă e frumos afară, îl fac pe un teren de-al lor din vecinătatea ruinelor cetăţii locale, Ika, din secolul al XIII-lea); într-alta, te plimbă cu sania cu cai sau cu căruţa, în funcţie de anotimp; într-o a treia, fac gulaş, într-un uriaş cazan din curte.

După care, urmează excursii la cetăţile din jur, dar şi la Muzeul din Cernat, care nu e, nici el, unul obişnuit: înfiinţat în 1973 de Haszman Pal, tatăl actualului Haszman Pal, conducătorul de acum al muzeului, acesta conţine case secuieşti, din secolul al XIX-lea, dar şi al XVIII-lea şi al XVII-lea, aduse demontate şi remontate aici; maşini şi unelte agricole din secolul al XIX-lea; sobe decorative, adevărate opere de artă din fier forjat; o sală cu radiouri, patefoane, gramofoane, telefoane din anii '20 încoace. Şi una cu lăzi de zestre, în dulcele stil pictat local.

Tot la muzeu există şi o Şcoală populară, unde se pot învăţa, printre altele, sculptatul în lemn, pictatul mobilei, torsul, ţesutul, fierăritul... Dna Eniko a urmat cursurile Şcolii populare. Şi de aceea bradul ei e plin de îngeri albi, croşetaţi de ea. Numai de îngeri şi împletituri din paie, făcute de un alt meşter local.

Totul de mîna omului. *Handmade, homemade* – dar, de data asta, pe bune. Fără şmecherii şi orgolii nejustificate. Cu zîmbetul pe buze, dna Eniko şi dl Bela îşi servesc oaspeţii fără să se simtă umiliţi, ba chiar cu plăcere: îşi fac treaba profesionist, dar şi inimos...

Selma IUSUF

legende urbane

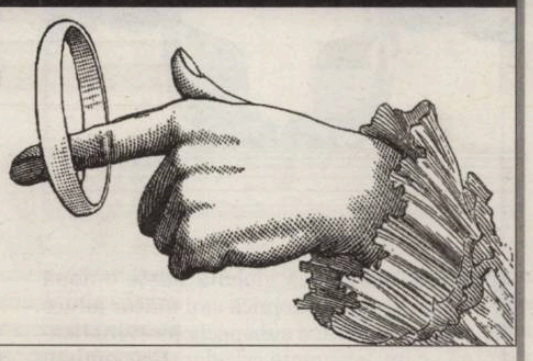

După petrecere

Probabil e dimineaţă. Soarele intră cu putere prin ferestrele rămase dezgolite, cu draperiile trase în lături, de peste zi. Un telefon mobil sună cu disperare alături de telefonul fix. O alarmă – dibaci pusă, din timp, mai spre prînzişor – şi mama care sună numai pe fix. Pînă te ridici din pat încetează amîndouă. Cauţi, pipăind uşurel cu picioarele, o pereche de papuci. Dacă în dimineţi normale nu sînt acolo unde ar trebui, de ce ar fi acum? Nu sînt, însă o privire în jos, spre gambe, îţi dezvăluie că nu trebuie să te mai oboseşti îmbrăcîndute. Eşti deja în blugi. La baie descoperi că eşti şi gata fardată. Rimelul *waterproof* e de bună calitate. Pe policioară, lîngă nimicurile cotidiene şi extrem de familiare, zac înşiraţi şi ceva intruşi. Nişte elastice de păr pe care nu le recunoşti, un ruj şi o periuţă de fard. Colacul vasului de toaletă e ridicat. Afli o secundă prea tîrziu.

Cafea! Deschizi uşa de la bucătărie. O închizi imediat la loc. Aşa haos n-ai mai văzut de cînd ai făcut pizza ultima oară. Toate vasele, dar absolut toate, pînă la ultima farfurioară, sînt murdare. O cola dezolată, fără capac, aproape plină, stă în echilibru precar pe o pungă de pîine feliată. Cine a proptit-o acolo trebuie că a avut o răbdare de desenator pe boabe de orez. O scurtă privire aruncată pe pardoseală îţi aduce aminte de *menu*-ul de ieri: pătrunjel tocat pentru supă, nişte cocoloaşe de cocă de la plăcinta cu mere, mere rase, făină pe clanţă şi pe uşa frigiderului. Coji de mezeluri şi un strop din salata de icre pe care aluneci cu piciorul gol. Eşti tînăr şi încă nu ştii să găteşti eficient, ca mama. „Ce ai murdărit, speli imediat“ e un principiu încă greu de aplicat.

Dincolo, în living, alte rămăşiţe. Din salata de boeuf a rămas un colţ pe care mai scrie „La m“ dintr-un „La mulţi ani 2011“ scris (ironic, chipurile) cu bucăţi tăiate de gogoşar murat. Că doar pînă şi mama, care scria în copilăria noastră pe toate torturile şi salatele „La mulţi ani o mie nouă sute şi ceva“, face acum nişte modele abstracte pe ele. Maioneza a căpătat o aparenţă translucidă. În casă miroase a fum de ţigară. Şi a diverse băuturi în pahare pe jumătate pline sau pe jumătate goale. Cele mai odioase sînt ţuicile şi pălincile „de la rude“. Secondate de vinul din „bolta lu' naşa“. Astea-s de regulă etichetate universal cam aşa: „Natural, dom'le, nu te doare capu'!“. Vă rog frumos, nu credeţi. Doare al naibii. Doare de două nurofenuri forte. Scrumierele au erupt sulfuros în mănunchiuri de chiştoace maronii, nişte ouă umplute oxidează fratern lîngă un şir ştirbit de mezeluri feliate.

Dacă nu e o petrecere de sfîrşit de an şi e una oarecare, de weekend, să fiţi convinşi ca a doua zi, cînd vă este foarte greu, toată lumea va dori ceva de la dumneavoastră. Proprietarul se va cere în vizită. Vecinului îi vor veni termopanele, care vor fi montate numaidecît într-un proces care include un batalion de bormaşini. Cîinele se va cere mai repede afară şi va vrea să stea mai mult. Va lătra iar la copilul urît de la trei şi nu vei mai avea puterea să zîmbeşti amabil şi să îndulceşti incidentul. Mama copilului de la trei îţi va deveni duşman. Administratorul te va agăţa apoi la o discuţie mult prea alambicată despre repartitoare. Înţelegi că vin nişte unii să le citească. Chiar azi. Cu haosul din casă în minte, minţi că pleci imediat. Administratorul îţi va deveni duşman. Amîni, amîni, amîni momentul dereticatului. Dintre mîncărurile rămase înşirate, ce bune sînt chifteluţele reci! Mănînci şi te culci. Auzi între somn şi trezie cum te strigă cineva sub geamuri: „Selmooooooo! Selmooooo!“. E doar bietul bătrîn nebun care n-are dinţi în gură. În ştirbenia lui, eterna nedumerire pe care şi-o strigă „Ce măăăă!“ devine un fel de „Seeee măăăă!“

În buna tradiţie a adevăratelor legende urbane, aceste întîmplări mi-au fost povestite. Mie nu mi s-a întîmplat niciodată aşa ceva.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

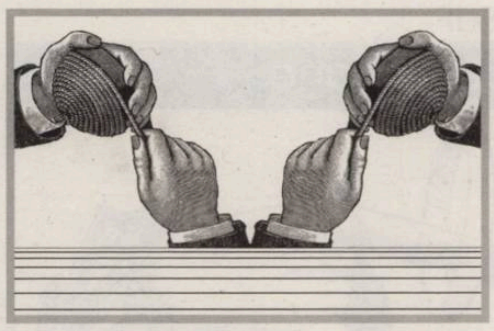

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum să învăţăm să trăim cu crizele

Criza economică globală naşte o nouă literatură economică sau măcar aduce în prim-plan o subspecie marginalizată pînă acum: economia crizelor. Economiştii care se ocupau de aşa ceva pînă acum erau văzuţi ca nişte tipi ursuzi şi puşi pe dat veşti rele cînd restul lumii se bucura de creşterea economică. Acum ei sînt vedetele economiei. Şi era corect să se întîmple aşa. Nouriel Roubini este poate cel mai cunoscut asemenea economist. Prin 2006 avertiza pe la conferinţe că economia americană se îndrepta spre o criză cum nu asişti decît o dată în viaţă. Reacţia a fost atunci cam ca la galeriile de fotbal: „Lasă-neee! Lasă-neee!!!". Acum Roubini este vedetă, apare mereu pe la posturile de televiziune şi scrie cărţi de succes. Ca aceasta: *Economia crizelor – Curs fulger despre viitorul finanţelor* (scrisă împreună cu Stephen Mihm, apărută în America în 2010 şi tradusă deja în română la Editura Publica).

Mărturisesc că am început cartea cu o prejudecată, atît de mult a ajuns Roubini prezent prin presa internaţională încît omul e pe cale să fie suprautilizat, plus că pare că are păreri prea ferme şi despre orice. Euro e pe ducă, spune Roubini. Germania ar trebui să..., zice Roubini. China va face şi va drege ceva, zice Roubini. Fără să-i fi citit cărţile aveam impresia că omul a devenit brusc un fel de Ciuvică internaţional – mereu prezent, zice cîte ceva despre orice. Ei bine, m-am înşelat. Era doar efectul supraexpunerii mediatice. Cartea asta arată un intelectual foarte profund, care şi ştie despre ce vorbeşte şi e capabil să explice simplu, fără limbaj pretenţios, nişte idei altfel complexe.

În ultimele două secole, numărul de crize a fost mult mai mare decît sîntem obişnuiţi să credem.

Un alt exemplu de economist înainte marginal şi făcut celebru de criză este Nassim Taleb, cel care a inventat deja celebra sintagmă a „lebedelor negre": oamenii credeau că există doar lebede albe, deci îşi construiau realitatea plecînd de la această supoziţie, apoi au fost descoperite şi cele negre. În mod similar – spune Taleb – oamenii îşi bazează deciziile economice ca şi cum realitatea ar fi previzibilă, ignorînd posibilitatea apariţiei unor evenimente excepţionale, a unor lebede negre. Roubini îl contrazice însă pe Taleb: crizele nu sînt nimic excepţional. Dimpotrivă, „departe de a fi excepţia, crizele sînt regula, şi nu numai în economiile emergente, ci şi în cele avansate industrial. Crizele – boom-urile economice imposibil de susţinut, urmate de prăbuşiri catastrofale – au fost dintotdeauna printre noi şi printre noi vor rămîne, mereu". La o primă vedere, pare că Roubini e mai pesimist decît Taleb. Dar, gîndindu-mă mai bine, de fapt e invers. Considerînd crizele o parte a unui ciclu normal al vieţii economice, atunci le putem prevedea, le putem diminua efectele, putem face reguli care să ţină cont de ele. Şi, de fapt, despre asta e cartea de faţă: un curs despre cum apare, cum se dezvoltă şi cum putem trăi cu crizele. Doar în ultimele două secole, numărul de crize a fost mult mai mare decît sîntem obişnuiţi să credem: 1819, 1837, 1866, 1893, 1907, 1971. Şi acestea sînt doar crizele prin care a trecut America; dacă le luăm pe cele regionale sau limitate la cîte o ţară, ideea că ele sînt parte din ordinea naturală devine chiar uşor de înţeles. Fiind un economist al crizelor, Roubini face şi o foarte bună trecere în revistă a gînditorilor acestui domeniu (de unde am aflat cu surprindere că părintele liberalismului, John Stuart Mill, a fost şi un important filozof al crizelor economice).

Dar cea mai interesantă parte a cărţii este cea care descrie resorturile crizei actuale. Deşi emană o oarecare prejudecată împotriva neoliberalismului, cei doi autori sînt rezonabili şi argumentaţi, ceea ce se întîmplă rar în aceste vremuri. În mod inteligent, evită clişeele ideologice. Teoriile macroeconomice sînt combinate cu economia comportamentală, adică analiza stimulentelor şi a modului de gîndire a celor implicaţi în jocurile economice. În acest caz, modul în care marile firme financiare au lucrat şi şi-au stimulat managerii şi angajaţii să rişte nesăbuit. Nu e loc aici pentru a explica în detaliu, voi spune doar că sînt convingători atunci cînd destructurează modul de lucru al coloşilor financiari. Doar un exemplu: „Cînd două fonduri de acoperire administrate de Goldman Sachs şi-au pierdut peste o treime din valoare, firma s-a străduit să-i calmeze pe investitori susţinînd că acele pierderi erau «evenimente în plaja de 25 de abateri standard». Ceea ce însemna în limbaj statistic prescurtat că ceea ce se întîmplase n-ar trebui să aibă loc decît o dată la un milion de ani. În realitate, modelele folosite pentru evaluarea riscului aveau erori de concepţie, ele plecînd de la nişte ipoteze fantasmagorice – preţurile la locuinţe nu pot să meargă decît în sus! – şi bazîndu-se pe nişte date nu mai vechi de cîţiva ani" (p. 169).

Nouriel Roubini

Pentru nişte oameni care în esenţă recomandă intervenţia statului şi reglementarea ca soluţie la efectele crizelor, e remarcabil totuşi că avertizează în repetate rînduri despre pericolul hazardului moral, de pildă: „Fed, în graba lui de a pune proptea sistemului financiar, a salvat de-a valma şi instituţii nelichide, şi instituţii insolvente. Acest precedent s-ar putea să fie greu de anulat şi, pe termen lung, să ducă la o destrămare a disciplinei de piaţă, ceea ce ar putea semăna germenii unor baloane speculative şi mai mari şi ai unor crize încă şi mai devastatoare" (p. 235). Problema cu intervenţiile statului american nu e, în opinia lor, intervenţia ca atare, ci modul puţin inteligent în care a fost făcută. Iar amploarea acestor intervenţii sperie, pur şi simplu. Şi nu mai e vorba doar despre statul american. În 1997, Coreea de Sud a primit 10 miliarde de la FMI pentru a atenua criza de acolo, ceea ce a fost considerat la acel moment o sumă exorbitantă. Acum s-a ajuns ca Ucraina, cu o economie mult mai mică, să primească 16 miliarde în 2008, şi pare normal. Pur şi simplu, ordinul de mărime, cînd vorbim despre bani, s-a schimbat după această criză.

Ordinul de mărime, cînd vorbim despre bani, s-a schimbat după această criză.

A doua parte a cărţii e despre soluţii. Şi nici aici cei doi nu pică în capcana dezbaterii facile: mai mult sau mai puţin stat/piaţă. Soluţia lor pare a fi de genul: puţin mai mult stat, dar într-un mod inteligent. În primul rînd, sistemul de salarizare şi bonusuri din instituţiile financiare trebuie schimbat. Dacă primesc acţiuni la propriile bănci, bancherii ar trebui obligaţi să le ţină cîţiva ani, nu să le vîndă imediat. Astfel şi-ar asuma şi ei personal riscurile pe care le asumă pentru firmă. Agenţiile de rating nu ar mai trebui plătite de către emiţătorii de bonduri (ceea ce în practică înseamnă un uriaş conflict de interese). În ce priveşte firmele „prea mari ca să cadă" (prescurtate în engleză TBTF), cei doi sînt pe bună dreptate radicali: dacă sînt prea mari ca să cadă, atunci sînt şi prea mari pentru a putea funcţiona cum trebuie. Guvernele ar trebui să fie agresive în a împărţi aceste firme în corporaţii mai mici, mai flexibile şi deci mai puţin riscante pentru economie ca atare. Deocamdată, salvarea lor le-a făcut şi mai mari decît erau înainte.

© A. Popescu

Eugen ISTODOR

negustori şi mușterii

La Bragadiru-n frig

În piaţă toate anotimpurile sînt binevenite. Primăverile şi toamna par nestatornice, se ascund după arşiţele verii şi gerurile iernii, căci sîntem la cîmpie. Plouă sau ninge? Frigul te pătrunde pîn' la os. Frig ce-ntîi te tulbură. Şi se vîră-n sîn. Ca apoi, fără motiv, să răscolească relele din tine. Nu e frig de fapte vitejeşti. Poţi închina frigului acesta pătrunzător vinuri roşii seci, aspre, poţi lua şi-un ceai, dar nimic nu-ţi face bine căci, odată ce sufletul ţi-e răscolit, te înstrăinezi. Abia atunci devii de-al pieţei. Supravieţuitor. Chiar supravieţuitor, că e o dezolare în pieţele adevărate. Nu, nu în alea cu termopan. Am trecut zilele trecute prin piaţa din Bragadiru. Prune uscate? Nici măcar. Mere, portocale, banane, fasole boabe, murături. Cu de-alde astea e bine să te dregi după nepotolitele de Crăciun şi Anul Nou. E bine, dar cînd vezi o piaţă aşa dezolantă îţi vine... ce-ţi vine? Că frigul din oase te termină. Nu e frig curajos, e tîmp, de cartof pătruns de ger. Apropo, erau şi cartofi în Bragadiru. Era frigul ăla de nici mort nu e bine să fii, că nu-ţi dă pace. Era frigul ăla de filme cu proşti că n-ai ce face şi ieşi afară. Era frigul ăla de stat în faţa şemineului cu singura ta femeie de pe pămînt şi cu un vin roşu, sec, aspru şi de vorbit tîmpenii, nu de umblat prin pieţe la Bragadiru. Căci la şemineu poţi să crăpi un pic şi de foame, dar în piaţă ţi-e foame, ţi-e foame, ţi-e foame.

Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Ți-e frică?

Texte şi opinii de:

- Augustin CUPŞA (psihiatru şi scriitor)

„Anxietatea noastră şi soluţia lui Hemingway“

- Paul CERNAT (critic şi istoric literar)

„Societatea fricii“

- Laura POPESCU (jurnalistă şi traducătoare)

„Cum te poate îngrozi cinema-ul“

- Florin IARU (scriitor)

„Unde fugi?“

- Dumitru PRUNARIU (cosmonaut)

„Mi-ar face plăcere să revin în cosmos“ – interviu

argument

Încurcate sînt căile ei

Nu mai ştiu ce o fi fost în capul meu cînd mi-am ales acest subiect pentru dosar. Nici măcar nu sînt foarte fricoasă din fire. Sau, cel puţin, aşa credeam. Însă, trebuie să mărturisesc că am ajuns să trec prin toate spaimele posibile legate de finalizarea acestui grupaj.

S-o luăm cu începutul. Într-o după-amiază de la sfîrşitul lui noiembrie m-am apucat de treabă şi am pus pe hîrtie, conştiincioasă, sumarul: pe cine să invit să scrie şi despre ce. Lucrurile păreau că se leagă bine, mă entuziasmasem, aşa că n-am băgat în seamă nişte dureri care-mi dădeau tîrcoale. N-a fost bine deloc, am ajuns în cele din urmă la urgenţe. Dacă mai stăteam puţin, ar fi putut fi prea tîrziu. Aşadar, am tras o spaimă soră cu moartea de nu m-am văzut.

Am scăpat de povestea cu spitalul, m-am întors la e-mail-uri şi la telefoane. I-am rugat pe oameni să scrie una, alta. Credeţi-mă, îmi făcusem un proiect întreg în cap despre cum trebuie să arate textele şi din ce perspective o să fie analizat subiectul. Toţi mi-au promis că aşa vor face, vor scrie negreşit despre ce-i rugasem. Am răsuflat uşurată, dar perioada de gestaţie a textelor a coincis cu sărbătorile de iarnă. Altă piedică, alte emoţii. Căci cine are chef să stea să se gîndească la „frica mea“ printre sarmale, cîrnăciori, piftii şi friptane? Aşa că m-am perpelit la foc mic: dacă nu iese, dacă nu ajung la timp textele?

Am scăpat în cele din urmă şi de spaima asta. Textele au venit uşor-uşor, bucurie mare pe capul meu, vă daţi seama. Dar socoteala de acasă cu aia din tîrg iar nu se potrivea deloc. Frica savantă despre care vorbiserăm şi pe care o luaserăm la bani mărunţi se cam pierduse pe drum. Deci, nu despre o „frică conceptuală“ va fi vorba în dosarul de acum. Ci despre un puzzle în care frica îmbracă haine cînd negre, cînd colorate. Fricile noastre s-au ordonat cuminţi, după propria lor voie în aceste pagini, citiţi-le!

I-am întrebat de ce le e frică pe cosmonautul Dumitru Prunariu, pe Dragoş Boeru, paraşutist care sare de la 4000 de metri, şi pe Mircea Struţeanu, care practică tot felul de sporturi extreme.

Augustin Cupşa scrie despre anxietatea noastră şi soluţia lui Hemingway, Paul Cernat despre societatea fricii, Costi Rogozanu despre spaimele din media. Laura Popescu crede că frica e un sentiment care nu se poate truca în cinema. Florin Iaru povesteşte emoţionant despre frica de care a suferit cronic şi fără pauze în copilărie. Fanny Chartres despre o cetate a halatelor albe, din care a ieşit cu bine, iar Mihaela Michailov ni-l prezintă pe cîinele mare cît toată lumea. **(A. M. S.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Augustin CUPȘA

Anxietatea noastră și soluția lui Hemingway

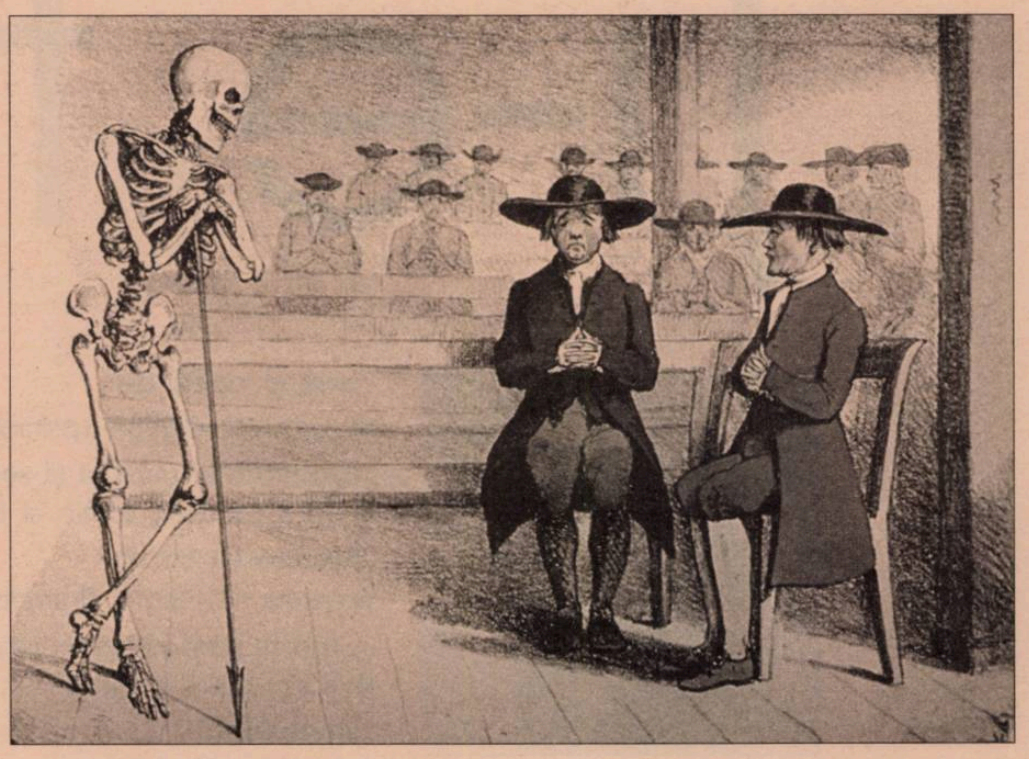

Mai contagioasă decît ciuma, spaima se transmite într-o clipită.

GOGOL

Frica de moarte este cea mai nejustificată frică deoarece, cînd eşti mort, nu mai există riscul vreunui accident.

EINSTEIN

Oamenii cu adevărat veseli sînt şi cei mai curajoşi, iar cei mai curajoşi sînt omorîţi cel mai repede, scria Hemingway într-o povestire în care, culmea, îşi mărturisea denunţul făcut împotriva unui aviator franchist în timpul Războiului civil din Spania. Spun „culmea“ pentru că delaţiunea şi curajul nu fac casă bună, măcar dintr-un punct vedere – prima exclude orice urmă de nobleţe, pe cînd cealaltă stare o afirmă cu prisosinţă.

Totuşi, Hemingway merită crezut. Dacă mă gîndesc bine, curajul a curs prin viaţa lui ca un fir neîntrerupt, croindu-i renumele, tivindu-i excesele şi peticindu-i imperfecţiunile. S-a aruncat cu capul înainte, cu ochii larg deschişi şi rînjetul unui barbar. Curajul lui primitiv l-a trecut oceanul, l-a purtat prin trei războaie, l-a împins la coride în Spania şi la safari în Africa. Şi tot curajul, cred, i-a pus puşca în mînă şi ţeava în cerul gurii, înainte să-şi zboare creierii. Curajul sau nebunia? După etica aristoteliană, şi una, şi alta. Să fii temerar stă în măsura justă a lucrurilor, doar îndrăzneala înseamnă virtute. Deasupra ei, curajul flutură însemnele nebuniei, mai jos se tîrăşte laşitatea. Dar pînă la laşitate mai e mult, în faţă se deschide drumul întortocheat al fricii.

Înainte să mă apuc de scris, am făcut o recapitulare sumară a fricilor de care dispunem – nelinişte, griji exagerate, temeri iraţionale, aprehensiuni apăsătoare, fobii, anxietate, angoasă, spaimă, panică şi groază –, un întreg arsenal pe care-l ducem în spate ca nişte soldaţi zeloşi, căci nu se ştie cînd trebuie să scoatem ceva din raniţă.

Dar duşmanii unde se ascund? Pînă acum douăzeci de ani, parcă am fi ştiut – puteam să arătăm cu degetul către un inamic, ce-i drept versatil pînă la perversitate, capabil să ia o mie de feţe şi să se strecoare printre cei mai buni prieteni sau chiar în sînul unei familii. Pe atunci, teama curgea în toate direcţiile – *noi* ne temeam de *ei* să nu ne salte, *ei* se temeau de *noi* să nu-i dăm jos. Ne ascundeam unii de alţii ca la baba-oarba şi frica ne îngheţa mai repede şi mai sigur decît curentul care trăgea pe sub geamuri sau pe la uşi, în iernile pline de disperare ale comunismului.

Absurdul general crea absurdităţi punctuale şi psihiatrii cred că întîmpinau dificultăţi nu doar să trateze, ci şi să definească sau să clasifice fricile. Imaginaţi-vă următoarea situaţie: un copil vine acasă şi recită, cu nevinovăţia de rigoare, tatălui său un banc cu Ceauşescu, pe care tocmai l-a pescuit de la şcoală. Acum priviţi-l cu atenţie pe tată – un adult în toată firea care se face mic de frică – umerii îi cad dintr-odată, ochii i se fac mari cît cepele, pupilele i se contractă, părul i se zburleşte în cap şi o cută i se adînceşte pe frunte. În cel mai bun caz, urmează o con-

versie rapidă a fricii în furie şi îl altoieşte pe cel mic, care se sperie, la rîndul lui. Dar frica ce nume ar purta? Forţînd cu prudenţă semiologia, i-am putea spune – o teamă iraţională, nejustificată, provocată de un stimul specific, mai precis de un banc. Adică o fobie? Sau o angoasă – cu răsunet organic, visceral, cu paralizie vitală şi comportament inhibat şi controlat? Speculaţiile se pierd în hăţişurile absurdului totalitarist şi răsuflu uşurat că nu trebuie să mai găsesc răspuns. Dar liniştea nu durează mult.

Astăzi frica şi-a găsit aliaţi nesperaţi, ne macină în rîşniţa ei cu aceeaşi conştiinciozitate perfidă şi, dacă n-aş fi avut ocazia să lucrez cîţiva ani într-un spital de psihiatrie, n-aş fi înţeles amploarea fenomenului. O fată tînără şi tare atrăgătoare pe care panica n-o lăsa să adoarmă lîngă nici un bărbat şi care ajunsese, la aproape treizeci de ani, înfiorător de singură. Un băiat care se trezea noaptea din somn şi ţipa pentru că se simţea închis în dormitorul comun pe care-l împărţea cu alţi muncitori. Un om de afaceri care aproape dăduse faliment de cînd nu se mai putea sui în nici un avion. Un altul care aproape îşi pierduse familia de cînd anxietatea socială îl redusese la stadiul unui şoarece speriat, închis în propria casă. Şi chiar şi un hoţ de buzunare pe care atacurile de panică îl ţineau departe de locurile aglomerate şi implicit se „deprofesionalizase“ *(sic!)*. Sînt doar cîteva exemple care m-au frapat şi m-au pus pe gînduri, fiecare la vremea lui.

Teoriile comportamentale mi-ar fi explicat frica prin condiţionarea clasică – un stimul nespecific provoacă aceeaşi reacţie ca unul specific anxiogen, după ce multă vreme a fost asociat cu acesta. Mai exact, într-un moment de stres intens, de pericol vital trăit direct sau mijlocit, frica produce reacţii fiziologice şi, ulterior, aceleaşi reacţii provocate de alţi stimuli nespecifici vor readuce cu ele frica. Pînă la un punct sînt de acord, şi în fiecare caz am găsit cîte o astfel de cauză – un frate spulberat de tren sub ochii îngroziţi ai surorii, turbulenţele unui avion care-a fost cît pe ce să se prăbuşească, sau un accident uşor de maşină. Săpînd mai adînc, am descoperit multă confuzie, nesiguranţă, vieţi ajunse într-un punct critic, traiectorii haotice, în absenţa oricărei busole sau reper, şi am ajuns să mă întreb – trăim astăzi o nouă vîrstă a anxietăţii? N-aş băga mîna în foc, dar sigur trăim vremuri mai tulburi, mai aglomerate şi mai confuze. Televiziunile te asaltează cu informaţii contradictorii şi oferte goale, iar pe Internet – să te ţii, poţi să aluneci foarte uşor unde nici nu-ţi imaginezi. La tot pasul te ademeneşte cineva, ţi se propune ceva. Nu mai avem o singură religie, avem zece, secte, organizaţii, frăţii, ordine, ba chiar şi o biserică ateistă pentru cei ofticaţi pe Dumnezeu. Nici un serviciu nu mai ţine toată viaţa, în cel mai bun caz cîţiva ani, iar cariera se schimbă pe parcurs, uneori cu acrobaţii periculoase şi piruete ameţitoare. La fel şi casa, căsnicia, ţara sau cetăţenia.

Pînă la urmă, omului secolului al XX-lea, aşa cum îl vedea Koestler – fără răspunsuri la întrebările legate de sensul vieţii şi care nu ştie cui aparţine, nici metafizic, nici social –, n-a murit. Poate a îmbătrînit şi explozia informaţională îi dă mari bătăi de cap. Drumurile din faţa lui sînt pavate cu poze lucrate în photoshop şi iluzia succesului se parfumează la *duty-free*. Aşa că fricile, angoasele, spaimele încastrate în natura noastră găsesc în faţa lor o opoziţie slabă, un *ego* slăbit de dubii şi de probleme concrete, iar pulsiunile reprobabile fac un ecou bubuitor cînd izbucnesc pe fondul unei conştiinţe suprasaturate de contradicţii şi incertitudine.

Frica ne conţine aşa cum o caşetă îşi conţine pulberea vitală.

Lucrul de care ar trebui să ne fie cel mai tare frică, e frica însăşi – declama Roosevelt în faţa naţiunii, cînd victoria americanilor părea aproape imposibilă. Sună frumos, dar niciodată nu m-a contaminat o asemenea înflăcărare optimistă pentru că, bănuiesc, într-un fel cuminte şi nevinovat, sîntem condamnaţi la frică aşa cum sîntem condamnaţi la libertate. Sau odată cu ea. O condamnare în sensul unui destin. Frica ne conţine aşa cum o caşetă îşi conţine pulberea vitală. Fără ea, esenţa noastră s-ar risipi, s-ar pierde sau ar fi, pur şi simplu, inactivată. Doar aşa putem să trăim, să umblăm şi să (ne) căutăm, iar cînd nu ne mai lasă s-o facem, sigur, ar fi bine s-o punem între paranteze. Dar cum? Tot aşa cuminte şi nevinovat, aş spune printr-o nebunie asumată. Dacă nu mă credeţi, întrebaţi-l pe Hemingway.

Augustin Cupşa *este psihiatru şi scriitor.*

Paul CERNAT

Societatea fricii

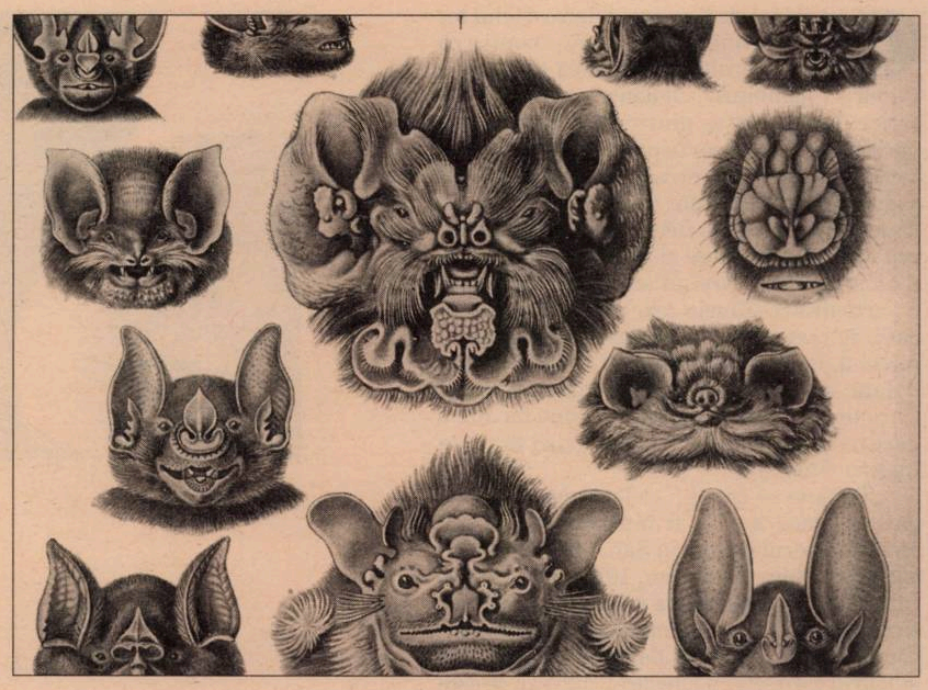

Ne-a fost, multora, îngrozitor de frică, înainte de 1989. Dacă nu am colaborat, într-o formă sau alta, am strălucit prin tăcere şi am cîştigat lupta cu Sistemul, prin neprezentare. Sau am făcut mici gesturi de frondă în cerc restrîns, eventual avînd grijă să ne asigurăm protecţia relaţiilor mai sus-puse. La autojustificări *post festum* nu ne-ntrece nimeni şi, de cele mai multe ori, chiar avem dreptate: regimul totalitar părea veşnic, delaţiunea era generalizată (deşi aveau şi delatorii fricile lor!), trebuia să supravieţuim în nişă, să păstrăm siguranţa familiei, să ne apărăm minimul confort personal şi oportunităţile profesionale, mai ales dacă aveam probleme la dosar, rude în străinătate ori călcam strîmb. În funcţie de vîrstă, întîlnim şi justificări retrospective de genul: păcat că eram prea mici, dacă eram maturi, dădeam cu ei de pămînt! Şi încă: da, ne-a fost frică, dar din cauza ticăloşilor ălora de activişti şi securişti (vorba comentatorilor noştri de fotbal: „Am fi cîştigat meciul, dacă ne lăsau adversarii să ne facem jocul“). Ne e frică şi azi să recunoaştem, individual, că am fost, cei mai mulţi dintre noi, nişte fricoşi acomodanţi, trăind în cercul nostru strîmt: c-eş' copil, nu dă bine la imagine, unde mai pui că, spre deosebire de „alţii“, mai fricoşi sau mai ticăloşi, noi tot am mai făcut cîte ceva! Ca de obicei, întotdeauna *Ei* au fost de vină, în timp ce *Noi* n-am avut ce face. Sigur că frica economică era şi ea prezentă pe atunci, şi încă din plin: frica de penuria crescîndă, de raţionalizări şi demolări, de faptul că „ăştia“ nu mai bagă nimic la Alimentara, de cîte şi mai cîte alte stihii pe care, ca bieţi oameni sub vremi, nu le puteam controla. Iar ceea ce ne consola, cît de cît, era, printre altele, strămoşeasca, fatalist-orientala zicală „Doamne fereşte de mai rău!“.

Dar azi? Azi, frica politică (deşi, după unii autori, nu a dispărut de tot) a lăsat locul, masiv, fricii economice şi sociale, pe care efectele crizei au amplificat-o apocaliptic. Mult mai intensă decît frica de ce se ţi întîmplă în mod efectiv este însă frica de ceea ce ţi s-ar putea întîmpla: frica de a-ţi pierde slujba sau frica de a nu rămîne muritor de foame, frica de a nu-ţi mai putea plăti ratele, frica de a nu rămîne pe margine, de a nu-ţi fi afectată imaginea... Într-o lume în care dictonul *homo homini lupus* se află mereu la ordinea zilei, mascat uneori sub deviza lui *laissez faire* (în asociere tacită cu *laissez passer...),* individul se simte vulnerabil, abandonat, prin urmare – tentat să caute protecţia găştilor sau coteriilor de tot felul şi să-şi reprime tentaţia de a ieşi din rînd, spre a putea supravieţui cît de cît confortabil. Inclusiv nonconformismul tinde să devină, în felul acesta, un conformism cu semn schimbat. Totalitar sau nu, paternalist sau indiferent, la noi Statul e privit de cetăţenii săi ca un duşman care nu le garantează ori apără drepturile, ci, dimpotrivă, încearcă să-i aservească, să-i abuzeze, să-i fraierească sau să-i jecmănească. În definitiv, nu-i aşa, justiţia e la cheremul „lor“, instituţiile publice sînt controlate de „ai lor“, iar oamenii nu au chef, nu ştiu, nu vor sau nu pot, din diverse raţiuni, să-şi apere drepturile individuale şi colective. Individualismul rămîne astfel, fatalmente, blocat în stadiul primar al egoismului, iar solidaritatea socială şi spiritul comunitar sînt substituite de prea multe ori (ca să nu spun de cele mai multe ori) prin solidarităţi interesate şi prin diverse forme de clientelism, totul sub semnul lui „fiecare se descurcă aşa cum ştie“. Adică prin oportunism, prin fugă (inclusiv în străinătate), prin dezimplicare cinică sau prin acceptarea pasivă a situaţiei pe care nu ai cum s-o influenţezi: „Doamne fereşte de mai rău“...

Frica este, prin excelenţă, defensivă şi, într-un sens rudimentar, conservatoare.

Frica este, prin excelenţă, defensivă şi, într-un sens rudimentar, conservatoare. Cît de bine este ea înrădăcinată în mentalul colectiv se poate vedea inclusiv din jocul echipelor noastre de fotbal, atunci cînd ies în lume: dacă se întîmplă să dea un gol, nu continuă să atace pentru a mai înscrie unul şi încă unul, ci se retrag speriate în apărare, încercînd disperat să conserve rezultatul, pasînd înapoi sau trimiţînd mingea în tribune. În asemenea condiţii, poţi spera cel mult la „mica ciupeală“, în nici un caz la performanţă.

Concluzia nu se arată a fi deloc roză: atomizată şi enclavizată în fond, cu, aşa-zicînd, răspundere limitată, societatea comunistă sau postcomunistă autohtonă a avut şi încă mai are drept liant fundamental frica – fie ea politică sau economico-administrativă. În orice caz: *frica indivizilor aflaţi la cheremul autorităţii publice şi a arbitrariului instituţional*. Iar această frică difuză este una prin excelenţă generatoare de iresponsabilitate publică şi anomie, comportamentul celor marcaţi de ea manifestîndu-se, pe de o parte, prin fentarea sistematică a regulilor scrise şi, pe de altă parte, prin aservirea timorată faţă de cele nescrise, „naturale“. Las la o parte faptul că neputinţa, pe care experienţa prelungită a fricii o generează, se converteşte, inevitabil, în resentiment, suspiciune şi agresivitate mocnită „la nivel individual şi colectiv“.

Evident, frica păzeşte bostănăria, iar bătrînul Freud ne învaţă că însăşi civilizaţia umană se întemeiază pe „cenzura“ exercitată de Supraeu şi pe primatul principiului realităţii asupra celui al plăcerii. Problema e de cine/ce ne e frică: de Dumnezeu, de legi, de stat, de semenii noştri etc. Şi, mai ales, ce avantaje avem, ca indivizi şi ca societate, de pe urma acestor frici care ne condiţionează reflexele. În România recentă, s-ar zice că „şmecherii“, cei care ştiu să apese butoanele potrivite, cîştigă destul de bine de pe urma fricilor dominante. „Fraierii“, cei care nu ştiu să se descurce, mai pot să rabde. Doamne fereşte de mai rău...

***Paul Cernat** este critic şi istoric literar.*

Locul în care se localizează frica

Biologic, atunci cînd ne este frică, simţurile transmit semnale către talamus, un fel de centrală de distribuţie a influxurilor nervoase. Confruntat cu mesaje care indică pericolul, talamusul lansează semnalele către una dintre cele mai primitive părţi ale creierului nostru – rinencefalul – care declanşează reacţiile fiziologice ale fricii înainte ca gîndirea conştientă şi cortexul să aibă timp să intervină.

Lobul temporal, zona laterală a cortexului cerebral, reprezintă centrul de coordonare a reacţiilor de teamă, iar zona implicată în tulburările din categoria fobiilor este nucleul amigdalian, care se găseşte în interiorul lobului temporal.

Jean Cottraux, psihiatru la Unitatea de Tratament al Anxietăţii din cadrul Spitalului Universitar de Neurologie din Lyon, coordonează un program de studiu clinic al tratamentului agorafobiei prin realitatea virtuală, în care au fost incluşi 90 de pacienţi. 12 scenarii virtuale, sonore şi vizuale în egală masură, au fost stabilite ţinînd cont de situaţiile cel mai frecvent raportate ca generatoare de anxietate pentru agorafobici; printre acestea – intrarea într-o sală de cinema sau condusul unei maşini pe un drum de ţară izolat.

Tot în Franţa, un studiu cu privire la fobiile sociale se realizează în prezent în cadrul unui proiect european denumit Vepsy. Acesta îşi propune să analizeze comparativ efectele celor două terapii, terapia comportamentală şi cognitivă (TCC) şi terapia realizată pe baza realităţii virtuale. Patru scenarii virtuale au fost create pentru a-i confrunta pe pacienţi cu diferitele forme ale fobiei sociale: aceştia trebuie să reziste asalturilor unui vînzător insistent, să poarte o conversaţie amicală într-un apartament, să se deplaseze şi să vorbească în faţa unui public.

Sursa: descopera.ro

„Frica este o materie foarte interesantă“

Dumneavoastră aţi fost o rebelă şi aveţi o biografie de roman: aţi schimbat medii şi oameni, aţi ajuns să lucraţi într-o fabrică de covoare din Ulan Bator, în spitale de psihiatrie; sînt locuri profund diferite, oameni cu care presupun că trebuie să înveţi să comunici de fiecare dată. Cum aţi reuşit?

Eu cred că orice viaţă e, de la un punct încolo, ca de roman. Cu cît te uiţi mai mult în urmă, cu atît îţi dai seama că aşa e. Eu nu am fost o rebelă intelectuală, eu am fost o rebelă plebee. Asta e o diferenţă mare. Rebelii plebei riscă mult mai mult! Se gîndesc mai mult la consecinţe. De ce sînt rebeli? Pentru ei asta e o parte din natura lor. Ei nu ştiu pentru ce sînt, dar ştiu întotdeauna împotriva ce sînt. Oamenii ăştia îşi cîştigă întotdeauna prietenii de partea lor pentru că sînt atît de periclitaţi, atît de expuşi.

Nu v-a fost frică? Să nu ştiţi ce-o să se întîmple, să riscaţi?

Ba da, normal. Dar frica este o materie foarte interesantă. Frica e adrenalină, mai scurt nu se poate spune. Sînt oameni la care frica de nenorocire e foarte mare, dar oamenilor cărora eu le acord sprijinul le e mult mai multă frică de fericire. Pentru ei fericirea aduce mai mult a idilă sau a plictiseală. Ăştia sînt oamenii care într-o zi mor căzînd din picioare, fără să ştie ce li s-a întîmplat înainte. Aşa se întîmplă şi cu asistenta din romanul meu: ea nu ştie că mai are doar patru ore de trăit. Nu ştiu de ce, dar acesta e reflexul meu: eu observ viaţa şi observ literatura. Îmi dau seama că oamenii ăştia dezorientaţi, care sînt tot timpul pe muchie, pe marginea catastrofei, trebuie să improvizeze tot timpul. Şi sînt din ce în ce mai mulţi, peste tot în lume. Dar, în mod straniu, în literatură sînt din ce în ce mai puţini, iar eu încerc să mă opun acestei tendinţe.

Fragment din interviul Alinei Purcaru cu scriitoarea Katja LANGE-MÜLLER, apărut în Nr. 553 al revistei Observator cultural.

Laura POPESCU

Cum te poate îngrozi cinema-ul

Capodoperele horror au fiecare felul lor de a te terifia. Unele reuşesc pentru că sînt lente, altele pentru că sînt revoltătoare, insinuante, violente, amînate, extreme, pentru că te previn fără să te poată opri sau pentru că nu te previn destul sau deloc. Cinema-ul horror e cel mai inovator şi posedă trucurile cele mai sclipitoare, iar capodoperele lui reuşesc fiecare cel mai greu lucru – să te înfricoşeze şi să te ţină aşa. Frica e un sentiment care nu se poate truca. Iată o parte dintre filmele care aşteaptă ca nişte cutii de coşmaruri, să le deschizi din nou şi din nou. Pentru ca frica lor să te chinuie încă o dată, adictiv, cu familiaritatea ei stranie. Care te convinge că un horror bine făcut e o mostră de cinema pur. În cîte feluri te poate îngrozi cinema-ul?

„Trebuie să crezi! [...] Trebuie să fii pregătit... Dacă nu, va fi înmormîntarea ta!" spune doctorul psihiatru Sam Loomis în *Halloween* (r. John Carpenter, 1978), unul dintre cele mai feroce filme „de groază" ale tuturor timpurilor. Doctorul Loomis e un fel de personaj martor, dărîmat de frică, pentru că e singurul care ştie cu adevărat cine sau ce este Michael Meyers. Ororile din *Halloween*, care pînă la urmă nu sînt multe la număr, comparate cu *torture porn*-urile de azi, sînt orchestrate perfect de Carpenter şi prin Loomis, care tremură de fiecare dată cînd cineva îl atinge pe umăr, cînd cade o frunză sau scîrţîie o uşă, pentru că el e cel care a studiat 15 ani, fără să poată aborda sau înţelege natura ororii, şi ea l-a nimicit între timp, l-a omorît înainte să moară.

Frica te-ar putea salva

Dar într-un fel paradoxal, replica lui Loomis se potriveşte mănuşă lui John Baxter, arhitect restaurator şi personaj central în *Don't Look Now,* capodoperă a regizorului britanic Nicolas Roeg apărută cu cinci ani înainte de filmul lui Carpenter şi aflată estetic la ani-lumină distanţă. *Don't Look Now* a fost numit adesea cel mai bun thriller psihologic/horror din cinema, dar mecanismul său, atît de straniu, nu mizează cîtuşi de puţin pe frică. Personajele din *Don't Look Now* suferă inuman, sînt extatice, pozitive, frustrate, confuze, mizează pe luciditate, dar îşi neagă frica, în timp ce totul în jurul lor se mişcă disturbant. Lui John Baxter ar fi trebuit să-i fie frică, asta l-ar fi salvat, după cum ar fi salvat-o şi pe Marion Crane de sub cuţitul mamei Bates în *Psycho* (r. Alfred Hitchcock, 1960). Dar şi John şi Marion se află prea departe şi prea deliberat în „capcanele lor personale" („Cred că fiecare sîntem în capcanele noastre personale, închişi în ele,

Frica este principala sursă a superstiţiei şi una dintre principalele surse ale cruzimii. A cuceri frica este începutul înţelepciunii.

BERTRAND RUSSELL

şi nimeni nu poate scăpa vreodată" – Norman Bates), ca să mai poată fi salvaţi. John are darul clarviziunii, pe care şi-l dispreţuieşte, Marion e cufundată în vină şi în paranoia. Capcanele personale, simţite şi definite de Norman, pe care nimeni nu îl bănuie de nimic, străbat ca un fir roşu genul horror. Şi iar ne întoarcem la *Don't Look Now,* pe care Roeg îl străpunge cu un fir cromatic, roşu, al morţii trecute, prezente şi viitoare. Aproape totul se întîmplă la Veneţia, în prag de iarnă, cînd hotelurile se închid, şi nicicînd Veneţia nu e mai decrepită, mai melancolică şi mai înecată şi roasă de apă. Au loc crime. Cadavre sînt scoase din apă cu picioarele în sus, apa spală pe trepte corpul contorsionat al unei păpuşi. Filmul e despre supranatural şi despre timp, şi efectul lui hipnotic, fără scăpare, e făcut din semnificaţii fără legătură. John şi Laura Baxter se mişcă într-un vis în care intervenţiile pozitive abundă, dar sînt paranoizante, iar finalul e momentul brutal al adevărului, simţit pe jumătate, întrezărit de John uneori, de noi aproape tot filmul. Iar noi *ne temem,* şi ei nu. Parabola sa existenţială e intimă, subacută, în final îngrozitoare.

Frica existenţială

Hitchcock a filmat *Psycho* intenţionat ca pe un *exploitation movie*. L-a făcut după *North by Northwest,* dar nu a folosit echipa de filmare şi tehnologia acestuia, ci varianta ieftină de televiziune. L-a filmat în alb-negru simţind că publicul n-ar putea face faţă la o cantitate atît de mare de sînge roşu. Marion nici nu sîngerează abundent, vedem doar cîteva fire subţiate în apa fierbinte de la duş dispărînd prin scurgere. Un gentleman, Hitchcock? „Ador să cînt la strunele audienţei ca la pian" – e citatul său. Înainte să o omoare „cu delicateţe" la duş, poţi jura că Marion e personajul peste care va cădea genericul final. La premieră, regizorul îşi avertiza publicul să nu întîrzie la film pentru că riscă să nu mai înţeleagă nimic, aşteptînd tot filmul să apară ea. Marion nu se teme la timp, dar, cînd o face, o face în cea mai iconică scenă horror din cinema. Moare goală, sfîrtecată la întîmplare, inocentă de fapt, în singurul ei moment de confort total, înconjurată de apă fierbinte şi lumină, în inima neagră a unui motel gol, pe o autostradă dezafectată. Close-up-ul se închide pe ochiul ei consternat, fără viaţă. Goale şi lipsite de reacţie mor şi două din victimele lui Michael Meyers din filmul lui John Carpenter, care ştie la fel de bine ca Hitchcock, dar fără pudori, să cînte pe strunele audienţei ca la pian.

Frica animalică

Privirea moartă a mai dat un horror seminal, însă de astă dată nu a victimei, ci a unui rechin. Marelui Alb din *Jaws* (1975). Nu e nici un close-up – de fapt vedem ridicol de puţin din monstrul acvatic în filmul lui Spielberg, după care nici o baie în mare sau ocean n-a mai fost la fel. Dar povestea lui Quint, vînătorul de rechini pe jumătate monstru el însuşi, e scena cea mai bună din film. „Rechinul... are ochi fără viaţă. Negri. Ca ochii de păpuşă. Cînd se îndreaptă spre tine, nu pare viu... pînă ce te muşcă, şi atunci ochii ăia negri se rostogolesc albi..." Apoi, din scurt, rechinul atacă barca prea mică şi prea veche, în care cele trei personaje-cheie au venit să-l vîneze. Atacul e suspect de perdant pentru el, dar sub vraja ochilor fără viaţă, nimeni nu mai stă să se gîndească la asta. În afară de dimensiunile rechinului, nimic nu e mare în *Jaws,* iar Spielberg zăboveşte, la fel ca Hitchcock, asupra personajelor îndelung, înainte ca efectele speciale revoluţionare să le sfîrtece în feluri cumplit de inovatoare pentru acea dată.

The Thing (incluzînd aici *Alien), Psycho, Halloween, Friday 13, The Exorcist* şi *Jaws* au deschis cutia pandorei pentru sequel-uri şi remake-uri care s-au scufundat în smîrcurile tot mai grafice ale gore-ului şi frica pură a devenit scîrbă, infecţie, resurecţie, putrefacţie. Însă din cînd în cînd mai apare cîte un film din care ţîşneşte frica absolută, cea capabilă să remodeleze coşmarurile unei generaţii. Aşa cum o descrie Heather în aproape nevizionabilul *Blair Witch Project*, care nu mizează decît pe nervii dezgoliţi ai imaginaţiei noastre: „Mi-e frică să închid ochii, mi-e frică să-i deschid."

***Laura Popescu** este jurnalistă şi traducătoare din engleză şi japoneză.*

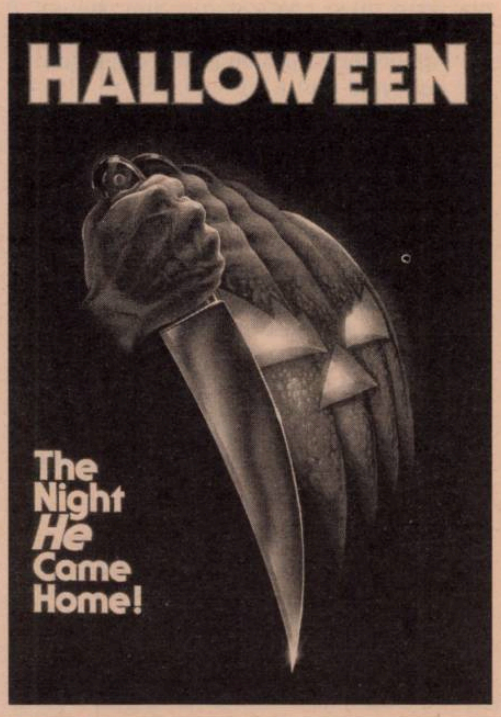

Un cîine cît lumea

Era un cîine mare. Se-ncolăcea în jurul corpului meu mic, ca şi cum ar fi fost o sfoară cu mulţi colţi. Am scăpat sacoşa din mînă. Am început să plîng. Încet. Îmi era frică să nu-mi audă lacrimile. Îmi era frică să nu-l sperii. Aveam vreo şase ani. Mama mă trimisese la alimentara din faţa blocului să cumpăr pîine. Am cumpărat-o. N-am mîncat-o. Mama nu ştia de ce nu mai urc. S-a uitat pe geam şi ne-a văzut. Un copil speriat şi nemişcat din care curgeau lacrimi, mîrîit de-un cîine. Un cîine cît toată lumea.

În 2006 am scris piesa *Mi-e frică*. A fost selectată în urma concursului dramAcum 3, a obţinut o bursă de dezvoltare de text, a fost regizată de către Radu Apostol – spectacol-lectură – la Teatrul Foarte Mic şi a avut o lectură la Lark Theatre, New York. *Mi-e frică* este o instalaţie dramaturgică, în care se suprapun mai multe fire de frică, mai multe vîrste şi poveşti ale angoasei. În fetiţa-frică, pe care am hotărît, împreună cu Radu Apostol, să o joace o bătrînă, s-au cocoşat toate „spaimele de mîine" ale personajelor. Toate fisurile fricilor din ei, tencuite cu aparenţa că deţin controlul asupra lor şi asupra celor din jur. Aparenţă subminată de vulnerabilitatea care se revolta în fiecare dintre ei.

Mi-e frică a fost, dintre toate textele mele, piesa la care am lucrat cel mai mult şi de care, de la un punct încolo, mi-a fost foarte frică. Simţeam, de fiecare dată cînd reciteam un nou draft, că-mi scapă pojghiţa, de teamă, pe care aluneca identitatea piesei sau că nu găsesc intimitatea specifică a fiecărei frici în parte. Aveam senzaţia că pierd unitatea spaimelor, care lega subteran spaţiile afective ale personajelor, înţepenirea lor într-o obsesie congelată, dependenţa lor de o crăpătură încă vie din blocul în care-au trăit prea mult ca să-l poată părăsi. Lumea fricilor din text era o supraetajare de emoţii fluide, de fragilităţi topite unele în altele. Fricile transparente aveau ecou. În fetiţa-bătrînă, căreia îi era teamă să se nască, fremăta doamna în vîrstă, lipită de bulina roşie de pe blocul din care văzuse cele mai frumoase apusuri. Doar de-acolo roşul vineţiu putea fi atins. Doar acolo orice frică putea să se evapore. Ca şi cum nu s-ar fi „petrecut" niciodată.

Printre fricile corespondente din piesă, cea a bătrînei care-şi mîngîie cîinele a rămas, indiferent de stadiile prin care a trecut textul, neschimbată. E un cîine mic, cu blăniţa îngheţată. O Mola care nu mai vrea boabe. Şi ei i-a fost cîndva frică.

***Mihaela Michailov** este critic de teatru şi dramaturg.*

Florin IARU

Unde fugi?

Am fost un băiat scarandiv şi fricos. Toată copilăria şi adolescenţa, maicămea s-a chinuit cu mofturosul scîrbavnic de la masă, care strecura supa şi săpa adînc în şniţel, după zgîrciuri şi grăsime. Dar n-a bănuit, nici n-a intuit niciodată frica de care am suferit cronic şi fără pauze. Odată cu lăsarea întunericului, din creierul meu începeau să iasă şerpi nevăzuţi. De ce anume şerpi şi cum era aşa ceva posibil într-un bloc socialist, la cucurigu, adică la etajul 3, asta nu pot să spun. Acelaşi creier care îi fabrica, seară de seară, se împotrivea cu toată raţiunea din lume, aducea la masa tratativelor interne argumente ţipător de juste. *Nu e posibil. E o iluzie. Stau într-o cameră sigură. Mama e în camera de alături.* Ei şi? Dîrdîiam cu ochii holbaţi pe pereţi şi, brusc, ca o tăietură pe viu, adormeam. E drept, pe atunci visam colorat şi mai şi zburam, ceea ce atenua drastic temerile aţipite. Apoi, în lumina zilei, totul era suportabil, urma să o văd pe aleasa inimii mele, Virginia Veloiu…

Dar nu numai şerpii îmi dădeau fiori. Întunericul foşnea. Întunericul trăia o viaţă a lui, secretă, ameninţătoare. Întunericul era doldora de fiinţe. De regulă, criminali odioşi, lenţi, meticuloşi, inevitabili. Dulapul de haine se deschidea, prin pereţi, către un tărîm fantomatic. Mă mai pusese dracu' să citesc şi Edgar Allan Poe. Hruba şi pendulul sunau ritmic în inima mea care-şi spunea taina taman gîtului, umplîndu-l cu bătăi foarte, foarte zgomotoase. Uneori, mama întîrzia prin oraş, la o canastă cu colegele. „Să nu tragi zăvorul, că ai să adormi…" *N-am să adorm. Dar fără zăvor nu se poate. Nu. Uşa aia e subţire ca o coajă de pîine… Am să păzesc zăvorul cu preţul vieţii…* mi-am zis eu. Rămas singur acasă, am dat drumul la radio, la televizor, am aprins luminile. De ce să nu le aprindem şi-n bucătărie? Ei, pînă acolo trebuia să trec de holul de un metru jumate şi deja se făcuse tîrziu. Numai gîndul că mi-aş strecura mîna către întrerupător, viziunea tulbure a ghearei nevăzute şi verzui, impactul fatal… toate mă împiedicau să iluminez *a giorno* (asta era expresia mamei) apartamentul mic. M-am tras în mijlocul patului din sufragerie şi am început să număr secundele. Puterea taumaturgică a radioului se stingea. Lumina nu era îndeajuns de violentă. Pălea. Programul la televizor se sfîrşea. Umbrele mişcau. Şi nimica mişca. Eram singur în tot universul… Timpul se oprise.

M-am trezit în patul meu. Întoarsă tîrziu, mama a sunat zadarnic la uşă – adormisem ca un buştean –, a sunat la vecini şi a spart uşa. Cum să-i explici acel ultim sfert de oră dinaintea somnului, un timp de plumb… cel mai lung şi mai spăimos sfert al zilei trecute. Urma să vină altul. Şi tot aşa. Uşa a mai fost spartă de vreo trei ori. Semnele au rămas, după mai bine de patruzeci de ani.

Nu ştiu exact unde şi cînd a-nceput. Mi se părea, atunci, că frica se născuse odată cu mine şi avea să moară cu mine, dacă nu cumva urma să mă ucidă. Asta să n-o credeţi, e o licenţă poetică, pentru că mă credeam şi un pic poet. Un pic mare poet. Dar, scotocind după amintiri, dacă încerc să le dau de capăt, ajung la concluzia că-n vechea casă din Doamna Oltea nu-mi era frică. Săream de pe dulap în pat, mă holbam la ferestrele zăbrelite de sus, care dădeau în curticică, şi nu-mi aduc aminte de nici o frică. Prietena mea perversă s-a născut în apartamentul de bloc, de o mie de ori mai luminos decît subsolul, mai curat şi mai cald. Sînt gata să jur.

Părinţii mei divorţaseră în urmă cu un an. A fost un proces urît, ca toate procesele de divorţ, unde copilul e o unealtă de plastilină. Contează cine-l modelează mai bine. Am depus, în faţa judecătoarei, în defavoarea tatălui meu. Îmi învăţasem lecţia, iar pe el îl vedeam deja cu alţi ochi. Nu mai era omul care-mi făcea toate voile, care nu m-a „atins" niciodată, cu care mergeam la Cina, unde pierdeam timpul mai frumos ca-n poveste, alături de prietenul Kupfăr. Se schimbase. Era un pericol viu, era un duşman personal. Al meu şi al mamei. Am rămas cu ea şi am refuzat să-l mai văd pe el. Ne făcuse destul rău. Disperat, tata m-a aşteptat, într-o zi, la ieşirea de la şcoală. Eram băiatul lui şi nu se ştia vinovat de nimic. Cînd l-am văzut, am fugit ca din faţa unui căpcăun. Am rupt pămîntul de frică. „Unde fugi, Florin? Florin! Unde fugi? E tata!" A înţeles, resemnat. Şi s-a oprit. N-o să-ţi urmăreşti, n-o să-ţi sperii propriul copil. Dar eu nu ştiam, n-am ştiut. Tata era duşmanul meu personal. Asta, da. Tata era ca şi mort. L-am declarat mort peste tot. Asta se întîmpla în 1962.

Aveam să-l revăd în 1969. A aşteptat cu răbdare să ies din copilărie, deşi copilăria mea era şi a lui. Ne-am întîlnit firesc, la restaurantul Ovidiu, unde cînta o puştoaică mărunţică şi cu părul pînă-n călcîie, Mirabela Dauer. Eram adolescent, deja. Descopeream cu uimire ce tată extraordinar aveam. Că fusesem un prost de copil. Uitasem multe, descoperisem multe. Mi-a mai sunat o dată vocea lui, la colţul Şcolii 175: „Florin! Unde fugi? E tata!" şi mi-a fost ruşine. Era o ruşine grea pe care nu vreau, nu vreau s-o descriu.

De atunci, frica a început să pălească. N-a dispărut de tot decît în armată. Se putea trăi cu ea. Iar pasiunea pentru noua mea colegă de liceu, Cristina Oiţă, mă făcea să depăşesc momentul.

Florin Iaru este scriitor.

Mi se părea, atunci, că frica se născuse odată cu mine.

Prefer să par fricos decît imprudent.

CICERO

Fanny CHARTRES

Cetatea spaimei

Avenit o zi cînd frica a decis să-ţi ia în stăpînire corpul, l-a găsit tocmai pe al tău, puţin sfărîmicios, fragil şi spart.

Spaima că nu mai poţi controla nimic, iată ce ai simţit de-a lungul acelor zile petrecute în spatele zidurilor albe ale spitalului. Corpul şi sufletul nu-ţi mai aparţineau, deveniseră obiecte în mîinile oamenilor cărora titlurile şi diplomele le dădeau dreptul să se joace cu stările tale. Mai întîi au fost durerile, suferinţe aproape banale ale bolii, şi consecinţele lor inevitabile: trup părăsit de forţă, constrîns să rămînă într-o poziţie imobilă şi întins pe un pat îngheţat. Apoi, foarte repede, au venit angoasa în faţa incapacităţii tale de a lua din nou frîiele propriului corp, spaima provocată de faptul că forţele fizice se micşorează văzînd cu ochii. Îţi dai seama îngrozit că boala e mai puternică decît orice, parşivă şi inteligentă, izbucnind neaşteptat, ducîndu-te de nas şi lovindu-te atunci cînd te aştepţi mai puţin, jubilînd că poate trăi şi se poate mişca în corpul tău uşor şi sfîrşit.

Duşmanul şiret avea planul bine pus la punct, şi astfel şi-a răspîndit răul în jurul victimei sale. Te-a însingurat în boală, te-a făcut să te simţi vinovat în faţa celor apropiaţi, ei înşişi cumplit de îngrijoraţi, legîndu-te de cele două gratii ale patului de spital. În zilele alea, ai crezut într-adevăr că frica a cîştigat: cu ghearele bine înfipte în carne, nu te mai părăsea o clipă şi se manifesta de-acum într-o formă vizibilă, prin tremuratul incontrolabil al mîinilor şi-al buzei de jos. Nu din cauza febrei tremurai, ceea ce ai fi preferat, ci din cauza fricii.

Frica de a rămîne închis, de a nu mai reveni niciodată la viaţa pe care ţi-o aleseseşi, obligat să suporţi şi să suferi în tăcere. Singur. Halatele albe, care-ar fi trebuit să domolească şi să calmeze durerea, îţi hrăneau tremuratul, îţi interziseră dreptul la speranţă. Te condamnau la o viaţă nemişcată şi mută, te obligau să asculţi discursuri savante, condescendente, pline de răceală şi de pesimism, tăindu-ţi legăturile cu lumea exterioară şi cu cei apropiaţi. Durerea ta era una oarecare. Acele lor făcuseră din braţul tău un curcubeu albastru, violet şi gri, vena se spărsese, braţul se umflase pînă îşi dublase volumul. Dar dacă le spuneai asta, nu se îngrijorau deloc, a fost nevoie de încă două zile şi de un nou acces de febră pentru ca ei să decidă în sfîrşit să-ţi acorde îngrijirile necesare. Teama de indiferenţă, de refuz te constrîngea la tăcere. De-acum încolo, nu vei mai scoate o vorbă. Vei suferi în tăcere. Boala îşi găsise un aliat şi îţi rîdea în nas cu neruşinare.

Atunci ai crezut că boala urma să-şi mai facă un aliat: o nouă teamă apăru. Descreierată, aproape iraţională. Că duşmanul, după ce îţi pulverizase orice urmă de forţă fizică, avea să-i îndepărteze pe toţi cei care îţi erau dragi. Teama de complot…

Dar boala şi teama au dat greş, iar dragostea, susţinerea, atenţia şi generozitatea cîtorva persoane, mai mult sau mai puţin apropiate, au triumfat. Cuvintele lor contau mai mult decît orice altceva, aşa că relele te-au părăsit, îndreptîndu-se spre alţii mai maleabili, mai singuri, mai lipsiţi de apărare. Halatele albe au dispărut şi ele, iar culorile vii au apărut din nou.

Astăzi, puşi în faţa unei alte frici, cea pe care ţi-o provoacă aceste cetăţi adăpostind durerile şi teama, simţi cum creşte în tine o forţă nouă. Ea te va ajuta să rezişti în faţa asalturilor, consolidîndu-ţi cetatea visurilor, o cetate care e în stare să te apere de tot, chiar şi de teamă.

Fanny Chartres este traducătoare.

Frica e blestemul omului.

DOSTOIEVSKI

„Mi-ar face plăcere să revin în cosmos“

interviu cu Dumitru PRUNARIU

Ce înseamnă frica pentru un cosmonaut? Cînd şi cum se manifestă ea?

În aviaţie şi în cosmonautică se spune că eşti un adevărat aviator sau cosmonaut atîta timp cît nu îţi este frică. Frica este o stare care se educă. În calitate de candidat cosmonaut, sutele de ore de antrenament la simulatoare, în zbor acrobatic cu avioane cu reacţie, salturile cu paraşuta, antrenamentele de supravieţuire în condiţii extreme, cît şi învăţarea teoretică a reacţiei echipamentelor utilizate şi a organismului la diverse solicitări te fac să fii sigur pe tine în orice situaţie, să controlezi ce se întîmplă în jurul tău şi, pur şi simplu, să nu ajungi la starea de frică.

Cum aţi reuşit să vă înfrîngeţi potenţiala teamă, cînd aţi plecat în spaţiu?

Dorinţa de a zbura, de a pluti prin aer şi spaţiu am avut-o de mic. Nu o dată în copilărie am avut sentimentul că, dacă dau mai tare din mîini, mă pot înălţa ca păsările. Şi nu o dată am visat cum plutesc prin văile munţilor sau mă înalţ prin forţele proprii spre cer. Cu un antrenament perseverent şi adecvat, zborul spre cosmos a fost doar o împlinire a unei dorinţe oarecum ancestrale de a mă ridica cît mai sus şi de a avea o cuprindere cît mai largă a planetei pe care trăim. Orice posibilă teamă ar fi fost înfrîntă de această dorinţă.

De ce credeţi că oamenii sînt, chiar şi astăzi, la peste şase decenii de eră spaţială, atît de speriaţi de cosmos, găuri negre sau de extratereştri?

Personal, nu am întîlnit oameni speriaţi pur şi simplu de cosmos. Am întîlnit însă oameni nedocumentaţi, sau aşa-zis „documentaţi“ prin intermediul unor surse de informare dubioase, care promovează senzaţionalul şi catastrofalul, în detrimentul informaţiei ştiinţifice. Prin senzaţional şi catastrofal îşi vînd publicaţiile şi scot bani. Generaţii întregi au fost învăţate să creadă, la modul absolut, ce scriu publicaţiile şi ce se spune la radio şi la televizor. Lipsa de educaţie fiind direct proporţională cu lipsa de analiză a informaţiei şi de discernămînt. Pe un fond de scădere impardonabilă a nivelului de cultură generală – să nu vorbim de cultura ştiinţifică a populaţiei –, orice e legat de „imprevizibil“ şi venit din cosmos se transformă în catastrofal. Şi, în consecinţă, în teamă. Există, desigur, şi fenomene cosmice periculoase pentru Terra, dar acestea se studiază cît mai profund posibil şi se acţionează pentru crearea unor sisteme şi mecanisme de control, cel puţin al efectelor lor.

Care e cel mai puternic sentiment pe care l-aţi avut după călătoria în spaţiu? Că ştiţi mai mult sau, din contră, mai puţin?

Cel mai puternic sentiment după un zbor cosmic este acela că poţi cuprinde planeta în întregul ei, cum puţini pămînteni au sau au avut posibilitatea să o facă. În timp, începi să corelezi altfel o serie întreagă de probleme, să cauţi o cuprindere globală în înţelegerea lor, să le conferi perspective mult mai cuprinzătoare.

Educaţia de tip pozitivist, pe care o primeau majoritatea românilor în acea epocă, vă făcea mai curajoşi?

Nu ştiu dacă educaţia din „acea epocă“ poate fi considerată de tip pozitivist sau, pur şi simplu, era mult mai conştiincios şi mai cuprinzător efectuată decît cea care se face astăzi. Exista însă atunci un spirit patriotic mult mai dezvoltat iar acesta – cum eronat cred unii – nu ţinea neapărat de epoca comunistă. Cine a fost în SUA poate uşor să aprecieze cîtă mîndrie li se insuflă acolo tinerilor, în procesul de învăţămînt, că aparţin acelei naţii. De asemenea, poate să spună cîte steaguri americane sînt ridicate de oameni simpli, în curţile lor, ca urmare a acestei educaţii şi mîndrii. O naţiune care nu ştie să-şi cultive şi să-şi motiveze tinerii, şi prin prisma adevăratelor valori naţionale, este o naţiune pierdută. Curajul ţine în primul rînd de caracteristicile personale ale indivizilor. E amplificat de multe ori şi de mîndria naţională. Iar dacă o ai, atunci realizezi că poţi face ceva deosebit pentru semenii tăi.

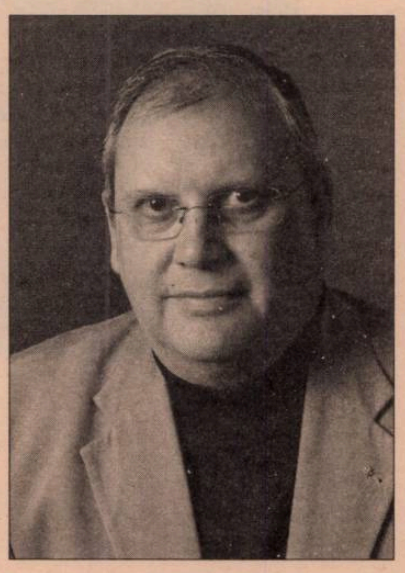

Dumitru Dorin Prunariu
este primul cosmonaut român. La 14 mai 1981 a devenit primul şi singurul român care a zburat vreodată în spaţiul cosmic. A participat la misiunea Soiuz 40 din cadrul programului spaţial „Intercosmos“ şi a petrecut în spaţiu 7 zile, 20 de ore şi 42 de minute. Este de profesie inginer aeronautic.

Cum vă raportaţi la tehnologia spaţială de atunci, privită cu ochii de astăzi? Nu vi se face frică de tehnologia pe mîna căreia aţi mers atunci?

Frică? Nicidecum. Chiar dacă era o tehnologie mai puţin avansată faţă de cea de azi, era o tehnologie fiabilă, care asigura misiunile cosmice cu tot ce era necesar. Am să vă dau un exemplu nu departe de realitate: se spune că o agenţie spaţială dezvoltată a organizat o licitaţie între mai multe institute de cercetare, pentru crearea unui instrument de scris care să funcţioneze ireproşabil în imponderabilitate. În final, cîştigă licitaţia, pe bani mulţi, desigur, un institut care a realizat un pix cu pastă, cu un piston interior sub presiune care împingea pasta spre vîrful pixului, în orice poziţie s-ar fi aflat acesta. A fost studiat mult pistonul (realizat, în final, dintr-un material autolubrificant, care să nu se blocheze), pasta (de o anumită compoziţie, care să-şi păstreze aderenţa la hîrtie şi indicele de vîscozitate într-un ecart mare de temperaturi) etc. Aceeaşi sarcină, de a găsi instrumentul perfect de scris în imponderabilitate, a avut-o şi agenţia spaţială a unei naţiuni mai puţin sofisticate în tehnologii avansate, cu posibilităţi financiare mai reduse, dar cu specialişti foarte isteţi. Aceştia au rezolvat problema mult mai simplu: înainte de zbor, managerul de program le-a cumpărat cosmonauţilor, de la librărie, cu cîţiva bănuţi, cîteva creioane obişnuite şi o ascuţitoare cu care au rezolvat în cosmos, la fel de bine, aceeaşi problemă pentru care fusese conceput de alţii şi pixul complicat.

Spuneaţi undeva că tehnica spaţială chiar ar fi involuat. Vă refereaţi la capacitatea de implementare? Există un interes mai mic astăzi pentru explorarea fizică / călătoria în spaţiul cosmic sau pur şi simplu ne e teamă de aceste limite fizice ale explorării?

Tehnica spaţială nu a involuat. În diferite perioade de timp, fiecare naţiune sau instituţie cosmică apreciază ce tip de program spaţial îi este mai util în următoarea perioadă, şi pe acela îl finanţează. Nu există bugete infinite sau nedefinite. Totul este calculat şi are limite. Unele programe sînt prioritare, unele mai vizibile publicului larg. Altele au mai puţin impact public, dar pot fi extrem de necesare cunoaşterii. Nu poţi simultan să construieşti şi navete, şi să le trimiţi în spaţiul circumterestru, să construieşti şi vehicule pentru Lună, şi să construieşti acolo baze umane, să pregăteşti şi misiuni pilotate spre Marte etc.

Nu ne este teamă de nici o limită fizică a explorării. Dintotdeauna am vrut să ştim cît mai multe despre noi şi despre originea noastră. Despre originea vieţii şi răspîndirea ei în Univers. Forţăm limitele cu instrumentele pe care le putem crea cu banii pe care îi putem aloca în acest scop. Echipamente spaţiale foarte performante caută să determine, măcar în vecinătatea sistemului nostru solar, alte sisteme stelare, care pot avea planete asemănătoare Pămîntului, în ideea că acolo ar putea exista viaţă asemănătoare celei terestre.

Un alt exemplu de explorare este reprezentat de misiunea spaţială japoneză Hayabusa, care, după şapte ani de la lansare, a adus în vara trecută pe Terra prima probă luată de pe un asteroid.

Să revenim la spaime. De ce fel de frici scapi odată ce ai călătorit în spaţiu?

Frica este o stare care apare în general în faţa necunoscutului. Noi am fost pregătiţi în aşa fel încît să fim convinşi că ştim totul despre cosmosul în care vom zbura şi despre tehnica spaţială pe care o exploatăm. După ce ai îndeplinit o misiune spaţială, te simţi puternic, mai ales din punct de vedere psihic. Poate este o apreciere puţin riscantă, dar ajungi, după o experienţă cosmică, să-i domini pe mulţi, din punct de vedere spiritual. Eşti în stare să analizezi la rece multe situaţii dificile şi să le faci faţă. Mai mult sau mai puţin în glumă, ştiu un persoanaj care, după o misiune spaţială, a scăpat definitiv şi de frica soacrei…

Literatura şi cinematografia SF au indus o teamă faţă de contactul cu extratereştrii. Pe de altă parte, şi dumneavoastră, şi alţi cosmonauţi susţineţi existenţa lor. Cum credeţi că am relaţiona cu ei?

Dacă alte inteligenţe au ajuns sau ajung în preajma noastră de la mari depărtări cosmice înseamnă că tehnologic ne sînt superioare, poate chiar că stăpînesc legi ale fizicii pe care noi nu le-am descoperit încă. Convingerea mea este că, dacă vin la noi, vin să ne cunoască mai îndeaproape, să ne studieze, şi nu să ne distrugă. În această fază a dezvoltării umane, îmi este frică de reacţia ancestrală animalică a omului faţă de ei. Instinctul nostru primar ne impulsionează ca întîi să atacăm (în ideea de autoapărare), apoi să ne raportăm amical şi investigator asupra unor nou-veniţi necunoscuţi. Depinde care va fi nivelul de conştiinţă şi de raţionament al pămîntenilor care îşi vor asuma decizii în cazul întîlnirii de gradul trei cu alte inteligenţe din Univers.

„Odată ce ai încercat zborul, vei păşi pentru totdeauna pe Pămînt cu ochii ridicaţi spre cer, acolo unde ai fost, şi vei dori mereu să te întorci“ scria Leonardo Da Vinci. Dacă vi s-ar propune, v-aţi întoarce în spaţiu, dacă nu ca cercetător, măcar ca pasager al lui SpaceShipOne de la Virgin Galactic?

Primul zbor oficial al lui SpaceShipOne a avut loc în 2004 şi a demonstrat că o navă spaţială reutilizabilă, 100% privată, folosită pentru a duce un echipaj uman la limita cosmosului şi a-l readuce în siguranţă este fezabilă. Pentru turişti este pregătită nava SpaceShipTwo. Din păcate, locurile pe SpaceShipTwo sînt vîndute deja pentru cîţiva ani înainte, chiar dacă nu a început să zboare cu public.

Mi-ar face plăcere să revin în cosmos cu orice tip de navă. Mi-aş dori însă ca al doilea zbor să dureze mai mult decît primul. În primul zbor am învăţat – cum se spune – „să merg pe bicicletă“. Acum aş folosi acea „bicicletă“ din plin. Sînt atît de multe lucruri senzaţionale din spaţiul cosmic pe care le poţi descoperi în timp real! Cred că primul obiectiv privat pe care mi l-aş propune într-un nou zbor spaţial ar fi să surprind cu un aparat foto performant cele mai senzaţionale imagini ale Pămîntului şi să le împărtăşesc apoi, alături de o mică povestire cosmică, celor care nu ar ajunge niciodată în acel spaţiu extra-atmosferic.

a consemnat Ana Maria SANDU

Personal, nu am întîlnit oameni speriaţi pur şi simplu de cosmos.

Curajul ţine în primul rînd de caracteristicile personale ale indivizilor.

Cine nu se teme de nimic este surprins de primejdie.

CONFUCIUS

Costi ROGOZANU

Mini-narațiuni media

Fricile se inventează ca să putem suporta angoasele măreţe din spatele lor, aşa au spus oamenii mai deştepţi decît mulţi dintre noi. De exemplu, în Evul Mediu omoram temători cîteva vrăjitoare ca să mai scăpăm de frica de ciumă. Ca să poată rezista, o comunitate îşi inventează tot felul de mini-naraţiuni, uşor de recitat în cafenele, printre prieteni, în familie cînd sîntem strînşi în jurul unui caltaboş. Media nu funcţionează altfel. Iar în ultimul an am avut tot felul de tentative de inventare a unor frici pentru evitarea altora cu adevărat mari, cu adevărat periculoase.

Frica de revoltă a fost una dintre poveştile majore ale anului. Presa anti-putere a construit din răsputeri o ficţiune a răzmeriţei populare împotriva măsurilor de austeritate impuse de Guvern, FMI şi cine s-o mai fi găsit. S-a dovedit a fi în prea mare măsură o poveste – frica se alimentează cu zvonuri, dar zvonurile puternice trebuie să ţină de o fărîmă de real. Frica nu e acelaşi lucru cu foamea. Cei care au ieşit în stradă erau oameni care încă mai aveau un job cît de cît. Poate suna cinic, dar erau nişte privilegiaţi, spre deosebire de mulţi alţii paralizaţi într-un sistem neechitabil de distribuire a muncii (cei din mediul rural, cei care n-au lucrat vreodată cu carte de muncă şi n-au luat vreodată şomaj etc.). Aşadar, fricile propuse în principal de Antena 3 şi de Realitatea s-au dovedit doar un soi de reality drama cu audienţă bună, dar fără urmări.

Frica de revoltă a fost una dintre poveştile majore ale anului.

Explicaţia ar putea fi inclusiv etimologică. Tot în Evul Mediu, în franceză răzmeriţele, răscoalele se mai numeau „effroiz“ (scrie Delumeau), adică spaime. Presa a inversat sensul explicitării: spaimele înseamnă revolte; e de ajuns o spaimă că o putem nota deja drept „revoltă“. Frica de răscoala maselor este o pseudofrică, iar guvernanţii (mă refer şi la guvernanţii europeni de care toată lumea uită) au ştiut s-o aprecieze corect: se poate face cam orice în Est.

Frica de comunism a fost poezia recitată în continuare de un anumit cor mediatic de intelectuali proguvernamentali şi anul acesta. Cucerirea TVR-ului de către preşedinţie a adus la televizor nu doar jurnaliştii care s-au comportat exemplar pro-băsescian la alegerile din 2009, ci a propus şi scheme ştiute de construire a unor frici inutile. Poate cea mai aiuristică a fost frica imediat-post-mortem de Adrian Păunescu. Pe cît de penibilă a fost exploatarea tabloidală din privat, pe atît de comic-fioroasă a fost judecarea poetului la postul public. Frica de comunism este mini-naraţiunea puterii, singura cu oarece note media-intelectuale.

Frica de nou este iarăşi o constantă în rîndul comunităţilor închise şi puţin evoluate. Presa din România nu s-a dezminţit, fie ea pro- sau anti-guvernamentală. Cu destulă timiditate au fost abordate teme ultrasensibile cum ar fi relaţia cu băncile, cu Vestul, cu FMI, cu Franţa şi Germania. Toate aceste teme noi în spaţiul public românesc s-au sfîrşit cu un pas înapoi. Dacă ar fi să iau exemplul Ordonanţei 50, care viza relaţia bănci-clienţi de acum încolo, am vedea cum ceea ce părea a fi o explozie mediatică s-a terminat cu o ştire mică şi sfrijită cum că, după lupte seculare, un deputat al puterii a depus amendamentul care scotea din joc creditele în derulare. Şi gata. A trecut de comisii. Frica, atunci cînd în sfîrşit putea deveni o frică serioasă cu unele consecinţe la fel de serioase, a dispărut discret de la televizor şi de pe site-urile de ştiri.

Frica de moguli a mers în continuare cot la cot cu frica de Băsescu. Amîndouă la fel de futile. Preşedintele însuşi pare să conducă un trust media din ce în ce mai dezvoltat (are mogulaşi şi tot felul de purtători de cuvînt). Mogulilor li s-a dat apă la moară chiar de opoziţia însăşi, pentru care apariţia la televizor pare a fi vitală pentru nişte politicieni care nu înţeleg importanţa momentului pe care îl trăiesc (a se vedea recenta alianţă Crin Antonescu – Dan Voiculescu).

Astfel de frici de camuflaj, mici manipulări uşor de deconstruit, au însă efectul dorit, paralizant. Unele societăţi primitive credeau că frica îi poate răpi sufletul unui om, lăsîndu-l dezgolit, fără vlagă, fără forţă. Dacă mă uit la dezbaterile publice, aş spune că mecanismul a funcţionat cu succes. Angoasele enorme, cele din spatele fricilor mediatice construite pe genunchi, rămîn subiecte secundare: se clatină reperele principale UE, euro, Franţa care dă afară romii din ţară, Ungaria care bagă presa în cutie etc. La vest de noi nu mai e Vest. Nu ne mai putem practica discursul simplu „noi sîntem retardaţi, trebuie să ajungem să fim ca ei“. Deci ce ne facem de aici înainte, încotro? Nici măcar nu ne mai putem linişti cu ocara obişnuită „sîntem mai proşti decît ei, asta e“.

Unul dintre efectele fricii este că ne rătăceşte simţurile şi face ca lucrurile să pară altfel decît sînt.

CERVANTES

Mai puternice decît frica de nou (de criticile noi, de întrebările noi), decît fricile inventate de media, au fost discursurile de autoînvinovăţire. Noi am plătit şi plătim excesul anilor 2005-2007, au spus-o toţi de la Isărescu, pînă la preşedinte. Asta vine pe lîngă vina secretă a tuturor de a fi fost comunişti, deci de a ne afla în imposibilitatea de a înţelege piaţa liberă. Şi vina a tot mers mînă în mînă cu frica. „Sîntem vinovaţi că am trăit bine în 2007 şi nu am plătit destul pentru asta“ e doar vîrful icebergului. Ca să nu mai vorbesc de poezia incredibilă a puterii care ne-a acuzat pe toţi că sîntem lipiţi de un „stat asistenţial“ – că drepturile noastre (educaţie şi sănătate gratuite, pensionare etc.) ar fi cele care epuizează bugetul şi nu reţelele lor clientelare. Dar efectul nu e deloc de neglijat: avem de-a face cu un transfer al fricii cu potenţial exploziv de la nivel de mase, clase, categorii, bresle, la o frică individuală, preacuvioasă, timidă, fără consecinţe. Frica ziaristului de a nu-şi pierde jobul s-a completat păgubos cu frica de lume a cititorului sau telespectatorului. Anul mediatic 2010 a fost povestea a două frici individuale meschine: frica din spatele şi din faţa ecranului.

***Costi Rogozanu** este ziarist şi scriitor.*

Teorii despre mirosul fricii

O echipă de specialişti din cadrul Universităţii Stony Brook din New York au ajuns la concluzia că senzaţia de frică are un miros perceput subconştient. Pe lîngă acest aspect, frica se răspîndeşte uşor în rîndul unui grup de oameni.

Cercetările au autentificat definitiv un fapt ştiut încă de acum 40 de ani. În momentul în care fiinţa omenească intră în stare de panică sau frică generală, transpiraţia noastră secretată instantaneu conţine o serie de feromoni unici care sînt percepuţi de subconştientul persoanelor din apropierea noastră prin intermediul simţului mirosului. Cu alte cuvinte, cînd ne este frică, cei din jur miros asta, oricît de bine am încerca să bravăm sau să ne ascundem senzaţiile de frică.

Pentru a investiga simptomatologia fricii, cercetătorii au colectat mostre de transpiraţie de la 40 de voluntari cărora li s-a cerut să execute pentru prima dată cîte un salt cu paraşuta.

În secvenţa următoare cercetătorii au rugat un alt eşantion de 40 de voluntari să miroasă mostrele de transpiraţie a celor care efectuaseră salturile cu paraşuta. Grupul voluntarilor adulmecători aveau în acel moment creierele scanate de tomografuri performante.

Cînd au simţit mirosul transpiraţiei celor 40 de voluntari speriaţi din cauza salturilor cu paraşuta, centrul responsabil cu frica din creierele lor a fost stimulat vizibil, în timp ce voluntarii adulmecători au simţit o senzaţie de frică inexplicabilă. „Acum avem, în sfîrşit, o dovadă palpabilă, experimentele anterioare au vizat metode asemănătoare din care un grup de voluntari vizionau filme de groază, iar alt grup mirosea transpiraţia lor, prezentînd la final aceleaşi senzaţii de frică. Există un component biologic în cadrul dinamicii relaţiilor social-umane, în care emoţiile puternice devin practic contagioase“ declara Simon Wessley, psihiatru britanic în cadrul King's College din Londra.

Potrivit cercetătorilor americani, amigdala, zona cerebrală unde iau naştere senzaţia de frică şi episoadele de panică, este dotată cu senzori chimici deosebit de sensibili la nivelul de aciditate din creier, la rîndul lui legat de excesul de bioxid de carbon; la acesta respectivii senzori reacţionează, evocînd un comportament de teroare şi fugă. „Amigdala este considerată un element central al circuitelor cerebrale ale fricii, dar acum realizăm că nu este doar o parte dintr-un circuit, ci şi un senzor“, a precizat John Wemmie de la Universitatea Iowa, care împreună cu Michael Welsh semnează un articol pe această temă în revista de specialitate *Cell*.

În opinia lui Welsh, este foarte interesant că evoluţia a plasat un senzor de aciditate în acest circuit al sistemului nervos central. Circuitul în chestiune se găseşte în amigdală, iar aceasta este o structură care stimulează sistemul nervos simpatic în vederea unui comportament gen „luptă sau fugi“, fiind corelat altor arii cerebrale implicate în reacţia la eventuale pericole.

Studiul cercetătorilor americani a furnizat şi o explicaţie moleculară a modului în care creşterea concentraţiilor de bioxid de carbon în creier solicită o senzaţie de frică intensă, furnizînd un punct de referinţă pentru analizarea bazelor biochimice ale dereglărilor de anxietate şi atacurilor de panică.

Sursa: descopera.ro

„Mi-e mai frică pentru cei din jurul meu decît pentru mine"

interviu cu Dragoș BOERU

Cum îţi gestionezi frica atunci cînd sari de la 4000 de metri?

În primul rînd, paraşutismul e un sport foarte sigur. E considerat sport extrem din cauza expunerii la un risc mare. Dar singurii care putem greşi sîntem noi, cei care îl practicăm. La un moment dat, citeam un reportaj despre frică şi Brian Germain, psiholog şi paraşutist, zicea că, dacă în loc de oameni ar fi saci de cartofi pe care i-am arunca din avion, paraşutismul ar fi cel mai sigur sport din lume.

După părerea mea, avem de-a face cu două tipuri de frici. Una este a celor care sar prima dată cu paraşuta şi trăiesc o frică care vine din faptul că nu ştiu ce li se întîmplă. Vor să experimenteze, dar le e frică de necunoscut.

Cînd sari, fizic simţi în primul rînd ceva, căci e vorba de o accelerare de la 0 la 200 şi ceva de km pe secundă. De aceea, vezi că oamenii reacţionează foarte ciudat: unii te ţin de mînă, vorbesc foarte mult, sînt tăcuţi, transpiră, vomită. Am văzut cele mai multe modalităţi în care oamenii îşi pot manifesta frica. Şi după ce saltul se termină şi ajung cu picioarele pe sol, spaima aceea se transformă într-o bucurie imensă că au reuşit. Plus că senzaţia din aer e greu de descris. Cînd mă mai întreabă cîte un prieten cum e să sari cu paraşuta, îi zic doar atît: vino, încearcă şi vezi singur.

Apoi, mai e frica celor care practică paraşutismul şi care ştiu foarte bine ce se poate întîmpla. Atunci poate să-ţi fie frică, de exemplu, să urci cu avionul, sau cînd se deschide uşa. Chiar dacă am o mie şi ceva de salturi, pentru mine frica înseamnă să urc cu avionul pînă sus. Ideea că aş putea să mor într-un avion, cu paraşuta în spate, mi se pare foarte *creepy*. Frica o simt de cele mai multe ori ca pe un gol în stomac.

Ce legătură au paraşutiştii cu cea de-a doua paraşută, cea de salvare?

E vorba de încredere. Acea paraşută poate fi pliată doar de anumite persoane special instruite şi autorizate (li se spune *rigger)*. Iar încrederea ţi-o cîştigi prin experienţă şi prin starea echipamentului. Cei inconştienţi se gîndesc că n-o să ajungă niciodată la paraşuta de rezervă, că nu li se poate întîmpla nimic. Eu am deschis paraşuta de rezervă de patru ori în o mie şi ceva de salturi, un pic mai mult decît media. Dacă pleci cu teamă, mai bine nu mai pleci. Trebuie să ştii că cel care ţi-a pliat paraşuta de rezervă şi-a făcut treaba bine.

Frica înseamnă să urc cu avionul pînă sus.

Cum se întîmplă cu încrederea, la săritura în tandem?

Cea mai mare încredere o ai în instructor. E vorba, de cele mai multe ori, de o persoană pe care n-o cunoşti, e posibil s-o vezi atunci pentru prima dată în viaţă şi pe ale cărei mîini te dai cu totul. Cea mai simpatică reacţie a unui instructor, la întrebarea celui cu care urma să sară în tandem, dacă i se poate întîmpla ceva, mi s-a părut asta: „Eu am un copil acasă, aşa că n-am nici un gînd să mor".

Sînt mulţi „pasageri" speriaţi, dar care după discuţia cu instructorul sau cu cameramanul devin cu totul alţii. Eu nu sar în tandem, sînt cameraman. În căderea liberă, instructorul nu le vede feţele, dar eu le văd reacţiile, bucuria. Spaima le-o vezi cînd pleacă din avion, căci nu se aşteaptă. Au nişte ochi mari cît China, dar după cîteva secunde, începe să le placă. Şi, după ce se deschide paraşuta, unii urlă. Alţii au spus rugăciuni pînă jos, mulţi au vomitat, alţii s-au bucurat atît de mult şi, după ce au venit pe pămînt, s-au dus la instructor şi l-au pupat şi au zis că mai vor să sară o dată.

Dacă de căderea în gol nu ţi-e frică, ce alte spaime ai?

Spaima mea cea mai mare e să mor cu paraşuta în spate, într-un avion. Fără o paraşută la mine, ştiu că n-aş fi avut ce să fac, dar dacă ai două în spate, n-am cum să nu mă gîndesc că, dacă se întîmplă ceva, aş fi avut o şansă pe care n-am folosit-o.

Cred că mi-e mai frică pentru cei din jurul meu, decît pentru mine. De obicei, cînd deschid paraşuta, îmi caut fratele, văd că e OK, îmi caut prietena, apoi mă uit după ceilalţi prieteni apropiaţi. Poate şi pentru că sînt instructor, la aerodrom am o mai mare spaimă pentru ceilalţi apropiaţi, decît pentru mine. Am avut şi un prieten care s-a nimicit pe aerodrom, în faţa mea, şi nu e deloc plăcut.

Cel mai rău e să mori, evident. Dar cred că, dacă se întîmplă, înseamnă că aşa a fost să fie. Pentru alţii nu-i aşa, din contră. Şi, dacă aş putea să aleg, aş alege să mor cu paraşuta în spate pe un cîmp. Ca paraşutist, să mori pentru că ţi-a căzut în cap un castron de la etajul 5 pare cam penibil.

***Dragoş Boeru** este instructor de paraşutism, membru al clubului TNT-Brothers (www.tnt-brothers.ro).*

„O relație de simbioză"

interviu cu Mircea STRUȚEANU

În ce relaţie eşti cu frica, ce înseamnă ea pentru cineva care face sporturi extreme şi încearcă să-şi depăşească limitele?

Fac cel puţin trei sporturi în care frica este foarte prezentă: snowboarding extrem, highline, o ramură din slackline (mers pe o chingă legată între două puncte la mare înălţime, cum ar fi două stînci) şi căţărat (escaladă, bouldering) şi alpinism. Cu frica sînt într-o relaţie de colaborare, de fraternitate şi de înţelegere reciprocă şi, nu în ultimul rînd, de simbioză. Avem nevoie reciprocă unul de celălalt. Eu mi-am cunoscut de mult frica – lucru obligatoriu dacă vrei să ajungi foarte departe, sus, şi să faci performanţă.

Frica te poate mobiliza, e ea constructivă?

Frica mă mobilizează de fiecare dată şi e constructivă mereu. Sînt puţine cazurile în care mi se întîmplă să rămîn fără reacţie în faţa unei frici intense, de tip accidental. De obicei, frica îmi creşte viteza de reacţie şi mă face să gîndesc limpede, să fiu lucid şi să iau decizia bună, în timp record. Îmi creşte şi simţul de responsabilitate foarte mult. Cînd îţi este mai frică de ceva şi îţi poţi accepta frica şi înveţi să lucrezi cu ea, atunci apar adevăratele satisfacţii. Eu nu cred că frica poate fi învinsă, numai amorţită sau păcălită sau ignorată. Dar nu privesc asta ca pe o învingere.

Cînd ţi-a fost cel mai frică?

Mi-a fost cel mai frică în Kîrgîzstan, cînd am încercat să cobor cu snowboard-ul de pe un munte de peste 7000 de metri (Vf. Lenin) şi, în timpul aclimatizării, am încercat să cobor de pe un alt vîrf de vreo 4500 de metri, pe faţa lui nordică, unde era puţină zăpadă sus, şi în rest gheaţă compactă, care nu se vedea. Am căzut şi nu m-am mai putut opri decît înfigînd un piolet într-o disperare cruntă, ca în filmele trucate.

Ai cunoscut frica extremă, cum arată?

Frica extremă e frica de moarte şi nu cred că aş cunoaşte-o eu sau orice sportiv extrem mai mult decît un om obişnuit. Am cunoscut frica extremă, dar sînt aproape convins că toţi am cunoscut-o. Imaginea ei diferă şi îmbracă cumva forma celei mai frecvente posibile întîmplări tragice. Aşadar, la mine ar putea arăta ca o uriaşă cădere în gol, sau ca o zdrobire cumplită.

Ce n-ai face de frică?

Nu m-aş sinucide, nu aş omorî alt om. Dar sînt şi lucruri legate de căţărat, snowboard sau apă. De exemplu: nu m-aş căţăra neasigurat, nu mi-aş asuma riscuri prea mari, nu aş merge cu snowboard-ul pe munţi mari, după ninsori proaspete, unde aş risca o avalanşă. Şi nu aş înota distanţe mari în ape tulburi, adînci şi mişcătoare.

***Mircea Struţeanu** este fotojurnalist şi practicant de sporturi extreme.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Radu DRĂGAN

Despre transparenţă: un hai-ku

Acum mai bine de treizeci de ani, îmi intitulasem prima mea carte *Marea transparenţă* (nu era, în acea cărticică de versuri, nici unul care să-i justifice titlul, era doar o ambiţie premonitorie). Ceea ce era pentru mine, atunci, o metaforă poetică a dezvrăjirii lumii devine astăzi un subiect serios de sociologie şi (se putea altfel?) un imperativ politic. Scandalul Wikileaks nu este decît conflictul, mediatizat la scară planetară, între opacitate şi transparenţă, transpus în registrul politic.

De unde să vină această aparent bruscă nevoie de transparenţă a lumii moderne? În aparenţă, e vorba de o criză de maturitate a democraţiei occidentale, în care guvernanta majorităţii a devenit în fine posibilă prin progresul tehnologic, şi această majoritate, care nu mai acceptă să fie o majoritate tăcută, nu se mai împacă cu guvernanta prin definiţie opacă (sau în orice caz nu pe deplin transparentă) a clasei politice. Dincolo de orice considerente asupra oportunităţii sale şi a dedesubturilor sale politice, morale sau sociale, cred că se profilează aici o tendinţă mai generală de evoluţie a lumii, în care exigenţa transparenţei nu e decît un simptom întîrziat, ale cărui efecte politice şi sociale sînt azi vizibile, dar a cărui origine, dacă ne gîndim bine, e mai profundă, şi ale cărui începuturi sînt mai îndepărtate în timp decît s-ar putea bănui.

În această lume, transparenţa şi imaterialitatea nu mai sînt un atribut metafizic.

În arhitectură, transparenţa a devenit o temă recurentă începînd cu al doilea deceniu al secolului trecut, cînd clădiri de locuit, în întregime din sticlă, au fost laitmotivul Mişcării Moderne, busculînd prejudecăţile, bine înrădăcinate, ale arhitecturii epocii. Dar arhitectura este un reflex tîrziu al mutaţiilor sociale, ea nu e revoluţionară decît cînd societatea e deja schimbată. Nu e întîmplător că revoluţia Mişcării Moderne s-a operat pe fondul schimbării radicale a societăţii occidentale după Primul Război. Lumea modernă se „deschidea", progresul tehnologic părea de neoprit, vechea structură geopolitică a societăţii occidentale se spulberase, şi cu ea mitul intangibilităţii naţiunilor, al claselor sociale, al familiei. Cu alte cuvinte, spaţiul mitologic (înţeleg aici prin mit structura subterană care orientează curentele majore de evoluţie a lumii) se dematerializa.

Or, opacitatea fusese semnul incontestabil al materialităţii lumii, al limitelor de netrecut între indivizi, grupuri sociale şi naţiuni. Ce anume o face, de la o vreme, să se clatine, care este sursa acestei mutaţii? Dacă am putea-o afla, am putea eventual înţelege şi evoluţia spre miniaturizare şi dematerializare a tehnologiei actuale, dar şi nevoia de transparenţă în politică (împotriva oricărei logici, de altfel!), şi demitizarea ideii de naţiune...

De la neoplatonici pînă la curentele ezoterice moderne, o idee majoră a străbătut ezoterismul occidental: aceea că Lumea e un Tot, că o legătură invizibilă, dar indisolubilă leagă cele de sus de cele de jos; că e de ajuns să ştii să citeşti Cartea Naturii, pentru a descifra misterul acestei legături cu divinul. Ceea ce religia creştină după Sfîntul Pavel admitea şi ea, dar o situa într-un Dincolo care cu timpul a devenit tot mai de neatins („Căci cunoaştem în parte şi proorocim în parte, dar cînd va veni Cel desăvîrşit, acest «în parte» se va sfîrşi", 1 Cor., 13, 9-10). Şi, în versetul următor, Apostolul Ginţilor nu se înşela văzînd în transparenţă desăvîrşită semnul indubitabil al contopirii cu Divinul („Acum vedem ca într-o oglindă, în chip întunecos; dar atunci vom vedea faţa către faţă; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaşte deplin").

Să fie dispariţia acestui Dincolo în imaginarul occidental sursa ascunsă a instaurării aici, în această lume, a tiraniei transparenţei cu orice preţ? Dacă ne amintim că şi mitul fericirii şi bunăstării, al tinereţii veşnice, care erau atributele vieţii după moarte, au invadat şi ele imaginarul Occidentului, poate că putem lega această evoluţie de dispariţia, sau în orice caz de diminuarea inexorabilă a credinţei în lumea de dincolo, care era soclul religios al societăţilor tradiţionale.

În ciuda diversităţii lor, multe dintre sistemele religioase arhaice aveau un punct comun: ele imaginau lumea ca un sistem în care cele două entităţi, lumea de aici şi lumea de dincolo, coexistau ca două entităţi opuse, dar complementare: dacă aici suferim de foame şi sete şi sîntem supuşi timpului, dincolo vom avea parte de toate bunătăţile şi vom fi veşnic tineri; dacă avem belşug în lumea de aici este pentru că el vine din lumea de dincolo şi este întreţinut de către cei vii prin cultul dedicat morţilor. Sisteme complicate de ritualuri erau destinate să întreţină această legătură mereu reînnoită între lumi. Diferite legende populare descriu Lumea de dincolo ca un spaţiu fără denivelări, sec, arid şi transparent. O variantă românească reprodusă de Pamfile afirmă că pămîntul, la început transparent, a fost înnegrit de Dumnezeu pentru a ascunde trupul lui Abel: pierderea transparenţei paradisiace era, aşadar, rezultatul crimei care stă la originea umanităţii. În alte variante, pămîntul va redeveni pur şi transparent ca rezultat al *ekpyrosis*-ului final. Ceea ce putem reţine de aici, dincolo de sensul moral al unei probabil vechi legende creştinizate, este incompatibilitatea între transparenţă, ca atribut metafizic, şi lumea oamenilor: ea este un atribut al lumii de dincolo, care este, într-un fel, o „lume pe dos".

Or, aceste atribute ale lumii de dincolo au fost transferate cu încetul lumii de aici: aici sînt de căutat bogăţia şi fericirea, aici trebuie să rămînem tineri cu orice preţ, spaţiul lumii devine un mare centru de *loisir* unde nu putem fi decît veşnic tineri, fericiţi şi fără griji; redevenim copii după ce fuseserăm, cîndva, adulţi. În această lume, transparenţa şi imaterialitatea (informaţia nu mai are deja nevoie de un suport fizic) nu mai sînt un atribut metafizic. Astfel, Lumea de dincolo, lipsită de atributele sale esenţiale, este cu încetul golită de sens.

Primul a dispărut în imaginarul occidental Purgatoriul: spaţiu intermediar, apărut în zorii Evului Mediu, el a dispărut – după Le Goff – pe la jumătatea secolului al XIX-lea. Rămînea Lumea de dincolo însăşi; odată cu transferul calităţilor sale esenţiale asupra lumii de aici, raţiunea sa de a fi a început să dispară şi ea. Astfel, epicurismul lumii moderne îşi găseşte justificarea, ca şi cel antic, în dispariţia zeilor săi. Această mutaţie profundă, ale cărei prime semne au apărut pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, încă nu s-a încheiat, şi va mai dura probabil o vreme, dar este astăzi o evidenţă de neocolit. Ca într-un celebru mic roman de Edwin A. Abbott devenim cu încetul transparenţi, opacitatea limitelor lumii se estompează. Dar în Flatland-ul lui Abbot lumea era transparentă doar pentru Dumnezeu; poate că ea nu este, pînă la urmă, decît un mic poem pe care îl recită, într-o clipă, Creatorul – un hai-ku divin....

Radu Drăgan *este doctor în antropologie şi istoria religiilor.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Viitorul universitar

Într-un roman al lui David Lodge, *Thinks... / Gînduri ascunse,* ieşit pe piaţă, cu cîţiva ani în urmă, şi la noi (în traducerea de la Polirom a profesorului clujean Virgil Stanciu), unul dintre protagonişti, Ralph Messenger, specialist în IA („inteligenţă artificială"), meditează, la un moment dat, cu voce tare (înregistrată automat de un dictafon sofisticat) asupra destinului lumii academice. Ambuteiajul în care este prins şi şedinţa banală de administraţie de unde vine nu îl impiedică să facă, indirect, observaţii despre Universitatea viitorului: „... Ni se cerea să găsim o formulă prin care să ne asigurăm că un curs de la, să spunem, Facultatea de Studii Comunitare presupune la fel de multă muncă şi merită aceeaşi evaluare ca un curs de la, să zicem, Inginerie Electronică, aşa încît Universitatea să-şi poată pune pe piaţă noua diplomă de Studii Interdisciplinare... diploma *Alege şi Amestecă,* cum îi spune secretarul-şef, care se presupune că ne va face competitivi la bazarul anual al înscrierilor şi va salva fondurile Universităţii... Sondarea pieţei a stabilit, se pare, că există o nişă neocupată pentru dubla specializare care să-i permită studentului să combine discipline aflate la polii opuşi ai plajei curiculare, fizica nucleară cu analiza telenovelelor, biologia moleculară cu misterele medievale... Trebuie să recunosc că ideea este ademenitoare pe hîrtie, în special pe hîrtia albă, cretată, a broşurii Universităţii, cu ilustraţii color, dar unele materii sînt mult mai dificile decît altele şi majoritatea nu pot fi studiate corect decît dacă sînt izolate, dar nu mi-am făcut prea mulţi amici azi după-amiază cînd am atras atenţia asupra acestui fapt..."

Acţiunea romanului are loc în anul 1997, la o Universitate engleză semifictională (ca majoritatea naraţiunilor de *campus,* aparţinînd lui Lodge), şi pare, de aceea, întrucîtva firesc faptul că Messenger găseşte utopică o astfel de formulă academică. Ceea ce surprinde este mai curînd conservatorismul lui neaşteptat. Obsedat de tehnica spectaculoasă a ciberneticii, tulburat de visul articulării *conştiinţei* în roboţi şi introducerii *spiritului* în maşinării (idealurile lui Campanella pălesc, desigur, în faţa unor asemenea proiecte!), profesorul lodgian se arată sceptic, paradoxal, vizavi de o realitate pe care eterogenitatea postindustrialităţii o va impune, oricum, mai devreme sau mai tîrziu. Piaţa postmodernă îşi reglează singură valorile şi necesităţile, indiferent de calculele noastre probabilistice. Iar în privinţa educaţiei universitare, verdictul ei a ajuns suficient de vizibil în primii ani ai noului mileniu. *Inter-disciplinaritatea* reprezintă cuvîntul de ordine al actualului eon. Ideea a pătruns chiar şi în sistemul românesc, de mai mult timp planurile învăţămîntului academic de aici concentrîndu-se, după posibilităţi, pe principiul (nescris) *alege şi amestecă*. Nici nu ar putea fi altfel în interiorul unei istorii revoluţionate, unde comunicarea a preluat, din mers, toate celelalte aptitudini ale individului, modelîndu-le. Ralph Messenger însuşi – personajul lui Lodge – uită prea uşor că totalitatea cercetărilor sale ştiinţifice asupra IA-ului combină, neştiut, tehnici şi strategii din arii diferite, unele umanistice sau chiar artistice: literatura, istoria, psihologia şi pictura. Nimeni nu va nega vreodată specificitatea, dificultatea, rigoarea unei discipline anumite, dar oricine trebuie să accepte că astăzi, în epoca globalizării, identitatea capătă consistenţă şi, prin urmare, semnificaţie doar în concertul multiplicităţii. Absolut curios, individualitatea nu e anihilată, ci, dimpotrivă, potenţată de multitudine.

Piaţa postmodernă îşi reglează singură valorile şi necesităţile.

Nu cred că Universitatea viitorului va putea exista în afara acestor transformări. Studentul postmodern – se vede deja cu ochiul liber – manifestă trăsături de ins al diversităţii, cu toate avantajele şi dezavantajele ce decurg de aici. Nu noi decidem oportunitatea sau inoportunitatea schimbării de mentalitate la noile generaţii. Oamenii nu ajung nici mai buni, nici mai răi odată cu trecerea vremii. La fel ca istoria pe care o populează, ei *sînt* pur şi simplu. Ca atare, oricît de mult s-ar plînge actualii „puriştі" ai disciplinelor universitare de „erodarea" calităţii, mersul lumii îi va împinge, necruţător, în marşul forţat. Cu toţii se vor deschide, treptat, spre interdisciplinaritate, precum petalele florilor către lumina propulsoare de vitalitate. Am cunoscut persoane, în ultimii cincisprezece ani, care jurau (la începutul anilor '90) că nu vor atinge cîndva un computer, iar azi sînt legaţi, prin fire invizibile, de tastaturile electronice. Am observat oripilaţi ai telefonului celular cărora, actualmente, le ţiuie buzunarele mai ceva ca turnul de control interspaţial din Florida. Am întîlnit cărturari cu dioptrii mari, care făcuseră legămînt să nu iasă niciodată din arhivele marilor biblioteci şi care, în prezent, au devenit insomniaci ai *Internetului.* De ce să nu-l vedem curînd şi pe studentul la engleză-astronomie? Ori pe cel la teologie-medicină? Sau pe cel la economie-istorie antică? Ori matematică-educaţie-fizică, psihologie-chimie, geografie-sociologie, franceză-biologie etc.? Universitarii trebuie să se recunoască tot mai mult (viaţa îi obligă) în postura unor „prestatori de servicii" educaţionale, de care oricine are dreptul să beneficieze în raport cu bunul lui plac (şi calitatea ofertei, firește!). Nu (mai) sînt, nu (mai) au cum fi (numai) exponenţii unei caste închise şi elitiste.

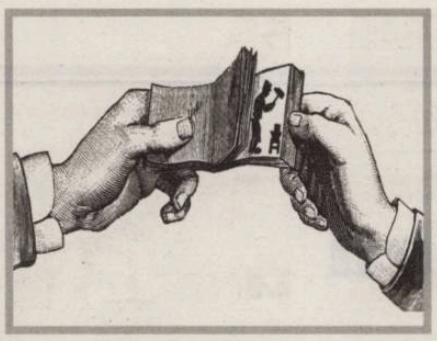

Marius CHIVU

feedbook

Întoarcerea poetului risipitor

● **Ion Mureşan, *cartea Alcool*, Editura Charmides, 2010.**

„Evenimentul literar al deceniului încă nu s-a produs, ci abia urmează. Dar e iminent", scria Al. Cistelecan acum vreo şapte-opt ani într-un text în care anunţa al treilea volum de poezie, acesta, al lui Ion Mureşan, numit de critic „cel mai mare poet al României de azi" (formulă folosită, sper, de dragul jocului, căci aşa ceva precum „cel mai mare poet" nu există, arta nefiind o competiţie în care superlativul absolut să se obţină cu o singură formulă, în baza unor criterii perfect obiective etc.). Al. Cistelecan avea însă, din păcate, mare dreptate să vorbească despre Ion Mureşan ca despre un mare poet „necunoscut în afara unui cerc de taină format din literaţi cu oarecare iniţiere", explicînd această nedreaptă şi, în fond, absurdă situaţie prin puţinătatea cărţilor publicate, „şi alea subţirele, şi la intervale exasperante": *Cartea de iarnă* (1981) şi *Poemul care nu poate fi înţeles* (1993). Între timp, *Dicţionarul Esenţial al Scriitorilor Români* (2000) l-a considerat insuficient de „esenţial" pe Ion Mureşan şi l-a ignorat cu totul, iar Nicolae Manolescu reproduce, în *Istoria critică* (2008), opinia lui Al. Cistelecan mai mult ca pe o curiozitate şi, deşi în recenzia entuziastă a volumului de debut îl comparase cu Mircea Cărtărescu, aici îi dedică doar cîteva fraze, şi acelea meschine.

În prefaţa volumului colectiv *Băutorii de absint* (2007), Bogdan Creţu vorbeşte despre „Poemul alcoolicilor" care, deşi n-a apucat să fie publicat în volum, „a făcut deja şcoală", devenind „un reper" pentru cîţiva dintre cei mai buni poeţi tineri ai anilor 2000, precum Claudiu Komartin sau Dan Coman, şi citează „Poemul despre elocinţă" al lui Radu Vancu (din volumul *Monstrul fericit*, 2009), o replică la poemul lui Ion Mureşan. Situaţia este semnificativă: fără să mai fi fost publicată în volum în ultimii şaptesprezece ani, poezia lui Ion Mureşan *a circulat* şi *a influenţat* alte poezii. De aceea, mai important decît *comeback*-ul poetului (cumva inevitabil) mi se pare felul în care (poezia lui) Ion Mureşan a continuat să existe, de fapt, pe o piaţă neagră a literaturii române, în plină epocă a tehnologiilor comunicării reuşind să supravieţuiască în underground, în folclorul liric, pe cale orală prin lecturi, festivaluri şi poeţi-discipoli. Beneficiile de imagine publică, instituţională fiind compromise (lipsa prezenţei curiculare denotă o cotă critică modestă), Ion Mureşan a dobîndit însă un prestigiu de castă cumva legendar; a devenit, de fapt, un poet cult încă din timpul vieţii. Ca să închei rotund această punere în context, ceea ce lui Al. Cistelecan îi putea părea, în urmă cu aproape un deceniu, ca o lipsă a oricărei „strategii de management a propriei glorii", mie mi se pare astăzi un mod involuntar unic de a contura o operă şi un destin poetice.

Dacă colegii lui de generaţie optzecistă au coborît poezia în stradă, Ion Mureşan a dus fantasticul şi metafizica la cîrciumă. Căci cîrciuma este toposul prin excelenţă al poeziei sale; totul se petrece aici: şi viaţa, şi moartea; şi ratarea, şi mîntuirea. Deopotrivă refugiu din realitate şi loc de trecere sau de (re)producere a graţiei divine, cîrciuma este un loc al faptului derizoriu, dar şi al unor mici-mari gesturi epifanice, un limb privilegiat, spaţiu al distorsiunii realităţii, dar şi al revelaţiei unei lumi de dincolo sau de dincoace cu care comunică permanent („între vii şi morţi e un du-te vino, neîntrerupt, de aceleaşi vorbe") prin scene mundane, regresii în istoria personală, viziuni şi deliruri metafizice, reverii, confesiuni, perplexităţi, dorinţe. Aici alcoolicii se înalţă şi întrezăresc Paradisul şi tot aici decad în bolgiile interioare, cîrciuma fiind, în acelaşi timp, un *black (alco)hole* personal şi un portal divin colectiv ce privilegiază extazul şi supliciul, întunecările şi iluminările. Cei slabi, umili şi păcătoşi îşi reclamă Împărăţia promisă şi dreptul la adevăr, căci pe scena cîrciumii un teatru mai mult decît iniţiatic, un teatru religios joacă (sau repetă) tot felul de personaje simple şi/sau decăzute pentru care ratarea şi mîntuirea, compasiunea şi violenţa, regretul şi bunătatea, trădarea şi graţia sînt spectrele aceleiaşi existenţe. Ca şi cum aburii alcoolului ar facilita, mai mult decît fumul tămîii, o transă mistică cotidiană (parafrazîndu-i ultra-citatul vers: alcoolul este judecata realităţii). Scene evanghelice, inclusiv cele ale Învierii şi Judecăţii de Apoi, au loc în spaţiul deopotrivă damnat şi sacru al cîrciumii pe deasupra căreia trec sau aşteaptă şi-i veghează pe beţivi îngerii (lor) pierduţi, răniţi, decăzuţi, cu fizionomii de alcoolici ei înşişi.

O întreagă tragi-comedie umană în cheie religioasă se înlănţuie, poem cu poem, în această teribilă descindere în profunzimile psihologiei şi naturii umane: „Amantul bătrîn şi tînăra doamnă" este o istorisire despre dragoste şi devotament; „Sentimentul mării într-o cîrciumă mică" descrie o scenă de dorinţă prinsă între abjecţie şi puritate; „Paharul" este o teribilă fabulă a (de)căderii; în „Bătaia", sentimentul de vinovăţie al beţivului e transpus într-un joc, doar aparent inocent, din copilărie, cu sora sa; „Guleratul" este însăşi imaginea deşertăciunii şi a damnării; în „La masa de lîngă fereastră" sau în „Întoarcerea fiului risipitor" poetul imaginează, cu mare dramatism şi forţă vizionară, universul sub forma unei cîrciumi devenite o arhivă de rezonanţă a morţilor şi viilor, a trecutului şi viitorului, a mundanului şi Divinului („Cu toţii am văzut bule de aer prinse-n pereţii sticlelor de vodcă turnate cu imperfecţiuni. Sînt doar cuvinte care din pricini diverse au rămas captive între două lumi"); iar în „Ci eu singur sub pămînt", moartea şi religiosul, cele două mari şi grave teme ale poeziei lui Ion Mureşan, construiesc, la propriu şi la figurat, un final apoteotic în care Învierea are parte de-o perspectivă subpămînteană, iar mîntuirea apare ca o teribilă fatalitate.

Aceste mari poeme evocative, dramatice, vizionare sînt însă însoţite şi de poeme scurte, muzicale, scrise în ritm şi rimă, rugăciuni, cîntece şi versuri de dragoste, pline de candoare, ironie şi umor, dovedind versatilitatea lui Ion Mureşan care (poate) scrie în tonalităţi variate şi pe teme aşa-zis mai frivole. Deşi adună doar treizeci şi două de poeme, inevitabil inegale, *cartea Alcool* dă măsura forţei expresivităţii imaginare (înrudite cu a unui Arghezi sau Cărtărescu) a lui Ion Mureşan, îl aşază printre marii noştri poeţi vizionari şi îl confirmă, cred eu, drept cel mai original poet religios de la noi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Alonso Cueto, *Ora albastră*, traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, 2010.**

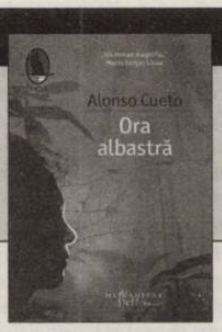

Să vedeţi ce face acest scriitor peruan ultramatur dintr-o coafeză! Ce personaj complicat, ce simbol dramatic (şi aproape naţional) al supravieţuirilor cu grele cicatrici pe suflet!

Miriam e numele ei, ţine (la Lima) salonul de coafură „Smaraldul din Anzi" şi nu apare în carte decît după vreo 160 de pagini de căutări prin tot Peru-ul întreprinse de personajul principal, un avocat prosper. Ce voia el de la coafeză? – să vadă cum arată femeia pe care tatăl lui, ofiţer combatant împotriva extremiştilor senderişti, o violase, ca pe atîtea altele, dar de care, apoi, se îndrăgostise. Drumul său pînă la ea, condus cu dexterităţi detectivistice, devine treptat unul mai de profunzime, zgîndărindu-l la *corazón* cu mărturiile violenţelor bezmetice din acele vremuri deloc îndepărtate şi cu ceva întrebări despre „partea cealaltă a realităţii", despre trăirea în suferinţă şi umilinţă etc. Apoi, în sfîrşit, intră în scenă Miriam, frumoasă şi neliniştitoare, iar ceea ce mai rămăsese din vechea rutină de viaţă a avocatului se face ţăndări. Legătura dintre cei doi, cvasiincestuoasă la urma urmelor, nu va limpezi mai nimic din vechile mistere, dar va scoate, într-un fel, destinele din istorie, urzind în jurul lor un soi de poezie tragică.

E un scriitor interesant Alonso Cueto. Proza lui e rapidă, tensionată, întreprindă, omniatentă, cu fraze-conglomerat şi descrieri expeditive. Cuvintele lui par să mestece frunze de coca – sînt delirant de lucide, au ochii larg deschişi şi nu stau să se odihnească niciodată. Prin asta şi prin acest abisal personaj Miriam, *Ora albastră* răstălmăceşte în chip splendid ideea „literaturii de coafeze".

Luiza VASILIU

expo

A cui e vina

Probabil că e vina mea. N-ar fi trebuit să merg la final de noiembrie 2010 la toate expoziţiile importante din Paris, la Pompidou („Arman", „Nancy Spero"), la Palais de Tokyo (Sophie Calle), la Cinematecă („Brune/Blonde"), la Maison Hugo („Portrete de scriitori din 1850 pînă în zilele noastre"), la Maison Balzac (Louise Bourgeois), la Muzeul de Artă Modernă (Larry Clark şi „Basquiat"), la Cité de la musique („Lenin, Stalin şi muzica"), la Versailles (Murakami: „Ştiinţe şi curiozităţi la curtea de la Versailles"), Carnavalet („Louis Vuitton & Paris") ş.a.m.d.

Poate c-am exagerat cu atîtea expoziţii gîndite ca la carte, care-ţi iau cîteva ore bune din zi şi te lasă să ieşi cu mintea plină şi picioarele obosite. Ce-i drept, după o săptămînă de Paris şi o sumedenie de muzee, m-am simţit ca după un curs intensiv de artă, istorie şi literatură, am notat pe pliantele de la expoziţii tot felul de lucruri pe care le-am auzit-văzut-citit şi pe care ştiam că n-am cum să le mai găsesc în altă parte. La „Lenin, Stalin şi muzica" am stat o dimineaţă întreagă, ascultînd Prokofiev şi Şostakovici, uitîndu-mă la tablouri ale avangardei ruse şi la fragmente de documentare, citind poeme, manifeste, denunţuri, istorii personale. Am înţeles mai multe despre raportul dintre artă şi dictatură decît am aflat vreodată din toate cărţile. De aceea, poate că am greşit. Nu trebuia să merg, *după ce* am fost la Paris, la Muzeul Naţional de Artă al României, ca să văd „Destine la răscruce. Artişti evrei în perioada Holocaustului". Titlul suna bine, descrierea – şi mai şi: „Expoziţia prezintă operele a 16 artişti evrei care au avut contribuţii majore la introducerea în spaţiul românesc a «artei noi», unii dintre ei numărîndu-se printre iniţiatorii unor direcţii avangardiste occidentale. (…) Expoziţia îşi propune să demonstreze că evenimentele din România în perioada Holocaustului au distrus iremediabil un mediu artistic efervescent, evolutiv şi aflat în deplină concordanţă cu manifestările din arta europeană a momentului". În sfîrşit!, mi-am spus, o expoziţie care contează. Mă aşteptam să văd o rescriere a istoriei artei din secolul al XX-lea, voiam să descopăr pictori de care n-aveam habar, eram pregătită să notez nume şi informaţii, recomandasem expoziţia în *Dilema veche,* de cum aflasem de ea. Ca de obicei, entuziasmul mi-o luase înainte.

Expoziţia de la MNAR e un fiasco, o adunătură de tablouri, împrumutate de pe la muzeele din ţară, al cărei singur criteriu de selecţie e evreitatea autorilor lor. Lipseşte orice informaţie care l-ar putea ajuta pe vizitator în vreun fel – singurele lucruri *scrise* sînt, slavă Domnului!, numele autorului, titlul operei, anul şi muzeul proprietar. În rest, te plimbi prin cele două săli şi nu pricepi nimic. Sigur, pe Brauner şi Iancu îi ştiai dinainte, eventual şi pe Perahim, dar despre restul nu ai nici cea mai mică idee. Or, scopul era tocmai să afli care sînt ceilalţi artişti evrei care au contat sau ar fi putut conta, cum au fost ei afectaţi de istorie, cine a plecat din ţară şi cine a rămas, cine a trecut la realism socialist, cine s-a restras etc. Nu, doar tablouri înşirate de-a lungul pereţilor, într-o ordine ştiută numai de curatori, din care înţelegeai ce puteai. A, şi nişte fotografii minunate, de o limpezime uluitoare, cu oameni jovialişi şi tineri (bănuieşti că sînt artişti, dar n-ai de unde să ştii, pentru că nu există nicăieri nici o legendă), printre care s-au strecurat alte imagini, cutremurătoare, de data asta, cu oameni ucişi pe stradă. Pogromul de la Iaşi, probabil. Dar nici de asta nu eşti sigur, nu scrie nicăieri.

Pe scurt, o expoziţie din care nu pricepi nimic, a cărei miză e anulată, pur şi simplu, de o nepăsare a realizării în faţa căreia rămîn consternată. Mi se pare, pînă la urmă, că „Destine la răscruce. Artişti evrei în perioada Holocaustului" le aduce un deserviciu acestor artişti, pe care, în loc să-i readucă în atenţia publicului şi să-i plaseze într-un context care să le pună în lumină opera, îi îngroapă şi mai tare în anonimat. Da, exista un catalog al expoziţiei, dar el costă 60 de lei, iar vizitatorul nu e obligat să şi-l cumpere. Ar fi trebuit, în schimb, să aibă la dispoziţie un minimum de informaţie care să dea un sens expoziţiei de la MNAR. E imposibil să nu spui nimic despre artiştii respectivi, despre dramele lor, să nu-i citezi, să nu dai seamă de un aer al epocii, istoric, artistic, social, sperînd că la plecare vizitatorul va da 60 de lei şi va conspecta acasă catalogul. Fără informaţie, expoziţia nu există pentru vizitator. Şi atunci la ce bun?

CINCI ANI FĂRĂ SORIN STOICA

Sorin Stoica (n. 27 iulie 1978 – m. 6 ianuarie 2006) a absolvit Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării a Universităţii Bucureşti, a fost preparator la Catedra de Antropologie Culturală a Facultăţii de Jurnalism şi asistent cercetător la Muzeul Ţăranului Român. A coordonat, alături de Zoltán Rostás, cîteva volume de istorie orală şi de etnografie media. Cu peste 50 de recenzii şi cronici literare, romanul său din 2002, Dincolo de frontiere, *este considerat primul mare succes al literaturii noului val. Alte volume publicate:* Povestiri cu înjurături *(2000),* Povestiri mici şi mijlocii *(împreună cu Călin Torsan, Cosmin Manolache şi Ciprian Voicilă, 2004),* O limbă comună *(2004),* Cartea cu euri *(volum colectiv, 2005),* Jurnal *(2006),* Aberaţii de bun-simţ *(2007). În numărul din februarie al revistei* Dilemateca *veţi putea citi cîteva texte inedite ale lui Sorin Stoica.*

Cosmin MANOLACHE

Sorin şi Academia

19 decembrie 2006. Zi festivă. Academia Română înmînează premii. Fusesem rugat de părinţii lui Sorin Stoica să-i însoţesc. Se simţeau stingheri, singuri, într-un aşa cadru. Cum să nu. Ba chiar l-am luat şi pe Călin Torsan. De cum am intrat în Academie, am dat într-un hol care nu depăşea cu mult atmosfera unui hol de spital, cu portarii consumaţi de-o colosală importanţă, care ne-au direcţionat-dirijat spre o sală de consiliu. Înăuntrul distinsei săli, o faună de primărie sau prefectură. Sau de judecătorie. Căciuli de astrahan, de vulpe argintie, kilograme de rujuri, chintale de parfumuri sărbătoreşti, o aşteptare grea, apăsătoare. Aproape că ne-am vîrît pe vîrfurile picioarelor undeva în colţul încăperii. Parcă eram nişte vrăbii venite după niscai firimituri. Eu şi Călin, adică. Aşa a trecut aproape o oră. Pe la 11 fără 10 a-nceput foiala. Uşa deschisă lăsa loc nu numai curentului, ci şi zumzetului care creştea simţitor. Să ne ridicăm. Să ne ridicăm, se-nţelegea din mişcările celorlalţi. Şi ne-am ridicat. Nu eram primii, ba chiar era cît pe ce să fim ultimii. Pe hol, se anunţau variate categorii: Matematică, Istorie, Etnologie, chestii grele. Cîte-o voce afectată mai întreba: „Cine-i la Chimie?". Parcă eram la examenul de bacalaureat. Ne-am hotărît să mergem în casa scărilor, să întrebăm, să cerem detalii. Un mănunchi de bodyguarzi ocupa prima treaptă. Unuia îi ieşea un dragon tatuat pe sub gulerul roz scrobit al cămăşii. „Fiţi amabil, la Literatură s-au dat?" „Aaaa, s-au dat primele, acum urmează Matematica!" Am urcat în grabă şi am ajuns la o uşă deschisă care dădea în aulă. Balamuc. Pe scena prezidiului, un soi de juriu premia Istoria. Premiul „Vasile Pârvan" se dădea cînd tocmai am pătruns noi, în conul de umbră al dosurilor cîtorva premiaţi sau rude.

Am întrebat o doamnă care-i treaba, dacă s-a dat la Literatură, şi mi-a confirmat. „Mergeţi pe partea cealaltă", şi mi-a arătat o intrare similară celei pe care intraserăm noi, în celălalt capăt al mesei cu premii. Am coborît şi-am urcat pe partea cealaltă, unde-am nimerit o domnişoară care debarca un premiu neridicat, pe o măsuţă anexă. Am încercat să comunic: „Ştiţi, în legătură cu un premiu, nu a fost ridicat, am întîrziat...", „Să ştiţi că nu putem să-l mai anunţăm o dată, ar trebui să întrerupem...". Îi zic: „Doamne fereşte! Voiam doar să ştiu de unde-l putem ridica". „Mergeţi jos şi căutaţi-l pe domnul Iliescu!" Am coborît din nou. Pe scări, aceeaşi vînzoleală. De pe ultima treaptă, direct la masa unui portar al Academiei, un nene aproape de pensie întinde mîna şi zice: „Uitaţi-l acolo pe domnul Iliescu, lîngă casierie!". Mă prezint. Sînt aşa şi-aşa, am venit cu părinţii lui Sorin Stoica. „Aaaa, premiul e la mine!", îl înmînează părinţilor lui Sorin, vîrît solemn într-un cilindru tapetat cu catifea gri-şobolan, şi schimbă cîteva condescendenţe obligatorii în astfel de situaţii: „Atîta am putut să facem. Şi mergeţi la casierie, este şi-un premiu. E *ex aequo*..." Adică o juma' de premiu, suma împărţită cu cine ştie cine. La casierie, coadă-fluviu. Premianţii îşi ţin tulumbele gri-şobolan ca pe nişte paşapoarte. Uşa-grilaj, dată de perete. Înăuntru se semnează state de plată şi se înmînează plicuri. Ne aşezăm pe braţele unui fotoliu şi desfacem cilindrul anost. Diploma are un tipar de concurs judeţean la fotbal juniori: „Premiul «Ion Creangă» se acordă domnului *Ştefan Stoica* pentru lucrarea *O limbă comună*." Deci *Ştefan*. Bravo, Sorine! Te-ai fi amuzat şi tu cu noi, ai fi băgat o pastilă, acid de Băneşti, sănătos, pentru o aşa gafă. Îi spun mamei lui Sorin că ar fi culmea să iasă încurcături la preluarea banilor, de la greşeala de pe diplomă. Alături, un nene se aşază la coadă, ca mulţi alţii, şi le spune celor care vin în urma lui că el este şef de secţie la categoria unde activează şi că ţine rînd şi pentru colegii lui. În număr de 9. Fiul unui alt premiat, pe nume Boar, fotografiază coada formată pentru încasarea banilor, apoi este fotografiat şi cilindrul gri al tatălui său. Tot alături, un vîrstnic citeşte un articol despre descoperirea lui Liviu P. Dinu: „Românii învaţă uşor limbi străine – o explicaţie ştiinţifică".

Ne cărăm. Rămîne să ne vedem pe 6 ianuarie, la parastasul lui Sorin. La muzeu caut pe Google numele lui Liviu P. Dinu. Despre distanţa Rank în lingvistica computaţională este vorba. Una dintre aplicaţii este folosită pentru demonstrarea paternităţii unor texte şi aflu că, în dimineaţa aia, tocmai pentru aceste studii a fost premiat Liviu P. Dinu, lector la Facultatea de Matematică. Aşadar, Academia Română acordă distincţii pentru stabilirea paternităţii textelor literare, dar lasă paternitatea unei cărţi la voia hazardului funcţionăresc. Distanţa Rank între Ştefan şi Sorin o fi existînd ea cumva, măcar în abstract, în *illo tempore* ori cine ştie în ce alt context cultural, iar dacă nu, va putea fi inventată de dragul întîmplării. Pînă una, alta, *La mulţi ani, Ştefan Stoica!* Azi, 19 decembrie, e ziua ta de naştere. Ai o viaţă înainte, iar certificatul naşterii tale a fost emis nu de Evidenţa Populaţiei, ci chiar de Academia Română. Fac oamenii ăştia o treabă!

***Cosmin Manolache** este scriitor şi muzeograf la Muzeul Ţăranului Român.*

Cătălin D. CONSTANTIN

Sorin stîrnea

L-am cunoscut pe Sorin Stoica prin 2004. Îmi amintesc perfect secvenţa: a intrat în redacţie, s-a prezentat, apoi – nici nu apucasem bine să-i răspund – mi-a spus că avea un reportaj despre un meşter de coşciuge şi că voia să-l publice în cadrul rubricii pe care o coordonam. Rubrica se chema „Viaţa lumii", publicam acolo reportaje cu subiect antropologic, şi reportajul acesta, mi-a spus el, era despre cel mai bogat subiect antropologic cu putinţă: moartea. Un text interesant, foarte interesant de fapt, dar care n-a apărut niciodată. Deşi îmi plăcuse mult, parte dintre colegii de redacţie au socotit că subiectul e cam trist şi nu se cuvine publicat. Mi-a părut rău, dar i-am cerut alte texte şi au urmat, unul după altul, reportaje despre Delta Dunării, un fel de dicţionar de cutume, apoi un text complet surprinzător despre Peleş, un alt reportaj, de fapt un serial, despre jurnalul unei călugăriţe de la Mînăstirea Dealu, cîteva colaje de istorie orală, alte texte, ceva mai mici, cam toate despre obişnuitul vieţii cotidiene, repovestit cu talent de antropolog-prozator.

Discuţiile noastre erau lungi şi pe teme de tot felul, dar aveam mereu sentimentul că e stăpînit de o grabă stranie. Scria mult, scria repede, scria bine, şi eu nu făceam faţă cu publicarea reportajelor pe care mi le trimitea. Textele lui nu treceau niciodată nebăgate în seamă. Sorin stîrnea, lucru rar, scriind despre subiecte banale. Nu mi-am imaginat niciodată că un text precum cel despre troiţa din Burluşi va genera un adevărat scandal, cu schimb de replici între instituţii, cu drept la replică, cu articole şi comentarii pe marginea subiectului, în toate revistele culturale importante şi în presa cotidiană. Un alt text mai bun şi mai cu poveste despre cum un subiect antropologic poate fi povestit într-o limbă firească, deloc „ştiinţifică", dar camuflînd în spatele poveştii cam tot ce înseamnă dezbatere importantă în interiorul domeniului nu am întîlnit. Pe scurt, povestea e aceasta: în 1992, Horia Bernea aduce la Muzeul Ţăranului Român o troiţă de lemn de la Burluşi, un sat din Argeş. Urmează o scrisoare a ţăranilor din satul cu pricina către MŢR. Se plîng că le-a fost furat sporul satului. Că, după ce le-a fost luată troiţa, în sat se petrec tot felul de necazuri. Supărarea nu trecuse pe de-a-ntregul nici în 2004, cînd Sorin, care era atunci angajat la MŢR, face o vizită la Burluşi şi rescrie povestea într-un fel foarte colocvial, care supără conducerea de atunci a muzeului şi multă lume. Părea că îşi bate joc de satul tradiţional, de Bernea, de povestea troiţei. Părea doar, pentru că, de fapt, reportajul lui era un text extraordinar, dar scris în cheia antifrazei, joc literar care-i permitea să fie în miezul istoriei şi totodată să ia distanţă faţă de subiect. E uluitor cum tocmai parte a specialiştilor în domeniu nu au sesizat deloc nuanţele textului. În cutele poveştii, foarte frumos şi cu umor spuse, se ascundea un întreg discurs despre întîlnirea dintre cultura tradiţională şi cultura „înaltă", despre soarta obiectelor conservate în muzeu, despre dreptul specialiştilor de a „fura"/salva obiecte dintr-o comunitate unde ele au un rost, o întrebuinţare, chiar dacă sînt supuse degradării, despre *insider* şi *outsider*, despre idilizarea satului tradiţional. Rareori mi-a fost dat să citesc un text care, într-un limbaj atît de firesc, să adune, într-un spaţiu foarte mic, atîtea teme vii, neînchise în domeniul antropologiei. Scandalul, deloc minor atunci, s-a uitat, dar textul şi discuţiile stîrnite de el ar trebui să dea de gîndit şi azi. De cîţiva ani predau un curs de documentare şi redactare în etnologie, şi cursul începe cu textul lui Sorin despre Burluşi.

***Cătălin D. Constantin** este editor de carte.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În orice anchetă privitoare la proza anului 2010, nu aş ezita să pun pe primul loc *Amor intellectualis* de Ion Vianu (Editura Polirom) şi *Apropierea* de Marin Mălaicu-Hondrari (Editura Cartea Românească), două romane – în sfîrşit – europene, în sensul sincronismului lovinescian, dacă această noţiune mai are vreo valoare şi mai spune ceva la această bulversantă oră Schengen. (Radu Cosaşu)

■ E despre un actor care „şi-a pierdut farmecul" şi a devenit „un inventar al propriilor defecte". E despre un om care, în timp ce duce cu sine „povara permanentei îmbătrîniri", are revelaţia faptului că „totul va merge mai departe şi fără el". E despre un bătrîn actor care „îşi doreşte să trăiască jucînd rolul unui om care vrea să moară". *Umilirea* de Philip Roth, traducere de Ana-Maria Lişman, Editura Polirom. (Marius Chivu)

■ Interviul Alexandrei Olivotto cu scriitorul Adam Ross din *Evenimentul zilei* (http://www.evz.ro/detalii/stiri/adam-ross-despre-casatorie-evoluati-impreuna-sau-muriti-917748.html). Romanul său de debut, *Mr. Peanut*, a fost decretat best-seller de *New York Times*. Răspunsurile lui Ross te fac să vrei să-i citeşti romanul, a cărui traducere a apărut recent la Polirom. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

MBS *pentru Churchill*

Sir Winston Churchill îi detesta pe fascişti şi pe comunişti deopotrivă. De aceea, Tito, fostul conducător al Mişcării de Rezistenţă antifascistă, dar şi susţinătorul unei politici de nealiniere şi neparticipare a Iugoslaviei la pactul de la Varşovia, nu-i putea fi decît simpatic. În plus, şi unul, şi altul erau mari amatori de trabucuri.

Pe 14 iulie 1960, în timpul unei croaziere în Adriatică la bordul *Christinei*, iahtul lui Onassis, Churchill acostează în portul Split. Tito îl găzduieşte la Vila Dalmaţia şi îi oferă un prînz mai degrabă lejer: platou rece „insula Vis", jambon dalmat cu brînză din insula Pag, *Lika basa* şi pui fript, supă istriană, steak Wellington, friptură înăbuşită dalmată, salată de lăptuci şi, la desert, cremă de migdale cu fragi. Vinurile de Vis şi şampania Cordon Rouge au însoţit mîncărurile.

Lika basa e un fel de brînză cu smîntînă, specifică zonei Lika. Se iau 2 litri de lapte gras, de oaie, 200 de ml de iaurt şi tot atîta smîntînă. Se fierbe laptele de cu seară. Se lasă apoi să se răcească, pînă ajunge la 38 de grade Celsius (puţin peste temperatura corpului), se adaugă iaurtul, se acoperă cu un ştergar curat şi se pune, peste noapte, la prins. Dimineaţa, se strecoară totul printr-o pînză şi se lasă două ore la scurs. Brînza, amestecată cu smîntîna, se mănîncă cu cartofi fierţi. Acest „MBS" iugoslav, cu cartofi în loc de mămăligă, a fost pregătit de Jakov Blažević – pe atunci preşedintele Consiliului Executiv al Parlamentului croat.

Amicul Dejun

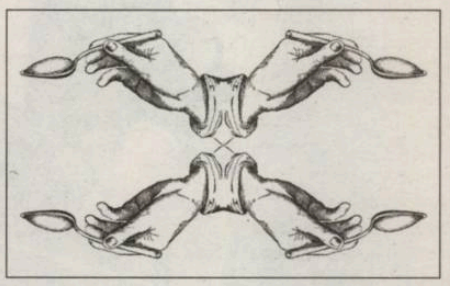

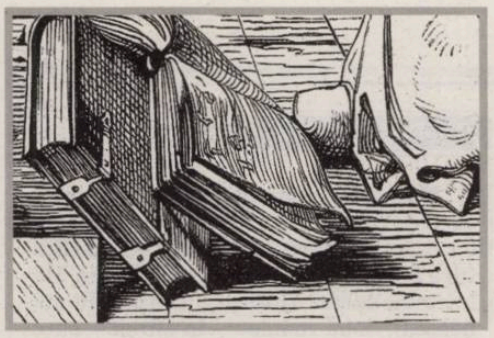

Simona SORA

biograffiti

Viaţa lor e un roman

Oare cît de mult contează povestea într-o psihoterapie? Cît de importantă este povestea de viaţă pe care cineva (ajuns, eventual, la un capăt de drum) se hotărăşte s-o împărtăşească, s-o desfăşoare, s-o expună în cele mai mici detalii intime, unui străin? Ce greutate pot să aibă, într-o relaţie artificială, construită, poveştile de viaţă ale celor doi oameni care stau faţă în faţă sau umăr la umăr (unul pe divan, celălalt pe fotoliul maestrului), de cîteva ori pe săptămînă? Dacă ne luăm după bogata literatură occidentală cu pretext sau tematică *psy,* povestea de viaţă a pacientului (client, îi zic pragmaticii), dar şi povestea relaţiei care se stabileşte în cabinetul terapeutului sînt esenţiale. De asemenea, e fundamentală povestea de viaţă a psihoterapeutului (de ce, cum, în ce fel a ajuns să fie cine este) cu surdina de rigoare, pusă în timpul formării, bine precizată şi stăpînită abia odată cu cîştigarea experienţei.

S-au tradus, în ultimii ani, mai ales la Editura Trei, suficient de multe istorii de psihoterapie, romane *psy* (curat scrise cele mai multe) în care se topesc povestirea de sine şi curajul de a-i da acesteia o formă, poate pentru a o constrînge să iasă la lumină. *Cuvinte care eliberează* de Marie Cardinal, *Psihanalistul* de Leslie Kaplan, *Născut a doua oară...* de Gerard Haddad sînt doar cîteva dintre ele. Ca să nu mai vorbim de romanele (cîteva ecranizate) ale lui Irvin D. Yalom, un analist care ştie exact că „terapia prin cuvînt" (şi nu doar psihanaliza!) înseamnă, înainte de orice, o bună stăpînire-folosire-înţelegere a cuvintelor.

Poate şi din pricina acestor aşteptări necalibrate la realitatea românească am fost oarecum dezamăgită de *Povestirile de psihoterapie românească,* apărute tot la Editura Trei, în 2009. Ele sînt, în fond, cazuri clinice extrem de interesante pe alocuri, inedite fără îndoială, curajoase prin abordările diverse şi toleranţa programatică (măcar între copertele acestei cărţi) dintre diferitele curente psihoterapeutice. Nu sînt însă povestirile de viaţă (şi moarte) pe care le aşteptam, nu sînt inedite povestiri de transformare şi strălucire analitică, nu sînt (re)construcţii de sine, rearticulări din tenebre, cum am citit în alte literaturi şi cum, fără îndoială, au existat şi în penumbra cabinetelor româneşti din ultimii 20 de ani. Desigur, cele 19 cazuri clinice din toate zonele psihoterapiei contemporane (psihanaliză, psihoterapie cognitiv-comportamentală, jungiană, adleriană, tranzacţională, umanistă, pozitivă, integrativă ş.a.) sînt o excelentă materie primă de seminarii şi conferinţe pentru studenţii şi colegii analiştilor de vîrf care semnează în această carte. Şi, la urma urmelor, chiar şi pentru romancierul aflat în căutarea de tipologii *borderline.* Ele îl pot însă deconcerta – şi din pricina specializării afişate, a superiorităţii analitice indiscutabile, a jargonului nerelaxat – pe cititorul pur şi simplu, acel cititor care citeşte cărţi din mai multe zone, care e interesat de toate cele omeneşti şi care se simte exclus de breviarul *psy,* de limbajul neintrat încă în limba română (greu de desluşit fără un dicţionar de specialitate), de cazuistica şovăitoare, dar triumfantă. Nu e cazul, aş adăuga dacă n-aş fi suspectată de *parti pris,* celor mai mulţi dintre psihanaliştii care semnează „povestiri" în această carte şi pentru care îndelungata practică a terapiei prin cuvînt a dus undeva mai aproape de aşteptările „omeneşti" ale cititorului normal, aşadar ale potenţialului interlocutor.

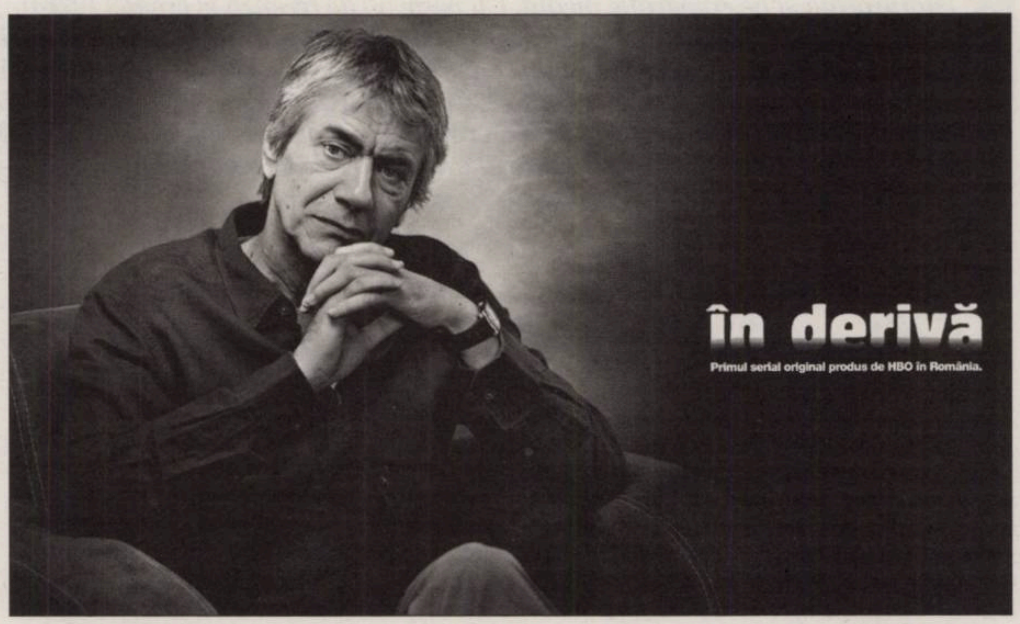

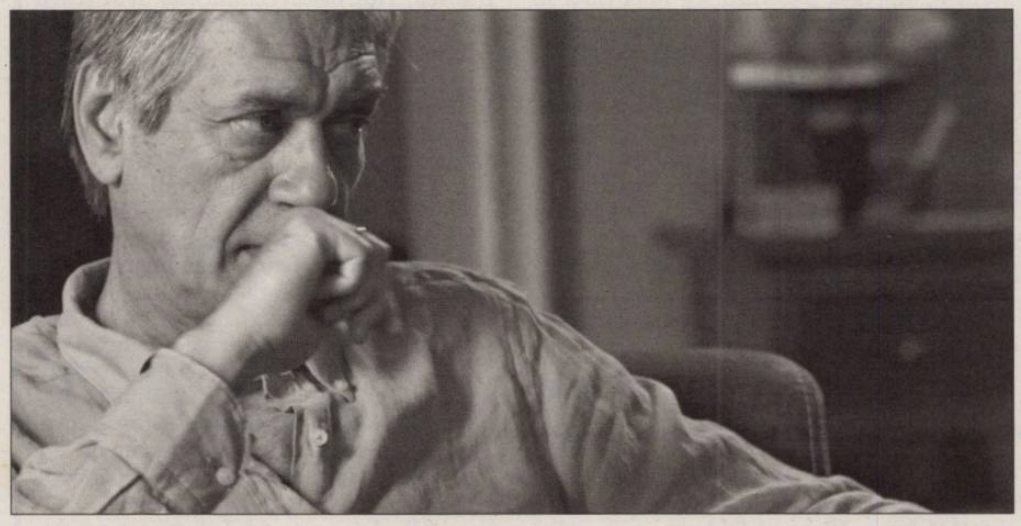

„Terapia prin cuvînt" înseamnă, înainte de orice, o bună stăpînire-folosire-înţelegere a cuvintelor.

Paradoxal însă, zona care împacă – la noi, în acest moment – acurateţea necesară a domeniului şi nevoia de povestire, de divulgare este, cred, un serial de televiziune recent produs şi (parţial deocamdată) difuzat pe HBO, *În derivă.* Paradoxal, mai ales pentru că e un serial scris iniţial în Israel, de Hagai Levy, şi care a trebuit adaptat realităţilor româneşti. Cu o distribuţie de zile mari din toate generaţiile de actori, cu scenarişti rodaţi şi cu regizori pe măsură, *În derivă* promite să joace, pentru cititorul normal de literatură *psy,* dar şi pentru potenţialul pacient-client, rolul de divulgator, mediator, „frăgezitor". Există, desigur, în anumite episoade un accent apăsat pe rapiditatea intrigii care trenase pînă atunci, o apăsare pe conflictul epic spectaculos, pe tipicitatea cazurilor (prinţesa şi văcarul, transferul erotic tumultuos, copilul tarat şi abuzat), dar nici nu se putea altfel într-un serial secund, adaptat după original. Asumarea „la vedere" a structurii, a schemei, urmărirea pe zile şi ore a unor cazuri-limită (o anestezistă îndrăgostită transferenţial, o gimnastă sinucigaşă, o femeie de carieră care avortează pe divan, un cowboy fără dileme), dar şi sugerarea cazuisticii de croazieră reprezintă chiar *clou*-ul serialului, premisa lui de „familiaritate" şi empatie cu spectatorul. Alături, desigur, de scenariile bine scrise şi bine aclimatizate, cu suficientă oralitate de post-tranziţie, cu previzibilul de rigoare, dar cu şi cîte o surpriză (nu doar analitică) de proporţii...

Viaţa fiecăruia dintre personajele acestui prim serial românesc de televiziune realizat de HBO România e un roman, iar cei care scriu-interpretează-regizează acest roman vizual cu sertare ştiu că din înlănţuirea de povestiri veridice al căror *raisonneur* e Marele Psy (magistral interpretat de Marcel Iureş) se naşte şi Povestea. O poveste – cum altfel? – fără sfîrşit, spusă cum trebuie, de cine trebuie şi, mai ales, cui trebuie.

PUBLICITATE

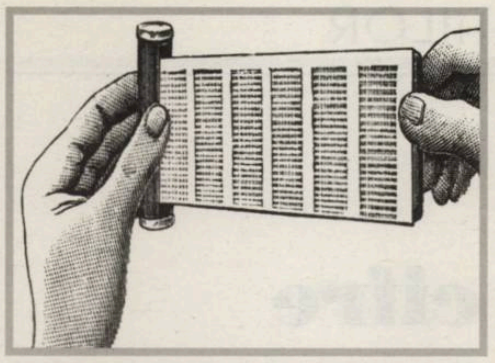

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Gazetăria şi (nu sau!) lumea specialiştilor

În cei 23 de ani petrecuţi (vorba vine) la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu“ am avut de nenumărate ori ocazia să deplîng păgubitoarea incomunicare dintre sfera cercetării ştiinţifice, lumea literară şi zona jurnalisticii.

Să faci o istorie a prozei contemporane preponderent cu teoreticieni, comparatişti şi istorici literari, dispreţuind tot ce ţine de critica de întîmpinare; să detectezi sistematic în gazetele literare aberaţii, erori flagrante, dezinformări, malformări sau vicii referenţiale, iar tu – specialist în domeniul cu pricina – să taci suveran şi să strîmbi din nas, decretînd magnanim imbecilitatea fără leac a celor care, totuşi, *fac opinia;* să deţii o informaţie preţioasă, aptă să schimbe optica, verdictul şi ierarhiile, într-un subiect anume, iar tu s-o ţii exclusiv pentru tine ori pentru cîţiva aleşi – toate astea mi s-au părut forme de gîndire contraproductivă, cînd nu de reavoinţă autodemolatoare.

Ce bizară laşitate să-l facă pe un specialist bibliofag să tacă sardonic în faţa unei gafe de bibliofilie subtilă, etalată în presă, să-l determine să ţină ascunsă o revelaţie documentară, să tacă un plagiat, să rîdă-n barbă de-o cacialma emanată pe piaţă, cînd el e(ra) singurul care deţine(a) adevărul cărţilor şi mărimea mizei – toate acestea, plus multe altele, l-au siderat pe novicele care eram: mus inconştient pe o corabie în derivă.

Fie că vorbeam cu seniorii forjaţi la flacăra călinesciană sau cu mai tinerii mîncători de jăratec istorico-literar, concluzia era invariabil aceeaşi: *noi* nu ne amestecăm în troaca gazetărească!, *noi* sîntem specialişti, cunoaştem adevărul, am studiat direct la surse esenţa faptului, dar nu ne vom lăsa niciodată contaminaţi de superficialitatea şi frivolitatea mass-mediei!

Cu alte cuvinte: *ei* pot vorbi oricît degeaba, *noi* ne facem datoria *tăcînd!!!*

Astfel încît, cum să nu vibrez la tema frămîntată de Andrei Manolescu în articolul „Specialişti în jurnalism“ din nr. 357 al *Dilemei vechi?*

Specialiştii n-au decît să-i caute pe jurnalişti ca să-şi facă publice opiniile (inclusiv publicitate) – i-a spus un gazetar lui Vintilă Mihăilescu. „Aşadar tu, expertul, – notează Andrei Manolescu – trebuie să cauţi un jurnalist, să-i faci curte, să-l rogi să te invite la emisiunea lui...“?

E limpede că „producătorilor şi jurnaliştilor nu le e la îndemînă să caute oameni noi, necunoscuţi de public şi care, pe deasupra, nu sînt nici obişnuiţi să stea în faţa camerelor sau a microfonului. Jurnaliştii au dificultăţi în a găsi buni specialişti în stare să explice în mod public şi pe înţeles lucrurile la care se pricep“.

Ei bine, susţine Andrei Manolescu – iar eu subscriu cu ambele mîini – „într-o instituţie de presă serioasă, operaţiunea asta de căutare ar trebui să fie permanentă. În mod normal, nu specialiştii trebuie să-i caute pe jurnalişti, ci invers (...) Treaba jurnalistului e să facă opinia specialistului să ajungă la public“.

Aşa cum sistemul electoral înregistrează de două decenii (cu furie sau indiferenţă, cu dispreţ, exasperare, cinism, scepticism, neputinţă ori triumf stupid) faptul că o treime din populaţie nu votează, la fel presa priveşte lumea specialiştilor cu un păgubos amestec de silă şi milă. Cînd s-o aplaude, îi vine s-o storcească sub tălpi.

Pentru gazetar, specialistul este un ochelarist fanatic sau impotent, un megaloman monomaniac, un „pinguin“ visător, incapabil să măsoare anvergura, tainele sulfuroase şi provocările Realităţii. Un raft de bibliotecă bun să pui pe el borcane cu zacuscă.

Pentru specialist, ziaristica-i prostituţie şi cretinism, negustorie de principii, lecţie de amoralism, laborator al Puterii în care se fac ingineriile mentale apte să transforme în plastilină creierul maselor nemernice.

Vezi bine că adevărul este la mijloc. Dar cine mai are vreme şi chef să gloseze atari banalităţi înduioşătoare? E clar că, în căutare de adevăr bucureştean, design urban, spirit civic ş.a.m.d., „presarii“ trebuie să caute arhitecţi nepătaţi, nearondaţi dezvoltatorilor şi neşpăguiţi de mafia imobiliară. E clar că, oriunde te uiţi, *încă* avem specialişti desăvîrşiţi în istorie, etnologie şi geologie, în fizică, medicină, hidrografie, ca şi în istoria mentalităţilor, în speologie, astronomie, sociologie, agricultură şi politologie. *Fiecare* ar trebui să vizeze cu toate fibrele firii sale palierele media de formare a Opiniei, după cum jurnaliştii ar trebui să-i plătească-n aur pe marii meseriaşi ai nişelor.

Aşa cum sîntem acum, facem figura unor orbi care se caută reciproc în ceaţă.

Unde voiam să ajung?

La stînjenitoarea aluvionare de realităţi *„from the field“,* pe care mi-au relatat-o Luiza Zamora şi Şerban Bonciocat, despre al căror album – *Lemn. Biserici din Nordul Olteniei* – am scris recent în cuprinsul acestei rubrici. Ei nu vor cu nici un preţ să blameze preoţimea ortodoxă vîlceano-gorjeană, căreia îi acordă toate circumstanţele atenuante pentru cvasitotala inapetenţă la propriile valori religios-arhitectural-antropologice, dar, în acelaşi timp, acceptă că, fără o campanie multimedia susţinută, se va alege praful de toate frumuseţile încorporate în albumul cu pricina.

Or, eu nu visez decît o – cel puţin – emisiune ca *România, te iubesc,* în care minunăţiile olteneşti de lemn de acum două, trei veacuri să-i calce pe bătături pe toţi inconştienţii diriguitori ai ortodoxiei locale. Să-i înveţe o dată pentru totdeauna că, atunci cînd îţi vine un ziarist să-ţi filmeze bogăţiile duhovniceşti, nu-l tratezi ca pe-o fosă septică, aşteptînd bacşiş ca să-l laşi să-ţi fotografieze lăcaşul cu care-ţi va face reclamă! Că, dacă tot vrei să faci politică *à la* Vatican, apoi musai să înveţi cîteva limbi străine, să devii expert în marketing şi PR, să ştii să-ţi ambalezi cu dichis marfa, să devii flexibil, adaptabil, maleabil şi ductil, nu să rămîi sclavul burdihanului, al damigenei şi al banilor culeşi cu tîrnul.

Fiecare dintre noi poate înşira numaidecît cîteva nume de specialişti, din diferite domenii, total ignoraţi de media şi a căror prezenţă mediatică ar fi benefică pentru toată lumea. (Chiar: s-ar putea face un brainstorming pe tema asta.) Repet: aceştia ar trebui *să caute,* nu să dispreţuiască metodele de a-şi face publice erudiţia şi rezultatele cercetărilor, după cum sarcina gazetarilor e să-i depisteze şi să-i etaleze cît mai atrăgător şi eficient pe cei ignobil consideraţi acum ca nişte paraziţi, şoareci de bibliotecă, genialoizi inutilizabili ş.a.m.d.

Liviu Bordaş îmi spunea zilele trecute că ştie mai mulţi tineri eruditi români complet necunoscuţi, fixaţi pe la universităţi occidentale, fiecare constituind un exemplu de performanţă modelatoare. De ce – i-am zis – nu-i propuneţi lui Andrei Pleşu un „dosar“ în *Dilema veche* pe subiectul ăsta? Nu ştiu de ce m-a privit aşa mirat, Bordaş fiind în prezent bursier NEC...

Ia să ne gîndim împreună!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent, a lansat volumul* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

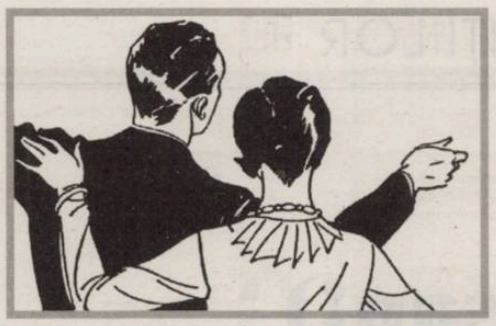

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Cîteva numere şi cifre

Pentru că anul cel nou nu a apucat încă să se învechească – deşi, la viteza cu care, de la o vreme, circulă timpul, vacanţa de vară aproape că stă să vină – şi pentru că, în teatre, premierele din 2011 nu s-au delimitat încă în mod hotărît de reluările din 2010, profit de acest răgaz minim spre a mă mai ocupa puţin şi de treburile casei. *Id est,* în cazul de faţă, de spectacolele şi de întîmplările avînd contact cu scena dinăuntrul uriaşului edificiu care poartă numele oficial Teatrul Naţional „I.L. Caragiale" din Bucureşti, dar pe care multă lume îl desemnează, în conversaţii, drept Teatrul Naţional. Scurt. Şi, dacă ne gîndim o clipă, normal, fiindcă o naţiune de-o fiinţă şi nedespărţită, cum afirmă bunii rrromâni că este naţiunea noastră, şi (mai ales) un stat naţional şi unitar (cum afirmă sfînta Constituţiune că... dar nu mai reiau povestea) ar trebui să aibă UN singur Teatru Naţional, iar nu între şase şi opt (*sic!* – merge şi *sîc),* aşa cum avem noi. Şi chiar acum îmi dau seama că, scris cu majuscule, modestul articol-nehotărît-numeral-cardinal *un(u)(l)* devine acronimul englezesc al Naţiunilor Unite, ceea ce, în speţă, e un frumos exemplu de ironie translingvistică activă. Teatrul Naţional, va să zică.

Anul acesta, Teatrul Naţional (Bucureşti) se va afla într-o situaţie deopotrivă de invidiat şi de speriat, întrucît gigantica operaţiune de reconfigurare a clădirii (adusă în starea actuală, să nu uităm, de viziunile arhitectonice ale lui Nicolae Ceauşescu), operaţiune finanţată din fonduri europene şi presupunînd nu o simplă cosmetizare, ci o refacere structurală a întregii suprafeţe construite, va trece de la stadiul de proiect la acela de... şantier. Printre altele, este vorba, de pildă, ca în locul unei săli pierdute (Sala Amfiteatru, adăugată, de-altminteri, ulterior edificiului iniţial) teatrul să cîştige altele două, absolut noi, să recîştige Sala Studio (actualul sediu al Operetei, a cărei clădire a căzut victimă, în anii '80, viziunilor pomenite mai sus) şi să mai capete şi un spaţiu de joc în aer liber, pe acoperişul-terasă. Enumerate astfel, toate acestea sînt bune şi frumoase; ce va însemna practic această acţiune rămîne însă oarecum în ceaţă (ceaţa molozului!), ştiut fiind cum merg lucrurile pe la noi. Dar, indiferent ce se va întîmpla şi, mai ales, cît va dura întîmplarea, teatrul nu îşi va înceta activitatea. Şi, sperăm cu toţii, nu şi-o vor înceta nici mergătorii la teatru, al căror număr, în serile „pline" (cînd la Naţional se joacă în toate cele patru săli existente acum), poate ajunge la peste o mie opt sute. Adică 1800. Adăugîndu-i pe actori, pe maşinişti, pe lucrătorii de la ateliere şi de la cabine, personalul de sală, de pază ş.a.m.d., cifra devine şi mai rotunjoară – este suma locuitorilor unui sat măricel, o masă de fiinţe adunate laolaltă pentru acelaşi scop şi a căror simplă evocare ar trebui să le dea de gîndit feluritelor personaje obscure din presa autohtonă ce şi-au luat confortabilul obicei de a trata „de sus", cu ifose de revoluţionari culturali, tot ceea ce (se) face sau nu (se) face (la) Teatrul Naţional.

Iar (la) Teatrul Naţional chiar (se) face. Mai bine sau mai rău, ca pretutindeni pe planetă, dar *(se) face*. În primul rînd, spectacole. (Oricît ar părea de ciudat, nu toate teatrele din România se pot lăuda cu asta...) Şi nu puţine. Lunar, pe cele patru scene rulează peste patruzeci de titluri, dintre cele mai diferite ca provenienţă, tematică, stil, dimensiuni etc., pentru că, în primul rînd, aceasta este, prin definiţie, obligaţia unui teatru de repertoriu şi, în al doilea rînd, pentru că, tot prin definiţie (nescrisă, de astă dată, dar şi mai constrîngătoare), aceasta este treaba de căpetenie a unui director de teatru: să „dea de jucat" tuturor actorilor din trupă sau, măcar, cît mai multora dintre ei. Iar cînd în trupă există peste optzeci (80) de actori *angajaţi,* fără a-i mai pune la socoteală, aşadar, pe colaboratorii constanţi (oameni care – mulţumită grijii statului-părinte – au fost obligaţi să iasă la pensie, uneori în plină putere de creaţie, după ce îşi lăsaseră ani de viaţă şi de sănătate sub reflectoarele Naţionalului) şi pe cei ocazionali, îşi poate oricine închipui, fără să fie neapărat specialist, că simpla programare a spectacolelor astfel încît distribuţiile să nu se „ciocnească" ridică dificultăţi uneori insurmontabile. Dar încă să găseşti roluri potrivite (şi, eventual, principale...) pentru peste optzeci (80) de actori!

Întrucît – amintesc din nou, pentru risipirea posibilelor nelămuriri – şi eu lucrez „cu acte" (dar, ca să fac un calambur specific, fără „scene") înăuntrul acestui impozant conglomerat, nu am să emit observaţii privind calitatea unuia sau altuia dintre spectacole. Am să înşir doar, spre „punerea la curent" a celor interesaţi, titlurile care au apărut pe afişul TNB între sfîrşitul verii trecute şi începutul anului curent, adică titlurile celor mai recente premiere. Sala Mare: *S-a sfîrşit cum a-nceput* de Sean O'Casey (regia: Horaţiu Mălăele), *Dineu cu proşti* de Francis Weber (regia: Ion Caramitru); Sala Amfiteatru: *Livada de vişini* de A.P. Cehov (regia: Felix Alexa); Sala Atelier: *Spitalul special* de Iosif Naghiu (regia: Ştefan Iordănescu), *Avalanşa* de Tuncer Cücenoğlu (regia: Radu Afrim); Sala 99: *Scara pisicii* de Katalin Thuróczy (regia: Irina Popescu-Boieru). Şi tac.

Şerban Ionescu şi Horaţiu Mălăele în ***Dineu cu proşti***

Alice Georgescu *este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Spuma jazzului românesc?

● ***Premiile jazzului românesc – 2010,*** **Soft Records, 2010.**

Ca fan al genului horror, obişnuiesc să tresar, ori chiar să mă bucur cînd recunosc în filme elemente care rezonează cu ceea ce ştiu deja din cultura generală, cu clasicii recunoscuţi. Spre exemplu, atacul de la duş cu cuţitul de bucătărie, scenă profund hitchcockiană, ori asocierea vampirismului cu vinul sînt impregnate în conştiinţa colectivă, nu trebuie să fii fan al genului să le recunoşti. Altele însă, precum apariţia unei drujbe, accentul german al unui om de ştiinţă (nebun) ori o anumită replică din *Exorcistul* sînt de fineţe, se adresează cunoscătorilor. Dacă totuşi sînt recunoscute de neavizaţi, pot fi catalogate drept clişee, ceea ce nu ştirbeşte cu nimic bucuria recunoaşterii pentru noi, fanii genului. Noi nu vorbim despre „clişee", ci despre „motive", nu discutăm despre remake-uri şi regizori care se imită unii pe alţii, ci despre şcoli de gîndire, viziuni comune, arhetipuri. Cred că termenul ştiinţific este „meme".

Din cîte înţeleg de pe acest album, jazzul românesc este victima unor meme. Cînd spun „victimă", deja dau o conotaţie negativă, acuzatoare, de *outsider*. *Insiderii* care au decis că aceasta este spuma genului în România văd, probabil, cealaltă conotaţie, a şcolii ce a produs acest soi de jazz, la noi academic, la alţii, pe unde s-a inventat, cîntat prin cîrciumi acum 40 de ani. Desigur, decalajul e justificat, ca şi în cazul rockului: e vorba de genuri pe care România le-a adoptat cum îşi adoptă un orfan noii părinţi, nicidecum invers.

Deşi sună ca o înregistrare radiofonică, *Premiile jazzului românesc – 2010* este un disc adevărat publicat de Soft Records cu titlu de *best of* naţional, selecţie şi decizie puse în răspunderea fundaţiei Muzza (www.fundatiamuzza.ro), de altfel stimabilă în strădania de a promova jazzul românesc. Gala a avut loc în aprilie, premiile fiind argumentate prin recitaluri ale laureaţilor, la Centrul Naţional de Artă „Tinerimea Română". Printre premianţi s-a numărat chiar Casa de discuri Soft Records, recunoscută pentru pasiunea sinucigaşă de a publica şi susţine un gen muzical care nu e chiar autosustenabil financiar prin părţile noastre. Artiştii prezenţi pe acest album sînt: Funk Factory, Alexandru Pădureanu, Sorin Zlat Trio, Alex Atanasiu, Lucian Maxim, Alexandru Man, Sorin Romanescu, Nicolae Simion, Zoltan Boros, Marius Popp Quartet şi Laurenţiu Moise Quartet. Nu sînt un cunoscător versat al jazzului românesc, aşa că nu am ce să pun pe masă ca alternativă la premiile decernate cu ocazia amintită şi reprezentate pe acest CD. Nu-mi rămîne decît să consider albumul drept simptomatic pentru felul în care sună cel mai bun jazz românesc, acordînd o încredere axiomatică în ce priveşte efortul de „a căuta destul" al juriului condus de muzicologul Alexandru Şipa.

Primul lucru care mi-a sărit în ochi e asocierea galei şi a CD-ului de faţă cu expresii precum „partituri îndrăgite", „veşmînt jazzistic", „secvenţă decupată din zestrea de melodii" (preluate dintr-un articol de promovare a evenimentului). Evident, acestea se traduc prin prezenţa pe disc a unui număr semnificativ de piese *cover version* precum „Nuages" (Django Reinhardt), „Billie's Bounce" şi „Blues for Alice" (Charlie Parker). Revenim cu aceasta la problema pe care am acuzat-o mai demult cu privire la spaţiul simfonic, şi anume la separarea, pe care o găsesc cam adîncă la noi, între preocuparea interpretativă şi cea creativă (să trecem, măcar de dragul ambiţiei, peste justificarea că şi interpretarea e un act creativ). Nu e nimic rău în înregistrările cover, dar aş fi vrut să aflu de pe un CD cu spuma jazzului românesc cine şi ce compune în România de o manieră inovatoare. Discul conţine suficiente compoziţii autohtone, dar cu greu le-am putut delimita stilistic de cele *cover version*. Piesele „proaspete" par mai mult ţintite spre a satisface o serie de criterii didactice de evaluare prin raportare la o normă şi la o tehnică, decît o explozie de creativitate. Sau, mai pe scurt: unde se află nu-jazzul românesc, dacă nu îl găsim pe un CD *best of*?

Aron Biro *este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Suzana DAN

Avem miau-miau și avem hihihi

Azi a desenat cu creionul, ţinut pe rînd, în fiecare mînă, fiindcă nu era convinsă cum i-ar şade mai bine. A trasat linii pe caiet şi a rîs cu mare satisfacţie. I s-a părut fantastic că a reuşit să scoată sunete din clapele colorate ale pianului. Dacă o mai şi lauzi că ştie să bată din palme, *you made her day!* Vine după mine în bucătărie tîrîndu-se într-un stil propriu şi personal şi, după ce şterge bine pardoseala cu morcovul pe care tocmai i l-am curăţat, se aruncă cu avînt războinic în cutia de carton unde stau nişte amărîte de cepe. Pe care vrea să le mănînce cu tot cu coajă. Ca să-i stăvilesc curiozitatea gustului, îi curăţ una. Muşcă cu sete din ea, pînă îi dau lacrimile. După ce termină şi masa obişnuită, îşi cere ora de somn. Mergem pîş-pîş şi ne prăbuşim în culcuş, unde adoarme ţinîndu-mă de mînă. Mă retrag încet, în zgomotul înfundat al parchetului beteag acoperit cu mochetă, şi îmi execut în viteză treburile. Aşa arată programul meu, de aproape un an. Cîteodată îmi dau seama ce fraieră am fost pe vremea cînd mă dădeam *grande* şi rebelă, serveam tot felul de balauri ca să visez cai verzi pe pereţi. Îmi iau acum zilnic porţia de *action,* iar faza a mai tare e că am aici un *work in progress*. Nu e ca un stimulent ale cărui taine le cunosc deja. Avem efectul surpriză servit cu generozitate. Asta m-a învăţat că este al naibii de bine să îmi pun la bătaie creativitatea, nu doar în meseria mea, dar şi în cele mai mărunte lucruri casnice. Am avut revelaţii la fel de spectaculoase făcînd o salată de boeuf *(à la roumain,* bineînţeles, cu carne de găină) sau pictînd cu Sorina Vazelina penisul lui Terente deghizat în degetul police. Şi am învăţat să nu-mi mai sară ţandăra din te miri ce. Sigur că mi-e dor să alerg şi să înot, mi-e dor să pictez de dimineaţa pînă seara, mi-e dor să citesc o carte fără să mă întrerupă nimeni şi nimic, mi-e dor să fumez, mi-e dor să-mi văd prietenii. Dar pe vechea Suzi am lăsat-o în urmă, trăiască noua Suzi!

Suzana Dan *este artist vizual şi organizatoarea Nopţii Albe a Galeriilor (NAG).*

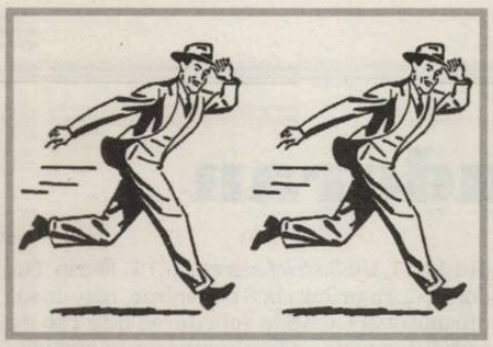

Andrei GORZO

dilematograf

Cum operează The Social Network

Săptămîna trecută am protestat împotriva unora dintre interpretările generate la noi de *Rețeaua de socializare,* interpretări care-l zugrăveau pe protagonist – Mark Zuckerberg, tînărul inventator al Facebook-ului – fie ca pe un membru tipic al unei noi-generații-fără-Dumnezeu, fie ca pe un nou tip de monstru, produs de epoca Internetului. Ceea ce pierd din vedere asemenea interpretări, în graba lor de a citi *zeitgest*-ul pe chipul personajului, e faptul că portretul lui conține multe dintre elementele *tradiționale* (deci nici pe departe *noi)* ale reprezentării individului de geniu în arta populară. De pildă, una dintre cele mai venerabile convenții din biografiile romanțate de genii – așa-numitul „moment evrika" – apare și aici, în secvența în care întrebarea unui alt student despre o colegă de-a lui de grupă, și anume dacă aceasta e cuplată sau liberă, îl face pe Zuckerberg să realizeze că pagina de Facebook ar deveni mai atractivă dacă ar conține și asemenea informații. Mai mult, atunci cînd Zuckerberg o ia la fugă spre casă, ca să adauge această tușă la creația sa, descoperim (odată cu el) că afară e iarnă, pe cînd hainele lui sînt de vară. Și astfel, filmul onorează încă o convenție venerabilă a reprezentării geniului în arta de masă: savantul e distrat; dacă ceea ce depășește media provoacă neliniște, convenția asta liniștește – geniul e parțial „domesticit", poate fi privit ca un animăluț nostim. Performanța regizorului David Fincher și a scenaristului Aaron Sorkin e aceea de a portretiza geniul într-un mod care se conformează normelor artei de masă și care totuși *nu*-l „domesticește" (decît în mică măsură). Nu întîmplător, momentul în care, îmbrăcat în pantaloni scurți, Zuckerberg dă de zăpadă, e filmat *de la distanță:* Zuckerberg nu-i un clovn – din contră, e atît de defensiv încît, în pofida lipsei lui de talent pentru relațiile sociale, rareori se pune în situații ridicole. Sorkin și Fincher sugerează că Zuckerberg e mînat în luptă de puternice resentimente sociale (universitatea sa, Harvard-ul, e plină de „frății" și de cluburi exclusiviste, la care el n-are acces), dar și de dorința de a impresiona o anumită fată – această din urmă explicație fiind, iarăși, una dintre căile clasice prin care cultura populară „domesticește" (face mai digerabil) geniul. Dar (și în asta constă performanța) aceste explicații sînt invocate cu suficientă finețe încît ele să nu explice totul: Zuckerberg rămîne parțial inaccesibil – ce-l mînă în luptă nu e reductibil la explicații „domesticitoare". Pe blogul său de pe site-ul revistei *The New Yorker,* Richard Brody afirmă, provocator, că *The Social Network* reușește acolo unde *Amadeus* eșuează. Realizatorii lui *Amadeus* l-au împărțit pe Mozart în două – partea de geniu și partea de clovn – și au reprezentat mai mult partea a doua, bazîndu-se pe muzica lui Mozart pentru reprezentarea celei dintîi; iar pe post de ciment care să lege cele două părți au invocat „misterul geniului". Pe cînd misterul lui Zuckerberg are mai mult de două elemente și nu e doar invocat, ci reprezentat – elementele respective intră în reacție sub ochii noștri, clipă de clipă.

Dar dacă eroul e atît de dificil, cum se justifică afirmația lui J. Hoberman, critic la *The Village Voice,* cum că e greu să nu-i ții partea împotriva gemenilor Winklevoss – niște colegi de la Harvard, care l-au acuzat de furt intelectual? Răspunsul rezidă în magnifica viclenie cu care regizorul tratează personajul gemenilor. Aceștia nu au defecte majore. Din contră, sînt frumoși (pe cînd Zuckerberg nu e), sînt sportivi (pe cînd Zuckerberg nu e), sînt bine-crescuți (pe cînd Zuckerberg nu e) – proveniți dintr-o familie bogată, care le-a asigurat tot ce-a fost mai bun, sînt conștienți de statutul lor de membri ai viitoarei elite a țării și încearcă să se comporte în orice situație ca niște gentlemeni. Și *tocmai* pentru că sînt atît de pătrunși de îndatorirea lor de a întrupa un ideal de perfecțiune, de a fi drăguți, modești, corecți cu toată lumea (exact așa cum e Superman cu inferiorii lui), gemenii *„și-o cer"* (cum se spune în popor). În meciul lor cu Zuckerberg, ei merită să piardă pentru că sînt mari și lenți (ca Goliat în fața lui David)

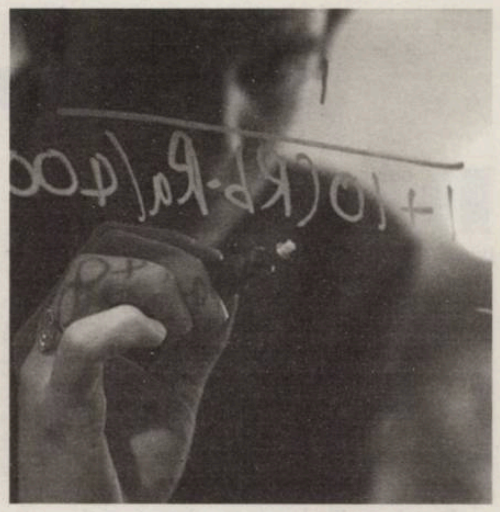

– doi plăvani contra unei zvîrlugi. Și bineînțeles că, în structura socială a universității, ei reprezintă cluburile care nu l-ar accepta niciodată pe Zuckerberg ca membru, petrecerile la care el n-ar fi niciodată invitat etc. Inventînd Facebook-ul – o nouă rețea de socializare, în care aproape toată lumea vrea să intre –, el dă peste cap acest sistem, deci repurtează o victorie pentru democrație. *Asta* face din el (în pofida inaccesibilității lui neliniștitoare) un protagonist adecvat pentru o operă de artă *de masă.* Pe de altă parte, Sorkin și Fincher ne arată clar că el nu schimbă sistemul de dragul democrației, ci ca să ajungă *el* la putere. Sorkin, care în interviuri și-a mărturisit mefiența în privința Internetului, dă acestei mefiențe o formă retorică subtilă: inventînd Facebook-ul, eroul redefinește prietenia; pe de altă parte, eroul ne e prezentat ca un om incapabil de prietenie; ce spune asta despre invenția lui?

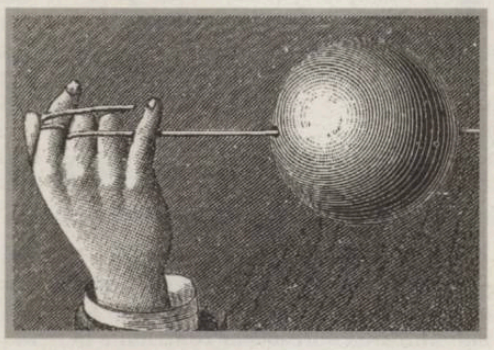

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Principii fondatoare

O să ne ia ceva vreme să ne revenim după șocul provocat de adoptarea, în Ungaria, a unei legi care îngrădește libertatea presei. Adevărul e că prea ne-am obișnuit că aici, în paradisul nostru european, totul funcționează după niște principii bine înțelese și mai ales bine aplicate. Drepturile și libertățile cetățenilor – printre care și libertatea de expresie – constituie chiar baza pe care s-a început construcția Uniunii, și garantarea acestor drepturi și libertăți prin Constituție a fost, pentru țările „noi", care s-au alăturat Uniunii în ultimele două valuri, o condiție de preaderare. Acum, un stat membru al acestei uniuni paradisiace deturnează ideea de libertate și, sub pretextul suveranității, instituie o autoritate a presei. O autoritate politică (pînă una-alta, cei cinci membri ai comisiei sînt reprezentanți ai partidului de guvernare, FIDESZ) e pusă să măsoare echidistanța și să pedepsească eventualele derapaje ale jurnaliștilor. Nu e chiar cenzură, dar efectul e cam același: undeva, în niște birouri, cineva verifică „echidistanța", așa că jurnalistul să-și măsoare cuvintele, să-și dozeze aluziile și să cîntărească bine „unde bate", că nu se știe niciodată... O lege menită să descurajeze abuzurile (de putere) din presă dă mînă liberă autorităților să comită abuzuri.

Instituirea în sine a unei asemenea autorități e aberantă și fără precedent în Europa de astăzi. Instituții care supraveghează audiovizualul există – însă rolul lor e să reglementeze acordarea licențelor și, eventual, să sancționeze anumite abuzuri. Noua lege a presei din Ungaria instituie o autoritate care să supravegheze „echilibrul" informațiilor vehiculate de radiouri, televiziuni, ziare tipărite sau online; portanța și misiunea instituției vizează direct conținutul programelor/articolelor și, prin aceasta, libertatea jurnaliștilor. Dacă descoperă carențe în ceea ce privește obiectivitatea materialelor publicate sau ofense aduse demnității umane, autoritatea poate aplica amenzi usturătoare instituțiilor de presă respective. În plus, jurnaliștii vor putea fi obligați să-și dezvăluie sursele dacă acest lucru este cerut de consiliul de supraveghere. Legea mai acordă dreptul autorităților să efectueze percheziții la sediul redacțiilor. În timp ce jurnaliștii din Ungaria protestează, reprezentanți ai partidului de guvernămînt, care au adoptat legea cu o majoritate foarte largă, se „scuză" invocînd consensul pe care l-a întrunit proiectul legislativ.

O lege menită să descurajeze abuzurile din presă dă mînă liberă autorităților să comită abuzuri.

Urît debut de mandat la președinția Uniunii Europene pentru Budapesta! Cu numeroase probleme europene transferate de pe agenda fostei președinții (Bruxelles), Ungaria e o țintă și mai vulnerabilă în fața tirului de critici dinspre Europa „veche". Oficiali de la Berlin au criticat adoptarea legii

Viktor Orban

iar Parisul a transmis că deplînge „alterarea profundă a libertății presei în Ungaria". Jurnaliști, ong-iști și oameni politici de peste tot „regretă", „avertizează", „demască" etc. adoptarea unei legi strîmbe. Criticat din toate părțile, premierul Viktor Orban se apără, susținînd că „am adoptat o lege pe care o considerăm perfect în ordine și toată lumea o critică". Pe de o parte, e „gata să schimbe legea" dacă acest lucru se va dovedi necesar, pe de altă parte, respinge ferm acuzațiile venite din Europa susținînd că legea din Ungaria nu e un caz unic iar „principiul cel mai important în Europa este non-discriminarea". Din această bătălie a principiilor europene nu are cum să iasă învingător. Dar cine să judece dacă nu mai există presă liberă?

trecerea prin reviste

● L'EXPRESS, IANUARIE 2011

Patrick Poivre d'Arvor răspunde, într-o scrisoare deschisă, acuzațiilor de plagiat ce i-au fost aduse de revista *L'Express.* Cu două săptămîni în urmă, săptămînalul francez a tipărit o cronică intitulată „Patrick Plagiat d'Arvor", în care prezenta numeroase exemple de copy/paste din cartea celebrului realizator de emisiuni TV. „Scriitorul-jurnalist publică un portret amănunțit al lui Ernest Hemingway. O biografie atît de «americănească» încît numeroase pasaje sînt inspirate direct de o carte apărută în Statele Unite." În cartea lui PPDA s-au strecurat într-adevăr foarte multe fragmente de text asemănătoare sau identice cu pasaje dintr-o biografie apărută în 1985 sub semnătura lui Peter Griffin (și tradusă, în 1989, în franceză). „Împrumuturile operate de jurnalistul-scriitor sînt manifeste masive și poartă amprenta unui evident sentiment al impunității", notează *L'Express,* autorul încercînd „stîngaci", prin „machiaj grosolan" să ascundă furtul. La doar cîteva ore de la apariția articolului-demascator semnat de Jérôme Dupuis, editura Arthaud a transmis un comunicat de presă încercînd să atenueze efectul devastator al cronicii din *L'Express.* Volumul lui PPDA trimis jurnaliștilor literari „pentru consultare" ar fi doar o versiune de lucru, nedefinitivă, a cărții programate să apară de-abia la sfîrșitul lunii ianuarie. La presiunea gazetelor, PPDA a răspuns și el, într-o scrisoare adresată agenției France-Presse. „Pasajele asemănătoare" ar fi de fapt niște note de lectură necesare unui proiect de scenariu al unui film biografic despre Hemingway. Ele s-ar fi strecurat „din greșeală" în volum – o ediție nedefinitivă, a subliniat PPDA. Da, dar atunci de ce o fi ținut PPDA să trimită cartea cu dedicație? – se întreabă *L'Express.* Pînă una-alta, notorietatea autorului, a subiectului și nu în ultimul rînd scandalul sînt o garanție a succesului. **(M. M.)**

Scrisoare deschisă lui Dorin Tudoran

Doar cei care nu cunosc comportarea ta faţă de Mihai Botez din ultimii ani cînd v-aţi aflat amîndoi în exil pot fi păcăliţi de declaraţiile tale despre „dragostea şi recunoştinţa inalterabile“, pe care „le-ai purtat lui Mihai Botez“, despre „îngrijorările“ pe care „le nutreşti“.

De fapt, Dorin Tudoran, prietenul pe care Mihai Botez l-a iubit şi ale cărui scrisori le-a trimis, cu riscuri şi dificultăţi, la Europa Liberă, l-a calomniat cu mult înainte de publicarea fragmentelor din dosarul său de Securitate sub titlul *Eu, fiul lor*.

Da, Dorin Tudoran, îl calomniezi de mult timp pe fratele meu, dintr-o perioadă cînd nici CNSAS nu exista, nici nu puteai invoca accesul la vreun document al Securităţii. Ştiu de atunci cît a avut de suferit fratele meu, în ultimii lui ani de viaţă, din cauza atitudinii tale, ştiu de la el, dar ştiu şi de la alţii. Dintre foarte mulţii martori credibili îţi aduc unul singur, o voce pe care nu o poţi contesta, Monica Lovinescu – *Jurnal,* care nota la *5 ianuarie 1993:* „În Statele Unite (spune Tismăneanu Monicăi Lovinescu, *n.n.),* Tudoran (...) crede că Mihai Botez este stipendiat de Securitate (...). Încercăm să-i scoatem gărgăunii securişti din cap: orice se poate crede despre Botez, doar asta nu.“ *(Jurnal,* vol. 1990-1993, p. 304). Iar apoi, *joi 23 decembrie 1993,* rezumînd relatările lui Mihnea Berindei, la întoarcerea de la Bucureşti, unde îl întîlnise pe Mihai (Mihnea, *n.n.):* „Furios pe Dorin Tudoran care răspîndeşte sau mai curînd a răspîndit – acum e, la Chişinău – peste tot că Botez e şi a fost... securist.“ (ibid., p. 403). La moartea fratelui meu, Monica Lovinescu scrie, *vineri 21 iulie 1995,* că ea „nu-l poate considera ca Dorin Tudoran, pe Mihai Botez, drept un agent al Securităţii care doar a jucat rolul de disident“ *(Jurnal,* vol. 4, *1995,* sau *Jurnal esenţial,* p. 393, Humanitas, 2010).

Acum, Dorin Tudoran, mă sfătuieşti „să găsesc documente care vor clarifica multe din nebuloasele zilei“, asigurîndu-mă că „te-ai bucura enorm,“ alături de prefaţatorul cărţii, dl Radu Ioanid ca, „odată ieşite la lumină documentele, numele lui Mihai Botez să nu mai fie subiectul unei controverse ca cea de acum“. Am citat întocmai cuvintele tale.

Iată că dorinţa ta „sinceră“ s-a îndeplinit. M-am adresat SRI şi public alăturat răspunsul nr. 70641, primit la data de 15.11.2010: „Vă comunicăm că, în urma verificărilor efectuate în documentele de evidenţă gestionate la nivelul instituţiei noastre, domnul Botez Mihai nu a fost identificat ca făcînd parte din fostele structuri de informaţii şi (sau) Serviciul Român de Informaţii“.

Notele dactilografiate de care îl acuzi, spunînd că ar putea fi scrise de Mihai Botez, nu sînt probe care să-l incrimineze, pentru că sînt dactilografiate. Profiţi de neştiinţa oamenilor, de ignoranţa celor care nu au trăit acele vremuri, sau de necunoaşterea legilor CNSAS.

Campania de calomniere şi compromitere a lui Mihai Botez a fost hotărîtă de Securitate prin ordinul nr. 161 R.S.001694 din 31 martie 1982 serviciul VI, direcţia I, Ministerul de Interne, semnat de şeful serviciului, maior Munteanu Ion şi de căpitan Ramfu Ştefan. Contribuţia ta benevolă şi, sper, neangajată contra prietenului tău Mihai Botez a început din 1983, de cînd erai în ţară. Şi singur ai dat probele chiar în cartea ta, *Eu, fiul lor* în care, la paginile 337-338 apare următorul text: *strict secret 151 AV*. „Dorin Tudoran este în relaţii de prietenie şi se consultă frecvent cu matematicianul Mihai Botez despre care afirmă că acesta continuă să furnizeze, pe căi ilegale directorului secţiei pentru România a Europei Libere, Vlad Georgescu, diverse date cu caracter politic, economic şi social despre ţara noastră, care sînt difuzate apoi pe post sub forma unor scrisori anonime“ (23 mai 1983). Nota aceasta este trimisă de generalul de Securitate Merce.

Alături de documentul de la pagina 556, aceasta este a doua probă a faptului că, dintre voi doi, tu eşti cel care l-a expus printr-o iresponsabilă inconştienţă pe celălalt. Iată reprodus documentul: *Document olograf ultraconfidenţial caligrafiat în tuş,* UM0544,

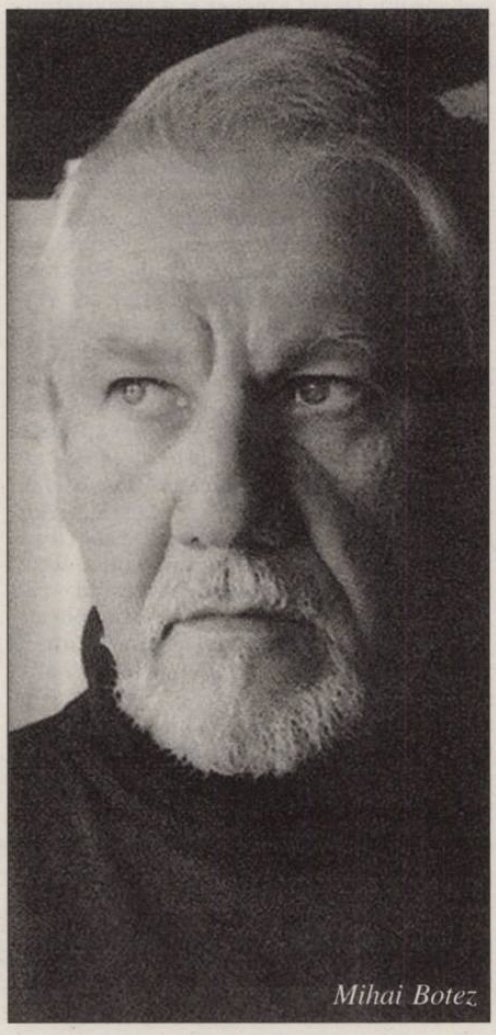

Mihai Botez

din 10.11.1983 *strict secret* „(...) 1. Dorin Tudoran (...) a primit, la 8 noiembrie, răspunsul afirmativ al CCES la solicitarea de a i se da acordul pentru a pleca temporar în străinătate (...) Faţă de o sursă a unităţii noastre a declarat că are încă reţineri, nefiind sigur că organele de Securitate vor da curs favorabil cererii sale (...) 2. Ultimele două materiale difuzate la postul Europa Liberă au fost redactate de Dorin Tudoran în lunile iunie-iulie 1983. Sus-numitul afirmă că le-a predat lui Mihai Botez care le-a ţinut asupra sa cca o lună de zile, după care le-a trimis în străinătate printr-un diplomat american care a plecat definitiv de la post.“ (nr. 225.f. oo76060. din 10.11.1983.); *Eu, fiul lor,* pag. 556.

Iar această campanie a ta contra lui Mihai Botez s-a intensificat în străinătate după 1985, cînd ai emigrat, atît de curajos, legal, cu paşaport definitiv şi ajutat de Europa Liberă prin recomandarea lui Mihai Botez.

În dosarele tale, pe care le-am văzut pînă acum, la CNSAS, numele lui Mihai Botez, care era privit de Securitate ca principalul duşman al regimului, apărea aproape pe fiecare pagină, ca un „element duşmănos“, care te influenţează negativ. Mai mult decît atît, Securitatea considera că Dorin Tudoran „ca disident, este o creaţie a lui Mihai Botez“, această afirmaţie apare mereu şi în dosarele Europei Libere, care mi-au fost puse la dispoziţie de CNSAS.

Ai contribuit din plin la tot ce i s-a întîmplat rău fratelui meu, Mihai Botez, ai mulţumit prieteniei şi ajutorului cu ură şi batjocură, cu minciună şi agresivitate.

Parafrazînd-o pe Monica Lovinescu, voi spune, şi eu, că îmi pare rău că Mihai Botez te-a cunoscut.

Viorica OANCEA
sora lui Mihai BOTEZ

Slavenka DRAKULICI

Cenzura nu face dreptate victimelor violului în masă

În octombrie, presa din Bosnia venea cu o ştire senzaţională: Angelina Jolie, celebra actriţă de la Hollywood, va regiza un film despre Bosnia! O poveste de dragoste, filmată în Bosnia, cu actori locali.

Dar imediat după asta a izbucnit scandalul: ministrul bosniac al Culturii nu acordă Angelinei Jolie şi echipei sale permisiunea de a filma pe teritoriul ţării. Ministrul Gavrilo Grahovac afirmă că decizia a fost luată ca urmare a plîngerilor formulate de Asociaţia Femeilor Victime de Război, care reprezintă victimele violurilor în masă din timpul războiului.

Este dificil să spui ce a fost mai scandalos: interzicerea filmărilor sau afirmaţiile lui Grahovac. Ministrul a afirmat că regretă că nu poate pur şi simplu să interzică filmul, avînd în vedere ofensa adusă numeroaselor victime (se estimează că între 20.000 şi 50.000 de femei bosniace au fost violate în timpul războiului). Nimeni nu a citit scenariul – nici Grahovac, nici femeile care au cerut această decizie. Se pare că povestea se referea la o victimă care se îndrăgosteşte de un violator.

Cu toată simpatia pentru victime şi sentimentele lor, nu se poate afirma despre cerinţa lor decît că este cenzură. Ce drept, în afară de unul moral, au aceste femei pentru a cere interzicerea filmărilor? Poate fi cenzura justificată – cu excepţia celei bazate pe un delict prevăzut de lege? Chiar şi atunci, reacţia ar fi trebuit să aparţină procurorului general, nu ministrului Culturii. Imaginaţi-vă o situaţie în care reprezentanţii supravieţuitorilor Holocaustului ar sugera ministrului Culturii să dezaprobe un film în care o victimă de etnie evreiască s-ar îndrăgosti de un opresor german. Însăşi ideea pare absurdă.

Fără nici o îndoială, violurile în masă din Bosnia reprezintă o problemă extrem de delicată. Dar asta nu înseamnă că nu se poate vorbi deloc despre subiect. Filmul Jasmilei Žbanić *Grbavica: The Land of My Dreams,* cîştigător al Ursului de Aur la Festivalul de la Berlin din 2006, a spus foarte frumos povestea unei femei nevoite să-i spună fetei sale adolescente că este rezultatul unui viol. Problema în cazul Jolie este că bosniacilor, ca multor altor victime, nu le place cînd străinii se amestecă în „războiul lor“. Victimele se consideră a fi cei mai competenţi judecători ai propriei suferinţe – dacă nu în sens artistic, măcar în sensul moral. Străinii sînt acuzaţi că „exploatează“ suferinţa pentru profit.

În cazul Angelinei Jolie, bosniacilor nu le place cînd străinii se amestecă în „războiul lor“.

Din păcate, multe opere de artă despre războiul din Bosnia sînt reprezentări inadecvate ale suferinţei bosniacilor. Un trecut tragic nu garantează neapărat că cineva se poate exprima artistic. Dimpotrivă, studiile de psihologia victimelor arată că victimele au rareori capacitatea de a descrie propriile experienţe, cu atît mai mult într-o formă artistică. Este posibil ca debutul regizoral al Angelinei Jolie să fie un film groaznic şi insensibil. Sau poate nu. Cererea de cenzurare a unui film care nici măcar nu a fost făcut nu are nici un sens.

Să nu uităm un alt fapt foarte important, legat de violurile în masă: tocmai pentru că victimele au fost dispuse să vorbească cu jurnaliştii, cu reprezentanţii organizaţiilor internaţionale umanitare, cu investigatorii şi judecătorii (de la Haga), deci tocmai pentru că violurile în masă din Bosnia şi Ruanda au primit atenţie *internaţională*, această practică a fost recunoscută în 2002 ca armă de „epurare etnică“ şi crimă împotriva umanităţii.

Complicînd şi mai mult lucrurile, argumentul central că femeile ar fi ofensate de ideea că una dintre ele s-ar îndrăgosti de opresorul său este în viziunea mea problematică. De ce? Pentru că demonstrează că opresorii au fost şi rămîn monştri şi animale – caracteristici folosite pentru criminalii de război. Pentru a viola o femeie (a o tortura sau a o omorî), opresorii se autodegradează, renunţă la caracteristicile umane, ajung nonumani, „gunoi“ – cum sînt numiţi. Negîndu-le umanitatea, victimele fac exact ceea ce opresorii le-au făcut lor.

Nu susţin că victimele ar trebui să uite – acest lucru este foarte dificil. Uitarea, ca şi iertarea, este un act individual. Dar, dezumanizarea opresorilor contribuie la neînţelegerea problemei de bază: cu toţii avem potenţial pentru bine şi pentru rău. În situaţii critice nu există garanţii asupra căii pe care o vom urma. Este una dintre cele mai neplăcute caracteristici umane. Deşi sună paradoxal, dezumanizarea opresorilor duce la justificarea crimelor lor: nu sînt responsabili pentru că nu sînt oameni, sînt animale.

Iar pentru a fi corecţi, trebuie să recunoaştem că victimele chiar au de înfruntat o umilire reală, dar nu provocată de Angelina Jolie, ci de propriile comunităţi. Pentru victimele acestor violuri, întoarcerea la viaţa normală nu este uşoară. Pînă recent ele nici măcar nu aveau statut de victime de război. Asta însemna că nu primeau pensii sau alte beneficii sociale. Faptul că legea nu le recunoştea ca victime a devenit de notorietate abia după ce Žbanić a prezentat asta în filmul său şi a organizat o petiţie internaţională. În final, statutul lor a fost schimbat (cu excepţia Republicii Sîrbe din cadrul Bosniei).

Nu ar fi mai bine să rezolvăm problemele şi frustrările *reale* ale victimelor din Bosnia, decît unele inventate? Cu siguranţă suferă mai mult din cauza etichetărilor şi atitudinii societăţii decît din cauza unei pretinse poveşti de dragoste inventate de un star de la Hollywood.

Controversa apărută în Bosnia ca urmare a deciziei ministrului a durat o lună. Interdicţia a fost ridicată prea tîrziu. Angelina Jolie a decis să filmeze în Budapesta.

Publicat în Eurozine (www.eurozine.com).
Copyright: Slavenka Drakulici, Eurozine

Slavenka Drakulici *este scriitoare şi jurnalistă de origine croată. În prezent trăieşte la Viena.*

Sorana ȘERBAN

Studenții români din străinătate, cu gîndul la România

Într-o perioadă în care mulți pleacă din România, a vorbi despre întoarcerea *spre* țară pare similar unei predici în deșert. Pe de o parte, societatea românească este mai preocupată de lipsurile zilnice și de circul politic, iar pe de altă parte, studenții români din toate colțurile lumii sînt absorbiți de studiu și de trăirea tuturor momentelor deosebite pe care le presupune experiența academică, dar și de viața departe de casă. Oare așa să fie?

De doi ani există un ONG numit Liga Studenților Români din Străinătate – mai simplu LSRS – care, în contextul actual, are curajul să promoveze întoarcerea în țară sau măcar implicarea studenților și absolvenților români aflați peste hotare, în dezvoltarea României. Președinte și cofondator al Ligii, Sebastian Burduja vorbește răspicat despre valoarea inestimabilă, „strategică", așa cum îi place să spună, a acestei generații de tineri români cu o pregătire academică de excepție și cu experiență profesională pe măsură, despre care afirmă: „Rămînem optimiști că România va ști, pînă la urmă, să beneficieze de talentul, expertiza și entuziasmul tinerilor români educați la cel mai înalt nivel peste hotare. În contextul actual, aceasta este una dintre puținele soluții viabile rămase la îndemîna factorilor de decizie din țară."

Nume precum Cristina Ghenoiu, Cosmina Dorobanțu, Radu Beleca, Patricia Florescu sau Alexandra Dobra sînt mult mai cunoscute în afara României, unde, pînă la Gala LSRS 2011, cu excepția celor apropiați sau ai foștilor profesori din liceu ori din facultate, puțini le cunoșteau rezultatele deosebite obținute cu multă muncă și pasiune.

În seara de 6 ianuarie, sala „Alexandru Ioan Cuza" de la Palatul Parlamentului a răsunat de aplauzele a peste 800 de persoane, între care personalități culturale, politice și din mediul de afaceri, jurnaliști, numeroși studenți și absolvenți români de la universități din străinătate. Toți s-au ridicat spre finalul evenimentului în picioare pentru a o aplauda pe Cristina Ghenoiu, cîștigătoarea Marelui Premiu pentru Excelență Academică în Străinătate: „Studentul Român al Anului 2010 în Străinătate".

Pentru Cristina, premiul cîștigat la concursul organizat de LSRS și acordat de un prestigios juriu extern a însemnat o onoare deosebită și o cale de revenire în societatea românească, care în urmă cu cîțiva ani nu era nici interesată, nici pregătită pentru schimbarea imaginată de tînăra cercetătoare în biochimie, care a publicat recent în revista *Science* rezultatele unei cercetări despre mecanismele fundamentale care protejează genomul și previn dezvoltarea cancerului. „Premiul obținut în această seară reprezintă o onoare extraordinară, m-a bucurat ca cineva din țara mea să-mi aprecieze munca și, în același timp, m-a bucurat faptul că cei care au apreciat-o sînt oameni pe care îi respect și pe care îi admir enorm" – a declarat Cristina Ghenoiu.

Pentru Radu Beleca, cercetător în domeniul electrostaticii aplicate la Brunel University, Marea Britanie, premiul „Studentul Român din Europa la nivel postuniversitar al anului 2010" reprezintă o responsabilitate în plus față de România și față de colegii săi din cercetare, fiind o recunoaștere a muncii și a succeselor sale. Succese ce au fost posibile, după cum spune el însuși, „datorită susținerii familiei, școlii românești, pentru că aici am fost crescut și educat, am fost învățat foarte multe lucruri. Trebuie să fiu recunoscător în primul rînd țării mele, pentru că aici m-am născut, aici am crescut, școlii românești, familiei mele, mentorilor mei, profesorilor mei".

Despre Gala LSRS 2011, Cristina Ghenoiu spune că a fost surprinsă să vadă atît de mulți studenți români interesați să aibă un impact pozitiv asupra țării: „M-am bucurat foarte mult să fiu alături de oameni care chiar simt nevoia să dea ceva înapoi". Radu Beleca a remarcat entuziasmul și pasiunea cu care membrii Ligii s-au dedicat evenimentului: „În privința Galei, s-a observat foarte clar munca membrilor LSRS, efortul lor, pentru care îi felicit".

Din fericire, sînt mulți tineri români precum Cristina, care a ales o carieră ce îi va permite să aibă un impact pozitiv asupra celor de acasă, sau precum Radu, care le transmite tuturor studenților români, oriunde s-ar afla, să aibă încredere în ei înșiși. Pe 6 ianuarie 2011, 11 astfel de tineri excepționali premiați de LSRS au fost în atenția sutelor de invitați la Gală, mulți dintre ei fiind chiar tineri români cu rezultate deosebite, recunoscute în plan internațional, și cu povești de viață care ar putea umple sute de pagini de roman.

Toți vor putea contribui cu succes la proiectul CAESAR (Centrul pentru Acces la Expertiza Studenților și Absolvenților Români), care a fost lansat la Gala LSRS 2011 și despre care Costin Elefteriu, secretar general și cofondator al LSRS, spunea: „Ca think-tank și platformă pentru cei mai capabili și competenți tineri români (atît din străinătate, cît și din România), CAESAR este efortul nostru de a porni un proces conștient de reconstrucție a unei elite intelectuale unite pentru viitorul acestei țări; elită – în sensul onest, virtuos și autentic al termenului". CAESAR unește și dă o voce vîrfurilor intelectuale ale noii generații. Dar, în special, va facilita contribuția chiar *de la distanță* a tinerilor experți români, aflați în străinătate, la dezvoltarea României. Din aceste puncte de vedere, CAESAR este un proiect fără precedent în țara noastră. Mesajul tinerilor din LSRS a fost auzit în seara Galei și de persoane din mediul politic prezente la eveniment, printre care Mircea Geoană, Theodor Baconschi și Crin Antonescu.

Din păcate, pentru moment, sînt puțini studenți și absolvenți români de excepție care reușesc să-și îndeplinească dorința de a contribui la dezvoltarea României. Dar poate că, prin cumularea eforturilor individuale, cu sprijinul LSRS, dorințele lor nu vor rămîne gînduri frumoase, la evenimente deosebite, ci vor deveni realitate. „Cînd am aflat despre misiunea Ligii și am văzut calitatea oamenilor care conduc Liga, am fost profund impresionată... Cred că România are o șansă", a spus zîmbind o tînără cercetătoare de excepție, într-o seară de ianuarie.

***Sorana Șerban** este vicepreședintă a Ligii Studenților Români în Străinătate.*

Premiile LSRS

A doua ediție a Galei LSRS (Liga Studenților Români din Străinătate) a avut loc în seara zilei de 6 ianuarie, la Palatul Parlamentului. Ca și anul trecut, a avut loc decernarea premiilor pentru studenții români cu cele mai bune rezultate în plan academic și extracurricular pentru anul academic 2009-2010. Din juriu au făcut parte Ionel Haiduc, Sergiu Celac, Andrei Țărnea, Adrian Curaj, Dumitru Borțun și Marian Staș. Au fost oferite 7 premii și 4 mențiuni, după cum urmează: **Marele Premiu** a fost decernat **Cristinei Ghenoiu** (Cornell University, NY, SUA), candidată la doctorat în biologie celulară și cromozomială, biologie moleculară, genetică și biochimie și care a publicat recent un studiu în revista științifică de renume internațional *Science*. **Premiul Studentul Român din Europa – nivel licență** a fost oferit **Alexandrei Dobra** (University of York, Marea Britanie), iar pentru nivel postuniversitar au fost oferite două premii, datorită rezultatelor excepționale, **Cosminei Dorobanțu,** de la Departamentul de Economie al Universității Oxford, Marea Britanie, și lui **Radu Beleca** de la Brunel University, Centre for Electronic Systems Research, Marea Britanie. Pentru continentul american, la nivel de licență, a fost premiată **Patricia Florescu,** de la Universitatea Harvard, USA, unde studiază matematici aplicate, în timp ce **Ruxandra Paul,** absolventă de masterat în politici comparative și candidată la doctorat tot la Harvard a obținut premiul pentru nivel postuniversitar. Premiul **Studentul Erasmus al Anului 2010** a fost acordat **Valeriei Popa** pentru rezultatele deosebite obținute la Facultatea de Economie a universității Paris 1 Pantheon-Sorbonne, în timpul mobilității de studiu Erasmus. Cele patru mențiuni au fost acordate lui **Victor Adrian Prisăcariu** (Oxford, Marea Britanie), **Mihai Copăceanu** (King's College London, Marea Britanie), **Cristiana Grigore** (Vanderbilt University, SUA) și **Mihai Cucuringu** (Princeton, SUA).

PUBLICITATE

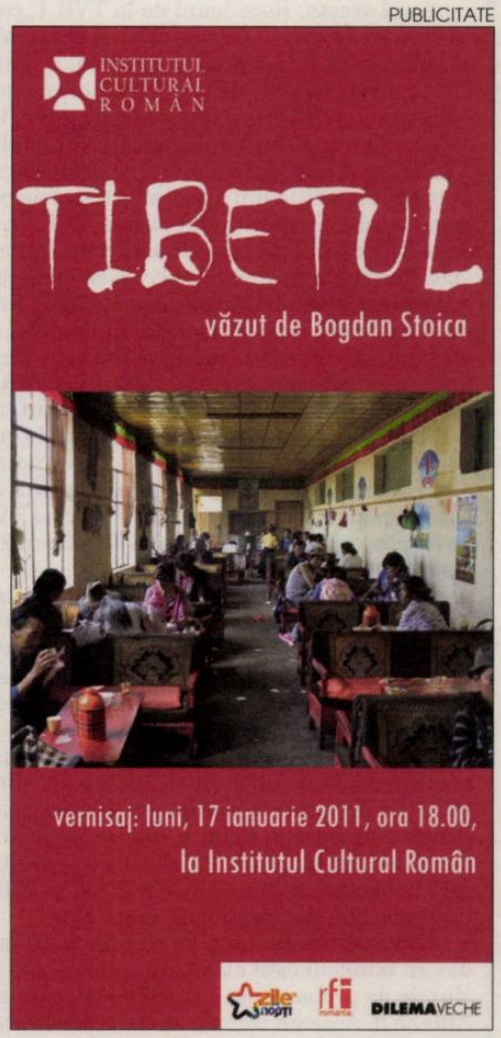

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

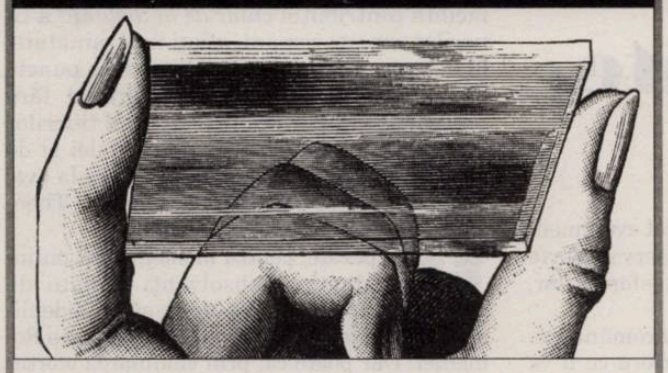

Pe marginea audienţelor

Publicul televiziunilor este conservator, iar condiţia telespectatorului e una eminamente pasivă. Cînd se aşază în fotoliu şi deschide televizorul, omul îşi doreşte în general confort, divertisment şi solicitare minimă. În nici un caz nu vrea să fie pus să gîndească sau să facă ceva anume.

Anul acesta, Revelionul de la TVR 1, care a încercat să vină cu o noutate faţă de ceea ce era publicul obişnuit să primească în noaptea respectivă, a avut o audienţă foarte mică: 369.000 de telespectatori pe minut, la nivel naţional – iar TVR 1 a fost pe locul şapte, în urma PRO TV, Antena 1, Etno TV, Kanal D, Naţional TV şi Prima TV. Selecţia naţională a piesei ce urmează să reprezinte România la ediţia din acest an a Eurovision a fost o opţiune total neinspirată din partea TVR. În primul rînd, era ceva cu totul neobişnuit pentru noaptea de Revelion, apoi cine stă în momentele acelea să urmărească cea mai bună piesă şi să mai şi voteze prin SMS? Telespectatorul român a vrut, după cum arată audienţele, ceea ce a fost obişnuit să primească, de cîţiva ani încoace: divertisment ieftin garnisit cu manelişti. PRO TV şi Antena 1, posturile care au venit cu această formulă, au mers la sigur: 1.133.000 de telespectatori pe minut, la nivel naţional (PRO TV) şi 1.004.000 (Antena 1). În această situaţie, ar trebui să ne bucurăm că un canal care a oferit muzică aşa-zis populară, dar nu manele – Etno TV – s-a clasat pe locul al treilea în noaptea de Revelion: 254.000 de telespectatori pe minut.

Antena 1 a pierdut însă foarte mult anul trecut, la capitolul audienţe. Cel mai important post al trustului Intact a avut, în 2010, o medie de 447.000 de telespectatori pe minut, în prime-time, cu 87.000 mai puţini decît în 2009. După cum spuneam la început, telespectatorul nu agreează schimbările, iar cei de la Antena 1 s-au bîlbîit, schimbînd anul trecut de două ori prezentatorul principalei emisiuni de ştiri, *Observator*. În timpul acesta, PRO TV, care a defilat cu veşnicele lui vedete, în frunte cu Andreea Esca, a condus detaşat în topul audienţelor anului 2010: 716.000 de telespectatori din mediul urban pe minut, în *prime time,* şi 550.000 de telespectatori la nivel naţional, toată ziua.

Din analiza audienţelor anului 2010 mai putem vedea că publicul este atras din ce în ce mai mult de emisiunile de propagandă anti-Băsescu, cum sînt cele de la Antena 3. Aceasta trebuie să fie o consecinţă a măsurilor impopulare luate de guvernanţi şi a vremurilor grele prin care trecem. Pur şi simplu, telespectatorii au căutat să se mai „răcorească", ascultînd înjurăturile pe bandă rulantă proferate de Mircea Badea sau de Mihai Gâdea şi invitaţii săi, aşa că Antena 3 a avut o medie de 215.000 de telespectatori din mediul urban, în intervalul orar 19-24. Postul s-a plasat astfel pe locul patru, după PRO TV, Antena 1 şi TVR 1, cu două poziţii înaintea Realităţii TV. Televiziunea lui Vântu a avut însă o audienţă bună la nivel naţional, luînd în calcul toată ziua: 226.000 de telespectatori pe minut şi locul trei în top. Prin urmare, dacă au vrut să vadă rapid ce se mai întîmplă sau cum e vremea, oamenii au căutat cu precădere Realitatea TV, pentru că apoi, seara, să se uite în gura agitatorilor voiculescieni, cu satisfacţia că *bine le-o mai zic ăstora*.

Bineînţeles că audienţele nu spun mare lucru despre valoarea programelor sau despre calitatea actului jurnalistic, însă în unele cazuri, cum este cel al TVR 2, ele dau seama de faptul că lucrurile nu merg deloc bine cu postul respectiv. TVR 2 beneficiază de acoperirea naţională şi de brandul televiziunii publice, dar se află pe locul al paisprezecelea şi în topul audienţelor urbane din *prime time,* şi în cel al audienţelor naţionale – cu mult în spatele unor posturi modeste, cum sînt Kanal D, Naţional TV sau Antena 2. Din păcate, TVR 2 se află de cîţiva ani buni în derivă şi e (alături de catastrofalele TVR 3 sau TVR Info) o excelentă ilustrare a felului în care unii pot să-şi bată joc de banul public.

Iulian COMANESCU

Fox, Realitatea TV şi Antena 3

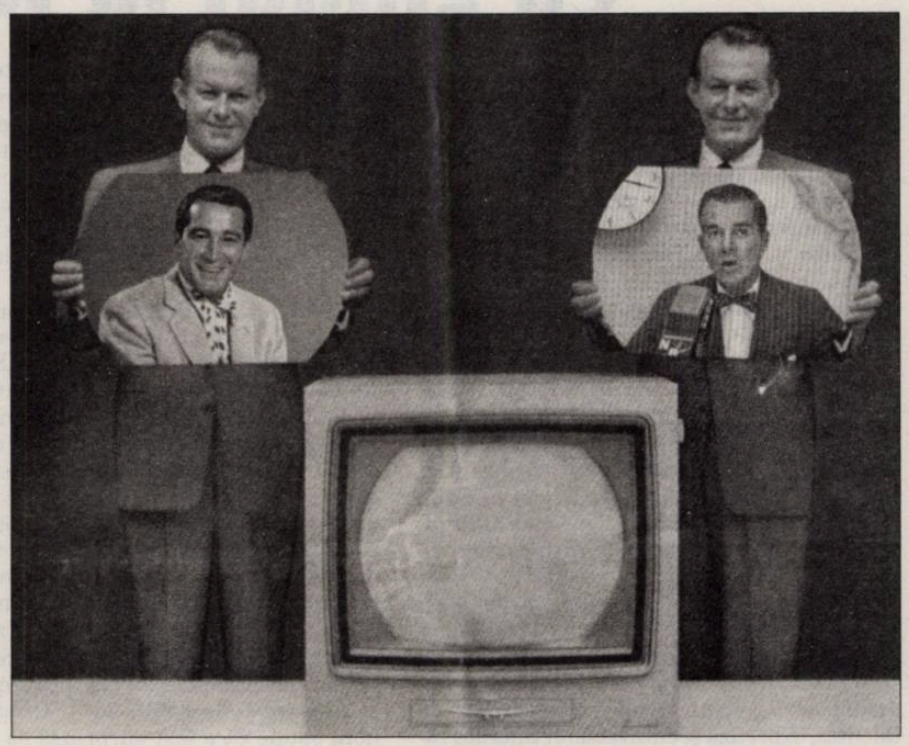

Ceea ce fac Antena 3 şi Realitatea TV pare o invenţie tipic românească: ştiri cu buget redus, tendenţiozitate politică, retorică simplistă şi violentă. Cine, într-o ţară civilizată, şi-ar permite aşa ceva la televizor? – tindem să ne întrebăm, roşi de obsesii localiste. Ei bine, îşi permite. Şi mai precis, în SUA, cea mai liberală piaţă media din lume; iar televiziunea care face aşa ceva nu e prin vreo fundătură a cablului, ci se numeşte Fox, cea care a reuşit să bată zdravăn, ca ratinguri, CNN-ul de prin 2009 încoace.

Stă în picioare analogia Antena 3 – Realitatea – Fox? Înainte de a ne ocupa mai atent de ea, trebuie să menţionăm că nu e una autohtonă. A formulat-o un respectabil jurnalist şi autor german, Dirk Sager, de la foarte serioasa ZDF, într-un colocviu media recent desfăşurat la Frankfurt, *„Days on Media Law"*, ediţia a IX-a. Sager spunea aşa: „Televiziunea scapă de sub control, şi asta se leagă de Rupert Murdoch. Ceea ce Fox News consideră în aceste zile drept ştiri e incredibil, n-ar fi putut fi dat pe post acum zece ani. Cînd privim la evoluţiile din Europa de Est, trebuie să luăm în considerare faptul că unele distorsiuni, unele probleme pe care le descoperim au de-a face cu tendinţele generale ale timpurilor noastre."

Faux News sau Fox Noise Channel

Dar ce i se impută lui Fox şi care-s similitudinile cu România? Televiziunea lansată de Rupert Murdoch în 1996, cu consultantul politic republican Roger Ailes la cîrmă, se caracterizează în linii mari printr-o retorică mai apăsată şi *parti pris*-uri pro-republicani. A fost numită Faux News, Fox Noise Channel sau Fixed News. Mai multe organizaţii specializate, dar şi grupuri de acţiune liberale (opuse republicanilor), ca Media Matters for America sau Fairness and Accuracy in Reporting, reproşează Fox News trunchierea/scoaterea din context a declaraţiilor, relatarea reducţionistă a evenimentelor, amestecul dintre opinie şi informaţie, inadmisibil conform regulilor presei clasice de calitate.

Un documentar care i se datorează realizatorului şi activistului liberal Robert Greenwald, *Outfoxed,* atrage atenţia asupra utilizării drapelului american în fundalurile video. Este discutat şi statutul experţilor (al analiştilor, am spune în România). Aceştia sînt plătiţi pentru contribuţii, iar republicanii care apar pe Fox News sînt mai cunoscuţi decît omologii lor democraţi, care sînt oponenţi slabi, centrişti sau figuranţi aduşi să acrediteze anumite măsuri politice ale republicanilor. Pe Fox se foloseşte cu largheţe atribuirea *„some people say"*, un fel de „se pare că" sau „surse bine informate, care doresc să-şi păstreze anonimatul", din presa românească. Acolo unde media serioasă ar trebui să ofere sursa informaţiei, cu nume şi funcţie, Fox foloseşte anonimatul ca pe o rampă de lansare a unor scenarii politice.

În rest, un Ted Turner de la mult mai potolitul dar perdantul CNN a folosit termeni ca *„dumbed down"* (ceva între „reducţionist" şi „cretinizat"), legat de Fox, iar Matthew Freud, ginerele lui Rupert Murdoch, s-a arătat „ruşinat şi îngreţoşat" de modul cum Roger Ailes, consultantul republican care conduce postul, încalcă standardele jurnalistice cu Fox.

În apărarea Fox se poate spune că postul face oarecum opinie separată, şi fiindcă alte canale media mai prestigioase, precum CBS sau *New York Times,* au o orientare (asumat) liberală, deci de sens contrar. Multe dintre criticile aduse postului vin de pe platforme partizane, ca *Outfoxed,* film distribuit de un grup de acţiune liberal, MoveOn.org.

Deşi se aseamănă cu Antena 3 prin faptul că are mai ales un *prime time* tendenţios, Fox aduce mai curînd cu Realitatea TV prin faptul că încearcă să-şi mascheze opţiunile politice cu sloganuri care promovează independenţa, ca: *„We report. You decide"*. Şi tot ca Realitatea, Fox a trecut printr-o epocă iniţială a relatărilor imparţiale.

„Modelul" românesc

Dacă România ar fi o piaţă normală a ideilor politice, un Fox autohton ar trebui să existe în zona conservator-populară, adică a PD-L şi a preşedintelui Băsescu, rude prin alianţă ale republicanilor. Ar trebui să fie, cu alte cuvinte, un fel de super-B1. Conservatorismul prezidenţial e însă un subiect complicat, iar, în loc de asta, PSD e cel cu o încărcătură tradiţionalistă, chiar dacă prea puţin creştină, prin continuitatea cu partidul comunist. Aşa că Realitatea TV şi Antena 3 sînt oarecum la locul lor ca televiziuni apropiate de PSD şi de *statu-quo*-ul economico-politic. Prezenţa PNL în combinaţie ţine mai curînd de echilibrul politic actual, la fel cum UDMR e alipit acum la PD-L.

Dincolo de nuanţe ideologice, analogia cu Fox se susţine mai ales la nivel retoric. Prin echipa de *prime time,* Antena 3 a impus un anumit gen de retorică primitivă, dar apăsată, preluată ulterior şi în spaţii ca cel al Oanei Stancu şi al lui Adrian Ursu de la Realitatea TV, în detrimentul neutralităţii de pe vremuri.

Diferă, în schimb, modul cum Fox încearcă să păstreze o aparenţă de echilibru, prin sistemul complicat de utilizare a unor comentatori liberali. Realitatea TV şi Antena 3 nu prea au nevoie de aşa ceva. Şi, probabil, dacă cele două televiziuni ar folosi prea multe fundaluri tricolore (o idee altfel ciudată în România), s-ar putea isca probleme legate de regimul însemnelor naţionale.

Filozofia Fox, aplicabilă oriunde

În orice caz, Fox funcţionează cu succes, ca maşinărie de dezinformare. Un studiu recent, realizat de Universitatea din Maryland, arată că publicul acestei televiziuni şi-ar putea forma, mai frecvent decît telespectatorii altora, opinii greşite despre evoluţiile politice, crezînd, de exemplu, că nu există încălzire globală, că marile companii producătoare de automobile au fost finanţate de stat în mandatul Obama, că noua lege privind asistenţa medicală va duce la creşterea deficitului bugetar ş.a.m.d.

La modul cum au relatat experţii media invitaţi la Frankfurt situaţia din diferite ţări estice, filozofia Fox e nelegată de vreo ideologie şi poate apărea în orice parte a spectrului politic. Şi în România ar putea fi la fel: după ce posturi ca B1 sau Etno TV au avut o poziţionare sancţionabilă – şi sancţionată de CNA – în campania din 2009, e de văzut cum se va alinia piaţa media înaintea alegerilor locale şi parlamentare din 2012. Filozofia Fox funcţionează şi la putere (mandatul George W. Bush), şi în opoziţie (acum, sub Obama, alintat de cineva „Osama", pe post) şi diferă doar de optica de tip „totul e minunat" din diferite regimuri (ex-)autoritare, în care presa prezintă realizările conducătorilor şi nu se prea ocupă de politică. Marea problemă e că o astfel de filozofie bate aspiraţiile respectabile ale altor canale media. Şi poate schimba lucrurile decisiv, oriunde există un electorat dornic de scandal şi lipsit de discernămînt politic.

Multe dintre criticile aduse postului vin de pe platforme partizane.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

Liliana NICOLAE

„Bojdeuca de căsuţă“

© L. Nicolae

Bojdeuca din Ţicău are o prispă îngustă pe care Ion Creangă obişnuia să doarmă, uneori şi pînă la sfîrşitul lui septembrie, dacă nu venea frigul aşa repede. Are în spate dealurile Ciric şi Şorogari. În faţă, urci o pantă uşoară, nimereşti în Sărărie. Nici n-ai zice că bojdeuca se află, pînă la urmă, în oraş.

Ţicăul are ceva din aerul patriarhal al mahalalei care a fost odată. Chiar dacă nu mai este „Valea Plîngerei“ aşa cum îl descria Ion Creangă într-o reclamaţie adresată primarului de Iaşi („...locuiesc într-o bojdeucă de căsuţă, în Mahalaua Ţicăului, de-i mai zic şi Valea Plîngerei“) sau într-o scrisoare către Titu Maiorescu, care-i fusese profesor de estetică şi alături de care participa la întîlnirile Junimii.

Profesorul Constantin Parascan a fost muzeograf la Bojdeucă mai bine de 30 de ani şi are o lucrare de doctorat despre Creangă. El e de părere că scriitorul i-ar fi scris lui Titu Maiorescu despre casa sa aparent fără nici un motiv. Dar conştient că – în felul acesta – bojdeuca lui va rămîne în istorie: „Respectabile şi mult iubite domnule Maiorescu, dacă n-ai rîs de mult de vreo prostie a vreunui idiot, de care numai în răposata Junime de la Iaşi se putea rîde mai cu haz, poftim vă rog de-ţi rîde cu hohot de una acum. În bojdeuca unde locuiesc eu, dorm afară şi pe vremea asta, în 18 spre 19 septembrie. De veţi avea răbdare, că bunătate întotdeauna aţi avut, veţi întreba, probabil, unde e bojdeuca mea. Vă voi răspunde respectuos: în Mahalaua Ţicău, ce-i mai zic şi Valea Plîngerei, strada Ţicăul de Sus, numărul 4... dacă se mai poate numi stradă o ulicioară dosnică, plină de noroi pînă la genunchi, cînd sînt ploi mari şi îndelungate, zise şi putrede, şi la secetă geme colbul pe dînsa. Iar bojdeuca de căsuţă în care locuiesc eu de vreo 18 ani este din vălătuci şi povîrnită spre cădere pe zi ce trece, de n-ar fi rezemată în vreo 24 de furci de stejar, şi acelea putrede.“ Expresia „Bojdeuca de căsuţă“ este, firește, un pleonasm. Pe vremea lui Creangă, în toată mahalaua Ţicăului, numită şi Muntenimea de Sus, erau numai bojdeuci. A lui Creangă a fost construită în 1850 şi a fost cumpărată de acesta cu 50 de galbeni austrieci. A trăit acolo în ultimii 20 de ani ai vieţii sale. Acum Bojdeuca este cea mai vizitată casă memorială din Iaşi, fiind prima de acest fel transformată în muzeu, în 1918.

Bojdeuca şi Eminescu

Casa are două camere, un hol îngust şi un cerdac care aminteşte de întîlnirile dintre Creangă şi Eminescu, aşa cum reiese dintr-o scrisoare a lui Ion Creangă: „Îţi scriu în cerdacul unde de atîtea ori am stat împreună, unde mata, uitîndu-te pe cerul plin cu minunăţii, îmi povesteai atîtea lucruri frumoase... frumoase... Dar coşcogemite om ca mine, gîndindu-se la acele vremuri, a început să plîngă...“ Bojdeuca a fost, de altfel, locul preferat al celor doi prieteni. Eminescu a şi fost găzduit de Creangă, aproape şase luni, în anul 1876. Aici, în camera din stînga, stăteau la poveşti, fără să fie deranjaţi de nimeni. Tot la Bojdeucă, Eminescu a citit pentru prima dată poezia „Doina“. Profesorul Parascan spune că o mărturie a Tincăi Vartic, femeia care a convieţuit cu Creangă, menţionează că acesta ar fi început să plîngă cînd a ascultat poezia, s-ar fi ridicat în picioare şi l-ar fi îmbrăţişat pe Eminescu.

Cei doi iubeau Bojdeuca, dar şi dealurile dimprejur, pe care le colindau uneori zile la rînd şi dormeau pe unde apucau. În filmul despre prietenia dintre Creangă şi Eminescu, făcut în 1989 de regizorul Nicolae Mărgineanu (în rolurile principale – actorii Dorel Vişan şi Adrian Pintea), e o scenă memorabilă în care cei doi se trezesc într-un pod şi Creangă spune: „Hai, Bădie! Hai, că-i joi!“. Eminescu şi Creangă obişnuiau să meargă şi la crîşmele populare din Ţicău – Trei sarmale, Trei calici sau Trei salcîmi –, dar mergeau şi la Bolta rece, unde se întîlneau membrii de la Junimea. Acasă, la Bojdeucă, cei doi erau răsfăţaţi de bunătăţile gătite de Tinca Vartic, după cum reiese dintr-o altă scrisoare trimisă de Creangă lui Eminescu: „De Crăciun te aşteptăm să vii. Tinca a pregătit de toate şi mai ales «sarmalele», care ţie îţi plăceau foarte mult. La Ieşi ninge frumos de ast-noapte, încît s-a făcut drum de sanie. Ciricul e mai frumos acum. Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sînt străin“.

„Averea“ lui Creangă: pisicile

Cînd am ajuns în Ţicău, ninsese, de asemenea, frumos, toată noaptea. Bojdeuca de căsuţă era acoperită de zăpadă şi încă de la poartă ne-a întîmpinat un motan roşcat, cu ochi albaştri. „Pe vremuri – îmi spune profesorul Constantin Parascan – oaspeţii Bojdeucii erau întîmpinaţi de Titu, motanul preferat al lui Creangă, care învăţase să sară la clanţă şi să deschidă uşa.“ De altfel, Creangă se lăuda cu „averea“ lui: cele aproape 20 de pisici, dintre care multe purtau numele unor persoane dragi din viaţa lui. De la profesorul Titu, la mătuşa Mărioara. Pe de o parte, pisicile îi aminteau de copilăria lui, de casa din Humuleşti unde pisica era iubită... vă amintiţi fragmentul din *Amintiri din copilărie*, cu „stîlpul hornului unde lega mama o sfoară cu motocei de crăpau mîţele jucîndu-se cu ei“... Pe de altă parte, Creangă suferea de o boală nervoasă, iar apropierea pisicilor îi făcea bine. Se spune că aceste animale preiau o parte din energia negativă a celui care le mîngîie. În casa lui Creangă, pisicile aveau „rang“; cînd li se arunca o bucată de carne, nu se îngrămădeau toate să o înfulece. Primul se ducea Titu, apoi celelalte. La Bojdeucă trăiesc şi acum cîteva pisici, în amintirea pasiunii scriitorului pentru aceste feline. Una e chiar motanul roşcat care ne-a petrecut, ca un veritabil ghid! De altfel, profesorul Parascan – deşi a ieşit la pensie – cînd mai trece pe la Bojdeucă nu vine niciodată cu mîna goală. Mereu aduce cîte ceva de mîncare pentru mîţe. Un vecin îmi povesteşte că în curtea lui s-a constituit în 1989 o copie a Bojdeucii şi că acolo s-a făcut filmul despre viaţa lui Ion Creangă: „Au adus şi un butoi mare, în care se spune că făcea Creangă baie, dar au adus şi vreo 20 de pisici, pe care au uitat să le mai ia la plecare şi s-au aciuit prin vecini!“.

Fiecare are ceva din Creangă

Uşa Bojdeucii nu are mai mult de 1,50 metri. Trebuie să te apleci uşor, ca să intri. Aşa făcea, probabil, şi Creangă, care era un bărbat la aproape 1,80. Iar în ultimii ani ai vieţii luase serios în greutate, încît atunci cînd a murit n-au putut să-l scoată pe uşă şi au demontat una dintre ferestre. Tocmai pentru că era un om voinic, multă lume se miră cînd vede în camera din stînga, cum intri în Bojdeucă, o laviţă, un pat de scînduri îngust. Sau nişte scaune mici, din lemn, cu trei picioare, aşezate în jurul unei mese, la fel de mici şi tot cu trei picioare. În special copiii se miră şi spun că parcă ar fi într-o casă de pitici! Profesorul Parascan îmi spune că, uneori, Creangă lua pe braţe măsuţa şi se ospăta aşa cum se cuvine cu bunătăţile făcute de Tinca Vartic. Un tablou cu femeia care i-a stat alături în ultimii 20 de ani de viaţă – deşi n-au fost căsătoriţi (iar Tinca Vartic şi-a dorit toată viaţa ei să fie mireasă – îmi spune Constantin Parascan; de aceea, după moartea lui Creangă, avea să se mărite) se află deasupra laviţei din camera din stînga. În timp ce în camera din dreapta, care era cameră de lucru, se află un tablou al lui Creangă – singurul, de altfel, cu marele povestitor.

Ţicăuanii sînt mîndri că pe strada lor s-a născut unul dintre cei mai mari povestitori. Toţi îi ştiu poveştile şi le spun mai departe nepoţilor.

Ceva mai sus de Bojdeucă locuieşte familia Constantin şi Despina Găinariu. Doamna Despina, sau doamna Didi cum îi spune toată lumea, face în fiecare an sute de sarmale pentru pomenirea lui Creangă. Vin şi femeile din vecini. Una aduce varza, alta orezul, împăturesc sarmalele şi le pun să fiarbă, de miroase-n tot Ţicăul. „Într-un an – îşi aminteşte doamna Didi – au venit de la Humuleşti cu un autobuz plin cu copii îmbrăcaţi în costume populare. Au adus atunci o colivă mare ca o roată de car. Şi e aşa de frumos că ţi se face pielea buburuză!“ Doamna Didi e convinsă că nepotul ei are ceva din năzdrăvănia lui Nică a lui Ştefan a Petrei. Şi uneori îi spune: „Măi, mamă, tu eşti ca Nică! Vino să-ţi povestească buna cum citea Nică şi a vrut să prindă el o muscă cu cartea. Sau cum se ducea la furat cireşe...“ De altfel, în amintirea *Amintirilor...*, profesorul Parascan a sădit cîţiva cireşi în spatele Bojdeucii. Înainte, era un muzeograf care vara cumpăra cireşe şi le agăţa în copaci, ca să-i ducă pe vizitatori cu gîndul la celebra scenă cu furatul cireşelor.

Spuneam că ţicăuanii sînt mîndri că pe strada lor s-a născut Ion Creangă. Pe de altă parte, le place să creadă că fiecare dintre ei are ceva din Creangă. Nepoţii – neastîmpărul copilului din Humuleşti. Soţul doamnei Didi, de exemplu, a jucat pînă tîrziu, cînd a ieşit la pensie, în „Capra cu trei iezi“, la spectacolele de la Spitalul de copii, unde a lucrat. Era lupul cel rău. Îmbrăca costumul şi îi speria pe copii. Şi acum îşi mai drege glasul, uneori, şi cîntă „Trei iezi, cucuieţi, uşa mamei descuieţi...“ La fel, preotul de la Parohia din Ţicăul de Sus, de la Biserica Sf. Haralambie, dacă ar fi puţin mai înalt, ar fi leit Creangă. Ca să nu mai spun cît de frumos povesteşte scena preferată din *Amintiri...* cu Chiorpec Ciubotaru şi că îl cheamă Părintele Brînză. Glumeşte uneori şi spune că parohia Părintelui Smîntînă (aşa cum i se spunea lui Creangă, pe vremea cînd era preot, cu referire la tenul său foarte deschis la culoare) este păstorită acum de Părintele Brînză.

De atunci, la fiecare sfîrşit de an, curtea Bojdeucii se umple de colindători.

Ion Creangă s-a stins în ultima noapte a anului 1889, acelaşi în care a murit şi prietenul său, Mihai Eminescu. Există mărturii conform cărora urătorii se aflau în curtea Bojdeucii în acea noapte. Erau elevii de la şcoala unde Creangă fusese învăţător. Profesorul Constantin Parascan a întîlnit, în urmă cu aproape 30 de ani, o femeie care a făcut parte din grupul acela de colindători. Ea i-a povestit cum aşteptau, ca în alţi ani, ca învăţătorul Creangă să apară în uşă şi să le dea nuci şi covrigi, sau să-i pună să mai zică o dată „Pluguşorul“, ca să ureze şi el cu ei. Însă atunci terminaseră de urat şi nu apărea nimeni în uşă. Aşa că unul dintre copii şi-ar fi făcut curaj şi s-a apropiat de fereastra casei. Atunci l-a văzut pe domnul învăţător întins pe o laviţă şi pe Tinca Vartic aprinzîndu-i o lumînare. De atunci, la fiecare sfîrşit de an, curtea Bojdeucii se umple de colindători. Ţicăul îl pomeneşte pe Creangă. Se spun colinde, se împart sarmale şi colivă, iar ţi-

În noaptea dinaintea plecării mele din Iaşi a nins din nou. Aşa că n-am rezistat să nu mai fac un drum în Ţicău, să fac poteci pe ulicioarele înecate în zăpadă şi să mai văd încă o dată „Bojdeuca de căsuţă“, şi dealurile dimprejur.

Varianta audio a acestui reportaj poate fi găsită la: http://www.romania-actualitati.ro/acasa_la_creanga-23013

***Liliana Nicolae** este jurnalist la* Radio România.

© L. Nicolae

POPULAŢIA ARE MAI MULTĂ ÎNCREDERE ÎN PAHARNICUL GUGUŞTIUC (PUS SĂ RECITE DESPRE RÎURILE DE CINSTE) DECÎT ÎN CEI CĂRORA LE PLACE SĂ DEA VEŞTI BUNE

■ Bătuciţi şi desensibilizaţi de atîtea sondaje, cred că nu s-a acordat atenţia cuvenită aceluia care, pentru prima oară, după ştiinţa mea, stabilea că populaţia are mai multă încredere în pompieri (locul 1) decît în Biserică şi în Armată, atotstătătoarele fruntaşe. Vi se pare un moft românesc? (**R. C.**)

■ Gigi Fedeleş e maestru de ceremonii la restaurantul „Cavalerul Medieval" din Iaşi. Pe vremea lui Ştefan cel Mare, ce-ar fi fost? Paharnicul Gigi? Stolnicul Fedeleş? (**L. V.**)

■ Din cauză de artificii, în noaptea de Revelion numai guguştiuc, maidanez sau alarmă de maşină să nu fii! (**M. C.**)

■ Asta o fi publicitatea de criză? Cea în care preşedintele unei companii de asigurări e pus să recite cu intonaţie penibilă un text, în timp ce îmbracă o geacă de fîş şi coboară în stradă să audă direct de la oameni ce-şi doresc de la o poliţă de asigurare? Decît s-o ia pe la Ploieşti cu un spot din ăsta tîmpit, n-ar fi mai eficient să spună doar atît: „Veniţi la noi, că e ieftin?". (**A. M. S.**)

■ În 1978, Boney M devenea prima trupă vestică invitată, de însuşi Leonid Brejnev, să concerteze în Piaţa Roşie. Săptămîna trecută, Bobby Farrell, fondatorul trupei, a murit la St. Petersburg, în camera sa de hotel. Probabil acum deja deapănă amintiri cu Brejnev despre Ma Baker, îi povesteşte despre rîurile din Babylon sau despre vizitele la Bahama Mama. Iar Brejnev îi spune care-i adevărul cu Rasputin şi de ce nu le-a permis atunci să cînte melodia în concert. (**M. C.**)

■ Transcriu din *Gazeta lu' Piedone* (buletin informativ pentru cetăţenii sectorului 4, anul 3, nr. 16, decembrie 2010) două strofe din „Pluguşorul lui Piedone", un amplu poem gospodăresc, demn să figureze la loc de cinste în orice antologie a liricii edilitare. Aşadar, prima strofă: „Aho, aho, vecini stimaţi / Ce-n Sectorul 4 staţi, / Îmi scot basca-n faţa voastră, / Să vă spun o românească". Şi ultima: „Cetăţenii mei, ca fraţi / Aşa vă simt de-apropiaţi, / Să fiţi sănătoşi, voinici, / Şi cei mari, dar şi cei mici, / Să sporească muncitorii, / Să trăiască seniorii, / Să aveţi bogăţii cu tone / Vă urează Piedone!". (**D. S.**)

■ La o anchetă recentă cu eterna întrebare adresată periodic celor care şi-au făcut o meserie din scris: „De ce scrieţi?", Umberto Eco a răspuns cel mai scurt dintre toţi scriitorii invitaţi: „Pentru că-mi place". Adevărul e că se vede că-i place, iar ce scrie UE le place şi multor altora. Dar ce ne facem cu cei cărora le place (foarte mult, enorm, total) să scrie, dar nu-i citeşte mai nimeni? (**S. S.**)

■ Un purtător de cuvînt al guvernului fostei republici sovietice Kîrgîzstan a anunţat că autorităţile acestei ţări au decis să dea unui vîrf din munţii Tian Chan numele de Vladimir Putin. E o tradiţie. Unii îşi mai amintesc probabil că Braşovul s-a numit cîndva Oraşul Stalin sau că oraşul Ştei s-a numit şi Dr. Petru Groza. De mirare e că totuşi vîrful ales să poarte numele Putin are o altitudine de numai 4446 de metri. Nu e cam Puţin? (**A. M.**)

■ „Veşti bune de la FMI: luăm banii şi încheiem un nou acord" – titrează *Evenimentul zilei*. Nenică, ce mai veste bună... (**M. M.**)

Cu ochii-n 3,14

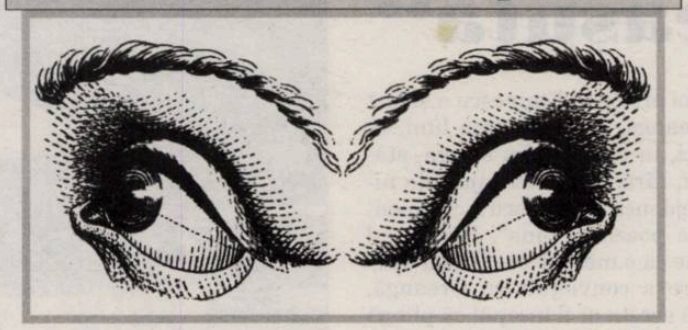

CU GÎNDUL LA ANUL TRECUT, ANUL NOU SE UITĂ LA TINE CA LA UN FILM CONTAGIOS DIN SERIA CU EVACUAREA

■ Cu gîndul la mediatizarea accidentului lui Huidu: ce belea să fii vedetă şi să nu fii lăsat în pace nici măcar cînd eşti în comă în străinătate! (**M. C.**)

■ Anul trecut, 80.000 de maşini au dispărut din Capitală. Probabil că au plecat în provincie. (**L. V.**)

■ Emil Boc, de Anul Nou: „Le mulţumesc românilor pentru înţelepciunea şi răbdarea de care au dat dovadă în 2010". N-aveţi pentru ce, domnu' Boc... (**M. V.**)

■ Am văzut pe Money.ro (http://www.money.ro/lista-clanurilor-din-universitatile-romanesti_814891.html) o listă a clanurilor universitare din România. Deloc completă, de altfel. Sînt acolo multe cupluri neveste-bărbaţi. Aici merge contraargumentul că oamenii s-au cunoscut în facultate şi au rămas să predea împreună. Noua lege a educaţiei le interzice să fie subordonaţi unul altuia, ceea ce ar putea să prindă bine la viaţa de cuplu. Mă rog, discuţia e complicată. Ce nu înţeleg în ruptul capului e puzderia de copii care lucrează acolo unde părintele este şef. Asta nu o pricep absolut deloc la nivel uman: de ce ai vrea să munceşti acolo unde este şef tac-tu? Nu îţi trece prin cap că toţi se uită la tine ca la un pilos? Poate că tu eşti chiar deştept, dar nimeni nu poate şti, pentru că te-a băgat părintele acolo. De ce nu te duci la altă facultate, în alt oraş? De ce nu faci altceva în viaţă? Chiar vrei să stai aşa, să nu ştii cît de bun eşti pe cont propriu? Pe de altă parte, nu pot să pricep de ce ţi-ai lua fiul ca asistent la facultate. Nu ştii că toţi se vor uita la tine ca la un maniac, şi la el ca la un ratat? E mai bine cu leafă bună şi castrat decît să fie o personalitate în sine? (**C. G.**)

■ De săptămîni, luni, (poate chiar) ani mă urmăreşte o reclamă care se difuzează înaintea fiecărui film de la Movieplex. „Sînt Elena şi sînt o shopaholică în fază cronică" – zice domniţa. În fapt, e o pisi cu o voce extrem de enervantă (genul „unghii scrijelind tabla"). Rog a se schimba în 2011. (**P. M.**)

■ Dacă te cheamă Tibi Scobiola (scolioză + scabie = scobiola), eşti contagios sau nu? (**L. V.**)

■ Din seria diminutivizării României: *facturică* (la Poştă) şi *jambonel* (la Angst). (**M. C.**)

■ După cîinele Bosquito, transformat în vedetă după ce a provocat moartea unui cetăţean japonez, îl avem pe cîinele Rostogol, cel luat la subraţ de Vadim Tudor la încheierea scandalului cu evacuarea. Se pare că, din scandalurile la nivel înalt, tot maidanezii au de cîştigat. (**S. G.**)

NU MAI E MULT PÎNĂ CÎND VOM GĂSI INFORMAŢIILE ÎNCEPUTULUI PE CARE TE POŢI BAZA

■ Ce văd, a doua zi după Bobotează, într-un coş de gunoi din Piaţa Crîngaşi? Un pet gol, fără etichetă, pe care scria cu marker-ul „AGHEASMĂ 2010" *(vezi foto)*. Nu mai e mult pînă cînd vom găsi la supermarket agheasmă la ofertă. (**M. C.**)

■ La ştirile de pe Realitatea TV, opinia unui criminalist despre o „descoperire macabră": „Din păcate, informaţiile au apărut doar în media şi insuficient de suculente pentru a se putea trage o concluzie". (**D. S.**)

■ Subiectul uneia dintre ştirile începutului de an: în timp ce românii obişnuiţi stăteau la cozi nesfîrşite pe DN1 pentru a se întoarce acasă din vacanţă (Care cozi? Pe 2 ianuarie, un reporter transmitea în direct din mijlocul unei şosele goale, pîndind eventualele maşini), unul dintre cetăţenii acestei ţări şi-a permis să-i sfideze pe ceilalţi şi să ia elicopterul. Totuşi, era vorba despre preşedintele ţării... cu ce era să vină, cu bicicleta? (**A. P.**)

■ La aşa-zisa cumpănă dintre ani, surîsul meu cel mai rezistent a fost trezit de preşedintele Rusiei, Dimitri Medvedev, atunci cînd l-a numit pe Barack Obama „colegul meu, un om pe care te poţi baza". (**R. C.**)

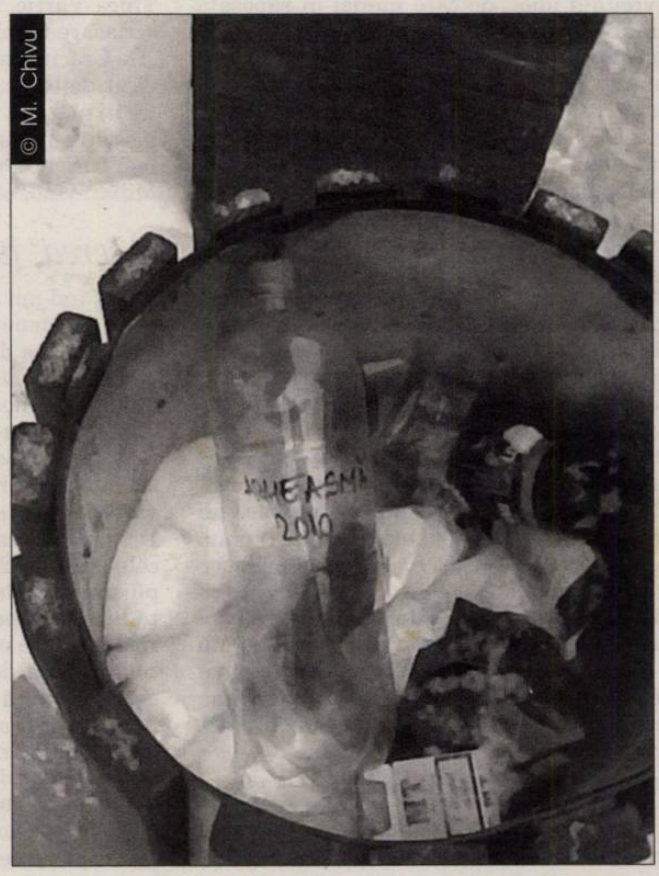

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 362 ■ 20-26 ianuarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Cezar PAUL-BĂDESCU

Cultura pe sticlă 22

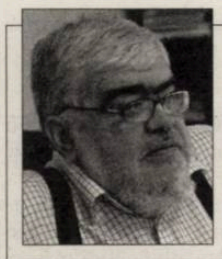

ANDREI PLEŞU

„Întrebări. Şi unele răspunsuri“

pagina 3

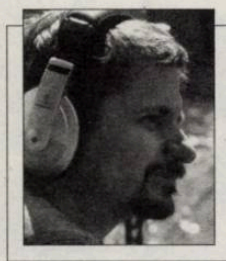

Interviu cu regizorul

ADRIAN SITARU

pagina 15

MĂDĂLINA ŞCHIOPU

„Viaţa în kibbutz“

pagina 23

De 18 ani printre dileme

„La noi, la Dilema, *totul a început cu hazul titlului.“*

RADU COSAŞU

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

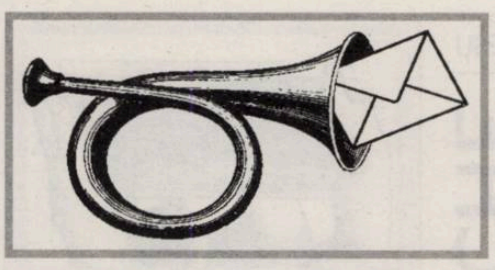

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

NR. 358

Articolul Anamariei Dobinciuc, „O rază de speranţă“

Am încercat să apar straight

Mă bucur să văd că *Dilema veche* îşi informează cititorii despre campania „It Gets Better“ din SUA, cu privire la agresiunile împotriva adolescenţilor gay. Împărtăşesc mai jos propriile experienţe.

Adeseori, a spune lucrurilor pe nume este greu şi ne face să ne fie ruşine. Continuăm să ne învinovăţim pe noi pentru ceea ce alţii ne-au făcut. Ne e frică de ce vor spune cei din jur, de cum ne vor judeca. Însă, în acelaşi timp, este o eliberare, un *catharsis* necesar. În plus, aceste mărturisiri îi pot ajuta pe alţii, aflaţi în aceeaşi situaţie, şi le transmit un mesaj că nu sînt singuri.

Sînt o persoană extrem de puternică şi capabilă să reziste în faţa insultelor. Cel puţin la suprafaţă. Mi-e greu să-mi amintesc şi să repovestesc prin cîte am trecut ca gay în România, însă e necesar, şi pentru mine, şi pentru ceilalţi.

Am fost numit poponar.

Mi s-a spus fetiţă.

Am fost agresat fizic şi verbal zilnic la şcoală.

Am fost paranoic.

Mi-a fost frică.

Am plîns.

Am încercat să par „str8“.

Am încercat să am o iubită.

Am fost homofob.

Am minţit.

Aceste cîteva experienţe par scurte în cuvinte, însă ele se desfăşoară de-a lungul a 20 de ani, cînd am avut curajul să-mi fac coming-out-ul, care nu a însemnat o anulare a trecutului, ci o acceptare a lui şi, mai ales, o depăşire a lui. Zilnic, sute, mii de români trec prin aceleaşi experienţe, fără a avea cui să povestească, fără a avea nici un sprijin moral. Aceşti români îşi interiorizează această ură şi o transformă fie în ură de sine, fie în frică. Lucruri absolut banale pentru persoanele „str8“ devin lucruri înfricoşătoare pentru persoanele gay. Tinerii şi adolescenţii gay sînt poate printre cele mai singure fiinţe din această lume, fiind supuşi unei clandestinităţi inimaginabile; trebuie să-şi modifice propria realitate pentru a avea forma unei lumi heteronormative. Şi acest lucru trebuie stopat.

Vlad VISKI

Tescani, martie 2008

NR. 359

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Produse tradiţionale ca la tata acasă“

Agricultura

Nu doresc să critic textul dlui Vintilă Mihăilescu, mai ales că toate cronicile domniei sale, ca şi cea în cauză, s-au bucurat de o apreciere unanimă. Dar problemele agrare amintite în articolul sus-menţionat merită anumite precizări, ele determinînd actuala dramă a agriculturii româneşti. De altfel, aceste probleme au fost parţial trecute în revistă şi de dl Cristian Ghinea, cînd acesta a prezentat lucrarea dlui Bogdan Murgescu – *România şi Europa – Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*.

Criza agriculturii actuale este aproape ireversibilă şi singura corecţie o va asigura trecerea timpului. Majoritatea analiştilor economici a fost de acord să aprecieze randamentul excepţional al agriculturii la finele secolului al XIX-lea şi în prima parte a secolului al XX-lea (1900-1916), cînd principalele venituri ale statului erau asigurate de exportul produselor agricole (cereale, animale şi cherestea), acestea contribuind la modernizarea ultrarapida a naţiunii noastre. În acest interval de timp au loc cele două evenimente majore din sectorul agricol, respectiv cele două mari exproprieri (1866 şi 1919), cînd reprezentanţii liberalismului au distribuit ţărănimii aproape 6 milioane de hectare de teren arabil, afectînd în mod destul de substanţial producţia şi randamentul agriculturii naţionale. Nu discut oportunitatea acestor soluţii, dar atît Kogălniceanu cît şi Ionel Brătianu au făcut o uriaşă eroare. Exproprierile nu au fost urmate de legi privind *indivizibilitatea* terenurilor agricole la nivelul propus de specialişti, de cca 20-25 ha. Merită să amintesc că singurul mare om politic din acea perioadă – P.P. Carp –, într-un memorabil discurs ţinut în anul 1907, a atenţionat Parlamentul că, în ciuda transmiterii aproape totale a terenurilor agricole către locuitorii satelor, în lipsa unei astfel de legi, se va menţine procesul de fărîmiţare a patrimoniului agricol şi, implicit, o afectare absolută a producţiei şi a posibilităţilor generale ale economiei naţionale, ţinînd cont că 50% din populaţia acestei ţări locuieşte şi activează în mediul rural. Rezultatul acestei descompuneri a proprietăţii ţărăneşti este în prezent principala cauză a regresului agriculturii, incapabilă să contribuie la consolidarea PIB-ului, proporţional cu dimensiunile terenurilor folosite şi a populaţiei din mediul rural, contribuţia la actualul PIB fiind numai de 7%. Dl Vintilă Mihăilescu prezintă cîteva cifre legate de actuala structură a proprietăţii agrare. Am arătat într-o carte publicată în 2009 (*La cumpăna Vremurilor*, p. 135) care este situaţia proprietăţilor agrare la data de 1 noiembrie 1994, în conformitate cu statisticile efectuate de MADR. O suprafaţă de 6.576.459 ha era deţinută de cca 2.600.000 de gospodării ţărăneşti. Se pare că astăzi numărul acestora a scăzut la 1.900.000, cu o suprafaţă de cca 4.400.000 ha. Restul de aproximativ 6.000.000 ha, pînă la concurenţa celor 10 milioane ha de teren arabil cît există în ţara noastră, sînt în posesia unor societăţi sau proprietari privaţi ce formează nucleul proprietăţii mari şi mijlocii. Din statisticile mai vechi, ca şi din cele actualizate, proprietatea medie ţărănească este de cca 2,5 ha. Contribuind doar la subzistenţa deţinătorilor, dar incapabilă să contribuie la formarea PIB naţional şi să participe la aprovizionarea oraşelor. Încerc să explic şi să justific de ce această proprietate ţărănească nu poate fi creditată. Un astfel de teren valorează, la un preţ optimist, cca 6000 de euro, iar valoarea minusculă a patrimoniului nu poate face obiectul unui sprijin financiar, din motive prea evidente ca să fie justificate. În aceste condiţii, se pune întrebarea ce se va întîmpla cu proprietatea şi cu clasa ţărănească. Am învederat această evoluţie printr-o lentă dispariţie, actualii locuitori ai satelor fiind obosiţi, parţial degeneraţi şi victime permanente ale unui alcoolism cronicizat. Cei tineri resping agricultura ca ocupaţie permanentă, migrînd spre oraşe şi alte ţări mai capabile să ofere soluţii viabile. În cca 20-30 de ani, vom întîlni ţărănimea doar la Muzeul Satului, excepţie făcînd locuitorii regiunilor subcarpatice sau ai unora din regiunea transilvană, unde există alte coordonate morale şi profesionale, rod al unor influenţe externe mai vechi.

Situaţia agriculturii naţionale este disperată şi incorectabilă în prezent. Din acest motiv, astăzi importăm aproape 70% din produsele agroalimentare de care avem nevoie. Este ruşinoasă şi tragică involuţia economică a patriei noastre, rod al inconştienţei unor factori politici şi a degradării fizice şi spirituale a unei mari părţi din populaţia acestei ţări. Subiectul merită multă atenţie, dar modesta mea intervenţie a urmărit doar o corectă informare a celor care citesc *Dilema veche*.

Dan Emanoil DOBREANU

(IN)ACTUALITĂŢI

Despre (ne)citit

Nu am date statistice. Asta cred eu, din ce văd şi aud că se întîmplă în jurul meu, zi de zi...

Cred că în România sînt foarte mulţi adulţi care nu au mai dorit să citească vreo carte după finalizarea studiilor. Nici măcar Biblia. Şi mai cred că aceşti oameni nu au vrut să citească nu din lipsă de timp sau din lipsă de bani ori din cauza vreunei boli teribile, ci doar pentru că nu iubesc lectura, pentru că nu găsesc în citit vreo satisfacţie, vreo plăcere. Se înţelege că nefericiţii de analfabeţi nu fac obiectul discuţiei. Cred că sînt cetăţeni în ţara noastră care, atîta vreme cît au fost elevi sau studenţi (chiar aşa, studenţi!!), nu au intrat niciodată într-o bibliotecă, pentru a împrumuta o carte, şi cu atît mai puţin nu au făcut acest gest ulterior, după terminarea şcolii.

Ce se petrece cu aceste persoane? De unde această alergie la lectură? Cum pot, domnule, să trăiască fără să citească?

Observ că, pentru mulţi dintre ei, a nu citi este o opţiune deliberată, bine gîndită, o omisiune calculată. „De ce să citesc, dom'le? De ce? Altceva mai bun nu am de făcut?! În cărţile astea găseşti numai prostii! Bate unu' cîmpii 300-400 de pagini şi tre' să se găsească un fraier ca mine să-i ţină companie!“ Alţii, aproape că ţi-e milă de ei, se plîng. „Aş citi – mărturisesc ei –, dar nu pot. Cum deschid o carte, adorm pe loc. Nici nu încep bine o frază, că îmi pică ochii-n gură. De altfel, ţin mereu o carte pe noptieră...“ Unii nu citesc deloc pentru că ştiu ei bine că, dacă citeşti prea mult, înnebuneşti. Au şi exemple: Eminescu! O altă categorie din grupa mare a celor care nu citesc sînt cei care se declară superocupaţi. „Nu am timp acum de citit. Mă-nţelegi? Nu am timp! Dar cînd o să ies la pensie, rup biblioteca-n două! Devorez tot, Tolstoi, Dostoievski, Pavel Coruţ, ăştia mari... Nu iert nimic! Poate am să scriu şi vreo două-trei romane că am ce povesti. Am în plan şi nişte poezii. Da' – fii atent! – nu din astea cum am auzit că se scriu acuma, ci poezii serioase. Cu rimă!“

Să nu ne iluzionăm că acea înţeleaptă vorbă a lui Noica, şi anume că ai atîtea vieţi, cîte cărţi citeşti, i-ar pune pe gînduri pe cei care manifestă fobia lecturii. „Noica? Cine-i ăsta? N-am auzit de el! Ce-a făcut ăsta la viaţa lui? A scris cărţi! Păi, normal, a zis ce-a zis ca să-i citim noi, fraierii, toate cărţile... Ai atîtea vieţi, cîte cărţi citeşti. Auzi, mă laşi cu din astea! Ce-mi trebuie mie mai multe vieţi? E suficientă o singură viaţă. Una şi bunăăă!! Şi apoi, dacă citeşti, trece viaţa pe lîngă tine. Eu citesc viaţa, frate, nu cărţi! Frăţioare, te citesc şi pe tine, dacă vrei să ştii!“

Lucian George PAVEL
lg_pavel@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Reţete**
- **Transparenţă şi secret**
- **Regiunile: identitate şi dezvoltare**

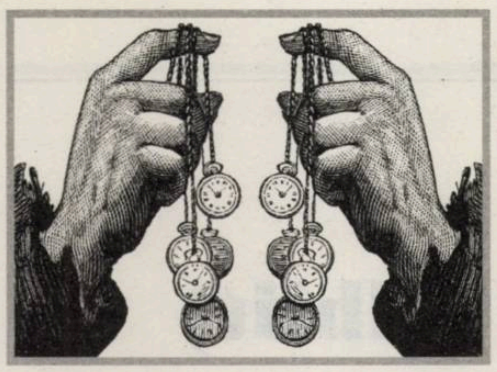

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Întrebări. Și unele răspunsuri

Domnișoara Alexandra Cristina Stancu, elevă în clasa a zecea la Colegiul Național din Focșani, mi-a trimis, în decembrie trecut, o frumoasă scrisoare, cu multe întrebări și „dileme“. Cînd spun că scrisoarea cu pricina e „frumoasă“ nu fac un compliment de circumstanță. Textul e bine alcătuit, are formulări pregnante și adaugă problematicii „clasice“ a vîrstei o notă personală, care dovedește un anumit exercițiu literar și o serie de bune lecturi (Eco…). Alexandra Cristina crede în „cunoaștere“, simte subtila „intimitate“ la care invită cartea și citește cu pasiune, la limita viciului, în pofida precauțiilor igienice ale unei mame grijulii. Are, cu siguranță, aspirații și neliniști creatoare, știe ce înseamnă o „pană de inspirație“ și se (mă) întreabă care este „misiunea scriitorului“. N-am să pot răspunde, deocamdată, tuturor „provocărilor“ din scrisoare. Aleg una din teme, în al cărei teritoriu pulsează însă, colateral, și altele.

Ce este, în fond, literatura? O sumă de „vorbe bine ticluite“, sau o „copie a realității“? O „jucărie“ estetizantă de „lumină și cuvinte“, sau un mod de „a surprinde veridic viața“, „în sublimul ei“? Dau, mai jos, cîteva repere „turistice“, în vederea unui răspuns pe care îl las în seama simpaticei mele interlocutoare:

1) Alexandra Cristina spune, de la bun început, că ar vrea să devină scriitor, jurnalist sau *copywriter*. Firește că dacă e vorba de jurnalism, miza nu e „jucărioara“ stilistică, estetismul grațios, ci veridicitatea și adecvarea. Jurnalistul observă și semnalează. O poate face cu talent sau fără, dar talentul *orb* dinaintea realului e la fel de rău ca observația acută, dar *inarticulată*, sau articulată rudimentar. Dacă e vorba de vocație scriitoricească, accentele se mută. Dinaintea scriitorului se deschide orizontul inepuizabil al ficțiunii, al imaginarului, un orizont mai curînd interzis omului de presă. Scriitorul poate lucra și cu realități paralele sau închipuite, poate experimenta, se poate juca, poate delira, cu condiția să nu uite nici o clipă de cititor. Divagația solitară, fără o minimă orientare spre „destinatar“, e, de regulă, neinteresantă. Perspectiva *copywriting*-ului nu intră, cred, în aceeași ordine de opțiuni. Gazetarul și scriitorul întruchipează două *vocații*. *Copywriting*-ul e un mod de a-ți cîștiga existența. Și el implică înzestrări specifice și interes pentru literatură, dar nu trăieste din dilemele condeiului.

2) Nu trebuie exagerată dihotomia dintre scrisul „frumos“ și scrisul „substanțial“, „veridic“. „Frumosismul“ fără idei, fără conținut e, în cel mai bun caz, un divertisment pasager, o piruetă frivolă. Iar reflecția, sau relatarea *fără stil* se dizolvă în plictiseală. Scriitorul adevărat are *ceva de spus* și are *un fel de a spune* care valorifică maximal ceea ce are de spus. Mai mult: nu știi cu adevărat *ce* ai vrut să spui, înainte de a fi găsit *formularea* optimă a gîndului tău. „Inspirația“ e manifestarea simultană a lui „ce“ și a lui „cum“. „Pana de inspirație“ e suspensia uneia din cele două componente ale scrisului. Dar, din experiența mea, e preferabil să ai „ce“ și să cauți un „cum“ potrivit, decît să ai dexteritatea abstractă (și, de fapt, iluzorie) a lui „cum“, și să n-ai „ce“. Către „cum“ te poți strădui. „Ce“-ul nu se obține niciodată prin simplă scremere.

Scriitorul adevărat are ceva de spus *și are* un fel de a spune *care valorifică maximal ceea ce are de spus.*

3) Scopul scrisului (respectiv „misiunea scriitorului“) nu se epuizează în alternativa: „vorbe bine ticluite“ *versus* „redarea vieții în sublimul ei“. Mai întîi, să ne ferim de cuvinte mari. Viața pură și simplă e mult mai bogată și mai interesantă decît părțile ei „sublime“. Literatura nu vrea nici „să ne gîdile în mod plăcut“ auzul, nici să reproducă „meandrele concretului“. Alexandra Cristina e mult mai aproape de *rostul* scrisului, atunci cînd vorbește de „cunoaștere“ și „autocunoaștere“. Scrii ca să pricepi și ca să-i ajuți și pe alții să priceapă. Scrii ca să faci din experiența persoanei I („nu pot vorbi onest decît la persoana I“, spune Alexandra Cristina) o experiență fertilă pentru toată scara pronominală. Pentru „tu“, pentru „noi“, pentru „el“ și „ea“, pentru „ei“. Scrii ca să oferi celuilalt suferința ta și surîsul tău, ca să propui celuilalt sensul suferinței și al surîsului, așa cum le-ai trăit tu. Dar, mai ales, scrii, dragă Alexandra Cristina, pentru că nu poți să n-o faci, pentru că, dacă nu faci asta, nu știi ce altceva mai bun ai putea face.

Două încheieri (provizorii): nu scrie cu ideea că tot ce scrii trebuie să fie tipărit, dar nu scrie nimic fără dorința de a fi citit. La întrebarea ta despre lecturile care m-au format, răspunsul meu (și răspunsurile altora) se pot găsi în culegerea *Cărțile care ne-au făcut oameni,* editată de Dan C. Mihăilescu (Humanitas, 2010). Ți-o recomand prietenește.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Zîmbete și compătimiri la frontieră

Dl Teodor Baconschi – căruia unii i-au cerut, fără rost, demisia în cazul neaderării la Spațiul Schengen – a făcut zilele trecute cîteva considerații interesante și importante pe această temă. Într-un interviu din Financial Times, *a declarat că argumentele politice ale țărilor care au cerut amînarea sînt „irelevante“, iar Europa trebuie să-și respecte propriile reguli din moment ce, tehnic, România e pregătită. Așa încît reiau un text mai vechi, de pe cînd noi abia primiserăm dreptul de a circula fără vize în Spațiul Schengen. Și eram bucuroși.*

Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd am dat prima dată ochii cu un polițist de frontieră străin (pe aeroportul Fiumicino din Roma) și am văzut că zîmbește și spune „Buongiorno!“, am suferit un șoc și m-am repezit – „eram mult mai prost pe-atunci“, vorba poetului – să trag concluzia că în Occident e bine. Între timp mi-am mai nuanțat opiniile (inclusiv din cauza polițiștilor de frontieră, care nu zîmbesc chiar totdeauna), dar, orișicît, prima impresie contează. Asta era demult, pe vremea cînd românii care mergeau în Occident erau încă relativ puțini și aveau nevoie de viză, iar granițele dintre țările Europei Occidentale existau bine mersi.

Între timp, multe s-au schimbat. Pentru o parte a europenilor, granițele interne au dispărut după crearea „Spațiului Schengen“. Probabil că nicăieri nu ai o senzație atît de limpede că Europa Unită e posibilă ca la trecerea peste frontierele dintre țările UE: un simplu indicator îți arată că ai intrat în spațiul altui stat. În unele locuri, au rămas fostele clădiri ale vămilor: delabrate și pustii, fac și ele, în felul lor, propagandă Europei Unite, căci sînt tocmai bune pentru a le aminti occidentalilor cum era înainte, „pe vremea granițelor“. Oricum, occidentalii au ajuns la spațiul fără granițe treptat, după reglementări succesive privind libera circulație și după decenii de democrație și libertate. Pentru noi, schimbarea a fost mai rapidă: în 1989 n-aveam nici măcar pașapoarte, iar după mai puțin de cincisprezece ani am dobîndit dreptul de a circula în Spațiul Schengen fără vize. „Fără vize“ e un fel de a spune: practic, grămada de acte și dovezi cu care înainte trebuia să ne prezentăm la consulat pentru a obține viza s-a „mutat“ la frontiera română, unde polițistul e dator să verifice dacă avem pașaport, bani, asigurare medicală, bilet dus și (mai ales) întors etc. Procedurile au devenit, în orice caz, mai simple. Cel puțin pentru românii care pleacă în Vest ca turiști, pentru cel mult 90 de zile.

Or, tocmai aici a apărut problema. Românii dornici să cîștige un ban în Occident au mai multă imaginație decît birocrații tuturor consulatelor și polițiilor europene unite: au plecat ca turiști, arătînd la frontieră cîte 500 de euro împrumutați de la șoferul microbuzului care-i transporta, și au rămas acolo să muncească. Cu lunile sau cu anul. Se spune că, la români, statistica e o știință inefabilă; plecați la căpșuni sau la construcții în Vest, ai noștri au exportat și inefabilul: nici o statistică spaniolă, italiană, nemțească sau britanică nu e în stare măcar să aproximeze cîți români se află – legal și ilegal – în țările respective. Cît despre stăvilirea fenomenului, nici vorbă: românii muncesc acolo la negru și stau cu actele în neregulă pentru că se poate, pentru că găsesc patroni dispuși să-i angajeze ilegal. Și atîta timp cît cîștigul ilegal în Vest (cu riscurile de rigoare) va fi mai mare ca leafa legală din România, concetățenii noștri vor continua să plece ca turiști și să-și caute apoi de lucru. Măsura reținerii pașapoartelor la întoarcerea în țară, aplicată recent, va mai face oarece ordine, dar nu va stopa fenomenul: cum spuneam, sîntem un popor cu imaginație... Așa încît românii vor continua să fie „spaima“ polițiștilor de frontieră din Europa Unită.

Occidentalii au ajuns la spațiul fără granițe treptat, după reglementări succesive.

Dar nu este vorba doar de salariu și de nivelul de trai. Reacțiile stîrnite de aplicarea fermă a unei măsuri care pe hîrtie exista mai de mult arată un anume instinct al solidarității cel puțin prost orientat. Reflexul multora (s-a văzut asta pe la televiziuni și în ziare) a fost de a plînge de mila bieților români care au rămas fără pașapoarte și de a sări la gîtul autorităților nemiloase, uitînd că, în fapt, acei români au încălcat o regulă, cu bună știință. Unele „victime“ (dar și unii jurnaliști) au invocat brusc „dreptul la liberă circulație“, uitînd că, în fapt, cei care au plecat ca „turiști“ pentru 90 de zile și s-au întors după un an au beneficiat și apoi au abuzat de dreptul la liberă circulație: au fentat, pe românește, acordurile dintre noi și statele din Spațiul Schengen, după principiul „om trăi și-om vedea“. În această logică, o amendă de circulație pentru depășire de viteză ar încălca, și ea, „dreptul la libera circulație“, mai precis la circulația liberă și rapidă. De unde acest impuls de a sări direct la „marile principii“ și la „drepturile fundamentale ale omului“, dacă nu dintr-un soi de imaturitate democratică? Și de unde atîta solidaritate sentimentală cu niște bieți oameni care au încălcat o regulă, dacă nu dintr-un soi de colectivism repede activabil cînd dușmanul comun îl reprezintă „Statul opresor“, „ăștia de la putere“?

Între timp, polițiștii de frontieră și vameșii români au învățat și ei să zîmbească și să spună „bună ziua“. Ce-i drept, unii nu s-au dezvățat să ia șpagă. Dar asemenea acte de „compătimire colectivă“ a unor cetățeni aflați în neregulă întreține, mi se pare, o atmosferă propice micilor sau marilor șmecherii. Există, evident, vameși corupți și responsabilități individuale. Dar există, indiscutabil, și o predispoziție comună spre „spiritul descurcăreț“ în orice condiții. Vorba unui român „întors“ de la graniță: „cine mai e și Schengen ăsta de nu ne lasă?...“

Dilema veche, 19 august 2005

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Lincoln era urît (şi bîlbîit)

Articolul domnului Vintilă Mihăilescu despre specialiştii care nu sînt utilizaţi de presă într-un mod responsabil, eficient şi util publicului a stîrnit reacţii multe. Primul a fost Andrei Manolescu. Apoi, maestrul Dan C. Admit că subiectul mă enervase de multă vreme, pînă să-l pună Vintilă Mihăilescu pe hîrtie, astfel încît, cu preocupări „pe linie" fiind, sar să-mi dau şi eu cu presupusul.

Primo. Specialiştii britanici (recunoaşteţi specia, este invocată des în presa de trei lei, ca argument suprem întru invenţia unei trăsnăi) ar fi măsurat cele mai mari temeri ale cetăţeanului obişnuit. Pe locul întîi a rezultat a fi vorbitul în public. Pe al doilea loc, propria moarte (de unde deducem că evenimentul cel mai nedorit în zilele noastre ar fi să fii obligat să vorbeşti la propria înmormîntare). Teama de penibil, grija faţă de propria reputaţie, obsesia firului de spanac uitat între dinţi pot paraliza cei mai mari savanţi, cele mai strălucite minţi ale sociologiei, medicinei, economiei sau încălzirii globale (scuzaţi, îi zice schimbări climatice de la o vreme).

Secundo. Am făcut ghidărie ani buni, în studenţie, la mare, cu turişti veniţi din Vest: nemţi, englezi, austrieci, francezi, belgieni, elveţieni sau italieni. Limbile străine pe care le-am folosit erau învăţate normal, în şcoala generală sau în liceu. Ba chiar şi acasă. Am făcut exerciţii, cu taică-meu, dintr-un manual dintr-acelea de engleză fără profesor. Firesc, deoarece taicămeu nu e profesor, e inginer. După vreo cinci-şase ani de ghidărie, mă întîlnesc (eram cu un grup de belgieni) la Poiana Braşov, cu o amică din liceu. Ea absolvise, între timp, Universitatea, la Limbi Străine, cu francezăprincipal. Zic să-i fac o bucurie (erau rare ocaziile de a conversa cu străinii pe vremea comuniştilor) şi o invit să bem o cafea cu toţii – turiştii mei, ea şi cu mine. Am rămas trăsnit. Colega, de teamă să nu confunde vreun *circonflexe* cu vreun *aigu,* de-abia scotea trei vorbe. Cred că ar fi putut să dea şi meditaţii sindicaliştilor belgieni veniţi la tratament în România, pe teme de Jacques Brel, Georges Simenon sau Rin-Tin-Tin. Ar fi fost pregătită să traducă, impecabil, manuscrise medievale cuprinzînd reţete de fabricare a berii din vreo mînăstire. Dar era total stînjenită de o conversaţie în care ar fi riscat să comită vreun dezacord gramatical. Am înţeles-o. Dar mi-a părut rău.

Tertio. De cîţiva ani, fac cursuri de tehnici de interviu pentru televiziune pentru tot felul de specialişti. Am început cu femeile-politicieni (să nu-mi spuneţi că Sulfina Barbu nu se descurcă bine la televizor, că nu sînt de acord), am continuat cu funcţionari publici (pe vremea cînd doreau să fie o breaslă independentă politic), apoi cu judecători şi procurori (tot nu am înţeles de ce nu doresc să apară la televizor să îşi argumenteze public deciziile, cu argumente juridice în limba română de zi cu zi) şi, mai de curînd, cu grupuri de comunicatori ai reţelei Info-Europa. Pentru că în şcoală nu se dă nici un pic de atenţie vorbitului în public (are mare dreptate Andrei Manolescu în articolul lui), la începutul fiecărui curs simţeam o cruntă neîncredere în propriile forţe, la cam toţi participanţii. Fiecare era specialist bun în domeniul lui. Nu ştiau, însă, că *pot* (*da, pot!*) vorbi şi în public. Nu este, pînă la urmă, o mare scofală. Trebuie un pic de străduinţă, un strop de exerciţiu şi lucrurile se aranjează. E drept, unii au mai puţin talent, dar o ţîră de training ajută. Garantat. De fiecare dată, la finalul cursului, oamenii plecau mult mai relaxaţi şi mai încrezători în propriile puteri. Nu au mai refuzat, din teamă, invitaţia vreunei televiziuni.

Săptămîna trecută, după ce TVR a difuzat excelentul *Good night and good luck,* pălăvrăgeam pe tema filmului cu nişte amici din breaslă, pe un forum. După ce am comentat, copios, actualitatea explicită a scenariului lui Clooney şi Heslov, am ajuns la concluzia zilei: la cum arăta, Abraham Lincoln nu ar fi fost ales, în epoca televiziunii, nici măcar consilier local. Era total netelegenic şi, în plus, era bîlbîit. Nu ne-a amuzat, nici nu ne-a întristat. Era doar o presupunere, nu?

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

Peter SINGER

etica vieţii

Cum să-ţi respecţi hotărîrile

Uneori ştim ce este mai bine de făcut, dar nu izbutim să punem în practică. Adesea, acesta este cazul deciziilor de An Nou. Le luăm deoarece ştim că ar fi mai bine pentru noi să slăbim, să ne menţinem în formă sau să petrecem mai mult timp cu copiii. Problema este că o astfel de hotărîre este, în general, mai uşor de încălcat, decît de urmat. De aceea, pînă la sfîrşitul lui ianuarie, majoritatea oamenilor şi-au abandonat deja angajamentele de An Nou. John Stuart Mill, în apărarea sa clasică a libertăţii, susţinea că fiecare individ este cel mai bun cunoscător şi protector al propriilor interese.

Dean Karlan – profesor de economie la Universitatea Yale – a examinat mai multe modalităţi de a ajuta o parte din populaţia filipineză cea mai săracă să-şi atingă scopurile. A descoperit că, asemeni oamenilor de pretutindeni, aveau dificultăţi în a rezista tentaţiei de a cheltui puţinul pe care îl aveau, chiar dacă au recunoscut că ar fi mai bine să economisească pentru un ţel care ar putea să facă o diferenţă substanţială în viaţa lor. Cînd li s-a oferit acces la tranzacţii bancare, au economisit o vreme, după care şi-au retras banii înainte de a-şi fi împlinit obiectivul. Însă, atunci cînd li s-a oferit un cont de economii care îi penaliza dacă retrăgeau numerar înainte de atingerea scopului pe care ei înşişi îl specificaseră, mulţi au ales acest tip de cont, chiar dacă dobînda obţinută nu era mai mare decît la un cont care le permitea să retragă bani oricînd vroiau. Folosirea contului care îi penaliza pentru retrageri înainte de termen i-a ajutat să îşi atingă obiectivele. Apoi, Karlan s-a orientat spre alte zone în care oamenilor le lipseşte autocontrolul. El a descoperit că, atunci cînd vor să se lase de fumat, oamenii au şanse mai mari de reuşită dacă aranjează să piardă bani în cazul în care nu reuşesc. În urma unui studiu, 30% dintre cei care riscau o penalizare şi-au atins obiectivul, în comparaţie cu doar 5% din grupul celor nepenalizaţi.

A şti că ne putem controla propriul comportament ne oferă toate şansele de a o face.

Karlan şi-a discutat cercetările cu colegii de la Yale. Ei s-au întrebat cum pot oferi oamenilor stimulente mai puternice pentru a se ţine de hotărîri şi a-şi atinge ţelurile personale. Puteţi găsi răspunsul lor pe site-ul pe care l-au iniţiat – www.stickK.com –, unde poţi completa un Contract de Angajament, care te obligă să-ţi îndeplineşti un obiectiv ales de tine. Apoi, ca stimulent pentru a-ţi duce la capăt angajamentul, poţi decide ce penalizare să primeşti dacă eşuezi.

Spre exemplu, o modalitate de a-ţi oferi un imbold puternic pentru atingerea ţintei este să te angajezi la a plăti cuiva bani dacă nu reuşeşti. Chiar mai bine, poţi alege să plăteşti o anumită sumă pentru o cauză pe care o deteşti. Dacă eşti un susţinător al protejării pădurilor tropicale, ai putea decide ca penalizarea să meargă spre o organizaţie care susţine dezvoltarea comercială a Amazonului.

Mai mult, site-ul face public angajamentul şi îţi permite să ai susţinători care să te încurajeze să-ţi atingi scopul, şi pe care îi vei dezamăgi în cazul unei nereuşite. Pînă acum, 45.000 de oameni au folosit stickK pentru astfel de Contracte de Angajament, cu o rată de succes – pentru cei care îşi oferă stimulente financiare – de peste 70%.

Cercetarea lui Karlan şi rezultatele obţinute cu stickK sugerează că majoritatea oamenilor, cînd gîndesc calm, realizează ce este în interesul lor, în schimb, atunci cînd se confruntă cu tentaţii imediate, nu reuşesc adeseori să se ţină de planurile lor. Spre exemplu, varietatea de maşini de joc electronice şi jocurile de noroc online disponibile fac dificilă oprirea „jucătorilor patologici", chiar dacă sînt conştienţi că pierd mai mult decît îşi permit. Ca rezultat, mulţi dintre ei se ruinează financiar, cauzînd mari suferinţe familiilor. Unii decad pînă la crimă pentru a-şi plăti datoriile. Ar putea un contract de angajament să-i ajute pe aceştia să se oprească?

În ultimii doi ani, aproape toate jocurile de noroc din Norvegia au necesitat folosirea unui card electronic. Banii lichizi sînt interzişi. Cardul permite guvernului să impună limite zilnice şi lunare asupra sumelor pe care jucătorii le pot pierde la maşinile de joc electronice. Această abordare pare paternalistă, şi poate că aşa şi este, dar poate fi, de asemenea, susţinută din perspectiva faptului de a preveni oamenii să-şi lase copiii săraci şi să devină – într-o ţară precum Norvegia, care are un sistem de asigurare a nevoiaşilor – o povară pe umerii statului. În plus, cardul le oferă şi jucătorilor posibilitatea de a-şi stabili propriile limite. Ei pot limita cîţi bani să cheltuiască sau cît timp vor petrece la o maşină de joc. Acesta nu reprezintă paternalism, ci o încurajare de a se opri şi a reflecta.

Ideea de a oferi jucătorilor de noroc opţiunea de a-şi pune propriile limite înainte de începerea unei sesiuni de joc începe să se răspîndească în întreaga lume. Pe lîngă Norvegia, există – în diverse forme – în Suedia, Noua Zeelandă şi în provincia canadiană Nova Scotia.

Comisia de Productivitate a Australiei a efectuat recent un studiu al valorii unor astfel de sisteme de preangajament. A estimat costurile sociale anuale ale jucătorilor patologici din Australia la 4,7 miliarde de dolari şi a recomandat introducerea de sisteme de preangajament voluntar pentru maşinile de joc electronice. Guvernul, la presiunile unui membru independent din parlament, pe al cărui sprijin se bazează, a promis acum că va implementa recomandările principale ale Comisiei.

Procesul uman de luare a deciziilor este complex. Pe cont propriu, tendinţa noastră de a ceda în faţa tentaţiilor pe termen scurt, şi chiar a dependenţelor, poate fi prea puternică pentru planificările noastre raţionale, pe termen lung. Dar cînd tentaţiile nu sînt prezente imediat, putem ridica bariere care să facă mai puţin probabilă cedarea noastră, atunci cînd ele vor reveni. A şti că ne putem controla propriul comportament ne oferă toate şansele de a o face.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea Melbourne. A scris, printre altele, volumele* Practical Ethics, One World *şi, recent,* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

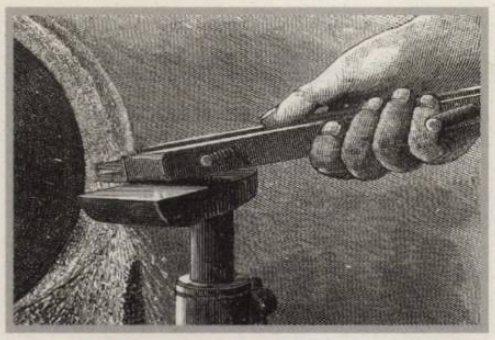

Carmen GAVRILĂ

teme de azi

Leviathan-ul schimbă ecuaţia

Au fost ani de negocieri care nu au dus niciunde, a fost un proces la Haga, pe care România l-a cîştigat, s-a mărit cu cîţiva kilometri şi s-a ales cu depozite de gaze în Marea Neagră care, conform prospecţiunilor, ar putea asigura independenţa energetică a ţării pentru aproape 20 ani. În situaţia în care am fost noi pînă în 2008, în proces cu Ucraina privind delimitarea platoului continental, ar putea ajunge acum Israelul. Compania texană Noble Energy şi partenerii săi israelieni au anunţat recent că au descoperit în apele Israelului din Marea Mediterană un zăcămînt uriaş de gaze naturale, la 130 de kilometri de portul Haifa. Numele dat zăcămîntului – Leviathan, după monstrul marin din Biblie. Specialiştii spun că este cea mai mare cantitate de gaz natural din lume descoperită în ultimii 10 ani la mare adîncime – aproape 1700 de metri. Valoarea zăcămîntului este estimată la 95 de miliarde de dolari, iar în cinci-şase ani Israelul ar putea deja să producă gaze naturale. Descoperirea, care poate face din Israel o putere energetică, a trezit rapid controverse. Libanul a acuzat Israelul că a încălcat graniţa maritimă dintre cele două ţări, dar şi legislaţia internaţională, cînd a permis prospecţiuni în apele din zona ţărmului, în condiţiile în care încă nu a fost stabilită graniţa maritimă dintre Liban şi Israel, ţări care nu au semnat pînă acum nici un acord de pace, deci sînt încă, teoretic, în stare de război. Ministrul libanez de externe, Ali al-Shami, a spus că orice activitate de prospecţiune ar fi ilegală de vreme ce apele teritoriale ale Libanului şi Israelului nu au fost recunoscute internaţional. Cum şi Libanul spune că a descoperit depozite la fel de promiţătoare de gaze în apele sale teritoriale, ba chiar că zăcămîntul israelian ar fi de fapt pe teritoriu libanez, guvernul de la Beirut i-a cerut secretarului general al ONU, Ban Ki-moon, asigurări că Israelul nu va încălca apele teritoriale libaneze. Lucrurile se complică şi mai mult pentru că, potrivit unor studii prezentate de libanezi, unele zăcăminte de gaze se întind şi în apele israeliene, şi în cele libaneze, dar şi în apele cipriote, deci toate cele trei ţări le-ar putea exploata, şi poate chiar o a patra – Siria, dacă expertizele libaneze se confirmă. ONU se vede implicat în chestiune, mai ales după ce coordonatorul ONU pentru Liban, Michael Williams, a declarat, la Beirut, că organizaţia ar putea analiza problema şi încerca să găsească o soluţie, lucru care a trezit imediat nemulţumirea oficialilor israelieni. Declaraţia lui Williams vine în directă contradicţie cu cea a purtătorului de cuvînt al ONU care spunea, cu o săptămînă înainte, că organizaţia a răspuns „nu" la cererea Libanului de a-i fi protejate zăcămintele de gaze naturale. Libanezii au invocat rezoluţia ONU 1701, prin care au fost oprite ostilităţile între Israel şi Hezbollah-ul libanez în 2006, dar purtătorul de cuvînt al organizaţiei a spus că ea nu poate fi o bază pentru delimitarea graniţei maritime dintre Liban şi Israel. Pe lîngă complicaţiile cu Libanul, bucuria exprimată în ziarele israeliene a fost umbrită de tonul pesimist al mai multor experţi în energie, care au spus că Israelului îi va fi destul de greu să găsească cumpărători pentru gazele din imensul depozit Leviathan. Asta pentru că transportul de gaze este mult mai complicat decît cel de petrol şi depinde mult de distanţele geografice. Iar pentru Europa, aflată aproape, Rusia este un alimentator cu energie aproape imposibil de detronat. Chiar specialişti israelieni au atras atenţia că extragerea gazului de la mare adîncime costă mult, dar pentru început ar fi mai uşor de exploatat zăcăminte aflate chiar pe ţărmurile israeliene. Experţii israelieni au declarat pentru *Washington Post* că deocamdată Israelul poate să îşi ia gîndul de la exporturi în Europa, unde oricum cererea este în scădere, chiar dacă este construită o conductă ori este aleasă varianta transportului sub formă de gaz lichefiat. Ar mai fi pieţele asiatice, tot mai avide de energie, dar şi acolo – spune Brenda Shaffaer, expert în energie la Universitatea Haifa – Israelul va fi într-o competiţie dură cu Qatar-ul, Rusia şi Australia, care deja produc gaz lichefiat. Dar asta nu schimbă ambiţia Israelului de a adăuga la titlul de stat producător de tehnologie avansată pe cel de mare exportator de resurse energetice. Pe termen mediu şi lung, combinaţia nu poate fi decît în avantajul Israelului, dacă va găsi modalităţi moderne de convertire a resurselor. Cert este că descoperirea uriaşului zăcămînt poate schimba ecuaţia geopolitică în Orientul Mijlociu, cu reverberaţii mai departe, în condiţiile în care aduce Israelului, socotit statul cel mai dezvoltat din regiune, încă un avantaj economic faţă de ţările arabe. În plus, Israelul va fi în poziţia privilegiată de a nu mai depinde de alţii pentru energie şi automat va fi imun la şantaje politice şi blocaje, cum s-a întîmplat în trecut.

Israelul ar putea deveni imun la şantaje politice şi blocaje.

Carmen Gavrilă *este redactor la Radio România.*

Divanul Dilemei vechi *cu Mihai Răzvan Ungureanu*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Et, nu versus...

Recenta inflamaţiune publicistică generată de acea emisiune a dnei Eugenia Vodă, în care dl Ion Cristoiu a fost tandru cu memoria Căpitanului*, readuce în discuţia publică de la noi dilema morală esenţială cu care lumea a ieşit din secolul al XX-lea: *comunism* vs *fascism*, *Gulag* vs *Auschwitz*, *Stalin* vs *Hitler*. Această discuţie nu se va opri curînd pentru că există multă frustrare în chestiune. Sînt mulţi cei care cred că, în numele unei mai apăsate condamnări a fascismului, comunismul trebuie scuzat puţin. O astfel de atitudine a luat, deja, forme legale: diferenţa de reglementare la nivel european, inclusiv la noi, în privinţa propagandei fasciste şi a propagandei comuniste, în favoarea celei din urmă, este o realitate incontestabilă. Nu sînt deloc puţini, pe de altă parte, cei care cred că efortul de a pune în adevărata lumină comunismul s-ar face dimpreună cu acoperirea hidoşeniei fascismului.

Orice om de bun-simţ va reacţiona imediat spunînd că nu e loc de *versus* între cele două nume ale ororii. Şi totuşi, dialogul despre memoria acelor timpuri aşa se poartă. Tentaţia de a considera un genocid un pic mai rău decît celălalt pare, la limită, firească. În fond, trebuie să ştim care este cel mai rău lucru care ni s-a întîmplat vreodată, trebuie să-l putem numi, să-l putem identifica, să-l putem evoca, cînd e cazul, cu precizie. Mai departe, pentru a opera cu un instrumentar obiectiv, „ştiinţific", se numără morţii, se numără anii, se numără populaţiile cuprinse de plagă, se împart morţii la ani, pentru a se stabili şi compara ceva ce ar putea fi viteza de propagare a nebuniei ucigaşe etc. De fiecare dată, concluziile sînt diferite. Măsurabile statistic, totalitarismele genocidare par a nu permite clasamente. Pentru o dată, statistica susţine etica. Şi totuşi, de ce ne simţim obligaţi să decidem care a fost răul cel mai rău? Nu că aş avea o problemă cu asta în sine, dar prima consecinţă este că cealaltă crimă a fost mai puţin rea şi asta, din principiu, nu pot accepta, pentru că prea mulţi oameni sînt dispuşi să-şi contureze preferinţele pe logica răului mai mic. Cred că, oricît am fi de tentaţi să facem altfel, trebuie să ne menţinem în planul echivalenţei morale depline cînd vorbim despre comunism şi fascism. Însă, asta nu trebuie să însemne că sîntem obligaţi ca, de cîte ori denunţăm comunismul, să ne referim, echivalent, la fascism, sau de cîte ori denunţăm fascismul să ne referim, simetric, la comunism pentru a căuta un fel de „corectitudine politică".

Există, cred, o confuzie de planuri în această discuţie. Eu văd cel puţin trei planuri care trebuie discutate separat şi niciodată puse împreună, pentru că amestecarea lor produce o judecată confuză şi iritabilă. Primul plan – şi cel care ar trebui să le oculteze pe toate celelalte – este pur moral. Aici, cum spuneam, nu se admit ierarhii între comunism şi nazism. Nu pentru că judecata morală nu ar trebui să fie nuanţată, ci pentru că, în acest caz, cei doi termeni ai comparaţiei au depăşit, fiecare luat în parte, limita pînă la care nuanţa se mai justifică. Mînuirea nuanţei este necesară pînă la un punct. Dincolo de acel punct, nuanţarea echivalează cu imoralitatea. Nu sînt suficient de înţelept să pot identifica cu precizie punctul de la care nuanţarea este oribilă şi devine complicitate, în general. Dar ştiu bine că acest punct există şi că atît comunismul cît şi nazismul sînt mult dincolo de el, oriunde am decide să-l plasăm.

Al doilea plan pe care trebuie să purtăm discuţia este cel temporal. Astfel, ajungem la cazul particular al României. În cazul nostru, comunismul s-a petrecut ieri, iar fascismul alaltăieri. Unii spun că trebuie să subliniem cu precădere ceea ce s-a petrecut alaltăieri, pentru că se uită mai uşor decît ceea ce s-a întîmplat ieri. Aici, am o obiecţie. În 2011, după cîte ne spun studiile sociologice, comunismul însuşi pare să alunece din ieri în alaltăieri. Memoria comunismului devine tot mai imprecisă, mai îndepărtată, mai puţin pregnantă, aşa cum este, de o generaţie cel puţin, memoria fascismului. În plus, memoria colectivă – atît de uşurică în privinţa celor petrecute alaltăieri – nu e deloc mai riguroasă cînd e vorba despre ceea ce s-a petrecut ieri. Plasat în orizontul memoriei, ieri nu este cu mult diferit de alaltăieri. Uitarea sau memoria falsă, idilică îşi produc toxinele şi în privinţa celor de ieri şi a celor de alaltăieri.

Al treilea plan pe care sîntem obligaţi să ne plasăm este cel al sesizării pericolului. În fond, ne amintim ca să ne păzim. Păstrînd intactă teza perfectei echivalenţe morale a comunismului şi fascismului, avem datoria să gîndim şi să ne exprimăm în termenii pericolului. Se ştie, iminenţa este parte a naturii pericolului. Nu merg la studii sociologice, dar mă întreb care dintre cele două ameninţări de moarte (comunismul şi fascismul) este iminentă pentru noi?

Aceste rînduri nu vor să lămurească ditamai problema (n-aş fi în stare), nu vor să afirme convingerea mea (am făcut-o cu alte prilejuri şi o voi face şi de acum înainte), ci vor, doar, să sugereze o posibilă metodă menită să asigure o dezbatere curată şi, foarte important, utilă.

*S-a întîmplat să văd emisiunea şi nu mă pot abţine să nu-mi spun şi eu părerea. Consideraţiile dlui Cristoiu despre Zelea Codreanu au fost exagerate şi nici unda evidentă de simpatie cu care domnia sa vorbea despre fostul lider legionar (pe care îl consideră un erou romantic, un cavaler al idealurilor pure) nu mi se pare adecvată, dat fiind faptul că vorbea, totuşi, despre un practicant al asasinatului. Dar nici nu cred că, pentru aceste afirmaţii ale dlui Cristoiu, dna Eugenia Vodă trebuia sancţionată în vreun fel.

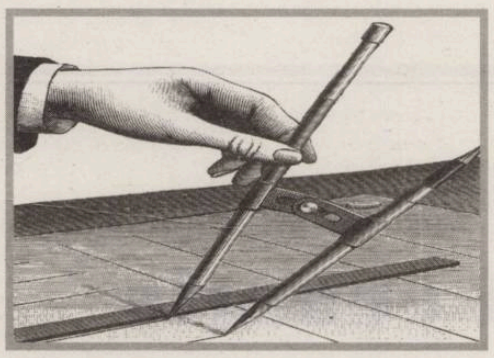

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Pericol public!

Totul a început ieri, cînd am văzut obişnuitul anunţ „For Sale/For Rent" pe faţada de la nr. 33 din Bulevardul Lascăr Catargiu, adresa de lîngă Hotelul Minerva. Pînă anul trecut, imobilul mai era locuit, dar acum frumoasa poartă de fier forjat este legată cu lanţuri. Trecătorii văd o clădire cu subsol, parter, două etaje şi mansardă, care datează desigur din anii '20 ai secolului trecut, de cînd pe locul hotelului de alături se găsea casa Niculescu-Dorobanţu, aparţinînd unei familii din clanul Brătianu. La nr. 31 locuia Grigore Duca, fratele omului politic liberal. O a doua poartă se deschide spre curtea interioară, fiindcă aceeaşi clădire se prelungeşte mult în spate, aşa că se întinde pe 720 metri pătraţi. Deteriorarea din ultima vreme se va agrava rapid: ferestre lăsate în bătaia vîntului către încăperile pustii arată că se pregăteşte şi aici demolarea urmată de o construcţie nouă. O scurtă anchetă a dovedit că, într-adevăr, există din 2007 un proiect pentru şapte etaje de birouri: un bloc de beton şi sticlă, mai înalt decît Minerva. Birouri? Dar şi aşa maşinile nu mai încap pe trotuare, în lipsa locurilor de parcare de care ar fi nevoie, iar de-a lungul bulevardului bannerele care oferă birouri flutură zadarnic cu lunile. Plasarea centrală este o ispită, numai că statutul de zonă protejată ar trebui să limiteze asemenea iniţiative. Înfăţişarea acestei străzi a rămas aproximativ intactă, deşi chiar casa vecină, nr. 35, tencuită portocaliu, te izbeşte ca un pumn în ochi.

Descoperirea că de acest proiect este responsabil SC Urban Office SRL mi-a atras atenţia asupra activităţilor acestui birou de arhitectură. În cei cinci ani de cînd a fost înfiinţat, a construit şase blocuri, care seamănă toate aşa de bine între ele că parcă ar fi acelaşi proiect, şi numărul comenzilor pe cale de a fi realizate a trecut de treizeci. Majoritatea sînt în centrul istoric al Bucureştilor şi, invariabil, propun birouri. Una din ţintele vizate era pe str. Mendeleev, nr. 5, unde se plănuiau, pe o suprafaţă de 1200 metri pătraţi, 16 etaje, o înălţime izolată în acea zonă de case dintre Piaţa Romană şi Ateneu, datînd din preajma Primului Război Mondial. Între timp însă, beneficiarul a preferat altă firmă, SC Go Proiect SRL, ca să facă numai 7 etaje + unul tehnic şi două subsoluri. Cel mai recent proiect al lui Urban Office are în vedere spaţiul eliberat anul trecut pe Calea Victoriei, la nr. 176, care se întinde pe 3520 metri pătraţi. Acolo se preconizează numai opt etaje, concesie compensată de lungimea şi adîncimea parcelei, dar şi impusă de vecinătatea cu un monument istoric: fosta casă Cesianu, unde era legaţia germană pînă în 1944. Tot opt etaje ar fi să aibă nr. 7 din str. General Gh. Manu, pentru care s-a propus încă din 2005 reclădirea şi supraetajarea aşa încît vechea locuinţă de la parter să devină unul din cele două „picioare" pe care să se ridice turnul de birouri. Nu numai că rezultatul se poate imagina, deoarece chiar alături, la nr. 5, s-a înfipt un dizgraţios şi masiv P + 5 din beton şi sticlă, actualul local al Aeroflotului, dar aceste intervenţii încalcă legea patrimoniului. Casa de la nr. 7 a fost a lui Spiru Haret (1851-1912) şi este monument istoric. În prezent are numai parter şi etaj, cu o terasă care, sprijinită pe două coloane, acoperă peronul de la intrare, precedat de cîteva trepte. După ce fusese, înainte de 1941, sediul Institutului Naţional al Cooperaţiei, a adăpostit un muzeu în memoria marelui om căruia învăţămîntul românesc îi datorează prima, hotărîtoarea sa modernizare. Regimul comunist a suprimat muzeul şi a instalat acolo clubul unei echipe sportive. O anchetă pentru care n-am acum timp ar trebui să destăinuie cînd şi de ce casa a revenit în proprietate particulară. Cine o are în momentul de faţă e de negăsit. Ordinul Arhitecţilor avea intenţia de a achiziţiona clădirea pentru sediul său din Bucureşti, dar proprietarul anonim a luat legătura cu Urban Office şi, fiindcă tranzacţia e împiedicată de calitatea de monument istoric, lasă deocamdată această casă secu-

lară să se ruineze.

În concluzie, prin alegerea nu tocmai scrupuloasă a obiectivelor sale, Urban Office se profilează ca un pericol public. Îmi fac datoria avertizînd că, atîta timp cît casa Haret n-a fost declasată, punerea în practică a proiectului descris pe site-ul de pe Internet constituie o infracţiune şi justifică apelul la justiţie. Cît despre imobilul din Lascăr Catargiu, eventualul cumpărător ar avea mai mult de cîştigat din restaurarea care i-ar creşte valoarea comercială decît din construcţia unui ambiţios bloc de birouri pe terenul pe care l-ar obţine prin demolarea clădirii actuale.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Cristina CHIRA

SOS Provincia

Palatul din Urmeniş

La o primă vedere, palatul din satul Urmeniş, judeţul Bistriţa-Năsăud, nu pare să-şi merite numele de palat, în măsura în care este lipsit de spectaculozitatea pe care sîntem obişnuiţi să o pretindem de la o construcţie de acest tip. Cu toate acestea, clădirea constituie o apariţie bizară în peisaj, înălţîndu-se masivă şi singulară pe coama unui deal, pe fundalul ondulator al colinelor Mădrăşului. De fapt, palatul este o curiozitate arhitecturală: în timp ce majoritatea reşedinţelor nobiliare de dimensiuni relativ mari, cum e şi aceasta, au cel puţin două intrări, dispuse pe faţadele lungi şi puse în valoare printr-o tratare aparte, palatul din Urmeniş este un volum compact, cu o singură intrare nesemnalizată, care se pierde în şirul de arcaturi suprapuse ale unei loggii pe două etaje şi care, din acest motiv, arată ca o piesă rămasă dintr-un puzzle pierdut, ca o bucată decupată dintr-un ansamblu mai vechi şi mai amplu, care nu a supravieţuit pînă astăzi. Într-adevăr, palatul a traversat mai multe secole, fiecare lăsîndu-şi amprenta asupra clădirii.

Palatul din Urmeniş a fost ridicat în stil renascentist de către principele Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi I (1593-1648), pentru soţia sa, Suzana Lorántffy (1602-1660), fiind citat, în tratatele de istoria arhitecturii, ca o construcţie reprezentativă pentru prima jumătate a secolului al XVII-lea. Politica dusă de principii transilvăneni din acea perioadă, siliţi să apere autonomia principatului prins la mijloc între cele două mari puteri, Imperiul Habsburgic şi Imperiul Otoman (care ocupase şi transformase în 1541 Ungaria în paşalîc), a dus la creşterea puterii familiilor nobiliare, în defavoarea oraşelor şi a breslelor de meşteşugari, care începuseră să se dezvolte în secolele XV-XVI şi care acum încep să decadă. Astfel, lipsa meşteşugarilor, ca şi investiţiile făcute în alte domenii, precum armata, au făcut ca în această perioadă construcţiile să se limiteze la continuarea şantierelor deja existente sau, cu cîteva mici excepţii, la ridicarea de reşedinţe nobiliare de mici dimensiuni – curii – realizate cu mijloace modeste. Astfel, palatul din Urmeniş ar fi fost făcut din cărămidă nearsă, cu subsol, parter şi un etaj din lemn, cu ferestre din hîrtie îmbibată în ulei (o alternativă comună şi mai puţin costisitoare la sticlă), fără ancadramente de piatră, cu acoperiş din şindrilă.

Descrierea sărăcăcioasă a exteriorului ca palatul Bánffy, denumire sub care figurează şi în Lista Monumentelor Istorice.

Destinul palatului, în ultimul secol, este aidoma cu destinul tuturor celorlalte reşedinţe nobiliare din zona intracarpatică: naţionalizat în timpul regimului comunist, lăsat în paragină după '89, ajuns acum proprietate privată, palatul Bánffy din Urmeniş, anomalie neînţeleasă în peisajul rural, se degradează încet, dar sigur, pierind şi luînd cu el pagini de istorie.

Echipa Alexandru Buzatu, Costin Ştefănescu, Octavian Cazacu, Ciprian Paleacu, Anda Anastasiu, moNUmenteUITATE

La mijlocul secolului al XVII-lea, domeniul şi palatul figurează ca aparţinînd familiei Bánffy.

trebuie să fi fost totuşi compensată la interior de luxul specific vieţii nobiliare din acea perioadă: încăperile, încălzite şi luminate, mobilate cu fast erau la parter acoperite cu bolţi pictate, în timp ce la etaj existau tavane de lemn, pictate sau sculptate, iar pereţii erau acoperiţi cu ţesături scumpe şi tablouri.

Astăzi, palatul pare să nu mai păstreze din etapa renascentistă decît bolţile de la subsol şi parter şi planimetria specifică, cu camere înşirate una lîngă cealaltă, toate deschizîndu-se spre loggie. Etajul este acum din zidărie şi, judecînd după boltire, chiar loggia pare să fi fost făcută sau refăcută într-o etapă ulterioară, în stil baroc. La mijlocul secolului al XVII-lea, domeniul şi palatul figurează ca aparţinînd familiei Bánffy (a cărei reşedinţă principală, astăzi în chip fericit restaurată, se găsea la Bonţida, în judeţul Cluj) şi care aduce în perioada 1662-1669 modificări construcţiei iniţiale. Palatul a rămas în memoria colectivă

***Cristina Chira** este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

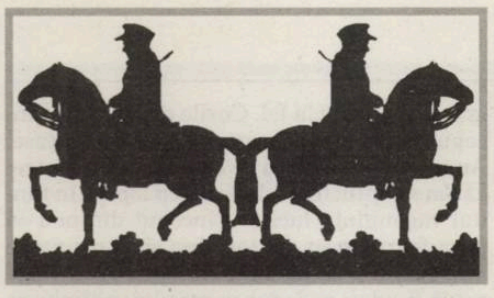

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Titlul ca lume și blestem

Dacă la Rimbaud lumea începe cu cîteva rîsete de copii, la noi, la *Dilema,* totul a început cu hazul titlului. Am prins o perioadă grea pentru botez: mureau sau erau pe moarte titluri fabuloase, cum de la *Moftul român,* supremul, nu mai trecuseră prin mintea românului: *Mangafaua, Microbistul, Fraierul român, The Foamea, Robinson,* culminînd cu acele *Veşti proaste* pe care şi azi îl consider o capodoperă, frizînd dialogul paradisiac:

– Daţi-mi *Veşti proaste!*

– S-a terminat!

Ele au murit din cauză că erau prea bune. Există titluri atît de bune că strivesc ziarul. *Veşti proaste* e un titlu anormal de bun care-şi ucide redactorii, dacă aceştia sînt inteligenţi şi nu vor să facă băşcălie de ei înşişi. De aceea, ca în junglă, au rămas în viaţă – şi e o veste bună – titlurile normale: *Adevărul, Dimineaţa, România liberă;* nu trebuia să ajungem la ele, dar nici la prea originalele – vechea lege a sumbrului jdanovism: a nu fi original cu orice chip! Trebuia făcută o medie, groaznică operaţie. Un titlu serios şi vesel. Grav, dar nu prea, voios, însă nu exuberant, neavînd de ce. Solid, dar şi uşure. Nietzscheean vorbind, mai mult Bizet decît Wagner. Antonpannesc – şi cu carne, şi cu brînză. În dimineaţa aceea de dinaintea Crăciunului '92, eram categoric binedispuşi, nu vroiam să cedăm solemnităţii de botez, ne sticleau ochii. Poate că am avut, astfel, noroc.

Cuvîntul a venit la prima cădere pe gînduri lîngă Andrei Pleşu. Aflat într-una din acele veşnic discutabile zile bune, cînd habar nu ai cîte celule mor şi se nasc în tine, domnia sa a pornit să parodieze cam ce probleme înalte le-ar sta pe limbă, într-o asemenea clipă sacră, superrafinaţilor: limbajul ca stare, ironos-ul ca sferă, livrescul ca dilemă... Stop-cadru. I-am propus: *Dilema! Dilema?* Am intrat imediat într-o surescitare farfuridistă, într-o fosforescenţă brînzovenească, semne sigure ale purităţii de simţire, ale elanului în inspiraţie şi conspiraţie: nu e prea tare? nu e prea moale? nu e prea abstract? nu e prea?... Natural excesivi, la noi spaima de „prea" se vrea mortală. Nu e. Rîdeam sănătos, repetînd cînd aşa, cînd pe dincolo, cînd ironic, cînd „înalt", căutînd să-l potrivim în atmosferă, cuvîntul care, ce-i drept, ne cam exprima adevărul: *Dilema!* Rezista. Cineva îl susţinea. Ştiam cine. Nu trebuia numit. O autoritate în materia acestei ţări şi a vorbelor ei. Bineînţeles că a venit momentul stringent al refuzului: nu-i bun! Şi atunci cum? *Un ange passa.* Era Îngerul acela – combinat cu Talleyrand – care veghează la a nu prăpădi gîndul bun al primului impuls; e o probă clasică – în orice, în poezie, în tehnică, în amor: odată găsită ideea cea bună, cuvîntul exact, toate celelalte, care se reped împotrivă-i, nu mai au haz, nu mai au forţă, nu se mai potrivesc, toate dînd sentimentul acela la fel de pregnant ca tristeţea şi humorul, poate chiar sinteza lor: nefericirea. Orice titlu – rostit după *Dilema* – părea în ziua aceea nefericit; sîntem competenţi măcar în a auzi acest dezacord. A rămas „aşa cum am vorbit"... Nu mai păream deloc glumeţi.

La început fiind cuvîntul, am trăit o săptămînă clasicul spectacol de sunet şi lumină al facerii. Un titlu ca lumea se face, se coace. De la „stupid!" la „excelent!", de la ridicarea din umeri şi sprîncene la baterea de gene şi pe omoplat – La Bruyère a fost cu noi: cei mai grijulii, vrînd să fie şi riguroşi – specie nostimă! –, ne sugerau ca acolo unde se plasa pe vremuri „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!" să punem clar: „Din această dilemă nu puteţi ieşi!". Ca să se ştie de unde venim... Alţii – Gaiţă *avant la lettre!* – ne sfătuiau să dăm explicaţia cuvîntului, tot lîngă frontispiciu, în fiecare număr. Că lumea nu mai ştie ce e o dilemă, lumea e proastă, lumea e incultă. Argumentul că *Dilema* nu va fi pentru proşti şi inculţi, nicicum pentru toată lumea, că *Dilema* nu va rezolva problema (cum ne urase generos Dan Laurenţiu!) stîrnea cumplitul din om: „Păi, atunci cine o să vă cumpere? Ce tiraj o să aveţi?". Cei mai descuiaţi nu puteau evita duplicitatea: toţi cereau accesibilitatea „pentru a nu cădea" într-un elitism pe care, în sufletul lor, îl recunoşteau ca salvator; accesibilitatea însemna şi unanimitate, să fii citit de toţi, să fii plăcut de toţi, „toţi fiind însă proşti şi inculţi"; mai trăieşte unde nu te aştepţi vechea idee a secretarului de partid de la un ziar al anilor '60, care trasa ca o sarcină „capetelor limpezi": „Puneţi-vă pe poziţia celui mai tîmpit cititor!". Scăpaţi măcar de această obsesie, ceea ce cred că a devenit pozitiv în titlul *Dilemei* este prelungirea lui într-un blestem, şi el serios, dar sunîndu-ne nouă, redactorilor, vesel: sîntem în sensul cel mai expresiv – al cui? Al Guvernului sau al Opoziţiei? E veşnicia dilemelor româneşti; am ajuns să ne identificăm titlul cu substanţa, cu eternul. E bine. Purificatorii etnici ne zic cînd hoţi, cînd, mai subţire, „podoabe". Purificatorii etici, şi mai rău. Oameni ai Preşedinţiei se uită la noi, dilematicii, ca la antiprezidenţiali, antiprezidenţialii zic că sîntem ai Guvernului, ziarele Guvernului cer să vină peste editorul nostru controlul financiar, iar ziarele Opoziţiei îl demască pe Mircea Iorgulescu ca duplicitar, fiindcă vorbeşte la Europa Liberă şi scrie la *Dilema,* organul Puterii. Cel mai „dulce" a fost un drag disident, admirabil ziarist şi poet, care i-a mărturisit unui coleg: „Ştiu ai cui sînteţi, nu vă scriu, nu vă înjur, mie revista voastră îmi place". E un blestem tonic ca o certitudine, liniştitor ca o mîngîiere; el coboară din ardenţa dilemei de după '89, cea din care într-adevăr nu se poate încă ieşi: a fi anticomunist sau antifascist nu asigură instinctul democratic, cu atît mai puţin o logică democratică. Ca redactor la *Dilema* e o plăcere să lucrezi sub semnul acestei „confuzii", căutînd între criptocomunism şi criptofascism acea criptoviaţă căreia mai nimeni n-are buna dispoziţie să-i găsească un titlu.

Doar Johann Strauss a făcut din *Ziare de dimineaţă* titlul unui vals. Mă uit în jur: de unde Johann Strauss? Mai mult de un ton nu am găsit. Dar s-ar putea să fie însăşi muzica.

Dilema, nr. 120, 28 aprilie 1995

un sport la Răsărit

Poate fi vreo legătură între actualul campionat mondial de handbal din Suedia şi cele care au avut loc în anii 1961, 1964, 1970 şi 1974?

Legătura dintre un recordman al lumii la suta de metri şi acelaşi atlet la prima cursă după operaţii la ligamentele ambilor genunchi. Numele rămîne, dar îndărătul lui stă altcineva. România e în handbal ceea ce e Egiptul în general – o naţiune ale cărei piramide par construite de alţii. Aşa privind lucrurile, sîntem o bizarerie: ne-am pus lumea la picioare după care am plecat să ne culcăm vreo cîteva mii de ani, ca vrăjitorul Merlin. Copiii au rămas de izbeliște şi a trebuit să învețe de la străini pasa cinstită de doi metri, perpelindu-se în aceeaşi dilemă ca noi toţi: cum naiba din cei mai viteji şi drepţi dintre traci a rezultat o naţie laşă şi hoaţă?! Se poate căăi bătrîni să fi ţinut să se îngroape cu genele curajului şi corectitudinii?... Mister. Oricum, actuala reprezentativă se luptă cu anchiloza indusă de strămoşi, avînd, din fericire, o distanţă destul de mare de ultima performanţă, ca să nu i se pretindă luna de pe cer. Ar trebui totuşi să ştergem definitiv din memorie titlurile mondiale subînţelese în întrebare. Devin jenante. Evident că nu în sine, ci pentru indolenţa de a le fi lăsat în drum.

Radu NAUM

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Dezordinea simbolică (IX)

– dubla mimare –

Instituţia culturii alternative din perioada comunistă a avut o sumedenie de chipuri. De la şcolile neoficiale ale unor maeştri care adunau în preajma lor, cu riscuri, cîţiva adepţi ai culturii sistematice, pînă la credincioşii cultelor interzise care păstrau canoanele credinţei prin educaţie discretă, în familie, şi prin adunări clandestine în casele unor curajoşi, de la profesorul de liceu care alegea unul sau mai mulţi elevi cărora, în timpul liber, le preda lucruri în afara programei şcolare, pînă la artiştii care organizau spectacole în propriile locuinţe, experimentînd tehnici şi curente contemporane neagreate de către sistem, de la cenaclurile literare şi cinecluburile oficiale şi neoficiale, pînă la audiţiile şi copierile de muzici în sufragerii ticsite de prieteni, cultura alternativă a avut profilul de sectă al oricărei activităţi clandestine.

În episodul de săptămîna trecută, aminteam existenţa *călăuzelor* evadării imaginare, personajele de la vîrful ierarhiei oricărui grup de prieteni, tipii care furnizau „marfa" culturală, coagulau mici comunităţi de oameni cu pasiuni comune şi deveneau *trendsetterii* anturajelor din care făceau parte. O întîlnire cu un asemenea personaj putea fi în egală măsură o şansă, dar şi o limitare. Devenite adevărate „instituţii" în comunităţile de prieteni şi cunoştinţe, *călăuzele* erau, în mod firesc, diferiţi ca oameni, dar se asemănau prin influenţa pe care o aveau asupra celorlalţi. Unii se mulţumeau cu rolul de coagulant şi furnizor de marfă culturală, iar alţii deveneau un soi de sacerdoţi, de instanţe mediatoare între „marea cultură" şi consumatorii din proximitatea lor.

Aşa se face că, pentru unii dintre noi, perioada de maximă putere a rockului progresiv şi a jazz-rockului, ca şi siajul pe care acestea l-au lăsat în anii care au urmat, se identifică abrupt şi ultimativ cu cîteva repere pe care le-am depăşit foarte greu, sau deloc. *Încremenirea în proiect* e unul dintre cele mai frecvente diagnostice culturale ale tipului de receptare din acei ani. Pentru că nu cunoşteam în mod direct contextul, lumea reală din care veneau la noi, prin discurile pe care le ascultam – Genesis, Yes, Pink Floyd, Mahavishnu Orchestra, Soft Machine şi multe alte nume mari ale acelor ani – primeam această marfă culturală ca pe o gură de aer salvator. Digeram şi răsdigeram aceste muzici, identificîndu-ne mult mai mult decît cu un gest de cultură. Neavînd informaţie la prima mînă din lumea reală a Occidentului, pe care îl făceam teritoriul nostru de evadare imaginară, decoram universul nostru interior, camera noastră secretă, cu emoţia, cu energia afectivă a apropierii şi identificării cu fiecare disc. La noi nu aveau cum să ajungă fenomenele şi curentele culturale ale acelor ani, ci esenţele tari pe care le-am distilat din puţinul avut la dispoziţie.

Existau destule „călăuze" care făcuseră o meserie, o vocaţie, din această mediere a relaţiei fundamentaliste cu „marfa" culturală. Expertiza reală şi competenţa se amestecau cu legenda, cu închipuirea, pînă la delirul absolut al identificării totale cu ceva care era prezentat ca entitate absolută, de nedepăşit. *Călăuza*-instanţă, *călăuza* omniscientă, *călăuza* care transforma „marfa" culturală în extaz mistic reprezentau marile personaje, vedetele absolute ale grupurilor de prieteni. Erau personajele care oficiau ritualul evadării simbolice, fabuloşii care deţineau cheile porţilor de unde se deschideau drumurile spre lumea ideală. Unii îşi protejau cărţile şi discurile, instrumentarul mistic al evadării, ca pe nişte sfinte taine, scoţîndu-le, din cînd în cînd, la vedere, şi regizînd, de fiecare dată, din poziţia de iniţiat, spectacolul revelaţiei artistice. Alţii erau generoşi şi se consumau total în aceste roluri, punînd la dispoziţie, pînă la uzarea completă, toată „marfa" culturală pe care reuşeau să pună mîna. Mai toţi aveau însă vocaţia adunării oamenilor, a coagulării grupurilor. Aici, se emiteau verdictele. Aici, publicul ultracompetent devenea juriu.

După '89, cele mai multe personaje ale acestei lumi a *călăuzelor* au căzut în uitare. Nereuşind să depăşească realitatea faptului că, acum, oricine poate avea acces la orice, unii au sfîrşit în braţele atotcuprinzătoare ale nevrozei. Alţii au rămas în tranşee, deşi războiul s-a terminat. Refuză contemporaneitatea şi se retrag în trecut, la fel cum, pe vremuri, se retrăgeau în viitor. În sfîrşit, alţii, nu foarte mulţi, au ajuns, zîmbind, acolo unde îşi visau. În prezent.

În ordinea simbolică a comunismului, reperele erau foarte clare, delimitările exacte, seturile de răspunsuri precise stăteau, impecabil aranjate, în aşteptarea oricărei întrebări. Însă, în cazul evadării imaginare din această ordine, construcţia lumii alternative nu avea la îndemînă resursele nesfîrşite ale puterii politice din viaţa reală. Nici n-ar fi avut cum. Comunismul stăpînea discreţionar realitatea, dispunînd de cvasitotalitatea mijloacelor de creaţie simbolică, asediind, în fiecare clipă, avanposturile, dar şi teritoriile mai adînci ale imaginarului. Lumea ideală în care evadam nu era la concurenţă cu lumea reală. Nu era o alternativă la care recurgeam din plictiseală sau din obişnuinţa de a trăi cu posibilitatea de a alege. Refugierea în imaginaţie era singura modalitate de a scăpa de ofensiva, de teroarea, de obscenitatea spectacolului în care trebuia să jucăm în viaţa reală.

Fără să ne dăm seama, ne-am subordonat unei duble condiţionări a simulării. Fiecare, după puteri, mimam, în viaţa reală, participarea la „efortul întregului popor de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea României spre comunism". Iar în acelaşi timp mimam, în imaginaţie, trăitul într-o lume liberă.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

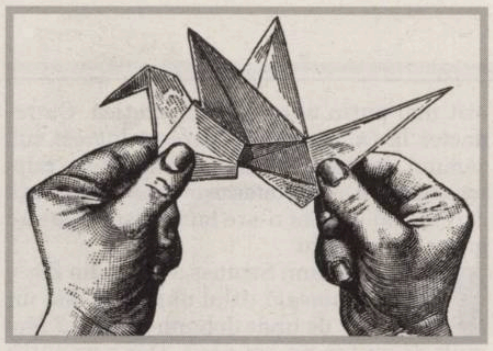

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vagonul de cărbuni

Era iarnă şi unitatea militară avea nevoie de încălzire şi apă caldă, chiar dacă de această din urmă invenţie, noi, soldaţii, aveam parte cel mult o dată pe săptămînă, timp de cîteva minute. Ne învăţaserăm să facem duş cu apă rece, oricît de frig ar fi fost, iar din sala de baie se auzeau zilnic urletele celor care făceau asta. Aşadar, tocmai în ziua în care ne pregăteam să plecăm în vacanţa de Crăciun (numită a Sărbătorilor de iarnă), care ţinea două săptămîni şi care, chiar şi pe timpul acela, era respectată, ni s-a propus o înţelegere: cine participa la descărcarea unui vagon cu cărbuni, care era staţionat în gară, urma să primească o zi de vacanţă în plus.

Propunerea a venit din partea comandantului, la apelul de dimineaţă, cînd noi abia reuşeam să stăm drepţi. Seara de dinainte trăsesem un chef pentru că tocmai primisem solda, cea în valoare de 60 de lei. Unii căpătaseră întreaga sumă în monede de cîte un leu şi o jucaseră pe toată la rişcă. Alţii, ca noi, se hotărîseră s-o transforme în lichid. Am bătut vreo trei kilometri pînă la casa ţăranului al cărui vin ne fusese recomandat. Săteanul ne-a invitat să bem împreună, la el acasă. Eram vreo şase şi ne-am aşezat la masă. Nu ne-a dat nimic să mîncăm. Pînă la un punct, discuţia a mers în toate felurile. De la un moment dat însă, am auzit o singură poveste, aceea a fiului gazdei despre care taică-su ne spunea că face tir cu arcul, de performanţă. Nici nu ştiam că pe vremea lui Ceauşescu existau cluburi la care se putea practica acest sport. Pentru noi, la tir cu arcu' specialist era doar Marcu.

Dar, în acea seară, am aflat, într-un limbaj ţărănesc din sud, cum se ocheşte, cum arată arcul, cît costă, ce „beneficii" aduce o asemenea activitate, ce viitor are copilul, de ce e mai frumos să ştii a trage cu arcul decît cu puşca sau pistolul... Noi nu mai ziceam nimic şi ni se părea că omul ne repetă aceleaşi lucruri iarăşi şi iarăşi. Parcă au trecut cîteva zile pînă cînd ne-am hotărît să plecăm iar cînd ne-am ridicat de la masă am avut fiecare cîte o mare surpriză: statul în picioare era ceva foarte greu iar mersul s-a dovedit şi mai complicat. La ieşirea din casă era o mică terasă de beton cu trepte, fără balustradă. Coborîrea lor s-a arătat a fi o adevărată aventură. Unii le-au abordat încetişor, treaptă cu treaptă, alţii le-au „dovedit" în stil valvîrtej. A fost şi unul care a scurtat drumul direct în jos de pe terasă, pe partea fără trepte.

În acea seară aveam să aflăm şi că un drum de trei kilometri poate părea cît o aruncătură de băţ. Era deja întuneric şi ocupam întreaga uliţă noroioasă, ţinîndu-ne unii pe alţii de gît, cu bustul aplecat înainte. Puneam un pas după celălalt într-un ritm ameţitor, de teama de a nu cădea în nas. Cîntam nişte cîntece îngrozitoare şi, la un moment dat, de pe prispa unei case am auzit o voce de copil care întreba ce se întîmplă. „Cîntă soldaţii, mamă, s-au îmbătat", i-a răspuns o voce de femeie. Soldaţii aceia eram noi.

Am sărit înapoi gardul unităţii, fiecare cum s-a priceput, cam la fel cum ieşisem din casa ţăranului. Unul a reuşit să-şi spargă nasul. Ne-am instalat în paturile suprapuse din dormitor şi abia atunci a început adevăratul tangaj. Peste noapte, cei care dormeau în paturile de sus le-au făcut unele surprize celor care dormeau sub ei. Dimineaţă am descoperit prin dormitor cîteva băltoace urît mirositoare. Ne-am apucat să facem curat, deşi simţeam că ne îndoim de la mijloc. Am dat cu deodorant prin tot dormitorul. Cînd a intrat comandantul, s-a mirat de mirosul parfumat, apoi a zis „Aha!".

În condiţiile astea, nu ştiu cum de am acceptat să participăm la povestea cu descărcatul vagonului. Probabil că, în minţile noastre, o zi în plus de libertate era o ofertă de nerefuzat. Numai cel cu nasul spart a rămas de-o parte.

Am parcurs din nou uliţa satului, spre gară. Vagonul ni s-a părut imens. Încărcat cu vîrf cu brichete. Noi nu eram decît cîţiva. Ni s-au dat nişte lopeţi cu cozile clămpănind. Vreo oră am aşteptat să apară camionul în a cărei remorcă trebuia să aruncăm cărbunii. Am avut tot timpul să ne îngrozim de munca herculeană la care ne angajasem ca nişte proşti. Ne-am adus aminte de la fizică despre vagon ca unitate de măsură: 10 mii de litri. Acela însă nu era un vagon obişnuit, era cel mai mare vagon posibil de pe planetă.

După primele lopeţi am simţi că ne ia cu leşin. Ne repezisem prea tare, în speranţa că vom termina mai repede. Am scăzut ritmul. Subofiţerii care ne supravegheau au început să ne bodogăne. După un timp ce ni s-a părut nesfîrşit, nivelul cărbunilor abia dacă scăzuse cu vreo 20 de centimetri sub cel al marginii vagonului. La un moment dat, ne-a apărut în faţă şi o altă problemă: cu cît coboram mai jos, cu atît cărbunii erau mai greu de aruncat peste margine. Am ajuns însă la un ritm constant, mecanic. Organismul apela la rezerve de energie nebănuite. Eram ca drogaţi, nu mai simţeam efortul. Mîinile ne erau negre, uniformele la fel. Cozile de lopată, la început aspre şi reci, acum păreau de mătase. Au trecut ore. Odată ce am început să întrezărim sfîrşitul (deja dădeam cu lopata în fundul vagonului), lucrul a început din nou să pară foarte greu. Se termina şi totuşi nu se mai termina. După ultimele lopeţi ne-am aşezat în fund pe podeaua vagonului, uitîndu-ne unii la alţii ca prostiţi. Ne-au luat înapoi cu autobuzul şi ne-au dat să mîncăm masa de seară, dar şi masa de prînz, pe care o sărisem. În acea zi era mîncare mai bună, probabil ca să plecăm acasă de Sărbători cu impresii pozitive. Ţin şi astăzi minte: pentru prînz ne-au dat sarmale, iar pentru seară – carne de porc cu mazăre. Am ajuns noaptea în Bucureşti, trecuţi dincolo de orice oboseală.

Astăzi, cînd se mai opreşte apa caldă, gîndul mă poartă la vagoanele de cărbuni care se descarcă la termocentrală.

ready made

„La noi niciodată iarna n-a fost mai aspră. Zăpadă nepomenită şi frig siberian. De aceea lupii domnesc în toată puterea cuvîntului. În districte 2 popi au fost mîncaţi de aceşti «cîini ai lui Sf. Petru», după cum crede poporul (vezi în *Etymologicum* la cuvîntul *Apostol).* Ceva mai mult, lupii au mîncat 3 călăraşi, cu caii lor, după ce bieţii oameni se apăraseră cu săbii, astfel încît săbiile s-au găsit rupte (ce mai săbii! negreşit, nu de Toledo!). În Bucureşti lupii s-au arătat pînă la Şosea; ba unul, trecînd bariera, a rătăcit pînă la casele lui Pascal de lîngă casele Cutzaridoaiei, unde şezusem noi şi unde Lilicuţa văzuse pe îngeri zburînd."

Documente şi manuscrise literare, vol. III, *Corespondenţa B.P. Hasdeu – Iulia Hasdeu,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976

PUBLICITATE

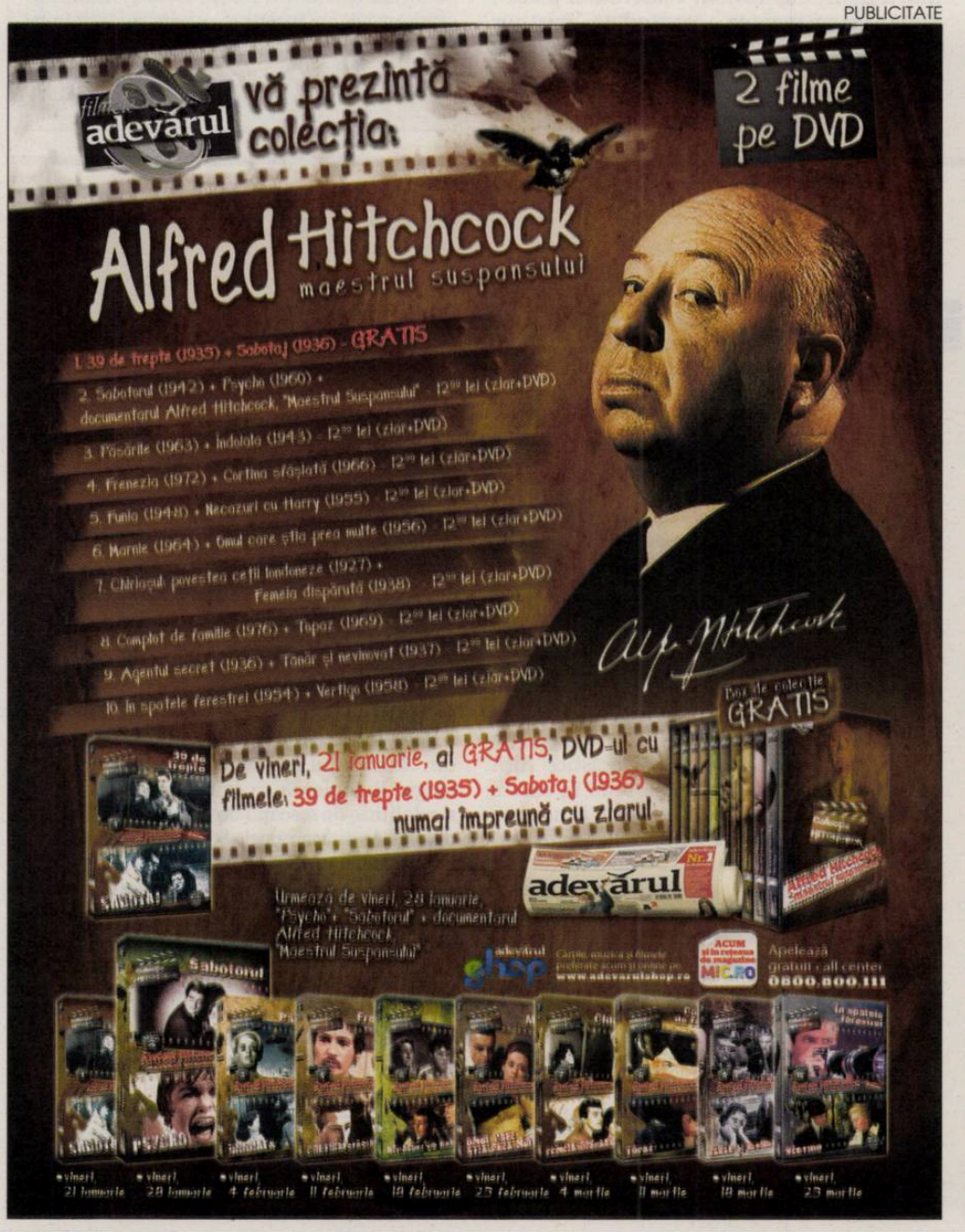

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Gîlceava lemnului cu piatra

„Am fost cu totul de acord cu Vintilă Mihăilescu în interviul acordat revistei *Regard*, număr dedicat psihologiei românilor. «Încă sîntem o societate ţărănească», o lume a oralităţii, şi nu a scrierii (aşa cum este lumea apuseană), a lemnului, şi nu a pietrei, deci a sărăciei şi perisabilului, nu a avuţiei durabile. (...) Pe scurt, *«rien n'a de véritable continuité», «tout se passe dans la fondation et dans l'immédiat». Bon, d'accord.* Şi totuşi, nu ştiu cum s-a făcut (şi încă se mai face) că, în uriaşul paradox ce ne caracterizează, Lemnul şi-a dovedit mereu nu doar căldura, miezul sufletesc, tandreţea de cuib, virtuţile familial-educative şi energia vitalizantă, dar şi «valenţele strategice», ca să zic aşa. (...) Gardurile alea nenorocite, împletite din răchită şi care, reînnodate abil în fiecare primăvară, treceau secolul bine mersi. Bisericuţele din stejar, fag şi brad, cu şiţa din gorun şi «cuiele» din lemn de tisă, aparent şubrede şi belalii, precum şoprul pentru finul vitelor, gata să fie luate pe sus la prima suflare de vînt, dar care se încăpăţînează să stea în picioare de veacuri... Asta nu se spune în interviul lui Vintilă Mihăilescu: că lumea lemnului are aceleaşi virtuţi de-a rezista ca şi lumea pietrei (...) Cu alte cuvinte, nostalgia pietrei nu trebuie să ne alimenteze dispreţul faţă de virtuţile lemnului."

„Pe cînd voi construiaţi catedrale, noi ne luptam cu turcii! De cîte ori n-am auzit, rostit în cele mai diferite feluri, acest of naţional? Adică voi aţi putut să vă ridicaţi acele catedrale cu care vă mîndriţi acum deoarece noi stăteam aici să vă apăram de turci şi alte lifte păgîne. Dacă am fi avut şi noi răgaz, ehei, ce catedrale am fi înălţat şi noi! Am fi fost şi noi o *cultură majoră*, ca şi voi, dar aşa, a trebuit să ne sacrificăm şi să rămînem o *cultură minoră*. Dar să ştiţi că sufletul nostru este plin de catedralele sacrificate!...

Şi de fiecare dată cînd auzeam acest laitmotiv, orchestrat în cele mai diverse tînguiri, mă întrebam de ce? De ce această invidie abia mascată faţă de catedralele *lor* din piatră, cînd noi ne naştem şi murim cît putem noi de fericiţi în bisericuţele noastre de lemn? De ce să-ţi doreşti fala monumentalului, atîta timp cît ai moştenit tezaurul discretului? Şi, la urma urmei, de ce să-ţi pară rău că nu ţi-ai irosit o viaţă întreagă punînd piatră peste piatră pentru o fală la fel de pămîntească precum oricare alta?"

Primul pasaj îi aparţine domnului Dan C. Mihăilescu şi a apărut în paginile acestei reviste. Al doilea pasaj îmi aparţine, şi a apărut în urmă cu ceva timp în *Secolul 21,* într-un articol care se încheia astfel: *Imaginarul românesc al lemnului îşi aşteaptă un Bachelard care să-l psihanalizeze*. S-ar zice astfel că ceea ce ne desparte este doar un al treilea text, respectivul interviu din *Regard*. Doar că acolo nu vorbeam despre bucuriile lemnului, ci mai degrabă despre preţul lui cultural.

Cred că împărtăşim, de fapt, atît de la Mihăilescu la Mihăilescu, cît şi între toţi românii, această cultură a lemnului în care ne-am născut şi care trăieşte în noi. Românul este într-adevăr „frate cu codrul", nu doar în registrul poetic al folclorului sau în cel contingent al istoriei, ci şi într-unul de-a dreptul transcendent. Pentru că tot era vorba despre bisericile de lemn din Oltenia, în această regiune se mai practică încă – ne spune Ioana Andreescu – ritualul bradului (nu doar „cîntecul bradului"), care constă în căutarea de către un grup de flăcăi a bradului „destinat" celui răposat şi aducerea sa la mormînt. Căci „fiecare are bradul lui; deci trebuie să-l luăm exact pe acela. Dacă nu găsim bradul destinat, nu luăm" – explică feciorii cu pricina. Bradul din codru este deci un fel de „dublu" al sufletului şi fiecare om – fiecare *român*... – are bradul lui în lumea eternă.

Bradul din codru este un fel de „dublu" al sufletului.

În lumea de aici, românii au spaţiul domestic, în care se regăsesc mai mult decît oriunde în altă parte şi în care lemnul este mai prezent decît orice altceva. Acest lemn a revenit chiar şi în apartamentele cenuşii din blocurile comuniste, pentru a îmblînzi betonul şi a-i face pe oameni să se simtă ceva mai *acasă*. *Românitatea este domestică iar domesticul este „lemnos"* – conchide antropologul britanic Adam Drazin. După care comentează: „Lemnul conferă o permanenţă fizică domesticităţii şi îngrijirii în mediul social schimbător al României şi utilizarea lui este compulsivă deoarece, poate, în vremuri de schimbare, lemnul permite oamenilor să-şi reinterpreteze propria românitate". Iar mai recent, unii locuitori de la sate, după furia caselor făloase, chiar asta par să facă: inventează un rustic *modern* pentru a se putea întoarce la lemnul *tradiţional* şi a se simţi astfel, din nou, la ei acasă. Lemnul dăinuie deci şi astăzi!

Şi totuşi... Ne declarăm fraţi cu codrul pentru a-i avertiza pe toţi că nicăieri nu se fură ca-n codru; şi ne naştem în casă de lemn şi murim în biserică de lemn, dar cînd e, la o adică, să ne construim propria viaţă, ne urăm cu ochii umezi de speranţă „casă de piatră!". Ei bine, acest revers al medaliei există şi el – şi nu de azi, de ieri. Şi cînd ne apucăm, ca popor, să construim „casa de piatră" a modernităţii noastre, ea iese cam şubredă, căci o batem în cuie de lemn. Acesta este preţul cultural al *lemnului!*

Cu alte cuvinte, nostalgia lemnului nu trebuie să alimenteze dispreţul faţă de tentaţia pietrei...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....

str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....

judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....

Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus):* str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....

et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....

Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche ☐ 3 luni (55 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

Abonează-te rapid prin SMS!

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA 7485 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 0800.800.111.

Alte metode de abonare

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding
La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

Adevărul holding La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul

Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE

LITERA® O carte deschisă!

FATA CU PICIOARE DE STICLĂ
de Ali Shaw

O combinaţie emoţionantă de mituri nordice, fantasy şi realism psihologic.

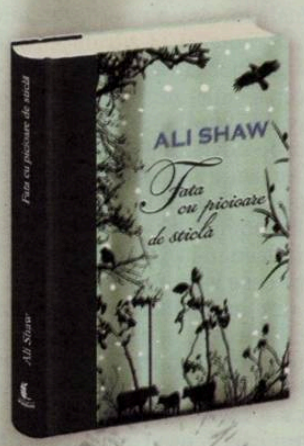

În arhipelagul St. Hauda's Land se petrec lucruri neobişnuite. Ceaţa dezintegrează orizontul în straturi nemişcate de aer, în mlaştini nesfârşite zboară vite cu aripi de fluture, o creatură preface totul în alb dintr-o singură privire, iar Ida MacLaird se transformă treptat într-o statuie de sticlă. O poveste magică despre destin şi resemnare, ai cărei eroi tânjesc după iubiri ce par imposibile, dar şi o poveste despre dragostea însăşi: despre puterea, despre limitele şi consecinţele ei...

"Ali Shaw are un dar incredibil de a povesti şi o mare pasiune pentru cuvinte. Descrierile sale sunt poetice şi originale..."
The Washington Times

Premiul Desmond Elliot 2010, pentru debut literar

premium

Date de contact:
mobil: 0752 LITERA (0752.548372)
tel.: 031.425.16.19
mail: comenzi@litera.ro

TRIMITE UN SMS CU TEXTUL "LITERA" LA 1771 (TARIF NORMAL).
LIVRARE PRIN CURIER, ÎN MAXIMUM 72 DE ORE, PLATA RAMBURS. NUMĂR VALABIL ÎN REŢELELE ORANGE, VODAFONE ŞI COSMOTE

www.litera.ro

colecţia PREMIUM

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

România vs Franța: rîma jumulind cocoșul

Ceva ciudat se petrece între București și Paris, ceva inedit și (cred) neprofitabil – iar cînd spun „inedit" nu am în vedere ultimii 20 de ani, ci de vreo șapte ori pe-atît. Dincolo de *revelațiile* noastre periodice (vezi „maoismul" unor Dej & Bodnăraș la mijlocul anilor '60 sau al nostru „model suedez" de la începutul anilor '90 etc.), dincolo de admirația noastră față de cei care ne seamănă ioc (precum germanii sau britanicii), relația simpatetică dintre noi și Franța face parte din tradiția modernității românești. Cînd Franței i-a fost bine în ultimii 140 de ani, ne-a fost bine și nouă; cînd Anei noastre i-a fost rău, nici Marianne a lor nu se lăfăia pe roze. Cu alte cuvinte, o bună relație București – Paris este o piesă din patrimoniul comun, politic și diplomatic.

Cu atît mai bizară mi se pare involuția din ultimul an. S-a strîns un șirag de gesturi și declarații din care cineva ar putea deduce că relația politică bilaterală e azi cu mult sub nivelul celei de pe vremea lui Ceaușescu & De Gaulle – deși, culmea, pe hîrtie noi avem azi ceva ce aceștia nu împărtășeau: adică un *parteneriat strategic*. Dau un exemplu, cel mai recent: marți, 11 ianuarie a.c., o delegație parlamentară din Coreea de Sud s-a întîlnit cu un înalt oficial român, iar acesta din urmă a transmis – povestește Agerpres – invitația Bucureștiului ca firme sud-coreene să se implice în construcția unor reactoare nucleare românești. Nu mă înțelegeți greșit: am o reală simpatie și apreciere pentru Coreea de Sud, dar aici miroase a altceva. Nu despre Seul e vorba în ăst peisaj – ci de faptul că a aduce în discuție o investiție asiatică în sectorul nostru nuclear e ca și cum l-ai scoate pe N. Sarkozy de cot în Place de la Concorde și i-ai da un bobîrnac în năsucul său fin. Vi se pare vitejește așa ceva? Mie mi se pare gratuit.

De fapt, problema de fond este, în opinia mea, încă și mai delicată. Noi nu cu Franța jucăm acest meci – ci cu ansamblul partenerilor UE. Focul în acest car cu fîn l-a aruncat amînarea României (și Bulgariei, dar nu vreau să vorbesc aici și-n numele vecinilor) de a intra în Spațiul Schengen. Numai că nu doar Franța (ori Germania ori Olanda) s-a opus acum. Ci mai toți ceilalți, mai mult sau mai puțin vizibili ori vocali. Sigur, noi ne putem lamenta că Parisul & Berlinul nu ne-au telefonat sau nu ne-au ajutat. Dar care-s ceilalți care să ne fi sunat și să ne fi susținut cu voce tare aderarea la Schengen în martie ce vine? Să nu ne mințim singuri: în acord cu viziunea franco-germană au fost mult mai mulți decît cei care, eventual, vor fi fost de partea noastră.

Ce vreau să spun este că România are mai multă nevoie în acest moment de Uniunea Europeană (*y compris* Franța) decît are UE nevoie de România. Știu că sună neplăcut, dar așa se vede de oriunde din afara orgoliului nostru. A recunoaște acest lucru nu înseamnă a ne complace în postura de „rîme" (neinspirată parabolă!) și nici nu e dovadă de fatalism – ci, dimpotrivă, a pricepe și a lucra în sensul remedierii situației este singurul pragmatism benefic țării. Printre altele, România depinde masiv de investiții străine. Tot ce putem spera e ca ele să vină. De vor veni, cu mult mai probabil o vor face din Europa: din Franța ori Germania, Austria ori Italia ș.cl. Avem, azi, o alternativă mai bună? Nu se vede. Avem, acum, o politică precisă și coerentă de atragere a fondurilor asiatice? Intenționăm noi într-adevăr să devenim poarta de intrare în UE a investițiilor chinezești, sud-coreene sau indiene? Nu mi se pare. Este, cumva, răcirea relațiilor între București și Paris un semn că Bucureștiul e mai dedicat parteneriatului cu SUA decît celui cu Franța? Să fim serioși! În acest moment, președintele de la Palais de l'Elysée pare a avea mai bune relații cu Casa Albă decît cel de la Palais de Cotroceni.

Ana și Marianne, în oglinzi paralele

România e datoare – față de ea însăși – să-și reconstruiască prin orice mijloace credibilitatea în Europa. Nu vom reuși aceasta dacă vom adopta tonul rigid al unor ofensați de profesie și nici dacă vom sugera șantaje copilărești privind Croația, denunțarea MCV-ului sau permeabilizarea graniței de Est. Cel mai mare pericol pentru România, acum, nu-l reprezintă cocoșismele Franței (precum greșeala lor de a lega dosarul Schengen de problema romilor!), ci diseminarea, la noi, a unei psihoze cum că românii ar fi obiectul unor „campanii" și „discriminări". O astfel de viziune nu va servi integrării noastre, ci doar fantasmelor autohtoniste (de genul manipulatorului emoțional Dan Puric), pictorilor pe zidurile ambasadelor (de genul utopiștilor cu *Dacia is back!*) și, în genere, demagogilor patriotarzi și vindicativi.

Drept care cred că Ana și Marianne ar trebui să se uite în aceeași oglindă – și asta înainte de a o sparge.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cutremurele și „intitulații prooroci"

„Între vorbele cele spăimîntătoare, dar deșarte ce s-au împrăștiat într-această capitală cu prilejul cutremurului și care au făcut multe persoane lesne îngrozitoare să-și piarză odihna, priveghind nopți întregi sînt și încredințate că la 24 sau 25 ale aceștii luni era să să mai facă cutremurul sau mai tare sau deopotrivă cu cel de la 11. Soroacele acestor cu de la sine intitulați prooroci au trecut din mila lui Dumnezeu cu bine și fără nici o primejdie, și proorocirile nu s-au înplinit." Așa se scria la două săptămîni după puternicul cutremur din București care a avut loc „marți la 11 ale următorului, noaptea la opt ceasuri și 51 de minute" (25 ianuarie 1838). Cutremurul a durat doar un minut și a avut „trei săltări din care una a fost mai tare isbucnitoare". Înainte de a se face o evaluare a pagubelor, au apărut temerile și spaimele, iar mulți tovarăși s-au trezit peste noapte mari vizionari și mari ales colportori, încurajați de priveliștea „jalnică", într-un oraș ridicat prea puțin temeinic în piatră și mult mai mult în lemn și chirpici.

Prima măsură luată de vodă Ghica fu legată de trimiterea arhitecților prin biserici; dovedite a fi „primejdioase", ele sînt închise; se trece apoi la salvarea sufletelor prinse pe sub dărîmături și la evaluarea pagubelor. Scoși de sub dărîmături se află destui, unii au supraviețuit, alții au fost trimiși „cuviincios" la locul cel orînduit. De pildă, în Văpseaua Roșie, Catinca, soția lui State argintarul din mahalaua Scaunelor, n-a mai putut fi salvată, „zdrobită în cap atît de dărîmarea unui coș, cît și de niște lemne", în timp ce Ilinca, sin (fiica) popii Gheorghe, atinsă doar de o bucată de tencuială, se afla „în bună stare".

Victimele nu sînt numeroase: „adunarea" arăta așa: 8 morți și 14 zdrobiți. „Săltătura" avea însă să lase fără coșuri, sobe, tavane, ziduri, acoperișuri, multe case, biserici, hanuri, prăvălii, binale. Și dacă ne gîndim că fu în miez de iarnă... De pildă, Mihai și Marin din Văpseaua Albastră au rămas fiecare fără doi pereți, iar Ioniță dulgherul din mahalaua Cărămidarilor s-a pomenit cu o „fîntînă" în mijlocul odăii. În Vopseaua Neagră, mai multe case s-au prăbușit, fiind deja cu „bulină" din anii trecuți: casa dumnealui Costache Bălăcescu, și casa dumneaei Dumitrana Procopiu. Teoharie lumînărarul a rămas fără tavan și „învelitoare", dumnealui Voinescu s-a trezit fără zidul de la cuhnie, zidul „dumneaei Zinca Golescu s-a dărîmat". Dar cele mai afectate au fost bisericile: „la Sfîntului Gheorghe cel Nou, clopotnița și beserica s-au crăpat și s-au povîrnit la o parte", la Foișor a căzut o bucată din zidul altarului, văzîndu-se afară, la Amzei a crăpat zidul, la Enei a crăpat în altar, de „sus pînă jos", la Icoanei a „crăpat foarte rău și a slăbit toată temelia", la Elefterie a crăpat zidul etc. Prin județe, pagubele fură minime: coșuri, sobe, tavane, pereți și multă apă revărsată prin „copci" în casele oamenilor, „ajunsă împotriva paturilor". Doar la Rîmnic, văduva serdarului Preda Brădescu și-a pierdut viața, încercînd să-și salveze copiii din casa prăbușită.

Iarnă fiind, populația continuă să aprindă focurile, chiar și fără coșuri, și, mai ales, să folosească ce are la îndemînă pentru a se încălzi. Incendiile și „sufocările" provocate de gazele emanate de cărbuni aduc o nouă poruncă: „Fiindcă multe coșuri și sobe sînt dărîmate și lăcuitorii obicinuiesc a aprinde prin case cărbuni, de aceia să povățuiesc toți ca mai întîi să stingă și să puie un fer pe ei: căci cei nestinși pricinuiesc primejdie de moarte" (18 ianuarie 1837).

Cum „proorocii" se înmulțesc, gazeta încearcă să potolească neliniștea din oraș, scriind un articol argumentat științific: „Scriitorii geologi arată că cutremurul este o lucrare a naturii și se pricinuiește din aprinderea materiilor arzătoare ce se află supt pămînt pe alocuri". Dar după primele rînduri, condeiul se întoarce către „bunul Dumnezeu", singurul capabil să combată „vorbele ce se presară de unii prevestitori prăpăstioși care îndrăznesc a-și însuși duh de prooroci". Un norod, abia ieșit din spaima unui fenomen, se vede asediat de zecile de zvonuri ce anunță un iminent cutremur, ba chiar mai multe, ba chiar sfîrșitul lumii. „Sunteți creștini, oameni buni", le strigă Zaharia Carcalechi, e un păcat să credeți asemenea „șarlatanisme". Dacă noii proroci sînt atît de buni, de ce n-au prorocit pentru „sinele", „puindu-să în vreun loc sigur, decît să se facă povățuitori obștei după ce pe sinele n-au fost în stare a feri" (CA, 37-41).

Cam la fel se întîmplă și cu prorocii de azi; mai toată ziua sînt prin „gazeturi" și spun vrute și nevrute despre ce va să fie, neștiind că multe „fenomene suterane au rămas nepătrunse de mintea omenească".

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Un popor amenințat

„Am trăit un deceniu de ocupație sovietică, am asistat la schimbări brutale, impuse din exterior, ale ordinii sociale și instituțiilor, reprimarea elitelor intelectuale și spirituale. Am asistat apoi la înlocuirea socialismului totalitar cu nuanțe internaționaliste – dictatura proletariatului –, cu socialismul cu nuanțe naționaliste – dictatura autocrată, militaristă. Între aceste două dictaturi, spre sfîrșitul anilor '60, am asistat la un început de speranță și libertate, repede înăbușite.

De atunci, situația poporului român a devenit din ce în ce mai precară. Viața noastră a fost supusă constrîngerilor, umilinței și teroarei. Țăranul muncește și produce, dar nu are ce să mănînce: cerealele sînt exportate. Muncitorul lucrează în industrie, dar nu beneficiază de fructul muncii sale. El și familia sa sînt lipsiți de lapte, carne, unt, de zahăr, medicamente, de articole elementare de igienă.

Știți că în România toate persoanele au dreptul la 3,33 grame de unt pe zi, la 10 grame de margarină, 10 grame de brînză, 10 grame de carne? Știți că cea mai mare parte a copiilor din România trăiesc în timpul iernii la o temperatură medie de 14 grade? Aceste condiții de viață nu sînt ele însele o violare a însuși dreptului de viață al fiecărui om?

Dar noi nu trăim doar cu pîine. Un mare număr de biserici și monumente au fost distruse, trecutul istoric – denaturat, satele – amenințate, valorile etnice – lipsite de sens, religia – disprețuită, instituțiile – mutilate, încrederea umană – pulverizată, individul este terorizat și constrîns în permanență să mintă. Poporul român este amenințat cu distrugerea identității sale. Am fotografii din cei 45 de ani, care dovedesc gravele mutații psihice și fizice."

Doina Cornea, „Un popor amenințat cu distrugerea existenței sale" (1988), în *B.I.R.E.*, număr special de Crăciun 1989; după *România liberă*, 9 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Un băiat şi o fată

Au ajuns în casele de copii la vîrste foarte mici: Lucian, la 4 ani, iar Alexandra, la 3 ani. Au devenit „fraţi sociali" pentru 15 ani. Ea nu şi-a cunoscut niciodată părinţii. El are tatăl decedat, iar mama grav bolnavă psihic. Alexandrei îi plac animalele şi oamenii care o fac să rîdă. Lui Lucian îi plac discuţiile cu adulţii şi complimentele. În organizaţia care avea grijă de ei au schimbat patru mame sociale, cinci pedagogi, nenumăraţi psihologi, cîţiva fraţi sociali, doi-trei directori şi ceva mai puţini consilieri. Au primit rechizite, haine, sfaturi, hrană, jucării, ore de terapie, meditaţii. Lucian avea – şi mai are – probleme cu limba română. Alexandra – cu politeţea şi simularea bunăvoinţei. La şcoală nu au avut rezultate strălucitoare: au învăţat atît cît s-au priceput, rîvna era amestecată cu toane, conflicte cu colegii sau profesorii, mă de computere.

Toată copilăria şi, mai apoi, adolescenţa, Alexandra şi-a camuflat feminitatea în haine băieţeşti, gesturi masculine, duritate de maidan. Lucian şi-a ascuns neputinţele şi teama de a fi rejectat, preluînd autoritar şi stîngaci rolul de tată pentru fraţii sociali mai mici.

Au trecut prin momente de răscruce: eşecuri la examene sau teze, furii neţinute în frîu, moartea unui frate social, despărţiri. Au primit daruri care le-au adus lacrimi de bucurie: abonament la curs de echitaţie, pui de cîini, computer, diplome, plecări în tabere.

Acum, Lucian este student la ASE. Alexandra – la Medicina Veterinară. Muncesc, în afara orelor de curs, ca să aibă bani de rechizite, haine, farduri, programe de calculator, ţigări, genţi, sucuri, excursii de weekend. Deseori, amîndoi scriu e-mail-uri celor care le-au

Eşecuri la examene sau teze, furii neţinute în frîu, moartea unui frate social, despărţiri.

revoltele adolescenţei, teama de viitor, grija pentru părintele bolnav, complexele statutului de copil asistat social.

Alexandra a lucrat zeci de ore ca voluntar în centrele de îngrijire a animalelor. Lucian şi-a cîştigat primii bani, la 16 ani, ca băiat bun la toate într-o firfost prin preajmă, pedagogi, mame sociale, directori de organizaţie, scrisori în care le mulţumesc acestora pentru ajutor, pentru susţinerea lor de-a lungul timpului. Dar cine le ştie biografia, cine le-a urmărit drumul din spatele gardului organizaţiei, pînă în afara lui, ştie că au reuşit singuri. Singuri au fost cînd au avut de înfruntat prejudecăţile. Singuri, cînd îşi aşteptau părinţii naturali. Singuri, cînd au avut de ales sau cînd au plătit pentru greşeli. Cînd îşi chibzuiau fiecare ban de buzunar, rar primit. Cînd au abandonat hainele care nu li se potriveau. Singuri au fost şi în faţa ispitelor de tot felul: droguri, evadări în lumea străzii, adulţi cu promisiuni înşelătoare. Singuri în faţa căilor nenumărate care li se deschideau în faţă, fiecare cu tentaţiile ei. Singuri cînd au aşteptat rezultatele la facultate. Singuri cînd s-au bucurat de ele.

De ce spun că au fost singuri, în ciuda nenumăraţilor adulţi care s-au implicat în viaţa lor? Fiindcă şi Alexandra, şi Lucian, şi toţi cei ca ei, au ştiut mereu că greşelile lor pot naşte indignări, reguli sau norme noi, sancţiuni, supărări, dar niciodată tristeţi profunde, nefericiri în rîndul celor care aveau grijă de ei. Că reuşitele lor pot aduce bucurie, pot fi consemnate în diplome sau recompense, dar nu vor face pe nimeni fericit. Au ştiut, la urma urmei, mereu, că nici o organizaţie nu le va spune: „Orice ai face, te voi iubi. Orice s-ar întîmpla, te voi proteja şi vei rămîne al meu".

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Simplu pieton

În fiecare an, după ce ninge şi zăpada se topeşte, vine vremea cea mai rea a Oraşului nostru, altfel iubit. Atunci, din păcate, ies la iveală lucruri care, pe sub zăpada curată, printre copacii înfloriţi sau frunzele ruginii sînt mai puţin vizibile: şi anume, murdăria şi precaritatea spaţiului în care ne învîrtim.

Îmi pare rău s-o spun, dar nu mai e, de ceva timp, o plăcere să mergi pe jos prin Bucureşti. Doar dacă eşti adeptul esteticii derizoriului sau vrei să porneşti un studiu antropologic al marginalilor...

În primul rînd, decorul însuşi nu e cel mai fericit cu putinţă, ci de-a dreptul bacovian: „negru profund, noian de negru" („Negru"), sau, în cel mai fericit caz, gri. Străzile sînt pline de noroi, iar streşinile curg îngrozitor. În dreptul unora dintre ele scrie – ce-i drept – „Atenţie, cad ţurţuri!" şi e pusă cîte o sfoară care să te facă să ocoleşti respectiva clădire.

Dacă o ocoleşti, însă, trebuie să te dai jos de pe trotuar. Ca atare, intri, în mod automat, pe teritoriul de drept al maşinilor. Nu spun că maşinile ar fi atît de nebune încît să dea, cu sînge rece, peste pietonii ce înaintează, timid, pe marginea carosabilului. Doar că, pieton fiind, simţi o oarece teroare, de fiară ameninţată şi veşnic cu urechile ciulite, atunci cînd te mişti pe un teren nesigur.

E adevărat, poţi alege varianta trotuarelor, în ciuda avertismentelor afişate, aşa cum, de altfel, mulţi o fac. Totuşi, dacă urmăreşti ştirile, vei afla că au fost deja cîteva cazuri de persoane accidentate în urma prăbuşirii peste ele, în plină stradă, a unor fragmente de clădiri. Căci nu numai ţurţurii sînt periculoşi la casele din jur, ci şi tencuiala. De altfel, dacă te uiţi mai atent la multe dintre clădirile pe lîngă care treci, mai cu seamă în zonele centrale, vei vedea în ce stare decrepită sînt, parcă de-a dreptùl gata de cădere (în ciuda urmelor evidente ale maiestăţii de altădată ce se ghicesc printre crăpături...).

Repet, poţi totuşi face abstracţie de toate aceste semne apocaliptice şi alege... confortul trotuarului. Numai că mai există, din păcate, şi alţi locuitori ai acestuia, nu foarte agreabili: primii ar fi cîinii. Nu, nu sînt nici pe departe o duşmancă a lor, ci dimpotrivă – o iubitoare. A multora dintre ei, cu excepţia celor pe care îi simt ameninţător de aproape de piciorul meu. Şi a celor care, cu sau fără ajutorul stăpînilor, consideră trotuarul meu, biet pieton, drept WC-ul lor. Făcînd din mersul meu pe stradă unul ocolit, cu şi mai multe obstacole.

Dar nu toţi cîinii sînt periculoşi sau neplăcuţi; unii pot fi chiar agreabili. Asemenea celui care m-a privit în ochi, circumspect, acum cîteva zile; apoi s-a îndreptat hotărît spre un sac de gunoi aruncat în apropiere, l-a luat cu totul în colţul lui şi a început să cotrobăie în el. În orice caz, mai agreabili decît anumiţi semeni de-ai noştri, oameni.

Oamenii pe care ai ocazia să îi întîlneşti pe stradă în plină zi, cînd majoritatea cetăţenilor serioşi lucrează, undeva în confortul şi rutina birourilor, nu sînt dintre cei despre care înveţi la şcoală, în manualele standard: cei care îşi fac treaba pentru „binele omenirii". Sînt, mai curînd, ori cei care au muncit cîndva (pensionarii), ori cei incapabili (sau nedoritori) s-o facă (ar mai fi rentierii, dar cred că aceştia nu-şi pierd timpul pe străzi precum Timpului, Inişor sau Duzilor...). Pe mulţi dintre aceştia am fost uimită să-i văd... vorbind singuri: unii dintre oamenii ce treceau pe lîngă mine prin mocirla străzilor îşi mişcau buzele încet, emiţînd vagi frînturi de sunete...

Am mai văzut adolescenţi marginali hlizindu-se în grupuri, uşor agresivi faţă de ceilalţi, sau unii singuratici, hălăduind, pur şi simplu; un cuplu de aurolaci lovindu-se şi iubindu-se, succesiv; nebuni decretînd apocalipse; bătrînei îmbrăcaţi după un amestec de mode şi epoci, tîrîndu-şi sacoşele; un negru liniştit urcîndu-se în troleibuzul 92, pe la Moşilor. Şi pe mine însămi, la fel de cenuşie ca lumea pietonală pe care o observam, la prima mînă...

Selma IUSUF

legende urbane

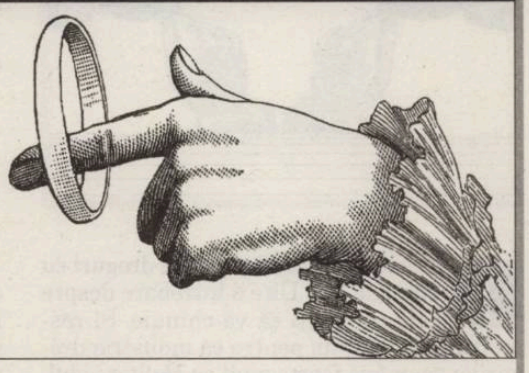

De reduceri n-am cumpărat nimic

Mare greşeală am făcut că nu m-am îmbrăcat mai de mall, aşa. Poate că, dacă îmi puneam o fustică mai şic, nişte cizmuliţe, îmi atîrnam o geantă de braţul îndoit şi puneam ceva fard pe faţă, m-ar fi băgat şi pe mine în seamă vînzătoarele. Aşa, cu nişte blugi ponosiţi şi o pereche de Doc Martenşi, care au văzut două ierni deja, am fost complet neinteresantă pentru acele domnişoare. Care, oricum, mă sperie. Şi ele, şi atmosfera din unele magazine. Le văd stînd în spatele tejghelei: frumoase, aranjate, elegante, unghii lungi manichiurate franţuzeşte cu variaţii (vîrful unghiei albastru), tăcute, de neatins, preotese sobre în temple strălucitoare. Le văd din spatele geamurilor, au aerul unor gardiene demne ale întregii înţelepciuni omeneşti. Nu vînd rochii, sutiene şi chiloţi, vînd tomuri germane de estetică. Nu vînd pantofi, genţi şi sacouri, vînd *„lifestyle,* fată!"

Ce dezamăgire am avut cînd masca nobilă a unei asemenea fete s-a crăpat brusc, în magazinul de pantofi pe care-l păstorea! Am intrat în acel loc care părea a fi ceva mai stilat, ba chiar cu o oarecare viziune în aranjatul vitrinelor. Mi-era deja teamă de vînzătoarea al cărei profil auster îl întrezărisem între două perechi de mănuşi. În magazin, încă o pereche. Clienţi cumpărători. Grăsani, între două vîrste amîndoi. Prosperi, genul de proprietari de butic cu de toate. Cojocele d-astea noi, reinterpretări moderne de alain deloane cu vag iz de şifonier curat. Aur la mîini, gît, la urechi (ea). Cît m-am învîrtit eu pe acolo, s-au probat şi răsprobat şi s-au hotărît să cumpere. Nişte cizme cu toc şi catarame strălucitoare bătute în ştrasuri – ea, şi o pereche de pantofi lucioşi, cu botul lung şi ascuţit, ca nişte schiuri – el. În momentul plăţii, domnul cu butic a început să glumească: „Aaaa, eu plătesc cu cardu' meu, doamna – cu al ei. (Şi-a înghiontit consoarta, şugubăţ, cu cotul în burtă. Aia murea de rîs.) Păi, ce, doar d-aia i-am făcut card şi ei şi i-am pus bani pă el! Fiecare cu socoteala lui, nu-i aşa domnişoară?", o făcu el părtaşă pe vînzătoare, clipind dintr-un ochi mic. Şi astalaltă murea de rîs. Toată demnitatea pe care i-o întrezărisem de afară se prăvălea în cioburi. Vînzătoarea mea de Heidegger făcea mişţouri misogine cu un gras! Am plecat îndurerată şi nebăgată în seamă.

Dar nu se terminase. Templul mall-ului mai avea să-mi dea teste de trecut şi surprize de îndurat. Acolo ţi se face foarte cald. Vii iarna de afară cu haina pe tine şi nu ai un loc unde să o poţi lăsa. Normal că fetele stilate din spatele tejghelei îmbrăcate într-o bluzică se uită de sus la bieţii cumpărători asudaţi, cu fularele strîmbe la gît, agăţaţi de diversele pungi şi punguţe ale tîrguielilor anterioare. Normal să te simţi oarecum hăituit în lumina strălucitoare a magazinelor păzite de bodyguarzi cu ochi feroce şi bănuitori. Normal să-ţi sară inima din piept din cauza muzicii asurzitoare; un tehno-dance sau ce naiba o fi, de o imbecilitate dincolo de limită. Am intrat într-un asemenea loc şi am ieşit imediat în pragul unei crize de nervi. Muzica era atît de tare că săreau tricourile pe umeraşe şi-ţi zornăia măruntul prin buzunare. Frica de linişte e imensă în România. Şi, iarăşi, e normal să caşti ochii cît cepele cînd vezi „megareducerile": o haină de şaişpe milioane redusă la unşpe. Un chilipir! Şi, să mă ierte Dumnezeu, cît şi unde trebuie să cauţi să găseşti nişte tricouri normale, de bumbac, pe care să nu scrie nimic, dar absolut nimic, vă rog, dacă se poate?

În fine, netîrguită şi necumpărată, pregătindu-mă să scap de temple, preotese-vînzătoare şi urlete din difuzoare, mi-am revăzut amicul buticar. Stătea la o masă cu nevastă-sa şi mînca chinezeşte cu furculiţa. Cojocelele – pe umeri, cu mînecile goale atîrnînd dezolant pe spătare. Pe jos, între picioare, avea punga cu pantofii ascuţiţi şi lucioşi. Rîdea cu gura plină.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

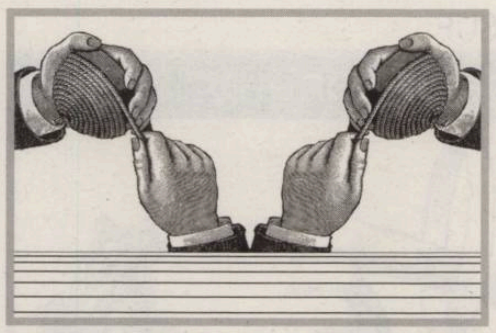

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Freakonomics loveşte din nou

De ce locuiesc traficanţii de droguri cu mamele lor? Uite o întrebare despre care nu ştiaţi că vă chinuie. Şi răspunsul este simplu: pentru că industria drogurilor seamănă foarte mult cu Hollywoodul. Adică doar foarte puţini din vîrf fac bani buni, restul se ratează şi trăiesc din bani foarte puţini, sperînd că vor da, la un moment dat lovitura. Deci, cei mai mulţi traficanţi de droguri locuiesc cu mamele lor pentru că pur şi simplu nu au bani să plece de acasă, cîştigă mai puţin decît salariul minim pe economie. Pe economia americană, că de aia vorbim. Era chiar atît de simplu. Dar pentru a veni cu acest răspuns, un sociolog a trăit o vreme printre traficanţi, un traficant i-a dat registrul contabil al bandei sale, sociologul a cerut ajutorul unui economist, şi au publicat împreună un articol academic. Mai tîrziu economistul s-a combinat cu un jurnalist şi au scris împreună o carte pe care au numit-o *Freakonomics*. Care carte e plină de întrebări de acest gen, la care cei doi răspund şi fermecător şi solid argumentat statistic. Drept urmare, cartea a vîndut milioane de exemplare şi încă mai vinde, pentru că încă o văd prin librăriile englezeşti (prima ediţie a apărut în 2005). Sincer să fiu, nu ştiu sigur dacă a apărut în română pentru că am citit-o în engleză, dar aş paria că a apărut, dat fiind că tocmai am dat gata în română volumul al doilea. Şi pentru că nu se putea inventa un titlu la fel de bun, pe principiul filmelor gen *Bruce Lee se întoarce* i s-a spus simplu: *Superfreakonomics* (Steven D. Levitt şi Stephen J. Dubner, Editura Publica, 2010). Cu un subtitlu care nu te poate lăsa indiferent: *Răcirea globală, patriotismul prostituatelor şi motivele pentru care teroriştii-kamikaze ar trebui să-şi facă asigurare de viaţă.*

Deci, pentru cine a citit prima carte, luaţi-o musai şi pe asta. Pentru cine nu a citit prima carte, începeţi cu care vreţi, se pot citi şi invers. Seria „Freakonomics" e cel mai mare succes la public al unui gen de economie care a cunoscut o dezvoltare explozivă în ultimii ani: economia comportamentală. Adică nu ne mai interesăm de trenduri macro (care sînt şi plicticoase şi seamănă mai mult cu vrăjitoria decît cu ştiinţa), ci de motivaţii individuale – ce îi motivează pe oameni să facă alegerile pe care le fac. Am mai scris aici despre cărţi din această serie (Dan Ariely şi a lui teorie a iraţionalităţii predictibile, ulterior tradusă tot la Publica, sau despre Tim Harford şi a lui *The Undercover Economist).*

Deci, la ce întrebări despre care nu ştiam că ne chinuie răspunde *Superfreakonomics?* De pildă: dacă bei la o petrecere undeva aproape de casă, e mai bine să te duci acasă pe jos sau să conduci? Desigur, răspunsul corect este că prietenii tăi nu ar trebui să te lase să conduci băut. Dar răspunsul corect statistic este că ar trebui să conduci, pentru că ai de opt ori mai multe şanse să mori lovit de maşină dacă mergi beat pe marginea şoselei decît să mori într-un accident fiind beat la volan. Da, ştiu că nu e moral, dar asta zice statistica. Apoi, mai aflăm că, la începutul secolului trecut, un newyorkez avea şanse mai mari să moară într-un accident provocat de cai decît are un newyorkez din zilele noastre să fie călcat de maşină. Ca să nu mai zic de mirosul bălegarului, care făcea oraşele insuportabile. Motiv pentru care apariţia automobilului a fost salutată ca un progres imens: în sfîrşit un mijloc de transport urban curat şi nepoluant, spre deosebire de cai. Motiv pentru care încălzirea globală trebuie analizată la rece şi dezbătută orientat spre soluţii, nu catastrofic şi cvasireligios. Dar nu zic mai multe, că iar se trezesc vigilenţii încălzirii globale să mă pună pe lista de negaţionişti, deci îi las să se enerveze citind cartea.

În caz că vă întrebaţi, aflaţi că absenţele provocate de menstruaţie explică exact 14% din diferenţa de salarii dintre bărbaţii şi femeile care lucrează în sectorul bancar. Dar asta e aşa, o introducere la o analiză mult mai profundă despre industria prostituţiei. Acelaşi sociolog interesat de traficanţii de droguri a mai comis un studiu: a inventariat cu minuţiozitate mecanismul economic al prostituţiei din Chicago. De unde rezultă nişte date profund tulburătoare, de genul: sexul cu prezervativ este în medie cu 2 dolari mai ieftin decît cel fără; prostituatele cîştigă în medie cu 20% mai mult sîmbăta decît vinerea (cererea e mai mare, preţul flexibil); un alb este taxat în medie cu 9 dolari mai mult decît un negru, pentru aceleaşi servicii (preţul se adaptează la clienţi); poliţiştii primesc discounturi şi gratuităţi, astfel încît o prostituată are şanse mai mari de a face sex cu un poliţist decît de a fi arestată de un poliţist. În fine, o analiză la nivel istoric pe subiect arată că progresul nu a însemnat mare brînză pentru prostituate, care acum cîştigă mult mai puţin în medie decît acum un secol. De ce? Cererea a scăzut dramatic după revoluţia sexuală, oferta de sex gratuit e mult mai mare, deci bărbaţii merg mai puţin la prostituate.

Dar feministele şi „încălziştii" globali nu vor fi singurii enervaţi de cartea asta. Se vor enerva şi doctorii. Cică dacă ai ceva afecţiuni uşoare e mai bine să nu te duci la doctor, pentru că şansele de a lua ceva infecţie spitalicească, de a primi ceva tratament greşit sau pur şi simplu, să fii speriat degeaba sînt mult mai mari decît dacă ignori problema. Desigur, dacă ai ceva grav e mai bine să te duci la doctor, deşi, statistic vorbind, ajutorul primit nu e mare scofală. A, şi dacă tot e să-i enervăm pe doctori, veţi afla cît de greu le-a fost americanilor să îi convingă pe medici să se spele pe mîini. Iar dacă aveţi o problemă morală cu transplanturile unde donatorul primeşte bani, o să aflaţi că din punct de vedere economic nu are sens, ba chiar că cea mai liberală ţară din lume în domeniu este... Iranul, care a legalizat piaţa asta şi a rezolvat problema.

Veţi mai afla că există unii oameni care plănuiesc să rezolve problema încălzirii globale (da, autorii tot comit chestii anti-Al Gore în mai multe capitole separate) reproducînd efectele unor erupţii vulcanice, adică urcînd foarte sus în atmosferă anumite gaze. Şi apoi cum un experiment de laborator pe maimuţe a înregistrat primul caz de prostituţie din lumea animalelor (da, autorii chiar sînt obsedaţi de sexul pe bani, sau pe struguri în cazul maimuţelor).

Poate am fost uşor tabloid în modul în care am recenzat cartea asta, dar nu m-am putut abţine. Serios vorbind acum, e o carte care se cere citită pentru că e o carte profundă. Se vor enerva unii şi alţii, dar pînă la urmă cei doi arată o empatie profundă faţă de natura umană: nu o judecă, nu vor să o schimbe, vor să o explice. Şi sînt convinşi că economia comportamentală poate face asta. Drept urmare, vă mai dau un argument economic: daţi banii pe cartea asta şi veţi avea o grămadă de poveşti inteligente şi fascinante cu care să întreţineţi conversaţia la bere sau la agăţat.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Frizeria din Rosetti s-a desființat

Miercuri am rămas interzis. Locul unde mă tunsesem în octombrie cu 12 lei s-a dus dracului. M-am uitat minute în şir la anunţul ăsta şi nu-nţelegeam ce mi s-a întîmplat:

FRIZERIE DESFIINŢATĂ
Personalul a fost repartizat
Mirela
Titi
Flori
Mihaela la unitatea de coafură din spatele Teatrului Foarte Mic
Nuţi în unitatea din Piaţa Kogălniceanu
Vali în Calea Victoriei
Florentina în Piaţa Norilor

O asemenea lovitură nu mai primisem de mult, de vreo trei ani, cînd mă dusesem pe Lipscani să-mi cîrpesc o geacă sfîşiată de un cui. Un anunţ uriaş mă anunţa că toţi croitorii se mutaseră. Departe. Atît de departe încît mi-am aruncat geaca la gunoi.

Am ales să merg în spatele Teatrului Foarte Mic. Acolo l-am găsit pe frizerul cel mai galant din tot Bucureştiul, tipul la care nu mă tundeam de ruşine în Rosetti (mă complexa cu ţinuta sa ireproşabilă şi aerul său de bărbat adevărat). Titi, dacă e să mă iau după anunţ, galantul Titi m-a întîmpinat cu un zîmbet de destin (uite că mă recunoscuse, eu care credeam că nu mă vede niciodată în superbia lui) şi m-a invitat pe un scaun. Pare un loc stingher înjghebat într-un colţ. Normal. Aici e de fapt o coafură. Frizerul însă, fără grabă, exact cu o foarfecă mi-a tăiat părul. Cu foarfeca şi aparatul de tuns. Muzica era pe vremuri Gold FM, aici mai degrabă Zu. Pe vremuri, întîmplări anodine îmi umpleau urechile, acum o voce tînără de coafeză mă ataca strident: „Ce sînt eu de Căciulata? Ce să fac acolo? Să mă mănînce cîinii? Tu şi mă-ta să mergeţi acolo!". Tuns la SC Igiena SA din spatele Teatrului: 21 de lei.

PUBLICITATE

Coordonator: Mircea VASILESCU

De 18 ani printre dileme

Texte şi opinii de:

- Andrei PLEŞU
„Tranziţie şi bragă“
- Magdalena BOIANGIU
„La radio poţi să fii tu însuţi“
- Tita CHIPER
„Comunicarea prin sacoşă“
- Irina NICOLAU
„Hoţia la români înainte şi după 23 August“
- N.C. MUNTEANU
„Zeul Zdamăsii“
- Zigu ORNEA
„Modificarea hărţii politice internaţionale“
- Andrei CODRESCU
„Chelneri“
- Luca NICULESCU
„Cravate de partid“

argument

920 de săptămîni şi jumătate

Din 14 ianuarie 1993 încoace, au apărut 559 de numere sub numele *Dilema* şi 361 sub numele *Dilema veche*. 920 de săptămîni, lumea în care trăim a avut parte de dilemele exprimate, de-a lungul timpului, de peste o mie de colaboratori de tot felul – de la intelectuali de seamă la elevi de liceu, de la politicieni la artişti. În 1995 am început să apărem şi pe Internet (am aflat ulterior că pe atunci doar vreo mie de publicaţii din toată lumea erau şi în reţea). În 1996 am avut primul site propriu, în 2005 pe al doilea, de anul acesta avem unul nou. Timp de aproape trei ani (1997-1999), am editat şi un supliment literar lunar, numit *Vineri*. Am apărut mai bine de un deceniu sub egida unei instituţii publice (Fundaţia Culturală Română, actualul ICR), de unde am plecat în decembrie 2003 pentru că nu ne mai găseam locul (fapt consemnat atunci de raportul „Freedom House“ privind libertatea presei). Din ianuarie 2004 „ne-am privatizat“: mai întîi „prin noi înşine“ plus Mircea Dinescu, pentru ca în cele din urmă să ajungem într-un mare trust de presă, Adevărul Holding.

La un moment dat, am „mutat“ şi o statuie: a lui Caragiale, pe strada Rosetti, de unde fusese luată abuziv. Micul nostru act civic se explică prin faptul că avem o slăbiciune faţă de Dumnealui, Nenea Iancu, căruia prin redacţie îi mai zicem şi Patronul.

La început, mulţi ne-au privit cu neîncredere: nu înţelegeau „ai cui sîntem“, cine e „în spatele revistei“, ce scenarii subterane au adus-o pe lume. Cu timpul, toată lumea şi-a dat seama că *Dilema (veche)* este doar a celor care o scriu şi o citesc. Ca orice gazetă normală de pe lume. Ne-am ferit de „grupări culturale“ şi de „apartenenţe“, ceea ce nu ne-a scutit de acuzaţia că am fi „elitişti“. Balanţa e echilibrată de faptul că am fost acuzaţi, cu aceeaşi convingere de beton, că am fi „frivoli“. În general, privim către aceste etichetări cu toată seriozitatea de care sînt capabili nişte oameni cu simţul umorului.

Cel mai interesant lucru care ni s-a întîmplat este povestea de amor dintre *Dilema* şi cititorii ei. O vreme, presăram scrisorile cititorilor prin diverse pagini ale revistei, în funcţie de subiect. De la numărul 206 (pe stil vechi), cititorii care ne scriu şi-au cîştigat pagina lor, aşa cum arată şi acum. Pentru noi, redactorii, este adesea pagina cea mai interesantă.

La 18 ani, ne permitem o privire nostalgică spre trecut. Am ales cîteva texte care au apărut de-a lungul timpului şi care, credem noi, exprimă „stilul“ revistei. Selecţia e subiectivă şi, inevitabil, restrînsă. Dar articolele, deşi vechi, sună bine, limpede şi firesc şi astăzi. Dacă ţinem cu adevărat la ceva este să se spună despre *Dilema (veche)* că este o revistă normală.

Aceasta este a nouă sute douăzeci şi una săptămînă cu *Dileme*. (**M. V.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andrei PLEŞU

Tranziţie şi bragă

Una dintre bucuriile copilăriei mele era paharul cu bragă de 40 de bani. Cînd economiseam mai cu spor, puteam aspira la o „Eugenia“, care costa 75 de bani. Dar şi atunci mă întrebam dacă nu e preferabil să fac rost de încă 5 bani ca să-mi iau două pahare cu bragă. Aspectul oarecum suspect al băuturii mele preferate nu mă impresiona: percepeam, fireşte, culoarea şi consistenţa ei vag noroioasă, discreta ei mireasmă de borhot, urma prăfoasă care rămînea pe fundul paharului. Dar dacă era suficient de rece şi dacă fermentase îndeajuns ca să fie acidulată, braga mi se părea perfectă. De dragul conţinutului îi acceptam şi înfăţişarea, o savuram chiar, nu fără o mică perversitate anticipativă...

Încet-încet, braga a dispărut. A fost înlocuită de cîteva lamentabile artefacte, de la tropicalul „Cico“ la indescifrabilele „Frucade“, „Rocola“ sau „Quick“. Cunoscătorii ştiau însă că mai există în ţară două sau trei bragagerii, ultimele redute ale lejerului nostru Orient: una a mai funcţionat, un timp, la Tulcea, alta – în faimoasa simigerie din Piaţa Ovidiu de la Constanţa, şi alta, cea mai eroică, supravieţuind miraculos pînă prin 1990-1991, la Buşteni: bragageria doamnei Bairamovici (care vindea de asemenea alviţă şi îngheţată la cornet).

După Revoluţie, am sperat ca braga să reapară. La urma urmei, ea valorifica o materie primă nepretenţioasă şi o „manoperă“ simplisimă. În plus, era, ca să zicem aşa, o băutură „tradiţională“. Ieftin şi autohton! Ce poate fi mai rentabil? Ei bine, braga n-a reapărut. Acum cîteva zile am trecut prin Buşteni în căutarea doamnei Bairamovici. Am găsit, în spaţiul bragageriei, un chioşc „modernizat“ cu cea mai banală ofertă „de tranziţie“: ţigări, băuturi, bomboane. Iar în locul doamnei Bairamovici, un tînăr care mi-a explicat că s-a renunţat la bragă pentru că nu se mai poate procura materia primă necesară. Iată, într-adevăr, un serios motiv de nostalgie. Ceea ce se putea sub Dej şi sub Ceauşescu nu se mai poate sub Iliescu. În România postrevoluţionară a dispărut materia primă pentru bragă! E ca şi cum am afla că nu mai există materie primă pentru borş. Că au dispărut zerul, oţetul şi rachiul! Că nu mai avem ceapă!

Motivele „crizei“ trebuiesc căutate, cred, în altă parte. Nu lipsa materiei prime e problema, ci, vorba oposiţiei, lipsa *voinţei* politice de a produce bragă! Mai întîi, „electoratul“ însuşi nu vrea bragă cu destulă intensitate. Altele are el acum în sufletul lui! Şi, oricum, nu poate admite că s-a făcut revoluţie ca să ne întoarcem la o asemenea licoare vulgară. Am făcut revoluţie pentru progres, pentru integrare europeană, pentru capitalism, aşadar pentru valori care n-au nimic în comun cu braga. Pînă şi turcii, care tind să ne colonizeze comercial, au înţeles asta şi nu vin cu rahat, sugiuc, şerbet şi iaurt. Vin cu pîine albă, napolitane şi aspiratoare. Ca să intrăm în rîndul lumii e musai să mîncăm şi să bem ce mănîncă şi bea toată lumea. Specificul, culoarea locală – astea sînt pentru turişti. Iar năvala turiştilor nu e iminentă. Apoi mai e şi demnitatea noului negustor român: cînd poate vinde atîtea minunăţii, cum să se coboare la lipsa de ambiţ a unui simplu „vînzător de bragă“? De ce să ofere un lucru atît de gros, cînd poate oferi lucruri atît de subţiri?... Aşa îmi explic şi faptul că n-au reapărut, în România tranziţiei, cîteva dintre comodităţile pitoreşti (şi gustoase) ale României interbelice: bodega decentă în care să poţi lua un aperitiv accesibil, din repertoriul culinar al lui Mitică – o icră (cu ţuica aferentă), salată de ţîri cu mărar, slănină diafană cu boia, telemea şi burduf, cîrnăciori iuţi de oaie, pastramă, cîteva murături şi atît. Aşteptată se lasă şi cafeneaua paşnică, amenajată pentru taclale (aşadar fără muzici), cu canapele comode, şvarţuri, marghilomane, fisticuri şi şnapsuri. De ce lipseşte? E vid de imaginaţie? E parvenitismul economic al tranziţiei? Complexul periferiei care adoptă pripit moravurile „centrului“, pentru a fi luată în seamă? Mitocănia de a nu te mai recunoaşte în rădăcinile tale patriarhale? Sau e pur şi simplu fudulia săracului? Căci una dintre lecţiile cele mai iritante ale tranziţiei este că nu ştim să fim săraci. Nu ştim să identificăm soluţiile unei subzistenţe onorabile, nu ştim să aşteptăm în mod convenabil prosperitatea şi să ne pregătim pentru ea. E drept, nimeni nu ne ajută. De aceea ne epuizăm în tatonarea unor îmbogăţiri aventuroase sau ne lăsăm copleşiţi de promiscuitate. Între apa chioară (şi poluată) a năpăstuitului şi paradisul orange al „Fantei“, ne-am putea odihni în voluptatea modestă a unui pahar cu bragă. Între înfometare şi caviar, între cartofi şi fleică, ar trebui să ni se ofere deliciul abordabil al băcăniei şi birtului de cartier. Nimănui însă nu-i dă prin cap că, în vremuri precare, te poţi îmbogăţi vînzînd mărfuri bune (dar nesofisticate) şi ieftine (dar nu de proastă calitate). N-aş vrea să trec drept ceea ce nu sînt. Beau cu plăcere „Fanta“, „Cola“ sau gin tonic, îmi place pizza, nu mă dau îndărăt de la Camembert, morun, ficat de gîscă şi alte asemenea tulburătoare materii. Dar nu înţeleg de ce existenţa lor trebuie să inhibe ingeniozităţile locale şi să eclipseze trufandalele autohtone. Nu înţeleg de ce n-am dreptul să poftesc la „realizări“ notabile cum ar fi iahnia de fasole, ciorba de lobodă, ghiveciul călugăresc sau mîncarea de ştevie. Mai ales că sînt în tranziţie, n-am destui bani să mă dau parizian sau newyorkez şi nici nu sînt dispus să-mi investesc toate fondurile în ulcerante reverii alimentare. Insist: nu propun vreo nouă raţionalizare a hranei, nu fac propagandă pentru bucătăria strămoşească, nu cer să se închidă McDonald's şi să se deschidă centre de livrare a pilafului de post. Dar vreau să am şi variante de consum agreabil pentru buzunarul meu, şi cred că se poate. Vreau să fiu un sărac plezirist. Dacă nu-mi puteţi da Chateaubriand ieftin, daţi-mi o porţie bună de clătite cu spanac sau de urzici cu mămăligă. Dacă nu-mi puteţi da, la un preţ omenesc, nectar de mango, daţi-mi bragă! Pe un fond cinstit de bragă cotidiană, s-ar putea să-mi permit, la răstimpuri, şi cîte un nectar de mango.

În altă ordine de idei, nu pricep cum pot exista indivizi care au nostalgia lui Ceauşescu, şi nu există nimeni care să aibă nostalgia bragageriilor. Tranziţia e, fără îndoială, o perioadă a nostalgiilor prost orientate. Şi, în orice caz, e un fel de bragă pe dos. Braga arăta neatrăgător, dar la gust era bună. Tranziţia are un ambalaj plin de promisiuni, dar lasă un gust acru, de şampanie răsuflată.

Dilema, nr. 136, 18 august 1995

În primii ani ai tranziţiei, dispăreau vechi obiceiuri, apăreau noi metehne, se păstrau neschimbate însuşiri şi apucături de veacuri ale poporului. Dilema *le punea în discuţie. „Dosarele tematice“ ale revistei tratau subiecte aflate la hotarul dintre cultură, societate, politică, mentalităţi. Dispărea, de pildă, obiceiul de a privi prin sacoşă (moştenit din comunism), dispărea braga, apărea în schimb noua corupţie. Hoţia rămînea constantă.*

Tescani, martie 2008

PUBLICITATE

www.fundatiadinupatriciu.ro

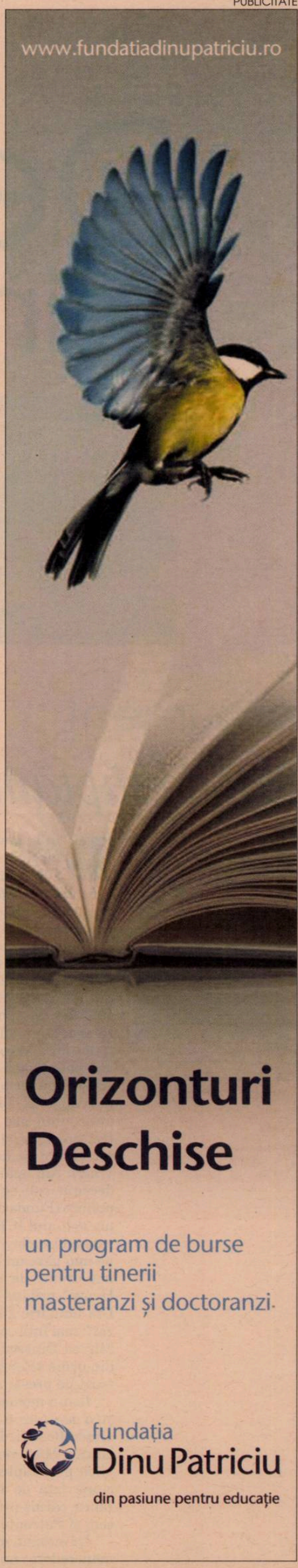

Orizonturi Deschise

un program de burse pentru tinerii masteranzi și doctoranzi

fundația Dinu Patriciu

din pasiune pentru educație

Tita CHIPER

Comunicarea prin sacoșă

Nu toate meritele sînt durabile, iar unele nu-s nici măcar recunoscute. În evoluţia mijloacelor de comunicare, spre exemplu, rolul sacoşei de plastic e complet ignorat; cu toate că o parte din sociabilitatea noastră din ultima jumătate de veac ei i se datorează. A simplificat relaţiile, a democratizat ierarhiile, a făcut să circule, mai repede decît prin canalele special destinate acestui scop, ştiri de care aveam nevoie.

Întîlnirea întîmplătoare dintre două persoane cu sacoşe pline în mînă a fost uneori importantă ca un *coup de foudre:* „nu vă supăraţi (gest spre produsele/obiectele ce se zăreau prin limpezimea ambalajului subţire, foşnitor), unde aţi găsit?“: carne, pui, *Istoria religiilor*, sare, vată, Perlan alb, Agatha Christie, hîrtie igienică, ulei etc.

La întrebarea bruscă nu trebuia să se adauge nici salutul, nici prezentarea necesară: două fiinţe umane stabileau rapid legătura doar printr-o privire aruncată de una în sacoşa celeilalte. S-ar putea spune că înaintea unor curente de aiurea, ce-şi propuneau programatic renunţarea la diferite tabuuri, noi am dobîndit, în bună măsură, experienţă în această direcţie prin simplul fapt că nu ne-am despărţit atîţia ani de pungile de plastic ce ne-au echilibrat mersul şi existenţa. Ca şi în dosarele personale sau în corespondenţa cenzurată, nici în sacoşe nu era chip de ascuns ceva, nimic care să rămînă secret, nimic ce nu era cazul a fi expus ochiului vigilent al celor din jur. Consecinţă a transparenţei, gradul de colaborare, chiar de „intimitate socială“ – s-a amplificat; din multele cazuri, alegem amintirea unei cozi la mandarine, la Unic, în iarna 1966, primul an în care începuse să funcţioneze decretul de planificare a natalităţii. Pe lîngă rîndul gălăgios, înaintînd greu, a trecut cineva, ieşit din farmacia de alături, fluturînd o sacoşă burduşită de pachete albe: „au vată şi au adus şi anticoncepţionale“... Ca într-un desen animat, prin întoarcere rapidă, unii dintre cei din urmă la coada de fructe au ajuns primii la coada de vată. De sărbători, mai marii zilei făcuseră un gest generos-umilitor: bine hrăniţi cu acel prilej, ba chiar şi răsfăţaţi cu mandarine, bucureştenii puteau să trăiască, măcar cîteva zile, fără stres, departe de teama de a concepe copiii nedoriţi. Coada era semn de apartenenţă şi de solidaritate la soarta comună – supunere la aceeaşi fatalitate şi speranţă. Cine n-a rugat măcar o dată persoane absolut necunoscute pînă atunci să-l ţină minte, şi n-a contat în economia cozii ca prezenţă întărită de martori „mai sînt înaintea dvs. două doamne care acuma nu-s aici, sînt la unt, uitaţi sacoşele – alea cu sticle – să ştiţi că sînteţi după ele“. Alăturarea cîtorva săculeţe transparente în care se zăreau ouă cu o săptămînă înainte de Paşte, şansă rară! („din Titan“), pungi de făină trei nule („avea în Matache“) sau cutii de nes („am văzut la o doamnă în autobuz“) năştea deja o colectivitate cu disponibilitate de relaţie, cu păreri, judecăţi şi soluţii asupra realităţii, gata de confidenţe, de conflicte sau de solidarizări prin aluzii (bancuri) împotriva ultimei măsuri aberante de care se zvonea numai sau fusese de curînd impusă. Cunoaşterea teritoriului capitalei de către cît mai mulţi locuitori ai ei, o circulaţie rapidă ca şi descoperirea a noi mijloace de transport au beneficiat mult de pe urma acestui mijloc de cunoaştere reprezentat de sacoşe. Mult scăzută după 1989, valoarea comunicării prin transparenţa lor este acum aproape pe cale de dispariţie. O mulţime de pungi de plastic cu etichete care de care mai colorate şi ispititoare, ori cu imagini de femei goale, tigri, peisaje din New York, Michael Jackson – a redus, implicit, posibilitatea oamenilor de a-şi examina reciproc achiziţiile. De ce ar mai fi nevoie? Vitrinele pline cu de toate, reclamele de pe panourile stradale sau de la TV creează adevărate dileme în opţiuni; a mai fost o slabă încercare de a comunica prin uimire în faţa preţurilor („aţi văzut cît s-au făcut crenvurştii?“) – dar dialogul n-are şanse de continuare. Scump-scump, dar alte preţuri nu-s şi lumea cumpără; ce să facă? Milionari sau pensionari – Dumnezeu ştie ce duc inşii în sacoşele opace... Chiar curiozitatea cu care se urmărea prin '90-'91 presa care se zărea prin pungile de plastic – albastru însemna *Adevărul, Azi, Dimineaţa* („aha“!), roşu – *România liberă*, mai tîrziu *Evenimentul zilei* („aha!“ cu semn contrar!) – a scăzut, politicul nemaiinflamînd spiritul public cu orice ocazie. Fiecare are aerul că-şi vede de treabă, închis într-ale lui şi cu teamă de viitor.

Timpul comunicării prin transparenţa sacoşei s-a încheiat. A rămas doar o urmă decăzută – punga de aurolac, în care numai cunoscătorii ştiu ce se vede.

Dilema, nr. 118, 14 aprilie 1995

Divanul Dilemei vechi *cu Mircea Cărtărescu*

Coada era semn de apartenenţă şi de solidaritate la soarta comună.

Irina NICOLAU

Hoția la români înainte și după 23 August

Pe aici, pe la noi, se fură de cînd lumea. Aici şi peste tot. Dacă Prometeu nu fura focul, omenirea mînca şi azi hrană rece. De altfel, sînt numeroşi zeii care s-au remarcat prin furt şi, dacă zeii fură, cum să nu fure oamenii?! Se zice că performanţe deosebite în această direcţie au popoarele latine. Ştiu eu ce să spun? Să iei lucrul altuia a fost o practică obişnuită şi în Asia şi, cum ei sînt mulţi, or fi furat mult.

Oricum, la români, înainte de a veni comunismul, oamenii furau cît furau, dar faptul în sine era ruşinos. Mai un furt, mai o tragere în ţeapă, mai un furt, mai „o dare în tîrg“ cu lucrul furat atîrnat de gît. Secolele treceau, hoţii furau şi pedepsele curgeau...

Şi iată că soseşte armata sovietică glorioasă, ne eliberează şi scoate din raniţă comunismul nu mai puţin glorios. Pentru hoţie începe o epocă de aur. Dacă nu furi scrie pe tine *prost*. Măcar puţin. Eu, de pildă, stocam sticluţe de cerneală, adică solicitam cerneală peste necesar. Ce să furi de la Institutul de Folclor?! Plaja de posibilităţi a altora era însă mult mai mare şi oamenii au profitat. Ce înclin să cred că a fost specific pentru această perioadă este însă furtul de stat. 45 de ani Statul a furat la drumul mare: pămînt, ape, păduri, valori de tot felul, vieţi. Domnule, şi le-au furat atît de bine, dar atît de bine, încît nici după unsprezece ani de la căderea comunismului omul nu-şi recapătă lucrul lui. Pentru că, de fapt, în marea jecmăneală, a fost furată şi ruşinea, şi fără ruşine trăim aşa cum vezi.

Dilema, nr. 448, septembrie 2001

PUBLICITATE

elefant.ro
LIBRĂRIA TA ONLINE

Va doriti carti, muzica, filme, jocuri pentru acasa dar nu aveti timp de cumparaturi?

www.elefant.ro
are solutia:

- O oferta generoasa de carti, muzica, filme, jocuri
- Preturi imbatabile
- Livrari rapide din stoc
- Customer service impecabil
- Promotii speciale pentru companii
- Transport gratuit oriunde in Romania

elefant.ro
LIBRĂRIA TA ONLINE

Doamnele din Praporgescu contraatacă

Doamnele din strada General Praporgescu au fost prezente în nr. 1 al revistei cu consideraţiuni despre politică şi societate. La Mondialul din '94, le-am rugat să mai facă un compte-rendu *asupra lumii în care trăim, în stilul dumnealor inegalabil, „înalt", „elitist".*

„– Mă, cînd îi vezi cum se bucură, cum ţopăie de fericire... îţi vine să-i omori pe toţi!...

– Cic-am fi pe locul cinci.

– Dinspre mine, puteam să fim şi pe locul cincizeci... A venit c-o nouă lege: o altă plată, de sute de mii de lei, să ne pună gunoiu'. Pur şi simplu! Îmi mai arde mie de futbol, ia zi şi mie?! Ce-am văzut, am văzut numai din reluări...

– Cînd i-am bătut pe ăia şi-a ieşit lumea pe străzi... de-am crezut că-i revoluţie! Am zis că s-a-ntîmplat ceva iar... Ce urlete, ţipete! Au zbierat toată noaptea.

– Am ieşit în balcon şi le-am zis: nu vă e ruşine? Deranjaţi lumea la ora asta! Ce, v-au plătit datoriile? A scăzut inflaţia? Cînd au venit minierii n-aţi mişcat un deget, care urlau hăă-huuu-hăăă România, hăăă...

– Cînd i-aud, mi se face o greaţă... Şi ISTORIA asta care minte – numai minciuni...

– (N-o mai întreba şi despre asta, că nu mai termină!)

– Păi io în tinereţe mi-am făcut veacul numa' la meciuri! Ç-am fost „venusistă"... Bărbatu-miu era-n consiliul de conducere (benevol, bineînţeles) al ripensiştilor... Ne certam tot timpul, eu îl băgam în... (asta să n-o pui!) pe el, şi uite-aşa... Şeful venusiştilor era Gavrilă Marinescu, prefectul, care ne invita în loja lui cînd erau meciuri cu „Venus". P-ormă s-a făcut o listă de subscripţii, şi-a spus „dna Cutărică-nu-ştiu-ce, care-a contribuit cu atîţia lei" pîrţ-mîrţ... Aveau pe unu' David, un portar excepţional. Duminica noi trebuia să mîncăm la douăşpe, ca la două să fim pe stadion!

– Şi io am fost de cîteva ori...

– Şi ea a fost de cîteva ori...

– Păi era musai, dacă soţii noştri erau nebuni după meciuri! Io mă duceam aşa, de fandoseală: mi-era egal cine bătea.

– (Habar n-avea...) Ăştia ai mei, venusiştii, nu prea erau simpatizaţi – din cauza prefectului mă-nţelegi! –, şi era unu' însurat cu una Margareta; îl strigau pe teren: „Hai Margareta!"...

– Ca să-l încurajeze, ştii!

– Publicul, îl îndemna prin ea – prin nevastă-sa... Şi jucau mai bine pe vremea aia.

– Da' ce ne pricepeam noi pe vremea aia, dragă!? Mergeam şi noi, de fîrţîială – să fim văzute.

– Ba, eu mă pricepeam teribil! Cînd trage unu' unşpe metri, cînd n-a dat exact pedeapsa care trebuie, cînd i-a fluierat... Am fost nebună după futbol! Şi cînd au venit comuniştii – GATA! N-am mai vrut s-aud!

– Era o lume civilizată, înainte...

– Şi erau băieţi drăguţi şi civilizaţi şi curaţi...

– Şi nu strigau, dragă, ordinării ca acuma, pe stadion!

Am fost nebună după futbol!
Şi cînd au venit comuniştii – GATA!

– Au făcut ăştia de la „Ripensia" la un moment dat un turneu în toată lumea... şi bărbat-miu, care era în „vîj" cu mine (nu eram încă măritată cu el) i-a cedat voiajul ăsta lui frat-su-lu' bărbatu' lui' mneaei –, şi atunci a adus el Jaguarul din Anglia...

– Cînd au jucat acuma cu americanii – ne-am uitat parţial –, dumneaei se tot ruga să piardă românii... Şi pîn' la urmă i-au făcut figura, c-au cîştigat românii.

– Da, da' nu ştiu cum a fost, c-a fost cam suspect!

– Aiurea!

– Şi le dă şi la nişte ore imposibile; nu ştiu, da' de cînd cu populaţia asta, sîntem obosite... ne-apucă somnu'!

– Pînă la un punct merge, că te mai distrează să vezi cum îi trînteşte, cum le dă un cartonaş galben...

– Mai un unşpe metri...

– Da' p-ormă, cînd ies în stradă aşa de plini de ei...

a consemnat Alex. Leo ŞERBAN

Dilema, nr. 81, 29 iulie 1994

N.C. MUNTEANU

Zeul Zdamăsii

Pe de altă parte, am considerat necesar să acordăm atenţie şi unui domeniu vast şi profund la români: înjurătura. Ne-am căpătat atunci calificativul de „frivoli", dar a meritat: abia ne-au ajuns două numere de revistă pentru a publica articolele despre înjurătură, privită din perspectivă antropologică, socială, literară, multiculturală şi eţetera.

În Germania, foarte liberi în gîndire, tinerii, în marea lor majoritate, dar şi maturii din generaţia de mijloc au pronunţate simpatii de stînga, de neînţeles, chiar iritante pentru cineva cu experienţa lagărului comunist. Multă lume trăieşte în Germania, de fapt în tot Occidentul, cu ideea că, în istoria speranţelor, socialismul, mai ales „comunismul nu va putea fi înlocuit" (Marguerite Duras, citată şi de Radu Cosaşu). Al speranţelor spulberate, aş adăuga eu. Este motivul pentru care, în cercuri de astfel de simpatizanţi, nu mă mai ostenesc să spun că lucrez la Radio Europa Liberă pentru că imediat sînt întrebat cu oarecare neîncredere: „Europa Liberă? Asta nu-i oleacă de propagandă?".

Cu Anton se schimbă socoteala. El e unul dintre şefii importanţi ai unei firme de asigurări. A opta în Germania. E suficient de încăput (vilă într-un cartier select în München, casă mare la ţară, Mercedes cît un vapor) ca să nu exagereze în elanurile lui socialiste. Pe urmă, Anton are şi umor. El mi-a spus că cea mai mică şi cea mai subţire carte din lume este antologia *O sută de ani de umor german!* În fine, peste toate, Anton vine din Germania de răsărit, a fugit de acolo cu puţin înainte de ridicarea zidului, avem în comun experienţa lagărului, şi el ştie ce înseamnă o ştire cenzurată, ce înseamnă STASI, cum se numea Securitatea lor. Este motivul pentru care Anton nu m-a întrebat niciodată de ce nu se răzvrătesc românii împotriva lui Ceauşescu. Înţelege neînţelesul. Într-un singur loc, discuţiile noastre se împotmolesc. El vrea să priceapă care sînt resorturile intime ale acţiunilor lui Nicolae Ceauşescu. De ce face ceea ce face el? Încerc să-i explic, să caut raţionalul în iraţional, de fapt, să ordonez iraţionalul. Pentru că nu reuşesc, după multă osteneală, în disperare de cauză, ca să închid discuţia, spun că Ceauşescu face ceea ce face pentru că e un *„arschloch"*. Asta e o vorbă urîtă în germană. O înjurătură. Curentă la nemţi. Înseamnă „gaura de c..."! Sfîntă naivitate, vor exclama românii, popor care ştie ce e aceea o înjurătură.

Din una în alta, ajungem la înjurături. Anton mă pune în mare încurcătură cerîndu-mi să-i spun care sînt cele mai grozave înjurături româneşti. Încep prin a mă da mare. Încep prin a mă da mare, român şi eu! La acest capitol stăm bine, avem înjurături multe, variate, destul de spurcate şi, din cîte am auzit, în domeniu putem vorbi de la egal la egal cu ungurii, cu ruşii, cu ţiganii. I-o spun pe cea pe care tot românul, de la mic la mare, o foloseşte ca pe bună ziua. Cea cu „aia a mătii", cu variantele ei scurte şi atît de percutante, ca să nu zic penetrante, „te bag..." şi „du-te...". Anton mă ascultă ce mă ascultă, înţelege şi nu înţelege. Ce? Cum poate el să facă asta? Ce anume? Să se ducă acolo unde e băgat sau unde e trimis? Sînt atît de descumpănit de „neînţelegere" că-mi vine să slobozesc chiar înjurătura în litigiu.

O adevărată artă, arta înjurăturii la români, cu generalităţile şi, mai ales, cu particularităţile ei.

Ce să mai spun la asta? Încercînd să-l lămuresc, constat că ne lipseşte o cercetare serioasă despre fizica, metafizica şi patafizica înjurăturii. O adevărată artă, arta înjurăturii la români, cu generalităţile şi, mai ales, cu particularităţile ei. Cu specificul ei naţional. Pentru că, iată, deşi repertoriul e bogat şi de o fantezie debordantă, înjurăturile noastre au anumite fixaţii: sexul, actul sexual şi toate cele sfinte. Dacă ar fi să-l luăm după cum înjură, românul ar părea un fel de obsedat sexual, un taur comunal gata să facă oricînd, oriunde şi cu oricine o treabă lăsată de Dumnezeu pentru a creşte şi a ne înmulţi, ordinea e inversă. Aşa este, sau numai gura e de el? Cît despre prezenţa sexului în înjurături, s-ar putea face anumite consideraţii despre practicile sexuale la români, de la cele normale, la cele mai speciale, homosexuale, de exemplu (material de studiu vast pentru legiuitorii noştri), neocolind sodomia şi unele mai ieşite din comun – necrofilia, bunăoară, căci ce semnificaţie poate să aibă înjurătura „tu-ţi morţii mă-tii"? Luînd în consideraţie şi cele sfinte, înjurăturile s-ar putea ordona alfabetic, de la anafură la biserică, de la cruce la grijanie, ajungînd pînă la zidire, neocolind sfinţii, plus sfînta sfintelor... căci ce e mai sfînt decît o mamă, o dulce mamă? Un studiu temeinic al înjurăturii ar putea fi un posibil răspuns la întrebarea „cum poţi să fii român?", ca să nu mai vorbim de adăugirile posibile la sentimentul fiinţei la români. Nu mai vorbim de înjurătura în Parlament, dar şi la uşa cortului, sau de implicaţiile ei politice: spune-mi pe cine-njuri, ca să-ţi spun cine eşti!

Şi Anton, neamţ, raţional ca tot neamţul, înţelege înjurătura noastră naţională, pe care tot românul (pînă şi copiii) o înţelege şi foloseşte mai des ca bună ziua. Şi atunci cum ar putea el înţelege că românul, pentru a sancţiona izmenelile genialului conducător, pentru a termina odată pentru totdeauna, i-a zis, a lehamite, dar definitiv, zeul Zdamăsii!

Pînă una-alta, sîntem nevoiţi să constatăm că sîntem un popor mic, dar harnic şi demn, unic, neînţeles şi de neînţeles. Pînă şi în înjurături, neînţeles de o lume întreagă! Zidirea mamii ei de lume!

Dilema, nr. 63, 25 martie 1994

Zigu ORNEA

Modificarea hărții politice internaționale

N-am crezut că-mi va fi dat să apuc un al treilea război mondial. Generaţia mea, acum septuagenară, a avut parte de un război, de un holocaust, de deceniile comuniste şi, acum, la spartul tîrgului (pentru noi), la începutul noului mileniu, brusc ne reîntîlnim cu un nou cataclism. Poate că mai distrugător decît cel de al doilea război mondial pentru că se duce cu mijloace militare inedite, care nu se ştie unde se vor opri. Şi asta pentru că toţi cei ce au pornit conflagraţia sînt fanatici fundamentalişti care consideră restul lumii, cu deosebire SUA, teritoriul Satanei, care trebuie nimicit. Nu-i vorbă, şi hitlerismul, cel ce a declanşat al doilea război mondial, era o expresie a fanatismului ideologic, care decisese că el reprezintă rasa superioară şi are dreptul să anihileze rasele inferioare. Dar noua formă a fundamentalismului terorist de acum nu mai este expresia unei naţiuni, ci a unei religii, în cazul nostru cea islamică. Nu vreau să spun că se poate stabili o relaţie de egalitate între terorismul fundamentalist de astăzi şi islamism. Cunoscătorii Coranului văd în mahomedanism o religie tolerantă şi dreaptă între mozaism şi creştinism. Dar nici nu poate fi ignorat faptul că exponenţii terorismului internaţional de astăzi şi-au recrutat adepţii dintre islamici. Ştiu, se va spune că ţările islamice aglomerează lumea celor săraci şi această nouă dezordine mondială este o expresie a ostilităţilor dintre bogaţi şi săraci. Judecata aceasta nu se susţine. Ossama Ben Laden, conducătorul de necontestat al terorismului mondial, este, totuşi, miliardar în dolari. Ce a urmărit el prin fărădelegile de la 11 septembrie 2001? Incontestabil, să administreze o lovitură înspăimîntătoare SUA, adică Satanei. Cu această satanizare a adversarilor sîntem obişnuiţi încă de pe vremea celui de al doilea război mondial şi chiar astăzi. N-au fost atunci şi n-au rămas şi astăzi evreii o expresie a Satanei, care vor să subjuge totul, de la bogăţie la puterea politică? Şi nu s-au comis, în virtutea acestei ideologii, atîtea omucideri în masă, care au îngrozit veacul trecut? Pentru Ben Laden, America e încarnarea Satanei şi, în consecinţă, trebuie nimicită. Nu prin luptă dreaptă, ci prin perfide acţiuni ascunse, teroriste, care să o suprime. Mişelescul atac din 11 septembrie 2001 o demonstrează şi continuarea subversiunii prin arme biologice (deocamdată prin microbul antraxului) e şi mai înfiorătoare. O mare naţiune trăieşte sub psihoza pericolului iminent sau numai posibil al armelor chimice. Numai că terorismul acesta atît de violent împotriva celei mai mari puteri din lume a coalizat toate ţările civilizate. Şi, astfel, conflagraţia sau numai dezordinea mondială a devenit internaţională. De o parte fundamentaliştii fanatici, de cealaltă parte tot ceea ce este lume civilizată. Pare o conflagraţie (pentru că despre o conflagraţie este vorba) inegală între cîteva zeci de mii sau cîteva milioane de fanatici şi întreaga lume civilizată. Dar aşa inegală cum pare şi este, ea a concentrat atenţia întregii lumi civilizate care, lucru inedit, îşi caută adversarul sau adversarii. Deocamdată, SUA şi puternicii ei aliaţi luptă – pe cale armată – împotriva Afganistanului (o ţară cît Franţa şi cu vreo 20.000.000 locuitori) încăpută pe mîna talibanilor (tot fundamentalişti musulmani favorizaţi) care acordă azil şi proteguire acelui sinistru Ben Laden. Să menţionez cîtă dificultate e în lupta împotriva acestei ţări care trăieşte în Evul Mediu, cu talibanii ascunşi în grote şi peşteri muntoase aflate la 4.000 m înălţime. Americanii şi aliaţii lor duc, deocamdată, un crîncen război aerian doar care, ce-i drept, distruge unele aşezări şi instalaţii. Dar cu astfel de fanatici, care trăiesc în război de peste douăzeci de ani şi pitiţi te miri unde, războiul aviatic nu are sorţi de izbîndă. De cîteva zile se vorbeşte şi de războiul terestru. Dar, acolo, în Afganistan, va începe, curînd, iarna (cu 40° Celsius sub zero) şi acel război terestru se va prelungi multă vreme, poate ani. Vor izbuti forţele occidentale angajate în conflagraţie, chiar ajutate de forţele afgane din nord, adversare neîmpăcate ale talibanilor, să înghenuncheze inamicul? Şi cîtă vreme mai trebuie să treacă pentru acest scop (să îndrăznesc să-l numesc) final? Şi va fi arestat Ben Laden sau (cred că mai posibil) se va sinucide în condiţii extreme? Şi dacă va dispărea Ben Laden, cu forţa sa financiară fabuloasă, va dispărea şi terorismul fundamentalist? Organizaţia sa teroristă Al-Qaeda e atît de extinsă şi diversificată încît, îndrăznesc să cred, ea va continua să funcţioneze, făcînd ravagii în lume? Agenţiile de informaţii din SUA, CIA şi FBI au fost prinse, evident, la 11 septembrie, pe picior greşit, neavînd informaţii despre întregul corp de terorişti, cei mai mulţi dintre piloţii ce au făptuit atacul surpriză din 11 septembrie făcîndu-şi instrucţia chiar în şcolile de pregătire în pilotaj american. Să admitem că, de atunci încoace, aceste agenţii au cules mai multe ştiri. Dar vor fi ele suficiente pentru a anihila o reţea atît de eficientă ca Al-Qaeda? De fapt, lupta se dă împotriva unui adversar necunoscut. Se ştie că Irakul a stocat, din plin, arme chimice şi bacteoriologice. Şi nu e deloc sigur că această ţară nu va fi antrenată în conflagraţie, chiar dacă SUA şi aliaţii lor promit, deocamdată, că nu o vor ataca. Să recunoaştem că SUA, cu războaiele ei aeriene postbelice, nu au dus lucrurile pînă la capăt. Exemplu concludent e chiar Irakul, lăsat cu treaba neîncheiată, încît Sadam Hussein îşi continuă acolo supremaţia, continuînd să producă înfricoşătoarele arme chimice, cu tot controlul efectuat de echipe ONU, care, acum, a şi încetat.

Să nu ignorăm însă faptul că, tot ca o consecinţă a evenimentelor tragice de la 11 septembrie 2001, la orizont se profilează, de pe acum, spectrul îngrozitor al recesiunii economice mondiale.

Să recunoaştem că de la 11 septembrie 2001 lumea s-a schimbat fundamental. Sfidarea zvîrlită celei mai mari puteri a zguduit din temelii lumea civilizată. Cum s-a tot spus, cu dreptate, nimic nu va mai fi de la acea dată încoace cum a fost. Tot-

Tescani, martie 2008

Divanul Dilemei vechi *cu Antoaneta Ralian*

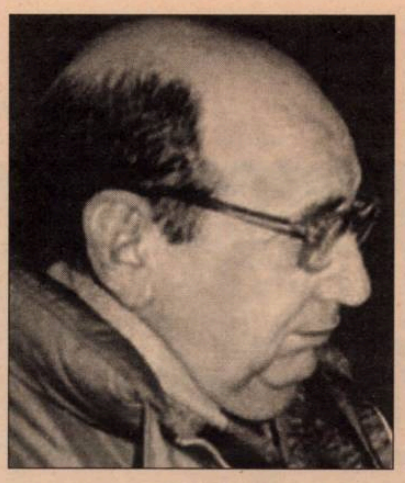

Z. Ornea era membru în consiliul editorial al revistei şi publica, săptămînal, un comentariu dens şi erudit, legat de tema numărului respectiv, dar făcînd o incursiune în trecut. Cînd venea în redacţie, la întrebarea „Ce mai faceţi?" avea un răspuns de o consecvenţă liniştitoare: „Ce să facem, cetim". După atentatele din 11 septembrie 2001, a intuit cu precizie că lumea se va schimba profund şi a scris un articol „atipic" pentru un istoric literar.

tul s-a dat peste cap şi s-a demonstrat, deodată, că cea mai puternică ţară din lume (de care depindeau toate şi totul) e, totuşi, vulnerabilă şi că toată forţa ei armată acumulată devine aproape ineficientă în luptă cu un inamic necunoscut. Pentru că, repet, Afganistanul nu e decît un episod. Forţele răului sînt, de fapt, peste tot şi e greu să lupţi cu nevăzutul.

Gîndindu-ne la consecinţele actului funest de la 11 septembrie 2001, să observăm, mai întîi, faptul eclatant şi încurajator că toate ţările civilizate din lume (cele grupate în NATO, Uniunea Europeană, grupările Asiei de Sud-Vest etc. etc.) s-au declarat solidare cu SUA, oferindu-se să lupte alături. (Dar, din nou, întrebarea pe care nu mi-o pot reprima, împotriva cui? Ben Laden, chiar de va fi prins viu sau mort, e numai unul dintre organizatorii terorismului internaţional. Cum vor fi anihilaţi ceilalţi mulţi?) Dar, oricum, avem a constata, îmbucurător, că toate ţările s-au aliat, toţi ca unul, pentru apărarea civilizaţiei umane. Pentru că, să nu uităm, înfruntarea de acum, mondială, e una pentru apărarea civilizaţiei moderne de forţele întunericului. Apoi, e evident că s-a schimbat cu acest prilej harta puterilor lumii. Rusia, considerată pînă acum un adversar potenţial (şi ea ameninţată de terorismul cecen, tot islamic), s-a apropiat de SUA, oferindu-i sprijin şi asistenţă în războiul cu Afganistanul. Ceea ce părea, pînă acum, de neconceput s-a realizat totuşi. SUA au căpătat un partener în Rusia, cu toate republicile ei asiatice satelit (tot islamice) de la graniţa cu Afganistanul. O altă consecinţă a evenimentelor de la 11 septembrie e, în sfîrşit, apropierea Chinei de SUA, alt adversar potenţial sau real pînă acum. E un eveniment politic şi militar extraordinar, greu de prevăzut înainte de 11 septembrie 2001. Cum spuneam, harta politică şi chiar militară a lumii s-a modificat esenţial. Şi asta ca o consecinţă fatală a actului funest de la 11 septembrie. Toate acestea sînt adevărate şi extraordinar de importante. Să nu ignorăm însă faptul că, tot ca o consecinţă a evenimentelor tragice de la 11 septembrie 2001, la orizont se profilează, de pe acum, spectrul îngrozitor al recesiunii economice mondiale. Stagnarea unor sectoare economice din SUA produce urmări nefaste şi în ţările occidentale avansate economic. Îi va fi dat omenirii să retrăiască amarnicele dezastre financiar-economice (şi politice) ale crizei mondiale din 1929-1933? Cine ar putea răspunde de pe acum? Şi, totuşi, ameninţările recesiunii economice mondiale încep să fie simţite. Şi consecinţele tragice. Chiar pentru teroriştii fundamentalişti, ca Ben Laden, multimiliardar în dolari. E imposibil să imaginezi astăzi cum va arăta crahul recesiunii economice mondiale. Sigur este că acest fenomen dramatic e o consecinţă a actului perfid din 11 septembrie 2001. Şi, să adaug la sfîrşit, cîte alte consecinţe nu ne mai aşteaptă!

Dilema, nr. 453, 2 noiembrie 2001

Andrei CODRESCU

Chelneri

Chelnerii, am băgat de seamă, diferă de la ţară la ţară. În unele ţări, ei fac legea, în altele, puţine, chiar servesc la masă. În Franţa, de exemplu, multor oameni le este mai frică de chelneri decît de străini, Hollywood şi Disneyland la un loc. Acolo, chelnerii împărăţesc ţara cu atîta străşnicie încît o simplă privire piezişă aruncată de un client poate fi considerată o înfiorătoare ofensă, ducînd la o pierdere de privilegii de nesuportat pentru nici un cetăţean francez. A-ţi pierde chelnerul favorit din propriul tău restaurant este ca şi cum ţi-ai pierde cetăţenia, o tradiţie transplantată, în Lumea Nouă, la New Orleans, unde nobilimea are chelneri moşteniţi din tată în fiu. Eu îl am pe Marcel, deşi nu sînt nici nobil, şi nici moşteniri din tată-n fiu nu am. Oh, dar să nu mă întrebaţi la ce trebuie să mă dedau ca să menţin lucrurile în albia lor.

România este o altă ţară în care chelnerii, ca şi în Franţa, fac pe vătafii, dar cu un plus de fineţuri bizantine. Proprietarii de restaurante de prin partea locului găzduiesc adunări politice, comitete şi comiţii culturale, cercuri de afaceri şi mafii de felurite soiuri, pe care le dirijează cu mînă de fier. Dacă vii cu mai multe persoane decît cele pentru care ai făcut rezervarea, rişti să fii excomunicat din restaurant. Asta poate fi sfîrşitul carierei tale politice, de afaceri sau criminale, ceea ce, de multe ori, înseamnă unul şi acelaşi lucru şi s-a zis cu tine pe vecie. Chelnerii români sînt tot pe atît de înfumuraţi ca şi cei francezi, dar, făcînd şcoala sub regimul socialist, pot lua şi notiţe despre tine.

La Praga, chelnerii nici nu te privesc şi dacă arunci chiar şi o privire furişă către ei, te vor ignora total. Stai şi aşteaptă cu capul plecat, umil, şi doar atunci vor catadicsi să te bage în seamă. Nu face greşeala să te îndoieşti de vreuna din bucatele din meniu. Nu te va mai servi nimeni, niciodată. Şi dacă, la sfîrşitul sfîrşiturilor, cazi în greşeala de a lăsa banii pe masă, vei fi alungat pînă în stradă şi anatemizat. Procedura corectă cere să depui banii în palma chelnerului şi să dai bacşiş pînă la suma rotundă. Dacă dai un bacşiş prea mare, vei fi tăiat de pe listă întru eternitate.

Pe de altă parte, chelnerii americani sînt o culme a amabilităţii, dar într-o atare măsură încît te şi sperie. Am un prieten care întotdeauna cînd chelnerii îşi spun numele, răspunde „Bună, pe mine mă cheamă Mark“. Nu vă recomand. Chelnerii americani au multe meşteşuguri întru torturarea clienţilor. Şi totuşi, cuburile de gheaţă din băuturi şi pîinea gratis de pe masă bat, de departe, orice dichis al Europei, unde chelnerii sînt mai zgîrciţi cu gheaţa decît băştinaşii din Macondo.

Am adunat dosare grăsuţe despre apucăturile chelnerilor din diferite ţări. O să le public, odată şi-odată, sub pseudonim, şi sper ca Marcel să nu afle în veci.

Andrei Codrescu crede că Marcel este un chelner grozav.

www.codrescu.com
Dilema, nr. 378, 12 mai 2000

Neagu Djuvara, Andrei Pleşu, Jonathan Scheele

Luca NICULESCU

Cravate de partid

Dacă un observator care nu cunoaşte clasa politică românească sosește la Bucureşti şi se uită la televizor, găseşte repede un element prin care să distingă curentele politice locale: cravatele liderilor de partid. După alegeri, cravata este, mai mult ca niciodată, simbolul apartenenţei la o formaţiune politică. Astfel, Mircea Geoană sau Titus Corlăţean poartă întotdeauna cravata de un roşu strălucitor a socialismului. Liberalii preferă cravatele galbene sau albastre (culorile PNL). Recent, l-am văzut pe Adrian Cioroianu purtînd o interesantă „cravată-club“, în dungi, galben cu albastru. Îndrăzneaţă alegere, iar rezultatul nu era rău. Democrat-liberalii poartă zilele acestea nişte cravate portocalii, „culoarea revoluţiilor“ din regiune şi a PD-L. În fine, la UDMR, cravata de partid nu putea fi altfel decît verde: închis la Marko Bela, deschis la Laszlo Borbély.

La întîlnirea de vineri cu partidele, Traian Băsescu avea şi el o cravată verde, care îi scotea în evidenţă ochii iscoditori şi căutătura piezişă. O fi făcut-o special pentru a-şi intimida interlocutorii? Interesant e că una dintre cravatele preferate ale prim-ministrului este tot verde, deşi nu o avea la discuţiile de la Cotroceni. La întîlnirea cu PSD, de duminică, Călin Popescu Tăriceanu purta însă o cravată roşie, semn al deschiderii către negocieri. Alţi liberali aleseseră culori „independente politic“, pentru a nu da naştere la interpretări: alb cu negru, maro, gri sau chiar mov (culoarea anului 2008 – ce păcat că nici un partid nu şi-a însuşit-o oficial!)

După culoare, vin nodurile. Politicienii mai vechi fac noduri simple, cei mai tineri poartă cravate late, cu nod dublu, ce mascheză aproape gulerul cămăşii. Atenţie însă: nodul gros e un simbol al timidităţii şi al nesiguranţei, potrivit unui specialist italian în cravate. Unii politicieni fac nodul prea sus şi ai impresia că îi deranjează, cum e cazul lui Emil Boc, alţii au gulerul prea larg, iar nodul atîrnă, cum se întîmplă cu Ludovic Orban. Există şi cei cărora nu le place cravata, cum ar fi Marian Vanghelie sau Miron Mitrea. Acelaşi lucru şi la Radu Mazăre, care făcea notă discordantă la discuţiile de la Cotroceni, îmbrăcat casual: culoarea hainei mai deschisă decît cea a cămăşii, iar gulerul cămăşii prea moale. Ce să mai vorbim de Gigi Becali, care a lansat moda helancă/haină pestriţă, imposibil de urmărit la televizor din cauza „punctelor“ care joacă pe haină? În fine, există şi cazul Corneliu Vadim Tudor, pentru care cravata nu este obligatorie, dar eşarfa albă pe umeri, da. Dandy PRM?

Nu ştiu cine a introdus în România moda cravatelor de partid. Aş fi tentat să spun că PSD, pe vremea lui Adrian Năstase, influenţat de Tony Blair şi de celebrele lui cravate roşii, care au impresionat multă lume. De altfel, cînd Blair s-a retras din funcţia de prim-ministru, George W. Bush a declarat: „Cel mai mult îmi vor lipsi cravatele lui roşii“. În paranteză fie spus, atît de mult a fost asociat roşul cu Blair, încît succesorul său, Gordon Brown, preferă cravatele albastre, chiar dacă nu e culoarea laburiştilor. Interesant este că PSD a avut multă vreme albastrul drept culoare de partid, de teamă că, dacă ar fi folosit roşul, n-ar mai fi scăpat de eticheta de moştenitor al PCR. „Accesoriu bărbătesc inutil, dar indispensabil“, cum a fost denumită de unii, cravata transmite şi în alte părţi mesaje politice. Astfel, în 2004, la o reuniune informală a G8, unde George W. Bush le ceruse omologilor săi să vină îmbrăcaţi cît mai relaxat, Jacques Chirac a fost singurul care şi-a păstrat cravata, pentru a marca opoziţia faţă de Războiul din Irak. Preşedintele iranian, Mahmoud Ahmadinejad, nu poartă cravată, dar nu pentru a fi „cool“, ci pentru că după Revoluţia Islamică din 1979, cravatele – considerate un simbol al Occidentului depravat – au fost eliminate. Fervoarea revoluţiei s-a mai calmat ulterior, iar în Teheran au reînceput să apară cravatele, cei care le poartă fiind în primul rînd medicii.

În fine, în Franţa, o poveste legată de o cravată a dat naştere acum cîteva luni la o întreagă dezbatere despre discriminare. Cu ocazia preluării preşedinţiei UE de către Franţa, preşedintele Nicolas Sarkozy a oferit parlamentarilor francezi cravate grideschis. Problema este că o cincime din deputaţii francezi sînt... deputate. „Vom purta cravatele oferite pe post de curele“ – ironiza una dintre ele. Dacă Ségolène Royal ar fi cîştigat alegerile prezidenţiale din 2007, lucrurile ar fi stat, cu siguranţă, altfel.

Dilema veche, nr. 252, 15 decembrie 2008

PUBLICITATE

HUMANITAS

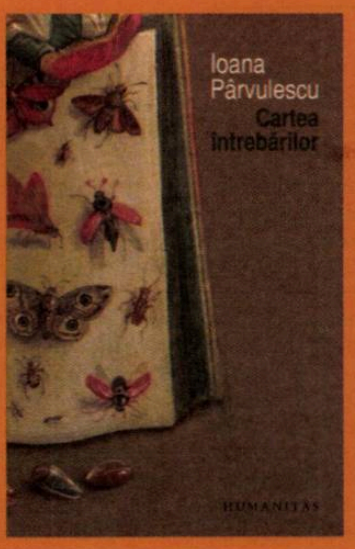

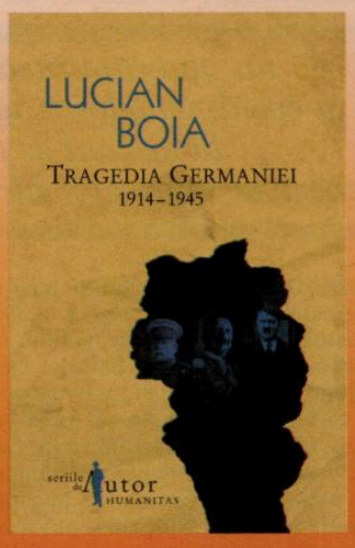

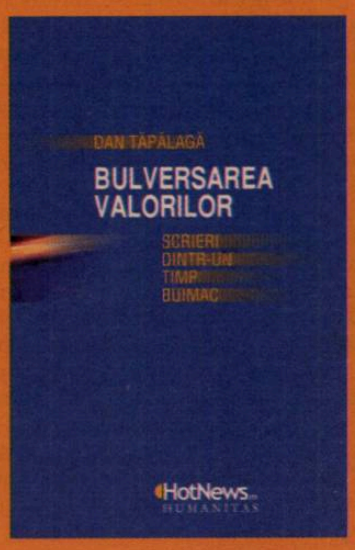

„Ai atâtea vieţi
câte cărţi ai citit!“

La radio poți să fii tu însuți

interviu cu Magdalena BOIANGIU

Oamenii cu care am stat de vorbă şi care au lucrat în radio, ca tine, mi-au vorbit cu toţii despre o fascinaţie pe care o exercită asupra lor acest mediu. Care-i explicaţia acestei fascinaţii?

Este vorba de puterea de a vorbi cu oameni necunoscuţi, pe care o capeţi atunci cînd faci radio. Este ceva extraordinar. Intri în intimitatea unui om într-un moment în care el nu se aşteaptă la acest lucru – iar el te acceptă, că, dacă nu te-ar accepta, ar întoarce butonul. Asta te obligă să cauţi permanent să fii interesant şi pe înţelesul lui. Mă gîndesc că trebuie să ai mereu în vedere că te adresezi publicului larg, nu specialiştilor.

Nu ştiu cum mai stau lucrurile acum, dar pe vremuri, cînd lucram la *Teatrul radiofonic*, cei mai mulţi ascultători ai acestei emisiuni erau bolnavii, elevii de liceu şi-n al treilea rînd gospodinele. Noi acolo ne închipuiam lucruri foarte subtile despre noi înşine. Dădeam Beckett, Kafka, eram foarte entuziasmaţi de teatrul modern... De fapt, noi trebuia să facem un teatru radiofonic pentru aceste categorii de oameni. Pentru oamenii singuri – fiecare singur în felul lui – care prin teatrul radiofonic îşi doreau să intre într-o lume imaginară.

Vorbeşti despre sentimental extraordinar pe care ţi-l dă puterea aceasta de a intra în intimitatea oamenilor. Dar acelaşi lucru îl face şi televiziunea. Cu toate acestea, oamenii de radio care au făcut şi emisiuni de televiziune pun întotdeauna radioul deasupra televiziunii. Care-i explicaţia?

Cred că radioul îţi dă o libertate mai mare. Omul de la microfon este mult mai liber decît cel de pe micul ecran, care e încorsetat de felul cum trebuie să arate, de toată echipa de pe platou etc. Cel care face o emisiune la televizor e un om într-un spectacol, un om care nu mai este el însuşi. Este altcineva, care vrea să semene cu el, care vrea să vorbească despre el, dar e altcineva – şi unii au talent şi reuşesc să acopere această distanţă, alţii nu. La radio, poţi să fii tu însuţi fără nici o problemă. Mesajul tău trece şi nu mai este bruiat de alte bariere. Vorbesc, desigur, de un radio dintr-o lume normală, nu cum am făcut eu radio ani de zile, cu cenzură şi cu sabia lui Damocles deasupra capului.

Ai făcut mulţi ani teatru radiofonic şi eşti şi critic de teatru. Nu se pierde foarte mult, prin lipsa imaginii, în raport cu spectacolul care poate fi văzut pe scenă?

La teatru, te duci şi vezi o imagine pe care ţi-o propune regizorul. La cel radiofonic, asculţi vocile actorilor şi imaginile sînt la dispoziţia ta. Cîtă imaginaţie ai tu, atîta poţi pune pe lîngă vocile respective. (În paranteză fie spus, există poveşti – foarte haioase unele dintre ele – despre şocul pe care-l au ascultătorii cînd fac cunoştinţă cu actorii pe care i-au auzit la radio. Auzi o voce impresionantă, gravă, pe care o identifici cu cea a unui erou şi vezi un domn scund, cu chelie şi burtă. Asemenea întîlniri sînt, totuşi, nişte excepţii.) Teatrul radiofonic lasă loc imaginaţiei – lucru foarte important în dezvoltarea culturală a individului. De-abia după ce ai ascultat o piesă la radio poţi să înţelegi mai bine spectacolul de pe scenă. Textul a trecut deja prin tine şi poţi fi de acord sau nu cu varianta pe care ţi-o propune regizorul pe scenă.

Spuneai de cenzura de care ai avut parte la radio în vremea comunismului... Cum se exercita ea?

În toate felurile. Existau nişte camere în care funcţionarii cenzurii munceau în trei ture, iar aceştia ascultau tot ce urma să intre pe post. În ultimii ani, nu se mai lucra aproape deloc la liber, totul era înregistrat, şi nici o bandă nu putea să fie difuzată, dacă nu avea pe blanc (bucata care se punea la început) viza politică, prin iscălitura şefului direct, şi viza direcţiei presei – cenzura propriu-zisă. La un moment dat, Ceauşescu a avut o idee năstrușnică şi a desfiinţat cenzura. A zis: „Noi nu avem nevoie de aşa ceva, că toţi sîntem comunişti şi ştim cum să facem lucrurile". Lucrurile au devenit mult mai sinistre după aceea. Atîta timp cît exista cenzura, viza politică era destul de destinsă: te înţelegeai de la început cu şeful tău cum să decurgă emisiunea şi lucrurile mergeau. Din momentul în care s-a desfiinţat cenzura, viza politică s-a simţit răspunzătoare pentru tot şi a devenit extrem de exigentă şi de atentă la tot ce se putea imagina că ar putea leza partidul. Cîteodată, ajungeai să-ţi zici că adevăraţii duşmani ai regimului sînt tocmai ei. Tu dădeai nişte texte absolut anodine şi fără nici o adresă politică, iar ei le citeau, se inflamau şi te acuzau că e în ele ceva împotriva regimului. Ca să se înţeleagă cum funcţionau lucrurile, am să dau un exemplu din alt domeniu, nu din Radio – căci situaţia era peste tot aceeaşi. După ce am fost dată afară din Radio, am lucrat la Teatrul „Bulandra", la secretariatul literar. La spectacolul lui Pittiş *Cîinele grădinarului*, se făcuse un afiş cu un căţel care avea nişte căşti pe urechi. Ideea era că asculta muzică, pentru că spectacolul urma să fie un musical. Şi m-am dus cu acest afiş la Comitetul Municipal de Partid, care trebuia să-şi dea OK-ul pentru multiplicarea lui. Cînd l-a văzut, cel de la Comitetul Municipal de Partid a făcut un mare X pe el şi mi-a zis că nu se poate aşa ceva. După el, căţelul asculta Europa Liberă... Vreau să spun prin asta că cenzura inventa de multe ori nişte lucruri inexistente şi nu făcea decît să-i crispeze pe oameni şi să-i împiedice să devină nişte adevăraţi profesionişti. Cu toate acestea, unii au reuşit să devină profesionişti tocmai exercitîndu-şi capacitatea de a ocoli cenzura.

De ce te-au dat afară?

Pentru că aveam rude în străinătate. Asta s-a întîmplat în 1983, cînd au fost daţi afară din Radio 73 de oameni. Era o chestie caraghioasă, pentru că eu aveam rude în străinătate începînd din 1975, cînd a plecat sora mea. Deci din '75 pînă în '83 n-au fost probleme. Se spunea (nu am însă nici o dovadă în sensul acesta) că în 1983 a venit un ordin de la Elena Ceauşescu care zicea să fie eliminaţi toţi cei care au rude peste hotare, în ideea că aceştia nu pot fi slujitori loiali propagandei comuniste. Am fost şi eu dată afară, deşi nu dovedisem vreo lipsă de loialitate.

Dar nici emisiuni de propagandă n-ai făcut. Tu te ocupai de „cluburi" – Student Club, Clubul curioşilor *etc.*

Şi acolo era un fel de propagandă. La *Student Club*, tu spuneai de fapt „iată ce bine o duc studenţii din România". Aveam şi nişte anchete care mai prezentau şi lucruri negative (cu burse, cămine sau cantine), dar erau lucruri minore, care ţineau de neputinţa unor funcţionari izolaţi. În general însă, trendul era pozitiv. Imaginea pe care aceste cluburi o dădeau, tocmai nefăcînd o propagandă evidentă şi agresivă, era aceea a unei vieţi normale. Cred că cel care se ocupa de supervizarea acestor programe era un om inteligent, care şi-a dat seama că această prezentare a vieţii normale face un bine mult mai mare regimului decît înşiruirea nesfîrşită de lozinci.

Cum consideri că se face radio astăzi, faţă de cum se făcea atunci? Mă refer la nivelul profesional.

Mi-e foarte greu să ascult radioul astăzi pentru că, poate, criteriile mele profesionale sînt învechite. De exemplu, pretenţia mea de a auzi voci armonioase la radio probabil că n-are nici un rost. Tot aşa, pretenţia mea ca oamenii care vorbesc pe post să şi termine frazele pe care le încep probabil că e ceva depăşit de vremuri. Lucrurile acestea par nişte fleacuri, dar pe mine mă stresează. Aşa cum mă stresează şi cînd aud tipul acela de comentariu vesel aiurea-n tramvai (deşi nu se spun lucruri vesele), după care urmează, una după alta, numai muzici zbînţuite. Pe vremea noastră, noi ne gîndeam că, după un tip de muzică, trebuie să vină una de un cu totul alt tip, pentru a avea o diversitate şi pentru ca ascultătorul să nu obosească după cinci minute. Dar probabil că şi ascultătorul s-a schimbat, poate că şi el doreşte aşa ceva, că altfel nu-mi închipui că atîtea posturi ar proceda în acest fel.

Totuşi, ce posturi asculţi?

Ascult tot ceea ce-am ascultat o viaţă întreagă: BBC, emisiunea în limba română a postului RFI. Duplexul de dimineaţă de pe RFI, de exemplu, e o emisiune profesionistă, în care afli foarte multe lucruri despre lume. Căci aici e un alt lucru unde păcătuieşte Radioul de la noi (şi posturile comerciale, şi cel public): legătura dintre România şi lume este absentă. Ştirile externe se dau undeva într-un colţ, fără nici o explicaţie, fără nici un fel de conexiuni, ca şi cum România ar exista pe o altă planetă. Nu cred că România va putea deveni o ţară cu adevărat europeană cu această mentalitate tribală, în care dincolo de satul tău nu există nimic.

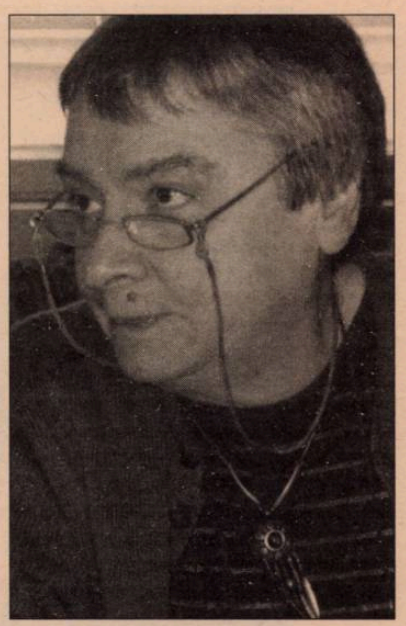

Magdalena Boiangiu

Ştirile externe se dau undeva într-un colţ, fără nici o explicaţie.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

Dilema veche, nr. 186, 30 august 2007

CEI MAI BUNI PUBLICITATE

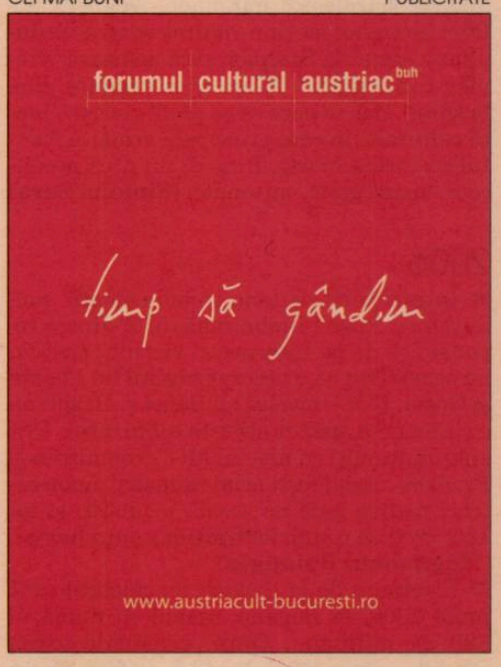

ÎMPREUNĂ CU DILEMA VECHE PUBLICITATE

AQUA CARPATICA
genesis collegiate EDUCAȚIE DE EXCELENȚĂ
HISTORY
elefant.ro LIBRĂRIA TA ONLINE
DOMENIILE SÂMBUREȘTI
CESI CENTRUL DE EXCELENȚĂ ÎN STUDIUL IMAGINII UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI UNIVERSITATEA DE ARHITECTURĂ ȘI URBANISM ION MINCU

Cu vechii-n 3,14

1998

■ Într-un *copy center* pe bulevardul Carol I din Bucureşti se poate citi (şi memora, că merită) următoarea creaţie poetică inspirată, probabil, de relaţiile cu clienţii: „Cu prostul neşcolarizat / Te certi puţin şi-ai terminat. / Dar tragi o ceartă colosală / Cînd prostul a trecut prin şcoală“. (**Mircea Vasilescu**)

1999

■ De ce ne-am sfii? Cea mai inteligentă tragicaricatură (de la „a trage“ şi de la „tragic“) a săptămînii trecute este aceea din *Academia Caţavencu,* semnată de Ion Barbu: un serios om al ordinei citeşte *România Mare,* sub privirile unui intelectual trist şi matur: „Şi ce ai vrea, dom'le, să citesc *Dilema?*“. (**Radu Cosaşu**)

■ Ar putea fi o ispită, dar pentru cine: pentru cumpărători sau pentru vînzători? În Buzeşti funcţionează o casă de schimb valutar cu firma GENIAL EXCHANGE. (**Tita Chiper**)

■ În vitrina frigorifică a unei cofetării în care am intrat zilele trecute se afla, stingheră, o tartă cu fructe. O întreb pe vînzătoare: „Este singura pe care o aveţi?“. Aceasta îşi coboară privirea şi răspunde ruşinată: „Am avut două, da' pe una am mîncat-o io...“ (**Cezar Paul-Bădescu**)

2000

■ Nimic deosebit nu se petrecu vineri, 13 octombrie a.c. Atîta doar: fu *Tootsie* la televizor. (**Dan Stanciu**)

■ Un băieţel de vreo 4-5 ani îşi sorcoveşte familia: „Să trăiţi / să-nfloriţi / *ca un măr cu păr*“. „Cum vine asta?“, întreabă bunicul. „Adică la bătrîneţe să nu ajungi chel ca un măr“. (**Tita Chiper**)

2001

■ Definiţie: „TRANZIŢIE, *tranziţii,* s.f. Trecere (lentă sau bruscă) de la o stare, de la o situaţie, de la o idee la alta“. Exemplu (un anunţ pe un geam): „COAFORUL S-A MUTAT LA FRIZERIE“. (**Dan Stanciu**)

2004

■ Urania, duminică, pe B1 TV, a trecut la analize astrologice naţionale. Analiştii politici ar trebui să ţină riguros seama că Jupiter a intrat în Scorpion şi că urmează „vremea caftangiilor“. N-am avut răbdare pînă la sfîrşit, dar se pare că se profilează şi o luptă culturală, în care principala armă va fi datul cu cartea în cap. Bine că nu prea producem tomuri grele, cartonate. **(Simona Sora)**

2006

■ Întrebaţi cît de bine trebuie să ştie conducătorii Rusiei limba rusă, 51% dintre repondenţii de pe Internet ai ziarului *Izvestia* au considerat că e necesar nivelul lui Puşkin şi Gogol, 14% – nivelul lui Babel şi Hegel (nu e clar cum a apărut această alăturare), 18% sînt mulţumiţi cu nivelul lui Cernomîrdin şi Fradkov (ambii foşti prim-miniştri, ambii celebri pentru gafe de şcoală primară) şi tot 18% cred că e suficient nivelul unui hamal. (**Magdalena Boiangiu**)

■ Elveţienii de la Swatch au celebrat pe 1 iunie 2006, la Lugano, ceasul cu numărul 330 de milioane. Oare, ceasurile astea Swatch, prinse unul de altul, ar face ele un cordon destul de lung pentru a putea înconjura cele patru districte (Hhohho, Lubombo, Manzini şi Shiselweni) ale micului stat Swaziland? (**Marius Chivu**)

■ Îngrijitorul Grădinii Zoologice din Buhuşi deplîngînd starea precară a parcului, într-un reportaj de pe TVR 1: „Iarna, cînd vine frigul, băgăm barza la maimuţe, că n-avem altă

Magdalena Boiangiu şi Radu Cosaşu

soluţie. M-am tot gîndit cum să fac un drum pînă la Bucureşti să cer nişte bani la domnu' Becali. Dă el sute de mii la fotbalişti şi nu mi-ar da mie pentru nişte animale!?“. (**Marius Chivu**)

■ Viaţa merge înainte, şi gusturile se schimbă: n-aş fi crezut niciodată, în copilăria mea, că Mickey, Minnie, Goofy sau Pluto pot fi demodaţi. Şi totuşi, în *Animal Kingdom*, unul din parcurile Disneyworld-ului din Orlando, Florida, respectivele personaje dădeau autografe pe o alee lăturalnică, iar ajutoarele lor (fotografii care îţi puteau asigura poze cu vedeta preferată) te trageau de mînecă să îi bagi în seamă, căci nu prea aveau clienţi. În schimb, Winnie ursuleţul şi măgarul Eeyore erau situaţi mai în centru şi era coadă la ei. (**Iaromira Popovici**)

■ La o alimentară din Crîngaşi un bătrînel mărunt, făcîndu-şi drum cu coatele pînă în faţa cozii, se repede nervos la casieră, agitînd isteric un pachet de hîrtie igienică: „De ce nu mi-aţi spus, doamnă, unde aveţi şi din aia ieftină, că io numai din asta am găsit?“. La care casiera, urlînd în acelaşi ton: „În fund, domnule! Caută mai bine, hîrtia ieftină o ţinem în fund!“. (**Stela Giurgeanu**)

2007

■ 10% dintre femei au avut parte de sex în prima oră a primei întîlniri. 20% dintre bărbaţi au avut parte de sex într-un loc neconvenţional. 46% dintre femei au experimentat sexul anal. 70% dintre femei preferă sexul de dimineaţă. 90% dintre femei ar dori să facă sex în pădure. 99% dintre femei nu au avut parte de sex la locul de muncă... concluzie: statistic vorbind, ai mai multe şanse să faci sex anal dimineaţa în pădure cu o necunoscută, decît să faci sex la birou la sfîrşitul zilei. Morala: nu mai sta pînă seara la birou, NU se va întîmpla nimic! (**Magdalena Boiangiu**)

■ Pînă la urmă cum a rămas cu Pluto? Mai e planetă sau nu? Din cîte ştiu, nu mai este. Mi-e cam milă de el. O fi în plină depresie. L-a mai căutat cineva, l-a mai sunat cineva? Cînd nu mai eşti planetă, te părăsesc toţi asteroizii şi toate steluţele care se învîrteau pe lîngă tine? Trebuie să-ţi schimbi cartea de vizită. Nu l-am putea numi „fosta planetă Pluto“, cum e „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei“? (**Cristian Ghinea**)

■ Pe o furgonetă, o reclamă. În reclamă, o îngheţată. Lîngă îngheţată, un slogan. În slogan, cinci cuvinte: „din dragoste pentru limba ta“. Mai scurt şi mai la obiect nici că se putea altceva! (**Ruxandra Tudor**)

■ O particularitate a felicitărilor de Anul Nou de anul ăsta: am primit sms-uri prin care mi se mulţumea pentru urări... pe care uitasem să le trimit! Văd în asta un simptom al secolului vitezei – cînd efectul precedă cauza! (**Alex. Leo Şerban**)

2008

■ Am cumpărat un cleştişor de unghii cu 2 lei. Lînga piaţa Obor încă mai există vînzători de nimicuri. Stau pe bordură, cu servicte diplomat deschise, şi-ţi oferă şurubelniţe, cuie, papiote de aţă, butelii. L-am întrebat pe cel cu cleştişorii: „Taie?“. Omul a oftat: „Pe încercatelea!“. Mi-am tăiat o jumătate de unghie şi i-am întins banii. „Taie!“. A răsuflat uşurat. „Vin cîte unii, îşi taie toate unghiile şi dup-aia mi-l dă înapoi: nu taie!“. (**Adina Popescu**)

2009

■ Cel mai ambiţios proiect ştiinţific din istoria umanităţii, Large Hadron Collider, a fost oprit din funcţionare, pentru o vreme, de cîteva firimituri de pîine scăpate de o pasăre. Se pare că în meciul dintre natură şi tehnologie încă e spaţiu destul pentru răsturnări spectaculoase de scor. (**Mădălina Şchiopu**)

2010

■ La un magazin alimentar din Bacău un domn o roagă pe vînzătoare să-i dea un „miros de găină“ să-şi facă un borş. La un salon de coafură din Bucureşti, o fată o întreabă serioasă pe coafeză dacă are şi „praf de zînă“ pentru volum, de la o firmă anume. Consumatorul român nu e o statistică, ci o poezie. (**Ana Maria Sandu**)

■ Erno Rubik, mulţumesc. Îmi amintiţi periodic că nu sînt chiar atît de inteligentă pe cît cred. Am ţinut ani de zile cubul dvs. pe birou fără să fiu în stare să fac măcar o latură de aceeaşi culoare. Şi vine Harris Chan, daltonist de 16 ani, care-l rezolvă în 10 secunde. După care vine şi Ludwig Fichte, sare cu paraşuta de la 4000 şi ceva de metri şi-l face în jumătate de minut, în cădere liberă. Vă rog, nu puteţi inventa un cub Rubik mai simplu, cu o culoare, maximum două, ca să-mi crească şi mie stima de sine? (**Luiza Vasiliu**)

■ D-ale taximetriştilor: acum vreo două săptămîni, o prietenă trebuia să ajungă în timp record la aeroportul Băneasa. Face comandă la taxi, acesta vine într-un tîrziu, se urcă şi dă peste... el – taximetristul supererou. Vizibil iritată şi agitată, îi explică pe scurt că-i grăbită şi că trebuie să prindă avionul. Replica lui loveşte prompt: „Nu te speria păpuşe, cu mine eşti în siguranţă“. (Timp în care accelera cu putere, tăia benzile frenetic şi era claxonat din toate părţile.) „Nu mai înjura, în morţii tăi, că fata mea pierde avionul şi mă grăbesc!“ După care, întorcîndu-se spre ea, care avea deja inima cît un purice: „Nu fii tristă, că ajungem. Stai să-ţi pun o piesă de dragoste.“ Şi i-a pus. Jennifer Rush – „The Power of Love“. Apoi a adăugat triumfător: „Asta-i melodie, nu jucărie“. Morala 1: cu taximetriştii bucureşteni nu te pui. Morala 2: „puterea dragostei“ nu are limite. (**Patricia Mihail**)

■ Vîrstă: 49; înălţime: 1,85 m; greutate: 85 kg; tensiune: 10/9; puls: 56 bpm; colesterol: 209. Bref, pacientul Barack Obama e în super-formă. Mai că-ţi vine să spui că e sănătos tun. Dar dacă asociezi „tun“ cu SUA devine angoasant. (**Matei Martin**)

■ Două concerte pe care Lady Gaga le avea programate la Paris au fost amînate din cauza grevelor care paralizează Franţa. Pagubă-n ciuperci, am putea spune. Francezii, aceşti greci ai Europei de Vest, sînt nemulţumiţi de mărirea vîrstei de pensionare de la 60 la 62 de ani. Ei vor adică să iasă la pensie înainte să ajungă ga-ga. (**Andrei Manolescu**)

Augustin IOAN

Biserica Sfîntului Mormînt

Am văzut din nou Biserica Sfîntului Mormînt, chiar înainte de Crăciunul lui 2010, într-o companie selectă de participanţi la un colocviu despre avangarda din România, organizat de Center for the Study of Romanian Jewry de la Hebrew University din Ierusalim şi ICR Tel Aviv. Am fost acolo, la „staţia terminus“ a pelerinajelor creştine, de mai multe ori. Prima dată, în 2006, conduşi de Diţa şi Sorel Goshen. A doua oară cu Ido şi Osita Leshem, care ne-au şi prezentat unuia dintre personajele esenţiale ale locului, poliţistul arab creştin Saliba, şef, pe-atunci, al postului de poliţie de la Biserica Sfîntului Mormînt. A treia oară, doar eu şi soţia. A patra oară, acum, în 2010, cînd am condus eu, pe bîjbîite mai mult, grupul care vedea Ierusalimul istoric pentru prima oară.

Prin urmare, cele ce urmează sînt impresii articulate, sau, mai precis spus, confederate împrejurul temei comune – Biserica Sfîntului Mormînt. În juxtapunere, în coprezenţă, timpi şi locuri diferite pot descrie mai bine acest *topos*, care nu este doar o clădire, nu dă seama doar despre un singur timp istoric şi, mai cu seamă, nu aparţine nici uneia dintre (prea) multele denominaţii creştine care îl îngrijesc. Nu fără conflicte, greu de aplanat (spunea poliţistul, scrofulos la datorie: spre pildă, o scară de lemn a rămas proptită la înălţime chiar deasupra intrării, asta pentru că, după efectuarea unei reparaţii, custozii locului nu au putut decide în grija cărei denominaţii creştine cade acea bucată de faţadă şi, deci, cine are permisiunea de a se duce să înlăture scara).

Strat peste strat, străpunse, din vreme în vreme, de roca „nudă“ a Golgotei, trăiesc întreolaltă locul prezumat al înhumării adamice, peste care cel al răstignirii; alături, cel al depunerii după pogărîrea de pe cruce şi, în profunzimea spaţiului interior, sub o cupolă înflăcărată, cel al – temporarei – înhumări cristice. Peste, lîngă, împrejurul tuturor acestor destinaţii ale adorării pelerinilor, se află altare. Dedesubt, există niveluri anterioare cu spaţii de rugăciune pe cîte feluri de creştinism sînt (da, au şi copţii altarul lor tangent Sfîntului Mormînt). Acestei succesiuni rapide pe orizontală şi verticală de evenimente absolute ale creştinismului le poţi cu greu face faţă altfel decît sub spectrul acelei sintagme paradoxale: „Cred, Doamne, ajută necredinţei mele!“.

Iată de ce: primul şoc al Ierusalimului, pînă de a ajunge la Sfîntul Mormînt, dacă îl parcurgi cumsecade, de la Muntele Măslinilor pe Poarta Leilor, pe Via Dolorosa, pînă la ultimele staţii, care se petrec chiar în interiorul bisericii despre care vorbesc aici, este unul absolut. El se petrece sub spectrul trecerii violente de la text la teritoriu, de la destinaţia surprinsă, vag, în cuvîntul biblic, la imediateţea aproape insuportabilă a lui „aici“! Tot ceea ce ştiam despre Ierusalimul din textul vetero- şi nou-testamentar a căpătat brusc chip, geografie, edificare. Evacuat a fost tot imaginarul simbolic pe care îl îngăduie textul, orice „direcţie de fugă“ din realitatea denotativă pe care o incumbă prezenţa la locul (prezumat) al faptelor. „Aici“ a fost Iisus prins. „Aici“ a fost judecat şi condamnat (de fapt, locul este, „în realitate“, mult mai jos ca altitudine, dată fiind sedimentarea, între timp, a ruinelor fortăreţei Antonia), peste „locul real“ al primelor două staţii. „Aici“ s-a născut Fecioara Maria. „Aici“ i-a întins Veronica ştergarul. Şi, în fine, test ultim al credinţei dinaintea insuportabilei veridicităţi topologice, „aici“ a fost înmormîntat Adam, în acest Munte al Căpăţînii. Şi, de la acest reper care este coprezent în toate icoanele cruciforme care încununează iconostasurile ortodoxe, ridici ochii şi dai de „aici“, unde a fost crucificat Iisus. Cred că experienţa acestei „aterizări“ dure în realitatea topo-arhitecturală a Ierusalimului este un test dificil pentru credincios. Fără să fiu o victimă a „sindromului Ierusalimului“, recunosc că am fost de fiecare dată intrigat de acest contact violent, dureros cel puţin vizual, pe care trebuie să ţi-l apropriezi pentru a putea continua experienţa oraşului sfînt.

Cît priveşte lăcaşul propriu-zis, ceea ce şochează la prima vedere, dincolo de conţinutul său exemplar, este tocmai lipsa lui de exemplaritate. Mi s-a părut, ca şi experienţa însăşi, o colecţie „jazzistică“ de solouri convocate împrejurul Golgotei şi a simbolicii acesteia, călcînd pe muchia dintre moarte şi viaţă. Există locuri, mai degrabă decît o arhitectură integratoare. Există straturi, prin străvezimea reciprocă a cărora se întrevăd evenimentele celebrate ciclic şi în perpetuitate. Poţi coborî la subsoluri, unde eşti, cumva, mai aproape de momentul cînd Golgota era doar o colină de piatră în afara zidurilor de-atunci ale cetăţii. Peste acele altare simple (şi nevizitate, ar trebui să adaug) se ri-

ciţiile pe tema crucii, făcute de pietrarii care au zidit pe Golgota, din piatra Golgotei, această capelă mignonă şi minoră, comparativ cu cupolele giganteşti de deasupra, m-au marcat. Erau, evident, la început şi nu se fixaseră reprezentări canonice. Puteau imagina forme noi, solicitate de forţa daltei şi de rezistenţa pietrei. Unele sînt „cuneiforme“. Altele par romane. Distingi şi crucea Sf. Andrei. Pietrarii se jucau: aceste exerciţii ale lor, repetate cu miile, nu aveau să fie văzute. Asta pentru că, peste aceste exerciţii copilăreşti parcă, urmau să vină straturile de tencuială care să susţină fresca, iar inscripţiile nu aveau alt rol, strict vorbind, decît acela de a asigura rugozitatea pietrei şi, deci, aderenţa tencuielii. Fresca a dispărut prima, cu minuscule excepţii. A dispărut şi tencuiala. Ce a rămas sînt crucile, repetate la infinit, de dedesubt de tot, din subtext.

Şocul absolut al trecerii violente de la textul biblic la teritoriu, la imediateţea lui „aici“.

Articolul cel mai căutat în acest loc este uleiul de candelă care să fi ars fie la Sfîntul Mormînt, fie la Golgota, fie, „măcar“, deasupra pietrei pe care ar fi fost depus Iisus, cel coborît de pe cruce. Cerere mare, deci multe candele. Chiar şi-aşa, intervine corupţia. Recunosc spăşit: cu Saliba în frunte, am „tăiat“ coada, ne-am sfinţit cele cîteva cumpărături simbolice direct „la sursă“ şi, în plus, am vizitat o cameră secretă şi inaccesibilă publicului, care conţinea relicvarii cu moaşte pentru care, acum o mie de ani, s-ar fi pornit o cruciadă, atît de multe şi de preţioase puteau fi, potrivit explicaţiilor gazdelor noastre.

În ordinea logicii simbolice, locul este, evident, supraîncărcat. Momentul maximal este, fără îndoială, cel al Paştilor, cînd apare fenomenul de combustie spontană care aprinde lumînările în interiorul Sfîntului Mormînt. Acest secret, Saliba, care face parte dintre cei ce îl cercetează pe arhiepiscopul care săvîrşeşte ritualul aprinderii, ca să nu aibă asupra sa surse de foc ordinare, nu ni l-a dezvăluit.

Cum ieşi din acest ansamblu multiplu de evenimente, semnificaţii, locuri sacre şi niveluri sub- şi supraterane, în dreapta, există o coloană crăpată, chiar lîngă tocul uşii. Ei bine, această fisură, care nu a distrus-o, a transformat coloana într-un echivalent al Zidului Plîngerii: în ea, credincioşii introduc hîrtii cu pomelnice şi rugăciuni. Mi-am adus aminte, văzînd gesturile pioase ale celor ce depuneau aceste bileţele împăturite pios, de gluma tandră a prietenului nostru, Sorel Goshen, despre Ierusalim: oriunde altundeva, rugăciunea către Dumnezeu este o convorbire internaţională. La Ierusalim, ea este o convorbire locală...

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

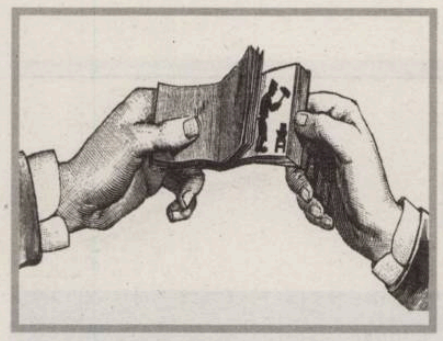

Marius CHIVU

feedbook

Comunism trist, plin de umor

● **Ioan Groşan, *Un om din Est*, primul volum, Editura Noul Scris Românesc şi Editura Tracus Arte, 2010.**

Ca şi *cartea Alcool* a lui Ion Mureşan, un comeback îndelung anticipat a fost şi noul roman al lui Ioan Groşan, unul dintre cei mai importanţi nuvelişti contemporani şi printre foarte puţinii umorişti veritabili de la noi. Dar nu doar aşteptarea a fost mare, ci şi aşteptările, astfel că destui critici s-au arătat mai degrabă dezamăgiţi de carte, unii insistînd pe punctele slabe (altfel, reale), alţii spunîndu-i de-a dreptul roman mediocru şi afirmînd că, de fapt, Ioan Groşan nu poate fi altceva decît un nuvelist. Eu cred că nu i s-a dat Cezarului partea cuvenită, ca să mă exprim aşa.

Da, Ioan Groşan este, fundamental, un nuvelist şi pe spaţii mai reduse scrie ireproşabil, iar acest roman poate fi judecat mai degrabă sau, mai bine zis, şi ca incidenţa unor nuvele în registre schimbătoare. Dar tocmai acest aspect, al naraţiunii modulare, face ca un roman (din acest punct de vedere) ratat de Ioan Groşan să fie, de fapt, mult mai bun decît un roman modest de Nicolae Breban, să zicem. Poate că nu oferă totul, dar oferă oricum mai mult. Dar e ceva şi mai important. Mai toţi criticii s-au arătat deranjaţi de schimbarea registrelor şi anume de faptul că realismul ironic din prima parte a romanului trece în sarcastic şi parodic pentru a ajunge înspre final la cîteva sugestii fantastice. Dat fiind că romanul surprinde ultimele luni ale comunismului (următorul volum se va deschide cu Revoluţia, abia începută aici în ultimele pagini), e vorba, de fapt, de o anume progresie a viziunii narative în cheia derizoriului. (Fac o paranteză pentru a remarca, din nou, inadecvarea sau refuzul criticilor de a accepta versiunea caricaturală a comunismului şi a Revoluţiei, primul „pătit" fiind Mircea Cărtărescu cu *Aripa dreaptă*). Apoi, s-a pierdut din vedere faptul că acesta este doar primul volum dintr-un proiect narativ mai amplu. Or, atîta timp cît nu ştim cum arată întreaga construcţie, este recomandabilă o oarecare prudenţă: orice evaluare rămîne parţială. Ultimul aspect subevaluat de critici este savoarea de povestitor a lui Ioan Groşan, unul dintre puţinii prozatori care fac spectacol într-o literatură ca a noastră, care încă nu reuşeşte să-şi (re)cîştige şi să-şi fidelizeze cititorii. Am simţit nevoia să spun toate acestea şi să mă situez polemic din capul locului faţă de receptare pentru că, apărut în primăvara anului trecut, romanul a avut parte de numeroase comentarii, iar în bilanţurile şi în topurile care s-au tot făcut în această perioadă n-a prea fost menţionat.

În jurul a patru personaje dintr-un orăşel de provincie, a frustrărilor şi idealurilor acestora, se încheagă, de fapt, întregul roman. Nelu Cucerzan, zis Nelu Sanepidu, profesor de română şi franceză la o şcoală generală, are revelaţia faptului că vocaţia lui nu este literatura, ci sexul. Încurajat de faptul că poate fi „profitorul post-festum" al revoluţiei sexuale occidentale din urmă cu trei decenii, dar şi „profitorul micilor dezastre familiare şi martorul bovarismelor de duzină" din aliena(n)ta societatea erotică comunistă, porneşte o adevărată campanie sexuală naţională în căutarea femeilor, virgine sau căsătorite, care reprezintă „într-un spaţiu dat, fizionomia, chintesenţa acelui loc, spiritul lui, fie el şi nu prea elevat: *spiritus loci*". Destinatarul acestei adevărate psiho-fiziologii sexuale & erotografii epistolare, al acestui manual de seducere a femeii comuniste este prietenul şi colegul lui de catedră Iuliu Borna, scriitor ratat pînă în momentul în care acesta realizează că deţine puterea de a modifica realitatea prin scrierea de ficţiuni „care fac rău". Al treilea profesor din gaşca de intelectuali de provincie este Grigore Samsaru, care se trezeşte într-o dimineaţă cu „o irepresibilă dorinţă de a intra în Partid" şi care, în laboratorul de biologie al şcolii, are teribila viziune a naturii ca „o şi mai imensă Uniune Sovietică". În fine, cel de-al patrulea personaj principal este Willy Schuster, un inginer silvic care descoperă în pădurea din apropierea oraşului un cerb maiestuos, exemplar de „pe puţin 230 de puncte", care ajunge să-l intereseze pe însuşi Tovarăşul, provocînd o descindere cinegetică de pomină.

Toate aspectele societăţii comuniste cad în derizoriu, unul după altul, în această carte a băşcăliei şi a amintirii. Cineva face o farsă la şcoală şi profesorul Samsaru descinde cu clasa într-o fermă de vaci pentru a îndeplini planul de colectare a două kg de rîme destinate exportului. Rînd pe rînd, Nelu Sanepidu se dă drept: gazetar pentru a face sex cu fruntaşa brigăzii satirice a unei fabrici de textile din Făurei; petrolist de origine română din Dallas pentru a se culca cu o profesoară din cartierul Militari într-un bordei din Muzeul Satului; critic literar pentru a ajunge în patul lui Tit-Livia Porolissa Pop, fiica supraponderală a unui profesor ardelean xenofob ş.a.m.d. Iuliu Borna are deasupra patului o planşă cu un articol, utopie a moralei marxiste, semnat de Ion Dodu Bălan; Willy Schuster devine un mare scriitor de telegrame de adeziune şi texte propagandiste odată ce deprinde arta sinonimiei a limbajului de lemn; Grigore Samsaru, tratîndu-şi ejacularea precoce cu Ginseng, nu reuşeşte să intre decît în... secretara de Partid cu ocazia falsei vînători „tovărăşeşti" a cerbului ş.a. Restaurantele se numesc Covorul Roşu, cofetăriile – Avîntul, reportaje de la cenaclurile literare săteşti apar în *Almanahul Albina* etc.

Da, deseori Ioan Groşan se autopastişează şi reciclează trucuri vechi (de pildă, în episodul în care Nelu Sanepidu o seduce pe metodista de la Casa de Cultură citîndu-i din Krishnamurti foloseşte un procedeu asemănător celui din povestirea „Insula") şi da, romanul conţine destule gafe/stridenţe/efecte inutile pe care un redactor de carte adevărat (meserie, de altfel, ca şi inexistentă la noi) le-ar fi putut uşor corecta: intertextul kafkian cu privire la Grigore Samsaru, insertul metanarativ al ficţionarului realităţii Iuliu Borna, plus cîteva inadvertenţe (mai adaug şi eu una celor deja sesizate de alţii: în anii '80 Naomi Campbell nu exista ca fotomodel). Dar toate acestea nu sînt erori decisive şi, de fapt, se absorb în marile reuşite ale cărţii. Episodul vînătorii, plin de aluzii la proza „Vînătoarea regală", la poemele „Mistreţul cu colţi de argint" şi la „Moartea căprioarei", este un palimpsest admirabil, aventurile erotice ale lui Nelu Sanepidu sînt, aproape toate, de-a dreptul antologice prin hazul nebun cu care sînt povestite, iar verva, inteligenţa şi umorul, de situaţii sau de limbaj (portretele femeilor sînt dărîmătoare) te „fură" şi fac din scrisul lui Ioan Groşan o încîntare constantă. Continuarea acestui roman, cu întîmplările de după Revoluţie ale celor patru protagonişti, merită aşteptată. Să sperăm, totuşi, că nu prea mult.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Arnaldur Indridason, *Oraşul borcanelor*, traducere de Monica Vlad, Colecţia „Fiction Connection", Editura Trei, 2010.**

De la o vreme, în colecţia „Fiction Connection" de la Editura Trei poţi găsi nişte policier-uri nordice excelente, neguroase cu dichis şi curat vikinge în şarjele thrilleriste. Cap de serie cred că a fost *Millennium*-ul lui Stieg Larsson, dar între timp au mai apărut alte două semnături suedeze, plus una norvegiană. Başca acest islandez Indridason, cu romanul său de debut, *Oraşul borcanelor*, unde nu de murături, zacuşti sau şerbeturi va fi vorba, ci de nişte marinate în formol ce conservă o sinistră memorie a anomaliilor.

Povestea e perfectă: are o investigaţie care se „leagă" ca un rebus isteţ, are un detectiv ataşant (delabrat, morocănos, dar simpatic chiar şi în suferinţă), are un macabru cu schepsis şi o recuzită studiată (ploi, subsoluri, o scrumieră ca armă a crimei, o fotografie stranie, un mesaj esopic), are cazuri „de viaţă" paralele cu cel principal, „de moarte", şi mai are un soi de gîndire naţional-ironică, ce ia peste picior, cu un umor negru... polar, tipicurile islandeze (inclusiv, de pildă, „crima tipic islandeză" – „murdară, inutilă şi comisă fără nici o încercare de a o ascunde, de schimbare a indiciilor sau de tăinuire a dovezilor").

Mi-a plăcut un amănunt: din cînd în cînd, acţiunea face ce face şi aduce vorba despre cărţi. Detectivul citeşte un volum despre supravieţuitori în situaţii extreme (citise adeseori şi Biblia, dar fără folos); în casa victimei sînt găsite mai multe cărţi, între care şi *Lolita* etc. Cărţile par să funcţioneze aici ca nişte markere ale misterului, aşa cum ţigările, în filmele americane, au ajuns markerul clar al personajului negativ. Simpla prezenţă a unei cărţi pregăteşte, tacit, frisonul. De meditat.

trecerea prin reviste

● L'EXPRESS, (IANUARIE 2011)

Parchetul din Grasse a deschis o anchetă judiciară în cazul lui Pierre Le Guennec, un electrician care deţine 271 de opere pînă acum inedite ale lui Picasso. E vorba de crochiuri, desene, colaje şi de cîteva picturi. Le Guennec, un electrician în vîrstă de peste şaptezeci de ani, a încercat să obţină de la Fundaţia Picasso – organizaţie a moştenitorilor pictorului care gestionează drepturile de autor – certificate de autenticitate pentru aceste lucrări de artă. De la începutul lui 2010 şi pînă spre sfîrşitul anului au avut loc mai multe schimburi de scrisori şi întîlniri cu specialişti ai fundaţiei; aceştia au refuzat să se pronunţe în scris cu privire la autenticitatea lucrărilor, însă au înaintat „o plîngere împotriva lui X" pentru a obţine implicarea statului în conservarea (pe durata procesului) tablourilor. Ceea ce reclamă fundaţia e o verificare a modului în care Le Guennec a intrat în posesia valoroasei colecţii de artă. Reclamaţia e aproape o recunoaştere implicită a autenticităţii lucrărilor – aşa că, dacă frauda va rămîne nedovedită, Le Guennec îşi va putea vinde tablourile fără să mai fie nevoit să ceară fundaţiei certificatele de autenticitate. Electricianul spune că ar fi primit toate tablourile în dar chiar de la Picasso şi de la soţia acestuia, prin anii '70, pe vremea cînd a lucrat, mai multe luni la rînd, la instalaţiile uneia dintre reşedinţele maestrului. Fundaţia Picasso îl acuză, indirect, de furt – însă în documentele cercetate pînă acum nu apare nicăieri această pagubă, iar Picasso obişnuia să păstreze orice factură, orice chitanţă, orice contract – spun apărătorii. Însă nici numele lui Le Guennec sau o eventuală donaţie de tablouri către familia sa nu apare – susţine acuzarea. Pe măsură ce procesul se derulează, creşte şi valoarea colecţiei. Deocamdată, valoarea lucrărilor e estimată la 60 de milioane de euro.

● TIME, (10 IANUARIE 2011)

George Clooney e pe cale să facă istorie. Nu în cinematografie, ci în politica internaţională. Împreună cu John Prendergast, un cunoscut activist pentru apărarea drepturilor omului, a pus la cale un proiect menit să prevină violenţele armate din Sudan. După ce au vizitat mai mulţi ani la rînd statul african măcinat de războaie separatiste soldate cu numeroase atrocităţi, cei doi s-au hotărît să implice comunitatea internaţională în rezolvarea situaţiei dificile prin care trece această zonă (aproape) obscură a lumii. Programul de supraveghere se bazează pe imagini live transmise de sateliţii comerciali. Fundaţia celor doi achiziţionează imagini live şi fotografii realizate de sateliţi şi le transmit pe site-ul fundaţiei lor, www.satsentinel.org. „Sîntem paparazzi antigenocid", a explicat Clooney. „Vrem ca aceşti beligeranţi să se bucure de acelaşi nivel de celebritate pe care îl ating eu. Cînd ştii că acţiunile tale vor fi urmărite de toată lumea, te vei comporta cu totul altfel decît dacă ai trăi în vacuum." Tocmai pentru că e vorba de un conflict fără mize majore pentru lumea Occidentală, aproape nimeni nu vrea să intervină pentru a media. Însă acum, că imaginile sînt transmise live, Clooney ridică tonul: „E ca şi cum am fi în 1943 şi am avea o cameră de filmat la Auschwitz. Dacă nu vreţi să întreprindeţi nimic e treaba voastră. Dar de acum, nu mai puteţi spune că nu ştiaţi nimic". **(M. M.)**

„Încerc să fac film aşa cum, mai demult, făceam muzică“

– interviu cu regizorul Adrian SITARU –

Cel de-al doilea film al său, Din dragoste cu cele mai bune intenţii, *este cel mai aşteptat titlu românesc din 2011. Adrian Sitaru a debutat în lungmetraj cu* Pescuit sportiv *(2009) şi este autorul mai multor scurtmetraje de succes:* Valuri *(2007),* Colivia *şi* Lord *(2010).*

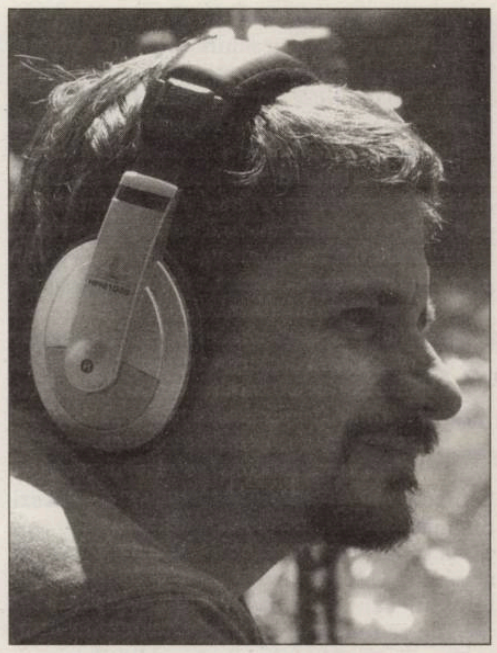

După lungmetrajul dvs. de debut, Pescuit sportiv, *şi după scurtmetrajul* Valuri, *aţi avut multe proiecte. În primul rînd, aş vrea să vorbim despre cele două scurtmetraje senzaţionale,* Colivia *şi* Lord, *care au călătorit la multe festivaluri şi au avut parte de multe premii. Le-aţi făcut în acelaşi timp? Aţi avut poveştile mai demult? De ce aţi ales să spuneţi două poveşti scurte şi nu v-aţi apucat imediat de un al doilea lungmetraj?*

În 2007 mă apucasem de scris al doilea lungmetraj, numit *Domestic* şi care era format, mai mult sau mai puţin, şi din poveştile astea. Între timp, al doilea lungmetraj a devenit *Din dragoste cu cele mai bune intenţii,* de care m-am apucat tot în 2007 şi abia anul ăsta l-am filmat. Avînd povestirile din *Domestic,* m-am gîndit că, dacă tot stau şi n-am bani de filme lungi, de ce să nu fac unele scurte. Aşa că am aplicat cu *Lord* şi *Colivia* la CNC. N-am luat din prima, la *Colivia* de abia a treia oară, dar am primit bani, pînă la urmă, şi le-am făcut. Le-am filmat în acelaşi timp, căci banii au fost foarte puţini, aşa că le-am comasat în 9 zile de producţie, l finalizăm. În ianuarie începem postproducţia. Cu lansarea e prea devreme să afirm ceva, lansarea e oricum legată de o întreagă strategie a producătorului şi vînzătorului, care ţine şi de festivaluri. Aşa că, cel mai bine poate să răspundă producătorul la această întrebare. A rămas aceeaşi poveste autobiografică şi mă raportez greu la film, căci sînt foarte subiectiv şi cumva orb în a-i vedea calităţile sau defectele.

Ale cui păreri contează în luarea ultimelor decizii?

În ultimă instanţă, contează părerea mea sau, mai degrabă aş zice, instinctul meu. Decizia este a mea. Pînă atunci însă, ascult cu atenţie părerile unor oameni în al căror gust, bun-simţ şi sinceritate cred.

Aţi avut un scenariu, aţi improvizat? Sînt actori cunoscuţi sau aduceţi feţe noi? În cîte personaje e filmul?

Am avut scenariu, sînt actori mulţi şi aş zice că sînt mai degrabă mai puţin cunoscuţi. E un personaj principal, iar pe lîngă el roieşte o pleiadă de personaje mai mult sau mai puţin secundare. În jur de 30.

> *Contează să fac ceea ce-mi place, ceea ce mă frămîntă şi să lucrez cu oameni pasionaţi de film şi de poveştile mele.*

legate, aceeaşi locaţie etc. Asta a făcut ca totul să devină ceva mai economicos. Iar *Domestic* va fi, sper, al treilea lungmetraj pe care încerc să-l filmez în toamna viitoare.

Descoperirea dvs. din Valuri, *Sergiu Costache, apare şi în* Lord. *De asemenea, Titieni, care îl interpretează pe soţul din* Pescuit..., *face un rol nuanţat în* Colivia. *Vă ataşaţi de actorii cu care aţi lucrat?*

Cred că toţi regizorii se ataşează cumva de actorii cu care lucrează, de fapt personajul din *Lord* şi Titieni, cu familia lui, din *Colivia* sînt aceleaşi personaje din *Valuri,* cu aceleaşi caracteristici. Familia din *Colivia* apare ca poveste secundară în *Valuri.*

Apropo, Costache a intrat la actorie?

Da, este la actorie, foarte bine văzut de profesori şi, dacă nu mă înşel, termină anul acesta.

În Valuri *era vorba despre frustrările unui soţ care, aflat la mare cu soţia şi copilul, flirtează cu o blondă şi ajunge să comită o crimă (femeia se îneacă). În* Pescuit sportiv *un cuplu loveşte o femeie cu maşina şi, dacă aceasta nu s-ar fi trezit, ar fi abandonat-o. În noul dvs. film, mai sînt personaje care nu reuşesc să-şi asume vinovăţia?*

În *Valuri* nu se comite o crimă, zic eu. Bărbatul asistă la un posibil înec şi nu face nimic. Nu anunţă pe nimeni, deci fuge de orice responsabilitate. Asta era ideea mea, ca şi în *Pescuit sportiv*. Este şi în noul film această temă a responsabilităţii şi a vinovăţiei, dar cred că din alt punct de vedere. Şi anume că, uneori, ne facem vinovaţi încercînd să facem bine. Sîntem responsabili de greşeli de care nu ne dăm seama şi asta din dragoste cu cele mai bune intenţii.

Despre ce e, de fapt, Din dragoste...*?*

Despre comportamentul prostesc pe care majoritatea dintre noi nu-l putem evita atunci cînd cel drag se îmbolnăveşte. Despre apariţia comportamentului iraţional în asemenea situaţii, şi asta pentru că un comportament raţional devine imposibil din cauza fricii ancestrale de moarte şi a pierderii celor dragi.

În ce fază sînteţi cu filmul Din dragoste cu cele mai bune intenţii *şi cînd intenţionaţi să-l lansaţi? A rămas aceeaşi poveste autobiografică?*

Sînt în montaj şi cer feedback-uri ca să-

De ce v-a fost cel mai teamă cînd v-aţi hotărît să faceţi un film cu o poveste pe care aţi trăit-o?

De propria subiectivitate în a alege ce este bun pentru poveste şi ce nu. Chiar dacă unele detalii din realitate sînt foarte spumoase şi interesante, într-o poveste, uneori, nu-şi mai găsesc locul, sînt inutile sau repetitive. Sau, şi mai rău, nu rezonează cu temele despre care vrei să vorbeşti. Mi-a fost destul de greu să discern între aceste amănunte.

V-a ajutat filmul? Aţi înţeles mai mult, aţi aflat ceva despre dvs.?

Da, bineînţeles, ca orice film anterior făcut. În cazul ăsta poate mai puţin filmul în sine, cît scrisul la scenariu. Interesant este că am descoperit lucruri noi despre mine filmînd, însă tot raportat la scenariu. Adică erau cuvinte la care nu m-am gîndit cînd le-am scris de ce le-am ales, iar cînd actorul le schimba sau le uita, îmi dădeam seama ce important este exact acel cuvînt. Încercînd să-i explic că mă deranjează, îmi dădeam seama şi de ce mă deranjează. Cînd realizam asta, aflam implicit ceva şi despre mine.

Solomon cu talentul ei de producătoare, căci a ştiut cum să strîngă banii şi cum să prezinte proiectul.

Despre Pescuit... *ziceaţi că l-aţi făcut pe genunchi, în zece zile. Acum cum a fost?*

A fost făcut pe îndelete, în 22 de zile, cu tot ce mi-am dorit. Deci în condiţii profesionale şi dacă ceva a ieşit rău e din cauza mea, căci nu am simţit că am făcut compromisuri autoimpuse, cum a trebuit să fac la *Pescuit sportiv*.

De ce regizor român vă simţiţi cel mai apropiat? Dar străin?

Eu nu pot face asemenea estimări. Adică e clar că toţi sîntem influenţaţi de diverse filme şi, implicit, regizori, dar a fi apropiat de cineva implică o doză de subiectivitate în care astăzi poate fi cutare, mîine poate să nu mai fie şi, deci, nu cred că are relevanţă. Poate că cel mai bine ar fi să te simţi cel mai apropiat de tine însuţi...

Cum a fost experienţa recentă de regizor de serial de televiziune? Mă gîndesc la În derivă, *serialul produs de HBO România.*

O experienţă foarte bună, căci s-a lucrat aproape ca la film: aceleaşi condiţii, echipă, standarde din partea producătorilor, ceea ce este inedit în România, ba chiar şi în unele ţări europene occidentale. Altfel, serial de televiziune am mai făcut, nu era ceva nou pentru mine.

Ce fel de regizor sînteţi? Care sînt lucrurile care contează cel mai mult pentru dvs.?

Nu ştiu ce fel de regizor sînt, sper că unul bunicel, dar asta doar timpul o va confirma. Contează să fac ceea ce-mi place, ceea ce mă frămîntă şi să lucrez cu oameni pasionaţi de film şi de poveştile mele.

V-aţi schimbat în vreun fel în aceşti ani? Lucraţi altfel, vă enervaţi mai uşor?

> *Banii pentru genul ăsta de film se găsesc tot mai greu, mai ales că în anii ăştia trecem şi printr-o criză la nivel mondial.*

Aţi filmat tot digital sau pe peliculă?

Am filmat pe digital, dar, pe cameră RED, un format incomparabil superior mini-DV-ului de la *Pescuit sportiv*. Cu modelul acesta de cameră au început să se filmeze chiar şi filme americane, dacă nu mă înşel, cel cu Nicolas Cage filmat în România a fost tot pe tipul ăsta de cameră.

Aţi găsit mai uşor bani pentru acest proiect? V-au ajutat experienţa şi premiile?

Sincer, nu am găsit bani deloc uşor, eu speram să-l filmez în 2009. Banii pentru genul ăsta de film se găsesc tot mai greu, mai ales că în anii ăştia trecem şi printr-o criză la nivel mondial. Aşa că pot spune că nu m-au ajutat prea mult nici experienţa, nici premiile. Mai degrabă m-a ajutat Ada

Cu siguranţă m-am schimbat, dar cred că m-aş fi schimbat şi dacă stăteam doar în pat şi dormeam toată ziua. Lucrez într-adevăr altfel, dar nu mă enervez uşor. Dimpotrivă, sînt foarte relaxat şi par aproape distrat la filmare, deşi nu sînt. Dar am o doză de siguranţă şi de relaxare, care cred că mi-e benefică, căci mă face să nu lucrez încrîncenat şi tensionat. Încerc să fac film aşa cum, mai demult, făceam muzică. Iar muzica se face cu multă plăcere şi cu zîmbetul pe buze, pe cît se poate. Fără ca asta să însemne superficial. Şi nici nu înseamnă că nu mă enervez...

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Totul e de citit şi, mai ales, de privit în revista de fotografie *Punctum* (nr. 5): interviurile substanţiale cu fotograful cubanez Raúl Cañibano şi cu scriitorul Attila Bartis („În literatură, sîntem predispuşi să ne prefacem că nu e vorba de realitate, în fotografie nu putem juca acest joc ipocrit şi fals“), amîndoi prezenţi, evident, şi cu cîte un calup serios de fotografii, prezentarea în cuvinte şi în imagini a tînărului fotograf Ciprian Ciocan, plus imaginile de arhivă ale lui Franz Duschek, cumnatul lui Carol Szathmari, fotografii realizate în tabăra armatei ruse din timpul Războiului de Independenţă din 1877. (Marius Chivu)

■ Joi, 27 ianuarie, ora 18,00, la librăria Institutului Francez din Bucureşti, Svetlana Cârstean îl are drept invitat special în cadrul Cercului Poeţilor Apăruţi pe scriitorul Mircea Horia Simionescu. După ce ne-a sucit minţile cu atîtea pagini de proză excelentă, MHS a publicat anul trecut un prim volum de poeme, *Versete de unică folosinţă*, din care va citi în aceeaşi joi, neapărat ingenioasă şi bine temperată. Să veniţi din timp, ca să prindeţi loc. (Luiza Vasiliu)

■ Fernando Pessoa, *Cartea neliniştirii, compusă de Bernardo Soares, ajutor de contabil din Lisabona* (traducere din portugheză, prefaţă şi note de Dinu Flămând, ediţia a II-a, Editura Humanitas Fiction, 2010). La cîte nelinişti ne străbat, am obligaţia – nu lipsită de generozitate – de a vă împovăra cu încă una: să fiţi zilnic îngrijoraţi dacă nu cunoaşteţi ce-i trecea prin minte acestui ajutor de contabil portughez. De pildă: „Un singur lucru mă uluieşte mai mult ca prostia cu care mai toţi oamenii îşi petrec viaţa: inteligenţa pusă în această prostie“. (Radu Cosaşu)

■ Dacă aţi ratat filmul *Interviu* din 2007, semnat de Steve Buscemi şi David Schechter, a apărut recent pe DVD. E genul de poveste simplă, care se complică şi se adînceşte cu fiecare replică şi te cucereşte de la primul minut. Partenera lui Buscemi, care interpretează rolul unui jurnalist, e spectaculoasa Sienna Miller, în postura de actriţă celebră de filme de televiziune. Din confruntarea celor doi ies scîntei. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Barbun pentru Tito (I)

Tito s-a aflat, între 2 şi 14 octombrie 1977, la Paris. A fost găzduit la Palatul Élysée, în aşa numitele „apartamente regale“ de la primul etaj al corpului principal, cu vedere spre grădina, pe atunci, de trandafiri, a palatului. În ultima zi a vizitei, după acordarea unor înalte distincţii militare şi de stat, preşedintele Valéry Giscard d'Estaing i-a oferit lui Tito un prînz de rămas bun. Pe masă se găseau barbuni în jeleu de fructe, consomé Chamonix, *foie gras,* caviar, pui în coniac, file de viţel Palace, sparanghel, anghinare, cremă tricolor „Franţa“, vinuri Chablis şi Bordeaux din '61, şampanie Dom Perignon. Tito le-a povestit comesenilor de prima sa vizită la Paris, în 1937, cu 40 de ani în urmă, cînd stătea la Hotelul Saint Bernard, contacta Cominternul la Librăria Horizons şi făcea lungi plimbări prin Cartierul Latin. Avea misiunea să găsească o filieră franceză pentru infiltrarea voluntarilor iugoslavi pe frontul republican spaniol.

Amicul Dejun

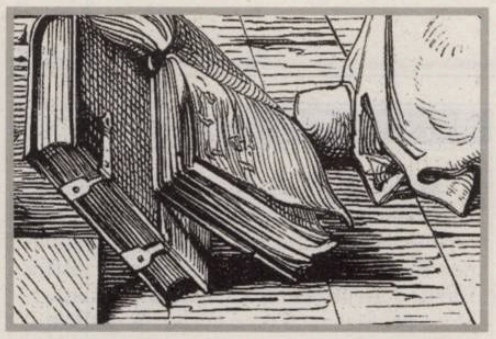

Simona SORA

biographiti

Vechea şi perfida întrebare

În cea de-a doua zi a anului care tocmai a început, *El País*-ul hebdomadar (există şi unul cu apariţie săptămînală, pe lîngă ediţia zilnică şi suplimentul cultural *Babelia)* le-a pus mai multor scriitori o *veche şi perfidă întrebare* (cum o numeşte Vila-Matas) la care nimeni nu mai răspunde pe bune: „De ce scrieţi?“. Ca şi cum scrisul ar fi cea mai naturală şi mai firească îndeletnicire, mulţi dintre cei întrebaţi se simt obligaţi să strîmbe din nas şi să denunţe ineptia întrebării. Personal, deşi am făcut tot felul de „anchete“, n-am pus încă această întrebare, însă am citit răspunsuri din toate timpurile şi cam de toate calibrele. Aşa am şi remarcat – în afara tipurilor clasice de răspuns scriitoricesc date perfidei chestiuni: cel patetic, cel existenţialist, cel ironic, cel meseriaş – că delasineînţelesul profesiunii de scriitor e mai degrabă recent. *Refuzul* de a spune franc de ce ai ales, la un moment dat al vieţii tale, să faci semne cu un instrument ascuţit pe o suprafaţă netedă (şi să pretinzi că asta înlocuieşte viaţa) e legat direct de perceperea întrebării ca un atac alternativ: de ce să scrii cînd poţi să... (şi-aici încap toate plăcerile şi binefacerile vieţii „normale“).

Curios mi se pare, de fapt, că după atîtea mii de răspunsuri la mai mult vechea decît perfida întrebare, ea e, în continuare, percepută ca fiind o agresiune din afara lumii scrisului, din spaţiul acţiunii, în loc să fie luată ca o *invitaţie la scris,* un prilej la fel de bun ca oricare altul de a scrie. În fond, răspunsurile nu sînt prea variate: scrii ca să înţelegi ce ţi se întîmplă; scrii ca să spui că eşti scriitor; scrii ca să fii iubit sau ca să îţi povesteşti amorul; scrii pentru că nu poţi altfel; scrii de frică, din necesitate, pentru bani; scrii din obişnuinţă, pentru a trăi alte vieţi, pentru a le retrăi pe ale tale; scrii ca să fixezi memoria; scrii pentru a discuta incapacitatea proprie de a face orice alt lucru în afara scrisului. Ce contează e însă şi aici *cum* scrii, felul în care îţi povesteşti nemulţumirea faţă de redundanţa întrebării.

„Scriem pentru că sîntem aici şi am vrea să fim acolo.“

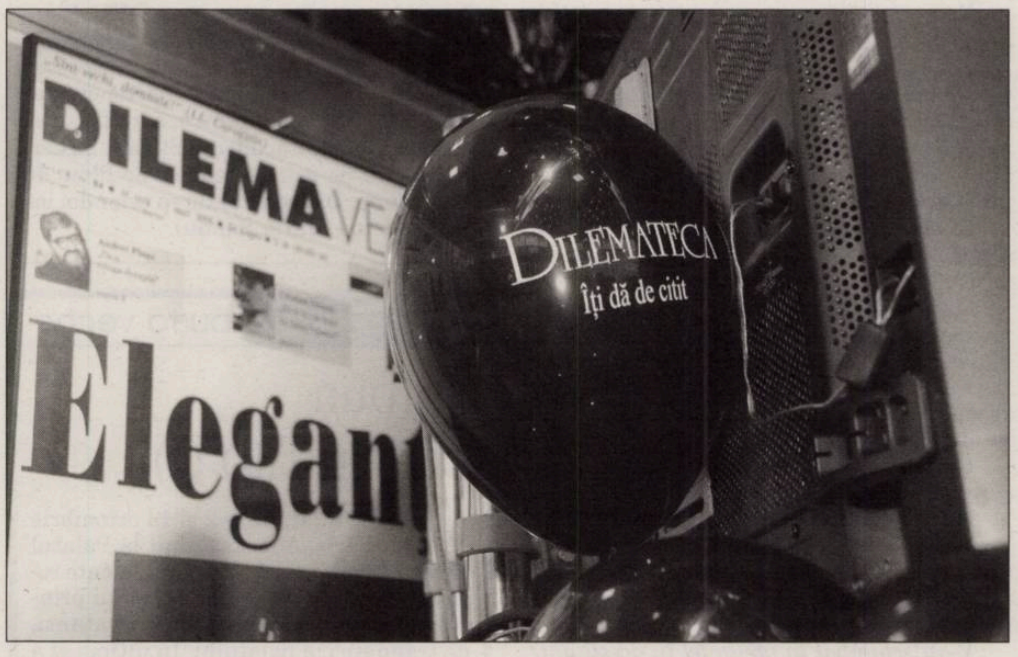

Alberto Manguel, lectorul lui Borges şi scriitorul care, dacă n-ar fi scris o minunată istorie a lecturii, ar fi scris, fără îndoială, o istorie a motivelor scrisului, a înţeles acest lucru înainte să-i pună cineva întrebarea. Iar de răspuns, răspunde inventînd şi punîndu-ne pe gînduri, trecînd razant pe lîngă ironia datorată celor care habar n-au cum e în ţara scrisului din *second life:* „Scriu pentru că nu ştiu să dansez tango şi nici să cînt la celestă sau *glockenspiel,* nu ştiu să rezolv probleme de matematică superioară şi nu pot să alerg la maratonul de la New York, nu ştiu să desenez orbitele planetelor sau să escaladez munţii, să joc fotbal sau rugby, să escavez ruine arheologice în Guatemala, să descifrez coduri secrete, să recit mantre ca un călugăr tibetan, să traversez Atlanticul de unul singur, să fac tîmplărie, să construiesc o cabană în Algonquin Park, să conduc un avion cu reacţie, să fac surfing, să joc jocuri video complicate, să dezleg cuvinte încrucişate, să joc şah, să cos, să traduc din arabă sau din greceşte, să conduc ceremonia ceaiului, să tranşez un porc, să fiu broker la Hong Kong, să cultiv orhidee, să cosesc orzul, să dansez din buric, să patinez, să vorbesc limbajul surdomuţilor, să recit Coranul din memorie, să joc teatru pe o scenă, să pilotez un dirijabil, să fiu regizor şi să fac un film absolut realist după *Alice în Ţara Minunilor,* nu pot să trec drept un bancher respectabil şi să escrochez mii de persoane, să mă desfăt cu măruntaie *à la mode de Caën,* să fiu medic şi să ajung într-un loc devastat de război, ca să-i ajut pe oamenii care au pierdut o mînă, un picior, o casă, un copil, nu pot să organizez o misiune diplomatică prin care să rezolv problema din Orientul Mijlociu, să salvez naufragiaţi, să-mi dedic 30 de ani din viaţă paleografiei sanscrite, să restaurez tablouri veneţiene, să fiu bijutier, să fac salturi mortale cu sau fără plasă, să fluier, să spun de ce scriu“.

Antonio Tabucchi răspunde cu cuvintele lui Samuel Beckett şi cu o imagine baudelairiană: „Scriu pentru că nu mi-a rămas altceva. Scriem pentru că sîntem aici şi am vrea să fim acolo (iar dacă ne-am afla acolo, ne-am da seama că ne-ar fi convenit mai degrabă să fim aici). Baudelaire spunea că viaţa e un spital în care fiecare bolnav vrea să schimbe patul. Unul are impresia că s-ar vindeca mai repede dacă ar sta lîngă fereastră, altul dacă ar avea patul de lîngă calorifer“. Mi-a plăcut răspunsul onest şi sacadat al lui Andrea Camilleri, popularul autor al comisarului Montalbano, din a cărui serie poliţistă s-au tradus şi la noi două romane, publicate la Nemira *(Hoţul de merinde* şi *Sunetul viorii):* „Scriu pentru că e mai bine decît să descarci marfă în piaţa centrală. Scriu pentru că nu ştiu să fac altceva. Scriu ca să le pot dedica scrierile mele nepoţilor. Scriu pentru că doar aşa îmi pot aminti de toate fiinţele pe care le-am iubit. Scriu pentru că îmi place să-mi povestesc istorii. Scriu pentru că, după ce termin, pot să-mi beau berea. Scriu ca să restitui ceva din ce am citit“.

E foarte interesant, orice s-ar zice, ce-i trece prin cap (şi ajunge pe hîrtie) unui scriitor întrebat de ce scrie. Deşi, trebuie să vă mărturisesc, cît am citit laborioasa anchetă (destul de inegală), mi-a tot trecut prin minte vorba poetică a lui Aurel Dumitraşcu: „Cel mai bine e să nu scrii / Începi o viaţă adevărată“.

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

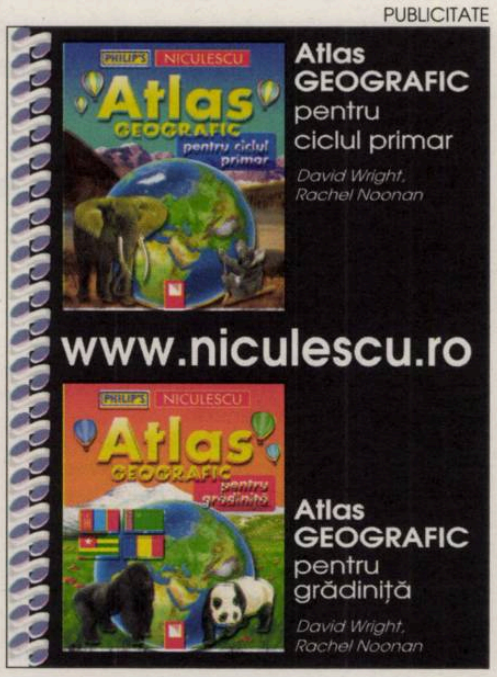

PUBLICITATE

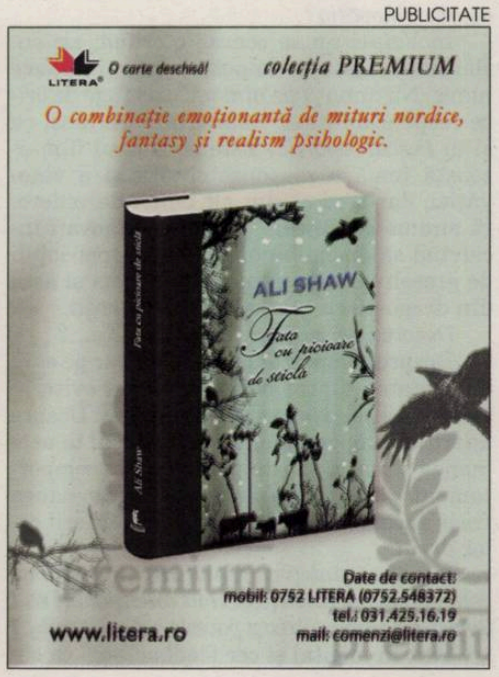

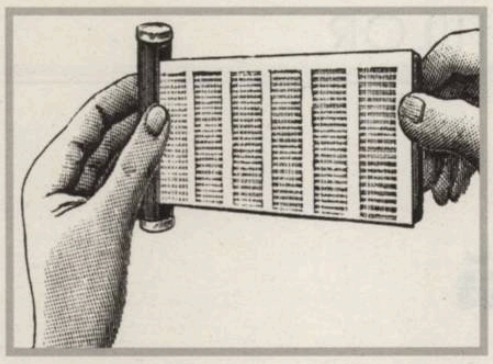

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

50 de ani de rîs în tragedie

Miercuri 5 ianuarie, de la şapte pînă spre zece seara, am făcut o excitantă baie de mulţime la sărbătorirea a 50 de ani de la înfiinţarea Teatrului de Comedie. Cînd am ajuns, am crezut că mă isterizez. De unde mă aşteptam la cîteva zeci de surîsuri şi strîngeri de mînă, m-am trezit într-un haos total şi vesel, de carnaval ameţitor, ultramagnetizat (dar fără pic de „jamaică"), o devălmăşie furibundă, vecină cu scenele dementiale de la baia comunală din „Clopotele" lui Lucian Pintilie. La cîteva minute după orele 19, nu mai era disponibil nici un umeraş de la garderobele ambelor săli, sute de persoane gravitau torenţial pe orbite imprevizibile, cameramanii se călcau reciproc pe bătături cu intervievaţii, înotai literalmente printre vipuri ale scenei, iar cînd a dat să intre-n sală fanfara Zece Prăjini, instrumentiştii (conduşi de molipsitoarea frenezie a lui Ovidiu Lipan-Ţăndărică) abia au avut loc să se strecoare spre scenă de mulţimea spectatorilor de mult instalaţi în picioare pe marginile sălii.

Am stat la coadă la paltoane cu Marin Moraru, l-am văzut asaltat de pretutindeni pe Radu Beligan, i-am admirat de departe pe Mircea Albulescu, Sanda Toma, David Esrig, Horaţiu Mălăele, Lucian Giurchescu, Dumitru Rucăreanu, Ion Lucian, Traian Stănescu, Magda Catone, Vladimir Găitan, George Ivaşcu, m-am salutat cu George Mihăiţă, Irina Margareta Nistor, Felix Alexa, Marian Rîlea, Ducu Darie, Valentin Teodosiu, Candid Stoica, Ioan Chelaru, Radu F. Alexandru, Ion Cazaban, am conversat emoţionat cu Ilinca Tomoroveanu şi profesional cu Ileana Lucaciu, am înregistrat prezenţa unor personalităţi antinomice precum Mona Muscă, Viorel Lis şi Răzvan Theodorescu, am făcut încîntat cunoştinţă cu Mimi Brănescu... Iertare de multele omisiuni, dar aşa de uriaşă era forfotirea, aşa de irespirabilă mulţimea şi aşa de năprasnic s-a derulat totul, încît abia aveai cum să-ţi dai seama pe lîngă cine treci şi de cine te-ai lovit, necum să ai perspectiva necesară vreunui simulacru, măcar, de „carnet monden" *à la* Claymoor.

George Mihăiţă a fost, fireşte, amfitrionul Galei (dozînd cu atenţie emoţia evocărilor, poantele, pauzele de efect şi aluziile iuţi), un spectacol regizat sobru şi eficient de Alexandru Dabija. De vorbit au vorbit Radu Beligan (aplaudat minute-n şir în picioare) – părintele Teatrului inaugurat pe 5 ianuarie 1961 –, apoi Lucian Giurchescu, Sanda Toma, David Esrig, Mircea Albulescu, Horaţiu Mălăele, Vladimir Găitan.

Ce a revenit semnificativ în vorbiri a fost obsesia solidarităţii, spiritul de echipă, unitatea afectivă şi omogenitatea profesională, pe scurt: atmosfera *de familie* în care au trăit şi lucrat cei 27 de actori, doi regizori şi doi scenografi, majoritatea tineri, cu care Meşterul Beligan a început croaziera Teatrului de Comedie pe apele tulburi ale minidezgheţului dejist din(spre) 1961. Adică exact ceea ce lipseşte în chip catastrofal vieţii teatrale de astăzi, dominată de un amestec letal, aş zice, de atomizare, fiere resentimentară, cinism mercantil, deprofesionalizare şi decerebrare, mult mai periculos decît străvechea mixtură de invidie, hedonism halucinant şi furnicar de intrigi, ce va fi caracterizat de cînd lumea viaţa Scenei.

Dincolo de efervescenţa serii în sine, evenimentul substanţial l-a constituit apariţia albumului *50 Teatrul de Comedie,* tipărit la Coresi S.A., un *best of* de la *Rinocerii* ionescieni în regia lui Lucian Giurchescu, 1964, sau deneuitatul, pentru mine, *Troilus şi Cresida* lui David Esrig (cu seducătoarele salturi ale lui Marin Moraru în spinarea uriaşului „Ahilică" Albulescu), 1965, pînă la *Revizorul* lui Mălăele din 2006, sau *Casa Zoikăi*, 2009 (Tocilescu), trecînd prin repere precum *Noaptea furtunoasă* a lui Giurchescu din 1973, *Doi tineri din Verona* (Alexandru Dabija, 1983), *Visul unei nopţi de vară* şi *Iluzia comică* (Alexandru Darie, 1990, respectiv 1999). Inclusiv „legendarul" turneu parizian din mai 1965, cînd Teatrul de Comedie a fost onorat cu Premiul Théâtre des Nations. Acesta avea să fie urmat de evenimente dragi memoriei noastre culturale şi tipice epocilor de dezgheţ ideologic, precum *Pădurea spînzuraţilor* la Cannes şi vizitele lui Charles de Gaulle şi Richard Nixon la Bucureşti, pentru a eşua iremediabil apoi, odată cu cazurile *Reconstituirea* şi *Revizorul*...

Chiar dacă majoritatea mirajelor „carierei" mele de spectator se leagă de Teatrul Bulandra, cum să uit multele seri în care, copil sau adolescent fiind, plecam fericit cu maică-mea de pe strada Mândineşti, după orele de rîs eliberator la *Troilus şi Cresida,* ori *Noaptea furtunoasă*, dar şi – de ce să mint? – de la *Preşul*, *Nic Nic*, *Mielul turbat, Sfîntul Mitică blajinul, Cher Antoine, Mandragora*. Exista pe atunci binecuvîntata mijlocire dintre teatru şi public numită „difuzorul voluntar (de cărţi şi bilete la spectacole) în întreprinderi". Ani şi ani, maică-mea, dactilografă la Agerpres, venea săptămînal cu snopul de bucoavne şi bilete de teatru, operă şi operetă, luate pe datorie, din chenzină în chenzină, de nu trecea sîmbătă sau duminică fără mica noastră mare sărbătoare scenică, ritualic marcată de ciocolata/nuĝaua şi sucul din pauze.

Un teatru care s-a mîndrit cu numele lui Birlic, Nineta Gusti, Gheorghe Dinică, Mircea Şeptilici, Ştefan Ciubotăraşu, Radu Beligan, Marin Moraru, Mircea Albulescu, Vasilica Tastaman, Toma Caragiu, Sanda Toma, Amza Pellea, Ştefan Tapalagă, Iurie Darie, Ion Lucian, Mihai Pălădescu, Aurel Giurumia, Cornel Vulpe, Şerban Ionescu, Marian Rîlea, iar astăzi cu actori precum George Mihăiţă şi Dorina Chiriac, Valentin Teodosiu, Ştefan Bănică şi Emilia Popescu, Găitan, Vizante şi Mirela Oprişor, Iarina Demian, Delia Nartea, Tudor Chirilă, un regizor ca Vlad Massaci şi scenografi ca Puiu Antemir şi Anca Răduţă – i-a avut directori pe Radu Beligan (1961-1969), Lucian Giurchescu (1969-1979, 1990-1994), Valentin Plătăreanu (1979-1981), Silviu Stănculescu (1981-1990), Vladimir Găitan (1994-1996), Dan Vasiliu (1996-2002) şi, din 2002 încoace, George Mihăiţă.

Recitiţi lista şi cronologia directorială şi veţi înţelege numaidecît în ce măsură partea reproduce întregul. Debuturile timid dezgheţate întru mantra „reteatralizării teatrului", urmate de glorioasa resincronizare europeană, aveau să defileze din concesie în concesie, cînd subtil, cînd ostentativ, potrivit degradării ceauşismului pînă la caricatură şi sufocarea prin deriziune...

Sanda Toma rezumă admirabil: „Nu pot să uit perioadele de glorie ale Teatrului de Comedie, dar vreau să uit toţi acei ani plini de umilinţe, frustrări şi frig pe care i-am îndurat cînd, funia politică strîngîndu-se, ne-a sugrumat repertoriul, obligîndu-ne să rostim texte cretine ale aşa-numitei dramaturgii originale, remarcabile doar prin lipsa ei de valoare, menită atunci să construiască comunismul, iar acum să-l condamne. Teatrul de Comedie a fost viu, efervescent sub directoratul maestrului Beligan şi apoi sub cel al lui Lucian Giurchescu. Restul a fost tăcere... pînă cînd George Mihăiţă a preluat cîrma trezind teatrul din nou la viaţă, readucîndu-i vigoarea şi tinereţea de altădată".

Ca spectator, prefer să închei cu formula lui Marin Moraru – „Teatrul de Comedie este teatrul meu de suflet" – şi să aflu că încîntarea pe nume *Nepotul lui Rameau* a început, de fapt, în aceeaşi „magazie de decoruri" în care s-au copt *Umbra, Capul de răţoi, Troilus şi Cresida.*

P.S. De la 5 ianuarie 2011, Sala Mare a Teatrului de Comedie se numeşte Sala „Radu Beligan".

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent, a lansat volumul* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas.*

PUBLICITATE

Cercul Poeților Apăruți
Cercle des Poètes Apparus

Invitat | Invité
Mircea Horia Simionescu

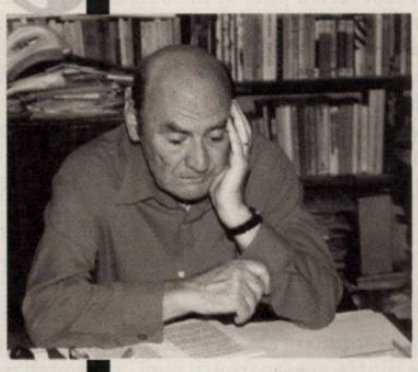

joi | 27 | ianuarie | 2011
ora 19.00

jeudi | 27 | janvier | 2011
19h00

Librăria – cafenea Cărturești
(Institutul Francez, Bd. Dacia 77)

Librairie-café Cărturești
(Institut Français, 77 Bd. Dacia)

Dezbatere și lectură bilingvă din volumul de poezie
Versete de unică folosință
(Editura Bibliotheca, 2010)

Débat et lecture bilingue d'une séléction du livre de poésie
Les versets à usage unique
(Bibliotheca, 2010)

Moderator / Modérateur
Svetlana Cârstean

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

cărturești

PUBLICITATE

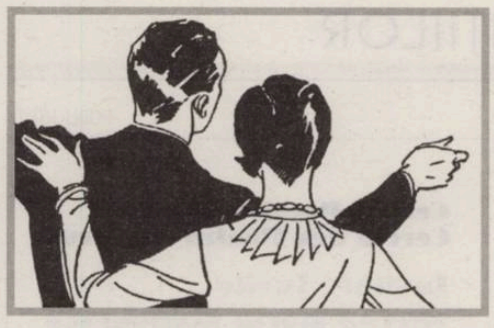

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

La aniversară

– în traducere liberă –

Dacă tot şi-au luat obiceiul de a se boteza cu numele unor personalităţi, persoane sau personaje ilustre (uneori, doar pe plan local), teatrele şi trupele ar face bine să-şi onoreze „patronii“, măcar la date „rotunde“, prin evenimente care, mai mult sau mai puţin festiv, să-l poată situa pe respectivul patron în conştiinţa publică – şi mai ales în conştiinţa publicului –, dînd sens, totodată, acestui apetit onomastic dezlănţuit imediat după 1990; ca reacţie, fără îndoială, la îndelungatele decenii cînd un singur nume avea voie să răsune în cetate, să figureze în inscripţii cu amplasament obştesc, să pătrundă în conştiinţe. Foarte puţine dintre aceste frontispicii „personalizate“ au ocupat însă cu adevărat locul pe care contau să-l obţină, şi majoritatea scenelor sînt cunoscute atît lumii largi a mergătorilor la teatru, cît şi lumii îngust(at)e a membrilor breslei, nu prin denumirea lor brevetată, ci, simplu, prin situarea lor geografică. (Aş paria, de pildă, că aproape oricine ştie despre ce este vorba cînd aude de Teatrul Dramatic din Galaţi, dar că aproape nimeni nu are idee cine a fost „naşa“ Fani Tardini.) Şi exemple sînt cu duiumul. După cum există şi situaţia cînd un teatru se legitimează printre cunoscători prin numele conducătorului său – situaţie extrem de rară, căci extrem de rari sînt conducătorii ale căror performanţe artistice şi, eventual, manageriale pot inversa astfel polii faimei. Totuşi, astăzi, „la Tompa“ nu înseamnă pentru nimeni din mediul scenei Teatrul Naţional din Tîrgu-Mureş, Compania „Tompa Miklós“ (de limbă maghiară), ci Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, unde este director Tompa Gábor, fiul celui de dinainte. Nu numai cărţile au destinul lor.

Spre a conjura, probabil, acest destin, mai-sus pomenitul ansamblu a folosit prilejul împlinirii unui secol de la naşterea lui Tompa-senior (dispărut în 1996) pentru a-i reîmprospăta amintirea atît în oraş, cît şi în întregul spaţiu transilvănean de limbă maghiară, printr-un minifestival ce a cuprins, în afara activităţilor specifice unor asemenea momente (dezvelirea de inscripţii comemorative, întruniri de evocare a personalităţii omagiate, vernisaje de expoziţii tematice etc.), cîteva reprezentaţii (proprii sau invitate), precum şi o dezbatere pe tema viitorului administrativ şi artistic al Companiei „Tompa Miklós“. Nu am putut frecventa, din păcate, decît o mică parte dintre aceste „acţiuni“, pentru că m-am îmbolnăvit, odată ajunsă la Tîrgu-Mureş, şi am zăcut fără glorie, o zi şi jumătate, cu tot felul de ceaiuri la căpătîi; şi drept e că nici Căile Ferate Române, cu orarele lor limitative, nu m-au ajutat prea mult. (Zice gura lumii că aceste orare sînt special făcute ca să încurajeze năvala călătorilor spre numeroasele linii particulare de autobuze şi microbuze interorăşeneşti, care aparţin tot mai-marilor din transportul feroviar public. Oameni răi...) Pe scurt, am văzut a doua jumătate a celei mai recente premiere (*Švejk* de Jaroslav Hašek-György Spiró, în regia lui Elemér Kincses, fragil ca arhitectură şi expresivitate), o reprezentaţie întreagă, cu o vechime de cîţiva ani *(Locţiitorul lui Caligula* de János Székely, în regia aceluiaşi Kincses, o montare solidă şi inteligentă, cu tensiune bine gradată şi soluţii simple, dar pregnante), şi, în fine, prima parte a unei producţii din stagiunea trecută (*Evantaiul* de Carlo Goldoni, în regia lui Csaba Kiss, care a şi prelucrat substanţial textul, transformîndu-l într-o „canava“ propice improvizaţiilor, spectacol vioi, simpatic şi grațios). Nu am participat la nici una dintre activităţile dedicate special lui Miklós Tompa, deşi m-ar fi interesat (omul a fost unul dintre cei mai activi animatori teatrali din anii '60-'70, fondator şi director al Teatrului Secuiesc din Tîrgu-Mureş, apoi al Teatrului Naţional de aici, precum şi un regizor prolific), dar am asistat la o dezbatere semi-publică (avînd ca invitaţi cîţiva dintre foştii „manageri“ ai ansamblului, precum şi critici, regizori, universitari şi actori) pe tema soartei care aşteaptă (sau pîndeşte) compania purtînd numele sărbătoritului. Au fost aceste prezenţe parţiale suficiente pentru a-mi face o idee despre subiect? Da şi nu.

Actori buni şi foarte buni adunaţi într-un „colectiv“ care nu-şi găseşte calea.

În mod evident, trecutul a constituit un pretext pentru sondarea viitorului trupei prin intermediul prezentului ei. Trecutul sună bine – cel puţin pînă în urmă cu circa un deceniu. Prezentul e asemănător aceluia al multor teatre din România: actori buni şi foarte buni (deşi personalităţile puternice, „pilonii“, încep să lipsească), adunaţi într-un „colectiv“ care nu-şi găseşte calea, orientarea, stilul şi scopul. Viitorul? Este, în clipa de faţă, pe muchie de cuţit, între speranţe manageriale încă neconfirmate şi realităţi dure de neevitat. Probabil, cea dintîi mişcare pe care ar avea-o de făcut Compania „Tompa Miklós“ ar fi să hotărască dacă şi cît doreşte (sau poate) să se integreze acelei instituţii create arbitrar, dar care, în timp, a devenit un organism cu viaţă autonomă – Teatrul Naţional din Tîrgu-Mureş, unde compania maghiară coexistă cu aceea românească (numită „Liviu Rebreanu“ şi complet absentă din aceste zile festive) într-o simbioză de care s-ar putea să nu fie conştienţi nici unii, nici alţii, dar care face, în mod ironic, ca ambele trupe să-şi apere „specificul“ autoclaustrîndu-se în „tradiţii“ discutabile, să oscileze (de aceea) simultan între excelenţă şi decădere, să întreţină, în fine, o tensiune surdă ce le dăunează amîndurora. Poate, dacă ar uita că activează într-o zonă „dificilă“ şi s-ar ocupa mai întîi de teatru şi abia apoi de orice altceva, şi „Tompa Miklós“, şi „Liviu Rebreanu“ s-ar simţi ceva mai bine. Împreună şi pe cont propriu.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Clasicizabil

● Daft Punk, *Tron: Legacy OST*, Disney Music Records, 2010.

Într-o infogramă care încerca să descifreze motivele pentru care oamenii îşi manifestau intenţia să meargă la cinematograf pentru a vedea *Tron: Legacy*, publicată de *graphjam.com*, principalul motiv al alegerii lor era reprezentat de faptul că soundtrack-ul celei mai noi producţii Disney este compus de duoul francez Daft Punk. Abia la o distanţă considerabilă se afla atracţia indusă de cîrligul indiscutabil al filmului, efectele vizuale. Glumă sau nu, această reprezentare a dorinţelor oamenilor urmează, în fond, traiectoria modului inedit în care s-a lucrat pentru distopia regizată de Joseph Kosinski: întîi a fost muzica, alături de toată avalanşa de comentarii exclamative legate de faptul că aceasta urma să fie compusă de o formaţie iconică pentru ringurile de dans ale cluburilor, apoi a venit imaginea. Filmul a fost, practic, montat pe coloana sonoră manufacturată de Guy-Manuel de Homem-Christo şi Thomas Bangalter, ajutaţi de orchestratorul american Joseph Trapanese, printre altele, producător al muzicii pentru sezoanele 3 şi 4 din serialul *Dexter*, şi de un ansamblu format din 95 de muzicieni.

Departe de lumea stranie desenată sonor de disfuncţionala/disfuncţionalul Wendy Carlos pentru primul *Tron*, cel din 1982, dar mai aproape de tabloul adrenalinic al jocurilor video din zilele noastre – filmul descrie povestea unui creator de jocuri, ţinut captiv de lumea creată de el însuşi –, opera semnată de Daft Punk eliberează testosteron atunci cînd nu se îneacă pur şi simplu într-un manierism simfonic competent, dar destul de bătătorit înainte, de la John Williams *(Star Wars)* la Hans Zimmer *(Gladiator, The Dark Knight, Inception)*, trecînd prin poezia cu sunet sintetizat sau acroşurile alienante ale unui Vangelis, cel din *Charriots of Fire* sau din *Blade Runner*. Francezii cuplează cu fineţe cele două lumi, modulînd impecabil, din punct de vedere sonor, vizualul hipnotizant al filmului, urmîndu-i sau oferindu-i ireproşabil twist-urile şi pompînd în el tensiune, una imprimată, dincolo de trama filmului, de aparentul conflict dintre clasic şi electronic, dintre trecut şi imaginea despre viitor

a trecutului, dintre viori şi timpane, pe de o parte, şi drum machines şi sintetizatoare, pe de alta. De cele mai multe ori, muzica se substituie scenariului – unul aproape inexistent –, transformînd filmul lui Kosinski într-un imens videoclip futurist, în care flashback-urile şi revenirile în prezent pendulează odată cu trecerile sunetului din analogic în digital.

Pînă la jumătatea discului, soundtrack-ul urcă într-un crescendo lent, fluidizat, care-şi permite să iasă la suprafaţă, din cînd în cînd, pentru a respira (pe reveria pulsatilă numită „Armory“), pînă cînd Daft Punk comută pe o altă viteză. „The Game Has Changed“ e acel moment, o rupere de ritm în care basul şi tobele nucleare explodează scurt în mijlocul temei apocaliptice din „The Grid“. De aici încolo, ne aflăm în plină poveste. Atmosfera se întunecă, iar tempoul, şi al filmului, şi al muzicii, începe să capete urgenţă, pentru a exploda în cea mai rapidă piesă de pe soundtrack, „Derezzled“, un monstru sută la sută electronic, de doar 1 minut şi 44 de secunde, în care Daft Punk chiar sună a Daft Punk.

În afara sălii de cinema, lipsit de vizualurile tăiate chirurgical ale filmului, soundtrack-ul compus de francezi îşi pierde parţial vitalitatea, dar rămîne, în esenţă, o operă care are capacitatea de a se clasiciza instant.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Ștefania MIHALACHE

În competiție cu mine însămi

În dubla mea calitate de mamă şi doctorand la Litere, raportez că sînt mereu în competiţie cu mine însămi şi, uneori, chiar mă autodepăşesc. Să fac referate şi research, să dau examene şi să fac proiecte academice ştiam şi înainte. În ultimele zece luni am învăţat, însă, cîte în lună şi în stele. Am învăţat cum să fac toate cele de mai sus *repede*. Am învăţat şi cum să mă trezesc la 3, la 4 şi la 5 noaptea, ori de cîte ori este nevoie, şi să trec instantaneu de la somn la veghe, la alertă sau la alint sau la rîs. Am învăţat să mă îmbrac repede, să-mi las cafeaua pe jumătate nebăută, propoziţia din eseu neterminată, ideea de research pe *va urma*. Am învăţat să ies nemachiată (şi uneori nepieptănată) pe stradă, am învăţat că pot să ridic un cărucior de aproximativ 3 kilograme cu un copil de 8-9, în sus, pe oricît de multe scări. Am învăţat să fac ciorbiţe şi piureuri de toate felurile şi mă bucur de fiecare păstîrnac dat pe răzătoare. Am învăţat să merg la BCU şi să pozez repede cît mai multe pagini de carte pe care urmează apoi să le descarc în laptop şi să le citesc, în timp ce, cu ambele mîini, îl ţin pe Eric să nu vină să dea delete. Scriu e-mail-uri, dau telefoane, completez rapoarte şi cereri ca să mi se aprobe stagiul de pregătire în străinătate. Îmi fac multe griji în cele patru-cinci luni cînd nu vine bursa. Undeva în depărtare, la marginea conştiinţei lărgite, se iţeşte întrebarea ce fel de job o să-mi găsesc cînd va trebui să mă întorc la muncă, sau cum o să reuşesc să scriu teza. Uneori visez să scriu un roman care să implice documentare, cît mai *real-life like*. Dar mai încolo, îl alung blînd. Mă întreb dacă nu am ajuns să vorbesc prea mult despre copii. Eric îşi pune mînuţa pe după gîtul meu şi adoarme. Nu, despre asta nu se poate vorbi prea mult.

***Ştefania Mihalache** este scriitoare.*

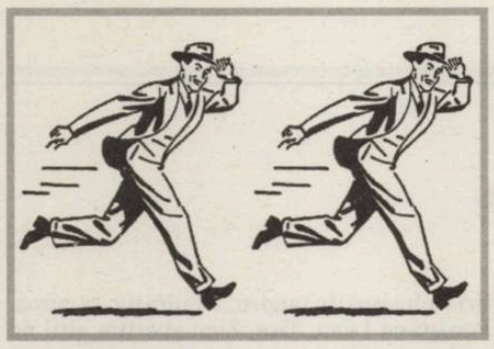

● ***Vei întîlni străinul din visele tale / You Will Meet a Tall Dark Stranger* (SUA, 2010), de Woody Allen.**

Andrei GORZO

dilematograf

Să vă fac o schemă

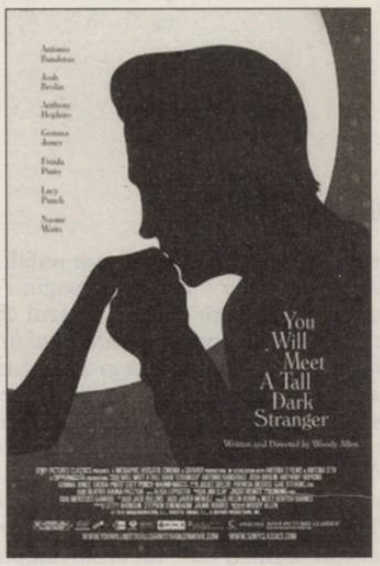

Noul Woody Allen, *Vei întîlni străinul din visele tale,* începe cu un citat din *Macbeth:* viaţa e „o poveste spusă de un idiot, plină de zgomot şi de furie, şi care nu înseamnă nimic". După cum publicul lui Allen a ajuns să ştie foarte bine, acesta e şi punctul de vedere al maestrului. *You Will Meet a Tall Dark Stranger* e încă o exemplificare, cu vreo opt personaje care aleargă bezmetice după o iluzie sau alta – dragostea, religia, nemurirea-dobîndită-prin-artă. Scena e Londra. Mediile sociale de care aparţin personajele sînt cele boeme şi burgheze. Genul dramatic de care aparţin peripeţiile lor e farsa. În interiorul genului, nivelul de prospeţime al peripeţiilor e scăzut spre mediu. De exemplu, tot ce i se întîmplă pensionarului jucat de Anthony Hopkins – i se năzare că e încă tînăr, drept care începe să tragă de fiare, îşi părăseşte soţia, se recăsătoreşte cu o fostă prostituată, se trezeşte încornorat şi fără bani – ţine de rutină. (Se poate spune că, în cazul de faţă, clişeul e „din viaţă" şi nu din teatru-film, dar asta nu schimbă faptul că Allen putea măcar să încerce să-l împrospăteze pe ici, pe colo. Pe de altă parte, Hopkins îl întrupează solid: personajul lui se pune în multe ipostaze nedemne – cere să i se pipăie muşchii, aşteaptă cu ochii pe ceas ca Viagra să-şi facă efectul –, iar el se aruncă în aceste ipostaze cu o remarcabilă lipsă de vanitate.) Între timp, fosta lui soţie (Gemma Jones) îşi găseşte consolarea în ocultism – care, iarăşi, nu e nici cea mai proaspătă, nici cea mai dificilă ţintă pentru mistouri (deşi Jones, cu privirea ei luminoasă, îşi întrupează, la rîndul ei, cu graţie rolul de băbuţă căreia îi lipseşte o doagă). Mai inventiv e episodul cu ginerele lor scriitor (Josh Brolin), care se chinuie să scoată o nouă carte valabilă (debutul lui, publicat cu ani în urmă, a fost bine primit, dar ce-a urmat n-a mai fost) şi pînă la urmă chiar o scoate, deşi nu din propriul cap, ci din computerul unui scriitor mai bun, dispărut într-un accident. Cu încrederea în sine astfel refăcută, scriitorul îşi părăseşte prompt soţia (Naomi Watts) şi se mută vizavi, cu vecina pe care obişnuia s-o spioneze de la fereastră; acum stă la fereastra *ei,* de unde se poate uita în casă la fosta lui soţie – una dintre simetriile prin care Allen scoate în evidenţă lipsa de sens a întregii agitaţii. Momentul în care pensionarul lui Hopkins încearcă să se întoarcă la băbuţa lui contribuie şi el la simetrie. Pe scurt, toate tribulaţiile astea de farsă se adună într-o schemă a condiţiei umane văzute, foarte de sus, ca o orbecăială egoistă întemeiată pe iluzii. La final, o voce din *off* ne explică didactic că, fără iluzii, n-ar mai fi posibilă nici o activitate umană şi singurul personaj căruia scenariul îi recunoaşte dreptul la un *happy ending* (adică la linişte) e ăla cu iluziile cele mai gogonate: băbuţa paranormală, care reuşeşte să se închidă într-un cocon atît de gros de credinţe dubioase, încît nimic n-ar mai putea s-o atingă. Pe toţi ceilalţi, scenariul îi lasă suspendaţi în situaţii dificile – pe plagiator cu perspectiva de a fi descoperit, pe pensionarul lui Hopkins cu perspectiva de a deveni tatăl unui copil care nu-i al lui: cu toţii vor continua să se agite bezmetic. Scrupulele şi înfrînarea nu sînt de nici un folos (cazul soţiei plagiatorului, care din cauza lor îl pierde pe însuşi Antonio Banderas), dar nici renunţarea la ele nu constituie o garanţie (cazurile tatălui şi soţului ei): contrastele se rezolvă tot în simetrie – nicicum nu e bine.

Allen a dobîndit o mare uşurinţă în desenarea de scheme care să ilustreze această idee şi fluenţa cu care desenează (încă trei linii, şi a mai apărut un personaj, încă cinci, şi a mai apărut o ramificaţie) e de-ajuns pentru a asigura, şi de data asta, o doză modestă de *entertainment.* Precizia cu care revelează mecanisme psihologice prin dialog continuă să atragă actori populari, care lucrează bine pentru el; tatonările dintre Naomi Watts (al cărei personaj – soţia plagiatorului – lucrează la o galerie de artă) şi Banderas (şeful ei) sînt deosebit de drăguţ calibrate – felul în care ea (o persoană obişnuită să se înfrîneze) nu se poate abţine să cîrmească discuţia spre propria persoană (să spună cuvîntul „eu") atunci cînd el îşi exprimă admiraţia pentru o anumită pictoriţă, felul în care stau unul lîngă altul într-o maşină şi rămas-bun-urile se prelungesc şi momentul se pierde. Însă uşurinţa şi precizia trebuie puse aici în balanţă cu slaba lui capacitate de invenţie dramaturgică şi cu şi mai scăzuta lui disponibilitate de a se juca, un pic, ca regizor. Allen l-a avut ca director de imagine pe ilustrul Vilmos Zsigmond, dar, cu excepţia cadrelor lungi filmate în apartamentul plagiatorului şi al soţiei sale, cadre în care a trebuit să coregrafieze un du-te-vino destul de complicat al actorilor dintr-o cameră într-alta, nici o secvenţă nu pare să-i fi stîrnit vreun chef de joacă, vreun chef de a face mai mult decît să-l filmeze, în prim-plan, pe actorul căruia i-a venit rîndul la replică.

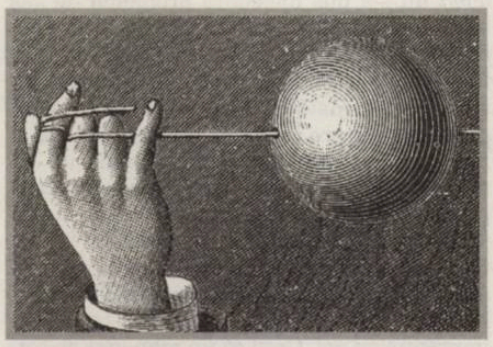

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Reforma educaţiei

– modelul german –

Nu doar România, ci şi Germania se confruntă cu tulburări legate de reforma educaţiei. Şi acolo, programul promis e încă foarte departe de a se îndeplini. Însă chiar şi agitaţia din jurul ideii centrale care l-a generat – *Bildungsrepublik* – e productivă. Premisa de la care porneşte programul de reformă propus de cancelarul Angela Merkel nu e, în esenţă, diferită de motivaţiile reformei româneşti: eficienţa economică a instituţiilor de învăţămînt. Numai că ţintele şi resorturile celor două programe – ca să nu menţionăm contextele – sînt diferite.

În principiu, a constrînge la eficienţă sistemul de învăţămînt nu e o greşeală. Banii contribuabililor trebuie să-şi găsească o utilitate, iar performanţa trebuie măsurată după nişte criterii clare şi valabile. Mai ales în Germania, unde şansele pentru o viaţă îmbelşugată sînt determinate masiv de calificarea dobîndită, exigenţa statului de a avea un sistem de educaţie eficient este normală. Şi numai patosul, explicabil din punct de vedere istoric, pe care îl pun germanii cînd pronunţă cuvîntul „educaţie", îi face să disocieze politicile educaţionale de politicile sociale. Exact acesta a fost şi primul impediment al programului socialistei Merkel atunci cînd a propus o reformă a educaţiei articulată pe scheletul politicilor de sănătate: investim în prevenire, ca să scădem eventualele costuri de terapie. Abandonul şcolar trebuie combătut prin asistenţă şcolară acordată tinerilor cu probleme (pentru că, cel mai adesea, fenomenul survine în contextul pauperităţii, al unor familii de imigranţi, al excluziunii sociale); ridicarea nivelului mediu al absolvenţilor se poate promova prin ameliorarea programelor şi deschiderea unor posturi de experţi în pedagogie; îmbunătăţirea cunoştinţelor tehnice trebuie susţinută prin subvenţionarea unor experimente/materiale didactice adecvate; încurajarea învăţămîntului superior se poate face prin finanţarea directă a taxelor de studii. Etc. Bunăstare pentru toţi înseamnă educaţie pentru toţi – aceasta a fost deviza Angelei Merkel. Adică: doar o formare adecvată poate asigura egalitatea de şanse pentru copii şi tineri provenind din medii sociale, geografice şi culturale diferite.

Sistemul propus de guvernul de la Berlin vizează, în egală măsură, promovarea excelenţei şi ridicarea nivelului mediu – şi asta fără să fie compromisă ideea de concurenţă.

E o paradigmă nouă, care contrazice în mare măsură bazele pe care s-a aşezat educaţia în Europa occidentală. Statul nu ar mai trebui să-i ajute pe cei săraci, ci îi va ajuta să se ajute singuri, educîndu-i. Contextul social (cultural, geografic, economic etc.) explică de ce anumiţi tineri nu ating nici măcar nivelul mediu de educaţie cerut pe piaţa muncii – iar soluţia pentru ei nu este ajutorul social, ci promovarea unui sistem educaţional mai flexibil, mai ofertant, mai dispus să-i integreze. Însă cheltuielile pentru educaţie (ale federaţiei şi ale landurilor) nu au crescut în paralel cu economia. Încasările bugetare sînt mai mari comparativ cu acum 10 ani (chiar şi în vreme de criză), în vreme ce cheltuielile pentru învăţămînt au rămas la un nivel sub cel al cheltuielilor altor ţări dezvoltate.

Programul îşi propune o creştere graduală a PIB-ului pentru educaţie şi cercetare de la 6,2% (în 2006) pînă la cel puţin 10% în 2015. Însă deocamdată, cifrele reale nu se apropie de procentele promise. 8,6% din PIB e bugetul anunţat pentru anul în curs – pînă la ţinta propusă ar lipsi vreo 13 miliarde de euro, o sumă de două ori mai mare decît valoarea recentului acord al României cu FMI. Pentru a atinge ţinta, Germania ar putea să mărească TVA, însă această soluţie, propusă de landuri, nu e agreată de cancelar. Pînă atunci, cancelarul se întîlneşte periodic cu responsabilii cu educaţia din landuri, care întocmesc rapoarte şi studii de caz.

Nu doar în educaţia primară sau liceală s-au identificat probleme, ci şi în învăţămîntul superior. Cea mai acută e legată chiar de selectarea cadrelor în universităţi: tot mai puţini absolvenţi aleg să continue formarea academică şi cariere în universitate. Un specialist oarecare (inginer, economist, jurist) cu diplomă, angajat la firmă privată, cîştigă mult mai bine decît un profesor universitar. Migraţia creierelor (spre SUA, mai ales) e o realitate cu care Germania se confruntă de vreo zece ani. Universităţile au încercat să-şi protejeze angajaţii cerînd mai multă autonomie (inclusiv financiară) – şi au obţinut ce au vrut, într-o perioadă de bunăstare. Acum, în vreme de criză, concurenţa pentru taxe de studii şi finanţări pune instituţiile de învăţămînt superior într-o poziţie ingrată, iar programul lui Merkel încearcă să repare şi aceste carenţe, prin subvenţii bine ţintite, îndreptate exact spre domeniile deficitare. Una peste alta, sistemul propus de guvernul de la Berlin vizează, în egală măsură, promovarea excelenţei şi ridicarea nivelului mediu – şi asta fără să fie compromisă ideea de concurenţă.

La nivel federal există consens (aproape unanimitate), însă proiectul se împotmoleşte de fiecare dată cînd se negociază cu landurile. Nu autonomia în ceea ce priveşte educaţia este pusă în discuţie, căci ea nu e alterată de liniile majore ale proiectului, ci posibilităţile financiare. Landurile trebuie să cofinanţeze, împreună cu federaţia, aceste programe, şi nu toate sînt dispuse să-şi mărească nivelul de contribuţie. Aşa că blocajele cele mai adînci rămîn acolo unde intră şi ies banii, adică la instituţiile fiscale. Şi iarăşi se ajunge la premisa de la care s-a construit edificiul, adică la securitatea socială: dacă mărim contribuţiile pentru educaţie, ar trebui scăzute cele pentru spitale, orfelinate, centre de ajutor pentru toxicomani, şomaj, adăposturi pentru bătrîni etc. – spun reprezentanţii landurilor. Scăderea acestor cheltuieli ar avea consecinţe imediate, în vreme ce efectele unor investiţii în educaţie se vor face simţite de abia peste un deceniu. Iar politicienii – nici măcar cei din Germania – nu-şi riscă mandatele pentru o promisiune incertă. Pînă la urmă, *Bildungsrepublik* nu e doar o reformă a educaţiei, ci şi o reformă a statului. Aş vota oricînd pentru o reformă care să transforme statul într-o republică a intelectualilor. Germania are şanse să (re)devină o adevărată *Bildungsrepublik Deutschland.*

Uniţi în cuget şi-n dileme

Marius CHIVU

Eram liceean cînd am debutat publicistic în *Dilema* (nr. 275 / 1998), în pagina cititorilor, cu o scrisoare despre dosarul „Eminescu“, reprodusă apoi şi de *Adevărul literar şi artistic* (nu, nu era un text grozav, dar era extrem de simpatic în naivitatea lui agresivă). Cînd a publicat cartea *Cazul Eminescu* (Editura Paralela 45, 2000), Cezar Paul-Bădescu a încheiat antologia de texte cu scrisoarea mea. Aşa am debutat şi în volum. Tot la pagina cititorilor am scris prima dată despre bunicii mei, tot acolo am purtat şi prima mea polemică (cu dna Maria Niculescu din Oneşti) şi tot acolo am publicat o schiţă (cu mine, o ţigancă şi nişte ghiuluri false într-un tramvai). O altă scrisoare de-a mea, apărută într-un dosar „Hyde Park“, a fost primul meu text publicat în paginile revistei, apoi Radu Cosaşu mi-a recomandat una din cronicile pe care deja începusem să le public în *România literară*, iar Alex. Leo Şerban a scris foarte frumos despre un eseu de-al meu din *Observator cultural*. Simona Sora a fost cea care m-a invitat, prima dată în mod oficial, să scriu la un dosar, Dan Stanciu a publicat şi o fotografie făcută de mine şi, la fix şapte ani de la debutul cu scrisoarea, Mircea Vasilescu (profesorul meu de la cursurile de master) m-a întrebat dacă nu vin să mă ocup de pagina de cultură în locul lui Cezar Paul-Bădescu, care tocmai pleca la o bursă în Germania. Dacă toate astea nu sînt o conspiraţie a Universului ca eu să ajung redactor dilematic, atunci nu ştiu ce poate fi!

Radu COSAŞU

Fiindcă nu am cunoscut pînă azi autorităţi incontestabile în practica modestiei,

fiindcă mult mai uşor, mai sincer, mai firesc ne este să fim orgolioşi,

fac apel la slabele mele rezerve de modestie şi orgoliu,

pentru a-mi manifesta bucuria – totdeauna o sinteză a celor două păcătoşenii – de a fi fost cel care le-a recomandat, acum 18 ani, directorului nostru fondator pe Tita Chiper (sprijinit şi de înţeleptul nostru Zigu Ornea) precum şi pe Magdalena Boiangiu (Lena).

Fiindcă la *Dilema veche* nu avem nici lacrima şi nici indignarea facile, nu voi observa decît că azi, în revistă, ne lipsesc amarnic interviurile Titei, „jur-împrejur-urile“ Lenei, iar în redacţie zilele cînd Tita pornea să recite pe dinafară pagini întregi din Esenin şi Beniuc ca să ajungă abrupt la evoluţia bunătăţii spre simplu experiment,

iar Lena, cu inteligenţa ei permanent ofensivă, ne punea la punct idealizările, comodităţile morale şi ipohondriile politice.

Ele ne-au asigurat energia binefăcătoare a ironiilor, ba chiar a bîrfei ca exerciţiu de observaţie acută, vorba lui Petre Pandrea.

Ele ne-au lăsat pentru eternitatea a încă 18 ani (se poate negocia!) două idei călăuzitoare pentru sarcasmele noastre de fiecare zi. Lena: „Secolul 21 va fi tandru sau nu va fi deloc“, iar Tita, salutul ei: „Tandreţe şi desăvîrşire“.

Fără ele, avem de ce fi trişti, dar nu nefericiţi.

Cristian GHINEA

Era cîndva, în epoca de dinainte să fiu deştept. Dar eu nu ştiam asta. Să tot fi fost 1997 sau 1998, cam pe acolo. Cum credeam că sînt deştept, ţineam ca lumea să ştie chestia asta. Şi, la drept vorbind, nu era modalitate mai bună să arăţi că eşti deştept decît să scrii la *Dilema*. M-am prins că nişte oameni se ocupă de nişte teme şi că temele sînt anunţate dinainte. Deci, pun mîna pe telefon – alo, redacţia? Îhî! Mă numesc Ghinea, sînt student la Ştiinţe Politice şi am văzut că o să aveţi o temă despre tineri în politică; vreau şi eu să scriu. Păi, veniţi cu textul. Pe vremea aceea nu aveam e-mail, nici nu ştiu dacă se inventase, dar eu sigur nu aveam pentru că am bătut textul la cineva acasă, fără diacritice, şi am venit cu el printat. Ceea ce arată că e foarte bine că nu se inventase e-mail-ul, pentru că de aici încolo se numeşte destin. Iar destinul a zis că trebuia să mă întîlnesc cu responsabilul de număr – Magdalena Boiangiu.

Care mi-a făcut impresia că e o zgripţuroaică: ce e ăsta? Aaa, am vorbit la telefon, e textul acela. Şi mi-l laşi aşa? Nici nu are diacritice. Ce sînt alea diacritice? Mă, băiatule, ş, ţ, ă, î, astea se numesc diacritice. Şi unde e discheta? Ce dischetă? Adică ai venit aşa cu textul pe foaie? Da. Şi cum crezi tu că ajunge în revistă? Era clar, nu eram deloc deştept.

Apoi, „zgripţuroaica“ mă trimitea să scriu reportaje la IMGB, la mitinguri, la casa de pensii. Apoi, mi-a zis să scriu rubrica politică şi cîţiva ani mi-a tot pigulit textele zicînd ce e bine şi ce nu. Pînă cînd s-a enervat de ceva şi nu le-a mai pigulit. Cam după 10 ani de la întîlnirea fără diacritice, mergeam la ea cu bomboane de la Leonidas şi vorbeam despre ce-i e bine şi ce nu. Nu-i era bine şi s-a prăpădit. A fost destinul.

Stela GIURGEANU

Nu-mi găsesc Muzele. M-am blocat invocîndu-le, ca să scriu despre ce înseamnă *Dilema* pentru mine. Cînd, în 2001, am dibuit-o pe prima muză în Vama Veche, am predat-o timid, într-un prim articol la revista ce-mi era deja mentor şi avea să-mi devină şcoală, familie, prietenă. Mai apoi, primind încurajări de la cei pe care nici nu visam să-i numesc vreodată colegi, acea muză a fost însoţită de altele; au început în scurt timp să danseze în jurul meu: le găseam pretutindeni, în borcane de murături, în jurul liftierei care ţesea goblenuri la Lăptăria lui Enache, iar mai apoi, pe măsură ce infatuarea condeiului se transforma în responsabilitate, muzele m-au tras înspre problemele sociale, înspre oamenii simpli, care schimbau răul în bine, înspre picăturile care formau cercuri concentrice. Ţopăiau de fericire cînd Lena Boiangiu le-a apreciat pentru prima oară, validîndu-le, sau cînd, luate deoparte de Tita Chiper, au primit îndrumări părinteşti. Ca să nu mai spun că abia îşi mai încăpeau în piele cînd primeau laude în plină redacţie. Au început să mă ducă şi prin călătorii prin satele noastre europene sau prin ţările îndepărtate. Uneori mi-o mai luam eu în cap, mi se părea că mă descurc şi fără ele, dar muzele mă struneau, de fiecare dată cu blîndeţe şi fermitate. Abia acum, încercînd să scriu despre ele, despre ce au însemnat toate acele muze în viaţa mea... s-au retras discret, de parcă ar fi uşor stînjenite. O fi oare pentru că, pentru prima oară, gîndindu-mă serios la ele, au primit fiecare cîte un nume, cîte o faţă şi cîte un loc la masa redacţională a Dilemei?

Andrei MANOLESCU

Îmi amintesc prima zi în care am intrat în redacţia *Dilemei*, într-o încăpere de la parterul Fundaţiei Culturale Române (ICR-ul de acum). Printre rotocoale de fum de ţigară (atunci se fuma oriunde), membrii redacţiei, îngrămădiţi în jurul unei mese, se uitau la nişte poze care urmau a fi puse în paginile primului (sau celui de-al doilea) număr. M-a frapat exuberanţa lui Alex. Leo Şerban care comenta, se indigna sau se amuza cu graţie de tot ceea ce vedea pe masă. O replică de-a lui (nu mi-o mai amintesc) parcă a gîdilat-o pe Elena Ştefoi, care s-a zguduit de rîs, după care s-a tras mai într-o parte, pentru a-şi şterge ochelarii. Radu Cosaşu stătea undeva la masă, cu un surîs enigmatic pe chip, ascuns cumva în spatele pipei. Lena Boiangiu avea o mină impenetrabilă care mi-a stîrnit curiozitatea. Am reţinut şi felul inconfundabil în care graseia Bogdan Ghiu. Tita Chiper, singura pe care o cunoşteam mai demult, îmi studia reacţiile de nou venit. Cu aerul ei subţire şi întrebător mi-a aruncat un „Ei?“. Îmi părea că nimerisem într-un loc interesant.

Matei MARTIN

Am mai făcut o facultate... Nu e nici o exagerare: la *Dilema (veche)* am mai făcut o facultate. Eram student cînd am ajuns în redacţie şi colegii mai glumeau pe seama mea („Spiridoane, Spiridoane“) şi rîdeau de piruetele pe care trebuia să le execut în zilele mai aglomerate, cînd aveam treabă multă la birou şi cursuri grele la şcoală. Îmi spuneau: „Stai aici, cu noi, mai faci o facultate“. Adevărul e că şedinţele de redacţie au fost, toate, ca nişte seminarii, fiecare articolaş pe care l-am scris a fost ca un examen, fiecare dosar coordonat – o mică teză de licenţă. În zece ani am avut parte de douăzeci de semestre glorioase (dacă nu m-au picat încă se cheamă că am reuşit!) în compania unor profesori minunaţi. Acum mă pregătesc de doctorat.

Patricia MIHAIL

La *Dilema* sînt „a mică“. Nu am (încă) poveşti. Dar ei – colegii mei –, ei au toţi. Amintiri (re)povestite tandru, admirativ, savuros. Poveşti cu Lena, Tita, Zigu şi atîţia alţii pe care nu i-am cunoscut, dar care ne veghează de undeva, din arhivă; poveşti cu mansarde şi răscruci de drumuri, udate cu vin şi lacrimi de bucurie; poveşti spuse cu umor despre prietenie, respect, tranziţie, libertate... În aprilie 2010 am păşit în propria-mi poveste şi existenţă dilematică, unde mă desfăşor printre file, machete şi capete de rînd, mereu „cu ochii-n 3,14“ după diacritice şi virgule – scuturîndu-le cum scuturi paltonul unui prieten drag de scame, înainte ca el să plece. Un prieten care, anul acesta, îşi dă majoratul. *Dilema* a împlinit 18 ani – acum avem vîrsta legală să votăm, să bem, să ne căsătorim, să avem copii, dar sîntem tot tineri, mai avem multe de învăţat, de citit, de scris. Mai avem multe întrebări, îndoieli, dileme înainte. Şi, încă ceva – avem 20 membri în redacţie, ale căror vîrste însumate dau 832 de ani. Să spună cineva că nu *sîntem vechi, domnule!*

Adina POPESCU

Ceea ce-mi place şi încă mă mai surprinde la redacţia *Dilemei* este faptul că, deşi sîntem destul de diferiţi ca individualităţi, funcţionăm foarte bine ca grup. Discuţiile pe care le avem în „colectiv“ (termenul mă amuză, căci mă duce cu gîndul la secţia unei fabrici unde ar exista într-un mod inevitabil şeful cel despotic sau adjuncta cea frustrată sau colegul cîrcotaş, colega bîrfitoare, colegul indolent sau toate la un loc... Ei bine, la *Dilema* nu s-a pus niciodată problema de aşa ceva şi nici măcar relaţia şef-subaltern nu este trasată la un mod clasic) sînt aproape întotdeauna creative, fie că stăm de vorbă despre legea pensiilor, despre economia mondială sau despre toaletele publice. Ar mai fi faptul că, în redacţia *Dilemei*, te simţi un om normal. Nu te vei întoarce niciodată acasă plin de nervi şi de resentimente ca „de la serviciu“ (asta cu condiţia să nu enervezi în metrou, la o oră de vîrf!). De aceea oamenii care au probleme legate de dimensiunile normalităţii nu se vor simţi niciodată în largul lor împreună cu noi. Cred că un manager de corporaţie ar fi foarte uimit să participe la unul dintre *team-building*-urile noastre (din păcate, pînă acum n-au fost decît două astfel de ieşiri) şi să vadă că nu jucăm baba oarba şi nici nu ne dăm cu karturile, nu ne îmbătăm „ca să ne cunoaştem mai bine“, ci că pur şi simplu masa noastră „de şedinţe“ se mută în altă parte, într-un alt cadru, ideal ar fi la umbra unui copac, pe malul unei ape curgătoare. Ar crede probabil că, în loc să ne distrăm, noi muncim.

Iaromira POPOVICI

Să lucrez la *Dilema* (care pe atunci nu era încă veche...) a fost unul dintre lucrurile fundamentale pe care mi le-am dorit şi apoi s-au împlinit. Aveau nevoie de reporteri, şi cum scrisesem la *Litere*, revista Facultăţii de... Litere de la începutul anilor '90 (ba chiar o

Marius Chivu

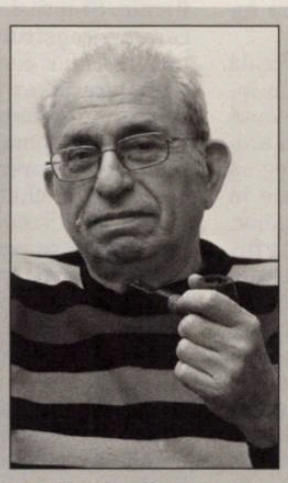
Radu Cosaşu

Cristian Ghinea

Stela Giurgeanu

Andrei Manolescu

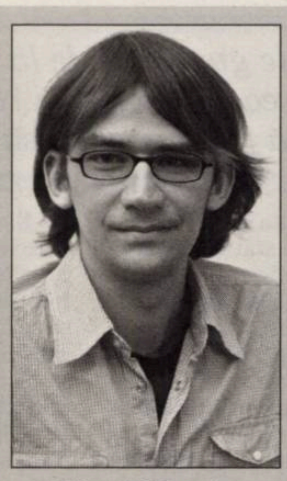
Matei Martin

Patricia Mihail

şi vîndusem), împreună cu cîţiva viitori colegi de-ai mei (Mircea Vasilescu, Cezar Paul-Bădescu, Simona Sora) m-am dus destul de încrezătoare spre o revistă a cărei existenţă mi se părea incredibilă: în sfîrşit, o publicaţie în care nu trebuia să scrii doar alb-negru, despre politică, ci era loc şi pentru lucrurile mărunte, dar uimitoare, şi mai ambigue, din jurul tău. („Nimicuri" despre care aveau să mă înveţe apoi mai multe Irina Nicolau şi Tita Chiper, specialiste în aşa ceva). Ţin minte pînă azi ziua cînd „m-am prezentat" pentru prima dată oficial la *Dilema*, destul de proaspătă absolventă de facultate, în faţa „forului" redacţional. Din care mi-o amintesc, tot pînă astăzi, ca figură de maximă autoritate, pe Lena Boiangiu – cea de la care aveam să aflu, ulterior, cum se scrie jurnalistic... M-am trezit în faţa „greilor" redacţiei împreună cu încă un tînăr membru în devenire: Andrei Manolescu. Dar, şi (surpriză!), cu un fost profesor de-al meu de latină, din facultate, destul de sever pe atunci, de altfel: Ilieş Câmpeanu (secretar de redacţie la *Dilema* o perioadă semnificativă). Odată admisă în rîndurile rîvnite, am avut onoarea să particip la prima şedinţă de redacţie – la care a venit şi dl Pleşu: acesta mi s-a părut, spre mirarea mea, chiar uman şi agreabil (şi nu doar un mit al generaţiei mele, ca pînă atunci). La care s-a adăugat plăcerea de a propune, şi de a mi se admite, primul dosar tematic la *Dilema*: „Ferma animalelor".

Ana Maria SANDU

Am citit *Dilema* din liceu, am continuat şi-n facultate, cînd i-am şi cunoscut pe unii dintre cei care scriau la revistă şi predau la Literele bucureştene. Am şi publicat nişte mici articole la diverse teme. În perioada în care urmam cursurile masteratului a început prima mea aventură jurnalistică: *Vineri*, suplimentul cultural al *Dilemei*. Chiar dacă de atunci au urmat alte reviste, am rămas extrem de ataşată de lunarul nonconformist, progresist şi deloc *mainstream* la care am participat şi de care nu ştiu cîtă lume îşi mai aminteşte. Pentru mine a fost important. De fiecare dată cînd fac curat, scot colecţia de *Vineri*-uri din cutia de sub pat în care o păstrez şi mi se pare că făceam o chestie foarte tare pentru vremurile acelea. Încercam să fim inventivi şi ne jucam, mergeam mereu pe graniţe. Revistele de atunci, privite azi, par nişte jucărele livreşti şi relaxate.

Cu „seniorii" *Dilemei*, cu care împărţeam lună de lună redacţia, aveam o relaţie ciudată. Mă simţeam invizibilă, aveam senzaţia că, atunci cînd îi salut, se uită prin mine. A fost o mare mirare şi bucurie atunci cînd mi-am dat seama că mă recunosc cu adevărat. Că ştiu cum mă cheamă...

Simona SORA

De cîte ori veneam la redacţie, după Paşte, aveam următoarea dilemă: să salut, sau mai bine nu, cu „Christos a înviat!"? Redacţie multiconfesională, pe alocuri agnostică, dilemă civilizată... Atentă la detalii şi dileme, Lena mă întreba, de fiecare dată (e drept, după ce trecea minutul chinuitor): „Ce mai e nou? A înviat şi anul ăsta?". O dată i-am răspuns, cu gura pînă la urechi (pentru că tonul ei nu era, cum s-ar putea crede, ironic, ci cumva ghiduş): „O să ai o mare surpriză!".

În acelaşi an, cred, am făcut împreună o lungă călătorie cu trenul pînă la Timişoara. Urma să dormim împreună într-o cuşetă de două paturi, eu sus, ea jos, dar a ieşit cu mine să fumez, deşi nu mai fuma de cîţiva ani şi nici nu suporta fumul de ţigară. În noaptea aia am vorbit cu Lena despre Dumnezeu. Ce pot să vă spun, fără a fi indiscretă, e că n-am avut nici un moment de neînţelegere şi că a fost cea mai surprinzătoare întîlnire pe care am avut-o în cei 11 ani cîţi am lucrat la *Dilema*.

Dan STANCIU

Un dandy beţivan (o spun cu simpatie), pe nume Alfred de Musset, a scris cîndva o piesă de teatru care se chema *O uşă trebuie să fie deschisă ori închisă*, a cărei primă reprezentaţie a avut loc, la Paris, în ziua de 7 aprilie 1848. (Pentru cei atenţi la coincidenţe şi la uşi deschise, poate nu e lipsit de însemnătate faptul că în aceeaşi zi de 7 aprilie 1848 se înregistra, peste Ocean, cea dintîi anestezie obstetrică din istoria medicală a Americii de Nord: un dentist, pe nume Nathan Colley Keep, îi dădea să inhaleze eter unei doamne care năştea pentru întîia oară. Doamna era soţia lui Henry Wadsworth Longfellow, autorul faimosului *Cînt al lui Hiawatha*.)

Piesa lui Alfred de Musset purta subtitlul *Proverb*, iar acţiunea ei (de fapt, un lung dialog între două personaje, Contele şi Marchiza) se desfăşoară într-un „salonaş", într-o marţi, la vreme de iarnă, ca acum. Şi firească, pentru început, personajele sînt plasate în cadru: „Marchiza, aşezată pe o canapea, lîngă şemineu, lucrează la o tapiserie. Contele intră şi salută".

Cam la fel se petrec lucrurile şi la *Dilema veche*. Marchiza (marchiza Vasilescu sau marchiza Manolescu, marchiza Vasiliu sau marchiza Martin, uneori marchiza Chivu), aşezată pe un scaun, lucrează la o tapiserie de cuvinte, pe computer. Contele (contele Cosaşu sau contele Sora, contele Giurgeanu sau contele Popescu, mai rar contele Ghinea) intră şi salută.

Apoi, în piesa lui Musset, vine un moment cînd Marchiza spune: „Poate că îmbătrînim. Încep să am treizeci de ani".

Dincoace, la noi, *Dilema veche* ar putea spune şi ea, astăzi, cam la fel: „Încep să am optsprezece ani".

Mircea VASILESCU

Preistoria *Dilemei* arată, pe scurt, aşa: în toamna lui 1992 (tocmai fuseseră alegeri, cîştigate de Ion Iliescu şi partidul său; a urmat guvernarea lui Nicolae Văcăroiu, sprijinit de „patrulaterul roşu"), Augustin Buzura, preşedintele Fundaţiei Culturale Române (unde lucram ca redactor la editură) m-a întrebat dacă nu vreau să intru în redacţia unei noi reviste de cultură, pe care o va conduce Andrei Pleşu. Sigur că am vrut. Au urmat un fel de discuţii într-un grup care urma să formeze echipa redacţională. Vreo doi s-au retras după cîteva „şedinţe". Cu greu, a fost găsit şi un nume pentru revistă (v. articolul lui Radu Cosaşu din pagina 7). Cam înainte de Crăciun, am „definitivat" ceea ce ar fi trebuit să fie conţinutul revistei. Iar pe 14 ianuarie a apărut primul număr. Am stat pînă la 3 noaptea în tipografia lui Ion Raţiu (cea mai

Magdalena Boiangiu, Andrei Pleşu, Mircea Vasilescu, Radu Cosaşu

modernă din ţară, pe atunci) împreună cu Elena Ştefoi (care avea să fie redactor-şef în primii cinci ani) şi cu Teodor Sugar (cel dintîi secretar de redacţie). Ca „dotare tehnică", aveam doar o maşină de scris veche. Unii aduceau articolele scrise de mînă, „să le bată Vali", alţii gata dactilografiate (şi „se culegeau" în tipografie). Cînd a apărut în redacţie primul Apple (donat de Fundaţia Soros), ni s-a părut că am atins un vîrf tehnologic de nedepăşit. Cum de-am ajuns noi azi pe Facebook?...

Luiza VASILIU

Să lucrez la *Dilema* e ca şi cum mi-ar fi dat cineva un *backstage pass* la turneul american al Stones-ilor din '69. Pentru că am crescut cu revista asta, pentru că am decupat-o şi-am citit-o pe sub bancă de-atîtea ori, am luat-o la mare şi la munte, am folosit-o la olimpiadele de română şi franceză şi am inclus-o în savante tehnici de seducţie. Aşa se explică probabil de ce, în prima zi de lucru, am venit la redacţie la ora 8 (greşeală pe care n-am mai repetat-o niciodată de-atunci). Şi am încercat cartela cea nouă de aproximativ 1978 de ori, fără succes – uşa pur şi simplu nu se deschidea. Am făcut piruete, răsuciri, sărituri, am atins senzorul cu fiecare dintre cele patru colţuri ale cartelei. Nimic. După o oră de încercări, eram convinsă că e vina mea şi că am să mă fac de rîs din prima zi. Pe la 9 şi ceva a apărut redactorul-şef, care a deschis uşa cu *cheia*. Unul dintre colegi încuiase uşa în seara dinainte cu o cheie pe care eu încă n-o aveam. Între timp, lucrurile s-au mai liniştit, iar eu am scăpat de rînjetul plin de satisfacţie care mi se întindea pe faţă atunci cînd spuneam că „lucrez la *Dilema*". Turneul continuă.

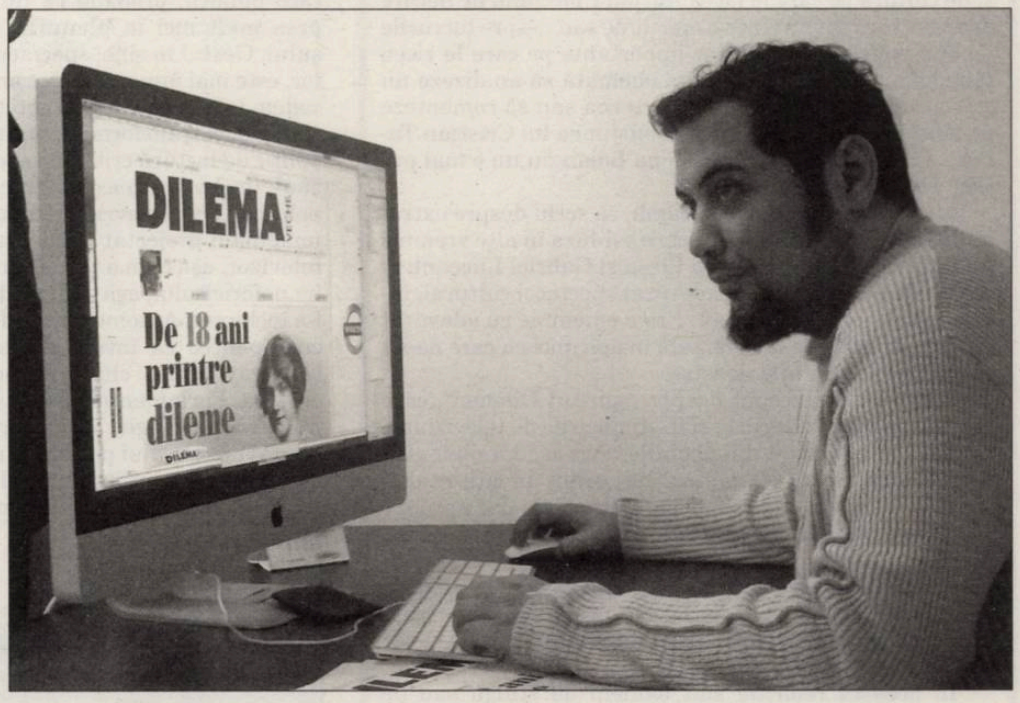

După o lungă pribegie prin presă, mă simt onorat să fiu instrumentistul unui diapazon al culturii române, într-o echipă de elită. (Adrian Damian)

Adina Popescu

Iaromira Popovici

Ana Maria Sandu

Simona Sora

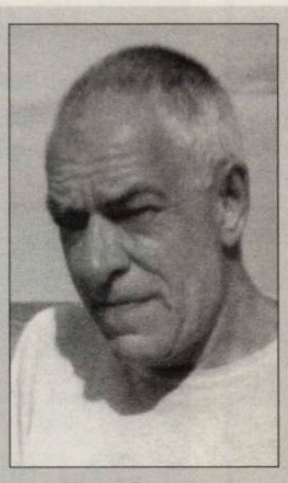

Dan Stanciu

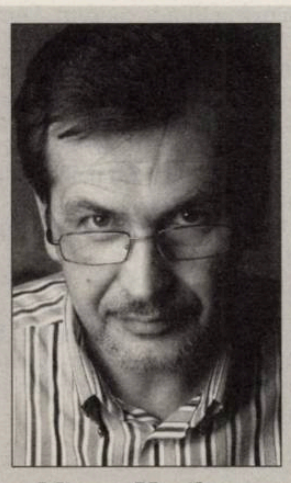

Mircea Vasilescu

Luiza Vasiliu

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

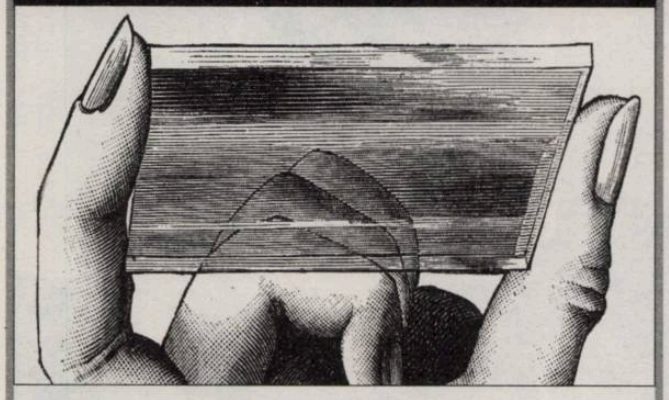

Dilema TV

În spaţiul acestei rubrici, m-am abţinut de la bun început să scriu despre emisiunile sau despre apariţiile televizate ale colegilor mei de la *Dilema*. Mi-am zis că nu dă bine deloc să pară că ne lăudăm noi între noi. Aşa am ratat destule lucruri excelente de la televizor – pentru că, atunci cînd apăreau pe micul ecran, cei de la *Dilema* aduceau cu ei, în spaţiul public televizual, ceva din spiritul revistei.

Şi n-ar fi fost rău ca, în vacarmul general, să dau şi cîteva exemple de normalitate, de inteligenţă nefandosită, de spirit reflexiv neînregimentat în politica clişeului sau în clişeul politicii. (Iată că, spunînd lucrurile astfel, pare din nou că laud „propria marfă". Deh, asta e! Măcar cu ocazia acestui număr aniversar, al *Dilemei* aflate la vîrsta majoratului, să nu ne împiedicăm de astfel de amănunte.)

Mi-ar fi plăcut, deci, să scriu despre talk-show-ul pe care l-a moderat Mircea Vasilescu acum mult timp la TVR 2, despre rubricile de prezentare de carte pe care le făcea Marius Chivu pe la diferite televiziuni şi, apoi, despre excelenta emisiune pe care a avut-o la TVR 1 – „Citeşte şi dă mai departe!" – despre jucăuşele şi-n acelaşi timp mereu consistentele apariţii la televizor ale lui Alex. Leo Şerban, despre demonstraţiile de inteligenţă şi de cultură pe care le făcea Adrian Cioroianu de fiecare dată cînd era invitat într-o emisiune sau despre lucrurile de bun-simţ şi cu adevărat importante pe care le zicea Magdalena Boiangiu cînd era chemată să analizeze nu ştiu ce eveniment de politică externă sau să comenteze pe marginea vreunei cărţi, la emisiunea lui Cristian Tabără. (Din păcate, pe Magdalena Boiangiu nu o mai putem vedea în direct...)

Mi-ar fi plăcut, mai cu seamă, să scriu despre extraordinara emisiune *Altfel,* pe care o difuza în alte vremuri Realitatea TV, unde Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu ofereau de fiecare dată un adevărat spectacol cultural, indiferent despre ce discutau. Era o emisiune cu adevărat *altfel* în peisajul de bălăcăreală în ape mici cu care ne-au obişnuit televiziunile noastre.

Spuneam la început despre „spiritul Dilemei", care era dus, în astfel de ocazii, şi în studiourile de televiziune. Acesta poate fi intuit din paginile revistei, dar doar atît. Cînd am ajuns la *Dilema*, în 1996, eram un cititor al ei şi deci intuiam şi eu ce e cu această revistă, dar aproape că am avut un şoc cînd am realizat despre ce era vorba. Redacţia *Dilemei* e aproape un falanster, ceva asemănător cu o societate utopică unde nişte oameni inteligenţi au un dialog civilizat şi construiesc pe baza acestui dialog, în ciuda tuturor diferenţelor de mentalitate, de vîrstă sau de viziune politică.

În această redacţie sînt oameni de stînga sau de dreapta, religioşi sau agnostici, în vîrstă sau tineri, cu voci, deci, foarte diferite în esenţă – şi, cu toate acestea, găsesc un limbaj comun, iar diferenţele dintre ei sînt folosite pentru a crea un discurs polifonic coerent. Dincolo de toate deosebirile, e un *ce* comun care-i uneşte. Un *ce* ajutat desigur de atitudinea relaxată şi lipsită de încrîncenări şi extremisme, de o anumită civilitate sau de un elementar bun-simţ – dar care rămîne, totuşi, inefabil. Cînd am ajuns la *Dilema*, am realizat cu surprindere că normalitatea poate, totuşi, să existe. M-am perindat prin multe alte redacţii, nu am mai întîlnit-o nicăieri. De altfel, în lumea în care trăim – mediatică sau nu – normalitatea e o *rara avis*.

Ca om care chibiţează pe marginea a ceea ce se vede pe micul ecran, visez cum ar arăta o televiziune în care lucrurile ar sta ca la *Dilema*. Un fel de Dilema TV. Ştiu că o astfel de televiziune *altfel* nu ar avea mari şanse de supravieţuire în jungla televizuală de la noi, dar nu e rău, din cînd în cînd, să mai fim şi visători.

Ovidiu GHERASIM-PROCA

Automutilarea ca discurs

Anul politic 2010 a fost încheiat de una dintre cele mai neaşteptate acţiuni de protest. Adrian Sobaru, electrician la Televiziunea Română, a înmărmurit plenul şedinţei Camerelor reunite ale Parlamentului României cu un salt aproape mortal, exact atunci cînd Emil Boc îşi începea pledoaria. Tocmai se pregătea, cu o zi înainte de Ajunul Crăciunului, respingerea moţiunii de cenzură la faimoasa lege-cadru pentru salarizarea unitară a „personalului plătit din fonduri publice" (salariaţii supranumiţi adesea „bugetari", cu un termen ce pune în aceeaşi oală tot felul de profesiuni, mai mult sau mai puţin necesare binelui public). Aruncîndu-se de la balconul sălii de şedinţe a Camerei Deputaţilor, nesăbuitul „bugetar" a produs un şoc greu de descris. Actul său se dovedeşte a fi la fel de greu de interpretat doar dacă urmăreşti să-l înţelegi dintr-o postură cît de cît imparţială. „Nebun!" s-au gîndit unii. „Protestatar curajos în sprijinul opoziţiei" au spus alţi. Erou al societăţii civile, instrument naiv al unei voinţe oculte, oricum ar fi catalogat, Adrian Sobaru avea un mesaj de transmis, iar felul în care l-a comunicat mă face să cred că nu era adresat doar celor prezenţi în sală, ci întregii naţiuni.

Automutilarea intră, în acest caz, într-o ordine simbolică de natură discursivă. E vorba de automutilare nu pentru că am putea exclude intenţia sinuciderii. Nici vorbă de aşa ceva. Supravieţuirea autorului ei este o simplă întîmplare. Dar moartea nu contează cel mai mult într-o astfel de manifestare publică, probabil că nu a contat prea mult nici în planurile sinucigaşului. Gestul în sine, spectacular, uluitor, este mai important. Nu ar trebui să vedem în el doar o reprezentaţie de mare curaj, ci transformarea unui discurs politic de factură critică în spectacol vizual, un *performance* inedit cu valoare politică. Vrînd-nevrînd, trebuie să ni-l imaginăm proiectat prin ecranul unui televizor, aşa cum a fost privit de familia nefericitului, aşa cum poate chiar el l-a închipuit. Automutilarea devine discurs pentru că întreg contextul este construit într-o cheie simbolică discursivă. Parlamentul este în esenţa sa un *locus* privilegiat al discursului public, al discursului politic. În sensul cel mai concret cu putinţă, literal, totul s-a petrecut în timpul unui discurs.

Iată cum a fost înregistrat momentul, textual, în stenograma şedinţei: „Domnul Emil Boc – *prim-ministrul Guvernului României*: Domnule preşedinte al Senatului, Doamnă preşedinte al Camerei Deputaţilor, Doamnelor şi domnilor senatori şi deputaţi, *(Proteste în balconul sălii de şedinţe a Camerei Deputaţilor)* Distinşi colegi, membri ai Guvernului... *(Protestatarul se aruncă de la balcon; agitaţie mare în sală)*". Omul nu a făcut nimic altceva decît să dea un răspuns, singurul inteligibil, singurul potrivit în contextul dat. El are semnificaţia unui discurs parlamentar rostit, prin excepţie, de un reprezentant autoproclamat. Are în plus un conţinut semantic excepţional: este o negare, o reducere la absurd ce răspunde perfect unei stări de lucruri absurde, în care elita politică autistă se adresează, prin cuvîntări ţîfnoase, opiniei publice debusolate.

> *Puterea ce refuză să-i asculte pe supuşi este indiferentă faţă de consimţămîntul lor.*

O parte din mesaj, cea formulată explicit, urma să fie citită pe tricoul cetăţeanului prăbuşit la pămînt: *„Ne-aţi ciuruit şi ne-aţi vîndut, ne-aţi ucis viitorul copiilor! Asta este viaţa în care trăim noi!"*. Parafrazarea trist-ironică de la început te face să roşeşti de ridicolul zeflemelelor retorice pe care le etalează politicienii din opoziţie, într-un *stand-up comedy* perseverent, la care nimeni nu mai are chef să rîdă. Am încercat un sentiment asemănător atunci cînd am aflat titlul moţiunii de cenzură pe care PSD o pregătea în mai 2010: „România – un fleac, au ciuruit-o". Pretinsa trădare, probabil un act de vînzare-cumpărare aprobat de Statul Român, pare să nu se refere doar la susţinătorii puterii. Mitraliat, „viitorul copiilor noştri" este un viitor comun, al tuturor, nu numai al familiilor sărmane. În fine, viaţa, viaţa noastră, a întregii comunităţi, capătă o definiţie abia în urma prăbuşirii: e chinuitoare, irresponsabilă, sinucigaşă. Citind aceste rînduri nu poţi să te abţii să nu gîndeşti că ai avut nenorocul să devii cetăţean al unei republici sinucigaşe. Într-o ţară în care o minimă solidaritate ar fi posibilă (desigur, alta decît cea clamată de prosperii noştri conducători), automutilarea nu ar rămîne pentru nimeni singura şi ultima formă de protest.

Nu sîntem în prezenţa unei tentative de suicid de tip şantaj. Îmi amintesc încă de binecunoscutul obicei al unor cetăţeni de a-şi da foc în faţa primăriei pentru a se face ascultaţi. Acum, martorii nu au avut timp să se dezmeticească, darămite să negocieze. Tentativa de suicid se reduce, în fapt, la un şir de aserţiuni. Valoarea lor simbolică depăşeşte cu mult posibilele motivaţii individuale, explicate de precaritatea sau de tragismul situaţiei personale.

Disculparea remisă de TVR prin Mediafax confirmă indirect interpretarea pe care o propun: „Din informaţiile pe care le deţinem, bărbatul care s-a aruncat astăzi de la balcon în Parlament este angajat al TVR, avînd funcţia de electrician. *Adrian Sobaru a făcut acest gest din motive personale.* [s. n.] El nu avea probleme legate de locul de muncă şi nici un fel de litigiu cu televiziunea publică. El nu a fost afectat în drepturile sale salariale, dimpotrivă, TVR l-a sprijinit material în mod susţinut pentru problemele de sănătate pe care le avea în familie".

În realitate, Adrian Sobaru a făcut acest gest din motive impersonale. Orice intervenţie discursivă ce contravine regulilor instituite prin intermediul autorităţii sau al practicii comune este motivată de raţiuni impersonale. Aceleaşi care te determină să ceri să fii ascultat atunci cînd spui ceva, să aştepţi un răspuns de la interlocutori, să aperi regulile conversaţiei în faţa celor ce abuzează de convenţiile sociale din care e alcătuit limbajul. Atunci cînd respecţi intuitiv regulile de gramatică ale limbii materne, aperi, mai mult sau mai puţin conştient, un interes impersonal. Sobaru a căzut ca un şir de puncte de suspensie după formula de adresare enunţată de Emil Boc. Discursul parlamentar al ministrului trebuia să fie întrerupt printr-o corecţie de sintaxă zgomotoasă, care să-l pună pe subiectul legiferării, proverbialul „bugetar", înaintea vorbelor pronunţate împotriva lui. Altfel nu ar fi căpătat semnificaţie, nu ar fi avut rost, ar fi rămas la stadiul de ritual superfluu de afirmare a puterii. Puterea ce refuză să-i asculte pe supuşi este indiferentă faţă de consimţămîntul lor. Totuşi, pînă şi cel mai banal schimb de cuvinte are nevoie de *consimţămînt*, de *con-sens*, de premise minimale comune. Mai ales atunci cînd conversaţia aduce faţă în faţă Guvernul, membrii Parlamentului şi poporul – titularul *in abstracto* al suveranităţii.

Protestul ar fi trebuit probabil să încheie comunicarea majorităţii proguvernamentale, dar a avut doar funcţia unei virgule. Parlamentul României s-a întors curînd la registrul său discursiv nefiresc, la dialogul surzilor în numele poporului şi pentru popor. Atenţia opiniei publice a fost captată apoi de alt eveniment tulburător, petrecut de data aceasta în pragul Anului Nou: accidentul la schi al unei vedete de radio foarte populare.

Ovidiu Gherasim-Proca *este lector dr. la Facultatea de Filozofie şi Ştiinţe Social-Politice, Universitatea „Al.I. Cuza", Iaşi.*

Mădălina ŞCHIOPU

Viaţa în kibbutz

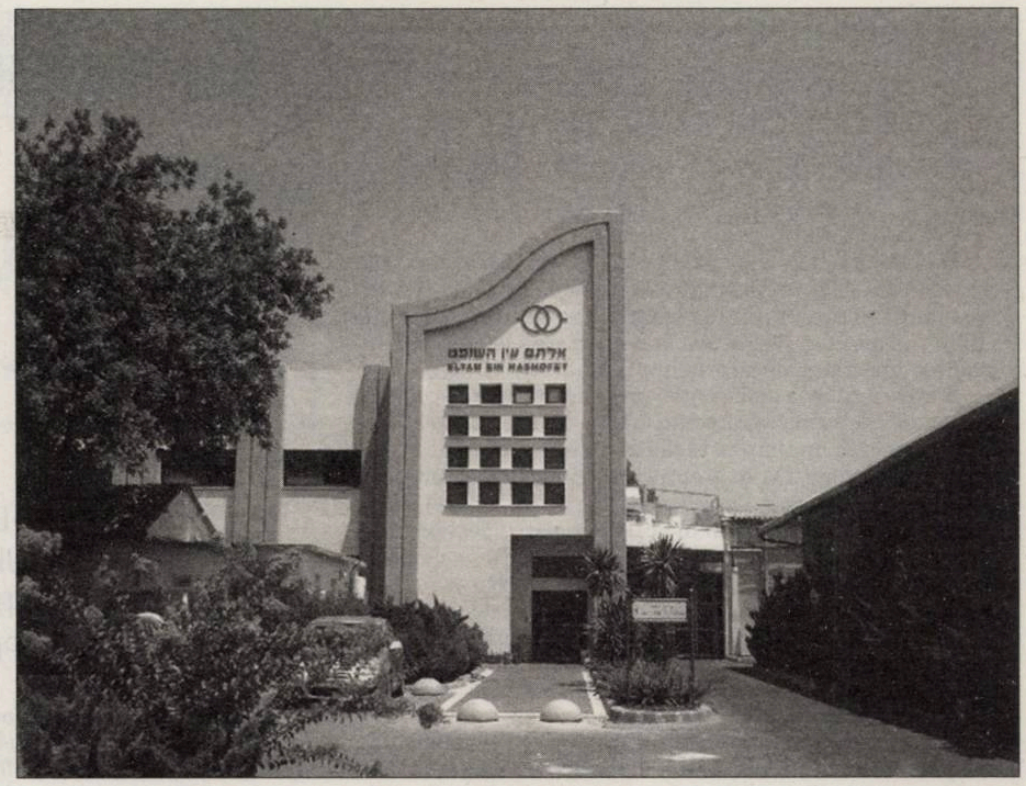

La ora actuală, mai puţin de 2% din populaţia Israelului trăieşte în kibbutz-uri. Mulţi tineri locuitori ai faimoaselor comunităţi egalitare vor să plece spre oraş. Totuşi, starea de fapt nu ameninţă poziţia pe care kibbutz-urile o ocupă în imaginarul colectiv israelian – şi nu numai. La 100 de ani de la fondarea primei aşezări de acest tip, liderii politici israelieni, indiferent de partid, s-au întrecut în a-şi exprima omagiul şi admiraţia faţă de proiectul centenar al muncii şi traiului în comun. Mai important decît reverenţa politicianistă e următorul paradox: în vreme ce tinerii născuţi în kibbutz tînjesc după viaţa citadină, colegi de generaţie din alte ţări, din America de Sud în Japonia, încă se oferă să lucreze în regim de voluntariat, pentru o perioadă, în locurile a căror denumire provine din controversata arie semantică „colectiv", „a colecta".

Voluntarii

Motivele pentru care voluntarii aleg să vină în kibbutz sînt diverse. Unii au rădăcini evreieşti şi vor să se stabilească sau să trăiască o perioadă în ţara căreia cred, sufleteşte, că îi aparţin. Alţii vor să transpună în practică etica aspră şi altruistă a muncii în comun. Mai sînt cei care vin de dragul experienţei, să se distreze şi să cunoască tineri din alte colţuri ale lumii sau pentru că e *cool* (printre voluntari s-au numărat, de-a lungul timpului, Jerry Seinfeld şi Sacha Baron Cohen, *alias* Ali G – Borat) ori să se obişnuiască cu disciplina. Sau, pur şi simplu, pentru că atracţia ideii „de la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după nevoi" încă produce adepţi.

Aşa că trimit pe Internet un formular către KPC – Kibbutz Program Center – din Tel Aviv, după care urmează selecţia.

Vocile circotaşe susţin că acest sistem de voluntariat aduce prea mult cu exploatarea: tinerii trebuie să muncească 8 ore pe zi, şase zile pe săptămînă, uneori şi în schimburi de noapte, pentru un adăpost şi cîţiva firfirei, cot la cot cu cei care primesc, pentru acelaşi efort, salarii adevărate. Astfel suplinesc, nestipendiat, munca acelora care pleacă din kibbutz spre alte zări. Funcţionarii KPC susţin, în apărarea lor, că tinerii sînt majori, capabili să aleagă, şi cunosc foarte bine care sînt condiţiile, înainte să vină în Israel.

În piscină şi la şaibă

Ein Hashofet este un kibbutz cu cîteva sute de locuitori, aflat la vreo 30 km de Haifa, cel mai important oraş industrial al ţării. „Sînteţi norocos dacă ajungeţi aici – e unul dintre cele mai frumoase kibbutz-uri din Israel. Pe deasupra, e aşezat strategic, la o oră şi ceva cu autobuzul de Ierusalim şi Tel Aviv" – li se spune voluntarilor încă din biroul KPC Tel Aviv.

Ce e drept, prima întîlnire e pozitivă: linişte, multă verdeaţă, straturi îngrijite de flori, curăţenie, căsuţe cochete. Impresia e mai degrabă de staţiune, decît de proiect comunitar cu accente fourieriste. Şi, chiar de la intrare, te aşteptă piscina imensă, de tip hollywoodian, asezonată cu trupuri bronzate, voci de toate vîrstele, chicoteli. Majoritatea kibbutz-urilor şi-au construit piscină. Această imagine *la dolce vita* a bunăstării apare în mai toate articolele de prezentare sau în pliantele turistice cu mesajul *„Live the kibbutz experience!"*. Cînd te familiarizezi cu viaţa în Ein Hashofet, îţi dai seama că piscina joacă, cu aproximaţie, rolul şezătorii de prin satele noastre. Este locul obligatoriu de socializare, de omorît plictiseala, de petreceri şi aniversări, de citit, de ieşit cu familia sau de întîlniri amoroase, de deconectare după muncă. Din păcate, din septembrie pînă în mai se închide. Nu din cauza timpului (vara prelungită din regiune i-ar permite să funcţioneze aproape tot anul), ci pentru că e tot mai greu şi costisitor să o întreţii. Regula profitabilităţii a mototolit un pic imaginea idilică. Atunci, în viaţa socială din Ein Hashofet se simte un gol de neînlocuit.

Locuitorii şi-au dat toată silinţa ca mirajul succesului colectiv să funcţioneze.

Forţa de muncă e absorbită, preponderent, de două fabrici: una de baterii, pe nume Eltam, şi una care produce şuruburi, Mivrag. Pe lîngă ele, există o fermă măricică de vaci, care asigură consumul de lactate pe plan local, şi terenuri cultivate, îndeosebi cu pomi fructiferi.

Pentru timpul liber al kibbutznicilor s-au construit un cinematograf, un club, un pub, o mini-grădină zoologică cu activităţi speciale pentru copii, teren de fotbal şi baschet, sală de fitness. Locuitorii şi-au dat toată silinţa ca mirajul succesului colectiv să funcţioneze. Şi să convingă generaţiile următoare să rămînă. Dar, cum se întîmplă cu mirajele, cu cît crezi că te apropii mai mult de ţintă, cu atît se depărtează mai tare.

Ce a rămas din proiect

Ein Hashofet e unul dintre kibbutz-urile conservatoare care a păstrat, pe cît a fost posibil, cutumele începuturilor. Dar schimbarea a devenit inevitabilă. Copiii nu mai sînt crescuţi de comunitate, ci în familii, şi se duc la o grădiniţă şi o şcoală obişnuite. Cantina pentru servirea mesei în comun a rămas şi e încă frecventată, dar la modul facultativ: poţi să găteşti acasă şi să iei masa în familie, dacă vrei. În schimb, banii sau cartea de credit nu-ţi folosesc la nimic: drept plată pentru munca depusă, primeşti unităţi pe o cartelă de cumpărături, care funcţionează exclusiv în Ein Hashofet. În vecinătate însă, un alt kibbutz, Remat Hashofet, a început să accepte bani lichizi la magazin. Casele, autoturismele, bicicletele – arătoase, de altfel – aparţin comunităţii. Le primeşti la cerere, dar nu le poţi cumpăra. Caracterul secular al comunităţii e respectat cu sfinţenie: în localitate nu există sinagogă şi rabin, iar din sărbătorile religioase s-au păstrat mai ales mesele festive şi mîncărurile specifice.

Munca se distribuie în funcţie de necesităţi. Te duci unde e nevoie de tine. Debbie lucrează dimineaţa ca educatoare şi, după-amiaza, la ferma de vaci. Kathy coordonează munca voluntarilor şi, în timpul liber, e vînzătoare la magazin. Exemplele pot continua.

Kibbutznicii

În engleză li se spune *kibbutzniks:* sub această denumire sînt cunoscuţi cei care s-au născut şi au crescut în kibbutz. Locuitorii din Ein Hashofet nu au nimic de gen încrîncenare proletară sau vreun fanatism de falanster. Sînt oameni obişnuiţi, cu familii, aspiraţii, împliniri, griji, probleme. Posedă însă un cult al muncii (mai ales în folosul celorlalţi) dus pînă în pînzele albe. Cum ar fi cazul lui Zachi, născut în România, deportat în Transnistria pe vremea regimului Antonescu, plecat în Israel la 20 de ani. După cinci decenii, încă vorbeşte bine româneşte. La peste 70 de ani, deşi pensionar, împachetează şi sortează în continuare şuruburi în Mivrag, fără plată, fiindcă aşa vrea. Pleacă de acasă de dimineaţă, tîrîndu-şi un picior bolnav. „Cînd a venit pensionarea, am crezut că o să mor de inimă rea. Nu pot să stau acasă fără să muncesc, în locul unde mi-am petrecut bună parte din viaţă. După cîteva săptămîni, s-au trezit cu mine la poarta fabricii. Acum n-au încotro, vor, nu vor, trebuie să mă primească la muncă."

La celălalt pol al vîrstei se află Alon. Are 17 ani, este elev de liceu şi, în timpul liber sau în vacanţe, îşi pune salopeta de muncitor şi bocancii şi dă o mînă de ajutor în fabrică. El se numără printre tot mai puţinii tineri care vor să rămînă în Ein Hashofet. „Întîi o să fac armata, pe urmă mă duc la universitate, după care o să mă întorc să trăiesc în kibbutz. Aici sper să am o familie şi să-mi cresc copiii. Ştiu că prietenii mă iau peste picior fiindcă nu vreau neapărat un job bine plătit, la Haifa sau în alt oraş mare, dar eu aici mă simt acasă. Cred în continuare că ideea de muncă în comunitate şi pentru ea nu e rea, chiar dacă unele lucruri vor trebui schimbate."

În schimb, tinerii din kibbutz-uri încep să se exprime în alt mod, tot mai răspicat. Este eterna întrebare care aruncă mănuşa oricărui demers egalitarist: „Dacă sînt mai harnic, mai bun şi pot să cîştig mai mult, de ce trebuie să împart ce am cu ceilalţi?".

Cele două lumi

În Ein Hashofet întîlneşti, în paralel, două moduri de viaţă şi, drept rezultat, două tipuri de peisaje: casele de familişti ale kibbutznicilor şi, pe o arie mai restrînsă, dormitoarele cu două-trei paturi, de cămin studenţesc, ale voluntarilor veniţi din străinătate. Relaţiile între protagonişti variază, de la acomodare la conflict. Cum voluntarii sînt îndeosebi tineri, aflaţi departe de casă, dornici de aventură şi, vorba clişeului, „fără obligaţii", petrecerile se ţin lanţ. Muzica la maximum, alcoolul, „iarba" (interzisă în Israel), apetenţa pentru „trăieşte-ţi clipa" şi *„Let's have fun"* îi încîntă pe tinerii kibbutznici, dar provoacă nemulţumite ridicări din sprîncene printre ceilalţi. Cum spunea cu amărăciune un veteran – „cam asta s-a ales, astăzi, din idealurile noastre. Am început cu egalitatea şi am sfîrşit în clubbing".

La peste 70 de ani, deşi pensionar, împachetează şi sortează în continuare şuruburi în Mivrag, fără plată, fiindcă aşa vrea.

Cîteodată, voluntarii sînt expulzaţi din kibbutz. Cum ar fi cei doi sud-americani care i-au procurat alcool unei adolescente de 16 ani, fapt care a stîrnit protestele părinţilor fetei. Sau Mark, americanul care a furat bicicleta unui pensionar. Uneori, după un scandal sau un furt, poliţia e chemată să facă razii. Kibbutznicii sînt împărţiţi între forţa de muncă proaspătă şi neplătită adusă de voluntari, pe de o parte, şi problemele create de aceştia, pe de alta. Oricum, şi aici se produc transformări: multe kibbutz-uri au renunţat la voluntariat. „Putem să ne descurcăm şi singuri" – spun ei.

Ar fi însă greşit dacă impresia finală ar reţine doar acest aspect, preponderent anecdotic. Experienţa de voluntar în kibbutz înseamnă, nu de puţine ori, întîlniri cu oameni deosebiţi, experienţe unice, discuţii de neuitat, poveşti de iubire şi prietenii pe viaţă. Suficiente motive pentru ca tinerii să trimită în continuare formularele pentru voluntariat.

Cu ochii-n 3,14

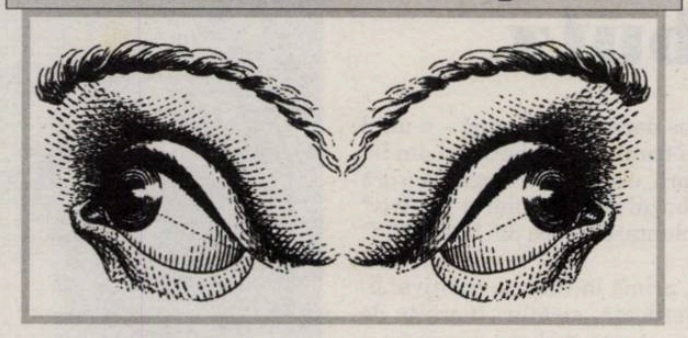

CARE ESTE UTILITATEA UNUI CORECTOR DE APOI? SĂ REPETE FASCINANTA GOANĂ ATAŞATĂ ETICHETEI

■ Nişte aplauze pentru un comentator dilematic. Sub articolul lui Andrei Pleşu din 23 decembrie, un cititor întreabă „Care este utilitatea CNA?“. Iar un altul, pe nume „Blue“, răspunde: „Veghează la respectarea legilor care îngrădesc libertatea de exprimare“. Taaareee! (**C. G.**)

■ Care e culmea deformaţiei profesionale a unui corector dilematic? Să-ţi vină să corectezi arhiva. Mi s-a întîmplat săptămîna trecută, în timp ce răsfoiam numerele vechi. (**P. M.**)

■ Într-un ghid TV, în dreptul unui film cu aventuri postapocaliptice, am găsit specificaţia *film de ca.*, adică film de catastrofă. Ca să rămînem în acelaşi registru pesimist, aşteptăm filme de *b.i.*, de *g.*, de *v. de ap.*, adică filme de boală incurabilă, de genocid, de viaţă de apoi. (**A. P.**)

■ O scriu fără jenă: în după-amiaza zilei de duminică, 9 ianuarie, am renunţat să mai văd pe EuroNews ce mai e nou în lume, fermecat de Helen Mirren în *Verişoara Bette*, ecranizare după Balzac. Rog frumos pe cei de la TVR Cultural să repete miracolul. (**R. C.**)

■ Din fascinanta lume a anunţurilor de mică publicitate am pescuit următoarea ofertă – „BLONDĂ drăguţă 20, efectuez masaj relaxare numai persoanelor serioase“ – şi de atunci mă tot întreb ce vrea să însemne *persoane serioase*, ce vrea să zică prin *masaj relaxare* şi, în cele din urmă, ce o însemna *drăguţă*. Dar ce s-o înţelege prin *blondă*? (**A. M.**)

■ „Aggresione Group. Sîntem în zonă“ – scrie pe o furgonetă care trece în goană pe strada mea. Să-mi fie frică? (**M. M.**)

■ Sînt la MegaImage şi, cînd să pun mîna pe un salam care avea ataşată etichetei o vrăbiuţă de carton, zbrrr! – vrăbiuţa tocmai pe rafturile sectorului cu brînzeturi. La ce idei au ăştia, crezusem că face parte din ambalaj. (**M. C.**)

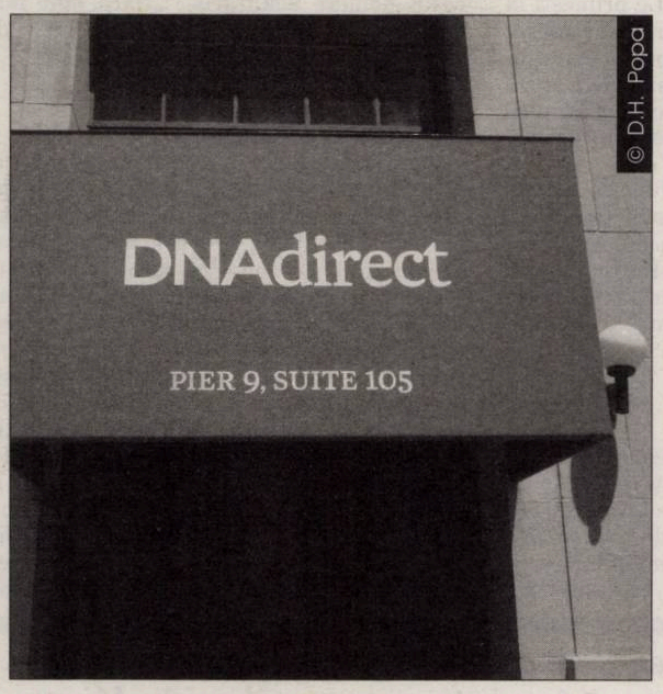

UNEORI, DIMINEAŢA (PRINTRE RAFTURI CU GÎNDURI), APAR MULTE SUBTITLURI, SPECIAL PENTRU TINE

■ Mă mai uit uneori, dimineaţa, la cafea, la *Tonomatul de pe doi*, emisiune vioaie cu băieţi şi fete (de pe TVR 2, desigur) cu ştiri, noutăţi, un fel de *24 FUN* televizată şi cu personaje. La acest început de an, se pare că băieţii şi fetele au cam obosit şi au început să dea emisiuni în reluare. Efectul e dementţial: ştiri de anul trecut, recomandări de spectacole de la începutul lui decembrie, un horoscop despre dezastrele care pîndesc *toate* cuplurile de sărbători, adică… în weekend. Colegii de la TVR ar trebui să ştie că în presă (şi cea scrisă) nu orice ţine la reluare. Iar unele reluări strică pînă şi trecutul. (**S. S.**)

■ Cea mai neaşteptată urare de an nou am auzit-o de curînd într-un supermarket: „Să ai un 2011 mirobolant!“, i-a spus un bărbat unui prieten cu care s-a întîlnit. Printre rafturi cu produse şi coşuri de cumpărături, „mirobolantul“ acela părea căzut de pe Marte. (**A. M. S.**)

■ Am primit, pe adresa de mail personală, un mesaj care începea aşa: „Buna ziua, cu scuzele de rigoare, ne permitem sa va facem o oferta care, poate, va intereseaza“. Urma un link către site-ul firmei cu pricina. Şi apoi, oferta propriuzisă: „NOU – Erbicidator de 1000 l tractat, rezervor 1000 l. plastic, latime de lucru 12 m, diuze de antipicurare cu trei capuri 100-30, cadru cu otel adaptat cu pompa cu piston“. Am stat şi m-am gîndit: cînd lucrezi la o revistă ca *Dilema veche*, nu se ştie niciodată cînd ai nevoie de un erbicidator. Mai ales că e tractat. Totuşi, „diuzele de antipicurare cu trei capuri 100-30“ m-au pus un pic pe gînduri. De ce tocmai 100-30? O să mai analizez un pic problema „diuzelor“, apoi mă hotărăsc. (**M. V.**)

■ „Unii călători, dintre obişnuiţii traseului [Suceava-Bucureşti], spun că din cînd în cînd, de sub banchete, apar şoareci.“ (Andrei Pleşu, „Trenul 1642“, *Dilema* nr. 224, 9-15 mai 1997) Da, chiar apar. Pe unul dintre ei, vesel şi gri, l-am văzut ieri, 13 ianuarie 2010, în rapidul 662 [Iaşi-Bucureşti]. S-a mai confirmat un mit urban. (**L. V.**)

■ De Sf. Ion, ne-a sunat la redacţie un domn să ne ureze „La mulţi ani!“ şi la cît mai multe dileme/*Dileme*. „Piaţa Iancului – spune – patru chioşcuri de ziare – nici o *Dilemă*. La al cincilea – mai aveau un singur exemplar din *Dilema veche*. L-am luat eu.“ Îi mulţumim frumos pentru urări şi pentru gîndurile bune. Sănătoşi să fim, că dileme găsim! (**P. M.**)

■ Din primele zile ale lui 2011, o idee pentru tot anul şi chiar mai departe: „Humorul este o limbă străină. Pentru unii ar trebui subtitluri“ – Guy Bedos. (**R. C.**)

■ De ceva vreme, prin Bucureşti, diverşi indivizi cu vîrste cuprinse între 8 şi 70 de ani se postează în mijlocul străzii şi-ţi fac disperaţi semne, închipuindu-şi că, de fapt, te ghidează să-ţi parchezi maşina pe un loc liber pe care l-au găsit special pentru tine. Chiar dacă îi ignori, nu renunţă şi continuă să dea din mîini pînă cînd te văd parcat şi aşteaptă să le răsplăteşti efortul cu cîţiva lei. Desigur, vei plăti şi taxa oficială de parcare. Aşa că dacă vă pare rău după meseriile de lampagiu, sacagiu, barcagiu etc. care au dispărut, bucuraţi-vă de apariţia meseriei de parcagiu! (**A. P.**)

NU NE-AM GÎNDIT CĂ UN SET DE PAHARE CU IONI DE CĂPŞUNI GENEREAZĂ UN NOU RAPORT CALITATE-ANI

■ O vorbă înţeleaptă, rostită de Ion Cojocaru, administratorul Grădinii Zoologice din Craiova (în *Evenimentul zilei* de luni, 10 ianuarie 2011): „De 40-50 de ani nu s-a făcut nimic în România, pentru că nu ne-am gîndit că vine această UE“. (**D. S.**)

■ Magazinele săteşti continuă să mă uimească, şi eu continui să fiu o admiratoare necondiţionată a lor. La cel din Cernat, cu 5 lei poţi achiziţiona vreo cinci obiecte, printre care: o gumă în formă de elefant, una în formă de oaie, un porc muzical, un tigru aşijderea, o minge yo-yo. Sau patru păpuşi-sirenă (cu plete colorate şi sutiene idem) la pachet. Nu discut, aici, utilitatea obiectelor enumerate. Pot doar să adaug că nici un set de pahare nu e departe de suma menţionată. (**I. P.**)

■ Mai nou, pentru spălatul dinţilor mi-am luat „Colgate Infused with Dissolvable Cooling Crystals“, pentru vase folosesc „Pur Power Crystals“, iar ca loţiune după bărbierit, „Nivea Silver Protect cu ioni de argint“. De altfel, de cîteva zile port prin casă chiloţii peste blugi şi pelerina lui Superman. (**M. C.**)

■ A apărut baclavaua cu ciocolată şi căpşuni. Curată blasfemie culinară! (**S. G.**)

■ E dovedit acum: telefoanele celulare nu produc cancer sau tumori cerebrale. *International Journal of Epidemiology* tocmai a publicat rezultatele unei cercetări (care a costat 24 de milioane de dolari) în care se arată că un celular generează radiaţii de mai puţin de 0,001 kj/moli, adică de 480.000 de ori mai slabe decît razele ultraviolete (pe care, vara, le primim zilnic în cap). (**M. C.**)

■ Biletul la rapidul Iaşi-Bucureşti costă cu 10 lei mai mult ca acum o jumătate de an, iar trenul face, da, aţi ghicit, cu o jumătate de oră mai mult. Astfel, CFR a găsit un nou raport calitate-preţ: cu cît trenul e mai lent, cu atît costă mai mult. În curînd, vom plăti o avere ca să călătorim cu diligenţa. Doar că nu va fi diligenţă, va fi tren. (**L. V.**)

■ Pe 14 ianuarie (cînd *Dilema* împlineşte 18 ani), a avut premiera în România cel mai recent film al lui Ron Howard – *The Dilemma*. Coincidenţă? (**P. M.**)

PUBLICITATE

NOU!

adevărul

lansează

prima aplicaţie de iPad

a unui ziar din România*

* disponibilă în iTunes la 0,79 €

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **363** ■ 27 ianuarie – 2 februarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 6,99 lei

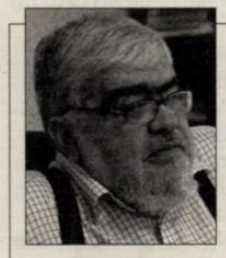

ANDREI PLEŞU

„Despre disperare“

pagina **3**

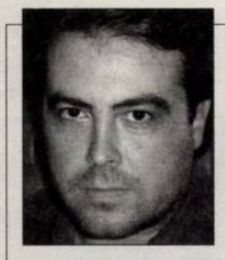

ADRIAN CIOROIANU

despre regele Carol al II-lea

pagina **10**

Interviu cu

RADU COSAŞU

pagina **22**

Cum să...

Reţete, formule, coduri

„Reţetă ca să-ţi meargă mai bine. Repetă des aceste trei propoziţii: fericirea nu există. Dragostea e imposibilă. Nimic nu e grav.“

FRÉDÉRIC BEIGBEDER

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

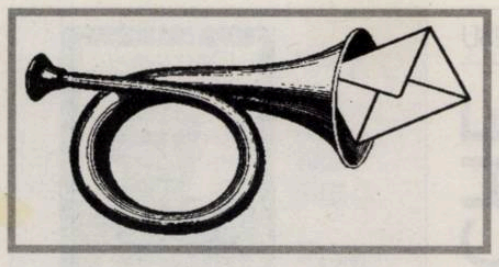

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

NR. 355

Articolul lui Sever Voinescu, „Două lecţii din trecut“, şi articolul lui Cristian Ghinea, „Ce frumos rujează intelectualii porcul“

Virusul conştiinţelor

Cele două articole au un numitor comun (şi asta m-a impresionat), printre altele, acela al intelectualilor ca vectori voluntari care „duc politica în spaţii ale socialului în care nu are ce căuta“. Temă vastă, probabil imposibil de explicat (totuşi, Jean-François Revel a scris *Cunoaşterea inutilă),* anume cum de e posibil ca intelectuali de mare prestigiu să susţină sau să justifice ideologic regimuri clar antidemocratice? Ce este şi cum arată acel virus care fagocitează conştiinţele atîtor oameni inteligenţi? Undeva, Belu Zilber spunea că din idei poate să curgă sînge.

Dacă nu s-ar ocupa cu „rujarea porcului“, ce-ar putea face creatorii de idei, formatorii de conştiinţe? Multe. De exemplu, cînd s-a aflat de aranjamentul jenant al numirii noului director la Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti, cei în cauză ar fi trebuit să sară ca arşi. Cum a fost posibilă o asemenea mîrşăvie? Puţine luări de poziţie, cu excepţia unui articol echilibrat şi la obiect al dlui Andrei Pleşu, un protest semnat de 4 sau 5 oameni de meserie, publicat in *Observatorul Cultural,* şi un protest, mai contondent, al unui grup de studenţi. Doamna respectivă – Rădoi Mirela (Mireille, extraordinar) –, cu atîtea funcţii şi titluri nu va avea timp nici să moară. Un exemplu clar de intruziune a politicului acolo unde nu are ce căuta. (Să ne amintim şi de Caramitru ca un exemplu asemănător.)

Şi totuşi, avem o situaţie suprarealistă. Aceea în care alţi oameni să spună ce ar trebui să facă intelectualii.

Cu respect,

Mate GHEORGHE,
Petreu, jud. BIHOR

NR. 361

Articolul lui Aron Biro, „Spuma jazzului românesc?“

Jazzul s-a născut în cîrciumi

Mai întîi, aş dori să-i mulţumesc dlui Aron Biro pentru cronica CD-ului *Premiile jazzului românesc – 2010,* atît pentru remarcile pertinente, cît şi pentru criticile justificate la adresa acestui album şi a jazzului românesc în general, dar mai ales pentru onestitate, care nu e puţin lucru în România de azi. Atît eu, ca organizator al Galei şi producător muzical al CD-ului, cît şi colegul Romulus Arhire, ca producător executiv, ne vom însuşi cu siguranţă atît aceste critici cît şi ale altora (sînt binevenite şi sugestiile).

Sînt necesare totuşi cîteva precizări.

Mai întîi, că ne-am propus realizarea unui asemenea prim CD abia după audierea înregistrărilor respective. Atunci l-am întrebat pe Romulus Arhire: „Ce-ar fi să...“, şi m-am bucurat de răspunsul lui pozitiv. Acest CD, ca şi Gala nu şi-au propus, totuşi, să fie un *„best of“,* ci o selecţie a celor mai reuşite momente din *respectivul* eveniment, care şi el, la rîndul lui, este o selecţie a cîtorva dintre cele mai valoroase performanţe ale muzicienilor şi formaţiilor, din ţară şi din diaspora, în anul precedent, evident din perspectiva a ceea ce şi-a propus Fundaţia MUZZA, prin intermediul juriului său de specialitate: promovarea jazzului normal, sănătos. Aşadar, *„best of“,* eventual, la fiecare categorie şi doar pentru anul precedent. Gala Premiilor de jazz are un subtitlu pe care l-am sugerat şi acestui CD, respectiv „Premiile Fundaţiei MUZZA“ sau mai simplu „Premiile MUZZA“, care cred ar fi lămurit mai bine lucrurile. Poate în viitor.

Subscriu şi eu la faptul că jazzul românesc este victima unor „meme“. Dar cine de la noi şi de prin alte părţi nu este? În jazz, într-un gen muzical american devenit de mult timp universal, e şi firesc. Atît pentru noi cît şi pentru orice altă naţie, şcoală, spaţiu geografic. Însă nu „insiderii au decis că aceasta e spuma jazzului românesc“, ci doar cei din juriul respectiv.

„Cîntat prin cîrciumi acum 40 de ani.“ (!?!) Da, accentuez, *acel* jazz mainstream şi acele cîrciumi au cel mai mare succes şi azi. Prin anii '70, la o reuniune de la festivalul sibian, într-un duel verbal amical cu speologul Iosif Viehmann, spre hazul celor prezenţi, dădeam o replică binevenită şi în acest caz: „Să nu uităm că jazzul s-a născut în cîrciumi, şi nu în peşteri“. (Asta apropo şi de poezia lui Ion Mureşan inspirată din „lăcaşul de cult“ respectiv.)

Dintr-o altă perspectivă, aveţi dreptate. Ca şi rockul românesc, şi jazzul cu adevărat (!?!) românesc este reprezentat, spun unii, mai degrabă de muzicieni/formaţii din Republica Moldova (vezi grupurile Trigon şi Milenium), dar să nu-i uităm nici pe creatorii noştri de referinţă: Körössy, Răducanu, Oschanitzky şi mai tinerii N. Simion şi Fl. Niculescu. La o adică, n-am putea spune că şi Marius Popp, Mircea Tiberian şi Sorin Romanescu cîntă/creează tot jazz românesc? Sau Marian Petrescu (Finlanda) nu aparţine şi României, dacă nu jazzului românesc? Să nu uităm că autenticitatea jazzului, cel puţin românesc, se poate defini 1) prin muzicienii proveniţi din acest areal geografic; 2) prin compoziţiile/creaţiile/interpretările lor (chiar şi *standards)* şi, mai ales, 3) prin raportarea acestora la melos-ul folclorului autohton. Ascultaţi, vă rog, cel puţin albumele celor citaţi mai sus şi veţi avea ceea ce doriţi sau ceea ce e necesar. Şi la viitoarele Gale, ca şi la cele precedente, în aprecierea muzicienilor nominalizaţi şi premiaţi s-a avut în vedere *şi* acest aspect, al autenticităţii creaţiei/interpretării lor din perspectiva autohtonă, dar mai ales al valorii tehnice, vocale ori instrumentale, muzicale, artistice, individuale şi de grup.

Nu-mi rămîne decît să vă invit, şi pe dvs., şi pe toţi cititorii *Dilemei vechi*, la Gala Premiilor de jazz care va avea loc cît de curînd. Detalii pe www.fundatiamuzza.ro.

Alexandru ŞIPA
jass@rdslink.ro

album dilematic Marius Chivu

ACTUALITĂŢI

La seara aniversară...

Încep prin a mărturisi satisfacţia de a fi trăit o seară „normală“ pe 19 ianuarie 2011, la Teatrul „Nottara“, la aniversarea a 18 ani de la apariţia *Dilemei vechi*. Am venit devreme de teamă să nu găsesc ocupate toate locurile; m-am bucurat să găsesc revista pe scaun şi o atmosferă asemeni decorului de pe scena uşor desuetă, destinată altor timpuri, mai tihnite, nu atît de telurice ca cele cu care seară de seară televiziunile se asigură de completarea încărcării noastre cu stresul de peste zi.

Am apreciat generoasa prezentare a colaboratorilor revistei, de către redactorul-şef – dl profesor Mircea Vasilescu –, am admirat intervenţiile succinte ale dumnealor, eleganţa modestiei şi a unui bun-simţ de a da întîietate seniorilor, lipsa de ostentaţie, deşi se făceau unanime aprecieri.

Mi se părea incredibil să se vorbească doar de bine, cînd în genere sîntem obişnuiţi tocmai cu contrariul, ca să nu mai amintesc de limbajul şi patima viscerală a unor interlocutori. Trecînd prin alte mari oraşe, sesizam o anume reţinere în a aborda tonuri de intensităţi deranjante pentru cei din jur şi o anume pacienţă şi moderaţie în vorbă... De aceea, regăsind acest nivel sonor în mai tot cursul serii mi-am explicat starea de bine, bucuria de a fi ales o asemenea petrecere a timpului.

Am apreciat menţionarea unor respectabili jurnalişti cum a fost distinsa, erudita, modesta doamnă Magdalena Boiangiu, şi mi-am amintit omagiul scris al dlui Pleşu, curînd după ce o boală necruţătoare a dus-o în lumea celor drepţi.

Nu pot decît să-mi alătur mulţumirile întregii asistenţe şi să sper la o altă întîlnire cu acelaşi benefic efect de terapie spirituală.

Apoi mărturisesc că, deşi nu am urmărit dialogul care a pricinuit atîta agitaţie prin amendarea dnei Vodă, socotesc un gest cavaleresc din partea celor ce au sărit în apărarea distinsei jurnaliste – atît de diferită de alte tinere jurnaliste temperamentale –, care ne oferă atîtea dialoguri de înaltă ţinută, cu personalităţi dintr-un larg spectru profesional.

Nu am apucat să citesc scrisoarea deschisă a dlui dr. Vianu, dar cea pe care profesorul Pleşu a scris-o ca răspuns mi-a mers la inimă. Citind-o şi recitind-o iarăşi şi iarăşi, admiram grija de a-şi găsi cuvintele cele mai potrivite, ca nu cumva să existe riscul unei interpretări, am înţeles amărăciunea celui dezamăgit de un gest nepotrivit, dar am simţit mai ales efortul de a nu răspunde în acelaşi ton. Apoi argumentaţia, care vădea lipsa oricărei rele intenţii, explicaţia sinceră, onestă m-au mişcat. Lecţia dlui Pleşu este cea a profesionistului care, în calitate de persoană publică, este mereu preocupat ca imaginea cu care apare în public să corespundă nivelului profesional, educaţiei, vîrstei, poziţiei în societate.

„Noblesse oblige“ e lecţia care transpare din acest document atît de elegant şi totuşi atît de convingător favorabil autorului. Nu în ultimul rînd, profesorul Pleşu transferă probabil lecţii însuşite de la distinse personalităţi cu care a avut şansa de a veni în contact, dar şi convingerea că nu întotdeauna a răspunde cu aceeaşi monedă îţi asigură victoria.

Ce mult mi-aş dori ca această lecţie să fi fost însuşită aşa cum am perceput-o eu, spre neîndoitul avantaj al receptorului!

Cu adevărat acesta era stilul „Pleşu“ şi închei cu un sincer *mulţumesc, Maestre!*

C. Timuş

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 13.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Transparenţă şi secret**
- **Regiunile: identitate şi dezvoltare**

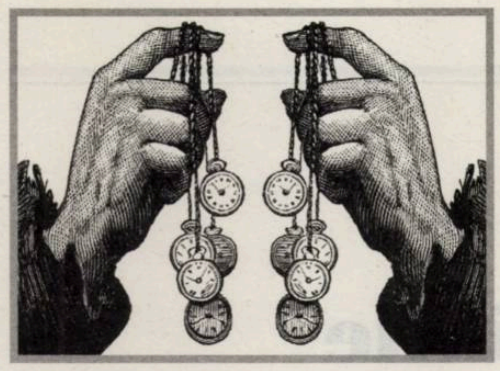

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre disperare

În vremuri grele, disperarea devine ambianță cotidiană. Numărul celor desfigurați de griji, nesiguranță sau revoltă și al celor dispuși să facă gesturi extreme crește simțitor, pînă la a ajunge un fenomen social. Cum poți veni în ajutorul unui om care și-a pierdut speranța? Ce strategie, ce tip de reacție poți adopta pentru a reduce patosul spaimei? Nu mă gîndesc, firește, la ce are de făcut guvernul, la soluțiile politice și administrative care ar trebui să vină de sus, de la deținătorii puterii. Mă mulțumesc să spun că n-aș vrea să fiu în pielea lor și că mi-e greu să pricep cum de pot funcționa pe fondul unei iminente catastrofe. Ori suferă cu toții de insomnie, ori s-au baricadat, din instinct de apărare, într-o formă de anestezie inerțială, vecină cu nesimțirea. Mă gîndesc, mai curînd, la cum trebuie să ne purtăm fiecare dintre noi cu cei ajunși, în ierarhiile disperării, sub nivelul nostru.

Mai întîi, e limpede că *discursul* nu ajută. Cînd cineva e în pragul prăbușirii interioare, nici o *teorie* a redresării nu funcționează. Peroratiile înalte despre sensul nobil al suferinței, despre curaj și despre neobosita protecție dumnezeiască nu sînt nici măcar auzite, darmite asumate terapeutic. Efectul lor e mai curînd iritant. Disperarea se preschimbă rapid în blasfemie: cu alte cuvinte, din dramă circumstanțială, ea devine metafizică a neantului. Sentințe de tipul: „Viața e, totuși, frumoasă!“, „Toți trecem, uneori, prin situații grele, dar nu trebuie să ne pierdem cu firea!“, „Gîndește-te ce copii minunați ai!“, sau „Ferească Dumnezeu de mai rău!“ nu fac decît să adauge exasperării un halou de plictiseală și furie.

Nu poți face niciodată risipă de tandrețe.

Mai eficientă decît un meșteșugit ambalaj de vorbe este, de obicei, o încercare de intervenție concretă. Te străduiești *să ajuți,* să pui umărul, să faci tot ce îți stă în putință pentru a ușura, cît de cît, situația celui năpăstuit. Nu valorificăm, în suficientă măsură, *ingeniozitatea* la care ne poate obliga nevoia. Nu trebuie să te gîndești, neapărat, la mari mijloace, la investiții supradimensionate, la gesturi spectaculoase. De multe ori, un cadou discret, o modestă depanare financiară, mobilizarea unei comunități de întrajutorare, a unei rețele instituționale binevoitoare – pot face minuni notabile, incomparabil mai potrivite decît orice sublimitate retorică.

Iar cînd nu sîntem în situația de a ajuta în chip nemijlocit, cînd ne lipsește capacitatea materială și operativă de a contribui direct la corijarea împrejurărilor nefavorabile, atunci rămîne să punem la lucru resursele noastre de *compasiune*. Tăcerea înțelegătoare, o mîngîiere, o privire tandru cooperantă au darul de a atenua într-o nesperată proporție atracția abisului. O îmbrățișare venită la timp poate inhiba gîndul sinucigaș, transformînd disperarea precipitată într-o melancolie suportabilă. Nu poți face niciodată risipă de tandrețe, de „talentul“ esențial de a fi aproape, alături, împreună.

Ar mai fi de spus și că disperarea nu trebuie nici disprețuită drept „slăbiciune“, nici condamnată drept „păcat“. Omul are dreptul (și destule motive) să fie, la răstimpuri, disperat. Nu trebuie să-i fie rușine de disperarea lui, s-o trăiască sub stigmatul derapajului solitar, al unei „nelegitime“ patologii. Și Iisus are momentul lui de disperare, cînd se simte abandonat de Tatăl. Evident, se poate *rezista* disperării, se poate rupe cercul „fatalității“ ei. Dar a cădea, în anumite situații, sub trauma disperării face parte din complicația – aș spune providențială – a condiției umane.

Aș îndrăzni să spun și ce *nu* trebuie făcut într-o lume destructurată de disperare: nu trebuie s-o amplifici. A folosi disperarea generală ca sursă de *rating,* a o transforma în spectacol televizat sau în armă politică, a vîna sinucigași pentru a face paradă de iubire creștină și de simț civic e obscen. E iresponsabil. Și recunosc că oridecîteori văd un fost disperat reciclat în analist politic la cîte o emisiune de televiziune, sau adus, cu comentarii funebre, în studio, ca să frîngă inimile concetățenilor, mi se pare că, pentru întreținerea stării de disperare, guvernul și presa colaborează armonios, de pe poziții egale.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Franța, sora mijlocie

Mai mult decît eșecul în sine al aderării la Spațiul Schengen s-ar părea că ne amărăște Franța. Obișnuiți ca „sora noastră mai mare“ să ne susțină aproape necondiționat pe plan european, nu eram pregătiți sufletește să încasăm un asemenea bobîrnac.

E adevărat, nu doar Franța se opune aderării României la Schengen, ci și alte țări. E la fel de adevărat însă că Franța a dat tonul și a „reînviat“ în acest scop parteneriatul franco-german. Iar politizarea Tratatului Schengen (care, la bază, era unul pur tehnic) este, de fapt, ultimul pas dintr-o serie de atitudini negative față de România. Este însă și cel mai puțin important, dacă judecăm la rece. Intrarea în Spațiul Schengen se va produce totuși, mai devreme sau mai tîrziu – e vorba doar de o amînare. Dar, de pildă, atitudinea Franței în problema romilor (ca și alte chestiuni în care relațiile franco-române s-au „răcit“), cu tot zgomotul creat, marchează mult mai puternic identitatea politică a României în UE. Dincolo de chestiunea în sine (pentru a cărei „rezolvare“ francezii au acționat total neinspirat și și-au creat și ei o problemă), contează mesajul: Parisul a transmis Europei că România nu e în regulă, nu-și poate rezolva problemele, ba pe deasupra le creează dificultăți și celorlalte state din UE. Sigur că așa este: știm și noi că avem probleme. Dar e cu totul altceva cînd o spune Franța.

Nu mai contează însă „cine are dreptate“. Mi se pare mai interesant că și noi, și francezii am ajuns la o abordare emoțională a problemelor. Noi trăim încă în mitul „relațiilor privilegiate“. Și nu pentru că avem, cu Franța, un „parteneriat strategic“ (căci avem așa ceva și cu Italia, și cu SUA...), ci pentru că așa am învățat la școală, de generații întregi. Tot românul are în minte cel puțin un stereotip legat de povestea de amor româno-franceză de-a lungul istoriei: că pașoptiștii români au studiat la Paris, că Franța a sprijinit Unirea din vremea lui Cuza, că literatura română „s-a inspirat“ din modelul francez, că boierii noștri vorbeau franțuzește (cu „furculision“ cu tot), că Generalul Berthelot (intrat în folclor ca „Burtălău“) ne-a salvat în Primul Război Mondial etc. etc. Toate acestea sînt, desigur, adevărate. Dar nouă ne-a intrat în cap că e definitiv și irevocabil: privilegiați am fost, privilegiați vom rămîne. Bineînțeles că nu poate fi așa cînd e vorba de relații politice și, mai ales, cînd lumea globală de azi este atît de dinamică.

Pe de altă parte însă, nici Franța nu mai e ce-a fost. Noi o percepem, oarecum abstract, ca pe o țară mare, puternică și influentă în lume. Or, nu mai avem de-a face cu Franța lui Napoleon al III-lea. Nici măcar cu a lui De Gaulle ori Mitterrand. Franța lui Sarkozy pare dezorientată și întoarsă spre ea însăși. Așteptat ca reformator, după mandatele plicticoase și mediocre ale lui Jacques Chirac, actualul președinte francez se agită foarte mult, enervează multă lume pe plan intern și joacă prost pe plan european. În plus, are un dar aparte de a stîrni controverse și de a face declarații discutabile – ceea ce îl plasează pe aceeași „axă“ cu Berlusconi și Băsescu. Parteneriatul franco-german – care, orice s-ar spune, a constituit ani la rînd motorul Uniunii Europene – e parcă mai șubred ca niciodată, Sarkozy părînd tentat mai degrabă de o „competiție“ franco-germană. În presa franceză se citesc mai frecvent ca altădată comentarii demoralizate și melancolice, lipsite de acel spirit fin care a făcut decenii la rînd din jurnalismul francez o replică vie și simpatică la modelul de presă anglo-saxon.

Dacă noi o percepem în continuare ca pe o mare putere a lumii, s-ar părea că Franța însăși are probleme în a-și reconfigura propria identitate. Se obișnuiește greu cu „mondializarea“, ține în loc Uniunea Europeană cu politica sa agricolă costisitoare, vrea să joace în continuare un rol major în lume, dar nu mai știe cum. Iar președintele Sarkozy, cu stilul său agitat, e cumva o sinteză a acestei stări confuze a unei Franțe care, în lumea de azi, tinde să devină (chit că îi e greu să se obișnuiască) o putere mijlocie. Și, pentru România, o soră tot așa.

© M. Chivu

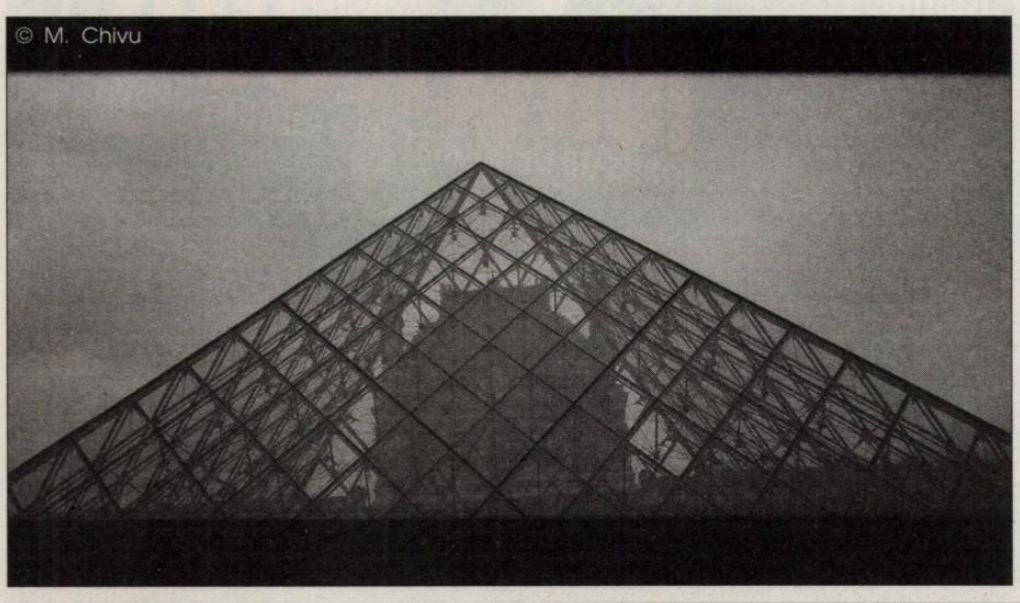

ținerea de minte

„Există *mase* și interese de grupuri pentru care noi, intelectualii, nu prețuim nimic. Nu prețuim nimic atîta timp cît nu ne robim intereselor lor, ale proletariatului sau ale Siguranței Generale, ale burgheziei. Azi, trag jandarmii în muncitori; mîine, vor trage muncitorii în burghezi. Ce avem noi de-a face cu unii sau cu alții? Nu ne recunosc nici burghezii, nu ne recunosc nici muncitorii. Și mai vorbiți de tragism!... Nu vedeți că nici nu sîntem luați în seamă atîta timp cît rămînem intelectuali! Nici nu întîmpinăm rezistență. Mizeria, asta e tot ce avem; și vreți ca dintr-o luptă continuă, josnică, mediocră și meschină cu mizeria să iasă un nou tragism! Iese numai ratarea, sau sterilitatea, sau dezertarea. Sîntem suprimați, asta sîntem!...

Vlădescu vorbise întărîtat, pe nerăsuflate.“

Mircea Eliade,
Întoarcerea din rai, la 1934

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Pledoarii **imposibile**

Zice-aşa: cererea nu este morală sau imorală. Oamenii sînt imperfecţi, de aceea ei vor şi ţigări, şi băutură, şi droguri, şi prostituate. Oferta, la rîndul său, vine în întîmpinarea cererii, de aceea nu poate fi morală sau imorală. Concluzia ar fi că piaţa, adică inevitabila combinaţie dintre cerere şi ofertă, nu poate fi judecată cu argumentele moralei. Piaţa ar fi, pur şi simplu, amorală. Acesta este enunţul cu care Martin Block *(Pledoarii imposibile,* Editura Nemira) îşi prefaţează cartea în care, împingînd la extrem argumentaţia libertariană clasică, încearcă să ne dovedească faptul că proxenetul, poliţistul corupt, şantajistul sau cămătarul sînt, de fapt, îngeri, şi nu demoni. Ei sînt pe nedrept condamnaţi de morala comună. O lectură de esenţă tare.

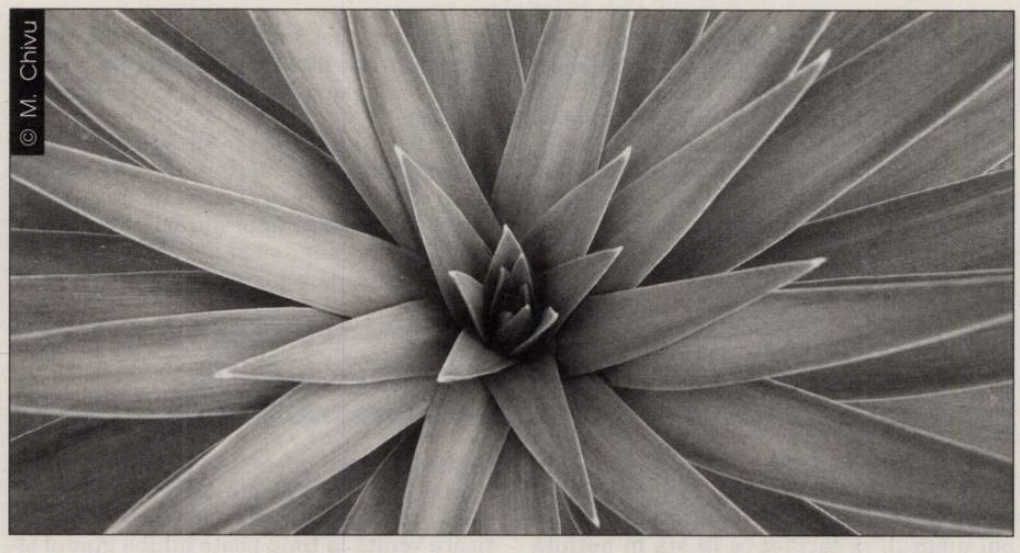

Unul din capitole zice aşa: consumul de droguri nu produce daune în mod direct. Există cazuri celebre de neurochirurgi care au admis că au tras cocaină. Marea muzică a anilor '60-'70 nu ar fi existat fără „iarbă" sau LSD. Mulţi actori ai Hollywood-ului au făcut roluri uriaşe după ce au tras un pic de cocaină sau măcar marijuana. De fapt, consumul de droguri ne deranjează din cauza criminalităţii asociate. E nevoie de mulţi bani pentru respectivul viciu. Adolescentele ajung să se prostitueze, puştii fură din magazine. Drogurile sînt scumpe, de aceea îi împing pe consumatorii săraci spre gesturi ilegale şi, adeseori, violente. În fond – zice Block – coca şi macul sînt plante care se cultivă relativ simplu, aşa că drogurile ar trebui să coste cît mălaiul sau făina, dacă nu ar fi ilegale. Faptul că statul (opresor, ca la orice libertarian care se respectă) a scos cocaina în afara legii, a dus preţul în sus pentru că a adăugat costurile cu spaga. Block merge şi mai departe: cine face un bine societăţii – poliţistul corupt sau cel onest? Păi, cel cinstit îi arestează pe traficanţi. Dispare o parte din ofertă, preţul creşte. Mai multe adolescente se vor prostitua, mai mulţi tineri vor fura banii din benzinării. Poliţistul corupt, pe de altă parte, permite creşterea ofertei dintr-un cartier, astfel încît preţul drogului va scădea. Proporţional, încep să dispară micile jafuri comise de dependenţi. Sună logic, deşi concluzia este paradoxală: poliţiştii buni fac un rău societăţii. Traficanţii de droguri aduc liniştea pe străzi iar poliţiştii corupţi sînt aliaţii lor naturali. Concluzia nu poate fi decît una singură: legalizarea comerţului cu droguri, îndepărtarea statului opresor din mecanismul cerere-ofertă (şi) pe această nişă de consum. Rezoluţia este comună mai tuturor libertarienilor zilei. În ultimii ani, Jeffrey Miron a cerut răspicat acelaşi lucru, în numeroase talk-show-uri televizate. Simt nevoia să subliniez, de dragul cititorului mai puţin atent: aceşti intelectuali nu iubesc drogul, ci principiul logicii economice.

La această pledoarie imposibilă mă gîndeam zilele trecute, văzînd un reportaj excelent despre etnobotanice *(Ochiul Magic,* TVR1). Etno-rahaturile astea sînt un fel de 10% mărar tocat peste care se toarnă o tonă de benzodiametaacetatdefiso-chimicale de sinteză, produse la preţ de dumping pe un vapor în largul Mării Chinei. Sînt legale pentru că statul nu ţine pasul cu chimiştii asiatici. Cum se interzice o formulă, cum se inventează alta. Sînt extraordinar de periculoase. În şase-opt luni, un consumator regulat se curăţă. Adică moare. Bătrînii drogaţi au ajuns să facă propagandă pentru cocaină în cartiere ca Rahova sau Ferentari, să îi avertizeze pe adolescenţi că tot marfa naturală e mai bună. Necazul este că aceea este ilegală, pe cînd o pastilă de etno o cumperi ca pe pîine sau ulei, de la colţ. Conform lui Martin Block, acum ar trebui ca traficanţii de cocaină să se alieze cu poliţiştii corupţi (ambele categorii pierd bani serioşi din cauza etnobotanicelor) şi cu primăriile (care trebuie să reacţioneze la presiunea cetăţenilor) şi să promoveze interzicerea tuturor „magazinelor de vise".

Dacă nu se întîmplă aşa înseamnă că libertarienii sînt la fel de utili ca motanul meu: îmi oferă oarecare confort cînd îmi toarce-n poală. În rest, nici un folos, pentru că, în viaţa reală, în Bucureşti, nu am şoareci în casă.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche ☐ 3 luni (55 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

Abonează-te rapid prin SMS!

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

- Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111**.

3 luni abonament

Alte metode de abonare

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding — La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

Adevărul holding — **La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul**

Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE

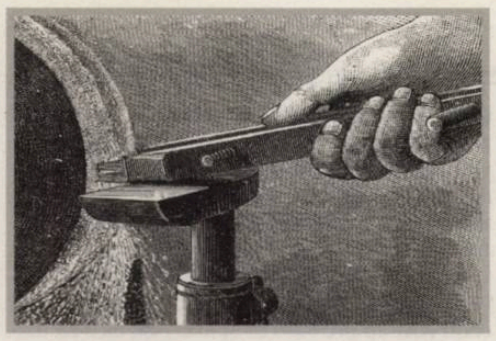

Derek BOK

filozofii lumii

Fericirea ca scop oficial

Într-o vreme a bugetelor restrînse şi a crizei financiare, politicienii văd astăzi în creşterea economică cheia de boltă a programelor de politică internă. PIB-ul este considerat principalul indicator al bunăstării naţionale. Dar, cîtă vreme privim înainte, spre 2011 şi mai departe, ar trebui să ne întrebăm: este cu adevărat înţelept să acordăm creşterii o importanţă atît de mare?

Într-adevăr, multe studii au confirmat faptul că naţiunile mai bogate tind să fie mai fericite decît cele sărace, şi că oamenii bogaţi sînt, în general, mai satisfăcuţi decît concetăţenii lor mai puţin înstăriţi. Cu toate acestea, alte rezultate din mai multe ţări relativ prospere, cum ar fi Coreea de Sud şi SUA, arată că cetăţenii lor nu sînt considerabil mai fericiţi astăzi, decît erau cu 50 de ani în urmă, în pofida dublării sau chiar a cvadruplării venitului mediu pe cap de locuitor.

Mai mult, în urma unui studiu canadian recent, s-a constatat că cei mai fericiţi oameni locuiesc în provinciile cele mai sărace, precum Newfoundland şi Nova Scotia, pe cînd cetăţenii provinciilor celor mai bogate, mai ales Ontario şi British Columbia, se numărau printre cei mai nefericiţi. Atîta vreme cît fericirea e, în fond, ceea ce îşi doresc oamenii cel mai mult, iar bogăţia este doar un mijloc către acest scop, întîietatea acordată recent creşterii economice pare să fie o greşeală.

Ceea ce reiese cu claritate din aceste studii este că oamenii nu se prea pricep să prezică ce anume îi face fericiţi sau trişti. Ei se concentrează prea intens asupra reacţiilor iniţiale la schimbările care survin în viaţa lor, fără să observe cît de repede se estompează bucuria, bunăoară, a unei maşini noi, a unei măriri de salariu sau mutarea într-un loc cu o climă mai însorită; de fapt, ei nu vor fi mai fericiţi decît înainte. De aceea, pentru politicieni este riscant să se bazeze doar pe sondaje de opinie şi pe focus-grupuri, pentru a descoperi ce anume ar spori cu adevărat fericirea oamenilor.

În orice caz, din cercetările actuale se pot trage două concluzii la care cei cu putere de decizie politică ar trebui să se gîndească serios. Prima ar fi că cele mai multe lucruri care aduc satisfacţie durabilă indivizilor sînt, de asemenea, bune şi pentru alţi oameni – căsniciile stabile şi relaţiile apropiate de orice fel, ajutorarea celorlalţi, participarea la activităţi civice, o guvernare democratică eficientă şi onestă. Astfel, politicile care promovează bunăstarea individului tind să contribuie şi la binele societăţii în genere.

Oamenii nu se prea pricep să prezică ce anume îi face fericiţi sau trişti.

A doua concluzie ar fi că experienţele care produc plăcere sau insatisfacţie durabile nu constituie întotdeauna o prioritate de prim rang în cercurile guvernării. De exemplu, trei afecţiuni medicale care produc o suferinţă intensă şi de durată – depresia clinică, durerea cronică şi insomniile – pot fi tratate, adesea, cu succes, spre marea uşurare a celor suferinzi. Dar tocmai astfel de oameni sînt, frecvent, insuficient asistaţi de către sistemele de sănătate.

Reacţia firească la toate acestea ar fi întrebarea dacă cercetarea fericirii prezintă, realmente, suficient de multă încredere pentru a fi folosită de cei cu putere de decizie politică. Cercetătorii au acordat o mare atenţie acestei probleme şi, după testări îndelungate, au descoperit că răspunsurile pe care oamenii le dau întrebărilor cu privire la propria lor bunăstare par să coincidă destul de bine cu mărturii mai obiective.

Oamenii care pretind că sînt fericiţi tind să trăiască mai mult; se sinucid, consumă droguri şi alcool mai rar; sînt promovaţi mai frecvent la locul de muncă, se bucură de mai mulţi prieteni buni şi de căsnicii durabile. Iar percepţia lor asupra propriei bunăstări coincide, în mare măsură, cu opiniile prietenilor şi ale membrilor familiei.

Astfel, statisticile despre fericire par să fie, în mare, la fel de exacte ca multe alte statistici folosite frecvent de politicieni, precum sondajele de opinie, indicatorii sărăciei sau chiar creşterea PIB – toate fiind presărate cu imperfecţiuni.

Desigur, cercetarea fericirii este încă la început. Multe întrebări rămîn neexplorate, unele studii nu sînt suficient demonstrate prin probe, iar altele, precum cele care vizează efectele creşterii economice, au dus la rezultate contradictorii.

De aceea, ar fi prematur să fundăm noi politici temerare doar pe cercetarea fericirii, sau să urmăm exemplul minusculului regat Bhutan, adoptînd Fericirea Naţională Brută ca principal obiectiv al naţiunii. Dar rezultatele ei pot fi deja utile legislatorilor astăzi – de exemplu, pentru a stabili priorităţi între mai multe iniţiative plauzibile sau pentru a identifica noi posibilităţi de intervenţie politică, care să merite să fie studiate în detaliu.

Guvernele ar trebui să urmeze măcar exemplul Marii Britanii şi al Franţei, şi să-şi pună problema publicării unor statistici periodice, cu tendinţele bunăstării cetăţenilor lor. Astfel de rezultate vor stimula, cu siguranţă, o dezbatere publică fructuoasă şi vor furniza totodată cercetătorilor date valoroase.

Dincolo de asta, cine ştie? Cercetarea viitoare va livra, fără îndoială, informaţii mai detaliate şi mai sigure despre tipurile de măsuri politice care contribuie la fericirea oamenilor. Poate că, într-o bună zi, funcţionarii publici vor folosi chiar această cercetare pentru a-şi modela deciziile. În fond, ce poate fi mai important pentru alegătorii lor decît fericirea? Într-o democraţie, cel puţin, aceasta ar trebui să aibă, fără îndoială, o anumită importanţă.

Derek Bok, *preşedinte al Universităţii Harvard între 1971-1991 şi 2006-2007, este autorul cărţii* The Politics of Happiness *(Princeton University Press, 2010).*

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate-org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Din vechi carnete, păstrez eşecuri

– pe vremea aceea, poezia era preocuparea mea cea mai importantă –

■ Ana Ahmatova, abia trecută de 70 de ani, lui Iosif Brodski, abia trecut de 20 de ani: „Noi doi sîntem singurii care ştim absolut toate rimele din limba rusă". Cam aşa se intră în poezie pe uşa din faţă.

■ Îl ascult pe Matei Călinescu vorbind despre intraductibilitatea lui Eminescu. Ironizează puţin tema, ironizînd direct acel naţionalism tîmp care proclamă cu ţîfnă fatalistă imposibilitatea *lor*, *acolo* de a înţelege ce valoare divină avem *noi*, *aici*. Totuşi, teza intraductibilităţii poeziei este un truism care ţine, deja, de vulgata literaturii. Ştie oricine: traducerile poeziilor deteriorează ţesutul lor intim, perceptibil doar celor care au acces direct la intimitatea, temperatura, gustul şi mirosul limbii în care a scris poetul. Dar, nu mă pot opri să constat că există cel puţin o consecinţă fericită a barierei idiomatice pe care pare că o ridică, parcă în apărare, orice gînd poetic: trebuie să-i credem pe cuvînt pe nativii fiecărei limbi cînd ne spun că un poet „de-al lor" e cu adevărat mare. Nu vorbesc, de pildă, nici rusă, nici germană, nici chineză. Citesc poeţii mari ai acestor limbi în traducere. Îmi plac, dar mi-e greu să simt acel sunet interior unic pe care îl poartă în sine o operă poetică copleşitoare ori un vers, un singur vers, genial. Nu se poate *auzi* marca marelui poet, în traducere. Versul marelui poet este intrinsec limbii în care scrie, într-o asemenea măsură încît echilibrul său alchimic impresionează pe loc pe cunoscătorul limbii sale, dar nu poate fi niciodată redat pe de-a-ntregul în altă limbă. Sincer, nu pricep care este picătura de *divin* la Puşkin sau la Schiller sau la Li Bai. Totuşi, i-aş lua cu mine pe o insulă pustie. Ştii întrebarea asta – unul sau trei sau cinci sau zece sau cincizeci sau o sută de poeţi pe care i-aş lua cu mine pe o insulă pustie. Nu mai mulţi, nu mai puţini. Hai, întreabă-mă, dacă vrei să-ţi întorc spatele cu dispreţ.

Nu-mi pot ierta lipsa talentului poetic.

ei sînt dintre cei mai mari. În limbile lor, ei sînt ce este Eminescu pentru noi. Bănuiesc că Eminescu, tradus în rusă, germană sau chineză, nu spune acelor cititori mai mult decît îmi spun mie aceşti poeţi – adică nu prea mult. De aceea, nu avem altă soluţie decît să avem încredere unii în ceilalţi. Noi, să avem încredere în ce spun ruşii despre Puşkin, nemţii despre Schiller sau chinezii despre Li Bai. Şi ei, să aibă încredere în ce spunem noi despre Eminescu. Această încredere reciprocă, menită să învingă Babelul însuşi, îmi place enorm. Ea este cea mai mare victorie a poeziei.

■ Nu-mi pot ierta lipsa talentului poetic. Nu găsesc nici o explicaţie plauzibilă faptului că nu pot scrie poezii. Prin urmare, incapacitatea mea de a fi poet este de neiertat.

■ Întreabă-mă care sînt poeţii pe care

■ Aseară, cînd a început frigul, am vrut să scriu o poezie, dragă maestre. Am alungat toate din odaie, m-am aşezat la masă, m-am învelit în lînă, am lăsat o lampă aprinsă, am aprins o ţigară şi am turnat votcă. Apoi, am aşteptat să văd ce se întîmplă. Ceţuri... Spre dimineaţă, cu ochii grei de somn, am deschis cartea şi am copiat, forţînd cea mai frumoasă caligrafie de care eram în stare, o poezie care îmi plăcea, pe atunci, foarte mult. Cred că era Nichita Stănescu. Sau, poate, nu. Poate era Dimov: „Treceau orele, treceau norii, treceau mamelucii, / Iar eu am visat azi-noapte că mi-am pierdut papucii... / Deşi ştiam încă din leneşa tinereţe / Că naraţiunea, ironia, imaginile glumeţe / N-au ce căuta în cadenţe: / Că poezia ţine de esenţe. / Eu însă, elev fiind, ca toţi năucii, / Îmi pierdusem – pe coridoare ori în săli – papucii / Şi-i căutam, deşi era ora de fizică, / Deşi acuzat eram că nu mă dedau la metafizică, / De către ceilalţi versificatori din urbe, / Ci că tot umblam prin scaieţi, grohotişuri şi turbe."

■ Pe la 20 de ani am fost sigur că nu pot scrie poezii pentru că am o dificultate reală de a asimila cu intensă regularitate cantităţi de alcool. Mă îmbăt foarte repede şi apoi, imediat şi prelungit într-o inerţie greţoasă, mă simt rău. Groaznic. Îmi crapă capul, stomacul mi se răsuceşte în mici spasme de vomă, nu mai pot ridica ochii, frisonez rece. Eram – şi în bună măsură mai sînt – victima clişeului romantic care spune că poeţii cei adevăraţi sînt excesivi şi incurabili în privinţa alcoolului, că au sufletul zvîrcolit şi imaginaţia aprinsă de un soi de damnaţiune incendiatoare de care nu pot scăpa, care îi mistuie, în cele din urmă. Ard jalnic, de vii, ca Nessus, ori ca Hercul, înveninat de haina-i. În fine, e un foc care nu poate fi stins cu toate apele mării, e un vis care mistuie. Din cîte mi se părea, toate astea sînt, în cele din urmă, date biologice. Poate chiar genetice. Ca nişte aptitudini. Cînd am înţeles definitiv că nu le posed, am înţeles definitiv că nu pot scrie poezie. Punct.

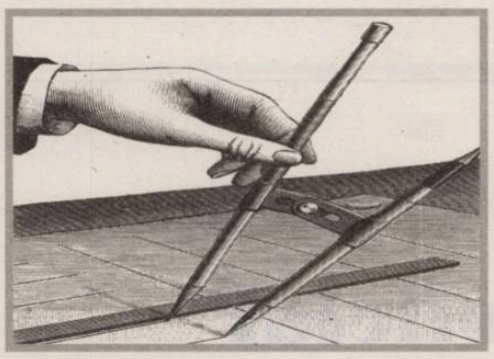

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Dispare cartierul Buzeşti-Berzei!

Sub titlul „Răsfoind presa (II)“ avertizam acum opt luni că se apropie ofensiva contra cartierului Buzeşti-Berzei. Nu am de spus altceva despre această operaţie radicală, astăzi, cînd ea continuă, după ce, de o săptămînă, de la răspîntia Calea Griviţei-Buzeşti şi pînă la vechea clădire a Politehnicii de pe str. Dr. Polizu se întinde un maidan.

„Cu acelaşi dispreţ pentru istorie, ca şi pentru sentimentele populaţiei, de care au dat dovadă cu prisosinţă în ultimii ani, edilii bucureşteni au programat pentru anul acesta, din care abia a mai rămas jumătate, lărgirea străzilor Buzeşti şi Berzei. O anunţă *Adevărul* în ediţia de seară de la 11 mai şi într-un articol apărut a doua zi. Se va începe, deci, croirea cu buldozerul a unei artere care ar fi să lege Piaţa Victoriei de Calea Plevnei.

Proiectul exista din anii '80. Încă o dată, vom asista la triumful postum al planurilor marelui urbanist care a fost Ceauşescu. Atunci, era vorba ca ambele laturi ale străzii Buzeşti să cadă sub loviturile demolatorilor; acum, se zice că va fi sacrificat doar frontul vestic, aşadar zona dinspre gară. După declaraţiile Direcţiei pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional a Municipiului, nu există încă avizul legal de declasare pentru cele trei monumente istorice condamnate. Acestea sînt, unul după altul, fosta librărie din colţul cu Calea Griviţei, împreună cu fostul Cinema Feroviarul (arătînd ca o fortăreaţă în ruinele căreia a crescut o vegetaţie luxuriantă), Hotelul Marna şi, la nr. 5, căsuţa în care s-au adăpostit vremelnic Veronica Micle şi «Eminul ei iubit». În total, 80 de imobile ar trebui să dispară, dintre care numai cele trei au titlul care le-ar fi dat dreptul de a supravieţui. Urmează, de partea cealaltă a Căii Griviţei, Piaţa Matache Măcelaru (odinioară Stan Ţăranu), construită la 1880, monument istoric şi ea. Dacă distrugerea se va adînci, ca toporul în pădure, va veni şi rîndul fostului Cinema Dacia (Marconi), despre a cărui dărăpănare intenţionată am scris. Adevărul este că, judecînd după criterii obişnuite în alte capitale europene, valoarea clădirilor pe care le vom pierde este totuşi îndoielnică, doar cu excepţia colţului Buzeşti-Griviţei, lăsat de multă vreme în ruină.

Problema este alta. Desigur, dintre cele două maluri ale albiei pe care o reprezintă strada Buzeşti, cel stîng, venind dinspre Piaţa Victoriei, este cel mai interesant. Dar ele împreună formau o unitate, sau, mai degrabă, aparţineau aceluiaşi cartier cu Popa Tatu şi Calea Griviţei, dacă trecătorul întoarce spatele gării şi se îndreaptă către centru. Căsuţele în care s-au aciuit cîteva prăvălii de antichităţi – nimic remarcabil, toate obiectele fiind resturile unor interioare burgheze, nici prea vechi, nici de soi – seamănă ca în oglindă cu frontul opus. Din momentul în care o latură a străzii va fi reconstruită «modern», beton, sticlă şi, cel puţin, şapte etaje, sub care se vor săpa inevitabile parkinguri, discrepanţa faţă de acest fragment vetust al oraşului tradiţional va fi atît de stridentă încît va impune şi distrugerea, în continuare, a zonei care datează din ultimii ani ai secolului al XIX-lea.

O adevărată catastrofă este însă desfiinţarea Pieţei Matache. O lovitură, nu numai pentru comunitatea care locuieşte în împrejurimi. Vine multă lume din tot oraşul, fiindcă găseşte aici alimente mai ieftine şi prezentate în forma de altădată, dar mai curat. Aceşti oameni vor fi siliţi să cumpere de la Carrefour sau de la alte supermarketuri. E tocmai ce se doreşte: sîntem împinşi în secolul XXI cu picioare în spate. Aşa că o să dispară, de pildă, firma «La omul bun», care vinde haine «second-hand», dar cu precizarea «marfă nouă»... Ultima piaţă a vechiului Bucureşti va pieri odată cu demolarea halei de acolo, căci de Piaţa Amzei nu mai poate fi vorba: în dosul parapetelor care s-au ridicat se construieşte încă un mall. Se desăvîrşeşte ruptura între orăşeni şi ţărani, cu consecinţe psihologice de a căror gravitate nu pare nimeni conştient. Deja asta este altă ţară decît aceea pe care o tot proslăvim la fiecare aniversare a Unirii sau a Independenţei. Fiindcă asta ştim cel mai bine să facem, să aniversăm. De acum înainte, va fi chiar alt popor.

Şi mai e ceva. Auzim din toate părţile că am intrat în criză şi că trebuie suportate economii. Deocamdată, dintre imobilele care urmează să fie expropriate în cartier, pînă în prezent au fost expropriate doar nouă. Cheltuiala pe care o presupun lucrările care stau să înceapă a fost calculată la 250 de milioane de euro. Cum vi se pare?“

Autorizaţia de „construire/desfiinţare“ a fost primită la 8 decembrie şi, de o lună, cleştii de oţel se înverşunează asupra unui cartier viu şi pitoresc. Segmentul din strada Berzei dintre Crişana şi Ştirbei-Vodă este şi el condamnat, deşi acolo erau mai multe case care meritau cruţate. Cel mai grav este că precedentul creat astfel va justifica şi alte asalturi contra identităţii autentice a acestui oraş de popas între Occident şi Orient.

© M. Chivu

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca RALUCA-MAJARU

SOS Provincia

Castelul „Wekerle-Petala“ din Clopodia

Palatele din Banat nu au nici vechimea, nici spectaculozitatea celor din Transilvania. Situate aproape de graniţă, în zone deseori neumblate, lăsate în paragină sau transformate de utilizările perioadei comuniste, cît şi a celei actuale, din palatele din Banat au rămas astăzi mai degrabă poveştile.

În sudul judeţului Timiş, în apropierea graniţei cu Serbia, găsim într-o mică depresiune satul Clopodia. Localitatea este menţionată pentru prima oară în 1598, într-un defter turcesc din vremea stăpînirii otomane, iar apoi în conscripţia din 1717, de după intrarea Banatului în componenţa Imperiului Habsburgic, odată cu înfrîngerea armatelor otomane şi semnarea păcii de la Passarowitz din 1718.

La sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, cînd Imperiul Habsburgic are probleme cu susţinerea financiară a războaielor la care participă împotriva Franţei revoluţionare şi napoleoniene, terenurile din Banat sînt scoase la licitaţie. Astfel, în 1826 Janics István îşi cumpără titlul nobiliar împreună cu domeniul al cărui nume îl va purta – „de Klopodia“. Pe această moşie, care trece printr-o succesiune de vînzări, moşteniri şi partiţii, se ridică în anul 1840 actualul palat „Wekerle-Petala“ (construit de Nyéky Antal), iar în 1859 palatul „Manase“ (construit de Manassy Gyula, din puternica familie de baroni bănăţeni de origine aromână, Manassy-Barco). Palatul „Manase“ astăzi nu mai există.

Palatul „Wekerle-Petala“ este o clădire de dimensiuni relativ modeste, cu parter şi subsol, construită iniţial în stilul unui baroc rural (fapt de care aminteşte încă acoperişul baroc cu pantă frîntă), îmbrăcată mai apoi în haină neoclasică, după gustul sfîrşitului de secol XIX. Particularitatea acestei construcţii o constituie mica loggie străjuită de două turnuri, aşezate asimetric faţă de axul de compoziţie al faţadei, care, împreună cu prezenţa unor contraforţi masivi cu rol de consolidare structurală, dau palatului o notă de pitoresc şi îl individualizează în peisajul reşedinţelor nobiliare din Banat şi din întreaga zonă intracarpatică.

© A. Majaru

În 1889 palatul intră prin moştenire în posesia lui Wekerle Sándor, om politic maghiar şi prim-ministru al Regatului Ungariei în trei mandate diferite, de al cărui nume se leagă un întreg cartier al Budapestei de astăzi – Wekerletelep. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, guvernul condus de Wekerle finanţează construcţia cartierului Wekerletelep în conformitate cu principiile urbanistice promovate de britanicul Ebenezer Howard, care introduce noţiunea de oraş-grădină (oraş cu spaţii verzi şi o ambianţă plăcută, care să stimuleze dimensiunea culturală şi comunitară a oraşului). Pentru proiectarea pieţei centrale a cartierului şi a unei întregi insule de locuinţe a fost desemnat arhitectul timişorean Kós Károly, fondatorul „stilului arhitectural transilvănean“.

După Marea Unire, Wekerle Geza vinde proprietatea generalului Nicolae Petala. După moartea acestuia, domeniul va rămîne pînă la exproprierea din 1951 în proprietatea copiilor săi, Elena-Alice şi Vintilă, ministru al Forţelor Armate Române în timpul guvernării liberale interbelice, exilat apoi la Paris, unde va fi unul dintre întemeietorii Marii Loji Masonice Române din exil. Moşia lăsată în urmă rămîne în paragină, fiind utilizată în perioada comunistă ca spaţiu de depozitare, tabără pentru copii şi şcoală. În anii '90, moşia este retrocedată lui Marie-Rose Mociorniţa, strănepoata generalului, care o vinde mai departe.

În ansamblul palatului sînt incluse şi anexele, şi parcul dendrologic (cîndva impunător, astăzi – tot mai mult, o junglă de nepătruns). Reminiscenţă a unor vremuri în care, prinsă în raza de influenţa a centrului, Clopodia era un loc viu şi dinamic, Palatul „Petala“ aşteaptă uitat în colţul lui de lume vizitatorii, curioşi exploratori ai trecutului.

Anca-Raluca Majaru *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE“.*

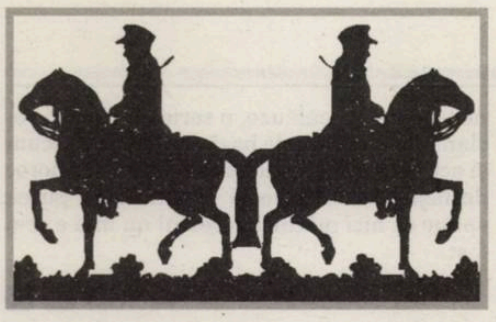

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Casablanca în trecerea timpului

Stimate lucrătoare şi stimaţi lucrători din serviciile multilateral-dezvoltate; ţin să vă comunic că, în prima duminică a anului 2011, am văzut pentru a nu ştiu cîta oară *Casablanca* la postul TV Acasă; nu am rezistat ispitei de a revedea această non-capodoperă mai tare decît multe capodopere, acest *hymne à l'amour* la care ne uităm din tinereţe ca Bogart la Ingrid Bergman, cu acea replică devenită cod: „E o plăcere să te pot privi, puştoaico!". Nu am rezistat, dar întrebarea care m-a lucrat a fost: *Casablanca* rezistă şi în 2011? Rezistă mutaţiei, ba chiar răsturnării valorilor? Rezistă noii corectitudini politice care pune semnul egal între fascism şi antifascism, între stalinism şi hitlerism? Nu e prea antifascistă pentru anticomunismul de azi? De ce nu s-ar supune şi *Casablanca* „trecerii timpului" – cum e tradus în româneşte cîntecul inatacabil al lui Sam, „As Time Goes By"? E greu să scapi de asemenea întrebări sumare, deloc stupide.

În urmă cu zece ani, mă sezisase caracterul provocator al „Marseillezei" dirijate de Victor Laszlo – antifascistul căutat tenace de Gestapo-ul care-l fişase între comuniştii periculoşi – chiar în barul lui Rick, în prezenţa unor ofiţeri hitlerişti, o „Marseilleză" în replică la cîntecele lor de cuceritori ai lumii. E momentul sublim al filmului, dar – o scriam – „această «Marseilleză» care-mi ridică un nod de lacrimi în gît e patetică pînă la imprudenţă, de o naivitate inadmisibilă, o cădere în provocarea duşmanului. Inocenţă? În disciplina de partid, i se spunea spontaneism, sentimentalism mic-burghez, şi putea să-l ducă peste un deceniu la ştreang ca probă decesivă într-unul din procesele prin care stalinismul lichida antifasciştii neconvertiţi la prosovietism".

Aveam o anumită intuiţie, totuşi eram departe de adevărul documentar fără de care azi nu putem gîndi la cinema. Aveam informaţii – cum se zice inteligent – conform cărora prototipul pentru acest Victor Laszlo fusese în realitate André Simone (născut Otto Katz, în Boemia, la 1885), un stalinist fanatic, un kominternist foarte activ cu un rol important în acţiunile pentru lichidarea antistaliniştilor răspîndiţi în toată lumea; după război, şef al Secţiei externe la *Rude Pravo* (organul central al Partidului Comunist cehoslovac), Simone a ajuns în boxa acuzaţilor de trădare şi subminare a orînduirii socialiste, condamnat la spînzurătoare, în „procesul Slanski", o abominabilă înscenare judiciară, tipic stalinistă, care, în numele ascuţirii luptei de clasă, impunea suprimarea „duşmanilor" strecuraţi printre cei mai fideli comunişti; se ştie precis că Simone s-a comportat lamentabil în proces, acceptîndu-se ca vinovat în scenarii şi mai „inventate" decît în film*. Îmi va fi greu, recunosc, să mă mai uit la *Casablanca* fără aceste informaţii despre nonfictivul Victor Laszlo...

Dar ce fac cu Bogart, după cîte am citit în ultimii ani? De naţionalitate „beţiv" – cum sună una din zecile de replici memorabile ale filmului –, Rick a luptat, conform scenariului, în Abisinia împotriva fasciştilor, în Spania, de partea antifranchiştilor, ceea ce azi apare mai mult decît suspect corectitudinii politice anticomuniste care reduce războiul civil din Spania la o manevră a bolşevismului mondial. De altfel, tot ce este antifascist, antihitlerist e asimilat pînă la confundare cu stalinismul; se uită – în trecerea timpului – cîţi antifascişti au fost ucişi fiindcă s-au împotrivit lui Stalin, cîţi oameni de stînga au pierit pentru crima de a fi antisovietici. Rick nu va fi printre aceştia...? „Nu avem de ce-i plînge, să-şi fi ales o cauză mai dreaptă." – cum s-a pronunţat un bătrîn anticomunist către un tînăr încă topit de „începutul acelei frumoase prietenii" pe *the end*-ul unui amor.

Aşa cum evoluează compararea cauzelor drepte şi nedrepte doar ca simple adjective, *Casablanca* o să fie şi ea considerată o manipulare antifascistă, o melodramă dezechilibrată la stînga? Îmi permiteţi să mă împotrivesc unei politizări excesive care ignoră iradiaţia artei cinematografice? Ştiu că nu e adjectivul cel mai atașant, dar trebuie să admitem că, în primul rînd, *Casablanca* e datată, ceea ce nu-i scade din emotivitate. Aş spune – pentru a nu mă pierde în teoretizări – că e datată, dar nu pentru asta o iubim. *Casablanca* e datată, însă rezistă, ca „Marseilleza" aceea, tot mai vorbită de rău din cauza versurilor ei hohotitoare, inepuizabilă însă în eficacitatea ei emoţională. *Play it, Sam!*

E datată, dar nu pentru asta o iubim.

* Vezi articolul lui V. Tismăneanu: „Totalitarism şi antisemitism", în *22*, nr. 2/2011.

tolo sport

Să fie finala Masters-ului londonez la snooker dintre Ding Junhui şi Marco Fu un semn că ne aşteaptă o explozie a sportului „made in China"?

Ca jurnalist sportiv cunoşti oameni obişnuiţi aflaţi în situaţii neobişnuite. Unii le zic vedete. Lor le place să li se spună campioni. Îi urmăreşti, îi asculţi, citeşti despre ei, îi asculţi din nou şi încerci să le contureze profilul, eliminîndu-te pe tine din descriere, pentru ca la public să ajungă autenticul, rareori eroic, mai întotdeauna fragil. Am cunoscut zeci de astfel de personalităţi aparte, deseori în momentul crîncen al înfrîngerii, pentru că, statistic vorbind, de vreme ce un singur om cîştigă şi sute de semeni pierd, sportul e o poveste despre deziluzie şi, mult mai rar, despre triumf. La Olimpiada de la Beijing, din 2008, am asistat o zi întreagă la o competiţie de tir, chiar la una dintre probele unde mare favorit era un sportiv chinez. El trăsese impecabil în prima serie şi conducea detaşat. Se îndrepta spre medalia de aur, încă una în Patrimoniul Gloriei Transpirate. Chinezii se mobilizaseră ca să iasă primii la clasamentul medaliilor pe naţiuni şi să-şi consacre astfel supremaţia în sportul mondial. S-a întîmplat ceva şi, în manşa a doua, reprezentantul gazdelor a ratat. A venit la conferinţa de presă vizibil apăsat. În sala de tir, nu faci deosebirea între bucurie şi tristeţe. Gesturile sînt mereu echilibrate, etica sportului şi costumele cu plumb, care cîntăresc şi 30 de kilograme, nu le permit concurenţilor să-şi manifeste emoţiile. Dar, în faţa presei, chinezul, un mare campion, a izbucnit întîi în lacrimi şi apoi în hohote, nereuşind să articuleze nici un cuvînt. Colegii săi l-au ajutat să iasă din sală şi, văzîndu-l cum se clatină de durerea în sfîrşit mărturisită, mi-am zis că, deşi statisticile pe naţionalităţi sînt interesante, pentru mine ele şi-au epuizat semnificaţia. Nu cred în dominaţii statale în sport, sînt circumspect cînd vine vorba de PIB-ul medaliilor şi mă limitez să trag cu ochiul la lacrimile fără frontiere.

Cătălin TOLONTAN

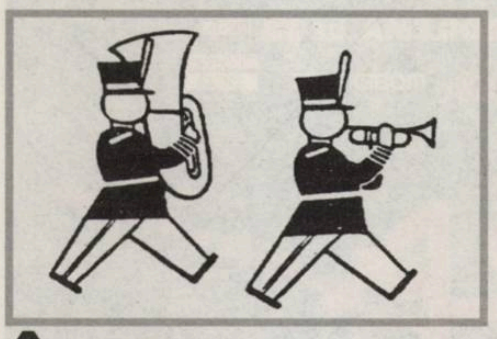

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Dezordinea simbolică (X)

– indivizi alfa, ritualuri şi dezvirginări –

Înainte de 1989, în majoritatea grupurilor de prieteni cu pasiuni comune pentru muzici, teatru, lectură şi filme, indivizii alfa erau, deseori, cei care rostuiau sau reuşiseră să tezaurizeze cît mai multă „marfă culturală". La început, marile tezaure din casele celor care se refugiau imaginar în cultura lumii libere însemnau cît mai multe cărţi, benzi de magnetofon, casete audio şi discuri de vinil. Anii '80 au adus playerul video, marea găselniţă care a pus în umbră toate celelalte elemente ale tezaurului. Apartamentele, uscătoarele din blocuri, cluburile caselor de cultură, sălile de lectură ale căminelor studenţeşti deveniseră neîncăpătoare. Voiam cu toţii să vedem minunea de a-ţi pune tu ce film doreai, de a-l vedea de cîte ori aveai chef, de a da înainte şi înapoi, de a îngheţa imaginea, de a vedea cum arăta de-adevăratelea un film porno, un film cu Bruce Lee sau o ecranizare după *Shogun*.

La ceva vreme de la trecerea primului val de entuziasm pentru filme comerciale şi videoclipuri muzicale, au început să apară, timid, şi filmele „de cinematecă", piesele de rezistenţă ale istoriei cinematografului. Numai că acestea din urmă erau mult mai greu de rostuit. Cei foarte puţini care reuşeau această performanţă rămîneau pe veci în amintirea prietenilor, construindu-şi socluri de notorietate şi respect care păreau că n-ar putea fi dărîmate niciodată. Să deţii nişte casete video cu „filme mari" sau cu concerte ale „greilor" însemna să te transformi, dintr-odată, într-un soi de demiurg, de centru al atenţiei prietenilor, de star, de individ alfa al anturajului din care făceai parte. Valoarea „mărfii" pe care o aveai se transfera cumva şi asupra ta. Deţinătorul de filme, de discuri şi de cărţi nu dobîndea doar notorietate, ci şi un soi de aură, o reputaţie de iniţiat. Lucru cît se poate de firesc. Vedeam lucrurile acelea ca pe nişte comori greu de evaluat. Aveam ocazia să le pipăim, să le mirosim, să le contemplăm ambalajele vreme de cîteva ceasuri şi, în cele din urmă, cu infinită emoţie, să le vedem şi să le ascultăm. Posesorul lor le avea la dispoziţie oricînd. Erau *ale lui*. Dispunea, cum avea el chef, de ceva ce însemna enorm pentru noi. Fără să ştim, doar pentru simplul fapt că „marfa" era a lui, transferam asupra omului cu pricina o parte din valoarea artistică a „mărfii" şi îl învesteam cu o prezumţie de competenţă înaltă. Deseori, această prezumţie avea o justificare serioasă, un suport real, în calitatea umană a unora dintre aceste personaje. Alteori însă, fără să ne gîndim prea mult, lucram la piramida reputaţiei cuiva, folosind acelaşi mecanism mental al copilăriei, cînd aura de star a unora dintre prietenii de pe stradă sau de la scara blocului era direct proporţională cu numărul şi calitatea jucăriilor pe care le aveau.

Momentul sosirii unei casete video *originale,* clipa scoaterii din ambalaj a unui disc nou, secunda de linişte dinaintea desfacerii unui colet cu casete audio venite „de afară" ar fi foarte greu de înţeles azi. Atunci, erau momente de mare emoţie, de fascinaţie ritualică. În multe cazuri, aceste momente de desfacere, de admirare a ambalajului, de înlăturare, cu infinită precauţie şi cu respect, a pojghiţei de celofan fin care proteja obiectul deveneau evenimente importante în viaţa unora dintre noi. Fără să ne dăm seama, încărcătura emoţională a acestor momente mergea pînă departe, în străfundurile fiinţei.

Vă amintiţi că momentul de desfacere a unui ambalaj neatins se numea *dezvirginare?* Vă amintiţi că „dezvirginam" casete, discuri, pachete de ţigări, sticle cu băuturi rare, pe care le priveam ca pe nişte toteme? Transferam, fără să ştim, ceva profund, în gestul fizic al desfacerii ambalajului unor obiecte rare, la care rîvneam cu anii. Încărcătura emoţională a acelor clipe e foarte greu de redat azi. Dar, dincolo de zîmbetul care poate înflori la auzul felului în care denumeam desfacerea unui ambalaj, cuvîntul pe care l-am ales pentru acest act, pentru acest gest, nu e doar o joacă, o toană hîtră a plăcerii noastre de a aşeza sublimul în imediata apropiere a derizoriului. Cu sau fără ironia de rigoare, *dezvirginarea* unui disc, a unei casete, a unui pachet de ţigări sau a unei sticle cu o băutură rîvnită, ruperea cu nesfîrşită precauţie a foiţei care proteja „comoara" însemna un eveniment important. Iar de *dezvirginat,* nu se *dezvirgina* orice. O sticlă de vin „de şaişpe ţîţe", un pachet de Carpaţi, un disc al Romicăi Puceanu, o *eugenie,* o ciocolată cu rom sau o sticlă de ţuică „Ochii lui Dobrin" nu se *dezvirginau*. Nici nu ne-ar fi trecut prin cap să putem spune aşa ceva. Astea se *desfăceau,* pur şi simplu. Un pachet de Kent, un disc cu Pink Floyd, un borcan de Nutella, un pachet de gumă Wrigley's sau o sticlă de whisky, astea da, se *dezvirginau*. Prin urmare, nu *dezvirginam* ce aveam la dispoziţie, ce puteam găsi la îndemînă, ci ceva la care jinduiam, ceva în care ipostaziam puritatea calităţii, ceva care se transforma în *privilegiul* de a consuma, de a savura, de a contempla un lucru de soi.

În cazul discurilor de vinil, grija, veneraţia pentru obiectul în sine şi pentru valoarea artistică pe care o conţinea, atenţia, consideraţia se manifestau, după *dezvirginare,* într-o suită de gesturi care căpătau, prin repetare, un aer ritualic. Colecţionarii serioşi ţineau discurile ca pe nişte comori inestimabile. Întotdeauna „în picioare", nu culcate. Mai întotdeauna în dulapuri, în piese de mobilier cu grijă alese, pe rafturi şterse de praf zilnic sau în dosul unor uşi furniruite, închise cu cheiţe păstrate cu sfinţenie, în cutioare cu valoare de tabernacol.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

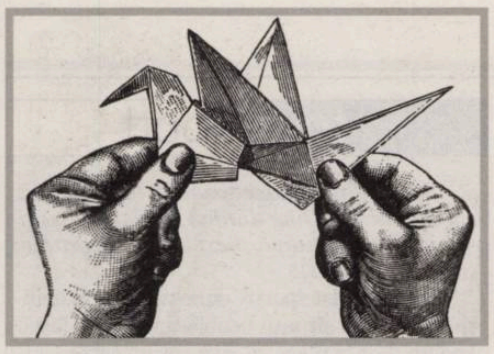

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Everestul scade

„Acoperişul lumii“ – cum a mai fost numit, sau Chomolungma *(mama universului* sau *mama sfîntă,* după denumirea locală) – a stîrnit imaginaţia şi ambiţia oamenilor de a-l cuceri, încă de cînd a fost declarat oficial drept cel mai înalt vîrf din lume, în 1856. Pînă atunci se considera că cel mai înalt vîrf ar fi Kangchenjunga. Măsurătorile (de la distanţă) făcute de geodezul general al Indiei Andrew Waugh au arătat însă că vîrful „b“, cum îl numeau britanicii în acel moment, este de fapt cel mai înalt. Andrew Waugh l-a botezat cu numele predecesorului său în funcţia de geodez general al Indiei – George Everest. Vîrful a început a fi asaltat de alpinişti prin anii '20, odată cu expediţiile conduse de George Mallory. Acesta şi coechipierul său Andrew Irvine şi-au pierdut însă viaţa pe pantele de sub Everest, în 1924. Abia 29 de ani mai tîrziu, cucerirea a fost reuşită, cum se ştie, de către Edmund Hillary şi şerpaşul Tenzing Norgay. Era în mai 1953, iar ştirea a ajuns la Londra chiar în dimineaţa încoronării reginei Elisabeta a II-a. Ca supus neozeelandez al reginei, Hillary a fost înnobilat, pentru că nobilă era isprava lui.

De atunci şi pînă astăzi însă, ascensiunile pe Everest s-au schimbat iar tot mai mulţi alpinişti vorbesc despre „comercializarea“ acestei activităţi. În sezonul din 1995, cînd Constantin Lăcătuşu devenea primul român care urca pe Everest, alături de el, performanţa era reuşită de încă alţi 82 de alpinişti. În 2001, vîrful era atins de nu mai puţin de 182 de oameni, iar în ultimii ani şirul cuceritorilor aproape că s-a pierdut. Se pare că în total, din 1953 şi pînă astăzi, aproape 3000 de indivizi au ajuns pe Everest, la un număr total (cf. *The Guardian)* de peste 4000 de ascensiuni reuşite (unii au fost de mai multe ori). Peste 200 de oameni au murit în drum spre vîrf sau în timp ce coborau. Majoritatea cadavrelor au rămas acolo, unele sînt la vedere, iar alpiniştii trec pe lîngă ele în timp ce fac ascensiunea. Coborîrea morţilor e o operaţiune prea periculoasă în acele condiţii, dar tot mai mult în ultimii ani s-a pus problema unor expediţii de „curăţare“ a zonei, inclusiv de gunoaiele, sticlele şi tuburile de oxigen rămase în urma echipelor de alpinişti (prima asemenea expediţie de „ecologizare“ s-a desfăşurat anul trecut). De la momentul în care Edmund Hillary îngropa nişte dulciuri şi o cruce în zăpada de pe vîrf, obiceiurile s-au mai schimbat.

Schimbări se înregistrează şi la căile de acces. Astăzi, în zonele cele mai periculoase există frînghii fixate permanent, iar într-un loc, pe partea de nord-est, dinspre China, s-a montat chiar o scăriţă metalică (ca pe Jepii Mari) numită „scara chinezească“. Sînt zile în care alpiniştii amatori care ajung acolo (un fel de omologi, la alt nivel, ai paltonarilor din Carpaţi), cu ghizi şi şerpaşi, aşteaptă minute bune la coadă, să se prindă de acele frînghii. Mai mult, înainte de Olimpiada din 2008, chinezii au asfaltat drumul pînă la tabăra de bază de pe versantul lor, de la 5180 de metri altitudine, aşa că pînă acolo se ajunge cu maşina. Nu e neapărat mai simplu sau mai puţin periculos să urci pe Everest, dar acum oricine vrea să demonstreze ceva şi are nişte bani poate ajunge să facă parte dintr-o expediţie. Există deja instructori profesionişti şi şerpaşi care şi-au făcut o meserie din a-i ajuta pe alţii să urce Everestul. Un localnic, pe nume Apa Sherpa, a stabilit chiar un record, făcînd nu mai puţin de 20 de ascensiuni pe vîrf. În fiecare zi frumoasă din sezon, spre vîrf se îndreaptă tot felul de oameni, unii sînt orbi, altora tocmai li s-a extirpat un rinichi, alţii au peste 70 de ani sau sînt încă nişte copii. Cel mai vîrstnic om care a ajuns pe Everest avea, nu vă vine să credeţi, 76 de ani, iar cel mai tînăr împlinise 13. Într-un documentar difuzat la Discovery world apărea şi un tip cu proteze la ambele picioare, care încerca să urce. În cele din urmă a abandonat, dar nu departe de vîrf. În 2005, un pilot francez a reuşit să aterizeze pe Everest cu un elicopter (pe cînd şi o expediţie a celor de la Top Gear cu vreo maşină Toyota, la fel cum au făcut şi la Polul Nord?). De bună seamă că va veni şi momentul în care se va construi vreun metrou pînă la vîrf, aşa cum sînt vreo cîteva şi prin Alpi. („Atenţie se închid uşile! Urmează staţia Chomolungma.“)

Nu doar că vîrful cel mai înalt din lume a început să pară mult mai accesibil, dar şi înălţimea sa pare că scade în timp. Dacă primele evaluări din secolul al XIX-lea îl situau la cca 9200 m altitudine, cele ulterioare l-au făcut mai mic. În 1955 s-a stabilit că are 8848 m, iar în 2005, China a declarat că a făcut cele mai precise măsurători posibile, din care a rezultat că înălţimea corectă, fără a pune la socoteală zăpada, ar fi de 8844,43 m. Aşadar, vîrful se micşorează fizic, iar Michael Kodas denunţă într-o carte intitulată *High Crimes* şi lipsa de etică a unor şerpaşi şi călăuze, o serie de furturi reclamate în tabăra de bază din Tibet, precum şi activităţi de prostituţie sau jocuri de noroc desfăşurate în aceeaşi tabără. Am putea spune că nici măcar Everestul nu mai e ce-a fost.

ready made

„Etienne este arestat timp de cîteva ore şi încetul cu încetul începe să înţeleagă. În decursul unui an micul funcţionar care a refuzat cu înverşunare să semneze Apelul de la Stockholm se transformă şi se încadrează în acţiunea cartierului său pentru pace. Un rol deosebit de important în lămurirea lui îl îndeplineşte comunistul Giachetto. El consideră că *„nu este suficient să distribui bucăţi de hîrtie. Nu, trebuie vorbit cu oamenii. Atunci ne dăm seama că nu sînt chiar atît de îndepărtaţi de noi“*. Pierre Gamarra a descris, cu mult talent şi căldură, cum se conving oamenii simpli dintr-un cartier parizian că *„mîinile lor pot opri furtuna şi că pot face să înflorească lilieci“*.

I. Ghimeşan, *Literatura Franţei combatante,* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1955

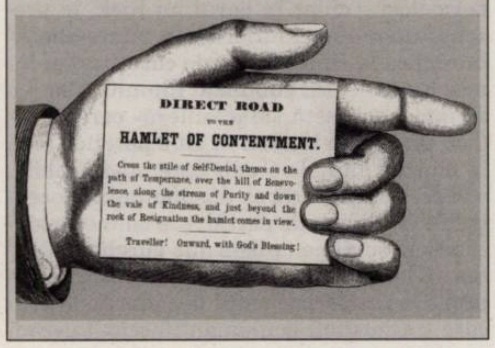

PUBLICITATE

LITERA O carte deschisă!

ŢINUTUL PUSTIIT
de Samantha Harvey

Nominalizare la premiile Guardian 2009, Man Booker 2009 şi Orange 2009!

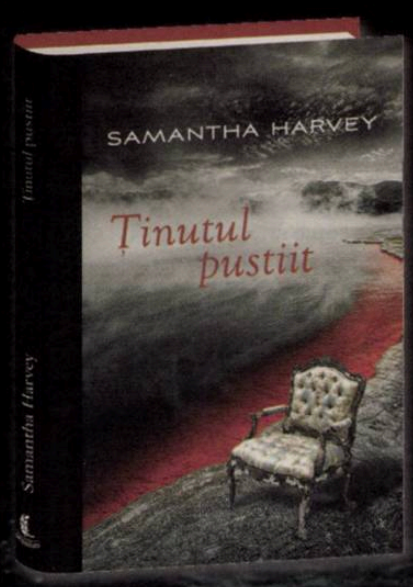

Scris din perspectiva bolnavului de Alzheimer, experiment de un mare curaj literar, *Ţinutul pustiit* conturează nu numai autoportretul unui personaj bântuit de enigme pe care nu le mai poate dezlega, ci şi radiografia unei boli la fel de enigmatice...

Roman publicat în 12 ţări

colecţia PREMIUM

49,9 LEI CARTE DISPONIBILĂ ÎN TOATE LIBRĂRIILE DIN ŢARĂ ŞI PE WWW.ELEFANT.RO, CU LIVRARE GRATUITĂ ÎN 24H.
WWW.LITERA.RO WWW.NODEX.RO NE GĂSEŞTI PE:
TRIMITE UN SMS CU TEXTUL "LITERA" LA 1771 (TARIF NORMAL).
LIVRARE PRIN CURIER, ÎN MAXIMUM 72 DE ORE, PLATA RAMBURS. NUMĂR VALABIL ÎN REŢELELE ORANGE, VODAFONE ŞI COSMOTE

PUBLICITATE

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998 · PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI ARCUB CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE · Cu sprijinul PRIMĂRIA SECTORULUI 3 BUCUREŞTI

Parteneri media: DILEMA · Sponsori 2007: ABB · MOBEXPERT

Edward Albee

CAPRA

Traducerea: Bogdan Budeş

sau Cine e Sylvia?

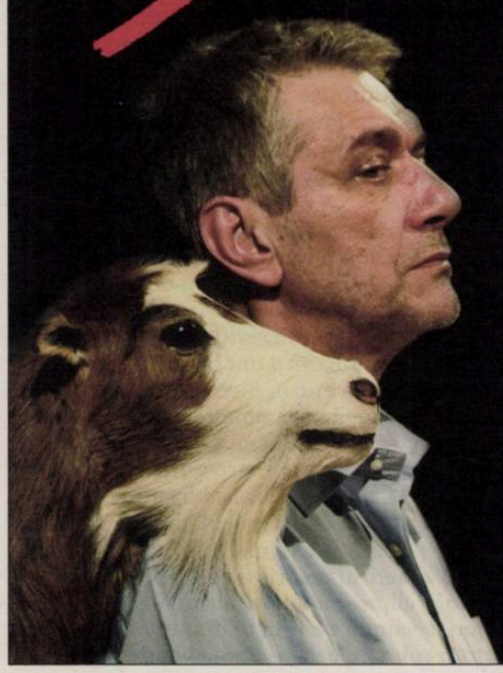

regia: Alexandru Dabija

cu: Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Joi, 27 ianuarie, ora 19
Vineri, 28 ianuarie, ora 19

„Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar. Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună. (...) ...atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."
(The New-York Times)

Design: Tudor Mihăescu · Foto: Mihai Cucu

www.teatrulact.ro

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cultură şi agricultură

Stimate Domnule Dobreanu,

Mulţumesc pentru „precizările“ din scrisoarea dumneavoastră publicată în numărul anterior. Într-adevăr, problemele agrare amintite în articolul meu merită numeroase precizări. Prin natura ei, *Dilema veche* se ocupă însă mai mult de cultură decît de agricultură, aşa că asemenea necesare precizări nu prea îşi găsesc locul în paginile ei. Pe de altă parte, agricultura celei mai dense populaţii rurale din Europa are importante antecedente şi consecinţe culturale asupra întregii ţări, devenind astfel un subiect „eligibil“ chiar şi pentru o revistă culturală.

Mai întîi, m-a bucurat faptul că nu aţi ezitat să precizaţi de la început că starea actuală a agriculturii noastre nu este greaua moştenire a ministrului anterior, nu este nici măcar, integral, greau moştenire a comunismului, ci se înscrie în ceea ce orice istoric serios va accepta să considere „lunga durată“. Din această perspectivă aş dori, stîrnit de dumneavoastră, să adaug la rîndul meu cîteva „precizări“.

Un prim lucru asupra căruia aş dori să insist este faptul că, de la Kogălniceanu la Constantinescu, mai toate guvernările noastre, indiferent de culoare, au împărtăşit cam aceeaşi cultură politică referitoare la „chestiunea agrară“: „Politica *agrară* a partidelor politice trebue să fie înlocuită printr-o politică *agricolă*“ – afirma în anii '30 ministrul Agriculturii Constantin Garoflid, privind în urmă la tot ceea ce se petrecuse de la reformele lui Cuza încoace; „România are o lege *agrară;* nu are o lege *agricolă*“ – constată 60 de ani mai tîrziu o geografă franceză. Altfel spus, dată fiind ponderea copleşitoare a ţărănimii, orice schimbare politică majoră a fost însoţită la noi de o intervenţie pe măsură în „chestiunea agrară“, dar aceasta s-a rezumat de regulă la a satisface nevoia coşbuciană de pămînt a ţăranului român. „Nici un text legislativ nu a venit să precizeze un proiect-cadru pentru agricultura naţională, capabil să definească obiectivele sociale şi economice atribuite acestui sector de activitate pentru ansamblul ţării şi să orienteze transformarea aparatului productiv“ – constată Béatrice von Hirschhausen pentru perioada recentă, observaţia fiind însă în mare măsură valabilă pentru toată „perioda lungă“ a politicilor naţionale din România. Tehnic vorbind, a avut loc de fiecare dată o supraevaluare a privatizării *proprietăţii* însoţită de un dezinteres pentru susţinerea *productivităţii*. Pe scurt şi mai simplu spus, legiuitorul a „dat pămînt“ tuturor, în mod mai mult sau mai puţin populist, dar nu l-a mai interesat ce va face fiecare cu acesta. Diferenţa este doar de proporţii: preşedintele Iliescu „a dat“ la pălmaşi, preşedintele Constantinescu „a dat“ şi la cei mai înstăriţi, împărţindu-şi astfel mai degrabă bazinele electorale decît problemele socioeconomice ale ţării. Filozofia a fost însă aceeaşi în ambele cazuri: noi v-am dat, restul vă priveşte...

Mai departe, aceste împroprietăriri agrare au fost colective şi egalitare. Conform decretului din decembrie 1918, de pildă, „pămîntul expropriat trebuia cultivat în obşte“ iar „împroprietărirea s-a făcut şi de astă dată tot după normele egalitare ale vechilor legiuri“ – ne spune Garoflid. În prezent, unitatea de referinţă este gospodăria precomunistă, şi nu individul, lăsîndu-i pe descendenţi să se bată între ei după cum îi taie capul. Rezultă astfel, de un secol şi jumătate încoace, gospodării cu o medie de aproximativ 4 ha care, supusă moştenirii egalitare a dreptului cutumiar, coboară rapid la 3 şi chiar la 2 ha, reproducînd astfel la nesfîrşit o agricultură de subzistenţă. Adăugaţi la aceasta îndelungatul şi dramaticul episod comunist şi veţi avea peisajul (aproape) complet. Rezultatul poate fi privit şi din avion de către oricine survolează spaţiul ţării şi poate vedea nesfîrşitele „curele“ în care orice tată grijuliu şi-a împărţit peticul său de pămînt, pentru a face dreaptă moştenire feciorilor săi. De performanţă nu poate fi vorba în aceste condiţii, iar invocarea legilor pieţei este o cruntă ipocrizie: nu poţi face economie de piaţă fără acces la mijloace de producţie.

Complementul oarecum spiritual, de „mentalitate“, al acestei lungi durate economice îl constituie *colectivismul ţărănesc*. „Un veac întreg, sătenii n-au făcut altceva decît să răstălmăcească în duh devălmaş toate reformele statului şi, paradoxal, seria de împroprietăriri cari au urmat nu au dus la o întărire a spiritului de proprietate individuală“ – constată bătrînul Stahl în anii '30. Patruzeci de ani mai tîrziu, tînărul Stahl observă şi el că „satele se compun la rîndul lor din gospodării, nu din indivizi“. Nu trebuie să fii marxist pentru a-ţi imagina că obiceiul proprietăţii şi muncii „la comun“ nu are cum să genereze din sine o practică individualistă în adevăratul sens al cuvîntului. În această privinţă, imaginarul nostru public combină două mari confuzii, a asocierii cu colectivismul şi a individualismului cu egoismul. Ţăranul român nu este individualist, cum se spune adesea, ci firesc egoist şi puţin invidios ca tot omu'; iar înverşunarea împotriva mult recomandatelor asocieri nu vine din amintirea sumbră a cooperativelor comuniste, ci din lipsa unui spirit individualist real pre şi postcomunist. Şi din acest punct de vedere cultural, e cam greu deci să sperăm la performanţă capitalistă, fără o masă critică de indivizi cu spirit antreprenorial.

Revenind la vremurile noastre, nimeni nu ar fi putut – şi nu ar putea – să ceară guvernanţilor noştri să facă să dispară peste un secol de istorie, ci doar să privească o sută de ani în urmă, pentru a putea gîndi în cunoştinţă de cauză pe măcar zece ani în viitor. N-au făcut nici una, nici alta. Iar în această privinţă nu mai este nevoie, cred, de prea multe alte „precizări“...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

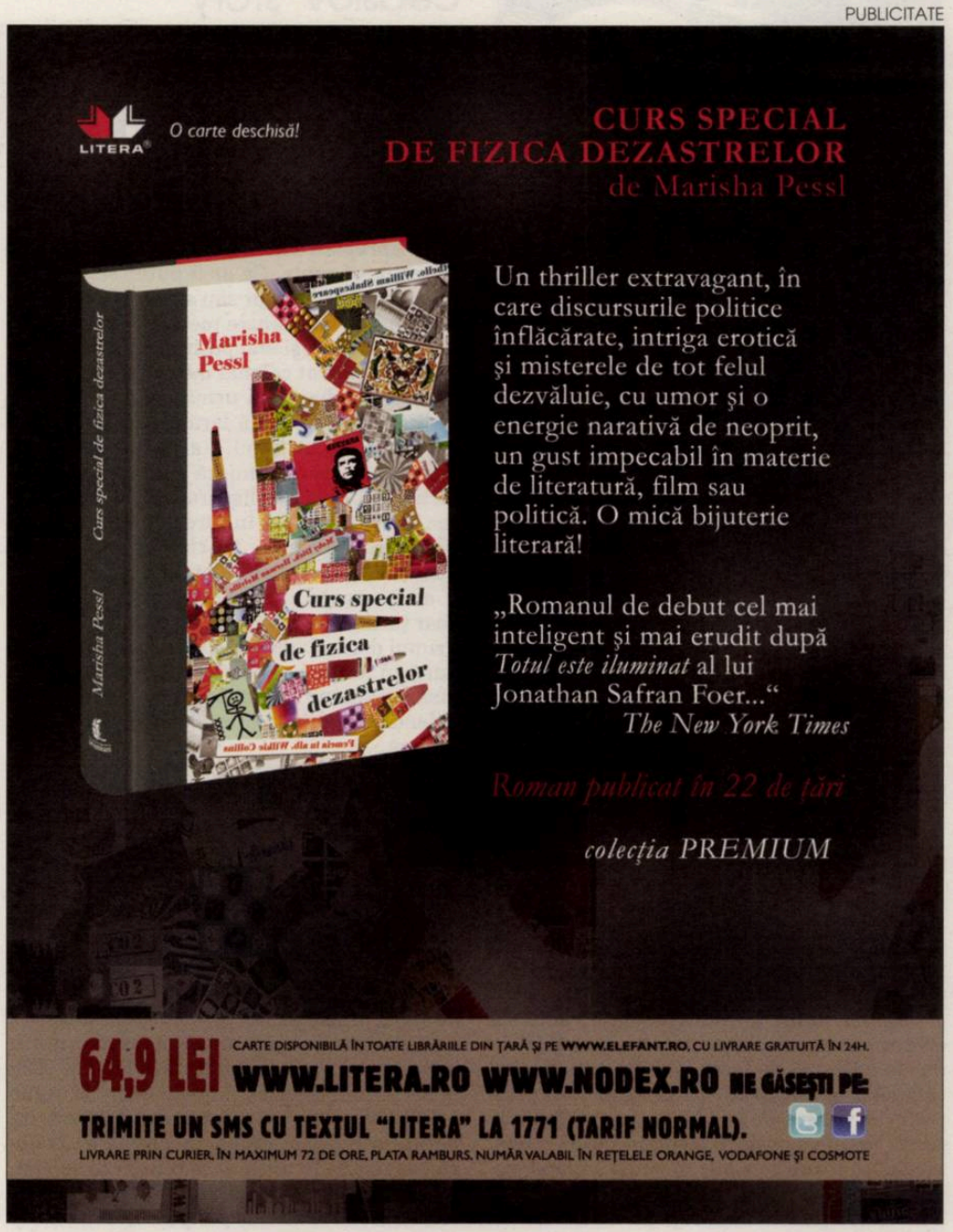

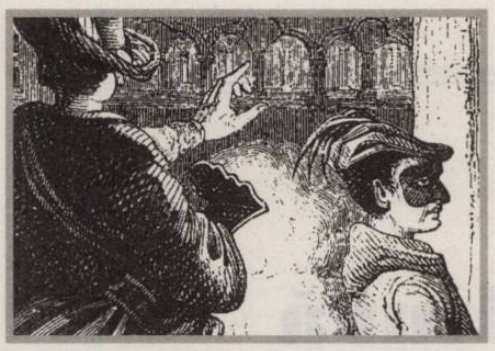

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cît de playboy a fost regele Carol al II-lea?

Dintre cei patru regi ai dinastiei române – Carol I-ul, Ferdinand, Carol al II-lea şi Mihai – nici unul nu are legenda proastă a celui de-al treilea. Din varii motive – unele întemeiate, altele bîrfe –, amintirea comună legată de acest rege e dominată de incriminări şi deriziuni. Dar mai ales există o cascadă de alegaţii paroxistice, care-i pun în discuţie de la detalii comportamentale pînă la cele anatomo-fiziologice. Fără discriminare (între ei), legionarii, antonescienii şi comuniştii, pe rînd, au colportat pe seama acestui personaj, cu o sadică plăcere, cam tot ce se poate imagina mai dubios şi chiar obscen.

Azi, cel mai banal lucru spus adesea (şi acceptat aparent unanim) despre Carol al II-lea e acela că el a fost un *playboy* desăvîrşit. Cea mai cunoscută la noi biografie a personajului – scrisă de istoricul american P.D. Quinlan – chiar aşa se cheamă: *The Playboy King. Carol II of Romania*. Clişeul a devenit axiomă: individul a fost un *afemeiat* sadea, şi punct. Sărmanul Carol al II-lea! Cum i-a fost dat lui să rămînă în istoria noastră ca o pată de ulei pe lunga listă a conducătorilor români care, se ştie, au fost cu toţii virtuoşi, şi de o obsesivă fidelitate conjugală!

Totuşi, nu vreţi să tragem puţin cu ochiul prin gaura carlistă a cheii? În măsura în care putem reconstitui traseul său amoros, prima iubire a lui Carol a apărut pe la vreo 20 de ani ai lui, în 1913: numele fetei era Ella Filliti (alintată *Păsărica),* fiică a unei familii bucureştene onorabile, deşi nu chiar aristocratice. Al doilea amor a apărut în 1916: o liceană brunetă şi nurlie pe nume Maria Martini, fiică a unei familii locuind pe la poalele dealului Cotrocenilor. Iar a treia femeie din viaţa lui chiar era să-i pună capac: Ioana Maria Lambrino, pentru intimi *Zizi* (amorezul o alinta *Baby),* cu care Carol se căsătoreşte pe ascuns în toamna lui 1918, spre stupoarea familiei sale. La insistenţele mamei – inteligenta, frumoasa şi nu tocmai devreme-acasa regină Maria –, Carol rupe legătura cu Zizi în ianuarie 1920 („din interese de stat"), deşi doar ce apăruse un băieţel. Ca să-şi revină din turmentare, Carol străbate un amor pasager cu o actriţă bucureşteană de care probabil n-aţi auzit, Mirela Marcovici. Aşadar, patru iubiri, pînă acum.

În martie 1921, în fine, nuntă mare! Prinţul moştenitor Carol lua de nevastă pe prinţesa Elena, fiica regelui Constantin al Greciei (şi viitoarea mamă a regelui Mihai). Nu vom şti niciodată cît a fost dragoste şi cît geopolitică la mijloc, în acest mariaj (cum se petrecea, în epocă, la curţile regale). Cît de compatibili or fi fost ei puteţi deduce singuri, din moment ce el era expansiv, şarmant şi locvace, iar ea era rafinată, introvertită şi iubitoare de plante de apartament. Cum se întîmplă, cineva avea să umple fisurile acestei nepotriviri – şi astfel apare cel de-al şaselea amor (şi ultimul) al junelui Carol: mereu machiata, interesanta (şi inteligenta, de altfel) Elena Lupescu (alintată *Duduia),* pe care el o cunoaşte în februarie 1925 şi cu care avea să se căsătorească, după aventuri mari, în august 1949.

Un bărbat ceva mai cuminte decît credeţi

În context, amintesc doar că prinţul Carol *ar fi putut avea* un amor şi cu Olga Nikolaevna – fiica cea mare a ţarului Nikolai al II-lea al Rusiei. Cei doi au fost practic împinşi unul spre celălalt – regina Maria agrea mult ideea acestei alianţe, iar ţarul Nikolai, la fel (cu atît mai mult cu cît România ar fi fost atrasă astfel pe orbita geopolitică a Rusiei). Tinerii s-au văzut de două ori în cursul anului 1914, au călărit alături, au stat la masă alături etc. – dar pesemne Cupidon tocmai era în pană de săgeţi. Sărmana Olga! Dac-ar fi ştiut că peste patru ani, în iulie 1918, urma să fie (alături de părinţi, surori şi frate) asasinată de bolşevicii lui Lenin, probabil că ar fi fost ceva mai insistentă.

Aşadar, acesta e regele în cauză (aflu că doamna Georgeta Dimisianu îi va dedica un număr proxim al revistei *Istorie şi civilizaţie):* un bărbat *bine* (în standardele anilor '20-'30) care a iubit şase femei – dintre care pe trei le-a şi luat de soţie! Şi un detaliu: după ce a cunoscut-o, la cei 32 de ani ai lui, pe *duduia* Lupeasca, Carol al II-lea a fost de o perfectă fidelitate, căreia numai moartea-i prematură (în aprilie 1953) i-a pus capăt. Asta să însemne un *playboy?* Nu-l contrazic pe dl Quinlan, dar am sentimentul că, dacă trecutul Franţei, al Angliei sau al Statelor Unite ale Americii s-ar rescrie în funcţie de iubirile, amantele sau divorţurile liderilor politici, Carol al II-lea al nostru ar părea mai curînd un timiduţ.

Plus că ceva mă face să cred că mulţi alţi lideri români, de înainte şi de după Carol al II-lea (nu spui nume!), au fost cu mult mai performanţi la acest capitol – dacă nu calitativ, măcar cantitativ vorbind.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Festin" cu lupii...

La începutul secolului al XIX-lea, peisajul diferă foarte mult de cel cunoscut nouă astăzi. Pădurile şi crîngurile acoperă mare parte a zonei de deal şi munte. Peisaje mirifice se deschid sub ochii călătorului ostenit de drum şi de cîmpiile întinse şi aride din sudul ţării. Dar aceste păduri ascund necunoscutul, pericolul, frica, temerea. Dacă scapă de tîlhari, îl aşteaptă întîlnirea inevitabilă cu jivinele pădurii. Dacă s-a strecurat în tăcere pe cărările de munte, ferindu-se cît se poate de hoţii de drumul mare, întîlnirea cu lupii sau urşii ţine doar de noroc. „Monştrii" care populează pădurile de cum dă prima zăpadă – lupii – alimentează temerile tuturor. Prins între zăpezi, călătorul trebuia să aibă cai buni şi ageri care să alerge mai repede decît haitele înfometate; cai obişnuiţi cu urletele şi atacurile, astfel încît să nu se lase speriaţi de întîlnirile de prin pustii. Căci, pe drumurile de sub munte, doar bidiviii buni îl pot salva de un „festin" cu lupii, ştiind că surugiii mînă cît prea iuţi, nici prea puternici. Ieşit în cîmpie, ţăranul se pomeni urmărit de o haită de lupi ce se apropiau mai repede decît ar fi putut să „zboare" sania. Ce ar fi putut să facă: să se lase pradă fiarelor sau să cîştige timp sacrificînd pe unii dintre membrii familiei? Şi se gîndi la sine, şi mai puţin la odrasle... Mai întîi, fu aruncat cel mai mic, cîţiva lupi se opriră... dar haita îşi urmă drumul. Şi cînd colţii lor se apropiară iarăşi de copitele cailor, urmă un alt copil... alţi lupi se opriră, dar ceilalţi îşi continuară goana... Şi urmă un altul... Urletele disperate ale mamei n-avea cum să le audă în iureşul unei lupte pe viaţă şi pe moarte. Şi chiar dacă le-ar fi auzit, i-ar fi cerut să se arunce ea... dacă ar fi avut curajul... În sat, ajunseră cu bine doar ţăranul şi mama împietrită de groază... Primul drum fu direct la vătaf, cerîndu-i să-l pună în lanţuri pe tatăl criminal. Judecata însă, analizînd circumstanţele şi punînd în balanţă cîştigul şi pierderile, îl absolvi de orice vină.

Anii 1837 şi 1838 par a fi unii dedicaţi lupilor.

mai repede, fără să privească în urmă, fără să oprească pentru a-l scăpa pe cel care, din nebăgare de seamă, ar fi fost aruncat în zăpadă.

Agresivitatea şi îndrăzneala cu care se coboară prin sate, rapiditatea atacurilor au dus la naşterea de legende colportate de fiecare călător singuratic pe drumurile şi prin pădurile valahe. Pe la 1850, pe malurile Prutului, circula o poveste terifiantă: cică într-o iarnă, un ţăran şi-a pus în sanie soţia şi cei patru copii, plecînd cu treburi într-un alt sat. Dar dacă sania fu cum fu, caii nu erau nici

Realitatea pare a fi una de luat în seamă, întrucît mulţi lupi coboară prin sate şi nu se lasă speriaţi de nimeni şi de nimic. Or, dacă pădurile şi iarna le sînt atribuite de drept şi de fapt, prezenţa lor prin curţi, coşare sau odăi contribuie la construirea unui teritoriu imaginar al fricii. De pildă, anii 1837 şi 1838 par a fi unii dedicaţi lupilor. Prin 12 iunie 1837, un lup turbat intră în satul Băicoi, judeţul Prahova, atacă pe un Costache străjerul, ce se afla în uliţă, şi se refugiază sub patul unui alt localnic, găsindu-şi acolo sfîrşitul, omorît de sătenii speriaţi. Alt an, alt lup turbat bîntuie prin satul Vînători, judeţul Vlaşca, răneşte trei localnici şi se refugiază în satul vecin. În mai apare în Ciumaţi, judeţul Ilfov, atacă un ţăran aflat la cîmp şi mai mulţi boi, care, îmbolnăvindu-se de turbare, mor la scurtă vreme. În timp ce la Bratovoeşti, judeţul Argeş, pe înserat, lupul intră direct în coşar fără teamă, flămînd şi dornic să-şi potolească foamea. Fiul, trimis de tată să alunge lupul, încearcă să se apere, apucîndu-l de urechi. Lupta este inegală, tînărul neavînd forţa necesară pentru a i se opune. Îl salvează ceilalţi săteni care, alertaţi de strigătele familiei, se grăbesc să intervină. Scapă vitele din coşar, dar mîinile şi capul îi sînt pline de răni grave (23 februarie 1838). Un alt lup apare tot noaptea, la Smedeni, judeţul Dolj, tot în coşar, la Radu Radovi, şi povestea se repetă: „Auzind cîinii lătrînd şi o vacă zbierînd, au ieşit numitul afară şi au mers de-a dreptul la uşa coşarului". Radu foloseşte aceeaşi tactică: apucă lupul de urechi şi-l doboară la pămînt. Are mult mai multă forţă decît tînărul şi reuşeşte, pînă la urmă, să-l omoare. Mîinile sfîrtecate vor avea însă nevoie de îngrijiri pentru multă vreme (10 martie 1838).

Multe dintre aceste întîmplări vor fi fost povestite şi repovestite iarna, la gura sobei, stîrnind admiraţie şi teamă, respect şi furie, îngrozindu-i pe copii, pe femei şi chiar pe cei mai iscusiţi vînători.

„Lupii, bă..." trezeşte şi astăzi fiori de groază.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Suferinţa te îmbogăţeşte

„A venit apoi mişcarea Goma şi greva minerilor din Valea Jiului, de la Lupeni, la care au participat 33 de mii de oameni! Din nenorocire, am aflat foarte tîrziu despre ea, atunci cînd n-aş mai fi putut ajuta cu nimic. I-am scris lui Calciu Dumitreasa, dar toate mesajele mi-au ajuns înapoi. M-am gîndit să-i scriu lui Paul Goma, dar şi el avea acelaşi regim ca şi mine în anii din urmă. Le-am scris lui Ion Puiu şi lui Brătianu – care a murit acum cîţiva ani, dar scrisorile mele nu le-au parvenit. Voiam să mă solidarizez cu aceste personalităţi, dar n-am reuşit. Am scris apoi prima mea scrisoare la Europa Liberă în anul 1982, căreia i-au urmat altele. (...) Am scris cu mîna mea vreo sută şi şaizeci de manifeste şi le-am difuzat în seara zilei de 18 noiembrie 1987, invitînd la solidaritate cu muncitorii din Braşov. (...) Nimeni nu s-a solidarizat. A doua zi dimineaţa, în 19 noiembrie, chiar de ziua fiicei mele, erau în casa noastră miliţia şi securitatea. Pensulele şi tuşul cu care scrisesem erau pe masă. Eu nu am ascuns nimic. Scrisesem chiar şi pe poartă, să se ştie că Doina Cornea se solidarizează cu muncitorii din Braşov. (...) Era frig, multă umezeală, şi, înainte de toate, o companie insolită pentru mine: eram cu trei deţinute de drept comun! Ne-am înţeles foarte bine. În condiţii grele de închisoare, se nasc sentimente puternice de solidaritate. M-am apropiat de fiinţele acelea, iar cînd le întîlnesc în oraş şi vreau să le prezint cuiva, spun că sînt «colegele de la securitate». Am fost reţinută pentru interogatorii, între trei şi şase ore, după fiecare scrisoare difuzată de Europa Liberă. (...) Aveau metode de a-ţi strecura frica în suflet."

Doina Cornea, „Prin protest nu înţeleg neapărat ieşirea în stradă", interviu realizat de Constantin Mustaţă, *Flacăra,* 1 februarie, 1990 (v. şi nr. 361-362)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Întîlnire cu adolescența

„Adolescența este o perioadă a schimbărilor rapide. De pildă, în timp ce copilul trece de la 12 la 17 ani, părinții îmbătrînesc cu 20". (Anonim)

Nenumărați poeți, prozatori, eseiști, muzicieni au vorbit, scris, cîntat, tînjit, în operele lor, după adolescență. Adolescența lor, nu a copiilor lor. Rugați un adult să vă vorbească despre adolescență și veți auzi cuvinte roz, de dor și de inimă albastră. Rugați un părinte de adolescent/ă să vorbească despre vîrsta cu pricina, și rozul este înlocuit cu „negru în fața ochilor", „eu te-am făcut, eu...", „la ușa mea să nu vii cu...", „de ești tu acela/aceea, nu-ți sînt mamă/tată eu...", iar inima albastră este înlocuită cu palpitații și aspacardin.

Există suficiente motive să-ți dai demisia din meseria de părinte de adolescent. Atunci cînd:

- îți trîntește ușa în față la o secundă după ce i-ai spus că, dacă mai e obraznic, nu-l mai lași la bairam;
- îți spune că nu-l înțelegi, iar ce nu înțelegi are proporții cosmice: nu înțelegi ce e iubirea, ce mutilare sufletească îi provoci dacă nu-l lași pe munte, trei zile, cu băieți și, mai ales, fete, cît de multe învață el din ora în care a stat în parc, în loc să frecventeze ora de matematică;
- habar n-ai ce grave prejudicii poate să-i aducă imaginii de sine ora zece de întoarcere de la chef;
- nici nu-ți trece prin cap cîte informații îi poate furniza jocul pe computer, în orice caz, cu mult mai multe decît *Moromeții* sau *Pădurea spînzuraților;*
- Nelu sau Marcela, colegul/a lui de bancă, băiat/fată simplu/ă, fără virtuți speciale, a devenit peste noapte, cu tricourile lui/ei lălîi/mulate, guru al modei.
- același/aceeași Nelu/Marinela este, tot brusc, pe lîngă guru al modei, un Dalai Lama al tuturor adolescenților aflați în război cu acneele, profa de istorie, părinții demodați, fetele țîfnoase/băieții mitocani;
- îi găsești în buzunar prezervative, tutun de țigară risipit și bilete de pariuri;
- nu te lasă să-i citești jurnalul, în ciuda argumentelor de bun-simț și iubitoare pe care le aduci: că astfel l-ai putea cunoaște, ajuta, sfătui mai bine;
- stă cu ochii în tavan și căștile în urechi, iar tu trebuie să dai cu aspiratorul sau să repari mașina;
- fardurile și sclipiciurile îți transformă odorul, crescut cu drag și sacrificii, într-un pom de Crăciun cu instalații fluorescente în exces.

Există, pe lîngă toate acestea, desigur, suficiente motive să-ți mîngîi adolescentul pe cap, dacă te lasă, să-l strîngi în brațe și să-ți spui: „Oricum ar fi, al meu e, și-l iubesc". Cînd întrebările lui arată cît de neștiutor, naiv și speriat este. Cînd îți spune cu glas în schimbare, dar ferm, că rezolvă el singur conflictul pe care-l are cu profa de fizică. Cînd descoperi, în ciuda siguranței și a nonșalanței afișate, spaimele în fața viitorului, frica de a pleca din căminul părintesc, teama de dentist, de bacalaureat, de prima întîlnire romantică. Cînd nu înțelege ce se întîmplă cu corpul lui, aflat în perpetuă neliniște, cu mintea lui, măcinată de dilema „vreau să fiu independent, dar și să mă ajute ai mei". Cînd descoperi ce inimă fragilă are în fața dragostei, cît de des răcește fiindcă fesul sau căciula îi strică frizura, ce minte puțină are cînd se hotărăște să încerce, pe stomacul gol, primul pahar de alcool. Cînd îți dă blugii la spălat și uită să-i golească de secretele lui/ei de adolescent/ă. Cînd știi că va veni un timp cînd îți va fi dor de adolescența lui. Și a ta.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

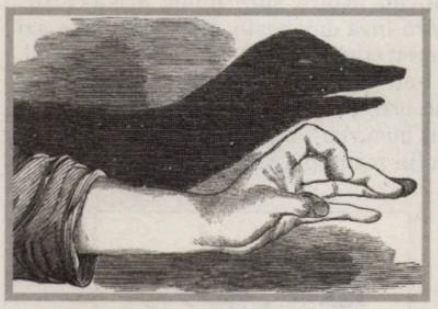

Iaromira POPOVICI

bazar

Ani de liceu

Anul acesta am realizat, cu ceva stupoare, că se împlinește un număr destul de semnificativ de ani de cînd am terminat liceul. Ocazie cu care mi-am adus aminte, pe scurt, cum a fost liceul meu din perioada comunistă.

La liceu am fost la sfîrșit de ani '80, în cea mai rea perioadă ceaușistă. Liceul pe care l-am făcut în ultimii doi ani și jumătate a fost Școala Centrală de azi, „Zoia Kosmodemianskaia" de atunci. Ce grozav... ar spune probabil mulți, pentru că, evident, e vorba de o școală de prestigiu. Și pe vremea aceea era tot o școală de prestigiu, în ciuda denumirii sovietice – „Zoia Kosmodemianskaia". Era unul dintre cele două licee de filologie-istorie din București (celălalt fiind „Iulia Hasdeu"), la care nu se intra ușor, mai ales că făceam parte din generația, numeroasă, a decreteilor.

Eu una am avut norocul – sau ghinionul să sosesc la „Zoia" de-abia în clasa a IX-a, după mulți ani de școală generală și puțini de liceu la fostul „Creangă" (devenit, în anii '80, de Textile și Pielărie, asemenea multor altor licee teoretice din București transformate, după directivele ceaușiste, în unele industriale). Liceul „Ion Creangă" era unul normal, cu un număr relativ egal de băieți și fete, cu activități camaraderești, petreceri, excursii...

Sosită, cu eforturi (examen de diferență la latină și un transfer complicat), la „Zoia" în clasa a X-a, aș putea spune că am avut un șoc: am căzut în mijlocul unei lumi aproape exclusiv feminine, străbătute de șoapte, zvonuri și bîrfe... Sau cel puțin așa mi s-a părut mie la o primă vedere – eu poposind acolo dintr-o lume camaraderească și sportivă...

Marea feminină m-a înecat, cel puțin la început. Îmi amintesc cum o colegă de-a mea, care apoi mi-a devenit chiar prietenă, s-a așezat, din prima zi, alături de mine în bancă și a început să mi-i bîrfească pe toți din clasă. Ce-i drept, într-un mod simpatic și alert – dar care atunci mi s-a părut îngrozitor.

Mai tîrziu, reluînd scena, mi-am dat seama că, de fapt, ea a făcut oficiile de gazdă și mi-a prezentat, într-un stil mai colorat și mai implicat, „colectivul". Atunci însă, prezentarea ei, asociată cu o vizită la directoare însoțită de reproșuri pe tema ținutei mele (se pare că tenta ei *hippie*, ce implica o vestă de piele peste uniformă și o eșarfă roșie, nu ținea...) m-au făcut să cred că am nimerit de-a dreptul în Infern.

După un timp, am început să mă adaptez la mediul „zoist" (e drept că niciodată pînă la sfîrșit) și să-i văd și părțile bune: existau, cel puțin la unele materii de specialitate, profesori de un nivel cert peste medie, care impuneau standarde mai ridicate decît eram eu obișnuită la clasa mea de mate-fizică de dinainte. La română, de pildă, am învățat că orice comentariu literar trebuie să aibă un background teoretic și că, fără să citești opera de bază și unu-doi critici despre respectivul autor, nu are rost să te arunci să scrii...

De asemenea, am realizat că povestea cu stricteța ținutei e mai mult decît relativă: erau perioade și perioade, profesori și profesori... Dacă la ora de economie politică trebuia să scoți orice pulover colorat și să pui bentiță, la altele puteai să nu ai nici uniformă: aveam o colegă care tricota de zor (chiar în clasă) și care venea la școală cu fuste lucrate de ea, de diverse culori (țin minte una verde) peste sarafan; și o alta care își făcuse o fustă gen uniformă, dar mult mai largă, mai *cloche,* și dintr-un material mai bun.

În ce le privește pe colegele mele, am descoperit printre ele un grup nonconformist, care asculta Beatles, Rolling Stones și Bob Marley, și nu avea nici cea mai mică legătură cu preceptele socialiste. Să chiulești de la ore ca să cînți și să joci badminton, discutînd pe teme „existențiale" pe alocuri, nu putea fi ceva rău....

Ci un mod de viață. Care, alături de meditațiile de acasă (cred că e deja un lucru știut că sistemul de învățămînt de atunci era, practic, dublat de unul privat), m-a ajutat să ajung la sfîrșitul liceului fără să rămîn veșnic frustrată și depresivă. Cu consecințe, totuși, asupra felului meu de a fi: m-a făcut să devin mai curînd spectator decît actor, și să prefer evaziunile, implicărilor directe...

Selma IUSUF

legende urbane

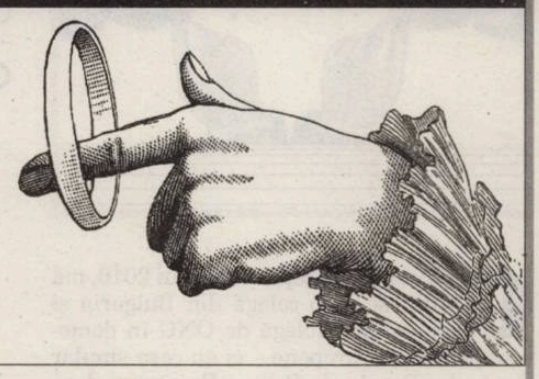

Cocostîrcile

Era foarte zgribulită. Părea îmbrăcată într-o hăinuță precară, scurtuță, pe care o strîngea înfrigurată pe lîngă trup. Spun „părea" pentru că nu purtam ochelarii de vedere în noaptea aia. (Mă rog, nu prea îi port defel.) Ieșisem din tura de după-amiază în radioul unde lucram atunci, tură care se termina pe la douăsprezece noaptea. Era un noiembrie ostil, o noapte cu burniță piezișă, așteptam taxiul și mă uitam între timp după cîteva ferestre cald luminate ale caselor din jur. (Îmi venea să mă ridic pe vîrfuri și să mă uit în sufrageriile oamenilor.) Și atunci am văzut-o pe fată undeva la vreo 10-15 metri de mine, pe același trotuar.

Taxiul a ajuns între timp, a oprit lîngă mine și, înainte de a mă urca, i-am făcut un semn fetei să-l împărțim. Din cîte îmi dădeam seama – mai mult din limbajul trupului – fata nu părea a pătrunde semnificația gestului creștinesc pe care îl făceam. Gest pe care l-am dublat strigînd răsunător: „Merg spre Moșilor, vă ajută??". Fata tăcu și-și strînse mai tare hăinuța pe ea.

Am ridicat din umeri și m-am suit în mașina caldă. Șoferul mă așteptă întors peste scaun cu un rînjet larg pe toată fața: „Păi, ce faceți domnișoară, vreți s-o luăm și pe Coca cu noi?". Ce Coca, care Coca, nu știu nici o Coca. „Păi, domnișoară – continuă șoferul care nu încetase a rîde mînzește, asta e din alea. Le-a gonit pe fetițe de pe intersecția cu Magheru și s-a mutat cocostîrcile acilea, pe Maria Rosetti." Aha. „E din alea", cu un clipit din ochi și cu capul azvîrlit un pic pe spate, însemna „prostituată" în limbajul taximetristului meu. Mi-a fost milă de biata fată. Cine știe cît o fi stat acolo afară, în frig, în noiembrie ăla burnițos.

Cumva, fetele astea m-au însoțit cam peste tot. Îmi aduc aminte și acum o scenă cu iz fellinian, pe șosea, la intrarea în Cluj. Trei prostituate își fluturau fustițele spre toate mașinile care intrau sau ieșeau din oraș. Cea mai înaltă dintre ele, în ciorapi de plasă negri pe niște picioare de rugbist, să fi avut la vreo patruzecișibine de ani. Avea o coamă roșie, scurtă și stufoasă. Rîdea cu toată gura, era oribil de știrbă. În mersul mașinii ne-am făcut cu mîna. Hohotea de-i săreau cupele de la sutien, rîdea de parcă toată lumea era a ei și lumea aia a ei era o lume bună. Rîdea și dănțuia pe marginea drumului. Așezată în genunchi pe banchetă, m-am uitat după ea prin luneta din spate a mașinii pînă a rămas un punct mic, roșu, săltăreț. Părul ăla de un roșu turbat.

De fete n-am scăpat nici pe strada unde locuiesc acum. Vin la lucru în jur de 8-9 seara într-unul din așazisele saloane de „masaj" aflate la limita legalității. Se strîng vreo cinci-șase și așteaptă ca niște cîini bătuți la poarta casei, pînă apare plăvanul care le păstorește să le deschidă. Sînt tinere, unele sînt chiar frumoase, sînt îmbrăcate în vinilin și plastic roz. De pe urma lor cîștigă un lanț întreg de persoane: de la *bell-boy-ul* de la hotel care își informează mușteriii unde e loc de distracție prin București, la taximetriștii care primesc un comision pe numărul de clienți aduși, și, bineînțeles, plăvanii-patroni care nu se sinchisesc să le dea acestor fete măcar o cheie, să nu aștepte în stradă. Ăia care cîștigă bani de pe urma lor se poartă și cel mai urît cu ele. Gospodarul muncitor le aruncă un „curvele naibii" din colțul gurii și-și trage copilul pe celălalt trotuar. „O muncă cinstită n-ați face!" Sărăcia, ignoranța și lipsa de carte iau multiple forme. Se întrupează poate în vecinul Petrică alcoolic și dezabuzat, sau se întrupează într-o „curvă". Potrivit legii însă, copilele astea nu există. Există însă pudibonzi, credincioși, fățarnici și profitori.

Am simțit-o pe pielea mea. Casa în care stau e fix vizavi de acest salon de masaj. Cînd iau un taxi și-i spun șoferului adresa, îi întîmpin deja privirea uleioasă în oglinda retrovizoare. Crede că sînt una „din alea". Și dă a se comporta ca atare. Ca un porc, adică.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

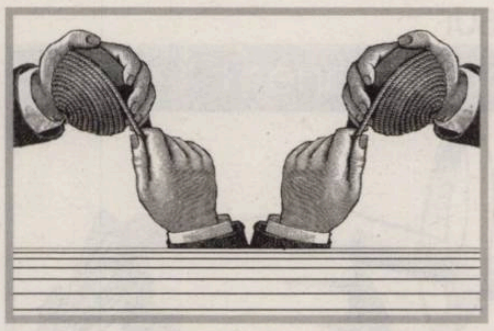

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Schengen ori moartea!!!

Cîndva pe la începutul anului 2010, mă întîlnesc cu o colegă din Bulgaria şi sporovăim. Colegă de ONG în domeniul politicilor europene – ei au ceva similar Centrului Român de Politici Europene, doar că e mai vechi. Şi colega din Bulgaria mă întreabă dacă avem de gînd să facem ceva legat de aderarea la spaţiul Schengen. I-am mărturisit că nu mă gîndisem, la urma urmei mai nimeni nu ştia atunci ce se face în legătură cu Schengen, ştiam aşa vag că România îşi propusese să adere cîndva prin primăvara anului viitor. Adică acum. Cele două ţări sînt legate *de facto* în procesul de aderare, deci colegii din Bulgaria au obţinut finanţare pentru un proiect comun de monitorizare: urma să facem o metodologie comună şi să vedem ce au făcut cele două guverne. Vom face conferinţe de presă? m-a întrebat. Nu cred să fie mare interes, am zis după ce am văzut metodologia: nu vom rupe gura tîrgului cu cifre despre puncte de trecere a frontierei, sisteme informatice şi legi foarte tehnice ce urmau a fi adoptate. Din partea noastră, de proiect urma să se ocupe colegul meu Ciprian Ciucu. Asta era atunci.

Acum situaţia arată cam aşa. De vreo două luni aproape orice telefon pe care îl primesc de la ziarişti români sau străini are legătură cu Spaţiul Schengen. Ciprian a devenit cel mai mare specialist independent în aderarea la Schengen. Pentru că e şi singurul din România care s-a ocupat independent în mod temeinic de subiect. Deci aveţi şanse mari să daţi de el pe la televizor, portaluri de ştiri şi ziare, vorbind despre asta. De unde părea o plicticoşenie de subiect, acum Schengen ne mănîncă energia şi timpul. Şi de unde părea o chestiune tehnică, acum sîntem tocaţi cu întrebări în cheie politică: Ce are Europa cu noi? Cine e de vină? Ce spune asta despre noi? Dar despre UE?

Evoluţia subiectului Schengen este pentru mine un exemplu fascinant de psihologie colectivă. De la indiferenţă, acum un an, la pasiune neţărmurită. Subiectul a trecut din ograda tehnicalităţilor în zona identităţii de grup. Sîntem iar „noi" *vs* „ei". „Noi" sîntem într-un fel precis pe care fiecare îl ştie bine, fiecare dintre noi sîntem specialişti în cum sîntem „noi". Pentru unii „noi" sîntem neserioşi şi nu am făcut ce trebuie şi nici nu meritäm să intrăm în Schengen. Pentru alţi „noi", sîntem nişte victime ale marilor puteri, care încearcă să ne dea o lecţie. Pentru unii, Băsescu e de vină. Pentru alţii, Băsescu se ţine drept şi ne apără demnitatea naţională.

Cine are dreptate? E greu să spui, în poveştile cu „noi *vs* ei" dreptatea iese cu capul spart. Aşa că putem măcar să revenim la fapte. Iar faptele sînt aşa. România a îndeplinit criteriile strict tehnice de aderare. Ciprian Ciucu a lansat săptămîna aceasta raportul final al proiectului, care ia în calcul şi rezultatele echipelor de experţi care au evaluat România în decembrie 2010. Rapoartele sînt pozitive. Cutumiar vorbind, Consiliul UE pe afaceri interne ar trebui să accepte opinia experţilor pe care el i-a trimis în misiune de evaluare. Dar cum s-a pronunţat deja că România nu e pregătită, Franţa a ales să ceară mai mult timp pentru a studia raportul. O modalitate de a amîna votul propriu-zis: Franţa nu ar putea vota pentru aderarea României la Schengen după ce a spus ce a spus, dar nici nu se face să respingi prin vot politic un raport care spune că tehnic vorbind sîntem în regulă. Pe de altă parte, Bulgaria are un raport negativ: guvernul bulgar a încercat să trişeze la securizarea graniţei terestre cu Turcia şi experţii s-au prins. Dacă ar fi cazul să se voteze formal, aderarea Bulgariei în acest moment poate fi respinsă cu argumente tehnice. Doar că România nu poate adera fără Bulgaria. Şi nici nu cred că am vrea. În primul rînd că acordul privind aderarea e unul comun, chiar pe aceeaşi foaie de hîrtie. Dar asta e cea mai mică dintre probleme. Dacă ar intra România, şi nu Bulgaria ar însemna ca noi să securizăm la standarde Schengen graniţa cu... Bulgaria. Ceea ce ar fi deosebit de stupid: să cheltuim bani pentru o graniţă care oricum se va desfiinţa *de facto* peste un an sau doi, cînd şi Bulgaria va rezolva problema şi ni se va alătura. Deci, logic e să-i mai aşteptăm un pic pe bulgari, chiar dacă ar fi fost să intrăm de unii singuri acum. Doar că ce e logic din punct de vedere tehnic nu e logic în gîndirea de tip „noi *vs* ei": dacă intrarea în Schengen în martie 2011 ţine de mîndria naţională, atunci e musai să intrăm acum, nu?

Una peste alta, cel mai probabil nu va fi nici un vot acum, discuţia se va amîna pe motivul tehnic că bulgarii mai au chestii de făcut. Desigur, asta face bine la orgoliul naţional: noi sîntem în regulă şi le-am luat şi faţa la bulgari.

Acum să revenim la Franţa. Ce i-a căşunat Parisului? Nu am un răspuns, iar oameni de obicei foarte bine informaţi par şi ei să speculeze, mai degrabă decît să ştie sigur. Adevărul este că Franţa a făcut o figură lamentabilă. Şi nu spun asta pentru că sîntem „noi" *vs* francezii. De pildă, nu spun că Olanda a făcut o figură lamentabilă, deşi Olanda se opune şi ea (nu a semnat scrisoarea franco-germană, dar a spus-o) aderării României la Schengen pentru că avem probleme cu corupţia. Este corect? Nu ştiu. Ce ştiu e că ar fi trebuit să ne aşteptăm. Am intrat în UE cu acel mecanism de verificare pe justiţie. De care ne-am cam bătut joc, pe logica: acum sîntem membri UE, nu mai aveţi ce ne face. Am tot scris despre asta, despre modul în care Parlamentul blochează dosare, despre cum Guvernul Tăriceanu a încercat imediat după ianuarie 2007 să desfiinţeze instituţiile în care UE investise atîta. Totul în ideea că, gata, ne-am văzut cu sacii în căruţă, nu mai aveţi ce să ne faceţi. Ei, uite că au! Avem nevoie de votul lor pentru a intra în Schengen. Dar, staţi puţin, ne răţoim noi, nu e drept, corupţia nu era criteriu pentru Schengen. Dar, staţi puţin, şi voi ne-aţi tras pe sfoară şi nu aţi făcut ce aţi promis, acum ne trageţi de urechi şi ne spuneţi să facem cum am promis în ce priveşte Schengen? Cum aţi devenit voi românii atît de paroliştii în ce priveşte subiectul Schengen, şi doar în ce priveşte subiectul Schengen? Cam acesta este dialogul mental care se poartă acum între România şi ţările din UE care mereu ne-au presat pe subiectul corupţie, cum e Olanda. Ei bine, cine are dreptate aici? Ce e corect şi ce e incorect? Astea fiind spuse, nu pot să mă supăr pe Olanda: ei ne-au spus mereu părerea lor în ce priveşte corupţia din România, au fost şi pe punctul de a bloca aderarea României la UE din acelaşi motiv. Olanda a fost coerentă şi consistentă pe subiect. Nu însă şi Franţa. Parisul a fost capitala care a spus în 2004 că nu e aşa mare bai cu corupţia din România, pentru ca acum să se trezească că este. Ba chiar, corupţia a fost ultima temă cu care au vrut să blocheze intrarea în Schengen, prima dată au fost romii, apoi Republica Moldova şi abia apoi corupţia. A fost evident o căutare de pretexte, cuiul lui Pepelelea – cum îi spune Ciprian Ciucu. Deci, nu cred în buna credinţă a Franţei pe subiectul corupţiei de aici, vom afla poate la un moment dat mai multe amănunte.

Acestea sînt nişte fapte. Puneţi-le dumneavoastră în logică de „noi *vs* ei" după cum vă lasă inima pe fiecare.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Ce te costă intrarea în Lipscaniul bucureștean?

În 2011, dacă vii dinspre bulevardul Brătianu, eşti întîmpinat de muţenia Lupoaicei, statuie copie a celei din capitala Italiei, Roma, şi de lătratul viguros al găştii de cîini vagabonzi cît Lupoaica de mari – Moleculă, Gorică & co. De continui, şi eu îţi spun să continui, ia-o cu grijă pe străzi cu reguli niciodată respectate. Unde circulaţia e interzisă, acolo te trezeşti cu un Ferrari la gleznă. Pe unde mergi sigur pe piatra cubică, brusc calci în mocirla vreunei străzi nepavate. Pe unde admiri faţade cît palma ce amintesc zăpăcit de clădiri ale Orientului ori Occidentului european, gîndeşti că-ţi poate pica cornişa sau balconul, admirate mai devreme, în cap. Unde te bucură restaurantele şi barurile pentru orice buzunar, mai peste tot este greu de obţinut o factură fiscală. Unde te delectezi cu refacerile viguroase ale clădirilor bancare, acolo te asaltează ţigani ce nu te lasă să parchezi, dacă nu le dai tributul. Unde este stăpînă industria de împodobit mirese, stai la pîndă degeaba că nu vei găsi o toaletă publică. E suflet, mai mult decît turism sau grijă pentru client.

Lipscaniul, care mult timp a găzduit în inima lui reşedinţa domnească a Bucureştiului, nu aspiră spre nimic aristocratic. Respiră însă omeneşte. Şi poate purta azi ca mereu etichetele date de călătorii străini, care l-au parcurs în vremuri trecute: oraş exotic, oraş paradoxal, al contradicţiilor, „oraş al bucuriei", oraş hilar, „micul Paris", „ţara lui pizda mă-sii".

PUBLICITATE

NOU!

adevărul

lansează

prima aplicație de iPad

a unui ziar din România*

* disponibilă în iTunes/AppStore la 0,79 €

Coordonatoare: Luiza VASILIU

Cum să...
rețete, formule, coduri

Texte şi opinii de:

● Adriana BABEŢI (scriitoare)
„Să fie primit!“

● Ioana PÂRVULESCU (scriitoare)
„Distracţiuni foarte plăcute“

● Aurelia MARINESCU (autoarea *Codului bunelor maniere)*
„Un *hotline* de bune maniere“

● Valentin MUREŞAN (profesor de filozofie morală)
„E de ajuns să fii fericit?“

● Ovidiu MIRCEAN (asistent universitar)
„Şapte paşi pentru a deveni structuralist“

argument
Carte de rețete

DILEMA VECHE
Cum să...
Rețete, formule, coduri

Cum să ai succes în zilele pare, cum să arăţi bine dimineaţa, înainte de a fi apucat să te ridici din pat, cum să-ţi asortezi cravata la pantofi, cum să te laşi de fumat, cum să slăbeşti, cum să faci cel-mai-bun-pui-la-cuptor-cu-legume-din-univers, cum să scapi de negi, cum să scoţi petele de vin, cum să fii fericit în cinci paşi, cum să ţi se ierte păcatele, cum să-ţi găseşti jumătatea, cum să te descotoroseşti de ea, cum să aplici un upercut şi să te răsuceşti pe vîrfuri *în acelaşi timp*, cum să cîştigi la loto, cum să agăţi fete pe Facebook. Undeva în lume, s-a găsit la un moment dat un specialist, un mare predicator al şireturilor bine legate, care să-i lumineze pe semenii lui, împărtăşindu-le cu generozitate o formulă testată pe propria piele şi, crede el, universal valabilă. Dacă ar fi să ne luăm după toate indicaţiile pe care le avem la dispoziţie în raftul de self-help, nici o problemă, oricît de complicată ar fi ea, n-a rămas nerezolvată. Ne aşteaptă fericirea totală.

Pînă atunci însă, am pus la cale un dosar despre reţete, formule şi coduri, ca să vedem cum facem faţă asaltului de *cum să*, care sînt reţetele cu care sîntem îngăduitori, care ne scot din sărite, care ne modelează fără să ne dăm seama şi care ni se par de-a dreptul grosolane.

Am pornit de la lucrurile în aparenţă simple şi am rugat-o pe Adriana Babeţi să scrie despre reţetele culinare însemnate afectiv, ocazie cu care am aflat că reţeta „este un mic plan de atac primit oarecum de-a gata, pe care eşti invitat să-l urmezi pas cu pas“. Apoi am discutat cu Aurelia Marinescu, doamna bunelor maniere, despre regulile politeţii şi proiectul „Alo, n-aţi greşit numărul“ (probabil primul *hotline* de bune maniere din lume), Ioana Pârvulescu a răsfoit colecţia de reviste de la finalul secolului 19 şi a găsit cîteva reţete ale succesului comercial, nu foarte îndepărtate de strategiile publicitare de-acum, iar Valentin Mureşan a trecut în revistă diferitele moduri de-a înţelege fericirea în societatea contemporană.

Anamaria Dobinciuc a făcut un istoric al fenomenului self-help, de la puritani pînă la Oprah, Raluca Bâra a descoperit o legătură între caratiţa Paul şi criza financiară mondială, Ovidiu Mircean ne explică în 7 paşi cum să devenim structuralişti (ceasurilor de la dvs. din casă ar trebui deja să li se facă frică), Adela Marcov scrie un *Life for dummies* despre toate reţetele şi poveţele pe care le-a tot primit de cînd era mică şi care nu i-au folosit la nimic, Ovidiu Pop e necruţător cu formulele succesului de la noi, Cristi Luca îşi mărturiseşte eşecurile provocate de dorinţa de-a aplica în viaţă tot felul de reţete văzute prin filme, iar Bogdan Bugoiu ne spune cum să ascultăm muzică. Ei, nu-i aşa că acum sînteţi mulţumiţi? **(L. V.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adela MARCOV

Life for dummies

Rețeta asta e cam prostuță. Zice că trebuie să separi ouăle, dar nu spune cît de departe trebuie să le separi.

GRACIE ALLEN

„Nu pune mîna pe aia, e cîh!", „Nu te juca cu chibriturile!", „Nu umbla cu cuțitul că fuge îngerul de lîngă tine!", „Dacă nu mănînci ciorba, nu capeți nici desertul!". Sînt primele rînduri din îndreptarul *Life for dummies* care mi-a fost pus în brațe de la cea mai fragedă vîrstă și pe care de atunci tot încerc să-l fac pierdut, uitat ori pur și simplu să-l ignor. E ditamai volumul și, în cea mai mare parte, e plin de sfaturi despre cum să *nu*-ți trăiești viața. Nu spune la școală că ascultăm Vocea Americii! Nu mai sta în casă toată vara, mai du-te și tu la o discotecă! Nu da la Limbi Străine, vrei să te faci profesoară?! Nu știam ce vreau „să mă fac". Ar fi trebuit să aud mai demult melodia lui Baz Luhrmann – aș fi scutit astfel ani de frămîntări vinovate și dileme de copil cuminte care nu știe ce rețetă să aleagă în viață, ce tipar să îmbrace, ce etichete să-și lipească pe frunte.

Mama își notase la tinerețe, pe o foaie de caiet cu pătrățele, sfaturile lui Scott Fitzgerald către fiica sa. Mi le-a arătat și mie, cînd am crescut destul de mare cît să le pot pricepe: învățăminte relaxate-zen („Să nu-ți pese de dezamăgiri!", „Să nu-ți pese de plăceri!", „Să nu-ți pese de trecut!", „Și nici măcar de viitor"), bune de păstrat în caietelul cu citate, dar ceva mai greu de aplicat în viață. În vizită la țară, deasupra mesei din bucătăria înghesuită în care trona tanti Lili cea rotofeie și zîmbitoare, atîrna un ștergar brodat ce proclama imperativ: „Fripturică, cozonaci / Bărbățelului să-i faci!". Am avut un flash-forward cu cratițe aburinde, șorțuri unsuroase, obraji roșii bucălați, și am fugit disperată la aer, oripilată de perspectiva în diminutive. O profesoară de franceză suplinitoare ne-a cîntat „Sur le Pont d'Avignon" și ne-a citit cu voce tremurînd de emoție „If"-ul lui Kipling – altă colecție de sfaturi nobile, pentru sfinți și semizei, pe care am ascultat-o cu smerenie și-am ignorat-o suveran. Tataie Gogu mi-a lăsat și el moștenire o mostră de înțelepciune pe care multă vreme n-am înțeles-o: „Patul e cel mai bun prieten al omului, iar somnul – cel mai dulce" spunea oftînd de mulțumire, iar eu mă gîndeam că nimic nu e mai nesuferit decît somnul impus de după-amiază.

Destui părinți se simt datori să te modeleze ca pe o nevertebrată.

Am visat să fiu pe rînd detectiv și scriitor, pilot de avion și funcționară (dezvoltasem o pasiune pentru registre, dosare și caiete liniate ordonat). Am vrut să mă fac mare, convinsă că, de la momentul în care devii adult, viața ți se așază pe un făgaș bine determinat, și tot ce trebuie să faci e să plutești în voie. Am încercat varii șabloane, și nu m-a încăput nici unul.

Cîteodată, dar nu foarte des, mă surprind dorindu-mi ca ai mei să-mi fi impus modelele lor de viață. Reguli stricte despre cum să mă îmbrac, cum să vorbesc, ce să mănînc, pe cine să iubesc. Le-aș fi putut adopta, ca o fiică perfect ascultătoare, le-aș fi putut respinge, definindu-mă în negativ; oricum, m-ar fi scutit de responsabilitatea alegerilor. N-au făcut-o, și pentru asta îi iubesc enorm, dar sînt destui care se simt datori să te modeleze ca pe o nevertebrată, să-ți ajusteze nițel aripile cu foarfeca. Mai toată lumea ascunde în raniță un baston de sergent-major cu care abia așteaptă să te articuleze. Diriginta din liceu a intrat peste noi la ora de matematică și a trimis toate fetele acasă pentru că nu purtau fustă. Șefa de la un job trecut de mult m-a depunctat în evaluarea anuală la capitolul „seriozitate" pentru că zîmbeam prea mult, pres des. Regulamentul intern al unei firme prevedea lungimea minimă a fustelor și numărul maxim de nuanțe de fard cu care te poți îmbodobi, definind arbitrar decența la 15 centimetri deasupra genunchiului. Alții au definit *coolness*-ul și m-au depunctat grav pentru blugii mei ieftini și tricourile *no-name;* nu știam pe-atunci cum funcționează mecanismul: „eu sînt independent", îți spui, „eu sînt original, sînt altfel", așa că te îmbraci cu hainele pe care le poartă toți originalii, ca să te faci mai bine înțeles. E clar: în lupta cu modelele n-am cum să ies victorioasă. În fond, avem cam 7 miliarde de tipare pe planetă, iar eu sînt numai una. Va trebui doar să mă-mpac cu gîndul că nu-i pot mulțumi pe toți. Și-apoi să încep, în fine, să trăiesc puțin.

***Adela Marcov** este business analyst la o companie de consultanță în management și IT, autoarea blogului http://boladenieve78.wordpress.com/.*

Anamaria DOBINCIUC

Manuale de utilizare a vieții

Hedonismul este pe cale de a deveni prima dintre industriile noastre care multiplică rețetele și sfaturile pentru a fi fericit la masă sau în pat, fără să-și dea seama că sațietatea e mama nefericirii.

PHILIPPE BOUVARD

Puteți învăța orice din cărți. Sau cel puțin asta vă promite industria de cărți self-help. Sănătate, dependență, diete, bani, relații și sex, fericire, succes etc. – există cîte o carte pentru orice problemă, chiar și pentru probleme pe care nu știați că le aveți. La categoria self-help de pe Amazon se regăsesc 113.388 de titluri. Mult mai puține sînt titlurile disponibile pe piața românească. Deocamdată, se traduce cîte puțin din tot: de la maculatură (luați la întîmplare orice ghid care le spune femeilor cum să pună mîna pe un bărbat) pînă la *bestsellers* și cărți mai serioase, de psihologie pozitivă. Explicația cea mai la îndemînă pentru felul în care arată piața de carte self-help de la noi ar fi comportamentul consumatorului român, însă trebuie să avem în vedere faptul că, pînă la urmă, fenomenul self-help e unul esențialmente american.

Rădăcinile fenomenului self-help se regăsesc în literatura citită de puritani. Ghidurile care răspundeau preocupărilor de atunci (pioșenie, morală și muncă) au constituit una dintre sursele eticii protestante – tocmai acea etică prin care Weber explica forța capitalismului american. Odată cu secularizarea, firește, s-au diversificat și subiectele abordate. În *Self-Help Books: Why Americans Keep Reading Them*, Sandra K. Dolby identifică patru elemente care au contribuit la creșterea consumului de cărți self-help: individualitatea și conceptul de „eu" în cadrul comunității, ca făcînd parte din perspectiva americanilor asupra lumii; tradiția autoeducării în America; tradiția literară a eseului didactic, precum și noua paradigmă a activismului social – imperativul de a face ceva pentru cei din jur, chiar dacă, într-o primă fază, asta înseamnă doar o schimbare în propria viață.

Una dintre primele cărți care a cunoscut un succes răsunător a fost *How To Win Friends and Influence People,* de Dale Carnegie. Publicată în 1937, într-o primă ediție de doar cinci mii de copii, cartea se bucură și astăzi de reeditări (ediția revizuită a apărut la noi în 2010, la Curtea Veche, în traducerea lui Marius Chitoșcă: *Secretele succesului. Cum să vă faceți prieteni și să deveniți influent).* Între timp însă, piața cărților self-help a devenit una foarte competitivă. Pentru a avea asigurat un loc pe lista celor mai bine vîndute cărți, un titlu bun nu e suficient. Ce ar putea ajuta e o recomandare de la Oprah. A funcționat pentru Philip McGraw, mai cunoscut ca Dr. Phil, care după aparițiile la *Oprah* nu numai că a publicat cîteva *bestsellers (Life Strategies, Self Matters* ș.a.), dar are și propria emisiune. Iar mai tîrziu, recomandarea venită din partea lui Oprah a funcționat și pentru *The Secret,* de Rhonda Byrne.

Rădăcinile fenomenului self-help se regăsesc în literatura citită de puritani.

The Secret e una din multele cărți self-help care promovează ideea conform căreia gîndirea pozitivă e secretul fericirii absolute, al succesului pe toate planurile. Puteți arunca această carte la gunoi după doar cinci pagini citite (așa cum a făcut-o Dave Chappelle, care ridiculizează *The Secret* într-un număr de stand-up) sau vă puteți lăsa furați de efectul placebo pe care-l poate avea o asemenea carte. Problema cu acest gen de cărți nu e doar că vînd idei reciclate și soluții complet nerealiste, ci și că încurajează glorificarea gîndirii pozitive, ignorînd astfel rolul jucat de gîndurile negative. Chiar și în cărțile de psihologie pop care pun accentul pe gîndire pozitivă, autorii au grijă să sublinieze rolul gîndurilor negative, atîta timp cît acestea se încadrează în limitele raționalului. Unii autori de cărți self-help însă se încăpățînează în obsesia pentru fericire – probabil și pentru că de cîtăva vreme sîntem amenințați cu „depresia, boala secolului".

O altă obsesie a autorilor self-help e procrastinarea, acest inamic al productivității, acest păcat al secolului. De fapt, preocuparea pentru anihilarea acestui obicei prost nu e o noutate. Bill Knaus, o autoritate în depășirea procrastinării, spune că în cărțile pentru copii din secolul al XIX-lea erau descrise povești terifiante despre oameni care au murit din cauza procrastinării sau care au căzut în dizgrație din aceeași cauză. Iar într-o serie de povești mai aproape de timpurile noastre, procrastinarea e descrisă ca fiind cauza transformării oamenilor în murături. Cultura self-help (cărți, DVD-uri, comunități online, seminarii și ateliere) continuă să se extindă și va continua să se extindă, nu doar în State, ci și *ailleurs,* pentru că întotdeauna vor exista consumatori nemulțumiți de viețile lor și disponibili să cumpere ceva care le promite o soluție. Și ca să-l parafrazez pe Bill Knaus, puteți folosi aceste cărți ca pe niște cărți de bucate și să urmați rețetele întocmai, sau puteți lua din ele doar ce credeți că vă e necesar.

***Anamaria Dobinciuc** este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Ioana PÂRVULESCU

Distracţiuni foarte plăcute

Anul trecut, de Sfîntul Ion, am primit un telefon de la o casă de mode sau aşa ceva, care-mi ura *La mulţi ani!* şi dorea să-mi facă un cadou de ziua mea onomastică. Vin ei şi mi-l aduc, am fost asigurată. Bine am zis eu, cu naivitatea unui om de secol 19, şi am întrebat apoi, cu prudenţa celui de secol 21: Dar de ce faceţi asta, ce interes aveţi? Mi s-a răspuns că e vorba de o promoţie, de reclamă. N-am văzut ce am de pierdut şi am acceptat. M-am pomenit cu o persoană care mi-a dat cadou un cupon echivalabil cu 100 de lei... dacă-mi comand nişte taioare groaznice de 2000 de lei. Am mulţumit frumos, am răsfoit catalogul – rareori am văzut ceva atît de puţin atrăgător – şi am spus politicos că mă voi mai gîndi. A urmat, în lunile următoare, un bombardament de oferte şi propuneri pe care robotul meu telefonic le-a înfruntat brav, de unul singur.

Reţetele succesului vin din belle époque

Presiunea publicitară în ziarele de mare tiraj înfloreşte odată cu arta afişului şi a reclamei în a doua jumătate a secolului 19, pentru bucuria ochiului, a minţii şi, mai ales, pentru umplerea buzunarului oamenilor care investesc în ele. Totul s-a inventat atunci, în *belle époque,* în privinţa reţetelor succesului comercial, iar metodele de convingere din secolul 21 sînt doar palide imitaţii ale spumei publicitare de odinioară. Uneori îţi trebuia cultură generală, simţ artistic şi iuţeală de gîndire ca să descifrezi o reclamă, alteori ajungea simţul umorului. Aşa cum afişul publicitar – de la Toulouse-Lautrec la Mucha – e adesea artă pură, reclama poate fi şi ea poezie, istorie, barieră contra prejudecăţilor de tot felul (înlocuite însă cu unica prejudecată a impunerii produsului), e inventivitate şi joc. Nu e de mirare că, mai tîrziu, poeţii avangardişti o includ în picto-poemele lor, era greu să-ţi scape expresivitatea întîlnirii dintre civilizaţia cuvîntului şi cea a imaginii.

Din reclamă vezi, de pildă, diferenţa dintre cei care cumpărau o maşină şi cei care cumpărau o maşină de cusut. La Paris, pentru automobilul Bolide, abia ivit, sloganul este *Iphigénie en Bolide,* iar imaginea imită desenele de pe vasele greceşti antice, cu cîteva subtile accente de actualitate. Ca reclama să te agaţe, trebuie să ştii ceva mitologie (destinul Iphigeniei – salvarea ei în ultimul moment), să fi auzit de tragedia lui Euripide, *Iphigenia în Taurida* sau de replica ei din clasicismul francez, piesa lui Racine din 1674, *Iphigénie en Aulide*. E de presupus că cel care-şi permitea un Bolide era un om cît de cît cultivat, altfel reclama şi-ar fi ratat pirueta stilistică. În privinţa sensului de adîncime – eroina menită *sacrificiului* şi destinul ei – aici alegerea e discutabilă, dacă nu cumva e un avertisment asupra pericolului posibil. În schimb, pentru o maşină de cusut, care nu implică nici riscuri mari şi nici cultură multă, se face o trimitere la literatura de succes verificat: *Athos – maşini de cusut*. Cu sloganul: „Vingt ans après... elle marche encore". O deviză care e şi un bon de garanţie pentru 20 de ani, una pe care puţine produse din secolul 21 şi l-ar putea permite.

Succesul vine de la americani

Americanii sînt primii care îşi dau seama că pot trage foloase financiare din publicitate. La 1895, într-un articol intitulat „Reclama în America" din *Revista literară* (urmaşa *Literatorului)* se face deja la noi o analiză a tipurilor de mesaje publicitare americane şi a eficienţei lor. Totul e explicat pe-nţeles, pas cu pas, aşa cum presa epocii o face şi pentru invenţiile ştiinţifice: „Se ştie că în Statele Unite ale Americei un număr mare de ziare se tipăresc în peste o sută de mii de

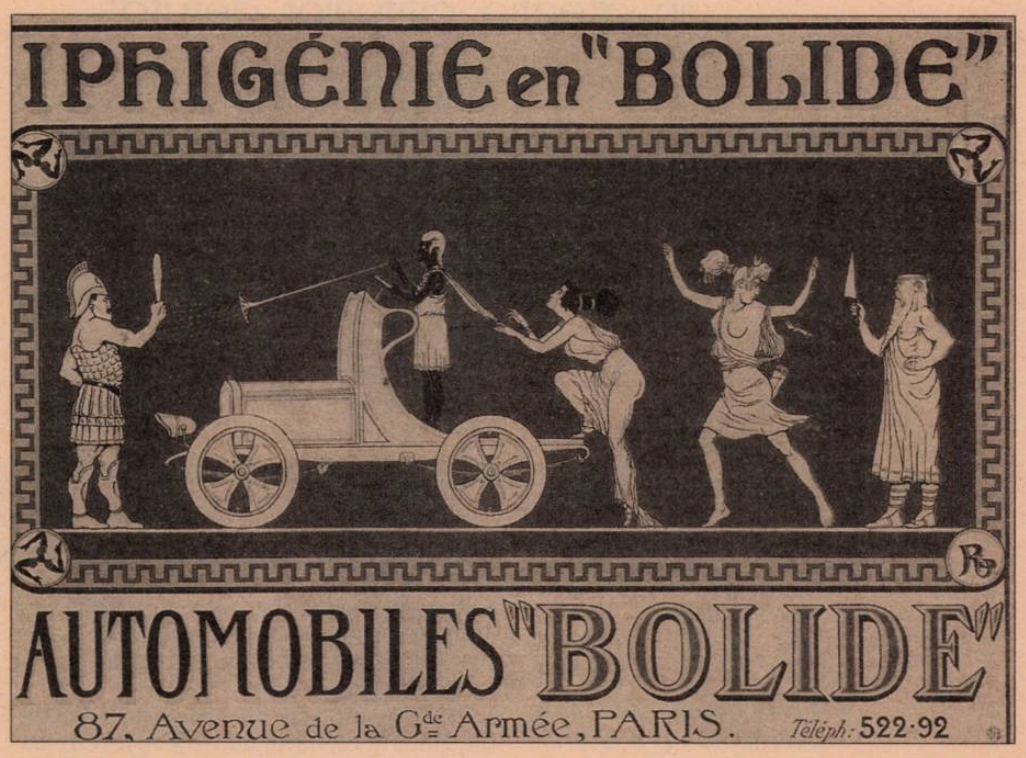

exemplare şi că anunţurile sînt citite de mai mult de jumătatea cumpărătorilor: închipuiască-şi deci cineva ce efect produce un anunţ care ar apare în mai multe ziare de-o dată". Oricine doreşte succes în afaceri ar trebui să-i imite pe americani – sună îndemnul implicit: „A nega avantagiile reclamei ar fi tot aşa de absurd ca şi cînd s-ar nega acelea ale drumului de fier şi telegrafului. În Statele Unite comerciantul care n-ar face reclamă, s-ar expune să-şi închiză prăvălia". În locul invidiei faţă de cei care reuşesc să facă bani, autorul anonim al articolului (e semnat X. şi n-am reuşit să stabilesc cu exactitate cine se ascunde sub acest pseudonim de care se abuza în presa timpului) propune, cum va face mai tîrziu şi Lovinescu, imitarea cu folos a Vestului. „Cerneala tipografică este sîngele comerţului" adaugă autorul, ca variaţiune pe tema „Reclama – sufletul comerţului", constatînd că în alte ţări se cheltuieşte adesea pe publicitate o sumă la fel de mare cu cea a investiţiei propriu-zise. Jocul e încă cinstit.

Succesul reclamei în 7 paşi este deja formulat, la 1895: „La întîia publicare, anunţul trece nebăgat în seamă; la a doua, cititorul îl vede, dar nu-l citeşte; la a treia, îl citeşte fără interes; la a patra, observă preţul; la a cincea se interesează; la a şasea, îşi zice: «Nu e scump!»; la a şaptea cumpără".

Cum să provoci curiozitatea

Sînt trecute în revistă o mulţime de metode ingenioase de a atrage atenţia asupra unui anunţ publicitar, fiindcă inflaţia de reclame scade vizibilitatea. N-am să selectez decît trei, pentru inspiraţia autorilor din ziua de azi.

1) Pe o pagină scrie: „Nu ţi-e ruşine?". Continuarea, pe pagina următoare: „...Să porţi pălăria rău periată?". Imediat, sfatul „Cumpără o perie de la..." şi adresa exactă.

2) Argumentul de autoritate, real sau inventat. „Tenorul B., care acum cîteva zile simţea că-şi pierde vocea, a scăpat de această nenorocire mulţumită pilulelor antitoxice (sic) ale lui L... aflate în depozit la farmacia..."

3) Afişe lipite pe zid sau anunţuri în pagina de ziar pe care scrie „Este interzis a citi pe verso". Acestea se bazează pe observaţia, de altfel ştiinţifică, că orice constrîngere îşi creează automat o modalitate de împotrivire. În lumea ştiinţifică această tendinţă se numeşte „principiul diminuării constrîngerii", în lumea oamenilor se cheamă răzvrătire, iar în cazul reclamei e pur şi simplu *curiozitate.* Aşadar cei mai mulţi vor dezlipi afişul ca să se uite pe verso sau vor întoarce pagina de ziar. Şi pe contrapagină vor găsi un anunţ publicitar care-i îndrumă spre o adresă precisă.

Fermecătorul, *campion la păcăleli*

Redactorii de la *Revista literară* publicau şi ei reclame nenumărate, la obiecte de papetărie, cărţi şi cîte altele. Există o carte, *Fermecătorul* (a se citi *Vrăjitorul)* la care agresiunea publicitară se poate asemui cu cele de azi. Cartea conţine „cheia corespondenţelor secrete, limbagiul florilor, instrucţiuni şi reţete", plus o mulţime de jocuri, „de fizică şi prestidigitaţiune, magie, scamatorie, oracole, păcăleli, jocuri de societate" şi alte „distracţiuni foarte plăcute". Nu cred că o reclama de azi o poate depăşi în păcăleli pe cea de la *Fermecătorul,* care se reia o dată la zece zile (revista apărea de trei ori pe lună). Cu majuscule, publicul e anunţat că prima ediţie, de 5000 de exemplare, s-a vîndut deja. Tot cu majuscule PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU, pentru ca, apoi, cu litere mici să se adaugă că acest lucru e valabil numai pentru persoanele care se abonează „în lista de faţă, plătind preţul dinainte". După care bonusurile: „Fiecare abonat va primi gratis o perniţă parfumată" din cele care se pun între rufe. Şi bonus la bonus, într-o inflaţie de oferte foarte actuală: cel care reuşeşte să găsească 10 cumpărători pentru carte, o primeşte pe a 11-a gratis (plus perniţa aferentă), la 20 de cumpărători primeşte şi „un flacon cu apă de toaletă care curăţă pelea obrazului de orice pete", iar la 30 de abonaţi, perniţa, apa de toaletă şi „licoare pentru curăţirea pielei capului de mătreaţă". Şi lovitura finală: „Listă cu mai puţin de 5 abonaţi nu se primeşte".

Oricum, la 1895 oamenii care se lăsau păcăliţi de diverse promisiuni aveau scuza că reclama de acest tip era o noutate. În ce mă priveşte, ca victimă sigură a reclamelor de tot felul, nu-mi găsesc nici o scuză.

Fericirea nu există acolo unde arta gătitului e ignorată.

JEAN-JACQUES RÉGIS DE CAMBACÉRÈS

Ioana Pârvulescu *este scriitoare. Cele mai recente cărţi: romanul* Viaţa începe vineri *şi volumul de eseuri* Cartea întrebărilor, *apărute la Editura Humanitas.*

Reţetă pentru o beţie cruntă

„Reţeta tipică pentru o beţie cruntă este următoarea: 1) Începeţi să beţi în primele cinci minute de la trezire, 2) continuaţi să beţi, 3) pierdeţi-vă cunoştinţa, 4) treziţi-vă şi luaţi-o de la capăt. Continuaţi această procedură pînă cînd: a) sînteţi spitalizat, b) sînteţi mort sau c) vă veniţi în fire şi vă daţi seama că trebuie să vă opriţi.

Vi se pare că sună bine? Iată ce aveţi de făcut:

Luaţi-vă cîteva filme bune, deoarece cablul este prea puţin controlabil. Veţi vrea probabil ceva drăguţ şi familiar. Howard Hughes obişnuia să-şi vadă filmul favorit *Ice Station Zebra* de nenumărate ori la rînd, vreme de ani buni. Nu v-ar plăcea şi dumneavoastră să fiţi la fel de alienat? Chiar aşa veţi fi atunci cînd veţi trage o beţie cruntă. Aşa că închiriaţi, cumpăraţi sau împrumutaţi filmele favorite. Ideal ar fi să faceţi rost de unele cu multe scene de beţie, inspiratoare.

Investiţi masiv în alcoolurile preferate. Variaţia este o idee bună deoarece stările şi gusturile se pot schimba în mijlocul beţiei. Trebuie întotdeauna să aveţi mai mult decît vă este necesar. Faceţi stocuri generoase de băutură. Nu se va deteriora, dimpotrivă, prin învechire se va îmbunătăţi.

Opriţi soneria telefonului şi a robotului telefonic. În momentele de claritate a minţii, s-ar putea să vă închipuiţi că sînteţi în stare să vorbiţi coerent la telefon. Această situaţie vă poate aduce necazuri dacă va trebui mai tîrziu să daţi explicaţii şi nu vă mai amintiţi ce aţi spus. Şi nu spuneţi niciodată că vă aflaţi în plină beţie. Dacă faceţi greşeala de a mărturisi cavalereşte acest fapt cui nu trebuie, vă veţi trezi cu o grămadă de salvatori înlăcrimaţi la uşă. Beţia cruntă este o aventură foarte personală; aveţi grijă să rămînă aşa."

(Erich Kuersten, „Arta pierdută a beţiei crunte" în *Manualul decadentului pentru libertinul modern*, coord. Rowan Pelling, Editura Vremea, 2009)

Ovidiu MIRCEAN

Șapte pași pentru a deveni structuralist

în atenția cititorilor derutați

Deşi urăsc reţetarele profesionale de orice tip şi ştiu foarte bine că, mai devreme sau mai tîrziu, pînă şi lumea academică recunoaşte faptul că socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg, propun, în cele ce urmează, calea cea mai accesibilă de apropiere către structuralismul de manual, sintetizat pe gustul şi înţelegerea neofiţilor. Cum se ştie deja că ontogeneza repetă filogeneza, asumarea structuralismului în plan personal devine cu atît mai intensă şi pasională cu cît evenimentele din viaţa tînărului cercetător corespund *grosso modo* etapelor istorice care au modelat afectările paradigmei ştiinţifice.

1) Mai întîi, trebuie specificat faptul că, în cadrul unei selecţii naturale discriminatorii, vocaţia structuralistă apare mai cu seamă în cazul indivizilor cu aptitudini tehnice deosebite, cei care ştiu repara micile defecţiuni din propria casă, reasambla mecanisme complicate, descîlci noduri electrice fără a se curenta. Dacă nenorocul face să fiţi născuţi printre oamenii cu înclinaţii artistice, dedaţi la reverii evazioniste sau pierduţi doar cu ochii în soare, se impune cu necesitate *o puternică dezamăgire amoroasă*, cu cît mai traumatică cu atît mai eficientă. Scopul acesteia ar fi eliminarea sensibilităţii emoţional-intuitive, eradicarea impresionismelor în favoarea unei obiectivităţi ştiinţifice, ferite de riscurile unei *intentional fallacy* sau, mai grav, ale unei *affective fallacy*.

2) În urma unei anestezieri eficiente a propriei sensibilităţi dezideratives, al doilea pas presupune instaurarea unei perspective sincrone. Trebuie să blocaţi sau să opriţi toate ceasurile din casă: minutare, afişaje electronice pe computer sau televizor, calendare, agende, pendule, programe TV. Încercaţi să gîndiţi lumea în stop-cadru, să rămîneţi prinşi într-o fotografie, să gîndiţi totul în minunata nemurire a unei secţiuni transversale, precum imaginea rădăcinilor disecate din manualele de botanică. Lumea încremeneşte într-un limb citostatic. Aveţi de ales între palatul Crăiesei Zăpezii sau castelul Vrăjitoarei Albe din Narnia.

3) O dată ce criogenizarea e completă, deschideţi ochii şi priviţi cu atenţie în jur. Nu uitaţi că unicul simţ al structuralismului este vederea, privirea care reuneşte în aceeaşi imagine fotografică obiecte disparate în timp şi spaţiu. Nu vă speriaţi dacă simţiţi şerpi mişcîndu-se prin păr, e foarte normal: vă împărtăşiţi doar din privirea pietrificatoare a Meduzei. Exersaţi-vă puterea: traduceţi orice imagine organică în corespondentul ei mecanic. Bunăoară, celebrul vers al lui Walt Whitman – *„I am large, I contain multitudes"* – va fi lecturat în următorii termeni: eul e un sistem complex tensionat prin două arcuri (metonimie şi sinecdocă). Nu vă interesează fiziologia, ci anatomia, nu mişcarea unui corp, ci structura unui sistem. Priviţi-vă semenii, dincolo de haine, dincolo de mirajul nudităţii, căutaţi oasele!

Cel care întîrzie prea mult tot cercetîndu-şi proiectele nu le va duce la bun sfîrşit. Nu există reţetă mai bună pentru scris decît scrisul.

ADOLFO BIOY CASARES

Trebuie să blocaţi sau să opriţi toate ceasurile din casă.

4) Demontaţi tot ceea ce poate fi demontat. Dacă în copilărie nu v-aţi stricat iremediabil jucăriile, este timpul să o faceţi. Scoateţi capetele păpuşilor, roţile maşinuţelor, demontaţi maşinile de tocat carne, de stors roşii, de sfărîmat nuci, apoi treceţi cu asiduitate la electrocasnice. Nu uitaţi de ceasuri! Dacă vă ţin puterile şi nu sînteţi slabi de înger, participaţi la cursurile de anatomie ale Facultăţii de Medicină. Nimic nu vă poate pregăti mai bine pentru o analiză structuralistă decît disecţia.

5) Odată ce aveţi toate bucăţile componente împărţite pe categorii, începeţi şi faceţi, în privinţa tuturor, exerciţiul asemănărilor şi deosebirilor reciproce. Nu uitaţi că nici un şurub nu este important în sine, ci doar în calitatea sa de piesă componentă a unui mecanism, înzestrată cu un anumit rol de prindere, presare, respingere etc. De aici, glosaţi în marginea constituirii fiecărui mecanism în parte prin conjugarea tuturor rolurilor atribuite elementelor componente. Dacă vă entuziasmează foarte mult această practică, este bine să diversificaţi înspre exerciţii comparatiste mai ample precum: „Ipostaze ale piuliţei în aparatele electrocasnice". La nivelul titlurilor vă puteţi permite licenţe poetice, de pildă: „Cruzimea perfectă a dimineţii – anamorfoze ale disfuncţiei sistemului de prindere C3 în aparatele de cafea".

6) Aduceţi-vă aminte că doar cercetătorii mediocri respectă întru totul regulile paradigmei ştiinţifice. Ca să fiţi originali şi interesanţi, trebuie să constataţi disfuncţii, incongruenţe, ineficienţe procedurale. E important să vă puneţi din cînd în cînd întrebări în privinţa corectitudinii modului în care lucraţi. Nu se ştie niciodată cînd, peste ani şi ani, te miri cine vă va descoperi drept precursorii geniali ai unui nou curent. Sau cînd istoria vă va consemna ca fiind de-a drepul... post-structuralişti.

7) Este bine să ştiţi că, după ani sau zeci de ani de practică structuralistă, vă aşteaptă Valea Plîngerii. Veţi pune mîna pe telefon şi veţi forma un număr pe care l-aţi crezut uitat de multă vreme. Vă veţi aminti de o cameră luminoasă. Veţi încerca să scrieţi proză. Veţi şti că, în ciuda practicii excelente şi ireproşabile pe meterezele structuralismului, lumea cu amintirile şi textele ei e cît se poate de vie şi, tocmai pentru că e vie, moare. Timpul a trecut, veţi constata într-o bună zi, cu chipul îmbătrînit şi consternat, ca o oglindă în care uiţi să te priveşti, atunci cînd pleci în grabă.

***Ovidiu Mircean** este asistent la catedra de Literatură comparată a Facultăţii de Litere din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. În prezent, este bursier doctorand la Paris.*

Ovidiu POP

Rețete de succes autohtone

Mi se pare că succesul, în limba noastră, are semnificaţii ambivalente. DEX-ul spune că înseamnă rezultat favorabil depus după un efort fizic sau intelectual. *Insiderii*, ca să zic aşa, par să privească lucrurile puţin diferit. De exemplu, minerii, înainte de a intra în şut, îşi spun „noroc bun"; pescarii îşi spun „fir întins"; viitorimea educată a ţării îşi urează „baftă" la examene, pentru că succesul poartă ghinion ş.a.m.d. În limba română, cuvîntul „succes" sună de parcă ar vorbi Geoană la televizor, în plină campanie electorală, despre familia americană ca nucleu de bază al societăţii româneşti.

Şi totuşi, oamenii caută succesul. Mă voi strădui, în cele ce urmează, să formulez cîteva reţete de succes, cu precizarea că ele se aseamănă întrucîtva cu predicile pedagogice ale lui Rousseau (despre care se ştie în ce fel şi-a abandonat copilul). Prima dintre reţete pare că funcţionează mereu: fă-te fost securist! Veţi spune că e o cale închisă şi exclusivistă, însă democraţia din România oferă multora şanse egale. A doua: dacă se întîmplă să termini liceul şi să mai ai obrazul neted şi privirea senină, îţi cumperi un buldog pe care îl studiezi o vreme; apoi intri în politică. Experienţa colegilor te va învăţa să vezi în orice reauavoinţă a adversarului şi amintirea copilăriei te va ajuta să-i înjuri. Urmezi cursurile facultăţii la distanţă, astfel încît, atunci cînd partidul preia puterea, tu să preiei funcţia de la protejatul adversarului... în mod legal. N-ai teamă, perseverenţa te va face director de direcţie, într-o bună zi.

Şi nu e doar reţeta pentru o singură boală: moartea e reţeta pentru toate relele.

MONTAIGNE

A treia: cu puţină imaginaţie, te faci ţăran cu diplomă într-o meserie care avea căutare pe vremea metalurgiei staliniste, şi călătoreşti o noapte şi o zi pînă în localitatea Pievevecchia din Italia, unde lucrezi în construcţii, fără asigurare medicală. Cu banii cîştigaţi, construieşti o casă spaţioasă, de cornişa căreia ţi se va spînzura copilul care, de altfel, era cuminte şi ascultător. A patra: ajungi preot, pentru că astfel le poţi pretinde femeilor să-ţi pupe mîna cu care faci evaziune fiscală nestingherit şi în văzul tuturor. A cincea: te supui unui antrenament riguros urcînd în pas alergător toate vîrfurile de peste 2000 de metri din Carpaţii româneşti şi slovaci şi urlînd în tot acest timp. Pe urmă te faci analist politic sau moderator de talk-show. A şasea: nu ai succes, dar te prefaci cu succes. A şaptea: studiezi cîţiva ani la facultate cum să fii docil, ignorant şi nesemnificativ, după care te angajezi la o firmă cu numele compus din iniţiale. Spui *sori*, scrii *brb*, te îmbraci cu haine viu colorate pe care le cumperi în excursiile făcute dincolo. Aşa înlături ternul blocurilor şi al asfaltului, construindu-ţi o bulă din maşină, combină, calculator, aspirator, iPod etc., pînă într-o zi cînd mori. A opta: alege-ţi o după-amiază geroasă ca să treci, ca din întîmplare, pe la clădirea fostului CC şi apoi pe la Televiziune. Înfiinţează o organizaţie cu un nume care să sugereze iminenţa pericolului şi fă-te responsabil de moartea cîtorva sute de oameni. Nu te nelinişti, proştii or să te aleagă preşedinte.

O bună prietenă mi-a spus nu de mult că singura reţetă de succes care a funcţionat vreodată pentru ea a fost emigrarea. Metoda e veche de cînd lumea: se ia un star, un politician, un poliţist, un preot, un doctor, un judecător, un paznic, o secretară şi cîţiva investitori neoliberali şi se îndeasă într-un sac în care se mai află un cîine turbat, un şarpe veninos şi o maimuţă. Sacul se leagă bine la gură, avînd grijă ca frînghia să nu se desfacă, şi se aruncă pe rîu în jos. Apoi se emigrează.

E o soluţie pe care, personal, o găsesc prea facilă, chiar dacă majoritatea prietenilor mei o practică.

***Ovidiu Pop** este scriitor, autorul romanului* Trickster, *apărut în 2009 la Editura Polirom. Este autorul blogului http://stuffwedo.eu/cititorintexte.php.*

Adriana BABEȚI

Să fie primit!

Nu îmi pot înfrîna pedanteria şi, înainte de a răspunde invitaţiei la ancheta dilematică, vreau să mă lămuresc întîi pe mine ce e o reţetă şi abia apoi să execut comanda Luizei Vasiliu sosită pe e-mail: „V-aş ruga să scrieţi despre reţetele culinare cele mai importante din viaţa dvs., cele încărcate emoţional, primite şi transmise, gătite în circumstanţe care le-au făcut speciale“. Foarte bine, îmi place, dar n-o să dau iama orbeşte, haotic, prin amintirile culinare, ci o să mă pregătesc ca pentru o mică bătălie, etapă de etapă, cu strategia şi tactica puse la punct. Căci ce altceva este o reţetă decît un mic plan de atac primit oarecum de-a gata, pe care eşti invitat să-l urmezi pas cu pas. *Recepta* latinească tocmai ideea de lucru primit sugera. De-acolo se trage reţeta în franceză, italiană, spaniolă. Română, în schimb, zice DEX-ul, ar fi împrumutat-o din neogreacă. Dar sensurile, oricum le-am învîrti, au rămas cam aceleaşi. Dacă franceza leagă în primul rînd reţeta de chestiuni contabile (sumă primită, operaţie de control etc.) şi o strecoară în bucătărie abia după ce face parte medicinei („formulă de preparat un remediu“), româna trece prescrierile doftoriceşti pe locul 1, urmate cu grăbire de rostul reţetei în gătitul bucatelor, dar şi de sensul figurat (mijloc, procedeu, soluţie practică) şi lasă de izbelişte la sfîrşit finanţele („sumă de bani încasată după un spectacol“). Am tot stat şi m-am gîndit ce s-ar nimeri mai bine să răspund, cum să potrivesc lucrurile ca toate rosturile reţetei să se adune snop în ceva. Şi în cele din urmă mi-am dat seama că doar o singură poveste mă face să plimb reţeta din bucătărie pînă-n spiţerie şi s-o văd ca pe formula perfectă de obţinut *Opera Magna* a gustului. Adică Reţeta cu majusculă, remediul de aur, elixirul, bunătatea absolută: supa de găină.

Reţeta cu majusculă, remediul de aur, elixirul, bunătatea absolută: supa de găină.

Da, despre supa de găină din copilărie vreau să scriu. O făcea bunica Anuţa ori de cîte ori eram sau mă prefăceam bolnavă. Totul începea cu o decapitare la care asistam îngrozită, pentru că băbuţa (aşa o strigam) mă obliga să particip ca să învăţ şi să mă călesc. Stăteam lîngă butuc ca un nevolnic ajutor de călău, încremenită de groază şi oroare, în timp ce urmăream toate etapele execuţiei, pînă orătania nu se mai zbătea. Cînd nu plîngeam de-a dreptul, mă smiorcăiam sau scoteam doar nişte scheunături jalnice, în timp ce bunica îmi explica hotărît, pas cu pas, ce şi cum trebuie făcut. „Na, aşa, ca la carte“, îi plăcea să spună în final, cînd lua găina decapitată de picioare şi-o ducea spre bucătărie. Cum tot ca la carte (deşi băbuţa nu ştia să scrie şi să citească) trebuia să fie aprinsul focului în plita Vesta, fiertul apei şi opăritul găinii într-o oală uriaşă, apoi ciupelitul, apoi pîrlitul ultimelor resturi de pene. Urma despicatul, scosul măruntaielor, tranşatul. Oricînd aş putea încropi cîteva pagini despre ordinea mişcărilor pe care le descria cuţitul cu plăsele negre, precum un bisturiu de chirurg, despre scîrba cu care priveam şi adulmecam măţăraiele, dar şi despre chiotul de bucurie cînd descopeream ouă mici, galbene sau chiar mari, adevărate, cu coaja albă, subţire ca un pergament. Veneau la rînd zarzavaturile din grădină, pe care le culegeam cu mîna mea şi le aduceam în triumf, într-un coş: morcovi, pătrunjei, păstîrnac, gulie, ţelină, o ceapă, nişte căţei de usturoi, o varză creaţă mică. Apoi boabele de piper, sarea şi puţin zahăr, cît cuprinzi între degete. Apoi fierberea, spumuitul, aburii îmbătători în care îmi venea să fac inhalaţii. Şi în final, tăieţeii, ca o ploaie de fire aurii, făcuţi tot de bunica. Reţeta ar fi, în mare, asta. Dar gustul licorii fermecate de atunci nu l-am mai regăsit niciodată. Băbuţa spunea că secretul mare al oricărei mîncări e să pui suflet în ea, să-ţi fie drag tot ce faci, de cînd începi să creşti găinile, pînă semeni şi plivești morcovii, de cînd aprinzi focul, pînă întinzi frumos masa.

Deşi ştiu pe de rost alchimia unei adevărate supe de găină, deşi recit şi trezită din somn reţeta învăţată de la bunica, totuşi aşa, ca la cartea din copilărie, n-am făcut-o niciodată. N-am tăiat în viaţa mea o pasăre sau altă vietate, n-am crescut pui, n-am mai avut grădină unde să plivesc morcovii şi nici plită Vesta în care să aprind focul. Din toate sfaturile băbuţei am reuşit să urmez pînă azi unul singur: chestia cu pusul sufletului în trebăluială. Trag deci nădejde mereu că mesenii mei simt în cerul gurii cît drag presar în bucate, pe lîngă sare şi alte cele, atunci cînd pregătesc un prînz, o cină, ba chiar şi un mic dejun sau un sandvici.

***Adriana Babeţi** este scriitoare. Cele mai recente volume publicate sînt* Le Banat – un Eldorado aux confins, *CIRCE, Université de Paris – Sorbonne (Paris IV),* 2007, şi Prozac. 101 pastile pentru bucurie, *Editura Polirom, 2009.*

Raluca BÂRA

Reţeta Caracatiţei Paul

şi raţiunea pieţelor financiare

„Gooooooooooooool, gol, gol, gol!“ Ştiu, de la finalul Cupei Mondiale din 2010, cu spectaculoasa victorie a Spaniei în faţa Olandei, au trecut deja şase luni. Şi nici nu are ce să ne răsune în urechi de la ultimul meci al echipei Steaua pentru primăvara europeană. Totuşi, nimic nu sună mai bine cînd te numeşti român şi – culmea! – te încăpăţînezi să trăieşti în România. Gol este contul statului, care aşteaptă cu braţele-ntinse tranşele de la FMI şi UE (România ar rezista numai două trimestre cu banii de care dispune acum, dacă îngheaţă acordul cu FMI şi Comisia Europeană – cel puţin aşa cred analiştii Bank of America-Merrill Lynch), gol – şi contul curent al muritorului de rînd care-şi verifică la bancomat cardul de salariu.

De la începutul crizei financiare mondiale şi, implicit, a dezastrului economic mioritic, am tot încercat să găsesc explicaţia potrivită şi atotcuprinzătoare a cauzei ei primordiale. Impulsul acela primar care a ajuns să distrugă perfid, să desfigureze iremediabil, să zdruncine din temelii mii de vieţi. Să fie, oare, lăcomia? Trecînd prin diverse registre, de la faimoasa carte publicată în 1949 de investitorul şi economistul Benjamin Graham *(The Intelligent Investor)* şi pînă la discursul din 2009 al Patriarhului Daniel cu ocazia Sărbătorilor de Paşti, am avut de aflat cîte ceva despre această forţă malefică ce pune în mişcare banii din întreaga lume, creînd dezechilibre. Dorinţa necumpătată de cîştig. Foamea de bani. Pofta fără măsură. Desfrîul (consumist).

Să ne întoarcem în vara africană a lui 2010 (şi să uităm, pentru cîteva secunde, înghеţata şi săraca România). Este vara în care şi eu, şi dvs., am aflat de existenţa lui Paul. Caracatiţa Paul. Nevertebrata cu opt tentacule a prezis fără eroare rezultatele la toate cele şapte meciuri ale Germaniei la Cupa Mondială. În plus, a desemnat Spania drept cîştigătoare absolută, înainte ca frumuşelul Casillas, Villa sau Sergio Ramos să intre pe stadionul de la Johannesburg şi să-i înfrunte pe jucătorii olandezi. Caracatiţa Paul a scris istoria acestei Cupe Mondiale (cu opt braţe, să tot scrii!), reeditînd succesul predicţiilor făcute în Cupa Europeană din 2008 (atunci, nimerise numai 12 meciuri din 14). Însă Paul nu şi-a dorit niciodată celebritatea. Să fim serioşi: Paul nu a vrut decît să mănînce. A dat curs unui instinct pur animalic. Îi era foame, asta a fost singura lui „raţiune“. Foamea a fost, practic, reţeta succesului său accidental. Şi-a dat obştescul sfîrşit (în octombrie, anul trecut) fără să-şi cunoască legenda şi fără să şi-o fi dorit vreodată.

Dacă privim acum retrospectiv, tot ceea ce s-a petrecut înainte de criză pe pieţele financiare nu a fost decît o materializare, la scară umană, a reţetei lui Paul. „Mănînc, deci exist. Şi, accidental, cîştig!“ Oamenilor simpli le-a fost foame şi brokerii, bancherii, agenţii imobiliari le-au dat să mănînce. Reduc la instinct animalic goana după bani a celor dintîi, pentru că lăcomia lor a scăpat oricărei logici de bun-simţ, în timp ce lăcomia celor care i-au ajutat să se hrănească rămîne în sfera explicabilului. Consumatorii au întins mii de tentacule către case, terenuri, acţiuni – cele mai multe – pe credit. Iar românii, care veneau după întunericul austerului comunism, s-au grăbit să mănînce pe săturate. Nu le păsa că se îndatorau pentru asta (soldul creditelor acordate populaţiei depăşea, în 2008, pragul de 100 de miliarde de euro). Accidental, tot ca şi Paul, unii dintre ei au cîştigat din tranzacţii speculative.

Nu trebuie să numim Ştiinţă
decît ansamblul reţetelor
care reuşesc mereu.
Tot restul e literatură.

PAUL VALÉRY

Brokerii, bancherii, agenţii imobiliari au hrănit această caracatiţă. Astfel, brokerii au ajuns să intermedieze cu succes, chiar şi prin 2008, acţiuni supraevaluate: investitorii nu se uitau la managementul companiilor, la analizele fundamentale sau la clasicul avertisment „profiturile anterioare nu garantează cîştiguri viitoare“. Cumpărau, chiar şi după ce criza izbucnise pe piaţa americană. Băncile i-au ademenit (ca să folosesc un termen al lui Mugur Isărescu, guvernatorul BNR) pe clienţi cu dobînzi mici (nu mai vorbesc de creditul cu buletinul!), dar clienţii nu aveau răbdare să calculeze comisioanele din spatele lor. Voiau doar să mănînce. Agenţii imobiliari au vîndut case la preţuri de palate şi numai nişte „nevertebrate“ (iartă-mă, Paul!) puteau plăti pentru o vilă în buricul Capitalei (şi ce dacă în Primăverii?) cam cît ar fi plătit în centrul Vienei sau Parisului! Mai mult, fără să ştie ce le aduce ziua de mîine, românii au cumpărat cu ochii închişi case aflate în stadiu de proiect, unele – neterminate nici pînă astăzi!

Pe scurt, iată ce se petrece cînd un instinct pur animalic devine raţiunea pieţelor financiare. Nu-i absolv pe cei care au hrănit caracatiţa umană, nu sînt avocatul Diavolului! Dar trebuie să ne trezim şi să recunoaştem deschis că ceea ce trăim acum, în România lui 2011, şi ceea ce plătim sînt rezultatele unei inconştienţe demne de naivitatea şi foamea lui Paul. Cît despre lăcomie, nu ştiu nici o vorbă din bătrîni care să spună că „se plăteşte“. Prostia, însă, da!

***Raluca Bâra** este jurnalistă la* Forbes România.

Valentin MUREŞAN

E de ajuns să fii fericit?

Mulţumesc pentru felicitare. Ştiu ce înseamnă „un an nou", dar nu înţeleg ce vrei să spui cu „fericit".

De mai bine de două mii şi cinci sute de ani oamenii caută un răspuns la întrebarea „ce este fericirea?". Problema nu e că nu l-au găsit, ci că au găsit prea multe. Şi nu ştiu cum să aleagă. Această inflaţie a creat sentimentul că sîntem cu toţii experţi în fericire, ceea ce a degradat semnificativ prestigiul subiectului. Dacă pentru vechii greci, el era tema etică centrală, pentru noi a devenit prilej de zîmbete înţelegătoare.

Banii

Unii cred că o viaţă fericită e una în care ai bani. Dacă ai bani, ai putere, ai influenţă, îţi poţi satisface toate plăcerile, îi poţi ajuta pe alţii, pe scurt, ai succes. Nimic nu îţi lipseşte. „Viaţa mea a fost frumoasă – declară un proprietar de terenuri – pentru că am avut tot ceea ce mi-am dorit." Ce poate fi mai convingător decît asta? E neîndoielnic faptul că nu poţi vorbi de o viaţă fericită dusă în mizerie şi sărăcie. Pe de altă parte însă, banii nu pot fi ţelul suprem care să subordoneze toate eforturile noastre. Ei sînt mai degrabă un mijloc pentru atingerea altor scopuri, mai înalte. La un moment dat, în ceas de cumpănă, recunoşti că sănătatea, de pildă, e mult mai importantă decît banul. „Pînă la urmă tot într-o cameră locuiesc chiar dacă am mai multe palate" – declara recent un alt bogătaş, mai lucid, după ce a descoperit mirat inutilitatea spaţiilor locative vaste. Unii, mai cîrtitori, ar putea spune că bogătaşului nostru mulţumit de sine îi lipseşte totuşi ceva esenţial, anume caracterul, iar un om lipsit de caracter nu se poate spune că a avut o existenţă împlinită. El riscă să rămînă în amintirea urmaşilor ca un individ dubios, chiar dacă a trecut fluierînd prin viaţă. Nu e vorba că omul nostru nu ar avea unele virtuţi etice, dar nu le are pe toate şi, dacă nu posedă virtutea în integralitatea ei, nu se poate spune că are un caracter bun. Nu poţi fi un om virtuos pe ciupite. Iată de ce bravul nostru cetăţean e mai degrabă nefericit fără să ştie, fiind produsul unei educaţii familiale făcute la întîmplare, într-un mediu care combină cîteva valori tradiţionale ferme, dar tocite, cu libertinajul etic al mahalalei.

Plăcerea

Ecranele TV ne îmbie cu un alt ideal de viaţă, cel hedonic. Plăcerea e de data aceasta scopul suprem. Viaţa de club, viaţa de Hollywood, satisfacerea celor mai excentrice plăceri în materie de maşini, „motoare", case, concedii, băuturi şi mîncăruri reprezintă moţivele principale pentru care trebuie să regretăm că viaţa a ajuns la apus. Evident – vor mîrîi cîrtitorii – plăcerile sînt importante, chiar şi cele sexuale sau culinare, dacă sînt judicios controlate. Dar o viaţă reuşită nu se reduce la ele, căci există şi alte feluri de plăceri de care hedoniştii noştri nu au auzit şi riscă să rămînă astfel neîmpliniţi: e vorba de plăcerea de a face dreptate, de a fi respectat pentru cuvîntul dat, pentru mărinimia sau curajul tău, plăcerea enormă a descoperirii ştiinţifice sau a creaţiei artistice. O viaţă reuşită nu poate face abstracţie de toate acestea, pentru a rămîne în orizontul plăcerilor date de şampanie, urletele de discotecă şi sexul sportiv. Iată de ce „cheful continuu" – promovat ca ideal de viaţă de unele emisiuni TV – nu poate fi numit „fericire" decît pentru fetele cu profil incert şi trup recondiţionat.

„Psihologii au descoperit formula fericirii: plăcere + implicare + sens = fericire. Probleme cu formula: prea multă implicare nu duce neapărat la fericire. De exemplu, te poţi îngropa în muncă, devenind un workaholic nefericit. Poţi să te simţi bine pariind la cursele de cai, dar asta nu te face neapărat fericit. Formula nu e exhaustivă. Şi, în orice caz, dorinţa de a respecta cu stricteţe o formulă aduce după sine presiunea de a avea o viaţă fericită. În plus, o anumită formă de fericire intră adesea în conflict cu alte surse de fericire şi îi poate chiar face pe ceilalţi nefericiţi. Unii susţin că nici măcar n-ar trebui să ne străduim să fim fericiţi."

NEWS.BBC.CO.UK

Virtutea şi creaţia

Dar pe lîngă generaţia postdecembristă veselă, mai există pe lumea de azi şi un soi de părinţi foarte „sofisticaţi", moşteniţi de pe vremuri, obişnuiţi cu implicarea în viaţa socială şi cu deliciile recunoaşterii publice, care îşi bat la cap copiii că în viaţă trebuie să fie cinstiţi, curajoşi, cumpătaţi, drepţi, sinceri, blînzi, buni prieteni etc. Să aibă, aşadar, toate virtuţile etice. Că în viaţă doar onoarea contează – să fii respectat de părinţi, de vecini, de prieteni. Restul are mai mică importanţă şi vine de la sine. Dar să fii un respectabil cetăţean şi un respectabil membru al familiei tale e scopul nostru suprem şi condiţia succesului. Patria şi familia – a devenit pentru mulţi compatrioţi „occidentalizaţi" sloganul vieţii împlinite.

Vin însă alţii şi ne spun: nici ţelul acesta nu poate fi numit fericire, deşi cultivarea virtuţilor morale e esenţială pentru reuşita în viaţă. Însă un intelectual de rasă sau un cercetător pasionat va veni cu obsesia lui: că fericirea constă în creaţie, în descoperirea ştiinţifică, în invenţia artistică, în împlinirea profesională şi că acestora merită să le sacrifici totul: bani, bogăţie, confort, chiar şi viaţa de familie. Cunosc mulţi membri ai lumii academice care au asumat un asemenea ideal existenţial. Cu toate acestea, a trăi cu capul în norii creaţiei şi cu picioarele în privaţiuni materiale sau fiziologice nu reprezintă o viaţă fericită. Nu sîntem zei, sîntem oameni şi avem nevoie de bunuri materiale, de virtuţi etice care să ne instaleze bine în viaţa politică, avem nevoie de plăcerile corpului. O viaţă dedicată exclusiv studiului e mai degrabă o viaţă de zeu, nu de om. Aşa că trebuie să revenim cu picioarele pe pămînt. Sigur, putem încerca şi varianta bisericii, avînd ca model sfîntul creştin: dar ea ne dă mai degrabă speranţa fericirii eterne decît o viaţă omenească fericită. Nici tehnicile spirituale orientale, atît de la modă în unele cercuri, nu par să ofere satisfacţii de durată.

„Calitatea vieţii"

Românul de rînd, adică de dicţionar, înţelege prin fericire „o stare de mulţumire sufletească intensă şi deplină". Aici el se întîlneşte cu psihologii care au monopolizat astăzi tema şi care folosesc un concept eminamente subiectiv: „bunăstare subiectivă", „satisfacţia vieţii", „plăcerea de a trăi". Pe o asemenea bază au fost făcute topurile europene de nivel al fericirii la care noi am ieşit mai mult decît modest. În această optică larg împărtăşită, dacă nu eşti prea pretenţios, poţi fi fericit (satisfăcut) şi într-o viaţă de greutăţi şi eşecuri. O existenţă mediocră e compatibilă cu o fericire naivă. „Vedetele" noastre de carton cu o asemenea fericire se laudă, admirîndu-şi trofeele zilei: rujul Chanel şi un flirt cu un politician matur. Pe de altă parte, sociologii vin cu un concept obiectiv – „calitatea vieţii", echivalat uneori cu „fericirea" – dar care e aproape total ignorat. Politicienii nu folosesc cuvîntul „fericire" şi evită discuţia despre „calitatea vieţii", înconjurîndu-se în schimb de o rudimentară listă de indicatori economici. Ei uită că omul e mai complicat şi că o viaţă umană reuşită presupune şi luarea în considerare a speranţei de viaţă, a siguranţei locului de muncă, a accesului la educaţie şi îngrijirea sănătăţii, la o viaţă familială şi socială satisfăcătoare, la satisfacerea nevoii de sens al vieţii. Avem nevoie de mult mai mult decît conceptul subiectiv, popular, de fericire; şi ne trebuie un indicator mai uman decît conceptul strict economic de „bunăstare"; în fine, avem nevoie de politicieni cărora să nu le fie ruşine de cuvîntul „morală".

Fericirea Naţională Brută

Sigur, noi, evoluaţii mileniului III, considerăm discuţia despre fericire un subiect demodat. Azi rişti să fii ridiculizat dacă îndrăzneşti să susţii idealul politic al fericirii, cum a făcut pe vremuri Aristotel. La modă sînt coktailurile stratificate, hedonismul siropos, dar abundent. Căci, nu-i aşa, „ne-am chinuit destul". S-a dat liber la distracţie. Dar, în ciuda veseliei, în statisticile europene stăm prost, de la PIB la fericire. În culise, oscilăm între un concept obiectiv de fericire (o viaţă dusă bine) şi unul subiectiv (cît de bine te simţi), fără a lua o decizie.

După cîte se pare, nu e de ajuns să ai senzaţia că eşti fericit, ci trebuie şi să fii fericit. După cum nu e de ajuns să ai, ca guvern, o imagine bună, ci trebuie şi să fii bun. Viaţa fericită nu e doar o viaţă plăcută, ci „o viaţă trăită după o anumită schemă", după un „plan de viaţă" care – vorba lui Aristotel – pune în centru exerciţiul virtuţilor morale şi intelectuale, ca şi alte ingrediente şi arome. Adică se focalizează pe împlinirea a ceea ce este distinctiv uman.

În lumea de azi, în care cercetătorul fericirii e luat peste picior, iată o ştire suavă care ne face să zîmbim: în Regatul Buthan, aflat între India şi China (700.000 de locuitori), se foloseşte ca indicator al progresului social nu Produsul Intern Brut (şi alţi indicatori economici) ca în ţările occidentale, ci Fericirea Naţională Brută (avînd ca indicatori: sănătatea, educaţia, bunăstarea subiectivă, cultura, mediul, economia). 96% dintre buthanezi declară că sînt fericiţi.

Şi o ştire care ne face să redevenim serioşi: preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, a invitat doi celebri economişti americani, laureaţi Nobel – J. Stiglitz şi A. Sen – să conducă o comisie menită să conceapă un „indice de dezvoltare" care să ţină cont de calitatea vieţii, mediul înconjurător şi educaţie.

În Regatul Buthan, se foloseşte ca indicator al progresului social Fericirea Naţională Brută.

***Valentin Mureşan** este profesor de filozofie morală la Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti şi director al Centrului de Cercetare în Etica Aplicată. În 2010, a publicat la Editura Universităţii Bucureşti volumul* Fericirea, datoria şi decizia etică.

Cristi LUCA

Rețete din filme

o scurtă listă de eșecuri

N-am visat niciodată să devin cosmonaut, om de ştiinţă în căutarea unor vaccinuri ce vindecă boli incurabile şi nici director de firme care conduc lumea. În schimb, am fost pe rînd o serie de personaje de pe marile ecrane.

■ La început am fost un fotbalist de culoare, cu nume spectaculos, Luiz Fernandez, interpretat de celebrul Pelé. Filmul se chema *Drumul spre victorie* şi rula într-un cinematograf insalubru din Iaşi. Taică-miu, crezînd că am un talent desăvîrşit în manevrarea balonului, considera că puţină cultură dă un plus de prestanţă practicării acestui sport, motiv pentru care mă însoţea zilnic în sala de cinema. Stăteam plictisit aproape tot filmul, a cărui acţiune se petrecea într-un lagăr de concentrare din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Ştiam dinainte că nemţii sînt ăia răi, şi ceilalţi – ăia buni, şi nu-mi băteam capul să pricep altceva. În schimb, meciul de fotbal de la final eră năucitor: toată seria nesfîrşită de driblinguri, şuturi, demarcări sau acrobaţii era o minune ce merita a fi învăţată şi pusă în practică. În faţa blocului situaţia nu semăna defel cu cea de pe ecran, iar Luiz Fernandez pierdea ruşinos în faţa unor nume mai puţin titrate ca George, Ion sau Găbelu.

■ Ulterior am devenit mai sălbatic decît eram din fire şi nu mă sfiam să copiez eroi care nimicesc duşmanii, fie prin forţa muşchilor (karatişti din filme asiatice), fie prin eficienţa armelor de foc (Rambo, Terminator sau Predator). Ignoram cu nonşalanţă faptul că realitatea în care trăiam nu presupunea nicidecum existenţa caftelilor sîngeroase, a exploziilor, a împuşcăturilor sau a ciocnirilor de maşini, elicoptere şi avioane. Vedeam în aproape oricine un potenţial inamic, motiv pentru care, preventiv şi demonstrativ, îmi afişam dexterităţile de salvator al planetei, prin diferite scheme de luptă. Asemănarea lor cu cele ale unui număr de circ prost a făcut ca nimeni să nu mă ia vreodată în serios.

■ Primă dată cînd m-am îndrăgostit, am încercat cea mai simplă reţetă a succesului: cea în care te străduieşti să semeni cu artistul preferat al persoanei iubite. În cazul meu, nu era vorba de un poet de provincie sărac şi neînţeles, ci de un zeu. Zeul Rockului, Jim Morrison. Cu multă bunăvoinţă şi indulgenţă, poate s-ar fi trecut cu vederea peste incapacitatea mea de a cînta sau peste faptul că Jim din poze era mai chipeş ca mine. Dar în momentul în care a apărut *The Doors,* în regia lui Oliver Stone, am simţit ştacheta ridicată mult prea sus: singurul lucru realizabil pentru mine era lăsatul pletelor şi purtarea unor pantaloni din piele. Tot filmul era o sumă de excese de care eu mă simţeam complet străin. M-am panicat şi, la puţin timp, ne-am despărţit.

Prin liceu, m-am hotărît să aprofundez arta seducţiei. Am început cu cel mai bun actor: Marlon Brando.

■ Prin liceu m-am hotărît să aprofundez studiul artei seducţiei. N-aveam timp de actori de mîna a doua aşa că am început cu cel mai bun: Marlon Brando în filmul *Un tramvai numit dorinţă*. Cum nu trebuia să dau dovadă de vreo urmă de rafinament, ci mai degrabă de mitocănie grosolană, am zis că e uşor. A doua zi deja bolboroseam cuvintele într-un mod neinteligibil, privindu-mi colegele într-un mod voit ameninţător (pentru veridicitate le strîngeam braţul fix ca Stanley Kowalski). Ţigările mi le aprindeam numai cu chibritul, dintr-o mişcare ce nu trebuia să dureze mai mult de o secundă, provocîndu-mi din senin şi crize de nervi, pentru ca spectacolul să fie complet. Din nefericire, am beneficiat mai degrabă de atenţia sporită a profesorilor indignaţi de transformarea mea, decît de cea a fetelor. Am abandonat proiectul. Era mai plăcut să le povestesc de Brando, decît să fiu ca el.

■ Stilul rebel, cu sau fără cauză, nu mă prindea, iar de vorbit întruna despre filme ajunsese să mă plictisească. Ultima mea şansă era să devin genul tăcut, interiorizat, evident misterios. Văzusem *Homeboy,* în care Mickey Rourke juca rolul unui boxer inadaptat social şi monosilabic, dar cu un zîmbet sincer. Nu era tocmai un model demn de urmat, dar felul timid în care se aşeza lîngă o domnişoară într-un parc de distracţii, fără să scoată absolut nici o vorbă, era irezistibil. Bob Dylan avea să scrie despre acel rol: „Putea să-ţi frîngă inima doar dintr-o privire, fără a fi nevoie să rostească măcar «salut» sau «la revedere»". Cum nu aveam acea privire, formulele introductive deveneau imperios necesare de la un punct încolo, pentru a nu mă trezi considerat un ciudat.

Amestecul dintre admiraţie şi milă e una dintre cele mai sigure reţete ale afecţiunii.

ANDRÉ MAUROIS

Am renunţat în a mai imita pe cineva din filme. Dar continui să mă gîndesc la mersul lui Paul Newman, la naturaleţea lui Woody Allen în a trînti o declaraţie siropoasă fix în mjlocul unei conversaţii despre boli şi suferinţă, la felul în care ţine Bogart ţigara şi paharul de băutură, la toată poezia din filmele lui Wong Kar-wai, la modul în care Vincent Gallo adoarme îmbrăţişat de Christina Ricci în *Buffalo 66,* la eleganţa lui Mastroianni din filmele lui Fellini, la Chaplin în *Luminile Oraşului,* la exploziile de nebunie din filmele lui Cassavetes, la felul de-a vorbi al lui Waits în *Short Cuts* sau al lui Dan Nuţu în *Suta de lei* şi la alergatul unor prieteni, pe un pod, în *Jules et Jim*.

***Cristi Luca** este critic de film.*

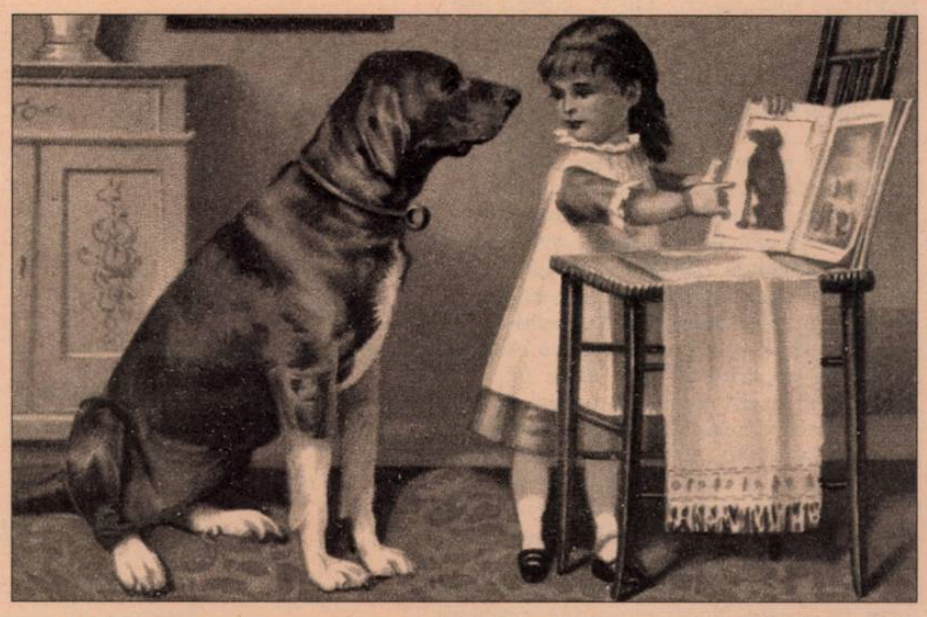

Bogdan BUGOIU

Cum să asculți muzica

Citeam acum cîteva luni pe un blog o pildă: „Snobismul e cea mai scurtă cale de acces spre capodopere". Asta e o super-reţetă cînd vine vorba de ascultat muzică.

Altă reţetă, mai naivă şi personală, poate fi cea care spune că Pink Floyd este poarta de intrare în muzică. Nicidecum destinaţia. Într-un sens mai larg, se poate spune că nu trebuie să te limitezi la un artist sau un gen muzical.

În cartea mea de reţete am găsit una care spune că poţi ajunge să te bucuri de jazzul contemporan dacă mai întîi încălzeşti cuptorul cîţiva ani cu clasici ai genului, precum Satchmo, Nat King Cole şi trecînd uşor spre „Live In Paris"-ul Dianei Krall. Reviste, recenzii, cîteva zeci de ore bune de ascultări şi nişte festivaluri de jazz pot fi adăugate, pentru a te asigura că eşti pe calea cea bună.

Mai ştiu o reţetă pasională, una încercată de un prieten ce adoră progressive metal-ul. Amicul s-a dus în turneu prin Europa după trupa lui preferată şi s-a bucurat de unicitatea fiecărui concert. La finalul turneului, impresionat profund de experienţa trăită, şi-a făcut un tatuaj cu logoul trupei, anunţîndu-ne astfel pe noi, prietenii lui, că el a ajuns la destinaţie, la „ceea ce contează" într-adevăr în muzică. Doi ani mai tîrziu, Mike Portnoy, toboşarul, a părăsit trupa, iar tatuajul cu Dream Theater e tot acolo. Nu ştiu cît de bună e reţeta, nu v-o recomand, dar cu siguranţă e cea mai impulsivă pe care o ştiu.

Acum mai mulţi ani, pe vremea studenţiei, am aflat de o reţetă cu festivaluri rock. Cea cu „dacă îţi place muzica, du-te la Sziget, apoi la Werchter, Roskilde, Glastonbury ş.a.m.d.". După a patra degustare, am observat că această reţetă nu mai dă roade la mine. Asta pentru că, în timp, a intervenit nevoia de a vedea un artist în elementul lui, separat de gusturile lăsate în urmă de alte capodopere sau de adaosul excesiv de ingrediente într-un timp relativ scurt.

În domeniul culinar există o teorie care spune că cea mai bună mîncare este cea făcută cu cît mai puţine ingrediente. Aşa e şi cu muzica în cartea mea de reţete. Impactul pe care îl poate avea muzica asupra unui ascultător/spectator este cu atît mai mare cu cît pe scenă se află mai puţini artişti (care să-şi expună ideile/opera) şi cu cît spectatorul/ascultătorul este mai însetat, adică nu a fost hrănit în exces înaintea concertului cu stimuli similari celor din concert.

O reţetă de muzică valabilă pentru oricine – dar mai ales pentru cei care preferă stimulii vizuali – este cea care spune că poţi avea acces la muzica fină prin filmele pe care le vezi. E bine cunoscut faptul că publicul occidental al lui Mulatu Astatke s-a extins semnificativ după ce şapte cîntece de-ale lui au fost incluse pe coloana sonoră a filmului *Broken Flowers* regizat de Jim Jarmusch. Şi acesta e doar un exemplu.

Sigur, Dumnezeu e un tip de treabă pentru că a dat vinul omului. Dacă aş fi fost Dumnezeu, aş fi păstrat reţeta numai pentru mine.

THÉOPHILE GAUTIER

Desigur, mai sînt şi alte reţete, din popor, cum e cea cu muzica clasică, care se zice că te-ar lumina la vîrste respectabile. Dar despre care nu am cum să ştiu cît de validă este, neavînd nici o confirmare din partea vreunui senior.

Cum ar fi dacă ar exista reţete universal valabile pentru ascultat muzică? Reţete care să spună tuturor „cum se face". Ceva similar cu învăţatul matematicii, care te ia de la 1+1 şi te duce la integrale. Ceva care, în muzică, să te ia „din pădurea cu alune" şi să te ducă la clasic-jazz-experimental-improvizaţie?

Ar fi minunat şi trist în acelaşi timp. Ar fi minunat pentru că am şti că există un mod sigur de a ajunge „la ceea ce contează", dar ar fi şi trist pentru că am ajunge toţi la fel.

Da, sînt de părere că îţi faci singur cartea de reţete în muzică. O carte pe care nu o va mai citi nimeni în afară de tine, oricît de mult ţi-ai dori, şi de care ar trebui să te bucuri pentru că ea e scrisă cu ceea ce ai simţit.

Toate cele de mai sus, dacă îţi pasă de muzică, desigur.

***Bogdan Bugoiu** este un meloman care îşi împărtăşeşte în mod constant preferinţele muzicale pe http://www.wetpaper.ro/.*

Un hotline de bune maniere

interviu cu Aurelia MARINESCU

Pînă să încep interviul cu doamna Aurelia Marinescu, am încălcat vreo trei reguli de bune maniere. Am greşit scara şi am sunat la un apartament al cărui proprietar dormea liniştit înainte să apar eu la uşa lui, apoi, din cauza mezaventurii cu scara, am întîrziat vreun sfert de oră, pentru ca, ajunsă în sfîrşit la adresa potrivită, să întreb dacă trebuie să mă descalţ. (Nu e politicos să te descalţi cînd mergi în vizită la cineva.) Oricum, toate astea n-au mai contat cînd a început interviul. Care a fost mai degrabă o discuţie relaxată, un mod simpatic de-a petrece o duminică dimineaţă.

© C. Bumbuț

E codul bunelor maniere o reţetă?

În Germania, unde se trăieşte bine nu pentru că ar costa mîncarea puţin sau lefurile ar fi mari, ci pentru că există un respect al unuia faţă de celălalt şi o atmosferă plăcută, poţi la ora 1 noaptea să te duci la metrou şi să nu păţeşti nimic. Iar dacă există cumva vreun individ agresiv, ca din pămînt răsar doi poliţişti care te apără. Acolo ai liniştea şi siguranţa pentru care a fost inventat codul bunelor maniere, care este o reţetă de a supravieţui în medii sociale diferite. La ţară există o cultură de tip rural, unde te descalţi la uşă, unde saluţi pe toată lumea, indiferent dacă îl cunoşti sau nu, şi unde apelativele sînt „cuscru mare“, „cuscru mic“, „ginerică“...

Toate sînt familiale...

Da, şi dau naştere la ceva ce m-a supărat pe mine în urmă cu puţină vreme. La urcare într-un tramvai, îmi spune – să zic, un domn, dar nu cred că era domn: „Hai, mamaie, mişcă-te mai repede, ce faci?“. Era probabil transplantat de la sat la oraş. La sat, să-i spui unei femei cu basma, care lucrează pe cîmp, „Doamnă, cîtă sfeclă cultivaţi la hectar?“ e caraghios. Aşa şi „Mamaie, mişcă-te!“ e inadecvat, pentru că modalitatea de a trăi după reţetă la oraş şi la sat diferă. Asta nu înseamnă că orăşenii sînt nişte îngeraşi. Nicăieri în lume nu există numai oameni bine-crescuţi. Dovadă că pe la începutul secolului, Caragiale a scris într-una dintre schiţe: „E, ce să-i faci. E măgar şi violent şi n-are manere“. Respectul faţă de celălalt, căci asta e în rezumat codul, lipsea şi pe vremea aceea la unii mai prost-crescuţi.

Dacă nu i-ar fi transplantat cineva cu forţa în aceste blocuri-dormitor, probabil s-ar fi purtat bine. După '89, s-a înţeles că libertatea e un fel de descătuşare a tuturor manifestărilor gregare, că ai voie să faci ce vrei. Mă mir că unii nu-şi dau jos pantalonaşii în mijlocul străzii, dacă tot e libertate. Sînt nişte noţiuni înţelese greşit. Mămicile îmi spun că ele îşi învaţă copiii să fie politicoşi, dar ceilalţi rîd de ei, le spun „pămpălău“, „papagal“.

Da, politeţea e uneori considerată drept o slăbiciune.

Apropo de asta, nu înţeleg de ce dispare pronumele de reverenţă „dumneavoastră“. Dau telefon la Vodafone şi mă ia băiatul ăla „Alo, bine-ai venit. Ce mai faci?“. Zic: „De unde mă cunoaşte tipul ăsta?“. Sau chiar în locuri publice, scrie „Trage uşa“ sau „Împinge“. Îi durea mîna să mai pună un „ţ“ şi un „i“? Niciodată pronumele de reverenţă în limba română nu va avea conotaţie negativă. Iar ideea de a împrumuta pronumele din engleză e o tîmpenie.

Care a fost momentul în care v-aţi dat seama că vă pricepeţi la bune maniere, că aveţi răspunsuri la toate neliniştile legate de regulile de politeţe?

Să lucrezi cu copiii e un prag foarte greu de trecut. Trebuie să ştii cum te porţi, altfel te educă ei pe tine. În plus, mi-am dat seama că nici o carte străină nu corespunde realităţii de la noi. Am citit enorm de multe cărţi şi am ales doar subiectele care mă incitau şi care la noi nu se cunosc (cum ar fi că trebuie să returnezi ceva găsit pe stradă, altfel e furt). A venit cineva şi m-a întrebat ce e ăla un „cîvî“ (adică CV).

Un cal verde.

Da... Aşa că am făcut o explicaţie a „calului verde“, pe trei profesii – zidar, secretară şi profesor. Le-am inventat eu. Sau primeam vederi de la elevii mei pe care scria „Salutări de la mare“ sau, în cazul în care era inspirat, „Un strop de mare şi o rază de soare de pe însoritul litoral. A dvs. colegă (!)“. Am explicat cum se scrie o vedere (nu cu formule standard), cum se vorbeşte la telefon, cum se aşază tacîmurile (desenele le-am găsit la o fabrică din Bavaria). Nu e o carte uşor de conceput. Dar a meritat. *Codul...* a rămas ca *Alice în Ţara Minunilor*, apar multe cărţi de poveşti, dar *Alice* nu lipseşte niciodată din librării. Aşa şi *Codul...*, continuă să se vîndă. Pînă acum, s-a vîndut în 250.000 de exemplare.

Nu vreau să mă opresc aici. M-am gîndit – pentru că nu mai predau la facultate şi pentru că interesul populaţiei pentru acest subiect e constant – să fac un ONG cu următorul scop: acela de a răspunde gratuit întrebărilor solicitanţilor. E un proiect pe care vreau să-l supun atenţiei publice.

De curînd, am făcut un video-interviu pentru site-ul *României libere* şi a sunat foarte multă lume în timpul emisiunii. M-au întrebat tot felul de chestii. Aşa am văzut că oamenii încă mai sînt extrem de curioşi.

Care e cea mai bizară întrebare?

Ce părere am de Bote. Am zis că am o părere bună, se îmbracă frumos, e un băiat frumos, dar îşi etalează viaţa privată – lucru care nu se face. Eu ştiu să răspund la tot, că după 15 ani de lecturi şi interes, proastă să fi fost, şi tot reţineam... *(rîde)*

De ce aveţi nevoie pentru a putea demara proiectul?

De un manager care să popularizeze proiectul, o dactilo-secretară (o am), un abonament de Internet şi două de telefon – fix şi mobil.

Se va răspunde la întrebări la un telefon fix 021 725 27 95, foarte bun pentru că are robot şi se poate lăsa întrebarea acolo, pe un mobil la care răspund chiar eu (0723 344 240), la adresa Aleea Obcina Mică, nr. 1, bl. Z31, ap. 5, Bucureşti, şi pe e-mail-ul geta.irinel@yahoo.com.

La telefonul „Alo, n-aţi greşit numărul“ se va răspunde gratuit la întrebări legate de bunele maniere, iar cele mai interesante vor fi publicate sîmbăta în ziarul *Click*.

De ce tocmai în Click?...

Pentru că îl cumpără multă lume. Mi s-a mai oferit spaţiu şi joia în *România liberă*.

E proiectul dumneavoastră un hotline *de bune maniere?*

Da, asta pentru că prefer să lucrez de acasă.

Dar presupun că nu poate să se trezească cineva la 1 noaptea şi să vă întrebe cum se aşază tacîmurile.

Ba da!

E un proiect generos. De fapt, bunele maniere au legătură cu generozitatea.

Cu generozitatea şi toleranţa. Prima lege e să taci din gură şi să zîmbeşti. Dacă zîmbeşti, ai cucerit pe toată lumea. Iar dacă eşti într-adevăr nevoit să vorbeşti, atunci să vorbeşti frumos. Este foarte importantă opinia publică. La noi, toată lumea e încruntată, posomorîtă, supărată. În Bucureşti, ai senzaţia în orice moment că cineva îţi dă o palmă. Dacă se uită la tine, o face din curiozitate şi critic: „Ia uită-te la ea ce rochie are! Nu i-o fie ruşine, la vîrsta ei?!“. Ştiu că ăsta e păcatul cel mare şi mă simt tare bine cînd mă duc în Germania. Acolo nu mă agresează nimeni. Toată lumea îmi zîmbeşte. Copiii mei stau pe o stradă cu nume ciudat... Schmargendorferstrasse. Pînă am învăţat, mi-a ieşit susfletul. Dar la început, m-am rătăcit. M-am apropiat de o doamnă şi i-am spus Schpanger... iar ea, „Ja, ja, Schmargendorferstrasse“, mi-a arătat imediat în ce direcţie să o iau. Lumea e amabilă, zîmbitoare, mult mai puţin rigidă, încărcată de false probleme.

Spuneaţi la început că bunele maniere şi savoir vivre reprezintă acelaşi lucru. Cum poate totuşi un set de reguli să se transforme în artă?

Într-adevăr, codul şi arta de a trăi frumos sînt unul şi acelaşi lucru. *Savoir vivre* înseamnă de fapt *a şti*. A te purta bine presupune un examen de cînd te scoli şi pînă te culci, iar fiecare gest trebuie să fie gîndit şi făcut în aşa fel încît să nu încalce cele două reguli de bază: Să nu te faci de rîs şi Să nu-l superi pe celălalt – empatia.

Am cunoscut un băieţel care are geniu în a se purta bine. O să reuşească în viaţă. Cînd îi dai o ciocolată, se uită în ochii tăi şi-ţi spune: „Mulţumesc frumos, e ciocolata mea preferată“, chiar cînd casa e plină de ciocolăţi pe care nu le mănîncă nimeni. Dar te face să te simţi bine. Îţi spune: „Ce bluză frumoasă ai, şi ce nasturi! Sînt funcţionali?“ Are 6 ani şi va răzbi în viaţă foarte bine.

De la copii am avut multe de învăţat. La una dintre întîlnirile cu elevii, un băiat s-a ridicat şi m-a întrebat unde să te aşezi în maşină. I-am explicat că în maşinile particulare, locul de onoare e lîngă şofer şi i-l oferi persoanei privilegiate. Iar băiatul îmi spune: „Sigur, s-o aşez pe mama pe locul mortului...“ Zic – „Dacă se conduce bine şi dacă îşi pune centura de siguranţă, nu trebuie s-o omori neapărat“.

Sînt bunele maniere o formă de ipocrizie?

În carte, am un capitol despre minciunile protocolare, care sînt preferabile în anumite situaţii. E mai bine să minţi pe cineva care tocmai a ieşit din spital, în loc să-i spui „Vai, în ce hal arăţi!“. Am făcut o emisiune cu Radu Moraru. Mi-a spus că el nu spune niciodată minciuni protocolare. I-am dat un exemplu: te duci la cineva şi-ţi dă o cafea groaznică, după care te întreabă cum e. Doar n-ai să-i spui că e o porcărie. Zice, „Ba eu spun“. „Şi te mai cheamă şi a doua oară?“ Zice – „Nu, n-am verificat, dar nu cred“. Bunele maniere sînt un dans, un joc ipocrit. Dar e foarte necesar pentru că, dacă am spune tot ce gîndim, ne-am sparge capul în orice moment.

Prima lege e să taci din gură şi să zîmbeşti. Dacă zîmbeşti, ai cucerit pe toată lumea.

12 iulie 1909

Céline,
vă trimit cele mai sincere complimente şi mulţumiri pentru minunatul bœuf-mode. Mi-ar plăcea să-mi iasă la fel de bine ca dvs. ce urmează să fac în noaptea asta, aş vrea ca stilul meu să fie la fel de strălucit, la fel de clar, la fel de solid ca piftia dvs. – iar ideile mele să fie la fel de savuroase ca morcovii dvs. şi la fel de hrănitoare şi proaspete precum e carnea. Aşteptînd să-mi termin opera mea, vă felicit pentru opera dvs.
M. P.

MARCEL PROUST
CĂTRE BUCĂTĂREASA LUI,
CÉLINE

***Aurelia Marinescu** este autoarea* Codului bunelor maniere, *carte care, din 1995 şi pînă în prezent, s-a vîndut în 250.000 de exemplare.*

a consemnat Luiza VASILIU

Alexandru BĂLĂȘESCU

De ce mai pariem pe automobil?

Alegerea de a construi o parcare în centrul oraşului, în loc de a uşura viaţa pietonilor şi bicicliştilor şi de a diversifica transportul în comun, nu este tocmai în sensul viitorului.

Pe 30 noiembrie 2010, a avut loc la Bruxelles conferinţa „Moving Minds. After the Car“ (Mişcînd minţile. După maşină). Organizată de OIKOS (Fundaţia pentru Socio-Ecologie), conferinţa a reunit specialişti urbanişti practicieni angajaţi în proiecte municipale din Zürich, Stockholm, Amsterdam şi Bruxelles, politicieni, reprezentanţi ai confederaţiei ONG-urilor „Transport şi Mediu“. Vorbitorul principal *(keynote speaker)* a fost John Urry, profesor de antropologie la Universitatea Lancaster, cunoscut pentru munca sa din ultimii 10 ani dedicată „schimbării de paradigmă“ privind mobilitatea. Plecînd de la exemplele de bună practică şi de la ipotezele abordate în timpul acestei zile, articolul se referă la necesitatea lărgirii scopului conversaţiilor asupra urbanismului din România (în special Bucureşti) şi la evidenţierea rolului strategic pe termen lung al unei astfel de discuţii.

Orice discuţie care implică maşina personală are o încărcătura emoţională puternică, de multe ori împiedicând desfăşurarea unei argumentări raţionale. Maşina este nu doar măsura statutului social şi a reuşitei în viaţă, dar şi parte integrantă din individualitatea fiecăruia, simţită aproape ca o prelungire naturală a corpului. În România, mai mult decît în alte părţi, tocmai datorită absenţei istorice şi încărcăturii emoţionale legate de acest obiect, automobilul este incontestabil regele spaţiului public.

Pe de altă parte, sub presiunea poluării, a schimbării climatice (contestate şi contestabile), a perspectivei terminării resurselor mondiale de petrol (faimosul Oil Peak), dar şi datorită emergenţei preocupărilor faţă de starea de sănătate generală a populaţiei oraşelor şi a numărului crescut de decese directe sau indirecte generate de uzul maşinii, în ultimii 10 ani s-au intensificat vocile care propun un model de mobilitate diferit pentru centrele urbane. Astfel de modele – care încep să se aplice din ce în ce mai mult în capitalele Europei occidentale – prevăd încurajarea folosirii transportului public, a bicicletelor, a mersului pe jos sau, în ultimul timp, a vehiculului electric.

Modalităţile de obţinere a unui spaţiu public puţin poluat de maşini variază de la oraş la oraş, dar în fiecare dintre cazuri ele combină voinţa politică, mecanisme regulatorii locale (taxa pentru acces, costuri de parcare ridicate), amenajări de infrastructură speciale pentru biciclişti, pietoni şi pentru vehiculul electric, noi tipuri de întreprinderi *(car-sharing* sau *bike-sharing)* şi campanii de publicitate şi conştientizare.

Prezent fără viitor

Aceste chestiuni nu ţin doar de politici locale, cu un impact limitat asupra bunăstării populaţiei. Probabil că asistăm la pregătirea unei treceri graduale de la economia bazată pe complexul „petrol-oţel“ (care a definit secolul XX şi s-a desfăşurat în credinţa creşterii economice nelimitate) la o economie bazată pe un alt tip de energie şi redistribuţie a acesteia, cu posibilităţi de regîndire a paradigmei economice operaţionale în sine. La o analiză de suprafaţă, sistemul maşină-petrol-oţel pare „blocat“ şi fără ieşire, întreaga infrastructură urbană globală fiind construită pentru a acomoda obiectul fetiş al secolului trecut. În acelaşi timp, economiile naţionale şi strategiile geopolitice globale sînt în mare măsură „blocate“ într-un complex în care industria de maşini este cheia sistemului.

Întreaga infrastructură urbană globală fiind construită pentru a acomoda obiectul fetiş al secolului trecut.

O reconversie a urbanismului dublată de o reconversie a energiei folosite pentru asigurarea mobilităţii (din ce în ce mai necesară, susţin multe voci) va duce în mod cert la dezechilibre politice internaţionale. Reducerea cererii de petrol la nivel mondial va aduce o presiune sporită şi chiar o destabilizare a sistemelor politice, unele totalitare, din Orientul Mijlociu, Eurasia sau America Latină. În acest context, poate că nu întîmplător Arabia Saudită este una dintre principalele investitoare în diversificarea resurselor energetice.

Alegerile unui anumit tip de urbanism sau altul au consecinţe pe termen lung, ce depăşesc „simpla“ stare de sănătate a populaţiei şi calitatea vieţii în oraş. Alegerea de a construi o parcare în centrul oraşului, în loc de a uşura viaţa pietonilor şi a bicicliştilor şi de a diversifica transportul în comun, are, dacă nu resorturi, cel puţin consecinţe strategice importante: indică „pariul“ pus pe continuitatea complexului „petrol-oţel“, într-un scenariu de viitor de tip *business as usual*. Este posibil însă ca, în următorii 10 pînă la 20 de ani, să asistăm la „deblocarea“ sistemului şi rearanjarea sa într-o nouă paradigmă energo-economică, a producţiei/distribuţiei/consumului în care energia regenerabilă ar furniza modelul unei economii ciclice (nu linear crescătoare) şi ar facilita un consum recalibrat. Este Bucureştiul pregătit pentru această schimbare?

Alexandru Bălăşescu *este doctor în antropologie. În prezent face studii prospective. Cea mai nouă carte a sa este* Voioasa expunere a ordinii mondiale, *Editura Curtea Veche, 2010.*

FP România nr. 20, ianuarie/ februarie 2011

ediţie cu multe dosare speciale

Top 100 Gînditori Globali. Plus 101 experţi locali şi rezervoarele de idei româneşti.

Raport special la 40 de ani de apariţie a revistei *FP:* **Declinul Americii? Cam da.**
Plus alte 10 adevăruri neconvenţionale: Economia globală nu se va reface niciodată, Vîrsta de pensionare este oricum prea mare, Bogaţilor chiar nu le pasă de săraci – şi încă altele asemenea.

Exclusiv FP România

De ce mai pariem pe automobil?
E posibilă o Românie mobilizată?
Harta kurzilor rătăcitori
Iugostalgia huliganilor sîrbi
Ai noştri tineri la Bruxelles lucrează

Dosar Ungaria, rebelul Europei: O politică externă vastă / Haiducii fiscale / Aport şi export de capital / Budapesta nu poate sta după Nabucco / Decriptarea populismului maghiar / Prioritatea romă / Cum am semnat Tratatul cu Ungaria / Şahul inter-etnic / / Paşaportul de pe fundul sertarului

Alte subiecte:
China în 2011: 5 mituri despre leninismul de piaţă şi ce ar vrea să ştie Hu Jintao
Bine aţi venit în Minegolia
Bancuri cu Medvedev şi Mubarak
Planul celor de la Davos pentru conducerea lumii după criză

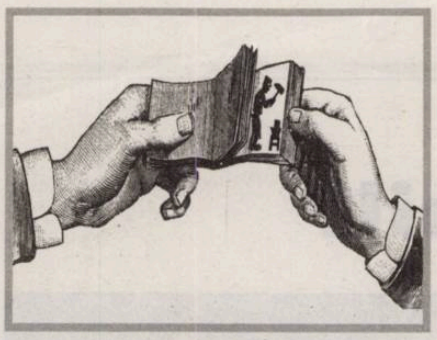

Marius CHIVU

feedbook

Viața în tren

● **Cătălin Pavel, *Aproape a şaptea parte din lume*, Editura Humanitas, 2010.**

O duzină de critici literari au răspuns anchetei revistei *Cultura* dedicate celor mai bune cărţi publicate anul trecut şi nimeni n-a menţionat măcar unul dintre cele două romane de debut remarcabile din 2010: *Deadline* de Adina Rosetti şi *Aproape a şaptea parte din lume* de Cătălin Pavel. Ambele cărţi au apărut, e-adevărat, pe final de an, şi e posibil să nu fi fost citite (spre deosebire de plachetele de versuri care au umplut rubrica debuturilor din respectiva anchetă), mă tem însă să nu fie vorba şi de altceva. În cazul primei cărţi, de faptul că Editura Curtea Veche are o strategie de PR ineficientă (dar, de vreme ce cărţile lor au ajuns la critici iar aceştia le-au şi „asimilat“, se presupune că edituri minuscule precum Limes, Casa de Pariuri Literare sau Brumar ar avea un ditamai departamentul de PR, ceea ce e hilar). În cazul celei de-a doua cărţi, mă întreb însă dacă nu cumva Editura Humanitas încă mai suferă de pe urma faptului că, în ciuda iniţierii Colecţiei „Proză“ acum cîţiva ani (care a dat, totuşi, cîteva romane bune), n-a reuşit să impună pe piaţă nici un nume nou şi n-a continuat pariul cu literatura contemporană mai tînără. Situaţie care s-ar reflecta acum într-o presupusă prejudecată a criticilor cum că Polirom ar deţine în continuare monopol asupra prozei tinere româneşti. Judecînd însă după ce s-a publicat anul trecut, cele mai bune debuturi au venit de la Curtea Veche (care a mai scos şi romanul *Tacto* de Lili Bunofski) şi de la Humanitas (unde a apărut şi volumul de povestiri *Capela excomunicaţilor* de Adrian Buzdugan). Cu nota că ambele titluri de la Humanitas sînt, de fapt, rodul concursului de debut literar iniţiat şi sponsorizat de Banca UniCredit Ţiriac şi ajuns la a treia ediţie. În acest an de criză, deci, proza tînără a primit credit nu atît de la edituri, cît de la bănci.

Cătălin Pavel n-are background literar, dar este un eminent tînăr doctor în arheologie, bursier la Oxford, autor al unui volum de teorie şi metode arheologice şi care în ultimii ani a lucrat în situri din toată Europa, dar şi Turcia sau Maroc. Această experienţă de arheolog internaţional se reflectă în carte şi are mare dreptate Liviu Papadima cînd remarcă, pe coperta a patra, că acţiunea romanului lui Cătălin Pavel se petrece peste tot şi nicăieri. *Aproape a şaptea parte din lume* nu este, totuşi, un *road novel*, pentru că nu se suprapune unei călătorii cu o destinaţie anume. Personajul cărţii, Zoran Andreescu-Mladenovici, este un doctor pe jumătate sîrb, pe jumătate român din Timişoara, care nu călătoreşte, ci trăieşte de-a binelea în/pe tren. Nu un experiment, ci un mod de viaţă. După ce şi-a vîndut totul, mai puţin o casă pe care a închiriat-o pentru cheltuielile de drum, Zoran s-a „mutat“ în tren şi, de cinci ani de zile, n-a mai dormit decît două nopţi pe pămînt: o dată din cauza unui bărbat bolnav, altă dată datorită unei femei frumoase. Sărind dintr-un tren în altul, cu pauze doar de cîteva minute petrecute pe vreun peron, tăind Europa de-a lungul şi de-a latul, Zoran întruchipează pelerinul modern. Această opţiune de viaţă în permanentă mişcare, niciodată însă pe propriile picioare, nu are o motivaţie mistică, de căutare a ceva mai presus de sine, dar conţine un principiu metafizic, acela al uitării şi al fugii de (propria) viaţă şi de bătrîneţe, al „căderii prin lume“ care „nu lasă întîmplările să se apropie“ şi abia apoi al contemplării tragicomediei lumii, nicidecum al participării la ea, din postura străinului, a spectatorului perfect. Mereu în alt peisaj, mereu înconjurat de străini care vorbesc altă limbă (deşi, uneori, reface cîteva rute, învăţîndu-i pe unii navetişti, cărora ajunge să le cunoască tabieturile) singura constantă în viaţa acestui globe-trotter al hazardului feroviar este mişcarea în mijlocul unei lumi în mişcare („trenul este o ţară cu o populaţie în continuă schimbare“). Punctul de sprijin interior este Ahar, presupusul său fiu pe jumătate african, cu care întreţine o corespondenţă electronică săptămînală: Zoran părăseşte lumea pierzîndu-se/vagabondînd prin ea, dar revenind mereu în a şaptea ei parte – aceasta fiind şi semnificaţia titlului.

Dialogul dintre Zoran, călătorul prin Europa, şi adolescentul Ahar, aflat într-un orăşel din deşerul tuareg unde joacă fotbal şi e îndrăgostit de o fată, conturează treptat şi într-un permanent balans între trecut şi prezent, între confesiuni, sfaturi şi poveşti, traumele acestor stranii personaje aflate în căutarea unor răspunsuri. Zoran a fost medic militar la Kidal, în timpul războiului civil malinian de la începutul anilor '90, cînd l-a cunoscut pe arheologul britanic Alexander Palfreyman de a cărui amantă musulmană, pe nume Zuleika, s-a îndrăgostit şi cu care a avut o aventură de cîteva luni, o bună parte consumată tocmai în Stockholm. Deşi putea la fel de bine să fie copilul lui, Zuleika îi spune că Ahar e fiul lui Palfreyman şi se întoarce la acesta. Dispariţia ei, pe cînd băiatul avea doi ani, a lăsat totul definitiv la voia incertitudinii. Crescut de britanic, băiatul se simte însă legat de Zoran, pe care nu l-a cunoscut niciodată, dar căruia îi scrie săptămînal. În această ecuaţie complicată a despărţirii inexplicabile şi a paternităţii incerte, opţiunea vieţii pe şine a lui Zoran are semnificaţia unei existenţe puse să bată patul pe loc. Fără repere şi responsabilităţi, călătorul rutelor feroviare vicioase amînă, de fapt, luarea unei decizii: să se întoarcă în Mali? să-şi (re)cunoască fiul? etc. Ahar va prelua însă iniţiativa şi va părăsi el Africa pentru a-şi întîlni tatăl, dacă nu pe cel adevărat, atunci pe cel spiritual. Doar că şirul imprevizibil al întîmplărilor tragice şi fără sens ale vieţii nu s-a epuizat.

Personajul globe-trotter-ului îl găsim şi la Alexandru Ecovoiu în *Saludos* (1995), întoarcerea acasă, tot în Timişoara, este tema romanului lui Cătălin Dorian Florescu, *Drumul scurt spre casă* (2006), iar poveşti de dragoste exotice situate în Africa a scris şi Daniela Zeca în *Istoria romanţată a unui safari* (2009), însă romanul lui Cătălin Pavel foloseşte o compoziţie unică a acestor teme şi motive. În plus, scrie mai bine şi mai cu farmec. Stilistic vorbind, romanul este, în ciuda unor mici stridenţe sau a cîtorva ocheade inutile făcute cititorului, aproape fără cusur, denotă nerv, simţ al detaliului şi, mai ales, al formulării pregnante şi conţine pasaje admirabile. În cadrele ei perfect cosmopolite/exotice, cartea menţine în echilibru călătoria tatălui rătăcitor, epistolarul patern şi povestea de dragoste, pe care le revelează treptat, şi, deşi finalul poate părea precipitat, este singurul acceptabil. Un roman de debut matur, cu subiect inedit, scris foarte bine, cu mai nimic „românesc“ în el.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Alberto Moravia, *Amorul conjugal*, traducere din limba italiană de Cerasela Barbone, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2010.**

Amorul conjugal e o carte mai de tinereţe a lui Alberto Moravia, apărută în primii ani după Al Doilea Război Mondial, pe vremea cînd scriitorul era abia la prima „conjugare“. Viaţa avea să-l mai „conjuge“ de încă două ori – aşa că tema poate fi socotită una de predilecţie la acest scriitor, pe care, iată, nu numai socio-politicul l-a făcut om. De fapt, în 1990, cînd avea să moară, Moravia lăsa în urma sa nu doar o faimă de antifascist făţiş pe vremea fascismului şi nu doar nişte ani buni de deputăţie în Parlamentul European, ci şi un ultim volum de proză „conjugală“, apărut chiar în acel an al morţii, volum pe care Editura ART l-a tradus (în 2007) sub titlul *Cum să trăieşti cu o soţie necredincioasă*. Grăitor, zic eu.

Cu *Amorul conjugal* ne aflăm, ca poveste, în 1937, în Toscana rurală, unde un anume Silvio Baldeschi, căsătorit de nici un an cu o anume Leda, impune brusc un regim de castitate pentru a scrie o povestire – de înaltă artă – despre ei şi căsnicia lor. După aproape 100 de pagini, aflăm că textul lui Silvio Baldeschi e gata, că are (bineînţeles!) cam 100 de pagini şi că se numeşte (cum altfel!) *Amorul conjugal*. Nu ne ia ameţeala de la aceste potriveli (ne-am obişnuit de la Gide cu ele), dar ne întrebăm ce o să mai urmeze, fiindcă, pînă la sfîrşitul cărţii noastre, ar mai fi încă 100 de pagini. Păi, urmează două lovituri de graţie. Una: că soţia-muză îşi înşală soţul cu bărbierul acestuia. Cealaltă: că *Amorul conjugal* al lui Silvio Baldeschi e un text slab, de diletant veleitar, lucru pe care *Amorul conjugal* pe care îl citim, şi care spune povestea „de atelier“ a celui dintîi, îl contrazice cu un şarm şi o inteligenţă nesfîrşite.

Matei MARTIN

Forme de rezistență

Căderea regimului Ben Ali din Tunisia repune în discuţie problema rezistenţei şi a exilului. Provenind dintr-o ţară de abia scăpată de un dictator pe care presa franceză îl compară cu Nicolae Ceauşescu, muzicianul şi-a construit o carieră internaţională. Anouar Brahem este un binecunoscut muzician. Brahem preia teme muzicale din folclorul tunisian pentru a compune muzică contemporană. Frecventează festivalurile internaţionale de jazz (a cîntat alături de Jan Garbarek, Keith Jarrett, Manu Katche), dar a rămas în ţara lui. În urmă cu un an, la lansarea albumului *Astounding Eyes*, a fost intervievat de *Le Monde;* atunci a refuzat să vorbească despre situaţia politică din Tunisia şi despre Ben Ali. La o săptămînă după căderea regimului, intervievat, din nou, de *Le Monde*, Anouar Brahem îşi clarifică poziţia: „N-am făcut opoziţie frontală. Asta ar fi însemnat pentru mine să fac o alegere: să devin disident şi să părăsesc ţara sau să risc să fiu împiedicat să o părăsesc – ceea ce ar fi însemnat să fiu pus în imposibilitatea de a-mi continua cariera. Nici unul dintre cele două cazuri nu ar fi fost acceptabil pentru mine. Dar deja simplul fapt că n-am semnat petiţii de susţinere pentru Ben Ali şi că n-am votat la plebiscitul cvasigeneralizat erau semne percepute ca forme de opoziţie. În afară de cîteva evenimente anecdotice cum ar fi hărţuiri din partea autorităţilor de fiecare dată cînd mi-am înnoit paşaportul sau a unor remarci din partea puterii pentru că am refuzat să cînt la Tunis sub portretul lui Ben Ali, n-am fost niciodată ţintă a acestui regim. Cred că faptul că sînt o figură publică respectată în Tunisia şi şansa de a avea o carieră internaţională m-au ajutat în acest sens. În orice caz, sînt mulţumit că am rezistat la orice formă de compromis şi că am ales să trăiesc în continuare în ţara mea. Pentru că aici mi se părea că trebuie să fiu. Aveam sentimentul că a rămîne e deja o formă de rezistenţă.“

„A rămîne e deja o formă de rezistenţă“ – iată o frază care ar fi putut nuanţa discuţia de astă-toamnă, de la Ateneu, între Gabriel Liiceanu şi laureata premiului Nobel pentru Literatură, Herta Müller. Iată un fragment al discuţiei de atunci: „Gabriel Liiceanu: Credeţi că cei care – repet – şi-au respectat raportul cu limba, care nu au intrat în ecuaţia zdrobirii limbii, care nu au împrumutat limbajul oficial niciodată sînt «cei care au trecut neobservaţi»? Nu credeţi că fiecare carte – curată, bună, minunată – care s-a născut în acel timp era un mod de a spune «nu» lumii în care trăiam?“ „Herta Müller: Nu. Era un mod de a se eschiva. Eu nu învinovăţesc pe nimeni – doar pe cei care au făcut într-adevăr literatură «de comandă» şi urlau cuvintele ideologice în jurul lor, dar ceea ce vreţi dumneavoastră să laud mi se pare prea puţin“.

Cosmin MANOLESCU

Punctul zero

– bilanț la Centrul Național al Dansului –

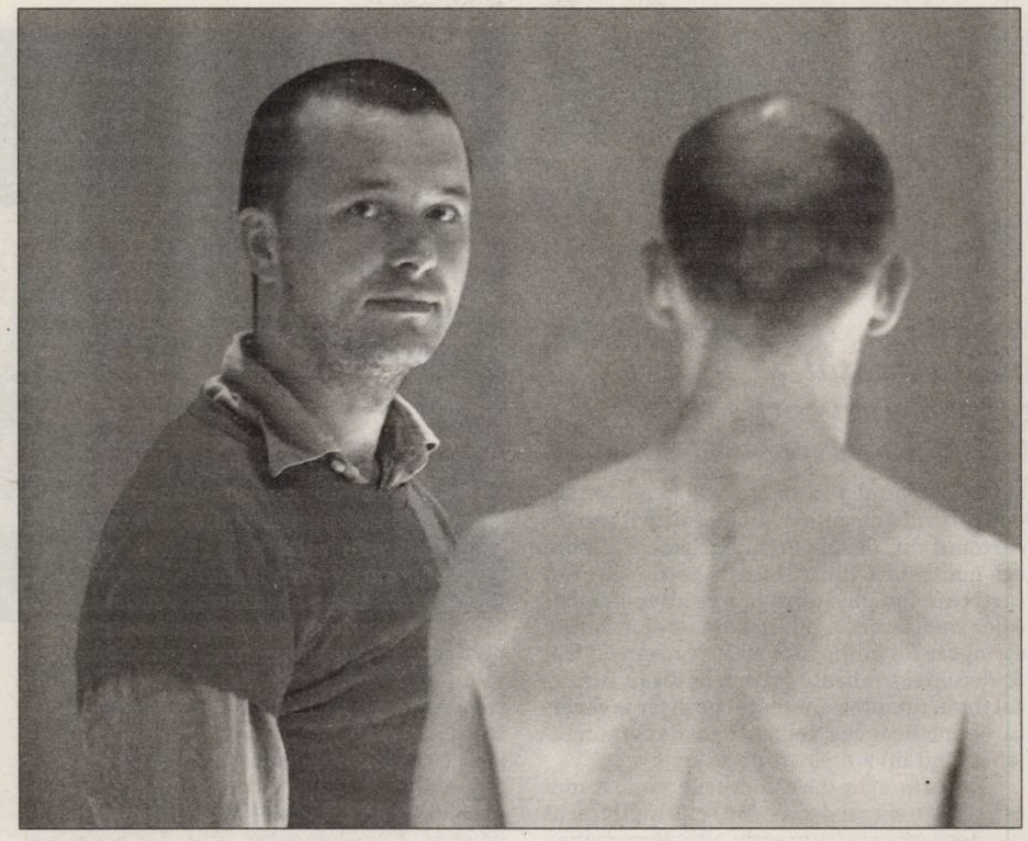

Cosmin Manolache și Pascal Allio

Este prima dată cînd sînt invitat să fac un bilanț al activității Centrului Național al Dansului București (CNDB), în cei cinci ani de cînd această instituție publică de cultură, amplasată la kilometrul 0 al Pieței Universității, și-a început activitatea, și resimt acest demers public de analiză ca unul dificil, cu deosebire din cauza situației în care se află în prezent CNDB.

Crearea CNDB se datorează unor factori importanți care au permis în timp apariția lui, dar și unui complex favorabil de împrejurări. Aș aminti aici cele două organizații – Fundația Gabriela Tudor (fostă Proiect DCM) și Fundația Multi Art Dans, care au contribuit direct la crearea CNDB, succesul Festivalului Internațional BucurEȘTi.Vest, prezența importantă a coregrafilor români pe scenele internaționale, creșterea interesului publicului pentru o artă relativ nouă, existența unei puternice solidarități de breaslă a „noului val" de dansatori și coregrafi, precum și o lungă campanie de presă în sprijinul dansului contemporan, susținută de majoritatea publicațiilor culturale.

CNDB a plecat la drum în 2006 cu un sediu excelent în centrul Bucureștiului, cu un spațiu de aproape 4000 m?, o echipă tînără și ambițioasă care beneficia de un capital excelent de imagine și un buget bunicel pentru o instituție nouă. Primul rezultat pozitiv, și poate cel mai important, a fost că, prin însăși crearea CNDB, dansul a devenit o artă oficial recunoscută în România. Instituția și-a început activitatea prin lansarea unor proiecte interdisciplinare importante, care au creat legături durabile între coregrafi, scriitori, artiști vizuali, investind masiv și programatic în experiment și cercetare, creînd un spațiu de investigație artistică unic în România și organizînd, de asemenea, licitații de proiecte. În primii doi ani a pus la punct o sală de spectacole de 100 de locuri și a demarat o stagiune, a creat două studiouri de dans deschise coregrafilor români și străini, a invitat o serie de coregrafi importanți ai scenei internaționale și a demarat o investigație artistică și documentară privind istoria dansului contemporan în România. CNDB a funcționat perfect și a reușit în primii ani să devină una dintre cele mai iubite instituții, deopotrivă de către dansatori și coregrafi, public larg, melomani sau iubitori ai artelor vizuale.

Iată însă că, la început de 2011, ajungem din nou la un punct 0 – așa cum menționa recent Vava Ștefănescu la o dezbatere publică organizată de *Observator cultural* și CNDB. Pierderea sălii de spectacole, a studiourilor de dans și reducerea drastică a subvenției anuale acordate de MCPN sînt două elemente care pun în pericol activitatea coregrafică din acest an. Ce s-a întîmplat și cum s-a ajuns aici?

Apreciez că evacuarea definitivă din clădirea Teatrului Național București – care la finalul lucrărilor de reabilitare va avea 6 săli de spectacole – ar putea avea efecte extrem de negative. După ce în 2009 echipa CNDB a reușit pe ultima sută de metri să scape de comasarea preconizată cu Centrul Cultural Sala Palatului, iată că se găsește din nou aruncată în corzi prin decizia dlui Ion Caramitru. Pe 27 decembrie 2010, acesta somează CNDB să părăsească spațiul deținut, legal atribuit printr-o Hotărîre de Guvern din 2004. Sînt greu de înțeles motivele pentru care Lăptăria lui Enache și Muzeul Național de Artă Contemporană își păstrează spațiile în viitorul „mall cultural", iar CNDB nu, la fel – de ce numărul sălilor de teatru crește la șase, în timp ce singura instituție dedicată dansului din România este alungată fără drept de apel. Sigur, evacuarea CNDB din Teatrul Național nu putea fi făcută fără acordul colegilor mei Mihai Mihalcea și Vava Ștefănescu, directorii instituției, care au acceptat cu prea mare ușurință calul troian oferit de TNB. Centrului Dansului i-a fost oferit, la un moment dat, ca soluție pe termen lung, terenul parcării din spatele TNB, în vederea construirii unei clădiri noi (cu săli de spectacole, studiouri de dans și birouri). Evaluarea acestui proiect a fost inițial exorbitantă, fără a-i fi atribuit însă nici un buget. Un proiect de construcție bine împachetat, însă din păcate utopic și nerealizabil, ținînd cont de subvențiile anuale la limită oferite de MCPN. Cred că ignorarea unei soluții de compromis, prin care CNDB i-ar fi putut reveni, la finalizarea lucrărilor, una din sălile de spectacole din TNB, sediu unde instituția își are legal sediul, este o greșeală care va costa mult scena de dans contemporan din România.

O a două problemă curentă a CNDB este lipsa resurselor financiare, instituția confruntîndu-se an de an cu o importantă reducere a subvenției, din partea Ministerului Culturii și Patrimoniului Național. Deși funcționează ca o instituție de rang național, este în continuare subfinanțată, bugetul alocat fiind insuficient pentru a acoperi nevoile unei comunități artistice în dezvoltare. Singura explicație la îndemînă – și pe care reprezentanții Ministerului au adus-o public în discuție – este reducerea numărului de spectactori. Un lucru cu siguranță discutabil, dacă avem în vedere, între altele, bugetul alocat și condițiile de stres locativ în care a funcționat instituția în ultimii trei ani. CNDB a produs și difuzat un tip de artă pentru un public limitat, de nișă, care venea la Centru pentru că era „cool", și nu neapărat pentru a vedea spectacole de dans. Fără a veni cu o ofertă de spectacole de tip mainstream, încremenirea în experiment și investigație a dus în timp la stagnarea și reducerea alarmantă a numărului de spectatori. Cum poți însă să realizezi o stagiune anuală de spectacole, să co-finanțezi festivaluri, producții noi, ateliere și proiecte de cercetare, să promovezi dansul contemporan pe scena internațională cu un buget de 250.000 de euro (în care intră și salariile și cheltuielile administrative)?

Fără a veni cu o ofertă de spectacole de tip mainstream, încremenirea în experiment și investigație a dus în timp la stagnarea și reducerea alarmantă a numărului de spectatori.

În plan general, ce nu a reușit CNDB în cei cinci ani de activitate a fost să creeze pîrghiile care să dezvolte o piață pentru dansul contemporan, în care artiștii și inițiativele private să se exprime în egală măsură și în care artistul să supraviețuiască prin produsul muncii sale. În plus, paradoxal și oarecum inexplicabil, CNDB s-a închis în sine și a oferit o susținere extrem de limitată sectorului neguvernamental, cel care l-a creat. În timp, echipa Centrului s-a uzat în tot felul de bătălii minore, iar colegii mei au obosit în lupta de convingere permanentă dusă cu miniștrii Culturii care s-au perindat în post în acești ani.

Aș încheia bilanțul meu spunînd că CNDB i-a lipsit, așa cum lipsește de altfel tuturor instituțiilor publice de spectacol, o strategie de dezvoltare pe termen lung care să țină cont de necesitățile artiștilor, ale operatorilor culturali existenți și de problemele reale ale societății românești. Viitorul director al CNDB va avea o sarcină foarte dificilă și ingrată. În primul rînd va trebui să vină cu soluții pentru ca Centrul Național al Dansului să-și găsească identitatea și spațiile necesare pe termen lung pentru sala de spectacole și studiorile de dans, atît de necesare artiștilor și publicului larg. Ținînd cont de contextul actual, este, cred, un proiect dificil, însă nu imposibil.

***Cosmin Manolescu** este coregraf și manager cultural.*

Săptămîna viitoare publicăm un punct de vedere al directorului CNDB, Mihai Mihalcea.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Incredibila poveste de dragoste dintre doi scriitori: Ingeborg Bachmann și Paul Celan – *Timp al inimii. Corespondență* (Editura ART, 2010, traducere de Iulia Dondorici). O iubire complicată, de-o intensitate devastatoare. O lectură frisonantă. (Ana Maria Sandu)

■ Dacă între timp i-ați citit, în traducere, toate romanele lui Mario Vargas Llosa, încercați și piesele de teatru. Editura Curtea Veche a publicat deja două volume de teatru: *Odiseu și Penelopa* (traducere de Mariana Vartic) și *Kathie și hipopotamul* (traducere de Mihai Cantuniari și Alina Cantacuzino). Mărturisește scriitorul: „Dacă în Lima anilor '50, orașul în care am început să scriu, ar fi existat o mișcare teatrală, este foarte probabil ca, în loc de romancier, să fi devenit dramaturg. Pentru că teatrul, de pe vremea cînd încă purtam pantaloni scurți și am văzut o punere în scenă a piesei *Moartea unui comis-voiajor* de Arthur Miller, a fost prima mea iubire. Deși mi-am dedicat viața altor genuri de literatură, iubirea precoce pentru teatru nu s-a stins niciodată..." (Marius Chivu)

■ De la Teatrul Chaillot din Paris aterizează pe 2 și 3 februarie 2011 direct la Teatrul Național de Operetă din București *BOXE BOXE*, un spectacol al coregrafului francez Mourad Merzuki. O oră, opt dansatori, Chaplin, hip-hop, cvartet de coarde, umor și poezie. A, da, și 95.000 de spectatori la Bienala de dans de la Lyon. Mai rar așa ceva. (Luiza Vasiliu)

■ Ian Fleming, *Din Rusia, cu dragoste* (traducere din limba engleză de Raul Cojocaru, Biblioteca Universală, 2010). După gustul meu, cel mai bun „James Bond". (Radu Cosașu)

craii de burta veche

Biban pentru Giscard d'Estaing (II)

La scurtă vreme după prînzul de la Palatul Élysée din 14 octombrie 1977, Valéry Giscard d'Estaing îi întoarce lui Tito vizita. Cina de bun venit a avut loc la restaurantul Vinogradi, din cartierul belgrădean Grocka. Sîrbii au pregătit brînză de casă cu caimac, pîine de mălai, gulaș de pui, biban *à la* Smederevo, miel la proțap, medalion de vițel, cartofi noi la cuptor, salată Șopska, ștrudel cu vișine, șliboviță, Riesling Godomin și vin roșu mînăstiresc.

Bibanul a fost gătit după rețeta lui Branko Pešić – fost luptător în rezistență, alături de Tito, și primar, la acea vreme, al Belgradului – din 1,5 kg de biban (6 fileuri), 300 ml de ulei, 200 ml de vin alb, piper, sare, ardei iute, 1 kg de legume gătite și 2 cepe. Fileurile se frig în ulei și se pun într-un vas Jena. În alt vas, se călește ceapa pînă începe să prindă culoare, se adaugă legumele gătite, piperul, sarea, ardeiul iute și se lasă să fiarbă un ceas, la flacără mică. Cînd e gata, amestecul de legume se toarnă peste fileurile de biban. Se adaugă un pahar de vin alb și se pune totul la cuptor, la 200 de grade. Din momentul în care începe să fiarbă, se mai lasă 10 minute. Se mănîncă cu orez soté și cu salată de lăptuci.

Amicul Dejun

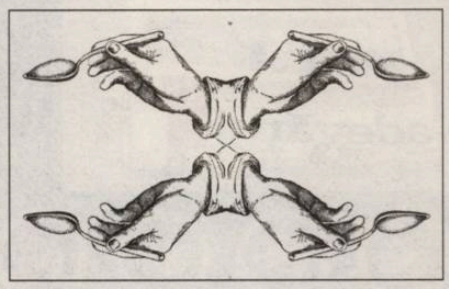

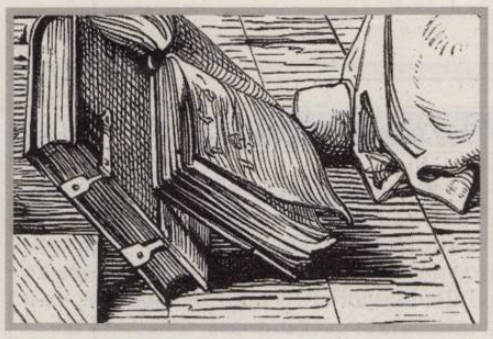

Simona SORA

biographiti

Dreptunghiul Bermudelor

Am crezut, de cînd mă ştiu, că scrisul pe copertă e treaba editorului. Scrisul pe copertă în sensul cel mai propriu, adică textele tipărite pe coperta I şi pe coperta IV, pe clapete, faţa şi versoul cărţii tocmai aruncate în lume, (supra)faţa pe care o învîrtim pe toate părţile, în librărie, înainte de a scoate banii din buzunar. Chestiunea asta, făcută, cum se ştie, uneori deştept şi alteori aproximativ, rar cu har, e o meserie în sine despre care nu ţin să-mi dau cu părerea. Mi-aş da însă cu presupusul despre scrisul *critic* pe coperta a IV-a, care – anul trecut, cel puţin, cînd am scris mai mult pe coperte decît între ele – m-a cam pus pe gînduri.

Ce e cu exclamaţiile, peroraţiile, recomandaţiile de pe dosul unei cărţi?

Ce e cu exclamaţiile, peroraţiile, recomandaţiile de pe dosul unei cărţi? Cum ar trebui să fie ele: critice, declamatorii, incitante, excitante, exhaustive, criptice? Cui îi folosesc şi în ce măsură contează acele *întrecinciţizecerînduri* sau doar semnătura de sub ele? Lucrurile sînt amestecate, dar am senzaţia că inovaţiile mai mult strică în acest domeniu – editorial, nu critic, al exclamaţiei, nu al dilemei, mai degrabă al calamburului decît al analizei. E clar – veţi zice –, nimeni nu aşteaptă studii critice pe coperte, din acest motiv unele exclamaţii („Cel mai tare roman al ultimului mileniu!“) nici nu sînt semnate cu numele propriu al emitentului, ci cu titlul revistei din care s-a cules strigătul orgasmic.

Există însă cărţi care merită să fie altfel recomandate, e chiar datoria criticii s-o facă într-un mod avizat, dar nu coperta a IV-a e locul în care ar trebui făcut acest lucru. Cred din ce în ce mai tare asta după ce, cum vă spuneam, anul trecut am scris cam multe texte, cerute de autori, nu de edituri, pentru cartonul din dosul cărţii. Scrisesem despre cei mai mulţi dintre aceşti scriitori, erau cărţi care îmi plăcuseră la lectura manuscriselor (mai exact a pdf-urilor). Aveam însă o strîngere de inimă, mă mai trezisem cu fraze decontextualizate (care modificau verdictul final, nuanţele inerente) pe diverse coperte. N-am făcut caz, cel mult am dat vreun telefon cînd mi s-a părut necesar.

De data asta însă, lucrurile au fost mai complicate şi mai dense. Am scris anul trecut pe cîteva coperte (cum scriu alţii pe vagoane), deşi aş fi preferat să citesc în tihnă, fără deadline, să cujet ardelenește – în general, să-mi văd de treburi. Am scris mai degrabă pentru cărţi decît pentru autori, de asta şi reiau. Au fost mai multe cazuri, dar trei dintre ele mi-au demonstrat (la revizuire) că, atunci cînd ţi se cere o *opinie critică rapidă* despre o carte, e mult mai bine să aştepţi cartea, s-o vezi cu ochii tăi şi abia apoi (liber, necondiţionat şi nepus la treabă) să-ţi spui părerea. Era elementar, ştiu, dar acum e şi intens-experimental.

Am scris, cu tot dragul, despre *Încîntecele* lui Florin Dumitrescu un text special pentru coperta a IV-a care a apărut însă sub titlul *Prefaţă*. Îmi plăcuseră la nebunie poemele sale, lupta cu micii demoni ai literaturii: scleroza limbajului, clişeul fatal, magnetismul irezistibil al convenţiilor, uzura „poeticului“ şi „poezia“ vorbelor mari, îi desenasem chiar şi un blazon propriu, care ştiam sigur că-i va plăcea. Dar nu scrisesem o prefaţă, căci prefaţa are, ca orice specie literară, reguli şi imperative. E ca şi cum ai vrea să faci un haiku, dar n-ai mai număra silabele, n-ai respecta forma fixă, iar la sfîrşit ai scrie „haiku“ deasupra.

Am mai scris (cu acea *mirare* pe care Lucian Raicu o aşeza la baza actului critic) despre cel de-al doilea roman al Danielei Zeca, *Demonii văzduhului*. Sînt de acord, în continuare, cu tot ce am scris, nu pot pricepe însă cum de textul de mai jos a apărut fără ultimele două fraze, deşi nimeni (nici autoarea, nici editura) nu le-a îndepărtat din dreptunghiul Bermudelor care e coperta a IV-a. Era ceva simplu care încheia un nasture: „...Rămîne de văzut, în opulenta lume pe care o străbate, cine îi ascultă şi îi poate înţelege viziunile (lui Sayed, personajul principal – *n.m. SS),* cine îi gustă poveştile şi profeţiile, cine e pregătit să descifreze în genealogia sa fantast-şamanică parabola sfîrşitului de ciclu istoric. Căutătorii de geme rare şi de poveşti iniţiatice îl vor însoţi fermecaţi, fără îndoială“.

Cît despre textul de pe copera minunatei cărţi scrise de Anca Mizumschi, am avut, abia după ce am văzut cartea pe hîrtie, senzaţia că textul nu e nicidecum pentru copertă, poate o cronică contrasă sau o prefaţă schiţată. Ajungea, dacă era să mă credeţi pe cuvînt, doar exclamaţia finală: „La această judecată, fără îndoială, Dumnezeul tuturor poeţilor va şti că Anca Mizumschi este una dintre cele mai puternice şi mai adevărate poete din cîte am putut citi în ultimii ani“.

Aşa încît, anunţ public, din 2011 m-am lăsat de scrisul pe coperte. Nici prefeţe n-aş mai scrie, că oricum nu le citeşte nimeni. Nici la lansări nu m-aş mai duce, că mă trezesc spunînd exact ce cred într-o situaţie de protocol şi degustare civilizată. Există, cum ştie toată lumea, lucruri care nu se fac, scrisul *critic* în dreptunghiul Bermudelor fiind unul dintre ele.

PUBLICITATE

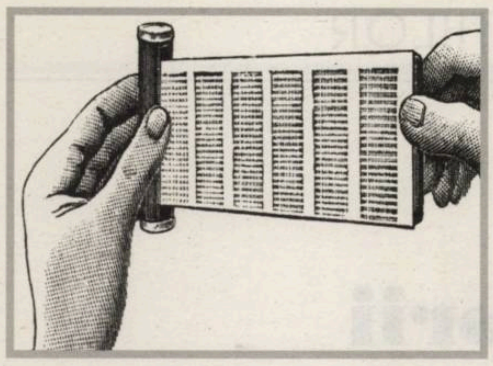

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Rătăcind prin Bellu, cu Paul Filip

Toată copilăria şi adolescenţa mea se leagă de aleile, figurile, crucile, cavourile, pomenile, văduvele, capela şi veveriţele din cimitirul Bellu. De la 4 la 15 ani, adică din 1957 în 1968, am crescut între staţia de tramvai G. Bacovia de pe Giurgiului, Pieptănari, Ferentari, Şoseaua Viilor-Chirigiu, dealul Filaret, Lînăriei şi „cociocul" dintre Mărţişor şi Crematoriu. Ştiu că am povestit nu o dată, verbal şi în scris, despre fascinaţia sutelor de Sîmbete ale morţilor, cînd dolofanul de mine recepta pantagruelic divine hălci de colivă înecată-n cacao şi bomboane cu miere sau alune, despre inocentele iubiri pubere, firoscos plimbate printre morminte, inocenta familiaritate cu moartea, hipnoza monumentelor funerare, tainica voluptate ce lega extincţia de jubilaţie ş.a.m.d. Ştiu, în acelaşi timp, că, de prin '92-'93, cînd scriam în *LA&I*, sau, un deceniu mai tîrziu, în *Ziarul de duminică* (v. şi vol. *Bucureşti, carte de bucăţi)* despre jaful halucinant la care era supus cimitirul, lucrurile s-au schimbat enorm: nu se mai fură cu camionul, nu mai dispar peste noapte statui, busturi, capace de-o tonă şi sute de kilograme de lanţuri seculare botezate „fier vechi". Acum, totul se face mult mai subtil.

Adevărat, ce s-a pierdut a rămas pierdut. Între atîtea altele, s-au cumpărat cavouri istorice cu blazon, fără ca noii proprietari să marcheze undeva numele originar al familiei. În schimb, s-a afişat în sfîrşit, la intrare, ghidul mormintelor de interes public, iar în locul haitelor de cîini ai nimănui, care cutreierau ca strigoii flămînzi aleile şi cotloanele de taină, avem acum un număr respectabil de paznici patrulînd vigilent, de zici, cînd dai să intri, că pătrunzi într-un obiectiv militar strategic. Întrebat de TVR Cultural unde să vorbim, sîmbătă 8 ianuarie, cîteva minute despre actualitatea lui Eminescu, am fixat instinctiv întîlnirea în Bellu, la mormîntul poetului (situat perpendicular – ah, groteştile ironii ale istoriei noastre! – pe crucea lui Eugen şi-a Margăi *Yvonne* Barbu!). Noroc de amabilitatea omului de la Administraţie, care şi-a sunat superiorii ca şi cînd vizitam Sing Sing ori Academia de la West Point; altminteri, ca să filmăm fie şi cîteva secunde, am fi avut nevoie de aprobarea scrisă a Biroului de presă al Primăriei.

Au vrut brazilienii să cumpere cu cinci milioane de dolari mormîntul Iuliei Hasdeu.

Tot pe aleile cu Iulia Hasdeu, Dem. Dobrescu şi splendoarea de mausoleu a Nababului Griguţă Cantacuzino, trecînd pe la C.A. Rosetti, Macedonsky, Iorga şi „Doamna cu umbrela" (Romanelli), am început cu Emil Hurezeanu, în urmă cu cîţiva ani, o tandru-ghiduşă imersiune televizată în utopia eliadesco-matein-bucureşteană, încheiată la Caru' cu bere, după ce ne-am recules alături, la Stavropoleos. În fine, chestionat nu demult de Mircea Struţeanu unde aş vrea să realizăm şedinţa de *shooting* menită să mă imortalizeze în istoria fotografică a literaturii române – am decretat pe loc: printre mormintele din Bellu. *Chose faite*. (Apropo: să vă mai spun că, în 1990, odată ajuns la Paris, primul drum după Place des Vosges şi Librăria Gibert Jeune a fost la Père Lachaise?...)

Aşa că sper să fiu crezut cînd vă recomand cu ardoare albumul despre Bellu ca *Panteon naţional* (vol. II), semnat de Bogdan Peter Tănase, Ioana Manolache şi neobositul, admirabilul Paul Filip, publicat în 2010 la Editura Tradiţie. Paul Filip a realizat nu doar albume istorico-fotografice despre cimitirul Bellu (1997, 2000, 2002), dar şi un film documentar despre „Grădina cu suflete a baronului Barbu Bellio" (1825-1900), la TVR Cultural.

Vrednic paseist, urmaş arhivar al împătimitului istoric basarabean George Bezviconi (cel lăudat de Iorga, dar pe care Roller l-a pus să aleagă între puşcărie şi slujba de gropar la Bellu), Paul Filip a scanat cu fervoare somptuosul muzeu funerar, cartografiindu-ne tăcuta moştenire aristocratică, năpăstuitele cavouri ale *high-life*-ului bucureştean, dîndu-ne lista celor mai vechi morminte aflate aici (de la Ienăchiţă Văcărescu, Dimitrie A. Ghica, Zoe Cantacuzino şi Nicolae Filimon, la Zoe Fălcoianu şi Lascăr Catargiu, trecînd prin criptele lui C.A. (şi Elena) Rosetti, Ion Maiorescu, Scarlat Iarca, Zoe Ghika, Petre Ispirescu, dar şi copleşitorul monument Cristu Gheorghieff, plus Dora d'Istria, August Treboniu Laurian, Alexandru Odobescu şi colonelul Pavel Zăgănescu), inventariind în imagini lucrările sculptorilor cu faimă – Raffaelo Romanelli, Oscar Späthe, Karl, Carol şi Fritz Stork, Cornel Medrea, Paciurea, Oscar Han, Miliţa Pătraşcu, Ion Jalea, Lidia Kotzebue – arhitecţi de talia lui Ion Mincu şi Albert Galleron, dar şi vreo 300 de morminte de la Eminescu la Gheorghe Dinică şi Adrian Pintea (Forry Eterle, Dem Rădulescu, Toma Caragiu, Rebreanu, Gafencu, Madgearu, Alice Voinescu, Adrian Maniu, Ana Aslan, Ionel Teodoreanu, Mateiu Caragiale, Camil şi Cezar Petrescu, Emil şi Dan Botta, G. Călinescu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Maria Tănase, Ioana Radu, Văcăreştii, Oteteleşenii, Cantacuzinii, Şuţu, Filipeştii, Lahovary, Labiş, Alexandru Paleologu, Mircea Nedelciu şi Gina Patrichi, George Enescu şi Gavrilă Marinescu), dîndu-ne nu doar numele tuturor primarilor Bucureştilor îngropaţi la Bellu Ortodox, dar şi lista celor 114 eroi francezi, ofiţeri şi soldaţi, aviatori sau infanterişti, morţi în *La Grande Guerre* în România şi îngropaţi în Bellu Militar (mi-am copleşit, literalmente, prietenii din Lille ducîndu-i acolo), împreună cu personalităţile îngropate în cimitirele Sfînta Vineri, Colentina şi Ghencea: Iancu Brezeanu, Lucia şi Tony Bulandra, Maria Lătăreţu, Leonard, Fănică Luca, C.I. Nottara şi Miliţa Pătraşcu, Aurel Jiquidi şi Vasile Roaită, Iosif Rangheţ şi Gogu Rădulescu...

Graţie pasiunii de fotograf-arhivist a lui Paul Filip, afli despre cum au vrut brazilienii să cumpere cu cinci milioane de dolari mormîntul Iuliei Hasdeu (noroc cu Ceauşeasca: a cerut 50 de milioane şi tranzacţia a căzut), despre cum au plănuit Ceauşeştii să distrugă cimitirul după cutremurul din 1977, lăsînd numai aleea cu Eminescu, Caragiale, Coşbuc – şi cîte altele.

Pentru mine însă, farmecul teribil al acestui album rezidă în faptul că mi-a adus în casă minunatele imagini din cutreierările juneţii.

Care sînt ele? Umblaţi, rogu-vă, domniile voastre prin Bellu, nu doar după urmele celor înşiraţi mai sus, dar şi după Sofia Mavrodin, Nicolae Combiescu, Sever şi Virgil Xantopol, Atanasie Stolojan, Al.F. Robescu, Elena Izvoranu, Corneliu Botez, Constantin Lecca, Al. Marghiloman, Dimitrie A. Ghica, Serafim Catzianu, aşaaa, într-o suav-încercănată preumblare duminicală, şi veţi simţi numaidecît liniştea, limpezimea, seninătatea, împăcarea cuprinse numai (şi numai!) în basmele bunicilor, rostite cîndva la gura sobei.

Dacă nu aţi avut parte de aşa ceva, atunci vă plîng şi vă descînt. Despre (şi... dinspre) morţi – numai de bine!

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. A coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

Compania Käţig şi Institutul Francez din Bucureşti prezintă

BOXE BOXE

Creaţie coregrafică. hip-hop. cvartet de coarde

Teatrul Naţional de Operetă „Ion Dacian"

02-03/02/11 – ora 19.30

B-dul Nicolae Bălcescu, nr 2 - Casa de bilete: 004 021 313 63 48

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

Partener principal

APA NOVA une compagnie VEOLIA

Parteneri strategici

Parteneri media

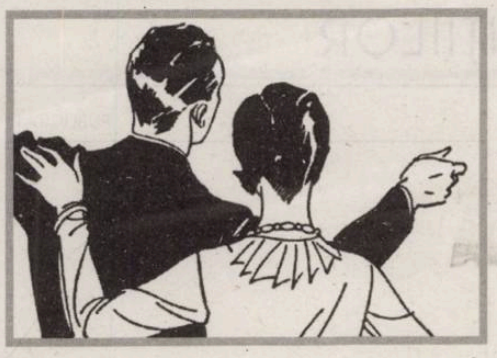

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Cine sînt dictatorii

Dintre toţi artiştii ce participă la crearea spectacolului teatral, regizorul e singurul care nu se poate exprima pe scenă în mod direct. Blestemul acestui „dictator" care, în teoriile dedicate artei dramatice, dă numele unui secol întreg (secolul XX, zis şi „al regiei" sau „al regizorului"), este acela de a nu putea controla nicicum viaţa şi soarta creaţiei sale, odată ce aceasta iese din „atelier" (adică, odată ce repetiţiile se încheie) şi îşi începe drumul prin lume şi spre lume (adică, odată ce spectacolul ajunge în faţa publicului, în reprezentaţii succesive). Desigur, el poate asista, vizibil ori „din umbră", la un număr dintre aceste reprezentaţii, poate, în funcţie de constatările „punctuale", să poarte discuţii lămuritoare (şi, cîteodată, contondente) cu distribuţia, poate, la rigoare, să reia repetiţiile, modificîndu-şi (substanţial, uneori) viziunea iniţială pentru a o adapta realităţii – pe care, spre ghinionul lui, a descoperit-o prea tîrziu... –, dar, după toate şi dincolo de ele, situaţia rămîne, în esenţă, neschimbată: controlul său efectiv asupra spectacolului încetează imediat ce acesta, spectacolul, se naşte. Şi, încă, dacă această naştere ar fi una definitivă... Cum însă spectacolul se naşte seară de seară, mai uşor sau cu un chinuitor travaliu, după cum actorii sînt „în dispoziţie de joc" ori nu, după cum specialiştii de la lumini şi de la sonorizare sînt cu chef sau nu, după cum „sala" e mai „caldă" sau mai „rece" (stare misterioasă, căreia nimeni nu-i cunoaşte formula, reţeta sau remediul), regizorul e condamnat, seară de seară, să-şi vadă opera supusă atîtor imponderabile, fără a putea face nimic în apărarea ei. Pentru că, inteligent sau stupid, sensibil sau butucănos, talentat sau dimpotrivă, regizorul s-a exprimat prin spectacol; orice intervenţie publică ulterioară, în mass-media sau în felurite adunări, vizînd explicitarea viziunii sale şi a fizionomiei spectacolului, denunţarea vinovaţilor de eventuala degradare a acestei viziuni ş.a.m.d., riscă să-l acopere de ridicol sau să-i creeze renumele de scandalagiu – mai ales dacă intenţia de a spori astfel vînzarea biletelor la respectivul spectacol e evidentă. (Şi, uneori, este.) Aici, desigur, regizorul stă faţă în faţă cu propria conştiinţă şi – mai grav – cu propriile (ne)putinţe, cu propriile slăbiciuni, cu propria viaţă.

Nu e sănătos să fii dictator, mai ales cînd doctorii sînt doar felceri.

Este, s-ar putea zice într-un rezumat „promoţional" (nu mult mai idiot decît media televizuală), concluzia spectacolului montat de Alexander Hausvater la Teatrul Naţional din Timişoara: *Julius Caesar* de Shakespeare. (Paranteză filologic-chiţibuşară: titlul montării timişorene, aşa cum apare pe afiş şi în alte materiale publicitare, este *Iulius Caesar*, formulă hibridizînd titlul original – şi numele originar al personajului principal, totodată al personalităţii istorice – cu un soi de variantă românească a lor; de tot româneşte ar fi fost *Iuliu*. Dacă presupun că e la mijloc o trimitere la popularul Iulius Mall din urbe se va zice că sînt răutăcioasă, nu-i aşa?) Frumosul caiet-program redactat de Codruţa Popov argumentează cu varii citate ideea legitimităţii discutabile a asasinatului politic, care, dacă s-ar justifica prin rezultatul său, ar putea fi, la urma urmei, acceptat; cînd însă urmarea lui este o reinstaurare a dictaturii sub alt chip şi altă firmă, sau haosul total, un asemenea asasinat nu mai echivalează decît cu o crimă ordinară. Oricine îl cunoaşte cît de cît pe Alexander Hausvater, ca om şi ca artist, ştie că un asemenea subiect

Un artist posedat de mirajul adevărurilor ultime.

(subiectul piesei, în fond: constatînd că odinioară eroicul Caius Julius Caesar s-a transformat pe neobservate în tiran, cîţiva senatori – printre care şi ruda sa, Brutus – îl ucid spre a-i salva renumele şi a revigora democraţia romană, oferind astfel şi un exemplu drastic inamicilor acesteia; complotul va avea ca efect instaurarea imperiului condus de Octavianus Augustus – care este în istorie, printre altele, cel ce l-a exilat pe Ovidiu la Tomis) nu putea avea pentru el decît un răsunet şi o semnificaţie nemijlocit actuale. De aceea, în arena-circ concepută de talentata scenografă Judit Kóthay-Dobre pătrund violent simboluri ale tiraniei din toate timpurile, dar şi ale democraţiei originale din jurul nostru, într-un vîrtej (vîrtejul istoriei!) de imagini şi sunete năucitoare (muzica: Yves Chamberlain; mişcarea: Răzvan Mazilu, care şi joacă un personaj inventat, numit Profesorul). Hausvater este un artist posedat de mirajul adevărurilor ultime, al abnegaţiilor supreme, al simţămintelor incandescente – pînă într-atît încît, spre a-şi încarna fantasmele, tinde să forţeze limitele posibilului şi să ignore amănunte minore, precum faptul că, de pildă, într-un anume teatru nu are, pur şi simplu, la dispoziţie mijloacele materiale şi – mai ales – umane care i-ar trebui. Sub aspect material, la Timişoara nu cred că a întîlnit piedici; în cealaltă direcţie însă... Aşa cum se prezintă la ora de faţă, ansamblul Naţionalului timişorean este într-o febrilă căutare a identităţii; afluxul masiv de tineri i-a mărit „forţa de luptă", dar nu şi forţa artistică, încă mai de mult slăbită. Pe scurt, din numeroasa distribuţie nu servesc ideea regizorală (şi ei cu unele oscilaţii de tonus) decît Ion Rizea (un Brutus melancolic şi „intelectual", trecînd fără voinţă la acţiune), Alina Reus (impecabilă în Portia, soţia lui Brutus), Ana Maria Cojocaru (Calpurnia, soţia lui Caesar) şi, în două-trei momente, Doru Iosif (Caesar). În rest, rîvna excesivă a interpreţilor face adeseori ininteligibilă – întîmplarea scenică şi plictisitoare – urmărirea agitaţiei lor necontenite.

Soarta dictatorilor este, cum spuneam, imprevizibilă şi tristă...

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un colaj pervers

● **De-Phazz, *LaLa 2.0*, Phazz-a-delic, 2010.**

Ca orice provincial care se respectă, cînd am ajuns prima dată în Bucureşti am rugat o amică să mă înveţe cum să intru în metrou, cum să mă dau jos, care e faza cu magistralele şi unde e cel mai apropiat Internet Café. La sfîrşitul unei zile istovitoare în care am bătut bulevardele cu o sete de cunoaştere turistică de parcă eram la Paris, amica m-a dus într-o discotecă al cărei nume nu îl reţin. Nu îi zicea club pe vremea aia, se mergea încă pe denumirea de discotecă.

După ce m-am pupat cu amicii de pe mirc şi de la Atomic TV, am fost introdus în tainele clubbing-ului urban. Comparativ, la Cluj aveam pe vremea aia doar extreme – cîrciumi grunge unde se servea pîine cu untură şi cocojamborii. Manelele nu se inventaseră (oficial). Comparativ, clubbing-ul bucureştean era o lume nouă, un fel de cocojamborie, dar mult mai saxonă, cool şi k-lumea, cu turntableri adevăraţi (sau care între timp au devenit adevăraţi, atunci fiind în faza de formare). Unul dintre ei mi-a arătat cum se învîrte placa, cît de beton sună totul, precum şi un platan cu autograful unui DJ faimos din Manchester. Printre altele, mi-au zis că în discotecile astea ultra se pune şi jazz. M-am mirat căci, oricît de cool era, rămînea totuşi un loc de dans şi voie bună, un pic mai scump şi mai profi, şi nu-i vedeam pe muşteriii locului stînd pe canapele şi delectîndu-se intelectual cu jazz. Pînă la urmă, mi-au arătat despre ce era vorba. Nu mai ştiu cine cînta, dar suna destul de asemănător cu De-Phazz ăştia, dacă nu cumva erau chiar ei.

Mă gîndesc că, pentru jazz, trupe ca De-Phazz sînt ce au fost Linkin Park pentru rock: în funcţie de partidul cu care simpatizezi, fie o jignire ostentativă adusă spiritului rock, fie o poartă de deschidere a rockului spre tărîmuri mai accesibile, capabilă să atragă public nou înspre gen. De-Phazz e o perversiune sonoră cu rădăcinile puternic înfipte în muzica de club şi dans, dar suficient de altoită cu alte genuri, încît să se legitimizeze cultural în anexa acelor genuri.

Ca să mă-nţelegeţi mai bine, în preajma Crăciunului recent stăteam într-o cafenea şi, la un moment dat, au intrat vreo cinci inşi îmbrăcaţi în latex, unul purtînd un CD player pe umăr dat tare, iar ceilalţi patru dansînd un fel de breakdance printre mese, timp în care cel cu player-ul exclama într-un mod foarte ritmat, rezonant cu muzica de fond: *„Optimistic! Urbanistic! Fresh!"*. Băieţii mergeau cu chestia asta din cafenea în cafenea, evenimentul dura vreo cinci minute şi era finanţat din proiectele nu ştiu cărui ONG, probabil pentru a mai ridica tonusul românilor, aplecat de atîta criză.

Cam în acelaşi spirit, albumul *LaLa 2.0* conţine o piesă intitulată „Jazz is the Move" care are mai multe în comun cu perioada de glorie a lui John Travolta, decît cu jazzul. Sînt însă şi piese în care rudenia cu jazzul nu e doar declarativă – piese ca „Chez Clerambault", „No Story" şi „Slums of Monte Carlo" au trompetisme, franţuzisme sexy (cîntate în engleză), atitudine lounge şi pocnituri din degete. În cea mai mare parte a albumului, puntea de legătură e dată de funk ori de argumentul că, tehnic vorbind, Aretha Franklin a cîntat şi soul/R&B la viaţa ei, genuri mai apropiate de sound-ul acestui album, cel puţin în ce priveşte părţile vocale (asigurate de vreo zece inşi). Sub aspect instrumental, materialul e isprava neamţului Pit Baumgartner, mai mult producător decît muzician, care a alcătuit aici un colaj foarte sintetic şi anorganic de trip-hop, disco şi voci pe coordonatele amintite mai sus, adică mai nişte acid-jazz, mai nişte lounge sau Lo-Fi. Să nu uităm că producătorii nemţi au o lungă tradiţie a colajului muzical pervers. Pînă la urmă, nu e un album rău, în acelaşi sens în care debutul Linkin Park nu a fost un album rău, dacă reuşeşti să laşi la o parte obrăznicia gestului de a se promova prin asocierea cu jazzul.

Acu' doi ani, trupa (mai exact una din multiplele sale încarnări) ne-a vizitat şi pe noi la Bucureşti, ocazie cu care materialele promo au explicat că denumirea sa e un acronim la „destination phuture-jazz"; însă, dacă e să aducem future-jazzul în discuţie, eu îmi pariez toţi banii pe scandinavi, nicidecum pe aceşti Boney M ai jazzului.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Cătălin RULEA

„Toulouse Lautrec citea Julio Cortázar"

„«Sinaia. Vara 2010. Fug de căldura sufocantă a unui oraş prăfuit şi prea plin de o viaţă întreţinută cu anabolizante. Aici în Sinaia este ca în Ghepardul *lui Lampedusa, mai simţi mirosul de trăsură regală, te poţi întoarce uşor în timp privind clădirile părăsite, clădirile ce au devenit muzee. Sinaia nu este o staţiune de munte, este orăşelul regal. Din acel oraş prăfuit de care am fugit am luat cu mine o carte la fel de prăfuită din colecţia BPT: nişte povestiri de Julio Cortázar. Am citit mai întîi despre personaj pornind de la* Blow-up*-ul lui Antonioni, ajungînd la* Weekend*-ul lui Godard şi întorcîndu-mă la el, sud-americanul cu ochii albaştri depărtaţi de nas, intelectualul tipic perioadei flower-power...»* (din jurnalul Toulouse Lautrec)

Asta este pe scurt povestea întîlnirii dintre Toulouse Lautrec şi Julio Cortázar. O poveste fantastică ce a avut loc în Sinaia, la uşa fostului restaurant Furnica. Cortázar nu scrie literatură, el scrie filme. Am văzut fiecare povestire ca pe un scurtmetraj, care a stat la baza unui lungmetraj, cu actori, unghiuri de filmare, coloană sonoră, peliculă, maşinişti... Eram acolo. Nu în faţa ecranului, ci pe platou, înţelegeam scenariul şi ştiam cum trebuie filmat. Cine este Cortázar, cred că ne-am prins cu toţii, mai rămîn ceva dubii în privinţa sus-numitului Toulouse Lautrec. Îmi place să cred că este spiritul aristocrat, viciat, dezmoştenit, talentat al artistului. După ce a călătorit din Paris în 1901 pe E60, E68, DN1, i-a atins pe Apartman, Dizzy şi Greenman în 2010. Cei trei eroi au cîntat «Te spun», «Apartman», «Porno», «Steward» şi multe altele, ca o datorie faţă de cultura universală şi ca o atracţie viciată pentru subcultura urbană, viaţa de noapte, cluburi, băutură. Dacă frecventaţi localurile de noapte sau festivalurile de anul acesta nu rataţi şansa de a-l întîlni pe Toulouse Lautrec, un personaj plin de viaţă pe care nu veţi vrea să-l părăsiţi la sfîrşitul serii. *Au revoir, mes amis et vivre la culture universelle!"*.

***Cătălin Rulea** este vocalist şi chitarit în trupa Toulouse Lautrec. Următorul concert al trupei va avea loc sîmbătă, 29 ianuarie, în Club Control. Mai multe la www.toulouselautrec.ro.*

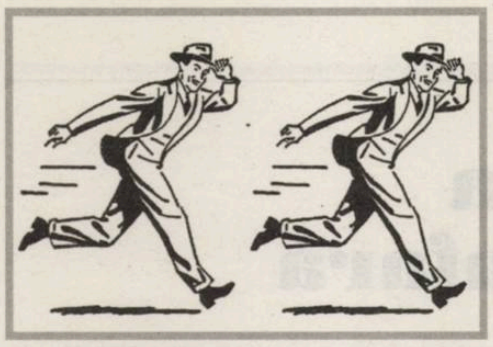

Andrei GORZO

dilematograf

Omagiu producătorului

● ***Tatăl copiilor mei / Le père de mes enfants*** **(Franţa, 2009), de Mia Hansen-Løve.**

În poveştile despre Hollywood, producătorul e, de obicei, personaj negativ. Modelul clasic sau de şcoală veche – grasul grobian şi mercantil la ordinele căruia (cel puţin conform legendelor) ar fi suferit artişti şi intelectuali sensibili ca William Faulkner şi F. Scott Fitzgerald, veniţi la Hollywood ca scenarişti – îl vedem, de pildă, în filmul fraţilor Coen, *Barton Fink,* film ce conţine şi un portret de scriitor suferind, care combină trăsături de-ale lui Faulkner şi de-ale lui Fitzgerald. (E adevărat că acesta din urmă este şi autorul unui portret *romantic* de producător – în romanul său incomplet, *Ultimul magnat.)* Modele mai noi şi chiar mai rele decît cele vechi – corporatişti tineri, educaţi şi fără scrupule, lipsiţi de empatia sinceră a înaintaşilor lor cu gusturile „marelui public" – vedem în filme ca *The Player* al lui Robert Altman sau recenta farsă *Tropic Thunder.* Dar asta e la Hollywood. Minunatul film al Miei Hansen-Løve, *Tatăl copiilor mei* (care a rulat o săptămînă la Cinema „Elvira Popescu" şi poate va mai rula pe ici, pe colo), face portretul unui producător european de filme de autor (al unuia fictiv, dar inspirat de regretatul Humbert Balsan, care s-a sinucis în 2005). Personajul respectiv (jucat de Louis-do de Lencquesaing) are două producţii în plină desfăşurare (una în Suedia) şi tocmai pregăteşte o a treia (la el în Franţa, dar cu o echipă parţial coreeană). Supravegherea o face mai ales de la sediul firmei sale (un sediu destul de modest), dar oriunde s-ar afla îi sună telefonul, iar veştile sînt în general proaste: regizorul suedez (pe care el îl numeşte la un moment dat „geniu", dar pe care altcineva îl face „psihopat" – modelul său din viaţa reală e, în mod clar, Lars von Trier) a depăşit serios bugetul, echipa lui de filmare se pregăteşte să intre în grevă, coreenii au sosit şi pregătirile pentru filmarea lor nu sînt gata, băncile îşi cer înapoi banii împrumutaţi – aproape fiecare secvenţă introduce noi informaţii de genul ăsta. Pe de altă parte, informaţiile privind comportamentul lui sînt mai puţin alarmante: el îşi face timp să citească scenariul unui necunoscut, care-l entuziasmează; în weekenduri pleacă la ţară cu soţia lui şi cu cele trei fete ale lor (două şcolăriţe şi o adolescentă) şi, atunci cînd stă de vorbă cu acestea din urmă sau cînd se implică în jocurile lor, chiar este destul de implicat, destul de atent (deşi adolescenta dă de înţeles, la un moment dat, că e de altă părere). Se află el oare pe muchia dezastrului? Sau e vorba doar despre haosul obişnuit al producţiei de cinema de autor în Europa, un haos pe care, în pofida aparenţelor, el îl stăpîneşte? Dînd mereu informaţii care trimit cînd spre o ipoteză, cînd spre cealaltă, mai întîi în cantităţi aproximativ egale, apoi tot mai multe pe un taler şi tot mai puţine pe celălalt, naraţiunea creează suspans. La jumătatea filmului, balanţa se frînge (într-o versiune a tragediei petrecute cu adevăratul Balsan în 2005), dar portretul eroului (care s-a adunat, odată cu suspansul, din toate acele informaţii inteligent alese şi livrate cu dexteritate) e deja gata. Şi e chiar portretul unui erou – al unuia discret. Un om care se pricepe bine la artă, dar pe care nu-l vedem niciodată încercînd să-i impună vreo idee vreunuia dintre artiştii cu care lucrează; rolul lui e să creeze condiţiile în care ei să poată produce arta lor nerentabilă, dar esenţială – să aducă laolaltă talente şi ocazii care fără el nu s-ar întîlni – şi apoi să se retragă asemenea unui majordom. Un om care umblă toată ziua după bani din cauză că simţul lui estetic, splendid de evoluat (vizibil şi în felul în care le vorbeşte fetiţelor lui despre picturile din biserici sau despre plante), *cere* existenţa în lume a obiectelor pe care le produce.

Dacă prima jumătate a filmului e un exemplu superior de portretistică cinematografică, de redare a unor trăsături nobile prin tuşe sigure, dinamice şi niciodată apăsate, cea de-a doua jumătate e un spectacol mai convenţional, mai complezent cu publicul. Pe scurt, e o celebrare a felului în care familia eroului face faţă pierderii lui: în acelaşi spirit de *grace under pressure* ce-l caracterizase şi pe el. Chiar şi după ce-a fost învins de viaţă, el continuă să exercite o influenţă luminoasă: cea mai hollywoodiană satisfacţie emoţională pe care o oferă filmul e aceea de a o vedea pe fiica adolescentă călcînd pe urmele tatălui. E adevărat că tot ea descoperă şi un secret din trecutul lui, dar e o alarmă falsă – secretul nu e de natură să amestece nici măcar un strop de duş rece cu baia emoţională călduţă în care se transformă filmul. Dar tot aşa cum, în prima parte, autoarea avusese grijă să-i facă eroului un portret *dinamic* (şi nu o statuie), ea împiedică şi partea a doua să devină ceremonioasă sau funerar-solemnă. Printre altele, e o bună regizoare de copii – şi multe cadre sînt animate de activitatea lor imprevizibilă, fără nici o componentă de escrocherie sentimentală. Iar filmul se încheie cu vocea lui Doris Day propovăduind acceptarea pe un ton sprinţar: *„Que sera, sera."*

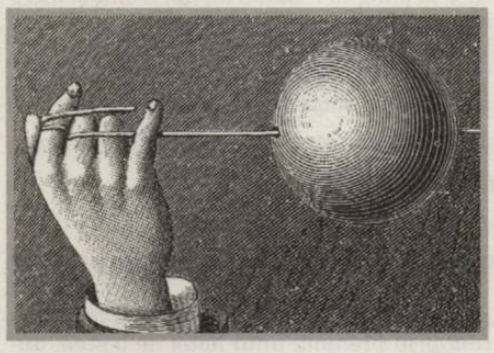

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Plagiat prin hazard?

Care dintre cele două delicte (literare) e mai grav: plagiatul sau angajarea unui „negrişor"? Dar dacă un autor le săvîrşeşte pe ambele, simultan? E cazul lui Patrick Poivre d'Arvor, al cărui volum intitulat *Ernest Hemingway, la vie jusqu'à l'excès* ar fi fost în mare parte plagiat. *L'Express* a făcut aceste dezvăluiri la începutul anului, presa literară le-a preluat şi a transformat informaţia în scandal. Într-adevăr, această biografie a lui Hemingway e scrisă de o vedetă contemporană: fost prezentator al celui mai urmărit buletin informativ din Franţa *(Journal de 20 heures* de pe TV5), realizator a numeroase emisiuni TV, publicist, figură mondenă etc., cartea lui Patrick Poivre d'Arvor nu ar fi putut trece neobservată. Se pare că a fost citită cu mare atenţie de cineva care nu e străin nici de alte lucrări biografice despre scriitorul american. „Scriitorul-jurnalist publică un portret amănunţit al lui Ernest Hemingway. O biografie atît de «americănească» încît numeroase pasaje sînt inspirate direct de o carte apărută în Statele Unite" – notează *L'Express.* În cartea lui PPDA s-au strecurat foarte multe fragmente de text asemănătoare sau identice cu pasaje dintr-o biografie apărută în 1985 sub semnătura lui Peter Griffin (şi tradusă, în 1989, în franceză), iar cei care acuză plagiatul înşiră cîteva exemple grăitoare pentru a susţine „furtul". „Împrumuturile operate de jurnalistul-scriitor se manifestă masiv şi poartă amprenta unui evident sentiment al impunităţii", notează *L'Express,* autorul încercînd „stîngaci", prin „machiaj grosolan", să disimuleze preluarea fragmentelor. Atît de stîngaci încît devin ridicole: chiar şi un cititor care stăpîneşte doar la nivelul mediu limba franceză s-ar prinde că autorul n-a făcut decît să înlocuiască nişte cuvinte cu sinonime şi, eventual, să mai umble un pic pe la topică.

Editura Arthaud s-a simţit obligată să răspundă şi să-şi ceară scuze faţă de autor şi cititori. Volumul lui PPDA trimis jurnaliştilor literari „pentru consultare" ar fi doar o versiune de lucru, nedefinitivă a cărţii programate să apară de-abia la sfîrşitul lunii ianuarie. La presiunea gazetelor – şi pentru a mai atenua efectul devastator al cronicii lui Jérôme Dupuis, PPDA a răspuns şi el, într-o scrisoare adresată agenţiei France-Presse. „Pasajele asemănătoare" ar fi de fapt doar nişte note de lectură necesare unui proiect de scenariu pentru un film biografic despre Hemingway. Ele s-ar fi strecurat „din greşeală" în volumul încă nedefinitivat şi destinat exclusiv presei. Totul nu ar fi decît o „gravă eroare tehnică" – ca şi cînd copy/paste, apoi editarea şi tipărirea unei cărţi ar fi opera hazardului sau rezultatul unei răzbunări a reţelelor informatice.

Însă povestea nu se încheie aici, pentru că la scurt timp după apariţia dezvăluirilor din *L'Express* şi a scuzelor stîngace venite din partea autorului şi a editurii a apărut şi „negrul": Bernard Marck, el însuşi jurnalist şi scriitor, l-ar fi ajutat pe PPDA să scrie biografia lui Hemingway. Ba chiar ar fi scris-o în totalitate – aşa că plagiatul îi aparţine, chiar dacă apare sub semnătura lui PPDA, susţine *Le Parisien.* Şi pentru ca telenovela să fie completă, „negrişorul" nu vrea să-şi asume statutul de autor al cărţii pentru că atunci ar trebui să-şi asume şi plagiatul – aşa că răspunde evaziv şi se repetă de fiecare dată cînd este întrebat: „sclavul" a promis confidenţialitate totală. Poate că în lumea literară din Franţa angajarea unui „sclav" nu e o practică dezonorantă, însă, în cazul de faţă, derapajului i se mai adaugă şi delictul de furt intelectual, aşa că oricît de mult s-ar scuza, PPDA nu are cum să-şi mai spele ruşinea. Ca autor de cărţi e compromis, ca jurnalist e depăşit. Telenovela nu poate avea decît un singur final fericit: cartea să devină best-seller. Asta, bineînţeles, dacă autorul/autorii se hotărăsc să publice ediţia definitivă.

„Negrişorul" nu vrea să-şi asume statutul de autor al cărţii pentru că atunci ar trebui să-şi asume şi plagiatul.

trecerea prin reviste

● NEWSWEEK POLSKA, 11 ianuarie 2011

Nu e bine să avem prea multe certitudini despre politica americană: o hiperputere (re)acţionează adesea imprevizibil, agenda e încărcată iar strategiile se adaptează din mers, în funcţie de context. Şi istoria poate fi un teren instabil: cea americană, de pildă, e plină de secrete şi de teorii ale conspiraţiei. Există însă cel puţin o certitudine: că America a fost descoperită de Cristofor Columb, un navigator care căuta de fapt calea spre Asia. Scrie în toate manualele de istorie (deci e adevărat!). Dar nici asta nu mai e o certitudine...

„Cristofor Columb a fost polonez?" se întreabă *Newsweek Polska*, într-un articol care rezumă teoria istoricului portughez Manuel Rosa. Acesta susţine că descoperitorul Americii nu a fost fiul unui ţesător din Genova, ci al regelui polonez Vladislav al III-lea, care nu s-a luptat cu turcii în Bătălia de la Varna (1444), aşa cum se spune ădesea, ci „după ani de pribegie" şi-ar fi găsit refugiu pe insula portugheză Madeira, unde era cunoscut sub numele de Henrique Alemao. Rosa susţine de asemenea că este foarte probabil ca pe acele meleaguri să se fi născut Columb. „Sînt multe indicii care arată că soţia lui Henrique Alemao se numea Annes de Sa Colona, iar numele pe care şi l-a luat Cristofor cînd a ajuns în Spania a fost Colón – sună asemănător, nu-i aşa?" Rosa mai adaugă şi că Alemao avea, precum Cristofor, „părul roşcat, ochii albaştri şi pielea albă, caracteristice popoarelor din Nordul şi Estul Europei" – notează *Newsweek Polska* citată de presseurop.eu.

Acum, că s-a clarificat şi originea lui Cristofor Columb, am putea poate să ne revizuim istoria şi, odată cu ea, şi raporturile cu SUA. Carevasăzică nu doar noi i-am aşteptat pe americani să ne scape de comunism, ci ei – indigenii de pe acel continent încă necunoscut – au aşteptat un est-european să vină să-i civilizeze. (Matei Martin)

Victoria STOICIU

Circ identitar şi invizibila comunitate românească din afară

Eram la un hotel în Madrid, şi colega mea, care nu avea Internet Wi-Fi în odaia sa, îi explica puţin cam nervoasă unui angajat al hotelului că situaţia este inacceptabilă. M-am apropiat de cei doi şi ea mi-a relatat succint, în româneşte, motivul nemulţumirii sale, şi atunci am văzut cum chipul angajatului s-a iluminat de o revelaţie subită. A ridicat mîinile în sus, exasperat, s-a întors şi a făcut stînga împrejur, fără nici un fel de scuze, fără să spună la revedere, exclamînd furios *„Esos pueblo rumano, si, rumano!"*.

De atunci, adeseori cînd mă aflu în străinătate, dintr-o vigilenţă amestecată cu oareşice laşitate, arăt paşaportul meu moldovenesc. Cel puţin moldovenii sînt un soi de marţieni pentru occidentali, necunoaştere ce mă pune la adăpost de asocieri neplăcute şi stereotipuri negative. Ulterior, cu ocazia unor interviuri făcute în Spania şi Italia cu migranţii români, mi-am dat seama că, inconştient, fac uz de un mecanism la care apelează toţi românii de acolo. E drept, ei nu au la îndemînă un paşaport moldovenesc, dar recurg, prin alte metode, la aceeaşi strategie de „camuflare identitară".

Fiesta cu parfum de mici şi inexistenta comunitate românească

Întîiul lucru pe care îl fac românii în străinătate – cel puţin în Spania şi Italia, unde reprezintă prima comunitate de străini ca mărime – este să se evite între ei. Să nu vrei să ai de-a face cu românii este cel mai facil mod de disimulare a propriei identităţii în ochii celuilalt. Rezultatul este că, în pofida numărului copleşitor, nu există o comunitate românească agregată. Alte grupuri de imigranţi, cum ar fi latino-americanii, au localurile lor, unde se întîlnesc pentru a socializa la sfîrşitul săptămînii, unde se distrează împreună şi cunosc noi membri ai comunităţii. Românii nu fac aşa ceva. Am stat de vorbă cu patronul unui restaurant românesc din Barcelona, situat fix în faţa închisorii din oraş şi purtînd numele de Dracula, care ne spunea că 75% din clienţi sînt spanioli. Românii, atunci cînd vin la restaurant, îşi înfulecă ciorba de burtă şi sarmalele, apoi pleacă, fără a se uita împrejur şi fără a schimba o vorbă cu conaţionalii lor. Mi-am amintit de o scenă din filmul *Mar Nero,* de Federico Bondi, în care grupuri mari de români din Italia organizau picnicuri la iarbă verde, ascultau muzică românească şi se împrieteneau unii cu alţii. Ei bine, cu puţine excepţii, nu prea există aşa ceva. Dacă merge la „iarbă verde", românul o face doar împreună cu familia sau colegul de apartament. Şi dacă vreodată se întîmplă să se întîlnească cu alţi membri ai comunităţii este doar atunci cînd vreo asociaţie românească organizează o „fiesta", oferind sarmale gratis sau cînd vine în concert vreun cîntăreţ – preferabil de manele – din România.

Consecinţa lipsei de coeziune e o semiabsenţă politică, deşi, teoretic, românii ar putea avea un cuvînt de spus în alegerile locale, unde au drept de vot. „Românii nu sînt structuraţi politic, ei trăiesc într-o bulă de săpun sau un fel de închisoare, izolaţi de Spania" – constată Miguel Fonda, preşedintele Fedrom.

No querremos rumanos

Nu susţin că ceea ce eu numesc mecanismul de „camuflare identitară" este singura cauză a invizibilităţii comunităţii româneşti. Dar cum spunea Miguel Pajares, antropolog la Universitatea din Barcelona şi specialist pe migraţia românească, aceasta este una dintre principalele cauze ale fenomenului. „Desigur, un rol important îl joacă şi lipsa de capital social, moştenită probabil din perioada comunistă. În plus, românii sînt europeni, iar europenii sînt individualişti, societăţile europene sînt prin definiţie atomizate. Însă stereotipurile despre români şi dorinţa de a se disocia de aceste prejudecăţi sînt, cu siguranţă, printre principalii factori", îmi spune Miguel. Am întrebat dacă celelalte comunităţi nu au aceeaşi reacţie la imaginea negativă, dar mi s-a spus că imaginea bolivienilor sau a marocanilor nu e, totuşi, atît de rea. De exemplu, o recentă campanie a Partidului Popular din Spania, condus de fostul premier Aznar, nu i-a vizat pe marocani sau pe bolivieni, ci strict pe români. *„No querremos rumanos"* sunau sloganele unor afişe electorale lipite pe toate zidurile în oraşul Badalona, aflat în apropierea Barcelonei. În mod similar, controversata melodie a cîntăreţului El Chivi nu îi înjură pe sud-americani, ci pe români, „acel flagel în creştere... care lucrează şi în zilele de sărbătoare, (...), fii de curvă, să le tăiem mîinile (...), proxeneţi şi angajaţi în restaurante, mă cac pe neamul lor, pe morţii lor şi pe toată ţara lor..."

Autopercepţia românilor s-a deteriorat simţitor.

La ilustrarea tezei lui Miguel Pajares – cum că imaginea negativă şi disimularea propriei identităţi stau la baza fracturării comunităţii româneşti – am asistat cu altă ocazie, de data aceasta în Franţa. Mă aflam la o terasă din Strasbourg împreună cu un grup de tineri, majoritatea angajaţi ai unor instituţii publice. La un moment dat, un cerşetor s-a apropiat de noi, ţinînd în mîna întinsă un pahar de plastic, pe fundul căruia zăngăneau cîteva monede, şi suspinînd jalnico-teatral: „Papa, papa!". L-am abordat pe românește şi s-a dovedit că era, într-adevăr, din Timişoara. Împreună cu cineva din grup, care lucra ca asistent social, am început, dintr-un defect profesional, să îi punem tot soiul de întrebări despre viaţa sa, despre cît cîştigă, cum e cu ajutoarele sociale. După vreo cinci minute de conversaţie, restul grupului a început să se revolte: „Dă-o încolo de treabă, chiar trebuie să ne vadă toţi că sîntem români! Ce avem noi în comun cu «ăsta»?!".

Exact această logică a disocierii de conaţionali am remarcat-o şi la românii ce munceau în Spania sau Italia. Românii sînt, după spusele acestora, *figlio de putta* – cum îmi mărturisea un tînăr de 25 de ani cu care am stat de vorbă în gara Tiburtina din Roma: „Îţi iau pielea de pe tine dacă le ceri ajutorul", sînt „egoişti, secretoşi sau hoţi". Ultimul aspect, cel cu hoţia, îl auzi din gura oricărui migrant român. Aşa cum colegii cu care călătoream la Strasbourg încercau să se distanţeze de imaginea românului cerşetor, tot aşa românii din Italia încearcă să se autodiferenţieze de românii hoţi şi de ţigani, care sînt de vină, în viziunea lor, pentru imaginea proastă a tuturor românilor. Dar cu cît discuţia se încinge şi autocenzura slăbeşte, cu atît descoperi că, de fapt, puţini sînt cei străini de viciile blamate, fie că e vorba de perceperea unei taxe pentru intermedierea angajării, fie că e vorba de hoţie. „Aş fura şi eu, însă mi-e teamă", mi-a mărturisit băiatul care îi considera pe români *figlio de putta*. Altul, care avea o firmă de construcţii în regiunea Calabria, mi-a spus foarte senin: „Păi, am muncit un an şi m-am prins că nu te îmbogăţeşti din muncă, aşa că m-am apucat de furat". „Ce furai?", l-am întrebat. „Cum ce? De toate! Camioane, excavatoare... ce găseam. Dar nici din furat nu m-am îmbogăţit, ştii cum e, ce vine uşor pleacă uşor, aşa că acum mi-am făcut o *ditta* (întreprindere)!".

Dragoste de sine pe vremuri noi

Dar nimeni nu poate trăi într-un dispreţ de sine permanent. După ce se evită între ei, după ce îşi fac autocritica propriei colectivităţi, dar se disociază individual de aceasta, românii recurg la un mecanism de revalorizare prin pozitivarea atributelor negative şi prin minimizarea „adversarului". „Un spaniol m-a întrebat dacă noi avem în România televizoare. M-am uitat la el crucit şi i-am spus nu, nu avem aşa ceva, pentru că noi avem «supermerţane» care au instalate la bord ecrane... Nu mai avem nevoie şi de televizoare, sînt o tehnică învechită" – îmi spunea proprietarul unui magazin de produse româneşti din Castelldefels. Aceiaşi oameni care se plîng că românii au înnebunit şi merg toţi cu Mercedes-ul la munca pe şantier se laudă, doar o jumătate de oră mai tîrziu, că în Spania nu vezi maşini precum în România. Aceiaşi români care deplîng sărăcia de acasă declară dispreţuitori atunci cînd trecem prin preajma unui hotel de o stea, numit Hotel Colmar, că de fapt e o greşeală şi numele hotelului trebuia să fie Hotel de Coşmar şi că la noi în România nici nu s-a pomenit aşa „mizerie" de hotel. Spaniolii sînt „grei de cap", „norocul lor e că sînt bogaţi"; femeile italience sînt *putta;* occidentalii sînt cam „tonţi" pentru că trec numai pe verde strada, noi o trecem pe roşu şi totuşi supravieţuim, deci sîntem mai isteţi. Iată doar cîteva clişee oarecum puerile, dar probabil eficace, de redresare a orgoliului naţional.

Şi totuşi, dincolo de mascaradă, autopercepţia românilor s-a deteriorat simţitor, aşa cum putem vedea dintr-un sondaj Pro-Democraţia-CCSB din septembrie anul trecut: de exemplu, în 2002 procentul românilor care credeau că printre principalele însuşiri ale românilor este hărnicia era de 46%, faţă de numai 37% în 2010. În 2002, 60% considerau românii ca fiind primitori şi 40% cumsecade, faţă de doar 40%, respectiv 30% în 2010. Miturile care hrăneau dragostea de sine ca naţiune se spulberă încetul cu încetul.

Că este de vină expunerea la cultura occidentală şi comparaţia cu celălalt, că este consecinţa asumării eşecurilor din ultimii 20 de ani – mi-e greu să spun. Cert este că, oricît de conştienţi am deveni de defectele noastre, subaprecierea de sine încă nu a atins cote maxime, din moment ce continuăm să ne purtăm la fel ca înainte. Faptul că realizăm că sîntem dezbinaţi nu ne face mai uniţi, nici mai cumsecade, nici nu dezvoltă un spirit civic sau orice altă atitudine care să genereze schimbare. Totul se transformă în lamentaţie şi circ identitar. Mă întreb dacă în istorie diminuarea respectului de sine a stat vreodată la baza schimbării la faţă în bine a vreunui popor, sau din contră.

Denis CENUȘĂ

Ucraina sau Republica Moldova?

– cine va scăpa mai repede de vize pentru UE –

În curînd, Republica Moldova va primi mult aşteptatul document al cărui scop final este eliminarea regimului de vize cu Uniunea Europeană. Anterior lider remarcabil printre ţările Parteneriatului Estic în relaţia cu Bruxelles-ul, inclusiv în materie de liberalizare a vizelor, Kievul a făcut rost de „foaia de parcurs", la finele lui 2010.

Moldova „aproape" de ţintă

„Foaia de parcurs" denumită oficial Planul de Acţiuni privind liberalizarea regimului de vize RM-UE va fi înmînat de către comisarul european responsabil cu afacerile interne, inclusiv cu problematica vizelor – suedeza Cecilia Malmström.

Planificată iniţial pentru data de 14 ianuarie 2011, din varii motive, posibil tehnice, data înmînării planului de acţiuni a fost transferată pentru 24-25 ianuarie, cînd comisarul european este aşteptat la Chişinău.

„Extinderea libertăţii în domeniul vizelor şi a facilitării regimului de vize, cu respectarea anumitor condiţii evidenţiază libertatea circulaţiei ca una din valorile fundamentale ale UE" – afirma, la începutul mandatului său, actualul comisar european pentru afaceri interne – Cecilia Malmström.

Oficialul european se numără şi printre participanţii la conferinţa pan-europenă, cu care îşi începe activitatea în direcţia vestică diplomaţia moldovenească în anul 2011. Importanţa acestui forum este marcată în plus şi de lansarea oficială concomitentă a procesului de liberalizare a vizelor pentru cetăţenii moldoveni, proces mediatizat activ la Chişinău, începînd cu 15 iunie 2010, cînd a fost deschis dialogul UE-Republica Moldova pe tema liberalizării vizelor. Totodată, acest subiect a ocupat un loc central în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 2010.

Totuşi, trezesc suspiciuni anumite inconsecvenţe legate de „planul de acţiuni" promis Chişinăului. Subliniem pentru început decizia Consiliului European de a recomanda Comisiei Europene elaborarea planului de acţiuni privind regimul de vize, la 25 octombrie 2010, sărbătorită cu fast la Chişinău şi interpretată ca acordarea propriu-zisă a „foii de parcurs", exclusiv Republicii Moldova şi guvernării de atunci.

Opinia publică din Moldova a fost indusă în eroare.

Conferinţa, catalogată de oficialii de la Chişinău ca „de nivel înalt", va avea ca temă „Contribuţia Partenerilor Estici la Programul de la Stockholm: Sinergii pentru îmbunătăţirea mobilităţii şi consolidarea securităţii".

Evenimentul prevede instituirea unei platforme de dialog între statele membre ale UE şi partenerii din Est, în domeniul justiţiei, libertăţii şi securităţii, în vederea explorării oportunităţilor în cadrul Programului de la Stockholm şi al identificării acţiunilor comune de facilitare a mobilităţii.

În altă ordine de idei, ridică semne de întrebare vidul de informaţie privitor la documentul în sine, care nu diferă cu nimic, după parametrii tehnici şi procedurali, de cei sugeraţi Ucrainei, folosită ca model pentru toate celelalte state din Parteneriatul Estic. Or, oficialii europeni au atras atenţia asupra conţinutului preliminar al „foii de parcurs" adresate Moldovei, încă din 25 octombrie, cînd aceştia au folosit ca reper prevederile cuprinse în Concluziile reuniunii Miniştrilor de Externe ai statelor UE pe marginea Parteneriatului Estic.

Punctele 8 şi 9 ale acestui document politic enumeră paşii pe care trebuie să-i întreprindă Ucraina pentru a se apropia de ziua anulării regimului de vize cu UE. Se aruncă lumină peste structura documentului, constituit din recomandările preliminare axate pe cadrul de politici, legislaţie şi planificare a activităţilor ca atare. Acestea sînt în continuare folosite ca bază pentru recomandări foarte speciale, la implementarea cărora se obţin rezultate concrete şi palpabile. Şi anume, de ultimul pas va depinde potenţiala liberalizare a regimului de vize. Totodată, partea europeană mai ţine cont de eficacitatea demonstrată de ţările partenere în realizarea Acordului privind facilitarea regimului de vize, semnat anterior (cu Republica Moldova în 2007, intrat în vigoare în ianuarie 2008).

Alte particularităţi interesante rezultă din faptul că recomandările formulate pentru Ucraina, în octombrie 2010, s-au materializat într-un plan de acţiuni, pentru statul vecin, deja pe 22 noiembrie 2010. Dar acest moment a fost mai degrabă trecut cu vederea la Chişinău, care probabil premeditat îşi asumă o percepţie publică complet izolată de Ucraina, în domeniul liberalizării vizelor cu UE, consolidîndu-şi indirect statutul de „stat model" în Parteneriatul Estic.

Accelerarea şi neconcordanţele autorităţilor de la Chişinău denotă altă particularitate. Nu o singură dată, opinia publică din Moldova a fost indusă în eroare cu promisiuni repetate despre obţinerea „foii de parcurs" încă în anul 2010. După care, s-a vehiculat că documentul va fi parafat pe 14 ianuarie 2011, pentru ca în final, contrar prognozelor anterioare, să aflăm că punctul culminant este preconizat pentru 24-25 ianurie 2011.

Variaţia izbitoare de termene pe care le antamează greşit autorităţile, informarea lacunară cu privire la documentul în cauză, dar şi detaşarea intenţionată a Moldovei de procesele regionale similare, din care face parte, spre exemplu, Ucraina, caracterizează politica Chişinăului în această direcţie.

Pe termen lung, acest lucru reprezintă un deserviciu, cel puţin din perspectiva pregătirii opiniei publice naţionale şi a îndepărtării deliberate a populaţiei Republicii Moldova de un proces extrem de complicat, care, în ciuda optimismului împărtăşit de oficialii locali, poate dura mai mult de doi sau trei ani.

Ucraina avansează timid

Subestimată foarte mult în ultimul timp, Ucraina a reuşit să obţină prima Planul de acţiuni privind liberalizarea vizelor, încă din 2010. Vocile de la Chişinău prognozau că Moldova ar putea întrece statul vecin, deoarece a reuşit să instituie dialogul cu Bruxelles-ul în iunie 2010, spre deosebire de ritmul lent şi anevoios al acţiunilor ucrainene, iniţiate încă din 2008.

Contrar reticenţei vizibile faţă de regimul de la Kiev, UE nu a dorit să amîne acordarea „foii de parcurs", chiar dacă simpatiile faţă de Republica Moldova predomină în prezent în politica europeană de vecinătate. Pe data de 11 noiembrie 2010, comisarul european pentru extindere, Štefan Füle, a reiterat startul procesului de liberalizare a vizelor cu Ucraina. Astfel, acesta va consta în racordarea legislaţiei ucrainene la cea europeană, iar ulterior în aplicarea ei în practică.

Prin urmare, deşi Fule descrie dialogul drept „intens", Ucraina avansează destul de sfios, în timp ce Moldova este abia la început.

Indiferent de viziunile Chişinăului asupra concurenţei pentru atragerea simpatiilor europene şi depăşirea celorlalte state din Parteneriatul Estic în viteza spre UE, agenda internă trebuie să acopere şi experienţa statelor vecine în acest domeniu. Numai din evaluarea comparativă şi identificarea provocărilor comune pot fi optimizate şi eficientizate activităţile realizate pe plan naţional.

***Denis Cenuşă** este politolog, redactor-şef/coordonator al portalului www.europa.md.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

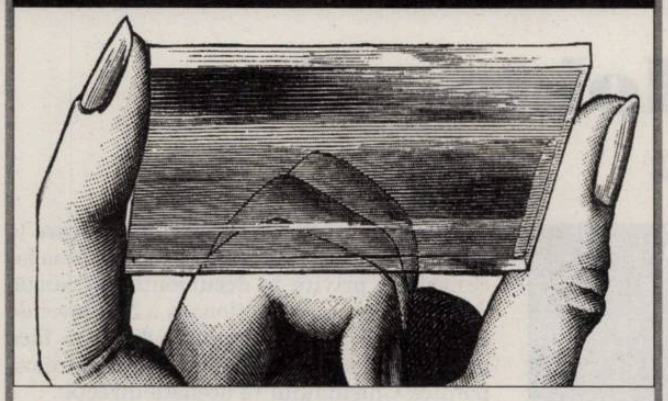

Îmbrățișarea

Cînd ne referim la ceea ce difuzează televiziunile noastre, aducem mereu în discuţie vorbăria interminabilă şi inconsistentă, supremaţia prostului-gust, vedetele de carton transformate în modele şi campaniile de idiotizare a publicului. În realitate, lucrurile nu sînt aşa de simple, de monocolore, iar weekendul trecut am avut parte de cel puţin două emisiuni-eveniment, cu nişte oameni cu adevărat valoroşi. Este vorba de interviul cu Neagu Djuvara, realizat de Paula Rusu şi difuzat la Antena 3, şi de emisiunea *50 de minute cu Pleşu şi Liiceanu* care a început, de duminică, la TVR 1. Cînd am scris textul de săptămîna trecută, unde visam la o televiziune după modelul *Dilemei* şi vorbeam, printre altele, de emisiunea *Altfel* de la Realitatea TV, cu Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu, nu ştiam că cei doi aveau să-şi reia dialogurile televizate. Şi, desigur, nici de interviul cu Neagu Djuvara. Nu ştiam, deci, că „modelul *Dilemei*" urma să apară aşa de repede pe micul ecran. Căci despre asta vorbeam, de fapt, în articolul meu trecut.

Mă bucur că emisiunea cu Pleşu şi Liiceanu există din nou şi cred că locul ei este chiar la TVR 1. La Realitatea TV era un corp străin, ceva care nu rima deloc cu restul peisajului. De altfel, modul în care a decurs ultima emisiune de la Realitatea TV este grăitor pentru ce e în capul oamenilor de acolo: pentru că se aştepta venirea la aeroport a echipei naţionale, s-a anunţat un „Breaking News" şi ecranul a fost împărţit în două. Într-o jumătate discutau în continuare Pleşu şi Liiceanu, iar în cealaltă jumătate o vedeam pe Carmen Brumă cum stă în holul Aeroportului Otopeni şi aşteaptă marele moment în care va apărea geniala echipă de fotbal. Faptul că discuţia consistentă dintre cei doi era la paritate cu absenţa unei echipe de fotbal jalnice spune multe despre cum înţeleg unii să facă televiziune. În fine, iată că emisiunea a ajuns la TVR şi nu putem decît să felicităm postul public că-şi asumă menirea, adică de a fi (şi) un post *educativ* şi *cultural*. (Ştiu că pe unii aceste două cuvinte, asociate televiziunii, îi fac să strîmbe din nas, dar n-am ce le face!) Pe de altă parte, îmi exprim din nou plăcuta surpriză că Antena 3, un canal gîndit să fie arma politică a patronului său, Dan Voiculescu, dă şi lucruri de calitate, în care propaganda deşănţată ia şi cîte o pauză.

În ambele emisiuni – şi în cea de la TVR 1, şi în cea de la Antena 3 – s-au zis nenumărate lucruri extraordinare, profunde şi citabile, dar am să mă opresc la ceva care, pe lîngă faptul că era bine spus, m-a impresionat de-a dreptul! În discuţia cu tema „Despre speranţă" de la TVR 1, Gabriel Liiceanu l-a întrebat, la un moment dat, pe Andrei Pleşu care ar trebui să fie atitudinea faţă de un om disperat. Dialogul care a urmat este pur şi simplu copleşitor. Andrei Pleşu: „Cred că reacţia cea mai potrivită în faţa unui om disperat e să încerci să-l ajuţi concret. Dacă poţi. Deci o intervenţie tăcută, dar sprijinitoare este mult mai importantă decît discursuri, decît speculaţii ş.a.m.d. În sfîrşit, dacă nici asta nu poţi, ai soluţia ultimă: să-l îmbrăţişezi. Să-i dai sentimentul unei solidarităţi, a unei compasiuni în care el să nu mai trăiască singur disperarea lui. Pare poate sentimental, pare poate uşor de expediat, dar e foarte greu să îmbrăţişezi un om aflat în starea de disperare. Şi e foarte uşor fie să-l judeci, să-i spui «dom'le, nu e frumos ce faci! ţine-te tare! fii bărbat!», fie să-i explici metafizic cum e cu speranţa, cu disperarea." Gabriel Liiceanu: „E frumos ce spui, numai că întrebarea e dacă un om pe care-l îmbrăţişezi în mijlocul unei supreme nenorociri mai are deschiderea pentru îmbrăţişarea ta." Andrei Pleşu: „Întîi trebuie să-l îmbrăţişezi ca să vezi dacă are deschidere."

Ei bine, pentru o astfel de îmbrăţişare, venită cînd nu te aştepţi, merită să suporţi valurile de mizerii pe care, de obicei, ţi le deversează în casă televiziunea. Să suporţi şi să nu-ţi pierzi speranţa.

„Nu există nici o diferenţă catastrofală între literatură şi gazetărie"

– interviu cu Radu COSAŞU –

Interviul de mai jos a fost realizat de Ioana Avădani exact în urmă cu 30 de ani, în 1981, pentru o revistă studenţească. După cum se va vedea, discuţia de atunci îşi păstrează şi acum prospeţimea.

Aşa, fără nici o introducere, permiteţi-mi, Radu Cosaşu, să vă întreb: sînteţi jurnalist de formaţie?

Da, nici nu mi-am dorit să fiu altceva decît ziarist. Numai viaţa m-a făcut să devin scriitor. Eu mă consider foarte ziarist. Recunosc că există deficienţe în felul cum gîndesc, cum practic literatura.

Care este deosebirea dintre scriitor şi ziarist, în ceea ce priveşte condiţia lor, gradul lor de implicare în social, în politic chiar?

Nu există nici o diferenţă catastrofală între literatură şi gazetărie. Oricît de clare îmi sînt aceste diferenţe în teorie, practic nu le cunosc. De aceea literatura pe care o fac este şi foarte politică, şi foarte angajată şi foarte „la zi". Chiar proza mea, ciclul „Supravieţuirilor", are ca erou un ziarist din perioada „obsedantului deceniu". Eu cred că toate deceniile şi toţi anii şi toate clipele sînt obsedante. „Obsedantul deceniu" este o formulă care îi aparţine lui Marin Preda, însă ne revine nouă să o dezvoltăm. Există o tradiţie în critica românească, ai cărei patriarhi nu au dezminţit niciodată că ar fi o prăpastie între gazetărie şi literatură. Este o prejudecată pe care au avut-o şi Călinescu, şi Lovinescu... Eu socotesc că toţi aceşti mari critici au fost nişte extraordinari gazetari. Este meritul lui Alexandru Paleologu să fi relevat forţa gazetărească a lui Călinescu, spunînd că *Istoria literaturii române* este macheta unui gazetar specialist în literatura română.

Vă ies în întîmpinare tot cu o frază din Marin Preda: pe ce vă bazaţi?

Argumentele mele sentimentale se îndreaptă spre marii scriitori care nu cunosc această prejudecată: Sartre, Malraux, Camus... Sau, la noi, Ion Vinea. Toată lumea l-a considerat un mare director de ziar. Dar el era un mare poet şi scriitor.

Totuşi această prejudecată persistă...

Diferenţele provin din aceea că nu toate ziarele sînt foarte bune, ele nu transformă ştirea, cotidianul, în literatură, care este, în definitiv, o formă pasională a existenţei omului.

„Ziaristica este un dat pe care îl ai sau nu"

Aţi avut, ca ziarist, vreun model?

Eu zic aşa: fără Geo Bogza n-aş fi trăit niciodată. Eram, prin '56-'57, o mînă de reporteri „bogzieni" de care, bineînţeles, Bogza nici nu voia să audă. Scriam ca el, era uşor de imitat. Dar există un Bogza inimitabil, la care s-a ajuns foarte greu, acela din *Anii împotrivirii*, de exemplu. Ştiam pe de rost pagini întregi din el, în lipsa poeziilor lui Bacovia, ale lui Blaga... Acela e Bogza despre care s-a spus „talentul reporterului e mare", gazetarul care transformă fiecare comentariu prin incandescenţă. Fără să facă declarat literatură, Bogza a făcut literatură ca formă de tensiune maximă a simţirii. La acest nivel devine deja hilar să mai separi literatura de gazetărie.

Este specifică ziaristului aplecarea spre „amănuntul semnificativ". Este aceasta o chestiune de vocaţie sau de educaţie?

Fiind întrebat ce ar trebui să se predea la proaspăt înfiinţata facultate de ziaristică, Geo Bogza a răspuns: „Ce e aia facultate de ziaristică?" Ziaristica este un dat pe care îl ai sau nu îl ai. Te naşti cu el. Ziaristul este un om hărăzit să vadă altfel decît ceilalţi oameni, să scrie de toate în fiecare zi. Reporterul este un ins silit, prin meseria sa, să vadă ceea ce nu văd alţii. Adică, intră în literatură.

Este cunoscută preferinţa dumneavoastră pentru „faptul divers". Există un „ce" care face dintr-un fapt divers un subiect de meditaţie?

Faptul divers nu este altceva decît un fapt divers al lumii tale. Intersecţia lumii tale cu lumea exterioară este acea amorsă de care vorbeai. Nu vezi decît răsfrîngerea în afară a lumii tale, dacă o ai. Nu toate faptele diverse te inspiră. Ele trebuie să se lovească de obsesiile tale, de copilăria, de necazurile tale... Există, desigur, şi reversul medaliei. Prea marea pasiune pentru faptul divers poate să creeze o anumită subcultură jurnalistică ce nu mai dă cititorului imboldul spre marea cultură. Există un anume fel de a citi ziarele, ce caracterizează lectorul. Există şi o viaţă în lectura unui ziar, nu toate se citesc la fel. Sociologii şi psihologii occidentali au semnalat apariţia unui aşa-numit „sindrom *Le Monde*"; există persoane, în general bătrîni singuri, care cumpără un *Le Monde* şi-l citesc pînă la ultimul chenar. Se repetă istoria lui Don Quijote, care a înnebunit citind prea multe romane cavalereşti. Evident, e o pacoste să înlocuieşti cultura marilor capodopere cu ziarele.

„Persoana întîi e şi reală, şi fictivă"

Să revenim la... scrierile dvs. Folosiţi preponderent persoana întîi. Au aceste lucrări un caracter autobiografic sau fals autobiografic?

Fals autobiografic! Chiar persoana întîi nu mai este autobiografică din clipa în care cuvintele se leagă pe o foaie de hîrtie. Un lucru scris devine, în mod aproape fatal, altfel decît s-a întîmplat. Este o formulă personală, pe care o folosesc nu fără multă şovăială şi e departe de a fi consecventă. Consider că soluţia cea mai fericită este aceea din *Anti-memoriile* lui Malraux. Persoana întîi este şi reală, şi fictivă. Plăcerea scrisului constă în a confunda, în măsură cît mai mare, persoana întîi cu ceea ce stă scris pe hîrtie. E drept, literatura de acest gen poate fi acuzată de subiectivism... dar ea îmi dă o mare satisfacţie a scrisului.

Cum vă explicaţi preferinţa publicului pentru acest gen de literatură?

Există o optică de „cartier nou" în tot ce se cheamă literatură şi scriere, de a şti neapărat ce face vecinul. Dintr-o mare nevoie de literatură documentară, şi ficţiunea cade sub incidenţa acestei curiozităţi. Tot aşa se explică şi preferinţa pentru comentariile sportive. Un meci s-a terminat cu scorul de 3-0. Nu poţi tu să vii să spui că a fost 3-2. Este o mare aviditate a publicului pentru document.

Credeţi în „minciuna binefăcătoare" în gazetărie?

Există un loc unde gazetăria se desparte de literatură. N-ai voie, ca gazetar, să minţi. În literatură, ficţiunea este o minciună menită să instituie un adevăr. Scriitorul poate recurge la ficţiune, la exagerare, la minciună chiar, pentru a impune un adevăr. Gazetarul are un statut de viaţă civilă mult mai greu. Nu există ceva mai detestabil decît minciuna ziaristului. Există însă mai multe feluri de minciună: prin denaturarea adevărului, prin omiterea lui... Ziaristul trebuie să fie înarmat, conştient. El nu are voie să intre în arenă numai cu bună-credinţă şi naivitate. El trebuie să ştie că e silit să nu spună anumite minciuni. Există jumătăţi de adevăr care te absolvă de minciună. Acestea sînt forme de artă – şi de luptă – ale jurnalistului care nu minte, dar nici nu spune întreg adevărul. În aceasta stă „viclenia" ziaristului, viclenie care dă măsura perfecţiunii sale, a profesionalismului său.

a consemnat
Ioana AVĂDANI

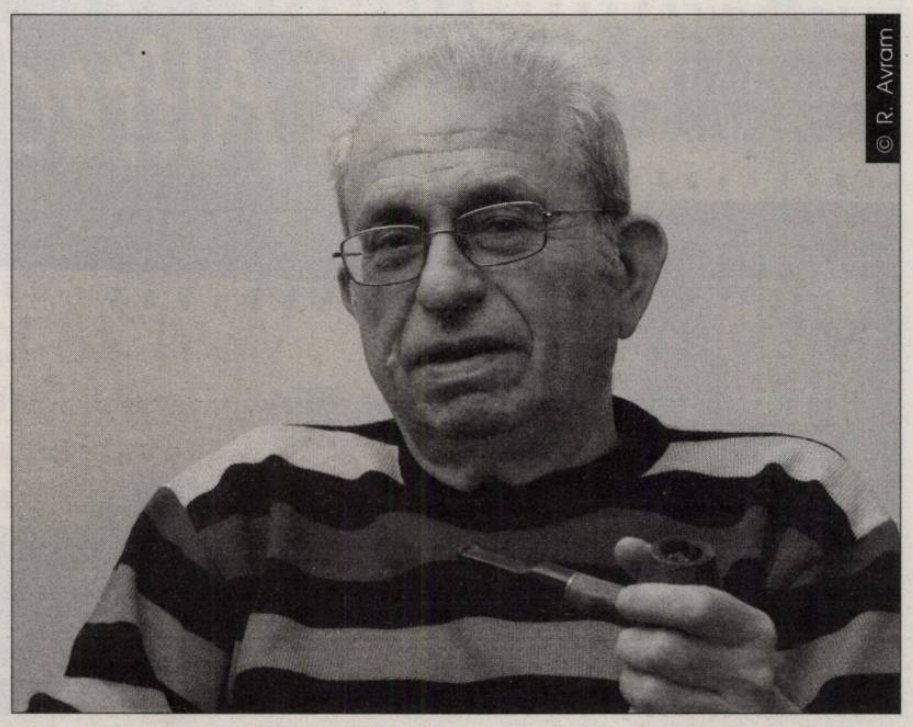

© R. Avram

Stela GIURGEANU

Detalii ale unei capitale europene: Muzeul „Antipa“

Prin alte ţări, există. Prin alte ţări majoritatea lor înseamnă un *„must see“*. Pentru un turist, vizita într-un oraş european poate fi serios ştirbită, dacă nu bifează măcar un muzeu. „Adică ai fost acolo şi n-ai trecut pe la muzeul X?“ – este o întrebare pe care, dacă vrei s-o eviţi, bagi musai un cap sau măcar treci pe lîngă coada din faţa muzeului. Să spui: era prea multă lume. Pentru că, de obicei, muzeele din străinătate sînt dotate şi cu o coadă zdravănă de vizitatori.

La noi lucrurile stau cu totul altfel. Nu doar că numărul vizitatorilor a scăzut drastic, dar în marea lor parte astfel de instituţii sînt ignorate, moşteniri uitate, prăfuite, pentru care tot timpul vor fi doar crize economice, şi niciodată fonduri.

Sîntem, şi pe hîrtie, cetăţeni europeni. Rîvnim să fim luaţi în serios, tînjim după fata morgana vizei Schengen, dar uităm, în toată goana după titluri de civilizaţie, cum să ne restaurăm propriile detalii de europenizare.

Cu şcoala la muzeu

Eram prin clasa a IV-a cînd învăţătoarea ne-a anunţat că vom merge la muzeu. La „Antipa“. Un om cu barbă, cu figură severă, savant – cum scria pe timbrul din seria cu savanţi români. Am descoperit în locul scorţoşeniei implicate de alura de savant, un castel plin cu ciudăţenii, unde prin faţa ochilor, la tot pasul, se derulau poveşti din alte timpuri cu oameni preistorici şi animale fantastice. Scheletul enorm al unui elefant, catacombele oamenilor preistorici, peştera prin care am trecut cu respiraţia tăiată de frică, dar prin care aş fi vrut, mai apoi, să tot colind, frica aflîndu-se la graniţa cu bucuria descoperirii... Totul devenise pentru mine o comoară pe care abia aşteptam să o redescopăr, la nesfîrşit.

De la an la an însă, vraja muzeului se estompa. Priveam cum exponatele îmbătrîneau, vitrinele prindeau mici fisuri, unele începuseră să fie peticite cu benzi adezive. Peste toată povestea părea că vine un val de sfîrşit, totul pierea într-o încremenire şi uitare, în praf şi frig.

Acum cîţiva ani, dorind să retrăiesc vraja din copilărie, am mai avut o tentativă de revenire: dar muzeul era închis, iar un lacăt greu anunţa marea renovare.

Un savant uitat

În 1908, în Bucureşti, pe Kiseleff numărul 1, avea să-şi deschidă porţile prima clădire din România construită şi dedicată unui muzeu. Fondatorul – doctorul Grigore Antipa. Un savant şi pionier al multor domenii în România, nedreptăţit (ca mulţi alţii) de regimul comunist. Directorul muzeului, **Dumitru Murariu,** îmi povesteşte cu drag despre Antipa, ca despre un om care pare a fi avut mai multe vieţi. „A fost, realmente, un om de geniu, pionierul cercetărilor hidrobiologice din România. Era, poate, puţin idealist, un socialist utopic, el fiind cel care a introdus termenul de «cooperativizare» a pescăriilor. Dorea prin aceasta ca pescarul să fie doar pescar, să aducă peştele la cherhana, iar de acolo să preia altcineva marfa, pentru un randament mai bun. A contribuit decisiv la reorganizarea pisciculturii din ţara noastră, fiind şi directorul Pescăriilor Statului. De la el s-au înfiinţat marile cherhanale, a fost cel care a ridicat problema productivităţii biologice a Deltei Dunării, opunîndu-se, de altfel, îndiguirii totale. A pus şi bazele Şcolii româneşti de hidrobiologie. Antipa a fost şi primul ecolog al României, şi etnograf, şi sociolog.“

După Primul Război Mondial, marile puteri au hotărît ca patrimoniul muzeului să fie transferat la Sofia. Antipa a fost cel care l-a convins pe comandantul garnizoanei germane la Bucureşti să oprească acest transfer. „Muzeul acesta era împlinirea vieţii lui.“

În timpul comunismului însă, nu era bine să-l apreciezi prea mult. Fiind monarhist, era minimalizat la statutul de „doar“ cercetător. De asemenea, se primise dispoziţie ca toate lucrările sale să fie arse, date la topit. „Fostului director Mihai Băcescu îi datorăm azi faptul că mai avem lucrările doctorului Antipa. Şi-a asumat atunci marele risc de a dosi, pe undeva prin podul clădirii, cîte cinci exemplare din lucrările sale.“ Lucrările lui Antipa au fost condamnate de regimul comunist pentru că pe prima pagină stătea scris: „Tipărit la Imprimeriile Regale“.

Lucrările lui Antipa au fost condamnate de regimul comunist.

După ’89

După Revoluţie, a apărut chipul savantului pe o bancnotă, ca o primă reconsiderare a memoriei sale. Tot atunci, în valul de dorinţă de schimbare radicală, s-a dorit şi introducerea icoanelor în muzeu. „M-am opus, tocmai pentru a onora amintirea doctorului Antipa. A fost o oarecare tensiune. Dar era o exagerare, pe care o pot înţelege prin prisma dorinţei de schimbare, dar pe care n-am putut să o accept. Antipa nu era un om religios, ci un om de ştiinţă, evoluţionist.“

Tot în acea perioadă, în febra retrocedărilor, cineva a venit ca fiind trimis din partea familiei Antipa solicitînd retrocedarea casei şi a parcului. Or, casa nu aparţinuse lui Antipa. „N-a avut niciodată casa lui. A locuit, ce e drept, în acest muzeu. Camera lui este acum sală de consiliu. Dar aici locuiau şi tîmplarul, şi mecanicul – oamenii care lucrau la muzeu – totul fiind gîndit ca un sistem pe deplin funcţional, în care în cazul unei defecţiuni să ai mereu la îndemînă omul specializat.“ Cererea de retrocedare a fost, bineînţeles, retrasă.

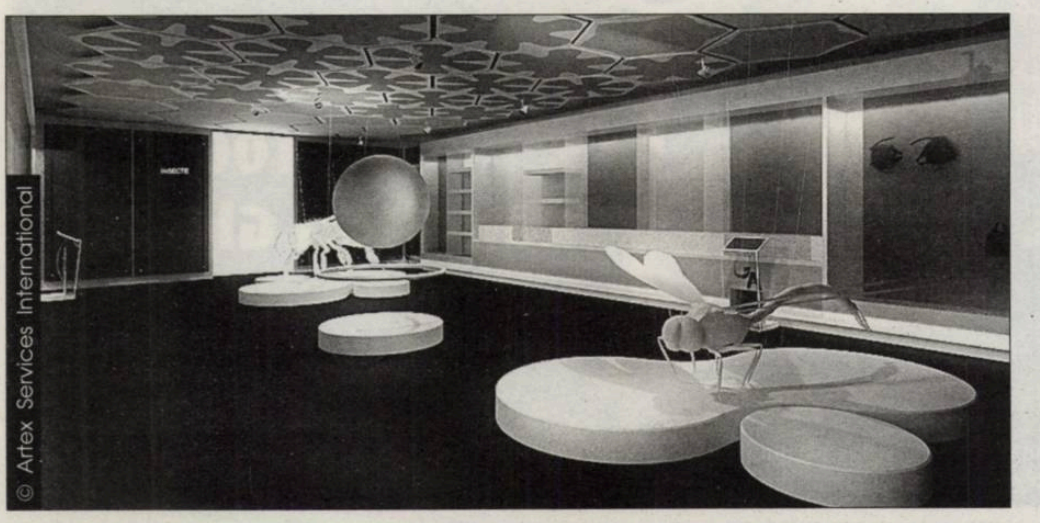
© Artex Services International

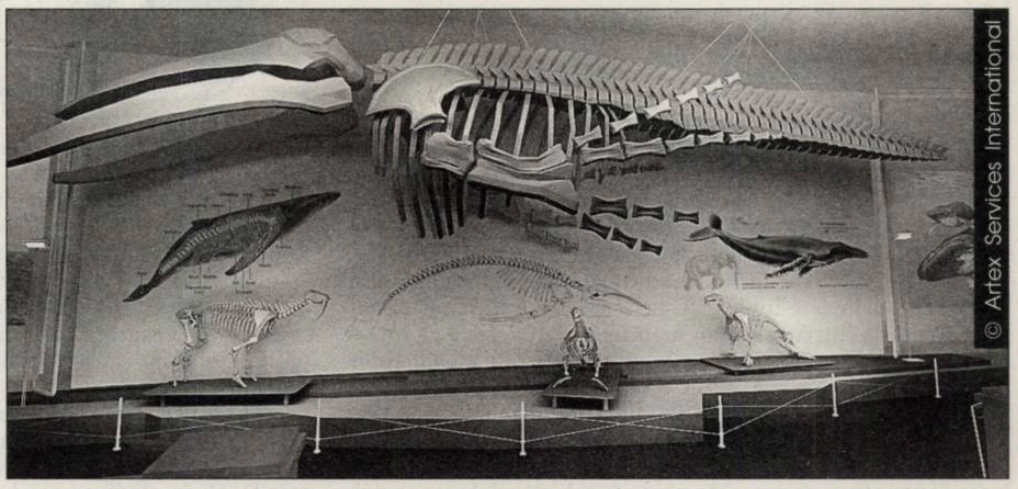
© Artex Services International

Prima restructurare în 100 de ani

Pînă la Revoluţie – povesteşte directorul muzeului, „Antipa“ era cel mai vizitat muzeu bucureştean, avînd peste 350 de mii de vizitatori pe an. După, nemaiorganizîndu-se vizite în grup, apărînd şi noianul de informaţii, mass-media şi Internet, numărul vizitatorilor nu a mai depăşit 172 de mii pe an.

„Azi, pentru orice ieşire cu elevii din şcoală, profesorul trebuie să facă zeci de acte, să semneze zeci de declaraţii... pînă lehamitea îşi spune cuvîntul. Vrem să schimbăm toate acestea“ – spune directorul, adăugînd că „relaţia muzeu-şcoală trebuie refăcută“. „Ştim că este foarte greu pentru un dascăl să scoată din şcoală un grup de elevi. Vrem să avem un autocar al muzeului, prin care să facilităm în primul rînd transportul. Avem şi o secţie de marketing cultural şi programe educaţionale, care pe lîngă organizarea expoziţiilor temporare, conferinţelor sau şcolii de vară pentru copii, se vor ocupa de acum şi de relaţia cu şcolile, reprezentanţii noştri dorind să încheie protocoale cu inspectoratele şcolare.“

În acest context de schimbare de dinamică a venit şi dorinţa de modernizare. „Expoziţiile publice se schimbă în mod normal din 5 în 5 ani. Noi nu le schimbasem de 100 de ani.“

Modernizarea s-a impus astfel şi ca o necesitate – în urma parcurgerii Caietului de Impresii ale vizitatorilor, toate mesajele începeau să semene, spunînd că aici nu s-a schimbat nimic. După cutremurul din ’40, după două bombardamente din ’44, după marele cutremur din ’77, la muzeu nu s-au făcut decît mici reparaţii, peticeli „cît să stea clădirea în picioare“.

„Am început aşadar cu consolidarea, iar după, expoziţia fiind deja strînsă, a apărut şansa să demareze proiectul de modernizare. Din 2007 am făcut un studiu de prefezabilitate, în 2008 am semnat contractul de realizare, în 5 ianuarie 2009 am golit muzeul, şi totul a început.“

Antipa science fiction

Începînd cu instalaţia electrică – pentru că de data aceasta muzeul va avea o climatizare reală, iar vizitatorii vor scăpa de frigul de altădată, trecîndu-se la înlocuirea vitrinelor vechi, cele cu rame de lemn descleiate, acum totul s-a schimbat, iar schimbarea de look a precedat şi schimbarea de mentalitate. Pe fiecare nivel vor fi panouri „infotouch“, astfel informaţiile despre exponate nu vor mai fi scrise pe plăcuţe, lîngă exponate existînd de acum cîteva etichete şi denumiri, ci vor putea fi parcurse pe ecrane digitale. De asemenea, tot în format digital vor fi şi hărţile interactive pentru bioregiunile României, proiecţii cu documentare despre vieţuitoarele din Delta Dunării, dar şi despre mările şi oceanele lumii, sau despre zonele de deal şi de munte. Vor exista proiecţii tridimensionale, vizitatorii putînd vedea, de exemplu, în spaţiu, cum se mişca un dinozaur. La secţiunea de „anatomie“, vor fi proiecţii 3D cu organizarea scheletului, sistem circulator, nervos, organele interne. „Totul va prinde contur interactiv, va fi antrenant, un punct de atracţie garantat.“

Redeschiderea şi gurile rele

Muzeul ar fi trebuit să se redeschidă în 2010. Au fost însă cîteva piedici, iar acum speranţa se îndreaptă către luna martie sau aprilie a acestui an. Totul ar fi decurs bine, fără oprelişti, dacă fostul ministru al Culturii, sub mandatul căruia începuse proiectul, n-ar fi făcut o declaraţie de neasumare a aprobării investiţiei, la încetarea mandatului. „Actualul ministru al Culturii, singurul ministru care a venit de altfel în muzeul nostru, ne-a ajutat întru totul, pînă a apărut declaraţia cu iz de greşeală din partea fostului ministru cu privire la finanţarea acestui proiect. De atunci hîrtiile stau pe masa ministerului, dar eu sînt convins că în curînd totul se va lămuri. Demersurile, argumentele, totul e în favoarea noastră.“

Şi, într-adevăr, din cîte am aflat, din suma de 11 milioane de euro alocată proiectului, mai bine de 70% au fost deja plătiţi, iar toate controalele şi investigaţiile au ieşit favorabile. Dar tocmai pentru că era vorba de o sumă deloc mică, gurile rele au început să clevetească, unul din subiectele predilecte fiind firma Artex, cea responsabilă cu contractul. Directorul însă neagă toate acuzele. „Am lucrat cu firma Artex, care se ocupă cu organizări de expoziţii de muzeu. Este o firmă contestată pentru că nu e o firmă ieftină. Dar sînt singurii care au specialişti în mai toate domeniile şi singurii acreditaţi pentru a lucra cu patrimoniul.“

Întreb şi eu, pe final de interviu, cu o gură rea: 11 milioane de euro?

Mi se răspunde că în anul 1903 construirea acestei clădiri a costat statul 250 de mii de lei. Atunci Antipa a fost criticat: cum îşi permite, adică, o asemenea risipă, cînd ţara e în criză?

În 2011, avem exact aceeaşi problemă. „Niciodată nu vom avea condiţii să spunem că nu mai avem ce face cu banii. Totuşi e vorba de o instituţie de referinţă pentru ţară. Aşa cum şi-a dorit Antipa, ca muzeul să fie demn de capitala ţării, ar trebui şi noi să privim pe termen lung. De vreme ce vrem să fim europeni, nu avem cum să nu ne ocupăm de aceste «detalii» care sînt instituţiile de cultură. Cred, de asemenea, că pentru fiecare dintre noi ar trebui să fie o mîndrie faptul că de acum vom avea un muzeu european.“

Cu ochii-n 3,14

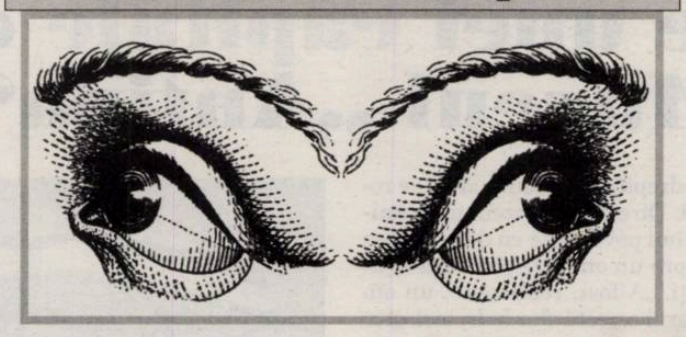

ÎNTREBAT CE E DE FĂCUT ÎN PRIVINȚA VECINULUI CU CHIP DE SFÎNT CARE NU E DELOC PIERSICĂ, OMUL IDEAL A RĂSPUNS CĂ ĂSTA E NIVELUL DE PREGĂTIRE PENTRU PROSOAPE

■ Întrebat ce e de făcut în privinţa efectelor secundare devastatoare ale celor mai multe dintre medicamentele care trebuie luate vreme îndelungată, Daniel Vassela, directorul Novartis (un elveţian născut în 1953, la Fribourg) a răspuns că e o chestiune pe care trebuie să ne-o asumăm, de pildă el însuşi ia un medicament pentru scăderea colesterolului, care are şi efecte nedorite. Cît despre salariul inimaginabil pe care-l primeşte lunar, Vassela spune că în Elveţia sînt încă posibile lucruri inimaginabile, de pildă acela că într-o zi ar putea scăpa de întrebările răutăcioase ale jurnaliştilor de la TSR. (**S. S.**)

■ Simpaticul columbian Wilmark, proaspăt cetăţean român, fondatorul la Bucureşti al „Academiei de Baile Latino-American“, membru permanent în juriul concursului *Dansez pentru tine,* recunoaşte că nu înţelege celebra noastră expresie „Afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul“. Pînă acum, din cîte ştiam, printre străini cea mai enigmatică vorbă de-a noastră era „Să moară capra vecinului“. Dacă, odată cu globalizarea, ea şi-a pierdut specificul românesc, devenind mondial accesibilă şi rezonabilă? (**R. C.**)

■ „Eminescu, drag odor, / Geniu răsfăţat de muze / Şi de-a artelor fior, / Străluceşti în infinit / Filosof cu chip de sfînt, / Revelaţie divină / Întrupată pe Pămînt! / Viaţa nu ţi-a fost uşoară, / Aruncat în disperare / De Partidul Liberal / Ai trăit zile amare – / Dureros «Apus de Soare» / Heruvim cu aripi frînte, / Ai sfîrşit în mod brutal“ (versuri din volumul colectiv *Între noi, cuvîntul*, dedicat împlinirii a 160 de ani de la naşterea poetului). (**M. C.**)

■ „Miţule Băet iubit şi drăgălaş, azi ţi-am mai scris o scrisoare, neştiind că voi primi un răspuns de la tine, tu iară începi cu gelozia ta tradiţională şi de tristă amintire. Bine, Miţule, nu recunoşti tu că hachiţele cochetăriei mele e o consecvenţă naturală şi e mai mult o compensaţie şi mai bine zicînd un cer mai senin după o lungă suferinţă fizică şi sufletească care am avut-o toată iarna şi îţi spun drept, mai umplu pustiul vieţii, dar o niţică cochetărie dă-mi voie să o practichez, e ceva atît de înnăscut în mine şi care nu e deloc afectat“ etc., etc. Semnat: Veronica (din colecţia „Scrisori de dragoste“, Editura Laura Baldini, text găsit în ambalajul unor ciorapi Principessa 20, *linea giorno*, *black*, mărimea 2). (**L. V.**)

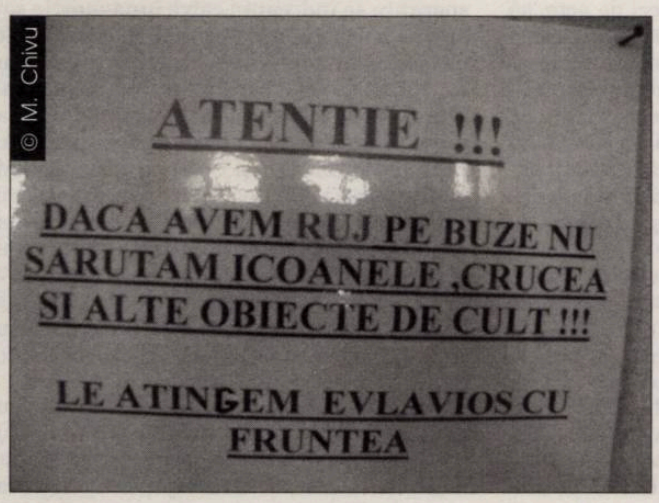

■ Clădirile din curtea Spitalului Colentina au fost vopsite şi arată ca o sorcovă. S-ar putea ca medicii să nu-şi mai trimită de acum înainte pacienţii la analize în corpul B, C sau D. Ci în clădirea roz-bonbon, cea verde brotăcel sau piersică. După principiul: terapia prin culoare ori te vindecă, ori „te bagă în boale“. (**A. M. S.**)

■ Lui Dumitru Prunariu nu i s-au găsit documentele justificative pentru perioada din Cosmos, aşa că i s-a tăiat 70% din pensie. Întrebat despre această situaţie, omul a fost amărît, deşi a spus că nu-i face deloc plăcere să abordeze subiectul. Costi Rogozanu a comentat pe Facebook aşa: „Frate, ai fost în Cosmos, ce poate fi mai frumos? Cum se poate să te plîngi de pensie?“. Căci, nu-i aşa, o expediţie în Cosmos e un fel de drumeţie, şi nu presupune ani întregi de muncă: studiu, cercetare, teste, antrenamente; plus consumul de energie, presiunea psihologică, asumarea unor mari responsabilităţi, riscuri etc. O sinecură galactică, ce mai! (**M. C.**)

■ Regizorul britanic Christopher Nolan a fost încîntat de modul dezolant şi, în acelaşi timp, retro în care arată centrul vechi al Bucureştiului şi a declarat că ar fi decorul ideal pentru noul său film din seria Batman – *The Dark Knight Rises*. Pentru că e clar că nu putem să ne rezolvăm singuri problemele legate de administraţia locală, aşteptăm şi alţi supereroi. Cum ar fi Superman. Dacă ar candida la Primărie, cetăţenii sigur l-ar vota. (**A. P.**)

■ Următorul *Batman* ar putea fi filmat în România. E de bine: după atîtea legende cu Dracula, în sfîrşit o înfruntare directă. Bine ar fi să se lase cu sînge – că doar ăsta e sensul filmelor cu vampiri; dar tare mi-e teamă că se va lăsa cu şpriţ. (**M. M.**)

■ Preselecţie mare pentru emisiunea *Dansez pentru tine*. Au venit oameni mulţi dornici să danseze pentru o cauză socială. Organizatorii se bucurau că nivelul de pregătire al concurenţilor a crescut. Dacă îi ascultai pe concurenţi şi poveştile triste care îi mînau în luptă, ai fi zis că zicala „Ursul nu joacă de voie, ci de nevoie“ s-ar potrivi de minune. (**A. M. S.**)

■ Tot toaletele ne ţin la curent cu ultimele înnoiri ale ştiinţei şi tehnicii: în cîteva asemenea stabilimente din Viena am descoperit incredibilul senzor pentru prosoape de şters pe mîini – pui palma în dreptul semnului şi bucăţica de hîrtie alb-albastră iese, pur şi simplu... (**I. P.**)

DACĂ-I SERIOS, ACELAȘI TIP OBSESIV AR PUTEA SĂ PROPUNĂ O ALTĂ DOVADĂ A EXPANSIUNII NOASTRE

■ Tînărul nostru arbitru de fotbal Kovács István susţine că „nu mă simt bine dacă nu sînt înjurat cel puţin o dată într-un meci... Vorbesc serios!“. Dacă-i serios, cînd se va lăsa de fotbal, să se-apuce de politică. Are una dintre calităţile de bază. (**R. C.**)

■ Din ciclul „Hai să inventăm cuvinte, că-n rest avem de toate“: ştiţi cum se cheamă o revistă a cărei copertă e tipărită pe acelaşi tip de hîrtie ca şi paginile din interior? Autocopertinată! (**D. S.**)

■ Zile întregi mi-a apărut obsesiv pe Facebook următoarea reclamă: „Ai o carie? Noi avem o plombă... la numai 19 RON în loc de 150 RON! 87% reducere... Numai la CoolBuy!“. La o asemenea ofertă, mai-mai că-ncepuse să mă doară măseaua... (**P. M.**)

■ Cică PDL ar putea să propună o lege a Capitalei prin care Bucureştiul să se împartă în 20 de sectoare sau zone administrative şi să nu mai aibă primării de sector, astfel încît primarul general să poată coordona în mod unitar administrarea şi dezvoltarea oraşului. Dar dacă tot schimbăm legea, ce-ar fi dacă mai-marele ales al comunităţii nu s-ar mai numi *primar,* ci *secundar?* (**A. M.**)

■ La Masters-ul londonez de snooker, finala a fost disputată între doi jucători chinezi. Ce altă dovadă a expansiunii în forţă a Chinei le-ar mai trebui adusă scepticilor? (**S. G.**)

■ Nu numai că filmul *The Dilemma* a apărut pe ecranele româneşti fix cînd revista noastră a împlinit 18 ani, dar dacă vă uitaţi pe afiş veţi constata că şi fonturile cu care e scris titlul sînt „ale noastre“. Le mulţumim distribuitorilor pentru publicitatea subliminală. (**M. V.**)

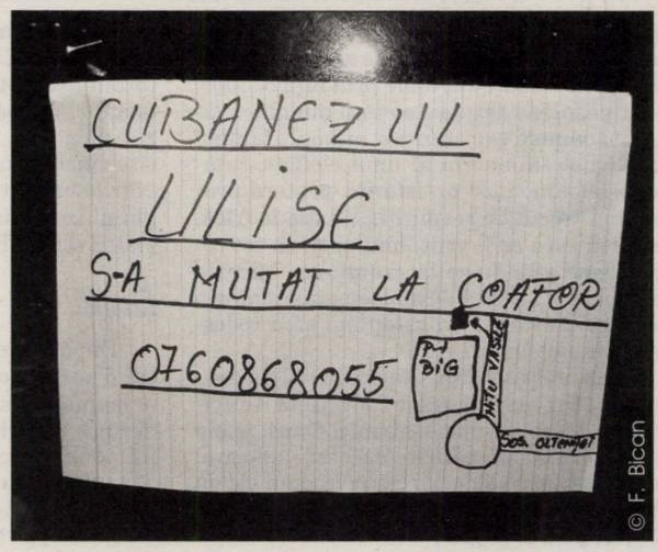

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 364 ■ 3-9 februarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

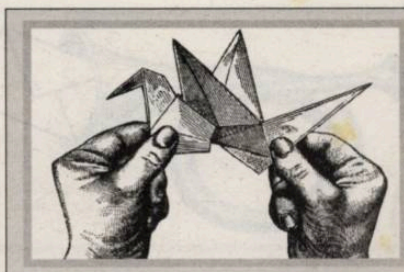

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie 8

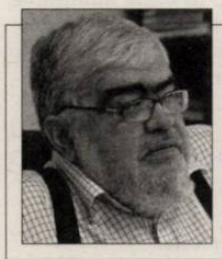

ANDREI PLEŞU

„Alte întrebări, alte fragmente de răspuns“

pagina 3

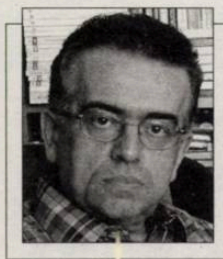

DAN C. MIHĂILESCU

„O anumită calitate a tristeţii“

pagina 17

DANIEL DĂIANU

„Criza şi statul social“

pagina 21

Şi-n dosul geamului, nimic

Transparenţe secrete

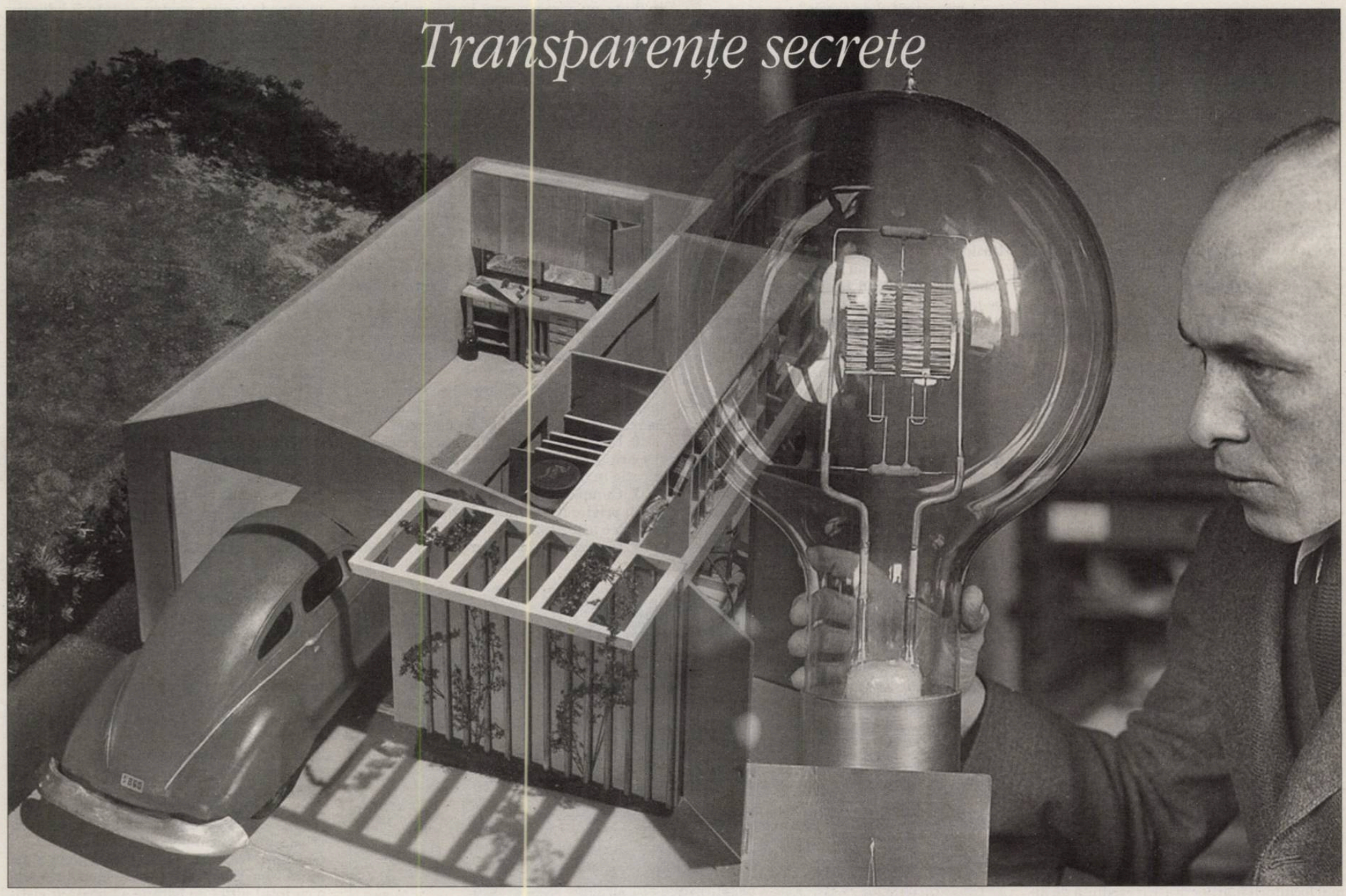

„Nu există secrete pe care timpul să nu le dezvăluie pînă la urmă.“

JEAN RACINE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

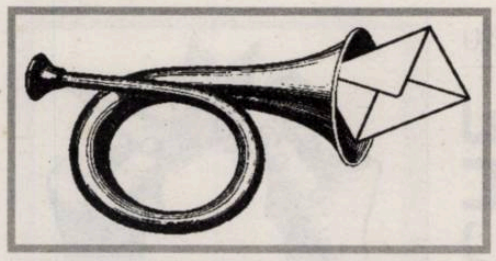

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

AM ZÎMBIT LA...

Cutume ale bătăii bune, românești

Batem şaua
Să priceapă iapa.
Batem în retragere.
Batem cîmpii.
Mîncăm
Lapte bătut.
Batem degeaba
Din gură.

Batem prea mult
Toba,
Prea laic
Toaca.

Batem scoica
Să scoată o perlă,
Cocoşul
Să se ouă,
Copiii,
Pînă ne reprezintă...

Florin NECHITI

album dilematic Vasile Dorolți

ACTUALITĂŢI

Proiectarea, autorizarea, execuţia, recepţia, vînzarea şi asigurarea construcţiilor sub semnul întrebării

„Ne-am pierdut ca specie identitatea şi sensul şi acum ne străduim din răsputeri să dăm vieţii o coerenţă de ansamblu.“
Philip Yancey

Mi-a căzut privirea, într-o zi, pe o mică rubrică dintr-un ziar local, care ne anunţă cu mîndrie: „chiar şi în vreme de criză la Suceava se construieşte“.

Minunat!

Vă propun însă aici o sumară analiză a acestei activităţi de maximă importanţă pentru toţi.

Dacă, în general, atunci cînd achiziţionăm un produs (frigider, aragaz etc.), solicităm (şi trebuie să o facem) un certificat de garanţie, nu acelaşi lucru pretindem atunci cînd achiziţionăm o clădire, de a cărei siguranţă în exploatare depind vieţile noastre.

S-a construit mult după 1990 în România, dar şi foarte prost. Peste 50% dintre clădiri sînt executate fără respectarea proiectelor tehnice de execuţie sau fără a avea proiecte tehnice.

Domeniul construcţiilor este cel mai afectat de impostură. Specialiştii în domeniu au fost daţi la o parte, iar proiectarea şi execuţia lucrărilor, dar şi autorizarea lor au ajuns pe mîna unor persoane care nu au nici o competenţă în domeniu, iar acesta este un fenomen naţional.

Firmele de proiectare şi execuţie falimentează, în timp ce se construieşte masiv în condiţii de ilegalitate şi cu o maximă iresponsabilitate.

S-a greşit profund cînd autorizarea lucrărilor de construcţii a fost luată din mîna Consiliilor Judeţene, Serviciile de Urbanism ale acestora desfiinţate iar autorizarea transferată primăriilor oraşelor mici şi ale comunelor, care nu au personal competent pentru a verifica şi autoriza aceste lucrări.

Pentru mine este de neînţeles de ce numai locuitorii marilor oraşe (reşedinţă de judeţ) au dreptul să locuiască şi să-şi desfăşoare activitatea în condiţii de siguranţă, pe cînd toţi ceilalţi nu. Să nu uităm că de mult locuinţele din mediul rural sau din oraşele mici nu mai sînt de tipul „două camere pe antreu“ (sau tindă cu două camere).

Totuşi – cine-şi asumă răspunderea – (să zicem în situaţia în care cele mai multe clădiri, în cazul unui cutremur de peste 7 grade pe scara Richter, vor ceda):

– proiectantul de ocazie?;

– echipele de aşa-zişi constructori care nu încheie niciodată un contract cu beneficiarul lucrării (cîte din acestea solicită ISC, recepţionarea lucrărilor?)?;

– agenţiile imobiliare care au scos la vînzare mii de clădiri, fără să se informeze măcar cu privire la calitatea lor?;

– proprietarii înşelaţi de cei care le iau bani şi le oferă în schimb clădiri urîte şi nesigure?;

– proprietarii de apartamente de bloc care au pus în pericol rezistenţa clădirilor prin intervenţiile neautorizate asupra structurilor?;

– primarii care au semnat autorizaţii de construire încălcînd Legea, lăsînd deciziile pe mîna unor angajaţi incompetenţi?

Sîntem un popor infantil sau iresponsabil? Dacă privim societatea românească în manifestările ei din toate domeniile vieţii, nu putem trage altă concluzie.

Totul pare pentru poporul acesta o joacă.

Ne jucăm de-a politicienii, de-a profesorii, de-a medicii, de-a primarii, de-a proiectanţii, de-a constructorii, şi cu vieţile noastre, indiferenţi şi imuni la tot ce este serios şi drept. Lucrăm sub lozincile: „merge şi aşa“; „să ţină pînă plec eu“; „greşelile constructorului se ascund sub tencuială“; „greşelile bucătarului se ascund în maioneză“ şi „banii să iasă“.

Cînd vedem însă că nu merge şi aşa, căutăm ţapul ispăşitor, fără să ne asumăm partea de vină şi fără să putem identifica adevăratul responsabil.

Treziţi-vă!

Tot ce facem se răsfrînge asupra noastră ca fiinţe, nu numai asupra buzunarelor noastre. O locuinţă prost construită nu înseamnă economie, ci pagubă, înseamnă nesiguranţă şi mai înseamnă că, în orice clipă, putem fi victimele iresponsabilităţii noastre.

Propuneri:

1. Firmele de construcţii să nu execute nici o lucrare fără proiect tehnic şi detalii de execuţie.

2. Societăţile de asigurări şi băncile să-şi ia toate măsurile atunci cînd încheie contracte de asigurare pentru clădirile executate după 1990, dar şi pentru apartamentele din tronsoanele de bloc unde s-a intervenit asupra structurii.

3. Consiliile Judeţene să facă toate demersurile necesare pentru reînfiinţarea Serviciilor de Urbanism.

4. Inspectoratul de Stat în Construcţii să întreprindă tot ceea ce este necesar pentru ca fiecare clădire să primească un certificat de calitate.

5. Agenţiile imobiliare să-şi asume responsabilitatea pentru ceea ce tranzacţionează (vînd), ca orice agent comercial.

6. Depistarea şi sancţionarea celor ce desfăşoară activităţi ilegale de proiectare şi execuţie în domeniul construcţiilor.

7. Cumpărătorii să se informeze în detaliu cu privire la calitatea clădirii pe care doresc să o achiziţioneze.

8. Interzicerea la vînzare (dar şi ca donaţie) a tuturor clădirilor executate fără proiect tehnic (de execuţie) şi fără recepţia finală a lucrărilor.

9. Interzicerea vînzării apartamentelor de bloc pe un întreg tronson, acolo unde s-a intervenit ilegal asupra structurii, chiar şi numai într-un apartament sau spaţiu comercial.

10. Ordinul Arhitecţilor din România să sancţioneze prompt orice abatere de la deontologia profesională a membrilor săi.

Nu dorim decît reinstituirea normalităţii, a responsabilităţii şi a legalităţii în domeniul construcţiilor şi, de ce nu, în toate domeniile vieţii noastre, căci constat cu durere că poporul meu şi-a făcut din imoralitate o religie şi din bani un dumnezeu.

c. arh. O. DEACU
olimpiadeacu@yahoo.com

Cristi, piața și salonul

Nu va fi vorba, în aceste cîteva rînduri, despre tînărul cîntăreţ al Pieţei Universităţii, cel la dispariţia căruia un ziar american de mare tiraj spunea, într-o ediţie online, că ale sale cîntece au însufleţit, la vremea lor, mulţimea de nobili golani, precum „Marseilleza“ însufleţise, la vremea ei, alte mulţimi. Căci e fals. „Marseilleza“ a anunţat Victoria de la Valmy şi „armata noului model“, har domnului tricolor, nicidecum roşie.

Nici de Cristi, palid ca un sfînt bizantin, stingherit în costum elegant, alături de o mireasă dalbă, în faţa popii Ţeavă, la biserica Colţei, cînd copiii mei, acum maturi, cu care ocolesc subiectele de principii, mă urmaseră, cuminţi, adăstînd mai bine de juma' de oră în zăpada topită, pentru că tata îi adusese acolo. Nici de acel Cristi, despre care o anonimă ştire teve, printre violuri, catastrofe şi alte cîntece noi, spunea că, pierzînd casa în favoarea proprietarului care şi-o redobîndise, era găzduit de Teodor Mărieş în sediul Asociaţiei 21 Decembrie. Cu atît mai puţin de acest cristic Cristi, cu *facies* de moaşte, în care puritatea dintîi se vedea limpede, dincolo de comentariile medicale purtate de răspîndacii media în cele patru zări.

Ci doar despre vecinul meu de pat timp de o săptămînă, cu aproape doi ani în urmă. Internat de urgenţă, operat în aceeaşi noapte, de o hernie ombilicală, îmi aruncă o privire indescriptibilă, din ochii adînciţi în orbite, picături de cărbune lichid, sînge coagulat al pămîntului-mamă. Privirea asta, care nu se uită, spunea: „Oare să mă fi schimbat aşa de mult?“. La remarca mea prudent politicoasă, înainte de vizita chirurgului, că numele său e omonim cu al unui cîntăreţ care ne însufleţiše inimile cu 19 ani în urmă, mi-a răspuns, după lunga şi insuportabila privire spre sine întoarsă: „Da, dom'le. Eu sînt ăla“. Ar fi indecent să spun că ne-am împrietenit. O să amintesc doar două momente: unul suprarealist, noaptea, după ce pacienţii adormiseră – doar noi doi ascultînd, fiecare cu cîte o ureche, pe aceeaşi pereche de minicăşti, pe laptopul meu, conectat la Internet, celebrele cîntece. Al doilea, dur, cînd, temperament violent, i se părea că metodele mele politicoase de a provoca ruptură de ligamente inghinale cîte unuia care purtase, evident, culori duşmane, sînt prea soft, i-o spusese sec energumenului cu pricina: „Am făcut o singură greşeală. Că nu v-am împuşcat pe toţi“. Şi fracţiunea de moment, la externare, cînd venind la patul meu şi întrerupîndu-mi audiţia „La Campanellei“, m-a întrebat abrupt: „Mă, de ce oare am senzaţia că atunci cînd vorbesc cu tine într-o limbă pe care nimeni de aici n-o înţelege *(hélas,* avea dreptate), mi se pare că nu noi sîntem de pe altă planetă, ci ei?“

L-am mai sunat pe 13 iunie, după externarea mea. Peste cîteva minute am intrat în criza care... dar nu de mine e vorba aici. Ci de Cristi. Oare nu s-o găsi un Valmy şi pe harta României? Sigur, unul simbolic, unde o cu totul altfel de bătălie să poată fi cîştigată, cu alte mijloace, spre liniştea sufletului lui Cristi? Dar, Doamne, nu pentru liniştea noastră! Nu, nu, nu!

rimunteanu@liternet.ro

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 11.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

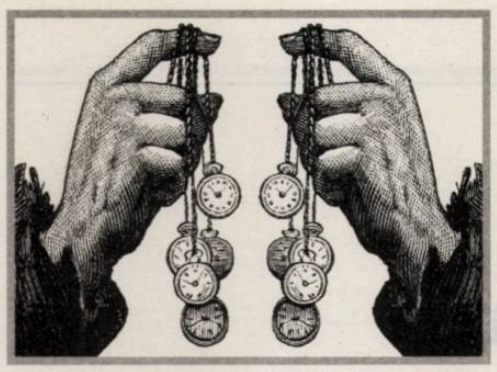

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Alte întrebări, alte fragmente de răspuns

Sînt scrisori – de la unii tineri – care nu solicită, de fapt, un răspuns. Domnișoara *Lucia Petrescu* din Tîrgoviște, de pildă, nu vrea decît să-mi transmită un mesaj cald de simpatie și solidaritate. Îi sînt foarte recunoscător. Orice semn de receptivitate vie din partea unui cititor e bine-venit, la orice vîrstă și pe orice treaptă a notorietății te-ai afla. Cu atît mai mult cînd e vorba de un cititor tînăr, pentru care „puterea scrisului“ e, pînă la urmă, mai tare decît „nimicnicia vremurilor prezente“ și decît „puterea și nesimțirea politică“. N-aș spune, poate, decît că e recomandabil ca, la început de viață, experiența „nimicniciei“ să fie nițeluș amînată sau relativizată. Realitatea e întotdeauna mai bogată decît „vremurile“...

Nici domnul *Alexandru Jutra,* elev în clasa a VII-a la Cluj, nu-mi pune o întrebare „de-adevăratelea“. Mă informează doar că „a scris și el cîteva cuvinte despre îngeri“, după care vrea, șugubăț, să afle „ce mai face îngerul meu păzitor“. Îmi fac iluzia că se descurcă. Sper, în orice caz, că are umor și nervi buni. Regret, pe de altă parte, că dl Jutra a preferat să înlocuiască interogația printr-o mică glumiță.

Destul de mulți dintre corespondenții mei manifestă îngrijorări și amărăciuni pe care nu le asociez, de obicei, cu vîrsta lor. Dl *Alin Bungău* vrea să înțeleagă „alergia“ generală la cultură și la „cetitul cărților“, e întristat de ignoranța masivă din jur și se întreabă ce soluții ar putea exista pentru a îndrepta lucrurile. Dl *Adrian Andrei Vasii,* din cîte înțeleg elev în ultimul an la Colegiul Național „Elena Ghiba Birta“ din Arad, deplînge dezordinea „sistemului de valori“, marginalizarea intelectualilor, politizarea instituțiilor statului (a televiziunilor, de pildă) și dificultatea de a identifica „repere“ în „superficiala“ lume de azi. Și domnia sa ar vrea să afle dacă putem gîndi „rețete politice hrănitoare“, care să ne scoată din marasm. Nu, nu se pot imagina „rețete“ cu efect imediat și sigur. Ceea ce avem de reparat nu e o spuzeală de moment, ci o infecție veche, tenace, rezistentă la toate vaccinurile. Nu poți produce binele prin decret. Dar luciditatea dvs., dacă e a întregii generații, e un început de remediu. Lumea românească nu e nici lipsită de repere, nici în criză de resurse. Problema e că și unele, și celelalte sînt înecate în mîzgă și zarvă și că, prin urmare, sînt greu de identificat. Dacă e să vă dau un sfat de moment, nu vă pot spune decît atît: evitați să puneți pe seama conjuncturilor, a neajunsurilor curente (oricît de grave ar fi) tot ce nu vă reușește. Nu căutați în haosul din jur motive de demobilizare, de abandon. Cu alte cuvinte, feriți-vă să dezvoltați un complex de *superioritate* față de ambianța în care trăiți, să vă justificați precaritățile și demisiile prin indigența țării și a împrejurărilor. Psihologic vorbind, e un procedeu toxic, deformator, perdant. Constantin Noica obișnuia să ne spună, în anii '70-'80, cînd ne plîngeam, cu destulă îndreptățire, de piedicile pe care ni le punea dinainte, nouă și atîtor altor tineri, regimul comunist: „Va veni o vreme cînd veți constata că limitele interioare sînt mult mai mari decît limitele care vin din afară“. Îngăduiți-mi să vă trec, la rîndul meu, această utilă sentință. În rest, concentrați-vă pe o singură țintă: aceea de a dobîndi, în domeniul care vă interesează, o *competență* solidă, incontestabilă, greu de concurat. Pentru asta trebuie, evident, să alegeți un domeniu pe care să-l frecventați cu *bucurie,* adică un domeniu ale cărui inevitabile corvezi să vă amuze... (Apropo, dle Vasii, declarația dvs. cum că vă place cercetarea, dar că „nu contează domeniul“ m-a încurcat. E ca și cum ați spune: „Îmi place să mănînc, indiferent ce.“) N-aveți repere? Citiți mai mult. Sistemul de valori cu care vă confruntați e „întors pe dos“? Străduiți-vă să-l puneți la loc. Fiți, împreună cu colegii și prietenii dvs., generația fondatoare a unui nou sistem de valori, mai bine așezat. „Intelectualii“ par o specie pe cale de dispariție? Deveniți unul. Impuneți-vă. Înmulțiți-vă. „Ușor de zis!“ – veți spune. Dar veți fi uimit – dacă încercați – să vedeți cît e de ușor de făcut, cu condiția, pentru a invoca o altă vorbă a lui Noica, să mîncați puțin jeratic.

Dl Vasii mă întreabă, între altele, și dacă m-am gîndit vreodată să plec definitiv din țară. Răspunsul e nu. N-am luat niciodată în serios această ipoteză.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Noi și „externele“ noastre

Ne plîngem de multă vreme (dintotdeauna?...) că „străinătatea“ nu ne bagă în seamă cît am merita. Ne chinuim cu „brandul de țară“ și aruncăm bani publici în dreapta și în stînga pentru spoturi publicitare mediocre cu care ne închipuim că, în sfîrșit, vom da lovitura pe plan global. „Lovitură“ însemnînd, la noi, că vom avea în sfîrșit mai mulți turiști decît bulgarii. Croim din vorbe strategii de politică externă, anunțate la răstimpuri în conferințe de presă ale președintelui, dar ele rămîn la stadiul de croială: cusăturile nu sînt duse niciodată pînă la capăt. Am plîns ani la rînd pe umărul Occidentului să ne primească în grădina lui, ne-am clamat europenitatea pe la toate răspîntiile; am ajuns în sfîrșit în NATO și în UE. Și? Ne comportăm în continuare provincial, obsedați de ce se întîmplă în ograda noastră, și mai degrabă nepăsători față de restul lumii.

Televiziunile noastre – cu excepția TVR – nu prea își bat capul cu știri externe. Cu atît mai puțin cu dezbateri sau comentarii despre un subiect de dincolo de hotarele țărișoarei. (PRO TV a avut, pînă la un moment dat, știri externe bine făcute; dar le-a abandonat, dedicîndu-se în exclusivitate formării unui public de „guvizi“ – sau, pe americănește, *couch potatoes...).* Cine vrea să afle ce se mai întîmplă în lume trebuie s-o ia agale pe Internet – unde, ce-i drept, găsește tot ce vrea. La televizor – mai nimic. La radio – doar la postul public și la RFI România. În rest, „străinătatea“ ne interesează doar cînd are loc vreo catastrofă „la ei“. Dar nici măcar atunci.

Să luăm exemplul recent al manifestațiilor din Tunisia și Egipt. Sigur, măcar pentru a fi „în rîndul lumii“, televiziunile de știri au dat oarece știri, ba chiar au „tăiat“ o ferestruică în ecran pe care se transmiteau în direct imagini de la fața locului, ca să semene cît de cît cu CNN, în timp ce programul continua neabătut cu politicienii, ciuvicii și gîzii naționali. Pe ici, pe colo a apărut și cîte o dezvoltare/comentare a subiectului. Puțin. Prea puțin. Desigur, există explicația folosită ca o scuză irefutabilă de producătorii TV: moare audiența. „Externele“ nu fac rating. Ceea ce e adevărat. Nu numai la noi, dar și pe alte meridiane. Nici în Franța, nici în Marea Britanie, nici în Germania subiectele de peste mări și țări nu sînt mai urmărite decît cele interne. Dar nicio instituție media cît de cît serioasă nu-și permite să ignore, în ziua de azi, ce se întîmplă în lume. Iar în cazul evenimentelor din Egipt și Tunisia, s-ar presupune că noi, care am trecut în decembrie 1989 prin experiențe asemănătoare, ar trebui să avem o anume sensibilitate față de niște oameni care ies în stradă pentru a scăpa de un regim care îi asuprește. Se pare că nu o avem. Nu ne impresionează. Nu le „dăm“ ratingul nostru, ocupat cu Băsescu & co.

Pe de altă parte, de ani întregi, televiziunile își „formează“ publicul după un tipar convenabil lor, penmtru că au de vînzare divertisment ieftin și știri-spectacol. M-a apucat rîsu' plînsu' cînd, într-o zi, știrile de la Antena 3 au început *tot* cu un accident pe șosea, ca să treacă apoi brusc și scurt la Egipt. La Cairo se vorbea de peste o sută de morți și mii de răniți, stătea să cadă un regim politic, iar „ai noștri“ nu s-au lăsat pînă n-au scos în față un zăpăcit care a intrat prostește în depășire.

Inutil să spun că și telejurnalele, și ziarele serioase din Europa s-au deschis, zile la rînd, cu informații despre Tunisia și Egipt. Am mai auzit o „scuză-explicație“ pentru asta, provenită din noile cercuri stîngiste de la noi (care la rîndul lor au importat-o din Vest): țările occidentale care au avut colonii au acum complexe de vinovăție, de-aia sînt preocupate de ceea ce se întîmplă în fostele posesiuni de peste mări... Trec peste simplitatea unei asemenea gîndiri și adaug doar că și *Gazeta Wyborcza,* și *Nepszabadsag* au avut în deschidere Egiptul, zilele acestea. Și, la noi, *Adevărul.*

Dar să lăsăm „fostele colonii“ și să revenim la noi, în UE. Subiectele europene nici măcar nu mai pot fi considerate „externe“, căci sînt cu totul *ale noastre.* E adevărat și asta: e greu să construiești știri interesante din ceea ce emană, în limbaj de lemn, birocrații de la Bruxelles. Dar dacă ne ascundem la infinit după scuza cu „moartea audienței“ și după piersicul „limbajului de lemn bruxellez“, la ce mai e bună meseria de jurnalist? În instituțiile europene se iau decizii care, mai devreme sau mai tîrziu, se vor regăsi în viața și în buzunarul nostru. Ce este mai interesant decît atît pentru cetățean? Totul e ca jurnaliștii, dacă nu vor să devină simpli compilatori de comunicate de presă găsite pe Internet, să găsească unghiul și limbajul prin care deciziile comunicate sec și abstract de la Bruxelles și Strasbourg să fie „traduse“ pe înțelesul oamenilor.

Este ceea ce a promis că va face noua redacție „Adevărul Europa“, al cărei birou tocmai s-a deschis la Bruxelles. Redactorul-șef Ovidiu Nahoi și echipa sa vor trimite de acolo știri, interviuri, reportaje, atît pentru presa scrisă cît și pentru online și TV. Ca unul care își bate capul de ceva ani să priceapă „cum devine cazul cu UE“ și cum pot fi comunicate mai bine și mai eficient temele europene, sînt nerăbdător să văd efectele acestui pas important spre normalizarea presei de la noi: o redacție care funcționează în „supracapitala“ tuturor țărilor europene, ștergînd distanțele mentale care ne fac încă să privim spre Bruxelles ca spre o „Înaltă Poartă“.

tinerea de minte

„Așa-s eu: îmi place să mă joc cu vorbele, să-mi împuiez capul cu visări, dar în realitate, știi ce: să vă ia dracul pe toți, uite ce-i! Am nevoie de liniște. Pentru ca să fiu lăsat în pace, aș fi în stare să vînd toată lumea, chiar acum, pe o copeică. Să se dărîme lumea sau eu să nu-mi beau ceaiul? Dacă-i pe-așa, zic: dărîmă-se lumea, dar eu să-mi pot bea ceaiul întotdeauna. Știai asta ori nu? Uite, eu știu că sînt un nemernic, un ticălos, un egoist, un leneș. Și trei zile am tremurat de teamă că o să vii. Știi ce m-a neliniștit mai ales în aceste trei zile? Faptul că atunci am făcut-o pe eroul în fața ta și că o să mă vezi în halatul ăsta zdrențuit, o să-ți dai seama că-s calic și respingător. Ți-am spus mai înainte că nu mi-e rușine de sărăcia mea; află că mi-e rușine, mai mult decît orice mi-e rușine, mă tem mai mult decît orice, mai mult decît dacă aș fura, pentru că-s atît de vanitos, de parcă aș fi fost jupuit de piele și m-ar durea atingerea aerului. Nu-mi vine-a crede că încă nu ți-ai dat seama că nu te voi ierta niciodată pentru că m-ai găsit în halatul ăsta.“

F.M. Dostoievski, *Însemnări din subterană și alte microromane,*
traducere de Emil Iordache,
Editura Polirom, 2007

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

La Davos e soare

Cafeaua este bună, organizarea s-a dovedit, încă o dată, impecabilă. Richard Quest de la CNN calculează cît costă să fii în sală: cca 75.000 de dolari, adunaţi din cotizaţii şi taxe de participare. Atîta trebuie să scoţi din buzunar pentru a „fi acolo“, în Elveţia, în staţiunea Davos, la forumul care se laudă a fi „adunarea celor mai puternici oameni ai lumii“. Faţă de anii trecuţi, pare a fi revenit optimismul privind mersul economiei globale. Americanii zic că au trecut pe creştere stabilă, Germania a crescut şi ea în indicatori, China îşi vede de treabă şi avansează pe locul 2 în clasamentul economic mondial. Cu toate astea, în exclusivista staţiune elveţiană, există multă confuzie, nedumerire, aplecare spre *„no comment“*. De vină sînt două evenimente teribile, prin implicaţiile geopolitice pe care le-ar putea induce.

Un atac terorist a lovit cel mai mare aeroport internaţional moscovit. Asta va duce, foarte probabil, la răspunsuri ruseşti în forţă prin zonele apropiate Daghestan-ului. Multe arestări pe şest, tortură, violuri, execuţii sumare. Evident, vor urma reacţii occidentale tipice pentru acest fel de acţiune rusească, acum parţial legitimată de morţii de pe aeroport: îi vor arăta obrazul lui Putin/Medvedev şi îşi vor vedea mai departe de treabă. „Cuplul prezidenţial“ rus va pune semnul egal între atacurile fundamentaliste împotriva Occidentului şi ceea ce li se întîmplă ruşilor în aceste zile. Defel dornici de complicaţii inutile în zone fără evidentă importanţă strategică, liderii europeni şi americani îi vor lăsa pe „gemenii kremlinezi“ să

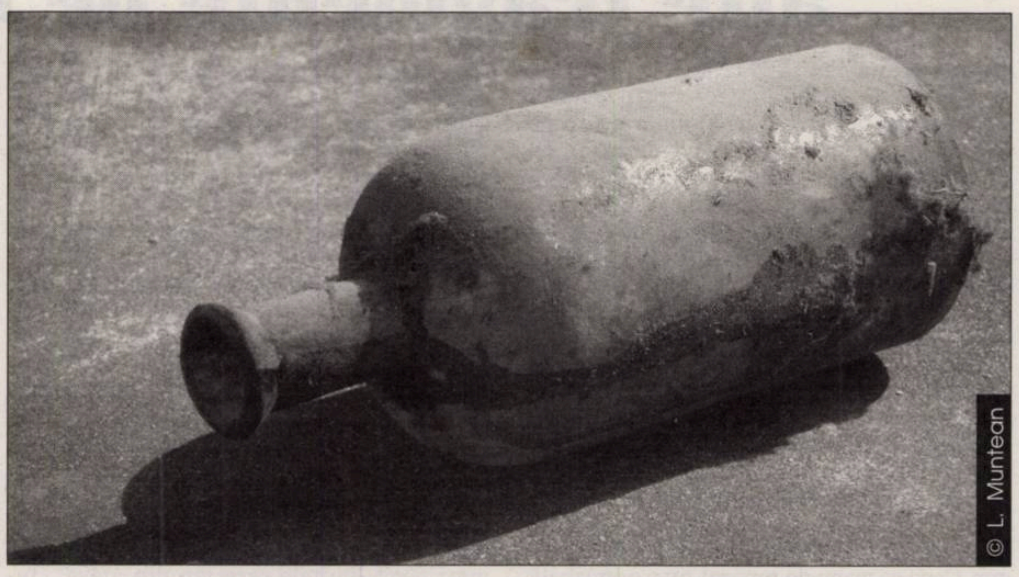

joace după cum doresc.

Al doilea motiv de disconfort pentru seminariştii de la Davos este Orientul Mijlociu. Că se răstoarnă oarece regimuri politice, nimic nou. Problema uriaşă este că aceşti „cei mai puternici oameni ai lumii“ nu pricep nimic din generaţia asta care se adună cu Twitter-ul pentru a dărîma guverne. Teza cu creşterea preţului la alimente, pe pieţele globale, este ridicolă. Vezi, Doamne, sărăcanii Tunisiei şi ai Egiptului s-au ridicat împotriva împilării şi a exploatării omului de către om. Preţul pîinii e prea mare pentru că e speculat de „sugătorii de măduvă naţională“, corupţi şi ineficienţi. Acest caraghioslîc este susţinut de unii dintre plătitorii de cotizaţie la Davos! Le-aş atrage respectuos atenţia că împilaţii respectivi, sărăciţi de preţul pîinii, nu se adună la chemări pe Twitter. În primul rînd, nu ştiu să citească. În al doilea rînd, nu au computer şi legătură pe net, deoarece nu au bani de pîine. Atunci, cine să fie cei care au trîntit guvernul în Tunisia şi sînt pe cale să repete isprava în Egipt? *(La ora cînd scriu articolul, guvernul şi-a dat demisia şi ţara pare a fi în plină anarhie.)* Răspunul este extrem de complicat pentru mine, un oarecare român middle-class care nu a fost în viaţa lui în vreo ţară arabă. Reproduc ce am aflat de pe acelaşi net utilizat de protestatari. Cei care au pornit zavera par a fi studenţi şi tineri cu clară preocupare civică. Ei sînt sătui, agasaţi, sastisiţi, încrîncenaţi, la capătul răbdării. Al răbdării de a mai suporta un regim politic din alte vremuri, cu apucături totalitare, gerontocratic, fără pic de zvîc. Îi înţeleg. În linii mari, cam aşa mă simţeam şi eu pe 21 decembrie 1989. Alţi participanţi sînt dintre cei „periculoşi“ pentru noi, occidentalii. Vorbesc despre Frăţiile Musulmane. Şi ei doresc libertăţi politice, dar din cu totul alte motive. Să nu uităm că Osama este de-al lor. El şi-a început cariera politică prin a protesta, de pe baricadele democraţiei liberale clasice, împotriva autocraţiei din ţara natală. El voia alegeri libere. Ca şi Frăţiile Musulmane, de altfel.

În contextul ăsta, abulia reacţiei occidentale este de înţeles. Hillary Clinton şi-a exprimat încrederea în „stabilitatea guvernului egiptean“, cu două zile înainte ca acesta să-şi dea demisia. Ăstimp, Uniunea Europeană nu a avut nici o reacţie, ceea ce era de aşteptat, chiar dacă Monsieur Sarko s-a dat în toată presa cu Măreaţa Iniţiativă a Maghrebului European, pe banii întregii comunităţi a Plătitorilor Europeni de Taxe. Jenant. Să fim liniştiţi, totuşi. La Davos e soare.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

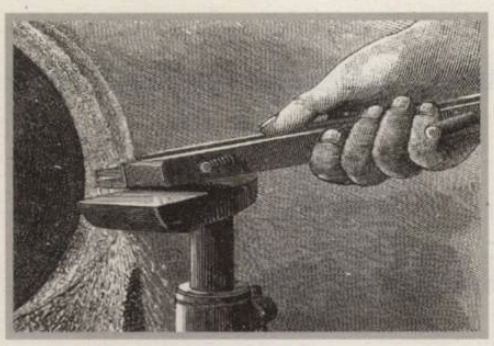

Yuriko KOIKE

dezbateri politice

Ne aşteaptă Al Doilea Război Rece?

Vizita preşedintelui Hu Jintao la Washington a avut loc într-un moment de tensiune crescîndă în relaţiile asiatico-americane. Într-adevăr, sideraţi de vasta înarmare militară, de noua constelaţie de parteneri strategici din jur şi de noul angajament al Statelor Unite de a garanta securitatea în partea asiatică, mulţi observatori intuitivi au văzut în 2010 aprinzîndu-se primele scîntei ale noului Război Rece, în Asia. Dar chiar este acest Al Doilea Război Rece inevitabil?

Deşi o cursă pacifistă a Chinei pentru hegemonie în Asia este de neconceput, trebuie făcut orice efort diplomatic pentru a evita militarizarea regiunii. În definitiv, Războiul Rece în Asia numai rece nu poate fi numit. În primul rînd, în războaiele civile din China, apoi din Coreea, Malaysia, Indochina şi mai ales Vietnam, Războiul Rece s-a impus nu ca propagandă ideologică între superputerile rivale, dar ca luptă îndîrjită, de multe ori fratricidă, care a costat milioane de vieţi, blocînd dezvoltarea economică şi democraţia politică.

Şi tocmai această istorie întunecată a dat naştere maximei lui Deng Xianoping care spunea despre China că „îşi deghizează ambiţia ascunzîndu-şi ghearele" – şi care îi îngrijorează pe liderii din Asia, de la New Delhi la Seul şi de la Tokyo la Jakarta. De la refuzul de a condamna Coreea de Nord pentru scufundarea neprovocată a vasului sud-coreean Cheonan şi bombardarea insulelor sud-coreene, pînă la clamarea suveranităţii asupra diverselor arhipelaguri japoneze, vietnameze, malaeze şi filipineze şi noile revendicări asupra provinciei indiene Arunachal Pradesh, China a dat dovadă de o nouă aroganţă neoimperială. Deci nimeni n-ar trebui să fie surprins de tonul reţinut al discursului diplomatic.

Ideea că un sistem de alianţe formale e necesar pentru a menţine sub control China, similar celui care a fost necesar pentru a menţine Uniunea Sovietică sub control este greşită – cel puţin pentru moment. Ar trebui să ne amintim că politica de izolare a fost organizată contra unui sistem totalitar sovietic, care a fost agresiv nu doar ideologic în procesul de colonizare a Europei de Est (precum şi a teritoriilor din nordul Japoniei), şi care în mod deliberat s-a delimitat de economia globală.

Există diferenţe majore în situaţia Chinei de azi. Imperialismul ostentativ militar de tip sovietic, cel puţin dintr-un punct de vedere istoric, a fost de puţine ori ideologia Chinei. Filozofia lui Sun Tzu, marele teoretician chinez al războiului, era centrată pe slăbirea psihologiei adversarului, nu pe luptă. Şi, pînă nu de mult, o bună parte dintre acţiunile Chinei pentru hegemonia regională reflectă această filozofie.

Mai important în ceea ce priveşte situaţia Chinei este faptul că a renunţat la autarhia economică, în urmă cu trei decenii. Astăzi legăturile economice cu Asia sînt puternice şi, sperăm, permanente. Maşina de export a Chinei înghite cantităţi enorme de componente venite din Thailanda, Malaysia, Filipine şi Indonezia, precum şi din mai bogatele Singapore, Taiwan, Coreea de Sud şi Japonia – pentru a le asambla. Membri ai Organizaţiei Mondiale a Comerţului au ajutat China să lege relaţii de producţie panasiatice extrem de complexe. Şi toată lumea are de cîştigat din aceste relaţii.

De-a lungul a trei decenii, China s-a dezvoltat, trecînd de la statutul de ţară săracă la cel de gigant economic, iar comerţul cu Asia de Est a crescut chiar mai mult decît cu restul lumii, ceea ce indică o specializare mai profundă şi o mai bună integrare. Într-adevăr, apariţia Chinei pe firmament a produs o schimbare majoră în evoluţia comerţului asiatic. Japonia nu se mai axează pe exportul de produse finite în Europa şi America de Nord, ci pe exportul de componente, pentru a fi asamblate în China. În schimb, acum Japonia importă din China produse finite (precum computere), pe care altădată le importa din America sau Europa.

Avînd în vedere că mai bine de jumătate din populaţia sa de 1,3 miliarde trăieşte în sărăcie lucie, este interesul Chinei de a menţine şi a spori aceste legături comerciale. În trecut, China a recunoscut drept vitală nevoia de a avea relaţii bune cu vecinii. În timpul crizei financiare asiatice din 1997-1998, oficialii de la Beijing nu s-au angajat la o devalorizare competitivă a monedei naţionale. Din păcate, ecourile acestor hotărîri şi politici se fac auzite astăzi.

Ritmul ameţitor al înarmării în China este un alt motiv de îngrijorare în Asia. Dar, chiar şi după cele mai precise estimări, bugetul militar al Chinei este aproape egal cu cel al Japoniei şi, bineînţeles, cu mult mai mic decît un buget combinat între Japonia, India şi Rusia, ţările cu care se învecinează, fără să mai punem la socoteală Indonezia, Coreea de Sud şi noul modernizat militar – Taiwan. În plus, Rusia şi India fabrică arme nucleare, iar Japonia are posibilitatea tehnologică de a reconfigura postura de apărare pentru a face faţă oricărui atac nuclear.

Aşadar, provocarea Chinei vine mai degrabă dinspre domeniul politic şi economic, nu dinspre cel militar. Testul intenţiilor Chinei va fi dacă prin capacităţile economice şi militare în expansiune va încerca să stabilească hegemonia în Asia, prin excluderea Americii din regiune şi prin împiedicarea altor parteneri regionali de a se dezvolta. Alternativa este să avem China ca parte a unui efort comun de a impune în Asia un sistem de legi similar cu cel care stă la baza păcii pe termen lung din Europa.

În acest sens, dezvoltarea Asiei este de asemenea un test pentru competitivitatea şi angajamentul SUA faţă de Asia. Istorica opoziţie a Americii pentru o hegemonie în Asia – ca un *joint-venture* cu China inclus în Comunicatul de la Shanghai din 1972 – rămîne valabilă. Dar problema trebuie totuşi urmărită, în primul rînd politic, apoi prin mijloace economice şi, bineînţeles, supravegheate de puterea SUA.

Înainte de 2010, multe ţări asiatice ar fi preferat să nu fie nevoite să aleagă între China şi SUA. Dar afirmarea Chinei a oferit multe stimulente pentru a îmbrăţişa ideea unui sistem multilateral asiatic sprijinit de SUA, mai degrabă decît a vedea în aceasta un sistem exclusivist prin care China ar dori să preia puterea. În 2011 am putea vedea dacă aceste stimulente vor încuraja guvernul chinez în a-şi revizui comportamentul diplomatic, care pînă acum i-a adus prietenia statelor cu probleme economice şi de corupţie – Burma şi Coreea de Nord.

Yuriko Koike, *fost ministru al Apărării în Japonia, este în prezent preşedintele Consiliului Executiv al Partidului Liberal Democrat.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Visul Lazurkinei

Uneori, istoria are plăcerea sadică de a se juca sarcastic cu cei mai puternici dintre muritori. Uneori, e bine să ne amintim asemenea poveşti fabuloase.

În 1961, Hruşciov era în apogeul puterii sale. Era anul în care aproba construirea Zidului berlinez, anul în care anunţa lumii, cu mîndrie, că URSS detonase o bombă cu hidrogen de 58 de megatone – nici pînă azi, nimeni nu a mai detonat vreodată o bombă mai puternică, iar Hruşciov glumea spunînd că URSS putea şi mai mult, dar redusese forţa bombei, ca să nu spargă chiar toate geamurile din Moscova, poligonul fiind situat la Cercul Polar –, era anul în care URSS sfida China şi savura propagandistic isprava cosmică a lui Gagarin.

1961 este şi anul celui de-al XXII-lea Congres al PCUS. Lucrările decurgeau normal, ca la carte. Miile de delegaţi se comportau foarte bine. Hruşciov, care se urcase în fruntea partidului cu faimosul Raport Secret din 1956, în care învinsese memoria lui Stalin, avea, totuşi, o problemă. Nu politică, ci simbolică. Stalin îşi dormea somnul etern în mausoleul de lîngă Kremlin, alături de Lenin, acolo unde fusese depus, cu fast antic, în 1953. Printre sutele de vorbitori la Congres, a fost înscrisă şi bătrîna activistă Dora Abramovna Lazurkina. Îi fusese apropiată şi devotată lui Lenin de foarte tînără, încă din 1902, pe cînd avea doar 18 ani. În timpul marii prigoane staliniste din 1937, a ajuns în lagăr. A fost eliberată abia după Congresul din 1956, cel cu faimosul Raport Secret. Lazurkina şi-a început vorbirea spunînd că a rezistat aproape 20 de ani în Gulag doar pentru că Lenin a fost mereu cu ea, în mintea ei, în sufletul ei. De dincolo de moarte, Lenin personal o susţinuse, o încurajase, o protejase, îi spusese mereu că ea, cea din lagăr, este adevărata bolşevică, şi nu Stalin. Congresul e cuprins de fior şi aplaudă *in crescendo*. Lazurkina mărturiseşte că şi acum, după ieşirea din lagăr, îl visează pe Lenin şi stă de vorbă cu el. Emoţia tovarăşilor atinge culmea. Simţind bine că e momentul, Lazurkina dă lovitura: „Tovarăşi, chiar aseară, ştiind că voi vorbi în faţa Congresului, l-am întrebat pe tovarăşul Lenin ce să vă spun". Sala încremeneşte. Adunarea de atei, devotaţi celui mai brutal materialism-dialectic, îşi ţine respiraţia. Lazurkina urma să le dezvăluie ce zice Lenin din lumea de dincolo, o lume care, desigur, după doctrină, nu există, dar sufletul rus, îmbibat în ortodoxia cea mai slavă şi condimentat cu superstiţii medievale, ştie el mai bine. Orice tovarăş este, în fond, un celavec. Aşa că, nu-i de mirare, sentimentul general al Congresului este că, prin gura Lazurkinei, va vorbi chiar marele Lenin. O scenă demnă de analele parapsihologiei se petrece în plenul Congresului PCUS. Activista a continuat: „Lenin mi-a spus aşa: «Tovarăşa Lazurkina, să ştii că pentru mine este o ofensă că în mausoleu stau alături de Stalin, care a adus atîtea deservicii partidului»". Cuprinşi, parcă, de transă, din ce în ce mai mulţi tovarăşi din sală au început să ceară mutarea imediată a lui Stalin din mausoleu. Rapid, întreaga sală ovaţionează spontan figura marelui Lenin, ca şi cum ar fi fost acolo. Vociferările devin vacarm. Imediat, Hruşciov se ridică de la prezidiu şi dă citire hotărîrii de mutare a lui Stalin din mausoleu. Evident, o avea pregătită. A doua zi, *Pravda* publică, pe prima pagină, textul hotărîrii. Are două puncte. În primul punct, se stabileşte că „mausoleul de lîngă zidul Kremlinului, din Piaţa Roşie, ridicat pentru a cinsti memoria lui V.I. Lenin, întemeietorul nemuritor al Partidului Comunist şi al Statului Sovietic, conducătorul şi învăţătorul oamenilor muncii din întreaga lume, se va numi de acum încolo Mausoleul «V.I. Lenin»". Al doilea punct face ordine în mausoleu: „Se consideră drept inoportună menţinerea sicriului lui I.V. Stalin în interiorul mausoleului, întrucît Stalin a încălcat grav învăţăturile lui V.I. Lenin..." Încă în toiul nopţii, trupul mumificat al lui Stalin, îmbrăcat în ştiuta uniformă de general împodobită cu medalii, a fost extras din mausoleu şi dus într-un cimitir alăturat, unde a fost îngropat alături de alţi lideri comunişti: Jdanov, Kalinin, Djerjinski şi controversatul american roşu, John Reed. Mormîntul lui Stalin, cu nimic diferit de al celorlalţi, este plasat „strategic", ascuns primei priviri de un copac. La căpătîiul său a fost aşezată o piatră oarecare pe care s-a scris doar „J.V. Stalin". Spre sfîrşitul săptămînii, mausoleul a fost redeschis, ca după curăţenie. Numele lui Stalin dispăruse, ca şi orice amenajare care ar fi putut sugera că, în mausoleu, mai zăcuse vreodată un alt cadavru. Onoarea lui Lenin fusese reparată de tovarăşa Lazurkina.

„Lenin mi-a spus aşa: «pentru mine este o ofensă că în mausoleu stau alături de Stalin».“

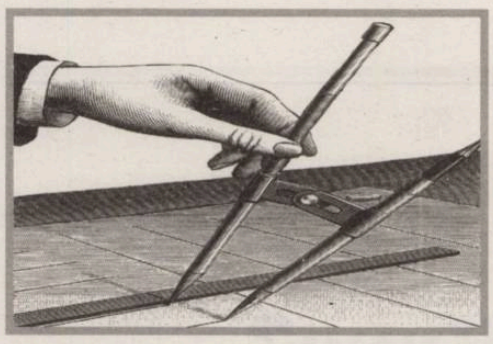

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Comisia monumentelor ca figurant

La 26 ianuarie Comisia Naţională a Monumentelor Istorice a avut şedinţa sa lunară. Din ordinea de zi transmisă în ajun, adică mai tîrziu decît de obicei, lipsea problema demolărilor din zona Buzeşti-Berzei, ca şi cum, în loc să reacţioneze la agresiunile cele mai dramatice contra patrimoniului pe care-l avem în pază, Comisia s-ar întruni, o dată la patru săptămîni, doar ca să ratifice deciziile luate de secţiunile sale în situaţii punctuale din ţara întreagă. Mi s-a spus că subiectul era prezent, totuşi, sub titlul „diverse, discuţii". Şi discuţii am avut, dar nu cum încă mai cred că ar fi fost normal. În seara precedentă, mai toţi membrii Comisiei au primit un mesaj pe e-mail din partea unui mănunchi de 14 ONG-uri (Platforma pentru Bucureşti) pe care, oricum, cineva din conducerea Ministerului se angajase să-l transmită tuturor, chiar dacă se pare că n-a făcut-o. Aşadar, delegaţia societăţii civile care se prezentase de dimineaţă la Minister, ca să aibă cu preşedintele Comisiei şi colegii săi întrevederea pe care o solicitase prin acest mesaj, a fost lăsată să aştepte la uşă. Fiindcă, li s-a spus, noi, for ştiinţific ce sîntem, nu cedăm la „presiunea străzii".

Ce cuprindeau cele 64 de pagini ale apelului care ne-a fost adresat şi pe care solicitanţii ar fi dorit să bazeze un dialog cu noi? Comisia a fost respectuos rugată să intervină la Primăria Municipiului pentru sistarea demolărilor. Ca argumente, aceşti concetăţeni preocupaţi de viitorul Capitalei pentru care cheltuiesc voluntar energie şi timp, au atras atenţia asupra faptului că lărgirea arterei Buzeşti-Berzei, pe care şoferii o rîvnesc de mult, – nu-i asta „presiunea străzii"? – ar atrage o congestie a traficului mai intensă decît cea din momentul de faţă. Cu rezultate previzibile: încurajarea circulaţiei cu maşina personală, creşterea consumului de combustibil în timpul inevitabilelor aşteptări din cauza aglomeraţiei şi poluarea cu gaze de eşapament. Dar justificarea asocierii dintre aceşti critici ai Diametralei Nord-Sud şi CNMI o reprezintă pierderile de patrimoniu cultural pe care le implică marele proiect. Pentru sacrificarea unor monumente istorice sau sfîşierea unor zone protejate, cu „cojirea" ulterioară, în jurul construcţiilor noi, a altor imobile învecinate, s-a comis un şir de ilegalităţi de către diverşi funcţionari ai Primăriei şi Direcţia pentru Cultură Bucureşti (pe care eu am numit-o „Direcţia demolărilor"). Comisia zonală a Monumentelor încuviinţase intervenţia la 10 ianuarie, cînd i se prezentaseră 11 cazuri, făcînd excepţie pentru str. Berzei 34/Ştirbei-vodă 89, casa Dobre Nicolau, care însă era deja demolată de o lună. În alte situaţii, s-a demolat fără să se fi emis avizele unor instituţii al căror consimţămînt era necesar. Un studiu de fundamentare care atrăgea atenţia asupra pericolului pentru toată partea de oraş străbătută de Calea Griviţei există din 2006, dar nu s-a ţinut seama de el. La ultima şedinţă a Comisiei, protestul societăţii civile era tardiv, căci ni se impusese practic faptul împlinit; la această observaţie mi s-a răspuns că, pe strada Berzei, mai există şase monumente istorice: numerele 42, 44, 46, 58, 81, 89 pe care am putea încă încerca să le salvăm. Dacă, într-adevăr, există intenţia de a mai croi două bretele şi un sens giratoriu, încă 126 de imobile urmează să dispară. Pînă acum, 35 au căzut şi, recent, semnătura unui domn Chereches a mai condamnat alte 20.

Dezbaterea care ar fi trebuit să aibă loc a fost împiedicată atît de arhitectul-şef al Capitalei, domnul Pătraşcu, care a refuzat orice dialog, cît şi de reprezentantul Direcţiei Monumentelor Istorice, Kisilewicz, care s-a făcut purtătorul de cuvînt al Ministerului, invocînd lipsa unei documentaţii. Aceasta se întocmeşte, pe tronsoane, pe porţiunea ce urmează dincolo de Hala Matache, şi Comisia Monumentelor se va pronunţa numai după ce o va căpăta de la Primărie. E adevărat că, pînă atunci, avînd în vedere viteza cu care se eliberează traseul viitoarei axe către Uranus, nu va mai rămîne nimic de salvat. De altfel, Comisia este, de cîţiva ani, consultativă, deci părerea ei are o pondere relativă. „Nu vă putem, din păcate, ajuta cu mai mult" au fost cuvintele cu care preşedintele nostru, domnul prof. dr. arh. Virgil Polizu, s-a despărţit de delegaţii Platformei pentru Bucureşti. De fapt, cum noi sîntem cei cu misiunea să protejăm monumentele, oamenii aceia veniseră ei să ne ajute pe noi. O zi mai tîrziu se băteau primele piroane în pereţii halei Matache, monument istoric.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Irina LECA

SOS Provincia

Castelul Bethlen-Haller din Cetatea de Baltă

La 66 km de Alba Iulia, pe malul Tîrnavei Mici, se află un loc încărcat de istorie, ce aminteşte de nume sonore, precum Matei Corvin, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Gabriel Bethlen şi Mihai Apafi: Cetatea de Baltă sau Küküllövár (Cetatea Tîrnavei). Numele localităţii se leagă de vechea cetate ce se ridica în sud-vestul localităţii, cetate care a fost distrusă în secolul al XVI-lea.

Actualul castel datează de la sfîrşitul secolului al XVI-lea – prima jumătate a secolului al XVII-lea. Anul exact al construcţiei este incert, la fel şi beneficiarul. În jurul anului 1620, Ştefan Bethlen, fratele principelui Transilvaniei, Gabriel Bethlen, îi conferă castelului aspectul renascentist. Construcţia are un plan compact, rectangular, cu patru turnuri circulare amplasate la colţuri, şi un al cincilea turn secundar alipit unei faţade, turn care adăposteşte o scară secundară. Scara principală de acces a fost adăugată ulterior. Aceasta se află în partea din faţă a clădirii şi se termină cu o terasă închisă cu tîmplărie de lemn. În stînga porţii de acces în incintă se află dependinţele şi, ceva mai departe, o mică biserică, iar la baza colinei, izolat, un fost grînar.

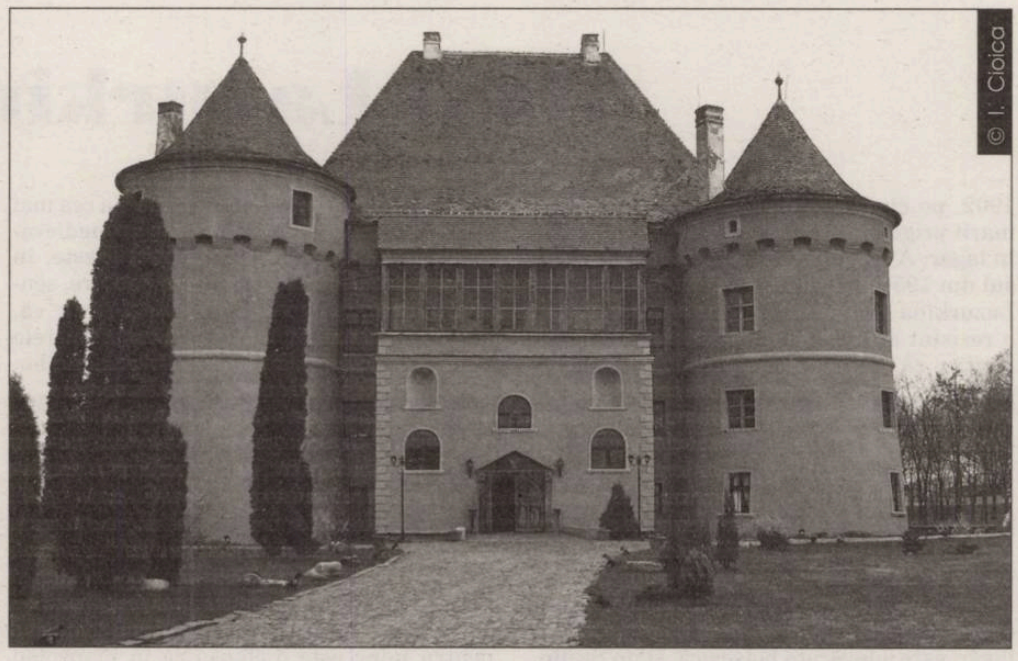

Deşi o construcţie de secol XVII, castelul este un exemplu reprezentativ al arhitecturii renascentiste din Transilvania, păstrînd multe dintre trăsăturile renascentiste originale: bolţi, ancadramente de uşi şi ferestre, turnuri circulare. Un alt aspect important este lipsa curţii interioare, trăsătură prezentă la doar cîteva dintre reşedinţele nobiliare renascentiste din România: la castelul Pekri din Ozd (aflat la doar cîţiva kilometri de Cetatea de Baltă), palatul Bethlen de la Ţopa, palatul Bethlen de la Sînmiclăuş.

În 1773 clădirea este renovată, după cum atestă o inscripţie din curtea castelului, de către Miklos Bethlen, care adaugă anumite elemente baroce, printre care şi turnul porţii, prăbuşit din păcate în 1972.

Ultimul proprietar din familia Bethlen a fost Markus Bethlen. Domeniul este vîndut de acesta în a doua jumătate a secolului al XIX-lea familiei Haller, în posesia căreia rămîne pînă în momentul naţionalizării. În perioada comunistă, castelul a îndeplinit diverse funcţii pînă cînd a fost transformat în secţie de şampanizare aferentă Întreprinderii Agricole de Stat Jidvei. Desigur, această conversie a însemnat dispariţia pieselor originale de mobilier şi a decoraţiilor. După 1989, castelul este retrocedat familiei Haller, care îl vinde mai departe familiei Necşulescu, proprietara Jidvei. Funcţionează în continuare o perioadă ca secţie de şampanizare după care, în 2003, se încep lucrările de restaurare şi reamenajare a ansamblului pentru o destinaţie mai apropiată de cea iniţială.

În prezent, imaginea castelului este asociată cu vinul Jidvei.

În prezent, imaginea castelului este asociată cu vinul Jidvei. Este proprietate privată, dar se poate vizita la cerere. Construcţia păstrează atît principalele elemente de arhitectură renascentistă, cît şi o parte din elementele baroce ale renovării din 1773. Actualii proprietari au adăugat diverse decoraţii ce dau un aer medieval interiorului. Per ansamblu, interiorul castelului oferă o experienţă artistică eclectică, în urma căreia vizitatorul poate simţi evoluţia de patru secole a acestei clădiri: de la bolţile şi ancadramentele renascentiste, la elementele baroce, pînă la gresia modernă şi chiar replicile moderne de armuri medievale.

Cetatea de Baltă se află în judeţul Alba, pe DJ 107, la 20 km sud-vest de Tîrnăveni.

Irina Leca *este studentă la Facultatea de Istorie, din cadrul Universităţii Bucureşti – secţia Istoria artei, şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

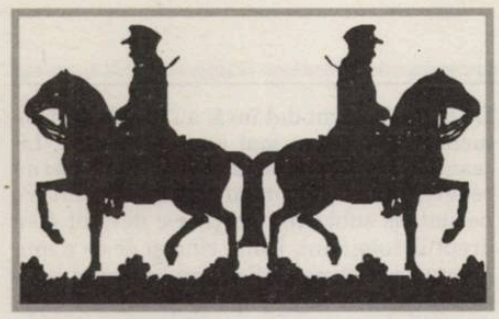

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă informativă, cod „Abator – Timpuri Noi“

Se fac 60 de ani – atîţia, susţine Malraux că sînt necesari pentru a deveni un om – de cînd am fost trimis la „munca de jos“ ca frezor necalificat la uzinele Timpuri Noi; redactor la *Scînteia Tineretului,* aveam de plătit pentru un unchi (aşa scrie într-o nuvelă de-a mea şi nu vă cer să mă credeţi) care, dansator la Viena, fusese fişat ca spion de organele noastre; mi s-a spus că plec într-o probă de foc pentru a-mi dovedi devotamentul; nu am crîcnit; aveam 20 de ani, făcusem un an la Litere, fără frecvenţă, dădusem examen la latina vulgară cu o somitate ca I. Fischer, care mă sfătuise să mă ţin de carte că aş fi dotat; eu ţineam să-mi dovedesc devotamentul, îmi îmbrăcam nişte pantaloni foarte uzaţi, dar nu rupţi, luam tramvaiul nr. 1 pe care scria: Abator – Timpuri Noi şi coboram la capătul liniei; intram în uzină pontînd atent la poartă ca să ajung apoi pe mîinile unui frezor sever, nea Dinu (aşa l-am numit într-o altă nuvelă, dar nu trebuie să mă credeţi, poate îl chema altfel). Nu era deloc bătrîn, nici înţelept, nici mare pedagog la „şcoala vieţii“ – cum cerea literatura vremii – cu atît mai puţin just politicește, nu ţinea cu puterea, nici nu o ignora, cu mine nu făcea ideologie, nu se dădea hegemon şi „clasă muncitoare“; esenţial era că nu avea încredere – şi bine făcea – în calităţile mele de ucenic, nu-mi dădea pe mînă nici o piesă, mă ţinea lîngă el în tăcere şi din cînd în cînd mă trimitea la sculărie după cîte un fleac; mă duceam cu avînt fiindcă acolo găseam, la ghişeu, o fată voinică şi apetisantă cu care mă înţelegeam din ochi că ne sîntem dragi; vă atrag atenţia că – precum mi-a lăsat cu vorbă de bază o mătuşă de-a mea – eu nu mă laud, eu povestesc. În nuvela aceea, despre viaţa mea la Timpuri Noi – care viaţă? şase luni, din primăvara lui '50 pînă în toamnă cînd am plecat în armată, cîntînd pe stradă „Avem în inimi alte destine“ – am inventat un întreg conflict cu nea Dinu, un conflict complex, cum nu se prea cerea, scoţînd din el un muncitor şi viclean, şi „reacţionar“, şi demn, la care cenzura în '73 nu a avut obiecţii, dar Paul Georgescu, cu ironiile lui devastatoare, mi-a tratat-o ca bună să figureze într-un „Cuore“ socialist.

Ca fost angajat la uzina Timpuri Noi, eu n-o demolez.

Vă scriu toate acestea nu ca să îmi citiţi nuvelele – în viaţa mea n-am cerut cuiva să mă citească, mi-ar cădea limba... – ci pentru a vă comunica, dacă nu o ştiţi, că în zilele acestea s-a demolat uzina Timpuri Noi. E singura veste care m-a extras din relectura *Însemnărilor din subterană* ale lui Dostoievski (Dosto cum îl numesc mai tinerii azi). Nu a apărut nicăieri la tele sau pe prima pagină această dărîmare, am găsit-o undeva, în pagina 9 a *Adevărului de duminică,* sub titlul „Uzina Timpuri Noi, aur pentru căutătorii de fier“. Două fraze spun totul: „Copii, bunici, părinţi, toţi răscolesc prin moloz pentru a aduna şi cea mai mică bucăţică de fier. Ba, mai mult, pentru că nu reuşesc să care în spate tot ce găsesc, îşi cheamă prietenii sau rudele cu maşini“. În final, un fost angajat al uzinei îi încredinţează reporterului George Ciubotaru: „...chiar nimic nu a fost bun? Îmi vine să plîng“. Ca fost angajat la Timpuri Noi mie nu-mi vine să plîng. Din nou nu crîcnesc, nu icnesc, ca în faţa unei imprescriptibile fantasmagorii din viaţa fiecăruia. Nu o demolez. Asta am vrut s-o ştiţi, azi-dimineaţă, cînd ninge cu acea intensitate care te îndeamnă să ceri iubitei să te înveţe filozofie. Mîine dimineaţă, dacă nu mai ninge, iau un taxi şi mă duc să văd acel loc, azi, viran.

un sport la Răsărit

Serbia vecină nu seamănă cu România. De exemplu, în ultima vreme, sîrbii s-au dovedit mult mai tari la tenis. Adică, de ce ei pot, şi noi nu?

Întîi că sîrbii sînt mai tari nu de la o vreme, ci de o bună bucată de vreme. Noi, la orice, sîntem mai tari în trecut, de la Ştefan cel Mare la naţionala de handbal băieţi, de acum 40 de ani. Dar chestia cu tăria-n tenis chiar demolează un mit, acela că noi sîntem buni la sporturile individuale, iar sîrbii, la cele de echipă (ideea era că ei sînt mai tari împreună, chiar dacă în meciurile cu SUA, Europa şi Kosovo au cam luat-o pe coajă – dar au acceptat meciul). Întrebarea e: sînt ei tari sau noi sîntem slabi, pur şi simplu slabi, fără comparativ? Vecinii par a fi avut mereu un obiectiv, bun sau rău, conflagraţie sau reconstrucţie, unicitate ori reinvenţie naţională. Asta poate să le fi dat un anumit sens şi în sport, activitate derivată din război. Noi arătăm a popor fără proiect. Trăim calduţ, duşi de curenţii circulari ai scandalurilor. N-avem imperative. Ne-am creat un microclimat care exclude confruntarea externă. Ne sîntem suficienţi. Sîntem, deci, campionii lumii noastre.

Radu NAUM

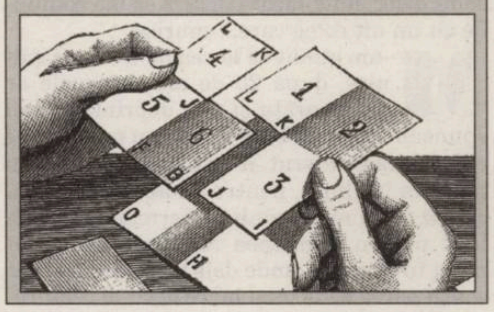

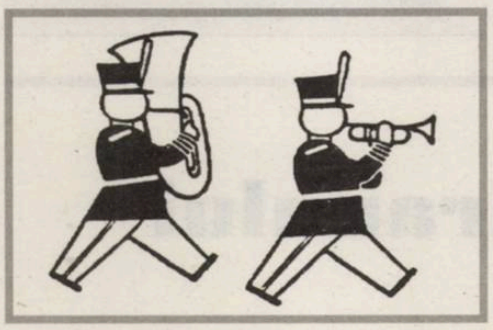

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Scule profesionale

– dezordinea simbolică (XI) –

Înainte de 1990, în serile în care nu se lua curentul electric, la întîlnirile între prieteni, deseori se asculta muzică. Întîlnirea pentru o audiţie muzicală era foarte diferită de cea pentru o petrecere. În cele mai multe cazuri, o audiţie era un moment solemn, în care regula principală era să taci şi să asculţi. Mai toate grupurile de prieteni aveau vorbăreţul lor. După epuizarea ironiilor şi a avertismentelor la adresa celui care găsea mereu ceva de comentat în timpul audiţiilor, începea marele ritual al ascultării. În timp ce gazda ridica, ceremonios, cuvertura de protecţie de pe magnetofon sau de pe pickup, muşteriii audiţiei se îngrijeau de ergonomia spaţiului. Se mergea preventiv la toaletă, toată lumea îşi trăgea la îndemînă scrumiera, se umpleau paharele, se găseau locurile cele mai bune la jumătatea distanţei dintre boxe, în aşa fel încît stereofonia să-şi poată face treaba cu brio. A tulbura audiţia căutînd după ţigări, plecînd la toaletă sau cotrobăind printre sticlele cu băutură însemna să accepţi eticheta definitivă de mitocan care nu înţelegea nimic din valoarea momentului. Şi cînd toată lumea era aşezată, cînd se închidea autoritar gura proverbialului vorbăreţ care mereu mai avea ceva de spus, urma marele ritual al ştergerii discului sau, după caz, al coregrafiei aşezării rolelor de magnetofon şi al trecerii benzii printre ghidajele care o conduceau spre capul de redare. În cazul discurilor de vinil, se scotea periuţa circulară sau pielea de căprioară, se ştergea, cu infinită precauţie, dinspre centrul discului spre margine, apoi, *comoara* ţinută orizontal, între palme, era aşezată pe platan. În cazul ascultătorilor *serioşi,* se schimba şi doza braţului de la pick-up, în funcţie de gradul de uzură sau de tipul de muzică pe care grupul urma să o asculte.

Cu cît erau mai sofisticate pick-up-ul, amplificatorul şi boxele, cu atît era mai solemnă starea de aşteptare. În cazul magnetofoanelor, una dintre piesele de rezistenţă ale instrumentarului mistic al evadării simbolice era rola de metal. Să asculţi o muzică de pe un magnetofon pe care se roteau role de metal era ceva... *profesional*. Dintr-odată, conţinutul a ceea ce ascultai devenea şi mai puternic. O pereche de role de metal însemna un soi de legitimare suplimentară a valorii artistice pe care o genera muzica, dar şi o ridicare a nivelului de civilizaţie a *atmosferei* în care se consuma receptarea actului artistic. Era unul dintre detaliile semnificative care contribuiau decisiv şi la conturarea statutului de *tip de calitate* al celui care le folosea.

Aveam niveluri progresive de retragere din lumea reală.

Cu cît mai argintii erau „sculele“ de pe care se ascultau muzici, cu cît mai non-ruseşti sau non-româneşti, cu atît mai mult le creştea cota de „scule profesionale“. Evadarea simbolică era cu atît mai veridică, mai profundă, mai eficientă, cu cît suportul ei tehnic era mai performant. În ultima parte a anilor '80, la vîrful perioadei de strîngere a şurubului, în vremurile în care alimentele se distribuiau pe cartelă, curentul electric era raţionalizat, apa caldă venea de trei ori pe săptămînă, programul de la televizor dura doar două ore şi era ocupat cu emisiuni omagiale, în vremurile acelea în care înjosirea la care ne supuneam era la apogeu, nişte „scule profesionale“ erau cel mai intens contrast pe care îl puteai întîlni în spaţiul privat al cuiva. Tehnica înaltă a acelor „scule“, spre deosebire de viaţa primitivă, rece şi decolorată a spaţiului public, ridica într-un anume fel *calitatea* percepţiei psihologice a spaţiului privat care le conţinea. Nivelul de civilizaţie al spaţiului privat avea, în acest fel, o şansă de a se diferenţia net de decăderea continuă a spaţiului public.

Aveam niveluri progresive de retragere din lumea reală. Fentînd programul de la lucru, mimînd participarea la „edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate“, transformînd în banc şi în anecdotă tot ceea ce suportam şi trăiam în viaţa normală, retrăgîndu-ne în spaţiul privat, construind aici condiţiile şi adunînd cu grijă instrumentarul evadării simbolice şi, în cele din urmă, făcînd pasul peste graniţa imaginară, refugiindu-ne într-o lume în care doar noi eram administratorii propriului confort mental.

Atmosfera ritualică a felului în care ascultam muzică, modul solemn în care vedeam filme la *video,* experienţa culturală a celor care participau la dezbaterile din cenacluri şi cinecluburi au construit, în timp, un soi de *tipar al receptării.* Solemnitatea şi emoţia cu care întîmpinam actul artistic ne-au condiţionat să trăim mereu la cote mari orice întîlnire cu o „marfă culturală“. Bagajul nostru de capodopere a devenit atît de greu încît, deseori, am ieşit din condiţia de public, transformîndu-ne într-un juriu evaluator. Parteneriatul nostru cu solemnitatea, dar mai ales lungul exerciţiu al practicării ritualului cultural ne-au transformat, în timp, în propria icoană, în propriul obiect de adoraţie, în devoratori de capodopere care se autocontemplă în procesul de îngrăşare cu esenţe semnificante.

Poate părea superficial, lipsit de relevanţă, dar unul dintre cele mai spectaculoase contexte diagnostice ale felului *profesional* în care ne-am deprins să vedem lucrurile este... petrecerea. Cheful. Distracţia. Vă mai amintiţi chefurile în care ieşea mereu scandal din cauza muzicii? Vă mai amintiţi ce dispute se iscau din cauza neaderării unora la un anumit gen muzical? Din dorinţa de a da distracţiei o aură *serioasă,* unii întrerupeau brutal cheful de dans şi de lălăială al altora şi puneau bucăţile muzicale *grele,* marile lucrări care produseseră revelaţii în momentele de ascultare *profesională*. Petrecerea se spărgea, ieşeau certuri, şi aproape întotdeauna se auzea cîte o voce resemnată: „Hai, bă, lăsaţi-o dracu' de treabă, că nu sîntem la audiţie!“.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

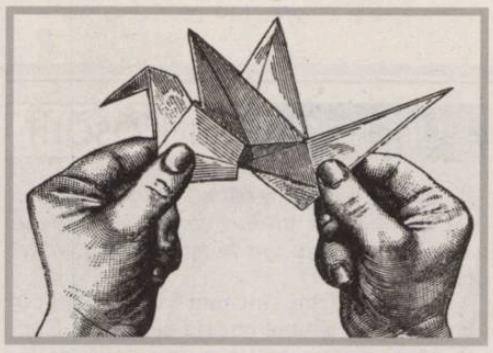

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Viaţa în cîteva agape

La prima întîlnire pe care am avut-o cu foştii colegi, după 10 ani de la terminarea facultăţii, am avut parte de senzaţii ciudate. Cei ce fuseseră tineri, subţirei, idealişti şi rebeli aveau deja fire albe, burţi, „pernuţe“, chelii şi aere de îmburghezire. Pe unii nici nu i-am mai recunoscut. Mi s-a părut un semn bun că totuşi mă recunoşteau ei pe mine. Unii care nu se remarcaseră mai deloc în studenţie evoluaseră neaşteptat: aveau deja afaceri sau deveniseră directori, lucraseră prin străinătate şi păreau mult mai stăpîni pe ei, decît la începuturile tinereţii. Alţii, care în facultate fuseseră vedete, erau acum decăzuţi: cu haine ponosite, cu figuri obosite sau deja mult mai puţin siguri de ei. Dacă am fi stat mai mult împreună, probabil că-s-ar fi format alte ierarhii şi alte grupuri decît cele din facultate. Prea puţini erau cei neschimbaţi. Nu mai spun că a plouat cu gafe şi confuzii. De pildă, un tip, care s-a îmbătat din primele minute şi de care nu-mi mai aduceam aminte absolut deloc, mi-a făcut bucuria să mă confunde cu un alt coleg care... murise.

M-am gîndit că la cea de-a doua întîlnire, după 20 de ani, lucrurile ar putea arăta şi mai deprimant. Îmi spuneam că e mai bine să nici nu particip. Şi chiar dacă aş fi vrut, n-aş fi avut cum să iau parte la întîlnire, pentru că această a doua *agapă* (pînă nu de mult un termen foarte folosit pentru asemenea reuniuni) s-a organizat în Canada, unde deja numărul foştilor colegi părea să fie mai mare decît al celor rămaşi în ţară. Am primit însă nişte poze de la acea petrecere. „Cine e bătrînelul ăsta cu părul alb? Să nu-mi spui că e cutare?“ „Ba, da.“ „Aoleu! Dar doamna asta în vîrstă, a cui mamă este?“ „Nu e mama nimănui, e nevasta lui cutare, pe care-l ştii, chiar dacă era în grupa cealaltă. Aţi fost împreună în Parîng.“ „Doamne! Uite, pe grasul ăsta îl mai ştiu, are exact acelaşi zîmbet, chiar dacă şi-a mai adăugat vreo 50 de kilograme. Şi pe doamna asta parcă aş recunoaşte-o. Numai că n-avea ochelari şi nu era blondă. În sfîrşit, tipul ăsta cu trabucul pare să fie J....“ „Da, e chiar prostu' de J... acum are o afacere mare, o casă în Florida şi e la a treia nevastă. Mai ştii cînd rîdeam de el că desena literele de pe marginea plăcuţei de la microscop? Credea că vede un mineral şi era fascinat de forma lui *literală*.“

Acum, graţie reţelei Facebook, vom fi mai la curent cu evoluţiile fizice şi de statut ale celorlaţi. Nu vom mai avea surprize aşa mari în cazul unei întîlniri. Şi, în sfîrşit, poate că de la a treia reuniune încolo, ne vom mai obişnui şi cu fenomenul îmbătrînirii. Îl vom privi mai senini şi mai detaşaţi. Oricum, în viaţă sînt doar cîteva asemenea întîlniri. Iar de la un moment încolo, ştiu că vom începe să contorizăm decesele. Pe urmă va veni vremea numărătorii celor care mai trăiesc. Viaţa va avea atunci, pentru supravieţuitori, un contur general mult mai clar. Sensul formulei „o viaţă de om“, care pe vremuri ni se părea o unitate de măsură de necuprins, va fi perceput altfel. Vom şti mai bine cum şi cîte lucruri se pot face într-o viaţă. Noi, cei care pe vremea studenţiei ne simţeam nemuritori şi invincibili. Cei cărora viitorul li se părea o întindere în timp, pe cît de uriaşă, pe atît de confuză.

Bătrînelul cu ochi albaştri şi ageri, venit din Germania, era geniul clasei.

De curînd, am asistat la o agapă organizată de nişte oameni care au terminat liceul în urmă cu 60 de ani. Au venit de prin toate colţurile lumii. Domni şi doamne cu părul alb, purtîndu-şi anii cu distincţie. Unii au apărut cu taxiul, cîţiva au descins din maşina proprie pe care se lăudau că încă o mai pot conduce, iar alţii se apropiau timid de grupul din faţa liceului, la pas. Cînd au început a se recunoaşte şi a vorbi între ei, parcă au redevenit copii. Din subiectele şi tonul discuţiilor se întrezăreau foarte bine foştii liceeni. Puteai parcă să reconstitui şi înfăţişarea lor din urmă cu 60 de ani. Domnul acela care-şi ţine un deget sub nas era un băiat timid. Bătrînelul cu ochi albaştri şi ageri, venit din Germania, era geniul clasei, mereu pus pe şotii. Doamna cu siluetă şi zîmbet fin era probabil curtată de toţi băieţii. Poate că glumele de acum erau ceva mai rafinate decît cele de pe vremuri, iar rîsul mai discret, cu multe ecouri interioare. Îşi aminteau poreclele şi întîmplările din şcoală. Uneori în poveşti apăreau neconcordanţe. Disputele se încheiau cu mult umor. De la un moment dat însă, au început a-i pomeni pe cei ce nu mai erau printre ei. Liceenii întrezăriţi ca la lumina unei scîntei au redevenit atunci oameni copleşiţi de ani. Pe nesimţite, subiectul morţilor a devenit de-a dreptul dominant. Cum, cînd şi de ce a murit cutare? Părea să fie lucrul cel mai interesant pentru toţi. După ce povesteau cum s-a stins unul sau altul, se lansau în detalii despre vieţile pe care regretaţii colegi le avuseseră. Păreau să caute a desluşi, în povestea acelor vieţi, un fel de cheie a morţii. În cele din urmă, într-un hohot de rîs general, au găsit un numitor comun: viaţa dăunează grav sănătăţii şi duce la deces.

ready made

„Dragă moşulică,

De nu m-aţi văzut hoinărind prin mahalaua academică e că a trebuit, ca un simplu comunist, să fac greva foamei contra unui atentat (ce cred nejustificat) asupra burtei mele, sub forma unei hyperchlorhydrii acute. Această tactică mi-a reuşit şi mie încît acum sunt ridicat la stadiul de papă-lapte. Cînd voi ajunge la stadiul de ierbivor, zup în tren spre capitală.“

Emil Racoviţă,
în *Scrisori către Ioan Bianu*,
vol. IV, Editura Minerva, 1978

Cristina FOARFĂ

Muzica de sub vălul islamic al Iranului

– Take It Easy Hospital la Bucureşti –

„Poţi să-mi spui Q“, îmi zice tînărul de 22-23 ani, îmbrăcat cu un tricou colorat, blugi la modă şi o eşarfă aruncată neglijent după gît. Mă aflu în Gandi Shopping Center, loc de întîlnire al hipsterilor din Teheran. Dacă faci abstracţie de vălurile cu care fetele se prefac că-şi acoperă capul, lăsate *fashionably* pînă la limită, şi de faptul că berea are 0% alcool, nu ai zice că te afli în Republica Islamică Iran. Se discută despre branduri, cărţi, filme, muzică, despre facultate şi burse în afară, despre vacanţe şi mai puţin despre politică.

Îl întrebăm pe Q dacă nu ştie vreun concert zilele astea prin Teheran. Pare genul să ştie. Aveţi noroc, spune el, e unul chiar mîine. Legal? Începe să rîdă. Hai să zicem că e undeva la limita legii, atîta timp cît nu ştie multă lume de el. Sună-mă mîine şi-ţi explic unde trebuie să ajungi. Aha, şi cine cîntă? întreb recapitulînd în minte cele cinci-şase trupe iraniene pe care le ştiu, pe cele mai multe din filmul *No One Knows About Persian Cats*. Îmi răspunde amuzat: U2.

Nu sînt cele din film, zice Q citindu-mi gîndurile. Ce previzibili sîntem! Sînt totuşi curioasă ce părere are despre film. În esenţă e real, spune Q, nu e deloc uşor să faci muzică în Iran. Bahman Gobadhi (regizorul) a exagerat puţin, nu e chiar atît de tragică situaţia, nu repetăm în grajduri. E greu, e nevoie de multe sacrificii, dar se poate. Filmul e făcut pentru occidentali, pentru festivaluri, cu tuşele un pic îngroşate pentru a face mesajul mai clar şi mai puternic. Îmi amintesc că acelaşi lucru s-a spus şi despre regizorii români cu filme la Cannes. Un prieten al lui Q, Abdullah, mă întreabă ce-a mai făcut Cristian Mungiu după *4,3,2*.

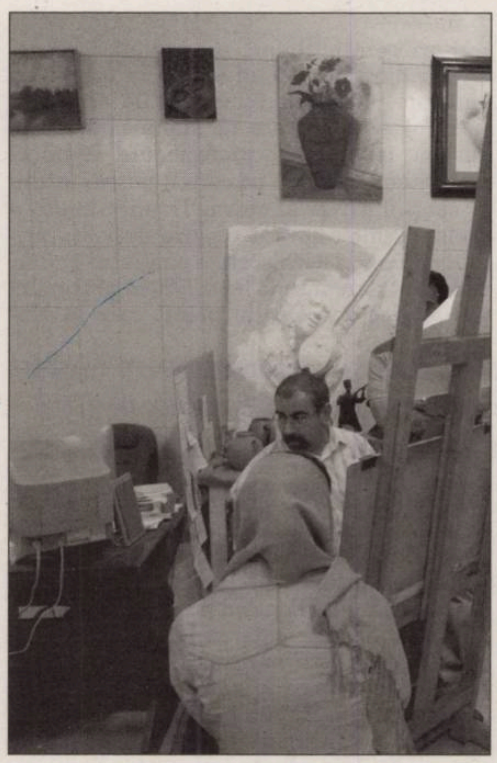

Îi plăcuse la nebunie. Sper şi acum că nu l-a jignit faptul că, literalmente, „mi-a picat faţa“ cînd am auzit vorbindu-se despre un film românesc în Iran. Şi nu a fost singura dată.

Mai vorbisem cu cineva despre film. Îl chema Sam (de fapt, îl chema cu totul altfel, doar că se prezintă cu nume simplificate, văzînd cît de greu ne e să pronunţăm; sau poate era şi ceva de siguranţă) şi îl întîlnisem într-una dintre puţinele cafenele alternative ale Teheranului. Sam era pasionat de teatru şi de design grafic şi visa să plece cu o bursă în America. Sam era un puşti simpatic, uşor exaltat şi idealist, care nu pricepea de ce trebuie „să creadă dacă nu crede“. Era foarte mîndru că e ateu şi că are o gîndire liberă într-o ţară presupus fundamentalistă.

Lui Sam îi lucesc ochii cînd amintesc de film. Aşa e, spune el, aşa sîntem noi, asta e cultura alternativă a Iranului, aşa ne e de greu cu repetiţiile, concertele, sînt atît de puţini care ne înţeleg. Gobadhi despre noi vorbeşte, despre tinerii care avem curaj să spunem ce gîndim şi să ne urmăm visele. Sam fusese printre cei care ieşiseră în stradă la protestele cauzate de alegeri, „revoluţia verde“ din 2009.

De fapt, filmul ăsta e unul dintre motivele care m-au adus în Iran. Am citit o recomandare de două rînduri pe Facebook-ul *Dilemei vechi* şi l-am văzut fără să ştiu prea multe despre ţara asta. *No One Knows About Persian Cats* e un fel de documentar despre scena muzicii underground din Iran, filmat, bineînţeles, ilegal, cu cîteva trupe reale. Dintre ele, cea în jurul căreia se construieşte povestea filmului este Take It Easy Hospital, mai exact Ash şi Negar, un băiat şi o fată care îşi doresc, mai mult decît orice, să facă muzică. În film, ei încearcă să-şi găsească colegi de trupă şi să facă rost de paşapoarte pentru a putea susţine un concert la Londra. Filmul a fost interzis în Iran, a cîştigat un premiu la Cannes şi Negar şi Ash au reuşit să obţină azil politic. *No One Knows About Persian Cats* vorbeşte despre tinerii Iranului şi la genericul de final îţi zguduie serios prejudecăţile: cum, chiar atît de *cool* sînt tinerii de acolo? Nu sînt fundamentalişti?

Lucrurile normale, triviale pentru un tînăr dintr-o ţară liberă – să asculte muzică, să vadă filme, să se îmbrace aşa cum simte şi să-şi spună părerile – sînt în Iran mici libertăţi care se cîştigă cu greu şi cu sacrificii. Ash Koosha chiar a făcut 21 de zile de închisoare pentru că a participat la un concert underground.

Take It Easy Hospital vor susţine un concert pe 11 februarie, în clubul Control. Coincidenţă sau ironie, 11 februarie este Ziua Victoriei Revoluţiei Islamice, adică sărbătoreşte momentul cînd Iranul s-a transformat dintr-o ţară liberă în una în care muzica este (aproape) interzisă.

Cel puţin pentru mine, concertul Take It Easy Hospital nu e un simplu eveniment muzical, un hai să bem o bere şi să ascultăm nişte indie în Control. Chiar dacă muzica lor sună bine, chiar dacă vom asculta şi nişte melodii în premieră de pe noul album *(Human Jungle* e primul, lansat în 2010, legat de coloana sonoră a filmului). Poate pentru că mi-e atît de drag Iranul şi pentru că acolo am întîlnit cei mai frumoşi, calzi şi surprinzători oameni. E un simbol al unei ţări atît de greşit înţelese, unde între discursul oficial şi cum gîndesc oamenii este o prăpastie enormă.

Nu s-a mai ţinut concertul de care vorbea Q. Se pare că fuseseră ceva probleme cu autorităţile. Aşa e mereu, spunea el, poate prindeţi unul data viitoare cînd veniţi.

***Cristina Foarfă** este editor la portalul metropotam.ro.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Reversul machismului

– Nu m-aş fi gîndit niciodată! exclam eu, sincer uimit.

Schimbînd mici bîrfe şi curiozităţi de la noi şi de la ei, amicul meu din Franţa tocmai îmi strecurase aşa, ca pe o banalitate fumată, faptul că „noul drog" al adolescenţilor la Paris este... viagra.

– Majoritatea consumatorilor sînt, de fapt, tineri... a continuat el, văzîndu-mi uimirea.

Exagera retoric, evident. Datele statistice sugerează că doar puţin peste 2% dintre consumatori sînt adolescenţi. Toată lumea ştie însă că cifrele reale sînt considerabil mai mari. După ce a plecat, intrigat, m-am apucat aşadar să fac puţin surfing pe această temă.

„Mă întrebam dacă viagra este periculoasă pentru adolescenţi pe la 16 ani? pentru că prietenul meu era pe cale să cumpere online, dar i-am spus că e periculos, aşa e?", întreabă Mary pe un forum american. Răspunsurile curg. Majoritatea sînt de părere că e periculos, unii îl iau peste picior pe băiat, dar „cunoscătorii" îi transmit că nu are de ce să se teamă: „Nu, nu e periculos! Am 17 ani şi cumpăr totdeauna viagra (cialis, levitra) de aici [şi urmează o adresă online]: ieftin şi rapid". Pe un blog francez, René laudă binefacerile viagrei, combinate eventual şi cu o micuţă doză de ecstasy. În Maroc, Mehdi, 18 ani, transmite pe un forum de tineret prima sa experienţă cu viagra: „M-am simţit puternic ca un taur, un adevărat rajel *(bărbat)*!". În Argentina, o anchetă sociologică arată că, atunci cînd vine vorba de relaţii sexuale, tinerii preferă să-şi cheltuiască banii pe viagra, decît să cumpere prezervative.

Mă opresc aici. Amicul meu avea deci dreptate...

Un peisaj sociologic neliniştitor se conturează. „Fetele de astăzi sînt mai emancipate, mai experimentate şi deci mai exigente sexual. Ele vor bărbaţi în stare să le procure plăcere şi să ţină pasul cu ele în pat. Dacă un băiat nu face faţă şi mai are şi ghinionul să cadă peste una mai rea de gură, a doua zi află toată mahalaua. Asta e *rușinea supremă!*" – declară Zoussef unui jurnalist. Şi asta într-o ţară musulmană precum Marocul...

În moduri şi grade diferite, modernitatea capitalistă este şi o *cultură erectilă*. De la putere la sănătate, reuşită şi succes, totul este *întrupat* în această fantasmă; pentru masculii economiei de piaţă, competiţia şi competenţa încep, se exersează şi se legitimează în pat şi substitutele sale. La aceasta se adaugă religia recentă a corpului, care impune indivizilor responsabilitatea aproape integrală a bunăstării propriului organism. Ca să nu mai vorbim de industria porno, tot mai accesibilă şi accesată de mase largi de indivizi şi care stabileşte nişte standarde de performanţă greu de egalat...

Toate aceste vise de performanţă pot trece de la extaz la agonie în cîteva secunde de mult prea omenească „pană". Peste toţi planează astfel spectrul „ruşinii supreme" şi uite-aşa, angoasa-i gata! Nu e o ironie răutăcioasă, nu e cazuistică excepţională de psihologi, ci un fenomen social. De la „prima oară" la „încă o dată şi gata", viaţa sexuală a bărbaţilor branşaţi este o permanentă angoasă disimulată, anesteziată periodic cu injecţii de euforie triumfătoare.

Viagra şi suratele sale „externalizează" însă şi această problemă: Piaţa le rezolvă, încă o dată, pe toate! Fiind un mijloc bio-fizic, cu efect implacabil, ele sînt răspunsul dorit, atît la presiunea socială cît şi la tensiunea personală: apeşi pe buton şi toate grijile dispar. Ce poate fi mai eficient şi performant într-o cultură a eficienţei şi a performanţei?

Tot mai mult, viagra însoţeşte băieţii la petrecerile de sîmbătă seara.

Simptomatică aici este însă doar folosirea preventivă de către adolescenţi. După cum remarcă o serie de specialişti implicaţi în lumea tinerilor, „diamantul albastru" începe să devină un accesoriu analog pilulelor anticoncepţionale purtate de către fete în geantă, *„just in case"*. Tot mai mult, viagra însoţeşte băieţii la petrecerile de sîmbătă seara, relaţiile sexuale „de la prima întîlnire" fiind tot mai frecvente – şi, în orice caz, tot mai visate. „Majoritatea adolescenţilor folosesc acest medicament la petrecerile nocturne şi în cluburi" – constată un studiu american. Tot mai mulţi îl iau însă şi ca pe o „asigurare" înainte de prima lor relaţie sexuală: „Prima dată eram paralizat de angoasă! Transpiram tot, mîinile îmi tremurau. A fost un eşec total. Din fericire, amica mea n-a clipit, dat fiind că şi pentru ea era prima dată. Pentru a doua oară m-am echipat însă ca lumea" – mărturiseşte un francez de 16 ani, referindu-se în mod explicit la viagra. Iar cînd salariile părinţilor nu le permit acest lux, apelează la bursa neagră şi, în loc de viagra, cumpără mult mai ieftin venegra, de pildă. În toate cazurile însă, partenerele nu trebuie să afle de acest truc: „M-ar lua drept un asistat sexual!" – se sperie alt adolescent consumator de viagra.

Unii medici şi farmacişti francezi vorbesc însă deja de această categorie de *„assistés de l'amour"*, iar o fundaţie filantropică americană a dat în judecată firma Pfizer (producătoarea viagrei) pentru că încurajează folosirea medicamentului drept „un produs de sărbătoare şi loisir la discreţia bărbaţilor". Ceea ce este cert însă este faptul că, practic, nici unul dintre aceşti beneficiari nu are nevoie fizică de viagra. Problemele sînt în altă parte.

„Dur, dur d'être bébé" – spunea un cîntecel simpatic. Ehei, stai să vezi, bebe dragă, atunci cînd vei ajunge adolescent!...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

NOU!

adevărul

lansează

prima aplicație de iPad

a unui ziar din România*

* disponibilă în iTunes/AppStore la 0,79 €

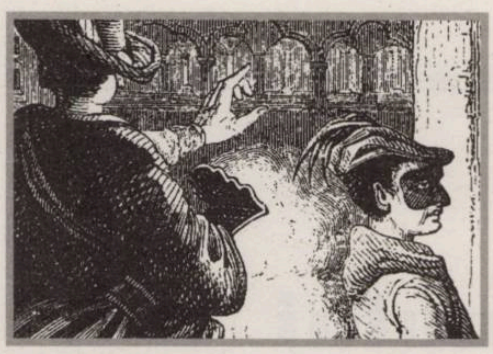

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Pe cînd un partid neo-legionar în Parlament?

Puţini dintre românii care, în ultimele trei decenii, şi-au „tras“ pe video propria nuntă ştiu că unul dintre primii lor concetăţeni de viţă plebee, care a avut ocazia de a-i fi filmată cununia, a fost Corneliu Zelea Codreanu, acum peste 80 de ani (cînd el s-a căsătorit cu aleasa lui, Elena Ilinoiu). La fel, puţin se vorbeşte despre ce eforturi a făcut Carol al II-lea pentru a pune mîna pe acest film – şi pentru a-l distruge, în ideea de a mai şubrezi cultul *Căpitanului,* ce se dezvolta dezinvolt atît înainte, cît şi după moartea acestuia. În fine, puţini ştiu că unele dintre secvenţele alb-negru pe care le mai vedem prin documentarele despre perioada interbelică (imagini în care apar nişte care trase de boi, mergînd de la stînga spre dreapta ecranului) s-ar putea totuşi să provină din acel film, de la acea nuntă – animată, într-adevăr, de cîteva mii de oameni şi de cîteva sute de care cu boii aferenţi.

Ce vreau să spun este că, în România prezentului, în genere, se dezbat puţine lucruri despre legionari & legiune – acesta fiind un subiect pentru presupuşi „iniţiaţi“, subiect ce îmbină în mintea unora ceva mister şi ceva romantism politic, ceva sacrificiu, ceva anticomunism, ceva antisemitism şi multă iubire de ţară. Mort de tînăr (şi de mîna statului, cum s-ar spune) şi avînd chipul imortalizat într-o gravură vizibilă şi azi pe tricourile negre ale unor *ultraşi* ideologici, C.Z. Codreanu păstrează şi el acelaşi nimb de mister romantic. Şi-a iubit el ţara? E adevărat. A fost el un politician corupt? Nicidecum. Era el un mediocru vorbitor, gînditor sau scriitor politic, animat de o idee subţire şi fixă? Şi asta e adevărat. A omorît el un om, cu mînuţa lui? Cam da. Avea el ceva în comun cu democraţia parlamentară? Mai nimic. Pe scurt, CZC a fost unul dintre primii politicieni antisistem din România. Dacă n-ar fi murit atunci, în toamna lui '38, Codreanu ar fi rămas în istorie drept ceea ce şi era: un periferic (în Europa) emul al lui Hitler & Musollini, un ideolog modest al efortului „curăţirii Europei“ de evrei, masoni & Comp., un personaj pe care evoluţia celui de-Al Doilea Război Mondial l-ar fi penalizat cu sau fără voia lui. Dar aşa, murind june, Codreanu a intrat în legendă – mai înainte de a intra într-o dezbatere serioasă. Paradoxal sau nu, Carol al II-lea i-a făcut personajului C.Z. Codreanu un mare serviciu.

Revenind în prezent, aş spune că, dacă cineva ar vrea să dea peste cap sistemul politic din România – care oricum e mai curînd îngăduit decît respectat –, atunci ar putea foarte bine încuraja apariţia unui partid neo-legionar, care să îmbine fundamentalismul ortodox (mai prezent decît credeţi), potenţialul de violenţă al străzii (enorm, cred), pulsiunile autohtoniste antioccidentale (în creştere şi ele), dispreţul pentru parlamentarism (care se cultivă insistent de 20 de ani, şi acum începe să dea roade) şi Internetul. Periodic, aflăm de la TV sau din sondaje cît la sută dintre români îi regretă pe Nicolae Ceauşescu sau pe Ion Antonescu (atunci de ce nu l-ar regreta unii şi pe C.Z. Codreanu?). Dar niciodată nu se fac sondaje despre cîţi români îi regretă (sau ar trebui s-o facă) pe Ion C. Brătianu, pe Dimitrie A. Sturza, pe Eugeniu Carada sau pe regele Carol I. De două decenii, cercuri subţiri ale intelectualităţii noastre cultivă o certă mitologizare a societăţii interbelice, prezentată ca vîrsta de aur a românităţii (personal, cred că ultimele decenii ale secolului al XIX-lea au fost cu mult mai benefice – poate voi reveni altă dată asupra subiectului). Cu o oră de Istorie pe săptămînă la şcoală şi cu multe ore de stat în faţa ecranelor cu filmări pe sub fustele unor vedete aparent lobotomizate, liceeni de-ai noştri n-au timp să afle nici pe ce planetă trăiesc – astfel încît atunci cînd dau pe Internet de poezii despre *Căpitan, sînge şi ţară* li se par înălţătoare. Un rol de seamă în această alterare a bunului-simţ politic îl are şi spectaculoasa cultură conspiraţionistă, şi ea în plin avînt – pe fondul lipsei de educaţie şi al lipsei de modele, conducînd fie spre admiraţia faţă de Wikileaks, fie spre revolta că nu se va mai găsi usturoi pe piaţă din raţiuni ale ocultei *Noii Ordini Mondiale* etc. Ei bine, cine va avea dorinţa şi mijloacele de a coagula toate aceste premise într-un efect politic s-ar putea să reuşească mai uşor decît credeţi!

Cine va profita de potenţialul de violenţă al străzii?

De-ar fi să-mi duc ideea pînă la capăt, aş putea chiar presupune că pot exista state în vecinătatea noastră – ca şi unele structuri interne – direct interesate în fragmentarea şi restructurarea jocului politic din România. *Bref:* la noi sînt, teoretic, întrunite condiţiile pentru ca în cinci ani de zile să putem avea un partid neo-legionar în Parlamentul României.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Masacrarea ultimului cronicar

Unele cărţi nu merită prea multă atenţie. E de-ajuns o privire pentru a sesiza inutilitatea şi risipa de hîrtie. Dar dacă eu sînt pe deplin lămurită că drumul maculaturii este către reciclare, alţii dau gir acestei maculaturi prin punerea în circulaţie. Acest lucru mă face să scriu despre maniera brutală în care a fost masacrat ultimul cronicar. În 1999, Constantin Mihăescu-Gruiu se „învredniceşte“ cu scoaterea primei ediţii a cronicii postelnicului Manolache Drăghici. Titlul în ediţia princeps din 1857 este acesta: *Istoriea Moldovei pe timp de 500 de ani. Pînă în dzilele noastre, scrisă de post. Manolachi Drăghici*, Iaşi, 1857, Tipografia Institutului Albinei. Bineînţeles că o astfel de iniţiativă ar fi trebuit salutată, căci cine mai are astăzi timp de ediţii critice. Dar vai, sărmanul postelnic a ajuns mai contemporan cu anul 1999 decît ar fi visat şi sperat vreodată. Socotind domnul Mihăescu-Gruiu că-i prea „urîtă“ limba moldovenească de la 1857 şi „graiul prea de neînţeles“, cu „exces de arhaisme şi regionalisme“, că postelnicul Manolache îi cam incult, altfel cum să explice „puzderia de dezacorduri gramaticale“, s-a apucat să transpună textul în „litera şi graiul zilelor noastre“, plantîndu-l pe Manolache Drăghici de pe dealul Copoului direct pe strada Victoria Socialismului. Aferim şi vai de noi! Toţi marii noştri eruditi care şi-au tocit coatele pe băncile bibliotecilor încercînd să fie cît mai aproape de textul iniţial se vor răsuci în mormînt citind cu cîtă seninătate ne spune dl Mihăescu-Gruiu că limba moldovenească de altădată nu are nici o relevanţă. De altminteri, din explicaţiile pe care le dă în prefaţă, nici evenimentele narate de postelnicul Drăghici nu prea corespund opiniilor dlui Mihăescu-Gruiu şi îi cît pe aci să le modifice şi pe astea, dar slavă Domnului, doar le amendează prin note şi comentarii: „după unele paragrafe sau părţi de capitole care prezentau evenimente sau amănunte într-un alt cadru decît cel validat de istorici, am făcut (cu litere mici) comentarii pentru a marca controversa“ (p. 13). Din cîte ştiu eu, istoricii sînt interesaţi mai degrabă de viziunile autorului asupra evenimentelor, şi nu de o istorie unică şi scrisă după directive. Nu sîntem oare sătui de atîta istorie „oficială“, „unică“ şi „irelevantă“?

Ce este oare mai frumos decît graiul de altădată, cu arhaismele şi regionalismele lui, cu savoarea şi „dulceaţa“ blîndă a epocii?! Dar asta e valabil doar pentru oamenii „simţîtori“, nu aşa pentru orişicine, pentru savanţii prăfuiţi cu nasul în arhive, şi nu pentru tot cititorul pasionat de vremurile de demult. Cel puţin aşa reiese din transpunerea dlui Mihăescu-Gruiu. Aşadar, totul devine actual, abrupt şi fără conţinut. Iată un fragment: Constantin Ipsilanti „au înfrumuseţat oraşul numai cu o zidire pe sprînceana dealului Galaţii, în faţa Iaşului, spre amiazăzi, la care au făcut şi pod pe Bahluiu... iar curţile cu două rînduri au ars în anul 1814, păstrîndu-se numai nişte bucăţi de zidiri oable“ (p. 62). Manolache Drăghici povesteşte frumos şi nu-i nevoie de alte amănunte pentru a-şi imagina cineva zidirea de pe sprînceana dealului, şi zidurile oable, şi... Dar, dl Mihăescu porneşte de la premisa că toţi cei preocupaţi sau doar pasionaţi de istorie sînt cam nărozi şi fără prea mare experienţă în citirea textelor vechi, aşa că nu au cum înţelege „concepte“ grele ca „zidire“, „sprînceană“, „rînd“, „oblu“ şi-i trage dumnealui o interpretare de se duce în gard toată frumuseţea textului. Iată ce ieşi: „a înfrumuseţat oraşul doar cu o construcţie făcută pe vîrful dealului Galatei din faţa Iaşului spre miazăzi, pentru care a realizat şi un pod pe Bahlui.... curţile cu două nivele au ars în anul 1814, păstrîndu-se din ele numai nişte ziduri drepte“ (p. 225). „Realizări măreţe“ făcu Constantin Ipsilanti fără să ştie că „realizează“, ci doar zideşte. Şi răstălmăcirile se prăvălesc că doar trebuie să sune cît mai „lemn“ şi cît mai prost: „după aceasta Moruzi şi-a îndreptat atenţia şi asupra stării de nesuportat a străzilor pe care nu era posibil să circule trăsurile în timpul noroiului care să făcea din cauza adînciturilor de la roţile carelor şi trăsurilor“. În timp ce Manolache spunea cam aşa: „după aceasta, văzînd starea ce«a» nesuferită a uliţelor, pe care nu era chip a umbla trăsuri în vremea glodului, din pricina săpăturilor de cară şi a trăsurilor, ci se făcea mai ales toamna la întoarcerea cărăuşilor din ţara de jos...“ Lectura (şi citarea) unei astfel de cărţi este hilară, tristă şi batjocoritoare pentru tagma cercetătorilor, în general. Deşi mulţi dintre colegii mei recunosc că au de-a face cu o „ediţie proastă şi plină de greşele“ o folosesc, dîndu-i curaj dlui Mihăescu să mai purceadă şi la masacrarea altora. N-ar fi mai drept pentru cronicarul Drăghici să-l citäm corect? N-ar fi fost mai simplu ca dl Mihăescu să-şi recunoască neputinţa şi să-l lase în pace pe Manolache Drăghici?

P.S. Domnul profesor Andrei Pippidi pregăteşte, de mulţi ani, o ediţie cu adevărat critică a postelnicului. O aşteptăm, ştiind că frumuseţea poveştii va fi aşa cum a vrut Manolache Drăghici să fie. Sperăm doar să nu aşteptăm alţi mulţi ani!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Moartea unui stadion

„A fost odată un stadion care s-a numit ANEF, apoi Republicii. I-a fost dat să se zămislească în spaţiul său legende imortale ale sportului românesc. Au jucat fotbal pe gazonul magic fotbalişti de clasă – din ţara noastră şi din alte părţi ale lumii. Aici, pe zgura de obicei rezervată atleţilor, s-a amenajat un teren de handball în şapte: românceле au cîştigat atunci titlul mondial. Pe un podium de lemn, baschetbaliştii noştri au învins, dacă nu mă înşel, cu 42-40, imbatabila reprezentativă sovietică. (...) Pe Republicii şi-au executat numerele de jonglerie «vrăjitorii» de la Harlem Globetrotters: mingea intra în coş după ce parcurgea traiectorii imprevizibile.

Dar, mai întîi de toate, ANEF a fost un templu al atletismului. Pe pistă au alergat, de-a lungul timpului, Moina şi Lupşa, Grecescu şi Floroiu, Savel şi Opriş, Cefan şi Wiesenmayer. În sectoarele speciale, au sărit Söter şi Porumb, Zena, Dragomir şi Astafei, Ciochină şi Carol Corbu, au aruncat – greutatea, suliţa, discul – Raica şi Gurău, Bizim, Nagy. Cîte atlete au obţinut aici performanţe de răsunet mondial: Sicoe şi Luţă, Treybal şi Manoliu, Menis şi Peneş, Bufanu şi Sila! Pe ANEF se auzea rugămintea crainicului: «Să păstrăm, vă rog, linişte. Sare Iolanda Balaş!» (...)

Fără să se anunţe, pe furiş, stadionul a fost ucis. Au căzut tribunele pe care le animau miile şi miile de iubitori ai sportului, a dispărut gazonul său, a dispărut, pentru totdeauna, pista de atletism. În locul arenei sportive, ce «contrasta» cu faraonica ambianţă arhitectonică, s-a construit un fel de garaj subteran, peste acoperişul căruia, parcă pentru a se şterge urmele unui masacru, s-au adus tone, tone de pămînt.

Cînd moare un stadion, moare şi o parte din sufletul nostru... “

Cristian Ţopescu,
în *Contemporanul,*
12 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Copiii nimănui

În România, statisticile, evidenţele, listele, calculele privind copiii abandonaţi sînt rare, incomplete, neunitare, ineficiente, greşite. Conform celei mai recente declaraţii făcute în aceste zile de dl Bogdan Panait, secretar de stat al Oficiului Român de Adopţii, în prezent sînt 44.000 de copii aflaţi în instituţii de protecţie sau în grija asistenţilor maternali. Din aceeaşi sursă, aflăm că în anul 2009 se aflau în grija statului 70.000. Cum un copil iese de sub protecţia instituţională doar dacă este adoptat sau dacă a împlinit 18 ani, iar media anuală a adopţiilor este de cîteva sute, diferenţa de 30.000 între cele două declaraţii este total neverosimilă. Apoi, pe alte site-uri, ale ONG-urilor, ale ziarelor sînt date, tot ca oficiale, alte cifre: 60.000, 55.000 etc.

Costurile pe care le presupune îngrijirea unui copil instituţionalizat sînt diferite de la un judeţ la altul, de la o declaraţie la alta: se vorbeşte despre sume cuprinse între 1000 de lei şi 1800 de lei pe lună. Am încercat apoi să găsesc situaţii, statistici, informări despre zonele din ţară cu potenţial mare de risc de abandon al copiilor: nu sînt de găsit. La fel, nici un cuvînt despre efectele crizei asupra familiilor cu copii, despre rata de abandon în mediul rural şi în mediul urban, despre programele statului de prevenire a abandonului. Un singur lucru este subliniat clar, de presă; însă, nu de stat: numărul asistenţilor maternali s-a micşorat, date fiind reducerile bugetare, reduceri care s-au făcut cu scopul de a face economii. Un copil care iese din îngrijirea unui asistent maternal intră într-o instituţie de protecţie. Tot a statului. Cu alte cuvinte, numărul lor rămîne acelaşi, costurile îngrijirii lor rămîn aproape egale, doar că, în loc să fie crescut într-un mediu familial, copilul va fi crescut între zidurile unei instituţii.

Cum poate fi micşorat numărul copiilor aflaţi în grija statului?

Acum, întrebarea este cum poate fi micşorat numărul copiilor aflaţi în grija statului? Întrebarea are trei posibile răspunsuri: prin reintegrarea copilului în familia lărgită, prin adopţii şi prin programe sociale de prevenire a abandonului. Reintegrarea copilului în familia lărgită presupune programe prin care să fie stimulată decizia rudelor de a-l prelua pe cel abandonat de părinţi: ajutoare sociale, programe de (re)formare profesională şi de stimulare a investiţiilor autohtone sau străine care să creeze locuri de muncă etc. Într-o ţară săracă şi cu guverne care mai de care mai peticite, slabe şanse să se realizeze măcar o parte din programe. Adopţia unui copil este un demers greu de dus la capăt: un copil abandonat devine adoptabil după ce părinţii naturali sînt dispuşi să declare, în faţa unei instanţe, că sînt de acord cu adopţia. Şi după ce toate rudele îşi exprimă clar refuzul de a-l prelua pe copil. Lucru extrem de dificil, care durează uneori şi cinci, şase ani, dat fiind că există copii abandonaţi de la naştere, mamele sînt plecate în străinătate, taţii sînt anonimi, rudele sînt de negăsit. Timp în care copiii sînt plimbaţi între instituţii, legi, norme, funcţionari. Apoi, adăugaţi la anii de mai sus timpul petrecut de un părinte care se hotărăşte să adopte, de la momentul deciziei, pînă la clipa în care preia copilul în familie: un an şi jumătate.

Cît despre programele de prevenţie a abandonului, asemănătoare cu cele pentru reintegrare, ele se realizează, cu eforturi nenumărate, doar de către ONG-uri. Statul român pare lipsit de orice putere în protecţia copiilor săi. Ei rămîn doar nişte cifre, în nişte statistici inutile.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

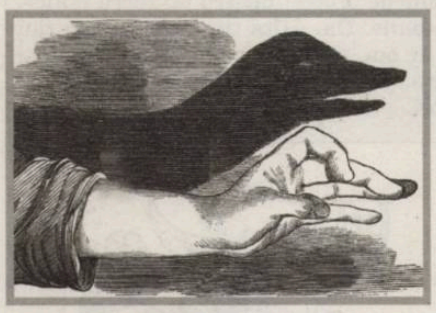

Iaromira POPOVICI

bazar

Vrăjitoare-farmece

Am descoperit, de curînd, un site pe care vrăjitoarele de la noi îşi fac reclamă: http://www.vrajitoare-farmece.ro. Acesta este destinat celor care vor să-şi facă publică activitatea şi să-şi atragă clienţi: „Dacă eşti vrăjitoare, tămăduitoare, prezicătoare şi doreşti să publici un articol pe acest site sună la tel…“

Din 13 anunţuri, doar unul îi aparţine unui reprezentant masculin al breslei, clarvăzătorul Vasile (nu sînt încă lămurită în ce priveşte diferenţele dintre vrăjitori, tămăduitori, clarvăzători, prezicători). Celelalte prezenţe în anunţuri sînt în exclusivitate feminine (motiv pentru care voi vorbi despre ele la feminin). Două dintre ele, Irina Primavera şi Valentina Codreanca, au o poziţie privilegiată: se află sus, la începutul site-ului. De altfel, ele au şi bloguri personale. Celelalte sînt aşezate pe margini, în două părţi, fiecare cu poza ei.

Pozele lor merită studiate; ele s-ar putea încadra în cîteva tendinţe: orientale (Dayana, Sara), religioase (cîteva dintre ele au veşmînt de călugăriţe şi se numesc sora Paraschiva sau măicuţa Teodora), frumuşele pur şi simplu (Silvia) sau „în exerciţiul funcţiunii“ (cu cărţile în faţă – mama Milena, de pildă). Altele sînt la intersecţia dintre sexy şi religios: tămăduitoarea Ioana, prezentată cu mîinile împreunate a rugăciune, cu rochie şi văl alb. În sfîrşit, în cazul Irinei Primavera, de exemplu, care are un blog mai elevat, se pune accentul pe ochi, cu care ni se oferă un prim-plan.

Anunţurile fiecărei vrăjitoare în parte urmează aproximativ acelaşi tipic: încep cu prezentarea „acreditărilor profesionale“ ale vrăjitoarelor, continuă cu confirmarea provenienţei divine a harului lor, apoi cu înşiruirea abilităţilor fiecăreia şi sfîrşesc cu mulţumirile din partea clienţilor trataţi, dar şi cu îndemnul să apelăm cu încredere la ele (care se suprapune cu oferirea contactelor acestora). Cu excepţia, iarăşi, a Irinei Primavera şi a Valentinei Codreanca, ale căror bloguri se ocupă şi de astrologie sau numerologie.

Acreditările profesionale pot fi date de către „foruri de specialitate“: „Am fost testată de oamenii de ştiinţă şi mai tîrziu de maestrul Ion Ţugui toţi aceştia constatînd că deţin puteri supranormale şi harul de-a putea prezice Trecutul, Prezentul şi Viitorul.“ (Maestra Magiei Albe Dayana); „Sunita Maria a fost premiată cu Coroana de Aur pentru miile de cazuri dificile, uneori imposibile, rezolvate cu succes“; „venită de curînd din India cu leacuri sfinte“ (Sara); „psihologii au testat-o pe Silvia descoperind o energie foarte puternică“; „Desemnată lidera incontestabilă a vrăjitoarelor chiar din anul 1994, Vrăjitoarea Irina Primavera a fost prima din România care a participat la congresele internaţionale ale vrăjitoarelor organizate în fiecare an. Ea a cîştigat nenumărate premii la aceste congrese, fiind recunoscută internaţional. Începînd cu anul 1996, a fost invitată la primul congres de la Katovice, din Australia, în anul 1998, a fost invitată la Teneriffe, în Spania, unde a fost desemnată cea mai puternică vrăjitoare din România, premiată cu cel mai distins premiu «FOCUL VIU». În 2005 este invitata de onoare a celei mai puternice vrăjitoare din Saint Dominic“.

„Forurile de acreditare“ sînt comunitatea „ştiinţifică“ în domeniu (oamenii de ştiinţă, maestrul Ţugui, psihologii); premiile, distincţiile (Coroana de aur); locul unde poţi învăţa meserie. Există încă un for, neştiinţific, care le poate acredita – presa, în special televiziunea: „Aurora a fost mediatizată pe posturi TV, ziare reviste autorizate în România“. Şi, în cazul singular al vrăjitoarei Irina, Internetul: „Prima vrăjitoare din România care îşi arată decîntecele online în faţa sutelor de mii de vizitatori ai site-ului celei mai puternice vrăjitoare din România!“.

Majoritatea vrăjitoarelor de pe site se declară practicante doar ale magiei albe, ba chiar precizează, explicit, că „harul“ le vine de la Dumnezeu. Dat fiind că, cel puţin în opinia mea, modul în care fac acest lucru e interesant, la fel cum interesante sînt şi mulţumirile din partea clienţilor, voi vorbi despre ele într-un număr viitor.

Selma IUSUF

legende urbane

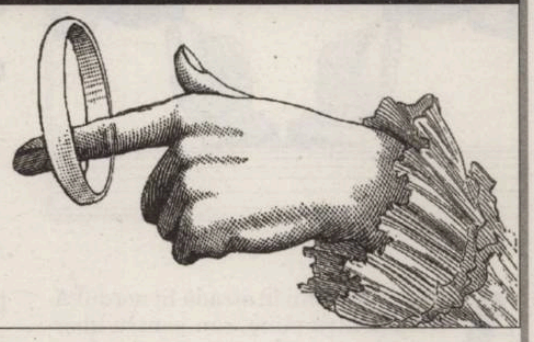

Ţară de şefi

Într-o firmuţă cu doi oameni, unul va fi şef, iar celălalt va fi adjunct. Într-o redacţie de ziar, radio, televiziune, şapte vor fi şefi, iar reporteri de teren vor fi, de regulă, ultimii veniţi. Puţini şi hărtăniţi. Între două persoane care strîng gunoiul pe stradă, una va şti mult mai bine cum se dă cu tîrnul şi o va spune răspicat. Într-o discuţie oarecare, unul va fi cel care ţine cheia adevărului şi va avea pretenţii de moderator.

Pare a fi atît de îndrăgită treaba asta cu şefii că, dacă nu îi ai, ţi-i faci. Sau te faci. Din categoria celor care-şi fac şefi vor fi, musai, chelnerii bătrîiori din restaurantele ratate. Alea tradiţional româneşti cu şiraguri de cepe pe pereţi, ştergare făcute fundiţă cu o farfurioară de Horezu la mijloc, piei de oaie dubios-uscate şi mese de lemn cu inimioare traforate. Un asemenea chelner-tataie va vorbi cu aproape toată clientela masculină spunîndu-i invariabil „şefu'“. (Femeile – oricît de coapte – sînt toate „domniţe“.) „Şefu', da' o ciorbiţă d-aia bună, acră, nu serviţi?“ Privirile se vor opri mieroase în fruntea celui întrebat. Nu în ochi, în frunte. Unii vor fi impresionaţi doar de persoane ceva mai mature care emană oarecare siguranţă. Lor li se va recomanda o mîncare aşezată, consistentă, picantă. O ciorbă de burtă „făcută azi“. „Cu smîntînică şi ardei.“ Ăla e şefu' şi ştim cum să ne purtăm cu el. Imberbilor aiurea rătăciţi prin asemenea locantale nu li se recomandă nimic. Ăştia n-au stofă de şef. Şi trag de o bere patru ore.

Alţii care-şi fac şefi sînt prietenii mei, taximetriştii. Toate dispecerele vor fi „şefa“, cu varianta ludică „şefica“. Tot de la ei am înţeles că e bine să ai relaţii bune cu „fetele“ căci altminteri se fac că n-aud cînd bipăi să iei o comandă. Atitudinea fals subordonată se va transfera deseori şi asupra clientului. Asta pînă nu le spui că vrei să ajungi într-un loc care face sub 10 lei la aparat. Dar ia, nenică, taxiul din Berceni pînă-n Pipera! O să fii şeful suprem al comenzilor din ziua aia.

Comandanţi supremi, generali de armată şi şefi egali în grade sînt şi pensionarii de la bloc. Se vor saluta între ei doar cu un „să trăiţi!“, chiar dacă au făcut numai armata obligatorie de un an şi patru luni. Am văzut că salutul ăsta se ia şi la cei mai tineri, care n-au fost pifani nici măcar o zi.

În fine, cei mai odioşi sînt cei care devin imediat şefi în faţa celor mai slabi, mai nevolnici, mai săraci, mai urîţi, mai sensibili, mai prost plătiţi sau mai prost îmbrăcaţi. Am întîlnit odinioară o cucoană care nu-şi mai încăpea în piele de atîta domnie ce dăduse peste ea. Teoretic era o persoană educată, citise cîte ceva. Ba chiar era înşelătoare la o primă vedere. Învăţase să facă conversaţie şi nu avea manifestări evidente de ţaţă primară. Ceva mai tîrziu, aflai că mîrlănia insuficient poleită o făcuse să-şi angajeze un soi de majordom. Îl îmbrăcase p-ăla în livrea şi-i pusese mănuşi albe peste mîinile ca lopeţile, de băiat de la ţară. Evident că avea şi o femeie care îi făcea curat. De care pomenea în orice conversaţie. Femeia devenea „fata aia“, în momentele bune, şi „zuza aia de Ana“, în momentele în care îi mai rătăcea ceva prin casa-muzeu scremut aranjată.

Era o variantă mai puţin caricaturizată a madamelor caragialeşti. Nu i-o fi trecut prin cap niciodată că cei care respiră nobleţe sînt în primul rînd empatici şi discreţi. Că nu poartă musai Rolexuri şi Vuittoane. Că poartă uneori chestii chiar mai scumpe, dar care arată de la distanţă ca ceasurile şi genţile noastre.

În fine, mărturisesc că şi mie îmi place şefia asta. Sînt şefa supremă la mine în bucătărie. Stăpînesc peste oale şi polonice. Arunc demiurgic în ulei încins diverse chestii care sfîrîie apocaliptic. Comand, cer, poruncesc. Mi se curăţă, mi se spală, mi se taie. Creez. Sînt Dumnezeul pastelor şi al supelor-cremă. Mă îmbăt cu putere. Iar cînd duc gunoiul, vecinul Petrică îmi zice invariabil „Ce mai face şefa?“. E atît de bine!

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

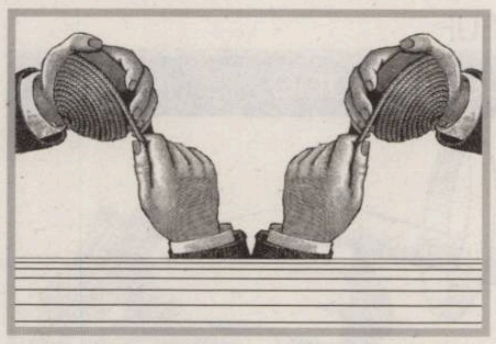

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dictatori vs islamişti?

Au ieşit oamenii în stradă în nordul Africii pentru pîine, sau pentru libertate? Iată o dilemă veche de cîteva milenii. Cînd se prăbuşea republica romană sub loviturile populiştilor, se afişa pe zidurile forului sloganul „Pîine şi libertate". A urmat distribuţia gratuită de pîine către plebei. Şi a urmat moartea libertăţilor republicane.

Cauza imediată a tulburărilor din Tunisia, Algeria, Iordania, Egipt (grînarul Romei imperiale) este scumpirea alimentelor. De fapt, pare a fi finalul unui tip de organizare politică bazat pe paternalism. Din cei 22 de membri ai Ligii Arabe, doar trei trec cît de cît drept democraţii: Irakul, Libanul şi Autoritatea Palestiniană. Adică o ţară care încearcă să se adune, o ţară mereu în pericol să se destrame şi o posibilă viitoare ţară. „Normalitatea" în lumea arabă înseamnă dictatori laici plus subvenţii masive pentru alimente, grîu şi electricitate. Un pact social de tipul „pîine contra libertate". Dictatorul fugit al Tunisiei era abia al doilea şef de stat din istoria ţării, venit la putere, în 1987, prin înlăturarea celui care obţinuse independenţa ţării şi care nu se mai lăsase dus de la putere. Mubarak al Egiptului e abia al treilea preşedinte-dictator de la crearea republicii (al patrulea, dacă numărăm mandatul scurt al celui înlăturat de Nasser). El încerca să-şi lase fiul la conducere, ceea ce a reuşit Al-Assad al Siriei, acum cîţiva ani. Filozofia acestui tip de regim este şi primitivă, dar şi veche: noi avem armele, deci deţinem puterea, în schimb poporul primeşte pîine. Cezar a încercat la Roma, dar a păţit-o, Augustus şi urmaşii săi au reuşit.

Problema e că un asemenea regim este blocat într-un cerc vicios, nu duce nicăieri. De unde şi marea dilemă a Occidentului. Tactic vorbind, asemenea dictatori sînt convenabili. Pot ţine în frîu extremismul islamic, cum au reuşit dictatorii din Algeria, Egipt, Tunisia. Cum a reuşit, pentru o vreme, şahul Iranului. Şi tot Iranul arată cealaltă faţă a monedei: republica islamică – nu democraţia – poate veni după răsturnarea dictatorului. Se tot spune în aceste zile că democraţia a adus regimul islamic în Iran. Este un fals: iranienii nu l-au adus pe Komeini la putere prin alegeri, s-a instalat el singur în contextual haosului şi şi-a încălcat promisiunea de a se retrage. Avem însă un caz în care islamiştii au înlocuit dictonul democratic „un om – un vot" cu practica „un om – un vot – o singură dată": Hamas-ul instalat la putere în Fîşia Gaza a omorît pluralismul politic acolo.

Aşadar, cu cine să ţii? Acum trei ani, am publicat în *Dilema veche* un interviu cu Saad Eddin Ibrahim (se ajunge uşor căutînd în Google titlul „Trădarea democraţilor din lumea arabă"). Un veritabil democrat şi disident, Ibrahim îmi spunea atunci că tendinţa Occidentului de a susţine dictatori laici de frica islamismului este o trădare a adevăraţilor democraţi din ţările arabe. Reproduc mai jos un fragment din acel interviu, unde dezbatem exact dilema dictatori *vs* islamişti: *„C.G.: Aţi prefera un Egipt condus de Frăţia Musulmană, unuia condus de Mubarak?* S.E.I.: Da; *Este o afirmaţie foarte hotărîtă;* Absolut. Şi am spus-o în mod public. Am văzut ce poate Mubarak de 26 de ani încoace. Nu a făcut nimic. Aşa că... Nu că ar fi preferaţii mei, dar dacă ei cîştigă alegerile, sînt gata să-i accept; *Spuneaţi undeva că Occidentul v-a trădat.* M-am întîlnit cu preşedintele Bush recent la Praga. Eu am o tactică. De cîte ori mă văd cu o figură importantă, scriu înainte în articole de ziar exact ceea ce îi voi spune. Pentru ca lumea să ştie ce am de spus, să nu existe discuţii. Am publicat deci, înainte să mă văd cu preşedintele Bush, părerea mea, anume că Occidentul ne-a trădat, s-a speriat de Hamas şi de Frăţia Musulmană, şi acum se teme de democraţie. Nu mai vorbeşte de promovarea democraţiei, şi eu consider asta o trădare. Occidentul s-a întors la politica de susţinere a unor dictatori ca Mubarak, l-au relegitimat pe Qaddafi. Toate acestea sînt trădări ale democraţilor din lumea arabă. Am scris asta într-un articol pe care l-am publicat. Evident, consilierii i-au spus lui Bush care era părerea mea şi ce urma să îi spun. Cum m-a văzut, mi-a spus: nu v-am trădat, sînt şi eu un disident la Washington. Sînt în minoritate, birocraţia din subordinea mea, Departamentul de Stat, Pentagonul mă subminează, preferă stabilitatea schimbării. A început să se plîngă de situaţia lui. A fost foarte interesant. Eu i-am spus: Domnule preşedinte, luaţi-vă după modelul Helsinki. A funcţionat. A dărîmat comunismul".

Despre ce model Helsinki vorbeşte Ibrahim? Despre deschiderea relaţiilor dintre Occident şi lumea comunistă după 1975, în care Occidentul a oferit asistenţă comuniştilor, dar punînd condiţii. Care condiţii au creat breşe în sistem, au permis disidenţe, manifeste, au de-legitimat sistemul comunist, chiar şi în ochii celor mai mulţi dintre susţinătorii săi occidentali. Aşa ceva cerea Ibrahim pentru ţările arabe şi reuşise parţial; în ultima parte a interviului, povesteşte cum a convins Congresul american să condiţioneze o parte din ajutorul financiar pentru Egipt de anumite libertăţi politice (motiv pentru care fusese judecat pentru trădare în Egipt).

Imaginea preşedintelui american care se declară prizonier al birocraţiei diplomatice este şi ea fabuloasă. Iar opţiunea birocraţiei diplomatice va fi mereu cea minimală, cea care îngheaţă situaţia. Bush (un preşedinte care va fi judecat de către istorie mai bine decît credem acum) deranjase tacticile călduţe ale diplomaţiei clasice, cu pasiunea sa pentru bruscarea schimbărilor democratice. Dar după Irak, tactica Bush era compromisă. De unde o întoarcere la prudenţă: îi susţinem pe dictatorii arabi cîtă vreme ne asigură stabilitate. De unde sentimentul de trădare despre care vorbea Ibrahim în acel interviu.

Pot să înţeleg prudenţa de pilot automat a diplomaţiei clasice. În definitiv, interesul Americii este ca Egiptul să rămînă un factor de pace cu Israelul (şi drept e că un alt dictator a făcut acea pace, motiv pentru care a şi păţit-o) şi să asigure un regim stabil pentru Canalul Suez. Poate un dictator să livreze asta? Pe termen scurt, da. Poate o democraţie să livreze acelaşi lucru? Probabil că da, probabil că nu. Cauza anti-Israel e populară în Egipt, oricine vrea să aibă şanse în alegeri va trebui să cînte această partitură. Este un risc. Dar alternativa dictatorilor laici oricum nu funcţionează pe termen lung. La decenii după pacea cu Israelul, sentimentul popular nu s-a schimbat. Dictatura nu poate livra niciodată mai mult decît îngheţarea situaţiei, prelungirea cercului vicios. De fapt, dilema Occidentului este greşit pusă în termenii dictatori *vs* islamişti. Dilema reală este: dictatori utili pe moment *vs* democraţie instabilă şi oscilantă mereu.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

5 lei

Nu ştiu nimic despre preţul benzinei. Nu ştiu cum se calculează. Habar n-am ce conţine benzina. Sînt cel mai uşor de manipulat. Cum nu ştiu de ce costă 1 leu o pîine. Cum nu ştiu de ce zboară cocorii. Nu ştiu. Şi dacă mi s-ar spune răspicat, nu m-ar interesa pînă la capăt, n-aş putea să susţin o chestie, fundamental şi fanatic. Dar ştiu cîte ceva despre conspiraţie. Mă seacă. Nu mă pricep nici la asta, n-am participat la nici una şi nici nu m-a întrebat cineva de vreau să mă bag. Am faţă de fraier. Şi mă trezesc zilele trecute cu 5 lei benzina şi cu proteste de grup contra. Ba chiar unii se duc şi-şi bat joc de benzinari şi le numără mărunţiş sau nu alimenteză de la o anumită firmă. Şi mă bucur. Mă bucur că se protestează, mă văd rîzînd cînd ceilalţi vin cu pungile de mărunţiş şi le numără benzinarilor în palmă firfiricii şi mă bucur că, nevăzut desigur, măcar cei şaptezeci-optzeci de oameni ţin la cuvîntul lor şi nu alimentează. Am văzut că unii îi reneagă pe alţii, că unii chiar „trădează", că ceilalţi sînt parşivi şi noi sîntem pentru şou mediatic. Cu toţii fac acelaşi lucru şi asta e bine: protestează şi protestează pentru un lucru important pentru ei. Protestează. Să nu fii carne de tun. Prin asta omul e mişto. Protestează ştiind pentru ce. Protestează pentru 5 lei. „Manipulat" doar de prietenii la fel ca el, de mulţimea tropăindă de pe Facebook. Minune de protest pentru un lucru minor, veţi spune. Da. Atîta timp cît nu faci rău ideii de om, atîta timp cît dai semn că eşti om, nu o cuşcă de oase în care torni bere şi mititei.

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonator: Andrei MANOLESCU

Și-n dosul geamului, nimic

Transparențe secrete

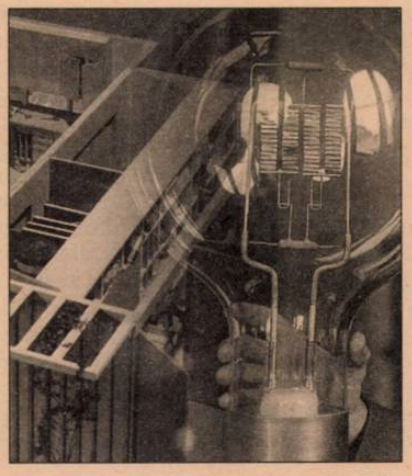

Texte și opinii de:

● Alex ȘTEFĂNESCU (critic literar)
„Mai bine să ştim totul decît nimic“

● Christian MITITELU (membru CNA, fost director al secției române a BBC)
„Curiozitate *vs* interes public“

● Ioana AVĂDANI (director executiv al Centrului pentru Jurnalism Independent)
„Despre persoane şi drepturi“

● Ciprian RUS (jurnalist)
„Watergate, Sexgate, Wikileaks“

● Adrian STĂNICĂ (jurnalist de știință)
„Hărţile secrete“

argument

Secretomanie vs *mania transparenței*

DILEMA VECHE
Și-n dosul geamului, nimic
Transparențe secrete

Scandalul Wikileaks a aprins în toată lumea dezbaterea despre limitele transparenţei şi ale secretului. Ce fel de informaţii trebuie şi merită să fie cunoscute de toată lumea şi ce trebuie să rămînă secret. În societatea românească, problema se pune în condiţiile unei evoluţii de la secretomania absurdă a regimului comunist, la o situaţie în care *pare* că totul se spune şi se dezbate în mod public. *Pare* pentru că nu întotdeauna lucrurile care ar fi de interes public se află, în vreme ce foarte mulţi politicieni şi tot felul de alte persoane publice (unele care se numesc vedete) au descoperit marea bucurie de a-şi spăla rufele murdare în văzul tuturor. Pe de-o parte, ne preocupă protejarea datelor cu caracter personal, pe de alta, sîntem gata să dezvăluim la televizor orice fel de intimităţi. Curiozitatea publicului a ajuns adesea să fie confundată cu interesul public. În ciuda unei legi a accesului la informaţii, instituţiile de stat nu sînt încă destul de transparente. Iar informaţii despre folosirea banilor publici sau despre decizii politice ori administrative importante sînt învăluite în aburii manipulărilor şi diversiunilor. Presa care ar avea rolul de a scormoni şi clarifica asemenea lucruri se rătăceşte şi se complace pe drumul scandalurilor mondene care vin de-a gata şi, pe deasupra, aduc audienţă. Publicul aproape că a fost dezvăţat să dorească ştiri importante şi învăţat să se bucure doar de circ. Conceptul de *glasnost,* inventat în Uniunea Sovietică sub Gorbaciov la sfîrşitul anilor '80, părea la vremea respectivă foarte bine înţeles. Lumea din Estul Europei ştia bine la ce se referă, chiar dacă nimeni nu credea că transparenţa va merge prea departe. Iată însă că ea a mers destul de departe, dar s-a şi pervertit.

Evident că şi informatizarea globală aduce cu sine alte probleme. Se schimbă cantitatea şi forma informaţiilor care apar pe piaţă. Uneori, aceste informaţii sînt atît de multe (cazul Wikileaks) încît nu mai ştim ce să facem cu ele. E nevoie de o muncă serioasă de selecţie şi de interpretare. Şi asta ar fi treaba mass-mediei, o treabă care la noi nu se prea face. Fără acest efort, avalanşa de informaţii riscă să fie aproape egală cu lipsa lor. (**A. M.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 3 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ciprian RUS

Watergate, Sexgate, Wikileaks

Trei poveşti despre presă. Plus cîteva diferenţe

Trei dosare majore au marcat decisiv peisajul media al ultimilor 30 şi ceva de ani. Ele marchează trei vîrste distincte ale presei, iar intervalele care le separă au lăsat timp şi pentru analize patetice, şi pentru exegeze glorificante. S-au scris cărţi, s-au turnat documentare sau lungmetraje de Oscar, iar presa a întors subiectele şi personajele pe toate feţele.

A fost mai întîi dosarul Watergate – o investigaţie de Pulitzer dusă pe parcursul a aproape doi ani, între 1972 şi 1974, la finalul căreia preşedintele Richard Nixon şi-a depus demisia. Watergate devine un mic îndreptar de bune practici jurnalistice, iar definiţiile pe care le statuează rămîn pînă azi repere pentru orice repunere în discuţie a rolului şi a procedurilor muncii de presă.

La două decenii distanţă, în 1998, o informaţie neverificată – după criteriile „şcolii Watergate“ – e aruncată pe un blog cu trecere în cercurile influente de media şi pune pe jar presa americană. Dosarul Sexgate e momentul zero al emergenţei jurnalismului online şi al dezvoltării social-media ca zonă de vehiculare a unor informaţii de interes public ce reprezentaseră pînă atunci monopolul media tradiţionale. Tăvălugul pornit de Matt Drudge îl duce pe preşedintele Bill Clinton în faţa unei proceduri de *impeachment*.

În fine, 2010 consacră pe deplin fenomenul Wikileaks, un concept online de accesare a unei cantităţi impresionante de documente secretizate şi – teoretic – de interes public. Wikileaks aduce în atenţie numeroase elemente de interes public, dar şi un complex pachet de dileme legate de definirea interesului public, a libertăţii de exprimare şi a responsabilităţii accesibilizării unui anumit gen de informaţii.

*

Dacă ar fi fost filmat înainte ca acţiunea descrisă de peliculă să fi avut realmente loc, Toţi oamenii preşedintelui *ar fi fost încadrat de critica de media la creaţii SF. Acţiunea personajelor principale, Woodward şi Bernstein, e pur şi simplu exemplară şi nu-ţi ajunge nici măcar jocul lui Dustin Hoffman şi al lui Robert Redford ca să dai credibilitate poveştii. Sexgate, în schimb, ar fi trecut drept o comedioară uşoară, cu Steve Martin în rolul preşedintelui. Wikileaks, la „episodul“ care rulează momentan, are un scenariu comun atîtor filme de Hollywood! Cam previzibil pentru cîte teorii ale conspiraţiei rulează pe HBO, deşi are destule celebrităţi politice şi diplomatice pe genericul de* guest stars.

*

Scandalul Watergate începe cu un telefon dat, într-o sîmbătă dimineaţă, de editorul zonei metropolitane de la *Washington Post* reporterului Bob Woodward. O spargere la sediul democraţilor din incinta complexului Watergate. O ştire banală, de genul acelora de care tînărul reporter spera să scape odată pentru totdeauna, pentru a avea timp de investigaţii serioase. Başca, nesuferitul de Carl Bernstein lucra deja la poveste pe cînd Bob a ajuns, somnoros, în redacţie. Colaborarea celor doi şi clasa editorilor, dar şi calitatea sursei celei mai importante – numărul 2 din FBI la acea oră – au dus la o impecabilă dezvoltare editorială. Deşi deţine, la prima mînă, probe zdrobitoare care demonstrează implicarea administraţiei Nixon în spionarea adversarilor săi politici, sursa, „Deep Throat“, nu le „serveşte“ nimic celor doi reporteri care îi cîştigaseră încrederea. Îi lasă să se desfăşoare şi-i ajută maximum cu un „Da“ sau „Nu“, răspuns la frămîntări apărute după contactarea a zeci de surse. Rezultă un act jurnalistic clasic şi curat. O demonstraţie de responsabilitate atît din partea surselor, cît şi din partea reporterilor.

*

Ca să stopeze avalanşa Wikileaks, adversarii fenomenului au blocat sute şi sute de adrese web şi i-au tăiat lui Julian Assange accesul la conturile din Elveţia. Ca să blochezi lansarea Sexgate ar fi fost nevoie să opreşti curentul pe trei cvartale din jurul apartamentului lui Matt Drudge. Ca să blochezi investigaţia Watergate, după ce infinitele şantaje şi ameninţări la adresa patroanei de la The Post *nu au ţinut, nu aveai decît o soluţie: să opreşti întreaga distribuţie de pantofi bărbăteşti din Washington, DC. În munca lor de teren, Woodward şi Bernstein au distrus numeroase perechi bătînd pe la uşile zecilor de surse!*

*

Afacerea Sexgate explodează online pe 17 ianuarie 1998, pe site-ul lui Matt Drudge. Un blogger căruia îi plăcea să se dea jurnalist, posesor al unui site accesat de lumea bună a presei şi de medii influente de la Hollywood şi Washington, deopotrivă. Fidel crezului său că e liber să urce chiar şi zvonuri pe site, dacă nu are timp, resurse sau chef să le probeze valoarea de adevăr, Drudge n-a stat prea mult pe gînduri după ce a aflat despre lovitura de presă pe care *Newsweek* o ţinea la sertar. Excelentul reporter Michael Isikoff scrisese un tom despre faptul că o presupusă relaţie sexuală între preşedintele în exerciţiu la acea vreme, Bill Clinton, şi o fostă stagiară de la Casa Albă, Monica Lewinski, se afla în atenţia procurorului independent Kenneth Starr. Stufosul bord editorial de la *Newsweek* a reacţionat lent, cu maximă prudenţă, dată fiind gravitatea informaţiilor documentate de Isikoff. Cum „cooperarea“ propusă lui Starr de *Newsweek* era condiţionată de cîte zile de tergiversare pentru finalizarea audierii martorilor, materialul se afla la sertar de două săptămîni deja cînd a apărut şocanta postare online de pe drudgereport.com. Momentul rămîne crucial în istoria presei. Pentru prima dată, mediul online dă o mare lovitură înaintea presei clasicizate, la momentul 1998. Pentru Isikoff şi pentru mulţi ca el, Drudge devine, din acel moment, personificarea unei „ameninţări la adresa jurnalismului onest şi responsabil“. Un jurnalism online agresiv şi oportunist, cu reglementări laxe, nepreocupat de responsabilităţi şi dileme etice, care a explodat în ultimii ani şi care a băgat în criză de timp, de mijloace şi de identitate presa tradiţională.

*

Tehnic, dezvoltarea mediatică a scandalului Sexgate nu ar fi fost posibilă în anii Watergate. Se aruncau şi atunci pe piaţă bîrfe şi jumătăţi de adevăruri, exista şi atunci precipitare pe exclusivitate şi pe „cine dă primul“, dar un personaj cu alura şi libertatea de dispersie a informaţiei de genul Matt Drudge era de neconceput. La rîndu-i, o poveste de amploarea Wikileaks ar fi fost fragilă din punctul de vedere al suportului tehnic în lumea netului anilor '90. Doar modul de lucru al celor de la The Post *în afacerea Watergate ar putea fi aplicat, teoretic, în oricare dintre vîrstele media post-nixoniene. Însă – şi aici e toată problema – doar teoretic…*

*

Departe deopotrivă de motivaţiile şi de ambiţiile lui Woodward, Bernstein sau Isikoff, ca şi de veleităţile şi oportunismul lui Matt Drudge, fondatorul Wikileaks – Julian Assange – promovează o nouă paradigmă mediatică pe care o maschează sub concepte generoase ca interes public sau transparenţă în guvernare. E posesorul celei mai impresionante arhive private de informaţii clasificate sustrase din baze de date secrete. Nu ştim clar de unde provin informaţiile şi nici dacă facilitarea accesului la unele dintre ele serveşte sau nu intereselor cuiva în particular anume, înainte de a servi interesului public în general. Bob Woodward spune fără ocolişuri că Assange vehiculează informaţii clasificate de mîna a doua, multe dintre ele exemplar documentate de presă înainte de apariţia Wikileaks. Şi mai spune ceva: cantitatea uriaşă de informaţii e în mare parte perfect inutilă – nu reuşeşti să o citeşti într-o viaţă de om –, iar pe de altă parte, riscantă – fără aplicarea unui operator de selecţie, nu ştii unde, în muntele acesta de dosare sustrase, e un detaliu care poate aduce prejudicii incalculabile care se pot întoarce împotriva scopului nobil al proiectului. Reglementarea Internetului pe principii rigide e unul dintre riscurile luate în calcul de mulţi analişti media, după explozia Wikileaks. Ce e clar pînă acum e că scandalul legat de reţinerea lui Assange pentru un presupus abuz sexual, alături de şicanările la care a fost supus de către autorităţile din întreaga lume au captat mai mult interes decît oricare dintre investigaţiile pornite din informaţii Wikileaks. E şi asta una dintre lecţiile momentului.

*

Investigaţia Watergate a inspirat generaţii întregi de jurnalişti de investigaţie. „Lovitura“ dată de Matt Drudge pe 17 ianuarie 1998 a devenit, la rîndu-i, visul tuturor bloggerilor de dormitor, care se visează mari vedete media peste noapte. Ce inspiră povestea Wikileaks? O luptă de gherilă pe tărîmul minat al informaţiilor de interes public. Sau un nou tip de mesianism mediatic. Poate consacrarea comunicării fără filtru, model patentat, de altfel, de succesul lui Drudge în faţa birocraţiei editoriale de la Newsweek.

*

Cînd a justificat opţiunea *Time* pentru Mark Zuckerberg de la Facebook în detrimentul favoritului publicului, Julian Assange, ca „om al anului 2010“, managing editorul Richard Stengel a şocat: „El nu înseamnă nimic fără sursa care a sustras efectiv informaţiile“. În plus, „Assange nu va mai conta peste 5 ani, va fi o notă de subsol“. Întrebarea e ce va fi presa între timp. Îşi va mai putea menţine monopolul pe ierarhizarea, prioritizarea şi verificarea informaţiei? Mai e nevoie de mediator – jurnalist sau editor – în epoca social-media, consacrată, culmea, tocmai de succesul lui Zuckerberg în faţa lui Assange? Investigaţia Watergate ar fi fost de neconceput fără aportul editorilor de la *The Post*…

© M. Chivu

E important să avem un secret şi presimţirea a ceva ce nu poate fi cunoscut.

C.G. JUNG

Îi lasă să se desfăşoare şi-i ajută maximum cu un „Da“ sau „Nu“.

Cantitatea uriaşă de informaţii e în mare parte perfect inutilă.

Ciprian Rus *este jurnalist.*

Curiozitate vs interes public

interviu cu Christian MITITELU

Aţi fost timp de 20 de ani directorul secţiei române a BBC. În funcţie de ce criterii se lua acolo decizia difuzării unei informaţii secrete care ajungea în redacţie? Ce tipuri de secrete puteau fi difuzate (sau erau chiar căutate de jurnalişti) şi ce tipuri nu?

Secţia Română făcea parte din serviciile externe ale BBC. În anii Războiului Rece nu era uşor să obţii pe căi neoficiale informaţii fiabile din ţară. Iar noi, deşi eram finanţaţi de Foreign Office, nu aveam acces la telegramele primite de minister de la ambasada britanică. Ne-ar fi ajutat, poate, dar independenţa redacţiei, cu care ne mîndream, ca şi autoritatea mea editorială, ar fi fost compromise dacă ne-am fi bazat, în emisiunile noastre, pe teme sau abordări sugerate din afară.

Cum nu am făcut anchete jurnalistice în România, decît după ce am deschis un birou la Bucureşti, şi nu ne ocupam în detaliu de scena britanică, nu am prea avut ocazia să lucrăm cu informaţii clasificate. Dacă ar fi fost cazul, procedurile stabilite la BBC erau clare: înainte de a lua o decizie editorială controversată, adică cu posibile consecinţe legate de securitatea naţională, sau de natură juridică, redactorii au obligaţia de a discuta chestiunea cu superiorii lor (pînă la directorul de politică editorială) şi/sau cu biroul juridic al BBC.

Ca şi în România, există informaţii clasificate. Difuzarea sau nedifuzarea unei astfel de informaţii este o decizie editorială care trebuie cîntărită atent. Trebuie să stabileşti dacă transmiterea ei este în „interesul public“ (a nu se confunda cu interesul sau curiozitatea publicului); acesta este criteriul principal după care se ia decizia.

Jurnalismul de investigaţie nu s-a schimbat după Wikileaks.

În cazul în care se difuzează ceea ce în ochii legii constituie o informaţie clasificată, va fi sancţionată în primul rînd sursa indiscreţiei, dacă la Tribunal se va dovedi că aceasta a încălcat Legea secretelor oficiale (toţi angajaţii care lucrează cu informaţii confidenţiale semnează că au cunoştinţă de această lege). Aşa s-a întîmplat, cu ani în urmă, cu o funcţionară de la Foreign Office, care a făcut trei luni de închisoare. Ea dăduse detalii unui ziarist de la cotidianul *The Guardian* despre data şi condiţiile în care urmau să fie desfăşurate rachete americane Cruise pe teritoriul Marii Britanii.

Bănuiesc că aţi fost pus în anumite situaţii cînd o asemenea decizie era pe muchie de cuţit. Vă mai amintiţi astfel de exemple?

Îmi amintesc de două situaţii. În primul caz, care datează de la mijlocul deceniului trecut, am fost daţi în judecată de omul de afaceri G.C. Păunescu pentru o relatare care conţinea detalii incriminatorii privind unele afaceri ale sale. Am decis să o difuzăm deoarece autoarea relatării folosise o sursă confidenţială competentă şi de bună-credinţă. Tribunalul a respins plîngerea omului de afaceri.

Mai în urmă, în martie 1989, BBC a dat publicităţii scrisoarea celor şase foşti lideri de partid, în frunte cu Gheorghe Apostol, care criticau derapajele (doar pînă aici mergeau ei) lui Nicolae Ceauşescu. Spre sfîrşitul unei după-amiezi, am fost anunţat de la poartă că cineva a lăsat un plic pentru redacţie. Plicul conţinea scrisoarea. Important era să stabilim autenticitatea ei şi să o difuzăm cît mai repede, dacă se adeverea. Confirmarea a venit într-o convorbire telefonică cu Silviu Brucan, unul dintre semnatari care, deşi fusese mutat la Dămăroaia, avea un telefon la care, culmea, putea fi chemat din străinătate. Brucan a confirmat indirect autenticitatea, referindu-se la o mică eroare strecurată în scrisoare. Astfel, la mai puţin de două ore de la primirea ei, BBC a difuzat „scrisoarea celor şase“.

Care sînt situaţiile în care unui jurnalist BBC i se permite să facă investigaţii sub acoperire? E o diferenţă în acest domeniu între regulile de la BBC şi cele de la instituţii de presă private?

Codul Offcom – instituţia care reglementează audiovizualul în Marea Britanie, echivalentul CNA – prevede că reporterii nu trebuie să acţioneze sub acoperire sau să înregistreze cu microfonul sau camera ascunsă decît în cazurile în care acest lucru este în interesul public şi nu poate fi realizat altfel. La BBC – o radioteleviziune publică – există un cod deontologic şi mai detaliat decît cel al Offcom. Astfel, se precizează că BBC nu va recurge la înregistrări secrete în realizarea unei anchete jurnalistice decît atunci cînd există dovezi *a priori* ale unui comportament sau ale unor intenţii a căror dezvăluire ar fi în interesul public, iar înregistrările ar fi necesare pentru a dovedi faptele sau intenţiile. Sau cînd dovezile nu pot fi strînse altfel – cum se întîmplă în ţări în care legile sau natura regimului nu permit accesul normal al jurnaliştilor. Aşa au procedat reporterii care au filmat cu camera ascunsă în România, înainte de 1989, la cozi sau în orfelinate.

Principiile privind ce trebuie să rămînă secret şi ce trebuie să fie transparent s-au schimbat, de-a lungul anilor, la BBC sau în alte instituţii de presă britanice?

Nu cred că principiile s-au schimbat, poate definiţiile au devenit mai detaliate. Iar viaţa te învaţă că principiile sînt, în general, mai importante decît regulile, căci nu poate exista un regulament care să acopere toate situaţiile potenţiale. În general, tendinţa istorică în mediul gazetăresc, ca şi în altele, a fost spre o liberalizare din ce în ce mai pronunţată. Au existat însă şi perioade de stagnare sau chiar regres în trendul de liberalizare.

Mulţi oameni de presă vor susţine că, după atacul terorist din 11 septembrie 2001, s-a înregistrat un astfel de regres. Începînd cu scandalul Watergate, pînă la cazurile de mită din zona companiilor multinaţionale, jurnalistul de investigaţie s-a bazat pe existenţa unei surse din interior, dispusă să vorbească cu presa, în condiţii de confidenţialitate. Or, aceste surse potenţiale riscă să devină mai prudente, din moment ce într-o serie de ţări, în cadrul măsurilor menite să prevină acte de terorism, s-a autorizat sau urmează să se autorizeze stocarea numerelor de telefon de la care s-a primit un apel sau care au fost apelate, a adreselor la care s-au trimis sau de la care s-au primit e-mail-uri, ori poate chiar şi a site-urilor accesate de orice cetăţean, inclusiv ziariştii de investigaţie. În acest fel, poliţia sau serviciile secrete pot descoperi sursa informaţiilor.

Consideraţi că Marea Britanie e mai conservatoare în acest moment decît România, în privinţa păstrării unor secrete? Care sînt domeniile total inaccesibile jurnaliştilor din Marea Britanie?

Printre democraţii, Marea Britanie este relativ conservatoare în privinţa accesului la informaţii. Dar, o ţară care posedă arma atomică, este un membru important al unei alianţe militare şi a devenit o potenţială ţintă a terorismului, care are industrii de vîrf şi numeroase centre de cercetare ştiinţifică trebuie să trateze cu toată seriozitatea chestiunea protejării informaţiilor cu caracter secret. Sînt elemente de luat în calcul, dacă dorim să facem comparaţii cu alte ţări.

Pe de altă parte, ziariştii, ca şi cetăţenii de rînd au acces mult mai uşor la informaţii în Anglia. În baza unei legi a libertăţii de informare, oricine poate cere informaţii de la cca 80.000 de instituţii, începînd cu ministerele, administraţia centrală şi locală, poliţia, şcolile şi universităţile etc. Petentul va primi un răspuns în termen de 20 de zile. Şi la noi există legea 544/2001, care prevede cam aceleaşi lucruri, dar a cărei aplicare este mai lentă şi mai aleatorie. Există şi în Marea Britanie o categorie de informaţii exceptate de la lege – de obicei cele care ţin de siguranţa naţională. Acestea din urmă, în funcţie de gradul de clasificare, pot rămîne secrete timp de 30 de ani.

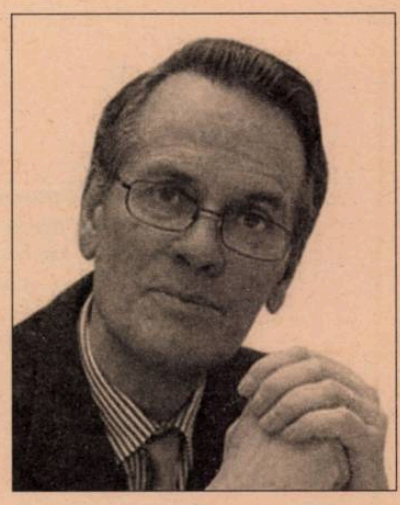

Christian Mititelu

Lucrul cel mai important este să nu încetezi să pui întrebări. Curiozitatea are propria raţiune de a exista.

ALBERT EINSTEIN

Credeţi că recentul scandal al dezvăluirilor Wikileaks va schimba ceva în criteriile după care se face presă?

Jurnalismul de investigaţie nu s-a schimbat după Wikileaks. Mecanismul e acelaşi. Ziaristul trebuie să găsească o sursă dispusă să stea de vorbă cu el, trebuie să sape, să scoată la lumină informaţia, să o interpreteze.

Dezvoltarea Internetului a creat însă o situaţie nouă. Oricine poate accesa o uriaşă cantitate de informaţii brute, din toate domeniile. Wikileaks a avut acces la cca 250.000 de telegrame, din care nu s-au publicat decît o mică parte. Dar asemenea revărsare de informaţii neprelucrate nu serveşte la mare lucru, dacă materialul nu e selectat, contextualizat şi scos în evidenţă de o publicaţie credibilă. De aceea Julian Assange a recurs la cîteva gazete prestigioase – *The New York Times, Der Spiegel, The Guardian* etc. – pentru a publica în presa scrisă principalele telegrame.

S-ar putea însă ca oficialii care discutau confidenţial cu diverşi diplomaţi să devină mai prudenţi în viitor, iar ambasadorii – mai puţin candizi în telegramele pe care le trimit. N-ar fi un cîştig pentru jurnalişti şi nici pentru istorici.

Pentru că sînteţi membru CNA, vă întreb şi dacă există multe situaţii în care CNA trebuie să reacţioneze pentru că un post sau altul a comis dezvăluiri dincolo de limitele permise? În ce fel de cazuri asemenea decizii sînt cel mai greu de luat?

Se fac multe dezvăluiri. Nu e vorba de informaţii clasificate ci, mai degrabă, de date cu caracter personal. Au fost cazuri în care diverse canale de televiziune au difuzat numărul de telefon sau adresa unor persone fizice, sau chiar numărul contului bancar. Au filmat cu camera ascunsă într-o proprietate privată şi au difuzat imaginile, fără acordul proprietarului. Toate acestea, fără să poată invoca un interes public întemeiat sau altă justificare acceptată de Codul Audiovizual.

Codul nostru nu permite nici difuzarea corespondenţei sau a unor convorbiri telefonice private; sau dezvăluirea identităţii victimei unui abuz sexual, fără acordul acesteia. În temeiul prevederilor privind protecţia demnităţii umane, n-ar trebui ca televiziunile să difuzeze de la înmormîntări imagini ale persoanei decedate, decît cu acordul familiei. Şi ar trebui să respecte intimitatea rudelor care trec prin momente dificile.

În fine, este interzisă difuzarea de imagini cu persoane reţinute pentru cercetări sau aflate în detenţie, fără acordul acestora. Cred că poliţia şi procuratura n-ar trebui să înlesnească astfel de filmări şi în nici un caz să furnizeze presei înregistrări care ar putea constitui probă în dosar.

Sancţiunile CNA sînt mai greu de aplicat în asemenea situaţii deoarece, în percepţia televiziunilor, decizia de a difuza imaginile este validată de cooperarea celor pe care îi numesc „oamenii legii“. Iar în cazul încălcării intimităţii, cred că şi familiile îndoliate sau traumatizate n-ar trebui, de dragul apariţiei pe micul ecran, să încurajeze curiozitatea morbidă sau impudică a presei. Adică, ar fi loc de mai multă discreţie.

Christian Mititelu *este membru CNA şi a fost director al secţiei române a BBC, între anii 1984-2004.*

Ioana AVĂDANI

Despre persoane și drepturi

cu (oarecare) furie

Florin se uită uimit la pachetul voluminos din faţa lui. Vine de la o primărie dintr-o comună de prin văile munţilor din preajmă. Florin e jurnalist şi, cu ceva timp în urmă, a cerut primăriei cu pricina informaţii privind cadastrul forestier al zonei (încă) împădurite din vecinătate. Deschide pachetul şi nu mică îi e mirarea cînd găseşte un top de hîrtie albă-albă, aşa cum fusese el cumpărat din librărie. Peste hîrtia mută, o adresă din partea primăriei: „Găsiţi alăturat o parte din răspunsul la cererea dumneavoastră de informaţii depusă în baza Legii 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public".

Să fie parabolă? Prea-i subtilă. Să fie snoavă? Prea-i înflorită. Dar e realitatea unei ţări europene numită România, la anul 2010, la aproape zece ani de la adoptarea legii cu pricina. Şi, ca şi Florin, nu te poţi împiedica să te întrebi ce poate fi în mintea colectivă a unei autorităţi publice care găseşte resurse de timp şi financiare să-şi rîdă de contribuabil.

Legea accesului la informaţii a fost o breşă majoră în cultura secretomaniei care a guvernat România zeci de ani. Ea a impus transparenţa ca principiu, ca normă în relaţiile autorităţilor publice cu cetăţeanul. Ba nu, nu cu „cetăţeanul", ci cu – aşa cum sună textul legii – „orice persoană". Este probabil una din cele mai profunde schimbări de paradigmă din gîndirea politică şi administrativă a României. Pentru prima dată, autorităţile sînt ţinute să se pună „în slujba" – la propriu – oricui le cere: pentru prima oară, serviciile publice devin ceea ce le spune numele – servicii, facilităţi, utilităţi pentru nişte entităţi cu voinţă şi discernămînt propriu – „persoanele".

Un soi de avînt reformator (moderat, dar reformator) a urmat adoptării legii şi a fost dublat de o muncă susţinută şi de aparatul guvernamental, şi de neguvernamentalele organizaţii care au pus umărul la naşterea ei. Gîndirea comună a epocii era „să educăm instituţiile să lucreze cu legea". De aceea – şi doar de aceea – forma iniţială a legii nu prevedea pedepse împotriva celor ce nu-i dau curs. Mai mult, educaţi în spiritul şi litera legii se cereau a fi şi utilizatorii – şi accentul s-a pus atunci pe ONG-uri şi pe mass-media, căci la „omul simplu" este mai greu de ajuns cu astfel de educaţie. Cei cîţiva ani de astfel de proiecte şi-au arătat efectele şi legea a început să funcţioneze la un nivel satisfăcător, chiar dacă imperfect.

Dacă îţi mărturiseşti secretele vîntului, nu te supăra dacă el le va împărtăşi copacilor.

KHALIL GIBRAN

La aproape zece ani de existenţă, legea ar fi trebuit să-şi vădească efectele pe termen lung. O clasă administrativă responsabilă şi responsivă, un public avizat şi conştient de drepturile sale, mecanisme juridice capabile să corecteze eventualele abateri sau să asigure justul echilibru între aşa-numitele „drepturi intrate în conflict" – căci dreptul de a primi informaţii intră uneori în coliziune cu cel la viaţă privată. Dar analiza la zi şi poveşti precum cea a lui Florin, care se constituie deja într-un corp de „folclor profesional", compun un tablou ruşinos şi jignitor.

Astfel, la o cercetare întreprinsă în 2010 de Centrul pentru Jurnalism Independent, din cele 15 ministere care compuneau Guvernul, doar 7 au răspuns, de o manieră sau alta. Nici unul – nici unul! – nu a răspuns complet şi în termen. Teste efectuate de alte organizaţii – şi aici se cere să numim în clar Institutul de Politici Publice, Pro Democraţia şi APADOR-CH, care fac în mod constant astfel de acţiuni – relevă faptul că aplicarea legii se erodează, că funcţionarii publici devin din ce în ce mai apatici, mai neştiutori sau mai nepăsători la cererile „persoanelor". Mai mult – şi aici ne amintim din nou povestea lui Florin – autorităţile devin arogante şi agresive în faţa a ceea ce ar trebui să fie o procedură de rutină. Ceea ce ne spune, în fapt, că dorita ruptură de paradigmă nu s-a întîmplat. Sau, dacă s-a întîmplat vreodată, organismul administrativ a găsit anticorpii necesari reconstrucţiei opacităţii.

Transparenţa nu este o tendinţă naturală a puterii – de orice natură ar fi ea. Putrea creşte din umbre, necunoaştere, teamă chiar, şi – în cazul nostru – sentimentul mioritic al fatalităţii („n-ai ce le face, dom'le!"). Ea nu este naturală nici în democraţii deja consolidate – şi cazul american este un bun obiect de studiu. În mod paradoxal, în domeniul accesului la informaţii, Uniunea Europeană nu ne ajută: standardele comunitare în domeniu sînt sub cele româneşti. Legea românească a fost adoptată înaintea directivei europene în domeniu şi are la bază o filozofie mai liberală şi mai favorabilă solicitantului. Dacă vrem ca legea să funcţioneze în beneficiul nostru, al „persoanelor", trebuie să ne mişcăm singuri.

Dom'le, n-avem ce le face? Dreptu-i – în forma *actuală* a legii. Poate că a venit timpul să dăm legii dinţi de fier şi măsele de oţel şi să introducem nişte pedepse semnificative pentru cei care înţeleg să ne umilească – prin tăcere, prin batjocură, prin ignoranţă – pe noi, ca „persoane". Ştiţi ce repede s-au mişcat directorii de instituţii care au primit în justiţie sancţiuni cu „20% din salariu pentru fiecare zi de întîrziere"? (http://www.romania curata.ro/ltfont-colorblackgt18012011lt-fontgt-20-amenda-din-salariu-pentru-fiec-1123.htm)

Şi staţi aşa, că încă nu am început să scriu pe ziduri grafitti cu „Buna guvernare = drept fundamental al omului"! Atunci să te ţii ofensivă a transparenţei!

***Ioana Avădani** este director executiv al Centrului pentru Jurnalism Independent.*

Bîrfe diplomatice

Preşedintele rus Dimitri Medvedev a făcut recent aprecierea că dezvăluirile Wikileaks ar fi fost „pozitive" pentru relaţiile internaţionale. El consideră că majoritatea informaţiilor de pe acest site par a fi descărcate de pe alte site-uri de interes public general şi că în ce priveşte Rusia nimic nou nu apare din datele publicate pe Wikileaks.

Potrivit documentelor diplomatice americane apărute pe acest site, oficiali americani l-au caracterizat pe Dimitri Medvedev ca fiind „Robin al lui Batman jucat de Putin".

Oficialităţile de la Beijing au făcut apel la Statele Unite să trateze cu atenţia corespunzătoare scurgerile de informaţii către site-ul Wikileaks. În unele din telegramele diplomatice amintite, autorităţile chineze erau acuzate că ar fi închis ochii la unele exporturi ilicite de piese de rachete ale Coreei de Nord şi că liderii de la Beijing ar fi sprijinit de asemenea unele atacuri cibernetice la adresa Google şi a altor firme americane.

Preşedintele american Barack Obama a declarat prim-ministrului Turciei şi preşedintelui Mexicului că acţiunile Wikileaks sînt „deplorabile". Cei trei lideri au convenit totuşi că ele nu aduc atingere relaţiilor dintre ţările lor.

Potrivit documentelor publicate de Wikileaks, oficiali americani îl caracterizează pe preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, drept „suspicios şi autoritar", pe premierul Italiei, Silvio Berlusconi, drept „iresponsabil, vanitos şi ineficient în probleme europene", iar pe cancelarul Germaniei, Angela Merkel, drept o persoană căreia îi e „teamă să-şi asume riscuri şi care dă rareori dovadă de creativitate".

PUBLICITATE

Andrei MANOLESCU

Informaţiile secrete şi secretele informaţiilor

În lumea actuală, serviciile de informaţii au o dilemă: pe de-o parte, îşi doresc o transparenţă cît mai mare, aşa încît să le fie cît mai uşor să afle date despre alţii, pe de altă parte, se tem că transparentizarea le va îngreuna păstrarea propriilor secrete. Depinde de unde vezi lucrurile, pe ce latură a baricadei te situezi.

Ce se cîştigă pe o parte se poate pierde pe cealaltă. E evident că informatizarea la nivel global a produs schimbări în munca serviciilor de informaţii. Experţii în spionaj se bucură nespus de această informatizare. Numai de pe Facebook, de exemplu, pot afla o mulţime de informaţii despre o persoană pe care o au în atenţie. Aceiaşi experţi spun că serviciile interne de securitate sînt fericite de cînd sistemele de date clasificate au devenit centralizate. Celor care au ca obiectiv paza unor informaţii secrete li se pare că au posibilităţi mai bune de control, că pot şti întotdeauna unde, cine şi cum a accesat anumite date. Paradoxal însă, şi serviciile de spionaj se bucură de cînd aceste baze de date sînt integrate şi centralizate. Pentru că toată informaţia e la un loc. Ei ştiu că, şi dacă acel sistem informatic centralizat e infailibil în sine, omul care-l operează e totdeauna vulnerabil. Poate fi cumpărat sau convins.

Situaţia cea mai recentă care poate fi dată drept exemplu – spun experţii în *intelligence* – e Wikileaks. Într-un sistem mai vechi, un individ ca Bradley Manning (cel suspectat că a dat informaţiile clasificate diplomatice americane site-ului Wikileaks) n-ar fi putut să aibă acces la 254 de mii de documente secrete. Dacă se lucra secvenţial, ca pe vremuri, el ar fi putut scoate şi vinde cel mult zeci sau sute de asemenea documente.

Cum apreciază însă *insiderii* sistemelor de informaţii importanţa informaţiilor publicate de Wikileaks? În primul rînd, ei remarcă la fel ca şi jurnaliştii că e foarte greu de stabilit ce e relevant şi ce nu, în aceste sute de mii de documente, tocmai din cauza cantităţii uriaşe de informaţii. Unele telegrame publicate par a nu conţine nimic senzaţional, dacă citeşti doar capul lor. Conţinutul poate rezerva însă o mulţime de surprize. Pe de altă parte, unele informaţii confidenţiale, dezvăluite de presă, par senzaţionale şi fac valuri, dar pentru servicii sînt total neimportante. Uneori sînt publicate şi informaţii greşite, iar serviciilor de informaţii li se cere confirmarea. Formulele deja clasice folosite de acestea – precum „nu putem nici confirma nici infirma această informaţie" sau „nu putem comenta ştiri apărute în presă" – sînt interpretate aproape în mod reflex de către opinia publică drept o confirmare. Ideea care se naşte e de tipul: „ăştia nu-şi pot permite să confirme oficial, dar nici nu infirmă pentru că se tem că ar putea fi prinşi cu minciuna". Nu rare sînt însă situaţiile în care serviciile de securitate sau de spionaj preferă să inducă ideea că o informaţie falsă ar fi de fapt adevărată.

© D.H. Popa

Caracterul secret al unor informaţii durează uneori doar cîteva zile.

Caracudi şi dezvăluirile din presă

Experţi cu care am vorbit spun că în presă apar frecvent date „foarte sensibile", dar că, din fericire pentru „servicii", cei care le publică nu conştientizează importanţa lor, iar serviciile de informaţii speră ca ele să fie trecute cu vederea şi de către aşa-numitele „entităţi ostile". Există jurnalişti care au intuiţie. Fără a avea acces la documente clasificate, ei reuşesc să pună cap la cap, în mod logic, idei care ajung să exprime exact realitatea. Reporterul Caracudi, personajul lui I.L. Caragiale, cel care scriindu-şi articolele în Cişmigiu ghicea perfect ce anume gîndeşte regele, există încă prin presa românească. De obicei însă, este el însuşi nesigur de veridicitatea concluziilor la care ajunge şi îşi demontează propria judecată autoironizîndu-se.

Alteori, jurnaliştii dezvăluie informaţii clasificate la care au ajuns din cauza unor scurgeri după modelul celor întîmplate la Wikileaks, fără să-şi facă prea multe probleme legate de consecinţele publicării unor asemenea date. E cazul deconspirării, de acum cîţiva ani, a cîtorva zeci de ofiţeri SIE şi a unor sedii secrete ale amintitei instituţii. Deconspirare făcută de Ovidiu Ohanesian, unul dintre cei trei jurnalişti răpiţi în 2005 în Irak; deconspirare care, potrivit presei, s-ar fi realizat cu ajutorul unui colonel SIE aflat în retragere. SIE a declarat că Ohanesian a adus prejudicii siguranţei naţionale, că a fost necesară retragerea din misiune a unor asemenea ofiţeri deconspiraţi (oameni în a căror instruire statul român a investit foarte mult) şi că legăturile locale ale acestora, aflate în teatre de operaţiuni militare, au fost puse în pericol. Reprezentanţi ai spionajului românesc au pus problema şi în ce fel serveşte interesului public din România o astfel de deconspirare, de ce ar fi interesată opinia publică de numele unor agenţi secreţi. De cealaltă parte, Ovidiu Ohanesian şi-a justificat acţiunea prin aceea că documentele dezvăluite ar avea legătură cu fosta Securitate a lui Ceauşescu, pentru că, din informaţiile sale, actualii şefi ai SIE ar proveni din fosta Securitate. El consideră că a făcut doar un demers jurnalistic şi că a servit cauza transparenţei de care societatea are nevoie. Aşadar, se pare că totdeauna depinde de unde priveşti lucrurile şi în ce crezi.

Nu de puţine ori, informaţii secrete devin publice prin neglijenţa politicienilor sau a înalţilor funcţionari care le primesc. În ultimii ani, în lume au fost dese cazurile în care miniştri sau alte persoane cu funcţii importante au uitat în tren sau în camere de hotel mape cu informaţii clasificate. Un astfel de document cu informaţii secrete despre gruparea Al-Qaeda din Irak a fost găsit, în iunie 2008, pe o banchetă din trenul Londra-Surrey. Cel care l-a găsit l-a dus tocmai la BBC, care însă l-a predat autorităţilor *(sic!)* fără să-l facă public. O situaţie oarecum asemănătoare a apărut şi la noi în aprilie 2005, cînd preşedintele Băsescu a dat amănunte unor jurnalişti aflaţi la Cotroceni despre situaţia în care se aflau cei trei ziarişti răpiţi în Irak. Deşi le-a spus să nu difuzeze aceste informaţii care-i privesc pe colegii lor şi care, publicate, le-ar putea înrăutăţi situaţia, cîteva televiziuni au transmis vorbele preşedintelui în direct şi nu s-au oprit decît după cîteva minute. Dincolo de lipsa de scrupule şi de reguli din mass-media românească, pare să fi fost o gafă a preşedintelui.

Cînd ai săvîrşit nebunia să-i încredinţezi cuiva un secret, singurul mijloc de a fi sigur că-l va păstra pentru el este să-l ucizi numaidecît.

EMIL CIORAN

Informaţii delicate

Unele documente publicate pe site-ul Wikileaks conţin şi informaţii destul de sensibile. E cazul telegramei din 2007, legate de muzicianul Teo Peter (omorît într-un accident de maşină de către un militar de la ambasada americană din Bucureşti), în care ambasadorul american informa Washington-ul că situaţia ar putea periclita relaţiile româno-americane. Era un gen de informare previzibil. Mai departe însă, în conţinutul telegramei se spunea şi în ce fel ar putea fi periclitate aceste relaţii. Se făcea referire la riscul pierderii sprijinului politic pentru menţinerea trupelor româneşti în Irak şi mai ales la efectele negative pe care tratarea greşită a consecinţelor acelui accident le-ar putea avea asupra şanselor unei vînzări de avioane de luptă F16 către armata română, în favoarea unor firme concurente din Europa (Grippen sau Eurofighter). Din telegramă reieşea şi că autorităţile române vor să cumpere avioane F-16 ocolind birocraţia europeană de la Bruxelles. Scandalul Wikileaks a fost analizat în lumea „serviciilor", s-au tras concluzii şi ne putem aştepta (spre necazul serviciilor de spionaj) la măsuri suplimentare de securitate a datelor.

Secrete pentru 100 de ani

Caracterul secret al unor informaţii durează uneori doar cîteva zile. E genul de informaţii pe care oamenii de stat le folosesc în discuţiile dintre ei, atunci cînd au de negociat direct unele chestiuni. Ele trebuie folosite în *acel* moment, iar după întîlnire devin cu totul neimportante. Există de asemenea informaţii care în unele părţi ale lumii par bineştiute, dar difuzate în alte părţi pot părea ceva inedit şi uneori devin importante prin impactul pe care îl au asupra opiniei publice. Unele informaţii sînt însă clasificate pe termene foarte lungi. Potrivit legilor din România, există informaţii *strict secrete de importanţă deosebită* care sînt clasificate pe o perioadă de 100 de ani, care poate fi chiar prelungită „prin Hotărîre a Guvernului, pe baza unei motivaţii temeinice". Poate părea un termen excesiv. La ce se poate referi o asemenea informaţie ce nu trebuie dezvăluită timp de un secol? Specialiştii spun că e vorba de chestiuni cu impact istoric, de exemplu colaborări pe anumite chestiuni care au avut loc între un stat comunist şi unul capitalist. Lucruri care ar şoca opinia publică neavizată şi ar putea conduce pur şi simplu la reinterpretări ale istoriei.

Există însă, în practica mai tuturor serviciilor secrete, tendinţa de a secretiza excesiv anumite date, fie şi numai pentru a atrage în mod special atenţia beneficiarilor acestor informaţii. La fel ca atunci cînd în activitatea curentă a folosirii e-mail-urilor se ataşează semne de exclamaţie unui mesaj obişnuit.

În cele din urmă, există ideea că orice secret, oricît de mare şi de bine pus la păstrare, poate fi aflat pe baza vulnerabilităţilor umane aproape imposibil de controlat. Uneori însă, preţul descoperirii poate fi mai mare decît beneficiile. Şi vorba aceea – *cine e curios moare mai repede*.

Laurenţiu CÂRCOANĂ

Indispensabilii în dungi cu stele

Luna trecută, prietenul meu Doug a fost cam supărat. Ziua de leafă i-a picat chiar cînd a fost plecat pe teren. Fără să-şi dea seama, secretara i-a trîntit „check-ul“ cu chenzina pe birou, fără să-l bage într-un plic şi fără măcar să-l pună aşa, mai ferit. A doua zi, sosind la serviciu şi văzîndu-l cum stătea pe masă, Doug s-a uitat mirat în jur la colegii cu care împărţea biroul. Toţi se uitau liniştiţi la ecranele lor. Avuseseră timp berechet să studieze micul dreptunghi de hîrtie. Avea sentimentul că se produsese o nenorocire: toţi colegii ştiau exact cu cît era plătit.

Secretul salariilor este o realitate numai în firmele private. Ele sînt confidenţiale, din mai multe motive, dar unul dintre ele este negocierea salariului. Dacă la interviu obţii un salariu mai mare, eşti imediat atenţionat că trebuie păstrată discreţia. Adică e în interesul tău să nu spui colegilor cu cît eşti plătit(ă), ca nu cumva să aibă motiv să ceară şi ei mai mult. Mai ales dacă productivitatea ta, în comparaţie cu a lor, lasă de dorit uneori. Ascultîndu-l pe Doug cum se lamenta despre salariul lui devenit informaţie publică mi-a venit în minte expresia de la economie politică din liceu cu „exploatarea omului de către om“. Din cauza acestei informaţii, colegii de birou ai lui Doug nu mai puteau fi exploataţi cum se cuvine.

Prietenul meu a fost de-a dreptul şocat de lipsa de discreţie a secretarei. Săptămîna ce-a urmat a plecat în vacanţă în Canada. Ieri s-a întors iar la muncă. L-am întrebat amical dacă a reuşit să treacă peste „şocul“ cu chenzina. A rîs şi mi-a mărturisit că nu prea. Avusese o vacanţă frumoasă, dar nu acest lucru a ţinut să mi-l povestească mai întîi, ci cu totul altceva: la aeroport, cînd a păşit dincolo de poarta de plecare, a fost trecut pe alt interval, de către personalul de securitate (TSA), şi supus unei percheziţii corporale. „M-au pipăit între picioare!“ îmi spunea el mirat. „Nu-mi puteam închipui că aşa ceva e posibil, dar am tăcut şi nu am spus nimic. Nu voiam să pierd avionul şi să-mi ruinez vacanţa.“ Zîmbea, dar numai pentru că era încurcat.

© D.H. Popa

Iată un gînd solemn, cînd intru noaptea într-un oraş mare, că fiecare din casele strînse laolaltă în întuneric are în ea propriul secret; că fiecare cameră din ele are propriul secret; că fiecare inimă care bate în sutele de mii de piepturi de acolo este, în cîteva din închipuirile sale, un secret pentru inima cea mai apropiată de ea!

CHARLES DICKENS

Doug mi s-a părut un reprezentant fidel al americanilor care, deşi ţin mult la intimitatea lor *(privacy* – n.a.), nu reacţionează încă la toate semnele care indică dispariţia ei treptată. Realitatea este că americanii se bucurau, pînă nu demult, de garanţia deplină a dreptului la o viaţă privată. În zilele noastre însă, toate par a se transforma. Pe de-o parte, guvernul a emis legi care constrîng unele libertăţi civice în numele protecţiei cetăţeanului – aşa cum este Patriot Act: un pachet de legi votat în mare grabă de Congres, în urma atacurilor teroriste din 11 septembrie. Pe de altă parte, dezvoltarea rapidă a tehnologiei a transformat toate informaţiile, inclusiv fişele medicale, datele personale şi secretele de stat în cod binar şi le-a făcut pasibile de manipulare în spaţiul digital, deci implicit mai greu de protejat.

În cazul guvernului american, supărarea pentru pierderea intimităţii a survenit nu în urma neglijenţei unei secretare, ci atunci cînd unele informaţii cu conţinut strict-confidenţial au fost făcute publice de un australian, un tip exotic şi subţire ca un ţînţar, care sălta cu uşurinţă de pe un continent pe altul, deschizînd uşi menite să rămînă ferecate în numele libertăţii de informare. Cam aşa a fost „tors“ pe canalele de ştiri autohtone (CNN, FOX, MSNBC) „firul“ afacerii lui Julian Assange de către comentatori, experţi şi feluriţi invitaţi în studiouri: „În spatele acestor uşi deschise brusc, luaţi prin surprindere, politicieni şi oameni de stat au încremenit asemeni unor mătuşi bătrîne prinse în pijamale şi cu părul pe moaţe în budoarul lor în care s-a dat buzna din greşeală. Lumea a avut posibilitatea să admire indispensabilii coloraţi şi chipurile lipsite de fard ale diplomaţilor de tot felul şi chiar să admire «bigudiurile» în formă de directive nu tocmai democratice ale doamnei Hillary Clinton la adresa conducerii ONU. Dar la ce altceva să te aştepţi? Guvernele în intimitatea lor sînt la fel ca oamenii (indivizii, *n.a.)* şi «satul» mondial ne conţine pe toţi, aşa cum sîntem, mai buni sau mai răi.“ Foarte puţin despre actualul conţinut al scurgerilor de informaţii. Doar o privire de ansamblu asupra fenomenului în sine şi o bilă neagră pentru lipsa de discernămînt a protagonistului principal. Un alt curent de opinie s-a sintetizat prin întrebarea: „Sîntem oare în pragul unei lumi în care uşurinţa cu care informaţia circulă ne obligă să ne pregătim pentru transparenţă totală?“.

Doug tocmai se liniştise după peripeţiile din vacanţă, cînd chiar azi a apărut ştirea că o altă celebritate, fost guvernator al statului Minnesota şi fost luptător în ring, mai nou creator şi protagonist al unui „show“ avînd ca temă teorii conspirative de tot felul – nimeni altul decît Jesse Ventura – a dat în judecată organizaţia guvernamentală creată în 2001 sub numele de TSA (Transportation Security Administration – Administraţia Securităţii de Transport, *n.a.).* Motivul: i-au încălcat intimitatea în repetate rînduri prin percheziţiile draconice la care l-au supus de fiecare dată cînd a călătorit cu avionul în timpul filmărilor.

I-am arătat lui Doug articolul proaspăt apărut pe site-ul MSNBC şi l-am întrebat dacă asta îl face să se simtă mai bine. Mi-a răspuns că „Da, sigur, dar nu numai asta“. „Ce altceva?“ l-am întrebat. Mi-a răspuns cu satisfacţie: „Ştii, Marge, care mi-a pus chenzina pe birou luna trecută, nu mai lucrează la noi“.

Laurenţiu Cârcoană *este arhitect în Fargo, Dakota de Nord.*

Adrian STĂNICĂ

Hărţile secrete

O carte care ar trata secretomania din perioada comunistă ar fi ciuntită fără un capitol consistent dedicat hărţilor. Iar geologii care au lucrat în acei ani au multe de povestit pe tema asta. Hărţile topografice – bază pentru orice geolog de teren sau prospector – erau ţinute la straşnic secret. În primele decenii de comunism, geologii de teren – ajunşi în zona de lucru – îşi primeau hărţile de lucru de la miliţia locală, aceste hărţi fiind aduse aici cu transporturi speciale. La fel, la finele campaniilor, hărţile trebuiau predate la miliţia locală – de unde aveau din nou parte de transport privilegiat. Iar toate aceste contacte cu autorităţile întru păstrarea secretului nu erau lipsite de aventuri. Un profesor îmi povestea cum, la finele anilor '50, în drumurile sale pe văi cu ciocanul, busola şi, evident, harta pe care trebuia să noteze diversele descoperiri, s-a simţit de mai multe ori urmărit, mai mult sau mai puţin discret. La un moment dat – povestea profesorul – atunci cînd, oprit într-o poieniţă, încerca să traseze pe hartă punctele de observaţie, dintr-un tufiş sări nervos plutonierul major local, care îl apostrofă zdravăn cum că batjocoreşte şi întină „harta poporului“. Cu greu şi după ceva vreme l-au convins (cel puţin aparent) superiorii pe apărătorul bunurilor obşteşti că asta era de fapt datoria geologului – tot întru binele poporului. În ultimele două decenii de comunism, hărţile topografice au putut fi transportate spre şi dinspre locurile de studiu, de către geologi. Altceva nimic. Un coleg îmi povestea cum, în anii '80, trebuia să arate unor geologi occidentali diferite locuri şi puncte de interes profesional din Delta Dunării. Evident, hărţile topografice continuau să fie la mare secret, iar teama de repercusiuni era de asemenea foarte mare. După un tur de Deltă marcat de cîteva momente dificile datorate lipsei hărţilor – pe care ochii străini nu aveau voie să le privească –, colegul meu a primit prin poştă, din Occident, un colet cu mai multe seturi de hărţi cu Delta. Foştii vizitatori crezuseră, probabil, că în România – marcată atunci de lucia sărăcie a magazinelor – nu se mai tipăreau asemenea documente indispensabile oricărui drumeţ şi doriseră să fie de ajutor.

Nu există secret mai bine păstrat decît cel pe care toată lumea îl bănuieşte.

G.B. SHAW

Secretomania absurdă s-a întins puţin şi după 1989. Student geolog, pasionat de paleontologie, am făcut un drum la Cernavodă, în toamna anului 1990, după cîteva eşantioane de calcar foarte bogat în fosile microscopice, din vecinătatea podului de la Cernavodă. A trebuit astfel să dau explicaţii detaliate şi îndelungate celor de la postul de jandarmi care veghează podul, cum că nici nu vreau să distrug nimic, nici că, dacă sînt student, nu voi atenta la siguranţa publică (era imediat după Piaţa Universităţii şi mineriade, iar noi, studenţii de atunci, eram duşmanii poporului). Sub escortă am reuşit totuşi să îmi iau eşantioanele (şi să mă şi lovesc zdravăn peste mînă cu ciocanul geologic– singura dată pînă acum).

Anii '90 au adus însă, şi în acest domeniu, haosul caracteristic acelui deceniu, iar secretomania avea să dispară aproape ca prin farmec, probabil şi pentru că aveam şi alte subiecte mai fierbinţi la care să ne gîndim. Înţelepţi sînt însă cei care au zis că viaţa este o înşiruire continuă de acţiuni şi reacţiuni, pentru că noua lege a secretului, de la începutul anilor 2000, aducea din nou în prim-plan secretomania anilor comunişti, aceleaşi hărţi devenind din nou un mare secret naţional. Această secretomanie era însă şi mai absurdă, datorită noii ere în care şi România intrase – era virtuală. Numeroase materiale redeveneau secrete în era Internetului, a lui Google Maps şi apoi a lui Google Earth, într-o perioadă în care imagini satelitare cu rezoluţie mult mai bună decît cea a bătrînelor hărţi puteau fi descărcate gratuit – de reclamă – de pe numeroase site-uri.

Din fericire, acest exces a fost rapid corectat (de ce oare nu gîndim de trei ori înainte să scriem o dată o lege – în loc să scriem întîi legea pentru ca apoi să o modificăm de minim trei ori? – dar asta nu se aplică doar la secrete...).

Ultimii ani au adus o normalizare în acest domeniu, iar legile NATO şi cutumele UE au ajutat masiv la crearea unei societăţi normale din acest punct de vedere. Elementul nou apărut şi deosebit de dur este, în prezent, secretul de serviciu, normal de altfel într-o societate în care concurenţa între firme începe să joace un rol din ce în ce mai mare. Cu atît mai mult în domeniul geologiei şi al resurselor naturale de diferite feluri. De la bătrînul miliţian care păzea harta poporului, la strictele reguli de acces, la bunul privat şi la informaţiile care sînt în mod real de interes naţional ne desparte o cale lungă şi, poate, mult prea sinuoasă.

Adrian Stănică *este jurnalist de ştiinţă şi cercetător la Institutul Naţional de Geologie şi Geoecologie Marină.*

Alex ȘTEFĂNESCU

Mai bine să știm totul decît nimic

Am publicat în 2007 un *Jurnal secret* care mi-a adus mai multă prețuire și simpatie decît miile de articole și zecile de cărți de critică literară pe care le-am scris de-a lungul vieții. La una dintre lansări, organizată la Lăptăria lui Enache, au vorbit Ion Caramitru și Mircea Dinescu, iar la cea de-a doua – Sandra Stoicescu și Liana Pătraș (acum, Alexandru). Chiar și adversarii mei literari mă felicită pentru această carte, uneori involuntar, vrînd de fapt să mă ironizeze: „Vai, domnule Alex Ștefănescu, n-am apucat să vă citesc jurnalul, l-a luat soția mea și nu l-a mai lăsat din mînă!". Edi-

Și totuși. Ca să divulgi un secret, îți trebuie discernămînt.

tura Corint a tipărit în 2010 o a doua ediție, la cererea librarilor.

Sînt încîntat ca o fată bătrînă cerută în căsătorie de Brad Pitt. Dar... există o problemă.

Aproape toți cititorii mei, bine sau rău intenționați, au o nedumerire: cum poate fi „secret" un jurnal publicat? Publicat nu după moartea autorului, din inițiativa unor succesori abuzivi, ci destinat de la început, chiar din momentul scrierii lui, publicării.

Explicația este următoarea: am scris jurnalul *ca și cum ar fi secret,* deși știam că va apărea (întîi în reviste și apoi într-o carte). Scriindu-l astfel, am polemizat, indirect, cu alți autori de jurnale, care nu merg cu sinceritatea pînă la capăt și, mai discret sau mai vizibil, își înfrumusețează imaginea și își justifică *a posteriori* acțiunile. Cînd scriu despre ei înșiși, scriitorii români n-au forța morală necesară ca să se descrie așa cum sînt. Ori nu știu cum sînt, ori știu, dar nu vor să se știe cum sînt. De la Marin Preda (care pare cel mai firesc-sincer dintre toți) și pînă la Adrian Marino (care pare o instanță intransigentă și incoruptibilă), ei se prezintă invariabil într-o lumină favorabilă, povestind sau sugerînd că au avut succes la femei și că au creat o operă insuficient apreciată de contemporani. Gabriel Liiceanu declară, într-o carte, că în adolescență nu se masturba. Chiar dacă ar fi adevărat, însuși faptul de a face cunoscută lumii această dovadă de bună purtare reprezintă un mod copilăresc de înfrumusețare a imaginii proprii. Cînd vorbește despre orice altceva (și despre oricine altcineva), Gabriel Liiceanu, pe care îl admir de o viață întreagă, are un fel de clarviziune demiurgică. Dar cînd vorbește despre sine, se pierde complet, devine neconvingător.

Eu cred că într-un jurnal trebuie să divulgi în legătură cu tine însuți chiar și ceea ce este neconvenabil. În schimb, consider că este cu desăvîrșire interzis să divulgi secretele pe care ți le-au încredințat alții – prin „secrete" înțelegînd chiar și ceea ce ai aflat dintr-o nevinovată convorbire telefonică. Cine ți-a spus ceva ți-a spus *ție* și se subînțelege că nu ai voie să pui în circulație acel ceva. În plus, cum poți să garantezi exactitatea a ceea ce citezi? Cînd Paul Goma scrie, în mahalagescul lui jurnal, „Am vorbit cu X la telefon și el mi-a spus că..." mă îngrozesc, pentru că urmează o reconstituire din memorie (și încă o memorie tendențioasă) a unor replici, date într-un anumit context greu de reconstituit. Ce abuz! În felul acesta i se poate atribui oricui orice afirmație.

Trecerea de la secretizarea a tot ce mișcă-n țara asta și în afara ei, practicată în timpul lui Ceaușescu, la sinceritatea dusă pînă la lipsa de pudoare și la promiscuitate, din vremea noastră, este, orice s-ar spune, sănătoasă. Mai bine să știm totul decît să nu știm nimic. Din mlaștina de adevăruri obscene, banale, stupide, insignifiante etc. iese la iveală, în cele din urmă, ca un nufăr, și adevărul propriu-zis.

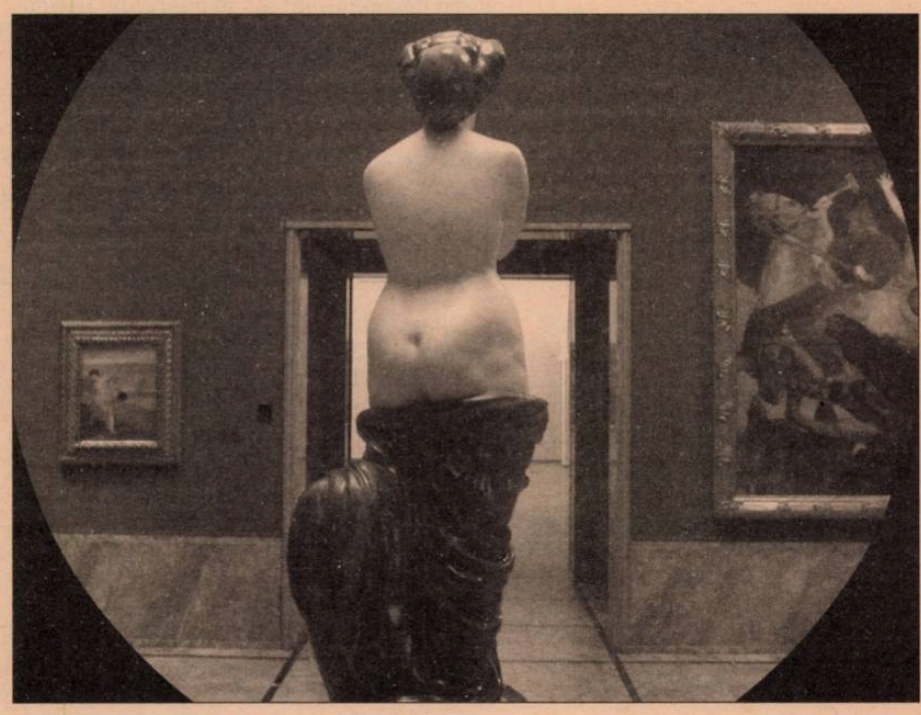

© M. Chivu

Și totuși. Ca să divulgi un secret, îți trebuie discernămînt, îți trebuie o anumită competență – cum să-i spun, pe înțelesul lui Horia-Roman Patapievici – gnoseologică. Cele mai multe secrete divulgate de televiziuni sînt secrete anatomice, din acelea la care au acces ginecologii. Analiștii politici nu ajung nici ei niciodată la un secret, nu investighează viața politică, ci comentează declarațiile oamenilor politici date în fața camerelor de luat vederi. Analiștii noștri politici sînt, de fapt, un fel de... cronicari TV. De multe ori, de exemplu cînd apare presentimentul unui cutremur devastator, sînt chemați să se pronunțe asupra acestei eventualități și seismologi, și astrologi, ca și cum și oamenii de știință, și prezicătorii ar merita aceeași atenție. Secretele se vînd bine, întrucît cei care le cumpără nu sînt atenți la calitatea lor. Un guru care se încruntă cu aerul că vede ce e de văzut în viscerele planetei creează mulțimilor fiorul dezvăluirii unui adevăr ocult, apoi toată lumea uită momentul și nimeni nu înregistrează faptul că profeția nu s-a împlinit.

Oricum, mai bine informat superficial decît neinformat. Mai bine golan decît activist.

***Alex Ștefănescu** este critic literar și a publicat în 2007 cartea* Jurnal secret *la Editura Corint.*

Marius CHIVU

Scriitorii invizibili

Cu Thomas Pynchon nu există decît cîteva fotografii din vremea liceului și a colegiului. Retras de peste 40 de ani, nu dă interviuri (decît prin fax), nu ține prelegeri, premiile îi sînt ridicate de altcineva. Revista *Playboy* a publicat, la un moment dat, un articol în care un fost coleg de facultate al lui Pynchon spunea ceva despre o malformație dentară care l-ar fi constrîns pe scriitor să facă mai multe operații estetice. Cînd o echipă de jurnaliști de la CNN l-a urmărit fără succes, scriitorul a scris o scrisoare postului: „Eu cred că «reclusiv» este un eufemism jurnalistic pentru expresia «nu-i place să vorbească cu reporterii». Prefer să nu fiu fotografiat". Nu peste mult timp, un reporter de la *Sunday Times* reușea să-l fotografieze... din spate. Într-un episod din serialul *The Simpsons,* scriitorul a acceptat să-și împrumute vocea personajului care-l juca cu o pungă de hîrtie pe cap. A doua înregistrare a vocii sale a apărut în 2009 pe YouTube, într-un teaser care-i promova romanul *Inherent Vice*. Pynchon a scris deseori în apărarea lui Salman Rushdie cînd acesta era forțat să ducă o viață secretă, pentru a se apăra de fatwa lui Khomeini. Rushdie și Pynchon s-au și întîlnit după aceea. În privat, firește.

Viața retrasă a lui J.D. Salinger, stabilit încă din 1953 în orășelul Cornish (unde nu există supermarket-uri, mall-uri sau cinematografe, iar instituțiile funcționează doar cîteva ore pe zi), a predispus la răspîndirea a tot felul de bizarerii. Despre Salinger însă, vecinii spuneau că era perfect integrat în comunitatea orașului, îi plăcea să meargă și să privească caii la tîrguri, cumpăra lăptuci de la piață și se înțelegea cu copiii, pe care, uneori, îi chema la el în casă să asculte muzică și le oferea lapte cu cacao. Cînd apărea vreun fotoreporter, Salinger îl agresa ori se ascundea. Spre deosebite de Pynchon, Salinger nici măcar n-a mai acordat interviuri. Pe la sfîrșitul anilor '70, un articol apărut în *Soho Weekly News* susținea că Pynchon și Salinger ar fi, de fapt, una și aceeași persoană. Pynchon a răspuns: „Nu e rău. Mai căutați".

Și literatura română are cîțiva scriitori învăluiți în mister. Nu există, de pildă, nici un portret al lui Ioan Budai-Deleanu, iar Alexandru Monciu-Sudinski este, de departe, cel mai „căutat" scriitor român. Volumul său de debut, *Rebarbor* (1971), retras în epocă din librării, este astăzi o carte cult pentru mulți scriitori. Emigrat în Suedia în 1978, după ce s-a solidarizat cu Mișcarea Goma, se crede că trăiește retras într-o casă în pădure. Mai multe eforturi de a i se da de urmă au eșuat. Tot ce se știe despre acest scriitor a fost sintetizat de Ion Manolescu într-un articol ce poate fi citit la www.romlit.ro/pe_urmele_lui_monciu-sudinski.

Născută la Hunedoara, Alta Ifland este o scriitoare americană care a debutat cu un volum bilingv (franceză-engleză) de poeme în proză, distins cu Premiul „Louis Guillaume", iar în 2009 a publicat o culegere de povestiri intitulată *Elegy for a Fabulous World*. Nu vrea să fie fotografiată, iar la lecturile publice citește deghizată. Așa cum scriitorul spaniol Antoni Casa Ros refuză să apară în public altfel decît cu capul bandajat complet, avînd fața mutilată în urma unui accident de mașină.

Din motive psihice, biografice, anatomice, de estetică literară sau de marketing, scriitorii au dreptul să nu aibă corp și chip. Dar cu atît mai mult vor vrea cititorii să-i vadă și să-i atingă.

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Căile neştiute ale banilor

Povestea este aşa: unul dintre oamenii care trec zilnic pe lîngă noi, pe stradă, la slujbă sau în tramvai, îşi dorea nu mult, ci foarte mult să aibă bani, mulţi bani, pentru a-şi cumpăra o maşină bună, pentru a călători în străinătate, a duce o viaţă îndestulată şi pentru a aşeza în maşina cea luxoasă, în dreapta sa, o soţie nu rea şi acră, ci blondă şi drăgăstoasă. Tocmai pentru că dorea toate acestea mai mult decît ceilalţi oameni, Autoritatea supremă i-a aşezat într-o noapte un sac de bani sub pernă. Omul nostru se trezeşte, nevenindu-i să creadă că este posibil aşa ceva, se grăbeşte şi, aruncîndu-şi sacul cu bani în spate, pleacă vesel pe străzi în căutarea locurilor, a faptelor şi a întîmplărilor mult visate. Numai că totul era închis, de la magazine la agenţii de turism sau bănci şi chiar case de schimb valutar. În schimb, fiecare om întîlnit ducea în spate un sac. Aveau priviri pierdute, vecine cu disperarea, căutînd parcă ceva ce nu putea fi găsit. Povestea spune că personajul pe care-l urmărim a oprit unul dintre aceşti oameni întrebîndu-l dacă nu ştie un magazin care să fie deschis. Răspunsul a venit şoptit, printre dinţi: „Nu, nu este nimic deschis, pentru că azi-noapte toţi oamenii au primit cîte un sac de bani sub pernă şi nici unul nu mai munceşte".

Banul se poate întoarce împotriva noastră

Acesta este banul. O invenţie magică pe care omul a descoperit-o în lungul drum al trecerii sale prin istorie. Chiar dacă are mulţi, puţini sau chiar deloc, omul de azi nu-şi mai poate imagina viaţa şi organizarea social-economică fără bani. Banii sînt instrumentul actual al schimbului, care a apărut în momentul în care omul a produs mai mult decît a consumat şi a mers cu surplusul, oferindu-l altor oameni. Banii sînt chemaţi să rezolve în dinamică antagonismul dintre nevoile noastre nelimitate şi resursele limitate ale planetei. Aceasta este, spun unii dintre noi, problema fundamentală a economiei. Banii au stat la baza devenirii lumii materiale, prin intermediul lor realizîndu-se tot ceea ce avem azi în jurul nostru.

Este uşor, şi-n acelaşi timp greu să vorbeşti despre bani. Ca orice mare invenţie, au în funcţionarea lor un uriaş potenţial distructiv. Spun asta deoarece există tendinţa permanentă de a-i scoate din lumea materială (a lui „a avea"), pentru care au fost creaţi, şi a-i aduce în lumea lui „a fi", acolo unde nu le este locul ca stăpîni. Invenţia noastră ni se poate întoarce împotrivă.

Cu ocazia acestei crize financiare, Parlamentul European a emis Rezoluţia din 25 martie 2010, referitoare la efectele crizei asupra ţărilor în curs de dezvoltare, unde se arată că paradisurile fiscale oferă posibilitatea de a ascunde bani, stimulînd acţiuni care deteriorează buna guvernanţă, în special în ceea ce priveşte fiscalitatea şi statul de drept.

© A. Manolescu

O mie de miliarde pentru hoţi

Documentul amintit arată că fluxurile ilegale de capital provenind din ţările în curs de dezvoltare înspre paradisurile fiscale se situează între 641 şi 941 de miliarde de dolari anual. Această sumă reprezintă aproximativ de zece ori valoarea ajutorului mondial pentru dezvoltare. Este vorba despre un fluviu de bani care alimentează corupţia clasei politice din aceste ţări. Iată ce se ascunde în spatele liberalizării pieţei de capital, a cursului de schimb valutar şi a comerţului mondial!

Oamenii cu viziune
stăpînesc abilitatea de a vedea
dincolo de aparenţe,
pînă în miezul problemei
şi investiţiilor.
Ei apreciază transparenţa.

ROBERT KIYOSAKI

Nu este bine! Trăim într-o lume strîmbă pe care banul pare s-o schimonosească definitiv. Pînă la urmă, statele în curs de dezvoltare, printre care şi România, se află sub o dublă şi nemeritată presiune, generată de necesitatea integrării pe pieţe şi de volatilitatea banilor. Sînt sume imense scoase cu bună ştiinţă şi ascunse de circuitele normale, vizibile ale vieţii economice naţionale şi internaţionale.

O mie de miliarde este suma pe care o mobilizează hoţii internaţionali. Băncile, adevărate multinaţionale financiare, permit, sub secretul bancar, acest lucru. Cum să mai discutăm despre stabilitate politică şi bună guvernanţă, în aceste ţări? Totul se vinde şi se cumpără, totul se negociază şi, în spatele cîştigării fiecărui leu, este un război mai mic sau mai mare. Aceste sume neştiute şi neparticularizate pe ţară şi individ (hoţ) alimentează lovituri de stat, guverne marionetă, economia neagră, generînd probleme uriaşe în chiar statele în curs de dezvoltare. Lăcomia fără sfîrşit nu poate fi oprită decît prin transparenţă. Ce lucruri interesante am afla despre România şi despre mult discutata sa clasă politică!

E bine să ştim drumul banilor

Cu ocazia acestei crize financiare propunem un exerciţiu de imaginaţie:

– marea finanţă americană şi occidentală intră în criză – lumea intră în criză – România intră în criză – Guvernul României apelează la FMI pentru finanţare – Fondul impune reducerea deficitelor – Guvernul scade salariile bugetarilor – medicii, cercetătorii, profesorii universitari români pleacă în Occident – America şi lumea occidentală cîştigă specialişti pentru a căror şcolarizare nu au cheltuit nici un cent. Iată un cerc ce se închide în mod necesar şi alambicat şi în care vinovatul devine beneficiar iar cel fără vină devine perdant.

Numeroase sînt căile ascunse ale banilor. Cel sărac poate deveni şi mai sărac, iar cel bogat poate deveni şi mai bogat. Sigur, lumea nu stă, şi nici nu poate să stea pe loc în aşteptarea celor săraci şi neajutoraţi. Numai că aşa cum accidentul de la Cernobîl nu este numai treaba Ucrainei, tot aşa, înfometaţii lumii nu mai sînt azi numai treaba ţărilor în care locuiesc.

Dacă statele dezvoltate nu pot oferi tehnologii în mod gratuit, atunci ar putea să-i oprească, totuşi, pe corupţii politicii (şi nu numai), din statele în curs de dezvoltare, să-şi cheltuie banii negri în mall-urile din marile oraşe ale lumii.

Cel sărac poate deveni şi mai sărac,
iar cel bogat poate deveni şi mai bogat.

Făcîndu-se ecoul unor asemenea cereri, Uniunea Europeană militează, în Rezoluţia amintită, pentru ca statele membre să sporească ajutorul pentru dezvoltare, pentru transparenţă şi pentru desfiinţarea binecunoscutelor paradisuri fiscale.

E bine să ştim drumurile banilor şi identitatea deţinătorilor lor. Este prea multă corupţie în lume şi prea multe decizii importante se iau într-un determinism ascuns, golind de conţinut iluziile a sute de milioane de oameni.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academica Brâncuşi.*

© M. Chivu

Haiducie cu secrete bancare

Un fost şef de operaţiuni pentru Insulele Cayman al băncii elveţiene Julius Baer, Rudolf Elmer, care a fost găsit vinovat în mai multe rînduri de încălcarea secretului bancar, a fost arestat din nou în urmă cu două săptămîni pentru că a transmis site-ului Wikileaks informaţii cu numele unor persoane pe care el le consideră a fi comis fraude fiscale. El declarase anterior că are de oferit date bancare despre 2000 de clienţi importanţi ai amintitei bănci, printre care şi 40 de politicieni din toată lumea. Poliţia din Zürich a precizat că arestarea s-a produs după ce Rudolf Elmer i-a înmînat fondatorului Wikileaks, Julian Assange, două CD-uri cu date bancare.

Înaintea arestării, Rudolf Elmer tocmai fusese condamnat de un tribunal elveţian la plata unei amenzi (6000 de franci elveţieni) pentru încălcarea secretului bancar. Rudolf Elmer fusese concediat de la banca Julius Baer în 2002, moment după care a trimis informaţii bancare fiscului elveţian. El a recunoscut că a mai trimis şi în urmă cu trei ani detalii bancare către Wikileaks, pe motiv că vrea să arate în ce fel unii oameni bogaţi încearcă să evite plata unor taxe.

Ioana BOT

Inefabila interdisciplinaritate

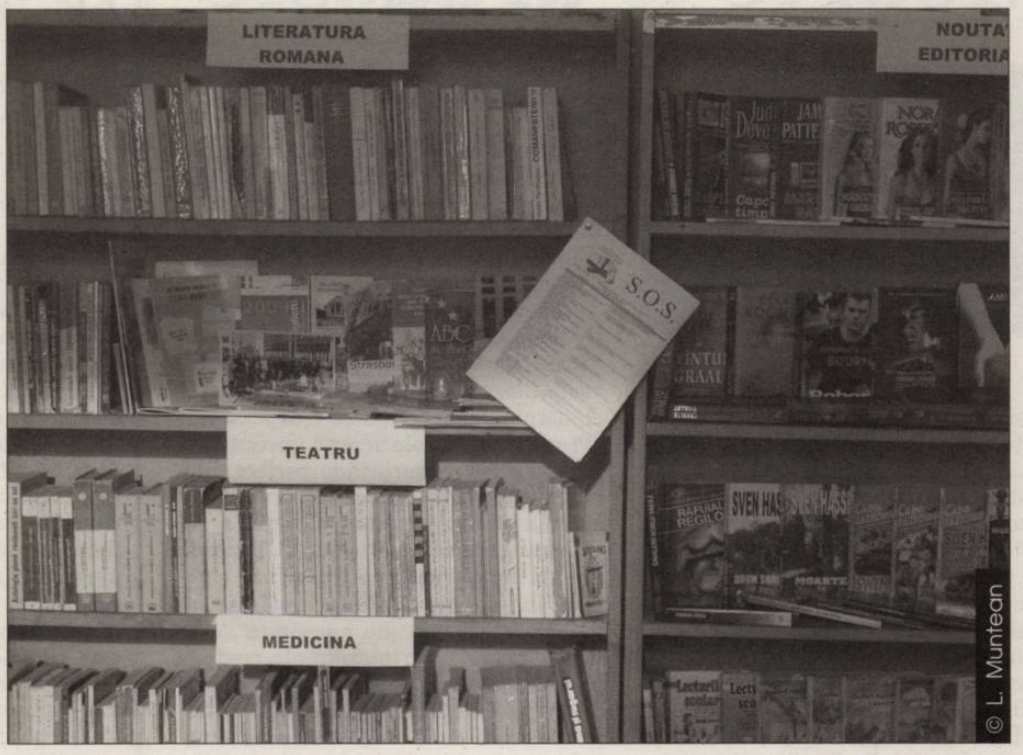

Articolul dlui Cuţitaru, „Viitorul universitar“ *(Dilema veche* nr. 361, ianuarie 2011), mă determină să formulez cîteva dileme legate de modul cum interdisciplinaritatea poate deveni un principiu activ în programele universitare. De multe ori, pretenţia de interdisciplinaritate a unor cursuri nu e altceva decît pretenţie, în vreme ce deschiderea interdisciplinară a altora – din simplul fapt că e „veche“ de cîteva decenii (de ex., istoria literară care întîlneşte istoria sistemelor politice) – trece drept o banalitate de bun-simţ.

Ca să încep şi eu prin a cita o autoritate (americană), *Being interdisciplinary is so* very *hard to do* („A fi interdisciplinar e foarte greu“), din principiu. O demonstra, în 1989 deja, Stanley Fish, un critic mai feroce decît Lodge al mecanicului placat pe viu în viaţa universitară – eseul cu acest titlu a fost reluat de autor în volumul „scandalos“ din 1994, *There's No Such Thing as Free Speech (and it's a good thing, too)*. Romanul lui Lodge se împărtăşea, cred, din aceeaşi ironie fină, atunci cînd personajul invocat de dl Cuţitaru reflecta la imposibilitatea echivalării volumului de muncă pentru discipline academice foarte diferite („fizica nucleară cu analiza telenovelelor“ etc.), adică – a existenţei unui sistem echitabil de credite transferabile. Între timp, creditele au fost introduse, în întreaga Europă, în universităţi, nimeni nu e mulţumit de ele şi echivalările între discipline din domenii diferite sînt adesea halucinante. Ştiu universităţi unde un credit înseamnă fix 100 de pagini de bibliografie, ceea ce înseamnă, de pildă, că nu se poate studia romanul lui Proust într-un curs de 7 credite (are mai mult de 700 de pagini!), iar cum un curs de licenţă are 7 credite, Proust nu mai e studiat la Franceză. Ceea ce „au rezolvat“ creditele este posibilitatea de a echivala un curs de fizică a particulelor cu un curs de istoria muzicii, cu credite egale, dacă studentul se transferă de la Fizică la Conservator. Cîţi studenţi aţi întîlnit care să se transfere în anul II, să zicem, de la Fizică la Conservator, pur şi simplu? Dar de la Matematică la Teologie? A devenit aceasta o practică curentă? Desigur, nu. Nu în ECTS (numele creditelor în novlingua universitară bologneză) stă misterul interdisciplinarităţii. Unde, atunci?

Dl Cuţitaru consideră că viitorul aparţine studenţilor care vor opta – cu o mobilitate caracteristică vremurilor noi – pentru matematică–sport, economie–istorie antică, psihologie–chimie etc. Se poate. Decît că, deocamdată, ei nu se pot forma în universităţile post-Bologna, de la noi – în nici un caz.

Piedicile instituţionale şi legale sînt mai mult decît evidente: prin trecerea la sistemul Bologna, universităţilor li s-a desfiinţat, în majoritatea zdrobitoare a cazurilor, pînă şi mica deschidere interdisciplinară pe care o avuseseră înainte, prin ceea ce se numea „dubla specializare“ (Matematică-Fizică, Teologie-Litere, Geografie-Litere, Istorie-Filozofie, Pedagogie-Litere). Acum, monospecializarea este singura opţiune posibilă, pentru un parcurs de studii pe locuri bugetate. A alege o a doua specializare înseamnă, de fapt, a urma o a doua facultate, *în paralel*. *Cu taxă*, pentru că la noi numai o dată poţi face studii pe bani de la stat. Unii o fac, totuşi, plătind. Dar paralelismul respectiv nu e deloc bun conductor de interdisciplinaritate, ci mai degrabă – dacă studentul nu are o motivaţie interioară aparte şi o inteligenţă mult peste medie – este creator de situaţii schizoide. Celor care cred că „dublele“ de la Litere sînt „dublă specializare“ (Franceză-Română, Chineză-Maghiară etc.) le voi răspunde repede că se înşală, mai întîi pentru că „monospecializarea“ se numeşte, în nomenclatorul ministerial românesc, „Limbi şi literaturi, materne şi străine“, mai apoi pentru că a studja două limbi (şi literaturi) nu înseamnă efectiv a schimba domeniul pînă la a accede la interdisciplinaritate. Masteratul ar putea asigura o ce interdisciplinaritate, dar – cum majoritatea absolvenţilor au nevoie, pentru a fi angajaţi, de un „masterat în domeniu“ – mi-e greu să văd un absolvent cu licenţă în Coreeană-Italiană, urmînd un master în Chimie anorganică, pentru a se angaja ca profesor de Chimie la gimnaziul din urbea X a României profunde. Nu ştiu cum se poate recupera interdisciplinaritatea pierdută, între rigorile unui asemenea sistem.

Ar fi de dorit ca universităţile să ofere cursuri interdisciplinare, dar pentru aceasta nu e doar nevoie de cadrele didactice pregătite corespunzător, ci şi de un număr constant de studenţi înscrişi la cel puţin trei asemenea cursuri (cam cîte fac o normă didactică medie) – cel puţin 15 înscrişi pentru ca disciplina să fie bugetată, în universităţile noastre de stat, cu bugetele mereu pe sponci. Să presupunem că o universitate angajează un specialist în relaţia dintre istoria matematicii şi istoria literară: e nevoie de 3 cursuri şi minimum 45 de studenţi interesaţi pentru a menţine postul. Şi dacă studenţii nu se înscriu? Să faci din ele cursuri obligatorii pentru toţi cei de la Literatură română? De ce ar avea nevoie un viitor profesor „standard“ de Română din gimnaziul rural de asemenea cunoştinţe, care îi consumă un sfert din creditele de la discipline literare din programa de licenţă, de altfel...? Ceea ce ne dovedeşte că, la nivel de programe universitare, interdisciplinaritatea e costisitoare, fapt de natură să sperie un sistem aflat în criză perpetuă, ca la noi – şi ca la alţii, în Europa bologneză în care ne e dat să trăim. Nu ştiu cum se pot finanţa proiectele de excelenţă ale unui învăţămînt interdisciplinar, în programe care să nu formeze doar vîrfuri izolate, doar elite, ci o medie decentă şi bine pregătită „în interdisciplinaritate“ a absolvenţilor cu studii superioare.

Nu ştiu nici cum se poate inocula aspiraţia spre interdisciplinaritate maselor largi de studenţi – pentru că, în procesul actual de masificare a învăţămîntului superior, avem de-a face tot mai mult cu înmatriculaţi în proporţii mari. Nu împărtăşesc optimismul dlui Cuţitaru în materie, pentru că nu cred că se poate compara disponibilitatea unui om de generaţie veche faţă de avantajele Internetului sau ale smartphone-ului (sînt *user friendly* şi *funny, to begin with)* cu deschiderea intelectuală pe care o cere interdisciplinaritatea (presupunînd, aceasta, muncă mult mai multă, cunoştinţe diverse, ani mai mulţi de formare). Dar aici mă mai sprijin şi pe experienţa anterioară trecerii la sistemul Bologna, cînd în facultăţile de Litere veneau, obligaţi de imperativul dublei specializări, studenţi de la Teologie, Geografie, Pedagogie, de pildă. Logica „vechiului sistem“ era corectă şi viza nu pregătirea interdisciplinară a lor, ci... tot dubla specializare, care le permitea să îşi construiască mai uşor „catedrele“ în învăţămîntul secundar unde urmau să lucreze. (Dacă o şcoală nu avea destule ore de religie, acelaşi profesor preda şi engleză etc.) Cu toate eforturile noastre de a construi cursuri „interdisciplinare“ pentru ei, interesul zdrobitoarei majorităţi nu era să îşi deschidă spiritul, ci să îşi capete cît mai repede şi mai simplu diploma finală. În logica minimului efort, erau deranjaţi de un curs de literatură care se ocupa de – să zicem – temele biblice ale romantismului românesc, pentru că asta le cerea să îşi amintească de lecturi biblice dintr-un alt an de studiu, pe care se grăbiseră să le uite de îndată ce îşi trecuseră examenele (admiţînd că le citiseră, cîndva). Interdisciplinaritatea nu e o cale simplă pentru nimeni, or tinerele noastre generaţii par – la nivelul maselor – atrase de mirajul soluţiilor simple, cu debuşeu în realitatea imediată: ce meserie (bine plătită) pot eu avea mîine, dacă azi învăţ conjugările verbelor latineşti? Nici una? *Thanks, but no thanks*. Da. Ştiu, latina „s-a scos“ din cele mai multe parcursuri de studii, dar poate cineva avea o formaţie interdisciplinară în Istorie-Fizică (de pildă), dacă nu mai învaţă latineşte? Nu cumva riscăm să confundăm *multitasking*-ul (cu care ne obişnuiesc ultimele evoluţii tehnologice) cu interdisciplinaritatea pierdută şi, mai periculos, modelul Wikipedia cu spiritul enciclopedic?

Nu cumva riscăm să confundăm multitasking-*ul cu interdisciplinaritatea pierdută?*

Cum spuneam, nu am răspunsuri, am numai întrebări.

Ioana Bot *este profesoară de literatură română la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca. Cea mai recentă carte publicată:* Sensuri ale perfecţiunii. Literatura cu formă fixă ca încercare asupra limitelor limbajului, *2006.*

PUBLICITATE

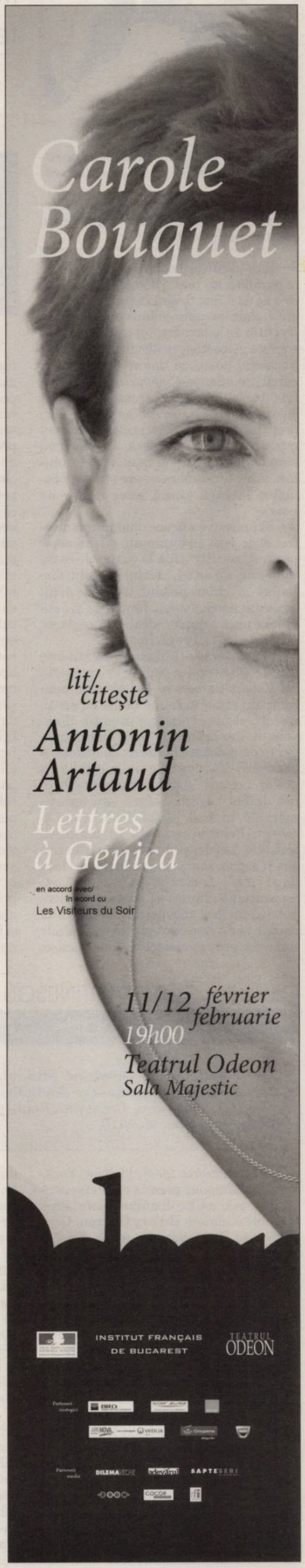

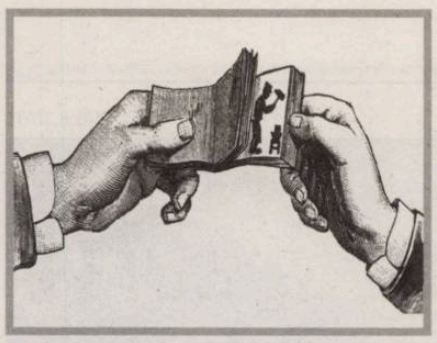

Marius CHIVU

feedbook

Moarte & dragoste

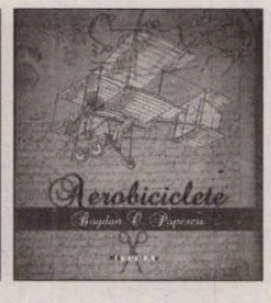

● **Robert Şerban, *Moartea parafină*, Editura Cartea Românească, 2010.**
● **Bogdan O. Popescu, *Aerobiciclete*, ilustraţii de Mihai Zgondoiu, Editura Brumar, 2010.**

Site-ul editurii spune că nici o *Moarte parafină* nu mai e disponibilă. Oricît de mic ar fi fost tirajul iniţial, epuizarea exemplarelor unui volum de poezie, la trei luni de la lansare, tot o performanţă rămîne. Această fericită situaţie este explicabilă, poate, şi datorită succesului cărţii precedente, *Cinema la mine-acasă* (2006), volum super-recenzat, premiat şi, mai mult ca sigur, şi bine vîndut, dar, mai ales, faptului că versurile lui Robert Şerban captează şi oferă, în cele mai simple, mai scurte şi mai clare formulări, acele tensiuni necesare şi emoţii benefice la care aspiră orice cititor de poezie.

Simplitatea eficace, maximum de efect şi de sens cu minimum de mijloace, poemul „ascuţit" pînă la cuvintele esenţiale este, de altfel, idealul poetului formulat în chiar primul text al cărţii: „scot din poem / versuri întregi / şi / cuvinte / unul / după / altul / îl pregătesc / îi fac / vîrf." („Pregătirea")

Fără versuri lungite, fără cuvinte inutile, fără tropi şi emfaze lirice, poezia lui Robert Şerban se conturează, aparent, din nimic şi spune multe cu aerul, uneori, al lipsei oricărei intenţii. E nevoie de inteligenţă şi de o mare capacitate de reducere la firesc, de intuiţie a decupării din biografie şi din cotidian a acelor gesturi, detalii, momente care pot deveni sugestii, aluzii sau aproximări ale, în fond, metaficizului vieţii şi morţii. Printre secvenţe de amintiri, senzaţii, flashback-uri şi evocări din trecut şi scene, replici şi gînduri din viaţa de zi cu zi – fiecare poem este, de fapt, o naraţiune eliptică –, poezia este deopotrivă un gest recuperator şi un fel de reacţie la diverse stări, unele vagi, altele liminale (nedumerire, teamă, deznădejde, înduioşare), dar toate legate de ideea morţii. „Sînt la jumătatea vieţii" spune poetul într-un vers, astfel că trecerea în jumătatea întunecată a existenţei, cea tot mai apropiată de o moarte nu atît presimţită cît prevăzută, se cere însoţită de o schimbare de ton interior. Poemul „Incognito" imaginează o deghizare, o repetiţie, o mimare a posturii finale, astfel că poezia devine o formă de tatonare şi acomodare, din timp, cu propriul sfîrşit. Or, înţelegerea propriei dispariţii începe, mai întîi, cu percepţia morţilor celorlalţi, ale celor bătrîni din familie, ale prietenilor. Poemele evocă multe figuri dispărute dintre strămoşii sau apropiaţii poetului (din acest punct de vedere, volumul enumeră o mică armată personală de teracotă), iar gestul, mai întîi misterios, apoi speriat şi umil, al facerii crucii este recurent: o formă de supunere, speranţă şi/sau de înduplecare a milei divine. Odată cu această acută percepţie a fragilităţii celorlalţi vine şi revelaţia că, de fapt, sîntem cu toţii, în mod implacabil, afinii morţii. Aceasta fiind, de altfel, o posibilă semnificaţie a titlului, cealaltă referindu-se la proprietatea parafinică a morţii care întreţine arderea, alunecarea continuă, dar, fatalmente, finită a vieţii. O imagine expresivă a poeziei acestei captivităţi mistuitoare fiind cea a versurilor poetului-păianjen „care a prins o insectă uriaşă / ce tocmai se pregăteşte să-l devoreze [ea pe el – *n.m.*] / şi înnebunit de frică / ţese întruna întruna întruna / pînă cînd se topeşte / în aţele ce se întind – o cămaşă a morţii / prea mare / şi / prea subţire." („O dorinţă")

Grav, dar cîtuşi de puţin teatral, nostalgic şi cumva elegiac, însă deloc sentimental, religios fără a fi evlavios, Robert Şerban scrie despre moarte cu o calmă nelinişte. Aici este marele pariu (cîştigat) al cărţii.

Poet din aceeaşi generaţie, Bogdan O. Popescu preferă dragostea şi viaţa, locvacitatea, ludicul şi gesticulaţia retorică. Confruntarea poemelor de deschidere a celor doi poeţi – deja citatul „Pregătirea" şi, coincidenţă, „pregătirea pentru scris" – surprinde perfect diferenţele de poetică. Dacă Robert Şerban spunea „sînt la jumătatea vieţii" şi îşi imagina bătrîneţea, Bogdan O. Popescu are un tonus adolescentin (chiar copilăros în „poveste cu alintăciuni", spre exemplu), declamă „nu am vîrstă", este vivace, dezinvolt şi (auto)ironic, crede în forţa cuvintelor şi se identifică cu poezia („eu sînt cel mai frumos vers scos la imperechere"), construieşte versuri cu metafore şi imagini la limita suprarealismului, făcînd asociaţii neobişnuite („bietele gazéle ale şirii spinării mele) într-un ritm *molto vivace*, temperat abia de accentele nostalgice („nostalghia" este chiar titlul unui frumos poem post-despărţire). De data aceasta, jocul de-a viaţa este mai puternic decît repetiţia morţii, gravitatea este subminată de ironie şi cele mai multe poeme sînt, cum spuneam, de dragoste, chiar dacă aceasta nu este tocmai împlinită, dezamăgeşte sau nu durează. Fără a acuza anxietatea influenţei sau a o drapa pînă la desfigurare, Bogdan O. Popescu împrumută, în semn de omagiu la vedere, exuberanţa nichitastănesciană („respiram amplu, pînă la stratosferă / trăiam pentru prima oară încet / cîte o eră") şi imaginarul sau postúrile cărtăresciene pentru a celebra diversele momente ale iubirii. Iată chiar deschiderea poemului care dă şi titlul cărţii: „în mod neaşteptat, chiar pe mine, pe irezistibilul bop / mă cuceriseşi cu poziţiile tale de zeiţă kali / cu abilitatea de a dărui totul micilor mele / răutăţi de toamnă / îmi plăceau pH-ul tău, temperatura uşor crescută / osmolaritatea atractivă / pentru bunele mele maniere de a-ţi povesti / ce şi cum e viaţa." Omonimia dintre acronimul propriului nume („eu sînt peştele bop") şi stilul jazzistic caracterizat prin amestecul de armonii, disonanţe şi excese, dinamism şi ludic, este cît se poate de semnificativă, căci poezia lui Bogdan O. Popescu celebrează aici libertatea de a combina, în rime sincopate, într-o varietate lexicală şi cu o certă muzicalitate („mica mea matahari de marţipan"), conţinutul „neseserului existenţei" cu (pre)dispoziţiile tonice pentru care zborul şi imponderabilitatea sînt stările ideale. Poetul e, în fond, un visător şi un sentimental; astfel că multe dintre versurile de dragoste din poemele de despărţire au o amărăciune tandră. Gravitatea este, mai degrabă, o chestiune de contratimp (vezi poemul „foarte tîrziu", poate cel mai trist din carte), iar moartea nu este ignorată, ci tratată cu o resemnare ce nu exclude tristeţea, doar lamentaţia: „moartea vine simplu, cu lucrurile pe care le avem noi la îndemînă". („simplu")

Conform sugestiei din titlu, *Aerobicicletele* lui Bogdan O. Popescu au un aer retro, combinînd umorul şi sentimentalul cu o vădită plăcere în sine a jocului de-a poezia de dragoste.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

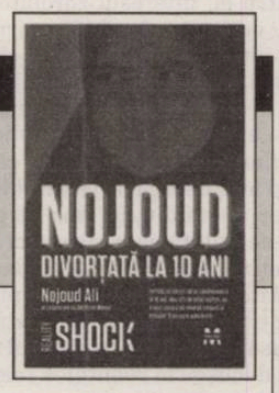

● **Nojoud Ali & Delphine Minoui, *Nojoud, divorţată la 10 ani*, traducere din limba franceză de Daniel Nicolescu, Colecţia „Reality Shock", Editura Pandora M, 2010.**

În noiembrie 2008, la New York, revista *Glamour* premia ca „Femeia anului" mai multe doamne celebrisime (Nicole Kidman, Hillary Clinton, Condoleezza Rice), dar şi o fetiţă din Yemen, Nojoud Ali, scăpată cu greu de tortura de a fi „doamnă" la vîrsta de 10 ani.

Într-adevăr, 2008 a fost un an „plin" pentru Nojoud. În februarie era silită de ai săi (oameni sărmani) să abandoneze şcoala abia începută; în martie era dată de soţie unui bărbat de 30 de ani care, nerespectînd nici o înţelegere, îşi intră în „drepturi" din prima noapte (stimulat şi de un proverb local al înţelepciunii tribale, gen „dacă fetiţă de nouă ani ţi-ai luat, căsătorie fericită ţi-ai căpătat"). În aprilie, biata „doamnă" profită că e trimisă, într-o dimineaţă, să cumpere pîine pentru micul dejun şi, ca orice copil cînd are pe mînă banii de pîine, o face lată: se urcă într-un taxi şi se duce ţintă la tribunal, să ceară divorţ. Are noroc de nişte judecători înţelegători (chiar dacă purtători de hanger tradiţional la cingătoare) şi, mai ales, de o avocată inimoasă şi inspirată, care ştie să cîştige şi presa ca aliat. Nojoud are cîştig de cauză, e eliberată de obligaţiile femeieşti, se poate întoarce la *Tom şi Jerry* (sau mai exoticul *Adnan şi Lina*), la bomboanele cu nucă de cocos, datul în leagăn etc. În iunie deja rîde, în septembrie e din nou la şcoală.

Cartea care îi spune povestea face echilibristica unei impresionante decenţe, evitînd şi registrul senzaţionalului naturalist, şi pe cel al oftatului sonor de tip bollywoodian. Urmăreşte doar „mica voce interioară" a personajului, ţesînd în jur un minidosar al aşa-numitelor „căsătorii precoce". Şi atroce.

Maria BALABAŞ

bon de audiţie

Le Monde ascultă Nicolae Guţă!

În decembrie, mass-media ţipa cu titluri de font 16-20 că *manelistul* Nicolae Guţă a rupt gura francezilor, cu *noul* său album *La Grande Voix de Tsigane Roumaine*. Se ascund mai multe erori în acest enunţ, iar şocul intelectual „ptiu, doamne!" n-ar mai fi fost atît de mare, dacă povestea acestui album ar fi fost spusă măcar o singură dată mai pe larg.

Patrick Labesse, criticul *Le Monde* care a plasat această creaţie discografică pe locul al patrulea în topul preferinţelor sale de *World Music* pentru anul 2010, a ales bine. *La Grande Voix de Tsigane Roumaine* este, de fapt, reeditarea unui album înregistrat în 1995 în Caransebeş, pe vremea în care nu se declanşase sufocantul fenomen social cu pornire în muzica manelelor şi, mai ales, imaginarul (încă) lăutarului Nicolae Guţă nu fusese cotropit de visuri aurite şi săpun nu-i era şampania. Eminenţa cenuşie din spatele primei apariţii a albumului este clarinetistul şi solistul vocal Erik Marchand – un fel de Grigore Leşe al Bretaniei –, un spirit lucid artistic, dar şi managerial, care a reuşit să creeze treptat o platformă puternică, necesară promovării pe plan naţional şi apoi internaţional atît a propriei personalităţi cît şi a altor muzicieni pe care i-a descoperit de-a lungul vremii. Pentru Erik Marchand, anul 1996 a-nsemnat şi producţia a două albume, cel al violonistului Virgil Muzur – *Virgil Muzur, grand maître du violon roumain* – şi cel care miza pe virtuozitatea vocală a lui Nicolae Guţă. Cel din urmă a obţinut premiul oferit de Academia Charles Cros, o organizaţie franceză printre ale cărei obiective se numără sprijinul acordat redescoperirii patrimoniului cultural vechi.

Ei bine, nu ştiu cît s-a încadrat produsul conceput de Erik Marchand în acest punct al programului, poate a driblat puţin vigilenţa muzicologilor din juriu. Ceea ce cu adevărat i-a reuşit este potenţarea abilităţii vocale şi interpretative a lui Guţă şi, totodată – imaginînd şi impunînd, probabil, acel *sound* balansat acustic –, o combinaţie între patosul şi bogăţia sufletesc-melodică a lăutăriei şi influenţa ritmico-timbrală a jazz-ului *manouche*. Nicolae Guţă cîntă acompaniat de sunet de acordeon (Marius Gheorghe), vioară (Anton Trifoi), saxofon (Remus Cîrpaci), chitară (Balant Petrovici) şi sintetizator (Tudor Iovanovici) şi cîntă pe limba marilor maeştri ai lăutăriei. Tentează ascultătorul să-i găsească limitele vocale, destupă baierele sufletului şi se vaită (dar atît de autentic, atît de „pe stil" şi atît de virtuos muzical), tensionează linia melodică şi-apoi toarce sunetul pe un fus nemărginit.

Expresia emoţională nu depăşeşte niciodată ambitusul bunului-simţ şi nu se transformă în acel mieunat schilod asociat stilului manelistic de kitsch modern. „Pale amende si abeau" – piesă inclusă ulterior anului 1996 pe o mulţime de compilaţii tratînd tema muzicii ţigăneşti sau, pur şi simplu, a muzicii lumii – este culminaţia, aşa cum s-a spus, onomatopeic virtuoză a albumului; dar ce ar fi fost ea dacă ar fi rămas aşa cum apărea pe *Volumul III* al lui Guţă, sufocată de agresivitatea sunetului de orgă şi de promiscuitatea calităţii înregistrării? Ei i se alătură şi „Şukar cadea e-ghili", iar „Bah tali, san maico, bah tali" are-un break de început care-ar face să suspine şi-un producător serios de muzică hip-hop, iar „De-ar fi lumea de hîrtie" tînguie filozofie populară: „Dar lumea asta aşa-i făcută / Tu-i faci bine ea te uită", la care se adaugă sonorităţi vocale imitînd excelent acordeonul. A existat şi-o piesă care nu mi-a mişcat sufletul din loc, ultima – „N-au valoare mărcile" –, cea mai apropiată inflexiunilor manelistice şi, de aceea, respinsă imediat de ureche.

Erik Marchand – cel care, odată cu trecerea anilor, şi-a creat propriul *label*, Innacor – a ştiut la ce să se întoarcă. Probabil că sistemul drepturilor de autor i-a permis reeditarea acestui material discografic, plimbat pe sub tutela mai multor case de discuri. Aşa se face că, în 2010, *Le Monde* a ascultat Nicolae Guţă, iar acesta a ajuns în urechile francezilor. Ce a urmat în România face parte dintr-o altă poveste. La fel şi ceea ce cîntă şi reprezintă Nicolae Guţă la momentul actual.

Maria Balabaş este jurnalistă la Radio România Cultural.

Mihai MIHALCEA

Marile speranţe

În loc să reiau informaţiile şi cifrele care pot fi lesne citite în Raportul de activitate publicat pe site-ul Ministerului Culturii şi Patrimoniului Naţional, cred că este mai util să precizez cîteva gînduri şi premise de la care am plecat în activitatea ultimilor cinci ani. Acestea au stat la baza multor decizii pe care le-am luat, în poziţia în care m-am aflat, alături de Vava Ştefănescu, directorul artistic care m-a însoţit. Aceste precizări îmi par necesare pentru înţelegerea unui fenomen complex, plin de contradicţii şi tonuri amestecate.

„Totul este de făcut“

Centrul Naţional al Dansului pleacă din start cu un mare dezavantaj în orice demers, iar aceasta va rămîne o temă de reflecţie pentru cei care ne vor urma la direcţia instituţiei: este singura entitate publică de rang naţional care are ca obiect de activitate susţinerea şi dezvoltarea dansului contemporan; este şi singurul finanţator specific al acestui domeniu, oferind finanţări la nivel naţional, pe bază de proiect; este singura instituţie care deţine săli de repetiţie pentru cei activi în domeniu. Se află, deci, în mijlocul tuturor aşteptărilor, dorinţelor şi revendicărilor. Se ocupă cu ateliere şi cursuri de dans, producţie şi distribuţie de spectacol, are sarcina de a sensibiliza audienţa şi de a creşte numărul spectatorilor şi susţine dezvoltarea unui discurs teoretic absent pînă acum în lumea dansului. Cu alte cuvinte, totul este de făcut. În aceste condiţii, ne-a fost clar de la început că nu vom putea rezolva în cinci ani toate problemele unui domeniu pentru care nu s-a făcut mai nimic.

Este nefiresc să existe un Centru Naţional al Dansului într-o ţară în care nu există nici măcar cîteva zeci de companii de dans, alte centre regionale sau teatre de dans şi structuri care să preia, fiecare, o parte dintre multele demersuri care trebuie făcute. În acest context, toate aşteptările constituie o presiune enormă asupra unicei instituţii, iar misiunea acesteia este forţată să acopere ceea ce în alte ţări constituie activitatea a zeci de entităţi, fiecare pe palierul său. Prin urmare, era firesc şi important să stabilim priorităţi, asumîndu-ne riscul inevitabil de a nu mulţumi pe toată lumea.

Am plecat de la realitatea care ne arată că artiştii activi în sfera dansului contemporan n-au beneficiat niciodată de minime condiţii pentru a lucra în tihnă. Înainte de înfiinţarea CNDB, cu foarte mici excepţii, nici unul dintre noi n-a avut la dispoziţie o sală de repetiţii, pentru o perioadă mai lungă de timp, spre a pune în practică şi testa ideile pe care le are. CNDB trebuia să fie, deci, explicit şi asumat, un spaţiu lipsit de presiunea reuşitei cu orice preţ. Aceşti primi ani au însemnat înainte de toate o perioadă necesară de laborator, cu riscuri şi eşecuri asumate. Pentru a putea produce acea masă critică necesară decantărilor viitoare, ni s-a părut vital să oferim un timp al încurajării şi susţinerii, al libertăţii artistice cu orice risc. Un loc propice pentru întîlnire, reflecţie şi dezbatere asupra conţinutului artistic. Căci fără acesta, lecţiile acide ale managerilor despre reţele de distribuţie, proiecte de anvergură şi tot felul de fantasme naţionale rămîn fără obiect.

O serie de consecinţe au decurs şi din procesul şi traseul prin care s-a ajuns la înfiinţarea CNDB. Aceasta nu este rezultatul vreunei politici sau strategii iniţiate de autorităţi, ci cel al unei mişcări aproape agresive generate de scena independentă de dans contemporan, care a forţat înfiinţarea acestei instituţii, cu sprijinul presei şi al societăţii civile, într-un moment nemaiîntîlnit de solidaritate şi presiune comună asupra autorităţilor. După 15 ani de demersuri legale pentru recunoaşterea unui fenomen artistic.

Percepută în aceşti ani drept o organizaţie neguvernamentală, CNDB a rămas un fel de crăpătură în sistem, o insulă de libertate artistică maximă, cu reuşitele şi deraierile de rigoare. Din cauza comportamentului atipic şi a prezentării unui fenomen artistic care numai *mainstream* nu a fost, deci neaşezat în memoria colectivă a practicilor artistice şi a receptării de la noi, CNDB a rămas o ciudăţenie, neasimilată decît la nivel formal în rîndul celorlalte instituţii publice. Ca urmare, tratamentul autorităţilor a fost mai degrabă unul la marginea toleranţei, nu de sprijin şi susţinere. Cu alte cuvinte – „Să le facem şi scandalagiilor ăstora o grădină zoologică în care să-şi facă de cap, timp în care ne vom face că ne uităm la ei!“ În rest, finanţăm inerţial ceea ce se consumă pe baza reflexelor dobîndite. Căci cum să vrei să susţii un fenomen care creează disconfort şi chestionează ceea ce părea sigur pentru eternitate? Cum să dezvolţi un fenomen artistic în care cele mai multe direcţii actuale conţin perspective critice şi se îndreaptă spre zone sensibile pe care le problematizează? De ce să dai bani pe cercetare, inovaţie şi experiment, cînd poţi să mergi la sigur, pe căile bătătorite? Şi de ce ai susţine atitudini necomplezente şi chiar ireverenţioase, cînd poţi avea conformism şi clişee pe bandă rulantă? Acestea nu aduc mulţi spectatori, iar dacă nu avem succes, nimic nu mai contează. Iar succesul înseamnă înainte de toate cantitate!

„Aceşti primi ani au însemnat înainte de toate o perioadă necesară de laborator, cu riscuri şi eşecuri asumate.“

Alegeri şi priorităţi

Numai că, în aceşti ani, instituţia a fost condusă de artişti, nu de manageri. Ca urmare, cei care au căutat să identifice în acţiunile acestora măsuri şi instrumente specifice managementului *à la carte* sînt dezamăgiţi. Cei doi directori au refuzat să vadă cifre în loc de artişti, statistici în loc de idei şi concepte, încasări şi succes în locul acelor lucruri care pot genera bunuri imateriale. Toate acestea au generat alegeri şi priorităţi. Iar priorităţile diferite nu înseamnă lipsă de viziune, cum încă mai cred unii!

Cei care au condus instituţia au considerat că, pentru cultura coregrafică contemporană, există şi alte mize decît organizarea în timp şi spaţiu a unor mişcări armonioase care să gîdile plăcut simţurile unui public care vede în dans doar trupuri frumoase, graţie şi echilibru. Au pus valoare pe întîlnirea cu artişti şi creatori din alte medii, considerînd că dialogul, intersecţiile şi contaminările sînt necesare. Li s-a părut vital să privească lucrurile într-un context mai larg şi să aibă un schimb permanent cu scena internaţională. Şi, mai cu seamă, au dorit să nu edulcoreze sau să sacrifice conţinutul artistic de dragul creşterii audienţei. Li s-a părut important să extindă la maxim termenul „dans“ şi să forţeze acceptiunea dată acestuia, tendinţa preponderentă spre forme experimentale nefiind altceva decît rezonanţa cu nevoia reală a celor mai mulţi artişti activi astăzi în sfera dansului contemporan. În acord cu realitatea în mişcare, aceştia se îndreaptă mai cu seamă spre conţinuturi cu forme mereu în schimbare, imposibil de închis şi stabilizat pentru vreme îndelungată. Cei mai superficiali au pus însă o etichetă peiorativă experimentului, acesta fiind considerat ceva neimportant, fără greutate şi de neluat în seamă, prin comparaţie cu „adevăratele spectacole“. Însă o analiză atentă poate lesne demonstra că multe dintre spectacolele de dans „adevărate“ de la noi, acelea care sînt puse în balanţă cu mult detestatele creaţii experimentale, conţin o doză însemnată de conformism şi clişee, fiind rezultatul unor reţete şi practici artistice care nu au mare legătură cu lumea contemporană.

În fine. După ce revezi *Marile speranţe*, ecranizarea după romanul lui Charles Dickens, este dificil şi-ţi trebuie ceva schizoidie şi cruzime să scrii în cîteva mii de semne despre ce s-a întîmplat în cinci ani la CNDB. Mai cu seamă că ai de închis în cîteva concluzii generale sute de gesturi, acţiuni şi proiecte, reuşite şi nereuşite, toate cu specificul şi diferenţele lor. Ai de întîmpinat o serie de interpretări pripite şi prejudecăţi. Ai de combătut critici nenuanţate, venite din partea celor mai vocali şi intransigenţi judecători, care pînă mai ieri primeau tăcuţi finanţări pentru proiecte. Şi nu în ultimul rînd, ai de primit lecţii de viaţă foarte dureroase de la prieteni şi colegi cu care ai împărtăşit aceleaşi valori şi pe care i-ai crezut aproape.

***Mihai Mihalcea** este coregraf şi dansator, director interimar al Centrului Naţional al Dansului – Bucureşti.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Emisiunea realizată de Doru Ionescu – *Remix,* duminică, 6 februarie, ora 17,00, pe TVR Cultural: „Integrala Roşu şi Negru“ (prima parte, anii ’63-’72), care cuprinde filmări de arhivă recent descoperite (mai mult de jumătate cu piese needitate vreodată pe disc) plus imagini inedite filmate în CineClubul A şi în Casele de Cultură ale Studenţilor din Iaşi şi Bucureşti. Povestea uneia dintre cele mai importante trupe rock româneşti din anii ’60-’70, însoţită de interviuri cu muzicieni şi jurnalişti martori ai scenei rock de atunci. (Marius Chivu)

■ Antonio Tabucchi, *Timpul îmbătrîneşte în pripă* (traducere din italiană de Liviu Ornea, Editura Polirom, 2010). Nouă povestiri, dintre care una – „Cu morţii la masă“ – e curat antologică. „Un bătrîn domn liniştit, cu un frumos cont în bancă, un apartament magnific în centru, casă de vacanţă pe Wannsee, cu fiu avocat la Hamburg şi o fată măritată cu proprietarul unui lanţ de supermarket-uri“ se plimbă o întreagă dimineaţă prin Berlin. Un german care doarme bine, melancolic pînă la sarcasm cînd se gîndeşte la Obiectivele pe care le urmărea altădată. Un fost lucrător în Marea Structură, căruia îi este încă dor de Zid. (Radu Cosaşu)

craii de burta veche

Paste à la Sophia Loren

Printre oaspeţii cei mai frecvenţi pe care Tito îi răsfăţa pe coasta Adriaticii, se numărau Sophia Loren şi Carlo Ponti. Numai în 1974, cei doi l-au vizitat pe Tito de trei ori. La finalul celui de-al treilea sejur, Tito şi soţia sa, Jovanka, au dat o masă de rămas bun la Vila Albă, la care a participat şi ministrul iugoslav de Interne de pe atunci, Stevo Krajačić. Prietenoasă şi nesofisticată, Sophia Loren a ţinut să participe direct, alături de bucătari, la pregătirea mesei. Astfel, pe lîngă supa de fazan şi spinarea de viţel cu ciuperci, pe masă au apărut şi paste *à la* Sophia Loren, pregătite după cum urmează: pentru paste, amestecaţi 1 kg de făină cernută de ghircă („grîu tare“) cu 4 ouă, sare şi o jumătate de litru de lapte. Frămîntaţi coca o jumătate de oră. Daţi aluatului o formă de minge şi lăsaţi-l să se odihnească un ceas. Împărţiţi apoi coca în 3 bucăţi rotunde, egale, şi rulaţi-le cu un făcăleţ, pînă obţineţi foi cu grosimea de 1-1,5 mm. Tăiaţi foile în forma dorită (tagliatelle, pappardelle, fettuccine, lasagna etc.). Pastele se folosesc pe loc, proaspete, sau se pot pune la uscat.

Pentru sos, Sophia Loren ne dă următoarea reţetă: puneţi într-un vas 1 kg de roşii tăiate mărunt, pătrunjel, păstîrnac, măghiran, capere, 100 de grame de măsline verzi mărunţite, 2 cepe tocate cît mai fin, 2 căţei de usturoi zdrobiţi şi o linguriţă de maioneză. Turnaţi deasupra ulei de măsline şi lăsaţi vasul la rece 24 de ore. A doua zi, scurgeţi bine zeama lăsată. Folosiţi sosul la paste sau la orez.

Amicul Dejun

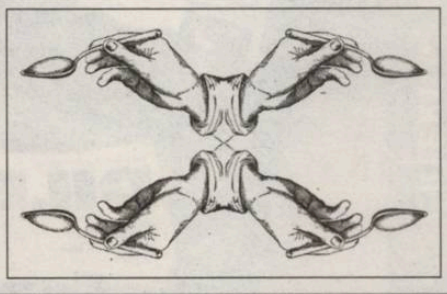

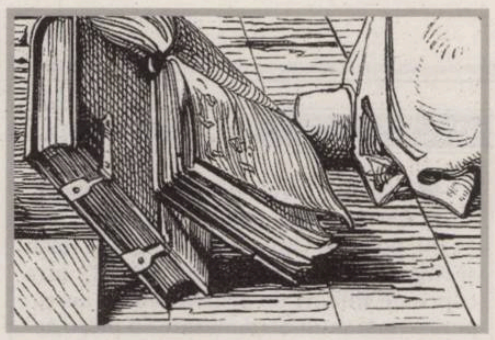

Simona SORA

biographiti

Jurnalul sfărîmat

Nu ştiu dacă Eugène Ionesco îi citise toate cărţile lui Lucian Raicu atunci cînd – la apariţia traducerii franceze a cărţii lui Raicu despre Gogol – scria: „Om de o erudiţie şi de o fineţe literară remarcabile, specialist în literatură română, dar şi în literatură universală – lucrările sale despre Gogol şi Tolstoi o dovedesc –, Lucian Raicu s-a impus drept unul dintre principalii critici, dacă nu cumva cel dintîi, al generaţiei sale. Iar aceasta cu preţul unei rezistenţe constante faţă de intervenţiile cenzurii, aşa încît apariţia fiecăreia dintre cărţile sale poate fi considerată drept o victorie a spiritului asupra limbii de lemn, a arbitrariului şi conformismului oficial".

Se cunoşteau, desigur; se cunoscuseră (deşi nu prea vorbiseră) la Paris, în 1983, Raicu descrisese apoi (în *Fragmente de timp,* cred) întîlnirea („Vii din infern?", îl întrebase, retoric, Ionesco) şi despărţirea („Şi-acum te întorci în infern."). Se revăzuseră în 1987, cînd Lucian Raicu, împreună cu Sonia Larian, rămăseseră la Paris. Nu ştiu însă – şi istoria literară, scrisă sau orală, nu mă prea ajută în această privinţă – cît de apropiaţi erau cei doi în 1992, cînd Ionesco scrie aceste rînduri superlative despre *Avec Gogol,* iar Raicu publică penultima sa carte antumă, *Journal en miettes cu Eugène Ionesco,* în româneşte, la Editura Litera. Aş zice, mai degrabă, că se respectau de la distanţă, îşi lăsau reciproc acel interval obligatoriu pentru citirea liberă a celuilalt. Şi asta în pofida (sau, tocmai, datorită) unei recunoaşteri reciproce fără echivoc. E lucrul pe care îl înţelegi de la primele pagini ale acestui jurnal.

„Jertfire a demnităţii", susţinută de „pulsaţiile agresivităţii" –, Raicu nu mai face *critică literară.* De altfel, de cîte ori scrie sintagma „critică literară", el o relativizează, o ironizează, îi pune ghilimelele care ar fi trebuit, cum credea de la o vreme, să însoţească orice lucru legat de România. Lucian Raicu, criticul *iubit şi admirat* de către cei mai importanţi scriitori români ai momentului, autorul minunatului eseu *Critica-formă de viaţă* (care ar produce, sînt sigură, emulaţie între criticii de azi, dacă ar fi citită, poate reeditată), punea, astfel, între ghilimele întreaga sa viaţă de pînă atunci.

Există momente – pare să spună Lucian Raicu, în acest unic jurnal despre sine prin opera altuia – cînd toate vorbele nu ajută la nimic, cînd scrisul, cititul, critica literară n-au nici un fel de sens: momente de „fisură interioară", de intuire directă a răului, decăderii şi morţii, care umplu de ghilimele, bolduri, largi spaţii albe „cititul", „scrisul", dar mai ales „critica literară". A face aşa ceva cu metodă sau fără, a interpreta şi comenta cînd, omeneşte, este copleşit de sentimentul zădărniciei, al rupturii iremediabile de o lume, o literatură, o viaţă proprie, cu tot ce aveau ele bun sau odios, i se pare lui Lucian Raicu peste puterile sale. El nu renunţă însă – dimpotrivă (dar acest lucru nu-l află decît la încheierea jurnalului „sfărîmat" cu Ionesco) – la tot ceea ce fusese pînă atunci: criticul stărilor subtile de conştiinţă, criticul (şestovian) al „chestiunilor ultime", unul dintre cei mai mari critici români postbelici, un personaj unic în cultura noastră, prin trăirea, intensitatea şi inteligenţa lecturii pe care o practica aproape ritualic.

Scriind despre Ionesco în, probabil, cel mai greu moment al vieţii sale, Raicu scrie, de fapt, despre sine.

Scriind despre Ionesco în, probabil, cel mai greu moment al vieţii sale – după ruptura inevitabilă de tot ceea ce însemnase viaţa sa de pînă atunci: ţara natală, prieteni, cărţi –, Raicu scrie, de fapt, despre sine. Alegînd un „subiect" despre care nu mai scrisese niciodată (deşi dorise acest lucru şi chiar încercase să o facă) şi o metodă, aceea a jurnalului fragmentar, care îi era pînă atunci de-a dreptul antipatică – va relua şi aici ideea că „revanşa de hîrtie" a jurnalului e o

Ce l-a făcut însă pe Raicu să treacă (dacă a trecut vreodată) peste acea experienţă liminală, să-şi înţeleagă – scriind şi încercînd să definească „substanţa ionesiană" – noua *sa* situaţie de viaţă? S-ar zice că o amintire bucureşteană a unui alt moment greu, cînd, în apartamentul său din Şoseaua Ştefan cel Mare, şi-a amintit de Eugen Ionescu, cel care locuia, în fosta lui viaţă bucureşteană, la doi paşi, pe Şoseaua Bonaparte (azi Bulevardul Iancu de Hunedoara): „Aşteptînd, cîţiva ani

mai tîrziu, luni în şir, viza de ieşire din ţară, fără să am vreo certitudine că o voi avea vreodată, nu mai citeam, nu mai scriam, nu mai suportam nimic, chiar şi sublimul artistic mă scotea din fire, aruncam iarăşi, carte după carte, autor bun după autor bun, cimitirul acesta sinistru nu mai încăpea de defuncţi celebri, pînă ce am întins mîna şi am scos de undeva *Voyages chez les morts;* nu numai că am citit cartea, deja citită o dată pînă la capăt, începînd cu voluptate renăscută ritmul, dar, culmea, culmea, am simţit iarăşi nevoia să scriu, ceva despre Ionesco, fireşte... Supremă verificare...".

Iar „suprema verificare" ţine (la Paris) cîţiva ani, timp în care Raicu îl reciteşte pe Ionesco – cu o mirare uneori paroxistică şi cu notaţii de o simplitate rară –, neuitîndu-l deloc şi urmărindu-l, în amintirile proprii, în invocarea propriilor lecturi trecute pe *tînărul* Ionescu, aproape identic cu cel matur, doar fără desfăşurarea ulterioară a acestuia. Iar acest fel de lectură este, pentru Raicu, nu doar o „terapeutică a adevărului" şi o actualizare personală a „adevărurilor ultime", ci şi o implicită redefinire de sine. Rămînînd, cu Ionescu, într-un prezent continuu (Acum şi Aici sînt, probabil, cuvintele cel mai des folosite în acest jurnal „sfărîmat"), Lucian Raicu îşi conturează – poate pentru prima dată cu atîta claritate – „metoda" critică: o critică a conştiinţei din unghi vital şi intens personal, inventată parcă pentru *această* singură lectură.

Am senzaţia că Lucian Raicu, în cumplita şi nevindecabila depresie omenească în care-l aruncaseră ultimii ani trăiţi în România comunistă şi apoi Parisul complet străin, este însoţitorul de elecţie al contradictoriilor, dementţialelor, catastroficelor personaje ionesciene. Doar el poate detecta „vocea autorului" în cea a regelui laş din *Le Roi se meurt,* doar el poate numi „prezentul uscat, vid, lipsit de speranţă" din *La Soif et la faim.* Şi, în acelaşi timp, doar el, cel care venea „de dincolo", poate vedea, cu claritate, în reflexele condiţionate ale lumii libere, germenii neadormiţi ai minciunii de partid şi de stat, ai dublei măsuri, ai stupidităţii agresive. N-am nici o îndoială că dacă *Jurnalul în fărîme cu Eugène Ionesco* ar fi citit azi, la Paris, el ar părea o carte de-a dreptul profetică.

PUBLICITATE

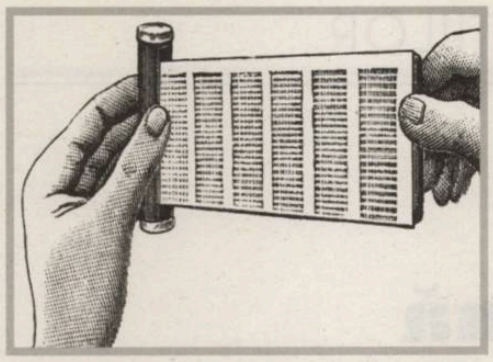

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

O anumită calitate a tristeţii

M-a tot încercat în ultima vreme un soi de amar optzecist.

Ştiţi bine că tristeţea – ca şi bucuria, resemnarea, extazul – cunoaşte, slavă Domnului, destule grade de comparaţie. Există o tristeţe *bogată,* a sufletului preaplin, cum se scrie într-un psalm arghezian: tristeţea adîncă, metafizică. Există umori negre, devastatoare, întristări suave, dar şi tristeţi agresive, agasante, isterice. Tristeţi pufoase ca pleoapele de bufniţă ori, dimpotrivă, nevropate şi năprasnic răzbunătoare. Avem melancolii copleşitoare ori siropoase, prăbuşiri cvasiletale, dar şi încercănări hachiţoase, ori furii biliare urmate de riduri ale neputinţei, tot aşa cum există satisfacţie tîmpă şi hohot eliberator, stoicism eroic şi scepticism de doi bani, exultări nemernice, pesimism acneic şi frenezii drăceşti drapate angelic.

Vă veţi întreba ce mi se întîmplă (cu aşa o introducere).

Vă răspund. M-a tot încercat în ultima vreme un – cum să-i spun? – un soi de amar optzecist. Un gust de zădărnicie literar-umană, duios amestecată cu nostalgia studenţiei şi-a tinereţii ca insurgenţă inutilă, dar nu mai puţin fermecătoare. M-a cuprins ca un lamento interior la Tîrgul „Gaudeamus" din toamna lui 2010, cînd Editura Humanitas a avut excelenta idee să retipărească după aproape trei decenii legendarul volum *Aer cu diamante,* adevărat manifest al optzecismului lunedist, cu „cei patru Beatles" ai momentului bucureştean 1981: Traian T. Coşovei, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Ion Stratan, prefaţaţi de un Brian Epstein *sui generis* pe nume Nicolae Manolescu.

Criticul şaizecist dotat (între multe altele) cu geniul sincronizării, venit la fix la întîlnirea cu noile energii rebele, îi rezuma perfect pe fiecare. „Coşovei e un sudic, friabil sufleteşte, instabil, influenţabil, sub înfăţişarea unui nordic blond şi cu ochii verzi, seducător şi diplomatic." Florin Iaru, „ingenuitate calculată", „în ciuda unei aparente stabilităţi interioare, este un mare vulnerabil". Nino Stratan, „ataşant şi calin", dar cu o „inteligenţă vie, străpungătoare". Cît despre Cărtărescu, poetul cel mai „modern în limbaj" de la Nichita Stănescu încoace, el este un „obsedat al lumii lui magice, miraculoase de cuvinte, pe care le locuieşte ca pe un infern confortabil".

La lansarea de la „Gaudeamus" i-am privit cu o dragoste patern înduioşată pe Cărtărescu, Iaru, Coşovei şi Tudor Jebeleanu (eu, şaptezecistul ludic livresc şi care nu a fraternizat niciodată pînă la capăt cu optzecismul), după care, odată ajuns acasă, am recitit cu nesaţ, uneori cu voce tare, acest volum de-o serafică, inconştientă magnificenţă. Şi de-o teribilă libertate a simţirii, rostirii şi ideii de-a fi. Mi-am reevocat legăturile de substanţă sufletească dintre Cărtărescu, Dimov şi Emil Brumaru, în linia levantinismului nastratinesc. Am re-cunoscut teatralitatea clovneriei din zăpezile fantasmatice ale lui Coşovei („cîte nopţi auzul meu nu s-a întins ca un covor / pe trepte, pe scări! / Unde întunericul îşi muşcă şi acum mîinile aşteptîndu-te") şi savoarea luxuriant fabulatorie a scenelor închipuite de Iaru, care i-ar fi cucerit deopotrivă pe Bulgakov, Kafka şi John Lennon: „Ea era atît de frumoasă / încît vechiul pensionar / se porni să roadă tapiţeria / scaunului pe care ea a stat în autobuz / Cînd ea intră în casa fără nume / portarul îşi înghiţi decoraţiile / iar mecanicul sparse în dinţi / cheia franceză...". După care, recitind cu înfrigurare tulburătorul poem „Unu", am măsurat drumul lui Ion Stratan între Nichita şi Mazilescu: „În orizont se încălţa cineva / Cineva îl lovea şi-l crăpa. / Înăuntru mergea gheata mea. / Încălţată în piatră şi ea. / Am văzut şi m-am încălţat în zi. / Am văzut şi-am stat printre cei mai / Vii dintre vii".

Cum să nu aluneci în gaura neagră a plînsorii de tip *ubi sunt* şi să nu deplîngi soarta acestei feeric-nefericite (sic) generaţii '80, cea mai hărţuită, ferfeniţită, umilită, castrată, racolată şi malformată (chit că – paradoxal – şi alintată!) serie intelectuală a culturii române în comunism, la tragică paritate doar cu lumea interbelică post'47? Şi cum să nu te obsedeze insomniac destinul care ne-a legat întru eşec secerîndu-i în plină forţă creatoare pe Ion Stratan, la 50 de ani, pe Radu G. Ţeposu la 45, pe Mariana Marin la 47, pe Mircea Nedelciu la 49, pe Mircea Scarlat la 36, care i-a sufocat în renăscut avînt pe Gheorghe Crăciun şi Augustin Frăţilă la 57 de ani, ori pe Ioan Lăcustă la 60, şi a epuizat prematur virtuale capitole generoase de istorie literară, de la Maria Mailat, Adina Kenereş, Dan Arsenie, Eugen Suciu, la Vasile Popovici, Smaranda Cosmin, Emil Paraschivoiu, Hanibal Stănciulescu, Elena Ştefoi şi cîţi alţii, trecuţi dinspre creaţia pur literară înspre diplomaţie, administraţie, afaceri ş.a.m.d.?!

Adevărul e că zeii istoriei literare se răzbună la fel de necruţător ca Yahveh-ul vechitestamentar. Triumful de ieri se transformă iute în nevroza de azi. Între atotputernicie şi impotenţă nu-i decît un biet fir al Moïrei. Ai apucat să zici că toată literatura de pînă la tine e un moft, sau, mai precis: o firavă suită de precursori ai genialităţii tale? Apoi, ia-ţi matale adio de la orice înţelegere cumpănit-bătrînească şi de la orice posibilitate de (auto)negociere pe piaţa literară. Vei avea duşmani ireductibili deopotrivă în octogenari şi cincagenari, la stînga şi la dreapta, sus şi jos, ba chiar printre congeneri. Din tot peisajul cultural, nimănui nu i-a convenit alura optztecismului, nici înainte şi nici, mai ales, după 1989. Fie că era prea deştept, talentat, disponibil, perfect sincronizat occidental, sau prea puţin filoxerat de comunism şi prea alergic la inseriere, fie că avea o sete de putere răzbunător-superioară dinozaurilor antecesori, fapt e că gerontocraţia – indiferent de culoarea politică, forţa financiară şi dosarele securiste – şi-a adunat energiile întru contracararea optzecismului ca lider de piaţă, martelînd fără greş orice ameninţa să se închege ca mişcare de anvergură.

Aşa, deci – adică mai bătrîn cu o lacrimă după tinereţea buiacă – avea să mă găsească boem răsucita resemnare a evocărilor înşirate ca mătăniile memoriei pe aţa sufletului de Augustin Frăţilă în serialul din *Ziarul de duminică,* solicitat cîndva de Stelian Ţurlea şi încorporat acum la Editura Muzeului Literaturii în volumul *În curtea cu pavajul gri*. O tristeţe sobră, laconică şi bărbătească, excitată de elanuri, dar subminată de anxietate, precum aburul dimprejurul paharului de vodcă împărţit cîndva de Nichita şi Mazilescu, de Pucă, Pâcă, Velea, Eugen Suciu, Fati&Co, punctată de apariţii pitoreşti, precum Irina Loghinovski, Maşa şi Mircea Dinescu, Aurel Covaci, Breban, Grigore Hagiu, Ioana Crăciunescu, Grigore Vieru şi Ion Mureşan, apoi Groşan, Buduca, Ţeposu, Nedelciu, inclusiv generalul Ghenoiu în antologica scenă de la p. 115 cu Nichita telefonîndu-i lui Ceauşescu la vila „Bradul" ca să-l ia şi pe Frăţilă în alaiul de la Struga (şi reuşind!).

Pe Gusti Frăţilă eu l-am descoperit, ca om, mult după 1990. De unde îl crezusem un optzecist marginal, nichitist votcar şi, la ocazii, familiar cantautor al cenaclului „Flacăra", l-am citit (şi auzit pe CD) acum ca pe un suflet oropsit, de urs bătrîn plimbat la bîlciuri derizorii, sincer şi frumos mirat de tot ce i se întîmplă. Doar ce am dat de cîteva ori mîna pe la tîrgurile de carte, el ca atent redactor la Editura All, eu ca nevinovat samsar de carte. Ce ne-a apropiat frăţeşte (aproape de lacrimă) cale de un sfert de ceas a fost telefonul pe care i l-am dat năucit, după ce i-am citit un text devastator despre moartea cîinelui de la ţară.

Vezi bine că ne-am întrebat (şi) atunci: „Bătrîne, oare de ce n-am stat şi noi odată la un pahar de vorbă?!?"

N-a fost să fie. Aşa că-i ascult acum cîntecele ca tot atîtea momente de reculegere.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. A coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

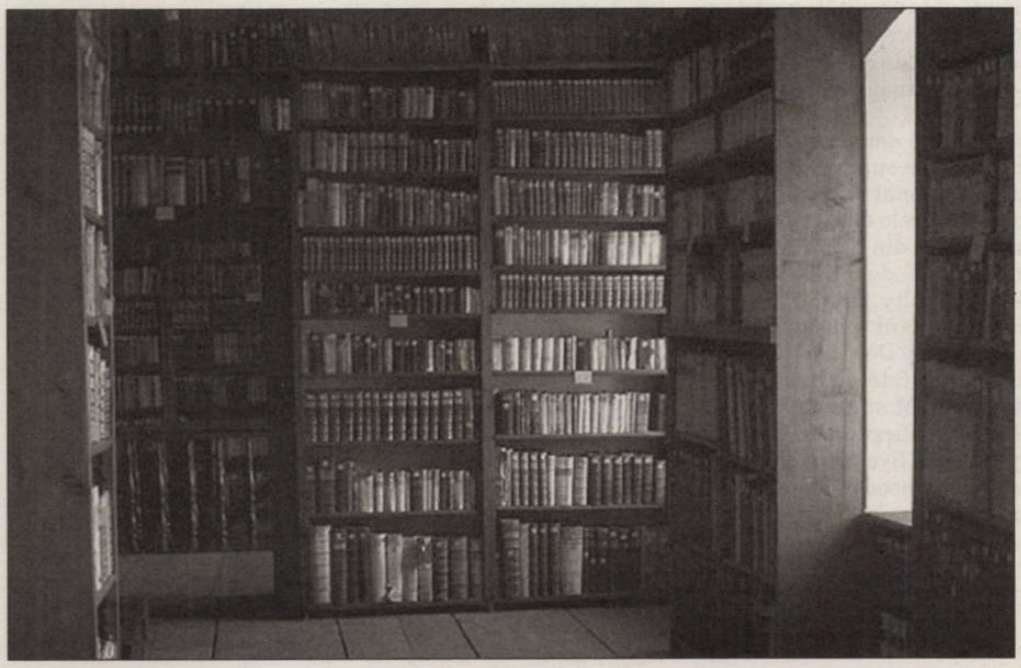

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....

str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....

judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....

Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....

et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....

Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche ☐ **3 luni (55 lei)** ☐ **6 luni (109 lei)** ☐ **12 luni (212 lei)**

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

Abonează-te rapid prin SMS!

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

- Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111**.

3 luni abonament

Alte metode de abonare

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding
La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

Adevărul holding **La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul**

Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

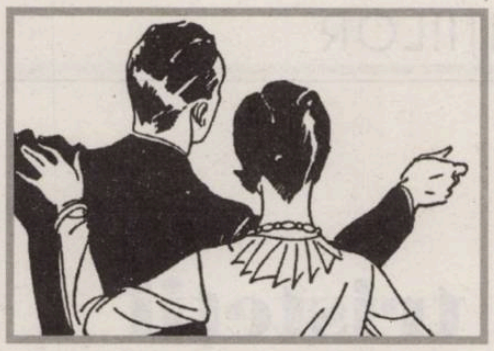

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Povești de iarnă

Datoriile neonorate se răzbună, mai devreme sau mai tîrziu, şi se cer, într-un fel sau altul, plătite... La această mostră de înţelepciune practică, ce mi-a fost furnizată în copilărie spre a putea fi neglijată, la maturitate, în cunoştinţă de cauză, mă gîndeam într-una din serile trecute, plescăind, cu cizmele muiate bine, prin băltoacele de zăpadă apoasă din rigole, patinînd fără graţie pe bucăţile de asfalt denivelat şi acoperit cu gheaţă veche, ascunsă perfid sub ninsoarea nouă ce cădea (foarte pitoresc) peste acoperişurile prăbuşite ale caselor, cîndva, presupun, negustoreşti şi peste „gipanurile" lucioase din faţa unor „viloaie", presupun, tot negustoreşti, păzite de garduri electronice, peste statuia bietului Tudor Vladimirescu, părînd, pe întuneric (nici un felinar nu ardea), cu sabia scoasă şi potcapul niţel pe-o ureche, o replică a fratelui său de suferinţă de la Cluj (bietul Avram Iancu), peste firma galbenă a nu ştiu cărui restaurant chinezesc şi peste curţile unde se ghiceau, sub nămeţi, straturile din care reginanopţii şi petuniile mov or să miroasă aşa de frumos la vară... Mergeam pe strada Mihai Eminescu, spre Teatrul Metropolis. Şi mi-am (re)dat seama, brusc, în ce oraş absurd, suprarealist şi uluitor mi-a fost dat să mă nasc şi să vieţuiesc. Sau, mă rog, să supravieţuiesc.

Aşa cum supravieţuiesc, în spectacolul foarte tînărului Alexandru Măzgăreanu, necazurile funcţionarilor cehovieni, pînă azi ori, măcar, pînă prin anii '60 ai unui imperiu la fel de nepieritor ca şi gheţurile Siberiei. (Credeţi că nu? Hm...) *Cîteva însemnări disperate ale unor funcţionari necăjiţi dintr-un birou aflat la subsolul unei clădiri dărăpănate* (titlu complet) sau *Funcţionarii* (prescurtat) e o montare mai veche pe care însă, din felurite motive, nu apucasem să o văd. Dramatizarea, semnată tot de Măzgăreanu (după traducerea plastică a Maşei Dinescu), adună în pomenitul subsol (frumos desenat şi mobilat de scenografa Ioana Pashca) mai multe personaje din schiţele lui Anton Pavlovici, care, ca şi Tolkaciov din sceneta *Tragedian fără voie,* trăiesc pe graniţa subţire ce desparte comedia bufă de drama existenţială. Oarecum dator în privinţa acestei din urmă dimensiuni, spectacolul (produs de Teatrul Metropolis în cadrul unui program numit „Stagiarii" şi dedicat tinerilor artişti) pune în mişcare, cu o remarcabilă precizie a caracterizării şi într-un ritm atent menţinut, tipuri şi tipare în aparenţă banale, neinteresante, pe care cîte un mic detaliu de comportament, cîte o fină nuanţă de rostire le scot din anonimat pentru a le revela umanitatea – totuşi – inerentă. Alexandru Măzgăreanu (aflat, aici, la debutul pe o scenă profesionistă) vădeşte claritate în concepţie, fantezie aplicată în soluţii şi autoritate în conducerea distribuţiei, lucru mai rar întîlnit la un debutant, mai ales atunci cînd trebuie să „manevreze" generaţii diferite de interpreţi. Or, atît experimentaţii Mirela Gorea, Gelu Niţu şi Marius Galea, cît şi tinerii Sorina Ştefănescu, Constantin Bojog, Gabriel Costin, Cosmin Nedelcu, Alin State şi Ionuţ Vişan se înfăţişează, în *Funcţionarii,* ca o echipă omogenă, ce „comunică" foarte bine. Cînd am ieşit de la Metropolis, uitasem de necazurile iernii; mă preocupau doar cele ale funcţionarilor...

La fel cum, ieşind, o zi mai tîrziu, de la Teatrul Foarte Mic, încercam să-mi închipui ce şi cît ar regăsi din viaţa lor „homeleşii" bucureşteni în spectacolul pe care tocmai îl văzusem: *Ca pe tine însuţi* de Maria Manolescu, pus în scenă de Radu Apostol. Căci despre nişte „homeleşi" este vorba atît în piesă cît şi în songurile (le numesc aşa pentru că efectul brechtian e scontat) compuse şi interpretate, în completarea „acţiunii" şi ca un contrapunct al ei, de Bogdan Burlăcianu. Greu de spus. „...în fiecare iarnă în Bucureşti mor 300 de persoane fără adăpost. Mor în linişte, în zăpadă şi în singurătate absolută. Între noi. (...) Bonus: o foarte tristă poveste de dragoste", zice poetic tînăra autoare pe cartonaşul-program al montării, încercînd să dea adîncime socială acestei istorii cu doi vagabonzi „de meserie" (o femeie încă tînără şi instabilă psihic şi un fost preot pe cale să îmbătrînească) şi un june momentan refugiat printre ei din cauza unei ciudate relaţii amoroase (pentru amănunte, a se vedea spectacolul!). Că personajele sînt „homeleşi" sau orice altceva nu este, după părerea mea, prea important (după cum nici numărul de victime avansat spre ţiei, cînd însă, din fericire, tonusul creşte – datorită uneia dintre cele mai frumoase scene de dragoste pe care le-am văzut în ultima vreme pe „scîndura" autohtonă –, păstrîndu-se astfel pînă la sfîrşit. Cînd, parcă, îţi pare un pic rău că spectacolul s-a terminat... Esenţială, contribuţia unor actori foarte buni şi relativ puţin folosiţi – Mihaela Rădescu, Mihai Gruia Sandu şi Viorel Cojanu – întăreşte sentimentul de *bine* cu care pleci, prin ger, spre casă. Ca să te gîndeşti, o clipă, la cei fără casă. Oare?

Oraş absurd, suprarealist şi uluitor.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Röck & Röll

● Motörhead, *The Wörld Is Yours*, Future PLC/Motörhead Music, 2011.

„Sîntem Motörhead şi cîntăm rock'n'roll!" E destul adevăr în fraza care deschide fiecare concert al bătrînilor rockeri din Marea Britanie. De la *On Parole* – primul album al formaţiei inventate de Ian Fraser Kilmister, fost *roadie* al grupului lui Jimi Hendrix şi membru disfuncţional al iconicilor space rockeri Hawkwind – încoace, vehiculul prin care vocalistul şi-a exhibat dragostea pentru un anumit gen muzical a cîntat, preţ de 19 albume, rock'n'roll. Chiar dacă unul drapat masiv în urgenţa punk-ului şi atins din cînd în cînd de sincopele rhythm & blues-ului. Nu rock'n'roll-ul lui Elvis sau al The Rolling Stones, desigur, ci unul extrem de particular, în care ritmul în ropote, riff-urile sîrmoase, basul folosit ca o chitară cu distors şi vocea aceea vag baritonală, uzată de toate substanţele, interzise au ba, ale lumii, şi textele fruste şi musculoase au creat o operă în faţa căreia ar trebui să ne înclinăm politicos. Noi şi cohorta de trupe pletoase de heavy metal care a explodat la începutul anilor '80 şi care încă reuşesc să umple stadioane.

Nu stă departe de estetica reducţionistă a trupei lui Lemmy nici acest al 20-lea opus, chiar dacă simţi, pe undeva, că parte din exploziva lor energie s-a topit. Cumva logic, pentru nişte tipi care, oricît de sălbatici şi amfetaminizaţi ar părea pe scenele lumii, au sărit binişor de 60 de ani. (Măcar atît de logic pe cît sună întrebarea „Prin ce minune au reuşit să supravieţuiască, gustînd din toate tentaţiile existente?") Cu toate astea, *The Wörld Is Yours* funcţionează fără reproş. Fără să calce prin alte locuri decît acelea pe care le tot frecventează de exact 35 de ani, muzica făcută de Motörhead sună exact aşa cum ştim, fie că mă gîndesc la *Motorizer,* penultimul album, fie la teribilele *Aces of Spades,* Orgasmatron sau LP-ul live *No Sleep 'till Hammersmith*. Nici un adaos, nici o inovaţie, nici o schimbare. (În fond, cine naiba are nevoie de o formaţie Motörhead care să sondeze teritorii alunecoase?) E încă tonică şi cinstită, lipsită de subtilităţi inutile şi de intarsii pretenţioase. Este doar ceea ce este atunci cînd apeşi pe Play, rafale de sunete şi cuvinte de cîte trei minute, scuipate onest chiar în faţă. Şi apoi, cortina. Predictibil, dar eficient.

Toate cele 10 piese ale acestui album de aproximativ 39 de minute sînt construite în stilul adus la suprafaţă de grup acum mai bine de trei decenii şi perfecţionat de-a lungul lor. „Born to Lose" mi-e atît de cunoscut, dincolo de parafrazarea acelui cîntec „Iron Horse/Born to Lose" din 1977, încît am senzaţia că l-am mai auzit de cîteva sute de mii de ori prin discografia lor – tobe mitraliate *à la* „Philty Animal" Taylor, în care double bass-ul împinge constant piesa înainte, riff-uri grele, sufoca(n)te livrate de Mikkey Dee şi vocea aceea cu care Lemmy îşi latră nemulţumirile faţă de lumea asta la marginea căreia a stat întotdeauna. Motörhead şi nimic mai mult. Albumul curge la fel pînă la sfîrşit, avîndu-şi, ca respiro, „momentul Chuck Berry" cu „Bye Bye Bitch Bye Bye" şi cîteva twist-uri – sabbathiana „Brotherhood of Man" şi sentimentalista „Rock'N'Roll Music".

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Stela LIE

Carte excepțională caută editor!

Clubul Ilustratorilor adună tineri artişti fără nici o şansă în lumea editorială din România (exagerez, dovadă Irina Dobrescu sau Livia Coloji, dar cu una-două flori...). M-am întrebat deseori care e motivul pentru care editorii de la noi scot cărţi străine pentru copii cu ilustraţie la pachet? Nu se poate comanda ilustraţia unor artişti români, aşa cum se făcea înainte de 1989?! Sau de ce arată atît de prost copertele? Dar asta e altceva, *layout* sau *designer* au rămas neologisme antipatice, mai degrabă lucrăm cu DTP (era să scriu DTT).

Dat fiind că mă întreb asta deja de vreo zece ani, trebuie să recunosc că au existat şi excepţii: cîteva cărţi apărute la Editura Nemira sau *Poveşti şi Basme Româneşti* scoase de Reader's Digest. Plus un semn modest, dar plin de speranţă pe care l-am făcut chiar noi anul trecut: *Bookătăria de texte şi imagini* (carte editată de Faber Studio, tipărită de Pro Editură şi Tipografie, sponsorizată de Adria Grup). Întrebaţi de ea la Librăria Anthony Frost. Dacă apucaţi s-o răsfoiţi, sigur o cumpăraţi!

Nu ne-am oprit însă, şi am continuat cu *Bookătăria 2*, încă în lucru. Aceeaşi demonstraţie & provocare adresată editorilor de la noi: texte originale pentru copii, scrise de autori români şi ilustrate de membrii Clubului Ilustratorilor. În continuare Florin Bican este redactorul literar, iar scriitorii – unul şi unul, *nec plus ultra:* Ana Maria Sandu, Călin Torsan, Filip Florian, Matei Florian, Marius Chivu, Ioana Nicolaie, Simona Popescu, Dan Lungu, Dana Ceauşescu, Adina Popescu, Victoria Pătraşcu, Denisa Pişcu, Nadine Vlădescu, Veronica Niculescu, Florica Bud, Elena Vlădăreanu, Jan Cornelius, Ana Andreescu, Irene Catan, Călin Mihăilescu, Stela Giurgeanu, Adina Rosetti, Bianca Stoicescu, Cosmin Manolache, Anja Arsic, Paul Cernat, Bianca Burţa-Cernat, Laura Gruenberg, Bianca Găinuş şi Andreea Răsuceanu.

În timp ce Faber Studio imaginează *layout*-ul, eu mă gîndesc unde să caut oameni inspiraţi care să dea banii. „Carte excepţională caută editor!" Oare ar trebui s-o traducem mai întîi în engleză?!

***Stela Lie** este artist vizual şi preşedinte al Clubului Ilustratorilor. Mai multe la clubulilustratorilor.blogspot.com.*

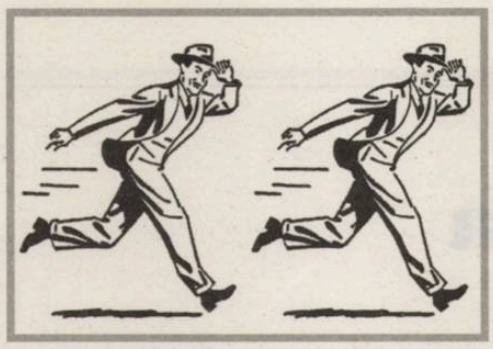

Andrei GORZO

dilematograf

Valorile familiei

● ***Copiii sînt bine-mersi / The Kids Are All Right* (SUA, 2010), de Lisa Cholodenko.**

În *The Kids Are All Right,* o seriocomedie deşteaptă despre valorile familiste, familia în cauză nu e compusă din tată, mamă şi copii, ci din mamă, mamă şi copii – doi adolescenţi, băiat şi fată, născuţi unul din mama nr. 1 (Annette Bening) şi celălalt din mama nr. 2 (Julianne Moore), cu contribuţia anonimă a unui donator de spermă. Una dintre subtilităţile filmului este că această familie, la prima vedere atît de puţin tradiţională, e, în unele privinţe, şocant de tradiţională. În casa acestei familii, rolurile de „bărbat" şi de „femeie" sînt la fel de clar şi de rigid definite ca în casa celui mai neemancipat cuplu heterosexual. „Bărbatul" e personajul lui Bening, printre funcţiile căruia se numără pusul pîinii pe masă (e medic), vocea groasă, fermitatea, înjuratul şi consumarea ocazionalului păhărel în plus. Iar „femeia" e personajul lui Moore, printre funcţiile căruia se numără pasivitatea, neîncrederea în sine (nu merge la serviciu) şi nemulţumirea difuză. Tocmai repartiţia asta burgheză a funcţiilor e cea care, la fel ca într-o farsă clasică, favorizează intruziunea unui personaj perturbator: tatăl biologic al copiilor, pe care aceştia îl caută şi îl găsesc. Prin intermediul acestui personaj (Mark Ruffalo), regizoarea şi coscenarista Lisa Cholodenko dramatizează un fel de miniatură a marilor dezbateri (americane) curente pe tema dreptului homosexualilor de a creşte copii. Mai exact, acest personaj îi permite să introducă două dintre argumentele opoziţiei. Unu: oare un copil nu are nevoie şi de părintele de celălalt sex – masculin în cazul de faţă? (Într-adevăr, unul dintre copii – băiatul – pare să aprecieze şansa de a juca baschet şi de a discuta despre viaţă cu tatăl său, iar atunci cînd acesta îl avertizează în privinţa unui prieten nepotrivit, cuvîntul lui pare să aibă mai mult efect decît au avut avertismentele identice ale mamelor.) Şi doi: oare natura nu vrea ca bărbatul şi femeia să fie împreună? (Şi, într-adevăr, la scurt timp după ce face cunoştinţă cu donatorul de spermă, mămica nr. 2 – aia mai fragilă – începe să se tulbure la vederea unora dintre expresiile copiilor ei, pe chipul lui.) Dar, pînă la urmă, aceste argumente sînt respinse: apariţia bărbatului nu aduce mai nimic bun; departe de a duce la reinstaurarea unei aşa-zise „normalităţi", ea duce la anarhie. Şi familia construită de cele două mame se dovedeşte capabilă să se salveze de la anarhie, expulzînd intrusul şi regîndind repartiţia rolurilor din casă pe linii mai puţin rigide. Cu alte cuvinte, filmul e totodată conservator (familia trebuie salvată, anarhia trebuie respinsă) şi îndrăzneţ (conceptul de familie pentru care pledează include fără probleme cuplul homo, iar anarhia e asociată, prin personajul tatălui, cu ceea ce este natural şi hetero). E exact genul de film american „independent" care devine popular şi primeşte nominalizări la Oscar: are o morală oarecum îndrăzneaţă, servită de o construcţie retorică finuţă şi vivace, dar îndrăzneala lui se opreşte departe de orice idee radical-transgresivă (atacă mitul că familia de tip clasic ar fi unicul depozitar de nădejde al aşa-numitelor valori familiste, dar nici prin gînd nu-i trece să chestioneze fundamental valorile însele), iar din punct de vedere stilistic e, la fel ca majoritatea filmelor hollywoodiene, lipsit de orice semnătură personală.

Bening e nominalizată la Oscar şi, într-adevăr, scenariul i-a oferit destule elemente ca să construiască un rol spectaculos: vocea groasă, autoritatea, păhărelul în plus, cîntatul *a cappella* (după păhărelul în plus), lungul gros-plan din momentul în care începe să creadă că a fost trădată. Dar atît rolul ei, cît şi cel al lui Moore se reduc la un număr de trăsături alese cu grijă, astfel încît să îndeplinească funcţii dramaturgice şi tematice precise. Pînă şi jocul lor sexual favorit e unul ales anume de autoarea filmului, astfel încît să prefigureze conflictele de mai tîrziu. Ar fi fost bine dacă, pe lîngă trăsăturile astea care, cum se spune, joacă „la greu" în organizarea dramaturgică şi retorică a filmului, li s-ar fi dat şi nişte trăsături care să nu joace alt rol decît acela, modest, de a ne mai spune, în mod gratuit, cîte ceva despre ele. Cît despre fostul donator de spermă, acesta e acum proprietarul unui restaurant şi al unei ferme organice – Cholodenko îl leagă zdravăn de ideea de natură. În compania lui, una dintre mame se trezeşte folosind cuvîntul „fecunditate", la care el o tachinează blînd pentru preţiozitatea ei. (Personajele trăiesc în California şi vorbesc „californeza" modernă – o limbă plină de clişee din vocabularul psihoterapiei şi al ghidurilor de împlinire personală.) E un tip ultrarelaxat, care nu pare să-şi fi făcut în viaţa lui vreo grijă, şi atitudinea asta, de om care nu simte serios nevoia de a prinde rădăcini (genul de atitudine care în filmele de pe vremea lui *Easy Rider* semnala în mod infailibil un personaj pozitiv), e cea care face din el nu un personaj negativ (Cholodenko e mai isteaţă de-atît), dar, în orice caz, un pericol la adresa familiei.

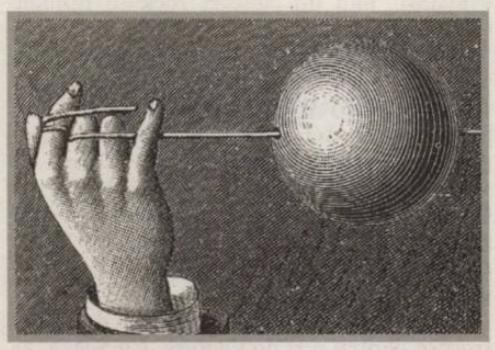

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Un nou model de business pentru industriile creative?

Dematerializarea bunurilor culturale şi, în general, digitalizarea pun noi probleme artiştilor şi producătorilor. Industria muzicală şi cinematografică pierde anual miliarde de euro din cauza pirateriei: piesele muzicale şi filmele ajung de pe DVD sau CD direct în reţea, de unde sînt apoi preluate şi redistribuite fără ca nimeni să nu mai plătească nimic. Artiştii sînt astfel privaţi de drepturile de autor cuvenite iar casa de producţie vinde mai puţine discuri pentru că muzica circulă la liber. Tentative de reglementare există, însă ele nu reuşesc să ţină pasul cu tehnologia. Şi nici cu pofta oamenilor de a împărţi cu alţii un bun considerat al nimănui, deci al tuturor.

Franţa încearcă deja de cîţiva ani să se impună în Europa ca lider în lupta împotriva pirateriei şi a contrafacerii. Într-o bună măsură a şi reuşit, adoptînd o lege severă care sancţionează descărcarea ilegală de conţinut cultural. O instituţie a statului supraveghează transferurile de date din reţea şi-i pedepseşte, printr-un mecanism de „ripostă graduală", pe utilizatorii de Internet care descarcă fişiere protejate de legea drepturilor de autor. Legea HAOPI a stîrnit numeroase controverse inclusiv în rîndul producătorilor de muzică şi/sau film pe care, teoretic, ar trebui să-i protejeze: mulţi consideră că legea îngrădeşte circulaţia operelor de artă şi, prin urmare, face mai mult rău decît bine.

Un proces referitor la un (presupus) delict datînd de acum cinci ani stîrneşte în prezent şi mai multă vîlvă. Un tînăr de 25 de ani este acuzat de piraterie şi riscă trei ani de închisoare, 300.000 de euro amendă şi plata a şase milioane de euro despăgubiri către casele de producţie care s-au constituit în părţi civile. În 2005, Vincent Valade a creat site-ul Emule Paradise pe care erau indexate cîteva mii de filme – unele atît de recente, încît nici măcar nu apucaseră să fie distribuite în sălile de cinema. Însă anchetatorilor nu le va fi uşor să demonstreze vinovăţia. Dacă valoarea prejudiciului poate fi estimată cu precizie (se ştie cîte fişiere au fost distribuite), făptaşul nu poate fi identificat. Vincent Valade nu s-a aflat nici o clipă în posesia bunurilor „furate", el doar a pus la dispoziţia utilizatorilor legături spre fişierele partajate ale altor utilizatori din reţea. Descărcarea filmelor s-a făcut gratuit, însă inventatorul site-ului a încasat aproape o jumătate de milion de euro din publicitatea afişată pe site – un profit incredibil raportat la investiţia iniţială, de doar cîteva mii de euro...

Într-adevăr, bunurile culturale trebuie să circule – şi Vincent Valade a înţeles foarte bine acest lucru. „Afacerea" sa se bazează exact pe elementul care întreţine şi, în acelaşi timp vulnerabilizează industriile creative. El a înţeles foarte bine că CD-ul, ca instrument de transport, este depăşit, că producţia de bunuri culturale nu mai poate fi legată de vreun suport. Pe de altă parte, creatorii se plîng că sînt văduviţi de o bună parte a profitului pentru că beneficiarii „prestaţiei" artistice au acces gratuit la bunurile pe care ei le oferă. Ce e de făcut? Dar dacă l-am privi pe Vincent Valade nu ca pe un infractor, ci ca pe inventatorul unui nou model de business pentru industriile creative? Dar dacă s-ar plăti artiştii din traficul pe care îl face descărcarea producţiilor culturale? Dar dacă s-ar găsi o formulă care să împace dreptul (legitim) al autorilor de a obţine venituri din difuzarea operei, încurajînd tocmai difuzarea?

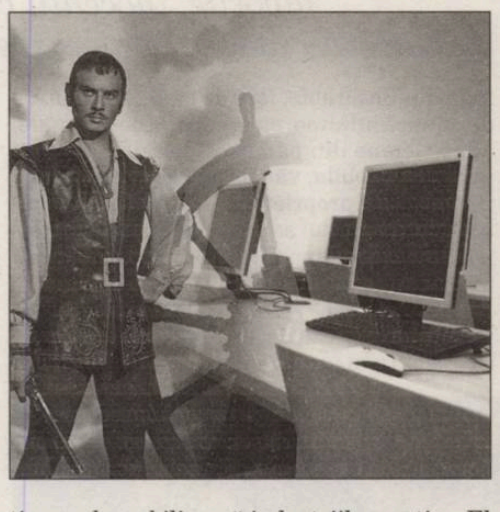

Tentative de reglementare există, însă ele nu reuşesc să ţină pasul cu tehnologia. Şi nici cu pofta oamenilor de a împărţi cu alţii un bun considerat al nimănui, deci al tuturor.

trecerea prin reviste

● LE FIGARO (24 IANUARIE 2011)

Articolul semnat de Anthony Palou pleacă de la ideea că, în Franţa, cultura se hrăneşte din celebrarea trecutului, iar uneori lucrurile „vechi" sînt în exces. Întrebarea „De ce atîta nostalgie?" – aşa cum îşi intitulează jurnalistul articolul – e nu doar legitimă, dar şi cu bătaie lungă. „Avansăm în recul. Viaţa e un *moonwalk,* iar noi o privim în oglinda retrovizoare. Secolul XXI regretă deja vechiul secol XX. Ciudată nostalgie, curioasă epocă aceasta cînd maladia Alzheimer s-a instalat în mod viclean în familiile noastre. De frică să nu ne pierdem memoria, ne ghemuim, ne refugiem în trecut, această vizuină, pentru a conjura frumosul de azi? Fugim de prezent din cauza fricii că el nu se salvează – ca să deturnăm un titlu al unui cîntec al lui Jane Birkin compus de Gainsbourg." Vorbind despre dedesubturile modei retro, autorul descrie astfel lucrurile: „Amintiri, amintiri despre rochia cloş, despre Saint-Tropez-ul din *belle époque,* cea a lui Roger Vadim sau Françoise Sagan... Cultura franceză e o vastă piaţă de vechituri, unde dai de cărţi poştale îngălbenite". Exemplele de „reîncălzire" a unei lumi vintage pe care Anthony Palou le alege sînt numeroase: ABBA e într-o revenire spectaculoasă, la fel ca Joe Dassin şi Claude François (căruia i s-a făcut recent şi un film). Albumele lui Patti Smith sau ale Mariannei Faithfull sînt în top. Nici în teatru lucrurile nu par mult diferite; apar noi versiuni ale pieselor clasice. Interesante sînt şi răspunsurile invitaţilor la ancheta al cărei subiect este tot nostalgia culturii franceze. Gilles Lipovetsky (filozof şi eseist) crede că „astăzi, în timp ce tehnologia e futuristă, nu mai credem în progres, în schimbare". Academicianul Jean-Marie Rouart vine cu o explicaţie: „Francezii sînt mai nostalgici pentru că aspiră la mai mult decît alţii. Universalistă, Franţa a vrut întotdeauna să contribuie la construcţia unei civilizaţii mondiale. Această ambiţie a devenit realitate în trecut. Astăzi, Franţa şi-a pierdut preponderenţa pe plan cultural".

O discuţie serioasă despre nostalgie e oricînd binevenită şi la noi. **(A. M. S.)**

Mădălina ȘCHIOPU

Printre românii din Italia

– sau cum se formează o minoritate –

„Cînd am venit aici, acum opt ani, ştiam să spun doar «Ciao!» şi «Buon giorno!». Am venit la o prietenă care muncea deja în Milano, ca menajeră. Se ducea acasă la oameni, făcea curat şi ce mai era nevoie, şi cîştiga ceva bani. Muncea fără contract, fără nimic – asta funcţionează prin cunoştinţe, aflam una de la alta cînd apărea cîte o adresă nouă. Aşa am început şi eu să lucrez, în locul ei, cînd avea alte obligaţii. Cum habar n-aveam de limbă, mergeam cu metroul sau autobuzul, arătam adresa scrisă pe o bucată de hîrtie şi oamenii îmi spuneau unde să cobor. Stăteam patru femei în aceeaşi cameră. Mîncam, de obicei, iaurt cu biscuiţi, că de altceva nu aveam bani.

Acum am vreo zece case unde mă duc să fac curat. Am ocupate cam toate zilele săptămînii, în afară de joi după-amiază, dar vreau să găsesc de făcut curăţenie şi atunci. O parte din bani îi trimit părinţilor. Sînt pensionari de CAP, vai de capul lor. De întors în ţară, nici nu mă gîndesc. Şi aici e viaţa grea şi oamenii îşi pierd locurile de muncă pe capete, dar în ţară e dezastru. Plus că, dacă o să am copii, vreau să facă şcoala aici."

Elena îşi permite acum să stea cu chirie într-o garsonieră, împreună cu o prietenă, la Milano. Deşi în oraş sînt mii de români, spune că mai degrabă îi evită. „Românii vor tot timpul să-ţi tragă ţeapă. N-am văzut oameni mai invidioşi şi mai răi. De-aia ne privesc şi ăştia aşa cum ne privesc." În sfîrşit, aceeaşi litanie a urii de sine pe care o auzi zilnic şi în România. Semn că nu e suficient să schimbi locul – oriunde te-ai duce, porţi ţara cu tine. Cu tot cu resentimentele şi neîmplinirile ei.

Coşmarul întoarcerii acasă

Inventivitatea românilor pentru a supravieţui şi a cîştiga ceva bani în Italia atinge proporţii incredibile. Cu o asemenea voinţă, ar putea foarte bine să construiască o ţară de la zero. Învaţă să trăiască cîte opt într-o cameră. Îşi pun pe ei trei bluze şi două geci cînd îşi vizitează rudele din ţară, ca să nu plătească mai mult pentru bagaje pe cursele low-cost („ei, nu economisesc mulţi bani, dar şi 5 euro sînt buni, le mai cumperi la copii o gelată"). Tapetează ferestrele şi uşile cu prosoape şi ziare, să nu intre frigul şi să crească factura la încălzire. Fac mîncare din mai nimic şi, dacă e nevoie, se hrănesc cu pîine goală. Devin experţi în magazine cu preţ redus, oferte de sezon şi pieţe cu zarzavaturi ieftine. Îşi transmit hainele vechi de la unul la altul. Muncesc de se spetesc, cîte 10-12 ore pe zi, fac de toate, numai de muncă să fie. E o cursă contra-cronometru în faţa unui gînd care îi înspăimîntă: întoarcerea acasă sau imposibilitatea de a mai trimite bani în ţară.

Practic, după primii ani petrecuţi în Italia se formează o specie de oameni care s-ar putea adapta şi în Sahara sau la Polul Nord. Nu există o condamnare mai categorică a eşecului nostru colectiv de a închega o naţiune în ultimii 20 de ani decît acele cuvinte scrîşnite, rostite de ei ca o sfidare: „Mai bine mor decît să mă întorc acasă!".

„Sono tutti romeni, eh?"

La vreo 12 km de Milano, lîngă orăşelul Melegnano, se află pensiunea agroturistică Cascina Santa Brera. De fapt, e ca un sat în miniatură: pe lîngă pensiune există o grădină mare de zarzavaturi, seră, o fermă de vaci, găini şi măgari. Produsele obţinute în grădină şi la fermă sînt vîndute în localităţile din jur.

Cum se întîmplă adesea, printre muncitori întîlneşti mulţi români. Daniel are grijă de „caneria", crescătoria de cîini. Grigore, român din Basarabia, face de toate, cu o putere de muncă uluitoare: are grijă de animale, aduce lemne din pădure şi le taie, vopseşte şi repară mobila, văruieşte camerele, îi face mici servicii proprietarei – de dimineaţă pînă seara. Soţia lui se ocupă de curăţenie, gospodărie şi primirea turiştilor, ajutată de o altă româncă, Paulina.

Aşa se face că şoferul italian venit pentru prima oară la Cascina să ducă la oraş nişte ouă se uită în jur, la angajaţi, şi zîmbeşte cu subînţeles: *„Sono tutti della Romania, eh?"*.

Grigore şi soţia muncesc fiecare cîte două ore în plus pe zi, în afara programului de lucru obişnuit, drept plată pentru apartamentul pe care îl ocupă: asta e chiria lor. Băiatul lor, acum de zece ani, a venit cu ei în Italia cînd era mic. Fetiţa, Giovanna, s-a născut aici: numele i-a fost dat în cinstea ţării unde a văzut lumina zilei. Chiar dacă ar vrea să se întoarcă – deşi nu au astfel de gînduri – e prea tîrziu: copiii urmează şcoala în Italia şi, pentru ei, aceasta înseamnă patria, prietenii, colegii şi viitorul. Părinţii şi-au format un cerc de prieteni, români de pe ambele maluri ale Prutului, ba au prin peninsulă şi ceva rude. Trăiesc concomitent în Italia şi acasă. Această reţea românească de rude-consăteni-cunoştinţe a făcut posibil ca, în mai puţin de un deceniu, în peninsulă să apară o proaspătă minoritate venită de undeva din Est, care va supravieţui aici, probabil, cît va exista statul italian. Cînd mergi pe stradă, e imposibil să nu auzi cel puţin o conversaţie în româneşte. La fel în supermarketuri, magazine, baruri, metrou. Ca să nu mai vorbim de italienii care îţi declară, imediat ce te-au cunoscut: „A, România! De-acolo e prietena mea." sau „A, avem şi noi o româncă, babysitter. Foarte de treabă".

Pentru jumătate de ţară, românii sînt noile victime favorite, inocenţii care trebuie apăraţi.

Cînd te pui în pielea italienilor, le înţelegi perplexitatea: trebuie să digere, într-un timp scurt, ideea stranie că printre ei s-a mai născut o comunitate, de care, odinioară, nici nu auziseră. O desfăşurare a faptelor pe care nimeni n-ar fi bănuit-o cu vreun deceniu-două în urmă.

Grappa moldovenească

Dacă imaginea românilor în presa italiană e adesea simplistă, lipsită de nuanţe, cel puţin la fel de fals se dovedeşte portretul pe care presa noastră îl face italienilor: oamenii care discriminează şi nu privesc cu ochi buni comunitatea românească. Cam jumătate de Italie e atît de pătrunsă de stîngism corect politic, încît i-ar face pe scandinavi de ruşine. Uneori par propria lor caricatură. Cînd îi asculţi, ai impresia că ai nimerit printre partizanii din ultimul Război Mondial. Trăiesc cu senzaţia stării de asediu şi sînt înconjuraţi, după părerea lor, de „fascişti": Berlusconi, guvernul, autorităţile, finanţiştii, Biserica Romano-Catolică, presa şi italianul de rînd, care „a rămas fascist în inima lui". Pentru această jumătate de ţară, românii sînt noile victime favorite, inocenţii care trebuie apăraţi, la concurenţă cu africanii şi musulmanii. Pe cît de pripiţi sînt ceilalţi în condamnare, pe atît de hotărîţi sînt aceştia să le găsească scuze românilor pentru orice. Dacă „victimele" sînt, pe deasupra, şi ţigani, partizanatul se intensifică. Între o grevă generală şi o demonstraţie studenţească, nimic nu e mai potrivit, ca să-ţi pună sîngele protestatar în mişcare, decît un lanţ uman în faţa unei tabere de ţigani, înainte de evacuare, sau un concert rock în numele toleranţei.

Irene, proprietara de la Cascina Santa Brera, nu ascunde faptul că şi-a ales unii angajaţi special dintre non-italieni, în numele sfintei diversităţi. „Sîntem o gospodărie diversă, internaţională. La noi se vorbesc vreo cinci limbi" – se mîndreşte ea. Ca să aducă diversitatea pe noi culmi, pe lîngă români şi ruşi, vrea să primească şi cîţiva refugiaţi din Congo. Desigur, lipsea elementul african.

Între timp, românii de la fermă dau o petrecere pentru o zi de naştere. Ca acasă, se încinge grătarul, se aduc platourile cu salată boeuf şi ouă umplute. Şi, păstrată doar pentru momente speciale, se aşază pe masă sticla de doi litri, fostă de Cola, acum de ţuică „de la tata, făcută-n casă". „Asta-i grappa adevărată, fraţilor! Nu e pentru oricine. Grappa moldovenească!" Se simt bine. Vorbesc o română presărată cu cuvinte italiene şi, cîteodată, o italiană cu accent moldovenesc. „Nu ştiu cum se întîmplă – spune cineva –, dar de la un timp m-am trezit că gîndesc italieneşte. Acum trebuie să traduc în gînd ca să vorbesc româneşte. Dacă mie mi se întîmplă asta, îţi dai seama cum e pentru copiii ăştia ai noştri, crescuţi în Italia?"

Daniel DĂIANU

Criza şi statul social

Criza are corespondenţă în dinamici sociale, care au reflexe politice. Îngrijorătoare sînt fenomenele de accentuare a erodării clasei mijlocii. Este de observat că tendinţa de erodare precede criza actuală. Paul Samuelson, în 1996 (în *Journal of Economic Perspectives),* a subliniat jocuri cu suma nulă în economia globală, care dezavantajează economiile ce nu se pot adapta rapid. Larry Summers, fost secretar al Trezoreriei (pe vremea lui Bill Clinton) şi apoi consilier economic al lui Barack Obama, a remarcat şi el erodarea clasei mijlocii în SUA, ca urmare a ascensiunii unor economii emergente. Şi în Europa s-a observat acest fenomen care, parţial, explică reticenţa faţă de o piaţă a muncii fără restricţii. Reforma statului asistenţial este pe agenda politicilor publice în Europa de mult timp, din motive de ordin demografic, social şi economic. Dar criza, prin împovărarea bugetelor publice, obligă la măsuri de corecţie foarte dureroase, în condiţii vitrege pentru cetăţeni. Nu împărtăşesc teza că statul social trebuie demantelat; nici nu cred că este posibil aşa ceva, dacă vrem să evităm dezordine şi convulsii sociale care pot pune în primejdie însăşi funcţionarea democraţiei liberale. Cînd ceea ce francezii numesc *les exclus* („excluşii") îşi îngroaşă numărul, lucrurile pot scăpa de sub control. Dar este nevoie, în mod cert, de o reformă a statului, care să fie degrevat de obligaţii în exces (cauzate de pervertirea şi abuzarea sistemului). Cu atît mai mult în România, unde avem o relaţie aiuritoare între populaţia ocupată şi cea de pensionari, cea din zona rurală. Este nevoie de o responsabilizare a mediului de afaceri. Etica corporatistă nu mai trebuie să fie un simplu slogan dacă dorim ca Europa, şi nu numai ea, să reziste în competiţia globală. Este de urmărit ce se va întîmpla cu ideile „Big Society" în Marea Britanie, care, prin denumire, amintesc de viziunea lui „The Great Society" în SUA, de acum cîteva decenii. O diferenţă esenţială fiind că prima urmăreşte o responsabilizare a cetăţeanului, creşterea eficienţei statului, o altă atitudine din partea mediului corporatist, în timp ce în America de atunci se dorea o emancipare socială prin programe guvernamentale. Aceste idei par să fie înrudite şi cu teze comunitariste.

Frustrarea cetăţenilor faţă de împuţinarea resurselor statului în a livra bunuri publice şi faţă de lipsa de fairplay în lumea afacerilor poate conduce la reacţii extremiste, la creşterea xenofobiei, a intoleranţei faţă de minorităţi. A se vedea adîncirea unor evoluţii politice în ţări ce erau cunoscute pentru toleranţă (Danemarca, Olanda, Suedia etc.), dar şi reconfigurări ale hărţii politice, precum apariţia lui „Tea Party" în SUA şi formule guvernamentale atipice (în Marea Britanie); sau adversitate faţă de instituţii publice, ca de pildă ideea renunţării la banca centrala (Fed) în SUA, care este sever blamată de unii pentru injecţiile masive de lichiditate în economie. J.P. Morgan, după criza mare din 1907, a gîndit că este nevoie de o bancă de emisiune pentru a stăvili un *run* pe bănci. Vedem cum, la puţin peste un secol de atunci, este negată, de către unii, utilitatea unei asemenea instituţii, în timp ce alţii cer revenirea la etalonul aur (ambele idei mi se par năstruşnice). Nemulţumirea cetăţenilor poate accentua polarizarea politică. Secolul XX a fost unul al „extremelor" (Eric Hobsbawm); parafrazîndu-l, acest nou deceniu pare să fie definit de rigidizarea unor poli cu greutate în politică, ceea ce amputează şanse ale dialogului, compromisurilor, atît de necesare într-o democraţie. Poate că aceasta este o consecinţă inevitabilă a creşterii incertitudinii, instabilităţii, pierderii de repere morale.

Provocarea pentru Europa, SUA este amplificată de contextul internaţional. Cînd J.J. Servan Schreiber a scris *Sfidarea americană,* acum patru decenii, el avea în minte debilitatea companiilor din UE faţă de multinaţionale americane. Ezra Vogel a arătat cu degetul spre Asia, dar vedea economia niponă ca o excepţie ce întăreşte regula. Michel Albert, imediat după căderea Zidului Berlinului, contrapunea modelul continental celui american (anglo-saxon) şi economiei japoneze. Dar logica competiţiei era, esenţialmente, înăuntrul lumii occidentale. Creşterea economică a Chinei, a Indiei, în ultimul deceniu, prin reforme economice în spiritul pieţei, dar îmbibate de pragmatism (respingînd clişee, fundamentalisme), chiar dacă însoţită de mari inegalităţi sociale, a schimbat echilibre de putere şi reguli ale jocului în spaţiul global. Această rebalansare de poziţii îngreunează enorm ajustările pe care trebuie să le facă ţările europene, SUA.

Atacul terorist din 11 septembrie 2001 a obligat SUA, ca societate deschisă, la reconsiderări, la „întoarceri către sine", pentru a mobiliza resurse şi a monitoriza pericole (ca într-o economie agresată militar). Scurgerile de informaţii Wikileaks pot fi citite într-o grilă analogă, cînd vedem reacţii ale unor guverne, mai ales în condiţii economice foarte dificile. Securitatea naţională, care nu poate fi asigurată fără potenţă economică (industrială şi tehnologică) a încurajat accente protecţioniste peste tot în lumea industrializată – încă dinainte de criză.

Este posibil să trăim resuscitarea unor structuri ale statului corporatist. Experienţa Germaniei în absorbţia şocului reunificării şi, în deceniul trecut, ajustarea la presiunile concurenţei globale sînt sugestive. Aici putem vorbi despre relaţia între stat şi cercuri de afaceri, între acestea din urmă şi sindicate, între stat şi sindicate, societatea civilă. Este însă experienţa germană repetabilă în zone europene subperformante? Această întrebare are sens dacă ne gîndim la complexitatea (economică, socială, politică, culturală, afectivă) a unei societăţi – fiindcă pot există structuri corporatiste mai mult sau mai puţin fecunde. Ce se poate inventa la nivel de politici UE pentru a suplini subperformanţa unor ţări din Uniune? Mai multe viteze în UE pot opera, chiar dacă produc tensiuni, dar în UME ele pot fi fatale. Cum va concilia Berlinul statutul său în UE, cu presiuni interne şi cu cele din afara Europei, este o variabilă cheie pe continentul nostru.

Este de meditat şi asupra a ceea ce *The Economist* numea „redistribuţia speranţei" pe mapamond (18 dec. 2010, p. 13). Cînd o societate îşi pierde încrederea de sine, cînd speranţa se ofileşte, cînd se măreşte distanţa între cei care conduc şi cetăţeanul obişnuit, este tot mai greu de redresat o stare ce se complică. Sindromul spenglerian a fost invalidat de o bună parte a secolului XX şi căderea comunismului i-a confirmat pe Daniel Bell, Raymond Aron şi alţii. Dar Francis Fukuyama a supersimplificat istoria. Criza de acum pune în discuţie temeiuri presupuse a asigura, Europei şi SUA, vigoare economică în deceniile ce vin. Demografia şi dinamicile economice (tehnologice) ce multipolarizează spaţiul global indică un viitor incert. UE denotă varietate semnificativă, cel mai bine ilustrată de diferenţe între flancul ei nordic şi cel sudic. Dar Uniunea, ca ansamblu, are pierdere de viteză, slăbiciuni ce nu au origine conjuncturală. Un răspuns pozitiv la provocări reclamă viziune şi conducere politică fermă, mobilizare de resurse, coeziune socială şi salturi de competitivitate (care implică excelenţă în educaţia de masă şi în cea de vîrf). Adaug aici şi nevoia de regăsire a unor valori morale. Van Rompuy a fost criticat cînd a vorbit cu franchețe despre ameninţări mari pentru Uniune. Dar el nu a exagerat.

Daniel Dăianu *este profesor universitar la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA). Cel mai recent volum al său este* Capitalismul încotro? Criza economică, mersul ideilor, instituţii, *Editura Polirom, 2009.*

Adevărul Europa, în direct de la Bruxelles

Cel mai important trust de presă din România, Adevărul Holding, a inaugurat oficial primul birou editorial permanent la Bruxelles în prezenţa a peste 200 de invitaţi din instituţii europene, mediul de afaceri internaţional şi mass-media. Evenimentul este fără precedent în istoria presei din România.

Ziarul *Adevărul* va avea zilnic pagina „Adevărul Europa", în secţiunea „Internaţional", unde vor fi analizate în detaliu toate evenimentele importante şi tendinţele europene. Echipa „Adevărul Europa" – condusă de Ovidiu Nahoi – va relata pentru toate publicaţiile trustului Adevărul Holding. „Lucrurile care contează pentru Europa se întîmplă la Bruxelles. Cred că este important pentru cititorii noştri să înţeleagă ce impact are asupra lor legislaţia europeană. Este un pas necesar şi obligatoriu pentru un grup de media care vrea să îşi informeze corect cititorii", afirmă Peter L. Imre, directorul general Adevărul Holding.

Europa pe înţelesul cititorilor. Echipa „Adevărul Europa" va relata zilnic şi pentru cititorii din Republica Moldova şi Ucraina şi va organiza dezbateri online şi TV din studiourile europene de la Bruxelles şi Strasbourg. „Pînă mai ieri, părea mai degrabă un vis nebunesc. Dar azi există. *Adevărul* este primul grup românesc de presă care îşi deschide un birou la Bruxelles, aşa cum au aici marile entităţi de presă din întreaga lume. Bruxelles reprezintă, de altfel, cea mai mare concentrare de jurnalişti de pe întreaga planetă. Inutil de spus cît de mult este influenţată România de deciziile luate în instituţiile europene. Dar şi cît de puţin cunosc românii despre toate acestea. De acum, cititorii noştri vor fi în contact direct cu Europa în fiecare zi, pe site-ul ziarului *Adevărul*, dar şi în ediţia tipărită, ca de altfel şi în celelalte publicaţii ale grupului. Vă vom prezenta o Europă pe limba şi pe înţelesul oamenilor, nu ale birocraţilor. Vom vorbi nu doar despre instituţii. Europa înseamnă mai mult, înseamnă şi afaceri, cultură, proiecte urbane, infrastructură, tradiţii şi dezvoltare rurală, civilizaţie, istorie" – susţine Ovidiu Nahoi, redactor-şef la „Adevărul Europa".

Jerzy Buzek: „Felicit *Adevărul*". Un biroul editorial care să transmită informaţii din capitala Europei pentru ţările din est este salutat de unul dintre cei mai importanţi lideri de la Bruxelles. „Felicit *Adevărul* pentru deschiderea redacţiei de la Bruxelles şi pentru că este atît de activ atît ca ziar, cît şi ca post de televiziune. Din cîte ştiu, deocamdată postul TV este doar pe Internet, însă este foarte important. Informaţia este foarte importantă în mediul în care trăim, pentru că avem atîta nevoie de ea. Democraţia noastră este clădită pe informaţie şi este foarte bine că o puteţi transmite de aici în România", a declarat, pentru „Adevărul Europa", Jerzy Buzek, preşedintele Parlamentului European.

adevărul EUROPA

PUBLICITATE

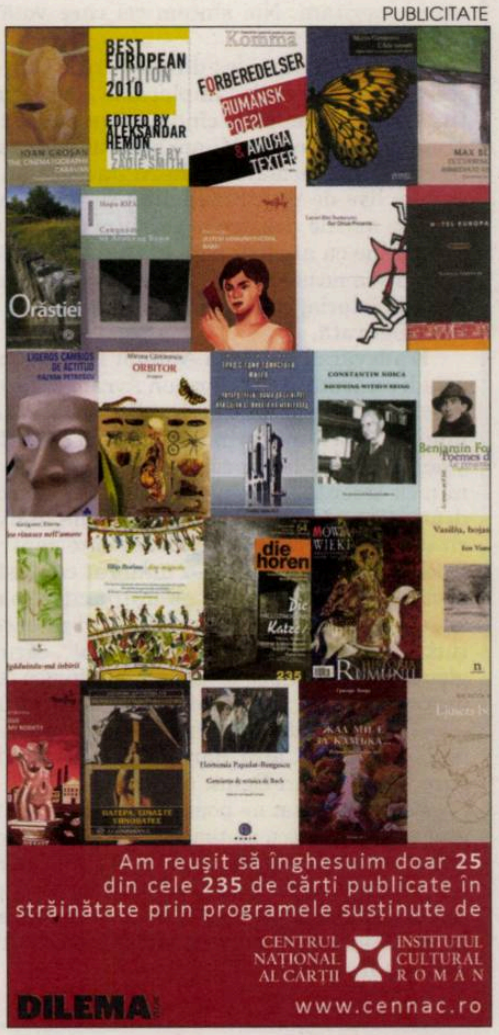

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

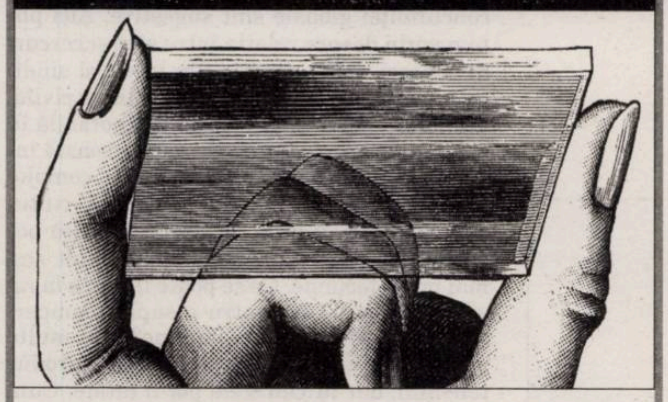

La noi, în sat...

Acum cîţiva ani, am fost plecat din ţară pentru mai mult timp. În prima lună de stat în străinătate, eram încă interesat de ce se întîmplă în România şi citeam zilnic ziarele pe Internet sau urmăream streaming-ul emisiunilor de ştiri. Apoi, am reuşit să mă distanţez cu adevărat. Privite de departe, toate lucrurile care inflamează presa de la Bucureşti şi nasc dezbateri peste dezbateri capătă exact dimensiunea lor reală. Adică sînt minuscule şi derizorii. A urmat un an întreg în care nu m-au mai interesat furtunile din paharul cu apă dîmboviţean. Ţin minte că, în momentul în care am plecat în străinătate, era mare tevatură pe la noi că Băsescu îi zicea nu ştiu ce lui Tăriceanu (pe vremea aceea premier), iar Tăriceanu îi răspundea, la rîndul lui, nu ştiu ce. Din amploarea pe care-o dădeau televiziunile şi presa în general acestor zgîndăriri reciproce, ai fi zis că fiecare declaraţie avea ceva epocal, de început şi de sfîrşit de lume. Ei bine, cînd m-am reîntors în România, după ce luasem un an pauză de ea, ce credeţi că am găsit? Desigur, comentarii nesfîrşite pe marginea recentelor împunsături ale lui Băsescu împotriva lui Tăriceanu şi alte comentarii nesfîrşite pe marginea răspunsurilor acestuia din urmă. Prin urmare, am pierdut ceva?

Cu timpul, trăind aici, am intrat iarăşi în hora marilor ştiri despre evenimentele mărunte de la noi din sat. Mă surprind, din cînd în cînd, cum mă uit şi eu la discuţiile despre cum a înjurat-o ţaţa Floarea peste gard pe ţaţa Vica, la analizele analiştilor despre cît de grav e că Vasile s-a luat de mîndra lui Gheorghiţă, la discoteca de la căminul cultural, sau la seminariile televizate iscate de faptul că purceaua lui Ion a intrat în porumbul lui Costel. Apoi mă trezesc din iureşul ăsta mediatic şi mă întreb: de ce trebuie să-mi încarc eu viaţa cu tot ce i-a zis de dulce ţaţa Floarea vecinei sau cu aventurile purcelei lui Ion? Răspunsul e la fel de simplu ca-n reclama la L'Oréal: pentru că merit! Sigur că merit, aşa cum cu toţii avem televiziunile, politicienii, oamenii publici pe care-i meritäm. Noi sîntem cei care votăm sau facem puncte de audienţă.

Atunci cînd mai ies din discursul ăsta cu nuanţe de „cerc vicios" şi „destin implacabil", mă hrănesc cu amintirea experienţei mele cînd nu m-a mai interesat ce zice presa dîmboviţeană. Mi-am amintit de aceasta şi vinerea trecută, cînd urmăream la Al Jazeera online transmisiunile live de pe străzile din Cairo sau Alexandria, în timp ce marile noastre televiziuni de ştiri aveau studiourile pline cu analişti care se ocupau cu veşnicele miuţe din ograda noastră. Nu interesa pe nimeni că-n alte părţi se scrie istoria, că harta politică a lumii e pe cale să fie reconfigurată.

E adevărat, cei de la Antena 1 s-au repliat destul de rapid: au trimis-o pe Carmen Avram la faţa locului şi au deschis *Observatorul* cu criza din Egipt, şi sîmbătă, şi duminică. În schimb, principalele ştiri ale PRO TV nu s-au sinchisit deloc de un asemenea subiect. De exemplu, duminica trecută, cînd pe străzile din Cairo situaţia era dramatică, ei deschideau ştirile cu un individ care a murit şi ale cărui organe au fost donate pentru transplant. Apoi, prezentatoarea ne-a anunţat că e „sfîrşitul lumii" şi că, din cauza frigului, au murit cîţiva oameni ai străzii, apoi ni s-a spus despre pericolul pe care-l reprezintă ţurţurii, apoi despre „vînătorul vînat", căruia i-a pătruns glonţul prin gît, apoi despre nişte călugări sechestraţi sau despre faptul că preşedintele Consiliului Judeţean Argeş a fost operat. După toate acestea, a venit şi ştirea despre revoluţia de la Cairo, dar nu înaintea unui material despre vacanţele în Egipt, anulate.

Păi, chiar aşa: ne poate interesa ce se întîmplă în Egipt numai pentru că toată tărăşenia ne încurcă planurile cu sejurul programat acolo. Asta – doar teoretic. Altfel, cum am văzut destui români în aeroportul Otopeni care de-abia aşteptau să se bucure de concediul lor în ţara piramidelor, se pare că nici din punctul acesta de vedere nu ne interesează.

Anamaria DOBINCIUC

Neo-burlesque şi pin-up

– nostalgii retro–

Burlesque: Vis împlinit este povestea lui Ali (Christina Aguilera), o fată dintr-un orăşel american, care pleacă în Los Angeles, unde, mai mult din întîmplare, ajunge în lumea burlescului. Cei mai optimişti spun că burlescul va cîştiga o mai mare vizibilitate datorită filmului. Dar oare are nevoie burlescul de *Burlesque?* În ultimii ani, (neo-)burlescul s-a bucurat de o popularitate crescîndă, dovadă fiind nenumăratele cluburi, festivaluri, site-uri, cărţi, documentare. Public (mixt) pentru acest gen de divertisment există deja şi dacă *Burlesque* va reuşi să atragă un public nou e discutabil. Pe lîngă faptul că filmul e un clişeu hollywoodian de la un capăt la altul (un *Coyote Ugly* într-un ambalaj diferit), acesta are prea puţin de-a face cu burlescul autentic.

Pin-up-*ul marca* Suicide Girls – *o alternativă la idealul de frumuseţe?*

De fapt, ce este burlescul? Spectacolul burlesc este o formă de divertisment care combină parodia, pastişa, grotescul. Adresat clasei de mijloc şi popular la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi în prima jumătate a secolului al XX-lea, genul a fost din ce în ce mai mult redus la nuditate, accentul căzînd pe *strip,* şi mai puţin pe *tease*. Astfel că striptease-ul, aşa cum e cunoscut în prezent, a fost tot ce a mai rămas din moştenirea burlescului. La începutul anilor '90 însă, burlescul şi-a făcut, timid, reapariţia pe scenele cluburilor, iar în ultimii ani a cîştigat din ce în ce mai mulţi fani. Noul burlesc reprezintă o reinterpretare a burlescului clasic şi, deşi stilurile sînt numeroase, nu orice poate trece drept burlesc. Spectacolul din *Burlesque* nu duce lipsă de glamour – unul dintre elementele-cheie ale genului –, însă coregrafia seamănă mai mult cu cea a grupului Pussycat Dolls. Spectacolele *Pussycat Dolls* (din perioada pre-franciză-pop) erau vîndute ca burlesc modern, ceea ce a ajutat la popularitatea grupului, atît la public cît şi în rîndul vedetelor (de altfel, Christina Aguilera s-a numărat printre vedetele care au fost pe scenă cu *Pussycat Dolls).* Însă, pe scena burlescului, spectacolul grupului nu era recunoscut ca fiind burlesc autentic. Chiar şi Dita Von Teese, regina burlescului, a declarat că o bucură tranziţia înspre pop făcută de fetele de la *Pussycat Dolls,* pentru că ceea ce făceau ele nu era burlesc.

Dacă *Burlesque* prezintă un burlesc mainstream, a cărui autenticitate poate fi pusă sub semnul întrebării, nu acelaşi lucru se poate spune şi despre *Tournée,* filmul care i-a adus lui Mathieu Amalric Premiul pentru regie la Cannes, în 2010. Filmul urmăreşte o trupă americană de burlesc în turneu prin Franţa, rolurile artiştilor fiind jucate chiar de performeri celebri pe scena burlescului american: Mimi Le Meaux, Kitten on the Keys, Dirty Martini, Julie Atlas Muz, Evie Lovelle şi Rocky Roulette (singurul bărbat din acest grup, însă nu şi singurul bărbat care practică acest gen de divertisment). Numerele acestora încorporează cam toate elementele care se regăsesc în definiţia burlescului clasic, accentul fiind pus de umorul cu tentă sexuală.

De-a lungul filmului *Tournée* se repetă o replică adresată producătorului Joachim, personajul lui Amalric: „Nu e spectacolul tău!". Iar într-un interviu din cadrul filmului, artistele insistă pe faptul că numerele lor sînt concepute de ele însele şi că nici un bărbat nu are controlul asupra spectacolului, noul burlesc fiind făcut de femei pentru alte femei. De unde vine şi întrebarea: E burlescul feminist? Pentru feministele din al doilea val, noul burlesc, precum şi toată această reînviere a culturii retro reprezintă un uriaş pas înapoi şi chiar o trădare. Feministele din al treilea val însă îmbrăţişează noul burlesc ca o formă de exprimare a sexualităţii feminine, care se face în parametri stabiliţi de femei. Rămîne însă problema obiectificării, respectiv a efectului pe care îl au imaginile promovate de burlesc. Cu ce sînt acestea diferite de obişnuitele reprezentări ale femeilor în mass-media? Faptul că artistele au control şi asupra *pin-up*-urilor – fotografiile folosite pentru promovarea spectacolelor – conferă un grad ridicat de neclaritate cînd vine vorba de dihotomia obiect-subiect. Însă efectul nu se deosebeşte de cel al imaginilor din revistele pentru bărbaţi – bărbaţii îşi doresc femei ca cele pe care le văd în *pin-up*-uri, iar femeile îşi doresc să fie ca ele.

Dita Von Teese declara într-un interviu că noul burlesc e un răspuns la idealul de frumuseţe promovat de media, referindu-se însă la doar două atribute: blondă şi bronzată. De altfel, noul burlesc chiar îşi propune să promoveze o diversitate de corpuri, aşa cum reiese şi din *Tournée*. Adevărul este însă că starurile burlescului, cele ca Von Teese, care ajung să fie acceptate şi promovate de media mainstream, sînt frumoase în mod tradiţional: slabe şi albe – atributele care primează.

O alternativă la idealul de frumuseţe promovat de media mainstream propune şi site-ul *Suicide Girls,* care a fost înfiinţat în 2001 de către Alec Jain şi Selena Mooney, numele fiind ales dintr-un roman de Chuck Palahniuk, *Survivor,* şi referindu-se la „suicid social", i.e. nonconformism. *Suicide Girls* a fost creat cu scopul de a oferi femeilor control asupra felului în care este prezentată sexualitatea lor, fiind astfel o alternativă la *Playboy*. Site-ul conţine jurnale online, profiluri şi fotografii nud ale unor tinere femei care au tatuaje şi/sau piercinguri. Practic, site-ul este centrat pe cultura punk, goth, retro, indie sau DIY *(do-it-yourself).* Mai trebuie menţionat că *Suicide Girls* este un site comercial. O parte din conţinut este accesibil oricărui vizitator (interviuri, ştiri), însă fotografiile nud ale modelelor sînt accesibile doar membrilor. De asemenea, există şi mărfuri marca *Suicide Girls* (DVD-uri, CD-uri, cărţi, tricouri etc.), precum şi show-uri live de inspiraţie burlesque sau cabaret.

Popularitatea site-ului este explicată prin faptul că promovează o diversitate de imagini de frumuseţe, şi este privit ca un loc unde se pune accentul atît pe frumuseţe cît şi pe inteligenţă.

Deşi creatorii site-ului nu folosesc cuvîntul „feminist" pentru a-l descrie, *Suicide Girls* este adesea prezentat ca un site feminist, şi asta deoarece modelele deţin controlul asupra modului în care sînt reprezentate. Acestea nu sînt doar obiecte, ci şi subiecte – prin faptul că participă la producerea propriilor imagini. În plus, prin tatuaje şi piercinguri, se „deviază" de la normele convenţionale de frumuseţe feminină impuse de mass-media mainstream.

Cu toate acestea, *Suicide Girls* a fost criticat, la doar un an după lansare, de revista feministă *Bitch*, tocmai pentru lipsa de diversitate. În ciuda tatuajelor şi culorilor trăznite de păr, modelele intră în standardele mainstream: acestea sînt slabe, albe şi frumoase în mod tradiţional. De fapt, chiar şi unul dintre creatorii site-ului recunoaşte că în media occidentale există un ideal de frumuseţe care dictează şi modul în care ei aleg modelele *Suicide Girls*. Din 2002, de cînd a fost realizată recenzia din *Bitch,* site-ul s-a dezvoltat mult, şi a depăşit graniţele Statelor Unite. Astfel, se observă o oarecare diversitate, dar modelele de culoare, hispanice sau asiatice sau cele *plus size* sînt mai degrabă excepţii decît regula, aşa cum s-ar putea aştepta cineva care citeşte descrierea site-ului.

***Anamaria Dobinciuc** este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj.*

Andrei DECU Ionuţ ROŞCA

La rockotecă: subcultură, comunitate şi spaţii identitare

Subcultura: un preludiu muzical

Am început să ascult rock în clasa a IV-a, după ce am primit de ziua mea o compilaţie best of heavy-metal. Ştiam foarte bine că toţi rockerii sînt nişte satanişti dubioşi, dar, după cîteva săptămîni, n-am mai rezistat şi i-am dat play obiectului care îmi ameninţa sufletul cu pieirea. După ce am ascultat *Living on the Edge* de la Aerosmith, toţi sfinţii nu m-au mai putut convinge că ceva care suna atît de bine putea să fie produsul satanei.

Povestioara asta trebuie să legitimeze: sînt rocker bătrîn şi nimic din ceea ce ţine de rock nu îmi este străin. Există şi alţii care ascultă muzici dubioase pe care nu le înţeleg. Nu sufăr punkiştii, hip-hoperii sînt *fake,* de manele nici nu vreau să vorbesc. Nu îi cunosc pe toţi, dar pot să-i recunosc cînd îi văd pe stradă. Sînt prezenţi în mintea mea ca nişte categorii bine definite şi mă aştept ca toţi oamenii ăştia să se cunoască între ei, să aibă complicităţi şi coduri ascunse care mie îmi sînt străine şi de care încerc să mă diferenţiez.

Acesta este *frame of mind*-ul cu care am început terenul pentru secţiunea de subculturi a „Cartografierii Sociale a Bucureştiului", o cercetare derulată de SNSPA în 2010, care a încercat să surprindă aspecte semnificative ale mediului urban bucureştean: de la bucătărie etnică la viaţă de noapte, devianţă şi anomie.

Subculturile apar ca urmare a interacţiunilor unor actori cu probleme de adaptare similare, pentru care nu există o soluţie comună. Într-un mod similar, Dick Hebdige înţelege subcultura ca un grup de actori cu norme şi valori comune apărute ca o reacţie de rezistenţă simbolică la factori structurali şi exprimată indirect prin stil (haine, postură, argou), înţeles într-o relaţie de omologie directă cu semnificaţiile contestate şi cu sensurile revendicate de către membrii subculturii. Subcultura are o funcţie de protest, de contracultură. Vorbesc prin hainele mele – spunea Umberto Eco – şi, dacă îmbrăcămintea devine un vehicul simbolic al sinelui social, atunci interpretarea acestor simboluri poate vorbi despre sinele însuşi.

Muzica rămîne singurul mod de a legitima un spaţiu.

Hell bent for leather

Prima vizită a apărut în urma unui impuls de moment. Purtam pantalonii trei sferturi cu pătrăţele colorate, cu care merg pe bicicletă, un tricou alb şi o şapcă pe cap. Am mers singur în club şi primul lucru care m-a surprins a fost faptul că nu recunoşteam pe nimeni. Erau doar feţe noi, mai tinere decît m-aş fi aşteptat, şi a fost una din puţinele dăţi în care m-am simţit în plus într-un astfel de loc. Numai haine negre, bocanci, pantaloni de piele, tricouri cu formaţii; uitasem cît de ciudat arată lucrurile astea cînd stai pe margine. Toată lumea părea să facă parte din filmul ăla, mai puţin eu. Muzica era dată ca de obicei tare... foarte tare şi puţinele încercări de a ţipa scopul vizitei mele în urechea unuia sau a altuia s-au terminat cu un zîmbet politicos.

M-am simţit exclus dintr-un peisaj omogen. Faptul că oamenii respectivi nu „ştiau de unde să mă ia" şi modul stingher în care mă comportam pentru că simţeam că nu sînt îmbrăcat cum trebuie au contribuit în egală măsură la insuccesul primei vizite în teren, deci funcţia de includere/excludere a hainelor nu poate fi negată: „Nu mi-aş imagina că un unu' cu tricou De Puta Madre cu sclipici sau vreo pisi pe tocuri ar avea treabă cu muzica asta şi cu ce se-ntîmplă aici." (B., 19 ani)

Hainele joacă un rol de includere/excludere, dar sînt o suprafaţă de contact la care se poate renunţa cu uşurinţă în stabilirea relaţiei cu alteritatea cînd, de obicei, sînt invocate criterii care nu pot fi falsificate: ce simţi, ce ştii, ce faci: „Tre să ştii şi nişte muzică, frate! Dacă te văd în club cu tricou' Marduk pe tine pe care l-ai cumpărat din piaţă pentru că avea pentagrame şi scheleţi, da' cînd se bagă o piesă de la Marduk, tu stai aşa pierdut în spaţiu, e clar că eşti *faker*." (B., 23 de ani)

Stilul este un element de bază prin care subcultura neagă o serie de factori structurali prin folosirea unor elemente care ţin de poluare simbolică. Stilul ţine de un mod de prezentare prin care indivizii îşi exprimă rezistenţa şi prin care recunosc şi sînt recunoscuţi. Însă acesta poate deveni doar un mijloc de prezentare şi de revendicare contextual. În citatul de mai jos, consumul cultural (concerte, muzică) – şi nu stilul – defineşte ideea de rocker, iar codul vestimentar devine coerent doar în spaţiul cultural de la care se revendică.

„Nu mă mai îmbrac aşa decît la concerte şi cînd mai vin în locuri din astea (bar/club rock). Una peste alta, nu ştiu cum stă treaba asta, da' nu cred că eşti mai rocker dacă porţi pantaloni de piele sau pantaloni de stofă. Ţine de ce simţi, de ce muzică ai în căşti sau în playlist, de cîte concerte vezi. Ţoalele sînt doar aşa ca să te arate lumea cu degetu' pe stradă şi uneori uite că n-am chef să mă îmbrac aşa." (B., 28 de ani)

Atunci cînd stilul, cea mai vizibilă manifestare a subculturii în spaţiul social, ofensează, el creează murdărie (Mary Douglas), zgomot (Hebdige) sau contracultură. Fiind un indicator de apartenenţă şi de status, stilul are ataşat un cod de norme şi de comportamente:

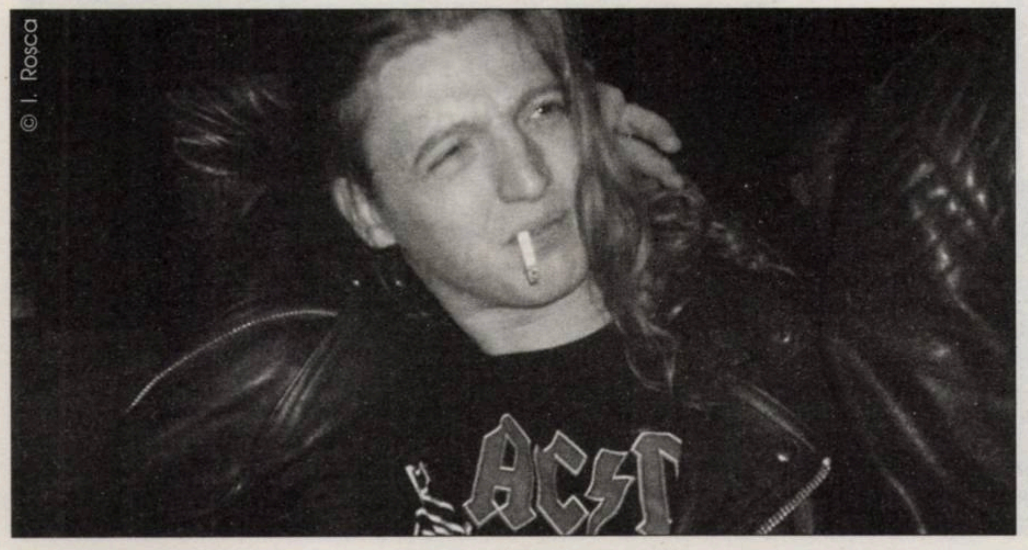

„Cînd plecam de aici (Fire) în altă parte... nu ştiu, aveam chef să dansez sau să agăţ altceva... mie îmi place să dansez, nu mă interesează ce poa' să zică unu' sau altul. Ei, şi îmi întorceam tricoul pe dos, să nu se vadă formaţia, să nu mai fiu în uniformă. Să nu zică lumea, ia uite-l, bă, şi pe metalaru' ăsta. Păi ăsta-i rocker, bă?" (B., 23 de ani)

În ipostaza de mai sus, hainele pot fi mascate sau înlocuite. Nu vom intra într-o discuţie legată de identitate: vorbim în continuare de un rocker sau de un rocker camuflat prin întoarcerea tricoului invers? Ce este important e că modul de prezentare al individului este contextualizat în funcţie de spaţiul în care are loc interacţiunea şi în funcţie de un altul semnificativ, în căutarea unei prezentări de sine coerente, care depinde de scopuri şi nevoi specifice (Erving Goffman). Şi dacă hainele sînt un vehicul al rezistenţei simbolice, mascarea sau înlocuirea lor temporară înseamnă absenţa temporară a rezistenţei şi a contraculturii. În exemplul de mai sus, stilul este adaptat unei forme de consum, şi nu unor factori de presiune socială.

War for territory!

Centrul vechi al Bucureştiului a cunoscut o dezvoltare impresionantă în ultimii ani. Avem de-a face cu un spaţiu volatil care intersectează zone de lucru, de locuire şi de consum (turistic, de zi, de noapte etc.). În mai 2010, această zonă număra aproximativ 100 de baruri şi cluburi. Toate cluburile din Centrul vechi folosesc un sistem al petrecerilor în funcţie de seri, deci folosesc muzică diferită în seri diferite.

Probabil că unele dintre cluburile sau barurile pe care le-am observat atunci au dispărut sau au fost înlocuite pînă acum. La momentul în care este scris acest text, seara de rock care avea loc sîmbăta în Fire a fost mutată miercuri, dar, în timpul verii, se vorbea că nu o să se mai ţină deloc.

Unul dintre aspectele importante ale subculturii ţine de spaţialitate, de teritoriu. Teritorialitatea reprezintă o modalitate magică (simbolică) de exprimare a proprietăţii. Subcultura devine ancorată în realitatea colectivă a membrilor ei prin teritorialitate şi, în acest mod, indivizii devin agenţi conştienţi ai subculturii, nu doar suporteri pasivi ai acesteia (Phil Cohen). Funcţia unui teritoriu este de a trasa o graniţă între „cei ca mine" şi „ceilalţi" şi, chiar dacă modul de revendicare al acestuia este simbolic, apărarea teritoriului poate presupune mijloace care ţin de violenţa concretă.

E destul de greu să mai vorbim de teritoriu atunci cînd acelaşi spaţiu e folosit în momente diferite de ascultători de genuri muzicale diferite. Cît despre modul simbolic de luare în posesie, spaţiile sînt decorate „impersonal", într-o manieră care permite refolosirea lor în seri de muzică diferite. Lucrurile au stat la fel în Club A şi în Revenge. În Fire au apărut diverse postere cu formaţii rock în zona cu mese a clubului, dar spaţiul clubului de la subsol, unde are loc seara rock, a rămas neschimbat, iar clubul are mai degrabă o istorie legată de muzica alternativă şi punk, decît de rock.

Cum seri noi apar şi dispar tot timpul, în locuri care nu au o istorie sau o însemnătate concretă pentru un gen sau altul, muzica rămîne singurul mod de a legitima un spaţiu. Şi nu atît muzica, ci mai ales DJ-ul, cel care stabileşte playlist-ul.

„Am făcut armata la pompieri şi eram vai mama mea, tuns... printre băieţi nici un rocker. Da' în fiecare vineri era lege, cînd începea Lenţi cu studio rock pe Radio România Tineret mă opream şi io şi dădeam din cap... păi cînd l-am văzut prima oară în Club A, i-am cerut autograf, aşa fericit eram... se mai repetă muzica, da' unde să mă duc? Vezi că pune Gigi muzică, păi aşa am şi eu *winamp* acasă!" (B., 25 de ani)

Pînă să ajungă să îşi construiască o istorie care să legitimeze spaţiul, toate locurile de acest gen folosesc sau sînt construite în jurul unei figuri centrale care este recunoscută ca având autoritate, iar Lenţi ştie muzică pentru că a produs prima emisiune de rock din ţară. Este interesant că cei mai mulţi respondenţi exprimă un sentiment de apartenenţă la publicul din seara de rock şi acest lucru este indicat ca unul dintre motivele pentru care frecventează acest spaţiu. Dar acest lucru ţine mai degrabă de muzică, public şi de DJ, decît de spaţiu. Muzica devine un factor de stabilitate şi de omogenitate: acelaşi DJ înseamnă aceeaşi muzică, deci vor veni oameni ca mine, cărora le place playlist-ul: aceiaşi oameni.

A fost sau n-a fost?

Am pornit la drum în căutarea unor subculturi muzicale; subiectivitatea şi un strop de lene ne-au îndreptat privirea către o seară de rock, un loc familiar şi la îndemînă, dar raportările prezentate mai sus par să ţină mai degrabă de un consum (consumerism?) cultural, decît de protest sau de contracultură. Alexandru Bălăşescu vorbea, în studiul său despre modă şi biopolitică *(Voioasa expunere a ordinii mondiale,* Editura Curtea Veche, 2010), despre o cetăţenie *prêt-à-porter,* despre un sine fluid, consumerist, care se actualizează permanent în virtutea potenţialităţilor ce îi sînt puse la dispoziţie. În sătucul global în care trăim, categoriile de tip monolit, cu puteri de esenţializare, încep să preia caractere permeabile şi fluide pentru subiectivităţile care le generează, deşi la nivel structural aceste categorii continuă să influenţeze procesele şi negocierile permanente ale diferenţierii faţă de „celălalt".

***Andrei Decu** şi **Ionuţ Roşca** sînt masteranzi SNSPA.*

Cu ochii-n 3,14

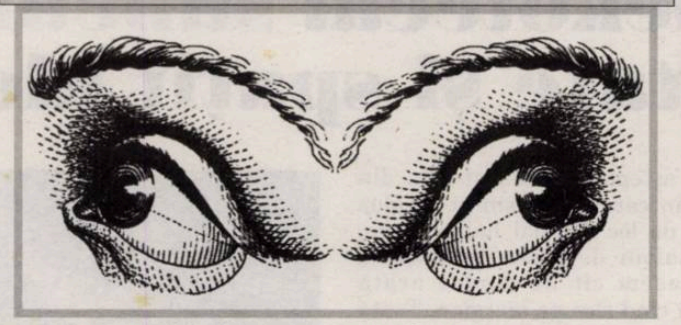

AM DOUĂ NEDUMERIRI:
1) CINE AR ERUPE
ÎNTR-O SHAORMĂRIE
UNDE UN ANUMIT TIP DE DOAMNĂ
A SUNAT LA UȘĂ
CU UN LIGHEAN ÎN CAP?
2) CUM NE-AM PUTEA BUCURA
CITIND INSULTELE CU 2% SCANDAL
DACĂ NOI AM UITAT VIITORUL?

■ După ce a marcat, într-un meci cu echipa Perului, ceea ce s-a numit apoi „un gol biblic“, tînărul fotbalist venezuelean Yohandry Orozco a ieşit din teren, a luat o Biblie şi, în faţa unui imens public, şi-a binecuvîntat colegii de echipă, căzuţi în genunchi în faţa sa. Am două nedumeriri: 1) Cine adusese Biblia la meci?, 2) Cum de nu s-a gîndit şi Jiji la asta? (**S. S.**)

■ O nouă catastrofă apocaliptică „iminentă“ începe să-şi facă loc printre ştirile planetei: „supervulcanul“ din Yellowstone, a cărui activitate cică s-ar fi intensificat. Unii susţin că dacă acesta ar erupe (deşi n-a mai făcut-o de peste 600 de mii de ani) ar distruge 60% din suprafaţa Statelor Unite. Asta pentru că o superputere, nu-i aşa, nu poate fi distrusă decît de un supervulcan. Paguba colaterală ar fi însă că antiamericanii din toată lumea ar rămîne fără ţintă. (**A. M.**)

■ Criza de pe Calea Moşilor: magazinul de pantofi de lux în care nu intra niciodată nimeni s-a transformat într-o shaormărie unde la început era mereu coadă, apoi aceasta a devenit un soi de băcănie cu brînzeturi şi afumături de la Sibiu, apoi vreo şase luni a fost farmacie. În prezent, în acelaşi loc se vînd covrigi „uriaşi“ la 1 leu. (**A. P.**)

■ Cîndva, un anumit tip de doamnă (sau duduie…) umbla cu poşeta şi cîinele. Acum, designerii inventivi s-au gîndit să le suprapună pe amîndouă într-un singur… accesoriu: poşeta-cîine. În mărime naturală (vizibilă în vitrina unui magazin din Viena). (**I. P.**)

■ Credeam că au dispărut agenţii comerciali, adică acei domni drăguţi şi politicoşi care merg din uşă-n uşă şi încearcă să-ţi vîndă cearşafuri, răzătoare şi oale-minune. Ei bine, nu! Totuşi, criza i-a afectat şi pe ei. Săptămîna trecută, un tînăr a sunat la uşă ca să descrie vreo jumătate de oră, pe un ton profesional, un spectaculos mixer *made in China*, apoi m-a întrebat dacă n-am cumva o ţigară. (**A. P.**)

■ Dragă Bear Grylls, protestez. În tehnicile tale de supravieţuire urbană, ai ignorat total haitele de ţurţuri care mă pîndesc pe mine în fiecare zi de ger din Bucureşti. Spune-mi, te rog, ce să fac? Să ocolesc zona periculoasă ar însemna să merg prin mijlocul străzii, ceea ce ştiu că nu mi-ar face bine. Să umblu cu un lighean în cap? Da, dar ce culoare? Răspunde-mi repede, pentru că dup-aia vreau să te întreb cum să fac ca să nu mă înec în bălţile de lîngă trecerea de pietoni. (**L. V.**)

■ În vechea şi interminabila competiţie dintre România şi Bulgaria, chestiunea se complică. O ştire zice că experţii europeni au aprobat „raportul tehnic privind implementarea în România a sistemelor necesare pentru aderarea la Schengen“. În schimb, cele două rapoarte tehnice ale Bulgariei au fost amînate. Mă rog, teoretic ne-am putea bucura dacă noi aderăm, iar bulgarii nu. Dar am şi eu o întrebare: ce-o să ne facem noi în Spaţiul Schengen fără capra vecinului? (**M. V.**)

■ La ce foloseşte Twitter-ul regizorul Judd Apatow: „Înainte să merg la culcare, postez o fotografie cu mine şi-i întreb pe oameni ce părere au. Apoi stau în pat şi timp de 20 de minute rîd în hohote citind insultele adresate. Această delirantă şi ciudată legătură cu mulţimea mă umple de bucurie“. (**M. C.**)

■ În timpuri comuniste înlocuiam cafeaua cu nechezol, beam Quick Cola pe post de Coca-Cola, iar şniţelele erau, de fapt, din parizer. În vremuri capitaliste, comercianţii ne vînd pe post de unt un produs care se numeşte *untar*. Dacă nu eşti atent şi cumperi, vei descoperi că e, de fapt, margarină cu 2% unt. Diferenţa este că atunci ştiai ce consumai, iar acum nu ştii. (**A. P.**)

■ Dintre toate vorbele teleauzite la adresa recalculatoriştilor, în aceste săptămîni de intens scandal cu pensiile militarilor, o frază îmi duduie în minte: „Nu-i faceţi de tîmpiţi, că le daţi circumstanţe atenuante“. (**R. C.**)

■ Pentru data de 27 ianuarie 2010, o tînără din România a creat pe Facebook un nou eveniment: „O zi fără Facebook“. Mesajul prin care s-a încercat împlinirea acestei misiuni aparent imposibile suna astfel: „Haideţi să le arătăm că avem încă vieţi reale, interesante şi plăcute. Nu vă logaţi pe Facebook pentru o zi (27 ianuarie). Întîlniţi-vă cu prietenii voştri reali şi cu propria persoană. Poţi face asta! Toţi putem!“. Toţi cei care au participat la acest eveniment (11.909 la număr) au confirmat înainte că vor lua parte… pe Facebook, pentru ca apoi să umple „wall“-ul cu comentarii de tipul „am uitat“ sau „am rezistat 5 ore, dar acu' nu mai pot“. Deci, ca să înţeleg mai bine, trebuie să confirm pe Facebook că nu accesez Facebook?! (**P. M.**)

■ Din dialogul pe viu între patronul Bistriţei, Jean Pădureanu (zis şi Lordul), şi patronul Stelei, (b)oierul Gigi Becali, pentru vînzarea-cumpărarea brazilianului Moraes. J.P.: „Gigi, pînă cînd tu-mi dai ăia 20% din viitorul transfer, eu am busuiocul pe piept de doi metri. E tîrziu atunci, să ştii“. G.B.: „Dacă spuneai treaba asta acum vreo doi ani, să ştii că arătai rău. Acum nu mai cred, că arăţi mai bine“. Cînd o să dăm şi noi, ceara mă-sii, un Gogol? Materie primă ar fi. (**R. C.**)

AM DOUĂ NEDUMERIRI:
1) LUMEA ASTA NU VĂ SUNĂ
A COMEDIE AMPLĂ?
2) BINECUVÎNTAREA RECHINILOR
ÎN CULORI VESELE ÎMPIEDICĂ RĂUL?

■ În dimineaţa rece, la un colţ de stradă, un ins le spune altor doi ceva esenţial: „Băi, orice puteam să cred pe lumea asta, dar ca Robingo să se-ntoarcă înapoi…“ (**D. S.**)

■ Jaful secolului de la Ploieşti. O geantă cu un milion de euro ascunsă într-o casă părăsită. Nişte hoţi o fură. Alţii îi urmăresc şi îi jefuiesc pe primii. Iau cam 10.000 de euro de căciulă şi chefuiesc la cîrciuma din sat cu manele. Unul dintre hoţi (din tranşa a doua) n-are buletin, deci nu poate fi arestat. I se dă o hîrtie de identificare la mînă. Nu vă sună a comedie? Nu vi-l imaginaţi pe Louis de Funès rezolvînd acest caz? (**A. M. S.**)

■ Disneyland Paris a anunţat că demarează o amplă campanie de recrutare. Celebrul parc tematic de distracţii caută personal calificat. Pe lista ţărilor de unde se vor recruta noii angajaţi se numără şi România. Sînt sigur că vor găsi exact ce le trebuie: aici totul e ca în desene animate. (**M. M.**)

■ Papa Benedict al XVI-lea apreciază potenţialul reţelelor sociale şi le-a dat de curînd binecuvîntarea oficială. Gata, şi Facebook-ul a fost sfinţit. Pregătiţi-vă, în curînd Dumnezeu o să vă ceară prietenia. (**A. M. S.**)

■ Mohamed Abdul Fadil Shousha este numele guvernatorului egiptean care a declarat că în spatele atacurilor rechinilor din Marea Roşie de la finele anului trecut se află Mossad-ul. Eu, să fiu rechin, m-aş fi simţit ofensat. (**M. C.**)

■ Prin Bucureşti, multe panouri publicitare anunţă, în culori vesele şi ostentative: „megalichidări“, „lichidări totale“ sau „lichidări de sezon“. O dubiţă albă şi simplă trecea, într-o după-amiază, pe lîngă ele, ca o concluzie firească pentru anunţurile macabre: „Executăm cruci“. (**S. G.**)

■ În 1495, Da Vinci desena primul robot umanoid. În 1921, Karel Capek inventa, în piesa de teatru *R.U.R.*, cuvîntul *robot* şi imagina o revoltă a roboţilor. În 1942, Isaac Asimov formula, în proza *Eu, Robotul*, cele trei legi ale robotului. În 1968, în filmul lui Stanley Kubrick, *2001: Odiseea spaţială*, robotul HAL 9000 făcea rău oamenilor. În 1979, Robert Williams devenea primul om ucis de un robot industrial. În 2000, J. Storrs Hall propunea expresia „etica maşinilor“. Anul trecut, Nao (creat de o companie franceză) a devenit primul robot al cărui comportament este ghidat de un principiu etic. E vorba de un algoritm care aplică fiecărei acţiuni trei criterii („Fă bine!“, „Împiedică răul!“ şi „Fii corect!“) în grade diferite (de la scăzut la ridicat). Iată cum trăim viitorul imaginat de Da Vinci. (**M. C.**)

PUBLICITATE

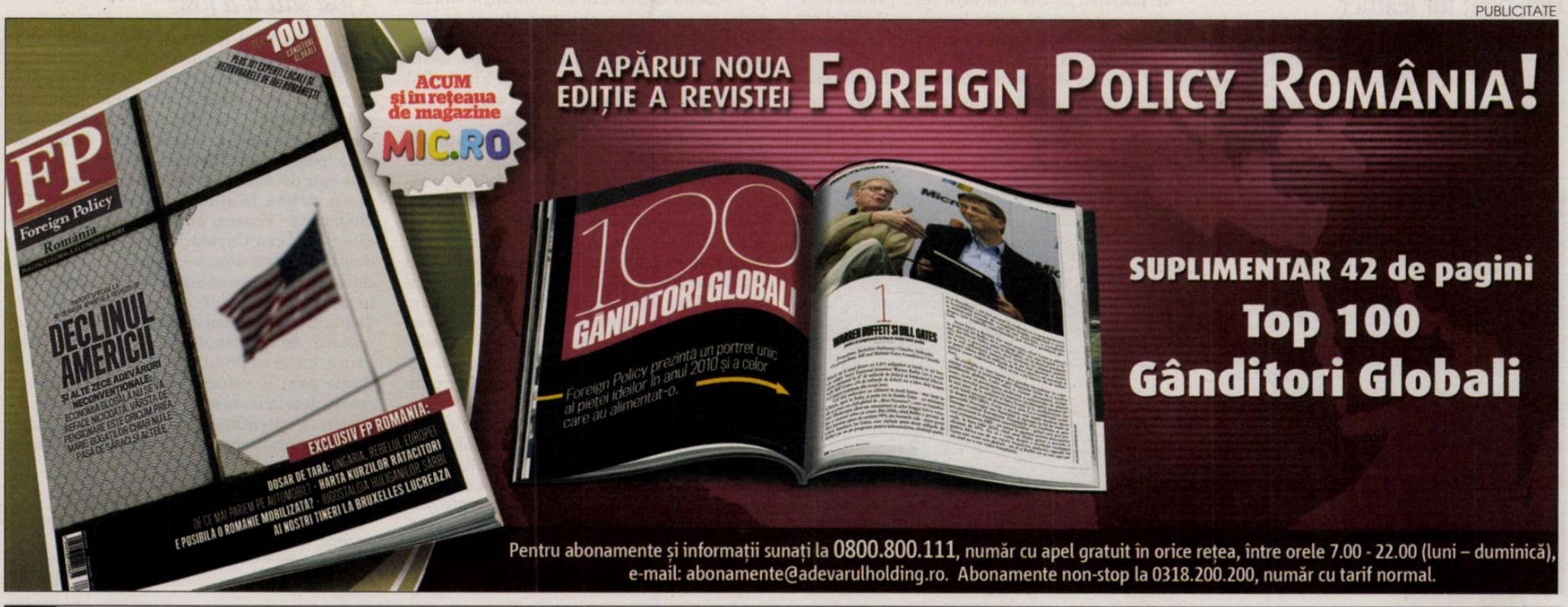

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **365** ■ 10-16 februarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

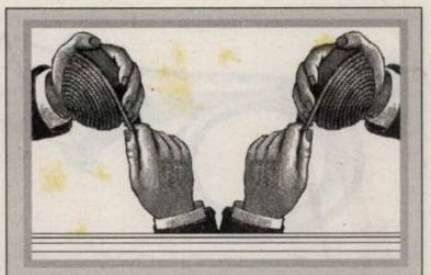

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze 12

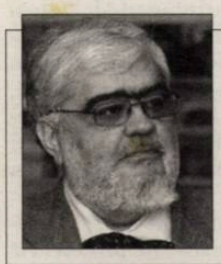

ANDREI PLEŞU

„Ură şi şah-mat“

pagina 3

RODICA BINDER

„Limitele revoltei şi fanteziile neputinţei“

pagina 20

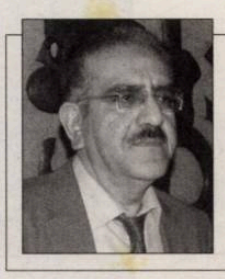

YEHIA GHANEM

„Egiptul nu va ajunge ca Iranul“

pagina 21

Partea şi întregul

Identitate şi dezvoltare regională

© Lucian Muntean

„N-am nevoie să ştiu cine sînt. Ştiţi voi.“

FRANCIS PICABIA

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

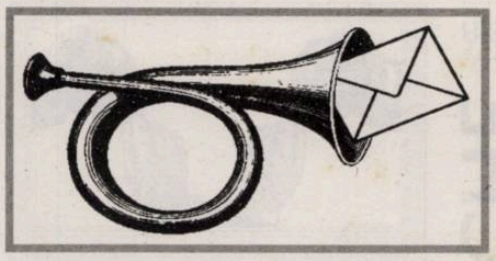

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 356

„Cultura protestului“

„Sînt conservatoare, recunosc...“

Dragă redacţie,

Sînt o cititoare împătimită a *Dilemei*. Cu ani în urmă, citeam şi colecţionam *22*, *Cotidianul*, *România literară* etc., dar acum pensia nu-mi mai permite şi-a trebuit să diminuez cheltuielile. M-am oprit numai la *Dilema veche* pentru consideraţia mea faţă de întreg colectivul redacţional şi stima (respectul şi preţuirea) pentru dl Andrei Pleşu!

Mărturisesc că încep lectura cu articolul dlui Andrei Pleşu, dau repede să descopăr articolul dlui Radu Cosaşu, urmează cel al dlui Dan C. Mihăilescu.

Să mai menţionez că intelectualii care scriu la *Dilema veche* sînt de excepţie, de o anvergură spirituală rar întîlnită. Cea mai grea perioadă a vieţii mele am trecut-o citind şi recitind cărţile dlor Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Horia-Roman Patapievici. Şi... nelipsitul Cioran. Ultimul te determină fie să deteşti viaţa, fie să ai „curiozitatea“ s-o trăieşti pînă la capăt... în speranţa unui sens al ei.

Am expediat mai multe scrisori pe adresa *Dilemei vechi;* nu ştiu dac-au ajuns şi dac-au fost citite. Tematica din nr. 356 m-a interesat în mod deosebit prin actualitatea problemelor expuse. Despre „Cultura protestului“ nici nu poate fi vorba în România de azi, iar înainte de '89 plăteai cu viaţa dacă iradiai o astfel de cultură.

Şi am poposit asupra articolului „Mic îndreptar pentru o revoluţie reuşită“, scris de dna Ana Bulai. Nu numai pentru faptul că soţul şi băiatul meu sînt absolvenţi ai Facultăţii de Sociologie (în 1977, respectiv în 2003), ci şi pentru *necesitatea* şi claritatea celor expuse. Etapele „îndreptarului“ sînt aşa de bine explicate, reflectînd calităţile unui cercetător dublat de un profesor de excepţie. Acest articol ar trebui publicat în toate ziarele, *zilnic,* pînă în 2015. Şi la toate televiziunile şi la radio. Citit aşa de frumos cum a fost scris, respectînd fiecare semn de punctuaţie (pare-mi-se că nici cu cititul nu stăm bine).

Densitatea şi complexitatea ideilor nu sînt la îndemîna oricui; cei peste zece mii de cititori ai *Dilemei vechi* cunosc prea bine etapele. Dar „masele“?

Ce splendide sînt întrebările: cine?, de ce?, pentru ce?, cum?, cînd?. Dar cînd „masele“ vor citi „împotriva minciunii, a prostiei, a falsităţii, a hoţiei“, se vor speria fiindcă, de 20 de ani, se minte, se fură, se ascunde adevărul, de sus în jos şi invers.

„Liderii, elitele, eroii sînt personajele fundamentale ale oricărei naţiuni de succes.“ Din acest adevăr ce vor înţelege? ...căci „masele“ nu prea apreciază elitele, eroii, liderii. Lor le-a fost foarte clar tătucu' Iliescu! ...Şi le este foarte drag Dan Diaconescu. Mira-m-aş dacă nu va ieşi preşedinte, în cazul candidaturii lui! Să vezi atunci fericire generală şi privit la televizor!

Am citit articolul de trei ori. Bucuria supremă ce rezultă din lectură avea să-mi fie afectată de final: „...Asta dacă alţii – în altă parte, cu alte mijloace, mai tehnologizate, cu oameni special antrenaţi – nu hotărăsc să-şi facă şi ei revoluţia lor. Ori poate chiar să o sprijine sau să o urgenteze pe-a noastră. Au mai fost cazuri! Cine ştie...“ Toată bucuria mea s-a dus pe apa sîmbetei! Şi nu mi-e clar dacă această încheiere este optimistă, sau dimpotrivă. Cînd mă gîndesc că încă n-am aflat adevărul despre Revoluţie şi/sau dacă-l vom afla vreodată... mi-e teamă de „alţii“, oricare ar fi ei.

Sînt conservatoare, recunosc. Detest tot ce înseamnă tehnologie, telefon, televizor. Iar cînd aud expresia „navighez pe Internet“, îmi vine să-mi tai urechile, cu riscul că n-aş mai auzi muzică toată viaţa. Pentru mine esenţial este mirosul de cerneală şi susurul peniţei pe coala de hîrtie.

În speranţa că n-am deranjat pe nimeni cu cele scrise, vă mulţumesc că existaţi şi că mă faceţi fericită, în fiecare zi de joi, cînd apare *Dilema veche*.

Constanţa SAULEA
str. Mihai Bravu nr. 56
Tîrgovişte
jud. Dîmboviţa

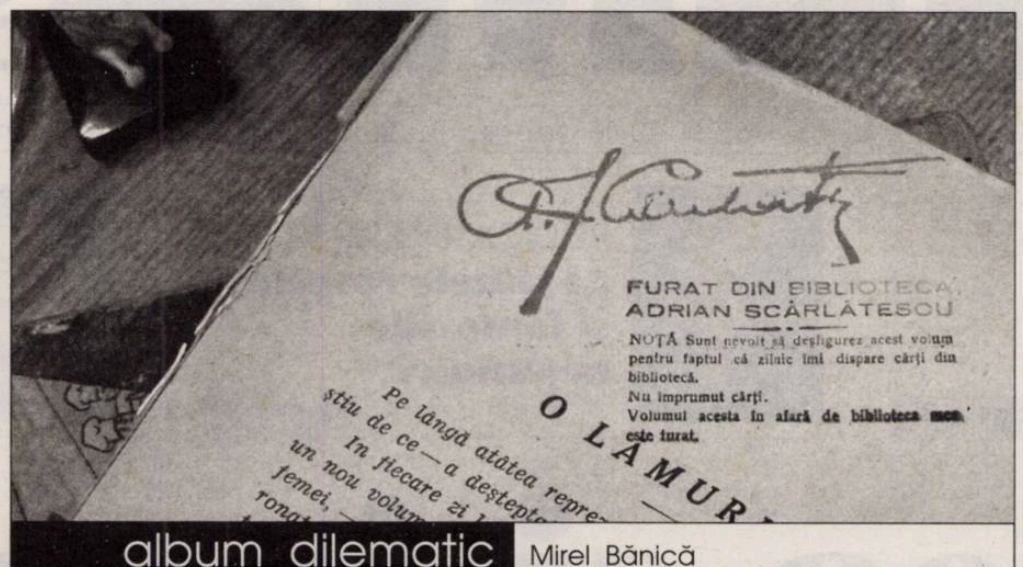

album dilematic Mirel Bănică

ACTUALITĂŢI

Science fiction şi colectare selectivă

Dacă o firmă ce are printre obiectele de activitate automatizările ar vrea să facă bani rapid pe piaţa românească, s-ar putea gîndi la o soluţie în următoarea problemă: în România, vrem să implementăm, cu chiu, cu vai, sistemul de colectare selectivă a deşeurilor, care e atît de larg răspîndit şi eficient pentru mediu (dar şi pentru economie, civilizaţie iar, colateral, pentru cultura civică) în toate ţările niţel mai vestice decît a noastră. Totuşi, popor conservator şi sceptic din fire, românii-s puţintel mai indispuşi la un efort suplimentar în menaj – din moşi-strămoşi, au adunat la un loc resturile şi, în genere, cam tot ce nu mai era de folos prin habitatul lor şi le-au vîrît la container. Pe toate, la un loc: restul de tocană de miel peste cotorul de hîrtie igienică, bateriile expirate ale lanternei înmuiate în untura de pe fundul borcanului spart, cutia de carton în care a venit pachetul prin poştă umplută cu pungile ce conţineau nasturi, restul de vopsea cu care s-a vopsit gardul ş.a.m.d.

E şi cel mai simplu, şi cel mai logic să faci aşa. Iată însă că sistemul de import îi pune pe români la grea misie selectivă: fiecare bucăţică de gunoi trebuie adunată pe categorii. S-a terminat cu „coşul unic“, ghiveci urît mirositor pe care îl legăm iute la vîrf cînd dă pe-afară şi-l slobozim pe ghena blocului. Răsar, ca ciupercile, prin cartierele noastre idilice, arătări viu colorate, precum figurinele sau „utilajele“ din curţile grădiniţelor ori din parcurile pentru copii. N-au însă decît forme şui, amintind de nişte replici supersized ale unor cutii de iaurt sau de lapte condensat şi, culmea, nişte guri de intrare cu semnalizări scrise prin care nu poţi băga chiar orice şi oricum... Sau cînd ai tu chef.

Problematic, deci. Dilematic. Pe alocuri, chiar enervant.

Hai să vedem soluţia, cu, să mă corecteze specialiştii de rigoare, partea ei de SF. Firma de automatizări X inventează şi brevetează un sistem comandat electronic, asistat de un microcomputer (sau de mai multe, după caz), capabil să recunoască resturile, după ce au fost introduse.

Dumitru-Mircea BUDA
dumitrubuda@gmail.com

PROPUNERI

Un Muzeu al Arhitecturii?

Stimate domnule Andrei Pleşu,

Precum bine ştiţi, în toate domeniile artei oamenii sînt cei care i-au urmat pe artişti, şi nu invers.

În cele cîteva rînduri pe care vi le trimit, fac referire la importanţa arhitecturii şi modul în care aceasta ne influenţează mentalitatea şi stilul de viaţă. Sîntem expuşi în viaţa de zi cu zi unei arhitecturi care nu reprezintă cu adevărat potenţialul şi valoarea arhitecturii din România.

Zonele din Bucureşti care au scăpat de demolările din perioada comunistă sînt viciate astăzi de dezvoltarea imobiliară haotică. Astăzi, se demolează mult în Bucureşti care, altădată, era numit „Micul Paris“. Noi nu ne protejăm zonele vechi, dar ne plac oraşele europene, ne place şarmul pe care îl conservă şi îl cultivă continuu.

Din păcate, noi nu avem un Muzeu al Arhitecturii. Surprinzător, arhitectul M. Duţescu nu este convins de oportunitatea unui astfel de muzeu. Dacă un specialist nu crede în urbanitatea (urbanitate care, din păcate, lipseşte în lumea noastră) unui astfel de proiect este trist. Noi, societatea civilă, ar trebui să articulăm o poziţie fermă faţă de aceasta (şi nu numai).

Întrebarea pe care v-o adresez este: Credeţi în actualitatea unui astfel de proiect? Ar fi seducător un Muzeu al Arhitecturii? Am fi în stare să gestionăm un astfel de muzeu?

Vă rog să agreaţi, domnule Pleşu, întreaga mea consideraţie,

Gloria MIKLOS
gloriamiklos@gmail.com
gloriamiklos@yahoo.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Despre disperare“

Somnul naţiunii

Domnule Pleşu, mulţumesc pentru articol!

Sînt un român oarecare, cu bunele şi relele aferente care încearcă să-şi trăiască viaţa omeneşte aici, în ţară. Am trăit jumătate din viaţă în comunism, jumătate după, însă n-am simţit niciodată ca acum că am ajuns într-o fundătură. Parcă am ajuns la marginea lumii, unde orizontul şi speranţa au dispărut. Văd politicieni care ne vînd în numele propăşirii lor, nemaisinchisindu-se nici măcar să spoiască asta sub nu mai ştiu ce doctrine, ci, direct, în numele posturilor şi al beneficiilor personale pe care şi le vor împărţi sau pe care le deţin deja. Văd că noi, cetăţenii de rînd, preferăm să ne plîngem şi să aşteptăm pomana, în loc să ne luăm viaţa în mîini sau să ne acceptăm soarta şi să nu mai revărsăm fiere în spaţiul public. Văd o mass-media plină de ură şi de dejecţii, clădită pe interese meschine, ce perverteşte orice în numele oricui, numai a publicului nu. Teoretic, societatea noastră, expusă atîtor schimbări în ultimii 20 ani, ar fi trebuit să intre în colaps. Mi-e teamă că nu a intrat în colaps societatea ca întreg, ci noi ca indivizi, reducîndu-ne la nişte mormane de plîngeri deşarte şi meschinării. Şi atunci, ce-i de făcut? Nu cred că schimbarea în bine va veni de la politicieni, autorităţi sau mass-media. Cel puţin nu de la sine. Dar cred că ar trebui să pornim întîi de la noi. Un proverb spunea: „Mătură în faţa curţii tale şi lumea va fi mai curată“. Dacă nu putem să ne facem curăţenie totală, măcar să nu fim ieftini. Nimeni n-o să-ţi dea încredere şi respect dacă eşti ieftin. Să urîm doar impostura şi minciuna, să nu aşteptăm cu mîna întinsă, să fim noi înşine schimbarea pe care o dorim în lume. După ce ne vom fi făcut curăţenie în ograda noastră, trebuie să mergem mai departe la cei care conduc obştea, să le spunem că aşa nu mai merge. Să le dăm de ştire că vremea demagogiei a trecut, că nu mai au ce căuta în viaţa noastră, cu minciuni. În primul rînd, să nu-i mai ascultăm. Să propovăduiască în van, aşa cum merită. Apoi, să le spunem – oricărui politician, reprezentant al statului, lucrător în mass-media, pe care-l cunoaştem – că trebuie să se schimbe. Să-i încurajăm pe cei care au făcut ceva bun, şi pentru obşte, nu numai pentru ei.

Somnul raţiunii naşte monştri. Al naţiunii, naşte deznădejde!

Petre B.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

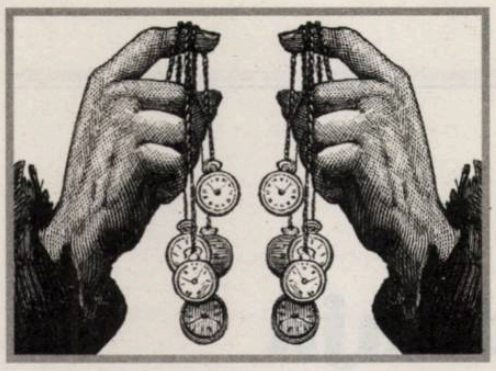

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ură și șah-mat

Poftă de anihilare a celuilalt, organizare ideologică a furiei (eventual cu corolarul crimei), invidie, antipatie viscerală etc., ura este, privită atent, și un atentat la *libertatea* celui pe care îl urăști. Îl condamni, prin ură, la un statut din care nu mai are nici o ieșire. Orice face, orice spune, orice invocă, în apărarea sa, lasă ura neatinsă. Sau o amplifică. I se refuză tot, pînă și căința (dacă a greșit), pînă și iertarea. E, în eternitate, o sursă de afecte negative. Nu poate decît să greșească. Cu alte cuvinte, cel care are ghinionul să stîrnească ura cuiva este într-o situație de șah-mat. Nu-i rămîne decît să dispară.

Pot da, mai ales din lumea politică, exemple multiple. Dacă guvernul urăște opoziția sau pe reprezentanții ei, nimic din ceea ce vine ca propunere sau ca analiză critică, din partea opoziției, nu e luat în seamă. Opoziția nu poate fi decît arbitrară, parșivă, avidă de putere, coruptă. La fel, dacă opoziția urăște guvernul, toate măsurile guvernului sînt socotite inepte și vinovate: e grav dacă nu face arestări, dar și dacă le face, e grav și dacă riposteză demn Uniunii Europene și dacă e prea acomodant, e grav și dacă zice „hăis“ și dacă zice „cea“. Ura nu lasă loc pentru dialog și pentru construcție; n-are decît filozofia suprimării celuilalt.

Îmi amintesc o împrejurare semnificativă de la începutul anilor '90, cînd Ion Iliescu împărțise România în pro-iliesciști fanatici și anti-iliesciști isterici. Cei care îl urau îi pîndeau fiecare gest, fiecare vorbă, pentru a înnegri portretul antipaticei sale derive. E drept, aveau de unde alege. La un moment dat, vechiul politician comunist a scăpat o vorbă despre faptul că e „liber-cugetător“. Tabăra urii a exultat: „Care va să zică și-a dat arama pe față! Tot marxist a rămas! Am ajuns pe mîna unui om fără Dumnezeu!“. Mai apoi, cînd, în timpul unei slujbe religioase, președintele, prezent în biserică pe linie de protocol, și-a făcut, la rînd cu lumea, cîteva cruci, tabăra urii a exultat din nou: „Încă o dovadă de ipocrizie și de minciună! Zice că e liber-cugetător, dar trage la cruci pravoslavnice, ca să păcălească poporul! Măcar să fie consecvent, nu să facă pe drept-credinciosul, de ochii creștinilor adevărați!“. În sfîrșit, au fost și cazuri în care, sfătuit de alții, sau din proprie inițiativă, Ion Iliescu a participat la serviciul religios, fără să mai facă semnul crucii. Tabăra urii s-a mobilizat la fel de prompt: „Comunistul – tot comunist! Îl durea mîna dacă-și făcea și el o cruce-două? O fi el liber-cugetător, dar să facă bine să respecte credința țării pe care o conduce; măcar de formă! Măcar din respect pentru strămoși și tradiție!“. E ceea ce numeam mai sus o situație de șah-mat. Cel urît nu poate face nimic corect. E detestat în alb, înaintea oricărei mișcări și orice mișcare ar face. Cam în aceeași situație a ajuns Traian Băsescu. Fie că tace, fie că vorbește, fie că protejează PDL-ul, fie că îl critică, fie că e sumbru, fie că e glumeț, funcționarii atacului sînt în alertă: știu ce au de spus și o fac neobosiți, urmînd, riguros, scenariul urii (asumat deschis, ca motivație personală, de dl Mircea Badea, într-o emisiune recentă).

Mutatis mutandis, pot invoca și o formă de ură din spațiul culturii. Un grup de intelectuali prostdispuși se răfuiește, de cîțiva ani, cu alt grup de intelectuali, declarați, pe diverse tonuri, „boieri ai minții“, „idoli ai forului“ (o distorsiune incultă a sintagmei baconiene), „grup de presiune“, „tartori culturali“ și, mai nou, „vaci sacre“. „Boierii“ cu pricina n-au nici o șansă. Dacă reacționează se cheamă că sînt violenți, opaci la critică, încremeniți în pofta lor insalubră de „monopol“ intelectual, impostori țîfnoși, nițel fasciști, vînduți puterii (comuniste și postcomuniste), nemiloși cu părerile celorlalți. Pe scurt, dacă reacționează nu fac decît să confirme toate acuzațiile preopinenților. Dacă *nu* reacționează e la fel de rău: sînt aroganți, se sustrag luptei de idei, disprețuiesc masele, stau cocoțați în fortificațiile lor elitiste, blocînd accesul la notorietate al tineretului. Situație de șah-mat. Cei răi alimentează, orice ar face, ura celor buni, „pertinenți“, nobil „deconstructivi“, profesioniști ISI, „clasă de mijloc“ temeinică și nedreptățită. Ce putem pentru ca să facem, noi ăștia stricați pînă-n măduvă? Doar două lucruri: să dispărem fără urmă și, dacă se poate, cît mai curînd, sau să fim într-un acord tandru cu toți cei care ne ceartă. Să-i aplaudăm, să ne punem cenușă în cap, să ne cerem scuze. Cum prima variantă nu depinde întru totul de noi, eu unul sînt gata să recurg la a doua. Mă gîndesc să trimit la *Observatorul cultural* – săptămînalul consacrat al bunelor opinii – o scrisoare amară despre dorința fierbinte a vacilor sacre de a se cumînți, de a se face oi seculare. Dar parcă văd că, defect cum sînt, iar o să greșesc. Cînd ești demn de ură, nici măcar umilitatea nu te poate salva.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Paradisul negocierilor

La sfîrșitul anului trecut, am fost invitat să scriu, pentru presseurop.eu *și* Courrier International, *un articol despre cum văd eu prezentul și viitorul Europei. A apărut într-un dosar special, alături de alte nouă texte scrise de autori din diverse țări europene (poate fi citit pe: http://www.presseurop.eu/ro/content/topic/450581-zece-viziuni-ale-europei). Reiau articolul aici, într-un moment în care UE este criticată pentru relativa ei pasivitate față de ce se întîmplă în Maghreb.*

De-a lungul timpului, Uniunea Europeană și-a pus la punct un impresionant mecanism de negociere. Valurile succesive de extindere – și mai ales integrarea țărilor din Europa Centrală și de Est – au rafinat la maximum acest mecanism. Să aduci la un numitor comun – sau măcar acceptabil – orgolii politice, frustrări istorice, ambiții economice și slăbiciuni reale ale atîtor țări care s-au tot războit între ele timp de sute de ani este o performanță. Nu doar politică, dar și – mai ales – culturală și civilizatorie. Europa a ajuns la o subtilă stilistică a negocierii – ceea ce, într-o lume neliniștită și imprevizibilă cum este cea de azi, trebuie salutat. Este, cred, una dintre marile victorii ale proiectului european.

Există însă riscul ca, fascinată de paradisul negocierilor pe care l-a creat, Europa să devină incapabilă să ia decizii. Există riscul ca negocierile să devină un scop în sine: „N-am ajuns la nici o soluție, am amînat problema pentru 2013 – dar ce frumos am negociat!“. Uniunea Europeană se confruntă astăzi cu țări în care deciziile se iau rapid și ușor, „la vîrf“, și se execută imediat – de exemplu China. Se confruntă cu țări în care democrația are imperfecțiuni, dar demografia și entuziasmul economic stau mult mai bine – de exemplu India sau Brazilia. Și riscă – așa cum anticipează unii politologi – să piardă „umbrela protectoare“ a SUA, în numele „multilateralismului“.

De aceea, UE nu este deocamdată o mare putere globală și, după părerea mea, nu pare capabilă să devină. Apariția în peisaj a unui președinte și a unui „ministru de externe“ al UE este tot rezultatul unor îndelungi negocieri. Persoanele desemnate în aceste funcții – absolut respectabile și pline de calități – au parte de critici pentru că sînt *low profile*. Iar unele voci maliționse au spus că intenționat au fost alese astfel, pentru a nu-i eclipsa pe liderii statelor naționale...

Așa încît Uniunea Europeană se află astăzi, cred, într-o mare dilemă. Pe de o parte, trebuie să conserve mecanismul complicat al negocierilor, care i-a asigurat succesul. Trebuie să nu renunțe la principiul „diferenței culturale“, la ideea de a armoniza într-o identitate europeană (care rămîne încă un deziderat) o multitudine de identități naționale și locale. Pe de altă parte, trebuie să devină un jucător important în competiția globală – deci să ia decizii rapide și „să vorbească pe o singură voce“.

Cum să iei decizii mai ușor și mai pragmatic? Criza a arătat că se poate. Existența monedei euro a fost o adevărată binefacere, iar Banca Centrală Europeană a făcut ce trebuia. Sigur, apar voci care pun problema ieșirii (sau excluderii) din zona euro a unor țări, ceea ce se poate discuta/negocia. E grav. Dar fără euro, cred că ar fi fost infinit mai grav: cîte dintre fostele monede naționale ar fi putut rezista în fața crizei?

Cum să vorbești pe o singură voce? Aici lucrurile se complică. Liderii politici naționali au de cîștigat voturi în țările lor, așa încît vor practica întotdeauna un dublu discurs. Pe de o parte, vor vorbi despre construcția europeană, pe de altă parte vor face apel (mai ales în campaniile electorale) la interesele naționale. Eventual – cum s-a întîmplat adesea –, cînd ceva nu merge bine în statele lor, vor da vina pe „birocrații de la Bruxelles“.

Nu numai că vor fi mai multe voci (adesea contradictorii), dar, după cîte îmi pot da seama privind la ce se întîmplă acum, ele vor cînta uneori în contratimp cu prim-soliștii care ar trebui să fie Președintele Consiliului European și Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe. De altfel, cei doi înalți demnitari apăruți în urma aplicării Tratatului de la Lisabona au, deocamdată, misiunea de a da o identitate funcțiilor lor, de a le înzestra cu conținut. Abia cei care vor veni după ei ar putea avea șansa de a face vizibilă în lume politica globală a UE și de a cînta o partitură mai amplă.

S-ar putea să fie prea tîrziu, s-ar putea ca pînă atunci dinamica globalizării să lase Europa pe un plan secund. S-ar putea să regretăm incapacitatea de a fi luat decizii rapide și ferme. Dar acesta este prețul pentru păstrarea unui element esențial pentru substanța, eleganța și frumusețea proiectului european: capacitatea de a negocia, de a armoniza interese diferite, de a respecta pînă la capăt diferențele culturale și identitare.

Poate că UE va rămîne mereu în categoria soft power, dar puterea ei stă în primul rînd în cultură și civilizație, în atmosferă, în stil. Și nu este vorba doar de tezaurul cultural propriu-zis, nu este vorba de „inventarul“ de opere de artă, de arhitectură, de compoziții muzicale ori scrieri literare. Ci, mai ales, de ideile care au construit lumea europeană și care au inspirat apoi restul lumii. Printre ele, cultura conviețuirii: cetățenii unui continent cu o istorie plină de conflicte au ajuns astăzi să învețe să trăiască în dialog și toleranță.

Poate că Europa nu este încă o putere globală. Dar, dacă privim la diversitatea etnică europeană (incluzînd aici și emigranții din toată lumea), UE este, în sine, o metaforă a globalizării.

ținerea de minte

„Casa Duduiei era *home*-ul ei. Servitorul se numea *groom* – îl chema Ghiță; servitoarea, *maid* – de-acasă îi spunea Frăsina.

Își mobilase casa cît mai englezește cu putință. Mobile de mahon masiv, canapele și fotolii de catifea decorau salonul și salonașul destinate femeilor. Pentru bărbați rezervase sala biliardului, o altă sală cu aparate de gimnastică, box și scrimă, la care s-alătura o săliță cu dușuri și oglinzi, precum și un vast biurou – în care *trebuia* să domnească miros de havană autentică – mobilat cu canapele și fotolii de piele, și măsuțe cu reviste și ziare englezești prezidate de ghilotine pentru decapitarea havanelor, cutii de țigări englezești și-un fel de cartușiere de metal cu suport, în care ședeau vertical havanele.

În fața casei, gazon englezesc, un fel de mare biliard păros; în dosul casei, tenisul care devenea iarna patinaj pentru privilegiații acestei Mici Britanii. Ambiția Duduiei era să-nvețe cricket-ul și să formeze un club de cricket. Tenisul îi apărea cam demodat și prea la-ndemîna oricui. Dimineața făcea un ceas de călărie la Copou, pe un cal cu coada scurt tăiată, cu *groom*-ul tot călare, în urmă, la o distanță reverențială. Conducea singură – cu mănuși ca de pe vremea cavalerilor medievali – și cu «Rolls-Royce»-ul și «Lancia», dar, blazată de cele două volane de lux pe care le mînuia, dorea să aibă un automobil cu caroserie mahonie și sticlărie multă.“

Ionel Teodoreanu,
Bal mascat,
Editura „Scrisul Românesc“,
Craiova, 1986

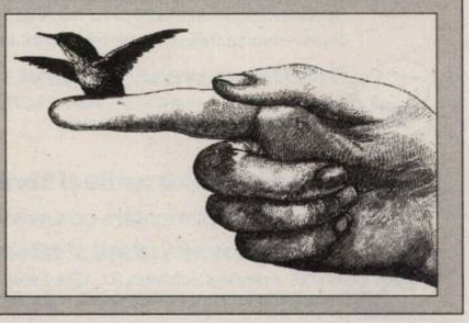

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Schengen-ul şi vidanja

„Ia-te de mînă cu comuniştii ăştia de la putere, du-te cu ei, fă-te purtătorul lor de cuvînt.“ Cu replica asta am fost gratulat de moderatorul unei emisiuni de radio pe teme economice, după ce mi-am exprimat neîncrederea în privatizarea utilităţilor publice-monopol natural. Adică, distribuţia de curent electric, gaze, apă. Era pe vremea Guvernului Năstase (care, orişicîtuşi-de-puţin, pusese în operă manevra respectivei privatizări). Celălalt invitat era cunoscutul Ionuţ Popescu (oareş'cum, defel apropiat PSD-ului) care, spre surpriza moderatorului crîncen-anticomunist (după cîţiva ani, CNSAS-ul a descoperit că turnase la Securitate pe un coleg de studenţie), îmi cam ţinea isonul. Nu, nu există o rezolvare, teoretic acceptată de economişti, privind liberalizarea sectoarelor de piaţă care sînt monopoluri naturale. Nu, nici măcar în cel mai bogat stat al celei mai bogate ţări din lume (adică în California), mersul cu două măsuri – adică privatizare parţială combinată cu subvenţii publice – nu a mers. Acolo au ajuns la două ore de curent pe zi, timp de cîteva săptămîni bune, din pur blocaj financiar. Am mai dat exemple şi din Marea Britanie. „California şi România! – auzi comparaţie, sînteţi buni de o bulă în *Academia Caţavencu,* ha, ha.“ Geaba căutam să îi explicăm că nu orice privatizare este în folosul consumatorului, geaba ne chinuiam să îi dăm exemple, de pomană căutam să îi sugerăm că respectivele privatizări de utilităţi publice sună mai degrabă a încercare de atragere a bunăvoinţei statului membru X sau Y în cursa pentru aderarea la UE (mai tîrziu, preşedintele Băsescu a numit fenomenul „tain“ şi l-a pus în legătură cu refuzul Franţei de a ne accepta în Schengen). Geaba toate eforturile noastre. Gazda emisiunii se hotărîse. Eram nişte comunişti retarzi care nu puteam pricepe economia de piaţă. Ştiţi dumneavoastră, genul acela de dezbatere în care tu spui că, în lipsa concurenţei, nu există piaţă, iar celălalt zice: „comunistule!“.

Între timp, nu zic că mi-am schimbat prea tare părerea despre vînzările din acea epocă. Nu sînt cu mult mai încîntat de furnizarea de apă, gaz sau curent electric din zona mea. E drept, locuiesc în Centrul istoric, infrastructura e veche, defecţiunile sînt mai dese. Investiţiile necesare modernizării sînt mai mari. Presiunea pe costurile de exploatare este foarte mare pentru că acţionarii trebuie să fie ţinuţi în fericirea unor dividende bune. Astă-vară, francezii de la gaze au dat comanda schimbării ţevilor, pe strada mea. Un Dorel angajat de ei a trîntit un tîrnăcop în cablul principal de alimentare cu energie electrică *(exact* ca în celebrul clip), drept pentru care, întreaga stradă a rămas în beznă. Au venit (cu greu) muncitorii angajaţi de italienii de la curent (mult mai puţini decît pe vremea cînd erau la statul român), care au realizat o cîrpeală pe cablul vechi din 1923 (aşa scria pe izolaţia de hîrtie), apoi au înlocuit toată instalaţia de pe stradă. Lucrările, cu acoperit gropi şi şanţuri cu tot, au durat vreo şase luni.

Nu vreau să-i vorbesc numai de rău pe angajaţii (români) ai regiilor privatizate în folosul unor acţionari din alte state membre. Exact în februarie trecut, belea mare în faţa blocului: se înfundase un canal de scurgere, rezultase o băltoacă imensă care bloca şi trotuarul, şi jumătate din Calea Călăraşilor. Chem vidanja. Vine. Frig de crăpau pietrele. Au muncit băieţii aceia vreo cinci ore, în apă îngheţată, la tîrnăcop. Spre finalul lucrării, îl sun pe administrator, să scoată o sticlă de whisky „de la rezervă“, să le mulţumim oamenilor că au muncit din greu. Îmi dă (nu se ştie cînd mai ai nevoie de o vidanjă). Surpriză! Nici nu au vrut să audă. „Nu ne facem, dom'le, firma de ruşine, pentru o sticlă de 50 de lei. Mulţumim frumos, nu primim. Nu, nici nu vă dăm telefonul mobil pentru vreo intervenţie ulterioară. Sunaţi unde aţi sunat şi acum şi vom veni.“ Am rămas mască.

De curînd, mi-a picat fisa, am pus întîmplarea într-un context mai larg. Firma este franţuzească. Vă daţi seama de ce îi dau ăştia cu lupta anticorupţie, nu? Să nu mai am vreodată tupeul să încerc să le „mituiesc“ angajaţii. Eh, dacă ar fi să le vînd altă regie, mai discutăm…

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche ☐ **3 luni (55 lei)** ☐ **6 luni (109 lei)** ☐ **12 luni (212 lei)**

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE!

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema Veche,** împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Historia, Foreign Policy, Forbes, OK** sau **Tango**. Pentru detalii, te rugăm contactează-ne la 0800.800.111, la 0318.200.200 sau pe e-mail la abonamente@adevarulholding.ro.

Metode de abonare

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***
- Costul unui SMS este de 15 euro fărăTVA
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea,

iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111**.

3 luni abonament

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding
La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul
Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE

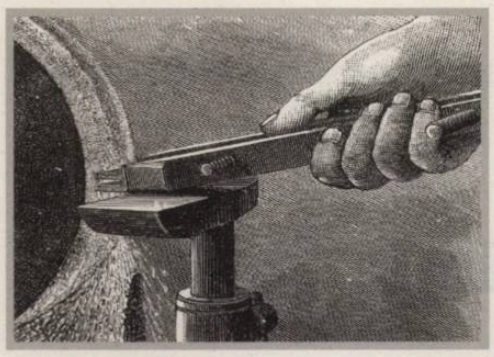

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Viaţa după capitalism

În 1995, am publicat o carte intitulată *The World After Communism* („Lumea după comunism"). Astăzi, mă întreb dacă va exista o lume după capitalism. Această întrebare nu este determinată de cea mai gravă depresiune economică din anii '30 încoace. Capitalismul a avut întotdeauna parte de crize, şi va continua să aibă. Mai curînd, porneşte de la sentimentul că civilizaţia occidentală devine din ce în ce mai nesatisfăcătoare, fiind împovărată de un sistem de stimulente esenţiale pentru acumularea averii, dar care ne subminează capacitatea de a ne bucura de ea. Capitalismul ar putea fi aproape de a-şi epuiza potenţialul pentru crearea unei vieţi mai bune – cel puţin în ţările cele mai bogate din lume.

Prin „mai bună" mă refer la o viaţă mai bună din perspectivă etică, nu materială. Cîştigurile materiale pot continua să existe, deşi există dovezi care arată că acestea nu îi fac mai fericiţi pe oameni. Nemulţumirea mea este legată de calitatea unei civilizaţii în care producţia şi consumul de bunuri inutile au devenit ocupaţia principală a majorităţii oamenilor.

Spun asta nu pentru a denigra capitalismul. A fost şi este un sistem superb de a înfrînge lipsurile. Prin organizarea eficientă a producţiei şi prin redirecţionarea ei către urmărirea prosperităţii, mai degrabă decît a puterii, a scos o mare parte a lumii din sărăcie. Totuşi, ce se întîmplă cu un astfel de sistem cînd lipsurile au fost transformate în abundenţă? Continuă să producă mai mult, stimulînd apetiturile istovite cu noi gadget-uri, emoţii şi excitări? Cît mai poate continua acest lucru? Ne vom petrece următorul secol bălăcindu-ne în trivialitate?

În cea mai mare parte a secolului trecut, alternativa la capitalism a fost socialismul. Dar socialismul, în forma sa clasică, a eşuat – cum era de aşteptat. Producţia publică este inferioară celei private, din mai multe motive, nu numai pentru că distruge posibilitatea de alegere şi varietatea. Iar, de la colapsul comunismului, nu a mai existat nici o alternativă coerentă la capitalism. Se pare că, dincolo de capitalism, se întinde panorama... capitalismului.

Dintotdeauna au existat importante întrebări morale legate de capitalism, care au putut fi lăsate deoparte deoarece capitalismul a reuşit atît de bine să genereze bunăstare. Acum, cînd posedăm deja toată bogăţia de care avem nevoie, sîntem îndreptăţiţi să ne întrebăm dacă costurile capitalismului merită suferite.

Adam Smith, spre exemplu, a recunoscut faptul că diviziunea muncii îi face pe oameni mai proşti, lipsindu-i de calificările nespecializate. Cu toate acestea, el considera că este un preţ – compensat posibil de educaţie – care merită plătit, din moment ce lărgirea pieţei favoriza creşterea bogăţiei. Acest lucru l-a făcut un adept înflăcărat al comerţului liber.

Apărătorii de azi ai comerţului liber îşi susţin cauza cam în acelaşi mod ca Adam Smith, ignorînd faptul că bogăţia s-a extins enorm de la Smith încoace. De obicei, ei recunosc faptul că din cauza comerţului liber se pierd locuri de muncă, dar afirmă că programele de recalificare vor integra muncitorii în ocupaţii noi, „de o valoare mai înaltă". Acest lucru înseamnă a spune că, în ciuda faptului că ţările (sau regiunile) bogate nu mai au *nevoie* de beneficiile comerţului liber, trebuie să-i suporte în continuare costurile.

Susţinătorii sistemului actual răspund: lăsăm astfel de alegeri fiecărui individ în parte. Dacă oamenii vor să păşească în afara benzii rulante, sînt liberi să o facă. Şi din ce în ce mai mulţi, în realitate, „se retrag". Democraţia înseamnă, de asemenea, libertatea de a alege împotriva capitalismului.

Răspunsul este puternic, dar naiv. Oamenii nu îşi formează preferinţele fiind izolaţi. Alegerile lor sînt clădite pe cultura dominantă a societăţii lor. Chiar se presupune că presiunea constantă de a consuma nu are nici un efect asupra preferinţelor? Interzicem pornografia şi restricţionăm violenţa la TV, considerînd că acestea afectează negativ oamenii, şi totuşi ar trebui să credem că publicitatea nelimitată pentru bunuri de consum afectează numai distribuţia cererii, nu şi întregul?

Uneori, apărătorii capitalismului argumentează că spiritul lăcomiei este atît de adînc înrădăcinat în natura umană, încît nimic nu îl poate îndepărta. Dar natura umană reprezintă un mănunchi de pasiuni şi posibilităţi. Dintotdeauna, funcţia culturii (inclusiv a religiei) a fost încurajarea unora dintre ele, şi limitarea exprimării altora.

Într-adevăr, „spiritul capitalismului" a pătruns în relaţiile umane destul de tîrziu în istorie. Înainte, pieţele pentru vînzare şi cumpărare erau îngrădite de restricţii legale şi morale. O persoană care îşi dedica viaţa pentru a face bani nu era privită ca un bun model. Lăcomia, zgîrcenia şi invidia se numărau printre păcatele de moarte. Cămătăria (a face bani din bani) era considerată un păcat împotriva lui Dumnezeu.

De-abia în secolul al XVIII-lea, lăcomia a devenit respectabilă din punct de vedere moral. Acum se considera că este sănătos, prometeic să transformi averea în bani pe care să-i foloseşti pentru a face mai mulţi bani, deoarece procedînd astfel aduci beneficii umanităţii.

Acest lucru a inspirat modul de viaţă american, unde banii vorbesc întotdeauna. Sfîrşitul capitalismului înseamnă pur şi simplu sfîrşitul impulsului de a-i asculta. Oamenii ar începe să se bucure de ce au, în loc să-şi dorească mereu mai mult. Ne putem imagina o societate a deţinătorilor de averi private, al căror principal obiectiv este de a duce vieţi bune, şi nu de a-şi transforma averea în „capital". Serviciile financiare s-ar micşora, pentru că cei bogaţi nu ar vrea mereu să devină şi mai bogaţi. Întrucît din ce în ce mai mulţi oameni consideră că au suficient, ne putem aştepta ca spiritul cîştigului să-şi piardă aprobarea socială. Capitalismul îşi va fi îndeplinit treaba, iar motivul profitului şi-ar reocupa locul în „cercul celor nedoriţi".

Dezonorarea lăcomiei este probabilă numai în acele ţări în care cetăţenii au deja mai mult decît au nevoie. Şi chiar şi acolo, mulţi oameni au încă mai puţin decît au nevoie. Dovezile sugerează că economiile ar fi mai stabile şi cetăţenii mai fericiţi dacă bogăţia şi veniturile ar fi distribuite în mod egal. Justificarea economică pentru inegalităţile mari între venituri – nevoia de a stimula oamenii să fie mai productivi – se prăbuşeşte cînd creşterea încetează să mai fie importantă.

Poate socialismul nu a fost o alternativă la capitalism, ci moştenitorul său. Va moşteni pămîntul nu prin deposedarea celor bogaţi de proprietăţile lor, ci prin furnizarea de motive şi de stimulente pentru comportament, care nu sînt legate de acumularea în plus a averii.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cînd epicul bate politicul

Cine a pus mîna pe numărul de vineri, 28 ianuarie, al prestigiosului *International Herald Tribune* (IHR) a fost, cu siguranţă, frapat. Mai întîi, de capul de ziar – ceva despre Wikileaks, în condiţiile în care actualitatea internaţională era frămîntată şi extrem de generoasă pentru cei care decid subiectul cu care să deschidă ediţia unui mare ziar dedicat actualităţii globale, de la revoltele din Egipt la întrunirea de la Davos. Apoi, de lungimea materialului: două pagini de ziar pline, plus fragmentul din prima pagină. Apoi, de ceea ce conţine acest amplu material: povestea, desprinsă parcă din romane de spionaj, a culiselor afacerii Wikileaks. Mai departe, cel puţin notabil este autorul articolului: însuşi editorul executiv al lui *The New York Times* (NYT), un om cu un CV profesional, impresionant pentru oricine aparţine breslei jurnaliştilor – Bill Keller.

Cum şi în România au apărut adoratori şi detractori ai dlui Assange, cred că discuţia despre Wikileaks merită continuată. Situaţia distribuţiei admiraţiei pentru dl Assange se desenează, la noi, rudimentar, în cel mai caraghios fel cu putinţă. În general, cei care îl urăsc pe dl Băsescu „ţin" cu Julian Assange – sperînd că în muntele de telegrame secrete americane s-o găsi ceva şi despre preşedintele român –, iar cei care îl iubesc pe preşedinte au formulat rezerve, dacă nu au emis direct antipatie pentru misteriosul rebel suedez. Încă o probă că sîntem iremediabil provinciali: orice temă globală se (re)modelează în discuţia autohtonă după cum bat vînturile pe malul Dîmboviţei.

Cum spuneam, articolul din IHR conţine povestea colaborării dintre Assange şi NYT, parte a grupului de mari publicaţii, alături de *The Guardian* şi *Der Spiegel,* cu care Assange a pus la cale apariţia faimoaselor telegrame secrete ale Departamentului de Stat american. Mesajul principal al textului semnat de Bill Keller este că ceea ce Assange pretinde acum – că a fost un fel de păpuşar care a jucat pe degete aceşti coloşi de presă – nu este deloc adevărat. Şeful de la NYT pune lucrurile la punct: pentru ei, Assange a fost o sursă plină de informaţii, aşa cum au toţi jurnaliştii lumii; nici mai mult, nici mai puţin. Supărarea lui Assange, provocată, din cîte se pare, de publicarea în ziarele cu care a colaborat pentru dezvăluirile Wikileaks a unor informaţii despre acuzaţiile pe care poliţia suedeză i le aduce, l-a făcut pe acesta să se repeadă pentru un interviu către concurentul lui *The Guardian,* adică *The Times,* dar şi acolo a avut o surpriză neplăcută. Alături de interviu, Assange a avut parte de un editorial deloc flatant – ba, dimpotrivă. Că Assange posedă un *ego* uriaş, nu mă îndoiesc. Că încearcă să răstoarne un sistem şi să fie eroul acestei operaţiuni, iarăşi, nu mă îndoiesc. Mai important, însă, este să încercăm o concluzie de etapă. Ce a reuşit şi ce nu a reuşit Assange?

Evaluările care îmi sînt la îndemînă diferă substanţial. Unele spun că Wikileaks a schimbat lumea, că valul revoltelor din spaţiul nord-african a fost generat de publicarea telegramelor diplomatice americane şi că Assange însuşi, care spune că poate dărîma guverne cu informaţiile pe care le mai deţine, este demn de Premiul Nobel. Alte evaluări spun că efectul Wikileaks este zero pe scena relaţiilor politice internaţionale. Nu există nici un caz în care, urmare a dezvăluirilor Wikileaks, relaţiile vreunei ţări cu SUA să fi cunoscut modificări. Ţările lumii dezvoltă relaţii cu America nu pentru că o iubesc şi nici pentru a fi vorbite de bine sau de rău pe culoarele Departamentului de Stat, ci pentru că au nevoie, într-un fel sau altul, de uriaşa putere a celui mai proeminent actor global. În ceea ce mă priveşte, aş spune că exagerează atît cei care văd în Wikileaks sfîrşitul unei lumi cît şi cei care nu văd nimic după Wikileaks.

Întîi, doar un naiv ar putea spune că mişcările de stradă care duc la răsturnarea unor regimuri totalitare şi corupte se nasc pentru că apar informaţii despre opulenţa şi corupţia grupului dominator. E ca şi cum ai spune că evenimentele din decembrie 1989 au fost determinate, să zicem, de publicarea cărţii lui Pacepa, *Orizonturi roşii,* pe care românii au putut-o auzi în serial la Europa Liberă, seară de seară, în a doua jumătate a anilor '80. Sigur că există o influenţă anume asupra opiniei publice, dar să spui că asemenea dezvăluiri produc revoluţii e cam mult. La fel, nu cred că scandalul Wikileaks chiar nu are nici un efect. Poate că relaţiile bilaterale ale Americii cu fiecare dintre ţările lumii nu se schimbă vizibil, sub acest impact, dar efectul Wikileaks ar putea fi de altă natură. Se prea poate ca diplomaţii să comunice altfel, atît cu sursele lor cît şi cu şefii lor, de acum înainte. Însă, mă grăbesc să o spun, e prea devreme pentru o concluzie.

Pe de altă parte, aşa cum sugera o interesantă analiză recent apărută în revista *Bookforum,* telegramele par a avea o neaşteptată valoare literară. Poate chiar mai importantă decît cea politică. Portretele care se conturează în telegrame sînt, adesea, memorabile. Cantitatea de epic copleşeşte cantitatea de politic în aceste telegrame şi, de aceea, ele sînt de un acut interes pentru orice fel de presă. Prin urmare, potenţiala lor audienţă este uriaşă, dincolo de cercul politicienilor sau al publicului interesat de politică.

În rest – vorba lui Bill Keller –, să nu uităm că „telegramele diplomatice sînt versiuni ale evenimentelor care se petrec. Ele pot fi speculative. Ele pot fi ambigue. Ele pot fi greşite". Tocmai la această observaţie voi reveni săptămîna viitoare.

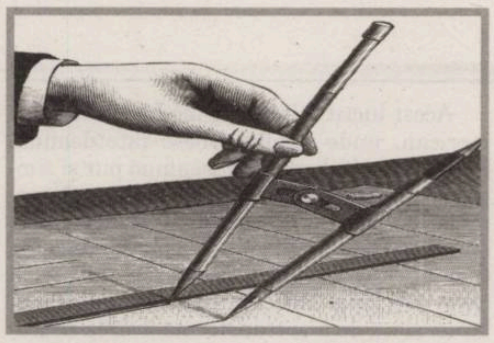

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Război în jurul demolării ilegale din Matache

Hala Matache se demolează! Fără să fi fost declasată, aşadar prin nesocotirea legii care i-a acordat calitatea de monument istoric acestei construcţii care, oricum, datează din 1887.

Acum nu mai mult de o lună, era un proiect de a o păstra, deplasînd-o pentru a lărgi carosabilul viitoarei Diametrale. Pur şi simplu, s-a renunţat, fiindcă e un contract la mijloc şi oamenii se grăbesc ca să nu treacă termenul. Deci, Comisia de Monumente a Capitalei n-a fost consultată şi probabil că aceeaşi va fi soarta altor două imobile, numerele 81 şi 89 de pe strada Berzei, în jurul cărora ghearele de oţel rup hălci din casele vecine: acestea două au încă statutul care ar trebui să le protejeze pentru valoarea lor arhitecturală, deşi restrîng lăţimea străzii. De aceea s-a ales pentru demolare weekendul, cînd instanţele şi instituţiile de control nu lucrează, precum s-a procedat şi acum două săptămîni, cînd au fost dărîmate Hotelul Marna şi clădirea de la colţul Buzeşti/Calea Griviţei.

Aşa se face că, weekendul trecut, Hala era înconjurată de lucrători de la Euroconstruct care înfigeau piroane în zidurile ei şi operau cu pickhammer-ul părţile laterale. Luni deja se dezasambla acoperişul. Oameni prăpădiţi adunau fiarele vechi din încăperile de la parter. Dacă-i fotografiezi, îţi răspund: „Nu noi, hoţii ăi mari... Noi furăm ce ne dă voie". Deci, au fost chemaţi ca să evacueze mai repede rămăşiţele din dărîmături. După ce am fotografiat, alertat de oamenii din zonă (fotografiile sînt postate pe www.romaniacurata.ro), am început să dau telefoane. A urmat o săptămînă absurdă de bîlbîieli şi minciuni de la autorităţi. Primăria a spus întîi că autorizaţie de demolare nu există. Nici nu ar avea cum, egal să existe, dat fiind că nu s-a declasat clădirea. Pe urmă însă, dl primar general, pe care Comisia l-a tratat cu înţelegere cînd a vrut să înlocuiască pavajul din Aviatorilor, a devenit agresiv, a acuzat că întîrzierile la contractul cu constructorii le va plăti societatea civilă etc. În ce a mai rămas din Piaţă, lumea plîngea, îi compătimea pe cei evacuaţi şi îşi dădea cu presupusul. Sfidarea maximă se vede din faptul că nici pînă azi nu a apărut un afiş conform legii, care să ne anunţe cine ce lucrează acolo şi cu ce aprobare.

Dar fiind că se demolează fără autorizaţie, Asociaţia „Salvaţi Bucureştiul" şi Alianţa pentru o Românie Curată au depus o sesizare penală joi, 3 februarie 2011, pe adresa procurorului general Laura Codruţa Kovesi, atrăgînd atenţia asupra procesului ilegal de demolare a Halei Matache, monument istoric. Întregul proces de sistematizare al zonei, după cum am mai scris, se face în dispreţul legii şi al protecţiei monumentelor istorice din zonă, din care cîteva (locuinţa unde se întîlneau M. Eminescu şi Veronica Micle, de exemplu), au dispărut deja, iar altele stau să cadă sub loviturile buldozerelor. De la începerea lucrărilor, autorităţile statului s-au ascuns una în spatele celeilalte, iar firma Euroconstruct a început practic demolarea în data de 29 ianuarie, deşi Hala nu a fost declasată ca monument istoric, iar cererea de declasare nu se află nici măcar pe ordinea de zi a Comisiei Monumentelor.

Plîngerea acuză săvîrşirea *infracţiunilor* de:

- distrugere a unui bun care are o deosebită valoare artistică şi istorică, infracţiune prevăzută de art. 54 din Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, cu referire la art. 217 alin. 2 din Codul Penal;
- abuz în serviciu contra intereselor persoanelor, infracţiune prevăzută de art. 246 din Codul Penal;
- abuz în serviciu contra intereselor publice, infracţiune prevăzută de art. 248 din Codul Penal;
- neglijenţă în serviciu, infracţiune prevăzută de art. 249 din Codul Penal;
- furt calificat, infracţiune prevăzută de art. 208-209 din Codul Penal;
- şi cheamă organele de anchetă să identifice *toate persoanele fizice şi juridice* implicate în demolarea ilegală a Halei Matache şi a celorlalte monumente istorice menţionate în cuprinsul sesizării, precum şi a persoanelor fizice şi juridice care aveau obligaţia să asigure securitatea zonei şi a materialelor cu valoare istorică ori să intervină pentru stoparea abuzurilor, precum şi a persoanelor care au sustras materiale/obiecte rezultate din demolări (elemente valoroase decorative şi elemente de interior). De asemenea, se solicită procurorului general să ia, *DE URGENŢĂ, toate măsurile legale necesare pentru stoparea săvîrşirii infracţiunii de distrugere,* în curs de executare la această dată, constînd în demolarea ilegală a Halei Matache.

Sper că Procuratura va opri dezastrul şi că vinovaţii vor plăti din buzunar. Ei aveau obligaţia să nu încheie contracte, fără a obţine toate autorizaţiile legale, şi politica faptului împlinit nu va mai ţine, de data asta. Rog pe toţi cei care au pozat sau filmat în acest weekend să trimită Doinei Lazăr la SAR în Mihai Eminescu nr. 61, sau Marianei Serdeliuc la GDS, copii după fotografii sau filme pentru a le trimite Procuraturii. Dacă demolează, plătesc, pentru că prea au călcat legea flagrant şi în văzul tuturor, de data asta.

Am vorbit doar de clădiri. Dar şi spiritul zonei s-a dus. Unde sînt banii europeni pentru protejarea ţiganilor, evacuaţi masiv şi fără scrupule din cartier? Care era al lor cel puţin din perioada interbelică, atunci cînd o întreagă literatură a descris condiţiile de existenţă ale locuitorilor. În primele timpuri, după ce a apărut Gara de Nord, populaţia din zonă era aşezată de-a lungul Căii Griviţei pînă la răspîntia de la Matache Măcelaru, unde erau măcelarii, pescarii şi precupeţii. Un martor din acea vreme (1904) găsea „magazine cu coloniale, băuturi spirtoase, berării, bragagerii, brutării, simigerii, birturi, tutungerii, cofetării, negustori ambulanţi cu mărunţişuri de mîncare, hoteluri şi cafenele cu petreceri de noapte, dintre care în vreo două cîntă şi joacă turcoaice după obiceiul oriental".

Dincolo de Hală, pe străzile Cameliei, Horaţiu şi Virgiliu, comunicînd cu Berzei, erau mai ales aromâni: lume pe care a evocat-o fermecător o carte a Irinei Nicolau. În loc să venim cu un program de civilizare care să păstreze acest spirit, demolarea brutală caută probabil să-i alunge pe vechii locuitori, mai ales ţigani – aşa cum se întîmplă zilele astea şi la Cluj.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca-Raluca MAJARU

SOS Provincia

Palatul Atanasievici din Valeapai

Localitatea Valeapai este menţionată prima dată în 1597, în documentele emise în timpul ocupaţiei otomane, ca aparţinînd Banatului de Severin, parte a Paşalîcului de Timişoara. După intrarea Banatului sub administraţia Coroanei Habsburgice, localitatea este menţionată în conscripţia din 1717, apoi în hărţile din 1723 şi 1776. Aflată azi în spaţiul administrativ al comunei Ramna din judeţul Caraş-Severin, Valeapai oferă imaginea destructurată a unei aşezări altădată prospere, centrul moşiei uneia dintre cele mai importante familii nobiliare bănăţene ale secolului al XIX-lea.

În jurul anului 1830, ca răsplată a serviciilor militare aduse în timpul războaielor antinapoleoniene de către căpitanul Mihai Athanasievich, terenurile din Valeapai sînt dăruite fiilor acestuia, Marczel şi Emil. Familia Athanasievich (Atanasievici, Atanasijević, Athánazovits), înnobilată în 26 iunie 1792 de către împăratul Francisc I, îşi va adăuga la titlul nobiliar atributul „de Valiapáj" şi se va remarca drept una dintre cele mai puternice familii nobiliare sîrbeşti ale epocii.

Scufundat după 1989 în uitare, ansamblul a intrat într-un intens proces de degradare.

În 1840, fraţii Atanasievici construiesc pe moşia de la Valeapai un palat cu un parc şi numeroase clădiri anexe, la ridicarea cărora se folosesc atît meşteri sîrbi cît şi colonişti italieni. Unul dintre cele mai remarcabile ansambluri rezidenţiale extraurbane ale nobilimii bănăţene – ansamblul de la Valeapai – cunoaşte o perioadă extrem de înfloritoare pînă la cel de-Al Doilea Război Mondial. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, palatul este moştenit de Ljubica – nepoata de soră a fraţilor Atanasievici. Soţul Ljubicăi, baronul Béla Tallián de Vizek, ministru al Agriculturii în guvernul Regatului Ungariei, arendează moşia pasionatului apicultor maghiar, baronul Ambrozy Béla von Séden et Remete. După Primul Război Mondial, proprietatea va fi cumpărată de familia Riesz, aparţinînd înaltei elite intelectuale maghiare, în posesia căreia rămîne pînă la exproprierea din anii '50. În epoca comunistă, este transformat iniţial în Casă de naşteri, apoi în sediu CAP şi loc de cazare a muncitorilor sezonieri.

Scufundat după 1989 în uitare, ansamblul a intrat într-un intens proces de degradare. Grandorii de altădată, astăzi îi stă amintire ruina din apropierea bisericii ortodoxe a satului, urmă a ceea ce a fost odată impunătorul palat Atanasievici. Volumul de dimensiuni impresionante ce domină zona oferă o imagine clasicizantă tipică pentru sfîrşitul de secol XIX, definită de compoziţia riguroasă a faţadelor şi de decoraţia realizată din tencuială şi stuc alb. Faţadele principale, ce vorbesc despre caracterul reprezentativ de altădată, sînt compuse simetric faţă de axul de compoziţie în care este plasat accesul principal. Acesta este pus în evidenţă prin tratarea cu arcaturi şi pilaştri cu capiteluri toscane şi este întărit vizual prin prezenţa frontonului şi a unui portal – astăzi prăbuşit. Volumul are şi el un plan simetric şi este alcătuit dintr-un demisol boltit şi un etaj reprezentativ, destinat locuirii. Prăbuşirea acoperişului a fost unul dintre factorii care au contribuit la accelerarea degradării construcţiei pînă în prag de colaps.

Deşi clasată ca monument istoric, clădirea îşi urmează procesul de deteriorare, părînd uitată de cei cărora le-a fost retrocedată. Numai zidurile rămase în picioare mai amintesc, pentru puţinii turişti rătăciţi în zonă şi pentru sătenii din Valeapai, fastul de odinioară, acum apus, al palatului Atanasievici.

Anca-Raluca Majaru *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul moNUmenteUITATE.*

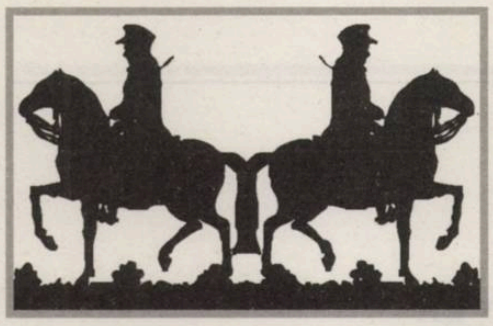

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Despre Federer

Fără să fie una din problemele arzătoare ale lumii, putînd să sune chiar ca o diversiune inacceptabilă de la cîte ne stau pe cap, trebuie totuşi să recunoaştem, nu excesiv de vinovaţi, că mai sîntem o mînă de oameni preocupaţi de sfîrşitul domniei lui Federer în tenisul mondial. În *Dilema veche,* să fim oneşti, nu s-a discutat niciodată despre el, nici cînd domina imperial disciplina, şi nici azi nu e cazul să-i consacrăm un „dosar", asta e clar.

Mai mult, s-ar putea să ne frămîntăm inutil, căci pentru cei avizaţi şi competenţi, chestiunea nu se mai pune: Federer nu mai este şi nu mai poate fi Number 1. El e al doilea. Nadal îi este superior, iar cînd Nadal e accidentat, tenisul îi mai are pe Djokovici şi, după unii, pe Murray, eu crezînd mai mult în Del Potro. Desigur, nici unul dintre aceştia nu-l poate învinge jucînd într-un picior, nici unul nu poate declara cu ochii închişi că-l poate bate oricînd, mai e de luptat din greu cu el, dar nu mai e o surpriză dacă Federer pierde la unul din primii patru sau cinci în clasamentele riguroase ale zilei. Federer, totuşi, nu-i la îndemîna oricui, mîna lui mai are puterea de a intimida şi, dacă un oarecare l-ar birui, acela poate să se laude oricînd că e cineva...

El rămîne numărul 1 în sobrietatea unui orgoliu inteligent, deci tăcut.

Cu vreo cinci-şase ani mai în vîrstă decît actualii pretendenţi la a-i fi urmaşi – cinci ani în tenis nu sînt un oarecare cincinal... – el simte deja vîrsta („buletinul" cum se zice la noi, nu în Elveţia), dar nu o invocă, nu o manipulează pentru a-şi justifica inerentele scăderi ale jocului său, impreciziile, erorile *touché*-ului şi ale instinctului său; cum nu a răspuns niciodată la acuzaţia semidocţilor în tenis şi în mişcarea sentimentelor care îl făceau, în culmea gloriei sale, de „robot", de „iceborg" (ca urmaş al lui Borg în insensibilitate), de „galactic" (altă nerozie) şi îl antipatizau în fond pentru perfecţiunea sa, aşa cum s-a ferit de cînd îl ştim să se considere „cel mai bun din toate timpurile" (de fapt, cel mai incult superlativ în sport), tot astfel, cu o discreţie care aparţine celor superiori, Federer îşi trăieşte declinul cu o eleganţă pe care mai nimeni nu se gîndeşte s-o vadă în perspectiva unei demnităţi.

Nu ştiu ce-şi spune pe dinăuntru, dar pe dinafară e impecabil. Cîte un strigăt, sau cîte o grimasă la un fîs, orice enervare a lui – sînt comentate ca evenimente. El, incontestabil, e Number 1 în sobrietate, în concizia şi simplitatea explicaţiilor; nu complică, nu melodramatizează ceea e evident pe tabela de scor. Învins de Djokovici la Melbourne, într-o semifinală de doar trei seturi – în al doilea a condus cu 4-1 şi, greu credibil, l-a pierdut... –, el are puterea să ne lămurească în cei mai omeneşti şi nesofisticaţi termeni: „Am jucat bine, dar Nole a jucat şi mai bine". Atît. Cui îi mai trec din creier pe buze asemenea exactităţi? În lumea asta intoxicată de orgolii vane, Federer e un model de orgoliu just, plin de inteligenţă, deci tăcut, imun la polemici, fără să se ia „în gură" cu arbitrii, adversarii şi mahalagiii, şi ei prezenţi în tenis. Încă o dată, nu ştiu ce-şi urlă sieşi – să nu-şi urle nimic? –, m-ar interesa, nu o ascund. Sînt însă şi mai curios – pînă la a fi deplasat şi în ce mă priveşte – să văd dacă Nadal, Djokovici, Del Potro vor juca peste un cincinal ca Federer, azi, la 29 de ani.

Altfel, am liniştea că punîndu-l lîngă Sampras şi Agassi nu l-am socotit niciodată un invincibil şi cu atît mai puţin un nemuritor.

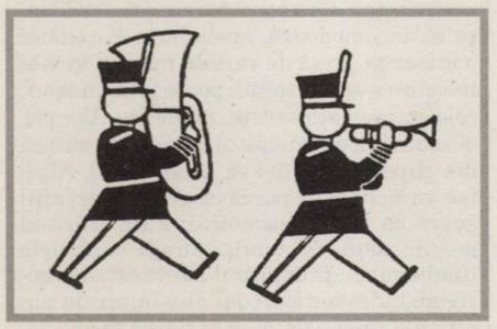

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi **coate**

Tangouri, crăpelniţe şi portocale

– dezordinea simbolică (XII) –

Un bun prieten mi-a povestit cum a reuşit să ocupe, la un moment dat, prin 1972, locul de frunte în ierarhia grupului său de prieteni. Reuşise ceva cu totul extraordinar. Prinsese o excursie în Franţa, la Paris, şi reuşise să vadă patru filme legendare. Performanţa asta cuprindea însă mult mai multe elemente cu totul ieşite din comun în anii aceia. În primul rînd, simplul fapt de a putea să scoţi nasul măcar un pic, să călătoreşti în lumea capitalistă, în spaţiul „exploatării omului de către om", era o uriaşă izbîndă personală pentru orice român. E drept, era finalul perioadei de relaxare inaugurate de primii ani ai „Epocii Ceauşescu", dar tot o mare performanţă se chema, atunci cînd aveai şansa să pleci undeva, „afară", în Occident. În al doilea rînd, era uluitor că se întorsese. În al treilea rînd însă, ceea ce conta cel mai mult pentru grupul de prieteni din care făcea parte era faptul că proaspătul întors din excursie văzuse patru filme importante, lucru care îl ridica pe un piedestal foarte greu de egalat la vremea aceea.

Pieptoasa invazie blondă generase nenumărate poveşti.

Omul era student la Psihologie, la Cluj, şi se înscrisese pe o listă, pentru o excursie în ţările nordice. În anii aceia şi mult timp după, circulau din plin, la noi, marile legende care spuneau că femeile nordice erau disperate după superbii bărbaţi meridionali din România. Poveştile, care mai adevărate, care mai fanteziste, istoriseau epopeice amoruri de pe litoralul românesc, unde danezele, finlandezele, suedezele şi norvegiencele dădeau năvală, salivînd abundent, doar la gîndul că vor putea atinge minunatele trupuri de bărbaţi daco-romani, care puteau oferi Nirvane de neuitat zdravenelor blonde, neglijate în patriile lor de către foştii vikingi, emasculaţi, resemnaţi, alunecaţi în alcool şi depresie. Pieptoasa invazie blondă generase nenumărate poveşti, care mai de care mai eroice, un spaţiu fabulator în care realitatea, atîta cîtă era, se amesteca entuziast cu mituri priapice care hrăneau din plin aspiraţiile şi imaginaţia jucăuşă a colţului nostru de lume. Dacă efervescenţa şi apetenţa sexuală a turiştilor nordice erau atît de homerice, atunci cînd veneau în vacanţă în România, păi asta însemna că, la ele acasă, cererea de servicii sexuale calificate şi prestate cu responsabilitate trebuie să fi fost gigantică. De aici şi înghesuiala pe cele cîteva locuri pe care celebrul Birou de Turism pentru Tineret le punea la bătaie, pentru o excursie în ţările nordice.

Prietenul despre care povestesc nu prea avea mari speranţe să obţină ceva, pentru că figura pe acea listă ca a optsprezecea rezervă pentru un loc eligibil. Plictisit, a trecut într-o zi pe la BTT, într-o doară, să vadă care mai era situaţia. A constatat resemnat că n-avea nici o şansă să vadă aurora boreală din ochii unei blonde suedeze, dornice de înălţare spirituală, şi a dat să plece. Dar funcţionarul de la birou a ţinut să-i spună că ar mai fi fost şi alte posibilităţi de a merge într-o excursie, unde nu era chiar aşa înghesuială pe locuri. O excursie în ţările din nordul Africii. De exemplu, două săptămîni, în Maroc, plus o săptămînă la Paris. Şi aşa a rămas. Aşa a început povestea unei săptămîni pariziene, cu patru vizionări de filme mari, care aveau să-l transforme pe cel care le văzuse în vedeta grupului de prieteni din care făcea parte.

În el erau închise patru filme mari.

La Paris, omul a văzut *Portocala mecanică,* de Stanley Kubrick, *Marea Crăpelniţă,* de Marco Ferreri, *Ultimul Tango la Paris,* de Bernardo Bertolucci, şi *Tot ce aţi dorit să ştiţi despre sex,* de Woody Allen. Odată întors acasă, a fost privit ca un soi de erou, ca un personaj cu aură prometeică, un ales care văzuse cu ochii lui, în lumea liberă, marile filme ale momentului. Nimic altceva nu mai prezenta nici o importanţă. Nici ce văzuse în Maroc, nici măcar impresiile pariziene. Tot ceea ce conta era faptul enorm că văzuse ceva imposibil de văzut dincoace de graniţa paradisului comunist.

Toate echilibrele de forţe din grupul său de prieteni s-au prăbuşit dintr-odată. El devenise centrul atenţiei, indiferent de situaţie. Nu pentru că fusese la Paris, nu pentru că ajunsese şi în Maroc, nu pentru că se întorsese, ci pentru că văzuse marile filme ale acelor ani, despre care aici se ştia de la Europa Liberă sau de pe la posturile de radio străine, din revistele şi din poveştile pe care le aduceau cu ei cei foarte puţini care aveau şansa de a călători. Iar întîlnirile cu prietenii, vreme de peste un an, au căpătat, de multe ori, aerul ritualic al relatării, cu răbdare, a fiecărui film. Peliculele erau proiectate pe ecranul imaginaţiei fiecărui participant la discuţie, prin povestirea celui care le văzuse. Şi fiecare amintire a unui detaliu făcea ca mecanismul vizionării repetate să funcţioneze, aproape aşa cum s-ar fi întîmplat în realitate, dacă grupul de prieteni ar fi fost un public, în faţa unui ecran adevărat, pe care se proiecta un film. Străvechiul mecanism producător de fascinaţie şi participare, al poveştii relatate de un povestitor, funcţiona acum şi dincolo de graniţele dintre arte. Puteai să vezi un film, ascultînd o poveste şi veste şi şlefuind, de nenumărate ori, orice detaliu care apărea odată cu fiecare repovestire, devenită, la rîndul ei, o... nouă vizionare. Inutil de amintit faptul că valoarea atribuită filmelor în sine, în absenţa lor fizică, se transfera în bună parte şi asupra povestitorului, care devenea, pentru o vreme, nu doar „proiectorul" poveştii, ci şi unicul păstrător al valorilor pe care aceasta le conţinea. Asta îi asigura, pentru o bună bucată de vreme, statutul de cel mai important şi cel mai preţios membru al grupului. Într-un fel, în el erau închise patru filme mari, patru motive de evadare imaginară, patru lumi posibile la care se putea aspira în serile de poveşti, şi dincolo de ele.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

PUBLICITATE

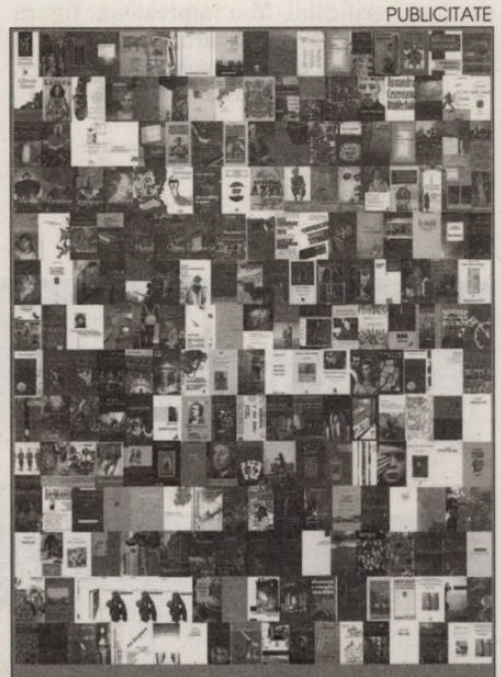

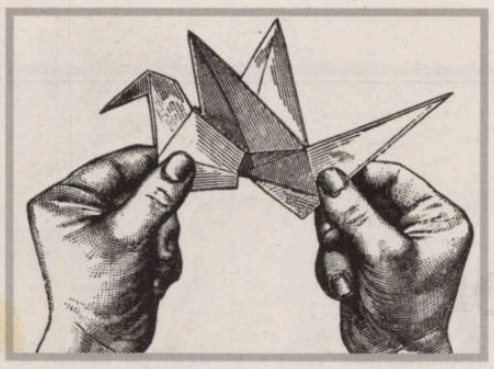

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vrăji adevărate

De curînd, vrăjitoarele din România au devenit subiect al presei internaţionale. BBC, CNN şi AP au difuzat ştiri şi reportaje legate de acest fenomen, cu ocazia faptului că vrăjitoarele din România au anunţat că vor face farmece împotriva autorităţilor care au intenţia să le impună taxe pentru activitatea lor... de vrăjitorie.

Meseria asta există de cînd lumea, iar vrăjitorii pot fi clarvăzători, ghicitori, vindecători etc. E greu însă de stabilit cine e şi cine nu e cu adevărat un vrăjitor, cine are talente în domeniu şi cine nu. E un domeniu în care, ştim bine, escrocheria e la locul ei. Nu ştiu dacă *piaţa* vrăjitoriei a devenit ceva mai stabilă decît prin anii '90. Pe atunci a existat un fel de boom al vrăjitorilor din Republica Moldova (vrăjitoria vine întotdeauna dinspre est) şi am făcut atunci un reportaj printre asemenea oameni veniţi de peste Prut.

Mi-aduc aminte de o femeie cu un nume parcă predestinat: Vârlan. Făcea un fel de tratamente, pe undeva într-un apartament de la parterul unui bloc de prin Drumul Taberei. În sufragerie era amenajată o sală de aşteptare, pentru că, de obicei, la ea se făcea coadă. În locul dormitorului era amplasat cabinetul în care se desfăşurau şedinţele de vindecare. Era cam ca la notar. Femeia îşi spunea terapeută, dar recunoştea că lumea o numeşte vrăjitoare, şi nu se supăra. Mi-a explicat ce fel de boli trata. Cu cît boala era mai gravă, cu atît şansele de reuşită erau mai mici. Spunea că la cancer, de exemplu, puterile ei sînt limitate şi că şedinţele cu persoanele suferinde de această boală o obosesc. Descoperea multă suferinţă şi îşi consuma foarte multă energie încercînd să amelioreze sistemul energetic al unor astfel de pacienţi. Spunea că totdeauna după o astfel de terapie mai grea avea nevoie să se odihnească, să-şi refacă propriul halo energetic afectat de transferul pe care-l făcuse către bolnav. Mi-a pomenit un nume celebru pe atunci, pe plan mondial, în lumea vrăjitoarelor şi a clarvăzătorilor, parcă Djuna. Spunea că a luat lecţii de la ea. Nimic nu era însă verificabil. M-a impresionat figura ei de „adevărată" vrăjitoare, parcă uşor în transă, cu părul negru şi ochi pătrunzători. Am plecat cu senzaţii amestecate de teamă şi neîncredere.

Am găsit apoi un bărbat cu o ocupaţie similară. Tot din Republica Moldova. Îl chema Vasile Căpăţînă iar pe cartea lui de vizită,

după profesia de „bioenergoterapeut", erau trecute şi multe altele, dintre care mi le amintesc pe cele de poet, regizor, consilier municipal. O carte de vizită aşa cum mai văzusem în acele vremuri la diverşi oameni cu identitate incertă şi despre care bănuiam că sînt de fapt un fel de *mari maeştri ai combinaţiilor,* ca binecunoscutul Ostap Bender din cărţile lui Ilf şi Petrov. Dar eram un jurnalist corect şi trebuia totuşi să-i acord prezumţia de nevinovăţie. Printre altele, omul m-a pus la curent şi cu metoda lui specială de a învăţa pe cineva o limbă străină în doar 50 de ore, prin asimilarea ei direct la nivelul subconştientului. M-a iscodit apoi cu cîteva întrebări, m-a privit atent şi mi s-a părut că-mi intuieşte suspiciunile. Mi-a spus că lucrul cel mai bun pe care-l am de făcut este să vin mai pe seară şi să asist la o şedinţă a lui de terapie.

Cînd... dintr-odată, porţelanurile aflate într-o vitrină au început să zăngăne.

Zis şi făcut. M-am întors la ora stabilită. M-a introdus într-o cameră destul de spaţioasă, împreună cu o pacientă căreia trebuia să-i facă nişte pase pentru a o trata de nu mai ştiu ce. Femeia s-a aşezat în picioare la vreo doi metri în faţa lui. Eu am fost invitat să stau pe un scaun undeva în lateral. A început să se concentreze şi să facă pase cu mîinile spre femeie. Aceasta a închis ochii şi a părut a intra în transă. Cînd terapeutul părea că o împinge cu mîinile, de la distanţă, ea se apleca pe spate. Apoi el făcea pase în sens invers, simulînd că ar trage-o înapoi. Femeia se înclina în faţă. Mie îmi venea în minte profesia de regizor, trecută pe cartea lui de vizită. Adică de unde ştiam eu că nu era înţeles cu respectiva, aşa, ca să convingă un jurnalist de puterile lui şi să-şi facă reclamă. Am observat şi că înclinarea corpului femeii nu depăşea limitele fizice. Chiar dacă nu uşor, un om putea sta într-o asemenea poziţie, fără să cadă. Cu formaţia mea ştiinţifică, mă gîndeam că n-am de fapt nici o dovadă autentică a puterilor sale paranormale. Cînd... dintr-odată, la pasele tot mai insistente ale domnului Căpăţînă, porţelanurile aflate într-o vitrină din spatele pacientei au început să zăngăne: zîg, zîg, zîg, zîg. Ca şi cum ar fi fost cutremur. M-am uitat la lustra agăţată de tavan. Nu se mişca deloc. Cîteva secunde a fost linişte. Consecvent unor convingeri raţionaliste, mi-am spus că mi s-o fi părut. Numai că la următoarele pase, porţelanurile au prins iar să tremure, cu acelaşi sunet dătător de fiori: zîg, zîg, zîg, zîg. Nu pot exprima mai bine ceea ce am simţit pe moment decît prin formula că *m-am c...at pe mine*. N-am ştiut cum să mulţumesc mai repede pentru demonstraţie şi să ies de acolo imediat. M-am îndepărtat în grabă de acea clădire şi mi-a fost apoi chiar destul de frică să scriu reportajul despre cele ce văzusem şi auzisem.

ready made

„Domnul care sforăie, e aproape unul şi acelaş cu domnul care moţăie. Toţi cei ce sforăie, încep prin a moţăi, cu singura deosebire însă că nu toţi cei ce moţăie, sforăie.

Sforăitul prin somn nu e decât un codice al moţăitului, o completare, o anexă supărătoare. El vine să adauge primei necuviinţe o notă sonoră, care prin stridenţa ei, incomodează, enervează. Posedând o întreagă gamă de variate nuanţe în manifestarea sa, sforăitul, poate imita uneori, cele mai variate sunete animalice. Alte ori, el seamănă cu horcăitul agonic, (ai zice că din clipa în clipă îşi va da sufletul). Alţii, fac un sgomot de parcă ar tăia lemne; alţii şueră ca nişte locomotive; alţii, trăgând aer în piept, îşi umflă obrajii ca foalele unui cimpoi, producând adevărate borborigme hidro-aerice, ce-ţi dau impresia auditivă a unei oale în care fierbe fasole.

Trebuie oare să mai adăugăm că a... fierbe fasole într'o sală de spectacol, constitue o necuviinţă?!..."

Dr. Constantin Colonaş,
Cartea bunei cuviinţi,
Editura „Cartea Românească", 1943

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţiganiada parlamentară

„Nu se poate susţine ideea că vrea Consiliul Europei sau că vrea altcineva, de vreme ce ţări ale Consiliului Europei îi denumesc pe ţigani «ţigani», şi nu «romi», şi nu cred că au de gînd să dea o lege prin care să îi numească altfel decît aşa cum îi numesc acum“ – a declarat de curînd senatorul PNL Puiu Haşotti, susţinînd iniţiativa lui Prigoană referitoare la controversata poveste a denumirii oficiale a romilor. Denumirea de „ţigan“ nu este nici jignitoare, nici peiorativă şi nici una dintre ţările Uniunii Europene nu are o lege specială, aşa cum are România, care să prevadă obligativitatea folosirii denumirii „rom“ – a mai afirmat acesta. „Un popor nu trebuie denumit aşa cum vrea el, ci conform unei tradiţii istorice“ – a conchis senatorul PNL Emilian Frâncu.

Denumirea de „ţigan“ nu este jignitoare... Păi, atunci de ce facem din problema etnonimului de rom o problemă naţională stringentă, fiind într-adevăr singura ţară care stabileşte prin lege apelativul oficial de „ţigan“? O ştim cu toţii: pentru că „lumea“ are o părere proastă despre romi, iar această părere se revarsă şi asupra noastră, afectîndu-ne imaginea. Pentru că romii sînt răi şi, din cauza omofoniei relative, sîntem şi noi luaţi drept răi. Dacă schimbăm denumirea, gata, noi putem să rămînem buni, iar ei pot să fie cît de răi, că nu ne mai interesează. Dar această utilizare a termenul „ţigan“ nu are, prin lege, nici o conotaţie negativă, arată doar că romii cei răi nu sînt ca noi... Poate sînt eu mai greu de cap, dar ipocrizie mai tîmpă n-am auzit!

Să încercăm să trecem însă peste asta şi să ajungem la o teză mult mai importantă: *un popor nu trebuie denumit aşa cum vrea el, ci conform unei tradiţii istorice*. Păi, domnilor parlamentari, după această logică, domnul Haşotti este, eventual, aromân, iar domnul Frâncu vlah sau poate oltean. Nici unul nu ar trebui să vă consideraţi român. „E ţara plină de ţări!“, exclama cîndva după Marea Unire un cunoscut geograf – şi *bun român* – fascinat de miracolul naţional al transformării de-a lungul timpului a milioane de vrînceni, maramureşeni etc. într-un singur popor cu conştiinţă de sine. Am construit Italia, acum trebuie să-i construim şi pe italieni, mai spuneau alţii, prin alte părţi. Este ceea ce se cheamă peste tot în lumea modernă „construcţie naţională“ şi ceea ce presupune pretutindeni unde a avut loc taman bine o desprindere de această „tradiţie istorică“ pe care o invocaţi, pentru a putea imagina astfel istoria viitoare a proaspetei naţiuni.

Ceva de genul acesta vor să facă acum şi leaderii romi. Exagerează, esenţializează, proclamă mai multă unitate decît există? Desigur, dar asta face parte din regula jocului pe care, fiecare în felul său, au practicat-o toate naţiunile din lume. Nu toate comunităţile sînt interesate să se numească „romi“? Şi asta e adevărat. Dar nici o identitate colectivă nu se construieşte fără liantul unor astfel de ficţiuni legitime.

Ţiganii au fost – şi mai sînt încă într-o anumită măsură – comunităţi autodefinite prin ocupaţii şi mod de viaţă (căldărari, spoitori, ursari, rudari etc.), cel puţin la fel de diferite ca fostele noastre „ţări“. În plus, există categoria greu precizabilă a celor integraţi, asimilaţi, care se consideră mai degrabă români, maghiari etc. Nu toţi privesc cu aceiaşi ochi unitatea integratoare a romilor. Pe de altă parte, comunităţile de ţigani au fost – şi au rămas într-o proporţie mult mai mare decît toate populaţiile europene – societăţi orale. Şi ca orice societate orală se definea mai degrabă prin *origine* şi un set identitar de valori comune (*Romanipen*, faptul de „a fi rom“), decît prin *istorie*. Acum, această istorie trebuie scrisă pentru... a intra în „istorie“ şi în „modernitate“. Iar aceasta presupune construcţie internă şi negociere externă. Nu ştiaţi toate aceste banalităţi?

V-aţi legat la cap fără să vă doară?

Bine, fie şi aşa: oamenii politici sînt ipocriţi că n-au încotro şi nu li se cere prea multă cultură că îi încurcă. Dar ceva politică ar trebui să ştie? Căci, în ultimă instanţă, (şi) despre o gogomănie politică este vorba.

Cu ocazia unuia dintre multiplele scandaluri mediatice legate de romi, un jurnalist îl întreba pe un leader rom, cu superioritatea condescendentă a civilizatului faţă de primitiv: *Dar voi de ce nu vreţi să evoluaţi?* Ei bine, uite, acum vor să „evolueze“, să se şcolească, să se modernizeze, să devină un popor european, iar pentru aceasta au nevoie în primul rînd de un nume comun în jurul căruia să-şi construiască, treptat, o identitate modernă comună. Este interesul lor, desigur, dar este şi interesul strict egoist al statelor vizate, căci o unitate politică cît de cît coerentă şi previzibilă este mult mai uşor de guvernat decît o diversitate de comunităţi răsfirate şi imprevizibile. Şi atunci, cinic vorbind, de ce vă daţi singuri cu stîngu-n dreptul interzicîndu-le să strige adunarea?

În fine, de ce v-aţi legat la cap fără să vă doară? De ce aţi deschis o cutie a Pandorei peste care alţii pun grijuliu baticul unor eufemisme precum *gens du voyage?* Rezultatul? Vi l-a anunţat un alt „minoritar“, mai grijuliu cu imaginea României decît domniile voastre: această iniţiativă aduce atingere gravă imaginii ţării în Europa, iar România riscă să fie condamnată la CEDO – a declarat Gyorgy Frunda. „Prevederile Convenţiei Europene şi ale Tratatului Uniunii interzic discriminarea şi dreptul altora de a se pronunţa în legătură cu soarta etniilor“, a mai amintit acesta.

Asociaţiile ţigăneşti din perioada interbelică au fost aliatele fidele ale statului român într-o perioadă în care acesta nu avea prea mulţi prieteni printre „minorităţile“ din Transilvania. După capul meu de novice, o alianţă bine gîndită ar fi în continuare mai utilă decît un război prost început!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Marx, Mubarak şi revoluţia română

Dar dacă Marx ar fi avut Internetul?

Recentele tulburări din Tunisia şi – mai cu seamă – Egipt au avut un efect interesant asupra presei române. Vreme de cîteva zile, în programele televiziunilor de ştiri gîlceava internă – repetitivă şi predictibilă oricum – a făcut cîţiva paşi în spate, lăsînd ceva loc pentru discutarea unor subiecte ale actualităţii internaţionale, inedite. Evident, nu toată lumea a fost mulţumită: unii au spus că prea se insistă pe Mubarak & Egipt, în timp ce noi avem treburi mai importante de reglat acasă. Alţii au spus că, dimpotrivă, ar trebui încă şi mai mult insistat, doar-doar o veni şi altor popoare (vezi bine care: al nostru) dorul de o nouă revoluţie. În discursul public românesc există o perdantă inapetenţă pentru astfel de subiecte aşa-zis „externe". Trebuie să aflăm că sîntem amînaţi la proba Schengen pentru a discuta puţin ce înseamnă asta. Trebuie să explodeze o bombă la Moscova, trebuie să cadă un bloc (sau două) la New York sau trebuie Berlusconi să aibă aventuri cu o stripteuză... două... şapte... pentru ca teme de aiurea să pătrundă la noi în buletine de ştiri. Catastrofele aeriene par a fi singurul lucru care cît de cît ne fac a tresări – şi chiar şi atunci prima întrebare pusă este dacă „au fost sau nu români la bord" –, de parcă noi chiar am fi un stat care se perpeleşte de grija propriilor cetăţeni!

Totuşi, eu văd partea plină a paharului. Insistînd mai mult pe fermentul contestatar ce a contaminat Nordul Africii şi pare a bate către spaţiile de la Est de Mediterana (situaţia e încă neclară la ora la care scriu), *media* româneşti – televiziuni, ziare, bloguri etc. – au făcut foarte bine. Ele s-au ancorat într-o tendinţă a modernităţii, devenită loc comun în lumea civilizată: societatea globală este prea mică pentru ca ştirile „externe" să fie separate de cele „interne". Dacă unul din zece chinezi şi-ar cumpăra mîine un pulover de bumbac, preţul bumbacului la bursa din Londra creşte poimîine şi, pe cale de consecinţă, răspoimîine un tricot altădată ieftin devine *choix de luxe* la Botoşani. Dacă recolta de porumb a Statelor Unite are scădere doi ani la rînd, *polenta* italiană va fi mai apoasă. Dacă Frăţia Musulmană ar închide, să zicem (bat în lemn!), Canalul Suez, benzina din *coupé*-ul primarului Mazăre ar deveni prohibitivă. Exemplele abundă; sîntem atît de legaţi unii de alţii încît prinde bine să fim mai la curent unii despre alţii.

La începutul anilor '60, sociologul canadian Marshall McLuhan prevestea că radioul şi televiziunea vor şterge graniţele dintre oraşe, ţări, popoare – de aici, convingerea lui că trăim într-un *sat planetar*. Şi încă McLuhan nu ştia urmarea: televiziune prin cablu, sateliţi care revoluţionează imaginea & sunetul, calculator portabil cu ieşire la Net, telefonie celulară, Facebook, Twitter etc. Săptămîna trecută, politologul Zbigniew Brzezinski avansa (pentru *Newsweek)* opinia că agitaţia proletariatului industrial al lui Marx (de acum un secol) şi agitaţia tineretului arab din ţări cu şomaj mare (de azi) au multe puncte comune – dar şi o mare diferenţă: în timp ce emulii lui Marx erau fragmentaţi în entităţi locale care cel mult dacă profitau de telefon sau telegraf, astăzi emulii lui Mubarak, ca şi adversarii acestuia, se adună în/prin spaţiul infinit şi totodată intim al Internetului. Impulsul contestaţiei este asemănător. Dar viteza a crescut exponenţial.

Închei prin a spune, în plus, că poate ar trebui să fim mai prudenţi atunci cînd comparăm acest ianuarie egiptean cu acel decembrie românesc de acum 20 de ani. Recunosc, similitudinile sînt numeroase – şi tentante. Dar Istoria, ca atare – în ciuda a ceea ce spunea Marx –, nu se repetă, chiar dacă farsele şi tragediile ei ne dau adesea un ameţitor sentiment de *déjà-vu*. E greu de spus cum ar fi reacţionat Ceauşescu sau adversarii lui dacă epoca lor ar fi avut la îndemînă Internetul şi *photoshop*-ul. E greu de spus cum s-ar mai fi adunat egiptenii în *Tahrir Maidan* dacă ar fi comunicat între ei prin scrisorele deschise de cenzură.

Timpul nemaiavînd răbdare, asistăm la o clară schimbare de paradigmă: într-atît accelerată, Istoria devine încă şi mai imprevizibilă decît era.

P.S. Nesomnul naţiunii naşte proştii (sub clar de lună!). Recent, TV-şpagatistul autosuficient Mircea Badea se întreabă: „De ce cineva sănătos la cap ar fi interesat de ceea ce spune Cioroianu?". Într-adevăr, mare enigmă! Dacă îl chinuie, MB îşi poate întreba şefii. Sau îl poate beşteli pe Mubarak, că şi-a anunţat cvasiretragerea la concurenţă cu „gura" lui. Dar nu e vina dlui Badea! Ci a legii gravitaţiei – făcînd zîmbăreţul prea multe şpagaturi, mintea i-a coborît spre zone ce au de-a face mai puţin cu Nordul Africii şi mai mult cu Sudul buricului.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ispita lucrurilor inutile

Săpun de cel bun, de „obraz", pălării de tot soiul.

Dintr-o lume izolată, în carę noutăţile ajung cu greu şi doar în anumite locuri, Principatele Române sînt invadate peste noapte de ştiri, noutăţi, „mărfuri" şi „marfaşi". Nu mai trebuie să ajungi la Viena pentru o trăsură, căci Viena vine acasă la tine, nu mai trebuie să fii la Paris pentru a vedea ultima rochie la modă, căci Parisul ajunge la tine cu modă cu tot. Or, hainele nu sînt totul, ci lucrurile cele mai mărunte şi cele mai neînsemnate se prezintă ca noutăţi, cerînd să le înlocuiască pe cele vechi. E, de altminteri, foarte greu să faci faţă acestei avalanşe în care noul se revarsă ca un fluviu furios peste bieţii valahi dornici să se înnoiască şi doritori să dea cît mai repede uitării un trecut prins în atîtea convenienţe şi constrîngeri.

Un sondaj prin gazetele timpului arată că fiecare zi aduce noi „ispite", că fiecare azi aduce alt meşter, alt stil, altă minunăţie. Cînd, la 1813, bucureştenii începuseră să-şi învelească casele cu „fer", meşterul Ioan Dobrescu vedea această noutate nu ca pe o necesitate, ci ca pe o mare vanitate ce nu putea rămîne nepedepsită de Cel de Sus. Pe la 1840, deja tabla „trece" la gazetă, cînd negustorul Chiriac Chiriovici anunţă sosirea tablei „englezeşti pentru învelitoare de case, de o calitate moale şi subţire" şi la un preţ „foarte cuviincios".

Tablourile, aproape inexistente pînă la această vreme, devin acum o modă şi, odată cu moda, soseşte şi futilitatea: cadrele şi Monsil Parizel de pe Uliţa Franţuzească de vizavi. Prăvălia acestuia oferă: „felurimi de pervazuri poleite mici şi mari pentru portreturi şi cadre şi oglinzi"; şi nu orice „pervazuri", ci „după fasonul cel mai nou de la Viena". Or, în „pervaz" este musai şi la modă să-ţi atîrni chipul „zugrăvit", dacă se poate de cel mai renumit „zugrav", venit special de prin părţile Europei. La 9 decembrie 1838, îşi anunţa sosirea Antonie Cladek, „zugraf de miniaturi", ce îşi propune să „zăbovească" în Bucureşti pentru scurtă vreme. Şi pentru a fi găsit cît mai uşor de doritorii de chipuri, trece la gazetă şi adresa cu precizările necesare: locuinţa pe Podul Mogoşoaiei, „în casele răposatului sărdarului Costache Arion, nr. 38, din dosul caselor dlui aghi Iancu Manu, alăturea cu biserica Bradului".

Şi cum amatorii de portrete sînt foarte mulţi, îi vine în ajutor Constantin Leca, „profesor de desenu de la Şcoala Centrală din Craiova", „cunoscut de artist în meşteşugul zugravii", care „avînd de gînd a zăbovi aici în capitală (Bucureşti – *n.n.)* pînă la sfîrşitul lunii lui august face cunoscut tuturor care vor avea trebuinţă de meşteşugul său căci este gata a sluji oricăruia fără întîrziere". Iar Domnul Leca, şezător în Colegiul Naţional din Sf. Sava, îşi aşteaptă clienţii.

Dacă, pe la 1780, Dumitrana Ştirbei primea seminţe de flori prin intermediul negustorului Hagi Popp de la Sibiu, dacă seminţele ei ajungeau după săptămîni şi poate luni de tergiversări să încolţească în grădinile Valahiei, pe la 1830 deja prăvăliile de la „hanul dumnealui Dedu" oferă „felurite" seminţe. Marele grădinar Popp „chezăşuieşte" pentru calitatea lor, că doar le-a crescut în propria grădină. Oferta este cît se poate de variată: „trandafiri de lună, mai multe feţe, verbinia, calţaronia, belagonia, camelia, fucsia, din cele mai frumoase garoafe, toate îndoite, tuperoaze", şi cine are „pasiunea" legumelor poate găsi sămînţă de conopidă şi de „gulii de lună".

Zi de zi se pun în vînzare nimicuri şi „felurimi" de obiecte pentru a căror calitate garantează „obrazul" precupeţului. Pe tarabe se găsesc de-a valma: săpun de cel bun, de „obraz", pălării de tot soiul şi mai ales „pălării de copii", bonete, lumînări de „ceara cea mai bună", bonete şi batiste, cuie şi tablă, mobile felurite, căpăţîni de zahar, nucşoară şi cuişoare, alifii şi pastiluri (medicamente), vinuri şi vutci, stafide şi „rahatomuri", pînzeturi şi capere, cafea şi tămîie, covoare şi piei, undelemnuri şi alămîi, botine şi conduri, mîneci şi testemele, calendare şi almanahuri, colivii şi canari, cîini şi hamuri, romanţuri şi hîrtie de scris, dulceţuri şi compoturi, silitră şi praf de puşcă, evantaie şi pene de toate „soiurile", ciocolată şi pomadă etc. Un babilon al mărfurilor greu de refuzat, dar şi mai greu de controlat.

Şi ce s-ar mai scandaliza consumatorii astăzi dacă ar afla, de pildă, că ciocolata se fabrica, pe la 1839, în acelaşi loc cu pomada şi ceara roşie, de către acelaşi fabricant, Dimitrie Zaharia, în Văpseaua Roşie nr. 18, mahalaua Biserica Albă, cu patentă şi încurajări din partea guvernării, că doar vindea „la un preţ mai mic decît ai celor din import".

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Scrisoarea celor şase (I)

În martie 1989, şase „grei" ai partidului – Gheorghe Apostol, Alexandru Bîrlădeanu, Silviu Brucan, Corneliu Mănescu, Constantin Pîrvulescu, Grigore Răceanu – i-au adresat o scrisoare deschisă lui Nicolae Ceauşescu, în care luau poziţie critică faţă de regimul dictatorial de la Bucureşti. Citit astăzi, documentul – cunoscut în bibliografia de specialitate sub numele „Scrisoarea celor şase" sau „Apelul celor şase" –, pe lîngă ecoul pe care l-a avut în epocă, cînd difuzarea lui la Europa Liberă a creat, în rîndul populaţiei, o stare de euforie de nedescris, îşi adaugă, după 20 de ani (cifra fatidică prognozată de Brucan), distanţa necesară pentru a evalua deplin o poziţie asumată din interiorul partidului comunist, căci semnatarii purtau ei înşişi pecetea sistemului care i-a creat şi pe care l-au slujit cu abnegaţie şi devotament, contribuind efectiv la consolidarea şi la menţinerea lui prin teroare şi crimă. ***(N. red.)***

„Într-un moment cînd însăşi ideea de socialism pentru care am luptat este discreditată de politica dv. şi cînd ţara noastră este izolată în Europa, ne-am hotărît să luăm poziţie.

Sîntem perfect conştienţi că făcînd aceasta ne riscăm libertatea şi chiar viaţa, dar ne simţim datori să facem un Apel la dv. de a schimba actualul curs politic, înainte de a fi prea tîrziu.

1. Comunitatea internaţională vă reproşează nerespectarea Actului final de la Helsinki, pe care l-aţi semnat personal.

Cetăţenii români vă reproşează nerespectarea Constituţiei, pe care aţi jurat. Iată care sînt faptele:

a. Întregul plan de sistematizare a satelor şi mutarea forţată a ţăranilor în blocuri cu 3 etaje sînt împotriva art. 36 din Constituţie, care protejează dreptul la proprietate personală a unei gospodării cu anexe şi cu terenul pe care ele sînt situate."

(va urma)

După *România liberă,* 9 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Graniţele viitorului

Cu cincisprezece ani în urmă, cînd prietena mea încerca să mă convingă să o urmez în demersul ei de a se stabili definitiv în Canada, îi răspundeam că nu pot trăi printre străini, oricît de performanţi, de bine aşezaţi şi de civilizaţi ar fi. „Nu rezist printre biografii străine de a mea, ar trebui să explic la tot pasul de unde vin, ce e comunismul, de ce îmi vine încă să cumpăr banane cu kilogramele, de ce libertatea mi se pare un miracol. Şi-apoi, cei din ţara mea au mai multă nevoie de ceea ce am învăţat eu mai bine să fac, decît străinii."

Astăzi argumentele mele de atunci mi se par jalnice. Copiii de ieri, din preajma mea, au ajuns la vîrsta pe care o aveam atunci cînd mi se propunea varianta emigrării, şi-mi pun aceeaşi întrebare: „Să plecăm sau să rămînem?".

Într-o ţară normală, civilizată, soluţia emigrării ar trebui să fie una individuală: te duci în străinătate pentru vîrful performanţei – şcolare, profesionale –, pentru o climă mai blîndă, un partener care promite să fie pe viaţă, un peisaj la care ai visat din copilărie. În România, soluţia emigrării pare a fi una a supravieţuirii.

Ce-i poţi spune unui tînăr aflat pe băncile facultăţii, despre viitorul care-l aşteaptă în ţara lui? Despre certitudinile pe care le poate folosi în demarajul unei cariere, al formării unei familii? Despre ce şanse îi poţi vorbi, astfel încît să nu pari naiv? Sînt trei răspunsuri posibile.

Primul sună cam aşa: „Da, lucrurile merg prost în ţară, dar dacă fiecare şi-ar face treaba la locul lui de muncă, atunci lucrurile ar merge mai bine". Dacă lucrurile stau aşa, dacă prosperitatea unei ţări nu depinde decît de felul în care poporul îşi face datoria la serviciu, atunci Germania ar fi renunţat de mult la guvern, parlament şi preşedinte. Şi-apoi, nu-i poţi spune unui tînăr din România: „După ce termini facultatea, dă-i drumul la o afacere, las' că va trebui să plăteşti vreo cinci sute de feluri de taxe, tu pune-ţi capul la contribuţie, munceşte de dimineaţă pînă seara şi vei reuşi să fentezi falimentul în fiecare lună". Sau: „Fă-te profesor în ţara ta, vei trăi cu un salariu de mizerie, nu vei reuşi să-ţi întreţii o familie, dar fii performant şi-ai să fii fericit."

„Să plecăm sau să rămînem?"

A l doilea răspuns ar fi cel în care pomeneşti despre culorile vii ale ţărilor bogate. Despre cît cîştigă tinerii plecaţi acolo, ca şi despre ţările care îi adoptă cu legi prietenoase, stimulative. Uităm însă să vorbim şi despre costurile acestor plecări pentru protagoniştii înşişi şi familiile lor: cît de grea e despărţirea de rude şi prieteni; cîte eforturi fac părinţii ca să plătească taxe, covîrşitoare pentru salariile lor, taxe pentru şcoli mai bune din alte ţări, pentru că cele din ţară sînt ineficiente; cît de greu este ca părinte să accepţi varianta ca, pe termen lung, să-ţi vezi copilul doar o dată pe an; cît te costă emoţional statutul de emigrant, dezrădăcinarea. Toate acestea pentru că eşti forţat să pleci, şi nu pentru că alegi să pleci.

Şi, în sfîrşit, al treilea, este cel prin care ar trebui să-i poţi spune tînărului care te întreabă despre viitorul lui în România: „Rămîi, mizează pe ţara asta şi pe viitorul tău în ea. Rămîi, fiindcă aici vei avea posibilitatea să-ţi împlineşti visurile: sînt legi care-ţi vor stimula iniţiativele, care-ţi vor proteja achiziţiile şi munca, familia şi viaţa, ai încredere în cei care ne guvernează, vor avea pentru tine şi copiii tăi şcoli comparabile cu cele din străinătate, spitale utilate la cele mai înalte standarde, justiţie incoruptibilă. Rămîi, ai pentru ce să rămîi". Există cineva care are curajul să promită asta?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Harul şi vrăjitoarele

Vorbeam, în numărul trecut, despre anunţurile vrăjitoarelor de pe site-ul vrăjitoare-farmece.ro. Pentru a-şi dovedi credibilitatea, 9 dintre cei 12 vrăjitori şi vrăjitoare, prezenţi acolo, fac apel la provenienţa lor divină. Unii dintre ei o fac printr-un discurs aparent impersonal: „Dumnezeu a lăsat bune şi rele, a lăsat viaţa oamenilor cu urcuşuri şi coborîşuri, dar tot El este Cel care a lăsat har anumitor persoane pentru a veni în ajutorul celorlalţi ce sînt chinuiţi de puterile malefice." (Dayana)

Alţii, mai direcţi, recurg la un discurs personalizat, chiar exclusivist: „singura care a fost acceptată de biserică, lucrează cu lucru sfînt" (Tamara); „înzestrată de Dumnezeu cu harul de a ajuta persoane lipsite de orice speranţă" (Aurora); „înzestrată de Dumnezeu de a vă ajuta" (Silvia); „Datorită harului cu care am fost ajutată din naştere şi puterea de a viziona, am rezolvat de-a lungul timpului problemele oamenilor care mi-au cerut ajutorul, le-am alinat sufletele, le-am stins necazurile şi le-am împărtăşit bucuriile." (Ioana)

Singurul bărbat de pe site, clarvăzătorul Vasile, are un discurs alambicat, combinînd nararea propriilor competenţe, la persoana I, dar şi la a III-a, cu judecăţi generale şi cu discursul tipic publicitar: „cu ajutorul bunului Dumnezeu readuce bucuria liniştea dragostea dorită împacă familii dezbinate aduce persoana iubită cupluri despărţite seriozitatea oricărei persoane este binevenită de la Dumnezeu. Deci într-un cuvînt în faţa lui Dumnezeu cer seriozitate şi ofer în acelaşi timp seriozitate şi confidenţialitate apelaţi cu încredere la orice oră din zi şi noapte vă mulţumesc la numărul de telefon (...)". Interesant este rolul „seriozităţii" în discurs: este un cuvînt-cheie ce se repetă în diverse ipostaze. Ideea acestei părţi a textului e interesantă: seriozitatea pe care clarvăzătorul o oferă, dar o şi cere, în acelaşi timp, de la cei care îl solicită, vine de la Dumnezeu...

Provenienţa divină nu se manifestă, în anunţuri, doar prin simpla ei afirmare: există modalităţi mai meşteşugite. Cum e, de pildă, moda călugăriţelor-vrăjitoare. Ştiu, aşa ceva nu e posibil, veţi spune. Cît se poate de adevărat. Mă refer aici, însă, strict la discursul vrăjitoarelor şi la ce cred ele că e posibil: pe site sînt pozate, într-un soi de costum universal de călugăriţe, sora Paraschiva şi măicuţa Teodora. Ele sînt nişte mostre vii ale dorinţei vrăjitoarelor de a se „acredita" de la Cel de Sus.

Sora Paraschiva „deschide pravila gratuit", „ea deţine tămîie sfinţită la mormîntul lui Issus (sic!), smirnă, miruri, unsori de dragoste, fructul dragostei şi multe altele. Ea are puterea prin rugăciuni şi cu leacuri descîntate de-a aduce persoana iubită în 24 de ore, de a desface cununii legate, lecuieşte beţia, împacă familii dezbinate, face de spor în casă şi în afaceri şi multe altele, toate acestea le poate rezolva pe datele personale, de la distanţă". „Sora" în cauză nu doar ghiceşte în cărţile sfinte, ci e şi utilată cu tot ce trebuie pe linie sfîntă, fix de la sursă. Astfel, „acreditarea" ei e şi spirituală, şi... concretă.

Maica Teodora, o altă reprezentantă a ordinului „surorilor-vrăjitoare", e doar adjuvantă, personajul secundar ce-i conferă „dimensiunea sacră" vrăjitoarei Sunita: aceasta declară, în anunţ, că „lucrează cu Duhul Sfînt, împreună cu Maica Teodora şi Părintele Atanasie". De altfel, în poza însoţitoare, vrăjitoarea Sunita este îmbrăcată în alb, cu o coroană, la o adică gen episcopală (ca să nu zicem papală...) pe cap, ţinînd o cruce în mînă, cu care e gata să ne apere împotriva forţelor răului. Alături îi stă Maica Teodora, cu crucea la gît şi un deget ridicat în sus, care parcă ar vrea să ne spună: *„Beware!"*.

De altfel, clienţii înşişi, citaţi de vrăjitoare în anunţuri, povestesc, uneori, cum chiar un preot i-a trimis la ele, neputînd să le dea de capăt el însuşi: „Preotul la care mă duceam de 5 ani de zile văzînd că nu mă poate ajuta să mă vindec în totalitate m-a îndrumat la Doamna Sunita şi la Măicuţa Teodora".

Întîmplările (şi mulţumirile...) clienţilor sînt însă altă poveste. Despre care vom vorbi altă dată.

Selma IUSUF

legende urbane

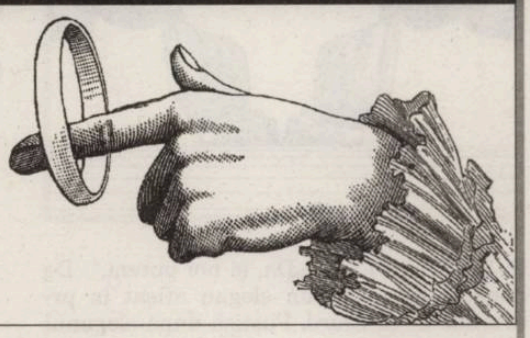

Frigul din oase

Într-o mînă avea una din plasele alea mari de la Mega Image din care ieşeau, printre altele, nişte capete de praz. Cu cealaltă mînă tîra după ea un copil, patru-cinci ani să fi avut. Dacă nu i-ar fi ţipat cînd şi cînd, printre smuceli – „Vlăduţ, mişcă-te acum că te las pe stradă, să ştii!" – nici nu mi-aş fi dat seama dacă e băiat sau fată. Bietul copil arăta ca un balot de haine. Numai ochii plutind în lacrimi se vedeau din el; lacrimile se scurgeau încetişor peste fularul tras pînă peste nas. Pesemne că urla pe tăcutelea că puteai distinge pe sub bucata de lînă strîns legată la spate o gaură care părea a fi gura. Se mişca robotic, împlătoşat în armura unei canadiene groase, minuscule, care părea a fi făcută din tablă. În picioare, nişte cizmuliţe botoase la fel de inflexibile. Copilul ăla murea de cald. Nu ştiu ce făcuse de era zgîlţîit aşa de bunică-sa, o fi vrut Kinder cu surprize din supermarket, o fi vrut vreo păpuşea oribilă dintre cele care stau pe rafturile cu lumînări parfumate, cine ştie. De un lucru eu eram sigură. Murea de cald şi de plictis în închisoarea kilogramelor de haine.

Probabil că stătea cu o căciuliţă şi în casă. Probabil că, mai mic fiind, era purtat în toiul verii cu şosete groase în picioare şi cu o mini-vestuţă cu nasturi verzi de plastic croşetată de bunica, cea cu prazul. Cine ştie?

Mai mult ca sigur că obsesia frigului am căpătat-o din generaţie în generaţie, de pe vremea în care, înainte de '89, mureai literalmente de frig în casă. De pe vremea în care mamele noastre pîndeau noaptea o flacără mică la aragaz, ca să facă de mîncare. De cînd, iarna, halatele cenuşii de molton şi căciulile tricotate erau uniforma de apartament a milioanelor de trăitori în blocuri.

Mai mare decît teama de frig e teama de curent. Care „te trage". Am încercat fără succes să-i explic unui englez că două geamuri deschise concomitent înseamnă în România ochi umflaţi, gîturi înţepenite, măsele explodate, şale dureroase. O apocalipsă. N-a priceput, însă am reuşit să-l fac să rîdă. O fi găsit mult umor involuntar în încercările mele serioase de a-i descrie ororile curentului. Mi-o fi citit în ochi, rememorată, teama unora care mai degrabă s-ar topi lent în scaune decît să deschidă vreo fereastră în autobuz. Mi-o fi citit în ochi groaza care m-a apucat după ce am făcut de cîteva ori imprudenţa să le sugerez unor doamne că poate e mai bine să „deschidem şi noi un geam?". Lipsa unui ton mai ferm m-o fi scăpat de vreo trei poşete în cap. De regulă, cucoanele astea de autobuz ori sînt operate (şi trebuie musai să stea pe scaun), ori – aceloraşi cucoane – li se umflă diverse chestii de la curent. Ori amîndouă. Cum să-i mai spun omului că sînt mulţi cei care aleargă ca apucaţii să închidă tot, la cea mai uşoară adiere de „curent" prin casă? Că o grămadă dintre cei care lucrează în clădirile noi, unde nu există geamuri de deschis, stau cu aerul condiţionat închis?

Drept e că şi eu am rămas cu gura căscată în frig cînd am văzut în Londra englezului meu zile şi nopţi burniţoase întîmpinate de fete vesele în şlapi. Iar orice urmă de soare în toi de iarnă era sărbătorită cu tricouri cu mînecă scurtă. Mda, fie, la tricou asortau un fulărel universal. (Măcar ăla nu era dat jos nici la 30 de grade.) Fulărelele astea obsedante sigur că sînt şi în Romania. Dar măcar aici noi avem curent.

Şi ne creştem copiii înfofoliţi, cu teamă de microbi, germeni, boli, curent şi cîte şi mai cîte. Nu puteam să văd o diferenţă mai mare între vlăduţii noştri şi vlăduţii lor într-o scenă petrecută într-o vară pe o terasă. Un cuplu de nordici ocupat cu nişte bere îşi lăsase copilul să exploreze de-a buşilea tot asfaltul de sub mese. Gusta din tot: capace de bere, şerveţele duse de vînt, firimituri. Chiştoacele nu i-au prea plăcut. La o masă alăturată, un cuplu de români îşi certa fetiţa înlăcrimată şi o freca temeinic pe obraji cu un şerveţel dezinfectant. Copila fusese linsă pe faţă de un căţel.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

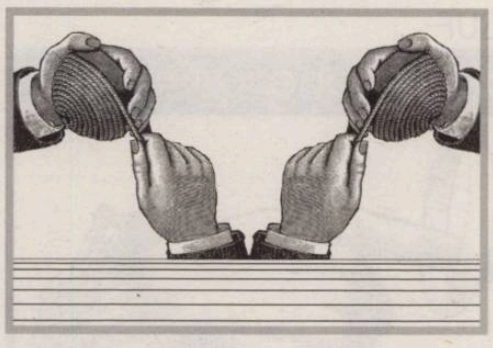

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Gură-cască la revoluţie

■ *Yes, we can too.* („Da, şi noi putem.") De departe cel mai bun slogan afişat la protestele de la Cairo. Pastişă după sloganul lui Obama *Yes, we can*. Nu prea ai ce să răspunzi la aşa ceva.

■ Enervant cinismul omniprezent în comentariile din România. Sîntem la curent cu toate conspiraţiile, ştim cine şi cum a organizat evenimentele din Egipt. Ne este foarte clar că asistăm la a) un complot american; b) un complot antiamerican; c) începutul unei revoluţii islamiste; d) implementarea unui plan neoconservator de stopare a islamismului. Pe scurt, ne uităm la televizor şi ştim sigur că ce vedem acolo nu e ce pare a fi. Şi mai enervantă tendinţa românilor educaţi şi informaţi care ştiu ei sigur, dar sigur-sigur, că egiptenii şi arabii, în general, nu sînt pregătiţi pentru democraţie. Vai, ce ne place să spunem asta! Acum 20 de ani, despre noi se spunea că nu sîntem pregătiţi pentru democraţie, acum adorăm să spunem asta despre alţii. Ne face să ne simţim bine. E şi asta o formă de provincialism: să fii convins că ai prins ultimul vagon al istoriei şi cei rămaşi în urmă chiar nu mai au nici o şansă.

■ Frăţia Musulmană e cel mai la modă mister. La *HARDtalk* de pe BBC, un lider al organizaţiei spune că lumea nu are de ce să se teamă de ei, nu vor decît libertate şi democraţie. Un altul spune, şi e preluat de toate agenţiile de presă, că a venit vremea califatului islamic. În funcţie de cum vezi situaţia de acolo, tinzi să îl crezi ba pe unul, ba pe altul. Bineînţeles, dat fiind ce am scris în paragraful anterior, comentatorii români sînt prăpăstioşi şi îl cred pe cel de-a doilea.

■ Fareed Zakaria îl are invitat la CNN pe Mohamed ElBaradei – fostul şef al Agenţiei pentru Energie Atomică, ajuns erou în lumea arabă pentru că s-a confruntat cu Bush cînd cu invazia Irakului, întors acasă cu gînduri de intrat în politică, controlat sever de regim, ajuns lider al opoziţiei. Acum cîteva luni, a fost pe copertă fie la *Time,* fie la *Newsweek,* nu mai ţin minte bine, oricum i se făcea atunci un portret care acum pare profetic. Zakaria îl întreabă dacă se va ajunge la ceva similar revoluţiei iraniene. ElBaradei neagă vehement: este un mit cu care vă sperie Mubarak, Frăţia Musulmană nu are nimic de-a face cu extremismul, e doar o grupare conservatoare, ei nu susţin un stat bazat pe religie.

■ Piaţa Tahrir, în care au loc manifestaţiile, înseamnă Piaţa Eliberării. De la eliberarea de ocupaţia britanică. La cum arată lumea arabă acum, eliberarea de colonialism nu a făcut mare brînză.

■ Richard Haass zice la CNN că, dacă americanii îl trădează prea uşor pe Mubarak, alţi aliaţi ai SUA se vor îngrijora în viitor. Asta e o dilemă la care nu mă gîndisem: dacă tot susţii un dictator, trebuie să şi mori cu el de gît?

■ Şarjele cu cai şi cămile asupra manifestanţilor anti-Mubarak au adus un element de bizar într-o atmosferă care pînă atunci era tensionată, dar ţinea de modernitate. Dar să vezi oameni pe cai şi cămile, lovind în stînga şi în dreapta, parcă a schimbat registrul, a adus un neaşteptat aer medieval.

■ Aruncarea unor bande de civili înarmaţi asupra oponenţilor nu e ceva nou pentru Mubarak. Mai degrabă, asta e regula. Ţine de logica regimului militar-marţial construit acolo (legea marţială e în vigoare de 30 de ani). Drept urmare, statul nu intervine predictibil, cu poliţişti, ci înarmează tîlhari, care bat şi apoi dispar. Mi-am adus aminte că am citit asta în *Dreams and Shadows – The future of the Middle East*. O carte de Robin Wright, pe care am recenzat-o aici acum vreo doi ani. Diferenţa e că acolo apar grupuri mici, izolate, de opozanţi, stîlciţi în bătaie de asemenea bande înarmate de regim. Acum, s-au confruntat cu grupuri mari şi a ieşit o bătaie în toată regula, cu pietre şi bîte. Aş reciti cartea lui Wright. Ţin minte exemplul unei femei care nu avea treabă cu politica, dar după ce a văzut cum o bandă de acest gen bătea nişte femei care protestau, doamna de care zic a devenit o activistă şi a creat o reţea de supraveghere a abuzurilor regimului (filmat cu telefoane, pus pe Internet etc). De altfel, Wright merge prin tot Orientul Mijlociu şi găseşte asemenea cazuri. Concluzia ei: ceva se schimbă iremediabil, aceste societăţi nu mai pot merge înapoi, aşteptaţivă la surprize. Cartea a apărut în 2008.

■ La CNN, secretarul general al partidului de guvernămînt spune că în altă piaţă a oraşului a avut loc o demonstraţie pro-Mubarak la care au participat două-trei sute de mii de oameni, dar că nici o televiziune occidentală nu a arătat imagini de acolo. S-ar putea să aibă dreptate, ăsta e defectul televiziunii. La Chişinău, în aprilie 2009, m-am plimbat între cele două pieţe, la Parlament erau violenţe, în faţa Guvernului a fost permanent o manifestare paşnică, cu mult mai mulţi oameni. Mai apoi mi-am dat seama că numai evenimentele de la Parlament captaseră camerele; dacă nu aş fi fost acolo, aş fi crezut că tot Chişinăul era scena unor bătăi de stradă.

■ „Să pleci, altfel vei sfîrşi ca Ceauşescu!" A fost ameninţarea unui manifestant către Mubarak. *Gândul* a preluat-o mare, ca titlu, apoi şi HotNews. Măcar iese ceva bun din procesul lui Ceauşescu: am devenit sperietoare pentru dictatori. Să zicem că asta e contribuţia românească la teoria şi practica democratizării.

■ Dacă vă uitaţi la Discovery, sigur îl ştiţi, e egiptologul prin excelenţă. Un om cu o faţă rotundă, vorbind engleză bine, dar cu accent, şi foarte pasionat de antichităţi. La un moment dat, era chiar obositor, era la concurenţă cu rechinii şi crocodilii, pe lista de teme suprasaturate de la Discovery. Ei bine, îl cheamă Zahi Hawass şi are chiar şi site – drhawass.com –, unde are chiar şi un fel de fan club. Doctorul Hawass a fost numit ministru al Antichităţilor în guvernul de criză al lui Mubarak. E prima dată cînd ţara are un minister al Antichităţilor, spune mîndru pe site-ul său. Sînt ironic, dar omul e chiar impresionant, publică zilnic pe site ceva care se numeşte „Starea antichităţilor egiptene", unde dă informaţii şi asigurări că muzeele sînt OK. Miercuri seară, cele două grupuri de manifestanţi s-au bătut în faţa Muzeului Egiptului, dar clădirea e păzită de armată. Înainte de asta, un grup de hoţi a încercat să fure artefacte. Nu au ajuns la comorile lui Tutankamon, au fost alungaţi de armată. Hawass ne ţine la curent pe site cu ce se mai încearcă să se fure şi cum armata, gărzile şi civili organizaţi apără antichităţile. E emoţionant ce face el. Totuşi, data viitoare cînd se va mai implica în campanii pentru ca Franţa, Anglia sau SUA să returneze antichităţi în Egipt, cred că i se va aduce aminte de evenimentele de acum.

■ Un reporter BBC se duce într-un cartier de elită unde ia un interviu unui consilier al lui Mubarak. El este un militar, militarii nu-şi abandonează poziţiile în luptă, şi asta e o luptă – zice omul despre şeful său. Cînd ies din vilă, reporterul şi cameramanul sînt aşteptaţi de un grup de susţinători ai preşedintelui. Unul dintre ei întreabă, într-o engleză foarte bună, cum de susţin America şi Anglia nişte oameni fără educaţie, cum sînt cei care îl vor jos pe Mubarak.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

5 lei

este vinul roşu de casă la Clubul Ţăranului Român. Dur la început. Ca un bărbat sănătos. Blînd apoi pe gît. Ca o mîngîiere de bărbat curat. Tandru. Ca un bărbat fără gînduri ce-şi mănîncă pomana porcului aburindă proaspăt. Nimic nu-i e străin acestui vin. Omul, cărnăraia lui, viaţa şi moartea. Îl ţin minte toată viaţa şi toată moartea de acum vreo trei ani. Şi de atunci îl tot încerc cu gîndul că va scădea, că-l voi învinge. Nu, niciodată, nici o clipă. Vinul e egal lui, nu se înfruntă cu bicisnici. Ştiu că era de cartea mea. Şi mi-am lansat-o şi printr-o pomană pentru sufletul maică-mii, sufletul cărţii vieţii mele. Şi cu îmbucăturile lui Adi Darabană şi cu cîntecele lui nea Gigi Melody am stat în umbra vinului acestuia. Ştiu că l-am băut ca pe apă, cu lăcomie, şi am început să vorbesc singur cu vinul. Amintindu-mi de copilărie, de scrierea şi necruţătoarea dezvăluire a rufelor nespălate din trecutul meu, avîndu-le la masă pe toate prietenele mamei şi pe doamna Mihaela Mihai, blonda zeiţă teve a copilăriei mele, lăsîndu-mă alintat prietenește de mîinile lui Adi, de băcănie, şi Gigi, de clape alb-negre, m-am dus cu vinul acesta pînă-n fundul sufletului. Nu există viaţă mai frumoasă şi infern decît ăla în care să-ţi vezi laşităţi, mieroşenii, potmoluri, jevroşenii, micadoare, mărunţişuri, idealuri, utopii, muieştenii, tricuri. O lume de lături. O lume de mahala. Ce vreau eu? Ce nu vreau? Astea toate le ai. Şi vinul acela într-acolo mă duce de cîte ori îl beau. Îl urmăresc să-l înving, să simt nu ştiu ce nuanţe pe care el să nu le cuprindă. Şi uite-l, uite-l, e în picioare. La 5 lei, de nici nu ştiu că există.

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Partea și întregul

Identitate și dezvoltare regională

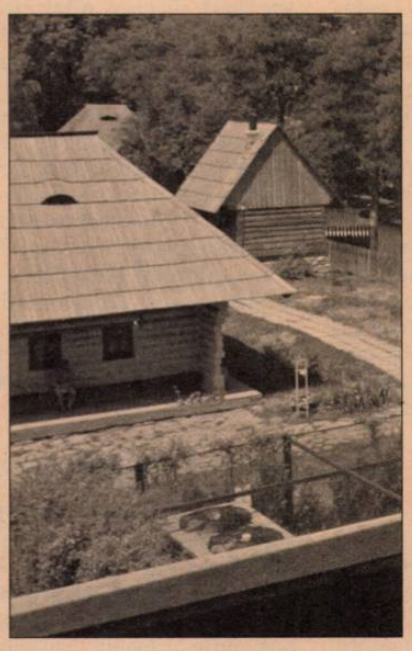

Texte şi opinii de:

● Bianca BĂLŞAN (cercetător)
„«Oraşe creative» şi dezvoltare urbană“

● Liviu CHELCEA (antropolog)
„Dezvoltare şi cultură“

● Doina Elena CRISTEA (urbanist)
„Ce uităm adesea în discuţiile despre amenajarea teritoriului“

● Alina JANTEA (coordonator de programe de comunicare)
„La noi, altfel decît la voi“

● Gabriel PASCARIU (urbanist)
„Dezvoltarea regională, încotro?“

● Dumitru SANDU (sociolog)
„Cum ajungem la «cele mai bune regiuni»?“ – interviu

● Daniel VIGHI (scriitor)
„O lume a diversităţii oprimate“

argument

Între mai bine *și* acasă

DILEMA VECHE
Partea şi întregul
Identitate şi dezvoltare regională

Despre identitate discutăm frecvent, variat, cu nuanţe. Este sentimentul de a te simţi *acasă*, familiar, bine. Toate comunităţile de care ne ataşăm ne conferă identitate, sentimentul de a fi noi înşine, dar nu singuri, ci ca membri ai unui grup care este *al nostru*. Astfel de spaţii identitare sînt foarte diverse şi merg de la familie, sat, oraş, regiune la etnie, religie, profesie, echipă de fotbal preferată etc. Toţi ştim sau simţim că *identitatea contează*. Este mai puţin clar însă cînd, cum, în ce condiţii, în ce grad. Dacă, spre exemplu, o legăm de *dezvoltare regională*, contează? Fără îndoială, dar, iarăşi, urmează o serie lungă de întrebări de felul celor amintite anterior. În plus, lucrurile se complică pentru că nici sintagma *dezvoltare regională* nu circulă cu sensuri foarte limpezi. Aceasta a cîştigat proeminenţă în spaţiul public românesc mai ales după instituirea regiunilor de dezvoltare, la sfîrşitul anilor '90, în contextul pregătirilor pentru aderarea la Uniunea Europeană. Urmare a propunerilor din *Carta Verde a Dezvoltării Regionale*, documentul fondator pentru noua politică regională din ţară, au apărut noi entităţi teritoriale – cele opt regiuni de dezvoltare – şi instituţionale, de tipul Agenţiilor şi Consiliilor de Dezvoltare Regională. A urmat o perioadă în care noile entităţi au intrat într-un con de umbră. După aderarea ţării la Uniunea Europeană, după constatarea bizarei incapacităţi de a obţine şi folosi eficient fonduri europene, a urmat o revenire la interesul pentru regiunile de dezvoltare. Nu cumva lucrurile nu merg bine cu absorbţia fondurilor europene pentru că aceste regiuni au fost prost conturate? Nu cumva deficienţele lor rezidă în faptul că nu se suprapun nici pe graniţe de regiuni istorice, nici pe grupări etnice, nici pe vechile *ţări* sau alte decupaje teritoriale similare? Altfel spus, există ideea că dezvoltarea spaţială nu merge cum ar trebui pentru că noile regiuni nu îmbracă haina unor contururi identitare ştiute.

În tot acest context, dezbaterile par să meargă pe linii paralele, cu agende care nu comunică între ele, la nivel de populaţie, mass-media, politicieni, specialişti etc. Or, cu agende paralele, fără comunicare, problemele nu pot fi rezolvate. Obiectivul prezentului grupaj de materiale este de a ajuta la deschiderea unor canale de comunicare între specialişti şi diferite tipuri de public în familia tematică a relaţiei dintre dezvoltare regională şi identitate culturală. În acest scop, am adresat trei întrebări unor specialişti în domeniul dezvoltării regionale şi alte trei întrebări pe teme de identitate regională. Selecţia nu a mai fost una pe criterii de specialitate, ci de sensibilitate probabilă la temă. Le mulţumim celor care şi-au găsit timpul să răspundă la întrebările noastre. Urbanistul Gabriel Pascariu ne-a fost alături, activ, în acest demers şi îi mulţumim. Ne-am fi dorit o şi mai mare diversitate a punctelor de vedere puse în discuţie. Sperăm totuşi ca secvenţele de gîndire pe care le-am cules şi pe care le punem în circulaţie să fie un punct de pornire. (**I. P., D. S.**)

BARBURISME

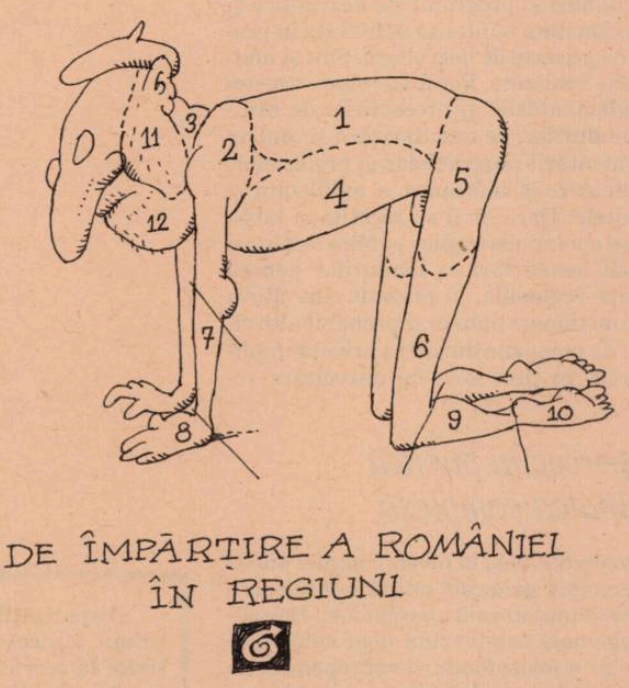

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Gabriel PASCARIU

Dezvoltarea regională, încotro?

O perspectivă multiplă şi un scurt bilanţ

Chestiunea dezvoltării regionale poate fi abordată dintr-o multitudine de unghiuri de vedere: din perspectivă economică sau socială, în cheie tehnică sau politicianistă, ca un concept de planificare a dezvoltării teritoriale, sau ca o politică publică. Se conectează la tema identităţii comunitare, la problematica complexă a descentralizării, la discuţiile despre federalizare sau guvernanţă. Este un subiect de cercetare interdisciplinară, dar şi al unor dezbateri care pot genera dispute ideologice sau politice cu accente patetice sau patriotarde. Se corelează cu politicile urbane şi de amenajare teritorială, dar şi cu unele politici culturale. La nivelul Uniunii Europene este însă înainte de toate principala modalitate de a atinge obiectivele coeziunii în forma sa trivalentă: socială, economică şi teritorială.

Listarea acestor aspecte reprezintă un argument suficient de bun pentru ca dezvoltarea regională să fie un subiect mult mai prezent în media şi în dezbaterea publică din România decît este acum. Motivele pentru care nu este atît de prezent pot fi, pe de o parte, noutatea domeniului, iar pe de altă parte – un interes scăzut pentru discuţii consistente, sistematice şi argumentate, pe teme serioase şi importante.

Nu se poate însă spune că, în ultimii 10-12 ani, chestiunea dezvoltării regionale a fost ignorată: există o asociaţie profesională de ştiinţe regionale, programe de master care abordează domeniul în diferite forme, în cîteva universităţi din ţară, au apărut o serie de lucrări publicate pe această temă, iar în perioadele preelectorale politicienii „încălzesc“ de regulă subiectul. Dacă ar fi să vorbim de mecanismele, instrumentele şi instituţiile create în ultimii 10-12 ani şi care susţin şi asigură Dezvoltarea Regională, palmaresul este chiar mai bogat: există un decupaj teritorial realizat în 1998, funcţionează Consilii şi Agenţii de dezvoltare regională în cele opt regiuni de dezvoltare, avem structuri centrale de administrare a fondurilor europene şi chiar un Minister de resort, sînt elaborate planuri şi programe de dezvoltare şi se poate constata o intensă activitate în pregătirea de proiecte de dezvoltare. Sînt şi multe proiecte realizate. Pot fi adăugate acestei liste reglementările şi procedurile de utilizare a fondurilor, de monitorizare şi control a implementării programelor şi proiectelor, de comunicare şi informare a publicului şi multe altele. Dacă ar fi să socotim şi larga implicare a administraţiilor publice locale, ca principali beneficiari ai fondurilor pentru dezvoltare regională, în prezent sînt cîteva mii de funcţionari publici şi probabil alte cîteva mii de persoane din sfera privată implicate direct în procesele de dezvoltare regională.

Între percepţia publică şi realitatea complexă

Cu toate acestea, la nivelul opiniei publice ca percepţie generală există o înţelegere simplistă şi unilaterală a problemei. Dezvoltarea regională este văzută doar ca o oportunitate de a folosi fondurile europene şi de a finanţa proiecte de dezvoltare, şi nicidecum ca un proces complex de formare şi consolidare a unor relaţii economice, sociale, culturale şi ca o construcţie politică şi administrativă pe termen lung. Această percepţie nu trebuie însă desconsiderată, pentru că ea este o reflectare a unor fapte şi gesturi concrete, curăţate de detalii tehnice şi explicaţii sofisticat-speculative. Ceea ce vede şi înţelege opinia publică este de fapt o realitate frustă, alimentată de sloganuri publicitare care te invită să „culegi“ banii europeni. A afirma astăzi că regiunile şi dezvoltarea regională sînt, în România, altceva şi mult mai mult decît o simplă formulă, prin care se pot canaliza bani pentru investiţii, poate părea cel puţin hazardat.

De ce dorm oltenii pe arătură?
Ca să se cultive.

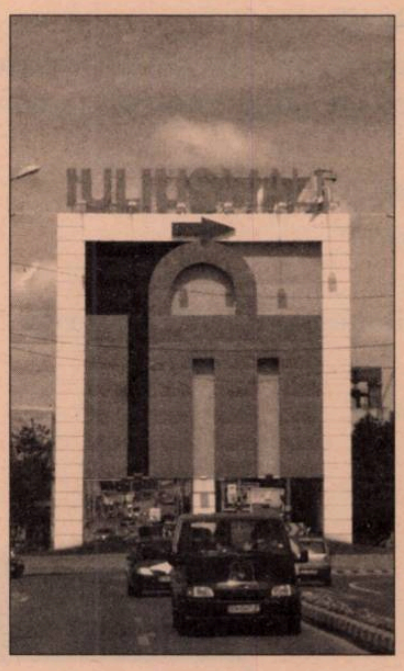

Succinta descriere a situaţiei poate conduce la concluzia că dezvoltarea regională în România este în momentul de faţă un domeniu contradictoriu din punct de vedere al raportului între realitatea – complexă – şi percepţia – simplificatoare. Ar fi totuşi realist să sperăm că etapa şi stadiul actual sînt unele de tranziţie şi că, în perspectivă, rostul şi sensurile dezvoltării regionale vor fi mai bine înţelese şi vor genera o altă percepţie, mai profundă şi mai nuanţată totodată. Premisele unei astfel de evoluţii ţin de mai mulţi factori, dintre care cei mai importanţi sînt următorii trei: decupajul teritorial, instituţiile şi resursele. O analiză a acestor trei elemente trebuie să fie un punct de pornire în orice dezbatere serioasă pe tema dezvoltării regionale: cît de eficient este actualul decupaj, cît de solide sînt instituţiile create şi cît de durabile – resursele alocate?

Eficienţă sau identitate regională

În spaţiul limitat al prezentului articol se pot face doar cîteva scurte constatări. Trasarea pe hartă a celor opt regiuni de dezvoltare – precedată de o lege-cadru şi urmată de asocierea judeţelor în structuri cu caracter deliberativ – a stat la baza politicii de dezvoltare regională în România şi a fost una dintre condiţiile procesului de integrare în Uniunea Europeană. Fără a răspunde tuturor exigenţelor posibile, actualul decupaj satisface criteriile Comisiei Europene şi ale Eurostat (Institutul European de Statistică), cerinţele de funcţionalitate internă ale regiunii delimitate, şi se suprapun în bună parte pe forma vechilor „provincii istorice“. Chestiunea decupajului implică cel puţin două aspecte care trebuie bine cîntărite: primul este faptul că un astfel de decupaj nu trebuie subordonat unui unic criteriu şi că abordarea multicriterială este singura în măsură să conducă la un rezultat bun, iar al doilea ţine de modul de luare a deciziei (cu privire la decupaj), de tip *top-down* sau *bottom-up*. Discutarea acestor aspecte trebuie să ia în calcul şi cîteva ipoteze: prima este legată de existenţa judeţului ca unitate de bază a oricărui proces de regionalizare ale cărui rol şi funcţionalitate nu pot fi contestate, a doua ţine de opţiunea între „mai multă eficienţă“ sau „mai multă identitate“, iar a treia se referă la necesitatea de a revizui statutul Capitalei şi al zonei sale de influenţă. De remarcat că adecvarea actualului decupaj, după 12 ani de funcţionare, nu a fost serios infirmată în ansamblu, ci doar criticată pe anumite zone (cu precădere sudul şi sud-estul).

În lipsa instituţiilor care să pună în aplicare o politică regională, decupajul teritorial rămîne, evident, fără efect. Cadrul instituţional al dezvoltării regionale în România are două niveluri aflate în raporturi de colaborare: nivelul naţional şi cel regional. Viabilitatea acestei formule, propuse încă din 1997 prin *Carta Verde a Dezvoltării Regionale,* nu este încă pe deplin confirmată, dar este indiscutabil că cele opt Agenţii de Dezvoltare Regională au devenit, poate nu în egală măsură, într-un interval scurt de timp, instituţii recunoscute şi reprezentative şi prezenţe active în regiuni. Mai puţin eficiente s-au dovedit structurile deliberative, atît la nivel regional cît mai ales la nivel naţional, în timp ce eficacitatea Ministerului de resort va putea fi mai bine probată în următorii ani, la sfîrşitul actualei etape de programare (2007-2013).

O reţetă pentru România?

Cît priveşte resursele financiare pentru dezvoltare regională, acestea pot veni din sfera publică sau privată. În prezent, resursa publică principală o reprezintă fondurile europene. Resursele autohtone, naţionale şi locale, contribuie relativ puţin la dezvoltarea regională şi asta nu pentru că ar lipsi cu desăvîrşire, cît mai ales pentru că nu se conjugă, în mod optim, cu cele europene şi nu sînt utilizate cu respectarea unor principii, precum adiţionalitate, programare, subsidiaritate, eficienţă şi mai ales durabilitate. Cît priveşte contribuţia resurselor private la dezvoltare regională, acestea sînt necesare şi binevenite, dar efectul lor, într-un cadru de-reglementat, poate conduce la adîncirea dezechilibrelor sau la crearea unora noi (a se vedea scurta perioadă de boom economic din 2007-2008), adică exact contrariul obiectivelor coeziunii şi ale dezvoltării regionale. Un aspect-cheie al utilizării fondurilor este gradul de concentrare sau dispersie al acestora. Opţiunea europeană este concentrarea, şi pe acest model se conturează la noi în prezent o formulă a aşa-numiţilor „poli de creştere şi dezvoltare urbană“, oraşe mari către care este direcţionată o importantă parte a resurselor. Dar, concentrarea stimulează polarizarea, dacă resursa merge tot către zonele dezvoltate, iar România este deja un teritoriu polarizat: capitală – provincie, vest – est, urban – rural, oraşe mari – oraşe mici etc.

„Prin polarizare spre dezvoltare“ pare a fi reţeta UE pentru România.

„Prin polarizare spre dezvoltare“ pare a fi reţeta UE pentru România. Rămîne de văzut, dar un lucru este cert: deocamdată politica de dezvoltare regională a României este una de import. Asta nu înseamnă că nu poate avea efecte benefice.

Disparităţile sociale regionale din România au o clară structurare pe axele rural-urban, agricol-neagricol, concentrare redusă-sporită a populaţiei în teritoriu, accesibilitate la servicii şi capital relaţional al populaţiei asociat diversităţii culturale. Toate acestea sînt condiţionări de impact nemijlocit asupra dezvoltării sociale în sferele educaţiei, sănătăţii, consumului şi relaţiilor sociale. Diferitele tipuri de disparităţi se manifestă în asociere între ele şi pe niveluri multiple – macroregiuni, regiuni de dezvoltare, subregiuni de dezvoltare/arii sociale, microregiuni. Politicile de dezvoltare regională, pentru a fi eficiente, trebuie să aibă în vedere tot acest sistem de inegalităţi în dezvoltarea spaţială şi să opereze prin sisteme instituţionale diferenţiate şi ordonări teritoriale adecvate.

(Dumitru Sandu, *Disparităţi sociale în dezvoltarea şi în politica regională din România,* în curs de publicare, disponibil la http://sites.google.com/site/dumitrusandu)

Gabriel Pascariu *este arhitect şi urbanist, consultant în proiecte de asistenţă tehnică pentru dezvoltare regională, lector la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti, coordonator al masterului de „Amenajarea Teritoriului şi Dezvoltare Regională“ al Şcolii de Studii Avansate şi Doctorale.*

Cum ajungem la „cele mai bune regiuni"?

interviu cu Dumitru SANDU

România este o ţară bogată în regiuni mai mult sau mai puţin instituţionalizate şi cu oportunităţi în accesarea unor fonduri de dezvoltare regională, după aderarea la Uniunea Europeană. Se reduc disparităţile regionale, în acest context?

Din păcate, nu. Fie se menţin la niveluri dintre cele mai ridicate în Europa, fie îşi sporesc amplitudinea. Cele mai puternice decalaje de dezvoltare, cu cele mai ample consecinţe, nu sînt cele strict regionale, ci acelea în care diferenţierile regionale se combină cu cele dintre mediile rezidenţiale, dintre rural şi urban. Constatarea – pentru că este vorba de o constatare, nu de o opinie – îşi caută recunoaşterea necesară din simplul motiv că haina comunitară este mai aproape de viaţa reală, adevărată, decît cea regională. Desigur, sînt diferenţe de nivel de dezvoltare acumulate pe termen lung. Şi totuşi, efectele politicilor de dezvoltare local-regională ar trebui să se vadă. Şi, din păcate, nu este cazul. De ce? Regionalizările sînt artificiale, instituţiile asociate lor lucrează prost sau corelările dintre diferite politici nu sînt asigurate la nivel de proiectare şi implementare? Discuţia publică merge mai mult pe latura contururilor regionale, cu afirmaţii de tipul: regiunile de dezvoltare „sînt artificiale, nu respectă graniţe istorice, tradiţii, identităţi", „au fost proiectate la Bruxelles, nu aici, la noi, de către specialiştii noştri"; judeţele sînt şi ele tot „artificiale, au fost proiectate în perioada comunistă cu mărcile ei ştiute de voluntarism şi totalitarism". Nu discută aproape nimeni despre sistemul instituţional asociat regiunilor de dezvoltare şi judeţelor. Lucrurile se întîmplă ca şi cum schimbările teritoriale dorite ar trebui să decurgă în principal din măiestria de a desena graniţe de judeţe şi regiuni de dezvoltare, iar tiparele de funcţionare a instituţiilor ar fi neesenţiale sau, oricum, secundare.

Regiunile menite să gestioneze reducerea decalajelor de nivel de viaţă şi judeţele din perioada comunistă nu sînt unităţi teritoriale artificiale?

În primul rînd, aş sublinia ideea că sistemul instituţional al dezvoltării regionale merită mai multă atenţie. Poţi modifica oricît conturul regiunilor, dar nu vei obţine efectele dorite decît dacă instituţiile care le sînt asociate au fost evaluate ştiinţific, independent şi, în consecinţă, îşi corectează funcţionarea în legătură cu performanţe şi rezultate. Revenind la întrebarea directă: cred că atribuirea caracterului natural sau artificial pentru regiuni de dezvoltare şi judeţe depinde de grila pe care o foloseşti în evaluare, de informaţiile factuale, valorile şi, eventual, interesele pe care le ai. Să exemplific. Judeţele sînt, în prezent, cea mai consistentă formă de regionalizare a României. Au o istorie lungă, marcată de modificări la diferitele reorganizări administrative (1864, 1926, 1968 etc.). Ultima redefinire a lor, din 1968, a adus un plus de artificialitate. În cei peste 40 de ani care au trecut însă, fenomenul care a avut loc a fost similar cu cel de creştere a ierbii, a gazonului, peste terenuri accidentate. Ceea ce era corectare cu conotaţie de artificialitate a fost acoperit între timp de patina unei vieţi sociale şi instituţionale care a generat noi realităţi de luat în seamă. În prezent, nu există în România unităţi regionale mai omogene, din punct de vedere sociocultural, decît judeţele. A renunţa la ele, din indiferent ce considerente, este echivalent cu a accepta că specificitatea socioculturală şi identităţile nu contează în dezvoltarea regională.

Consideraţi deci că judeţele nu sînt atît de artificiale pe cît se spune. Dar regiunile de dezvoltare?

Există suficientă evidenţă empirică pentru a argumenta că aceste regiuni nu sînt artificiale. Dimpotrivă, sînt mai omogene decît regiunile istorice şi, în plus, majoritatea dintre ele poartă din plin marca acestor regiuni. Din opt regiuni de dezvoltare, şapte sînt, în mod clar, purtătoare ale unor mărci identitare clare – regiunea Nord-Est reprezintă în bună măsură Moldova, regiunea Sud semnifică Muntenia, Sud-Est coincide cu Oltenia, regiunea Vest poartă mai ales marca Banatului, Centru este Transilvania centrală, regiunea de dezvoltare Nord-Vest încorporează mai ales judeţe din nordul Transilvaniei, iar Bucureşti-Ilfov este regiunea Capitalei. Numai regiunea Sud-Est nu are un corespondent specific într-o regiune istorică. Unde este, în acest context, „artificialitatea"? În faptul că regiunile de dezvoltare nu se suprapun exact pe cele istorice? Acesta este un punct de dezbatere. Personal, cred că pentru a juca efectiv rol de dezvoltare, regiunile trebuie să fie nu uni- ci multicriteriale. Şansele de a mobiliza populaţia pentru eforturi comune, participative, de dezvoltare sînt cu atît mai mari cu cît teritoriul pe care aceasta îl ocupă este identificabil în mai mare măsură prin criterii cumulative, de nivel de dezvoltare economică, de calitate a vieţii, profil cultural şi social. În plus, astfel de regiuni, deşi relativ omogene, este bine să aibă şi potenţial de dinamică internă, dat de diversitatea culturală şi de complementaritate a profilelor de dezvoltare a subregiunilor componente. Nu ar fi nici o problemă să pui un contur pe cele mai sărace regiuni ale ţării. Dezavantajul rezidă în faptul că, pe o astfel de opţiune, poţi ajunge uşor la regiuni sărace în capital uman, cu potenţial redus de atragere a proiectelor şi fondurilor în diferitele competiţii pentru resurse şi, în timp, la fenomene de dependenţă a populaţiei locale de resurse alocate, nu cîştigate.

Nu discută aproape nimeni despre sistemul instituţional asociat regiunilor de dezvoltare şi judeţelor.

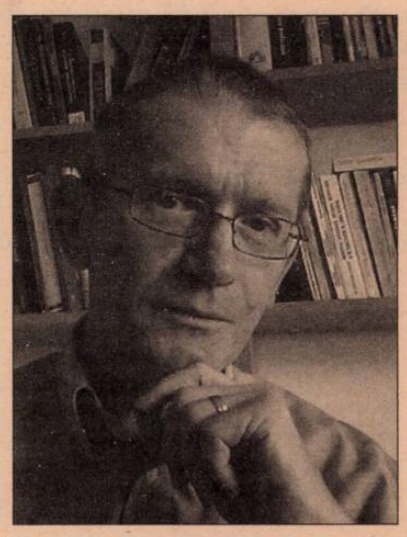

Dumitru Sandu

Mulţumim domnului Dumitru Sandu pentru sprijinul acordat în realizarea acestui dosar.

© V. Dorolti

Ar rezulta, din ceea ce spuneţi, că sînteţi pentru menţinerea regiunilor de dezvoltare în configuraţia actuală?

Mai mult da, decît nu. De ce? Din simplul motiv că pînă acum nu a fost dovedită o deficienţă de funcţionare a acestor regiuni asociată cu conturul pe care îl au, independent de instituţiile asociate lor. Cel puţin în Uniunea Europeană, astfel de modificări ale limitelor regiunilor de dezvoltare se fac după studii atente de evaluare a funcţionării lor, a instituţiilor care le deservesc. În al doilea rînd, modificările de limite regionale se fac, de obicei, în conexiune, pentru diferite niveluri regionale şi de organizare administrativ-teritorială. Principiul este extrem de important, dat fiind faptul că dezvoltarea regională este o funcţiune care se realizează nu numai prin regiuni de dezvoltare, ci şi prin judeţe ca regiuni administrativ-sociale, prin asociaţii intercomunitare, grupuri de acţiune locală, poli de creştere etc. A acţiona pe principiul astăzi modific regiunile de dezvoltare şi cu judeţele sau unităţile microregionale mai vedem ce vom face duce la costuri sociale mari, care trebuie evitate. Desigur, regiunile de dezvoltare în configuraţia actuală nu sînt scutite de probleme. Ele funcţionează simultan şi ca regiuni statistice. Greu de susţinut, din acest punct de vedere, că, spre exemplu, o medie construită cu indicatori de dezvoltare economică sau socială pe regiunea Sud-Muntenia este la fel de semnificativă şi pentru nordul bogat şi pentru sudul sărac al acesteia. Există argumente pro şi contra configuraţiei actuale şi ele trebuie judecate atent. Oricum, decizii de acest gen este bine să fie luate procesual, cu implicarea tuturor actorilor relevanţi, prin dezbatere publică (experţi, instituţii centrale şi local-regionale, sector civic, politicieni etc.). O revedere a documentaţiei legate de modul în care s-a lucrat în 1996-1997 pentru *Carta Verde a Dezvoltării Regionale* ar putea fi utilă pentru orice întreprindere similară. Oricum, regiunile de dezvoltare, pentru a deveni mai eficiente, au nevoie de un statut administrativ specific. În plus, ar fi de menţionat şi faptul că interesul pentru aspectele regionale ale reorganizării administrative nu ar trebui să ducă la neglijarea interesului pentru unificarea comunelor, astfel încît potenţialul lor de dezvoltare să sporească. Comunele tot mai mici şi oraşele artificial înfiinţate nu reprezintă o premisă favorabilă dezvoltării.

Unde vedeţi, în acest tablou, locul fenomenelor identitare?

Mobilizarea proceselor de dezvoltare prin structuri cultural-regionale este o componentă importantă a procesului în discuţie. Spaţiul pe care îl am la dispoziţie nu îmi permite detalierea. Soluţia de principiu cred că este aceea a unei subsidiarităţi: diferitele funcţiuni ale dezvoltării trebuie să fie preluate la niveluri regionale diferite. Ideea că un singur tip de regiune îţi rezolvă toate problemele regionale este o utopie. Aspectele culturale şi cele legate de servicii de utilitate frecventă, spre exemplu, este normal să fie satisfăcute la niveluri cît mai apropiate de comunităţi şi microregiuni, eventual de formaţiuni de tipul judeţelor. Alte activităţi – precum cele legate de infrastructură sau educaţie şcolară – este firesc să fie concepute mai ales la nivel regional superior.

***Dumitru Sandu** este sociolog, profesor la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială din Universitatea Bucureşti. Cursurile, cercetările şi publicaţiile sale din ultimul timp sînt axate în special pe tematicile referitoare la migraţie, dezvoltare comunitar-regională şi opinie publică.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

Identitate regională sau identitate naţională?

Ne-am propus să vedem în ce măsură conaţionali de-ai noştri, locuitori în diverse zone ale României, consideră că au o identitate locală şi care este relaţia acesteia cu cea naţională. În acest scop le-am adresat următoarele întrebări:

1. În ce măsură simţiţi că aveţi o identitate regională?
2. Prin ce se manifestă aceasta?
3. Este ea altfel / mai puternică decît cea naţională (în caz că aceasta există)? De ce?

Sorin Cristian SEMENIUC

1. E un sentiment dobîndit, şi nu înnăscut, reamintit sinelui în mod periodic, prin diferenţele scoase la iveală de către ceilalţi. De exemplu, în timpul întîlnirilor din tren, care abundă în bancuri despre olteni, moldoveni – „sîrmaa, băăă“ – sau ardeleni. Mass-media sau chiar autorităţile pun şi ele umărul la perpetuarea acestui sentiment.

Identitatea regională e bună cînd îţi aduce satisfacţie şi o brumă de legitimare – „unii dintre cei mai mari artişti, poeţi, scriitori s-au născut în Moldova“ –, dar e rea atunci cînd identifică spaţiul respectiv cu „cea mai săracă regiune din Uniunea Europeană“ sau „ăsta vorbeşte moldoveneşte“.

2. În principal prin trăsături de caracter, de fiecare dată opuse locuitorilor celorlalte regiuni.

Acest lucru oferă posibilitatea justificării şi a întăririi unui sentiment de superioritate faţă de celălalt, dar şi a solidarităţii „noastre“ de grup. Astfel se creează sentimentul de regiune-fondatoare a naţionalului. Unirea de la 1859 a avut loc la Iaşi, cea din 1918 la Alba Iulia, iar Bucureştiul e Capitala unde s-au întîmplat atîtea. Care este, aşadar, *adevărata* regiune?

3. Identitatea regională e mai puternică pe plan naţional şi mai slabă pe plan internaţional. Într-o competiţie sportivă, de exemplu, inima freamătă atunci cînd aude Imnul naţional pentru că „sîntem tari, i-am bătut pe toţi, chiar dacă sîntem o ţărişoară mică şi necăjită“.

Toată problema identităţii – fie regionale, fie naţionale – este însă puternic contaminată de clişee, puternicele focare de stereotipuri din jurul acestei teme mistificînd adeseori sensul unei dezbateri raţionale.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al.I. Cuza“ din Iaşi.*

Alexandru GRUIAN

1. Aş putea răspunde simplu – simt că am o identitate regională. Înainte de a explica prin ce se manifestă, pot explica cum cred eu că a luat naştere. Am copilărit la Alba Iulia. Aveam, cred, vreo patru-cinci ani cînd bunicul meu din partea tatălui îmi umplea capul cu poveşti eroice, în care „noi“ atacam, să apărăm Ardealul, iar inamicul stătea în tranşee şi trăgea de acolo asupra noastră. Cu mintea de atunci am asimilat cuvîntul „inamic“ cu cei care nu riscă să fie împuşcaţi şi sînt la adăpost de orice rău (stăteau în tranşee, nu?). Prin urmare, am decis că, după ce voi creşte mare, mă voi face inamic – ceea ce i-am comunicat cu mîndrie bunicului meu. Dar şi apartenenţa la Ardeal a fost tot atunci implantată, ulterior adăugîndu-se şi conştientizarea religiei mele, greco-catolicismul, pe care, fără să fiu un credincios practicant, am asimilat-o cu un statut de român ardelean minoritar, care mai tîrziu a învăţat că se fac încă disocieri între termenii de „român“ sau „bun român“.

De atunci s-au mai adăugat şi alte elemente acestei conştiinţe regionale, care funcţionează însă selectiv şi subiectiv, în funcţie de mărimea geografică a regiunii la care mă raportez, dar şi de specificităţi locale mai greu cuantificabile, însă existente la nivel de imaginar. Sînt ardelean dacă vorbesc cu cei din Moldova sau Muntenia, dar sînt ardelean şi pentru cel din judeţul Timiş, care e bineînţeles mîndru că e bănăţean. Dar faţă de bănăţean sînt şi hunedorean – asta dacă simt nevoia să accentuez specificul şi subiectivismul.

2. Prin ce se manifestă? Prin banalul ataşament faţă de zonă, care probabil funcţionează pe aceleaşi principii oriunde în lume. Sînt însă şi condiţionări culturale. Mă simt bine dacă vorbesc despre Densuş, Sarmizegetusa sau Ulpia Traiana, mă simt bine în oraşe ca Sibiu, Braşov sau Viena. Îmi doresc mai multă rigoare şi coerenţă. Enumerarea poate continua, dar intervin multe nuanţe care ar trebui explicate, nu am spaţiu şi tare nu-mi doresc să fiu greşit interpretat.

3. În cazul meu cel puţin, identitatea regională nu este mai puternică decît cea naţională. Un exemplu, poate sumar – plecînd dinspre România spre Spania, ardeleanul din mine se dizolvă progresiv în român, chiar dacă uneori Transsylvania şi Dracula sînt repere ludice de identificare, faţă de străini, a zonei de provenienţă.

Alexandru Gruian *este jurnalist, doctorand al Universităţii „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia.*

Superioritate faţă de celălalt, solidaritate faţă de grup.

Doru MOŢOC

1. Deşi m-am născut la Sibiu, nu mă pot socoti ardelean. Am rămas prea puţin timp acolo. Dar e posibil ca interesul meu pentru cîteva dintre lucrurile în care cred – calmul, echilibrul, lucrul făcut temeinic – să îşi aibă sorgintea într-o misterioasă influenţă genetică ce vine către mine tocmai din acel spaţiu. M-au marcat, probabil că într-un mod decisiv, şi anii copilăriei petrecuţi în Ţara Loviştei, la Cîineni, în extremul nord argeşean. (Nu spunea Antoine de Saint-Exupéry – „Sînt din copilăria mea aşa cum sînt dintr-o ţară“?). De la ţăranii demni ai acelui sat sărac de munte am deprins lecţia credinţei, a muncii şi a tenacităţii. Dar cum, de 60 de ani, trăiesc la Rîmnicu-Vîlcea, în Oltenia de sub Munte, cred că mai degrabă acesta este spaţiul care, printr-un proces complex şi subtil, mi-a modelat fiinţa, conferindu-mi o anumită identitate. Mi-o asum.

2. Oltenia de sub Munte este altceva decît Oltenia pur şi simplu. Oamenii de aici sînt străini de ceea ce Petre Pandrea numea „complexul cobiliţei“. Sînt tradiţionalişti şi se mîndresc cu faptul că au conservat o zestre istorică, spirituală şi culturală ce vine de foarte departe. Au convingeri morale greu de clintit. Îşi iubesc copiii şi-şi respectă bătrînii. Năzuiesc Frumosul. Au construit mînăstiri, cule şi case splendide. Au tipărit cărţi şi au cultivat un limbaj expresiv şi colorat. Sînt inventivi, iuţi, dinamici, de unde şi apetenţa pentru perfectul simplu – „făcură“, „spuseră“, „veniră“, „plecară“ –, de parcă întreaga lor istorie s-ar fi petrecut în precedentele cîteva clipe: „acuş“. Ba chiar „acuşica“. Ştiu să privească viaţa cu o anumită detaşare, cu înţelegere şi cu umor. Sînt sentimentali. Acest portret identitar mi se potriveşte, cred, şi mie, în bună măsură.

© L. Muntean

3. Nu ştiu. E posibil. Identitatea naţională mi se pare a fi mai degrabă un concept teoretic. Dacă există, probabil că nu e altceva decît o sumă (şi, deopotrivă, o sinteză) a identităţilor regionale. Au surprins-o şi au exprimat-o inspirat doar cîteva mari spirite: Eminescu, Brâncuşi, Enescu, Eliade. Dacă e să-i credem, şi nu văd de ce n-am face-o, am avea destule motive de mîndrie. Din păcate, sînt destui români, azi, care, prin faptele lor, par să ne atribuie o altă identitate. Pe care ar trebui s-o repudiem. Ca să nu ne obişnuim cu ea.

Doru Moţoc *este scriitor.*

Ana-Maria STAN

1. Ca orice lucru serios în viaţă, şi identitatea – fie ea personală sau colectivă – ţine de context. Dincolo de geografie, de climă şi de distincţia definitorie rural-urban, mai contează şi alături de *cine* trăieşti, pentru că acest lucru îţi modelează percepţia despre sine, te ajută să îţi defineşti mai clar valorile, asemănările şi deosebirile faţă de celălalt. Cînd normele comunităţii cu care împarţi acelaşi spaţiu sînt semnificativ diferite de ale tale (aici mă refer la limbă, religie, istorie), asta îşi pune amprenta asupra ta, ca individ şi ca grup social, creîndu-ţi o identitate regională puternică – în speţă cea de transilvănean. Te raportezi mereu, prin comparaţie şi prin opoziţie, la cei de lîngă tine, şi apare provocarea inevitabilă să te întrebi cine şi cum eşti.

2. Există o „contaminare“ benefică între diferitele comunităţi naţionale care trăiesc în Transilvania (români, maghiari, germani, evrei). Cultural, gastronomic, la nivel social, mental şi etic, am împrumutat unii de la alţii şi am găsit în timp nişte reguli de convieţuire general acceptate. Alături de acestea rămîn valabile şi puternice tradiţiile propriului grup naţional căruia îi aparţii. În familiile mixte, acest lucru se manifestă pregnant, ajungîndu-se, de exemplu, să fie sărbătorit atît Paştele ortodox cît şi cel catolic. De asemenea, Transilvania a fost spaţiul unui multilingvism *avant la lettre,* căci pînă la jumătatea secolului XX, marea majoritate a intelectualilor transilvăneni cunoşteau româna, maghiara şi germana, azi lucru mai rar.

3. Mi s-a întîmplat destul de des să răspund la întrebarea „De unde eşti?“, astfel: „Sînt din Transilvania, româncă din Transilvania“ – ştiind că în acest mod imaginea mea în ochii interlocutorului străin va fi mai bună. În opinia mea, identitatea naţională e mai puternică decît cea regională, însă identitatea regională poate particulariza şi înnobila (sau nu) identitatea naţională.

Ana-Maria Stan *este doctor în istorie, cercetător la Muzeul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

Spre normalitate, prin descentralizare

Am adresat cîteva întrebări legate de identitatea şi dezvoltarea regională unor specialişti din cîteva zone ale ţării, care activează în domenii preocupate, din diverse perspective, de cele două concepte studiate:
1. Cum percepeţi funcţionalitatea actuală şi de perspectivă a regiunilor de dezvoltare, a Agenţiilor şi Consiliilor de Dezvoltare Regională?
2. Care este rolul culturii (etnice, religioase, profesionale, civice) şi al fenomenelor identitare în dezvoltarea regională?
3. Ce teme noi credeţi că ar fi util să fie aduse în discuţia publică, în mai mare măsură, în spaţiul acestei dezbateri?

© L. Munteanu

Stelian BRAD

1. Funcţionalitatea unei regiuni de dezvoltare depinde, pe de o parte, de convergenţa strategiilor, a politicilor şi a proiectelor promovate de structurile regionale şi locale responsabile cu dezvoltarea regională, precum şi de autoritatea lor în a decide asupra unui buget regional pentru punerea acestora în practică. Personalizarea puternică a strategiilor pe nevoile regionale este un factor de eficacitate în atingerea obiectivelor de dezvoltare. Consiliile de Dezvoltare Regională sînt utile, fiind structuri de diseminare a obiectivelor locale în plan regional, cu premise favorabile pentru fundamentarea unor proiecte de anvergură şi impact la nivel regional. Modul de organizare actual şi autoritatea Consiliilor regionale se rezumă doar la o dimensiune consultativă, cu preponderenţă.

Agenţiile de Dezvoltare Regională reprezintă astăzi, în România, cel mai important factor catalizator şi de sensibilizare a unei mase critice şi relevante de factori de decizie, în conştientizarea, iniţierea şi derularea proiectelor importante de dezvoltare regională.

2. Atît cultura cît şi dimensiunile identitare reprezintă rădăcina şi liantul proiectelor majore de dezvoltare regională. Se spune că, dacă vrei să supui un popor, trebuie să cauţi să-i cunoşti valorile şi tradiţiile. În oglindă, dacă vrei să susţii dezvoltarea unui popor (sau a unei comunităţi), caută să-i valorizezi, în teme convergente, valorile, principiile şi credinţele comune.

3. O temă importantă se referă la teoria alocării – proiecte sociale *vs* proiecte economice, la fel ca şi cea referitoare la inovaţia în plan social, pe fundalul unor evoluţii demografice şi structurale nefavorabile în România, ca un caz particular, precum şi în Uniunea Europeană, ca un caz general.

Stelian Brad *este prof. univ. în Ingineria şi Managementul inovării şi Managementul informaţiei în sisteme robotice. Recent a publicat cartea* Complex System Design Technique: A Systematic Approach of Innovation in a Complex World *(Editura Dacia, 2008).*

Mihai PASCARU

1. Funcţionalitatea actuală a regiunilor de dezvoltare este strict limitată prin chiar originea lor. Este ştiut faptul că regiunile de dezvoltare de la noi au fost *create* pentru a se putea implementa politica regională europeană în România. În alte ţări, regiunile de dezvoltare sînt şi administrative, conduse de un Consiliu Regional. La noi, Consiliul Regional, prin lege, este acum mai degrabă un *supervizor* decît un *legiuitor*. Sigur, de aici – o serie de limite, între care probabil şi defectuoasa atragere a resurselor europene, limite care ar putea fi depăşite prin transformarea regiunilor de dezvoltare în regiuni administrative.

2. Într-o ţară organizată regional precum Franţa, expresia *identitate regională* a apărut la sfîrşitul anilor '70, puţin după răspîndirea media în diferite regiuni, acestea, împreună cu politici comunicaţionale corespunzătoare, constituind deopotrivă un vector al identităţii şi al politicilor de dezvoltare. La noi, dacă, de pildă, se doreşte ca regiunile de dezvoltare să devină regiuni administrative, o minimă dotare a lor cu mijloace şi politici de comunicare centrate pe construirea unei noi identităţi trebuie făcută cu prioritate. Or, televiziunile noastre, de exemplu, prin programele lor regionale, susţin acum mai degrabă identitatea regiunilor istorice, decît pe cea a regiunilor de dezvoltare, la nivelul cărora se concentrează tot mai multe resurse care, pentru o bună valorificare, au nevoie de un elan identitar pe măsură.

3. Prima dintre teme cred că este *urgenţa organizării pe regiuni* a României. În mod normal, noul plan septenal european (2014-2020) n-ar mai trebui să ne prindă fără suprapunerea regiunilor de dezvoltare peste regiunile administrative, dacă vrem să avem un alt ritm al atragerii fondurilor europene în noua etapă de finanţare. O altă temă ar fi cea a *scopului regionării,* reflectat direct în profilul regiunilor. De exemplu, dacă regiunile trebuie să răspundă în primul rînd obiectivelor dezvoltării şi dacă, între aceste obiective, de pildă, prioritare sînt infrastructura şi cooperarea internaţională, de ce nu am avea nişte regiuni transcarpatice alături de regiuni apte să intre cu toate energiile şi suportul identitar specific în cooperarea transfrontalieră?

Mihai Pascaru *este prof. univ. dr. la Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, autor al lucrărilor* Introducere în sociologia regională *(Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2005) şi* Habitatul risipit de globalizare *(Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007).*

Traian ROTARIU

1-3. Regiunile actuale ale României, despre care se vorbeşte de obicei, inclusiv în contextul întrebărilor de faţă, sînt cele opt *regiuni de dezvoltare,* care au fost create în vederea aderării ţării la UE, pe baza criteriilor impuse de această entitate supranaţională, cu scopul de a corespunde unor obiective strict economice de dezvoltare. În cazul ţării noastre, ca şi al altora, aceste regiuni nu coincid şi nici nu se suprapun, decît parţial, cu unele regiuni istorice sau arii culturale tradiţionale. Fenomenul respectiv se explică prin faptul că aceste din urmă zone nu corespund criteriilor europene de regionalizare; de pildă, unele regiuni istorice de la noi sînt prea mici, iar altele prea mari. În aceste condiţii, a vorbi de o identificare a cetăţenilor cu noile regiuni de dezvoltare sau de o identitate regională (gîndindu-ne la noile regiuni) mi se pare un nonsens. De asemenea, nu cred că ar avea vreun rost o discuţie referitoare la felul în care au fost desenate cele opt regiuni (şi la numărul lor). Aceasta ar putea fi, eventual, o dezbatere foarte tehnică, între specialişti, dusă în jurul criteriilor folosite, dar nu o consider de mare utilitate, întrucît, odată adoptată o variantă şi intrată deja în structurile de analize statistice ale UE, ar fi un gest de neseriozitate ca ea să se schimbe mereu; şi nici nu cred că există o variantă net mai bună, dacă judecăm lucrurile doar prin prisma scopului acestei împărţiri. În ceea ce priveşte funcţionalitatea regiunilor actuale, consider că ea este diminuată (frînată şi chiar blocată, în anumite aspecte) de faptul că e vorba de nişte entităţi care nu au rangul de unităţi administrativ-teritoriale şi nici personalitate juridică. Şi cu aceasta ajungem la marea problemă a statului român, în domeniul aici discutat: cei care ne conduc destinele de peste două decenii n-au făcut nici cel mai mic efort pentru o descentralizare reală şi pentru creşterea autonomiei entităţilor locale. Iar identificarea cetăţenilor cu arealele istorice şi culturale în care trăiesc a fost mereu devalorizată şi descurajată, folosindu-se pretextul că reprezintă un pericol la unitatea statului român, dar derivînd, în fapt, din satisfacerea intereselor economice şi de putere, favorizate de un stat centralizat. Consider că orice soluţie reală de descentralizare este benefică. De pildă, s-ar putea pleca de la cele patru macroregiuni (cîtă lume a auzit de ele?), care acoperă oarecum marile regiuni istorice ale ţării, pentru a se constitui nişte organe decidente (de ce nu – parlamente regionale?) mai apropiate de cetăţeni şi de specificul regional.

Traian Rotariu *este profesor la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, şeful Catedrei de Sociologie. Dintre cărţile publicate, cele mai recente sînt:* Demografie şi sociologia populaţiei. Structuri şi procese demografice *(Polirom, 2009) şi* Studii demografice *(Polirom, 2010).*

Cum îşi construiesc oltenii gardul?
Pun o ulucă şi pe ea scriu
ETC.

Corneliu IAŢU

1. Regiunile de dezvoltare din România sînt o expresie a lipsei de voinţă politică în a face descentralizarea. Această frică de descentralizare – care, în opinia unora, ar însemna ceva negativ – persistă aproape istoric (încă din secolul al XIX-lea). Poate că este şi o percepţie greşită, atît a populaţiei cît şi a clasei politice, dar cei aproape 50 de ani de comunism ne-au marcat la fel cum au făcut-o bulele papale în cazul Bisericii Catolice. Despre ce funcţionalitate vorbim cînd aceste regiuni nu sînt unităţi administrative, nu au personalitate juridică şi nu au efecte decît în distribuirea unor fonduri europene prin intermediul unor proiecte?

2. Aici, problema este mai complicată decît pare. În România, regiunile actuale de dezvoltare au fost delimitate pe baza vecinătăţii fără a ţine cont de „afinităţi". La nivelul UE, se vorbeşte tot mai mult de identitate regională. O regiune perfectă (ca delimitare, funcţionalitate, omogenitate etc.) este cea în care populaţia este conştientă de această identitate regională. Populaţia are sentimentul că aparţine unui spaţiu cu care se confundă şi pe care îl reprezintă. La ora actuală, populaţia nu se identifică cu regiunea din care face parte pentru că nu există tradiţii istorice. Exemplul acelor „ţări" (Lăpuşului, Oltului, Făgăraşului etc.) este un exemplu istoric de apropiere între un cadru geografic şi unul identitar. Această suprapunere funcţiona perfect. Ce înseamnă la ora actuală Regiunea de NV? Ce semnificaţie are? Nici una.

3. România – clasa politică din România – trebuie să înţeleagă că, fără un nivel regional funcţional, descentralizarea este aproape imposibilă. Armonia teritorială nu se obţine prin centralism. Sînt trei paliere pe care trebuie mers, pentru a se face descentralizarea: politic (votul uninominal poate însemna un pas înainte), fiscal (utilizarea majoritară a impozitelor şi a taxelor colectate de autorităţile locale la nivel local fără a mai fi virate la centru decît într-o proporţie mică) şi administrativ (transformarea regiunilor în unităţi administrative cu acordarea de competenţe specifice). Dacă s-ar realiza această descentralizare, România ar intra în normalitate, iar rolul clasei politice s-ar diminua consistent ca influenţă, pentru că nu s-ar mai face alocarea de fonduri de la centru, în funcţie de afilierea politică etc.

Prof. univ. dr. ***Corneliu Iaţu*** *este directorul Departamentului de Geografie al Universităţii „Al. I. Cuza", din Iaşi. Printre volume publicate:* Atlasul statistico-geografic şi de amenajare a teritoriului judeţului Iaşi, *coordonatori Corneliu Iaţu şi Ionel Muntele, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2009.*

anchete realizate
de Iaromira POPOVICI

Doina Elena CRISTEA

Ce uităm adesea în discuţiile despre amenajarea teritoriului

Tema propusă m-a provocat să rememorez acele momente în care am recurs în mod neconvenţional la unele argumente, mai vechi sau mai noi, trecute în general cu vederea sau chiar uitate, dar care s-au dovedit utile în studiile şi planurile de urbanism şi amenajare a teritoriului, la care am participat în ultimele două decenii. Motivele adoptării acestui tip de demers au fost diferite, de la inconfortul profesional creat de neincluderea României printre participanţii la studiile europene care priveau şi teritoriul ţării noastre, pînă la dorinţa de a găsi cît mai multe argumente viabile pentru interpretarea în termeni spaţiali a unei conjuncturi naţionale extrem de complicate şi a unei atitudini comunitare în continuă şi rapidă schimbare. Aflate sub semnul multor incertitudini în interpretare, unele dintre aceste „noi argumente", provenite dintr-o arie problematică uitată, m-au ajutat să înţeleg mai bine locul ţării noastre în Uniunea Europeană şi să refac mereu, desigur subiectiv şi lacunar, propria mea legătură dintre memorie şi speranţă. Iată cîteva exemple.

Timpul nostru este decalat faţă de cel al Uniunii Europene din cauza clivajului, de aproape cinci decenii, la care se adaugă încă două de ezitări şi întîrzieri, totul soldat cu lacune în ceea ce înseamnă baza de documentare, construcţia/reconstrucţia teoretică a domeniului şi afirmarea propriei identităţi. Dar, totodată, şi Uniunea Europeană a evoluat, abia în anul 2007, prin Agenda Teritorială fiind adăugată şi *coeziunea teritorială* la conceptele structurante de coeziune economică şi socială, iar, ca o consecinţă a crizei, au fost introduse noi concepte precum economia de aglomeraţie ori reurbanizarea industriilor performante. Conectarea noastră la actualele principii şi metodologii ale Uniunii Europene de amenajare a teritoriului ar trebui să ia însă în considerare nu numai situaţia defazărilor actuale, ci şi acele experienţe şi schimbări de traiectorie, uitate deja, prin care au trecut ţările membre atunci cînd se aflau într-un stadiu apropiat de cel actual din ţara noastră şi aveau cu totul alte principii, uneori chiar contrare celor actuale. De exemplu, dacă în anii '60 se analizau transformările teritoriale datorate procesului de urbanizare prin antiteza urban-rural, astăzi, la ponderi de peste 70% populaţie urbană, subiectul nu mai este de actualitate, iar termenul de *urbanizare* se utilizează pentru extinderea cadrului construit al oricărei localităţi, sub semnul corelaţiei şi cooperării între urban şi rural – un alt rural însă decît cel dominat de o economie de subzistenţă.

© L. Muntean

Doi ardeleni –
badea Gheorghe şi badea Vasile
– văd o broască ţestoasă pe
drumul Clujului: „Vasile,
ce-o fi asta?".
Stă Vasile şi cujetă, şi cujetă:
„Gheorghe, asta o' ii ceva,
o' mere undeva..."

Problema accesibilităţii

Spaţiul în care se situează România la scara continentului este astăzi, desigur, diferit faţă de cel din perioada interbelică – atunci cînd principalele linii de forţă ale căilor terestre de transport transcontinental constituiau rezultatul natural al unei îndelungate evoluţii istorice şi al unei permanente reechilibrări a relaţiilor dintre nord-sud şi est-vest, într-o Europă nedivizată şi aflată integral în cadrul economiei de piaţă. Şi aceasta, să ne reamintim, pentru că, imediat după anul 1990, trasarea noilor linii de forţă ale transporturilor paneuropene a fost fascinată de deschiderea spre est (cu excepţia coridorului 9 de la Helsinki prin Moscova pînă la Atena, legînd Marea Baltică de Mediterana), dar a ignorat relaţiile multicentenare care existaseră între nord şi sud, pe cel mai scurt traseu dintre Marea Baltică şi Marea Neagră. S-a mai uitat, pe de o parte, faptul că, încă din anul 1934, pe acest traseu era propusă completarea reţelei europene cu o autostradă între Gdansk şi Constanţa iar, pe de altă parte, că pe această relaţie fluxul intens de persoane şi mărfuri condusese la crearea, la Galaţi (port maritim), a 20 de consulate, iar la Constanţa – a 16 consulate între care şapte şi respectiv şase ale ţărilor din bazinul Mării Baltice. Şi totuşi iată că, în anul 2004, în cadrul unui program european, apare o propunere pentru Orientali, Alpii sînt străbătuţi de patru principale artere de transport care leagă Elveţia de Italia.

Superurbanismul *lui Cincinat Sfinţescu*

Cu privire la *cunoaşterea* domeniului, se uită, în primul rînd, că România a inovat în mod esenţial în amenajarea teritoriului, prin lansarea şi devoltarea, pentru prima dată a conceptului de *amenajare integrată a teritoriului la scara unei ţări întregi* sub numele de *Superurbanism,* la Congresul Internaţional de Urbanism de la Roma din 1929, cu reluări la Congresele de la Berlin – 1931 şi Paris – 1937. Anterior existaseră doar studii la scară regională care cuprindeau teritorii de cîteva mii sau zeci de mii de km² dar, ulterior dezvoltării conceptului, au apărut acţiuni concrete, sectoriale sau integrate, legate de amenajarea teritoriului la scara unui întreg stat în SUA (1933/1934), Germania (1935 – utilizarea spaţiului, economie), Franţa (1935 – primele iniţiative de abordare integrală la scară naţională), Italia (1941 – redactarea unei legi generale urbanistice pentru întreg teritoriul), Elveţia (1941 – moţiunea pentru legiferarea planului la scară naţională). Ar trebui reamintit şi faptul că, în *Superurbanism*, autorul – inginer Cincinat Sfinţescu, profesor de urbanism între 1923-1949 la Academia de Arhitectură din Bucureşti – a dat atenţie problemelor de ordin estetic, prin programele propuse pentru *„protecţia peisajului natural"*, care au intrat în atenţia generală abia odată cu semnarea Convenţiei Europene a Peisajului la Florenţa în anul 2000. Astăzi, toate

România a inovat în mod esenţial în amenajarea teritoriului.

loneză de creare a unui nou „coridor interporturi" între Gdansk şi Constanţa. Tot în legătură cu spaţiul Uniunii Europene trebuie reamintit faptul că obiectivele regionalizării au fost conturate după ce amenajarea teritoriului statelor membre fusese stabilită pe termen lung, pe baza unor succesive reactualizări. Or, regionalizarea ţării noastre a precedat orice strategie a dezvoltării spaţiale a României, incluzînd un plan de amenajare a teritoriului naţional. La scara ţării noastre se mai uită şi faptul că perioada interbelică a fost prea scurtă pentru ca unificarea legislaţiilor din provinciile istorice, împlinită în 1938, să poată fi urmată şi de o întărire a legăturilor de transport dintre acestea, mai ales a celor transcarpatice. Astăzi, accesibilitatea redusă rămîne una dintre cauzele lipsei de atractivitate pentru investiţii a Regiunii de Dezvoltare NE. Unele studii au evidenţiat, de exemplu, că distanţa corelată cu timpul de deplasare pe cale ferată dintre această regiune şi Budapesta este mai mare decît cea dintre Marea Mediterană şi Marea Nordului; sau că, pe o distanţă aproape egală cu lungimea Carpaţilor ţările Uniunii Europene au planuri directoare/strategice de amenajare a teritoriului naţional, cu excepţia României. Se mai impune o menţiune, şi anume că principalele motive ale autorului pentru iniţierea şi susţinerea *Superurbanismului* se pare că au fost dorinţa de ridicare a nivelului de trai, de cultură şi de civilizaţiei al locuitorilor, certitudinea importanţei rolului amenajării teritoriului în diminuarea decalajelor de dezvoltare a României faţă de alte ţări şi convingerea că, pentru dezvoltare, este necesară creşterea coeziunii provinciilor istorice. Toate cele trei motive pot fi recunoscute ca valabile şi acum.

Dr. arh. ***Doina Elena Cristea*** *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", participantă la Planurile Urbanistice Generale pentru Iaşi – 1997, Cluj – 1998 şi Bucureşti – 2000, colaboratoare la Conceptul Naţional de Dezvoltare Spaţială – 2006, membră a Comisiei Naţionale de Dezvoltare Teritorială a Ministerului Dezvoltării Regionale şi Turismului.*

Cînd mai încearcă unii „aventurieri" ca, pe calea anevoioasă a studiilor şi cercetărilor, să promoveze idei, concepte, teorii, principii, politici de „dinlăuntru", societatea în general, mass-media, factorii de decizie „rămîn la toate rece". Cum vine o „telegramă" din Bruxelles, trepidăm de neastîmpăr şi nerăbdare să aflăm ce ne mai recomandă „tutorele" nostru. Vrea Bruxelles-ul să avem „poli de creştere", atunci poli de creştere să fie! Nu contează dacă exact asta ne trebuie sau nu, odată ce vine de la UE! Şi, în plus, sintagma asta mai aduce după ea şi mult rîvnita finanţare. Ce atîta sfadă: că nu se potriveşte cu anumite principii şi teorii, că nu sînt bine aleşi „polii", că unele oraşe vor fi favorizate şi altele nu, că nu bate cu vreo strategie de-a noastră (care e minunată... dar lipseşte cu desăvîrşire)...

(G. Pascariu, *„Eretşerc ed ilop* – adică poli de creştere pe dos sau anti-discurs", articol de fond în *Urbanismul* – serie nouă, nr. 4, 2010, cu tema „Polii de creştere din România")

La nivelul regiunilor de dezvoltare, se reproduc diferenţele regionale constituite de-a lungul istoriei, puse în evidenţă statistic şi la nivelul judeţelor. Polul subdezvoltării rămîne, în continuare, Moldova (Regiunea de Dezvoltare Nord-Est). Poziţie intermediară, dar sub media generală, au Dobrogea, Muntenia şi Oltenia (Regiunile de Dezvoltare Sud-Est, Sud şi Sud-Vest), în timp ce Transilvania, Banatul şi Crişana (Regiunile de Dezvoltare Centru, Vest şi Nord-Vest), alături de Bucureşti, formează polul dezvoltării. Valorile ceva mai scăzute ale indicatorilor din regiunea Nord-Vest se explică prin nivelul de dezvoltare tradiţional mai scăzut al judeţelor Sălaj şi Bistriţa-Năsăud.

(J. Bedek, I. Kurko, „Evoluţia şi caracteristicile disparităţilor teritoriale din România", în M. Bakk, J. Bedek , coord., *Politici regionale în România,* Polirom, 2010)

Bianca BĂLŞAN

„Oraşe creative" şi dezvoltare urbană

Studiile privind vitalitatea culturală urbană au apărut ca urmare a acestei repoziţionări a culturii în strategiile de organizare a spaţiului urban şi de dezvoltare urbană. Ele au ca scop sensibilizarea decidenţilor şi creşterea gradului de susţinere a activităţilor culturale. Pentru atragerea investiţiilor şi a resurselor umane calificate, precum şi pentru căutarea unor motoare de propulsare a revigorării urbane, se utilizează frecvent termeni derivaţi *(creative cities, cool cities, creative economy)*.Vitalitatea culturală joacă un rol tot mai important în economie deoarece este în centrul refacerii urbanistice, îmbunătăţeşte calitatea vieţii şi imaginea comunităţii, oferind în acelaşi timp şi noi oportunităţi de investiţii. Reflectă deopotrivă posibilităţile de acces la bunurile culturale (infrastructură culturală compusă din săli de spectacole, biblioteci, muzee etc.), posibilităţile de creaţie artistică (şcoli cu profil artistic, cadre didactice, infrastructură disponibilă pentru „creatori") şi posibilităţile de valorificare antreprenorială a produselor rezultate din activităţile artistice sau a celor bazate exclusiv pe creativitatea autorilor (produse pe bază de copyright).

În topurile urbane din alte ţări, recunoaşterea unui grad ridicat de calitate a vieţii într-un mare oraş este de neconceput fără existenţa oportunităţilor pentru cultură, artă şi exprimare în activităţi creative. În acest context, în 2006, pornind de la modelul metodologic stabilit de Institutul Urban din Washington (The Urban Institute Washington), Centrul de Cercetare şi Consultanţă în Domeniul Culturii (www.culturadata.ro) realiza studiul preliminar al vitalităţii culturale a oraşelor din România. Ediţiile ulterioare, din 2008 şi 2010, au avut acelaşi obiectiv: identificarea oraşelor care concentrează cele mai favorabile condiţii pentru derularea cu succes a activităţilor culturale. Definirea acestor condiţii s-a realizat cu ajutorul unor indicatori ce au fost îmbunătăţiţi cu fiecare ediţie. Dacă în faza preliminară, studiul a urmărit modul în care autorităţile locale şi economia creativă contribuie la dezvoltarea culturii în mediul urban, în cadrul ultimei ediţii a studiului au fost luate în considerare şase categorii de indicatori şi anume infrastructura sectorului cultural, resursele umane specializate, cheltuielile bugetare locale pentru cultură, participarea la activităţile culturale, economia creativă şi sectorul nonprofit.

În cadrul infrastructurii sectorului cultural am introdus atît acele „unităţi" specifice culturii înalte – teatre, opere, muzee, filarmonici – cît şi pe cele specifice culturii de masă – biblioteci, cinematografe, ansambluri artistice, orchestre populare. Participarea la activităţile culturale este o categorie „în oglindă" faţă de categoria infrastructurii sectorului cultural. Cele două realizează tandemul perspectivă statică (număr de unităţi) *vs* abordare dinamică (numărul participanţilor la activităţile realizate de aceste unităţi). Pentru analiza resurselor umane din domeniu am utilizat numărul de elevi din Învăţămîntul de Arte şi Meserii şi numărul de studenţi din facultăţile cu profil cultural, adică viitorii specialişti. De asemenea, am beneficiat de date referitoare la cadrele didactice. Alocaţiile bugetare reprezintă principala modalitate de finanţare a organizaţiilor culturale, de aceea am considerat necesară utilizarea datelor privind distribuţia detaliată a bugetelor. În timp ce contribuţia autorităţilor locale reflectă o dimensiune a culturii, supusă rigorilor instituţionale, indicatorii ce formează categoria sectorului nonprofit reflectă oferta societăţii civile. În cadrul economiei creative sînt incluse acele produse bazate pe copyright.

În cadrul cercetării, au fost analizate 46 de oraşe – oraşele reşedinţă de judeţ şi cele cu peste 50.000 de locuitori – fiind exclus oraşul Bucureşti, din cauza discrepanţei dintre dezvoltarea culturală a Capitalei şi cea a celorlalte oraşe ale României. Printr-o serie de operaţii statistice am calculat *Indicele de Vitalitate Culturală*, care ne-a permis construirea topului oraşelor României.

Diferenţierea oraşelor după vitalitatea culturală a prezentat cîteva surprize. Deşi centre economice şi regionale importante – Iaşi, Cluj-Napoca, Timişoara, Constanţa, Craiova, Braşov – s-au aflat printre primele 15 oraşe, în ierarhie sînt prezente şi multe oraşe mici – Miercurea Ciuc, Sfîntu Gheorghe, Alba Iulia, Tîrgovişte. Foarte puţine oraşe reuşesc să aibă valori peste medie, la toate categoriile. Asta deoarece posibilităţile de acces la bunurile culturale, posibilităţile de creaţie artistică, posibilităţile de valorificare antreprenorială şi sprijinul acordat de sectorul public şi privat culturii nu sînt integrate într-un sistem care să asigure dinamizarea activităţii culturale.

Doi ardeleni,
Ion şi Gheorghe, vor să treacă
strada. Ion spune:
– Mă, eu pun pariu
cu tine că trec strada
asta într-o juma' de oră.
– No, că doar nu eşti fulger!

Dezvoltarea economică generală şi mai ales dezvoltarea economiei creative sînt extrem de profitabile pentru evoluţia sectorului cultural. Cu o sincronizare aproape perfectă, oraşele cu o dinamică economică intensă (Cluj-Napoca, Timişoara, Tîrgu-Mureş, Constanţa, Iaşi) sînt şi principalii poli de creştere ai economiei creative, bazată preponderent pe apariţia şi difuzia produselor culturale. Această dezvoltare este favorizată de un profil funcţional urban variat, cu un număr mare de activităţi. Susţinerea publică a culturii este deseori mult în urma ritmului bun de dezvoltare a economiei creative. În cîteva oraşe mari (Cluj-Napoca, Braşov, Iaşi), fondurile alocate sînt mult mai mici decît în alte oraşe. În acelaşi timp, cele mai noi reşedinţe de judeţ din România par să resimtă încă urmările interesului prelungit acordat dezvoltării industriei locale, ulterior reconversiei şi privatizării acesteia, în timp ce economia creativă pare neatractivă pentru iniţiative antreprenoriale, iar sectorul cultural pare cel mult un capitol secundar în strategiile publice de dezvoltare locală.

Concluzia studiului este că dezvoltarea economiei creative este proporţională cu o variaţie crescută a activităţilor culturale, dar nu întotdeauna cu susţinerea financiară din partea instituţiilor publice. De asemenea, economia creativă s-a dezvoltat cel mai puternic în oraşele mari, dinamice din punct de vedere economic, cum ar fi Cluj-Napoca, Timişoara şi Braşov.

Bianca Bălşan *este cercetător la Centrul de Cercetare şi Consultanţă în Domeniul Culturii.*

Daniel VIGHI

O lume a diversităţii oprimate

Am mai scris că identitatea regională – şi, desigur, diversitatea care s-ar putea naşte în ţara noastră – este o bogăţie refuzată. Pricinile refuzului sînt în principal legate de problema maghiarilor ardeleni, mai precis a enclavei secuieşti, majoritare în Harghita şi Covasna. Asta e una din cauze. Mai sînt şi altele. Înainte de a le numi, o să-mi permit o scurtă incursiune în fundamentele culturale ale politicilor regionale, pornind de la ceea ce criticii literari, esteticienii şi scriitorii ştiu cu prisosinţă, iar politicienii, din păcate, nu.

Un produs cultural – fie el literar, artă plastică, muzică sau arhitectură – se supune la două constrîngeri esenţiale, paradoxal opuse. Cea dintîi ne spune că, din punct de vedere estetic, orice creaţie se validează printr-o judecată de valoare ale cărei rigori axiologice sînt centralizatoare, castratoare şi competiţionale. Un produs artistic nu este valid valoric pentru că aparţine unei anumite zone, adică nu se pot institui valori estetice pe criterii regionale. La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte creaţia de bunuri industriale. Singura modificare cu putinţă este în interiorul exigent al paradigmei. Spre exemplu, tinerii de astăzi performează literar refuzînd în proză alambicările textuale ale generaţiei anilor '80 pentru restaurarea poveştirii. Este o bătălie de reconfigurare a canonului şi a valorilor. La fel, în poezie sau în arhitectură. Specificul acestor modificări este centralist şi tinde, natural, spre monopol axiologic.

Dacă judecata critică nu are dimensiuni identitar-regionale, în imaginarul creator acestea pot fi decisive. Explicaţia este la îndemînă: dacă intrăm într-un McDonald's, am intrat într-un spaţiu fără specific, identic din Taiwan pînă în Tîrgu-Ocna. La fel se întîmplă într-un mall sau în staţiile de benzină ale companiilor transnaţionale – şi exemplele ar putea curge. În imaginarul creator mai nimic nu este global. Arta autentică este specifică, provincială, sinecdotică. Artistul nu scrie, nu pictează şi nu compune „despre popor". Subiectul său este reducţionist din motive care ţin de resorturile adînc-democratice ale artei. Provincia, regiunea, insul, detaliul local în artă şi literatură pot fi mize estetice reale, aşa cum o dovedesc reuşitele tinerilor regizori din cinematografie, care tocmai asta fac: incursiuni în specific, în singular, în destin individual.

Ce fac moldovenii
toată ziua?
Stau şi se mîndresc
că-s români...

Dacă politicienii ar gîndi la imaginarul artistic şi la beneficiile extinderii sale în social, în politica administrativă, în turism şi, în cele din urmă, în beneficiile economice, am avea de cîştigat. Eşecul identitar al celor opt regiuni de dezvoltare dovedeşte ce înseamnă să le stabileşti la întîmplare şi fără să iei în calcul bogăţia diversităţii imaginarului identitar social-istoric. România este o „federaţie" bogată şi vie, formată din provincii cu trecut istoric şi cultural apăsat: ardeleni, olteni, secui, dobrogeni, bănăţeni, bucovineni, maramureşeni – tot atîtea lumi şi tot atîtea şanse irosite. Imaginarul social ca şi cel artistic sînt expresiile unei diversităţi care ar trebui cultivate, nicidecum cenzurate pe modelul administraţiei centraliste a statului francez de moştenire napoleoniană. În ce mă priveşte, îmi doresc diversitatea federativă spre care se îndreaptă, mai ferm, politicile de centru-stînga europene, mai degrabă decît reticenţele încruntate ale dreptei europene care crede că poate opri diversitatea oprimată, aflată dincolo de birourile ministeriale din capitalele vechi şi bine ştiute. Dincolo de Paris şi Bucureşti se află Normandie şi Maramureşul. Amîndouă merită mai mult. Ştiu ce mi se va spune – ceva în legătură cu pierderea Ardealului şi cu jocul pe care, din prostie, îl fac în favoarea iredentismului unguresc. Greu de ieşit din această capcană abilă a centralismului. Cred că, dacă vom reuşi vreodată să scăpăm din chinga aceasta, vom păşi într-o lume mai vie cultural, economic, social. O lume a diversităţii libere!

Daniel Vighi *este scriitor, profesor de literatură la Universitatea din Timişoara, autorul volumului de proză scurtă* Cometa Hale-Bopp *(Polirom, 2009).*

Liviu CHELCEA

Dezvoltare şi cultură

Undeva în Transilvania, o parte din banii externi destinaţi asfaltării unui drum de doi kilometri, ce uneşte centrul de comună şi un sat aparţinător, sînt folosiţi de primar şi pentru ridicarea unei biserici în satul respectiv, pe lîngă obiectivul principal. Primarul îmi povestea episodul aproape cu lacrimi în ochi. În India, experţii internaţionali şi vizitatorii din străinătate nu pot înţelege de ce o ţară cu o populaţie atît de săracă se încăpăţînează să nu mănînce carne de vacă. Păstorii, pescarii şi locuitorii localităţilor amplasate în zone cu ecosisteme protejate nu pot înţelege de ce turiştilor şi guvernelor pare că le pasă mai mult de plante şi animale decît de ei. Pe vremuri, companiile coloniale care extrăgeau diamante, uneori cu muncă forţată, neliberă, susţineau că generează dezvoltare atunci cînd construiau căi ferate pentru operaţiunile lor. Remitenţele imigranţilor (români şi nu numai) sfîrşesc în case supradimensionate nelocuite şi în alte forme de consum, mai degrabă decît în investiţii. În plină iarnă, aproximativ 1000 de oameni sînt evacuaţi din zona Buzeşti, pentru a face loc unei mici autostrăzi în mijlocul oraşului, care va lega Parlamentul de Guvern, în numele, desigur, al dezvoltării Capitalei şi al „fluidizării traficului". În zeci de proiecte de dezvoltare, situaţia economică, familială şi psihologică a oamenilor se îmbunătăţeşte, iar cam în tot atîtea, la o numărătoare sumară, „hîrtiile capătă precedent asupra realităţii", ca să citez o colegă trecută prin multe astfel de experienţe.

Nici cultura, nici dezvoltarea nu sînt realităţi perfect trasparente, care îşi devoalează natura în afara „mişcărilor" pragmatice şi strategice, în care sînt folosite de către oameni, guverne şi ONG-uri. În proiectele de dezvoltare, cultura, definită într-un sens larg ca organizare socială, economică, identitară şi a puterii, este mai mult decît o simplă categorie reziduală. Cultura poate contribui la reuşita proiectelor de dezvoltare, după cum poate duce la eşecul acestora. Este greu de anticipat şi mai greu de gîndit cum cultura poate fi integrată în taxonomiile textelor legale, a formularelor prin care se solicită fonduri şi a felului în care instituţiile finanţatoare gîndesc. Atît cultura cît şi identitatea au în comun cu dezvoltarea faptul că pot lucra atît ca principii abstracte, îmbrăcate de aura unei coerenţe desocializate şi implauzibile, cît şi ca practici sociale eliberatoare pentru oameni aflaţi în situaţii dificile.

Cultura contribuie la reuşita proiectelor de dezvoltare.

Suprainovaţia este unul dintre pericolele principale care pot afecta proiectele de dezvoltare. Unii dintre cei care au studiat lumea complexă a finanţatorilor şi a beneficiarilor de fonduri afirmă că, acolo unde proiectele sînt prea ambiţioase şi nu se bazează pe practici economice şi legături sociale funcţionale din comunităţile-ţintă, ele vor genera, mai degrabă decît vor rezolva, probleme. Din această cauză, prezenţa în proiectarea şi derularea programelor şi proiectelor de dezvoltare a celor cu pregătire în înţelegerea funcţionării dinamicii, structurilor şi a conflictelor sociale şi culturale este esenţială. Deşi ia timp, o înţelegere sumară a contextului local, a relaţiilor de putere locale, a foloaselor sociale şi de putere ale cîştigării unui proiect de dezvoltare este esenţială. Prezenţa lor a făcut diferenţa în multe contexte. Antropologul român Mihai Cernea, beneficiar, în urma prestaţiei sale la Banca Mondială, al Premiului Solon Kimbal al Asociaţiei Americane de Antropologie în 1988 şi al Premiului Bronislaw Malinowski al Societăţii pentru Antropologie Aplicată, a contribuit la regîndirea programelor Băncii Mondiale. Colegi de-ai mei sociologi au avut o bună contribuţie la elaborarea programelor şi a instrumentelor Fondului Român de Dezvoltare Socială, o instituţie care a generat proiecte de succes în România. Mai departe de casă, exemplele implicării celor cu pregătire în ştiinţele sociale sînt prea numeroase pentru a le enumera.

Prin astfel de intervenţii, tensiunile dintre înţelegerea diferită a dezvoltării, dintre conservarea mediului şi dezvoltare economică, dintre investiţia în tehnologie (care duce la creşterea inegalităţilor) şi echitate socială pot fi măcar înţelese mai bine, dacă nu gestionate mai bine. Dezvoltarea, ca religie civilă, ca practică politică şi ca politică publică, are o istorie lungă. Toate semnele indică faptul că ea se va perpetua, atît ca realitate cît şi ca obiect de critică şi analiză.

***Liviu Chelcea** este antropolog, cadru didactic la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă socială, Universitatea Bucureşti (www.sas.unibuc.ro) şi preşedinte al Societăţii de Antropologie Culturală din România (www.antropo.ro).*

Din ce este făcută o bombă?
Vă spun io: din moldoveni
şi din olteni.
Cînd bomba explodează,
moldovenii bubuie,
iar oltenii se împrăştie...!!!

Alina JANTEA

„La noi, altfel decît la voi"

Într-un sens primitiv şi senzorial, aş zice că identitatea înseamnă „acasă, confortabil", completat cu „acasă la noi, altfel decît la voi". Nu ştiu cît de mult contrazice o astfel de definiţie-fără-pretenţie-de-definiţie opinia specialiştilor, sper măcar să nu-i ofenseze prin caracterul excesiv de neştiinţific. Identitatea *regională,* cu certitudine, are nevoie de mai multe cuvinte, dintre cele complicate, cu mai multe silabe, cuvinte cu pedigree, care lipsesc din intervenţia ce urmează, bazată doar pe observaţii empirice, dar probabil elocvente prin repetitivitate. Desigur, partea cu „la noi, altfel decît la voi" cam miroase a judecată făcută la grămadă, după caracteristici de grup, adică tocmai aluatul din care dospeşte incorectitudinea politică. Iar corectitudinea politică e noua religie. Şi de ce n-ar fi? Are tot ce-i trebuie: e morală şi universală (sau incluzivă, ca să folosim un alt cuvînt la modă); are reguli clare; e utilă pentru societate şi individ; dacă i te împotriveşti, eşti afurisit (încă nu se vorbeşte chiar de excomunicare); are propăvăduitori; face prozeliţi. Din Evanghelii ştim că e cel puţin cuviincios (dacă nu chiar de-a dreptul obligatoriu) ca măcar să *încerci* să te pui în locul celuilalt, să vezi lucrurile (şi) prin ochii lui şi, pentru Dumnezeu, să nu pui etichete!

Am ocazia să merg destul de mult prin ţară, „cu treabă", şi, vrînd-nevrînd, mi-am format nişte reflexe de pregătire a unei plecări, în funcţie de destinaţie, cam aşa cum îţi pregăteşti bagajele în mod diferit pentru *5 zile / vacanţă / ski / decembrie,* faţă de *3 zile / conferinţă cu pretenţii / iunie*. Privind retrospectiv, probabil că mi-am setat acest mecanism de gîndire chiar de la prima vizită serioasă, cu responsabilităţi, care a fost (voinţa divină!) la Timişoara. Mi-o amintesc foooarte bine! Oameni deosebit de prietenoşi, profesionişti, siguri pe ei, punctuali şi zîmbitori. Dar, din una-n alta, m-au informat, destul de devreme în cursul discuţiei, că „Timişoara contribuie aproape la fel de mult ca Bucureştiul, deci e nedrept că nu primim înapoi la fel de mult". Şi nu, subiectul nu era repartizarea bugetului României între regiunile de dezvoltare, nici pe departe! În aceeaşi sesiune de iniţiere am aflat că, dacă ai număr de Bucureşti, nu e nevoie să jenezi o altă maşină în trafic, ca să fii admonestat. De acord, am exagerat puţin, dar cu *acest* tip de impresii am rămas din prima vizită. Şi apoi le-am consolidat.

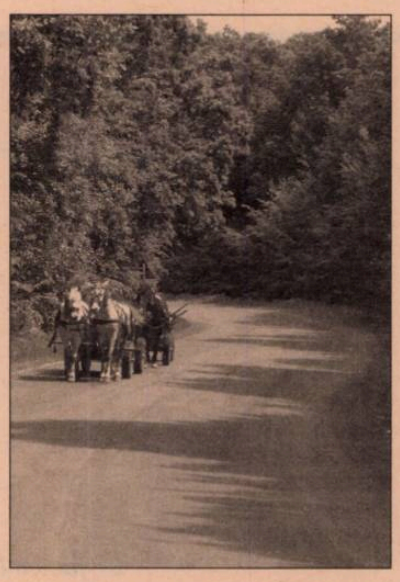

Un oltean şi un ardelean
în tren.
Strănută olteanu'
şi ardeleanu' îi zice:
– Sănătate, numai bine!
Strănută şi ardeleanu',
da' olteanu:
– Răcişi, al dreacu' de ardelean!

Chiar dacă voalate şi de cele mai multe ori (!) politicos aduse în discuţie, frustrările se simt. La Timişoara – ceva mai puternic, dar ele există şi-n alte părţi. Le vezi ca pe o cenuşă fină care acoperă totul, pe care o stîrneşti cu fiecare mişcare, se ridică în aer, îţi irită ochii, îi simţi gustul cînd respiri, orice-ai face, nu poţi s-o ignori... Aşa că te simţi vinovat, îţi vine să-ţi ceri scuze că vii de la Bucureşti, începi să te porţi cu o grijă care poate trece drept condescendenţă – ceea ce e şi mai rău, bineînţeles! Iar acum îmi pun întrebarea dacă e corect politic chiar şi să remarc aşa ceva. Mă bazez însă pe încurajarea profesorului Sandu, care crede în utilitatea demersului de a aduce „în spaţiul public teme şi controverse argumentate". Neîndoielnic, e deformant să vezi lucrurile *de la centru,* într-o Românie aproape la fel de puternic centralizată ca „sora sa mai mare", Franţa. Legenda (de sorginte turistică, ce-i drept) spune despre parizieni că sînt o altă specie decît francezii... Una inferioară, din cauza complexului lor de superioritate. Aş îndrăzni să afirm că bucureştenii nu merită o astfel de etichetă (sic!). Da, sînt bucureşteancă get-beget.

În ultima vreme s-a întîmplat să lucrez în cîteva programe naţionale (cu acoperire uniformă, cu adevărat naţională, şi oportunităţi echitabile pentru toţi), în care, ca la examenul de admitere, ca să intri trebuia întîi să participi. Ei bine, deşi miza era suficient de apetisantă (bani, infrastructură de comunicaţii, soluţii concrete de dezvoltare locală, training pentru elitele locale, accesul la o reţea de know-how, parteneriate interesante etc.), iar efortul de a scrie „aplicaţia" aproape nesemnificativ, au fost destul de puţini cei care s-au înghesuit. Interesant este însă că cei care au făcut-o provin mai ales din Moldova şi Oltenia. Zonele mai sprintene economic (Constanţa, o oarecare arie în jurul Bucureştiului şi, pe axa către Braşov, Banatul, Transilvania) au tendinţa să se ajute singure, fără să aştepte programe din bani publici.

Greşesc dacă încerc să-mi simplific viaţa economisindu-mi energia de pregătire a unei călătorii? Pînă la urmă, e modul practic în care funcţionăm cei mai mulţi dintre noi, administrînd un buget din ce în ce mai redus de timp şi disponibilitate la surprize negative care îţi pot influenţa performanţa de profesionist. Dacă ai nevoie de trei zile să duci la capăt un proiect în oraşul A, în loc de una, ca în oraşul B, trebuie să pleci cu două zile mai devreme, nu? Asta se regăseşte în costuri, în calcule de oportunitate. Cu alte cuvinte, în bani. Iar cînd capacitatea de a pune etichete (subconştient sau deliberat) devine brusc o calitate cu reflectare directă în contabilitate, riscul de a păcătui faţă de dumnezeul corectitudinii politice nici nu mai pare atît de ameninţător.

***Alina Jantea** este coordonator de programe de comunicare la DC Communication.*

Alexander BAUMGARTEN

Nefiinţa şi neutrul

● **Andrei Cornea, *O istorie a nefiinţei în filozofia greacă*, Humanitas, 2010.**

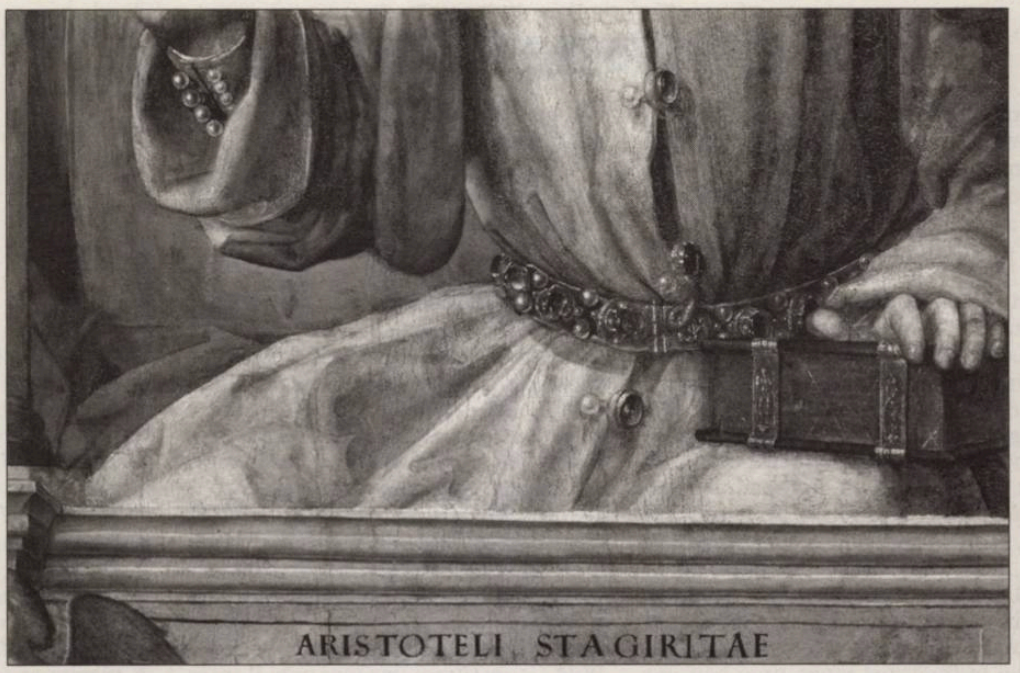

O istorie a nefiinţei în filozofia greacă este o carte care îţi poate aprinde minţile. Măcar din trei motive.

1) Pentru că este una dintre cele trei-patru cărţi care inovează, reînţeleg şi recompun principiile de interpretare ale filozofiei greceşti, scrise în română în ultimele două decenii. Reluarea eleaţilor, a sofiştilor, a platonismului, a lui Aristotel, a stoicilor şi a neoplatonicienilor siliţi să răspundă unei probleme comune gîndite de autor pînă ce devine criteriu de înţelegere a acestor filozofi face din această carte o nouă poartă spre filozofia greacă, pe care nu o bănuiam şi care mă copleşeşte prin originalitatea ei.

2) Pentru că face vizibilă o problemă dominantă a gîndirii lui Andrei Cornea, de la mai vechea *Scriere şi oralitate...* (unde ea apărea ca distincţie între tema şi subiectul unui enunţ) la *Penumbra* (unde ea apărea ca *opţiune secundă* a asumării existenţiale a oricărei angoase în genere) la *Turnirul khazar* (unde tot ea apărea ca *opţiune secundă* care forţa regîndirea relativismului în ordinea unei raţiuni practice), şi pe care aici o vedem ca teorie a nefiinţei secunde, menite să deblocheze eleatismul şi să arate *pluralitatea* căilor pe care filozofia greacă a putut ieşi din constrîngerile lui, fie negîndu-l variat, fie aplicîndu-l fidel, dar regional. Chiar dacă e validă analogia cu celelalte volume, aici există o răsturnare de perspectivă, aşa încît, citind cartea, înţeleg că o aşteptam fiindcă le citisem pe celelalte: pentru că tema aleasă ţine, acum, de fundamentele filozofiei greceşti, nu mai este doar o schemă aplicată unor subiecte în genere, ci una care îşi verifică justificarea aplicîndu-se obiectului celui mai nobil al filozofiei greceşti.

3) Deoarece inteligenţa ei debordantă dă cititorului un mecanism conceptual atît de seducător, încît cititorul este legitim tentat să îl folosească după mintea lui (are dreptate Andrei Bereschi, cu care am comentat entuziaşti cartea, comparînd-o cu o maşinărie în care îţi vine să te urci singur, pentru că *funcţionează)*. Schema este, iniţial, simplă: la început, ni se spune doar că în filozofia greacă găsim două atitudini faţă de conceptul nefiinţei, dintre care prima îl acceptă (dar îl relativizează), forţînd astfel şi o gîndire a fiinţei pe măsura acestei iniţiative (atitudine *meontologică*, de la *meon,* numele grec acordat pentru ceea ce nu este), şi alta îl respinge (dar îi păstrează natura absolută), forţînd astfel o asumare măcar regională a eleatismului (atitudine *antimeontologică)*. Citind această distincţie, simpla curiozitate te face să te întrebi: dar medievalii, care au extras consecinţele gîndirii greceşti, rafinîndu-le pentru că doreau să le conserve în faţa diferitelor monoteisme, încap în aceste criterii? Mai mult: atitudinile lor faţă de aceste teorii *ne pot învăţa ceva tocmai despre destinul lor strict grecesc, aşa cum fructul spune ceva despre ramificarea rădăcinilor?*

Este una dintre cele trei-patru cărţi care inovează, reînţeleg şi recompun principiile de interpretare ale filozofiei greceşti.

Putem limpezi întrebarea (discretă şi valabilă numai dacă acceptăm faptul că temele greceşti îşi pot afla, uneori, fructul ulterior, unde mizele lor pot fi mai vizibile) pornind de la modul în care Andrei Cornea gîndeşte nefiinţa filozofiei greceşti şi enumerînd rezultatele acestei analize. În centrul ei se află, firește, negarea absolută a nefiinţei din *Poemul* lui Parmenide, iar din ea se desprind cele două clase de interpreţi.

În prima clasă, această negare are, pentru Andrei Cornea, urmaşi *în literă,* care inițial mută teza eleată în spaţii regionale. Aşa fac sofiştii, mai cu seamă Antisthene, mutînd în sfera limbajului şi a puterii omeneşti de enunţare a adevărului întreaga teorie (Andrei Cornea vorbeşte despre continuitatea dintre eleaţi şi sofişti, iar astfel el oferă o intrare limpede în *Sofistul* platonician). Aşa face Platon, în prima etapă a carierei sale, cînd mută eleatismul strict în sfera ideilor. Aşa fac atomiştii, mutînd eleatismul la nivelul particulelor indivizibile. Aşa face Epicur, mutînd eleatismul spre eliberarea de spaima în faţa morţii.

Chiar dacă e validă analogia cu celelalte volume, aici există o răsturnare de perspectivă.

În a doua clasă, această negare este relativizată de autorii care au curajul „paricidului" eleat, arătînd că într-un sens secund şi nefiinţa este, ba chiar că această nefiinţă relativă este fundament al posibilităţii discursului, poate, chiar şi pentru cei care forţează calea antimeontologică (aici aş vedea, fie-mi permis, înrudirea cu *opţiunile secunde* ale autorului amintite mai sus). Aşa face Platon cînd admite existenţa nefiinţei relative pentru a putea stabili un criteriu de distincţie a adevărului de fals în afirmaţiile sofistului, reformîndu-şi própria ontologie, dar şi (aşa cum foarte frumos arată autorul) materialismul „giganţilor" care se înrudeau cu o formă specială de eleatism. Sau Aristotel, cînd enunţă forme speciale de nefiinţă, vorbind despre accident, despre privaţie, despre sensurile categoriale ale nefiinţei sau despre intelectul care „nu e nimic în act înainte de a gîndi". Sau stoicii, cînd vorbesc despre teoria incorporalelor.

Există ceva comun ultimei clase, şi anume intenţia de a folosi nefiinţa secundă pentru a explica puterea noastră de a gîndi individualul. Or, această trăsătură mă obligă să îmi amintesc de un splendid text al lui Mathaeus din Aquasparta, de pe la începutul secolului al XIV-lea, tradus anul trecut la Polirom. El se întreabă dacă mintea noastră poate cunoaşte particularele (o întrebare care, în istoria filozofiei, e ca o balanţă în care deoparte stă platonismul, prin universalul oferit ca obiect legitim al minţii, şi apoi modernitatea oferă nemediat aceleiaşi minţi particularele). El răspunde: dovada că avem acces la ele este că, deşi nu putem decide dacă obiectele gîndirii noastre sînt universale sau particulare cînd este vorba despre *cele ce sînt,* totuşi nu putem gîndi, dintre *cele ce nu sînt,* decît particularele. Iar aceasta pentru că mintea care le gîndeşte, împreună cu toate conceptele ei universale, trebuie să fie *indiferentă* la fiinţă sau nefiinţă, căci altminteri nu le-ar putea gîndi.

Dacă Mathaeus spune aşa ceva, bizuindu-se pe o tradiţie care urcă pînă la greci şi are o ocurenţă specială în teoria universalului la Avicenna, atunci este *natural, legitim şi necesar* să întrebăm dacă filozofia greacă meontologică nu a construit ceva mai mult decît tipuri de nefiinţe secunde, şi anume o instanţă neutră la alternativa fiinţă/nefiinţă, care să legitimeze canalizarea nefiinţelor secunde spre cunoaşterea prin ele a realităţilor individuale. E suficient să formulăm aşa întrebarea pentru a ne veni în minte trei exemple, pe care doar constrîngerile spaţiale ale acestor rînduri ne împiedică să le dezvoltăm. *Receptacolul* platonician, loc neutru între fiinţă şi nefiinţă, posibilitate a lor deopotrivă, ar putea fi, din această perspectivă, mai mult decît o nefiinţă secundă. *Retragerea* gîndirii din dialogul *Parmenide* pînă în locul în care ne cercetăm întrebările, neutri la fiinţa sau nefiinţa obiectelor gîndite, e şi ea un astfel de exemplu. Unul-Bine plotinian, „putere" a tuturor, „dincolo de fiinţă", cauză chiar şi a răului, care „oferă ceea ce nu are", al cărei statut aparent contradictoriu ar putea, eventual, să fie sugerat prin neutralitatea sa faţă de fiinţă şi nefiinţă. Dar cel mai mult, intelectul posibil aristotelic, care pare mai mult decît o nefiinţă secundă, cît timp el stă în vîrful unei ierarhii a facultăţilor care relaţionează, cred, cu nefiinţa: tactilul e damnat la fiinţă, văzul dotat cu pleoape se poate refugia în nefiinţă, imaginaţia o poate produce iar intelectul e primul care asumă o distanţă faţă neant, *recunoscîndu-l*.

Fie primită această orientare a nefiinţei grecilor spre probleme de teoria cunoaşterii, antice sau medievale, drept restul lucid al unei lecturi cuceritoare pînă la uitarea de sine.

***Alexander Baumgarten** este conferenţiar la Facultatea de Istorie şi Filozofie a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

PUBLICITATE

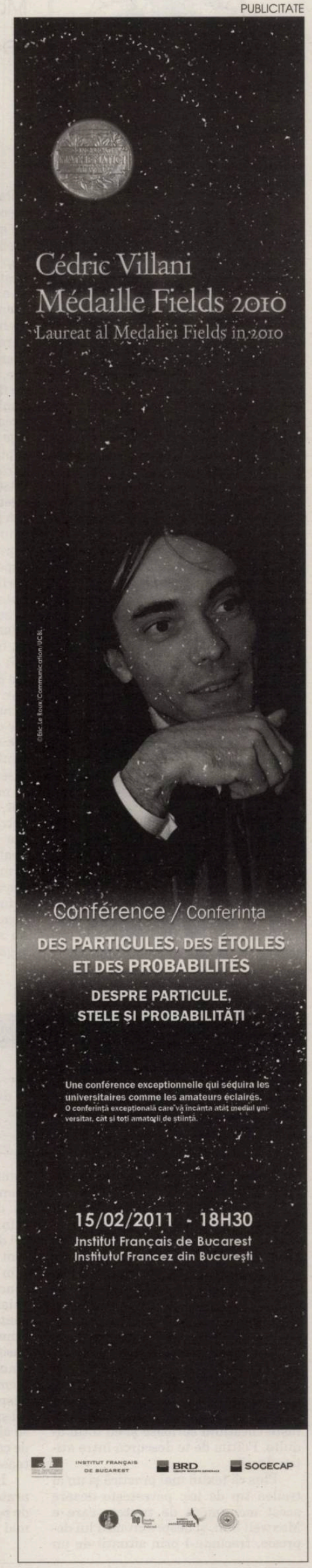

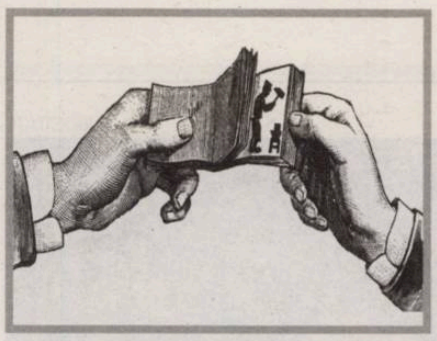

● **Radu Pavel Gheo, *Noapte bună, copii!*, Editura Polirom, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Corvette vs comunism

Oricît de bune au fost cărţile sale de ficţiune precedente (romanul *Fairia* şi volumul de schiţe *Numele mierlei),* recunosc că acest al doilea roman al lui Radu Pavel Gheo tot m-a luat prin surprindere. Şi nu prin dimensiune (deşi are 500 de pagini), ci prin anvergura sa narativă şi prin faptul că poate fi considerat cu adevărat romanul unei generaţii. Am anticipat cumva această cronică punînd cartea, în topurile şi anchetele de pînă acum, printre cele mai bune de anul trecut şi mă aştept să obţină cel puţin un mare premiu de proză.

Făcînd salturi dintr-un deceniu în altul, întorcîndu-se din anii 2000 pînă, la un moment dat, în îndepărtatul 1978 şi înapoi, *Noapte bună, copii!* spune, de fapt, povestea a patru prieteni care au crescut împreună în satul bunicilor, undeva în Banat, şi care au visat să fugă din ţară. Patru vieţi care au mers o vreme împreună, pentru ca apoi să se despartă, dar numai pentru a se intersecta din nou în alte contexte. Structura naraţiunii, întinse de-a lungul a mai bine de două decenii, cu întoarceri în trecut şi reveniri în prezent, are rolul nu doar de a întreţine necunoscutele poveştii, revelîndu-le treptat, sau de a alterna perspectivele, urmărind în paralel mai multe personaje în diverse perioade de timp, dar sugerează permanentul balans al vieţii încărcate de imprevizibil, secrete personale, obsesii ale trecutului, idealuri (deturnate sau împlinite) şi frustrări (sentimentale sau profesionale).

Întors în ţară în anul 2000 pentru a încheia o afacere deloc cuşer cu statul român, Marius traversează România la volanul unui Corvette roşu – visul adolescenţei sale din comunism. După ani de emigraţie americană, venirea lui ar trebui să aibă semnificaţia unui *road trip* al triumfului, ar trebui să fie un gest de sfidare deopotrivă a trecutului şi a fostei sale ţări împotmolite într-o mentalitate jalnică şi în corupţie, ar trebui să fie un traseu de onoare a celui care a reuşit să-şi împlinească visul american, numai că întoarcerea îl apropie, de fapt, şi mai mult de trecutul şi de figurile prietenilor pierduţi. La nivel simbolic, întoarcerea lui seamănă cu acea călătorie finală din basmul *Tinereţe fără bătrîneţe:* îşi va confrunta, de fapt, ruinele interioare. Căci fuga din ţară, pusă la cale cu prietenii lui în 1986, n-a ieşit prea bine şi le-a deturnat destinele într-un mod care niciodată n-a putut fi corectat. Paul n-a participat atunci la fugă din cauza unei boli, iar faptul că n-a trăit împreună cu ceilalţi experienţa traumatizantă a ratării trecerii graniţei l-a făcut dintr-odată un outsider al grupului. Leo şi Cristina au reuşit să fugă din a doua încercare şi, odată stabiliţi în State, l-au chemat la ei, imediat după Revoluţie, pe Marius, (şi) pentru a reuni trioul de altădată. De data aceasta, Marius este un outsider: nu ştie limba, nu are încă un rost şi nu înţelege prea bine nici amestecul de dragoste şi loialitate al Cristinei (pe care încă o mai iubeşte în secret) pentru imprevizibilul Leo. America nu li se oferă pe tavă: Marius va trebui să se mulţumească cu un job de supermarket, Cristina visează aiurea să devină actriţă, dar va intra în industria de filme porno convinsă de un Leo ajuns dealer de droguri, pentru ca în cele din urmă s-o sfîrşească amîndoi. Întoarcerea acasă a lui Marius devine, astfel, un drum al răzbunării (îl va căuta pe grănicerul care a abuzat-o pe Cristina cînd au ratat fuga din ţară), dar şi unul al regăsirii (îl va reîntîlni pe Paul, divorţat, pe cale însă de a ajunge un scriitor de succes).

Am să scot în evidenţă, pe *fast-forward*, cîteva dintre reuşitele incontestabile ale acestui roman. Inedit şi absolut remarcabil este, mai întîi, felul în care Radu Pavel Gheo conturează imaginea unei rezistenţe prin cultura pop. Cei trei adolescenţi vor să fugă din comunism fascinaţi de mirajul consumerist occidental: muzica ascultată la un post de radio iugoslav, filmele, posterul cu Corvette, tricoul cu Michael Jackson, Coca-Cola şi produsele cumpărate de la sîrbi, toate acestea îi fac pe cei patru tineri să viseze la o libertate pop dincolo de orice ideologie. Apoi, felul în care Radu Pavel Gheo se joacă de-a ficţiunea istorică şi, mai întîi, o identifică pe Cristina în persoana unei reale, dar obscure actriţe porno, protagonistă în celebrul *Wild Goose Chase,* iar mai apoi îl introduce în propria ficţiune pe Emil Decebal Matasareanu, imigrant român implicat într-un faimos jaf bancar american, acestea sînt două „mutări" narative de mare efect. (De altfel, competenţa în cultura populară optzecistă a lui Radu Pavel Gheo nu va fi niciodată suficient evaluată.) La fel de remarcabil este şi modul în care scriitorul prinde, rînd pe rînd, atmosfera copilăriei petrecute în satul bănăţean (legătura dintre copii este, psihologic vorbind, minunat conturată), a stilului de viaţă (californian) al emigranţilor, a tranziţiei româneşti (cu promiscuitatea şi corupţia aferente) sau a vieţii literare ieşene (cu derizoriul vanităţii artistice şi a aranjamentelor instituţionale). Apoi, după dispariţia lui Sorin Stoica, Radu Pavel Gheo a rămas singurul prozator din noul val care are cu adevărat ureche pentru felul în care vorbesc oamenii şi care ştie cum să construiască un dialog autentic. Sînt în această carte cîteva dialoguri antologice prin verva, amprenta limbajelor şi umorul lor. Un tur de forţă al inteligenţei placate cu cel mai fin cinism este şi episodul în care un misterios finanţist american îi acordă o bursă de creaţie lui Paul şi îi ţine un discurs memorabil despre cum ar trebui să scrie literatură un român, pentru a reuşi în străinătate. Iar episodul cu Marius masturbîndu-se în timp ce-şi priveşte iubita secretă din copilărie într-un rol porno este rothian în cel mai bun şi perturbator sens.

Recunosc însă că nu găsesc la fel de inspirată ideea de a plasa în momente-cheie ale naraţiunii personajele celor doi bătrîni (Dumnezeu şi Sfîntul Petre) cu sugestia inerentă de miraculos creştin şi cu intertextul bulgakovian inevitabil (finanţistul american fiind Diavolul deghizat în manager literar). Nu mi se pare că aduc vreun cîştig romanului, dar nici nu pot spune că-i dăunează. Totuşi, nu văd acest roman ca pe-o fabulă şi nici nu l-aş interpreta în cheia fatalităţii, a jocului şi a unei intervenţii divine explicite în destinul personajelor. Aş fi preferat ca resorturile deşertăciunii şi tragicomediei umane să rămînă ceva mai obscure.

Noapte bună, copii! este o minunată carte despre pierderea inocenţei şi confruntarea cu propriile iluzii, despre încercările prieteniei şi căutarea permanentă a unui acasă – un roman solid şi profund, acaparant prin poveste şi impresionant prin stilistică şi, cel mai important, care impune deopotrivă un standard şi un mare romancier.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jonathan Coe, *Înspăimîntătoarea viaţă personală a lui Maxwell Sim*, traducere din limba engleză de Luminiţa Gavrilă, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Ce n-ar trebui uitat nici o secundă, cînd citiţi acest roman, este că protagonistul – Maxwell Sim cel „cumplit de singur" – a fost cîndva agent de vînzări la o firmă de jucării. Or, se ştie: cînd jucăriile îşi bagă coada, nimic nu mai e sigur, nici chiar realitatea cea mai banală, mai înspăimîntătoare sau mai aşa-şi-aşa. Undeva, cîndva, la cusătura unei aprige cotituri de destin, tot va ieşi la iveală un fir din aţele păpuşarului ascuns sau un colţ de consolă Nintendo. Problema e că nici viceversa nu se lasă mai prejos, în sensul că lucrurile „petrecute" ca în joacă lasă să se întrevadă, pînă la urmă, nişte chestiuni serioase şi cu totul adulte. Poftim de te descurcă între atîtea iluzii!

Plus că textul mai practică şi un al treilea tip de joc: povesteşte despre acest monument de tristeţe care e Maxwell Sim, şi despre cronica lui depresie, trecîndu-l prin situaţii de un comic omnimanual (adică de toată mîna), uneori discret sau înduioşător, alteori bufant sau blufat. Însinguratul Maxwell Sim vrea să reia legăturile cu lumea concretă, să interrelaţioneze real şi chiar să încropească ceva din caldele sentimente ale apropierii umane – numai că interlocutorii pe care şi-i găseşte îi rezervă mai mereu surprize. Unul se găseşte să moară de inimă tocmai cînd el îi povestea mai cu foc despre sine; altul îi fură telefonul mobil şi se întoarce apoi să-l întrebe cum se ajunge mai uşor la gară; un altul – de care va ajunge chiar să se îndrăgostească – e vocea GPS-ului.

La final, cînd Jonathan Coe se arată în toată strălucirea lui ironică, de zeu ventriloc, înţelegi ce frumos s-a mai jucat cu tine textul.

Gruia DRAGOMIR

bon de lectură

Steak and Blowjob Day şi un roman „bărbătesc" kitsch

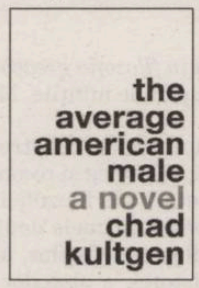

Chad Kultgen este un scriitor american călit în cultura sitcom-urilor şi a reality show-urilor. A şi flirtat la un moment dat cu VH1-ul pentru un reality show în care încerca să obţină băutură şi femei, în diverse cluburi exclusiviste, minţind că este un superstar. Iar romanul său de debut, *The Average American Male* (2007), este, aşa cum declara într-un interviu, un fel de răzbunare/răspuns la sitcom-urile în care bărbaţii sînt ţinuţi sub papuc şi şantajaţi sexual de către soţii, pentru a face lucruri care nu fac cinste „bărbăţiei" lor, care-i castrează: romantism, operă, balet, gătit, spălat vase, *cuddling* etc. Rezultatul este un roman kitsch, întocmai ca tricourile cu un cuplu proaspăt căsătorit şi cu mesajul *Game Over,* misogin şi plin de stereotipuri. Un *„jackass"* literar.

Romanul are o poveste simplă şi previzibilă: un bărbat la vreo treizeci de ani trăieşte drama vieţii, pentru că se află într-o relaţie de care s-a plictisit şi din care nu poate să iasă pentru că îi este oarecum confortabilă. Nemulţumitul se gîndeşte tot timpul cum ar fi să şi-o tragă cu fiecare femeie care-i intră în raza vizuală, îşi înşală logodnica şi îi strecoară în mîncare pastile pisate pentru mărit sînii. Cînd se iveşte ceva mai bun, îi dă papucii, dar noua relaţie, incitantă&excitantă la început, se transformă în vechea relaţie.

Concluzia la care se ajunge într-unul dintre capitole *(„My Gay Buddy")* este că heterosexualitatea este o povară pentru toţi bărbaţii obişnuiţi, şi vina este a femeilor. Unul dintre prietenii cei mai buni ai povestitorului este un tip gay, iar într-o discuţie dintre cei doi avem următoarea frază, care ar trebui să-i pună pe gînduri pe toţi misoginii în legătură cu sexualitatea lor: „O femeie n-ar fi niciodată atît de sinceră şi nici un tip nu i-ar putea spune unei femei nimic care să se apropie măcar de adevăr, dacă vrea să şi-o mai tragă vreodată. Dar dacă dai la o parte toate căcaturile femeieşti, rămîi cu doi tipi care vor să se fută-n draci şi n-au nici o problemă în a-şi spune acest lucru".

Singurul plus al acestui roman este stilul rece şi sec în care e scris, cinic şi jignitor de sincer. Un exemplu fiind primul capitol, scurt şi la obiect: „Capitolul unu. Crăciunul cu mama şi tata. De fiecare dată acelaşi căcat". Iar dialogurile sînt foarte bine scrise şi naturale şi curg ca replicile dintr-un sitcom cu *canned laughter* în fundal.

Aşa cum era de aşteptat, debutul său a primit multe recenzii negative, dar s-a vîndut bine, avînd o campanie de marketing bazată pe YouTube-uri virale, care au avut grijă să-şi atingă bine publicul-ţintă. Într-unul dintre clipuri, la o masă în familie, părinţii fetei întreabă cînd vor vedea un inel pe mîna fiicei lor. Tipul răspunde pe un ton politicos: „Cînd va învăţa să înghită fără să se înece şi cînd o s-o ia pe uşa din spate fără să se smiorcăie, atunci cred că vom face următorul pas. Îmi puteţi da cartofii?".

Lame şi *sad,* dar ce este şi mai înfricoşător este că după ce termini de citit cartea îţi dai seama că e posibil să-şi merite titlul, în sensul că ar putea fi vocea reprimată, care nu se aude de atîta *canned laughter* artificial, a tuturor personajelor simpatice din sitcom-urile de familie: *Everyboy Loves Raymond, King of Queens* şi chiar *Married with Children. The Average American Male* este biblia tuturor celor care-şi doresc o zi a Bărbatului, un Steak and Blowjob Day, o carte care, dacă va fi tradusă în română, va avea un succes destul mare, mai ales printre consumatorii de reviste pentru bărbaţi, care cred că bărbatul este un animal poligam. Recomandarea mea este că, dacă tricourile cu *Game Over* vi se par de prost-gust, să vă feriţi de ea. Cine are nevoie de astfel de grafice şi de stereotipuri de care te împiedici la fiecare colţ de stradă?

***Gruia Dragomir** este jurnalist.*

„Sîntem în prea mare măsură prizonierii propriei contemporaneităţi“

– interviu cu scriitorul Radu PARASCHIVESCU –

Radu Paraschivescu a publicat un nou roman, Fluturele negru *(Humanitas, 2010). L-am întrebat cîte ceva despre laboratorul de creaţie, despre cum reuşeşte să-şi împartă timpul între atîtea zone, de ce îşi plasează romanele în epoci de mult apuse şi ce poveşti îşi aşteaptă rîndul să intre în următoarele cărţi.*

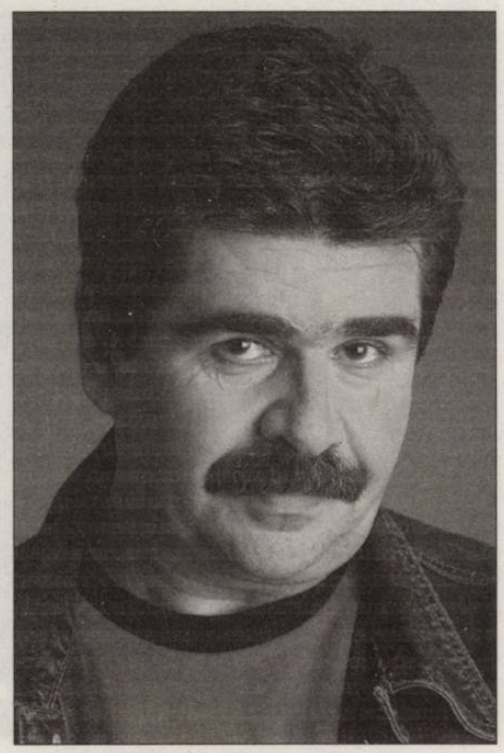

Ce v-a făcut să vă opriţi la povestea de viaţă a lui Caravaggio şi cînd v-aţi dat seama că biografia pictorului vă interesează ca subiect pentru roman?

Coaja stricată ascunde miezul bun – cam aşa arată povestea lui Michelangelo Merisi da Caravaggio, în cîteva cuvinte. Sau cel puţin asta am descoperit cu trei ani în urmă, într-un drum la Roma. Sosul vieţii lui Caravaggio era atît de picant, încît risca să expedieze esenţialul în plan secund. Prin urmare, înainte să ajung la biserica San Luigi dei Francesi, aveam în minte, ca multă lume, bănuiesc, imaginea unui scandalagiu talentat şi impulsiv, a unui borfaş obscen, a unui campion al sfidării şi trufiei. Cu o anume perseverenţă, oricine ar fi putut recompune traiectoria lui Caravaggio, oricine i-ar fi putut relata excesele şi păţaniile. La San Luigi dei Francesi m-am aflat pentru prima dată, în ceea ce mă priveşte, în faţa unor lucrări care m-au făcut să rămîn pe loc minute în şir, incapabil să fac un pas în faţă sau în spate. Am ştiut atunci că aveam în faţă începutul unei cărţi. Şi mi-am dat seama că nu biografia lui Caravaggio trebuia să stea în prim-plan, ci felul cum a înţeles acest om să schimbe pictura.

Cît de mult v-a permis detaliul biografic să fantazaţi? În ce mod aţi combinat munca de documentare cu divagaţiile pur romaneşti?

Există destulă scorneală în *Fluturele negru*. Însuşi titlul cărţii face trimitere la un tablou pe care Caravaggio nu l-a pictat şi nu cred c-a avut de gînd să-l picteze. Există, de asemenea, destule personaje şi situaţii inventate. Nu mi-am propus o însoţire cuminte a artistului prin Roma, Campania şi Malta, nu m-a tentat ideea unei biografii romanţate, ci am vrut din capul locului să scriu un roman, o poveste. Sigur, garnitura istorică nu poate lipsi unui asemenea preparat, dar ea asigură doar o fixare în epocă, nimic altceva. *Fluturele negru* nu e un roman istoric, ca de altfel nici *Cu inima smulsă din piept*, în ciuda anumitor păreri care exact pe aşa ceva au pus accentul. Revenind la întrebare, pentru mine n-a fost greu să aflu echilibrul dintre realitatea macră şi chenarul de grăsime al fantazării. Nu m-am simţit încorsetat sau silit să respect calendarul vieţii lui Caravaggio. Pur şi simplu mi s-a părut oportun să topesc laolaltă detaliul biografic şi ficţiunea. Şi m-a atras ideea de-a înşira cuvinte despre imagini (fie ele tablouri sau altceva), de-a pune în relaţie două forme esenţiale de creare a fantasmelor.

Cum aţi reuşit să scrieţi acest roman, în condiţiile în care sînteţi, cum se spune, angajat cu normă întreagă pe mai multe fronturi: lucraţi într-o editură mare şi agitată, colaboraţi constant în presă, ca să nu mai pun la socoteală şi apariţiile TV. Cum aţi reuşit să vă mobilizaţi pentru o carte ca asta?

La felul cum arată agenda mea acum, mă tem că isprăvile de acest tip nu se pot împlini fără concesii în planul sănătăţii – mintale, şi nu numai. În mod normal, pentru a scrie o carte trebuie să te retragi din lume şi să-ţi asiguri timp. Eu am ales un cu totul alt amplasament: am intensificat colaborările în media şi mi-am provocat o criză de timp. Paradoxal, rezultatul a fost mai bun decît dacă aş fi respectat reţeta clasică. Am observat (au făcut-o şi prietenii care mi-au citit romanul înainte să apară) că primul capitol, cel de punere în decor, se desfăşoară într-un ritm ceva mai lent decît restul cărţii, iar complicitatea scriitorului cu cititorul are anumite fisuri. Ei bine, e tocmai capitolul pe care l-am scris în tihnă, fără stres cronometric şi cu ceva mai puţine apariţii TV. Cînd am constatat că sînt în criză de timp, am ajuns imediat – nu ştiu cum, nici de ce – la ritmul firesc al cărţii, la ceea ce Sorin Lavric numea, atît de inspirat, vibraţia calorică a textului. Am scris patruzeci de zile în transă, fără să mă preocupe ceea ce, dacă aş fi avut timp, probabil că m-ar fi influenţat păgubos: ce-ar zice X despre scena asta, cum i s-ar părea o asemenea imagine lui Y etc.

Într-un alt interviu, pe care mi l-aţi acordat după reeditarea romanului Balul fantomelor, *vorbeaţi de încă un proiect de roman; citez: „o poveste anglo-australo-irlandeză în care personajul principal e un cîntec“. Ce s-a întîmplat cu crîmpeiul ăsta de poveste?*

E o idee care îşi aşteaptă rîndul la incubator. Deocamdată am doar titlul: *Michael şi balada foametei*. Un beteşug curios mă face să aleg titlul cărţii cu mult înainte s-o scriu. Aşa s-a întîmplat şi cu povestea de care amintiţi. Iar acum mă deconspir. Alunec frecvent în reverii ascultînd imnuri – naţionale sau de club. Tot explorînd domeniul pe YouTube, am dat peste ceva care nu e imn, dar are calităţile unui manifest. Am continuat cercetările şi am luat astfel urma unei balade apărute în vremea foametei din Irlanda (1849). E o baladă care devine cîntec de revoltă socială la Galway sau Athenry, pînă cînd e preluată de prizonierii Maiestăţii Sale deportaţi în coloniile penitenciare din Australia (Botany Bay şi altele). Acolo, balada se metamorfozează în cîntec de ocnă, pentru ca după multă vreme să se întoarcă în Europa şi să ajungă cîntec de peluză la meciurile de fotbal din Liverpool, Glasgow sau Manchester. Aşa arată harta romanului. E de văzut cum o să transform un cîntec în protagonist de carte. Probabil că, dacă o să intru cum se cuvine în criză de timp, o să reuşesc.

Ce vă face să scrieţi, în ultima vreme, mai degrabă romane istorice, plasate în secole îndepărtate de lumea noastră de azi? Ce vă atrage către acele timpuri?

Mi se pare că sîntem în prea mare măsură prizonierii propriei contemporaneităţi. Iar lucrul ăsta e valabil inclusiv pentru felul cum îşi aleg unii scriitori temele. În ce mă priveşte, constat o nedreptate perpetuă: erodarea trecutului, anemierea lui în percepţia oamenilor. Epoci de splendoare veritabilă ajung să nu-ţi mai trezească nici un frison fiindcă s-au aşternut prea multe decenii sau secole peste ele. Şi e păcat. Cred că acesta a fost unul dintre motivele pentru care am optat pentru vremurile de demult. Celălalt, sincer să fiu, a fost nu doar formidabilul potenţial epic al locurilor bătute cu pasul (cu doi ani în urmă Lisabona, acum Roma), ci şi bucuria de-a le putea dedica o poveste-reverenţă.

Vă mai gîndiţi, totuşi, să scrieţi o poveste plasată în cotidian – sau e o miză care nu vă mai interesează?

Pe coşul minţii mi-a ieşit nu de mult fuiorul străveziu al unui gînd: un roman-jurnal ţinut de un fanatic al concertelor rock, ulcerat de ambiţia celebrităţii, dar incapabil s-o atingă altfel decît prin gesturi şi fapte infame. Am renunţat repede şi fără explicaţii. În schimb, n-am renunţat la povestirile despre România după 2007, care se vor aşeza în linia celor unsprezece proze scurte din *Bazar bizar*. Uite, îţi livrez în avanpremieră un titlu din volumul la care am început, timid şi fără impas temporal, lucrul: „Asomaţi pe muzică de Enya“. Şi un acronim despre care se aduce vorba la un moment dat în poveste: AACPSMSR. Ştiţi ce înseamnă? Asociaţia Amelioratorilor, Comercianţilor şi Producătorilor de Sămînţă şi Material Roditor din România. Şi cînd mă gîndesc că încă există oameni care vor să emigreze. Chiar nu-şi dau seama ce pierd?

Dacă judec după cifrele de vînzări, evident că pălăria de autor comic mi s-ar potrivi cel mai bine.

Dintre toate genurile pe care le atacaţi în cărţile pe care le scrieţi, care vi se pare că vă aduce cei mai mulţi cititori?

Dacă judec după cifrele de vînzări, evident că pălăria de autor comic mi s-ar potrivi cel mai bine. Şi chiar dacă de obicei numărul cititorilor şi cel al cumpărătorilor nu coincid, tot poţi să-ţi faci o impresie. Or, sub aspect cifric, lucrurile sînt limpezi: *Ghidul nesimţitului* – 50.000 de exemplare vîndute, *Cu inima smulsă din piept* – 3000 de exemplare. *Ergo*, literatura comică ar fi drumul de urmat. Sigur, e o judecată simplistă, pe care nu pun mare preţ. Dar ea îmi arată cît de greu sînt de dinamitat stereotipiile umane. Dacă a apucat cineva să-ţi pună o etichetă, foarte greu îl mai convingi să ţi-o dezlipească de pe frunte. Ştampilarea pripită e un sport cu mare trecere la români. Pe de altă parte, s-ar putea să existe şi cititori care cred că *Fluturele negru* şi *Balul fantomelor* au fost scrise de doi oameni pe care-i cheamă întîmplător la fel. Şi care, să vezi nostimadă, publică la aceeaşi editură.

a consemnat Alina PURCARU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ A nu se scăpa interviul acordat Maridanei Arsene de către Marin Moraru (în *Adevărul* din 2 februarie), de o truculenţă irezistibilă a sincerităţii. Mostră: „Iau zilnic ziarele şi le citesc pe toate feţele, asta-mi afectează ficatul foarte mult şi mă îmbolnăvesc de nervi. Apoi mă uit la talk-show-uri şi iar mă îmbolnăvesc de nervi, şi sting televizorul, şi pun mîna pe-o carte, şi citesc, şi mă avînt, şi mă scufund, şi pierd noţiunea de realitate. Dar nu pot să renunţ! Dacă se întîmplă ceva fără să ştiu eu? Şi eu trebuie să ştiu tot!“. (Radu Cosaşu)

■ Emisiunea *Guerrilive* de la Radio Guerrilla (94,8 FM, în fiecare luni, de la ora 19,00) în care Bogdan Şerban invită cîte o trupă rock să cînte live o oră întreagă. Dacă ştiţi emisiunea înseamnă că sînteţi deja fani, dacă nu, e timpul s-o faceţi pentru că e singurul loc unde puteţi asculta muzica de la noi, care contează. Lunea viitoare, pe 14 februarie, invitaţi sînt cei de la Urma. (Marius Chivu)

■ De văzut şi de revăzut: serialul cult *Seinfeld* (de la primele serii) şi filmele lui Hitchcock (cele cunoscute şi mai puţin cunoscute). Filozofia „nimicului“ a rămas aceeaşi, iar Hitchcock are momente memorabile şi-n filmele „de încălzire“. Acum şi pe DVD, cu ziarul *Adevărul*. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Cafea espresso, ceai *kung fu*

Dacă, pentru multă lume, espresso înseamnă orice cafeluţă tare şi amară, izvorîtă dintr-o maşinărie sofisticată şi pufăitoare de bar, INEI *(Istituto Nazionale Espresso Italiano)* din Brescia defineşte *espresso italiano* după cum urmează: „o băutură cu un volum finit de 25 ± 2,5 ml (incluzînd spuma, „crema“), extrasă din 7 ± 0,5 grame de cafea măcinată, prin infuzarea cu apă la temperatura de 88 ± 2° C, la o presiune de 9 ± 1 bari, într-un timp de 25 ± 2,5 secunde“. Dacă volumul de lichid obţinut e prea mare, şi temperatura, presiunea sau timpul de extracţie – mai scăzute, va rezulta o zeamă lungă, acră, fără spumă şi consistenţă; în caz contrar, cafeaua, căci nu va fi espresso, iese amară, arsă, hiper-cafeinică. Cu alte cuvinte, espresso reprezintă un extract optim – rapid, controlat, esenţial – obţinut dintr-o cantitate maximă de cafea şi o cantitate minimă de diluant (apă).

Aceeaşi idee se regăseşte, în China şi Taiwan, aplicată la prepararea anumitor ceaiuri. Cum e espresso-ul între cafele, e *kung fu* între ceaiuri. În ceainicul neplauzibil de mic pentru ochiul european (în jur de 100 ml) se pun frunze de ceai din belşug. Se umple vasul cu apă aflată la cîteva grade sub punctul de fierbere, se lasă în jur de 30 de secunde şi se toarnă apoi, dintr-o singură mişcare – fermă, rapidă, nu lipsită de graţie – în ceşti minuscule, preîncălzite. Se obţine astfel partea cea mai bună din ceai, „fruntea“, cu aromă puternică, tanin puţin şi tărie moderată. Acest ritual de preparare presupune ustensile speciale şi parametri precişi, respectaţi întocmai – intuitiv, prin exersare îndelungată, ci nu prin măsurare. Termenul *kung fu* (acelaşi ca în artele marţiale) îmbină conceptele de *timp* şi de *efort*, şi înseamnă „virtuozitate“, „îndemînare dobîndită prin efort intens şi îndelungat“.

Amicul Dejun

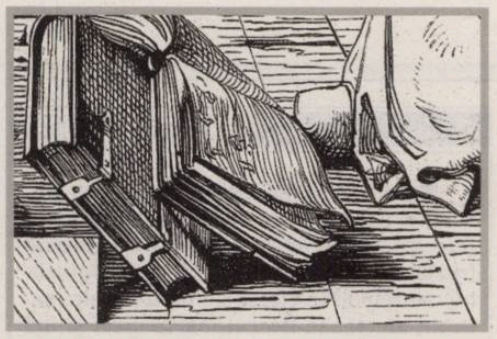

Simona SORA

biographiti

Detectorul de (ne)cititori

Acum cîţiva ani, am coordonat un dosar dilematic despre lectură în comunism. Subiectul a sunat rebarbativ pentru multe urechi, deşi nu făcusem altceva decît să duc mai departe ideea – evidentă, ziceam eu – unei schimbări radicale după 1989 a raportării la lectură, la cărţile care *trebuie* citite, la legătura directă între scris şi citit. Ca să facem diferenţa, ar fi trebuit măcar să aproximăm, după 20 de ani, felul în care cititul (dar înainte de asta, procurarea cărţilor, un lucru mai complicat decît ne putem imagina azi) ne ocupa o bună parte din viaţă; să ne amintim sinistrele vremuri în care citirea (sau deţinerea) unei cărţi te putea arunca în puşcărie, cum s-a întîmplat cu „lotul Noica"; să refacem, pînă mai putem, felul în care apăreau anumite cărţi, în perioadele de „relaxare" ideologică ce alternau fatalmente cu strîngerea şurubului; să ne întrebăm măcar cum de putea lectura înlocui, în acele vremuri fără Internet şi televiziune, tot ce o concurează astăzi.

Nu mai ştiu prea bine dacă toate aceste întrebări au fost măcar atinse în treacăt în dosarul cu pricina. Însă faptul că astăzi lucrurile par a se schimba din nou (odată cu e-book-urile, cu bibliotecile internautice) şi într-un ritm mai accelerat decît acum un deceniu, cînd începusem să ne întrebăm cum se citea cînd se citea – e suficient ca să cădem, din nou, pe gînduri. Ideea dosarului cu pricina nu mi-a venit însă dintr-o nostalgie globală (deşi, e drept, erau vremuri complicate care deveneau mai simple în bibliotecă), ci dintr-una strict particulară. Recitindu-l pe Lucian Raicu, am descoperit, aşa-zicînd, *cititorul exemplar* al acelor vremuri. Şi cu toate că nu-i uitasem vreodată *Critica, formă de viaţă* sau *Practica scrisului şi experienţa lecturii* (cărţi puse la index, după plecarea lui Raicu din România, chiar şi la miraculoasa bibliotecă din Deva, unde le-am descoperit pentru prima dată), redescoperirea sa după mai bine de 30 de ani de la prima întîlnire m-a convins că intuisem just intensitatea neobişnuită şi implicarea în lectură, atenţia totală a cititorului de vocaţie care a fost Lucian Raicu.

Recitindu-l pe Lucian Raicu, am descoperit, aşa-zicînd, cititorul exemplar *al acelor vremuri.*

Am ascultat, de-a lungul timpului, istorisiri fabuloase despre felul în care, înainte de a începe să scrie despre un anumit scriitor, Lucian Raicu îl citea pe acesta cu voce tare, cu sublinieri actoriceşti, în faţa unui public de prieteni-scriitori pe care-i implica în lectură şi împreună cu care *se mira* de incredibile descoperiri, de formulări neaşteptate, de inedite situaţii de lectură. Cartea despre Gogol a fost nu doar urmarea unor îndelungi – şi aplicate – lecturi tăcute, dar şi a unor histrionice lecturi publice, în numele şi împreună cu scriitorul aflat în situaţia de a nu se prea mai putea interpreta singur. O parte dintre aceste interpretări de primă lectură, de o extraordinară expresivitate a participării *critice,* au intrat în comentariile de mai tîrziu ale celui mai subtil critic al conştiinţei din cîţi am avut.

Cum citeşte Lucian Raicu se vede, poate, cel mai bine în *Jurnal în fărîme cu Eugen Ionescu,* cartea despre care am scris şi săptămîna trecută, primul volum scris de Raicu în Franţa. Lectura ca „terapeutică a adevărului" este o lectură liberă într-un prezent continuu. La modul ideal (şi pînă cînd memoria nu te lasă), cititul e o interacţiune vie a tuturor lecturilor făcute vreodată, cu experienţele lor particulare. Pentru Lucian Raicu, în mai 1987, la Paris, recitirea unei cărţi de tinereţe a lui Ionescu e nu doar un prilej de revizitare a situaţiei cu totul particulare a lecturii în comunism (cu „Fondul secret", poliţia cărţilor scrise de cei care „trădaseră"), ci şi de maximă îngrijorare pentru cei rămaşi acasă, în malaxorul arbitrariului: „În *Nu*... toate liniile de forţă ale interogaţiei ionesciene şi ale certitudinilor de neclintit, puţine, dar de neclintit, sînt deja trasate. Într-o carte tinerească, precoce la modul uimitor; un program de acţiune pentru jumătatea de veac (şi mai bine) care i-a urmat. Aveam vîrsta autorului ei cînd, beat de emoţie, am citit-o întîia oară, la Biblioteca Academiei din Bucureşti. Cartea era trecută la *Fondul secret*. Dreptul de a lua cunoştinţă de ea era foarte economic drămuit. Un drept rezervat în exclusivitate «specialiştilor». Cu o autorizaţie parafată de autorităţile culturale, beneficiai pînă la urmă de dreptul de a o citi. De a citi cartea cea mai *liberă* scrisă vreodată în româneşte. Trebuia, pentru aceasta, să prezinţi anumite garanţii. Principala garanţie se referea la faptul următor: că nu vei fi tu însuţi, niciodată, un om liber. Că nici nu-ţi trece prin cap să abuzezi de acest drept. Flacăra care se ridica din tinerescul volum *Nu* primejduia însă ţinerea legămîntului subînţeles, sfidînd garanţiile de supunere, de subordonare, de oprimare a primejdioasei gîndiri libere. Mă gîndesc cu nelinişte la tinerii din România care o citesc acum întîia oară (mai, 1987). Aveam pe atunci vîrsta autorului volumului *Nu*. Am, acum, la Paris, vîrsta autorului *Jurnalului «en miettes»,* cîţiva ani peste cincizeci. Vîrsta la care, cum spune Ionesco, simţi că vacanţa mare a cam luat sfîrşit".

Tot la Paris, Raicu citeşte, după 1989, un interviu pe care i-l dăduse cu puţină vreme înainte de a pleca, lui G. Pruteanu, pentru revista ieşeană *Cronica*. Întrebat ce înseamnă lectura în viaţa sa, Raicu se eschivează (nu-i plăceau interviurile, le socotea „pretenţioase", cum povestea soţia sa, prozatoarea Sonia Larian) şi trece rapid peste aspectul strict personal al cititului în intimitate. După acest recul însă, Lucian Raicu vorbeşte simplu şi răspicat despre legătura directă între *marile lecturi* şi momentele privilegiate de *prezenţă a sufletului:* „Simt pe «celălalt» şi sub acest aspect, dacă citeşte sau nu. Uneori îmi spun: acest om n-a mai citit de cîteva zile, săptămîni, luni – *nimic*. Cu un fel de repulsie, de groază. Cine ştie ce va ieşi de aici, cine ştie ce mai e în stare să facă. [...] Marile lecturi ne ţin sub un sever – şi dulce – control şi deopotrivă ne eliberează de orice posibil control, ne redau libertatea, libertăţile, sufletul. Nu avem tot timpul *suflet,* să nu ne iluzionăm. El apare, dispare, reapare, se duce şi revine, se stinge şi se reaprinde, pe neaşteptate. Cărţile-şi au rolul lor, foarte important, uneori decisiv de-a dreptul, în acest du-te-vino al sufletului".

Cîtă nevoie am avea – în prezentul nostru tele-internautic – de un detector de (ne)cititori aşa cum era Lucian Raicu...

PUBLICITATE

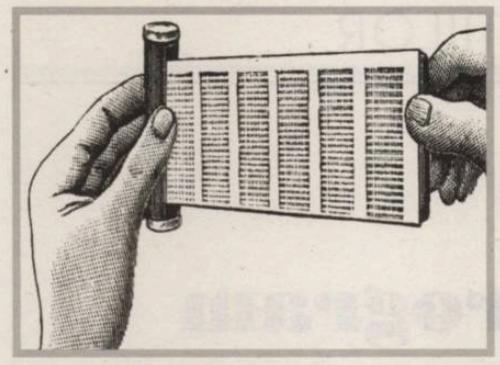

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Din feeriile juneţii: Metronom-ul lui Cornel Chiriac

Astă-toamnă, undeva pe aleile plăcut-sufocante de la Tîrgul „Gaudeamus“, am fost abordat conspirativ de un domn înalt şi umbros, care mi-a şoptit laconic: „Ţineam ca această carte să ajungă la dvs. Ştiu că l-aţi preţuit pe Cornel Chiriac“. După care, s-a făcut nevăzut.

Rareori am norocul unor contacte aşa de sobre şi eficiente cu autorii. Tratat, de regulă, ca un prestator de servicii PR-istice, bietul recenzent e strivit fără milă sub un morman de bucoavne ori, dimpotrivă, sadic pisălogit întru obligatoria hermeneutică a opului considerat de autor drept chintesenţa înţelepciunii universale. Să fi fost acel domn (admirabil ponderat) Mircea Udrescu, autorul cărţii *Metronom, o emisiune de Cornel Chiriac*? Sau cineva din partea Editurii Universitare?

N-am apucat să mă gîndesc prea mult, fiindcă, abia intrat în carte, m-a cuprins excitaţia şi am plonjat nevrotic în timp. Cum spune Ioana Măgură Bernard despre emisiunea *Metronom* a lui Cornel Chiriac: „Nu cred că între 1969 şi 1975 a existat vreun tînăr amator de muzică pop, în România, care să nu se fi numărat printre ascultătorii săi“.

Nu doar pop, ci şi rock, folk, jazz. Eram cu sutele de mii. Curaţi şi frenetici, exaltaţi de Phoenix, Sideral, Sfinx, Roşu şi Negru, bovarizînd dementţial cu gîndul la festivalurile de la Woodstock şi Isle of Wight, leşinînd la „Je t'aime, moi non plus“, împărţindu-ne feroce între iubitorii de Beatles şi cei de Rolling Stones, plîngînd la moartea lui Jimi Hendrix şi-a lui Janis Joplin, legănîndu-ne pacifismul inconştient cu Bob Dylan, Donovan, Joan Baez, Melanie, ajungînd la blues-ul negrilor prin *white blues*-ul lui Eric Clapton, atraşi deopotrivă de John Mayall şi Mahalia Jackson, de tehnicismul celor de la Chicago Transit, sau Progresiv TM, de exploziile pe nume Led Zeppelin, The Who, Deep Purple, Iron Butterfly, Creedence Clearwater Revival, Cream, Ten Years After, Fleetwood Mac, Free, captivaţi de Mony Bordeianu şi Moţu

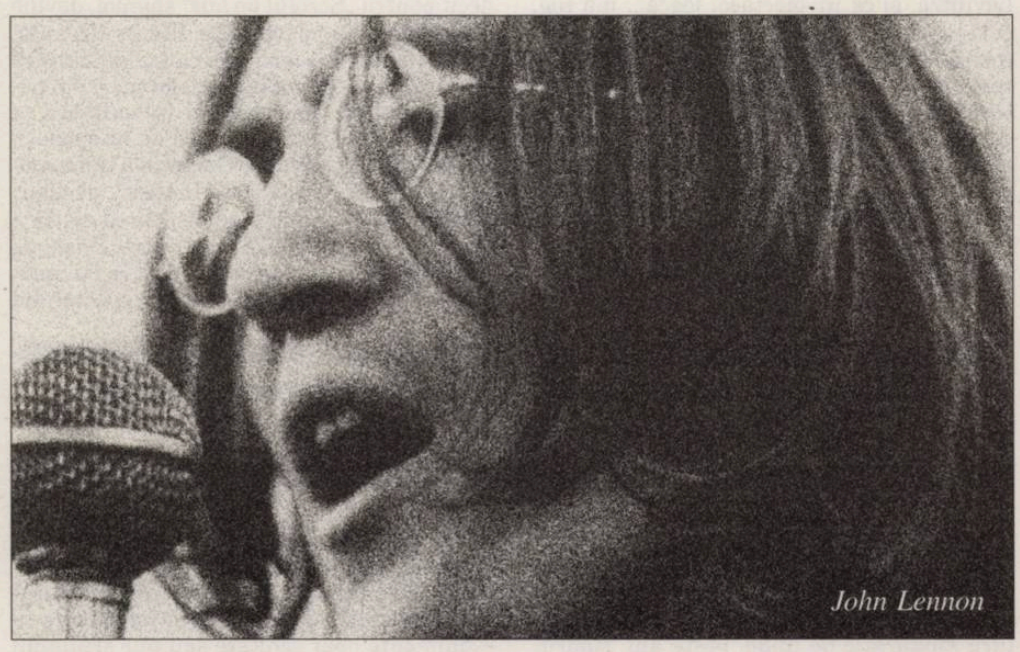

John Lennon

5, PO Box-nu-mai ştiu-cît), la „I'm Going Home“ cu Ten Years After şi Alvin Lee, trecînd prin şocurile pe nume „Whole Lotta Love“, „Moby Dick“ (cu soloul de tobe al inegalabilului John Bonham), „Speed King“, „Smoke on the Water“, „Sunshine of Your Love“, „Child in Time“, „Black Dog“, „Nights in White Satin“, „Lady Jane“, „When the Levee Breaks“, „Atlantis“, „In a White Room“, „Hey Joe“, „Bridge over Troubled Water“, „Bad Moon Rising“, „Immigrant Song“, „I Put a Spell on You“, „All right now“, „Green River“, „Badge“, „Donna Donna“, „Proud Mary“, „Long as I Can See the Light“, „Lemon Song“, „Since I've Been Loving You“... Vremuri în care era amarnic de ales între Scott McKenzie cu „San Francisco“ şi Bee Gees cu „Massachussetts“, între Paul şi John din Beatles (de cînd mă ştiu am fost de partea cuminţeniei siropoase, de lord pufos, a celui dintîi), ori între Rolling-ii din „I Can't Get No Satisfaction“ şi cei din „Wild Horses“.

Cornel Chiriac ne-a forjat şi fermecat auzul.

Pittiş, apoi de Dorin Liviu Zaharia, Mircea Florian, Marcela Saftiuc şi Doru Stănculescu, dar şi de Leonard Cohen, Blood, Sweat &Tears (cu tot cu, atunci revelatul, Ovidiu Lipan-Ţăndărică), Jethro Tull, Pink Floyd, Carpenters, ca să nu mai spun de mania jazzistică a lui Chiriac, prin care ştia să şlefuiască energetismul amatorilor de hard rock întru parşivele simfonisme ale unor Dizzy Gillespie, Benny Goodman, Dave Brubeck, Duke Ellington, Louis Armstrong, Miles Davis...

1969 – 1975. Intervalul cel mai drag sufletului meu de rocker melancolic şi bluesman vioi din cartierul Balta Albă, elev la Liceul 39 şi, apoi, student filolog. Între 16 şi 22 de ani! Cu minunaţii mei prieteni de atunci: Cristian Moruzan, Valentin Teodosiu şi Dan Arsenie. Prin *Metronom*-ul realizat iniţial în tandem cu George Limbăşanu la Radio Bucureşti, apoi singur la Radio Europa Liberă, Cornel Chiriac ne-a forjat şi fermecat auzul, ne-a exorcizat alaiurile de draci acneici şi ne-a racordat la fervorile muzicale ale Lumii Libere. Şi astăzi, după patru decenii, aud în vis, fluier pe stradă ori fredonez, la ocazii, cu prietenii, cutare piesă decretată „Power Play“ în emisiunile lui, de la „Travelling Band“-ul CCR (pe care „Dan din Bucureşti“, adică eu, i-o cerea lui Chiriac, prin carte poştală, la Radio Free Europe, München

Chiriac şi Sideral-ul lui Mugur Winkler cu „Eşti a mea“ („lumea întreagă îmi tot spune că eu / nu ştiu să mint prea bine...“). Chiriac storcîndu-ne lacrimi cu „Canarul“, „Floarea stîncilor“ şi „Nebunul cu ochii închişi“. Chiriac şi „In-a-Gadda-da-Vida“ sau povestindu-ne *Zabriskie Point*-ul pe muzica lui Pink Floyd. Chiriac, Olimpic '64, Cromatic, plus teribilul (pe atunci) „Racul, broasca şi o ştiucă“. Chiriac încîntat deopotrivă de „moog synthesiser“-ul din Emerson, Lake and Palmer, de duetul Dylan-Cash, la Sing Sing, cu „I Walk the Line“ şi „Girl from the North Country“, ca şi de proletcultismul lui John Lennon din „Power to the People“ şi „A Working Class Hero Is Something To Be“...

Mircea Udrescu îl ştie pe Cornel Chiriac (1942-1975) de la vîrsta grădiniţei. I-a fost coleg de şcoală primară şi de liceu, într-un Piteşti sufocant, care presimţea micul-mare dezgheţ al anilor 1962-1971. Iubiri de-a valma, rebeliuni nevinovate, valuri de insurgenţă alcoolică pe ritm de swing şi twist. O revistă samizdat de *jazz-cool*, urmată de interogatorii securistice şi cauţionări paterne. Un frate baterist şi tatăl bolşevic (vajnic gazetar de partid, invariabil hărţuit verbal de fiul năprasnic occidentalizat), pasiunea pentru filatelie şi fotografie. Poreclit „Spanac“, dar şi „Ciocan“ („avea capul ţuguiat, dolicocefal“), Cornel a fost îndrăgostit, fără speranţă, de Aura Urziceanu, admiratorul (nu doar la Melody Bar) al unor Janci Körössy, Marius Popp, Johnny Răducanu&Co, un histrion care adora să joace teatru (a fost Iordache în *D'ale carnavalului)*, dar a picat de două ori la IATC, după care a făcut Pedagogia la Constanţa, declarîndu-se, între altele, „regele neîncoronat al şepticului“.

Multă lume îl reţine de violent, „un om cu caracter imposibil“, şi e admirabilă nepărtinirea prietenului Mircea Udrescu, care, direct şi fără fasoane, pune totul cu grijă în ambele talgere ale balanţei. De bună seamă că e net dezminţit zvonul lansat atunci de Securitate, cum că va fi fost hăcuit într-o dispută de gelozie homosexuală, dar nu se fac nici speculaţii exagerate privind asasinarea lui la comanda Elenei Ceauşescu. Cîndva se va afla, să sperăm, şi adevărul acesta.

Fapt e că picătura care a umplut paharul şi l-a împins pe Cornel către microfonul din exil al Europei Libere a fost respingerea Phoenix-ilor, în 1969, de la festivalul „Cerbul de aur“, o participare în care – spune Nicu Covaci – el îşi pusese mari speranţe.

Ce ciudat! Acum, cînd rockerul din mine se gîndeşte să-i trimită Dincolo „o dedicaţie muzicală“ – aşa cum el ne-a fericit auditiv de nenumărate ori – trec aburit peste „Mother“-ul lui John Lennon, peste „Blowing in the Wind“, „Stairway to Heaven“ şi „House of the Rising Sun“ (varianta Animals), în favoarea uriaşului „Satchmo“ Armstrong, cu al său „And I say to myself: it's a wonderful world“.

Plus inconturnabilul „Oh, yeah!“...

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. A coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

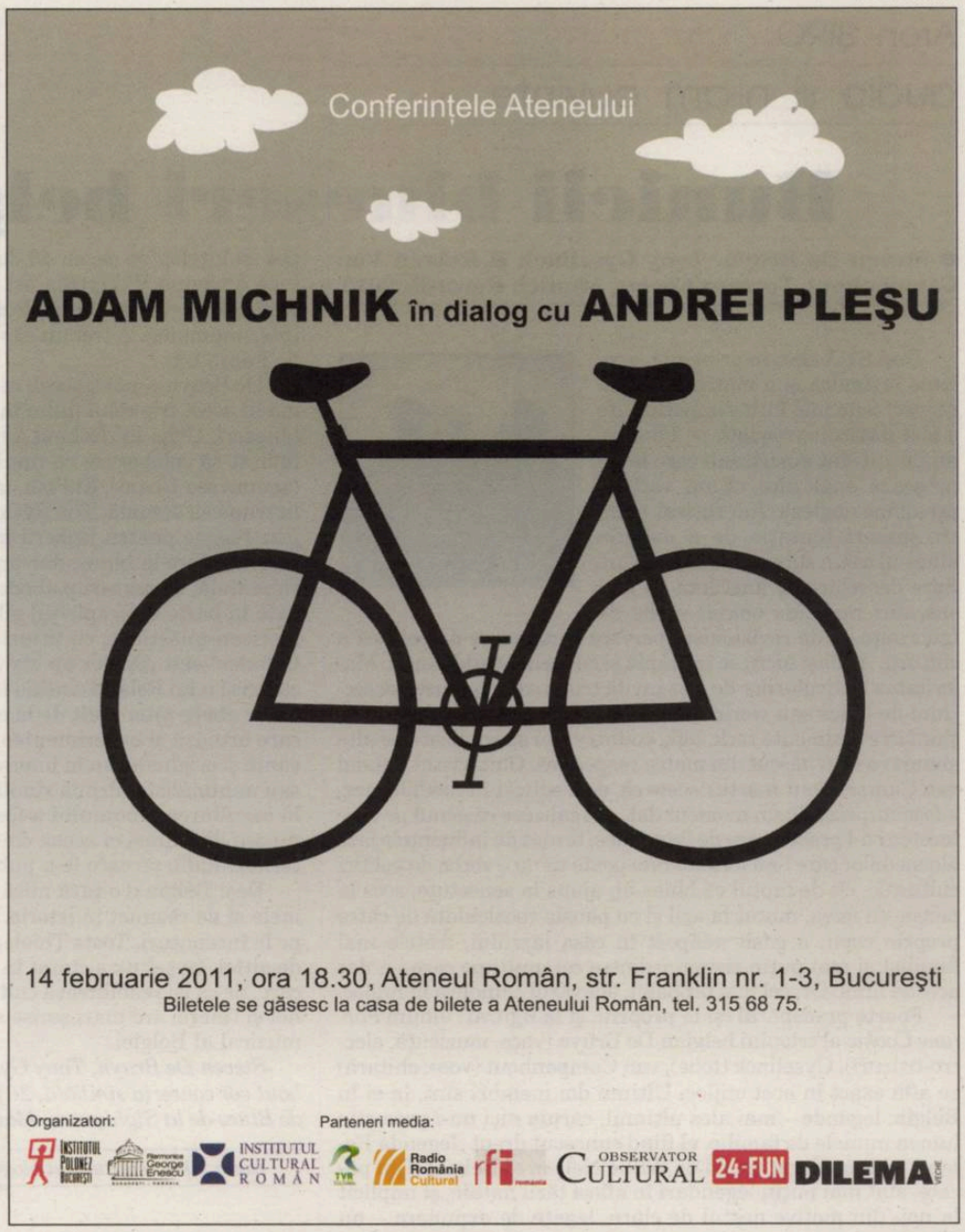

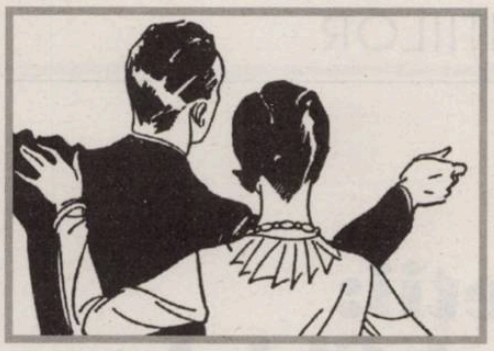

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Cu program, fără program

Ce s-ar face cronicarii fără programele de sală – zise, în limbaj de specialitate şi mai cu fasoane, caiete-program – pe care le scot teatrele (mai exact, secretariatele literare din teatre) odată cu premierele şi unde, pe lîngă distribuţie, se găsesc de regulă o sumă de amănunte referitoare la autor, piesă, regizor etc.? Mi-am pus această întrebare mai deunăzi, cînd, plecînd de la un spectacol fără preţiosul instrument, m-am pomenit că nu ştiu de unde să „apuc" textul (era o premieră pe ţară), ca să nu mai vorbim de dramaturg, total necunoscut pe meleagurile noastre. Şi m-am pomenit totodată năpădită de un sentiment complex şi contradictoriu, ca persoană care s-a aflat succesiv (şi, uneori, simultan) în situaţia de a fi elaborat şi, respectiv, beneficiat de simpaticele broşurele burduşite cu informaţii; un sentiment în care intra şi mîndrie, şi umilinţă, şi invidie, şi parapon, şi recunoştinţă... Toate la un loc. Şi cînd te gîndeşti că „marele public" habar nu are, îndeobşte, că o persoană numită în statul de funcţii secretar (sau referent) literar munceşte din greu ca să adune, să „coafeze" şi să pună în pagină acele informaţii, pe care ni se pare atît de firesc să le primim...

Nu ştiu ce scrie sau ce va scrie în caietul-program al spectacolului *Viaţa e vis* de la Teatrul Odeon, pentru că, atunci cînd am văzut acest spectacol (sînt vreo zece zile), el, caietul, încă nu apăruse. Spre a nu-şi lăsa, totuşi, spectatorii „în ceaţă", harnicul secretariat literar de la Odeon răspîndise în foaier o mulţime de „fluturaşi" din care interesaţii puteau afla că textul spectacolului este „după Calderón de la Barca", iar nu *de* Calderón, că regia îi aparţine lui Dragoş Galgoţiu, iar costumele – Doinei Levintza, şi că în spectacol joacă... mă rog, cine joacă, în frunte cu Marius Stănescu, Nicoleta Lefter şi Gabriel Pintilei, desemnaţi acolo drept „Visătorii". Acolo sau pe site-ul teatrului? (De care, probabil, tot secretariatul literar se ocupă.) În fine, important este a se reţine că mizanscena recurge la aceste personaje – care nu apar în piesă – şi că textul de spectacol e o prelucrare a celebrei comedii filozofice la care autorul ei a lucrat cca şase ani (1629-1635), deşi acest autor (1600-1681) a scris peste 500 (!) de piese, poeme, însemnări ş.a.m.d. *Viaţa e vis* imaginează un rege „al Poloniei", care, înştiinţat de un oracol că moştenitorul său (Segismundo) va fi un om rău, îl exilează pe acesta, de mic, într-un turn singuratic de unde, peste ani, tînărul prinţ va fi adus la Curte spre a fi pus la încercare; întrucît se dovedeşte însă nepotrivit pentru înalta îndeletnicire ce îi era sortită din naştere, va fi dus din nou în turn, după o înscenare menită a-l face să creadă că măreţia de o zi fusese un simplu vis; experienţa îl înţelepţeşte pe Segismundo suficient pentru ca el să devină bun – şi, după diverse peripeţii, rege. Această istorie „de bază" se sprijină pe şi se complică prin conflicte colaterale, astfel că întregul, reprezentativ, poate, pentru epoca barocă în ansamblu mai mult decît pentru „Secolul de aur" spaniol, devine o halucinantă construcţie literar-teatrală, rareori pusă în scenă din cauza dificultăţii ei. Sensibil la chemarea textelor mari din patrimoniul spiritual al lumii (precedenta sa înscenare la Odeon porneşte de la epopeea lui Ghilgameş), Dragoş Galgoţiu a tăiat consistent piesa, pentru a-i limpezi, desigur, „mesajul". Problema este însă, cred eu, că a tăiat fie prea mult, fie prea puţin. Dacă, de exemplu, ar fi renunţat cu totul la cuvinte, păstrînd doar ideea lui Calderon, spectacolul ar fi avut şanse să devină inteligibil; aşa, păstrînd o parte din personaje, cu tot cu replicile lor, adesea năucitoare prin multitudinea de aluzii, nume şi date referitoare la evenimente doar schiţate sau pur şi simplu înlăturate, regizorul şi-a făcut un deserviciu major: cine ştie despre ce e vorba pricepe, măcar în linii mari, dar nu este foarte interesat, iar cine nu ştie nici nu e lăsat să afle. Altminteri, spectacolul are farmecul preţios (şi un pic pretenţios) al montărilor galgoţiene de mare rafinament formal, cu superbele costume ale Doinei Levintza mesmerizînd privirea şi cu ariile de operă (barocă, în general), întretăiate de tulburătorul laitmotiv muzical din *In the mood for love* (Michael Galasso), vrăjind urechea – în total, o autentică desfătare pentru simţuri şi, în subsidiar, pentru intelect. Înţelegerea pedestră, cum ziceam, mai la urmă... În afara celor menţionaţi, din distribuţie se disting Dan Bădărău şi Paula Niculiţă, precum şi dansatorii Ioana Marchidan şi Istvan Teglas.

Mi-am pus această întrebare cînd m-am pomenit că nu ştiu de unde să „apuc" textul.

Tot la Odeon, ceva mai vechiul *Iadul este amintirea, fără puterea de a mai schimba ceva* de suedezul Jonas Gardell (în traducerea lui Carmen Vioreanu), operă regizoral-scenografică a cuplului Mariana Cămărăşan-Alexandra Penciuc, mi-a sunat (tot în absenţa programului de sală) ca un bizar ecou la *Strigăte şi şoapte*, minunatul spectacol Bergman-Andrei Şerban al Teatrului Maghiar din Cluj: conflicte de familie, dragoste îngheţată, ură clocotitoare, psihologii împinse la limită de o situaţie-limită – moartea. Marcînd revenirea pe scenă a unei foarte bune actriţe, Diana Gheorghian (o dramatică Sonia în *Unchiul Vanea* regizat cîndva de Mircea Cornişteanu la Naţionalul din Craiova), spectacolul îi alătură acesteia alte trei actriţe de forţă ale Odeonului – Liana Mărgineanu, Oana Ştefănescu şi Nicoleta Lefter –, într-o montare îngrijită, viguroasă, avînd însă, mai ales în jumătatea secundă, destule momente de lungime flască. Asupra cărora nici un program de sală nu are cum interveni...

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Bunicii blueseri belgieni

● **Steven De Bruyn, Tony Gyselinck & Roland Van Campenhout, *Fortune Cookie*, Munich Records, 2010.**

Deşi SUA sînt, în principiu, o colonie britanică şi o mărturie a (bănuiesc) celui mai întins imperiu care a fost instituit vreodată pe Pămînt, nu puţini sînt americanii care le reproşează englezilor că nu vorbesc prea bine engleza. Am sesizat şi între jazzeri tentaţia de a asimila blues-ul ca un subprodus al jazzului. Spre deosebire de anecdota de mai sus, aici nu e (de obicei) vorba de ignoranţă, ci de revizionism pervers şi manevre de politică a culturii. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu scena world music. Majoritatea festivalurilor de jazz invită trupe sau organizează secţiuni de blues sau world music. Mai rar găseşti astfel de secţiuni în evenimente rock, folk, country sau specializate pe alte genuri ce s-au născut din matca respectivă. Chitaristul Roland van Campenhout mărturiseşte că, deşi educat în mediile jazz, a fost surprins, la un moment dat, să realizeze că genul pe care încerca să-l practice era de fapt blues, bruiat de influenţele jazz ale mediilor care l-au format. Sau poate că nu e vorba de politici culturale, cît de faptul că blues-ul, ajuns la senectute, scos la pensie cu forţa, mutat la azil şi cu pensia recalculată de către propriii copii, a găsit adăpost în casa jazzului, fratele mai familist şi mai puţin risipitor dintre cei mulţi pe care i-a dat acestei lumi. Or, cel mai probabil, adevărul e undeva în mijloc.

Foarte proaspătul (şi la propriu, şi la figurat) album *Fortune Cookie* al trioului belgian De Bruyn (voce, muzicuţă, electro-trucuri), Gyselinck (tobe), van Campenhout (voce, chitară) se află exact în acel mijloc. Ultimii doi membri sînt, la ei în Belgia, legende – mai ales ultimul, căruia nici nu-i prea ştie lumea numele de familie, el fiind cunoscut drept „legenda Roland" şi considerat un fel de Willie Nelson al Belgiei. Din păcate, sînt mai puţin legendari în afara ţării natale, şi implicit la noi, din motive destul de clare, legate de expunere – nu pot să înţeleg de ce, cu 40 de ani de carieră în spate, nu au încă o pagină Wikipedia ori un site de promovare în limba engleză (deşi cîntă în engleză, deci pentru o audienţă ţintă internaţională). A trebuit să vină De Bruyn să le facă un cont pe Facebook.

De Bruyn e mai tinerel, mai vizibil internaţional şi îşi asumă în acest trio rolul fiului inimos care poartă grija bunicilor blueseri. Grija lui Roland a mai purtat-o şi înainte, cînd l-a invitat să colaboreze cu unul din grupurile sale de tinereţe (acum vreo 10 ani), El Fish, iar pe Gyselinck l-a mai recrutat în trupa sa actuală, The Rythm Junks – o miniorchestră pop-jazz-reggae pentru jazzerii mai cheflii. În formatul trio, cei trei se întorc la blues, dar unul de o factură destul de experimentală, cu texturi psihedelice şi găselniţe electronice mixate în baza. Căci spiritul albumului e de blues autentic, american-mlăştinos, cu titluri ca „Boots and Bitches", „Teeth Grinder" sau „Spider on My Face" şi pe alocuri vocea morocănoasă a lui Roland cîntînd în engleză. Percuţia lui Gyselink nu se abate prea mult de la această direcţie. De Bruyn e cel care bruiază şi experimentează, din fericire în direcţii captivante şi originale, nu în improvizaţii facile, incomprehensibile sau minimaliste. Prima similitudine care mi-a venit în minte la ascultarea albumului a fost cu muzica lui David Lynch – nu cea din filme, ci aceea cîntată de regizor pe puţinele materiale audio pe care le-a publicat.

Deşi Belgia e o ţară mică în lumea muzicală, a avut numele ei de răsunet în istoria blues-jazz: Django Reinhardt – pe la începuturi, Toots Thielemans – în epoca de aur (cu care, de altfel, Gyselink a cîntat în tinereţe), iar acum – De Bruyn care, fie că îşi reabilitează cultural idolii, fie că formează trupe noi şi tinere, are mari şanse să devină şi el un erou naţional muzical al Belgiei.

Steven De Bruyn, Tony Gyselinck & Roland Van Campenhout vor concerta sîmbătă, 26 februarie, în cadrul Festivalului de Blues de la Sighişoara. Mai multe la www.blues-festival.ro.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Ozana OANCEA

Curiozități, ciudățenii, lucruri banale

Am o casă mare şi frumoasă (aşa o văd/simt eu). Înainte voiam să stau aici tot timpul. Acum stau mai puţin, îmi vine să mai şi plec. Acasă, cel mai mult timp îl petrec pe două saltele vechi de izopren. Citesc, scriu, fac puţină gimnastică, uneori îmi fac hatîrul şi mai şi dorm pe ele. Uneia dintre saltele îi lipseşte un colţ – a muşcat din ea băiatul meu cînd era mic.

Practic rar o meserie pentru care e absolut clar că ar trebui să munceşti asiduu, neîntrerupt, ca să nu ţi se ia darul. Totuşi, deşi am trădat, am avut aşa un mare noroc... O dată, de două ori...

Asta mă pune acum în situaţia de a mă gîndi foarte serios să mă forţez să trec un prag.

Stau de mult şi mult pe prag. Am înghesuit cele două saltele pe el. Stau şi mă întreb de unde s-o apuc. Dacă să mă hotărăsc pentru o alimentaţie ovo-lacto-vegetariană. Cum să fac să mă împac cu creierul meu, cu memoria mea mult, mult prea slabă. Unde să-mi găsesc prietenii pe care îi doresc, pe lîngă cei pe care îi am, slavă Domnului!

Vreau un mare hocus-pocus care să rezolve următoarele situaţii serioase: blocajul parţial în faţa butoanelor multifuncţionale, spaima de boală şi moarte, neînţelegerea cu mama mea, negăsirea contextului geografic şi profesional căruia să îi aparţin cu adevărat, recîştigarea a doi prieteni rătăciţi: Irina (din motiv cunoscut) şi Corina (din motiv absolut necunoscut). Apoi aş vrea un mare hocus-pocus care să niveleze şi celălalt gol al vieţii mele. Am văzut, stînd pe saltele, *Iluzionistul*. Cum ziceam, sînt foarte uitucă. Dar acolo, ţin bine minte, zice aşa: *„Magicians do not exist"*. Adică nu are cine să facă hocus-pocus? Păi, nu prea.

***Ozana Oancea** este actriţă. În 2010 a jucat în filmul* Felicia, înainte de toate *(regia Răzvan Rădulescu şi Melissa de Raaf), rol recompensat la TIFF cu Premiul pentru interpretare.*

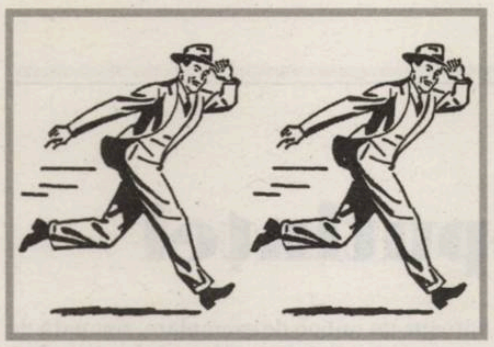

Andrei GORZO

dilematograf

Trăiască regele!

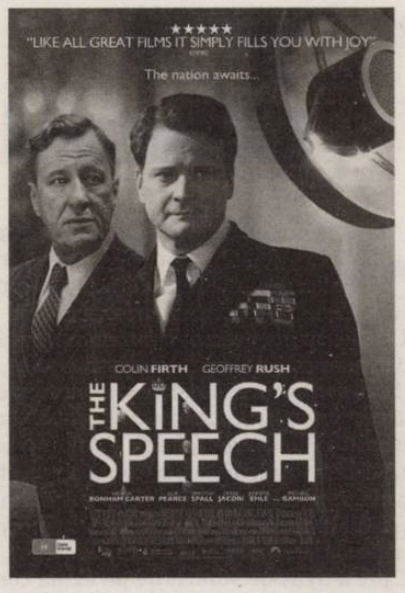

● ***Discursul regelui / The King's Speech* (Marea Britanie-SUA, 2010), de Tom Hooper.**

Discursul regelui poate fi văzut ca un fel de *prequel* la *Regina* (2006). În amîndouă, instituția monarhică din Marea Britanie ne e prezentată într-un moment de criză, cînd e silită să se adapteze la una dintre revoluțiile mediatice ale secolului XX: în *The Queen,* actuala regină Elisabeta trebuie să recunoască supremația culturii tabloido-televizuale care a transformat-o pe prințesa Diana într-o icoană, în timp ce, în *The King's Speech,* George al VI-lea (tatăl Elisabetei) trebuie să-și învingă bîlbîiala și să învețe să folosească radioul – o tehnologie care, după cum se plînge la un moment dat propriul său tată, George al V-lea, „ne-a transformat în actori". În ambele filme, monarhia e salvată de un plebeu – Tony Blair în *The Queen,* iar aici, terapeutul lui George al VI-lea, un australian (jucat de Geoffrey Rush) care-l diagnostichează imediat cu boala numită băț-încur și îl tratează adresîndu-i-se pe numele mic și învățîndu-l să înjure. În ambele filme, atitudinea față de monarhie e un amestec ultrapopulist de ireverență, milă superioară (gen și-ei-sînt-ai-noștri-așa-constipați-și-retrograzi-cum-sînt) și mîndrie patriotică, la care în *The Queen* (de departe filmul mai inteligent) se mai adaugă și o anumită doză de reală acuitate critică, pe cînd în *The King's Speech* nu se mai adaugă nimic. În cazul noului film, ireverența e complet superficială – simplă băşcălie, care, departe de a încuraja examinarea critică a instituției monarhice (că de încurajarea vreunei revoluții e și absurd să vorbim), încurajează complacerea. Demnitatea funcției monarhice e persiflată (vezi secvența în care, înainte de a se adresa națiunii cu ocazia intrării în război împotriva lui Hitler, regele repetă împreună cu terapeutul, care-l învață să înlocuiască, în gînd, cuvintele în care se poticnește, cu cuvinte obscene) numai pentru a fi repusă în drepturi cu surle și trîmbițe (vezi, desigur, secvența discursului propriu-zis).

În termenii lui conformiști, gen hai-să-gîdilăm-poporul-pe-burtă, filmul nu e rău făcut. Relația dintre pacient și terapeut urmează cu strictețe traseul binecunoscut marelui public din filme precum *The Karate Kid,* de la reacția inițială de revoltă a discipolului sau, în cazul de față, a pacientului, pînă la dezvăluirea unui secret dramatic din trecutul antrenorului sau, în cazul de față, al terapeutului; fiecare dintre fazele astea vine exact la minutul la care trebui să vină – formula merge ceas. Colin Firth, un virtuoz al constipației emoționale *made in the UK,* joacă impresionant atît bîlbîiala cît și celelalte infirmități psihologice ale regelui (pentru care filmul incriminează tipul de educație de care au parte prinții). În rolul consoartei lui, Helena Bonham Carter nu prea are de jucat altceva decît devotamentul și îngrijorarea; o singură dată face ceva mai picant – zice o răutate despre doamna Wallis Simpson, americanca divorțată pentru care fratele mai mare al soțului ei, Edward al VII-lea, a renunțat la tron. Filmul nu prea speculează acest episod plin de culoare – la rîndul lui, Edward (Guy Pearce) are o singură replică mai picantă, atunci cînd își exprimă nonșalant convingerea că bolșevicii nu reprezintă o problemă serioasă, „o să-i rezolve Herr Hitler". Aceasta e singura aluzie la simpatia notorie a lui Edward pentru „H.H.". Cît despre simpatia bizară de care s-a bucurat Edward însuși din partea lui Winston Churchill (prezentat aici ca un susținător tăcit al mai vrednicului său frate), sau despre atitudinea împăciuitoristă menținută pînă tîrziu de George însuși în problema „H.H." (atitudine examinată, cu documentele pe masă, de Christopher Hitchens, într-un recent articol din *Slate),* filmul nu suflă nici o vorbă. Critica sa la adresa monarhului și a celorlalte figuri din jurul lui se reduce, după cum spuneam, la un pic de hi-hi-hi pe seama cutumelor anacronice care le guvernează existența și la un pic de vai-vai-vai pe seama disfuncțiilor emoționale cauzate de respectarea acestor cutume. (Iar la nivel stilistic, ea se reduce la folosirea, pentru efecte caricaturale, a unor obiective cu unghi foarte larg, care îndepărtează și mai mult planul îndepărtat al imaginii – astfel încît o încăpere oricum spațioasă devine imensă – și care deformează actorii din planul apropiat.) Cu alte cuvinte, locuri comune. În rest, trăiască regele! În film, lui George îi lipsește doar vocea (și implicit, încrederea în sine); tăria fibrei lui morale (și, implicit, a „fibrei naționale" englezești) nu prezintă, de la un capăt la altul al filmului, nici cea mai vagă umbră a celei mai ușoare fisuri. Englezilor, filmul le propune *wishful thinking* în loc de autocunoaștere, iar anglofililor din restul lumii le oferă delicii pseudorafinate. Chiar și la standardele Academiei Americane de Film, nominalizarea lui la douăsprezece Oscaruri (cu patru mai multe decît *The Social Network,* care nu numai că e mult mai dens și mai ambiguu, dar e și mult mai sclipitor din punct de vedere verbal) e un caz regretabil de impostură.

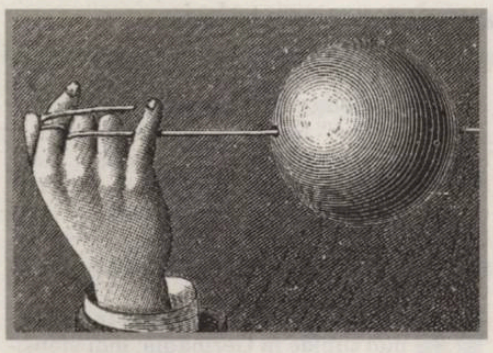

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Un scriitor excelent și totodată un ticălos desăvîrșit

– ce facem cu Céline? –

În iulie se împlinesc 50 de ani de la moartea lui Céline. Nu se știe exact cum va fi celebrat marele scriitor, cel care, după Proust – spun istoricii literari – ar fi fost al doilea cel mai influent autor francez al secolului al XX-lea. La începutul anului, numele său fusese trecut, alături de cel al altor figuri culturale marcante (de pildă, Georges Pompidou și Franz Liszt), pe o listă a personalităților ce vor fi sărbătorite în Franța, la nivel național. Apariția lui Céline pe această listă a stîrnit controverse ideologice aprinse: cum să comemorezi public un om care a îmbrățișat – fie și doar pentru o vreme – o ideologie criminală? Cel mai virulent dintre critici este Serge Klarsfeld, președintele Asociației fiilor și fiicelor deportaților din Franța. El este primul care a cerut retragerea lui Céline de pe lista comemorărilor publice de anul acesta. „Republica trebuie să-și păstreze valorile. Frédéric Mitterrand trebuie să renunțe la a mai orna cu flori memoria lui Céline, tot așa cum și François Mitterrand a fost obligat să nu mai depună jerbe pe mormîntul lui Pétain." (Ca o anecdotă: François Mitterrand este cel care, în 1984, l-a decorat pe Klarsfeld cu Légion d'honneur.) În scrisoarea deschisă adresată ministrului Culturii, Frédéric Mitterrand, Serge Klarsfeld admite că Céline e un mare scriitor, dar insistă că e „o ființă abjectă", un om ale cărui „imunde scrieri antisemite au contribuit la asasinarea masivă a evreilor".

Adevărul e că Céline însuși nu a căutat niciodată să se scuze pentru scrierile antisemite, ba chiar s-a și lăudat că este „inamicul nr. 1 al evreilor" și că a publicat „o carte abominabil antisemită" *(Școala cadavrelor).* În 1950, în timpul procesului, a încercat, zadarnic, să se apere, nuanțîndu-și poziția de dinaintea războiului: „N-am fost un colaborator, ci doar un «absenționist»". Însă, în fond, nu a putut să-și ascundă antisemitismul funciar. Dezbaterea de acum nu e nouă: fiecare reeditare a romanelor sale, orice formă de celebrare și, uneori, chiar și simpla citare a numelui său provoacă de fiecare dată polemici. Céline e clasic, este de (și în) manuale, dar e tabu.

Cei care i-au sărit în apărare n-au fost prea numeroși. Printre ei, Philippe Sollers: „Chiar dacă geniul literar nu scuză totul, nu e posibil ca Céline să fie redus doar la rolul de antisemit". Tot cu jumătate de gură îl apără și Frédéric Vitoux, membru al Academiei Franceze și autor al unei biografii despre Céline: „Cuvîntul «celebrare» e ambiguu. Nu vrem să punem lauri pe creștetul scriitorului. La cincizeci de ani de la moartea sa avem ocazia să-i redescoperim opera, să-i cercetăm din nou zonele de umbră. Totuși, nu putem să negăm că e unul din cei mai mari scriitori francezi."; iar Bernard Henri Lévy consideră că „această celebrare ar trebui să servească la explorarea enigmei celui care a fost Céline, un mare scriitor și, totodată, un ticălos perfect". Ceva mai dur a fost Franz-Olivier Giesbert, care a subliniat că „scriitorul face parte din patrimoniul național francez" și că „nici o autoritate morală sau de orice fel nu îi poate lua acest loc". Așa o fi – numai că Frédéric Mitterrand a preferat să meargă pe mîna autorităților morale și să renunțe la celebrarea oficială a lui Céline.

Cum să comemorezi public un om care a îmbrățișat – fie și doar pentru o vreme – o ideologie criminală?

Pînă la urmă, e ca în bancul cu rabinul care, într-o problemă spinoasă, dă dreptate ambilor împricinați, pentru ca apoi să constate stupefiat că martorul – care-i atrage atenția că n-are cum să dea dreptate tuturor – are, și el, dreptate. Istoria literară e complexă, celebrarea „are aspecte", iar cazul Céline nu poate fi lichidat cu una, cu două. Dintre toți literații care s-au pronunțat la chestiune, populistul (și tot mai impopularul) președinte Nicolas Sarkozy a lansat cea mai pertinentă replică: „Îl poți iubi pe Céline fără să fii un antisemit, la fel cum îl poți iubi pe Proust fără să fii homosexual". Și el are dreptate.

trecerea prin reviste

● TIME,
(7 FEBRUARIE 2011)

„S-o spunem cinstit: Salinger e un coșmar pentru orice biograf. A refuzat interviurile, a interzis să-i fie publicat portretul pe copertele cărților, a rupt-o cu toți cei care au vorbit despre el cu jurnaliștii și i-a implorat pe prietenii săi să distrugă scrisorile primite de la el. Unele dintre misive tot și-au croit drum către diverse arhive, dar atunci cînd scriitorul Ian Hamilton a realizat o biografie a sa, prin anii '80, Salinger a reușit să obțină, la tribunal, interdicția de a publica și citate din acele scrisori. Pînă la urmă, e vorba despre un om care susținea că publicarea în sine constituie o teribilă formă de invaziune în viața privată. Pentru Salinger, literatura nu era conversație cu cititorii, ci dialog cu propriile personaje."

N-a trecut nici un an de la moartea autorului, la vîrsta de 91 de ani, că a și apărut o nouă biografie. *J.D. Salinger, A Life,* de Kenneth Slawenski, blogger și prozator (scrie romane „în cel mai bun caz acceptabile" – notează *Times),* un mare fan al lui Salinger. Meritul cărții trebuie căutat în informațiile pe care le aduce, nu în scriitură. Slawenski a stabilit, de pildă, că mama lui Salinger nu era irlandeză catolică, așa cum se știa, ci o nemțoaică trecută la iudaism după căsătorie; și că tatăl provenea dintr-o familie de imigranți ruși evrei; și că tînărul Jerome David a urmat cursurile de literatură ale lui Whit Burnett la Universitatea Columbia. În schimb, biograful e foarte parcimonios în dezvăluiri din a doua parte a vieții lui Salinger: mai nimic despre relația cu tînăra Joyce Maynard (în *Memoriile* publicate de fiica sa, Margaret, apar numeroase episoade din anii căsniciei cu Joyce). „De ce atîta reținere? Să fi început biograful să împărtășească opiniile subiectului său cu privire la viața privată? Poți fi prietenul lui Salinger. Sau poți fi biograful său. Dar nu poți fi și una, și alta." **(M. M.)**

Rodica BINDER

Limitele revoltei şi fanteziile neputinţei

„Ce mai poate urma după triumful global al capitalismului? Anarhia? Revolta? O nouă revoluţie? Şi după ea, ce altceva?“

Cei care nu vor să ştie, din indiferent ce motive, că, spre deosebire de comunism, capitalismul este reformabil, cei care ignoră cu bună ştiinţă atît eşecul istoric al comunismului cît şi hecatombele lăsate în urmă de totalitarismul roşu, apelează din nou la fatala utopie, atribuindu-i între altele şi virtuţile unui panaceu la actuala criză economico-financiară.

Cine a avut de suferit de pe urma comunismului, cine ţine încă bine minte lecţiile istoriei, trăite pe propria-i piele, tipărite în manuale sau povestite prin viu grai, nu poate resimţi decît o profundă indignare şi stupefacţie aflînd că lidera partidului stîngii dîn Germania, o anume Gesine Lötzsch, s-a încumetat să invoce, de vreo opt ori în cuprinsul unuia şi aceluiaşi articol, avantajele modelului comunist, în soluţionarea problemelor prezentului.

Cum era de aşteptat, amintitul articol şi mai ales explicit enunţata intenţie de a afla *„căile ce duc la comunism spre a păşi pe ele“*, fie pornind de pe *„băncile opoziţiei, fie din loja guvernamentală“*, au declanşat un val de dezbateri în paginile presei şi la televiziune. În cursul acestora, preopinenta şi-a mai diluat poziţiile, iar unii dintre liderii stîngii, formaţiune a foştilor comunişti est-germani, s-au distanţat curajos de afirmaţiile şefei lor de partid.

Dar, chiar dacă partidul stîngii este oricum în pierdere razantă de popularitate, încă mai accentuată după controversele şi clarificările publice generate de insolenta, dar din fericire ratata, încercare *spiritistă* de a rechema „fantoma comunismului“ pe scena prezentului, motive de circumspecţie există, de vreme ce unele semne rele vin şi din alte direcţii.

Între acestea, aparent anecdotică şi totuşi demnă de luat în serios ar fi sursa lingvistică. De 35 de ani încoace, Societatea pentru Limba Germană selectează, din discursul mass-media, cuvîntul anului.

În 2010, acesta a fost *Wutbürger* –„cetăţeanul revoltat“, „furibund, furios“. Este drept că romanii au denotat printr-o formulă inspirată, dar nu foarte măgulitoare *furor teutonicus,* spiritul ofensiv, agresiv al străvechilor germani, de care urmaşii lor de azi se distanţează radical, cel puţin prin pacifismul lor programatic.

ric, dă de înţeles că reglementarea situaţiei nu ar mai suporta amînare, că expectativa, aşteptarea unui moment prielnic pentru a acţiona, a *„unei revoluţii, a unei apocalipse nucleare sau mişcări sociale“* ies din discuţie. Structurat aproape didactic în două părţi – teorie şi practică –, manifestul pune un diagnostic şi propune o terapie.

Nelipsit de o anume relevanţă, diagnosticul pus stării lumii rămîne discutabil. Tratamentul, în schimb, este categoric inacceptabil fiindcă recurge fără reţineri la reţeta nefastă a comunismului, punînd eşecul grav al acestuia, devalorizarea lui conceptuală, în cîrca criticilor săi. Excedaţi de metehnele turbo ale capitalismului, ale globalizării şi ale crizei financiare, membrii „Comitetului invizibil“ cred în existenţa unor posibilităţi încă *neexploatate* ale comunismului, dînd uitării toate ororile comise în numele totalitarismului roşu, precum şi amara lui moştenire.

Inspiraţi de simbolistica numărului 7 (cele 7 păcate capitale), autorii anonimi ai acestui „manifest“ postmodern descriu în şapte capitole „starea lumii“. Prezentul li se pare „lipsit de orice ieşire“, cine propune soluţii este „dat la o parte, ca şi cum ar exista un consens ca totul să meargă şi mai prost“. De „la stînga la dreapta, reprezentanţii clasei politice ar fi lipsiţi de relevanţă, discursurile lor se pliază clişeelor ce domină limbajul public, capacul cazanului social este ermetic închis, în timp ce presiunea interioară creşte necontenit“.

Autorii anonimi ai acestui „manifest“ postmodern descriu în şapte capitole „starea lumii“.

Totuşi, valul de revolte ce a cuprins Europa nu a avut cum să nu atingă, măcar în treacăt, ceva mai placida şi chibzuita Germanie, desigur şi datorită convergenţei unor cauze interne cu impulsuri venite de dincolo de Rin. Mai exact, din Franţa vecină care, prin tradiţie, trece drept genitoare a revoluţiilor moderne, a insurecţiilor de tot felul.

Cu relativă întîrziere, a văzut lumina tiparului, în traducere germană, un incendiar opuscul, redactat de aşa-zisul „Comitet invizibil“, purtînd titlul *Insurecţia ce va veni*. În Statele Unite, cărţulia franceză a făcut valuri mari, a fost luată foarte în serios de spiritele ultraconservatoare, adjudecîndu-şi în ochii acestora „meritul“ de a fi... *diabolică*. În Franţa, ea trecuse de la bun început şi drept un manual de instigare la „terorism“ şi „sabotaj“. În Germania, interesul faţă de primejdioasa scriere, aflată totuşi în vagă rezonanţă cu un anumit spirit al vremii, a fost ceva mai ponderat.

„Catastrofa nu va veni, ea există – iar noi ne aflăm deja pe linia de prăbuşire a unei civilizaţii. Acesta este punctul de la care trebuie să pornim.“ Premisa, enunţată categoceea ce face din noi nişte străini în această lume“. Rezonînd la apeluri antiglobaliste, avînd elemente comune cu o viziune împărtăşită deja de existenţialiştii veacului trecut, textul citat are inflexiunile unei lamentaţii ce virează spre revoltă. Viitorul întrevăzut de promotorii „insurecţiei“ este, de fapt, trecutul, iar după lectura manifestului se instalează sentimentul unui *déjà-vu:* comunarzii de azi nu pot şi nu ştiu să îngîne, în cele din urmă, decît tot „Internaţionala“. Pe care noi, cei forţaţi decenii la rînd să o cîntăm, nu mai vrem să o auzim.

Expresie a unei „proaste dispoziţii“ *(Der Spiegel),* a „fantasmelor neputinţei“ *(Neue Zurcher Zeitung),* manifestul „Comitetului invizibil“ dovedeşte deopotrivă cît de puţin ştie sau cît de mult *vrea să nu ştie* o anumită categorie a intelectualilor occidentali despre ce a însemnat cu adevărat comunismul şi cît de *scadent* a devenit efortul de reformare „socială“ a capitalismului, în forma sa actuală.

Scadenţă dovedită şi de alte două recente scrieri incitante. Cea dintîi este o *instigare la indignare* comisă într-o broşură pe care francezii şi-au făcut-o cadou de Crăciun, în aproape un milion de exemplare, semnată de nonagenarul Stéphane Hessel, fost membru al Rezistenţei franceze, supravieţuitor al lagărelor naziste, venerabil diplomat. Hessel este el însuşi o legendă vie, ceea ce explică în bună parte şi neaşteptata popularitate a apelului său. Numai că, în pofida entuziasmului cu care s-a cumpărat broşura, cititorii ei francezi şi-au dat seama că nu indignarea este cea care poate duce la o schimbare a situaţiei, ci actul reflexiv soldat cu aflarea soluţiilor.

În prima zi a anului, ziarul *Le Monde* le-a cerut unor intelectuali francezi să-şi exprime motivele indignării. Un neuropsihiatru, Boris Cyrulnik, nu s-a supus experimentului deşi, în multe privinţe, este de acord cu Stéphane Hessel. Dar şi-a exprimat indignarea provocată de invitaţia de a se indigna, argumentînd că „indignarea este primul pas ce duce spre angajamentul orb“.

Pe lîngă insurecţie şi indignare, Elisabeth Weissmann propune, ca metodă a schimbării, „Nesupunerea etică“, într-o carte voluminoasă cu acest titlu, prefaţată de nimeni altul decît de... Stéphane Hessel.

Conceptul de nesupunere morală, etică, este unul defensiv, menit să apere principii şi valori ameninţate de tăvălugul turbo-capitalismului globalizant, al neoliberalismului.

Gesine Lötzsch s-a încumetat să invoce avantajele modelului comunist în soluţionarea problemelor prezentului.

Dar, în ciuda nobleţii angajamentului lor, „neascultătorii“ nu au şanse prea mari de a schimba lumea fiindcă – aminteşte *Neue Zurcher Zeitung,* comentînd noua „mişcare“ destul de subţire încă – democraţia se întemeiază pe faptul că regulile şi legile promulgate de aleşii poporului trebuie respectate de toţi, fără doar şi poate.

Date fiind însă recentele încercări, mai timide în Germania, mai ofensive în Franţa, de a resuscita ideea comunistă, de a o scoate de la naftalină, date fiind şi unele nostalgii totalitariste, resimţite de o anumită categorie a locuitorilor Europei de Est, democraţiile ar face bine să se confrunte mult mai temeinic, mai ofensiv, şi cu ceea ce a însemnat totalitarismul roşu, să grăbească reformele, şi să nu mai neglijeze principiul cauzalităţii, reductibil la elementara întrebare: *de ce?*.

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle.*

„Egiptul nu va ajunge ca Iranul“

– *interviu cu Yehia GHANEM, director adjunct al cotidianului egiptean independent* Al Ahram –

Cum anume s-a ajuns la protestele din Piaţa Tahrir?

Această mişcare a început cu mult înainte de ce s-a întîmplat în centrul oraşului Cairo. Consider că este rezultatul acumulării unei istorii care a început imediat după Revoluţia din 1952, cînd armata a preluat puterea şi a condus pe baza filozofiei partidului unic. Unic – lucru care a fost acceptat în anii '50 şi '60 şi chiar în anii '70, cînd lumea era împărţită în două – Vest şi Est. Noi am urmat politica specifică Estului, adică cea a unui partid unic. După căderea URSS, lucrurile au început să se schimbe aici. Asta s-a datorat mai întîi regimului Saadat, apoi regimului Mubarak, care au permis existenţa sistemului multipartit. În plus, Mubarak a oferit un spaţiu considerabil pentru libertatea de expresie, pentru mass-media şi pentru oameni. În ultimii 30 de ani, lucrurile s-au schimbat rapid în această privinţă, cu fiecare zi am obţinut mai multă libertate de expresie. Dar aceşti 30 de ani de libertate de exprimare nu au fost însoţiţi de un sistem democratic real. Oamenii au început să folosească acest spaţiu al libertăţii de expresie, pentru că mass-media abordează şi subiecte de corupţie, legate de lipsa de transparenţă instituţională, chiar privind fraudele electorale. Dar în acelaşi timp, sistemul nedemocratic a blocat orice şansă de corectare sau de contracarare a corupţiei, a lipsei de transparenţă. Fiind bombardaţi de presă cu informaţii privind aceste lucruri, dar fără ca ele să fie corectate de sistem, egiptenii au început să fie disperaţi. Cred ca aceasta a fost principala cauză a evenimentelor din ultima perioadă.

De ce nemulţumirea a izbucnit tocmai acum, de ce nu mai înainte sau mai tîrziu?

Se pune problema care este punctul de fierbere al unei naţii, e greu să faci previziuni despre cînd şi cum şi unde poate izbucni un popor. Cred că noi, egiptenii, am atins punctul de fierbere la ultimele alegeri, la care au fost fraude majore, de la un capăt la celălalt, de nemaivăzut pînă atunci. Dar cel mai rău a fost că cei vinovaţi de fraudarea alegerilor chiar se lăudau cu asta, au ieşit public şi a fost ca şi cum ar fi scos limba la oameni, în derîdere. Au spus „asta este situaţia şi nu puteţi schimba nimic“. Acesta a fost factorul declanşator, după părerea mea. Revolta ar fi venit oricum, era de aşteptat dinainte, dar cred că, dacă alegerile trecute nu ar fi fost atît de pe faţă fraudate şi cei vinovaţi nu ar fi fost dispreţuitori, există o mare probabilitate ca această izbucnire populară să nu fi avut loc atît de curînd.

Vedeţi similitudini între Revoluţia română din 1989 şi Revoluţia egipteană din aceste zile?

Da, sînt similitudini. Primul lucru în comun este nemulţumirea pe scară largă a maselor. Al doilea factor comun este valul de speranţe de schimbare. Al treilea a fost reprezentat de mecanismele de agitare a populaţiei. În România aţi avut agitatori care au catalizat Revoluţia, la fel au fost şi aici, în Egipt. În ambele cazuri, agitatorii au provenit chiar din rîndul unor elemente ale regimurilor la putere. Dar sînt şi diferenţe. În România – din ce ştiu –, deşi nemulţumirea populaţiei a jucat un rol important, principalii actori din culise erau oameni ai regimului. Ca dovadă, cel care i-a urmat lui Ceauşescu a fost Ion Iliescu, un fost apropiat al acestuia. În această privinţă, cazul Egiptului e diferit. În România, elemente ale Securităţii, un organism oribil, au fost forţa din spatele dărîmării regimului. În Egipt asta nu este valabil. Deci sînt şi diferenţe.

Cred că noi, egiptenii, am atins punctul de fierbere la ultimele alegeri.

S-a vorbit mult despre asemănări între Revoluţia egipteană şi cea iraniană, şi posibilitatea ca Egiptul să ajungă precum Iranul, o republică islamică.

De cîte ori am auzit asta! Cine credeţi că sîntem? Noi deja sîntem o ţară islamică, dar nu avem un regim islamic. Peste 90% din populaţie este de religie islamică. Dar dacă este vorba despre a fi un stat islamic din punct de vedere ideologic, sînt diferenţe mari între Iran şi Egipt. E diferenţa dintre şiiţi şi sunniţi. Şiiţii au o mentalitate complet diferită, o concepţie complet diferită despre cum trebuie condusă o ţară islamică, conform dreptului musulman, *firq*, care le este propriu. Noi nu avem o asemenea ideologie. Aşadar, cred că e stupid chiar şi să ne imaginăm că ar putea fi asemănări între Egipt şi Iran, în această privinţă. Părerea mea este că, dacă mişcarea din zilele acestea va avea succes, va rezulta ceva complet diferit de Iran, Egiptul va fi o ţară mai mult seculară decît islamică, adică ceva la care sperăm cu toţii. Vrem un sistem şi mai secular. Cred că din toate acestea va rezulta, n-aş spune un regim mai bun, cît o filozofie mai bună a guvernării. Şi chiar dacă mişcarea aceasta nu va avea succesul scontat şi nu va fi schimbat regimul, cred că oricum va avea un impact pozitiv asupra actualului regim, care pare că a fost îngheţat pentru prea multă vreme şi este timpul să înceapă să se reformeze nu doar de faţadă, ci în mod radical.

Protestatarii s-au arătat foarte uniţi şi s-au organizat bine. În ce măsură este asta valabil şi pentru opoziţia politică şi în ce măsură sînt partidele de opoziţie reprezentative pentru protestatari, de cît sprijin se bucură ele în mijlocul populaţiei? Cine este opoziţia?

În România aţi avut agitatori care au catalizat Revoluţia, la fel au fost şi aici, în Egipt.

Aceasta este tocmai una dintre probleme aici. Avem o opoziţie tradiţională, veche, care a devenit demodată, aproape scoasă din uz în ultimii 30 de ani. Dar ea este totuşi cea mai eligibilă pentru un dialog cu guvernul. Dar să ţinem cont că acei tineri care au ieşit în stradă s-au surprins pe ei înşişi, poate mai mult decît pe noi, exercitînd un nou tip de opoziţie, care înainte nu realizasem că poate exista. Tocmai aici este dilema. Din punct de vedere politic, avem partide politice care au îmbătrînit prea tare, care ori au refuzat, ori s-au abţinut sau au fost împiedicate să evolueze, să se maturizeze. E o mare diferenţă între a îmbătrîni şi a te maturiza. Ele au îmbătrînit, dar au încetat să crească, să se maturizeze politic, acum multă vreme. După părerea mea, aceste partide au ratat acest moment istoric şi ocazia de a se mobiliza şi de a acţiona ca o locomotivă, pentru ca oamenii să ajungă la următoarea staţie. Au aceleaşi mari disensiuni dintotdeauna, aceeaşi competiţie în chestiuni triviale, neimportante. Iar asta frustrează noua formă de opoziţie care s-a manifestat pe străzi. Cei din stradă au început să-şi piardă speranţele legate de bătrîna opoziţie politică.

Şi atunci care este ieşirea?

Ceva trebuie făcut. Fie acei oameni tineri din stradă îşi vor crea propriul partid politic, fie vechile partide politice de opoziţie se vor trezi, se vor maturiza, ca să poată profita de această şansă istorică şi să înceapă un nou proces de democratizare.

Cum vedeţi evoluînd situaţia, de acum înainte?

Sper că preşedintele va realiza că întreaga naţiune este în faţa unui prag care trebuie trecut. Egiptenii îi datorează multe lui Mubarak, mai ales pentru perioada în care a fost în armată, apoi ca vicepreşedinte şi, în primii 10-15 ani, ca preşedinte. Din cauza vîrstei şi din cauză că în jurul Preşedinţiei au crescut nişte grupuri de interese care au început să abuzeze de partea lor de putere, Hosni Mubarak ar trebui să realizeze că istoria îi oferă din nou şansa să-şi încheie pozitiv cariera, să treacă Egiptul peste un prag. După părerea mea, Egiptul a intrat odată cu toată lumea în secolul XXI, din punct de vedere temporal, dar practic trăim încă, inclusiv din punct de vedere politic, nu doar în secolul XX, ci la începutul secolului XX.

Cairo, 4 februarie 2011

a consemnat Carmen GAVRILĂ

***Carmen Gavrilă** este redactor la Radio România.*

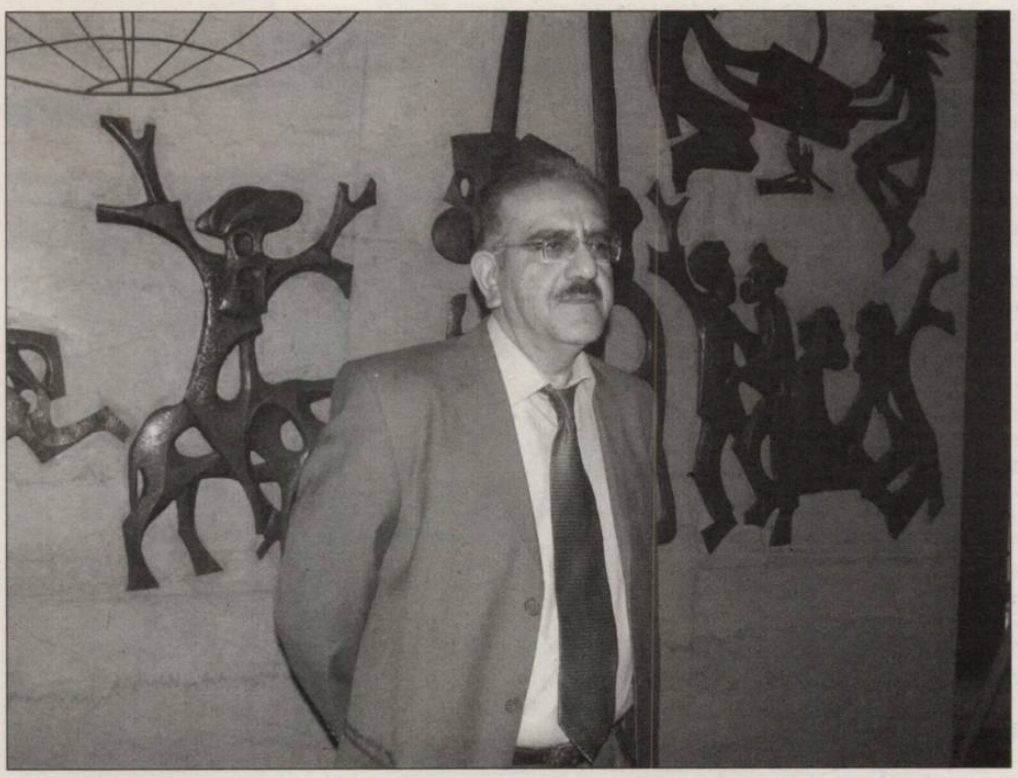

oferta de carte

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

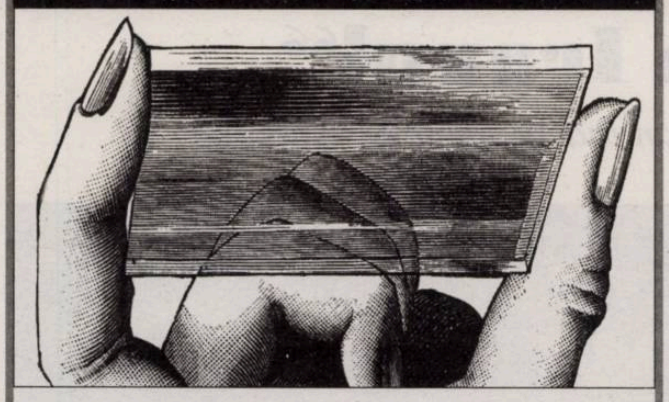

Partidul-televiziune

Moment festiv de la oficializarea căsătoriei Opoziţiei: Victor Ponta îşi dă mîna cu Crin Antonescu care, la rîndul lui, vine de mînuţă cu băiatul acela al cărui nume nu şi-l aminteşte nimeni, aşazisul preşedinte al Partidului Conservator. Situaţie caragialească, de „români imparţiali“ care-şi unesc destinele incompatibile, discursuri pe măsură. Cu toate acestea, înţelegi ce-i mînă pe ei în luptă, care de la patru's'opt încearcă, neicusorule, să dovedească bampirul, care nu se mai poate aşa ceva... Bun: două partide cu destule procente în preferinţele alegătorilor, PSD şi PNL, se aliază pentru a detrona PDL şi, în principal, pe Traian Băsescu. Nu punem în discuţie diferenţele de doctrină sau strania alăturare a unor personaje din filme şi tabere complet diferite, ci doar ne rezumăm să constatăm că mişcarea are o logică a ei. Logică pe care însă ne e greu s-o detectăm atunci cînd vine vorba de cel de-al treilea partener al acestui mariaj, Partidul Conservator.

În momentul în care liberalii, acum o lună, se înfrăţeau cu partidul lui Voiculescu, toată lumea s-a întrebat ce rost are o alianţă cu o formaţiune politică practic inexistentă ca scor electoral şi, în plus, care are o imagine destul de şifonată. Răspunsurile au invocat toate veşnicul as din mîneca PC-ului: televiziunea, pe care-o foloseşte ca armă electorală. Întrebarea care rămîne e, totuşi, dacă merită să te însoţeşti cu un astfel de partid-televiziune. Este măcar arma electorală pentru care faci acest compromis eficientă? Păi, să vedem, coane Fănică!

Cît de performante sînt televiziunile lui Dan Voiculescu în domeniul acela de maxim interes pentru patron – lupta politică? Ca în cazul proaspetei Uniuni Social Liberale, nu luăm în discuţie acum chestiuni de ordin moral sau deontologic, ci doar eficienţa. Pragmatic, rece, fără mamă, fără tată.

Încă de la înfiinţarea lui, partidul lui Voiculescu (mai întîi PUR, apoi PC) a beneficiat de o campanie publicitară fără perdea, la Antene. Într-o vreme, nu era emisiune de ştiri la aceste posturi în care să nu se dea cel puţin un material despre ce mare brînză au mai făcut reprezentanţii partidului, care mai tăiau nu ştiu ce panglică, organizau seminarii şi, în general, se agitau steril să ofere motive să se vorbească despre ei. Campania electorală a Partidului Conservator la *Observatorul* Antenei 1 sau la emisiunile de ştiri ale Antenei 3 continuă şi-n prezent. Pe de altă parte, acum cîţiva ani a transpirat în presă informaţia că de apariţiile televizate ale lui Dan Voiculescu se ocupa un om special angajat la trustul Intact pentru trebuşoara asta. Rezultatul? Partidul Umanist şi apoi Partidul Conservator au avut întotdeauna scoruri electorale submediocre, iar acum sondajele nu-i dau mari şanse PC-ului să depăşească pragul electoral la viitoarele alegeri. Dan Voiculescu însuşi, cu toată atenţia de care s-a bucurat la televiziunile lui, este în continuare un personaj cu imaginea compromisă. Ar putea exista voci care să-l dea ca exemplu de succes electoral pe Cristian Popescu-Piedone... Numai că meritul victoriei lui nu revine Antenelor, ci unei alte televiziuni, care lucrase din greu înainte la impunerea lui ca figură publică: Prima TV, unde Piedone a fost „abonat“ mult timp.

Cealaltă dimensiune a activităţii propagandistice a Antenelor e lupta împotriva lui Traian Băsescu. De ani de zile, raţiunea de a exista a Antenei 3 este dărîmarea preşedintelui, împotriva căruia îşi concentrează tirul zilnic toate emisiunile din grila postului. Rezultatul? Traian Băsescu a fost reales preşedintele României în decembrie 2009. E adevărat, acum procentele lui sînt diminuate, dar e greu de crezut că acesta ar fi efectul corului de lătrături de la Antena 3. Mai degrabă, Băsescu a pierdut şi pierde în continuare puncte pe mîna lui.

Prin urmare, care-i afacerea în mariajul cu partidul-televiziune? După cum se vede, una perdantă. Atunci să se fi luat din dragoste?

Tudor Călin ZAROJANU

Faţă-n faţă

În urmă cu doar cîţiva ani, ziaristul nu prea ştia ce crede lumea despre ceea ce scrie el. Cei care apăreau la TV aveau un oarecare *feedback*, dar mai degrabă despre persoana lor, nu despre un articol, necum despre toate.

Scrisori – cine mai scrie scrisori? Să cauţi hîrtie şi-un pix, să scrii de mînă (brr!), să n-ai *Delete,* să cauţi plic, să stai la coadă la Poştă pentru un timbru, să-l lipeşti, să pui scrisoarea la cutie... Prea complicat.

Exceptînd cazurile în care călcai pe cineva rău pe coadă şi reacţiona, nu prea aveai ecouri. Colegii de breaslă? Doar n-o să ne apucăm să ne lăudăm între noi! Şi nici un comentariu negativ nu e prudent, cine ştie cine-ţi ajunge mîine şef? Mai rămîneau doar prietenii şi familia, dar pe ăştia nu poţi să-i iei în serios.

Jurnalistul poate afla în timp real ce gîndesc cititorii lui.

Aproape peste noapte, totul s-a schimbat. Azi, cel care scrie şi cel care citeşte sînt faţă-n faţă. Nu mai există nici o gazetă de perete care să nu aibă variantă electronică, cu forum de discuţie şi posibilitatea de a comenta *in situ* fiecare articol. Jurnalistul poate afla în timp real ce gîndesc cititorii lui. E o schimbare fundamentală, pe care, e drept, unii au ales s-o ignore. N-am cum să ştiu cîţi dintre jurnalişti citesc comentariile, dar ştiu că există destui care nu-şi prea citesc nici măcar mailul, şi cunosc cel puţin un caz în care un celebru scriitor-editorialist mi-a spus cu seninătate: „A! Adresa care apare după numele meu e pusă de redacţie, n-am folosit-o niciodată!“. Cîţi admiratori i-or fi scris şi şi-or fi nuanţat părerea despre el văzînd că nu răspunde!

Tabere, tranşee, inamici

Cititorii-comentatori sînt de mai multe feluri. Cea mai vizibilă categorie este cea deja încondeiată sub numele de „postaci“: oameni care – din interese de partid, pe bani sau din convingere – au de spus, în esenţă, doar atît: „Bravo ai noştri! Uă, ai voştri!“. În principiu, ei se împart în „portocalii“ şi „tonomate“, n-am prea întîlnit nuanţe liberale, social-democrate, necum conservatoare. De fapt, totul se rezumă la pro- sau anti- Băsescu. Drept care, prima grijă a postacilor este de a stabili de care parte a baricadei se situează articolul, implicit autorul. Odată stipulat acest lucru, comentariile sînt în consecinţă, indiferent că omul scrie despre Parlament, grădinărit sau criza din Egipt.

A doua categorie e constituită din monomaniaci, cetăţeni care bîntuie Internetul ca să-şi plaseze teoriile conspiraţiei, adevăruri zguduitoare despre Ceauşescu, mari cazuri de corupţie, despre care nu are nimeni curajul să scrie etc. Pentru ei, firește, subiectul articolului sub care scriu este total irelevant. Ca şi pentru cei care postează anunţuri comerciale, mult mai puţini decît te-ai putea aştepta, probabil ca urmare a unui reflex: marele avantaj al Internetului e că-ţi oferă anonimitatea, sub pavăza căreia poţi să spui orice. Or, cum să-ţi faci reclamă anonim?

În fine, o categorie aparte de forumişti sînt cei care se vînează unii pe alţii prin tot netu', avînd de împărţit chestii personale.

Şi totuşi...

Toate cele de mai sus par să justifice atitudinea ziariştilor care n-au nici o treabă cu *feedback*-ul, dar şi dispreţul în spume cu care reacţionează unii la ceea ce li se scrie pe forumuri. Există însă şi foarte mulţi cititori de presă care chiar au ceva de spus, care ştiu despre ce e vorba în propoziţie, care – indiferent că sînt de acord cu jurnalistul sau nu – îşi pot spune părerea în mod coerent, limpede şi civilizat. Şi vorbesc aici strict despre editoriale şi alte articole de uz general, căci – dacă intrăm în zona celor de specialitate, implicînd sociologia, filozofia, finanţele sau ştiinţele exacte – sînt bune şanse să ne simţim depăşiţi de nivelul discuţiilor!

În aceeaşi ordine de idei – chiar dacă la alt nivel – trebuie remarcat că amatorii de tabloide nu sînt (toţi) veniţi cu pluta. De cele mai multe ori, comentariile lor la ştirile-bombă cu „cercetătorii britanici“ care tocmai au descoperit că păpădia vindecă SIDA (cu condiţia să bei 50 de litri de ceai pe zi) sînt de-un umor irezistibil. Oamenii nu se lasă prostiţi chiar aşa de uşor!

e-Florilegiu

Pentru cei care n-au timp sau chef să acceseze comentariile pe marginea articolelor (uneori la fel de interesante ca textul acestora) – iată cîteva exemple:

COCO LA 1.02.2011 09:46

frumos, ce folos insa daca obnubilatii portocalii raspund cu „ba pe-a *“....

PETRICA LA 1.02.2011 10:40

mai nenorociti ca psd cred ca nu exista partid in europa. (...)

ALEX LA 1.02.2011 10:47

Hoasca ce esti! PSD-ul ameninta pe fata justitia si tie iti arde de fineturi gen: ala vs. ala in PDL. Normal ca sînt toti o apa si un pamant da macar astia par (repet: par) ca lasa justitia in pace (...)

UN ROMAN OARECARE LA 1.02.2011 10:51

Doamna, nu stiu daca o noua stralucire a lor ii intereseaza pe vechii grei (denumiti stele) ai partidului, cat stingerea unor biete felinare ce se cred sori acum (...) La taranisti a fost boare de vant fata de ce se prefigureaza a fi aici.

JAN LA 1.02.2011 15:53

Hm !

EXCELENT ARTICOL LA 1.02.2011 17:16

Vă recunosc prin această analiză, de adevărat jurnalist. Vă aşteptam de mult cu un asemenea comentariu. Îmi cer scuze dacă uneori vă tachinam, pe nedrept.

STEFI LA 1.02.2011 17:38

bine scris. si bine gandit.

COSTA LA 2.02.2011 10:39

(...) Am vazut si la peneleii lui antenescu tactica asta. Cind nu mai sînt argumente, o baga cu scumpirea. In toata lumea se scumpeste, peste tot e criza si voi bateti toaca.

SILE LA 2 FEBRUARIE, 13:28 A SPUS:

cine vrea sa inteleaga politica prima data trebuie sa citeasca „Protocoalele inteleptilor sionului“, daca se poate editia cu comentariile lui ioan mota, este fabulos... (...) evident vor aparea unii care vor spune ca sînt false dar ce exemplu mai bun vreti decit realitatea.

Ce e aia comunism? N-a existat niciodată! (...)

RAZASUL LA 31 IANUARIE, 12:33 A SPUS:

mda, uitati un lucru, mult-laudata aderare a Fondului Proprietatea la bursa, care promitea cu mare pompa si strigari ca va revigora pe aceasta din urma, a fost o „bomba rasuflata“, ori fondul a fost „paza-rea“, ori invers, se pare ca la bursa nu mai exista culoarea verde, doar „rosul comunist“, iar saracii detinatori ai actiunilor la fond sunt din nou niste victime (...)

UBAFCA

VINE FOAMEAAAAAA!!! La' sa vina, abia n-o sa mai cumpere taranii pateuri unguresti si pulpe de pui braziliene.

MIHAI

Mi se pare curios ca, odata cu scaderea valorii leului in comparatie cu euro, agricultura in Romania nu se redreseaza. Mincarea de import costa mult mai mult si e economic sa o produci acasa si sa exporti. Singura explicatie pe care o am e ca problema e cauzata de aceste lepadaturi de politicieni, hoti ordinari ce nu simt nimic pentru tara.

LON

Cand Basescu a pomenit de nemunca, au sarit aparatorii natiei sa ne explice ca acest cuvant nu exista in DEX. In DEX poate nu-i de gasit, dar il gasim in tot ce ne inconjoara! In schimb hotia a ajuns bratara de aur ...

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

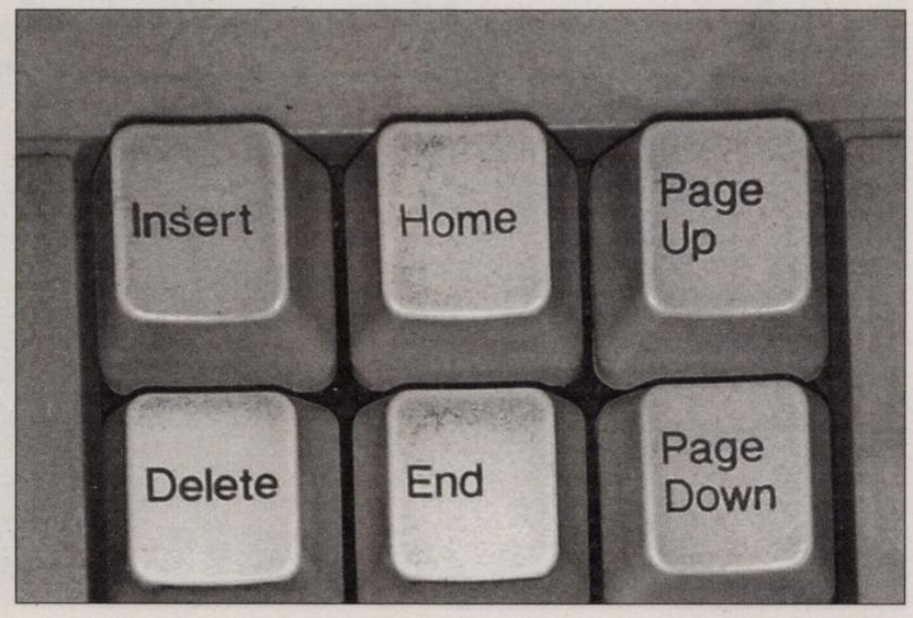

Adina POPESCU

Prea ca la ţară

– despre cum au „invadat“ bucureştenii satele –

Prin anii '80, noi, copiii „de Bucureşti“ ce ne petreceam o mare parte din vacanţe desenînd cu creta şotroane şi „Frunz“ pe asfaltul din spatele blocurilor, îi invidiam pe copiii care aveau bunici la ţară. În primele zile ale anului şcolar le ascultam fascinaţi poveştile despre animale ce ni se păreau la fel de fabuloase ca cele din *fantasy*-urile de astăzi – calul, vaca, porcul, caprele –, precum şi păţaniile cu băştinaşii de vîrsta lor, triburi de sălbatici care populau acea lume paralelă cu a noastră. Ne închipuiam că era vorba despre o lume primitivă, din moment ce părinţii noştri nu aveau nici o tangenţă cu ea, preferînd „confortul“ apartamentelor meschine din blocurile de la oraş. De altfel, chiar şi în Bucureşti mulţi îşi vindeau casele cu curte, care erau greu de întreţinut şi riscau să fie oricînd demolate, pentru a se muta la bloc unde traiul era mai comod şi mai sigur. Iar cei care visau o căsuţă undeva departe de oraş riscau să semneze acte şi chitanţe „de mînă“ (în prezenţa a doi-trei „martori“), ajungînd la o înţelegere cu cîte un bade ameţit de ţuică, care putea să se răzgîndească oricînd după ce se trezea. Legea, care nu permitea deţinerea mai multor proprietăţi, le tăia elanul doritorilor de refugii în spaţiul campestru, aşa că o opţiune la îndemînă pentru vacanţe erau gazdele care, pentru o sumă modică, le puneau la dispoziţie casele lor.

Aproape jumătate din populaţia activă a comunei depinde în momentul de faţă de bucureşteni, pentru a supravieţui.

În anii '90, „casa la ţară“ a devenit un vis realizabil. În schimbul a cîtorva milioane, puteai avea şura şi prispa ta, cu care te acomodai din plăcere, chiar dacă nu trăiseşi niciodată la ţară. Dintr-odată, fuga de lumea civilizată era de bonton, iar reîmprietenirea cu triburile de sălbatici de pe timpuri se transformase în negociere. În plus, confortul de la bloc nu mai inspira nimănui acelaşi entuziasm, iar gaura din acoperiş şi aprinderea focului în sobă reprezentau adevăratele provocări.

Coloniştii şi băştinaşii

O comună, pe care agenţiile imobiliare au introdus-o de cîţiva ani încoace pe lista celor „cu potenţial“ de pe Valea Prahovei (e străbătută de un afluent al Prahovei, aşadar e „din zonă“), nu e raiul pe pămînt, însă are deal, „izvor de apă platâ pe gratis“ (cum spune un bucureşten care îşi umple săptămînal bidoanele de 5 litri), verdeaţă, aer curat, adică tot ce-i trebuie orăşeanului stresat, pentru odihnă şi relaxare. În plus, are şi fiţe: cîteva vedete de televiziune, pe care nu le-a văzut nimeni niciodată pe uliţă, şi-au construit case aici.

Sîmbătă pe la prînz, mai multe maşini cu numere de Bucureşti se înşiruie într-un cîrd în faţa celor două magazine mixte din centru. Locuitorii de weekend ai comunei, în şorturi şi şlapi, dau năvală la shopping, după ce şi-au făcut deja aprovizionarea de bază în hipermarketuri. Vînzătoarele ştiu deja ce se cumpără – berile la doză, sticle de vin, altele decît Babanul, platourile cu mici de la Metro, după ce, în restul zilelor săptămînii, au vîndut doar biscuiţi vărsaţi, bere la pet şi franzela locală de 60 de bani. Nu lipsesc nici whisky-ul pentru domni sau ţigările slims pentru domnişoare, iar orarul „prelungit“ este pînă la miezul nopţii. Cele două patroane ale buticelor rurale s-au orientat în funcţie de clienţi şi „fac oferta“. Ele au insistat şi pentru desfiinţarea bodegii de peste drum, pe motiv că „îi aduna pe toţi beţivii satului“, ceea ce dăuna imaginii comunei. „N-au decît să stea şi să beie acasă!“, a decretat tanti Flori. Ceea ce beţivii au şi făcut, pe la casele lor şi ale altora. De aceea, pe la orele serii îi poţi vedea atîrnaţi de bicicletele lor, întorcîndu-se de pe la crîşmele improvizate ad-hoc (şi tot de aceea nu poţi găsi un strop de ţuică de vînzare în comună, deşi e zonă de pruni). Din maşinile lor şmechere, bucureştenii îi claxonează, ca să se dea din drum, şi îi privesc cu un soi de compasiune, că „aşa-i la ţară!“. Pentru ei, vaca care se întoarce de la păşune sau biciclistul local beat e totuna.

Tot spiritul de iniţiativă a celor două doamne, Flori şi Mari, a dus la „închiderea temporară“ a discotecii. „Ce ne trebe nouă discoteca asta de ţărani?“ ar fi spus doamna Mari, ştiind prea bine că generoşii ei muşterii nu-i vor trece niciodată pragul, că doar nu-i club. E adevărat că, cel puţin o dată pe lună, la discotecă ieşea cu o păruială ce ducea la implicarea Poliţiei rurale. „Cin' o să mai cumpere case la noi în comună, dacă ne vede ţara la ştiri?“

Aproape jumătate din populaţia activă a comunei depinde în momentul de faţă de bucureşteni, pentru a supravieţui. Iar cealaltă jumătate îi urăşte de moarte. „Ce, au venit ei aici să ne facă nouă reguli?“, se agită ţîfnos Gigi, care e de cinci ani şomer şi nu a reuşit încă să se pripăşească pe la nici un bucureştean, decît ca zilier „pe la construit de căşi“ şi nu i-au dat nici măcar mîncare la prînz. La început, prin anii '90, au fost ploieştenii, iar pe ei i-au acceptat de bine, de rău. Veneau cu Daciile, nu cu Audi sau cu BMW. „Erau de-ai noştri, de Prahova. Şi mai aveai de unde să-l iei... care cu rude la Brebu, care cu părinţi de prin Băneşti“, zice Gigi. „P-ăştia să-i ia dracu, că nu ştii cine sînt!“

În momentul în care preţurile caselor de pe adevărata vale a Prahovei au devenit exorbitante, iar zona „de odihnă şi recreere“ s-a lărgit semnificativ, ploieştenii au început să vîndă, iar casele bătrîneşti s-au transformat în vile. „Coloniştii“ din Bucureşti sînt în general o populaţie paşnică, însă atitudinea lor este cea a omului care vine la plajă, îşi întinde prosopul, face o baie şi după aceea pleacă, fără să-l intereseze starea digului, sezonul guvidelui sau invazia de meduze. Nici administraţia locală nu încearcă să-i implice în vreun fel în viaţa satului, căci, în fond, nu sînt alegători.

Doamna Mari are două fiice, ambele măritate, dar disponibile. Una lucrează la doamna Nicolescu, „la flori“, a doua are grijă de curtea familiei Covaci care i-a promis că, dacă comuna „se dezvoltă“ şi îşi fac pensiune, o vor lua tot pe ea la bucătărie, după ce i-a servit cu plăcinta cu mere, reţetă personală. Cele două fiice primesc „un ajutor“ lunar (nu se poate numi salariu, căci sînt bani la negru), stabilit de comun acord şi, ori de cîte ori au ocazia, îşi introduc şi bărbaţii în „afacere“. Aşa că Gheorghiţă şi Nelu taie lemne, bat cuie, scutură nucii sau instalează antene parabolice contra cost, ori de cîte ori au ocazia, în rest, stau mai mult pe acasă şi comentează. Că nevestele lor prea robotesc toată ziua pentru 100 de lei, că „asta-i sclavagism pe faţă“ sau că (depinde de starea de spirit sau cantitatea de alcool băută pe prispă) le fac ochi dulci bărbaţilor bucureşteni. Pe de altă parte, Gheorghiţă îşi ţine maşina, în timpul săptămînii, în curtea familiei Covaci şi scuipă împreună cu un văr seminţe în foişorul pe care tocmai şi l-au construit (cu contribuţia lui, desigur), iar Nelu coseşte iarba, e adevărat, însă ţine fînul, destinat vacii personale, în grajdul familiei Nicolescu, pe care îl au doar aşa, de decor, ca la Muzeul Satului. Iar cînd e vorba de lapte, vaca-i bolnavă. De altfel, şi cînd e vorba de cosit, Nelu nu prea are chef, că „nu-i coaptă iarba“. Bucureşteanul nici măcar atîta lucru nu ştie şi îşi bate joc de fînul lui.

Tensiunile care apar între bucureşteni şi „angajaţii“ lor rurali sînt inevitabile. Iar dacă îi trădezi pe unii şi-i concediezi, iar mai apoi apelezi la vecinii lor care, la o primă impresie, sînt oameni cinstiţi şi cumsecade, tot satul va fi într-un fel sau altul împotriva ta. Abia duminică seara, cînd bucureştenii pleacă, bîrfele vor căpăta amploare, iar vecinii vor face pace, ajungînd la concluzia că veneticii nu au alt scop decît să-i învrăjbească pe unii împotriva altora, împărţind în dreapta şi în stînga cu bani. Însă, peste o săptămînă, copiii din sat vor fi din nou îmbrăcaţi cu hainele unor copii din Bucureşti, care sînt deja mari, pe ulîţe va fi din nou plin de cîini corciţi cu pekinezi şi bichoni, iar ospitalitatea locală va căpăta din nou o voce mieroasă: „Cînd am văzut cum e timpul ăsta, am crezut că nu veniţi. Bine că aţi venit să vă mai odihniţi şi pe la noi, la ţară. Să nu vă aduc un borcan cu zacuscă?!“.

Aşadar, e sîmbătă puţin după prînz, iar unicul deal verde al comunei se învăluie treptat în fumul grătarelor cu iz de Cora sau de Carrefour. Doamna Nicolescu îşi admiră florile, familia Covaci dezleagă rebus în foişor. Gheoghiţă şi Nelu stau îmbufnaţi şi nebăuţi pe la casele lor, pentru că soţiile nu şi-au primit încă „salariile“. Deocamdată nu vor să-şi vorbească, din cauza conflictelor de interese. Însă fiul cel mare al lui Nelu are chef de distracţie. Şi cum bodegă nu mai e, discotecă nu mai e, iese cu motoscutter-ul său second-hand pe uliţă. Ambalează motorul, aşa ca în „filmele alea cu speed“ pe care le-a văzut la televizor, după care face ture de plictiseală. În sus şi în jos, pe uliţă. Doamna Nicolescu se uită peste gard contrariată. Familia Covaci se încurcă la rebus, la un cuvînt banal. Însă turele continuă, iar toată povestea asta cu viaţa la ţară nu mai are nici un sens. În momentul în care domnul Covaci ia atitudine şi începe să protesteze din foişor, Gheorghiţă atît aşteaptă. Pune manele la maximum (oricum ar fi făcut-o, dar mai pe seară). Nelu, în schimb, iese la poartă. „De ce faci gît? Ce,-i uliţa ta? Du-te dreacului la Bucureşti, dacă nu-ţi place aicea, la noi. Ce, io te-am chemat să vii?“ Gheorghiţă preferă să nu se implice în scandal, însă, dinspre curtea lui vine, ca în reclama în care un puşti îl provoacă pe Moş Crăciun, să-şi facă apariţia cu aroma unei cafele, un suav miros de coteţ de porci.

Imobiliare

■ Vînd casa la ţară zona liniştită, perfectă pt. relaxare, se află în apropierea pădurilor de salcîmi. Satul este unul foarte liniştit, parcă uitat de lume... Zona perfectă pt. relaxare. Casa are 3 camere, baie, bucatarie, are înbunătaţiri – apa caldă se face cu lemne. Casa vine „la pachet“ cu un teren în cîmp de 15000mp. Dispune şi de grajduri, hambar, pod şi alte dependinţe. Zona este liniştită, satul este la graniţa cu Ungaria. PREŢUL ESTE NEGOCIABIL. (oferta.ro)

■ Apartament la ţară. Este situat în centrul comunei, în staţia de microbuz. Decomandat, termopan, apă, fosă, curte, intrare separată, beci 25m/2, instalaţie electrică nouă, încălzire pe lemn. (olx.ro)

■ Doresc să vînd acest apartament datorită faptului că noi sîntem stabiliţi într-o altă ţară şi nu dorim să ne întoarcem acasă. Vă rog sunaţi doar dacă prezentaţi seriozitate. (olx.ro)

■ Vînd vilă occidentală în com moldoveneşti. 140 000 euro negociabil. total mobilată. (olx.ro)

■ Vînd casă urgent pentru a pleca din ţară. Casa – 3 camere. Hol. Bucătărie dotată cu apă şi ghiuvetă. Geamuri, uşă termopan, beci, wc. Apă în curte. (olx.ro)

■ Cumpăr casă la ţară pe banat, ofer pînă în 5000 maxim. Casa locuibilă !!! NU TRIMITEŢI MAIL, NU ESTE ADRESA MEA. (anuntimobiliar.ro)

■ Vînd casă la ţară urgent şi avînd casă la ţară în stare bună, locuibilă, mai necesită reparaţii, la marginea comunei, compusa din casă stil apartament, 2 camere, bucătărie, cămară, baie, 2 coridoare, loc pentru grădinărit, pret negociabil, aprox. 8000 euro. (ladistractie.com)

■ Familie (2 pers.) serioşi, nefumători, dorim o camera ieftina (4 mil.) la curte sau bloc, pe termen lung. Nr. nostru de tel, XXX, pt. contact sau sms. (adaugaanunt.com)

■ Casă – democraţiei, 2 camere, baie, bucătărie, teren în indiviziune, urgent. (adaugaanunt.com)

■ Întrebaţi-ne de revelion! Vilă în Ţara Haţegului, situată la distanţe foarte mici de multe obiective turistice. Am putea spune, parafrazînd o maximă celebră: VEZI ZONA RETEZAT ŞI APOI... MAI DISCUTĂM! (adaugaanunt.com)

■ Închiriez casă cu 2 camere, 4 locuri în total, pat dublu, acces la frigider, aproape de plajă. daca sînteti gay acceptăm. (adaugaanunt.com)

Cu ochii-n 3,14

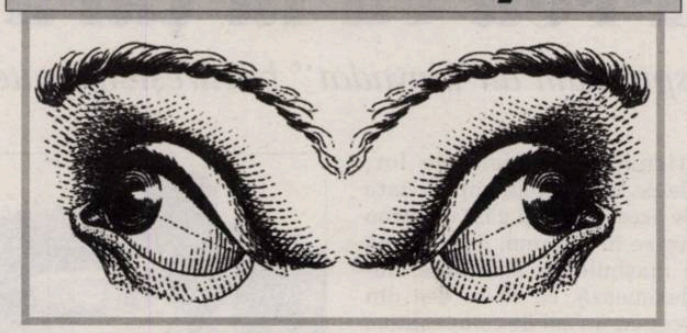

NICI MĂCAR HAINELE FUMIGENE CU VÎRFUL ÎN JOS NU SÎNT STATICE, AŞA CUM CREDEAU MULŢI DINTRE NOI PE VREMEA DISCURSULUI GREU

■ Dacă mai credeaţi că există pe lumea asta ceva în deplină nemişcare şi egal cu sine, vă înşelaţi amarnic. Nici măcar dunele de nisip de pe Marte nu sînt statice, aşa cum credeau oamenii de ştiinţă. La acest crud adevăr s-a ajuns după cercetări desfăşurate pe durata a doi ani marţieni (echivalenţi cu patru ani pămînteni). (**A. M. S.**)

■ „Milioane de oameni fac gălăgie în Cairo. Potrivit zvonurilor, ei au auzit că noua noastră colecţie de primăvară este acum disponibilă online“, a scris designerul american Kenneth Cole pe contul său de Twitter. Apoi şi-a cerut scuze în mod public, pentru „strategia“ sa de marketing. Bine că s-a lămurit şi povestea asta! Ca să nu mai creadă cititorii de tabloide din România că, de fapt, egiptenii se bat pe hainele lui Botezatu. (**A. P.**)

■ Jandarmeria vrea să cumpere echipamente de reprimare a revoltelor: 10.000 de căşti de protecţie, 475 de pulverizatoare, 300 de pistoale-mitralieră, 406 puşti, 33.500 de cartuşe pentru lansatoare, 1000 de grenade fumigene, 1000 de petarde, 10.500 de grenade lacrimogene. Plus 4,7 milioane de cartuşe – cum ar veni, cîte două pentru fiecare bucureştean. Ca cetăţean al acestei ţări în criză, solicit organelor mai multă eficienţă, mai multă competenţă. Să ne omoare pe toţi cu un singur foc de armă şi să economisească banii de gloanţe! (**M. M.**)

■ N-aş vrea să se creadă că am devenit un cîrcotaş antifrancez, dar spuneţi şi dvs.: pe aeroportul Charles de Gaulle din Paris (de unde transmit această notiţă), săgeţile care îţi arată că tre' să mergi înainte sînt desenate cu vîrful în jos. Ceea ce mă face să mă uit instinctiv după nişte scări spre vreun subsol. Eu înţeleg că Franţa a luptat pentru păstrarea „diferenţei culturale“, bravo ei! Dar şi la săgeţi? (**M. V.**)

■ „Psihopatia, ca şi autismul şi multe alte dereglări clinice, este un spectru. Mulţi dintre noi sînt narcisişti, mulţi dintre noi sînt, la un anumit nivel, impulsivi, mulţi dintre noi fac nenumărate lucruri care sînt, într-un fel, greşite din punct de vedere moral... Fiecare ne situăm undeva pe acest spectru al psihopatiei“, a declarat Marc Hauser, psiholog evoluţionist la Harvard, într-o conferinţă de anul trecut intitulată „Noua ştiinţă a Moralei“. Secretariatul de la Harvard a anunţat recent că l-a suspendat de la catedră, găsindu-l vinovat de „conduită necorespunzătoare ştiinţific“. (**M. C.**)

■ Constat, cu bucurie, că ciorile şi corbii nu mai sînt atît de urîţi şi de marginalizate (în ciuda eşecurilor unui reprezentant al lor pe vremea lui Noe). La Viena, aceste păsări sînt chiar folosite drept elemente de decor – hibernal – pentru magazinele idilice, de bomboane. De altfel, citind cu această ocazie despre ciori, aflu că acestea sînt „cele mai inteligente păsări din lume“ (http://moftulroman.ro/bazar/cioara-si-corbul-maestrele-supravieturii-in-lumea-pasarilor) şi că „toată familia participă la creşterea puilor“ (http://www.lumeacopiilor.ro/animale/ciorile/ciorile.php). (**I. P.**)

■ Globurile de Aur revizitate. Robert De Niro, în timpul discursului de acceptare a Premiului „Cecil B. DeMille“ pentru întreaga carieră: „Odată cu primirea acestui premiu, anunţ lansarea unui set de DVD-uri cu toate filmele mele pe care le-aţi ratat, cum ar fi *Jacknife*. Le voi vinde mai tîrziu, în hol, imediat după ce mă mai fotografiez cu şi mai mulţi membri români ai Asociaţiei ziariştilor străini de la Hollywood“. Mda, pînă şi De Niro are ceva cu noi!... (**P. M.**)

■ Acum vreo 20 de ani, în Deva era plin de librării şi găseai cam orice carte apărută la vreo editură din România. Astăzi găseşti cu greu o librărie (chiar, mai e doar una?) şi acolo nici una dintre cărţile apărute recent la vreuna din cele mai mari edituri autohtone. Din cîte ştiu, lumea din zonă încă mai citeşte, oare de unde îşi procură cărţile? (**S. S.**)

SÎNTEM DOAR O ŢARĂ DE MIZANSCENĂ SĂLBATICĂ SAU E TOT O NOUĂ MĂSURĂ SONORĂ?

■ Mama gemenelor din trupa Cheeky Girls a declarat că fiica ei Gabriela, prinsă în timp ce fura dintr-un supermarket din Marea Britanie, încerca de fapt să se documenteze pentru un rol dintr-un film în care urma să interpreteze soţia unui gangster. Citind ştirea, am avut brusc o revelaţie: în România nu există, de fapt, corupţie, criminalitate, hoţie etc., sîntem doar o ţară de actoraşi care „se documentează“. Mai ales politicienii care aspiră la un *remake* al clasicului *Cum să furi un milion*. Iar dacă sînt prinşi, ridică din umeri: „Aşa scrie în scenariu!“. (**A. P.**)

■ Din aşa-numita – de către psihologi – mizanscenă cotidiană. El, ei: „Oricine mă sună, nu sînt acasă“. Sună telefonul, răspunde ea: „Soţul meu e acasă“. El, mînios: „Nu ţi-am spus că nu-s acasă?“. Ea, calmă: „Era pentru mine“. (**R. C.**)

■ Totuşi ce-i cu telenovela cu Prinţul Jumong de pe TVR 1? Avem vreun acord cu guvernul coreean? La ei se dă *Narcisa sălbatică?* (**L. V.**)

■ „Dacă l-am turnat pe Sergiu Nicolaescu, îmi dau singur foc“, a spus cascadorul-turnător Szoby Cseh. Pe bune? Sau e tot o cascadorie? (**M. M.**)

■ O nouă măsură, în kilometri, a amorului: „...dar nebuna se ducea după el de la Tulcea la Caransebeş“ (frază prinsă dintr-o convorbire pe mobil, din mers, pe bulevard). (**R. C.**)

■ A fost o săptămînă tristă. Mai întîi, a murit legendarul compozitor John Barry, cel care a compus coloana sonoră pentru 11 *James Bond*-uri şi care, practic, a inventat muzica de film. Apoi a murit Maria Schneider, actriţa franceză căreia îi datorăm cea mai spectaculoasă pilozitate pubiană din istoria cinema-ului (în *Ultimul tango la Paris,* fireşte). Dacă vi se pare puţin acest lucru... (**M. C.**)

HA, V-AM PRINS C-AVEŢI HAOSUL ÎMBOGĂŢIT LA COTE PESTE MEDIE

■ „Tarbes: Îşi ucide tatăl şi îl aruncă în sobă.“ *Libertatea*, nu? Ha, v-am prins c-aveţi prejudecăţi. Era *Nouvel Observateur*. (**L. V.**)

■ Unei echipe de reporteri români trimise în Egipt, autorităţile egiptene i-au confiscat o casetă. Dar nu una cu filmări de prin agitatul Cairo, ci una cu o conferinţă de presă a lui Videanu. Acum, în tot haosul, îi putem blama pe egipteni că aveau nevoie de un zîmbet? (**S. G.**)

■ Pe gerul ăsta care ne îngheaţă vlaga-n oase, e reconfortant să afli (de pe un afiş) că paleta vremii s-a îmbogăţit cu un sezon: „Al 5-lea Anotimp – Femeia“. (**D. S.**)

■ Mi-am vîrît şi eu mîna în tonomatul numit „Gura Adevărului“ pentru a mi se prezice prezentul. Aşa am aflat că „sînt capabil la preţuirea oamenilor şi a situaţiilor“, că „pretind frageditatea şi curtenia în jurul meu“ şi că dragostea, sexul şi norocul sînt la cote peste medie, moment în care mi-am dat seama că tonomatul mă sfida de-a dreptul. Cine o mai face chiromanţie în mall!... (**M. C.**)

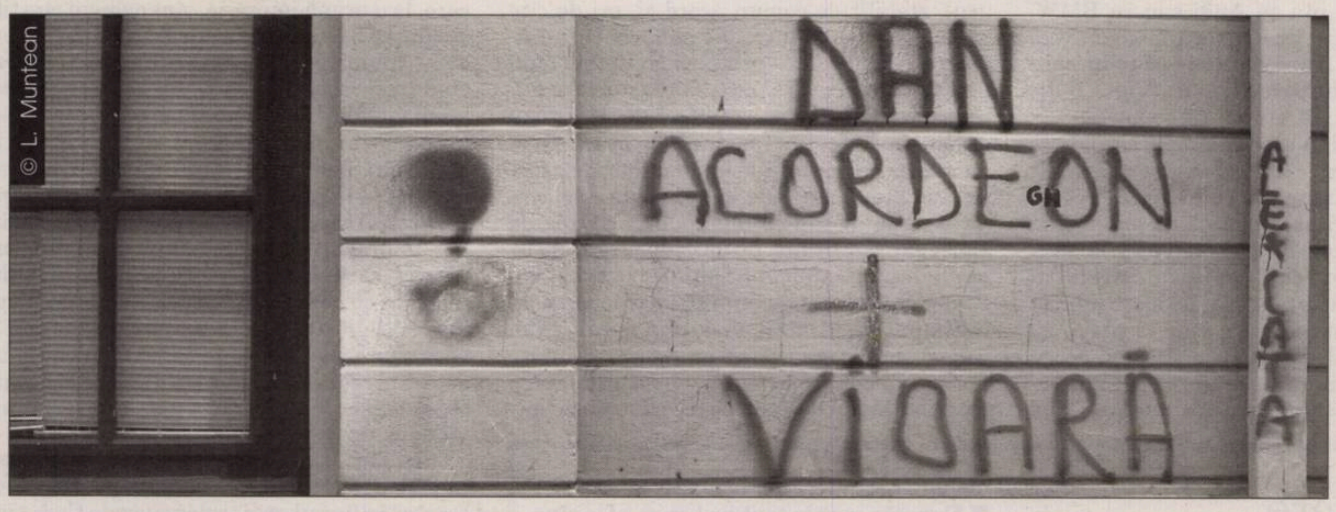

PUBLICITATE

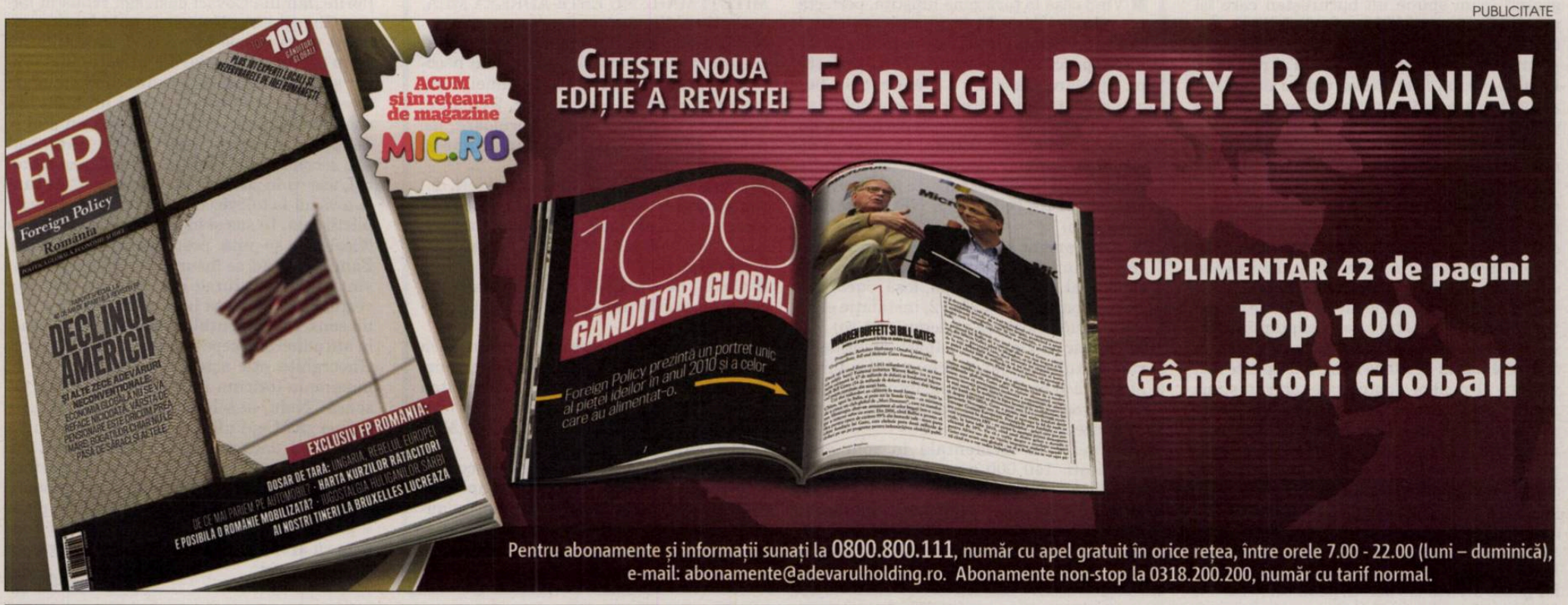

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

9

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 366 ■ 17-23 februarie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

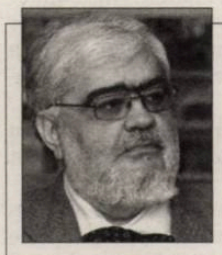

ANDREI PLEŞU

„Cîteva specii de imbecili“

pagina 3

MATEI MARTIN

„Compatibilitate între islam şi democraţie?“

pagina 19

MĂDĂLINA ŞCHIOPU

„Israel: poporul-mozaic“

pagina 23

A greşi e românește

„A greşi e omeneşte şi în acest sens: animalele nu greşesc decît rareori, ba chiar niciodată – cu excepţia celor mai inteligente dintre ele.“

GEORG CHRISTOPH LICHTENBERG

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

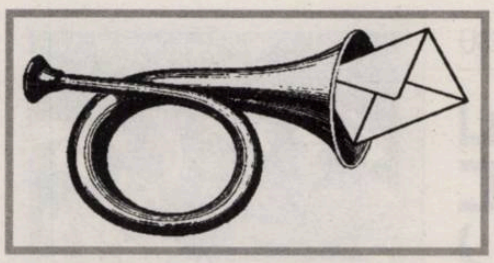

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

Priviţi prin ochii unui elev!

Viaţa mea de elev în gimnaziu nu a fost ceva neobişnuit, dar am avut multe întrebări pe parcursul celor patru ani de generală, şi nu le-am găsit răspunsul nici acum.

Oare de ce le place profesorilor să-i jignească pe copii? Oare de ce există neînţelegeri între profesori şi elevi? De ce gardianul se poartă de parcă ar fi primar, şi femeia de servici – ca şi cum ar fi prima doamnă? Cum poţi să-i spui unui copil de 10 ani că n-are nici un viitor? De ce să n-avem şi noi speranţe? De ce nu sîntem îndeajuns de buni sau de ce totul e prea greu pentru noi? De ce părinţii şi profesorii îi fac pe copii să decadă, să scadă în propriii ochi şi să nu mai spere la nimic, să nu aspire spre ceva mai bun, să nu le pese?

Am învăţat foarte bine să nu ne pese. Am învăţat să fim ignoranţi, mediocri şi egoişti.

Unde? Peste tot. Şi la şcoală, şi pe stradă, şi în autobuzele aglomerate, şi în librării, unde o carte bună costă peste 50 de lei, şi pe care nu ţi-o poţi permite, pentru că n-ai decît o alocaţie mică. La bibliotecă, unde nu poţi să cauţi singur o carte şi să afli despre alte cărţi şi alţi scriitori, ci trebuie să îi spui exact ce carte vrei (în timp ce elevii ştiu numai de cărţile de la şcoală). Nu mă mir că unii copii, şi sînt mulţi, nu au auzit de Hugo, Dumas sau Tolstoi.

Acum, la liceu, nu pot înţelege de ce studiem romane, nuvele sau poezii pline de pornografie şi răutate. Cum să mai fie generaţia noastră o generaţie curată, o generaţie care să respecte, o generaţie model, în timp ce profesorii scot numai înjurături pe gură, ţipă la noi toată ziua, ne ameninţă?

Cum să mai fim noi nişte copii şi nişte elevi ce vor să cunoască mai mult, să înveţe, să cerceteze, dacă pînă şi lucrările pe care le dăm trebuie să le plătim, dacă trebuie să dăm bani pe note şi pe scutirile de la doctor?

Ce, ai lipsit o săptămînă? Gata, 1 punct scăzut la purtare, chiar dacă tu eşti cel mai cuminte copil din şcoală. Un punct scăzut la purtare? Nu-ţi mai dăm alocaţie...

M-am întrebat, de multe ori, ce fac şcolile cu banii noştri pe care îi dăm pentru fondul şcolii, dacă nu se schimbă nimic în şcoli, în unele nu ai nici apă caldă, la alte şcoli trebuie să îţi cumperi singur banca sau trebuie să dai bani pentru coşul de gunoi...

Ce se întîmplă cu aceşti bani pe care sîntem obligaţi să îi dăm, deşi este ilegal? Oare de asta nu primim nici o chitanţă?

De ce sîntem aşa de corupţi?

Aş vrea să pot primi răspunsuri la aceste întrebări. Oare se poate?

De ce mai este implementată în şcoli gîndirea aia comunistă?

Fratele meu, în clasa a III-a, a spus că el la o şcoală din oraş (nu spun care, n-are importanţă) a învăţat ce e comunismul.

Spunem că nu sîntem comunişti. Uite că sîntem. Şi mă tem că semănăm prea mult cu generaţia de dinainte de 1989.

Noi sîntem un popor: şi părinţi, şi profesori, şi elevi, şi primari, şi miniştri, şi măturători, şi vînzători; toţi sîntem un singur popor. Şi poate şi o naţiune.

Nu trebuie să dăm vina unii pe alţii, dar trebuie să cooperăm. De ce continuăm să ne certăm între noi, în loc să rezolvăm problema?

Aş ruga toţi profesorii şi părinţii, dacă aş putea, să fie atenţi cu noi, copiii.

Voi sînteţi generaţia care ne creşte. Speraţi să nu fim noi generaţia care să vă lase pe străzi în România, şi ceea ce e mai bun la noi în ţară să plece.

Aveţi grijă, că noi nu ne-am crescut singuri, nu ne-am învăţat singuri înjurături, nu am aprins noi singuri televizorul la telenovele şi filme cu violenţă (şi mai ales nu am făcut noi acele filme), nu ne-am făcut singuri programa şcolară şi nu ne-am scris singuri cărţi şi reviste decăzute.

Nu semănaţi în noi indiferenţă, căci asta

album dilematic Daniel Goace

veţi primi mai tîrziu. Tineretul ăsta de azi, pe care daţi voi vina, s-ar putea să vă lase baltă cînd veţi fi bătrîni. Aveţi grijă, adulţilor, cum creşteţi „tineretul de azi“.

Şi pot fi găsite soluţii. Pot fi făcute schimbări. Numai să vrem şi să vreţi şi voi. Dacă noi – copiii şi elevii – am fi disponibili să facem o schimbare, aţi fi şi voi?

Spunea odată învăţătoarea mea că nu există „nu pot“, ci numai „nu vreau“.

Asta e valabil numai pentru copii?

Voi sigur nu o să mă întrebaţi ce vreau eu pentru şcoli şi pentru elevi, sau ce vreau pentru mine. Dar eu tot vă spun.

Vreau corectitudine, vreau integritate, vreau egalitate.

Vreau să putem merge la şcoală din plăcere, să putem să ne simţim protejaţi şi respectaţi acolo, să putem să ne exprimăm şi noi părerea, fără să ni se spună tot timpul că e greşită, să ne luăm notele pe drept, nu pe bani, să se respecte legea în şcoli şi în afara ei, să nu mai fim bombardaţi cu lucruri urîte, să putem avea acces la cultură şi la cărţi bune, să putem avea un timp şi pentru noi, să putem să facem alegeri, nu să le facă alţii în locul nostru...

Dacă toţi facem parte dintr-un popor, ar trebui să avem mai multă grijă unii de alţii. Imaginaţi-vă cum ar fi dacă nu ar mai exista reviste şi ziare pline de minciuni şi de lucruri urîte, dacă nu am mai auzi bătrîni vorbind prostii prin autobuze şi pe la colţuri de străzi, dacă profesorii nu ar mai ţipa la copii, dacă şi cei mari i-ar respecta pe cei mici, nu numai invers. Oare cum ar fi? Oare nu ar fi şi „tineretul de azi“ mai bun?

E oare chiar atît de greu?

Dacă vrei ceva, trebuie să dai mai întîi. Şi respect, şi bunătate, şi frumuseţe.

Acesta e principiul universal: Ce semeni, aceea culegi sau: Ce dai, aceea primeşti!

Alina Maria DEACU
Suceava
alinamariutza@yahoo.com

Venea o-noarea (vămii) pe Siret...

Încă din cele mai vechi timpuri, unii domnitori autohtoni au plătit *tribut* (din lat. *tributum)* vecinilor mai scandalagii, ca aceştia să nu le deterioreze, vezi Doamne, „rîul şi ramul“.

Alţii au preferat să-i spună *bir* (din magh. *ber),* dar era tot un drac, de vreme ce cotizau vîrtos!

Imperiul Otoman se mulţumea să ne taxeze cu *haraci* (din tc. *harac),* fără a cadorisi cu trupe de ocupaţie Ţările Române. Nu era nevoie că eram un popor considerat blajin.

Totuşi, ne făcea astfel un *hatîr* (din tc. *hatir)!*

Domnitorii fanarioţi, mai grecotei de felul lor, ştiau să-şi aranjeze ploile la Stambul cu *peşcheşuri* (din tc. *peskes).*

Vizirii însă preferau de obicei bani *peşin* (din tc. *pesin).*

Şi ca să fie siguri că totul va merge bine, mai acceptau şi cîte-un *bacşiş* (din tc. *bahsis).*

În Evul Mediu, bunăvoinţa boierilor *(captatio benevolentiae...)* se cîştiga cu cîte-un *plocon* (din sl. *poklonu).*

Dar oricum, iobagii nu scăpau de *dijmă* (din sl. *dizma),* care era tot un fel de *dare* (din lat. *dare),* dar mai slavizată.

Ai noştri tineri, plecaţi în Epoca Modernă la Paris, mai plasau şi ei cîte o *recunoştinţă* (din fr. *reconnaissance)* pe la Agie (Poliţia dumnealor de Frontieră...), ca să le iasă mai abitir paşapoartele şi treaba să meargă ibrişim.

E, aşadar, clar că sîntem un popor obişnuit cu datul (şi cu luatul) chiar de la Descălecare!

Şi Omul modern (şi contemporan), ce să facă şi el ca să-şi vadă rezolvate problemele presante?

Dă o mică *şpagă* (din rus. *spag),* sau chiar un *şperţ* (din germ. *Sperrzeug),* care va deschide (aproape) toate uşile.

Ferească Dumnezeu, aici nu este vorba despre vreo *mită* (din sl. *mito).*

Ar putea fi o *filodormă* (din gr. *filodorima),* dar e atît de neînsemnată că-i mai mult un *cadou* (din fr. *cadeau).*

Şi nu are nici o şansă să se transforme într-un *„drept“* (din fr. *droit),* că doar viaţa merge înainte, o mînă o spală pe cealaltă, nu se face gaură-n cer şi nu a murit încă nimeni de la o *atenţie* mică (din fr. *attention).*

Numai ăia din Ferentari îi spun de-a dreptul şi pe faţă *vazelina* (din fr. vaseline) – dar ce pretenţii poţi avea de la ei?

Că nu-i nici o ruşine dacă *ungi* roata, ca să nu mai scîrţîie!

Iar angajatul nostru de la stat, situat într-o poziţie strategică (în spatele *ghişeului* – Vamă, Poliţie de Frontieră, ce-o fi!), fraier ar fi dac-ar da cu piciorul cînd îi şopteşte ispita la ureche: „Am *ceva* (din fr. *quelquechose)* pentru dvs!“

Aşa că, dacă nu ajută, atunci nici nu strică, oameni sîntem cu toţii şi, oricum, cusut dublu ţine mai mult.

Şi o tradiţie (atît de) milenară într-ale *şpagamentului,* despre care putem aproape spune că face parte din Patrimoniul Naţional, ar fi păcat să fie eradicată prin intervenţia intempestivă a procurorilor DNA.

Că doar cele recent descoperite (că *cineva* oricum le ţinea acoperite – gratis şi dezinteresat... pînă acum) reprezintă un fenomen de masă, cunoscut şi practicat din moşi-strămoşi!

Vorbim aici despre *obiceiul pămîntului* (din fr. *L'usage du pays),* ce Dumnezeu!

Şi, dacă va ţine (numai) de noi, nu vom permite nici unui „Spaţiu Schengen“ să ne perturbe *cutumele.*

Că, oricum *Ici, aux Portes de l'Orient tout est pris à la légère.*

Numai *şpaga* nu!!!

Peter SZUEGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

NR. 362

Comunicarea prin pungă

Îndrăznesc să vă trimit această reflecţie ca o completare a articolului răposatei Tita Chiper, „Comunicarea prin sacoşă“, din numărul 118 al revistei *Dilema.* Doamna Tita Chiper a făcut o minunată analiză sociologică a unui tip de sociabilitate subtil, manifestat în vremuri de restrişte şi prin canale – banale, la prima vedere, dar sub lupa unei minţi analitice, aceste canale, sacoşele, se dovedesc a fi repere salutare şi un eficient liant social. În finalul articolului, doamna Chiper aduce un reproş sacoşelor noi, cu diverse culori şi simboluri, care blochează privirile celorlalţi şi privează cetăţenii de pretextul unei discuţii amicale. Doresc să aduc scurte completări la concluzia ultimă precum că „Timpul comunicării prin transparenţa sacoşii s-a încheiat“. Întru totul de acord, însă nu trebuie să scăpăm din vedere că acest tip de comunicare trece într-un alt registru, putem spune că a schimbat frecvenţa şi devine, într-o oarecare măsură, mult mai slab calitativ ca tipul precedent. Noile pungi colorate cu diverse mesaje, peisaje, nume de branduri sau personaje spun enorm de multe despre posesor. Să luăm drept exemplu pe distinsul tînăr ce aşteaptă în staţie tramvaiul şi care are în mîna stîngă o pungă cu numele brandului Zara inscripţionat, iar în cealaltă mînă telefonul mobil la care vorbeşte destul de tare, încît să-i facă atenţi şi pe cei din jur. Un alt exemplu este domnişoara ce se plimbă afişînd punga pe care scrie „Duty free Italy“ şi care împrăştie nonşalant cojile de seminţe pe trotuar. Printre astfel de exemple se numără şi tinerii eco ce folosesc sacoşe din material reciclat, dar care habar n-au că prea mult parfum dăunează mediului. Consider că punctul meu de vedere este clar – în perioada cozilor la alimentară, sacoşa spunea adevărul iar contextul facilita iniţierea unei discuţii ce îi apropia pe oameni, pe cînd, în prezent, adevărul spus prin sofisticatele pungi este unul plin de bovarism al unor oameni cu percepţii distorsionate asupra propriei persoane, distorsiuni ale căror cauze pot constitui subiectul unei alte discuţii interesante.

Cosmin Robert POPESCU
robert3cosmin@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

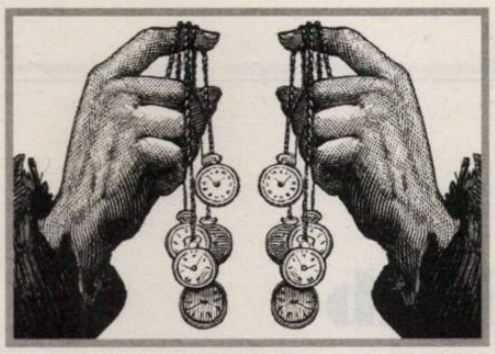

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîteva specii de imbecili

Textul de mai jos a fost scris în timpul unei călătorii la Berkeley, California. Mi se pare plauzibil în continuare, mai ales după discuția despre prostie, găzduită, de curînd, de Televiziunea Română. Evident, subiectul e inepuizabil...

Ca și moartea, imbecilitatea e democratică: nu distinge între săraci și bogați, între prostime și aristocrație, între est-europeni, vest-europeni și americani. Cu alte cuvinte, întîlnești imbecili peste tot și la toate nivelurile. Imbecilitatea are imaginație: ea valorifică în chip diferențiat resursele de întunecime ale fiecărui individ și ale fiecărei nații, așa încît rezultatul să fie sau să pară multicolor.

În latura ei cinică, nocturnă, orice călătorie este o explorare a imbecilității universale: descoperi neîncetat noi variante și le percepi mai limpede pe cele de-acasă. Din America, de pildă, imbecilul român mediu se vede foarte bine decupat, ca o umbră chinezească perfectă, ca o efigie. El strălucește prin cîteva indemolabile certitudini: e sigur că e deștept, e sigur că, vreme de cinci sute de ani, a apărat Occidentul de turci și e sigur că e victima unei conspirații mondiale. Imbecilul român mediu se identifică intim cu toate gloriile neamului. *El* a cîștigat la Călugăreni, *el* a murit la Mărășești, *el* i-a bătut pe americani la fotbal. Ca atare, pretinde un respect unanim, necondiționat. Are aerul că e credincios; în realitate, mai mult decît să creadă în Dumnezeu, el e ocupat să demonstreze că Dumnezeu crede în el, în el mai mult decît în alții. Cum altfel s-ar explica virtuțile excepționale cu care a fost dăruit? E un unicat prețios, într-o lume de moftangii. Asta nu înseamnă că imbecilul român mediu nu are și oarecare insatisfacții: în perioada de tranziție mai cu seamă, el percepe dezghețul ca pe o disoluție. E trist că nu se conservă „realizările“ anterioare („rod al muncii și suferinței noastre“) și reușește să intoneze un „ce“ ironic ori de cîte ori se referă la „privatizare“ (și „privatizați“), „democrație“, „economie de piață“ sau „FMI“. Imbecilul român mediu declară frecvent că „orice s-ar zice, Ceaușescu a fost un patriot“ și că Vadim Tudor „o fi cum o fi, dar în chestia ungurească are dreptate“. În aceeași suită de convingeri se mai pot cita fraze de genul: „Casa Poporului e o dovadă a creativității naționale“, „Iliescu e prea moale“ sau „eram șef de serviciu și am ajuns taximetrist“. Evident, citind aceste rînduri, imbecilul român mediu nu înțelege de ce e socotit imbecil.

Există, se subînțelege, și imbecilul superior: el se recoltează, în genere, dintre intelectuali și preferă, demagogiei patriotarde, delirul egolatru. Imbecilul superior se simte un erou al eticului, un inspirat, un om al misiunii. El confundă subtilitatea mentală cu acțiunea politică și își ia reveriile drept soluții constituționale. Cînd constată că utopia sa nu e împărtășită de mase, că Montaigne n-are succes la Pașcani, e dezamăgit și acuză de imbecilitate masele și Pașcanii. Imbecilul superior crede sincer că toți cei care-l contestă sau au alte păreri decît el sînt imbecili. El mai crede că intransigența opozantă postrevoluționară e suficientă ca să ne facă să uităm dizgrațioasa lui cuminție prerevoluționară. Imbecilul superior e un campion al nesincronizării, al inadecvării, al suficienței lunatice. Adeseori, sub aparența sa fragilă și romanțioasă se ascunde o dezmățată poftă de putere, pofta de putere a imbecilului de rînd...

Dar să nu fim vanitoși. Să vorbim și de imbecilii altora. Există, de exemplu, imbecilul mediu american: se declară liber-cugetător și crede în fantome, consacră chifteaua fără mirodenii drept vîrf al artei culinare, bea lapte la friptură, crede că tot ce se spune la televizor e „științific“ și că nu America a fost descoperită de europeni, ci viceversa.

Mult mai interesanți sînt însă imbecilii americani superiori. Am cunoscut cîțiva, întruchipați în profesori universitari, de preferință politologi. Ei au o sumedenie de păreri uluitoare: califică dezastrul comunist drept un „experiment istoric interesant“, descalifică drept răuvoitoare invocarea Gulagului în contextul unei analize „obiective“ a stalinismului, refuză să admită că țările est-europene au trăit sub sisteme politice totalitare. La urma urmelor, comunismul nici n-a fost așa rău (dovadă că, în fostele țări comuniste, comuniștii sînt realeși de „popor“ drept cîrmuitori legitimi și credibili). Stalin, la rîndul lui, a fost un personaj extrem de „complex“: e rușinos, intelectualmente, să-l compari cu Hitler. Nici Ceaușescu nu trebuie demonizat abuziv: în unele privințe, Ronald Reagan s-a dovedit mai dăunător. Imbecilul american superior nu citește decît Derrida și crede că îi flatează pe muzicanții polinezieni dacă îi compară cu Mozart. De altfel, modul în care un asemenea imbecil înțelege să-și manifeste „deschiderea“ intelectuală, lipsa nobilă de prejudecăți, e mai curînd jignitor pentru cei cu deprinderi „convenționale“: manierele curtenitoare sînt suspectate de „condescendență“, declarația de amor e un act terorist, de macho discriminator. Aparținătorii „pieilor roșii“ trebuie numiți *native Americans,* dacă nu vrei să treci drept rasist, negrii trebuie numiți *African-Americans* (ceea ce dă senzația că a pomeni de culoarea pielii e a pomeni un detaliu infamant). Vrei să invoci un gras, îl vei defini *horizontally challenged* (greu de tradus: „solicitat pe orizontală“, „pus la încercare pe orizontală“?). Cineva prea înalt e – după același tipic – *vertically challenged.* Teama (psihanalizabilă) de a nu leza susceptibilitățile minorităților a creat – pe lîngă asemenea forme de păsărească – noi și paradoxale minorități, net dezavantajate: minoritatea fumătorilor, „minoritatea“ heterosexualilor, minoritatea albilor ș.a.m.d.

Din fericire, America depinde în mai mică măsură de imbecilii ei decît depindem noi, deocamdată, de imbecilii noștri. E însă un fapt că există o internațională a imbecilității, în care riscăm să intrăm mai repede decît în Europa...

Apărut în *Dilema,*
nr. 96, 11-17 noiembrie 1994

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Beția audienței

Citesc, de la o vreme, tot felul de comentarii și opinii despre audiențele TV și mi se pare că întoarcerea lumii cu susul în jos a mai făcut un pas decisiv.

Să o luăm ușurel. Instrument absolut necesar într-o epocă în care mass-media este o afacere, măsurătorile de audiență sînt destinate în primul rînd celor care cumpără spații publicitare în media (ca să știe pe ce dau banii) și oamenilor din sistem – producători, realizatori de emisiuni, jurnaliști etc. (ca să știe cît de numeros le este publicul). Aceste măsurători au, așadar, un caracter preponderent tehnic, iar beneficiarii sînt jucătorii de pe piața media. Așa se întîmplă peste tot în lume. Numai că, la noi, cifrele de audiență capătă, pentru unii, trăsături de zeitate absolută, la care se închină zilnic. Faptul că în seara trecută emisiunea „noastră“ a avut un public mai numeros decît emisiunea „lor“ de la aceeași oră devine, pentru televiziuni, știre de *prime time.* Lauda de sine pe baza cîtorva mii de telespectatori în plus este obicei curent. Mărturisesc că n-am prea văzut așa ceva pe la televiziuni din alte țări. Bineînțeles că și acolo producătorii și realizatorii stau cu ochii pe cifre și se bucură cînd și-au depășit concurenții, dar nu trîmbițează asta zilnic în urechile publicului. Accept însă că ai noștri, după ce au trecut – vaccinați sau nu – de bolile copilăriei TV, trăiesc acum criza adolescenței, așa încît realizatorul unei emisiuni mediocre are nevoie, ca să meargă mai departe, să-și crească *self esteem*-ul comparîndu-se cu emisiunea mediocră de la postul concurent. Să zicem că nici asta n-ar fi, pînă la urmă, grav: fiecare se laudă cu ce poate.

Dar cifrele de audiență sînt folosite tot mai mult pentru a transmite – sau a sugera, sau a induce – judecăți asupra *calității* emisiunilor. De cînd stau cu ochii pe cifre, mulți și-au băgat în cap că *mult* înseamnă, implicit, și *bun.* Iar dacă o emisiune n-are audiență, rezultă de la sine că e proastă, plicticoasă, neprofesionistă etc. Și acest tip de „logică“ simplistă e aplicat și acelor transmisii TV al căror scop *nu e* acela de a ține pe canapea, cu telecomanda amorțită în mînă, milioane de oameni. Concret spus, dacă un show de divertisment sau orice alt „format“ adresat publicului de masă are doar cîteva zeci de mii de spectatori, atunci e un eșec: *tocmai* pentru că viza cîteva sute de mii sau milioane. Dar dacă un spectacol de balet, de teatru ori un talk-show pe teme culturale este urmărit de cîteva zeci sau sute de mii de oameni, atunci nu e cazul să ne repezim la concluzia comodă că „nu ține“. Un asemenea „produs“ nu trebuie validat de publicul de masă, așa cum valoarea unei simfonii ori a unui tablou nu se poate stabili prin referendum. Pur și simplu, putem constata că doar cîteva zeci sau sute de mii de oameni au fost interesați, în ziua x, la ora y, de un subiect cultural ori de niște minți luminate care își spuneau părerile în fața camerelor TV. Iar a socoti *rating*-ul și *share*-ul (două vorbe-fetiș ale celor din „industria TV“, dar și ale numeroșilor dătători cu părerea, de pe margine) în procente e stupid de-a dreptul. Ce sens are să spui că doar 1% din cîteva milioane de oameni care aveau televizorul deschis la ora h s-au uitat la o emisiune culturală, cînd o proporție însemnată din cele cîteva milioane nu e interesată *deloc* de cultură? E ca și cum ai spune că, într-o țară de douăzeci de milioane de locuitori, doar trei mii au cumpărat o carte de Heidegger și doar trei sute au citit-o. Și ce-am vrea? Să citească toată lumea Heidegger? Ar fi o catastrofă națională!

Dacă ne uităm în ograda altor societăți, care au o relație mai veche cu televiziunea *liberă* (spre deosebire de noi, unde televiziunea a fost cîteva decenii un instrument de propagandă al partidului comunist), găsim exemple din care am putea învăța (numai să vrem). Ani la rînd, de pildă, s-a deplîns la noi faptul că „n-avem un Bernard Pivot“. Miticul prezentator francez a avut vreo două decenii emisiunea *Apostrophes.* Nu făcea audiență de masă și nici nu i-a cerut cineva vreodată o asemenea aberație. Dar țintea publicul *care contează,* croia curente de idei, dădea tonul în dezbateri, impunea ierarhii culturale axate pe valoare, nu pe succes. Iar emisiunile sale (care pot fi văzute pe www.ina.fr) au adunat, în timp, tot ce a avut Franța mai bun în materie de cultură. *Toute proportion gardée,* dacă punem la un loc toate talk-show-urile culturale ale tranziției, cîte și cum au fost (de la emisiunile lui Iosif Sava de la începutul anilor '90 pînă la *Profesioniștii* Eugeniei Vodă, de la *Profesiunea mea, cultura* realizată „pe vremuri“ de Nicolae Manolescu la PRO TV pînă la *Idei în libertate* a lui H.-R. Patapievici, de la *Garantat 100%* a lui Cătălin Ștefănescu la *50 de minute cu Pleșu și Liiceanu,* plus tot ce au realizat Marina Constantinescu, Cristi Tabără – „omul care aduce cartea“, plus multe lucruri bune de la TVR Cultural – unde numai cine nu vrea nu găsește ceva interesant) o să descoperim în ele „o Românie“ inteligentă, inspirată, care n-a stat să se zgîie tot timpul la politichia mediocră și la *dessous*-urile vedetelor, ci a creat, a trăit emoții profunde și a avut idei substanțiale.

Numai că, la noi, se induce într-un mod perfid senzația că doar *numărul* contează, nu și substanța, nu și calitatea. Beția audienței – explicabilă la negustorii TV care ar face orice ca să mai țină treji niște inși pe care altminteri nu dau doi bani, căci pentru ei sînt doar entități statistice – îi cuprinde și pe tot felul de comentatori invadați de propriul plictis. Dacă niște oameni decid să nu se uite (pentru că se plictisesc) la emisiuni în care personajul principal e inteligența, nu cumva e problema lor?

ținerea de minte

„E stupid să te înfurii din cauza unei bîrfe. Cum vrei să oprești lumea să pălăvrăgească? Și pe de altă parte, de ce să-ți închipui că poți vorbi despre alții, și să crezi că ei n-au să-ți găsească pricină?

Totuși, cum aude cineva că se vorbește de el, se supără. Eu una găsesc că e de prost gust.

Dar iarăși, cînd mi-e drag un om, n-am să spun niciodată nimic pe seama lui, și dacă alții îl bîrfesc, eu una rămîn tăcută. (Deși, cînd nu sînt nevoită să tac, se știe că sînt destul de slobodă la gură și lesne îi fac pe toți să rîdă.)“

Sei Șōnagon, *Însemnări de căpătîi,*
traducere din limba japoneză
de Stanca Cionca,
Editura Univers, 1977

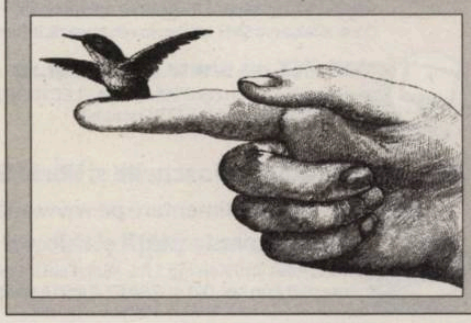

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Un zîmbet sub hijab

„Egipt, Egipt!“, îi zic şi fac semnul victoriei. El îmi întoarce zîmbetul, mimează (sau nu) entuziasmul şi zice „da, da, Egipt, libertate“. Nu eram în vreo piaţă din Cairo, eram la Cora, în sesiunea săptămînală de hipermarket, bînd o bere de origine daneză în franciza unui fast-food american. Destinatara salutului meu (poate prea) entuziast era o familie arabă. El, ea, trei copii. Toţi mîncau non-halal la masa de alături. Doamna mi-a şi adresat un zîmbet uimit de sub *hijabul* pe care îl purta. Nu era un *burkha* (sau *purdah,* adică perdea, cum îi zic persanii) care să acopere toată faţa. Aşa i-am putut vedea zîmbetul. Imediat după aceea, m-am simţit uşor stînjenit. Poate omul era de-al lui Mubarak sau poate nu avea nici o legătură cu Egiptul şi mă considera un alt ignorant de occidental care îi pune pe toţi arabii într-o oală sau poate, pur şi simplu, fiind cu copiii şi nevasta la cumpărături, nu avea chef de efuziuni şi entuziasme dulcege din partea unui necunoscut. Eram, însă, sub impresia imaginilor. A imaginilor din Piaţa Tahrir, manipulat fiind, în calitate de telespectator, de către televiziunile occidentale (CNN, BBC World şi TV5 Monde). Peste foarte puţină vreme o să aflu cum am căzut de fraier şi am fost emoţionat în urma unei gigantice şi oculte campanii de intoxicare.

M-a impresionat lanţul uman făcut de studenţi, în jurul Bibliotecii publice din oraşul Alexandria. Se ţineau strîns de mîini şi ţipau „aici sînt cărţi, aici sînt cărţi“, spre mulţimea scăpată de sub control care dădea să năvălească în instituţie. Au reuşit, biblio-

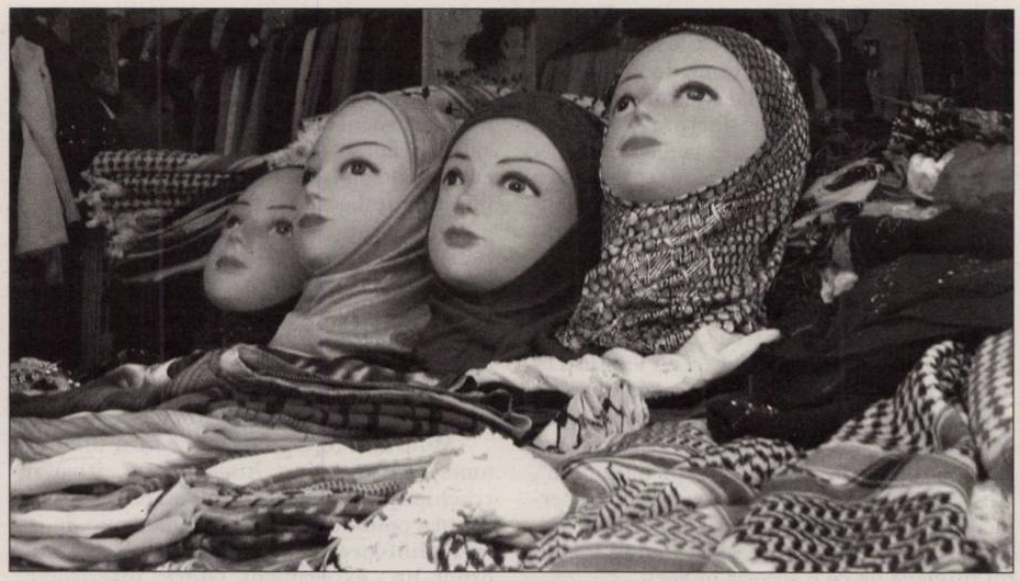

teca nu a fost jefuită. Aud că, după o primă noapte de haos, şi Muzeul Naţional din Cairo a fost protejat în acelaşi mod, de oameni care au făcut, voluntar, de gardă. Apoi a venit armata şi a preluat paza obiectivului. Voi afla că a fost o manevră video a Mossad-ului, pentru a-i ţine pe egipteni cu simţul civic ridicat.

Altă imagine care mă urmăreşte este a unui subofiţer de armată care încerca să ţină mulţimea în frîu, să nu o ia razna. Protestatarii, înfierbîntaţi, aruncau cu pietre, îl ameninţau cu bîtele. S-a dat cîţiva paşi în spate, a scos pistolul şi l-a îndreptat spre mulţimea ameninţătoare. Avea o expresie îngrozită. Nu ştiu cum arată un animal încolţit (nu am văzut niciodată), dar cred că asta exprima cel mai bine – dacă e să folosesc numitul clişeu. Era îngrozit, îi era frică de moarte, ar fi putut trage oricînd în mulţime şi gestul ar fi fost trecut la capitolul „represiune a forţelor de ordine în faţa manifestanţilor paşnici“. Eu am văzut doar un individ într-o situaţie-limită, care ar fi putut lesne scăpa de sub control. Nu a tras. Voi afla că asta era manevra CIA-ului, pentru a menţine cota de credibilitate a armatei.

Un egiptean a murit într-o intersecţie pustie, cu mîinile sus, în timp ce striga la alţi doi egipteni care îl ameninţau cu Kalaşnikoavele să îl împuşte, că nu are nimic de pierdut, că vrea libertate. Ăia au ţintit cu grijă şi l-au omorît. Cadavrul i-a fost ridicat după o vreme şi dus la morgă. Voi afla că scena era filmată într-o suburbie americană şi difuzată contra-cost de CNN, pentru a sprijini teza regimului criminal.

Hala Gorani de la CNN a avut noroc. Cînd dibacii aceia de călăreţi ai cămilelor au dat iama în piaţă, lumea a intrat în panică şi Hala a fost strivită de o poartă. Acolo au prins-o nişte „vigilantes“ ai regimului şi au început să o ameninţe cu o bătută zdravănă. A venit însă un tînăr cu alură de garajist care a zis „doamna e cu mine“, a luat-o pe după umeri şi a scos-o dintre bătăuşi. Voi afla că salvatorul era omul din umbră pus de FSB să o sperie pe Gorani, pentru ca, apoi, să o salveze.

Ar mai fi şi discursul lui Wael Ghonim, angajatul Google, unul dintre personajele-cheie ale chemării la revoltă. Cuvintele repetate obsesiv de el erau „libertate, demnitate, speranţă, viitor, hotărîre“. Aici îmi este deja clar că e interesul de imagine al marilor corporaţii occidentale. Ele vor spăla, pe viitor, creierii lumii arabe.

Pînă să aflu toate astea, lăsaţi-mă să fiu mişcat de ce au reuşit egiptenii. Ba chiar să fac un gest uşor ridicol, într-un supermarket din Bucureşti, în timp ce beau o bere daneză la un fast-food american.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche ☐ **3 luni (55 lei)** ☐ **6 luni (109 lei)** ☐ **12 luni (212 lei)**

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE!

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema Veche,** împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Historia, Foreign Policy, Forbes, OK** sau **Tango**. Pentru detalii, te rugăm contactează-ne la 0800.800.111, la 0318.200.200 sau pe e-mail la abonamente@adevarulholding.ro.

Metode de abonare

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***
- Costul unui SMS este de 15 euro fărăTVA
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111.**

3 luni abonament

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding — La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul
Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE

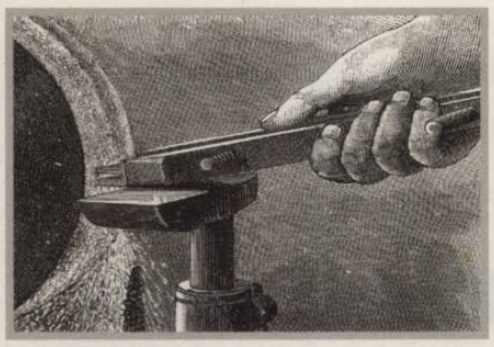

Petra HŮLOVÁ

teme de azi

Cînd fiica mea va purta burka...

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei", realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian şi Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole.* ***(N. red.)***

„Se pregăteşte deja să poarte vălul", îmi spune soţul meu, arătîndu-mi-o surîzînd pe fiica noastră, în vîrstă de şase luni, care tocmai îşi ridicase pătura pînă la ochi. Ne place să glumim adeseori asupra Europei de mîine, imaginîndu-ne detaliile absurde ale unei lumi populate de generaţia copiilor născuţi în 2010. Cum va fi viaţa atunci cînd Internetul va fi devenit simbolul unui trecut uitat, asemeni telegramei sau faxului, şi atunci cînd, amintindu-ne reprezentaţiile noastre actuale despre viitor, ne vom îndoi de rîs, ca pe vremea filmelor de science-fiction din epoca cinematografului mut. Şi odată ce începem jocul acesta, nu ne mai putem opri.

Încercaţi măcar! Am putea spune că este chiar o obligaţie. Nu este oare adevărat faptul că aşteptăm de la fiecare european responsabil să se pregătească pentru viitor? Europenii responsabili nu sînt nişte primitivi, şi nici fatalişti care trăiesc de pe o zi pe alta. Ei au acces la Internet, biciclete şi posibilitatea de a trage apa la closet, dar asta nu înseamnă că, dacă nu ai aceste lucruri, eşti o persoană inferioară. Anumiţi europeni poartă chiar şi vălul, dar asta nu înseamnă că sînt înapoiaţi sau fatalişti, deşi pare astfel, poate pentru că în Europa nu sîntem prea fani ai musulmanilor. Totuşi, pe Internet, se simt ca acasă, se simt mai bine adeseori decît în Franţa sau Germania lor natală.

Astăzi, dezbaterile privindu-i pe musulmani în Europa sînt în toi. Chiar şi în ţara mea natală, Republica Cehă, unde nu este uşor să dai peste un musulman. „Ce contează!", ar răspunde unul dintre acei arţăgoşi cehi de dreapta: „Să se ducă cu toţii la dracu'!". În ţara mea, pînă acum, din lipsa unui număr suficient de musulmani, s-au luat mai degrabă de romi, de vietnamezi şi uneori de femei.

Chiar şi în revistele cele mai conformiste, pline de imagini frumoase, specializate în decorarea casei şi a grădinii, se spune că viitorul Europei aparţine femeilor. A afirma deci acest lucru nu are nimic extravagant, iar persoanele care se opun acestei idei nu sînt decît cei care au un dinte împotriva femeilor sau care îşi imaginează europencele din viitor în voaluri şi cred că, îmbrăcate astfel, ele vor avea mai multe greutăţi în a guverna. Dacă va mai rămîne ceva de guvernat, bineînţeles. Specia europeană este pe cale de dispariţie, lent şi, potrivit unora, vina ar fi a acestor femei emancipate cărora le-ar aparţine viitorul Europei. Cu cît nivelul lor de formaţie este mai ridicat, cu atît acestea sînt mai independente financiar şi au mai puţini copii, ticăloasele! Anumite feministe pretind că bărbaţii sînt de vină. Căci ei sînt cei care au inventat pilula contraceptivă, pentru a profita din plin de plăcerile carnale, eliminînd riscul procreării. Dar oare o întoarcere colectivă la prezervativ ar putea inversa datele? Cu greu.

Cînd o privesc pe fiică-mea, din care nu văd ieşind de sub pătură decît doi ochi albaştri şi un căpşor de bebeluş chel, mă văd – europeanca – de-acum în 30 sau 40 de ani. Mă voi fi alăturat între timp armatei de pensionare exasperante. Vom invada străzile, în masă, bătrîneţe amară a celor pentru care era mai bun trecutul, ca întotdeauna cînd bătrîneţea priveşte înapoi, spre propria tinereţe. Un pic senilă şi dezorientată, voi ataca cu contemporanii mei cea de-a patra generaţie de cărţi numerice, cele pe care le putem îndoi în buzunar ca pe un bileţel, portabilul meu de a douăsprezecea generaţie, mereu aprins, în cazul în care nepoţii mei ar vrea să mă sune, în timp ce fiica mea, îndreptîndu-se spre o şedinţă, va zbura cu 500 km/h pe o autostradă virtuală. Cu fereastra deschisă, lăsîndu-şi voalul să fluture şi el în vînt. Autostrada va fi saturată de femei identice.

Specia europeană este pe cale de dispariţie.

Europencele anilor 2040 se vor bate din nou (de cîte ori nu au făcut-o deja) pentru emanciparea lor. Cu condiţia, bineînţeles, ca totul să fie bine, să rezistăm. Nu mă gîndesc aici la euro-regiuni, la moneda unică sau la ideea de Europa, ci mai ales la oraşe, la patrimoniu şi la oameni. Ca în acele filme catastrofă, îmi imaginez o nenorocire ecologică, prăbuşirea Internetului, apariţia unei epidemii. În faţa eventualităţii producerii unor asemenea catastrofe, perspectiva unei lente dispariţii a speciei europene sau a celei de a avea în Europa o majoritate de musulmani pare o nimica toată. Cît despre femei, chiar dacă ele se vor regăsi din nou acasă, asta nu ar fi pînă la urmă aşa de grav. De fapt, ar fi suficiente foarte puţine lucruri pentru a ne debarasa de această viziune sumbră a viitorului. Ar fi suficiente mai multe naşteri, să trăim mai modest şi să fim mai puţin cheltuitori.

Îmi privesc fiica, lungită lîngă mine, şi îmi dau seama că, în cîţiva ani, cea care îi va vorbi cu „dacă" voi fi eu, în timp ce ea îmi va arunca o privire neagră: „Tu îmi spui ce trebuie să fac?". Este mereu aceeaşi poveste. Sfaturile nu pot decît să ne irite. Noi înşine, în Republica Cehă, sîntem alergici după 40 de ani de experienţă comunistă. Ca cineva să încerce azi să facă ingineria viitorului, asta nu! Decît poate pe un forum sau cu ocazia unui seminar, dacă se prezintă expuneri şi se discută inocent. Punct. De altfel, istoria nu ne arată ea oare că evenimentele au întotdeauna un alt deznodămînt decît cel aşteptat? Sigur. Iată un cuvînt final foarte simpatic. Dar cine poate crede asta cu adevărat?

Petra Hůlová *(născută în 1979) este licenţiată în Culturologie şi Limba mongolă la Universitatea Carolină din Praga. După ce a petrecut un an în Mongolia, ea şi-a situat în această ţară acţiunea primului său roman,* În memoria bunicii mele, *care i-a adus mai multe premii literare destinate tinerelor talente. A mai publicat romanele* Pres matny sklo *(„Prin geamul îngheţat"), 2004,* Umelohmotny tripokoj *(„Apartament cu trei piese din plastic"), 2006 şi* Strazci obcanskeho dobra *(„Gardianul binelui cetăţenesc"), 2010.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

De te vom uita, Israel...

Premierul israelian Benjamin Netanyahu crede că cele mai serioase ameninţări la adresa păcii sînt întîlnirea unui regim islamist existent cu armele nucleare (cazul Iranului) sau întîlnirea armelor nucleare existente cu un regim islamist (cazul Pakistanului). Şi mai crede că democraţia nu se reduce la alegeri libere – mai mult decît scrutinul liber, contează ce rezultă din el. Europa ultimului secol e plină de asemenea lecţii. Prin urmare – aş adăuga eu la lista scurtă a ameninţărilor – şi întîlnirea dintre democraţie şi un popor răsculat care nu caută, de fapt, democraţia, deşi mai toţi politicienii puternici ai lumii cred că asta caută. Netanyahu spune toate acestea, într-o sală a Knesset-ului, dominată de o imensă stampă pictată de Chagall, care îl înfăţişează pe regele David. Dar, despre legătura dintre marele rege biblic şi ceea ce se întîmplă în jurul ţării lui, voi povesti săptămîna viitoare. Pînă atunci, mă limitez la a spune că tulburările politice din spaţiul musulman adaugă mult la setul de îngrijorări pe care orice om lucid, aparţinător spaţiului euroatlantic, le are în legătură cu pacea lumii. În context, regăsesc un text pe care, în 2008, cu ocazia împlinirii a 60 de ani de la înfiinţarea Israelului, l-am publicat într-un cotidian pe atunci de mare prestigiu. Îl redau aici, convins de deplina lui actualitate:

Pe 29 noiembrie 1947, abia creata Organizaţie a Naţiunilor Unite a decis împărţirea în două a ţinutului Palestinei pentru ca două noi state, unul evreu şi altul arab, să se nască. Evreii au acceptat împărţirea, arabii nu.

Cu o zi înainte de expirarea mandatului britanic asupra Palestinei, pe 14 mai 1948, David Ben Gurion a citit Declaraţia de Independenţă a statului Israel, într-o sală a muzeului din Tel Aviv dominată de portretul lui Herzl, în cadrul unei ceremonii al cărei secret s-a păstrat pînă cu o jumătate de oră înainte de începere (invitaţiile fuseseră distribuite personal, prin curieri, în acea dimineaţă, şi cuprindeau, expres, dorinţa organizatorilor ca invitatul să păstreze discreţia asupra evenimentului).

Cred că a fi astăzi alături de Israel este, înainte de toate, o datorie morală.

Încă nenăscut, Israelul avea mulţi duşmani. La cîteva ore după ceremonie, cîteva state ale lumii au recunoscut statul Israel. Înainte de toate, bineînţeles, Statele Unite. În aceeaşi zi au urmat alte cîteva, nu multe. Printre acestea, spre onoarea ei, şi România. URSS va recunoaşte Israelul cîteva zile mai tîrziu. A doua zi după proclamarea statului Israel, armatele a cinci ţări arabe îi invadează teritoriul. De atunci, din prima sa zi de existenţă, şi pînă astăzi, nimic nu a fost mai important pentru statul Israel decît propria securitate. În toţi aceşti ani, secundă de secundă, miza a fost maximă: nimic mai puţin decît propria existenţă. În lumea postbelică, nu cred că există o altă ţară care să-şi fi petrecut primii 60 de ani de existenţă luptînd atît de crîncen pentru propria fiinţare. Şi lupta este departe de a se fi terminat. Aşezat într-un spaţiu deşertic, lipsit de resurse naturale, strivit între un colos arab care îl urăşte furibund şi o mare, Israelul este una dintre cele mai impunătoare lecţii de istorie pentru oricine, tocmai pentru că, în acest context geopolitic, a devenit o democraţie prosperă şi o importantă putere a lumii. Într-o carte celebră, Hegel spune că istoria se poate gîndi în trei feluri, fiecare dintre acestea corespunzînd, de fapt, unui palier de înţelegere a lumii. Primul, numit de el „istoria nemijlocită", cuprinde faptele înaintaşilor noştri, evenimentele istorice aşa cum au fost ele sau, mai bine zis, aşa cum ştim noi că au fost ele.

Al doilea, „istoria reflectată", cuprinde identificarea spiritului unui anume timp sau al unui anume popor şi interpretarea faptelor şi a evenimentelor „istoriei nemijlocite" prin prisma acestuia. În fine, al treilea, „istoria filozofică", foloseşte arsenalul de date al „istoriei nemijlocite" şi al celei „reflectate" pentru a ţinti cel mai sus: identificarea sensului de dezvoltare al istoriei, găsirea raţiunii sale fundamentale, a sensului ei.

Pe fiecare dintre aceste trei paliere, istoria Israelului, deşi scurtă, este bogată pînă la luxurianţă şi pilduitoare. Dar, mai ales, este o istorie eroică şi victorioasă, căci este plină de evenimente uimitoare, de spirit şi de sensuri. Istoria Israelului este, la rîndul ei, doar o parte a istoriei unui popor fundamental, care a dat lumii *Cartea Cărţilor* şi, ca şi cum asta nu ar fi fost de ajuns, un şir interminabil de talente copleşitoare şi de minţi admirabile. Cred că a fi astăzi alături de Israel este, înainte de toate, o datorie morală cu mult mai puternică decît orice calcul economic sau orice logică strategică. Iar o întreagă civilizaţie născută din binefacerile *Cărţii* ar trebui să îşi jure, parafrazînd pe evreii exilaţi după cucerirea babiloniană a Ierusalimului din 586: „De te vom uita, Israel..."

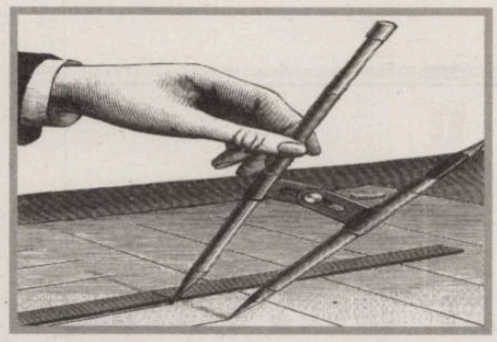

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

G.M. Cantacuzino în Bucureşti

Se împlinesc 50 de ani de la moartea unuia dintre oamenii cei mai înzestraţi ai culturii române, ca arhitect, teoretician şi istoric al arhitecturii, pictor, filozof, pedagog, într-un cuvînt un umanist modern, un fel de Leon Battista Alberti strămutat în vremile noastre. Iar această definire a personalităţii lui George-Matei Cantacuzino (1899-1960) ar putea părea săracă, dacă nu am întregi-o, adăugînd că, suflet faustic în dialog cu el însuşi, a reflectat cu nobilă amărăciune asupra naturii umane şi că, în ţara lui, a fost întemniţat cinci ani.

Aniversarea a fost celebrată de extraordinara editură Simetria – nume pe care l-a purtat revista creată şi, în parte, scrisă de Cantacuzino –, prin două cărţi. Una este de doamna arhitect Mirela Duculescu, în care se înmănunchează date biografice şi o armonioasă prezentare a gîndirii arhitectului. Cealaltă este reeditarea *Scrisorilor către Simon,* apărute postum în 1993. Ambele cuprind şi traducerea textului românesc în limba engleză (meritã precizat că ea este desăvîrşită, tălmăcirea confesiunilor adresate lui Simon Bayer fiind chiar o realizare literară, datorată doamnei Marie-Lyse Ruhemann, fiica autorului). Aceste volume sînt îmbogăţite cu ilustraţii de o calitate artistică excepţională.

La lectură, ne vin în minte inevitabil unele lucruri care au rămas nespuse. Cum se face, de pildă, că astăzi, cînd toată lumea îi citeşte pe Noica şi pe Cioran, n-a băgat nimeni de seamă cît de mult a fost influenţat stilul lor de clasicismul meditativ al lui G. M.? Cine se îndoieşte, să reia *Paginile* lui Noica *despre sufletul românesc:* ele au apărut în 1944, deci mult timp după *Arcade, firide şi lespezi* sau *Izvoare şi popasuri.* Aceeaşi e

năzuinţa de a scrie o istorie a vieţii spirituale româneşti. Ea se inspiră, mărturisit sau nu, din ideile „morfologilor culturii“ (Riegl, Frobenius, Spengler). Alte asocieri se mai pot schiţa – de pildă, atunci cînd Cantacuzino rîde de „mitocanul naţional“, cum să nu ne amintim ironiile lui Paul Zarifopol? Observaţiile lui Cantacuzino despre *Experienţa americană* la întoarcerea de la New York (RFR,VI, 1939, 9) nu se pot ocoli pentru o comparaţie cu impresiile aduse din aceeaşi călătorie de Iorga şi de Comarnescu. În *Pătrar de veghe,* explorarea Iranului, a Siriei, Libanului, Iordaniei şi a Palestinei corespunde unui interes pentru arhitectura orientală bine stabilit în epocă prin cartea lui Robert Byron *The Road to Oxiana.* Chiar Martha Bibescu se aventurase pe drumurile Persiei înainte ca G.M. să ajungă şi el la Isfahan.

Dar acasă, ce face el? În 1931, scrisoarea deschisă către Marcel Iancu cuprinde un verdict tăios: „oraşul nostru haotic, de un haos balcanic şi mediocru, de «o ticăloşie mică», cum zice Tudor Arghezi“... Altădată se plînge de „această capitală care pare mereu improvizată“. Din lista de 26 de opere ale arhitectului, exact jumătate au fost în Bucureşti. De altfel, la această listă, alcătuită de doamna Duculescu, mai sînt de adăugat casa Elisabetei Cantacuzino (născută Grueff), pe Aleea Alexandru, şi, probabil, casa Kretzulescu din str. Henri Coandă, colţ cu Dacia. Primii ani de activitate, 1923-1928, se află sub semnul lui Palladio: banca Chrissoveloni şi vila reginei Elisabeta a Greciei. După 1932, în acelaşi timp în care se înălţau cele 14 etaje ale blocului Carlton, care se va prăbuşi la cutremurul din 1940, a construit cel mai frumos *hôtel particulier,* în stil englezesc, casa N. Mavrocordat din Intrarea Pietăţii. Lui Arghezi, la Mărţişor, şi lui Nae Ionescu, la Băneasa, le-a clădit adevărate conace. De o sobrietate funcţională, vila Policrat din Calea Floreasca ar putea părea de Marcel Iancu. Imperativele unor comenzi şi adeziunea autorului la modernism sînt ilustrate de blocurile de locuinţe din Piaţa Lahovary şi Piaţa Amzei sau de birouri pentru Creditul Industrial vizavi de Universitate, toate din 1934-1935 şi nedepăşind limita de 6 etaje. Surprinzător este proiectul imobilului Kretzulescu care, printr-un front de magazine pe Calea Victoriei, întrerupt la mijloc de o alee, ar fi ascuns aproape biserica brâncovenească. Nu mai puţin şocantă era ideea de a înlocui chiar propria casă a lui G.M. (Calea Victoriei, 109, în coasta Palatului Ştirbey, unde avea numai parter şi două etaje) cu 10 etaje de locuinţe. Lucrarea, în colaborare cu Octav Doicescu, era concepută în 1944, dar, la transformarea clădirii în Minister al Petrolului în 1948, a fost redusă la regimul de înălţime de 6 etaje.

Aceste exemple, pe care le-am cules din cartea doamnei Duculescu, dau imaginea unei opere proteice. Indiscutabil, omul merita acel *coup de chapeau* din partea lui G. Crutzescu – „unul din vajnicii luptători pentru un Bucureşti mai frumos şi mai rînduit“.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Iaşi: Reşedinţa domnească a lui Cuza

Unul dintre puţinele monumente istorice de anvergură care pot fi vizitate în acest moment în municipiul Iaşi este Muzeul Unirii, situat pe una dintre cele mai vechi străzi ale urbei, actualmente numită Lăpuşneanu, în trecut – Uliţa Mare. Intrată într-un proces de reabilitare care părea că nu se mai termină, clădirea a fost în final inaugurată în urmă cu cîţiva ani, fiind deschisă pentru vizitare şi publicului. De administrarea acestui monument se ocupă Complexul Muzeal Moldova, instituţie subordonată Ministerului Culturii şi Cultelor.

Construită în 1806, în stil neoclasic, clădirea a aparţinut de-a lungul timpului mai multor familii de boieri: Catargi, Palade, Cantacuzino-Paşcanu, Ghica. De la una dintre reprezentantele ultimei familii a închiriat-o Alexandru Ioan Cuza în 1859, după Unirea celor două Principate, transformînd-o în reşedinţă domnească. Cuza şi soţia sa Elena au locuit aici pînă în 1862, cînd Capitala ţării a fost mutată la Bucureşti. Anii petrecuţi aici de domnitor au făcut ca edificiul să fie cunoscut multă vreme drept „Palatul Cuza“.

aici cartierul general. Instituţiile statului se mutaseră în Capitala Moldovei, după ce germanii ocupaseră Bucureştiul. În 1918, Ferdinand a primit în clădire delegaţia basarabenilor, ardelenilor şi bucovinenilor care îi anunţau Marea Unire.

Ulterior, bancherii au modificat parţial arhitectura palatului, deschizînd la parter cîteva magazine, dar şi un restaurant, în care şi-a sărbătorit lansarea unei cărţi poetul Alexandru A. Philippide. Unul dintre tovarăşii săi de pahar din acea seară de 1922, Păstorel Teodoreanu, se declara oripilat, cu acea ocazie, de destinaţia pe care o avea o parte din această clădire cu semnificaţie istorică.

În 1937, banca nu şi-a mai putut achita datoriile către stat, care, în contul banilor, a preluat edificiul şi l-a transferat în proprietatea Ministerului Cultelor şi Artelor. Imediat, Nicolae Iorga a propus inaugurarea unui muzeu dedicat Unirii şi lui Cuza, lucru care a căpătat contur la etaj. Un muzeu în adevăratul sens al cuvîntului a fost deschis însă în 24 ianuarie 1959, la 100 de ani de la momentul Unirii.

După 1989, palatul ajunsese într-o stare

Nicolae Iorga a propus inaugurarea unui muzeu dedicat Unirii şi lui Cuza.

În 1886, proprietar al clădirii a devenit o bancă – Societatea Creditului Urban – care a deţinut-o pînă în anul 1937. Anterior însă, în timpul Primului Război Mondial, în palat a locuit Regele Ferdinand I, care şi-a stabilit destul de proastă (a fost afectat şi de două bombe care au căzut în apropiere, în timpul războiului), ceea ce a necesitat reparaţii foarte serioase. Cei care s-au ocupat să-l pună în valoare au încercat să reconstituie cît mai

exact, pînă la detaliu, arhitectura exterioară şi interioară iniţială, inclusiv pe baza unor fotografii de la începutul secolului trecut.

Parterul prezintă tematic aspecte ale Epocii Unirii, precum şi un istoric al casei. Printre temele abordate sînt cele ce privesc dubla alegere, oamenii Unirii, politica reformatoare a domnitorului. Etajul este destinat apartamentelor domneşti şi cuprinde principalele destinaţii ale locuinţei princiare: cabinetele de lucru ale domnitorului (aici a citit la 11/23 decembrie 1861 recunoaşterea Unirii de către Marile Puteri) şi, respectiv, a Doamnei Elena Cuza, sufrageria, camera de biliard, salonul Doamnei.

Patrimoniul muzeului cuprinde multe piese cu valoare istorică, memorialistică, documentară, dar şi artistică: documente, carte rară, hărţi vechi, fotografii, costume, mobilier, porţelan, argintărie, ceasuri, corpuri de iluminat, covoare aparţinînd familiei Cuza.

Legătura dintre cele două niveluri este făcută prin ceea ce, în presa vremii, se numea „Scara biruinţei“. Acum, la capătul acesteia se află o statuie a lui Cuza, rod al strădaniei sculptorului Ion Irimescu.

***Sorin Cristian Semeniuc** este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi.*

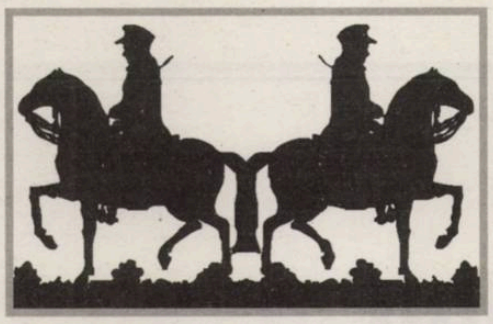

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă informativă dintr-o fandacsie

Viaţa mea e strîns legată de existenţa blocurilor de gheaţă, sînt prizonierul unei anumite imagini cu privire la aceste enormităţi făurite şi puse în circulaţie de natura, zice-se, impasibilă;

eu văd în aisberguri, monstruoase şi fascinante vise ale firii, uriaşe modelări ale nebuniei ei, o transfigurare fantastică a norilor, a cutremurelor şi a pustiurilor ei într-o îngheţare albă, mată şi vrăjită.

Aşa stînd lucrurile, aşa plutind munţii de gheaţă, nu pot să nu mă gîndesc la viaţa şi deci la moartea lor.

Nu toţi se ciocnesc de Titanicuri.

Nu toţi omoară oameni şi dobitoace.

Nu toţi provoacă nenorociri şi groază.

Mulţi, poate cei mai mulţi, sînt paşnici, liniştiţi, tăcuţi şi închişi într-o glacială înţelepciune.

Mulţi se topesc în liniştea oceanică.

Mulţi mor în pustia rece a lucrurilor.

Mulţi dispar într-o totală indiferenţă a propriei naturi ai cărei fii sînt.

Din cînd în cînd însă, cîte unul, simţind dispariţia vreunui semen de-al său, emite o lacrimă pe chipu-i de gheaţă,

semn că şi el începe să se topească şi să agonizeze.

Nici un om nu vede lacrimile indescriptibile ale blocurilor de gheaţă rămase încă în viaţă, secretate în memoria fraţilor lor.

Cu acelaşi simţ al exagerării care nu mă părăseşte în pofida atîtor fapte care ar fi trebuit să mă lecuiască,

nu pot să nu văd aceste lacrimi ale unui gheţar tăcut la moartea altui gheţar plecat să se transforme în nori, ploaie şi – la capătul drumului – în grîu şi, poate, chiar în acea rapiţă, socotită de unii, cîndva, un moft.

Nu pot să nu văd lacrimile unui gheţar la moartea unui semen al său.

Cred că la dispariţia unui aisberg, lacrimile altui gheţar taciturn ajung să se exprime omeneşte,

aşa cum în basme arbori încremeniţi din duhoarea unui duh al răului înfloresc deodată şi se transformă în prinţi mirifici ai demnităţii şi curajului uman.

Prevăd că nu-i departe ziua cînd omul – capabil, ce e drept, de catastrofe mai mari decît cele pricinuite de aisbergurile unanim blestemate şi hulite – va ajunge în măreţia sa, şi ea, totuşi, indiscutabilă (să fim drepţi),

să descifreze şi să se emoţioneze de lacrimile blocurilor de gheaţă paşnice, înţelegîndu-le suferinţa,

după cum a ajuns să priceapă şi să deslege tainele şi mesajele din ciripitul păsărelelor din copacii primăverii.

Stimaţi domni şi stimate doamne din serviciile multilateral dezvoltate, sper să nu fiu acuzat de apolitism, la capătul acestei comunicări despre fandacsia care mi-a trecut recent prin minte. După ce am trăit o viaţă întreagă între atîtea blocuri şi de beton, şi de interese, unele mai glaciale decît celelalte, există şi o politică a fandacsiei. Sînt convins că o veţi descifra.

un sport la Răsărit

Secta ciclișt ilor

Vine primăvara şi iar o să începem să visăm la circuite de Formula 1 în România. Dar cu ciclismul cum mai stăm?

Aiurea, nu mai visăm la nimic. Visele sînt pentru cei care se uită la cer, nu pentru cei care stau cu capul în pămînt să nu dea în gropi. Cît despre ciclism, la noi a devenit un sport extrem, iar practicanţii lui fac figură de sectanţi sinucigaşi. Pentru ei circuitele de Formula 1 sînt reale, rulează permanent pe ele, rătăciţi printre bolizi. Un vis abudhabian transformat în coşmar. Pedalează hipnotic într-un ocean de ţevi de eşapament nepăsătoare, se strecoară halucinant, de parcă ar trăi într-un univers paralel. Şi sînt mulţi, dar nu-i vede nimeni. Muşcaţi rău de microb, se luptă pentru o ţară a lor, una dintre multele care se înghesuie între aceste graniţe. Ba mai mult, cîţiva lunateci pe care i-a luat flama imaginilor din Alpi şi Pirinei pun la cale un Tur al Sibiului, competiţie a Uniunii Cicliste Internaţionale, a doua după Turul României. Au gînduri mari, încă mai cred că se poate face ceva pe teritoriul ăsta pe care-l călcăm în picioare. Ei nu visează, ei fac. După umila mea părere, nu cred că ar trebui să scape nepedepsiţi. Adică doar o biată cursă ciclistă pe pămînt, cînd noi plănuim circuite de Formula 1 suspendate?!

Radu NAUM

Carmen GAVRILĂ

Creştinii uitaţi din Egipt

În Egipt, oficial sînt între 9 şi 10 milioane de creştini, cei mai mulţi de rit copt, dar ei susţin că numărul atinge 15 milioane, iar alte surse, tot creştine, spun că sînt chiar 20-22 de milioane.

Guvernul ascunde numărul real de creştini – susţine o activistă şi jurnalistă creştină care a acceptat să vorbească doar sub acoperirea anonimatului. Un alt creştin de rit copt – Ramez Sidhom – spune că „creştinii din Egipt sînt predominanţi în domenii ca medicina, farmacia, comerţul privat, industria"; statul a ascuns numărul real al creştinilor egipteni pentru că Hosni Mubarak nu a vrut să se ştie cît de mult din economia egipteană este deţinut de creştini. Jurnalista spune că mulţi creştini sînt îngrijoraţi pentru viitor: „Aici, cînd deschizi uşa, oricărui partid, oricărei organizaţii, inclusiv Frăţiei Musulmane, există pericolul ca ei să preia controlul şi totul va fi diferit. Pentru că ei au o ideologie anume, că musulmani sunniţi sînt împotriva musulmanilor şiiţi şi nu-i agreează deloc pe evrei şi pe creştini, şi îi vor trata ca atare". Asta nu înseamnă că egiptenii creştini nu au sprijinit protestele împotriva preşedintelui Mubarak, dimpotrivă, mulţi au fost pe străzi demonstrînd, pentru că au suferit din aceleaşi motive ca majoritatea. „Trăim aceeaşi viaţă, mîncăm aceeaşi mîncare, avem aceleaşi obiceiuri, toţi bem ceai după-amiaza, ne vizităm de sărbători, înainte aveam o relaţie foarte bună." La întrebarea de ce s-au schimbat lucrurile, de ce nu mai este armonie între creştini şi musulmani, ziarista îmi răspunde că de vină a fost şi „otrava vărsată în massmedia, de ambele părţi, e drept". Ea susţine că guvernul a profitat şi a marşat pe aceste diviziuni şi că i-a făcut să creadă pe creştini şi pe musulmani că sînt duşmani, ca să îi controleze mai bine. Şi Ramez Sidhom spune acelaşi lucru, ba chiar susţine că Ministerul de Interne a fost în spatele atentatului de la Biserica celor Doi Sfinţi din Alexandria, în noaptea de Anul Nou. „Atentatul a avut scopul de a-i întoarce pe creştini şi pe musulmani unii împotriva celorlalţi, dar guvernul a avut un şoc pentru că egiptenii creştini şi musulmani au fost solidari, ba chiar musulmanii, inclusiv cei din Frăţia Musulmană au ajutat la protejarea bisericilor în special de Crăciun." Demonstraţiile terminate cu plecarea lui Hosni Mubarak par să fi adus din nou înţelegere inter-religioasă – spune jurnalista creştină – dar teama rămîne. „Creştinii şi musulmanii s-au rugat împreună în Piaţa Libertăţii şi s-au protejat unii pe ceilalţi, ăsta a fost un mesaj pentru guvern: ştim că aţi încercat să ne faceţi să ne duşmănim, deci e un lucru bun, dar mă tem să nu apară o guvernare religioasă care să schimbe toate astea, pentru că va fi un iad ca oriunde există regimuri islamice radicale" – explică ea temerile creştinilor. În schimb, Ramez Sidhom consideră că musulmanii sunniţi egipteni, chiar şi Fraţii Musulmani nu sînt extremişti. „Le place viaţa normală, dar pentru că au fost marginalizaţi şi vînaţi de guvern, au reacţionat puternic." – spune Ramez.

Creştinii şi musulmanii s-au rugat împreună în Piaţa Libertăţii.

Mohamad Mostafa, jurnalist la Agenţia naţională MENA, susţine că protestele creştinilor, după atacurile împotriva lor de anul trecut, au fost de fapt impulsul recentelor demonstraţii: „Ceilalţi egipteni, cînd i-au văzut pe creştini în stradă reproşînd guvernului că nu îi protejează de islamiştii radicali, au înţeles că este posibil să ieşi public să ceri socoteală guvernului". Jurnalista nu exclude ideea lui Mostafa, dar consideră că scînteia care a aprins protestele, de altfel justificate – spune ea –, are surse dubioase din chiar interiorul regimului. „Demonstraţiile din Tahrir par să fi fost încurajate de cineva, protestatarii erau idealişti sinceri, şi îi admir, dar ei au fost manipulaţi." Au fost o serie de evenimente înainte de 25 ianuarie, cînd au început protestele, dar ele nu au fost luate în seamă în Occident: „De exemplu, cu doar două zile înainte de 25 ianuarie, brusc au fost eliberaţi din închisori, în toată ţara, o grămadă de oameni, inclusiv unii arestaţi pentru islamism radical, o parte chiar au dat interviuri despre eliberarea lor, iar presa locală a marcat evenimentul".

Dacă Frăţia Musulmană, de exemplu, este foarte bine organizată, creştinii nu au un lider politic anume. E drept, există liderul spiritual al creştinilor de rit copt, dar ziarista subliniază că creştinii egipteni nu cred într-un lider anume; ar fi însă periculos ca egiptenii să se organizeze în funcţie de religie. „Avem creştini în partidele politice de toate felurile, avem şi miniştri, dar ei nu reprezintă interesele creştinilor, iar mulţi îi disprețuiesc, poate familia Sawiri se apropie de ce înseamnă a avea un lider recunoscut, mai ales Naghib Sawiri, un bogat om de afaceri care, prin fundaţii, face multe pentru creştini, din punct de vedere social." Ea nu ar dori să ajungă în situaţia de a alege la scrutinul parlamentar între partide creştine şi partide islamice şi a insistat că Egiptul are nevoie de secularism în politică. Femeia consideră că Europa este prea blîndă şi prea grijulie cu corectitudinea politică şi nu realizează că unii musulmani profită de libertăţi şi de drepturile omului, ca să impună propria cultură, în timp ce europenii rupţi de rădăcinile creştine îşi pierd identitatea. Ramez Sidhom consideră că liderii religioşi creştini din Occident „i-au privit întotdeauna cu oarecare duşmănie pe creştinii din Orient care au păstrat adevăratele dogme creştine". În mai multe rînduri de-a lungul discuţiei, jurnalista a insistat ca Europa creştină să fie foarte atentă la ce se întîmplă în Egipt şi să nu creadă discursul în aparenţă moderat al Frăţiei Musulmane. Ea consideră că europenii creştini ar trebui să dea un semnal că nu au uitat de creştinii egipteni, că aceştia nu sînt singuri şi că la nevoie vor fi ajutaţi – exact aşa cum musulmanii se ajută între ei.

Cairo

***Carmen Gavrilă** este corespondent Radio România Actualităţi în Egipt.*

***N. red.:** Cătălin Ştefănescu îşi va relua rubrica săptămîna viitoare.*

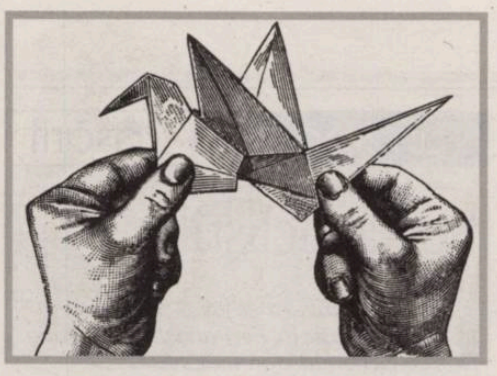

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pensionarii alpini

Era opt dimineaţa şi un soare cu dinţi. Dintr-un Peugeot destul de vechi au coborît un om de peste 70 de ani şi două doamne cam de aceeaşi vîrstă. El purta un fes roşu cu creastă şi ciucure, ele aveau pantaloni negri de lînă. Mici simboluri ale apartenenţei la o generaţie în ale cărei vremuri de glorie se purtau altfel de echipamente de schi. Altminteri, aveau clăpari moderni şi beţe Leki cu gardă de protecţie galbenă. Bronzatul şofer a dat jos cu meticulozitate schiurile de pe acoperişul maşinii, făcînd glume în nemţeşte cu însoţitoarele sale. Erau printre primii care urmau să urce în acea zi pe crestele orbitoare de deasupra văii Oetz-ului (acolo unde în anii '90 au fost găsite cele mai vechi rămăşiţe – de peste 5 milenii – ale unui trăitor din Europa, îngheţat şi perfect conservat, care a primit numele de Otzi). Scena cu pensionarii sportivi îmi evoca tihnitul şi bine socotitul mod de viaţă al persoanelor în vîrstă din Occident, stil pe care lumea de la noi îl invidia în anii comunismului (cînd abia dacă-l intuia din felul în care aceştia veneau în grup cu autocarele pe litoralul nostru). Eu îi invidiam pe cei trei, chiar şi în acel moment, pentru că vacanţa mea tocmai se terminase. Şi pe drum spre aeroport, am observat că staţiile de autobuz erau pline de pensionari cu schiuri pe umăr. Ei mai folosesc încă autobuzele, ca nişte oameni sprinteni şi normali

de modă, de fiţe, cum am zice noi. Schia uşurel, dar onorabil. Am mai văzut-o pe pîrtii şi mai spre seară, semn că rezista o zi întregă. Genul de om care nu renunţă la sport pînă

„Domnule dragă, parcă în orice telescaun sau telegondolă dai de cineva din România. Atenţie la ce vorbiţi pe aici.“

ce sînt. Gîndul mi-a fugit şi la bunica blondă pe care o zărisem în prima seară pe autostradă, în paralel cu maşina noastră, la peste o sută de kilometri pe oră, prin geamul luminat al rulotei sale, în timp ce-i dădea unui copil să mănînce cu linguriţa. Tehnologie şi viteză plus tihnă. Ce viaţă!

Anul trecut văzusem la Ischgel, în telecabina dinspre Samnaun, o cucoană (probabil elveţiancă) de peste 80 de ani. Subţire şi plină de riduri, purta un costum negru, scump. Pe schiurile ei nu scria Atomic ori Salomon ori Fischer ori Head ori Elan ori Rossignol, ca la toată lumea. Nu scria nimic, iar suprafaţa lor părea argintată, ca o oglindă, de te puteai privi în ele. Erau schiuri din acelea realizate de designeri în cea din urmă zi pe care i-o dă Dumnezeu.

În sfîrşit, mi-am amintit şi de vorbitorul de română cu accent maghiar, din urmă cu două zile, din telescaunul ce urca spre altitudinile ameţitoare dinspre vîrful Schwarze Schneid, care ne-a întrebat de unde sîntem. A intrat în vorbă confirmîndu-ne ceea ce observasem şi noi, că prin toate staţiunile austriece sînt mai mulţi români ca niciodată. „Domnule dragă, parcă în orice telescaun sau telegondolă dai de cineva din România. Atenţie la ce vorbiţi pe aici.“ Ne-a mărturisit apoi că şi el face parte dintr-un grup de 150 de pensionari care au venit cu un autocar din Cluj. „Mîine plecăm, dar peste două săptămîni o pornim iarăşi. Toate 150 de persoane. Zburăm cu avionul la Bergamo şi de acolo, mai departe, un autobuz ne duce pînă în La Léchère, pe lîngă Grenoble, dacă ştiţi dumneavoastră. Îi un loc aşa de fain... Şi toată treaba costă numa' 300 de euro. Să ştiţi că nu mai schiez de 20 de ani în România, deşi am chiar un amic care şi-a construit o pîrtie lîngă Cluj. Mă tot invită acolo. Numa' că îi doar un cablu nenorocit, o mizerie, nu altceva. Pe deasupra îi şi scump.“

Telescaunul tot urca şi omul povestea. Avea bucuria să meargă oriunde se putea schia şi timp berechet fiindcă era la pensie. Dar ce pensie, de! Ne-a spus că înainte de călătoria la Léchère mai avea de făcut şi o altă escapadă montană cu copiii săi care urmau să vină în vizită din America. („Ei, aşa poate se mai explică treaba cu banii“, ne-am zis noi în gînd). „Copiii nu au timp să stea prea mult – a continuat el – aşa că nu mergem decît un weekend pînă la Maribor în Slovenia, cu maşina, că e destul de aproape de Cluj. Acolo o să ne coste însă ceva mai mult, că am rezervat camere la un hotel de cinci stele.“ Am prins a mă foi în loc şi începuse deja să mă bată gîndul să-i fac omului vînt din telescaun. M-am mai liniştit la ideea că poate mintea. Prea avea limbariţă. Norocul lui că telescaunul a ajuns la destinaţie înainte să-mi pun planul în aplicare. Spre stupoarea noastră, omul a pornit pe pîrtie ca din puşcă. Schia de ziceai că-i Jean-Claude Killy. Chiar dacă nici eu nu mă cred mai prejos decît Franz Klammer, nu l-am mai putut prinde din urmă, iarăşi, spre norocul lui, că cine ştie ce s-ar mai fi întîmplat. Apoi mi-am zis că să ne dea Dumnezeu la mai mulţi pensionari dintr-ăştia ca el, care să ne enerveze aşa, şi nu altfel. Să ne facă, adică, invidioşi şi să ne dea speranţa că viaţa poate reîncepe şi după 60 de ani.

ready made

„Lucreţiu e un ce mare obscur. El a călătorit, s-a cufundat în cugete, care este o altă călătorie. [...] A fost sondat pînă să ajungă a-i pluti sonda. A chestionat valurile neguroase de la Biblos, a vorbit cu trunchiul de arbore tăiat de Chyteron, care este Juno-Thespia. Poate că a şi vorbit în stuful arundinelor lui Oannes, omul peşte al Chaldeei, ce avea două capete, în sus un cap de om şi în jos un cap de hidră şi care bînd haosul cu capul inferior, îl vărsa prin buca inferioară drept ştiinţă teribilă.“

Ion Heliade Rădulescu,
Critica literară,
Editura Minerva, 1979

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Zoom urban

– Să vezi cît o să dureze acum şi şantierul ăsta! – se vaită o doamnă între două vîrste ieşind de la Matache.

– Lasă, că oricum era o mizerie pe Buzeştiul ăsta!... Şi casele, erau vai de capul lor, terminate, ce mai! Trebuia făcut oricum curat... – comentează prietena ei.

– Păcat de clădirea aia de pe colţ, da' era şi aia tare neîngrijită. Ţigănie, ce mai, ca-n tot Bucureştiul!

Mizerie, curăţenie, îngrijit... Această viziune urbanistică de gospodine îmi trezeşte amintiri, îmi evocă alte scene şi păreri similare...

Nimic nu rezumă mai bine românitatea domestică decît *îngrijitul*. Cel puţin aceasta este concluzia unui antropolog britanic care şi-a petrecut cîţiva ani prin apartamentele sucevenilor şi a scris o excelentă teză de doctorat despre ele. Şi aceasta în primul rînd deoarece, după cum remarcă el, cîmpul semantic al „îngrijirii" acoperă sau însoţeşte practic pe cealaltă. „În timp ce termenii «curăţenie» şi «îngrijire» sînt adesea folosiţi pentru descrierea casei, tot ce este dincolo de uşa de la intrare este descris ca fiind murdar", de la străzi la politică – constată acelaşi Drazin.

Ţigănie, ce mai, ca-n tot Bucureştiul!

Nu ştiu dacă eternitatea s-a născut la sat, dar viziunea despre lume ca îngrijire sigur da. Ea face parte din acea lume a rînduielii în care fiecare lucru trebuie să fie la locul său, orice dezordine fiind exorcizată prin ritualul cotidian al îngrijirii. Putem să înţelegem mai bine această obsesie dacă o plasăm acolo unde îi este locul, şi anume în ceea ce Mary Douglas a descris drept problema universală a „poluării simbolice": „Dacă din noţiunea de murdărie dăm deoparte ceea ce este legat de igienă şi patogenitate, rămînem cu vechea definiţie a murdăriei ca dezordine. Iată o abordare foarte sugestivă, care implică două condiţii: un set de relaţii ordonate şi o încălcare a acestei ordini. Aşadar, murdăria nu este niciodată un fenomen unic, izolat. Acolo unde toate activităţile omului, motivat de griji şi îngrijorări şi străduindu-se să le rezolve purtînd de grijă şi îngrijind oamenii, spaţiile şi bunurile care îi definesc viaţa. „În acest sens, îngrijirea poartă în sine seminţele propriei sale *raison d'être,* mai ales în context domestic, deoarece a îngriji este prin sine o construcţie a domesticităţii îngrijite." Spaţiul se împarte astfel în două: îngrijit, curat, frumos, pe de o parte, şi neîngrijit, murdar, urît, există murdărie, există şi un sistem. Murdăria este produsul secundar al unei clasificări şi ordonări sistematice a materiei, în măsura în care ordonarea presupune eliminarea elementelor nepotrivite." *Curăţenia,* în acest sens, este altceva – şi mult mai mult – decît a da cu mătura: *îngrijirea* este imperativ moral categoric iar curat/murdar devine astfel izomorf cu frumos/urît şi chiar cu sacru/profan.

O prietenă arhitectă a făcut un soi de experiment printre studenţii la arhitectură despre ce consideră ei a fi case frumoase, respectiv urîte. Astfel, pentru o studentă, de pildă, „o casă veche, monument de Arhitectură, «are nişte detalii interesante, dar e nasoală, i-a căzut tencuiala, e vai de capul ei...», în timp ce (pentru o altă studentă) o nouă vilă de tip occidentalo-suburban «este frumoasă şi *îngrijită,* poate puteau să-i pună alţi baluştri..., dar arată bine oricum»." „Vechile case degradate sînt catalogate drept urîte, în timp ce noile construcţii devin modele estetice de netăgăduit" – conchide amica mea. Iată deci că ochiul de gospodină a ajuns nu doar la oraş, ci chiar şi printre specialişti...

Ceea ce îmi aduce aminte de un alt antropolog străin (nimeni nu e profet în ţara sa, se spune...), care mi-a atras atenţia cît de des revine „îngrijirea" în plîngerile chiriaşilor alungaţi din case de proprietarii de drept. „Cum vine el să-mi spună că e casa lui dacă eu am îngrijit-o toată viaţa!?" – se revolta un astfel de chiriaş. *Îngrijire, domesticire, apropriere, proprietate...* Un lanţ cauzal care ne scapă, dar care are o perfectă logică pentru cei în cauză.

Să îngrijeşti trotuarul din faţa casei, partea ta de faţadă de bloc, casa scărilor de pe palierul tău, grădiniţa aia dintre blocuri, eventual şi amărîtul ăla de maidanez care s-a aciuat pe strada ta, toate astea nu se înscriu oare în această „logică"? Într-un fel, toate sînt ale tale, fac parte din spaţiul tău vital, aşa că trebuie să ai grijă de ele, e dreptul şi datoria ta să o faci!

Acum îmi dau seama! De asta s-au răspîndit atît de mult toate aranjamentele astea rustice *à la* Piedone, aranjamente florale, băncuţe şi coşuleţe de lemn, ba chiar şi gărduleţe (de sîrmă) peste tot: arată îngrijit, domnule! Iar noi sîntem neam de gospodari, nu de urbanişti...

© L. Muntean

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Nu ai altă idee de cadou pentru iubita ta

Comandă online în perioada 1 - 24 februarie
unul dintre pachetele cu preţuri promoţionale de pe adevarulshop.ro

200 lei
Carte „Pe aripile vântului" - 2 volume
Carte „Poezii" - Mihai Eminescu
DVD „Ice Age" - 3 DVD - uri
Operă: „Carmen", „La Traviata", „Madama Butterfly", „Aida"
Muzică - „CD Magic FM" CD 4
Set cești de cafea, Ceas de perete

50 lei
Carte „Pe aripile vântului" - 2 volume
Opera „Carmen" - DVD + CD + album
„Ice Age" - DVD 3
Set pix și creion

100 lei
Carte „Pe aripile vântului" - 2 volume
Muzică - „CD Magic FM" CD 4
Set pix și roller
Geantă de umăr
Umbrelă anti - vânt

adevărul shop
www.adevarulshop.ro

PUBLICITATE

Germana - limba marilor idei

Germana
Limba marilor idei

Organizatori: Ambasada Republicii Federale Germania București; DAAD; Cu sprijinul: Goethe-Institut
Sponsor: Infineon; Cu sprijinul: SAP
Parteneri media: Observator Cultural; 24 FUN; DILEMA
Parteneri: cărturești; IF; Teatrul Act; Hard Rock Cafe; Impresario; flipCub; Teatrul Odeon; kulturhaus; The Ark; Spectacular

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

E blondă şi conduce un partid spre dreapta...

Ce-i frumos în Europa e că fiecare ţară are nu numai partidele pe care le merită, ci şi blondele aferente ce conduc acele partide! Eu, azi, mi-am propus să vă scriu despre una dintre aceste blondine. Cum în context voi aduce vorba despre ceva sondaje recente, trebuie să vă spun că, în pregătirea acestui text, am operat şi eu un sondaj, pe un eşantion absolut nereprezentativ, alcătuit dintr-o duzină neomogenă de oameni mai curînd neinteresaţi, în faţa cărora mă aflam pentru o cu totul altă treabă, la o oră la care respectivii doreau să scape cît mai repede de mine. Pentru o deplină transparenţă faţă de distinşii cititori, voi spune cum am procedat: am luat o foaie format A3 şi am scris pe ea cu un marker negru următoarele opt cuvinţele: „E blondă şi conduce un partid spre dreapta". Şi mi-am întrebat eşantionul: „Cine e respectiva?". Atunci, un procent de 94,4% dintre respondenţi au spus... – da-da, aşa e, iată că nici n-am apucat să termin fraza şi dvs. deja aţi intuit acest nume, neaoş. Abia o minoritate de 4,9% din eşantion mi-a răspuns *Angela Merkel,* iar o altă minoritate, de 0,6%, a avansat numele ucrainencei *Iulia Timoşenko*. Iar restul de 0,1% fie n-au ştiut / n-au răspuns, fie au mai şi aruncat cu pantofi cu toc cui în drăguţa mea foaie A3.

Ei bine, greşeau cu toţii – pentru că eu mă gîndeam la o cu totul altă blondă! Nu vă mai fierb, vă spun direct: dacă se-ntîmplă să nu ştiţi cine este Marine Le Pen, ar fi bine să vă reactualizaţi cunoştinţele despre Franţa de azi. Nu de alta, dar la anul, cînd partidul acesteia va obţine un scor surprinzător de bun în alegeri, să nu ziceţi că nu v-am prevenit.

Doamna Marine Le Pen e fiica cea mică, de 30 şi ceva de ani (a se citi *quarante-deux),* a mai cunoscutului său tată, pe numele mic Jean-Marie. Doamna în cauză are studii juridice, mai posedă două mariaje consumate la activ şi, mai ales, începînd cu data de 15 ianuarie a.c., are responsabilitatea de a conduce partidul pe care tatăl său l-a creat cu aproape patru decenii în urmă (şi cu care acesta, în 2001, a ajuns în finala prezidenţialelor din Franţa), anume gruparea de dreapta mai la extremă criză, de competiţia imigranţilor şi de „pericolul islamizării": ei pretind cernerea celor ce vin să se stabilească în Hexagon, recîştigarea unor atribute ale suveranităţii pe care Parisul pare a le fi cedat Bruxelles-ului, revenirea la francul francez ca monedă naţională şi, printre altele, mai cer şi reintroducerea pedepsei cu moartea pentru delictele grave. Cum am avut ocazia de a mă intersecta, în anii din urmă, cu această doamnă, de cîteva ori, pe ruta aero Strasbourg – Paris, mă veţi înţelege că ultimele date referitoare la evoluţia dînsei mi-au sclipit oarecum sub ochi: un sondaj efectuat în Franţa, în decembrie anul trecut, sugera că 22% dintre francezi sînt de acord cu ideile Frontului, iar

...dar nu-i chiar cine credeţi!

Frontul Naţional. Numai ce pune doamna Le Pen mîna pe microfon şi gata ies *breaking news*-uri: recent, la un miting la Lyon, dînsa a comparat musulmanii din Franţa, care ies şi se mai roagă pe stradă, în afara moscheilor, cu trupele de ocupaţie nazistă de altădată (iar un sondaj ulterior arăta că 39% dintre francezi par a fi oarecum de acord cu „metafora"). Programul lui Marine Le Pen & FN devine (potrivit analiştilor) ceva mai digerabil pentru un electorat francez stresat de 27 dintre respondenţi aveau o părere bună despre noua preşedintă a partidului – iar un alt sondaj, mai recent, arată că aproape 20% dintre francezi spun că ar vota-o pe dna Le Pen ca preşedintă a Franţei, dacă alegerile ar avea loc mîine. În fine, de reţinut că peste 30% dintre actualii susţinători ai lui Nicolas Sarkozy şi ai partidului acestuia (UMP) cred că ar fi normal ca, după alegerile din 2012, UMP şi FN să stabilească o alianţă.

Cu şase-şapte ani în urmă, pe atunci viitorul candidat la preşedinţie Sarkozy a preluat multe dintre temele predilecte ale lui Jean-Marie Le Pen – desigur, cu o diferenţă de ton şi de formă. Nu cred că va rezista tentaţiei de a o face iarăşi la anul, în alegerile ce urmează. În plus, eventuala sporire a instabilităţii în ţările Africii de Nord ar putea creşte numărul magrebienilor care-şi vor încerca norocul în Europa şi, în special, în Franţa – dar, pînă una-alta, acesta s-ar putea să fie doar norocul acelei doamne blonde de 42 de ani (a se citi *trente-cinq'plus)* care pare a revigora serios un partid pe care mulţi îl consideraseră decrepit (dacă nu chiar defunct) din punct de vedere politic. Nu e deloc exclus ca în 2012 domnul Sarkozy să danseze după cum va cînta doamna Le Pen.

...Şi iată că, tocmai în acest context, un recent sondaj de la Bucureşti plasează Franţa pe locul II între „neprietenii" României, după Rusia şi înaintea Ungariei! *(va urma, dar nu ştiu cum!)*

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Frumoase băi mirositoare" pe... Dîmboviţa

La începutul secolului al XIX-lea, „descoperirea" apei, ca sursă importantă în tratarea diferitelor boli, duce la apariţia diferiţilor „investitori" gata să ridice peste noapte „staţiuni" şi băi „mirositoare" a căror utilitate să fie în „profitul" tuturor. Pe la 1825, francezul August Chambonais-Lagarde doreşte deschiderea unei băi publice la Bucureşti, motiv pentru care adresează lui vodă Ghica o cerere, vorbind la superlativ despre cele „10 odăi", cu „uşi şi ferestre în stare bună", cu „pat de scînduri pentru odihnă", cu „meşcioară şi oglindă", cu „cele trebuincioase pentru gătire". Mai promite „frumoase mirositoare băi" şi mai ales „jgheaburi curate" prin schimbarea lor „adesea". Baia lui Lagarde seamănă mai degrabă cu un fel de „staţiune" unde bolnavii pot nu numai să folosească apa rece şi apa caldă, dar la fel de bine pot să primească medicamente sau diete alimentare, urmînd recomandările medicilor. O astfel de propunerea a stîrnit interesul boierilor care îl susţin: „Acest fel de băi sînt trebuincioase şi folositoare la multe boale, mai ales că mulţi bolnavi avînd trebuinţă la acest fel de băi şi neavînd alt mijloc a le face în casele lor, poate să se înlesnească cu urmarea aceasta". Se marchează scopul strict al localului „baie pentru bolnavi", şi nu baie unde „merg oamenii de se spală de murdalîc". Or, Lagarde dorea mai mult decît un local pentru bolnavi, dorea mai mult decît o staţiune claustrofobă şi tristă. El visa un loc de „petrecere" în care marii ipohondri ai oraşului să cheltuiască pe vindecarea unor boli închipuite, să risipească pe ciubucuri şi cafele, pe mese bogate şi lăutari, pe fete tinere şi frumoase, pe juni cît mai serviabili.

Şi dacă Lagarde renunţă destul de uşor, Nicolae Tihon deschide cu destul de multă pompă, la 26 mai 1837, ceva ce se vrea a fi o baie după moda „evropenească" cu „apă rece rămurită şi caldă". Scopul acestei „băi" este „curăţenia şi uşurarea omenească", cu alte cuvinte drumul spre „petrecere" este deja scris „programatic" în „reclama" ce se face. Deschise în toate zilele, fără duminică, între 6 ceasuri dimineaţa şi 9 ceasuri seara, băile au următoarea alcătuire :

„3 odăi cu cîte două băi mobilate cu pat, scaun, oglindă, perie de păr, peptene, 1 cearşaf şi un prosop, curate pentru dame.

2 odăi asemenea cu 2 băi pentru bărbaţi.

2 odăi asemenea cu cîte o baie pentru bărbaţi".

Se fixează chiar şi preţurile: 1 ceas costă 2 sfanţi, o zi întreagă 6 sfanţi, abonamentul este mai ieftin dacă se face pentru întreaga familie, 12 sfanţi. Dar cum „petrecerea" doar cu apă nu poate fi „petrecere", proprietarul are grijă ca amplasamentul să se afle înconjurat de tot ceea ce mintea şi-ar fi dorit: „birt, cafenea, biliard, ringlspil, coemorama şi alte înfrumuseţări spre petrecere omenească"; plus o grădină privată. Bilete de intrare pentru fiecare dintre ele, căci răsfăţul trupului şi sindrofia minţii costă. Plăcerea nu mai constă doar în „priveală", ci fel de fel de „fandacsii" sînt puse la treabă pentru a oferi plătitorului efemeritatea unei vindecări trupeşti şi sufleteşti. Toate aceste „facilităţi" se află în Gorgan, „în marginea Dîmboviţi, văpseaoa verde", aşadar nu prea departe, în inima tîrgului, unde se poate face un popas oricînd şi oricum.

Şi pentru că „staţiunile" îndepărtate de la Viena, Baden-Baden, Mehadia sau Karlsbaden sînt din ce în ce mai căutate, vînzătorii de efemerităţi se mută pe malul Dîmboviţei, oferind visuri de desfătare şi speranţe de vindecare miraculoase. Iată-l pe „dumnealui Costache, proprietarul frumoasei poziţii de la Firăstrău", punîndu-se pe treabă, înfrumuseţînd „frumoasă poziţie" şi zidit alte „două odăi, prea frumoase şi comode pentru cei de vor a lăcui pentru a lua aerul cel curat şi va face băi reci şi de duşi cu cea mai uşoară apă ce să află în preajma Bucureştiului". Şi dumnealui Costache vinde „curăţenia băilor" şi „bufetul vrednic de toată lauda", „aer curat", „apă" şi desfătare cît mai multă. Doritorii sînt cît se poate de mulţi, visătorii la fel de mulţi, risipitori de averi şi moşii cîtă frunză şi iarbă. Aşa că Baden-Baden vine aici la malul Dîmboviţei, apa ce capătă peste noapte proprietăţi curative şi puteri miraculoase. De dragul modei, nimeni nu observă încă cum banii se topesc mult prea uşor în apa ce rămîne sălcie, deseori murdară şi mai niciodată „miraculoasă".

Se spune că şi azi gustul banilor se simte în apa de Dîmboviţa. Aşa că unii s-au gîndit să profite şi să ridice alte staţiuni balneoclimaterice, pe aici pe undeva, poate chiar în Gorgan, sau la Herăstrău, mizînd pe modă şi pe faptul că Baden-Baden e atît de „departe"...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Scrisoarea celor şase (II)

b. Decretul care interzice cetăţenilor de a avea contacte cu străinii nu a fost votat niciodată de corpul legislativ şi nu a fost făcut public niciodată. De aceea este lipsit de putere legală. Şi cu toate acestea, cetăţenii noştri sînt ameninţaţi să fie concediaţi, chinuiţi, arestaţi şi condamnaţi pe această bază.

c. Centrul civic – cea mai mare investiţie de multe miliarde de lei, din România – nu are un buget public şi este construit împotriva tuturor legilor care reglementează construcţiile şi finanţarea lor. Costul acestor clădiri imense s-a triplat din cauza completărilor pe care le-aţi ordonat în fiecare lună, în interiorul şi exteriorul acestei clădiri.

d. Securitatea, pe care noi am creat-o pentru a apăra ordinea socialistă împotriva claselor exploatatoare, este acum dirijată împotriva muncitorilor care îşi cer drepturile, împotriva vechilor membri de partid şi a intelectualilor cinstiţi care îşi exercită dreptul lor la petiţie (art. 34) şi libertatea cuvîntului (art. 20), garantate de Constituţie.

e. Fabricile şi instituţiile forţează pe angajaţii lor să lucreze duminicile, împotriva art. 19 din Constituţie şi a Codului muncii.

f. Poşta este violată sistematic, iar conversaţiile noastre telefonice întrerupte, împotriva art. 34, care garantează secretul lor. Pentru a rezuma, Constituţia este virtualmente suspendată şi nu există în prezent un sistem legal în ţară!

Trebuie să admiteţi, domnule preşedinte, că o societate nu poate să funcţioneze dacă autorităţile, începînd de sus, manifestă lipsă de respect faţă de lege!

(va urma)

După *România liberă,*
9 ianuarie 1990
(v. şi nr. anterior).

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

România copiilor noştri

Facem o mulţime de lucruri de dragul copiilor noştri şi al viitorului lor: muncim zi şi lumină, ne luăm slujbe suplimentare, renunţăm la dorinţele noastre pentru a le îndeplini pe ale lor, facem economii la sînge pentru taxe mari la cele mai bune facultăţi sau şcoli. Îi protejăm cum ştim mai bine de frig, caniculă, boli, mizerii, ofense, nedreptăţi.

Mă gîndesc, însă, că tot de dragul copiilor noştri şi al viitorului lor în ţara aceasta, ar trebui să protestăm mai des, să ne asumăm mai mult cauze care nu sînt personale, ci ale noastre, ale cetăţenilor din acest cartier, oraş, ţară. Să ne indignăm mai mulţi şi mai vocal atunci cînd se dărîmă clădiri istorice sau cînd un monument istoric este pe cale să devină mall. Să ne scoată din minţi cei care comit abuzuri asupra copiilor şi să-i reclamăm mai prompt celor care ar trebui să le facă dreptate. Ar trebui, poate, să ne irite suficient de mult neregulile din justiţie, astfel încît să transmitem mesaje dese celor responsabili că nu le acceptăm. Sau să scriem celor care conduc ziare că nu permitem ca forumurile lor să devină haznaua unor găşti de inculţi şi grobieni.

Se întîmplă în jurul nostru tot felul de lucruri strigătoare la cer, de cînd ieşim din casă şi pînă la întoarcerea în sînul familiei. Copleşiţi de mulţimea lor, dar şi de grija de a supravieţui dezastrului, nu mai răspundem zgomotului străzii şi al celor care ne conduc, îl ignorăm, ne protejăm sub masca indiferenţei, cocoşaţi de povara propriilor urgenţe. E firesc să fie aşa. Dar ştim cu toţii că şi ruinele clădirilor monument, şi justiţia, şi protecţia copilului, şi ziarele vor face parte din viitorul copiilor noştri. Ar trebui ca, peste ani, ei să ne audă vocea, tristeţea, indignarea, protestul, şi nu scîncelile vagi ale resemnării. Am vrea ca ei să ştie atunci că acum ne-au înfuriat minciunile şi corupţia guvernanţilor. Că nu ne-am lăsat amăgiţi de impostură şi promisiuni false. Că ne-am protejat, aşa cum am ştiut mai bine, oamenii valoroşi de atacurile imunde ale neputincioşilor, faptele eficiente şi de bună-credinţă de atacul derizoriului şi al urii, patrimoniul de buldozerele neisprăviţilor şi ale incompetenţilor. Că n-am rămas indiferenţi atunci cînd oameni nevinovaţi stau în închisoare sau cînd cei vinovaţi păcălesc legea cu bani şi favoruri, cînd copiii săraci n-au fost luaţi în calculele bugetare, cînd televiziunile inventează personaje cleioase şi subnutrite cultural, cînd limba română este făcută ferfeniţă la ore de maximă audienţă.

România, aşa cum e ea astăzi, e parte din viitorul copiilor noştri.

Ar fi bine, mă gîndesc, tot de dragul lor, să nu mai cedăm atît de uşor în faţa obrăzniciei, analizelor şi statisticilor făcute în numele nostru, sondajelor şi ratingului mincinos, ironiilor de doi bani care ţin loc de răspunsuri competente, alianţelor străvezii. Să ne înfurie impolitetea, delăsarea, diplomele false, vocile răguşite ale patrioţilor invitaţi permanent la talk-show-uri, investiţiile proaste, falimentare, plătite cu comisioane grele, şcolile insalubre, spitalele nimănui.

Ar fi bine, pe de altă parte, să ne bucurăm, la fel de zgomotos, de vocal, de micile sau marile victorii, de zi cu zi sau miraculoase, ale semenilor noştri. Să le promovăm, înaintea faptelor penale sau fals spectaculoase.

Ar fi bine. Şi mă grăbesc să le fiu recunoscătoare celor puţini, din păcate, din diverse organizaţii civice, voluntari, sponsori, care o fac deja. Celor care se străduiesc să ne aducă aminte, cu voci puternice, dar minoritare, că România, aşa cum e ea astăzi, e parte din viitorul copiilor noştri.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Aglomerări umane

– coada, azi –

Am avut ocazia, în ultima perioadă, să ajung în diverse locuri, nici unul dintre ele foarte plăcut, în care a trebuit să aştept destul de mult pentru a-mi rezolva treburile ce mă aduseseră acolo. De ce? Simplu: pentru că era coadă. Pentru că erau alţi semeni de-ai mei, mai harnici, ce ajunseseră în respectivul loc înaintea mea.

Cel dintîi a fost Circa financiară. Deşi nu fac parte din categoria conştiincioşilor care se îmbrîncesc să-şi plătească primii impozitele, totuşi, m-am hotărît să mă duc în carne şi oase să le plătesc. Cu fişele fiscale la mine, dar cu formularele standard necompletate. Ajunsă acolo, m-am aşezat cuminte la coadă, la litera mea. Erau cel puţin trei oameni înainte. Aparent puţini. Dar, în realitate, cei trei făceau cît încă trei pentru că nu-şi puteau rezolva treburile într-o singură încăpere, ci migrau dintr-una într-alta, cu sau fără reprezentantul instituţiei în cauză. Plini de hîrţoage şi dosare. De pe margine, priveliştea era de-a dreptul îngrozitoare. La fel de kafkiană ca întotdeauna într-un astfel de stabiliment. Cu glazura nostalgică asociată: existau, încă, funcţionare gen cele de altădată, cu imensul coc platinat şi helanca-leopard pe silueta împlinită.

Din fericire, doamna care „s-a ocupat" de mine nu intra în categoria aceasta: era îmbrăcată normal, între hippie şi sport, cu bijuterii de argint simpatice, şi avea o mulţime de surprize de la ouăle Kinder înşirate pe computer. Precum şi alte animăluţe ce-ţi aminteau, într-un fel sau altul, de copilărie. Mai bine aşa decît să aibă flori de plastic sau sticle goale de parfum, cum am văzut în alte părţi... În fond, şi mie mi-au plăcut, din seriile Kinder, cel puţin ştrumfii... Şi asta nu e tot: nu numai că m-a ajutat răbdătoare cu tot ce am avut nevoie, dar nici nu a vrut să audă de vreo recompensă, chiar simbolică. Datorită ei, instituţia a crescut în ochii mei. (Deşi cozile de acolo tot rămîn...)

Un alt loc unde am întîlnit aglomerări umane a fost, evident, spitalul. *Nothing is certain but death and taxes,* spune, pe bună dreptate, proverbul. Şi, deşi nu am fost, Doamne fereşte, cu ceva prea grav la spital, totuşi nu pot să nu asociez orice vizită la spital cu primul termen – cel mai sinistru – al celei de-a doua părţi a zicalei.

Nu am fost într-un spital unde să văd oameni cu boli incurabile, de-abia tîrîndu-se. Au fost însă suficiente, pentru a intra în atmosfera proverbului, referinţele, chiar indirecte, la fragilitatea condiţiei umane şi la ameninţarea morţii din discuţiile auzite într-o aşteptare de vreo două ore. E drept că nu mă mai îngrozesc ca atunci cînd aveam 20 de ani şi cînd, pe măsură ce-i auzeam pe alţi pacienţi mai cu experienţă, din jurul meu, narîndu-şi suferinţele, le simţeam pe toate pe propria-mi piele.

Cel mult mă mai întristez cînd văd alţi pacienţi, mai naivi, care-i iau în serios pe cei aparent mai cu experienţă în materie şi se lasă intoxicaţi, în disperarea lor, de teoriile amatoristice... (Aşa cum s-a întîmplat cu o doamnă proaspăt sosită din Spania, îmbrobodită de o alta în halat, care fusese internată de mai multe ori...) Sau tresar cînd îmi aud numele de familie strigat la un ghişeu, în faţa a zeci de oameni, chiar dacă e vorba de o simplă formalitate...

Veţi spune, probabil, că „la particulari" e altfel. Da, e adevărat, şi aleg serviciile lor, de cîte ori se poate. Sînt însă situaţii în care ai nevoie doar de spitalele de stat, şi nu ai cum evita sistemul, care e departe de a se fi perfecţionat...

Deocamdată, la noi, cel puţin în ce priveşte lupta cu impozitele şi cu moartea, tot coada e... soluţia. Sau lipsa de soluţie. Să fie acestea domenii permanent condamnate, cel puţin în România?

E drept că, în oricare dintre aglomerările umane menţionate, există şi o parte plină a paharului: îmbogăţirea experienţei. Şi, ca să închei pe un ton mai vesel, mi-am amintit că şi în străinătate am întîlnit cozi: la poştă (unde nici noi nu sîntem scutiţi...) şi la... Disneyland. La unele *roller coaster*-e populare se precizează chiar, explicit, că aşteptarea durează în jur de două ore.

Selma IUSUF

legende urbane

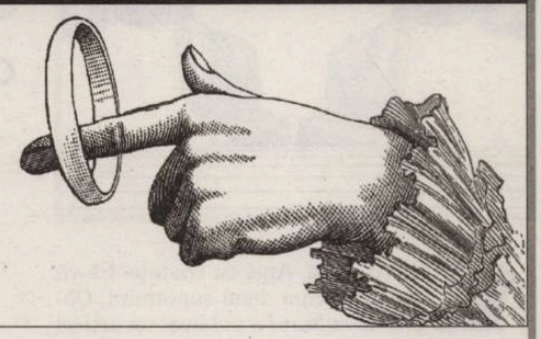

Un coș de gunoi

Îmi cer scuze dintru început potenţialilor mei cititori pentru greţoşenia faptelor care urmează a fi povestite. Oricît m-am străduit a le ocoli, ele au venit înspre mine, oricît mi-aş fi propus a le potrivi într-un eseu delicat despre urîţenie, un naturalism „zolesc" (zolian?, *à la Zola?)* de pe vremea romanticului liceu cînd citeam *Nana,* mi-a venit mai la îndemînă. Nu întoarceţi capetele; de le veţi întoarce totuşi, o şi mai mare urîţenie vă va întîmpina privirea.

***

Şi-a suflat nasul cu degetele în plină stradă. Vîscozitatea verzuie, străbătută de vinişoare sîngerii, mi-a aterizat fix lîngă bombeu. Aşteptam amîndoi la un semafor, la trecerea de pietoni. Gestul individului a fost atît de firesc, venit cumva din scurta aşteptare, din lina mişcare cu care şi-a scos mîinile din buzunare, un gest fluid, ca un mecanism bine uns, inconştient; ca al unei găini care piguleşte boabe şi se găinăţează în acelaşi timp. Într-o stare de depresie avansată mi-aş fi imaginat chiar că gestul mi-a fost adresat; nu mi-ar mai fi rămas decît să mă duc acasă şi să fac gestul camusian de a mă sinucide. Aşa, cu o platâ scîrbă cotidiană, am întors capul şi am traversat strada. Eliberarea asta de fluide interne se petrece cu seninătate, în plină stradă. Laolaltă cu scuipăturile ţistuite printre dinţi sau cu alea răcnite din adîncuri.

Nimic mai urît şi mai dezolant ca Bucureştiul ăsta cînd se topesc zăpezile. Acum poţi citi mai degrabă în zăpada mustindă toate dîrele puturoase ale oraşului. Ce a fost îngropat începe să iasă la suprafaţă, ce a fost aruncat după aia începe să zemuiască în căldura primăvăratică.

O scurtă plimbare pe străduţele lăturalnice ale oraşului devine un adevărat meşteşug al evitării: caca de cîine, pet-uri aplatizate, gropi în trotuare, insule înşelătoare de gheaţă murdară. Din loc în loc, saci negri de gunoi, lăsaţi în faţa caselor, revarsă din burţile unsuroase sfîşiate de cîini toate intimităţile unei gospodării. În aşteptarea unui taxi, am putut să studiez pe îndelete conţinutul a doi saci alăturaţi care aparţineau, evident, unor familii diferite. Una mai înstărită, alta nu. Din sacul înstăriţilor ieşeau cutii de suc, pagodele cartonate ale cutiilor cu mîncare chinezească la comandă, nişte alcooale mai fine. Din sacul nevoiaş fuseseră smulse nervos cojile de ceapă şi cartofi; nerăbdarea canină dorise să ajungă degrabă la măruntaiele unei mîncărici cu sos care mînjise un pet vechi de Cola cu eticheta semi-intactă care promova Campionatul Mondial de Fotbal din 2008.

Mulţi ajung să-şi pună sacii de gunoi direct în stradă, după ce li s-au furat tomberoanele din curte, în vreo treipatru rînduri. Alţii şi-au ancorat recipientele în care îşi aruncă gunoiul cu lanţuri groase. Maşina de gunoi va fi pîndită, tomberoanele – descătuşate, dezgolite şi apoi încătuşate la loc. Un adevărat ritual.

Gunoiul putrid nu lipseşte nici din micile grădiniţe aflate în faţa blocurilor. Numeroşi par a fi gospodarii care găsesc că drumul pînă la tomberon e prea lung şi aleg o scurtătură: gunoiul aruncat direct de pe fereastră. Atîta vreme cît nu-i curtea proprie, ducă-se! Aşa sfîrşi-vor plopii din grădină, ornaţi bizar cu siluete sleite de pungi de plastic băloase. Iar unii dintre vecini se vor trezi cu nişte tocăniţă pe capotele maşinilor. Intimităţile vecinilor de sus pot fi găsite şi pe pervazurile de la fereastră. Ştiu persoane exasperate de colecţia zilnică strînsă acolo: ghemotoace de păr brun, bălai, roşcat, de parcă o armată de Lorelei-e s-ar pieptăna zilnic, privind de la geam; firimituri, mucuri şi scrum de ţigară, unghii proaspăt tăiate.

O imensă lipsă de pudoare ţine oraşul ăsta cu fustele ridicate. Căci (măcar) o oarecare reţinere i-ar face pe mulţi să-şi împacheteze mai bine dejecţiile. Ţin minte o reclamă care umaniza o lampă veche aruncată în stradă, în ploaie. N-am găsit nici o poezie însă într-o saltea reală, extrem de folosită, pusă în stradă, lîngă un copac.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

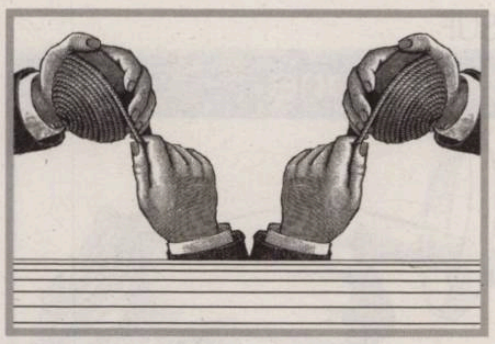

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Deci, unde a spus Patapievici chestia aia?

Am rîs cu poftă. Apoi cu tristeţe. Să vă povestesc. Acum două săptămîni, *Observatorul cultural* a publicat un articol scris de Lavinia Bârlogeanu, cu titlul „«Vacile sacre» ale României culturale: între adulaţie şi critică“. E o recenzie laudativă la cartea *Idolii forului,* coordonată de Sorin Adam Matei. De acolo aflăm, printre altele, că respectivul volum „reprezintă un cîştig incontestabil în planul reflecţiei şi al atitudinii, la care merită să revenim cu o scurtă exegeză. A nu recunoaşte sau, mai mult chiar, a ironiza acest cîştig sînt acte împotriva culturii şi a democraţiei, în subteranul cărora mocneşte o anumită formă de violenţă“.

Deci a nu recunoaşte meritele cărţii reprezintă „acte împotriva culturii şi democraţiei“, sub care se întrevede o oarecare „formă de violenţă“. A se remarca faptul că citez scrupulos exact peste tot, nu interpretez, chiar asta spune doamna. Dar nu cartea este subiectul acestui articol, ci un citat. Şi un anumit fel de a nu lăsa onestitatea intelectuală să stea în calea unei teorii. Spune doamna Bârlogeanu: „Domnul Patapievici a exprimat foarte bine această realitate a grupului său de apartenenţă simbolică, atunci cînd spunea că «cine nu-l votează pe Băsescu îşi pierde calitatea de alegător»“.

Avem deci un citat din H.R. Patapievici reprodus de doamna Bârlogeanu. Nasol citat. Să mergem mai departe. Intrăm la comentariile cititorilor. Cîţiva oameni o laudă pe autoare, apoi intervine „SAM“, semnătura coordonatorului volumului, Sorin Adam Matei, care spune: „Da, recenzia ar merita extinsă într-un eseu despre violenţa simbolică în cultură...“. Cam jenant să dai indicaţii de cum ar trebui extinsă o recenzie de ridicat în slăvi, iar Matei pare a se pricepe la arta de a fi şef de trib intelectual, dar să trecem...

Peste alte două comentarii, dau peste o întrebare-şoc, de la cineva care semnează „cititor cu discernămînt“ (jur că nu sînt eu): „Şi unde spunea, domnule Matei, HRP chestia asta: «Cine nu-l votează pe Băsescu îşi pierde calitatea de alegător»? Discernămîntul meu de cititor al dumneavoastră şi al domnului Patapievici îmi spune că fie inventaţi, fie răstălmăciţi. Dar mai ştii? Aştept cu nerăbdare sursa citatului“. Apoi, imediat omul revine cu precizarea că o confundase pe autoare cu S.A. Matei şi redirecţionează întrebarea acolo unde trebuie: „Întrebarea rămîne valabilă pentru doamna Bârlogeanu, care sper să aibă onestitatea intelectuală de a da sursa citatului atribuit lui HRP. De altfel, în cazul domnului Pleşu văd că a specificat revista şi numărul din care a citat“.

Bun, avem deci o provocare la adresa onestităţii intelectuale a autoarei: de unde citează afirmaţia atribuită lui Patapievici „cine nu-l votează pe Băsescu îşi pierde calitatea de alegător“? E o întrebare foarte simplă şi punctuală. Şi nu există decît două modalităţi de a răspunde, fiind onest intelectual: fie indici sursa citatului unde îl putem vedea şi noi fie, dacă nu eşti capabil să indici sursa, revii cu o explicaţie şi nişte scuze pentru cititori şi pentru H.R. Patapievici.

E simplu. Altfel, ar fi strigător la cer să faci teorii despre violenţă simbolică lucrînd cu citate false; e ca şi cum ai condamna huliganismul, dar tu nu prea dai „bună ziua“. Dar înainte să continui cu descrierea dialogului de pe forumul revistei, să mai spun ceva. Cînd citeam comentariile, mi-am zis în sinea mea: *ouch!* acum doamna fie va produce sursa citatului, fie îşi va pune în cap cititorii. Chiar şi nişte cititori anti-Patapievici, nişte oameni onești intelectual altfel, vor dori să lămurească chestiunea, doar nu putem umbla cu citatele prin spaţiul public de parcă ar fi OZN-uri (şi le spunem CZN-uri – citat zburător neidentificat).

Deci, dialogul. E37 spune: „Hopa! Au sărit ciracii «elitei»“. OK, îmi zic, ăsta e dintre ăia fanatici, lasă că vor veni şi cei care nu suportă frauda, chiar cînd e de aceeaşi parte a baricadei. Apoi, imediat avem răspunsul doamnei Bârlogeanu. Care e foarte lung, îmi pare rău că nu am spaţiu chiar pentru tot, dar fiind dvs. nişte oameni scrupuloşi sigur veţi merge pe site-ul revistei şi îl veţi citi. Ce răspunde doamna la cererea simplă de a produce sursa citatutului? Se consideră agresată de întrebare, apoi: „Revenind la chestiunea care va frămînta, spun că am indicat sursa afirmaţiei domnului Pleşu doar pentru că e «caldă». Cît despre dl HRP, ideea evocată în articol se regăseşte într-o serie de luări de poziţie favorabile preşedintelui (ce-i mai rău, chiar din campania electorală – vreţi să le înşirăm? Vă reamintesc că unele sînt de un penibil care cade greu), toate subsumate aceluiaşi registru al respectului orb şi sfînt prin care se originează, permanent, un grup de putere“.

Bon, înţelegem de aici că doamna a indicat un citat din Pleşu pentru că e recent, cît priveşte pe cel din Patapievici e vechi, de fapt nu e vechi, e peste tot, Patapievici spune în multe locuri chestia aia, deşi nu putem indica unde anume. Lucru remarcat imediat de cititorul care a pus întrebarea: „Stimată doamnă, mi-aţi răspuns printr-un potop de cuvinte la o întrebare simplă: întrucît aţi pus în ghilimele o frază pe care i-o atribuiţi domnului Patapievici, aveţi obligaţia morală de a-mi răspunde factual la întrebare: unde a scris domnul Patapievici aşa ceva? Nu-mi spuneţi că acest lucru se degajă din multe intervenţii de-ale lui, căci nu aţi folosit o parafrază, cu cuvintele dumneavoastră, ale unor intervenţii pe care aşa le-aţi înţeles, ci aţi folosit un citat. Dacă aveţi onoare intelectuală, daţi sursa citatului. Dacă nu o daţi înseamnă că sînteţi lipsită de onoare intelectuală şi v-aţi făcut deja cunoscută cititorilor *Observatorului cultural* printr-un fals intelectual. În altă ordine de idei, nu este delirul în care sînteţi angajată prin acest tip de răspuns, pe care mi l-aţi dat, o ilustrare perfectă a teoriei dumneavoastră privind violenţa?“.

Touché, aş zice eu, omul e tare coerent. Deci doamna refuză să indice sursa citatului şi se afundă în a spune că ideea se înţelege de prin alte părţi. Avem deci toate motivele să bănuim o fraudă intelectuală grosieră. Sigur oamenii o vor sancţiona pentru că oamenii sînt buni de la natură. Să vedem. Axxel îl beşteleşte pe cel cu întrebarea pentru că nu discută pe fond şi pentru că o atacă la persoană pe autoare. Un Cititor îi spune că e obsedat şi incapabil de a dialoga onest. El răspunde: „Felul în care încercaţi şi dumneavoastră, şi autoarea articolului să mă convingeţi că, mai nou, nu e nevoie ca un citat să fie real pentru a avea dreptul de a-l atribui cuiva, din simplul motiv că despre presupusul autor al citatului merită să se spună orice, ţine tot de logica spitalului de nebuni“. Doar un anume Dorian îi ia apărarea omului care cere sursa citatului, dar şi el e luat în tărbacă pentru că e apărător al elitiştilor. Doamna Bârlogeanu mai revine în dialog cu mulţumiri pentru laudele adresate de o cititoare, dar nimic despre citat.

Deci nu, cititorilor nu li se pare relevant CZN-ul, le place teoria, nu o putem lăsa deturnată de fapte. De ce m-am băgat şi eu în vorbă? Pentru că acest gen de fraudă intelectuală se răspîndeşte şi ni se pare firesc să dăm oamenilor cu CZN-uri în cap. A, evident, şi pentru că mi-a ordonat Pleşu să îl apăr pe Patapievici. În plus, pentru că sînt violent, neolegionar, fascistoid, anticultural, antidemocrat, bărbos şi, în general, nasol. Şi, la fel de evident, obsedat. Drept pentru care nu vreau să mă fac că plouă. Deci, unde a spus Patapievici chestia aia?

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

1 leu ghiocelul

Nu ştiu cum, m-am trezit la roata maşinii cu ghiocei. Cu un ţigan care voia să-mi dea ghiocei. 5 pachetele – 5 lei. Un pachetel – 2 lei. Ciudată logică. Şi cum m-am enervat, am demarat. Atunci, omul m-a alergat şi mi-a dat 5 cu 5 lei.

„Toate speciile genului *Galanthus* au bulbi, frunze liniare şi tulpini erecte, lipsite de frunze, cu o singură floare în vîrf, sub formă de clopot. *Galanthus nivalis* are în jur de 15 cm înălţime şi înfloreşte în ianuarie şi februarie în zonele temperate nordice. Bulbul este globulos, acoperit cu tunici brune. La baza tulpinii se află două frunze verzi-albăstrui, liniare, plane, slab carenate. Floarea albă este actinomorfă, bisexuată, are şase petale, cele trei exterioare fiind mai mari şi mai convexe decît cele interioare. De asemenea, cele interioare au cîte o maculă verde verzuie sau gălbuie, în funcţie de specie, situată apical. Pe cele şase antere se deschid pori sau şanţuri. Ovarul este format din trei celule, iar din el rezultă o capsulă tricelulară. Răspîndirea se face prin bulbi, fie prin diviziunea atentă a lor cînd planta este matură, fie prin mutare cînd planta este în hibernare, imediat după ce frunzele se ofilesc; se poate răspîndi şi prin seminţe.

Există numeroase varietăţi de ghiocei, cu flori simple sau duble *(Galanthus nivalis f. pleniflorus «Flore Pleno»),* care diferă în principiu prin mărime şi floare şi prin perioada de înflorire cu flori duble.“

PUBLICITATE

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Stela GIURGEANU

A greși e românește

Texte şi opinii de:

● Bogdan VOICU (sociolog)
„Errare humanum est?“

● Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)
„Şi ne spune nouă greşalele tale...“

● Liviu IOLU (jurnalist)
„Scuza presei româneşti: «Am avut din nou dreptate!»“

● Adina ROSETTI (jurnalistă)
„Zmeul e întotdeauna de vină“

● Antoaneta TĂNĂSESCU (profesor universitar)
„Cuvîntul *rating* justifică azi aproape orice“

argument

Mea culpa *(dar totuși, parcă nu)*

Pe vremuri era autocritica. Un tovarăş se ridica în plen şi îşi asuma, înflăcărat, o vină oarecare. Dar nu pentru a fi blamat, ci pentru a transforma acest gest într-un soi de eroism, inoculînd ideea că o greşeală recunoscută este mai mult decît iertată, devine chiar de apreciat, pentru că denotă caracterul moral solid al celui în culpă. Bineînţeles, totul cădea în ridicol, de vreme ce morala comunistă nu exista decît într-o utopie demontată de realitate.

După Revoluţie, autocritica (cuvînt al cărui sens provine, conform DEX, din rusescul *samokritika* – concept stalinist relaţionat cu *kritika*, prin care se dorea crearea iluziei de democraţie) a fost înlocuită rapid cu defensiva totală, cu negarea vehementă a vinii. Dintr-odată, nimeni nu mai era vinovat pentru nimic. Expresia „aruncarea pisicii moarte în curtea vecinului“ a făcut carieră, o auzim cel puţin o dată pe zi, în jurnale de ştiri sau în talk-showuri, o citim în declaraţii de presă ale oficialilor, o simţim în jurul nostru, iar mai peste tot în societate dăm doar peste vinovaţi fără vină. Or, dacă e să mai existe cîte unul care îşi mărturiseşte vina, mărturisirea nu va fi niciodată asumată pe deplin, întotdeauna va mai fi cineva părtaş, sau un element extern care a dus, prin anumite circumstanţe (atenuante, în final), la greşeala celui în cauză.

De la falsa autocritică, la falsa dezminţire, de la politicieni care neagă vehement, la personalităţi dibuite că au colaborat cu securitatea, dar care neagă sau se scuză invocînd diferite motive, pînă la vecinii de bloc care ridică mecanic din umeri, spunînd candid că: „nu e de la mine“, greşeala intră într-un soi de nebuloasă, se disipă în zeci de scuze, de retorici, se pitulează în spatele a „n“-şpe motive, pînă cînd, nu se ştie cum, îşi pierde urma, întocmai ca un infractor care reuşeşte să emigreze cu paşaport fals într-un stat care nu practică politica extrădării.

Negarea continuă a greşelii, în orice sectoare – fie ele politice sau sociale, macro sau micro – susţine un sistem fără coloană vertebrală. Comunismul a dat peste cap multe, a distrus repere, a distrus valori. Este, pînă la urmă, asumarea reală a unei greşeli o altă valoarea pierdută pe care va trebui să o regăsim?

P.S. În timp ce scriam argumentul acestui dosar, pe fundal am auzit o ştire la TV: „După ce mascaţii au devastat apartamentul, şi-au dat seama că au greşit adresa. Nu se ştie cine e de vină“. (**S. G.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Bogdan VOICU

Errare humanum est?

Mi s-a întîmplat la sfîrşitul destul de rece al unei toamne recente. Au fost cîteva zile în şir în care m-am întîlnit cu 4-5 doctoranzi în sociologie. Sînt cu toţii studenţi în anul I al unei şcoli doctorale. L-am întîlnit pe fiecare separat. Din întîmplare, nici unul nu ştia în momentul respectiv că îi cunosc pe ceilalţi. Nu ştiu cum se face că fiecare dintre ei a adus în discuţie un curs anume pe care îl avuseseră în săptămîna anterioară. Cursurile la şcoala doctorală cu pricina nu sînt frecvente, maxim două pe săptămînă, iar tinerii cu pricina erau în perioada de entuziasm de status-ul lor încă recent, de doctoranzi.

Poveştile lor despre curs erau practic identice. La un moment dat, cel care le vorbea făcuse cîteva afirmaţii aiuristice, dar uşor de verificat pe prietenosul Internet. Unul dintre colegii lor accesase pagina organizaţiei ce furniza datele în cauză şi îi arătase celui ce ţinea prelegerea. „Eu sînt profesor universitar, coordonator de doctorat!", spuse tînărul profesor universitar, şi el proaspăt în această mărire. Tonul era dispreţuitor, nu admitea replică. „Nu mă puteţi contrazice pe mine cu căutări din astea, pe Google!" Cursul le mai oferise cîteva surprize neaşteptate, ce îi făcuseră pe doctoranzi să se întrebe dacă aceasta era opţiunea pe care o făcuseră alegînd continuarea studiilor. El prilejuise şi o altă sentinţă a marelui om ce le vorbea, ilustrînd perfect incapacitatea acestuia de a comunica (şi probabil şi absenţa conţinutului pe care l-ar fi putut furniza în comunicare): „Ar trebui să daţi mai multă atenţie la ceea ce spun".

Mi s-a întîmplat de mai multe ori, în calitate de cursant în varii colţuri ale planetei acesteia, ca profesorul să îmi răspundă la întrebări cu „nu ştiu, nu sînt specialist în chestiunea cu pricina". Mi s-a întîmplat să interacţionez cu sociologi importanţi pentru stagiul actual al cunoaşterii internaţionale şi să îi văd prezentînd rezultate ce le contraziceau analizele precedente. Deh, o altă lume, alţi oameni...

Noi însă am învăţat că *errare humanum est,* prin urmare ea nu este şi pentru zei. Zeii nu greşesc sau, chiar dacă o fac, nu discută astfel de lucruri cu plebeii de rînd, cu scursurile societăţii, cu cei care nu sînt la fel de zei ca şi ei, adică cu toţi sau aproape toţi aceşti „pares" de pripas din viaţa cotidiană.

Evident că exagerez. Am simţit însă ideea să o fac, pentru a sublinia ideea centrală a acestui text. Mă refer la refuzul nostru de a ne recunoaşte erorile, pe care îl găseşti din plin la românul mediu, fie el pierdut într-un cătun de la capătul pămîntului sau locatar la Palatul de lîngă Grădina Botanică din Bucureşti. Această pretenţie de a fi perfect rezidă într-un amestec de necunoaştere, dorinţă de putere, frică, incertitudine şi îşi găseşte rădăcinile într-un mod de a imagina viaţa pe care îl exersăm de cîteva sute de ani, pe care nu l-am inventat noi, dar la care multe alte societăţi au început să renunţe de ceva vreme.

Cînd zic *necunoaştere* mă gîndesc la lipsa de înţelegere a celorlalţi. Mulţi dintre noi încă mai trăim în naivitatea tipică Evului Mediu, de a imagina oamenii drept perfect identici, ordonaţi în mod unic pe o scară de valori incontestabilă. Într-o astfel de lume, albul e alb, iar negrul e negru. A greşi înseamnă să te muţi de la alb la negru, fără putinţă de revenire rapidă.

Acest lucru nu ar fi o problemă într-o lume relaxată, în care indivizii sînt egali şi nu contează neapărat etichetele. El poate deveni însă de netolerat acolo unde contează pe ce poziţie socială te afli, cînd poţi să îţi îndeplineşti visele doar dacă ai, sau eşti perceput că ai avea *putere,* influenţă. Am constatat cu uimire, cu ani în urmă, cum colegii mei, pe atunci proaspeţi absolvenţi de facultate, au început să definească studenţii cu care lucram drept colaboratori de mîna a doua, care au prin definiţie rezervate epitete departe de a fi laudative. „Studenţii ăştia @#$%^" aveau de fapt acelaşi status pe care cei care îi defineau astfel îl avuseseră cu doar puţin timp în urmă. Mai mult, în timp, unii dintre ei urmau să devină „profesor-universitar-conducător-de-doctorat-mai-bun-ca-Google".

Am continuat să observ cum acelaşi lucru se petrece de la o generaţie la alta. Am notat cum cei ce lucrează cu publicul, indiferent de plasarea lor în sectorul privat sau în cel public, au diferenţe majore de atitudine şi relaţionare, în funcţie de persoana şi statusul social al persoanei cu care vorbesc. M-am întrebat ce se petrece cu coloana vertebrală a celor care se ploconesc imediat ce se întîlnesc cu vreun „mare om" şi sorb cuvintele cîte unui ministru, cărturar recunoscut sau orice altă mărire, chiar şi atunci cînd acesta îşi dă cu părerea despre lucruri la care este evident că nu se pricepe, însă la care interlocutorul este expert. Ca şi cum grădinarul nu doar că ar cumpăra castraveţi piperniciţi şi acri de la pădurar, ci ar şi nota sîrguincios opiniile acestuia despre plantarea *cucumis sativus*.

Am asistat şi la împrejurarea halucinantă în care un ministru important în cabinetul şi partidul său se ridica şi lua poziţie de drepţi cînd vorbea la telefon cu preşedintele. Am observat cum astfel de comportamente se repetă pretutindeni, indiferent de cît de bine se cunosc între ei interlocutorii, ori de cîte ori apare o mică diferenţă de poziţie socială.

Puterea, sau mai exact reprezentarea celorlalţi asupra puterii pe care o ai este cea care contează, cea care îţi legitimează acţiunile, cea care te face om. Atunci cum să greşeşti? Cum să devii din alb, negru? A recunoaşte eroarea te întoarce la umanitate, te decade cel puţin temporar din postura de zeu, te face vulnerabil, te obligă să dai ceva în schimb, îţi diminuează capacitatea de a le impune celorlalţi propria-ţi vrere.

Errare humanum est, *prin urmare ea nu este şi pentru zei. Zeii nu greşesc.*

„Omul care a comis o greşeală şi nu o îndreaptă comite o altă greşeală şi mai mare."

CONFUCIUS

„Avea un dar nepreţuit: acela de a-şi transforma greşelile în mici oportunităţi."

HENRY JAMES

A recunoaşte greşeala nu constituie o opţiune într-o astfel de lume: te-ar degrada.

A recunoaşte greşeala nu constituie o opţiune într-o astfel de lume: te-ar degrada. De aici *frica* de a-ţi pierde poziţia, de a te face de rîs. O înveţi la şcoală, cînd profesorul, deţinător al adevărului absolut, îţi respinge argumentele contrarii, chiar probate de date, pentru a-ţi impune părerea sa. O înveţi acasă, cînd părintele îţi serveşte tradiţionala morală ce spune că el are întotdeauna dreptate şi că el este cel care pedepseşte greşelile. O înveţi în societate, cînd afli că radarele, amenzile şi sistemul poliţienesc, în ansamblul său, nu sînt făcute pentru a preveni comportamente definite social drept nelegitime, ci pentru a le pedepsi.

Frica este, la urma urmei, firească într-o societate marcată de *incertitudine*. Atunci cînd nu ştiu mare lucru despre felul cum acţionează mediul înconjurător, oamenii adoptă soluţii autoritare, normative, axate pe adevăruri ce sînt statuate drept indubitabile, a căror chestionare este prohibită. Atunci cînd însă au un bagaj mare de cunoştinţe, cînd înţeleg cum funcţionează societăţile şi natura în care acestea se dezvoltă, cînd pot identifica singuri căi de a face, oamenii au mijloace mai bune de a stăpîni incertitudinea, îşi permit să accepte existenţa alternativelor şi să le experimenteze. A greşi nu mai este o tragedie, ci un risc asumat, un eveniment din care poţi învăţa, care îţi permite să mergi mai apoi înainte cu o viteză superioară.

Altfel însă, cel mai la îndemînă este să alegi căile bătute şi să respecţi strict ierarhiile. Or, dacă mergi pe căi bătute, nu ai cum să greşeşti: acolo regulile sînt clare şi inviolabile. Iar ierarhiile stricte includ principiul că şeful „are întotdeauna dreptate".

Am schiţat pînă aici imaginea unei societăţi în care toţi indivizii sînt la fel, şi gîndesc în mod obligatoriu cam la fel. În mod evident, acesta este ceea ce Weber numea „un tip ideal". Nu există astfel de societăţi. Peste tot sînt oameni şi oameni. Unii pot fi ca mai sus, pot defini lucrurile în termeni ierarhici, pot avea un bagaj redus de informaţii despre cum funcţionează lumea, pot crede că toţi sînt la fel şi este cazul să existe un adevăr unic, iar guvernarea să fie una ierarhică, cu un cap ce ia decizii inviolabile, fără putinţă de a fi eronate, iar toţi ceilalţi execută ceea ce spune. Alţii pot adopta poziţii diametral opuse.

Întrebarea este cum o arăta societatea românească. Să fie oare ea un mediu în care ne putem permite luxul de a ne asuma greşelile şi în care să învăţăm din ele? Să fie oare o lume rigidă, în care a recunoaşte o eroare te aruncă rapid în zona neagră a ridicolului şi degradării?

Nu cred că este posibil un răspuns în termeni absoluţi. Avem nevoie de referinţe, de termeni de comparaţie. Ne putem raporta, spre exemplu, la Africa ecuadoriană. Sau preferaţi mai degrabă la Europa şi America de Nord?!

Am fost tentat să argumentez fiecare dintre afirmaţiile de mai sus cu procente ce descriau poziţia societăţii româneşti în comparaţie cu reperele amintite. Am realizat însă că nu ar fi spaţiu pentru atît de multe cifre, iar cursivitatea textului, oricum afectată de comprimarea sa pentru a încăpea în pagina revistei, ar putea avea de suferit încă şi mai mult. Am optat prin urmare să mă rezum la a spune că societatea românească este mai rigidă decît majoritatea reperelor noastre fireşti: europenii şi nord-americanii. La noi este un spaţiu în care căile originale, inovaţia de orice fel, abaterea de la normă (fără a te îndepărta însă de la principiul normei, de la scopul căreia aceasta îi serveşte) sînt mai degrabă pedepsite decît încurajate. În comparaţie cu restul Europei, la noi este mai dificil să îţi accepţi greşelile şi să înveţi din ele. Există mereu o tentaţie şi o presiune către mediocritate şi către rigiditate, o lipsă de toleranţă la feluri alternative de a face, o înţelegere redusă a modului în care funcţionează maşinăria socială, relaţiile dintre oameni.

Individul pe care l-am descris sumar în debutul acestui text o ilustrează destul de bine. Simpla sa existenţă şi poziţia pe care o ocupă în societate oferă suficiente indicaţii pentru felul în care arată această lume a noastră. Şi explică din plin de ce ne este atît de greu să ne acceptăm greşelile.

Bogdan Voicu *este sociolog, cercetător principal II, Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii al Academiei Române.*

Adina ROSETTI

Zmeul e întotdeauna de vină

„Nu eu, nu eu, Zmeul Zmeilor a făcut asta!“ Se uită la tine cu o privire de o candoare irezistibilă, absolut convins că vina îi aparține acestui personaj, care a avut tupeul să răstoarne paharul cu lapte/mănînce toate bomboanele/îmbrîncească fetița la locul de joacă. Pe la patru-cinci ani, e foarte necesar și chiar sănătos să-ți inventezi un zmeu personal căruia să-i pui în circă toate greșelile și năzbîtiile și care s-o încaseze în locul tău. Partea mai proastă este că, de cele mai multe ori, adulții par să nu fie prea convinși de existența lui: „Care Zmeul Zmeilor?! Ia termină cu prostiile-astea, am văzut eu că *tu* ai îmbrîncit fetița/mîncat bomboanele/răsturnat paharul!“. „Ba nu, ba nu, Zmeul Zmeilor e de vină, numai că e invizibil și de-aia nu poți tu să-l vezi!“ Hm, părinții strîmbă din nas pentru că îi cam sperie personajele invizibile, mai ales cînd e vorba de chestiuni serioase precum vărsatul unui pahar cu lapte.Ăștia micii ar trebui să se-nvețe să-și asume greșelile, de pe acum, altfel o să devină niște oameni mari iresponsabili! Psihologii spun însă că nu sînt motive de ingrijorare: Zmeul ăsta este un soi de *alter ego* needucat care preia impulsurile violente ale copiilor. În cele din urmă, cînd copilul va învăța să se stăpînească și să-și recunoască greșelile și defectele (se va „civiliza“), el va dispărea fără urmă, pentru că-și va fi îndeplinit rolul.

Ar fi tare bine ca Zmeul Zmeilor să existe cu adevărat.

Adevărul e că ar fi tare bine ca Zmeul Zmeilor să existe cu adevărat și să fie vinovat de toate relele din lume: de corupția politicienilor, de creșterea prețurilor, de subțierea stratului de ozon, de gropile din șosele, de lipsa locurilor de parcare, de gunoaiele aruncate pe plajă la Vama Veche și alte lucruri de felul ăsta, pentru care nu-și asumă nimeni, de regulă, nici un fel de vină. Am putea să-i tragem, din cînd în cînd, o mamă de bătaie și, chiar dacă asta n-ar rezolva problemele, măcar ne-am simți mai ușurați...

Ați încercat vreodată să stați de vorbă cu un cuplu care tocmai a trecut printr-o ceartă, fie ea și stîrnită din pricina alegerii unui film sau a unei banale chestiuni casnice? Eu da, dar am renunțat repede. Nu mă hotăram dacă să-l cred pe el, care era convins că ea este o îmbufnată și o capricioasă fără leac, sau s-o cred pe ea, care era gata să jure că el este un căpcăun lipsit de empatie (ca să păstrăm registrul infantil, cu zmeul...). Oricum, rareori unul dintre ei admite că ar fi putut greși, fiind mult prea ocupat să explice în ce fel este *celălalt* vinovat. Ea l-a înșelat pentru că el o cam neglija, dar el o neglija numai din cauză că ea era prea posesivă, și tot așa. Psihologii ar avea multe de spus în asemenea cazuri, dar este mai bine să nu intrăm în amănunte, pentru a nu transforma acest articol într-unul de tipul „cum să fii fericit în cuplu“.

Cred, totuși, că cel mai greu este să-ți recunoști greșeala în fața unui polițist de circulație (asta probabil și pentru că, în asemenea cazuri, orice greșeală costă). O regulă nescrisă spune că trebuie să încerci tot ce e omenește posibil ca să-l convingi pe polițist că, de fapt, semaforul nu arăta culoarea roșie atunci cînd ai intrat în intersecție. În cel mai bun caz, era doar galben-intermitent! E bine să insiști și asupra unor aspecte senzaționale care ți-au deturnat temporar atenția de la adevărata culoare a semaforului: o nesuferită de muscă intrată în ochi, graba de a ajunge la maternitatea unde tocmai se afla soția în chinurile facerii, apariția fenomenală la orizont a unui OZN etc. Dacă agentul rămîne impasibil în fața acestor tertipuri, atunci nu-ți mai rămîne decît să-ți recunoști greșeala, dar fierbînd de indignare în fața nedreptății care ți se face: păi cum, domnule, pentru o mică scăpare să ți se ia permisul, cînd sînt alții care conduc gipurile ca nebunii și omoară pietonii pe trecere, fără să pățească apoi nimic? În fine, dacă nici așa nu merge, nu-ți rămîne decît să negociezi o pedeapsă cît mai mică sau să refuzi să semnezi procesul-verbal, în semn de protest...

Invidia.

Dacă în cazul ăsta plătești pentru propria-ți greșeală, există și situații în care trebuie să plătești pentru greșelile altora. Și nu e vreo figură de stil, ci chiar trebuie să scoți bani din buzunar. O dată a trebuit să achit o taxă, plus eterna cerere la ghișeu și inevitabilul stat la coadă, pentru a se corecta greșeala de redactare a unui funcționar într-un document oficial. Cînd am remarcat, în treacăt, absurdul situației (vina fusese a „lor“, nu a mea), am fost burzuluită că „așa e procedura“.

Tot *Kafka-style* a fost și momentul în care am trimis un e-mail departamentului de IT al trustului de presă în care lucram și i-am rugat să mă ajute cu repararea tastaturii pe care tocmai vărsasem, din greșeală, niște suc de coacăze. Am primit un răspuns sec (despre care și astăzi cred că a fost scris de o formă de inteligență artificială) care mă informa că firma nu răspunde pentru vătămări ale echipamentului electronic provocate de neglijența angajaților. „Vă rugăm a remedia personal problema.“ Am înghițit în sec și m-am apucat să desfac tastatura cu penseta unei colege și să șterg sucul de coacăze cu șervețele. Fusese, evident, greșeala mea. Dar am regretat amarnic că nu dădusem vina pe Zmeul Zmeilor.

Adina Rosetti *este jurnalistă.*

Kritika i samokritika: *ritualurile greșelii în stalinism*

Publicată în anul 2000, *Stalinism – New Direction. (Rewriting histories)* este o culegere de eseuri și studii despre epoca stalinistă. În capitolul intitulat „Samokritica Rituals in The Stalinist Central Comitee“ cercetătorul rus, Alexei Kajevnikov, descrie, printre altele, schemele ședințelor de partid, cu întregul lor ritual, de la discursul prin care se prezenta planul de producție, asumarea planurilor, pînă la capitolul autocriticii.

„Performanțele ritualice pot părea ciudate cititorului modern, dar pentru auditoriul sovietic acestea erau adevărate jocuri culturale ale *diskusiia* (dezbatere), ale *kritika i samokritika* (critica și autocritica). Aceste jocuri își aveau originea și erau jucate de obicei în structurile partidului și aparțineau unui repertoriu denumit «democrația internă a partidului».

Democrația sovietică, sau mai precis această democrație interpartidică este un subiect controversat. Merle Fainsod o descrie mai degrabă ca pe o propagandă și o mascaradă verbală. Roy Medvedev a luat-o în serios, ca pe un element de democrație reală, aducînd argumente contra încălcării sale în viața de partid. Mai recent, Arch Getty a atras atenția asupra rolului acestei democrații interpartidice de a controla de fapt liderii locali de partid, cu ajutorul dătătorilor de seamă, argumentînd de asemenea că, dacă ar fi scăpat de sub control, fenomenul ar fi putut provoca adevărate dezastre. Comuniștii înșiși vedeau în această democrație interpartidică, atît în public, dar și în viața privată, un mecanism pentru a trage la răspundere oficialii în fața marii mase a membrilor de partid, cel mai important instrument în lupta contra birocrației și a corupției pe linie de partid.

În repertoriul democrației interpartidice, în afara *diskusiia,* mai erau *kritika* și *samokritika,* dar acestea două erau mai mult probleme personale, mai mult decît teoretice. Berthold Unfried a descris deja aceste două noțiuni ca fiind ritualul central al culturii partidului, avînd o combinație dialectică între două funcții: inițiere (educare și inoculare a cadrelor de partid) și teroare (expunerea și distrugerea dușmanului). Să fii supus unui proces de *kritika i samokritika* era o parte necesară a antrenamentului unui viitor membru de partid sau oficial. Subordonarea părerii personale colectivului, acceptarea criticii și oferirea autocriticii într-un mod adecvat erau dovezi de necontestat ale asimilării cu succes a valorilor partidului, oferind totodată și statutul de membru intern. Același mecanism era folosit și pentru sperjur, pentru a da în vileag sau pentru a acuza dușmanii interni – dar nu și pe cei din afara sistemului.

Puterea culturală a autocriticii era atît de mare, încît chiar și opozanții comuniștilor, pasibili de pedeapsa capitală, își asumau un statut intern, prin mărturisirea unor infracțiuni imaginare în procesele care deveneau astfel show-uri publice în Moscova, în vreme ce își negau vina în ultimele scrisori pe care le adresau, privat, către Stalin sau către partid.

Un alt rol pe care Arch Getty îl atribuie *kritika i samokritika* este faptul că asigura un cadru instituțional de a critica, la firul ierbii, marii șefi. Secretarii de partid aveau un fel dictatorial de a conduce, mai puțin cînd primeau critici de jos; în limitele ritualice ale spațiului și timpului, ierarhia putea fi inversată temporar, iar criticile erau binevenite, atît pe orizontal cît și de jos în sus. Condiția existenței autocriticii interzicea cu desăvîrșire autorității locale să-și folosească puterea pentru a suprima criticile. În ideologia comunistă, aceste mecanisme de democrație suplimentau structura ierarhică, fiind instrumente de bază pentru demascarea abuzurilor locale, sau îndreptarea neajunsurilor.

În practică, critica și autocritica apăreau doar în ocazii speciale, avînd de obicei nevoie de permisiune sau inițiative venite de sus. Erau aplicate doar cînd autoritățile aveau nevoie de justificări în fața maselor, pentru a înlătura un funcționar, sau cînd nu erau sigure de vinovăție, doreau să-l testeze public, în timpul alegerilor în cadrul partidului sau ca un substituent al ritualului creștin al penitenței, ca un soi de «curățare» naturală a sistemului. [...]

Cît privește cariera, *kritika i samokritika,* ca ritual al confesiunii, putea avea rezultat deopotrivă benefic, dar și distructiv. În pregătirea politică, dar și în alegerile de partid, autocritica putea fi urmată de o promovare. În procesul unui oficial, procedura putea fi un purgatoriu: putea aduce ori achitarea, ori condamnarea.“

http://books.google.ro

Mugur CIUMĂGEANU

Și ne spune nouă greșalele tale...

Geneza

Copilul acela mic, ca un îngeraş, tocmai a făcut o boacănă. Din curiozitate, s-a cocoţat pe birou, a vrut să se joace cu unul dintre stilourile tatălui, şi l-a făcut praf. Cum? Cum numai un copil ştie. Stiloul zace acum, aparent intact, pe birou, aşteptîndu-şi rîndul la inspecţie şi disperare. Era un „Mont Blanc" din acelea scumpe. Copilul ştie foarte bine că a făcut o boacănă. În forul lui interior, se dă o luptă – să spună sau nu, să se ascundă sau nu, s-o lase moartă... că pînă la urmă se va uita, sau tatăl nu o să se întoarcă niciodată acasă sau, şi mai mult, mama va cîştiga muuulţi bani şi o să-i dea şi lui să-i cumpere nu unul, ci mai multe stilouri, tatălui... sau... sau...

Hotărît să ignore boacăna, copilul îşi continuă aparent liniştit viaţa. Pentru cîteva ore, pînă cînd, ca un făcut, tatăl descoperă pe birou, nu foarte bine camuflat, un stilou în trei spre patru fragmente, şi nu în tradiţionala formă de prezentare corp-capac. Tatăl este furios. Normal. Îşi cheamă familia la ordine, cel mic, de la înălţimea celor cincianijumate, este devastat. Şi, în acest moment, se aud fatidicele cuvinte. Ale tatălui. „M-ai dezamăgit, fiule. Nu eşti bun de nimic. Puteai să fi fost bărbat, măcar să fi avut curajul de a recunoaşte." Uitătura bărbatului este severă şi nu dă loc la interpretări. Ăl mic află un lucru clar – dacă greşeşti, oricum nu eşti bun de nimic. Global şi fără drept de apel.

Aşa se scrie pentru noi Cartea Greşelii. Şi a mîntuirii ei. Nu contează ce pedeapsă a primit puştiul. Nu contează apoi dacă stiloul a fost reparat, aruncat sau donat săracilor, să-l poarte la buzunarul cămăşii. Contează că au fost rostite „cuvintele". Asta, doamnelor şi domnilor, se numeşte dpdv psiho educaţie la emoţii complexe. Modul în care îi socializăm pe cei mici la emoţiile care gravitează precum hoitarii, în jurul leşului greşelii, are de-a face cu felul în care ne raportăm la greşeală la vîrsta adultă.

Damnarea

Ce-ar fi putut simţi puştiul cu stiloul? Vină, categoric. La cinci ani şi ceva eşti perfect pregătit s-o trăieşti. Ruşine, de asemenea. Sentimentul acela de „îmi vine să mă bag în pămînt". Oricare dintre cele două emoţii sînt la îndemîna copilului. Numai una dintre ele însă va deveni acompaniator principal la vîrsta adultă. În funcţie de reacţia adultului/adulţilor. Cu consecinţe diferite.

Vina e o emoţie prietenoasă. Ea te împinge să mărturiseşti, să vorbeşti despre greşalele tale cu ceilalţi. Vina este o cărăruie spre iertare, pentru că mărturisirea la timp a greşelii este o bună premisă de a obţine absolvirea, cu sau fără pedeapsă sau canon la pachet. În schimb, ruşinea este urîtă. Ea te alungă cu coada între picioare de la locul faptei, te ascunde de privirea celor din jur şi te predispune la minciunele sau la contraatacuri.

„Rareori se pune
la fel de multă energie
în căutarea adevărului
pe cît se pune
în apărarea erorii."

GUSTAVE LE BON

Mai mult decît atît – vina este o emoţie locală, iar ruşinea este o emoţie globală. O vină corect „trăită" presupune o conştientizare a greşelii şi o asumare a ei, fără generalizări caracteriale. O ruşine *„à la carte"* implică însă o codiţă de caracterizare globală de tip „nu am nici o valoare", „nu sînt bun de nimic", „nu pot să fac nimic bine". Teoriile emoţiilor identifică şi o variantă intermediară, aceea a fuziunii vină-ruşină, în care persoana îşi recunoaşte greşeala („sînt vinovat pentru întîrzierea produsă") şi, apoi, se evaluează global (*„ergo,* sînt un prost").

Ce-ar fi putut simţi, deci, puştiul cu stiloul? Vină sau ruşine, vină şi ruşine. Nici nu contează iniţial ce simte, contează mai mult reacţia adultului care îi „asistă" greşeala. Adultul are posibilitatea, sistematic, să se raporteze la greşeală după greşeală, localizat şi predictibil. Iar cel mic va fi încurajat să mărturisească şi să îşi asume responsabilitatea. Cu pedeapasa din dotare. Sau, varianta doi, adultul va remarca defectul global al copilului, care dezamăgeşte, care e bleg, care nu face nimic bine (dincolo de contextul localizat al greşelii), iar copilul va fi încurajat să îşi trăiască ruşini după ruşini, ascunzîndu-se sau amînînd mărturisirea şi asumarea. Cam asta e una dintre ecuaţiile emoţionale ale copilăriei noastre.

Armaghedonul

Ce te faci cu puştiul cu stiloul cînd acesta va creşte şi va ajunge la vîrsta adultă? Dacă va mai primi, de-a lungul formării sale ca persoană, săpunelile globale ale lui „m-ai dezamăgit" şi ale lui „nu eşti bun de nimic", pînă la urmă îşi va integra un mecanism al ruşinii, al autoevaluării globale negative. La vîrstă adultă, el va avea probleme de mărturisire, de asumare, de gestiune a acestor emoţii complicate, care apar atunci cînd greşim.

Observaţiile mele nesistematice şi uşor amatoriceşti mă duc la o concluzie îngrijorătoare. Am impresia că o mare parte din spaţiul public românesc este un spaţiu suspect de liber de greşeală. Rar auzi mărturisiri ale greşelii. Sulul de hîrtie igienică adus de Victor Rebengiuc în studiourile TVR 1 în anii '90 este încă intact, cu toate că el putea reprezenta un simbol al mărturisirii şi al unei posibile decenţe şi, de ce nu, la un moment dat, un moment al iertării.

Spaţiul public românesc pare a fi, deci, liber de greşeală. Nu auzi mărturisiri, *mea culpa* sau alte forme în care cineva, demn, să-şi asume ceva. Din punctul acesta de vedere, amatoricesc şi nesistematic, cum v-am spus, spaţiul public românesc pare mai degrabă un spaţiu al ruşinii – şi nu al vinii. De parcă mulţi dintre cei expuşi public s-ar comporta ca un puşti în preajma boacănei, care ignoră evidenţa sau existenţa greşelii, iar dacă este prins cu pisica în traista reciclabilă, fuge, ignoră sau atacă.

Un spaţiu al ruşinii încurajează automat agresivitatea. Ruşinea este o emoţie cu două tăişuri. Lupul alungat din haită cu coada între picioare, pentru că nu s-a arătat demn să deţină întîietatea sau pentru că a greşit cu ceva faţă de grup, va pîndi pe la colţuri şi nu va precupeţi nici un efort de contraatac. Omul inundat de ruşine are un potenţial de agresivitate foarte accentuat, la fel ca lupul respins de haită. Ruşinea te alungă de la locul greşelii, îţi blochează accesul la mărturisire şi îţi dă toată energia pentru o contră agresivă.

Revin, cu ceva mai mult aplomb. Observ, în jurul meu, cum puţini au puterea să recunoască greşeala. Ca şi cum nu ne-ar fi antrenat nimeni în acest sport. Ca şi cum am fi învăţat o lecţie a unei evaluări globale negative care ne încurajează să simţim mai degrabă ruşini, decît vini. Iar ruşinile – aşa cum am încercat timid să demonstrez – par mai degrabă neprietenoase. Şi ne pregătesc pentru răspunsuri agresive sau evitante.

Cred că vreun antropolog ar putea întreprinde o cercetare arheologică, pentru a afla de ce am ajuns să ne temem de mărturisiri ale greşelii. Poate pentru că mărturisirea seamănă prea tare cu turnătoria, nu ştiu. Poate pentru că mărturisirea cere, iniţial, o investiţie foarte mare de curaj. Bref, îmi propun să dezvolt toate resursele de admiraţie pentru cei care, în spaţiul public, vor avea puterea să-şi mărturisească greşalele. Să ne spună despre ele. Şi să iasă din topul Ruşinică.

***Mugur Ciumăgeanu** este psihoterapeut.*

PUBLICITATE

Ana Wagner, artista de poveşti din porţelan

Prinţese mofturoase, pisici călătoare, case zburătoare, dantele sau baroni în copaci. Poveşti cu tîlc, amintiri retro, personaje suprarealiste. Stări de bine, trăiri cu tîlc, oameni frumoşi, o lume delicată şi mică, sofisticată.

Ana Wagner, artista creatoare de poveşti în porţelan, a adus în Bucureşti, în atelierele ei deschise în zonele boiereşti de altădată, unul pe bulevardul Carol şi celălalt în Cotroceni, o viaţă culturală nouă. Viaţa personajelor şi poveştilor ei fantastice, spusă pe obiecte fine din porţelan, pe ceainice, bijuterii pentru dame fine sau vaze suprarealiste.

Creatoare a mărcii «Wagner – arte frumoase şi poveşti» şi co-proprietara manufacturii şi magazinului Wagner din Bucureşti, Ana Wagner conduce o echipă de 5 artişti, absolvenţi de Arte Frumoase.

Este absolventa Academiei de Arte Plastice din Bucureşti şi a urmat cursuri de specializare în domeniul gravurii şi al picturii pe porţelan în Budapesta şi Barcelona, respectiv în Paris. A studiat în detaliu tehnica picturii pe porţelan peste glazură la manufacturile de porţelan de la Sevres şi Limoges prin vizite repetate în muzeele şi atelierele de creaţie ale acestor faimoşi producători de porţelan.

În anii 2009 şi 2010 Ana Wagner a avut ca invitat special în atelierul său, un mare artist contemporan român, Ştefan Caltia. Această colaborare se concretizează printr-o expoziţie de porţelan pictat manual, semnată Ştefan Caltia ce are loc la galeria Posibila din Bucureşti. Acest eveniment face parte dintr-un proiect în care vor fi invitaţi în fiecare an, cîte un artist sau designer de renume din România, să creeze o colecţie inedită de porţelan pictat manual aşa cum fac şi marile manufacturi europene de porţelan.

Manufactura de pictură manuală pe porţelan Wagner – Bucureşti

Mica manufactură de decor pe porţelan Wagner este formată din 5 pictori decoratori, executanţi ai modelelor originale semnate Ana Wagner. Porţelanul este importat din Franţa – Limoges, Germania sau România. Din România, atelierul Wagner achiziţionează porţelan fosfatic, un porţelan fin, aproape transparent, asemănător celui Bone China.

Desenele sunt creaţia originală a Anei Wagner în colaborare cu cei 5 pictori angajaţi ai atelierului. Artista spune că porţelanul reprezintă, din punctul ei de vedere, un suport, aşa cum este şi hîrtia sau pînza, pentru lucrările ei de grafică sau pictură. În felul acesta, crează obiecte cu decoruri atipice, ieşite din tiparele stilistice clasice deşi foloseşte tehnici tradiţionale ale picturii pe porţelan aşa cum

întîlnim la Sevres sau la Meisen.

Unde găsiţi locaţiile Wagner Arte Frumoase şi Poveşti:

Magazin: Bd. Carol 39, sector 2 (între P-ţa Rosetti şi Biserica Armenească)

Showroom: Str. Dr. Staicovici nr. 19, Cotroceni (lîngă Opera Center)

„Cuvîntul rating justifică azi aproape orice"

interviu cu prof. Antoaneta TĂNĂSESCU

Azi, cea mai întîlnită formulă, cînd vine vorba de o acuză, este pasarea vinii în altă parte. Expresia „aruncarea pisicii moarte în curtea vecinului" e la modă. Pe vremuri însă, în comunism, la modă era altă formulă. Ce însemna de fapt „autocritica"?

Propun o corecţie. Pentru generaţia mea, sintagma „pe vremuri" se referea la lumea dinaintea comunismului, cînd autocritica, dacă ar fi existat, ar fi avut, desigur, alt nume şi ar fi răsunat cu totul altfel decît în plenare, şedinţe de catedră, de sindicat, de partid, şedinţe publice şi oficiale, şedinţe, în genere, pe care le-am cunoscut direct. Teribil de direct. „Pe vremuri", aşadar, oamenii nu făceau decît să urmeze îndemul delfic „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" sau cel biblic rostit de Apostolul Pavel „Să se cunoască omul pe sine". Era nevoie de curaj şi moralitate, pentru că numai cei puternici puteau porni în acest labirintic voiaj, fără a urmări nici un motiv/scop/recompensă materială, mînaţi doar de iluzia regăsirii de sine. Faţă de această adevărată aventură a destinului, autocritica, în varianta lumii comuniste, rămîne un simplu accident, un biet accident. Cine mai are curajul/forţa/ştiinţa /răbdarea de a analiza cota de adevăr, trucaj, artificiu retoric, minciună – fie reală, fie ca expresie a fantazării pe care ea le-a implicat? Doar tratatelor de retorică le revine această nefericită competenţă. Atunci, însă, pentru a căpăta un dram de credibilitate, ea era ambalată în pergamentul, mirosind a tămîie, al spovedaniei, de care se deosebea, şi aici cuvintele au aproape sensul propriu – „de la cer la pămînt". Eram în primii ani de facultate şi am fost duşi cu toţii la Sala Floreasca. Pe scenă, lîngă masa centrală, se afla o băncuţă pe care stătea un tînăr. El era vinovatul zilei. Ascunsese că tatăl său a fost morar, deci exploatator, ceea ce făcea incompatibilă calitatea de student cu cerinţele vremurilor noi. Ridicat în picioare, tînărul nu şi-a făcut autocritica, ci a rostit cu avînt şi credinţă în victoria binelui, a rostit un fel de spovedanie. Pe scurt, el reclama eroarea căreia îi căzuse victimă: tatăl său nu era proprietarul morii din sat, ci lucrător acolo, deci tot morar, dar privit din alt unghi de vedere – sociologic şi politic. Conducătorii şedinţei au reacţionat imediat, fluturînd dosare. Tînărul a rămas neclintit în adevărul lui. Şi, cînd totul părea a se împotmoli, confirmînd paradoxul zenonial al săgeţii care merge stînd pe loc, din sală a pornit grăbit spre scenă (era să spun, spre altar) un alt tînăr. Era consăteanul acuzatului. Da, noi, cei din sală, am auzit adevărul. Asta e. Ceva, nu atît din glasul, cît din purtarea apărătorului ne-a pus pe toţi pe gînduri şi, atunci, cu un gest – pe care acum îl pot cataloga drept teatral, dar care atunci mi s-a părut doar convingător –, conducătorul şedinţei s-a ridicat în picioare, a luat dosarul morarului şi l-a rupt în bucăţi. „Să se facă dreptate!" – a spus el. Pînă la dreptate, s-a făcut, totuşi, o pauză plictisitor de lungă. Şedinţa a reînceput, prezidiul era acelaşi, noi eram tot noi, doar pe scenă, pe băncuţă erau doi tineri, ambii consideraţi vinovaţi, în consecinţă, urmînd a-şi primi pedeapsa cuvenită. Loc de autocritică n-a mai fost. Frica devenise însă palpabilă. O altă amintire din exact aceeaşi perioadă şi oarecum din aceeaşi lume de gînduri şi restricţii este învăluită într-o infinită emoţie. Emoţia spovedaniei tăcute. Eram tot studentă, şi – cum în acea epocă în care doar dacă erai văzut intrînd în biserică puteai fi dat afară din facultate – am fost la o biserică ascunsă, printre blocuri, în zona actualului restaurant Budapesta. După slujbă, preotul şi-a îndemnat enoriaşii, simplu şi scurt: „Acum, recunoaşteţi-vă greşelile". S-a făcut o linişte mormîntală şi toată lumea s-a spovedit. În gînd. Ceea ce, credeţi-mă, e mult mai înfricoşător decît susurînd sub patrafir. Pentru că pe preot îl mai poţi minţi prin omisiune, cu mare frică, ce e drept, dar o mai faci. Pe tine însuţi, dacă ai puterea de a-ţi asuma greşeala, de a te asuma pe tine ca individ imperfect, nu te poţi minţi niciodată. Iar asumarea interiorităţii este cel mai complicat lucru, aşa că cele mai primejdioase cuvinte în literatură au rămas totuşi binecunoscutele pronume „eu" şi „tu".

De la spovedania negativă din textele egiptene ale Cărţii Morţilor *la spovedania creştină, cît de greu se mai asumă azi greşeala şi cît de mult ne mai ascundem în spatele negaţiei greşelii?*

La un moment dat, m-am întrebat (şi întrebarea vizează, evident, nu doar domeniul lingvistic) de ce afirmaţia are forme diferite în limbile latine, pe cînd negaţia răsună în chip esenţial la fel peste tot. Nu e nevoie să ştii limba, ca să o recunoşti. Înseamnă cumva că negaţia este mai puternică ca afirmaţia? Sau măcar mai rezistentă în faţa intemperiilor timpului?

Vorbind de societatea românească de azi, vorbim de o vină sau de o ruşine? Există o ruşine sau o vină de a fi român?

Mă bucur că preluaţi o teză cu ilustră bibliografie (aş cita aici doar cartea lui Dodds – *Grecia şi iraţionalul).* Lucrurile sînt foarte încurcate şi aş prefera să nu folosesc verdicte aruncate asupra unor mase de oameni. Nu se poate face asta. Îmi aduc însă aminte de prima reacţie pe care am sesizat-o în Irlanda, reacţie verificată mai apoi în alte zone, fie că era vorba de Italia, Germania sau Statele Unite. O suspiciune şi un examen la care eram supusă. Ţinută sub observaţie, cu politeţe, dar cu rezerve. Însă, după ce treci testul de normalitate, oamenii devin incredibil de amabili. Te invită chiar la masă în casa proprie, cu familia, îţi ies în întîmpinarea dorinţelor, a speranţelor şi a altor asemenea sentimente. Timpul 1, aşadar: analiză spectrală, o evaluare pe care nu o poţi cuantifica, dar o poţi simţi. Timpul 2: acceptarea sau nu. În Germania, stăteam la un hotel, la o cunoştinţă. În hol, seara se adunau mai mulţi localnici care discutau, rîdeau, jucau tot felul de jocuri de societate. Cum eu stăteam deoparte, şi poate că păream prin aceasta destul de ciudată, prietenul meu a fost întrebat ce e cu mine şi de ce am venit. Le-a răspuns adevărul: itinerare turistice, biblioteci, muzee. Atunci atitudinea lor s-a schimbat imediat. Erau foarte miraţi că cineva din Est vine în Germania şi vrea să vadă muzee. Au devenit dintr-odată foarte deschişi şi doritori să intre în vorbă cu mine. S-au bucurat să constate că lucrurile chiar aşa stăteau.

Schimbarea de atitudine era astfel o asumare tacită a unei prejudecăţi?

Probabil. În Occident apare un anumit tipar de a-i judeca pe oameni, pe de o parte femeile, pe de alta bărbaţii, atît din Vest, şi mai ales din Est. Eu eram o femeie care venea dintr-o ţară de sud-est, o ţară ortodoxă, cu renume prost, dobîndit în ultimii 20 de ani şi, cum prezentul este, pentru opinia publică obişnuită, totdeauna mai convingător decît glasul trecutului, au fost clipe în care nu m-am simţit confortabil.

Vi s-a mai întîmplat, în călătoriile în străinătate, să simţiţi că trebuie să justificaţi greşelile de la nivel politic şi social, care aveau şi au încă loc în România?

Acolo elementul politic nu are importanţa pe care îl are la noi. Poate pentru că societatea occidentală şi-a găsit/cîştigat/validat o structură stabilă de existenţă şi funcţionare. Interesul nu e centrat pe detalii (fapte, portrete, sintagme devenite, eventual, lozinci) oricum trecătoare, ci pe gesturi cu rezonanţă stabilă la nivel instituţional, uneori în incidenţa eticului. Nu am semnat/negociat în numele României, am vorbit cu oameni asemenea mie şi majoritatatea neînţelegerilor se reduceau la întrebarea „cum este posibil...", invocîndu-se incompatibilităţi, fracturi de criterii între mentalul românesc şi cel al lumii occidentale, nu neapărat engleze, franceze, italiene etc.

Vă place jocul de snooker. Ce spuneţi de gestul jucătorilor de snooker de a-şi recunoaşte, uneori chiar înaintea arbitrului, un fault abia sesizabil, un gest care i-ar putea costa întregul joc?

Aceasta este Anglia. Dacă vorbim de sport, vorbim de fairplay nu doar în snooker, ci şi în rugby, sport care s-a jucat zeci de ani fără arbitru. Etalon de eleganţă şi de nobleţe. Este, de altfel, şi exemplul „Testului Tebbit" sau „Cricket Test" – o metaforă pentru iniţiativa politicianului conservator lordul Norman Tebbit de a acorda cetăţenie britanică imigranţilor, în funcţie de felul în care aceştia înţeleg rigorile jocului de cricket, nu ca pe nişte simple gesturi mecanice, ci ca pe nişte semnale ale comportamentului, ale modului de gîndire britanic în raport cu un spectru foarte larg de cerinţe: igienă, punctualitate, corectitudine, stăpînire de sine, camaraderie, politeţe, supravegherea ţinutei ş.a.m.d. Astfel, dacă treci cu bine testul acestui joc, s-ar părea că ai toate motivele să treci şi testul cetăţeniei. Am fost tentată să închei fraza cu semnul întrebării sau măcar al exclamării. Asta pentru că scriu acest text la Bucureşti, unde se spune că multe lucruri se iau de mult timp *à la légère.*

Există, fie şi la nivel mental, acest test al bunelor maniere ca indice al moralităţii, în România de dinainte de comunism?

O, da! Exista un set de valori ca prag minimal al comportării. El era difuz în întreaga societate, citadină, rurală, dincolo de vîrstă şi bagaj informaţional. Colectivităţile mici erau cele mai riguroase, iar autoritatea valorilor era de la sine înţeleasă. „Paznicii" binelui erau reprezentanţii anumitor profesii (învăţătorul, medicul, profesorul), erau cei mai în vîrstă, ca în societatea arhaică, „sfatul înţelepţilor". Pe scurt, nu se putea trăi oricum, glasul/privirea celui de alături chiar contau, aşa cum se întîmplă şi azi în micile oraşe elveţiene, în cartierele americane chiar şi atunci cînd localitatea a devenit mare, mult prea mare pentru a putea fi cuprinsă (cum teoretiza Aristotel) dintr-o singură privire.

Cum vedeţi asumarea eului postdecembrist în relaţionare cu anularea individualităţii în comunism?

Cred că marea noutate a lumii de acum faţă de lumea mea (a bunicilor, părinţilor, prietenilor) este apariţia unei sciziuni vertiginoase între euri. Eul public şi cel privat, empiric şi poetic, cum ne învaţă critica literară. Mass-media încurajează acest fenomen înlocuind eul public, aproape pînă la dispariţia lui totală, cu lumea eului privat. Mă bucur că aceste rînduri apar în această revistă care, în chiar primul său număr de demult, a publicat „Regulile polemicii civilizate", datate Oxford 1890, unde primejdia fenomenului de mai sus era clar anunţată ca pericol pentru sănătatea intelectuală şi morală a lumii. Mai ales în România, societate aproape în întregime aservită televiziunilor, publicul este sufocat de valuri de ore dedicate alcovului sau în cel mai bun caz budoarului, ca să spun adevărul mai pe ocolite. Cuvîntul *rating* justifică azi aproape orice. Asta cere publicul – se scuză directorii de programe. Pentru că asta li s-a oferit cu îndărătnicie de 20 de ani. Nu pledez pentru o perspectivă antiseptică, dar nu accept nici vecinătatea imediată a haznalei. Nu ştiu dacă acest punct de vedere va întruni adeziunea unanimă, pentru că mi se pare foarte clar că asistăm la pregătirea unui mod de gîndire nou. Şi a unui om nou. Vechiul om nou a devenit istorie, Noul om nou bate la uşă.

Care ar fi greşeala pe care aţi remarca-o, la o primă vedere, în societatea de azi?

Mîrlănia.

A învins definitiv?

Dacă mă gîndesc la studenţii mei, răspunsul este ferm: „nu". Va trebui însă multă răbdare pentru ca ecourile comunismului să piară, iar noi să reînvăţăm valorile individului.

„Pentru ca să-ţi recunoşti greşeala trebuie ca sufletul tău întreg să-i fi fost superior."

NICOLAE IORGA

Antoaneta Tănăsescu *este profesor universitar la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa:* Unde sînt manierele de altădată, *Editura Gramar, 2010.*

---

a consemnat Stela GIURGEANU

Liviu IOLU

Scuza presei românești: „Am avut, din nou, dreptate!"

„Un ziar fără erori este un ziar care nu va ajunge niciodată la timp pe tarabă" – este concluzia unui studiu despre erorile și credibilitatea presei nord-americane. Autorul cercetării a descoperit că aproximativ 60% dintre articolele apărute în ziarele din Statele Unite ale Americii suferă la capitolul „acurateţe", iar cele mai frecvente erori sînt citarea incorectă a surselor, titlurile inadecvate, cifrele greșite, numele, data și vîrsta redactate eronat. De altfel, preocuparea pentru acurateţe în presa anglo-saxonă este vizibilă prin numărul mare de erate și scuze – în ziarele importante există pagini dedicate pentru erorile comise în ziua precedentă – care apar în mod regulat. În România, scuzele faţă de cititori, după o greșeală făcută de un autor ori de o instituţie media, sînt rare și apar în special numai datorită unor reglementări ale CNA – în cazul televiziunilor – sau după ce se ajunge la tribunal – în cazul ziarelor.

Între viață și soție

Apetenţa asumării greșelilor în presa de limbă engleză a fost speculată de un jurnalist din Montréal care vînează eratele cele mai amuzante și le postează pe site-ul Regret Eroarea (www.regrettheerror.com). Acesta a publicat chiar o carte cu cele mai interesante erate din vasta sa colecţie, printre care: „Domnul Smith a spus în sala tribunalului «Îmi pare teribil de rău. Am o viaţă ștearsă *(a dull life)*». Acesta nu a spus, cum noi am relatat eronat, «Am o soţie ștearsă *(I have a dull wife)*». Ne cerem scuze domnului și doamnei Smith". *(Daily Mail)*

Evident, nu toate eratele sînt amuzante sau hilare, după cum s-a văzut în cazul în care o cifră a fost greșit redată după extragerea numerelor cîștigătoare de la loterie, iar un canadian a crezut că este fericitul cîștigător a 43 de milioane de dolari.

Cultura jurnalistică a eratei

Cele mai multe scuze ale editorilor englezi ori americani includ menţiunea că greșeala a fost neintenţionată, fie ea umană sau tehnică, și consideră că cel mai important lucru e că ea a fost recunoscută iar cititorii și ziarul își pot continua „viaţa de cuplu" fără suspiciunea că cineva a minţit cu bună știinţă. În România, lucrurile stau, evident, altfel, după cum o dovedesc două enunţuri intrate în folclor: „Aţi minţit poporul cu televizorul" și „Hai să vedem ce mai mint ăștia în ziare".

România nu a dezvoltat, în ultimii ani, o cultură jurnalistică a eratei și persistă în ascunderea gunoiului sub preș, dacă nu există obligativitatea prin lege a retractării unei greșeli sau cel puţin o hotărîre judecătorească definitivă și irevocabilă. De cele mai multe ori, în cazul televiziunilor, Consiliul Naţional al Audiovizualului obligă postul să-și amendeze greșeala prin difuzarea sancţiunilor, iar, în cazul presei, scrise cele mai multe „reveniri" asupra greșelii văd tiparul abia după ce „calomniatul" prezintă hotărîrea judecătorească ce obligă ziarul la publicarea scuzelor.

Scuza pe de-a-ndoaselea

Lupta echipei jurnalistice cu adevărul ei este lungă și își are rădăcinile tot în celebrul caz al găinii care a născut pui vii, în 1993. Puţini știu ce s-a întîmplat imediat după publicarea poveștii care a devenit o marcă negativă în istoria presei românești. Apariţia știrii a fost o „bombă de presă", dar continuarea a arătat cu cîtă inventivitate sînt înzestraţi ziariștii în momentul în care trebuie să-și scape pielea. După apariţia știrii și „demascarea făcăturii" în *România liberă,* nu numai că *Evenimentul zilei* nu și-a cerut scuze, dar a continuat articolele referitoare la

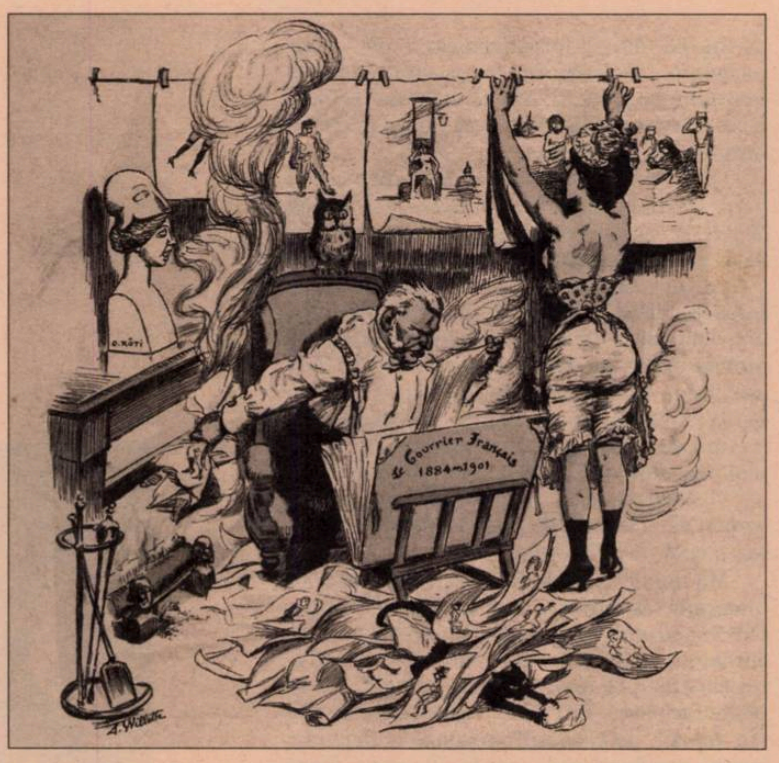

AMIEL

„O eroare este cu atît mai primejdioasă cu cît conţine mai mult adevăr."

nașterea puilor de găină prin descoperirea unui „specialist veterinar" – în Republica Moldova – care a confirmat că un asemenea fenomen este posibil. Totul a culminat cu intrarea în folclor a unui enunţ celebru – „EVZ a avut, din nou, dreptate", un fel de erată pe de-a-ndoaselea, folosită copios după fiecare confirmare a unui articol contestat de colegii de breaslă ori de cititori. De fapt, acest tipar – „am greșit dar nu ne cerem scuze, ci găsim argumente în favoarea noastră și susţinem adevărul nostru pînă în pînzele albe" – este o constantă a presei românești. Nu retractăm că nu dă bine și ne facem de rîs. Mai bine susţinem gogomănia pînă la capăt și vedem la urmă ce iese.

Cît de greu se redactează o scuză

Exemplul atipic al asumării greșelii în presa românească a venit tot de la *Evenimentul zilei,* în 2005, cînd publicaţia și-a cerut scuze extinse după apariţia articolului „Noroc, doamna ministru – viciul de procedură al ministrului Macovei". Articolul relata o presupusă beţie a ministrului Justiţiei de la acea vreme, Monica Macovei, iar scuzele au fost publicate atît în ziarul de a doua zi, cît și la sfîrșitul unei investigaţii interne care a descoperit că viciul de procedură a fost al redacţiei, nicidecum al ministrului. De altfel, pentru clarificarea cazului, cotidianul a folosit șase jurnaliști care au investigat timp de o săptămînă faptele relatate în articolul împricinat, au vorbit cu peste 40 de martori, iar concluzia a fost amplă și fără echivoc: „Acest articol nu trebuia publicat. Apariţia sa în paginile ziarului nostru este o greșeală. S-au comis erori în lanţ iar, în final, principala responsabilitate aparţine redactorului-șef. Ziarul prezintă scuze definitive, fără rezervele păstrate la cea dintîi reevaluare jurnalistică, după o zi de la publicarea articolului. Aceste scuze necondiţionate sînt destinate cititorilor *Evenimentului zilei* și doamnei ministru Monica Macovei".

Ca unul dintre jurnaliștii care au contribuit la cercetarea modului în care acel articol a ajuns să iasă din tiparniţă – de la metoda prin care reporterul își făcuse documentarea pînă la „filtrele" editoriale care nu au funcţionat –, îmi amintesc nedumerirea noastră. Nu auzisem să se mai fi făcut, cel puţin după 1990, o anchetă internă de o amploare asemănătoare. Ni s-a părut ciudat să căutăm „găurile" din documentarea unui coleg și să redactăm apoi o scuză care se întindea pe o suprafaţă mai mare de ziar decît articolul care făcea obiectul investigaţiei interne. În plus, trebuia să evaluăm și să punctăm care superiori ierarhici făcuseră greșeli, o situaţie pe care o priveam, cel puţin la început, chiorîș. Evident, mirările noastre erau o anomalie care venea dintr-o cultură jurnalistică neobișnuită cu erata și scuza, cu cercetarea acurateţii unui articol scris de un coleg.

971 de întrebări suplimentare pentru acurateţe

Marile ziare au un cult pentru „verificatorii de date" *(facts checkers – engl.)* și un exemplu recent arată cît de „nemiloși" sînt aceștia. *The New Yorker* a trimis cinci „verificatori" înainte de publicarea unui articol despre Biserica Scientologică, iar aceștia au pus 971 de întrebări înainte ca articolul să vadă tiparul. Pentru noi, tipul acesta de verificare stîrnește zîmbete, nu este privit drept o măsură de conservare a credibilităţii – pînă la urmă valoarea cea mai importantă a unei instituţii de presă. De altfel, prima reacţie în faţa unei greșeli, fie ea și minoră, este ștergerea urmelor. Mă urmărește și acum un titlu hilar al colegilor de la *Adevărul* din zilele în care duceau în ziar o lăudabilă campanie în sprijinul solistului trupei Iris, Cristi Minculescu. Artistul era internat în spital pentru un transplant de ficat, iar jurnaliștii de la *Adevărul* au titrat mare, deasupra unei fotografii de grup: „Inimi pentru Cristi". Nu numai că nu am găsit o erată la această, să-i zicem, „inadecvare a titlului cu subiectul articolului", dar ce-am văzut a fost ștergerea cît mai grabnică a urmelor de pe site și înlocuirea titlului din momentul în care semnalele că făcuseră o gafă începuseră să devină clare.

***Liviu Iolu** este jurnalist.*

Scuze și pseudoscuze din presa internațională

Washington Post (SUA): Într-un articol din 26 noiembrie am relatat incorect că un cîntec al formaţiei Public Enemy declara 9/11 o glumă. Cîntecul se referea la 911, numărul de urgenţă.

Daily Mirror (Marea Britanie): Pe 17 iulie 2008 am relatat fals că, în timp ce se recupera după o operaţie la genunchi, Cristiano Ronaldo a ieșit la băut într-un club de noapte din Hollywood, unde a cheltuit 10.000 de lire pe șampanie și vodcă, și-a aruncat cîrjele pe jos și a încercat să danseze într-un picior – cel neaccidentat. Azi recunoaștem: Cristiano nu a ieșit la băut, nu a băut alcool în acea seară, nu a cheltuit 10.000 de lire pe alcool, nu și-a aruncat cîrjele pe jos și nici nu a încercat să danseze.

The Justice (SUA): Articolul original a indicat incorect locaţia unui nou sediu al New York University. Se află în Abu Dhabi, nu în Abu Ghraib.

The Sun (Marea Britanie): Articolele recente din această coloană ar putea da impresia că domnul Sven Goran Eriksson ar fi un avar, inutil, prost, incompetent. Este, cu siguranţă, o neînţelegere. Domnul Eriksson este, de fapt, un geniu fotbalistic. Sîntem fericiţi că am limpezit această problemă.

Greşelile mele. Greşelile lor

Care sînt greşelile la nivel înalt din societatea noastră? Cine, ce şi cum îşi mai asumă o greşeală? Pentru răspunsuri am apelat la cîţiva politicieni cunoscuţi ai momentului – dintre care însă doar Adriana Săftoiu ne-a răspuns –, dar şi la reprezentanţi ai societăţii civile. Întrebările au fost simple; pe de-o parte – Ce greşeli aţi făcut sau credeţi că veţi mai face?, *pe de alta:* Care sînt cele mai mari greşeli politice pe care societatea civilă le depistează de la Revoluţie pînă în prezent?
Acestea sînt răspunsurile.

Adriana SĂFTOIU

„O greşeală majoră e să situezi liderul deasupra proiectului“

În politică, greşelile sînt proporţionale cu funcţia pe care o deţii. Cu cît eşti mai ascuns, mai anonim în planul faptelor, al iniţiativelor, cu atît eşti mai puţin supus greşelilor şi, de aici, oprobriului public. Despre recunoştinţă nu poate fi vorba în politică, decît cel mult post-mortem. Cu toată modestia pe care mi-o pun la încercare răspunzînd întrebărilor dvs., pot spune că eventualele mele greşeli au fost estompate, la nivel public, de rolul deţinut pe termen lung în politică, respectiv „consultant/consilier“, şi mai puţin ca politician cu responsabilităţi la nivelul deciziei publice. În mod egal, aş spune că şi succesele care mi-ar fi putut reveni se înscriu în aceeaşi „umbră“ .

În cazul meu, aş putea vorbi mai degrabă de greşeli pe palierul atitudinii, al unei judecăţi avînd la bază paradigma moral *vs* imoral (dacă „moral“ poate fi asociat politicii). Consider o greşeală de fiecare dată cînd mă las acaparată de „turmă“ şi mă las prinsă de sentimente colective: urîm/denigrăm sau elogiem/aducem ditirambi, colectiv.

Îmi asum toate greşelile care revin din acest mod patetic şi partinic de a face politică. Cred că greşesc lăsîndu-mă dominată de lipsa de apetit a clasei politice pentru fapte şi pentru proiecte care să însemne mai mult decît a cîştiga alegeri, a conserva puterea, a-i domina pe adversari. Lăsîndu-mă dominată, mă izolez şi abandonez proiecte, cu sentimentul că totul e inutil într-o societate care caută doar „străluciri“ de moment. Adevărul e că e destul de greu să te impui în atenţia publică, cu atît mai mult în media, dacă nu te înscrii în curentul turmei: e epoca criticismului grobian. Am greşit de fiecare dată cînd am considerat că problemele de caracter, lipsa de cultură şi a unei educaţii a convieţuirii, a consensului nu se transpun şi în actul politic.

Fără să exclud nevoia de a crede şi a face echipă cu un lider, am ajuns la concluzia, bazată pe experienţă, că o greşeală majoră e să-l situezi pe lider deasupra proiectului, a principiilor şi a convingerilor pe care fiecare politician ar trebui să le facă publice în momentul în care preia un mandat public, cu atît mai mult cînd e ales. Nu vorbesc de promisiunile electorale, de programele formulate şi prea rar respectate.

Această prezentare a convingerilor personale ar trebui să devină acel „credo“ la care să ne putem raporta atunci cînd e să decidem dacă şi cît a greşit un politician.

Îmi amintesc acum de jurămîntul pe care îl depunea în faţa faraonului un funcţionar, în Egipt, cînd îşi lua postul în primire: „Îţi jur, rege, că nu te voi asculta cînd îmi vei porunci să încalc legea şi dreptatea“. Păstrînd proporţiile, o parte din greşelile făcute vin din această încolonare în turmă, în spatele „liderului“.

După o primă experienţă care mi-a marcat, recunosc, toate raportările în politică, greşeli am mai făcut, dar cu pierderi mult mai mici. Şi nu mă aştept să mă sustrag de tot acestor greşeli. Dar le conştientizez şi încerc să le domin eu pe ele, şi nu invers.

***Adriana Săftoiu** este deputat PNL, fost consilier şi purtător de cuvînt al Preşedinţiei.*

Ciprian CIUCU

Greşelile acelora în care cred

Pot vedea doar greşelile acelora în care am sau am avut, la un anumit moment, încredere. Nu mă interesează greşelile unora pe care nu i-am votat niciodată. De aceea nu o să mă refer la chestiuni evidente, de genul mineriadelor provocate de Ion Iliescu sau susţinute de Vadim Tudor. Cred sincer că cea mai mare greşeală a făcut-o Traian Băsescu cînd s-a decis să-şi atace constant partenerii din defuncta Alianţă D.A. Nu discut aici dacă avea sau nu dreptate pe fond (în foarte multe cazuri, cred că avea dreptate), dar modul cum a procedat, căutînd nod în papură liberalilor, suspendînd miniştri liberali discreţionar, a făcut ca, dintr-o guvernare cu potenţial, să avem mai tîrziu o guvernare liberală minoritară, incompetentă şi populistă. O guvernare care ne-a lăsat complet descoperiţi în pragul unei recesiuni economice. Perioada 2004–2006 a reprezentat un moment bun în care s-au ratat reforme şi politici publice esenţiale. Doar să numesc cîteva care erau foarte aşteptate: descentralizarea administrativă, Legea Educaţiei, optimizarea mecanismelor de absorbţie a fondurilor structurale, lupta anticorupţie. Din modul în care preşedintele Băsescu s-a poziţionat imediat şi prematur (conflictual, şi nu colaborativ) au rezultat toate conflictele serile ulterioare. Ţara a fost aproape negu-vernată. În tot acel răstimp, preşedintele a avut o lungă serie de iniţiative lăudabile rămase fără finalitate, pentru că tot ce venea de la Băsescu „venea de la Băsescu“. Modul lui Traian Băsescu de a „face politică“ – la începutul mandatului său – a „inspirat“ următoarele generaţii de politicieni, care au contribuit la formarea unei culturi politice eminamente conflictuale, profund balcanică, în care dialogul public este excesiv de personalizat şi de absurd.

Nu pot avea aşteptări pentru viitor decît de la o mînă de politicieni în care mai am cît de cît încredere. Doar aceştia pot comite, în viziunea mea, „greşeli“. Restul nu contează, nici din punctul de vedere al integrităţii, şi nici din cel al competenţei. Greşeala ar fi să nu creeze o nouă formaţiune politică, aşezată pe baze noi, în care valorile să conteze şi care să ofere elite reale României. O astfel de mişcare este aşteptată şi se va putea baza pe aderenţa multor oameni competenţi, din cele mai diverse domenii. Partidele actuale sînt irecuperabile. Aceasta ar fi o greşeală pe care ar putea-o comite oameni plecaţi în 2004 din societatea civilă, care au rămas curaţi ca politicieni, care au înregistrat deja suficientă experienţă politică şi sînt destul de maturi pentru a prezenta o viziune realistă de reformare a României. Avem nevoie de o nouă generaţie. Politicieni cum n-am mai avut de la începuturile modernităţii României.

***Ciprian Ciucu** este director de programe la Centrul Român pentru Politici Europene.*

Îmi asum toate greşelile care revin din acest mod patetic şi partinic de a face politică.

Nu pot avea aşteptări pentru viitor.

Ira.

„Ce-ar mai rămîne din istoria lumii dacă nu am admite că eroarea aparţine realităţii?“

PIERRE REVERDY

Teodora ZĂBAVĂ

„Două greşeli care ar fi putut fi evitate“

În primul rînd, mărturisesc că de multe ori am dubii serioase dacă vorbim despre greşeli sau derapaje intenţionate, atunci cînd ne referim la politicienii români. Dar, admiţînd faptul că nu a fost vorba de rele intenţii, cred că două sînt greşelile majore care ne bîntuie de două decenii. În primul rînd, este vorba de neadoptarea Legii Lustraţiei încă din anii '90, ceea ce a generat un întreg sistem de şantaj şi corupţie instituţionalizată din care, iată, nici după 20 de ani nu mai putem ieşi. În al doilea rînd, este vorba de politicile discriminatorii sau indiferente faţă de minorităţi. Aceste politici au avut „darul“, pe de-o parte, de a adînci distanţa dintre minoritate şi majoritate şi, pe de altă parte, au creat premisele naşterii unor noi generaţii de apartenenţi ai unor minorităţi la fel de frustraţi, marginalizaţi şi cu puţine şanse la o viaţă mai bună, ca şi cei din generaţiile anterioare. Două greşeli care ar fi putut fi evitate, astfel încît să creştem cu toţii într-o societate mai sănătoasă moralmente.

Pentru următorii ani par să se întrevadă deja consecinţele acţiunii combinate a erorilor istorice de care aminteam la primul punct. Practic, mi se pare că văd deja cum corupţia, şantajul, telefoanele date unde trebuie, de cine trebuie au săpat adînc ceea ce ar fi trebuit să fie astăzi respectul pentru lege, din toate părţile. Jocul e dur şi se joacă peste capul cetăţenilor. O greşeală fundamentală este recenta întîmplare din triunghiul Parlament-Consiliul Superior al Magistraturii-Curtea Constituţională: magistraţi care refuză să respecte legea şi candidează pentru un al doilea mandat, votaţi de colegii lor, Senatul care validează, în ciuda aceleiaşi legi, candidatura lor şi, incredibil, Curtea Constituţională, care se substituie instanţei şi invalidează candidaturile unor persoane. De aici şi pînă la declanşarea procesului contestării clasei politice şi a instituţiilor, am temerea că e doar un pas. Iar contestarea instituţiilor şi a clasei politice riscă să alimenteze mişcări extremiste, care se clădesc pe sentimente rasiste. Cînd am auzit prima dată despre o lege care încerca schimbarea denumirii romilor în „ţigani“, în documentele oficiale ale statului, am pufnit în rîs, însă propunerea – aşa cum se vede în petiţiile semnate şi pe forumurile jurnalelor – s-a bucurat de o susţinere iresponsabilă. Aşa percep eu faptele, cetăţenii nu mai întrezăresc, printre reţelele ţesute de politicieni, fondul problemelor şi soluţiile lor. Văd mafioţi şi acuză tocmai statul de drept.

***Teodora Zăbavă** coordonează Departamentul Antidiscriminare din cadrul ActiveWatch – Agenţia de Monitorizare a Presei.*

Stela GIURGEANU

Păcatele nebănuite

cum şi ce mai greşim

În timpul unui reportaj pe care l-am făcut în judeţul Neamţ, am vizitat o biserică renumită în zonă, Mînăstirea Petru-Vodă, cu hramul Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril.

Biserica nouă, o construcţie cu influenţe medievale, se află pe o cîmpie deschisă şi luminoasă, străjuită de cîteva chilii. Este construită din grinzi de lemn, cu pictură murală externă şi are streaşina mult prelungită – un arhetip al mînăstirilor din Moldova.

Deşi nu are tradiţie istorică, fiind întemeiată în 1991, mînăstirea a devenit în scurt timp un loc de pelerinaj, atît pentru oamenii din localităţile învecinate şi din întreaga ţară cît şi pentru cei foarte mulţi veniţi din străinătate.

Motivul este duhovnicul Iustin Pîrvu, fostul stareţ, „un om sfînt“ după vorbele celor care m-au îndrumat către lăcaş. Stareţul a fost deţinut politic, condamnat iniţial la 12 ani de închisoare comunistă, ca mai apoi pedeapsa să i se mai prelungească cu încă alţi 7 ani. „Vina“ lui era că nu şi-a lepădat credinţa.

După Revoluţie, părintele a revenit pe pămîntul natal cu marea dorinţă de a face o biserică, închinată martirilor din temniţele comuniste. Ceea ce s-a şi întîmplat, cu ajutorul Primăriei şi al oamenilor, căci toată lumea a participat la construirea bisericii. În timp relativ scurt, la capătul unui drumeag plin de praf, rupt din DN 15B (cum mergi dinspre Poiana Teiului spre Neamţ), într-un loc destul de ascuns de lume, a apărut mînăstirea.

Mînăstirea Petru-Vodă

Cînd am ajuns, curtea bisericii era plină de oameni. Nu era vreo sărbătoare anume sau vreun eveniment special. Nu era nici măcar duminică.

Erau însă foarte mulţi turişti şi localnici, unii admirînd biserica, alţii zăbovind pe la magazinul de obiecte de cult, alţii aprinzînd lumînări. Pentru Vii şi pentru Morţi. Înăutru se ţinea încă slujba. În dreapta, cîteva femei bătrîne, acoperite în întregime, stăteau chircite, nemişcate, cu fruntea şi palmele lipite de duşumeaua de lemn, într-o atitudine de totală adoraţie. În stînga, cîţiva turişti, retraşi, cu atitudine pioasă, cu mîinile împreunate, cu ochii lăsaţi cu smerenie în jos, asistau cu un aer uşor stingher, uşor pătruns de slujbă.

„Venim de la Constanţa“ – mi-a mărturisit mai apoi o doamnă, care tot încerca să lupte cu vîntul şi să aprindă o lumînare, în locul amenajat în afara bisericii. „Mă rog cel mai mult pentru sănătate. Şi pentru copiii mei.“ Doamna mi-a povestit că are o fată, studentă, şi un băiat de vîrsta şcolii generale. Copiii ei nu sînt prea bisericoşi, mi-a spus, cu un aer uşor mucalit, dar mai păstrează sărbătorile mari, ca Paştele şi Crăciunul, chiar dacă doar simbolic. Nu merg la biserică, nu ţin post, şi de multe ori chiar o iau peste picior cînd le vorbeşte de cele sfinte – „căci aşa sînt tinerii de azi“. Am întrebat-o atunci, aflîndu-mă în subiect, dacă ea crede că nerespectarea tradiţiilor bisericeşti mai este considerată a fi un păcat atît de mare. A oftat, a stat să se gîndească, ca şi cum nu era ea în măsură să se pronunţe, şi mi-a spus că dacă o iei ca literă de Biblie, da. Dar, vorbind în particular şi apărîndu-i, copiii ei sînt nişte oameni minunaţi, sînt buni şi ascultători, iau note mari la şcoală şi în general nu fac nici o greşeală care ar putea fi condamnată mai apoi. „Mai apoi“ însemnînd, desigur, viaţa de după moarte.

Vorbele ei îmi păreau cunoscute. Pentru că nu de rare ori poruncile bisericeşti sînt astăzi „niţel“ încălcate, în virtutea modernizării. Azi, la o adică, nu mai e atît de grav ceea ce era de neconceput în trecut.

I-am mulţumit doamnei şi am dat să intru în magazinul de obiecte de cult din curtea bisericii. Am urcat cîteva trepte, dar pînă să intru, privirea mi-a fost pur şi simplu furată (şi arestată pentru minute în şir) de un afiş. O foaie A4 tipărită la o imprimantă.

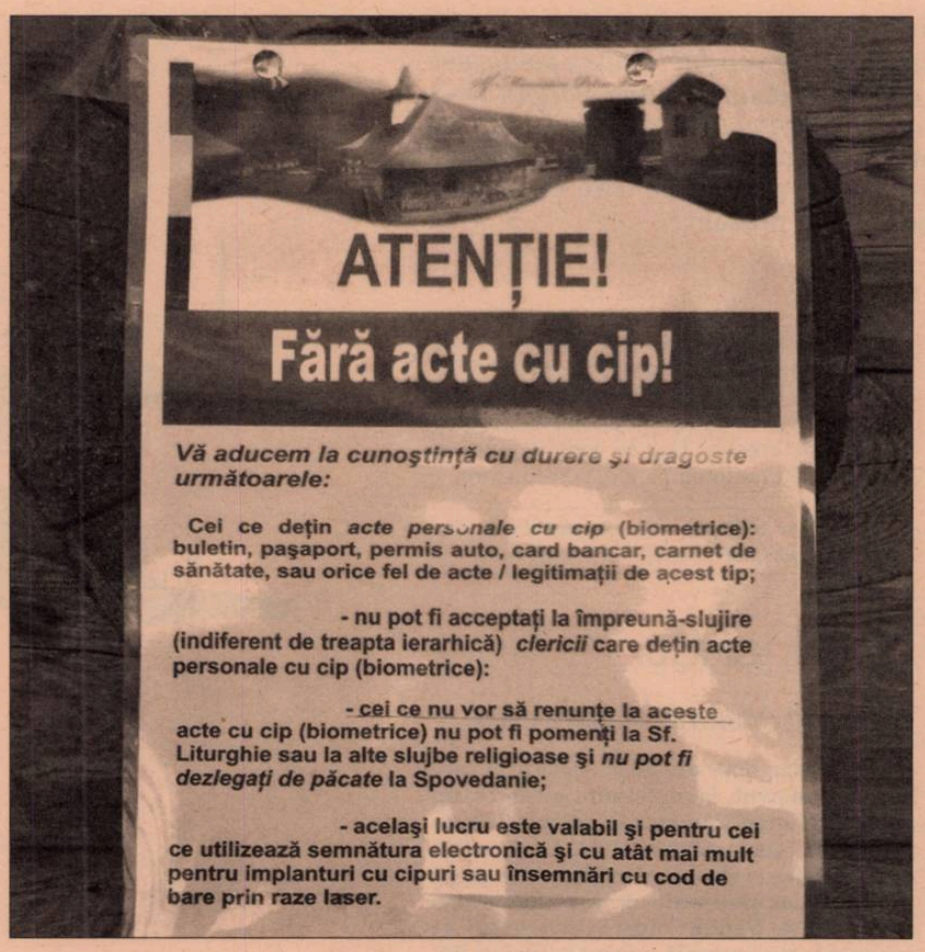

Din păcate vechi apar greşelile noi

Era un afiş cu interdicţii.

Citindu-l, mi-am adus aminte de cele „7 păcate noi“ declarate de Vatican. Astfel, ceea ce avea să fie portretul „noilor greşeli“ ale credinciosului creştin a apărut în contextul de acum cîţiva ani, cînd Suveranul Pontif a deplîns moralitatea din ce în ce mai precară a lumii moderne. Publicate în *L'Osservatore Romano* în data de 9 martie 2008, păcatele noi au devenit cumva up-datarea greşelilor vechi, iar mîndria, zgîrcenia, desfrînarea, pizma, lăcomia, mînia şi lenea au fost îmbrăcate în haine mai la modă.

Aşadar azi, „păcate“ sînt considerate a fi distrugerea mediului înconjurător, experimentele ştiinţifice a căror natură morală este discutabilă, manipulări genetice care duc la alterarea ADN-ului, consumul sau traficul de droguri, injustiţia socială care duce la sărăcie, avortul şi pedofilia.

Şi nu este vorba doar de schimbări de *look*. Latura individuală a păcatelor vechi a fost de fapt îmbogăţită cu conştientizarea impactului pe care o greşeală făcută l-ar putea avea asupra celor din jur. Păcatul nu mai are efect doar asupra noastră, ca individ, ci se revarsă asupra celorlalţi, greutatea sa fiind mult mai puternică.

Stabilirea noilor păcate a fost şi o consecinţă a unui studiu care arăta la acea perioadă că peste 60% dintre italieni nu mai mergeau la spovedanie.

Revenind la afişul de pe magazinul cu obiecte de cult, cel care mi-a fascinat minute în şir ochii şi mintea, acesta era un avertisment deghizat sub formă de anunţ. Deşi tonul era duios, blîndeţea era neînduplecată cînd venea vorba de posesorii de acte biometrice cu „cip“, fie ele buletine sau paşapoarte, păcatul fiind atît de mare încît sus-numiţii nu puteau fi admişi la Sfînta Liturghie sau la spovedanie.

„Fără acte cu cip: Vă aducem la cunoştinţă cu durere şi dragoste următoarele: cei ce deţin acte personale cu cip (biometrice buletin, paşapoart, permis auto, card bancar, carnet sănătate sau orice fel de acte) nu pot fi acceptaţi la Împreună Slujire (indiferent de treapta ierarhică) chiar şi clericii care deţin acte personale cu cip (biometrice).

Cei ce nu vor să renunţe la aceste acte cu cip nu pot fi pomeniţi la Sfînta Liturghie sau la alte slujbe religioase şi nu pot fi dezlegaţi de păcate, la spovedanie. Acelaşi lucru e valabil şi pentru cei ce utilizează semnătura electronică. Şi cu atît mai mult pentru implanturi cu cipuri sau însemnări cu cod de bare prin raze laser.“

Plătind preotului la ieşire

În magazin era o aglomeraţie de nedescris. Şi nu doar de oameni.

Printre cărţi bisericeşti şi obiecte de cult, printre foarte bune lucrări teologice se amestecau cărţi despre reabilitarea legionarilor, „tincturi şi poţiuni“ pentru diferite afecţiuni, casete audio şi CD-uri cu cîntece religioase şi colinde din temniţele comuniste, dar şi broşuri cu sfaturi sănătoase de viaţă, despre cum să te laşi, de exemplu, de fumat, sau cum să eviţi greşelile pentru destrămarea unei căsnicii.

Magazinul părea aşadar a fi mai mult un bazar. Un *boutique* de suveniruri. Un minimarket cu „de toate pentru toţi“. Pereţii erau tapetaţi cu rafturi cu sticluţe; pe jos erau lăzi de lemn pline maldăr cu obiecte de cult, pe care tinerii le percepeau şi le achiziţionau într-o vrie turistică ca „obiecte cool“, transformînd însemne religioase în accesorii vestimentare.

M-a uimit, pe scurt, toată această învălmăşeală de produse, mai ales că întreaga atmosferă a locului, povestea bătrînului duhovnic, energia pozitivă emanată din toate părţile nu se potriveau cîtuşi de puţin nici cu vehemenţa deghizată în grijă, a afişului de la intrare, nici cu noianul de obiecte, multe fără sens, dinlăuntrul micului magazin. La ieşire, după cîteva minute de stat la coadă (căci bineînţeles mi-am luat şi eu, „de poantă“, tot felul de amintiri kitsch-oase), îmbrîncită şi strivită de grămada de turişti, am dat cu ochii de preotul de la casă.

Dintr-odată, obiectele alese îmi păreau total nepotrivite şi, pusă faţă în faţă cu autoritatea monahală, m-a prins un fior de ruşine. M-am gîndit automat la reacţia preotului cînd va da cu ochii de nimicurile pe care le ţineam în mînă. Mă gîndeam chiar că cel mai bine ar fi fost să renunţ la ele, să le pitulez prin vreun raft apropiat, să le las acolo şi să ies din rîndul turiştilor. Sau, nehotărîndu-mă totuşi să le las şi apropiindu-mă vertiginos de plată, mă gîndeam că poate voi scăpa printr-o conversaţie de complezenţă cu preotul, doar-doar va surîde iertător şi le va trece cu vederea. Mă gîndeam să-mi disculp astfel alegerile, spunînd că de fapt nu sînt serioase, că de fapt nu mă reprezintă.

Însă atitudinea preotului în sutană era imperturbabilă. Nu se uita la obiectele vîndute, nu te privea în ochi şi nu făcea conversaţie. Încasa doar banii, fără să lase impresia că te-ar judeca în vreun fel. Singurul lucru pe care părea că ţi-l transmite, sec, era că alegerea, la o adică, îţi aparţine.

Aşa că le-am cumpărat. Le-am plătit, am luat punguţa cu obiecte şi am plecat pînă la urmă cu un sentiment de culpă. Am părăsit biserica, luînd-o înapoi pe DN15, pe un drum plin de praf, înapoi spre oraş, cu un sentiment dezorientat.

Mi-au rămas pînă azi în minte Mînăstirea şi împrejurimile: stranietatea locului, un amestec nebun între sublim şi ridicol, un soi de punct extrem în care balanţa între bine şi rău este prezentă, unde există pacea, dar şi furia interdicţiilor fără logică, există greşeli inoculate şi greşeli (ne)mărturisite.

„Iubeşte adevărul, dar iartă eroarea.“

VOLTAIRE

Ştefan COLCERIU

Manifest realist pentru recuperarea studiilor clasice

Aţi auzit, în ultima vreme, de la „responsabilii“ cu studiile umaniste altceva decît ieremiade? O parte a presei culturale euroatlantice, care se pretinde lucidă, trage semnal de alarmă după semnal de alarmă pentru oprirea măcelului culturii umaniste. Prin mediile academice supuse la rigori administrative, pe care nu le mai pot gestiona, adie un murmur crispat: în mod inevitabil, umanioarele vor sluji ca ardere de tot pentru propăşirea noului sistem de educaţie care nu crede în lacrimi, pune preţ doar pe eficienţa de tip corporatist, este croit pe logica productivităţii şi ahtiat după gîndirea instrumentală. Cu alte cuvinte, obsedat de întrebarea ultimă: „Ce produce Nelu după facultate?“. De aici şi drama disciplinelor umaniste, care îşi văd amputat rostul de modelatoare ale spiritului.

Din această perspectivă, cea mai mică şansă de supravieţuire par să o aibă limbile clasice. Sînt ele viabile într-un model social bazat pe practici concurenţiale? În ciuda pesimismului negru din jurul nostru, am îndrăzni să articulăm un precaut „probabil“!

În situaţia de faţă, există o singură certitudine, anume că lucrurile nu mai pot fi ca înainte. Un semn bun pentru culturile academice care au înţeles ritmul general al reformei educaţiei, un imens motiv de frustrare pentru cele care au perceput în el doar o cadenţă. Nu-mi aduc aminte să fi văzut în Olanda manifestaţiile din Germania sau din Austria ale studenţilor şi profesorilor care clacaseră sub presiunea reformei europene. Aceasta pentru că, în universităţile olandeze, Sistemul Bologna a fost adaptat din mers la realităţile interne, de-a lungul unor ani buni de negociere înainte de termenul ultim, pe cînd majoritatea celorlalte culturi europene a preferat să amîne la nesfîrşit reforma, burduşind literalmente înainte de *deadline* materia de studiu de patru ani în trei şi neschimbînd esenţialmente nimic. Eroarea de raţionament, căreia i-au căzut pradă actualii mari nemulţumiţi, provine din impresia că reforma vizează exclusiv o restrîngere cantitativă a resurselor (reducerea materiei, reducerea posturilor), pe cînd ea se doreşte a fi una de flexibilizare a structurilor (mobilitate internaţională, democratizare a opţiunilor de studiu, dialog interdisciplinar).

Între aceste capete ale alternativei, România pare mai degrabă ispitită să se alăture, pe poante, corului de mîrîieli. Însă, ca în atîtea domenii ale vieţii publice din această ţară, opinia generală despre sistemul autohton de educaţie este eronată. Asocierea noastră la protestele cu tentă conservatoare ale mediilor academice din vestul Europei este ridicolă. În Germania şi Franţa, inerţia are, *in extremis,* obiect: în domeniul limbilor clasice, de pildă, este vorba despre secole de învăţămînt de elită, la care profesorilor şi studenţilor le vine greu să renunţe. În România, în schimb, nu putem conserva decît spectrul „reformelor“ ceauşiste din anii '80: nu credem că este un mister pentru nimeni faptul că rezultatele schimbărilor dintr-un sistem de educaţie se văd abia după 25-30 de ani de la aplicarea lor. Prin urmare, acum nu facem altceva decît să culegem roadele triumfului total al ideologiei comuniste asupra învăţămîntului românesc din anii '80, ani pe care, în mod jalnic, unii continuă să îi considere un reper de eficienţă şcolară. Dezastrul de astăzi, din sistemul nostru de educaţie, reprezintă metastaza unui cancer ale cărui origini trebuie căutate în urmă cu treizeci de ani. În cei 20 de ani de după Revoluţie, nici un guvern nu a reuşit să pună măcar stavilă tăvălugului, necum să procedeze la o schimbare majoră, semn deloc întîmplător că România a continuat să rămînă, voit, în raza sumbră şi impură a luminii de la Răsărit.

Împotriva mediilor clasiciste, prigoana a fost cu atît mai mare cu cît limbile clasice au fost considerate făţiş duşmani ideologici, în anii dictaturii proletariatului. Şi aici, ca peste tot însă, se poate constata cu ochiul liber cezura dintre generaţiile de profesori cu studiile terminate înainte de cel tîrziu 1975 şi tot ce a urmat. Cei dintîi beneficiaseră de resursele academice încă existente ale României de dinainte de război, dar, în ciuda unor eforturi individuale considerabile, nu au mai avut puterea să formeze, la rîndul lor, plenar, generaţia următoare. În faţa unui sistem opresiv de violenţa celui ceauşist, orice zidire unitară, coerentă funcţional, a fost anihilată. În condiţiile unui bruiaj continuu şi generalizat, strădaniile individuale, chiar supraomeneşti, ale profesorilor de mare calibru nu au fost suficiente decît pentru cultivarea unor specii pipernicite sau a unor exemplare rare, inegale. La treizeci de ani de la cataclismul la care ne referim, bătrînii, le-am spune, tragici au început să se retragă, nelăsînd în urma lor, *în sistem,* aproape nimic: ei nu pot fi, totuşi, ţinuţi vinovaţi pentru contraselecţia care le-a urmat, chip triumfător al hidrei ideologice. Are, aşadar, vreo noimă scheunatul nostru conservator?

Totuşi, azvîrliţi cum sîntem în adîncul bolgiei acesteia, avem o speranţă, întreţinută, paradoxal, chiar de atît de contestata reformă europeană a învăţămîntului. Într-un fel ar trebui să ne considerăm norocoşi că avem în spate cîmpii pîrjolite şi ruine nu dintre cele mai bine păstrate. Sumbrul nimicului sau al aproape nimicului este mai uşor de evacuat decît temeliile unor sisteme sclerozate. Nu ni se cere decît inteligenţă instituţională, adică flexibilitate, pragmatism de bună calitate, empatie şi, în cea mai mare măsură şi cel mai greu pus în joc, conştiinţă morală.

Astfel, una dintre măsurile iminente care dă fiori unei părţi însemnate a mediilor noastre academice este descentralizarea structurilor universitare. Cu alte cuvinte, organizarea universităţilor pe departamente, în detrimentul angrenajelor masive şi greu de urnit pe care le reprezintă facultăţile. Nu ne putem pronunţa asupra impactului unei atare reorganizări asupra altor discipline umaniste, dar în cazul clasicelor ea poate aduce salvarea mult aşteptată. Aceasta datorită vocaţiei unice pentru interdisciplinaritate pe care o au literele clasice: disciplina însăşi îi impune celui care o practică frecventarea asiduă a istoriei, a filozofiei, a arheologiei, a antropologiei, a religiei antice. Se înţelege, aşadar, că izolarea din ultima vreme a domeniului în intimitatea exclusivă a lingvisticii şi a istoriei literaturii este de natură, am zice, patologică. A continua în aceiaşi termeni înseamnă, fără doar şi poate, colaps rapid. A cere asistenţa altor secţii de limbi străine, eventual romanice, ameninţate la rîndul lor de extincţie, este, de asemenea, dovada unei gîndiri nefericite şi, mai grav, rău intenţionate faţă de demnitatea propriului domeniu de excelenţă.

Soluţia ar fi înfiinţarea unui departament modern şi flexibil de Studii ale Antichităţii, care să angreneze în ordinea naturală a lucrurilor domeniile conexe amintite mai sus.

Aceasta însă presupune, la nivel moral, buna-credinţă a tuturor părţilor implicate, abandonarea binecunoscutelor politici de rapt, reprimarea vanităţilor mărunte şi asumarea unei culturi a dialogului.

La nivel instituţional, constituirea unui asemenea departament ar însemna, desigur, şi luarea unor decizii mai puţin plăcute, de tipul reevaluării serioase a personalului didactic, pe cît posibil de comisii academice internaţionale. Nu se pot înghesui, în cadre noi, vechile cohorte. Angajarea prin concurs corect a unui număr restrîns de specialişti, cu experienţă occidentală, în măsura necesităţilor reale ale departamentului ar fi soluţia echitabilă. Apoi, pentru clasicişti, pasul ar presupune şi abandonarea lestului de cursuri hiperspecializate teoretic la primul nivel şi prezentarea lor sub formă de cursuri opţionale la masterat sau la doctorat. Ne referim la masiva informaţie lingvistică pur teoretică, inutilă, în acest stadiu. De asemenea, ar trebui renunţat la cursurile nerealiste de istoria literaturii greceşti şi latine, fiind preferabile cursuri speciale pe anumite perioade, autori fundamentali şi paradigme de gîndire. În schimb, s-ar cîştiga pariul cu principiul instrumental, prin intensificarea cursurilor practice de limbă, adevărata vocaţie a clasicistului de cursă lungă. Cum uşor se poate constata, raportul *mai mult text şi mai puţină informaţie teoretică* atrage un număr mai mare de studenţi, cu interese mult mai variate, veniţi aici cu scopul foarte serios şi precis de a învăţa greacă veche şi latină. În definitiv, numai acest tip de practici justifică, fie şi doar financiar, retragerea ulterioară a unora pasionaţi şi puţini în jocurile lingvisticii superioare.

Avantajele vor apărea imediat: în cadrul aceluiaşi departament, studenţii vor putea opta, în acord cu infrastructura creată special, pentru cursuri care altfel ar fi foarte greu de armonizat administrativ. De pildă, dacă vrei să faci clasice pure, vei beneficia simultan şi de cursuri magistrale de istorie şi de filozofie antică. Dar poate că te interesează mai ales istoria Greciei. Vei avea acces direct la surse, fără bîjbîieli, în urma alegerii cursurilor practice obligatorii de greacă. La fel, te vor fi pasionînd religiile din bazinul mediteranean. Foarte bine, vei putea să te apleci asupra lor, avînd mereu în spate esenţiale cursuri de filozofie antică şi de limbi clasice. Combinaţiile posibile sînt foarte numeroase, fără pericolul de a sfîrşi într-un talmeş-balmeş general, datorită politicii corect aplicate de credite transferabile şi a autonomiei specializării principale. Un alt avantaj constă în sporirea şanselor de a organiza, pe cont propriu, în virtutea unei autonomii departamentale, toate cele trei cicluri de studii: licenţă, masterat, doctorat. Un masterat interdisciplinar în Ştiinţele Antichităţii, cu multiple module, este la fel de mult de dorit ca o şcoală doctorală proprie, în care se vor aduna specialişti din domenii foarte apropiate, şi nu doctoranzi strînşi cu furca din arii culturale teribil de diferite. Apoi, un asemenea departament poate stabili, mult mai coerent, relaţii oficiale internaţionale cu departamente similare din lumea civilizată, care au înţeles să procedeze la o reformă de felul celei pe care o descriem aici. Colaborarea reală cu universităţi occidentale aduce nu numai prestigiu, mobilitate (pentru studenţi şi profesori, deopotrivă) şi plusvaloare ştiinţifică, dar şi bani, foarte mulţi bani din fonduri structurale europene: universităţile vestice sînt direct interesate de colaborarea cu estul tocmai din acest motiv şi ştiu cum să atragă banii. Mai mult, este în interesul – am zice vital – al departamentului să iasă la rampă, în viaţa publică, prin organizarea constantă de conferinţe, mese rotunde şi diverse alte manifestări culturale. Ştim deja instituţii de prestigiu gata să găzduiască evenimente de acest tip, cu impact serios la publicul larg. Ermetismul sectar practicat în diverse săli din Universitate dă rezultate pe măsură. Ca să nu mai spunem că departamentul s-ar putea angaja la girarea unor şantiere arheologice şi ar putea încheia contracte cu edituri de bună cotaţie, pentru proiecte consecvente de traducere profesionistă a autorilor importanţi ai Antichităţii. Granturile s-ar obţine mai uşor, bursele pe programe structurale ar fi accesibile, atît de necesarele stagii de studiu *in situ,* adică deplasările estivale de cîte două-trei săptămîni cu studenţii în Grecia şi în Italia, pe care Secţia de Limbi clasice nu şi le mai permite de şaptezeci de ani, se vor putea întreprinde fără mari tribulaţii.

Oricît de fantasmagoric ar părea proiectul de mai sus, putem da asigurări că este fezabil. Experienţa pe care am avut-o cu înfiinţarea Masteratului de Studii Religioase – Texte şi Tradiţii ne spune că, bine dozate, eforturile pentru alcătuirea unui Departament de Studii ale Antichităţii vor fi răsplătite cu vîrf şi îndesat. Desigur, reticenţele virginale, scepticismul strămoşesc şi iritările locale sînt inevitabile. Totuşi, un proiect de anvergură, inteligent articulat, nu poate decît să aducă cu sine aprobarea mărimilor universitare. Ceea ce trebuie să înţeleagă forurile decidente este că acum e un moment providenţial pentru salvarea reală şi demnă a unei discipline ameninţate. În bună măsură, situaţia Literelor clasice la nivel internaţional este atît de tristă pentru că decidenţi orbi din domeniu au scăpat prilejul favorabil. Ratarea acestui *kairos* va lăsa în urmă deja binecunoscute lamentaţii şi recriminări. Marii, nedreptăţiţii şi dispăruţii profesori merită, măcar acum, o reparaţie a demnităţii pierdute a discipolilor.

Limbile clasice au fost considerate făţiş duşmani ideologici, în anii dictaturii proletariatului.

Eforturile pentru alcătuirea unui Departament de Studii ale Antichităţii vor fi răsplătite cu vîrf şi îndesat.

Ştefan Colceriu, *doctor în filologie clasică, este cercetător la Institutul de Lingvistică.*

PUBLICITATE

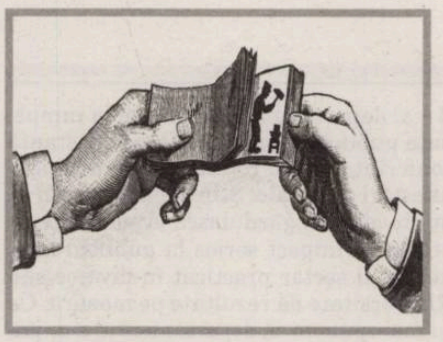

● **Nicolae Breban, *Trădarea criticii*, ediţia a II-a, Editura Ideea Europeană, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Moarte(a) criticilor literari!

Există frustrări şi scriitorii s-au cam săturat. Destul că Eugen Negrici a denunţat „laşitatea" scriitorului român sub comunism, destul că Paul Cernat şi-a regretat punctajul din oficiu acordat noului val de prozatori! Primului i s-a imputat, în principal, loialitatea faţă de o literatură în cîmpul căreia a activat şi la constituirea căruia a contribuit el însuşi, celui de-al doilea i s-a reproşat lipsa consecvenţei şi schimbarea din mers a criteriilor de evaluare, plus nostalgia modernistă şi, implicit, inadecvarea la paradigma literară contemporană. Recent, revista *România literară* a publicat, sub titlul, „Scriitori despre critici", cîteva texte dure ale scriitorilor la adresa criticilor literari care ar fi „dezamăgitori", „nedemni de încredere", „neinteresaţi de literatură", „inadaptaţi", „fără etică profesională", „lefegii, trişori, carierişti", „copii de casă", „tacticieni mizerabili", „îmbuibaţi", „scandalagii", „amnezici şi carierişti", „pervertiţi", „ignoranţi", „abuzivi, imprudenţi", „precauţi, panicaţi", „viscerali", „maliţioşi, clevetitori, complexaţi" ş.a. Această nevoie de reglare personală a conturilor cu (propriii) critici literari mă tem că a fost încurajată de episodul anchetei de anul trecut a *Adevărului literar & artistic*, dedicată celor mai bune romane ale ultimului deceniu. Criticii au ales atunci Trilogia *Orbitor* drept romanul deceniului, însă Mircea Cărtărescu a avut cuvinte grele pentru cîţiva critici cărora le reproşa deopotrivă lipsa aderenţei critice la formele literare actuale şi onestitatea profesională.

Dar istoria discursului anticritic e ceva mai veche. În anii '90, de pildă, după asimilarea retragerii din critica de întîmpinare a marilor nume ale ultimelor decenii comuniste (Nicolae Manolescu şi Eugen Simion, în special), s-a vorbit mult, şi nu doar ca o consolare, despre descentralizarea critică prin pluralitatea discursurilor critice non-estetice, etice, ideologice ş.a., despre revizuiri, canoane locale şi hărţi literare regionale, despre, în fond, o democratizare totală a cîmpului literar. În prima jumătate a anilor 2000, revista *Observator cultural* a susţinut, prin direcţia impusă de Ion Bogdan Lefter, această perspectivă postmodernă asupra literaturii pe fondul dezbaterii canonice stîrnite de articolul lui Sorin Alexandrescu („Pentru un mai grabnic sfîrşit al canonului estetic") publicat în 1997 chiar în paginile *Dilemei*. Apoi, cartea lui Harold Bloom, *Canonul Occidental* (tradusă în 1998), două eseuri ale lui Mircea Martin şi un articol al lui Virgil Nemoianu au creat masa teoretică necesară unei, de fapt, false dezbateri ce a durat, cu intermitenţe, cîţiva ani. Căci tema canonului a fost importată din spaţiul american ca o formă de discurs critic fără fond literar-cultural. Cum am avut postmodernism literar fără postmodernitate, aşa am avut şi o tentativă de dezbatere canonică în lipsa deteritorializării, a multiculturalismului, a feminismului, a conflictelor şi militantismelor cultural-politice de natură rasială, etnică, religioasă sau sexuală. Efectul acestor tensiuni retorice care au creat multă confuzie a fost tocmai nevoia/nostalgia după acel spirit critic autoritar, unanim acceptat, care să facă ordine, care să creeze şi să consolideze ierarhii incontestabile. De aici şi imensa deziluzie provocată de *Istoria critică* a lui Nicolae Manolescu, a cărei întoarcere, îndelung aşteptată cu pasiune şi speranţă, la uneltele criticii şi istoriei literare ar fi trebuit să despartă apele potopului postcomunist/postmodernist abătut asupra bietei noastre literaturi. (N-a fost să fie din mai multe pricini, cea mai importantă fiind imposibilitatea, caducitatea genului istoriei literare.) Între timp producîndu-se şi o a doua, ba chiar a treia schimbare de gardă critică; criticii nouăzecişti dispărînd/renunţînd şi ei, la fel şi alţii de după. Acestor nesiguranţe şi tulburări axiologice din ultimele decenii li s-au adăugat şi problemele de ordin comercial provocate de diminuarea prestigiului cultural al cărţii şi de creşterea dimensiunii consumeriste a literaturii, care făcea ca, dintr-odată, valoarea estetică să nu se mai suprapună şi să nu mai determine cota de piaţă, iar discursul critic să devină, într-o măsură variabilă, el însuşi inadecvat. O a doua sursă majoră de confuzii şi frustrări pentru scriitori şi critici confruntaţi – şi unii, şi alţii – cu pierderea prestigiului şi a valorii simbolice, a influenţei şi, în fond, a forţei legitimatoare a literaturii (ca o chitensenţă a culturii) reduse la un artefact destinat *loisir*-ului.

Provenite, de fapt, din frustrări şi dezamăgiri comune, (cele mai multe dintre) reproşurile de acum ale scriitorilor la adresa criticilor sînt meschine, oricum nu pot fi aduse întregii bresle, destul de eterogene, alcătuite din critici şi istorici şi eseişti şi cronicari literari de vîrste, formaţii, talente şi caractere variabile. În textele nemulţumirii lor, scriitorii acuză cîteva situaţii pentru care criticii n-au, de fapt, nici o vină. Da, nu toate cărţile sînt recenzate; da, discursul critic este cît se poate de eterogen; da, criticii sînt constrînşi să facă, deseori, şi altceva decît critică literară, fiind solicitaţi să jurizeze, să consilieze, să coordoneze în edituri etc. Dar nu e vina criticilor că scriitorii acceptă să fie publicaţi de orice editură şi în orice condiţii, adică fără tiraje la vedere, fără bugete de promovare, fără contracte serioase care să le aducă nişte recompense financiare. Mă tem că scriitorii impută criticilor ceea ce ar fi trebuit, mai întîi, să pretindă editorilor. (Dau un exemplu în paranteză: eu, personal, n-am primit *niciodată* cărţi de la edituri precum Vinea, Pontica, Dacia, Junimea, Timpul, Institutul European, Academiei, Gramar, Paideia, Limes, Charmides ş.a.m.d., iar de la celelalte – exceptînd Polirom, Cartea Românească şi Humanitas – primesc o carte la cîţiva ani, uneori şi-aia trimisă de autor). Apoi, ce nu iau în calcul scriitorii este faptul că revistele culturale sînt puţine şi cu distribuţie proastă, şi-au redus paginile, cotidianele au renunţat la suplimente, unele nu mai au nici măcar secţiuni culturale, oricum plătesc mizerabil, criticii sînt tot mai puţini deoarece critica literară a devenit o meserie de pasiune şi de sacrificiu, care nu mai aduce nici cititori, nici prestigiu, nici bani – adică exact motivele frustrărilor scriitorilor înşişi. Apoi, scriitorii suprasolicită forţele şi capacităţile criticilor literari atunci cînd au pretenţia de la ei să-i recenzeze publicistic/să-i interpreteze academic/să-i canonizeze/să-i promoveze/să-i premieze – toate în acelaşi timp.

Ar mai fi multe de spus, dar oricum m-am luat cu vorba şi contextul. Despre analiza criticii literare făcută de Nicolae Breban şi despre dezamăgirile sale ca scriitor – data viitoare.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

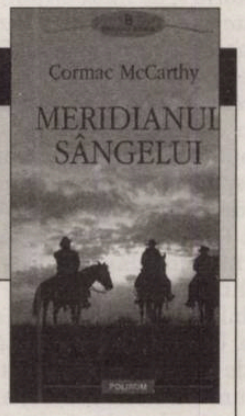

● **Cormac McCarthy, *Meridianul sîngelui*, traducere din limba engleză de Iulia Gorzo, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Romanul acesta e deja materie de studiu în universităţile americane. O merită. Enorma exagerare pe care e construit îl hărăzeşte pentru soarta de reper literar. *Meridianul sîngelui* are în sînge excesul, practică o proză extremă, e mai dur decît *Nu există ţară pentru bătrîni* şi mai apocaliptic decît *Drumul* – dacă e să-l comparăm cu celelalte două romane ale lui McCarthy traduse pînă acum la noi.

Povestea are toate datele unui western horror, dar atîta vărsare de sînge e aici, şi atît de sălbatică, de gratuită, de sinistră în infinitele ei variaţiuni, încît te simţi mai degrabă într-o *Iliada* unde zeii au fost înlocuiţi de demoni dementi, iar Troia – de mirajele Arizonei. Pe de altă parte, nu numai grotescul este excesiv în acest roman – excesivă e şi frumuseţea scriiturii, cu farmecul ei hipnotic, ţesut parcă de nişte morgane baroce. Se omoară în devălmăşie (indieni, mexicani, americani), se practică decapitarea, jupuirea, eviscerarea, crucificarea, se atîrnă urechi de om pe salbă şi copii morţi în copaci, dar proza sună ca o baladă stranie, are dulceaţa mierii sălbatice, pare scrisă de un Ştefan Bănulescu jucîndu-se de-a infernul prin Texas, cu „călăreţi spectrali, albiţi de colb, neştiuţi în arşiţa crenelată".

Am văzut, filmată, o oră de curs de la Yale unde era discutat *Meridianul sîngelui* şi unde studenţii erau împărţiţi în două tabere egale: cei cărora le plăcuse romanul şi cei cărora nu. Mi se par îndreptăţite ambele reacţii, cartea rămînînd oricum de neuitat, şi într-un caz, şi în celălalt. Cu totul minunat şi în afara oricărui dubiu e numai extraordinarul talent literar al Iuliei Gorzo, care semnează traducerea românească.

trecerea prin reviste

● 22, (8 FEBRUARIE 2011)

Pentru realizarea Diametralei Buzeşti-Berzei-Uranus urmează să fie demolate cîteva zeci de case, unele cu valoare istorică şi arhitectonică. Printre clădirile care stau în drumul şoselei se numără şi Hala Pieţei Matache. Cîteva sute de oameni s-au mobilizat pentru a se opune demolării. Printre acestea şi criticul de artă Magda Cîrneci:

„...Trebuie să constatăm că civismul începe să se manifeste din ce în ce mai vizibil în societatea românească, mai ales la generaţia tînără. Iar automobilizarea se petrece din ce în ce mai frecvent, chiar dacă, deocamdată, nu pentru cauze strict politice, ci mai degrabă pentru cele cvasi sau indirect politice, care privesc ecologia şi mediul, patrimoniul natural şi construit, urbanismul sau alte sectoare ale vieţii sociale. În ce priveşte conştiinţa urbană a locuitorilor Capitalei, mi se pare că ea începe să atingă vîrsta primei maturităţi şi să exercite un control şi o veghe mai eficace asupra derapajelor şi abuzurilor politicilor publice.

Diametrala Buzeşti-Berzei-Uranus are în egală măsură partizani şi inamici, atît în rîndurile arhitecţilor şi urbaniştilor cît şi ale decidenţilor politici, intelectualilor critici şi oamenilor de cultură. Deşi am invitat reprezentanţi ai ambelor tabere, pînă la urmă, discuţia de la GDS s-a purtat mai ales cu cei care se opun acestei iniţiative controversate. (...) La final, s-au făcut o serie de propuneri aplicabile în imediat. Reprezentanţii ONG-urilor s-au oferit să dea cursuri de urbanism şi conservarea patrimoniului în faţa edililor şi poliţiei comunitare sau consiliere pentru proprietarii şi locatarii clădirilor istorice. Arhitecţii au propus semnarea, de cît mai multe personalităţi culturale şi organizaţii, a unei scrisori deschise către primarul general al Capitalei, prin care să i se ceară: 1) suspendarea lucrărilor şi punerea lor din nou în dezbatere publică; 2) declanşarea unui concurs de proiecte pentru remodelarea zonei deja demolate şi regenerarea ei cu construcţii adecvate spiritului locului; 3) păstrarea Halei Matache din piaţa cu acelaşi nume ca o construcţie-reper a zonei şi transformarea ei într-un centru de documentare pentru proiectele urbanistice ale Primăriei, pentru istoria zonei şi pentru activităţile ONG-urilor care se preocupă de soarta oraşului." (**M. M.**)

● *DIE ZEIT* (FEBRUARIE 2011)

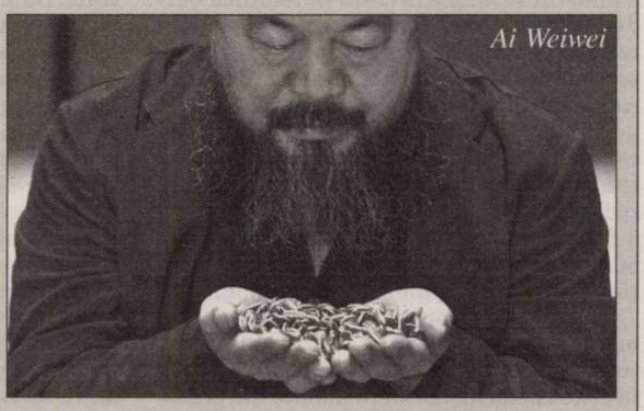

Artistul Ai Weiwei era pe cale să inaugureze prima personală în China. Însă expoziţia nu va mai avea loc. Din cîte se pare, din motive politice. Organizatorii au vrut să amîne evenimentul pentru luna octombrie. Aşa cum era planificat iniţial, vernisajul urma să aibă loc în martie, în ajunul congresului anual al Partidului Comunist Chinez. Ai Weiwei acuză acum autorităţile de cenzură: „Dacă expoziţia e amînată «din motive politice» înseamnă că şi în octombrie va fi un moment nepotrivit. Nu are nici un sens." – a spus Weiwei, care a anunţat că mai bine renunţă să mai inaugureze expoziţia de la Beijing. Ai Weiwei este cel mai cunoscut artist vizual din China şi unul dintre puţinii care au voie să circule. Weiwei expune adesea în galerii din Europa occidentală şi din Statele Unite, publică în gazete străine şi participă la conferinţe internaţionale. Pe de altă parte, este unul dintre opozanţii curajoşi ai regimului – s-a întîmplat, nu o dată, să-i critice pe guvernanţi şi să demaşte lipsa libertăţilor civile din republica populară. Anul trecut, în decembrie, autorităţile i-au interzis să părăsească ţara pentru a participa, la Oslo, la ceremonia de decernare a Premiului Nobel pentru Pace: Weiwei este unul dintre cei care au făcut cunoscut cazul laureatului – Liu Xiaobo – în Occident.

Expoziţia de la Beijing ar fi trebuit să aibe loc la Centrul „Ullens" pentru Artă Contemporană, o galerie patronată de un colecţionar belgian. Amînarea sau anularea evenimentului nu constituie neapărat o surpriză – dimpotrivă, surpriza a fost chiar anunţarea ei în programul galeriei. Acum, că este presat de autorităţi să o anuleze, Weiwei dobîndeşte încă un prilej pentru a cîştiga notorietate în Occident. (**M. M.**)

Nopţi albe (cu blues) la Sighişoara

– interviu cu Berti BARBERA –

În perioada 24-26 februarie va avea loc a şaptea ediţie a Festivalului Internaţional de Blues de la Sighişoara. Berti Barbera va fi prezentatorul evenimentului. Mai multe informaţii despre festival şi despre artiştii invitaţi găsiţi la www.blues-festival.ro.

Steven De Bruyn, Tony Gyselinck & Roland Van Campenhout

Prin ce schimbări a trecut festivalul în aceşti şase ani?

Festivalul a crescut, ca orice produs al pasiunii. Cele şase ediţii ne-au învăţat cum să organizăm mai bine un astfel de eveniment, cum să-i selectăm mai bine pe artişti, în funcţie de buget, cum să promovăm evenimentul şi cum să ne primim spectatorii. Valoarea artiştilor rămîne cel puţin constantă, chiar dacă banii vin mai greu. De asta se ocupă Ioan Lazăr şi Relu Haţiegan, aceiaşi doi oameni care se încăpăţînează să meargă mai departe aşa cum le place. Sînt foarte bucuros că acest festival nu a fost atins atît de rău de aşa-zisa criză, încît să fie nevoie de decizii drastice. La început, veneau mai mulţi artişti din România, pentru că e normal să rulezi toate numele ce merită să intre într-un festival de gen. Ulterior, lista s-a cam închis, iar cei dinainte nu prea oferă nimic diferit. În plus, dacă tot faci un festival internaţional, într-un asemenea loc, e bine să le oferi oamenilor ceva ce ei încă nu cunosc. Altfel, se transformă în sectă, or blues-ul e un limbaj universal, nu de gaşcă. Cred că oricine-şi dă seama că nu e vorba de o afacere, aici...

La noi totul începe cu pasiunea şi continuă cu sacrificiile personale... Tot ce avem în materie de festivaluri de muzică sînt iniţiative private, abia sprijinite de către stat. Cum stă România la capitolul festivaluri de blues?

România stă la capitolul festivalurilor de blues la fel cum stă la alte capitole legate de muzică. Din păcate, majoritatea încercărilor se lovesc de limitele organizatorilor sau ale artiştilor. Există evenimente izolate, există destul de multe cluburi în ţară care organizează concerte de blues, dar în acest moment eu nu am cunoştinţă de existenţa unui festival cu vechimea şi de anvergura celui de la Sighişoara, care începe să devină o tradiţie. La Jimbolia era un primar pasionat care se implica, mai ştiu cîţiva oameni care ar vrea să facă, există locuri minunate care ar putea perpetua starea de la Sighişoara, dar încă nu s-a depăşit nivelul lamentaţiilor şi al visurilor cu bătaie scurtă.

Cum vă explicaţi, totuşi, că avem atît de puţine festivaluri de muzică? Există anual, la noi, peste o duzină de festivaluri internaţionale de film... Preferă oamenii filmul, muzicii, şi muzica, cărţilor?

Oamenii preferă oferta celui care se mişcă mai repede. Probabil că cinefilii s-au mişcat mai repede, ajutaţi şi de comunitatea internaţională. Eu nu cred că există comunităţi care consumă mai mult film decît muzică. Dar nu aşa se pune problema. Festivalurile de muzică electronică sînt mai multe, dar nu ştiu cît de serioase, cu artişti realmente valoroşi. La fel şi cele de muzică pop. În toţi anii aceştia s-a creat un mediu haotic, ostil creării de nişe, de aceea nu există coerenţă şi continuitate în aproape nici o zonă artistică. Cantitatea primează. E imposibil să creezi ceva durabil, cînd nu ai un sistem ca bază. Contează cum îţi promovezi intenţiile.

Dar oricît de bun ar fi fost mediul, blues-ul rămîne un gen de nişă, nu se potriveşte pe structuri mari. E pentru cei care, atunci cînd au ceva de mărturisit, o fac doar către cei care ar înţelege, nicidecum în gura mare, în piaţa publică. Iar pentru asta îţi creezi micul tău circuit.

În general, consumatorii de artă din România sînt un fel de sectă, aproape toată lumea se cunoaşte cu toată lumea... Iar cînd un festival creşte, lucrurile încep să se amestece – vezi Stuffstock, vezi chiar Gărîna, unde acum se vine cu SUV-uri şi e tot mai multă „gălăgie"... E aici un fel de fatalitate a succesului?

Nu cred că e vorba de o sectă, pentru că nimeni nu te spală pe creier şi nici nu trebuie să cotizezi pentru cineva de sus. E o comunitate care încearcă să-şi păstreze identitatea. Ar fi sănătos şi pentru societate ca această comunitate să fie cît mai bine conturată, altfel ne vom trezi dizolvaţi în mulţimea troglodită. Probabil e vorba şi de o fatalitate, asta pentru că cineva a lansat o idee total dementă conform căreia imbecilii pot sta laolaltă cu oamenii educaţi. Lucrurile se amestecă din cauza confuziei. Mîrlanii vin pentru că se lipesc de tot ce-i nou, dar pleacă atunci cînd văd că „nu e combinaţie". Dacă tot existăm ca o castă, atunci să facem în aşa fel încît să ne vedem de bucuriile noastre şi să nu ne lăsăm influenţaţi de ceilalţi. Un festival se naşte, prinde rădăcini, notorietate şi îşi cerne publicul. Nu ai cum să scapi de paraziţi decît atunci cînd ştii cum să faci abstracţie de ei. Dacă ştim să ne adunăm, trebuie să ştim şi să ne apărăm.

Contează cum îţi promovezi intenţiile.

„E liber la plăceri în Sighişoara"

Cine e şi de unde vine publicul acestui festival?

Sînt acei iubitori de linişte şi pace care îşi notează dinainte datele importante ale anului, cum ar fi Sighişoara sau Gărîna. Oameni care ştiu să se bucure de muzică, savurînd nu doar concertele, ci şi mediul în care acestea au loc. Sînt cei pe care tot timpul îi vezi cu cîte un CD sau DVD în geantă şi, indiferent de situaţie, au timp să-ţi strecoare cîte o veste bună din muzică sau să-ţi recomande un album. Am avut bucuria să constat că publicul este destul de unitar, în ceea ce priveşte scopul întîlnirii, şi divers ca provenienţă. Vin mulţi din Ardeal, dar şi din Bucureşti, Timişoara, Iaşi, Constanţa. Cred că merită să facem o hartă a celor care vin la Sighi. Ar arăta interesant.

În ultimii ani, Sala Eminescu a fost arhiplină, n-ar trebui găsit un loc mai mare?

Ar trebui multe. Un loc mai mare ar schimba datele problemei. Dar acest loc trebuie găsit şi adaptat. Dacă ar fi existat un loc mai mare şi la fel de potrivit, avînd în vedere toate condiţiile, cu siguranţă că acel loc ar fi fost exploatat. E iarnă, deci este exclus orice eveniment în aer liber, o sală de sport nu cred că ar fi potrivită, iar cluburile sînt prea mici. De multe ori ne-am gîndit că, dacă am aduce un artist mai popular, am avea probleme serioase de organizare. Eu zic că e bine şi aşa, să vezi o sală aproape părăsită care prinde viaţă o dată pe an. Anul trecut, la Eric Sardinas am riscat, întrecînd limita maximă a numărului de spectatori. Am încercat să-i ajutăm pe cît mai mulţi dintre cei care au venit special pentru acel concert şi am suplimentat accesul în sală peste limita regulamentară. Rămîne între noi...

Şi tot a mai rămas lume pe-afară...

Dacă intrau toţi la Eric Sardinas, trebuia să construim o altă sală pentru 2011. Am căutat o cale de mijloc.

Vorbiţi-mi puţin şi despre jam session-urile de la crama Hotelului Sighişoara.

În fiecare an, jos, în crama hotelului, se adună lumea pentru că după concert sînt pregătite instrumente pentru artiştii care vor să cînte. De cele mai multe ori, au ieşit momente memorabile, într-o atmosferă aprinsă şi foarte destinsă. Combinaţiile dintre instrumentişti sînt imprevizibile, iar de cele mai multe ori vezi şi asculţi altceva decît pe scena mare. De multe ori, artişti care nu s-au cunoscut niciodată împart scena, ca şi cum ar fi cîntat ani întregi împreună. De asemenea, am observat că muzicienii cîntă împreună la jam session ca semn al bucuriei revederii. E liber la plăceri la Sighişoara, dar excesele nu au umbrit niciodată frumuseţea acestui loc.

Ce artişti vin anul acesta la festival?

Vin nume autentice, artişti care şi-au făcut un nume cîntînd blues. Ei sînt mai degrabă nişte purtători de flacără, decît vedete. Poate numele lor nu sînt atît de rezonante, nu le găseşti în toate revistele de muzică, nu au foarte multe vizualizări pe YouTube, în schimb, acolo, cînd vii să-i vezi, fiecare artist te convinge prin talent şi mesaj.

Joi începem cu Crossroads, singurii cetăţeni români din festival, iar în aceeaşi seară vor cînta Little Brothers, care ne vor duce la rădăcinile blues-ului, într-o formulă de trio, cu instrumente tradiţionale. Vinerea o păstrăm feminină, cum am făcut de cîtăva vreme încoace. Diane Blue va fi însoţită de Roberto Morbioli, iar Davina & The Vagabonds vine cu un sound inedit şi cu o manieră originală de interpretare. Sîmbătă începe cu Steven, Roland & Tony, tot în zona acustică, tradiţională, iar numele care încheie festivalul este Murali Coryell. Este adevărat că tatăl său, Larry Coryell, este mult mai cunoscut, dar şi Murali are multe de spus, cel puţin asta demonstrează noul lui album...

Trăgînd linie, care sînt atuurile acestui festival?

Cînd intri în cetatea Sighişoarei, în acea atmosferă intimă, după ce mănînci ceva bun şi faci o plimbare, te pregăteşti de concert. Ajungi astfel într-un loc care arată ca orice casă de cultură dintr-un oraş de provincie, dar care e animat de cîteva sute de oameni veniţi pentru a împărţi o bucurie comună. Pe lîngă artişti, de obicei nume valabile în circuitul mondial al genului, merită venit pentru atmosfera creată în jurul concertelor. Discuţiile în jurul unui pahar, căldura şi nopţile albe cu jam session, ideea că din cînd în cînd te poţi detaşa de cotidian pentru a te regăsi alături de semeni care vorbesc aceeaşi limbă sînt atuuri definitorii. E ca un club ai cărui membri se întîlnesc o dată pe an. De aceea, majoritatea abia aşteaptă revenirea în atmosfera reconfortantă de la Sighişoara.

a consemnat Marius CHIVU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Rîmnicu Vîlcea, orăşelul meu natal (de care, fireşte, sînt tare mîndru), a fost numit de cei de la *Wired Magazine* „Hackerville – centrul mondial al fraudei pe Internet" datorită (sau din cauza) numărului impresionant de hackeri locali care au creat probleme FBI-ului în ultimii ani. Pe unii dintre ei îi cunosc, mi-au fost colegi de liceu, alţii sînt vecini de cartier sau cunoscuţi de prin cluburi, cafenele şi săli de biliard. Povestea acestor haiduci online olteni o puteţi citi pe site-ul revistei: www.wired.com/magazine/2011/01/ff_hackerville_romania/all/1. (Marius Chivu)

■ Nu cred că săvîrşesc „crima" unei frivolităţi dacă citez din discursul dens, grav şi patetic al lui Mario Vargas Llosa la încununarea sa cu Premiul Nobel, acest omagiu către Patricia, „verişoara mea cu nasul în vînt şi caracter neîmblînzit, pe care am avut norocul s-o iau de soţie în urmă cu 45 de ani şi care îmi suportă maniile, nevrozele şi izbucnirile temperamentale ce mă ajută să scriu... Ea este atît de generoasă încît, chiar şi atunci cînd se răsteşte la mine, îmi face cel mai mare compliment: «Mario, singurul lucru la care te pricepi este scrisul»" – *Lettre Internationale,* ediţia de iarnă 2010-2011. (Radu Cosaşu)

craii de burta veche

Tafelspitz, rasolul imperial

Mîncare preferată a Kaiser-ului Franz Joseph, *Tafelspitz* este unul dintre cele mai faimoase feluri ale bucătăriei austriece. Numele defineşte carnea macră şi fragedă dintre baza cozii şi pulpa vacii – numită de măcelarii noştri „capac" sau „rasol".

Tafelspitz-ul a devenit mai popular ca niciodată spre finele secolului al XIX-lea, cînd încununa meniul legendarului hotel vienez Meissl&Schadn, un loc „al burgheziei distinse, care nu vrea să vadă pe nimeni şi nici să fie văzută de cineva", cum spunea un contemporan, – opusul localului de astăzi, frecventat „pentru a vedea şi a fi văzut". Restaurantul hotelului oferea nu mai puţin de 24 de feluri de carne de vită fiartă. Hotelul a ars în timpul bombardamentelor din 1945. Din fericire, tradiţia nu s-a pierdut. Şi nici reţeta.

Pentru 8-12 porţii: 1 rasol de vită (2,5-3 kg), 300 gr. de zarzavat de supă (ţelină, morcov, morcov galben, rădăcini de pătrunjel), 200 gr. de ceapă nedecojită, o jumătate de praz, 15 boabe de piper, 4,5 litri de apă, 1 kg de oase de vită cu măduvă, sare, 4 linguri de tulpini de arpagic mărunţite, cîteva frunze de leuştean. Cepele se taie pe din două şi se frig într-o tigaie, cu faţa tăiată în jos, pînă încep să se ardă şi devin aproape negre. Se curăţă bine zarzavatul. Oasele de vită se spală cu apă caldă şi se pun apoi la fiert, împreună cu rasolul şi cu boabele de piper. Se fierbe totul lent, 3-4 ore. Cu un ceas înainte ca rasolul să fie gata, se adaugă zarzavaturile, prazul, leuşteanul şi cepele. Îndepărtaţi spuma, pe măsură ce se formează. Cînd e gata, scoateţi rasolul din oală. Asezonaţi supa şi treceţi-o printr-o sită fină sau prin etamină. Tăiaţi rasolul în felii de un deget, acoperiţi-l cu supa strecurată, adăugaţi sare şi presăraţi deasupra tulpinile tocate de arpagic.

În Viena zilelor noastre, cel mai bun *Tafelspitz* se poate mînca la restaurantul *Plachutta* – după numele unui celebru gastronom austriac contemporan, de şcoală veche, Ewald Plachutta.

Amicul Dejun

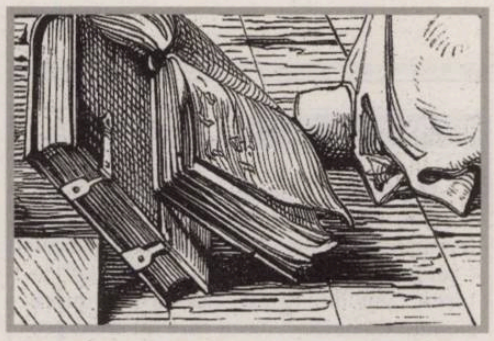

Simona SORA

biographiti

„Pornografie emoţională“

Serialul HBO *În derivă*, tocmai încheiat, pleacă – în aclimatizarea sa românească – de la ipoteza reconstituirii depline (în cei 20 de ani scurşi din 1989 încoace) a sistemului psihoterapeutic românesc. Altfel zis, pentru a fi inteligibil marelui public, subiectul abordat (psihoterapia în sens larg, cu problemele şi împlinirile ei) ar fi trebuit să facă parte deja din viaţa acestuia. Psihoterapeuţii (fie că sînt psihiatri sau psihologi de diverse orientări) ar trebui să existe mai mult – prin elitele lor formatoare – în spaţiul public, să scrie mai mult (şi nu doar cursuri universitare), să apară în mass-media, la un nivel satisfăcător, atunci cînd toată lumea îşi dă cu părerea sau invocă vraci, şi să-şi asume rolul pe care calificarea în „ştiinţele omului“ i-l dă psihoterapeutului în ţări cu tradiţie neîntreruptă. Înainte de a intra – împreună cu un personaj-pacient – în intimitatea cabinetului unui psihoterapeut fictiv, ar fi trebuit să ştim mai multe (noi, publicul potenţial) despre complexitatea şi utilitatea psihoterapiei. Ar trebui cunoscută (tot la nivel public, nu prin bîjbîieli private) oferta domeniului, portanţa sa, vîrfurile fără de care – oricît de puţin elitişti am fi – nu se poate reface un domeniu atît de greu încercat înainte de 1989. Altfel, am impresia că pasaje întregi din acest interesant serial de succes ar trebui traduse, glosate, discutate, la fel cum *Povestirile de psihoterapie românească* apărute recent ar trebui rescrise pentru a fi cu adevărat povestiri, şi nu anamneze clinice.

Psihoterapeuţii ar trebui să existe mai mult în spaţiul public.

Ipoteza mea e aceea că domeniul psy, deşi calat direct pe marele public (de potenţiali clienţi, asta ne putem convinge în orice zi ieşim din casă), nu a găsit încă limbajul prin care să comunice direct cu acesta. Sigur că există o comunicare directă, omenească, în cabinetul privat, sigur că există acea comunicare interprofesională, de colocvii şi seminarii. Mă gîndesc însă la alt gen de comunicare (publică şi pentru marele public, într-un fel salutar-vulgarizator), pe care, la noi cel puţin, a făcut-o mai bine un serial de televiziune. În serialul cu pricina – căruia îi văd bine intenţia de „popularizare“ şi limitele asumate – există o *poveste* (nu un caz clinic) cu totul aparte, separată prin intensitate de contextul celorlalte: aceea a relaţiei între personajul principal, psihologul Andrei Poenaru, şi fosta sa profesoară (cum să zici, pe româneşte, „maestră“ şi să nu ridici din sprînceană?), Maria Pascali.

Se ştie, analiza didactică şi supervizarea periodică sînt fundamentale în psihanaliză, cel puţin de la Jung încoace şi de la colaborarea sa cu Eugen Bleuler la clinica Burghölzli. Sistemul de formare – atît de ironizat de adversari şi comparat, în ultima vreme, cu ceremoniile iniţiatice – este una dintre condiţiile esenţiale pentru practicarea meseriei şi chiar a admiterii în castă. Personajul nostru nu este însă psihanalist (ci, mai degrabă, „tranzacţionist“ sau, pe alocuri, „cognitivist“) şi nu este, altfel, în ultimii ani, supervizat, îndrumat, controlat. Ajuns într-un moment de periculoasă derivă afectivă (se îndrăgosteşte de o pacientă aflată în transfer erotic, nevasta îl înşală, copiii se îndepărtează), el face un pas înapoi şi cere ajutorul fostei sale profesoare cu care o rupsese de mult, din orgoliu şi orbire.

Înfruntarea – săptămînă de săptămînă, uneori chiar în trei, cu propria soţie alături – este, cred, cadrul memorabil al filmului şi o inovaţie (tehnică, dar excelent „popularizată“) în discursul public despre lumea psihoterapeutică. Există, în şedinţele acestea de vineri seara, cînd se termină programul de muncă normal, scene complexe în care Marele Psy e slab, mincinos, ipohondru, agresiv, laş, enervant, la fel ca pacienţii pe care nu-i mai suportă. O atacă pe fosta lui profesoară, o jigneşte, îi cerşeşte (agresiv) aprobarea amorului (fantasmatic) pentru pacientă. În final, o execută cu aceeaşi răceală calculată cu care fusese şi el, mai devreme, executat, iar apoi face arşice toate teoriile etico-terapeutice pe care le practicase vreodată, numindu-le, laolaltă cu întreaga literatură de popularizare psy, „pornografie emoţională“.

Eugen Bleuler

Atacul frontal al analistei s-ar putea numi „scena covorului“.

Rememorate după ce cunoşti deznodămîntul (OK dpdv etic, însă devastator omeneşte), cele două secvenţe (excelent interpretate de Tamara Creţulescu şi Marcel Iureş) fac cît întreg serialul. Atacul frontal al analistei s-ar putea numi „scena covorului“. După ce-o face „păianjen bătrîn“ fără grijă pentru dozaj, sincronizare şi tact, după ce rîde de romanul pe care-l scrie aceasta, după ce-o numeşte, ironic, „instituţie“, psihologul în derivă îi aruncă, prietenește: „Urît covor ai! De două luni mă stăpînesc. E rece, n-are personalitate şi, în loc să deschidă spaţiul, îl anihilează, îl distruge“. La fel ca ea, se înţelege, la fel ca cenzorul imaginar despre care pacientul-psy îşi imaginează că ar fi în afara sa. Măiestria fostei profesoare este însă exact aceea de a-i pune fostului discipol în faţă, printr-o devoalare bruscă, năucitoare, propria imagine, cenzura proprie, mult mai greu de conceput şi atacat.

În fond, în această limpezire se joacă şi atacul, ulterior şi inerţial, faţă de chiar fundamentele ştiinţei psihologice, pe care, totuşi, personajul îl duce pînă la capăt. „Nu mai cred în religia asta“ – spune psihologul, dinamitînd de fapt nu disciplina, ci instituţia care n-a ştiut să se modernizeze şi să se adapteze astfel încît să-i poată rezolva dilema etico-erotică. Ce mai rămîne? – se întreabă, odată cu noi, fostul devot al „instituţiei Psy“. „Scriitorii de best-seller-uri, pornografia emoţională“, îşi şi răspunde, profetic şi folosind, pesemne, experienţa altor spaţii psiho-literare. Măcar în această privinţă, noi mai avem de aşteptat.

PUBLICITATE

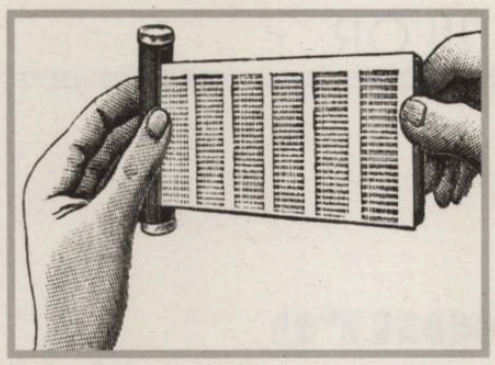

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cum se-alege praful de lumea lui Moromete

Nu am înţeles niciodată, în anii de liceu şi facultate, raţiunile acerbei lupte a satului cu oraşul, în ideologia literară, parcă mai abitir la noi decît în alte literaturi. Adică, de înţeles am înţeles eu destule, dar n-am avut chef să le accept. Vă amintiţi, desigur. De-o parte, critica liberal-burgheză prona incapacitatea satului (în elementaritatea, tradiţionalismul şi peisagismul său) de a susţine analiza psihologică, aceasta fiind apanajul urbanului industrial, al modernizării. Care urbanizare *(„la ville tentaculaire")* – spumegau sămănătoriştii – distruge temelia religioasă a fiinţei, înstrăinează, perverteşte, ucide naturalul şi exaltă artificialitatea, ateismul, dezumanizarea. Universul rural era identificat cu idealismul, sănătatea morală, conservatismul latifundiar (nu fără niscai impulsuri bovarizant-evazioniste), armonia naturală, puritatea originară, cultul energizant al rădăcinilor şi, la limită, naţionalismul xenofob. Universul urban însemna, pe de o parte, complexitate, rafinament, materialism, cosmopolitism, hedonism, dandysm şi xenofilie, iar de cealaltă parte, în consecinţă: nevroză, alienare, mercantilism, parvenitism cinic, imoralism, adică tot atîtea subiecte pentru psihologism, existenţialism, expresionism, simbolism ş.cl. (Numai realismul făcea figură bicefală în context.)

În liceu şi-n facultate, cînd pritoceam chestiile astea (ajungînd invariabil la tema „intelectualului inadaptabil", îngerul căzut din raiul rural în infernul urban) am fost mereu taxat de duplicitar, în discuţiile firoscoase cu amicii, pentru simplul motiv că rezonam egal la Sadoveanu, Galaction şi Camil Petrescu, la Slavici, Creangă şi Cezar Petrescu, la Rebreanu şi Matei Caragiale. „Bătrîne, nu se poate, hotărăşte-te: ori la ţară, ori la oraş! Ori tradiţionalism, ori modernism!", mă împungeau agasaţi tovarăşii de lectură. Unde luau definitiv foc era la Eliade şi Marin Preda, două ambivalenţe imposibile. Ori eşti fermecat de fantasticul eliadesc, ori de realismul lui psihologic. Una din două. La fel la Preda: ori *Morometii*, ori *Intrusul* şi *Marele singuratic*. Nu (i-)am putut convinge niciodată că disponibilitatea (numai aparent antinomică) a lecturilor mele nu era un ifos, o vanitate, o provocare, ci pur şi simplu o dualitate perfect plauzibilă şi, pentru mine, binefăcătoare.

Ori eşti fermecat de fantasticul eliadesc, ori de realismul lui psihologic.

Cam lungă introducere, recunosc, pentru a vă recomanda o carte mustoasă, bine construită, sobră, ba chiar severă pe alocuri, densă şi picantă deopotrivă, menită să ni-l reapropie pe Marin Preda, la fel de palpitant ca volumul de convorbiri Eugen Simion-Aurora Cornu. *Morometii, ultimul capitol* de Sorin Preda (Editura Academiei Române) este o captivantă suită de dialoguri cu consăteni, scriitori, dar mai ales rude apropiate scriitorului – fraţi, soţii, copii, nepoţi, plus foşti colegi de şcoală – închegată fără nici o agendă ascunsă. La sfîrşitul lecturii, omul-Preda nu este nici idealizat, nici alterat. Este (cu)prins cu toate contradicţiile firii care i-a făcut o posteritate îndeajuns de inconfortabilă. Cu o „platoşă de ironie şi duritate morocănoasă", în carcasa căreia sălăşluia „un mare sentimental, capabil de mari gesturi" – cum spune Sorin Preda, nepotul de frate al scriitorului, adică fiul lui Alexandru (Sae, Săică) Preda. Ceea ce lumea literară a ţinut să conserve după moartea marelui scriitor, şi mai cu seamă după 1989, au fost nu atît profunda lui conştiinţă literară, talentul enorm, captivantele trasee evolutive, ambiţia cuprinderii de medii sociale, hipnoza romanului total ş.a.m.d., ci cu precădere suceala sarcastică a persoanei, asprimile resentimentare, ieşirile violente, excesele boemei autodistructive, cultivarea monomaniei editoriale, răzbunările, meandrele erotice, dar şi de politică scriitoricească, capriciile aiuritoare şi rivalităţile. Faptul că a fost disputat *(monopolizat,* practic, ca şi Nichita Stănescu, de altfel) atît de înverşunat de naturi umane şi literare extrem de deosebite, precum Ov.S. Crohmălniceanu şi Paul Georgescu, Mihai Ungheanu şi Eugen Simion, Mircea Dinescu şi Cezar Ivănescu, sau faptul că teribila concurenţă a anilor '50 dintre Marin Preda, Eugen Barbu şi Petru Dumitriu îşi trimite ecourile pînă în *Istoriile* literare ale zilelor noastre, unde ruralul şi urbanul par a fi în aceeaşi disjuncţie – au fost şi sînt realităţi pe cît de tentante pentru mica istorie literară, pe atîta de contraproductive în sfera exegezei.

Foarte multă lume consideră datată lumea Morometilor.

Foarte multă lume consideră datată, căzută în caricatură, lumea *Morometilor* şi, implicit, Romanul acesteia. Pînă şi în *Istoria critică* a lui Nicolae Manolescu îl vedem mult mai cîştigat pe Eugen Barbu decît pe Preda (ca să nu mai spun, fireşte, de *Istoria* lui Marian Popa). În plus – cum scrie Sorin Preda –, „de la un timp încoace, lumea Morometilor, lumea sătenilor lui Preda, parcă nu mai vrea să trăiască. I s-a urît cu binele şi acum dispare încet şi fără zarvă, asemenea casetelor înregistrate de mine în mai multe rînduri la Siliştea-Gumeşti. Casete care, netranscrise la vreme, s-au demagnetizat şi au murit pe tăcute, ca nişte fiinţe sătule de viaţă, ca nişte bătrîni bolnavi şi singuri".

Altminteri zis, în cuvintele lui Cutieru Ilie, zis Gulie, croitorul satului, „în sărăcia aia care era, viaţa părea mult mai dulce ca acum. Avea secretele şi bucuriile ei mărunte. Îmi amintesc ce gust şi ce miros avea mîncarea de cartofi adusă de mama pe cîmp, la seceră, la amiază. Tot cîmpul se umplea de mireasma cartofilor tăvăliţi prin ceapă şi roşii puse la borcan de toamna. N-am mai întîlnit de atunci un asemenea miros plăcut. Tot aşa caut şi azi mirosul de pîine – pîinea la ţest făcută de Bobîrlichioaia (...) Cam asta-i treaba – pe vremea copilăriei mele şi a lui Marin, ţăranul se zbătea în lipsuri, dar era fericire la oameni. Nu ştiu cum, dar parcă istoria nu le intra sub coaste, ca acum (...) Ce să mai discutăm – în Siliştea a dispărut parcă şi simţul omului de mai trăi".

De aici, de la vlăguirea, schimonosirea de mahala, ori de-a dreptul pustiirea Satului românesc, se trage, observ, şi tendinţa tot mai accentuată de a decreta nu doar „imposibila întoarcere", ci, fatalmente, însăşi secătuirea estetică a capodoperei care este *Morometii*. În ce mă priveşte, nu sînt deloc convins de acest lucru. Într-un fel, cu mutaţiile de rigoare, relaţia temei rurale cu aşteptările prezentului urban seamănă cu aşa-zisul conflict dintre civilizaţia Lemnului şi cea a Pietrei (fragilitatea satului răsăritean faţă cu tăria Cu alte cuvinte, *Groapa* şi *Cronică de familie* nu cîştigă nimic faţă de *Morometii* prin simpla situare în umanitatea urbană, fie a pegrei, fie a aristocraţiei, după cum alambicul halucinant de stări, temperamente, destine şi scene antologice din Siliştea-Gumeşti nu are de ce să *concureze cu orice preţ* cazuistica sclipitoare (chit că şubredă şi discutabilă în fel şi chip) a romanelor citate.

Paradoxul însă, abia de aici începe. Toate dialogurile lui Sorin Preda cu consătenii scriitorului etalează un reflex de netă, ori subtilă şi tenace opoziţie a oamenilor din Siliştea-Gumeşti faţă de ipostazierea lor literară. Şi cinematografică, după cum vom vedea săptămîna viitoare.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Recent, a coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cercul Poeţilor Apăruţi
Cercle des Poètes Apparus

Invitat | Invité
Mircea Cărtărescu

4

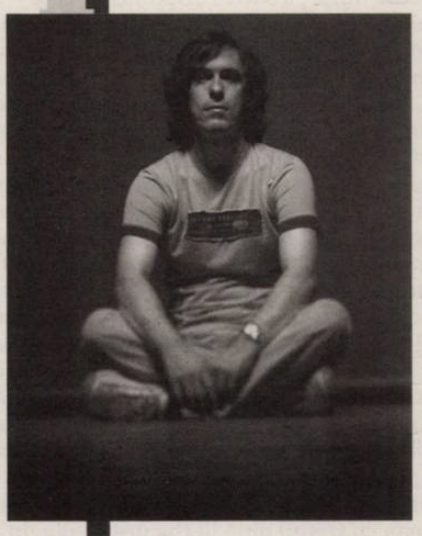

joi | 17 | februarie | 2011 | ora 19.00

jeudi | 17 | février | 2011 | 19h00

Librăria – cafenea Cărturești
(Institutul Francez, Bd. Dacia 77)

Librairie-café Cărturești
(Institut Français, 77 Bd. Dacia)

Dezbatere şi lectură bilingvă din volumul de poezie *Nimic*
Débat et lecture bilingue d'une séléction du livre de poésie *Rien*

Moderator / Modérateur
Svetlana Cârstean

Traducere / Traduction
Fanny Chartres

Poemele în versiune franceză vor fi citite de / Les poèmes en français seront lus par
Thierry Landry

Lectură urmată de două performance-uri, *La gorge du marteau* şi *Riposte au meurtre d'Anna Politkovskaïa*, susţinute de poetul Laurent Jarfer şi pianistul Ilan Kaddouch.

Lecture suivie de deux performances, *La gorge du marteau* et *Riposte au meurtre d'Anna Politkovskaïa*, réalisées par le poète Laurent Jarfer et le pianiste Ilan Kaddouch.

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
GRUPUL
cărturești

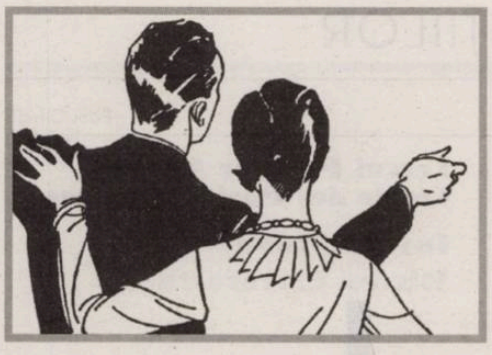

Alice GEORGESCU

viața scenei / **scena** vieții

Neverosimila ninsoare

Atît pentru cei ce lucrează în lumea scenei cît şi pentru spectatorii „obişnuiţi“, Teatrul „Bulandra“ este – am mai spus-o şi cu alte ocazii – un fel de *Liebling,* de favorit necondiţionat. Deşi istoria sa atestată depăşeşte binişor jumătatea de secol, mica fabrică de spectacole de lîngă Podul Izvor (mărită, mai tîrziu, cu sala situată lîngă Grădina Icoanei) ocupă în inima oricărui iubitor de teatru din România locul special al mezinului, un loc ţinut mereu cald de amintirea misterios perpetuată a fabuloasei personalităţi a Luciei Sturdza (Doamna Bulandra, cum e numită şi azi, la aproape cinci decenii de la ieşirea definitivă de sub reflectoare), dar şi de amintirea atîtor şi atîtor actori, regizori şi spectacole care au configurat fizionomia cîndva inconfundabilă a scenei naţionale. Şi astăzi încă, în nebănuite străfunduri de ţară sau în neaşteptate locuri de pe mapamond, întîlneşti oameni care oftează nostalgic evocînd timpurile cînd călătoreau cu trenul pînă la Bucureşti sau, în rarele turnee „afară“ ale teatrului, se înghesuiau cu prieteni şi cunoştinţe în maşini, ca să ajungă la cutare sau cutare spectacol al „Bulandrei“. *Cum vă place, Nepotul lui Rameau, Proştii sub clar de lună, Livada de vişini, Leonce şi Lena, Revizorul, D'ale carnavalului, O scrisoare pierdută, Azilul de noapte, Elisabeta I, A douăsprezecea noapte, Cabala bigoţilor, Hamlet, Dimineaţa pierdută, Furtuna...* Din această înşiruire de titluri iscată, la întîmplare, de capriciul memoriei se desenează nu doar epoca de aur a teatrului românesc, ci şi o întreagă lume unde, chiar dacă obstacolele ridicate de frică şi prostie nu lipseau (unele dintre spectacole au fost interzise de cenzură după numai cîteva reprezentaţii), adevăratele cuvinte de ordine erau excelenţa, seriozitatea, profesionalismul, disciplina, fantezia, libertatea – şi, mai ales, iubirea.

„Bulandra“ de azi, cu sălile ei renovate şi modernizate (în care găsirea locului înscris pe bilet e o aventură palpitantă...), trage deopotrivă foloasele şi ponoasele renumelui trecut. Căci comparaţia – de neevitat – nu dă întotdeauna cîştig de cauză prezentului; uneori, o asemenea formulare devine chiar eufemism de complezenţă. Şi totuşi, puterea amintirii e redutabilă; îi vine în ajutor prezenţa în continuare pe scenă a unora dintre cei mai buni artişti pe care i-a avut vreodată România. Şi, indiferent cît de tare se iubesc, în particular, membrii ansamblului, pe scenă se instaurează aproape fără greş un spirit de echipă care comunică sălii un mesaj deopotrivă simplu şi profund: la „Bulandra“, teatrul e respectat.

Sînt, toate acestea, motive pentru care orice regizor vrea – ba chiar visează – să monteze aici. Asta nu înseamnă şi că orice regizor ajunge să o facă.

Yuri Kordonsky, rus stabilit în America, se află acum la a cincea colaborare cu Teatrul „Bulandra“, după *Unchiul Vanea* de Cehov, *Căsătoria* de Gogol, *Crimă şi pedeapsă* după Dostoievski şi *Sorry* de Aleksandr Galin. Numai autori ruşi, după cum se vede – şi tot un autor rus, Pavel Sanaev, a produs textul celei mai recente premiere de la sala Izvor: *Îngroapă-mă pe după plintă,* titlu un pic bizar, dar căruia numele traducătoarei Maşa Dinescu îi dă garanţia exactităţii şi, totodată, a plasticităţii. (Paranteză: mi-ar fi plăcut să par mai instruită decît sînt; cum, însă, nu am dobîndit un caiet-program al spectacolului – am scris şi în numărul trecut despre aceste neştiute ajutoare ale cronicarului – şi cum ghinionul face să am o relaţie imprevizibilă cu Internetul şi genialul său Google, tot ce ştiu despre montarea de la „Bulandra“ este ce am văzut cu ochii. Nu pot, prin urmare, să spun dacă este vorba despre o piesă propriu-zisă ori despre o proză dramatizată şi nu pot să spun nici cum, unde şi cînd s-a mai manifestat, în materie de literatură, Pavel Sanaev. Oare cum se descurcau criticii pe vremea cînd nu existau calculatoare şi – vai! – nici programe de sală?...) În spatele acestui titlu deconcertant se ascunde o poveste „de viaţă“ oarecum banală: un copil de vreo opt-nouă ani este crescut de bunici (şi mai ales de bunică) pentru că ei – bunicii – nu sînt de acord cu felul de trai al mamei copilului, care are voie să-l vadă doar cîteva minute, la intervale mari de timp; practic, băiatul e sechestrat – din dragoste. „O telenovelă!“, a calificat cineva, cu dispreţ, montarea. Da, poate că, dacă ar fi durat o oră şi jumătate, spectacolul asta ar fi fost. Dar, în cele patru ore cît durează, sumara istorie este astfel detaliată, studiată, luminată, analizată (deloc comentată, însă) încît ea capătă amploarea şi semnificaţiile unei tragedii clasice. Personajele *au timp* să se desfăşoare, să se (auto)descrie, să-şi trăiască adevărul pînă în nuanţe infinitezimale, să ne indigneze şi să ne emoţioneze – şi încremenirea unei săli arhipline a stat dovadă pentru ştiinţa înaltă cu care acest timp e folosit. Nimic „artistic“ nu pare să se petreacă în spectacol – regizorul nu pare să regizeze, actorii nu par să joace. Interpreţii doar *există* şi povestesc o întîmplare; dar toţi, de la extraordinara Mariana Mihuţ (bunica), al cărei monolog de aproape douăzeci de minute, la final, este o mostră neverosimilă de Artă a Actorului, la Marian Râlea (băieţelul), la Claudiu Stănescu (bunicul), la Andreea Bibiri (mama), la Marius Florea Vizante (iubitul mamei) şi pînă la Profira Serafim (infirmiera, un rol minuscul) realizează performanţa unică de a părea că există *doar* pentru a (ne) povesti acea întîmplare. Peste necredinţa noastră se aşterne la sfîrşit, purificatoare, ninsoarea.

„O telenovelă!“, a calificat cineva, cu dispreţ, montarea.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Decorporalizare

● **Demdike Stare, *Tryptych*, Modern Love, 2011.**

Throbbing Gristle a fost, în muzica anului trecut, cea mai populară trupă din lume, cu toate că nu prea mai există. În regulă, eliminaţi accentele (post-)punk, fetişul pentru iconografia fascistă şi, sic!, discursul stîngist. Toată cohorta de proiecte care orbitează în jurul labilului termen *witch house* (sau *drag,* sau *new doom,* sau *nu-mai-ştiu-cum,* dacă vreţi să-mi împărtăşiţi confuzia) are, mai mult sau mai puţin evident, legătură cu formaţia lui Genesis P-Orridge. Demdike Stare – ca şi Salem, despre care am vorbit recent în această rubrică – nu face excepţie. Muzica duoului din Marea Britanie, format dintr-un fost producător de dub techno, Miles Whittaker, şi un fost angajat al unui label de nişă, Sean Canty, împrumută felii consistente de atmosferă din experimentele avangardiste ale înaintaşilor amintiţi la începutul textului. Cele trei discuri conţinute de *Tryptych* – în fapt, o colecţie cu toate cele trei EP-uri Demdike Stare lansate pînă acum, cadorisite cu un bonus de piese niciodată imprimate pînă astăzi – însumează 160 de minute de litanii care ies arareori dintr-o monotonie hipnotizantă. Nimic rău – dimpotrivă! – pentru un gen care celebrează ocultul ca formă de evaziune dintr-o realitate în care multora nu le mai place să funcţioneze. Însă spre deosebire de Salem, celelalte primadone ale acestei proaspete nişe muzicale, DS nu cultivă pedeapsa ca soluţie pentru ispăşirea păcatelor. Sunetul lor este mai degrabă ambiental şi meditativ, ritmul vine din fixaţia pentru dub a lui Whittaker, iar *sample*-urile folosite aduc la suprafaţă fragmente de piese cu aromă orientală, pisici leneşe şi obscure. Demdike Stare nu sperie, nu bruschează (ca Salem), ci ne adoarme conştienţa pentru a ne putea scufunda într-un alt strat, mai întunecat, mai frisonant, dar şi mai profund.

„Forest of Evil (Dusk)“, *opener*-ul acestei colecţii, ne aruncă într-un univers gotic, alienant, pentru ca *sequel*-ul, „Forest of Evil (Dawn)“, să ne facă atenţi la creaturile care-l populează. Cele două piese, care adună, împreună, aproape 25 de minute, descriu perfect modul lui Whittaker şi Canty de a privi muzica. Cînd reprizele sonore nu sînt pasaje de minimalism muzical cu acţiune psihotropă, ca „The Stars Are Moving“ sau „Repossitory of Light“, devin lungi *soundtrack*-uri ale unor rituri de accedere la *limbo*-uri *à la Inception*. „Bardo Thodol“, extras de pe cel de-al doilea EP, *Liberation Through Hearing,* trimite la *Cartea tibetană a morţilor* (numele cîntecului este titlul ei, în original) şi vorbeşte chiar despre asta. Este o piesă funerară ai cărei başi subacvatici pulsează într-o construcţie tranchilizantă, prin care alunecă ecourile unei incantaţii cu puterea de a petrece fantomele dincolo. Decorporalizarea este tema pieselor cîntate de Demdike Stare, fie că ea este legată de experienţele morţii sau ale visului. Putem evada de aici, din acest prezent, doar dacă sîntem capabili să ne abandonăm corpurile pentru că ele sînt ancorele care ne ţin, ne fixează în moment. În acelaşi timp, muzica englezilor este ea însăşi decorporalizată, Whittaker şi Canty imaginînd o maşină a timpului care transportă într-o alternativă a aceluiaşi obsedant prezent spiritele (sonore ale) altor vremuri.

Demdike Stare vor performa la Bucureşti pe 17 aprilie, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, în cadrul Festivalului Rokolectiv.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Daniel-Silvan PETRE

Mai am un singur Doors

Sub acest titlu va apărea, la Editura Blumenthal, o antologie de poezie (mai mult sau mai puţin) patriotică. Au avut amabilitatea să-mi trimită texte poeţi importanţi de după 1990: Anca Mizumschi, Robert Şerban, Mihail Vakulovski, O. Nimigean sau Mihail Gălăţanu. Vor avea loc o serie de spectacole de muzică şi, vai!, poezie, în care voi încerca să demonstrez, alături de colegul meu de echipaj acustic Emil Kindlein, că există viaţă după moarte şi poezie după examenul de bacalaureat. Primul spectacol a avut loc deja la Timişoara, chiar pe 15 ianuarie, la Teatrul Auăleu, unde i-am adus pe aceeaşi scenă pe M. Eminescu, Jim Morrison, Ileana Mălăncioiu, Tom Waits, Maria Tănase, Johnny Cash, Lucian Blaga, Janis Joplin, Kurt Cobain şi Rolling Stones (stranierii fiind tălmăciţi de mine în româneşte).

Care-i duma cu această carte? Despre poezia patriotică scrisă în captivitate ştim mai toţi – sentimentele bune fac, de cele mai multe ori, literatura proastă. Eu însumi am scris tone de versuri din astea de unică folosinţă, pe cînd activam în Cenaclul Pionierilor şi Şoimilor Patriei din Timişoara. Dar ar mai trebui să se scrie poezie patriotică? Există poezie patriotică românească post-postmodernă? Să spui că-ţi iubeşti ţara nu e patetic şi redundant, nu e ca şi cum ai urla pe străzi, în stare de sobrietate, că-ţi iubeşti mama? Judecînd după reticenţa cu care m-au întîmpinat majoritatea poeţilor contactaţi, congenerii mei se jenează de ideea patriotismului. Abia cînd au aflat că mottoul cărţii va fi celebrul vers al lui Mihail Gălăţanu – „căca-m-aş în poienile tale, patrie“ – au început să-mi vină texte. Asta nu e poezie patriotică, vor zice românii verzi! Ba este. Căci poezia nu are rolul unui diazepam, ea trebuie să trezească conştiinţele, nu să le adoarmă. O carte trebuie să fie un pericol – spunea Cioran.

Începînd de săptămîna trecută vă dau întîlnire, în fiecare miercuri, în paginile cotidianului *DeBanat.ro,* la rubrica intitulată „Cu oiştea-n kierkegaard“ (ştiu, se pronunţă „chirchegor“, dar n-am găsit altă dumă de *captatio benevolientiae).*

***Daniel-Silvian Petre** este poet, vocalist în trupele Survolaj şi Petre & Kindlein şi directorul Editurii Blumenthal (www.blumenthal.ro).*

● ***Misiunea directorului de Resurse Umane / Shlichuto Shel Hamemune Al Mashabei Enosh*** **(Israel-România, 2010), de Eran Riklis.**

Andrei GORZO

dilematograf

România exotică

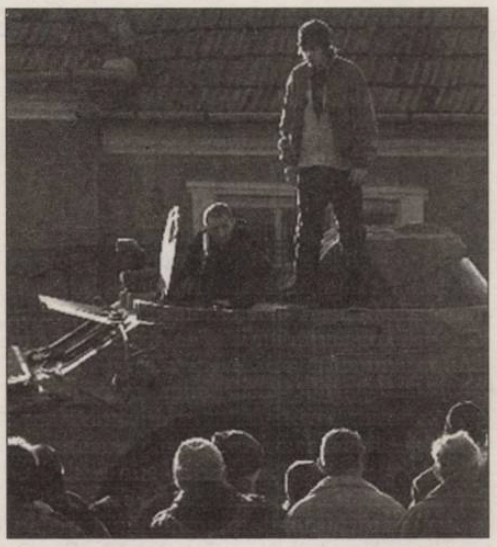

În coproducţia israeliano-germano-franco-română *Misiunea directorului de Resurse Umane,* România e reprezentată aşa cum erau reprezentate la Hollywood, pînă nu demult, părţi bune din Africa şi din Asia (de fapt, încă mai sînt, deşi cu mai mult bunsimţ): ca o lume sălbatică şi înapoiată, dar parcă mai curată la suflet decît cea civilizată, o lume în care un străin civilizat, deci corupt de viaţa modernă (devenit egoist, indiferent etc.), poate trăi experienţa unei regenerări spirituale, la capătul unui itinerar (cum altfel decît) iniţiatic. *Misiunea...* e cel de-al treilea itinerar de genul ăsta, prezentat în cinematografele noastre în ultimele trei luni (după cel care consumă ultima jumătate de oră din filmul italian *Mar Nero* şi după cel din coproducţia franco-română *Europolis),* şi poate cel mai puţin autentic din toate trei: exotism ordinar, netulburat de nici un scrupul jurnalistic, etnologic sau geografic. (Traseul parcurs de vizitatorul israelian, de la Bucureşti pînă în satul izolat pe care-l caută, e riguros imposibil: o ia pe la munte, ajunge la Călăraşi, de unde, după o traversare cu bacul, ajunge iar la munte...) Producătorul român, Tudor Giurgiu, a colaborat în trecut la încă şi mai extraterestrul *Katalin Varga* (teoretic plasat în Transilvania), dar în apărarea acelei producţii se putea invoca amatorismul regizorului-scenarist (un debutant englez), pe cînd profesionalismul impersonal al regizorului israelian Eran Riklis (genul de impersonalitate care se dobîndeşte după mult mercenariat prin televiziuni comerciale) dă aici ceva iremediabil corupt.

Mark Ivanir joacă rolul călătorului egoist, indiferent etc. – director de Resurse Umane la o mare brutărie din Ierusalim. Atunci cînd o muncitoare româncă recent dată afară, dar rămasă, fără ştirea directorului de RU, pe lista angajaţilor, moare subit, eroul primeşte misiunea de a însoţi cadavrul pe drumul repatrierii, pentru a contracara acuzaţiile de neglijenţă ale unui jurnalist încrîncenat. Jurnalistul se alătură şi el misiunii – legile de import hollywoodian ale evoluţiei personajelor i-au programat, pe el şi pe director, să ajungă pînă la urmă să fraternizeze, uniţi într-o înţelegere nouă, mai profundă, a sintagmei „resurse umane". Resetarea acestui personaj, de la poziţia „cinic" (caracterizată prin rictusuri) la poziţia „sensibil" (caracterizată prin priviri lungi), nu e făcută cu o mînă prea fină, dar poate trece drept o muncă onorabilă pe lîngă cea prestată asupra altor personaje. De exemplu, fiul adolescent şi rebel al decedatei – un fel de semiaurolac-semipunker adunat de pe un şantier bucureştean dezafectat (legile mizerabilismului fotogenic îi interziceau să aibă un alt loc de joacă) şi cooptat în călătoria de regenerare spirituală – e jucat de un tînăr actor din Franţa (Noah Silver), care vorbeşte românește ca şi cînd şi-ar fi învăţat fonetic replicile (constînd cu precădere din cuvinte cu „p" – asta pînă cînd personajului i se schimbă setările de la „copil sălbatic" la „copil sensibil şi tăcut"). Ca un adevărat regizor comercial, Riklis nu se sinchiseşte prea mult de autenticitatea „culorii locale" – la publicul lui ţintă merge şi aşa, numai culoare să fie. De aici momentul bizar în care, rămaşi fără maşina cu care plecaseră din Bucureşti, călătorii împrumută un vehicul blindat de la nişte militari, după ce petrec cîteva zile de odihnă în buncărul acestora. Ah, Balcanii! Dar, în cea mai mare parte a filmului, exotismul nu e nici măcar atît de „colorat"; e monoton şi sărac în detalii – am rămas cu impresia că printr-un cadru din zece trece cîte o căruţă. Nepunîndu-i la socoteală pe căruţaşi, pe rarii pietoni întrezăriţi prin geamul maşinii, pe militarii din buncăr (despre care nu aflăm nimic), pe tatăl băiatului rebel (prezenţă neglijabilă), pe şoferul român de la Consulatul Israelului (despre care nu aflăm decît că i-a expirat carnetul), pe soţul român al doamnei consul (altă prezenţă neglijabilă) şi pe sătenii care se strîng la final în jurul călătorilor (mişcîndu-se ridicol de sincronizat, de parcă ar fi corul dintr-o tragedie antică), băştinaşii sînt scumpi la vedere – eroii par să călătorească printr-o ţară în mare parte nepopulată, un adevărat capăt al lumii. OK, asta o fi ideea (directorul trebuie să ajungă la capătul lumii ca să-şi regăsească umanitatea), dar, Riklis fiind un regizor prea prozaic ca să poată dramatiza acest proces de autoregăsire numai cu ajutorul imaginii şi al sunetului (pe lîngă el, regizorii filmelor *Europolis* şi *Katalin Varga* pot trece drept iscusiţi creatori de ambianţe misterioase), procesul depinde întru totul de interacţiunile eroilor unii cu alţii şi de interacţiunile lor cu „sălbaticii". Or, dinamica de grup fiind produsul unei maşinării scenaristice de tip Hollywood (personajul A devine din ce în ce mai puţin cinic, personajul B devine din ce în ce mai puţin furios), dar insuficient elaborată şi unsă, iar interacţiunea cu „sălbaticii" fiind subţire, filmul se scaldă de la un capăt la altul în cea mai cenuşie mediocritate.

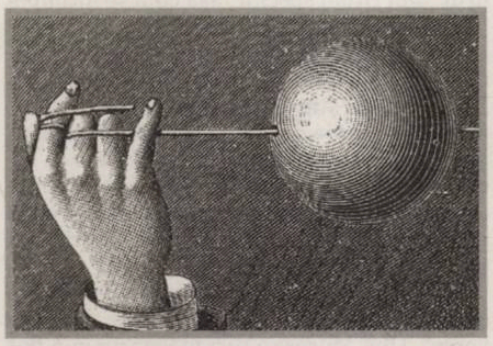

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Există compatibilitate între islam şi democraţie?

– o viziune (mai degrabă) optimistă –

Evenimentele recente din Egipt şi din Tunisia provoacă deopotrivă entuziasm şi îngrijorare în Occident. Pe de o parte – solidaritatea în bucurie cu cei care au scăpat, prin revolte, de nişte regimuri închise, autoritare şi nelegitime; pe de altă parte – scepticismul în ceea ce priveşte viitorul acestor ţări atît de apropiate, geografic, de Europa, dar atît de diferite din punct de vedere cultural. Putem folosi termenul de „revoluţie" pentru evenimentele care au dus la prăbuşirea regimurilor din Tunisia şi din Egipt? Sînt capabile aceste state de o reformă? Există compatibilitate între islam şi democraţie? Temerile că „revoluţiile" ar putea fi confiscate, că dictaturile ar putea fi înlocuite cu alte dictaturi (religioase), că islamul nu este capabil să genereze un stat democratic nu sînt tocmai neîntemeiate: istoria (mai mult sau mai puţin recentă a Iranului) a arătat cît de abruptă poate fi prăpastia între islam şi democraţie, între o revoluţie populară şi revoluţia islamică. În ultimele săptămîni am citit, înghesuite lîngă articole de fond entuziaste şi reportaje înfierbîntate de la faţa locului, numeroase opinii despre pericolul pe care îl constituie revigorarea mişcărilor islamice, odată cu prăbuşirea dictaturilor care le-au izolat.

Optimiştii – cei care cred că schimbarea regimului nu va însemna instalarea la putere a islamiştilor radicali – nu sînt prea numeroşi. Printre ei, Olivier Roy, director al programului mediteranean din cadrul Institutului Universitar European de la Florenţa şi autor, printre altele, al volumului *L'Echéc de l'islam politique* („Eşecul islamismului politic", Seuil, 1992). Într-un articol recent din *Le Monde,* Roy afirmă că Occidentul se raportează la evenimentele de acum din Egipt şi Tunisia din perspectiva unei grile vechi de treizeci de ani: revoluţia islamică din Iran. Fără să meargă chiar pînă la a crede într-o revoluţie autentică, Roy e de părere că mulţi dintre sceptici judecă greşit evoluţiile de acum.

Pentru cei care au lansat aceste revolte, „revoluţia islamică e preistorie", o poveste de pe vremea părinţilor sau chiar a bunicilor (anii '70-'80), crede el. Revoluţionarii de acum au revendicări concrete, nu sînt mînaţi de ideologii. Strigă „jos!" fără să apeleze la islam, aşa cum au făcut-o predecesorii lor în Algeria anilor '80. Resping dictatura şi pe oamenii corupţi ai regimului şi cer democraţie. Nu sînt neapărat laici, dar nici nu văd în islam o ideologie politică salvatoare, capabilă să genereze o nouă ordine, mai bună. Generaţia de acum ar fi mai pluralistă pentru că e individualistă – spune Roy. Unii dintre cei care au ieşit în stradă poate sînt credincioşi practicanţi – însă ei separă opţiunile religioase de revendicările politice. Mişcarea ar fi, deci, secularã.

Imaginile cu miile de protestatari care se opresc, în stradă, pentru rugăciune au fost poate şocante în Occident. Dar ar fi o iluzie să legăm reislamizarea masivă pe care au trăit-o societăţile din lumea arabă în ultimii treizeci de ani de radicalizarea regimurilor politice – spune Roy. De fapt, avem de-a face cu un paradox: islamizarea a depolitizat islamul. Reintroducerea vălului, numărul tot mai mare de moschei, apariţia canalelor TV religioase etc. au deschis „piaţa religioasă" – acum nimeni nu mai are monopol. Dinspre Europa se vede că islamiştii (şi prin asta se înţeleg de regulă islamiştii radicali) sînt peste tot. De fapt, „democratizarea" islamului, adică popularizarea, i-a împins pe radicali la marginea spaţiului public. Pe de altă parte, reislamizarea a presupus şi o banalizare a credinţei şi, prin aceasta, o vulnerabilizare a islamului. „Cînd totul e religios, nimic nu mai e religios" – spune Roy. Cei care au acum cuvîntul sînt predicatorii care vorbesc despre realizarea de sine, deci individualism. Ei nu au program politic, nu mai cred în utopia statului islamic.

Astăzi întrebarea nu mai e dacă dictaturile sînt sau nu o barieră în calea islamismului: islamiştii au devenit actori în jocul democratic.

Ar fi o eroare să credem că dictaturile apără secularismul de fanatismul religios. Regimurile autoritare nu au secularizat societăţile, ci s-au instalat pe fondul unei reislamizări de tip neofundamentalist. Tot pe *sharia* se bazează şi aceste regimuri – însă din discursul dictatorilor lipsesc explicaţiile despre natura statului şi autoritatea conducătorului. E vorba doar de o subordonare a instituţiilor religioase de către stat, de o „domesticizare" care le-a împins către conservatorism teologic şi dogmatism: clericii au fost constrînşi să se îndepărteze de politică şi de mizele sociale majore.

În fine, nici Frăţia Musulmană nu mai e ce-a fost: astăzi, ei nu mai pot propune un program alternativ, nu au vreun model economic sau social. Au devenit conservatori în ceea ce priveşte moravurile, dar liberali în ceea ce priveşte economia. Şi asta ar fi schimbarea cea mai importantă – crede Roy. Dacă în 1980 islamiştii şiiţi pretindeau că apără interesele celor oprimaţi şi cereau etatizarea economiei şi o redistribuire a bogăţiei, Frăţia Musulmană egipteană a aprobat o contrareformă, iniţiată de Mubarak, care le permitea fermierilor să mărească arenda şi să-i concedieze pe agricultori. Astăzi se observă o revenire a „stîngii", a militanţilor-sindicalişti. Miza e, din nou, asocierea pentru protejarea unor interese individuale pe care Frăţia nu a ştiut să le apere. „Îmburghezirea islamiştilor" ar fi şi un atu pentru democraţie. Cum nu mai pot juca pe cartea revoluţiei islamice, sînt nevoiţi să mizeze pe conciliere, pe compromis, pe alianţe politice. Astăzi întrebarea nu mai e dacă dictaturile sînt sau nu o barieră în calea islamismului: islamiştii au devenit actori în jocul democratic – crede Olivier Roy.

Totul e să şi respecte regulile acestui joc, nu doar să profite de eventuala instaurare a democraţiei. Dar pînă la crearea instituţiilor democratice mai e cale lungă...

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

Cum să plagiem cu „spor“...

În 2008, semnalam în revista *Studii şi Materiale de Istorie Medie,* 2008 (pp. 343-347), un caz de plagiat comis de prof. univ. dr. Maria Mureşan într-o comunicare făcută la prestigioasa „Săptămînă de studii“ (6-10 aprilie 2008) de la Prato. Institutul Internaţional de Istorie Economică „F. Datini“ organizează anual conferinţe internaţionale pe diferite teme, cea din 2008 fiind dedicată rolului economic al familiei (secolele XIII-XVIII) (www.istitutodatini.it). Ulterior, intervenţiile au fost publicate într-un volum colectiv sub titlul *The Economic role of the family in the European Economy from the 13th to the 18th centuries,* Simonetta Cavaciocchi, Firenze University Press, 2009.

Am crezut că Maria Mureşan, profesor la Academia de Înalte Studii Economice, catedra de Istorie economică, Bucureşti, a luat aminte şi, din bun-simţ, şi-a retras intervenţia făcută doar pentru a bifa cerinţele unui grant CNCSIS. Dar în volum regăsesc acelaşi studiu, doar cu mici modificări la note. Cu alte cuvinte, ceea ce preluase fără să spună de unde şi să pună ghilimelele de rigoare, acum din cînd în cînd şi de vreo două ori trimite la lucrările plagiate. Oare este mai puţin grav?

Iată cîteva exemple, puse în paralel. Mai întîi intervenţia doamnei Maria Mureşan: *„Norms and Law Practice for Preservation of Family Wealth in the Orthodox World. Dowry and Wills in Wallachia and Moldavia in the 18th Century“*, pp. 257-266. Şi, apoi, studiul meu: „«Ordinea domestică» şi „«ordinea publică» între Stat şi Biserică (1710-1834), în volumul *De la comunitate la societate,* Institutul Cultural Român, Bucureşti, 2007, pp. 174-245.

Deşi tradus în engleză, textul seamănă atît de bine cu textul meu, ajungînd să se confunde:

Maria Mureşan, pp. 261-262: „The marital strategies were built inside social categories, business associations, neighbourhoods, friendship. The boyards devised complicated marital strategies trying to remain inside their own category or climb even higher up the social ladder, or to ensure support for future social ascension. The rich merchants wanted to both preserve their social status and, especially, to move on to another rank, to a superior category, to imitate the boyard model, to obtain positions at court and become part of the aristocratic elite. The priests built up real dynasties by creating alliances among themselves. Townspeople had greater liberty of choice because towns and cities harboured a more heterogeneous population, but they were likely to choose a fellow citizen or a business partner capable to ensure a certain welfare for their sons and daughters. Peasants, whether serfs or yeomen, preferred not to leave their native village, looking for potential marital alliances, at the worst, in neighbouring villages.“

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, p. 188: „În primul rînd, strategiile matrimoniale se construiesc în interiorul comunităţilor, categoriilor sociale, tovărăşiilor de afaceri, vecinătăţilor, amiciţiilor. Ţăranii preferă să nu părăsească satul şi-atunci cînd sunt nevoiţi s-o facă nu se îndepărtează prea mult; satele din jurul rezidenţei lor oferă parteneri sau partenere. Preoţii construiesc adevărate «dinastii», se aliază între ei, acceptă riscul de a-şi da fata într-un sat mult prea îndepărtat sau aleg nora dintr-un alt sat. Mahalagiii au o mai mare libertate de alegere, întrucît oraşul adăposteşte o populaţie diferită, provenită din lumea rurală sau din regiunile balcanice sau pur şi simplu din alte oraşe, dar şi aici, orice artizan cu o oarecare stare, orice prăvăliaş sau «om cu meşteşug» se îndreaptă spre un confrate, spre un partener care să-i asigure o alianţă pe viitor, o oarecare «bunăstare» pentru fiul/fiica intrat/ă în acest aranjament. Boierii construiesc strategii matrimoniale complicate, încercînd să rămînă în interiorul unei reţele sau să pătrundă într-o anumită reţea, să mai urce o treaptă, să-şi asigure sprijinul pentru o eventuală ascensiune socială. În aceeaşi situaţie se află negustorii cu stare, ei doresc acum nu atît păstrarea statutului lor social, ci trecerea într-un alt mediu, într-o altă categorie socială, să imite modelul boieresc, să devină dregători, să capete statutul elitei aristocratice şi cum o pot face mai bine decît dezvoltînd o politică matrimonială de succes prin alianţe bine gîndite cu fiicele/fiii boierilor care le puteau deschide drumul spre «înnobilare» şi, mai ales, inserţia şi acceptarea socială.“

Precizez că textul nu are ghilimelele unei preluări şi că se face o trimitere colectivă, eu figurînd printre mulţi alţii nu cu studiul plagiat, ci cu studiul ce urmează să fie plagiat:

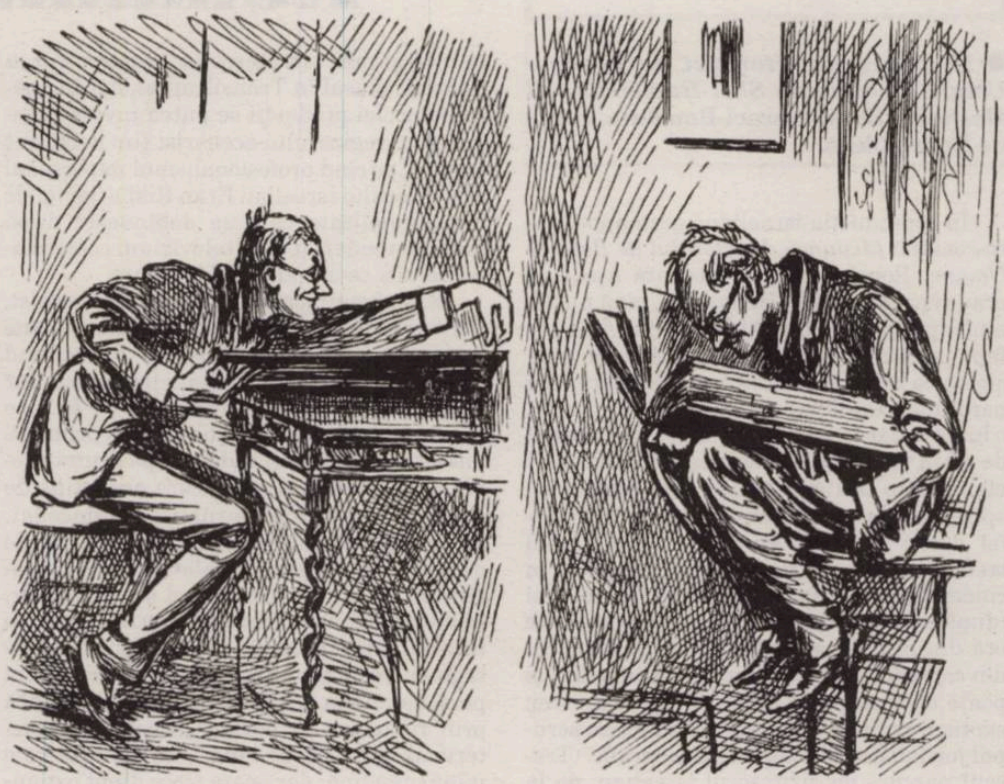

Deşi tradus în engleză, textul seamănă atît de bine cu textul meu, ajungînd să se confunde.

În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate, căsătorie şi divorţ în Ţara Românească în secolul al XVII-lea, pus, după cum se poate observa, greşit pentru a justifica întîietatea dnei Mureşan asupra studiilor pe secolul al XVIII-lea (vezi nota 21) .

Maria Mureşan, p. 262: „In practice, according to customs, but very close to the provisions of the day, the marital age was between 14-15 for girls and 19-29 for boys. The difference between the Romanian world and the Western one is obvious – while in the former, marital precocity was encouraged, in the latter, at the same period of time, the marital age of girls went toward 25-26 and 26-27 for boys.“

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, p. 183: „Potrivit *Îndreptării legii*, o căsătorie devine legală atunci cînd băiatul a depăşit 14 ani, iar fata 12. În practică, vîrsta de la măritiş se apropie foarte mult de aceste prevederi ale pravilei: 14/15 ani pentru fete, 19/20 pentru băieţi. Se poate observa foarte uşor diferenţa între lumea românească cu precocitatea mariajului şi lumea occidentală unde pentru aceeaşi perioadă vîrsta urcă pînă la 25/26 de ani pentru fete şi 27/28 de ani pentru băieţi.“

Dna Maria Mureşan a făcut corectura necesară; iniţial îşi susţinea spusele făcînd trimitere la studiul colegului meu Gheorghe Lazăr – „Continuitate şi discontinuitate socială: reţele comerciale şi afaceri familiale. Secolele XVII-XVIII“, din acelaşi volum *De la comunitate la societate,* pp. 183. Acum, îndreaptă; face trimiterea la studiul meu, dar fără a cita corect textul, adică cu ghilimelele academice necesare, astfel încît să arate că este, de fapt, o preluare.

Maria Mureşan, pp. 262-263: „Another condition imposed by the Church was the religion to which the future life parteners belonged. They had to be of Orthodox faith, even if they came from different ethnical groups. In practice, the Church encouraged the conversion of the future partener to «true faith», then marriage was granted. The archives recorded such situations of conversions justified by marriage, but also by economic and social interests.“

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, pp. 187-188: „Un alt obstacol impus de Biserică îl constituie religia sau confesiunea partenerilor: ei trebuie să fie ortodocşi chiar dacă provin din regiuni diferite sau sînt de etnii diferite. Biserica ortodoxă încurajează convertirea partenerului la *«pravoslavnica credinţă»*, şi, odată devenit ortodox, ea îşi dă acordul la realizarea unei căsătorii. Arhivele înregistrează astfel de convertiri legitimate de «dragoste», de necesitatea realizării unei uniuni sau de interese economice şi sociale.“

Din nou dna Mureşan preia textul inclusiv cu nota 37, vezi în textul domniei sale nota 26, fără să menţioneze cine a scris asta.

Maria Mureşan, p. 263: „Engagement and dowry / Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, p. 191, Logodna şi zestrea“ – unde veţi regăsi ideile din textul meu fără a se mai obosi să mă citeze.

Apoi, intervenţia dnei Maria Mureşan se apleacă asupra cărţii mele: *În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate, căsătorie şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea,* Humanitas, 2004, citată greşit cu secolul al XVII-lea, după cum am menţionat.

Maria Mureşan, pp. 264-265: „«The dowry in between promise and reality». After engagement, the son-in-law received a dowry record, but the assets reached his house only on the wedding day. Probably the transfer of assets took place according to a specific ritual, just like in other European countries, if we think of reminiscences of such a ritual event in the 19th-20th centuries. Because a marriage with no dowry was contracted only with great difficulty even for less wealthy classes, parents strove to gather a dowry, but especially made lots of promises.“

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, p. 153: „«Zestrea între normă şi practică». După logodnă, ginerele primeşte foaia de zestre, dar lucrurile intră în casa sa abia cu ocazia nuntirii, cînd mireasa se mută în casa soţului. Probabil că livrarea zestrei are loc în cadrul unui ritual specific, aşa cum se întîmplă în Italia sau Franţa secolelor trecute, pentru că urmele acestui ritual apar în secolele XIX şi XX, dar despre ce se întîmplă în secolul al XVIII-lea nu ştim mare lucru. Cum o căsătorie fără zestre se realizează cu dificultate, şi cei mai săraci părinţi se străduiesc să alcătuiască zestrea atît de necesară. Pentru a-şi vedea fiica măritată, tatăl promite un anumit număr de stînjeni, vii, livezi, sau mori.“

Şi lucrurile continuă de aceeaşi manieră şi la capitolul „The Wedding“ sau „The Divorce“. Dna Mureşan nici măcar nu şi-a dat silinţa să ascundă plagiatul sau să rescrie textul după ce am sesizat acest lucru. Ci a preluat totul, rînd cu rînd, literă cu literă, notă cu notă, trimitere bibliografică cu trimitere bibliografică, singura modificare fiind legată de renunţarea la sursele de arhive pe care le preluase cu dezinvoltură din textul meu. În textul din *SMIM* îi atrăgeam atenţia dnei Mureşan că lectura în arhive păstrează, din fericire, o memorie a celor care le-au consultat şi că numele domniei sale nu se regăsea printre cititori. De altminteri, că nu prea ştie despre ce este vorba o arată şi fraza de la p. 261 unde scrie cît de greu îi fu să citească izvoarele „scrise în greacă sau slavona de biserică“, toate „deteriorate“, „greu de descifrat“ etc. Dacă ar fi ajuns cu adevărat în arhive, ar fi ştiut că majoritatea documentelor de secol XVIII sînt scrise în limba română, dar cu folosirea alfabetului chirilic.

Pentru mine, ceea ce face dna Maria Mureşan este hilar şi trist, totodată. Carevasăzică, renunţăm la surse că nu trecurăm pe acolo (şi se verifică), da' textul pălmaşului îi public şi, dacă-i public, facem ce vrem. Să zic mersi că mi l-a tradus în engleză şi că din cînd în cînd mă mai citează. E drept, aiurea şi greşit, că doar nu trebuie să se prindă internaţionalii că-i „după mine“.

Nu reuşesc deloc să mă dumiresc: îi profesor universitar, ce nevoie avea de asta?! Să cred că nu-i pasă şi că întreaga-i carieră îi construită cam aşa?!

Că textul de faţă nu va schimba cu nimic starea lamentabilă a cercetării româneşti sau poziţia de „frunte“ a dnei profesor în atribuirea de granturi de la CNCSIS e de la sine înţeles.

Aedicula, ulei pe pînză, 81x56 cm

Natură moartă cu arcade, ulei pe pînză, 50x60 cm

Fine Art Fair, ulei pe pînză, 50x60 cm

Expoziție Michael Lassel

decembrie 2010 – martie 2011

Atunci cînd reuşeşte să treacă dincolo de pragul sensibilităţii, dincolo de pragul gîndului, frumosul te salvează din capcana perversă a cotidianului.

De ce savanţii, gînditorii sau artiştii români nu ajung să fie bine cotaţi pe scara de valori internaţională decît atunci cînd, dintr-un motiv sau altul, ajung să-şi părăsească definitiv ţara? De ce cultura naţională nu e în stare să-i recupereze decît după dispariţia lor?

Sir Charles Saatchi declara că a ales să pună în vînzare opere semnate de românul sas Michael Lassel pentru că îl consideră cel mai important pictor contemporan de trompe l'oeil.

Mariana Ion Xidarakou, singurul gemolog român cu recunoaştere şi practică internaţională, marii artişti restauratori şi experţi Mihai Covaci şi Ion Sfrijan, tinerii specialişti Cristian Covaci şi Ana Maria Măciucă, sub tutela lui Radu Boroianu şi sfaturile lui Jan de Maere.

Nicolae Maniu, Michael Lassel, Sorin Ilfoveanu, Ana Ruxandra Ilfoveanu, Răzvan Ionescu, Ovidiu Simionescu, Andreea Bove, artă plastică şi decorativă europeană veche, expertiză ştiinţifică, restaurare, bijuterii şi consultanţă.

EUROPEAN ART GALLERY, **WWW.EAGALLERY.RO**

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ
DE ARTĂ EUROPEANĂ
secolele XVI – XX
Atelier de expertiză ştiinţifică
Atelier de restaurare

Franz Franken, *La Deposition de la croix,* ulei pe pînză, 64,3x 49 cm

Sf. Ieronim, ulei pe pînză, sfîrşit de secol XVII, Şcoala Italiană

EUROPEAN ART GALLERY

Bd. Regina Maria, nr. 18, sector 4 *www.eagallery.ro* *Tel: +4031436844*

Deschis marți-sîmbătă orele 14,00-19,30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

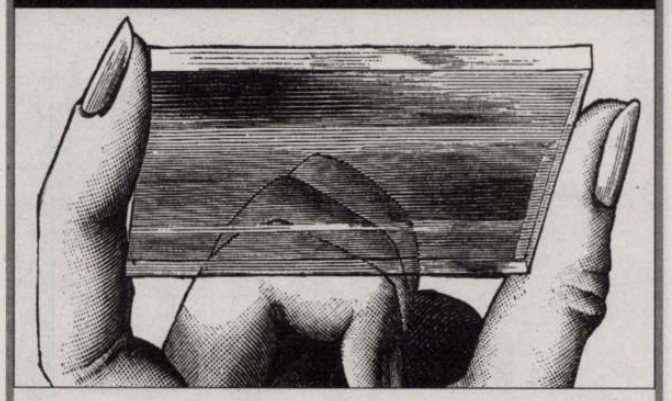

Pauză publicitară

Ştiu, în general un discurs pe marginea reclamelor este atacabil. Asta în principal pentru că acele criterii după care e judecată publicitatea se împart pe două paliere. Pe de o parte, e vorba de creativitate şi de talent, la care se adaugă buna stăpînire a unui meşteşug. Cînd aceste criterii sînt întrunite, putem vorbi chiar despre artă – arta publicitară. Pe de altă parte, pe clientul care comandă o campanie îl interesează eficienţa. El dă banii să i se vîndă produsul, nu e un mecena care să finanţeze chestii artistice. Prin urmare, o reclamă fără pic de creativitate sau chiar una de prost-gust poate să fie considerată eficientă. Poate fi atît de idioată, încît să se lipească de mintea consumatorului, să-l paraziteze, cu toate că el o respinge. Chiar şi-n acest caz, clientul este mulţumit.

Aşa stînd lucrurile, şefii de la Doncafé nu pot fi decît mulţumiţi să afle că mie-mi tot răsună în urechi mîrîitul Maiei Morgenstern în timp ce le savurează cafeaua. Desigur, s-a dorit a fi un „mmmm!“ de plăcere, dar i-a ieşit ceva între mîrîit şi sforăit. La aceasta se adaugă jocul patetic al actriţei (mai ales cînd spune „şi mi-aş dori ca ea să nu se termine nicicînd“) sau concepţia clipului, în care o femeie se trezeşte, aiurea, gemînd şi vorbind despre senzaţia de plăcere pe care-o are. Pe scurt, îmi pare rău pentru Maia Morgenstern, dar e destul de penibilă în reclama respectivă. Cum spuneam, cei de la Doncafé vor considera că şi-au atins scopul. Clipul lor publicitar a fost remarcat – asta, chiar cu preţul compromiterii unei „mari doamne a teatrului“. Problema lor e că lucrurile nu stau aşa de simplu. E adevărat, reclama mi-a atras atenţia, dar a făcut-o în mod neplăcut. Am aflat cum se numeşte produsul lor, dar asta nu trebuie să-i bucure: voi şti ce cafea să nu cumpăr cînd mă voi afla în faţa raftului din supermarket. De-acum încolo, numele acestui produs se va asocia pentru mine cu scena penibilă pe care-a jucat-o Maia Morgenstern. Inutil să mai spun că altfel ar fi stat lucrurile dacă reclama mi-ar fi fost simpatică.

O altă reclamă nefericită pe care-o putem vedea în perioada aceasta la televizor este cea la berea Neumarkt. Doi bărbaţi stau la masă, în faţa unor pahare pline, şi discută despre cît de mult le place berea. „Mamă, ce-mi place mie gustul ăsta puternic şi amărui al lui Neumarkt“ – zice unul dintre ei. Celălalt îi răspunde că şi lui. Şi fiecare repetă „gustul puternic şi amărui“. Desigur, să se întipărească în mintea telespectatorilor. Problema e că, deşi spun că le place gustul, cei doi discută destul de blazaţi, iar în faţa lor paharele de bere sînt pline. De ce m-ar convinge pe mine să beau berea Neumarkt, cînd nici măcar ei nu sînt prea convinşi să dea paharele pe gît? Aici situaţia stă exact pe dos faţă de clipul cu Maia Morgenstern, unde actriţa trăia profund plăcerea savurării cafelei, dar efectul e acelaşi.

Să nu credem însă că numai publicitarii noştri dau rateuri. Nici cei din străinătate nu sînt mai breji. De exemplu, spotul (internaţional) care promovează granulele Pedigree. Avem discursul unei fetiţe care ne spune ce bine se simte cîinele ei pentru că e hrănit cu aceste granule. Argumentul suprem este calitatea materiilor fecale. „Iar Rex foloseşte tot ce e mai bun din ele. Rămîn dovezi. Solide!“ – şi o vedem pe fetiţă, într-o fracţiune de secundă, cum strînge în făraş ce făcuse cîinele în iarbă. La noi, cei care se ocupă de promovarea acestui produs au mai tăiat din scena respectivă. În varianta difuzată în străinătate, fetiţa ne arată triumfătoare şi ce a strîns în făraş – iar camera întîrzie destul asupra superbului rezultat al unui cîine hrănit bine. În artă, sugestia este primordială, dar iată că unii publicitari nu vor să fie deloc artişti. Ei vor să fie pragmatici şi să vîndă. Arta, ingeniozitatea sau bunul-gust sînt mofturi – principalul e ca după o astfel de campanie să rămînă dovezi. Solide, desigur.

Florin DUMITRESCU

Mărţişor 2011, între fronturi şi lagăre

Două ştiri s-au putut auzi cu pregnanţă în acest miez de februarie, în buletinele informative, într-o vecinătate demnă să ne pună pe gînduri.

Prima ştire spunea că guvernul unei regiuni din Rusia restricţionează celebrarea publică a Sfîntului Valentin, pe motive că ar fi o sărbătoare alogenă, „care contravine culturii ruse“. Printr-o circulară cu „Măsuri pentru asigurarea securităţii spirituale“, oficialităţile au decis „să nu autorizeze petrecerile de Sfîntul Valentin şi de Halloween în stabilimentele culturale, educative şi alte administraţii orăşeneşti şi departamentale“ – ne înştiinţa AFP, care pomenea însă şi de organizarea, în instituţiile universitare, a unei Zile a Tinerilor Ortodocşi, taman pe 15 februarie (la o zi după sărbătoarea occidentală a îndrăgostiţilor). Mai aflam astfel şi că, în 2008, Svetlana Medvedeva, actuala primă doamnă a Federaţiei Ruse, a lansat o contraofensivă la adresa acestui praznic de import: „o versiune alternativă şi 100% rusească, denumită Ziua Familiei, a Dragostei şi a Fidelităţii, care se celebrează pe 8 iulie“.

A doua ştire, înnoită cu periodice actualizări din teren, relata obstacolele birocratice, anul acesta mai chinuitoare şi mai împilătoare ca oricînd, la care sînt supuşi comercianţii de mărţişoare din partea autorităţilor locale, la solicitarea licenţelor de activitate.

În anticiparea aglomeraţiei carnavaleşti din jurul tonetelor cu mărţişoare, artizanii ritualei bucurii printaniere formaseră în faţa primăriilor pîlcuri ale umilinţei şi ale mortificării local-administrative. Ca să dobîndească autorizaţia de a ne înviora oraşele şi a ne vesti primăvara cu micile lor întruchipări de tinichea, mărţişoriştii au fost siliţi să cerşească iscălituri şi ştampilături cîte vreunui trepăduş edilitar, aşezaţi fiind la cozi de pe o zi pe alta, trecuţi pe liste şi tabele inutile.

Dacă o uşoară nuanţă de ironie părea să se fi strecurat în tonul relatării despre măsurile reacţionar-protecţioniste ale guvernanţilor ruşi, prigonitori ai Sfîntului Valentin, din ştirile despre martirajul mărţişoriştilor din Bucureşti şi Ploieşti se ghicea un oftat de compasiune, acelaşi ca în cazul vîrstnicilor pauperi care fac coada la ajutoare. Încă o ştire despre anomaliile din sistem, despre sistemul defectuos, din nou sistemul... iar sistemul...

Însă aceşti oameni au înfruntat sistemul şi frigul nopţii deopotrivă, cu căldura fanatismului lor de a duce mai departe, prin intermediul plăpîndelor lor standuri şnuruite festiv, una dintre cele mai vechi şi mai nobile tradiţii ale românilor. În timp ce, da, la colţurile de stradă, atît de scump precupeţite de către administratori, răsună în deplină libertate insolentul „avem-ţigări-avem-ţigări!“ (al celor pentru care arestările din dosarul contrabandei tutungereşti nu fac o ştire de luat în seamă).

Ziua Îndrăgostiţilor... sau săptămîna?... sau luna (de pe cer)!?

Buletinul se încheia, lăsînd locul calupurilor de reclame care, la radiourile comerciale cel puţin, erau alcătuite în bună parte din anunţuri cu promoţiile de Valentine's Day. Anul acesta, Patronul Îndrăgostiţilor a venit cu o pleiadă mai lejeră de oferte, aşa, mai de criză... Dar a continuat tendinţa ultimilor ani, de a propune şi petreceri de anti-Valentine's Day, ca alternativă parodică pentru iubiţii dezamăgiţi şi resemnaţi; precum şi de a-l promova pe regionalul Dragobete, din endemica sa Oltenie de Nord, pe marea scenă a comunicării comerciale naţionale.

Anul acesta, Patronul Îndrăgostiţilor a venit cu o pleiadă mai lejeră de oferte, aşa, mai de criză...

Aşa-i românul, tolerant – explicau apoi invitaţii din fotoliile televiziunilor –, se bucură şi de Valentine's Day, şi de Dragobete... (Nu ca ruşii aceia morocănoşi şi habotnici, se subînţelegea.) Sînt prilejuri de a mai înviora vînzările – admiteau, din fotoliile lor, reprezentanţii acţionariatului.

Şi faptul că Sfîntul Valentin e mai degrabă patronul comercianţilor transpare cu tot mai multă claritate de la an la an. Cuplurile consimt să ia parte la stridentele ritualuri consumiste de prin mall-uri şi „plaze“, nu atît din dragoste, cît din interes: în ziua aceasta anume sînt mai multe ocazii de a cîştiga mai bine în doi... Dar de ce să fie doar o zi, cînd poate fi o perioadă nedefinită de zile sau săptămîni?! E avantajul Dragobetelui, cel care se sărbătoreşte pe termen nedefinit, „în limita stocului disponibil“.

Concluzii (ratate)

Autorul acestor rînduri a ratat acea eventuală emisiune cu fotolii, din care faimoşii analişti să fi discutat comparativ naţionalismul reactiv al oficialităţilor ruse *vs* delăsarea oficialităţilor româneşti faţă de străvechea instituţie culturală a Mărţişorului. Rolurile de critici ai guvernanţilor noştri ar fi putut reveni acelor jurnalişti şi „reprezentanţi“ ai societăţii civile care îşi dovedesc aproape zilnic această aptitudine. Ei s-ar fi descurcat cu prisosinţă să laude orgoliul şi băţoşenia cu care satrapii ruşi îşi protejează specificul pravoslav, cu o mînă (poate cam prea) forte. Şi să deplîngă neglijenţa (poate nu complet dezinteresată...) a omologilor români, suspect de insensibili în faţa unui străvechi simbol etnic cu valenţe identitare. Reprezentantul acţionariatului din agricultură ar fi trasat o paralelă între atenţia acordată veneticului Sfînt Valentin în detrimentul neaoşului Mărţişor, pe de o parte, şi, de cealaltă, situaţia din comerţul alimentar, în care sînt favorizate importurile abuzive şi circuitul supermarketurilor, în dauna producătorilor locali, sugrumaţi de mafia distribuitorilor. „Ne trebuie un protecţionism ca-n Rusia!“ ar fi venit poate concluzia, altminteri greu de combătut, dată fiind „situaţiunea“...

Odată depăşită clipa de legitimă revoltă, n-ar strica totuşi să constatăm că, dacă azi ziua de 1 Martie e în suferinţă, e în mare parte şi din pricina asocierii, timp de decenii, cu 8 Martie, o sărbătoare impusă, tot de la centru, tot în stil sovietic, ca Zi a Femeii. O ştim din proprie experienţă naţională: festivismul prin decret subminează sentimentul festiv autentic. Mulţi dintre noi asociază astăzi dăruirea de mărţişoare nu atît cu dezmorţirea primăvăratică a relaţiilor dintre sexe, cît cu obligaţia faţă de şefa... faţă de profa... faţă de colega...

O speranţă de revenire a Mărţişorului e posibilă. Ea întrevede degradarea, pe aceleaşi principii, a pseudotradiţiilor festiviste de Valentine's Day şi Dragobete. E drept, acestea nu au fost impuse, precum sărbătoarea „comunistă“ de 8 Martie, prin pravilă de la stăpînire. Dar caracterul de impunere nu le lipseşte; necum fasonul doctrinar, chiar tezist; deşi conotează, de astă-dată, consumul hedonic, deboşa capitalistă. Iconografia doldora de inimioare rozalii şi sloganistica plină de fraze lemnoase despre iubire îi întregesc definiţia de proletcultism cu polaritate schimbată. În comparaţie cu aceste zile ale dragostei cu de-a sila, Mărţişorul şi-ar revela poate din nou prospeţimea ancestrală, mereu recîştigată, asemeni primilor ghiocei.

Şi încă o şansă de izbăvire ar mai exista pentru sărbătoarea din prima zi a Babelor: să stîrnească atenţia multinaţionalelor. Să intre pe făgaşul globalizării, cu strategii de comunicare şi deal-uri cu hipermarketurile. Să constituie, precum Borşul Magic Knorr şi vopseaua de ouă Dr. Oetker, o particularitate românească în stare să anime bugete de marketing la nivel european. Deja o parte a gablonţurilor comercializate sub numele de mărţişoare sînt *made in China*...

Florin Dumitrescu *este publicitar şi scriitor.*

Mădălina ŞCHIOPU

Israel: poporul-mozaic

Statul Israel, conceput ca loc de refugiu şi patrie pentru evreii din toată lumea, continuă să primească valuri de noi cetăţeni. Ţine aproape de miracol faptul că, înconjurat de duşmani şi cu o imagine atît de controversată pe plan extern, cu o viaţă cotidiană militarizată şi aflată sub semnul pericolului permanent, Israelul atrage şi astăzi evreii de pretutindeni, inclusiv pe cei cu o situaţie materială foarte bună şi statut social peste medie din SUA şi alte state occidentale. Proiectul sionist – a cărui simplă pomenire provoacă rafale de ură în atîtea ţări – continuă.

Aliyah

Teoretic, orice evreu de pe mapamond, care îşi poate demonstra originea, se califică pentru primirea cetăţeniei israeliene. Dacă vrea însă să rămînă în ţară, trebuie „să facă *aliyah*" – cererea de stabilire în Israel. În această perioadă, este ajutat, prin cursuri speciale pentru nou-veniţi, să înveţe ebraica şi să-şi găsească un loc de muncă. Locuinţele nu sînt asigurate de stat, dar există agenţii imobiliare, în oraşele mari, care se ocupă special cu găsirea unei case sau a unui apartament pentru cei care au depus actele pentru *aliyah*. În perioada de adaptare, unii nou-veniţi sînt cazaţi într-un fel de centre de absorbţie a imigranţilor, unde stau la un loc persoane cu bagaje culturale şi istorice diferite şi unde se vorbesc numeroase limbi. Odată sosiţi în noul stat, îşi aduc cu ei trecutul, amintirile şi deprinderile din ţările de baştină. În Israel se simte mai acut decît oriunde faptul că evreii au o dublă identitate – cea evreiască şi cea a ţărilor de adopţie. Mai acut fiindcă, atunci cînd trăiesc în diaspora, tind să adopte, cel puţin la nivel de relaţii sociale, identitatea majorităţii. În Israel, diferenţele se văd cu ochiul liber. „Este de mirare că statul ăsta, format din atîtea comunităţi, nu face implozie. De-asta e şi greu de condus: oameni veniţi de peste tot trebuie să formeze o naţiune." – spunea un prieten israelian.

În Israel se simte mai acut decît oriunde faptul că evreii au o dublă identitate.

Ruşii

În Staţia Centrală din Tel Aviv, cînd îţi plimbi privirea pe tarabele şi chioşcurile cu cărţi, lucrul care îţi sare în ochi este acela că, pe locul al doilea după volumele în ebraică, se află acelea ale clasicilor ruşi, în original. De pe coperte te privesc Puşkin, Tolstoi, Dostoievski... dovadă că cererea de cărţi ruseşti e mare. La fel stau lucrurile cu inscripţiile publice, unde rusa urmează îndeaproape limba oficială a ţării, ca să nu mai vorbim de restaurantele şi barurile unde e refăcută atmosfera din Mama Rusie. Şi aceasta pentru că, la ora actuală, în Israel trăiesc peste un milion de evrei de origine rusă şi aceştia continuă să vină din toate ţările fostului spaţiu sovietic. La un moment dat, îmi spune cineva, în învălmăşeala care a urmat valului de migranţi plecaţi imediat după căderea URSS, în cazul unora nici nu s-a putut verifica dacă sînt sau nu evrei.

Ruşii israelieni au, printre ceilalţi, reputaţia de care se „bucură" ruşii pretutindeni, indiferent de religie: neînţeleşi, dificili, cu o sensibilitate ciudată, oameni pe care nu ştii cum să-i iei şi e imposibil să le fii pe plac, băutori fruntaşi şi cu potenţial de a forma grupuri mafiote. Pe de altă parte, obişnuiţi fiind cu greutăţile, sînt ambiţioşi şi se remarcă, încă de la prima generaţie de migranţi, în politică, afaceri sau în mediul academic.

Americanii

În SUA trăieşte a doua comunitate, ca mărime, de evrei din lume, după statul Israel. Este surprinzător cîţi copii din familii americane cu o situaţie materială excelentă răspund chemării patriei de departe şi aleg să înceapă totul de la 0 în Israel, renunţă la o viaţă tihnită pentru una în care se aud focuri de armă în mijlocul nopţii. Cum ar fi cazul lui Jay, cu tată finanţist pe Wall Street, venit să facă voluntariat, ca tractorist, pe cîmpurile din jurul kibbutz-ului Ein Hashofet. E hotărît să-şi termine studiile de economie în State, după care să se întoarcă şi să facă *aliyah* – deşi asta ar presupune să lucreze la început ca muncitor necalificat. Sau Alexis, o californiană tipică, frumos bronzată şi cu zîmbet Colgate, care a depus cerere de şedere în Israel şi lucrează ca spălător de vase într-un restaurant din Tel Aviv, după ce a părăsit casa părinţilor din Beverly Hills, unde „nu era nimic de făcut, o plictiseală totală". În armata israeliană există un detaşament special pentru tinerii evrei americani hotărîţi să lupte pentru Israel.

Sud-americanii

În perioada persecuţiilor din Europa, în America de Sud s-au format importante comunităţi evreieşti. Amestecul de rase şi culturi din regiune îi făcea mai puţin vulnerabili în faţa manifestărilor antisemite. Aceasta e şi motivul pentru care continentul sud-american s-a aflat pe agenda primilor sionişti, ca posibilă destinaţie pentru formarea unui stat al evreilor. Proiectul sud-american a eşuat. În schimb, mulţi evrei sud-americani au depus, de-a lungul timpului, documentele pentru stabilirea în Israel. „Am venit să învăţ ebraica şi în cîteva luni am învăţat spaniola, atîţia hispanici am întîlnit aici. Sînt peste tot" – mărturisea un român din Haifa. Majoritatea vine din Argentina, ţara cu cea mai numeroasă comunitate evreiască din regiune. După prăbuşirea economică de acum un deceniu, au plecat cu familii cu tot. Ei sînt explicaţia pentru localurile cu ritmuri de tango şi popularitatea tricourilor naţionalei de fotbal argentiniene.

© J. Janku

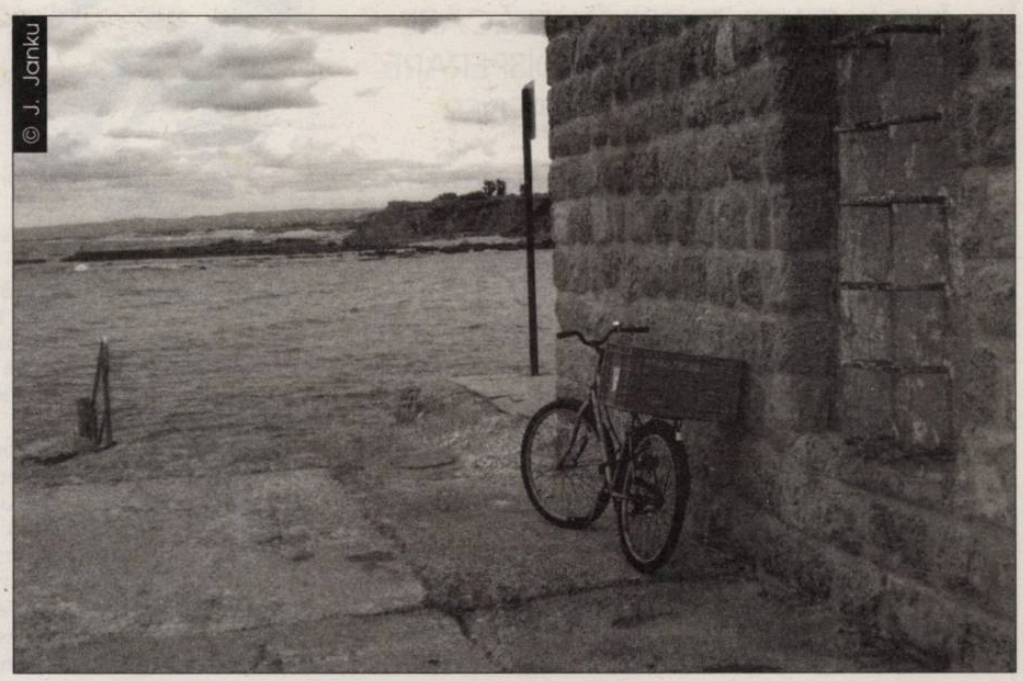
© J. Janku

Etiopienii sau falasha

Puţine comunităţi de pe lume au o origine mai misterioasă decît *falasha,* „evreii negri" din Etiopia. Istoricii nu reuşesc nici acum să-şi sincronizeze părerile: descendenţi ai vechilor evrei metisaţi cu populaţie africană, sau etiopieni convertiţi, cu multă vreme în urmă, de evrei? În orice caz, trecînd peste ciudăţenia istorică, statul Israel a decis, în anii '80, să ia act de existenţa lor şi să primească acasă oaia neagră a familiei, acordîndu-le dreptul de şedere. La urma urmelor, cu excepţia culorii pielii, se calificau pentru cetăţenie ca orice alt israelian. Acum se află la a doua generaţie şi constituie o prezenţă familiară în toate oraşele importante ale ţării. Odată cu ei au apărut problemele tipice cînd o minoritate de culoare trăieşte în mijlocul majorităţii albe. În primul rînd, acuzele de rasism şi discriminare. Acum cîteva luni, au mărşăluit pe străzile din Tel Aviv, împotriva rasismului, însoţiţi de susţinătorii lor, activiştii de stînga. Apoi, comunităţile închise, de tip ghetou. Procentul de căsătorii în afara grupului rasial este infim, preferă să trăiască şi să socializeze cu ai lor. O altă ciudăţenie sosită odată cu ei, de această dată muzicală, difuzată de radiourile israeliene: hip-hop-ul în ebraică.

Haredim sau ultra-ortodocşii

Conform sondajelor, sînt cel mai detestat grup din Israel, capitol la care se situează înaintea arabilor. Evreii seculari, adică majoritatea, se plîng că ultra-ortodocşii se bucură de drepturi speciale: nu plătesc taxe, nu muncesc, ocupaţia lor de bază e frecventarea, pe tot parcursul vieţii, a unor şcoli religioase numite *yeshiva,* nu fac armata (obligatorie pentru ceilalţi) şi au mulţi copii, care sînt crescuţi pe socoteala statului. „E nedrept, dar au reprezentanţi puternici în Knesset şi n-avem ce să facem" – se plîngea un israelian de origine română.

Culmea este că unele comunităţi de ultra-ortodocşi nici măcar nu recunosc existenţa statului Israel, un conglomerat artificial şi „fără Dumnezeu", după părerea lor; în schimb, n-au nici o obiecţie să primească bani şi ajutoare sociale chiar de la statul a cărui existenţă o contestă. Însă de cîte ori au ocazia, protestează şi se află în topul ştirilor stranii ale agenţiilor de presă internaţionale: ba ies în stradă fiindcă se fac parcări în zi de Shabat, ba le impun propriilor femei să se aşeze numai pe locurile din spate ale autobuzelor, ba se opun ridicării de spitale şi grădiniţe, pe motiv că sînt amplasate pe vechi cimitire. Par decişi să acumuleze numărul maxim de puncte în antipatia populară. Se concentrează în zone specifice, cum ar fi cartierul Meah Shearim al Ierusalimului. Aici au loc scene demne de secvenţa omorîrii cu pietre din filmul *Viaţa lui Brian,* a comicilor de la Monty Python. Dacă te plimbi prin zonă ca turist nevinovat şi pe la ureche îţi vîjîie pietre, ai încălcat o poruncă divină: pesemne ai ieşit din casă de Shabat sau mănînci blasfemiator un sandvici de Yom Kippur.

La anul, la Ierusalim

Pe lîngă grupurile amintite mai sus, ar trebui adăugaţi evreii veniţi din toată Europa, inclusiv cîteva sute de mii de români, plus evreii orientali şi cei din Africa maghrebiană – şi nici atunci enumerarea nu s-ar opri. Ceea ce face cu atît mai valabilă întrebarea prietenului israelian: totuşi, cum de un asemenea stat nu face implozie? Răspunsul aveam să-l aflu la Ierusalim, într-una din marile sărbători evreieşti, Simhat Tora. Este ziua cînd se celebrează Cartea sfîntă, cuvîntul divin, legămîntul dintre Israel şi Dumnezeu Unul.

De departe se aud cîntece şi bătăi din palme. Zgomotul se amplifică pe măsură ce te apropii de Zidul Plîngerii. Aici, zona este înţesată de pelerini. Dansează în hore concentrice, în mijlocul cărora se află bărbaţi cu suluri de Tora în braţe. O bucurie molipsitoare te atrage spre gardul care desparte Zidul Plîngerii de exterior, însoţită de nedumerirea persistentă că oameni în toată firea dansează şi se veselesc ca nişte copii. Diferenţele au dispărut, înghiţite de ritmul sărbătorii: ultra-ortodocşii în haine negre s-au prins în horă cu newyorkezii snobi, proaspăt coborîţi din maşini luxoase, etiopienii s-au amestecat printre ruşi cu bărbi cînepii, bătrîni rabini joacă cu foc lîngă tineri cu păr vopsit ţipător şi cercel în nas. Şi înţeleg, dintr-o privire, că acest popor va supravieţui pînă la sfîrşitul veacurilor, în pofida a orice. Mai mult decît legitimitatea unui act de identitate, în el s-au întrupat glasurile atîtor generaţii care au rostit, peste timp, din toate colţurile lumii – „La anul, la Ierusalim!". Ceea ce îl face aparent scindat şi, în esenţă, indestructibil.

Cu ochii-n 3,14

ÎNCĂ O MAI BUNĂ CUNOAȘTERE A APROAPELUI DIN BASCULANTĂ, CU CHEILE ÎN CONTACT? ÎNCĂ CINCI TEORII ÎN FLĂCĂRI, PENTRU CA ÎNTREAGA DISPERARE SĂ MEARGĂ MAI REPEDE?

■ Încă o criză? Inter-Roma 5-3, Milan-Udinese 4-4, Cagliari-Roma 5-1, Juve-Parma 1-4, Inter-Parma 5-2. Celebrul *catenaccio* italian, cu apărările sale inexpugnabile, cu scorurile lui eroice şi meschine de 1-0, e pe moarte. Încă o criză? Încă o agonie? Pe asta o suportăm. (**R. C.**)

■ Badoo este o aplicaţie Facebook care încurajează o mai bună cunoaştere a aproapelui virtual, dar şi flirtul şi *dating*-ul. Din amuzament, am răspuns la mai multe întrebări legate de cei aproape 350 de „prieteni“ pe care îi am. E adevărat că unele au fost extrem de dificile. De exemplu: „Poate Asociaţia Culturală Jadd să trăiască fără sex?“, „Credeţi că Forumul Austriac este un caz disperat?“ sau „Credeţi că Biblioteca «Marin Preda» ar face sex în avion cu o necunoscută?“. (**A. P.**)

■ Scenele hard cu vameşi şi poliţişti de frontieră umflaţi cu dubiţa şi duşi la Parchet se preling din televizoare cum se scurge gunoiul din basculantă. M-am săturat! Ajunge! Nu-i puteţi încătuşa în beznă şi închide pe şestache? (**M. M.**)

■ După un studiu olandez referitor la preferinţele (coloristice) ale hoţilor de maşini, s-a ajuns la concluzia că cel mai sigur sistem antifurt este să-ţi cumperi o maşină de culoare roz. Merge şi ciclamenul, şi nuanţa verde-broască, dar rozul e atît de tare, încît anul trecut nu s-a înregistrat nici măcar o maşină roz furată în întreaga Olandă. Olandezii le preferă, se pare, negre, mari şi, pe cît posibil, cu cheile în contact. (**S. S.**)

■ Prin anii '70, teoria corzilor („The String Theory“), cea care introducea forţa gravitaţiei în domeniul fizicii cuantice, părea a fi teoria supremă, acea „Theory of Everything“ care urma să ofere ecuaţia Universului. Prin anii '90 însă, se formulaseră deja cinci teorii diferite ale corzilor, plus teoria supergravităţii. Ei bine, tocmai a apărut teoria M („The M-theory“) – unde M vine de la triada „maestru“, „miracol“, „mister“ –, care este un fel de hartă a mai multor teorii.

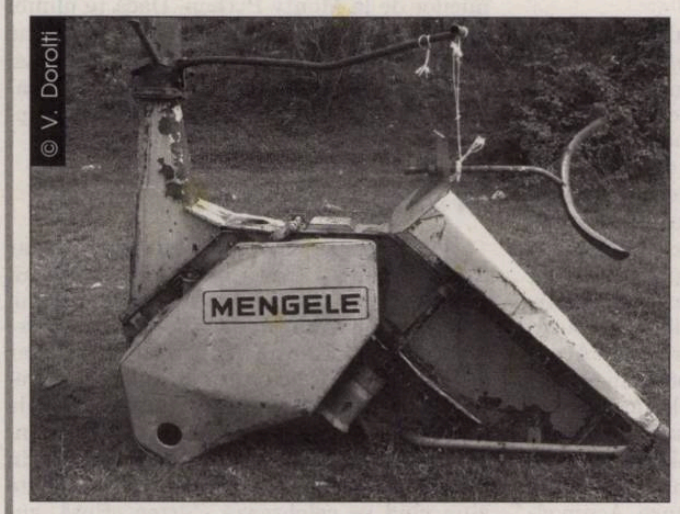

După cum vedeţi, sîntem încă departe de a afla care-i treaba cu Universu'. Dar vă ţin eu la curent! (**M. C.**)

■ O ambulanţă prinsă în trafic, un semafor în flăcări, o bătrînă tîrînd după ea două tomberoane, un individ urlînd la un cap de leu ieşind din zid. Toate astea într-o joi seară, pe Magheru. (**L. V.**)

■ În urmă cu aproape zece ani, la graniţa cu Ungaria, un autocar n-a plecat din vamă pînă cînd nu s-au strîns cîte 10 euro de căciulă. În spatele lui aşteptau alte autocare, iar pasagerii lor începuseră deja să facă chetă, pentru ca întreaga „procedură“ să meargă mai repede. Mă întreb: oare de ce raziile de acum împotriva vameşilor corupţi nu s-au întîmplat atunci? Întrebarea e retorică, căci în acele vremuri încă nu aveam „interese“ de tipul Schengen. Totuşi, dacă alte interese n-ar fi primat atunci, nimeni nu s-ar mai fi şters astăzi cu banii noştri la fund (citez un vameş din Moraviţa, investigat pentru corupţie). (**A. P.**)

■ Puterea susţine, 24 din 24, că Opoziţia e disperată. Opoziţia afirmă, sus şi tare, că Puterea a ajuns la disperare. Teleuitîndu-te la ei, zi şi noapte, nu vezi nici un semn în acest sens: pălăvrăgesc energic şi se bruiază sănătos. Ipoteză de lucru: dacă nu se mai ştie nici ce înseamnă disperarea? (**R. C.**)

ÎNCĂ NIȘTE AFIȘE CU SFÎRȘITUL LUMII LUI X, CU CÎTEVA ZILE ÎNAINTE DE ADOLESCENȚĂ? ÎNCĂ UN MENIU NEGRU LA JUMĂTATEA DISTANȚEI DINTRE MANDARINĂ ȘI MANDOLINĂ?

■ Pe aeroportul din München, la coada de la un ghişeu de control al paşapoartelor erau lipite nişte afişe cu poze de terorişti. Se dădeau date despre ei, iar pasagerii erau rugaţi, probabil, să semnaleze dacă îi recunosc pe undeva. Spun *probabil*, pentru că textul era scris doar în germană, limbă pe care părea că mai nimeni de la coada aceea (internaţională) n-o prea ştia. Dincolo de asta însă, greutatea cu care se distingeau trăsăturile împricinaţilor m-a făcut să cred că fotografiile erau făcute şi ele... în germană. Tot e bine însă dacă teroriştii se vor recunoaşte singuri şi nu vor mai avea curajul să se apropie de aeroport. (**A. M.**)

■ Am ajuns la Primărie şi am întrebat ce datorii am către stat. Doamna de acolo s-a uitat şi mi-a comunicat că am de plătit impozitul pe casă din 2009, 2010 şi 2011. După care adaugă: „Pe 2012 nu vă iau banii, că tot vine sfîrşitul lumii“, mi-a comunicat ea. (**A. M. S.**)

■ Din seria „Să traducem cu softu', că ştie el mai bine“: am pus un mesaj pe Facebook, iar Facebook m-a anunţat după un timp că „lui X şi Y le-a plăcut *mesaja ta*“. (**M. V.**)

■ Acum cîţiva ani, cu cîteva zile înainte de Valentine's Day, o sud-coreeană i-a cîntat timp de 60 de ore soţului ei bolnav, care o rugase să-i aline durerile postoperatorii. Femeia a cîntat atunci peste 1000 de melodii, pînă a leşinat răpusă de epuizare. Oare cum şi-a petrecut Kim Seok-ok (căci aşa o chema) Valentine's Day din acest an? O mai iubi-o soţul? Or fi făcut ei vreodată karaoke? (**M. C.**)

■ ABBA, formaţia cu care am rîs şi am plîns în adolescenţă, a devenit, printre altele, „Reparaţii de pantofi“ la Viena. (**I. P.**)

■ Mînată de foame, am început să răsfoiesc diverse pliante, pentru a comanda ceva. Şi dau peste un meniu de la un restaurant chinezesc: Pui Shangai, Pui cu bambus, Pui cinci culori, pui aici, pui acolo... Pui cu aromă de peşte (!). Tentant, dar mai degrabă aş lua nişte urechi de lemn. (**P. M.**)

■ Deasupra pasajului din Piaţa Victoriei, pe un panou cu leduri stă scris, portocaliu pe negru: „Vă rugăm nu mai scrieţi cu graffiti pe pereţii pasajului“. Să fie reclamă pentru scrisul electronic? (**S. G.**)

■ Pe bulevardul Dimitrie Cantemir, cam la jumătatea distanţei dintre bustul lui Cantemir şi Liceul „Gheorghe Şincai“, se află un magazin care vinde biciclete. Cum se numeşte? Simplu, la mintea cocoşului ciclist: „Moş Ion Roată“. (**D. S.**)

■ Credeţi că există legături etimologico-ezoterice între mandală, mandarină şi mandolină? Sau între savant, savană şi savarină? (**M. C.**)

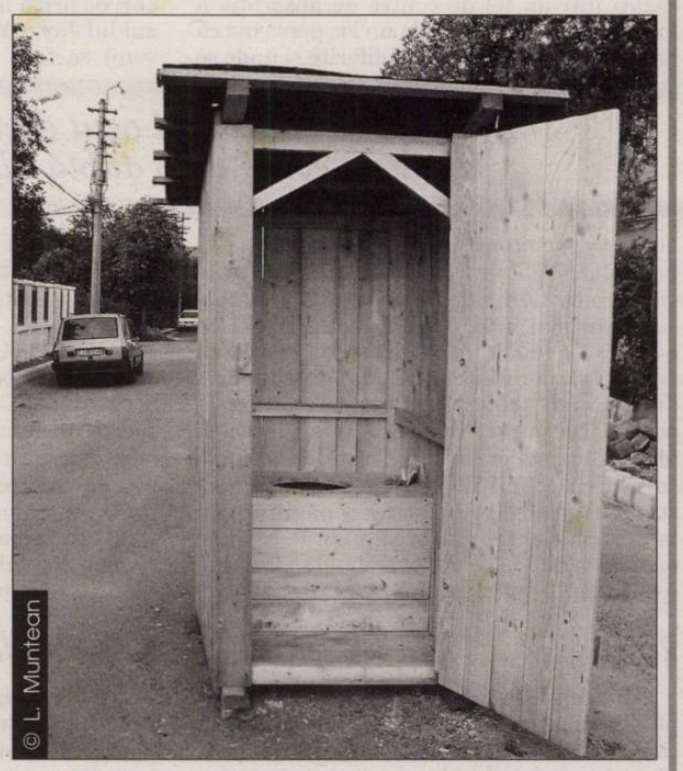

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **367** ■ 24 februarie – 2 martie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 6,99 lei

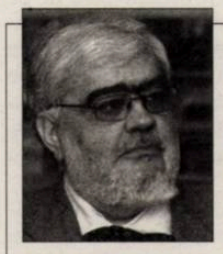

ANDREI PLEŞU

„Despre găini şi gramatică“

pagina 3

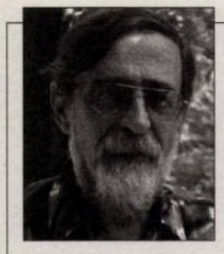

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Ciobanul, xenofobia şi economia de piaţă“

pagina 9

SELMA IUSUF

„Fetele de la filo“

pagina 11

Unora le place MARILYN

© www.doctormacro.com

„Ştiu că există un viitor pentru mine, dar nu pot să-l mai aştept.“

MARILYN MONROE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

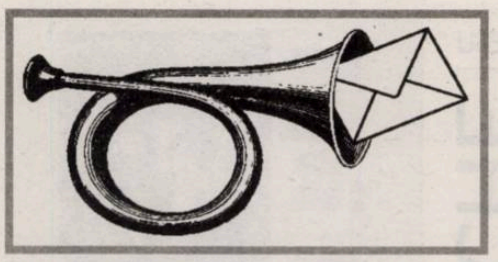

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

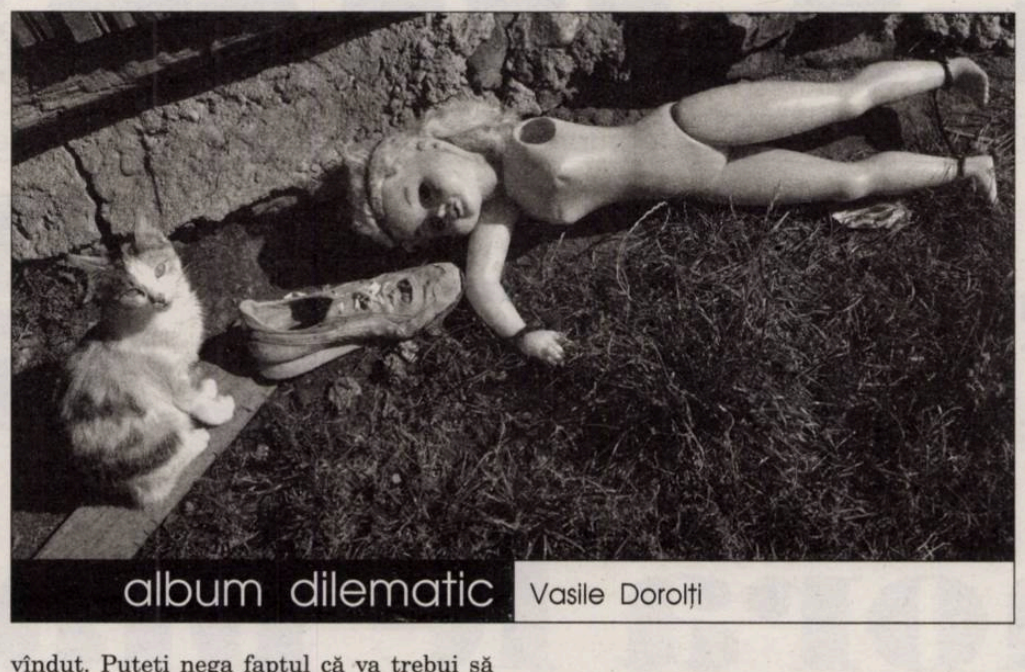

album dilematic Vasile Dorolţi

NR. 366

Articolul lui Andrei Pleşu, „Ură şi şah-mat“

Manifestare a neputinţei

Stimate domnule Andrei Pleşu,

De mult nu am mai citit un articol care să pună sare pe rană şi ardei iute pe idei, precum cel al domniei voastre, intitulat „Ură şi şah-mat“. Iute, pentru că e exact în premise, ironic, în subtext – şi exasperant de adevărat. Aşa funcţionează ura: fără odihnă, fără argument şi fără milă. Cînd urăşti pe cineva, nu-ţi alegi nici cuvintele, nici ideologia. Ura în dodii se aseamănă cu pusul mîinii pe bîzdoacă. Important e atît: să-i dai duşmanului în cap. Ca-n Arghezi: „Ia-l pe ciocoi ca hreanul şi dă-l pe răzătoare“. Totul e exact în articolul dvs. Împrejurările, personajele, gradaţia (non)argumentelor. Numai că, acum, după cum deja bănuiţi, citind aceste nevinovate rînduleţe, va urma un „dar“...

Dar... Articolul dvs. e numai jumătatea luminată a lunii. Ah, ce bine ar fi fost să nu fi dat cele două exemple celebre – Ion Iliescu şi Traian Băsescu! În absenţa lor, m-aş fi mulţumit să spun că e, iar, un text bine scris de Andrei Pleşu. Însă cele două nume celebre m-au obligat să mă răzgîndesc. S-ar zice, citindu-vă, că obiectul urii e un obiect căzut din cer, o monadă, un abur al dimineţii neprihănite. Mai mult, nişte victime linşate – mediatic, cum altfel? – şi deposedate de drepturile elementare ale omului.

Mă tem că nu. Atît dl Iliescu cît şi dl Băsescu au ceva de împărţit şi de neîmpărţit cu „adversarii“ lor. Amîndoi au acaparat, folosit şi deturnat puterea obţinută pentru a-şi atinge pohta ce-au pohtit. Din cauza celui dintîi, avem o ţară condusă de baroni locali, o mafie instituţională, o prelungire monstruoasă a eşalonului doi comunist în toate structurile puterii centrale şi locale, o ţară întîrziată şi îmbătrînită prematur în rele. Dacă ar fi să merg pe logica dvs., aş spune că bine a făcut chemîndu-şi aliaţii vechi în ajutor. Ce să facă? Să-şi bată cuie în talpă? Să se schimbe de dragul a ceva iluzoriu? Să-şi pună cenuşă-n cap? Haida de! Nu sîntem martiri! Aşa a crezut de cuviinţă, aşa a făcut. N-a făcut bine? A făcut cît s-a priceput, n-o să-i tăiem capul...

Cu cîtă amărăciune spun asta. Dl Iliescu a cîştigat prin vot dreptul de a-şi nenoroci propria ţară. Eu, respectînd principiul democratic al puterii reprezentative, a trebuit să mă supun. Şi am văzut, cu ochii mei, neputincios, dezarmat şi doar vorbăreţ, cum ţara mea – de ale cărei obiceiuri, tare şi mizerie vă spăimîntaţi din cînd în cînd – o ia la vale. Să rămîn calm, raţional? Singura ieşire dintr-o situaţie de *zugswang* e ura. Altfel, chiar că sînt cu mîinile legate. Acum, v-aş ruga să comparaţi gradul de vinovăţie al urii „mele“ (am pus ghilimele, că eu, de fapt, după Ceauşescu, nu mai urăsc pe nimeni) cu cel al fostului preşedinte. Da, oi fi ilogic, contradictoriu sau ipocrit, dar nu am nici o alternativă! Nici una! În acest timp, repet, cel instalat în fotoliul putirinţei executive taie bucăţele mici din viaţa mea sau a copiilor mei. Acel domn e OK, mai ales dacă-şi schimbă cursul şi înfăţişarea, după cum o cer vremurile. Numai ura „mea“ rămîne „etanşă“. Nu vi se pare disproporţionat raportul de puteri?

Ceea ce i s-a aplicat primului preşedinte i se poate aplica şi ultimului. Senzaţiei de neputinţă în faţa realităţii i s-a adăugat sentimentul că demnitatea şi cinstea părăsesc în grabă acest teritoriu, că intrăm într-o gaură neagră, fără posibilitatea unei împotriviri. Par examplu, m-am trezit dator cu o mie de euro către FNI, fără să pot spune că am cumpărat de la ei măcar un băţ de chibrit! Copilul meu cel mic are, şi el, aceeaşi datorie. Fiecare cetăţean al ţării s-a trezit dator vîndut. Puteţi nega faptul că va trebui să plătim pînă la ultimul bănuţ? O fi bine? O fi rău? Sau e doar imposibil de negat? Constat, de asemenea, că, la noi, legea bunului plac este Legea. Constituţia e o cîrpă de şters pe jos. Dar cel mai rău e, în calitate de cetăţean al universului, că mă simt, ca român, tot mai provincial, mai străin, mai întîrziat, mai sălbatic, mai... dispreţuit. Astea toate nu pot rămîne fără consecinţe în gîndirea „mea“, dar, repet, sînt cu mîinile legate. E rău că o dau în bară cu acuzaţiile? E rău, constat, că nu sînt consecvent şi-mi urmăresc jefuitorul şi-n gaură de şarpe. V-aş întreba dacă l-aţi urît pe Ceauşescu? Aşa, puţin, măcar spre sfîrşitul carierei... Păi, cum, orice-ncerca stimabilul, noi îl tot boscorodeam, nu-i dădeam nici o şansă! A fost frumos? Părinţii mei au refuzat să înveţe rusa şi au urît atît istoria cît şi literatura rusă. Era drept? Fără-ndoială că nu! Deşi e oarecum cinic să-i ceri victimei să fie raţională şi consecventă. Aş putea spune că iubesc mulţi artişti ruşi şi sînt convins de geniul lor tutelar, dar nu pot să nu le dau dreptate părinţilor mei. Dreptatea, aşa neputincioasă şi tematoare, era la ei.

Şi acum, să închei. Ura e o manifestare a neputinţei. Dar una e să fiu neputincios pentru că adversarul mi-a luat toate armele din mînă, şi alta e să nu ştiu a-i răspunde. Pentru că, atunci cînd vorbiţi de adversarii dvs. ideologici, acolo nu-i decît o ceartă, mai bine sau mai prost scrisă, la care publicul aplaudă. Sau nu. Istoria culturii române e plină de invective, dar asta nu a omorît pe nimeni. Cu siguranţă, preopinenţii nu v-au luat caii de la bicicletă, dar nici dumneavoastră, lor. Fiţi liniştit, acolo nu e ură. E o biată polemică.

Florin IARU

NR. 366

„Cu ochii-n 3,14“

Faţă de boxer

■ *Jandarmeria vrea să cumpere echipamente de reprimare a revoltelor: 10.000 de căşti de protecţie, 475 de pulverizatoare, 300 de pistoale-mitralieră, 406 puşti, 33.500 de cartuşe pentru lansatoare, 1000 de grenade fumigene, 1000 de petarde, 10.500 de grenade lacrimogene. Plus 4,7 milioane de cartuşe – cum ar veni, cîte două pentru fiecare bucureştean. Ca cetăţean al acestei ţări în criză, solicit organelor mai multă eficienţă, mai multă competenţă. Să ne omoare pe toţi cu un singur foc de armă şi să economisească banii de gloanţe! (**M. M.**)*

Domnului M. M., cu onoare, raportez:

Sînt jandarm. Am faţă de boxer beţivan. Am ceafă lată şi burtă mare. Am un salariu a cărui nesimţire este redusă doar parţial cu 25%. Am o nevastă grasă şi o rată substanţială la bancă. Prefer troleibuzul unei maşini de zeci de mii de euro fiindcă circul pe gratis. Şi, ca să mă laud, am ceva mai mult de 4 clase. Motiv pentru care uneori scriu. Proceseverbale, fireşte. Am şi bulan, şi caschetă. Şi nu mă jenez că sînt ceea ce sînt şi nici să recunosc că visez numai la acele 'jde mii de echipamente de reprimare a revoltelor.

Pînă aici corespund? Mă bucur că sîntem în acord. Trebuie că deja vă sînt şi simpatic! Dar probabil că aţi avea oarecе ezitări dacă cineva ar dori să cunoască publicaţia dumneavoastră printr-un cititor fidel ales la întîmplare şi s-ar nimeri să fiu tocmai eu. Nu vă faceţi probleme, e doar o situaţie ipotetică puţin probabilă.

De ce vă scriu? Ca să vă mulţumesc că, în sfîrşit, ne băgaţi şi pe noi în seamă. Nu spun că ciuvicii şi gîzii ne-au ignorat în totalitate sau că ştirea despre cucoana Jandarmerie care se caută pe la supermarket la cumpărături de alea mari nu ar fi avut ceva audienţă, dar, din snobism, simţeam acut nevoia să apărem şi într-o publicaţie de 'telectuali. Sincer, satisfacţia mea este atît de mare că, în aceste momente solemne, nu mai îmi pasă de faptul că autovehiculele noastre sînt nişte rable ce trebuiau casate acum 10 ani, că echipamentele de protecţie pică de pe noi înainte de a fi izbite de un bolovan aruncat de o mînă delicată, că la muniţia pe care o avem noi a expirat pînă şi cerneala de pe eticheta cu termenul de valabilitate, că... blabla şi iarăşi bla. Mă bucur că aţi aflat de existenţa noastră. Mă bucur că aţi scris şi despre noi.

De fapt, într-o ţară cu pretenţii de civilizaţie, o instituţie cum este jandarmeria nu ar avea nici un sens. Un exemplu didactic ar fi marginala Elveţie (marginală, că nu e şi nici nu vrea în UE). În Elveţia nu există jandarmerie pentru că, susţin ei, spiritul civic este atît de mare încît problema apariţiei unor violenţe colective care să ducă la dezordini sociale este ridicolă. În graiurile vorbite prin cantoanele lor, cuvîntul „mineriadă“ este încă dificil de tradus. Galeriile de fotbal sînt apatice şi de-a dreptul plictisitoare. Membrii lor nici nu ştiu măcar să înjure cum trebuie. Poliţiştii nu aruncă cu caschete pe te miri unde.

Dacă ar fi să luăm în serios legile din România, instituţia jandarmeriei are rostul de a gestiona actele ilegitime de dezordine şi violenţă colectivă, de a apăra instituţiile statului şi a garanta funcţionarea acestora. Bune, rele, cum or fi! Ideea că, la o adică, douăzeci şi ceva de mii de jandarmi ar putea reprima revolta a douăzeci şi ceva de milioane e naivă (prostească – ar fi cuvîntul mai potrivit, dar nu îmi permit să-l folosesc aici). Singura şansă ca ţărişoara noastră să aibă ceva în comun, dacă se poate spune aşa, cu (insist pe cuvînt!) *marginala* Elveţie ar fi desfiinţarea jandarmeriei. Na, să moară şi capra noastră o dată şi să le fie ciudă la elveţi.

Cît despre solicitarea dumneavoastră ca cetăţean al acestei ţări în criză de a se folosi un singur foc de armă pentru a „ne omorî pe toţi“, ea este de natură să creeze dileme eventualului nebun care s-ar juca cu o asemenea fantezie. În primul rînd, care voi? Sînteţi mai mulţi, domnule M. M.? În numele cui vorbiţi? Al redacţiei? Al bucureştenilor? Al cetăţenilor scumpei noastre patrii? Asta ar putea fi o primă dilemă! Pe urmă, după ce l-aţi lămuri pe nebun, ar urma un fel de hăţiş birocratic de-a dreptul chinuitor. Rapoarte, aprobări, ordin scris, plan de acţiune, instructaje de protecţie a muncii etc. La sfîrşit, tubul cartuşului ar trebui recuperat şi predat la magazie. Aşa se face. Nu mai ştim prea bine de ce. Pe lîngă asta, alte hîrtii. Apoi analiza şi bilanţul activităţii cu realizările şi, de neevitat, neajunsurile constatate. Propuneri de remediere şi de îmbunătăţire. Planuri de măsuri. Etc. Etc. E mult prea complicat ceea ce cereţi. Din cît îi cunosc eu pe camarazii mei, nici unul nu ar avea o asemenea disponibilitate. Şi nici nu ştiu dacă sînt fonduri alocate. Sau...? Poate că s-ar găsi unul care să vă facă acest serviciu, dumneavoastră personal. Îl ştiţi deja! Are 4 clase, faţă de boxer, cetitor fidel al *Dilemei*.

Faţă de cele raportate, vă rog să dispuneţi!

Cu stimă,

Jandarm Matei DILĂU,
în poziţie de drepţi, aştept ordonanţele dumneavoastră!

P.S. Scuzaţi întîrzierea. A trebuit să îmi repar vizorul la cască. Să vă pot vedea mai bine! Şi apropo! Dacă, după disponibilizările care vor mătura anul acesta Ministerul de Interne, printre cei op'şpe mii de angajaţi daţi afară mă voi afla şi eu, îi ziceţi lu' domnu' Pleşu să mă angajeze şi pe mine agent de pază la sediul redacţiei dumneavoastră? Hai, serviciu contra serviciu!

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 12.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

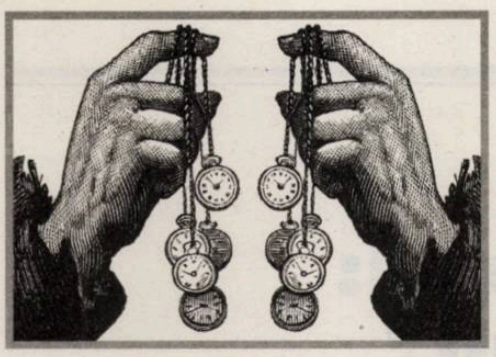

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre găini și gramatică

Cu mulți ani în urmă, „un grup de cercetători“ interesați de psihologia văzului au făcut următorul experiment: au proiectat dinaintea unei comunități tribale, lipsită de orice contact cu civilizația modernă, un film polițist. La sfîrșitul proiecției, privitorii au fost întrebați ce-au văzut. Au dat toți același răspuns: două găini pe o pajiște. Stupefiați, experimentatorii au derulat filmul și au constatat că, într-adevăr, într-o secvență de cîteva secunde, pe ecran apăreau două găini. Din întreaga poveste, privitorii nu reținuseră decît singura imagine care avea oarecare legătură cu experiența lor de viață și de civilizație. Restul fusese fie obscur, fie neinteresant.

Pînă la un punct, e firesc să avem asupra oricărui spectacol o privire *orientată*, în funcție de nivelul nostru de cultură, de interesele noastre intelectuale, de formația, deprinderile și obsesiile noastre. Vedem, în primul rînd, lucrurile la care sîntem *atenți*. Am avut ocazia să refac, în alt context, experimentul pe care l-am descris mai sus, înregistrînd diferite reacții la cele cîteva emisiuni pe care, împreună cu Gabriel Liiceanu, le-am propus televiziunii naționale, sau la dialogul purtat săptămîna trecută cu Adam Michnik la Ateneul Român. Experimentul „ține“: fiecare vede ceea ce vrea (sau poate) să vadă.

După o emisiune despre prostie, un cunoscut actor bucureștean m-a oprit febril pe stradă, mi-a dat un citat din Shakespeare și m-a rugat să pronunț corect cuvîntul „scenă“. I se părea, dacă am înțeles bine, că zic „șednă“, eludînd „s“-ul inițial. Cuvîntul – mi-a explicat, doct, interlocutorul – vine din grecește, de la „skenos“, și trebuie ca „s“-ul să se audă distinct. Trec peste faptul că termenul grecesc e *skene*, nu „skenos“, dar rămîn perplex față de găina pe care a văzut-o omul, deși filmul pe care îl urmărise era, mai curînd, polițist...

Un celebru medic din Buziaș, căruia, întrucît e diabetolog, aș putea să-i fiu pacient, vrea să mă vindece, într-o scrisoare, de agramatism. Domnia sa găsește că ceea ce mă caracterizează este o proastă folosire a limbii române. Fac multiple „gafe“. Nu pentru că n-aș ști să vorbesc corect – concede, amabil, domnul doctor –, ci, probabil, pentru că îmi disprețuiesc publicul. Nu înțeleg de ce era nevoie de acest inelegant proces de intenție, nici de ce aș ține cu tot dinadinsul să mă manifest în fața unor spectatori pe care nu dau doi bani. Dar să trecem la găină. Dl doctor e indispus că, la un moment dat, în loc să spun „aș mai vrea să...“, zic „mai aș vrea să...“. Grav e și că spun „conture“ în loc de „contururi“. Admit că, în exercițiul oralității, oricine poate avea scăpări mai mult sau mai puțin grave. Chiar și dl doctor poate fi prins, dacă ai ochi răi, cu mici derapaje. E și mai supărător dacă derapajele trec și în scris (apropo: cînd în scrisoarea dvs., dle doctor, declarați că nu mă credeți capabil să fac „greșeli elementare de limbă din neștiință“ puneți o virgulă inutilă între „limbă“ și „din“. Dar merită să ne legăm de fleacuri?). Chestia cu „conture“ e mai complicată nițel. Și mă mirã că dl doctor, ardelean temeinic, nu s-a gîndit să se uite prin cărți. În DEX ar fi găsit că termenul „contur“, pe lîngă pluralul „contururi“, îngăduie și forma „conture“. Există, în românește, și alte cuvinte cu plural dublu. De pildă, e corect și „coperte“, și „coperți“. Ca să te blochezi în această găină, trebuie fie să nu-l poți suferi pe „făptaș“ și să-i cauți, cu tot dinadinsul, nod în papură, fie să fi dezvoltat, de-a lungul vieții, un complex de superioritate „scorțos“, pe baza căruia să-ți placă dăscălirea celorlalți. În rest, nu pot decît să-i fiu recunoscător dlui doctor pentru îngrijorările pe care le are cu privire la eventuala noastră prăbușire în „plictiseală și părăsire“. E un risc asumat. Nu ne socotim statui și nu vrem garanții de eternitate. Pînă acum – de bine, de rău – ne-am descurcat. Om vedea cum arată viitorul. Facem ce putem. Evident, ne pare rău că un om atît de priceput ca dl doctor, după ce se uită la cîteva ore de dezbateri despre speranță, ură, prostie, frică și cărți, stă morocănos pe un jilț academic și ne aruncă în față un singur cuvînt: contururi!

Nu ne socotim statui și nu vrem garanții de eternitate. Pînă acum – de bine, de rău – ne-am descurcat.

Povestea cu „contururi“ a făcut, de altfel, furori. Aflu că, pe un popular canal de televiziune, un fel de Nae Girimea lovit de euforia culturii m-a făcut praf pentru aceeași „eroare“. N-am voie „conture“! Păcat de *laptop*-ul dumnealui! Folosit fără parapon, l-ar fi convins că am voie. Dar nu vreau să stric distracția solitară a unui *showman* zglobiu în jurul găinii mele. Omul are hazul și tristețile lui. Atîta doar: se uită mereu la alt film. Și rîde singur de ceea ce crede că a văzut.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Exemplul Berlusconi

Italia duduie de scandalurile în care este implicat Silvio Berlusconi. Și acestea nu mai contenesc. Cel mai recent se desfășoară în jurul unei tinere din Maroc care ar fi prestat servicii sexuale pentru premier pe cînd era încă minoră. Și care, arestată fiind de poliția din Milano pentru furt, ar fi fost salvată de un telefon de la Președinția Consiliului de Miniștri prin care i se cerea eliberarea pentru că ar fi „nepoata lui Mubarak“. În cazul acesta, pe care presa italiană îl numește „Rubygate“ (de la numele „de scenă“ al fetei, Ruby), o primă înfățișare va avea loc pe 6 aprilie. Berlusconi riscă pînă la 3 ani de închisoare pentru relații sexuale cu o minoră și 12 ani pentru abuz de funcție.

De cîțiva ani, istoriile amoroase ale premierului italian au făcut înconjurul lumii. Reacțiile lui Berlusconi au fost de *latin lover* de duzină – s-a lăudat cu performanțele sale, făcînd cu ochiul audienței și crezînd că asta îl va face mai popular. Straniu comportament pentru un personaj căruia i s-a spus, ani la rînd, *il grande communicatore,* tocmai pentru că era mereu pe fază și știa să folosească prezențele publice și mass-media în favoarea sa. De altfel, fără mass-media, Berlusconi nu ar fi devenit politician. În 1993, după ce Partidul Creștin-Democrat se prăbușise ca urmare a scandalurilor de corupție, electoratul de centru-dreapta rămăsese „orfan“. Berlusconi a identificat rapid „segmentul de piață“ liber și, în vreo șase luni, a lansat un produs politic numit Forza Italia (partidul său de atunci, înființat la repezeală), utilizînd toate instrumentele de marketing și canalele de comunicare pe care le avea la îndemînă. Așa a ajuns pentru prima dată premier, în 1994. Încă de atunci s-a spus că intrarea sa intempestivă în politică se explică doar prin dorința de a scăpa de justiție: era deja cercetat pentru fraude fiscale și fapte de corupție și bănuit chiar de legături cu mafia, printr-un om de încredere al său, Marcello Dell'Utri (devenit atunci deputat pe listele Forza Italia, acum aflat în închisoare). De atunci, lupta lui Berlusconi împotriva justiției n-a încetat. Cînd a revenit la putere, a propus (și Parlamentul a adoptat) o lege care îi conferea o imunitate sporită. (Așa cum s-a întîmplat apoi și în Franța, în timpul mandatului lui Jacques Chirac.) Pe la jumătatea anilor '90 avea deschise vreo 12 procese. Toate s-au încheiat favorabil pentru el (fie prin prescrierea faptei, fie „din lipsă de probe“ etc.). Așa încît și-a văzut în continuare de cariera politică, devenind cel dintîi premier din istoria postbelică a Italiei care a rezistat la guvernare o legislatură întreagă. În lipsa unei opoziții serioase (și întărindu-și influența în mass-media prin exercitarea unui control tot mai mare asupra televiziunii publice), a cîștigat și ultimele alegeri. În primul discurs postelectoral a declarat, mai mult sau mai puțin voalat, că vrea să intre în istorie. Numai că în acest mandat îi merge prost. A fost „renegat“ de aliații săi tradiționali – Pier Ferdinando Casini (liderul unei formațiuni creștin-democrate) și, mai ales, Gianfranco Fini, președintele Camerei și șeful unui partid de dreapta. A fost subiectul mai multor scandaluri care au hrănit presa de senzație din toată lumea. Iar discursul său de victimizare, care altădată putea impresiona o parte a electoratului (Berlusconi repetînd la nesfîrșit că toate acuzațiile împotriva sa sînt „manevre ale neocomuniștilor“ și ale unor procurori manipulați de aceștia), nu prea mai ține. De data aceasta, nu mai e vorba despre procese cu posibile implicații ori nuanțe politice, ci de penibile chefuri și aventuri cu minore. Din „mare comunicator“ (sau, după unii, manipulator) prin intermediul presei, Berlusconi a ajuns „personaj de tabloid“ care alimentează paginile ziarelor cu tot arsenalul de picanterii – de la poze indecente la interceptări de convorbiri telefonice „fierbinți“ ale fetelor care pretind că au avut relații intime cu el. Iar publicațiile serioase (precum *The Economist)* nu îl mai consideră „nepotrivit să guverneze Italia“ din cauza lipsei de viziune politică și a problemelor cu justiția, ci îl ironizează pe față și rîd pe înfundate de amantlîcurile sale.

Un comentator sobru și inteligent precum Sergio Romano (fost diplomat, autor al unor importante cărți de politică internațională) scria, în *Corriere della Sera,* că premierul ar trebui să accepte judecata, din mai multe motive: pentru a evita un conflict instituțional între puterea executivă și cea judecătorească, pentru a nu încheia legislatura într-o sală de judecată (ci prin alegeri), pentru a da o probă de curaj și a nu le induce italienilor neîncrederea în justiție, și altele. E greu de presupus că Berlusconi va accepta judecata. Probabil că o va „ține“ în continuare pe a lui, și va fi interesant de urmărit cum se va desfășura mai departe lupta premierului cu justiția. Oricum, ce se întîmplă acum anunță sfîrșitul „erei Berlusconi“. Nu e clar cît de repede și cît de penibil.

Berlusconi a fost cel dintîi dintre liderii europeni care a exploatat la maximum mass-media. După el, relația politicii cu televiziunea s-a schimbat profund. Apoi, Berlusconi a „inventat“ legislația care să le confere liderilor politici imunitate sporită, ceea ce duce la blocarea (sau măcar întîrzierea) mersului firesc al justiției. Pentru noi, care ne zbatem între cazuri precum Ridzi ori Păsat, după ce am avut și un caz Năstase, iar ridicarea imunității parlamentare e atît de greu de obținut, Berlusconi e un „exemplu“ la care merită să fim atenți. Inclusiv în ceea ce privește „tabloidizarea politicii“.

ținerea de minte

„Cum să nu fiu un lup de stepă și un sihastru jerpelit în mijlocul acestei lumi, cînd dintre toate țelurile ei nu împărtășesc nici unul, cînd bucuriile ei mă lasă rece! Nu pot rezista multă vreme nici la teatru, nici la cinematograf, nu pot să citesc nici un ziar, rareori mai citesc cîte o carte modernă, nu pot pricepe plăcerea și bucuria pe care oamenii speră să le afle în trenurile și hotelurile aglomerate, în cafenelele pline pînă la refuz, cu muzica lor languroasă și obsesivă, în barurile și varieteurile elegante și luxoase ale marilor orașe, la expozițiile internaționale, pe bulevarde, prelegerile destinate celor însetați de cunoaștere, pe marile terenuri de sport – toate aceste bucurii, la care mii de oameni se îmbulzesc și se străduiesc, deși mi-ar fi și mie accesibile, totuși îmi rămîn de neînțeles, nu le pot împărtăși. Iar tot ceea ce mi se întîmplă în rarele mele ceasuri de bucurie, tot ceea ce pentru mine înseamnă voluptate, eveniment, extaz și înălțare, toate acestea oamenii le cunosc și le caută, și le îndrăgesc cel mult în cărți, căci în viață le consideră drept o nebunie.“

Hermann Hesse, *Lupul de stepă,*
traducere din limba germană
de George Guțu,
Colecția „Biblioteca Adevărul“, 2011

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Multiculturalismul: sfîrşit de capitol?

Multiculturalismul e precum croitorul. Croitorul se naşte, trăieşte ce trăieşte şi, apoi, moare. Aşa şi cu multiculturalismul. În plus, multiculturalismul are rude apropiate: biodiversitatea, excepţia culturală şi lupta împotriva încălzirii globale. Mă tem că întreaga familie se simte cam nasol în ultima vreme.

Surioara „Biodiversitatea şi apărarea ei" este, de aproape 30 de ani încoace, raţiunea de a fi a unei pături solide de organizaţii nonguvernamentale, la nivel global. Teza lor este cam aşa: dacă vom cultiva intensiv cereale sau plante tehnice modificate genetic (în special porumb, soia sau rapiţă), vom distruge celelalte soiuri pe care ni le-a lăsat Dumnezeu. O stranie coincidenţă a făcut ca perioada de luptă împotriva Organismelor Modificate Genetic să fie aceeaşi cu vremea în care institutele europene de producere a soiurilor de înaltă productivitate aveau o întîrziere majoră de dezvoltare, în faţa concurenţilor americani. Aşa că, ce a făcut UE? Simplu. În numele biodiversităţii, a început să aprobe cu ţîrîita hibrizii, mimînd protecţia mediului şi a consumatorilor. De fapt, protejau industria europeană de profil, pe piaţa regională. Au dat însă apă la moara militanţilor biodiversităţii. Simultan, pentru a putea hrăni vacile comunitare, UE este nevoită să importe cca 40 de milioane de tone de soia modificată genetic, din SUA şi America Latină. De cînd cu creşterea brutală a preţului la alimente, pe toate pieţele, s-a „modificat schimbarea". Decizia „care soi modificat genetic e bun, care e rău" s-a mutat la nivel naţional. De acum, fiecare ţară în parte îşi stabileşte singură riscul de atentat la biodiversitate.

Fratele „Excepţie culturală" era, în ciuda numelui, de o simplitate intelectuală scandaloasă. Aici era vorba, pur şi simplu, de a trage subvenţii europene pentru filmele franţuzeşti (pardon, europene, cu excepţia celor englezeşti), care nu mai aveau loc pe piaţă din pricina industriei americane de profil. După multe sute de milioane de euro cheltuite, eu nu îmi amintesc decît o singură producţie nostimă, care merită văzută: „L'auberge espagnol" (Hanul Spaniol), o amuzantă introducere în culisele apariţiei Tînărului Cetăţean Cu Adevărat European.

Fratele „Să luptăm cu încălzirea globală" a avut sprijin de cel mai înalt nivel. Al Gore e cel mai cunoscut dintre vestitorii apocalipsei provocate de industrializare. Din păcate, a apărut scandalul Climate Gate, şi oamenii de ştiinţă implicaţi s-au făcut de rîs. Apoi, ceea ce începuse ca „Nordul a împuţit planeta şi moare Sudul din cauza asta", a început să nu mai ţină. Săptămîna trecută, China a devenit, cu acte-n regulă, a doua economie a lumii. Se ştie, de mai multă vreme, că miliardul de supuşi chinezi poluează atmosfera Terrei mai abitir decît americanii *middle class* care se duc cu ditai SUV-ul la supermarket pentru a cumpăra trei kile de mere şi unul de cartofi. În plus, ultimele ierni nu au fost defel călduroase, iar cercetătorii care afirmă că nu există o influenţă prea mare a activităţii industriale în evoluţia climei au devenit din ce în ce mai prezenţi (mă rog, au prins curaj după ce adversarii lor s-a făcut de batjocură).

Rămăsese multiculturalismul. Prima lovitură i-a fost aplicată, la nivel politic, tocmai în Australia. John Howard, fost prim-ministru, ar fi afirmat că ţara lui are o limbă oficială (engleza) şi nişte reguli bazate pe morala creştină. Avînd în vedere că nimeni nu a adus cu forţa nici un emigrant în Australia (de la regina Victoria încoace), nimeni nu este obligat să rămînă, dacă nu îi convine. Mesajul a circulat ca e-mail de tip viral şi a fost răspîndit cu frenezie în lumea anglo-saxonă, ceea ce spune multe despre lehamitea respectivilor internauţi în faţa corectitudinii politice. De curînd, David Cameron – englezul, Angela Merkel – nemţoaica şi Nicolas Sarkozy – francezul au declarat oficial că, în ţările lor, politicile multiculturale au eşuat. Implicaţiile sînt teribile pentru politicile şi programele de un anumit tip, la nivel naţional şi comunitar. Avînd în vedere că România este direct interesată de rezolvarea problemelor unei anumite minorităţi, promit să revin exact săptămîna viitoare.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE! Ai pînă la reducere **13%!**

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită față de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieți în căsuța numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)*

Dilema veche	☐ 3 luni (55 lei)	☐ 6 luni (109 lei)	☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția „Marilyn Monroe"	☐ 3 luni (113 lei)	☐ 6 luni (167 lei)	☐ 12 luni (268 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE!

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din țară, acum îi poți oferi un abonament la **Dilema Veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicațiile: **Historia, Foreign Policy, Forbes, OK** sau **Tango**. Pentru detalii, te rugăm contactează-ne la 0800.800.111, la 0318.200.200 sau pe e-mail la abonamente@adevarulholding.ro.

Metode de abonare

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***
- Costul unui SMS este de 15 euro fărăTVA
- Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea,

iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: **0800.800.111**.

3 luni abonament

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveți nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding — La toate oficiile poștale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

La sediile, chioșcurile și librăriile Adevărul
Informații suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plății și talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, București) ■ La OP 33 - CP 14 București ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Gonçalo M. TAVARES

teme de azi

E-u-r-o-p-a, continent primitiv

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei", realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole.* ***(N. red.)***

Literatura nu s-a apropiat de politică, însă politica a invadat cîmpul limbajului – l-a invadat şi îl domină în continuare. Şi odată cu politica europeană, economia. În aceste domenii, de mult timp nu mai e vorba de deplasarea lucrurilor materiale, de a decide soarta domeniului vegetal (a ordona sau nu tăierea arborilor), animal sau uman. Astăzi, aproape totul se decide în cîmpul semnelor (cifre şi litere). De unde o întoarcere în lumea copilăriei: în Europa noi credem că liniile trasate pe o foaie de hîrtie nu sînt simple linii, ci diferenţa între bogăţie şi sărăcie.

Vechea separaţie între semn şi obiect. Celebra frază *„cuvîntul CÎINE nu muşcă":* dacă punem degetele pe C, H sau I nu riscăm nimic, degetele noastre vor rămîne intacte, C şi H nu muşcă – o veche lecţie de lingvistică. Această distincţie a inaugurat modernitatea. Primitivii nu credeau în acest adevăr, nu credeau în două lumi separate. Pentru primitivi semnul era deja un obiect. Desenul cerbului nu era desenul cerbului, era cerbul. Nu exista nici o diferenţă.

Dintr-un anumit punct de vedere, Europa – de mai multe decenii – şi-a accentuat rolul primitiv. Ea a reînceput să creadă în magie. Aproape toată economia este astăzi situată într-o lume abstractă, în lumea literelor şi a cifrelor – şi nu în lumea materiei şi a volumului. Pentru că vechea economie era altfel: două vaci se schimbau pentru 1000 de găini; uzine cu maşini, arborii se vindeau sau se cumpărau. Încetul cu încetul însă, elementele vii şi metrii pătraţi au dispărut de pe scenă. Au rămas hîrtii cu semne şi cifre, iar Europa s-a transformat într-un Nou Continent Primitiv, unde oamenii adoptă comportamente identice celor din triburile amazoniene care confundau semnele cu realul şi care credeau că litera A sau un desen erau capabile să îi omoare sau să îi blesteme.

Într-adevăr, dacă scriem pe o foaie de hîrtie fraza *„această hîrtie valorează o sută de mii de euro"*, noi nu ne vom apuca cu siguranţă să credem că această foaie, albă nu cu mult timp înainte, valorează de acum înainte 100.000 de euro. Dar dacă luăm o anume distanţă, ne vom da seama că, într-o anumită măsură, căderea economică la care asistăm astăzi se datorează unui proces similar, la scară largă.

Economia abstractă s-a instalat aici, în cîmpul credinţei. Cel care deţine o hîrtie formalizată printr-un simbol sau o ştampilă (iarăşi semne) ale vreunui institut financiar crede că acea hîrtie valorează, dacă ne gîndim de exemplu la acţiuni, 2 euro într-o anumită zi, 1 euro şi jumătate ziua următoare, şi 3 săptămîna viitoare. Aceste creşteri şi aceste scăderi ale valorii acţiunilor, pentru cel dinafară care nu înţelege nimic, sînt chestii şi mai bizare. Nu este doar credinţa strictă într-un semn, cum era cea a Primitivilor. De acum înainte, este vorba de o credinţă fluctuantă – care, zilnic, schimbă valoarea materială pe care o atribuie semnului.

Era altfel: două vaci se schimbau pentru 1000 de găini.

Cel mai absurd este faptul că această întoarcere la gîndirea primitivă care a invadat lumea contemporană, credinţa în abstract, a fost însoţită de o distrugere fără precedent a materiei concrete. Vaci şi vapoare au fost abătute în Europa, cîmpurile cultivate au fost abandonate, maşinile au fost distruse sau obligate să se oprească, căci nu trebuia să fie produs dincolo de o anume cantitate. An după an, cele două procese au avansat în paralel: distrugerea lucrurilor care aveau un volum şi multiplicarea hîrtiilor fără volum care simbolizau bogăţia. S-a crezut, în fine, că bogaţia se găsea în semne şi că vacile, vapoarele şi metrii pătraţi erau o bogăţie, sigur, dar veche, depăşită, inadecvată. O bogăţie fără igienă, am putea spune.

Şi în timpul acestor ani, am schimbat hîrtii peste tot. Mici foi A4, A5 sau A6 care treceau din mînă în mînă, şi, la fiecare trecere, ca prin magie, aceste foi A4 păreau să crească în valoare. Ca o schimbare magică de martor: individul A trecea o hîrtie individului B care o dădea individului C care o trecea la D, iar ultimul la rînd, pînă la urmă, credea că această hîrtie primită valorează deja de o mie de ori mai mult decît valoarea iniţială.

Rezumînd, nu e nici o îndoială asupra faptului că are nenumărate cauze criza din Europa, însă o parte a problemei constă în faptul că sîntem de acum înainte în faţa unei schimbări de credinţă. Biserica Abstractului, credinţa hîrtiei care valorează bani, pare să se fi angajat pe un drum fără ieşire, iar numărul fidelilor săi se diminuează – unii o părăsesc voluntar, alţii contra voinţei lor, mulţi într-un fel tragic. Şi poate că odată cu sfîrşitul acestei credinţe sîntem pe cale să revenim la o altă credinţă. Moderna Biserică a Concretului pare astfel, zilnic, să preia poziţia solidă pe care a avut-o deja – credinţa în ceea ce este materie: credinţa în vaci, vapoare, cîmpuri şi maşini – ea este aici, s-a întors. (Vom avea oare ocazia să asistăm la distrugerea hîrtiilor?)

Europa a avansat enorm, şi nu numai tehnologic, însă pentru ca europeanul să nu se ude, are nevoie de un element material între cer şi corpul său. Nu ne putem adăposti în desenul unei case. De aceea Europa pare să avanseze şi să regreseze în acelaşi timp. Ceea ce încearcă să facă nu e uşor: vrea să lase în spate o lume primitivă şi să revină, din nou, la vechea modernitate. Este vorba de a fi încă o dată materialist, în primul sens al termenului. Vechiul materialism pentru care vacile sînt un bun exemplu, grele şi calme: valoarea este dată de greutatea lor – şi este cu mult mai bine aşa.

Gonçalo M. Tavares *este scriitor portughez, născut în 1970 la Luanda, în Angola. A primit Premiul „José Saramago" în 2005 pentru romanul* Jerusalém, *Premiul Camilo Castelo Branco al Asociaţiei Scriitorilor Portughezi, în 2006, pentru* Água cão cavalo cabeça *(„Apă Cîine Cal Cap", netradus în limba română) şi premiul celei mai bune cărţi străine apărute în Franţa, în 2010, pentru* Aprender a Rezar na Era da Técnica *(„A învăţa să te rogi în era tehnicii"), editura Vivian Hamy (netradusă încă în română).*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Doamnele în politică

Recent, o valoroasă colegă, pe a cărei expertiză mă bazez în mai toate judecăţile mele economice, m-a rugat să contribui cu un text la un proiect editorial pe care îl coordonează pe tema prezenţei femeilor în politică. Din motive integral imputabile mie, am ratat termenul de trimitere a contribuţiei mele. Îi cer, public, scuze. Totuşi, tema mă atrage, aşa că, începînd de acum, vreme de trei săptămîni, voi scrie în acest colţ de pagină cam ceea ce aş fi vrut să scriu pentru proiectul ei.

Nu ştiu de ce, dar în faţa unei teme de o asemenea anvergură, evit imediat atacul general, principial, şi prefer să colecţionez poveşti relevante. Cred – cu o oarecare candoare gnoseologică, admit – că inventariind fapte, situaţii, întîmplări se poate, la un final, trage şi o concluzie la nivel de principiu, cu toate nuanţele de rigoare. Aşadar, prima poveste din categoria implicării femeilor în politică este şi cea mai veche dintre cele care îmi vin imediat în minte. Este o poveste de acum 3000 de ani – povestea Batşebei. Se poate găsi în Vechiul Testament, în „Cartea a Doua a Regilor", începînd cu capitolul 11.

Regele David, o întruchipare a masculinităţii politice cum rar putem găsi în istorie, se plimbă într-o seară pe terasa palatului său şi o vede pe Batşeba. Se îndrăgosteşte pe loc. Află că este soţia lui Urie Heteul, unul dintre căpitanii săi, plecat chiar în acele zile la războiul cu amoniţii. David o aduce pe Batşeba la palat şi o iubeşte, lăsînd-o însărcinată. Pentru a-şi ascunde păcatul, David ordonă revenirea lui Urie la Ierusalim şi îl îndeamnă pe acesta să meargă acasă, „să-şi spele picioarele", adică să petreacă timp cu soţia lui, gîndindu-se că astfel va putea plasa copilul în paternitatea acestuia. Urie însă invocă un cod al onoarei care-i împiedică pe războinici să se întoarcă acasă, la soţiile lor, pînă cînd războiul nu se termină, refuză să meargă la soţia lui şi doarme la uşa lui David. Atunci, David îl retrimite pe Urie la război, la asediul cetăţii Raba, epicentrul amoniţilor. Totodată, îi dă lui Urie o scrisoare pentru Ioab, comandantul armatei din care făcea parte şi soţul Batşebei. În scrisoare, David îi dă poruncă lui Ioab să conducă un atac împotriva amoniţilor şi să se retragă brusc, lăsîndu-l pe Urie singur în mijlocul duşmanilor, pentru a fi ucis. Ioab a îndeplinit ordinul întocmai. După perioada de doliu, Batşeba a fost luată de David în palatul său şi a născut un băiat. Pe vremea aceea, David asculta de vorbele unui profet, Natan. Acesta i-a spus regelui că păcatul său este de neiertat în ochii lui Dumnezeu şi copilul nu va supravieţui, venind şi alte nenorociri şi umilinţe pe capul regelui. Aşa a şi fost. Numai că Dumnezeu, în final, e bun. Următorul născut al Batşebei din iubirea cu David a fost tot un băiat, Solomon. Cînd David a îmbătrînit şi a venit vremea să desemneze un urmaş la tron, abilităţile Batşebei, unite, acum, cu profeţiile lui Natan l-au făcut pe David să decidă că, dintre toţi fiii săi, Solomon va urma la tron şi, astfel, unul dintre regii fundamentali a început să scrie istorie în fruntea unuia dintre cele mai măreţe popoare ale lumii. Mai mult, Solomon va fi vrednic în faţa Domnului să îndeplinească ceva ce lui David însuşi i-a fost interzis: să construiască Templul.

Batşeba, deşi aduce o cantitate esenţială de bine în destinul politic al lui David, rămîne neutră din punct de vedere politic.

Această scurtă poveste, tulburătoare pentru mine de cîte ori o recitesc sau mi-o amintesc, vorbeşte despre un anume rol al femeii în politică. Batşeba este, la început, un păcat trupesc pentru puternicul lider politic David, apoi ajunge soţia lui şi, în final, îi deschide calea spre tron fiului ei. Fără îndoială, influenţa ei asupra istoriei politice a poporului evreu este uriaşă, ştiut fiind că Solomon a fost un mare rege. Nu mă pot opri să mă gîndesc că în ochii contemporanilor şi mai ales a celor care au simţit direct pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatul lui David, ea nu avea cum să fie foarte simpatizată.

O primă observaţie, rapidă, este aceea că Batşeba rămîne un prilej, pînă cînd decide să joace un rol politic o dată şi doar o dată. Este, pentru David, prilej de păcat şi de pedeapsă aspră. Regele însuşi, iubit de Dumnezeu în nenumărate împrejurări, va suporta durere şi umilinţă din cauza iubirii sale pentru Batşeba – o lecţie aspră, dar necesară ca aerul pentru orice lider major. Mai apoi, Batşeba devine jucător politic: îl convinge pe David să-l prefere dintre toţi urmaşii săi pe Solomon, fiul ei. Îl are, de partea sa, şi pe profet. Cu alte cuvinte, îl împinge pe David spre decizia bună.

O a doua observaţie este că Batşeba, deşi aduce o cantitate esenţială de bine în destinul politic al lui David, rămîne neutră din punct de vedere politic, căci pledoaria ei pentru Solomon nu este aceea a unui sfătuitor către lider, în interesul său politic, ci a unei mame, în interesul propriului copil.

Săptămîna viitoare, o altă poveste a implicării femeii în politică, din alt timp, din altă lume. Alte maniere, alte voci, alte încăperi.

(va urma)

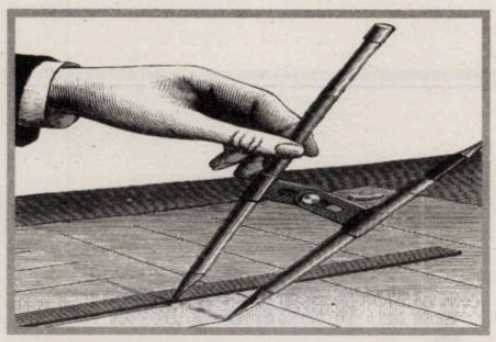

Andrei PIPPIDI

SOS București

Orașul contrastelor

De cîte ori am auzit repetată, despre București, această caracterizare: „orașul contrastelor"! Așa am rămas, iar situația care-i impresionează pe toți vizitatorii străini era aceeași încă din vremea Unirii.

Am avut bucuria să găsesc, zilele trecute, la anticariat o carte prețioasă și rară, *Chrétiens et Turcs, scènes et souvenirs de la vie politique, militaire et religieuse en Orient* (Paris, 1859). Autorul, Eugène Poujade (1813-1885), a fost consul general al Franței la București din 1849 pînă în 1854, fiind chiar căsătorit cu o fiică, Maria, a marelui ban Constantin Ghica (mormîntul acelui fiu de domn și candidat la domnie se află sub sălciile din spatele bisericii Ghica-Tei). Diplomatul francez își începuse cariera în Malta în 1846 iar ultimele sale posturi au fost Tunis (1854-1861), Torino (1865-1868) și Cairo (1868-1885). În timpul cît trăia la București și la Iași, el a urmărit cu atenție împrejurările din Bosnia și Bulgaria; cunoștea Albania și Epirul, unde fusese consul la Ianina; de aceea, lucrarea sa cuprinde o bogăție de informații despre Sud-Estul european.

Străzile, lungi și sinuoase, resping toate legile armoniei.

București, spune Poujade, „mi s-a părut ciudat, este orașul contrastelor. Se văd acolo palate, sau măcar case frumoase, și cocioabe îngrozitoare, echipaje conduse de vizitii în livrea", care vin din atelierele Vienei sau ale Parisului, dar și „enorme care ardelenești în care intră o lume ca în arca lui Noe, trase de cîte opt, zece ori douăzeci de cai sau iepe, ai căror mînji aleargă liberi în jurul căruței". Străzile sînt pline de cai de rasă ruseți sau ungurești, precum și de bivoli mătăhăloși cu ochii roșii. Eleganța după ultima modă de la Paris a domnilor și doamnelor contrastează cu portul țărănesc „ca al dacilor de acum două mii de ani, albanezi în straie murdare cutreieră pe străzi vînzînd bragă", deși în vitrina prăvăliilor din centru se oferă bunătăți pariziene. Poujade a văzut „călugări fumîndu-și luleaua la cîrciumă sau lîngă morminte", în cimitirele care, spre deosebire de lumea civilizată, existau chiar în mijlocul orașului, iar alături de ei țigani lăutari, în haine lungi fîlfîitoare, purtînd la cingătoare scripca sau naiul cu care erau gata „să se tocmească pentru un botez, o nuntă sau un praznic". Concluzia este că „viața orientală se duce și alături este viața europeană care o înlocuiește".

Impresii asemănătoare se pot culege din cele scrise în aceeași vreme de Aurélie de Soubiran (1820-1904), o scriitoare franceză intrată și ea prin căsătorie în familia Ghica și în palatul de la Colentina (beizadea Grigore, soțul ei, era frate cu socrul lui Poujade). A observat și ea că „Bucureștiul este un oraș deosebit, care nu se aseamănă cu nici una din capitalele noastre din Europa, aliniate și cu un aspect uniform... Străzile, lungi și sinuoase precum străzile italiene, resping toate legile armoniei. Casele sunt aruncate la întîmplare, talmeș-balmeș, în dezordine... ele își etalează aici opulența în mijlocul unei curți mari ce le dă aerul seniorial și izolat al unei case de țară. Micile colibe, locuite de numeroasa servitorime, se ridică la dreapta și la stînga și trădează, prin amănuntele gospodărești, bunătatea nepăsătoare a proprietarului. Strada este continuată de case cu unul sau două etaje, fără o ordine și fără regulă. Felinarele luminează seara, răspîndite la distanțe destul de mari unele de altele".

Cît despre locuitorii țării, în viziunea doamnei ei duceau o existență patriarhală și idilică: „Fără ambiții, fără lumină, poporul este încă în acea stare fericită de practicare a agriculturii cînd nu vede de nimic peste îndestularea fiecărei zile și caută să obțină plăcerile simple prin cît mai puțină muncă. Nicăieri nu se trudește atît de puțin pentru a trăi atît de bine. Produsele foarte căutate au prețuri accesibile. Poporul se bucură de abundența și fertilitatea acestui pămînt binecuvîntat".

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București.*

Alexandra STOICA

SOS Provincia

Castelul Süküsd – Bethlen de la Racoș

Pe drumul dinspre Brașov și Sighișoara, în apropiere de Hoghiz, se află comuna Racoș, la 12 km de drumul național. Depresiunea Racoșului, apărată de jur-împrejur de dealuri, cu treceri controlabile în caz de atac, lega prin defileul Oltului scaunele administrative săseți de cele secuiești. Această amplasare strategică favorizează ridicarea, în 1624, a castelului familiei Süküsd.

În ciuda aspectului de cetate, rolul de apărare al ansamblului este secundar în raport cu rolul de locuire. Locuința nobiliară a epocii trebuia să asigure proprietarului confortul și luxul specifice epocii. De altfel, prima etapă a realizării ansamblului a fost construirea, la sfîrșitul secolului al XVI-lea, a unui palat, care a fost fortificat treptat, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, împotriva atacurilor turcești și a răscoalelor țărănimii locale.

Influențele renascentiste se manifestă atît în modul de distribuție a încăperilor, cît și prin împrumuturi decorative din arhitectura similarelor reședințe nobiliare din vestul Europei. Ansamblul se organizează în jurul unei curți interioare de formă rectangulară. Cele patru colțuri ale incintei (dintre care se mai păstrează doar trei) sînt marcate de turnuri circulare înalte, în care odinioară se aflau încăperi de locuit sau saloane fastuoase. Încăperile de la parter erau folosite pentru funcțiunile anexe. Pe partea vestică a ansamblului se aflau parcul și terenurile cultivabile, iar pe laturile nordice și estice se aflau clădiri anexe, grajduri și grădini.

Ca atîtea altele, devine în anul 1962 sediul CAP.

Ansamblul este început în timpul lui István Süküsd. După moartea lui György Süküsd, în 1631, castelul este donat, de principele Barcsai Ákos, contelui Peter Budai. Acesta, neavînd urmași, îl adoptă ca fiu pe Samuel Bethlen, care primește moștenire în 1694 toate domeniile părintelui său. În 1700, Samuel Bethlen repară și extinde castelul, adăugînd un turn rectangular peste intrarea principală, deasupra căreia pune și blazonul familiei Bethlen. Palatul servea ca locuință ocazională pentru familia lui Samuel Bethlen, avînd dependințe și pentru ofițeri și servitori. În memoria locuitorilor satului dăinuie și astăzi amintirea strălucitoarei Săli a Cavalerilor, demolată în 1918.

Rămas în posesia familiei Bethlen timp de 200 de ani, castelul intră în 1873 în proprietatea contelui Samuel Ferenc Teleki, apoi a fiului său, Samuel Teleki (1845-1916; prieten al arhiducelui Rudolf și celebru explorator al marilor lacuri din Africa de Est, conducătorul primei expediții europene în nordul Keniei).

În 1903, comunitatea comunei Racoș cumpără castelul și moșia, fapt ce favorizează parcelarea parcului și extinderea satului pînă în apropierea castelului. După 1918, castelul capătă diverse funcțiuni. Ca atîtea altele, devine în anul 1962 sediul CAP. Din acest moment, el suferă transformări – unul dintre turnuri devine stație de pompieri – și utilizări neadecvate, care conduc la grave deteriorări; cutremurul din 1977 continuă opera de distrugere a acestei foste reședințe nobiliare de amploare.

În prezent, Castelul Süküsd-Bethlen, monument de o importanță istorică și arhitecturală aparte, nu are nici o funcțiune precisă, nefiind utilizabil din cauza stării precare în care se află. Intervențiile de restaurare care au avut loc în anii '90 nu au fost duse pînă la capăt.

Cu toate acestea, castelul continuă să constituie emblema comunei, iar comunitatea locală încearcă să găsească fonduri pentru a continua restaurarea și punerea în valoare a ansamblului.

Alexandra Stoica *a absolvit Facultatea de Arhitectură din cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu" din București și este colaboratoare la proiectul moNUmenteUITATE.*

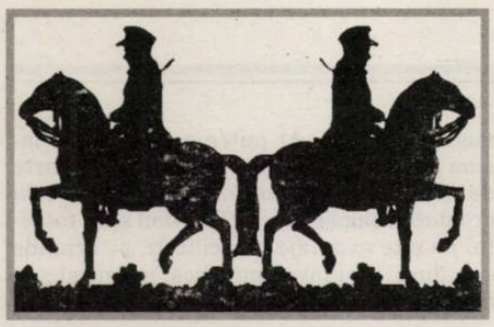

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Ziua cînd am fost cinefil kuweitian

Vin de la telexurile lumii care bat insisificat pe biroul meu.

În urmă cu un minut am anunţat această ştire care m-a făcut să-mi iau căciula, paltonul şi să alerg pînă aici, pe marile bulevarde.

În primele ore ale eliberării, populaţia din Kuweit-City a ieşit pe străzi purtînd steaguri americane pe care era portretul cui?

Al generalului Schwartzkopf?

Al lui Cristofor Columb?

Al lui Walt Whitman?

Al lui Dos Passos?

Al lui Hemingway?

Al lui Scott Fitzgerald?

Nu, doamnelor, domnişoarelor şi domnilor, kuweitienii nu sînt livreşti, ca mine, ca dumneata, ca dînsa...

Eu, ca bucureştean al dracului cum mă pretind, dacă aş fi fost kuweitian, da, aş fi pus pe-un steag, într-un oraş devastat de război, chipul lui Scott al meu, dar cîţi ar fi înţeles ce vreau să spun? Poate un kuweitian, doi, hai zece mi-ar fi luat la ochi sarcasmul.

Dar nu, ei au avut o idee mult mai limpede, mult mai simplă, mult mai năucitoare.

Ei au ieşit cu steagurile înstelate pe care au lipit poza lui Marilyn Monroe!

Nu ştiu ce să fac mai întîi: să mă întreb care poză sau de ce?

De ce Marilyn Monroe?

Şi care Marilyn?

Aceea de înger care cînta la ukulele cu Jack Lemmon?

Aceea de zînă care trimitea un lung sărut soldaţilor?

Aceea de fragedie (cu f!) americană ridicată în braţe de Clark Gable în *The Misfits,* sub privirile înnebunite ale lui Montgomery Clift?

juncţie cu însuşi „războiul stelelor".

Vedeţi la căderea Berlinului, în '45, steaguri pe Reichstag cu Marlene Dietrich? Cu Liubov Orlova?

Ce actori au fluturat peste zidul demolat al Berlinului?

Cea mai subtilă şi năucitoare victorie a lui Marilyn Monroe

Dacă m-ar fi întrebat, eu aş fi pus-o pe aceea în care un vînt turbat îi ridică rochia de voal şi ah, cum ar fi filfîit asta peste un oraş devastat de război!

Pacifist şi antipacifist cum mă suport cu greu, am lăcrămat brusc şi am dat chiot sălbatic, acolo, lîngă telexuri, amînînd încă o dată cronica despre Eroll Flynn la Balaclava, în *Şarja brigăzii de cavalerie,* singurul film autentic de cinematecă văzut în ultimul timp.

N-am fost în Kuweit niciodată. Ştiu doar că acolo trăia populaţia cu cel mai înalt nivel de trai pe cap dotat cu burnus.

Cîte cinemateci are Kuweit-City-ul? Cîte cinematografe? Atunci din ce adînc de filmografie le-a venit această idee?

Niciodată cinemateca n-a înregistrat o asemenea victorie a imaginilor ei clasice.

Niciodată cinema-ul, cu stelele lui, n-a cunoscut o astfel de celebrare, intrînd în con-

Ieşind cu MM pe stradă în momentul lor de fericire şi adevăr, kuweitienii trebuie consacraţi drept cei mai subtili cinefili ai lumii. Cei mai culţi. Cei mai senzuali, estetic vorbind. Cei mai poetici.

Ridiculizat ani de zile, hulit pentru mediocritatea gustului meu, de atîtea prietene, la o cafea,

contestat de atîţia amici care cu toţii ştiau „ce-i femeia", la o bere,

îmi vine, bătrîn marilynist la ora revanşei, să emit unul din urletele acelea de generalizare abuzivă: toţi sîntem cinefili kuweitieni!

din *Insisificarea la noi, pe Boteanu,*
Editura Fundaţiei Culturale Române, 1998

tolo sport

Lehamitea marilor oraşe

La handbal, Steaua şi Dinamo se plimbă pe la coada clasamentului. E provincia mai bună la „sporturi de sală"?

2010 a fost primul an în care Bucureştiul n-a dat României nici o campioană, la nici un sport de echipă. Voleiul, rugby-ul, handbalul, poloul şi baschetul, de fapt toate „ulu-rile" care ne aspiră pasiunile, fie că e vorba de echipele de fete sau de cele de băieţi, toate aşadar s-au încoronat în Provincie. De la Baia Mare la Constanţa şi de la Ploieşti la Zalău, oraşele mai mici au speculat lehamitea princiară a Capitalei. Adăugaţi şi fotbalul la acest fenomen (căci titlul a oscilat între Cluj şi Urziceni, iar acum se îndreaptă pe furiş către Galaţi), multiplicaţi acest fenomen la scară europeană şi veţi obţine un antidot la ideea că avem, din nou, un specific naţional păgubos. Nu avem! Puţine capitale europene cîştigă titlurile în ţările lor, iar presa internaţională, ceva mai puţin complexată decît noi, a dat un nume maladiei: „megaloblazarea". Sigur, ne mai rămîne să inventăm un nume potrivit pentru curajul uman al celor mici de a se bate ca să-şi atingă visul lor. Zalău, imaginaţi-vă!

Cătălin TOLONTAN

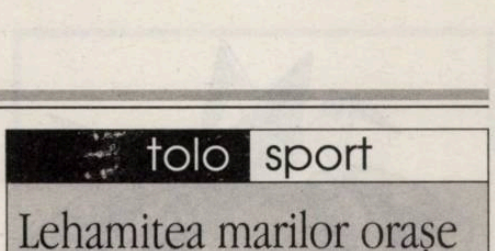

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Care noi? Care ei?

– dezordinea simbolică (XIII) –

În ordinea simbolică a comunismului românesc aveam cîteva certitudini de neocolit, cîteva repere mari, în jurul cărora gravita, cu mai mult sau mai puţin entuziasm, întregul popor. Ştiam, cît se putea de clar, cu toţii, că eram liberi pe 1 şi 2 mai, pe 23 august, că vor fi chermeze populare la care se vor mînca mici şi se va bea bere, că trebuie să adunăm sticle şi borcane, că sîntem implicaţi în marele Festival Naţional „Cîntarea României", că trebuie să ajutăm efortul de plătire a datoriei externe, mîncînd mai puţin şi participînd la lucrări agricole, că vom primi repartiţii pentru o slujbă, că vom primi o locuinţă, că trebuie să participăm, periodic, la învăţămîntul politic, în urma căruia nivelul nostru de responsabilitate revoluţionară avea să se îmbunătăţească zi de zi, că sîntem un popor viteaz care, în cîteva rînduri, a salvat Europa de dominaţia otomană, că i-am făcut praf pe nemţi în Primul Război Mondial, şi că soarta celui de-Al Doilea Război Mondial nu ar fi fost aceeaşi dacă Partidul Comunist Român, în nemărginita sa înţelepciune, nu ar fi hotărît alungarea regelui trădător şi trecerea alor noştri de partea aliaţilor, adică a marelui popor sovietic, vecin şi prieten.

Ei bine, partea asta cu istoria glorioasă a poporului român ne-a plăcut aproape tuturor şi a fost una dintre cheile de mare fineţe cu care au lucrat propagandiştii comunişti. Împachetată în piese de teatru, spectacole, cărţi, gigantice picturi murale, filme cu bugete foarte mari, istoria românilor se înfăţişa ca istoria unui popor care jucase un rol esenţial în devenirea întregului continent. Ni s-au susurat la urechi şi ni s-au băgat sub nas toate soiurile de poveşti de vitejie, în aşa fel încît să ne simţim un mare popor cu vocaţie istorică. Domnitorii noştri şi coroanele lor glorioase populau toate sărbătorile naţionale, inundau ecranele cinematografelor, scenele teatrelor, pereţii instituţiilor, planşele didactice din şcoli, iar ţărănimea, talpa ţării, ieşea din poveştile astea ca cea mai redutabilă armată a Europei, forţa de neoprit care îi bătuse pe teutoni, pe

Numele marilor noştri domnitori nu le spuneau absolut nimic.

leşi, pe tătari, pe turci, pe nemţi, pe toţi cei care îndrăzniseră să cîrîie la adresa suveranităţii noastre naţionale. În rarele cazuri în care pierduserăm cîte o bătălie, se întîmplase din cauza unei trădări, a unei mîrşăvii a duşmanilor, dar noi reveneam şi transformam totul într-o victorie strălucită, îmbinînd talentele războinice cu dăruirea şi eroismul compatrioţilor care treceau, fără probleme, de la coarnele plugului, direct la demonstrarea unor nebănuite dexterităţi militare.

După '89, un amic îmi povestea despre întîlnirea cu o familie de francezi care veniseră să vadă pe viu ţara de unde se transmisese prima revoluţie în direct. Amicul meu era uluit că francezii nu auziseră de Neagoe Basarab, Mircea cel Bătrîn, Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul. Oaspeţii francezi erau oameni cu studii superioare, de la care amicul meu avea aşteptări mari. Ridicau din umeri, neajutoraţi, după ce făceau eforturi vizibile să găsească ceva, orice, prin cotloanele memoriei, o legătură, oricît de mică, de vagă, cu numele pe care patriotul român le rostea cu atîta convingere şi seriozitate. Nimic. Numele marilor noştri domnitori nu le spuneau absolut nimic. Prin urmare, nu erau recunoscători că marii noştri domnitori le salvaseră ţara de la a deveni, odată cu toată Europa, un paşalîc turcesc. Plin de avînt, amicul meu le înfăţişa francezilor o aiuritoare istorie a Europei, cu principatele româneşti în poziţia de mari jucători. Ăia, politicoşi, dădeau din cap şi-şi arun-

cau priviri nedumerite, iar amicul meu le explica răbdător, trecînd la istoria recentă, cum am reuşit noi să ieşim din comunism, fără să ne îndobitocească manipularea, fără să muşcăm momelile ideologice ale regimului, iar acum sîntem gata să ne ocupăm locul de frunte pe care îl meritărm cu prisosinţă printre marile naţiuni ale continentului.

La toată nebunia succesului pe care l-a avut acest proces gigantic de manipulare, prin rescrierea şi ideologizarea istoriei, a contribuit din plin şi politica asumării naţionale a rezultatelor cu care se întorceau în patrie, de la competiţiile internaţionale, bravii sportivi români. Această adunare patriotică a tuturor resurselor naţiunii, sub ochii vigilenţi ai domnitorilor, ai gloriosilor înaintaşi care ne priveau din adîncul istoriei noastre, se transforma într-un paradox spectaculos. Într-o ţară înfricoşată, terorizată, în care se suferea de foame şi de frig, entuziasmul patriotic era la cote maxime. Prin victoriile sportivilor români proiectam, în egală măsură, asupra ţărilor frăţeşti, dar şi asupra lumii occidentale care ne era inaccesibilă, toată obida şi frustrarea libertăţii penitenciare în care trăiam. Marile victorii ale sportivilor noştri, momentele lor de glorie deveneau momentele noastre de glorie. Pe cerul împurpurat al entuziasmului nostru se profilau chipurile eroice ale strămoşilor, coarda patriotismului vibra de nebună, iar neliniştile vieţii de zi cu zi din România Socialistă erau, pentru cîteva clipe, uitate. În interiorul aceluiaşi paradox uluitor se găseşte şi faptul că cele mai subtile mesaje ideologice au fost strecurate pe această poartă de intrare, cu mare fineţe, succesul lor zdrobitor oferind monumente de eficacitate şi azi, la douăzeci de ani de la căderea regimului comunist. Atmosfera sublimării patriotice a acelor ani palpită, nealterată, ca într-un muzeu viu, în versurile lui Adrian Păunescu. Poftiţi, vizitaţi! „La Tricolorul românesc se-nchină, / Şi-i face jurămînt prin luptă, azi, / Oltenia, provincia latină, / A lui Mihai, al nostru, cel Viteaz. / Oltenia pandură a lui Tudor / Şi-a lui Arghezi şi-a atîtor duşi / Oltenia celui mai mare sculptor, / Al omenirii, Constantin Brâncuşi! / Salut fratern, Moldovă, Bucovină, / Salut fratern, Ardeal, şi tu, Banat, / Salut fratern, Muntenie vecină, şi Maramureş, neam neîngenuncheat. / Priviţi această sacră frumuseţe: Oltenia, pămînt de oameni buni / Şi pumn pedepsitor cu cinci judeţe, / Căuş al palmei vechilor străbuni! / Oltenia Eterna Terra Nova / Un cîntec care azi stă şi-n priviri / Hai Universitatea, hai Craiova / Tu, campioana unei mari iubiri!"

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

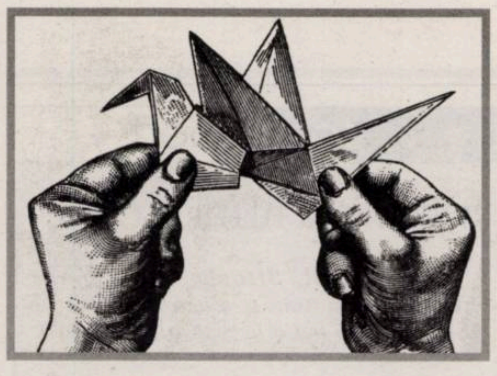

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Invazia

Aşa cum scriam şi acum o săptămînă, am descoperit că schiatul în Austria a devenit pentru români un adevărat fenomen de masă. E vorba de peste 150 de mii de conaţionali care practică sportul ăsta în fiecare iarnă. Nu-i mai pun la socoteală pe cei care merg în nordul Italiei, sudul Germaniei, Slovenia, Slovacia, Elveţia sau Franţa. Se pare că unii dintre ei nici n-au schiat vreodată prin România, la Predeal sau Păltiniş. Au învăţat direct „afară“, pe pîrtii curate, cu monitori şcoliţi.

La aşa mult popor iubitor de „ţambre“, sînt, evident, şi o mulţime de accidente. Chiar şi-n micul nostru grup s-au petrecut vreo două. Întîi a fost un genunchi sucit, cu ligamente rupte şi cu intervenţia urgentă a unui *snowmobile* de salvare, apoi – o căzătură în cap şi transportul de urgenţă cu elicopterul. Ca să citez o concluzie de-a domnului Radu Cosaşu: „Românii au mereu probleme cu elicopterul“. N-a fost nimic foarte grav în nici unul dintre cazuri, dar în prima fază am avut ocazia să constatăm grija austriecilor pentru accidentaţi. Că e nimic, contuzie sau comoţie, după o lovitură la cap pe pîrtia de schi, ei vin cu elicopterul şi te duc la spital. Urmează RMN-uri, tomografii şi tot tacîmul. Dacă te văd şchiopătînd şi cu orteză mobilă la genunchi, opresc telegondola în mod special ca să te poţi urca fără probleme. Ataşează apoi un steguleţ sau o bară colorată acelei telegondole, ca să ştie şi cei de la Sosire.

Am aflat de la aceiaşi austrieci şi că schiurile înfipte în zăpadă în cruciş sînt echivalente cu un SOS pentru salvamontiştii care „scanează“ văile şi crestele cu binoclul. Noi în Poiană puneam schiurile în cruciş doar ca să le folosim pe post de şezlong, şi bineînţeles că nu se alarma nici dracu'. Mai departe, am aflat că elicopterul aterizează de obicei chiar pe acoperişul spitalului şi că targa, folosită iniţial pe pîrtie, devine (prin nişte compatibilităţi perfect gîndite) pat de spital, fără ca bolnavul să mai trebuiască să fie mutat prin ridicări în braţe şi alte asemenea improvizaţii neaoşe, descrise deja într-un text memorabil al fondatorului acestei reviste.

În sfîrşit, soţul schioarei care s-a lovit la cap a petrecut seara la spital în clăpari, jenat că ar putea deranja pe cineva, pînă cînd i s-a explicat că, în Austria, spitalul nu e o închisoare, că e mereu deschis pentru toată lumea şi că nu are ore de vizită ca-n România.

Accidentările au compromis concediul schioarelor din grupul nostru, dar nu au reuşit să le strice şi umorul: „Tu ai reuşit să te plimbi cu *snowmobile*-ul, dar eu te-am întrecut, că m-am plimbat cu elicopterul“. Totuşi, „beneficiara“ elicopterului n-a scăpat de porecla: „Huiduţa“. Iar elicopterul avea să-i aducă dureri de cap suplimentare. Dacă o zi de spitalizare cu analize complexe şi monitorizare a costat 600 de euro, transportul cu elicopterul a depăşit 4000, potrivit facturii găsite la întoarcerea din vacanţă, în cutia poştală de acasă, deşi în momentele fierbinţi, atunci cînd o asistentă a decis să cheme elicopterul unei firme particulare, şi nu pe cel al unui serviciu public de urgenţă, nimeni n-a pomenit ceva de vreun preţ (în condiţiile în care acesta depăşea orice limite rezonabile verificate şi pe Internet). Iar cînd ajungi la mîna celor de la Asigurări, lumea capătă dintr-odată o mulţime de nuanţe complicate la care nu te-ai gîndit vreodată (aviz amatorilor de schi, o asigurare normală nu acoperă asemenea cheltuieli de transport). Se pare că nici firma de elicoptere nu avea contract cu vreo Societate de Asigurări.

Situaţia ne-a făcut să ne amintim şi de taxa care ni s-a cerut în plus pentru cauciucurile de iarnă ale maşinii închiriate la München (obligatorii în Austria), dar care nici măcar n-au fost de iarnă, şi de gaura de sub torpedoul maşinii închiriate pe unde intra aer rece şi pe care, neavînd timp de reclamaţii, am astupat-o, românește, cu bandă adezivă, şi de încercarea de furt al banilor de pe card la un magazin dintr-un liniştit sătuc austriac. Ne-a trecut prin minte că şi serviciile lor au prins a ne trata pe românește. Şi pe loc am inventat ideea unor represalii specifice. Păi, dacă tot s-au înmulţit considerabil românii ce schiază în Austria (după o statistică dintr-o revistă tiroleză ar fi pe locul al şaselea, depăşiţi doar de austriecii înşişi, de nemţi, italieni, olandezi şi, mai recent, de polonezi...), cum ar fi, de exemplu, ca măcar un sfert dintre ai noştri – adică vreo 40 de mii în fiecare iarnă – să profite din plin de grija locală pentru accidentaţi. Recte, să aibă tot timpul la ei cîte o cîrjă rabatabilă sau cîte un bandaj mai spectaculos, efecte numai bune de scos din rucsac la momentul oportun. Ar putea astfel parca maşina pe locurile cele mai bune, ar avea parte de scurtături, de limite mai generoase la greutatea bagajelor pentru avion şi de tot felul de alte avantaje şi facilităţi, pe oriunde s-ar duce. Să-i invadăm adică, în calitate de handicapaţi ce sîntem...

ready made

Servirea preparatelor cu sos

„Preparatele cu sos se aduc de la secţie în legumiere sau pe platouri după caz. Legumiera se aduce de către ospătar pe un suport din farfurie mare întinsă. Farfuria se pune pe mîna stîngă, cu degetele desfăcute sub formă de evantai, acoperite cu ancărul. Cleştele se aşază în legumieră. Lucrătorul procedează ca în cazul servirii preparatelor lichide la bol, cu deosebirea că în loc de luş se foloseşte cleştele. După ce a fost servită tranşa de carne şi legumele, furculiţa se neutralizează, folosindu-se numai lingura pentru servirea sosului.“

Prof. Emilian Dobrescu,
Constantin Bălănescu,
Tehnica servirii consumatorilor,
Editura Didactică şi Pedagogică, 1972

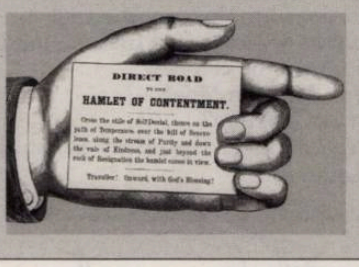

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ciobanul, xenofobia şi economia de piaţă

– Păi, cum adică nu faceţi negustorie? îl întreabă, mirat, A. pe cioban, stînd de partea cealaltă a tarabei.

– Eu vînd produsele mele! se revoltă acesta.

– Şi atunci, negustorie ce ar însemna?

– Negustorie înseamnă să iei de la altul şi să vinzi pe piaţă, asta-i negustorie! Eu am carnet de producător, eu nu sînt hoţ din ăia...

Acest fragment de interviu, realizat de un jurnalist la Tîrgul Ţăranului din Bucureşti, îmi aduce aminte de multe alte scene similare în care ţărani, deveniţi „mici producători", se împotriveau, uneori de-a dreptul jigniţi, să fie amestecaţi cu „negustorii". Şi aproape totdeauna sfîrşeau prin a-i înjura pe aceştia din urmă.

Povestea are însă origini mult mai vechi, fiind un soi de fosilă vie de arheologie socială, spectaculoasă tocmai prin dăinuirea ei încăpăţînată. Repulsia „ţăranului" faţă de „negustor" pare să se înscrie astfel în practicile mult mai vechi de marginalizare strategică a „meşteşugarilor" de către societatea noastră ţărănească – şi nu doar a noastră.

Vorbind despre diviziunea socială în cadrul obştei devălmaşe, după ce descrie pe îndelete „mandatarii satului" (oameni aleşi dintre săteni pentru a se ocupa de anumite treburi globale ale satului, de la vaci şi fîntîni pînă la alte „isprăvnicii"), Henri Stahl se opreşte şi asupra meşteşugarilor. „E vorba aici despre o categorie foarte diferită – ne atrage atenţia sociologul. Şi aceasta mai ales deoarece aceştia reprezentau un alt mod de viaţă, un alt sistem economic faţă de cel al ţăranilor." Meşteşugarul reprezenta astfel, oriunde şi sub orice formă apărea în sat, „străinul interior", cel de care aveai nevoie, dar de care trebuia să te fereşti, în acelaşi timp. Şi aceasta pentru un motiv fundamental: a-ţi cîştiga traiul altfel decît din munca pămîntului era pentru ţăran, prin definiţie, ceva straniu, conferindu-ţi inevitabil statutul de străin, de ontologic diferit.

Un joc de copii, cules de Elena Niculiţă-Voronca pe la începutul secolului trecut, merge şi mai departe. Un copil, reprezentîndu-l pe lup, este scos în afara grupului celorlalţi copii, care reprezintă oile. Pentru a reveni în grup, „lupul" îi ademeneşte pe copii cu următoarea promisiune: „Primiţi-mă în sat, că o să vă fac ciuboţele!" Metaforic, tot ce era de spus este spus în acest joc: incluziune şi excluziune, ospitalitate şi ostilitate, dar şi contra-dar şi tot ce mai doriţi. Pe scurt, meşteşugarul este lupul printre oi – dar un lup care se poate dovedi util şi ca atare poate fi primit în sat. Cu o condiţie: să nu uiţi niciodată că lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba!

Un repertoriu divers de rituri, reprezentări şi zicători înconjoară aceşti meşteşugari – fierari, morari, cîrciumari etc. –, semnalînd riscul pe care îl reprezintă dincolo de aparenţele benefice. De multe ori, ei sînt străini: fierarii sînt ţigani, cîrciumarii sînt evrei... Să însemne deci că ţăranii români sînt xenofobi de la mama lor, că asta este o trăsătură funciară a acestora? Ar fi puţin hilar. Măcar pentru faptul că morarul, de pildă, este de regulă român, fiind totodată înconjurat de şi mai multă prudenţă, în cazul său adăugîndu-se la motivele de reticenţă şi martiriul la care supune sacrul bob de grîu.

Meşteşugarul reprezenta „străinul interior", cel de care aveai nevoie, dar de care trebuia să te fereşti, în acelaşi timp.

Dacă xenofobie înseamnă doar teama de străini, indiferent de ce înţelege un popor sau altul prin aceasta, atunci da, şi ţăranii români sînt xenofobi, la fel ca orice altă populaţie pre-naţională. Dacă avem în vedere însă sensul modern al termenului, care se raportează la o alteritate etnică sau naţională clar conturată, ei bine, atunci românii au trebuit să aştepte şi ei inventarea naţiunii pentru a deveni xenofobi în acest sens. Două sensuri distincte în aceeaşi teacă semantică s-ar putea însă să ne încurce...

Străinul „tradiţional", pre-modern, făcea mai degrabă obiectul unei negocieri mai mult sau mai puţin ritualizate a ospitalităţii şi ostilităţii decît pe cel al unei uri apriorice. Dar şi în această privinţă, ţăranii erau foarte reticenţi chiar şi între ei: *Cel cu masa să oftească / Cel chemat să nu-ndrăznească!* – avertizează o zicătoare culeasă de Zane. Şi tot în culegerea sa putem găsi şi alte avertismente împotriva ospitalităţii nesăbuite: *cînd eşti chemat la masă, mai bine te duci cu burta plină; cheltuielile ospitalităţii te lasă cu buzunarul gol* etc.

Existau, în consecinţă, nenumărate modalităţi de a-l pune la încercare pe străin înainte de a te hotărî să-l „omeneşti" – adică să-l faci om ca tine. Adică sedentar, om al pămîntului, pe scurt, Om adevărat. Un ritual fascinant spune multe în această privinţă: în unele sate exista obiceiul ca primul supt al nou-născutului să fie oferit de o femeie străină aşezată pe un sac de făină; în unele cazuri, aceasta trebuia să fie o ţigancă.

Xenofobie, veneraţie? Întrebarea este fără rost. Străinul era prezent sub cele mai diferite înfăţişări pretutindeni în afara – şi chiar în interiorul – comunităţilor „tradiţionale", iar ospitalitatea era diplomaţia curentă de raportare la acesta, care putea duce, după caz, la asimilare, la convieţuire paşnică sau la ostilitatea războiului sau a îndepărtării. Referinţa de bază rămînea totdeauna ontologia proprie; iar în cazul nostru aceasta era aceea de ţăran, adică de om al pămîntului.

Semnificativ, din toată această poveste, rămîne faptul că ceva din această referinţă pare să mai dăinuie încă în inconştientul unora dintre oamenii noştri de la ţară. Ceea ce poate fi interesant pentru turism, dar problematic pentru economia de piaţă...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Dacă e marţi, e Wim Wenders!

1.03.2011	Der Himmel über Berlin / Cerul deasupra Berlinului Invitat: Andrei Gorzo	7.06.2011	Der amerikanische Freund / Prietenul American Invitat: Mihai Fulger	4.10.2011	Die Gebrüder Skladanovsky / Fraţii Skladanovsky
5.04.2011	Alice in den Städten / Alice în oraşe Invitat: Cătălin Mitulescu	5.07.2011	Der Stand der Dinge / Starea lucrurilor	1.11.2011	Don't come knocking
3.05.2011	Im Lauf der Zeit / De-a lungul vremii Invitat: Mihai Chirilov	2.08.2011	Paris, Texas	6.12.2011	Tokyo-Ga
		6.09.2011	Lisbon Story		

Organizatori: GOETHE INSTITUT · Muzeul Ţăranului Român

Parteneri: Asociaţia Culturală Macondo · 24-FUN

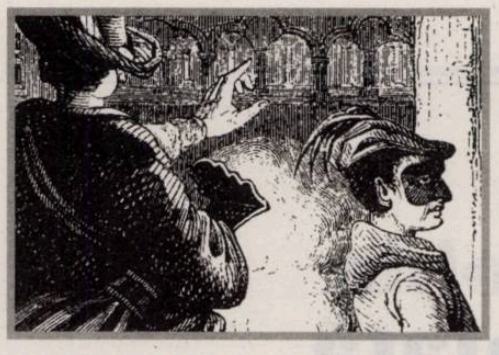

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Puterea ideilor, plus un polonez de treabă

Luni, 14 februarie a.c., aproape de ora 11 a dimineții, am intrat în holul unui hotel bucureștean și, în timp ce așteptam să coboare cabina ascensorului, priveam la urmele de negreață (de la zeci și sute de degete arătătoare, probabil) extinse ca o pată subtilă în jurul butonului care cheamă liftul. În scurt timp, ușile de metal mi s-au deschis în față. Cît ai spune de patru ori *Solidaritatea*, iată-mă-s ajuns la etajul VII al clădirii. Iarăși ușile de metal se cască în fața mea. Pășesc afară din cutia ascensorului și văd, la cîțiva metri distanță, un individ care trage cu sîrg dintr-o țigară, așezat incomod la o măsuță îndeajuns de întinsă pentru un post de televiziune românesc. Numele individului este Adam Michnik.

Am vorbit ulterior despre moralul europenilor și despre revoluția egiptenilor; despre granițele Georgiei și despre armata Rusiei; despre Barack Obama și despre Bronislaw Geremek (un prieten al dlui Michnik, fost ministru de Externe polonez, azi decedat); despre Turcia de azi și despre NATO de azi (și de mîine). În fața camerei de filmat, dl Michnik – ex-disident anticomunist, actualmente scriitor și director de ziar, unul dintre intelectualii europeni notorii ai prezentului – a cerut o apă plată și un *espresso* cu un altul la fel de calm, pe nume Pleșu. În virtutea scurtei experiențe matinale, în permanență l-am bănuit pe Michnik – în cele plus/minus două ore cît s-a conversat la Ateneu – de o acută poftă tabagică. Dar mai ales l-am bănuit de inteligență și de normalitate.

Proba că doar normalitatea *putea doborî comunismul.*

Altfel spus, Adam Michnik mi se pare a fi exact prototipul omului în fața căruia comunismul nu avea nici o șansă: omul inteligent, dispus să țină cu dinții de normalitatea lui. E genul de bărbat care descumpănește orice sistem. Nu vrea să fie erou (deși, se pare, ar putea fi) și, de fapt, e mai degrabă circumspect față de eroi. Nu urăște și nu idolatrizează. Crede că o femeie interesantă face, în viața unui bărbat, cel puțin cît o carte bună. Are umor și apreciază oameni care au și ei. În condițiile în care regimul comunist al țării lui, în ultimul an '80, invitase opoziția la discuții, Michnik a preferat să întîrzie în toaletă – numai pentru că soția sa ar fi fost descumpănită foarte dacă l-ar fi văzut la TV dînd mîna cu ministrul de Interne al Poloniei comuniste.

„Valorile fundamentale ale generației noastre au fost obținute. Sîntem liberi, putem călători unde vrem... Dar tot sîntem furioși. Despre asta vom discuta aici." – a spus Michnik, dintru început, în sala Ateneului Român. Sau: „Filozoful [anticomunist, *n.m.*] trebuie să fie precaut atunci cînd își pune hainele procurorului" – a mai adăugat el, atrăgînd apoi o replică a dlui G. Liiceanu. Sau: „Eroismul trebuie să-l ceri de la tine, nu de la celălalt" (cu trimitere la incriminările recurente în spațiul românesc/estic despre cine și cum a rezistat totalitarismelor). Sau: „Cînd Politica intră în tribunal, Justiția iese pe ușa din spate" – o frază aiuritor de actuală într-o țară ca a noastră, în care neîncrederea în Justiție merge mînă-n mînă cu neîncrederea în partidele politice (oare de ce?!).

încît să nu poți, oricît te-ai chinui, înfășa pe ea un copil născut azi-dimineață. În mîinile bărbatului, foile cu întrebările pe care i le-am trimis ieri. În juru-i, două tinere doamne, care vorbesc între ele pe șoptite, astfel încît se aude doar *oșci... moșci... vcioșci* și alte asemenea cuvinte, în ritmul așezat al unei limbi recognoscibile, din vecinătatea noastră. Îl mai las pe om să tragă o dată din țigară și mă înfig în fața-i – pentru că, fără să ne cunoaștem, mă așteaptă. Urma să fac cu acest domn, peste cîteva minute, un interviu și a mai tușit de cîteva ori, semn că e genul de om care-și începe ziua cu deliciul tabagic și și-o termină aidoma. Dar, mai ales, a vorbit, fără emfază, despre lumea în care trăiește de ceva decenii (ante- și postcomuniste). Am vorbit între noi, *off the record*, în franceză, dar mi-a răspuns – pe film – în polonă; a răspuns atît de expresiv (de la tonul cuvintelor la mimică), încît uneori chiar intuiam ce spune, înainte de a avea traducerea.

Iar în seara aceleiași zile l-am văzut pe același domn pe scena Ateneului, dialogînd cu un altul la fel de calm, pe nume Pleșu. În virtutea scurtei experiențe matinale, în permanență l-am bănuit pe Michnik – în cele plus/minus două ore cît s-a conversat la Ateneu – de o acută poftă tabagică. Dar mai ales l-am bănuit de inteligență și de normalitate.

Altfel spus, Adam Michnik mi se pare a fi exact prototipul omului în fața căruia comunismul nu avea nici o șansă: omul inteligent, dispus să țină cu dinții de normalitatea lui. E genul de bărbat care descumpănește orice sistem. Nu vrea să fie erou (deși, se pare, ar putea fi) și, de fapt, e mai degrabă circumspect față de eroi. Nu urăște și nu idolatrizează. Crede că o femeie interesantă face, în viața unui bărbat, cel puțin cît o carte bună. Are umor și apreciază oameni care au și ei. În condițiile în care regimul comunist al țării lui, în ultimul an '80, invitase opoziția la discuții, Michnik a preferat să întîrzie în toaletă – numai pentru că soția sa ar fi fost descumpănită foarte dacă l-ar fi văzut la TV dînd mîna cu ministrul de Interne al Poloniei comuniste.

„Valorile fundamentale ale generației noastre au fost obținute. Sîntem liberi, putem călători unde vrem... Dar tot sîntem furioși. Despre asta vom discuta aici." – a spus Michnik, dintru început, în sala Ateneului Român. Sau: „Filozoful [anticomunist, *n.m.*] trebuie să fie precaut atunci cînd își pune hainele procurorului" – a mai adăugat el, atrăgînd apoi o replică a dlui G. Liiceanu. Sau: „Eroismul trebuie să-l ceri de la tine, nu de la celălalt" (cu trimitere la incriminările recurente în spațiul românesc/estic despre cine și cum a rezistat totalitarismelor). Sau: „Cînd Politica intră în tribunal, Justiția iese pe ușa din spate" – o frază aiuritor de actuală într-o țară ca a noastră, în care neîncrederea în Justiție merge mînă-n mînă cu neîncrederea în partidele politice (oare de ce?!).

Mie, unuia, cel mai mult mi-a plăcut răspunsul dlui Michnik referitor la *polonitatea* lui. Un polonez (și evreu, după rădăcini) care spune „Polonia mea este ca o casă părintească, în care nu vreau să se scuipe pe jos și în care nu agreez violența" mi se pare a fi realmente demn de citat. Probabil că aceasta este marea diferență dintre polonezi și români: felul în care se raportează la *polonitatea/românitatea* lor. De-o parte e mîndrie, de-o parte e dubiu. Fără trimitere la Michnik sau la Pleșu, cred că această dilemă ne va mai urmări.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Iulia DONDORICI

bon de lectură

Premii, trenduri și tîrguri de carte

Acei comentatori germani care deplîng transformarea industriei germane de carte în showbiz au motivele cele mai întemeiate s-o facă, în săptămînile premergătoare celor două mari tîrguri de carte: Leipzig (martie) și Frankfurt (octombrie). Evenimentul care polarizează atenția întregii mass-media este, în ambele cazuri, decernarea celor mai importante premii literare germane: Preis der Leipziger Buchmesse (Premiul Tîrgului de Carte din Leipzig) și Deutscher Buchpreis (Premiul german de carte). Cu o lună înaintea deschiderii tîrgurilor sînt anunțate titlurile nominalizate, ocazie cu care încep speculațiile, comentariile cronicarilor, dar mai ales așteptarea înfrigurată a editorilor și autorilor.

Fără a se bucura de o tradiție prea îndelungată – ambele premii au fost decernate pentru prima dată în 2005 –, ele s-au impus imediat prin extraordinara priză la public a volumelor premiate. Și nu e vorba nici pe departe de literatură de consum, cum am fi înclinați să credem în primul moment. În Leipzig sînt nominalizate și premiate volume de beletristică, eseistică și traduceri de o calitate estetică remarcabilă, care apoi se vînd în cîteva zeci de mii de exemplare, unele dintre ele devenind adevărate best-seller-uri și avînd parte chiar de numeroase traduceri. În Frankfurt se premiază numai beletristica, mai exact spus, romanul.

De aici s-ar putea trage concluzia că există un segment al publicului cititor, mai numeros decît se afirmă de obicei, care caută în continuare literatura de calitate. În plus, decernarea unor astfel de premii, de către un juriu prestigios, este percepută ca o recomandare clară de lectură de către cititorii care se orientează din ce în ce mai greu pe o piață

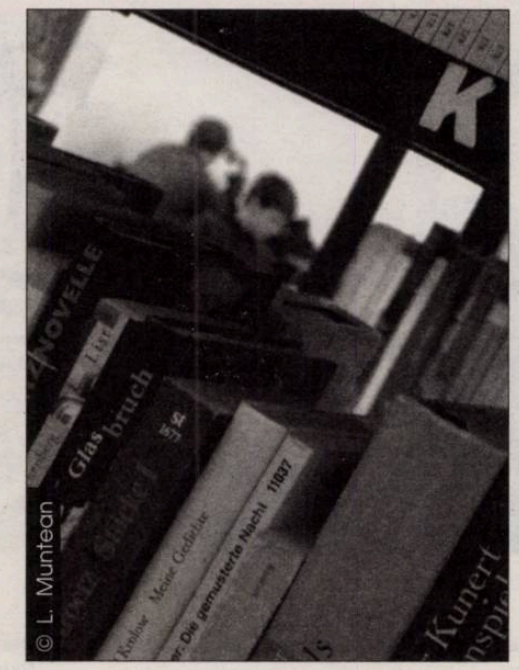

© L. Muntean

de carte diversificată pînă la fărîmițare, cu o producție gigantică de carte, pe care nici măcar specialiștii nu mai reușesc s-o urmărească constant. Viteza cu care titlurile editoriale apar și dispar a devenit de-a dreptul amețitoare, media de viață a unei cărți fiind estimată la cîteva luni: un volum care apare, de pildă, în primăvară, și nu atrage atenția comentatorilor și a publicului în lunile imediat următoare e îngropat pe vecie de titlurile proaspete cu care editurile bombardează piața în toamnă. Se vorbește chiar – și nu lipsit de temei – de o supraproducție de carte, avînd în vedere că cititorul german obișnuit cumpără, conform statisticilor, o medie de 4 cărți pe an.

Dintre volumele premiate în ultimii cinci ani la Leipzig, succesul cel mai mare l-au cunoscut romanul *Apostoloff* (2009) al scriitoarei Sibylle Lewitscharoff (peste 30.000 de exemplare vîndute) și *Der Weltensammler* (2006 – *„Colecționarul de lumi"*) al scriitorului german de origine bulgară Ilija Trojanow, din care s-au vîndut aproape jumătate de milion de exemplare în țările germanofone, fiind și tradus în alte 22 de limbi. Din păcate, nu avem nici unul din aceste titluri în românește, ca exemplu reușit de literatură de valoare, cu succes deopotrivă de critică și de public.

Nominalizările de anul acesta la categoria beletristică nu confirmă trendul pe care criticii îl identificau în toamna lui 2010 spre succesul așa-numitei „literaturi a migranților" și spre creșterea vizibilității editurilor independente. Toate cele cinci nominalizări actuale sînt romane apărute la edituri de prestigiu, printre favorite numărîndu-se *Tschick* (Editura Rowohlt) de Wolfgang Herrndorf și *Der alte König in seinem Exil* (Editura Hanser) de Arno Geiger, mai ales că au în centru două teme sensibile – confruntarea cu boala și cu vîrsta înaintată –, teme care par să trezească un interes din ce în ce mai mare într-o societate cum este cea germană, care se confruntă acut cu probleme demografice și de îmbătrînire a populației. Pe măsură ce se apropie ziua decernărilor (17 martie), crește și nerăbdarea în lumea editorială.

***Iulia Dondorici** este traducătoare.*

anti nostalgia

Campionii

Ileana Silai (n. Gergely; 1941, Cluj)

Atletă, alergător pe distanțe medii și lungi, laureată cu argint la peste 800 m la Jocurile Olimpice de Vară din 1968, de la Mexico City.

La 800 m a cîștigat argintul în 1971 și 1972 la Campionatele Europene de Juniori. La Atena, în 1969, a marcat cel mai bun timp înregistrat de o femeie, dar s-a clasat pe locul 5. În 1972, la Jocurile Olimpice de la München, a ocupat locul 6 la 800, iar la Montréal, în 1976, a fost eliminată în semifinale. La Moscova, în 1980 s-a calificat a opta la 1500 m.

sursa: sporting-heroes.net (articol de Ron Casey); Wikipedia

Zeno Dragomir (1923 -1967)

Reprezentant al Școlii de atletism din Caransebeș, săritor cu prăjina, locul I în 1947, la Campionatele Balcanice de Atletism (seniori) desfășurate la București. Participă la Jocurile Olimpice de Vară de la Helsinki din 1952. Profesor conf. la Institutul de Educație Fizică și Sport din București. În 1968, discipolii au inițiat, la Reșița, concursul „Memorialul Zeno Dragomir", cu participare internațională.

sursa: prof. Toma Almăjan Guță, prof. Rodica Cucu www.caransebes.ro/sport/index.htm

Mea culpa

Numele celor doi sportivi au apărut alterate, ortografic, în „Antinostalgia" din nr. 364. Prezint cuvenitele scuze și domnului Cristian Țopescu, din al cărui articol am citat. **(R. M.)**

Și un P.S.: La ora actuală nu figurează în librării nici un titlu de dicționar (sau enciclopedie) privind sportul românesc, cu excepția unor plachete festiviste din Epoca de Aur, ce zac uitate prin anticariate, dedicate de fapt „Sportivului nr. 1" al țării. („Enunțul" din Wapedia-Wiki e inserat la rubrica: „Categorii Cioturi Sportivi Români")

(următorul fragment din „Scrisoarea celor șase" în nr. viitor)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

De ce îmi plac părinții

Pentru:

■ felul în care știu să încaseze, de-a lungul timpului, cu zîmbetul pe buze sau nu, de la educatori, învățători, diriginți, observații care cresc în intensitate, de la „cam zburdalnic copilul dvs.“, pînă la „brînză bună în burduf de cîine“;

■ felul în care își notează poeziile de la avizierul grădiniței: în picioare, în agendă, printre sarcinile de serviciu, cu umerii cocoșați de genți și laptopuri, cu un ochi la cel mic care nu reușește să-și pună cizmele, concentrați, conștiincioși, atenți să nu piardă nici un cuvînt, precum fac cercetătorii de la NASA cînd analizează date esențiale pentru omenire;

■ felul în care se bucură de prima silabă, prima propoziție, primul pas, prima poezie, prima teză cu notă mare, prima iubire din viața copilului lor;

■ felul în care zîmbesc înțelegător altor părinți, jenați de comportamentul urmașului, în parc, bucuroși că al lor nu i-a pus (încă) în aceeași situație;

■ perseverența, probată pe ani întregi, cu care așază pe masa celui mic fructe și legume, fixează ore stricte de calculator și televizor, corectează scrisul ilizibil al acestuia, în ciuda micilor eșecuri de fiecare zi;

■ felul în care se lasă copleșiți de tentativele de seducție ale celui mic: o poveste în plus înainte de culcare, o pagină în minus de învățat la istorie, încă zece minute „și gata!“, la desene animate etc.;

■ promisiunile și visurile pe care și le fac atunci cînd află că vor fi părinți;

■ felul în care înțeleg, în timp, să-și schimbe (unele dintre) promisiunile și visurile mai sus amintite;

■ felul în care își învață copiii să dăruiască din jucăriile și bomboanele lor, în ciuda unei rezistențe zgomotoase;

■ felul în care vorbesc la telefon cu cel mic, în timpul unei ședințe sau al unei întîlniri pregătite cu luni înainte;

■ felul în care se bucură cînd aud „ce copil frumos, deștept, descurcăreț, cuminte, bine-crescut aveți!“, sau „ce mult seamănă cu dvs.!“;

■ felul în care trec peste dezamăgiri, planuri încurcate sau întîrziate, proiecte amînate pentru că cel mic nu e așa de talentat la pictură, e mult prea sensibil la frig, nu i-a priit sendvișul mîncat de dimineață, nu-i place meseria de doctor, ci cea de învățător, sau ține racheta de tenis ca pe o măturică.

Și pentru că:

■ au gențile pline, cînd pornesc la drum cu cel mic, de servețele, batiste, gel dezinfectant, sticle de apă, fructe, pastile, tricouri de schimb;

■ știu, în fiecare an, în fiecare zi, exact, dar foarte exact, ce cadou își doresc copiii lor de la Moș Crăciun, iepuraș, mătuși, bunici, colegi etc.;

■ știu mai bine decît orice doctor cu ce se rezolvă o temperatură mai mare de 37 de grade, un strănut după o oră de joacă în parc, o insomnie dată de coșmaruri cu balauri și monștri văzuți peste zi la televizor sau în cărțile de povești;

■ nu știu să-și trateze propriile insomnii date de viitorul copiilor lor;

■ citesc povești, învață poezii și cîntece pentru serbarea de Crăciun, merg în parc, la circ sau la spectacole cu marionete, se joacă cu mașinuțe sau păpuși, pregătesc pachete cu mîncare, calcă, spală, repară mașinuțe sau păpuși, cu aceeași seriozitate și simț al datoriei cu care își verifică agenda de lucru de a doua zi sau își prezintă proiecte la serviciu și țin conferințe;

■ au emoții la ședințele cu părinții;

■ își răsfață copiii contrar tuturor sfaturilor primite de la psihologi, sau celor citite cu sentimente de vinovăție de pe site-urile de educație;

■ fac eforturi nemăsurate să-și iubească copiii așa cum sînt și nu cum ar vrea să fie.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

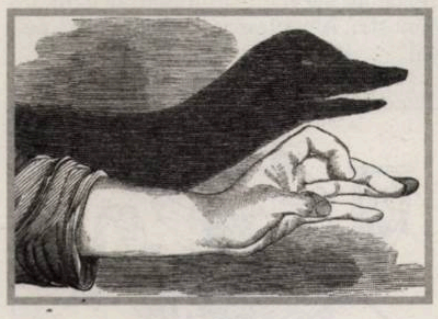

laromira POPOVICI

bazar

Rude din străinătate

Fac parte, din nefericire, dintr-o familie puțin numeroasă. Mi-am dorit întotdeauna să am o familie mare, ca-n filmele italiene, sau măcar cele americane, care stă la mese interminabile de sărbători și turuie gureș.

În realitate, nu a fost chiar așa. Am o familie restrînsă, cu mulți membri răspîndiți prin lume. Și, dintre cei aici prezenți, nu toți capabili să se înțeleagă unii cu alții.

Dintre membrii hălăduitori prin lume, au tot venit unii și alții în vizită pe la noi. Nu neapărat de dragul nostru, nici măcar de-al României: ci, mai curînd, din diverse motive sentimentalo-pragmatice. Pe majoritatea nu îi cunoșteam foarte bine pentru că fie plecaseră de mult, cînd eu eram mică, fie erau tineri și se născuseră ei în alte părți.

Cu unii m-am înțeles, cu alții mai puțin. Cert e că nici unora nu le-a priit prea mult șederea aici. Experiența culminant-negativă a fost cea a nașei mele din Germania, venită în România după vreo 30 de ani: în prima zi a mușcat-o un cîine, exact pe strada din centru pe care locuia (e drept că era un cîine recunoscut drept rău, de către locatarii zonei).

În ce-i privește pe alți sosiți după mult timp, aceștia au avut, printre altele, următoarele obiecții: că se fumează prea mult, inclusiv în locuri publice (era prin anii '90), și, ca atare, că aici se sufocă și nu pot respira (de altfel, erau oripilați în același sens și de obiceiul nostru tradițional de a nu deschide geamurile și de a ne feri excesiv de mult de controversatul curent); că nu mîncăm destul de vegetarian și că ne îndopăm cu greoaia carne de porc; că la noi e murdar pe străzi; că se conduce disperat; că locurile de joacă pentru copii sînt nesigure; că oamenii străini de pe bulevarde se trezesc vorbind așa, aiurea, cu copiii (de genul „Ce fetiță dulce, mîncau-ar mama!“) etc.

Concluzii ale reacțiilor mai sus enumerate ar putea fi două: România lasă, într-adevăr, de dorit, pentru cineva venit dintr-o lume care funcționează; cei plecați de mult aparțin deja trup și, probabil, suflet, altor civilizații, cert mai avansate măcar ca nivel de trai.

Recent însă, m-am confruntat cu o altă rudă venită de pe alt continent, născută și trăită doar acolo. Fără legături spirituale sau de alte feluri aici (cu excepția unora de familie, destul de formale).

La început, lucrurile cu ea (căci e vorba de o „ea“, o fată în jur de 30 de ani) păreau să meargă bine. Desigur, aici era diferit față de locul călduros și foarte întins de unde venea ea, totuși, părea plăcut și interesant. Încet-încet însă, nu a mai fost așa: nu a învins-o doar vremea, mereu friguroasă, fără nici o legătură cu cea aproape mereu de vară din cealaltă emisferă. Ci au oripilat-o și trotuarele pline de gheață, și cîinii vagabonzi de pe străzi.

Casele care stau să se prăbușească. Impoliteța vînzătoarelor de la supermarket și a oamenilor care i-o luau în față cînd se elibera cealaltă casă. Mașinile care erau s-o calce pe trecerea de pietoni. Prea marea înghesuială din hipermarketuri. Micii prea arși. Papanașii prea... grei. Bunica ei care vine noaptea și-i închide geamul, să nu răcească.

Într-un cuvînt, România, s-ar putea zice. România neplăcută și negativă, vizibilă cu ochiul liber, la prima mînă, cea care ne deranjează pe fiecare dintre noi (despre care scriam mai deunăzi că am descoperit-o, din păcate, și în peregrinările mele).

Din fericire (pentru noi, cei rămași, încă, aici), continui să cred (să mai sper) că nu e singura Românie. Că pe sub dărîmăturile și imperfecțiunile ei se ascund, încă, oameni dornici să facă ceva și acțiunile lor benefice. Precum și o cultură și istorie, ce-i drept insuficient marketizate, dar interesante pentru cine are ochi să le vadă.

Recunosc că am luat cam în tragic reacțiile rudei mele din străinătate. Cred (și mă bucur dacă ar fi așa, oricît de incredibil îmi pare) că am avut un soi de reacție patriotică la criticile ei excesive. Nu chiar de genul „ea nu a mîncat salam cu soia...“, dar pe acolo: mi-am apărat bubele, mucegaiurile și noroaiele în care am ales să rămîn, nesilită de nimeni, sperînd să (mai) pot face ceva.

Selma IUSUF

legende urbane

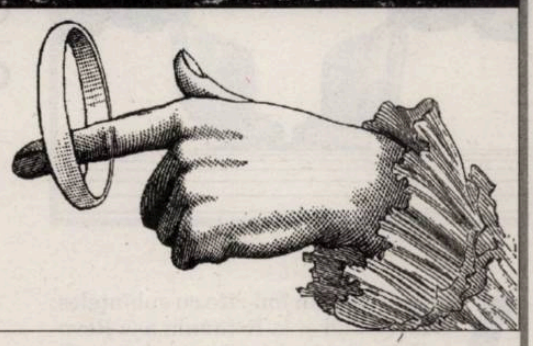

Fetele de la filo

„Aa, ai terminat filologia? Cu româna principal?“, mă întrebă semiamuzat un amic. La răspunsul meu afirmativ a izbucnit în hohote de rîs. Am rămas ușor descumpănită, neînțelegînd exact unde găsea atîta caraghioslîc în situația mea de licențiată la Litere. „Nu pari“, mai zise, rîzînd în continuare. M-am întrebat atunci cum ar fi trebuit să fiu ca „să par“. Și am rememorat anii de facultate; generațiile de pe la începutul anilor '90 cu româna principal. Și am rîs.

Din amintirea mea s-a ridicat repede și a luat formă prima categorie: să o numim „căprioarele studioase“. Erau delicatele anului. Le vedeai pe holuri cu mersul unduios (mersul ăsta se face punînd pașii unul fix înaintea celuilalt, cam ca pe *cat-walk*, așa) strîngînd la piept mapa doldora de cursuri. Citeau poezie mai ales (unele chiar scriau), erau rupte după Bacovia, simboliștii le dădeau dulci fiori și-și încercau stilul în rondeluri parnasiene *à la* Macedonski. (Recunosc, am scris și eu unul despre un tub de spray.) Delicatele anului se îmbrăcau mai degrabă în bluzițe diafane și fuste lungi. Altminteri bune colege, împrumutau fără probleme cursurile și altor nefericite în preajma examenelor. De multe ori însă, mă exasperau. La acea vreme, făceam seminariile la literatura română modernă cu celebrul, cu auctorele Mircea Cărtărescu. Sălile de seminar găzduiau cam la vreo 20 de studenți, nu mai mult. Ei bine, noi știam care chiar aveam seminar cu Cărtărescu nu apucam aproape niciodată locuri din cauza „căprioarelor“ care se adunau din toți anii să-l asculte pe profesor. (Cursurile erau, ce-i drept, foarte bune.) Și trebuia atunci să dăm piept cu o ceată necunoscută de sabine gracile care fluturau extaziate din gene la mustața poetului. O bătălie surdă pentru scaune, cu mijloace mai puțin poetice, dădea să înceapă.

O altă categorie care mă cam speria era cea a „studioaselor agresive“. De ele nu prea aveai loc niciunde. Aveau răspunsuri la toate întrebările, aveau opinii personale extrem de bine conturate, pe care le susțineau pînă în pînzele albe. Citeau toată bibliografia obligatorie și ceva în plus. Dormeau cu Derrida sub pernă. Franțuzul ajunsese un soi de zeu de necontestat printre „studioase“. Era discutat prin pauze, analizat, disecat, memorat. Ajunsesem să aud ecouri lungi pe holurile facultății: „Derridaa, Derridaa!“. Ajunsesem cu mintea gata deconstruită. Tot „studioasele“ erau prietene și cu Noam Chomsky. Da, gramatica generativă. Da, celebrii „copăcei“ care esențializau fraza, propoziția, comunicarea. Bietul Saussure era *sooo yesterday!* De regulă, „căprioarele“ și „studioasele“ se măritau încă din facultate cu colegi de an. Purtau prin anul întîi eternele pulovărașe împletite. Scăpau apoi de ele pentru un sacou mai auster.

„Modistele“ erau de pe altă lume. Abia dacă-și cunoșteau profesorii, iar la seminarii nu le vedeam neam. Prezența prin facultate era bine motivată de vreo haină nouă, o blană chiar, care trebuia scoasă în lume. În rest, știau toate bîrfele picante și frecventau cu religiozitate fiecare petrecere cu oarecare staif. La examene apăreau bine rujate și speriate foc. Roiau mai degrabă în jurul „căprioarelor“, fete bune și săritoare – cum vă spuneam. „Studioasele“ le dădeau cu flit, fără explicații.

„Pușlamalele“ erau de găsit prin barul de la Arhitectură. Bridge, poker, bere cu băieții de la Matematică. Veneau la cursuri atîta cît era nevoie. Citeau și se descurcau rezonabil la examene. Vara stăteau cu săptămînile în Vamă sau la 2 Mai. Se împrieteneau cu hippioți dubioși și mai bătrîiori care le încurcau mintea fragedă cu prostii zen. Ascultau la grămadă Floyd, Rush, Mircea Florian și Stravinski.

M-am întrebat, după ce mi-am amintit de toate fetele astea, cam pe unde mi-aș fi găsit și eu locul. Căprioară n-am fost, modistă nici atît. Să fi fost o combinație de pușlama cu studioasă? Nu mai știu. Cu toate am devenit, între timp, profesoare la liceu, traducătoare, jurnaliste sau casnice bovarice.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

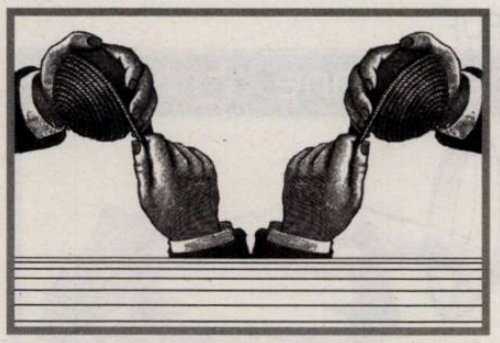

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Hai să facem o revoluţie! Mai bine nu

Amicul meu Tai îmi zice cu subînţeles: „Ha, şi cînd şi la România aşa Revoluţie?“. Evident, vorbeşte despre Egipt şi mă întreabă cînd vom face şi noi altă revoluţie. Am un moment de inspiraţie şi îi întorc replica: lasă România, cînd face Vietnamul o revoluţie? Rîde. Adevărul e că pe Tai nu prea-l mai interesează de Vietnam, a plecat de mult de acolo şi acum e mai mult român. Dar faptul că un vietnamez (din sud – noi nu am fost comunişti, mi-a spus odată cu mîndrie) mă ia aproape la rost că de ce nu facem o revoluţie mă pune pe gînduri. Mai ales că gîndul lui este foarte prezent în josul articolelor despre ce se întîmplă acum în lumea arabă. Unii (cei mai mulţi dintre cei cu astfel de gînduri) ar vrea o revoluţie contra „regimului Băsescu“. Alţii, mai puţini, sînt furioşi la modul general, nu doar pe Băsescu, au ceva cu „sistemul“.

Colac peste pupăză, liderul opoziţiei şi prezumtivul prim-ministru Victor Ponta zice şi el: „În ultimul an şi jumătate, în România nu a mai existat nici un fel de dialog, totul a fost impus. Nici măcar nu se mai adoptă legile în Parlament. În Parlament se vine cu angajarea răspunderii. Nici măcar nu sînt lăsaţi parlamentarii puterii să voteze la moţiunea de cenzură, sînt ţinuţi în bănci. Cînd nu ai dialog este practic o incitare la manifestaţie publică. Nu-mi doresc să ajungem ca în Egipt sau ca în alte ţări din acea zonă. Dar modul de comportare al regimului Băsescu este identic. Eu încă sper că vom reuşi prin mijloace democratice să schimbăm acest regim, deşi sînt extrem de alarmat de ce se întîmplă“.

Nemulţumirea lui Victor Ponta e legată de schimbarea Codului Muncii. Ceea ce lui i se pare că arată ca în ţările arabe. Serios vorbind, nu arată. Dacă am fi arătat ca în Egipt, Ponta ar fi fost la puşcărie, PSD ar fi fost interzis şi maxim ce ar fi putut face ar fi fost să candideze ca independenţi, iar mesajul lor ar fi ajuns la populaţie, nu în toate serile, prin Antena 3 şi Realitatea TV, ci doar prin posturi de limbă română din afară. Dacă am fi fost ca în Libia, ar fi fost declarat duşman al poporului revoluţionar şi împuşcat de mult. Nu mai continui, pentru că demonstraţia este facilă, comparaţia nu se susţine. În plus, am învăţat că, dacă oamenilor le intră în cap o comparaţie, nu prea le-o mai poţi scoate.

Newsweek publică în numărul din 14 februarie două pagini de recapitulări: cum au sfîrşit diverşi dictatori şi ce s-a întîmplat cu ţările lor după aceea. Bilanţul lor arată cam aşa: Niyazov al Turkmenistan-ului a lăsat în urma lui tot o dictatură, Miloşevici al Serbiei a murit la Haga, Serbia rămîne captivă a crimei organizate şi fără Kosovo, dar cel puţin nu mai au loc epurări etnice. Indonezia de după Suharto a ajuns democraţie. Zairul post-Mobutu s-a afundat în război civil, cu şase milioane de morţi. Chile post-Pinochet este cea mai înfloritoare democraţie din America Latină. Haiti de după Baby Doc e cel mai eşuat stat din acea emisferă. Bineînţeles, e şi Ceauşescu al nostru acolo. *Newsweek* face aşa bilanţul nostru post-revoluţie: „Apropiaţii lui Ceauşescu au păstrat puterea, dar România s-a curăţat *(cleaned up)* şi a intrat în NATO. Adio, blocul estic!“. Picăm deci bine din această recapitulare, una dintre ţările care au scăpat cu folos de un dictator.

Şi totuşi, de cîte ori vreo regiune sau un stat trece prin revolte populare şi revoluţii, o bună parte dintre noi au această reacţie: hai şi la noi! Cu alte cuvinte, contestarea politică trece dincolo de opoziţia faţă de anumite persoane, partide sau politici. E prea puţin, democraţia nu ne ajută, vrem revoluţia. Împotriva a ce? Împotriva sistemului? Care sistem este democratic. Democraţie defectă, dar democraţie. Traian Băsescu contesta PSD şi pe Adrian Năstase ca fiind „partid-stat“, o exagerare evidentă la acel moment. PSD era un partid corupt care acaparase instituţiile, dar contestarea sa era posibilă în limitele democraţiei şi a fost înlocuit de la putere prin mijloace democratice. La fel acum, Traian Băsescu poate fi contestat, a fost suspendat democratic (deşi nejustificat) şi repus la loc tot democratic. Şi poţi spune orice despre el şi PDL, dar nu te poţi plînge că „regimul“ nu permite contestarea.

Victor Ponta spune abil că nu încurajează manifestările violente, dar tocmai asta face atunci cînd compară România cu Egiptul. Şi nu vorbim aici de grupări extremiste, nu vorbim de Vadim Tudor sau Noua Dreaptă sau alţi marginali care contestă, pe baze permanente, baza regimului democratic. Din păcate, vorbim chiar de politica *mainstream,* de politicieni adînc înfipţi în sistem, care chiar au şanse să ocupe cele mai înalte funcţii în stat. Orice ar spune ei, Băsescu pre-2004 şi Ponta acum nu sînt disidenţi, nu sînt opozanţi eroici ai unui regim criminal. Sînt oameni politici care folosesc gargara comparativă pentru a-şi atinge scopuri minore. Problema nu sînt ei, ci cei care îi ascultă. Problema e că ni se pare normal să auzim mesaje anti-sistem de la politicieni care ar trebui să susţină sistemul. Asta e vestea proastă.

Vestea bună e că gargara lor e recunoscută chiar şi de către cei care îi urmează. Mitingurile PSD de anul trecut care protestau împotriva tăierii cheltuielilor publice s-au desfăşurat civilizat şi s-au încheiat la ora programată. Nu ocupare de spaţii publice, nu bătăi în masă cu jandarmii. Oamenii au protestat organizat, şi-au spus părerea, au plecat acasă. Mircea Badea a organizat un miting de protest împotriva CNA, pe care îl acuză de cenzură. Nu, nu seamănă cu Egiptul. E ridicol să fii zilnic pe post înjurîndu-i pe conducători şi să-ţi închipui că eşti disident. E şi o mare nedreptate faţă de acei disidenţi egipteni morţi în puşcăriile lui Mubarak pentru că au scris cîte ceva pe un blog. La chemarea lui Mircea Badea, oamenii au venit, au protestat, au plecat acasă. Foarte bine au făcut, aşa e în democraţie. Dar Victor Ponta şi Mircea Badea se arată convinşi că nu mai trăiesc în democraţie, că Băsescu e dictator. Şi sînt foarte mulţi oameni care cred şi ei asta. E bine că strigăm „lupul“, s-ar zice că sîntem o societate care ne dezvoltăm anticorpi împotriva dictaturii. Doar că, dacă strigăm „lupul“ de prea multe ori, vom păţi ca Petrică. Dacă, la un moment dat, chiar va încerca careva o dictatură în România, vom avea o societate deja obosită de atîtea strigăte anti-dictatură.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Sezon de vînătoare la Kaufland!

La intrare n-am rezistat şi mi-am luat un cîrnat uriaş cu 5 lei şi ceva. După aceea, ce văd? Zeci de oameni cu cărucioare stînd în jurul tarabelor cu fructe şi legume. Nu-nţeleg. Oamenii nu mişcau. Priveau în gol. Mi-am luat două portocale-o lămîie şi-am întins-o. La carne, o văd pe vînzătoare ofticată de-o întrebare. Nu-s vorbăreţ cu sufletul de vînzătoare, dar acum simt nevoia s-o-ntreb: Ce-i? Şi femeia îmi spune oful: „Nu se mai satură ăştia de vînat oferte, voiau să le dau ditamai bucata bună de carne la ofertă! Hooo, e şi carne sănătoasă aici!“. Nu pricep nici acum, dar în megafon cîntă o sirenă: stoc cu termen de expirare: pătrunjel nuştiucîţibani. Aha, cad preţurile cînd produsul intră în expirare. Şi de aceea uliii stăteau cu cărucioarele gata de atac. De asta stăteau nemişcaţi, muţi, privind în gol! De asta, fiindcă ascultau vocea din difuzor. Voiau să sară primii pe produs. Înspăimîntătoare criză, ce vaidemamalor oameni faci! Vă daţi seama cum e în toată ţara?

„Ne-am extins la nivel naţional – de la Bucureşti pînă la Suceava şi de la Constanţa pînă la Timişoara. Magazine în zona dumneavoastră găsiţi cu ajutorul modulului de căutare. Astfel veţi găsi adresa şi programul de funcţionare. În numeroase locaţii oferim un program extins de funcţionare, ca un serviciu suplimentar pentru clienţii noştri. Aşteptăm cu nerăbdare să ne vizitaţi!“

PUBLICITATE

Unora le place Marilyn

argument

„Singurătatea altuia“

DILEMA VECHE
Unora le place
MARILYN

La naiba cît mi-ar plăcea să fiu
moartă – cu totul non-existentă –
dusă departe de-aici – de
oriunde dar cum să o fac
Există podurile – podul
din Brooklyn
Dar iubesc podul ăla (totul e frumos de-acolo
iar aerul e atît de curat) cînd mergi pe el
ţi se pare că e liniştit chiar cu toate
maşinile alea care trec ca nebunele pe dedesubt. Aşa
că va fi un alt pod
unul urît şi fără nici o privelişte – doar că
mie îmi plac în mod special toate podurile – e ceva
în legătură cu ele şi în plus n-am
văzut niciodată un pod urît

* * *

Numai părţi din noi vor atinge
vreodată părţi din alţii –
adevărul unuia e numai
ce e – adevărul unuia.
Putem să împărţim doar
partea care e acceptabilă în cunoaşterea altuia
aşa că sîntem
mai mereu singuri.
Cum e dat să fie
desigur în natură – în cel mai bun caz poate că ar putea face
ca propria noastră înţelegere să caute
singurătatea altuia.

(din *Fragments. Poems, intimate notes, letters by Marilyn Monroe,*
Edited by Stanley Buchtal and Bernard Comment,
Harper Collins Publishers, London, 2010)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi,
24 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale,
în emisiunea *Punerea pe gînduri,*
realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Anca GRĂDINARIU

MM: actriță sau icon?

A fost Marilyn Monroe o actriţă bună? E ca şi cum ai întreba dacă era făcută din carne şi oase. Aura incandescentă care o înconjoară după 50 de ani de mitizare intensivă împiedică orice abordare realistă a talentului sau a originii ei pămîntene. Există multe speculaţii despre ce-ar fi putut deveni, dacă n-ar fi murit atît de tînără. Ar fi putut ajunge o *„character actress“*, ar fi putut juca o sindicalistă *middle-aged* cu batic şi supraponderală, care luptă împotriva războiului din Vietnam, undeva prin '70? Mă îndoiesc... MM a fost perfecta întrupare a senzualităţii detonante şi a glamour-ului. Cred că nu i-ar fi fost uşor să îmbătrînească într-un *star system* atît de crud cu zeiţele sexy.

În fulguranta ei carieră, a interpretat cam acelaşi personaj – o variaţie a blondei vulcanice, pisicoase, naive, exuberante, vulnerabile şi dependente de atenţia bărbaţilor. S-a jucat pe sine – au spus unii –, deşi nici acest lucru nu e niciodată foarte uşor (Jean Gabin şi-a construit o carieră de monstru sacru aşa).

Un lucru e sigur: şi-a dorit foarte tare să fie o actriţă bună. Hipersensibilă, nevrotică şi nesigură, a apelat la familia Strasberg ca s-o şcolească prin celebra „metodă“ promovată de Actors Studio; relaţia dintre ea şi Paula Strasberg a fost una de aservire şi de dependenţă, pentru că tînărul sex symbol simţea nevoia unor prezenţe dominante în viaţa ei. A avut roluri în care a fost cu adevărat lamentabilă, de pildă în *The Prince and the Showgirl,* dar acolo „marele“ Laurence Olivier era chiar mai jalnic. Însă desfid pe oricine a văzut *Some Like It Hot* să spună că MM n-a fost o fabuloasă actriţă comică. În timpul filmărilor, i-a înnebunit pe toţi cu excentricităţile şi cu nevrozele sale. Întîrzia pe platou, îşi uita replicile şi asculta doar de profesoara sa de actorie, Paula – spre exasperarea regizorului Billy Wilder. Dar era MM. Nu putea stîrni decît o tornadă. Sugar Kane, sexpot-ul care cîntă la ukulele şi soarbe burbon este Marilyn în doza ei cea mai pură. O operă de artă şi o minune a naturii – cum o descria cineva. Făptura ei sexuală cu ochii mari şi o senzualitate binecuvîntată era contrapunctul perfect la show-ul cu travestiţi al lui Tony Curtis şi Jack Lemmon şi confirma ce mulţi ştiau încă de la *The Seven Year Itch,* din 1955: că Monroe era în stare să strălucească mai vibrant decît toate rochiile de lameuri pe care le îmbrăca. Nu părea să-şi dea seama de puterea ei de seducţie şi arunca replicile cu o nonşalanţă petardantă, de parcă le improviza.

Criticul de film Roger Ebert scrie: „Turnată într-o rochie care îi oferea sînii, ca pe acadele, băieţilor pofticioşi, era total inconştientă că emana sex dar, în acelaşi timp, topea bărbaţii la temperatura unei dorinţe de nepotolit“. Se spune că toţi marii actori au o complicitate cu aparatul de filmat. Marilyn îl seducea de-a dreptul. Unul dintre marile love story-uri ale istoriei cinema-ului a fost între ea şi obiectivul care o înregistra, o mîngîia de-a dreptul lasciv. Monroe şi Wilder sînt autorii uneia dintre cele mai mesmerice şi mai sexuale secvenţe făcute vreodată: atunci cînd Sugar suspină acele „boo boo bee doo“-uri în mijlocul lui „I Wanna Be Loved by You“, te întrebi ce nebun n-ar fi vrut să fie iubit de ea.

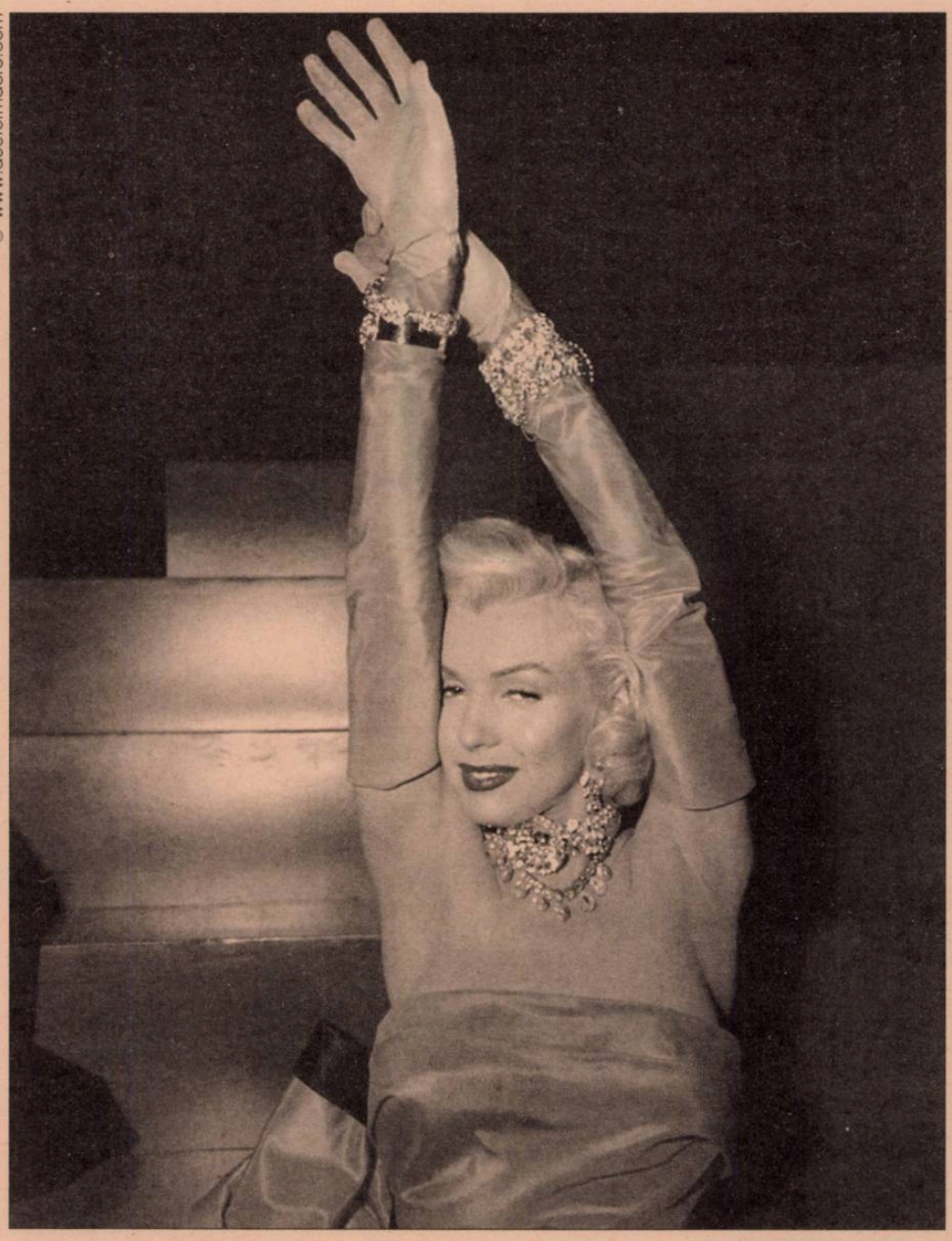
© www.doctormacro.com

Anca Grădinariu *este scenaristă şi critic de film.*

Imaginea Marilyn: un nou început

Dintr-un articol recent publicat în *Le Figaro,* am aflat că Authentic Brand Group, care gestionează deja imaginea lui Bob Marley, ar fi plătit mai mult de 50 de milioane de dolari pentru a re-cumpăra numele starului. Negocierile cu Anna Strasberg au durat şase luni, iar societatea americană are ambiţia de a face din Marilyn Monroe o marcă completă. Mai ales că, la 50 de ani de la moartea actriţei, popularitatea ei este încă foarte puternică.

În *New York Post*, Anna Strasberg, în vîrstă de 71 de ani, spunea că e „impresionată“ de ideea lui Jamie Salter, patronul Authentic Brands. Acesta şi-a exprimat poziţia şi intenţiile astfel: „Să ne înţelegem, calendarele, posterele, ochelarii de soare: sînt un business. Dar nu este ceea ce ne dorim noi să facem cu imaginea Marilyn Monroe“.

Altfel spus, Authentic Brands nu promite decît eleganţă şi vrea să facă din numele starului o marcă veritabilă.

Societatea e recunoscută pentru respectarea angajamentelor sale. Pentru Bob Marley, unul din trei produse sub licenţă poartă chipul cîntăreţului. „Vrem să creăm produse specifice pe care oamenii o să le cumpere“ – mai spune patronul firmei.

Mai mult decît produse, Authentic Brands promite că va face în aşa fel ca Marilyn Monroe să intre în secolul XXI: „În media, cred că Marilyn are o lungă carieră în faţa ei, graţie noilor tehnologii“. Authentic Brands speră, de asemenea, să impună amintirea acestei actriţe, noilor generaţii. De aceea, o parte a bugetului acestei firme va fi consacrat întreţinerii paginii de Facebook a starului, care numără mai mult de 400.000 de fani.

Contractul semnat de Authentic Brands intră într-o categorie a businessurilor importante între societăţile specializate şi moştenitorii starurilor defuncte. Grupul american CKX, care deţine drepturile asupra imaginii boxerului Muhammad Ali, a plătit 100 de milioane de dolari în 2004 pentru a achiziţiona drepturile asupra lui Elvis Presley, de la fiica sa, Lisa Marie.

Aşadar, afacerea încheiată de Authentic Brands în cazul lui Marilyn Monroe pare una foarte bună.

Rămîne de văzut în ce măsură Authentic Brands va putea să gestioneze această imensă celebritate. După cum însuşi Jamie Salter spunea, există aproape 100 de milioane de produse derivate care circulă în toată lumea, cu numele şi imaginea starului. Deci, va fi dificil să reorienteze felul în care se foloseşte marca Marilyn în acest moment. „Ca şi pentru Vuitton sau Hermès, întotdeauna vor exista şi *fake*-uri“ – adaugă el.

Cică şi ea...

„– ...şi în al doilea rînd, au fost şi actori care au făcut la început filme porno. Actori mari!

– Da? Cine?

– Păi degeaba îţi spun, că habar n-ai! Traci Lords, de exemplu. Ai auzit de ea?

Cristina înălţă scurt din umeri şi îşi mai turnă nişte whisky.

– Mariuse, tu o ştii? întoarse Leo capul spre prietenul lui. Nu-i chiar actriţă mare, dar... Era una blondă, cu ţîţe... pieptul mare, care gemea tare de tot. Tare şi fals. Gemea chiar înainte să-nceapă... scena. A fost un scandal cu ea cînd s-a descoperit că era minoră...

– Na, poftim! mîrîi Cristina.

– Da' acum joacă în filme normale. A avut şi-un rol principal într-un horror. *Not of This Earth*. A jucat şi cu Johnny Depp... Şi a jucat şi Stallone într-un film din ăsta.

– Mare actor! pufni iar Cristina.

– Şi Marilyn Monroe, cică şi ea ar fi făcut un filmuleţ porno la început, înainte să ajungă celebră...

– Astea de unde le ştii? îl întrerupse Cristina. De cînd te pricepi tu aşa bine la cinema?“

(din romanul *Noapte bună, copii!*
de Radu Pavel Gheo,
Polirom, 2010)

Sebastian ISPAS

„Actriță sau model sau ceva..."

Cîntăreaţă? Nu. Marilyn Monroe n-a fost cîntăreaţă decît în sensul în care orice altă actriţă hotărîtă să-şi croiască un nume în Hollywood-ul anilor '50 a fost în acelaşi timp şi cîntăreaţă. Probabil în acelaşi sens în care Johnny Depp este cîntăreţ pentru că s-a achitat admirabil de partitura din *Sweeney Todd*. Marilyn era perfect capabilă să cînte şi a făcut-o de fiecare dată cu panaş, integrînd în fiecare moment muzical un vîrtej de gesturi aproape electrice, care hipnotizau orice privitor, indiferent de sex. Avea voce, dar nu şi-a dorit niciodată să fie o cîntăreaţă. Ceea ce şi-a dorit ea a fost să fie actriţă. Şi după o suită de pelicule memorabile şi un efort titanic, a şi reuşit. Însă n-a fost niciodată mulţumită. Detaliile care ne amintesc astăzi de Marilyn – cîrlionţii de culoarea platinei, unduirea trupului său după o coregrafie aproape perfidă şi timbrul acela inconfundabil, care era capabil de a îngenunchea regi – sînt elemente inexistente în tinereţea lui Norma Jeane Baker, un periplu chinuitor prin orfelinate, o existenţă lipsită de afecţiune şi care nu părea să ducă nicăieri. Desigur, trăsăturile fizice îi trădau frumuseţea încă de pe atunci, însă postura, felul de a-şi purta trupul şi gestica sînt elementele profund studiate ale unei actriţe, menite să atragă atenţia asupra a ceea ce e dincolo de ele: vocea sa şi cuvintele pe care le rosteşte.

În banalitatea fotografiei de nuntă, la căsătoria prematură cu neimpresionantul James Dougherty, Norma Jeane pare mai degrabă o variantă palidă a lui Judy Garland, neamintind mai deloc de Jean Harlow, cu care a fost comparată ulterior de nenumărate ori. Iar vocea sa de atunci? Un chiţăit care se împleticea încă din şcoală în bîlbîieli şi pe care s-a străduit din greu să-l învingă. Dar nu ai nevoie de o voce incredibilă pentru a poza. Iar cariera înfloritoare de model a lui Norma Jeane Dougherty n-a fost decît o dezmorţire a acelui atu care-i va dicta felul de a juca: o sexualitate naturală incomensurabilă, alimentată de un simţ al ludicului irezistibil. Norma Jeane şi-a coborît tonul în mod artificial, a început să articuleze excesiv cuvintele şi şi-a însuşit o rostire şoptită, aproape umedă, copiată la infinit de generaţiile care i-au urmat, devenind astfel Marilyn Monroe. Acestea erau armele de care s-a folosit pentru a escamota un complex de inferioritate covîrşitor. A învăţat să cînte pentru că avea nevoie de asta, iar în '53 era suficient de bine pregătită încît să apară în *Gentlemen Prefer Blondes*. Deşi rolul ei de tînără ahtiată după avere nu avea motive să flateze pe nimeni, Marilyn a reuşit una dintre cele mai magnetice interpretări muzicale ale sale: „Diamonds Are a Girl's Best Friend".

În mod previzibil, gesturile sale sînt aproape inseparabile de notele în sine, iar trilurile din introducere sînt surprinzătoare în momentul în care sînt comparate cu restul cîntecului. Versurile insinuante intonate languros, grav, cu accente neaşteptate declanşează un reflex erotic, dar, trecînd peste acestea, e imposibil să nu observi controlul suprem al interpretării. Modulaţia minoră din punctul culminant e executată impecabil, iar mişcările şerpuitoare în rochia roz mulată pe trup, printre rîurile de dansatori fascinaţi, întipăresc momentul în memorie. Sigur că sună familiar chiar şi pentru cine n-a văzut niciodată secvenţa. Era inevitabil ca Madonna să extragă toată energia posibilă din momentele cele mai bune ale lui Marilyn şi să o canalizeze spre exacerbarea propriei sexualităţi. Dar rolurile sale deplorabile în comparaţie cu cele ale lui Marilyn indică tocmai ceea ce îi lipseşte Reginei Pop. Nu sexualitatea, de care e aproape suprasaturată; nu frumuseţea, care pare că şi-a pierdut din importanţă în anii '80; nu vocea, care în ciuda registrului restrîns surprindea uneori, ci controlul acela asupra propriului corp. Madonna a descoperit un cufăr doldora de fascinaţie, din care se auzea o voce seducătoare. L-a deschis şi înăuntru era Marilyn. A trecut apoi un sfert de secol şi Lady Gaga a redescoperit cufărul, doar că, de data aceasta, avea un iz de îngenuncheri nocturne şi imaginar oniric. L-a deschis şi înăuntru era Freddie Mercury.

Diamante, iubire, Preşedinte

Toţi aceşti artişti care au ştiut să-şi folosească la maximum înzestrările sînt cîntăreţi. Nu intrăm aici în dezbaterea muzicieni-muzicanţi. Cert este că modalitatea de exprimare aleasă de ei a fost muzica. Ceea ce nu e cazul la Marilyn. Un an după *Gentlemen Prefer Blondes*, ea a filmat *There's No Business Like Show Business*, alături de Mitzi Gaynor, Donald O'Connor şi Ethel Merman, trei actori celebri pentru abilităţile lor muzicale. Dar n-a fost foarte încîntată de asta. După cum observa una din cunoştinţele sale apropiate, era inevitabil ca într-un rol atît de solicitant muzical Marilyn să fie eclipsată de Ethel Merman, aşa cum şi Merman ar fi fost spulberată dacă i s-ar fi dat rolul de seducătoare alături de Marilyn. Şi totuşi a ieşit bine. Însă nemulţumirea ei – ambiţia care era motorul întregii sale existenţe – n-a încetat s-o bîntuie nici măcar în ultimele sale clipe.

În *The Seven Year Itch*, există o secvenţă care iese în evidenţă, însă nu în mod aşteptat. Nu e vorba despre celebrele cute albe ale rochiei deasupra aburilor care ţîşnesc din asfalt. În monologul plin de vinovăţie al soţului fidel jucat de Tom Ewell, care tocmai şi-a trimis soţia şi băiatul în vacanţă şi cade pradă inocenţei dezarmante a vecinei sale, interpretate de Marilyn, se strecoară o replică care aproape că dărîmă cel de-al patrulea zid: „E şi frumoasă fata. Pesemne că e actriţă sau model sau ceva..." Nu cîntăreaţă. Şi e firesc ca aspectul ei aproape ideal să fie ceea ce o defineşte. Pînă la urmă, rolurile care au consacrat-o au fost de blondă tîmpă, şi a mai trecut o vreme pînă cînd Marilyn a atras atenţia criticilor pentru abilitatea sa de a juca. Momentul-cheie a fost *Bus Stop*, unde în mod ironic ea interpretează o cîntăreaţă de *saloon* care nu impresionează prin voce. „That Old Black Magic", într-un accent adorabil de sud, e din nou exemplul acela de convergenţă a tuturor tertipurilor de care dispune o actriţă. Şi apoi, jazz.

Ambiţia era motorul întregii sale existenţe.

cu Tommy Noonan, în ***Gentlemen Prefer Blondes***

Comedia picantă alături de duoul magistral Jack Lemmon – Tony Curtis e probabil filmul cel mai cunoscut al lui Marilyn şi cel care i-a adus un Glob de Aur. La 33 de ani, vocea sa atinsese deja o maturitate, iar pasajele muzicale condimentate cu mici onomatopee jucăuşe din „I Wanna Be Loved By You" sînt un soi de arhetip al interpretării sale muzicale. Dar apogeul avea să vină trei ani mai tîrziu, în cea mai tensionată perioadă a carierei sale. *Something's Got to Give* – ultimul ei film din care au rămas doar frînturi de înregistrări – a fost un dezastru pentru Twentieth Century Fox. Obiceiul lui Marilyn de a întîrzia la filmări şi de a se pregăti ore în şir pentru o scenă era deja cunoscut la Hollywood, însă de data aceasta nu mai era vorba despre neglijenţă. Acuzînd o sinuzită, din 32 de zile de filmare Marilyn a ajuns pe platouri doar în 12. E drept că, în ciuda infecţiei sale, a avut îndrăzneala să apară într-o secvenţă provocatoare, renunţînd la costumul de baie de culoarea pielii, menit să confere iluzia nudităţii. Dar picătura care a umplut paharul şi care a dus la încetarea contractului cu Fox a fost decizia de a lipsi o zi doar pentru a călători la New York cu ocazia celei de-a 45 aniversări a Preşedintelui.

În pofida complexului de inferioritate şi a traumelor din copilărie, care i-au trasat probabil soarta tragică, Marilyn era înarmată cu o perseverenţă neînfrîntă. Paradoxal, deşi cariera sa la Hollywood risca să se încheie subit, Marilyn era pe cale de a deveni o actriţă respectată, iar cursurile de la The Actors Studio contribuiseră deja la o perfecţionare a meşteşugului său actoricesc. Pe plan sentimental, căsniciile cu Joe DiMaggio şi Arthur Miller, deşi sfîrşite prematur, i-au permis să viseze că într-o bună zi ar putea deveni Prima Doamnă a Statelor Unite. „Happy Birthday Mr. President" – de la ezitarea calculată de a urca pe scenă, la traseul sinuos pînă la podium, la rochia care mai mult dezvăluia decît să acopere, la gesturile care se transformaseră între timp din languroase în lascive, la timbrul cvasi-postcoital – e o culminare a seducţiei feminine. În Madison Square Garden, sub ochii vrăjiţi ai audienţei, Marilyn cîntă, însă nu virtuozitatea vocală este răspunzătoare pentru efectul asupra acesteia. Ci restul.

Sebastian Ispas *este jurnalist.*

cu Eli Wallach, în ***The Misfits***

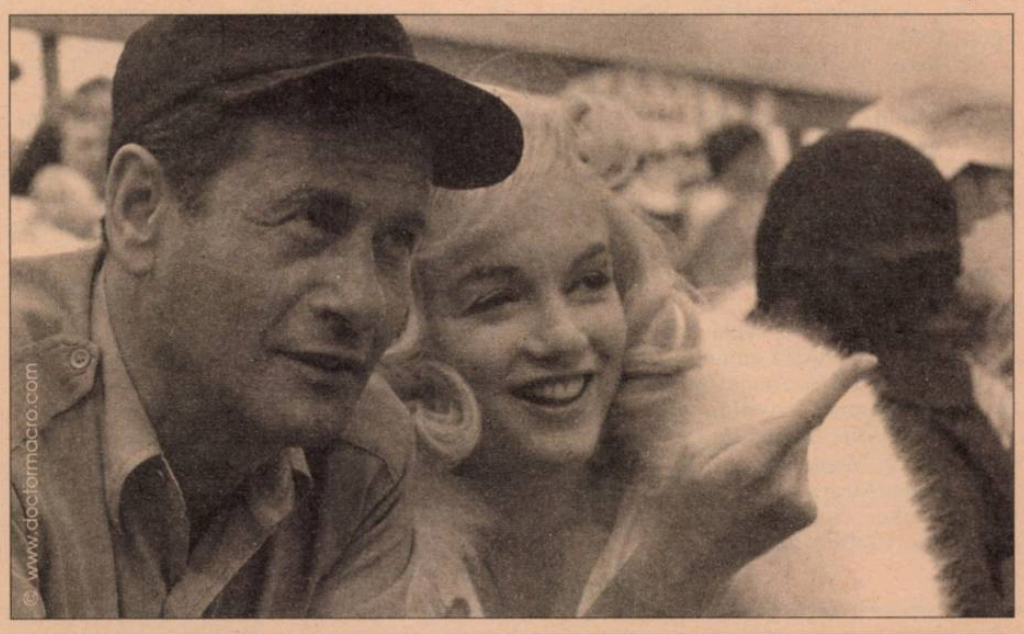

Matei MARTIN

Falsificînd vei înțelege

© www.doctormacro.com

„Nimic nu e mai periculos decît psihanaliza aplicată în artă.“ Cel care spune asta este Michel Schneider, psihanalist, scriitor, muzicolog şi cronicar literar. El este însă primul care a încălcat principiul. Iar cea care i-a oferit prilejul acestei „erezii“ este nimeni alta decît Marilyn Monroe, artistă polivalentă şi „caz“ celebru în istoria psihiatriei. Cartea pe care Schneider o consacră acestui „caz“ şi artistei a devenit şi ea o referinţă pentru psihiatrie, dar şi pentru lumea literară. Schneider şi-a propus să recompună viaţa emoţională a artistei, pornind de la fişele ultimelor şedinţe de psihanaliză. A ieşit un diagnostic precis, un roman excelent.

Totul a început cu un scenariu pe care trebuia să-l pregătească pentru ARTE: trebuia să realizeze un documentar pe tema „Psihanaliză şi cinema“, un „antreu“ care urma să fie difuzat înaintea filmului lui John Huston despre Freud. Firește, Marilyn nu avea cum să lipsească. Ca psihanalist, Schneider auzise de psihiatrul ei, Ralph Greenson. Ştia că era „tăticul“ tehnicii psihanalitice şi că a scris un tratat care e studiat şi astăzi în unele şcoli de psihanaliză. Mai ştia şi că, în ceea ce priveşte relaţia sa cu Marilyn, Greenson a încălcat toate regulile de bună practică pe care el însuşi le enunţase în tratat. La un moment dat, şi-a spus că trebuie să se concentreze pe această poveste. Aşa a apărut ideea cărţii *Marilyn, dernières séances (Marilyn pe divan,* Editura Trei, 2007). Nu e vorba de o biografie, deşi (aproape) tot ce e scris în carte s-a întîmplat cu adevărat, ci de un roman. „Biografia pretinde că spune lucruri care s-au întîmplat cu adevărat. Dar pînă şi biografia e, de fapt, o impostură. Biografiile sînt ca un fel de romane în care nu se vede talentul romancierului“ – mi-a explicat autorul. Capcana e următoarea: fie toate biografiile spun exact acelaşi lucru – ceea ce e redundant şi plictisitor –, fie spun lucruri total diferite, şi atunci te întrebi care e, pînă la urmă, povestea adevărată. „Nu mai bine scrii romane? Nu mai bine ficţionalizezi? Iei de ici-de colo cîte un element, citezi cutare sau cutare biografie, dezvolţi o naraţiune care să nu fie chiar neverosimilă, dar nici nu pretinde că spune adevărul gol-goluţ, şi gata, ai scris o carte bună.“

„Coerenţa e subiectivă, e ceea ce vreau eu să înţeleg din realitate...“

Marilyn pe divan e o carte bună tocmai pentru că autorul reuşeşte să amestece cu dibăcie ceea ce a fost cu ceea ce ar fi putut să fie. „Eu unul nu pretind că tot ce am scris s-a întîmplat de-adevăratelea. Tot ce povestesc are sens narativ, şi asta e cu totul altceva. Eu recunosc deschis faptul că falsific. Dar falsific tocmai pentru a spune adevărul.“ Povestea lui Michel Schneider merge în cu totul alte direcţii decît majoritatea biografiilor publicate pînă acum. „Nu vreau neapărat ca personajele să pară coerente. Coerenţa e subiectivă, e ceea ce vreau eu să înţeleg din realitate... Să fii adevărat nu înseamnă să ştergi disonanţele. Naraţiunea, ficţiunea, romanul pot da sens disonanţelor. În ceea ce am scris eu, totul, absolut totul e adevărat, dacă rămînem la ficţiune.“

În 2006, cartea despre Marilyn a fost nominalizată la aproape toate premiile literare franceze. A obţinut, printre altele, rîvnitul Prix Interallié, dar a ratat la mustaţă Goncourt. La fel ca Marilyn, care a cîştigat numeroase distincţii şi a fost nominalizată de mai multe ori la Oscar, nici Schneider nu a reuşit să obţină Oscarul literar. Deocamdată.

Psihanaliza e ştiinţa adevărului – spunea Jacques Lacan. Adevărul pe care îl caută Michel Schneider – prin psihanaliză şi literatură – nu e foarte clar conturat. „Adevărul e ca linia orizontului: cu cît te apropii mai mult, cu atît el se îndepărtează.“

Filmografie Marilyn Monroe

- *Dangerous Years,* regia: Arthur Pierson, cu Billy Halop, Scotty Beckett, Richard Gaines, 1947
- *Ladies of the Chorus,* regia: Phil Karlson, cu Adele Jergens, Rand Brooks, 1948
- *Love Happy,* regia: David Miller, cu Groucho Marx, Harpo Marx, Chico Marx, 1949
- *The Fireball,* regia: Tay Garnett, cu Mickey Rooney, Pat O'Brien, Beverly Tyler, 1950
- *The Asphalt Jungle,* regia: John Huston, cu Sterling Hayden, Louis Calhern, Jean Hagen, 1950
- *All about Eve,* regia: Joseph L. Mankiewicz, cu Bette Davis, Anne Baxter, George Sanders, 1950
- *Home Town Story,* regia: Arthur Pierson, cu Jeffrey Lynn, Donald Crisp, Marjorie Reynolds, 1950
- *As Young as You Feel,* regia: Harmon Jones, cu Monty Woolley, David Wayne, 1951
- *Love Nest,* regia: Joseph M. Newman, cu June Haver, William Lundigan, Frank Fay, 1951
- *Let's Make It Legal,* regia: Richard Sale, cu Claudette Colbert, Macdonald Carey, Zachary Scott, 1951
- *Clash by Night,* regia: Fritz Lang, cu Barbara Stanwyck, Robert Ryan, Paul Douglas, 1952
- *We're Not Married!,* regia: Edmund Goulding, cu Ginger Rogers, Victor Moore, 1952
- *Don't Bother to Knock,* regia: Roy Ward Baker, cu Richard Widmark, Anne Bancroft, 1952
- *Full House* (segmentul „The Cop and the Anthem“), regia: Henry Koster, cu Fred Allen, Anne Baxter, Jeanne Crain, 1952
- *Monkey Business,* regia: Howard Hawks, cu Cary Grant, Ginger Rogers, 1952
- *Niagara,* regia: Henry Hathaway, cu Joseph Cotten, Jean Peters, 1953
- *Gentlemen Prefer Blondes,* regia: Howard Hawks, cu Jane Russell, Charles Coburn, 1953
- *How to Marry a Millionaire,* regia: Jean Negulesco, cu Betty Grable, Lauren Bacall, 1953
- *River of No Return,* regia: Otto Preminger, cu Robert Mitchum, Rory Calhoun, 1954
- *There's No Business Like Show Business,* regia: Walter Lang, cu Ethel Merman, Donald O'Connor, 1954
- *The Seven Year Itch,* regia: Billy Wilder, cu Tom Ewell, Evelyn Keyes, 1955
- *Bus Stop,* regia: Joshua Logan, cu Don Murray, Arthur O'Connell, 1956
- *The Prince and the Showgirl,* regia: Laurence Olivier, cu Laurence Olivier, Richard Wattis, 1957
- *Some Like It Hot,* regia: Billy Wilder, cu Tony Curtis, Jack Lemmon, 1959
- *Let's Make Love,* regia: George Cukor, cu Yves Montand, Tony Randall, 1960
- *The Misfits,* regia: John Huston, cu Clark Gable, Montgomery Clift, 1961
- *Something's Got to Give*, regia: George Cukor, cu Dean Martin, Cyd Charisse, 1962 (neterminat)

Domnii preferă blondele

Regizat de celebrul Howard Hawks, *Gentlemen Prefer Blondes* (1953) este adaptarea unui musical jucat în 1949 pe Broadway, care la rîndul lui a fost o adaptare a romanului *Gentlemen Prefer Blondes: The Illuminating Diary of a Professional Lady* (1925) scris de Anita Loos. Continuarea romanului s-a intitulat *But Gentlemen Marry Brunettes* şi a fost, de asemenea, adaptată pentru cinematografie.

Primit cu cronici pozitive şi repurtînd un mare succes comercial (12 milioane de dolari încasări), filmul marchează începutul colaborării dintre Marilyn şi designerul William Travilla, cel care avea să asigure garderoba actriţei pentru alte opt filme. Partenera sa de film, Jane Russell, a descris-o pe Marilyn drept „foarte timidă şi foarte dulce şi mult mai inteligentă decît şi-au imaginat oamenii că ar putea fi“.

Se pare că Marilyn însăşi a insistat să fie trase numeroase duble, astfel că atunci cînd studiourile Fox l-au întrebat pe Howard Hawks cum poate fi grăbită producţia, regizorul a răspuns: „Înlocuiţi-o pe Marilyn, rescrieţi scenariul şi faceţi-l mai scurt şi găsiţi un alt regizor“. Replica „Pot fi deşteaptă dacă e important, dar bărbaţilor nu le place“ a fost introdusă în scenariu la sugestia lui Marilyn.

Momentul în care Marilyn cîntă piesa „Diamonds Are a Girl's Best Friend“ este considerat iconic şi a fost copiat de-a lungul timpului de cîntăreţe precum Madonna, Geri Halliwell, Kylie Minogue, Nicole Kidman, Anna Nicole Smith, Christina Aguilera şi Kelly Osbourne.

Domnii preferă blondele va apărea pe DVD împreună cu *Dilema veche* din 3 martie.

Luiza VASILIU

Norma, Zelda și Marilyn

● ***Fragments. Poems, intimate notes, letters by Marilyn Monroe,*** **Edited by Stanley Buchtal and Bernard Comment, Harper Collins Publishers, 2010.**

Mărturisesc de la început: am fost mereu o audreyhepburniană convinsă. Audrey era elegantă şi discretă, prietenoasă şi zîmbitoare, avea o spontaneitate lipsită de pericole, nu sărea la gîtul tău ca să te pupe pe obraji şi să te oblige să o strîngi în braţe. Audrey nu avea nevoie de tine, privitorul de filme cu un preaplin de iubire, tu aveai nevoie de ea şi de ingenuitatea ei irepetabilă. În schimb, Marilyn se afla mereu într-un permanent maraton de cucerire. Peste tot unde dădeai de ea, pe cutii de bijuterii, pe vederi şi pe panouri, se arunca spre tine, îţi smulgea admiraţie, invidie şi, pînă la urmă, un fel de dragoste. Disprețuiam disperarea cu care cerea să fie centrul lumii.

De aceea, nu aşteptam prea mult de la *Fragmentele* publicate anul trecut şi adunate într-un album cu facsmile şi fotografii care-ţi iau ochii. Citisem în *Nouvel Observateur* un dosar dedicat *Fragmentelor,* în care François Forestier scria un text – „La Babel d'une bimbo" – plin de condescendenţă (acum mi se pare de neiertat) despre însemnările lui MM. Coperta a patra promitea că volumul „va dezvălui fără urmă de îndoială umanitatea lui Marilyn Monroe", iar editorii o citau în introducere chiar pe actriţă, care spunea despre ea că e un „Jeckyl and Hyde, doi în unul", dorindu-şi ca volumul îngrijit de ei să o arate pe Marilyn *aşa cum era ea de fapt*. Am deschis cartea cu teama că cineva vrea să împăieze cu dureri, nostalgii, bucurii un personaj gol pe dinăuntru, şi am închis-o plîngînd. Iar eu plîng doar la filme.

Fragmentele sînt o colecţie de însemnări, poeme, scrisori găsite recent de cea de-a doua soţie a lui Lee Strasberg, profesorul de actorie al lui Marilyn şi directorul celebrului Actors Studio (după moartea actriţei, toate bunurile ei au trecut în posesia lui Strasberg, figura paternă în care Marilyn avea încredere totală). Documente inedite, toate sînt de fapt fragmente de Marilyn, bucăţi din Zelda Zonk (e pseudonimul sub care a călătorit incognito între Los Angeles şi New York. Şi oricum îi plăceau pseudonimele.), cuvinte care încearcă să fixeze cîte puţin din explozia care-a fost MM. Volumul începe şi se încheie cu cîteva pagini bătute la maşină. Primele sînt scrise în 1943: Norma Jeane avea 17 ani şi se măritase de puţină vreme cu James Dougherty, iar „imaginea idealizată a iubirii adevărate" era deja distrusă de dezamăgiri şi o presupusă trădare. Nimic melodramatic în felul în care tînăra îşi analizează stările, dimpotrivă chiar, o luciditate şi o maturitate cu totul suprinzătoare la o adolescentă. De altfel, melodrama nu apare decît rar în *Fragmente,* ca şi cum Marilyn nu ar da doi bani pe mizanscenă şi ar scrie doar ca să se adune, să iasă din agitaţie, să se liniştească puţin. Spectacolul e în altă parte, nu în carnetele şi hîrtiuţele ei.

Nelucrate, brute, cristale de zahăr nerafinat, însemnările lui Marilyn sînt o încercare continuă de autoanaliză, o căutare a obiectivităţii perfecte care să-i redea controlul asupra propriei persoane *(„having a sense of myself"; „It is rather a determination not to be overwhelmed").* Suferind de o nesiguranţă ucigătoare, temîndu-se să nu-i dezamăgească pe cei din jur sau să fie mai puţin decît se aşteaptă de la ea să fie, actriţa îşi notează fricile, în speranţa că, odată scrise, vor fi mai uşor de suportat *(„loneliness – be still").* Poemele, şapte la număr şi nedatate, sînt nepretenţioase şi simple, consemnînd în şoaptă condamnarea noastră la singurătate. De altfel, multe din notiţele ei din carnete începute şi neterminate, de pe şerveţele şi foi cu antet oficial sînt nişte poeme posibile, inclusiv lista de cumpărături înainte de o petrecere şi reţeta de friptură. Şi nu pentru că sînt scrise de Marilyn Monroe, ci pentru autenticitatea cu care înregistrează semnele deziluzionării şi, odată cu ele, încercarea de a găsi o oarecare normalitate.

Normalitatea, pentru Marilyn, e dată de muncă şi de antrenarea voinţei. „Concentrarea e singurul lucru care stă între un actor şi sinucidere", îi spusese profesorul ei, Lee Strasberg, aşa că Marilyn se străduieşte mereu să rămînă concentrată, să lucreze cît mai mult. Ani la rînd, merge la şedinţe frecvente de psihanaliză, sugerate tot de Strasberg, citeşte pasionat (de la Joyce pînă la Freud), cultivă amiciţii salvatoare, joacă în filme. În timpul filmărilor de la *Some Like It Hot,* îşi face un autoportret necruţător: „Mă văd acum în oglindă – sprîncene încruntate – dacă mă apropii mai tare, o să văd – ce nu vreau să ştiu, tensiune, tristeţe, dezamăgire, ochii mei albaştri plictisiţi, obrajii înroşiţi de capilare care arată ca rîurile pe hartă – părul atîrnînd ca şerpii. Gura mă întristează cel mai mult, după ochii mei morţi. O linie întunecată între buze – conturul unor valuri în timpul unei furtuni violente – spune nu mă săruta, nu mă păcăli, sînt o dansatoare care nu poate dansa."

© www.doctormacro.com

cu Sterling Hayden, în ***The Asphalt Jungle***

Scrisoarea care încheie volumul e dictată asistentei personale, în 1961, de pe patul de spital, la trei săptămîni după internarea, dintr-o neînţelegere, într-o clinică de psihiatrie, la etajul pacienţilor periculoşi. (O puteţi citi la www.lettersofnote.com/2011/01/men-are-climbing-to-moon-but-they-dont.html.) Dincolo de tristeţea ei infinită şi de experienţa cumplită prin care a fost nevoită să treacă, dincolo de suferinţă şi umilire, rămîne o frază pe care nici nu vreau să o traduc: *„Men are climbing to the moon, but they don't seem interested in the beating human heart".*

Acum, după ce-am terminat *Fragmentele*, nu-mi rămîne decît să revăd absolut fiecare film în care a jucat Marilyn, să-i sar de gît, s-o sărut pe amîndoi obrajii şi să n-o mai las să plece.

„Un copil frumos"

„Truman: Mi-ai promis şampanie, mai ştii? Marilyn: Ştiu, dar n-am nici un ban. T: Tot timpul întîrzii şi niciodată n-ai nici un ban. Suferi cumva de iluzia c-ai fi regina Elisabeta? (...) M (încruntîndu-se): Ce treabă are pizda aia cu chestia asta? T: Nici Regina Elisabeta nu umblă niciodată cu bani la ea. N-are voie. Banul nu trebuie să mînjească mînuşiţele regeşti. E o lege sau aşa ceva. M: Bine-ar fi să dea o lege din asta şi pentru mine. T: Tu ţine-o tot aşa şi poate or să dea. M: Păi, aoleo. Ea cum face ca să plătească? Cum ar fi atunci cînd merge la cumpărături. T: Doamna ei de companie se ţine după ea cu un sac plin de lovele. M: Ştii ce? Pun pariu că i se dau toate gratis. În schimbul favorurilor. T: Foarte posibil. Nu m-ar surprinde deloc. Furnizorul Maiestăţii Sale. Cîini Corgi. Iarbă. Prezervative. M: Ce să facă ea cu prezervativele? T: Nu ea, prostuţo. Nerodul ăla care merge la doi paşi în urma ei. Prinţul Philip. M: A, ăla. Mda. E drăguţ. După cum arată, pare să aibă o sculă frumuşică. Ţi-am povestit vreodată cum l-am văzut pe Errol Flynn scoţîndu-şi scula la înaintare şi cîntînd cu ea la pian? Ei, mă rog, asta a fost acum o sută de ani, abia ajunsesem manechin şi m-am dus la petrecerea asta ratată şi era şi Errol Flynn acolo, mîndru de el nevoie mare, şi şi-a scos scula şi a cîntat cu ea la pian. A bătut în clape. A cîntat «You are my sunshine» (...) T: Că era mîndru de scula lui pot să ţi-o confirm. Am petrecut odată împreună o seară intimă. Dacă înţelegi unde bat. M: Asta-i o invenţie. Încerci să mă păcăleşti. T: Pe cuvîntul meu de onoare. (...) S-a întîmplat pe cînd aveam 18 ani. Era în timpul războiului. Eram la o petrecere mare (...) M: Şi ce notă i-ai da? De la unu la zece. T: Sincer, dacă n-ar fi fost Errol Flynn, nu cred c-aş fi ţinut minte. M: Nu-i cine ştie ce poveste. Nu face cît a mea – nici pe departe. (...) Şi nu e ca şi cum mi-ai fi spus noutăţi. Întotdeauna am ştiut că Errol lupta pe două fronturi. Nu, va trebui să vii cu ceva mai tare. Hai s-auzim care-a fost cea mai grozavă experienţă a ta? (...) T: Eu zic să răspunzi tu prima la întrebare. M (rozîndu-şi unghia şi gîndindu-se serios): Păi, am cunoscut un bărbat, e cumva rudă cu Gary Cooper (...) T: Poţi să te opreşti aici, ştiu totul despre el. E tatăl vitreg al lui Rocky Cooper. Cic-ar fi senzaţional. M: Chiar e. Bine, deşteptule. E rîndul tău. T: Las-o baltă. Nu trebuie să-ţi spun nici pe dracu'. Pentru că ştiu cine e minunea ta mascată: Arthur Miller. (Şi-a lăsat mai jos ochelarii cu lentile negre. Doamne, dacă privirile ar putea ucide, oau!) Am ghicit imediat ce-ai zis că e scriitor. M (bîlbîindu-se): Dar cum? Adică nimeni... Adică aproape nimeni... T: Acum pe puţin trei ani, (...) [un jurnalist de la *Herald Tribune]* mi-a spus că te distrezi cu Arthur Miller. Că ai făcut o pasiune pentru el. Am fost prea gentleman ca să ţi-o spun pînă acum. M: Gentleman! Nenorocitule. (Bîlbîindu-se iar, dar cu ochelarii cu lentile negre la locul lor.) Nu pricepi. Asta s-a întîmplat demult. Dar acum e ceva nou. E total diferit şi... T: Doar să nu uiţi să mă inviţi la nuntă. M: Dacă scoţi vreo vorbă despre asta, te omor. Pun să ţi se facă felu'. Ştiu vreo cîţiva tipi care s-ar bucura să-mi facă serviciul ăsta. T: Nu mă îndoiesc de asta nici o clipă. (...) (Ne-am continuat drumul cu taxiul spre South Street şi vederea unui feribot ancorat acolo, cu Brooklynul profilîndu-se peste apă şi pescăruşii albi planînd şi dănţuind pe fundalul unui orizont marin spuzit de nori subţiri, ca de lînă, delicaţi ca dantela – tabloul ăsta i-a alinat repede sufletul. [Am coborît din taxi] (...) (Stătea rezemată de un stîlp de ancorare. Văzută din profil: Galateea scrutînd orizonturi necucerite. Briza îi înfoia părul, iar capul ei se întorcea spre mine cu o uşurinţă eterică, parcă împins de-o adiere.) T: Deci cînd dăm de mîncare la păsări? M: Mai ţii minte, am zis că dacă te-ar întreba cineva la un moment dat cum sînt eu, cum e Marilyn Monroe *de fapt* – ei bine, ce i-ai răspunde? (Tonul ei era jucăuş, zeflemitor, dar totodată serios – voia un răspuns sincer.) Pun pariu c-ai spune că sînt o gîscă. Un fel de *banana split.* T: Bineînţeles. Dar aş mai spune şi... (Lumina pălea. Părea să pălească şi ea odată cu lumina, să devină una cu cerul şi norii, să se retragă dincolo de ei. Am vrut să ridic vocea astfel încît să acopăr ţipetele pescăruşilor şi s-o chem înapoi: Marilyn! Marilyn, de ce-a trebuit să se sfîrşească totul aşa? De ce dracu' trebuie să fie viaţa atît de mizerabilă?) Aş spune... M: Nu te aud. T: Aş spune că eşti un copil frumos."

(fragmente din *Muzică pentru cameleoni* de Truman Capote, traducere de Iulia Gorzo, Polirom, 2009)

Anamaria DOBINCIUC

O moarte care nu dezvăluie nimic

Un *probabil* suicid – acesta e verdictul dat de legist în cazul Marilyn Monroe. Acel „probabil", precum şi nenumăratele neclarităţi în privinţa celor întîmplate în noaptea de 4 spre 5 august 1962 au dat naştere multor teorii referitoare la moartea actriţei.

Versiunea oficială, cea a sinuciderii cu o supradoză de nembutal şi clorhidrat, se bazează pe bine cunoscutul fapt că Marilyn avea probleme psihice şi că mai luase supradoze de sedative. Dar avea Marilyn motive să se sinucidă în acea zi de 4 august? Problema contractului cu Fox fusese rezolvată şi filmările pentru *Something's Got to Give* aveau să fie reluate, iar conform biografului Donald Spoto, Marilyn şi Joe DiMaggio chiar plănuiau să se recăsătorească. Hyman Engelberg, doctorul care i-a prescris nembutalul, crede că în seara aceea ceva a deprimat-o şi a determinat-o să ia supradoza, iar faptul că Marilyn l-a sunat pe Peter Lawford e o indicaţie că ar fi vrut să fie salvată. Teoria sinuciderii e susţinută şi de declaraţia oficială a menajerei Eunice Murray. În jurul orei 3,30, fiind îngrijorată că nu primea un răspuns de la Marilyn, Murray l-a sunat pe psihiatrul actriţei, dr. Greenson. Acesta a ajuns în doar cinci minute, a spart geamul şi a intrat în cameră, însă Marilyn era deja moartă. La 4,25 a fost chemată şi poliţia. Iniţial însă Murray a declarat că l-a sunat pe Greenson pe la miezul nopţii. Această discrepanţă, comportamentul ciudat al menajerei şi mai ales neclaritatea în privinţa modului în care au ajuns nembutalul şi clorhidratul în organismul lui Marilyn au dus la teoria unei morţi accidentale, cel mai probabil cauzate de Murray şi de Greenson. Unul dintre cei doi i-ar fi administrat clorhidratul printr-o clismă, neştiind că Marilyn a luat nembutal, iar combinaţia a fost letală.

La misterul care învăluie firul evenimentelor din acea noapte se adaugă şi declaraţia lui Walter Schaefer, proprietarul ambulanţei chemate la casa lui Marilyn. În interviul acordat jurnalistului

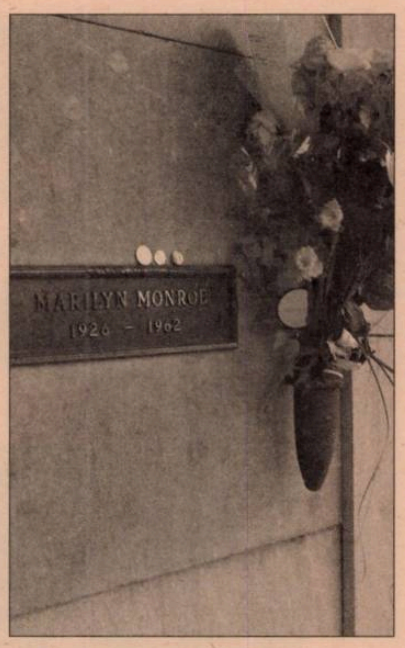

Anthony Summers, Schaefer spune că Marilyn era în comă cînd a ajuns ambulanţa la ea şi că a murit la spital. Mai mult, chiar şi menajera îi spune lui Summers că, de fapt, Marilyn încă mai era în viaţă în momentul în care a ajuns doctorul. Astfel, se formulează un prim posibil scenariu care îl implică pe Robert Kennedy şi care ar explica de ce poliţia a fost chemată atît de tîrziu. Teoria se bazează, bineînţeles, pe premisa că Marilyn a avut relaţii mai mult decît amicale cu ambii fraţi Kennedy, cea cu Bobby fiind mai serioasă. Deşi, oficial, Bobby Kennedy se afla în San Francisco pe 4 august, există martori care susţin că era în Los Angeles. Acesta i-ar fi făcut o vizită lui Marilyn, în urma căreia ea a căzut într-o stare depresivă şi a luat supradoza de somnifere. A apucat totuşi să-l sune pe Peter Lawford, care abia cîteva ore mai tîrziu a venit acasă la Marilyn împreună cu alţii. A găsit-o în comă şi a chemat ambulanţa lui Schaefer. Marilyn însă a murit la spital, sau în drum spre spital, ceea ce înseamnă că cineva a pus-o din nou în patul ei. Iar poliţia a fost chemată abia la 4,25, pentru a-i da timp lui Bobby Kennedy să plece din Los Angeles.

O teorie mai recentă, formulată în urma declasificării unor dosare FBI în 2006, îl implică şi mai mult pe Bobby Kennedy. Conform unui raport de trei pagini, lui Marilyn i s-ar fi sugerat să ia o supradoză de somnifere, cu promisiunea că va fi găsită la timp pentru a fi salvată. Pare un plan bizar, dar oarecum verosimil dacă e corelat cu surse conform cărora Marilyn folosea tentativele de suicid ca şantaj sentimental şi chiar ca metodă de a atrage atenţia presei. Acest plan ar fi fost pus la cale de Peter Lawford împreună cu Greenson, cu Murray şi cu publicistul Pat Newcomb. De data aceasta însă, Marilyn nu a fost salvată. Raportul mai menţionează că Robert Kennedy l-a sunat pe Lawford „ca să afle dacă Marilyn e deja moartă". Autenticitatea documentului este pusă sub semnul întrebării de unii biografi. Luînd în considerare detaliile de tabloid din raport şi sursele necunoscute, există posibilitatea ca acesta să fi fost fabricat de adversari ai fraţilor Kennedy, cu intenţia de a le păta imaginea.

Un mister de nedezlegat e mai fascinant decît adevărul.

Dosarele FBI referitoare la Marilyn relevă faptul că agenţii erau mai degrabă interesaţi de viziunile ei de stînga şi mai ales de vizita în Mexic din februarie 1962, cînd a socializat cu nişte comunişti, decît de legăturile ei cu fraţii Kennedy. De altfel, una dintre teoriile conform cărora Marilyn a fost asasinată arată cu degetul înspre comunişti. Susţinută de fervent anticomunist Frank Capell în cartea *The Strange Death of Marilyn Monroe,* teoria nu are o bază solidă şi e cel mai puţin plauzibilă. Cel mai des vehiculate teorii ale conspiraţiei sînt cele conform cărora Marilyn a fost asasinată fie de FBI, pentru că ştia prea multe şi reprezenta un risc de securitate, fie de Mafie, care fiind în război cu Robert Kennedy ar fi vrut astfel să-l compromită.

Ce s-a întîmplat în noaptea în care Marilyn Monroe a murit rămîne o întrebare cu variante multiple. Unele variante sînt mai plauzibile decît altele, însă un răspuns corect nu există. Şi oricum un mister de nedezlegat e mai fascinant decît adevărul.

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj.*

Dropsuri cu Marilyn

■ Atunci cînd ne gîndim la „cultura pop", figura lui Marilyn Monroe ne apare instantaneu în faţa ochilor: Marilyn, cu frumuseţea ei curată, cu bucuria din zîmbetul ei, era parcă făcută pentru a da un nume – şi un chip – şi un trup – lumii noastre dominate de civilizaţia logo-urilor. Marilyn nu s-a opus transformării sale în logo; dimpotrivă, a trudit la ea. Cu simţul ei infailibil în materie de oportunităţi, a nimerit „jackpotul" eternităţii: nu atît filmul, cît fotografia.

■ Marilyn este, cu siguranţă, cea mai fotografiată femeie a secolului trecut. Căci, atunci cînd totul se duce – şi, într-o civilizaţie a deşeurilor, totul se duce foarte repede –, singurul lucru care rămîne sînt imaginile. Secolul 20 are formele lui Marilyn: Marilyn, cu rochia albă luată de vîntul de la metroul newyorkez, Marilyn pictată (şi re-pictată, şi re-pictată...) de Andy Warhol, Marilyn într-o rochie de perle cusută pe ea, cîntîndu-i *Happy Birthday, Mr. President* lui John F. Kennedy... Tot atîtea imagini care nu ne lasă s-o uităm, deşi s-au scurs 49 de ani de cînd Marilyn Monroe a trecut în spatele cortinei negre, pentru un nesfîrşit *photosession@lumeaailalta.com*...

■ Dată afară pe uşa studiourilor, Marilyn a revenit pe fereastra publicităţii. În numai cîteva luni, învăţase lecţia numărul 1 a Hollywoodului: „trebuie să se vorbească de tine!". Şi – mai ales – să fii văzut(ă). Nu contează unde, nu contează cum – important este să apari în cadru. Cum cadrul filmelor îi fusese refuzat, s-a gîndit că publicitatea era un „cadru" încă şi mai bun pentru a-şi pune în valoare frumuseţea. A fost, iarăşi, o decizie deşteaptă: lumea se schimbase, magia cinematografului nu se mai susţinea singură – magia publicităţii îi luase locul. Publicitatea devenise mediul cel mai potrivit pentru a fi celebru. Iar pentru a fi celebru nu aveai nevoie de „replici" sau „roluri", ci doar de farmec şi fotogenie. Marilyn le avea din plin pe amîndouă.

■ Acest *timing* perfect demonstrează cît de inteligentă era atunci cînd era vorba despre cariera ei. O inteligenţă intuitivă, care descoperise – deja – ceea ce marii mahări ai publicităţii aveau să exploateze nu peste mult timp: cultura populară este Imagine.

■ De aici încolo, totul este istorie. Revenită în Cinema, Marilyn a devenit – în doar cîţiva ani – cel mai de succes produs al Hollywoodului. Chiar şi atunci cînd filmele nu erau lovituri de box-office, „produsul Marilyn" se vindea – pe rupte – în paginile revistelor, în interviuri şi reportaje de televiziune. Timp de mai bine de un deceniu, a dominat cultura imaginii – din America în Japonia şi înapoi. Marilyn era considerată, pur şi simplu, „cel mai frumos dar pe care America îl făcuse lumii"! Filmele sale o făcuseră celebră; fotografiile o făcuseră nemuritoare.

■ V-aţi imagina-o pe Marilyn Monroe jucînd un rol din Antichitate? Sau din secolul 17-18? Chipul & Corpul ei sînt atît de categoric „secolul 20" încît teleportarea ei în trecut, într-o poveste care să se petreacă înainte de, hai, secolul 19, pare din start o idee proastă: Marilyn n-ar fi putut fi nici Cleopatra, nici marchiza de Pompadour.

■ Care ar fi, realist privind lucrurile, farmecul inepuizabil al celei care s-a căsătorit cu „eroul popular al Americii" (jucătorul de baseball Joe DiMaggio), apoi cu „eroul intelectual al Americii" (dramaturgul Arthur Miller), care a fost amanta celui mai celebru preşedinte (Kennedy) & al celui mai celebru cîntăreţ (Sinatra) şi care a mai găsit timp să joace alături de glorii masculine ale ecranului cum ar fi Clark Gable, Robert Mitchum, Montgomery Clift, Tony Curtis?

Chipul vine primul pe listă: machiată, stilizată, cu pleoapele grele de vino-ncoa, cu aluniţa de pe obrazul stîng ca un făcut cu ochiul şi gura întredeschisă de parcă ar fi adresat lumii un neîntrerupt „ia-mă!", Marilyn este feminitatea definitivă şi inalterabilă. Un chip care – iată – nu s-a demodat deloc în cei cincizeci de ani de cînd ne zîmbeşte.

Apoi trupul: bustul mărimea 16 poate că nu mai este deloc „la ordinea zilei" la Hollywood, dar arătaţi-mi un bărbat heterosexual care nu-şi clăteşte ochii privind cu jind bustul lui Marilyn (sau fundul, sau picioarele...) mai curînd decît siluitele siluete „sfoară" care populează Hollywoodul de astăzi!

În fine, vocea: a lui Marilyn era unică – gîngurit semi-inocent, semi-lasciv care este primul lucru pe care vrei să-l auzi dimineaţa şi ultimul pe care să-l stingi cu sărutări noaptea... Femeie-obiect, femeie-copil, Marilyn nu avea nevoie să „schimbe vitezele" pentru a trece dintr-una într-alta: era – nonstop – amîndouă la un loc. Cînd cîntă *„I wanna be loved by you, just you, and nobody else but you",* oricare dintre tinerii bărbaţi de astăzi ştie – simte – că vocea aceea este „croită" special pentru a-l pune *„in the mood for love"*... Şi, cum dragostea este nemuritoare, Marilyn îşi are locul ei asigurat în galeria fantasmelor: fata *„next door"* care, deşi a cîntat „Diamantele sînt cele mai bune prietene ale fetelor", nu a vrut altceva decît să fie iubită.

■ Marilyn, oricît de mult îşi fetişiza ea însăşi corpul, era totuşi o fată cu capul pe umeri. Vînzarea la licitaţie a radiografiei sînilor săi ar fi amuzat-o într-o primă fază, apoi ar fi pus-o pe gînduri (pozele cu ea dusă pe gînduri sau uşor melancolică sau tristă de-a dreptul sînt mai frumoase decît cele în care rîde publicitar). Ar fi privit nedumerită nenumăratele poze cu radiografia sînilor ei, publicate în toate ziarele şi revistele lumii, şi – cu degetul arătător în gură – ar fi clătinat din căpşorul său adorabil: *The world's nuts*... Apoi, cu halatul alb încă pe ea – pe corpul ei gol proaspăt ieşit din spuma lavandă & trandafiri a băii –, ar fi dat fuga înapoi în baie să se uite la sîni în oglindă. Deci *ăştia* sînt *the boobs, folks,* ar fi zis ea, un piculeţ furioasă; ce vedeţi în radiografie nu sînt decît raze X, sau cum dracu' s-or numi! Apoi, încă enervată, ar începe să-şi mîngîie sînii, să şi-i palpeze atentă. E adevărată şi îngrijorată şi preocupată – şi nu, *dearest* Marilyn, nu vei muri de cancer, asta e sigur...

Alex. Leo ŞERBAN

Marius CHIVU

Vestiarul cu vedete

Vestiarul colectivului de croitorese al Cooperativei „Sîrguinţa“ din Rîmnicu Vîlcea era un mic altar pop. 80 de femei tinere aflate în toate stările civile posibile (Minodora, prietena mamei, părea să aibă cea mai mare experienţă cu bărbaţii şi soţii) îşi tapetaseră dulapurile de fier cu tot felul de cartoline şi poze cu artişti decupate din revistele *Femeia* (la care erau obligate să se aboneze) şi *Cinema*. Cînd mă plictiseam să mă joc printre baloturile de materiale textile din depozit, mă strecuram, pe ascuns, în vestiar şi deschideam rînd pe rînd toate dulapurile să mă uit la pozele alea cu femei şi bărbaţi atît de frumoşi. Apoi mă întorceam în sala maşinilor de cusut, mă duceam pe la croitoresele care îmi plăceau mie şi le întrebam:

„Cine sînt ăia care se pupă, ea cu capul dat pe spate?“, şi doamna Veronica se oprea visătoare din trasul tighelului şi îmi zicea: „Vivian Leig şi Red Batlăr“;

„Cine e băiatul ăla cu părul în sus şi gulerul ridicat?“, şi tanti Mari îmi zîmbea larg din spatele aburilor scoşi de fierul de călcat: „Elvis Preslei, cel-mai-mare-rocker-înnebunea-femeile-numai-cînd-apărea-aşa-era-de-mare-a-murit-din-cauza-drogurilor...“;

„Cine e Brams?“, şi doamna Teodora prindea buzunarul cu un bold, mă mîngîia pe cap şi îmi spunea, avînd în glas aproape tristeţe: „E un compozitor de muzică clasică la care o duce Antoni Perchins pe Igrid Berman cînd se-ndrăgosteşte de ea, dar ea-l iubeşte pe altul care o înşală.“;

„Cine e negrul ăla creţ?“, şi Livia (frumoasa, săraca Livia!, s-a sinucis din dragoste pentru maistrul atelierului de croieli la o vîrstă mult mai mică decît am eu acum...) se oprea din schimbatul papiotei şi zicea: „E un american, cel mai mare chitarist al tuturor timpurilor. După ce termina de cîntat, dădea foc la chitară pe scenă şi ştii cum urla lumea!?“;

„Cine e băiatul ăla în geacă roşie cu mîneci suflecate“, o întrebam pe mama, iar mama, fără să se oprească din cusut zicea aşa: „E Maicăl Geacsăn, are un dans în care el merge în faţă, dar nu ştiu cum face că dă în spate...“, „Nu-nţeleg.“, „Nimeni nu înţelege...“;

„Şi băiatul ăla cu bărbatul ăla?“, „E din *„Cramăr contra cramăr*... Nevasta lui pleacă de-acasă şi el rămîne cu copilu', dar nu ştie cum să-l crească... Are şi servici şi n-are cu cine-l lăsa acasă. Ca noi“, zicea mama şi mai tăia ceva cu foarfeca;

„Cine e omul ăla medieval care priveşte în sus“, şi tot mama, sîcîită, spunea repede: „Lăurăns Olivie. Avem o carte acasă cu viaţa lui. Un mare actor“;

„Cine e ăla cu barbă şi coroniţă de margarete pe cap?“, şi săraca Livia exclama luminată: „Aaaa, Travolta!“, apoi îmi povestea subiectul din *Grease* şi îmi arăta nişte mişcări de dans din şolduri, dar mereu striga la ea Maricica, şefa de secţie: „Livio, lasă dracu' zbenguitul, că iar ţii tura în loc...“ (Maricica fiind foarte invidioasă pe Livia, care era cea mai frumoasă, avea gropiţe şi semăna cu Sandra cîntăreaţa);

„Şi aia cu picioare subţiri?“, „Giudi Garland. Era bolnavă, slăbise rău că nu mai putea mînca....“

Dar mie cel mai mult îmi plăcea fotografia cu o blondă căreia i se ridica fusta cînd trecea peste o gură de canal. Mă întrebam dacă cei care au fost de faţă cînd i s-a întîmplat asta au apucat să-i vadă chiloţii, dar croitoresele de la Sîrguinţa ziceau că e trucată, că aşa trebuia să iasă, ca să le placă bărbaţilor, să le sucească minţile şi ăia să înceapă „să umble“, „unde să umble?“, „după alte femei în timp ce nouă ni se tăbăceşte curul pe scaunele astea şi ne stricăm ochii chiorîndu-ne în acu' maşinii...“ Nu era prea populară tipa aia blondă, Merlin, dar Livia zicea că e sex-simbol („Ea şi cu Odri Heburn din *Vacanţă la Roma*. Să-i spui maică-tii să te ducă că rulează la Flacăra...“) şi eu întrebam: „Ce-i ăla secsimbol?“, „E cînd cineva e frumos şi apoi toţi vor să semene cu el...“, „Eu n-am văzut nici un film cu Merlin“, „A murit, se zice că s-a sinucis, că au găsit un tub de somnifere gol lîngă pat, dar se pare că a fost omorîtă...“

Îmi plăcea fotografia cu o blondă căreia i se ridica fusta.

Aproape toţi erau morţi şi mie mi se părea că în străinătate e foarte periculos chiar şi pentru actori şi cîntăreţi. Îmi părea rău de ei. Aşa frumoşi... Cultura mea pop a început cu pozele şi scenele alea din filme decupate şi lipite în vestiarul croitoreselor cooperatiste.

© www.doctormacro.com

Marilyn şi ceilalţi

■ Norman Rosten, romancier din Brooklyn, unul dintre prietenii cei mai apropiaţi ai lui Marilyn. Din *Marilyn Among Friends:* „Avea instinctele şi reflexele unui poet, dar îi lipsea controlul.“

■ Arthur Miller, cel de-al treilea soţ, care a încercat să facă din ea o „intelectuală veritabilă“: „Ca să supravieţuiască, ar fi trebuit să fie ori mai cinică, ori şi mai îndepărtată de realitate decît era. În loc de asta, era un poet la un colţ de stradă, încercînd să recite în faţa unei mulţimi care trăgea hainele de pe ea.“

■ Karen Blixen, după ce a cunoscut-o la o recepţie organizată de Carson McCullers: „Cred că Marilyn e născută să facă o impresie copleşitoare asupra celor care o cunosc pentru prima dată. Iar asta nu pentru că e frumoasă, ci pentru că răspîndeşte în acelaşi timp o vitalitate nestăvilită şi un fel de inocenţă incredibilă. Am întîlnit acelaşi lucru la un pui de leu pe care mi l-au adus într-o zi servitorii mei negri din Africa.“

■ Carson McCullers a întîlnit-o prin intermediul lui Arthur Miller, la New York, în 1954, şi de atunci s-au văzut regulat. McCullers a descris multe dintre acele serate în autobiografia ei neterminată, *Illumination and Night Glare*.

■ Cecil Beaton, autorul fotografiei preferate a lui Marilyn cu ea însăşi: „A ţîşnit din întuneric şi a devenit sex-simbolul nostru de după război, fata *pin-up* a unei epoci întregi. Indiferent ce agenţie de presă sau ce iluzie fabricată ar fi aprins fitilul, geniul ei ciudat e acela care i-a susţinut zborul. Transfigurată de minunile strălucitoare ale Technicolorului, umblă ca un bazilisc unduitor, pîrjolind totul în cale... Poate că s-a născut tocmai în ziua de după război în care am avut nevoie de ea. Cu siguranţă, nu avea habar de trecut. Ca Ondine a lui Giraudoux, are doar cincisprezece ani şi nu va muri niciodată.“

■ Pier Paolo Pasolini. Nu a cunoscut-o niciodată, dar în 1963, la un an după moartea ei, i-a dedicat o elegie pe care a recitat-o chiar el în filmul *La Rabbia*, cu Adagio-ul lui Albinoni drept coloană sonoră (fragmentul poate fi văzut aici: http://vimeo.com/3756892): „Din lumea antică şi din lumea viitoare / numai frumuseţea mai rămăsese, şi tu, / sărmană surioară, / cea care aleargă în spatele fraţilor ei mai mari, / şi rîde şi plînge cu ei, ca să-i imite, / tu, surioară mai mică, / îţi purtai frumuseţea umil, / şi sufletul tău de fată din părinţi modeşti / n-a ştiut niciodată că o avea, / altfel n-ar mai fi fost frumuseţe. / Lumea ţi-a arătat-o, / şi astfel frumuseţea ta a devenit a ei.“

■ Carl Sandburg şi Marilyn s-au întîlnit pe platourile de filmare de la *Some Like It Hot*, în 1959 (ea era mare fan al biografiei lui Lincoln scrise de Sandburg): „Nu era un star de cinema obişnuit. Avea ceva democratic în felul ei de a fi. Era genul care sărea să spele vasele de la cină, chiar dacă nu i-o ceruse nimeni.“

■ Norman Mailer locuia în acelaşi cartier cu Arthur Miller şi Marilyn. Şi deşi ea ar fi vrut să-l cunoască, Mailer nu a acceptat niciodată să o întîlnească. După moartea ei, i-a dedicat două eseuri biografice – *Marilyn* (1973) şi *Of Women and Their Elegance* (1980).

■ În 2010, a apărut în Anglia *The Life and Adventures of Maf the Dog and of his Friend Marilyn Monroe*, de Andrew O'Hagan. Romanul, un succes veritabil de critică şi de public, e povestea ultimilor doi ani din viaţa actriţei, văzuţi din perspectiva cîinelui pe care Marilyn l-a primit în dar de la Frank Sinatra. Spune Maf: „Marilyn era o creatură stranie şi nefericită. Dar în acelaşi timp avea mai mult simţ comic decît oricine altcineva. Mai mult simţ comic şi mai multă artă. Refuzul încăpăţînat al absurdităţilor vieţii nu era pentru ea: Marilyn avea o sensibilitate pentru glume şi dramă morală care i-ar fi încîntat pe capii Vienei psihanalitice. Nu a durat mult pînă a devenit cea mai bună prietenă a mea.“

Florin BARBU

Îmi place sau nu-mi place?

„What makes you so sad? You're the saddest girl I ever met.
You're the first man who's ever said that.
I'm usually told how happy I am.
That's because you make a man feel happy."
The Misfits

Cum poţi să vorbeşti despre o femeie pe care nu ai cunoscut-o şi să spui că nu-ţi place, că nu ţi-a plăcut niciodată şi că, probabil, nu ai o părere prea bună despre ea? Sigur, vorbim despre o actriţă, dar, chiar şi aşa, e, cel puţin, nepoliticos. Hm, poate fi mai rău de atît. Ridicolul îţi dă tîrcoale şi abia aşteaptă să fie chemat...

Cam aşa (mă) simt eu acum, după ce am acceptat invitaţia făcută de *Dilema veche* să scriu despre Marilyn Monroe, adică despre cele mai cunoscute două majuscule din istoria filmului, *at least*. Buun... *Dilema veche,* MM, adică Radu Cosaşu & Alex. Leo Şerban, doi dintre cei mai mari admiratori ai actriţei. Da, nu-mi va fi greu să mă fac de rîs. Şi, cum adică nu am cunoscut-o? Doar i-am văzut filmele. Măcar pe cele mai importante. Aşadar, va fi un dosar MM, prilejuit de lansarea unei colecţii de opt DVD-uri cu filmele sale. Nu ştiu care vor fi acelea. Sper ca printre ele să găsesc *The Misfits,* filmul lui John Huston unde, cred, Marilyn face rolul său cel mai bun. Poate că de aici ar trebui să pornesc în încercarea mea, destul de timidă, de a (-mi) explica indiferenţa (iertare pentru impoliteţe) faţă de ea. A fost, sau nu, o actriţă bună? Vedeţi, nici nu pot să scriu mare... A fost, fără nici un fel de dubii, o foarte frumoasă femeie. Unii spun şi acum că este cea mai frumoasă femeie *ever* şi, recunosc, e destul de adevărat, mai bine spus e chinuitor să contrazici afirmaţia. Şi care a fost generoasă cu frumuseţea ei. A ales strălucirea, a vrut să fie admirată; mai mult, a vrut (cred) să fie dorită de toţi bărbaţii. Ce cale mai rapidă decît marele ecran, unde chipul şi vocea ei subjugau? Aici încep să mă blochez, pentru că, revăzînd, unul după altul, *All about Eve*, *The Seven Year Itch*, *Some Like It Hot* şi *The Misfits* nu pot să spun nimic rău despre rolurile ei. *Au contraire,* mai ales în filmul lui Huston. Atunci? De ce nu pot să spun că-mi place, de ce nu am în casă nici un film în care apare, de ce, vorba românului amuţitor&atoateştiutor, nu mă atrage subiectul? Adevărul e că nu ştiu. Mai rău, mă împotmolesc în explicaţii. Mai că-mi vine să renunţ la articol. Simt cum aşa-zisa mea indiferenţă se şubrezeşte, pentru că, dacă ar fi fost reală, impenetrabilă, rîndurile astea nu apăreau. Aş fi pasat... indiferent, cum altfel, propunerea.

Revenind... Obişnuiam să spun că îmi place mai mult cealaltă mare pereche de majuscule din film, BB. Nici măcar nu ştiu dacă era(m) onest, pentru că tot MM era reperul, ea era cea la care mă uitam cu coada ochiului

cu Jane Russell,
în ***Gentlemen Prefer Blondes***

cînd vorbeam despre altcineva, fie Bardot, fie oricare alt chip care îmi atrăgea privirea pe ecran. Şi atunci? Sînt ipocrit? Sînt frustrat? Spun că nu-mi place pentru că văd/aud/citesc o permanentă adulaţie şi nu-mi place să fiu unul dintre ceilalţi? Din nou, nu ştiu. Ştiu, „decît" că, dacă mi-ar fi plăcut, sincer, Marilyn Monroe, aş fi avut, măcar, un film cu ea în casă. Aş fi căutat să cumpăr un film cu ea. Aş fi avut un afiş, un tricou, o brichetă (Leo mi-a arătat şi un pachet de ţigări care se numea Marilyn!), ceva care să-mi amintească de cea mai frumoasă femeie din lume. Aş fi avut vise, dorinţe, suspine adolescentin-

cinematografice alături de ea. Nu-mi amintesc să mi se fi întîmplat ceva asemănător. Asta pînă aseară, pînă după ce am văzut, sau mi-am dat seama că, de fapt, această frumuseţe obsedantă era inadaptată peste tot. În felul ăsta, de veşnic nelalocul ei, au văzut-o mai ales regizorii şi scenariştii care aveau nevoie de ea. Şi, poate că de la un moment încolo, această nepotrivire în (orice) peisaj, real ori fictiv, a devenit facil/plăcut de jucat pentru că lumea îl cerea. La urma urmei, de ce să nu oferi ceea ce ţi se cere? Elimini complicaţiile, iar recompensele sînt rapide. E (şi aceasta) o formă de conservare. Să livrezi totdeauna aceeaşi imagine aparent frivolă, ca să eviţi profunzimile şi curiozităţile supărătoare. Ale celorlalţi, firește. Doar că asta nu e deloc posibil cînd devii o obsesie, cînd chipul, vocea, trupul îţi sînt puse pe piedestal şi cînd nu cobori imediat. Dar, *again,* cîţi dintre noi vrem să coborîm cînd, aplecîndu-ne puţin, vedem toate privirile care ne imploră să rămînem acolo sus? Într-un anume fel, Marilyn Monroe e-n fiecare dintre noi. Toţi vrem să avem momentul nostru de glorie globală, toţi vrem să salvăm lumea şi să fim invidiaţi pentru asta, tuturor ne-ar plăcea să ne vedem imaginea impecabilă multiplicată, „iconizată".

Finalmente, chiar nu-mi place deloc MM? Nu mai sînt atît de sigur. Cu siguranţă nu-ţi poate fi indiferentă o femeie despre care accepţi să scrii. Poate că unora începe să ne placă.

Florin Barbu *este critic de film şi relizator al emisiunii* Cinemas *de la B1 TV.*

cu Clark Gable,
în ***The Misfits***

8 filme cu Marilyn Monroe

Începînd din 3 martie, împreună cu Dilema veche *vor apărea următoarele filme pe DVD:*

3 martie

***Domnii preferă blondele – Gentlemen Prefer Blondes* (1953)**
Regia: Howard Hawks. Cu: Marilyn Monroe, Jane Russell, Charles Coburn.

10 martie

***Totul despre Eva – All about Eve* (1950)**
Regia: Joseph L. Mankiewicz. Cu: Marilyn Monroe, Bette Davis, Anne Baxter, George Sanders, Celeste Holm, Gary Merrill.

17 martie

***Cum să te măriţi cu un milionar – How to Marry a Millionaire* (1953)**
Regia: Jean Negulesco. Cu: Marilyn Monroe, Betty Grable, Lauren Bacall, William Powell, David Wayne, Rory Calhoun.

24 martie

***Niagara* (1956)**
Regia: Henry Hathaway. Cu: Marilyn Monroe, Joseph Cotten, Jean Peters, Max Showalter, Denis O'Dea, Richard Allan, Don Wilson.

31 martie

***Unora le place jazzul – Some Like It Hot* (1959)**
Regia: Billy Wilder. Cu: Marilyn Monroe, Tony Curtis, Jack Lemmon, George Raft, Pat O'Brien, Joe E. Brown, Nehemiah Persoff, Edward G. Robinson.

7 aprilie

***Staţia de autobuz – Bus Stop* (1957)**
Regia: Joshua Logan. Cu: Marilyn Monroe, Don Murray, Arthur O'Connell, Betty Field, Eileen Heckart.

14 aprilie

***Şapte ani de căsnicie – The Seven Year Itch* (1955)**
Regia: Billy Wilder. Cu: Marilyn Monroe, Tom Ewell, Evelyn Keyes, Sonny Tufts, Robert Strauss, Oscar Homolka.

21 aprilie

***Inadaptaţii – The Misfits* (1961)**
Regia: John Huston. Cu: Marilyn Monroe, Clark Gable, Montgomery Clift, Isabelle Steers, Eli Wallach.

Daniel I. IANCU

Drumuri şi sate din Pirinei

Esterri d'Àneu e un sătuc catalan situat undeva lîngă Valencia. Nu, nu metropola mare, pe care o ştie toată lumea, mai ales datorită fotbalului, ci o aşezare teribil de modestă, numită tot d'Àneu, şi pierdută undeva în cotloanele văilor Pirineilor. De ajuns se ajunge cu greu, căci altitudinea e aproximată la 949 de metri, fie de-o porneşti dinspre Barcelona, fie de treci munţii, cîrmind-o dinspre Franţa, prin Vielha şi apoi prin trecătoarea Puerto de la Bonaigua, cu ai săi 2072 de metri. Esterri numără, în urmă cu un an, 946 de locuitori permanenţi, dar numărul celor ce o vizitează în fiecare an înregistrează, se pare, o cifră mult mai consistentă...

Pe drum

Mediterana îşi face simţită prezenţa, aşa că în sudul Catalunyei, chiar şi la sfîrşit de decembrie, totul pare de un verde primăvăratic şi, surprinzător, găseşti chiar şi trandafiri înfloriţi prin piaţetele dintre blocuri. Bineînţeles, palmierii sînt la ei acasă. Cum te apropii însă de Pirinei, peisajul se schimbă. Nimic nu mai pare familiar pentru că sînt alt tip de munţi. Nici vorbă de aspecte asemănătoare „grădinii carpatine", totul e mai dur, mai stîncos, mai abrupt, mai sec, mai sobru. Poate o fi de vină anotimpul, vremea mohorîtă, peisajul văduvit de zăpadă, însă oricum senzaţia e stranie. Neavînd în faţă o hartă turistică detaliată, parcă pînă şi cărările lipsesc. Nici nu-ţi dai seama cum s-ar putea ajunge pe creste. Izolarea e un cuvînt la ordinea zilei. Şi drumurile, cele mai multe, fără ieşire. Ce şerpuiesc, asfaltate bineînţeles şi lipsite de gropi, pînă în văgăuni fără perspectivă, dar prin care unii şi-au făcute sate de piatră, cu pereţii caselor ridicaţi din piatră şi cu acoperiş migălos asamblat din plăci cenuşii de piatră.

De la Sort mai la deal, zona pare să n-aibă alt rol decît acela de a-i aştepta pe turişti. Aşezări cochete, transformate în minuscule staţiuni montane, printre care s-au rătăcit parcă şi unele ferme, cu vitele, cu tractoarele, cu baloţii lor uriaşi şi cilindrici compactaţi de paie şi fîn. Nici urmă de mizeria din jurul „fermelor" româneşti, cu scînduri şi fierătanii aruncate peste tot, cu noroaie pînă deasupra cizmelor de cauciuc, cu construcţii ridicate haotic, cu lături aruncate-n mijlocul bătăturii, cu izul de indiferenţă balcanică faţă de lucruri ce pot aştepta pînă revine „fermierul" de la crîşmă. În micile sate spaniole din Pirinei, totul, sau, mă rog, aproape totul pare aranjat pentru a fi fotografiat. Fermele sau micile ateliere de tîmplărie par a fi mai mult de decor pentru vizitatori, îndemnaţi să ceară găzduire. Alei asfaltate duc pînă în curtea fiecărei case, chiar dacă unele sînt de-a dreptul părăsite. Terenurile de sport sînt terenuri de sport, şi nu pajişti abia cosite, cu iarbă ce pare gazon, cu linii trasate la standarde oficiale, cu porţi cu plase ce rămîn acolo tot timpul că nu le fură nimeni, cu împrejmuiri cochete şi minuscule tribune. Unele chiar şi cu becuri amplasate pe stîlpi, ce aduc a nocturnă. Iar garduri sînt puţine. Proprietăţile lor nu sînt atît de împrejmuite ca ale noastre, poate şi datorită faptului că nu le e frică de vecini. N-am văzut oi, dar asta nu-înseamnă că nu s-or ocupa şi cu păstoritul. Doar vite şi cai. Ce pasc pe locuri „îngrădite" numai cu cîte-o sîrmă, întinsă ordonat, pe pari nu prea înalţi, mobili. În sfîrşit, barurile lor din sate nu aduc defel cu crîşmele noastre rustice, n-au deloc aspect de bodegi friguroase, luminate insalubru şi trist cu neoane ori cu becuri galbene şi chioare.

Esterri d'Àneu

Poate părea incredibil, dar atestarea documentară a micii aşezări, care la ora actuală abia depăşeşte 900 de locuitori, datează de la anul 839. Cînd ajungi în centrul „sătucului", primul lucru care te impresionează, dacă totul de-a lungul drumului n-a făcut-o pînă acum, e ordinea. Şi apoi frumuseţea austeră a locului, situat undeva la capătul unei văi, într-o mică depresiune ce-şi strînge toate apele rîurilor şi pîrîurilor prăvălite-n cascade de pe versanţi. Habar n-am cum e cu organizarea administrativă la spanioli, sau, mă rog, la catalani (că poate o fi vreo diferenţă), dar aşezarea are şi primărie. Indicatoare ce-ţi răsar în faţă parcă la tot pasul te îndreaptă spre *Ajuntament d'Esterri d'Àneu,* undeva pe Carrer Major, numărul 6. Nu mi-am dat seama cîţi angajaţi o fi avînd instituţia, dar pe site-ul oficial sînt repertoriaţi un primar şi şase consilieri, provenind de la trei formaţiuni politice, toţi aleşi de un bazin electoral constituit din puţin peste 500 de persoane. Că tot veni vorba de site, nu numai că găseşti cam tot ce vrei despre localitate şi zonă, dar informaţiile mai sînt şi actualizate la timp. Stupefiant, dacă te raportezi, din nou, la situaţia din România.

Considerat *municipio,* dar avînd cu totul alt sens şi raportare faţă de cel românesc, Esterri d'Àneu are totuşi o stemă cu cinci turnuri. Nu cunosc heraldica spaniolă, dar pe româneşte cele cinci turnuri simbolizează într-adevăr rangul de municipiu. Oricum, heraldica nu-i o ştiinţă naţională, aşa că simbolistica e obligatoriu să fie universală. Pe lîngă cele trei spice de aur dispuse în diagonală în partea inferioară, verde, a scutului romboidal, stema mai conţine şi Crucea Sfîntului Petru, dispusă pe fond argintiu – pare-se vechea emblemă a localităţii.

Nici Spania,
nici Uniunea Europeană, nici NATO.
Doar Catalunya.

Lucrurile sînt fascinante şi dacă ne raportăm la buget. Pe 2010, acesta s-a ridicat la 1,5 milioane de euro, iar eu am îndoieli serioase, pe care nu vreau să le certific, că vreo localitate din România, cu nici o mie de locuitori, ar putea să viseze în viitorul apropiat la aşa ceva. Nici n-au cum, dacă pe teritoriul lor nu se găseşte niscaiva întreprindere faraonică care să-i alimenteze fondurile. Că din turism nu se cîştigă prea mult la primăriile mici, dacă nu ai asigurată toată infrastructura, inclusiv informatică. Căci la Esterri d'Àneu o simplă căutare pe net îţi oferă harta zonei, cu traseele de toate tipurile pe care le poţi face, inclusiv cazare, masă, transport, alimentaţie publică, servicii sanitare etc. etc. etc. Cu numere de telefon şi adrese de e-mail.

Uimitor este însă faptul că, în afara peisajului, nu prea au multe de oferit. Turiştilor – vreau să spun. Două festivaluri, dintre care unul „Major", cîteva tradiţii şi sărbători, multe religioase, deci naţionale, ruinele vechii biserici Sant Vicenç, actuala biserică Sant Vicenç, impresionantă într-adevăr, excepţionalul pod romanic peste rîul d'Àneu, pod ce face legătura cu un minicartier al satului, un „Ecomuseu de les valls d'Àneu", pe care l-am găsit închis (că erau sărbătorile de iarnă, iar între 23 decembrie şi 6 ianuarie aveau vacanţă, ca tot omul), centrul vechi, cu străduţe înguste, case cu etaj şi balcon, portaluri, arcade, ferestre zăbrelite, cu un aer de incredibilă melancolie, ce-ţi relevă flori după geamuri înguste, şi vreo două-trei alte lucruri mărunte, pe care, pînă la urmă le găseşti şi în România, numai că nepuse-n valoare. Şi alte aspecte, inclusiv un punct de informare turistică, deschis şi-n 31 decembrie pînă după-amiaza tîrziu... Şi, pe timp de iarnă, staţiunile de schi din împrejurimi.

Sate şi piatră

Dacă tot n-ai ce face, mai bine te-apuci de plimbare. Şi, din Esterri d'Àneu, primul sătuc în care ajungi e deja-amintitul Valencia d'Àneu, atestat „abia" la 1281. Altitudine: 1086 de metri. Locuitori: 104. Totuşi, am impresia că fiecare locuitor deţine în proprietate cîte un bloc cu trei etaje. Cel puţin. Din care închiriază, cu ţîrîita, apartamente. O biserică mică, ziduri ca de cetate, toate clădirile la fel. Diferenţa dintre clădirile vechi şi cele noi e dată doar de ferestrele încastrate în acoperiş, pentru a mansarda şi eficientiza podurile. Acesta e Valencia d'Àneu. Cu maşina, e la vreo cinci minute distanţă. Pe jos, să tot fie mai bine de-o oră pe serpentine ameţitoare, ce te urcă cele cîteva zeci de metri deasupra văii, pînă pe pragul de piatră pe care s-a construit satul. Dacă nu eşti hotărît să te opreşti, n-apuci să vezi mare lucru. Cîteva curbe, vreo şapte, luate la 180 de grade şi te trezeşti la capătul celălalt al localităţii, unde iar eşti într-o dilemă: să continui spre o celebră staţiune montană, Vaqueira, şi de-acolo, prin Vielha, spre Franţa, sau s-o tai binişor la stînga, spre un alt sat minuscul, numit, scurt, Son. O iei spre Son, traversînd drumul naţional. Dacă din curiozitate vrei să afli unde eşti, atunci trebuie să ştii că, administrativ, sătucul Valencia mai are în subordine trei: Son, Sorpe şi Isil.

Toate satele din zonă sînt adunate. Nici vorbă de împrăştiere. De risipire. De răspîndire. Totul la un loc. Bine, nici spaţiu, pe unde s-o lălăi, nu-i. Terase abia ghicite, spaţii înguste folosite în extrem, păşuni dispuse în pante exagerate, drumuri construite doar în serpentine. Pe măsură ce urci, păduri din ce în ce mai puţine şi stînci din ce în ce mai expuse. Privind în jos, valea pare tot mai primitoare. Pe sus apare zăpada. Pe versanţii de vizavi răsar vederii alte „sate" formate din aproximativ zece construcţii. Acelaşi stil, aceleaşi materiale, aceleaşi culori. Deasupra lor, doar creste înzăpezite. Şoseaua trebuie să taie stîncile ca să-şi facă loc. Doi cai masivi, de munte, dintre care unul cu talangă, încurcă circulaţia, în timp ce pasc ceea ce a mai rămas din iarba de anul trecut. Ajungi lîngă o biserică, avînd o turlă cu cinci niveluri (pe care, de altfel o zăreşti şi din vale), lîngă care flutură, singuratic, steagul Catalunyei, în dungi orizontale galbene şi roşii. Nici Spania, nici Uniunea Europeană, nici NATO. Doar Catalunya. E Son-ul, situat la o altitudine de 1393 m. De data asta, coroana heraldică nu mai are decît trei turnuri. Satul, în 2008, avea 44 de locuitori, şi două obiective de interes patrimonial. Plus un festival anual şi peste un mileniu de atestare documentară.

Un alt aspect. Nu contează cît de mică e o localitate, chiar şi cu 44 de locuitori permanenţi, ea are străzile denumite. Şi nu oricum. Fiecare plăcuţă – fie că poartă denumiri precum Carrer Major, Plaça Major, Carrer del Mic ori Carrer del Camp – e ornamentată cu imagini reprezentînd flora şi fauna locului, însoţite de denumirea populară şi cea în latină: Marmota *(Marmota marmota),* Gat fer *(Felis silvestris),* Ós bru *(Ursus arctos)...* Trotuare înguste, ziduri înalte de piatră de peste doi metri, felinare cu aspect de secol XIX, urme de ferestre cu arcade, zidite cu piatră, geamuri sparte sau cercevele putrezite, clădiri cu pereţi curbi, străzi pustii, balcoane ruginite, fierăstruici şi guri de aerisire minuscule, „vălaie" alimentate cu apă ce ţîşneşte direct din fundaţia caselor, construcţii restaurate lîngă clădiri părăsite, zone verzi şi grădini îngrijite, alei de marmură, meri cu mere neculese, pline de apa brumelor topite, şi atîtea altele...

Următorul sat – Jou. La fel de mic, dar n-am găsit referinţe. Din marginea lui se vede lacul de acumulare din vale, Embalse de la Torrassa. Spectaculos. Mai departe, ajungi la Espot Esqui, o staţiune de schi mică, dar cu toate utilităţile şi serviciile aferente, mai puţin nocturnă.

Pe versantul stîng al văii, alte sate, altă piatră, aceeaşi structură. Primul dintre ele – Isavarre. 25 de locuitori în 2005, atestat la 1064. Vreo două macarale ce lucrau de zor îţi formează o imagine despre modul cum se construieşte în Spania. Un indicator cu menţiunea *Centre* era îndreptat spre o fundătură, neasfaltată, dar îngrijită. În continuare, de-a lungul drumului, alt lac de acumulare, mai mic. Apoi alt sat. Borén. 25 de locuitori permanenţi. 908 – anul atestării. Biserică impresionantă de piatră şi tot restul. Clădiri cu anul contrucţiei pe faţadă: MDCCXVIII. Cu blazoane de aproape trei sute de ani, veghind deasupra intrărilor. Cu harta uliţelor plasată în centrul satului, locul de unde de obicei nu mai poţi merge cu maşina. Mai departe. Isil, populaţie: 85. Vechime – cam la fel cu celelalte. Biserică cu clopot mare şi ceas cu limbi şerpuitoare şi cifre latine. Pod de piatră arcuit aproape gotic peste un rîuleţ ce face legătura cu centrul satului. Uliţe atît de strîmte că poţi să atingi ambii pereţi cu vîrfurile degetelor. Balcoane suspendate deasupra uliţelor. Ruine şi modernitate pe cîţiva zeci de metri pătraţi. Încă un sat: Alos d'Isil. Dincolo de el, drumul asfaltat mai continuă cîţiva kilometri. Apoi, brusc, se sfîrşeşte. Mai departe, doar abrupturi şi cascade.

Undeva, dincolo de creastă, trebuie să fie Franţa...

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie şi doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.*

PUBLICITATE

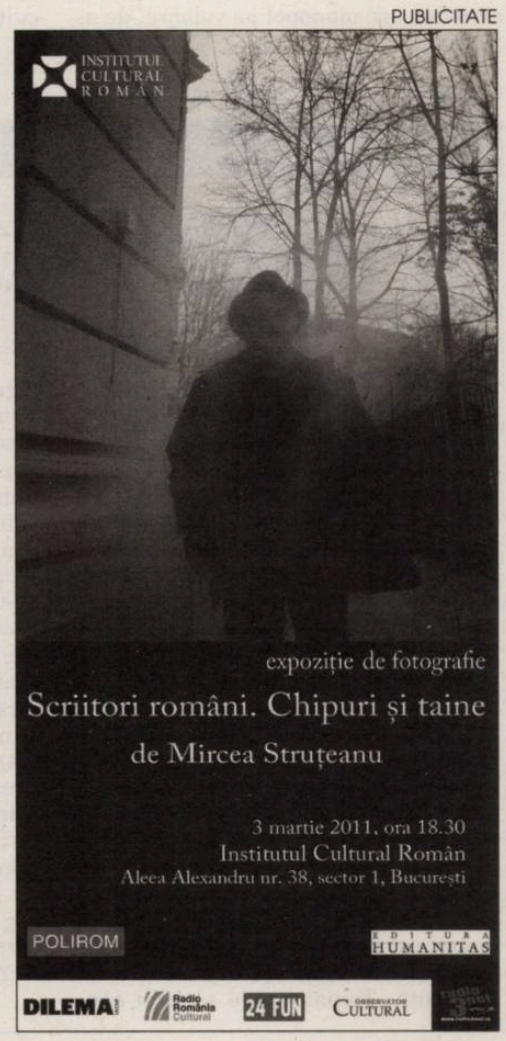

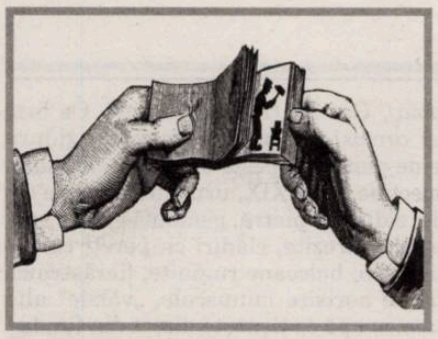

● **Nicolae Breban, *Trădarea criticii*, ediția a II-a, Editura Ideea Europeană, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Elegie pentru posteritate

Ca unul dintre cei mai importanți prozatori postbelici, Nicolae Breban își datorează postura literară de azi gloriei de altădată. Deși crede în continuare, sincer și cu tărie, în arta solidă a romanului modern clasic de mari dimensiuni, cu problematică existențial-metafizică și caractere pregnante, n-a mai publicat o carte notabilă de decenii (tot reeditările contează, iar cele cîteva volume de memorii, egocentrice, banale și redundante n-au făcut decît să-i contureze imaginea unui scriitor megaloman, care scrie despre sine direct pentru posteritate și încă la persoana a treia), scrisul său s-a degradat vizibil (mai ales la nivel stilistic), nu are emuli printre prozatorii mai tineri care, de altfel, nu-l citează ca model, este invitat la colocvii mai mult din complezență (pentru că nu e nici eseist, nici orator), conduce și scrie într-o revistă – *Contemporanul. Ideea europeană* – al cărei conținut și ale cărei vînzări nu-i justifică existența...

Dar Nicolae Breban nu este un caz izolat; nu foarte diferit stau lucrurile și cu Augustin Buzura, D.R. Popescu, Fănuș Neagu sau Constanțin Țoiu. Cumva e în firea lucrurilor ca un scriitor să nu se poată menține în zona de succes și influență mai mult de cîteva decenii, de vreme ce arta romanului, formulele poetice, módele literare sînt într-o permanentă metamorfoză. Nicolae Breban e însă naiv să creadă că un singur tip de roman este suficient pentru căutările literaturii și că o singură viziune artistică are monopol pe valoare, de aceea ține cu tot dinadinsul să găsească vinovați pentru aceste decăderi/epuizări personale, iar aceștia sînt criticii literari. Scriam săptămîna trecută despre actualul trend al textelor dure scrise de prozatori la adresa criticilor și vorbeam despre faptul că, în ultimii ani, se resimte nostalgia după spiritul critic autoritar *d'antan*, unanim acceptat, care să facă ordine, să creeze și să consolideze ierarhii incontestabile și că scriitorii mai vechi sînt îndreptățiți să se simtă cumva părăsiți, de vreme ce criticii generației lor s-au retras ori au dispărut. Dar și ce dacă Raicu, Matei Călinescu, Manolescu, Simion, Martin, Dimisianu ș.cl. nu mai sînt/nu mai scriu critică literară?! Este, oare, opera unui scriitor destinată exclusiv criticilor din aceeași generație!? Ține evaluarea și interpretarea unei cărți de biologie!?

Resorturile ideatice ale acestui eseu memorialistic, venit din epoca pașoptistă, de altfel intens evocată, sînt autonomia esteticului (ca unic criteriu al valorii) și afirmarea identității și a valorilor naționale în planul cultural internațional, de pe pozițiile cărora naționalist-romanticul Nicolae Breban le reproșează criticilor revizuirile în cheie etică, schimbările de perspective critice și lipsa solidarității pentru literatura română și operele ei majore („Cît o să mai așteptăm, aici, la Porțile Orientului, ca să fim luați în seamă de noi înșine?"). În mod cumva paradoxal, multe din paginile acestor răfuieli, mai degrabă personale, par inspirate de teoria grupurilor de prestigiu a lui Sorin Adam Matei. Nicolae Breban folosește cuvinte dure la adresa soților Monica Lovinescu – Virgil Ierunca (promotorii EST-eticii), găsește anticomunismul *22*-ului (care a contestat pînă și Revoluția română) și dezvăluirile CNSAS-ului (cu privire la scriitorii informatori) destul de suspecte, GDS este „o sectă culturală" finanțată de Soros, *România literară* i-a „atacat concertat pe maeștrii incontestabili ai literaturii contemporane", „moralistul inflamat" Liiceanu și Humanitas „influențează valoarea și ordinea în ierarhia culturală"... În general, e vorba de grupuri literare care fie au acționat conform unor rațiuni egoiste, oportuniste sau chiar obscure (Eliade, Cioran, Ionescu „n-au făcut nici un caz de personalitățile culturii naționale", Matei Călinescu, Nemoianu, Toma Pavel „au uitat de literele din care purced"), fie s-au ratat ca intelectuali (cerchiștii Negoițescu, Balotă, Doinaș „au cam... eșuat"; din grupul de la Păltiniș „nu s-a ales mare lucru", generația optzeci e „inventată", Matei Călinescu a fost „un oportunist salonard", Manolescu s-a ambiționat să facă politică etc.). Pe lîngă toate aceste clișee, afirmații nefondate, meschine, umorale, lipsite de orice nuanțe, Nicolae Breban are, firește, și propriile frustrări pe care are meritul că măcar nu și le maschează: Liiceanu nu i-a publicat un manuscris, Negoițescu nu i-a arătat „o prea mare diligență", Raicu nu l-a mai citat și nu l-a mai comentat „nici în public, nici în scris", Matei Călinescu nu i-a „mai dat importanță", Manolescu a scris despre el eronat în *Istoria critică*, Simion nu i-a „făcut onoarea vreunui text exegetic" etc. etc.

Lăudîndu-se pe sine la tot pasul („emițătorul de idei care sînt", „nu sînt singurul în estetica prozei europene care gîndește astfel"), aceste „exerciții de a gîndi" – cum orgolios și le numește – sînt, de fapt, niște lamentații, multe penibile, plicticoase, pline de răutăți la adresa celor care i-au fost prieteni și l-au „trădat", căci toți sînt de vină și toți i-au greșit lui și culturii române. Dar, dincolo de toate astea, se află aici ceva cu adevărat dramatic și chiar emoționant. Nostalgic după vremurile succesului de altădată, iritat și speriat de singurătatea prezentului, patetic atunci cînd îi convoacă pe critici să-și reia meseria („Veniți înapoi, spirite alese, în ograda atîtor splendide și reușite lupte, vise, da, ale tinereții noastre..."), Nicolae Breban este, de fapt, un personaj cît se poate de trist. Pentru că, fundamental, vorbește despre moarte și pentru că, pentru prima dată, grandomania sa lasă locul temerii ratării: „Nu, recunosc, aici, la sfîrșitul acestui eseu, la sfîrșitul carierei, nu accept să fiu tratat așa, aruncat sau înghesuit undeva, la coada marii armate a scriitorilor europeni..." Înainte de '89 s-a scris o mare literatură și s-au lansat scriitori valoroși care vor rămîne pentru totdeauna necunoscuți lumii, declamă prozatorul dezamăgit cu retorica gen *Ubi sunt?* și *Vanitas vanitatum* (cei pe care-i menționează sînt toți deja morți – Ștefan Bănulescu, Nichita, Cezar Ivănescu, Ivasiuc ș.a. –, unde mai pui că, la mai puțin de un an de la apariția primei ediții a acestei cărți și la cîțiva ani după Raicu, Matei Călinescu, căruia îi reproșa pînă și faptul că se apucase de scris poezie, murea și el). Trădarea criticii înseamnă, în fond, moartea criticilor. Nicolae Breban ar vrea, de fapt, o reafirmare a literaturii sale, în contextul actual, de către marii critici ai generației sale reîntorși brusc la viața, verva și autoritatea de acum o jumătate de secol. Critici fără bătrînețe și o operă fără de moarte – după asta tînjește Nicolae Breban! Ca mulți dintre noi, de fapt. Doar că nu se poate.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Marjane Satrapi, *Broderii*, traducere din limba franceză de Anamaria Pravicencu, Colecția „Romanul grafic", Editura ART & Jumătatea plină, 2010.**

Marjane Satrapi e o cetățeană planetară: s-a născut în Iran (1969), a făcut liceul la Viena (un liceu francez), s-a stabilit pînă la urmă în Franța (1994), iar în prezent e căsătorită cu un suedez și petrece mult timp în SUA. În 2000-2003 a publicat patru BD-uri, într-o serie numită *Persepolis*, și de aici i s-a tras celebritatea. Adunate într-un singur volum (așa cum au apărut ele la noi – anul trecut, la ART), acestea alcătuiesc un adevărat roman grafic (și autobiografic), unde chestiuni socio-politico-economico-iraniene serioase sau gravisime sînt povestite ca experiențe (adeseori comice) ale unei copile aflate în inevitabilă creștere.

În martie 2003, undeva între al treilea și al patrulea volum din *Persepolis*, Marjane Satrapi găsea timp să publice și aceste *Broderii* – o șuetă grafică, de astă dată, lejeră și integral amuzantă. Tema: de-ale sexului conjugal, la o bîrfă scurtă (dar lată) între iranience din varii generații. Acestea s-au adunat la un ceai, în casa bunicii lui Marji (o bătrînă căreia opiul recomandat de medic îi dădea nu doar un umor relaxat, ci și o privire languroasă, cu care reușise să bage la insectar nu mai puțin de trei soți). Aici, departe de urechile bărbaților, ele procedează la o așa-numită „ventilație a inimii", adică încing o discuție fără văl și fără perdea despre felurite ofuri maritale. Moravurile sînt tocate mărunt, verbul e de multe ori deocheat, scenele au un haz spumos. Nu-i chiar *Totul despre sex*, dar e tot ce poate fi mai comic în nostimada tradiționalistă a „rigorilor" măritișului.

După cum tușa ușor copilărească și vag caricaturală a desenelor îți face foarte simpatic chiar și excesul de negru-tuș.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Philip Roth, *Umilirea* (traducere din limba engleză de Ana-Maria Lișman, Editura Polirom, 2010). Un actor cu mari succese, cîndva, îmbătrînește, nu-și mai poate face meseria, uită rolurile, mai puțin acela de bărbat care se mai poate îndrăgosti. Toate obsesiile textuale, vitale, nemiloase ale unui scriitor care, spre bucuria noastră de cititori fideli ai lui, nu se poate despărți de el însuși, refuzînd tenace și demn prejudecata, de-atîtea ori stupidă, de a „se înnoi". (Radu Cosașu)

■ „Am ascultat noul cîntec al lui Polly Harvey, se cheamă «The Words That Maketh Murder» – ce cîntec grozav. Pur și simplu mă face fericită că exist. De fiecare dată cînd cineva, inclusiv eu, face un lucru de valoare, sînt fericită că trăiesc. Așa că am ascultat toată dimineața cîntecul acela, cu totul și cu totul fericită." (Patti Smith într-un interviu pentru *The Guardian*, februarie 2011) Riscați să nu ascultați așa o minunăție? (Luiza Vasiliu)

■ Cartea proaspăt apărută a lui Sorin Gherguț, *Orice* (Editura Pandora M, Colecția „Cercul poeților apăruți"). Dacă n-ați citit de mult poezie, e timpul s-o faceți. În *Orice*-ul lui Gherguț intră de toate. Într-o combinație spectaculoasă, molipsitoare, fatală. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Vrăbioară înăbușită *à la* George al IV-lea, ornată cu broșe

Împănați vrăbioara de vită cu trei rînduri de fișii de slănină petrecute de-a lungul fibrei, și cu alte trei rînduri de lamele fine, tăiate din trufe negre fierte în șampanie. Dacă se prepară mai multe bucăți, împănați-le inversînd succesiunea rîndurilor, astfel încît, puse una lîngă alta, vrăbioarele să redea armonios alternanța dintre fișiile de slănină și lamelele de trufe.

Puneți apoi carnea la fiert, pînă cînd volumul de lichid scade la jumătate și se obține un aspic suficient de fluid. Luați o parte din zeama scăzută, amestecați-o cu unt proaspăt și adăugați-o într-un *ragoût* făcut din trufe opărite în sos *régence* (preparat din crap de Sena fiert cu mirodenii și vin de Porto), *foie gras* de Strasbourg, tăiat în felii, și o farfurie cu rinichi cît mai mari, de cocoș. Lăsați *ragoût-ul* să dea un singur clocot. Turnați apoi o bună parte din compoziție pe un platou, în jurul vrăbioarei. Deasupra, așezați roată un șirag de găluște mari de pasăre, stropite cu unt de raci. Între găluște, montați cîte o creastă dublă, bine opărită, de cocoș. „Călare" pe găluște, se așază fileuri mignon *Conti*, cu trufe. Glazurați fileul de vită cu restul de aspic. Ornați platoul cu zece broșe, compuse, fiecare, din trei creste duble de pasăre și două trufe mari, negre, glasate.

Există numeroase variațiuni la această rețetă. Carême enumeră cîteva: vrăbioară *à la royale*, *à la* Vaupalière, *à la* Brillat-Savarin, *à la* Châteaubriant, *à la* Condé, *à la* Trianon, *à la parisienne*, *à la* Colnet, *à la* Dufresnoy, *à la* Pascal, *à la* Clermont-Ferrand, *à la* Luxembourg, *à la* Lesueur, *à la provençale*, *à la languedocienne*, *à l'italienne*, *à la romaine*, *à la napolitaine* – toate, mai ieftin și mai ușor de gătit; nici una ornată cu broșe, nici una pe gustul extravagantului și risipitorului rege.

Amicul Dejun

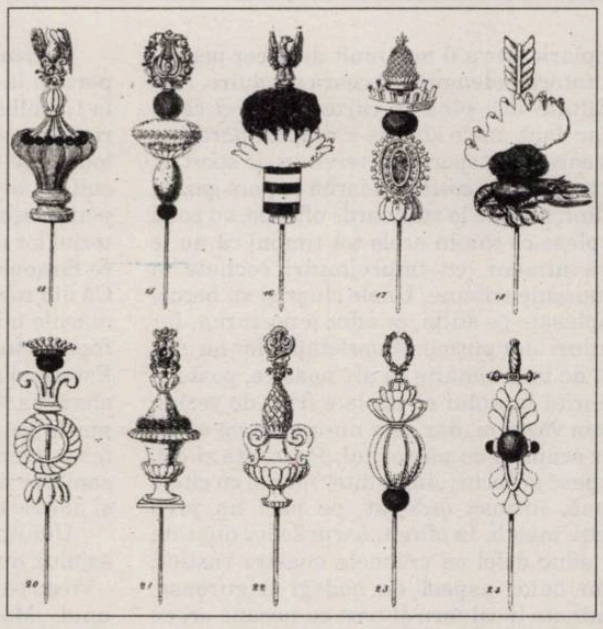

Anturaju' artei

– interviu cu Călin DAN –

Figură de referinţă a lumii artistice contemporane româneşti, critic de artă timp de aproape 20 de ani, începînd cu 1976, Călin Dan este artist, membru fondator al Grupului subREAL, prezent în cele mai importante expoziţii internaţionale (Bienala de la Veneţia, Istanbul Biennial, Manifesta 1). În anii '90, Călin Dan este promotorul primelor evenimente de artă media autohtone şi director al Centrului Soros pentru Artă Contemporană. De peste 15 ani locuieşte la Amsterdam, unde îşi continuă proiectele artistice. Cel mai recent proiect, realizat în colaborare cu Biroul Arhitectului Guvernamental din Olanda, se desfăşoară la Muzeul Naţional de Artă Contemporană din Bucureşti. În urma unei colaborări de doi ani cu deţinuţi din Penitenciarul Colibaşi, a urmat o piesă de teatru montată pe scena Odeon, în 2007, cu deţinuţi, despre condiţia criminalului, astăzi: o fabulă teatrală cu cîini. Cîinii înaripaţi ai lui Ceauşescu, metaforă pentru victimele indirecte ale regimului comunist. Expoziţia de la MNAC, în Casa Poporului, reface atmosfera unui spaţiu de recluziune. Anturaju' şi alte întîmplări *(curator Raluca Velisar) este deschisă pînă pe 7 martie.*

„Ceea ce observ în Bucureşti este un hedonism primejdios"

Anturaju' şi alte întîmplări *porneşte de la o situaţie simplă: întîlnirea nemediată cu o comunitate problematică şi lucrul cu aceasta. Este artă socială?*

E un sincretism, am lucrat cu metode ale poeziei vizuale, dar şi ale antropologiei. Dar dacă mă întrebi care e miza acestui proiect, nu îmi dau seama şi cred că e bine aşa, nivelul de implicare emoţională pe care îl am cu subiectul exclude prea multe deliberări. Am făcut expoziţia asta dintr-un reflex anacronic de tip „Şcoala Ardeleană". Trebuie să faci ceva pentru ca românii să înţeleagă mai multe despre ei înşişi, despre condiţia lor. Ceea ce observ momentan aici este un hedonism primejdios. Presaţi de urgenţele unui trai complicat, lucrînd 12 ore pe zi pentru cîteva sute de euro pe care îi cheltuie între pompa de benzină şi mall, oamenii par să ignore mizeria umană care se acumulează la marginile Bucureştiului şi mai departe. Nu e o situaţie nouă în România – o clasă de mijloc minoritară, care ignoră majoritatea pauperă. Nutresc totuşi speranţa că vom avea o altă paradigmă în secolul XXI decît în perioada fanariotă, cu care eu asimilez ceea ce se întîmplă acum aici, la nivel politic, în primul rînd, dar şi la cel al moravurilor.

Am realizat *Anturaju'* şi dintr-un soi de naivitate de activist social. În acelaşi timp, mă preocupă elementele specifice meseriei mele, soluţiile vizuale şi cele de poetică a comunicării. Fac artă pentru artă, ca să zic aşa, chiar şi atunci cînd lucrez cu materialul acesta atît de încărcat socialmente.

E necesar să pleci din ţară ca să poţi lucra cu adevărat cu ea?

Nu cred că e necesar. E important să ai distanţă faţă de subiectul cu care lucrezi. O distanţă de acumulare însă, psihologică şi temporală. Nu poţi lucra cu imediatul decît dacă eşti ziarist. Eu nu cred în oamenii care îşi suflecă mînecile şi se duc să facă un proiect cu romii pe baza unei conjuncturi de moment. Dacă nu ai amintiri pe care să le investeşti într-un anume subiect, e foarte greu să operezi cu el. Nu trebuie să fi trăit între romi, de pildă, dar e important să ai o atenţie pentru defavorizaţii societăţii. Ai nevoie de o relaţie obsesivă cu anumite teme pentru ca să te poziţionezi corect faţă de ele, din punct de vedere artistic şi, implicit, din punct de vedere moral. Aici oamenii evită subiectele problematice nu pentru că le sînt prea aproape, ci pentru că trăiesc într-o cultură neatentă la zonele de criză ale existenţei. România e o ţară pe care nu o preocupă categoriile marginale. Lumea e interesată doar de ea însăşi şi nu văd între intelectuali o preocupare constantă pentru a corecta acest tip de atitudine. E vorba de o anumită structură culturală aici. În timp ce culturile din nordul Europei moştenesc obsesia calvinistă pentru caritate şi pentru angajament social, noi venim din partea opusă a geografiei. Poţi fi cinic şi să zici că nu e nici un merit să faci asta cînd trăieşti în Olanda, e o mare virtute să faci asemenea proiecte cînd trăieşti în România. Deci eu nici măcar nu sînt un virtuos.

„Generaţia noastră a încercat o ruptură într-o perioadă grea"

Care credeţi că sînt axele de interes ale artei contemporane astăzi?

Din păcate, artele vizuale sînt teribil de subordonate economicului. Nu cred că a existat în perioada modernă o relaţie atît de intensă ban-artă, ca în ziua de azi. Asta mă determină să consider domeniul artelor vizuale neinteresant, comparativ cu ceea ce se întîmplă azi în literatură, în muzică, ba chiar şi în cinematografie, dacă ne gîndim la producţia alternativă. În toate aceste domenii este mai mult spaţiu pentru normalitate, pentru reflecţie, pentru experiment, pentru risc. În artele vizuale, dinamica succesului este legată de bani, într-o proporţie îngrijorătoare, şi depinde de un sistem alimentat de persoane care sînt gata să plătească sume exorbitante pentru un obiect a cărui valoare absolută e infinit mai mică. Deci cred că răspunsul la întrebare trebuie căutat în axele forţei economice. În cele noi, în primul rînd: China, Brazilia, India – probabil că India va fi următorul succes, dat fiind şi exotismul, numai să vrea indienii să facă artă contemporană. Firește că axele tradiţionale – Europa, Statele Unite – nu vor dispărea. Sînt şi acolo interese şi există mecanisme economice capabile să le apere.

Trebuie să faci ceva pentru ca românii să înţeleagă mai multe despre ei înşişi, despre condiţia lor.

În artele vizuale, dinamica succesului este legată de bani, într-o proporţie îngrijorătoare.

Aparţineţi Generaţiei '80 şi observ că artiştii ai acestei generaţii sînt astăzi reactualizaţi, readuşi în galerii, cu lucrări noi, dar şi cu lucrările altădată interzise. Mă gîndesc la Rudolf Bone, de exemplu, o redescoperire datorată Galeriei Plan B din Berlin şi lui Mircea Cantor, elev al lui Bone. E acesta un moment aşteptat, necesar?

Generaţia '80 este importantă pentru dinamica socioculturală şi politică a României. Am încercat o ruptură cu ideologia oficială, dar şi cu tradiţionalismul culturii neoficiale care domina atunci, într-o perioadă grea pentru societatea românească. În felul nostru modest am reuşit asta. Au existat cîteva grupuri marginale, cîteva evenimente-cheie, cîteva acţiuni semnificative, o efervescenţă care trebuie readusă în atenţie.

Acesta ar fi rolul generaţiei tale, probabil. E însă un domeniu dificil, care nu a lăsat multe urme. În anii '80 se scriau multe cronici de artă, poate mai puţină critică. În acelaşi timp, lucrurile interesante nu aveau loc în presă. Faptul că o expoziţie includea fotografie era considerat subversiv: fotografia era problematică pentru că reflecta realitatea; or, realitatea era apanajul exclusiv al ziarelor de partid. Instalaţii, performanţe zbîrleau părul în cap nu doar la direcţia centrală, ci şi printre colegi. Problemele cele mai mari le aveam cu colegii de breaslă care aveau funcţii de conducere sau care erau coordonatori de opinie. Era o situaţie complicată, şi reconstituirea ei e complicată de lipsa referinţelor documentare.

Care sînt proiectele la care lucraţi acum?

Pregătim cartea acestei expoziţii, care va fi lansată pe 3 martie, în cadrul unui eveniment special la MNAC. Am apoi un proiect legat de receptarea istoriei aborigenilor în perioada modernismului postbelic în Australia; mai pregătesc un film de animaţie despre arhitectura olandeză, făcut în stilul serialului *South Park*... Sînt în etapa preliminară cu un film autobiografic despre familia mea. Am şi proiecte de istoria artei. Pe de-o parte, încerc să ajut la realizarea unei cărţi antologice despre istoria artei româneşti în perioada postbelică, e un program la NEC în care sînt implicat. Pe de altă parte, mă gîndesc să scriu o carte autobiografică pe marginea textelor mele de critică de artă din anii '70 şi '80. E o revenire buclă. Sănătoşi să fim!

a consemnat Daria GHIU

PUBLICITATE

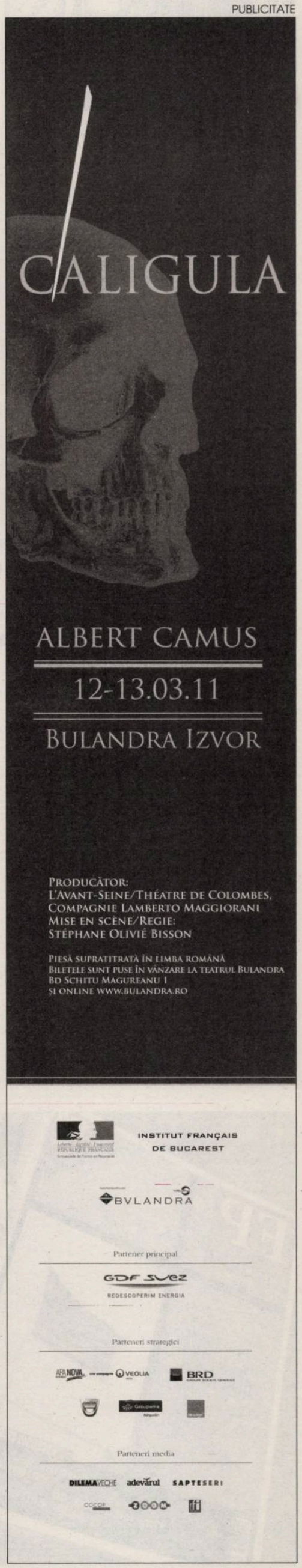

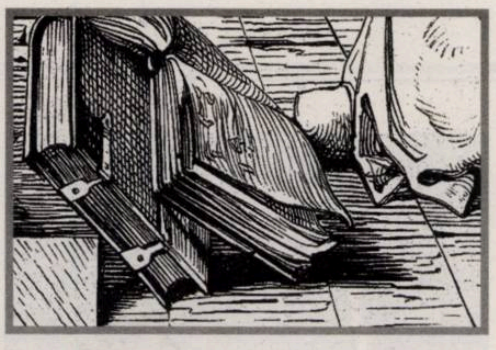

Simona SORA

biographiti

Întîlniri, într-o carte

Între jurnalele de pînă acum ale Gabrielei Melinescu, cel de-al cincilea volum este „jurnalul amar". Puţin decalat faţă de actualitate – cuprinzînd notaţii dintre anii 2003 şi 2008 – acest volet diaristic apărut în 2010 este, fără îndoială, cel mai sceptic dintre toate şi cel mai edificat în legătură cu „natura umană". Şi asta nu doar pentru că el începe cu un an apocaliptic (dezastrul de Crăciun din Thailanda şi Sri Lanka) şi continuă cu „anul catastrofelor" de toate felurile, ci mai ales pentru că – singură şi cumva suspendată între lumi – scriitoarea atît de rară care e Gabriela Melinescu alege să spună *tuturor* lucrurilor pe nume. Asta nu înseamnă că pînă acum (în jurnale, dar mai ales în poezie şi proză) scriitoarea nu căutase şi nu descoperise acea „limbă care spune adevărul" – limbă interioară, intimă, atît de strălucitoare între limbajele minciunii (limbaje ideologice, lemnoase, dar şi limbajele comunicării standardizate). Doar că, chiar în această specie ingrată care e jurnalul (unde şi atunci cînd te ascunzi, trebuie să spui tot *eu),* miza Gabrielei Melinescu era în altă parte, într-o zonă profund spiritualizată – la modul direct, experienţial, aproape mistic –, pentru a trece în planul al doilea mizeria, răutatea şi cruzimea lumii. A lumii mari, din afară (şi nu doar din România natală, ci şi din Suedia de adopţie), dar şi a micii lumi din jur, coagulată în timp.

Singură şi cumva suspendată între lumi – scriitoarea atît de rară care e Gabriela Melinescu alege să spună tuturor *lucrurilor pe nume.*

Profunda originalitate a jurnalului Gabrielei Melinescu venea tocmai din mutarea greutăţii în altă parte. Miza lui nu stă nici în recuperarea istorică, nici în captarea momentului, nici în exactitatea faptelor, ci într-o aventură intens spiritualizată prin care eul mic se cufundă în eul mare, în deplină coerenţă şi adecvare. Această adecvare e în impas în acest jurnal recent, iar tactica de supravieţuire – omenească, în primul rînd, dar mai ales creativă – a Gabrielei Melinescu e provocarea unor întîlniri cu mai mulţi „duşmani spirituali", prieteni prefăcuţi, inamici (literari) declaraţi, după modelul adoptat de Strindberg şi apoi de Bergman: „Toţi vorbesc... şuşotind, jucînd comedia ipocriziei, pentru că, după cum bine se ştie, suedezilor le e frică de conflicte. E de înţeles – sînt răzbunători –, în toată literatura lor incendiile se ţin lanţ din simple certuri cu vecinii. Traducînd Strindberg, am trăit cu el durerea de a fi fost terorizat la Paris de către colonia scandinavă, mai ales de suedezi, care-i cunoşteau sensibilitatea la zgomote: organizau deplasări de piane şi tîrşîit de scaune, mese, paturi, exact cînd el trebuia să lucreze sau să se odihnească. Singura lui consolare erau cuvintele adresate acestor «duşmani spirituali»: «o să ne întîlnim într-o carte!», ameninţare pe care a împrumutat-o şi Ingmar Bergman, cînd autorităţile de la impozite l-au arestat în mod nedrept, umilindu-l şi anulîndu-i puterea de creaţie pentru un timp".

Însemnările, mai rare ca în celelalte volume, într-un jurnal din ce în ce mai esenţializat, nu pot însă recupera decît inutila, nemeritata umilinţă zilnică. Terorizată în propriul apartament suedez (de o familie decerebrată şi incestuoasă, cu simpatii naziste), mai degrabă străină atunci cînd se întoarce – de cîteva ori – în România, scriitoarea notează, traduce, scrie articole pentru (vechea) *România literară,* aproape cu ultimele forţe. Are, totuşi, zile bune, cînd miraculosul *Jurnal spiritual* al lui Swedenborg (tradus din latină, dar pe care nu intenţionează să-l publice) sau vechile scrisori de la iubitul René (Coeckelberghs) îi luminează calvarul. Urmează însă zile îngrozitoare, în care, la „coşmarul aclimatizat" al vecinilor demenţi (într-o Suedie în care militanţii nazişti se regrupează neliniştitor) se adaugă scrisori murdare venite din România, mici bîrfe veninoase care străbat mii de kilometri instantaneu.

Scăparea e, la fel ca în alte volume ale jurnalului, în epistolarul îndrăgostit pe care scriitoarea îl traduce pentru noi. Efectul epistolarului parţial al editorului René Coeckelberghs este dublu: el schiţează, cu ochi de îndrăgostit, un portret al Gabrielei Melinescu care dă cheia fascinaţiei pe care scriitoarea a exercitat-o şi o exercită în orice loc

Gabriela Melinescu

s-ar afla; pe de altă parte, autorul minunatelor scrisori, traduse de soţia sa, devine, preţ de cîteva pagini, personajul propriilor lui aventuri, unul plin de pasiune, umor şi plasticitate. Iubirea de altădată nu poate pune însă o surdină peste mizerabila vecinătate şi actualitate. După alţi 33 de ani, după moartea fulgerătoare a lui René, după dolii şi renunţări, iubirea îi sună mai degrabă scriitoarei ca o „boală de nervi". Îndrăgostirile fulgerătoare ale unor bărbaţi nu-i evocă vremea marilor iubiri, ci îi par accidente, descărcări psihologice, simpatii supradimensionate pe care le primeşte cu seninătate şi blîndeţe, dar şi cu o răceală nouă.

Mai importante decît o iubire capricioasă şi care răneşte în jur îi par acum scriitoarei bunătatea omenească, înţelegerea, adevărata comunicare. În locul acestora, zilele şi nopţile îi sînt minate de grobianismul, de falsitatea stridentă a celor din jur. Vecinii o urmăresc cu detectoare de căldură, tropăie noapte de noapte sau se acuplează sălbatic chiar în dreptul refugiului temporar. Ce faci cînd generozităţii, căldurii, entuziasmului constitutiv li se răspunde cu un rînjet? Fugi, desigur; există acea artă a fugii, pe care Gabriela Melinescu nu o exersează aici pentru prima dată. A fugit dintr-o ţară care ameninţa să o închidă pentru totdeauna, cum fuge (în acest jurnal al disperării) şi dintr-o casă confiscată de noii „demoni" decerebraţi şi cruzi. S-ar zice că e vorba despre un destin al celor care nu pot avea cu adevărat o casă – casa confiscată de comunişti în România şi niciodată returnată, casa luată acum de noii nazişti executînd marşuri nocturne. Cortázar, în *La casa tomada,* descrie situaţia în lume a cuiva aruncat (periodic) din propriul spaţiu vital. Gabriela Melinescu rezistă acestei noi evacuări prin cărţile sale (inclusiv prin acest jurnal recent), prin credinţa sa autentică şi prin limba profund personală, nealterată nici chiar de nesfîrşita cruzime a celor din jur.

PUBLICITATE

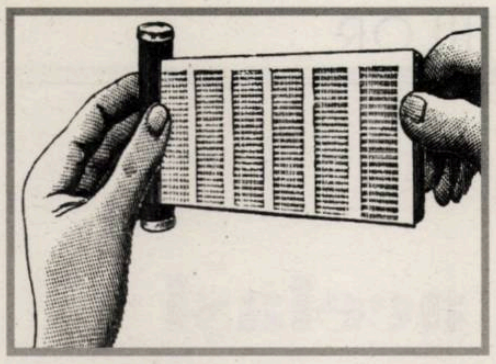

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Nicăieri nu eşti mai străin decît la tine acasă

În prea laconica, dar suculenta sa carte de evocări, *Cum ar arăta viaţa fără fotografie* (volumul I dintr-un interviu de *un cristian)* apărută nu de mult la Casa de Pariuri Literare, Ion Cucu, fotoportretistul scriitorimii române din ultima jumătate de veac, relatează o scenă cu dichis pentru psihologia lui Marin Preda. Venit la autorul *Moromeţilor* „prin 1963“ să-l capaciteze pentru un reportaj al *Scînteii tineretului* la Siliştea-Gumeşti, Ion Cucu primeşte acceptul lui Marin Preda, dar condiţionat: „neapărat într-o maşină de culoare neagră“, vreo Volgă sau Pobedă a partidului, prin care „să impresioneze vizual lumea satului său natal“. Iar fotoreporterul de atunci glosează acum: „Cînd vorbeşti de Marin Preda, poţi trece în cont şi astfel de capricii“.

Ei bine, citind cartea de mărturii a lui Sorin Preda *Moromeţii, ultimul capitol,* am înţeles cu stupoare că relaţia dintre Marin Preda şi lumea siliştenilor săi e departe de-a fi fost una de duioasă, reciprocă, mîndră recunoştinţă, precum cea dintre ochii retrospectivului Nică (Ion Creangă) şi apele „Ozanei frumos curgătoare“. Cu totul dimpotrivă: între firavul, debilul, bolnăviciosul, miopul băiat al lui Tudor Călăraşu-Moromete, slăbănogul alterat de malarie, care era dus cu căruţa (nu pe jos!) la cosit, de care rîdea tot satul că, tot citind pe drum, s-a ciocnit de un stîlp (scenă relatată sarcastic aici, în repetate rînduri, cu sadică ricanare, menită să te des-fiinţeze pe vecie în cuprinsul comunităţii rurale) – şi valorile ancestrale ale siliştenilor (suciţi, mucaliţi, înţepăcioşi, piezişi la fire şi degrabă stuchitori) se instaurează implacabil şi ireversibil o distanţă plină de neîncredere prepuielnică.

Odată apărut şi extaziind lumea literară, romanul *Moromeţii* nu le place siliştenilor. „Ştiu că se uitau chiondorîş la Marin. Orice ar fi făcut Marin, tot nu era bine“ – spune Ilinca Baltac (1920-1995), sora scriitorului şi a lui Alexandru (Sae). „La ore – declară semeţ Stan Burcea, modelul lui Ţugurlan – eram mai deştept decît a'lu' Călăraşu T. Marin, cu care am fost coleg de clasă.“ Învăţătorul şi preotul satului, primii care au citit *Moromeţii,* „n-au înţeles mai nimic: nume inversate, fapte petrecute aiurea, nu la ei în sat“ – îşi aminteşte Minică Roşu, „cel mai bun prieten din copilărie“.

De unde „ura şi dispreţul siliştenilor“ faţă de Marin Preda? întreabă excedat Sorin, nepotul de frate. „Le venea chiar atît de greu să accepte că din rîndurile lor s-a ridicat un mare scriitor?“ La care Ştefan Baltac, fiul Ilincăi şi, deci, alt nepot al scriitorului, rezumă perfect: „Marin era deosebit de ei toţi şi asta nu le convenea. De mic copil era mai retras, mai tăcut, cu cartea în mînă (...) Toată lumea din sat vedea în el un tîmpit, un zăpăcit fără pereche, în sensul că era altfel decît toţi ceilalţi din sat... Ca fiu de ţăran, trebuia să ai forţă să lucrezi pămîntul.“ Aşa cum ducea Achim în dinţi, pe scara de la şopru, sacul de 50 de kilograme.

În fine, o scenă definitorie apare la p. 130, în relatarea lui Nicu' a' lu' Călin Dogaru, fost coleg de clasă. Îndrăznesc să cred că în această măruntă amintire de ludic infantil pot fi citite în filigran temperamentul omului, ambiţiile scriitorului şi destinul editorului. Marin era un retras, un răsucit, „nu-i scoteai vorbele decît cu cleştele din gură“. Dar „cînd rîdea, te molipsea, parcă era un ied şi-i sticleau ochii în cap de bucurie“.

Acum vine scena cu schepsis acaparant pentru toţi cei care (cu sau fără freudism!) ştiu ce va să zică jocurile băieţeşti ale copilăriei: „Pe Marin îl prindeau repede şi, după ce lua el ciomagul de coadă, se învîrtea după noi, poticnindu-se ca o oaie, pînă ce ameţea şi nu mai înhăţa pe nimeni. Uneori fugea ce fugea, apoi sta pitit pe după colţul şcolii şi te aştepta să dai buzna peste el, din goană. Atunci te atingea zdravăn, pînă la lacrimi, iar el, aruncînd ciomagul, spunea după aceea: «Dă-l în mă-sa de joc! M-am săturat de el. N-are nici un chichirez»“.

Orice viitoare analiză a psihologiei moromeţiene cred că ar trebui să plece de aici. Mai multe nu scriu, fiindcă nu mi-ar ajunge şapte mii de semne.

Despre mîndria excesivă a siliştenilor vorbeşte Elena Preda („se cred cu toţii persoane importante“). Pe Tudor Călăraşu e de-ajuns să-l vezi cum răspunde onctuos la salut („Bună să-ţi fie inima“), după care adaugă iute în barbă „Pă mă-ta de chior“. („Nu era om rău şi cu ranchiună“ – scrie Sorin Preda. „Era doar cu vorba în două ape.“) Despre Eta Wexler e de ajuns să aflăm că i-a adus soacrei o pereche de pantofi cu toc, cu care tot să spargă nuci biata batrînă, necum să meargă. Cît despre Marin, el apare-n scrisori ca un Yahveh necruţător („acest Lascăr era un porc, un individ josnic care stimula în clasă turnătoria... L-aş scuipa între ochi, aşa bătrîn cum ar fi el“, 1965, p. 37), apoi, la Sînziana Pop, „caustic, chiar jignitor, dar numai cu cei pe care-i dispreţuia, adică majoritatea «creatorilor» aflaţi în vremea aceea la Mogoşoaia“, fără noroc la prieteni – spune Elena Preda – „ciufut cu cine nu trebuia şi confesiv, la fel (avea momente de tandreţe şi afecţiune cînd te aşteptai mai puţin“) şi speriat pînă tîrziu – spune Marinică, alt nepot de frate – nu de alde Petru Popescu, ci de posibila revenire a lui Petru Dumitriu în lumea literară bucureşteană: „Vine ăla şi ne rade pe toţi“.

Cel mai mult m-au tulburat reticenţele faţă de capodopera lui Stere Gulea, după mine cea mai convingătoare ecranizare a literelor române. Sae Preda e de-a dreptul chichiricios, ahotnic să decupeze cu ochii găurile din ţesătură, necum întregul ei: „Ce nu mi-a plăcut a fost plecarea la cîmp, dimineaţa. Lumina difuză din zori şi cîntatul cocoşilor erau foarte reale, dar şirul ăla de căruţe, una după alta, ca la «Cîntarea României», era fals de la un capăt la altul“. Să pui ororile kitsch ale festivalului ceauşist lîngă frumuseţea crudă, întru nimic idilică, a viziunii lui Stere Gulea e-o rea-credinţă... tipică locului. Ce-i drept, omul îşi spală numaidecît păcatul, cînd îşi contrazice fiul – căruia i s-a părut forţat, în film, dormitul grămadă, pe prispă, al întregii familii: „De ce să ţi se pară forţat? Aşa se dormea vara, pe prispă. Pe mine nu m-a deranjat scena. Doar că în realitate prispa era mai lungă şi se dormea cel mult doi laolaltă, corespunzător vîrstelor – mama cu un copil, tata cu un băiat şi aşa mai departe. Comparativ cu filmul, la noi în familie treaba cu dormitul pe prispă era mai frumoasă“.

Regret că joi, 10 februarie, nu am ajuns la Muzeul Ţăranului, cînd minunăţia sa Victor Rebengiuc a fost sărbătorit la 78 de ani şi unde era programat filmul lui Stere Gulea. L-am urmărit, în schimb, pe acest uluitor aliaj de Bologa-Tipătescu-Caliban-Bubnov-Scatiu-Pampon-Moromete sîmbătă, 29 ianuarie, la premiera lui Andrei Şerban de la „Bulandra“, în rolul lui Matvei Semionovici Şabelski din *Ivanov*-ul lui Cehov – şi l-am aplaudat literalmente în extaz, inclusiv la scena deschisă. Ce octogenar mai joacă, Dumnezeule mare, astăzi, la noi, cu atîta sfîntă frenezie?!? Bucuros ca un copil intrat pentru prima dată în valurile mării, Rebengiuc umple magica scenă de la Icoanei la fel de copleşitor precum Caragiu în *Azilul de noapte*. Bătrîn pungaş, poltron hedonist, crai de ocazie, conte scăpătat, Şabelski-ul lui te farmecă şi agasează, te încruntă şi contaminează în egală măsură leit ca-n Moromete.

Nu mă las. Revin.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent, a coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

un nou audiobook
HUMANITAS multimedia

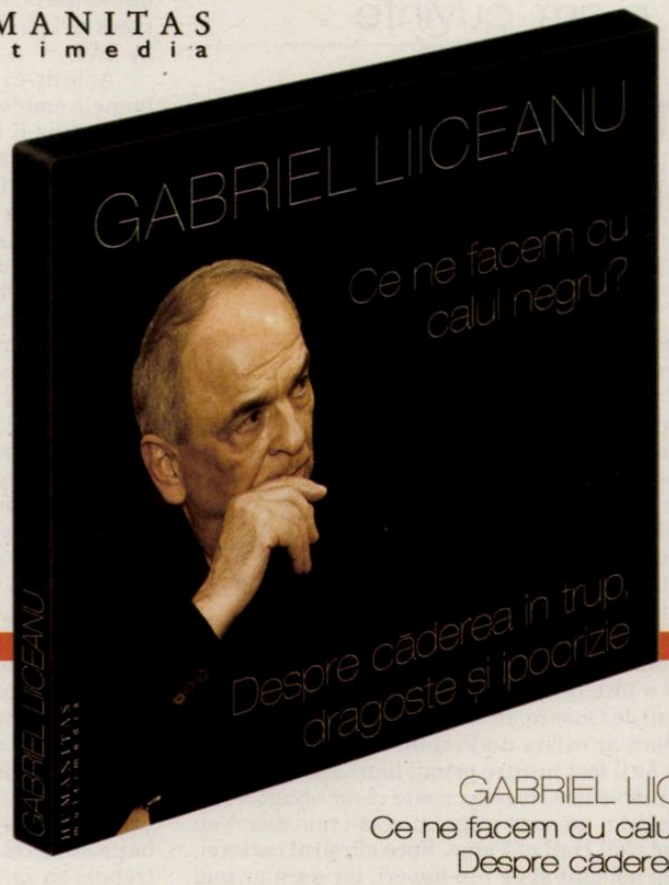

GABRIEL LIICEANU
Ce ne facem cu calul negru?
Despre căderea în trup, dragoste şi ipocrizie.
În lectura autorului

„Extazul, care este condiţia iubirii, aduce cu sine şi moartea ei. Orice iubire durează cât extazul ei, cât rămânerea celor doi într-un *loc* situat în afara lor – şi în afara celorlalţi – şi care îi cuprinde şi-i conţine pe amândoi. Dar cum orice *ek-stază*, orice situare în afara ta însuţi şi orice suspendare a respiraţiei proprii sunt limitate, orice iubire oboseşte în propria ei externalizare sau ex-propriere.“

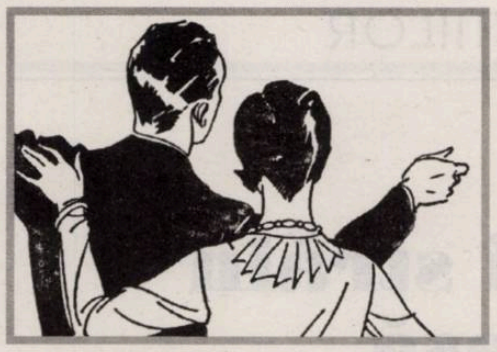

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Unul, altul, celălalt, acelaşi

Dintre toate piesele lui Shakespeare, *Negustătorul din Veneția* este, cu siguranță, cea mai „problematică"; sau, dacă vreți, cea mai „controversată". Ghilimelele (care pot, în cazul disputelor pur academice, să și lipsească) semnalează nu atît o caracteristică în sine a scrierii, cît, mai degrabă, tipul de receptare de care ea, scrierea, a avut parte de-a lungul timpului. Este *Negustătorul...* o piesă antisemită sau dimpotrivă, una pledînd pentru toleranță și bună înțelegere transrasială? (Și corolarul: este Shakespeare un autor antisemit sau dimpotrivă?) La întrebările de acest gen, după cum se știe, răspunsul nu-i ușor de dat, capcana „corectitudinii politice" așteptînd răbdător – ca, de altminteri, și cea a fanatismului extremist – să înșface orice muscă ce-ar bîzîi retoric pe marginea chestiunii. O margine, trebuie spus, la fel de alunecoasă astăzi ca și acum patru sute și ceva de ani, cînd a fost scrisă piesa (în 1596 sau 97), jucată pentru prima oară abia în 1605; și anume, pe post de comedie. Incursiunile de studiu în epocă (unde textele teatrale cu subiecte – sau, măcar, personaje – din aceeași „familie" nu lipseau, cel mai cunoscut fiind *Evreul din Malta* de Christopher Marlowe, rivalul literar al lui Shakespeare) pot fi interesante, fără îndoială, sub raport istoric, dar nu pot servi prea mult încercărilor contemporane de punere în scenă, pentru motivul, extrem de simplu și subtil paradoxal, că antisemitismul este, se pare, o pulsiune perenă, supraviețuind chiar și dispariției propriului obiect. În celebrul „Noi hotărîm cine e evreu" al lui Himmler (parcă) este mai mult adevăr decît îi place oricui să recunoască.

Cu această periculoasă dialectică a izolării/integrării individului de/în comunitate, cu atît mai perfidă cu cît nu urmează o logică previzibilă sau mereu inteligibilă, se ocupă spectacolul Teatrului „Tamási Áron" din Sfîntu Gheorghe, regizat de conducătorul (deopotrivă administrativ și artistic) al ansamblului, László Bocsárdi. Și se ocupă în mod declarat: un scurt prolog „extratextual", rostit de Antonio – negustătorul din Veneția – ne pune în gardă asupra identității înșelătoare a *celuilalt*, a *străinului*, a semenului diferit, perceput drept o amenințare la adresa presupusei omogenități a grupului, a *noastră*. Este demonstrația pe care apoi, vreme de circa trei ore, o face, în chip strălucit, spectacolul; pentru că dacă, inițial, elementul alogen, supărător, perturbator al ordinii, al tradițiilor și al obișnuințelor este Shylock, cămătarul evreu ce se oferă să-l împrumute pe Bassanio, prea-iubitul prieten al negustătorului, în schimbul unei garanții cît se poate de concrete („un funt de carne fragedă, pe-alese" tăiat din trupul lui Antonio), la final, odată „păgînul" convertit, de voie-de nevoie, la drepta credință creștină, cel ce va rămîne în afara cadrilului social, izolat, din cauza erotismului său „neconform", de veselia cuplurilor de mai mult sau mai puțin îndrăgostiți, va fi Antonio însuși. Cine e evreu hotărăsc oamenii „normali".

Pe acest schelet ideologic impecabil construit și argumentat pe urma piesei shakespeariene, carnea montării se așază, strat după strat, cu acea simplitate aparentă, aparent necăutată și lesnicioasă, ce constituie o marcă a stilului regizoral al lui Bocsárdi. Confirmîndu-și bunul obicei (!) de a face spectacole care nu seamănă – la suprafață – deloc între ele, regizorul a ales, de astă dată, un spațiu aproape cu totul lipsit de „decor" (scenografia e semnată, ca mai întotdeauna, de József Bartha și Judit Kóthay Dobre), adică scena și sala teatrului, care,

Acea simplitate aparentă
ce constituie o marcă a stilului regizoral al lui Bocsárdi.

ocupate deopotrivă de actori și spectatori, se oferă contemplării și contopirii într-o nuditate ce farmecă și, în același timp, stîrnește mila amestecată cu un strop de teamă: zidurile vechi, prăfuite și pătate ale teatrului evocă, mai mult decît imaginea, spiritul Veneției etern muribunde. Tot astfel, superbele măști ce vor schimba pentru o clipă ceata petrecăreților într-o mulțime pestriță, amenințătoare și confuză. Dimensiunea sonoră a spectacolului (despre care prefer să nu vorbesc, spre a le păstra curioșilor o surpriză) completează orfevreria mizanscenei.

Admirabilii actori ai Teatrului „Tamási Áron" dau viață acestei arhitecturi complexe cu dăruirea ce le este proprie. Revenit, după o absență îndelungată, în ansamblu, unde a jucat în ultimele două stagiuni roluri de mai mică întindere, László Szakács are, în monologul lui Shylock dinspre finalul primei părți, o răscolitoare intensitate a jocului, restituind personajului toată gama de nuanțe posibile între „pozitiv" și „negativ". În Antonio, László Mátray, tînăr actor în progres profesional impresionant de la un rol la altul, păstrează cu precizie și sensibilitate ambiguitatea partiturii. Trebuie să-i mai amintesc, cu sincerul regret de a nu le putea comenta efectiv evoluția, pe Gizella Kicsid (Portia), Hajnalka Szalma (Jessica), Gábor Erdei, József Kolcsár și, în roluri minuscule, pe temeinicii „stîlpi" ai teatrului Tibor Pálffy și Levente Nemes.

***

Am revăzut, la același teatru, după foarte mulți ani, un spectacol reluat, cu modificări de distribuție (și nu numai), tot după mulți ani: *Profetul Ilia* de Tadeusz Slobodzianek, în regia aceluiași (?) László Bocsárdi. Un fel de farsă populară și grotescă, de o forță a caracterizării satirice și a denunțării etice cum rar se întîlnesc pe scenele noastre. Pentru cine încă nu a aflat, Sfîntu Gheorghe (Covasna) e un centru vital al teatrului din România.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Contabilitatea unei revoluții

● **Miles Davis, *Bitches Brew Live*, Sony, 2011.**

Ca să fiu cinstit, mă simt prost scriind despre artiști ca Miles Davis. Ori Johnny Cash. Ori Bergman. Ori Dalí. Ori Homer. Sînt artiști care au trecut de mult de stadiul în care se scriu recenzii ale lucrărilor pe care le-au lăsat în urmă. Acum li se dedică tomuri întregi, se țin cursuri despre ei prin universități din lumea largă, li se scriu biografii, familiile lor sînt hărțuite și mormintele bîntuite de fani care scriu teze de doctorat despre ei. Mă rog, cu Homer e un pic mai complicat. Dar Miles Davis a fost Doctor Honoris Causa în muzică și Cavaler al Legiunii de Onoare. În lumina a ce ziceam și acum cîteva recenzii, dacă ar exista un Premiu Nobel pentru muzică, Miles Davis ar fi fost printre primii laureați. Pentru el, Premiul Grammy devenise ritualic, poate chiar obositor. La un moment dat, cînd n-au știut ce premiu să-i mai dea, l-au băgat în Rock and Roll Hall of Fame. Spre sfîrșitul carierei, era cît pe ce să fie adoptat și de hip-hoperi, iar dacă ar mai fi trăit vreo zece ani, sînt convins că s-ar fi apucat de muzică tehno.

Anul acesta se împlinesc două decade de la răposarea artistului și, după bunul obicei al capitalismului muzical, Miles Davis revine în atenție cu încă un album post-mortem. Nu știu cît de precisă îmi e numărătoarea, dar am impresia că a scos mai multe albume live după moarte decît în timpul vieții. De regulă, albumele post-mortem sînt diverse compilații menite să regleze contabilitatea caselor de discuri. Cînd sînt remixuri și *best of*-uri mă scot din sărite, dar *Bitches Brew Live* ar fi trebuit, cel puțin în teorie, să fie ceva mai deosebit, documentînd originile jazzului rock și electro și împrejurările înregistrării albumului de cotitură *Bitches Brew*. Pînă la urmă, discul păcătuiește prin faptul că mare parte din material oricum circula deja în rîndul fanilor, ca bonus track-uri pe compilații mai vechi și chiar ca material video pe DVD.

Apărut în 1970, *Bitches Brew* a rămas unul dintre albumele emblematice ale lui Miles Davis, prin care se zice că artistul ar fi tras o linie în nisipul istoriei jazz, una peste care a sărit, lăsînd în urmă restul genului. Elementul esențial de inovație (propus cu un album înainte, dar maturizat pe *Bitches Brew)* a fost electrificarea jazzului spre un sound prog rock, ceea ce a ocazionat și inventarea paradigmei fusion. Echipa care a participat la înregistrări a fost una din cele mai prestigioase din istoria colaborărilor lui Miles Davis – John McLaughlin, Chick Corea, Dave Holland, Joe Zawinul și Wayne Shorter se numără printre cei mulți care au pus osul la acest macaz al istoriei recente a muzicii (dar nu și la prestația live ce face subiectul acestei recenzii). Albumul a fost reeditat în mai multe versiuni de-a lungul vremii, două chiar anul trecut, în box set-uri de aniversare a 40 de ani de la prima înregistrare. Varianta de față conține înregistrări live (precedînd cu cîteva luni discul original) din cadrul festivalului Newport Jazz din 1969, inclusiv bucăți compuse pentru discul anterior, *In a Silent Way*. A doua jumătate scoate în evidență un set comun de piese („Sanctuary", „It's About That Time", „The Theme") reinterpretate un an mai tîrziu la Isle of Wight, festivalul rock în care Miles Davis pecetluia măritișul dintre cele două genuri.

Drept concluzie, m-am folosit de materialul de față mai degrabă ca pretext pentru a scrie cîte ceva despre acest artist, pe care l-am tot pomenit în ultimul an, și de a recomanda albumul original *Bitches Brew,* fie și sub forma ediției box set mult expandate și bonusate. Nu e singura revoluție pe care a produs-o Miles Davis în istoria muzicii, dar e contribuția sa cu cel mai puternic impact asupra muzicii rock. Dacă trebuie să mă limitez la varianta *Bitches Brew Live,* aș caracteriza-o drept un produs cu merite mai degrabă contabile decît artistice. Îmi dă dreptate Miles Davis însuși, care descria premonitoriu acest disc, în autobiografia sa, astfel: *„I made six studio dates with this group in four years. And there were some live recordings that I guess Columbia will release when they think they can make the most money – probably after I'm dead".*

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Mircea STRUȚEANU

Chipurile și tainele scriitorilor români

Portrete. 55 de scriitori români contemporani. Furt de suflete, alb-negru, cu aparatul de fotografiat. O muncă de zece luni pentru o expoziție. Sînt oameni iubiți de ceilalți pentru ce scriu, pentru cum scriu. Numele lor stau pe coperțile cărților și, uneori, sună la fel de familiar ca numele prietenilor. Numele acestea au chipuri, iar chipurile au taine. În drumul meu printre scriitori, am trecut dincolo de priviri și de gesturi, am căutat punctul acela unic în care o expresie a feței sau o poziție a trupului dezvăluie literatura. O expoziție neobișnuită, în care, dincolo de generații și genuri literare, forța imaginii caută forța cuvîntului.

Timp de două săptămîni, aceste portrete vor sta prinse de pereții sălii mari a Institutului Cultural Român din București. Joi, 3 martie, la ora 18,30, cînd va fi vernisajul expoziției, vor fi de față cei mai mulți dintre scriitorii fotografiați. Adunarea lor laolaltă fiind un eveniment destul de rar. Prin proiectul acesta am încercat să trec peste granițele personale și peste cele literare, peste simpatii, antipatii și idei preconcepute.

Este pentru prima oară în România cînd se încearcă un astfel de proiect. Au mai fost lucrările domnului Ion Cucu, mărturii în imagini ale multor scriitori din trecut, dar care nu s-au concretizat într-un tot unitar. Vreau să aduc împreună scriitori din toate generațiile și toate direcțiile. Sper în felul acesta să dezvălui măcar puțin din imaginea secretă a literaturii române. Am încercat să găsesc echilibrul delicat între un portret bun, o piesă de artă și o fotografie personală cu un om. N-a fost ușor deloc și nu mă aștept să fie nici de acum încolo. Proiectul a prins viață și personalitate proprie și, de mai multe ori, s-a întîmplat să mă conducă el pe mine. Cînd se întîmplă asta, știu că sînt pe calea cea bună. Proiectul va continua, urmînd să descopăr secretele altor scriitori și de acum încolo.

***Mircea Struțeanu** este fotograf. Expoziția „Scriitori români. Chipuri și taine" poate fi văzută în perioada 3-17 martie la Institutul Cultural Român. Mai multe detalii la www.struteanu.com.*

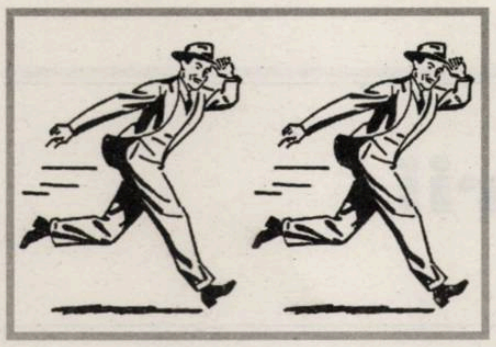

Andrei GORZO

dilematograf

Isterizator emerit

● ***Lebăda neagră / The Black Swan* (SUA, 2010), de Darren Aronofsky.**

În *Lebăda neagră,* filmul lui Darren Aronofsky despre ambiţia unei tinere balerine (Natalie Portman) de a-şi însuşi dublul rol Odette-Odille (lebăda albă şi lebăda neagră, prinţesa bună şi prinţesa rea, puritatea şi voluptatea etc.) din *Lacul lebedelor,* vechea temă romantică a desăvîrşirii artistice care „se plăteşte scump", „în lacrimi şi sînge", e dramatizată cu un senzaţionalism deşucheat, care o duce spre furorul expresionist, trecînd prin *grand guignol.* În primul rînd, sîngele nu e doar metaforic: aşa cum în filmul său precedent, *The Wrestler,* Aronofsky insista pe faptul că meciurile de catch or fi ele trucate, dar „actorii" se (auto)mutilează cu adevărat, el insistă aici pe solicitările fizice punitive ale baletului. Insistenţa asta nu e lipsită de temei (o confirmă criticul de dans de la *The New York Times,* Alastair Macaulay, într-un articol pe marginea filmului), dar acesta nu e un motiv de a subestima aplecarea lui Aronofsky către senzaţionalism, disponibilitatea lui de a exploata, la potenţialul său maxim de horror-fascinaţie, spectacolul unui corp omenesc distrus încetul cu încetul. De fapt, întregul calvar al balerinei, care e psihic înainte de a fi fizic, e dramatizat cu ajutorul unui set consistent de tropi luaţi din filme horror. De exemplu, sinistra ei mamă (o fostă balerină, fireşte, cu pielea parcă întinsă cu forţa peste osatura feţei şi cu fruntea extrem de bombată din cauza părului strîns), care a învăţat-o să se concentreze total pe repetiţii, şi în restul timpului să nici nu iasă din apartamentul lor, între pereţii căruia – vopsiţi într-un verde otrăvitor şi acoperiţi cu tablouri expresioniste – convieţuiesc la fel de sănătos ca adolescenta din *Carrie* şi mama ei cea cucernică. Apoi, năravul unor personaje secundare – precum regizorul (Vincent Cassel) sau colega care poate complotează ca să-i ia rolul (Mila Kunis) – de a sta în umbră, cu ochii pe ea, sau dimpotrivă, de a i se materializa brusc în ceafă, cu efectele sonore de rigoare. Apoi, acumularea de fenomene tot mai alarmante din specia celor reunite de Freud sub titulatura de *unheimlich* – o iritaţie a pielii, care se agravează în loc să se vindece, un domn în vîrstă, îmbrăcat respectabil, care se apucă să facă semne obscene în metrou, o oglindă care încetează să mai reflecte exact originalul. Ce reprezintă aceste fenomene nu e nici un mister: ele reprezintă sexualitatea inhibată a eroinei. Filmul tratează (cel puţin în aparenţă) cu deplină seriozitate prejudecata populară conform căreia abstinenţa sexuală duce la nebunie: ceea ce ţii în tine va exploda şi te va distruge. E ceea ce i se întîmplă eroinei – şi chiar în seara premierei, deşi nu înainte ca, purtată de forţa descătuşată în momentul exploziei, ea să danseze rolul Lebedei negre cu un abandon pe care, de raţională şi inhibată ce fusese, nu-l arătase niciodată la repetiţii. Nu-mi pot aminti de vreun alt film recent, în care vechile clişee despre costurile perfecţionismului *artistique* şi ale reprimării sexuale să fi fost reprezentate în termeni (măcar pe jumătate) atît de deşănţat-hiperbolici.

Rezultatul e un kitsch, dar nu se poate spune că democratizează baletul. O colegă de-a eroinei afirmă la un moment dat că acesta „nu e pentru toată lumea" şi, chiar dacă filmul o contrazice pe de-o parte (reuşind să fie un film comercial despre balet), pe de altă parte îi dă dreptate, în sensul că perpetuează o mistică a performanţei artistice ca performanţă „împotriva firii" şi a artiştilor ca „monştri sacri", din rîndurile cărora noi, oamenii „de rînd", ne putem simţi uşuraţi că nu facem parte – e mai bine să trăim normal, să facem copii etc. şi să admirăm doar de la distanţa vîlvătaia glorioasă în care pier ei mistuiţi. Regizorul se metamorfozează la un moment dat într-un păsăroi demonic, balerinele îmbătrînite devin vrăjitoare, marele spectacol e un fel de slujbă-orgie satanistă cu sacrificiu uman: sigur, lucrurile sînt aşa doar în viziunea eroinei, care e bolnavă, dar ea s-a îmbolnăvit tot din cauza baletului, deci tot e ceva necurat cu el, şi, să fim serioşi, viziunea asta gotică nu e o viziune dinăuntru, ci una din afară – Dumnezeu ştie din ce provincie şi din ce secol. Ceea ce nu înseamnă că poţiunea preparată de Aronofsky nu poate urca la cap. Sigur, ideile amestecate în ea nu sînt prea interesante, dar sînt agitate atît de vîrtos şi încălzite atît de mult peste punctul de fierbere – anxietatea nevrotică a eroinei e atît de clar proiectată de Portman şi atît de ţipător reproiectată de circul regizoral vulgar-expresionist al isterizatorului emerit Aronofosky (smucite încleştări masturbatorii sau safice întrerupte de vedenii horror, oglinzi peste oglinzi şi Ceaikovski non-stop şi o cameră în continuă mişcare) –, încît e de presupus că, în special în rîndurile studenţimii (şi mai cu seamă ale studenţimii înscrise la diverse şcoli de meserii artistice), filmul va induce glorioase *trip*-uri *artsy*-masochiste, pentru multă vreme de-acum înainte.

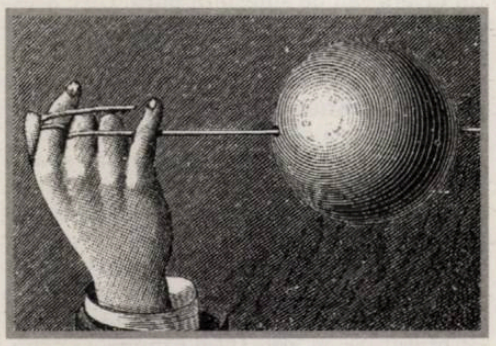

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Salvaţi Pergamonul

– o reconstrucţie dezastruoasă –

Pînă acum n-am apucat încă să salvez nimic din ce mi-am şi mi s-a propus: Băile Herculane, Piaţa Matache, Grădina Icoanei, Parcul Cişmigiu, Calea Victoriei şi toate celelalte, nenumărate, obiective rămîn în continuare la fel de ameninţate. Ca şi cum n-am avea destule misiuni de salvare în Bucureşti şi-n ţară, sînt chemat la arme şi de peste hotare: *„Rettet das Pergamonmuseum!"* – exclamă un articol cît o pagină în *Die Zeit.* Salvaţi Muzeul Pergamon! Încerc să mă mobilizez. Deci: ce apărăm şi care-i ameninţarea?

Muzeul Pergamon n-a mai trecut prin lucrări substanţiale de restaurare de decenii. Încă de prin anii '90, municipalitatea şi landul au lansat dezbateri publice şi apoi concursuri de proiect pentru această clădire ce datează din anii '30 ai secolului trecut. Cel mai vizitat muzeu german şi unul dintre cele mai importante din Europa are, într-adevăr, nevoie urgentă de restaurare.

Lucrările (de restaurare, renovare, re-amenajare şi extindere) ar fi trebuit să se încheie în 2009. Însă pînă acum nu s-a realizat decît o curăţare parţială a faţadelor. La nivel oficial se estimează că lucrările planificate se vor încheia în 2025, însă prin birourile responsabililor culturali se ştie, de fapt, că muzeul va fi renovat de-abia în 2030; bugetul estimat iniţial se ridica la 250 de milioane de euro, însă, mai mult ca sigur, costul total va depăşi 400 de milioane. E cea mai scumpă lucrare de reconstrucţie a unui muzeu.

Asta n-ar fi nimic dacă toate aceste intervenţii ar fi, într-adevăr, utile şi necesare. Există însă numeroşi arhitecţi, urbanişti, muzeografi, arheologi etc. care contestă oportunitatea celei mai radicale dintre lucrările planificate de autorităţi: transformarea Curţii de Onoare a palatului într-o sală de trecere prin construirea unui nou front, care leagă cele două corpuri ale clădirii. Totul pentru a adapta muzeul la noile realităţi, la „turismul de masă" – cum spun responsabilii culturali. Închiderea Curţii de Onoare şi redefinirea traseelor în interiorul clădirilor ar putea dubla numărul de vizitatori. O fi, numai că muzeul, în forma sa actuală, primeşte oricum peste un milion de vizitatori pe an, iar alterarea faţadei iniţiale, doar pentru a mări audienţa, e un preţ inacceptabil. Nu-i nimic, noi ne vedem mai departe de proiectele noastre, spun directorii muzeului: şi la Paris a fost scandal mare atunci, cu piramida din faţa Luvrului, şi uite că acum tocmai piramida e un punct de atracţie. Poate, spun criticii, numai că de data asta „piramida" e de fapt o nouă faţadă, inestetică, imensă, inutilă.

Cel mai vizitat muzeu german şi unul dintre cele mai importante din Europa are, într-adevăr, nevoie urgentă de restaurare.

În mod cu totul surprinzător, muzeul a rămas în mare parte neschimbat: planşee pavate cu piatră, ferestre cu rame de lemn, uşi din lemn masiv, pereţi lambrisaţi, fresce etc. Pînă şi sistemele de prindere a tablourilor sînt din anii '30. Muzeul e valoros nu doar prin „conţinut", ci şi prin felul cum îşi „vinde" comorile: nu degeaba a devenit o referinţă, un model pentru muzeografi. Iar UNESCO l-a inventariat în patrimoniul mondial al umanităţii, nu doar pentru artefactele şi lucrările de artă expuse, ci şi pentru valoarea clădirii şi pentru traseul muzeal bine gîndit.

Argumentele nu par să-i încurce prea tare pe cei care vor acum să-l transforme în atracţie turistică: „înscenările istorice", amenajarea sălilor, circuitul, clădirile – toate acestea ar putea suferi modificări majore. Pentru că planurile arhitectului (astăzi, decedat) Oswald Mathias Ungers, care a cîştigat proiectul pentru reamenajarea Pergamonului, nu ţin cont de „exponate", ci doar de ideea de schimbare. De fapt – spun criticii –, planul pentru muzeu e o nouă construcţie monumentală, originală, care o alterează pe cea veche, autentică. „E doar un mod în care arhitectul se celebrează pe sine însuşi."

Deocamdată criticii găsesc în amînarea lucrărilor un motiv de bucurie. Căci – spun ei –, dacă planul va fi dus la bun sfîrşit, atunci muzeul va fi de nerecunoscut. Zilele acestea autorităţile de la Berlin iau deciziile finale. Şansa celor care vor să împiedice o „reconstrucţie dezastruoasă" e că, acolo, asemenea decizii nu se iau peste noapte. În absenţa unui compromis, nimeni nu va îndrăzni să dărîme sau să adauge o piatră. Sper să găsească repede o formulă convenabilă pentru Pergamon. Poate după aceea ne ajută şi pe noi să salvăm Piaţa Matache.

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ (Nr. 301, 12 02 2011)

Excelent interviul lui Bogdan Romaniuc cu Octavian Soviany în *Suplimentul de cultură* de săptămîna trecută.

Kostas Venetis e un personaj imposibil în lumea actuală. Nu mi-l pot deloc închipui abordînd o ţinută de rocker sau metalist, nici intrînd într-o sală de fitness. Dar mai ales nu mi-l pot închipui vieţuind într-o lume în care totul sau aproape totul este permis şi în care nu mai există decît foarte puţine tabuuri.

Aşa că pudibondul secol al XIX-lea i se potriveşte ca o mănuşă, aceasta fiind o perioadă cînd pînă şi mulţi dintre cei mai acerbi stricători de ordine erau în viaţa de toate zilele nişte puritani. Prin urmare, el singur a ales să fie eroul unui roman „de epocă". Lucru care mi-a convenit şi mie, cel puţin din două motive: pentru că asemenea cărţi nu s-au mai scris pe la noi de o bună bucată de vreme, dar şi pentru că pe vremuri aveam prestaţii destul de bune pe la orele de istorie. Kostas m-a obligat să-i inventez un fundal de epocă verosimil, bogat în detalii – unele luate din cărţi şi altele inventate... A fost o aventură... cel puţin pentru mine, căci lumea de ieri mi se pare mai interesantă decît lumea de astăzi; nu sufăr deloc de febra actualităţii, căci actualitatea îţi lasă prea puţin loc pentru invenţie. Pentru mine, romancierul e un om care inventează, ficţiunea e infinit mai fascinantă decît realitatea. Acesta este şi motivul pentru care nu voi scrie niciodată un roman autobiografic.

Viaţa lui Kostas Venetis *este un roman decadent?*

Decadentismul este o etichetă aplicată în proză unor autori precum Wilde, Huysmans, Villiers de L'Isle Adam, la noi – Mateiu, cu care eu nu am aroganţa să mă compar, dar care constituie pentru mine nişte repere esenţiale. Mă fascinează la ei estetismul uşor necrofil, un soi de dandysm al expresiei, şi poate că unele personaje ale mele au ceva din morga lui Paşadia...

Cristina HERMEZIU

Percheziționarea literaturii

– sau cînd realitatea acuză literatura de plagiat –

Presa literară din Franţa se hrăneşte mai tot timpul din afaceri mustoase de... plagiat. Săptămînalul *L'Express* dezvăluie că celebrul Patrick Poivre d'Arvor (PPDA), mitic prezentator TV şi autor prolific de cărţi, este dat în judecată pentru... contrafacere, termenul juridic pentru plagiat, fiindcă romanul său epistolar *Fragments d'une femme perdue* (Grasset, 2009) ar reproduce scrisori întregi primite de la o fostă iubită... Scandalul vine la scurt timp după o altă dezvăluire de gen, în ceea ce-l priveşte: voluminoasa biografie pe care o semnează despre Ernest Hemingway, în curs de apariţie la Editura Arthaud, ar cuprinde similitudini frapante, preţ de vreo sută de pagini, cu o biografie scrisă de un autor american în 1985, tradusă în Franţa în 1989, dar epuizată din librării. Amintesc aici una dintre ipotezele jurnalistului de la *L'Express,* şi anume că „negrul-scriitor" care ar fi scris biografia în locul şi în numele lui PPDA ar fi responsabil de această „inspiraţie" frauduloasă, iar PPDA a căzut pur şi simplu în capcană, neştiind. Despre practica incredibil de largă, în Franţa, ca diverşi autori să recurgă la negri-scriitori, am mai scris cu altă ocazie în *Dilema veche.* Am readus vorba aici pentru ineditul aspect de „cal troian" pe care „negrul", cel care scrie de fapt cartea, îl poate insinua în meseria sa aproape banalizată, dar generatoare, probabil, de frustrări. M-aş opri mai degrabă la scandalurile pe care le stîrnesc astăzi presupusele plagiate din literatura zisă ficţională, excluzînd deci biografiile, eseurile etc. Plagiate de un soi cu totul aparte: din ce în ce mai des realitatea acuză literatura/ficţiunea de plagiat!

Le Monde des livres publică, de altfel, în nr. din 14 ianuarie, un dosar pe această temă, cu titlul: „Romancierii au dreptul să-şi permită orice?". Cum ar fi, spre exemplu, să transforme personaje reale, cu numele lor cu tot, în personaje de opere de ficţiune... Da, pentru că asta înseamnă, în esenţă, o decontextualizare – răspunde scriitoarea Christine Angot, care ilustrează sistematic, dacă se poate spune aşa, în creaţiile ei, ceea ce a devenit un adevărat curent literar, respectiv „autoficţionalizarea". „De fiecare dată cînd am păstrat un nume identic cu numele social al unei persoane, am făcut acelaşi lucru, l-am decontextualizat – explică autoarea. Apoi l-am lucrat şi am creat un personaj pînă cînd el ajunge să spună adevărul, nu despre ceea ce înseamnă el pentru sine însuşi, ci despre ceea ce reprezintă fără voia lui..." Are drept scriitorul să amestece ficţiunea cu realitatea, mai ales cînd subiectul este istoric? Bineînţeles, răspunde Yannick Haenel, al cărui volum *Jan Karski* (Gallimard, 2009) a stîrnit polemici fiindcă personajul principal – un mesager al Rezistenţei poloneze care a încercat să-i avertizeze pe aliaţi de exterminarea evreilor – a existat cu adevărat în istorie, dar cartea lui e una de ficţiune. „A injecta ficţiune în realitate înseamnă a revela ceea ce realitatea nu ajunge să spună ea însăşi. Realul e mut; ceea ce îi dă viaţă e literatura" comentează Yannick Haenel. Voi mai aminti, în fine, de „afacerea Régis Jauffret", cum o numeşte jurnalistul Pierre Assouline în *Le Monde des Livres,* pentru că mi se pare cea mai absurdă. Pentru romanul *Sévère* (Seuil, 2010), scriitorul Régis Jauffret s-a inspirat în mod incontestabil dintr-un fapt divers recent, cald, de la procesul căruia el a publicat de altfel articole în epocă, într-un săptămînal francez. Un bancher francez a fost găsit împuşcat, într-un decor sadomasochist, într-un hotel din Geneva. Nici un nume real nu figurează în romanul lui Régis Jauffret, dar familia bancherului l-a dat în judecată, deranjată se pare că urmează să se facă şi un film!

Bănuită, percheziţionată fără încetare, să nu cumva să fi furat o situaţie, un nume, un personaj din... realitate, literatura pare să sufere de o serioasă criză de identitate. În orice caz exacerbarea mediatică a atîtor scandaluri cu gust de plagiat e poate simptomul unei drastice scăderi de potenţial şi de prestigiu a creaţiei literare. În sensul în care realitatea şi literatura păreau nişte vase comunicante de bun-simţ (aş spune că şi literatura, fără întîmplările vieţii, rămîne la fel de mută, aşa cum realul e mut şi se apucă să zumzăie deodată graţie unei pagini de literatură) şi dintr-odată, ni se spune destul de insistent că nu sînt decît nişte rivale, în concurenţă permanentă, urîndu-se pe bănci de tribunal.

Puterea de invenţie a scriitorilor a secătuit?

Puterea de invenţie a scriitorilor a secătuit? Aşa o fi, poate. Dar e în logica timpurilor ca totul să poată deveni literatură, sursă de inspiraţie, cu viteza gîndului. Faptul că Internetul mă face să aflu, în cîteva secunde, zeci de fapte diverse şi de bîrfe de la celălalt capăt al lumii – pe care fluxul prea rapid şi noianul de ştiri de gen, la care se adaugă individualismul indiferent al societăţii contemporane, le fac să rămînă cumva abstracte – echivalează pe undeva cu a mi se oferi rezumatul unor schiţe/nuvele/romane sau scenarii de film. Lumea de azi, aşa cum a ajuns ea să se comunice – filtrată de Internet, tehnologii mediatice şi formatări comunicaţionale – se livrează în permanenţă ca întîmplări, poveşti, scenarii. Cum poţi opri alunecarea, inevitabilă în ochii mei, ca din jurnalistice, aceste nuclee să fie rapid revendicate drept... literare şi/sau cinematografice? De ce întîmplările personale, intime, private n-ar avea aceeaşi soartă, nu s-ar supune aceluiaşi demers? Moartea unui copil, o iubire otrăvitoare, sadismul unei omucideri dor infinit pe plan personal şi au dreptul la decenţa suferinţei, fără discuţie. Admit că indecentă poate părea graba cu care autorii însfacă asemenea felii de realitate, atunci cînd o fac nu dintr-o urgenţă interioară, a creaţiei, ci dintr-un calcul de marketing: actualitatea vinde. Altminteri, nu se spune însă că moartea, suferinţa, iubirile distruse sînt acceptabile, uman vorbind, doar într-un roman? În literatură? Pe o scenă de teatru? Pe un ecran? Dar nu fiindcă literatura ar fi mijlocul de a le refula, ceea ce ar răbufni mai devreme sau mai tîrziu în frustrări, ci pentru că literatura e în stare să creeze, în lumea de cuvinte, o structură sensibilă complexă, în jurul unei întîmplări/trăiri/idei umane, cu totul altceva decît realitatea, pe un cu totul alt plan, unul autonom, gratuit, sieşi suficient, care n-are a da socoteală. Şi care ne face pe noi, cititorii, să trecem *dincolo* de faptul divers sau de suferinţa pură. Ce e acest „dincolo" secretat de literatură, tratate întregi de psihologia sau estetica receptării încearcă să-l aproximeze, iar misterul rămîne întreg. Literatura n-are nimic de-a face nici cu bunele, nici cu relele intenţii, literatura nu este nici morală, nici amorală – au spus-o atîţia înainte. Literatura cu cheie la vedere, citibilă în datele realităţii, ca exemplu de coterie anecdotică, de bîrfă abilă, de reuşită comunicaţională, de ce nu? Odată ce ne îndepărtăm însă de prezentul uşor de identificat între paginile respective, nu mai rămîne decît literatura, şi atît. *Dacă* rămîne. O neputincioasă, în ordinea umană a unei vieţi, probă a timpului? Şi-atunci cum se face că la sfîrşitul unei cărţi pot spune cu precizie sau ceva de genul „dacă aş avea timp, cîndva aş mai citi-o o dată" sau *„bon, d'accord, passons à autre chose..."*?

***Cristina Hermeziu** este jurnalistă.*

PUBLICITATE

Aedicula, ulei pe pînză, 81x56 cm

Natură moartă cu arcade, ulei pe pînză, 50x60 cm

Fine Art Fair, ulei pe pînză, 50x60 cm

Expoziție Michael Lassel

decembrie 2010 – martie 2011

Atunci cînd reuşeşte să treacă dincolo de pragul sensibilităţii, dincolo de pragul gîndului, frumosul te salvează din capcana perversă a cotidianului.

De ce savanţii, gînditorii sau artiştii români nu ajung să fie bine cotaţi pe scara de valori internaţională decît atunci cînd, dintr-un motiv sau altul, ajung să-şi părăsească definitiv ţara? De ce cultura naţională nu e în stare să-i recupereze decît după dispariţia lor?

Sir Charles Saatchi declara că a ales să pună în vînzare opere semnate de românul sas Michael Lassel pentru că îl consideră cel mai important pictor contemporan de trompe l'oeil.

Mariana Ion Xidarakou, singurul gemolog român
cu recunoaştere şi practică internaţională, marii artişti restauratori şi experţi Mihai Covaci şi Ion Sfrijan,
tinerii specialişti Cristian Covaci şi Ana Maria Măciucă,
sub tutela lui Radu Boroianu
şi sfaturile lui Jan de Maere.

Nicolae Maniu, Michael Lassel, Sorin Ilfoveanu, Ana Ruxandra Ilfoveanu, Răzvan Ionescu, Ovidiu Simionescu, Andreea Bove, artă plastică şi decorativă europeană veche, expertiză ştiinţifică, restaurare, bijuterii şi consultanţă.

EUROPEAN ART GALLERY, **WWW.EAGALLERY.RO**

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ
DE ARTĂ EUROPEANĂ
secolele XVI – XX
Atelier de expertiză ştiinţifică
Atelier de restaurare

Franz Franken, *La Deposition de la croix,*
ulei pe pînză, 64,3x 49 cm

Sf. Ieronim,
ulei pe pînză, sfîrşit de secol XVII, Şcoala Italiană

EUROPEAN ART GALLERY

Bd. Regina Maria, nr. 18, sector 4 *www.eagallery.ro* *Tel: +4031436844*

Deschis marți-sîmbătă orele 14,00-19,30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

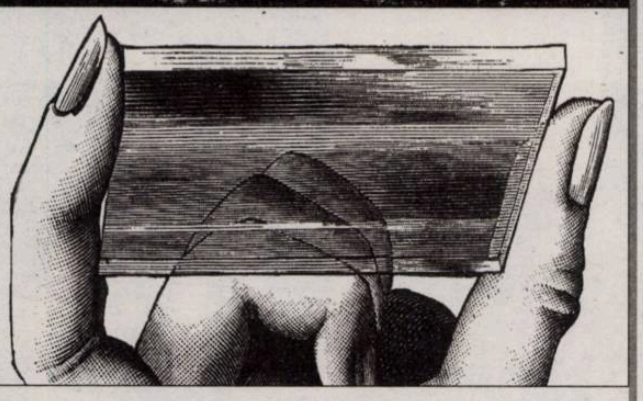

Made in China

Acum cîţiva ani, în Germania, am intrat într-un magazin dedicat chitarelor electrice, mînat de nostalgiile juneţilor mele, cînd cîntam şi eu la aşa ceva. Desigur, la loc de cinste erau marile mărci (la care eu, pe vremea lui Ceauşescu, nu puteam decît să visez), printre care celebra Fender Stratocaster, „chitara lui Jimi Hendrix". Nu m-am putut abţine să n-o dau jos de pe raft şi să mă joc puţin cu ea. Cîntam, pur şi simplu, la un mit. După ce mi-am făcut mendrele, sub privirea binevoitoare a vînzătorului, m-am uitat mai atent la chitară şi aşa am descoperit o frumuseţe de etichetă pe care scria discret *Made in China*. „Cum, chiar şi Fender Stratocaster e făcută în China?" l-am întrebat contrariat pe vînzător. „Totul e făcut în China!..." mi-a răspuns el, ridicînd neputincios din umeri.

E adevărat, totul a ajuns să fie *Made in China,* chiar şi etichetele pe care scrie *Made in USA*. Lucrul acesta ne cam angoasează pentru că ne simţim colonizaţi. Economic şi nu numai. Pe de altă parte, avem prejudecata că lucrurile fabricate acolo sînt de proastă calitate şi, cînd vorbim despre ele, le numim, depreciativ, „chinezării". În realitate, nu e deloc aşa. Iar chitara Fender Stratocaster făcută în China rămîne o Fender Stratocaster.

La prejudecăţile şi la temerile noastre cu privire la chinezi mă gîndeam zilele trecute, cînd am văzut la Mezzo Concertul pentru pian nr. 2 de Prokofiev, cu o pianistă chinezoaică de 24 de ani, Yuja Wang. Am ascultat-o de-a dreptul fascinat. O virtuozitate ieşită din comun (iar concertul lui Prokofiev are destule pasaje extrem de dificile), la care se adaugă talentul şi expresivitatea. Aproape că nu-mi venea să cred ce vedeam şi ascultam: o fată delicată şi fragilă, capabilă de o asemenea forţă interpretativă...

Nu numai mărfurile chinezeşti au invadat piaţa, ci şi pianiştii născuţi acolo. Celebrul Lang Lang e numai vîrful aisbergului, dar interpreţii din China reprezintă un adevărat fenomen. Citeam undeva că succesul internaţional al lui Lang Lang a reprezentat un impuls pentru mulţi copii chinezi, care s-au apucat de pian. Dincolo de asta, pianiştii chinezi sînt foarte mulţi şi foarte buni. „Sigur, la puhoiul acela de populaţie, e normal să se găsească şi cîţiva talentaţi", ar zice unii. „În plus, să nu uităm de concepţia pe care-o au chinezii faţă de muncă: ei, cînd studiază, o fac serios, nu se joacă!" Spunem toate acestea pentru a acorda, cumva, circumstanţe atenuante fenomenului, care, altfel, ar fi uluitor. Şi adăugăm: „Sînt nişte roboţi, ce mai!".

Ei bine, pianiştii chinezi care ajung pe marile scene europene nu sînt nişte simpli roboţi, care au deprins o tehnică în stilul lor inuman de a munci – aşa cum ne-ar plăcea nouă să credem, pentru a ne mîngîia orgoliile rănite. Oamenii aceştia chiar dovedesc că înţeleg muzica pe care o cîntă, muzica noastră, şi-i stăpînesc subtilităţile. Ceea ce nu e deloc puţin lucru. Noi, atunci cînd facem incursiuni în cultura lor (şi, în general, în cea extrem orientală), ajungem adesea la rezultate jalnice. Nici nu vreau să mă gîndesc cum ar suna o piesă tradiţională chinezească interpretată de o formaţie occidentală. Ne aflăm pe planete culturale diferite, aproape incompatibile. Ei bine, dacă nouă ne e aproape imposibil să le înţelegem cu adevărat cultura, să pătrundem pînă la esenţele ei, iată că interpreţii chinezi au înţeles perfect şi litera, şi spiritul muzicii europene. În plus, ei vin cu un bagaj nou, ceva ce nouă ne este inaccesibil.

Mă uitam la tînăra Yuja Wang – o fată frumoasă, care şi-ar fi putut cîştiga lejer existenţa fără să transpire atît, din modelling sau din televiziune. Sînt, la noi, vedetuţe de silicon care arată mult mai rău decît ea. Ea a preferat însă munca la galere pe care-o presupune performanţa, o muncă apreciată de puţini. Oameni rafinaţi, dar puţini. Nu că-i greu de înţeles chiar şi aşa ceva?

Lucian POPESCU

Internetul, scînteia care aprinde focuri

Evgeny Morozov, unul dintre cei mai cunoscuţi cercetători ai Internetului, a publicat la sfîrşitul lui 2010 o carte, *The Net Delusion,* în care îşi expune îndoielile privind capacitatea Internetului de a produce mutaţii în cadrul regimurilor opresive. Ceea ce s-a întîmplat în Tunisia şi în Egipt şi ceea ce probabil se va întîmpla în următoarele săptămîni contrazic teza lui. Internetul nu este – cel puţin, nu încă – atît de neutru faţă de regimurile politice pe cît ar părea la prima vedere; aşa cum era odată radioul, folosit în mod egal şi pentru promovarea democraţiei, şi pentru întărirea dictaturilor.

Faptele: autorităţile chiar s-au simţit ameninţate de Internet

28 ianuarie 2011. La ora 00,34 (ora locală), Egiptul a fost deconectat de la Internet. Practic, din acel moment, nimeni din lume nu a mai putut accesa vreo adresă de Internet egipteană şi aproape nici un egiptean nu mai avea conexiune la Internet. Egiptul a dispărut instantaneu de pe harta Internetului. Cei patru furnizori din Egipt au scos simultan Internetul din priză. Au rămas active doar conexiunile unui provider mai mic, care asigura bursa din Cairo. „Conform legislaţiei egiptene, autorităţile au dreptul să dea un astfel de ordin, iar noi sîntem obligaţi să ne supunem", a declarat a doua zi reprezentantul Vodafone Egypt. Pe 3 februarie erau arestaţi patru dintre cei mai importanţi cyber-activişti de pe Facebook.

Cu o lună înainte, în Tunisia, Agenţia de Internet Tunisiană, companie de stat, restricţiona accesul utilizatorilor la mai multe siteuri de ştiri şi bloguri, curînd după începerea protestelor. Mulţi jurnalişti nu şi-au mai putut accesa e-mail-ul, blogul personal sau pagina de Facebook. Mai mult, provider-ul tunisian a injectat un cod prin care se pare că recolta parolele conturilor de Facebook, Google sau Yahoo. După cum relatau jurnalişti din Tunisia, aceste parole au fost folosite pentru a intra pe site-uri şi a şterge conţinut, liste de „prieteni", grupuri sau chiar contul cu totul. Altfel spus, o companie a statului tunisian a „hackerit" Facebook-ul.

În urma protestelor din Egipt şi Tunisia, preşedintele Siriei, Bashar al-Assad, a promis, pe 8 februarie a.c., o nouă lege a libertăţii presei. Utilizatori sirieni au relatat (sub acoperirea anonimatului) că, în sfîrşit, pot accesa Facebook şi YouTube. Făceau asta şi pînă acum, folosind diferite servere proxy. Doar că, odată cu această „concesie", utilizatorilor sirieni le-a fost blocat accesul la orice pagină web care conţine cuvîntul „proxy". „Nici un utilizator sănătos la cap nu va mai intra de acum pe vreo pagină ce conţine critici la adresa regimului sau, şi mai rău, pe o pagină pe care se organizează demonstraţii, aşa cum s-a întîmplat în Egipt sau în Tunisia. În mod ironic, utilizatorilor sirieni le era mai bine în vechiul sistem." – relata un jurnalist din regiune. Săptămîna trecută, în Siria a fost arestată o fată de 17 ani, blogger, sub acuzaţia de spionaj.

Cu doi ani în urmă, Iranul demantela, în bună măsură, protestele şi criticile de pe site-urile de socializare prin propagarea de mesaje false, iar China a angajat sute de mii de comentatori pe site-uri, pentru a răspunde celor ce criticau conducerea. Iranul a interzis anul trecut Gmail şi a lansat propria versiune de Facebook, numită Velayatmadaran, după numele dat celor ce îl urmează pe *velayaat,* liderul suprem. Site-ul e accesibil doar din Iran. Mai există multe astfel de exemple.

Este Internetul un mediu neutru pentru democraţie?

De unde provine teama aceasta faţă de Internet, a regimurilor opresive? E îndreptăţită această frică? E atît de nociv Internetul pentru un astfel de regim? Evenimentele din aceste săptămîni au contrazis teza pe care o susţine Evgeny Morozov în lucrarea sa *The Net Delusion,* apărută la începutul anului. Cartea este scrisă într-o notă polemică faţă de declaraţiile de la începutul lui 2010 ale secretarului de stat american Hillary Clinton, potrivit cărora „libertatea Internetului" devenea miezul politicii externe americane. „Libertatea informaţiei – spunea Hillary Clinton atunci – sprijină pacea şi securitatea, care asigură fundaţia unui progres global." Morozov a văzut în astfel de declaraţii un optimism exagerat şi nerealist. Internetul în sine nu este nici bun, nici rău, nici democratic, nici nedemocratic. Contează cum e folosit. El poate fi util unui regim democratic în aceeaşi măsură în care poate fi util şi unei dictaturi. Există o mulţime de exemple despre modul în care autorităţile, în moduri mai sofisticate sau mai grosolane, exercită acum un control sporit asupra cetăţenilor, prin intermediul Internetului. În plus – spune el – folosirea reţelelor sociale drenează energiile mobilizatoare, scade capacitatea oamenilor de a reacţiona şi de a împlini scopuri politice.

Aproape nici un egiptean nu mai avea conexiune la Internet.

Este uimitor să vezi cît de asemănător se comportă pe Internet oameni din diferite culturi.

Evoluţia lucrurilor de pînă la aceste evenimente părea să-i dea dreptate lui Morozov. Statul egiptean, de pildă, a sprijinit puternic dezvoltarea noilor tehnologii de comunicare, evident, din raţiuni economice, şi la fel au procedat şi alte regimuri autoritare.

Şi totuşi... Internet = Democraţie

E dificil şi pentru cei ce au fost implicaţi în evenimente, şi pentru cei ce au privit atent din afară să evalueze cu precizie rolul pe care l-au jucat reţelele sociale şi site-urile de ştiri în declanşarea revoltelor de stradă din Tunisia şi Egipt. A fost o Revoluţie 2.0 (după cum o numea Wael Ghonim, tînărul director de marketing egiptean de la Google, arestat de autorităţi pentru că a construit una dintre cele mai influente pagini de Facebook împotriva lui Mubarak)? A fost o revoluţie pornită de pe Facebook? Foarte mulţi entuziaşti vor să vadă în ieşirea atîtor oameni pe stradă un uriaş *flash-mob,* născut din iniţiativa unora dintre cei 18 milioane de utilizatori de Internet, cîţi are Egiptul. Alţii, mai prudenţi, spun că Internetul a accelerat doar evenimentele, nu le-a creat, deşi, într-un fel, le-a pregătit timp de ani de zile. Revolta egiptenilor a durat – aşa cum au observat mulţi comentatori – foarte puţin, doar 18 zile, pînă să reuşească să-l facă pe Mubarak să abandoneze conducerea.

La dovezile de mai sus aş mai adăuga două motive pentru care înclin să cred că Internetul nu e, în acest moment, perfect neutru şi că, în sine, este un mijloc de democratizare. Prin urmare, regimurile autoritare ar trebui să se simtă ameninţate de dezvoltarea Internetului în ţara lor, în ciuda măsurilor de prevenire pe care şi le-ar lua.

Mai întîi, e foarte dificil să controlezi în totalitate Internetul. Întotdeauna se vor găsi oameni pricepuţi care să eludeze şi interdicţiile, şi cenzura şi să discearnă informaţia falsă de cea potenţial adevărată. E greu şi foarte costisitor să creezi aplicaţii şi tehnologii pentru a filtra pagini de web, în timp ce e relativ uşor să găseşti soluţii pentru a neutraliza aceste aplicaţii. Aţi văzut vreun joc care să rămînă nepiratat, pînă la urmă? Pe de altă parte, într-adevăr, e foarte uşor pentru autorităţi să spioneze ceea ce face un cetăţean pe Internet, dar e destul de dificil să-i spioneze pe toţi.

În al doilea rînd, Facebook are acum în multe ţări o valoare care ţine de afirmarea generaţiei tinerilor – este o marcă pentru o generaţie, aşa cum a fost muzica pop în anii '60; a fi pe Facebook înseamnă a te opune culturii mainstream şi a face apel la valori proprii Internetului (60% dintre utilizatorii de Facebook din Egipt au sub 25 de ani). Există – şi cine stătea pe forumuri, acum vreo zece ani, ştie acest lucru – valori şi reguli tacite ale utilizatorilor, aceleaşi pretutindeni; de altfel, este uimitor să vezi cît de asemănător se comportă pe Internet oameni din diferite culturi, de parcă ar fi primit aici o nouă educaţie. Şi e impresionant cu cîtă îndîrjire şi convingere sînt apărate aceste valori comune „internauţilor", în orice arie geografică ne-am duce viaţa reală. Sigur, este o viziune utopică să presupui că Internetul va conduce automat spre o democraţie globală. Dar nu e nimic utopic în a miza pe dorinţa puternică a oamenilor de a se emancipa individual şi împreună de sub diferite tutele. Spre deosebire de televiziune sau radio, Internetul presupune un utilizator activ, care caută, participă şi alege. Poate că, pentru un utilizator de Twitter din Siria, simplul fapt de a-şi descrie micul dejun este şi un mic act de libertate şi activism. Iar faptul de fi pe Facebook, pentru mulţi oameni din ţări precum Siria sau Liban, devine un act de curaj şi de risc. „Dacă vrei să eliberezi o ţară, dă-i Internet" – exclama, la CNN, Wael Ghonim.

***Lucian Popescu** este jurnalist la HotNews.*

Liliana NICOLAE

Oamenii sînt fericiţi cînd rîd

Dacă n-ar fi ajuns un comic vestit ar fi fost, poate, un mecanic bun sau un mare trompetist. I-au plăcut motoarele, dar şi muzica.

A început să meargă şi să vorbească mai tîrziu decît ceilalţi copii. Pe la patru ani. Deodată s-a ridicat în picioare şi tot atunci a început să vorbească! De fapt, a început să vorbească şi să cînte cam în acelaşi timp.

„Alaşa! Alaşa!...“ – se auzeau din fundul curţii versurile unui cîntec inventat de copil.

„Are ureche!“ – a decretat tatăl lui. Nu peste mult timp, i-a cumpărat o trompetă şi toată familia visa la cariera de muzician alături de tată, care cînta la trombon şi de tata-mare, care cînta cu heliconul. Adică tuba. Un instrument de suflat, cu un tub răsucit de mai multe ori, care scotea cele mai obosite şi mai grave sunete din toate instrumentele care se aflau în orchestra circului. Căci acolo cîntau şi tatăl, şi tata-mare.

Copilul, ajuns ceva mai mărişor, a început să cînte cu trompeta pe la nunţi. Dar, nu prea i-a plăcut... E adevărat că ieşeau bani frumoşi, însă cînd se îmbătau nuntaşii şi începeau să strige: „Mă, ţigane! Zi-o, mă, şi pe aia...“ nu-i plăcea chiar deloc! În primul rînd, să fie clar, el nu era ţigan! Apoi, prea i se comanda ca unei slugi. Aşa că s-a întors spre circ.

Toată copilăria se jucase, de fapt, de-a circul, la circ.

Copilul despre care povestesc se numeşte Simion Avram. Numele de scenă, însă, aşa cum îl ştim, este – simplu – Siminică. La început, cînd a apărut în arenă, pe la şapte ani, nici vorbă de comedie. Avea un număr de contorsionism, pe care şi-l făcuse singur, exersînd uneori şi în somn. Nu de puţine ori, maică-sa se speria cînd nu-i găsea picioarele, pe sub pătură, noaptea. Se liniştea cînd le vedea încolăcite de după umeri, aşa cum urma să apară a doua zi, în spectacol.

La spectacol, purta o cămaşă albă, ceva mai lungă, în care strîngea la sfîrşit banii de la publicul înghesuit pe băncile de lemn sau chiar pe jos.

Nici vorbă pe atunci de luminile ameţitoare în arenă. Doar patru lămpi Petromax, cu benzină, puse în vîrful cîte unui stîlp, luminau manejul. Nici vorbă, iarăşi, de costume strălucitoare. O pijama mai jerpelită a fost, la un moment dat, „costumul de scenă“ al lui Siminică.

„Cariera“ de contorsionist n-a durat însă prea mult. Directorul circului unde lucrau pe atunci părinţii lui (despre tată ştim deja că era trombonist, în timp ce mama era „amazoană“, iar în timpul liber vindea la casa de bilete), s-a gîndit că un copil aşa mic, cu un număr de contorsionism, ar inspira milă spectatorilor, care ar gîndi că e un copil chinuit.

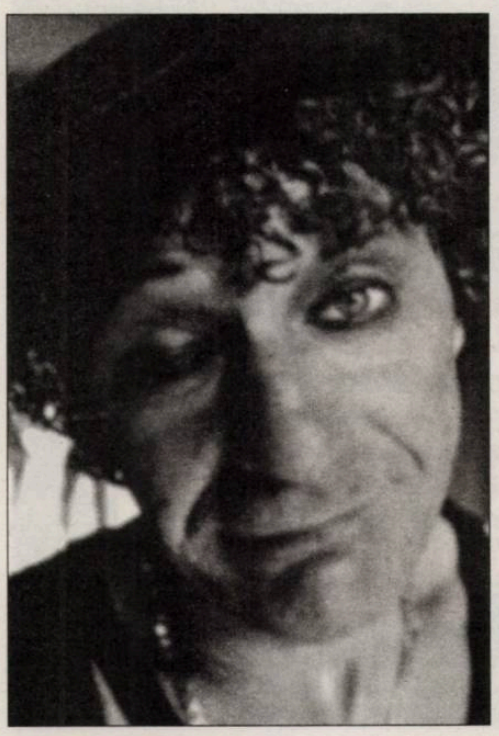

Atunci, Siminică s-a apucat de acrobaţie. Împreună cu sora lui, Elena, avea numere de succes la circurile vremii – Bernea, Antonio, Palladium, Franzini şi Krateyl. Numai că sora lui a murit la doar 19 ani, în timpul unui spectacol, cu sala plină. Trapezul s-a rupt, iar ea a căzut de la 15 metri.

Siminică a continuat – singur sau în echipă – făcînd de toate. A fost zburător, trapezist, a făcut looping în doi, echilibristică la mare înălţime, echilibristică cu bara de bambus între dinţi, săltător, echilibrist la sol, excentric acrobat, dar, mai ales, comic.

Comic a ajuns dintr-o întîmplare: un turneu în Bulgaria, comicul s-a îmbolnăvit, iar Siminică i-a ţinut locul în spectacol. A avut atîta succes, încît directorul circului nu l-a mai vrut pe cel căruia Siminică i-a ţinut locul.

Astăzi, clovnii şi comicii adevăraţi au dispărut

La început, îşi făcea o mustaţă îngustă. Ardea o bucată de hîrtie, dădea cu mîna prin cenuşă... şi gata mustaţa! Numai că asta îl făcea să semene cu Charlie Chaplin şi lumea începuse să-i spună Charlot. Atunci şi-a zis: „Bă, eu sînt Siminică, nu Charlot!“ şi „a schimbat genul“ – după cum spune. „Adică, m-am făcut frumos la faţă. Eu oricum am fost un comic frumos. Mă fardam aşa... ca o fetiţă, cu un pic de rimel pe gene şi atît. Clovnii erau urîţi. Clovnul e... bufonul! Ăla care se vopseşte cu alb pe faţă şi are un costum strălucitor, cu umeri mari şi cu un coif pe cap. Pe cînd comicul e un fel de partener al clovnului. Unul care face pe prostul şi strică tot ce încearcă să facă clovnul! Mie nu mi-au plăcut niciodată clovnii! Sînt un fel de sperietori ai copiilor. Şi eu mă speriam de ei cînd eram copil...“

Acum – spune Siminică – în România nu prea mai sînt nici clovni, nici comici adevăraţi. Îşi aminteşte însă de Ceacanica – Victor Ceacanica –, un mare clovn în perioada interbelică. Ceacanica vorbea vreo şapte limbi străine şi ajunsese clovnul Casei Regale. Preferatul lui Siminică este însă Ţăndărică. „Pe el l-aş numi Charlot al României, pentru că era genial la pantomimă.“

Şi despre Siminică au spus unii că era genial. „Uneori – povesteşte – stăteam cu un bec în mînă, mă uitam la el şi mă gîndeam ce să spun eu despre un simplu bec, ca să rîdă lumea. Alteori, făceam tot felul de giumbuşlucuri cu o simplă scîndură. N-am avut niciodată cine ştie ce recuzită sau costume. Totul era cît mai simplu. Costumaţia mea era un pantalon trei sferturi, cu un crac mai lung, o bretea agăţată de un umăr, un maiou în dungi şi o pălărie pe cap! În picioare aveam nişte pantofi mari, cu vîrful puţin întors. Dar pe mine mă incomodau cînd făceam acrobaţii, aşa că le tăiasem vîrful... Important era ce şi cum faci pe scenă! Iar eu, ca să fac bine, uneori mă duceam la grădiniţe şi-i studiam pe copii. Eram atent cum se joacă, cum plîng, cum îşi trag maşinuţele după ei... iar pe scenă încercam să mă port ca un copil. Alteori, cînd vedeam cîte un şchiop pe stradă, mă ţineam după el să-l studiez bine, ca să-l pot imita. Ba, ţin minte că am fost şi la Socola, ca să învăţ să fac cît mai bine pe damblagiul!“

Siminică spune despre el că nu e ceea ce se cheamă „comic de garderobă“. Adică nu e tipul ăla haios, care-i face pe prieteni să rîdă la masă sau la o bere, iar cînd intră în manej e „tămîie“. „Prietenii chiar îmi spun: «Fă-ne şi pe noi să rîdem!», iar eu le zic «Ba, făceţi-mă voi pe mine!».“

Cu alte cuvinte, în afara circului nu e un glumeţ. În arenă însă, e altul. În tinereţe ar fi putut să facă şi 20 de spectacole pe zi, numai să fie în faţa publicului, să facă lumea să rîdă şi să fie aplaudat. Îi plac aplauzele. Sau complimentele – cum se numesc aplauzele în lumea circului.

Iar dacă oamenii, în general, sînt fericiţi cînd rîd, Siminică era fericit dacă rîdeau alţii.

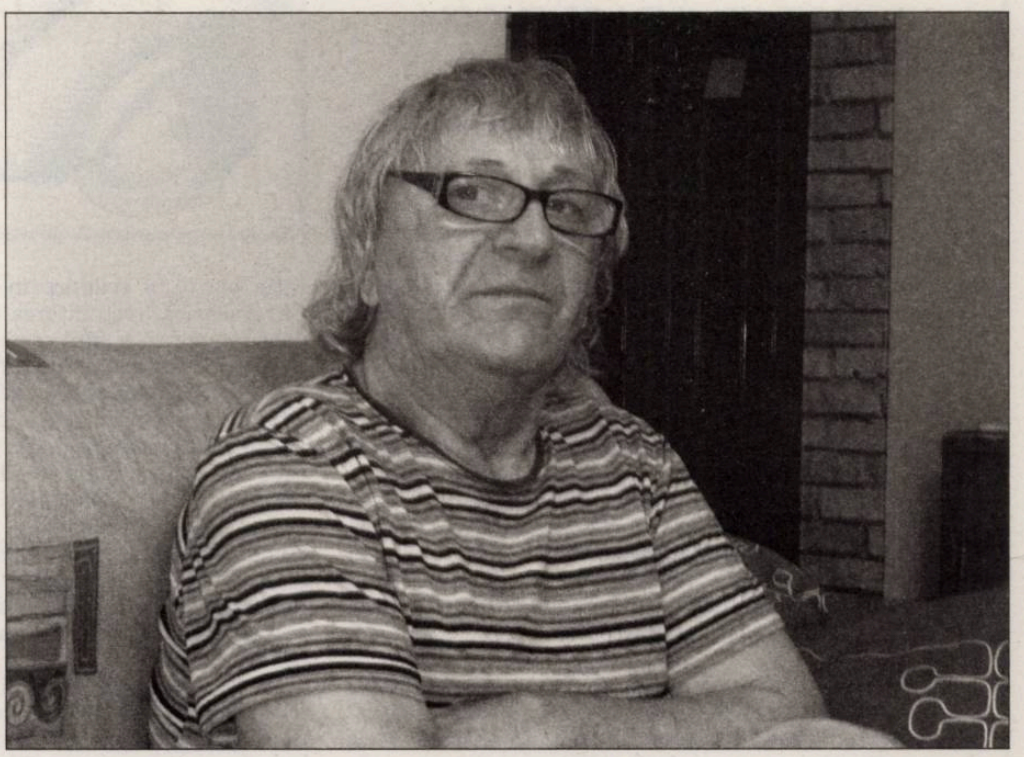

„În manej, cînd rîdeam eu – rîdea şi lumea. Cînd plîngeam eu – lumea rîdea. Aveam o comedie cu raţa. Raţa mă muşca şi eu începeam să plîng ca un copil din ăla mic. Iar lumea rîdea. Dacă-i făceam să rîdă bine de tot, eu eram cel mai fericit! Odată, după un spectacol, i-am văzut pe cei de la Salvare luînd o femeie cu targa. Cică leşinase de rîs! Ştiţi că e o vorbă: «Bă, mori de rîs!». Ei bine, eu am făcut pe cineva să leşine de rîs!“

Siminică a trăit cu hohotele de rîs stîrnite în spectacole, cu ropotele de aplauze care nu se mai terminau, cu emoţiile fiecărui salt la trapez sau ale fiecărui balans făcut pe sîrmă. Azi, la 74 de ani, stăm de vorbă pe canapeaua din sufrageria apartamentului său situat undeva, pe Ştefan cel Mare, la cinci minute de Circul Globus. A ieşit la pensie în 1988, dar după primul an de stat acasă, s-a întors din nou la circ. Îi lipseau hohotele de rîs, aplauzele, publicul – totul! Aşa că a mai apărut în spectacole pînă în 1995. Acum, trăieşte din amintiri, iar mie mi se pare că seamănă mult cu Siminică de altădată. Ochii, expresia feţei, tricoul – la fel ca pe vremuri, în dungi! În dormitor are o păpuşă îmbrăcată ca el odinioară şi zeci de casete video cu înregistrări din spectacole, la care se mai uită din cînd în cînd împreună cu soţia, şi ea artistă de circ. De fapt, de cele mai multe ori, oamenii din circ se îndrăgostesc tot de oameni din circ. Se căsătoresc, fac copii, aceştia lucrează tot în circ, se îndrăgostesc la rîndul lor şi, în felul acesta, povestea merge mai departe şi se nasc adevărate „dinastii“ în lumea circului.

Numele de scenă, însă, aşa cum îl ştim, este – simplu – Siminică.

O profesie de familie

Amanda Lupaşcu Krateyl a descoperit, în trecutul familiei sale, nu mai puţin de 11 generaţii de artişti de circ. Femeia nu-mi poate spune cu exactitate ce naţie este pentru că strămoşii ei au tot umblat dintr-un loc în altul, iar peste tot familia ei se îmbogăţea cu un membru nou, de altă naţionalitate. Au mers cu circul în Ungaria, în Germania, Austria, Italia... au ajuns şi în România, unde au înfiinţat circul care s-a numit Krateyl. Circul era chiar în centrul Bucureştiului, pe locul unde se află astăzi Teatrul Naţional, şi a fost ultimul mare circ particular din România (aici a lucrat în tinereţe şi scriitorul Augustin Buzura, ca îngrijitor de animale – aşa cum declară într-un interviu din revista *România literară*). În 1954, circul Krateyl a fost preluat de Circul de stat, cu artişti cu tot. Amanda Lupaşcu Krateyl a fost acrobată. Îmi spune că viaţa de circ era grea, dar fericită. „La început, încărcam totul în căruţe şi plecam din localitate în localitate. Artiştii făceau de toate. Ei montau şi circul. Iernile erau grele. Noroc că proprietarii circurilor opreau în oraşe unde existau gaze şi trăgeam şi noi de la cîte o conductă, să ne încălzim. Dar era frumos că eram împreună, cu toată familia, şi eram fericiţi.“

Cînd a fost însărcinată cu primul copil, Amanda Lupaşcu Krateyl a lucrat pînă în ultima zi. Se afla la Bîrlad şi, imediat după spectacolul în care a făcut un număr de acrobaţii pe bicicletă, a luat o căruţă, s-a dus la spital, şi în două ore a născut. Cam asta e soarta fiecărei femei care lucrează în circ. Mitică Creţu – şi el acrobat – îmi spune că mama lui, Rozalia Creţu, a mers pe sîrmă pînă în ultima lună de sarcină. Cu Mitică Creţu intrăm, de altfel, într-o nouă „dinastie“ din lumea circului. El este nepotul clovnului Victor Ceacanica, de care aminteam mai devreme. Tatăl lui a fost comic şi acrobat. Mama – balerină şi acrobată. Fratele – acrobat. Fiica – voltijeră. Soţia – balerină. Sora – maestru acrobat... şi enumerarea poate continua. Mitică Creţu are o listă lungă şi cu accidentele din spectacole sau de la repetiţii. Sau cu greutăţile inerente unei vieţi de nomad – aşa cum singur numeşte viaţa de artist de circ. Totul dispare însă cînd vorbeşte despre frumuseţile acestei vieţi. Despre emoţii şi despre aplauze. „Nu ştiu alţii cum văd din afară lumea circului, dar pentru noi, care ne-am născut în circ, e cea mai frumoasă viaţă. Şi acum, la 60 de ani, tot în circ vreau să fiu. Degeaba am casă! Cînd plecăm în turnee, şi stăm în rulote, e cel mai bine!“

Varianta audio a acestui reportaj poate fi ascultată la adresa: http://romania-actualitati.ro/circul_asa_cum_e-24287

***Liliana Nicolae** este jurnalist la Radio România.*

Cu ochii-n 3,14

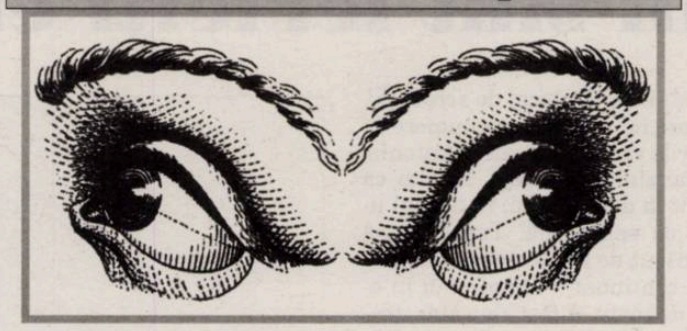

DUPĂ UNII,
DESCOPERIREA PUR ÎNTÎMPLĂTOARE
A UNEI SUBSTANŢE ANTI-SIMŢIRI
A AVUT UN IMPACT ENORM
ASUPRA ECHIPEI DE RELAXARE

■ În ianuarie, o tînără mireasă braziliană a fost sechestrată, împreună cu o domnişoară de onoare, pe cînd se îndrepta spre biserica unde urma să se mărite. Răpitorii au plimbat-o o oră prin oraşul Curitiba, din sudul Braziliei, apoi i-au luat bijuteriile, banii şi maşina şi au lăsat-o în faţa unui restaurant. Culmea e că, după ce fusese ameninţată cu moartea şi jefuită, juna Mariele a fugit într-un suflet la biserică şi s-a măritat, cu ultimele puteri. După unii, printre care bietul Freud, după întîmplarea cu pricina, ar fi trebuit să se mai gîndească vreo trei zile. Poate nu era să fie. (**S. S.**)

■ Dintre ştirile care mi-au captat atenţia în ultima vreme, una singură m-a surprins prin actualitatea livrescă: „Descoperirea pur întîmplătoare a unei substanţe antistres, ce a condus, în laborator, la creşterea durabilă a firelor de păr din blana şoarecilor, a deschis calea către obţinerea unui medicament împotriva calviţiei la oameni, pentru care nu există în prezent nici un tratament eficient". Încă o demonstraţie că John Steinbeck a avut dreptate cînd a stabilit legătura dintre *Oameni şi şoareci*. (**M. M.**)

■ Din ciclul „Noi aventuri ale limbii române", la PRO TV: „Medicii l-au resuscitat timp de o oră, dar fără succes". DEX zice că *a resuscita* înseamnă „a reda funcţiile vitale ale organismului, a repune în funcţiune inima sau respiraţia oprite, a readuce în simţiri, a face să-şi revină". Carevasăzică, resuscitarea în zilele noastre se poate face doar temporar, şi fără succes. O fi de vină criza? (**M. V.**)

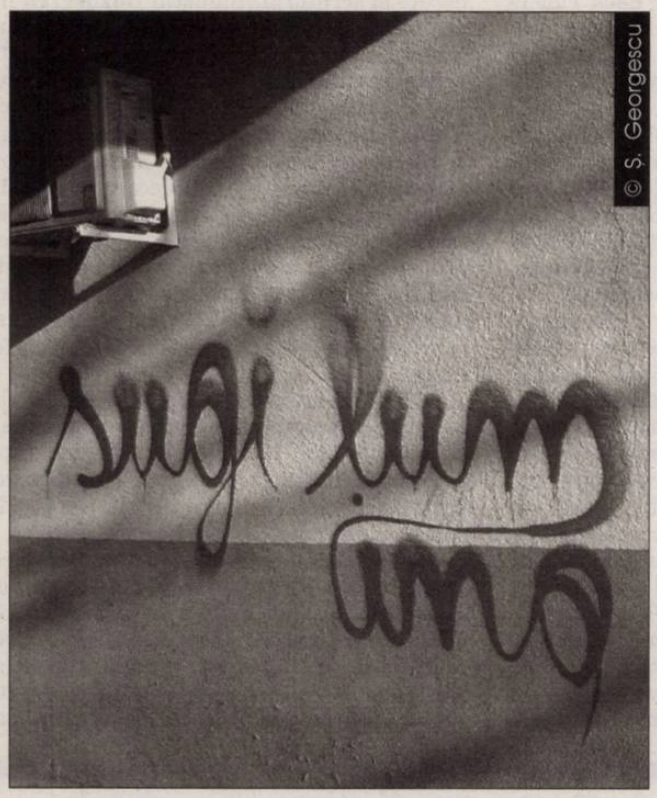

■ În 1952, acuzat de a fi primit fonduri ilicite pentru a-şi finanţa campania, senatorul (pe atunci) Richard Nixon a ţinut un discurs în care spunea că singurul dar pe care l-a primit (şi de care nu se va despărţi niciodată) este un cocker spaniol, Checkers. Discursul, rămas în amintire drept „Checkers speech", a avut un impact enorm asupra alegătorilor, aducîndu-i multă simpatie în rîndul acestora şi dînd peste cap planurile opozanţilor. N-ar fi o idee bună şi pentru politicienii noştri, de a primi fiecare în dar cîte un maidanez, beneficiind astfel de un val de simpatie adus de un mioritic „Maidanez speech"? (**S. G.**)

■ În ziua de 14 februarie, un vameş a declarat că i-ar fi dat mită lui Vasile Marica, liderul Alianţei Naţionale a Sindicatelor Bugetarilor. O zi mai tîrziu, pe data de 15 februarie, o ştire spunea că fotbalistul Ciprian Marica a fost exclus din lotul formaţiei VfB Stuttgart din cauza unor declaraţii care i-au deranjat pe conducătorii echipei. Concluzia nu poate fi alta decît că la jumătatea lunii februarie nu e bine să te cheme Marica. (**A. M.**)

■ Coborîte (tot) de pe Facebook: „Îţi LIKE reducerile?" sau „Eşti stresată în Cluj? 55% reducere pentru masaj de relaxare la Cluj-Napoca. Click aici acum!". Vă spun drept, nici una, nici alta. Dar sînt stresată, în Bucureşti, de atîtea reclame tembele. Şi tot mai aştept ca tînărul Zuckerberg să pună şi un buton de *dislike*. (**P. M.**)

DUPĂ UNII,
BUCURIA DE A TRĂI
UN ATAC DE NEGLIJENŢĂ
ÎN MĂRIME NATURALĂ
N-AR FI FOST MONDIALĂ

■ Primăriile au din ce în ce mai multe idei. A apărut un spot video de promovare pentru Rîmnicu Vîlcea, în care sîntem invitaţi să venim să descoperim „un atrăgător oraş submontan, plin de verdeaţă şi de viaţă", „oameni cu credinţă în Dumnezeu", „bucuria de a trăi şi pacea serilor tîrzii". Mi s-ar părea normal ca după aşa o descriere idilico-sămănătoristă, tipul care l-a numit de curînd „Hackerville" (în revista americană *Wired)* să aibă mari mustrări de conştiinţă. (**A. M. S.**)

■ Chitarist de blues-rock, 58 de ani, mort în somn de ceea ce pare a fi fost un atac de cord. Moartea lui Gary Moore este un clişeu, dar nimic mai firesc: „The boys are back in Heaven". (**M. C.**)

■ Am auzit că în China se lucrează la o lege prin care copiii – deveniţi, desigur, maturi – vor fi obligaţi să aibă grijă de părinţii lor, iar în caz de neglijenţă, mamele şi taţii lor îi vor putea da în judecată. Aşa am auzit... Vrei să repeţi? (**R. C.**)

■ La Berlin e plin de urşi coloraţi din plastic, în mărime naturală. Mare scofală, la Braşov sînt urşi la fel de mari, dar vii. (**L. V.**)

■ La *Schimb de mame* am auzit cea mai grotească, dacă n-ar fi fost plastică, replică adresată (în direct) de către un tată odraslei sale: „Stai cuminte că, dacă nu, îţi bag furculiţa în ochi" – parafrazez. (**I. P.**)

■ „S-au băgat pui" la Kaufland. Chiar la ieşirea din hipermarket s-a deschis o rotiserie, pe principiul: eşti stors de energie după shopping, ţi se face foame şi unde merge mia, merge şi suta. Aşadar, pe ultima sută de metri, toată lumea se înghesuie la pui. Am stat la o coadă haotică (pe două rînduri) o jumătate de oră, două cucoane au început să se certe în legătură cu „băgatul în faţă", un nene care duhnea a alcool a început să vorbească de unul singur despre noua ordine mondială, s-au terminat puii şi am aşteptat să se prăjească alţii etc. Toată această experienţă mi-a trezit amintiri ale unor timpuri pe care nu credeam că le voi mai trăi vreodată. Cînd am ajuns în faţă, mă aşteptam să mi se spună că „raţia" este de o jumătate de pui. (**A. P.**)

DUPĂ UNII,
FEMEIA IDEALĂ
AR TREBUI SĂ ŞTIE SĂ FACĂ
PRUDENŢA CREAŢĂ
LA MIEZUL NOPŢII

■ Am fost invitat să scriu, pe www.thesexist.ro/femeia-ideala-39.html, cum văd eu femeia ideală şi am primit un ditamai *feedback*-ul negativ legat de unul şi acelaşi aspect: printre multe prostii masculine, ziceam că femeia ideală ar trebui să ştie să facă un nod la cravată. Cochetărie & intimitate, deci *sexyness* – mă gîndeam eu! Şi, oricum, nu mă refeream la nodul în cruce, nici la un dublu Windsor, ci la un biet patru-în-mînă. Nimeni? (**M. C.**)

■ Celor obsedaţi de comparaţia dintre căderea lui Mubarak şi aceea a lu' ştim-noi-cine, le pun – cu toată prudenţa – următoarea întrebare: pe 22.12.1989, noi l-am fi lăsat pe nen-tu Nicu să zboare cu elicopterul la Neptun? (**R. C.**)

■ Chiflă, şuncă, felii de castravete murat, o foaie de salată creaţă – toate sub un singur nume: „sandwich naţional". (**D. S.**)

■ În timp ce-l urmăream pe TVR Cultural pe duhovnicul de la miezul nopţii, ce întrebare îmi vine-n cap? Cîte supernove au numărat oamenii de ştiinţă în ultimul deceniu. Internetul zice că fix 3767, adică de două ori mai multe decît fuseseră descoperite *cu totul* pînă în anul 2000. La cifrele astea, sigur are loc una acum, în timp ce citiţi rubrica asta. (**M. C.**)

PUBLICITATE

• SCRIERI • AUTORI • LECTURI •

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

DVD 1 *împreună cu* Dilema veche

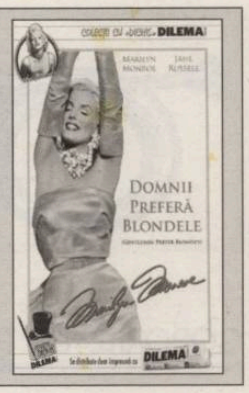

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **368** ■ 3-9 martie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 11,99 lei)

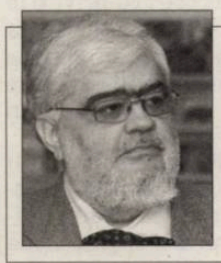

ANDREI PLEŞU

„Proprietatea termenilor“

pagina 3

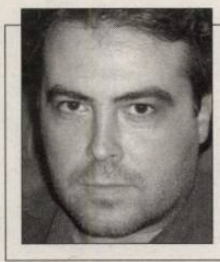

ADRIAN CIOROIANU

„Legalizarea prostituţiei?“

pagina 10

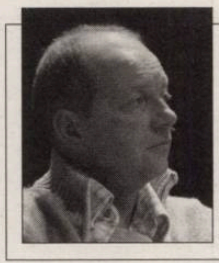

MARIAN RÂLEA

„Aş fi vrut să-l joc pe Harry Potter“

pagina 15

Ne putem bucura de BUCUREŞTI?

Revista: 3,99 lei

Revista + DVD: 11,99 lei

„Vrem ca în anii ce vin, / Ca-n basme să te-mpodobim, / Mîndru spre soare să creşti / Oraş iubit, Bucureşti.“ *(cîntec)*

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

NR. 360

14 ianuarie 2011

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Ură şi şah mat"

Ura la români

Fromm deosebeşte două forme de ură: una reactivă, ca răspuns la o agresiune, şi una ca trăsătură de caracter legată de duşmănie. Nesiguranţa şi nemulţumirea dintr-o societate polarizată sînt o sursă de caracter duşmănos cu ură ce poate fi canalizată pe ţinte care nu se suprapun cu cauzele care au generat-o. Arno Gruen crede că educaţia autoritară este o sursă de caracter duşmănos (vezi şi filmul *Panglica albă)*. Cred că aici trebuie acţionat împotriva urii: pe de o parte, prin supunerea educaţiei şi comportamentului autoritar oprobriului public, şi, pe de altă parte, prin eforturi pe toate planurile de susţinere şi dezvoltare a unui puternice clase de mijloc.

Referitor la paranoia colectivă a poporului român. Cred că are două cauze. Una e pacea de la 1919, cînd poporul român a primit o ţară (şi încă una mare) pe care a înţeles-o ca pe un cadou, pe cînd cei care le-au dat-o (Wilson, Poincaré, Brătianu, regina Maria etc.) au conceput-o ca responsabilitate (situaţie oarecum similară cu primirea României în Europa (vorba lui Băsescu: axa Washington-Londra-Bucureşti). Cînd primeşti un lucru pentru care n-ai muncit, începi să crezi în predestinare. A doua cauză a fost totala izolare de restul lumii şi îndoctrinarea naţionalistă din perioada comunistă.

Revenind la pleaşca de la 1919: orice copil care primeşte o jucărie nouă o strică. Noi n-am înţeles nici atunci, nici acum, că principala bogăţie a acestei ţări este multiculturalitatea şi diversitatea. Le-am opus filetismul şi limba română fără dialecte. Apropo de filetism: nu ştiu dacă acest termen nu se referă doar la clericii naţionalişti, şi nu la naţionaliştii bigoţi. E interesant că ideologia legionară nu este chiar o invenţie românească, cum crede dl Djuvara. Mişcări naţionalist-clericale au fost şi la celelalte popoare provenite din imperii care au primit la 1919 cadou o ţară şi n-au ştiut ce să facă cu ea (austriecii – Dollfuss, slovacii – Hlinka, croaţii – Pantelić).

Referitor la Iliescu şi Băsescu, care sînt urîţi orice ar face, cred că explicaţia constă în faptul că ei nu se identifică cu faptele lor şi nu cred în ceea ce fac. Iliescu este într-un film fals, el fiind de fapt prevăzut pentru un film dogmatic comunist. Băsescu nu înţelege filmul în care joacă fiindcă el de fapt nu înţelege nimic. Ei de fapt nu fac nimic, ci li se întîmplă să facă. De aceea lumea nici nu face legătura între ei ca persoană şi ceea ce fac.

Oliver

Despre emisiunea *50 de minute cu Pleşu şi Liiceanu*

Multe mulţumiri pentru emisiune. În legătură cu reproşul doamnei Herta Müller: întîi, nu văd cum ar putea fi vinovaţi tocmai intelectualii care şi-au făcut treaba bine în condiţiile precare şi limitate de atunci (cum mi se pare că este cazul dlui Liiceanu). Apoi, în general vorbind, tocmai ei, firi mai degrabă reflexive, ar fi trebuit să facă pe războinicii? Nu cred că martirajul unei mîini de intelectuali ar fi tulburat nepăsarea morală generală. Au fost mult mai utili încercînd să-şi îndeplinească rostul. Fireşte că nu poţi spune *a priori,* despre oamenii care au făcut

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")

album dilematic Mirel Bănică

gesturi la limită, că au fost nişte proşti. E o prostie, în schimb, să-i judeci pe intelectualii de atunci, la grămadă, de poltroni.

În altă ordine de idei, devine mai mult decît o meschinărie şi o amăgire de sine a da vina mereu pe intelectuali. Dar oamenii obişnuiţi, infinit mai mulţi numeric şi cu dotări mai „ofensive", de ce au acceptat decenii la rînd ticăloşirea comunistă? Totuşi, chiar şi întrebarea asta implică o simplificare nepermisă (de genul „românii nu au fibră morală, şi pace!"). Nu poţi, în general vorbind, descrie alcătuirea unui popor, cu năduf, doar prin cîteva adjective injurioase. Dar vinovaţi sîntem toţi cei care tolerăm sau încurajăm, începînd chiar cu detaliile minore ale vieţii noastre, partea netrebnică din noi. Şi, pînă la urmă, nu sîntem, cum de multe ori se întîmplă azi, nici pe departe suficient de grozavi pentru a judeca trecutul, pornind de la faptele pe care le săvîrşim în prezent... Vociferăm prea mult, avem deliciul morbid al condamnării, fiind totodată, noi înşine, departe de condiţia noastră ideală. Sîntem campioni ai criticii elitelor, din postura unui prestigiu nul şi a unei competenţe absconse.

Românii se află azi în dezordine cu ei înşişi, în primul rînd. Şi o mare contribuţie la această stare de lucruri (pe lîngă epoca proletariatului) o are şi mass-media. Prea multe inginerii sociale s-au făcut prin televiziune aiurea şi, ca urmare, şi la noi. Generaţiile tinere au învăţat mai mult tîmpenii de la televizor; exemplele bune nu au ajuns în faţa lor, iar cei de vîrsta lor, pe care i-au imitat, nu erau exemple care să exalte umanul şi nobleţea morală. Citatul dlui Pleşu din *Purana* este perfect. Un lucru care mi se pare cu totul distinct în legătură cu generaţiile tinere este confuzia morală, dificultatea sălcie de a discerne între bine şi uman şi rău şi inuman. Cauza este identitatea eterică pe care o conferă lipsa de absorbţie a substanţei umanului. În locul unor vitamine tonifiante, primim hrana precară a deambulaţiei vociferante. Din ecrane se revarsă gesticulaţia superficială, clădită pe neantul imaginii fără semnificaţie, a unei rezervaţii de damblagii, petrecăreţi şi smintiţi. Poţi vedea în fiecare zi, la televizor, o galerie de personaje care te lasă cu gura căscată. Şi la aceste personaje privesc halucinat milioane de oameni. Mă întreb adesea cum ar arăta oamenii care privesc la televizor, dacă toţi aceşti zbanghii ar fi înlocuiţi măcar de oameni decenţi, nu mai mult. Eu cred că diferenţa ar fi semnificativă.

Sorin POPA,
student

Stimate domnule redactor-şef

În numărul 360 (6-12 ianuarie 2011) al săptămînalului *Dilema veche,* la rubrica „SOS Provincia", domnul Sorin Cristian Semeniuc, semnatarul articolului „Iaşi – cum se pune cruce Crucii lui Ferentz", a făcut unele afirmaţii care, considerăm noi, ar fi trebuit mai bine documentate. Din acest motiv, prin intermediul publicaţiei dumneavoastră, dorim să facem unele precizări cu privire la monumentul Crucea lui Ferentz, pentru ca toţi cititorii dvs. să poată avea o imagine completă a intenţiilor municipalităţii ieşene legate de restaurarea monumentului în cauză.

Este corect să afirmăm că monumentul Crucea lui Ferentz (ca şi alte monumente istorice din Iaşi) a fost în atenţia municipalităţii în special după anul 2004, cînd noua conducere a Primăriei a venit cu proiecte viabile menite să pună în valoare monumentele istorice din Iaşi. Cele mai bune exemple sînt Rîpa Galbenă sau Mănăstirea Golia, precum şi numeroasele biserici din Municipiul Iaşi reabilitate în parteneriat cu Mitropolia Moldovei şi a Bucovinei.

Municipalitatea ieşeană a reînceput, încă din 2007, întocmirea unei documentaţii necesare pentru reabilitarea monumentului Crucea lui Ferentz. Din punct de vedere tehnic, în afară de reabilitarea monumentului, proiectul mai are în vedere şi refacerea arealului zonei unde este amplasată Crucea lui Ferentz, încadrarea în peisaj şi punerea în evidenţă a monumentului prin lucrări urbanistice şi ambientale.

Movila unde este amplasat monumentul se va proteja printr-o construcţie de beton, placată cu piatră naturală, în centrul căreia se află situată străvechea cruce de piatră. De asemenea, proiectul prevede amenajarea unei scări monumentale cu acces spre crucea monument şi a unei platforme de popas. La toate acestea se adaugă proiectarea amenajării peisagistice, a sistemului de iluminat nocturn, mobilier urban etc.

Costurile pentru reabilitarea monumentului au fost estimate la aproximativ 300.000 de lei.

Ar mai trebui adăugat faptul că întregul proiect de reamenajare a zonei, respectiv a reabilitării monumentului, aparţine municipalităţii, cu toate că există instituţii ale statului, precum şi organizaţii neguvernamentale sau asociaţii culturale care ar fi putut contribui (dacă nu financiar, măcar din punct de vedere al consultanţei de specialitate) pentru refacerea întregii zone.

Din nefericire, criza economică din ultimii ani a pus în imposibilitate materializarea proiectului, autorităţile centrale ignorînd în repetate rînduri solicitările noastre cu privire la alocarea explicită de fonduri pentru mai multe obiective din Municipiul Iaşi.

Biroul de Presă
al Primăriei Municipiului Iaşi

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65 e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR
Tiraj: 7.000 şi 57.000 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dialog Adam Michnik – Andrei Pleşu**
- **Construcţii şi reconstrucţii**
- **Cultura pop**
- **Şedinţa la români**

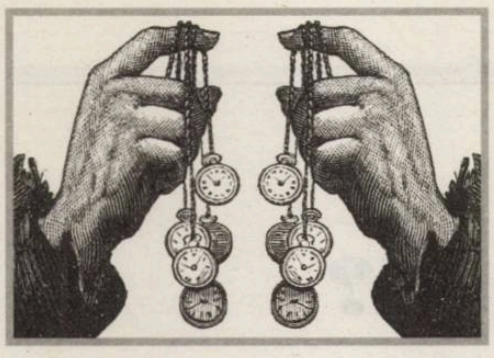

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

Proprietatea termenilor

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dacă e să luăm în serios vorbele mai multor politicieni și jurnaliști, s-ar zice că, după căderea comunismului, o nouă stafie bîntuie lumea românească: dictatura lui Traian Băsescu. Simt nevoia să reacționez nu din amor pentru Cotroceni și nu pentru a analiza, argumentat, această ipoteză. Cînd ai de-a face cu o prostie, e ridicol să mobilizezi muniție de război. Ceea ce mă preocupă – ca să nu zic că mă deprimă – este iresponsabila manevrare a cuvintelor, delirul semantic și istoric, lipsa de respect pentru proprietatea termenilor.

Cînd poți să spui orice, de-a valma, fără altă acoperire în afara umorilor proprii, ajungi în situația să nu mai poți spune nimic. Nimic care să poată fi luat în serios. Ca în snoava despre țăranul care alarmează lumea strigînd, în glumă, că vine lupul, iar cînd vine de-adevăratelea, nu-l mai crede nimeni. Poți avea o sumedenie de motivații, obiective sau subiective, pentru a intra în conflict politic, ideologic, economic sau psihologic cu Traian Băsescu. Realitatea oferă, ca să zicem așa, material suficient pentru orice atac. Așa stînd lucrurile, e de neînțeles de ce trebuie să faci recurs la o *irealitate*. Rezultatele vor fi, inevitabil, dezastruoase. Îmi pot imagina, rapid, patru asemenea rezultate:

1) Te faci vinovat de abuz lingvistic. A numi „dictatură“ situația din România de azi e a ignora sensul propriu al cuvîntului „dictatură“, sau a adăuga „democrației originale“ trufandaua unei „dictaturi originale“. O dictatură în care „dictatorul“ nu dispune de unanimitate nici în propriul partid, în care și el, și cei din jurul lui sînt înjurați public, seară de seară, în lungi emisiuni de televiziune și în ample articole de ziar, în care poliția națională îi strigă, romantic, sub balcon „javră ordinară“, în care populația îl huiduie, de Ziua Națională, pe acordurile imnului de stat, o asemenea „dictatură“ e, categoric, unică în lume. Dacă ce trăim azi, în țară, se poate numi dictatură, atunci a face cu ochiul unei domnișoare se numește viol, a călca un pieton pe bombeu se numește crimă, iar a evacua de pe *forum*-ul unei gazete obscenitățile și agramatismele se numește cenzură. Mi-e greu să-mi închipui o dictatură în care sindicaliștii, după ce înjură, în mitinguri vînjoase, Guvernul și Președinția, se duc frumușel acasă și dorm liniștiți.

E dezgustător să faci din conotațiile sumbre ale dictaturii o „metaforă“, o flașnetă de partid.

2) Te faci vinovat de o grosolană rea-credință. Trebuie să fii ori otrăvit de furie, ori insuficient intelectualmente, ca să faci analogii de tipul Băsescu-Mubarak, Băsescu-Lukașenko, Băsescu-Ceaușescu (cu specificarea că Ceaușescu era mai bun...), sau, delir suprem – la limita *kitsch*-ului – Băsescu-Hitler. Cînd asemenea comparații ies din gura cîte unui puber întîrziat, ajuns, prin accident, în avanscena politică, înțeleg. E o probă de ignoranță cu privire la Mubarak, Lukașenko și Hitler, de inexperiență cu privire la Ceaușescu și de obrăznicie juvenilă. Dar cînd asociații de acest gen vin de la oameni în toată firea, te cruceși. Te întrebi, inevitabil, dacă sînt simple forme de prostie, sau îndîrjiri paranoice, salturi sinucigașe în afara realității.

3) Te comporți jignitor față de victimele *adevăratelor* dictaturi. A folosi cuvîntul „dictatură“ cu o iresponsabilă nonșalanță, a-l manevra electoral, a-l avea oricînd la îndemînă pentru orice înfruntare politică înseamnă a bagateliza un concept care, în alte țări (Cuba, Coreea de Nord, Iran, Belarus etc.), are o consistență dramatică, cu efecte criminale. E degradant și periculos să te joci cu astfel de cuvinte. E dezgustător să faci din conotațiile sumbre ale dictaturii o „metaforă“, o flașnetă de partid, o sperietoare pentru gloată.

4) Obții, politic vorbind, efectul invers decît cel scontat. Din două, una: ori e adevărat ce spui („e dictatură!“), dar atunci e curios că, spunînd-o, nu ești deja la pușcărie, ori nu e adevărat, și atunci te califici ca mincinos și demagog și sfîrșești prin a-l victimiza pe presupusul „dictator“, ceea ce, pentru el, e rentabil. Nu trebuie să fii un fanatic al lui Traian Băsescu pentru a nu digera acuzații mai curînd suprarealiste. Constați uimit că, în loc să ducă bătălia pe terenul dur (și foarte ofertant) al faptelor, politicienii se bulucesc pe o pistă falsă. În loc să se lupte cu adversarul, se străduiesc, infantil, să-i facă un portret de bau-bau. Am mai spus-o: Traian Băsescu trebuie să mulțumească pentru ultimul lui succes electoral mai ales celor care, de ani de zile, și-au făcut o misiune din a-i ronțăi surtucul și care, acum, în ceasul al doisprezecelea, invită poporul să apere „democrația“ printr-o lovitură de stat. Actorilor politici din opoziție le-aș da un sfat: dacă într-adevăr vreți să „scăpați“ de Băsescu, opriți-i pe proști, pe isterici și pe lichele să-l mai înjure. Lăsați loc liber pentru argumentul credibil, pentru critica inteligentă, articulată, de o calmă severitate.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Politica externă europeană și geologia

Lampedusa este o insulă italiană, aflată mai aproape de țărmul Africii decît de Sicilia. De mulți ani, acolo vin imigranți din țările Maghrebului, cu bărcile, pentru a-și căuta un rost în Europa. De cînd au început tulburările din Tunisia, Egipt și (mai ales) Libia, numărul lor a crescut. Un reportaj din *La Stampa* descrie situația de pe insulă: „Strada principală și aleile din jurul centrului de imigranți sînt pline permanent de tunisieni care se înghesuie în baruri, supermarketuri și alte magazine, unde încearcă să își încarce cartelele telefonice. Atitudinea adoptată de autorități (cea care prevede totuși ca imigranții să nu fie ținuți închiși în centru) s-a dovedit a fi cea mai bună pînă acum. Însă după o săptămînă au început să apară problemele. În multe baruri au început să fie folosite pahare de unică folosință. Și asta pentru că localnicii refuză să folosească pahare din care au băut imigranții – explică persoane de la localul «Amicizia del vecchio don Pino». (...) Copiii aproape că nu mai sînt lăsați să iasă din case, ușile sînt încuiate cu sisteme duble de siguranță, iar fetele sînt însoțite mereu de cineva, chiar și pe distanțe de doar 100 de metri. Răbdarea localnicilor este pe cale să se apropie de sfîrșit și toți se gîndesc la cifrele vehiculate de autoritățile de la Roma și de cele de la Bruxelles – zeci de mii, sute de mii de imigranți, poate chiar 300.000“. (apărut în *La Stampa* din 24 februarie, preluat de pe portalul presseurop.eu).

Pe insulă s-a construit (și apoi s-a tot extins) un Centru pentru primirea imigranților, de unde aceștia sînt preluați și trimiși în alte centre din Italia. De multe ori, Centrul nu mai făcea față – mai ales cînd Gaddafi îi „lăsa să plece“ pe libieni, slăbind supravegherea pe malul african al Mediteranei. Era forma sa de șantaj la adresa Europei, cu mesajul implicit „pot lăsa să plece și mai mulți“. Autoritățile de la Roma au cerut adesea sprijin european în rezolvarea problemei, invocînd argumentul că, de fapt, imigranții vor să ajungă *în Europa,* nu în Italia. La un moment dat, în urma unui acord secret cu Libia (condamnat apoi de Parlamentul European), guvernul italian îi trimitea înapoi pe refugiați. Colonelul Gaddafi – după ce ani la rînd fusese proscris în țările europene – se întîlnise atunci cu înalți oficiali italieni și chiar cu Romano Prodi, pe atunci președintele Comisiei Europene. Acum, soarta lui Gaddafi pare pecetluită – chiar dacă libienii au de îndurat o represiune sîngeroasă pentru a scăpa de dictator.

Pe ultima sută de metri, Uniunea Europeană a condamnat reacția regimului de la Tripoli și a hotărît să ia măsuri împotriva lui Gaddafi (precum înghețarea conturilor din bănci europene). Lady Catherine Ashton a declarat asta. Dar, bineînțeles, numai după ce cîțiva lideri de frunte ai celor mai mari țări europene s-au pronunțat în același sens. Criticată sistematic în mai toată presa europeană, de cîtăva vreme, șefa diplomației europene a devenit în ultimele săptămîni ținta tuturor nemulțumirilor provocate de incapacitatea UE de a avea o atitudine fermă și consecventă față de ce se întîmplă în țările din nordul Africii. Complicatul aparat diplomatic european – care, conform Tratatului de la Lisabona, trebuia să fie operațional încă din 2010 – încă se „croiește“, dar constituirea lui nu pare să ducă la apariția unei „voci a Europei“ pe plan global, nici la o politică externă comună, ci doar la (încă) un sistem birocratic greoi, cu 115 ambasadori, mii de angajați și un buget de 3 miliarde de euro pe an. Iar Lady Ashton va rămîne ceea ce este – scrie *El Pais* din 25 februarie: „Această criză ar fi putut fi oportunitatea lui Ashton de a se inventa pe sine, dar baroneasa a acceptat, cu totală supunere, să fie un simplu purtător de cuvînt a ceea ce hotărăsc în unanimitate cei Douăzeci și Șapte“. În cazul regimurilor din Tunisia și Libia, ar fi fost și greu ca UE să ia, rapid, o atitudine fermă și coerentă, pentru că istoriile recente ale fiecărei țări sînt pline de incoerențe în relațiile cu fostul președinte tunisian și cu colonelul Gaddafi: Franța ori Italia (dar și alte state) au „concubinat“ în unele împrejurări cu cei doi, au făcut afaceri împreună, așa că au de ascuns sub preș diverse resturi ale „legăturilor bolnăvicioase“ cu cei doi tirani, pe care acum Europa, leagănul drepturilor omului, ar trebui să-i condamne. Și probabil că așa va fi în continuare: politica externă comună a Europei se va lovi mereu de „politicile particulare“ ale diverselor state.

Numai că, într-o situație precum aceasta, cînd în țări din imediata vecinătate au loc răsturnări de regim politic, este vizibilă nu doar „în principiu“ incapacitatea UE de a vorbi pe o singură voce, dar și impotența sa de a se ocupa de propriii cetățeni (așa cum foarte frumos scrie în toate documentele oficiale: că politicile Uniunii sînt îndreptate spre binele cetățeanului). Cei aproximativ 4500 de locuitori ai insulei Lampedusa devin un „caz“. În 2009, a fost un adevărat scandal cînd s-a aflat că în Centrul pentru imigranți, cu o capacitate de 850 de locuri, stăteau peste 2000 de oameni, în condiții improprii. Acum, cei 4500 de locuitori s-ar putea trezi cu zeci de mii de refugiați care vor să ajungă *în Uniunea Europeană*. Și își vor da seama că Uniunea Europeană, cu instituțiile ei complicate, e mai departe de Lampedusa decît geologia. Căci, din punct de vedere geologic, insula îi aparține Africii.

ținerea de minte

„Lucien Leuwen e bun și rău, e modest și orgolios, e patetic și insensibil, e entuziast și e sceptic – dar această trecere de la un sentiment la altul, această oscilare între contraste este expresia directă a tinereții lui, e atitudinea schimbătoare pe care o inimă generoasă și o minte curajoasă o ia în contemplarea vieții, de atîtea ori frumoasă și de atîtea ori dezamăgitoare. El trăiește în intensitate psihologică, nu în categorie psihologică. Și singura consecvență căreia i se supune este, prin urmare, vîrsta: douăzeci de ani.

Cred că nu mă înșel și nu mă las înșelat de bucuria unei lecturi recente, spunînd că romanul lui Lucien Leuwen și al doamnei de Chasteller e cea mai frumoasă poveste de dragoste pe care o cunosc.“

Mihail Sebastian,
în *Cuvîntul,* la 5 martie 1930

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Multiculturalismul?

– ce-o mai fi și asta? –

„Nu v-a forţat nimeni să veniţi aici. Aţi venit de bunăvoie. Dacă nu vă place ţara asta, dacă nu vă place cum trăim aici, puteţi pleca de unde aţi venit. Nu vă ţinem cu forţa. Acceptaţi ţara care v-a acceptat pe voi sau plecaţi.“

Chipurile, acesta ar fi un fragment dintr-un mesaj al premierului australian John Howard, adresat emigranţilor musulmani. Ulterior, s-a demonstrat că nu Howard era autorul textului, dar aceleaşi idei, cu alte cuvinte, fuseseră exprimate de trei dintre cei mai influenţi membri ai cabinetului său (http://www.hoax-slayer.com/howard-muslim-speech.shtml#). Întregul episod a fost straşnic comentat, a născut controverse, a stîrnit polemici, mai ales pentru că totul se petrecea imediat după atacul terorist din Bali. Ar fi rămas doar o istorioară în lunga saga a corectitudinii politice din lumea occidentală.

Numai că, recent, fără aparentă legătură cu vreun atentat sîngeros, în plină agitaţie legată de revoltele din lumea arabă, cei mai importanţi trei lideri ai Uniunii Europene (e drept, aparţinînd unor partide de dreapta), adică David Cameron (5 februarie), Nicolas Sarkozy (10 februarie) şi Angela Merkel (17 februarie) afirmă răspicat că multiculturalismul a eşuat în ţările lor şi că politicile corecte politic menite a păstra diferenţele culturale, politici finanţate din bani publici, vor înceta (observaţi remarcabila sincronizare).

Pe 21 februarie, unda de şoc atinge, firesc, Parlamentul European. Daniel Hannan, europarlamentar din partea Partidului Conservator (da, ştiu, tot de dreapta), publică în *Newsweek* un articol de susţinere a liderului său de partid. „Cînd citiţi că un consiliu local a interzis decorarea localităţii cu ocazia Crăciunului, pentru a nu ofensa comunitatea musulmană locală, sigur veţi citi şi motivul oferit de un imam din zonă. El spune că nici creştinii nu sînt prea dornici să fie parte dintr-o sărbătoare musulmană. Acesta nu e multiculturalism, ci anti-culturalism.“

Văd, aşadar, regăsirea unor cuvinte şi expresii omise multă vreme din discursul la nivel înalt de prin Uniunea Europeană: „valori creştine“, „patriotism“, „integrare“, „tradiţii“, „orgoliu naţional“. Unii pot considera „alunecarea“ drept periculoasă. Personal, nu sînt atît de prăpăstios. Nu consider că opiniile celor trei tenori politici majori ai UE – Cameron, Sarko şi Merkel (mă rog, doi tenori şi o soprană) – pot fi catalogate drept chemări la o „sharia“ creştină, apel la cruciade sau instigare la neglijarea obligaţiilor unui stat de drept întru discriminarea pe motive de religie sau etnie. Compararea lor cu Ahmadinejad este o tîmpenie propagandistică extrem de ieftină, tipică pentru unii stîngişti imaturi. Asta nu înseamnă că impactul asupra politicilor europene va fi lipsit de relevanţă.

De exemplu, mă aştept ca oficialii români implicaţi în efortul de a trimite problema integrării romilor (sau ţiganilor, după cum doreşte fiecare să i se spună) spre Bruxelles, pe fonduri comunitare, să fie atenţi la aceste

declaraţii extrem de recente. S-ar putea ca tabăra de sprijin, compusă din adepţi convinşi ai programelor scumpe de inserţie socială, să fie mai subţire în viitorul apropiat. Este destul de probabil ca esenţa politicilor de asistenţă pentru „minorităţile discriminate şi dezavantajate“ să se schimbe. Mai puţini bani daţi cu largheţe spre ONG-uri urbane şi „academice“, pentru seminarii. Mai degrabă fonduri oferite mult mai ţintit, direct către comunităţi, cu un control riguros ulterior.

E drept că romii (sau ţiganii, e vorba de aceiaşi oameni cu aceleaşi probleme, indiferent de denumire) din România nu sînt imigranţi, ei sînt cetăţeni ai unui stat membru. Este adevărat că nu sînt musulmani şi nu pun problema terorismului. Numai că micile şi mizerabilele lor „bidonville“-uri construite din te miri ce pe la periferia oraşelor occidentale îi izolează, îi scot în evidenţă, le arată condiţia de „gagii“, de „diferiţi“, de indivizi care nu au de gînd să respecte prea tare regulile sociale general acceptate. Iar societăţile acelea încep să îşi piardă răbdarea. Tocmai au recunoscut că multiculturalismul a fost un eşec.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

NOUL NUMĂR

În fiecare lună, 1 DVD cu biografiile a două personalităţi istorice

În februarie, „JULES VERNE şi EVA BRAUN“

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

www.historia.ro

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00-22.00 (luni–duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente non-stop la 0318.200.200, număr cu tarif normal.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche	☐ **3 luni (55 lei)**	☐ **6 luni (109 lei)**	☐ **12 luni (212 lei)**
Dilema veche + colecţia „Marilyn Monroe“	☐ **3 luni (113 lei)**	☐ **6 luni (167 lei)**	☐ **12 luni (268 lei)**

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE!

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema Veche,** împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Historia, Foreign Policy, Forbes, OK** sau **Tango.** Pentru detalii, te rugăm contactează-ne la 0800.800.111, la 0318.200.200 sau pe e-mail la abonamente@adevarulholding.ro.

Metode de abonare

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***
- Costul unui SMS este de 15 euro fărăTVA, pentru revista fără DVD
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111.**

3 luni abonament

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding
La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul
Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

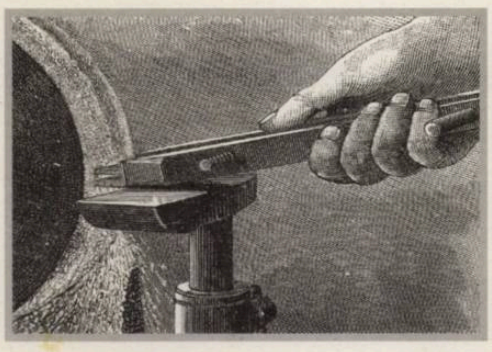

Philippe PERCHOC

teme de azi

Utopia este la uşile noastre

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei", realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole.* ***(N. red.)***

Cu cîteva luni în urmă, discutam în metrou cu o diplomată estoniană şi îi ziceam că Europa a fost continentul utopiilor şi că, astăzi, nimic nu o mai face să viseze. O pariziancă s-a întors şi mi-a aruncat: *„Europa? O utopie? Ce vorbeşti! E doar un club de patroni care se hrănesc pe spinarea celor mici".*

Criza a stricat cele două motoare ale construcţiei europene: solidaritatea şi urmărirea eficienţei.

Un fragment de conversaţie în mijlocul de transport unde lectura oricărui ziar arată că Europa are o problemă, şi mai ales o problemă cu ea însăşi. Toată mass-media ne raportează psihodrama cotidiană a unei Europe care se luptă să iasă din adolescenţă. Cînd o luăm în considerare pe termen lung, Europa politică abia a ieşit din copilărie. Şaizeci de ani de istorie nu reprezintă nici măcar durata domniei lui Ludovic al XIV-lea. Şi această Europă adolescentă este brusc conştientă de faptul că trupul său s-a schimbat de la mica Europă a celor şase, s-a dezvoltat astfel că a devenit un adult cu responsabilităţile sale mondiale. Această criză a adolescenţei este una din cauzele divorţului între cetăţeni şi proiectul european.

Europei îi este greu să fie mulţumită de ea însăşi în noile sale dimensiuni. Ea nu s-a dezvoltat în mod firesc, a fost împinsă de istorie şi de căderea Zidului. Astăzi, ea este prea mare, prea complicată. Pe de o parte, e tentată să anuleze această expansiune rapidă. Unii intelectuali francezi, cum ar fi Max Gallo, apără ideea unui *„puci franco-german"* şi a unei alianţe cu Rusia peste capetele statelor membre mai mici. Pe de altă parte, ea se zbate în certuri interminabile pentru a şti din cîţi funcţionari va fi compus noul său serviciu european pentru acţiune externă, în loc să vorbească despre misiunile acestui nou serviciu. Orice dezbatere despre acţiune este repede aruncată în meandrele unei dezbateri asupra mijloacelor. Uniunea pare să-şi fi pierdut încrederea în sine şi orice gust pentru viitor, aşa cum a arătat cacofonia asupra Europei 2020.

Cu toate acestea, Europa este singura care se consideră atît de urîtă. Peste tot în lume există intelectuali care îşi exprimă dragostea pentru acest model european şi pentru locul pe care continentul ar trebui să-l ocupe în noua guvernare globală. Dar, în sînul Europei, egocentrismul nostru bolnăvicios ne împiedică să facem orice progres.

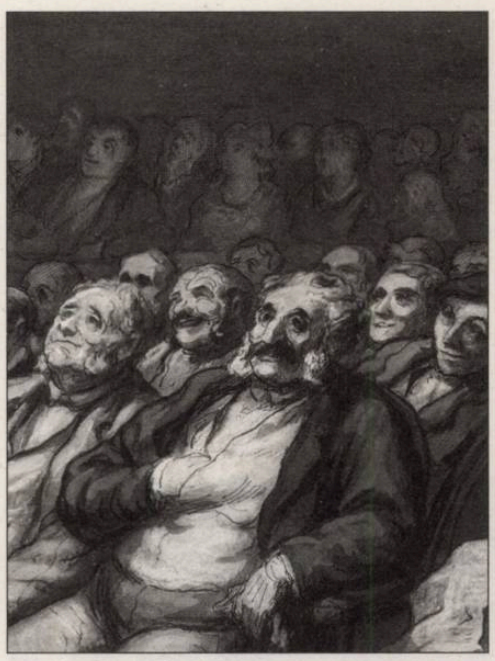

În timp ce China, India, Statele Unite, Brazilia şi Africa au încredere în viitorul lor, Europa pare paralizată de frică. Ea aproape că regretă mica Europă care trăia la adăpostul Cortinei de Fier, protejată de Statele Unite.

Criza a stricat cele două motoare ale construcţiei europene: solidaritatea şi urmărirea eficienţei. Pe de o parte, şefii de state se întreabă la Bruxelles dacă ar trebui să ajute orice ţară în nevoie. Pe de altă parte, au de gînd să facă acest lucru doar prin mecanisme complicate, încercînd să întreţină independenţa fiecărui organ. Dar, atunci cînd un membru este atacat, întregul corp este în pericol. Însă capul (Consiliul European) se întreabă dacă este înţelept să intervină, iar inima (Comisia) pare să fi încetat să bată şi să trimită idei noi, să pulseze în corpul amorţit al Europei. Ar trebui să încetăm să ne vedem doar propriul buric şi să ne gîndim din nou la Europa ca la un *„noi"*. Criza continentală a *„eu-lui"* este cauzată de criza a 27 de mici *„eu"*.

Deoarece Europa întreţine o relaţie complicată cu ea însăşi, trăieşte în acelaşi timp o relaţie complexată în raport cu ceilalţi. Cu toate acestea, nu are nici un motiv să-şi ceară scuze pentru ceea ce este. Inclusiv faţă de cei care bat la uşa ei. În loc de a răspunde prin reflexul de frică – *„Cine este?"* –, am vrea să auzim: *„Da, ce doriţi?"*. Într-adevăr, europenii obsedaţi de ei înşişi, de funcţionarea lor, de problemele lor monetare, uită că e posibil să construim ceva cu cineva care nu seamănă cu noi. Şi totuşi, niciodată nu-i întrebăm pe turci, pe sîrbi, pe islandezi cum visează ei Europa. Care vor fi priorităţile lor, după ce vor intra în club? Cum îşi imaginează ei Europa în lume peste 50 de ani? Nu-i întrebăm nimic deocamdată.

Europenii duc lipsă astăzi de un proiect mare. S-ar putea spune chiar de o utopie. Provocările nu lipsesc: pacificarea relaţiilor internaţionale, aşa cum am pacificat relaţiile europene, prezenţa ca actor major al dezvoltării durabile sau construcţia marii economii solidare a viitorului, bazată pe cunoaştere. Dar pentru a realiza toate acestea, trebuie să ne mişcăm un pic.

Philippe Perchoc *este doctor în ştiinţe politice, cu o teză despre politica externă a statelor baltice din 1989 pînă în zilele noastre. Predă la Institutul de Studii Europene de la Universitatea Nouvelle Sorbonne. Este preşedintele think-tank-ului „Nouvelle Europe".*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Doamnele în politică (2)

Plecînd de la Batşeba, la capătul celălalt al istoriei, al lumii şi, mai ales, al fenomenologiei prezenţei doamnelor în politică, se află Margaret Thatcher.

În februarie 1950, Margaret Thatcher nu împlinise 25 de ani şi a candidat pentru un loc în Camera Comunelor din partea conservatorilor britanici. A atacat un fief laburist. A atras atenţia presei, mai ales pentru că era prima femeie care candida în acea circumscripţie şi, totodată, era cel mai tînăr candidat în acel scrutin. A pierdut cu 6000 de voturi diferenţă. Anul următor a adus alegeri anticipate, şi Margaret Thatcher a candidat din nou, în aceeaşi circumscripţie. A pierdut iarăşi, dar acum cu 1000 de voturi diferenţă. Abia în 1959, după ce a cunoscut alte înfrîngeri politice în curse electorale sau în interiorul partidului, a reuşit să obţină un loc în Parlamentul britanic. În anii care au urmat, cu o tenacitate extraordinară, şi-a conturat un profil unic în interiorul partidului. Extrem de conservatoare cînd era vorba despre fiscalitate şi economie, ea a fost printre puţinii conservatori care au votat, alături de laburişti, dezincriminarea homosexualităţii, legalizarea avortului şi interzicerea vînătorii iepurilor cu ogari. În acelaşi timp, a votat pentru menţinerea pedepsei cu moartea şi împotriva unei proceduri mai rapide a divorţului. În 1970 a devenit ministru al Educaţiei în guvernul Heath. Pe atunci, politica britanică era extrem de puţin civică, iar studenţii erau radicali de-a dreptul. Thatcher a încercat reforme dure în sistem, dar reuşitele sînt discutabile, în condiţiile în care întregul guvern din care făcea parte dezamăgea. Nu e de mirare că, în toamna lui 1974, Partidul Conservator a obţinut un rezultat dezastruos în alegeri. Pe acest fond, Margaret Thatcher s-a lansat spre conducerea partidului. Alegerile în interiorul partidului au avut loc în februarie 1975 şi au fost de-a dreptul dramatice, fiind necesare două tururi de scrutin. În primul, Thatcher l-a învins pe liderul partidului, Edward Heath. În al doilea, l-a învins pe William Whitelaw, candidatul susţinut de Heath. A devenit, astfel, lider al Partidului Conservator. Era prima femeie din istorie care conducea un partid important în întregul Occident şi prima femeie lider al opoziţiei din istoria multiseculară a Parlamentului britanic. A preluat puterea în partid, spunînd că militează pentru armonie tocmai acolo unde este dihonia mai mare şi, ca semn că vorbele-i sînt fapte, l-a numit drept adjunct al ei chiar pe Whitelaw. Totuşi, în timp, a dezvoltat un *leadership* de forţă, conflictual, neiertător cu cei care i se opuneau şi dominator cu cei care o urmau. În 1976, a ţinut un discurs extrem împotriva Uniunii Sovietice, iar presa roşie de la Moscova a numit-o, în replică, *„the Iron Lady"*. Thatcher este pur şi simplu încîntată de asta şi răspîndeşte imediat eticheta pusă de inamicii ei ideologici. Pînă azi, multe alte doamne au fost denumite *„the Iron Lady"* ca urmare a felului de a se impune ca lideri politici, extinzînd lista chiar şi pentru personalităţi politice anterioare epocii Thatcher – de la Golda Meir şi Indira Ghandi la Angela Merkel. Dar Margaret Thatcher a fost cea dintîi *„the Iron Lady"*, şi aşa va rămîne.

Margaret Thatcher a schimbat pur şi simplu Marea Britanie.

Din poziţia de lider al partidului de opoziţie, Thatcher se consolidează deopotrivă ca personalitate politică, dar şi ca viitor prim-ministru. În 1979 dă atacul decisiv şi cîştigă alegerile. Devine prim-ministru pe 4 mai 1979 şi nu va pleca din Downing Street nr. 10 decît pe 28 noiembrie 1990. Adică, după 11 ani şi 6 luni. Ca prim-ministru, Margaret Thatcher a schimbat pur şi simplu Marea Britanie. A condus cu mînă forte cinci cabinete, a cîştigat alegeri după alegeri şi, în final, a părăsit puterea ca urmare a unui vot intern, de partid, şi nu ca urmare a unui vot popular. Culmea: votul intern care i-a adus demisia a fost cîştigat de ea, dar nu cu majoritatea cerută de cutumele *tory*, pentru a putea conduce pe mai departe cabinetul. A readus în viaţa britanicilor spiritul antreprenorial şi responsabilitatea individuală pentru propriul destin, revigorînd economia prăbuşită sub povara unui sindicalism excesiv. A adus eficienţă administraţiei publice britanice, prin reforme uimitoare, a depolitizat învăţămîntul public britanic şi a reformat sistemul de sănătate.

În 1990, respectul britanicilor pentru ea era atît de mare, încît sondajele înregistrau o situaţie bizară. Politicile esenţiale ale guvernului Thatcher erau puternic contestate, dar ea, ca personaj politic, rămînea sus în încredere şi susţinere. Contribuţia lui Margaret Thatcher la istoria lumii este remarcabilă. S-a aşezat alături de Ronald Reagan şi de Papa Ioan Paul al II-lea, contribuind la căderea comunismului. A fost un om politic excepţional, principial şi dur – un exemplar pur al acelei rase de politicieni, aproape dispărută astăzi, numită „politicieni de convingere". Credea pînă la capăt în ce făcea şi făcea numai ceea ce credea că e bine, cu orice preţ.

Doamna Thatcher a condus cinci cabinete, în care a rulat zeci de personalităţi politice. Guvernele ei, cu o singură excepţie, au fost compuse numai din bărbaţi. Excepţia a fost prezenţa pasageră, între 1981 şi 1983, a baronesei Janet Young în al doilea cabinet, în poziţii cu totul secundare. Prin urmare, Margaret Thatcher s-a specializat în conducerea bărbaţilor.

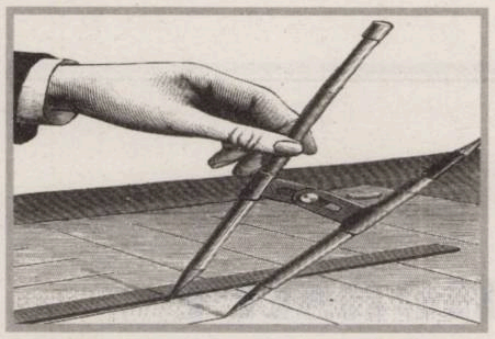

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

În apărarea străzii Berzei

Ce am spus pînă acum despre brutalitatea agresiunii care distruge strada Berzei, după ce suferise şi alte pierderi de monumente istorice pe vremea lui Ceauşescu, e nimic pe lîngă ce aflu acum şi sînt dator să fac cunoscut şi altora. O elevă de-a mea îmi scrie:

„De 8 săptămîni privesc cum pleacă oamenii din casele lor, unde au locuit două-trei generaţii, cum intră ţiganii şi distrug tot cu ranga, cu barosul, pentru a lua fierul (1 leu / kg valoarea la fier vechi) şi lemnul pentru foc. Patrula poliţiei comunitare era lîngă mine, nu au schiţat un gest, nu au dat o amendă, nu au legitimat pe nimeni, chiar cînd i-au găsit vandalizînd monumentul de la numărul 89 de pe strada Berzei."

Nemaiputîndu-şi stăpîni indignarea, tînăra care mi-a dat voie să răspîndesc aceste informaţii a reacţionat. Cum? Aş vrea să spun: normal. Dar nu, normal înseamnă ca toată lumea, însă gestul ei şi al prietenilor ei iese din comun, devine exemplar. Împreună cu arhitectul Adrian Bălteanu şi cu Diana Moise, specialist restaurator, au recuperat într-o zi cîte două-trei uşi, în altă zi un balcon, două ferestre şi alte asemenea elemente pentru a fi restaurate şi ulterior reutilizate la alte clădiri. Au recuperat şi detalii decorative mai mici, ceramică, stucatură, pentru a rămîne ceva, o urmă, un martor... Nu pentru ei, cum au făcut alţii, la demolările dinainte de 1989: doar eu ştiu pe cineva care a cules o cişmea de bronz şi şi-a pus-o în curte, altul a luat nişte glasvanduri, prada unora cuprindea chiar splendide sobe de faianţă. Nu, aceşti tineri au dus ce au salvat la Universitatea de Arhitectură. Acum caută profesori sau studenţi de la Restaurare care să se implice în proiectul lor.

Trecutul Bucureştiului dispare acum, în indiferenţa generală şi cu înverşunarea tîmpă a demolatorilor.

Asta e arheologie, cum se face pentru monumente antice, îngropate de secole. Trecutul Bucureştiului, cît se mai păstrase, dispare acum, în indiferenţa generală şi cu înverşunarea tîmpă a demolatorilor.

„Duminică, 23 ianuarie, am stat ceasuri întregi, la -10 grade, în faţa clădirii monument din str. Berzei, nr. 89" – urmează povestea – „ca să încerc să împiedic vandalizarea întrucît plecau şi ultimii chiriaşi. Am chemat Poliţia şi am luat amendă fiindcă am chemat-o nejustificat! Am chemat Jandarmeria şi am încercat să le explicăm legea monumentelor, să le arătăm articolele care prevăd amenzi, degeaba. Ţiganii cu răngi în mînă aşteptau răbdători pe celălalt trotuar. Spre bucuria lor, am renunţat, îngheţaţi, după 6 ore.

Am sperat sincer că vom putea recupera pentru Muzeul Tehnicii un lift original şi funcţionabil Schindler din 1934, care păstra motorul şi cabina din lemn de esenţă rară, cu geamuri din sticlă bizotată, butoane din ceramică etc. Am sunat la Ascensorul, am sunat la firma Schindler România «care e o firmă prea mică pentru aşa ceva», cum a declarat domnul director, dar cu o cifră de afaceri de 16 milioane de euro. Nimeni nu a fost interesat. Am dat bani zilnic ţiganilor care furau parchet şi fier, ţevi etc. ca să nu se atingă de lift, degeaba. Motorul a dispărut peste noapte, iar cîteva zile mai tîrziu priveam cum distrugeau cabina liftului un copil de 10 ani care avea toporul lui, împreună cu mama şi cu sora mai mare." Aşa a dispărut ascensorul din blocul Bossel, care se găsea pe str. Berzei nr. 85, colţ cu Mircea Vulcănescu 87. Nu e de mirare că era un obiect de cea mai înaltă calitate, pentru că blocul fusese construit de inginerul Prager, nume unanim respectat în istoria interbelică a construcţiilor româneşti.

Mie şi celor care mai gîndesc ca mine, mulţi-puţini cîţi sînt, ni se ia în nume de rău că ne sinchisim numai de casele vechi, spirite conservatoare, stăpînite de o nostalgie nesănătoasă. Nu-i adevărat, ne preocupă şi soarta celor care au trăit în aceste case şi credeau că vor şi muri în ele ca părinţii sau bunicii lor. De aceea, eleva mea a stat de vorbă, cu reportofonul în mînă, cu astfel de oameni, depozitarii unor amintiri care sînt la fel de istorice ca locuinţele cărora li se rup acoperişurile deasupra capetelor lor sau ca bătrînii copaci care mai scăpaseră pînă astăzi prin colţuri de curte.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel I. IANCU

SOS Provincia

Turnul-Spart

Cînd vrei să treci Munţii, dinspre Sibiu spre Rîmnicu Vîlcii, imediat ce laşi în urmă Tălmaciu, drumul parcă ţi se închide pe neaşteptate. E numai o iluzie căci, după încă o cotitură, începe Defileul Turnului Roşu, înghesuit între culmile Făgăraşului, de o parte, şi ale Lotrului, de cealaltă. În Boiţa, şoseaua abia se strecoară pe lîngă turnul de acces în Cetatea Turnu Roşu, cu îngustele lui ferestre de tragere, şi pe lîngă locul unde odată se înălţau fostele case ale Vămii, după care se alipeşte Oltului ce vine de undeva din stînga şi, surprinzător sau nu, cel puţin pentru început, nu pare prea vijelios. Nu trece mult, căci nu apuci să oboseşti, şi, cînd versanţii se apropie ameninţător unii de alţii, te trezeşti lîngă o construcţie ciudată, ruinată, izolată undeva mai jos de drum, în pajiştea de pe malul rîului. E ceea ce a mai rămas din Turnul-Spart...

Impresia e cu atît mai copleşitoare, cu cît cineva pare să fi tăiat turnul dintr-o singură lovitură de sus în jos, despicîndu-l şi făcînd să dispară fără urmă mai mult de jumătate din el. E un ciudat semicilindru de piatră, amestecată pe alocuri cu cărămidă, ce îşi păstrează aproximativ aceeaşi formă, de peste două veacuri, căci într-o stampă de la început de secol XIX, un pictor, pe numele lui Neuhauser, pare că-i redă aspectul de azi, pînă şi prin desenarea unor copăcei, pripăşiţi pe locul înalt al fostelor creneluri. Din DN 7 nu prea poţi să-l admiri cum trebuie, pentru că loc să-ţi laşi maşina nu a fost amenajat niciînd. Mai mult, privind fotografii mai vechi îţi dai seama că modernizarea şoselei a dus la distrugerea totală a ruinelor ce închideau accesul pe şi dinspre Defileu, în Evul Mediu cel îndepărtat. Cîndva, prin anii '60 ai secolului trecut, acestea mai puteau fi văzute coborînd dinspre drum spre turn.

Acum, doar un drumeag, la început acoperit cu pietriş, apoi format din dîre de pămînt şerpuind prin iarbă, se pierde din drumul naţional, puţin mai în aval de turn, şi coteşte spre vechea fortificaţie. Cînd ajungi la baza ei, construcţia pare şi mai impresionantă. Ziduri groase la bază de peste patru metri, ferestre înguste împrăştiate parcă la întîmplare de-a lungul şi de-a latul peretelui (semi)circular, spărturi mari ce aduc a uşi, amplasate la diferite înălţimi, cărora nu le dibuieşti de la început rostul, guri de tragere şi, undeva sus, baza fostelor creneluri de sub acoperişul, probabil, conic. Pe interior, zidul e perforat de arcade prăbuşite sau de deschideri largi ce se pierd îngust spre exterior, de nişe prin care se roteau în spirală, de-a lungul zidurilor, vechile scări de piatră şi lemn, de orificii prin care se înfigeau între pietre de mult putrezitele bîrne. Şi din loc în loc, smocuri înalte de iarbă, tufe adăpostite prin locuri ferite de vînt şi-un copăcel, cu rădăcinile prinse deasupra unei ferestre şi avîndu-şi coroana tînără avîntată peste marginile zidului...

Un zid impresionant, ce se întindea între Munţii Făgăraşului şi cei ai Lotrului.

Inclus într-un sistem de fortificaţii de la graniţa de sud a Transilvaniei, alături de Cetatea Turnu Roşu, Cetatea Tălmaciului şi Cetatea Lotrioarei, Turnul-Spart a fost înălţat într-o perioadă în care presiunea turcească asupra Ardealului devenise mai mult decît evidentă, dacă luăm în calcul doar invazia din iarna 1492-'93, soldată cu pagube considerabile în zona Sibiului. Din păcate, existenţa efectivă a construcţiei e de scurtă durată, undeva în jurul a trei decenii. Ridicat chiar pe malul nu prea înalt, în urma unui ordin al regelui Ladislau al Ungariei din 1501, Turnul-Spart se prăbuşeşte la 1533, ca urmare a unei revărsări a Oltului, ulterior o parte din piatra fortificaţiei fiind utilizată de locuitorii din zonă în cu totul alte scopuri. Iniţial de formă cilindrică, înaltă de aproape 18 metri, semănînd arhitectonic cu turnurile de apărare ale Sibiului, construcţia îşi etala gurile de tragere în trei etaje şi avea în prelungirea ei, de-a latul trecătorii, ziduri masive de-o parte şi de alta a rîului, sparte doar de-o poartă ce asigura accesul spre şi dinspre Ţara Românească.

Un zid impresionant, ce se întindea între Munţii Făgăraşului şi cei ai Lotrului şi din care se mai păstrează acum doar urma vizibilă ca o rană, sub o uşă amplasată ameţitor cam pe la mijlocul înălţimii turnului, privind spre Olt. Veacurile s-au scurs, iar Turnul-Spart a rămas oarecum în aceeaşi situaţie. Degradarea continuă totuşi, pe nesimţite. O privire aruncată-n timp, peste stampele şi fotografiile de epocă, îţi dau o imagine completă asupra procesului de dispariţie lentă a monumentului. Acum două sute de ani, baza unor deschideri ce aduc a „guri de păcură" sînt perfect vizibile. Acum cincizeci de ani, nivelul zidului coborîse cu cel puţin un metru, dar o fereastră îngustă, plasată imediat sub acestea, îşi mai păstra încă arcada. Pînă anul trecut s-a mai pierdut jumătate de metru şi ceea ce mai rămăsese din zidul-graniţă. Şi nici măcar nu vrem să facem pronosticuri în cîţi ani de acum încolo totul va fi doar o grămadă de moloz...

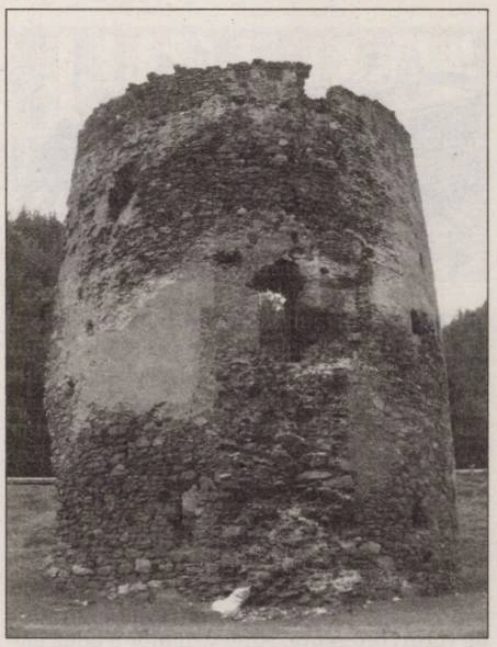

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie şi doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.*

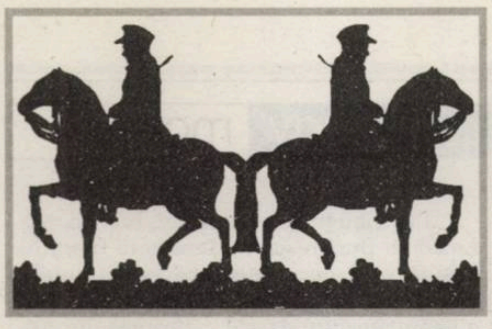

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Corespondenţă

Am primit, de curînd, acest e-mail:

Îmi permit să vă scriu despre o problemă de inimă.

La sărbătorirea majoratului *Dilemei vechi*, la Teatrul „Nottara", scrisului dvs. i s-a făcut o emoţionantă declaraţie de dragoste din partea unei doamne. Am fost la cîţiva metri de dînsa şi am văzut cît de emoţionată era.

Recent, revista a pus şi secvenţa video cu scena respectivă pe website. M-aş bucura ca doamna respectivă să o vadă şi să fie încredinţată că adresarea ei s-a bucurat de toată aprecierea dumneavoastră – lucru care acum nu mă îndoiesc că s-a şi întîmplat –, dar în acelaşi timp mă întristează gîndul că doamna respectivă s-ar putea să nu fie cititoare pe online.

Problema este că, atunci, în sală, sonorizarea a fost uneori defectuoasă şi cred că s-a întîmplat ce se întîmplă de obicei în poveştile triste de dragoste. Doi oameni care aveau de ce să se bucure unul de preţuirea celuilalt s-au întrezărit printr-o mulţime de alţi oameni. Şi-au adresat cîteva cuvinte de suflet, dar nu s-au auzit bine unul pe celălalt. Eu una am deslușit destul de greu din declaraţia doamnei partea pe care aţi reţinut-o şi dumneavoastră, cea cu „40 de ani de cînd vă citeşte", plus frumoasa aluzie la Saint Exupery, plus emoţia sinceră a dînsei. Însă, cînd aţi răspuns, nu am înţeles decît că dvs. aţi reţinut doar partea cu 40 de ani şi faptul că o invitaţi în particular pe doamna să vă repete ce v-a spus. Dar de ce („fiindcă sînteţi cam beethovenian") şi pentru ce („ca să roşiţi împreună") au fost acoperite de rumoare, hazul şi aplauzele sălii, lăsîndu-mă într-un mic dubiu dacă într-adevăr aţi apreciat declaraţia doamnei sau mai degrabă vă stîrnise amuzamentul. (Cum şi eu sînt beethoveniană pe anumite frecvenţe a trebuit să ascult de două ori ultimele secunde ale înregistrării ca să înţeleg ce aţi zis dvs. înspre final.)

Mă bucur că aţi putut probabil vedea şi auzi clar, între timp, declaraţia doamnei. Este postată aici de revistă: http://www.dilemaveche.ro/video-blog/declaratie-dragoste-radu-cosasu. Ceea ce operatorul a filmat a fost cum a spus doamna că a venit cu tot dragul să vă asculte şi să vă transmită mesajul dînsei de preţuire, chiulind pentru asta de la serviciu şi minţindu-şi şeful. Eu însă am văzut şi cum a plecat. Păşind încet, cu un aer marcat parcă de un anume regret, de o anume nedumerire şi sprijinindu-se într-o cîrjă medicală. Pe moment, am avut impulsul de a mă duce să o încurajez să vă spună personal mesajul, *face to face*, gîndind că nici dînsa nu a auzit ce i-aţi spus, dar m-am temut să nu vă pară deplasat... Pe mine m-a copleşit că vremea destul de geroasă nu a împiedicat-o să vină ca să vă transmită ceva ce dorea probabil mult să vă spună prin viu grai. Habar nu am cine este doamna. Nu e nici colega, nici şefa, nici mătuşa mea, dar aş vrea să vă rog frumos să faceţi un gest de suflet pentru dînsa. Scrieţi la rubrica dvs. cîteva rînduri de mulţumire, de apreciere pentru cuvintele şi gestul dînsei, poate că redacţia o invită să vă cunoască – în fine, ce consideraţi dvs. potrivit.

Ştiu că scriitorii pot da peste fel şi chip de cititori, de fani, unii nebuni, alţii sîcîitori şi dornici să fie băgaţi în seamă, dar eu în doamna aceea am văzut doar un cititor de bună calitate şi de bun-simţ, un om foarte emoţionat şi intimidat. Un cititor care ar fi vrut să vă transmită că articolele şi cărţile dvs. i-au adus multă, multă bucurie şi că îi sînteţi foarte drag pentru asta. Mă tem că doamna a plecat destul de îndoită că bunele dînsei intenţii au ajuns la dvs., destul de apăsată de sentimentul că poate v-a părut puţin cam ridicolă, că poate v-a stîrnit nu emoţia, ci doar amuzamentul. Sau poate doar cu teama că, dacă ar fi venit să vă vorbească faţă către faţă, v-ar fi putut părea aşa... Eu aşa am simţit, poate mă înşel... Poate că simt aşa pentru că ştiu pe propria-mi piele cum sentimentele bune şi frumoase te fac uneori să devii imbecil sau insipid în preajma unui om pe care îl preţuieşti, cu atît mai mult cu cît acesta stă în compania unor oameni inteligenţi, spirituali, care au exerciţiul spontaneităţii.

„Uneori, sentimente bune şi frumoase te fac să devii insipid sau imbecil" în exprimarea lor.

Aşa încît, dacă vi se pare potrivit, îndrăznesc să vă rog să faceţi un gest de suflet pentru doamna aceea. Şi îmi cer iertare dacă v-am tulburat în vreun fel sau altul cu rîndurile acestea.

Cu toată consideraţia,
Simona Vlad, cititor dilematic
simonavlad.writing@yahoo.com

Fiţi liniştită, m-aţi tulburat căci – oricît v-aţi străduit – nu aţi reuşit în textul dvs. să nu mă bănuiţi că aş fi tratat, cu lejeritate amuzată, declaraţia patetică a acelei doamne. Adevărul este că – din atît cît am putut deslușI în rumoarea şi aplauzele sălii – am fost covîrşit de emoţie; nu primeşti asemenea laudă senin şi ferice – se opun, dacă vreţi să mă credeţi, pudoarea şi rigorile ei.

Cu o stîngăcie de care sînt conştient – am apelat la humor, soluţie, recunosc, nu o dată discutabilă. La sfîrşitul reuniunii, *face to face*, între patru ochi, i-am mulţumit doamnei, cît mai discret în emoţie, incapabil de flaterie şi galanterie, panicat de presiunile pudorii ostile dintotdeauna oricărei ostentaţii. Să fi fost prea laconic sau – cum o scrieţi cu dură exactitate – „insipid şi imbecil"...? Să-mi fi dezamăgit cititoarea intimidant de fidelă – aşa cum presupuneţi cu o îngrijorare nu de fiecare zi?

V-am urmat sfatul şi sper ca doamna necunoscută, citindu-ne schimbul de scrisori, să ne dea un semn de înţelegere.

Vă rămîn recunoscător pentru sensibilitatea cu care (mi)-aţi tratat această complicată „problemă de inimă", care are calitatea de a nu sta pe capul multora.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

La umbra nucului bătrîn

– dezordinea simbolică (XIV) –

Dincolo de marile spectacole dedicate Stejarului din Scornicești, de odele închinate Campionului Păcii şi Savantei de renume mondial, de presa alunecată patologic în cultul personalităţii şi, în sfîrşit, dincolo de delirul generalizat al întregului mecanism de propagandă, Partidul Comunist Român ne-a creat un context simbolic foarte bine pus la punct. Mulţi dintre cei care nu cedau la presiunea ideologică a comunismului erau aşteptaţi, după colţ, de ultraperformanta capcană a patriotismului. Aici erai agăţat din toate părţile de nenumărate „cîrlige" identitare, de un păienjeniş de fabricaţii istorice şi de un întreg arsenal de texte care îţi spuneau exact ce ai fi vrut să auzi. Asigurarea celor mai bune condiţii de *confort simbolic şi identitar* a dat nişte rezultate cu totul spectaculoase, ale căror urmări se pot vedea cît se poate de limpede şi azi. Combinaţia de literatură, teatru şi film istoric, construite pe mesaje patriotice, alături de valorificarea entuziasmului pentru rezultatele sportivilor români de mare performanţă, şi de *marile realizări ale economiei şi industriei socialiste* au creat un cadru identitar extrem de confortabil. Căldura din calorifere şi din apa de la robinet dispărea, încetul cu încetul, dar căldura spaţiului simbolic se menţinea constantă. Hrana vizita din ce în ce în ce mai rar galantarele magazinelor, dar se găseau nenumărate ocazii pentru ospeţele spirituale ale evenimentelor cultural-sportive, care îngrăşau patriotismul de circumstanţă.

Partidul oferea şanse oricărui necăjit să urmeze o şcoală şi să ajungă *om mare*. Tot Partidul asigura locuri de muncă, repartiţii în întreaga ţară, locuinţe, excursii şi concedii pentru oamenii muncii, sărbători populare, pensii bune, şi transport public pînă în cele mai îndepărtate cătune. Şi acelaşi Partid dădea şansa oricărui cetăţean talentat să se afirme, prin cultura şi sportul de mase. Prin Festivalul Naţional „Cîntarea României" şi prin Competiţia Naţională „Daciada" se organiza un gigantic proces de selecţie a talentelor de pe *marea scenă a patriei*, dar se asigura şi *posibilitatea întregului popor de a participa activ* la aceste mari acţiuni naţionale. Autobuzele şi autocarele pline de tineri entuziaşti, scoşi din producţie, brăzdau drumurile ţării, spre localităţile unde se desfăşurau etapele locale, judeţene şi naţionale. Se cheamă că nu exista posibilitatea de a nu fi băgat în seamă. Partidul avea grijă de fiecare dintre noi, să ne dea cîte ceva, în funcţie de nevoi. Iar noi răspundeam voioşi, cu mic, cu mare. Vă mai amintiţi versurile *cortinei sonore* a emisiunii radiofonice *Sport, Natură, Tinereţe?* „Sportivii ţării ştiu ce e efortul / În fabrici şi sub soarele cîmpiei, / Atunci cînd munca şi-o-mpletesc cu sportul/ Şi sportul cu iubirea României."

Confortul spaţiului identitar creat de către Partid asigura fiecăruia dintre noi, dincolo de comoditate spirituală şi de iluzia unor certitudini, un soi de protecţie simbolică, la umbra căreia era extrem de convenabil să te aşezi. Iar în lumea mai bună pe care Partidul o promitea, coerenţa şi consecvenţa cu care îşi urmărea îndeplinirea obiectivelor erau mai mult decît evidente. *Societatea socialistă multilateral dezvoltată* nu era doar o poveste frumoasă pe care o lălăiau propagandiştii, ci o promisiune permanent însoţită de dovezi clare ale hotărîrii cu care poporul o apucase pe calea *înaintării spre comunism*. Mutarea ţărănimii la oraş era, pentru cei care scăpau de agricultură, certitudinea unui vis împlinit. Industrializarea însemna posibilitatea de a asigura aproape oricui un loc de munca. Se construiau cartiere noi, *se făcea totul* pentru a putea asigura un nivel de trai bun pentru toată lumea.

În condiţiile astea, confortul identitar şi protecţia simbolică sub care te aşeza Partidul veneau să completeze imaginea de perfecţiune a sistemului, de desăvîrşire a unei gigantice promisiuni, spre respectarea căreia se făceau paşi hotărîţi în fiecare zi. De la cea mai fragedă vîrstă, nu mai erai nevoit să cauţi nimic. Totul ţi se punea la dispoziţie – uniforma de şoim al patriei, uniforma de pionier şi protecţia simbolică a drapelului organizaţiei şi a cravatei roşii, uniforma de şcoală şi numărul matricol, uniforma de PTAP, carnetul de membru al Uniunii Tineretului Comunist, carnetul de membru al Partidului Comunist Român, salopeta sau halatul de la locul de muncă, drapelul naţional, drapelul Partidului, portretele marilor noştri conducători, forumuri şi tabere pentru pionieri, excursii în locurile unde marii noştri domnitori au repurtat victorii răsunătoare ale istoriei, sărbători populare, ieşiri în colectiv la iarbă verde, concedii în *salba de staţiuni balneoclimaterice* sau pe litoralul Mării Negre, rezultatele sportivilor români care ne reprezentau pe toţi la marile competiţii internaţionale, unde tricolorul românesc flutura pe cel mai înalt catarg – un complex simbolic şi identitar extrem de bine articulat, construit cu meticulozitate, şi mobilat cu „marfă" spirituală simplă, dar uluitor de confortabilă şi de rezistentă.

Sigur că mulţi dintre cei care nu reuşeau evadarea reală, fizică, din acest *paradis simbolic*, alegeau calea evadării imaginare, a trăitului cu spiritul în lumea liberă, şi cu trupul în raiul penitenciar al comunismului. Dar, dincolo de bancurile care se făceau pe seama Partidului, a conducătorilor, a ideologiei, a sistemului, a marii minciuni în care trăiam, protecţia simbolică şi certitudinile identitare pe care le oferea Partidul se constituiau, fără să ştim, într-un soi de loc secret de repliere interioară, căruia nu-i bănuiam rezistenţa şi fiabilitatea în timp.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Grupuri de homosexuali din Polonia au cerut locuri separate de ale celorlalţi suporteri, la meciurile de fotbal din cadrul Euro 2012 din Polonia şi Ucraina. Să fie ceva de comentat?

Nimic de comentat, ceva de implorat: toleranţă pentru fotbal, libertate pentru fani! Ştim că a te pasiona după datul cu piciorul în minge e o activitate aproape inavuabilă, care atrage tot felul de adicţiuni ruşinoase, dar într-un spaţiu liber ar trebui să existe un colţişor sub un strop de soare, şi pentru astfel de creaturi. E trist că oamenii inteligenţi şi dezinhibaţi ai lumii noastre dezbărate de orice preconcepţii nu acceptă fie şi ceea ce nu înţeleg, patimile întunecate ale unei părţi, fără îndoială damnate, a umanităţii. E timpul ca suporterii să nu mai fie discriminaţi, să-i privim ca pe semenii noştri. A-i separa de grupurile de spectatori moderni, adaptaţi zilelor noastre pe cei încremeniţi în alegeri animalice, vieţuitoare torturate de nevoi contra naturii tolerante a planetei înseamnă a-i abandona propriilor porniri, a-i condamna să-şi perpetueze boala. Ajutaţi-i să se vindece! Nu vă întoarceţi cu faţa de la ei, nu-i închideţi în ţarcuri delimitate de restul mai bun al lumii! Primiţi-i printre voi, şi ei sînt oameni!... Ups, *sorry*...

Radu NAUM

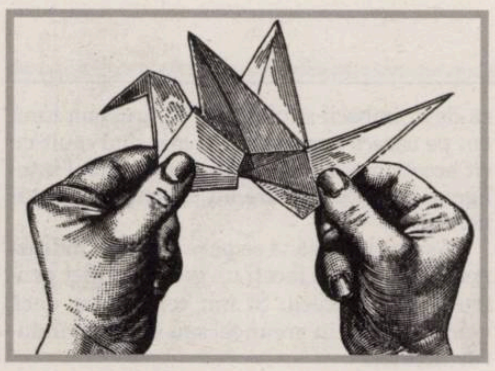

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Jocul cu tesla

Coboram pe schiuri un drum şerpuit de deasupra Oëtz-ului, în inima Tirolului. Era ultima tură şi ne pregăteam să încheiem cu o bere la Ochsengarten, staţia de jos a telegondolelor roşii. Acolo, printre brazii din vale, la marginea şoselei care duce la Kühtai, ştiam o căbănuţă din bîrne, un local foarte simplu şi vesel, din acelea unde se petrece în clăpari. Intrarea se făcea printre nămeţi. Ninsese trei zile fără întrerupere şi zăpada avea mai mult de un metru. În local descinseseră deja o mulţime de schiori, în căutarea unei beri care să le stingă setea după o zi întreagă de efort. Ne-a atras atenţia însă jocul ciudat pe care-l jucau doi bărbaţi. Erau nişte indivizi foarte voinici care păreau de-ai locului (ceva între pădurari, dulgheri şi salvamontişti). Purtau veste de fiş şi pantaloni de schi cu bretele. Între ei postaseră o buturugă groasă de brad iar fiecare avea în mînă cîte o teslă. Pe rînd, înfigeau uşor, cu mîna, cîte două cuişoare (lungi de doi-trei centimetri) în buturugă, pînă cînd stăteau singure în poziţie verticală. Măiestria consta apoi în a le înfige pînă la floare pe amîndouă, lovindu-le cu muchia ascuţită a teslei, din două mişcări succesive (cîte una pentru fiecare cui) scurte şi foarte iuţi. Cel care reuşea această mişcare primea din partea celuilalt cîte un păhăruţ de schnaps. La început, spre uimirea noastră, ambii reuşeau să nimerească şi să înfige ambele cuie din cele doar două mişcări, pe care le executau în mai puţin de o secundă. Şi apoi, parcă la fel de repede dădeau pe gît şi paharul de schnaps. Cu timpul, pesemne că alcoolul a prins a-şi face lucrarea, pentru că au început să mai dea şi rateuri. Ne amuzam privindu-i, în timp ce ne sorbeam berile. După o vreme, ne-am luat cu vorba şi am uitat de ei. Începuse să ni se facă foame, iar gîndul ne zbura deja la masa de seară pe care aveam s-o primim la restaurantul hotelului din Oëtz. Probabil că Rosi aranja deja salatele de rucola, untişor, ciuperci şi ceapă murată, iar Thomas începuse să bată carnea pentru fabuloasele lui şniţele. Sau poate că avea să ne dea friptură de vită la cuptor, cu hrean. Pînă la friptură însă, ştiam că nici de data asta nu vom putea sări peste klare suppe şi că, la urmă, iarăşi nu ne vom putea abţine de la delicioasa îngheţată cu ciocolată sau de la profiterolul ori cremşnitul cu care fiecare masă se încheia apoteotic.

La un moment dat, am început să dăm zor cu berea, de frică să nu ne prindă acolo ora închiderii telegondolei. N-am fi avut nici un chef să parcurgem în clăpari, pe şosea, cei cîţiva kilometri care ne despărţeau de Oëtz. O localitate cu mai puţin de 2500 de locuitori, cu o biserică, o benzinărie, un service auto, vreo 10 hoteluri şi cam tot atîtea pensiuni, cîteva localuri şi pîrtii de schi pe pantele munţilor din jur într-o lungime totală de 30 de kilometri (prea puţin pentru ca aşezarea să fie inclusă printre adevăratele staţiuni de schi din Austria). Numărul magazinelor raportat la cel al locuitorilor ne părea însă de-a dreptul neobişnuit. Ştiam deja că de la Kik îţi poţi cumpăra un tricou simplu de bumbac cu doar un euro, în vreme ce de la Lohmann te poţi alege cu o simplă pereche de ochelari de soare contra a nu mai puţin de 200 de euro. Ştiam că mecanicul auto era cel mai mocăit om din lume, că vînzătoarele de la Kik erau cît se poate de puţin amabile şi observasem şi că benzinarul purta clipsuri în urechi.

Se opriseră din băut, dar nu din motive de sănătate.

După cîteva minute de vorbit despre mîncare şi trecut în revistă lucrurile pe care le mai văzusem prin oraş, ne-am adus aminte de cei doi competitori cu tesla. Ne-am întors către ei să vedem ce mai fac. Se opriseră din băut, dar nu din motive de sănătate. Nici unul nu-şi mai merita însă paharul, asta pentru că nu mai erau în stare să nimerească nici un cuişor, ba chiar, uneori, ratau buturuga cu totul. Continuau totuşi jocul din inerţie, iar teslele lor zburau aiurea prin aer. Ne-am temut chiar că am putea vedea, împlinindu-se pe viu, celebra vorbă de pe la noi apropo de acest instrument. Ne-am luat mănuşile şi căciulile şi am părăsit localul înainte să se întîmple aşa ceva.

Afară, ochii noştri au făcut ceva eforturi de readaptare. Deşi soarele nu mai lumina decît crestele, albul zăpezii din vale încă te făcea să vezi dublu. Se coborîse gerul şi începeau să ni se lipească nările. Mirosea a pădure de brad şi noi ne simţeam parcă mai împăcaţi cu lumea ca niciodată.

ready made

„La inaugurarea statuei lui George Lazar in Bucureşci, in dumineca trecută, despre care ne relatéză corespundintele nostru de acolo, a fost de faţă şi o nepótă a nemuritorului dascăl, o ţărancă din Ardeal, insoţită de fiul seu dl inginer Lazar şi a depus o cunună pe statuă. Pe cununa bătrânei nepóte stă scris: «Marelui unchiu, micii nepoţi».“

Familia, anul XXII,
nr. 20, 18/30 mai 1886

PUBLICITATE

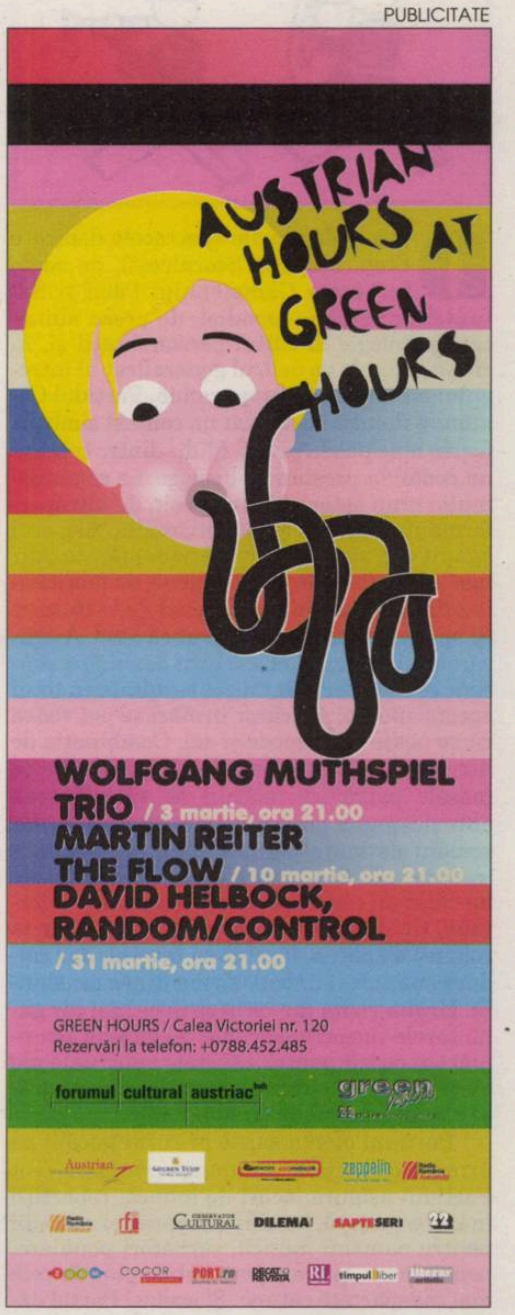

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Modernizarea învăţământului românesc

Cînd eram prin liceu, m-a impresionat foarte mult *Sfidarea mondială* a lui Jean-Jacques Servan-Schreiber, proaspăt apărută la Editura Politică. M-a impresionat mai ales pentru unul dintre lucrurile discutate acolo şi pe care l-am ţinut minte pînă în ziua de astăzi: Japonia investea la acel moment un procent astronomic din PIB-ul său pentru elaborarea strategiei sale de educaţie naţională pe cîteva decenii; iar pentru asta îşi propunea să se pregătească alţi cîţiva ani buni. Jurnalistul francez comenta şi el, admirativ, această investire masivă într-un proiect de ţară de lungă durată.

Mi-a revenit în minte acest „detaliu" aruncîndu-mi ochii peste noua noastră lege a învăţământului – pe care toţi membrii (a)vizaţi ai opoziţiei declară că o vor schimba în secunda în care vor prelua puterea. Nu voi comenta această consecvenţă legislativă a oamenilor noştri politici, care face ca, practic, să nu mai existe nici o lege funcţională măcar pe termen mediu, fie ea bună sau rea, dar nu mă pot împiedica să meditez la coerenţa „viziunii" pe termen lung pe care o propune actuala lege – „cea mai modernă" din cîte a cunoscut România, după cum declara recent domnul ministru al Învăţământului.

Modelul legii este cel european, al „spiritului Bologna" şi al trecerii de la universităţile colegiale la cele corporatist-manageriale. Foarte bine, am intrat în Europa, creştem în ritm cu aceasta. Doar că, între timp, exact acest model este tot mai contestat în lumea academică europeană, în timp ce noi îl preluăm nemestecat ca stindard al „modernizării". Mă rog, n-ar fi nici prima, nici ultima dată... Dar printre rîndurile acestei legi (partial) la indigo, poţi citi cu uşurinţă răfuieli politice mult mai „tradiţionale" şi locale. „Modernizarea" devine astfel mai mult un mijloc de reglare de conturi cu „baronii învăţămîntului" (ştim noi cine, persoane importante!). De acord şi cu asta, să zicem. Rectorii actuali şi „vechea gardă" vor fi clătinaţi din temelii şi în mod democratic. O variantă de alegere a lor este aceea prin vot universal, direct şi secret, de către toţi membrii cu carte de muncă ai universităţii respective. Corect şi democratic. Dar şi puţin cam populist, nu senatul fiind cel care îşi alege din rîndurile sale conducătorul, ci „masele universitare", stricînd astfel jocurile actualilor şi potenţialilor „baroni". Cealaltă variantă, prin concurs public, deschide porţile managerilor de profesie (sau de partid...), aleşi de o comisie în care universitatea este reprezentată doar de 50% dintre membri.

Mai departe, spiritul antreprenorial îşi spune cuvîntul: rectorul îşi numeşte prorectorii şi controlează alegerea decanilor, care îşi numesc la rîndul lor prodecanii. Echipa managerială se retrage apoi în „consiliul de administraţie" şi lasă senatul să mediteze în linişte la ideea de autonomie universitară.

Adevăratul spirit al legii este însă transparent de-abia la nivel preuniversitar. Aici lucrurile sînt mult mai clare: consiliul de administraţie, care este organul de conducere al unităţii de învăţămînt, este alcătuit din 4 cadre didactice (inclusiv directorul), 1 reprezentant al primarului, 2 reprezentanţi ai consiliului local şi 2 reprezentanţi ai părinţilor (plus un reprezentant al elevilor cu statut de observator). „În exercitarea atribuţiilor ce le revin, consiliile de administraţie şi directorii conlucrează cu consiliul profesoral, cu comitetul de părinţi şi cu autorităţile administraţiei publice locale." În traducere liberă: consiliul profesoral este pus pe tuşă (se „colaborează" însă cu el), iar în organul de conducere profesorii nu vor avea niciodată majoritatea pentru a decide ceva. Dimpotrivă, cu sprijinul dezinteresat al unui părinte, Primăria îşi va impune tot ce doreşte, în modul cel mai legal şi democratic cu putinţă. În traducere şi mai liberă, asta se cheamă politizare – chiar dacă este prezentată ca depolitizare!

Primăria îşi va impune tot ce doreşte, în modul cel mai legal şi democratic cu putinţă.

Acelaşi lucru s-a dorit şi la nivel universitar, dar aici luptele au fost acerbe şi textul final a apărut cu multe amendamente. Cine are abilităţi să le priceapă poate chiar să contracareze prin carta universitară unele dintre intenţiile (mai mult sau mai puţin) ascunse ale legiuitorului. În orice caz, în chiar textul legii, apar astfel deja două „principii" profund diferite.

Dacă mai răsfoim puţin legea, dăm rapid şi peste un al treilea: „În învăţămîntul particular şi confesional, în componenţa consiliului de administraţie sînt incluşi reprezentanţi ai fondatorilor. Conducerea consiliului de administraţie este asigurată de persoana desemnată de fondatori". Şi la capitolul referitor la învăţămîntul universitar, găsim precizarea complementară: „Consiliul de administraţie al universităţilor particulare este numit de către fondatori". În traducere liberă, tovarăşul Bondrea va conduce „Spiru Haret" şi dincolo de mormînt.

Să mai luăm, la întîmplare, şi alte exemple. Copilaşii noştri din ciclul primar, de pildă, vor beneficia, una după alta, de ore de religie şi de ore de spirit antreprenorial. Presupun că ceea ce vor înţelege din această complementaritate organică este faptul că societatea de piaţă se construieşte cu gîndul la Dumnezeu şi că banii sînt scara care duce spre paradis. Sau poate că, mai pragmatic, vor înţelege de mici ceea ce părinţii lor practică deja în viaţa lor matură: la fiecare ţeapă antreprenorială e frumos să faci o donaţie proporţională la vreo biserică sau mănăstire, ca să ţi se ierte păcatele.

Curat modernizare, monşer!...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

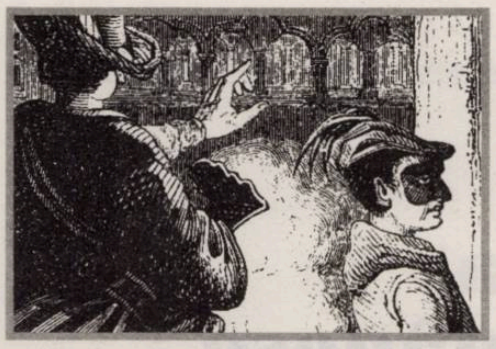

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cît de necesară ne e legalizarea prostituției?

„Nu-i tocmai OK să abordezi un așa subiect într-o *Dilema* ce va apărea între 1 și 8 martie!" – așa mi-a transmis nucleul dur al consilierelor & consilierilor mei (adică micul grup informal de persoane care-și dau cu părerea despre textele mele și cărora uneori le spun în avans ce mai am de gînd să scriu). „Dar de ce, dragilor?" – întrebai eu. Și fiecare a venit cu motivația lui. Cineva spunea că nu pică bine să discuți despre prostituție taman între Mărțișor și Ziua Femeii. Un altul zicea că discuția e oricum inutilă, din moment ce „în Occident prostituția e legalizată" și spre asta ne îndreptăm și noi. Iar altcineva opina că n-ar trebui să dezbatem nimic, ci doar să revenim la bunele obiceiuri ale României interbelice, în care Crucea de Piatră era perfect legală și nimeni n-a murit din asta.

Ape tulburi avem. Ne trebuie mai mulți peștI?

Ei bine, eu cred altceva. Istoricește vorbind, am convingerea că există mai multe legende decît adevăruri în ceea ce știm (sau credem că știm) despre Crucea de Piatră sau despre echipa de fotbal Venus – care, cică, ar fi fost sponsorizată din cotizația pe care bordelurile o plăteau Poliției în anii '30. Societatea românească din prima parte a secolului trecut nu era una puritană (în sens anglo-saxon), dar era totuși una tradiționalistă (în sensul balcanico-mediteranean al cuvîntului). Așa că să nu ne imaginăm că bordelul a fost în România, vreodată, o instituție respectabilă/respectată – pentru că n-a fost (și nici nu văd cum ar fi putut fi). Apoi, prezumția de similitudine între România interbelică și România de azi mie-mi pare a fi o eroare. Chiar dacă moravurile noastre par veșnice, am totuși rezerve că o societate poate reveni (oricînd și oricum) la ceea ce a fost cu 60-70 de ani în urmă. Oricît pare Caragiale a ne fi contemporan, România secolului trecut devine, pentru noi, pe zi ce trece, tot mai mult o țară străină.

Așadar, despre prostituție poți vorbi oricînd – inclusiv de 8 martie – din simplul motiv că subiectul, ca atare, nu ține de un sex anume. Cine spune că prostituția e strict legată de femei vinde gogoși rîncede. În momentul de față, pe harta prostituției europene România este mai cu seamă o țară de tranzit și, parțial, o țară de recrutare. Pe rețele infracționale (dirijate de bărbați cu cazier la fel de gros ca și ceafa lor), tinere din vecinătatea sud-estică a UE ne tranzitează țara pentru a ajunge mai la vest. În cazul în care vom legaliza prostituția, România nu va mai fi numai țară de tranzit, ci va deveni și țară de destinație, cu turism sexual la ea acasă. Am avea șansa să devenim o Thailandă a Europei! Cu scuzele de rigoare față de thailandezii care, ca orice popor, bănuiesc că-s majoritar de treabă, dar eu nu-i doresc asta țării mele.

O altă fantasmă a partizanilor legalizării spune că prostituția aduce bani la bugetul țării. Nu, zău? În primul rînd că, dacă în asta constau speranțele noastre ultime de redresare, atunci ar trebui să le cerem scuze nu numai lui Ceaușescu, lui Carol al II-lea și tuturor strămoșilor, ci și *peștilor* autorizați din Thailanda, care măcar n-au pretenția că-și salvează națiunea. În al doilea rînd, ce anume ne dă siguranța, azi, că un stat incapabil să strîngă taxele de pe activități teoretic transparente (cum ar fi producția de făină sau de cuie) ar căpăta brusc eficiența unui contabil neamț în a lua bani dintr-o industrie care se desfășoară, de regulă, sub pătură și cu lampa mică (la propriu și la figurat). Un stat ce are probleme în a număra măcar TIR-urile de contrabandă care-l penetrează nu pare foarte credibil în a impune legea unui trafic de persoane destinate sexului care – previzibil – ar înflori la granițele noastre estice.

De tot comicul este și alegația că o industrie a sexului i-ar mai calma pe acei bărbați care (în lipsa „profesionistelor"), altfel, își violează vecinele sau își bat nevestele. Această idee poate fi eventual alibiul vreunui pușcăriaș cu remușcări de crocodil beat, dar în realitate nici un indicator sociologic nu arată că proliferarea bordelurilor duce la diminuarea infractorilor sexuali. Cu totul falsă și ideea că țările Occidentului ar fi legalizat toate prostituția (nici pe departe!), după cum e falsă și presupunerea că libertinajul în domeniul XXX reduce automat numărul violurilor (întrebați-i pe suedezi – sau mai curînd pe suedeze, care depășesc mult media europencelor ce acuză ofense sexuale).

Și ar mai fi argumente. Nici măcar nu insist asupra aberației că inițiator la noi al ideii e un politician dintr-un așa-zis partid de dreapta, *popular* (teoreticienii pedelismului i-ar putea sufla rătăcitului că în lumea liberă tocmai dreapta e cea reticentă la legalizarea prostituției, a avorturilor etc.). Astfel încît răspund întrebării din titlu, scurt și sec: deloc. Chiar deloc.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Codrin Liviu CUȚITARU

Simbolurile respectului

La începutul anilor '90, imediat după acceptarea mea ca preparator la Universitatea din Iași, secretara-șefă de la Litere mi-a pus în brațe un vraf de hîrtii și m-a informat, cu vag sesizabilă compătimire, că urma să colind un număr însemnat de birouri și birouașe pentru o multitudine de semnături și ștampile ce aveau rolul să consfințească intrarea mea oficială în cîmpul muncii. Procesul a fost unul, într-adevăr, delirant, alternînd peripețiile cu agonia și extazul. Am intrat în cămăruțe obscure și cotloane mîncate de igrasie, am văzut personaje dickensiene, îngropate morbid în hîrtii îngălbenite de vreme, am descoperit subsoluri cu aspect medieval, din întunecimea cărora mă așteptam să țîșnească oricînd pîlcuri de ologi, cocoșați și nevăzători zdrențuroși, cu mîinile întinse după un coltuc de pîine, am pășit, exasperat, peste fiare ruginite și materiale de construcții lăsate în paragină (ca după bombardament) și am deschis (după bătăi repetate în lemnul putred) uși scîrțîitoare lugubru doar pentru a găsi, înfricoșat, încăperi goale, cu ochiurile ferestrelor sparte, prezumtiv bîntuite de fantome. În sfîrșit, am avut revelația unei vieți paralele a Universității, greu sesizabile sub somptuozitatea amfiteatrelor și aulelor pline de lumină și dinamism. Am cunoscut ceea ce numim și astăzi – în uriașa instituție din Dealul Copoului – „serviciul tehnic-administrativ", un monstru greoi al vieții academice, care funcționează, paradoxal, numai prin propriile disfuncționalități.

Așadar, după tribulații demne de poemele homerice, am poposit, cu cea din urmă hîrtie din uriașul tom, în fața unei intrări dintr-un cămin studențesc, pe care scria, cu majuscule, „Cabinet medical". Am pătruns, timid, în incintă și am descoperit un coridor destul de lung, cu mai multe uși. Una dintre ele, deschisă, era prevăzută cu o plăcuță pe care trona numele doctoriței căutate. Din cameră se auzeau două voci vesele de femei și străbătea un miros plăcut de cafea. Am băgat capul și am dat să rostesc primele vorbe, cînd unul dintre cele două glasuri m-a somat iremediabil: „Așteptați, vă rog, afară, pe scaun". Apucasem să văd, timp de o secundă, două doamne în alb, aranjate și impozante. Doctorițe, indubitabil. M-am așezat și am început să număr minutele, apoi zecile de minute. „Dragă", spunea o voce, „Cornel nu mănîncă decît vînat. Mă tem, îți spun drept, să nu facă vreo gută, Doamne ferește." „Nu, dragă, dacă e gătit cum trebuie, riscurile sînt minime. Și golanul (!?) meu preferă carnea, dar numai marinată, prealabil, în iaurt. E un gurmand, crede-mă, mîncarea la noi rămîne o teroare..." „Cum faci ostropelul?", „Dar gulașul?", „Ce părere ai despre ciulamaua de pui?". „Dar despre *arici?*", „Cum, nu știi să faci *arici* din mușchiuleț de porc? Ia fii atentă aici...!" Și așa mai departe, într-un recital gastronomic demn de penița lui Rabelais. După aproape o oră, cu nervii întinși la maximum și cu papilele gustative secate precum deșertul Saharei, am revenit, destul de rigid, în încăpere și am rostit fără ezitări: „Stimate doamne, sînteți în timpul serviciului și vreau să vă reamintesc că nu am toată ziua la dispoziție pentru a-mi deschide o biată fișă medicală de muncă". S-a așternut o liniște de mormînt peste cabinet, iar una dintre interlocutoare, fulgerîndu-mă cu priviri de foc, mi-a zis cu un ton de indignare supremă: „Vai, domnule, dar, vă rog, *puțin respect pentru oamenii în halat alb!*"

Ne anulăm unicitatea ca să exaltăm clona din noi.

Nu cred că vreți să știți finalul acestei scene de „dialog" tematic. Să ne limităm doar la partea analitică și să uităm „mișcarea" noastră spre civilitate, de acum douăzeci de ani. Replica doamnei doctor m-a urmărit însă – asemenea unei butade a Diotimei – ani îndelungați. Există o nevoie de respect în fiecare dintre noi, nevoie grefată uneori pe simpla apartenență la o castă. Presupusa virtute individuală, meritele personale, ca și aspirația proprie către succes se topesc instantaneu la interacțiunea cu prestanța uniformei unui grup profesional oarecare (știați, de pildă, că un angajat american al Coca-Cola, din anii '50, a cerut, testamentar, să fie îngropat în uniforma roșie de lucru?). Sîntem frecvent dispuși să sacrificăm ceea ce e creator și singular în constituția noastră spirituală, numai pentru a fi acceptați într-o comunitate de indigouri, unde identitatea colectivității primează, și nu cea a personalității. Ne anulăm unicitatea ca să exaltăm clona din noi. Și aceasta numai pentru a obține „respect". Nu pe cel individual, ci surogatul său „colectivist". În mentalitatea omului modern (foarte probabil, și a celui tradițional), gloria și ascendentul se cîștigă prin blazon (prin „semiotica" – adesea goală – a grupului), și nu prin efortul personal. Bunăoară, un halat alb sau chiar o uniformă cu trese sînt suficiente pentru a scoate exponentul din anonimat și a-l proiecta, automat, în eternul nediferențiat al castei.

Morala? Hrubele Universității din Iași ar putea inspira oricînd un roman victorian.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte a sa este* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

anti nostalgia

Scrisoarea celor șase (III)

2. Planificarea nu mai funcționează în economia socialistă. Ședințele Comitetului Politic Executiv sînt toate îndreptate spre trecut, chemînd pe muncitori să recupereze planul nerealizat din anul trecut, semestrul trecut sau luna trecută. Un număr de fabrici, din ce în ce mai mare, sînt lipsite de materii prime.

3. Politica agrară este în derută. Măsuri administrative brutale sînt adoptate împotriva țăranilor, care, potrivit datelor, produc 40% din legume, 56% fructe, 60% lapte și 44% carne, deși ei dispun de numai 12% din terenul arabil! Dar, desigur, ceea ce este predominant acum la sate este frica de a fi „sistematizați". 7000-8000 de sate sînt amenințate să fie rase de pe suprafața pămîntului! La obiecțiile economice, culturale și umanitare ale lumii civilizate față de acest program se ridică o întrebare legitimă: de ce să urbanizeze satele, cînd nu poți să asiguri condiții decente de viață urbană în orașe, adică: încălzire, lumină, transport, pentru a nu mai menționa hrana?!

Un guvern care 5 ierni la rînd este incapabil să soluționeze asemenea probleme vitale pentru populație se dovedește incompetent și incapabil de a guverna! De aceea, nu insistăm la dv. asupra acestui punct.

4. Însuși faptul că germanii, ungurii și evreii emigrează în masă arată că politica de asimilare forțată trebuie să înceteze!

(va urma)

După *România liberă*,
9 ianuarie 1990 (v. și nr. 365, 366)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Despre dascăli și copii în legea educației

Formarea cadrelor didactice se realizează astăzi doar în cadrul instituțiilor de profil, facultăți sau institute pedagogice. Ies de pe băncile lor oameni care au făcut cîteva cursuri de pedagogie, cîteva ore de practică și cam atît. Calificarea se face, cu alte cuvinte, la locul de muncă. Ar fi benefic, mă gîndesc, atît pentru ei cît și pentru elevii lor, ca viitorii dascăli să aibă o perioadă de stagiu profesoral: luni sau ani în care să asiste la lecții și să predea, la rîndul lor, sub îndrumarea unui profesor cu experiență. Un profesor cu har în a transmite altora experiența lui și care să nu aibă ca scop principal examinarea învățăcelului, ci îndrumarea lui. (Am înțeles, din informațiile vagi date de Ministerul Educației, că noua lege a educației prevede acest stagiu, și nu e rău deloc, atîta timp cît el nu se va transforma într-o simplă formalitate.) Apoi, să beneficieze de cursuri de formare pedagogică, iar cei mai buni dintre ei – de burse în străinătate la școli sau licee similare. Evaluarea lor profesională ar trebui să se refere nu doar la cantitatea de informații pe care trebuie să o transfere copiilor, ci și la aptitudinile pe care le au în transmiterea lor. Un bun stagiu profesional ar trebui să cuprindă și tehnici de relaționare cu părinții: cum să vorbești cu un părinte al cărui copil are rezultate slabe la învățătură, cum să-l stimulezi să se implice în recuperarea lui, ce sfaturi îi poți da pentru a-i fi aproape în momentele de impas. Un profesor bun poate fi recompensat nu numai prin salariul de merit, ci și prin includerea lui în programe speciale de formare, prin acordarea unor premii sub forma unor pachete de cărți de profil sau materiale didactice, sau prin înlesniri acordate în accesarea unor fonduri europene pentru a-și dezvolta proiecte profesionale. Transformarea statutului de cadru didactic într-unul de elită ar fi extrem de motivant atît pentru cei care se află în interiorul sistemului cît și pentru cei care aspiră la ocuparea unui loc la catedră.

Problemele pe care le are societatea cu elevii ieșiți de pe băncile școlilor sînt evidente pentru toată lumea: vorbesc prost românește, au o cultură generală rarefiată și competențe profesionale și deprinderi sociale aproape inutilizabile. Așa cum e construită astăzi programa școlară preuniversitară, ea pare a se adresa unor studenți multiperformanți care mai au nevoie doar pe ici-pe colo de mici retușuri formative. Obiectivele ar fi deci să-i facem pe copiii noștri să vorbească mai bine, mai corect, departe de șabloane și de idei gata făcute, să știe la ce sînt buni și la ce nu, să știe norme de conviețuire cuviincioase, să lupte pentru performanțele lor. Soluțiile acestor probleme nu stau în acumularea nediscreționară a unor cantități enorme de informații. Și nici în alegerea unor teme cu nume bombastice, care dau bătăi de cap pînă și specialiștilor. Ci în realizarea unei programe școlare realiste, bazate pe o evaluare onestă a rezultatelor școlare din ultimii douăzeci de ani: avem nevoie, pentru copiii noștri, de cunoștințe temeinice de limba română, nu de baroce delicatesuri lingvistice. De cunoștințe bine sistematizate de istorie sau geografie națională și universală, nu de inflamații patriotice. De programe simple prin care să-i stimulăm pe copii să meargă în biblioteci, cinematografe, teatre, excursii în mediul rural sau să aibă inițiative. Avem nevoie de școli și programe (extra)școlare care să le valorifice resursele, abilitățile, înclinațiile, talentele, și nu de idealuri false încununate de diplome inutile.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

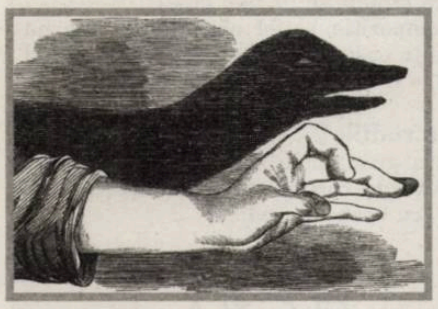

Iaromira POPOVICI

bazar

Bătrîneţea. Partea plină...

De curînd, o prietenă mai tînără mi-a mărturisit că nu se simte confortabil în preajma bunicilor ei pentru că, de fapt, nu a mai avut niciodată... bătrîni în preajmă. Afirmație care, mărturisesc, m-a șocat întrucîtva. Mai ales poate pentru că eu mi-am petrecut o mare parte a copilăriei, a adolescenței, și nu numai, la bunici.

Cînd crești, de mic, cu oameni de toate vîrstele în preajmă, nu cred că faci neapărat, sau de la început, distincția între „bătrîni“ și „mai puțin bătrîni“. Toți sînt „ai tăi“, cam în aceeași măsură. Nici nu observi, cel puțin în prima parte a copilăriei, diferențele de moravuri...

Desigur, după o anumită vîrstă, începi să conștientizezi deosebirile. Dintre tine și bunici, dintre părinți și bunici. Dintre felul în care se petrec ritualurile zilnice sub acoperișul părinților și sub cel al bunicilor. Cei din urmă (cel puțin în cazul bunicilor mei) tind să se culce mai devreme și să se scoale așijderea, să mănînce mai puțin, să se îmbrace mai puțin cochet, să iasă mai rar din casă și să facă economie, la tot ce se poate.

Repet, lucrurile astea nu sînt, evident, generale, și se referă la bunicii mei personali, și la alți bunici din epoca ceaușistă și din perioada de tranziție. Probabil că în ziua de azi bunicii sînt mai activi, și mai călători, și poate că nu mai fac atîta economie. De altfel, i-am și văzut ducîndu-și nepoții peste tot, „la activități“, pe unii chiar conducînd, pe alții mergînd la restaurant sau petrecîndu-și vacanțele cu prețuri rezonabile în Bulgaria sau Grecia. Și, mai mult de atît, unii dintre ei muncesc, chiar în străinătate: am întîlnit deja cîteva cazuri de oameni de vîrsta a doua spre a treia care se duc în „țările calde“, culmea, vara: copiii care muncesc acolo îi ajută să-și găsească slujbe sezoniere, gen spălatul vaselor (la mașină...), cu care să-și mai completeze veniturile mizerabile de aici.

Pe vremea lui Ceaușescu, era, evident, mai greu să-ți găsești de lucru după pensionare. Se putea și atunci, cel puțin o perioadă (știu că și bunicul meu a mai lucrat un timp tot în domeniul lui, cel de finanțe). Dar toate cele de mai sus sînt valabile doar pentru o primă categorie de... bătrîneță: prima bătrînețe, dacă-i putem spune așa, în general cea pînă-n 70. De la 70 încolo, în multe cazuri ne întoarcem, simplificînd, la genul de viață dus de bunicii mei.

Și la remarca prietenei mele mai tinere. Desigur, e greu să trăiești alături de oameni mai în vîrstă decît tine, dar nu din motivele pe care le invoca ea (diferență de tabieturi și plictiseală). Ci din complet altele, mai grave: mai întîi, pentru că ai, astfel, conștiința propriei perisabilități și a propriei imagini în viitor; și apoi, pentru că e dureros să constați cum starea unor persoane atît de apropiate ție, de care ești legat trup și suflet, se deteriorează sub ochii tăi.

Nu e plăcut nici măcar să vezi cum bunica ta adoarme aproape imediat ce a început un film, darmite să ajungi să constați că nu mai ține minte, nu mai știe de ea, nu se mai poate mișca... Și, cu toate acestea, se întîmplă, cu ocazia asta, și un lucru bun: îți dai seama de, eufemistic spus, imperfecțiunile ființei omenești și de neputințele ei fiziologice. Și ajungi, dacă ești un om cît de cît normal, să le iei ca atare, să înțelegi că există și să nu-ți fie scîrbă de ele.

Ce parte plină vezi, cel puțin pînă aici, veți spune? Conștientizarea unei alte vîrste, pe care s-o privești ca normală – ar fi un exemplu. Toleranța față de cei ce au ajuns, înaintea ta, într-o etapă mai puțin plăcută a existenței – ar fi alta. După care vin lucrurile cu adevărat plăcute, pe care numai cine nu a avut bunici nu le știe: bunicii sînt aproape singurele persoane din lume care sînt mereu acolo pentru tine, la orice oră din zi și din noapte. Părinții, poate, sînt ocupați. Partenerii sînt trecători. Dar bunicii nu numai că sînt acolo, dar și au, față de nepoți, o toleranță și o iubire aproape necondiționate (să fie numai propria mea experiență?).

Ar trebui să închei, ca să umplu „partea plină“, cu înțelepciunea pe care, presupunem noi, o dobîndim la bătrînețe. Tot din experiență proprie, mă abțin de la această concluzie.

Selma IUSUF

legende urbane

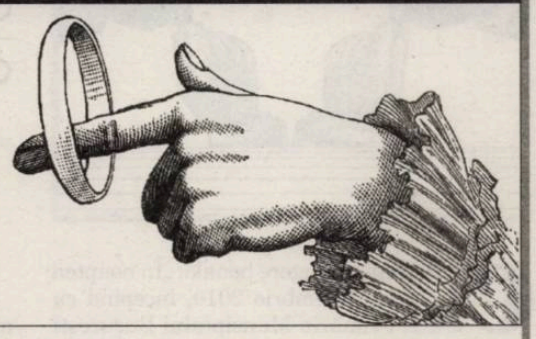

Ema se mută
(un caz disperat)

O mutare într-un București înzăpezit și înviscolit presupune o sumă absolută a unor abilități logistice și de organizare. Ema, care nici măcar un lego nu făcuse în copilărie (altminteri, plină de presupuse abilități artistice), clacase în fața unor cutii despletite care trebuiau asamblate astfel încît să capete o formă dreptunghiulară. Nu putea înțelege ce fel de geniu gîndise la fix fantele în care intrau diverse colțuri, mînerele care se pliau și deveneau prietenoase la apucat, numerotarea nemțească a diverselor părți care trebuiau îndoite într-o anumită ordine, tocmai pentru ca orice persoană cu toate mințile în cap să se descurce imediat. Nu și ea. Asamblase vreo două cu susu-n jos. Pe cutii scria IBO cu un B inversat.

De regulă, în situațiile astea, un Murphy dușmănos potrivește tot soiul de situații neprevăzute. Dacă îți iei liber de la serviciu, musai să se întîmple ceva; jumătate de familie se îmbolnăvește pe fond de stres, iar cu cealaltă jumătate te certi pînă în pragul divorțului. Nervii sînt întinși la maximum și toate neînțelegerile înăbușite izbucnesc în momentul în care se rupe un sac de haine supraîncărcat. O domnișoară de la PR te sună obsesiv să te întrebe dacă nu te duci la o lansare a unei noi mărci de bere. Fix în momentul în care tu împachetezi oale care nu se potrivesc neam una în alta. Împachetezi pilota, îți dai seama că nu ai cu ce te înveli în noaptea de dinaintea mutării și te apuci să găurești cu un pix toți sacii pînă ajungi la acela unde descoperi, pe pipăitelea, pilota aflată, firește, tocmai la fundul sacului.

Ema trecuse prin toate astea. În plus, părinții o sunau din zece în zece minute oferindu-se cînd unul, cînd celălalt – ba să-i ajute la împachetat, ba să le aducă friptură și ardei umpluți. „O să muriți de foame, știu eu cum fumezi țigară de la țigară, o să răcești că umbli goală (!!), aveți grijă cu gazele alea“ și alte asemenea.

V-am spus, Ema nu era vreun geniu în ale organizării. Citea însă diverse „semne“: „Dacă vrăbiuța aia de pe cracă nu zboară pînă număr la cinci, atunci camionul de mutat ajunge la timp și nu rămîne înzăpezit. Dacă nu sună maică-mea în următoarele zece minute, atunci găsește zugravul din partea ailaltă ipsos de modelat (că eu i-am luat – din neștiință – d-ăla de gletuit)“. În plus, o fire visătoare absolut blamabilă a ținut-o cu orele atunci cînd a trebuit să împacheteze cărțile din bibliotecă. A descoperit volume uitate pe care nu mai pusese mîna din liceu, a citit stînd pe jos un capitol întreg (al patrulea, din *Mănăstirea din Parma),* și-a descoperit jurnalul din clasa a șaptea și a rîs cu lacrimi, a înjurat birjărește și cartiereștе un *Petit Larousse* uriaș care i-a scăpat pe picior. A găsit fotografii din clasa a opta în care apare alături de colegele împodobite cu stranii rozete făcute din panglici colorate. Din acelea pe care se scria cu pixul „Cum dorește căprioara apă dulce din izvor / Așa îți doresc eu ție fericire-n viitor“.

În plus, s-a mirat necontenit Ema de cîte nimicuri se pot strînge într-o casă, de-a lungul timpului. Acum ani, cu o independență nou-nouță și amarnic de greu cîștigată, începuse a bate Bucureștiul și trecuse prin destule mutări. Totul începuse cu un rucsac mic cu haine și niște farduri. Acum, probabil că porcul din coteț îi mai lipsea. Avea pînă și bormașină, ca orice român gospodar care se respectă.

În fine, vrăbiuța n-a zburat pînă a numărat la cinci, camionul de mutat a ajuns la timp și vreo cinci zdrahoni le-au cărat toată viața împachetată sus pe scări. Unul dintre ei urca pur și simplu cîte două trepte cu cîte două genți imense și ucigător de grele pline de cărți.

O singură problemă o mai preocupă acum pe Ema. Noii vecini. Făcuse deja cunoștință, la mutare, cu unul dintre ei. Un bătrîn destul de neplăcut care agita, în pragul apoplexiei, un baston. Țipa, ițit din ușa apartamentului, din pieptu-i de aramă: „N-am loc, să-mi faceți loc!“.

(va urma, probabil)

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

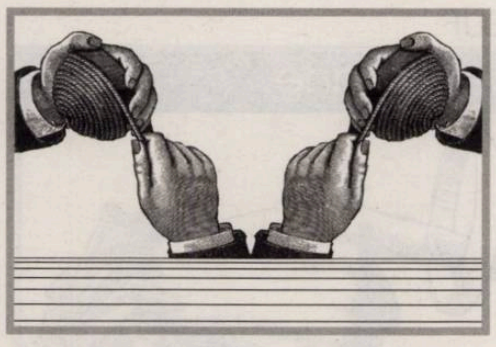

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Hala Matache e mai mult decît pare

Citez dintr-o plîngere penală: „În noaptea de 10/11 decembrie 2010, începînd cu ora 1, Primăria Municipiului Bucureşti a demolat imobilul din str. Berzei 34/str. Ştirbei Vodă 89, parte a monumentului istoric «Ansamblu de arhitectură str. Ştirbei Vodă». În ziua de 10 decembrie 2010, ora 16, Ministerul Culturii avertizase public Primăria printr-un comunicat de presă că nu a avizat demolarea imobilului şi o somase să nu demoleze. Mai mult, la 10 minute după începerea demolării, Poliţia naţională a oprit lucrările, pentru tulburarea liniştii publice, şi a chemat firma demolatoare a doua zi dimineaţa la secţia de poliţie pentru verificarea autorizaţiei. Dar, mai multe echipaje ale Poliţiei locale, subordonată Primăriei, au ordonat continuarea lucrărilor şi au păzit intrarea în şantier pentru continuarea nestingherită a demolării. Cu alte cuvinte, Poliţia locală a dispus reînceperea demolării ilegale a imobilului din str. Berzei nr. 34, parte a unui monument istoric, oprită de Poliţia naţională. Mai mult, a asigurat paza şantierului pe timpul demolării ilegale".

Am citat din plîngerea penală adresată Procurorului General de către Societatea Academică din România şi Asociaţia „Salvaţi Bucureştiul", în numele Alianţei pentru o Românie Curată (bine că mi-am adus aminte, pentru cititorii care au chef de ceva activism civic anticorupţie, ia intraţi dumneavoastră la www.romaniacurata.ro, poate vă vin idei).

Revenind la plîngere, mai trebuie să vă dau ceva informaţii de background, ca să rîdem mai cu poftă. Avem o lege în România care prevede condiţiile în care poţi dărîma un monument istoric. În esenţă, trebuie să ai un aviz de la Ministerul Culturii şi să existe un studiu care să arate ce a păţit monumentul de trebuie demolat şi ce se va întîmpla cu zona. Fără aceşti paşi legali, orice Gigel s-ar putea apuca să dea cu barosul în monumente istorice. În cazul despre care vorbim, mai mulţi Gigei de la o firmă s-au apucat să dea cu buldozerul într-un monument istoric.

Şi acum apreciaţi, cititori dumneavoastră, scena descrisă în plîngerea penală. Deci nişte cetăţeni au sesizat poliţia că nişte Gigei dărîmă un monument. Vine poliţia. Aia naţională, subordonată Ministerului de Interne, îi ştiţi: gabori, curcani, tablagii – cum ne place nouă să-i alintăm. Vine poliţia, iar întrucît ăia de dărîmă fac zgomot, le ordonă să înceteze pentru că tulbură ordinea publică. Dacă ar fi avut autorizaţie de demolare, tulburarea mergea. Dar nu au, deci tulbură ordinea publică. Logica este găunoasă: în mod logic, poliţiştii ar fi trebuit să-i aresteze pe Gigeii cu buldozere pentru că tocmai îi prinseseră în flagrant delict pentru infracţiunea de distrugere – art. 217 din Codul Penal plus art. 54 din legea 422/2001 privind monumentele (am citat iar din plîngerea penală). Dar nu au avut curajul, poate li se pare prea complicată speţa, totuşi au încercat măcar să-i oprească. Moment în care intervine cealaltă poliţie, aia locală. Dacă nu ştiţi care, vă zic eu: aia populară, democratică, apropiată de cetăţeni, responsabilă în faţa alegătorului. Fosta poliţie comunitară, cum ar veni. Mai ţineţi minte că am scris acu' ceva vreme un articol despre idei bune care au efecte perverse în practică? Ei bine, notaţi-o şi pe asta la catastif. Că doar ne săturasem de poliţia aia militarizată şi centralizată, aşa că am mai creat una, subordonată primarilor, deci apropiată de cetăţean.

Revenim la zona Halei Matache. Deci, gaborii nasoi de la poliţia naţională opresc demolarea ilegală, dar vin gaborii ăştia noi, populari, şi zic: băi, continuaţi că aşa zice domn Oprescu, să ne trăiască! Şi acum imaginaţi-vă tabloul complet: Gigeii distrug un monument în mod ilegal, gaborii naţionali şi cetăţenii indignaţi se uită şi fac poze, gaborii locali îi păzesc pe Gigei să nu cumva să fie deranjaţi. Haios, nu?

Aici vorbim despre un moment de lîngă Hală. La Hala Matache propriu-zisă faza e de un umor şi mai nebun. După scandal, firma care se ocupa de demolarea halei (ia să-i facem brandul de rîs: Gigeii ilegali se numesc Euroconstruct) s-a speriat. Aşa că, din cîte înţeleg eu, că nu am fost de faţă, situaţia devenise cam aşa: ong-iştii de la „Salvaţi Bucureştiul" protestau din stradă, iar poliţiştii locali păzeau clădirea. De cine o păzeau? De ong-işti. Să nu cumva să-i deranjeze pe cetăţenii voluntari care aveau treburi în Hala Matache (an construcţie: 1887). Treburi de genul: scoatem nişte fier vechi, mai dăm cu barosul, mai facem rost de nişte cărămidă, dacă fierul nu se trage mai venim cu un flex şi facem loc. Bineînţeles, nici la Matache nu existau autorizaţia de construcţie şi studiul respectiv. Cu alte cuvinte, un grup A de cetăţeni tocmai desfăşura infracţiunea de distrugere, un alt grup B de cetăţeni protesta la adresa faptului, iar poliţia locală subordonată lu' domn Oprescu ce face? Poliţia locală protejează grupul A să nu cumva să fie deranjat de către grupul B. Staţi, că mai am. Grupul B ceruse autorizaţie de protest. Unde? La onorabilul domn Oprescu, să ne trăiască, că aşa zice legea. Domn' Oprescu a zis: bă, sînteţi nebuni, cum să protestaţi împotriva mea? Şi nu le-a dat autorizaţie. Aşa că grupul de scandalagii B puşi pe oprit infracţiunea de distrugere nu a avut de ales decît să mimeze faptul că nu protestează, ci doar sînt un grup de cetăţeni care se plimbă pe trotuar. Moment în care jandarmii i-au luat la întrebări şi legitimat. Iar conform legii adunărilor publice, grupul de cetăţeni B comitea nişte infracţiuni (legea a fost modificată în 2001 şi s-a trecut de la contravenţii la infracţiuni, pentru a le permite jandarmilor să-i salte pe ăia violenţi din galeriile de fotbal – ca să vezi unde dai şi unde crapă!). Dar jandarmii au fost nişte drăguţi şi nu i-au băgat la puşcărie pe cei care încercau să oprească infracţiunea de distrugere a unui monument istoric. Notă: toate aceste detalii şi poveşti le-am cules lunea trecută la conferinţa de presă a Alianţei pentru o Românie Curată, unde Nicuşor Dan de la „Salvaţi Bucureştiul" şi avocatul Dan Mihai au comis infracţiunea de făcut mişto cu argumente de primarul Oprescu.

Bun, de ce v-ar păsa dumneavoastră de o Hală în care nu aţi mai călcat de mult, dacă aţi călcat vreodată? Ei bine, vă înţeleg dilema. Adevărul este că eu locuiesc de vreo cinci ani la cîteva minute de Hala Matache şi am trecut pe acolo doar de două ori. Prima dată ca să văd cum e Hala Matache. A doua oară ca să văd cum arată un tîrg de produse tradiţionale organizat acolo. Adevărul e că era mizerabilă şi de nefrecventat. Dar tot adevărat este că, văzînd-o, am visat la clădiri similare de care am dat la Londra şi Madrid – epoca industrială, cărămizi şi fier forjat – şi care acum îşi trăiesc a doua viaţă. Pentru că sînt situate central şi pentru că au potenţial de public, ziua sînt pieţe de alimente *slow-food,* iar seara – locuri de concerte, degustări, baluri etc. Hala Matache nu merită salvată pentru ce este ea acum, ci pentru ce ar putea deveni dacă am avea un primar mai puţin primitiv decît Sorin Oprescu. Dar asta este o părere subiectivă, puteţi să o ignoraţi. Ba chiar, puteţi fi de acord cu Oprescu că avem nevoie de fluidizat circulaţia în zonă, şi eu zic la fel. Dar ştiu în mod cert că dvs., cititori serioşi, nu puteţi fi de acord cu faptul că statul de drept devine o glumă pentru că aşa vrea muşchiul unui primar. Pentru că mîine poate că muşchiul lui are chef să declare că locuinţa dumneavoastră îi stă în drum. Moment în care pot veni nişte Gigei să se apuce de demolat, fără autorizaţie, fără acte, iar poliţia locală îi va păzi să nu cumva să-i deranjaţi cu zbieretele. De asta, Hala Matache e acum mai mult decît ce pare.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Piața din Ploiești

Nu există Paradis decît la Ploieşti. Mergeţi în Hala cea mare. Cercul tarabelor de carne, de la măţăraie la organe. Cercul peştelui diabolic deadreptul prin icrişoare şi bucăţile cu solzi. Cercul discret al brînzetului şi laptelui. Şi-n sfîrşit, linia pieţei. Săptămîna trecută era coadă uriaşă la lapte proaspăt: 3 lei. Pe piaţă era rodia 4 lei kilu. Incredibilă lume. Ai viaţa ieftină şi gustoasă la picioarele tale. Uite pentru lapte, uite ce-aş face eu cu laptele:

1,5 l lapte
200 g zahăr
vanilie
6 ouă

Ghiciţi ce este?

„Se bat albuşurile cu 100 g zahăr pînă cînd se face o spumă tare. Se pune laptele pe foc împreună cu 50 g zahăr şi vanilie.

Cînd începe să fiarbă laptele se ia cu o lingură din spuma de ou şi se pune în lapte. Nu se pun multe, astfel încît să ai loc pentru a le întoarce de pe o parte pe alta. Se lasă fiecare bulgăraş de spumă maxim 2 minute în lapte pentru a se întări, după care se întoarce. Se scot din lapte cu ajutorul unei spumiere şi se pun într-un castron.

Se freacă bine gălbenuşurile împreună cu 50 g zahăr şi se adaugă treptat laptele fierbinte peste ele. Se pune apoi la foc mic şi amesteci încontinuu pînă se îngroaşă compoziţia (poţi amesteca împreună cu gălbenuşurile şi o lingură de făină, dacă vrei ca laptele să fie mai gros).

Compoziţia astfel obţinută se toarnă fierbinte peste bulgăraşii din spumă. Apoi se dă la rece."

Cu rodiile?

„sos guacamole (avocado, castravete, ceapă verde, coriandru verde, lămîie, sare, piper) cu boabe de rodie".

PUBLICITATE

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Ne putem bucura de București?

Texte şi opinii de:

● Irina POPESCU-CRIVEANU (arhitect)
„Vedere de centru“

● Teodor FROLU (arhitect)
„De ce ar trebui să iubim Bucureştiul?“

● Daria GHIU (critic de artă)
„Greetings from Bucharest“

● Bogdan IANCU (antropolog)
„Cîteva lecţii de domesticire a Bucureştiului“

● Augustin IOAN (arhitect)
„Noul şi vechiul laolaltă“

● Unda POPP (prof. univ., Departamentul Modă, Facultatea de Arte Decorative şi Design, Bucureşti)
„Moda într-o enclavă a Bucureştilor“

argument

Bucureștiul nou și bun

Iată, veţi spune, tocmai acum, cînd Hala Matache, încă un simbol al vechiului Bucureşti, e ameninţată de invazia noului (Bdul Uranus), v-aţi trezit, nu se ştie de ce, să faceţi un dosar tematic despre... ce e nou şi bun în Bucureşti. Cînd mergi pe stradă şi pe tot mai multe case scrie „Atenţie, cade tencuiala!“, cînd numărul construcţiilor nu tocmai legale şi nu tocmai estetice creşte şi cînd se găsesc modalităţi tot mai ciudate de a păstra vechiul (de genul un colţ de faţadă într-un bloc nou) pare absurd să ne vină o astfel de idee. Ţara arde şi *Dilema (veche)* se piaptănă...

Şi totuşi, şi totuşi... E aşa, dar nu e numai aşa. S-au întîmplat, în oraşul nostru încă iubit, şi lucruri bune, din '90 încoace. E adevărat că vizibil şi neplăcut mai puţine decît cele rele. Şi, mai ales, s-au petrecut într-un mod nesistematic. Cele bune – de la case de locuit la restaurante, magazine, spaţii verzi sau proiecte artistice – au apărut ca iniţiative private, pe ici-pe colo, fiecare cînd a putut.

Şi totuşi, s-au adunat. Împreună, locuri şi obiceiuri legate de ele se străduiesc să impună un alt mod de viaţă (mai estetic şi mai puţin indiferent) celor care fac efortul de a le băga în seamă. Magazine mici, de decoraţiuni interioare, în care fiecare colţ e gîndit să fie în armonie cu celelalte şi plăcut ochiului, precum, de pildă, Wagner. Restaurante unde pînă şi toaleta e în ton cu „spiritul locului“, aşa cum se întîmplă, de exemplu, la Shift sau Vama veche. Magazine construite cu un concept prealabil bine stabilit, cu o „ideologie“ căreia atît locul cît şi produsele i se subordonează, precum Boarders, sau Base, sau The Kitchen. Restaurante care îşi propun să respecte principii alimentare, şi nu numai, cum ar fi Violeta's Vintage Kitchen.

Mai mult de atît, au apărut spaţii, precum Muzeul Ţăranului Român (fostul Muzeu de Istorie a PCR), Cărtureşti sau Ark (clădirea Bursei de Mărfuri renovată) care adună tot ce ţi-ai putea dori, ca fiinţă consumatoare şi culturală, înăuntrul lor. Au apărut locuri cu un altfel de potenţial artistic, precum MNAC.

Pe stradă, poţi vedea paşi verzi, vaci colorate, graffiti-uri sau grădini suspendate. Şi mai multe spaţii verzi, chiar dacă nu întotdeauna destul de frumos finisate sau înţelept plasate. Precum şi pomi şi o puzderie de ghivece cu flori – unele prea rustice, dar toate bine-venite. Şi destule biciclete, în ciuda benzilor lor de multe ori inconsistente.

Poţi să bei, să mănînci, să asculţi muzică sau să asişti la show-uri în Centrul Istoric (e drept, cu riscul de a-ţi scrînti picioarele în trotuarele încă neterminate). Să vezi, tot în zonă, mînăstirea Stavropoleos, Palatul CEC, Palatul Şuţu şi proaspăt renovatul spital Colţea, toate aproape impecabile.

Şi lista ar putea continua. Desigur, lista opusă, cea a imperfecţiunilor, a clădirilor urîte ale oraşului, vechi – pe cale de prăbuşire, şi noi – inadecvate e mai lungă. Şi totuşi, există clădiri, spaţii, mode şi mentalităţi noi şi bune în Bucureşti. Şi poate, cu ajutorul nostru, al tuturor, se vor extinde. Cîndva. **(Iaromira Popovici)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 3 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Augustin IOAN

Noul și vechiul laolaltă

Relevant în Bucureşti e că s-a schimbat natura proprietăţii, exasperant de greu şi cu foarte multe abuzuri. Totuşi, acum oraşul este pilotat, din profunzime, de decizii ale proprietăţii private. Din nefericire, nici instituţiile statului, nici cele locale şi, în bună măsură, nici cetăţenii, mai cu seamă aceia care nu au avut de revendicat şi, deci, nu au primit nimic în plus, nu au reuşit să îşi schimbe mentalitatea, instrumentele de întîmpinare şi negociere cu proprietatea privată. În consecinţă, aceasta a fost, în lipsa expertizei complet diferite pe care trebuiau să o posede reprezentanţii interesului public, aleşi sau numiţi, anatemizată isteric. S-au cîştigat alegeri în Bucureşti înjurînd investitorii veroşi, ihtici (rechini), penali (s-a vorbit de banditism imobiliar).

Or, nimic din ce s-a petrecut cu Bucureştii în ultimii zece ani (cam de cînd a început, lent, apoi exponenţial, bula imobiliară fisiită în 2008) nu depăşeşte, proporţional vorbind, episoade anterioare de rescriere din rădăcini a oraşului, astăzi glorificate. Trei sînt evidente: epocile Carol I, Carol II şi Ceauşescu. De la fiecare ne-au rămas intervenţii brutale, de restructurare modernizatoare a urbei potrivit unor proiecte estetico-politice, cu dezastre (mînăstiri şi biserici din centru au dispărut şi în secolul al XIX-lea şi le regăsim urmele, iată, cînd rîmăm pentru alte şi alte proiecte), dar şi edificii, astăzi, patrimoniabile. Aşa se va vorbi, peste nu multe decenii, şi despre aceste două decenii. S-a distrus mult şi aiurea, unele distrugeri sînt irecuperabile, altele sînt imputabile în egală măsură şi avizatorilor, nu numai investitorilor. Pe scurt, ultima noastră grijă este stilul. Au apărut programe *(office building*-ul privat) şi materiale noi (faţadele cortină, finisajele uscate, structurile metalice de mari dimensiuni verticale). La început, ele erau noi doar pentru România, pentru că erau epuizate, dacă nu urîte de-a dreptul, în Occident. Dar actualitatea şi calitatea lor a crescut cu timpul. Astăzi, tot greu şi tot nesprijinite de stat sau administraţie locală, pătrund şi noi tehnologii pentru echiparea clădirilor cu energie alternativă (solară şi eoliană), dar nu pentru că ne-am făcut noi un *upgrade* profesional sau de mentalitate, ci pentru că ne forţează UE. De la Opera Center, al lui Dorin Ştefan, pînă la clădirile de birouri absolut occidentale şi contemporane proiectate în anii din urmă de firmele dlor arh. Vladimir Arsene, C-tin Ciurea, sau de grupul Avangarda, avem un număr de clădiri remarcabile (menţionez aici doar Ambasada Canadei, sau clădirile gemene de la Pavilionul Expoziţional din Piaţa Presei, sau fosta tipografie de pe Iancu de Hunedoara, convertită în clădire de birouri), dar sînt extrem de multe, plasate mai ales în zona de nord a Capitalei. Locuinţele de calitate sînt şi mai multe, însă ele nu au semnificaţie urbană, fiind răspîndite prin cartiere mărginaşe, de nu cumva exilate în afara oraşului propriu-zis. Dar ele sînt multe şi le veţi găsi, dacă nu mă credeţi, în frumoasele albume dedicate lor de Igloo Media, de pildă.

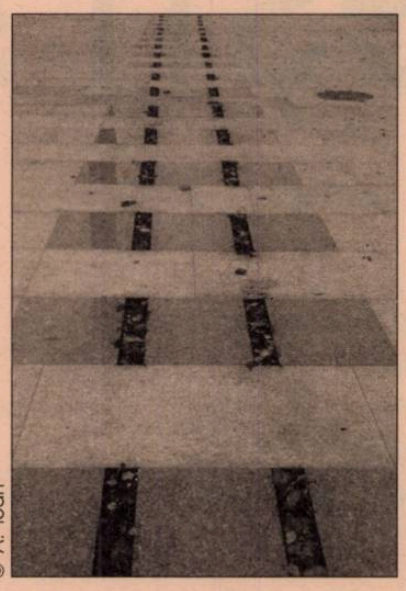
© A. Ioan

Oraşul este un produs negociat al tuturor actorilor săi urbani.

www.bucharestbyhand.ro

Incompetenţa, politicienii şi „experţii“

Citabil aici a fost semnalul coabitării noului cu vechiul, dat de sediul OAR (Ordinul Arhitecţilor din România) din Piaţa Revoluţiei, unde fosta clădire a Direcţiei a 5-a a Securităţii a fost conservată în stadiul de ruină care a ars în 1989 şi a fost completată de un corp vitrat (prea puţin) înalt. Coliziunea vizuală (şi simbolică) dintre nou şi ruina în care a fost înfipt fac din acest ansamblu adevăratul Memorial al Revoluţiei, pentru că este *site-specific* şi pentru că vestigiul declanşează o naraţiune care este proprie doar locului şi timpului istoric de acolo, cel de dinainte, din timpul şi de după 22 Decembrie 1989. Acest mod de a dialoga cu trecutul a devenit, apoi, modă. Se păstrează carcasa casei vechi, sau doar o travee de faţadă, care se umple apoi cu materie nouă. Asemenea clădiri „extrudate“ sînt multe, iar rezultatele sînt de toată mîna. Ele sînt, indirect, nu doar rezultatul schimbării naturii proprietăţii, ci şi a lipsei de voinţă politică de a trimite clădirile de birouri înalte în zona dimprejurul Casei Republicii/Parlament, aşa cum prevedea proiectul cîştigător al Concursului Internaţional Bucureşti 2000, din 1995-96 (M. von Gerkhan şi J. Zeiss). În treacăt fie spus, nici un concurs important în douăzeci de ani nu s-a realizat în Bucureşti. Dacă acolo, împrejurul măgăoaiei, s-ar fi „trimis“ clădirile înalte, Centrul Istoric ar fi fost salvat. Aşa, să nu dăm vina numai pe „rechini“ pentru impotenţa politicienilor, pentru cecitatea şi incompetenţa feluriţilor „experţi“.

Oraşul este un produs negociat al tuturor actorilor săi urbani. Vechiul, într-un astfel de oraş, supravieţuieşte pentru calitatea şi importanţa lui comunitară şi pentru că zisa comunitate îl preţuieşte şi-l îngrijeşte, dar şi pentru că statul subvenţionează această preţuire (dacă nu direct, măcar prin reduceri de taxe şi impozite), nu doar îi suspectează de banditism pe proprietari şi investitori. Dar oraşul nu poate rămîne retardat într-un timp istoric (care, în cazul Bucureştilor?) revolut. Noul trebuie să apară laolaltă cu vechiul, colonizîndu-l, acompaniindu-l şi, din vreme în vreme şi/sau din loc în loc, substituindu-i-se. Aşa s-a întîmplat dintotdeauna în istoria arhitecturii şi aşa se va întîmpla şi după ce noi nu vom mai fi.

Cîteva concluzii... de etapă

Trăim într-un oraş devastat, e adevărat şi, aici, rănile dor mai mult decît altundeva. Avem, unii, moşteniri de reclamat (multe dintre palatele cu nume sonore au ajuns, însă, de îndată după retrocedare, în cu totul alte mîini, de unde se vede treaba că patrimoniul are caracter de clasă, dar banii – nu) şi, desigur, *real estate* este o zonă unde se investesc şi, poate, se spală sume greu de pronunţat. Asta înseamnă influenţă politică şi, nu rareori, mită. Dar aş încheia cu cîteva concluzii de etapă. Scopul cetăţeanului militant din Bucureşti nu trebuie să fie înălţimea clădirilor (limitată, oricum, de seismicitatea locului), pentru că ea, în sine, nu înseamnă nimic, ci este o chestiune de context. Bucureştii înşişi au crescut în scară, într-un secol, cel puţin de două-trei ori şi o vor mai face. Dacă înălţimea unei clădiri, de una singură, ar fi traumatizantă, locul cel mai înfricoşător de trăit de pe acest pămînt ar fi Manhattan, N.Y. Or, nu este... Dimpotrivă, miza energiilor acestora, nobile aproape toate, ar trebui să fie capacitatea cetăţeanului de a se folosi, în integritatea lui, de spaţiul public al urbei sale. Pentru acest obiectiv, realizat deja în mari oraşe europene şi americane, trebuie să ştie să propună soluţii alternative, să se folosească de dreptul său de a influenţa decizia publică şi, mai ales, de a accepta compromisuri, pentru a-şi atinge obiectivele. Pînă atunci, mai va. Oricum, nu e nimic greşit nici în nou, nici în vechi. Bună este coprezenţa lor în oraş, astfel încît acesta să fie şi loc de nostalgie, dar şi de visare. Greşită e supralicitarea oricăruia dintre cei doi termeni şi tentativa unilaterală, autistă, de a-l impune tuturor.

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Retrofuturism. Spaţiul sacru astăzi, *Bucureşti: Paideia, 2010.*

Andrei DECU

Omnivore's Dilemma

Pe scurt, „Omnivore's Dilemma“ (Dilema omnivorului) merită încercat. Legătura cu cartea omonimă nu se termină la nume, *cookery*-ul în sine (aşa cum a fost denumit chiar de tipul din spatele tejghelei) cred că poate fi considerat un mic monument închinat operei lui Michael Pollan. Publicată în 2006, cartea a ajuns pe locul 2 în topul site-ului de cumpărături online Amazon. Vechea dilemă, în cazul cărţii, este ce şi cum mîncăm: fructoza din siropul de porumb ce este conţinută de 80% din orice cumperi la un supermarket, mîncare gătită acasă sau la un fast-food?

Cînd m-am pregătit să vizitez localul, am găsit iniţial site-ul, unde am fost mirat să descopăr meniul simplu, actualizat zilnic, scurt şi inedit, însoţit de adresă şi număr de telefon. Ei bine, exact aşa este şi spaţiul omnivorilor nehotărîţi. La cîteva minute de impunătorul sediu al Guvernului şi de Piaţa Victoriei, unul din cele mai întinse spaţii deschise ale Capitalei, acesta este în principiu o colecţie de mese şi scaune din lemn despărţite foarte transparent de zona unde se găteşte. Ba chiar, dacă foloseşti scaunele de la tejghea, poţi vedea o mare parte din proces, ceea ce mi-a adus aminte de restaurantele japoneze. În afară de aceste elemente de bază, nu există nimic să îţi distragă atenţia de la activitatea principală – mîncatul – şi de la felurile servite. Pereţii arată ca acum un an, de cînd este deschis localul: neacoperiţi.

Masa servită la „Omnivore's Dilemma“ mi-a delectat ochii, papilele gustative şi sufletul. Am încercat o supă-cremă de legume, un *quiche* şi un *cookie* (atenţie, nu o prăjitură) din cereale integrale. Ultima oară cînd gustasem o supă aşa de bună eram la bunica mea în Teleorman şi am început să mă gîndesc la ea, lucru care nu prea se întîmplă atunci cînd ies în oraş la cină. Nu pot să spun că mă dau în vînt după lucruri „ecologice“ sau „organice“, dar era ceva special la ingredientele folosite. Fiecare aromă era accentuată suficient cît să o identific şi toate se armonizau într-un mod foarte plăcut.

Seara, la ora 6, eram singurul client şi am înfiripat o conversaţie cu sus-numitul „tip din spatele tejghelei“. În mod natural, fără fason, mi-a spus ce mai puteam mînca şi bea şi, din vorbă în vorbă, mi-a spus ce greu îi e să echilibreze o clientelă obişnuită cu un meniu standard şi tentaţia de a găti ceva inedit în fiecare zi. Cred şi eu, gusturile persoanelor ce ajung să descopere localul micuţ din centru sînt foarte diverse, de la tineri *cool* pînă la oameni de afaceri. Pînă nu vine primăvara, orarul rămîne 10-19, iar la 3 PM veţi găsi tot timpul ceva bun, simplu şi puţin mai sănătos.

***Andrei Decu** este licenţiat în inginerie şi antropologie. Este interesat de conexiunea tehnologie-societate şi lucrează la platforme de e-Learning. Este membru fondator al Link Education And Practice (www.leap.ro).*

Teodor FROLU

De ce ar trebui să iubim Bucureștiul?

Bucureştiul şi-a căpătat nedorita faimă de a fi un oraş puţin iubit de locuitorii lui. De fapt, întrebarea la care avem nevoie de un răspuns este „Ce face un oraş să fie iubit de locuitorii lui?“. Mai poate fi Bucureştiul iubit, acum, după 20 de ani de urbanism totalitar şi 20 de ani de speculaţie imobiliară?

Cred că un prim pas ar fi să încercăm să înţelegem la ce ne referim cînd sîntem nostalgici şi îndrăgostiţi de pozele „Micului Paris“. Sigur, cel mai la îndemînă răspuns ar fi romantismul pe care-l degajă o poză în sepia, veche de 100 de ani – dar nu acesta este motivul principal pentru care ne plac imaginile din vechiul Bucureşti. Sîntem seduşi, fără să ne dăm seama, de *scara umană a oraşului interbelic*. De la detaliul pietrei de caldarîm de pe stradă, la măiestria gardului de fier forjat sau esteticul corpului de iluminat, descoperim un „bun-simţ“ al soluţiilor constructive. Clădirile participă şi ele cu faţadele „preţioase“, dar fără să epateze, fără să impună prin decoraţii excesive sau dimensiune. Pînă şi Palatul Regal sau Ateneul Român au o scară umană. Îndrăznesc să afirm că şarmul „Micului Paris“ nu vine doar din influenţa arhitecturii franceze de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, ci din dimensiunea umană, caldă, în contrast cu opulenţa „Marelui Paris“ Haussmanian, care-şi intimida vizitatorul cu monumentalul clădirilor şi lărgimea bulevardelor. Dacă înţelegem valoarea de *calitate* a cuvîntului „mic“ (şi nu pe cea de grad de comparaţie, de „mic“ în sensul de minor, de replică), ne va fi mai uşor să ne plasăm într-o perspectivă care să ne permită identificarea greşelilor pe care le-am făcut de 50 de ani încoace.

Poate fi o mare capitală europeană construită pe ideea de „mic“? E un concept care pare greu de acceptat la nivelul societăţii româneşti, deşi este cel mai actual şi mai de impact model european. *Sîntem încă sclavii* „marelui“ *cel mai mare;* Cea mai mare Casă, Cea mai mare Catedrală, Cel mai mare Pod suspendat (vă sună familiar?). În vocabularul urbanismului modern, „mic“ se traduce prin design în jurul omului, prin funcţionalitate altoită cu emoţional, adică aşa cum se făcea cînd îşi lua avînt *micul Paris*.

Mai putem face astăzi drumul invers? Sigur că putem, dar cu instrumentele anului 2011. Nu este vorba de o copiere a oraşului interbelic, aşa ceva nici nu mai este posibil, dar ar trebui să începem prin a reconsidera importanţa patrimoniului oraşului încă iubit – în poze. Aşa ajungem să redescoperim ce are valoros Bucureştiul de azi şi pentru ce merită să fie din nou iubit.

Trama stradală – crescută organic – a oraşului interbelic este unul dintre elementele-cheie ale recuperării memoriei culturale. „Rupturile“ tramei organice, generate de noile bulevarde, supralărgirea străzilor sau demolările excesive au nevoie să fie „cusute“, folosind instrumente inovative de design urban. Nu ne mai atrag bulevardele, din cauza traficului, dar ne plac străduţele mici, mai ales în weekend, Icoanei, Cotroceni, Parcul Carol, Şelari, chiar şi Piata Galaţi şi Moşilor (pentru cei cu un pic de imaginaţie).

Eclectismul oraşului ne oferă posibilitatea de a continua proiectul metropolei *multilayer,* dar pe o tramă stradală originală. Recuperarea şi punerea în valoare a spaţiilor cu veleităţi de *spaţiu public* sînt esenţiale în această paradigmă. Avem nevoie de pieţe publice cu identitate şi funcţiuni bine definite. Funcţiuni ce vin din tradiţie sau din destinaţii general acceptate de locuitori, şi nu din decizii politice conjuncturale sau festivism. Refacerea pe principii moderne a infrastructurii stradale – în care pietonul, biciclistul şi transportul în comun au prioritate faţă de automobil – va aduce cu sine o surprinzătoare efervescenţă economică şi culturală. Încă mai există în Bucureşti bucăţi valoroase de arhitectură la scară umană. Trebuie doar să ne uităm cu alţi ochi la ele. Triunghiul Muzeelor („Antipa“, MŢR şi Geologie) este un exemplu de intervenţie inteligentă, care poate transfoma cele trei curţi într-un spaţiu public nou, cu mare valoare adăugată. La fel este redescoperirea străzii Calea Griviţei şi a legăturii dintre Gara de Nord şi Calea Victoriei, trecînd pe lîngă Baia Centrală. Sau relaţia pierdută dintre Gară şi Piaţa Matache, care ar putea ajuta la reinventarea conceptului de piaţă de producători mici, în adevăratul sens al cuvîntului. Calea Moşilor, suferindă, cu casele sale geniale. Fosta Cale a Rahovei, care începea odinioară de la Şelari, este acum tăiată în bucăţele de Marele Bulevard – de altfel şi el pustiu astăzi. Piaţa de flori, împreună cu Vama Antrepozite şi Fabrica Bragadiru aşteaptă să fie redescoperite şi readuse în circuitul oraşului. Liceul „Lipatti“ şi Şcolile de artă sînt tratate ca banale şcoli de cartier şi aproape invizibile pentru oraş. Parcul Carol, cu clădirile sale unice, de arhitectură industrială, Centrala Electrică şi Gara Filaret, Fabrica de chibrituri (clădiri care au păstrat memoria expoziţiei internaţionale), Arenele Romane şi Observatorul astronomic, Palatul Mitropoliei (care a găsit de cuviinţă ca în 2010 să se înconjoare de ziduri şi bariere de acces)... Toate aceste repere sînt păstrătoarele energiei vitale a izbăvirii noastre urbane. Mai simplu spus, locuri de iubit. Iubiţi-le!

P.S. Dedic acest text domnului profesor arh. Constantin Enache.

De formaţie arhitect, ***Teodor Frolu*** *este partener la Space Syntax România şi membru fondator al Asociaţiei Spaţiu Urban Bucureşti.*

Irina POPESCU-CRIVEANU

Vedere de centru

Cînd eram eu mică-mică şi mergeam la grădiniţă, plecam de mînă cu străbunica mea pe Corneliu Botez, apoi făceam la stînga pe Icoanei, treceam pe „la pantofi“, la colţul cu Donici (unde cred că era deja o băcănie), traversam în diagonală strada ca să mergem pe Viitorului, înaintînd printre rădăcinile teilor care făceau din trotuar o potecă de munte şi continuam către biserica Silvestru. De atunci, ţin minte mirosul frunzelor ude de toamnă. Mai tîrziu, din drumul cu Miu spre şcoala de pe Tunari, ţin minte castanele de pe Dumbrava Roşie şi iarăşi frunzele foşnind, parcă mai puţin ude.

Mergeam la Cioboată şi la Făgădău să căutăm făină, la Moldova la cîrciumă, la biserică, la piaţa Gemeni (deşi se numea atunci Galaţi), toate în cartier, la Fondul Plastic cu Marilena (întîi pe Sahia, apoi pe Iorga) şi în Lipscănie cu mama, pentru tîrguieli mai serioase; acolo citeam firmele prăvăliilor. Cînd mergeam la mama tatei, pe Antim, mă simţeam în alt oraş. Mai ţin minte expediţiile la Cernica sau la Mărcuţa, un drum la biserica Bucur şi imaginea taluzului înverzit, pe-atunci, al Dîmboviţei, şi unele detalii: Omul de Fier de pe Episcopul Radu, statuile de la intrarea casei de pe Aurel Vlaicu, Pisica de pe strada Caragiale, casa roşie de pe Corbeni şi casa mică de pe Praporgescu (a cărei faţadă se schimba foarte des, în rău, după noile aspiraţii ale gospodarului).

Pe atunci, stăteam într-o casă plină-ochi de oameni şi lucruri; în curtea noastră aveam căţei, pisici şi vecini – printre care un erou din război care stătea pe scăunel, sub vişin, arătîndu-ne piciorul în care intrase un glonţ – găini, lalele, zmeură, un piersic, un nuc, nenumăraţi corcoduşi, coacăze şi un heleşteu (care a fost astupat de vecinul Boboşca, pentru a construi o frumoasă platformă de gunoi). Tot în curte a încăput, mai tîrziu, şi coteţul lui Ghiţulică, crescut de Tanti Maria în scop mîrşav (pe care nu şi l-a atins întru totul, carnea de porc dîndu-se în acea iarnă şi, în mod neaşteptat, la liber). „Haide, Ghiţulică, vino cu mama la soare să ne mai bronzăm niţel“, îi spunea în vara lui '89, cînd ea îl plimba liniştită în lesă prin curte, iar el nu avea perspectiva unui sfîrşit iminent.

Aşa că oraşul – despre care trebuie să scriu acum de bine – păstrează, pentru mine, dulceaţa amestecului de lume, de vîrste şi de obiceiuri, dulceaţa neorînduirii, a schimbărilor, a castanilor, teilor şi firmelor cu haz; apoi, păstrează ordinea dată de drumuri, biserici şi cartiere. Crescînd, am încercat să îi conving pe ceilalţi că acesta este adevăratul oraş, vioi şi dezordonat, în care cerceluşul şi magnolia conviețuiesc paşnic, îngrijiţi cînd de Tanti Maria, cînd de danezul Frederik şi în care, fatal, îşi construiesc alături casele boierul, ţoapa şi mahalagiul, din cele mai vechi timpuri şi pînă astăzi, uşor deranjaţi de administraţia care, istoric, pare năucă.

Occidentalului Jean-Marc îi place diversitatea oraşului. Cum l-ar caracteriza? Un oraş mare, care a suferit, cu farmec discret; un oraş odihnitor (ca parizian, nu este obişnuit să aibă atîtea parcuri în oraş). Diferenţe între Paris şi Bucureşti? Parisul e mai mic şi mai puţin verde. Aici sînt multe blocuri în oraş – la Paris sînt la periferie. Mai multe pieţe şi monumente la Paris (mda!). Cartierele vechi din Bucureşti şi casele frumoase sînt mai discrete. Puţine zone cu unitate („ansambluri“), poate în Lipscănie. Lîngă biserica Icoanei, găseşte un aer comun, dat de prezenţa grădinilor şi a caselor şi de străzile mici, pe care le-a cunoscut pavate; pentru el, este într-adevăr un cartier. Schimbări recente? Străzi refăcute *(„plus pratique, mais le caractère se perd“);* blocuri care desfigurează cartierul. Idealul? Casele mici şi grădinile păstrate.

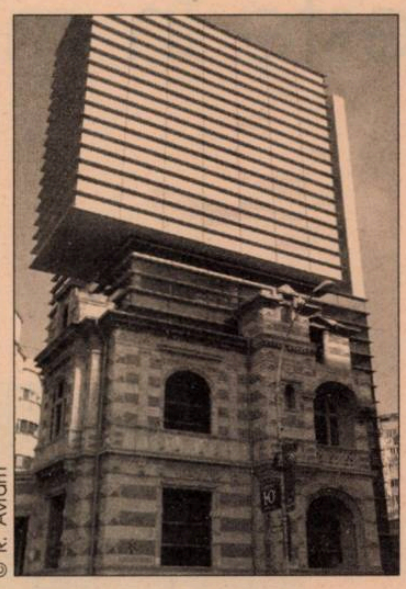
© R. Avram

Un oraş mare, care a suferit, cu farmec discret; un oraş odihnitor.

www.bucharestbyhand.ro

Dacă stăm bine să ne gîndim, este ceea ce ne place şi nouă, unora. Ne plac casele vechi, geometria lor, copacii bătrîni, tihna curţilor şi faptul că, uneori, pe stradă, se mai aude cîte un pian – îmi spune Dima, care e bucureştean. Din ce e nou? Ne place că oraşul mai e, pe alocuri, gri, ne place că în parcuri nu au distrus toate peluzele şi că nu au vopsit toate aleile în albastru; ne place că nu toţi şi-au sluţit casele cu renovări tembele. Oamenii nu mai ştiu să îmbogăţească locurile – o spune tot el.

Şi totuşi, cred că de douăzeci de ani s-a schimbat ceva. Oamenii sînt mai bine îmbrăcaţi, sînt din ce în ce mai multe cîrciumi şi farmacii, unele parcuri sînt îngrijite (şi rebotezate), unele blocuri sînt consolidate (şi vopsite în culorile războiului); avem gaze – şi aceasta este, cu siguranţă, o victorie. Printre multe mari şi rele, se văd gesturile mărunte ale oamenilor serioşi: cîteva case noi frumoase, cîteva case vechi restaurate cu migală, cîţiva copaci plantaţi de curînd, cîte un salon elegant. Noaptea şi duminica e chiar plăcut pe stradă.

Şi s-a mai schimbat ceva. Vocile celor care iubesc oraşul se aud din ce în ce mai clar. Vehement sau elegant, critică inconştienţa, brutalitatea, incompetenţa şi, cîteodată, scriu sau povestesc despre locuri frumoase. Sînt ascultaţi? Nu ştiu. Ce ştiu însă cu siguranţă este că împotriva lor şi împotriva oraşului, a tihnei şi istoriei lui, luptă aprig o ceată de semidocţi.

În acelaşi timp şi în ciuda tuturor celor lumeşti, oraşul se apără, păstrîndu-şi regula căutată de prea puţini, frumuseţea sa discretă şi, desigur, toleranţa sa aristocratică.

Irina Popescu-Criveanu *este arhitect.*

Daria GHIU

Greetings from Bucharest

„Patru cărţi poştale cu Bucureştiul, cumpărate de la magazin şi apoi modificate. Clădirile au fost scoase din imagine cu un *cutter,* doar cerul de deasupra oraşului rămînînd intact." (intervenţie a artistului Mircea Nicolae). Formele clădirilor albe, răzuite, zgrunţuroase, pe fundalul cerului albastru senin. Fără să fie o interpretare a lucrării de artă, Giuseppe Cinà, în studiul său recent tradus în limba română, *Bucureşti, de la sat la metropolă,* scrie că „În imaginarul unui cetăţean european obişnuit, Bucureştiul este precum o carte poştală albă, un loc lipsit de atracţii turistice". Aşadar, pornim la drum cu un Bucureşti gol şi neinteresant: pe de-o parte, criticat pentru intervenţiile multiple care lasă astăzi doar cerul neatins (şi totuşi, să nu uităm că încrengăturile de fire din văzduhul Capitalei au inspirat pînă mai ieri artişti autohtoni şi străini), pe de altă parte, considerat de la început un alt loc din Est, devastat de regimul comunist, „ticsit de blocuri triste". Şi cam atît. „Acordă-ţi un pic de timp şi o lume ascunsă ţi se va arăta", îi sfătuieşte în schimb pe viitorii călători în Bucureşti, criticul de artă Richard Unwin, într-un articol din cunoscuta *Frieze* (2009), tocmai despre scena artistică locală, pe care o identifici, încet-încet, în labirintul străzilor prăfuite ale Bucureştiului.

Mă uit în jur, semnez petiţii virtuale şi aflu de proteste împotriva zecilor de demolări. Demolări care nu se opresc. Artiştii nu au ateliere în care să lucreze şi atunci întreg oraşul devine un mare atelier: fie pentru lucrări în şi cu spaţiul public, fie pentru mici spaţii non-profit create de grupuri de artişti care expun arta lor şi a celor care cred în ceea ce cred şi ei. Spaţiile de artă supravieţuiesc pentru cîteva luni, cedează şi se închid. E o dinamică continuă atît pe străzi, cît şi în aceste guri de artă construite *ad-hoc*. Pe stradă, arta nu mai e la fel de activă ca în urmă cu doi-trei ani, cînd explodase în toate spaţiile publice. Şi totuşi rămîn urmele grafitti-urilor, ale *stencils*-urilor, ale *stickere*-lor prăfuite şi corojite. Street Delivery – evenimentul care reuşeşte să dea strada oamenilor şi artei, ajunge anul acesta la a şasea ediţie. E unul dintre momentele-cheie ale Bucureştiului şi creşte în fiecare an, strîngînd în jurul lui artişti, ONG-uri şi creînd o nouă conştiinţă civică.

© A. Ioan

Bucureştiul funcţionează precum un loc în care arta nu e la vedere, ea se dispersează în cotloanele oraşului.

www.bucharestbyhand.ro

Arta din nişele oraşului

Bucureştiul funcţionează precum un loc în care arta nu e la vedere, ea se dispersează în cotloanele oraşului, chiar şi atunci cînd este în centru. De cîte ori nu ai trecut pe Bd. Titulescu şi ai depăşit cu graţie Pavilion Unicredit de la nr. 1? Dar Atelier 030202 de pe Strada Sfînta Vineri nr.11? Sau Little Yellow Studio sau galeria pop-up Alert Studio? Dar Galeria Anaid? H'art, Posibilă, Andreiana Mihail, Mora? Pe 15 februarie s-a deschis LC Foundation, o nouă platformă culturală, pe Calea Victoriei nr. 25, cu o expoziţie mare de artă figurativă şi artişti tineri, debutaţi din 2005 încoace. Artă nouă, bună – în toate aceste spaţii. Dar locuri nefrecventate de un public constant. Expoziţiile se deschid şi se închid, se bucură de vernisaje cu prietenii, şi cam atît.

Bucureştiul e interesant în anii din urmă pentru că e oraşul celor două bienale de artă contemporană: Bienala Tinerilor Artişti şi Bienala Bucureştiului. Pentru cea din urmă, care a crescut în timp, există la fiecare ediţie mai degrabă un public străin, specialişti ai artei veniţi din Occident. Alături de cele două, Bienala Internaţională de Gravură Experimentală. Totul este actual, bine configurat, Estul nu mai este privit cu teamă, ci e locul artiştilor emergenţi, dar şi al celor deja globali, un loc interesant pentru transformările sale continue. Este – aşa cum scria recent un călător străin, într-o revistă dintr-un avion *low-cost* – destinaţia care îţi dă şansa să vezi lucrurile schimbîndu-se de la o săptămînă la alta, aşa cum nu se mai întîmplă în multe alte ţări.

Un loc atît de activ precum Centrul Naţional al Dansului, cu zidul său troian desenat de Dan Perjovschi în 2008 – zid pe cale de dispariţie, dar ironic-salvat pe hîrtie de calc de către Ştefan Tiron&Claudiu Cobilanschi – a devenit punct obligatoriu pe harta peregrinului în căutarea artei. Alături de el, fostele ateliere din curtea Universităţii de Arte, catedrala şi zgîrie-norul, Centrul de Introspecţie Vizuală, cu poziţia sa perfectă lîngă Căminul artei şi cu unul dintre cele mai coerente programe de artă din Bucureşti, în ciuda fondurilor-zero. Şi apoi, sînt Die Kunsthalle Batiştei, Biroul de Cercetări Melodramatice etc., instituţiile-fantomă, precare cu bună ştiinţă şi productive.

Dar dincolo de interesul străin, mă bucur cînd aud că, după aproape şapte ani de la deschiderea Muzeului Naţional de Artă Contemporană, sînt bucureşteni care îl cunosc abia acum, prin programele de educaţie vizuală pentru copii, pe care le realizează Doina Anghel şi Angelica Iacob, prin *Global Mindscapes,* în expoziţiile MNAC şi în colaborare cu alte galerii din Capitală. Dacă public străin vine la Bucureşti pentru că vrea să simtă schimbarea pe pielea lui, publicul român trebuie atras, format cu paşi mici.

Tocmai această dinamică perpetuă închis-deschis, emergent-global, „în lucru" este interesantă. Asumarea pozitivă a precarităţii este nouă şi bună. *Precariat*-ul ca mod de lucru, de rezistenţă, de construcţie.

***Daria Ghiu** este critic de artă. În prezent, este doctorandă a Universităţii Naţionale de Arte Bucureşti şi SIK-ISEA, Zürich.*

Echipa Street Delivery

Bucureștiul este în mîinile și picioarele noastre

Bucureştiul cotidian e definit de drumul împiedicat din punctul x în punctul y în detrimentul promenadei. Marile bulevarde ce au tăiat şi cele care se pregătesc să taie Bucureştiul favorizează tranzitul prin oraş în detrimentul călătoriei. Case vechi sînt dărîmate pentru *a fluidiza traficul,* comunităţi umane sînt distruse pentru *a crea noi artere* pregătite să sporească agitaţia şi goana.

Ideea unui eveniment de stradă care să atragă atenţia că oraşul e un organism viu care se îmbolnăveşte dacă nu e îngrijit a apărut acum şase ani. Eram hotărîţi să recucerim o stradă avînd în minte oamenii care o locuiesc şi o fac să respire, nu şoferii şi investitorii în proiecte imobiliare indiferente la ţesutul oraşului. Aşa s-a născut Street Delivery, eveniment urban non-profit şi de responsabilizare socială care aminteşte locuitorilor şi autorităţilor rolul spaţiului public, al importanţei culturii şi memoriei arhitecturale în dezvoltarea durabilă a oraşului.

Ne-am dorit ca Street Delivery să constituie un manifest viu: oraşul e dreptul şi responsabilitatea noastră comună. Am ales, pentru început, strada Arthur Verona nu doar fiindcă era „la îndemînă" (Cărtureşti şi OAR, principalii susţinători ai proiectului, avînd sediile pe această stradă), ci mai ales datorită istoriei sale, care merită scoasă din uitare. „Trama stradală, parcelarul, caracterul vegetaţiei, al fronturilor şi al arhitecturii menţin structuri mai vechi, apărute în secolul al XIX-lea, peste care s-au suprapus intervenţiile urbane moderniste, despărţind zone cu acelaşi caracter." –precizează arhitectul Şerban Sturdza, unul dintre iniţiatorii evenimentului.

© Street Delivery

Acum şase ani, strada funcţiona ca parcare publică în centrul oraşului. Oamenii uitaseră că ea leagă doi plămîni importanţi ai zonei: Grădina Cişmigiu şi Grădina Icoanei (cu lobii ei formaţi din Parcul Ioanid şi Grădina Universitarilor). Plimbîndu-te de-a lungul acestui traseu, poţi descoperi zeci de monumente istorice şi de arhitectură, de la Şcoala Centrală la Ateneul Român. Dar pe strada Verona, ca de altfel prin tot Bucureştiul, e din ce în ce mai dificil să te plimbi. Problema nu constă doar în infrastructura depăşită, ci şi în stilul de viaţă pe care îl aleg mulţi dintre bucureşteni. Deşi prezenţa automobilului personal în circulaţia vechilor oraşe europene e restrînsă legislativ şi civic de decenii, în Bucureşti aproape că e ruşinos „să nu ai maşină". Folosirea transportului public sau alternativ (biciclete, role, skateboard) e încă percepută de mulţi ca degradantă sau infantilă. Nevoia de afişare a statutului individual „ca să moară toţi duşmanii" (şi implicit spiritul comunitar) e sindromul unui capitalism primitiv pe care Street Delivery încearcă să-l rectifice.

Dar nu lucrăm doar la nivel de percepţie şi atitudine. Colaborăm cu autorităţile locale pentru punerea în practică a unui Plan Urbanistic Zonal ce constă în realizarea unui traseu cultural-pietonal care să lege centrul Bucureştiului printr-o promenadă de la est la vest, emisfere secţionate astăzi de două mari bulevarde: Magheru şi Calea Victoriei. Deşi aprobat de Primărie, PUZ-ul nu a fost pus în aplicare nici pînă azi. Odată realizat, strada Arthur Verona ar deveni o promenadă cu trotuare largi, mobilier urban, copaci şi vegetaţie suspendată care ar permite vizitarea a 25 de monumente istorice reconsolidate. Pentru liniştea şoferilor, promenada ar conţine un fir de circulaţie cu viteză redusă, un pasaj subteran care ar traversa Bdul Magheru şi o parcare multinivelată pentru maşinile care acum ocupă trotuarele.

Trei zile pe an, zeci de mii de oameni vin să se plimbe pe o stradă pietonală din centrul oraşului (din 2008, Street Delivery se întîmplă simultan şi în Timişoara). Copii, părinţi şi bunici se întîlnesc să povestească, să admire, să înveţe, să se joace, să asculte muzică. Se prea poate ca mulţi să nu ştie exact de ce se întîmplă evenimentul ăsta şi să creadă că e doar un fel de carnaval stradal. Chiar şi aşa, dacă nu ar fi vorba decît de bucuria oamenilor concentrată în trei zile, fără conştientizarea spiritului civic, a exerciţiului de locuire a spaţiului public, Street Delivery merită să se întîmple mai des. Fiindcă nu lasă în urma sa doar monumente de arhitectură şi de for public, trotuare pavate cu piatră cubică, desene pe pereţi sau sisteme de iluminat. Street Delivery lasă, în urma fiecărui eveniment, amintiri.

Eugen ISTODOR

Lipscani? Hai să tragem un chef!

Delimitare clară: Doamnei-Calea Victoriei-Splaiul Independenţei-Hanul lui Manuc-Brătianu-Doamnei. Indiferent ce spun unii-alţii, aşa au hotărît cîrciumarii-minţile-simplificările-istoria. Ce-a fost? Negustorie şi cîrciumărie. Aşa e acum Lipscaniul: cîrciumărie. Peste 100 de cîrciumi de toate mărimile în dărăpănăturile Lipscaniului. Jos chef, sus balamuc.

Cu bani în buzunar, cu o experienţă a mîncării şi băuturii conştiente de 40 de ani, adunată din călătorii în lumea largă, iată-mă pradă întîmplării, într-un „oraş" al petrecerii continue, Lipscaniul bucureştean. Şi cine să te călăuzească mai bine dacă nu întîmplarea?

M-am interesat de toate în reclamele din *24 FUN,* revista ce are un capitol special „Centrul Vechi" în cuprinsul ei. Dar reclama, ca reclamă! Te fură cuvintele, şi la faţa locului găseşti te miri ce. Reclama e sigur doar senzaţia creatorului ei, uneori, doar? Fără legătură cu realitatea, o încercare de descriere a unui proiect nedus la capăt. Multe locuri de aici consideră că înşiruirea de sticle într-un raft şi existenţa unui spaţiu sînt suficiente pentru a-ţi face tamtam, a-ţi aştepta clienţii. Nu vorbesc de „strîmtătatea" crîşmei, spaţiul mic are inimă mare.

M-am documentat şi pe site-ul www.lipscanilor.ro. Acesta cred că este cel mai complet ghid al locurilor de petrecere a timpului liber din zonă. Reclama de aici arată şi mai exact deruta: unele locaţii sînt listate şi ca baruri, şi ca restaurante, şi ca bistrouri, şi drept clătitării. A avea un raft cu sticle nu-nseamnă că eşti bar. Ai bar. A avea două-trei sandviciuri şi prăjituri aduse de la cofetării nu presupune că eşti bistro. Există entuziasm. Există chiar barmani şi chelneri. Există şi patroni. Există şi spaţii comerciale. Există mîncare şi băutură. Dar aceste lucruri fuzionează atît de rar, încît „a te simţi bine" e relativ. Te simţi bine dacă eşti tu bine cu tine însuţi sau dacă eşti îndrăgostit. Altfel eşti pradă.

Fiindcă nu, nu există criterii. Fiindcă nu, nu eşti ascultat de către chelneri. Şi asta arată gustul şefului, lipsa lui reală de experienţă, gura mare a banului: ştiu eu ce fac, clientu' nu-i stăpîn! Locurile, nu puţine, din fericire, în care simţi aceste reguli, în care chelnerul îţi zîmbeşte, sînt politicoase, muzica e discretă, mîncarea şi băutura vin într-un ritm decent, ambianţa „grafică" e potrivită, lipsa plasmei e salutară, nota de plată nu e umflată doar pentru că eşti în centrul vechi. Dar aceste locuri nu fac regula. Va trece mult timp pînă cînd aceste lucruri vor impune.

De juma' de an testez Lipscaniul (într-un proiect editura art&uichendist.ro) şi am procedat cu mintea asta ce-o am. M-am lăsat purtat de firmă, de reclamă, de foame şi sete. Şi nu a fost doar părerea mea. M-am însoţit cu prieteni. Şi am văzut că nu doar eu sînt „nebunul". Asta a fost întîi.

Apoi, am impus criterii. Ca Charlie Chaplin în *Easy Street*. Aşa, văzînd şi cum e istoria, şi cum e Lipscaniul de azi, am considerat că singurul cuvînt pe care îl pot urma necondiţionat, cuvîntul-cheie este cheful. Cheful, da, cheful. Nimic mai relativ, nimic mai exact. Este omenesc, este constructiv cît vrea el, dar mai ales arată experienţa de consum a clientului şi patronului. Cheful. Rezolvă şi lipsurile, amăgeşte şi serile. E şi „românesc" şi arată „progresul": sîntem la-nceput. Şi este strict împotriva visului de patron de aici, îmbogăţirea peste noapte: nu se poate! Culmea, zidurile astea vopsite au şi ele demnitatea lor. Numai cei cu cheag rezistă. Nu poţi trage chef după chef fără să n-o păţeşti. Şi numai în timpul cercetării mele, cîteva experienţe au tras oblonul.

Vorbim de chef. Dacă tu ai chef să te simţi om. Te simţi oriunde, dacă te ţine punga. Bei cu prietenii şi nu-ţi pasă de nimic. Şi mai e ceva, uneori, revenind în acelaşi loc unde mi-a fost bine, m-am trezit că lucrurile de care mă bucurasem devin relative. După cheful nestăpînit al ospătarilor sau bucătarilor. Nu, nu sînt un nemulţumit, un ins cu nasul pe sus, un mizantrop de felul meu. Chiar sînt cu inima deschisă către orice experienţă. Dar nici să fiu călcat în picioare nu-mi place.

Vrei să te simţi bine? Plăteşti. Vrei să te simţi bine? Spune-i chelnerului să dea muzica mai încet. Vrei să înţelegi ceva din viaţă? Nu privi în plasmă. Te-ai simţit bine o dată acolo? Atenţie, la revenire, să n-o păţeşti!

© R. Avram

Culmea, zidurile astea vopsite au şi ele demnitatea lor.

www.bucharestbyhand.ro

■ Restaurante de chef boieresc, scump şi bun: La Bonne Bouche – franţuzesc; St George – unguresc; Caru'cu bere – românesc.

■ Restaurante cu idee, dar cu mici defecte: Van Gogh (mîncare atît de creativă că-i lipseşte consistenţa); Malagamba (aşteptarea de groază a unui ospătar); Bordello (mîncare fiţoasă, de la „refrigerate" şi dezgheţate).

■ Cîrciumioare plăcute, medii ca preţ, în care ţi-e bine: Simbio; Orient Express; Buen Humor.

■ Restaurante orientale: Sushi GO cel mai scump; Divan pe Franceză; Chinezescul din pasajul Villacrosse; Budha pe Franceză.

■ Traseul Ciolan de Porc: Caru' cu Bere – cel mai crocant la coajă, savuros pînă la os, Ciolan din Lipscani; Crama Domnească; St George; City Grill.

■ Traseul Micilor: Caru' cu bere; Curtea berarilor; City Grill.

■ Burta de bere: Curtea berarilor; Caru' cu Bere; Berăria Smîrdan (ai robinet şi masă specială).

■ Cluburi: Club A; Vault; Big Mamou.

■ Traseul Păduchilor (fără pretenţii, chiar fără program): Nişte Domni şi fiii pe Covaci; Opium în Villacrosse; Valea Regilor.

■ Baruri: Bruno wine, bar de vin – loc romantic; Beer O'Clock – bere adevărată, din lumea largă; Absintherie – decor mişto, un pic de absinth; Interbelic – cocktailuri.

■ Ciuguleală: La Pîinărie; Cîrnăţărie cu bere lîngă BNR; Covrigărie pe Lipscanilor; Eneida Patiserie pe Doamnei-Academiei.

■ Fast Food: Divan; Bundetot; Fai.

(mai multe surprize în cartea Lipscanii. Ghid turistic şi de chefuri, în curînd la Editura ART)

Cartier vs Centru

sau farmecul mărginaş al noii piete

Vestea bună cu care te poate surprinde o piaţă haotică, imprevizibilă, cu lacune, dar în plină expansiune este că ceea ce, pînă mai ieri, credeai că lipseşte, tocmai a apărut, sau există, de fapt, bine ascuns, de ceva vreme. Într-un peisaj restaurator în care găseşti orice, în principiu, dar mai nimic, atunci cînd cauţi ceva anume, surpriza cea mai plăcută ţi-o face nu restaurantul bine ştiut de pe corso, ci, mai degrabă, cîrciuma lăturalnică, excentrică, de cartier, localul nesofisticat, imperfect, dar inedit şi gustos. Localul lipsă care, totuşi, există.

La Tienda

Stîrnit de istorisirile unui prieten, am plecat în căutarea micii băcănii spanioleşti La Tienda (Magazinul), o afacere de familie aflată la intersecţia străzilor Tunari cu Eminescu. Magazinul oferă, în mai puţin de 20 de metri pătraţi, o selecţie vastă de delicatese din Spania, expuse firesc, ca într-o prăvălie de cartier bine aprovizionată, fără fastul şi zelul etalator al băcăniilor de lux. Doi tineri catalani, el şi ea, m-au întîmpinat prietenos, întrebîndu-mă, uşor jenaţi, dacă putem vorbi în spaniolă sau în engleză; româna abia o învăţau. Ceea ce nu-i împiedica să folosească o română de băcănie adorabil distorsionată şi, la limită, eficientă: *brinza, muschiules, chirnat, vita, puorch*... Vedetele locului erau, fără îndoială, jamboanele de porc, maturate şi uscate în vînt, aninate la intrare, după uşă, ca nişte şube grele în cuier. Se vindeau la suta de grame sau întregi, împreună cu indispensabilul *jamonero* sau *portajamon* (port-jambon), un fel de menghină în care se fixează pulpa masivă de porc, pentru a putea fi feliată omeneşte. Fiind la prima vizită, gazdele mi-au dat să gust din tot ce aveau mai bun: jamboane – *serrano,* din porc alb, şi *ibérico de Bellota*, din porc negru crescut în libertate şi hrănit cu ghinde –, şunci de vită şi de bou, pastete, ghirlande de *chorizo,* brînze de capră tăvălite în rozmarin, marca „Rocinante", pe a căror etichetă păşteau un cal şi şase capre, la umbra morilor de vînt. Pentru acasă, se poate comanda o *paella* formidabilă, cu fructe de mare importate, o dată la cîteva zile, din Spania. Aduc şi vinuri regionale, la preţuri rezonabile.

Trattoria Cortile

Cortile, de pe strada Dr. Felix, e *trattoria* de cartier care lipsea. Are cuptor cu lemne (şi, deci, pizza bună), bere nefiltrată, la halbă, supă de hribi făcută chiar din hribi (nu de la plic), *tiramisú* de casă şi multe altele. Vinurile de masă italieneşti, la sticlă, sînt remarcabil de ieftine şi de plăcute, în ciuda numelui stingheritor al mărcii, „Primo amore", care poate face ca o comandă inocentă să sune echivoc, pentru auzul unei convive care încă îţi sondează intenţiile. Într-o seară, trei lăutari cîntau în surdină, la masa de lîngă uşă. De atunci, nu i-am mai întîlnit. O apariţie pasageră, întîmplătoare, cu atît mai încîntătoare.

Merită să ocoliţi, din cînd în cînd, centrul. S-ar putea să fiţi plăcut surprinşi.

www.bucharestbyhand.ro

Arc de Triomphe

Cînd am sunat prima oară – ca să rezerv şi să mă conving că există –, am fost întrebat, într-o română peltică şi binevoitoare: „la sepaleu sau la oală?". Restaurantul din strada Silvia (Colentina) e unul dintre puţinele chinezeşti autentice din oraş. La doi paşi de templul budist al comunităţii chineze, Arc de Triomphe (Kai Xuan Men) este un restaurant-cantină, cu separeuri, la etaj, şi cu o sală de mese rotunde, cu arzător şi oală în mijloc (pentru prepararea direct la masă a anumitor feluri), la parter. Clienţii permanenţi sînt, în cea mai mare parte, chinezi, astfel încît mîncarea nu e „tocanizată" sau adaptată în vreun fel la gustul ţării-gazdă. Felurile clasice din meniul aparent banal au, aici, alt gust şi altă înfăţişare: abundă mirodeniile şi verdeţurile nemaiîntîlnite, legumele viu colorate şi frumos decupate, iar cine vrea să încerce ciudăţenii poate comanda, în afara meniului, meduze şi holoturii, sau gogoşi elastice de dovleac pané, muiate în lapte condensat. Puteţi încerca şi tăria casei, trasă la pahar dintr-un acvariu în care plante stranii şi mlădioase, de pictură japoneză, se macerează în spirt. După chiiturile chinezilor din separeul vecin, pun rămăşag că îmbată straşnic; sau suficient de tare, încît nota, tipărită în chineză, să nu te mire cîtuşi de puţin.

Merită să ocoliţi, din cînd în cînd, centrul. S-ar putea să fiţi plăcut surprinşi. La mahala, localurile, exotice sau româneşti deopotrivă, sînt mai savuroase; fie şi pentru simplul fapt că-s mici, au vad şi că vorbesc o limbă română aparte.

Amicul Dejun

Unda POPP

Moda într-o enclavă a Bucureștilor

La început aş fi vrut să scriu că moda în Bucureşti este cu un pas înapoi faţă de moda din toată lumea. În timp ce în marile oraşe asistăm la un adevărat spectacol al străzii, fiindcă oamenii se îmbracă exact aşa cum doresc, aşa cum se simt mai bine, sau – în cazul unor căutări mai personale – aşa cum le dictează fantezia, cultura şi educaţia lor vizuală, aici la noi, elegantele citadine umblă încă după haine de firmă şi branduri sonore, în dorinţa de a imita cît mai bine modelele lansate de ultimele tendinţe dictate de pictoriale, şi în speranţa că vor deveni ele însele *trendsettere* în mica noastră comunitate.

Apoi am reconsiderat şi nu pot spune decît că oamenii din Bucureşti se îmbracă cu ce au şi că strada comunică exact realitatea, fără distorsionări.

Haina, cu toate semnificaţiile ei datorate mesajelor transmise (de formă, volum, culoare, compoziţie, materialitate), se suprapune peste imaginea particulară a corpului uman, alcătuind astfel, de fiecare dată, un personaj care spune, prin simpla sa prezenţă, o întreagă poveste.

Relaţia modei cu persoana, existenţa celor două corpuri, fizic şi social, este astăzi un domeniu foarte intens analizat.

Haina este văzută ca limbaj de integrare într-un grup, de relaţionare cu ceilalţi, dar şi ca formă de exprimare a propriei persoane (cu ajutorul veşmintelor se construieşte personajul care vrea să fie sau doar cel care trebuie să fie).

Moda presupune o permanentă negociere a mesajelor vizuale prin care se stabilesc relaţiile dintre individ şi societate.

Şi totuşi, în ciuda aspectului mohorît al străzii (sau poate tocmai pentru a repara acest fapt), astăzi departamentul Modă al Universităţii Naţionale de Arte Bucureşti este asaltat de tinerii dornici să se exprime prin intermediul veşmintelor.

Secţia Modă de la Institutul de Artă „N. Grigorescu", născută iniţial în legătură cu industria confecţiilor (în 1971), a devenit, în urma experienţei acumulate, un departament racordat la fenomenul cultural contemporan, cuprinzînd deopotrivă direcţii artistice, ştiinţifice şi tehnologice.

Facultatea de Arte Decorative şi Design, unde se adăposteşte şi Şcoala de modă, este un loc plin de farmec din centrul Bucureştilor, ascuns parcă de privirile indiscrete, cu ateliere înşirate în jurul unei curţi interioare, într-o fostă cazarmă, fostă mînăstire, pe lîngă Calea Victoriei.

© Unda Popp

Haina este văzută ca limbaj de integrare într-un grup, de relaţionare cu ceilalţi, dar şi ca formă de exprimare a propriei persoane.

www.bucharestbyhand.ro

Clasele au devenit neîncăpătoare, iar profesorii – prea puţini în faţa numărului considerabil de studenţi, cu care exersăm inedite formule de creativitate.

În spaţiul acesta retras se coagulează atît de multă energie şi fantezie, încît ne-am obişnuit cu toţii să facem abstracţie de ceea ce ne înconjoară şi să expunem de două ori pe an producţiile studenţilor, să organizăm în grădina facultăţii, la început de vară, prezentări de modă şi de costum, care ţin pînă noaptea tîrziu. Cu multe idei şi din mai nimic se nasc colecţii de modă, pe care chiar autorii lor le prezintă pe podium, veşminte-obiect demne de a fi expuse în galeriile de artă, sau costume fantastice care determină adevărate spectacole realizate în colaborare cu studenţii de la actorie ai UNATC- ului.

Pe tot parcursul anilor de studiu, urmărim raportarea la veşmînt sub toate formele, de la hainele obişnuite, perfect utile, la costumele nonconformiste, doar cu valoare artistică. Realizăm veşminte rigide ca sculpturile, fixate în momentul lor de glorie, dar şi costume savant construite care provoacă sau încorsetează mişcarea şi care trăiesc doar atîta timp cît performerii le animă într-un eveniment anume.

Abordarea multiplelor modalităţi de exprimare artistică prin intermediul veşmîntului încearcă să deschidă noi perspective viitorilor absolvenţi, către zonele interdisciplinare, precum şi spre toate genurile de spectacol (tradiţional sau nu).

Avem convingerea că această permanentă provocare a ingeniozităţii, acest continuu joc este cea mai bună lecţie predată studenţilor şi că, din experimentele neconvenţionale şi interdisciplinare, se vor naşte ideile în care vor crede şi pe care le vor dezvolta viitorii *fashion designeri* autohtoni.

Temele de atelier sînt uitate sau rămîn doar în amintirea studenţilor. După expoziţiile semestriale, veşmintele sînt abandonate, rătăcite sau aruncate, motiv pentru care am hotărît să externalizăm aceste expuneri în alte spaţii, cum ar fi sălile ASE-ului, The Ark, Cocor etc., vizînd, de fiecare dată, un alt segment de public.

De la jumătatea lunii februarie, generoasele spaţii ale ASE-ului găzduiesc expoziţia „Fashion Networks" coordonată de profesorii Doina Lucanu, Paula Barbu şi Ioana Avram, unde se pot admira reinterpretări actuale ale delicatelor dantele, obiecte-veşmînt din hîrtie, costume din sfoară şi instalaţii cu proiecţii menite să confirme rolul de suport de comunicare al hainelor.

Expunerea transmite entuziasmul molipsitor al tinerilor creatori, generat de lipsa oricăror prejudecăţi, şi sentimentul libertăţii totale de exprimare, dublate de un anume tip de cultură vizuală specifică domeniului.

Pe parcursul acestei expoziţii se vor organiza întîlniri cu studenţii, viitorii specialişti ai domeniului modei (creatori, stilişti, consilieri de imagine, *visual merchandiser, buyer* etc), cei care vor educa la rîndul lor alţi oameni, cărora le vor oferi nu doar haine mai frumoase, ci şi ştiinţa şi secretul de a avea veşminte cît mai personalizate.

Prof. univ. dr. ***Unda Popp*** *coordonează departamentul Modă al Universităţii Naţionale de Arte Bucureşti şi este autoarea a numeroase performinguri de costum, în ţară şi în străinătate.*

Ionuț ROȘCA

The Ark și Woodstock Café

„Viitorul care abia a sosit a avut o scurtă întîlnire cu trecutul din care a rezultat un moment prezent efemer."
(David Bell, ZENisme)

În Bucureşti, arhitectura, urbanul, spaţiile de locuire, de lucru şi de consum pun la dispoziţia privirii un univers privilegiat în care trecutul, prezentul şi viitorul coexistă ca mărturii, iar The Ark (Uranus 150) este cel mai bun exemplu al modului în care inovaţia şi tradiţia pot fi mixate într-o (nouă) formă armonioasă. Clădirea Bursei de Mărfuri a fost renovată în 2008. Doar 20% a fost recuperat din vechea clădire, în urma incendiului din 1990, dar procentul acoperă o mare parte din elementele identitare ale acesteia.

În urma renovării, spaţiul exterior, exponent al arhitecturii industriale a sfîrşitului de secol XIX, a fost completat într-un mod incredibil cu un interior dominat de modernism şi de inovaţie tehnologică: de la conceptele de transparenţă şi *open space,* pînă la liftul interior cu amprentă digitală şi pereţi de beton netencuiţi.

The Ark, un loc de întîlnire al tuturor oamenilor creativi, *open-minded* şi *trend setteri* din Bucureşti, după cum este descris spaţiul pe propriul website, acoperă o gamă largă de evenimente: piese de teatru, *silent movie,* concerte, expoziţii de artă şi prezentări de modă. Parterul este o zonă *open space* care cuprinde zona barului *lounge,* atelierul de bijuterii Carla Szabo Boutique şi *concept store*-ul de modă Idelier.

The Ark impresionează prin bun-gust, prin modul în care detaliile contrastante ale noului şi ale vechiului (cum ar fi suliţa Dianei, care devine lumină de neon în timpul nopţii) sînt îmbinate într-o imagine coerentă şi bine închegată a noului. Este, dacă vreţi, o expresie a raportului de dublă cauzalitate dintre tradiţie (trecut) şi nou (viitor).

Detaliile fac diferenţa şi în cazul Woodstock Cafe (Traian 141). Barul este deschis de aproape doi ani, în zona Foişorului de Foc, la cîteva staţii bune de autobuz de furnicarul Centrului Istoric, dar locul reprezintă un plus pentru că cei care vin aici sînt aduşi de muzică şi de atmosfera de bar rock'n'roll, nu de accesul facil.

Cînd intri, prima impresie te duce cu gîndul la stilul vechiului Jack, şi e normal, pentru că, şi aici, cele mai multe dintre decoraţiuni au fost lucrate manual de Cosac. Printuri mari cu Jim Morrison, Robert Plant şi The Rolling Stones tronează în zona barului, în timp ce pereţii sînt acoperiţi cu sute de poze (un loc special a fost dedicat imaginilor din *Easy Rider).* Muzica variază – de la progresivul anilor '70 pînă la metalul care se ascultă vineri seara.

La Woodstock, toate detaliile, oamenii, muzica, mesele înalte de lemn, decoraţiunile creează un spaţiu de sine stătător, bine delimitat de lumea de afară; are ceva din ideea de han a lui Sadoveanu. Woodstock nu e un loc al consumului, ci mai degrabă unul al căutării de oameni.

Ionuţ Roşca *este masterand în Antropologie. Experienţa sa profesională este legată de cercetarea calitativă de piaţă.*

Bogdan IANCU

Cîteva lecţii de domesticire a Bucureştiului

Îmi asum de la bun început încercarea de a depăşi o acreală destul de accentuată pe care începe să mi-o provoace de ceva vreme Bucureştiul, şi nu pentru că nu seamănă cu Berlinul, Parisul, Amsterdam sau Londra, cum se plîng mai mereu nişte amici, ci pentru că pur şi simplu identific din ce în ce mai puţine spaţii de prospeţime care să îmi întreţină atenţia.

Bun, trecînd peste asta, o să încerc să enumăr aici o serie de *scene* în preajma cărora gravitează unele dintre cele mai active grupuri de indivizi din Bucureştiul ultimilor ani, pentru a discuta o serie de practici de consum cultural (dar nu neapărat) pe care acestea le determină. Ordinea este absolut întîmplătoare, oricum detest topurile.

O să încep cu Street Delivery, eveniment apărut în 2006 din parteneriatul Ordinului Arhitecţilor cu Librăria Cărtureşti, care rezidă în închiderea accesului pentru maşini de-a lungul străzii Arthur Verona pînă spre Grădina Icoanei şi transformarea acesteia într-un spaţiu de dialog între zeci de evenimente în aparenţă mărunte, a căror formulă de punere în scenă ţine de un fel de bricolaj cultural – nu în sensul înalt al termenului – *în joacă*, în care pot intra de la bătăi cu apă (am participat acum cîţiva ani la una), la pierdut vremea într-un hamac, proiecţii de documentare pe pereţii bisericii anglicane, miniconcerte, instalaţii artistice mai mult sau mai puţin conceptuale etc. De fapt, nimic din ce se întîmplă la Street Delivery nu e senzaţional în sine, tot ce face ca evenimentul să fie special pleacă de la utilizarea străzii pe post de scenă şi de la inventarea unor bule de normalitate în care creativitatea este lăsată liberă nu să facă chestii extraordinare (minimalismul pare să fie regula totuşi) ci, într-un fel, să mîzgălească şi să lase ca totul să pară rodul unui *jam session* pe durata a trei zile. Şi asta, chiar dacă organizarea evenimentului, prin supradimensionarea lui recentă, durează mai bine de o lună şi jumătate. Street Delivery se mai bucură şi de proximitatea a trei grădini în permanentă transformare de la un an la altul. Cele două, pe care le gestionează librăria Cărtureşti şi Ordinul Arhitecţilor, au dat startul unui fenomen local: apariţia, în mai puţin de doi ani, a încă unui număr generos de grădini care încep să compenseze lipsa parcurilor sau a locurilor cu vegetaţie din oraş. Unul dintre acestea e terasa de la Clubul Ţăranului, la designul căreia au contribuit cu generozitate cîţiva studenţi peisagişti care au creat o reţea umbroasă de viţă-de-vie între stîlpii masivi ai clădirii Muzeului Ţăranului. Dincolo de spaţiul prietenos vara, Clubul a devenit, în ultimii doi ani, cea mai activă scenă culturală din Bucureşti, alături de Noul Cinematograf al Regizorului Român, găzduit tot de MŢR şi care a preluat practic rolul de a treia cinematecă din Capitală, locul în care au loc minifestivaluri de film sau proiecţii ale filmelor cîştigătoare la cam toate festivalurile care contează. Scena Clubului Ţăranului atrage lansări de carte, piese de teatru, concerte, teatru de păpuşi, Conferinţele de la Şosea, festivaluri de literatură sau Povestitorii de la Şosea, unul dintre puţinele spaţii non-cenacliere unde se poate asculta literatură live. Toate astea nu au făcut decît să dubleze prestigiul instituţiei prin aerul proaspăt degajat de tot acest număr de evenimente, lăsînd să se audă undeva, în surdină, vocile celor înspăimîntaţi de gîndul că NCRR şi Clubul Ţăranului vor canibaliza instituţia-gazdă.

2010 a fost anul unei apariţii bizare, dar fabuloase în Bucureşti: Ciclop, magazinul de biciclete deschis de către o parte a grupului care alimentează blogul portocalamecanica.ro într-o curte din centrul oraşului, pe fondul unui consum în creştere de biciclete vintage şi de biciclete în general. Locul s-a transformat curînd nu numai într-un spaţiu destinat cumpărării de biciclete, dar şi într-o zonă de socializare prietenoasă a celor pasionaţi de acestea. Cei de la portocalamecanica.ro au fost de altfel unii dintre cei mai activi actori de la Street Delivery de anul trecut şi îşi pot revendica liniştiţi rolul de cei mai influenţi *trendesetteri* ai subculturii velo din Bucureşti, cu atît mai mult cu cît au reuşit şi colecţionarea unui impresionant număr de povestiri din colecţia „Prima mea bicicletă“ care aşteaptă să fie editate şi publicate.

Un fel de dezvrăjire colectivă, fără prezenţa unei catedre de la care să se reverse monologuri.

www.bucharestbyhand.ro

Început cu aproximativ doi ani în urmă, Lorgean Theatre, teatru de apartament inventat de scriitorul Jean Lorin Sterian în propria garsonieră dublă de la marginea Cişmigiului, a continuat seria spectacolelor la care invitaţii nu sînt recrutaţi prin simpla manifestare a dorinţei de a participa, ci printr-un fel de hazard care face parte din dantela conceptului. Spectatorii se transformă, la Lorgean Theatre, în ceea ce Jean Lorin Sterian numeşte *spectaformeri*, graniţa dintre aceştia şi scena pe care interpretează actorii devine lichidă, dar niciodată atît de permeabilă încît să frizeze măcar un pic preţiozitatea.

Adaug, în final, seria de conferinţe organizate la CNDB (Centrul Naţional al Dansului Bucureşti), sub titulatura „Şcoala Generală“, unde se organizează, din cînd în cînd, conferinţe informale şi care nu pleacă de la pretenţii academice, deşi se bazează pe instrumentarul şi background-ul academic al unora dintre invitaţi. Acestea pun în discuţie realităţi social-culturale recente, în ideea de a le dezbrăca de natura stereotipică. Un fel de dezvrăjire colectivă, fără prezenţa unei catedre de la care să se reverse monologuri.

***Bogdan Iancu** este cercetător la Muzeul Ţăranului Român. Susţine seminarii la Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA.*

Silvia CAZACU

Termopane rîd în soare

Vă place griul?

Lumea ne ştia după blocurile comuniste gri, cenuşii. Dar am arătat că putem mai mult. Şi mai colorat. Faţadele scorojite, pe alocuri jupuite nu erau plăcute privirii. „Deranjau aspectul general“ – cum zicea un primar de sector. Ferestrele din lemn şi zidurile necăptuşite lăsau căldura să se risipească în van. Bucureştenii erau deprimaţi. De atîta gri şi de facturile la întreţinere. Aşa că edilii au hotărît. Şi au făcut o lege care să transforme griul comunist în curcubeu... capitalist. Schelele, polistirenul, termopanul au cucerit oraşul. L-au scos din amorţeală. Blocurile nu mai sînt comuniste. Au fost reabilitate. Nu toate... Dar programul merge mai departe.

Reabilitare cromatică

Dintr-un document care promite 100% confort termic cu doar 20% din valoarea lucrării, aflu că reabilitarea termică a blocurilor de locuinţe este un program naţional realizat în colaborare cu autorităţile administraţiei publice locale. Că sînt vizate blocurile construite după proiecte elaborate în perioada 1950-1990. Că asociaţia de proprietari se implică şi ea. Că se creşte performanţa energetică a blocului. „Cu multă căldură...“ de altfel se semna şi primarul sectorului 1, pe un bloc în şantier. Reabilitarea termică a fost urmată de o reabilitare cromatică. Aici, în sfîrşit, s-a dat frîu liber imaginaţiei. Gustului. Hazardului. Ce-a ieşit se vede diferit. De la caz la caz. Unii zic că e frumos. Alţii – că e hidos. Unii zic că e armonie. Alţii – că e ţigănie. Unii locatari sînt mulţumiţi cu cromatica. Alţii vor criterii clare. Întrebarea e: Cine le stabileşte? Reprezentantul unei primării zice că s-au dorit culori mai vii, mai plăcute ochiului. În alte zone, petele de culoare au fost stabilite şi în funcţie de preţ. Mai ieftin e întotdeauna mai bun. Mai mult e mai bun decît deloc. Un inventar sumar al blocurilor reabilitate include: crem, bleu, bej, portocaliu, verde praz, „ou de raţă“, vişiniu, roşu, galben crom sau citron. Şi lista poate continua cu diverse combinaţii. De două, trei sau cinci culori. Cei responsabili cu paleta cromatică au vrut o „tentă mai veselă“. Se pare că, în mare, au reuşit. Un portocaliu pentru o viaţă mai bună şi mai optimistă. Un galben-citron ca o promisiune, pentru zile senine. Sau un roşu apăsat, mobilizator şi triumfător.

Anvelopare plus civilizare

Eiarnă. Pe strada Măgura Vulturului se lucrează. Se reabilitează. Muncitorii zgribuliţi nu prea au chef de vorbă. Şi întreb în ce culoare vor vopsi blocul. „E secret, zice unul.“ După un timp, îl văd colorat. Oranj şi crem cu inserţii de verde deschis. Şantierul s-a mutat repede peste drum. Mă întreb dacă va ajunge şi la blocul în care locuiesc. Vecinele mele aşteaptă. şi discută, pe trepte, la o ţigară. Despre soarta animalelor fără stăpîn, cheltuielile la întreţinere, boschetarii care se droghează la ghenă. Unele sînt convinse că, odată cu reabilitarea blocului, „se va termina şi cu mizeria asta“. Că vor dispărea şi cîinii. Pe scurt, că va fi mai curat, mai civilizat. „Vecina cu cîinii“ (are doi în casă şi trei afară) nu pare prea entuziasmată. Judecă fenomenul la rece. „O lume nebună, asta e; vor bloc vopsit pe dinafară, da' pe dinăuntru ce ce? Multă mizerie, asta e. Şi umană, şi de toate. Dacă aranjezi blocul, trebuie să omori cîinii? Sau să-i alungi, ca să nu zgîrie termopanu'? Să se civilizeze niţel întîi şi după aia să vorbească.“ Mă gîndesc că, într-adevăr, lumea are nevoie de o schimbare. Pînă la una profundă, locatarii rămîn la scara blocului.

© S. Cazacu

Pe blocurile gri, fiecare trecător va putea să îşi proiecteze subconştientul creativ fără să lase urme.

www.bucharestbyhand.ro

Probabil comuniştii iubeau griul. Probabil – am spus. Nu avem studii în acest sens... Însă gri-ul blocurilor mergea bine cu cenuşiul existenţei. Acum lucrurile s-au schimbat. A apărut curcubeul în viaţa bucureştenilor. Termopane rîd în soare.... Părerile sînt împărţite. Reabilitarea blocurilor e văzută ca un act ratat. Sau, dimpotrivă, ca o şansă ca Bucureştiul să arate mai bine. Din această poveste, două lucruri sînt de luat în seamă. Că blocurile viu colorate se vor mai ofili cu vremea (cu ploile). Şi că, pe cele rămase gri, fiecare trecător va putea să îşi proiecteze subconştientul creativ fără să lase urme.

***Silvia Cazacu** este manager cultural şi jurnalist freelancer.*

Cu Dilema prin București

*I-am rugat pe colegii mei, dilematici, să-mi scrie, pe scurt, ce le place din ce e nou (şi nu numai) în Bucureşti. (**I. P.**)*

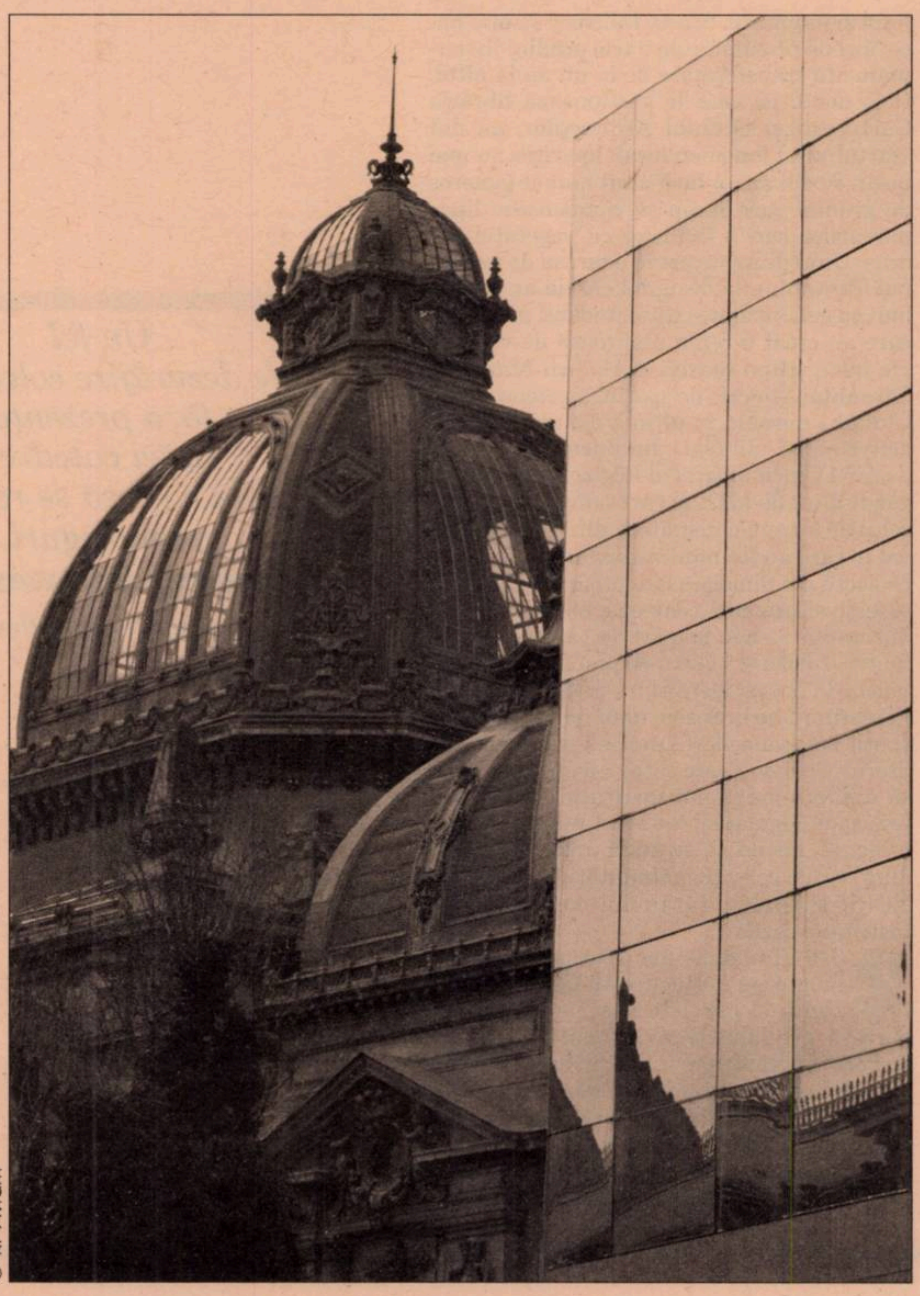
© R. Avram

Marius CHIVU

Îmi plac clădirile recondiţionate: fabrica de textile Adesgo devenită Club Fabrica sau Metropolis Center construit într-o fostă tipografie sau The Ark. Din păcate, au dispărut Moara Dîmboviţa şi multe altele, făcînd loc unor mall-uri sau clădiri de birouri sau zone rezidenţiale care oricum n-au cine ştie ce personalitate arhitecturală, asta cînd nu arată de-a dreptul îngrozitor. Nu vi se pare că cele mai multe clădiri noi din Bucureşti arată foarte urît!? Cine sînt acei arhitecţi? Căci, dacă m-aţi întreba pe mine, de vină pentru ororile dîmboviţene nu sînt doar primarii care aprobă demolări, ci şi arhitecţii care construiesc în loc. N-am auzit pînă acum ca un arhitect să fie sancţionat de către Ordinul Arhitecţilor. Poate ar fi timpul.

Stela GIURGEANU

Nu e un loc „preferat". Doar trebuincios. Stricat, demolat, reconstruit, declarat ilegal, iar dărîmat, iar construit, pus la dreapta, mutat la stînga – s-a întrupat în sfîrşit. Acum n-are doar acoperiş: ci şi scară rulantă şi lift. La parter, produse tradiţionale. Într-o parte, brînza de Sibiu, caltaboşi, tobă şi cîrnaţi. În alta, dulciuri de Hunedoara. La etaj, de la cartofi la papaya; în centru, la un separeu, murături şi hrean; la altul, de la nuci la năut prăjit. E Piaţa Crîngaşi.

Andrei MANOLESCU

Eu observ că de la o vreme au început să apară tot felul de cîrciumioare noi de cartier în care să nu-ţi fie silă sau ruşine să intri. Poţi să mănînci o pizza şi să bei o bere fără să te mai deplasezi pînă în centru. Am mai remarcat şi că formaţiile exotice şi colorate de muzicanţi ambulanţi, venite de obicei de prin America de Sud, nu mai cîntă doar în Piaţa Universităţii, ci şi pe lîngă Piaţa „Nicolae Grigorescu", fostă „Sălăjan", chiar alături de tanti Marghioala care vinde usturoi pe funie. Se adună şi acolo lume în jurul lor, iar senzaţia care se creează e de voie bună şi frăţie mondială. Trăiască descentralizarea internaţională!

Matei MARTIN

E locul meu preferat de întîlnire, încă de pe cînd eram student. Şi încă mi se pare cel mai *fresh* club din Bucureşti. În fiecare seară se întîmplă cîte un miracol mai mic sau mai mare. Cel mai mare l-am păţit acum vreo opt ani. Era festival de jazz, iar eu stăteam singur şi trist în club, la o masă, supărat că n-am putut să-mi cumpăr bilet la concertul cu Duke Ellington Orchestra. Tîrziu în noapte, cînd clubul se golise deja, au apărut, binedispuşi şi însetaţi, cei pe care îi adoram. Şi-au comandat de băut. S-au împărţit grupuri-grupuleţe pe la mese. Şi-au început să cînte. A fost concertul meu privat. Au cîntat doar pentru mine şi pentru barman. S-a întîmplat la Green Hours.

Patricia MIHAIL

Pot să enumăr oricînd, fie şi abia trezită din somn, ce nu îmi place la/în Bucureşti. Dar e prea la îndemînă să vezi doar „urîtul". Aşa că următoarele cuvinte sînt dedicate celor care strîmbă din nas cînd aud că sînt din Bucureşti: îmi place să mă plimb pe Calea Victoriei, să văd piese minunate la Teatrul Act, să mă opresc la Sala de Lectură – să răsfoiesc o carte, un ziar şi să mă bucur de cele mai bune cornuleţe de casă –, să-mi amintesc de concertele de la Sala Mică, delicată, a Ateneului, să fac stînga pe lîngă Capşa, să trec pe lîngă Palatul Şuţu, să beau un ceai delicios la etajul 1 al Librăriei Vasiliada, şi primăvara, cînd înfloreşte cireşul japonez din Grădina Botanică, să stau la umbra lui şi să mă gîndesc la... ce e frumos în Bucureşti.

Din dorinţa de a sprijini comunităţile creative şi artistice, am creat Bucharest By Hand, *locul în care îţi propunem să ne întîlnim pentru a crea împreună o viziune urbană constructivă şi colaborativă.*

www.bucharestbyhand.ro

Bucharest by hand
Provoked by Grolsch

Adina POPESCU

Îmi plac străduţele din zona parcului Grădina Icoanei, străbătute la pas, seara tîrziu, mai ales că în ultimii ani au suferit o remarcabilă metamorfoză. E drept că mi-au fost dragi dintotdeauna, chiar şi atunci cînd erau prost luminate, tăcute şi pustii; în serile de iarnă pe aici mergeam cu tatăl meu cu sania, în cele de primăvară purtam tot cu el primele mele discuţii existenţiale, pe Dumbrava Roşie sau pe Salcîmilor. Atunci erau doar un decor, acum însă au prins viaţă. Casele puse în valoare de lumini discrete, cafenelele, curţile din care auzi rîsete şi clinchet de pahare, mesele pe care le vezi din stradă şi te îmbie să stai la taclale, bistrourile cu aparenţele lor interbelice, toate acestea îţi evocă un tîrg tihnit care îşi etalează bunăstarea (oare nu aşa ar trebui să arate Bucureştiul?). Paşii tăi pe caldarîm sună altfel. Păcat că n-ai loc să te plimbi de maşini parcate aiurea, pe trotuare!

Iaromira POPOVICI

Spitalul Colţea, renovat; Mînăstirea Stavropoleos, restaurată; Cărtureşti; librăriile Humanitas, Dalles şi Anthony Frost; magazinul şi locul de închiriat filme Music Box; magazinul Boribon; restaurantul Shift; toate noile spaţii verzi (chiar dacă nu întotdeauna inspirat plasate); noile bănci, genul nerustic (pe vremea lui Ceauşescu, cînd nu erau bănci, mereu sufeream că nu aveam unde să stau); ceainăriile şi magazinele de ceaiuri; magazinele neconvenţionale şi avangardiste gen Boarders; magazinele şi locurile de închiriat biciclete; The Ark; magazinele de decoraţiuni interioare, de pildă Sarra Blu; cu ruşine recunosc, mall-urile, gen AFI Center sau Sun Plaza (strict şi asumat exact pentru ce reprezintă ele şi mai ales pentru filme).

Ana Maria SANDU

În studenţie am locuit aproape de centrul vechi. Am bătut străduţele Lipscaniului în sus şi-n jos, la toate orele posibile din zi şi din noapte. Nu era mare lucru, dar visam cu ochii deschişi la momentul în care cîrciumi frumoase ne vor face cu ochiul de la parterul caselor misterioase şi dărăpănate. A fost un timp cînd am călătorit în căutarea lor la Praga, la Paris, la Barcelona sau la Berlin. Acum toate sînt aici, atît de aproape. Nu-ţi rămîne decît să te hotărăşti în care dintre „locantele" înşirate ca mărgelele pe aţă vrei să intri.

Simona SORA

Unul dintre locurile în care mă simt cu adevărat bine, în Bucureşti, este Clubul Ţăranului de pe Monetăriei. La concerte, la filme, la mese rotunde, la lecturi publice, chiar şi la lansări de carte, Clubul Ţăranului este un „loc de loc", în care tonul e întotdeauna mai potrivit ca în alte părţi, oamenii se armonizează şi atunci cînd distonează, fiţele (mai ales cele *intello)* se dizolvă într-o convivialitate care nu poate fi decît a locului, numit aşa, oximoronic şi de neuitat.

Dan STANCIU

Mai sînt cîteva prin oraş, neştiute, anonime, încă la adăpost. Nu vi le spun, ar trebui să le descoperiţi singuri, umblînd la pas, fără ţintă. Pe străzi laterale, scurte sau prea înguste pentru traficul greu. Ferite de larma şi zarva atotprezente. Locuri unde mai poate foşni un copac, unde mai stăruie un fel de linişte, unde n-ai altă treabă decît să fii pieton. Zone libere de consumism.

Mircea VASILESCU

Am „devenit" bucureştean în studenţie, la începutul anilor '80. Începuse penuria generalizată şi Ceauşescu voia să facă economie de energie. Seara, oraşul se retrăgea în beznă. Probabil că am rămas cu frustrarea asta: n-am putut descoperi, în tinereţe, oraşul, decît la lumina zilei. N-am putut să spun, vorba şlagărului de odinioară, „hai să-ţi arăt Bucureştiul noaptea". Aşa încît acum îmi place să-i văd luminile. Îmi place să trec seara – fie şi în graba maşinii – pe Calea Victoriei şi să zăresc firmele luminoase. Îmi place cum s-a desenat cu fascicule de lumină pe clădiri vechi şi impunătoare. Îmi place că, după căderea serii (şi a liniştii), Bucureştiul e „mai oraş" decît ziua.

Luiza VASILIU

Nu daţi cu piatra, mie îmi place Lipscaniul. Nu Lipscaniul vechi, ci Lipscaniul nou. Adică vechi-nou. Mă simt bine în dezordinea de-acolo, ştiu unde se poate bea o bere cu grepfrut sau un pahar de Bordeaux corect, ştiu unde să văd o piesă de teatru, unde să mănînc o şarlotă şi de unde să-mi cumpăr o broşă. Întreaga zonă e un şantier vesel cu baruri, restaurante şi magazine. Sigur, ar putea arăta mult mai bine, dar pînă atunci, mă mulţumesc cu atît.

Luiza VASILIU

Berlinul în două zile şi ceva

Oraşul

La Berlin, trebuie să te mişti repede, să fii alert, să nu adormi cu programul Berlinalei în braţe. La bilete se stă la coadă de dimineaţă, cu mult înainte de deschiderea ghişeelor, pe net se stă cu mîna pe mouse şi pe refresh, în cazul rezervărilor făcute online, pe străzi se stă cu aparatul foto în mînă şi cu urechile larg deschise (din cînd în cînd se aud ţipete de fani care-au pus mîna pe cîte un star), pe lîngă covorul roşu se stă cu patru-cinci ore înainte de premieră, dacă ţii neapărat să iei un autograf de la Helena Bonham Carter sau Colin Firth.

Oricum, la Berlin, orice e posibil. Mergi pe Unter den Linden şi-l vezi pe Wim Wenders ieşind dintr-un hotel şi plimbîndu-se liniştit într-o zi de marţi cu un vînt la fel de rece ca cel din *The Turin Horse* al lui Béla Tarr, sau bei o cafea într-un restaurant italian, iar chelneriţa vine la tine şi-ţi spune că mama ei e din Rîmnicu Vîlcea şi că „o cuprinde un fior" cînd aude vorbindu-se în română, sau, culmea culmilor, poţi să apari la ştirile televiziunii canadiene, în timp ce iei, ca tot omul, un autograf de la Arcade Fire, formaţia care tocmai a primit Grammy-ul pentru cel mai bun album al anului.

„Berlinul a făcut din cultură principala sa industrie."

„Berlinul a făcut din cultură principala sa industrie" – crede Dieter Kosslick, directorul Berlinalei în ultimii 10 ani, citat de *Hollywood Reporter* într-un articol al cărui titlu spune totul: „How Berlin Became the Coolest City on the Planet". Un oraş în continuă construcţie, viu şi grăbit, Berlinul e foarte puţin german, nu mai e nici Est/Vest, e pur şi simplu o formă de energie urbană de care nu mai vrei să scapi.

Prezenţe româneşti

La cea de-a 61-a ediţie a Festivalului Internaţional de Film (10-20 februarie 2011), România a fost, din nou, la Berlin. După un an în care *Eu cînd vreau să fluier, fluier* al lui Florin Şerban a luat Ursul de Argint şi premiul de debut, iar *Colivia* lui Adrian Sitaru a primit premiul DAAD, poate că prezenţa a doar două scurtmetraje româneşti în competiţia *Berlinale Shorts* pare puţin. Dar nu e, în condiţiile în care cei doi tineri regizori – Cristi Iftime *(15 iulie)* şi Anca Miruna Lăzărescu *(Apele tac)* – au avut şansa de a-şi prezenta filmele alături de regizori consacraţi, cum ar fi americanul Spike Jonze sau coreeanul Park Chan-wook (care a şi cîştigat trofeul secţiunii, cu un scurtmetraj filmat împreună cu fratele său şi un iPhone 4).

În paralel cu festivalul, la Collegium Hungaricum (Institutul Cultural Maghiar) din Berlin a avut loc între 12 şi 16 februarie a patra ediţie a Cinema Total, o serie de evenimente desfăşurată anul acesta sub mottoul „Calling Neighbours. Focus: Hungary, Austria, Romania, Serbia, Slovakia" şi organizată în colaborare cu instituţii culturale din Europa Centrală şi de Est, printre care şi Institutul Cultural Român din Berlin. Constituind o platformă activă de *networking* pentru regizori, scenarişti, producători, Cinema Total a găzduit *Books at Sundown,* o întîlnire moderată de agentul Alina Butuman, în care au fost prezentate titluri din literatura est-europeană contemporană cu potenţial de a fi ecranizate, inclusiv *Cum să uiţi o femeie* de Dan Lungu, şi *Pitch Stop,* o sesiune de pitching la care a participat şi regizorul Marian Crişan cu *Iguanele*, proiectul următorului său lungmetraj. Cinema Total 4 s-a încheiat miercuri, 16 februarie, cu „FloriMan & MotzArt", un concert etnic-exotic-electro, susţinut de patru tulnicărese din Apuseni, muzicianul Mircea Florian, DJ Vasile, VJ Tom şi Octavian Diaconescu. Dacă nu ştiţi ce-s tulnicele, nu-i nimic, nici eu nu ştiam. Dacă ştiţi, atunci vă închipuiţi probabil cum au sunat ele în sala de spectacole de la Collegium Hungaricum, temeinic mixate şi integrate sunetelor electro.

S-a rîs mult de tot şi s-a aplaudat şi mai mult.

Pentru al patrulea an consecutiv, România a avut un stand în cadrul European Film Market, organizat de Asociaţia pentru Promovarea Filmului Românesc (APFR), cu sprijinul Centrului Naţional al Cinematografiei şi al ICR Berlin. Anca Drăgoi, coordonatoare de proiect în cadrul APFR, a declarat pentru *Dilema veche:* „European Film Market este unul dintre cele mai importante tîrguri de film din lume, considerat al doilea ca mărime după Marché du Film de la Cannes. Standul României, amenajat la etajul 1 al muzeului Martin-Gropius Bau, este un punct de informare şi contact pentru toţi cei interesaţi de filmele româneşti şi de România ca potenţială ţară de filmare". La acelaşi stand, vizitatorii găseau, printre broşuri, flyere şi CD-uri, cîteva publicaţii importante: catalogul *Romanian Films 2008-2011,* care prezintă cele mai recente producţii româneşti, broşura *Shooting Romania* şi revista *AperiTIFF – The New Romanian Cinema,* reeditată pentru Berlinale 2011 cu sprijinul ICR Berlin. Cu alte cuvinte, dacă cineva a vrut să afle informaţii despre cinematografia de la noi, a avut toate şansele să o facă.

Filme

Eu am vrut mai degrabă să văd şi cîteva filme, în cele două zile şi ceva de Berlin. Aşa că am prins o comedioară franţuzească tipică, *Les femmes du 6ème étage* (r. Philippe Le Guay), cu o familie bine îmburghezită şi o gaşcă de bone venite tocmai din Spania, ca să-i arate familiei cu pricina adevăratele valori ale vieţii. S-a rîs mult de tot şi s-a aplaudat şi mai mult, cînd Carmen Maura, pe care o ştiţi probabil din filmele lui Almodóvar, Sandrine Kiberlain şi regizorul s-au urcat pe scenă la finalul proiecţiei. Cu ocazia asta, am hotărît să fiu mai îngăduitoare cu publicul de festival de la noi, pe care-l condamnam mereu pentru entuziasmele lui uşuratice şi aplauzele mult prea generoase. Apoi, într-o sală uriaşă de music-hall, am văzut *The Turin Horse* (r. Béla Tarr) şi *The Future* (r. Miranda July), ambele în competiţia oficială, ambele cum nu se poate mai diferite. Dacă primul, care a luat Premiul FIPRESCI şi Premiul Special al Juriului, e un fel de *Aşteptîndu-l pe Godot* cu un tată, o fiică, un cal şi un vînt de apocalipsă, plus o coloană sonoră ucigător de repetitivă (la fel ca gesturile personajelor principale), al doilea, care a luat premiul meu personal, e o poveste suavă şi uşor futuristă despre posibilităţile iubirii, trădare şi ce se întîmplă dacă te hotărăşti să opreşti timpul.

Am plecat la Berlin cu gîndul la aripile din *Cerul deasupra Berlinului* şi m-am întors cu o fotografie din pauza de filmare de la *Fanny şi Alexander,* în care Bergman are nişte aripi enorme şi zîmbeşte. E bine de ştiut că, în lipsa ta, cineva veghează deasupra oraşului.

Această deplasare a fost posibilă cu sprijinul Institutului Cultural Român.

PUBLICITATE

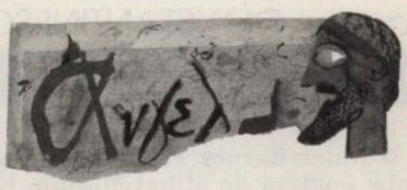

Gheorghe I.
ANGHEL

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Expoziţie de pictură
şi lansarea albumului
editat de Institutul Cultural Român

Luni, 7 martie, ora 18.00
Sala Foaier, Muzeul Ţăranului Român
(Şoseaua Kiseleff 3)

Radio România Cultural · DILEMA · MODERNISM · rfi România · Observator Cultural · 24 FUN · ArtClue

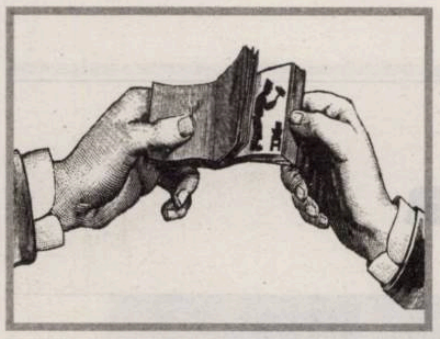

Marius CHIVU

feedbook

Patimile lui Caravaggio

● **Radu Paraschivescu, *Fluturele negru*, Editura Humanitas, 2010.**

În ciuda succesului notabil de public şi al faptului că este unul dintre cei mai profesionişti scriitori de la noi (în sensul varietăţii titlurilor şi al constanţei cu care a publicat), critica nu s-a prea înghesuit să-i comenteze cărţile lui Radu Paraschivescu. Cunoscut mai ales drept umorist, cele trei romane şi volumul de povestiri publicate pînă acum au cîştigat însă pariul cu diversitatea, astfel că e destul de greu să-l încadrezi pe Radu Paraschivescu unui gen sau unui anumit tip de a scrie ficţiune. În afară de faptul că, în mod evident, cel puţin prin ultimele sale două romane, *Cu inima smulsă din piept* şi acest *Fluture negru*, forţează bine limitele deopotrivă narative şi stilistice ale romanului de la noi, plasînd acţiunea în alte epoci şi în alte spaţii culturale.

Fundalul romanului *Fluturele negru* este Roma decadentă de la începutul secolului al XVII-lea cînd papă era Paul al V-lea, pontif încredinţat (şi îndreptăţit să creadă) că reforma morală e mai necesară ca oricînd. De altfel, Radu Paraschivescu se dovedeşte a fi un bun creator de atmosferă, astfel că mediul pestriţ, corupt şi vicios al cîrciumilor şi al bordelurilor romane, populate cu tîrgoveţi, pungaşi, cartofori, duelişti şi prostituate, este bine sugerat. De cealaltă parte, lumea aristocraţiei catolice, formate din marchizi, cardinali, episcopi şi alte figuri ale nobilimii romane, apare ceva mai estompată, dar imaginea preocupărilor şi intereselor ei politice şi religioase se desprinde din cele cîteva dialoguri şi uneltiri puse la cale de figurile scoase în faţă. Personajul comun al acestor medii este pictorul lombard Michelangelo Merisi, *alias* Caravaggio: „Unii îl îngropau în blesteme, alţii îl iubeau. Unii îl credeau unealta diavolului, alţii vedeau în el primul pictor adevărat după Tiţian. Unii se răfuiseră cu el prin taverne şi fundături, alţii se mulţumiseră cu un portret de fum, compus din zvonuri, clevetiri şi bănuieli. Merisi era slobod la gură, insolent, jegos, beţiv, fanfaron şi isteric... Nu exista curvă pe care să nu şi-o fi adus în culcuş. Nu exista pictor faţă de care să nu se creadă mai bun. Nu exista insultă pe care să n-o fi aruncat în obrazul celorlalţi, fie ei hangii, preoţi sau pantofari. Şi aproape că nu exista celulă în închisoarea oraşului în care să nu fi petrecut cel puţin o noapte... Merisi era un trofeu primejdios, o creatură anarhică, un ghem de instincte, porniri şi obiceiuri proaste. Dar totodată o pană preţioasă la pălăria multor nobili care îşi disputau titlul de prieten al artelor şi artiştilor.“ Am citat *in extenso* acest portret întrucît aici se află şi cheia (artei) controversatului artist care ajunge să scindeze Roma. Dincolo de firea lui conflictuală, alegoriile tenebroase şi picturile sale religioase în clarobscur cu abordări la limita ereziei, oricum în contra şabloanelor oficiale şi a manierismului tradiţional, îi aduc deopotrivă faimă şi invidie, duşmani şi protectori. Astfel că, proxenetul Ranuccio Tomassoni va fi folosit, pînă la urmă, împotriva pictorului de cei care nu vedeau cu ochi buni răspîndirea artei sale – intriga romanului fiind cum Roma încearcă să scape de Merisi.

În paralel cu imaginea de ansamblu, exterioară a pictorului trăind şi pictînd în decadenta citadelă, romanul oferă şi un alt plan, mai intim, şi anume o lungă scrisoare pe care Merisi i-o scrie lui Simone Peterzano, maestrul în al cărui atelier a învăţat pictura. Este o scrisoare deopotrivă de recunoştinţă şi o *ars poetica* în care pictorul îşi explică pasiunea pentru „forţa răscolitoare“ a negrului, „nobleţea impunătoare a acestei culori, graţia ei gravă, misterul ei de neiscodit“, concepţia despre „splendoarea urîtului“ şi despre „aerul vieţii“, în sacralitatea cu chip mundan, sau dificultăţile pe care le întîmpină arta sa într-o lume bigotă şi plină de prejudecăţi; o mărturisire a iubirii pentru prostituata Lide, dar, mai ales, o confesiune despre obsesia morţii şi imaginea întunecată a fluturelui cap-de-mort care îi bîntuie visele şi îi ameninţă inclusiv vederea (de aici şi exorcizarea prin pictură a întunericului). Din scrisoare aflăm şi peripeţiile fugii sale din calea excomunicării şi a condamnării la moarte, astfel ca imaginea măririi şi decăderii, a gloriei pictorului proscris şi grav bolnav să fie completă.

Scris cu eleganţă şi cu atenţie la culoarea epocii (deşi m-a deranjat excesul turcismelor românizate: „crailîc“, „savantlîc“, „codoşlîc“, „calabalîc“, „zevzec“ ş.a.), documentat (cele mai multe dintre personaje, situaţii, informaţii sînt reale) în măsura în care prozatorul îşi ia şi libertăţi, romanului i-aş reproşa, în primul rînd, tocmai mono-tonia şi lipsa contrastelor atît de importante arta lui Caravaggio. Portretul pictorului, citat mai sus, din chiar debutul cărţii, rămîne neschimbat pînă la final. Aşa îl vede Roma, aşa se vede el însuşi, şi nimic nu rămîne de descoperit sau de corijat. Pentru o poveste a vieţii maestrului clarobscurului, romanul este mult prea clar, cu mai nimic obscur în el. Căci obsesia morţii şi a orbirii şi coşmarurile fluturelui negru rămîn, totuşi, un simbol/o metaforă cît se poate de explicite. Aşa cum mistuirea în flăcări a tabloului fluturelui nopţii, presupusa fictivă capodoperă a lui Caravaggio, este un truc mult prea la îndemînă (măcar de la Umberto Eco încoace). Din acest punct de vedere, s-ar putea spune că scriitorul ficţionalizează prea puţin. În scrisoarea scrisă maestrului, pictorul se arată obsedat de imaginea morţii Beatricei Cenci, la care ar fi fost martor, căreia îi opune dragostea pentru Fillide Melandroni (ambele personaje au existat în realitate), dar pasiunea pentru curtezană nu e convingătoare. Astfel că, din nou, „contrastul“ nu funcţionează, şi oricum nu de la sine, trebuie explicitat de pictorul însuşi. La alt nivel, lipsa de contrast narativ se vede şi din felul destul de previzibil în care decurge povestea. Aflăm din primele pagini că pictorul este un trofeu plin de vicii şi tot ce urmează este vînarea acestui trofeu pe care viciile îl trădează. Nici o clipă nu avem senzaţia că naraţiunea ar putea avea o altă desfăşurare şi un alt deznodămînt sau că ar putea întreţine vreun mister. De aceea, romanul nu are un punct culminant, totul este narat cumva conform planului şi simbolisticii anagramei („Roma“/„amor“/„mora“).

Scris bine şi agreabil la lectură, într-o formulă inedită pentru literatura noastră, cu cîteva momente foarte reuşite (cum ar fi scena duelului sau relaţia dintre pictor şi modelul său masculin favorit), romanul lui Radu Paraschivescu rămîne mai degrabă un exerciţiu narativ de admiraţie pentru arta lui Caravaggio. Dar cu certe calităţi de best-seller.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Julian Barnes, *Privind în soare*, traducere din limba engleză de Mihai Moroiu, Editura Nemira, 2011.**

Derutantă carte! Te ia cu frumosul de prin interbelicul britanic, încîntîndu-te cu ceea ce promite să fie biografia unui personaj bizar şi înduioşător. E vorba de *copila* Jean, aflată într-o continuă nedumerire, adică fascinată de tot soiul de lucruri pe care nu le înţelege şi în privinţa cărora „opiniile ei erau mormoloci vulnerabili, tremurători“. Apoi, cum fata are zile (şi are, nu glumă!), ea creşte şi prinde a se îndeletnici cu ceea ce fac îndeobşte oamenii mari (fireşte, în acelaşi stil al ei bizar şi înduioşător, uşor retardat şi mereu nedumerit): mai schimbă o vorbă cu un pilot de avioane de luptă (care are o poveste frumoasă, legată de soare, şi altele mai urîte, legate de frică), se lasă curtată (vag) de un poliţist necombatant şi se căsătoreşte cu acesta din urmă; cînd are aproape 40 de ani şi un nesperat copil în pîntece, îşi părăseşte soţul, naşte, bate Anglia în lung şi-n lat; cînd are peste 50 de ani, începe să călătorească prin lume, colecţionînd miracole mărunţele, „din categoria celor obişnuite“.

Spre final însă, se schimbă toate macazurile. Sîntem în plină literatură de anticipaţie (prin anii 2020), fiul lui Jean a devenit la fel de protagonist ca (aproape centenara şi înţelepţita, acum) Jean, iar povestea, jucîndu-se discret de-a SF-ul, deschide tot mai ample paranteze meditative, pe teme hard precum moartea/credinţa/sinuciderea. Şocantă discontinuitate – mai ales în 2003, cînd apărea prima ediţie românească a romanului (la RAO). Cine să fi ştiut atunci că finalul de aici conţinea germenii, încă epici, ai strivitorului eseu de mai tîrziu, *Nimicul de temut?*

Cred că acum, la reeditare, romanul se va bucura de toată acea atenţie îndrăgostită pe care o merită.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cu ocazia aniversării celor 111 ani şi o lună de la publicarea lui în ziarul *Universul* din 28 ianuarie 1900, vă rog frumos să recitiţi articolul lui Ion Luca Caragiale intitulat „Leac de criză“. Eu l-am găsit în ediţia Ion Vartic a *Momentelor,* în „Biblioteca Apostrof“. (Radu Cosaşu)

■ „Scriitori români. Chipuri şi taine“ – expoziţia de fotografie a lui Mircea Struţeanu de la Institutul Cultural Român (Aleea Alexandru nr. 38), ca să vedeţi 55 de scriitori români contemporani (din toate generaţiile) cum nu i-aţi mai văzut, de fapt, niciodată. Pînă pe 17 martie. (Marius Chivu)

■ Sînt unul dintre cei 1 milion şi jumătate de oameni care aşteaptă săptămînă de săptămînă să vadă ce au mai făcut simpaticii robotzi – MO şi F.O.C.A. – creaţi de echipa de designeri CreativeMonkeyz de la Cluj. Cu siguranţă sînt cele mai ataşante personaje animate din ultimii ani. Dacă nu i-aţi cunoscut încă, căutaţi-i pe YouTube sau direct pe http://creativemonkeyz.com/. (Ana Maria Sandu)

■ Institutul Goethe îl prezintă pe Wim Wenders. Începînd cu 1 martie, timp de 10 luni, în prima marţi a fiecărei luni puteţi vedea la cinematograful de la Muzeul Ţăranului Român cîte un film de-al său. Să nu rataţi nici unul – toate-s minunate. (Matei Martin)

crai de burta veche

Supă Monte-Cristo

Fierbeţi 15 urechi mici de miel, opărite şi curăţate în prealabil, într-un *blanc* (apă cu făină şi zeamă de lămîie), pentru a le păstra, astfel, cît mai albe. Preparaţi trei duzini de găluşte mici de pasăre, în a căror compoziţie aţi adăugat un vîrf de boia dulce, spaniolească. Tăiaţi în sferturi 6 anghinare fragede; opăriţi-le în *blanc* şi sotaţi-le apoi în unt. Mai fierbeţi cîteva duzini de ciuperci mici de cîmp şi glazuraţi 2 duzini de cepe cît mai mici, prin fierbere în apă cu unt, sare şi zahăr. Aranjaţi totul într-o supieră.

Puneţi la fiert 3 litri de *consommé* brun, limpede. Îngroşaţi-l cu 4 linguri de făină de orez dizolvată în apă rece. Cînd fierbe din nou, trageţi cratiţa pe marginea cuptorului şi îndepărtaţi spuma. Lăsaţi vasul la foc mic trei sferturi de oră. Adăugaţi, la sfîrşit, 300 de ml de vin alb, dulce de *Sauternes* scăzut la jumătate, miroase şi 5 linguri de bulion de roşii bine coapte. Strecuraţi supa prin etamină şi turnaţi-o peste urechile, găluştele şi legumele aflate în supieră.

Nu-i clar ce-au în comun reţeta şi contele de Monte-Cristo; poate autorul, gurmand şi scriitor deopotrivă. Sau, poate, mulţimea de ingrediente mici şi stranii (urechile a şapte miei şi jumătate) trimit la obsesivitatea ticluirii în cel mai mic detaliu a evadării şi, apoi, a răzbunării.

Amicul Dejun

„Aş fi vrut să-l joc pe Harry Potter“

– interviu cu Marian RÂLEA –

Cunoscut pentru rolul Magicianului pe care l-a jucat ani de zile, Marian Râlea este unul dintre cei mai activi actori de dramă, cu un repertoriu amplu, de la Iov la Regele Lear. Acum spune că nu i-a mai rămas de jucat decît rolul magicianului Prospero.

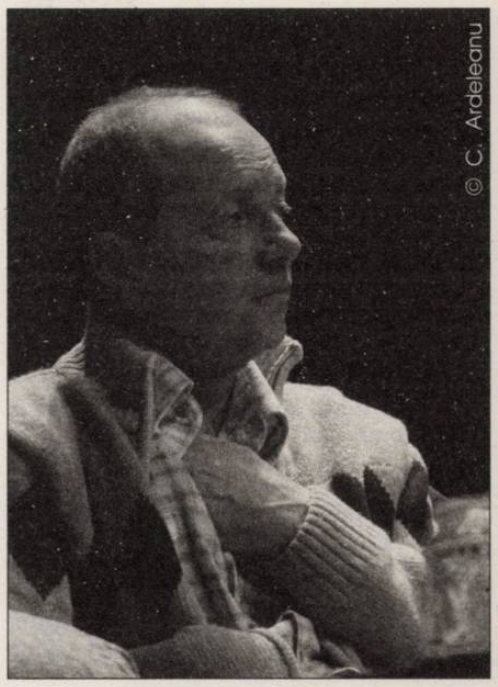

În spectacolul de la Teatrul „Bulandra“, Îngropaţi-mă pe după plintă *de Pavel Sanaev, jucaţi rolul unui copil de 9 ani. Este dificil să joci un copil?*

Meseria de actor te pune în tot felul de situaţii exemplare. Nu de mult spuneam că mi-aş fi dorit un singur rol în toată viaţa mea de actor, Harry Potter, asta pentru că eu am ajuns direct Magician. Iată că acum regizorul Yuri Kordonsky mi-a oferit rolul unui copil. E greu, şi nu e greu. Atîta timp cît îţi faci meseria asta care, din punctul meu de vedere, nu înseamnă mai mult decît un joc, e frumos şi chiar simplu să joci un copil. Problema la personajul Saşa ţine de dualitatea lui, pentru că există scriitorul care îşi aminteşte de copilărie şi copilul. Grea a fost alegerea modalităţii de interpretare. Era foarte simplu să joci un copil rupt total de tînărul scriitor, ori partea interesantă a acestui rol este că trecerea între copil şi adult este subtil făcută, neaşteptat, de multe ori, de surprinzătoare şi acceptată prin convenţie de către public. Pentru actor, să joace două personaje într-unul singur e destul de inconfortabil. Dar frumuseţea rolului constă în această simbioză între personajul copil şi personajul adult, pentru că personajul adult trebuie să aibă candoarea copilului, iar personajul copil ar trebui să aibă seriozitatea adultului.

Lucrul îndelungat cu copiii v-a ajutat să-l jucaţi pe Saşa? Aţi învăţat ceva de la copii?

Am încercat să-i înţeleg pe cei mici, căci dacă nu-i înţelegi, nu te poţi juca cu ei. Nu am avut exemplul unui copil care se comportă ca atare, ci doar o senzaţie exterioară pe care o avem cînd ne aducem aminte de copilărie. Nu vorbesc despre cum se mişcă un copil de 9 ani, ci despre mentalitatea celor mici care, chiar şi atunci cînd se alintă, au dreptate, chiar şi atunci cînd îi doare ceva, sînt sinceri, chiar şi atunci cînd rîd, o fac cu neprihănirea vîrstei. Pentru ei, fiecare lucru e serios şi această mentalitate am încercat să o aduc pe scenă. Dacă mă întrebaţi care dintre personaje e mai puternic, nu pot să răspund. Personajul adult are întrebările unui copil, iar copilul devine atît de serios uneori, încît ai senzaţia că înţelege tot mersul vieţii. Da, m-a influenţat în sensul în care am înţeles copilăria. Ducu Darie spune că nu putea juca altcineva rolul ăsta. Eu cred că oricine putea să joace rolul, dar eu am avut şansa.

Generaţia „Abracadabra“, cea care a crescut cu Magicianul, consideră acest personaj ca făcînd parte dintr-un basm. De ce aţi simţit nevoia să faceţi acest personaj unicat?

Tot din nevoia de joc. A fost o întîmplare. A fost de la început foarte puternic personajul. Pe vremea aceea nu exista concurenţă, şi era mai simplu. Ne-am retras cînd a apărut Harry Potter. Întreaga echipă voia să recupereze un timp pierdut, al poveştilor de care înainte de '89 nu aveam voie să ne apropiem. A fost o revenire la povestea adevărată, cu multe personaje. Am adus puţină culoare şi în zona de media. După '89, poate şi acum, toată lumea se credea foarte deşteaptă şi atunci era nevoie de un Popa Prostu al celor mici. Magicianul asta a fost, un fel de Păcălici din cărţile de joc. A rezistat pentru că a fost adoptat de către cei mici şi părea că a fost creat de ei. În plus, să intri în fiecare duminică în casele oamenilor este o nesimţire *(rîde).* Lumea, voia, nu voia, dacă nu era la biserică, se uita la Magicianul.

Ce vă face fericit?

Acum, vorbele frumoase care mi se spun: „Extraordinar, ce rol, numai tu puteai să-l joci!“. Îmi aduc un sentiment de bucurie, de fericire şi împlinire. Teatrul este atît cît ţine, trei ore, mai continuă această stare încă o oră, aşa că această bucurie este trecătoare. În rest, sînt fericit cînd pot să alerg, pot să zbor cu avioanele, să mă urc în maşină şi să ajung la Sibiu, Cluj, Braşov. Cam asta e fericirea unui săgetător, să fie tot timpul în mişcare. Mi s-a spus că am şi ascendentul în săgetător, deci nu am nici o şansă decît să fiu în mişcare continuă. Cred că, dacă stau într-un singur loc, n-o să-mi fie bine sau mă voi plictisi în trei zile, şi atunci fug în căutarea provocărilor.

Lucraţi foarte mult, cum spune mama dvs., „sînteţi bolnav de muncă“. N-aţi obosit?

Orice boală trebuie tratată, dar pentru asta nu s-a găsit antidot. Nu am obosit. Cînd faci ce-ţi place, nu oboseşti. Ai vrea să oboseşti, dar nu oboseşti.

„Nu există obişnuinţă“

Ce filmaţi acum?

Sînt de un an în proiectul de la Acasă TV, *Iubire şi onoare*. Am avut mare noroc că a existat o pauză de filmări şi am putut să încerc „să mă îngrop pe după plintă“.

Telenovelele creează discuţii. Există o parte de public care spune că nu se aştepta să vadă anumiţi actori jucînd în aceste producţii. Care sînt argumentele dumneavoastră pro-telenovelă?

E o glumă. Meseria noastră este de a ne juca. Orice ofertă, indiferent dacă este de media, teatru, radio, film, trebuie acceptată şi dusă în zona de interes a spectatorului. Nu există pentru actor această angoasă, că joacă în telenovele. Doar actorii care nu joacă spun lucrul ăsta. Cum nu există diferenţă între teatru pentru adulţi şi teatru pentru copii (sînt în măsură să spun lucrul ăsta) pentru că eşti obligat să îţi păstrezi sinceritatea în ambele cazuri, aşa ar trebui să nu existe nici o rezervă din partea unui actor să joace în telenovele.

Ele sînt, într-adevăr, tehnic vorbind, puţin mai lejere decît filmul pe peliculă, dar conţin poveşti de care mulţi au nevoie. În telenovelă, trebuie să te descurci în timpul, locul şi momentul acela. În faţa unui aparat de filmat, actorul are nevoie de o mai mare concentrare a profesiei. Trebuie să-ţi foloseşti toate mijloacele, nu ai repetat două luni ca pe scenă. Se deschide puţin partea nefolosită a creieraşului nostru de actor. Textul este învăţat în acel moment şi uitat imediat, e adevărat. Înseamnă un efort şi o concentrare maxime. Ai posibilitatea să reiei, dar la nivelul telenovelei, în care se filmează foarte mult pe zi, trebuie să fii impecabil. Acum, după cîţiva ani de telenovelă, pot să spun că nu orice actor de teatru poate să facă acest lucru. Dar i-aş invita pe toţi actorii să încerce această experienţă.

Ce vă enervează?

Cel mai tare? Începutul spectacolului. Tensiunea e atît de mare, încît ai vrea să pleci acasă şi nu poţi. Eşti obligat să stai. De asta meseria noastră se aseamănă cu cea a militarilor. Nu poţi să pleci din post, trebuie să anunţi cînd pleci din localitate, trebuie să repeţi înainte de spectacol şi, cum spuneau clasicii actori de la „Bulandra“ – meseria asta este atît de frumoasă, păcat că există repetiţiile şi spectacolele.

Aţi lucrat în perioade diferite constant cu cîte un regizor, cu Dragoş Galgoţiu, Alexandru Darie, Mihai Măniuţiu. Probabil că aţi ajuns să vă cunoaşteţi foarte bine, căci au ieşit lucruri minunate, dar nu a existat şi un pericol al obişnuinţei?

Nu există obişnuinţă în meseria asta. Există obişnuinţă a modalităţii de lucru cu fiecare regizor în parte. Am lucrat cam cîte cinci ani cu fiecare regizor. Au fost etape în care am dezvoltat tehnici, modalităţi de a gîndi spectacolul. Fiecare regizor a descoperit în mine altceva. Repertoriile erau făcute în aşa fel încît să nu se repete modalităţi de expresie teatrală. Nu m-au cantonat într-o anumită zonă. Au fost proiecte importante care au făcut din mine un actor care să dea interviuri *(rîde).* Pot să spun cu mîna pe inimă că există o comunicare în care nici regizorii, nici actorul Marian Râlea nu mai au nevoie de cuvinte. Ne înţelegem prin gînd, vorbim foarte puţin la repetiţii. Aşa s-a întîmplat şi cu Andrei Şerban, şi cu Yuri Kordonsky – nu am vorbit mult. Cînd actorul intuieşte şi merge pe mîna regizorului, vorbele sînt inutile.

Aţi făcut cu Andrei Şerban Pescăruşul *la Sibiu, un spectacol în care jucaţi un personaj în vîrstă care dă în mintea copiilor. Există dificultăţi speciale la rolurile de compoziţie?*

Dimpotrivă, a juca o compoziţie de vîrstă e de mare ajutor pentru actor. A juca un rol ieşit din normalitate e mult mai simplu decît să joci un personaj din zilele noastre. La noi e o vorbă: „E simplu să joci nebuni“. Sau e simplu să fii penibil, să joci în travesti. E mult mai greu să faci un personaj viu pe scenă. Adică nu e greu să joci Regele Lear, e greu să convingi că eşti Regele Lear.

Sînteţi un om religios?

Nu, dar cred într-o religie aşa, universală.

Aţi făcut cu Mihai Măniuţiu Trilogia evreiască, *adică* Experimentul Iov, Shoah. Versiunea Primo Levi *şi* Ecleziastul. *Această reinterpretare prin teatru a unor episoade biblice v-a schimbat relaţia cu Dumnezeu?*

Sînt nişte texte esenţiale şi eu, fiind un actor cu şansă, am avut parte de ele ca să le rostesc pe scenă. Şi nu numai pe scenă. În *Evanghelia după Ioan* (n.r. *Memoria celor care au trecut,* după *Evanghelia după Ioan,* regia Anca Berlogea), în pelerinajul spre Santiago de Compostela, rosteam textul lui Ioan în faţa altarelor bisericilor din drum. Sînt poveşti care trebuie cunoscute, re-cunoscute şi re-recunoscute. Tehnic vorbind, sînt nişte texte mai grele decît Shakespeare, iar din punctul de vedere al actorului, Shakespeare e cel mai greu text. Dar nu mi-au schimbat relaţia cu Dumnezeu.

Aveţi vreun regret?

Poate că, dacă învăţam la timp mai multe limbi străine, jucam acum nu numai în română. Dar ăsta e un moft, nu un regret.

Vă referiţi la teatru sau la film?

Numai la teatru. În film e puţin mai simplu. Ce nu iese bine se taie sau se refilmează; în schimb, în teatru trăieşti emoţia momentului unic în care rosteşti cuvîntul.

Ce i-aţi spune lui Marian Râlea?

Să nu se împrăştie. Nu că n-ar putea să facă mai multe lucruri în acelaşi timp, dovadă Saşa mic şi Saşa mare, dar nu toate lucrurile sînt importante.

a consemnat Oana STOICA

PUBLICITATE

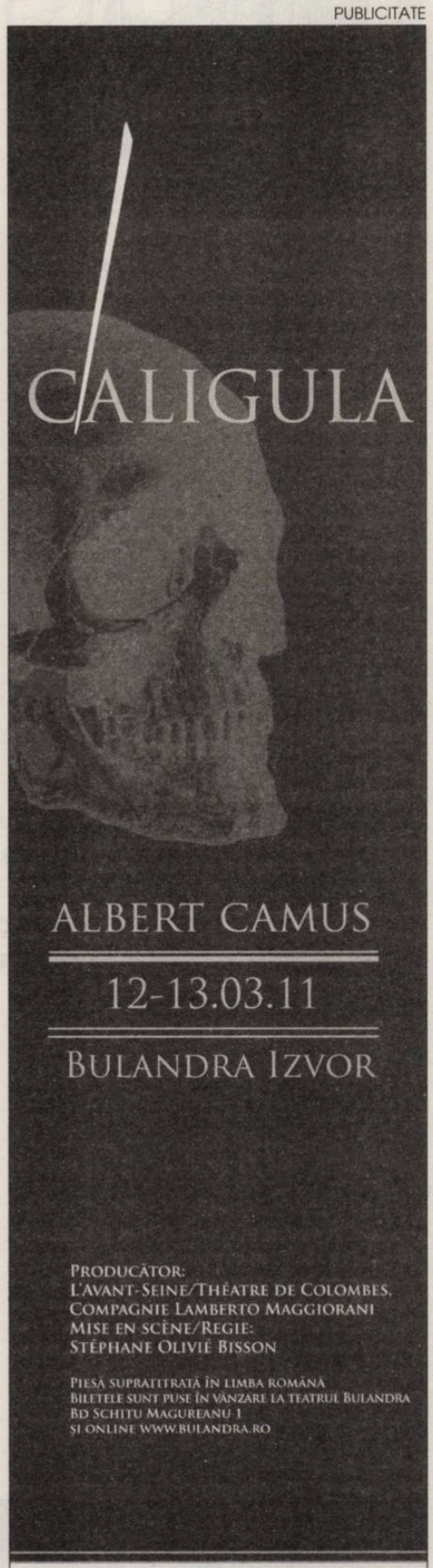

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

BVLANDRA

Partener principal

GDF SUEZ
REDESCOPERIM ENERGIA

Parteneri strategici

Parteneri media

DILEMA VECHE adevărul SAPTESERI

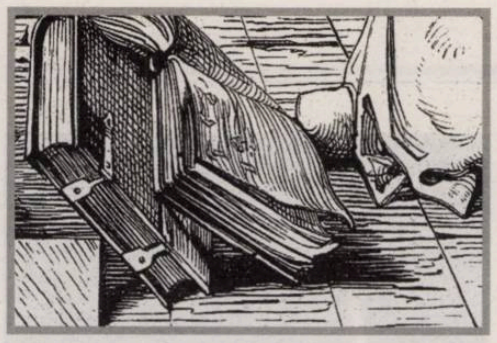

Simona SORA

biograffiti

Pantofii androginului

Ar fi trebuit să fiţi de faţă, exact acum opt ani, la Lăptăria lui Enache ca să auziţi cum sunau, în lumea reală, două întîmplări povestite de Lyggia Naum cu ocazia lansării celei de-a doua ediţii a romanului lui Gellu Naum, *Zenobia*. Mai întîi, a refăcut o evadare din Bucureştii aflaţi în război, un lung drum pînă la Constanţa, şi o regăsire somnambulică (fără vreo adresă, într-un oraş complet străin), apoi întoarcerea cu iubitul regăsit şi felul în care au contemplat împreună un fluture îngheţat pe geamul compartimentului de tren; a urmat o aducere la zi, din aceeaşi irealitate mediată: pentru acea a doua ediţie – lansată exact în ziua în care Gellu Naum şi muza sa s-au întîlnit, în urmă cu 60 de ani – cineva fotografiase coridorul care numeşte un capitol din *Zenobia* şi circumscrie o zonă din viaţa celor doi. La developare, în fotografie a apărut o pereche de pantofi pe care nu-i văzuse nimeni în momentul cu pricina şi pe care se puteau desluşi două litere *luminoase:* pe unul G, pe celălalt L. „Aşa s-a împlinit androginul" – a încheiat povestitoarea magică, cu o voce încărcată de emoţia evocării şi de curajul expunerii la ironia acidă din *off-stage*-ul mai tuturor lansărilor de la noi. E drept, de faţă era un public privilegiat: prieteni şi *favorabili,* oameni care înţelegeau universul naumian, spaţiu poetic-exact ce ar avea nevoie, el însuşi, de un dicţionar pentru a putea fi desluşit măcar în parte; şi alţii care intraseră în frenezie, fără să ştie de ce.

Zenobia, romanul din 1985 al lui Gellu Naum, a fost comparat cu romanele lui André Breton *Nadja* şi *L'amour fou,* în el fiind prezente atît „modurile suprarealiste" – şansa, întîmplarea, hazardul obiectiv – cît şi misterul, ocultismul, magia, mistica, teologia eretică. Trecerea fulgurantă prin spaţiul acelui roman a unor personaje „vechi şi foarte vechi" (Mechthild von Magdeburg, Meister Eckhart, Agrippa von Nettesheim, Jakob Böhme şi Huysmans) complică într-un mod premeditat limpezimea edificată şi tonul profetic. Cine e Gellu Naum, cel din *Medium* (1945), *Teribilul interzis* (1945), *Castelul orbilor* (1946), din *Poetizaţi, poetizaţi...* (1970), din *Zenobia* (1985) şi, în cele din urmă, taumaturgul din tratatul ocult *Calea Şearpelui*, scris în aceeaşi epocă, situată de „partea cealaltă"? Iată o întrebare la care nu comentatorii literari ar trebui să răspundă.

În adresarea către cititor din deschiderea unei antologii cu fragmente din scrierile acestea inclasabile literar (de dinainte de *Zenobia)* scriitorul spune că trecerea sa de la poezie (înţeleasă – suprarealist – ca mod de viaţă) la proză nu este „un biet aspect literar legat de ciudata nevoie de a scrie". Proza ar fi, pentru Gellu Naum, „o diluare fecundă" care se impune în anumite momente cu necesitate şi care ţine de misterul şi hazardul „celui de-al doilea cuvînt scris", într-un vers sau într-o frază. Textul acesta către cititor (din 30 decembrie 1969) este el însuşi mai încifrat decît ocultele scrieri din volum, care n-au fost reeditate integral niciodată în timpul comunismului. Reluarea lor acum ar fi, în mod sigur, un succes de public.

Proza ar fi, pentru Gellu Naum, „o diluare fecundă" care se impune în anumite momente cu necesitate.

Cum a trecut însă *Zenobia* de cenzură în 1985 este în sine un mister despre care ar fi interesant să ştim mai multe. Considerat a fi o proză poetică şi onirică, în care *iubirea nebună* funcţionează ca un dereglator al simţurilor şi ca o trambulină bine reglată, romanul *Zenobia* a apărut într-o vreme în care a scrie „cu realitatea" era delict politic, dar a „poetiza" vizionar (cu viziuni, adică) în marginea iubirii absolute era pasabil. De altfel, chiar contrapunctul jurnalistic al romanului, de un umor nebun („citeam doar titlurile şi primele cuvinte ale ştirilor iar dacă intuiam în ele ceva care ar fi putut să mă intereseze tăiam cu foarfeca şi lipeam tăieturile pe o coală de hîrtie albă"), pleda în această direcţie. Ce nu le-ar fi trecut prin cap niciodată cenzorilor de ieri sau scepticilor de azi era faptul că Gellu Naum scria „cu realitatea" *sa* şi că recuperarea sensului prim din *Zenobia* ar putea adăuga unui minunat roman de dragoste una dintre marile cărţi ezoterice ale literaturii române.

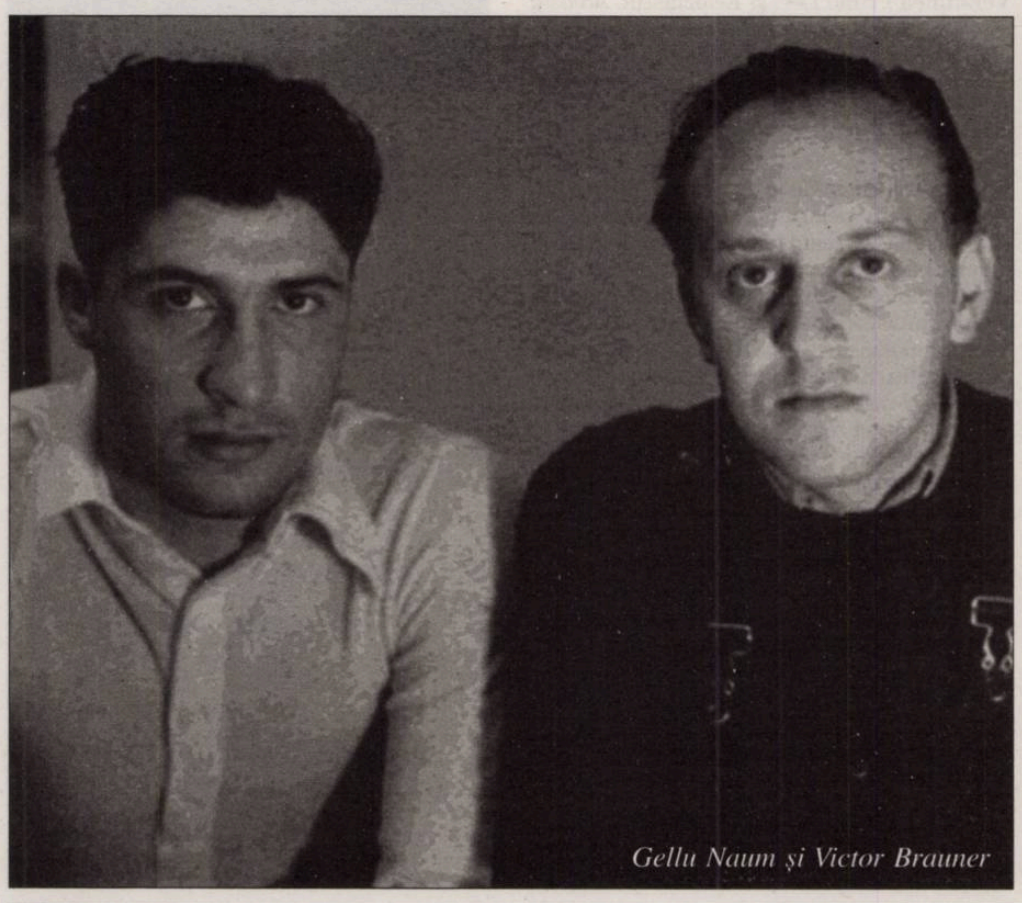

Gellu Naum şi Victor Brauner

„Dragostea dezesperantă a elementelor contrarii"

Calea Şearpelui şi *Zenobia* pot fi citite în oglindă, sau una în prelungirea (simultană, pe orizontală) celeilalte. În roman, la fel ca în cartea iniţiatică (dar sub o altă formă, care recuperează realul la modul mai uşor transmisibil), se povestesc (nici nu contează dacă naratorul se numeşte Naum, Constantinescu sau Laurenţiu) pendulările între două lumi ale unei fiinţe duale, surprinse în diferite „stări intermediare", „între cercuri, pe margini, în gol". Se transmit, aşa-zicînd, doar aceste stări, iar recuzita e minimală (obiecte mediumnice, semne, spaţii favorabile). O reconstituire biografică ar putea preciza o serie de amănunte ce par a ţine, aici, de cea mai curată invenţie poetică. La fel ca în romanele şi jurnalele oculte ale lui Strindberg, ca în *Cartea de vise* a lui Swedenborg, ca în romanele lui Meyrink, în *Zenobia* ni se povesteşte o iluminare, drumul mistic spre fiinţă. Este o trecere în partea cealaltă, în care mai importantă decît „situaţia lumei" e „situaţia dragostei". Asemeni *transparenţilor* bretonieni, fiinţele din cartea lui Gellu Naum aparţin mai multor regnuri: viii, morţii amestecaţi printre aceştia, uneori cu nume identice, favorabilii, nefavorabilii, vizitatorii, spiritele întrezărite „la lumina mîinilor", EL („de trei ori fratele meu blînd"), personajele care populează „spaţiile necesare" – domnul Sima (vizitatorul din mlaştini), blajinul Dragoş, doamna Gerda (Gherda din vremea coridorului), Maria (pictoriţa favorabilă, ce picta insuportabile clăi de fîn), alt domn Sima (din perioada scîndurii), Spiritul-femeie ce i se înfăţişează poetului în faţa unei cabane, la munte. Esenţiali sînt însă, printre aceste fiinţe-(reale)-semne, cei doi: Gellu (Naum) şi Lyggia (Zenobia), pe umerii cărora stă situaţia dragostei în lume, „dragostea dezesperantă a elementelor contrarii".

Ar fi meritat, ca puţine lucruri azi, s-o vedeţi exact acum opt ani pe ultima Nadja povestind timid despre „puterea dragostei", la Lăptăria lui Enache. Şi pe Gellu Naum, tînăr, răspunzîndu-i din fotografie: „Dacă există cum singură tu ştii să exişti, nu era poate foarte necesar ca această carte să existe".

PUBLICITATE

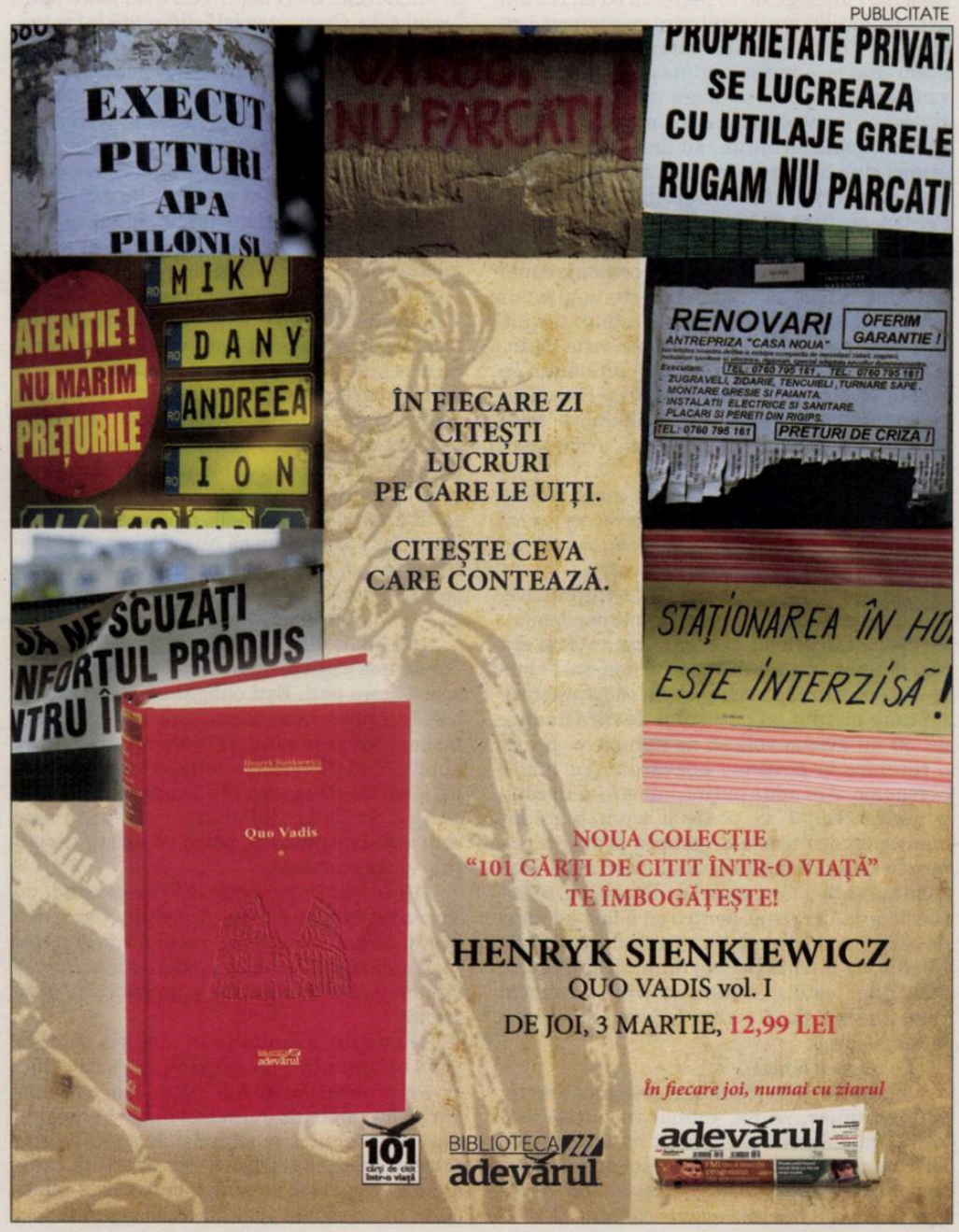

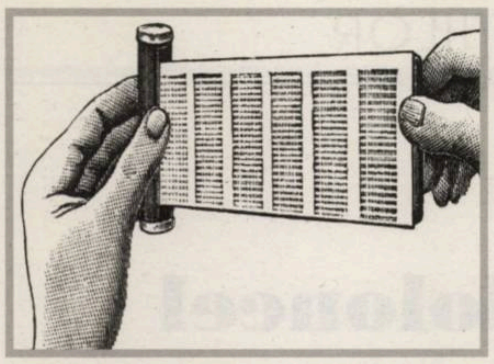

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Vizuina cu minuni

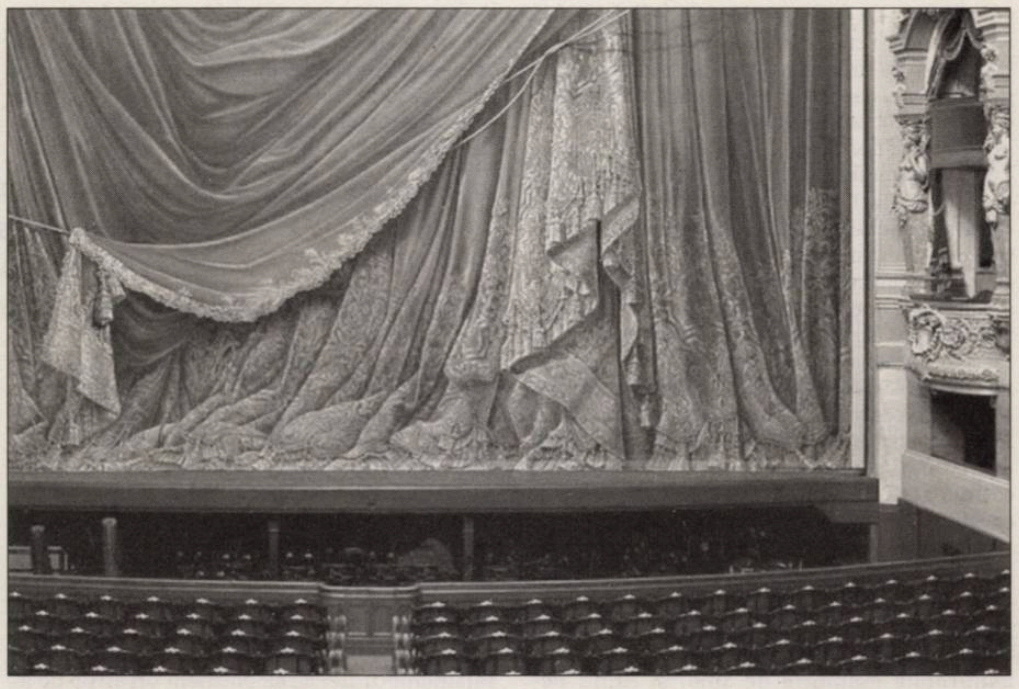

Pentru ursul cultural care sînt, unul dintre efectele cele mai binefăcătoare ale hibernării este mersul în delir la teatru. An de an mi se întîmplă aceeaşi narcoză scenică. Odată consumate sindrofiile sărbătorilor de iarnă – mirajul Paştelui fiind încă departe – urmează o perioadă de moliciuni obosite, cu vreme incertă, aburită, plină de cearcăne şi lentori dezorientate. În cazul meu, pînă se coace bine primăvara, cea mai bună dezmorţire se petrece prin dopajul cu teatru.

Bunăoară acum, în doar două săptămîni am fost la premiera lui Andrei Şerban de la „Bulandra" cu *Ivanov*-ul cehovian (ca şi la conferinţa de la TNB a regizorului), la *Îngropaţi-mă pe după plintă,* dramatizarea romanului lui Pavel Sanaev de către regizorul Yuri Kordonsky, tot la „Bulandra", apoi la un nou Neil LaBute, Teatrul ACT, în regia lui Cristi Juncu (nu a lui Vlad Massaci!), pentru ca la Naţional să revăd (fusesem la „şnururi") *Dineu cu proşti,* comedioara de succes a lui Francis Veber, în regia lui Ion Caramitru, şi, în fine, *Avalanşa* turculuI Tuncer Cücenoglu, regizată de un Radu Afrim spectaculos de cuminte, ca să zic aşa, spre încruntarea unora dintre fanii săi.

După cum m-a deprins maică-mea, încă de pe cînd aveam şase-şapte ani şi mă planta nesmintit în fiecare weekend în săli de teatru, pentru mine efectul scenei înseamnă 90% actorul, actorii. Sigur, cu vîrsta, filologul care sînt s-a revoltat adesea, clamînd dreptul la întîietate al autorului: nimeni, mă-nţelegi, nu are dreptul să intre cu foarfeca sau cu picioarele în sfîntul Text! Aş, utopie pernicioasă! A urmat epoca de venerare a Regizorului, cel care, în numele accesibilităţii, musai să taie cu drujba, ziceam (şi) eu, din Shakespeare, să-i actualizeze şi să-i recalibreze pe tragicii elini, să-i înmoaie ludic pe Ibsen, Strindberg şi chiar Cehov. Cu timpul, deci, n-am mai venit la teatru exclusiv pentru George Constantin, Valeria Seciu, Ştefan Iordache, Victor Rebengiuc, Olga Tudorache, Marin Moraru, Gheorghe Dinică, Marcel Iureş, Horaţiu Mălăele, Marian Râlea şi, Doamne, cîţi alţii asemenea, de la Beligan, Carmen Stănescu, Fotino, Albulescu şi Ovidiu Iuliu Moldovan, la Oana Pellea, Marius Manole, Vizante şi Vlad Zamfirescu, dar şi pentru Ciulei, Esrig, Pintilie, Şerban, Măniuţiu, Alexandru Dabija, Ducu Darie, Tocilescu, ba chiar, nu o dată, special pentru Afrim, Frunză, Galgoţiu, Andreea Vulpe, Geanina Cărbunariu, Theo Herghelegiu.

Ei bine, nu: pînă la urmă, oricît de isteţ aş da să rotesc lucrurile, tot în vraja Actorului rămîn. Aşa şi acum: ar fi mult de vorbit de viziunea lui Andrei Şerban despre prima piesă a lui Cehov, scrisă în zece zile, pe cînd avea 26 de ani, numai că pe mine m-au tară, pe Jacques Villeret din ecranizarea lui Veber? Vă imaginaţi o piesă de salon, în strașnica tradiţie a vodevilului parizian, cu cîteva personaje într-un spaţiu de cîţiva metri – adică perfectă pentru Sala Atelier! – jucată pe post de *Danton* taman în Sala Mare a Naţionalului şi aplaudată-n picioare minute în şir de peste-o mie de oameni?!?

Dacă săptămîna trecută îmi încheiam articolul remarcînd exaltarea cu care Victor Rebengiuc joacă acum, în regia lui Andrei Şerban, rolul lui Şabelski din *Ivanov*-ul cehovian aproape cu aceeaşi (sălbatică) participare cu care l-a ipostaziat pe Caliban în *Furtuna* shakespeariană montată odinioară de Liviu Ciulei, – acum sînt încîntat să-mi înclin fruntea în faţa Marianei Mihuţ şi a lui Marian Râlea. Ei fac din *Plinta* lui Sanaev-Kordonsky ceea ce, în tradiţia publicului, se numeşte *un regal:* anume, chestia aia de la care ieşi cu lacrima-n gît şi taci aiurit pînă acasă! Şi care îţi rămîne pe viaţă în

Chestia aia de la care ieşi cu lacrima-n gît şi taci aiurit pînă acasă.

lăsat fără suflare bucuria enormă cu care se joacă de-a bunul rău şi răul bun Victor Rebengiuc, calităţile *scenice* ale actriţei *de film* Mirela Oprişor (oricînd *acasă* în Ofelia şi Nora, dar şi în Nona lui Blaga), alături de impresionantul Cornel Scripcaru, surprinzătorul Radu Amzulescu şi plăcuta revedere a Oanei Dogaru.

Tot aşa, cu toate că mintenaş m-aş arunca în dezbaterea asupra efectelor (deopotrivă fecunde şi păgubitoare) ale *ralenti*-ului în regiile lui Kordonsky, mă grăbesc excitat să-mi declar public hipnotizarea pe care mi-au produs-o aceste două teribile performanţe cu care ne dăruiesc, în spectacolul de la „Bulandra", Mariana Mihuţ şi Marian Râlea, alături de un captivant Claudiu Stănescu şi o remarcabilă Andreea Bibiri.

În montarea lui Cristi Juncu de la ACT, am lăsat iute la o parte previzibila (deja dogmatica) pledoarie a corect-politicului autor pentru *altfelitate,* rebucurîndu-mă de ironia mucalit-caustică a lui Vlad Zamfirescu, dar în special de revelaţia pe nume Raluca Vermeşan, care-şi asumă ataşant condiţia personajului supraponderal.

În sfîrşit, să vă mai spun de harul dementţial cu care umple scena, fără să facă mai nimic anume, Horaţiu Mălăele în *Dineu cu proşti,* întrecîndu-l net, în ochii mei, prin naturala-i aburealã subtilă, parşiv-duplicisuflet. Dacă Râlea trece instantaneu (şi magistral), ca un silf infantil şi divin, de la copilul uşor *lovit* la tînărul melancolic, sfîşiat între dorul de mamă şi respectul timorat faţă de bunica monomaniac-isteroidă, în rolul acesteia din urmă Mariana Mihuţ ne face să-i citim cu spaimă şi fervoare în filigranul talentului posibilitatea de a întruchipa cu egală forţă şi credibilitate pe Lady Macbeth şi Ana lui Manole, nevinovăţia din *Ciuta* şi cutare feminitate monstruoasă din romanele lui Stephen King. Recunosc spăşit, eu, care, la *Lear*-ul lui Andrei Şerban nu am palpitat: pînă acum o vedeam pe Mariana Mihuţ cu precădere în diafan şi suavă resemnare, fie şi cu asprimile, convingător alveolate, din *Moartea unui comis voiajor*. Acuma, însă, jocul ei dual, pe muchie de cuţit, între nebunia aproape dementţial posesivă şi dăruirea cvasibiblică, în tradiţia „sufletului rus", amestecul (contrariant, dar incitant, pentru spectator) de furie şi blîndeţe, urâ spumegoasă şi acceptare concesivă, de manie şi tandreţe, demonism imprecativ şi duioşie maternă configurează ramele unui personaj hipnotizant şi, în fapt, indescifrabil pînă la urmă.

Spectacolul regizat de Yuri Kordonsky conţine două scene antologice: lamentoul final al Marianei Mihuţ (Bunica) în faţa uşii închise a Mamei şi scena doritei, dar imposibilei regresiuni uterine a lui Saşa (Marian Râlea), zvîrcolindu-se neputincios într-o ameţitoare coregrafie a disperării. Secvenţe amuţitoare. Le-am trăit cu aceeaşi intensitate cu care, de-a lungul anilor, am adunat extatic în vizuina mea cu minuni saltul lui Marin Moraru în spinarea lui Mircea Albulescu în *Troilus şi Cresida,* deambularea lui George Constantin în pîntecele chitului din *Iona* lui Marin Sorescu, exhibiţiile scenice în negru din *Lear*-ul lui Penciulescu, deslușirea dintre Pampon (Giugaru, Caragiu) şi Crăcănel (Birlic, Moraru), lipirea de perete şi prăbuşirea pe perne a Valeriei Seciu în *Să-i îmbrăcăm pe cei goi,* respectiv, *Dama cu camelii,* jocul lui Ştefan Iordache cu tronul din *Richard III* şi intrarea în scenă a lui Marcel Iureş în acelaşi rol (în montarea lui Măniuţiu din 1993), alunecarea pe scenă a lui Caramitru cu Irina Petrescu şi Ogăşanu în *Leonce şi Lena,* intrările în scenă ale lui Caragiu şi, apoi, Gina Patrichi (dimineaţa, după noaptea de prostituare) în *Azilul de noapte,* convulsiile lui Marian Râlea din *Experimentul Iov,* apariţia lui Ciulei în Agamiţă, intrarea publicului în sală, pregătită de Pittiş, la *Cei patru Beatles,* plimbarea nonşalantă a paharului de whisky de către Beligan în *Cui i-e frică de Virginia Woolf,* jocul lui Iureş cu mecanismele utopiei din *Cetatea soarelui,* unduirile feciorelnice ale Marianei Buruiană în Ofelia, rotirile gigantice ale lui Mihai Constantin în patul lui Oblomov…

Gata, opriţi-mă!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent, a coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

oferta de carte

PUBLICITATE

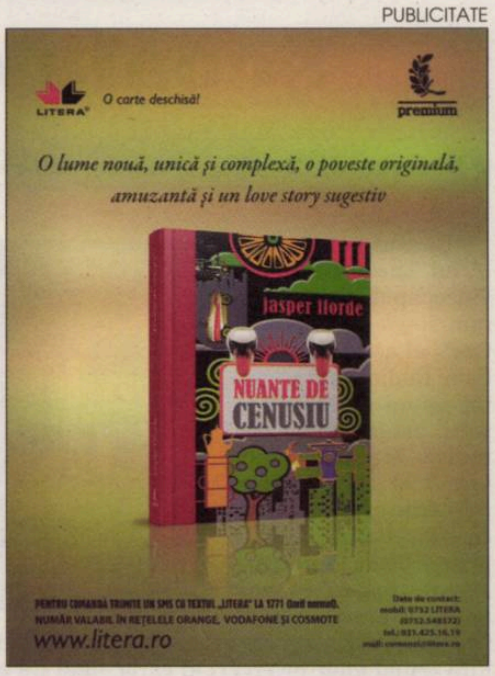

PUBLICITATE

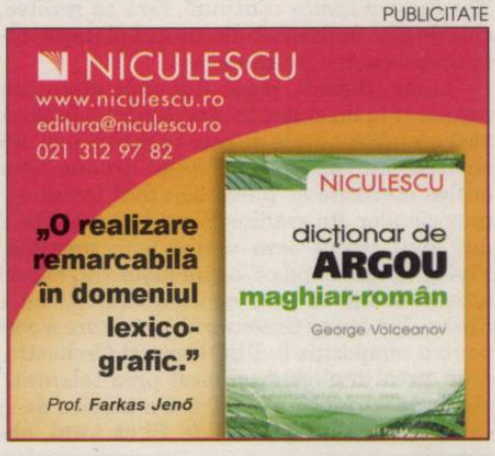

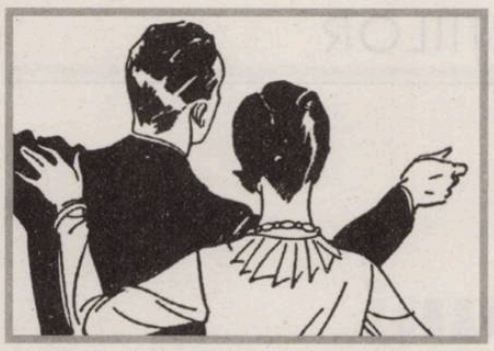

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Solo coral pentru violoncel

Hotărît lucru, teatrului românesc începe să i se întoarcă norocul! Unele spectacole arătau, încă dinspre sfîrşitul anului trecut, semnele unei creativităţi redeşteptate, cînd ezitant, cînd mai decis, în zonele de „acţiune“ ale regizorilor-artişti, singurii pe care scena autohtonă poate conta spre a renaşte. Aceşti regizori-artişti au de făcut, de voie-de nevoie, pe lîngă munca lor specifică, şi operă de pedagogie, ba chiar şi voluntariat managerial. Dar, în ultimii cam trei ani, parcă şi învăţămîntul teatral a mai deschis ochii asupra realităţii, ajungînd să pună în circulaţie chiar şi cîte doi absolvenţi utilizabili pe promoţie (!); or, cu un tînăr cît de cît şcolit, în distribuţie, un regizor-artist se poate încumeta la multe. Mai complicat e cu organizarea teatrelor; dar, dacă e dotat cu glas puternic şi cu nervi buni, regizorul-artist poate spera să aibă producţia gata, chiar şi cu două zile înainte de premieră! Altfel spus, e de bine.

Probabil că exemplul cel mai convingător îl furnizează „Bulandra“, unde, la cîteva zile una după alta, două montări au pus pe drumuri înzăpezite tot Bucureştiul teatral. Despre una dintre ele *(Îngroapă-mă pe după plintă*, la Izvor) am vorbit recent. Cea de-a doua (la Grădina Icoanei) este *Ivanov* de Cehov, în regia lui Andrei Şerban.

Într-o frumoasă conferinţă ţinută la TNB, chiar în preajma premierei, regizorul a explicat de ce, în ultima vreme, cu scurte popasuri prin alte teritorii dramaturgice (Shakespeare, bunăoară, tot la „Bulandra“), revine, iar şi iar, la Cehov. Nu voi relua aici motivele sale; nu aş avea nici precizia, nici subtilitatea cu care a vorbit artistul, izbutind să lumineze, cu vorbe simple, un univers ce pare atît de misterios. Am să încerc să sugerez, doar, ceea ce cred că am înţeles, evocînd, atît cît pot, spectacolul.

Scena, deschisă pe întreaga ei lăţime şi adîncime („spaţiul scenic“: Octavian Neculai), e podită cu scînduri de lemn crud şi poartă elemente minime de „decor“ (un pian, o canapea, două-trei fotolii), devenind o imensă cutie de rezonanţă pentru glasurile actorilor, „metalizate“ de microfoanele suspendate, şi, totodată, pentru paşii lor, voit febrili. Lumea sonoră a spectacolului, amplificată, uneori, nemăsurat, capătă un fel de autonomie care, la început, uimeşte, ba chiar irită, pentru a ajunge treptat insesizabilă, aşa cum a ajuns, pentru noi toţi, vacarmul cotidian în mijlocul căruia trăim. În această cacofonie neistovită, nimeni nu ascultă pe nimeni; cu cît mai aprig îşi declară unul celuilalt sentimente nobile şi porniri generoase, cu atît mai greu se aud unul pe celălalt; de pildă, doctorul Lvov (probă de foc pentru foarte tînărul Alexandru Pavel, trecută cu admirabilă stăpînire de sine) şi Anna Petrovna, soţia evreică şi ftizică a lui Ivanov (ocazie pentru Mirela Oprişor de a dovedi că premiul luat cîndva la Gala Tînărului Actor desemna o certitudine reconfirmată acum cu brio); sau Ivanov însuşi (Vlad Ivanov a intrat ezitant în rol, la reprezentaţia văzută de mine, pentru a evolua pînă la nuanţe infinitezimale în dialogurile din partea a doua) şi prietenul lui, Lebedev, viitor socru *in spe* (excepţional, Cornel Scripcaru); sau acelaşi Ivanov şi adolescenta Saşa (Ioana Anastasia Anton dînd o nouă interpretare de forţă), puştoaica exaltată care ţine cu orice preţ să-l „salveze“ pe acest „om fără calităţi“, chiar şi fără voia lui. Ca toate personajele cehoviene, şi eroii acestei piese de tinereţe (1886) a modestului doctor îşi strigă din răsputeri iubirea, o iubire „din cap“ (şi, în cel mai bun caz, din glande), care lasă pe dinafară inima, unde numai pustiul, vidul, golul, plictisul sînt vii. Mai mult aici decît în celelalte piese, mai elaborate, poate (sau doar mai familiare nouă şi, de aceea, adresîndu-se unei sensibilităţi oarecum tocite), replicile au o directeţe, o sinceritate de o cruzime atît de sălbatică încît efectul lor este de bisturiu plimbat pe nervul deschis: ne privim şi ne ascultăm pe noi înşine în cutare sau cutare „situaţie de viaţă“ minţind, exagerînd, falsînd, falsificînd(u-ne) ca să obţinem un strop de atenţie, un dram de înţelegere, o coajă de (auto)consideraţie, o fărîmă de stimă şi, mai ales, oricum, cu orice preţ, o frîntură de iubire. Şi sîngerăm ascuns. Doctorul Cehov nu oblojeşte, nu pune plasturi; dezinfectează doar, cu zîmbetul lui timid şi sardonic, şi, împreună cu Andrei Şerban, ne obligă să nu întoarcem capul. Nici de la ticăloşia sublimă a contelui Şabelski (incredibil şi impecabil, Victor Rebengiuc – din nou!), nici de la versatilitatea descreierată a lui Borkin (Marius Manole, uşor supraturat, cînd l-am văzut eu), nici de la meschinăria stelară a Zinaidei Savişna (Manuela Ciucur, într-o surprinzătoare compoziţie), nici de la prostia galactică a Babakinei (Ana Ioana Macaria, foarte precisă), nici de la cupiditatea peţitoarei (Dana Dogaru), sau de la obsesia agresivă a lui Kosîh (Radu Amzulescu), sau de la tembelismul curat al lui Dudkin (Marius Chivu). Foarte bine „îmbrăcate“ de scenografa Carmencita Brojboiu, toate aceste apariţii neverosimile şi perfect realiste alcătuiesc un cor de solişti al cărui acord fin se va realiza, neîndoielnic, în reprezentaţiile viitoare (spectacolul a fost lucrat în circa o lună!), dar al cărui sunet de fond, clar, adînc şi vibrant precum al violoncelului ce rămîne, abandonat, în prim-plan, vrăjeşte de pe-acum urechea.

Efectul lor este de bisturiu plimbat pe nervul deschis.

„*Ivanov* de Cehov“, scrie pe coperta excelentului caiet-program, conceput de regizor şi de Dana Dima; şi, un pic mai jos: „de Andrei Şerban“. Rar am văzut inscripţie care să descrie mai exact un spectacol.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Şcoala de improvizaţie

● **Radiohead, *The King of Limbs*, self-released, 2011.**

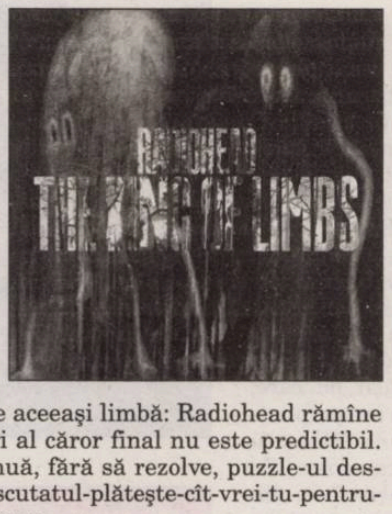

Dansul pantomimic al lui Thom Yorke din videoclipul pentru primul *single*, „Lotus Flower“, al acestui nou album Radiohead ar putea să-mi şoptească ce vrea, astăzi, trupa britanică. Melonul ar putea fi al lui Chaplin, mişcările aparent haotice – tot ale lui. Cele aproape 38 de minute însele ale producţiei, semnate de eternul Nigel Godrich, vorbesc şi ele pe aceeaşi limbă: Radiohead rămîne încă trupa unor încercări al căror final nu este predictibil. *The King of Limbs* continuă, fără să rezolve, puzzle-ul deschis de mai-mult-decît-discutatul-plăteşte-cît-vrei-tu-pentru-muzica-noastră *In Rainbows*.

Luaţi „Bloom“, piesa – şi cînd spun piesă, nu mă refer neapărat la un cîntec în standarde popiste, ci la o bucată din acel grandios puzzle de care vorbeam mai devreme – cu care se deschide *The King of Limbs*: *drumming*-ul şi *synth*-urile acelea eterizate ar putea să-i facă invidioşi pe majoritatea muzicienilor din grădina Warp Records. OK, Yorke şi-a pierdut anul trecut ceva vreme prin preajma laptopului lui Flying Lotus, după ce, acum nişte ani, experimenta de unul singur sound-ul noii epoci a muzicii cu excelentul *The Eraser*. Iar Jonny Greenwood, omul care a obţinut o rezidenţă pentru compoziţie la BBC Concert Orchestra, e un muzician mult prea inteligent (şi mult prea talentat) pentru a nu fi observat faptul că o chitară din muzica de azi nu mai sună ca în vremea lui *The Bends*. Şi că totul, absolut totul este ritm, este *groove*.

„Morning Mr. Magpie“, „Feral“ şi amintitul „Lotus Flower“ merg în direcţia imprimată de „Bloom“. Toate par a fi rezultatul unui studiu de laborator în care *bassline*-urile şi *beat*-urile au fost puse sub microscop pentru a putea fi replicate în esenţa lor. Sînt deconstruite pentru a fi reconstruite doar din ceea ce contează, fără balast, fără înfloriturі, fără artificii. Materialul e acelaşi, dar elementele rămase în el sînt doar acelea care slujesc, cred eu, unui scop mai îndepărtat decît *The King of Limbs*. Aici, sunetul Radiohead nu mai este acela al unui grup clasic, cu bas, chitară, tobe, ci se apropie spectaculos de mult de cel al unui ansamblu de instrumente electronice (hardware sau software, aproape că nici nu mai contează acum): *loop*-urile îl duc într-o zonă în care repetiţia devine mama muzicii. (Battles făceau şi ei aşa ceva cu *Mirrored*, în 2007, dar la o viteză mult mai mare, cu un efect mult mai exploziv.)

În restul timpului, noul album se îndepărtează, mai mult sau mai puţin, de această metodă, devenind ceva mai conformist. E un pas înapoi, către *In Rainbows*, iar nu unul înainte, către ceea-ce-va-să-vină. Puseurile de nostalgie după vechiul sunet îl invadează aluziv, vocea lui Yorke şi orchestraţiile devin mai melancolice, mai statice, ritmul cade.

The King of Limbs nu este, însă (încă?), un album de muzică electronică, ci, după mine, doar o sesiune de improvizaţie care le pavează Radioheazilor drumul către aşa ceva. E doar tunelul, vag luminat, din care vor ieşi, la un moment dat, cu o operă care să le complimenteze toate aceste încercări, începute cu *In Rainbows*. Sau, pentru Yorke, cu *The Eraser*. Asta profeţeşte, de altfel, şi el pe „Separator“, ultimul cîntec al acestei a opta opere a formaţiei din Oxfordshire: *„If you think this is over, then you're wrong“*.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Svetlana CÂRSTEAN

Percuţia e în toate

De cîteva luni fac un slalom între textele lui Mircea Horia Simionescu, Mircea Cărtărescu, Sorin Gherguţ, Cioran, Artaud, T. O. Bobe, Simona Popescu, Marie Darrieussecq, între textele mele şi facultativele: Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu, jurnalul lui Kafka. Totul pe un fond de Satie amestecat cu Pergolesi, Travis şi Lhasa de Sela. Un slalom între Institutul Francez, Pandora M, sandviciurile de dimineaţă ale lui Tudor, pîinea coaptă în cuptor în weekend, întrebările pentru invitaţii de la „Cercul Poeţilor Apăruţi“, coperta cărţii lui Sorin – să fie galbenă, să fie ocru? Lui oricum îi place mov. „Cercul Poeţilor Apăruţi“ e noutatea absolută a acestor ultime luni. Totul a plecat de la o frenezie interioară pe care am mărturisit-o mai întîi cu jumătate de gură, apoi ceva mai convingător, într-un interviu, la care era cît pe ce să renunţ în ultimul moment. Aşa s-a ajuns, după ocolul meu parizian de anul trecut, la colecţia de poezie şi la atelierul „Cercul Poeţilor Apăruţi“. Totul a plecat însă şi de la un fel de teamă pe care doream s-o alung sau dimpotrivă s-o provoc să se arate în toată splendoarea ei. Mi-e frică de poezia mută, de poezia corectă, de poezia legată la gură sau dimpotrivă de cea excesiv de gureşă, care se amestecă prea mult cu lumea. Mă revoltă însă şi faptul că poezia e condamnată să stea pe rafturile dosnice ale librăriilor şi că oamenii vorbesc despre ea ca şi cum ar cunoaşte-o, cu prejudecăţi şi lucruri sigure. Ca un bărbat despre o iubită din tinereţe, de la care nu a reţinut decît defectele.

Bonus. Slalomul este specialitatea mea de mult timp. Bucuria continuă în această alergătură sînt oamenii, întîlnirile, re-întîlnirile, descoperirile. Sînt un om foarte norocos: în tot acest tablou, mă bucură adesea nespus să îl aud pe Tudor improvizînd la pian sau ambalîndu-şi bongosurile. Percuţia e în toate, ar spune el. Inclusiv în slalom, inclusiv în poezie.

***Svetlana Cârstean** este poetă, coordonează proiecte speciale la Institutul Francez şi colecţia de poezie a Editurii Pandora M, „Cercul Poeţilor Apăruţi“.*

Andrei GORZO

dilematograf

Mitologie

● ***Adevăratul curaj / True Grit* (SUA, 2010), de Joel şi Ethan Coen.**

True Grit, un western semicomic regizat de fraţii Coen, reprezintă cea de-a doua ecranizare a unui roman de Charles Portis, apărut în 1968. Prima ecranizare a ieşit în 1969, dar arată şi sună ca un western de modă mult mai veche – e unul dintre ultimele westernuri hollywoodiene făcute ca şi cînd nici Sergio Leone, nici războiul din Vietnam n-ar fi existat. În rolul unui bandit oarecare, rapid neutralizat de John Wayne, joacă Dennis Hopper, care, ca actor-regizor, a făcut în acelaşi an *Easy Rider* – un influent anti-western cu motociclişti, care ataca explicit tocmai valorile conservatoare asociate operei şi persoanei lui Wayne. Aceleaşi valori au fost luate explicit în derîdere în *Midnight Cowboy,* care anul acela a luat Oscarul pentru Cel mai bun film şi în care un personaj se îngrozea la sugestia altuia, cum că marele W. ar fi gay. Un an interesant, deci, cu atît mai mult cu cît Oscarul pentru Cel mai bun actor i-a revenit lui W. însuşi, pentru rolul unui şerif supraponderal, beţiv şi chior, care, neîncetînd să mîrîie şi să se încrunte, se lasă transformat în dulăul adorator şi adorat al unei fete de 14 ani. Wayne şi cu fata (care-l angajase să-l găsească pe ucigaşul tatălui ei) erau practic un duo de circ sau de *music-hall,* ea dezgheţată şi autoritară, şfichiuindu-l cu vocea ei de premiantă, el proiectîndu-şi în format XXL reacţiile de încasator, reinventîndu-se la bătrîneţe, în ochii publicului, ca un bufon, dar în acelaşi timp avînd grijă să rămînă eroic. Amestecul lui de bufonerie şi eroism era o performanţă de cabotinaj: o mişcare tactică, menită să-l vîre încă şi mai adînc pe sub pielea publicului, într-un moment în care asocierile ideologice ale imaginii lui nu mai erau pe placul tinerilor. Povestea scrisă de Portis nu era mai mult decît un vehicul potrivit pentru acest *lifting* operat de Wayne asupra propriului mit.

În ecranizarea fraţilor Coen, povestea e tratată ea însăşi ca un fragment de mitologie americană. Filmul e narat de eroină – de fosta adolescentă autoritară, capabilă să bage frica în bărbaţi duri precum şeriful (Jeff Bridges) sau Texas *ranger*-ul care li se alătură în aventură (Matt Damon) –, la mulţi ani după consumarea evenimentelor, şi spre final există sugestii delicate cum că amintirea s-a transformat în legendă, în basm. Punctul de transformare e marcat plastic într-o secvenţă în care şeriful goneşte de nebun pe cal, cu fetiţa rănită în braţe, încercînd să ajungă la un doctor: dacă, pînă în punctul acela, splendidul director de imagine Roger Deakins s-a abţinut de la genul de picturalitate care sare în ochi, el izbucneşte brusc într-o rafală de efecte romantice – un cadru cu cal şi călăreţi profilaţi, umbre negre, pe linia orizontului, un cadru cu calul murind sub un cer plin de stele. Epilogul ne-o arată pe fosta adolescentă încercînd să reia legătura cu bătrînul ei salvator, care a ajuns să lucreze într-un circ: e clar, bărbaţi ca el – sau ca partenerul lui de aventură, cel atît de pătruns de mîndria de a fi texan şi *ranger* – nu mai sînt azi, dar cum fuseseră ei, de fapt? În privinţa asta – cît era eroism, cît era bufonerie, în ce măsură erau nobili, în ce măsură erau proşti şi sălbatici –, Coenii întreţin pînă la capăt o anumită incertitudine, combinînd aceste trăsături la un nivel de fineţe mult superior cabotinajului din versiunea Wayne. În măsura în care fanii Coenilor aşteptau de la aceştia o viziune făţiş-batjocoritoare şi brutal-antieroică asupra westernului, ei vor fi dezamăgiţi. Ceea ce nu înseamnă că diversele figuri de cetăţeni respectabili din planul doi, care încearcă să profite financiar de situaţia orfanei în timp ce-i citează din Biblie, nu-şi găsesc locul în portofoliul de caricaturi care le-a asigurat Coenilor o reputaţie de mizantropi. Din contră, şi-l găsesc atît de bine încît e oarecum surprinzător să te întorci la romanul lui Portis şi la filmul cu Wayne, pentru a descoperi că aproape toate aceste personaje, situaţii şi dialoguri (inclusiv trimiterile la Biblie şi la mitologia greacă) apar şi acolo. Unul dintre deliciile cele mai rafinate ale filmului – felul aspru şi totodată elaborat-curtenitor în care vorbesc personajele – vine din carte; ce fac Coenii este să-l rafineze suplimentar, totodată încurajîndu-şi actorii să adopte voci cu accente cît mai puternice. Seva regional-folclorică a filmului e consistentă (rivalitatea regională e o sursă de ciorovăială între şeriful din Arkansas şi *ranger*-ul din Texas, iar faptul că în Războiul Civil au luptat amîndoi de partea Sudului, dar în feţiuni diferite, constituie o altă sursă) şi consistenţei ei i se datorează o parte din succesul sudurii dintre laturile comic-dizgraţioase ale eroilor şi laturile lor nobile. Peisajele muntoase sînt severe şi nepoetice, deşi oferă, la un moment dat, o privelişte suprarealistă – apariţia unui cal purtînd în şa ceva ce pare a fi un urs –, iar marea probă regizorală a westernului, şi anume crearea de suspans prin exploatarea cantităţii mari de spaţiu (prin repartizarea actorilor în cadru la distanţe mari unii de alţii), e trecută cu brio de Coeni.

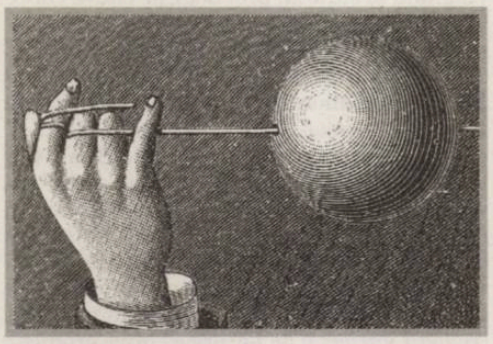

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Vocile dizarmonice ale Franţei

Un grup de diplomaţi francezi din generaţii diferite, unii încă activi, alţii ieşiţi la pensie, a publicat – sub pseudonimul colectiv Marly, după numele restaurantului în care s-au întîlnit – o scrisoare deschisă în care a denunţat deriva în care se află afacerile externe ale Franţei. Lipsa de coerenţă şi de direcţie sub preşedinţia lui Nicolas Sarkozy ar fi condus, spun ei, la moartea diplomaţiei franceze. Un avertisment dur, tăios care nu a rămas fără urmări – veţi vedea mai tîrziu. Pînă una-alta, diplomaţia franceză – aşa cum e descrisă de aceşti diplomaţi – pare lipsită de consistenţă şi, prin urmare, nu se mai poate constitui într-un model. Căci, pînă la urmă, modul în care Franţa a ştiut, vreme de decenii, să-şi apere interesele, fără să intre în relaţii conflictuale cu propria-i concepţie despre respectarea drepturilor omului, a făcut ca diplomaţia franceză să devină model cultural.

De ce nu mai seduce? În timpul Războiului Rece, Franţa s-a situat de partea occidentalilor, dar a privit mereu spre ambele tabere. Astăzi, aliată a SUA şi cu pretenţii de lider în NATO, Franţa nu ar mai interesa pe nimeni căci şi-a pierdut vizibilitatea şi capacitatea de manevre diplomatice. Şi această pierdere – spun semnatarii scrisorii – nu trebuie pusă pe seama diplomaţilor, ea trebuie imputată politicienilor care au făcut alegeri greşite. În recentele conflicte din Tunisia şi Egipt, nu diplomaţii sînt cei care au greşit – se spune în scrisoare, răspunzîndu-se unor acuze directe, legitime –, ci tot oamenii preşedintelui; ei ar fi cei care au ales cele două ţări din Nordul Africii drept „stîlpi sudici" ai eşafodajului diplomatic francez. Iar reacţiile bîlbîite şi întîrziate tot preşedintelui îi pot fi imputate – el nu ar fi ţinut cont de informaţiile şi analizele transmise din vreme de ambasade. Dacă ar fi doar atît – doar ezitări pe fondul unei crize internaţionale – ar fi încă bine, dar semnatarii scrisorii îl învinuiesc pe şeful diplomaţiei şi de amatorism: pentru că a însărcinat Ministerul Mediului (şi nu pe cel al Externelor) să organizeze participarea Franţei la Summit-ul despre schimbările climatice de la Copenhaga. Lipsa de pricepere diplomatică a colegilor din acel minister a făcut ca vocea Franţei să nu fie auzită. „Trebuie să regăsim calea către o politică externă bazată pe coerenţă, eficienţă, discreţie" – conchid membrii grupului Marly, indicînd că nu în interiorul marilor instituţii (G8 sau G20), unde vocea Franţei e oricum bruiată, ar trebui căutată o tribună, ci în politica faţă de lumea arabă, în obiectivele pentru Afganistan, în parteneriatul cu Rusia. Buuun. Doar n-o să vă imaginaţi că povestea se opreşte aici. Nu! Scrisorii celor din grupul Marly i s-a răspuns printr-o alta, care apără orientările şefului statului în materie de politică internaţională. Grupul Rostand – format tot din diplomaţi care au vrut să-şi păstreze anonimatul – a luat apărarea preşedintelui, ridiculizînd criticile aduse de grupul Marly. Michèle Alliot-Marie a răspuns şi ea acuzaţiilor, cu două zile înainte de a fi demisă. Şi ea a optat pentru un discurs tăios, ce ducea în derizoriu argumentele grupului Marly; de pildă, reproşului cu privire la direcţia pro-americană pe care a căpătat-o politica externă i-a răspuns acuzîndu-i pe cei care l-au formulat de „stîngism".

În fine, un al treilea grup, intitulat „Albert Camus" – alţi contestatari, tot anonimi – a luat-o de la capăt cu critica, reformulînd capetele de acuzare: „Luările de poziţie partizane nu spun nimic despre cele două probleme veritabile ale crizei actuale" – se afirmă în acel text. Prima ar fi conjuncturală – e vorba de titularul portofoliului din Quai d'Orsay (între timp, s-a rezolvat măcar asta: Michèle Alliot-Marie a fost înlocuită): îţi trebuie ceva tupeu, ca ministru de Externe al Franţei, să-i propui lui Ben Ali cooperare poliţienească pentru a rezolva problema siguranţei pe străzi, sau să-ţi fi petrecut vacanţa în Tunisia chiar în timpul revoltelor. Alte ţări europene care au avut, şi ele, relaţii de acest fel cu lumea arabă, au lucrat mai cu tact – astfel încît diplomaţia nu le-a fost compromisă. A doua problemă ar fi de ordin structural. „Constatăm încă o dată că ţara noastră, în ciuda referinţelor automate la drepturile omului, întîmpină dificultăţi tot mai mari atunci cînd trebuie să integreze în politica externă elemente precum apărarea democraţiei, susţinerea disidenţilor, transformarea regimurilor. Pare paralizată de frica de schimbare, obsedată de dorinţa de a menţine un *statu-quo*."

Acum, că politica externă a Franţei e întoarsă pe toate feţele în presă, nici măcar nu mai e nevoie de vreun Wikileaks ca să se arate toate carenţele: ceaţa pare să fie atît de deasă, zgomotul de fond atît de puternic, dizarmoniile atît de acute încît e cert că Franţei îi va lua ceva timp să-şi regăsească vocea. Noul ministru al Externelor, Alain Juppé, are figură de dirijor. Însă nu e sigur că, în obedienţa sa faţă de adevăratul şef al orchestrei, va pleca urechea şi la ce spun vechii maeştri pe care urmează să-i dirijeze.

trecerea prin reviste

● OBSERVATOR CULTURAL (24 FEBRUARIE 2011)

Fragmente din cartea *Cuvîntul împotriva camorrei* a lui Roberto Saviano, în traducerea Corinei Petroff:

„Cea mai mare frică pe care o simt organizaţiile criminale este să descopere că cineva poate avea ambiţii diferite şi poate face în aşa fel încît mecanismele să le intre în criză. Iar cine se opune – în optica lor – nu se opune sistemului de lucruri, ci se opune pentru că *vrea să cîştige mai mult*. (...)

De ce înregistrarea video cu asasinarea lui Bacioterracino a cutremurat opinia publică mondială? Întîi şi-ntîi, pentru că era pentru prima dată cînd o astfel de înregistrare era transmisă. În general, ni se arată numai partea finală a unui asasinat, fotografia cadavrului, drept unică mărturie. Pentru prima dată, în schimb, era prezentată întreaga desfăşurare a faptelor. Dar mai este un detaliu. Imaginea acelei execuţii dărîmă complet viziunea clasică cinematografică pe care o avem despre execuţiile puse la cale de camorra, pentru că este înfăptuită în doar cîteva secunde, cu o senină răceală. Nu rea, ci senină. Şi, în special, pentru că cei care se află în jurul cadavrului, şi se aflau acolo şi mai înainte ca Bacioterracino să moară, nu au nici o izbucnire, nici o reacţie isterică. Parcă nu le-ar fi frică: nu fug, nu urlă, nu se grăbesc să sune la poliţie sau la carabinieri, sau, cel puţin, se pare că nu fac nimic din toate astea imediat. Nu fac nimic altceva decît să încerce să plece cît mai repede cu putinţă, fără să atragă atenţia. Să se îndepărteze cu orice preţ. (...)

Pentru cel care vede aceste imagini, primul gînd este: dar cum de este posibilă atîta lipsă de omenie? Cine priveşte din străinătate îşi imaginează Napoli ca pe un oraş al iubirii, al pasiunii, al mîncărurilor bune şi al femeilor frumoase, cu atît mai mult nu este în stare să găsească o motivaţie. În realitate însă, cine trăieşte acolo nu vede nimic scandalos în asta." **(A. M. S.)**

Mihai CHIRILOV

Eu şi Berlinala, o căsnicie

O satisfacţie: aceea de a-mi vedea titlul favorit din competiţia oficială a Berlinalei 61, *Nader and Simin, A Separation,* premiat cu Ursul de Aur. O dezamăgire: excluderea din palmares a remarcabilului travaliu de imagine operat de Oleg Mutu în *Innocent Saturday*. O experienţă jubilatorie: subversiva comedie neagră bollywoodiană, *7 Sins Forgiven*. O slăbiciune personală: *Amador,* jumătate farsă, jumătate melodramă, cu aceeaşi Magaly Solier, actriţa peruancă din Ursul de Aur de acum doi ani, *Milk of Sorrow*. Şi, nu în ultimul rînd, o certitudine: aceea că, oricît de apetisante mi s-ar fi părut picturile vechi de 30.000 de ani filmate, exclusiv de Werner Herzog, într-o peşteră din sudul Franţei, valoarea lor adăugată pentru ecran – şi am numit aici 3D-ul dătător de durere de cap – a reuşit să mă ţină departe de *The Cave of Forgotten Dreams*. Alături de alte trei revelaţii (şi tot atîtea debuturi, de descoperit la TIFF: belgianul *Bullhead,* israelianul *The Flood* şi nemţescul *Above Us Only Sky),* acesta e bilanţul, majoritar pozitiv, al festivalului din acest an, acum la aniversarea unui deceniu de cînd merg la Berlinală.

Poţi spune cu mîna pe inimă că selecţia din acest an a fost, din nou, una proastă, cum s-a scris deja, dar pentru asta trebuie, cred, să fi văzut toate filmele. Nu *toate* filmele, pentru că e imposibil, dar măcar toate filmele uneia dintre secţiunile principale: Competiţia, Panorama sau Forum. Nu am reuşit această performanţă, dar, la drept vorbind, nici nu mi-am propus şi, cu un total de 25 de filme văzute, nici nu-mi fac procese de conştiinţă din cauza asta: nici măcar cronicarii invitaţi de revista *Screen International* să-şi dea steluţele zilnice pentru filmele din Competiţie n-au reuşit. Pe cel puţin jumătate dintre ei i-am auzit însă lamentîndu-se de nivelul scăzut al selecţiei. Nimic mai teribilist: un festival care produce măcar o capodoperă, care în plus ia şi premiul cel mare, cum a fost cazul actualei Berlinale, merită toată stima. În paranteză fie spus, Cannes-ul şi Veneţia din 2010 ar trebui să-şi bage capul în pămînt: nici unchiul thailandez cu nume imponunţabil al lui Apichatpong Weerasethakul, nici „undeva"-ul care nu duce „nicăieri" al Sofiei Coppola nu se compară cu filmul iranianului Asghar Farhadi. Sigur, *Nader and Simin, A Separation* trebuia să cîştige, au spus mulţi. Poate că da, deşi nu cred că asta îl va scoate pe Jafar Panahi din închisoare. Adevărul, pe care pînă şi juriul actualei ediţii a reuşit să-l umbrească supra-premiind filmul iranian – la categoriile Cel mai bun actor (toţi actorii!) şi Cea mai bună actriţă (toate actriţele!) – este că *A Separation* chiar merita să cîştige Ursul de Aur. Şi o spune nu tocmai cel mai mare fan al cinematografiei iraniene, dimpotrivă. Preţ de un deceniu şi ceva, am asistat, în diverse stadii de irascibilitate, la marşul triumfal al filmului iranian prin festivaluri, îndurînd rafinarea extremă a genului (pentru că, da, filmul iranian a devenit un gen în sine), calofilia din ce în ce mai prăfoasă, filozofia din ce în ce mai pretins-adîncă şi poveştile din ce în ce mai străvezii. Într-un minut din *A Separation* însă se întîmplă mai mult decît în toată filmografia iraniană din ultimii zece ani, drept care personajele nici nu mai au timp să bată un drum de ţară în timp real sau să emită panseuri cu gust de cireaşă. Comentariul social şi religios este în continuare acolo, dar nu băgat în ochi, ci fin integrat în poveste. Care poveste, ei bine, e demnă de un adevărat film de gen, ceea ce americanii numesc *court-room drama:* filmul începe cu un proces de divorţ şi continuă, în cea mai mare parte a lui, cu un proces pentru crimă, cu revelaţii, mărturii mincinoase, răsturnări de situaţii şi tot tacîmul. Mai multe nu spun. Nu există un timp mort şi, ceea ce e şi mai pasionant, nu există inocenţi sau vinovaţi deplini – de unde şi perpetua, dar zadarnica nevoie de a empatiza cu un anume personaj în detrimentul altuia – ci doar victime. Ca-n viaţă.

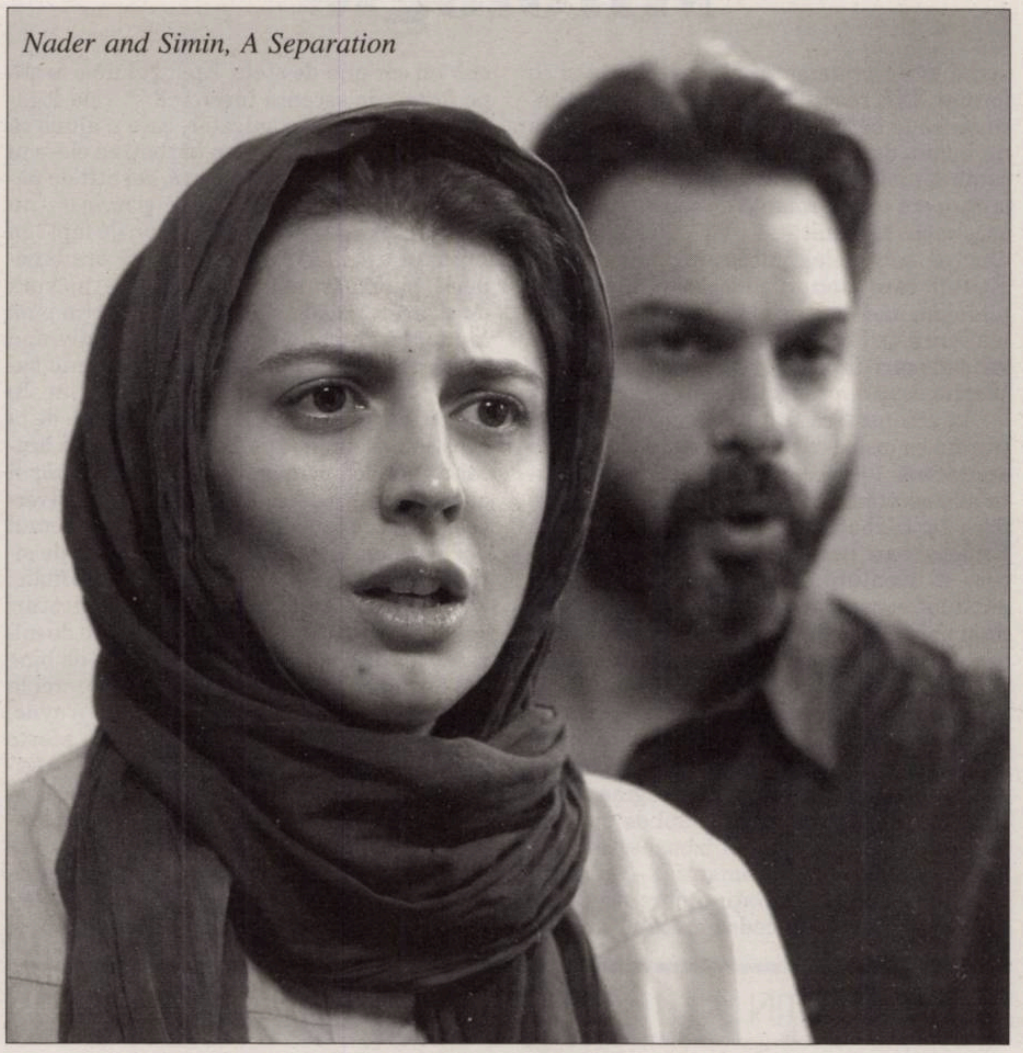
Nader and Simin, A Separation

Un festival care produce măcar o capodoperă, care în plus ia şi premiul cel mare, cum a fost cazul actualei Berlinale, merită toată stima.

Tot un film despre victime este şi rusescul *Innocent Saturday,* al doilea efort regizoral al lui Alexander Mindadze, al cărui debut, *Soar,* l-am adus acum cîţiva ani la TIFF. Acela era despre o catastrofă aviatică şi muşamalizarea ei. Acesta este tot despre o catastrofă, de proporţii atomice însă (explozia reactorului nuclear de la Cernobîl din aprilie 1986), pe care, din nou, oficialităţile încearcă s-o muşamalizeze. Aparent deconcertant este ceea ce se întîmplă în continuare: deşi eroul e conştient de magnitudinea pericolului, iar primul impuls e de a-şi lua iubita şi a pleca cu primul tren, viaţa pur şi simplu nu-l lasă şi-i pune frîne la tot pasul. Piedicile nu sînt insurmontabile, dar există ceva care-l ţine în loc. Despre acest „ceva", aproape buñuelian, este filmul lui Mindadze. Despre toate acele lucruri mici care-ţi fac viaţa mai plăcută şi demnă de a fi trăită şi care devin cu atît mai preţioase în situaţii-limită. Sigur, e uşor să te întrebi, cu detaşarea pe care ţi-o dă poziţia de spectator, de ce eroul, laolaltă cu cei care află despre tragedie, nu se zbat mai tare să părăsească zona infectată, preferînd să se abandoneze plăcerii de a petrece monstruos la o nuntă de sîmbătă seara care nu se mai termină. Dar tocmai în acest paradox greu de procesat raţional e miza filmului, în această disperare exuberantă, de sfîrşit de lume, stropită din belşug cu vodcă şi vin, în această vitală celebrare a inocenţei pe cale de a fi pierdută, a unui „acum" în care geloziile, prietenia, pofta de viaţă sînt mai puternice decît sentimentul morţii anunţate. Aş fi putut jura că operatorul Oleg Mutu va primi un premiu, bine-meritat, pentru contribuţie artistică, graţie travaliului temerar de imagine pe care îl face aici. N-a fost să fie. Probabil că juraţii l-au pedepsit pentru crunta durere de cap pe care le-a dat-o. Nu-i vorbă, şi eu am ieşit anesteziat de durere, dar zău dacă anestezia asta nu a lucrat în favoarea filmului. Camera lui Mutu e în continuă agitaţie, apropiată periculos de mult de feţele şi corpurile personajelor (uneori pînă la abstractizare). În lunga scenă a nunţii care ocupă aproape jumătate de film poţi jura că ţopăie şi se distrează la fel de bine ca petrecăreţii, trăgîndu-şi sufletul preţ doar de cîteva cadre largi şi ameninţătoare în care fixează, de departe, centrala nucleară învăluită de fum.

În *7 Sins Forgiven* al indianului Vishal Bhardwaj (Panorama), există nu una, ci şapte nunţi, „anşenate" cu tot atîtea căsnicii eşuate, respectiv înmormîntări. Bhardwaj rescrie, răsturnat, povestea celor şapte neveste ale lui Barbă-albastră, imaginînd o *femme fatale* creştină care-şi bagă în groapă cei şapte soţi, de religii diferite, pentru păcatul de a-i fi refuzat dragostea absolută. Delicios în imoralitatea şi deznodămîntul lui (revista *Variety* e de părere că orice cronicar care divulgă identitatea ultimului soţ merită pedepsit), *7 Sins Forgiven* nu e lipsit de tradiţionalele numere muzicale marca Bollywood, dar e cum nu se poate mai străin de reţeta conservatoare a genului. Pe scurt: dacă Buñuel ar fi lucrat vreodată la Bollywood, acesta e filmul pe care l-ar fi făcut.

Umbra lui Buñuel se insinuează şi în spaniolul *Amador* (Panorama) al regizorului Fernando León de Aranoa, în care o emigrantă boliviană din Madrid acceptă să îngrijească un bătrîn pentru a putea plăti rata la un frigider hi-tech destinat conservării florilor furate şi revîndute de iubitul ei. Problema e că bătrînul moare, iar femeia continuă să pretindă că el ar fi în viaţă, pentru a-şi putea primi banii la sfîrşitul lunii. Complet implauzibil (de unde şi recursul la pista realist-magică), dar infinit de ataşant şi de amuzant, *Amador* reuşeşte practic imposibilul: acela de a maria farsa cu tragedia.

Probabil că juraţii l-au pedepsit pentru crunta durere de cap pe care le-a dat-o.

Poate că Nader şi Simin, protagoniştii filmului iranian multi-premiat la această ediţie, au dreptate să se despartă. Eu însă nu intenţionez să divorţez prea curînd de Berlinală, în ciuda avizului negativ pe care-l primeşte selecţia de la un an la altul.

***Mihai Chirilov** este critic de film.*

Aedicula, ulei pe pînză, 81x56 cm

Natură moartă cu arcade, ulei pe pînză, 50x60 cm

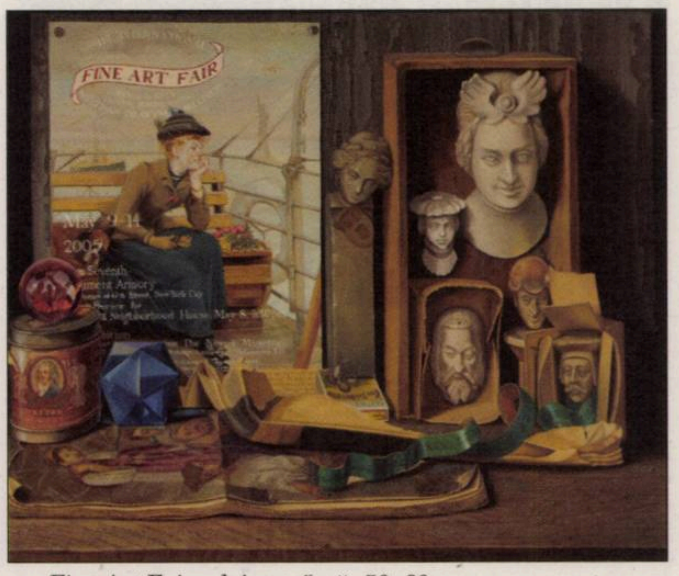

Fine Art Fair, ulei pe pînză, 50x60 cm

Expoziție Michael Lassel

decembrie 2010 – martie 2011

Atunci cînd reuşeşte să treacă dincolo de pragul sensibilităţii, dincolo de pragul gîndului, frumosul te salvează din capcana perversă a cotidianului.

De ce savanţii, gînditorii sau artiştii români nu ajung să fie bine cotaţi pe scara de valori internaţională decît atunci cînd, dintr-un motiv sau altul, ajung să-şi părăsească definitiv ţara? De ce cultura naţională nu e în stare să-i recupereze decît după dispariţia lor?

Sir Charles Saatchi declara că a ales să pună în vînzare opere semnate de românul sas Michael Lassel pentru că îl consideră cel mai important pictor contemporan de trompe l'oeil.

Mariana Ion Xidarakou, singurul gemolog român
cu recunoaştere şi practică internaţională, marii artişti restauratori şi experţi Mihai Covaci şi Ion Sfrijan,
tinerii specialişti Cristian Covaci şi Ana Maria Măciucă,
sub tutela lui Radu Boroianu
şi sfaturile lui Jan de Maere.

Nicolae Maniu, Michael Lassel, Sorin Ilfoveanu, Ana Ruxandra Ilfoveanu, Răzvan Ionescu, Ovidiu Simionescu, Andreea Bove, artă plastică şi decorativă europeană veche, expertiză ştiinţifică, restaurare, bijuterii şi consultanţă.

EUROPEAN ART GALLERY, **WWW.EAGALLERY.RO**

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ
DE ARTĂ EUROPEANĂ
secolele XVI – XX
Atelier de expertiză științifică
Atelier de restaurare

Franz Franken, *La Deposition de la croix,*
ulei pe pînză, 64,3x 49 cm

Sf. Ieronim,
ulei pe pînză, sfîrşit de secol XVII, Şcoala Italiană

EUROPEAN ART GALLERY

Bd. Regina Maria, nr. 18, sector 4 *www.eagallery.ro* *Tel: +4031436844*

Deschis marți-sîmbătă orele 14,00-19,30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

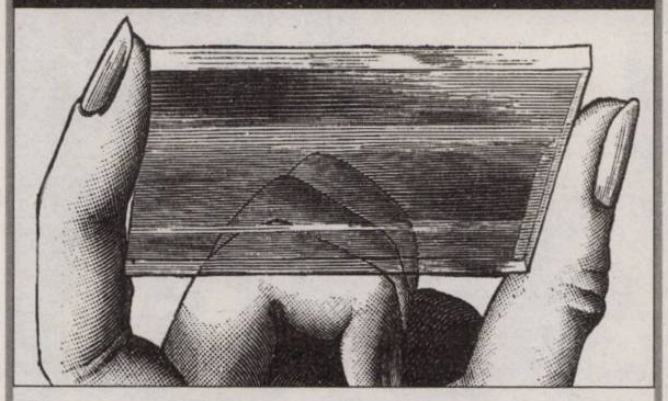

Cazul Bleonţ

L-am văzut pentru prima oară pe Claudiu Bleonţ pe scenă în montarea lui Horea Popescu după *Zbor deasupra unui cuib de cuci,* unde juca rolul tînărului aceluia bîlbîit, Billy Bibbit, care se sinucide spre final. Asta se întîmpla pe vremea lui Ceauşescu, iar Bleonţ era foarte tînăr şi foarte bun. Apoi l-am văzut în multe roluri care pot fi considerate antologice. De la un moment încolo însă, cariera artistică a lui Claudiu Bleonţ a început s-o ia accelerat la vale. Ultimul rol bun în care l-am văzut a fost cel din 1995, în filmul *O vară de neuitat* de Lucian Pintilie. Apoi, în opinia mea, Bleonţ a încetat să mai fie actor. Am mai fost la cîteva piese cu el şi am regretat din tot sufletul: era mai degrabă o caricatură, nimic nu mai amintea de talentul şi de inteligenţa scenică pe care le avea altădată. Acum, Bleonţ a ajuns să interpreteze excesiv orice rol: chiar dacă trebuie să joace o scenă tandră sau să vorbească în şoaptă, el răcneşte ca un apucat şi se tăvăleşte pe jos, ca în chinurile facerii. Probabil consideră că prin asta arată că trăieşte rolul la cea mai mare intensitate. Rezultatul este, în schimb, ridicol. De fapt, cred că simte şi el cum îi fuge pămîntul de sub picioare şi se agaţă disperat de excese, sperînd ca astfel să atragă atenţia asupra lui. Încearcă să se salveze de propria ratare făcînd cît mai mult zgomot. Desigur, mult zgomot pentru nimic.

Din nefericire, eşecul lui Claudiu Bleonţ nu se rezumă la prestaţia lui de pe scenele teatrelor sau de pe platourile de filmare. În ultimii ani, omul a devenit un obişnuit al casei în tot felul de şuşe televizate. Motivaţia trebuie să fie căutată în aceeaşi disperare a lui că a încetat să mai fie în atenţia publicului. Numai că o astfel de soluţie e similară cu drogurile: ele nu te fac mai fericit şi nici măcar nu-ţi rezolvă problemele, ci doar îţi creează frustrări şi iluzia că, dacă măreşti doza sau iei ceva mai puternic, totul va fi bine. În toţi aceşti ani, l-am văzut pe Claudiu Bleonţ cum măreşte încontinuu doza de penibil în emisiunile TV la care participa. Cînd n-au mai fost de ajuns scălîmbăielile, a început să-şi dea jos pantalonii. Mai întîi a rămas în boxeri, peste o vreme a apărut în faţa camerelor de luat vederi în tanga, iar acum, iată, şi-a dat şi chiloţii jos, la o conferinţă de presă. Nu, nu era vorba de ideea de nud, de corpul omenesc în toată splendoarea lui, bla-bla, aşa cum a încercat Bleonţ să o dreagă apoi. Pur şi simplu, omul şi-a ridicat tricoul să-şi arate sexul – ca acele nefericite care-şi ridică fustele înflorate atunci cînd sînt prinse de poliţie. În fine, nu este cazul să insistăm pe gestul unui individ disperat... Tot ce pot spune e că degradarea continuă a lui Claudiu Bleonţ nu poate decît să mă întristeze. Un om care a început extraordinar şi pe care-l apreciam, dar care a eşuat lamentabil, înainte de vreme.

Pe de altă parte, posturile noastre TV au tratat regretabila scenă filmată de jurnaliştii de la *Libertatea* în stilul lor caracteristic – adică bulevardier –, în care ne arătăm scandalizaţi, dar ne frecăm palmele de plăcere că ni s-a oferit pe tavă o aşa delicatesă. Televiziunile care au dat în *loop* filmuleţul cu pricina (Realitatea TV, de exemplu) şi-au ridicat ele însele poalele în cap. Îl arătau pe Bleonţ cu degetul, dar ele făceau de fapt acelaşi lucru. Ca să nu mai vorbim că, altfel, în viaţa lor de zi cu zi, nu se dau deloc în lături de la pornografie (chiar dacă nu difuzează scene propriu-zise de acuplare). Obscenitatea e la ea acasă în politică, în viaţa mondenă şi, în general, în spaţiul public pe care ni-l livrează micul ecran. În ciuda onorabilităţii cu care fac paradă unele dintre ele, cele mai multe dintre televiziunile noastre nu sînt altceva decît nişte dame de consumaţie. E de-a dreptul ironic ca tocmai ele să fie scandalizate la vederea unui sex de bărbat.

Iulian COMANESCU

TVR, exerciţiu de desfiinţare

Ce-ar fi să desfiinţăm, totuşi, taxa TV? Pînă acum am argumentat, la mine pe blog şi în ziarele care m-au întrebat despre asta, că aşa ceva e foarte pernicios pentru sistemul media românesc. Dar, pînă la urmă, de ce nu? Hai s-o facem, ca să vedem ce se întîmplă fără ea, fără taxă.

Ne mutăm cu gîndul, deci, undeva în septembrie 2012. De ce tocmai atunci? Pentru că „se fierbe" campania electorală. Rămasă fără veniturile din abonamente, Televiziunea Română şi-a oprit emisia undeva în vara lui 2011, după o serie de mitinguri cu o participare de 1000-2000 de persoane, recrutate de sindicatele din TVR dintre cei 3200 de angajaţi şi rudele lor. Mitingiştii n-au stîrnit nici un fel de simpatie, ba chiar vedetele TVR Iuliana Marciuc, Marina Almăşan şi Sorin Burtea, au fost huiduite de trecători atunci cînd s-au arătat prin pieţe. E clar de ce.

Ce pierde TVR prin privarea de taxe, iniţiată de PSD ca măsură de represalii pentru tendenţiozitatea pro-PDL şi adoptată tacit de Camera Deputaţilor, în februarie 2011? În 2009, abonamentele însemnau în jur de 70-80 de milioane, faţă de vreo 40 de subvenţii de la Guvern, cheltuite aproape în totalitate pentru relee. În bugetul TVR mai figurau şi alte venituri, de 16-17 milioane pe an în 2009, din publicitate şi alte surse. Dar dacă, în 2011, TVR nu a emis mai bine de şase luni din an, şi banii din publicitate s-au volatilizat, fiindcă, evident, nu s-au difuzat nici puţinele spoturi din anii trecuţi.

Şase ore de emisie pe zi

După inutilele mitinguri, urmate de plîngeri la Bruxelles şi diferite altele, TVR a reintrat în emisie pe 31 decembrie 2011. Ajutoare din cer? Nicidecum: un singur post, timp de numai şase ore pe zi, între orele 18,00 şi 24,00. Cele vreo 10-12 milioane de euro proiectate ca venituri în noua configuraţie ar fi acoperit şi o grilă de 24 de ore, dacă ar fi fost folosite economicos, dar costurile TVR erau grevate de procesele cu angajaţii concediaţi, numai vreo jumătate din cei peste 3000. Majoritatea veniturilor proveneau, în acest prezent ipotetic, nu din publicitate, ci din închirierea spaţioaselor platouri şi a altor echipamente performante, pe care TVR le achiziţionase din veniturile comparativ luxuriante ale anilor trecuţi. Emisia proprie se făcea mai ales din Studioul 4, cel devenit celebru în 1989, dar abandonat ca platou de ştiri prin 2006. Studioul 1, foarte spaţios, era închiriat de PRO TV, care făcea acolo *Românii au talent*.

Alte televiziuni foloseau şi ele alte platouri ale TVR. Dar de ce i-ar fi păsat de asta telespectatorului? Întrebare cu adevărat retorică. Mai bine faci *Românii au talent* decît *Eurovision*-ul Marinei Almăşan, cel care a îngropat TVR de Revelionul 2010/2011. „Înapoi în viitor", în 2012, problema apare în altă parte: rămasă fără un departament pe care să-l conducă, Rodica Culcer s-a mutat la 10 TV, pe care RCS-RDS i-a cedat-o pe un euro lui Radu Moraru, în semn de mulţumire faţă de performanţele atinse. În timp ce acesta duce, fără succes, tratative cu Romtelecom pentru intrarea 10-lui pe Dolce, Realitatea TV şi Antena 3 au rămas singurele surse de informare cu privire la politică, ale românului. La modul statistic cel puţin, el, românul, n-a dat niciodată multe parale pe presa scrisă – zic sondajele –, dar aceasta, devenită din ce în ce mai sectară şi aliniată politic, a continuat să se desfacă în bucăţi. *Evenimentul zilei* a rămas şi fără bruma de tiraj tipărit pe care o mai avea şi s-a transformat în EVZ.ro, *Gândul* e mai preocupat de aplicaţia de iPad decît de exemplarele de hîrtie, care îi produc mai mult pierderi, iar *România liberă* şi-a creat o strategie de suplimente de *lifestyle* care umbresc tot mai mult vechea identitate, politică, a ziarului.

Fără ea rămînem cu posturile de mogul.

Jocuri politice

Mai sînt două luni pînă la uninominal; Victor Ponta, cel care tuna şi fulgera – cu succes, s-a dovedit – împotriva taxei TV la sfîrşitul lui 2010, şi-a anunţat deja intrarea în campania pentru prezidenţiale, cea programată de-abia pentru 2014. Apropiat al său, Sebastian Ghiţă, stăpînul Realităţii TV începînd din 2010, i-a solicitat acesteia asumarea explicită a susţinerii lui Ponta la prezidenţiale. Realitatea TV nu poate susţine făţiş nici un candidat al fotoliului de parlamentar în campania sub formă de broşuri şi pe Internet Programul „România 2014", de natură conservator-liberală, desigur, fără nici o legătură cu campania de la uninominal. PDL protestează în zadar, fiindcă nu poate opune aceeaşi strategie: luptele interne fac imposibilă desemnarea încă din 2012 a succesorului lui Băsescu.

Dincolo de polemica Ponta-Antonescu, Realitatea TV şi Antena 3 au făcut un pact: ele tac şi despre 10 TV, vocea PDL, şi despre OTV, pe care Partidul Poporului, PP, şi Dan Diaconescu îl călăresc cu aplomb cel puţin către pragul electoral. În capul lui Diaconescu plouă cu amenzi, pentru repetatele încălcări ale regulamentului de campanie, dar gurul de pe OTV ameninţă cu o televiziune-pirat – PPTV – şi reclamaţii la CEDO, dacă i se scoate OTV-ul din emisie; pentru CNA e prea tîrziu ca să mai ia o asemenea măsură, în prag de campanie: lucrurile ar putea scăpa de sub control, cu aderenţii PP al lui DD.

Actul final

Mai contează, în acest joc, TVR? Postul unic cu şase ore de emisie pe zi a retrogradat pe locul 14, undeva sub Naţional TV şi Disney. Singurele emisiuni care depăşesc un punct de rating sînt *Teleenciclopedia* şi nişte meciuri de divizia a doua rămase dintr-un contract anterior cu Liga Profesionistă de Fotbal, fiindcă de cumpărat altele noi nu poate fi vorba. Oricum, autofinanţată aşa cum e, TVR nici nu prea are de cine să fie trasă la răspundere. Va fi, probabil, privatizată peste ceva vreme, fiindcă au mai rămas doar activele. Iar un buldozer ar putea crea cu succes, în Dorobanţi, loc pentru cîteva cvartale super selecte.

Toate acestea par o glumă proastă. Sînt totuşi consecinţe în mare parte previzibile ale excluderii TVR din sistemul media românesc. Sigur, televiziunea publică nu are de ce să fie la remorca nimănui: nici a PSD-ului, ca în mandatul Nicolau, şi nici a PDL-ului, cum susţine PSD-ul lui Victor Ponta că e în ziua de azi. Însă, fără ea şi fără mecanismul finanţării publice, rămînem cu posturile de mogul. Cine şi cu ce drept îi poate cere lui Sebastian Ghiţă sau lui Dan Voiculescu să facă un lucru sau altul cu propriile posturi TV? Cît timp nu încalcă legea, astfel de oameni îşi pot conduce televiziunile aşa cum vor. E democraţie, iar ceea ce nu e interzis e permis. Chiar dacă ne poate ruina politic.

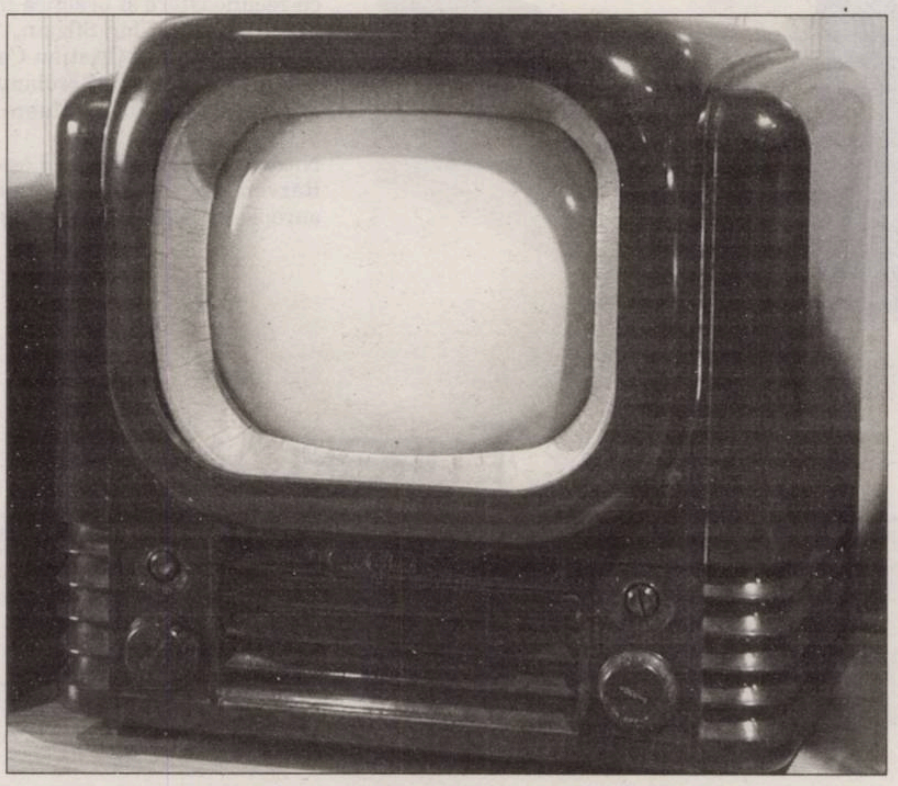

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

Patricia MIHAIL

Handmade-ul, cel mai bun prieten al fetelor?

„Babaciluuu! Babaciluuu!“ – aşa striga băieţelul agăţat de gard, după bobocii de raţă.

„Babacilu!“ – la fel o striga pe Ioana (Malancu) mama ei, prin casă, de cînd era mică, şi aşa i-a rămas numele. În liceu, a devenit Domnişoara Babacilu, şi a prins viaţă între filele caietelor de română, de matematică sau de biologie. Călătorea dintr-un caiet în altul, primele pagini fiind mereu pline cu desene în creion. „Fetiţa ei“, cum îi spune cu căldură, este o „făptură de ceai“. A locuit mai întîi într-o ceaşcă de ceai, apoi într-un ceainic înflorat. Are un motan pe nume Marţipan, un castel de poveste, pe care îl vizitează uneori, şi e întotdeauna înconjurată de cărţi. Îi plac fluturii, trandafirii şi lavanda, şi nu se desparte niciodată de *Alice în Ţara Minunilor*.

Rendez-vous

Mi-am dat întîlnire cu Ioana înainte de Crăciun, la o ciocolată caldă, într-o zi în care a nins frumos, şi am dat – inevitabil – peste Domnişoara Babacilu. Am pălăvrăgit mai bine de o oră şi jumătate, timp în care mi-a umplut o foaie cu desene – astfel am cunoscut-o îndeaproape pe „fetiţa ei“ şi am aflat toate cele înşirate mai sus. „Fetiţa e de obicei zîmbitoare, visătoare, uneori misterioasă, arareori tristă“ – îmi spune Ioana. Micuţa trăieşte într-o lume minunată, departe de televizor, hotărîri guvernamentale, certuri, trafic intens, agitaţie. Şi se bucură cînd Ioana face handmade. Adică, mai mereu, deşi acum trebuie să-şi împartă timpul, mai mult ca oricînd, între pasiunea pentru mărgelit şi ultimul an de studii la SNSPA (Ştiinţe Politice), licenţă, examene etc.

Ca majoritatea artiştilor handmade, Ioana/Domnişoara Babacilu este o persoană luminoasă, veselă, vorbăreaţă, deschisă. Aşa că i-am dat ghes la vorbă – am rugat-o să mă facă părtaşă la lumea ei. Şi am început cu începutul.

Pasiunea pentru bijuterii e moştenire de familie – bunica lucra la război, bunicul făcea haine pe comandă. „Mi-am petrecut copilăria la ţară şi pentru mine e foarte puternică legătura cu pămîntul. Nu sînt un Ion în miniatură, dar mi se pare că e ceva extraordinar.“ Poate tocmai de aceea ţine foarte mult la stilul tradiţional, curat, românesc. Deocamdată însă, a trecut de la fetiţa desenată pe pastă de modelat la asamblaj. „Atelierul de creaţie“ – în fapt, camera ei – e plin de mărgele, figurine, funde şi panglici, lipici, creioane colorate şi... cărţi. De acolo, din mormanul de materiale, au ieşit „Miorlau Rozaceu“ – broşa în formă de motan cu joben, sau „Cleo trapezista“ – sportivă de performanţă, agăţată de un lănţic argintat. De acolo ies zilnic bijuterioare care poartă numele generalizat de „accesorii handmade“. Accesorii, şi nu bijuterii, pentru că – adaugă Ioana – „prin definiţie, o bijuterie este realizată dintr-un metal nobil, cu pietre preţioase“. „Oamenii nu au o idee foarte clară despre ce înseamnă handmade, tocmai pentru că handmade-ul este ceva foarte general. E orice – orice făcut de mînă.“

Într-adevăr, o căutare pe Internet sau o plimbare pe la tîrgurile de handmade ilustrează bine acest lucru. Precum şi faptul că există – după cum preciza şi Ioana – trei categorii mari de creatori: artiştii-autori, cum este David Sandu, ale cărui bijuterii nu au o simplă „funcţie decorativă“, ci şi una estetică; artiştii handmade – cei care fie participă la procesul de producere de la cap la coadă, fie asamblează (avînd un număr de materiale şi mici obiecte la îndemînă, le pun cap la cap în funcţie de viziunea lor creativă), precum şi categoria celor care „pun trei mărgele pe o aţă şi spun că au făcut handmade“.

Puţin marketing

Pînă la urmă, cine face handmade? În principiu, oricine. În general însă, e vorba de studente, de tinere care au legătură cu „marketingul, creativitatea, cultura, arta“, pasionate de aşa ceva şi puternic ancorate în comunitatea artizanilor handmade. „Cînd faci handmade pe bune şi aderi la stilul acela de viaţă, lucrurile arată altfel; acei oameni investesc foarte mult în chestiile făcute de mînă.“ Deocamdată, este loc sub soare pentru toată lumea, dar pentru a fi cu adevărat parte a acestei lumi şi pentru a avea şi rezultate vizibile (clienţi fideli, cîştiguri relativ constante etc.), ai nevoie de timp, energie, dedicare, inventivitate, şi... bani. Ca în orice afacere, trebuie investit iniţial, pentru a culege roadele mai tîrziu. De aceea, unii artişti sînt nemulţumiţi că nu toţi cei care aderă, într-un fel sau altul, la comunitate acordă timpul şi atenţia necesare întregului proces care se desfăşoară din momentul în care ai o idee de bijuterie, pînă cînd aceasta ajunge în mîinile unui cumpărător. Pentru că, astfel, impresia oamenilor despre handmade se formează greşit, iar educarea publicului-ţintă este mai dificilă. „Dacă te apuci de bijuterii, trebuie să ştii cum te delimitezi“ – adaugă Ioana. Nu te poţi apuca de handmade la modul serios fără să ştii ce urmăreşti, fără să ai o idee despre cum vrei să fie accesoriile realizate şi, la fel de important, cum le vei promova. Reclama, într-o formă sau alta, rămâne „sufletul comerţului“. Iar Internetul se dovedeşte a fi un mijloc ideal de promovare şi comercializare, atîta timp cît este folosit inteligent. Ioana îmi povesteşte cît de multă grijă acordă nu doar asamblării bijuteriilor, ci şi fotografiilor pe care le pune pe Facebook, pe blogul ei, pe Breslo sau pe Etsy. Sînt multe persoane, de care vorbeam şi mai sus, care „bagă nişte mărgele pe un ac, le fac o poză cu telefonul şi sînt convinse că e suficient ca să se vîndă“. Şi cînd nu se vînd, nu înţeleg unde au greşit.

Cînd vrei să vinzi, trebuie să ai în vedere cît de mult contează prezentarea, ambalarea – la accesorii şi bijuterioare poate chiar mai mult decît la alte tipuri de produse. „Îmi place foarte mult să ambalez. Unul dintre momentele mele preferate e cînd mă apuc să fac colete“ – spune Ioana. O întreb apoi cam cine cumpără handmade şi aflu că, şi în cazul cumpărătorilor, există cel puţin două categorii: „doamne şi domnişoare cu vîrste între 15 şi 40 de ani, majoritatea cu o situaţie financiară bună şi/sau fermecate că pot găsi la tîrguri accesorii ieftine“. Acelaşi lucru se întîmplă şi în mediul virtual – unii plătesc mai mult atunci cînd găsesc un obiect care le place cu adevărat, alţii – „dacă văd că o pereche de cercei e 5 lei, şi livrarea 8 lei, pe aia o cumpără“. Fără să se gîndească, în mod real, dacă îşi doresc respectivul obiect, pentru că s-au văzut purtîndu-l şi asortîndu-l cu diverse haine, sau, pur şi simplu, pentru că e ieftin.

În plus, de multe ori nu iau în seamă nici informaţiile legate de produs, care apar pe site. „E o diferenţă între argintiu şi placat cu argint; una pe care eu o plătesc, şi ar trebui să o plătească şi cumpărătorii“ – completează Ioana.

Totuşi, e suficient să punem eticheta „handmade“ ca să se vîndă? insist eu. „Pe oameni nu îi interesează că e făcut de mînă, ci dacă e drăguţ – îmi răspunde. Dacă e drăguţ, îl cumpără.“ Din nou, aceste lucruri ţin de o cultură a handmade-ului, care nu pare a exista la noi, cel puţin deocamdată. Dat fiind că trendul „eco-bio-reciclat-vintage-handmade-homemade“ a luat avînt serios abia în ultimii cîţiva ani, el este încă în proces de formare şi modelare. Pe de o parte, mai ales în afara graniţelor, unde este bine delimitat, atît cei care fac cît şi cei care cumpără produse handmade au un anumit nivel de viaţă – lucru reflectat inclusiv în politică: „Partidele ecologiste merg de la premisa că deja ai ajuns la un standard anume, şi acum nu trebuie să te preocupe decît cum să salvezi planeta“ – completează ea. Pe de altă parte, la noi publicul nu apreciază întotdeauna calitatea şi munca din spatele unui produs, fiind vînate cele cu preţuri mici, chilipirurile. Totuşi, unde se află problema de fond? Chiar la artiştii handmade, crede Ioana: „Nu cred că oamenii din România vor avea cultura handmade-ului prea curînd, pentru că nici cei care îl fac nu o au“.

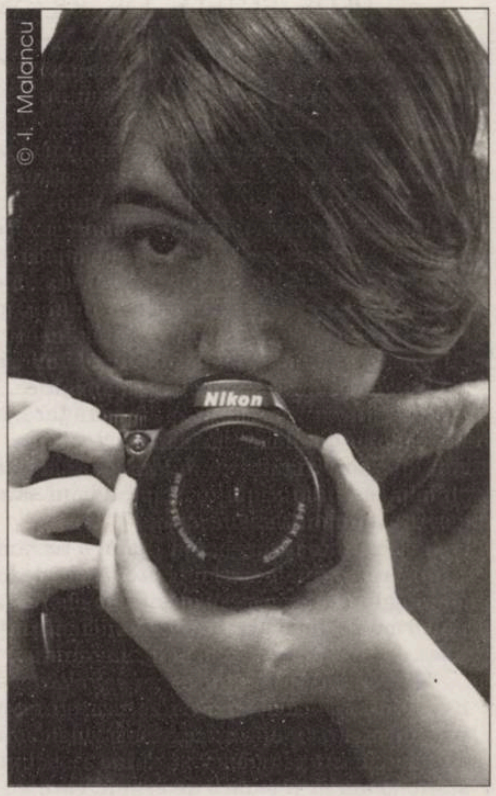

Cîtă autenticitate?

Unicat şi ieftin. Pe undeva, există o contradicţie – prin natura lor, produsele de masă sînt ieftine, dar şi multiplicate/multiplicabile la nesfîrşit. Aşadar, am presupune că ceea ce este handmade e unicat şi, prin urmare, mai scump. Lucru încă neînţeles în totalitate nici de creatori, nici de cumpărătorii lor. 50-60 de lei un colier handmade poate părea mult, dar dacă te gîndeşti la ce se află în spatele lui – orele petrecute „mărgelind“, pictîndu-l, asamblîndu-l, costul materialelor, precum şi al ambalării (cutiuţe, punguţe personalizate, plicuri cu bule, eventual cîte un mic dar alăturat comenzii propriu-zise – de exemplu, un săculeţ din organza cu lavandă). „Acesta e avantajul la handmade – reprezintă un pachet întreg de lucruri care vin, e făcut cu drag, multe sînt comenzi speciale.“ Bine, bine, revin eu, atunci sînt toate unicat, nu? „Atît cît creatorii lor le dau posibilitatea să fie“ – îmi răspunde Ioana zîmbind. Apoi îmi explică – atunci cînd ne referim la accesoriile pictate, desenate, croşetate etc. putem vorbi de unicat. Îşi aminteşte apoi de momentele de la început, cînd „fetiţa ei“ apărea peste tot – indiferent de cîte ori ar desena-o, nu ar exista două fetiţe identice. Dacă vorbim de cele realizate prin asamblaj – da, pot fi chiar şi două creaţii identice, dar tot rămîn în „ediţie limitată“. În plus, de multe ori primeşte propuneri şi rugăminţi de genul „am văzut lanţul cu cheiţă, aş vrea şi eu unul, dar cu perluţe în loc de mărgele, şi să fie mai lung/mai scurt“. „Cînd ştii că cineva l-a făcut pentru tine, te simţi superbine.“ Pînă la urmă, un asemenea lucru este de nepreţuit. De altfel, Ioana îmi povesteşte cum a rugat-o pe una dintre clientele ei fidele – librar la Cluj – să îi trimită drept plată, în loc de bani, o carte care îi place ei foarte mult. Primind (şi citind) apoi *Sexul cireşilor* de Jeanette Winterson, Ioana exclamă cît de mult i-a plăcut şi cum s-a gîndit automat: „Cum să fac eu un colier care să fie atît de genial pe cît mi s-a părut mie cartea!“. Pentru că, de fapt, toată treaba asta cu handmade-ul porneşte dintr-o plăcere personală, din pasiunea de a crea.

Am plecat veselă de la întîlnirea cu Domnişoara Babacilu, lăsînd-o să se gîndească la noi colecţii de primăvară, poate chiar mărţişoare, iar cuvintele sale continuau să-mi răsune în urechi: „Să faci handmade e o adevărată fericire“.

Handmade-ul s-a născut la ţară, dar trăieşte pe Internet

■ „De ce să cumpărăm handmade?“ Buyhandmade.org ne oferă motivul – lucrurile făcute de mînă sînt mai bune: de dăruit, pentru oameni, pentru mediu. „Ascensiunea culturii lanţurilor de magazine şi fabricarea globală au determinat ca toţi oamenii să se îmbrace şi să-şi mobileze/decoreze casa la fel. Conexiunea dintre producător şi consumator s-a pierdut. Prin cumpărarea de handmade ajutăm la refacerea legăturii.“ Drept urmare, cu ocazia sezonului sărbătorilor, Buyhandmade.org a iniţiat în iarna lui 2007 „The Handmade Pledge“, care suna cam aşa: „Promit să cumpăr handmade pentru mine şi cei dragi, şi să-i rog şi pe ceilalţi să facă la fel“. Între timp, au semnat online acest angajament aproape 53.000 de persoane, din toate colţurile lumii – din Statele Unite în Marea Britanie, Malaysia, Singapore, Portugalia, Polonia, România etc.

■ Tot o concepţie „sănătoasă“ promovează şi revista online *UK Handmade:* „Termenul «handmade» este acum un indicator al calităţii, al grijii şi profesionalismului. (...) Într-o vreme în care oamenii realizează cît de important este timpul petrecut cu familia, micile afaceri sînt pornite la masa din bucătărie, devenind parte integrantă a stilului nostru de viaţă. Vrem să aducem înapoi meşteşugul bunicilor, să creştem legume cu copiii noştri, să ne descurcăm cu ce avem, reîntorcîndu-ne la o ideologie pe care generaţiile trecute au luat-o de bună“.

■ Etsy.com – „Cea mai vibrantă piaţă de handmade a lumii“, cu peste 700.000 de produse afişate pe site, oferite de aproximativ 60.000 de artişti.

■ Breslo.ro – „Comunitatea artizanilor handmade din România“ – site creat în august 2008; o replică la scară mult mai mică, autohtonă, la Etsy. Conform statisticilor publicate chiar pe site, în luna noiembrie 2010 au fost vîndute 36.777 de produse, şi listate 20.060 de produse noi, totalul tranzacţiilor comunităţii a fost de 222.871 de lei şi s-au primit 245.123 de vizite, care au generat 6.899.029 de afişări de pagini.

■ IloveHandmade.ro – „Locul de întîlnire al iubitorilor de handmade“ – un site despre şi pentru creatorii şi cumpărătorii de produse handmade, cu tutoriale, concursuri şi idei. De asemenea, regulat se organizează tîrguri de handmade cu acelaşi nume. Următorul va avea loc în weekendul 5-6 martie, la Palatul Voievodal Curtea Veche, în Centrul Istoric al Bucureştiului.

■ Handmademylove.com – blog al echipei de artişti apărute în octombrie 2009, formate din Rodica Plopeanu – designer vestimentar, Ioana Budeş – designer de obiect şi Deak Boldizsar – pictor, care încearcă să ne creeze „o lume cu obiecte delicate, rafinate“: bijuterii, genţi, haine, pantofi, precum şi obiecte pentru casă.

Cu ochii-n 3,14

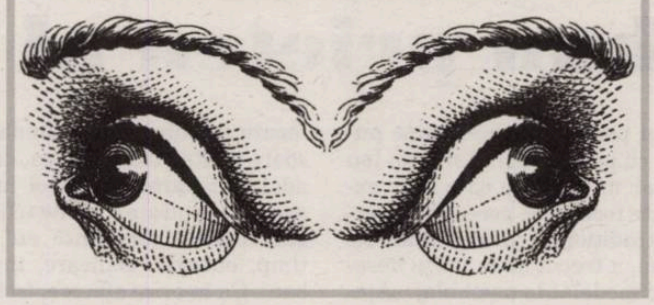

ÎNDEOBȘTE, NIȘTE PERSONAJE CÎT SE POATE DE VEȘNICE ÎMPRĂȘTIE ÎN AER TOT FELUL DE MILIMETRI EGIPTENI, PLUS SUTELE DE KILOMETRI DIN LUMEA DEȘERTULUI

■ Îndeobşte, un sfat nu strică nimănui. Dar am dat peste unul, într-o carte, pe care ezit să-l urmez: „La începutul zilei, programaţi-vă vibraţional pentru o zi reuşită făcînd o «încălzire de apreciere» de 3 pînă la 5 minute“. (**D. S.**)

■ M-am uitat la prima ediţie a emisiunii *Românii au talent*. Trecînd peste clişeele tipic proteviste (am înţeles, de pildă, că cei doi „prezentatori“ din culise reprezintă „latura comică“, însă nu m-au făcut să rîd) şi peste momentele kitschoase inerente (dramatica muzică din filmul lui Aronofsky *Requiem for a Dream,* punctînd lacrimi şi deziluzii), românii „talentaţi“, cu toate emoţiile şi stîngăciile lor sînt nişte personaje cît se poate de autentice. Nu ştiu cum ar arăta o astfel de emisiune într-o altă ţară, însă la noi foarte puţini sînt cei care participă *just for fun*. În spatele zîmbetului „de scenă“ se ascunde de cele mai multe ori doar disperarea: după afirmare, după bani sau după şi una, şi alta. (**A. P.**)

■ Am primit, în cutia poştală, o reclamă la grilaje metalice de la Power Top („Trimitem soarele la culcare“!?) care mă asigura de totala „eficienţă împotriva antiefracţiei“. O fi o firmă de hoţi care, de frica pedepsei veşnice, s-a hotărît să-şi dea pe faţă intenţiile? (**S. S.**)

■ Iarnă grea în China! Locuitorii din Beijing spun că n-a mai nins atît de mult de 50 de ani. Totuşi, se pare că ninsorile nu-s chiar pe bune. După luni întregi de secetă, autorităţile au decis să împrăştie în aer tot felul de substanţe, cum ar fi iodura de argint, care au provocat căderi masive de zăpadă. Iată cît de mult a „evoluat“ comunismul! Se adeveresc, în sfîrşit, metaforicele versuri: „Partidul e-n toate, e-n cele ce sînt / Şi-n cele ce mîine vor rîde la soare“. Uite-l şi în fulgii albi de nea! (**A. P.**)

■ Acum cîţiva ani, savanţii Institutului de Geodezie al Universităţii din Bonn descoperiseră faptul că diametrul Terrei era mai mic cu cinci milimetri (conform vechilor măsurători ar fi trebuit să fie de 12.756,274 km) şi că Europa şi America au început să se îndepărteze una de cealaltă cu 18 milimetri pe an. Dintre toate distanţele create între cele două continente în scurta lor istorie, de care vă pasă cel mai mult? (**M. C.**)

■ Dacă, la începutul lunii februarie, Egiptul părea o ţară instabilă şi periculoasă din care străinii fugeau, la sfîrşitul aceleiaşi luni, potrivit AFP, armata egipteană şi-a întărit efectivele de la graniţa de vest pentru a-i ajuta pe cetăţenii egipteni care voiau înapoi în ţara lor, înspăimîntaţi de tulburările din Libia. Ca şi cum ai reveni la pantofii hărtăniţi după ce i-ai încercat şi pe cei dezlipiţi. (**A. M.**)

■ Pînă în 2020 vom avea 1000 de kilometri de autostradă – a declarat dna Andreea Paul Vass, consilieră a premierului. Dacă îmi amintesc bine, o mie de kilometri de autostradă ni s-au promis şi pe vremea guvernului lui Adrian Năstase (fiecare cu mia lui!). Plus sutele de kilometri promişi de fiecare ministru al Transporturilor (Berceanu, Orban etc.). Plus „suspendata“ lui Sorin Oprescu în Bucureşti. Numai o investigaţie jurnalistică serioasă poate scoate la iveală cîţi kilometri ni s-au promis de-a lungul timpului – dar ceva mă face să cred că, dacă le facem suma, depăşim lungimea autostrăzilor din SUA şi Germania la un loc! (**M. V.**)

■ Într-o seară, majoritatea programelor de ştiri TV au început cu un lung şi atotcuprinzător reportaj despre divorţul Columbeanu. Cutremurul din Noua Zeelandă sau revoltele din lumea islamică – mici copii pe lîngă naţionalul amor. (**S. G.**)

■ Benghazi, Tobruk, orăşele din Libia în flăcări, de care nu am mai auzit de mult, de mult, de pe vremea cînd, ţînc fiind, în Al Doilea Război Mondial, le căutam pe harta Africii, ţinînd ca englezii să cîştige bătălia deşertului… Unde eşti, copilărie, cu istoria ta cu tot? (**R. C.**)

ÎNDEOBȘTE, AVEM ÎN SUFLET NECESITATEA CREĂRII UNUI NOU PREZENT, ÎN INTERIORUL ROMÂNILOR CE SE VOR CONSTRUI PREA ZGOMOTOS

■ „Ţară de secături, ţară minoră, căzută ruşinos la examenul de capacitate în faţa Europei… Aici ne-au adus politicienii ordinari, hoţii improvizaţi astăzi în moralişti, miniştrii care s-au vîndut o viaţă întreagă, deputaţii contrabandişti… Nu ne prăbuşim nici de numărul duşmanului, nici de armamentul lui, boala o avem în suflet, e o epidemie înfricoşătoare de meningită morală.“ Cine credeţi că este atît de supărat pe ţărişoară!? Octavian Goga. La 1916. (**M. C.**)

■ Cristian Ghinea a scris un articol despre necesitatea creării unui nou partid şi a avut parte de nenumărate replici şi ecouri. Acum, dacă ar fi să desenăm pe hîrtie alte decoruri pentru scena politică românească, recunosc că mi-ar plăcea să fie *două* partide noi: unul de centru-dreapta condus de colegu' Ghinea şi unul de centru-stînga condus de Vasile Ernu. Este că am deschis o nouă pagină de istorie? (**M. V.**)

■ La meteo, pe pervaz, afară, pe străzi, în prezent şi în viitorul continuu, ninge. Există oare pensionare pe caz de iarnă? (**S. G.**)

■ Coborîtă de pe Wikipedia: „În prezent, sub egida *Dilema veche* apare prima revistă *glossy* pe teme literare, *Dilemateca*“. Cu aşa o prezentare, mai că te-aştepţi să găseşti în interiorul copertelor cancanuri, bîrfe, picanterii, fete *air brush*-ate, dezbrăcate şi… citind. Şi totuşi – nu. Nu încă, oricum. Poate în viitor. (**P. M.**)

■ În Centrul Istoric a apărut un nou local, „La Rovine“. Din prezentarea acestuia de pe propriul site aflăm ce mesaj a lăsat, de fapt, Mircea cel Bătrîn românilor: „Români! Ridicaţi capetele plecate! Îndreptaţi spinările încovoiate! Alungaţi tristeţea şi lipsa de speranţe din aste zile!“. Şi tot acolo găsim expusă sabia ce a făcut prăpăd în bătălia din locul omonim, în filmul lui Sergiu Nicolaescu, precum şi armura ce a ţinut piept năvălitorilor, în aceeaşi peliculă. (**I. P.**)

■ Potrivit HotNews, Andreea Paul Vass (consiliera prim-ministrului Boc) a declarat că, pentru cei 1000 de kilometri de autostradă ce se vor construi în România pînă în anul 2020, Guvernul României îşi pune speranţe în investitori din mai multe ţări arabe, printre care Bahrain, Tunisia şi Egipt. Păi, de ce nu şi Libia? Ca să revoluţionăm complet construcţia de autostrăzi. (**A. M.**)

■ Sîmbătă, 19 februarie 2011, un bărbat a fost împuşcat mortal într-un cinema din Riga, pentru că mesteca popcorn prea zgomotos. V-a cam pierit cheful de molfăit în timpul filmului, nu? Şi mie. (**L. V.**)

ÎNDEOBȘTE, NU E CLAR DACĂ SE OFERĂ FRIG SAU NU CONTEAZĂ PÎNĂ UNDE S-A AJUNS MARȚEA TRECUTĂ

■ Pe o bancă din staţia de metrou Obor e scris un nume, un număr de telefon şi mesajul „Preot gratis“. Nu mi-e clar dacă se oferă sau se solicită. (**C. G.**)

■ Am să *proporţionez* slăninuţa, şi dup-aia o frig pe aragaz“ (Gheorghe Turda, „mare interpret popular“, la *Cireaşa de pe tort)*. Nici nu ştiu de ce să strig „Blasfemie!“ mai întîi. (**L. V.**)

■ Un proverb chinez de presantă actualitate, pentru a înţelege luptele interne din orice partid: „Nu pot exista doi tigri pe aceeaşi colină“. Şi dacă nu avem tigri? Nu contează. Merge şi aşa. (**R. C.**)

■ „Românii nu ştiu să se distreze“ – ţipă un afiş mare cît toate zilele, de la metrou. Cum adică „nu ştiu să se distreze“? Care „români“? Eu? Voi? Mi se pare de-a dreptul distractiv pînă unde s-a ajuns cu generalizările. (**M. M.**)

■ Marţea trecută s-au împlinit 214 ani de la moartea adevăratului baron Münchhausen. Credeţi că inventez? (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

DVD 2

Împreună cu Dilema veche

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 369 ■ 10-16 martie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 11,99 lei)

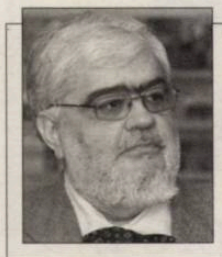

ANDREI PLEŞU

„Note răzlețe“

pagina 3

MIRCEA VASILESCU

„Rezistenţii prin cultură“

pagina 3

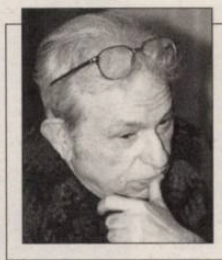

RADU COSAŞU

„Notă informativă cu elemente freudiene“

pagina 7

Statul totalitar şi statul de vorbă

Adam Michnik în dialog cu Andrei Pleşu

Revista: 3,99 lei

5 948489 140600 10

Revista + DVD: 11,99 lei

5 948489 140624 02

„Adam, ne înţelegem atît de bine, încît îmi vine să te invit la dans.“

ANDREI PLEŞU

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

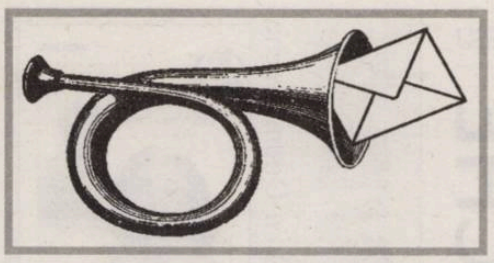

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic — Matei Martin

NR. 366

Articolul lui Matei Martin, „Compatibilitate între islam şi democraţie“

Substratul unor revolte

Evenimentele din Nordul Africii au provocat un enorm interes, dar şi o explicabilă anxietate. În stadiul actual al revoltelor, liderii marilor puteri occidentale preferă să deplore represiunile şi victimele unor insurecţii, ale căror cauze fac încă obiectul unor presupuneri. Există incertitudini provocate de extensia acestor evenimente deoarece, într-o perioadă destul de scurtă, s-au produs aproape concomitent tulburări şi dezordini destul de grave în tot nordul continentului african, respectiv în 8 ţări (Maroc, Algeria, Tunisia, Libia, Egipt, Siria, Yemen şi Bahrain), locuite de etnii arabe. Pentru moment, nu pot fi încă evaluate consecinţele politice şi economice determinate de instabilitatea care există în lumea arabă, mai ales că psihoza revoluţionară actuală poate contamina şi alte regiuni. Schimbările ce se produc în acest moment sînt, în mare parte, rezultatul unei instabilităţi socioeconomice, agravate de explozia demografică din nordul Africii, în urma căreia şomajul şi dificultăţile alimentare au provocat acest climat insurecţional. Cînd Nasser a preluat puterea în Egipt (1952), populaţia acestei ţări avea 22 de milioane de locuitori, iar astăzi sînt peste 80 de milioane, susceptibili să adopte soluţii fundamentaliste în locul sistemelor autoritare anterioare. Creşterea demografică şi lipsurile alimentare au declanşat tulburările, dar se poate lua în consideraţie şi o manipulare ocultă impusă din exterior. Dacă factorii determinanţi sînt de natură economică, revoltele aproape simetrice şi concomitente pot permite şi suspiciuni de natură conspirativă.

Există în legătură cu aceste fenomene diverse interpretări, dar sistemele autoritare, contestate în prezent, au fost categoric favorabile pentru echilibrul politic al continentului nord-african. Ele au menţinut ordinea şi disciplina într-o zonă de maxim interes pentru civilizaţia occidentală deoarece soarta şi natura au înzestrat lumea arabă cu o armă extraordinară care se numeşte *petrol*. În prezent, economia mondială este dependentă de extracţia hidrocarburilor, iar lumea arabă contribuie la consumul mondial cu peste 40%. Este perfect justificată îngrijorarea cancelariilor occidentale, deoarece o criză petrolieră provocată de eşecul politic al principalilor producători arabi ar provoca o destabilizare economică cu rezultate aproape tragice.

Alternativa înlocuirii sistemelor autoritare actuale cu un fundamentalism islamic provoacă coşmaruri deoarece confirmă teza expusă în *Ciocnirea civilizaţiilor* de Samuel P. Huntington (1998), lucrare celebră în care autorul descrie modul în care civilizaţia arabă respinge cultura occidentală şi se asistă la o reîntoarcere la islam ca un ghid de viaţă permanent. Astfel, o renaştere islamică ar implica înlocuirea legilor occidentale cu un simbolism religios agresiv şi anacronic. În manifestările sale politice, renaşterea islamică constituie structura unei societăţi perfecte dotate cu un mod de gîndire revoluţionar. Este incontestabil că în societăţile musulmane se manifestă un eşec al democraţiei liberale, singurul aport al civilizaţiei occidentale parţial admis fiind informatica. S-a putut constata că, în această perioadă, forţele laice au fost vulnerabile şi au cedat în faţa violenţelor stradale. În faţa acestor fenomene, conducătorii Occidentului încă mizează pe virtuţile democraţiei, pe care doresc să o exporte în continuare într-o lume care, de peste 15 secole, a fost dominată de un autoritarism incapabil să adopte un liberalism politic, preconizat şi acceptat doar în ţări cu un nivel superior de cultură şi civism. Tendinţa de a transfera democraţia liberală în perimetrul unei lumi dominate de o religie exclusivistă şi sectară devine în realitate o halucinaţie politică. Dacă facem un mic recurs la istorie, se poate reţine că popoarele arabe, îşi stabilesc încă din secolul al VII-lea, dominaţia asupra unei mari zone geografice din Africa pînă în Persia şi India. Au urmat, timp de secole, ciocnirile cu lumea creştină, dar trebuie subliniat un factor esenţial. În toate ţările musulmane au existat regimuri politice autocratice, noţiunile legate de exercitarea drepturilor umane fiind contrare legislaţiei fundamentale a islamului: Coranul. S-a născut astfel un conflict fundamental între civilizaţiile occidentale şi lumea arabă, conflict existent şi în prezent. În aceste condiţii, exportul doctrinei democratice reprezintă un nonsens şi doar o anumită formă de naivitate americană explică incapacitatea unei aprecieri lucide a realităţilor. Doctrinari ai islamului consideră posibile ciocnirile între etica iudeo-creştină şi mişcarea de emancipare şi extensie islamică. Există însă o certitudine că între cele două civilizaţii s-a săpat o barieră care, încă din timpurile cruciadelor şi pînă astăzi, creează o incompatibilitate greu de depăşit. Odată cu revoluţia iraniană (realizată iniţial cu sprijinul SUA) s-a născut un extremism islamist ce ridică multe întrebări şi obstacole, capabil să declanşeze un conflict acut între cele două civilizaţii. Cînd şi cum va avea loc este greu de apreciat, elementele definitorii ale acestor contradicţii fiind legate de administrarea cîmpurilor petrolifere şi de modul în care va funcţiona o corectă colaborare energetică.

În numărul 366 al *Dilemei vechi* a apărut sub semnătura dlui Matei Martin un interesant articol dedicat compatibilităţii între islam şi democraţie. Este citat un comentator francez – Olivier Roy – care crede că, în anumite ţări, islamiştii au devenit actori în jocul democratic mai ales după eliminarea regimurilor autoritare. Istoria popoarelor arabe şi ciocnirile permanente cu civilizaţia creştină infirmă această ipoteză optimistă, deoarece, indiferent de fazele intermediare, incendiul doctrinar, vizibil astăzi în această lume, poate fi primul simptom al unui conflict acut în cadrul căruia petrolul şi imobilitatea doctrinară islamică ar putea afecta echilibrul economic al întregii planete.

Dan Emanoil DOBREANU

ACTUALITĂŢI

Seara de vineri

Starea de vineri. Acea binefacere care coboară peste noi, acel balans.

O trăim diferit noi, cei ce am ales calea temporară a exilului, faţă de cei ce sînt acasă şi, eventual, ne fericesc (cînd nu *ne* invidiază)? Aştept răspunsurile voastre pe adresa *Dilemei vechi,* casa mea şi a noastră de atîţia ani. Sau a mea personală. Dar să (ne) revenim, că era să deviem din start pe panta unui subiect amplu.

Cred că „starea de vineri“ rămîne ceva unic. E momentul în care weekendul se dilată în faţa ta. Te provoacă, te priveşte în faţă, mîndru, tonic, dornic.

Faci planuri, te laşi „moale“, te hîrjoneşti cu ai tăi. Săptămîna ce urmează pare aşa departe că parcă nu există, cineva cu suflet generos a suprimat-o. Eşti rupt de oboseala unei săptămîni de 60 de ore, dar parcă pluteşti.

Îţi torni eventual o licoare, îţi aranjezi o muzică. Din bucătărie, mamă, ce arome! Desfaci vinul să respire.

Asta dacă nu ieşi. Dar mai bine ieşi. Du-te, băiatule, la un club de jazz, la o seară blues, într-un pub. Adună-ţi gaşca! Fii electric, fii vintage, fii cum îţi place! Trăieşte! Spectacolul lumii e cînd pleci de-acasă.

Nu poţi face totul într-o vineri seară, e şi ea, pînă la urmă, doar o seară. Dar visează, băiete! Dă-ţi drumul, dilată-ţi universul, caută-te! Fii tu-copil, fii tu-adolescent, aminteşte-ţi de colegele de liceu. Fii iar în armată, cu pistol-mitralieră şi baionetă, sau priveşte cu emoţie panoul care a afişat intrarea ta la facultate.

Şi sigur duminică te va prinde cu o carte în poală, cu o nostalgie în colţul ochiului mereu tînăr. Iar natura de afară va complota mereu.

Far away, so close...

Sorin PETRESCU
Viena
spetrescu2005@gmail.com

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Totul despre Eva

■ *Totul despre Eva* (regia Joseph L. Mankiewicz, 1950) deţine recordul pentru cel mai mare număr de nominalizări la premiile Oscar (paisprezece nominalizări, din care a cîştigat „doar“ şase), precum şi recordul pentru cele mai multe nominalizări feminine: Bette Davis şi Anne Baxter pentru rol principal şi Celeste Holm şi Thelma Ritter pentru rol secundar.

Filmul este celebru şi pentru complicaţiile sentimentale de dinaintea sau din timpul filmărilor: Ingrid Bergman a refuzat să joace în film pentru că se îndrăgostise de Roberto Rossellini şi nu voia să plece din Italia; Bette Davis se despărţea de soţul ei şi se îndrăgostea de partenerul de film, Gary Merrill, cu care se va şi căsători la cîteva săptămîni după terminarea filmărilor; iar George Sanders era urmărit pe platou de iubita lui, Zsa Zsa Gabor, geloasă pe faptul că acesta juca alături de Marilyn.

În 1970, scenariul filmului a fost adaptat pentru Broadway într-un musical intitulat *Applause,* iar trei ani mai tîrziu a fost adaptat şi pentru un film de televiziune.

În 2007, The American Film Institute a clasat *Totul despre Eva* pe locul 28 într-un top al celor mai mari filme din toate timpurile, iar replica *„Fasten your seatbelts. It's going to be a bumpy night“* a fost votată pe locul 9 în topul celor mai celebre replici din istoria cinema-ului.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Áron BIRÓ ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 7.500 şi 57.000 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

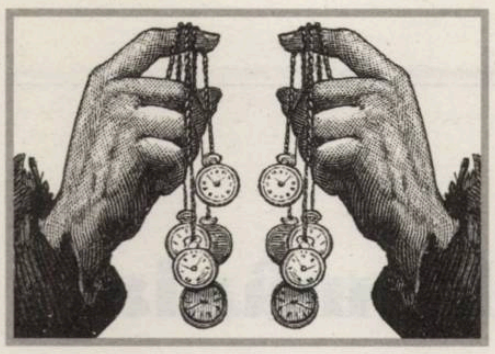

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Note **răzlețe**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Am fost invitat de Ordinul Arhitecților la Sinaia, ca să particip la o masă rotundă pe teme de urbanistică și patrimoniu. Pentru transport, organizatorii mi-au trimis – și mie, și celorlalți participanți – o mașină. Era un Mercedes. Ziarul *Gândul* a consemnat prompt evenimentul (cu fotografii). Se specifica, e drept, că nu eram prezent în calitate de reclamă auto, dar contextul lăsa loc liber pentru toate echivocurile. S-au dat ample citate cu opiniile lui Liiceanu despre BMW. Forumiștii au avut încă o ocazie să vorbească despre pupincurismul și corupția intelectualilor lui Băsescu. Data viitoare nu voi mai accepta decît deplasări pe care să le pot face cu trotineta.

***

Lumea academică internațională se confruntă, din ce în ce mai des, cu o criză de statut a „științelor umaniste“. De o „apărare“ a lor era deja nevoie încă de la începutul veacului trecut (vezi lucrarea lui Irving Babbitt din 1908 despre studiul literaturii în colegiile americane). Dar dezbaterea e, astăzi, din ce în ce mai dramatică, cu intervenții prestigioase (Stanley Fish, Geoffrey Harpham, Anthony Kronman etc.), pendulînd între disperare romantică și realism necruțător. Se admite, în genere, că „științele umaniste“ au meritul de a stimula simțul valorilor, cunoașterea de sine, capacitatea de a înțelege diferențele culturale, creativitatea, imaginația, spiritul de toleranță etc. Se admite, de asemenea, că dialogul dintre oamenii de știință din toate domeniile (inclusiv științele naturii) nu poate fi decît favorizat de un fond cultural comun, întreținut de studiile umaniste. Dar Estul ar putea aduce în favoarea „umanioarelor“ un argument în plus, legat de experiența istorică a unor țări care, vreme de aproape 50 de ani, au stat sub presiunea ideologică a unei dictaturi. Științele umaniste au constituit, în toți acești ani, singura supapă de supraviețuire a cultului pentru valori, pentru demnitatea spiritului, pentru curaj civic. Puterea politică a intuit „pericolul“, subversiunea latentă a culturii umaniste și și-a concentrat asupra ei toate mecanismele cenzurii. Nu fizica, nu chimia, nu matematicile au fost vizate de vigilența ideologică, ci tocmai umanioarele. Ar fi trist ca regimurile democratice de astăzi să înțeleagă mai puțin importanța studiilor umaniste decît o înțelegea un regim dictatorial. Și ar fi trist să nu se înțeleagă ce se poate pierde prin neglijarea unui district al cunoașterii, al cărui rol în salvgardarea demnității umane a fost și trebuie să rămînă decisiv. Avem toate motivele ca tocmai într-o fostă țară comunistă să punem un accent special pe dezvoltarea științelor umaniste. Ele sînt, în vremuri grele, însoțitorul și sprijinul ideal și beneficiază – tocmai în spațiul Europei de Est – de ample și subtile resurse, încă nevalorificate.

Lumea academică se confruntă, cu o criză de statut a „științelor umaniste“.

***

Ecourile Consiliului Național de Coordonare al PDL – așa cum au fost relatate de presă – nu pot decît să dezamăgească. Nu părea ședința *unui* partid, ci înfruntarea a *două* partide. Ruptura „clasică“ dintre vechii activiști și mai tinerii reformatori a fost lăsată să se exprime pe toate tonurile, într-o atmosferă generală de șicană retorică: pe de o parte – „talibanii“ (cînd șugubeți, cînd furibunzi), pe de alta – „noul val“ al radicalilor, întîmpinați cu o ostilitate de gașcă („Cine ești tu, bă!“). Îi cunosc pe cîțiva din „greii“ partidului, le știu meritele și nu cred că pot fi evacuați pe baza unui banal conflict de generație. Dar le reproșez că s-au lăsat confiscați de un stil agresiv, vag polițienesc, alternînd glumița trivială cu suficiența solidară a „fondatorilor“. Nu pricep de ce se respinge ideea sancționării politice a celor suspecți de corupție, nu pricep cum poate fi Ion Oltean mai util decît Cristian Preda sau Sever Voinescu, nu (mai) pricep amplasamentul „ideologic“ al lui Traian Ungureanu (preferat, pare-se, lui Teodor Baconschi), nu pricep cum poate fi Monica Macovei personaj negativ și Elena (Eba) Băsescu personaj pozitiv. Nu pricep mare lucru. Un lucru pare cert – o stafie bîntuie prin PDL: stafia partidului monolit, gata să înfiereze ferm grupul intelectualilor revizioniști.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Rezistenții **prin cultură**

Acum doi ani, la conferința revistelor culturale europene organizată de Eurozine (www.eurozine.com) la Vilnius, Martin M. Simecka, un scriitor și jurnalist slovac – fost disident (și fiu de disident) – îmi povestea că a avut dese dispute cu Adam Michnik pe tema dosarelor serviciilor secrete comuniste. N-a fost de acord – și s-a exprimat public – cu ideea lui Michnik că arhivele conțin de fapt istoria noastră „în versiunea securității comuniste“ și că ar trebui mai degrabă lăsate în pace, ci a susținut întotdeauna scoaterea lor la iveală. După ce și-a văzut însă propriul dosar, s-a dus să stea de vorbă cu cei care îl turnaseră. Le-a înțeles motivațiile („aveam copii de crescut“, „mi-a fost frică“, „am fost amenințat“), i-a iertat și a început să vadă cu alți ochi atitudinea lui Michnik. Nu mai era convins că dezvăluirea în sine a adevărului gol-goluț – în forma „brută“ aflată în notele informative – ar rezolva relația noastră cu trecutul și ar face curățenie morală în prezent.

Și-a dat, probabil, seama că între istoria lui personală – autor de literatură samizdat, expulzat din Cehoslovacia în vara lui 1989 – și istoria personală a celor care l-au turnat se țes niște fire complicate, pentru a căror descîlcire nu e suficientă simpla dezvăluire a notelor informative din dosare. Ea are o funcție „catharctică“, dar scrierea istoriei recente trebuie mai degrabă să le aparțină altora, nu celor care au trăit măcar o parte din viața lor adultă sub comunism. Aceștia sînt atît de marcați de această experiență încît nu pot vorbi despre ea „în limba naturală a lumii libere“, scria Martin M. Simecka în *Dilema veche:* „Deși putem să-i deosebim pe cei curajoși de cei lași, pe victime de călăi, nu vom putea niciodată distinge între cei ce sînt liberi și cei ce nu sînt. Categoria de ființă umană liberă pur și simplu nu a existat sub comunism. Sfidarea, rezistența și încercările de a trăi o viață paralelă în afara sistemului au fost semne ale unei năzuințe spre libertate, dar nu libertatea propriu-zisă. De aceea, putem și trebuie să depunem mărturie despre toate astea, iar unii dintre noi trebuie admirați pentru curajul lor, dar nimic nu ne îndreptățește să credem că putem interpreta istoria într-un mod liber și nepărtinitor. Sîntem cu toții ca acei pacienți care se autoconsultă și își dau singuri medicamente“.

În ciuda aparentului radicalism, opinia lui Martin M. Simecka ar trebui să ne pună pe gînduri ori de cîte ori reluăm disputa pe marginea unor teme îndelung discutate din 1990 încoace. De pildă, „rezistența prin cultură“. La începutul anilor '90, au curs valuri de cerneală pe tema culturii în comunism, iar opiniile se întindeau între cele două extreme: de la „cultura în comunism a fost integral otrăvită de ideologie“ pînă la „în ciuda ideologiei, am avut o mare cultură“. Departe de a fi lămuritoare, disputa de atunci a creat tabere și a construit baricade. Ele sînt redescoperite azi și o nouă generație de condeieri mai adaugă cîte o cărămidă la zidurile deja strîmbe. Nu o dată, cărămida are un nou iz ambalat ideologic: „noua stîngă“ e enervată că ideea „rezistenței prin cultură“ e susținută de „conservatori“ și „elitiști“. Așa că nu mai discută despre tema în sine, ci despre „conservatorii“ care, nu-i așa, n-au avut destul curaj să lupte împotriva comunismului, iar acum își găsesc „scuza“ că au scris cărți bune și oneste. În felul acesta, dezbaterea o ia razna spre false probleme. Căci, pe de o parte, e absurd să te întrebi de ce cutare intelectual „n-a avut curajul lui Havel“ și, pe cale de consecință, să-l combați vehement la 20 de ani de la căderea comunismului. Pe de altă parte, a minimaliza faptul că niște oameni au scris cărți, au compus muzică ori au pictat bine, frumos și cinstit, în anii comunismului (fie că asta se etichetează „rezistență prin cultură“ sau altfel) lovește exact unde nu trebuie: în oamenii care – pentru a nu se lăsa covîrșiți de ideologia oficială, pentru a respira un pic de gîndire liberă (sau măcar pentru a „năzui spre libertate“ – după vorba lui Simecka), pentru a-și păstra o anume imunitate față de perfidele mecanisme de subjugare construite de sistem – le-au citit cărțile, le-au ascultat muzica, le-au privit tablourile. Dacă Gabriel Liiceanu, de pildă, a ales să scrie *Jurnalul de la Păltiniș,* și nu să pună în cutiile poștale manifeste împotriva lui Ceaușescu este (aici Herta Müller are dreptate) opțiunea sa personală, salvarea sa prin scris. Dar miile de cititori ai *Jurnalului de la Păltiniș* au rezistat, în felul lor, citindu-l, în fața presiunii ideologice a unui sistem care în anii '80 devenise, din nou, agresiv, după o scurtă perioadă de „slăbire a șurubului“. Efectele unei asemenea cărți asupra celor dornici *să citească* o carte adevărată au fost, astfel, mai consistente decît presupusele efecte ale unor manifeste care îndemnau la ieșiri în stradă un public înfricoșat și de ce se spunea între cei patru pereți ai casei. Dacă Mircea Cărtărescu (acuzat și el că „n-a protestat“) a ales să scrie așa cum a scris (cu „intertexte“ și „aluzii“) în loc să se exprime direct împotriva regimului este, înainte de toate, opțiunea lui de scriitor. Dar lectura literaturii optzeciste în anii „boom“-ului său a ținut în priză un public care, altminteri, risca să fie copleșit de tezele protocronismului și de literatura scrisă „la comandă“. Mi se pare că publicul care a reușit, prin cultură, să-și construiască un spațiu de normalitate, merită luat în seamă și adăugat, ca un capitol consistent, la categoria celor care au „rezistat prin cultură“.

După cum arată „noua dezbatere“ asupra rezistenței prin cultură, mă tem că, în cazul nostru, ar trebui extinsă ideea lui Martin M. Simecka despre libertate: noii preopinenți, care n-au trăit ca adulți înainte de 1989, continuă să se „autoconsulte“ și să-și prescrie medicamente. Unele doctorii însă sînt deja expirate. Va urma.

ținerea de minte

„Am de gînd să fiu, în felul meu, un stoic practic, dar indiferența pe post de condiție a fericirii n-a avut niciodată loc în viața mea, și dacă e adevărat că mă încăpățînez să caut liniștea spiritului, la fel de adevărat e și că nu am scăpat și nici n-am de gînd să scap de pasiuni. Încerc să mă obișnuiesc fără prea mult dramatism cu ideea că trupul nu e doar supus limitelor, ci este de asemenea, într-un anume fel, în orice moment, deja limitat. Ce importanță are asta, totuși, dacă fiecare gest, fiecare cuvînt, fiecare emoție sînt în stare să nege, în orice moment, această limitare? De fapt, mă simt viu, foarte viu, mai cu seamă cînd, dintr-un motiv sau altul, trebuie să vorbesc despre moarte...“

José Saramago, *Caietul – Texte scrise pentru blog: septembrie 2008 – martie 2009,*
traducere din limba portugheză și note de Simina Popa, Polirom, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Nu te joci cu legea în România!

„Iartă-mă că put a dizolvant, am avut un *pro bono* pentru un prieten.“ M-a derutat complet. Îl ştiam avocat, nu zugrav. Amicul este un tip sofisticat, de bună-creştere, plin de bani, pentru că s-a specializat în numitul „drept comercial“. Adică se angajează, pe onorarii de sute de euro pe oră, să asiste marile corporaţii întru întocmirea de contracte sau achiziţii. Un *yuppie* român autentic. Ştiam că mai face şi *pro bono,* a ajutat o mulţime de oameni la ananghie, fără onorariile astronomice pe care le percepe multinaţionalelor. Dar… dizolvant?

„Păi, da, am un prieten care a făcut la dreapta pe un «interzis», i-au luat carnetul şi acum vin de la locul faptei, am şters cu dizolvant semnul, pentru ca mîine, la reconstituire, să arăt clar că respectivul indicator era ilizibil, să-i dea carnetul înapoi.“ Vă daţi seama ce rîs m-a pufnit. Mi-am amintit de filmele americane în care avocaţii aleargă după ambulanţe, poate le pică vreun caz de *malpraxis*. Mi-am amintit (e drept) şi de nefericitul accident în care a murit Teo Peter. Avocaţii puşcaşului marin (tot americani) au dovedit că indicatorul de „cedează“ nu este vizibil din cauza crengilor şi a frunzelor. Trec zilnic prin intersecţia de tristă amintire (Polonă cu Dacia). Indicatorul este tot acolo, tot greu de observat.

Tot din America îmi vine exemplul lui Rudy Giuliani, fostul primar al New York-ului. Prima oară cînd am ajuns în Marele Măr, a fost prin ’95. Jale! Pe strada 42 (relativ centrală, oareşicîtuşidepuţin!), curvele, peştii şi traficanţii de droguri erau din zece în zece metri (sau yarzi). Hotelul în care stăteam, pe numita stradă, era un loc relativ decent. Cu toate astea, la micul dejun, ne-am trezit în plin restaurant cu un nenea care încerca să ne vîndă Rolex-uri de aur (hehehe!) cu doar 10 dolari. Am revenit în măreaţa metropolă şapte ani mai tîrziu, după reformele lui Giuliani. Aceeaşi stradă 42 era de nerecunoscut. Devenise curată, dispăruseră şi traficanţii, şi curvele, şi „asistenţii“ lor (adică peştii). Am avut curaj chiar să folosesc o toaletă publică (e drept, era pe timp de zi). Am aflat, la ceva timp după aceea, de celebra „Geamuri sparte“ – strategia impusă de Bill Bratton, omul adus de Giuliani ca şef al poliţiei (şi inspirată de lucrările profesorului James Q. Wilson). Conform noii linii de conduită, poliţia şi-a reorientat efortul, dinspre investigarea Marii Crime (mafie, corupţie la nivel înalt, cazuri „vizibile“), înspre delincvenţii „de zi cu zi“: mîzgălitorii de grafitti (ştiu, e artă de nişă…), blatiştii la metrou, deţinătorii de canabis, puştanii care sparg cîte un geam din teribilism. Adică, toleranţă zero pentru infracţiunile minore. Noua abordare a avut succes. A transmis un mesaj clar: poliţia este peste tot, atmosfera de pe străzi trebuie să fie sigură, autorităţile (oraşul New York, în acest caz) îşi primesc banii pe merit *(„to protect and to serve“)*. Încetul cu încetul, fără arestări spectaculoase la televizor, fără procese îndelungate şi NUP-uri scoase de avocaţi celebri, oraşul s-a curăţat, atitudinea cetăţenească s-a schimbat vizibil.

Aşadar, îmi zic eu: Ce ne enervează pe noi, bucureştenii, cel mai tare? Care este cel

mai deranjant aspect al vieţii noastre zilnice? De unde ni se trage senzaţia că oraşul este corupt, ca toată România, de altfel? Din multe discuţii cu liderii naturali de opinie, adică taximetriştii, mi-am dat seama că prima ţintă ar trebui să fie… traficul! Lege nerespectată, şmecheraşi în maşini sfidătoare mergînd pe contrasens, poliţişti depăşiţi în intersecţii blocate, senzaţia de impunitate, dacă „ştii pe cine trebuie“. De aici trebuie început – îmi zic – şi propun un format de emisiune: noi, TVR, filmăm o intersecţie o zi întreagă. Apoi, cu proba video la dispoziţie (în care se pot vedea infracţiunea şi numărul maşinii care a comis-o), invităm în studio un ofiţer „de la rutieră“ (că aşa se zice acum) şi îl punem să taie puncte, în direct. Să te ţii audienţă, să te ţii educaţie rutieră live!

„Neee, nu se poate“, îmi zice amicul meu, avocatul. „Proba voastră, filmarea, este lovită de nulitate. Camerele TVR-ului nu sînt omologate conform legii.“ Rămîn perplex. „Păi, nu te joci cu legea în România!“ încheie el.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Arnon GRUNBERG

teme de azi

European, deci paria

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei“, realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole. (**N. red.**)*

Emigrasem de aproape doi ani la New York, cînd un bărbat, într-un bar din centrul Manhattan-ului, m-a numit *Eurotrash* (euro-gunoi). Cunoşteam termenul *white trash* (gunoi alb), dar îmi evoca asociaţii de idei care nu acopereau sensul acestei noţiuni, mă gîndeam la oameni de afaceri şi bancheri tineri şi zgomotoşi, care se comportă necivilizat în locuri publice. *Eurotrash* a fost o descoperire pentru mine. Ar fi trebuit să citesc mai des Bret Easton Ellis.

Snob, arogant şi fără să-mi fi găsit locul pe o parte sau alta a Atlanticului, astfel mă vedea acest american ameţit. Nu aveam nevoie de dicţionar pentru asta. Poate că spera că o să mă iau la bătaie cu el. Ceea ce mi se părea onorabil. Dar, încă din facultate, am descoperit că nici o insultă nu merita pierderea cîtorva dinţi. De obicei, cea mai bună soluţie este de a afişa un zîmbet prietenos. Şi asta este ceea ce am făcut. Dar cu greu mă gîndesc acum la Europa fără să-mi amintesc acest incident. Putem alege să devenim americani. *Hyphenated identity* (identitatea dublă) oferă multe posibilităţi. Sîntem coreeano-americani sau italo-americani sau scoţiano-americani. Pentru a deveni însă european, a trebuit să mă mut la New York.

Părinţii mei, născuţi în 1912 şi 1927 la Berlin, erau (şi sînt), dacă s-au identificat vreodată în acest sens, probabil europeni în plus de a fi evrei. Nu din idealism, ci de nevoie. Mama mea încercase în 1939 să ajungă în Cuba cu părinţii săi. Dar Cuba nu mai accepta refugiaţii evrei din Germania, America îşi închisese graniţele şi, astfel, mama mea şi familia ei au eşuat în Olanda. După război şi o şedere în mai multe lagăre de concentrare, ea s-a întors în Olanda, fără părinţi. A încercat să trăiască cîtva timp la Paris, unde a lucrat ca doică, la Buenos Aires, unde avea rude, şi în Israel, unde a fost chelneriţă, pentru a se întoarce în final la Amsterdam, chiar dacă nu se simţea acasă. Era, într-un fel, profund germană, dar nu şi-a pus niciodată întrebarea dacă să se întoarcă la Berlin sau nu. Era prea mîndră pentru asta. Europeană ca soluţie de retragere, chiar dacă ea însăşi nu s-ar fi numit astfel.

Povestea tatălui meu este destul de similară. El a supravieţuit războiului în diferite ascunzători în Olanda şi, deşi se lăuda că vorbeşte limba olandeză mai bine decît majoritatea olandezilor, nu cred că se simţea olandez. În ultimii ani de viaţă se plimba, pentru motive pe care nu le înţelegeam prea bine, cu un manual de limba engleză în haina lui de piele neagră. Este adevărat că se născuse la Berlin, dar părinţii lui erau originari din Lemberg (acum Lviv) şi primul lui paşaport fusese emis de Imperiul Austro-Ungar. La fel şi pentru el: european, fiindcă nu avea altceva. Dar, spre deosebire de mama, el pronunţa cuvîntul şi cu o oarecare mîndrie. Cînd l-am întrebat într-o zi: „De ce nu pleci în Israel?“, el mi-a zis: „Eu sînt european“. Dificil, la Amsterdam, în anii 1970 să zici că, de fapt, eşti originar din Imperiul Austro-Ungar.

În zilele noastre, Europa este ceva suspect, o boală, în cel mai bun caz un muzeu, probabil un eşec. Oricine pretinde a fi european proclamă de fapt altceva: că este cosmopolit, fără domiciliu, un fel de trădător faţă de patria sa, un *paria*. Un prieten scriitor, care, ca şi mine, a plecat în Statele Unite, a spus: „Este mai uşor să iubeşti America atunci cînd nu locuieşti acolo“. Există o parte de adevăr în asta. Şi, deşi iubesc America, sau New York-ul, cel puţin, nu pot uita că Statele Unite au refuzat intrarea bunicilor şi a mamei mele. Nu cred că mă aflu la New York pentru a deveni american. Soarta m-a adus la New York şi, chiar dacă aş fi vrut să devin american, este exact locul unde sînt şi rămîn european, iar un paşaport american nu schimbă nimic.

Într-un eseu, Hannah Arendt a spus că evreul poate fi un *paria* conştient. Evreii pot, la o adică, să adopte statutul de paria, de care nu pot, oricum, scăpa. Fără a dori să romanţez noţiunea de *paria* şi fără să vreau să-i numesc pe toţi europenii „noii evrei“, ar fi statutul cel mai atractiv, chiar şi pentru non-evrei: a fi un *„paria conştient“*.

Pentru a deveni însă european, a trebuit să mă mut la New York.

***Arnon Grunberg** este un scriitor olandez născut în 1971. Considerat drept cel mai strălucit din generaţia sa, este tradus şi publicat în peste 20 de ţări. În Olanda, a primit „Gouden Ezelsoor“ (premiul olandez pentru cel mai bun scriitor debutant) pentru primul său roman,* Blauwe maandagen (Nesuferitele zile de luni, *Editura Humanitas, 2008), Libris Literatuurprijs pentru* Tirza *(2006), şi de două ori Ako literatuurprijs pentru* Fantoompijn *şi* De Asielzoeker. *Arnon Grunberg trăieşte la New York, dar a scris mult pentru presa olandeză: mari reportaje, mai ales în Afganistan, în Irak sau la Guantanamo.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Doamnele în politică (III)

De ce m-am gîndit la Batşeba şi la Margaret Thatcher cînd am fost rugat să exprim ce cred despre prezenţa doamnelor în politică? Am mai spus-o – pentru că am această obişnuinţă metodologică (o fi bună, o fi rea?) de a recurge la cazuistică de cîte ori încerc să trag concluzii despre fenomene ample, complexe, imposibil de cuprins la prima vedere. În particular, mă străduiesc să găsesc acele cazuri care jalonează fenomenul, adică exemplele extreme. Apoi, după ce am fixat limitele specifice ale fenomenului, încerc să clasez nenumăratele nuanţe şi mă aventurez spre concluzie. În privinţa temei de azi, Batşeba şi Thatcher mi se par a fi bornele fenomenului politic feminin. Batşeba se implică matern, din poziţia de soţie a regelui David. O decizie politică extrem de importantă a acestuia este determinată de Batşeba: desemnarea fiului lor, Solomon, ca viitor rege. La polul celălalt, Margaret Thatcher este un lider politic în stare pură. Ea este ea şi doar ea, ca urmare a unei cariere politice tenace, construită de ea însăşi, de la un cap la altul. Deciziile politice pe care le-a luat, ca lider al opoziţiei la început şi ca prim-ministru mai apoi, sînt ale ei, provin din setul ei de convingeri ferme şi au fost implementate într-un stil de leadership, pe drept caracterizat ca fiind „de mînă forte“. Batşeba convinge, Thatcher învinge. Persuasiune caldă şi confruntare căutată cu lumînarea. Ei bine, între Batşeba şi Thatcher se află absolut toate destinele politice feminine. Unele mai aproape de prima, altele mai aproape de a doua, multe parcurgînd nuanţe multiple între una şi cealaltă. De aici, aş trage o primă concluzie. Doamnele există în politică în multe, foarte multe feluri. Şi de multă, foarte multă vreme. Nu sînt în nici un caz reduse la o tipologie anume sau la o epocă anume. Sigur, contează vremurile şi moravurile, prejudecăţile şi spiritul timpului, după cum esenţiale sînt şi înzestrările personale precum inteligenţa, consecvenţa, *charisma,* educaţia, capacitatea de a inspira încredere şi de a convinge. Dar nu sînt toate acestea determinante şi pentru cariera unui bărbat în politică?

Admiţînd, aşadar, că prezenţa doamnelor în politică este o realitate la fel de cuprinzătoare precum prezenţa domnilor, încerc răspunsul la o întrebare pe care abordarea cît de cît onestă a unui asemenea subiect nu o poate evita: este necesară o lege care să stabilească o cotă obligatorie a prezenţei feminine în Parlament? Răspunsul meu: Nu cred. Nu mai enumăr toate argumentele împotriva oricărei discriminări, fie pozitive, fie negative, dar adaug altul. Există un singur temei real al prezenţei în Parlament: reprezentativitatea consfinţită prin vot. Orice parlamentar trebuie să reprezinte ceva: un grup de oameni, un teritoriu, un oraş sau o vîlcea – dacă se poate locuită – ori un anume interes, o anume ideologie, un set de idei sau de credinţe etc. Nu mă poate nimeni convinge că funcţia de reprezentare, în general, poate fi mai bine şi mai eficient exercitată de un bărbat decît de o femeie sau de o femeie decît de un bărbat. Nu cred că există cauză care să fie mai bine reprezentată de cineva, doar pentru că este femeie sau bărbat. Credeţi-mă, chiar şi feminismul mi se pare cel puţin la fel de convingător cînd este pledat, de pildă, de un Michael Scott Kimmel sau de un Matei Călinescu (la un prînz, mi-a spus că este feminist şi a pledat teze fundamentale ale feminismului, cum rar am auzit) precum îl găsesc cînd este susţinut de orice altă legendară promotoare. Cred cu tărie că, în cadrul lumii civilizate (adică în spaţiul euroatlantic actual), în prea puţine domenii diferenţa de *gender* mai induce o inegalitate, iar politica nu este unul dintre ele. Unul dintre puţinele lucruri excelente pe care le-a adus cu sine democraţia postmodernă este egalitatea între femei şi bărbaţi cînd e vorba despre politică.

Între Batşeba şi Thatcher se află absolut toate destinele politice feminine.

Numiţi-mă sexist, macho sau anchilozat în conservatorism, nu mă pot abţine să nu mărturisesc ce mi se întîmplă ca bărbat cînd am un adversar politic feminin. Îmi aduc aminte de un episod din *Posthomerica,* poemul epic al lui Quintus din Smirna, în care se povesteşte războiul troian. La un moment dat, imediat după ce funeraliile lui Hector s-au încheiat, în tabăra troienilor a sosit faimoasa războinică Pentesilea, regina amazoanelor. S-a alăturat asediaţilor şi a promis că, în prima bătălie, ea îl va răpune pe Ahile. Pe cîmpul de luptă a comis uimitoare fapte de vitejie, ucigîndu-i pe toţi războinicii care-i stăteau în cale şi a ajuns în faţa lui Ahile, cel mai bun războinic din armata lui Agamemnon. Cu Ahile, lupta e scurtă. Peleianului îi este de ajuns o singură lovitură ca să străpungă platoşa amazoanei. Apoi, o ucide imediat. Dar, cînd scoate coiful Pentesileiei, Ahile rămîne împietrit şi o uriaşă tristeţe îl copleşeşte. O vede cît era de frumoasă, îşi dă seama că s-ar fi îndrăgostit de ea şi că mai bine o lua de soţie decît să o ucidă în război. Îmi place mult această poveste. De cîte ori înfrunt politiceşte o doamnă, mă gîndesc că e posibil să păţesc ca Ahile, dacă se întîmplă să o înving, căci chipul ei despovărat de coiful mutilant al războiului politic ar putea să-mi fure inima. Pe de altă parte, nici să mă las învins nu pot. Aşa că fac tot ce îmi stă în putere să remizez. Nu-i mai înţelept aşa?

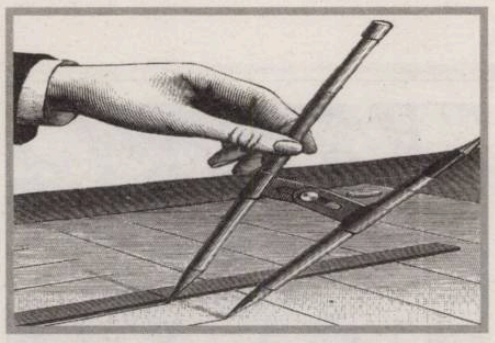

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Sinteza necesară

Despre Bucureşti au apărut în ultima vreme o mulţime de cărţi, şi numărul lor creşte neîncetat. N-ar trebui să treacă neobservată printre ele aceea recent apărută la Editura Curtea Veche, care uneşte calităţile estetice ale unui album cu informaţia riguroasă a unui studiu istoric. Titlul, *Bucureştiul european,* vrea să apere ideea că, deşi născut tîrziu faţă de alte capitale şi purtînd cicatricile unor devastări dintre care cea mai sălbatică a fost după 1977, oraşul a reprezentat un reper internaţional datorită eforturilor depuse în perioada interbelică pentru asanarea, organizarea şi înfrumuseţarea sa. Mai mult chiar, o privire către sfîrşitul secolului al XIX-lea arată că proiectele pe care s-au bazat acele realizări erau mai vechi, începînd încă din vremea lui Cuza.

Autorul, Bogdan Andrei Fezi, a publicat la Paris în 2005 teza lui de doctorat *Bucarest et l'influence française: entre modèle et archétype urbain, 1831-1921.* Structurarea arhitecturală şi urbană s-a desfăşurat avînd drept model Parisul. O ştiam toţi; ceea ce ni se spune nou aici este că acelaşi exemplu a fost urmat ulterior la Berlin şi Dresda, la Mexico City sau Cairo. Datele despre măsurile legislative luate pentru a stimula construirea de locuinţe, inclusiv scutiri temporare de impozite, sînt şi ele noi şi semnificative. Tot inspirate de regulamentele franceze au fost şi deciziile modernizatoare ale Primăriei, în perioada în care guvernarea Capitalei au avut-o, pe rînd, liberalul Pache Protopopescu şi conservatorul N. Filipescu. Tot capitolul referitor la rolul inginerilor francezi şi al firmelor din Franţa este foarte bine documentat. Cu privire la rectificarea Dîmboviţei şi canalizarea oraşului mai există un fond de arhivă parizian care ar merita cercetat la venerabila Bibliothèque de l'Institut, unde nu ştiu cum au ajuns acele dosare.

Pavarea străzilor începuse înainte de Regulamentul Organic, cele dintîi contracte fiind încheiate cu Harting şi Blaremberg – ar fi de adăugat că amîndoi erau ofiţeri în armata rusă şi înrudiţi cu familiile domneşti din Principate.

Harta principalelor străpungeri şi alinieri care au avut loc în jurul lui 1900 confirmă importanţa acelei epoci pentru conturarea tiparului în care s-a dezvoltat Bucureştiul. O asemenea străpungere vedem chiar în momentul de faţă: trasarea unui coridor între Piaţa Victoriei şi Calea Rahovei, cu lărgirea brutală a străzilor Buzeşti şi Berzei. În legătură cu înnoirea concepţiei urbanistice în ajunul Primului Război Mondial, este evocat inginerul Cincinat Sfinţescu, personalitate despre care vom avea prilejul să vorbim şi aici cu altă ocazie. Planurile de sistematizare adoptate după 1921 s-au bazat pe concepţia delimitării unor zone funcţionale, care fusese recomandată de Sfinţescu. Martha Bibescu a susţinut ideea centurii de plantaţii. Din păcate, deşi fusese recomandată din 1917 de elveţianul E. Pittard, menţinerea spaţiilor verzi din interiorul oraşului, avantaj pe care Bucureştiul îl datora întîrzierii cu care se conformase la aspectul occidental, nu a fost respectată decît în parte, iar astăzi construcţiile, haotice sau rigid aliniate, au luat cu asalt parcurile. Istoria concursurilor de arhitectură şi urbanism, naţionale sau internaţionale, care erau o practică obişnuită, îi serveşte autorului ca să argumenteze încadrarea în Europa capitalelor. După o evaluare obiectivă a rezultatelor sistematizării impuse de regimul comunist, lucrarea se încheie prin propunerea unor soluţii pentru problemele actuale ale Bucureştiului. Între aceste revendicări se regăseşte atribuirea proiectelor prin concurs, alături de altele pe care le-am susţinut în repetate rînduri: respectarea PUG-ului, dreptul cetăţenilor la consultare, asigurarea eficienţei legilor care protejează monumentele istorice, refacerea suprafeţelor de vegetaţie, limitarea densităţii construcţiilor în zona centrală.

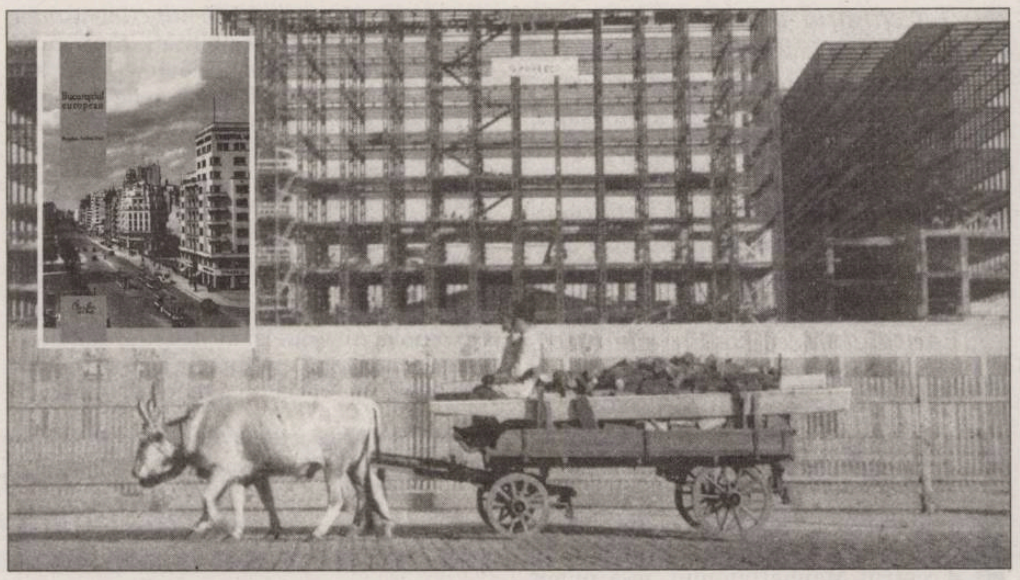

Ilustraţia, abundentă şi bine aleasă, întregeşte, pagină cu pagină, caracterul de sinteză al acestei cărţi, de aşezat în raftul de bibliotecă cel mai accesibil, pentru recitire.

Bucureştiul european, *de la Curtea Veche, vede oraşul ca reper internaţional.*

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Irina LECA

SOS Provincia

Palatul Pekri din Ozd

Localitatea Ozd, fost centru episcopal, este azi un sat din judeţul Mureş, aparţinînd comunei Bichiş. Izolat şi ferit de ochii turiştilor, satul Ozd adăposteşte, la fel ca zeci de alte localităţi transilvănene, o fostă reşedinţă nobiliară, azi monument istoric de categoria E, înscris în Lista Monumentelor Istorice.

Palatul respectă o compoziţie specifică pentru reşedinţele nobiliare ale Renaşterii transilvane: de plan pătrat, cu patru turnuri circulare la colţuri, el este foarte asemănător cu cel de la Cetatea de Baltă, aflat de altfel în apropiere. Spre deosebire de acesta din urmă însă, palatul de la Ozd are corpul central de dimensiuni mai reduse, ceea ce face ca turnurile să fie foarte apropiate şi să pară că susţin întregul edificiu. Rezultă de aici o siluetă remarcabilă şi mai puţin obişnuită, ale cărei singure decoraţii sînt ancadramentele de piatră ale uşilor şi ferestrelor, realizate în manieră renascentistă. De departe sau de aproape, palatul este extrem de pitoresc şi atractiv, părînd desprins din cărţile cu poveşti. Şi tot ca în poveşti, personajul care dă culoare locului este Kata Szidonia Petroczi. Ea este soţia generalului Pekri Lorincz, participant activ la răscoala curuţilor împotriva habsburgilor (1703-1711). Surse încă neverificate le atribuie ambilor iniţiativa ridicării palatului în 1682. Alte surse vorbesc despre faptul că poeta şi-ar fi început aici cariera literară, iar poezia ei este cu precădere scrisă în lungile perioade de absenţă ale soţului ei, plecat să lupte pentru independenţa Transilvaniei alături de Francisc Rákóczi al II-lea. Kata Petroczi este socotită una dintre poetele reprezentative pentru literatura barocă maghiară. Imaginea şi scrierile ei rămîn legate, în mod semnificativ, de palatul de la Ozd şi de înfăţişarea lui de excepţie.

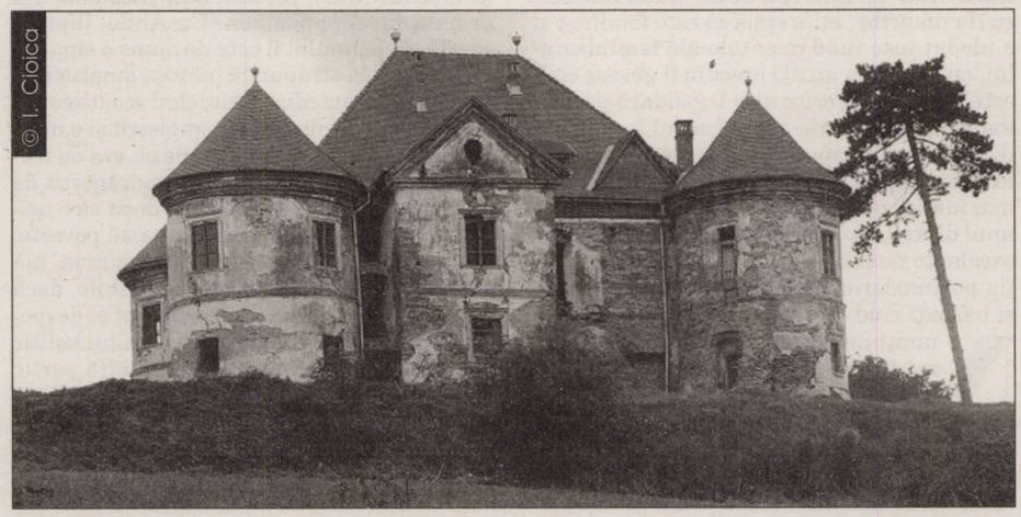

© I. Cloica

Anul construcţiei şi proprietarul iniţial ne rămîn necunoscute. În lista monumentelor istorice din România apare sub denumirea de Castelul Pekri, perioadă „ante 1705; refăcut 1732". Intrat de-a lungul timpului în posesia a diferiţi proprietari, palatul ajunge în proprietatea baronului Ianos Kondradshein şi a soţiei sale, Ilona Teleki, în prima jumătate a secolului al XX-lea; după 1945, trece în proprietatea statului, avînd acelaşi destin ca numeroase alte reşedinţe nobiliare. Mobilierul, cărţile şi obiectele decorative dispar, castelul primeşte diverse funcţiuni: adăposteşte birourile CAP, apoi devine şcoală, cămin cultural, locuinţă pentru cadre didactice. Nu se execută nici o operaţie de întreţinere şi, în cele din urmă, palatul este abandonat din cauza stării avansate de degradare. Acoperişul se deteriorează considerabil iar infiltraţiile ameninţă structura clădirii.

În 1997, Fundaţia Bonus Pastor concesionează proprietatea şi între 1998 şi 2001 înlocuieşte integral acoperişul palatului. Domeniul este retrocedat familiei Teleki şi apoi donat fundaţiei ce continuă proiectele de revitalizare. În prezent, proprietarii intenţionează să restaureze integral palatul şi să îl amenajeze ca centru cu funcţiuni multiple. Totodată, atenţia lor se îndreaptă către posibilităţile de restaurare şi punere în valoare a decoraţiei interioare care se mai păstrează încă: ornamente murale şi stucaturi ce s-au distrus în cazul altor construcţii similare.

© I. Cloica

În contextul în care majoritatea reşedinţelor nobiliare extraurbane din Transilvania se află astăzi într-o stare avansată de degradare, restaurarea corectă a palatului din Ozd ar putea atrage atenţia asupra potenţialului acestor edificii şi servi ca exemplu de bune practici pentru viitoare astfel de iniţiative.

Irina Leca *este studentă la Facultatea de Istorie din cadrul Universităţii Bucureşti, secţia Istoria artei, şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

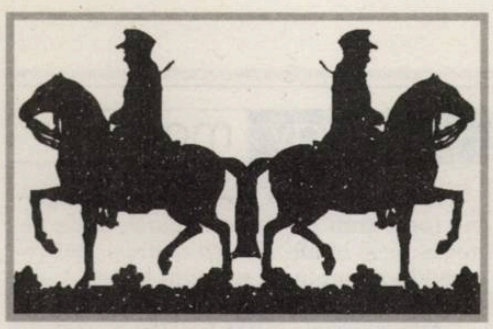

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă informativă cu elemente freudiene

Stimaţi domni şi doamne din Serviciile multilateral dezvoltate;

de cîte ori aud, ca aseară, la Craiova, în timpul meciului Universitatea-Steaua, strigătura ancestrală: „Hoţii, hoţii!“, adresată fie arbitrului, fie lumii întregi, îmi apare în faţa ochilor

cel care e căutat insistent şi patetic,

de un miliardar din Milano căruia i s-a furat din hangar,

un balon,

un balon de zburat peste case şi femei frumoase,

un balon care se umflă şi se dezumflă,

un balon ca în Jules Verne,

un balon cu care nu ai ce face decît să te joci „de-a cinci săptămîni în balon“.

Omul a mers în ridicol pînă la a da anunţuri în ziare: „mi s-a furat balonul, ofer recompensă 12 lecţii gratuite de conducere aerostatică“.

Nu aşa îmi va înmuia sufletul: 12 lecţii gratuite de aerostatică nu sînt un preţ pentru mine –

da, exact, eu sînt acela, eu sînt hoţul,

făptaşul unui furt gratuit, dovadă că am pus balonul în pod, ca să nu-l găsesc,

eu merg doar cu taxiul,

dar cu ce se poate recompensa plăcerea mea nebună de a fi regăsit gesturile copilăriei, cînd, pentru nimic, spărgeam baloanele băieţilor şi furam coarda cu care o fetiţă iubită sărea în Aleea Popa Nan? De mic, am furat praştia vecinului, mărcile amicului drag, creioanele colegului, atlasul, dar şi gagica premiantului clasei (la un v-aţi ascunselea).

O dată am hotărît să fur nu numai un balon, dar şi un balcon.

Balconul unei fete gingaşe – după ce am văzut *Romeo şi Julieta* cu Leslie Howard şi Norma Shearer; urma să fiu Romeo Leslie Howard, dar preluînd ideea lui Shakespeare, voiam s-o şi corectez, furînd-o pe Julieta cu balcon cu tot. (N-a ţinut.)

Am furat sărutări, repede, rîzînd, fugind.

Ştiu ce înseamnă să furi şi de aceea întreb...

Am dansat şi polka pe furate.

Dar tot ce furam dădeam înapoi, dădeam înapoi mărcile, creioanele Koh-i-noor, gumele nefolosite, sărutările, zîmbetele, uneori, generos, şi gagicile.

Am fost cîndva hoţ, cum se zice în orice cinematecă, dar un hoţ cinstit, cu mici şi mari remuşcări.

Totuşi, am furat – ştiu ce-i acela un furt, n-o pot ascunde, nu insist.

Vă comunic toate aceste amănunte freudiene fiindcă suport tot mai greu permanentele injurii la care sînt supus prin viu grai sau priviri, ori de cîte ori îmi exprim refuzul categoric de a înţelege ideea de fiecare zi: „Toţi fură în ţara asta!“ şi cer să mi se explice cum pot toţi să fure în ţara asta. În loc de orice explicaţie, mi se spune în faţă sau din priviri: „Eşti un mare idiot“. Asta cînd nu sînt tratat ca un glumeţ nesărat care nu merită nici o atenţie. Nu am cunoştinţe economice, dar îmi lipseşte şi imaginaţia: nu-mi pot nici măcar închipui cum să fure toţi în ţara asta, iar, pentru mine, ceea ce e inimaginabil e înspăimîntător. Vă rog ca prin mijloacele de care dispuneţi – documente, statistici, informaţii şi contrainformaţii – să mă luminaţi în această problemă tot mai apăsătoare şi sumbră: e adevărat că toţi fură în ţara asta?

P.S. Nu accept un răspuns formal de genul: unii da, alţii nu. Detest relativismul în chestiunile cruciale.

tolo sport

Brazii s-au liniştit

Pe Internet, cînd cauţi www.bobsanie.ro, apare mesajul „This Account Has Been Suspended“. În lumea reală românească, mai există bob şi sanie?

„Terminaţi cu abuzurile!“ este singura frază relevantă spusă pe piaţa liberă şi inexistentă a saniei şi bobului românesc, în ultimul deceniu. Expresia îi aparţine lui Ioan Dobrescu, secretarul general al Comitetului Olimpic şi Sportiv Român şi şeful organizării Festivalului Olimpic de iarnă al Tineretului European. Evenimentul va fi găzduit de Valea Prahovei şi Braşov în 2013. E nevoie de pîrtii, de săli pentru hochei şi patinaj şi de o pistă nouă de bob, cea de la Sinaia fiind în bună parte distrusă. Nici n-a început repartizarea banilor de la Guvern că primarii şi abonaţii la construcţii din bani publici i-au şi împărţit. În numele olimpismului a început o vîltoare a Mac Contractelor care i-a tulburat pe responsabilii sportivi. Ei şi-au dat seama că întrecerile riscă să devină paravanul unor afaceri care să compromită orice spirit, fie el tineresc, fie olimpic sau european. De aceea, Dobrescu i-a strîns pe cei implicaţi şi le-a spus să se potolească, pentru că obiectivele sînt simple: la sanie şi la bob facem piste decente, ieftine şi nu vrem să intrăm în istorie cu ele. În sală, feţele s-au lungit şi, undeva deasupra zonei Furnica din Sinaia, brazii s-au liniştit. Da, vom avea din nou piste fără să tăiem un versant de munte.

Cătălin TOLONTAN

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Mircea cel Bătrîn şi Şarja Cavaleriei Uşoare

– dezordinea simbolică (XV) –

În urmă cu o săptămînă, referindu-se la felul în care descriam combinaţia propagandistică de mare succes a comunismului – reţeta mereu cîştigătoare în care filmul şi teatrul de mare respiraţie istorică şi patriotică se împletesc armonios cu marile rezultate ale sportivilor – un cititor îmi atrage atenţia să mă uit şi în alte curţi, unde situaţia e foarte asemănătoare. Domnia sa se întreabă, întrebîndu-mă: „Dar mă-ntreb acum eu stînd strîmb, filmele alea de le difuza holywodul, cu eterni cowboi buni, în lupta cu răii de indieni, care n-au înţeles nici pînă acu superioritatea omului alb, ori chiar şarja cavaleriei uşoare britanice, ce-or fi oare?“. Aproape acelaşi lucru, stimate domn. Aproape. Dar nu acelaşi. Întrebarea dumneavoastră vine taman la pont, pentru că tocmai despre lucruri de astea o să vorbim în săptămînile care vin.

Mai cu seamă în ultimii zece, cincisprezece ani ai regimului comunist, evadarea imaginară făcea parte din normalitatea oricărei zile. Nu erau puţini românii care simulau resemnaţi, în viaţa de zi cu zi, participarea la edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Diurn, sau măcar pe parcursul celor opt ore de lucru, eram cetăţeni ai Republicii Socialiste România. Nocturn însă, evadînd imaginar, eram în inima îmbulzelii de la Woodstock, în studiouri de înregistrări, alături de Jimmy Page şi Robert Plant, sau pe străzile în pantă de la San Francisco, încercînd să ţinem pasul cu Steve McQueen, angajat într-o legendară urmărire. Respiram cu porţia aerul lumii libere a Occidentului, din discurile de vinil, din filmele de la video, din coletele care veneau cu greu „de afară“, din orice obiect care putea să ne ajute să ne refugiem imaginar într-o lume mai bună. Evadînd prin cărţi, prin muzici şi prin filme, trăiam şi cu senzaţia că *ştim* enorm despre lumile în care evadam. Iar cantitatea de reconstrucţie culturală a lumii libere, în imaginaţia multora dintre noi, ne dădea cumva dreptul la certitudinea că lucrurile stăteau, în realitatea *reală* a lumilor la care ne gîndeam, exact aşa cum ne închipuiam noi. Şi, nu arareori, trăiam cu senzaţia că ştim, chiar mai bine decît cei care trăiau cu adevărat în lumea liberă, cum stau lucrurile pe acolo şi cam ce ar fi de făcut. Curiozitatea şi aspiraţiile profunde, frustrările din realitatea noastră popular-penitenciară şi foamea de acumulare culturală se amestecau într-un fel de a fi extrem de contradictoriu şi de încărcat de efecte perverse.

Am pierdut pe parcurs enorm din puterea de a trăi în realitate.

Toată imaginea asta încîlcită şi bruiată de paraziţi de toate felurile s-a văzut în toată splendoarea întinderii ei, după 1990, şi continuă să-şi trimită umbra, mai mult sau mai puţin discret, pînă în ziua de azi. Nivelul de simulare a celor mai simple, banale, normale trăiri omeneşti devenise atît de profund, încît orice identificare a unor probleme din trecut, care ar arunca o lumină lămuritoare asupra prezentului, devine un potenţial coşmar. În principiu, cunoaştem democraţia din cărţi, de pe discurile de vinil şi din filmele de la video. E lumea în care ne-am refugiat imaginar atîţia ani, e universul în care cei mai mulţi dintre noi ne-am dorit să trăim. Comoditatea trăitului aspiraţional, imaginar, într-o lume mai bună, în libertate, nu corespunde prea mult cu marfa reală pe care o avem la dispoziţie din 1990 încoace. Vreme de mulţi ani, ne-am permis, vrînd-nevrînd, luxul de a trăi cu trupul într-o lume în care ni se asigura subzistenţa, şi cu imaginaţia într-o lume ideală a libertăţii. Am exersat în felul ăsta toate resorturile trăitului imaginar, ajungînd la performanţe virtuale cu totul ieşite din comun. Dar am pierdut pe parcurs enorm din puterea de a trăi în realitate. Puterea de a simţi realul şi de a-i accepta presiunea. Percepţia multora dintre noi asupra realului s-a dovedit a fi cu totul parţială, ca un soi de antecameră a imaginarului. Şi ca orice lucru prizabil în imaginar, acolo unde e confort mult, unde e căldură, unde timpul nu are bareme, ne-am obişnuit cu luxul de a fi foarte relaxaţi în perceperea realităţii. Pe vremuri, colecţionam ambalajele oricărui lucru care venea din Occident, reconstruind, din obiecte banale, o lume ideală. În momentul în care acea lume ni s-a deschis, ne-am repezit, după cum era firesc, să consumăm cît mai mult. Trăim pe un munte de ambalaje care, acum, nu ne mai spun absolut nimic. Spre deosebire de vechii comunişti, care au ştiut atît de bine să construiască spaţiul simbolic din jurul individului, „emanaţii“ Revoluţiei n-au pus prea mare preţ pe ambalajul lumii în care şi-au condus votanţii. Au mizat pe exaltările publicului de cinema *care sîntem* şi au încropit un angrenaj total lipsit de orice suport simbolic. „Designul“ democraţiei în care ne-au condus noii noştri conducători lipseşte cu desăvîrşire. Am primit o libertate fără viziune şi fără ambalaj. Iar noi, cei care eram ahtiaţi după simbolistica libertăţii, sătui de colecţionat ambalaje, am trecut direct la lucrurile „importante“. Adică la consum.

Prin urmare, ca să vă răspund cît pot de precis, stimate cititor, filmele istorice, de întemeiere naţională şi de mare respiraţie patriotică, filmele de propagandă sînt la fel. Pînă la un punct. Ele fac parte din imaginea largă a designului, a chipului simbolic al unui sistem. Diferenţa apare în momentul în care, la *Mircea cel Bătrîn* trebuia să mergi cu clasa, încolonat, în ordine şi disciplină, pentru că *aşa trebuia*. În ceea ce priveşte *Şarja Cavaleriei Uşoare*, dincolo de orice discuţie despre valoare artistică, apare o mică diferenţă. Dacă aveai chef să-l vezi, bine. Dacă nu, nu. Sistemul acela nu depindea deloc de asta.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

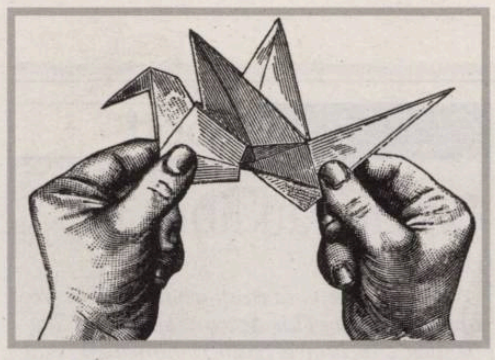

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Bosfor şi Dardanele

La vreun an şi ceva după Revoluţie m-am nimerit într-un grup de vreo şapte oameni adunaţi întîmplător de nişte convingeri politice asemănătoare. Un constănţean ne invitase la o plimbare cu un mic iaht pe Siutghiol. Ajunşi la chei, am descoperit că era mai degrabă o iolă îngustă cu un catarg şi doar o singură pînză triunghiulară. N-am fi încăput toţi, dar cîţiva s-au arătat imediat dispuşi să rămînă pe mal. Pare-se că acea coajă de nucă nu le inspira prea multă încredere. În barcă ne aştepta o fată uscăţivă, cu părul foarte lung, desculţă şi cu blugii suflecaţi deasupra gleznelor. După ce ne-a indicat fiecăruia cu fermitate locul pe care să ne aşezăm, a desfăcut cu mişcări iuţi şi îndemînatice parîma care lega ambarcaţiunea de ponton. Ea avea să ne fie căpitanul care să ne conducă pe suprafaţa alburie a lacului.

În cîteva secunde după dezlegarea parîmei eram deja la metri buni de ţărm şi m-am simţit ca după o decolare cu avionul, cînd, la doar cîteva secunde de la desprinderea de pe pistă, vezi deja casele undeva departe, în jos, ca nişte cutii de chibrituri. Vîntul umfla pînza şi o vreme am tăcut cu toţii ascultînd fîşîitul, ca de hîrtie, al carenei alunecînd pe suprafaţa apei. Fata – „musa“, cum îi zicea constănţeanul – se strecura cu agilitate între cîrmă şi catarg, tot repetînd anumite operaţiuni: cînd fixa cîrma şi fila scota, cînd fixa scota de tacheţii de pe bord şi se întorcea la cîrmă pentru a-i mai corecta unghiul cu cîteva grade. Mă uimeau nodurile rapide pe care le făcea de fiecare dată. Pe atunci nu citisem *Un port la Răsărit*.

Lîngă mine se aşezase o cucoană de vreo 50 de ani, cu ochi sclipitori, care îmi spunea deja pe nume, deşi eu încă nu aflasem cum o cheamă. Părea că ar dori să-mi dezvăluie dintr-o răsuflare întreaga ei viaţă. A început prin a mă iscodi cu nişte întrebări despre spirit. Ştiam eu oare cît de departe poate ajunge spiritul uman? Cum se pot lărgi graniţele? Mi-ar plăcea să vizitez India? Citisem oare toate cărţile lui Mircea Eliade? Doar *La ţigănci*, i-am răspuns abrupt, încercînd să nu scap din priviri manevrele pe care le făcea „musa“. Cucoana continua însă cu perseverenţă. Mi-a spus că face yoga de vreo 30 de ani şi că a ajuns la nişte performanţe la care oamenii de rînd nici nu visează. Nu yoga dintr-ăla de care ştiu să facă europenii, ci yoga de la sursă, de esenţă pur orientală. În timp ce cuvintele-i curgeau din gură compact şi fără variaţii, ca o pastă dintr-un tub fără sfîrşit, mă sfredelea cu privirea într-un fel care mă făcea să mă simt tot mai inconfortabil. Noroc că „musa“, care pînă atunci fusese şi mută, a întrerupt-o spunînd că a venit momentul să ne arate cum se face o voltă în vînt. Mi-aduc aminte că manevra a fost cu adevărat spectaculoasă şi că fata ne-a atras atenţia că trebuie să ne ferim să nu ne lovească ghiul.

Barca s-a răsucit, cu toţii ne-am balansat periculos, dar cucoana de lîngă mine a rămas tot lîngă mine şi a continuat. Mi-a spus că vrea să-mi mărturisească ceva, dar cu condiţia să nu o cred nebună. N-am apucat să reacţionez însă, că ea deja a început a-mi povesti cum odată a intrat în transă şi a început să zboare. Şi cică s-a ridicat deasupra Dobrogei şi a început o călătorie pe deasupra plajelor şi apoi peste apele mării albastre, înspre sud, nu cu trupul, bineînţeles, ci cu spiritul. A zburat aşa la înălţimi de sute şi mii de metri, într-o stare de beatitudine desăvîrşită, pînă cînd a văzut Bosforul şi Dardanelele. Între timp, barca noastră brăzda micile valuri ale Siutghiolului, cu viteză destul de mare. Cîrma şi vela erau fixate, iar „musa“ se instalase comod la prova, cu capul dat pe spate şi pletele în vînt. Era într-adevăr o poză şi mi-aduc aminte că mă întrebam dacă atitudinea şi îndemînările unei femei pot compensa lipsa unor trăsături frumoase. Mai era şi o altă întrebare acolo: Mărturisirile stranii şi insistente ale unei cucoane mult mai în vîrstă pot avea efecte seductive? La ambele întrebări, răspunsul vag din mintea mea era mai degrabă nu. Asta n-a împiedicat-o pe „musă“ să revină la cîrmă uimindu-ne în continuare cu îndemînările ei şi nici pe cucoana cea cu ochi sclipitori să-mi descrie mai departe cum arătau de sus Bosforul şi Dardanelele. Mi-a spus apoi cum, ani mai tîrziu după acea experienţă, cînd chiar a avut ocazia să zboare pe acolo cu avionul, a recunoscut totul. Realitatea fizică – spunea ea – se suprapunea perfect peste viziunea spirituală, ceea ce n-a surprins-o însă deloc. Nu ştiu de ce, am avut atunci o reţinere în a o considera total nebună. Şi mi-am adus aminte de ea recent, în timp ce priveam Bosforul şi Dardanelele, navigînd în spaţiul virtual pe *Google maps*, varianta *satellite*.

Şi cică s-a ridicat deasupra Dobrogei.

ready made

„Am cules nume *şucare, mişto,* desigur nu toate sunt de origine ţigană, unele se regăsesc şi la alţi diferiţi coetnici, dar ţiganii le-au preluat pe gustul lor.

[...]

Din secolele XVII-XVIII:

Arhiri, Bana, Bâra, Boba, Babul, Caba, Căcăi, Lupa, Ciupina, Gutilă, Opriana, Opriţa, Mazgoaie, Mătasă, Platon, Singur, Gago, Chita, Parhila, Ciulin, Fiinţa, Golac, Gugui, Moni, Muşa, Slav, Rafia, Gagul, Hetra, Neguiţă, Boga, Ţopa, Ghiniţă, Furnica, Urâta, Todosca, Coţagă, Marfa, Săbuna, Mariţa, Jipa, Bătog, Gălima.

[...]

Din secolul XXI:

America, Argentina, Sighişoara, Acordeon, Medalion, Mercedesa, Flacăra, Televiziunea, Comisia, Vitrina, Ambiţia, Sindrom, Ministru, Termopan, Cleopatru.“

Ileana Roman, *Ţiganii noştri,*
Editura Autograf MJM, 2010

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Adio, arme...

Zapez obosit printre zecile de canale. Toate sînt italiene. Caut unul de ştiri, un Euronews, ceva, să aflu ce se mai întîmplă în Libia, dar nu găsesc. Prind însă cu coada ochiului o declaraţie recentă a lui Berlusconi, cum că învăţămîntul universitar de stat nu produce adevăraţi specialişti, utili societăţii, şi că, în consecinţă, trebuie sprijinit învăţămîntul privat. Să fi ajuns Spiru Haret şi pe la ei? În orice caz, îmi sună cunoscut, aşa că închid televizorul.

Atmosfera la universitate e cam ca la noi. Cînd am intrat în sală să ţin cursul anunţat de trei luni de zile, nu erau decît vreo doi, trei doctoranzi şi nimic nu funcţiona. Am ieşit nervos să fumez o ţigară. Cînd m-am întors peste un sfert de oră, totul se mutase în altă sală, care se umpluse, iar aparatele fuseseră puse în funcţiune de către un asistent de la alt departament, care trecea întîmplător pe acolo. În pauză l-am întrebat pe responsabilul şcolii doctorale ce se mai aude cu banii mei pentru cursul de anul trecut. S-a uitat blazat prin mine şi mi-a spus că el are de primit 3000 de euro de trei ani de zile. *N-avem ce face, totul trece acum prin administraţia centrală, noi am depus de mult dosarul şi acum aşteptăm...* – mi-a mai explicat acesta. *Eu nu mi-am primit salariul de două luni* – şopteşte, timid, şi asistenta directorului. Şi asta îmi sună cunoscut, aşa că mă întorc la ore.

Săptămîna următoare încep doctoratele. E ultima serie dintr-un program frumos de „doctorat european“, pus la cale de vechea mea prietenă de la Universitatea din Perugia, împreună cu un grup de colegi cu care colaborez de ani buni de zile. Am alcătuit de la începutul anilor 1990 o plăcută şi eficientă asociaţie a europeniştilor şi de atunci am derulat împreună zeci de proiecte şi am organizat şi mai multe conferinţe. Realizez brusc că este ultima noastră întîlnire şi îi anunţ şi pe ceilalţi, ca şi cum aş fi avut o mare revelaţie. Lasă cu toţii ochii în pămînt. *Asta mă gîndeam şi eu* – mărturiseşte M., sufletul acestei asociaţii, care tocmai a fost pensionată de la universitatea din Bruxelles. A doua zi i-au desfiinţat şi centrul de studii balcanice, opera sa de o viaţă. Facem un fel de bilanţ, ca nişte bătrînei în Cişmigiu care se uită pe pagina cu morţi din *România liberă*. Realizăm că majoritatea s-au pensionat sau s-au retras în bîrlogul lor şi aşteaptă să le vină rîndul. Pentru restul, nu mai sînt bani nicăieri şi nici unul dintre noi nu mai este dispus să-şi ia pe cocoaşă dosare europene din care nu înţelegem nimic, în care tot ce ni se pare nouă important nu interesează pe nimeni şi tot ce ni se cere ni se pare în cel mai bun caz deplasat. Asta e, s-a mai încheiat un ciclu – îmi zic eu în sinea mea. Apoi realizez că, de fapt, dispare o lume.

La ieşire, dau nas în nas cu P. *Tocmai m-am pensionat şi acum am trecut să-mi iau boarfele* – mă anunţă acesta, înainte de a apuca eu să-l întreb ce mai face. *Nu vreau să mai trec pe aici, e deprimant, toată lumea se ceartă cu toată lumea, toţi aleargă după tot felul de proiecte „sustenabile“...* – mai adaugă el. După care, la despărţire, îmi aruncă peste umăr, cu acea încredere ciudată a intelectualilor occidentali în sîngele tînăr al esticilor: *Rezistaţi şi pentru noi!...*

Singur la un espresso, realizez că, în parohialismul nostru, avem impresia că numai la noi se întîmplă toate relele din lume, că dacă am schimba preşedintele, guvernul, un ministru sau altul, lucrurile s-ar îndrepta. Desigur, şi acest lucru este posibil. Într-o oarecare măsură. În esenţă însă – şi limitîndu-mă la lumea academică – „spiritul Bologna“ este o schimbare generală. Universitatea colegială, inventată de bătrîna Europă, a murit, iar legea românească a învăţămîntului este bine văzută de noua Europă pentru că se înscrie hotărît în acest trend managerial şi corporatist. Micile şopîrliţe dîmboviţene prin care politrucii educaţiei noastre îşi plătesc poliţe sau îşi fac servicii reciproce nu interesează pe nimeni. *Bologna must go on!* Statul se retrage peste tot din educaţie şi lasă Piaţa să regleze cunoaşterea. Iar aceasta, avînd de regulă doar interesul imediat drept singură viziune, transformă totul într-o inginerie birocratică închinată zeului eficienţei. *Rezistaţi şi pentru noi...* Zîmbesc, aducîndu-mi aminte de speranţa lui P. Singura noastră „rezistenţă“ se face auzită, firav, doar cînd vine vorba de salarii şi pensionări. Asupra principiului însuşi nimeni nu are nimic de zis. Mai mult, dacă Occidentul, care a inventat această nouă doxă, şi-a format între timp şi anticorpii, tot mai multe universităţi şi cadre didactice elaborîndu-şi strategii, fie ele şi firave, de delimitare faţă de excesele spiritului antreprenorial, la noi ingineria birocratică devine scop în sine, corectitudine politică, adevăratul „spirit european“. A avea reţineri de principiu, a critica *sistemul* Bologna este încă perceput la noi ca un fel de criptocomunism, un stîngism cu care nici măcar PSD-ul n-ar îndrăzni să se asocieze.

A critica sistemul Bologna este încă perceput la noi ca un fel de criptocomunism.

Îmi termin cafeaua şi mă întorc la ultima noastră şedinţă. Se termină rapid, fără prea multe întrebări şi comentarii. Toată lumea are gîndurile în altă parte. Este prima dată cînd nu regret că plec din Italia.

Cînd ajung acasă, îmi pun un pahar cu vin şi mă aşez în faţa televizorului să aflu ce s-a mai întîmplat între timp în ţară. Zapez obosit printre principalele noastre canale de ştiri. *Irina rămîne cu Irinel!* – aflu de pretutindeni. Închid televizorul şi mă înfăşor în somn.

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Windows®. Viața fără limite. Toshiba recomandă Windows 7.

intel CORE i3 inside
Faster. Smarter.

NOUA SERIE SATELLITE L655-1GG CU PROCESOR INTEL® CORE™ i3. CARE ESTE CULOAREA TA?

STILAT!

TOSHIBA SATELLITE L655-1GG CU PROCESOR INTEL® CORE™ i3 REPREZINTĂ PERFORMANȚA INTELIGENTĂ DE ULTIMĂ ORĂ PENTRU MULTIMEDIA.

PERFORMANȚĂ ȘI CULOARE. IDEAL PENTRU UTILIZAREA PERSONALĂ ȘI DISTRACȚIE, SATELLITE L655-1GG ESTE PREVĂZUT CU UN ECRAN TRUBRITE®, PROCESOARE PREMIUM ȘI O SERIE DE CARACTERISTICI MULTIMEDIA, ÎNTR-UN DESIGN ELEGANT.

Procesor Intel® Core™ i3 / Windows® 7 Home Premium Original / 3GB DDR3 RAM (1066 MHz) / 320 GB HDD / 15.6" (39,6 cm) Toshiba TruBrite® WXGA TFT / ATI Mobility Radeon™ HD 5650 cu tehnologie HyperMemory™ / DVD Super Multi drive Dual Layer / WLAN (802.11b/g/Draft-N) / Bluetooth® / Doi ani garanție internațională
Preț: 2699 RON*

TOSHIBA No Matter What guarantee

* Prețul nu include TVA.
În funcție de model și disponibilitate.

Computerele selectionate Toshiba sunt disponibile cu procesorul Intel® Core™ i3. Intel, the Intel Logo, Intel Inside, Intel Core, and Core Inside are trademarks of Intel Corporation in the U.S. and/or other countries.

TOSHIBA
Leading Innovation

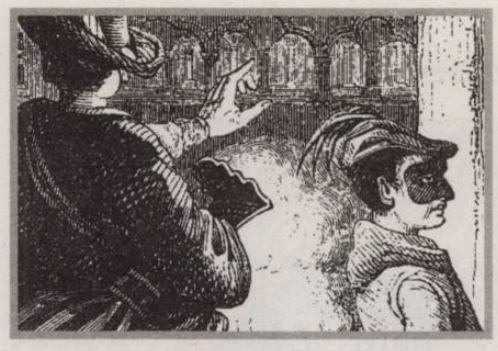

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Jos cu Boia! Trăiască reforma!

Adevărul e că i se cam urcase la cap acestui Lucian Boia: după ce că a spus că istoria României e un mit, s-a mai şi apucat să scrie asta. Iar cînd să scrie, nici măcar n-a scris în limba română, ci mai mult în franceză! – de parcă i-ar fi fost jenă de limba lui maternă! În plus, e atît de leneş încît, atunci cînd cărţile lui apar în româneşte, nici măcar nu şi le traduce singur – ci lasă asta în sarcina unor traducători plătiţi din (evident) banii şi sudoarea poporului. Noroc că, iată, se face dreptate! Boia este, de la 1 martie, invitat să-şi ia tălpăşiţa din Universitatea Bucureşti. Victorie, tiranul a fugit, că şi-aşa era cam burghez şi cam cosmopolit!

Cei care gîndesc în sensul paragrafului de mai sus (or mai fi şi ţăcăniţi dintr-ăştia) pot să se bucure. Profesorul Lucian Boia (născut în '44) e pus, în virtutea noii Legi a Învăţămîntului, în afara sistemului universitar de stat – fiind mînat spre pensionare. Sau, dacă ţine morţiş să mai intre în facultatea în care a predat decenii, atunci poate lucra în regim de colaborare, urmînd să fie plătit la oră (precum ştiţi dvs. cine), dar nu la nivel de profesor, ci din norma de bază a unui lector universitar (!).

În anul 2007 m-am gîndit la acest profesor ca la un posibil (şi, credeam eu, bun) ambasador al României la Paris. Dat fiind că persoanele înalte cărora le-am înaintat propunerea au ridicat din sprîncene – ceva gen *ăsta cine mai e?* –, permiteţi-mi o minimă prezentare (doar-doar or afla şi respectivii). La începutul anilor '90, în tumultul de teorii şi opinii, lamentaţii sau elogii, scuze şi acuze ale acelui timp, a devenit tot mai clară vocea – şi mai ales scrisul – unui profesor de Istorie activ deja în medii ale istoriografiei europene, foarte apreciat de către studenţii săi (şi de către studentele sale – nu văd ce-i rău în asta), dar relativ necunoscut publicului intelectual din România. Acest profesor a uimit apoi prin francheţea unui discurs de tip nou, prin care încerca să identifice şi să explice partea de mit şi de imaginar din conştiinţa noastră istorică.

Legiferăm prostituatele şi penalizăm profesorii!

Împreună cu unii dintre colegii şi studenţii săi, respectivul a înfiinţat în Universitatea Bucureşti un *Centru de Istorie a Imaginarului*. Cîteva volume dedicate mitologiei comunismului românesc, apărute atunci sub egida centrului, au avut un neaşteptat succes şi au plasat analiza stalinismului & ceauşismului românesc într-o nouă paradigmă. Iar cartea din '97 a acestui profesor – *Istorie şi mit în conştiinţa românească* – a devenit în cîteva luni un *hit* editorial. Cum e firesc, cartea a stîrnit diverse reacţii: unii au aplaudat-o, alţii au combătut-o (cu sau fără argumente). Cum se mai întîmplă la noi atunci cînd un om ridică privirile mai sus decît alţii, Boia a fost şi atacat – gratuit, ilogic şi nedemn. Din invidie, din neştiinţă sau pur şi simplu din răutate, s-a spus despre acest profesor că nu şi-ar iubi ţara sau că ar fi un dubios „agent de influenţă" etc. Însă procesta, ci premii naţionale. Dar pînă una-alta, meritau un alt tratament. Un profesor bun nu se face peste noapte şi nici prin numire politică (aşa cum îşi imaginează unii dintre directorii mai tineri ai unor institute cu propte partinice de azi, care speră că ei vor împărăţi lumea, dacă tac şi încurajează asemenea acte ruşinoase făcute în numele „reformării"). Din gură, noi vorbim despre necesitatea unor pensionări mai tîrzii; în şcoli, facem invers. A scoate un profesor (şi conducător de doctorate) din contactul cu discipolii săi la vîrsta de 65 de ani este o barbarie intelectuală; iar cînd aceasta se face în martie, la mijloc de an universitar, se mai cheamă şi o imensă prostie!

Ca unul care am avut privilegiul de a le fi student, nu văd de ce n-aş spune că o lege care-i ia pe Boia şi pe ceilalţi de la catedră (cît timp sănătatea lor le permite să stea acolo) este o lege numai în beneficiul politrucilor de tip nou, capabilă poate să „reformeze" în mintea acestora doar propria lor stupiditate laşă.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Conversaţii matinale

Era încă foarte frig. Noaptea de mijloc de decembrie nu-şi luase complet tributul. Aburii ieşeau tumultuos din nările trecătorilor încotoşmănaţi, iar puţina zăpadă aşternută în ajun scîrţîia macabru sub bocanci. Omul între două vîrste, cu fular lat (acoperindu-i parţial faţa), se aplecă spre doamna zgribulită – totuşi cumsecade, zîmbitoare şi comunicativă, în ciuda orei criminal de matinale. „A sosit cumva curva?" întrebă el direct, fără alte formule introductive. „Oh, nu!", răspunse femeia amabilă. „Curva vine marţea." „De dimineaţă?" „Nu, în general, curva ajunge pe la prînz, cu trenul de doişpe." „E-te-te", zise bărbatul destul de dezamăgit (ne aflam într-o joi). Meditä două-trei secunde şi adăugă: „Dacă nu sînt la timp la dumneavoastră, să o reţineţi pentru mine!" „Sigur", replică doamna cu solicitudine, „nici o problemă, o mai opresc oricum pentru cinci clienţi." Apoi, observă moale, ca şi cum s-ar fi scuzat: „Numai, să ştiţi, că s-a scumpit curva!" „Zău!?" tresări, neplăcut surprins, interlocutorul. Mîrîi cu ostilitate: „Fir-ar mama lor de hoţi! Nu le mai ajunge cît fură, pînă şi curva-i mai scumpă!". S-a îndepărtat bombănind, cu mîinile adîncite în buzunare şi capul ascuns în fular. Familiarizată parcă, dintotdeauna, cu astfel de reacţii, femeia s-a aplecat spre mine, surîzînd larg, şi, după ce ne-am salutat, a spus: „Ca de obicei, domn' profesor, da? *Cultura, Dilema veche şi România literară?*". Am confirmat din cap. „Să ştiţi că mi-a venit şi *Dilemateca!*" mi-a şoptit conspirativ, ca şi cum ar fi fost o plasatoare de domnişoare ce-şi laudă, prudent, „marfa".

V-aţi dat, probabil, seama că discuţia de mai sus a avut loc la un chioşc de ziare, iar „curva" – după cum am realizat eu însumi după o scurtă năuceală – este o nouă publicaţie de succes din peisajul jurnalistic autohton. Nu am nimic cu nici o revistă şi cu nici un ziar, să fim bine înţeleşi. Trăim, ipotetic măcar, într-o societate deschisă şi, atît timp cît nu violezi drepturile fireşti ale celuilalt, ai posibilitatea să te exprimi cum vrei şi să citeşti ceea ce-ţi place. Problema este însă, eufemistic vorbind, una „de stil" şi, nu în ultimă instanţă, una „lingvistică". Ne-am obişnuit să agresăm limba română într-un mod impardonabil şi, ceea ce mi se pare mai grav, am transformat lipsa de stil, vulgaritatea şi, aş spune fără să ezit, *obscenitatea* în „parteneriі" noştri sociali cei mai credibili. Ne complacem în acest tip de viaţă cu o seninătate de-a dreptul descurajantă. Grobianismul a devenit mod de viaţă, funcţionînd pe post de „stare normală". Am ajuns să privim totul prin lentila desacralizatoare a unui „circ" ieftin. Pînă şi lucrurile grave, precum criza mondială, capătă aici o tentă vag trivială. Exersăm – chiar în relaţie cu dezastrul – fiorul experienţei inedite, exotice, încărcate de culoare. S-a strecurat, în priveliştea catastrofei iminente, o emoţie *drăgălaşă*, a curiozităţii mahalageşti. Probabil că, glumind fără perdea, în ultimii ani, pe seama falimentului inexpugnabil, mulţi au bănuit că-l vor „exorciza" şi că vor asista, în momentul declanşării propriu-zise a „crizei", cel mult, la spectacole morbid-electrizante, demne de pelicule hollywoodiene despre Marea Depresiune, cu latifundiari şi industriaşi aruncîndu-se în gol de pe Intercontinentalul bucureştean sau de pe (mai) plăpînda Europă ieşeană. Cu lapte vărsat, simbolic, la canal în centrele urbane. Cu vedete scelerate, împinse la sapă de lemn, tăindu-şi venele, spasmodic, în văzul naţiunii. Cu foşti posesori de limuzine, trăitori în palate, cerşind un coltuc de pîine la capătul podului. Neîndoios, prăbuşirea economică seacă şi fără nuanţe trebuie să fi fost extrem de dezamăgitoare.

„A sosit cumva curva?"

Mărturisesc faptul că, în dialogul matinal, din faţa chioşcului de ziare, nu epifania existenţei unei publicaţii numite *Curva* m-a şocat cu adevărat, ci *firescul* atitudinii celor doi interlocutori – persoane respectabile (cel puţin doamna în cauză, pe care o cunosc de ani buni!), cetăţeni ai acestei ţări europene. Pentru ei, conversaţia despre revista *Curva* era un fapt de viaţă, un gest de normalitate, lipsit de orice indiciu al inadecvării. Ori, mai corect spus, *ajunsese aşa,* în interiorul „minunatei lumi noi", pe care ne-am construit-o, cu sîrg, în ultimii douăzeci de ani. O maladie cumplit de îngrijorătoare se află, în extindere dramatică, pe palierul spiritului românesc. Conştiinţa noastră colectivă *nu mai detectează* vulgaritatea, prostul gust şi mîrlănia, acceptîndu-le pe toate ca episoade necondiţionate din firescul vieţuirii. Sîntem bolnavi de opacitate morală, trăim în sordid ca într-o oază de „libertate" (libertinaj?), confundăm ideea pluralităţii şi diversităţii cu exerciţiul vulgarităţii şi promiscuităţii. Credem, netulburaţi, că a-l expune pe *David* al lui Michelangelo la Academia *Gallery* din Florenţa e totuna cu a ne arăta organele genitale în public. Sau că gestul de a-l citi pe Henry Miller rămîne echivalent cu acela de „lecturare" a vestitului hebdomadar *Curva*. Dacă vocabularul nostru „s-a obişnuit" cu interferenţa grobianului în limbajul comun, e clar, sîntem în plină patologie spirituală. Mi-am luat presa culturală – de la doamna zîmbitoare – cu un sentiment de frustrare şi revoltă. Părea injust şi nedemn ca *Dilema veche* şi *România literară* să fie vecine de raft cu nou canonizata *Curva*. M-a apucat chiar o nostalgie după vremurile cînd chioşcurile erau invadate de reviste benigne, precum *Infractorul* şi *Infractoarea*.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte a sa este* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

anti nostalgia

Scrisoarea celor şase (IV)

5. În sfîrşit, sîntem profund îngrijoraţi că poziţia internaţională a României şi prestigiul ei se deteriorează rapid. După cum ştiţi, aceasta se manifestă concret în decizia unui mare număr de state de a închide ambasadele lor la Bucureşti. Cel mai alarmant este că ambasade ale unor state europene ca Norvegia, Danemarca şi Portugalia au plecat şi altele urmează. Izolarea noastră crescîndă afectează nu numai relaţiile diplomatice. Am pierdut clauza americană şi ca rezultat unele fabrici textile ale noastre nu au comenzi. Piaţa Comună nu doreşte să mai extindă Acordul comun cu România, ceea ce va afecta în mod negativ alte sectoare ale economiei noastre. Aţi susţinut întotdeauna că întîlnirile la nivel înalt sînt decisive pentru îmbunătăţirea relaţiilor interstatale. Dar cum veţi putea îmbunătăţi relaţiile externe ale României cînd toţi conducătorii ţărilor necomuniste din Europa refuză să se întîlnească cu dv.?! România rămîne o ţară europeană şi ca atare ea trebuie să avanseze odată cu procesul Helsinki, şi nu să se întoarcă împotriva lui! Aţi început să schimbaţi geografia satelor, dar nu puteţi muta România în Africa! Pentru a opri procesele negative interne şi internaţionale, care afectează naţiunea noastră, facem un apel la dv., ca un prim pas, să luaţi următoarele măsuri: 1) Să declaraţi categoric şi în termeni fără echivoc că aţi renunţat la planul de sistematizare a satelor. 2) Să restauraţi garanţiile constituţionale cu privire la drepturile omului. Aceasta vă va da posibilitatea să respectaţi deciziile Conferinţei de la Viena privind drepturile omului. 3) Să încetaţi exporturile de alimente care ameninţă existenţa biologică a naţiunii noastre. Odată ce aceste măsuri vor fi luate, noi sîntem pregătiţi să participăm într-un spirit constructiv la un dialog cu guvernul, cu privire la căile şi mijloacele de a depăşi prezentul impas.

România liberă, 9 ianuarie 1990 (v. şi nr. 365, 366, 368).

DE TĂIAT 3 rinduri.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Conflicte între generații

Să spun drept, mă irită eticheta lipită cu un oftat superior pe fruntea generației aflate pe băncile școlilor și ale facultăților: „Ah, tineretul din ziua de azi... pe vremea mea...“ (Deși, nu de puține ori, recunosc, tentația de a mă retrage comod în sosul prejudecăților iscate din așa-zisul conflict între generații este mare și pentru mine.)

Mă irită din două motive: 1) nu cred că generațiile anterioare au virtuți de netăgăduit înscrise în gene, gene care au degenerat pe parcursul a doar zece-douăzeci, hai treizeci de ani; 2) orice tip de etichetă anulează dialogul, te face orb și surd în fața diferențelor, a excepțiilor, a exemplelor de fiecare zi care-ți pot desființa teoriile ce-i fixează pe cei tineri, mai nerăbdători și mai zgotoși decît noi, maturii, în șabloane, clișee, reacții standardizate.

Orice tip de etichetă anulează dialogul.

N-am să pic în capcana de a face comparații între generația care și-a petrecut adolescența înainte de '89 și cea care și-o petrece în deplină democrație: noi citeam mai mult și n-aveam etnobotanice, ei merg mai mult prin cluburi și visează să ajungă vedete la *Acces direct*. Te-or face sărăcia și lipsurile mai virtuos, dar nici nu-mi imaginez ca singură soluție de reîntoarcere a tinerilor la lectură și la distracții mai elevate, revenirea la dictatură.

Am să spun doar ce văd azi: văd tineri, nu puțini, care stau la rînd la bilete de teatru și film. Îi văd la tîrgurile de carte, umplînd scările și sălile ICR-ului sau aulele facultăților și bibliotecilor la conferințe ținute de profesori excepționali, ori ascultînd discursuri din lansările de carte. Îi văd în librării și cafenele. Îi văd frecventînd tîrgurile de educație, unde cad pe gînduri în fața ofertelor școlare venite din țară sau străinătate. Îi mai văd, pe mulți dintre ei, copleșiți de necunoscutele din viitorul lor. Și mă gîndesc la ce fel de presiuni sînt supuși zi de zi, la ce modele le propune societatea, la ce tip de alegeri au de făcut: să urmeze o facultate sau să se facă patron de fotbal; să citească o carte sau să rămînă doar urmaș de baron local; să se înscrie la cursuri de doctorat sau să se facă europarlamentar; să se pună la punct cu gramatica și istoria sau să țintească la o carieră în televiziune; să rămînă în țară sau să plece; să se implice în viața comunității sau să aspire la un scaun confortabil de parlamentar.

Mă mai gîndesc la bătăliile de zi cu zi pe care părinții lor le au de dus cu legile bezmetice din educație, cu prejudecățile cadrelor didactice, cu timpul împărțit între slujba pe care nu trebuie s-o piardă și problemele pe care le au de rezolvat copiii lor, cu tentația de a le oferi acestora soluții mai simple de reușit în viață.

În ciuda deziluziilor, a modelelor proaste, a barierelor, văd tineri care reușesc: tineri premiați în cinematografie și literatură, în matematică sau medicină. Tineri plecați cu burse sau afaceri în străinătate.

Nu sînt toți așa cum am vrea să fie. Sînt, mulți dintre ei, țîfnoși, nerăbdători să ajungă la victorii ușoare, gata să sară peste etape, ignoranți, indolenți în fața valorilor. Dar mă gîndesc că undeva, între reușitele și eșecurile lor, trebuie să ne așezăm și noi, generația „veche“, cumva. Mă tem însă că, pentru reușitele lor, n-avem a ne asuma prea multe merite. Poate c-ar trebui să ne regăsim mai des în zona, ceva mai inconfortabilă, a asumării responsabilității pentru ceea ce le propunem ca modele. Pentru felul în care le prezentăm opțiunile, le susținem idealurile, le înțelegem nevoile, dorințele, diferențele între ei și noi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

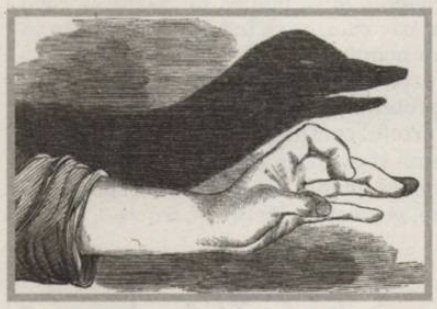

Iaromira POPOVICI

bazar

Mode la căței

M-am întors la complexul Rin-Tin-Tin, destinat animalelor de companie, cu ocazia primului lor eveniment: un spectacol de dresaj și o paradă a modei. Cățeii săreau peste obstacole, simulau atacul la un infractor fictiv, salutau la cerere...

Am mai fost la Rin-Tin-Tin chiar înainte să se deschidă: țin minte că, de atunci, m-a impresionat cît de mari erau camerele pentru cîini. Căci Rin-Tin-Tin are, printre altele, o pensiune canină cu 28 de padocuri și una felină.

Camerele cățeilor au tot confortul: interior încălzit și exterior pentru mișcare. Pe lîngă acestea, există, tot acolo, o școală de dresaj canin. Sala în care se desfășoară lecțiile de dresaj e dotată, printre altele, cu o bandă de alergare pentru cîini.

Intrăm, deja, într-o lume a cățeilor... aleși. Răsfățați. Umanizați. Cîini care stau la hotel și se duc la fitness. Dar și la Salonul de cosmetică pentru animale, aflat în același complex.

De altfel, tot în acest complex am descoperit, pentru prima dată, că există psiholog pentru dulăi, pentru cei anxioși. Aflu, din ofertele cu pachetul de dresaj, că educația cîinelui este o investiție necesară: „Demersul educațional are un impact deosebit asupra vieții cîinelui, cît și a stăpînului său deopotrivă. Acesta asigură sănătatea mentală, emoțională, psihologică a patrupedului“.

Se pare că relația omului cu al său animal de casă e complicată. Familia, în acest caz, devine o „haită“. Cum în haită există întotdeauna o ordine ierarhică, „e foarte important să comunici patrupedului tău cine este liderul în noua organizație. Dacă nu vei fi tu, el va prelua, din instinct, acest rol“ (Zic pliantele de dresaj).

Oricît de animal de haită ar fi, un cîine binecrescut și bine educat nu zice „nu“ unui costumaș cochet. Sau, mai ciudat, unei „rochițe“ de ocazie. Se poate ca atunci cînd stăpîna, de pildă, se mărită, să nu-și aibă și cățelușa îmbrăcată cu ceva asortat rochiei ei de mireasă?

Pe scurt, și cățeii se îmbracă. Nu știm dacă asta le place sau nu, dar știm sigur că e pe gustul unora dintre stăpînii lor. Ileana Badea, de la B&B Fashion, ne povestește cum a început să producă haine pentru căței la cererea clientelor ei: „Pînă în '94 lucram handmade, pentru doamne, în general. Clientele aveau animale și m-au rugat să fac ceva și pentru ele. Primul meu client non-uman a fost un teckel pui. Am făcut un tipar pentru el: costumul trebuia să fie impermeabil, dar și călduros. Nu știam nimic despre cum se poate îmbrăca un cățeluș. Problema mea a fost că, pînă să-i fac eu haina, cîinele deja crescuse în lungime (teckelii cresc foarte repede). Vorbind cu alte cliente, care mi-au mai arătat din hainele cîinilor lor, m-am mai lămurit.

În primul rînd m-am ghidat după ce vor stăpînii: haine impermeabile, care să se întrețină ușor, să se potrivească bine pe trupul cîinilor. Încet-încet, probînd pe mai mulți căței, am făcut niște tipare aproape universale. La prima colecție, de pildă, ne-am definitivat tiparul de șepci. După aceea am continuat, ca-n orice meserie, cu variațiuni pe aceeași temă“.

Cățeii poartă hainele din aceleași două motive ca și oamenii, pînă la urmă: de protecție și estetice. Cel puțin așa cred stăpînii lor. Doamna Badea povestește că unii cîini, atunci cînd sînt îmbrăcați, sînt mîndri de costumul lor și de faptul că li se dă atîta atenție. Pe de altă parte, propriii cîini, pe care îi avea cînd a început colecția, au refuzat categoric să fie manechini...

Un costum costă între 30 și 60 de lei, în funcție de lungimea cîinelui (între 20 și 60 de cm). E drept că ei nu suportă decît materialele naturale.

La Rin-Tin-Tin am văzut o paradă a modei cu costumele doamnei Badea, prezentate de diverși cîini ai pensiunii. Pot spune că mi-au plăcut, multe dintre ele. Și am refuzat (cel puțin pe moment) să mă gîndesc la utilitatea lor, sau la sentimentele cîinilor astfel împodobiți.

Selma IUSUF

legende urbane

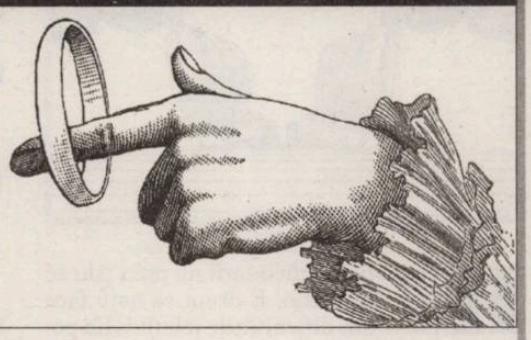

Intruși în cartier

Punga de cartofi a aterizat cu zgomot pe cîntarul din fața mea. Eram într-unul din acele supermarketuri unde-ți cîntărești singur legumele și fructele și îți lipești eticheta cu prețul. Un fel de IKEA alimentar. Prima fiind într-un rînd de vreo trei persoane, mă pregăteam să văd cît trag ardeii pe care voiam să-i tîrguiesc. M-am întors să văd de unde picaseră cartofii străini. Îi zvîrlise un bătrîn aflat la o oareșce distanță. Trebuie că-i rotise deasupra capului cu brațul slăbănog pe care flutura mîneca paltonului. I-am apreciat precizia și vigoarea. Mi-a îndesat un cot ascuțit în coaste, și-a cîntărit cartofii și a plecat bombănind, tot el. Avea o gură ca un buzunar cusut – cusăturile ridurilor verticale pe buza de sus tremurau mărunt ca vibrația fină a unor fire de telegraf bătute de vînt – și niște ochi ca două fante izvorîtoare de acreală.

S-a întîmplat în cîteva rînduri să fac cumpărăturile prin supermarketurile din centru. Am remarcat imediat armata de persoane în vîrstă care mișună pe acolo. M-am simțit realmente ca intrată într-o buclă de timp, una în care toți pămîntenii erau deja bătrîni, ultima generație supraviețuitoare după cine știe ce cataclism natural hollywoodian. M-am uitat la propriile mîini pe care le așteptam din clipă în clipă să se transforme în niște rădăcini noduroase cu unghii întoarse și îngălbenite.

Domnii și doamnele în vîrstă roiau peste tot; intrau și ieșeau din magazin, erau la coadă, la mezeluri, la legume, la cosmetice, la măturile cu coadă lungă și făraș. În mulți am remarcat agresivitatea seniorului aruncător de cartofi. Uneori evidentă, alteori strunită. Le-am citit în ochi o oarecare neîncredere, o oarecare teamă învechită, dar prezentă, ba chiar o oarecare nerăbdare în a-și alege ceea ce părea a fi un pui mai galben, o legumă mai vioaie. În plus, oamenii ăștia au un ochi ager și nas de copoi; vor detecta, oricînd, orice fel de intrus în magazinele lor (alea mai mici de cartier, că supermarketurile sînt deja pline de diverși venetici ca mine), pe scara blocului și în proximitatea a tot ce le e familiar.

Am remarcat, în același timp – la unii – paltoanele bune, însă ponosite, tenul stins, palid, ofilit, nebătut de soare, ici-colo o tocă de blană smotocită de molii, asortată unui străvechi guler de la capetele căruia priveau mirat, cu ochi plastifiați, un soi de nevăstuici răvășite. Am văzut degete atinse de artrită pe care luceau stins mici diamante brumate de trecerea anilor, învîrtind la infinit, în cumpăna unei decizii, o legătură de mărar.

Unii dintre bătrînii ăștia de centru erau altfel decît cei pe care îi cunoșteam de la periferie. Mult mai lipsiți de substanță vie, de povești în gura mare despre nepoți, de aplecarea spre o anume colocvialitate înnăscută sub influența căreia se pot povesti unui străin toate simptomele unei hipertensiuni. Cum un pic altfel e și mecanica socială în cartierele mărginașe. O lume mai viguroasă, mai guralivă, de o agresivitate frustă, în comparație cu oțăreala șoptită dar la fel de contondentă din Amzei. Încerc să mă feresc de păcatul generalizării; cunosc o mulțime de persoane în vîrstă neacrite și neagresive. Oameni vii, decenți, culți, causeuri desăvîrșiți. E posibil ca dezrădăcinarea intempestivă dintr-un anume loc și schimbarea rapidă a vecinătăților să mă fi făcut a simți o nostalgie proletară după vecinul Petrică cel alcoolic și voios căruia puțin îi păsa ce fac eu la mine acasă, dar mă saluta cu un zîmbet larg și știrb, ori de cîte ori mă vedea. Sînt orășeanul care se îndrăgostește de cartierele în care stă. Acum sînt pe cale de a lega o tăcută amiciție cu bătrînul care cerșește în fața băncii și cu femeia din fața magazinului, care ține în brațe un copil cît o pîine.

Probabil că sînt ca mulți dintre dumneavoastră, locuitori ai orașului, numai că mie mi-e tare teamă de o bătrînețe acră. Deunăzi m-am surprins aruncînd priviri ucigătoare unor liceeni care rîdeau cu poftă în metrou.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

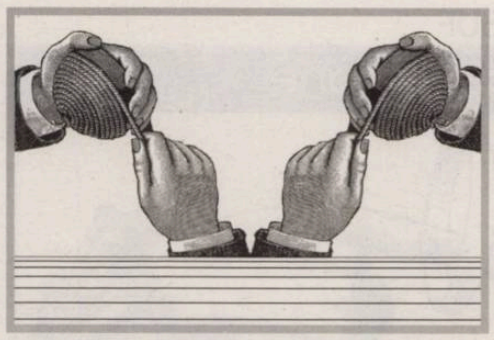

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ofertă limitată pentru dictatorii cumsecade

Hotărît lucru, dictatorii nu prea ştiu să iasă din scenă. E drept că asta face parte din dificultăţile jobului. La politicienii democraţi, cu mandat limitat în timp, ieşirea e uşoară: poftim, domnule viitor preşedinte, cheile, cartela şi parola, hai pa, mă duc în vacanţă! La dictatori e mult mai complicat. E o meserie periculoasă, iar rata de puneri la zid, otrăviri, tăiat capete, linşat etc. e nesănătos de mare, deci dacă nu ai un motiv bun (salvat patria, schimbat lumea şi alte d-astea), mai bine nu te bagi la aşa ceva.

Părea că începuse bine. Funcţia de „dictator" s-a inventat la romani şi vreo 400 de ani a fost de bine, adică puteai liniştit să te recomanzi „Gigel Maximus, dictator" că nu strîmba nimeni din nas. Dictatorii aveau puterea supremă numai pe o perioadă limitată şi doar pentru a rezolva o criză. Un anume Sylla a rezolvat o criză pe care tot el o provocase, un război civil, prin procedeul proscripţiei: adică adversarii, criticii, ziariştii şi în general tot cei care îl enervau erau trecuţi pe nişte liste publice şi cine venea cu capetele lor primea o răsplată. Simplu. Doar că, după ce trecuse criza, Sylla nu se mai dădea dus. Aşa s-a stricat funcţia dictaturii. După o vreme în care toţi tremurau de frica sa, s-a întîmplat neprevăzutul: Sylla s-a dat totuşi dus. Ba chiar cu ceva stil. Zice Appian în *Războaiele civile*: „Se spune că atunci cînd şi-a dat demisia din funcţia de dictator, ar fi spus înaintea adunării poporului că va da socoteală de faptele sale, dacă cineva o va cere. Apoi, poruncind să se depună fasciile şi securile, a concediat garda sa personală şi singur, înconjurat numai de prietenii săi, a străbătut mijlocul oraşului sub privirile mulţimii înspăimîntate. Odată, pe cînd Sylla se ducea acasă, un tînăr îl copleşi cu mustrări şi, cum nimeni nu-l împiedica, el prinse curaj şi, tot înjurîndu-l, ajunse pînă la casa lui Sylla. Iar Sylla, care era aprig la mînie faţă chiar de cei mai de seamă bărbaţi de stat şi cetăţi, suferi în tăcere insultele tînărului. Intrînd, el spuse doar atît, fie din înţelegere, fie făcînd la întîmplare o profeţie cu privire la viitor: acest tînăr va face ca nici un dictator să nu mai abdice din funcţiunea sa (...). După aceea, el a trăit retras la ţară, pe proprietatea sa de la Cumae, în Italia, iar acolo, în singurătate, se ocupa de pescuit şi vînătoare".

Aşa zice Appian, care se şi miră cum de putea Sylla să pescuiască liniştit după ce omorîse vreo 10.000 de adversari, în războiul civil, şi 90 de senatori, dintre care 15 foşti consuli. Acest Sylla a fost toată viaţa un norocos, aşa că a murit de moarte bună, pare-se ceva răceală, care pe vremea aceea, cînd oamenii trăiau fericiţi, nestricaţi de E-uri şi tehnologie, se lăsa destul de des cu deces.

Iar vorbele lui au fost profetice: dacă orice amărît te poate lua la rost, nu face să te dai dus din funcţia de dictator. Asta a priceput unul dintre cei care se ascundeau de mînia lui Sylla, un tinerel pe nume Caius Caesar, ajuns mai tîrziu dictator, dar ieşit din scenă mai puţin plăcut, ştiţi faza cu „Şi tu, Brutus?!".

După el, Octavian a lansat moda că eşti împărat pînă mori, de moarte bună, dar mai degrabă nu. Sărim vreo 200 de ani, pînă la Diocleţian. Care fiind el împărat vreo 20 de ani, la un moment dat a obosit. Şi-a chemat trupele, fiii şi co-împăraţii (inventase un sistem deştept prin care împărţise imperiul în patru, ca să evite războaiele civile) şi le-a spus că el se apucă de grădinărit, ceea ce a şi făcut după ce s-a închis în palatul său de la Adriatică. Data viitoare cînd vă duceţi la bronzat în Croaţia, daţi o fugă pe la Split şi vedeţi palatului omului, e foarte interesant chiar şi aşa, ruină. Dar Diocleţian nu a fost norocos defel. Sistemul lui cu patru împăraţi s-a prăbuşit imediat, au început războaiele civile şi măcelurile, la un moment dat poporul şi armata l-au rugat să revină, dar el le-a spus că nici nu se gîndeşte. A murit autoizolat de un imperiu care se prăbuşea, unii zic că s-ar fi sinucis de nervi. A avut proasta inspiraţie să-i persecute pe creştini, deci memoria lui e cam şifonată, iar faptul că e singurul împărat roman care şi-a dat demisia nu l-a ajutat în nici un fel.

De ce vă plictisesc cu detaliile astea istorice dacă nici măcar nu sînt Cioroianu? Pentru că mă uit la dictatorii zilei ce greu se dau duşi. Cînd scriu asta, Gaddafi rezistă prin măcel. Iar CNN tocmai a anunţat că procurorul general al Egiptului i-a impus lui Mubarak restricţii de călătorie în afara ţării şi a cerut să-i fie îngheţate conturile. Ironia sorţii: acum trei săptămîni toată lumea îl ruga să plece din ţară, acum nu îi mai dau voie să plece din ţară.

Nu avem un sistem prin care să-i stimulăm pe dictatori să se dea duşi. Ba dimpotrivă, avem multe stimulente prin care îi facem să stea cît mai mult în funcţie, chiar cu măceluri şi războaie. Pinochet e unul dintre ăia care au plecat de bunăvoie. A făcut omul un referendum, convins că poporul îl iubeşte. În modul cu totul bizar pentru un referendum organizat de un dictator, nu a ieşit bine. Aşa că s-a retras, dar a rămas şeful armatei. Încet-încet a fost scos pe tuşă, iar cînd nu mai avea putere a fost plimbat prin tribunale, pînă a murit. Şahul Pahlavi al Iranului a plecat de bunăvoie. Bine, bunăvoia e relativă cînd ai milioane de oameni pe străzi, dar şahul ar mai fi putut rezista dacă dădea ordin armatei să tragă. Nu a dat, a plecat. Şi a tot hălăduit prin diverse ţări, rugat din cînd în cînd politicos să plece pentru că încurca relaţiile cu noul regim iranian. SUA l-au primit, în ultimă instanţă, pentru a se trata de cancer, cînd deja era prea tîrziu, dar asta nu i-a împiedicat pe tinerii furioşi de la Teheran să ia cu asalt ambasada americană, de unde criza ostaticilor.

Nu mai dau exemple, deşi mai am. Cred că putem trage liniştiţi concluzia că Sylla a fost o excepţie şi meseria de fost dictator nu e una plăcută. Ceea ce e păcat, pentru că, poate dacă am avea un sistem prin care să le asigurăm imunitate şi o bătrîneţe liniştită, am scuti lumea de multă vărsare de sînge, revoluţii şi nervi inutili. Acum cîţiva ani, am citit de un premiu creat de o fundaţie. Un premiu mare, milioane de dolari, nu mai ţin minte exact cîte, dar destul cît să fii un om bogat. Premiul se dădea preşedinţilor africani care renunţau de bunăvoie la putere atunci cînd li se termina mandatul. Africa era un continent atît de nenorocit încît era o raritate ca cineva să plece de la putere la termen. Aşa că fundaţia respectivă se gîndise la un stimulent: eşti preşedinte african democrat, pleci de bunăvoie, nu ai de ce să regreţi, nu vei muri sărac.

De ce nu am face aşa ceva şi pentru dictatori? Bine, nu bani, că nu asta le lipseşte lor. Le lipsesc liniştea şi imunitatea. Şi poate îi îndemnăm şi ca, dacă tot au ajuns dictatori, măcar să fie cumsecade cît stau în funcţie (adică pentru unii ca Hitler sau Amin nu s-ar aplica, dar nu toţi dictatorii sînt ca ei). Mă gîndesc la un anunţ de genul: „Dragi actuali şi viitori dictatori, vă facem o propunere, fiţi dvs. nişte dictatori cumsecade, nu omorîţi oameni aiurea, fiţi chibzuiţi, iar cînd simţiţi că vi se cam apropie ceasul, fie că e revoluţie, lovitură de stat sau doar vă plictisiţi, noi vă punem la dispoziţie o vilă pe o insulă oarecare, unde nu vă va deranja nimeni şi unde puteţi juca table cu alţi dictatori cumsecade retraşi de bunăvoie. Dar grăbiţi-vă, promoţia e limitată!". Ce ziceţi, ar merge?

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

3 lei cartofii

Ce nesimţiţi! Sărăcia devine lux. Incredibil! Ţăranii au ridicat preţul la kil. „În limba română, «cartof» derivă din germanul Kartoffel, cuvînt care derivă prin intermediul limbii italiene din latinescul tuber («umflătură»). Originar din Chiloè, arhipelag al Pacificului, la sud de Chile, Patata incaşilor a fost importată în Spania şi în ţările din sudul Europei către 1540. Patruzeci de ani mai tîrziu, amiralul englez Raleigh o introduce în Insulele Britanice şi în Ţările de Jos. În vremea aceea, cartoful trecea drept toxic pentru om, riscînd să-i dea lepra, şi nu servea decît la hrănirea vitelor.

Un farmacist al armatelor franceze, prizonier în Germania, îl descoperă la fiecare masă în gamela lui. Întors în Franţa, în 1763, «spiţerul Armatelor», Antoine-Augustin Parmentier, se încumetă să facă tot posibilul ca leguma să fie adoptată în Franţa, încercînd să găsească un leac al foametei. Însă, o violentă opoziţie se declanşează şi, în anumite provincii, se interzice cultivarea «plantei dăunătoare». Parmentier a izbutit, totuşi, să-i convingă pe Franklin, pe Lavoisier şi pe rege, care îşi împodobeşte butoniera cu flori de cartofi.

Planta nu era apreciată în Franţa decît pentru calităţile ei ornamentale. Pentru a trezi interesul, chibzuit susţinut de Ludovic al XVI-lea, Parmentier a recurs la numeroase subterfugii. El a intervenit pentru plantarea de terenuri cu cartofi la periferia Parisului (astăzi cartierele la Porte Maillot şi Grenelle) şi «a pus să fie păzite în mod ostentativ ziua, ca să îndemne populaţia să le fure noaptea».

Cartofii conţin amidon, vitamina C, fibre, proteine şi mult potasiu.

Cartoful conţine glicoalcaloizi, cum ar fi solanina şi ciaconina. Aceşti alcaloizi, care protejează planta, se găsesc în special în frunze, germeni, vlăstari şi fructe."

PUBLICITATE

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Mircea VASILESCU

Statul totalitar și statul de vorbă

Adam Michnik în dialog cu Andrei Pleșu

argument

Lecția lui Adam Michnik

Conferinţele Ateneului au început în septembrie cu dialogul dintre Herta Müller şi Gabriel Liiceanu (pe care *Dilema veche* l-a reprodus în numărul 347 din 7 octombrie 2010) şi au continuat, pe 14 februarie 2011, cu un dialog între Adam Michnik şi Andrei Pleşu. În ambele ocazii, sala a fost arhiplină, iar presa a comentat îndelung ce s-a discutat. E limpede că iniţiativa de a relua Conferinţele Ateneului (care au avut o lungă tradiţie) a dobîndit un loc însemnat pe harta evenimentelor culturale.

Cine se lasă purtat însă de ecourile din presă (sau o parte a ei) ar putea rămîne cu impresia că personajul principal al celor două evenimente a fost Gabriel Liiceanu. Mai mult decît atît, că ele au fost organizate „în jurul" unei singure chestiuni: atitudinea dlui Liiceanu faţă de comunism. Foarte multe articole din presă la asta s-au referit. Există, se pare, o grabă (nu întotdeauna inocentă) a presei şi mediilor culturale româneşti de a reduce totul la mărunte noastre certuri domestice. La conferinţa din septembrie, s-a comentat mult despre faptul că Herta Müller l-ar fi „pus în dificultate" pe Gabriel Liiceanu, şi puţin (sau deloc) despre diversele teme care s-au discutat. Acum, s-a scris mai mult despre întrebarea (pusă din sală, ca „simplu spectator") lui Gabriel Liiceanu decît despre ideile lui Adam Michnik legate de postcomunism, iertare, toleranţă, dialog. Au fost şi comentarii în care (pentru a cîta oară?) s-a reluat încercarea de a explica totul prin „excepţionalismul românesc" întors pe dos: la noi comunismul a fost mult mai rău decît în Polonia, Michnik „îşi permite" să se arate generos şi să-şi ierte călăii pentru că în închisoare „a putut scrie articole", iar comuniştii polonezi „au fost patrioţi". Asemenea constatări sînt corecte, în esenţă, dar reflexul de a întoarce privirile spre trecut pentru a găsi acolo explicaţii care să ne scutească de responsabilitatea pentru prezent şi pentru viitor nu s-a dovedit, pînă acum, fructuos.

Adam Michnik a vorbit, la Ateneu, despre mai multe teme. Nu a spus nimic nou, ci a reluat idei îndeobşte cunoscute. Dar – mai ales – a avut aceeaşi atitudine firească, relaxată, de democrat convins. Probabil că asta ar trebui să fie „lecţia" pe care o avem de învăţat de la el. Publicăm integral dialogul Adam Michnik – Andrei Pleşu de la Ateneu pentru cei care vor să deprindă o asemenea lecţie. (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Despre rezistența la „mitocănia totalitară"

dialog Adam MICHNIK – Andrei PLEŞU

Andrei Pleşu: Bună seara, doamnelor şi domnilor! Daţi-mi voie să încep prin a-i mulţumi lui Adam Michnik. Ştiu că e foarte hărţuit, e chemat peste tot, tot timpul. Aşa cum a spus el însuşi odată, „eroii sînt obosiţi". Ştiu că peste tot unde merge se confruntă cam cu aceleaşi teme şi, prin urmare, la temperamentul lui liber, autentic, viu, nu e uşor să se conformeze. Îi mulţumesc încă o dată că a venit.

De ce am ţinut foarte mult să-l invit pe Adam Michnik la un dialog în faţa dumneavoastră? Am o veche afecţiune pentru el şi o admiraţie şi mai veche, pentru că nu seamănă cu nimeni, e inclasabil: greu de afiliat, greu de descris, greu de sistematizat, imprevizibil, şi totuşi extrem de consecvent şi de coerent. E cel mai tenace luptător pe care l-am întîlnit, şi totuşi cel mai binedispus. E un disident care a acumulat tone de disidenţă în biografia lui, cît 20 de disidenţi la un loc, dar care nu are fundamentalismul disidenţei. Visul lui nu a fost să facă puşcărie, să devină martir. A luptat, fireşte, pentru ceea ce au luptat toţi disidenţii anticomunişti – pentru libertate, pentru demnitate, pentru onoare –, dar toate aceste cuvinte erau doar sursa interioară pentru o luptă a cărei principală valoare era normalitatea. Toate aceste cuvinte mari înseamnă ceva, cu condiţia să se traducă într-o viaţă firească, normală. Şi enervarea lui Adam sub dictatură a fost că viaţa normală nu era posibilă. Nu era posibil să gîndeşti ce vrei, să spui ce vrei, să te întîlneşti cu cine vrei, să te bucuri de prieteni, să te bucuri de alcooluri bune, să te bucuri de femei frumoase – toate aceste lucruri erau „intermediate", erau posibile doar cu un accept prealabil. Cred că toate astea l-au scos din minţi. Îmi aduc aminte o frază a lui: „Cînd am fost arestat odată, n-am fost arestat într-un subsol unde plănuiam luarea cu asalt a Comitetului Central; am fost arestat cînd eram împreună cu o doamnă". Asta spune ceva despre modul în care înţelege Adam să trăiască, nu ca un idolatru al unui eroism care se transformă imediat în gesticulaţie, ci ca un om viu, adevărat. Bertolt Brecht spunea odată – şi Adam citează cu plăcere această vorbă – „vai de ţara care are nevoie de eroi!". Acest cult al normalităţii este lucrul pentru care îl iubesc pe Adam, fiindcă, aş spune – ca să construiesc un concept aflat în oglindă faţă de conceptul Hannei Arendt, „banalitatea răului" – că Adam Michnik a reabilitat „banalitatea binelui". A făcut ca ceea ce pare banal – şi anume firescul unei vieţi întregi – să fie repus în funcţie. Adam, bine că ai venit!

„Absolutismul moral este o mare putere a oamenilor şi a comunităţilor angajate într-o bătălie cu dictaturile. Într-o lume a procedurilor democractice construite pe molozul totalitarismului este o slăbiciune. Într-o astfel de lume nu există spaţiu pentru viziuni utopice despre justiţie şi armonie sau pentru rigoarea etică specifică oamenilor care funcţionează rezistînd împotriva ordinii totalitare. Amîndouă sînt un anacronism şi o deziluzie. Amîndouă sînt o ofensă la adresa democraţiei".

ADAM MICHNIK

Adam Michnik: Andrei, întîi aş vrea să-ţi mulţumesc pentru invitaţie. Întotdeauna cînd primesc o invitaţie din România vin cu plăcere, pentru că România este o ţară care mă fascinează, este o ţară care are, într-un anumit sens, o istorie similară cu a Poloniei. Printre români am mulţi prieteni. Şi prietene, desigur. Îmi place să privesc România în oglinda poloneză, şi Polonia în oglinda românească. Aş vrea să-ţi mulţumesc foarte mult pentru această invitaţie – este o onoare pentru mine. Aş vrea să mulţumesc Filarmonicii care ne găzduieşte, Institutului Polonez şi Ambasadei Poloniei la Bucureşti.

Ceea ce ai spus despre mine aminteşte despre un discurs frumos la o înmormîntare. Trebuie să mor repede ca să nu stric nimic. Vreau să vă asigur, doamnelor şi domnilor, că ceea ce a spus prietenul meu Andrei despre mine nu e adevărat. Eu am de pierdut dacă mă cunoaşteţi îndeaproape. Vreau să vă spun că Polonia şi România reprezintă nişte locuri deosebite astăzi. Toate visele fundamentale ale generaţiei noastre au fost realizate. Am visat libertatea – o avem. Am visat graniţe deschise – le avem. Am visat alegeri libere pentru Parlament – le avem. Am visat ca viaţa culturală să existe fără cenzură – ea există fără cenzură. Dar sîntem furioşi. De ce sîntem furioşi? Cred că despre asta vom discuta.

Andrei Pleşu: Trebuie să-ţi spun, Adam, că, acum cîteva luni, pe scaunul pe care stai tu, a stat Herta Müller. Pe scaunul pe care stau eu, a stat Gabriel Liiceanu, care este editorul Hertei Müller în România. Eu sînt pe locul victimei – ai şă vezi de ce. Pentru că Herta Müller, asupra căreia am căzut amîndoi de acord că este o prozatoare extraordinară, a stat pe scaunul pe care stai tu şi, ca să o spun rapid, ne-a certat. A fost supărată pe intelectualii din România care în timpul regimului comunist n-au făcut destul: fie că au declarat că fac „rezistenţă prin cultură" – un concept care a stîrnit o mare dezbatere –, fie că uneori au colaborat direct. Dar chiar dacă nu au colaborat, rezultă că, prin simpla lor retragere în domeniul unei competenţe insulare, au fost tovarăşi de drum ai regimului, fiindcă nu i s-au opus. Trebuie să spun că şi eu, la început, am avut ceva împotriva ideii de „rezistenţă prin cultură". Îmi spuneam că, dacă cineva îşi face meseria în mod corect, nu se cheamă că „rezistă". Dacă un tîmplar face scaune sau un chirurg operează, în timpul comunismului, nu se cheamă că rezistă prin tîmplărie sau chirurgie. Însă, încet-încet mi-am dat seama că făceam un sofism. Fiindcă, dacă meseria ta e să scrii şi să gîndeşti, iar contextul vrea să-ţi impună un anumit fel de a scrie şi de a gîndi, iar tu nu consimţi la acest mod de a scrie şi de a gîndi, se cheamă că rezişti prin cultură. Şi am rezistat prin cultură, cum am rezistat şi prin umor, cum am rezistat şi prin mîncare – eu pretind că singurul samizdat posibil în România a fost mîncarea: noi am făcut rost de mîncare în România cînd nu se găsea. De asemenea, am rezistat şi prin bune maniere împotriva a ceea ce tu numeai la un moment dat „mitocănia totalitară". Am rezistat în diverse feluri, şi totuşi Herta era nemulţumită. Un lucru care m-a mirat e că Herta era primul disident important, pe care l-am auzit, care îi certa pe ceilalţi. Nici pe tine nu te-am auzit certînd pe cineva, nici pe Havel nu l-am auzit certînd pe cineva; sau, ca să trec în România, nici pe Radu Filipescu, nici pe Doina Cornea nu i-am auzit certînd pe cineva; de Dinescu nici nu mai vorbim... Dacă n-ai fi fost din România şi n-ai fi cunoscut situaţia, după aplauzele pe care le-a primit Herta – şi nu numai în sală, dar şi în presă, după aceea –, ai fi tras concluzia că tot poporul român a fost un popor de răzvrătiţi nebunatici şi că, în afară de doi-trei intelectuali care o ţineau langa cu „rezistenţa prin cultură", toţi ceilalţi erau pe străzi, pe baricade, şi în sfîrşit cineva vorbea în numele lor, în sfîrşit cineva spunea *adevărul*. Mai ales că victima despre care vorbeam la început era o victimă gata făcută – erau destui care aveau ceva cu un mic grup de „intelectuali reacţionari" şi în sfîrşit se auzea o voce care să-i pună la punct. Mai spun un singur lucru. Ştiu că în Polonia, în 1978, s-a publicat un eseu al lui Piotr Wierzbicki, care se numea *Tratat despre larve*, şi era despre intelectualii care au colaborat. Şi tu ai avut o reacţie polemică faţă de acest text, care mi s-a părut spectaculoasă, mai ales scrisă atunci, în 1978! Plecai de la observaţia că, în Polonia, după 1947, după ce Partidul Ţărănesc Polonez şi mişcările de subterană fuseseră anulate, inteligenţia s-a retras într-un fel de exil interior şi simpla sa tăcere a fost o formă de rezistenţă. Eu nu vreau să ne scuzi. Nu vreau să regăsesc, cu ajutorul tău, o justificare pentru vieţile noastre „rezistente prin cultură", dar sînt foarte curios să ştiu cum vezi, azi, această problemă.

PUBLICITATE

E foarte greu să stingi cu cerneală o casă care a luat foc

dialog Adam MICHNIK – Andrei PLEȘU

Adam Michnik: Voi începe cu un paradox. Dacă îmi amintesc bine, acum 20 de ani chiar domnul Liiceanu era un acuzator al altora. Atunci el îi certa pe cei care nu fuseseră anticomuniști îndeajuns de consecvenți. Este un paradox al istoriei. Filozoful trebuie să fie precaut atunci cînd își pune hainele procurorului. Dacă este vorba despre Herta Müller, îți împărtășesc părerea, este o scriitoare minunată, dar adevărul este că nu înțeleg de ce a fost aplaudată atunci cînd, după 20 de ani, i-a acuzat pe intelectualii români. După cunoștințele pe care le am despre comunism, în anumite situații tăcerea este un act eroic. E foarte greu să stingi cu cerneală o casă care a luat foc. Teroarea din România este, probabil, comparabilă cu cea din Albania sau cu cea din China, din timpul revoluției culturale. Herta Müller cu siguranță știe acest lucru foarte bine – de aceea a emigrat din România imediat ce a putut. Mi se pare destul de riscant, din perspectiva unui emigrant, să-i acuzi din punct de vedere moral pe cei care nu au emigrat. Sigur, vorbim despre chestiuni foarte delicate. Oricine a avut dreptul să emigreze. Nimeni nu este obligat să trăiască în condițiile unui regim totalitar. Dar nu puteau emigra întregul popor român și întregul popor polonez. A fost o alegere dificilă. Dar pentru cei care nu au emigrat, care au vrut să rămînă aici, în locul unde era cel mai greu de trăit, am un respect enorm. Nu i-am criticat niciodată pe emigranți. Dar nu ascult cu plăcere oamenii care acuză persoane, așa cum sînt eu, că nu au fost destul de curajoase.

E foarte greu de definit ce tip de rezistență ar fi trebuit ales în anii dictaturii. Sigur, ai dreptate, un dentist, dacă era bun și își făcea meseria, nu însemna că săvîrșește acte eroice împotriva dictaturii. Dar sigur, dacă un medic, de frică, își încălca jurămîntul lui Hipocrat, acum ar trebui acuzat. Cunosc medici care îi trimiteau pe opozanții regimului la psihiatrie. Cunosc medici care refuzau să-i ajute pe bolnavi pentru că așa primiseră ordin de la Securitate. Pentru mine, un medic care în timpul dictaturii nu și-a încălcat jurămîntul lui Hipocrat este demn de cel mai mare respect. Ce a fost sistemul comunist? A dorit să ne învețe ceva nou despre cultură, despre istorie. Cineva care scria cărți despre filozofia lui Kant, despre teatrul lui Shakespeare ori despre Dante apăra valorile fundamentale ale culturii europene. Nu-l cita pe Stalin, nu-l cita pe Ceaușescu, ci, pur și simplu, scria o carte onestă despre Dante. Acest lucru a necesitat, adesea, curaj. Cred că ceea ce a rezistat în cultura rusă, în cultura română ori în cultura poloneză s-a datorat acestor oameni care nu s-au dus pe baricade, ci, pur și simplu, au făcut o treabă bună. Ei i-au învățat pe studenții polonezi în universitățile poloneze. Pe mine m-au învățat în facultate profesori care în timpul războiului activaseră în mișcarea de rezistență antihitleristă. În 1945, cînd în Polonia s-a instalat puterea sovietică, au avut de ales: sau intră într-o nouă mișcare conspirativă anticomunistă, sau emigrează, sau merg la universitate și, plătind un preț, predau lucruri adevărate. Eu le sînt dator, le mulțumesc că nu au intrat într-o mișcare conspirativă ori că n-au emigrat, ci au rămas în Polonia ca să mă învețe pe mine. Aceasta a fost prima observație. Cea de-a doua este următoarea: dacă am înțeles bine, Herta Müller le reproșa intelectualilor români că nu au fost eroi. Dar ai voie să pretinzi eroism doar de la tine, nu de la altcineva. Întotdeauna se vor găsi oameni care să spună „tu n-ai fost erou pînă la capăt". E o atitudine bolșevică. În Rusia există o legiune întreagă care folosește acest mod de a argumenta. Pentru ce a fost arestat Soljenițîn? Pentru anticomunism? Nu. Pentru troțkism. Și prin ce se deosebește comunismul de troțkism? Prin nimic. Atunci, de ce să-l respectăm pe Soljenițîn? A scris cărți, a plecat în America și a cîștigat foarte mulți bani. Pentru ce să-l respectăm? Saharov? A inventat bomba nucleară! Pentru ce să-l respectăm pe Saharov? Viktor Nekrasov? Pentru romanul său a primit „Premiul Nobel" sovietic. Pe Rostropovici?... Și-așa mai departe...

© P. Tănase

Dacă toți sîntem vinovați, nimeni nu e vinovat. Atunci eu voi fi la fel de responsabil precum Ceaușescu.

Andrei Pleșu: Pentru ce să-l respectăm pe Adam Michnik? E troțkist, e mason, e criptocomunist...

Adam Michnik: Dar eu nu am fost niciodată un mare scriitor sau un mare fizician... Pe scurt, n-o înțeleg pe Herta Müller. Nu înțeleg de ce le reproșează intelectualilor români, care au fost puși în pericolul de a intra în închisoare. De ce nu-i ceartă pe Helmut Kohl sau pe François Mitterrand, care n-au fost în nici un pericol? O ultimă chestiune despre care vreau să vorbesc. Disidenții trebuiau să răspundă la întrebarea „Cum să ieși dintr-o situație fără ieșire?". Dacă erau intelectuali, se străduiau să creeze niște fapte culturale care se opuneau total ideologiei dominante. Din ceea ce spune Andrei rezultă că întregul popor român a fost pe baricade, numai intelectualii colaborau. În Polonia a fost altfel. Tot poporul era în pădure, în mișcarea de partizani, iar intelectualii colaborau. Eu mărturisesc că am colaborat cu șeful închisorii în care am stat. În loc să mă lupt cu el în fiecare zi, m-am străduit să rezist cu demnitate în acea perioadă. M-am străduit să mă opun condiției mele de deținut, încercînd să supăr cît mai mult conducerea închisorii și, în același timp, să fac ceva bun: să scriu un articol, să-l trimit ilegal în libertate, să fie citit la Radio Europa Liberă. Au fost oameni care mi-au reproșat că scriu articole, în loc să fac greva foamei. Iar eu le-am răspuns că e de ajuns că toată Polonia flămînzește, de ce să mai fac și eu greva foamei? Pe scurt, cred că o răfuială cu totalitarismul este o responsabilitate intelectuală a noastră. În Europa, ne vom răfui tot timpul cu comunismul și fascismul, dar această răfuială nu trebuie instrumentalizată. Nu trebuie să devină un element al polemicii politice. Ceea ce observăm astăzi este un anticomunism fără simptome. Ceea ce Helmut Kohl a numit „darul unei reconcilieri întîrziate". Oamenii care au astăzi 30 de ani scriu că Czeszlaw Milosz a fost, între 1945 și 1950, un funcționar diplomatic la Washington. Czeszlaw Milosz este autorul unora dintre cele mai profunde analize despre comunism. Alții scriu despre Zbigniew Herbert, remarcabilul poet polonez, că s-a întîlnit, în repetate rînduri, în case conspirative, cu reprezentanți ai Securității. Aceasta este o boală a vremurilor noastre: încercăm să distrugem autoritățile morale. Nu trebuie să acceptăm că asemenea oameni au trăit printre noi. Fiecare trebuie dat jos de pe piedestalul pe care l-a urcat opinia publică. Dar e o distracție destul de periculoasă. Nu este calea către adevăr, ci calea către nihilism. Mi se pare că Herta Müller nu înțelege pînă la capăt. Există întotdeauna două filozofii. Trebuie să-i găsim fiecăruia cîte o bubiță pe obraz, dar atunci nu va mai exista nici un om fără bubițe: toți le avem, toți sîntem vinovați. Dar dacă toți sîntem vinovați, nimeni nu e vinovat. Atunci eu voi fi la fel de responsabil precum Ceaușescu. E o distracție foarte periculoasă.

Andrei Pleșu: Adam, mi-a plăcut foarte mult ce ai spus. Lumea va crede că te-am invitat special ca să ne iei apărarea unora dintre noi. S-ar putea spune – cu anumite argumente – că tu ești un om care iartă. Ești printre puținii oameni pe care îi cunosc care au fost capabili să-și ierte dușmanii. Este aproape de neînțeles. Referitor la viața ta în închisoare, aș avea o întrebare colaterală: spui undeva că dacă știi să faci ceva bine, atunci știi cum să trăiești în pușcărie. Aș vrea să-mi spui o dată, măcar în particular, care sînt ideile principale, căci nu se știe niciodată cînd poți folosi o asemenea înțelepciune...

Problema dosarelor

Adam Michnik: *N-am să te întreb ce crezi despre „lustrații", pentru că am discutat despre asta de multe ori, dar nu pot trece pe lîngă cazul Kundera. Am citit contribuția ta la dezbatere și sînt întru totul de acord cu punctul tău de vedere. În toate țările noastre postcomuniste avem niște depozite de droguri numite „arhivele serviciilor secrete". Și avem dependenți de droguri de care se presupune că ar trebui să avem grijă, dar ei se droghează în continuare și apoi se urcă pe scenă pentru a arăta un alt informator. Mecanismul funcționează așa: cineva descoperă o bucată de hîrtie care nu conține semnătura lui Kundera și imediat ziarele cehe spun la unison: „Kundera nu mai e Dumnezeu!". El nu a fost niciodată Dumnezeu, a fost doar scriitor. Ce înseamnă toate astea?*

Václav Havel: Problema aceasta nu a fost rezolvată în nici una dintre țările postcomuniste. Unele au gestionat-o mai bine, altele mai prost, dar nici una nu a gestionat-o cum trebuie. Desigur, trebuie făcut ceva cu asta. Nu putem pur și simplu să încheiem discuția și să spunem că nu ne interesează pentru că e vorba despre viețile noastre trecute. După Revoluția de Catifea am propus ca un grup de cinci oameni inteligenți și credibili din mișcările disidente să fie adunați laolaltă și lăsați un an să se gîndească la o soluție. Dar în loc de asta au fost luate decizii grăbite: întîi a venit legea lustrației, apoi amendamente la ea și așa mai departe. Prin urmare, avem o situație absurdă cînd o listă de nume este citită la TV și milioane de oameni privesc, dar nimeni nu știe dacă numele aparțin victimelor sau informatorilor. Iar apoi oamenii sînt sfătuiți să meargă la arhive și să verifice ei înșiși. Dar cîți dintre milioanele de oameni care au privit vor merge să verifice? E o cale absolut irresponsabilă de a gestiona problema, pentru că le distruge viața unora și îi pune pe toți în aceeași oală.

Adam Michnik: *Dar spune multe despre o societate care are nevoie de așa ceva.*

Václav Havel: Problema asta este legată și de progresul civilizației. Mass-media trebuie să facă profit. Și, după cum știm, „cutremur în Chile, cîțiva morți" nu înseamnă o știre. Dar dacă mass-media poate spune că X a fost informator sau că X a divorțat sau că a jefuit pe cineva, o va spune pentru că asta îi aduce profit. Iar, uneori, pentru media profitul contează mai mult decît substanța sau adevărul.

Fragment dintr-un dialog Adam Michnik – Václav Havel apărut în *Gazeta Wyborcza*, 14 noiembrie 2008. Versiunea în limba engleză – în *Salon* (revistă online editată de Asociația Civică Slovacă Project Forum), http://www.salon.eu.sk.

Despre vină şi iertare

dialog Adam MICHNIK – Andrei PLEŞU

© P. Tănase

Andrei Pleşu: Aş vrea să revin însă acum la problema iertării. Ai putut să-i scrii din închisoare ministrului de Interne care te arestase, generalul Kiszczak, care îţi propusese să te trimită pe Coasta de Azur ca să te potoleşti. Şi i-ai răspuns foarte politicos că e un porc dacă îţi propune aşa ceva. Apoi, lucrurile s-au schimbat şi generalul Kiszczak a ajuns pe banca acuzaţilor. Cine l-a apărat pe general? Adam Michnik. Ai fost acuzat că ai stat de vorbă – şi încă cum! – cu generalul Jaruzelski. E adevărat că Jaruzelski – mi-am dat seama după ce am citit discuţia ta cu el – era un interlocutor interesant. Am rămas uimit să văd că cita din Tocqueville. (Nu-mi pot imagina o discuţie cu Ceauşescu în care el să citeze din Max Weber...) Asta nu îl scuză. Dar capacitatea ta – cum ţi-a spus odată tatăl tău – de a te pune în pantofii duşmanului, de a nu te socoti niciodată tu cel drept, şi întemeiat, şi legitim este o vocaţie personală? Este un dar al tău? Este o dimensiune creştină a personalităţii tale (fiindcă iertarea este o doctrină axială a creştinătăţii)? Cum e posibilă? Să ştii că şi eu am – deşi lumea nu crede – o natură cumsecade. Dar am păţit lucruri care m-au încurcat. Îţi dau un exemplu şi mă opresc. În 1990 eram ministrul Culturii. A venit la mine o doamnă în vîrstă, respectabilă, distinsă şi mi-a adus un memoriu din partea soţului ei. Mi-a spus că soţul ei e în închisoare, că suferă, e bolnav şi bătrîn, iar copiii ei sînt persecutaţi. Era vorba de Paul Niculescu-Mizil, care apucase să fie, scurt timp, ministru în primul guvern de după căderea lui Ceauşescu, iar apoi fusese arestat. El conta printre nomenclaturiştii mai curaţi la minte decît alţii. După ce a plecat doamna, a venit la mine un celebru regizor de film şi eu i-am spus că am un gust amar după această vizită: simt că facem asemenea „lor", reacţionăm simetric, ne luăm revanşa; iar mie nu-mi place să văd suferinţă. El mi-a răspuns: „Termină cu sentimentalismele astea! Cînd ei ne-au arestat părinţii şi bunicii, au avut vreun scrupul?". Nu m-a convins. Însă am citit memoriul care, în esenţă, spunea aşa: sînt nevinovat, sînt arestat pe motive politice; dar nu numai eu sînt nevinovat, tot Comitetul Central e nevinovat; dar nu numai Comitetul Central e nevinovat, ci comunismul e nevinovat. Cu acest document în mînă, m-am încurcat. Mi-am spus că, pentru a putea ierta, cineva trebuie să-şi ceară iertare, să spună că a greşit, să-şi asume o eroare. Aşa, ce să iert? Trebuia ca el să mă ierte pe mine că era în locul în care era şi că i se făcea o nedreptate. În faţa unei asemenea atitudini, problema iertării intră în colaps. Ajută-mă.

Adam Michnik: Problema iertării se pune în diferite moduri. Poţi să ierţi o maşină care funcţionează prost? Omul ar trebui să fie iertat nu pentru ceea ce gîndeşte despre Comitetul Central sau despre comunism, ci pentru ceea ce a făcut. Dacă a săvîrşit o infracţiune, nu mai contează ce gîndeşte despre Comitetul Central şi despre comunism. Iertarea este întotdeauna un act individual. Zbigniew Herbert a scris într-o poezie a sa: „Nu-ţi stă în putere să-i ierţi pe cei care au trădat în zori". Sînt de acord cu el. Poţi să ierţi propriile lucruri, nu pe unele străine. Aceasta ar fi o condiţie fundamentală. Atunci cînd regizorul Krzysztof Zanussi, care îmi este un bun prieten, m-a criticat în presă întrebînd „De ce Adam Michnik iartă în numele meu?", i-am spus: „Krzysztof, eu iert numai anii *mei* de închisoare, eu nu-i iert nimănui anii tăi de închisoare, asta o poţi face numai tu; iar faptul că n-ai stat în închisoare nici un minut este problema ta". Problema e că nimeni nu este atît de principial precum „anticomuniştii de la ora 11". Dacă este vorba despre exemplul concret pe care l-a dat Andrei, una e să-l ierţi pe dictatorul care ţine oamenii în închisoare şi alta să-l ierţi pe dictatorul care încearcă să scoată Polonia din dictatură fără violenţă. Dacă n-ar fi fost Jaruzelski şi Kiszczak, n-am fi avut „masa rotundă", am fi avut un Bucureşti – aşa cum l-aţi avut voi – cu Securitate, cu trăgători de elită, cu tot ce a fost. Atunci cînd am mers să particip la masa rotundă, îmi tremurau picioarele de frică. Se întîmpla într-un palat şi trebuia să urcăm la sala de la etaj. Sus, în capul scărilor, aştepta generalul Kiszczak şi dădea mîna cu toată lumea: cu Walesa, cu Geremek, cu Mazowiecki, cu Jacek Kuroń... Mi s-a făcut frică şi m-am ascuns în toaleta de jos. Mi-a fost teamă că, dacă soţia mea o să vadă la televiziune cum dau mîna cu Kiszczak, o să mă dea afară din casă. După trei minute, am ieşit din toaletă şi m-am uitat: Kiszczak stătea tot acolo şi mă aştepta. Aşa că am hotărît să fiu erou, am urcat scările. El mi-a spus: „Bună ziua, domnule!". I-am răspuns: „Bună ziua, domnule general!". Pînă atunci, ne cunoscuserăm numai din corespondenţă – era vorba despre acea scrisoare la care s-a referit Andrei Pleşu. Însă adevărul este că generalul Kiszczak a fost foarte implicat în succesul mesei rotunde. În Spania, după cîţiva ani de transformare, serviciile secrete spaniole au organizat o lovitură de stat, condusă de colonelul Tejero. Pînă astăzi, în Parlamentul spaniol, în tavan se văd găurile de la gloanţele trase atunci, în 1981. În Parlamentul polonez nu există nici o gaură de glonţ în tavan. Generalii Kiszczak şi Jaruzelski au avut grijă ca în Polonia să nu existe nici o revoltă a Securităţii împotriva transformărilor. În Polonia a fost altfel decît în România. În România, Partidul Comunist a obţinut destul de repede o suveranitate faţă de URSS, încă din vremea lui Gheorghiu-Dej. În Polonia, acest lucru a fost imposibil, căci Polonia reprezenta drumul Uniunii Sovietice către Europa. La noi au staţionat permanent trupe sovietice. La un moment dat, comuniştii polonezi s-au gîndit care e marja lor de libertate, ce pot să facă şi ce nu pot să facă – pentru că nu le permite Moscova. Pe scurt, ei nu erau suverani. Pentru mine, 1989 a fost momentul adevărului pentru comunism. M-am întrebat ce vor face comuniştii? Vor pleca la Moscova sau se vor comporta ca nişte patrioţi polonezi? Şi s-au comportat ca nişte patrioţi polonezi. Prin urmare, atunci a fost evident pentru mine că trebuie să terminăm cu a-

Există o onoare a banditului:
dacă cineva e căzut la pămînt, nu-l loveşti.

© P. Tănase

Cărţi de Adam Michnik în limba română

Scrisori din închisoare şi alte eseuri,
Editura Polirom, 1997

Restauraţia de catifea,
Editura Polirom, 2001

Mărturisirile unui disident convertit,
Editura Polirom, 2009

„Angelizarea" popoarelor

dialog Adam MICHNIK – Andrei PLEŞU

Andrei Pleşu: Am avut un prieten teolog care spunea şi el că un anumit loc din Evanghelie este citit de unii creştini pe dos – ei cred că acolo scrie „urăşte pe aproapele tău". Nu-i adevărat, nu scrie asta în Evanghelie; iar tu ai avut dreptate să spui odată că naţionalismele, în măsura în care înseamnă ura faţă de alte etnii, se bat cap în cap cu ideea creştină. În creştinism, păcatul suprem e orgoliul, slava deşartă, inflaţia eului. Naţionalismele, extremele sînt un fel de orgoliu colectiv: „nu *eu* sînt cineva, nu *eu* practic slava deşartă, dar poporul meu are dreptul să o facă". E ceva interesant în discursul tău, la care eu mă raportez cu dificultate, cu experienţa mea românească. Tu vorbeşti foarte des despre polonitatea ta, vorbeşti foarte des despre faptul că eşti polonez, reprezinţi Polonia, invoci Polonia. Dacă aş adopta eu acest limbaj în România ar suna ciudat. În România, ideea patriotică şi identitatea naţională au ajuns să fie compromise pentru că tot felul de demagogi şi derbedei au făcut din ele un stindard şi îţi e jenă să intri în aceeaşi categorie cu ei. Există şi un cîntec faimos la noi, se cheamă „Noi sîntem români", se cîntă la chefuri... Mi se pare că are ceva paranoic în el – rezultă că lumea ne crede finlandezi sau cine ştie, şi atunci e nevoie să afirmăm repede că sîntem români... Dar ceea ce în gura mea poate suna prost în context românesc, la tine sună foarte bine. Cum faci? Dacă îţi aduci aminte, Daniel Cohn-Bendit aşa a început odată o discuţie cu tine: „Adam, de ce tot timpul spui că eşti polonez?".

Adam Michnik: În primul rînd, trebuie să spun că în România nimeni nu mă întreabă dacă sînt polonez, deci e clar că sînt polonez. De aceea îmi place să vin în România. În ţara mea lucrurile sînt oarecum diferite. Dar eu nu am nici o problemă cu provenienţa mea etnică. În 1968, Wladislaw Gomulka, la o mare demonstraţie, a spus că sînt evreu; de atunci, nimeni nu mă mai poate demasca în Polonia că sînt evreu. Am avut unele probleme în Israel şi la New York – unii s-au supărat pe mine cînd spuneam că sînt polonez, pentru că ştiau de la Gomulka... Dar am considerat că, din momentul în care Hitler şi-a luat puterea de a decide cine este evreu şi cine este german sau polonez, n-o să-mi mai pun această problemă. Atunci cînd, în 1968, mă aflam în închisoare, am fost chemat la un interogatoriu şi am fost întrebat: „Domnule Michnik, cînd veţi ieşi din închisoare, veţi emigra în Israel?". Şi am răspuns: „De ce să emigrez în Israel?". Mi s-a spus: „Pentru că astăzi orice evreu poate să emigreze în Israel". Atunci m-a apucat o furie îngrozitoare şi le-am spus: „O să emigrez în Israel a doua zi după ce voi toţi o să emigraţi la Moscova". Şi de atunci n-am mai primit nici o asemenea propunere.

De ce cred că a fi polonez sau a fi român reprezintă o valoare? O să fac o trimitere la cartea lui Andrei – *Despre îngeri*. Există acolo o reflecţie a lui Andrei despre cît de periculoasă este „angelizarea poporului". Este un fel de degenerare a ideii creştine. Credinţa în propriul popor nu poate fi analogă cu credinţa în Dumnezeu. Dar dacă această credinţă în popor înlocuieşte religia, atunci este o cale directă către ură şi barbarie. Sînt de acord cu asta. Şi de aceea în Polonia am fost permanent duşmanul naţionalismului şi al şovinismului. În schimb, ştiu foarte bine că noi ne realizăm ca oameni în sfera culturii noastre naţionale, în sfera limbii şi a tradiţiei istorice. Prietenul meu Daniel Cohn-Bendit este un european şi un cosmopolit pursînge. Este un evreu german educat în Franţa şi singurele emoţii naţionale pe care le trăieşte apar cînd, la fotbal, Franţa joacă împotriva Germaniei. Şi îl întreb mereu: „Tu cu cine ţii?". „Cu francezii" – îmi răspunde. Există oameni care pot să trăiască într-o identitate supranaţională. Un asemenea om este Zbigniew Brzezinski; aşa a fost Joseph Conrad; aşa a fost Eugen Ionescu – avea şi identitate franceză, şi românească. E în regulă, nu e nimic nepotrivit aici. Dar trăim într-o lume a propriei identităţi şi identitatea noastră poate să degenereze în două moduri. În viaţa mea, prima degenerare a fost cauzată de bolşevism. A fost o cenzurare brutală a tradiţiei naţionale poloneze. A doua a fost cauzată de naţionalism. Mi se spune că trebuie să ascult orice conducere poloneză, chiar dacă ar fi stupidă şi ticăloasă, numai pentru că e poloneză. Eu credeam că numai ruşii sînt de părere că la ei poate exista tot ce e mai bun şi tot ce e mai rău pe lume. M-am certat întotdeauna cu ei, spunîndu-le că nu au ei monopolul pentru toţi porcii din lume: „Poate că noi, polonezii, nu sîntem atît de numeroşi ca voi, dar putem să ne prezentăm şi noi la concurs cu colecţia noastră de porci – şi comunişti, şi fascişti..." În schimb, am sentimentul că sînt îmbogăţit dacă citesc poeziile lui Mickiewicz, sau Milosz, sau Szymborska, dacă îl ascult pe Chopin sau privesc filmele lui Wajda. Am sentimentul că sînt cumva într-o casă părintească. În primul rînd, asta înseamnă că de casa părintească trebuie să ai grijă: trebuie să fie curat, să nu existe şobolani... Iar ăsta nu e naţionalism: este pur şi simplu grija pentru propria casă. În al doilea rînd, această casă nu trebuie să fie închisă. Trebuie să fie deschisă pentru alţii. Eu susţin o Polonie deschisă, dar, desigur, este o casă care îşi are propriile reguli. În această casă nu se scuipă pe jos, nu este folosită forţa. Aceasta este Polonia mea, o asemenea Polonie iubesc. Nu înseamnă că o privesc fără spirit critic: cultura poloneză este foarte autocritică. Şi nu mi-aş permite niciodată teza „iubesc mai mult Polonia decît adevărul". Dar cred că adevărul nu este niciodată împotriva Poloniei. Împotriva Poloniei este minciuna. Şi – ultima observaţie. Sigur, şi în Polonia este de ajuns să ieşi în nişte izmene albe, să-ţi vopseşti în roşu un picior – şi deja eşti îmbrăcat în culorile naţionale şi consideri că toţi trebuie să stea drepţi în faţa ta. Acest lucru nu poate fi acceptat. Mă uit la această clovnerie pseudopatriotică aşa cum se uită Milosz, aşa cum se uită Gombrowicz sau Mrozek. Dar sînt destul de enervat atunci cînd aud această opinie susţinută de Erika Steinbach sau de un rus şovinist. Nu mi-aş permite niciodată, ca polonez, să-mi bat joc de lituanieni pentru că Lituania e mică, iar Polonia e mare. Şi nu-mi place cînd, în acest fel, Polonia este ironizată de germani sau de ruşi. Trebuie să fim cuiva umili în faţa celor slabi – faţă de Lituania, de Ucraina, de Belarus. Ruşii ar trebui să fie foarte precauţi atunci cînd fac glume pe seama Poloniei şi a polonităţii. De aceea, mă irită unele fragmente din Dostoievski. Dar întotdeauna mă gîndesc că, în Rusia, nu toţi sînt Dostoievski, iar el, aşa cum arată terminaţia numelui, era polonez.

În Polonia este de ajuns să ieşi în izmene albe, să-ţi vopseşti în roşu un picior – şi deja eşti îmbrăcat în culorile naţionale.

PUBLICITATE

O întîlnire în Paradis?

dialog Adam MICHNIK – Andrei PLEȘU

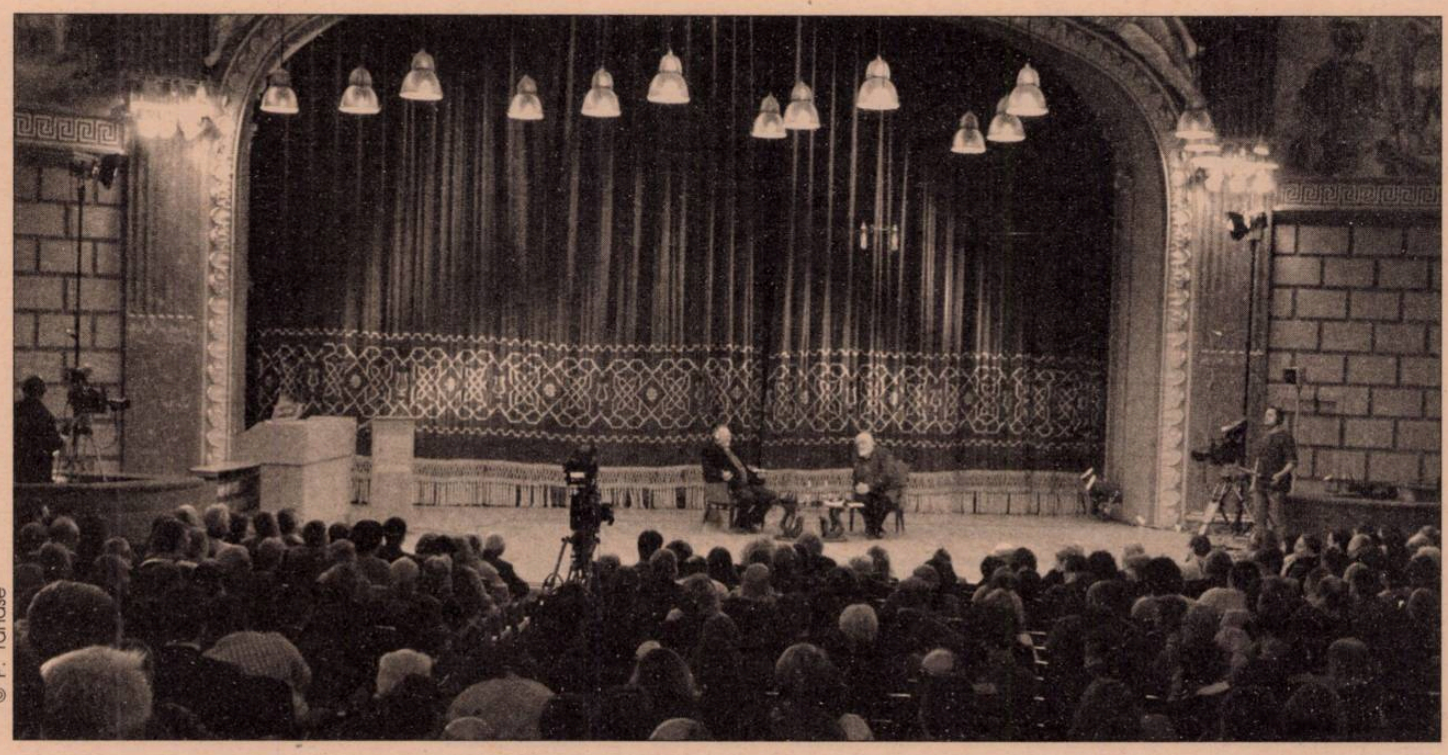
© P. Tănase

Andrei Pleşu: Ne înţelegem atît de bine, încît îmi vine să te invit la dans. Mă tem că timpul nostru a expirat şi îmi pare rău, pentru că aveam un număr extraordinar de întrebări extraordinare şi voiam să te aud răspunzînd la toate. Voiam să vorbim despre decomunizare, despre legea lustraţiei, despre dezamăgirile tale, despre cîteva cuvinte compromise şi cum pot fi recuperate (de exemplu, tradiţie sau elită – lucruri care azi au devenit discutabile), despre modelul politic pe care îl imaginezi. L-ai citat adesea pe Kolakowski, care spunea că ideal ar fi un socialism conservator liberal – adică socialiştii cu protecţia socială, conservatorii cu tradiţia şi liberalii cu economia de piaţă liberă. Era de discutat şi despre opţiuni, despre stînga şi dreapta; îmi aduc aminte că, într-un dialog, ai fost pus în faţa unei întrebări radicale despre opţiuni şi i-ai răspuns interlocutorului: „Ascultă, dacă vrei să mă întrebi pe cine aleg între Hitler şi Stalin, am să-ţi spun că o prefer pe Marlene Dietrich".

Ar fi fost multe de discutat, dar aş vrea să-ţi pun o ultimă întrebare, fără nici o legătură cu ceea ce am discutat pînă acum. Tu eşti un om foarte atent la ce se întîmplă în actualitate. Ieri, cînd te-am întîlnit la aeroport, primul lucru pe care mi l-ai spus a fost „Ce zici despre ce se întîmplă în Egipt?". Este tipică această deschidere extraordinară, promptă şi totală pe care o ai faţă de tot ce se întîmplă pe lume. Dar ţi-aş pune o întrebare care să ne treacă într-un plan privat. Adam, începem să îmbătrînim. *We are still kicking,* dar ceva-ceva scîrţîie. Ai timp sau chef sau vreo pornire să te gîndeşti la moarte?

Adam Michnik: E o întrebare foarte bună. Sigur, e şi foarte personală. Nu m-am aşteptat.

Andrei Pleşu: Din cînd în cînd, mă prefac că sînt Michnik...

Adam Michnik: Sînt foarte emoţionat pentru că, cu două zile înainte să vin în România, a murit unul dintre cei mai remarcabili intelectuali polonezi: Jozef Zycinski. Nu s-a aşteptat nimeni. A fost filozof şi eseist, era cu doi ani mai tînăr decît mine. Mi-au revenit nişte gînduri pe care le-am avut în perioada totalitară. M-am gîndit la ceea ce scria Dietrich Bonhoeffer atunci cînd se afla în închisoare, în vremea lui Hitler: scria că trebuie să trăim pe propria răspundere. Ca şi cînd Dumnezeu şi-a întors capul. Totul depinde de noi. Atunci cînd am citit aceste lucruri, m-am gîndit că pot fi inversate, că Judecata de Apoi are loc în fiecare zi: fiecare clipă a vieţii noastre se poate dovedi a fi ultima. De aceea, în orice moment, trebuie să fii atent să nu faci vreo porcărie.

Andrei Pleşu: Aş vrea să introduc o notă optimistă, totuşi, în final. Mi-a povestit Radu Cosaşu că a avut o discuţie despre Judecata de Apoi cu un prieten. Şi el l-a întrebat „O fi aşa de grav la Judecata de Apoi?". Şi prietenul i-a spus: „Se mai şi exagerează...".

Doamnelor şi domnilor, într-o conversaţie pe care Józef Tischner – teolog dispărut între timp, un prieten al lui Adam Michnik – a avut-o cîndva cu nişte persoane, el a pus întrebarea...

Adam Michnik: A fost o discuţie între Tischner, care era un preot catolic, şi nişte ţărani de la munte. Muntenii din Polonia sînt nişte oameni care niciodată nu s-au supus, întotdeauna au fost liberi...

Andrei Pleşu: Aşa e. Ei bine, la întrebarea lui Tischner „Oare de ce l-a creat Dumnezeu pe Adam Michnik?", unul dintre aceşti munteni a răspuns: „Pentru ca deştepţii să se mai deştepte puţin, iar proştii să se prostească mai rău". Eu, unul, am să plec acasă întrebîndu-mă în ce categorie sînt, după această minunată conversaţie, pentru care îţi mulţumesc.

„Oare de ce l-a creat Dumnezeu pe Adam Michnik?"

Adam Michnik: Andrei, îţi mulţumesc. Le mulţumesc şi spectatorilor. Vreau să spun că am înţeles cu siguranţă un lucru după discuţia de astăzi: că trebuie să facem, Andrei şi cu mine, un dialog-fluviu, cînd o să ne lămurim absolut tot. Cu excepţia morţii. Trebuie să rămînă ceva nelămurit.

Andrei Pleşu: Iau foarte în serios propunerea ta şi, dacă nu ne iese din cauza împrejurărilor, îţi propun o întîlnire în Paradis. Nu contezi pe asta?

Adam Michnik: Ideea că eu voi ajunge în Paradis este un act de necredinţă în dreptatea bunului Dumnezeu.

Adam Michnik (n. 1946) este istoric, scriitor, fondator şi redactor-şef al cotidianului *Gazeta Wyborcza*. A fost unul dintre cei mai importanţi opozanţi ai regimului comunist din Polonia. Din cauza activităţii sale anticomuniste, a petrecut şase ani în închisoare. Prima dată a fost arestat în 1968, în urma protestelor organizate de studenţi şi intelectuali împotriva guvernului şi închis pentru „acte de huliganism". A doua oară a fost arestat după ce generalul Wojciech Jaruzelski a declarat „legea marţială", în decembrie 1981. A refuzat să semneze un „jurămînt de loialitate" şi să părăsească ţara de bună voie, aşa încît a fost acuzat de „uneltire împotriva socialismului". A stat în închisoare fără o sentinţă pînă în 1984, cînd a cerut ca procesul său să fie soluţionat şi să-i fie recunoscut statutul de deţinut politic. A fost amnistiat, dar rearestat în 1985, după ce a încercat organizarea unei greve la Gdansk, şi condamnat la trei ani de închisoare. A fost din nou amnistiat după un an.

În 1989, a luat parte, alături de alţi lideri ai disidenţei şi de conducătorii sindicatului „Solidaritatea", la o masă rotundă cu conducerea comunistă a ţării, în urma căreia s-au organizat primele alegeri libere din Polonia. În acelaşi an a fondat *Gazeta Wyborcza*. A fost pentru scurt timp deputat, ales pe listele „Solidarităţii". A publicat, între altele, o carte-dialog cu generalul Jaruzelski, cel care îl ţinuse în închisoare la începutul anilor '80.

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la reducere 13%!

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7.00 - 22.00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Nume ..... Prenume ..... Compania ..... Cod Fiscal .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Doresc să mă abonez începînd cu data de ..... *(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)*

Dilema veche	☐ 3 luni (55 lei)	☐ 6 luni (109 lei)	☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia „Marilyn Monroe"	☐ 3 luni (113 lei)	☐ 6 luni (167 lei)	☐ 12 luni (268 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L. în contul ☐ RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, ☐ RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal conform legii 677/2001.

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE!

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema Veche,** împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Historia, Foreign Policy, Forbes, OK** sau **Tango.** Pentru detalii, te rugăm contactează-ne la 0800.800.111, la 0318.200.200 sau pe e-mail la abonamente@adevarulholding.ro.

Metode de abonare

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA VODAFONE LA **7485** CU TEXTUL *DILEMA VECHE*
- Costul unui SMS este de 15 euro fărăTVA, pentru revista fără DVD
- Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: **0800.800.111**.

3 luni abonament

ONLINE pe www.adevarul.ro
Aveţi nevoie de un card VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

Parteneri Adevărul holding
La toate oficiile poştale sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor

La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul
Informaţii suplimentare pe www.adevarul.ro/abonamente

Trimite dovada plăţii şi talonul completat
■ La S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti) ■ La OP 33 - CP 14 Bucureşti ■ Prin fax: 021.407.54.67 ■ Prin e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Logica acuzei nu are sfîrşit

o întrebare de la Gabriel LIICEANU

Gabriel Liiceanu: Adam, după vizita Hertei Müller, am rămas cu gustul amar că o mînă de intelectuali care încercaserăm să nu ne prostituăm cuvintele am fost taxaţi ca o bandă de laşi. După vizita dumneavoastră, rămîn cu un gust amar că am fost un procuror prin anii '90. Două etichete. Nu mă simt bine cu nici una. Şi atunci, întrebarea mea e următoarea: Ştiţi ce le ceream, acum 20 de ani, celor care făcuseră cu putinţă comunismul? Ce le cerea „procurorul Liiceanu"? Le cerea să se dea o vreme deoparte şi să nu ne facă fericiţi a doua oară. Credeţi că era rău?

Adam Michnik: Cu siguranţă a fost rău. A fost rău pentru că tu, un filozof remarcabil, un om care a făcut atît de mult pentru cultura românească, ai luat asupra ta stigmatizarea unei anumite categorii de oameni. Nu oameni concreţi, X sau Y, ci o categorie. Ai spus „comunişti", iar eu spun că cea mai mare nefericire a secolului al XX-lea este generalizarea. Omul răspunde pentru ceea ce a făcut el. Să spunem deschis, tu nu ai fost printre extremişti. Eu m-am folosit de acest exemplu pentru că tu ai fost cel care a discutat cu Herta Müller. După 1989 a fost o filozofie care spunea: „Oamenii care au fost la putere trebuie eliminaţi". Eu am văzut în asta un anumit ecou al gîndirii bolşevice. Bolşevicii le refuzau unor categorii de oameni dreptul de a exista în viaţa publică. În acest sens, consider că responsabilitatea ta e mult mai mare decît cea a unui muncitor, a unui ţăran sau a unui om de afaceri. Pentru că eu întotdeauna le cer mai mult intelectualilor şi filozofilor. Şi consider că unor

© P. Tănase

oameni de un asemenea fel nu trebuie să li se aducă acuze pentru viaţa pe care au dus-o în epoca comunistă. Dar tu, un remarcabil filozof, ai ştiut foarte bine cît de complicată a fost problema comunismului în România. Acel limbaj al generalizării anticomuniste a fost pentru mine inacceptabil. Acelaşi lucru l-am văzut în Polonia, în Rusia, în Cehoslovacia, în Bulgaria şi aşa mai departe. Am fost de multe ori atacat, am fost numit trădător pentru că m-am declarat împotriva decomunizării; dar astăzi, după 20 de ani, îţi spun sincer: am sentimentul că eu aveam dreptate, în ciuda faptului că mergeam împotriva curentului opiniei publice din Polonia. Dar poate că în asta constă destinul intelectualului: cîteodată trebuie să se declare împotriva majorităţii. N-am vrut să te jignesc, apreciez foarte mult opera ta, în *Gazeta Wyborcza* am publicat un eseu de-al tău. Însă există un paradox în toate acestea. Logica acuzei nu are sfîrşit: aici i-ai acuzat pe comunişti, Herta Müller te-a acuzat de conformism faţă de comunism. Iar eu consider că ambele afirmaţii au făcut o nedreptate.

Andrei Pleşu: Trebuie să spun ceva în apărarea prietenului meu Gabriel Liiceanu. N-am cum să n-o fac – noi sîntem un fel de Stan şi Bran, ne asociem prompt. El, atunci, în 1990, n-a vorbit despre comunişti în general, ci a vorbit despre categoria implicată direct într-o guvernare care dusese la rezultate dramatice. Dacă ar fi fost bolşevic, ar fi cerut arestarea sau executarea lor; or, el le-a cerut doar să stea deoparte, să nu fie tot în primul rînd. Le-a cerut doar o absenţă, nu le-a desfiinţat existenţa. Şi acel *Apel către lichele* a apărut imediat după 1989, cînd o exasperare generală a căpătat această formulare. Ca unul care îl cunoaşte, pot să spun că nu vrea sînge...

Adam Michnik: Pot să fiu de acord. În acel moment Gabriel nu a fost un bolşevic, a fost un menşevic.

Decomunizare, denazificare, inteligenţă şi morală

întrebări din public

Întrebare: *Să înţeleg că denazificare da, şi decomunizare nu?*

Adam Michnik: Am spus eu ceva de acest gen? Cred că denazificarea este un mit în care am crezut cu mare plăcere. M-am ocupat foarte mult de felul în care a arătat denazificarea în Franţa şi în Germania. A fost întotdeauna o ficţiune; iar, dacă a avut într-adevăr loc, a fost posibil numai datorită unei ocupaţii străine – americanii sau englezii. Atunci cînd au apărut *Bundesrepublik* şi guvernul lui Konrad Adenauer s-a terminat cu denazificarea. Propun să nu trăim în lumea acestor mituri. Pot să fiu de acord că în anul 1990 puteai gîndi onest, aşa cum gîndea Gabriel Liiceanu. Era primul şoc al libertăţii, şi aşa au gîndit foarte mulţi oameni. Nu am fost de acord cu acest lucru, însă eram în minoritate. Dar astăzi să te gîndeşti la decomunizare?... N-o să comentez aşa ceva. N-am nici un exemplu că, la 20 de ani după război, să se fi încercat undeva denazificarea. În ţara mea există, desigur, şi astăzi susţinători ai decomunizării. Dar nu se doreşte decomunizarea unor lucruri, este vorba despre găsirea unui instrument împotriva duşmanului politic. Există o formă eficientă de decomunizare: alegerile libere. Nu există o altă formă. Toate celelalte le numesc „anticomunism cu faţă bolşevică"; sînt anumite forme de discriminare în afara legii şi în afara democraţiei. Există un anumit grup de oameni care îşi arogă dreptul de a-i discrimina pe alţii. Eu am luptat întotdeauna ca în Polonia să existe puterea pe care o alege poporul polonez; n-am luptat pentru puterea proprie sau a colegilor mei. Şi sper că, cel puţin în acest mod, m-am deosebit de Lenin. Lenin a luptat pentru puterea partidului bolşevic: nu le permitea ruşilor să-şi aleagă puterea pe care o vor. Întregul limbaj al lui Lenin consta în faptul că le spunea celorlalţi „Daţi-vă la o parte, voi deja aţi fost la putere". Nu spunea asta administraţiei ţariste, ci guvernului Kerenski, care era o coaliţie a partidelor democrate. Lenin spunea: „Există un singur asemenea partid care are dreptul să conducă, şi acesta este partidul nostru". Eu spuneam complet invers: nu există un asemenea partid; nu există un partid care să aibă dreptul natural de a conduce. Acest lucru se poate întîmpla numai în urma alegerilor libere: dacă vreţi să fiţi la putere, trebuie să cîştigaţi alegerile. Sigur, după cum se ştie, în Polonia n-a fost atît de evident pentru toată lumea, dar în 20 de ani am învăţat.

Andrei Pleşu: La noi, problema este că şeful principalului partid de opoziţie umblă cu tricouri cu Che Guevara pe piept. Asta ne creează o uşoară panică pentru alegeri, fiindcă eu nu sînt sigur că el ştie cine e Che Guevara. Dar faptul că îl afişează este mai periculos decît ce am văzut eu la Berlin, unde era un restaurant „Che Guevara", şi am intrat furios înăuntru să mă cert cu chelnerii: de ce numesc ei acest restaurant „Che Guevara"? Şi a venit o nemţoaică blondă, fermecătoare, care s-a uitat în stînga şi în dreapta şi m-a întrebat: „Cine-i Che Guevara?". Mă tem că nici omul despre care vorbeam nu ştie cine e Che Guevara, dar riscă să creeze o ideologie care să falsifice votul. Tu, Adam, ştii cine a fost Che Guevara...

Adam Michnik: Pentru că ştiu cine a fost Che Guevara, îi mulţumesc lui Dumnezeu că n-am fost niciodată în labele lui.

Întrebare: *Aş vrea să-mi convertesc întrebarea într-o sugestie: o temă pentru emisiunea* 50 de minute cu Pleşu şi Liiceanu. *Iar dl Adam Michnik ar putea face o introducere la această temă. Care credeţi că este, în momentele de răscruce ale istoriei şi în viaţă, raportul dintre inteligenţă şi morală?*

Andrei Pleşu: Am face o asemenea emisiune, dar fără Adam Michnik n-ar avea nici un haz. De obicei, cei care pun o asemenea întrebare – Care este raportul dintre inteligenţă şi morală? – vor să spună în subtext că noi, ăştia, n-avem morală. Cam asta e miza întrebării. O regăsesc de multe ori pe forumuri, prin gazete, ideea fiind „eşti matale deştept, dar *minima moralia,* domnu' Pleşu..." Aşa mi se spune. Fiecare înţelege altceva prin morală şi printr-o opţiune morală legitimă. Dar această întrebare, pusă civilizat – şi vă mulţumim pentru ea – ascunde, dacă nu cumva sînt eu prea suspicios, un mic reproş. O să reflectăm.

Vreau să le mulţumesc tuturor celor care au făcut posibilă această întîlnire şi vreau să mulţumesc în mod special celei care a făcut efortul supraomenesc de a traduce pînă la sfîrşit, doamna Sabra Daici.

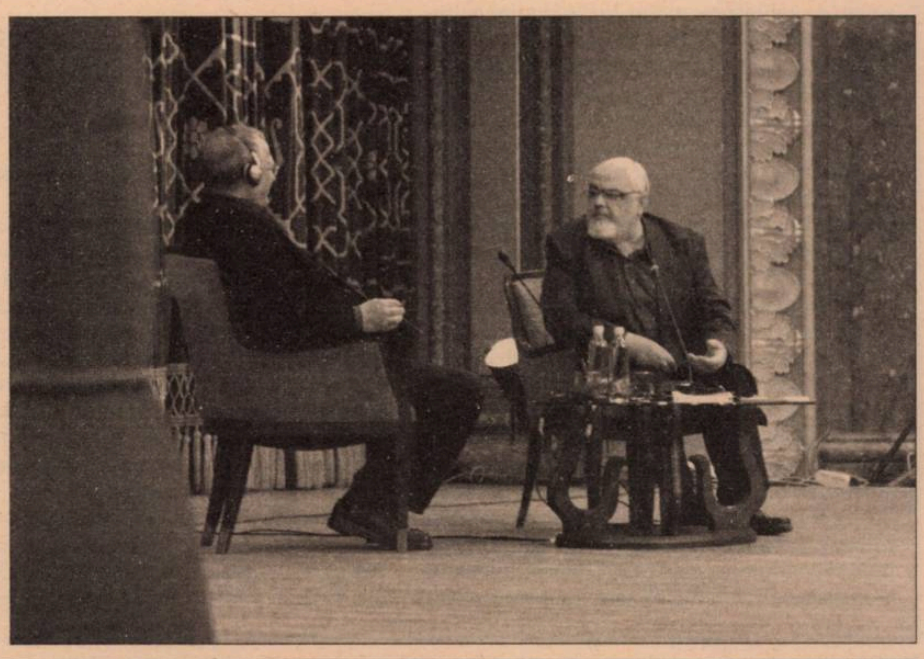

Despre libertate și responsabilitate

Luca Niculescu: Cum vi se pare că funcţionează astăzi Europa? Vedem partide populiste mai peste tot, în unele ţări sînt asociate la putere, se vorbeşte mai mult despre securitate decît despre toleranţă şi deschidere. Vi se pare că Europa trece printr-o perioadă bună sau proastă?

Adam Michnik: Este o întrebare fundamentală pentru viitorul Europei. Tot ce aţi spus este adevărat, în Europa există tendinţe populiste. Şi ele sînt foarte periculoase. Dar este un pericol legat de însăşi natura democraţiei. Fenomenul democraţiei constă în faptul că ea îşi tolerează duşmanii şi, în acest sens, cu toţii luptăm zi de zi pentru viitorul democraţiei. De cînd s-a constituit Europa există tendinţe izolaţioniste, populiste, şoviniste, antidemocratice. Şi toată istoria Europei este una a confruntărilor între aceste tendinţe şi ordinea democratică.

Luca Niculescu: În ultimele săptămîni am auzit declaraţii ale liderilor europeni şi avem impresia că există o competiţie între ei pentru a anunţa moartea multiculturalismului: mai întîi Angela Merkel, apoi David Cameron şi Nicolas Sarkozy. Nu vi se pare că există premisele începutului unui discurs şi mai neliniştitor? Murind multiculturalismul, să ne îndreptăm cu toţii către uniculturalism...

Adam Michnik: Ca democrat, sigur că mă pronunţ pentru multiculturalism. Cînd merg la Bruxelles sau la Paris nu mă deranjează că pe stradă sînt oameni de toate naţionalităţile, religiile şi culorile. Văd că pentru acele ţări e o problemă. Dacă un creştin vrea să intre într-o sinagogă trebuie să-şi acopere capul. Dacă un evreu vrea să intre într-o biserică trebuie să-şi descopere capul. Dacă un creştin vrea să intre într-o moschee trebuie să-şi scoată încălţările. Dacă un musulman vrea să intre în biserică, îşi pune încălţări. Logica fundamentaliştilor islamici este următoarea: dacă sînt în minoritate, îţi cer să-mi respecţi drepturile, pentru că aşa sînt principiile tale. Dacă sînt în majoritate, îţi retrag drepturile, pentru că aşa sînt principiile mele. Situaţia în care tendinţele fundamentaliste vor să construiască un stat în stat este mai periculoasă din mai multe motive. O să vă dau un singur exemplu. Dacă în Polonia ar veni mîine un milion sau două de musulmani, la următoarele alegeri am avea la putere cel mai rău partid populist, xenofob, antidemocratic, intolerant.

„Cei care regretă comunismul suferă de sindromul deţinutului. Cînd ieşi din închisoare, te bucuri de soare şi libertate. Dar îţi aminteşti repede că la puşcărie aveai casa şi masa asigurate. Libertatea e responsabilitatea fiecăruia".

ADAM MICHNIK

Luca Niculescu: Aţi scris mult despre comunism şi postcomunism. În România ştiţi că sînt mulţi oameni care regretă acea epocă. Ce regretă ei de fapt? O ideologie? O siguranţă a vieţii pe care nu o mai au acum?

Adam Michnik: Eu cred că lor nu le este dor de comunism, ci de propria tinereţe. Pe timpul comunismului eram tînăr, aveam succes la fete – sigur că mi-e dor de acea vreme.

Luca Niculescu: Deci regretaţi comunismul...

Adam Michnik: Mie mi-e dor de propria tinereţe. Iar tînăr am fost în vremea comunismului.

Luca Niculescu: Dar în perioada aceea aţi stat şase ani în închisoare...

Adam Michnik: Sigur, dar, cu toate acestea, eram plin de energie, aveam sentimentul că am toată viaţa înainte. Dorul de comunism în România sau Polonia e ca dorul de Hitler sau Mussolini în Germania sau Italia. E absurd, e împotriva judecăţii sănătoase, e un masochism. Mi se pare că e o anumită expresie a neadaptării la realitatea nouă, care este dificilă. Numesc această situaţie „sindromul deţinutului". Atunci cînd eram în închisoare, visam la libertate. Şi vine ziua minunată cînd omul iese în libertate. Totul îi place, cerul fără gratii, păsările, iarba verde, florile, cafenelele, fetele frumoase, e pur şi simplu minunat. La un moment dat însă, omul îşi dă seama că trebuie să mănînce ceva, dar n-are bani. În închisoare le-a avut pe toate. Şi-atunci se gîndeşte: fir-ar să fie, în închisoare le-am avut pe toate! Dar aici intervine memoria selectivă. Omul îşi aminteşte că era hrănit chiar dacă nu făcea nimic, avea unde să doarmă, mergea de trei ori pe săptămînă să facă baie, o dată pe lună venea frizerul, dar nu-şi mai aminteşte că era în închisoare. Tuturor le va fi dor de viaţa fără responsabilităţi, dar nimeni nu va dori să se întoarcă la închisoare. În închisoare, pentru mine era responsabil statul, adică şeful închisorii. În libertate eu sînt responsabil pentru propria persoană. În oameni coexistă două nevoi: nevoia de libertate şi nevoia de siguranţă. Închisoarea este o siguranţă degenerată. Sigur, tinerii nu prea ştiu ce a fost comunismul. De aceea trebuie să le amintim sau să îi facem să conştientizeze acest lucru.

Din emisiunea *Fără frontiere*
difuzată sîmbătă, 19 februarie, la TVR1
Realizator: Luca Niculescu

Ecouri şi reacţii în presă

Dialogul oglinzilor: Michnik-Herta, Liiceanu-Pleşu

Am regăsit la Michnik valori esenţiale pentru reconstrucţia unei societăţi post-totalitare, printre care cardinală mi se pare toleranţa, o toleranţă care nu anulează spiritul legii, dar refuză instrumentarea politică a justiţiei, un anticomunism justiţiar în numele poporului. Pe de altă parte, Michnik identifica avenit şi reversul acestei atitudini, şi anume relativizarea totală a responsabilităţilor, plecînd de la sistematica decredibilizare a elitelor, ca pe o nouă formă de nihilism. Pronunţîndu-se pentru responsabilitatea individuală, Michnik revendică încă o dată demnitatea individului opus colectivităţilor agregate indiferent de ce liant ideologic sau deziderat umanist, opus generalizărilor şi reducţionismelor de tot felul. Iar Michnik nu a ezitat să ilustreze virtuţile dialogului cu soluţia poloneză a Mesei Rotunde, ca mod de a se ieşi paşnic dintr-o dictatură, cu generalii Jaruzelski şi Kiszczak ca parteneri reliabili de dialog acţionînd ca buni polonezi. Analiza acestui context pe care Michnik a contrapus-o contextului românesc cred că merita mai multă atenţie, pentru că o parte dintre frustrările românilor se regăsesc în această revoluţie sîngeroasă, cu atîtea victime, dar fără explicaţie şi fără vinovaţi.

Dacă dialogul a luat o turnură polemică spre final a fost din cauza reîntoarcerii la dialogul anterior Herta Müller-Gabriel Liiceanu. Cu toată consideraţia pentru disidentul polonez, cred că Michnik i-a făcut o nedreptate lui Gabriel Liiceanu calificîndu-l, printre filozofii intransigenţi, drept un „menşevik", adică un troţkist, într-un context pe care nu l-a înţeles prea bine, un context extrem de tulbure, precum cel al anilor '90. În acel context, recomandarea pe care Gabriel Liiceanu o adresa politrucilor de a-şi suspenda temporar participarea la viaţa politică reflecta nicidecum vreun extremism, ci moderaţia de care tocmai vorbea Michnik, idealismul unui intelectual bine crescut printre cărţi, faţă cu cinismul noii clase politice obţinute din cea veche prin partenogeneză. Şi aici contextul românesc prezintă cîteva diferenţe notabile faţă de cel polonez, unde puterea nu a fost preluată de un guvern format din foştii disidenţi, ci de reprezentaţi ai eşaloanelor doi şi trei ale partidului comunist, cu un lider format în anii stalinismului, Ion Iliescu, dorind reconstrucţia „comunismului cu faţă umană" şi neezitînd să creeze premisele unui război civil prin aducerea minerilor în Capitală pentru a-i risipi pe opozanţii regimului Iliescu, de la studenţii din Piaţa Universităţii la reprezentanţii partidelor istorice, resuscitînd ura de clasă, ura împotriva intelectualilor, fundamente ale regimului comunist.

Angelo Mitchievici, în *22*, 1 martie 2011, www.revista22.ro

Dialogul care ar fi putut să aibă loc

Michnik a venit la Bucureşti pentru a reface, oare, brandingul personal al celor care s-au simţit lezaţi cînd au fost acuzaţi de lipsă de solidaritate în protest? În încercarea lui Andrei Pleşu de a-i procura un prilej de justificare unui prieten – lui Gabriel Liiceanu, care fusese amfitrionul discuţiei cu Herta Müller – tocmai performînd solidaritatea necondiţionată, nociv este chiar tipul de comportament public care înlocuieşte o dezbatere cu un exerciţiu de imagine.

Tentativa lui Andrei Pleşu de a-l atrage pe Michnik într-o discuţie care să ia partea celor care – aşa cum spunea Herta Müller – „nu s-au enervat" destul, a avut, însă, efect de bumerang. Michnik şi-a amintit de cartea lui Gabriel Liiceanu – *Apel către lichele* – şi a observat că „nu e menirea unui filozof să fie procuror". Întrebat de către Gabriel Liiceanu dacă a greşit cînd şi-a asumat atitudinea din carte, Michnik a răspuns, fără ezitare, „da".

Michnik a văzut un punct comun între atitudinea acuzatoare a Hertei Müller (aşa cum o prezentase Pleşu) şi atitudinea lui Gabriei Liiceanu din *Apel...* (invitaţia adresată, la începutul anilor '90, reprezentanţilor regimului comunist de a se retrage o vreme din viaţa publică) – şi anume acela că amîndoi s-ar fi erijat în procurori. „Acuzaţiile nu se termină niciodată," a spus Michnik.

Mihaela Michailov, Vlad A. Arghir, în *Art Act magazine*, nr. 106, 23 februarie 2011, www.artactmagazine.ro

Despre Liiceanu după Michnik

Într-adevăr, Gabriel Liiceanu nu s-a referit nici o clipă, în *Apelul...* său, la „comunişti", aşa cum a părut Michnik să înţeleagă. El a vorbit totuşi despre o categorie – lichelele –, dar una care nu poate fi descrisă prin criterii exterioare, obiective şi, ca atare, nu ar putea fi nicicînd operaţionalizată în politică.

Licheaua este evident o categorie morală şi Gabriel Liiceanu evita, de altfel, să numească pe cineva, fie şi pe aceia despre care cei mai mulţi i-ar fi inclus spontan în categoria lichelelor. El a rămas, aşa cum bine ne amintim, în datele stricte ale unui limbaj aluziv, dar nu unul care face cu ochiul, trimiţînd, ca în fabule, la trăsături identificabile, ci unul care evocă situaţii impersonale de natură morală. Aşadar, în ciuda a ceea ce s-a crezut timp de 20 ani, G. Liiceanu nu a cerut în decembrie 1989 excluderea unor persoane anumite din viaţa politică.

Nu s-a subliniat îndeajuns că între *Apel către lichele* şi „Proclamaţia de la Timişoara" există o diferenţă de natură. Unul era un text apolitic, adică un discurs care opera în planul vieţii morale, în intimitatea persoanelor şi, aşadar, cu totul neaplicabil în viaţa publică. Celălalt era un manifest politic în sensul adevărat al cuvîntului şi, dacă ar fi să reluăm, doar pentru uzul demonstraţiei, afirmaţia lui Michnik, abia despre „Proclamaţia de la Timişoara" s-ar putea spune că este sau nu un act „bolşevic".

Abia „Proclamaţia" opera fireşte cu categorii colective – activiştii PCR, ofiţerii de Securitate – pentru că autorii ei ştiau că nu pot produce o schimbare reală în societate fără să recurgă la un instrument puternic, bazat pe distincţii cu putere juridică.

Or „lichelele" nu pot fi subiect de drept şi, oricît s-ar spune că e vorba de o exprimare figurată, nu putem ignora că *Apelul...* nu cerea excluderea cuiva, ci autoexcluderea acelora care consimţeau, în prealabil şi în propria intimitate, că au greşit.

Se trece iarăşi cu vederea că lichelele şi comuniştii nu sînt categorii congruente pentru simplul fapt că un comunist nu era cu necesitate o lichea, ba, dimpotrivă, revoluţionarii idealişti ai începuturilor vor fi fost persoane cît se poate de integre. [...]

Dar chiar dacă, aşa cum am arătat, *Apelul...* nu era un gest propriu-zis politic, influenţa sa a fost totuşi covîrşitoare. Acestui text i se datorează, în bună măsură, ceea ce am putea numi platonismul Opoziţiei anticomuniste din anii '90, care cerea înainte de toate, chiar înaintea lustraţiei, o transformare morală a societăţii.

Horaţiu Pepine, *Deutsche Welle*, 25 februarie 2011, www.dw-world.de

Anca MANOLESCU

Savantul şi omul simplu în faţa religiei

În ultimii ani, cîteva edituri au iniţiat colecţii de texte şi de studii ale gîndirii creştine răsăritene. Cele realizate de Ioan I. Ică jr. şi editura sa de la Sibiu, Deisis, au o vigoare aparte. Om al Bisericii şi universitar, Ioan I. Ică îmbină angajamentul faţă de tradiţie şi curajul de a o cerceta în mod riguros. Pentru el, a demonta clişeele care transformă tradiţia într-un peisaj searbăd, fără relief intelectual, are tot atîta importanţă ca strădania de a aduce în faţa cititorului documentele ei vii. Publicaţiile editurii Deisis restituie, cu o atenţie în aceeaşi măsură spirituală şi ştiinţifică, fenomene de experienţă contemplativă, ca şi mari elaborări doctrinare realizate în orizontul acestei experienţe. Cuprind, pe lîngă texte, articole ale unor specialişti în domeniu, alături de masivele studii introductive ale lui Ioan I. Ică însuşi. Pornind de la literatura cea mai solidă a chestiunii, el reconstituie cadrul sociocultural, teologic şi intelectual al fenomenului/textului, rezumă istoria receptării lui. Nu o dată, studiile lui scot subiectul din rama interpretărilor rutiniere sau pigmentate de o ideologie strîmt „regională", pentru a-l plasa, cu luciditate şi îndrăzneală critică, într-o istorie obiectivă, nuanţată, universală a gîndirii creştine.

Prefaţînd volumul lui Henri Crouzel despre Origen, de pildă, Ioan I. Ică a scris un admirabil text intitulat „Origen, contemporanul nostru". Acolo el susţine în mod convingător că îndîrjirea cu care acest mare teolog alexandrin din secolul al III-lea a fost condamnat în veacurile ulterioare nu se datorează în primul rînd unor puncte de doctrină, care, citite dintr-o perspectivă teologică mai tîrzie, decontextualizate, au putut părea contestabile. Ea s-ar datora unei „schimbări de paradigmă teologică" produsă chiar înainte ca, prin Constantin, creştinismul să se instaleze în cetate, să îi copieze ordinea şi tipul de putere. În primele secole, cercetarea adevărului revelat, interpretarea, interogarea lui ardentă erau întreprinse de intelectuali pe care numai darul lor spiritual şi exegetic îi impunea în faţa comunităţii. Strălucitul Origen a fost doar unul dintre maeştrii în jurul cărora se aduna un cerc de oameni doritori să participe cu viaţa lor integrală – de la intelect la comportamentul de fiecare zi – la substanţa revelaţiei. Pentru aceşti maeştri şi aceste cercuri, studiul, curajul de a propune interpretări multiple, de a comenta şi adînci paradoxurile Textului erau mijloace de progres spiritual. Dar chiar din vremea lui Origen, funcţia învăţăturii va începe să fie revendicată de episcopi, va deveni apanaj al ierarhiei, va ajunge să se transforme în instanţă autoritară de adevăr formulat dogmatic. Origen e „contemporanul nostru" fiindcă pune în centrul teologiei sale tema libertăţii şi a transformării persoanei, dar mai ales fiindcă practică o teologie în libertate.

PUBLICITATE

O „rescriere a hagiographiei bizantine în cheie folclorică"

Aş aminti de asemenea argumentul cu care Ioan I. Ică însoţeşte colecţia „Hagiographica" a editurii sale. Ceea ce se păstrează de obicei din documentele hagiografice vechi sînt variante prescurtate, tipizate, obţinute prin prelucrarea originalelor de către o pietate nivelatoare, suspicioasă faţă de orice aspect de cunoaştere; texte, spune Ioan I. Ică, „de unde au fost eliminate dezvoltările teologice şi detaliile istorice socotite neinteresante pentru evlavia populară". După el, ne aflăm în faţa unei „rescrieri a hagiografiei bizantine în cheie folclorică". Sfinţii – modele ale credinţei – devin astfel nişte figuri robot, din al căror portret a fost evacuat ceea ce ţine de îndrăzneala intelectului, de dramatismul pasionant al unui itinerar spiritual.

Nivelarea hagiografiei nu e decît un simptom al acelei ideologii care face din credinţă o specialitate a „omului simplu", individ socotit a fi mult mai performant în domeniu decît „cărturarul". Cultura savantă, reflexivitatea, strădania metodică a gîndirii ar fi piedici sau măcar lucruri pe care e bine să le dai deoparte, dacă vrei să fii autentic în credinţa ta. Există, într-adevăr, în literatura hagiografică episoade care îi pun în opoziţie pe savant şi pe ascetul incult. Unul dintre ele se află în *Viaţa* sfîntului Maxim Cavsocalivitul, un pitoresc isihast athonit din secolul al XIV-lea. Dosarul lui hagiografic, publicat în 1936 de F. Halkin în *Analecta Bollandiana,* a fost redat în româneşte de Ioan I. Ică, alături de studiul dedicat acestei figuri de părintele Kallistos Ware, profesor de spiritualitate răsăriteană la Oxford.

Dar legitimează oare aceste texte dispreţul faţă de cultura savantă? Girează ele descalificarea intelectualului faţă de omul de rînd? Sau o asemenea interpretare, care s-a impus de-a lungul vremii, e simplificatoare, leneşă, deviantă? Nu cumva textele sugerează diferite niveluri de cunoaştere, o scară a participării la divin?

Maxim şi Metochites

Maxim este o figură „dramatică", în sensul că îşi semnifică drumul interior printr-un act simbolic, o imagine tare, un spectacol. Refuzînd orice instalare – fie şi într-o comunitate monahală sau o sihăstrie – el se află mereu pe cale, în trecere, la limita dintre vizibil şi ascuns. Îşi duce viaţa de rugă şi de linişte mistică *(hesychia)* prin peşterile şi desişurile Athos-ului; se lasă cu greu întîlnit, face din orice aşezare un provizorat. Din cînd în cînd, îşi alcătuieşte colibe din lemne şi iarbă, dar curînd le arde şi pleacă din nou în ascunsul Muntelui. Iată ce îi dă cognomenul: Cavsocalivitul – „arzătorul de colibe".

Înainte de intrarea în Athos, dar avînd deja în urmă ani buni de practică isihastă, Maxim petrece o vreme la Constantinopol, în venerаţie contemplativă a Maicii Domnului Călăuzitoarea (Hodegetria), dinaintea icoanei ei vestite de la biserica Vlacherne. „Concentrîndu-se în întregime în mintea sa, a văzut-o de acolo pe Preacurata în ceruri ce fel de slavă avea ea... şi mintea bătrînului *a confirmat-o* în chip nerătăcit drept tron al Trei-

mii". Ni se vorbeşte aşadar despre o cunoaştere prin văz noetic a realităţilor divine la care Maxim asistă cu mintea sa unificată. Acest tip de cunoaştere nu are de-a face, desigur, cu acumularea de cunoştinţe, cu înlănţuirea de raţionamente, cu măiestria discursului. E cunoaştere directă, participativă. Teologia ca formulare doctrinală sau imnografia ca formulare poetică a realităţilor divine *decurg* din această cunoaştere, o transpun în concepte sau imagini poetice, în discurs sau imn. Cunoaşterea vizionară e sursa lor şi criteriu de veracitate pentru ele. În cazul acestei cunoaşteri, mintea umană se află în depăşire de sine: e unificată, dar omul este totodată „ieşit din minţi" *(exechos)*. Întreg portretul lui Maxim se desfăşoară ca o scară de simboluri spre această ultimă „ieşire", pentru lansarea fiinţei unificate dincolo de propriul *nous*.

Atunci cînd, datorită faimei lui de „smintit şi nebun" spiritual, e invitat la palat şi vorbeşte cu împăratul Andronic al II-lea, Maxim foloseşte cuvinte ale vizionarului prin excelenţă, Ioan, tocmai fiindcă participă la aceeaşi cunoaştere directă, cea a evanghelistului teolog. Dar, „fiindcă nu studiase gramatica, cuviosul apărea neştiutor în vorbe". Ca atîtea alte figuri de mistici „neştiutori de carte", el semnifică starea inimii golită de orice gînd, netedă şi omogenă ca o pustie, pe care se imprimă viziunea celestă, cunoaşterea teologală.

Iată contextul în care unul dintre hagiografi situează momentul de confruntare între *cunoaşterea vizionară* şi *cunoaşterea savantă*. În preajma împăratului se află marele logothet Teodor Metochites, erudit rafinat, avid colecţionar de cărţi, comentator al lui Aristotel, poet şi imnograf, conducător al unui cerc de studii astronomice. El apreciază cuvintele lui Maxim prin citatul din Geneza 27, 22: „glasul e glasul lui Iacob, dar mîinile sînt mîinile lui Esau". Altfel spus, cunoaşterea lui Maxim ţine într-adevăr de contemplarea divinului, dar modul de comunicare a acestei cunoaşteri este inabil, neşlefuit. Auzind comentariul marelui logothet, Maxim, a plecat de la palat, „numindu-i pe aceia «minţi deşarte» şi «fără minte»", aşadar minţi în care înţelegerea contemplativă rămîne neactualizată, letargică.

Ca episodul să-şi dea pe faţă forţa simbolică, sînt de amintit asemănările şi diferenţele între cele două personaje. Ca şi Maxim, Metochites dedică o venerаţie specială Maicii Domnului, anume icoanei sale de tip Vlachernitissa. Figurînd-o pe Fecioara orantă purtînd în piept medalionul circular cu Christos prunc, ea este imaginea paradoxului Întrupării, a lui Theotokos drept loc *(khora)* unde necuprinsul divin îşi dă, fără mărginire, chip uman. Ei îi dedică Metochites faimoasa lui ctitorie, biserica mînăstirii Mîntuitorul în Chora. Sub îndrumarea lui, biserica a fost renovată între 1315-1321, ca o rafinată orînduire de corespondenţe plastice şi imnice, celebrînd-o pe Maica Domnului drept *khora tou akhoretou*, „cuprindere a de-necuprinsului". Apărută la Chiril al Alexandriei, tema aceasta, care exploatează în orizont creştin un termen platonician, a cunoscut dezvoltări numeroase, de mare virtuozitate, unde strădania de a formula paradoxul teologic se îmbină cu o ştiinţă poetică pe care, moştenind-o de la antici, bizantinii au preţuit-o mult.

Nu cultura savantă propriu-zisă, care în Bizanţ era întreţesută în mod firesc cu religiosul, nu ea în sine e pusă în cauză de episodul întîlnirii între Maxim şi Teodor Metochites. Aşa cum remarca Alain Ducellier: „Palama însuşi aminteşte cu satisfacţie că a fost lăudat de Metochites pentru buna cunoaştere a lui Aristotel şi subliniază bunele raporturi ale aceluiaşi Metochites cu lumea monahală. Dacă ne gîndim că e vorba despre omul cel mai cultivat al epocii sale, ne vom da seama în ce măsură e fals să ne închipuim că monahii şi cărturarii s-ar fi aflat într-un conflict permanent". Lui Metochites, aşa

O cultură savantă în raport cu o cunoaştere extatică ar fi de consumat, de „ars", de depăşit.

cum e înfăţişat de hagiograful misticului radical, i se impută faptul că, absorbit de frumuseţea culturii savante, ar considera-o indispensabilă, socotind că, fără ea, experienţa mistică nu ar fi desăvîrşită. El nu ar avea discernămîntul de a pune la locul cuvenit o formă de cunoaştere somptuoasă, dar nu supremă; pregătitoare, formativă, mobilizatoare pentru minte, dar totuşi nu cunoaştere noetică efectivă. I-ar lipsi tocmai intuiţia intelectuală care l-ar face să sesizeze în vorbele şi în personajul lui Maxim densitatea de dincolo de cuvînt a unei experienţe care trece mintea dincolo de ea însăşi. Se afirmă aici că o cultură savantă ar trebui să păstreze conştiinţa relativităţii ei; că în raport cu o cunoaştere extatică ea ar fi de consumat, de „ars", de depăşit. Dar numai în raport cu aceasta!

Pe cînd cei care cred doar într-o cultură religioasă „populară" iau drept reper nu acel vîrf care e sfîntul vizionar, ci omul pios de rînd, ca şi cum acesta ar avea o mulţime de incendii transformatoare la activ.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Europa şi întîlnirea religiilor *(Polirom, 2005) şi* Jurnal de inactualităţi *(Paideia, 2005).*

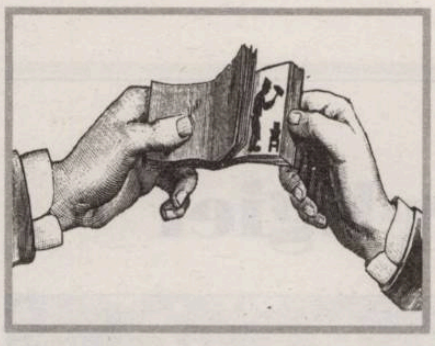

● **Dmitri Miticov, *Numele meu e Dmitri*, Editura Paralela 45, 2010.**

● **Bogdan Lipcanu, *Fuck Tense*, Casa de pariuri literare, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Cum să dispari în trecut

„...numele meu e Dmitri, sînt prins în acest corp şi nu pot ieşi“, aşa se încheie lungul poem în proză al lui Dmitri Miticov care, de-a lungul a 39 de secvenţe textuale, experimentează deopotrivă o regresie într-un trecut traumatic ficţionalizat şi o desprindere din coordonatele propriului corp. Avînd ca soundtrack – laitmotiv sonor – cîntecul „How to disappear completely“ de la Radiohead, întregul demers foloseşte ca puncte de trecere în irealitatea biografică şi biologică imagini şi sunete, iar textul acestei introspecţii progresive începe şi revine la un nivel foarte fin, aproape suprarealist uneori, al percepţiei. În spatele suprafeţei extrem de sensibile a imaginilor/amintirilor se întîmplă însă lucruri care rămîn în bună parte obscure, a căror cruzime nu e relevată niciodată pînă la capăt, astfel încît oroarea multor secvenţe e concurată doar de misterul lor („Dar toate fotografiile nu înseamnă nimic. Le priveşti şi ele te mint în faţă. Întîmplările au rămas îngropate cu grijă“).

Imaginile conturează destul de vag povestea unei familii cu trei copii, Dmitri, Andrusha şi Olguţa, dintr-un orăşel transnistrean, Dubăsari, evocat la început cu un aer uşor nostalgic, pentru ca pe parcurs să găsim o datare (sfîrşitul anilor '90) şi să aflăm cîte ceva despre o Nouă Ordine şi despre nişte gardişti care iau prizonieri şi ucid („eu n-am văzut nici un război, doar oameni cu creierii varză“). Alte secvenţe surprind, în flash-uri, gesturile teribile ale mamei care şi-a pierdut minţile şi are dedublări mistice de personalitate, acţiunile brutale ale tatălui care-şi căleşte fiul lovindu-l în cap (ca-n romanul educaţiei violente a polonezului Wojciech Kuczok, *Mizeria)* sau abuzurile unui (alt) tată asupra propriei fiice – secvenţe de familie disfuncţională şi traumatiza(n)tă ca la un Cristi Popescu post-război. Aceste traume niciodată istorisite/înţelese pînă la capăt – „Dmitri-ce-se-întîmplă-cu-noi“ este un vers-refren – rămîn acoperite de o peliculă a memoriei a cărei tensiune încearcă să fie străpunsă de perspectivele mai multor discursuri uneori chiar în cadrul aceleiaşi secvenţe: vocile lui Dmitri şi Andrusha („Mama, cînd mi-e frică, spune să îmi aduc aminte de numele meu, că trece“), dar şi ale altor personaje secundare, unele întîmplări sînt istorisite la persoana a treia, alteori Dmitri i se adresează direct lui Thom Yorke povestindu-i, la un moment dat, despre dispariţia Olguţei. Lirice sau narative, secvenţele sînt construite în bună parte conform sintaxei, întunecate şi deseori sîngeroase, a coşmarului şi a delirului, a dereglărilor psiho-senzoriale („Dereglări chimice“ se intitulează unul dintre texte) care amestecă amintirea, visul şi halucinaţia, trauma, viziunea şi fantezia, derapajele clinice, trip-urile chimice şi (auto)abuzurile fizice. Toate aceste manifestări rămîn captive în corp şi în minte, căci „totul trebuie păstrat cu grijă, înăuntru“ ca într-o memorie a Pandorei. De aici şi nostalgia dispariţiei, a refuzului de sine şi de realitate, a decroşării de la existenţa şi amintirea traumatică *(„I'm not here / this isn't happening“,* cum elegiac frazează Thom Yorke, eroul-salvator al lui Dmitri).

Rememorativ-introspectiv, poemul dereglării interioare al lui Dmitri, cu un posibil substrat conflictual naţionalist, rămîne, totuşi, prea obscur în datele sale factuale, probabil şi din teama de a nu politiza trauma. În ciuda (şi a) structurii cam haotice a secvenţelor, nivelul senzorial fin al amintirilor, atmosfera schizo-apăsătoare şi imaginarul psi-horror pe muzică alternativă fac din acest volum unul demn de interes. Dmitri Miticov merită citit.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

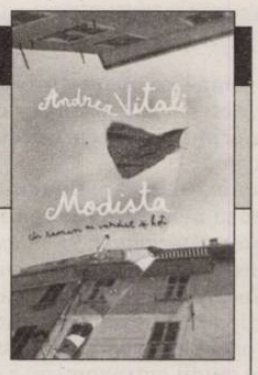

● **Andrea Vitali, *Modista*, traducere din limba italiană de Marina Loghin, Editura Leda, 2010.**

O carte numai bună pentru intrarea în primăvară. Îţi ia astenia cu mîna, îţi dezmorţeşte zîmbetul. Autorul ei – medic în viaţa de toate zilele – a ştiut ce face atunci cînd a scris-o. S-a gîndit, pesemne, că ceva simplu, tonic (în variantă efervescentă, pe cît posibil, ca să şi sfîrîie) îi prinde bine oricui, din cînd în cînd. Mai ales că pentru aşa ceva nu ai nevoie de reţetă şi nici contraindicaţii nu se cunosc.

Modista lui Andrea Vitali se plasează, fără ifose şi fără regrete, pe unul din rafturile mai de jos (la care să ajungă şi preadolescenţii) şi nu are altă grijă decît să-şi facă extrem de simpatică această poziţie. Povestea pe care o spune e o comedie iute şi nevricoasă, în care Birlic ar fi putut juca aproape toate rolurile masculine. Cadrul: un sat pe malul lacului Como, în anii '50-'51, cînd italienii reveniseră la tabieturile civile şi la tradiţionalele nemulţumiri gălăgioase legate de tot şi toate („Drumurile, luminile, canalizarea, tomberoanele de gunoi... mizeria de taxe către stat, asociaţiile, grădiniţa... apa de la robinet... grajdurile măgarilor, spitalul, cimitirul, bumbăcăria, lăptăria. Pînă şi... regulamentul de montă taurină“). Aici au loc nişte spargeri cu cîntec, mareşalul de carabinieri reuşeşte cu greu să pună ancheta înaintea preocupărilor pentru toaleta din casă sau pentru fileul cu care îşi acoperă părul „ca să nu i se cîrlionţeze“, iar cei cîţiva suspecţi şi toţi ceilalţi nesuspecţi întreţin un tărăboi harnic, tăiat în enunţuri telegrafice. Agitaţia lor mai are însă o cauză: planturoasa şi neconsolata „modistă“ a satului, pe la care toate pistele şi toate drumurile ţin să se abată puţin. Şi se vor abate mai ceva ca la Roma, într-un veritabil vodevil comunitar.

Cu adevărat curios este însă faptul că Bogdan Lipcanu face şi poezie. Dar numai în două-trei poeme de la începutul cărţii, acolo unde duce amintirile din copilăria comunistă în zona satirei, a burlescului: „[Ceauşescu] venea printre noi şi ne dădea bomboane. / Pe bomboane scria: «Ne mîndrim cu tot ce face / Ceauşescu pentru pace». / L-am întrebat că unde e Elena / şi el a zis: «Face esperienţe!» / Seara am văzut un film: / *Ceauşescu – Africa*“. Dacă ar fi mers pe linia acestor ficţionalizări infantile din comunism în cheia absurdului/grotescului psihanalizabil, cu alte cuvinte, dacă ar fi conferit textelor despre copilăria Şoimilor Patriei sugestiile obsesiei şi traumei politice sau ale unui complex œdipian de Partid *(i.e.* figurile castratoare ale Ceauşeştilor) – o direcţie în care a mers, spre exemplu, Maria Manolescu în romanul *Ca picăturile de sînge pe linoleumul din lift* (2010) – atunci Bogdan Lipcanu ar fi elaborat nişte texte cu adevărat interesante. În această formă însă, versurile mizează doar pe substratul nostalgic-emoţional al celor relatate. E foarte puţin.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ După ce anul trecut am avut un nou album Grinderman (a doua trupă esenţială a lui Nick Cave), PJ Harvey nu ne lasă nici ea şi vine cu această stranie suită de imnuri şi elegii ale morţii numite *Let England Shake*. De cînd am albumul, o las pe Polly să-mi cînte toată ziua. Noaptea visez că-mi dansează, urcată pe un pian alb, cu o chitară neagră la gît, dimineaţa mă trezesc cu vocea ei în cap... Ah, femeia asta! M-aş însura cu ea. (Marius Chivu)

■ Marin Preda, *Imposibila întoarcere* (prefaţă de Gabriel Dimisianu, Editura Curtea Veche, Colecţia „Biblioteca pentru toţi“, 2010). După exact 40 de ani de la prima apariţie, volumul acesta de eseuri mi-a apărut încărcat deja de toată forţa „vieţii ca o pradă“ din 1977, plin de acel sentiment al unei stabile şi „periculoase agresivităţi care nu vroia să mă părăsească“ încît „îmi era frică să nu păţesc ceva“. De citit şi recitit în această lumină clarobscură de confesional. (Radu Cosaşu)

■ *http://sonkab.wordpress.com/* – blogul lui Adrian Şonka, cercetător la Observatorul Astronomic din Bucureşti. Despre stelele verzi, găurile negre, pareidolia, 2012, planetele noi, soarele fantastic şi multe alte chestiuni astronomice, toate explicate cu umor şi răbdare, spre buna înţelegere a oricărui cosmonaut amator. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Supă d'Artagnan

Aşterneţi fundul unei oale încăpătoare cu fişii de slănină, felii de jambon, legume, mirodenii, căzătură de vînat, două potîrnichi, două găini din care aţi extras fileurile şi trei picioare de vită. Opăriţi cărnurile cu cîţiva decilitri de supă, pînă cînd încep să lase aspic. Completaţi apoi cu un bulion de carne, o jumătate de sticlă de vin *Sauterne*, şi fierbeţi totul pînă se frăgezeşte. După primul clocot, îndepărtaţi spuma şi lăsaţi oala pe marginea cuptorului, la foc mic, vreme de patru ore. Scoateţi potîrnichile şi găinile din supă mai devreme, de îndată ce se fac. Cînd sînt gata, scoateţi şi picioarele de vită, dezosaţi-le, răciţi-le într-o presă şi tăiaţi-le în rondele mici, cu un cuţit cu lamă lată.

Strecuraţi apoi bulionul, degresaţi-l şi limpeziţi-l cu două ouă întregi, amestecate cu 200 ml de *Sauterne*. Filtraţi totul prin etamină şi adăugaţi cîteva linguri de sagó (feculă de sagotier) dizolvat separat, în supă fierbinte. Fierbeţi fileurile de pasăre puse, la început, deoparte, şi preparaţi din ele o pastă, pe care o amestecaţi cu un vîrf de boia iute de Cayenne. Formaţi găluşte mici, poşaţi-le, aşezaţi-le într-o supieră şi turnaţi bulionul deasupra.

Supa s-ar putea numi, la fel de bine, şi „gasconă“. Datorită lui d'Artagnan, desigur, dar şi fiindcă două ouă, un litru de vin şi-un vîrf de iuţeală pot întruchipa, la o adică, un bărbat fanfaron, palavragiu, căpos şi iute la mînie; altfel spus, un gascon – de loc, sau din fire.

Amicul Dejun

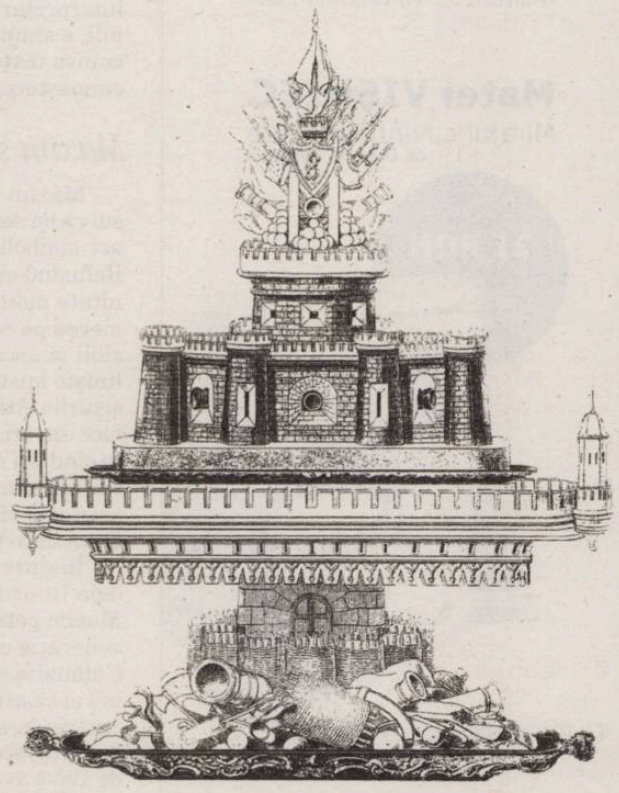

„Nu-mi lipseşte gustul stridenţei şi al butaforiei“

– interviu cu Octavian SOVIANY –

A absolvit Facultatea de Filologie din Cluj şi a debutat în 1983 cu volumul de versuri Ucenicia bătrînului alchimist. *Printre volumele sale de versuri se numără:* Cartea lui Benedict *(2002),* Alte poeme de modă veche *(2004),* Scrisori din Arcadia *(2005),* Dilecta *(2006) şi* Marii oameni ai revoluţiilor *(ediţie samizdat, 2009). Octavian Soviany (n. 1954) a mai publicat romanul* Textele de la Monte Negro *(2003), teatru* (Cinci poeme dramatice, *2005) şi critică literară* (Apocaliptica textului, *2008, şi* Textualism, postmodernism, apocaliptic, *2 vol., 2000-2001). A obţinut trei premii ale Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, pentru poezie şi critică, şi a fost tradus în franceză, spaniolă, engleză, germană, maghiară, polonă, italiană şi slovenă. La Editura Cartea Românească i-a apărut recent romanul* Viaţa lui Kostas Venetis.

Încă de la primele lansări, personajul nou-lui dumneavoastră roman şi-a făcut simţită prezenţa, surprinzînd audienţa într-un mod atipic...

Ei, poate au fost doar nişte coincidenţe, chiar dacă relaţia mea cu acest personaj a fost de la bun început puţin mai aparte... Am mai spus cum totul a început de la un nume descoperit de Nora Iuga într-un cimitir. Ciudăţenia a început în momentul cînd, din motive pe care nu mi le pot explica îndeajuns, acest simplu personaj de fundal din *Textele de la Monte Negro* a devenit pentru mine o obsesie şi m-a convins să hălăduiesc lîngă el vreo şapte ani – aproape o căsnicie. Evident că atunci cînd m-am găsit în oraşul unde se află mormîntul lui Kostas n-am putut să rezist tentaţiei unui pelerinaj. Şi s-au întîmplat şi atunci nişte lucruri oarecum stranii... Mai întîi, Nora (care, evident, mi-a fost călăuză) uitase adresa cimitirului, pe care l-am găsit pînă la urmă cu greu, întrebînd pe unul şi pe altul; apoi, mormîntul nu era în locul unde îşi amintea Nora, ci pe o altă alee...

Dar cu Kostas Venetis au fost şi întîmplări mai amuzante. De exemplu, cînd o comentatoare a *Textelor de la Monte Negro* a crezut că acest nume este o anagramă de la Octavian Soviany sau cînd redactorul unei reviste literare, căruia îi încredinţasem un fragment destul de deocheat din roman, m-a întrebat (la modul cel mai serios cu putinţă!) dacă cumva este vorba despre o naraţiune autobiografică.

Ce capcane aţi evitat pe măsura scrierii cărţii?

Acest roman m-a vindecat de un complex, acela că nu ştiu să povestesc. Am început să scriu proză oarecum din întîmplare. Mai scrisesem, ce-i drept, pe la vreo treizeci de ani, o mică povestire, pe care s-a întîmplat s-o citesc apoi unei persoane apropiate, iar aceasta mi-a declarat cu francheţe că e cea mai proastă povestire pe care a auzit-o în viaţa ei. Experienţa asta m-a vindecat pentru multă vreme de orice veleitate de prozator, iar cînd am început să scriu *Textele de la Monte Negro,* eram convins că e vorba de un poem de cîteva pagini. Întîmplător a ieşit un roman, dar pe parcursul scrierii lui n-am avut niciodată siguranţa că voi reuşi să-l duc pînă la capăt.

După *Viaţa lui Kostas Venetis* nu numai că am căpătat certitudinea că pot scrie proză „pe bune“, cu „personaje şi întîmplări“, dar am descoperit că îmi şi place s-o fac, şi că romanul îţi oferă, din unele puncte de vedere, mult mai multe posibilităţi de expresie decît poezia. Prin urmare, e de presupus că voi persevera. E şi foarte palpitant în cele din urmă, căci, aşa cum ai ghicit, fiecare carte are capcanele ei. În cazul lui Kostas, a fost vorba de tentaţia excesului de culoare istorică, de ispita senzaţionalului (sînt un mare devorator de romane senzaţionale) şi poate chiar de cea a kitsch-ului, căci nu-mi lipseşte gustul stridenţei şi al butaforiei. Cititorii vor judeca dacă am reuşit sau nu să evit aceste capcane.

„Pe cît posibil, singurătate“

Debutul editorial a fost marcat în 1983 de volumul Ucenicia bătrînului alchimist. *Au existat probleme de cenzură, în acel moment, sau a fost vreo perioadă în care vi s-a cerut să faceţi compromisuri legate de libertatea dvs. de scriitor?*

În anii ’80, cenzura nu mai avea nici pe departe eficienţa monstruoasă din epoca stalinistă, aşa că, în ciuda recomandărilor din documentele de partid, pe piaţă apăreau destule cărţi „cu probleme“, iar cu cenzorii se putea cîteodată „negocia“. Privilegiaţi erau, firește, autorii „cu nume“ şi aşa se explică, de exemplu, că un Buzura îşi putea lua nişte libertăţi (vorbea, de exemplu, într-unul dintre romanele sale, aproape pe faţă despre greva minerilor din 1977) care unui scriitor mai puţin cunoscut i-ar fi creat probabil încurcături cu Securitatea, sau că Ioan Alexandru putea să publice poezie religioasă. Dar debutanţii erau întorşi pe toate feţele, înainte de a apărea în volum, iar de la mijlocul anilor ’80, volumele de debut individuale au fost înlocuite de cele colective, sub pretextul economiei de hîrtie.

În aceste condiţii, pot să mă laud cu faptul că am fost (după ştiinţa mea) unul dintre ultimii autori care a reuşit să debuteze, nu fără emoţii, printr-un volum individual. Povestea a fost aşa: mă mutasem deja în Bucureşti şi, în primăvara lui 1980, aveam gata un volum de versuri, pe care, din motive sentimentale, ţineam morţiş să-l public la Editura Dacia. Cu manuscrisul acestei cărţi am plecat la Cluj şi i l-am dat lui Ion Vartic, care l-a încredinţat editurii, convingîndu-mă totodată să nu renunţ la y-ul din semnătură (care e „din acte“, dar mie mi se părea pe atunci prea artificios şi exotic). Cartea a zăcut la editură vreo doi ani, apoi am aflat dintr-un ziar că trecuse cu bine printr-un aşa-zis concurs şi urmează să fie tipărită. Aşteptam ca o mireasă înainte de măritiş fericitul eveniment, cînd primesc pe neaşteptate un telefon: redactorul meu de carte, poetul Vasile Igna, mă anunţa că au apărut nişte probleme cu cenzura şi îmi cerea să merg degrabă la Cluj, aducînd cu mine şi 20-30 de poezii, neapărat şi cîteva patriotice.

Totul a început de la un nume descoperit într-un cimitir.

Aveam gata scrise un poem intitulat „Tripticul Mioriţa“ (îl compusesem sub influenţa maestrului meu de la Braşov, Darie Magheru, mai mult morbid decît patriotic), ca şi cîteva „tînguiri metafizice“ pe care (subterfugiu frecvent pe atunci) le-am atribuit unor personaje istorice: Ion Vodă, Petru Cercel sau Avram Iancu. Mai patriotic decît atît nu aveam. La Cluj au început negocierile: problema era că doamnele de la Consiliul Culturii (adică cenzoriţele) erau nemulţumite de ciclul care dădea titlul volumului (şi era totodată partea lui cea mai bună), ca şi de nişte poezele de dragoste, total nevinovate de altfel, în care dînsele descoperiseră că ar fi descris un viol (?!). După lungi discuţii, am reuşit să salvez ciclul *Ucenicia bătrînului alchimist,* am sacrificat poeziile de dragoste, iar „Tripticul Mioriţa“ şi aşa-zisele balade istorice au fost aşezate în fruntea volumului. Partea frumoasă e că „Tripticul“ avea să le displacă profund altor cenzori, el urma să apară şi într-o antologie proiectată de Laurenţiu Ulici, care pînă la urmă n-a mai fost publicată, am înţeles că şi din pricina „poemelor mele patriotice“.

Pe lîngă poezie, critică literară şi romane, aţi scris şi piese de teatru, unele dintre ele montate pe scenele din ţară. Ce libertate vă oferă dramaturgia, faţă de alte genuri literare?

Da, am scris şi nişte texte dialogate, care la o adică ar putea să treacă drept teatru, deşi sînt aproape cu neputinţă de pus în scenă. Aşa că n-am avut montări propriu-zise, doar spectacole-lectură cu *Strălucirea şi suferinţele filozofilor* (în regia lui Victor Ion Frunză) şi cu *Lecţia de anatomie a profesorului Orfeu* (regia Dan Tudor). Mai recent, regizorul Marcel Ţop a conceput un spectacol după poemele din *Marii oameni ai revoluţiilor,* care s-a bucurat de interpretarea de excepţie a lui Iulian Glitză. Cît despre libertăţile create de dramaturgie, cred că e vorba mai degrabă de nişte constrîngeri. Se spune că să scrii teatru e mult mai greu decît să scrii poezie sau proză.

În ce constă adaptabilitatea unui scriitor de la un gen literar la altul, şi de la o perioadă la o altă perioadă socială şi culturală?

O asemenea adaptabilitate se produce probabil de la sine. Eu cel puţin am făcut-o firesc, sînt acelaşi cînd scriu un poem sau o cronică literară, căci fiecare dintre acestea vorbeşte în felul său despre acelaşi om şi despre aceleaşi obsesii. După cum n-am defel impresia că în „infernul“ comunist eram altfel decît în „paradisul“ capitalist.

Există tabieturi diferite pentru genuri literare diferite?

Nu, tabieturile sînt aceleaşi: mult tutun, multă cafea, pe cît posibil, singurătate. Şi obiceiul de a le citi, totdeauna Mirunei Vlada, foarte des Norei Iuga, paginile de care fie că sînt foarte mîndru pentru moment, fie foarte nesigur.

a consemnat Andra ROTARU

Berti BARBERA

bon de audiţie

Debutul orchestrei ascunse

● **The Hidden Orchestra, *Night Walks*, Tru Thoughts Records, 2010.**

Prima revelaţie muzicală a sezonului m-a făcut s-o împart şi ca pe un manifest. „Night Walks“ te intrigă din prima cu influenţele pe care le înglobează şi prin felul în care acestea sînt modelate şi îmbinate. Orice vibraţie care îţi aduce aminte de trip-hop, jazz, muzică clasică occidentală sau game pentatonice orientale te face să distingi clar inspiraţia şi personalitatea exprimate de patru instrumentişti buni şi concepţia muzicală a unui om cu sclipiri. Joe Acheson este un muzician, producător şi inginer de sunet din Edinburgh, care şi-a format un cvartet sub nume propriu, devenit ulterior The Hidden Orchestra. Ceilalţi muzicieni ascunşi sub această denumire sînt Poppy Ackroyd şi bateriştii Tim Lane şi Jamie Graham. Cei patru s-au găsit foarte bine şi şi-au contopit perfect calităţile, altfel nu-mi explic cum poţi face să sune cursiv o muzică în care-i recunoşti pe Stravinsky, Cinematic Orchestra şi Squarepusher într-o textură emfatică, cu peste 100 de canale la fiecare foaie de producţie, care la un moment dat îţi apasă uşor pieptul, linii profunde de bas, ritm organic, sunete electronice bine plasate în mediul analogic al structurii şi o muzică pe care o simţi crescînd în raport cu capacitatea ta de a o asimila. O entitate crepusculară (ca să nu zic că e mai *„dark“,* adică se ascultă noaptea) care se autoconstruieşte după fiecare audiţie şi care-ţi oferă totul doar dacă meriţi.

Nu avem refrene pe care să le reţinem din prima, în schimb avem o bază stabilă de jazz pe care cresc nuanţe întunecate, luminate de vibraţii de coardă, *sampling*-uri, perfect editate în aşa fel încît să nu devină prea artificial, şi accente de dramă, punctate de percuţia bine închegată. Un amalgam de emoţie, mister şi miros de celuloid care se ridică foarte repede din peisajul, fie el divers, al muzicii independente. Se simte şi bugetul generos al unei astfel de producţii. Să nu-şi imagineze cineva că poţi obţine un astfel de sound în orice beci. Ideile îţi pot veni oriunde şi oricum, dar pentru a ajunge la un asemenea nivel de sunet ai nevoie de condiţii speciale –, aviz celor care încă cred că pot schimba lumea din dormitor. Simţi muzică nouă, nu doar noutatea legată de numele artiştilor. De obicei, un film îşi primeşte muzica în timpul facerii. În cazul acestei orchestre, căreia îi va fi din ce în ce mai greu să se ascundă, ar trebui un regizor cu idei foarte bune pentru a atinge nivelul coloanei sonore. Totul este atît de fluent încît nu cred că mai e nevoie să ne gîndim dacă ascultăm jazz sau muzică electronică, e suficient să ne lăsăm confortabil absorbiţi în ceva care ne duce acolo unde ne place. *Night Walks* este exemplul de producţie cu adevărat modernă, oferită de un grup de artişti care au găsit calea spre un debut remarcabil.

***Berti Barbera** este muzician şi realizatorul emisiunii* Jazzy Hour *difuzată în fiecare joi, de la ora 19, la Radio România Muzical.*

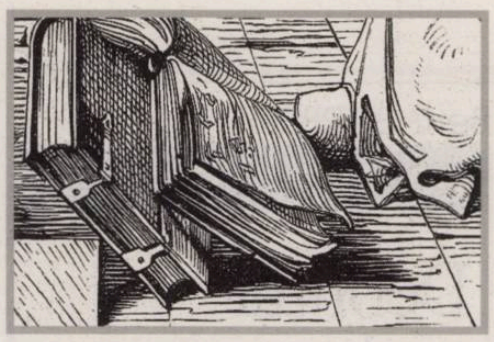

Simona SORA

biograffiti

Rezistenţa prin cafea

Sigur v-aţi întrebat, dacă aţi răsfoit măcar în treacăt cărţile iraniencei Azar Nafisi, dacă a citi şi a discuta despre cărţile citite (în timp ce trăieşti sub o dictatură) înseamnă a rezista prin cultură. Dacă a alerga prin curtea universităţii cu un gardian obez pe urmele tale (pentru că nu vrei să porţi vălul obligatoriu prin lege) înseamnă rezistenţă prin expunerea chipului propriu. Dacă a deţine şi a-ţi servi cu obstinaţie prietenii numai cu ciocolată elveţiană (imposibil de procurat în „Republica Islamică a Faptelor", nu a vorbelor) înseamnă a rezista prin ciocolată *Lindt*. Eu cred că da, toate aceste fixaţii şi manii înseamnă a rezista prin diverse lucruri, unele mai nobile (ciocolata *Lindt,* evident) ca altele. Şi că rezistenţa în sine contează enorm, mai ales în momentul precis în care ea se produce, în prezentul acela fără rest al curajului personal. Eterna reamintire – mai ales cînd e vorba despre gestul propriu – sună însă a prohod tematic.

În memoriile despre cărţi, publicate de Azar Nafisi prin 2003, „se rezistă" printr-un soi de solidaritate feminină spontană în jurul unor mari cărţi.

Îmi amintesc de uluirea pe care am încercat-o într-o seară de dinainte de 1989, cînd am auzit, la Radio Europa Liberă, că acuzaţia oficială împotriva lui Mircea Dinescu (care tocmai semnase un protest împotriva regimului comunist) era aceea de contrabandă cu cafea. Era halucinant mai ales pentru că, dacă deschideam bufetul pe care se afla radioul la care ascultam vorbele ironice despre circuitul cafelei în natură, dădeam nu doar de cîteva pungi de cafea nemţească în vid, dar şi de boabe Wiener ambalate în Ungaria şi chiar de un nes Amigo procurat printr-o filieră sudistă. N-am nici acum vreo îndoială că rezistenţa prin cafea ne-a menajat ficatul şi neuronii de orzificare, ca să nu mai zic de rafinarea papilelor... Aşa cum sînt sigură că rezistenţa prin ţigări de contrabandă ne-a amînat pentru o perioadă bolile de plămîni. Sau că rezistenţa prin cărţi bune ne-a ţinut alert simţul ridicolului în aşa măsură încît şi astăzi mirosim de la o poştă făcăturile, imitaţiile de mîna a treia, artizanatul ieftin. Dar cam atît: multiplele noastre rezistenţe de bun-simţ – la haznaua politică, la presiunile profesionale, la reţete şi ideologii, la scurtături lucrative – nu ne fac nici mai buni, nici mai frumoşi, nici măcar mai simpatici. Ne dau ceva (de contemplat dimineaţa, în oglindă), dar ne şi iau ceva, deşi n-am zice.

În memoriile despre cărţi, publicate de Azar Nafisi prin 2003 (după plecarea definitivă din Iran), sub titlul *Citind Lolita la Teheran,* „se rezistă", e adevărat, printr-un soi de solidaritate feminină spontană în jurul unor mari cărţi. Autoarea – profesoară de literatură engleză la Universitatea din Teheran, hotărăşte, cu puţin timp înainte de a părăsi „Republica Islamică a Vorbelor", să organizeze în vechea ei casă un soi de seminarii private în care invitatul principal să fie cîte o carte de Nabokov, Henry James, Jane Austen, Scott Fitzgerald. Joi dimineaţa, la Teheran, cîteva fete şi profesoara lor de literatură care avea experienţa Occidentului rezistă la butaforia din jur, la umilinţele zilnice, la aranjamentele maritale, la sechestrarea de fond, citind cărţi, vorbind şi scriind despre ele, dar mai ales despre ce văd în jurul lor. Cititorul (liber) al lui Nabokov care trebuie să rămînă cu totul liber ca să-şi merite numele nu e doar ţinta, ci şi premisa acestei psihoterapii de grup deghizate în seminar de literatură. Poate şi de asta cartea are un patetism greu de digerat şi un schematism (al opiniilor despre literatură) care nu poate fi decît al reinterpretării contextuale. Lucrul acesta nu afectează însă prea mult chestiunea rezistenţei. Cine a spus că rezistenţa la butaforie nu provoacă alte butaforii?

Rezistau însă fetele acelea închise în iatac şi visînd la ceva nedefinit în care se amestecau un mariaj bun, o scoatere de sub tutelă, o frîntură din destinul profesoarei lor scriitoare – o femeie emancipată (dintr-o veche familie de medici-filozofi), numită, cam caraghios în spaţiul intim, „dr. Nafisi" (fiindcă avea un PhD)? Sigur că rezistau mai bine ca altele, lipsite de această şansă de a deveni personaje. Numai că toate cărţile citite erau pretexte ce contau, în fond, la fel de mult ca alte împrejurări de viaţă. Aşa cum lansarea unui cuvînt inventat de Nabokov în *Invitaţie la eşafod* e doar un pretext livresc pentru un alt fel de meditaţie, mai cuprinzătoare decît literatura: *„Upsilamba* a devenit în timp parte a unui bagaj de cuvinte speciale pentru noi şi, spre finalul cursului, aproape că devenise un limbaj secret, numai al nostru, cu totul aparte, care se îmbogăţea pe zi ce trece. Cuvîntul devenise un fel de simbol, un semn al acelei vagi senzaţii de bucurie, al furnicăturii pe şira spinării despre care vorbea Nabokov, senzaţie pe care spunea că o anticipează la cititorii lui. Era o senzaţie care îi separa pe cititorii buni de cei obişnuiţi. *Upsilamba* devenise cuvîntul-cod care deschidea peştera secretă a amintirilor."

Aşa încît, fetele din Teheran şi profesoara lor de literatură rezistau, deşi nu le venea să creadă, în egală măsură prin cărţi şi prin miraculoasa cafea servită de doamna Nehzat Nafisi, mama lui Azar, în pauze savant pregătite. Cafeaua tare, aromată, aburindă pe care nici o dictatură n-a reuşit s-o elimine din Orient (şi de la portile lui) făcea din seminarul livresc o adevărată întîlnire. Poate că ceea ce trăiau acele femei împreună nu avea prea mult de-a face cu propria lor realitate şi nici cu literatura pe care o citeau. Poate că şi ele îşi construiau o butaforie mai mică, un „cocon protector" care le menţinea într-un fel de viaţă, pînă la evadare. Orice rezistenţă parţială naşte mici fantasme nedigerate, ce devin ficţiuni primejdioase atunci cînd vor să fie (şi se iau drept) realitate. Iar asta ne-o demonstrează încă o dată chiar Azar Nafisi, recent, cu noua ei carte autobiografică *Things I've Been Silent About,* un adevărat caz clinic. Aflăm acum cine era mama care elibera duhul cafelei în livingul nabokovian (o biată mitomană fantastă căreia a trebuit să i se spună o minciună politică pe patul de moarte), cine e tatăl (un zeu – medic şi scriitor, infidel pe bună dreptate şi cu consimţămîntul fiicei). Dar mai ales aflăm cine era „dr. Nafisi" şi la ce i-au folosit atît rezistenţa prin cultură, cît şi rezistenţa prin cafea.

PUBLICITATE

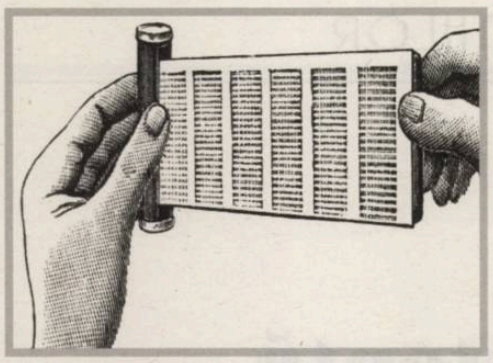

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

TO pentru Noica

– şi încruntarea pe nume (de cod) Roşianu –

Slavă Domnului, Dora Mezdrea, în admirabila-i tenacitate documentară, nu oboseşte şi nu abdică. La Muzeul Literaturii Române a apărut recent al patrulea volet din seria „Nae Ionescu şi discipolii săi în arhiva Securităţii", anume al doilea volum care îl are ca subiect pe Constantin Noica. Un Noica adnotat pas cu pas, (sur)filat şi microfonat de sistemul represiv, fie prin delaţiuni semnate şi referinţe indirecte, fie prin rapoarte şi note informative.

Avem aici 165 de documente ce acoperă intervalul 1978-1987, pînă la moartea filozofului. Anii în care „eroii" delaţiunilor, obsesia securimii şi marota oficialităţilor văzute şi nevăzute sînt *Jurnalul de la Păltiniş* – extraordinara carte a lui Gabriel Liiceanu, care avea să brăzdeze decisiv atmosfera literară şi perspectiva mentalităţilor culturale din ultimul deceniu ceauşist – şi utopiile antrenorului Noica întru performanţă culturală. Eminesciana „vînătoare de oameni" şi hipnoticul siaj al harismei naeionesciene amestecau în voinţa paideică a lui Noica nu doar aşa-numitul „grup Platon", ce cuprindea tinereţea „mîncătoare de jăratec" a unor Ioan Ică, Andrei Cornea, Liviu Antonesei, Valeriu Gherghel, Dan Alexe, dar şi o largă reţea de fizionomii, realităţi, ori amăgiri, intelectuale, de la Sergiu Al-George la Marian Papahagi şi Mircea Mihăieş, pînă la Vasile Popovici, Aurel Codoban, Radu Pîrvu, Liviu Morar, Viorica Manta, Monica Spiridon, Gabriel Decuble şi mulţi alţii. O varietate de calibre deconcertantă (pentru unii, chiar supărătoare), dar care dă măsura exemplarei voinţe de construcţie spirituală a obiectivului „Filozoful", deopotrivă cu exasperarea acestuia în faţa „netrebniciei româneşti".

Cea mai generoasă substanţă a sumarului o reprezintă întîlnirile din casa trufată de microfoane a cuplului Ica şi Aurel Cioran. E sadic-reconfortant să-ţi imaginezi astăzi figurile ofiţerimii securiste citind transcrierile acestor convorbiri în care Ceauşeştii sînt „caraghioşii ăştia" („cîte zile mai au?!?" oftează obiectivul în 1984), unde Noica face elogiul satelor germane, laudă *Călăuza* lui Tarkovski şi *Încercarea labirintului* a lui Eliade-Roc-

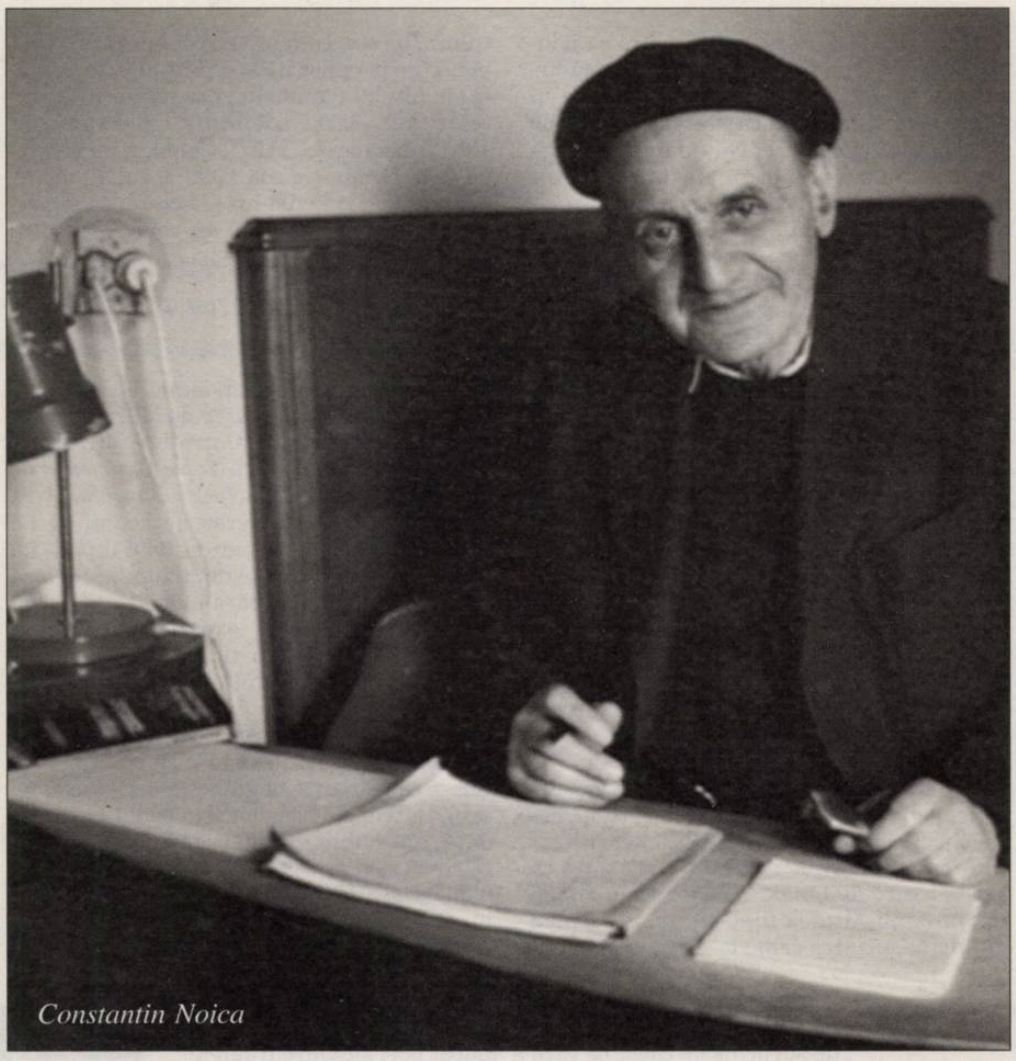

Constantin Noica

quet, vede, în bun elitarist, societatea ca fiind compusă din „cai de tracţiune, cai de circ şi cai de curse", caută îngrijorat să împrumute, în 1984, cinci litri de benzină din *raţia* cuiva, ca să poată ajunge din Păltiniş la Sibiu, pentru ca în ianuarie 1982 să aştepte un nou 1907: „O să înceapă din nou. O să vadă ăsta (Ceauşescu, *n.n.).* Nu l-au trîntit muncitorii, îl trîntesc ţăranii. O să fie o reacţie, să omoare primarii, ca în 1907. De toate îşi poate permite un guvern. Să vii cu impozit pe bogătaş, bun! Dar să vii cu impozit pe ţăran, pe cel mai umil cetăţean al ţării, e forma supremă de asuprire. Asta a iritat întotdeauna".

Plutonierul S.O. rezumă la 1 iunie 1984 convorbirile purtate în casa lui Relu Cioran: „Noica vorbeşte despre demolările din Bucureşti, spunînd că o parte din ele s-au făcut în mod arbitrar şi că, în final, conducerea a constatat că s-au făcut multe greşeli în acest sens. Vorbeşte despre demolarea unei părţi din Spitalul Brâncovenesc, bisericuţa ce era în apropierea acestuia şi o statuie". Se simte numaidecît sfiala transcriptorului faţă de ororile (anume minimalizant) ortografiate, dar şi, poate, secreta lui empatie la revolta urmăritului.

În fine, pe 8 martie 1985, deja familiarul locotenent-colonel Smaranda Laurenţiu consemnează: „Într-o discuţie cu o intelectuală de cetăţenie română, prenumele SUSANA, «Filozoful» şi-a exprimat dezaprobarea faţă de politica partidului nostru cu privire la necesitatea creării unei industrii puternice în România, precizînd că eforturile depuse în acest sens sînt sortite eşecului, iar planificarea în perspectivă este calificată drept «donquijotism». Exemplifică, în acest sens, construcţia canalului Dunăre-Marea Neagră. Nu este de acord cu politica agrară actuală a conducătorilor de partid şi de stat din ţara noastră, fiind de părere că ţăranilor «li s-a luat posibilitatea de a fi elemente active»".

O teorie incitantă a lui Noica apare la p. 364, unde sursa „Meteorologul" notează spusele filozofului: „Formalismul face ca socialismul să pustiască oamenii: socialismul a fost un dezastru, pentru că a interzis orice formă de exces. Tot ce s-a creat în lume s-a creat cu exces. Excesul de putere a dat piramidele, excesul de bogăţie sau de voinţă regală a dat castelele, excesul de credinţă a dat catedralele, excesul negustorilor din Olanda a făcut posibilă pictura olandeză (...) La ce se ajunge cu formalismul (socialismului, *n.n.)?* Au pustiit lumea spiritului şi au interzis nuanţa!". Ce aproape sîntem de *Histoire et utopie!*

Acestor reflecţii li se adaugă jocul dintre credinţa lui Cioran, precum că viitorul (reflexiv şi nu doar) al lumii va depinde în bună măsură de virilitatea Americii Latine, faţă de convingerea lui Noica, acum şi aici revelată, că lumea *siberiană* va determina viitorul european. Orice am zice, Spengler nu este un autor lesne dispensabil din constelaţia referenţială a generaţiei '27.

De bună seamă că Noica – „dirijat de serviciul de spionaj englez", cum decretează aberant urmăritorii din întunericul de dincolo de microfoane – a fost tulburat de apariţia *Jurnalului de la Păltiniş,* mai ales de locul inconfortabil rezervat lui Alexandru Paleologu, Petru Creţia, Vasile Dem. Zamfirescu... Ceea ce, atenţie, nu i-a diminuat întru nimic legătura paternă cu Gabriel Liiceanu şi încrederea absolută în fidelitatea alumnului.

Dar pentru mine, acum, importantă este deconspirarea sursei „Roşianu". (Şi cu prilejul primului volum din serie s-au mai devoalat două identităţi cariate de acizii colaboraţionismului.) Doc. 106 ne arată un Noica dormind, între 7 şi 11 februarie 1985, „la mine", adică acasă la Roşianu, „prilej cu care am stat îndelung de vorbă despre planurile apropiate şi mai depărtate ce le are". Joi, la ora 12,30, scrie el din Sibiu, pe 26 martie 1983, „Noica va veni la mine la masă, împreună cu Gabriel Liiceanu, care se află în prezent la Păltiniş şi urmează să plece joi spre Bucureşti. Am discutat cu Liiceanu situaţia exilului românesc şi am ajuns la concluzia că «nu slujeşte nimănui». Mi-a povestit «metodele» folosite de C. Tacu, ca să ajungă editor în Franţa". Joi, 28 martie 1985 îi „are ca musafiri la masa de prînz pe dl C. Noica şi G. Liiceanu", conf. doc. 111, care are următoarea adnotare a maiorului Nichifor Ignat: „Propun trimiterea notei Direcţiei I, grupa ETERUL, şi Dir. a III-a, cu rugămintea de a manifesta atenţie maximă în exploatarea notei, pentru a nu deconspira informatorul, faţă de care obiectivul are încredere deplină, ultimul aspect fiind discutat numai cu el" (v. şi doc. 124).

Nu e vorba, firește, de nici un puseu vindicativ, ci doar de o elementară cerinţă de igienă istorico-literară.

Un Noica adnotat pas cu pas, (sur)filat şi microfonat de sistemul represiv.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent, a coordonat volumul colectiv* Cărţile care ne-au făcut oameni *la Editura Humanitas, 2010.*

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

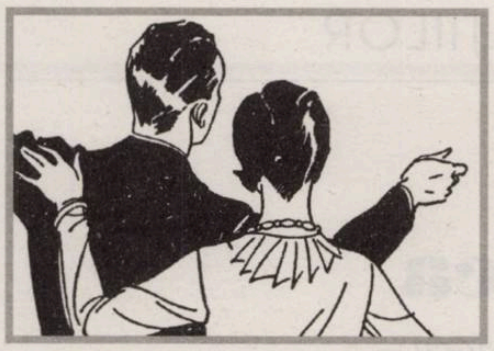

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Amintirea, între iluzie şi existenţă

Cred că oricui reflectează o clipă asupra stării actuale şi recent-trecute a teatrului românesc o concluzie i se impune cu necesitate (mă rog...): exodul masiv, în anii 1970-'80, al regizorilor importanţi, al regizorilor-artişti, al regizorilor creatori de şcoală a avut, asupra peisajului scenic, efectul cutremurului din 1977. În acel interval fatal s-au prăbuşit instituţii de spectacol aparent solide, au fost grav afectate trupe întregi, s-au distrus spaţii configurate estetic cu limpezime, adevăr, bun-simţ (artistic, dar nu numai) şi profesionalitate – s-au produs, pe scurt, pierderi inestimabile şi, din păcate, ireparabile. Desigur, aşa cum blocul „modern" zis şi astăzi „Dunărea", după numele restaurantului de mult dispărut de la poalele lui, şi cazinoul foarte luminat-colorat apărut în loc de cîţiva ani „postdecembrişti" au şters din memoria curentă a bucureştenilor priveliştea ruinei zdrenţuite de care a atîrnat, zile la rînd, prin dreptul etajului 7, o tricicletă roşie cu ghidon albastru, tot astfel şi edificiile teatrale ridicate, mai trainic sau mai în fugă, de regizorii rămaşi în ţară şi deveniţi decani, unii, pe cînd abia îşi trecuseră examenul „de stat", au estompat uşor-uşor nu atît imaginea spectacolelor întemeietoare ale maeştrilor, cît o anume atmosferă creatoare, unde aerul era sănătos şi tonifiant, culorile erau clare şi miresmele, puternice; pînă şi furtunile – zgomotoase, cu tunete asurzitoare şi fulgere orbitoare – lăsau în urmă, odată potolite, o energie reînnoită. „Nu-i vina mea că m-am născut mai tîrziu, cînd toate astea nu mai existau!" – această exclamaţie, ieşită cîndva, pe ton de scuză şi, totodată, de acuză, din gura unei june colege cu care polemizam amical, mă urmăreşte şi astăzi; încerc să mi-o readuc în minte cînd mi se pare că pretenţiile faţă de prezent sînt exagerate. Nu, nimeni nu e vinovat că nu s-a născut în alt timp şi în alt loc; vina apare atunci cînd le-o reproşezi altora. Şi, mai ales, atunci cînd nu vrei *să afli* altceva dincolo de ceea ce vezi în faţa ochilor.

Fac această introducere lungă spre a răspunde pe larg unei alte exclamaţii, ieşite, acum cîteva săptămîni, din gura altei june persoane la auzul numelui unui regizor – Alexandru Colpacci – şi al unui teatru – Teatrul de Stat din Oradea: „Pfui, ce-s astea? Există aşa ceva?!". Superioritatea din glas nu se referea, evident, la existenţa *fizică* a „entităţilor" în discuţie (recent, Teatrul de Stat din Oradea a devenit, pentru scurt timp, vedetă mediatică în chestiunea separării celor două trupe – „Iosif Vulcan", românească, şi „Szigligeti Ede", unguresc – din componenţa sa administrativă, chestiune pe care mă abţin deocamdată s-o comentez), ci la existenţa lor aşa-zicînd semnificativă. I-am explicat persoanei că, în deceniul 1970-'80, Alexandru Colpacci (pe atunci, tînăr regizor) şi teatrul orădean (pe atunci, cu ambele secţii în perfectă formă artistică) au fost autorii şi, în acelaşi timp, beneficiarii cîtorva succese de răsunet în teatrul românesc, titluri precum *Astă-seară se improvizează* de Luigi Pirandello sau *Tango* de Slawomir Mrożek fiind citate, la vremea cu pricina, printre primele zece ale momentului. *Top ten,* cum ar veni. E adevărat, timpul scurs la mijloc nu le-a priit prea tare, măcar la nivelul renumelui, nici regizorului, nici teatrului: plecat „definitiv" în Franţa în 1981, Alexandru („Pusi") Colpacci nu şi-a regăsit la Oradea, după 1990, locul şi, poate, nici suflul. Izbînzile lui (discrete, ca şi persoana, dar consistente) au coincis, în ultimele două decenii, cu montări lucrate sporadic la Braşov *(Încercarea* de Marivaux, *Terasa* de Jean-Claude Carrière) sau Tîrgu-Mureş, secţia maghiară *(Între două femei* de Marivaux, *Ivona, principesa Burgundiei* de Gombrowicz). Întoarcerea de acum, cu *La Grande Magia* de Eduardo de Filippo, nu marchează, la rîndul ei, un triumf; este însă o... încercare (Pusi e, fără îndoială, pe scena românească, cel mai expert „marivodist") onestă şi de nivel artistic onorabil.

„Nu-i vina mea că m-am născut mai tîrziu."

Clădirea teatrului orădean se află, de un număr bun de ani (concurînd vîrsta reconstrucţiei Naţionalului ieşean!), „pe butuci"; există însă speranţe serioase că viitoarea stagiune va însemna şi revenirea trupei (trupelor?) la sediu; deocamdată, ansamblul românesc îşi joacă spectacolele în sala uriaşă şi nu tocmai prietenoasă a unei Case de Cultură – studenţi? sindicate? nu mai ştiu. Proaspăta montare cu tragicomedia lui Eduardo (1900-1984, dramaturg, actor, regizor şi conducător de trupă napolitan din faimoasa familie Scarpetta-de Filippo) a fost „ambientată" de scenografa Vioara Bara într-un careu înconjurat strîns de scaunele spectatorilor; la premieră, aceşti spectatori (printre care rude, prieteni, cunoscuţi de-ai actorilor) s-au dovedit foarte indisciplinaţi, comentînd, foindu-se pe scaunele care scîrţîiau, vorbind şoptit la telefon (!) etc., în asemenea măsură încît, personal, am folosit jumătate din timpul spectacolului ca să fac linişte în jur(ul meu, măcar). Nu era tocmai ideal pentru „receptare". Ce am receptat, totuşi, a fost o imagine scenică îngrijită (mai puţin costumele, cam stridente), cu soluţii tehnico-expresive ingenioase, un joc bun al actorilor Richard Balint, Daniel Vulcu şi Angela Huşanu (interpreţii rolurilor principale din această poveste dulce-amăruie despre un soţ prea gelos care îşi pierde-cîştigă-pierde soţia graţie unui „magician" complice), un joc corect al restului distribuţiei (numeroasă), precum şi, „per ansamblu", o mizanscenă atentă, sensibilă şi inspirată în aşezarea accentelor tensionale. Nu e mult, nu e puţin. Este.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Original la orice standarde

● **Norzeatic & Khidja, *Aici Acu*, AFM Records, 2011.**

Am fost oarecum intrigat de impresia, la prima audiţie a albumului, că ascult un audiobook. Au fost vremuri în care un astfel de material ar fi fost ars pe rug, sub sentinţa că nu se califică drept muzică. Asta sub două aspecte – unul general, ce ţine de încadrarea materialului în genul hip-hop, şi unul specific, ce ţine de cele cîteva bucăţi de... „naraţiune lirică", de fapt declaraţii de intenţie explicite ale artiştilor, care se întîmplă să marcheze punctele în care am eşantionat albumul la prima ascultare – început, mijloc, sfîrşit. Din fericire, în spaţiul dintre cele trei puncte, lucrurile se diversifică semnificativ.

Începutul (piesele „Intră" şi „Microfon 1-2") ne anunţă în mod oficial că albumul nu e cîntat de un muzicant, ci de un maestru de ceremonii – aici sub numele Norzeatic, mai cunoscut drept Vexxatu Vexx, după ce a mai trecut prin numele MCăgeamite Găligan (sper că grafia e corectă). Departe de a fi un cunoscător al scenei hip-hop de la noi, îl ţin minte pe Vexxatu doar din certurile pe care le aveam cu hip-hoperii pe vremea cînd eram rocker. Atîta reţinusem despre el, că făcea parte din şcoala de hip-hop românesc construită în jurul pionierilor R.A.C.L.A., alternativă la mainstream-ul blochist (dar nu fără limbaj colorat), cu un minus de atitudine, dar un plus de estetică şi poftă de experiment. La data respectivă, „hip-hop intelectual" mi se părea contradicţie în termeni, dar ascultînd materialul de pe *Aici Acum,* sînt extrem de surprins de calea pe care a apucat acel sîmbure fragil de avangardă hip-hop. Mijlocul („Feelină de vinil") ne explică mai clar de unde senzaţia de audiobook şi, cumva, o legitimizează într-un veritabil atentat emoţional. Vocalizatorul-poet al proiectului (să-i zic cîntăreţ ar fi impropriu) stîrneşte nostalgii, trecînd în revistă repere fundamentale ale divertismentului cultural optzecist – vinilurile Electrecord, una dintre puţinele amintiri de culoare pe care le am din vremurile sure şi sumbre ale comunismului. Discul cult *Cocoşelul neascultător, Winnetou* cu Ion Caramitru, personajele lui Jules Verne, numele Alexandrinei Halic şi al Silviei Kerim sînt reperele culturale ale unei generaţii şi ale unor vremuri în care nu prea existau nici rockeri, nici hip-hoperi şi n-aveam încotro decît să stăm toată ziua să schimbăm pitch-ul şi să învîrtim discul. În concluzia piesei, Vexxatu şi acompaniatorii Khidja Clouds Society (DJ Flore şi DJ Rusu) sugerează că DJ-ismul românesc ar fi o consecinţă directă a pasiunilor prăjite la foc mic de dramatizările Electrecord. Finalul („Soldatul din cap") ar fi fost un discurs de impact pe vremea serviciului militar obligatoriu şi a filmului *Terminus Paradis*. Ca şi povestea discurilor Electrecord, e o temă la care se pot raporta doar anumite generaţii.

Cum ziceam, undeva între aceste trei puncte de sprijin (şi totodată derutante) se află totuşi şi muzică, chiar de multe feluri – trip-hop, disco şaptezecist, funk, jazz, toate ingenios pliate pe aranjamentele DJ-iste asigurate de Khidja. Chiar şi vocea se mai abate de la linia de narator de teatru radiofonic, dezvoltîndu-se pe tonalităţi şi cadenţe care mă duc cu gîndul la hip-hop-ul franţuzesc, nu foarte efervescent, dar extrem de liric, o deviaţie categorică de la lătratul hip-hop-ului social sau al celui vulgar-sarcastic, larg popularizate pe la noi. Fundalul instrumental are mult de cîştigat din contribuţia unor invitaţi veniţi din zări muzicale aproape diametral opuse: saxofonistul Mihai Iordache (Sarmalele Reci, Orient Express, Kumm), tripper-ul electro-avangardist Cristian Ştefănescu (Electric Brother), bateristul Tavi Scurtu şi vibrafonistul Alex Anastasiu. Rezultatul e un album original (la orice standarde, nu doar locale) care încearcă să infuzeze în hip-hop o estetică improprie, forţînd nota şi colaborarea dintre numeroase stiluri, într-o manieră destul de riscantă. Pentru cei care consideră că genul se întinde între 2Pac şi LL Cool J, se cuvine precizat că *Aici Acum* e mai aproape de ce ar fi scos Nichita Stănescu dacă ar fi fost contemporan, hip-hoper şi ar fi trăit în Pantelimon.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Dana VOICU

„Da, am trac!"

De cîteva săptămîni nu mai sînt om. Nu mai dorm noaptea, iar ziua mă apucă plînsul din te miri ce. O prietenă, actriţă, îmi zicea ieri, văzîndu-mă în ce hal sînt: „Măi, Dănuţa, tu ai trac". Şi mi-am dat seama că da, am trac. Mult mai rău decît la orice spectacol de teatru la care am avut premieră. Probabil din cauză că pe scenă, la premieră, munca abia începe, pe cînd la film, treaba e terminată, nu mai poţi schimba nimic, totul este acolo, pe peliculă, şi va rămînă aşa *forever*.

E primul meu film. E primul film, după zece ani, pentru Alexandru Maftei, soţul meu. E un film care îl reprezintă sută la sută. Un film care nu ar fi ajuns la bun sfîrşit fără tenacitatea şi încăpăţînarea lui. Un film despre îndrăgostire şi trădare. Un film despre multele lucruri mici şi banale din care e compusă viaţa în doi. Un film fără eroi. Un film despre delicateţea relaţiilor. Un film despre visele adolescenţei, despre relaţia dintre părinţi şi copii, despre transformare, despre multiplele moduri în care poţi înţelege şi aştepta dragostea. Un film la care am lucrat cu drag, cu frică, cu muuultă seriozitate şi care, se pare, a ieşit un film cu mult umor. Sper să-i bucure pe oameni şi să le încălzească sufletele.

În rest, ce mai fac? Aştept, ca orice actor normal la cap, să sune telefonul şi să mi se propună un rol. Şi mă gîndesc cu drag la doamna Manu care nu conteneşte să mă încurajeze şi de la care am învăţat cam tot ce ştiu pînă acum în meseria asta.

Şi... altfel... nu încetez să mă minunez de înţelepciunea precoce a celor două fete ale noastre, Ştefania şi Anastasia, care, văzîndu-ne vorbind numai despre acest film de 4 ani, 9 luni şi 14 de zile, l-au acceptat în vieţile lor ca pe un frate mai mic; şi cînd mă văd preocupată sau cu gîndurile aiurea mă întreabă, părinteşte: „Eşti bine?".

Şi-i mulţumesc lui Dumnezeu că-mi dă astfel de întîmplări.

***Dana Voicu** este actriţă. Premiera filmului* Bună! Ce faci? *a avut loc vineri, 4 martie.*

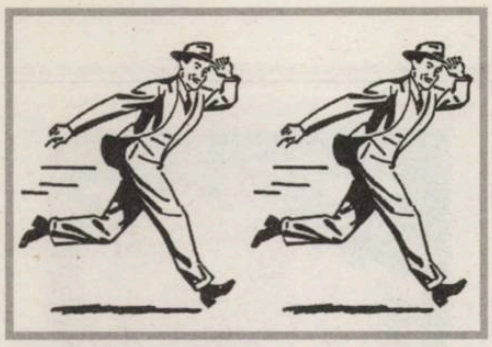

Andrei GORZO

dilematograf

Şoricel mecanic

● ***Bună! Ce faci?* (România, 2011), de Alexandru Maftei.**

Ostilitatea şi mai ales indiferenţa celor mai mulţi dintre locuitorii ţării noastre faţă de filmele concepute între graniţele ei au atins asemenea cote polare, încît primul produs cinematografic autohton care va sparge gheaţa (adică *box-office*-ul, şi pentru început bariera de 100.000 de spectatori) va fi primit ca un fel de a opta minune a lumii. E evident că filmul lui Alexandru Maftei, *Bună! Ce faci?*, a fost făcut cu intenţia de a marca măcar începutul minunii. Ce pot să zic? Mult noroc! Dat fiind faptul că intenţiile lui nu se manifestă într-un mod împiedicat-agresiv, aşa cum se manifestau intenţiile similare ale ultimului *blockbuster* închipuit marca Andrei Boncea, *Ho ho ho*, şi cu atît mai puţin într-un mod jegos-agresiv, aşa cum se manifestau intenţiile similare ale ultimului *blockbuster* închipuit marca Sergiu Nicolaescu, *Poker*, nu pot să-i doresc răul. Pot, eventual, să estimez că, în pofida injecţiilor sale de sex gratuit, s-ar putea să fi mers prea departe (pentru binele lui) în direcţia *non*agresivităţii, a insipidităţii pufoase. Nu-l văd prea bine la Multiplex, printre atîtea filme hollywoodiene: normal ar fi ca, printre chemările lor zgomotoase, adresate emoţiilor primare ale spectatorilor, chiţăitul lui modest să nu bată prea departe. Dintre cele două funcţii de bază ale unei maşinării convenţionale de divertisment popular (aceasta e condiţia la care aspiră) – pe de-o parte gîdilarea, excitarea, agitarea publicului, de partea cealaltă sedarea, anestezierea acestuia –, o îndeplineşte insuficient pe prima şi mai mult decît suficient pe cea de-a doua. Pare făcut pentru un public-ţintă alcătuit din oameni care vor divertisment, dar care nu suportă emoţiile puternice. Oare acest public e suficient de mare pentru ca filmul să spargă *box-office*-ul cu ajutorul lui? Pînă şi expresia „a sparge *box-office*-ul" sună prea violent pentru filmul ăsta – un biet şoricel mecanic de culoare roz.

Dana Voicu şi Ionel Mihăilescu joacă versiuni stilizate ale unor „oameni modeşti" – soţ şi soţie. El are o meserie totodată *funny* şi *classy* – întoarce paginile partiturilor cîntate de diverşi pianişti. Ea (care şi-a abandonat studiile de Psihologie de dragul lui) are o curăţătorie de haine – una elegantă, decorată retro. Au o casă mare şi, din motive care nu ne sînt explicate, nu-şi fac niciodată griji băneşti. Amîndoi la fel de inocenţi sexual şi de demodaţi tehnologic, ei descoperă Internetul în acelaşi timp (ea de la serviciu, el din turneu, căci acasă n-au computer), se întîlnesc *online* fără să se recunoască şi încep astfel o idilă de la distanţă. E o premisă posibilă de farsă, numai că, în condiţiile în care personalităţile lor *online* nu se schimbă deloc faţă de cele din viaţa de zi cu zi (rămîn la fel de cuminţi), iar spectatorului i se arată de la început că ei se îndrăgostesc, de fapt, tot unul de altul, farsa e una lipsită de un ingredient vital: pericolul real al adulterului. Scenarista, Lia Bugnar, cunoaşte principiile arhitecturale ale genului îndeajuns de bine încît să le dea amîndurora cîte o ispită de sex opus (el e curtat de o balerină, ea – de un profesor care-i frecventează curăţătoria), tot aşa cum le dă şi cîte un sfătuitor de acelaşi sex (el are un coleg, ea are o angajată), dar nu ştie să umple aceste forme simetrice: sfătuitoarea eroinei nu are o personalitate destul de comică, sfătuitorul eroului nu prea are personalitate de nici un fel, ambele ispite au încă şi mai puţină, iar eroii le tratează cu indiferenţă. Aşadar, nu există alte surse de umor şi de picanterie în afară de contrastul dintre blajinitatea plusată a idilei lor *online* şi blajinitatea plusată a rutinei lor conjugale, dublat de contrastul dintre *toată* blajinitatea asta plusată şi precocitatea sexuală a fiului lor de 17 ani (Paul Diaconescu); primul contrast e anemic de la bun început, al doilea devine tot mai anemic pe parcurs – fiul se transformă repede într-un băiat cuminte. Nu că isprăvile lui de pînă atunci ar fi cine ştie ce – Bugnar nu ştie să-şi dezvolte propunerile de situaţii comice: episodul în care băiatul vrea să se facă actor porno e un fis (şi gratuitatea lui miroase a disperare scenaristică), iar din faptul că părinţii lui cumpără pînă la urmă un computer, căruia încep să-i dea tîrcoale ascunzîndu-se

unul de celălalt, nu iese mai nimic. (Cît despre replici, am rîs la una singură – „Doi oameni pot mînca îngheţată pe stradă şi fără să facă sex între ei" – şi singurul motiv pentru care am rîs este că am înţeles greşit: în loc de „între ei" am auzit „în trei".) Principala idee vizuală a filmului este că lucrurile pe care şi le spun cei doi pe *chat* apar scrise – fie direct pe ecran, fie pe diverse obiecte pe lîngă care trec protagoniştii (pe un panou dintr-o staţie de autobuz, pe tarabele din piaţă): cerul şi pămîntul se umplu de mesaje tandre, ca în reclamele la tehnologii de comunicare – în lipsa unei tradiţii cinematografice locale care să dicteze normele stilistice ale unei comedii romantice, stilul vizual al filmului se mulează docil pe al reclamelor.

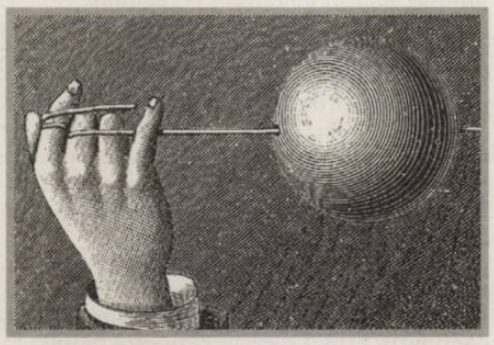

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Sfîrşitul celibatului

Peste 100 de teologi catolici din spaţiul germanofon solicită, într-un memorandum publicat la începutul lunii trecute, o reformă radicală a Bisericii Catolice. Documentul intitulat „Biserica 2011: o reformă indispensabilă" cere, printre altele, renunţarea la celibat. E o temă recurentă în rîndul teologilor, dar şi a preoţilor germani, însă acum este pentru prima dată cînd chestiunea e spusă atît de direct şi de tranşant de un număr atît de mare de oameni. Inevitabil, va fi un punct important şi la reuniunea prelaţilor cu ocazia vizitei Papei în ţara sa natală, Germania, programată pentru septembrie. Deocamată, documentul circulă pe Internet şi prin presă, stîrneşte polemici şi mobilizează spirite. Teologilor li s-au alăturat şi cîţiva preoţi, preoţii au atras credincioşi care le susţin demersurile.

Memorandumul publicat iniţial în *Süddeutsche Zeitung* porneşte de la constatarea „crizei profunde" prin care trece Biserica Catolică: anul trecut, opinia publică a fost zguduită de o serie de istorii şocante petrecute în instituţiile catolice de învăţămînt din Germania, însă cazuri similare au fost semnalate şi în Austria, Olanda, Irlanda şi SUA. În unele şcoli, abuzuri sexuale se petreceau sistematic. Şi tot sistematic se şi muşamalizau cazurile care ajungeau la presă sau în justiţie: impenetrabila lege a tăcerii îi transforma pe toţi în complici.

La Viena, cardinalul Christoph Schönborn le-a cerut clericilor să analizeze cu atenţie cauzele abuzurilor sexuale comise în şcoli şi în instituţii ale Bisericii Catolice. Şi el se numără printre cei care au solicitat renunţarea la celibat. Ceva mai recent, teologul elveţian Hans Küng a lansat şi el un apel susţinînd că „pentru a lupta contra pedofiliei, anulaţi celibatul preoţilor".

„Vremurile şi societatea s-au schimbat. De aceea, Biserica trebuie să se întrebe dacă poate impune în continuare acest mod de viaţă" – afirma nuanţat – anul trecut în plin scandal legat de acele abuzuri sexuale, arhiepiscopul de Salzburg Alois Kothgasser. El şi-a exprimat regretul că Biserica nu a reuşit să depisteze cazurile de abuzuri sexuale şi nu a avut o implicare mai puternică: „Rămîne o anumită rezervă pe care trebuie să o depăşim dacă vrem să nu ne pierdem credibilitatea".

Deficitul de credibilitate pare să fie, într-adevăr, principala problemă a Bisericii şi a oamenilor care o slujesc. În Germania, niciodată numărul preoţilor care au renunţat la privilegiile preoţiei (din cauza obligaţiilor) nu a fost atît de mare ca anul trecut. Cei mai mulţi au preferat să rămînă în universităţi şi să profeseze ca teologi. Sute de parohii din Germania au rămas, deci, fără slujitor. Tot acolo, cîteva zeci de mii de credincioşi catolici au anunţat că nu mai vor să plătească taxa religioasă.

Acesta e, prin urmare, contextul în care teologii cer renunţarea la celibat şi repun în discuţie „rigorismul moral". Iar „recîştigarea credibilităţii" şi „adecvarea la societatea contemporană" sînt scopurile principale ale celor care susţin acum memorandumul. Nu există încă o reacţie a Papei la acest document. Poziţia oficială a Vaticanului, exprimată adesea atunci cînd se pune în discuţie celibatul, este că interdicţia căsătoriei e „semnul consacrării exclusive" slujirii Bisericii şi că regula celibatului e „cel mai bun antidot împotriva altor scandaluri pe care le-ar putea cauza condiţia noastră de muritori".

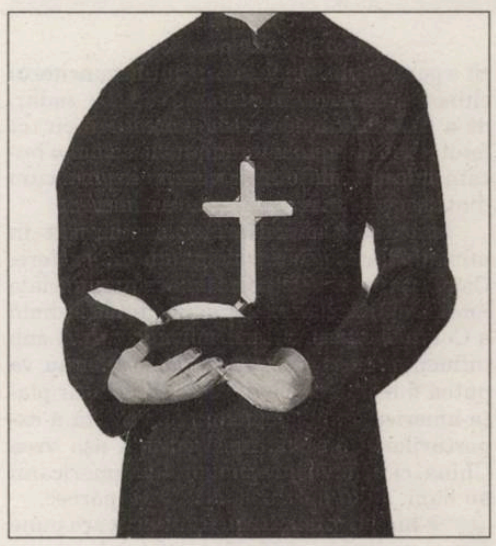

În urmă cu 30 de ani, pe-atunci încă tînărul Ratzinger făcea parte dintr-un grup de teologi care au pus în discuţie regula celibatului. Catolicii reformatori se aşteaptă deci la o deschidere a Papei de acum spre reformă. Şi nu contenesc să-i amintească de trecutul său, de fiecare dată cînd vine vorba de „reforma indispensabilă".

În Germania, cîteva zeci de mii de credincioşi catolici au anunţat că nu mai vor să plătească taxa religioasă.

trecerea prin reviste

● FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG (1 MARTIE 2011)

E vorba de bani. Mulţi bani. Şi de un mare mister. Plus de ceva politichie. Celebra Casă de licitaţii Sotheby's din New York a anunţat pentru 12 aprilie o şedinţă specială. Un singur obiect va fi scos la vînzare: modulul spaţial Wostok 3KA-2. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a urmărit povestea. Modulul s-a ridicat de la pămînt o singură dată. Se întîmpla la 25 martie 1961. La bord nu s-a aflat cunoscutul Iuri Gagarin. Ci o păpuşă umanoidă pe care cercetătorii au numit-o Ivan Ivanovici. Manechinul a fost însoţit în scurta călătorie în spaţiu de un cîine pe nume Zvezdochka (Steluţa). Doar 115 minute a durat călătoria – capsula a gravitat o singură dată în jurul Terrei, apoi a aterizat cu bine. Acum, modulul e scos la mezat, în America. Oare cum o fi ajuns pe mîna americanilor, cei care pe vremuri erau cei mai mari duşmani ai Moscovei? După prăbuşirea Uniunii Sovietice, numeroase întreprinderi de stat au intrat în faliment. Economia „de comandă" nu mai funcţiona, exportul a scăzut dramatic, s-au pierdut relaţii strategice importante cu parteneri de încredere. Statul n-a mai putut finanţa armata, cercetarea spaţială a intrat în declin. Şi, pe deasupra, corupţia... Zeci de proiecte importante au ieşit din unităţile militare inpenetrabile ale Rusiei. Compania spaţială Energija ar fi încercat, prin 1996, să vîndă modulul spaţial Wostok 3KA-2 pe cale oficială, pentru a-şi finanţa măcar parţial cheltuielile. Atunci nu s-a găsit nici un cumpărător. În cele din urmă, cineva ar fi vîndut pe şest modulul. La fel ca multe obiecte valoroase de patrimoniu, obiectul a „zburat" în SUA şi nimeni nu i-a mai luat urma. Nici acum cei de la Sotheby's nu pot da prea multe detalii. Se pare că cel care a încredinţat capsula Casei de licitaţii e un cetăţean american care vrea să-şi păstreze anonimatul. O fi pus-o pe post de sculptură în grădină? O fi ţinut-o în garaj? O fi avut grijă de ea? Sau o fi lăsat-o pe mîna copiilor, să se caţere pe ea? – se întreabă *FAZ*. **(M. M.)**

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Noul Război Rece

Criza pe care o parcurge lumea în care trăim este mai mult decît o criză economică. Prin dimensiuni, dar şi modul său de manifestare, este o criză a banului, dar şi a relaţiilor internaţionale. Una dintre cele mai importante întrebări legate de acest eveniment este aceea care cere lămuriri legate de cîştigatorii şi perdanţii acestei crize.

Răspunsul este dezarmant de simplu: cîştigă cei care au bani mulţi şi pierd cei care au bani puţini. Ce fel de bani? Dolari americani, pentru că aceasta este moneda universală. În prag de secol XXI este ştiut că aproape 70% dintre rezervele monetare ale băncilor centrale ale lumii sînt constituite în dolari. Este efectul a aproape 70 de ani de hegemonie mondială a dolarului, după Conferinţa Monetară şi Financiară Internaţională de la Bretton Woods din 1944.

Este dolarul o armă? Da, cea mai modernă şi cea mai subtilă!

Postcapitalismul este o lume a informaţiei şi a banilor, o lume a tehnologiilor înalte care pot acoperi în mod spectaculos orice creştere a masei monetare. America gîndeşte bine atunci cînd expansionează monetar, transformînd banul – dolarul – într-un instrument de conducere a proceselor economice şi chiar politice, globale.

În condiţiile în care orice decizie de politică monetară luată la Washington poate influenţa acumularea, competitivitatea şi nivelul de trai din orice ţară a lumii, putem spune că America îşi îndeplineşte şi şi-a luat în serios rolul de singura superputere economică a secolului XXI. Lumea se schimbă. Vechii geopoliticieni spuneau că numai acolo unde infanteristul a pus piciorul poţi spune că domini teritoriul respectiv. Aserţiunea nu mai este valabilă. Dolarul, ca nouă armă, are cîteva avantaje: este eficace, este subtil, asigură o dominaţie permanentă, are costuri în vieţi omeneşti zero, acţionează concomitent la nivel planetar, dependenţa nu produce revoluţii şi războaie.

firesc, acumularea de putere. Tinerii capitalişti chinezi se vor afirma mîine ca fiind tinerii politicieni chinezi, compromiţînd acest principiu şi provocînd probleme politice extreme, cu rezolvări greu de anticipat. După modelul URSS, mă aştept la o implozie cu efecte devastatoare.

Economia socialistă de piaţă este o contradicţie în termeni. Se încearcă, fără succes, să se împace producţia capitalistă cu distribuţia şi accesul la bunăstare de tip socialist.

O bună parte a relaţiilor sociale şi interumane din China se află în plin Ev Mediu. Deşi poate oferi posibilităţi de acces la tehnologii, rata asimilării acestora de către consumatori rămîne redusă din cauza înapoierii funciare a populaţiei. Sînt etape în construirea durabilă a civilizaţiei pe care nimeni, nici chiar China, nu le poate evita.

China este o ţară tînără, extrem de diversă sub aspectul culturii şi al civilizaţiei. A fost reconstruită ca stat după 1949, iar posibilităţile sale de dezagregare sînt mari. Azi, partidul unic şi armata joacă un rol important în unitatea naţională, iar diversitatea economică şi discrepanţele sociale vor provoca probleme tocmai în partid şi armată.

China a ieşit tîrziu din izolarea economică internaţională. La izolarea de secole impusă de dinastiile dominatoare s-a adăugat izolarea secolului al XX-lea, impusă de Partidul Comunist. Abia la 11 decembrie 2001 China a devenit parte a Organizaţiei Mondiale a Comerţului.

Revenind la discuţia despre mult-amintita sa rezervă internaţională, trebuie să spunem că, deşi este mare (peste 2000 de miliarde de dolari americani), aceasta este Calul Troian american în interiorul suveranităţii şi independenţei economice chineze. America poate recunoaşte sau poate să nu recunoască, într-o zi, această cantitate uriaşă de hîrtie. În cazul unei inflaţii planetare a dolarului (posibilă în viitorul apropiat), China va putea fi deposedată de rezultatul muncurgerea sa de către China. Aici statul nu are nici o obligaţie faţă de cetăţenii săi. Şi apoi, de unde să ştim cum trece criza, dacă nu există cifre, iar cele care există pot fi foarte uşor puse la îndoială? Pentru imensa majoritate a chinezilor, criza ar însemna ca bobul de orez zilnic pentru fiecare locuitor să fie împărţit. Capacitatea de absorbţie a şocurilor externe, într-o astfel de lume, este imensă. Asta nu înseamnă însă că, pe ansamblul sistemului economic naţional, criza nu va lasă urme. Principalul efect va fi tocmai intensificarea dependenţei faţă de America şi de lumea occidentală, de care vorbeam. În China, nu există cuvîntul „penurie" pentru că nu există cuvîntul „abundenţă". Nu ştii pe cine cu cine să compari, pe cine cu cine să pui în balanţă.

China rămîne un gigant cu picioare de lut. Prosperitatea sa şi creşterea sa economică depind în mod esenţial de integrarea în vastul sistem financiar şi comercial internaţional, occidental. Este în interesul Americii şi al lumii occidentale, în general, ca acest stat să crească şi să progreseze în strînsă legătură cu lumea occidentală. Numai aşa, într-o zi, China se va trezi schimbată, fără să-şi dea seama. Vorbim aici despre o schimbare politică şi socială, inevitabilă după acumulările de ordin economic.

Practic, ceea ce îşi propune China pe baza paradigmei actuale a existenţei şi distribuţiei resurselor energetice şi de materii prime, pe planetă, nu se poate susţine. Este nevoie de soluţii tehnologice spectaculoase pentru ca această ţară să-şi continue ritmul actual de industrializare şi dezvoltare.

Revenind la monedă, adăugăm că politica de păstrare a unui yuan slab nu poate continua la nesfîrşit, dacă nu se doreşte acumularea unor tensiuni extreme în interiorul societăţii chineze. În viitorul apropiat, reorientarea spre piaţa internă este obligatorie. În acest moment apare o nouă problemă – distribuirea avuţiei şi a nivelului de trai în interiorul unei lumi de 1,3 miliarde de suflete. Emanciparea unei asemenea lumi va însemna sfîrşitul său. China trăieşte pentru că America îi recunoaşte rolul de atelier de producţie şi o plăteşte pentru asta.

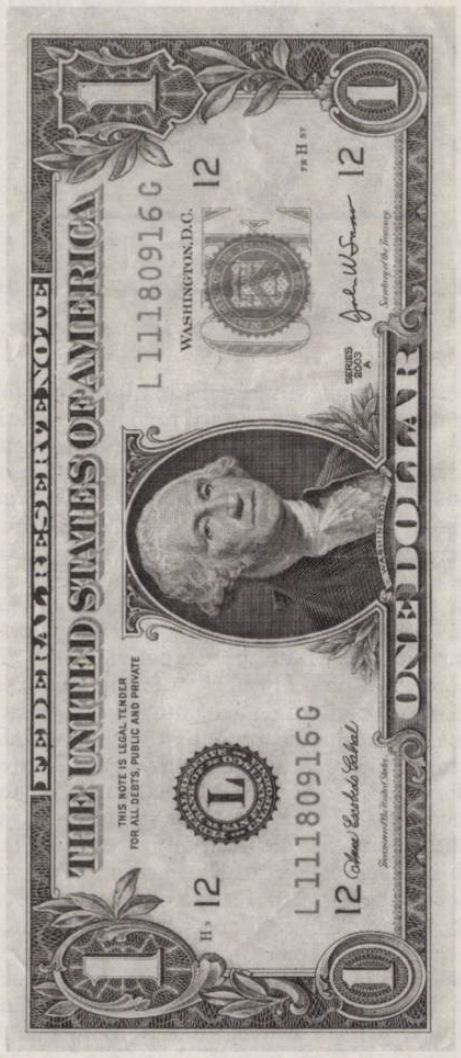

Potrivit acestuia, spaţiul circum-terestru şi dominaţia sa reprezintă cheia rezolvării conflictelor viitoare. Autorul spune că cine stăpîneşte spaţiul domneşte pe pămînt.

Prin imensa putere tehnologică şi militară, plasată încet, dar sigur în spaţiu, America se apropie de acest obiectiv. Cu atît mai mult ni se par depăşite teoriile şi îndemnurile geopoliticianului rus Alexandr Dughin care, în eseul său „Marele Război al Continentelor", de pe poziţiile unui rus naţionalist, face apel la solidaritatea eurasiatică şi la alungarea atlantiştilor din Eurasia.

America dispune azi de dominaţie în spaţiul terestru, dominaţie maritimă, dominaţie în spaţiul extraterestru, şi mai ales de dominaţia armei secrete care este banul.

Desigur că lumea, în evoluţiile sale, are un coeficient important de imprevizibilitate. Se pot întîmpla, aşa cum o demonstrează istoria, accidente sau catastrofe, iar consecinţele acestora sînt greu de imaginat. Unele ţin de puterea omului pe pămînt, iar altele nu ţin de voinţa noastră. Vom rămîne pentru mult timp prea mici în acest univers, ale cărui taine abia sîntem pe punctul de a începe a le descifra. Ce ştim sigur este că, într-o evoluţie firească, generaţiile următoare vor asista la mutaţii formidabile în ceea ce priveşte tehnologia şi capabilităţile umane. Este posibil ca oamenii viitoarei planete, indiferent de rasă, religie, culoare, să se solidarizeze – aşa cum anticipează Fukuyama – în jurul unui proiect comun, ale cărui repere fundamentale vor fi: individualismul civic şi social, proprietatea privată, egalitatea şanselor, caracterul contractual al instituţiilor, identitatea, subsidiaritatea (primatul regulilor locale), sustenabilitatea ecologică, patrimoniul comun, diversitatea (naturală şi culturală), drepturile umane fundamentale, garanţia şi securitatea alimentelor, garanţia calităţii mărfurilor, echitatea.

Am enumerat la întîmplare elementele unui proiect comun de lume. Dacă aşa s-ar întîmpla, dacă societatea umană s-ar dezvolta pe asemenea coordonate, atunci am putea anticipa apariţia la orizont a unui destin comun, glorios al speciei umane.

Este dolarul o armă?
Da, cea mai modernă şi cea mai subtilă!

Noua economie financiară se autonomizează, îşi are propriile legi şi modalităţi de existenţă. Bani, comunicaţii, informaţie – iată reţeta secolului XXI. În aceste condiţii, toate aşa-zisele avantaje ale Chinei dispar.

Este China cel mai mare perdant al crizei?

La întrebarea – Care este cel mai mare perdant al crizei? – am răspunde: China. Este ţara care asistă neputincioasă la o rezolvare a crizei actuale prin expansiunea dolarului şi a competitivităţii americane.

Principalul dezavantaj al Chinei – care spune totul despre stadiul său de dezvoltare – este că moneda sa naţională nu există, atunci cînd evaluăm lumea financiară internaţională. Nici măcar la nivel regional yuan-ul nu este afirmat ca monedă. Astăzi, expansiunea monedei şi aria sa de cuprindere reprezintă referenţialul de apreciere a poziţiei unei ţări pe planetă.

Capitalul, tehnologiile noi şi comunicaţiile alcătuiesc valul al treilea despre care vorbeşte Toffler şi care a cuprins omenirea, acum, la începutul noului secol american.

În acest context, China se află în zorii erei industrializării. Ceea ce făceau ţările capitaliste acum 200 de ani, face China azi: drumuri, combinate siderurgice, căi ferate, electrificare ş.a.m.d.

Nu cred în durabilitatea principiului „o ţară, două sisteme", lansat de Deng Xiaoping în 1978. Practica politică şi de impunere a puterii în interiorul unei ţări ne demonstrează că, mai devreme sau mai tîrziu, cei care acumulează capital vor dori, ca pe un lucru cii a generaţii de oameni. Cîndva, muncitorul chinez se va trezi că a alimentat în zadar, de-a lungul anilor, piaţa americană, cu tot felul de produse. Munca silnică pentru o bucată de hîrtie – aceasta este relaţia de acum dintre America şi China.

Creşterea economică a Chinei se află „în mîna Americii" şi din alt punct de vedere. Cadrul instituţional al relaţiilor comerciale internaţionale – adică Organizaţia Mondială a Comerţului – se află în conducerea şi sub influenţa SUA. Un război comercial nu va putea fi niciodată cîştigat de China, iar piaţa americană rămîne principala ţintă a exporturilor chineze, nu pentru că aşa vrea China, ci pur şi simplu pentru că americanii au bani. Au bani pentru că ei îi tipăresc.

China rămîne o ţară asiatică care pune multe lucruri înaintea disciplinei economice. Asemănarea cu Japonia sub aspectul miracolului nu este întîmplătoare: au aceleaşi rezultate, aceeaşi cultură şi aceleaşi metode: bănci care împing bani într-un sistem care se extinde, dar care nu îşi propune şi nu poate îndeplini criteriile de putere economică, politică şi militară mondială. Japonia s-a dezvoltat exportînd în America, deoarece a acceptat să fie prietena Americii, China se dezvoltă exportînd în America şi va rămîne în creştere economică numai dacă va accepta să fie prietena Americii. O îmbrăţişare sufocantă pentru această ţară, dacă ne gîndim la situaţia geopolitică şi geostrategică. Practic, cele două ţări sînt acum, la începutul secolului XXI, două surori siameze prin corpul cărora circulă acelaşi sînge – dolarul american.

Revenind la criza economică actuală, trebuie să subliniem relativa uşurinţă în par-

Confruntarea celor două puteri

Între timp, devine tot mai evidentă confruntarea dintre cele două puteri în plan economic, spaţial, diplomatic, precum şi în planul serviciilor secrete. În diverse ocazii, tensiunea a fost pe punctul de a provoca un conflict greu de evitat, dar – după cum subliniază mai mulţi experţi – nu s-a ajuns încă într-un punct fără întoarcere din cauza intereselor economice ale celor două naţiuni, ceea ce reprezintă un nou paradox în „Noul Război Rece". Aceasta fiind categoria ce doreşte să surprindă relaţiile dintre China şi America, acum, la începutul secolului XXI, după abia finalizatul război cu URSS.

Bineînţeles că India şi Japonia joacă roluri-cheie în strategia americană de oprire a expansiunii teritorial-geografice a Chinei. America a impus deja un coridor strategic de influenţă, care ajunge pînă în inima Asiei. Este vorba despre Turcia-Irak-Afganistan-Pakistan. Acest coridor asiatic este un vis mai vechi al strategilor occidentali. De asemenea, America a încheiat în 2006 un acord cu India în domeniul nuclear.

Clasici ai geopoliticii – şi îl amintesc aici pe rusul Aleksandr Dugin – vorbesc despre linia de acces maritimă şi linia terestră de acces în ocuparea şi dominaţia popoarelor. Avertizăm asupra noii linii de acces, cea a banilor, pe care America a inventat-o şi cu care a surprins toată planeta. China este un exemplu clasic în acest sens. Este o ţară care s-a trezit sufocată în îmbrăţişarea „prietenoasă" a unei Americi puternice.

De asemenea, John Collins, în studiul său „Military Space Forces The Next 50 Years", arată că puterea aeriană şi, mai ales, puterea spaţială au aruncat în desuetudine ipotezele geopolitice ale începutului de secol.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academica Brâncuşi.*

Aedicula, ulei pe pînză, 81x56 cm

Natură moartă cu arcade, ulei pe pînză, 50x60 cm

Fine Art Fair, ulei pe pînză, 50x60 cm

Expoziție Michael Lassel

decembrie 2010 – martie 2011

Atunci cînd reuşeşte să treacă dincolo de pragul sensibilităţii, dincolo de pragul gîndului, frumosul te salvează din capcana perversă a cotidianului.

De ce savanţii, gînditorii sau artiştii români nu ajung să fie bine cotaţi pe scara de valori internaţională decît atunci cînd, dintr-un motiv sau altul, ajung să-şi părăsească definitiv ţara? De ce cultura naţională nu e în stare să-i recupereze decît după dispariţia lor?

Sir Charles Saatchi declara că a ales să pună în vînzare opere semnate de românul sas Michael Lassel pentru că îl consideră cel mai important pictor contemporan de trompe l'oeil.

Mariana Ion Xidarakou, singurul gemolog român
cu recunoaştere şi practică internaţională, marii artişti restauratori şi experţi
Mihai Covaci şi Ion Sfrijan,
tinerii specialişti Cristian Covaci şi Ana Maria Măciucă,
sub tutela lui Radu Boroianu
şi sfaturile lui Jan de Maere.

Nicolae Maniu, Michael Lassel, Sorin Ilfoveanu, Ana Ruxandra Ilfoveanu, Răzvan Ionescu, Ovidiu Simionescu, Andreea Bove, artă plastică şi decorativă europeană veche, expertiză ştiinţifică, restaurare, bijuterii şi consultanţă.

EUROPEAN ART GALLERY, **WWW.EAGALLERY.RO**

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ
DE ARTĂ EUROPEANĂ
secolele XVI – XX
Atelier de expertiză ştiinţifică
Atelier de restaurare

Franz Franken, *La Deposition de la croix,*
ulei pe pînză, 64,3x 49 cm

Sf. Ieronim,
ulei pe pînză, sfîrşit de secol XVII, Şcoala Italiană

EUROPEAN ART GALLERY

Bd. Regina Maria, nr. 18, sector 4 *www.eagallery.ro* *Tel: +4031436844*

Deschis marți-sîmbătă orele 14,00-19,30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

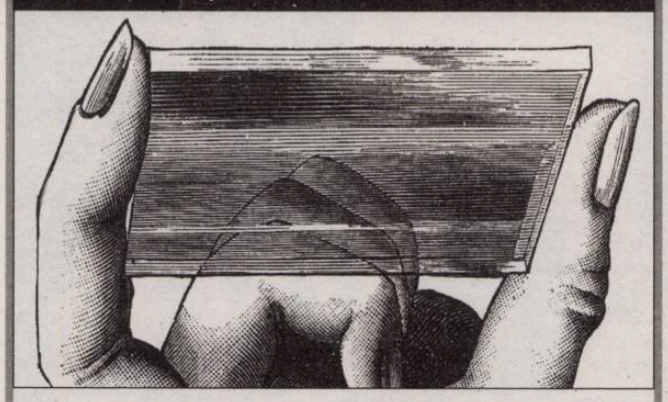

Asta nu e Germania!

Filmul *Panglica albă/Das weisse Band – Eine deutsche Kindergeschichte* de Michael Haneke, dat în premieră la TV duminica trecută de către HBO, e unul profund şi tulburător. (În paranteză fie spus, HBO şi TVR 1 au rămas singurele posturi care mai difuzează la noi filme valoroase recente; mai încearcă şi PRO TV să facă asta, dar un film bun pe an nu cred că poate fi pus la socoteală.)

Pelicula lui Haneke a luat Palme d'Or în 2009 şi s-a scris mult despre ea. Comentatorii s-au referit la comunitatea închisă dintr-un sat german de la începutul secolului al XX-lea, despre societatea patriarhală opresivă dintr-un mediu protestant, despre o pepinieră care urma să producă, peste cîteva zeci de ani, nazismul. Însuşi Haneke declara într-un interviu că filmul său vorbeşte despre începuturile oricărei forme de extremism în lume. Citisem toate aceste lucruri înainte să văd filmul şi mă aşteptam să regăsesc, pe parcursul lui, o cît de mică aluzie la nazism. De fapt, văzînd cum se desfăşoară povestea, aşteptam cu teamă o astfel de trimitere pentru că ar fi fost foarte uşor să strice totul şi s-o ia pe o pantă tezistă. Din fericire, Michael Haneke a avut abilitatea să nu o facă.

Acesta nu este singurul lucru pentru care l-am apreciat. Mi-a plăcut că nu a fost interesat să tragă concluzii, că nu şi-a arogat el însuşi rolul paternalist de a mă dădăci. Că nu a îngroşat defectele personajelor sale, că nu le-a scris pe frunte „monstru uman". Sau că nu le-a transformat într-o caricatură. Că a făcut un film auster şi sobru. Că imaginea a fost alb-negru. Că a mizat pe sugestie. Că, de exemplu, nu mi-a arătat cum sînt bătuţi copiii de către tatăl lor şi m-a lăsat, ca spectator, în spatele uşii închise. Că, tot aşa, nu am văzut ţăranul care-şi plînge soţia moartă. Că nu mi-a spus cine sînt autorii faptelor ciudate care se întîmplau în sat şi că toată povestea cu aceste fapte a fost doar un pretext. Că, în ciuda atmosferei apăsătoare care domină tot filmul, a ştiut să creeze şi cîteva scene delicate şi înduioşătoare, care realizează un fericit contrapunct. Un singur lucru m-a deranjat la filmul acesta: dacă sînt însoţit de la început pînă la sfîrşit de vocea unui narator care e şi personaj – învăţătorul satului –, am pretenţia unei logici narative, să nu mi se arate scene de care nu avea cum să ştie personajul respectiv. E adevărat, avem de-a face cu o convenţie, dar problema mea e tocmai că Haneke a folosit vocea naratorului-personaj ca o simplă convenţie. Asta într-un film altfel impecabil, care nu are nimic altceva convenţional.

Revenind la legăturile pe care le-au făcut unii cu nazismul, da, ştiu că realităţile din acel sat german pot fi luminate dinspre ceea ce s-a întîmplat cu societatea germană douăzeci de ani mai tîrziu, dar ar fi facilă o astfel de rezolvare. La fel de simplist – şi de data asta şi eronat – ar fi să generalizezi şi să spui că astfel de realităţi sociale sînt caracteristice pentru spiritul german. E adevărat, eu însumi am întîlnit în anii 2000, în anumite comunităţi bavareze, lucruri care încă mai aduceau cu cele de care vorbeşte filmul lui Haneke, dar nu m-aş hazarda să trag concluzii generalizatoare. Îmi amintesc doar de un amic neamţ, venit din nordul ţării, căruia nu-i venea să creadă nici lui ce descoperea în Bavaria tradiţionalistă şi-mi spunea, ca o scuză, „asta nu e Germania!". L-am crezut că „asta nu e Germania" şi apoi aveam să mă conving eu însumi de acest lucru...

De fapt, filmul lui Michael Haneke nu este despre Germania, cum ne-ar plăcea să credem, arătînd cu degetul înspre derapajele celorlalţi, ci despre natura umană. Poate fi la fel de bine despre noi înşine. *Panglica albă* ne vorbeşte despre imanenţa răului şi a cruzimii, despre ipocrizie, despre dominaţia masculină, despre dorinţa de putere şi plăcerea de a o exercita, despre lucrurile aberante pe care le poate dezvolta în om o societate opresivă. Întîlnim toate acestea, din belşug, şi-n lumea în care trăim.

Lavinia BĂLULESCU

Un hacker din viaţa mea

Pe R. l-am cunoscut în urmă cu mai mult de 11 ani, cînd l-am abordat pe mIRC, într-o seară, de la clubul de net din cartier. Mi s-a părut că are un nick interesant şi i-am cerut rapid un „asl pls". A fost o întîmplare banală, dintr-un şir lung de evenimente care ar fi putut să-mi schimbe viaţa complet. Mi-a răspuns imediat şi a început să îmi pună tot felul de întrebări ciudate, dacă sigur sînt fată, dacă sigur sînt la liceu, dacă nu cumva am un interes ascuns şi, mai ales, de ce mă interesează persoana lui. În primă fază, recunosc că am vrut să renunţ la micul nostru chat, în fond mIRC-ul era plin de băieţi de liceu care abia aşteptau să le ceară cineva „asl-ul". Mai apoi mi-a trecut prin cap: poate era fix un tip din acela misterios şi mişto pe care îl aşteptau toate fetele de vîrsta mea cînd pierdeau vremea pe net.

La cîteva zile după prima noastră convorbire, mi-a intrat pentru prima dată în e-mail. A răscolit cît a putut şi şi-a dat seama că sînt sinceră. Chiar eram o fată de aproape 16 ani în căutarea unui băiat de care să se îndrăgostească fatal. Mi-a mărturisit că pe el îl urmăreşte FBI-ul şi am hotărît instantaneu că trebuia să ne întîlnim. Sîmbătă după-masa, în faţa unui restaurant de pe bulevard, m-am lăsat aşteptată ca-n filme, în timp ce pe ai mei îi minţisem că mă duc să iau un caiet de fizică de la un coleg. Cu toate astea, cînd am ajuns acolo, R. încă nu venise. Aşa că mi-am făcut o mie de idei, nu ştiam cum arată şi mi-am ţinut respiraţia de fiecare dată cînd a trecut un alt tip pe lîngă mine. Am încercat să-mi găsesc de lucru cu ceasul, cu mănuşile, căciula, degetele, un ziar, mi-am dezlegat şi legat şireturile la loc de mai multe ori, am măsurat cu paşii distanţa dintre restaurant şi banca din staţie. Într-un tîrziu a apărut, dar nu m-am îndrăgostit din prima de el, ci abia pe parcurs. Şi reciproca a fost valabilă, eram prea vorbăreaţă, ca de obicei. Am intrat în restaurant şi am băut cîte o bere. El avea vreo 17 ani, fuma şi mi-am dat seama că are mîinile incredibil de mici, probabil chiar mai mici decît ale mele, lucru aproape uimitor. Mi-a trecut prin cap că asta se întîmpla pentru că toată ziua nu făcea altceva decît să tasteze, lucru care, de-a lungul anilor, probabil că efectiv îi micşorase degetele. Era un tip cool. În cel mai scurt timp, R. a devenit hackerul meu personal.

Hackerii din Oltenia

Pe băieţii pricepuţi din Rîmnicu Vîlcea şi din Craiova i-am cunoscut peste mai bine de un an, la o petrecere. Habar n-aveam cine sînt, iar R. îmi explica, foarte răbdător, de unde este fiecare şi ce face. Unul putea sparge mail-uri în doar cîteva secunde, iar altul, de exemplu, îţi scurtcircuita rapid computerul, dacă te puneai cu el. A fost o perioadă în care m-am simţit ca în mijlocul unei găşti imense de oameni cu puteri paranormale, un fel de mutanţi care puteau face lucruri magice. Nici unul dintre ei nu avea nume, ci doar porecle. Puteau să-ţi intre în calculator în cîteva secunde, îţi demascau scrisorile de dragoste sau fotografiile necuviincioase cît ai zice mIRC, nu stăteau la discuţii pe net, ci căutau noi victime, spărgeau din plăcere servere şi pagini ale unor universităţi faimoase din întreaga lume, apoi scriau acolo o înjurătură pe româneşte şi un nume de cod, ca să ştie toată lumea că ei au fost. Erau, în mod sigur, supraoameni. Dintre hackeri făceau parte foarte puţine fete, amazoane ale programelor de „flood". Restul personajelor feminine erau doar iubitele unor „maeştri", toată lumea le cunoştea şi le respecta direct proporţional cu respectul cuvenit iubiţilor. De cele mai multe ori, „casta" hackerilor din sudul României nu includea, de nici o culoare, fetele. Puteam asista la discuţii pînă la un anumit moment, după care ori eram rugate să părăsim încăperea, ori pur şi simplu se foloseau termeni atît de complicaţi, încît nu mai pricepeam nimic.

Mi-a mărturisit că pe el îl urmăreşte FBI-ul şi am hotărît instantaneu să ne întîlnim.

Agenţii FBI au mai venit de cîteva ori în oraşul meu natal, sau cel puţin aşa umbla vorba. Uneori, stăteam ascunşi în casă cu zilele, nu deschideam computerul şi nici măcar nu îndrăzneam să ridicăm receptorul telefonului. Ne înţelegeam prin beep-uri şi ne întîlneam, cu toţii, în subsolurile blocurilor. Dacă un ziar publica ceva despre misteriosul meu hacker personal, trebuia să ne trezim de la ora 5 dimineaţa. Ne urcam într-un taxi şi colindam toate chioşcurile, benzinăriile, staţiile de autobuz, de unde plecam cu braţele pline de ziare. Erau zile în care aveam foarte mulţi bani, mergeam la un restaurant de la marginea oraşului şi comandam toate prostiile despre care nu mai auzisem pînă atunci. Plăteam cu hîrtii mari şi nu ne trebuia restul. Eram importanţi. Alteori, duminica îmi cumpăra baclava şi, în general, cam tot ce doream, apoi povesteam pe întuneric despre coduri. În unele luni de vară în care hackerilor le mergea mai prost, stăteam pe o bancă în parc şi ne scotoceam de mărunţiş prin buzunare ca să avem de o îngheţată. Sau mergeam la plajă, pe malul Dunării, purtînd neapărat ochelari de soare şi pălării de camuflaj. Pericolul ar fi putut veni de oriunde şi totul trebuia pus la îndoială. Nimeni nu era cine părea a fi, nimic nu era sigur, iar autostopiştii care ne luau în maşinile lor la întoarcere nu erau de încredere. Viaţa era, oricum, minunată la 16 ani.

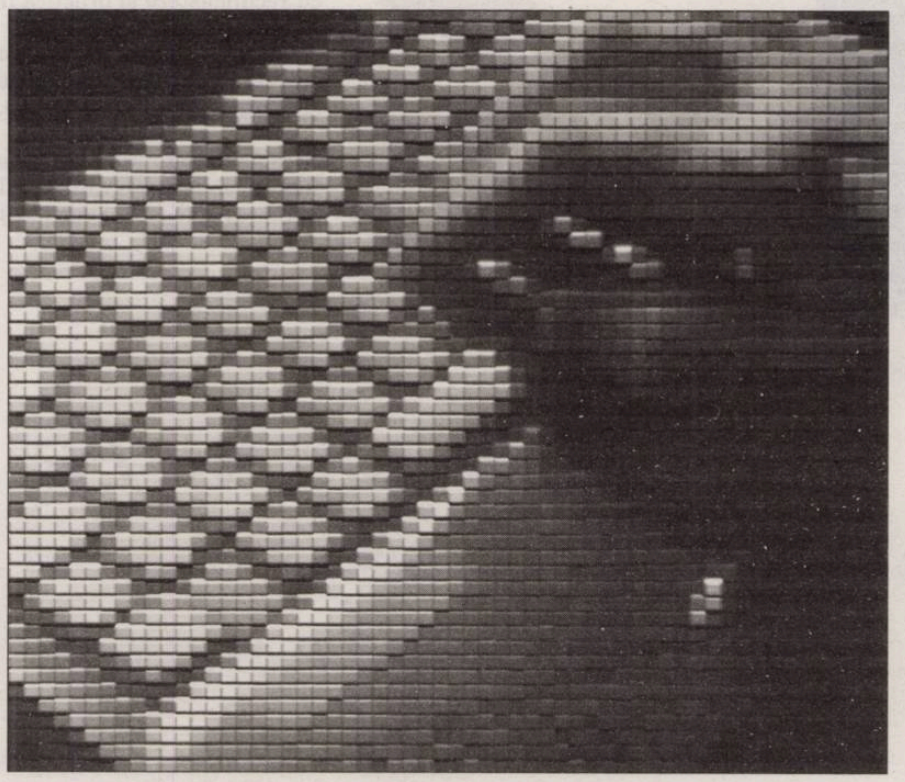

Războiul meu secret

Uneori, o dată pe an sau poate mai rar, avea loc cîte un „congres" al hackerilor. Desigur, nu eram invitată şi oricum nu aş fi putut participa, dar nici măcar nu puteam afla foarte multe despre ce se face acolo. Toţi aceşti băieţi cu puteri supranaturale se întîlneau undeva, la Rîmnicu Vîlcea, la Craiova, chiar la Severin, se încuiau într-un loc secret şi se apucau de băut. Între timp, puneau la cale diverse scenarii şi, la sfîrşitul a trei sau patru zile, strategiile erau stabilite. Era nevoie şi de o ierarhie, iar cînd lucrurile o luau razna, putea deveni chiar periculos. De exemplu, un timp R. şi cu mine am umblat împreună cu un fel de bodyguard, un prieten de vreo 18 ani mereu pregătit să ne apere dacă altcineva vrea să ne anihileze. Era o viaţă paralelă, un fel de război secret, minunat, despre care familia mea nu avea nici cea mai mică idee. Dacă tot o ţinea aşa, aveam toate şansele să ajung regina cluburilor de Internet din orăşelul meu natal.

Aş fi putut, desigur, să devin chiar soţie de hacker, dacă nu m-aş fi gîndit că ar fi cazul să mă întorc la fostul meu iubit. După primul e-mail pe care i l-am trimis acestuia, a fost o chestiune de ore pînă cînd R. să afle ce era în capul meu. Prietenia mea cu el a continuat cîţiva ani, pînă cînd a trebuit să plec la facultate. Mai apoi, el a crescut, s-a transformat din hacker într-un simplu funcţionar, iar cînd l-am rugat să spargă e-mail-ul unui băiat mi-a spus că nu mai ştie cum să facă asta. Că acum sînt legi, că e ilegal şi că, oricum, şi-a şters din computer toate programele. Mi s-a părut trist că nu mai voia să fie Robin Hood-ul meu personal. Anul trecut, din plictiseală, l-am căutat pe Facebook. Se căsătorise, avea şi un copil. Cred că îmbătrînea. Sincer, a fost un moment de groază, cînd mi-a trecut prin cap că acelaşi lucru se va întîmpla şi cu mine.

Lavinia Bălulescu *este jurnalistă şi scriitoare.*

Stela GIURGEANU

De la şnur la glamour

Abia ce s-a terminat Crăciunul, că febra shopping-ului a şi reînceput. Tarabele au apărut din nou prin Bucureşti, întîi timide, apoi din ce în ce mai multe, mai tupeiste şi mai sofisticate. Au prins contur prin cartierele mărginaşe, prin jurul staţiilor de metrou, ca mai apoi să se răspîndească cu rapiditate prin Centru, lăfăindu-se în prezent în deplină legalitate şi perioadă de sărbătoare prin tîrguri special organizate.

Vînzătorii sînt din toate categoriile. De meserie sau artişti plastici, studenţi la diferite facultăţi, care vor să mai facă un ban sezonier, sau pur şi simplu oameni care au un „har" şi fac peste an, cu bucurie, „nimicuri" din care cîştigă, dacă nu financiar, multă satisfacţie. Portretele li se schimbă de la an la an. Îi recunoşti însă după cum ştiu să-ţi „vîndă" marfa, dar şi după cum negociază cu poliţia.

Marea tarabizare a reînceput aşadar cu puţin înainte de Valentine's Day, o sărbătoare care, deşi încă incertă, încă pendulînd între iubire şi hulă, este un permanent subiect de talk-show-uri şi de punere pe tapet a întrebării „tradiţia încotro?" – avînd şi o permanentă certitudine: dă bătăi de cap masculinităţii din România. Căci dacă de mărţişor se ştie că „trebuie", de 14 februarie problema e mai delicată, lupta ducîndu-se între tradiţie, modernism, judecată, prejudecată, a fi sau a nu fi.

De 1 Martie stresul se reduce, căci mărţişoarele sînt musai şi sînt de toate pentru toţi.

Mărţişoare de grabă

Pe porţiunea ce duce dinspre Bdul Constructorilor înspre metroul din Crîngaşi s-au instalat cîteva tarabe solide, adevărate corturi cu acoperiş, care par a face corp comun dintr-o parte într-alta. Unele au şi încălzire centrală – adică un cazan în care arde focul. Vînzătorii sînt înfofoliţi bine, par a face parte dintr-o mare familie, fac bancuri, se ceartă, vorbesc de la un cort la altul, tremură la unison, se împrietenesc cu cîinii vagabonzi şi beau cafea în pahare de plastic, de la Alimentara din apropiere. De multe ori apar altercaţii cu trecători, pentru că s-au instalat chiar în dreptul unei staţii de autobuz, dar afacerea e afacere, banul cere sacrificii şi nu poţi să te ai bine cu toată lumea.

În sărbătoarea de culori oferită pe tarabe, găseşti aceleaşi flori de plastic, aceiaşi ursuleţi de pluş cu inimi roşii la vedere, chiloţii tanga, sutienele cu push-up şi mereu aceleaşi broşe. Celebrele broşe care au înlocuit de cîţiva ani cu succes tradiţionalul ac de siguranţă sau boldul cu care obişnuia să se prindă mărţişorul. Sînt mai la modă acum, fiind şi mai uşor de folosit, iar majoritatea sînt ieftine şi urîte. Fie flori sau motive abstracte, cam toate sînt marca *„made in China"*, ceea ce te face să te gîndeşti că, dacă acum cîţiva ani, vecinii noştri bulgari ne-au „acuzat" că le-am fi furat sărbătoarea mărţişorului (mărţişorul fiind şi o datină bulgărească), China a apărut în toată splendoarea ca o împăciuitoare globală între capră şi varză.

Deşi majoritatea sînt kitsch, mărţişoarele de cartier au avantajul că îţi ies în drum. Pentru cei grăbiţi, luaţi pe nepregătite de vreo posibilă întîlnire feminină la care nu s-au gîndit, pentru disperaţii fără timp şi fără chef, dar cu obligaţii, sînt acolo, la îndemînă şi utile.

Mărţişoare de bonton

Pentru originali, finuţi, cunoscători şi rafinaţi există mărţişoarele handmade, cel mai ades găsite prin tîrgurile special organizate în cadrul muzeelor sau al cafenelelor dichisite. Aici n-au ce căuta broşele *made in China* şi nici nu sînt tolerate tinichelele poleite.

La tîrgul de la MŢR, aşadar, peisajul se schimbă. În primul rînd, ai acces la el doar dacă plăteşti o taxă de 4 lei (sau 2 lei pentru pensionari şi studenţi). După ce treci de poarta de fier şi de al său bodyguard, pătrunzi într-o atmosferă de fiţe. Impresia e că aici nici vînzătorii şi nici cumpărătorii n-au vreun ţel mercantil sau consumist. Vînzătorii sînt, în marea lor parte, tineri cool, îmbrăcaţi trendy, aduc a artişti sau studenţi într-ale artei, iar produsele lor se doresc a fi

O cratiţă pe post de mărţişor.

lă sau din seminţe. Preţurile variază între 5 şi 10 lei pentru colajele din piele modelată, ceramică, lemn, figurine diforme de lut sau animale „drăguţe".

Vorbind de mărţişorul animal, anul acesta se pare că se poartă pisicile. Le găseşti la MŢR în orice formă, culoare, material, de la cîţiva lei inutili la serioasa sută rotundă, de la pisici de metal, la motani din sticlă, eşti înconjurat de feline pe care le poţi lua, la o adică, şi pe post de leu, urs sau veveriţă – cum încerca un comerciant să-şi convingă o cumpărătoare că totul depinde de unghiul din care priveşti.

Pe o altă tarabă am descoperit şi nişte mărţişoare mai preţioase, atît la preţ cît şi la înfăţişare: bijuterii handmade de cupru cu pietre semipreţioase, de la 80 la 100 de lei setul, care priveau destul de ironic la taraba de vizavi a unor mărţişoare mai... prietenoase. Sau mai bine-zis „prietenoase cu natura", pentru că, urmînd trendul eco-cool şi traducînd englezescul *„nature friendly"*, am descoperit un nou tip de mărţişoare ecologice, făcute adică din materiale reciclate (sau reciclabile, nu mi-a fost prea clar), sau pur şi simplu din bucăţi de fructe uscate şi prinse cu şnurul tradiţional.

Goana după originalitate a pus la tîrgul de mărţişor, pe o altă tarabă, o generoasă ofertă de... miere. Probabil pentru că, deşi finuţ şi elitist, pe criză e bine să fii tandru, dar logic.

Mărţişoare de bani gata

Pentru cei care respectă tradiţia, dar urăsc tradiţionalul, mărţişorul comun, care este prea „ca la ţară", a rămas doar un motiv, îmbrăcat în haine de cadou în toată regula. De la ofertele din farmacii – căci astăzi găseşti mărţişoare pînă şi la drogheriile ce scot la înaintare oferte de pastă de dinţi, săpun sau creme, la parfumuri, bijuterii sau ceasuri, şi pînă la ofertele bancare de carduri, mărţişoarele de bani gata par a deveni cele mai facile alegeri, cînd ai mulţi bani şi puţină imaginaţie, dar mai ales cînd vrei să epatezi.

Tîrgul tradiţional organizat la Dalles a fost anul acesta asemănător cu cel de anul trecut, asemănător cu tîrgul de Crăciun sau de Paşte. Găseai aici produse pe care le poţi oferi cadou oricînd, la orice sărbătoare sau eveniment. Bijuteriilor de argint li s-a adăugat şnuruleţul; dulciurilor, CD-urilor, hainelor – aşijderea, toate prinzînd look de mărţişor prin adaosul de context alb cu roşu. Pentru că asta a devenit cel mai important, contextul. În rest, bani să fie, că de mărţişoare nu ducem lipsă.

Anul acesta se pare că se poartă pisicile.

Poate cea mai inedită ofertă a fost totuşi cea casnică. De la un stand puteai cumpăra oale, linguri şi alte accesorii de bucătărie. O cratiţă pe post de mărţişor nu e însă de colo, majoritatea femeilor învăţînd că, la preţurile pe care le au produsele de bucătărie, nu mai este cazul să faci nazuri, şi musai e să fii pragmatic, iar o tigaie de ceramică sau o oală cu fund dublu nu mai sînt considerate neavenite, deşi sînt oferite drept simbol de primăvară.

„Am primit un föhn de mărţişor" – este o replică spusă cu bucurie de o duduie la telefon. Exact ce îşi dorise, şi uite, ocazia creîndu-se, dorinţa i s-a îndeplinit. În acest context, mărţişoarele de bani gata sînt acele cadouri pe care ţi le doreşti probabil de Crăciun, dar care din varii motive nu s-au materializat, iar 1 martie devine astfel doar o nouă ocazie de achiziţii, de la şnur la glamour fiind pentru unii doar un pas, pentru alţii – o prăpastie.

Mărţişoare Fisc şi cangurul lui Mazăre

■ „De 1 martie Radu Mazăre nu a mai plecat în ţară. Coşarul l-a găsit în biroul lui din Constanţa acolo unde i-a şi oferit cadoul, un cangur a cărui mîncare preferată este, cum altfel, mazărea. Deşi ar fi preferat prezenţa unei blonde în locul coşarului, liderul PSD a acceptat fără prea multe rezerve cadoul, alegînd chiar şi un nume pentru animal: «Am doctorul să se ocupe de el. O să îl cheme Boogie. Ne luăm o insulă şi ne mutăm acolo. Ţie o să îţi găsesc mai multe canguriţe, mie mai multe blonduţe şi ne mutăm acolo că-i linişte şi bine» i-a spus Mazăre cangurului, dezvăluind în faţa reporterilor de la *Acces Direct* ce planuri de viitor are."

http://www.a1.ro/showbiz

■ De 1 Martie, la televizor, pe lîngă reportajele cu fabricanţii de mărţişoare şi tîrgurile organizate în toată ţara, două inedite: la PRO TV se vorbea de Fiscul din Sibiu care a pus la vînzare mărţişoare confiscate, iar la Antena 1 – de mărţişorul primit de primarul Constanţei.

■ „La Direcţia Finanţelor Publice Sibiu a fost un du-te vino toată ziua. Cine a auzit că aici se vînd mărţişoare ieftine a dat buzna, şi a făcut o investiţie bună. S-au găsit mărţişoare ca pe tarabele din oraş, dar la un preţ de nimic. Mărţişoarele au fost confiscate de la un comerciant care le vindea într-un loc neautorizat de Primărie. În prima fază a fost amendat, dar pentru că poliţia l-a găsit din nou în neregulă, comerciantul a primit o nouă amendă şi a rămas şi fără marfă."

http://stirileprotv.ro/

Cu ochii-n 3,14

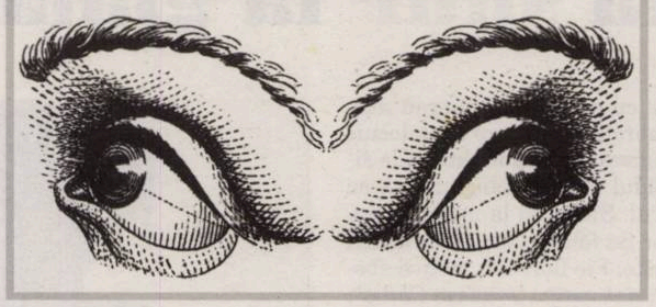

DACĂ AŢI AVUT PROBLEME CU PICIOARELE DIN SPATE (CARE VORBEAU ROMÂNEŞTE FÎŞÎIND), ÎNCERCAŢI UN ARANJAMENT DE FLORI USCATE LA TELEFON

■ Dacă aţi avut probleme cu urmărirea unei naşteri în direct, încercaţi să vedeţi pe pagina web a BBC-ului (secţiunea Earth) felul în care se naşte o insulă. Se pare că insulele Kavachi din Oceanul Pacific, unde se află unul dintre cei mai mari vulcani activi, se tot înmulţesc de la un timp încoace. Important e să nu fiţi în zonă, căci, după cum puteţi vedea, pămîntul urlă şi provoacă valuri la mare distanţă, nu ca o biată femeie ce răcneşte şi ea pe bună dreptate şi provoacă doar cîteva mici fracturi bărbaţilor din jur. (**S. S.**)

■ O culme a discriminării pozitive: la o paradă a modei pentru căţei a fost prezentat, printre alţii, un căţel mic şi flocos care avea, în loc de picioarele din spate, două roţi. (**I. P.**)

■ La Festivalul de Blues de la Sighişoara, înaintea unui *jam session*, am fumat o ţigară şi-am băut o Coca-Cola cu Murali Coryell, care mi-a povestit cum l-a botezat pe el Sri Chinmoy, cum l-a ţinut în braţe Jimi Hendrix pe cînd avea trei luni, cum la zece ani Miles Davis i-a dat, de ziua lui, o bancnotă de 100 de dolari (pe care nu-şi mai amintea pe ce a cheltuit-o), cum a locuit ani buni vizavi de Santana, cum Wilson Pickett se îndrăgostise de mama lui, cum Quincy Jones nu ştiu ce i-a mai făcut şi multe alte poveşti care m-au zăpăcit cu totul. Pe scenă, Murali Coryell a cîntat „I was in the room with Jimi“. Acum pot spune că am fost în cameră cu un tip care-a fost în cameră cu Jimi. (**M. C.**)

■ E clar: în venele celebrităţilor americane curge sînge românesc. Dustin Hoffman s-a născut, la Los Angeles, din părinţi români. Natalie Portman are o străbunică româncă, născută la Rădăuţi, Winona Ryder se trage din români şi din ruşi, iar Lauren Bacall îşi aminteşte că mama şi bunica ei vorbeau românește cînd ea era copil. Mîine-poimîine vom auzi că şi preşedintele Barack Obama are nişte rude apropiate pe la Clejani. (**A. P.**)

■ Aşa arată un articol (?!) de Cristian Tudor Popescu în *Gândul:* „Încerc să-i ascult pe Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu în emisiunea 50 de minute cu ei înşişi la TVR 1. Nu rezist mai mult de un sfert de oră. Atît pot să suport senzaţia acută că viaţa se scurge fişîind pe lîngă mine ca un şarpe de satin“. E scris adînc. Mă întreb cum se scurg celelalte 35 de minute din viaţa lui CTP, pînă se termină emisiunea: tot fişîind? (**M. V.**)

■ În ciuda impresiei generale, se mai întîmplă, chiar în zilele noastre, şi lucruri bune: un tînăr şofer de taxi mi-a oferit (mie şi tuturor clientelor sale din ziua de 1 martie) un mărţişor de bun-gust – un aranjament de flori uscate, adevărate, pe o bucată de sticlă. După care mi-a mărturisit că îi place să ofere flori şi ştie care se potrivesc fiecărei categorii de vîrstă (şi de alte cele). (**I. P.**)

■ Din seria „Diminutivarea României“, cineva la telefon: „Cînd am un răspuns, vă dau un bipuleţ“. (**M. V.**)

DACĂ AŢI AVUT PROBLEME CĂZÎND DE PE CALEA CEA BUNĂ (O LUNGĂ AŞTEPTARE LA PESTE 15,3 LITRI ALTITUDINE), VĂ IA CINEVA DE LAŢ, SĂ VĂ CĂLĂTOREASCĂ FLUENT

■ Cînd am citit că NASA a luat decizia de a-l înlocui pe astronautul Tim Kopra din echipajul navetei Discovery, pentru că acesta s-a accidentat căzînd de pe bicicletă, m-am gîndit că şi un ghinion comic are o şansă (la cîteva milioane!) să devină cosmic. (**A. M. S.**)

■ Au apărut chips-urile cu gust de castraveciori muraţi. Sîntem pe calea cea bună. De cînd tot aştept să se bage sarmale la McDonald's... (**L. V.**)

■ Pe 3 martie nu mi-a mers Internetul. Am sunat la compania respectivă şi mi s-a confirmat. Mi s-a spus, după o lungă aşteptare: „Într-adevăr, nu vă merge“. Curios, deşi mi s-a dat dreptate, nu m-am simţit deloc mai bine. (**S. G.**)

■ După ce am fost la Saas Fee, mi-am amintit că prima amintire cu gheţarul scobit prin care te poţi plimba o am din *Zenobia* lui Gellu Naum: „Culcat pe vîrfurile ascuţite ale unor cuie înfipte într-o scîndură, fachirul elveţian Mirna Bey (pe numele adevărat Augustin Fournier) a coborît gheţarul din Saas Fee, la peste 3000 de metri altitudine. Îmbrăcat numai cu un slip din piele de leopard şi purtînd pe cap un turban, Mirna Bey a folosit drept săniuţă scîndura plină de cuie“. Dacă aş fi ştiut înainte! (**S. S.**)

■ Deşi fac parte – conform unui studiu al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii – din cei 6,5% români non-alcoolici pe viaţă, nu pot să-mi ascund mîhnirea că, pentru 1,2 litri în minus pe cap de locuitor, ţara noastră (cu talentaţii şi vajnicii ei băutori) nu intră între primele trei ţări beţivane de pe glob: 1) Republica Moldova (19,2 litri de alcool consum mediu anual pe gît de locuitor); 2) Cehia (16,43 litri); 3) Ungaria (16,27 litri). Noi, cu 15,3 litri, sîntem în primii zece, dar, ca de obicei, meritam să fim mai sus... (**R. C.**)

■ Poliţia din Piatra Neamţ a scos la licitaţie doi cîini din rasa ciobănesc german – pe Cuda, de 9 ani, şi pe AFT, de 11 ani. Cîinii sînt deja prea bătrîni ca să-şi mai ducă la îndeplinire „misiunile“. Preţul de pornire al licitaţiei este de 400 de lei pentru căţeaua poliţistă, al cărei miros nu mai e ce-a fost, şi de 100 de lei pentru cîinele boşorog. Domnilor poliţişti, cum ar fi ca, pe la 60 şi ceva de ani, în loc să ieşiţi la pensie şi să bucuraţi de odihna binemeritată după o viaţă de muncă, să vă ia cineva de laţ, să vă ducă în piaţa publică şi să vă vîndă? Şi mă întreb: cine v-ar cumpăra? (**A. P.**)

■ Mihail Gorbaciov a împlinit 80 de ani; în Rusia putiniană („o falsă democraţie“, după cum susţine el) nu a fost arestat, nici judecat, e lăsat să călătorească, să aibă o marcă de vodcă şi o fundaţie cu un premiu de rezonanţă mondială numit „Omul care a schimbat lumea“. În multe ţări, încă e alintat cu diminutivul „Gorbi“. Mi se pare cel mai mare succes al eşecului său. (**R. C.**)

■ Ofertă pe un site: „Vorbeşti fluent & scri corect limba italiană în 24 zile“. Româna în cîte? (**D. S.**)

DACĂ AŢI AVUT PROBLEME CU VECHILE DENUMIRI MODIFICATE DE O BÎLBÎIALĂ COLECTIVĂ PE YOUTUBE, VĂ LAS

■ Pînă la sfîrşitul anului, CFR va schimba denumirile trenurilor. De la 11 decembrie, nu vom mai lua personalul, acceleratul sau rapidul, ci Intercity, Interregio şi Regio. Măsura a fost luată pentru a pune în acord reglementările feroviare din România cu legislaţia europeană. Între noi fie vorba, vechile denumiri erau oricum forme fără fond, căci numai în regim de rapid sau accelerat nu mergeau trenurile noastre... (**M. M.**)

■ Dintr-o anchetă realizată de *Scientific American* a reieşit faptul că europenii sînt mai puţin interesaţi decît americanii de alimentele modificate genetic, dar mult mai îngrijoraţi de efectele negative ale energiei nucleare. Şi unii, şi alţii sînt însă tot mai convinşi că activitatea oamenilor afectează în mod direct schimbările climatice. Păi, nu-i spune agentul Smith lui Morpheus (în *Matrix*, fireşte) că oamenii sînt, de fapt, paraziţii planetei!? (**M. C.**)

■ Pentru toţi bîlbîiţii, din toate colţurile lumii, în seara Oscarurilor de anul acesta s-a făcut dreptate. David Seidler – care a suferit de o bîlbîială serioasă în copilărie – a primit Oscarul pentru Cel mai bun scenariu original, pentru *Discursul Regelui* (film construit în jurul unui alt bîlbîit, regele George al VI-lea), devenind şi cel mai în vîrstă cîştigător al acestui premiu. „Tatăl meu mi-a spus întotdeauna că voi da roade tîrziu“, a glumit scenaristul în vîrstă de 73 de ani. (**P. M.**)

■ Care este culmea inseminării? Taurii de la fermele din Mureş sînt buni „de sămînţă“ pentru văcuţele din China. O delegaţie chineză a sosit la Staţia de Cercetare de la Sîngeorgiu de Mureş pentru a supraveghea recoltarea probelor, chinezii urmînd să plătească cîte 5 euro pentru fiecare doză de „material“. Motivul? În China sînt peste 80 de milioane de vaci şi prea puţini tauri. Vă imaginaţi isteria colectivă şi frustrările din grajdurile de acolo? Partea proastă e că viţeluşii chinezi nu-şi vor cunoaşte niciodată taţii români. (**A. P.**)

■ Duminică, 27 februarie, nu mai ştiu la ce oră, eram al 250-lea om de pe planetă care văzuse pe YouTube clipul *Born This Way* al lui Lady Gaga. M-am simţit ca un Cristofor Columb mai mic, punînd piciorul pe pămînturile virgine ale insulei Santa Maria Conception, acum o jumătate de mileniu. (**L. V.**)

■ La mica publicitate a unui ziar, la rubrica *electrocasnice,* am descoperit următorul anunţ, pentru a cărui decriptare vă las deplina bucurie: „TITAN, G+F+P+AC +Alarmă, utilată şi mobilată“. La o altă rubrică, am găsit un alt anunţ la fel de sintetic, dar mult mai clar: „PURCEI“. Şi urma un număr de telefon. (**A. M.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

DVD 3
Împreună cu Dilema veche

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 370 ■ 17-23 martie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ preţ cu DVD: 11,99 lei

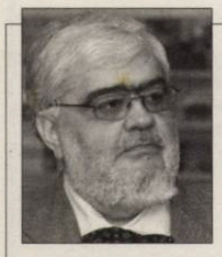

ANDREI PLEŞU

„Note, stări, zile“

pagina 3

SLAVENKA DRAKULICI

„Europa, viitor muzeu“

pagina 5

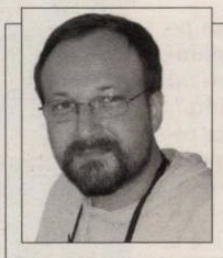

CEZAR PAUL-BĂDESCU

„Cutremurul? Un fleac!“

pagina 22

Patrimoniul, buldozerul şi macaraua

„Arhitectura este marea carte a omenirii, principalul mod în care se exprimă omul în diversele stadii ale dezvoltării sale, fie ca forţă, fie ca inteligenţă.“

VICTOR HUGO

03
5 948489 140624

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

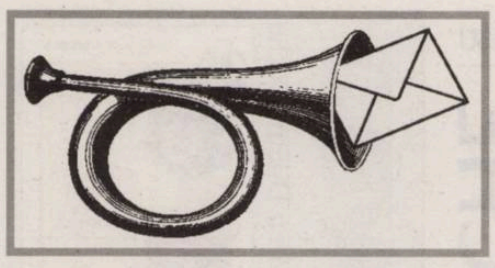

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

ACTUALITĂŢI

Fotbalistica presiune

Of... a început returul fotbalistic al scumpei noastre ţări.

Toate ştirile sportive sînt canalizate pe comentarii, analize, reflexii din toate unghiurile şi poziţiile despre nu ştiu ce meci sau nu ştiu ce patron (mai puţin jucătorii „de cîmp“, ei nu sînt aşa importanţi!). Totuşi, ceea ce remarc de ceva vreme este că expresia „a pune presiune“ e din ce în ce mai uzuală. De exemplu, este întrebat antrenorul X dacă echipa joacă sub presiune! Sau dacă jucătorul Y a fost sub presiune cînd a ratat cu poarta goală! Sau dacă decizia arbitrului Z a fost luată pentru că... evident... arbitra sub presiune! Ce să înţeleg? Că fenomenul fotbalistic se desfăşoară într-o fabrică de oxigen? sau... într-o imensă oală Kukta? Îmi şi imaginez cum, la marginea terenului, nişte furtunuri imense şi ventile cît „gip-ul“ vreunui patron exercită presiune de aer peste jucători, arbitri, comentatori, finanţatori, mai puţin peste spectatori!

Totodată, această sintagmă este extrem de folosită în... *politică!* Politica noastră, evident! Nu ştiu ce senator s-a aflat sub o anumită presiune cînd a afirmat nu ştiu ce bazaconie... sau... cutare lider politic exercită presiune asupra altor partide şi altor lideri şi altor capete luminate. Dacă avem atît de multă presiune în jur, am şi eu două întrebări: 1) Cine o plăteşte? 2) De ce văd în fiecare zi la ştiri... că în nu ştiu ce comună sau în nu ştiu ce cartier sau în nu ştiu ce oraş... nu este presiune la gaze?

Iulian-Teodor COSTACHE
Kosactive.invest@yahoo.com

Corupţii indefinite

S-au dat multe definiţii ale corupţiei. S-au găsit, de asemenea, multe domenii în care ea se manifestă (există şi corupţie sentimentală, intelectuală etc.). Putem spune că ne-am obişnuit cu ea, cu corupţia; a intrat în decorul vieţii cotidiene. De aceea, haideţi să-i găsim şi cîteva metafore:

1) forma corupe fondul;
2) spiritul corupe litera (dogma);
3) trupul corupe sufletul;
4) prima femeie l-a ispitit (corupt) pe primul bărbat (Eva pe Adam);
5) imaginea corupe cuvîntul scris;
6) detaliul corupe întregul;
7) zborul corupe legea gravitaţiei;
8) minunile sfidează (corup) bunul-simţ;
9) apa corupe vinul cel bun;
10) afacerile corup o veche prietenie (ce păcat!);
11) orgoliul corupe firea cea adevărată;
12) Puterea corupe (sminteşte) – aproape întotdeauna...;
13) se poate întîmpla şi aşa: turma corupe oaia cea „pierdută“...

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

De la „Cei mai viteji şi mai drepţi...“, la „Seminţe bune, băieţi!“

În urmă cu aproape 2500 de ani, celebrul istoric şi geograf din Halicarnas – Herodot – scria despre strămoşii noştri, geto-dacii, că sînt „cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci...“ Aparţinîndu-i celui supranumit Părintele Istoriei, aprecierea respectivă ar fi suficientă pentru a fi considerată demnă de toată încrederea. Numai că ea nu este izolată în Istoria noastră; asemenea însuşiri sînt consemnate şi în alte izvoare, ele fiind cunoscute celor cu o anume erudiţie.

album dilematic Vasile Dorolţi

O jumătate de mileniu mai tîrziu, un alt reputat istoric şi geograf grec, Strabon (63 î.Hr.-19 d.Hr), adunase suficiente informaţii pentru a se referi, în *Geografia* sa, la geto-dacii din vremea regelui lor Burebista, care a sfîrşit în anul 44, în acelaşi an cu Cezar. Cu materialul avut la îndemînă, Strabon demonstrează că, odată ajuns în fruntea neamului său, nu neapărat pe cale paşnică – se subînţelege! –, acest Burebista a reuşit să-l înalţe atît de mult, încît „în cîţiva ani a făurit un stat puternic şi a supus geţilor cea mai mare parte din populaţiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut şi de romani, căci trecea Istrul fără teamă“, ajungînd în incursiunile sale pînă în Macedonia şi Iliria (Albania de azi). Reformatorul rege Burebista a ajuns la asemenea înfăptuiri, recurgînd la cele trei măsuri politico-administrative cunoscute: instrucţia şi educaţia, reducerea suprafeţelor producătoare de vin şi respectarea legilor de către toţi. La nivelul pregătirii sale, Burebista atît a putut să înţeleagă: că izvorul energiilor neamului său se află în cele trei direcţii amintite. Nimic mai simplu, dar suficient pentru a dovedi că într-adevăr Istoria este şcoala superioară a politicii.

Dar, pentru a reduce acest arc peste timp şi a ne apropia mai repede de vremurile moderne ale evoluţiei şi involuţiei morale a poporului român, mai consemnăm o experienţă cu încărcătură istorică, una menită să producă schimbarea realităţii de la nivelul anilor 1848. Paşoptiştii români au proclamat atunci „Sfinţenia Muncii“ şi „Sfinţenia Proprietăţii“ (lat. *sanctificatio),* prevederi care, împreună cu libertatea, egalitatea şi fraternitatea, ar fi declanşat un proces de prefaceri de ordin social, economic, politic şi moral, realizabil numai prin participarea tuturor la propria bunăstare şi fericire. Nu ne-am propus să dezvăluim întreaga embriologie a adevărurilor cuprinse în cele cîteva pagini de Istorie, ce ne îndeamnă să păstrăm cu sfinţenie tot ceea ce ne-au încredinţat strămoşii sau părinţii, şi nici să-l frustrăm pe eventualul cititor sau cercetător de plăcerea de a apela la metoda problematizării.

Exemplele luate ne sînt necesare doar pentru a ilustra adevărul că Istoria, această memorie a omenirii, această carte de identitate a unui popor, fără de care nimic nu se poate înţelege sau explica, continuă să ofere „posibilitatea de modelare a caracterelor noii generaţii“ (Arnold Toynbee). Este şi considerentul pentru care Istoria se studiază, în medie, timp de 14 ani, iar în unele ţări europene chiar mai mulţi.

Căci – „După priveliştea lumii, după minunile naturii, nimic nu este mai interesant, mai măreţ, mai vrednic de luarea noastră aminte decît Istoria“ – scria în urmă cu aproape două veacuri M. Kogălniceanu. „Istoria, domnilor mei, după zicerea autorilor celor mai vestiţi, este adevărata povestire şi înfăţişare a întîmplărilor neamului omenesc; ea este rezultatul vîrstelor şi a experienţii. Se poate, dar, cu drept cuvînt numi glasul săminţiilor ce au fost şi icoana vremii trecute.

Istoria, după Biblie, trebuie să fie, şi a fost totdeauna, cartea de căpitenie a popoarelor şi a fieştecărui om îndeosebi“ – mai scria marele patriot român, şi gîndurile sale sînt de mare actualitate.

În susţinerea valorilor fundamentale cultivate de Istorie, pentru a le focaliza mereu pe momentele şi evenimentele care să contribuie la formarea conştiinţei şi construcţiei europene, se înţelege că nu au ce căuta mîinile neîndemînatice ale lui Badea cutare sau a nu ştiu cărui Băiet de manifest de pe podişca politicii. Şi pentru a o apăra de prezent, stau de veghe cuvintele Domnului Eminescu: „Toată istoria unui popor este înmagazinată în prezentul lui“. Dar şi în titlul propus de noi mai sus.

Nicolae POSTOLACHE
n_postolache@yahoo.com

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Cum să te măriţi cu un milionar

■ *Cum să te măriţi cu un milionar* (1953) a însemnat şi relansarea lui Jean Negulesco (1900–1993), regizorul născut la Craiova şi devenit cunoscut la Hollywood în anii '40. Plecat la Paris la vîrsta de 12 ani, cu visul de a deveni pictor, Jean Negulesco a lucrat, în timpul Primului Război Mondial, într-un spital de campanie pe frontul de Vest. În perioada dintre războaie a studiat pictura chiar cu Constantin Brîncuşi, iar la prima sa expoziţie, Jean Negulesco a vîndut nu mai puţin de 150 de lucrări. Ajuns la New York în 1927 cu o expoziţie personală, a rămas în State şi, la scurtă vreme, a intrat în industria cinematografică realizînd, pînă în 1970, peste 30 de filme.

■ *Cum să te măriţi cu un milionar* este unul dintre primele filme turnate în CinemaScope şi a cărui coloană sonoră a fost înregistrată stereo.

■ Deşi, conform contractului cu Twentieth Century-Fox, Betty Grable a fost creditată ca starul principal, Marilyn Monroe a fost promovată prima în trailerul şi pe afişul filmului.

■ Filmul a fost nominalizat la Oscar pentru costumele realizate de Charles Le Maire şi Travilla.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 8.500 şi 47.000 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

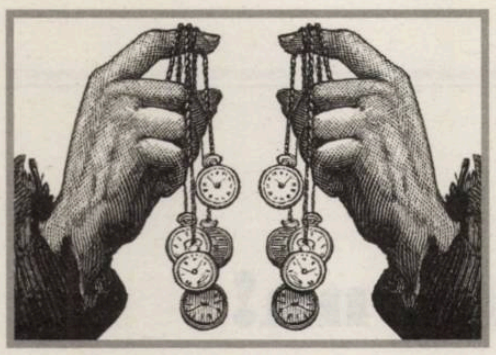

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

■ *Sîmbătă, 30 ianuarie 1971, Bucureşti*

Rilke despre Balzac, în textul său despre Rodin: „Dacă lumea ar fi fost pustie, privirile lui ar fi populat-o“. E misterul constitutiv al creativităţii. Invenţie, nu inventar. Privirea artistului, fie el scriitor sau plastician, e, cum ar fi spus Souriau, „skeuopoietică“, născătoare de obiecte. Dar nu obiecte arbitrare, ci obiecte *apte să populeze* lumea, adică să-i dea substanţă, să o potenţeze, să o justifice. Lumea creată de artist, ca şi lumea lui Dumnezeu, e efectul secundar al unei singurătăţi procreatoare („...cercul singurătăţii în care vieţuieşte obiectul artei“ – spune Rilke), o singurătate care are suficiente resurse pentru a transforma orice pustiu în aglomeraţie, în paroxism vital.

Tot din textul lui Rilke despre Rodin: „Mă simt ca un om care ar trebui să vă amintească de copilăria dumneavoastră. Nu, nu numai de a dumneavoastră: de tot ce a fost vreodată copilărie. Pentru că e vorba de a trezi în dumneavoastră amintiri care nu sînt ale dumneavoastră; care sînt mai bătrîne decît dumneavoastră; de a restabili raporturi şi de a reînnoda relaţii care au existat cu mult înaintea dumneavoastră“. Nu este aceasta „misiunea“ comentatorului de artă? Ocolul hermeneutic al criticului împrejurul operei poate fi înţeles ca o încercare de a-namneză: te străduieşti să reinstitui bucuria jocului, frăgezimea intuiţiei copilăreşti şi recuperarea unei reţele de simpatie universală. Orice act de cultură „restabileşte raporturi“ şi „reînnoadă relaţii“. Toate prin strategia gravă a ludicului. Orice act de cultură e un protocol al prieteniei.

■ *Vineri, 5 februarie 1971, Bucureşti*

Cît de adevărată rămîne o tristeţe cînd o scrii?

* * *

Ceasurile grele sînt ceasurile întrebărilor simple.

■ *Marţi, 9 februarie 1971, Bucureşti*

Pentru un compendiu al „categoriilor vieţii“, despre a căror anvergură *categorială* nu se vorbeşte îndeajuns: copilăria, călătoria, suferinţa, lenea, lectura, buna-dispoziţie, iubirea, moartea, firescul.

■ *Miercuri, 7 aprilie, 1971, Bucureşti*

Pasaje din Villiers de l'Isle-Adam *(Povestiri fioroase):* „frumoasa noapte a ochilor ei“. Sau: „Orăşanului îi plac greşelile de tipar, domnule! Se simte flatat cînd le descoperă“. Sau: „Tinere prieten, e trist, dar suferi de mult, enorm de mult talent. Iartă-mi brutala sinceritate. Nu am de gînd să te jignesc. Sînt adevăruri dureroase la vîrsta dumitale, ştiu, dar... sus inima!“. Şi un *motto* din Prinţul de Ligne: „Ne duceam adesea pe la Duthé: acolo va mai rău“. Duthé, Rosalie Duthé, era o vestită curtezană, ibovnica lui Carol al X-lea...

■ *Luni, 10 mai 1971, Mînăstirea Celic Dere*

Înţelepciunea rumenă a amurgului sub streaşina unei case vechi (faţă de anonimitatea lui pe un perete de bloc). Dispoziţie de pensionar. Romantismul adevărat nu e al adolescenţilor.

■ *20 septembrie 1991, Bucureşti*

Irina Nicolau îmi scrie o minunată, tandră şi întrematoare scrisoare. Citez doar *Post Scriptumul,* pentru că nu mă priveşte direct: „Dintre animale îmi place măgarul. Nu ţi se pare că România seamănă cu un măgar? Simplu, sfînt, gălăgios, dar introvertit, penibil, cinstit, încăpăţînat, semn al sărăciei sau al unei bogăţii de altă culoare, semn al lipsei de nobleţe sau indicînd o nobilitate veche, răbdător, cărător, măgar (nu poate fi neglijată secvenţa *«torna, torna, fratre»),* măgarul îţi poartă desagii şi nu sufletul (măgar psychopomp, *never!),* ajutîndu-te să reduci lumea obiectelor posibile la strictul necesar. M-aş simţi prost într-o Patrie-Leu, o Patrie-Ghepard, o Patrie-Vulpe. Aş putea trăi, eventual, sub semnul mielului negru (Caucazul). Oricum, consider că o Patrie-Măgar mi se potriveşte perfect“.

Nu ţi se pare că România seamănă cu un măgar?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Tari pe strapontină

Una dintre dificultăţile de a discuta despre „rezistenţa prin cultură“ provine chiar din formula în sine. Sau, mai bine-zis, din reacţiile pe care le stîrneşte.

Am observat de multe ori tendinţa – explicabilă – ca, atunci cînd vine vorba despre „rezistenţa prin cultură“, să fie invocată sintagma „rezistenţa anticomunistă“. Reacţia firească este, în acest caz, de a-i compara pe cei care au protestat deschis – difuzînd manifeste, exprimîndu-se public, trimiţînd scrisori pentru a fi citite la Radio Europa Liberă – cu cei care s-au limitat la a scrie texte (literare sau de altă natură) care refuzau să se înscrie pe „linia“ comandată de partidul comunist ori mizau pe aluzii, pe jocuri de cuvinte sau pe alte procedee textuale pentru a le introduce un mesaj subversiv. Evident, o asemenea comparaţie nu poate fi decît în favoarea celor dintîi: şi-au riscat viaţa, unii dintre ei au fost închişi, alţii au fost „consemnaţi“ la domiciliu cu agenţii Securităţii la poartă. Întrebarea retorică este inevitabilă: „Cum să spui despre unii că, scriind cărţi, s-au opus comunismului prin cultură, cînd alţii s-au manifestat deschis împotriva sistemului?“. Evident, în această logică, nu poţi să-i compari. A scrie bine, inteligent şi curat – eventual strecurînd oarecari aluzii pe care nişte cititori la fel de inteligenţi le-ar putea înţelege ca mesaje critice la adresa ideologiei oficiale – e foarte puţin faţă de acţiunea directă şi riscantă a celor care au vorbit pe faţă şi au plătit pentru asta. Iar dacă aducem în discuţie şi o a treia sintagmă folosită în discuţiile despre lupta împotriva comunismului – şi anume „rezistenţa în munţi“ de la începutul anilor '50 –, e limpede că, aparent, bieţilor intelectuali care s-au străduit să scrie şi să gîndească *în afara* ideologiei oficiale (sau măcar s-o ocolească, s-o „păcălească“) nu le mai rămîne decît un loc incomod pe strapontină printre cei care pot alcătui nu foarte numeroasa „comunitate“ a celor care au făcut sau au spus ceva împotriva comunismului. Sau măcar au spus ceva „pieziş“ – nici contra, dar nici pentru – creînd o complicitate cu publicul care ştia să decodifice aluziile, intertextele, micile ironii subversive. Într-o cultură ca a noastră – în care bancul, băşcălia, jocul de cuvinte, limbajul aluziv, ambiguitatea au un rol important – o asemenea complicitate era la îndemînă şi prezenta anume garanţii de eficienţă.

Mi se pare însă că, în aceşti termeni, toată discuţia se reduce la „producţia“ culturală, nu şi la „consum“ – dacă îmi sînt permise aceste cuvinte. S-a discutat foarte mult despre felul în care nişte scriitori şi artişti s-au străduit să-şi salveze conştiinţa într-un sistem care dădea indicaţii despre felul cum trebuie făcută arta, să se exprime normal într-o lume în care limbajul era pervertit şi manipulator. Nu s-a discutat deloc însă despre efectele creaţiilor lor asupra publicului. Nici despre fundalul cultural prin care oamenii încercau să se apere de invazia ideologiei. Un capitol interesant al „istoriei culturale a perioadei comuniste“ l-ar reprezenta, sînt convins, descrierea tehnicilor de supravieţuire intelectuală şi morală prin procurarea de cărţi, discuri, albume de artă, casete video. Procurarea de alimente a devenit o problemă de „rezistenţă în faţa sistemului“ în anii '80, cînd începuse criza generalizată. Dar cu mult timp înainte oamenii se străduiau să „pună mîna“ pe cărţi străine ori pe discuri cu muzică rock care veneau pe căi ocolite din Occident, iar apoi erau copiate şi transmise din om în om. Tot aşa au circulat, subversiv, cărţi ale unor autori interbelici care oficial erau interzişi sau editaţi parţial, cu pagini întregi tăiate de cenzură. Unele cărţi circulau în copii xeroxate, aşa cum muzica se „trăgea“ de pe un magnetofon pe altul (şi nimănui nu-i prea păsa de calitatea audiţiei, important era că aveai ce asculta). Iar apariţia videocasetelor (pagina de mică publicitate din *România liberă* de atunci era plină de anunţuri cu „vînd videocasetofon“, preţul fiind cam cît o jumătate de Dacie sau chiar mai mult) a creat o mică industrie subterană de copiat şi închiriat filme – de la raritări „de autor“ pînă la poliţiste şi *horror* de serie. Acest context a ţinut viu şi treaz un public suficient de numeros şi de pregătit pentru a înţelege şi a aprecia creaţiile culturale „normale“ şi pentru a se feri de otrava propagandei oficiale prin cuvînt. Asemenea creaţii au existat, evident, şi pentru că au fost îngăduite de sistem în perioadele de „slăbire a şurubului“ explicate de Eugen Negrici în cărţile sale despre literatura în comunism. Acest public nu a reuşit, desigur, să creeze o „societate civilă“, nici nu s-a manifestat în vreun fel împotriva dictaturii. „N-am avut un Havel“ – e adevărat; dar n-am avut nici un nucleu mai consistent de oameni dispuşi să întreprindă ceva la îndemnul unui Havel sau unui Michnik. Dar am avut măcar atît: un public destul de consistent care reuşise să-şi păstreze anumite valori, idei, percepţii, gusturi şi o anumită deschidere către lume şi către cunoaştere *tocmai* pentru că a avut ce citi, ce asculta, ce vedea. Să ne imaginăm, prin absurd, cum ar fi fost societatea noastră dacă *nimeni* n-ar mai fi scris cărţi nepervertite de ideologia oficială: am fi fost probabil o variantă a Coreei de Nord, aşa cum voia Ceauşescu.

Privită dintr-o asemenea perspectivă, „rezistenţa prin cultură“ a fost cel puţin o formă de a conserva anumite idei şi valori, ferindu-le de presiunea propagandei oficiale. Bineînţeles că asta înseamnă altceva decît „a protesta deschis împotriva sistemului“. Mi se pare însă că sensul cuvîntului „rezistenţă“ nu trebuie redus la conotaţia sa *activă*. Dicţionarele ne spun că „a rezista“ înseamnă „a se împotrivi, a ţine piept“, dar şi „a nu se lăsa învins, a se ţine tare“. În comunism, unii – foarte puţini – s-au împotrivit, alţii nu s-au lăsat învinşi. Scriind sau citind.

ținerea de minte

„La noi moravurile culturale sînt mai blînde, datorită vicisitudinilor istoriei, care au dislocat în numai un secol, în atîtea direcţii disparate şi de atîtea ori, conştiinţa omului de cultură, încît l-au făcut adesea fatalist şi sceptic în forul său interior şi cu o filozofie a compromisului în viaţa exterioară. Blîndeţea aceasta a noastră, pe care cîteodată o ridicăm la rang de virtute, nu e totdeauna cea mai bună armă cu care să ne putem mîndri, fiindcă pe terenul ei lipsit de vigilenţă şi pe cultul ei faţă de valori, ridicat adesea sus, pînă la dispariţia oricărui relief viu a unui om de cultură sau scriitor şi transformarea lui în icoană, apare intoleranţa extremă, întîi în idei şi apoi în fapte în faţa căreia, cu stupoare, vedem cum cedează chiar şi marele creator, deşi o analiză a momentului respectiv ne dovedeşte că adesea nu erau de pierdut decît oarecari poziţii sociale de favoare, dorite cu patimă şi care patimă trebuia ferm suprimată.“

Marin Preda, *Imposibila întoarcere,*
Editura Curtea Veche, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Vine foametea? Ete, na!

2010, august. Tatiana Sterova dă televizorul mai tare. De cîteva săptămîni, aude acelaşi şi acelaşi lucru. Că e jale, că e nenorocire, că o să moară toţi de foame. E adevărat că la Moscova nu s-a mai văzut o asemenea caniculă de multe generaţii şi că incendiile se ţin lanţ în zonele agricole ale Rusiei. E adevărat că un kilogram de cartofi a ajuns la trei dolari, dar Tatiana îşi poate permite. Este analist bursier şi cîştigă destul. E dimineaţă şi e încă acasă. Se uită la televizor, la Elvira Nabiullina, ministrul economiei. Cu faţa ei de tocilară sexy a clasei, doamna ministru caută să convingă populaţia că nu guvernul e de vină, ci seceta şi nenorociţii de speculatori. Tatiana pufneşte în rîs (era prea mică pe vremea URSS-ului). Ştie că *spiciul* inflamat al Elvirei nu va face altceva decît să ridice şi mai tare preţul grîului la bursă. Asta îi dă o idee. Întinde agale mîna spre laptop şi, după trei click-uri de mouse bine ţintite, cumpără rapid prin bursa Micex din Moscova cîteva mii de acţiuni la Razgulay. Ăştia operează în regiuni lovite rău de secetă, dar au compensat scăderea cu o treime a producţiei prin preţul mai mare. Tatianei i-a fost teamă de anunţul lui Putin privind oprirea exporturilor ruseşti de grîu. Asta a dus la explozia preţurilor pe plan mondial. Ar cumpăra acţiuni şi la nişte firme agricole din România, Polonia sau Ucraina, dar îi este prea lene. Acţiunile Razgulay au crescut deja cu 37%. Transmite un pupic laptopului, îşi ia Vuitton-ul de pe canapea şi pleacă spre birou. În drum, îşi propune să oprească la bunica ei, cu o sacoşă de alimente. Săraca de ea, e pensionară şi e obsedată de lipsurile din vremea comunistă. Îşi zîmbeşte în oglinda liftului. Se închipuie Scufiţa Roşie.

2010, decembrie. David Mathews este bucuros că toată familia a scăpat cu viaţă. Copiii şi nevasta sînt acum în siguranţă, la Sydney. Mary, cumnata, a fost bucuroasă să îi ţină acolo o vreme. Între timp, David are treabă. Apele revărsate s-au retras, aşa că se va apuca să scoată noroiul din magaziile de scule, să cureţe combinele şi să repare tractoarele. Speră să termine totul pînă la Crăciun, să poată să-şi aducă familia acasă. Nenorocirea asta de inundaţie îi cam dă planurile peste cap. El produce grîu de foarte bună calitate, pentru paste făinoase şi pîine. Producea. Acum nu se mai aşteaptă la mare profit din recolta asta. Jumătate din grîu este făcut zob, trebuie să-l vîndă la preţ prost, eventual ca furaj. Toate zonele agricole din Australia au fost afectate. Pe bursele mondiale, preţul grîului de calitate a crescut enorm. Firesc, avînd în vedere că australienii sînt pe locul 4 în lume la exportul de grîne.

2011, ianuarie. Ping Li este furios. Prăpădiţii ăia de la o publicaţie online i-au dat numai nota 6,5 pentru nivelul serviciilor. Ce mama naibii de servicii îţi trebuie cînd comanzi o felie de pizza şi o cola? Restaurantul este bine plasat, la gura de metrou Templul Jing An. Central. Îl încurcă deocamdată muncitorii care nu mai termină de renovat templul budist construit în secolul al XIII-lea. De-ar termina mai repede, să vină mai mulţi turişti. Pentru moment, se descurcă bine din vînzările pentru funcţionarii de la multinaţionale. La el mănîncă băieţii de la Lenovo şi angajaţii de birou de la Toyota. Ah, şi vreo douăzeci de fraieri de la biroul regional de partid. „New York Style Pizza“, aşa şi-a botezat localul. Să ştie oamenii la ce să se aştepte. O pizza la el costă 80 de yani (cam 12 dolari), ceea ce e bine pentru preţurile din Shanghai. Oftează cînd se uită pe factura de făină. Iar s-a scumpit. Ori scade din profit, ori scumpeşte pizza. După o dezbatere lăuntrică de cca 10 secunde, s-a hotărît: o să mărească preţul. Nu va duce lipsă de clienţi. Apetitul chinezilor pentru pizza, pîine sau paste făinoase pare insaţiabil. Au dat de bani, ce să faci... Ping Li se calmează. Uită de nota mediocră pentru servicii de la o amărîtă de publicaţie online.

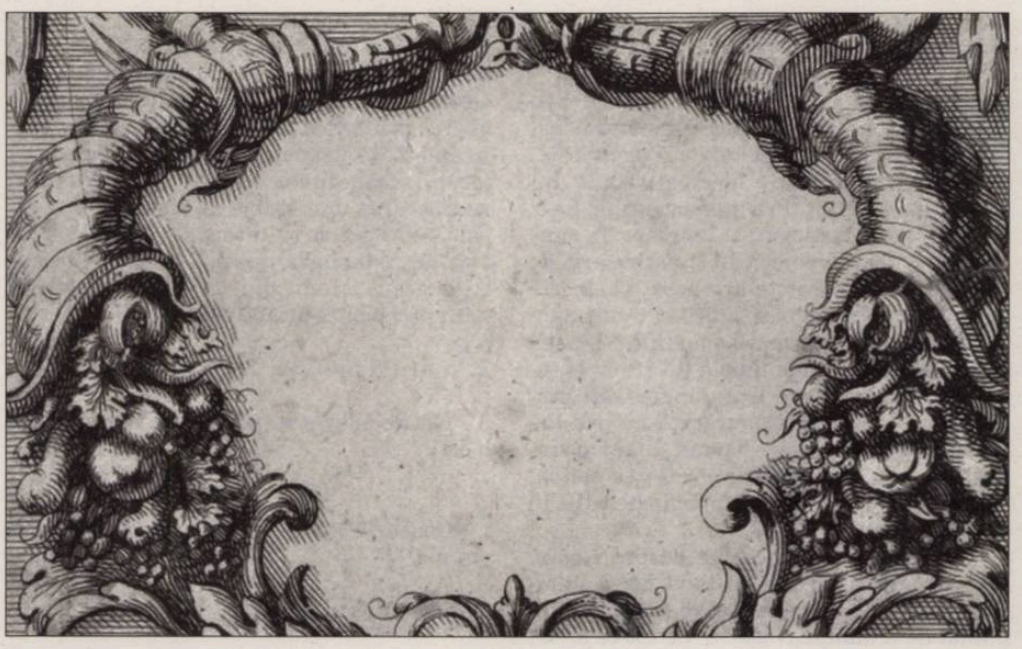

2011, zilele astea. Europa are cam 30 de milioane de hectare de pîrloagă. Adică teren necultivat. Subvenţionat. Încă.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artiști români,care au lucrat și în străinătate, cu cote internaționale

Artiștii galeriei:

Isaac ANTCHER
Corneliu BABA
Dimitrie BEREA
Victor BRAUNER
Constantin BRANCUSI
Mircea CIOBANU
Aurel COJAN
Jean DAVID
Natalia DUMITRESCU
Francois GALL
Lucian GRIGORESCU
Nicolae GROPEANU
Etienne HAJDU
Jacques HEROLD
Marcel IANCU
Alexandru ISTRATI
George MARCULESCU
Samuel MUTZNER
Paul NEAGU
Gheorghe PETRASCU
Jules PERAHIM
Magdalena RADULESCU
Victor ROMAN
Paul SCORTESCU
Arthur SEGAL
Michel SIMONIDY
Victor VASARELY

COLORS ART GALLERY împreună cu Galeria LE MINOTAURE Paris vă invită la

Abstractul în
Pictura lui Cojan

Expoziția va avea loc în perioada 18 martie - 8 aprilie 2011 . Vernisaj, vineri 18 martie, începând cu ora 17.00.

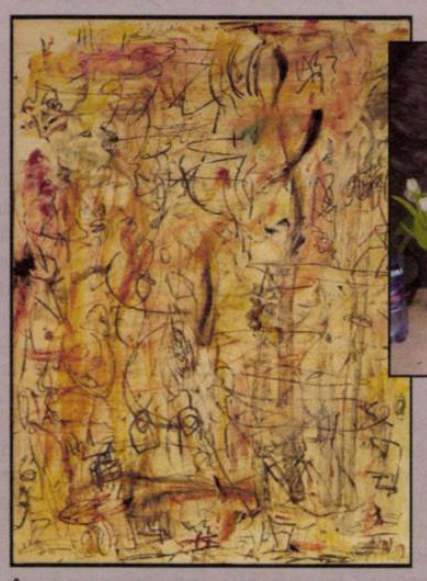

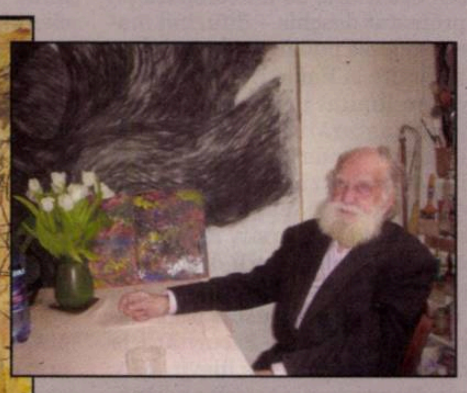

Aurel Cojan - "Mouvement", 1985,
tehnică ulei pe pânză dimensiuni 99,7 x 72 ,9 cm.

Într-o perioadă de preaslăvire a unui regim și a unor conducători nedemni, Cojan a avut verticalitatea marelui artist.Nu a făcut copromisuri.Ca urmare, nu a primit comenzi. Nu a avut de multe ori cele necesare unui trai minimal. Dar nu i-a păsat. A pictat pe ce s-a putut. A înobilat orice bucățică de hartie, carton sau pânză.

PICTURA ERA OXIGENUL!
Pentru tânărul care, acum mai bine de șase decenii își expune lucrările în florăria mamei sale de lângă Biserica Italiană din București, **PICTURA ÎNSEAMNĂ VIAȚA!"**

Textul de Florin Colonaș,în catalogul expoziției "Cu gândul la Cojan", Galeria "Contrapunct", București 1999 "

Colors Art Gallery, Strada Puțul lui Zamfir nr.22-24,sector 1,București
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

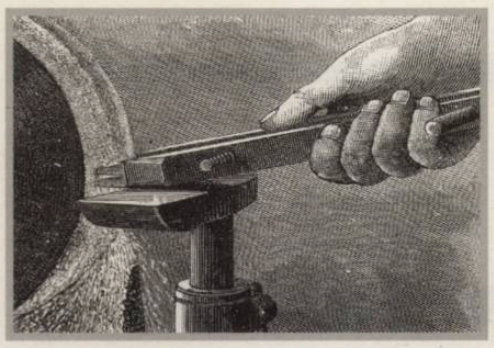

Slavenka DRAKULICI

teme de azi

Europa, viitor muzeu

Aţi auzit, poate, despre Muzeul în aer liber Skansen, dar probabil că nu şi de Euroskansen – Muzeul felului de viaţă european. Asta pentru că acest muzeu e încă în faza de construcţie. Peste cîteva decenii, turişti din toată lumea, în special din China, vor face tururi în masă prin Europa. Autobuzele lor se vor opri la Bruxelles, Paris, München, Praga, Roma, Stockholm etc. Euroskansen va oferi tururi specializate în fiecare aspect al vieţii de tip european. Acestea vor fi sursa principală de venituri pentru populaţia bătrînului continent. Ghizii specializaţi în europenism vor povesti vizitatorilor, cel mai adesea elevi şi studenţi, cum trăiau mai de mult europenii. În anul 2050 d.C., acest mod de viaţă va fi considerat un „paradis pierdut". Vizitatorii interesaţi de tipar, de exemplu, vor putea să studieze librării şi chioşcuri de ziare şi vor trăi experienţa unică de a ţine în mînă cărţi şi ziare. Vor fi lecturi publice şi seminarii organizate în modul specific: gratis. Cei interesaţi de servicii sociale vor putea vedea spitale cu acces gratuit, şcoli publice şi mijloace de transport în comun la preţ redus. Vor fi iniţiaţi în uluitorul concept al sistemului universal de pensii şi în ideea că, în urmă cu 50 de ani, europenii se bucurau de o vacanţă anuală plătită, lungă de şase săptămîni.

Mulţi vizitatori vor clătina din cap în semn de neîncredere. „Dar cum de a devenit Europa un muzeu?" va întreba, în mod inevitabil, cineva. „La începutul secolului" – va răspunde un ghid – „Uniunea Europeană s-a confruntat cu dificultăţi tot mai mari pe piaţa globală. UE a pierdut competiţia cu Statele Unite şi mai ales cu noile puteri economice precum China, India şi Coreea de Sud. Pe scurt, a intrat într-un colaps economic, politic şi social din pricina economiilor orientate spre profit. Statele slabe n-au mai putut deţine controlul şi nici garanta beneficiile cetăţenilor lor, tot aşa cum n-au mai putut susţine costisitoarea birocraţie de la Bruxelles, care s-a împotmolit în discuţii mărunte. Refuzul de a admite integrarea de imigranţi, adică o forţă de muncă proaspătă foarte necesară în condiţiile îmbătrînirii populaţiei, a avut de asemenea un rol decisiv. Adăugîndu-se la aceasta şi marele tablou al crizei financiare şi ecologice mondiale, s-a creat o insecuritate generală."

„Politica a fost lăsată pe seama politicienilor motivaţi exclusiv de interese private" va continua ghidul. „Succesul acestora depindea de cît de populari erau. *Infotainment*-ul, consumerismul şi preocupările individuale au devenit dominante, în vreme ce interesul pentru binele comun s-a pierdut complet, ca şi în restul lumii. Europenii erau însă obişnuiţi cu unica extravaganţă de a trăi într-o societate condusă prin solidaritate instituţionalizată. Aceasta luase forma unui set de politici bazate pe credinţa că toţi indivizii trebuie să aibă garantate nişte mijloace minime care să le asigure demnitatea umană. Se presupunea, aşadar, că statul trebuia să asigure educaţie gratuită, asistenţă medicală, beneficii sociale, pensii şi altele. Într-un cuvînt, oamenii credeau cu tărie că e posibil să trăiască bine împreună, ca o comunitate."

Euroskansen va oferi tururi specializate în fiecare aspect al vieţii de tip european.

„Din nefericire, în timpurile pre-Euroskansen, nu existau viziuni despre cum să protejezi aceste bunuri comune, aşa încît populaţia a fost obligată să urmeze conceptele dominante ale creşterii economice fără sfîrşit, la fel ca şi dereglementarea şi externalizarea. Nu doar că nu mai erau lideri capabili să aplice o viziune diferită, dar nu mai era nimeni în stare să gîndească altfel. Asta s-a întîmplat pentru că specialiştii în gîndire, aşa-numiţii intelectuali, au dispărut la începutul secolului XXI, nemaifiind necesari. Cîţiva au reuşit să supravieţuiască într-o îndepărtată regiune a Franţei, o ţară care odată se distingea printr-o combinaţie între sensibilitatea la chestiuni sociale şi un superb hedonism. Unul dintre aceştia a venit cu o idee strălucită despre cum ar putea supravieţui europenii, menţinîndu-şi modul lor de viaţă şi chiar obţinînd profit de pe urma lui! Ca să fim exacţi, după o vizită la Muzeul Skansen din Stockholm, el s-a întors în Franţa şi a continuat să mediteze: *Continentul nostru e mic şi populaţia îmbătrînită şi în scădere, aşa că de ce să nu transformăm întreaga Europă într-un Skansen? Atunci, întreaga lume va putea veni aici să studieze modul nostru extravagant de viaţă...*"

„Restul e istorie. Ideea s-a răspîndit. Primele reacţii au fost împotriva unui astfel de *zoo*, dar curînd, ideea a prins la politicieni şi oamenii de afaceri. După un referendum (pe atunci o metodă populară folosită de politicienii care se temeau să ia decizii nepopulare), în care 99,9% din voturi au fost pentru muzeu, Euroskansen a devenit realitate." Şi astfel, ghidul îşi va încheia scurta sa prelegere despre istoria bunăstării statelor europene.

***Slavenka Drakulici** este scriitoare şi jurnalistă de origine croată. În prezent trăieşte la Viena.*

publicat de Eurozine
la data de 3 februarie 2011
Copyright: Eurozine

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Galop nostalgic

Eram copil, aveam 11 sau 12 ani şi eram deja deprins cu caii. Pe hipodromul de la Ploieşti, în cuprinderea din mijlocul ovalului de zgură pe care alergau trăpaşii în faţa unei asistenţe colorate şi gălăgioase, joia şi duminica, se găsea o întindere de iarbă, numită de noi „teren", unde făceam călărie. Aveam acolo loc berechet, obstacole de toate felurile (staţionate, riviere, triple etc.), manej pentru dresaj, o lungă pistă de nisip bătătorit, pe care încălzeam caii şi galopam frenetic la final de antrenament. Sînt convins că întîmplarea prin care, la începutul blînd al verii din al şaptelea an al vieţii mele, am ajuns la călărie – o pură coincidenţă la prima vedere – a avut sensuri adînci, destinale, căci în prietenia mea cu caii mi-am dres sensibilitatea şi un anume simţ moral pe care mă străduiesc să le păstrez şi azi, căci fără de ele nu mai sînt eu. Cred că, pentru un copil, nu există introducere mai bună în viaţă decît alături de cai. Înveţi loialitatea, înveţi cum de e posibilă o relaţie profundă şi egală cu o fiinţă de 20 ori mai mare şi mai puternică decît tine, înveţi onestitate şi, mai ales, înveţi responsabilitatea. Am amintiri magice. De pildă, îmi amintesc de o zi de iarnă, cu zăpadă destul de mare şi, în asemenea zile, ca să nu stricăm terenul, ieşeam cu caii pe cîmpul imens din spatele hipodromului, de la limita de sud a Ploieştiului. Undeva, foarte departe, cîteva case arătau caraghios, desenate minuscul şi prăpădit pe orizontul de cleştar. În partea cealaltă, doar zarea, brăzdată, din cînd în cînd, de silueta fantomatică şi minusculă a unui tren pe care abia dacă îl distingeai. Nu mai ştiu din ce motiv, antrenorul nu era cu noi. Făceam concursuri de galop, strigam şi chiuiam, cei mai destoinici ridicau caii în două picioare, săream peste şanţuri, făceam slalom printre stîlpii de înaltă tensiune. Spaţiul acela nelimitat prin care zbor ca o săgeată eu, mic, pe spatele unui armăsar pursînge englez, înspumat de galopul frenetic, a intrat în mine cu fiecare respiraţie, şi astfel am învăţat fizic ce înseamnă libertatea absolută: să galopezi, cu calul tău, în infinit. Galopam aplecat în faţă, aproape de cal, îi simţeam mirosul în aerul tare, auzeam copitele muşcînd zăpada şi vedeam nările largi, fornăind. Aveam un sentiment de dezlănţuire frumoasă, pentru că ştiam că fac ceva cu totul ieşit din comun pentru un copil de oraş comunist de la începutul anilor '80 şi ştiam că totul i se datorează acestui prieten al meu, calul. Atunci am avut o încredere totală în el, aşa cum nu am mai avut niciodată în nimeni – şi am închis ochii pentru un timp. Ştiam că nu mi se poate întîmpla nimic, ştiam că va avea grijă de mine, ştiam că mă iubeşte. Nu m-a dezamăgit, chiar nu mi s-a întîmplat nimic şi această bună investiţie de încredere a fost una dintre cele mai mari victorii sufleteşti ale copilului care eram asupra lumii despre care auzisem că e rea. Eram una cu calul meu, în viteză, într-un fel de contopire fără rezerve. A fost apogeul de frumuseţe al inocenţei mele.

Cred că, pentru un copil, nu există introducere mai bună în viaţă decît alături de cai.

Apoi, căzăturile. Cred că am căzut de pe cal de cîteva sute de ori. Cădeam pe spate, pe mînă, în cap, în gît, în picioare, pe-o parte sau pe burtă, oricum – mă ridicam iute şi o luam la fugă după cal, căci, eliberat de călăreţ, calul fuge ca din puşcă spre grajduri. În spate, răsuna rîsul gros al antrenorului care striga după mine „Vezi că rupe dîrlogii şi te mănînc!". Mă despart 30 de ani şi vreo 70 de kilograme de acel copil. Irecuperabil. Apoi, şelăria. O încăpere obscură, în capul grajdului, unde stăteau pe rastel şeile şi, agăţate într-un fel de cuier, hamurile. Fiecare călăreţ îşi lua singur şaua, o punea pe cal, strîngea chinga, măsura lungimea scăriţelor întinzînd cureaua pînă sub braţ. Apoi, scoteam caii din grajd. Cei mai mari dintre noi se urcau imediat. Noi, mai mici fiind, flexam piciorul stîng şi grăjdarul sau chiar antrenorul ne azvîrlea în şa. Primele secunde în şa erau, întotdeauna, miraculoase. Lumea devenea. Am încălecat de mii de ori în viaţa mea şi de fiecare dată urcarea în şa mi s-a părut un fel de întronare. Acolo, pe cal, totul e altfel – cred şi acum că drogul călăreţilor nu e calul neapărat, ci acea vedere a lumii, din şa, printre urechile ciulite ale calului.

Tot atunci, am cunoscut într-un fel brutal şi moartea. Aveam cam 11 ani, şi calul meu, pe care îl chema Elegant, o splendoare cu crupă roşcată şi coamă şi coadă blonde, a murit. Am venit dimineaţa şi nu mai era. Grăjdarii mi-au spus că murise rapid, în cursul nopţii, dintr-o pricină digestivă. Am fost disperat. Am plîns multe zile şi am refuzat să mai merg la antrenamente, cînd am înţeles că nu mai e nici o şansă să mi-l aducă înapoi pe Elegant. După un timp (două săptămîni să fi fost?) m-am dus totuşi, şi am primit un alt cal pentru antrenament, numit Suk, de care m-am îndrăgostit pe dată şi care a fost calul meu încă doi sau trei ani, cît am mai practicat echitaţia.

Cînd îmi aduc aminte de toate acestea, nu-mi pasă ce fac politicienii la televiziuni, în partidele lor sau chiar în Parlament, atîta vreme cît nu o fac în locuri în care ar putea să sperie caii. Cred că tocmai l-am parafrazat pe Victor Hugo.

Părinţi din toată lumea, vă rog frumos, duceţi copiii la cai!

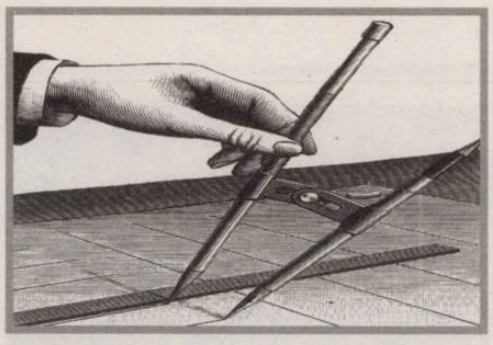

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Cronica unei crime anunţate

Împrejurările nu ne ajută ca, atunci cînd se semnalează aici situaţia unui monument istoric ameninţat, chestiunea să se încheie rapid, cu întoarcerea la ce ar fi fost normal. De aceea, de mai multe ori a fost nevoie să revin asupra degradării unor case istorice, intenţionat părăsite. Una dintre ele, despre care am scris acum patru ani şi, încă o dată, acum două luni, este nr. 7 din str. General Gheorghe Manu. Că acolo a locuit Spiru Haret justifică înscrierea casei ca monument istoric. Cu împrejurimi cu tot, ea face parte dintr-o zonă protejată. Cu toate acestea, ea nu e încă afară din pericol şi, de aceea, e timpul să cer din nou lămuriri despre soarta care-i este hărăzită.

Construită în 1885, casa are numai parter şi etaj, cu o terasă care, sprijinită pe două coloane, acoperă peronul de la intrare, spre care suie cîteva trepte. Cîndva, ea fusese înconjurată de o mare grădină, din care n-a mai rămas nimic. În 1941, cînd au fost evacuaţi de acolo legionarii din Institutul Naţional al Cooperaţiei, s-a înfiinţat Muzeul „Spiru Haret“, al cărui nume a mai rămas, pe jumătate şters, pe o placă de pe faţadă. N-a trecut multă vreme şi comuniştii au instalat acolo clubul unei echipe de fotbal. Marele ministru care a organizat învăţămîntul românesc modern ar fi fost dat uitării dacă n-ar fi avut statuia din faţa Universităţii. Deocamdată a plecat şi ea de la locul ei, fiind plantată într-un parc, în aşteptarea zilei cînd va fi gata parking-ul subteran, acolo unde se face acum arheologie cu excavatorul pe ruinele mănăstirii Sfîntul Sava. Statui, muzee, urme istorice se succed ca secvenţele unui film accelerat: nimic nu se păstrează. Românii n-au învăţat să respecte vechimea, sau măcar să aleagă din trecutul lor ceea ce merită recunoştinţă. Nu pot să cred că ei nu ştiu cine a fost Haret, fiindcă atunci ar fi de o ignoranţă abisală.

Românii n-au învăţat să respecte vechimea.

Totuşi, nu s-a gîndit nimeni să refacă muzeul de altădată. În schimb, SC Invest Lux Construct SRL, care a ajuns cine ştie cum proprietarul casei, a obţinut în martie 2006 un aviz de urbanism care modifică Planul Urbanistic Zonal pentru suprafaţa de 921 metri pătraţi, adică parcela acoperită de casă. Aceasta ar urma să fie demolată, reclădită şi supraetajată. Pentru a nu pierde teren, parterul şi primul etaj, deci atîta cît casa veche, urmează să fie alipite la calcan de clădirea vecină de la nr. 5, un P+5 de beton şi sticlă, blocul recent construit în care sînt birourile Aeroflot. Nr. 7 va avea opt etaje, 27 de metri înălţime!

O afacere de care, se zice, ar fi interesată fiica unui baron local, politician foarte vizibil în partidul de guvernămînt. Proiectul de arhitectură a fost oferit de firma Urban Office. Unde am auzit noi de firma asta? Păi, site-ul Internet pe care îşi face reclamă înşiră vreo treizeci de comenzi pe cale de a fi realizate; terminate au fost şase blocuri în cinci ani. Ba chiar, coincidenţă sau nu, acelaşi birou de arhitectură se va ocupa de casa de lîngă Hotelul Minerva (Bd. Lascăr Catargiu 33), la cîteva zeci de metri de casa Haret. În cele mai multe cazuri, e vorba de poziţii din centrul Capitalei, a căror exploatare de specula imobiliară a devenit posibilă prin demolarea construcţiilor care ocupă terenul.

Avizul de urbanism, valabil cinci ani, expiră peste două săptămîni. Oricum, pentru a duce mai departe formalităţile, este necesar un aviz al Ministerului Culturii. Modificarea de PUZ a primit aprobarea Consiliului General al Municipiului printr-un aviz al Direcţiei de Urbanism şi Amenajare a Teritoriului. Cu alte cuvinte, s-au acceptat condiţiile în care s-ar putea înlocui vechea clădire cu una nouă, dar nici acest document „nu dă dreptul la construire“. Aşadar, singurul lucru care mai apără casa lui Spiru Haret este faptul că figurează pe lista oficială a monumentelor, atîta timp cît Comisia Naţională nu i-a admis declasarea.

Cine nu ia seama la numele de pe placa de la intrare n-are de ce să dea atenţie clădirii în starea de paragină în care se află. Nu mai are nici uşă, înlocuită cu un carton, lipsesc şi geamuri de la ferestre, în curte s-au adunat gunoaie. Aşa e mai uşor de stîrnit dispreţul trecătorului, care n-o să regrete dacă va vedea înălţîndu-se în locul casei de 125 de ani un turn de beton şi sticlă. Va dispărea astfel legătura concretă cu o personalitate care şi-a influenţat veacul, un om care este o mîndrie a acestei ţări. Dar oamenii ăştia parcă ar fi din altă ţară!

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Raluca BĂRBULESCU Cristina CHIRA

SOS Provincia

Castelul Teleki din Uioara de Sus

Pe drumul ce leagă Aiudul de Ocna Mureş, aproape de intrarea în oraş, te întîmpină imaginea bizară, dar emblematică, a fabricii GHCL UPSOM ROMÂNIA S.A. (fosta Uzina de Produse Sodice Ocna Mureş), căreia îi stă de strajă clădirea neogotică a Castelului Teleki. Spun emblematică, deoarece, încă de la începuturi, istoria zonei se leagă de exploatarea sării, acest tip de exploatare fiind motivul apariţiei primei aşezări umane şi al ridicării primei fortificaţii, destinată apărării ocnelor. Fortificaţia s-a transformat, în timp, într-o simplă reşedinţă nobiliară, actualul „castel“ Teleki.

„Castelul“ nu mai oferă acum imaginea unei construcţii de apărare, actuala imagine fiind rezultatul unei bogate istorii, ce începe în secolele X-XI. Documentele istorice atestă încă din 1290, în zona ocnelor de la Uioara, prezenţa unei construcţii fortificate, sub numele de „Castrum Novum“. În secolul al XV-lea, domeniile Uioara (incluzînd ocne, castel, tîrg etc.) trec din administraţia Coroanei în posesia familiilor nobiliare, cunoscînd mai mulţi proprietari.

În anul 1649, domeniul de la Uioara este donat familiei Mikés. Cu această ocazie, tîrgurile sînt mutate la Zăbala (reşedinţa principală a familei), iar aşezarea îşi pierde rangul de oraş. Castelul medieval suferă şi el modificări, căpătînd, se pare, la mijlocul secolului al XVIII-lea, o înfăţişare barocă. În timpul Revoluţiei de la 1848, edificiul este incendiat, fiind distrus aproape în totalitate. Domeniul rămîne în proprietatea familiei Mikés pînă în anul 1854, cînd este cumpărat de contele Mikó Imre, guvernator al Transilvaniei şi fondator al Societăţii Muzeului Ardelean. Acesta se hotărăşte să refacă edificiul distrus. În vederea restaurării este angajat cunoscutul arhitect Antal Kagerbauer, cu intenţia „de a realiza în cel mai modern stil o atmosfera istorică“. De numele lui Kagerbauer se leagă apariţia formelor de inspiraţie romantică în Transilvania, iar printre lucrările semnate de el se numără clădiri importante, precum palatului Primăriei şi biserica Sf. Petru din Cluj, sau aripa de vest a castelului Bánffi din Bonţida. În proiectul castelului din Uioara, Kagerbauer îmbracă vechile ruine într-o haină gotică, în timp ce fostul zid de apărare este înglobat în amenajarea parcului de factură romantică, ce adăpostea cîndva specii aclimatizate şi raritaţi dendrologice. Singura dovadă a existenţei unei fortificaţii pe locul actualei reşedinţe nobiliare a rămas donjonul de plan pentagonal, transformat ulterior în capelă.

Cu o arhitectură ce se vrea austeră, castelul se integrează în peisaj, accentuînd atmosfera „istorică“ dorită de beneficiar. Reşedinţa, formată din parter şi etaj, constă într-un volum simplu, animat pe trei faţade de timpane trunghiulare, oarbe, decorate cu ediculi şi chenare gotice. Masivitatea zidurilor este atenuată de ferestre ample, ce privesc spre grădină. O importanţă deosebită a fost acordată faţadei de nord, deschisă spre Mureş printr-un balcon susţinut de console bogat decorate şi flancată pe laterale de „burdufuri“. Se pare că pe această faţadă, uşor de observat încă de la intrarea în oraş, se găsea şi blazonul familiei (astăzi dispărut). Detaliile ancadramentelor, ale tîmplăriilor şi elementelor de fier forjat, bogata decoraţie a timpanelor şi turnurilor de colţ se remarcă prin fineţe şi eleganţă. Parterul pune în lumină existenţa unei etape anterioare de construcţie, prin sistemul de acoperire, cu bolţi baroce. La interior, decoraţia este aproape inexistentă, cu excepţia zonei holului de acces şi a scării principale, unde se întîlnesc cîteva elemente de factură neogotică.

După stingerea familiei Mikó, castelul intră în posesia familiei Teleki.

În urma naţionalizării, domeniul a fost împărţit, grădina a fost distrusă, iar reşedinţa a avut diverse funcţiuni, ultima fiind aceea de fabrică pentru decoraţiuni de Crăciun. Astăzi, Castelul Teleki se află în proces de retrocedare, urmînd a fi restituit familiei Teleki.

Raluca Bărbulescu *şi* ***Cristina Chira*** *sînt studente la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ şi colaboratoare ale proiectului moNUmenteUITATE.*

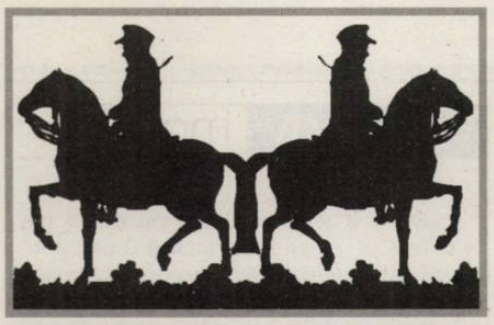

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă informativă în cazul că aveți copii

Stimate lucrătoare și stimați lucrători din serviciile multilateral dezvoltate, dacă aveți copii vă rog să luați în considerare acestă povestioară:

un copilaș italian, în vîrstă de patru anișori,

mergea prin sătucul lui, să se joace, să se plimbe,

să-și vadă și el de-ale lui,

ca orice om la patru ani.

Deodată, el văzu o groapă și în acea groapă,

el descoperi un sac,

deschise sacul și ce văzu el înăuntrul lui?

În năuntrul lui erau o mulțime de lemnișoare albe.

Peste o sută.

Chiar două sute, nu contează, căci copilul nu le numără.

Dar el ce făcu?

El luă sacul, îl deșertă și cu lemnișoarele acelea frumoase,

albe ca sfintele lumînări, deloc ciudate,

el începu să construiască. Ce?

Ce să construiască un copilaș italian, cu atîta material căzut din cer?

Ceea ce ar fi construit orice copilaș din lume.

O căsuță. O căsuță de păpuși.

De ce de păpuși? Așa a vrut el.

Și pentru că avea atît de multe bețișoare, el construi chiar două căsuțe de păpuși.

Asta a fost în mintea lui.

După ce înălță pălătuțele sale,

el alergă, ca orice constructor, ca orice arhitect,

ca orice Ioanide,

ca orice Corbusier,

să le arate oamenilor ceva mai înalți decît el.

O chemă pe doica sa care, văzînd minunatele locuințe pentru păpuși,

era să leșine, i se făcu rău,

dar mai avu puterea să cheme poliția.

Veni poliția și ce să vezi?

și poliției i se făcu rău, dar nu leșină (căci rareori poliția leșină...)

Poliția îngălbeni (trebuie să fi fost grozav să vezi o poliție dîrdîind și îngălbenind)

și chemă geniile, nu geniile din povești,

ci geniile geniștilor, ale celor care se ocupă cu

deminarea și dezamorsarea bombelor și a dinamitelor.

Fiindcă cele două căsuțe de păpuși erau construite din

220 – numărate! – batoane de dinamită.

Ce-a fost în mintea copilașului? ne putem întreba cu toții, fără să greșim.

Spiritele cele mai lucide și mai realiste vor răspunde calm:

nimic, în mintea copilașului nu a fost nimic.

Cînd poliția îngălbenește și cheamă geniile.

Dar eu, fără să fiu poet sau nerealist, voi spune cu toată liniștea că

în mintea copilașului a fost totul.

Absolut totul, inclusiv ceva din lumea de azi.

tolo sport

De-a lungul timpului, popicarii din România au cîștigat individual și în echipă o mulțime de medalii la campionatele mondiale și europene.

Cum mai supraviețuiesc faimoșii popicari români în lumea bowling-ului?

Cu bere și *esprit de corps*, cred. Oamenii ăștia trăiesc o dramă permanentă, care-i strînge în ei înșiși: au cele mai multe victorii din istoria sportului omenesc, dar nu-i bagă nimeni în seamă. Din cînd în cînd, fascinați de frumusețea unei lumi secrete, cum ar cînta Peter Gabriel, jurnaliști loviți cu leuca excentrismului se îndrăgostesc de această ocupație comunală și purced la un *forcing* redacțional, pe măsura lipsei de interes a confraților și publicului. Dar nu-s de condamnat, așa cum nu trebuie să se întîmple nici cu cei care colecționează elefanți de porțelan sau „biscuiți" de pus sub halba de bere. Pasiunile nu se discută, cu atît mai puțin cu cît sînt mai decolate de la *mainstream*, acolo unde, cucu!, stă bowling-ul. Care-i diferența? A bowling-ului e mai mare. Bila adică. Și prezintă găuri. Și vine la pachet cu pantofi fancy. E trendy, carevasăzică. Sună american. Popice, scuzați, sună amărăștean. O disciplină de clubberi contra uneia proletare, ghiciți cine cîștigă. Dar popicele nu vor fi doborîte... adică vor fi... ce vreau să zic... în fine, cetățenii rămîn în picioare, popicarii și popicăresele, doamnele acelea cu șorturi mulate, mereu filmate din acel unghi fantezist. Anumite comunități nu vor evolua sau involua (ce naiba vreau să zic?) pînă la nivelul bowling-ului. Cam asta.

Radu NAUM

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Chipul națiunii

– dezordinea simbolică (XVI) –

„Emanații" Revoluției au știut una și bună – întîi preluăm puterea și inventarul Partidului Comunist, pe urmă 'om mai vedea. Prima parte a scurtei liste de priorități s-a rezolvat încă din ultimele zile ale lui 1989. Cea de-a doua parte însă, cea în care mai era de văzut cîte ceva, își așteaptă și azi o rezolvare. În ceea ce ne privește pe noi, cei mulți, am crezut că energia descătușată în acele zile e suficientă pentru a ne duce într-o lume la care visam și în care evadam imaginar de vreo cincizeci de ani. Între timp, s-a dovedit destul de repede că doar energia și entuziasmul nu sînt deloc de ajuns pentru a ajunge acolo unde ne doream atît de mult. Odată aflați față în față cu libertatea, cu democrația, am zărit, dintr-odată, lungimea, dificultatea și prețul pornirii la un asemenea drum. Și din momentul acela, vreme de douăzeci de ani, parcă ne tot fredonăm în minte, parafrazîndu-l pe Arghezi – acum, c-o văd venind, aș vrea să mi se pară.

„Emanații" au preluat inventarul Partidului și o bună parte din moravurile școlii de partid a activiștilor mai descurcăreți, care mirosiseră de ceva vreme șubrezirea sistemului și iminența exploziei mămăligii. Li s-a părut suficient. Orice privire în urmă nu-și mai avea rostul, în primul rînd pentru că ne-am fi văzut pe noi înșine într-o postură extrem de neonorantă. Prin urmare, ne-am încăpățînat să privim doar înainte, undeva, în gol, fără o țintă anume, dar cu conștiința faptului că facem ceva bun, rupînd-o, definitiv, cu trecutul. Iar liderii noștri au fost mai mult decît fericiți să constate că n-avem timp de privit înapoi cu mînie, că sîntem porniți, cu toate motoarele, spre viitor. Dar, în scurtă vreme, democrația pe care o visam, frumusețea nudă la care jinduiam de zeci de ani, s-a transformat într-o hidoșenie sinistră care fuge după noi, căpiată, și vrea să ne violeze. Evident, noi nu stăm, iar jocul acesta de suspans și urmărire ține, deja, de ani buni.

Proiectul comun al drumului de după dictatură și simbolistica aptă să ne țină împreună în această idee au fost considerate lucruri profund neimportante. Decuparea stemei României Socialiste din drapelul național a rămas imaginea centrală a Revoluției, iar nevoia de identificare simbolică a națiunii cu un sine comun și cu un destin istoric s-a topit în zilele acelea, suptă, absorbită, aneantizată, în gaura din steag. Decuparea stemei Republicii Socialiste România a funcționat din acele momente, peste ani, e drept, ajutată din plin, ca o gaură neagră, absorbind orice dimensiune simbolică din preajma ei, anulînd orice posibilitate de reconstrucție a unei imagini, a unui chip comun, suficient de puternic, încît să ne poată aduna în jurul său.

Responsabilitatea acestui vid simbolic e profund împărțită. Au contat enorm atît lipsa de viziune și oportunismul liderilor de după Revoluție, dar și *sastisirea* noastră simbolică din anii comunismului, în care am înghițit o doză enormă de simbolistică delirantă, în care se amestecau – arsenalul de semne ale Partidului, universul cromatic al ambalajelor pe care le păstram de la rîvnitele mărfuri ale Occidentului, fluvii de identități vizuale din embleme, abțibilduri, stickere, plus simbolistica explicită a drapelelor naționale din lumea liberă, mai cu seamă cel american și cel britanic, despre care noi credeam că se identifică profund cu aspirațiile și profunzimile noastre. Deși devoram simbolic mai tot ce ne ieșea în cale pe vremea comunismului, ne-am regăsit, după Revoluție, intoxicați și năuciți de aspirații și identificări *la rece*. Vreme de zeci de ani, dincoace de zidul care separa raiul penitenciar al comunismului de lumea liberă, am înghițit doar identități vizuale, lipsite de suportul real al valorilor comunitare, al idealurilor colective, al libertății de expresie. Pentru noi, valorile la care aspiram funcționau exclusiv proiectiv, virtual, la distanță, într-o poveste generală în care ne amestecam, fără cea mai vagă cunoaștere a exersării practice a oricărui tip de valoare colectivă. Iar confuzia pe care o făceam între *libertate* și *posibilitatea de a consuma nelimitat* continuă să existe, la fel de vie, și în ziua de azi.

Libertatea ne-a găsit sastisiți, „ciumurliți", cum se spune în Ardeal, de orice exercițiu al *trăirii* și asumării simbolului *în real*, în viața normală. Nu am mai avut puterea să sintetizăm, să simplificăm, cu atît mai puțin, să căutăm, să scotocim cu atenție după simbolurile reale ale identității noastre, care ar fi putut fi retrezite la viață. E drept, am primit un larg concurs de la liderii politici ai anilor de după Revoluție, total străini de partea asta a lucrurilor, preocupați de orice formă de găbjire a hiperconcretului, și fundamental indiferenți la esența simbolică a politicii. Mineriadele, prigoana opoziției, ținerea umilitoare a Regelui Mihai I pe aeroport și gestionarea primitivă a acestui moment politic anunțau triumfător, la începutul anilor '90, victoria definitivă la orașe și sate a Revoluției Române, ca izbîndă a lumii liber cugetătorilor. Orice problemă se gîndea doar în contextul imediat, dimensiunea simbolică a chipului națiunii, regăsirea oricărui drum spre identificarea lucrurilor profunde care ne-ar fi putut aduna fiind trecute la indexul apucăturilor obscurantiste, înapoiate.

Așa se face că, pînă la urmă, figurile progresiste ale Partidului Comunist, personajele care au orientat Revoluția, realiștii care își arogau plusul de experiență și de maturitate politică, posesorii setului de argumente care le asigurau o formă de legitimitate s-au dovedit a fi, de cele mai multe ori, doar niște propagandiști obișnuiți, nici măcar niște „meseriași", așa cum se dădeau, sau cum ne plăcea chiar unora dintre noi să credem.

(va urma)

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

PUBLICITATE

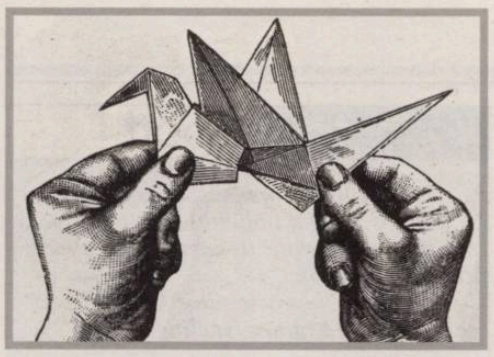

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Domnii din Austria

Era o masă la care cîteva seri la rînd au stat nişte domni cu părul alb. Vreo 12, ca apostolii. Unul dintre ei era mai tînăr, şedea în capul mesei şi, vorba cuiva, părea din alt film. Domnii erau distinşi, subţirei, sportivi, cu mîini fine trecute probabil pe la manichiurist, purtînd ochelari scumpi, cu rame şic, genul de care, la prima vedere ai fi zis că sînt profesori de liceu printr-un curat orăşel german. Cînd intrau în sala de mese, în jurul lor se răspîndeau mirosuri amestecate de parfumuri suave. Nu înţelegeam ce vorbeau, dar între ei păreau să se nască întotdeauna nişte discuţii cît se poate de elevate, cu ironii şi glume la care se rîdea subţire. Doar individul mai tînăr părea neintegrat în rafinatele conversaţii din timpul mesei. Privea uşor în gol, dînd senzaţia că se gîndeşte mai degrabă la nişte probleme ale lui, mult mai pămîntene. Ne-am imaginat că o fi şoferul grupului (de intelectuali).

După masa de seară, domnii se împrăştiau în grupuri mai mici pe la mesele de la bar, unde jucau cărţi sau îşi continuau şuetele în faţa cîte unui pahar de coniac. Barmaniţa, o fată de altfel destul de neîndemînatică şi nesigură pe ea, devenea aproape exuberantă în preajma lor. Bucătarul se lepăda de şorţ şi venea de fiecare dată să-i ţină companie cîte unuia din grup, jucînd cu el table. Şi ce table! Din acelea în cutie tapiţată cu pluş în interior şi cu o cutie pentru agitat zarurile, tapiţată de asemenea cu pluş. Aruncările erau cu totul şi cu totul silenţioase, parcă dintr-un film fără sonor. După ce cădeau zarurile, cădea şi jucătorul pe gînduri, socotind ca la şah ce să mute în continuare. Civilizatul stil occidental de a juca table (aşa cum se întîmplă de altfel şi la campionatele aşa-zise de *backgammon,* unde lentoarea cu care se joacă pare incredibilă locuitorilor din fostele zone de influenţă ale Imperiului Otoman). Ce-ar mai fi rîs administratorul nostru de bloc sau taximetriştii de la colţul străzii de un aşa fel de a juca! Ne-am gîndit chiar să-i provocăm la o partidă pe bani, să-i facem marţ, cu pluşul lor cu tot. Am observat însă că adversarul bucătarului avea sprîncenele pensate şi conturate cu creion dermatograf. Ce-i drept, mai detectasem şi la un altul din grup un cercel roşu într-o ureche, şi ni se păruse cam nepotrivit cu aerul lui distins şi cu părul său alb.

Printr-o minune a modului tolerant de viaţă occidental, fuseseră lăsaţi de nevestele lor să meargă împreună la schi.

Ne-am imaginat că aveam de-a face cu un grup de foşti colegi care, printr-o minune a modului tolerant de viaţă occidental, fuseseră lăsaţi de nevestele lor să meargă împreună la schi, în Austria. Am presupus apoi că or fi făcut parte din cine ştie ce club mai special, elitist. Ulterior, am aflat de pe la personalul hotelului că domnii vin în fiecare an, în aceeaşi perioadă şi aproape în aceeaşi formaţie, că nu fac decît să schieze (unii chiar cu placa) şi să bea, că pleacă pe pîrtie cu noaptea în cap, că în scurtul timp pe care-l petrec în camere fac duş întruna, că de fiecare dată stau cîte trei zile şi că nimeni nu poate înţelege cînd au timp să doarmă. Cei care au adăstat pe la bar pînă noptea mai tîrziu, au observat că dincolo de distincţia domnilor cu pricina, coniacele începeau totuşi să se adune în sînge. Domnii se înroşeau la faţă. Iar atunci cînd se îndreptau spre camere, se mai strigau unul pe celălalt pe holuri, în timp ce se sprijineau discret de pereţi. Uneori le mai scăpa chiar şi cîte o rîgîitură. Apoi intrau în camere şi dădeau drumul la duşuri. Adică la cel de-al treilea rînd de duşuri, după cel de dimineaţă şi cel de după-amiază de la întoarcerea de pe pîrtie.

Ne-am amintit şi de un alt grup, cel al copiilor pe care-i găsisem în hotel la venire şi despre care aflasem că au părinţii militari plecaţi în misiune, în Afganistan. Hotelul le organiza bieţilor copii, rămaşi singuri, cîte o tabără gratuită în fiecare vacanţă. Ni s-a părut o idee pe cît de creştinească, pe atît de nemţească (e adevărat că adunarea lor în fiecare dimineaţă la ora şase şi jumătate în faţa camerei noastre nu era o idee tocmai rezonabilă). Cert e că administratorii hotelului aveau soluţii cît se poate de originale şi constructive prin care-şi asigurau o clientelă permanentă. Iar grupurile sînt întotdeauna mai profitabile decît indivizii separaţi. Despre grupul domnilor n-am aflat însă niciodată mai multe amănunte. Cineva dintre noi însă a tras la un moment dat concluzia: „Băi, păi e cît se poate de clar!“.

ready made

„E lucru ştiut că din 6 cai nu se pot scoate 4 oi, ca se mai remînă 2 cai, pentrucă caii şi oile nu sînt lucruri de aceaiaş numire, dreptaceia numerii minuendului şi a subtraendului sau trăbue se fie de acelaş feliu, sau trăbue se se aducă subt aceaiaşi numire, precum ar fi, dacă s-ar scoate din 6 dărabe de vite care sînt cai amestecaţi cu oi, 4 dărabe, că atunci ar remînea reştanţie 2 dărabe. Tocma aşa nu se poate scoate un creiţariu dintr-o groşiţă, ci se fac din groşiţă creiţari, şi apoi scoţîndu-se 1 creiţariu din 3 creiţari, remîn 2 creiţari reştanţie.“

Gheorghe Şincai, „Îndreptare cătră arithmetică“, în *Şcoala Ardeleană,* vol. I, Editura Albatros, 1970

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Postfolclorul

O blondă cu ie strînsă pe trup îi cîntă, cît se poate de popular, poliţistului care se face că o controlează:

Dă-o-ncolo de lege,
Că poate ne-om înţelege!

Decăderea folclorului? Da, se poate spune şi aşa, cu un zîmbet în colţul gurii sau o lacrimă în colţul ochiului, după firea omului. Dar lucrurile pot fi privite şi altfel: folclorul a rămas un fenomen viu, ancorat în viaţa reală a maselor anonime. Ce vreţi expresie mai sintetică a vieţii curente din ţărişoara noastră decît versurile de mai sus? Dar sînt triviale! – veţi spune. Nu pot decît să fiu de acord. Ştiinţific, asta se cheamă însă anomie, iar sociologii vorbesc de mult despre starea alarmantă de anomie a societăţii româneşti. Iar folclorul este expresia populară a unei societăţi, nu-i aşa?

Înainte de a merge mai departe, haideţi să mai aruncăm însă o privire asupra altor producţii de folclor recent, ca de pildă:

Pădure de cetină
Te-aş face o scîndură
Să te vînd lunea la tîrg
Şi bani peste bani să strîng
.....
Bine-i să fii pădurar,
Că mai tai cîte-un stejar,
Să dai la şeful de post,
Ca să-ţi faci în viaţă rost!

Domnul Paraschivescu, căruia nu avea cum să-i scape un asemenea fenomen sufolclorul nu are cum să se sustragă tentaţiilor clipei. Esenţa lui s-a alterat profund, iar ceea ce trece astăzi drept muzică populară e un hibrid caraghios, pe ritmuri străine“. Eu, care nu m-am uitat niciodată (spre ruşinea mea, recunosc) la Etno TV, am aflat de aceste versuri şi alte asemenea de-abia acum, de la un coleg din Tîrgu Mureş, care a făcut şi o emisiune TV inspirată pe această temă. Şi am fost extaziat. Extaziat cum numai un chirurg poate fi în faţa unui cancer „perfect“, clar şi precis, ca la carte, studiu de caz paradigmatic pentru învăţăceii lui Hipocrat. Căci asta sînt aceste cîteva versuri. Au tot ce le trebuie: tema codrului (codrul, frate cu românul, care însă, uneori, fură ca în codru), stejarul mitizat în imaginarul popular, Manea slutul şi urîtul devenit şef de post, noul haiduc care a înlocuit pistoalele cu şpaga şi, în final, apoteotic, acest mare concept poporan, rostul! Hidos? Nu am pretins că e frumos! Constatam doar că folclorul a rămas viu, oferindu-ne o oglindă a societăţii în care trăim şi a preocupărilor sale sincere, exprimate într-un mod ingenuu. Ca de pildă:

Ui, ce bucurie! ui, ce fericire!
Mă ştie tot oraşu'
Că eu merg cu naşu'!
Sau:
Nu mă laud, dar vă spun:
Eu's şoferul cel mai bun,
Şi de vin şi de mă duc,
Mă lipesc de vreun ciubuc.

Faţă de folclorul nou al comunismului, impus de la centru şi trăindu-şi viaţa doar pe scena Cîntării României, acest folclor recent, versiune cît se poate de românească a manelelor, trăieşte liber şi democratic la nunţi şi pe YouTube şi este marketizat pe canale de televiziune. Spre bucuria multora, îmi pare rău să v-o spun...

V-am supărat? Păi, *pupa-te-aş pe epolet, Ce să-ţi dau că n-am carnet?.*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Windows®. Viața fără limite. Toshiba recomandă Windows 7.

NOUA SERIE SATELLITE L650-1QJ CU PROCESOR INTEL® CORE™ i3. CARE ESTE CULOAREA TA?

CAPABIL!

intel CORE i3 inside
Faster. Smarter.

TOSHIBA

TOSHIBA SATELLITE L650-1QJ CU PROCESOR INTEL® CORE™ i3 REPREZINTĂ PERFORMANȚA INTELIGENTĂ DE ULTIMĂ ORĂ PENTRU MULTIMEDIA.

PERFORMANȚĂ ȘI CULOARE. IDEAL PENTRU UTILIZAREA PERSONALĂ ȘI DISTRACȚIE, SATELLITE L650-1QJ ESTE PREVĂZUT CU UN ECRAN TRUBRITE®, PROCESOARE PREMIUM ȘI O SERIE DE CARACTERISTICI MULTIMEDIA, ÎNTR-UN DESIGN ELEGANT.

Procesor Intel® Core™ i3 / Windows® 7 Home Premium Original / 3GB DDR3 RAM (1066 MHz) / 320 GB HDD / 15.6" (39,6 cm) Toshiba TruBrite® WXGA TFT / ATI Mobility Radeon™ HD 5650 cu tehnologie HyperMemory™ / DVD Super Multi drive Dual Layer / WLAN (802.11b/g/Draft-N) / Bluetooth® / Doi ani garanție internațională
Pret: 2699 RON*

TOSHIBA No Matter What guarantee

* Prețul nu include TVA.
În funcție de model și disponibilitate.

Computerele selectionate Toshiba sunt disponibile cu procesorul Intel® i3.
Intel, the Intel Logo, Intel Inside, Intel Core, and Core Inside are trademarks of Intel Corporation in the U.S. and/or other countries.

TOSHIBA
Leading Innovation

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Dragi intelectuali din ţara lui Moni & Oana...

La ora la care vă scriu aste rînduri sînt negru de supărare şi cătrănit de amoc! Obrajii-mi ard de ciudă, părul mi-e zbîrlit de nervi, iar ochii-mi fulgeră aprigele scîntei ale părerii de rău. Iată de ce: marţi, 8 martie a.c., taman de ziua internaţională a jumătate+ de planetă, am fost invitat la un Radio, cam pe la ora prînzului. Dar eu – regreta-mi-aş fiecare clipă de la catedră! – tocmai ţineam atunci un curs. I-am spus celei ce mă invita că nu pot ajunge; şi tot eu, aşa, în naivitatea mea şi neştiind cît aveam mai apoi să mă dau cu capul de pumni, am plusat: „Da' despre ce-ar fi vorba?". Iar amabila interlocutoare mi-a spus: „Aa, ceva aşa, mai de 8 martie. Începem cu Iri şi Moni şi terminăm cu Libia". Şi, ca să vedeţi pînă la capăt cît de aiurit eram, imaginaţi-vă că am întrebat-o: „Păi, ce-are de-a face Iri cu Libia?", iar vocea caldă şi demnă de la cel'alt capăt al firului mi-a zis, uşor uimită (dacă nu cumva chiar intrigată de habarnistica mea!): „Păi... v-am spus... 8 martie... doar există şi în Libia femei, nu?".

În faţa acestei revelaţii (chiar, cîţi dintre dvs. v-aţi gîndit vreodată *în mod serios* că există şi în Libia femei!?), trebuie să vă spun că jur cu-o mînă pe Biblie şi cu alta pe Coran că abia acum înţeleg defazarea în care am trăit şi orbirea la care m-am condamnat singur. În bicisnicia mea infatuată eu încă nu-nţelegeam de ce atunci cînd Orientul Mijlociu arde la noi e *breaking news* cu scutecele fiicei lui Moni; şi de ce tocmai atunci cînd preţul petrolului o ia în lume în sus, în România e mult mai disputat barometrul marital al Oanei, care o ia în jos. Şi, asemenea maestrului nostru tutelar Sadoveanu, cel ce într-o dimineaţă a deschis ochii spre Răsărit şi a spus tuturor că *lumina de-acolo vine*, iată-mă şi pe mine desvrăjit şi dispus să vă împărtăşesc ceea ce am înţeles. Pentru tine vorbesc, H.-R. Patapievici! Şi pentru tine, Marina Constantinescu! Şi pentru voi, distinşi Pleşu & Liiceanu! Şi pentru tine, omule de la capătul pipei care te numeşti C. Paul-Bădescu! Voi toţi, cei care faceţi emisiuni TV, treziţi-vă, pînă nu e prea tîrziu! Concret, iată cîţiva paşi prin care veţi schimba diagrama pîlpîindă a ratingului vostru (şi paradigma de ansamblu a culturii române).

...ia nu vă mai fandosiţi!

Pasul unu: renunţaţi la pudibonderii! Plasaţi şi voi produse, altele decît cărţi (unii aţi avut ceva tentative firave, dar aţi renunţat, inabili): pomeniţi ce mărci de haine purtaţi, ce parfumuri, ce tricouri, ce desuuri, ce ceasuri, ce genţi! Luaţi exemplu de la dl Mircea Dinescu: de cînd frige somni, cine-l mai căinează c-ar fi un poet veşnic flămînd (de metafore)? De cînd vinde vin sec, cine-l mai întreabă de nectarul dulce al poeziei?

Pasul doi: povestiţi ce visaţi şi ce nu visaţi, aşa, ca din întîmplare. Dl Liiceanu, într-o zi, ar putea declara: „Eu n-o mai visez pe Herta M.!". Vă daţi seama ce impact ar avea mărturisirea, abil tipărită de-a curmezişul primei pagini din revista *22*? Sau dl Pleşu ar putea scăpa: „Eu nu-l mai visez pe S.A.M." – mărturisire care probabil ar face ca textele metateoretice din *Obs. cult.* să fie mai accesate decît rubrica meteo din *Click*. Sau dna Marina Constantinescu ar putea spune: „Pînă săptămîna viitoare, eu nu mai visez pe nimeni!" – ceea ce ar face ca tirajul *României literare* să explodeze de suspans.

Pasul trei: vorbiţi despre zodiile invitaţilor dvs.! Doamnă Eugenia Vodă, aici păreţi a fi cea mai potrivită, oricum aveţi în spate un decor care ba aminteşte un cartier de blocuri, ba o galaxie în expansiune. De ce ezitaţi? Faceţi, bunăoară, zodiacul dnei Alina Mungiu... comparaţi-l cu cel al dlui Ion Cristoiu... şi daţi-le pe post! Treceţi-i şi prin zodiacul chinezesc (vă daţi seama ce secrete ascunde aici dl Ion Caramitru?), apoi prin cel mayaş (prevăd că aici dna Ana Blandiana are potenţial!). Mai departe, pasul patru: stimaţi realizatori, nu vă înfrînaţi violenţa! Dragă Pata, tu aici eşti cel mai deficitar: înfigi maxilarul în palmă şi tooo-ot asculţi, pasiv! Greşit! Ai fost pus acolo ca să fii activ! Ia aruncă un pahar cu apă în mutra invitatului de săptămîna viitoare, să vezi cum vei intra în lumea bună a ratingurilor (plus ce va mai scrie presa mondială, *y compris* spaniolă, despre tine!).

Şi, în fine, pasul cinci: aveţi divorţuri la activ? Vorbiţi despre ele, daţi detalii! N-aveţi? Inventaţi-le! N-aţi fost părăsiţi de nimeni? N-aţi părăsit, la rîndu-vă? Nu vă mai codiţi! Chiar nu v-aţi prins că divorţul e mană cerească, iar o părăsire la timpul ei face cît 1000 de recenzii bune? Chiar nu ştiaţi că Jean-Jacques Rousseau, cel care a descris ca nimeni altul virtuţile educaţiei iluministe, n-a avut nici o jenă cînd a fost să-şi părăsească metresa (şi pe cei cinci copii pe care-i făcuse cu ea)? Ia nu vă mai fandosiţi!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre „delicata moarte"...

Punerea în scenă a propriei morţi este o artă a decenţei; o decenţă care presupune un pic de interes, delicateţe şi multă, multă organizare. Grăbiţi să trăim cît mai mult şi cît mai multe, moartea nu este, pentru mulţi dintre noi, decît o imagine sinistră, depărtată şi chiar intangibilă. Aşa că lăsăm pe mîna altora delicatul moment de trecere, „trezindu-ne" din somnul veşnic cu claxoane, fanfare, manele, mirosuri, vînzoleală, şi mult tărăboi.

Nu acelaşi lucru se întîmpla în timpuri mai vechi, căci moartea făcea parte din lucrurile importante ale vieţii. Aşa stă pildă testamentul negustorului oltean Ioan Băluţă, cu prăvălii multe în mahalalele Craiovei. Prin strădania şi iscusinţa lui Gheorghe Lazăr, putem citi astăzi testamentul-roman, nu mai puţin de 70 de pagini de manuscris, în care moartea este personajul principal. Testamentul a fost inclus într-o analiză minuţioasă cu privire la viaţa şi relaţiile acestui negustor: *Mărturie pentru posteritate: Testamentul negustorului Ioan Băluţă din Craiova*, Istros, Brăila, 2010.

Moartea din testamentul lui Ioan Băluţă nu este una apăsătoare, înfiorătoare sau urîtă, ci doar o etapă inevitabilă către tărîmul veşniciei şi al fericirii eterne. Este, în acelaşi timp, şi prilej de reglare, cu conştiinciozitate şi calm, a tuturor afacerilor pămînteşti, de împăcare obligatorie cu toţi cei din jur. Interesante rămîn instrucţiunile negustorului craiovean cu privire la grija pentru „cadavrul" ce trebuie să cucerească eternitatea. Mai întîi de toate, trupul trebuie să fie decent şi curat, fără zorzoane şi împopoţonări inutile: „şi în cap să-mi puie un fes nou, iar işlic să nu-mi puie, pentru că n-am trebuinţă dă işlic acolo unde voi merge" (p. 69). Această grijă a decenţei vestimentare se asociază cu necesitatea contopirii cu pămîntul matcă, pentru ca sufletul să urce cît mai repede spre tărîmuri. Or, insistă pe simplitate şi „ajutor" spre uşurare: „şi coşciugul mă rog să să poruncească dă a nu-i pune blane dă dăjos, ci numai să puie patru speteze ca să să aşeze mult păcătosul trupul mieu pă pămînt dintru care este alcătuit" (p. 69). Cum moartea nu poate fi un spectacol plăcut pentru ochii şi nasurile celor din jur, grijuliu, Băluţă nu doreşte expunerea trupului: „la rădicare-mi o să mă acopăre cu capacu a nu le aduce fraţilor vreo supărare dă vreun miros, pot zice că şi obidă. Şi de aceea mă rog ca dă loc să mă acopere cu capacu, ca acoperit să mă petreacă, pă care prieteni îi rog ca să mă şi ierte" (p. 71).

...care să nu provoace „obidă" semenilor.

Petrecerea mortului prin mahala atrage inevitabil priviri, dar şi mulţi calici, grăbiţi să urmeze alaiul cu speranţa unei pomeni. Această mulţime, permanent în căutare de ceva, sperie şi tulbură slujbele religioase, liniştea din biserică, „petrecerea rudelor". Pentru a evita bulucirea mulţimii şi „abandonarea" sufletului mortului, Băluţă cere ocolirea acestui ritual creator de vînzoleală dăunătoare: „la biserică să nu să împarţă, fiindcă se face zgomot şi mi bine se vor împărţi (aici e vorba de făclii – *n.n.)* pă la case scăpătate cînd se vor împărţi hainele". Aşadar, ei, săracii, nu sînt uitaţi, ci doar amînaţi. Şi pentru prima dată, face menţiunea ca hainele lui să fie spălate înainte de a ajunge pe trupurile altora: „cămăşi şi alte mărunţişuri... să să spele şi spălate să să dea" (p. 73).

Dar cine este acest Ioan Băluţă? Gheorghe Lazăr, cunoscut pentru cercetările sale cu privire la evoluţia negustorimii în ţările române, construieşte un minuţios studiu genealogic şi de istorie socială care ne dezvăluie nu numai identitatea negustorului nostru, ci şi mecanismele de funcţionare ale unei întregi reţele comerciale şi sociale ce s-a desfăşurat între Craiova şi Balcani, în prima modernitate românească. Băluţă este unul dintre pionii importanţi, care îşi începe activitatea la 1784 la Rîmnic, unde cumpără o pivniţă, şi sfîrşeşte la 1831 ca unul dintre notabilii de vază ai oraşului Craiova, prins în păienjenişul comerţului, pe drumul de la Viena la Edirne.

Dacă printre negustorii italieni notarea evenimentelor din viaţa de familie era o practică curentă încă din secolul al XV-lea (vezi acele *ricordaze* studiate de Christiane Klapisch-Zuber), la noi abia testamentul-roman al negustorului Ioan Băluţă deschide o breşă şi sperăm/ne dorim ca alţi negustori să-l fi urmat. Aşa cum ne-am dori ca alţi cercetători harnici să-i descopere prin colburile misterioase ale arhivelor.

Recomand această carte tuturor românilor, care ar fi cazul să înţeleagă că „petrecerea morţii" trebuie să fie un spectacol delicat şi decent, şi... care să nu provoace „obidă" semenilor.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Cei şase

„Pentru prima dată în istoria PCR [martie, 1989, *n.r.*], activişti importanţi ai partidului îndrăzniseră să pună sub semnul întrebării presupusa infailibilitate a secretarului general şi se constituiseră practic într-o facţiune politică a unui partid leninist în care fracţionismul fusese considerat întotdeauna un păcat moral. Totuşi, autorii nu erau partizanii unui pluralism de tip occidental. Unii dintre ei, precum Gheorghe Apostol şi Constantin Pîrvulescu, fuseseră implicaţi în teroarea stalinistă de la sfîrşitul anilor '40 şi începutul anilor '50. Corneliu Mănescu avusese o contribuţie importantă la fabricarea imaginii lui Ceauşescu ca arhitect al politicii externe semiautonome a României. Silviu Brucan fusese un propagandist experimentat al partidului şi servise ca ambasador al regimului în Statele Unite şi Naţiunile Unite la sfîrşitul anilor '50 şi începutul anilor '60. Bîrlădeanu, care propusese reforme economice moderate la sfîrşitul anilor '60, pînă cînd a fost forţat să se retragă din toate poziţiile deţinute în aparatul de partid şi de stat, după o dispută cu Ceauşescu asupra strategiilor privind investiţiile şi planificarea, era un susţinător convins al economiei de comandă şi al planificării centralizate. Pîrvulescu, probabil ultimul supravieţuitor al generaţiei de fondatori ai comunismului românesc şi unul dintre cei ce credeau cu adevărat în partid, servise după 1945 ca şef al Comisiei Controlului de Partid. În sfîrşit, Grigore Răceanu era un militant comunist din perioada de ilegalitate. (...) Judecînd după biografiile lor, cei şase militanţi nu erau nici aventurieri romantici, suicidari, mobilizaţi de angoase şi disperare şi nici perdanţi politici izolaţi. (...) Ceauşescu a reacţionat cu furie la scrisoare şi i-a plasat pe autori sub arest la domiciliu."

Vladimir Tismăneanu,
Stalinism pentru eternitate,
Polirom, 2005 (v. „Scrisoarea celor şase", în nr. 365-366, 368-369)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Ce atitudine are autorul față de bivol și coțofană?

În anii de școală, încercările mele de a da un răspuns onorabil întrebării „ce a vrut să spună poetul?“ au eșuat constant. Din mai multe motive: întîi, fiindcă mi-era teamă că gîndul meu n-o să pice exact pe gîndul poetului; apoi, fiindcă nu înțelegeam de ce ar fi mai important pentru dascăl să știe ce a vrut poetul, și nu ce am priceput eu.

Am crescut și am scăpat de întrebarea obsesivă. A venit Revoluția, cu reformele și legile din învățămînt, și am crezut că și generațiile prezente și viitoare au scăpat de întrebările proaste din manuale. Dar m-am înșelat. Luăm spre exemplificare manualul de limbă română pentru clasa a VI-a. N-am să fac caz, acum, de criteriul de selecție a textelor literare, nici de felul în care sînt construite exercițiile de gramatică. Mă voi opri, deci, doar asupra întrebărilor care, vezi Doamne, ar trebui să-i ajute pe elevi să înțeleagă mai bine textele literare. Primul text: un fragment, nesemnificativ, din *La Medeleni*, un dialog între Olguța și Monica în vremea copilăriei, din care iese prost Olguța, fiindcă n-a vrut să accepte pedeapsa dată de adulți, iar Monica iese bine, fiindcă a vrut s-o ajute. Întrebare de final de text: „Cu care dintre cele două fetițe ați vrea să stați în bancă? De ce?“.

Dacă ești autor de manuale lipsit de imaginație, mizezi pe un răspuns maniheist, tranșant, al elevului, de tipul: „Olguța e rea, Monica e bună, deci vreau să stau cu Monica“. Dacă ești un copil normal de clasa a VI-a, răspunzi: „Cu nici una, eu vreau să stau cu Rodica, fiindcă e prietena mea“. Iar dacă apuci să citești tot romanul, mai că-ți vine să stai cu Olguța, atîta bucurie să-i oferi, măcar, într-o viață lipsită de noroc.

Următorul text, următoarea întrebare: „O, rămîi...“, de Mihai Eminescu. Întrebare: „Prin ce îl farmecă pădurea pe cel care știe să o înțeleagă?“ Așadar, poetul, în înțelepciunea lui, a vrut să transmită clar mesajul: nu „știi să înțelegi“ pădurea, n-ai parte de farmec. Și, din următoarea întrebare, se desprinde clar concluzia: dacă vrei să înveți să înțelegi pădurea, ai face bine să începi de mic, altfel, la bătrînețe devii opac la mesajele transmise de crengi și trunchiuri: „De ce, odată cu trecerea timpului, tainele pădurii nu mai pot fi descifrate?“.

Calistrat Hogaș, în *Amintiri dintr-o călătorie,* se războiește, preț de cîteva rînduri, cu cei care-și scriu numele, întru eternitate, pe coaja copacilor. Autorii manualului îl invită pe micul cititor să-și exprime clar, ferm, dezaprobarea față de asemenea gesturi antisociale: „Care este opinia voastră despre zgîrietorii de copaci?“.

Alt exemplu: portretul lui Ștefan cel Mare, realizat de Mihail Sadoveanu în *Frații Jderi.* Elevii sînt chemați să comenteze detalii semnificative din înfățișarea domnitorului: „Ce sugerează puternica strîngere a buzelor subliniată în al doilea portret?“. Dar și din cea a fiului său: „Identificați elementele care alcătuiesc portretul lui Alexăndrel-Voievod. Din ce se deduce că este încă un copil?“.

Întrebarea care însoțește fabula „Bivolul și coțofana“ îi va ajuta pe elevi să înlăture orice urmă de echivoc privind moralitatea poetului: „Care este atitudinea lui George Topîrceanu față de personajele prezentate?“.

Cîteva pagini mai departe, li se cere elevilor să analizeze sentimentele lui Ion Pillat. Nu așa, la întîmplare, ci pe cele „generate de schimbările din natură“. Aici am clacat: capacitățile mele empatice sînt limitate, am reușit doar să-mi analizez propriile sentimente, cele lăsate de citirea manualului de limbă română de clasa a VI-a: stupori, melancolii, frustrări, neliniști.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

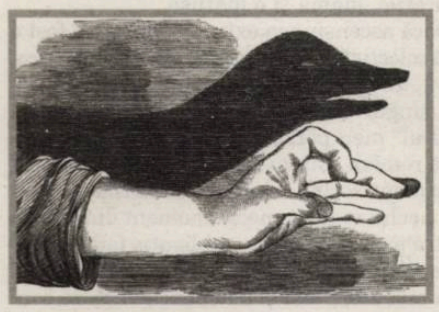

Iaromira POPOVICI

bazar

Un film pe gustul meu

Bună, ce faci?, filmul lui Alex Maftei, mi-a plăcut, pur și simplu: am rîs (la început) și am plîns (spre sfîrșit). Poate pentru că e altfel decît filmele românești văzute pînă acum. Poate fiindcă mi-a adus aminte de unul dintre filmele mele preferate, *You've Got Mail,* deși e evident în altă ligă decît acesta (mai profund și mai complicat). Poate, iarăși, fiindcă e o poveste, și încă una de dragoste, și eu am nevoie de așa ceva. Posibil pentru că nu pune în prim-plan problemele sociale, nu prea îi pasă de ele, la modul direct, naturalist, și nu expune derizoriul. Deoarece în el nu se urlă. Pentru că are suflet. Și fiindcă – de ce nu – e un film al generației mele.

Cele de mai sus nu înseamnă că am considerat filmul perfect sau genial sau o capodoperă. Sau că l-am găsit veridic ori nespus de profund și dezvăluind adevăruri esențiale. Nu. Dar nici nu mi-am propus așa ceva, și nici nu-mi propun asta de cîte ori mă duc la film. Mai important e, cred, ca filmul să fie adecvat genului său. Să reușească să comunice spectatorilor ce și-a propus. Să fie interesant vizual. Eventual, să aducă ceva nou.

Bună, ce faci? a făcut toate aceste lucruri. E adecvat genului său pentru că a propus un gen. Nu știu cum l-aș putea numi: *romance* ironic? Desigur, relațiile de cuplu au tot fost abordate în destule filme românești din ultimul timp, în special în cele semnate de Radu Muntean. Acolo erau însă voit realiste, puse în scena vieții cotidiene. În filmul lui Alex Maftei nu simți, direct, toate lucrurile astea.

Situațiile sînt veridice nu raportat la lumea reală, ci la cea pe care o construiește regizorul. Lumea lui nu se plasează neapărat concret în timp și în spațiu. Desigur, aparent se întîmplă la noi, în momentul actual. Dar nu sînt prea multe semne evidente ale acestei determinări. Profesiile pe care le au cei doi (întorcător de pagini la concerte și proprietară de curățătorie) sînt posibile, dar mai curînd poetice (în special a lui) decît realiste. Iar spațiile în care se petrece acțiunea – în general generoase, clasice, elegante – nu aduc decît vag cu cele ale zilelor noastre.

Veridice sînt relațiile dintre Gabi (Ionel Mihăilescu) și Gabi (Dana Voicu) (și mai puțin cele ale fiului lor cu diverse partenere, Vladimir – Paul Diaconescu). Deși sînt urmăriți cu calm, și ei înșiși par calmi, în scenele casnice gen *American Beauty,* frămîntările și criza relației lor ies la iveală nuanțat și cu răbdare. Mi s-a părut bine surprinsă atmosfera de cuplu vechi, în care cei doi care îl formează se mai iubesc, dar cu o altfel de iubire decît cea pătimașă, de la primele întîlniri. O iubire, desigur, bazată pe rutina comună, dar și pe o duioșie reciprocă. Din care e greu să ieși, dar și mai greu să treci pragul călduț, al conviețurii familiale.

Ceea ce duce, pînă la urmă, la despărțirea (care, după ultima scenă, pare a nu fi definitivă...) celor doi soți e veșnica speranță de mai bine, de pasiune, de altceva, în relație. Ei se despart nu pentru că trădează, ci pentru că își dau seama că pot trăda, că își pot folosi disponibilitatea pentru a o lua de la început. Și nu ca să-și resusciteze propria relație trecută în alt registru.

Fețele lor sînt simpatice, cumva tragicomice. Gabi-el afișează un fel de perpetuu zîmbet trist, Gabi-ea – o față caraghios-serioasă, pe linia Giuliettei Masina (dar comparația se oprește aici). Au în comun o doză (mare) de inocență și o raportare deloc cinică la lumea dimprejur.

La fel de simpatice sînt și încercările lor de relaționare cu alte persoane care le fac curte – la fel de naive și, de aceea, fermecătoare. Precum și aspirațiile intelectuale ale protagoniștilor: amîndoi ar mai fi avut... puțin pînă să ajungă „ceva“. Așa, ca oameni mici și anonimi, la granița profesiilor intelectuale, sînt, însă, mai interesanți.

Interesantă este și proiectarea, peste tot în jurul protagoniștilor, a mesajelor de pe mail (cum îmi aduc aminte să fi văzut, nu chiar în același context, și în *Dumnezeu pentru o zi).* Potrivit mi se pare și sfîrșitul filmului, să-i spunem „deschis“ (poate prea idilic în privința fiului, dar... eu încă mai cred că „totul e bine cînd se termină cu bine“).

Selma IUSUF

legende urbane

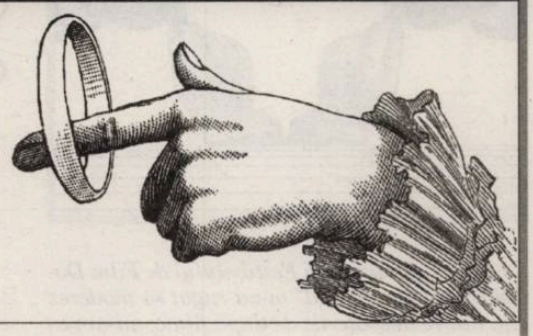

Sărutări de mîini doamnei!

„Aaaa, doamna Ionescuuu! Ce mai faceți? Cînd ați ajuns?“ „Vaaai, domnule profesor, mă bucur așa de tare să vă văd! Păi, acum două zile am sosit și noi...“ Domnul, afabil și peste putință de amabil, se aplecă adînc și sărută mîna doamnei Ionescu. Eu m-am înecat cu berea.

Revederea sprințară și pupăciunile de mîini se petreceau pe plaja de nudiști din 2 Mai acum mulți ani. Domnul profesor și doamna Ionescu se întrețineau amabil, îmbrăcați așa cum i-a lăsat Dumnezeu. Iar Dumnezeu îi cam lăsase pe amîndoi aici, pe pămînt, acu vreo șaizeci și bine de ani. De pe terasa unde eram îl vedeam pe domn fix din spate; doamna era cu fața spre mine. Lăsînd la o parte absurdul unei conversații de convenință între doi oameni goi pușcă, pupatul acela ceremonios al mîinii a făcut ca berea din care tocmai ce luasem o gură zdravănă să năvălească înspumat înapoi pe gură și nas. Un rîs de nestăvilit mă zguduia cu tot cu scaun. Să spunem că domnul golaș era irezistibil privit din spate. Adînca plecăciune pe care o făcuse i-a sporit farmecul. Să mai spunem că doamna era îmbrăcată și ea doar cu o mare pălărie, iar plecăciunea domnului mi-a dezvăluit-o pînă la talie, însă nu i-am văzut sînii pe de-a-ntregul.

Și atunci mi-am dat seama de toată încărcătura socială a acestui pupat de mînă. Practicat, în România, aproape cu religiozitate. E o anume categorie de bărbați, de regulă trecuți binișor de patruzeci de ani, care vor vîna mîinile femeilor care le sînt prezentate. Le vor vîna pentru a le țocăi în orice situație. Nu contează că întîlnirea se petrece pur și simplu în piață, nu contează că femeia aia ține în cealaltă mînă o legătură de pătrunjel și că, alături, se tîrguiesc cartofi, sfeclă și morcovi: mîna trebuie pupată. Sau că întîlnirea se petrece pe stradă, la semafor, la metrou, la ieșirea din alimentara: mîna trebuie pupată. Iar imperativul pupăciunii naște cîteodată surde lupte corp la corp. Mi s-a întîmplat de nenumărate ori să fac cunoștință cu asemenea cavaleri ofiliți. Geaba le întindeam o mînă fermă, cu o palmă bine întinsă, bărbătește, pregătită pentru un scurt salut camaraderesc. Nu! Don quijoții îți vor răsuci mîna din încheietură, ți-o vor ridica-o aproape cu forța spre buze și „țoc!“, vrei, nu vrei, te trezești cu ea gata pupată. Recunosc, nimic nu mă poate enerva mai tare decît skandenbergul acesta stradal. Nici nu poți face sau spune nimic. În fond, omul e amabil.

Nu știu exact cînd a coborît în stradă acest obicei rezervat, de regulă, evenimentelor și situațiilor mult mai formale. Știu însă că a rămas bine înșurubat acolo. Nu credeam însă că-mi va fi dor pînă și de țocăielile astea stradale pînă într-un moment de cumpănă pe care l-am trăit la Londra. Eram deja vag iritată de tot egalitarismul pe care-l catalogasem drept „idiot“, în destule situații. Un feminism înghițit cu lingura făcea să nu conteze cine și cînd intră primul (sau prima) pe ușă, la lift sau la intrarea-ieșirea din magazine. Drept e că totul se petrecea extrem de natural și părea acceptat inconștient și cu largheță de toată lumea. Venită din est și dintr-o țară mai degrabă latină, situația asta mă deruta deseori. Mi se păreau mai degrabă instanțe de nesimțire, și nu semne ale unei egalități cîștigate. Iar ziua plecării a fost traumatizantă. Aveam un imens geamantan în care pusesem, din nesăbuință, și multe cărți. Stăteam cu el sus, în capul unor scări întortocheate, și mă gîndeam cum Dumnezeu îl duc pînă la parter. În jurul meu urcau și coborau tot soiul de vlăjgani în toate puterile. M-am rugat în gînd ca măcar unul să mă jignească și să-mi ofere ajutorul. Aveam drept de vot, dar aveam nevoie de ajutor! Am jurat că, odată ajunsă în România, o să-mi ofer toate mîinile la pupat. Geaba. Era răzbunarea don quijoților pe care-i bălăcărisem și pe seama cărora am rîs. Mi-am tîrît singură bagajul pînă jos. Cît de dulce mi s-a părut întoarcerea acasă cînd am auzit primele cuvinte în română: „Și, sărutări de mîini doamnei!“.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

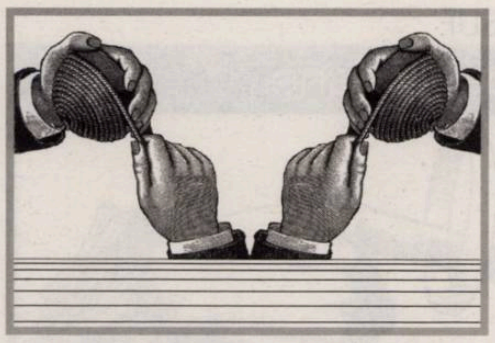

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Luptătorul antifascist caută sfaturi

*Cînd organizatorii Festivalului de Film Documentar „One World" m-au rugat să moderez una dintre dezbaterile de după filme, mi-am aruncat ochii pe programul de festival. Ceea ce vă invit să faceţi şi dumneavoastră aici: www.oneworld.ro. Acolo mi-a atras atenţia ceva care se cheamă „Odessa / work in progress", de Florin Iepan. Aşa mi-am adus aminte că am citit mai demult un interviu cu regizorul, în care anunţa un viitor film documentar despre masacrul evreilor din Odessa. 20.000 de civili băgaţi cu forţa în barăci de lemn şi incendiaţi. De către armata română. Aşa ceva trebuie să fie exploziv, mi-am zis. L-am sunat pe Iepan şi a reieşit că acel „work în progress" chiar asta şi este: omul lucrează la film, dar vrea să-l dezbată, îl roade, vrea să îl ducă spre situaţia de astăzi, de ce nu ştim măcar despre Odessa? Deci, pe 21 martie, la ora 20,30, la cinematograful de la Muzeul Ţăranului Român, Florin Iepan ne cheamă să vorbim. Vom vedea cîteva fragmente din viitorul film şi apoi îi vom da sfaturi despre ce să facă mai departe. Fără alte comentarii din partea mea, mai jos este un text-manifest scris de Florin Iepan pentru această rubrică. Ne vedem pe 21. (**C. G.**)*

Autocritica luptătorului antifascist la a doua tinereţe

Sînt sigur că toţi cunoaştem personajul *antifascistul de serviciu* – un individ, un ipocrit, un jeg, un trădător al propriului neam, ce se leagă la cap cu o problemă care nu este a lui şi care ar fi gata să o vîndă şi pe maică-sa de dragul corectitudinii politice. Vă rog să mă compătimiţi, se pare că eu mă întîlnesc cu individul ăsta în fiecare dimineaţă cînd mă opresc în faţa oglinzii de la baie. Luptătorul antifascist de serviciu sînt eu, Florin Iepan – un autor de film documentar care a primit recent un telefon de la un coleg indignat: „De ce o faci pe antifascistul de serviciu în juriul de la premiile Gopo? Care este problema ta cu cel mai interesant debut din 2010, filmul *Portretul luptătorului la tinereţe,* regia Constantin Popescu jr.?"

Dacă răfuiala cu România comunistă atinge în prezent proporţiile unui sport naţional, România fascistă rămîne un termen interzis, inexistent, invizibil, deşi un document asumat de statul român în 2004 denumit generic „Raportul Wiesel", care avea să-l inspire pe domnul Tismăneanu cîţiva ani mai tîrziu, spune negru pe alb că ţara noastră a fost responsabilă de uciderea a peste 300.000 evrei şi romi în timpul războiului, fapt care ne plasează pe locul 2 după Germania nazistă între naţiunile ce au practicat exterminarea în masă a civililor ca politică de stat. Episodul cel mai dramatic s-a petrecut în octombrie 1941 la Odessa, unde represaliile ordonate de Antonescu, în urma aruncării în aer a comandamentului militar, au dus la uciderea a peste 20.000 de civili, în marea lor majoritate copii, femei şi bătrîni. Este acesta momentul cel mai întunecat din istoria noastră modernă? *„So far"* constat că foarte mulţi dintre compatrioţii mei nu par să fie de acord cu mine, iar argumentul lor este acela că, însumate, crimele regimului comunist sînt mai importante şi mai demne de a fi analizate, mai ales de către un autor român de film documentar, nu-i aşa? născut, crescut şi finanţat de stat, să dea cu comuniştii de toţi pereţii pînă o să iasă la pensie!

La noi, *political correctness*-ul este luat la mişto de o parte din vocile publice care contează şi formează. Iar Nae Ionescu, Noica, Cioran şi Eliade nu au mîncat usturoi în perioada interbelică şi nici gura nu le miroase, pentru că toţi trebuie să înţelegem că altfel se face ţăndări tezaurul naţional. Cu ceva timp în urmă, doi amici (Cristi Puiu şi Cristian Mungiu) semnau alături de mai multe personalităţi o scrisoare de susţinere a doamnei Eugenia Vodă, acuzată de către CNA de o prestaţie incorectă la TVR, unde l-a avut ca invitat pe un nostalgic notoriu al legionarismului şi al lui Ion Antonescu, domnul Cristoiu. Semnatarii scrisorii reproşau public CNA-ului că nu impune mediei un tratament egal al celor două „-isme" care au dominat istoria – comunismul şi fascismul. Dar acest demers ascunde o fisură de atitudine des întîlnită – încercarea de a opune analizei critice a extremei drepte, frustrarea determinată de absenţa unei atitudini critice faţă de regimul comunist.

Discursul anticomunist începe invariabil cu accentul pe „tancurile sovietice" fără să realizăm că România Democrată a fost aruncată la gunoi în 1938, cînd s-a renunţat la Constituţia din 1923 şi a fost desfiinţat regimul parlamentar, un gest fundamental care a dus la venirea la putere a lui Antonescu, urmată de episoade ca masacrul de la Odessa, parte dintr-o operaţiune largă de purificare etnică pusă în operă de statul român. Dacă ne imaginăm că decizia politică din 1938 îi aparţine numai lui Carol al II-lea, iar că partidele istorice, biserica, armata, mediul de afaceri şi intelectualii erau „plecaţi în călătorie de afaceri" este ca şi cum am spune că între miile de femei care au murit în urma avorturilor ilegale, spitalele de exterminare a copiilor cu handicap, cum era cel de la Cighid, moartea inginerului Ursu sau frontieriştii ucişi la Dunăre şi opera lui Păunescu nu există nici cea mai mică legătură!? Ce pretenţie putem avea de la media din România dacă primul preşedinte român care şi-a asumat condamnarea publică a regimului comunist s-a dus la catafalcul lui Adrian Păunescu? Asta mie îmi spune că România are momente cînd este adevărată, cînd nu poate să fie ipocrită, să opereze cu principii sau cu *political correctness*-ul importat din Vest. Ea este din cînd în cînd sinceră şi consecventă, chestiune care mărturisesc că îmi dă fiori de fiecare dată cînd citesc mărturiile soldaţilor români despre copiii arşi de vii la Odessa.

Cu două minorităţi „care pun probleme", cu un stat la a cărui disoluţie asistăm neputincioşi şi într-un context internaţional volatil, cred că este o problemă de cîţiva ani pînă cînd o rezolvare extremă va fi îmbrăţişată larg de societatea românească, la fel ca în '38. Este foarte posibil ca generaţia noastră să prindă nişte vremuri în care Vadim Tudor o să ni se pară un demagog echilibrat şi constructiv în comparaţie cu noii patrioţi dispuşi să joace totul pe o carte şi să treacă la fapte. Din acel punct nu mai există cale de întoarcere. Acesta este motivul pentru care filmul documentar la care lucrez nu este un documentar istoric cu imagini de arhivă şi interviuri despre un eveniment de acum şaptezeci de ani. El îşi propune printre altele să-l determine pe preşedintele Băsescu să facă o vizită discretă la Odessa (cum a fost cea de la catafalcul poetului de curte) şi să spună acolo, la locul crimei, în numele naţiunii române, că ne pare rău pentru ce s-a întîmplat în 1941 şi că noi sîntem altfel. Buncărul pretenţios şi neinspirat din centrul Bucureştiului unde oficialii români s-au obişnuit să-şi ţină *speech*-urile legate de Holocaust nu înseamnă nimic pentru domnul Zaslawski de la Odessa, care într-o singură zi a anului 1941, în mai puţin de o oră, şi-a pierdut fratele, surorile, mama şi o mătuşă.

Dacă ascensiunea extremei drepte a fost o operă colectivă, ea presupune şi o vinovăţie colectivă, motiv pentru care refuz să realizez de unul singur acest film ca şi cum ar fi *„geschaft*-ul" meu personal. Toţi cei care se consideră români sînt invitaţi să participe la acest experiment social, aducerea în dezbatere publică a celui mai întunecat moment din istoria noastră modernă. Avem o obligaţie faţă de memoria victimelor României Fasciste, dar în egală măsură avem şi o obligaţie faţă de condiţia noastră de oameni liberi în viitor.

Florin IEPAN, Timişoara, 9 martie 2011

PUBLICITATE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Butoiul cu apă

Sînt zeci de firme ce scot apa la butoi, la ditamai sticla de 5-10 litri. Cînd cumpăr, şi cumpăr, îmi vine mereu să mă gîndesc la măţăraia din trupul meu. Da, butoiul ăla de apă mă trimite cu gîndul la maţele mele. Tona aia de apă cumpărată mai ieftin decît cu baxul de sticle mici şi mijlocii, de un kil şi două, tona aia asta-mi provoacă. Văd butoiul, îmi văd maţele. Văd butoiul, îmi văd stările fiziologice. Aşa cum văd maţele cîinilor striviţi de caldarîm. E o nerușinare din partea mea să devin pradă propriului dispreţ. Dar o fac. O fac fiindcă mi se pare mai ieftin. O fac fiindcă mi se pare că în felul acesta nu mai umblu teleleu după apă, că acopăr nevoia pe mult timp de acum, că scutesc drumuri, muşchi încordaţi. Nu ştiu cei de făcut. De criză cred, de frică, de nevoie de o economie cît de mică. De astea mărunte mi-am băgat mortu-n casă. Nici înainte nu-mi luam cine ştie ce apă sfinţită, elegantă, franţuzească, nu, dar acum, cu criza, mi-am zis să fiu în ton cu ea. Şi iar cred că nu ştiu cîtă economie am făcut cu butoiu'. Cred că nici nu s-a resimţit. Nici nu cred că am pus 2 lei deoparte. Mai mult, am fost în diverse supermarketuri. N-am făcut nici un fel de comparaţie de „cît costă" într-o parte, în ailaltă, o comparativă. Ce-i de făcut? Ce mă fac? Scap odată cu criza? A trecut criza? Scap de gesturile mele care mă fac animal, fac să mă simt animal? Nimic nu-ţi face mai rău decît coabitarea asta între butoi şi-nchipuire. Cum poate mintea să crească o ciupercă şi cum poate aceeaşi să mă trimită la plimbare după aceeaşi şi aceeaşi hrană a simţurilor.

Patrimoniul, buldozerul și macaraua

Texte și opinii de:

- Michel BÜHRER (artist vizual & jurnalist)

„Un oraş care vorbeşte“

- Constantin ENACHE (profesor la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“)

„La ce foloseşte «diametrala»?“ – interviu

- Liviu CHELCEA (antropolog)

„Ce facem cu relicvele industriale?“

- M. DUȚESCU (arhitect & scriitor)

„Banii“ (fragment de roman)

argument

Demolăm ca să construim?

Dacă am face un scurt istoric al confruntărilor dintre nou şi vechi la Bucureşti, am constata că mai întotdeauna noul a cîştigat. În numele aşa-zisei modernizări trebuia făcut *tabula rasa*, ca şi cum lumea nouă nu ar fi putut emerge natural, din ce se edificase pînă atunci. Regimul totalitar nu avea nevoie de teoretizări, de legitimări, nici măcar de vreo proptea în trecut, ci doar de suprafeţe virgine pe care să-şi afirme măreţia. Doar înlocuind brutal clădiri aristocratice, burgheze, puteau lua naştere oraşul omului nou şi lumea multilateral dezvoltată. Desigur, edilii lui Ceauşescu nu ar fi avut nevoie nici măcar de acest tip de justificare simplistă – argumentele lor erau mult mai pragmatice: e nevoie de blocuri, nu de case, e nevoie de un palat al republicii, nu de un cartier de vile, e nevoie de metrou, nu de biserici. Interesul public – sau ceea ce se înţelegea atunci prin asta – era mai presus de orice altceva.

Tot pragmatice sînt şi argumentele care pun buldozerele şi macaralele de azi în mişcare: fiecare se consideră îndreptăţit să facă ce vrea pe propriul teren. Ce va ieşi din juxtapunerea tuturor clădirilor construite după bunul plac nici nu mai contează, de vreme ce obiectivele private sînt satisfăcute. Un turn de 75 de metri lîngă o catedrală? Un bloc cu 10 etaje într-un cartier de vile cu doar un nivel? O clădire de birouri care depăşeşte aliniamentul caselor din jur? Un mall în centrul oraşului? – orice este posibil, numai bani să iasă. Dacă pentru a le construi e nevoie să demolăm casa bunicii, şcoala sau un conac, dacă trebuie să defrişăm un parc sau să mutăm un monument nu contează, că doar asta înseamnă libertate. Interesul particular e peste toate.

Poate comparaţia între cele două epoci – situate la o distanţă de doar douăzeci de ani – o să pară o impietate. Dar nu mi se pare că discrepanţele sînt chiar atît de mari în ceea ce priveşte efectele. Pînă la urmă, cacofonia e aceeaşi. Demolăm ca să construim. Din păcate, acum, ca şi atunci, demolăm ce e mai bun ca să construim prost. Mă plimb prin Bucureşti şi e ca şi cum m-aş plimba printr-un imens şantier. Nu ştiu exact ce vrea proiectantul, habar nu am care-s obiectivele şi cum va arăta, pînă la urmă, oraşul. Deocamdată, văd clădiri şui, mult plastic şi ferestre reflectorizante. Cîteodată, în aceste geamuri se oglindesc nişte case frumoase dar neîngrijite. În rest, e foarte mult moloz. (**Matei Martin**)

BARBURISME

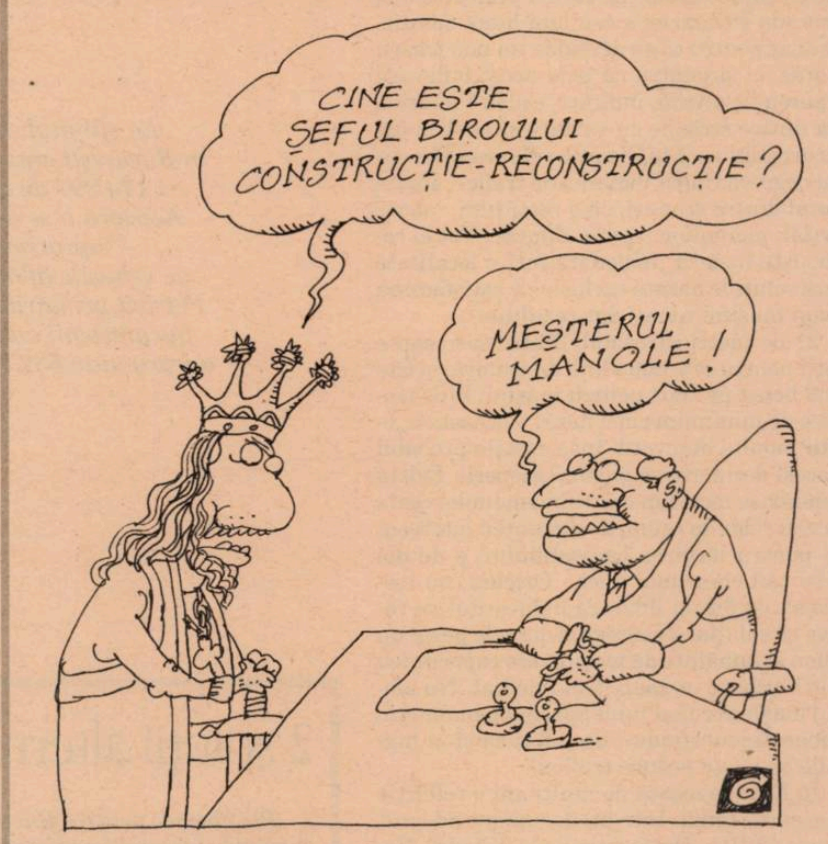

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Matei MARTIN

„Diametrala“: un bulevard care ne separă de Europa

România – ţara în care s-au construit 200 de km de autostradă în 20 de ani – vrea şosele suspendate. Bucureşti – capitala cu un milion şi jumătate de maşini şi aproape trei milioane de locuitori – vrea un nou bulevard. Soluţii urbane abandonate de decenii în Europa occidentală îşi găsesc un nou teren de testare. Iar inventăm roata. Cu ce preţ?

În 2008, Sorin Oprescu a cîştigat mandatul de primar cu un program considerat vizionar, poate chiar utopic: printre altele, a promis şi autostrăzi suspendate. Ridiculizat în presă pentru proiectele fantasmagorice şi megalomanice pe care le-a propus, Oprescu a reuşit pînă la urmă să se impună în faţa celorlalţi candidaţi, a căror evoluţie în campania electorală a fost mai degrabă ştearsă. Promisiunea lui a prins: într-adevăr, se circulă greu în Bucureşti, milioane de maşini se înghesuie zilnic pe aceleaşi străzi înguste. Infrastructura e deficitară, transportul public nu face faţă numărului mare de călători, traficul a ajuns infernal tot timpul – aproape că nu se mai poate spune cu precizie cînd sînt orele de vîrf. Deşi a fost ales, aproape nimeni nu a crezut că va reuşi. Acum, la jumătate de mandat, autostrăzile suspendate încep să capete contur. Mulţi vor să fie date în folosinţă cît mai repede. Dar şi cei care vor să-l oprească pe primar sînt din ce în ce mai numeroşi... Ultimul motiv de dispută e noul bulevard ce va lega cartierul Uranus de Piaţa Victoriei şi care traversează o zonă istorică, centrală, a oraşului. „Diametrala“ – cum este numită în proiectul urbanistic – ar urma să preia o bună parte a traficului care acum se desfăşoară doar pe două bulevarde – Magheru şi Calea Victoriei. Ambele căi au devenit neîncăpătoare; o nouă rută, pe aceeaşi direcţie, dar care să nu traverseze direct centrul oraşului, era necesară – susţin urbaniştii. Constantin Enache, profesor la Facultatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti, susţine că „diametrala“ pe care a proiectat-o la comanda Primăriei e cea mai bună soluţie. Nu doar pentru că se deschide un nou traseu în oraş, ci şi pentru că prin acest bulevard ar putea fi salvată, indirect, Calea Victoriei, una dintre străzile cu valoare simbolică ale Bucureştiului. „Finalizarea «diametralei» va mai degreva Calea Victoriei de trafic – acesta e unul dintre scopuri, să o restituim, măcar parţial, pietonilor“ spune Enache. Tot el recunoaşte însă că „niciodată într-o localitate mare soluţiile bazate exclusiv pe satisfacerea nevoii maşinii nu au dat rezultate“.

21 de metri carosabil, dintre care şapte metri pentru cele două linii de tramvai şi cîte două benzi pe sens pentru maşini. Plus trotuare de minimum cinci metri – aceasta e „oferta“ noului bulevard. Însă e puţin probabil ca acest deziderat să poată fi acoperit. Există numeroase locuri în care dimensiunea reală a trotuarelor de acum, de dinaintea intervenţiei pentru lărgirea carosabilului, e de doi metri sau chiar mai mică. Oricum, nu trebuie să ne facem iluzii că bulevardul va rezolva circulaţia: Bucureştiul, cu cele peste un milion şi jumătate de maşini, are capacitatea să le blocheze pe toate trei imediat. Nu oferind maşinilor mai mult spaţiu de manevră, ci doar descurajîndu-i pe şoferi să-şi ia maşinile se poate reduce traficul.

În Europa există de mulţi ani o reflecţie pe această temă. Într-un document adoptat în iunie 2010, „Declaraţia de la Toledo“, România s-a angajat, alături de celelalte state membre ale Uniunii Europene, să caute soluţii pentru dezvoltarea durabilă a oraşului. Asta înseamnă, printre altele, transport public modern, adică eficient şi ecologic. Ceea ce nu e cazul maşinii personale, considerate a fi un element important al poluării în mediul urban. Criticii proiectului – e vorba de specialişti şi de reprezentanţi ai mai multor organizaţii neguvernamentale reuniţi în Platforma pentru Bucureşti – avertizează autorităţile locale că „Bucureştiul nu are voie să ignore modelul european de dezvoltare urbană“ şi că edilii nu ar trebui „să implementeze proiecte ce duc la încurajarea traficului de tranzit prin zona centrală, prin lărgirea sau crearea de noi bulevarde diametrale în detrimentul inelelelor mediane sau al unei şosele de centură bine calibrate“.

© L. Muntean

La sfîrşitul anului trecut, în Bucureşti erau înregistrate 1.174.297 de autovehicule. Acestora li se adaugă zilnic aproximativ 500.000 de vehicule aflate în tranzit. Potrivit primăriilor de sector, bucureştenii au la dispoziţie aproximativ 537.000 de locuri de parcare.

Într-adevăr, numeroase oraşe din Europa şi, mai recent, şi din SUA au început să renunţe la mari lucrări de infrastructură în zonele centrale: poluarea excesivă, deranjul provocat de şantier, segregare spaţială şi, mai ales, congestionarea traficului au fost motivele pentru care edilii şi-au schimbat radical optica în ceea ce priveşte dezvoltarea urbană. De altfel, în ultimii ani, numeroşi primari dau din colţ în colţ din cauza lucrărilor începute, dar care au trebuit abandonate pe parcurs. La Lyon, acum cîţiva ani, un întreg cartier era ameninţat cu demolarea din cauza unui proiect considerat prioritar de primărie. Oamenii au ieşit în stradă şi, în cele din urmă, totul a fost abandonat. Iar la Stuttgart, lucrările de transformare a Gării centrale – discutate de cel puţin douăzeci de ani – au fost suspendate după numeroase manifestaţii ale ecologiştilor.

Decizii realiste, proiecte fezabile

Pe de o parte, există o anume reticenţă a oamenilor pentru orice intervenţie brutală în inima oraşului: nimeni nu vrea să vadă centrul urbei răscolit de excavatoare şi transformat în altceva. Pe de altă parte – cel puţin în democraţiile consolidate –, există şi o participare civică masivă pentru (sau contra) proiectelor edilitare. Oamenilor le pasă în ce fel de oraş trăiesc.

Poate că pentru România, ţară aflată încă în curs de dezvoltare, principiile „Declaraţiei de la Toledo“ sînt încă greu de satisfăcut: nu avem încă un transport public cît de cît eficient – cum am putea să ne gîndim şi la ecologie? ar spune cei care conduc oraşul. Pînă una-alta, oraşul are nevoie de decizii realiste, de proiecte fezabile. Şi „diametrala“ e un asemenea proiect, crede Enache.

Ca idee, realizarea unei străzi care să lege nordul oraşului de sud trecînd pe la marginea zonei centrale datează dintotdeauna. În planurile din 1939 figura, în orice caz, ca soluţie. În anii '70-'80 a existat şi o reflecţie aplicată asupra chestiunii. Sistematizarea Capitalei – acţiune amplă de reaşezare a principalelor obiective şi de legare a lor prin căi de acces directe – a readus pe masa de lucru a edililor această posibilă rută ocolitoare. Ca document cu valoare juridică, diametrala figurează în planul urbanistic general din 2000. Este văzută ca una dintre componentele esenţiale ale rezolvării circulaţiei în zona centrală. Nu pentru traficul auto – spune Enache –, ci inclusiv ca o măsură de punere în valoare a zonei construite protejate. Pînă în 2005 nu s-a întîmplat nimic. În acel an a fost scos la licitaţie planul urbanistic zonal – s-au făcut studii mai detaliate despre străzile cu pricina. Planul a fost adoptat în 2006. Un an mai tîrziu s-au făcut şi licitaţiile pentru constructor, proiectare, şi pentru societatea care s-a ocupat de exproprierea parcelelor. Pînă în 2010 s-a lucrat la expropriere. De-abia acum, în 2011, Enache a fost rechemat să facă planuri urbanistice zonale pentru insulele în care se aflau clădiri de patrimoniu. Aceste studii amănunţite, în urma cărora se vor lua deciziile cu privire la soarta clădirilor, sînt în curs.

Victime colaterale: casele de patrimoniu

Pînă acum, din cele peste 80 de clădiri demolate pentru a face loc noului bulevard, cel puţin o duzină erau protejate de o lege a clădirilor de patrimoniu. „Am încercat să aşezăm unele dintre clădirile de valoare pe alt amplasament“ – explică urbanistul. „Însă modalitatea în care se va realiza asta nu mai depinde de proiectant.“ De pildă, în cazul casei Rădulescu (aşa-numitul Cinema „Feroviar“) s-a optat pentru reconstrucţia pe alt amplasament. Avizul de la Ministerul Culturii a confirmat decizia. Un sculptor a recuperat fragmente din stucatura şi profilurile fostei clădiri, pentru a se putea realiza o copie. Alte case cu valoare patrimonială nu vor avea nici măcar şansa unei reconstrucţii (o soluţie oricum „la limită“, de vreme ce bunul patrimonial îşi pierde autenticitatea, devenind doar o copie). În cazul Halei Matache – o piaţă acoperită construită în secolul al XIX-lea – s-a propus reaşezarea dincolo de strada Haralambie Botescu. Deocamdată, piaţa a fost evacuată şi a rămas în paragină. Cel puţin două manifestaţii (neautorizate de Primărie) au avut loc în faţa Halei, pentru a atrage atenţia asupra pericolului că ar putea fi demolată. Militanţii se tem fie că Ministerul ar putea s-o declaseze, fie că firma de construcţie ar putea s-o demoleze fără autorizaţie. Şi temerile nu sînt neîntemeiate.

Pentru că, şi în privinţa protejării monumentelor, Bucureşti se află în situaţia ingrată a lucrurilor începute şi neisprăvite. După ce, mai ales în ultimii ani ai comunismului, s-au demolat zeci, sute de clădiri valoroase pentru a face loc cartierelor de blocuri şi proiectelor megalomanice ale dictatorului Ceauşescu, oamenii au vrut, imediat după căderea regimului, să protejeze ce-a mai rămas valoros. Ceauşescu a desfiinţat Direcţia Monumente Istorice pentru a elimina un impediement în calea „modernizării“. Aşa că în 1992, de teama pierderii unor construcţii de patrimoniu, România a adoptat măsuri restrictive. Neavînd resursele necesare – bani, oameni şi timp –, s-a făcut rapid o listă a clădirilor protejate, care s-a dorit cît mai cuprinzătoare. Deşi extinsă, lista nu a fost suficient de cuprinzătoare pentru a include unele imobile valoroase: de pildă, centura de fortificaţii a Bucureştiului din 1919-1914 nu a fost inclusă. În schimb, au

2 soluţii alternative

Platforma pentru Bucureşti – o organizaţie informală care cuprinde mai mulţi activişti ONG preocupaţi de soarta Capitalei – susţine că există două direcţii de acţiune posibile, două alternative la „diametrala“ pe care o construieşte Primăria.

„Traficul de tranzit prin centru trebuie redirecţionat conform masterplanului de transport al Bucureştiului pe *inelele mediane şi exterioare ale oraşului*. Investiţiile în infrastructura de drumuri nu trebuie să fie concentrate în centru, fiindcă acest lucru facilitează tranzitul prin centru, deci exacerbează problema, ci în inelele care ocolesc centrul, dar conectează cartierele periferice (inel extern, centură).

O a doua soluţie este *încurajarea modalităţilor de transport durabile* şi astfel reducerea numărului de maşini de pe străzile Capitalei. Oraşele europene (şi mai nou şi cele nord-americane) pun accentul pe noi politici de transport în care nu maşinile private, ci transportul în comun sînt favorizate. Se construiesc linii de metrou şi benzi pentru biciclete şi se reduc locurile de parcare. La Copenhaga, de exemplu, numărul de locuri de parcare din zona centrală a fost limitat de către autorităţile locale, în ultimii douăzeci de ani, tocmai pentru a-i convinge pe oamenii să folosească transportul în comun şi să reducă astfel traficul în centru. La Londra, orice maşină care intră în zona centrală trebuie să plătească o „taxă de congestie“ de 8 lire pe zi, o sumă considerabilă, care descurajează intrarea în oraş. Sumele adunate din aceste taxe sînt destinate îmbunătăţirii calităţii transportului în comun. Numărul de călători cu autobuzul, de exemplu, a crescut cu 40% din 2001, de vreme ce numărul de maşini prezente în centrul Londrei a scăzut cu 15%.“

PATRIMONIUL, BULDOZERUL ŞI MACARAUA

intrat pe listă şi case lipsite de atributele de monument. Ele sînt protejate – deci nu pot fi demolate – şi au devenit un adevărat coşmar pentru proprietarii care doresc să le înlocuiască cu altele noi. Adesea, aceste scăpări ale legii sînt folosite ca alibi de cei care vor să distrugă case cu adevărat valoroase: ei reproşează legislaţia aberant de restrictivă, arătînd cu degetul spre case fără valoare, şi cer ca legile să fie schimbate astfel încît casele lor, protejate pe drept, să poată fi demolate şi înlocuite cu clădiri noi, mai mari, mai profitabile. Şi aceasta încă ar fi o acţiune benignă, pe lîngă declasarea frauduloasă a unor case. Andrei Pippidi a publicat săptămînal chiar în *Dilema veche* poveşti despre case cu adevărat istorice, despre demolarea fără aprobare, despre prădarea patrimoniului construit sub ochii şi cu îngăduinţa autorităţilor. Altfel decît în poveştile sale obişnuite, aici, în cazul „diametralei", e vorba de un întreg cartier suprimat, de o demolare sistematică. Nu e oare un paradox că instituţii ale statului dărîmă ceea ce instituţii ale aceluiaşi stat au considerat că trebuie protejat? Nu e curios că nişte clădiri de patrimoniu îşi pierd peste noapte „privilegiul" de a se număra pe lista construcţiilor intangibile, doar pentru a face loc unui proiect considerat de mulţi util şi legitim?

Hala Matache rămîne în picioare

Conflictul are într-adevăr o miză care depăşeşte simplul litigiu între instituţii. „Piaţa Matache e mai mult decît pare" – scria Cristian Ghinea acum două săptămîni. Şi are dreptate: după ce o clădire protejată de lege – de pildă, Hala Matache – se va demola de către muncitorii care au lucrat fără autorizaţie, dar protejaţi de Poliţie, Ministerul Culturii, care nu a avizat demolarea, va da probabil în judecată Primăria, care a ordonat lucrarea. Oricum s-ar sfîrşi un asemenea ipotetic proces, bucureştenii ies în pierdere de două ori: o dată pentru că au rămas, oricum, fără o parte din patrimoniu, şi încă o dată pentru că Primăria va avea – dacă ar pierde procesul – de plătit daune şi amenzi. Din bani publici, evident.

În aceste condiţii, e doar aparent un paradox faptul că unele clădiri construite la limita legii (sau în afara ei) nu pot fi demolate, în vreme ce pentru case cu acte în perfectă regulă aprobările pentru expropriere şi demolare s-au dat pe loc. Astfel, clădirile înalte de la capătul Căii Buzeşti, aproape de Piaţa Victoriei, rămîn în picioare: urîte, înghesuite şi aproape în drum, de vreme ce, prin lărgirea carosabilului, trotuarul unora dintre aceste blocuri de 10 etaje se reduce la doar doi metri lăţime, şi că stîlpii care vor susţine corpurile de iluminat aproape că ating consolele blocurilor. E un paradox aparent, pentru că acolo unde există interese financiare, nimeni, nici măcar Primăria – una dintre instituţiile-cheie în procesul de autorizare a construirii – nu intervine. Uneori, motivaţia ţine de sfera economică: de ce să demolăm ceva care produce valoare? Alteori e vorba de corupţie – cum altfel s-ar putea explica lipsa de reacţie a autorităţilor în cazul unor construcţii care sfidează flagrant reglementările urbanistice?

Urbanism şi democraţie

Cum se face că un proiect urbanistic stîrneşte atîtea polemici? E destul de clar că proiectul nu a fost propus în urma unei consultări populare – aşa cum se întîmplă de regulă în Europa occidentală. Şi că nici măcar după ce decizia a fost luată, el nu a fost supus unei dezbateri publice. Pe site-ul Primăriei există doar nişte informaţii sumare legate de „diametrală". Ca să ajungă acolo, cetăţeanul interesat trebuie să treacă printr-un întreg hăţiş de pagini. Iar proiectul în sine oricum nu poate fi comentat. Cît despre proiectant, acesta a încercat, în urmă cu cîţiva ani, să invite oameni din breaslă la o discuţie despre proiect. În 2006, cînd a lansat invitaţia, nimeni nu a crezut în realizarea „diametralei" – aşa că Enache s-a trezit fără audienţă. Acum, cînd zona a fost transformată în tranşee, numeroşi urbanişti, arhitecţi şi activişti încearcă să apere străzile răscolite de excavatoare. Au argumente, dar au ratat momentul în care dezbaterea era posibilă şi utilă.

Unul dintre cei mai mari producători de materiale de construcţii, Holcim, a înregistrat anul trecut o cifră de afaceri de 200 de milioane de euro, în scădere cu 20% faţă de 2009. Principalele motive au fost reducerea investiţiilor străine în România şi condiţiile dificile de pe piaţa locală de construcţii. Volumul vînzărilor de ciment şi clincher ale Holcim au scăzut anul trecut cu 14,5%. În condiţiile unei scăderi ale preţului mediu al cimentului cu 10,9%.

© R. Avram

Apropo de dezbatere: poate că ar trebui să revizităm oraşul dintr-o cu totul altă perspectivă. În loc să judecăm eficienţa traficului, ar trebui să vedem principiile etice ale locuirii la oraş. La Bucureşti, spaţiul public e al tuturor. Deci al nimănui. Şoferii care plătesc impozite şi accize pentru maşini, folosirea drumurilor şi benzina consumată se consideră probabil îndreptăţiţi să-şi parcheze maşinile pe oriunde. Trotuarele nu mai sînt de mult spaţii rezervate circulaţiei pietonale. În absenţa unor parcări publice, maşinile sînt garate peste tot, pe trotuare, la marginea drumului, chiar şi sub semnele cu parcarea interzisă. Nu o dată mi-a fost dat să văd oameni încăierîndu-se pe colţuri de trotuare: o dispută absurdă, de vreme ce parcarea e teoretic interzisă, şi doi şoferi se consideră, în egală măsură, proprietari de drept ai locului pentru simplul fapt că unul dintre ei a găsit locul liber, în vreme ce al doilea îşi marcase, cu cretă, pe asfalt, numărul de înmatriculare al maşinii. Adevărul e că maşinile au fost şi sînt în continuare prea ieftine în România: cam oricine îşi poate cumpăra una pe credit. Nimeni nu le-a spus însă acestor oameni că o maşină costă mai mult decît rata de o sută, două de euro şi taxele aferente la stat; că a avea o maşină implică şi alte costuri, de pildă închirierea sau cumpărarea unui garaj sau loc de parcare. Parcarea cu plată e o chestiune aproape ridicolă în România, unde oricine poate parca unde vrea, fără frică de amenzi. Unde s-a mai pomenit parcare gratis (de fapt, e vorba doar de toleranţă din partea autorităţilor)?

Poate că cei care plătesc taxe pentru maşini sînt îndreptăţiţi să ceară mai mult de la statul care nu a reuşit să construiască mai mult de 200 de km de autostradă în 20 de ani. E adevărat, de făcut, s-au făcut puţine. Dar concesiile făcute automobiliştilor sînt imense. În vreme ce în numeroase state europene autorităţile restricţionează sau măcar descurajează traficul de maşini în centrul oraşului, Primăria Bucureştiului le oferă încă o pistă care, în loc să ocolească oraşul, deversează circulaţia de la periferie către centru. Acum zece ani încă mai exista un partid al automobiliştilor – un partid fără ambiţii, dar cu pretenţii. Pe cînd un partid al pietonilor?

La ce folosește „diametrala"?

3 întrebări pentru Constantin ENACHE

Poate că nici un alt proiect urbanistic n-a stîrnit atîtea polemici ca proiectul acestei rute care leagă vechiul cartier Uranus de Piaţa Victoriei. „Diametrala" – îi spun unii; „autostradă" – spun alţii; bulevard – insistă cel care l-a proiectat, Constantin Enache. Peste 80 de case au fost demolate pentru a putea permite lărgirea vechilor străzi din care se va compune această nouă rută considerată de autorităţi indispensabilă.

De ce este nevoie de lărgirea străzilor care leagă Rahova de Piaţa Victoriei? La ce bun acest nou bulevard?

Bucureşti e un oraş radial inelar, compus din străzi care toate aveau drept ţintă centrul. De la un moment dat încolo s-au construit şi cîteva străzi semicirculare cum este Şoseaua Ştefan cel Mare – Bulevardul Mihai Bravu: e o linie aflată la limita oraşului de la 1850.

În general, toate străzile care ajung în centru supraîncarcă oraşul. Soluţia în asemenea cazuri este să se găsească alternative ocolitoare. În cazul particular al Bucureştiului, circulaţia pe direcţia Nord-Sud se desfăşoară aproape în exclusivitate pe Bulevardul Magheru. De cînd bulevardul a devenit neîncăpător, a fost cucerită şi Calea Victoriei de maşini. A lăsa Calea Victoriei pradă circulaţiei intense a maşinilor e un gest total greşit faţă de oraş. Pentru mine, Calea Victoriei este prin excelenţă strada cu valoare identitară pentru acest oraş, ea are o importanţă maximă pentru Bucureşti, în primul rînd datorită valorii simbolice.

Construirea noului bulevard va afecta această stradă istorică?

Finalizarea „diametralei" va mai degreva Calea Victoriei de trafic – acesta e unul dintre scopuri, să o restituim măcar parţial pietonilor. Dar niciodată într-o localitate mare soluţiile bazate exclusiv pe satisfacerea nevoii maşinii nu au dat rezultate. Maşina îşi caută mereu un nou spaţiu pe care să-l consume. Trebuie avute în vedere în paralel cele două mijloace. Pe de o parte, să fie introduse în continuare măsuri de restricţionare a accesului cu maşina în zonele centrale – şi pentru asta avem nevoie de o reţea bine dezvoltată de transport public. Pe de altă parte, creînd această rută ocolitoare putem să deviem măcar o parte din trafic pe Buzeşti, şi nu pe Calea Victoriei. Cu timpul, vom putea să restrîngem cele patru benzi de circulaţie la doar două, iar spaţiul obţinut astfel să fie folosit pentru creşterea suprafeţei trotuarelor.

Criticii spun că tocmai trasînd acest nou bulevard se încurajează traficul maşinilor către centrul oraşului. Ce se va întîmpla cu traficul care se va deversa, din momentul construirii acestei străzi, în Piaţa Victoriei?

Oamenii sînt tentaţi să privească lucrurile în absolut. Meseria mea îmi spune că lucrurile sînt relative şi că ele trebuie privite cu distanţă. Bulevardul Ion Mihalache există. Există Bulevardul Kiseleff. Există şi Bulevardul Aviatorilor. Ele sînt acolo şi aduc oameni şi maşini în Piaţa Victoriei. Lărgirea Căii Buzeşti va permite ca această circulaţie să nu fie direcţionată exclusiv spre Magheru şi spre Calea Victoriei. Ea va putea fi deviată la marginea zonei centrale protejate.

***Constantin Enache** este urbanist, profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. Este şeful de proiect pentru Planul Urbanistic Zonal Buzeşti-Berzei-Uranus.*

a consemnat Matei MARTIN

Michel BÜHRER

Un oraș care vorbește

Am venit prima dată la Bucureşti în 1997. Din punct de vedere urbanistic, oraşul rămăsese îngheţat în starea sa de dinainte de 1989. Zeci de macarale rugineau pe te miri unde. Cartierele erau bîntuite de umbrele fantomatice ale carcaselor de beton precum cele ale faimoselor „circuri ale foamei". De-a lungul Bulevardului Unirii, cîteva case scăpaseră la mustaţă de demolare. Atmosfera pe care o degaja oraşul era tristă şi haotică, dar în acelaşi timp emoţionantă. Pentru un fotograf venit dintr-o ţară ca Elveţia, unde ordinea şi curăţenia sînt considerate virtuţi naţionale, emoţia era cu atît mai puternică.

Puţine s-au schimbat de atunci, cînd am vizitat pentru a doua oară Bucureştiul, în 2003. Interesat de multă vreme de chestiuni legate de urbanism, deveneam tot mai curios să-l descopăr, parcurgîndu-l ore în şir, la pas. Aşa m-am hotărît să încep o investigaţie fotografică pentru a lăsa o mărturie despre impresiile pe care mi le-a lăsat oraşul. În alte locuri, istoria oraşelor se citeşte pe edificiile de prestigiu bine definite. Aici, juxtapunerea sau, mai curînd, coliziunea suprarealistă de stiluri îţi permite să revizitezi trecutul dintr-o singură privire. Pe o singură poză „încap" chiar şi şapte epoci succesive. În plus, în afară de locuinţele luxoase ocupate de oamenii nomenclaturii, cele mai multe case se găseau într-o stare avansată de degradare. Mici perle ale arhitecturii Art Nouveau sau baroce zăceau scorojite, ca o mărturie despre pauperizarea majorităţii populaţiei sau, în unele cartiere, despre transferul (artificial) de populaţie din urmă cu cîteva decenii. Un arhitect elveţian, care a vizitat Bucureştiul în anii '80, vorbea despre un „oraş epuizat". Şi totuşi, ici-colo, mici lucrări de reconstrucţie îmi dovedeau grija oamenilor de a-şi păstra o anumită demnitate în raport cu strada.

Astăzi, lipsa mijloacelor, dar şi problemele legate de restituirea proprietăţilor confiscate în timpul regimului totalitar continuă să limiteze chiar şi simpla întreţinere a clădirilor. O parte a parcului imobiliar – cel livrat sectorului speculativ – a fost, totuşi, renovat. Uneori lucrările par reuşite; alteori sînt de-a dreptul halucinante. Ferestrele din PVC au invadat faţadele, inclusiv în Centrul Istoric. Mai mult decît atît: uneori am impresia că un geniu al răului şi-a propus să pocească oraşul. Nu e vorba doar de bannerele publicitare imense care poluează vizual străzile, ci şi de imobilele noi care perpetuează haosul genurilor şi prostul gust. Stăteam şi mă întrebam dacă există reglementări. O prietenă urbanistă şi arhitectă care cunoaşte oraşul m-a luminat: există o grămadă de reglementări, numai că ele sînt mereu evitate ori încălcate. De pildă, nu e vorba de supraînălţarea unei case cu 50 de cm faţă de planurile iniţiale (în Elveţia, s-au demolat case chiar şi pentru intervenţii mai mici), ci de adăugarea unui întreg etaj. Şi asta se petrece în văzul tuturor!

Aici, juxtapunerea sau, mai curînd, coliziunea suprarealistă de stiluri îţi permite să revizitezi trecutul dintr-o singură privire.

© L. Muntean

Aceasta nu mă împiedică să mă minunez, de fiecare dată cînd ajung la Bucureşti, sau să devin nostalgic revizitînd cartiere pe care le-am mai bătut şi pe care am început să le cunosc. Uneori găsesc că Bucureşti are un şarm pe care bucureştenii înşişi nici măcar nu-l bănuiesc.

***Michel Bührer** este jurnalist şi artist vizual. În 2008 a prezentat la Muzeul Naţional de Artă Contemporană două expoziţii: „Bucureşti, un oraş canibal" şi „White Billboards".*

traducere de Matei MARTIN

Loredana BRUMĂ

Orașul plînge

Luna aceasta, se împlinesc cinci ani de la lansarea proiectului „Case Care Plîng". Început ca o iniţiativă bazată pe voluntariat lansată de un grup de studenţi ai Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti, acest demers a implicat dezvoltarea a două componente complementare: realizarea unui inventar al caselor din Bucureşti cu valoare de patrimoniu şi promovarea acestei baze de date ca semnal adresat publicului larg, în vederea sensibilizării acestuia şi creşterii nivelului de cultură arhitecturală şi urbană.

La trei luni de la începerea proiectului, fuseseră deja inventariate 200 de case din Bucureşti şi echipa implicată ieşea deja în spaţiul public cu o expoziţie, organizată în cinci dintre cele mai circulate staţii de metrou din Bucureşti: Eroilor, Gara de Nord, Unirii, Universitate şi Piaţa Victoriei. Încă din acea perioadă, s-a început semnalizarea unor imobile precum Moara Assan, Grădina de vară Capitol, Cinema Feroviar, Casa Neniţescu sau clădirea de pe str. Schitu Măgureanu, de la nr. 19, primul imobil de raport realizat de arhitectul Horia Creangă în Bucureşti, în 1929. După încă şase luni, a fost formată o echipă care a început inventarierea patrimoniului din Ploieşti.

La începutul anului 2007, au mai fost organizate: o nouă expoziţie în Bucureşti, în cadrul Librăriei Cărtureşti, de pe strada Arthur Verona, unde a fost propus un concept interactiv de prezentare; o dezbatere în Ploieşti, dezvoltată în jurul informaţiilor înregistrate de echipa locală; şi o campanie, realizată în colaborare cu Ordinul Arhitecţilor din România – SOS Sinaia. În acelaşi an, proiectul a fost inclus în programul Anualei de Arhitectură Bucureşti, cu trei acţiuni: o instalaţie multimedia, un traseu urban şi o conferinţă.

La doi ani de la iniţerea acestui demers, a fost înfiinţată Asociaţia Rhabillage, organizaţie non-guvernamentală, ce are ca scop promovarea patrimoniului cultural românesc, aceasta constituind suportul juridic pentru dezvoltarea proiectului „Case Care Plîng". 2008 a fost marcat de trei acţiuni importante: un concurs naţional de fotografie adresat elevilor de liceu, avînd ca temă observarea detaliilor de arhitectură, un workshop realizat în colaborare cu elevii Şcolii Centrale, unde au fost propuse trei activităţi concentrate în jurul stilului neoromânesc – reproducere de detalii specifice stilului, modelaj din lut şi un quiz urban, precum şi o serie de trasee urbane săptămînale desfăşurate pe durata verii, acţiune intitulată „Bucurescii de vară".

În 2009 au avut loc două colaborări importante – una cu Uniunea Arhitecţilor din România, care a condus la realizarea site-ului www.casecareplang.ro, şi cealaltă cu Ambasada Franţei în România, Institutul Francez din Bucureşti şi Ministerul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional, în urma cărora a rezultat proiectul „Bucarest, la mal aimée", adică o expoziţie, care la finele anului 2010 a fost itinerată la Paris, şi un catalog lansat la începutul aceluiaşi an. Colaborarea cu Uniunea Arhitecţilor din România a continuat şi în 2010, prin finalizarea inventarului la nivelul Capitalei şi lansarea unui nou proiect, o consecinţă firească a celui anterior – „Case Care Nu Mai Plîng", prin care s-a urmărit inventarierea şi promovarea modelelor de bună practică în reabilitarea patrimoniului arhitectural bucureştean. De această dată, acţiunile-semnal au fost organizate într-un altfel de spaţiu public, la mall, unde au fost realizate mai multe acţiuni interactive. Sfîrşitul anului a marcat o nouă colaborare cu Ambasada Franţei care sprijină continuarea proiectului „Case Care Nu mai Plîng" şi realizarea site-ului aferent www.casecarenumaiplang.ro. Dacă în urmă cu cinci ani promovarea patrimoniului arhitectural la nivelul publicului larg constituia un pionierat, astăzi asociaţia se bucură de o colaborare cu alte 40 de ONG-uri, care alcătuiesc, împreună, Platforma pentru Bucureşti.

Poate că rezultatele spectaculoase încă se lasă aşteptate, dar privind în urmă, la cum a evoluat societatea civilă în ultimul timp şi la ceea ce am realizat, nu ne rămîne decît să continuăm ceea ce am început şi să ne dorim să fim mai creativi, mai implicaţi şi mai mulţi în susţinerea patrimoniului românesc. Astfel, poate că peste alţi cinci ani, Bucureştiul va avea 400 de „case care plîng" şi 4000 de „case care nu mai plîng", şi nu invers, aşa cum se întîmplă astăzi.

***Loredana Brumă** este arhitect. Ca preşedintă a Asociaţiei Rhabillage, coordonează proiectele „Case Care Pling" şi „Case Care Nu Mai Plîng".*

Liviu CHELCEA

Ce facem cu relicvele industriale?

o dezbatere ratată

Începe direct cu concluzia: faceţi poze cît mai aveţi la ce! Bucuraţi-vă, dacă vă atrage, de aerul de sfîrşit de lume din zonele industriale! În această perioadă se închide un ciclu istoric al Bucureştiului. După ce, începînd cu mijlocul secolului al XIX-lea, industria a devenit o prezenţă economică şi culturală importantă în peisajul oraşului, în ultimii 10-15 ani ea a început să se contracte. Pe lîngă procese urbane – cum ar fi suburbanizarea, gentrificarea şi apariţia ghetourilor –, dezindustrializarea Bucureştiului reprezintă una dintre tendinţele majore ale istoriei recente a oraşului. În 2002, procentul celor care lucrau în industrie, relativ la totalul populaţiei, era de 9%. Acest procent este aproape de cel al anului 1899. Numărul celor ce lucrează în industrie este undeva la nivelul anilor '40-'50 ai secolului al XX-lea, fiind cu doar 40.000 de locuri de muncă mai mare decît cel al anului 1930.

© L. Muntean

Cu toate acestea, Bucureştiul pare să prospere, avînd şomajul cel mai mic din România şi cele mai multe investiţii străine directe. Dezvoltarea oraşului nu mai este însă bazată pe industrie, ci pe servicii – precum afacerile imobiliare, activităţile bancare, firmele de IT, medicină sau învăţămînt. Spaţiile şi activităţile industriale ale oraşului se află în reflux, fiind lăsate la vedere de „mareea" dezindustrializării. Datorită vitezei cu care se transformă oraşul, nu a existat o dezbatere publică minimală despre cum pot şi cum trebuie folosite sau distruse artefactele culturii industriale bucureştene. Nu a existat răgaz pentru aceasta. Bucureştenii sînt în curs să renunţe – sau deja au renunţat – la cîteva relicve industriale create în perioada majoră de modernizare a României, care au fost contemporane cu Alexandru Ioan Cuza sau cu Carol I.

Dacă punem între paranteze pentru o clipă viziunea agenţiilor imobiliare şi a Primăriei *(dărîmă şi dă aprobări pentru complexe rezidenţiale, supermarketuri şi clădiri de birouri!)*, merită să ne întrebăm dacă fabricile, în special cele vechi, nu au cumva şi altă valoare decît cea productivă sau cea de activ imobiliar. Dacă da, cum poate fi ea valorificată şi cu ce efecte? Dacă păstrăm Peleşul ca loc al memoriei, merită să păstrăm şi atelierele mecanice Wolff, care au furnizat o parte din grinzile metalice folosite la construirea castelului? Dacă tot sărbătorim obsesiv, în fiecare an, „Marea Unire de la 1918", merita să păstrăm măcar Pirotehnia Armatei de la Politehnică sau „Pulberăria" de la Dudeşti, care au furnizat o parte din infrastructura necesară acelor vremuri? Merita să păstrăm din prima fabrică construită în Bucureşti şi ultima pe lista dispariţiilor – Timpuri Noi (fostă Uzinele LeMaître) – mai mult de o clădire?

Pînă acum, răspunsul a fost „nu", însă există semnale în mass-media, în zona creaţiei contemporane sau arhitectură, că are loc o reconsiderare a acestei moşteniri. Mircea Cărtărescu, de exemplu, relatînd într-un articol ce au reprezentat în biografia sa morile vechi de pe Şoseaua Ştefan cel Mare, dărîmate de curînd, spunea că actualul val de demolări neselective nu e foarte departe de demolările anilor '80 ai secolului trecut, din zona Unirii: „Pe un asemenea deşert s-a ridicat, pe Uranus, sinistra Casă a Poporului. N-am învăţat nimic din acea crimă şi ne distrugem mai departe, românește, trecutul". *(Jurnalul Naţional*, 2005)

Dezindustrializarea Bucureştiului este un proces în curs de încheiere. Începută în Statele Unite şi vestul Europei, în anii '60 şi '70, dezindustrializarea este procesul prin care o ţară sau o regiune trece de la un sistem economic bazat pe industrie la o economie a serviciilor sau a informaţiei, după ce firmele şi băncile şi-au retras investiţiile din sectorul industrial. Odată cu abandonarea producţiei, spaţiile postindustriale din multe oraşe occidentale au fost folosite pentru construcţii de birouri sau blocuri de locuinţe, pentru proiecte sociale sau pentru economia serviciilor. Studiile despre aceste oraşe arată că fabricile abandonate pot fi folosite, de asemenea, pentru turism cultural şi turism industrial. Asemenea zone urbane, acolo unde există viziune din partea primăriilor, sînt uneori surse, mai degrabă decît obstacole, ale revitalizării şi regenerării urbane, reprezentînd o soluţie posibilă la problemele structurale create de dezindustrializare.

Deşi „se ştie" că multe fabrici din Capitală sînt abandonate, nu se cunoaşte, nici măcar cu oarecare exactitate, la ce sînt folosite clădirile industriale din Bucureşti. Cîte din vechile fabrici mai există? Cîte sînt folosite de industrie? Cîte – pentru „noua economie" (servicii, magazine, companii IT)? Cîte mai funcţionează şi cîte închiriază spaţiul lor altor firme? Peisajul urban, generat de această diversificare a folosirii spaţiilor urbane în urma dezindustrializării, a produs un eventai de situaţii, înşirate oriunde între haosul de pe „maidanului industrial" şi fetişul ordinii perfecte din „complexul rezidenţial".

Dezindustrializarea nu este doar o transformare economică, ci şi una culturală. Nu doar icoanele sau castelele au înţelesuri, ci şi tehnologia şi fabrica „semnifică" ceva. Înţelesul lor contemporan variază de la constrîngerea libertăţii, la trecutul comunist, mineriade sau la cea de document istoric.

Controversele legate de locul cultural al industriei s-au manifestat pe toată perioada industrială a Bucureştiului. Comuniştii, dar şi moderniştii din secolul al XIX-lea şi al XX-lea au văzut fabricile ca fiind o sursă de progres social, iar forţa maşinii şi fumul scos de aceasta – ca o sursă de progres. Naţionaliştii le-au privit ca pe un izvor de poluare simbolică a naţiunii de către meseriaşii veniţi din alte ţări sau al căror nume nu se termina cu *-escu*. Socialiştii antebelici au văzut fabricile ca o sursă de exploatare, iar locuitorii oraşului, care au trăit în perioada comunistă, au fost disperaţi de hipervizibilitatea şi cultul fabricilor în vizite oficiale, în mass-media dinainte de 1989 sau în literatura realist-socialistă a anilor '50.

„Fabrica" nu este o realitate neutră nici în momentul de faţă, iar punerea în discuţie a acestui trecut „impur" poate trezi pasiuni situate dincolo de miza momentului.

Ca întotdeauna, fabrica şi industria au şi în prezent semnificaţii diverse. Pentru firmele imobiliare dezindustrializarea reprezintă „oportunităţi" de afaceri, chiar dacă unele dintre clădirile aflate în atenţia lor pentru demolare sînt monumente de patrimoniu. Ceea ce semnifică ei este *absenţa* atît a istoriei locului, cît şi a oraşului. Pentru foştii angajaţi sau grupurile marginale ce gravitau în jurul fabricilor, dezindustrializarea reprezintă o sursă de venituri efemere prin vînzarea materialelor „recuperate" (adesea, cu complicitatea şi acordul directorilor) din aceste zone. De multe ori, pentru acest grup dezindustrializarea ia forma unui „oftat" de genul „Ăştia au pus industria pe butuci". Artiştii şi colecţionarii de relicve industriale găsesc o sursă nouă de inovare a discursului vizual, resemnificînd istoria tehnologiei ca artă şi ca sursă de diferenţiere. În fine, pentru arhitecţi, arheologi şi specialişti în patrimoniu, fabricile, eliberate de funcţia productivă, dobîndesc o dimensiune de document.

Din această cauză, „fabrica" nu este o realitate neutră nici în momentul de faţă, iar punerea în discuţie a acestui trecut „impur" poate trezi pasiuni situate dincolo de miza momentului. Pot fi uşor anticipate poziţii de genul: „Ce mai vorbim despre dărîmături acum?" sau „Iată încă un subiect pentru procesul comunismului!", sau „Ne-am chinuit să scoatem fabrica din cultură şi acum o introducem la loc?", „Să nu oprim dezvoltarea oraşului!".

În afara regretului puternic pentru dispariţia unor clădiri industriale vechi, prea mult nu poate fi făcut. În general, în ciuda speranţelor intelectualilor din străinătate sau din România că vor fi auziţi şi că cea mai bună soluţie va fi selectată, de cele mai multe ori primează factorii politici şi economici în luarea deciziilor. Existenţa fabricilor valoroase din punct de vedere istoric a devenit vulnerabilă în momentul în care terenurile lor au fost privatizate împreună cu clădirile, la începutul anilor '90, şi cînd preţul terenurilor a crescut în anii 2000, ajungînd să fie mult mai ridicat decît preţul activităţilor economice ce se desfăşurau acolo. Practici „ceva mai bune" legate de clădirile industriale din ţările occidentale sînt abundente, de la Muzeul Tate Modern din Londra, rezervoarele de gaz din Viena, Gare D'Orsay de la Paris pînă la tot felul de proiecte antreprenoriale sau sociale. Dar pe cine interesează asta! Aşa că... spor la poze!

Liviu Chelcea *este antropolog, cadru didactic la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti. A publicat, printre altele, volumul* Bucureştiul postindustrial. Memorie, dezindustrializare şi regenerare urbană *(Polirom, 2008).*

Sebastian BOŢIC

Pentru un urbanism pledant

soluţii de ieşire din criză

România nu este ţara care să ducă lipsă de ştiri. Orice eveniment este un „breaking news“. Totul este de actualitate şi totul e vital. Dar printre veştile uzuale, care privesc nesfîrşitele declaraţii injurioase pe marginea ultimelor anchete, procese şi arestări, recent s-au strecurat unele de o altă factură. Ele pot fi rezumate, printr-o generalizare relativ justificată, ca ştiri despre oraş. Aici intră, evident, deja celebrul Bulevard Uranus, în fapt un drum-expres, dar şi proiectul de lege iniţiat de patru senatori care, în ideea găsirii unei soluţii pentru relansarea economică a segmentului imobiliar, propun derogarea de la prevederile Legii nr. 50/1991, recte, pentru parcelele de un anumit gabarit, se recomandă eliminarea autorizaţiei de construire.

Ambele subiecte merită o dezbatere, însă există o alteritate de fond ce le desparte, presupoziţiile lor fondatoare fiind radical diferite. Prima priveşte oportunitatea unui drum care să taie un ţesut vechi şi valoros, supoziţia prealabilă privind *cum sînt luate* şi *care este legitimitatea* acestor tipuri de decizii. Deci, vorbim de un principiu *procedural*. A doua, însă, face referire la posibilitatea de a edifica fără semnătura unui arhitect. Premisa aici este în ce măsură avem nevoie de un specialist care să ridice o casă şi dacă, la o adică, nu ne putem dispensa de el. Principiul este de *fiinţare*.

Cum s-a ajuns ca o întreagă profesie – lucru mai mult decît evident pentru cine are răbdarea şi curajul să parcurgă secţiunea de „forum“ a ştirii apărute pe Internet – să fie pusă sub semnul întrebării? Un răspuns rapid ar survola falia ce s-a deschis între natura profesiei amintite şi cunoştinţele publicului despre ea. Bunăoară, de multe ori cînd publicul discută despre relaţia între arhitect şi oraş, el pierde din vedere faptul că există o categorie aparte de specialişti, intitulaţi *urbanişti*, care sînt de fapt destinatarii gîndurilor populaţiei. Mai mult, spre deosebire de unele ţări unde trunchiul educaţional este comun, la noi cele două profesii sînt perfect decupabile. Despre urbanişti vom scrie în continuare, căci ei sînt cei care, în ciuda legislaţiei încă lacunare, vor trebui să răspundă pentru oraşe.

Cezura amintită este, la rîndul ei, amplificată de partea cealaltă, care a înţeles să se refugieze, mai mult decît o singură dată, într-o zonă de strîmtă specialitate. Dintr-un fel de elitism prost plasat, discuţia interdisciplinară şi-a atins limitele, în timp ce relaţia cu societatea civilă a început să se deterioreze. Se spunea mucalit, în urmă cu cîţiva ani, cînd pieţele globului erau într-un dezolant picaj, că, în acest colţ de lume, criza nu ne va afecta, pentru simplul motiv că sîntem în urma celorlalţi cu 50 de ani. Deşi deducţia a fost infirmată empiric, premisa pare să reziste; încă din 1965, Paul Davidoff, unul dintre urbaniştii marcanţi ai secolului trecut, anunţa în „Advocacy and Pluralism in Planning“, articol apărut în prestigioasa *Journal of the American Institute of Planners,* că „prospectul pentru viitorul urbanismului este cel al unei practici care invită deschis ca valorile politice şi sociale să fie examinate şi dezbătute, acceptarea acestei poziţii implică recuzarea prescripţiei după care urbanistul este un tehnician“.

© L. Muntean

Vina pentru situaţia în care ne aflăm trebuie căutată în sistemul care nu permite reprezentarea comunităţii.

România începe de abia acum, printr-un arc de timp de 45 de ani, să înţeleagă ceea ce părintele curentului pe care îl numesc *urbanism pledant* descoperise. Din doctrina urbanismului pledant vom reţine, pentru articolul de faţă, doar principiul de *activare comunitară*. Simplu spus, consider ca necesar în siajul gîndurilor de mai sus să privim comunitatea ca parte integrantă a fiecărui proiect de urbanism, ceea ce implică o schimbare de paradigmă de la „planificare pentru“ la „planificare împreună cu“. Un scurt excurs: „planificarea“ de care amintesc desemnează aşa-numita „planificare spaţială“, unul dintre cele două trunchiuri ale urbanismului. Ea nu face, aşadar, referire la tipul de planificare pe care Ludwig van Mises sau F.A. Hayek îl repudiau.

Revenind, planificarea pentru comunitate, unde urbanistul devine un avocat al ei – de aici şi numele curentului menţionat –, reprezintă cea mai bună ieşire din situaţia în care ne aflăm astăzi. Pe de o parte, populaţia va fi implicată în actul urbanistic – ceea ce presupune micşorarea prin descoperire reciprocă a distanţei ce ne separă, pe de alta vom institui un mecanism de control suplimentar care să asigure că greşelile trecute nu se vor repeta. Avem nevoie – aşa cum amintea Davidoff – să instituim o „democraţie urbană efectivă, una în care fiecare cetăţean să fie capabil să joace un rol activ în procesul decizional al politicilor publice“.

Cine îşi doreşte să stimuleze coagularea unei comunităţi pentru a rezolva probleme urbane trebuie să înfrîngă două tare: lipsa unui cadru legal şi eradicarea unor racile rămase din catastrofa comunistă care fac imposibilă acest *tip de aşezare* ce conferă o identitate unei colectivităţi. Cum se poate obţine un *spirit comunitar* într-o societate mizantropă – unde aversiunea pentru celălalt pare a fi monedă curentă – este un subiect mult prea amplu pentru a fi atins *en passsant*, meritînd cel puţin a fi abordat separat. Dar discuţia în jurul cadrului legal este una mai uşoară şi mai optimistă.

Prin Ordinul Ministerului Dezvoltării Regionale şi Turismului nr. 2701 din 30 decembrie 2010 pentru aprobarea „Metodologiei de informare şi consultare a publicului cu privire la elaborarea sau revizuirea planurilor de amenajare a teritoriului şi de urbanism“, primii paşi au fost făcuţi. Legea – publicată – prevede că informarea şi consultarea publicului se fac obligatoriu în toate fazele documentaţiilor de urbanism, de la faza pregătitoare, unde este anunţată intenţia de elaborare, pînă la aprobarea propunerii finale. De asemenea, autorităţile publice au obligaţia să desemneze o persoană din structura proprie responsabilă cu informarea şi consultarea publicului (art. 9, alin. 1) care să întocmească *(idem,* alin. 3) un raport ce fundamentează decizia autorităţilor privind aprobarea sau respingerea planului propus (art. 5, alin. 1). Mai important, orice documentaţii aprobate fără respectarea procedurii – care este minuţios descrisă în lege şi acoperă toate tipurile de planuri – sînt nule de drept.

Ordinul nr. 2701 este primul act juridic, din cele emise în ultima vreme în domeniu, care pune accentul just. Pînă la el, măsura de combatere a erorilor în spaţiul urban a fost gîndită ca o luptă împotriva beneficiarilor şi a urbaniştilor ce-i reprezentau. Astfel, documentaţiile derogatorii de tipul Planului Urbanistic Zonal (PUZ), necesare în logica în care nu se reşapează întregul sistem, au fost supuse unor reglementări din ce în ce mai drastice. Rezultatul e descurajant: investiţiile au scăzut dramatic, generînd, printr-un efect de domino, o serie întreagă de alte probleme. Printr-o iraţionalitate colectivă, urbaniştii au primit blamul popular pentru deciziile nefericite pe care autoritatea publică le-a luat.

Urbanismul pledant este chemat, deci, să răstoarne acest eşafodaj nefast. Atunci cînd o persoană care primeşte oprobriul societăţii este eliberată de o Curte de judecată, persoana văzută ca responsabilă de aceasta este judecătorul, nu avocatul apărării. Lucrurile trebuie privite identic în cazul urbanistului, care nu este decît un avocat al unui interes, fie public sau privat. Vina pentru situaţia în care ne aflăm trebuie căutată în sistemul care nu permite reprezentarea comunităţii. Mai aproape, nu e suficient ca ea să aibă voce, ci să fie capabilă să angajeze un specialist care să o reprezinte la toate nivelurile, inclusiv în forul decizional. Persoanele care doresc să facă o investiţie trebuie încurajate să o facă, însă păstrînd un control permanent asupra proiectului lor. Dar acest control nu mai poate fi unul (doar) formal, în baza unor reglementări urbanistice adesea şubrede în raţiunea lor, şi îndoielnice în efectele pe care le produc, ci unul obţinut prin *negociere* cu liderul comunitar şi echipa sa de urbanişti pledanţi.

În concluzie, urbanismul pledant dispune de instrumente, deopotrivă operante şi legitime, pentru a soluţiona cîteva dintre problemele acute ale oraşelor româneşti, aparţinînd totodată, prin atenţia faţă de comunitate, unui proiect societal mai amplu.

Sebastian Boţic *a absolvit Facultatea de Urbanism din cadrul UAUIM. Este doctorand în cadrul aceleiaşi universităţi şi publică în revista* Arhitectura.

© L. Muntean

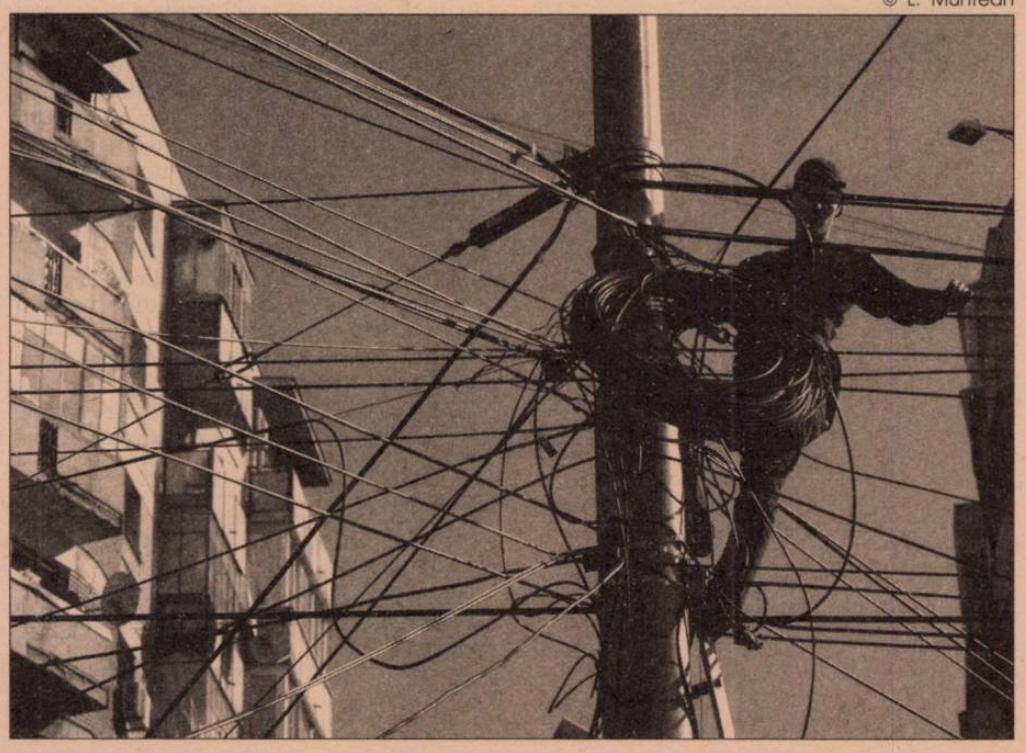

Cristina ENUŢĂ

Arhitectura ca mecanism de construcție a realității

Ce anume construim prin construcţii? Dincolo de a compune cadrul vieţii noastre cotidiene, îndrăznesc să cred că arhitectura contribuie, într-o formă complexă, la construirea a ceea ce numim realitate. De altfel, ce putem considera ca desemnînd mai mult realitatea decît suportul existenţei noastre fizice, de a cărui veridicitate ne putem asigura privindu-l, parcurgîndu-l, atingîndu-l, testîndu-l cu toate simţurile? Dar cum realitatea cuprinde, în structurile ei, în afara palpabilului, şi concepţiile abstracte despre lume împărtăşite de membrii unei societăţi, legătura dintre arhitectură şi realitate poate fi înţeleasă mai nuanţat.

Arhitectura este o unealtă esenţială de „traducere" a unei imagini mentale, evident subiectivă, în obiect palpabil, posibil de a fi perceput de toţi şi, prin urmare, obiectiv. Prin edificare, o parte din universul subiectiv al celui ce clădeşte este externalizată şi adăugată realităţii colective. Arhitectura clasică se slujea de un mijloc important de a înmagazina în materie o viziune asupra lumii: ornamentul. Concepţiile despre lume ale societăţii pre-moderne se pot „citi", în formele de ornamentare a clădirilor, la două niveluri de lectură distincte: simbolurile folosite şi dispunerea ornamentului pe corpul clădirii.

Omul pre-modern este conştient de corporalitatea lui ce implică materialitate şi limită. El este supus gravitaţiei, trăieşte sub cer şi aspiră către înălţimea lui, care găzduieşte zeii. Lumea sa este circumscrisă, heterogenă, ierarhizată, diferită calitativ în zone definite de limite, separate de praguri şi ritualuri de trecere. Este o lume bîntuită de duhuri şi păzită de forţe divine. Cum putem vedea toate acestea în ornament? Simbolul, laic sau religios, prin care ornamentul comunică, povesteşte despre muritori şi zei, despre imaginea celor ce nu pot fi văzuţi şi efemerul vieţii muritorilor capturat în materie. Dacă simbolul dă seama de divini şi de oameni, felul în care ornamentul îmbracă volumul clădirii arată aşezarea pe pămînt şi ascensiunea ei către cer, înfruntînd gravitaţia. Pornind de la soclu către cornişă, ornamentul variază sugerînd că spaţiul nu este uniform calitativ pe axa verticală. El lucrează asupra percepţiei gravitaţiei, fie că amplifică greutatea clădirii sau o diminuează vizual. De asemenea, punînd limite clădirii în desfăşurarea ei pe verticală sau orizontală (soclu, cornişă, tratarea colţurilor), ornamentul îi atestă materialitatea. Punctele de trecere între interior şi exterior – uşi sau ferestre – sînt mărginite de ornamentaţie bogată ce trasează un prag care indică separarea a două spaţii diferite calitativ.

Privind exemplul clasic este uşor de observat cum modul pre-modern de a înţelege structura lumii se reflectă în spaţiul construit. Ceea ce trebuie subliniat este faptul că, la rîndul lui, obiectul construit alimentează schimbări ce se produc în modul de a vedea realitatea.

Acel „dincolo", ce desemna cîndva divinitatea, s-a diluat în trecerea către modernitate, nemaiavînd forţa de a erupe prin simbol în formele construite şi lăsînd, pentru mai bine de un secol, un gol, o arhitectură lipsită de ornament şi simbol, şi ancorată în acea parte a realului accesibilă prin simţuri.

Arhitectura este o unealtă esenţială de „traducere" a unei imagini mentale, evident subiectivă, în obiect palpabil.

Însă momentul actual este martor al unei recristalizări a unui alt fel de „dincolo" – spaţiul virtual. Odată cu această nouă dimensiune a realităţii au apărut şi mecanisme de aducere a sa în spaţiul urban. Un bun exemplu sînt imaginile fixe sau dinamice ataşate clădirilor prin bannere sau ecrane. Acestea fagocitează rînd pe rînd clădirile oraşului contemporan, fapt ilustrat, din păcate, prea clar de cazul Bucureştiului.

Odată ce imaginea virtuală se interpune între privitor şi clădire, acest fragment din mediul fizic este înlocuit de un fragment de spaţiu virtual. Intruziunea realităţii virtuale în mediul urban schimbă modul în care înţelegem realitatea. Imaginile virtuale transformă culorile oraşului, aduc o cantitate de detalii mai mică decît clădirea căreia i se substituie, schimbă constant scara obiectelor înfăţişate şi creează senzaţia imaterialităţii. De asemenea, amplificînd dinamica de transformare a imaginii oraşului prin ritmul lor de schimbare, dau senzaţia unui spaţiu instabil, mişcător şi, prin urmare, străin şi nesigur. Schimbările produse în modul de a vedea şi de a simţi oraşul prin prezenţa imaginilor virtuale în mediul construit se propagă dincolo de prezent şi duc la modificarea felului de a înţelege lumea, de a acţiona şi mai apoi de a o construi.

© L. Muntean

© L. Muntean

Puterea mediului construit de a influenţa realitatea unei comunităţi nu se limitează la cazurile de mai sus. Efectele apariţiei unei noi construcţii în spaţiul urban sînt adesea reduse la aspecte funcţionale sau estetice, dar eşecul în cazul edificării are o miză mult mai profundă: alterarea realităţii. Necesitatea unei „igiene" a spaţiului urban pare cu atît mai evidentă cu cît înţelegem mai bine rolurile pe care obiectul construit le joacă în existenţa unei comunităţi.

Cristina Enuţă *este arhitect şi doctorand al UAUIM Bucureşti, într-un stagiu de cercetare la Universitatea Lusofonă din Lisabona.*

Construind legi pentru construcții

Proprietarii de imobile construite fără autorizaţie mai au timp pînă pe 1 ianuarie 2012 să intre în legalitate. De la acea dată Guvernul va putea cere demolarea construcţiilor ilegale. Recent, a fost adoptată o nouă lege care întăreşte prerogativele autorităţilor locale în ceea ce priveşte acordarea sau nu a autorizaţiilor de construire şi le obligă să demoleze construcţiile realizate fără respectarea legii. HotNews.ro *a publicat un articol în care prezintă o cazuistică interesantă pe această temă. Trei imobile şi trei căi de acţiune.*

■ Bulevardul Primăverii, nr. 55

În 2005, Primăria Capitalei a autorizat, la această adresă, o construcţie de 4 etaje. Proprietarul a construit ilegal un bloc de 7 etaje. Inspectoratul de Stat în Construcţii a constatat ilegalitatea şi l-a sancţionat pe beneficiar. Consiliul General al Municipiului Bucureşti a aprobat, la şedinţa de pe 28 ianuarie, un Plan Urbanistic Zonal prin care a introdus în legalitate blocul de 7 etaje.

■ Strada Aurel Vlaicu, nr. 120-122

Primăria sectorului 2 a emis, în aprilie 2008, autorizaţie de construire pentru un imobil de 6 etaje, pe strada Aurel Vlaicu, nr. 120-122. Proprietarii au construit un imobil de 10 etaje, cu patru în plus decît prevedea autorizaţia, şi cu o amprentă la sol mai mare. Primăria sectorului 2 şi Asociaţia Pro_Do_Mo s-au adresat instanţei sesizînd ilegalitatea. Judecătoria sectorului 2 a constatat ilegalitatea pe 5 iulie 2010 şi a decis încadrarea construcţiei în paremetrii prevăzuţi de autorizaţia de construire. Ceea ce însemna, de fapt, demolarea construcţiei. Dacă ar fi construit ilegal doar etajele în plus, acestea puteau fi demolate fără a afecta restul construcţiei. Pentru că amprenta clădirii la sol este mult mai mare, trebuie demolat tot. Altfel nu are cum să respecte parametrii autorizaţiei – a declarat pentru HotNews.ro Dorina Bănişor, reprezentanta Asociaţiei Pro_Do_Mo, parte în proces. Decizia Judecătoriei sectorului 2 nu este definitivă şi irevocabilă, recursul judecîndu-se în toamna acestui an.

■ Strada Aromei, nr. 88

În 2005, Consiliul Local sector 2 a aprobat printr-un Plan Urbanistic de Detaliu construirea unui bloc de 4 etaje pe strada Aromei nr. 88. În 2006 Primăria sectorului 2 a dat autorizaţie pentru construirea imobilului. Tot în 2006, vecinii l-au dat în judecată pe primarul sectorului 2, Consiliul Local şi pe proprietarii de la nr. 88, cerînd anularea Autorizaţiei de construire şi a Hotărîrii de Consiliu Local în baza căreia s-a aprobat Planul Urbanistic de Detaliu. Motivul: construirea unei astfel de clădiri trebuia aprobată de Consiliul General al Municipiului Bucureşti, nu de cel local. La sfîrşitul anului 2008, Curtea de Apel Bucureşti a anulat PUD-ul şi Autorizaţia de construire în baza cărora s-a construit blocul de 4 etaje. Acum pe rol se află un proces pentru demolarea imobilului ridicat ilegal. Proprietarii au încercat la începutul acestui an să-şi introducă imobilul în legalitate, la Primăria Capitalei. Datorită faptului că în Legea Urbanismului nu era foarte clar dacă se poate intra în legalitate sau nu, Primăria Capitalei a cerut un punct de vedere de la Ministerul Dezvoltării. Iniţial, Ministerul Dezvoltării a spus, printr-o adresă semnată de directorul Direcţiei de urbanism, că acest lucru nu este posbil. Ulterior, secretarul de stat Eugen Curteanu, printr-o altă adresă trimisă Primăriei Capitalei, a schimbat punctul de vedere al MD. Acum, nu mai încape îndoială că, pînă pe 1 ianuarie 2012, cei care au construit ilegal pot intra în legalitate.

M. DUŢESCU

Banii

(fragment de roman)

Dacă e să fim sinceri, cel mai elegant e la 3. E deja o formalitate: „Mamă, vezi că-ţi lipseşte borderoul!“ sau „N-ai foaia de capăt, mămică... Vino cu ele, să ţi le adaug la dosărel, ca să fie bine... Dar nu veni cînd e cu publicul, că e balamuc.“ Şi, în spatele borderoului, cu o agrafă, prinzi atent şi *celelalte hîrtiuţe*. „V-am adus borderoul şi completările la dosar, dar aveţi grijă că mai sînt şi alte foi, să nu zboare; sînt prinse cu agrafă, n-am avut capsator... vedeţi că sînt mai multe, să nu zboare, mulţumesc“ şi, din uşă, cînd dai să ieşi, auzi un „Te pupă mama, vino pe marţi, că e gata!“.

Apoi, din ce am văzut pînă acum, la 4 e mai mult cu parfumuri şi d-astea; nu m-am băgat nici eu la mai mult.

La 1 e aglomerat şi nu prea ai cum să ajungi direct la dosar. Şi merge greu, sînt meticuloşi, se uită la tot, citesc din scoarţă în scoarţă şi e imposibil ca din toate catastifele şi din tot insectarul ăla de linii să nu-ţi fi scăpat ceva. Deci oricum eşti trimis de cîteva ori înapoi, şi asta în condiţiile în care se bagă şi joc de glezne. De aceea, cel mai bine lucrezi cu cel de jos, cu cel de vîrsta ta cu care ai fost eventual coleg de şcoală, dar – ups! – iată că viaţa v-a adus pe poziţii de colaborare profesională cu oareşce conotaţii ierarhice: tu la privat, el la stat. Sau: tu încercînd să obţii o minimă promisiune că vei primi actele în 30 zile (termenul maxim legal, nu roua florilor), în timp ce el îţi povesteşte relaxat, aşa, ca între foşti colegi, cum a mers la pescuit în weekend şi cum i-a tractat pe unii care rămăseseră împotmoliţi acolo, fraierii, într-o mlaştină, undeva, lîngă Malmö... Şi n-are decît să zică lumea că Foresterul ăsta arată ca un dric, dar îşi merită banii, frate. Banii? Da, banii.

Şi la 2 e civilizat, şi uneori merge şi fără. Şi-au luat-o deja de cîteva ori, unii au fost demişi, alţii mutaţi pe la alte direcţii. A fost scandalul cu OAR şi turnul de vizavi de Şcoala Centrală, dar încă mai e un individ de care nu treci doar cu un „bună ziua“. Şi de-ar fi doar asta, ar fi *chill*, dar nu. El e responsabil pentru Armenească, Eminescu, Toamnei, Ardeleni etc. – în nici 10 ani, le-a futut complet. Îi plac culorile calde şi-ţi recomandă de la sine putere: „De ce nu faci nişte balcoane, aşa, un galben-piersică? Să fie *ceva plăcut...*“ – asta în timp ce matrapazlîcăreşte CUT-uri, etaje în plus, console abuzive, subzidiri ş.a. În fine, în fiecare an speri că se pensionează şi scapi, dar s-a pensionat şi i-au făcut contract de colaborare. Ceea ce-i reduce şi mai tare din răspunderi în faţa instanţei, în caz că vrei asta. Altfel, tăntiţe inofensive, care îşi fac treaba cinstit. Cel puţin în aparenţă.

La 6 n-am fost şi am auzit doar atît: că e blocat. Totuşi, îmi închipui că n-are cum să fie ca la 5. Refuz să cred că poate fi altundeva mai rău ca la 5.

La 5 e greu şi cu hîrtiuţe, şi fără. Ultima oară am dat 1500 pentru ceva mic, 180 metri pătraţi, şi în loc de 30 zile a fost patru luni. „Bine că ţi l-am scos şi acuma, şefu'...“ mi-a zis nenea, zîmbindu-mi părinteşte, înţelegător. „Vezi că şi alţii aşteaptă, şi de pomană: dacă şefu' nu le semnează, n-are ce să facă, aşteaptă. Şi ei tot cu intervenţii aşteaptă, dar nu ca ale noastre, şefu', nu ca ale noastre“ a mai zis, cu voce scăzută.

Îl ştiam de la o colegă urbanistă, care mi-l recomandase ca fiind singura soluţie funcţională acolo. Am zis să încerc. L-am sunat de mai multe ori, îmi respingea apelul, dar pînă la urmă l-am prins: puţine lucruri am învăţat în anii ăştia, dar toate esenţiale. „Dacă te dă afară pe uşă, intri pe geam“ – Vasia (un coleg ucrainean norocos, talentat); şi aşa am făcut: am insistat, răbdător. Sau, cu alte cuvinte: *„Ricordati la tecnica dei piccoli passi“* – Claudio (un cocalar din gaşca lui Alberto, care, după ani buni în care a frecat-o pe banii românceilor, a dat cîteva amenajări valabile la nişte cluburi din Constanţa, bineînţeles neavînd studii în domeniu), sau „Degeaba, dacă n-a clipit Mahomed“ – dl Radu Corneliu.

Şi de la acest nene, pe nume Dulcă Ion, aveam să învăţ tot ceva esenţial: „Vezi? Păi de-aia n-are ursu' coadă!“. Ceva superb şi abstract; un text pe care mi-l livra fără excepţie de fiecare dată în situaţii-cheie, cînd eram cu adevărat disperat; întîi de toate, pentru că îmi răspundea foarte greu la telefon; apoi, pentru că auzeam în paralel, de la unii şi alţii, tot felul de poveşti, cum că n-ai nici o şansă la 5, că sînt oameni care stau aşa cu ochii în soare de mai bine de un an, şi Àla chiar nu le semnează, ci eventual pune intermediari să semneze pentru el şi asta doar dacă îl interesează în mod direct dpdv profit. Sau, cînd semnează, de fapt nu semnează olograf; are o ştampilă cu semnătura. Adică – îmi închipuiam – e ceva mai presus de simplul fapt că chiuleşte şi e semianalfabet; omul pare să aibă mai degrabă un fel de relaţie intimă, ocultă, cu ideea că nu trebuie niciodată, sub nici o împrejurare, să-ţi pui semnătura pe vreun act, evitînd astfel orice responsabilitate legală. Îmi plăcea mult ideea asta şi, într-un mod straniu şi masochist, îmi doream ca Mahomed de la 5 să nu clipească şi să nu-mi semneze nici mie prea curînd, sau deloc.

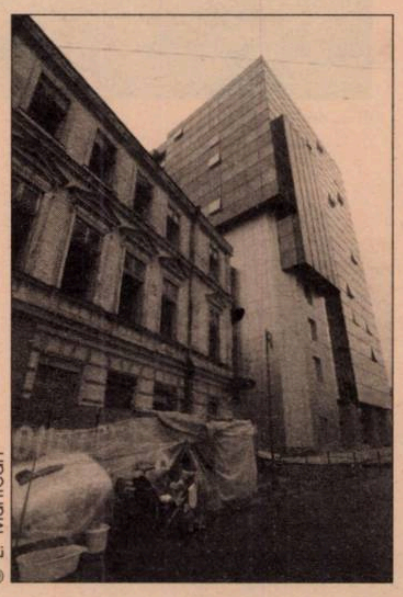
© L. Munteanu

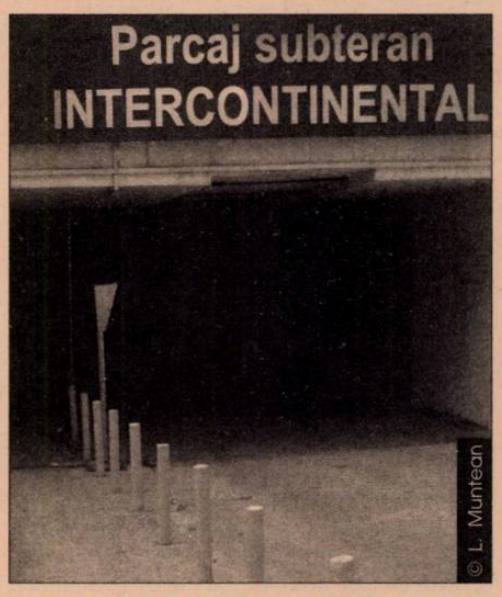

Cu Dulcă mă întîlnisem prima oară în preajma sărbătorilor de iarnă, într-un magazin de haine *no name*. Purta un cojocel pe talie, pantaloni de costum şi ciocate. În jurul lui, nişte fetişcane de 19-20 ani: „Da, tăticule, rezolvăm şi pentru tine. De ce n-ai spus că vrei? că te trimiteam acolo, ăla căuta vînzătoare! Nu ţi-a zis soră-ta, n-am vorbit eu cu ea? Pff... păi, dacă ştiam de la început, nu te ţineam ca să te chinui aici, dar lasă că rezolvăm, rezolvăm...“ şi tot aşa, discuţii interminabile, întrerupte de clientele care cereau haine la probă, de băieţii cu marfa ori de telefoanele lui. Oameni care îl rugau să le scoată şi lor amplasamentul pentru o reclamă luminoasă, o patiserie, un sanepid. O autorizaţie provizorie de închiriere a trotuarului, să vîndă şi ei brazi de Crăciun. Şi eu, politicos, într-un colţ, cu ochii pe el.

Mi-a făcut un semn şi a ieşit din magazin grăbit – eu, după el. „Vino cu mine... Sau nu, mai bine aşteaptă aici, că uite maşina lui şefu', să nu mă mai vadă ăştia cu oameni.“ Bodogănea din mers, în timp ce eu, din spatele lui, inocent şi mai mult să mă aflu în treabă, pentru că ştiam bine ce va urma, l-am întrebat: „Dar de ce, domnu' Dulcă? că e program cu publicul azi, care e problema?“ – şi s-a oprit, m-am oprit şi eu; s-a întors apoi către mine, încetişor, m-a privit. Avea ochi calzi, lăcrămoşi: „Bine bre, matale chiar nu ştii de ce n-are ursu' coadă?“ mi-a mai zis, şi atunci am tăcut aşa, amîndoi, cîteva secunde.

După care a salutat gardianul de la intrare şi cu paşi iuţi, elastici, a dispărut înăuntru.

M. Duţescu *este arhitect şi scriitor (www.dutescu.ro). Predă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti. În urma cîştigării concursului de debut al Editurii Cartea Românească, publică în 2010 volumul de poeme intitulat ...*şi toată bucuria acelor ani trişti.

PUBLICITATE

Ce (nu) ştim despre Peleş

– interviu cu Mircea Alexandru HORTOPAN –

Am vizitat, dintr-o întîmplare, din nou Peleşul, a cincea-a şasea oară. De astă dată însă, şi etajul, pe care-l mai vizitasem doar în copilărie (o lungă perioadă fusese închis). Nu m-am plictisit, nici de data aceasta; dimpotrivă, am descoperit, iarăşi, detalii interesante de care nu-mi aduceam aminte. De aceea, am vrut să aflu mai multe despre un castel la îndemînă, dar, de fapt, nu atît de cunoscut.

Puteţi schiţa o scurtă istorie a Peleşului – doar lucrurile esenţiale, care-l deosebesc, şi istoric şi estetic, de alte palate de la noi?

Castelul Peleş a fost construit între anii 1873 şi 1914, fiind prima clădire laică importantă de pe Valea Prahovei, cea mai importantă realizare privată în domeniul arhitecturii civile din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, şi cea mai importantă reşedinţă privată din sud-estul Europei.

Istoria edificării acestuia este lungă şi plină de evenimente. Însăşi realizarea fundaţiei şi punerea pietrei de temelie au fost făcute cu sacrificii mari. Terenul fiind „subminat“ de izvoare subterane, au trebuit făcute drenaje, canalizări, terasări, lucrări care au costat mult şi care s-au întins pe o perioadă de doi ani, între 1873 şi 1875. Din 1875 a demarat construcţia propriu-zisă, demers care fost abandonat după alţi doi ani, din cauza intrării României în război. Războiul de Independenţă a fost susţinut cu multe sacrificii, iar regele Carol I şi regina Elisabeta au fost foarte implicaţi în aceste eforturi de război. Nu era timp, în acele momente, pentru edificarea reşedinţei de vară.

Castelul a fost o realizare insolită şi imposibil de egalat.

În anul 1879, lucrările au reînceput, pentru ca în octombrie 1883, reşedinţa de la Sinaia să fie inaugurată, printr-o ceremonie oficială. Chiar dacă era proprietate privată, Peleşul a fost de la bun început „castel regal“, aşa cum îşi mărturisea intenţia suveranul român, într-o scrisoare către tatăl său, prinţul Karl Anton de Hohenzollern.

După anul 1890, pe măsură ce necesităţile de reprezentare ale suveranului şi ale Curţii regale creşteau, castelul a fost mărit, modernizat, redecorat, pentru ca în 1914 să ajungă la forma pe care o vedem astăzi. Peleşul s-a născut şi a crescut odată cu România modernă.

Este o clădire reprezentativă în cel mai înalt grad pentru stilul istorist nu numai în spaţiul românesc, dar şi în spaţiul european. Din acest punct de vedere, castelul a fost o realizare insolită şi imposibil de egalat, chiar dacă, în perioada la care ne referim, mulţi reprezentanţi ai înaltei societăţi s-au raportat la ea – construindu-şi reşedinţe urbane sau castele şi conace. Pentru mulţi, chiar dacă au angajat arhitecţi români sau străini, punctele de referinţă au fost fie stilul neo-Renaşterii (de sorginte franceză), fie stilul eclectic (cu elemente de neo-clasic, neo-baroc ş.a.). Nimeni nu a avut însă puterea financiară a regelui Carol I pentru a edifica o reşedinţă atît de spectaculoasă şi bogată precum castelul de la Sinaia.

Peleşul este şi martorul a numeroase evenimente istorice, fiind reşedinţa regelui, a şefului statului. Acesta îşi folosea reşedinţa privată în scopuri oficiale, aşa încît Peleşul a fost cadrul a numeroase vizite de stat, a numeroase decizii politice, parafări de tratate etc. Iată ceea ce dă unicitatea Peleşului în peisajul românesc.

Este Peleşul castelul-muzeu cel mai bine păstrat de la noi, dar şi cel mai cunoscut, simbolul regalităţii (în contextul în care România nu e, neapărat, o ţară de castele, precum Franţa)?

Peleşul este, cu siguranţă, castelul-muzeu cel mai bine păstrat din România. Şi a rămas, acum, de fapt, cel mai important castel-muzeu din ţara noastră. România veche (şi Transilvania pe de altă parte) nu a fost neapărat o ţară a castelelor. Dar este regretabil faptul că extrem de puţine au ajuns să fie exploatate ca muzee, şi să fie deci accesibile publicului larg, să dezvolte în jurul lor, pe de o parte, o viaţă intelectuală şi o emulaţie în cercetare, pe de altă parte – o industrie turistică. În România, au existat parcă nişte obsesii legate de acest tip de edificiu. La începuturile comunismului, a existat acea furie a distrugerii „simbolurilor exploatării omului de către om.“ Apoi, o altă furie s-a manifestat: cea a transformării lor în case şi vile de protocol (care, trebuie să recunoaştem, a avut darul de a salva multe dintre aceste vestigii ale trecutului nostru). După 1990, un alt fenomen s-a manifestat: transformarea lor (fie direct, fie după cumpărarea lor de la proprietarii de drept) în hoteluri „de 5 stele“ sau restaurante. Aţi auzit de Conacul-muzeu Florica, unde să meargă o ţară întreagă şi să afle cine a fost familia Brătianu şi ce a făcut ea pentru România? E un simplu exemplu, poate nu cel mai relevant. E un lucru bun faptul că Florica mai e în picioare şi că poţi să intri să îţi faci o idee. Recent, s-a redechis şi conacul de la Ruginoasa, reşedinţa de vară a Domnitorului Unirii Principatelor, Alexandru Ioan Cuza. Dar sînt multe alte locuri rămase în părăsire...

Din fericire, Peleşul a rezistat pînă acum – cu greu, e adevărat – tuturor vicisitudinilor. Chiar dacă a „prezerva“ Peleşul nu e o sarcină uşoară, nici pentru cei care au lucrat şi lucrează acolo, nici pentru rege, nici pentru statul român. Chiar dacă toţi ne-am dori mai mult, castelul are totuşi un destin al său. Aş putea spune un destin fericit. Există cred un spirit bun al locului. E în picioare, a scăpat de furia demolatoare a comunismului timpuriu, întrucît atunci cînd starea sa de conservare era critică, statul a intervenit cu un efort major, uriaş, pentru renovarea şi păstrarea lui. Întotdeauna au existat oameni profesionişti care i-au ştiut valoarea şi potenţialul pentru construirea imaginii ţării.

Da, Peleşul e un simbol al regalităţii române, şi prin asta al României moderne, o mărturie vie a ceea ce s-a putut edifica aici, într-o epocă de relativă normalitate. Este locul în care se vorbeşte, zilnic, publicului, despre regele Carol I şi Independenţa de Stat a României, despre regina Elisabeta şi elita artistică românească (îi amintim numai pe Vasile Alecsandri şi pe George Enescu), despre regele Ferdinand şi despre reîntregirea României, despre regina Maria şi România Mare.

Unde se încadrează Pelişorul? Dar Foişorul?

Pelişorul a fost deschis ca muzeu, pentru prima oară, în anul 1992, printr-o foarte fericită iniţiativă a Ministerului Culturii. Este singurul loc din România care mai păstrează aproape intactă atmosfera vieţii private a suveranilor României Mari, Ferdinand şi Maria. După cum ştiţi, palatul Cotroceni este rezultatul unei restaurări capitale după cutremurul din 1977, castelul Bran nu mai e muzeu şi nu mai păstrează nimic din patrimoniul artistic şi memorial regal, iar castelul de la Balcic nu mai e demult în România. Iată deci valoarea de unicat, inestimabilă, a castelului Pelişor. El este singurul muzeu al stilului Art Nouveau din România.

Foişorul este o vilă nouă, construită în

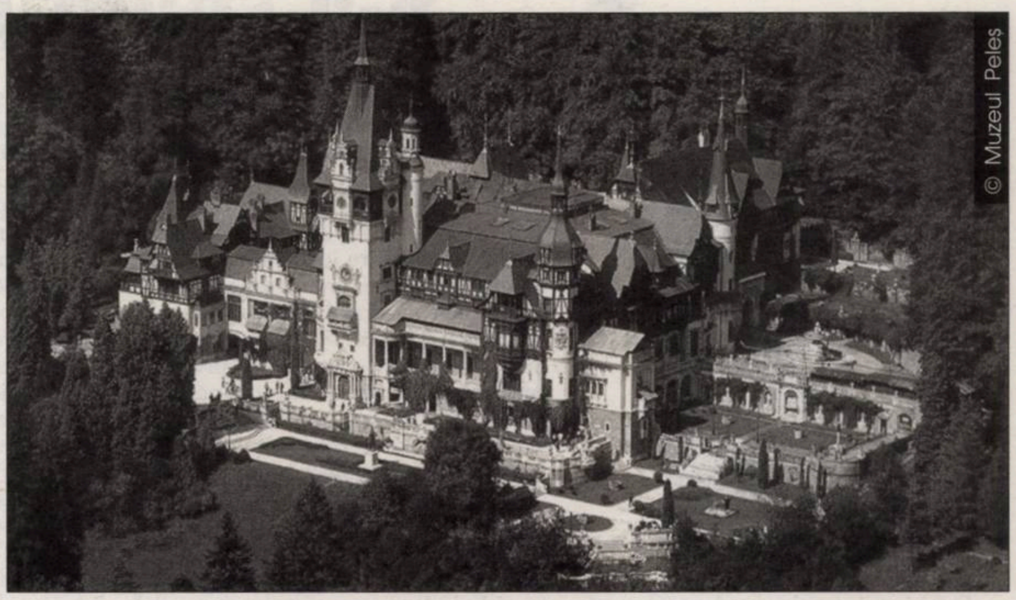

1933, de către regele Carol al II-lea. Aceasta a fost mult amplificată în anii ’80, pentru a deveni reşedinţa oficială a lui Nicolae Ceauşescu la Sinaia; a fost transformat într-un adevărat palat, iar acum este reşedinţă a protocolului de stat. Foişorul nu a fost şi poate nu va fi niciodată muzeu. Rămîne totuşi locul în care s-a născut regele Mihai.

Cît de valoros e Peleşul din punct de vedere estetic, artistic (ştiu că există şi multe imitaţii)?

Valoarea arhitectonică şi artistică a Peleşului este de necontestat. După cum s-a afirmat, rămîne cel mai ilustrativ monument românesc al istorismului, fenomen caracteristic celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, şi începutului de secol XX. De asemenea, etajele superioare ale castelului, cît şi ansamblul interioarelor Pelişorului, sînt de departe cel mai coerent ansamblu arhitectonic şi decorativ în stil Art Nouveau din România, dar şi unul din cele mai ample programe în acest stil prezervat în Europa.

Întrebarea dumneavoastră se referea şi la cópii. Da, există la Peleş (dar şi în multe alte reşedinţe regale şi aristocratice europene) cópii după pînze de mari maeştri ai picturii europene, din veacurile XV-XVIII. Era o modă în Belle Époque. Asta nu scade cu nimic nici valoarea ansamblului, dar nici a detaliilor. Pînzele în cauză sînt ele însele opere de artă, pictorii care le-au realizat fiind ei înşişi artişti de valoare. Pentru epoca la care ne referim, această modă a replicii era o realitate, fenomenul nefiind încă pe deplin studiat şi clarificat. Iar marele public poate va ajunge să aprecieze şi aşa ceva. De fapt, noi toţi, cînd ne punem un poster pe perete, care nu este decît o copie a unei imagini originale de autor, recurgem la acelaşi lucru. Poate că nu e chiar atît de greu de înţeles.

Dar trebuie să fac şi o menţiune. Structura colecţiei de pictură a muzeului de astăzi nu este chiar cea a colecţiei regelui Carol I. Copiile după mari maeştri erau, acum un secol, prezente, dar dintre sutele de tablouri care decorau castelul erau pînze originale. Acestea, colecţionate de primul rege al României aproximativ în perioada 1879-1889, erau remarcabile. Multe dintre ele se află astăzi în Galeria europeană a Muzeului Naţional de Artă. Se află acolo încă de la deschiderea acestui muzeu, în anul 1949. Pînzele din colecţia Coroanei României, majoritatea lor depozitate în anii războiului la Sinaia, au constituit nucleul actualului Muzeu Naţional de Artă.

Cît despre sursele de inspiraţie arhitectonică şi de decoraţie interioară, ele sînt diverse, fie de sorginte germană, fie de sorginte italiană. Dar nu este vorba decît despre motive decorative şi nu despre „imitaţii“. Imitaţie în acest context mi se pare a avea o nuanţă peiorativă. Ori secolul al XIX-lea şi istorismul trebuie şi ele înţelese mai bine şi acceptate. La nivel teoretic, lucrurile au început să se schimbe în anii ’90, cînd marile muzee ale lumii au valorificat acest patrimoniu complex, bogat, spectaculos. Ce e interesant e că tocmai atunci s-a redeschis şi Peleşul pentru marele public, iar Muzeul Naţional Peleş împreună cu Muzeul Naţional Cotroceni au dedicat o mare expoziţie istorismului.

***Mircea Alexandru Hortopan** este directorul adjunct al Muzeului Naţional Peleş, dublu licenţiat, în istorie, apoi în istoria şi teoria artei. A obţinut titlul de doctor în ştiinţe istorice cu teza „Castelul Peleş – leagănul dinastiei române, de la reşedinţă regală, la muzeu“. S-a specializat în istorie modernă românească şi europeană şi în arte decorative – istorism, Art Nouveau, Art Déco.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

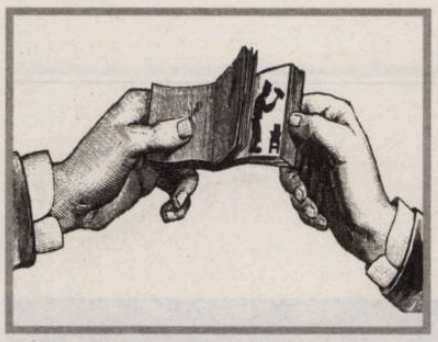

Marius CHIVU

feedback

S-a spart gașca

● **Dan Lungu, *În iad toate becurile sînt arse*, Editura Polirom, 2011.**

Dacă în romanul precedent *(Cum să uiți o femeie,* 2009), protagonistul era părăsit de iubita sa care lăsa în urmă un foarte concis bilet de adio, situație ce-i dezechilibra viața și obiceiurile sociale, de data aceasta, bărbatul, pe nume Victor, este cel care ajunge în punctul în care se mută la bătrîna lui mamă, fără a-i da vreo explicație soției. Doar că prea multe nu se schimbă în viața lui de bărbat ratat întreținut de femei. N-a fost în stare să-și păstreze slujba de taximetrist și tot ce face e să bea în continuare și să se uite la televizor. Are revelația faptului că Veronica, soția sa, a devenit doar copia iubitei vesele și rebele de altădată, „o soție vitregă", care nu i-a făcut copii și de care s-a înstrăinat în timp, iar acest lucru nu face decît să-i crească nostalgia față de perioada din liceu, față de „libertatea, bucuria și inocența" de atunci, cînd bea împreună cu gașca și se ținea toată ziua de băşcălie, cînd nu trebuia să muncească și, în general, viața trecea fără griji fiind toată numai o „dixtracție" încărcată cu *pălăvrăjeală,* alcool și lene. Victor simte „gustul putreziciunii" tot mai distinct și are, astfel, certitudinea că în viață totul merge de-a-ndoaselea, că existența sa e o jalnică supraviețuire, prin inerție și plictiseală, a propriei adolescențe, că zilele sînt „compacte, de plumb, [căzînd] ca o fisă într-un tonomat de trăit"... Bărbat în toată firea, Victor constată că nu există viață după gașcă: „Viața unui om e o clădire care se scufundă, în fiecare an, în fiecare lună, minut sau secundă; partea cea mai frumoasă a clădirii lui e în adîncul mlaștinii".

Romanul e construit pe două planuri, astfel că, în paralel cu prezentul searbăd al lui Victor (narat la persoana a treia), îl ascultăm pe Franzelă (porecla lui din adolescență) povestindu-și nostalgic aventurile cu neprețuita gașcă, din care mai făceau parte Fasolă, Paganel, Văru, Băstîrcă, Stupidu și Capalb, niște crai de cămin studențesc din comunism, adolescenți bețivani trași la indigo, care-și petreceau zilele în cîrciuma „Pufoaica ruptă", fără griji și fără frică de nimic: „Ne durea-n paișpe de politică și de Ceașcă, n-aveam în sfeclă decît dixtracția, adică macheală, gagicăreală și muzici; nici haleală nu ne trebuia; la orice bairam, cuvîntul de ordine era: mîncarea-i fudulie, băutura-i temelie". Cînd nu trec pe la liceul care seamănă „cu un batalion disciplinar, în care puteai fi repartizat drept pedeapsă", cei șapte frecventează, petrec și beau cot la cot cu „tot felul de ciumegi cu ștoarfele lor borîte, șmenari unsuroși cu pițipoance boite pînă-n călcîi, gîrtani duri cu fufe rîzărețe, golăneți doi-la-legătură cu penale de cartier..."

Aceste capitole extrem de savuroase în care vorbește Franzelă (și care alcătuiesc, de fapt, povestirea omonimă din volumul de proză scurtă *Băieți de gașcă,* apărut în 2005) sînt scrise în limbajul colorat al grupului de băieți teribiliști, mîștocari și mitocani, răi și adesea proști de gură, șmecheri puși pe băutură, bătaie, farse, dar, mai ales, pe vrăjeli și pe o băşcălie continuă, care rîd de tot și de toate, care se înfruntă și „se fac" permanent din vorbe afurisite, zicale, jocuri de cuvinte, înjurături și expresii încărcate de eufemisme și termeni argotici. Limbajul, deopotrivă spiritual și licențios, este modul acestor vagabonzi alcoolici de a se legitima în propriul grup, dar și de a se delimita de convențiile sociale, de a-și afirma și celebra diferența, libertatea și nebunia.

Prins între nostalgia după depravarea senină și veselă din adolescență și responsabilitățile apăsătoare și plictisitoare ale maturității și căsniciei, Victor încearcă o evadare simbolică în copilărie și acceptă să însoțească niște străini care vor să ducă niște cadouri de Crăciun copiilor dintr-un centru de reabilitare psihomotorie, aflat în chiar satul unde a copilărit. Lăsat singur cu copiii suferinzi de sindromul Down, se îmbată și, într-un act cvasi-inconștient în care amestecă revolta, egoismul și, poate, invidia, atentează la inocența lor. Cu amintirile adolescenței tatuate pe pielea creierului, conform propriei expresii, Victor supraviețuiește morților sale interioare, dar numai pentru a rămîne în întunericul ratării și al rătăcirii perpetue printre propriile deznădejdi și dezamăgiri de viață. Semnificația titlului cărții se conturează cu ajutorul a două episoade, ambele ireale: imaginea unui vis în care el se înfiletează în locul unui bec și replica imaginară a soției sale pe care o „aude", la un moment dat, beat fiind. Orice gașcă a tinereții se sparge, iluziile mor treptat, la maturitate viața e un iad, iar oamenii sînt deja arși.

Alternanța celor două perspective narative și registre, cel tern al prezentului căsătoriei și cel colorat al trecutului găștii, creează și întreține contrastul, dar oferă și ritm, și fluență lecturii. De altfel, oralitatea și limbajul argotic sînt un adevărat tur stilistic de forță și Dan Lungu trebuie să fi resimțit din plin concurența propriei povestiri în momentul în care s-a decis să construiască în juru-i un roman. Cumva, poate chiar și din cauza acestei structuri impuse, cartea nu reușește să aibă, totuși, un climax. Opoziția familie-gașcă, savoare-blazare, viață-moarte, așa cum se creează încă de la început, avansează paralel și liniar pînă la ultimul capitol mai degrabă ambiguu, decît deschis, mai mult oprit, decît final, oricum soft. Își descoperă Victor vocația de a lucra cu copiii și se salvează, ori va rămîne doar un bețivan prins în plasa fatală a vieții de după tinerețe? Mai degrabă, varianta din urmă, dar chiar și așa titlul (semnificația lui) este mult prea întunecat față de conținutul romanului în care ideea morților interioare succesive ale personajului revine insistent, dar cam forțat, căci Victor nu este, totuși, *acel* tip de personaj introspectiv, cu idealuri elevate etc. Apoi, soția este, dpdv narativ, un personaj cam ignorat sau, oricum, caricaturizat: părăsită de bărbat, femeia își ia o pisică, apoi dă în damblaua religiei și, în general, n-are nimic de spus. De ce n-ar constata și Veronica faptul că Victor a ajuns copia iubitului spiritual și sensibil din liceu, „un soț vitreg" etc.?

Roman deopotrivă al nostalgiei după inocența, libertatea și nebunia tinereții, dar și al morții iluziilor, al revelației vîrstelor ireversibile, al procesului implacabil al îmbătrînirii, *În iad toate becurile sînt arse* este o carte despre dezamăgirea și frica de a trăi, căci, așa cum are senzația Victor la un moment dat, „viața e un tub care se îngustează pe măsură ce înaintezi; asta te obligă să te apleci, tot mai mult și mai mult".

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Peter Mayle, *Provence pentru totdeauna,* traducere din limba engleză de Gabriela Tănase, Editura RAO, 2011.**

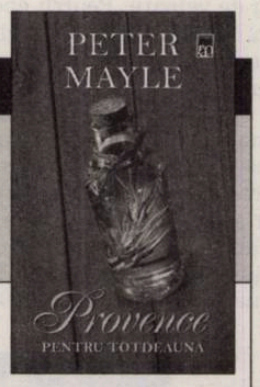

Peter Mayle, britanic din naștere (adică încă din 1939), a lucrat vreo 15 ani în industria advertising-ului, după care s-a reformulat integral, devenind un spornic autor de cărți și un fericit locuitor al regiunii Provence (cu casă, masă și grădină într-un sat din zona Luberon). Provincia noului său domiciliu avea să-i ofere decorul pentru tot soiul de ficțiuni (cîteva traduse deja la RAO), dar și un spațiu deschis explorărilor pleziriste, răsfățate de șarmul „specificului local". Așa aveau să apară trei ghiduri vag turistice (traduse tot la RAO), a căror succesiune monografiază o adorație amuzată pentru tipicurile vieții provensale, laolaltă cu trecerea treptată și tiptilă a lui Peter Mayle de la statutul de simplu vizitator la cel, mult mai atașant, de localnic străin.

Provence pentru totdeauna e ultima parte a acestei trilogii și are tonalitatea unui extaz călduț și mucalit, consemnat parcă la ceasul molatic al siestei. Observațiile țopăie de la un subiect la altul, însă indiferent pe ce fir s-ar merge, se ajunge tot la ospețele locului, adică la regalul bucatelor și vinurilor și la poezia hanurilor de țară, tîrg, port etc. E simpatic, e instructiv, dar așa o fiară gurmandă ți se asmute în stomac și așa un virus gurmet ți se inoculează în papilă încît lectura cărții, încîntătoare în esență, poate naște monștri foarte sofisticați ai foamei și setei. În mic, e vorba de piețe, trufe, măslini, tirbușoane, pîine, longevitate, școli de parfumieri pentru copiii orbi ș.a. În mare, e vorba de „cel mai bun loc din lume ca să te distrezi fără să faci aproape nimic", un loc unde nu se practică punctualitatea, ci „filozofia ridicatului din umeri" și savurarea fiecărei secunde.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Gentle Giant, un internaut al *Gazetei sporturilor,* mi-a recomandat apăsat să citesc „un interviu fabulos al lui Xavi"; m-am conformat și mă grabesc să-l recomand la rîndul meu: http://www.guardian.co.uk/football/2011/feb/11/xavi-barcelona-spain-interview. E imposibil să nu găsim printre dilematici și cîțva microbiști de înaltă calitate; trebuie să ne gîndim și la ei. (Radu Cosașu)

■ A intrat pe ecrane așteptatul și comentatul film al lui Cristi Puiu, *Aurora.* El semnează scenariul, regia și joacă și rolul principal. Dacă vă doriți de la un film nu doar *entertaining,* ci o experiență adevărată, fără plasă de siguranță, atunci mergeți să-l vedeți. (Ana Maria Sandu)

■ Vă recomand să dați o fugă la Festivalul de Film Documentar dedicat Drepturilor Omului. E mai interesant decît pare din titlu. De acolo, mi-am pus în agendă: *Videocracy,* un film despre Berlusconi și puterea televiziunilor sale; *Little Bride* – despre femeile turce din Germania; *După revoluție* – despre primele șase luni de după Revoluția din 1989, aici, la noi, pare interesant și dacă erați mari pe atunci, dar și pentru cei mai mici; *Enemies of the People* – un film de care auzisem, dar nu am apucat să-l văd, o călătorie a unui jurnalist cambodgian printre foști demnitari ai kmerilor roșii; *My Perestroika,* perioada lui Gorbaciov și cea de după, recompusă din amintirile a cinci oameni interesanți etc. Programul pe larg aici: http://www.one world.ro. (Cristian Ghinea)

craii de burta veche

Heringi umpluți *à la* Rubens

Decapitați 15 heringi proaspeți, eviscerați-i, tăiați-le înotătoarele și cozile, despicați-i de-a lungul spinării pentru a extrage coloana, și puneți-i pe un șervet, desfăcuți în jumătăți, cu interiorul în sus. Săratți bucățile de pește și acoperiți-le cu lapții tăiați în felii egale. Faceți un sos *duxelles* (ciuperci, ceapă și hașmă tocate, trase în unt) bine scăzut, în care încorporați cîteva linguri de umplutură dintr-un pateu fin (de pasăre). Întindeți pasta astfel obținută peste feliile de lapți. Închideți apoi peștii, reunind jumătățile, și mai adăugați un strat subțire din aceeași compoziție, pe deasupra. Treceți heringii prin zece gălbenușuri de ou bătute cu 200 de grame de unt topit și sare; dați-i prin pesmet proaspăt, puneți-i într-o tavă unsă cu unt și lăsați-i la cuptor pentru un sfert de ceas. Scurgeți-i apoi pe un șervet și aranjați-i „în coroane". Garnisiți spațiile din interiorul coroanelor cu o tocătură de ciuperci *à la provençale.* Serviți heringii cu sos de roșii alături.

Nu știm de vreo pictură cu heringi a lui Rubens. Dar cît de cald, baroc, monumental să poți reda un pește slab, verzui-albastru? *Rubens* (cel latinesc, și nu flamandul) trimite aici, cel mult, la sosul de tomate – auxiliar, banal, dar roșu.

Amicul Dejun

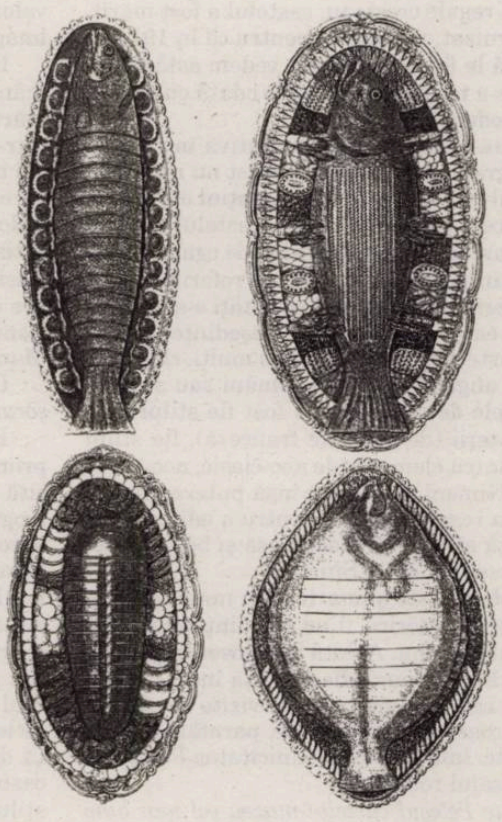

„Istoria artei estice trebuie scrisă de esticii înşişi“

– interviu cu Judit ANGEL –

Draculaland 1 *(o* Mona Lisa *preschimbată în Vlad Ţepeş),* Mă simt minunat pe platan, *posterul istoric al unei expoziţii anulate de mineriadă,* Castelul din Carpaţi *(literal, din pachete de Carpaţi) şi* Canal Grande *metaforic. La Berlin, în Galeria românească Plan B, expoziţia „When History Comes Knocking“ a deschis – aşa cum spune Mihai Pop, directorul Galeriei – „un nou capitol, cel al tranziţiei postcomuniste“, prin lucrări de artă ale anilor '80 şi '90. Judit Angel, curatorul expoziţiei şi critic de artă, a trăit pînă în 1998 în România, unde a participat activ la formarea climatului artistic postcomunist, fiind creatoarea unor importante expoziţii pentru arta românească autohtonă, într-o perioadă de tranziţie – anii '90 –, un timp accelerat după izolarea temporală şi spaţială a anilor '80. Alături de unul dintre cele mai longevive laboratoare experimentale din România, grupul media Kinema Ikon din Arad, Judit Angel a iniţiat evenimente precum* Art Unlimited SRL, Inter(N), Complexul muzeal. *În 1999, a fost curatoarea Pavilionului românesc la Veneţia, iar în prezent lucrează la Mücsarnok / Kunsthalle din Budapesta. „When History Comes Knocking: Romanian Art from the 80s and 90s in Close Up“ a rămas deschisă pînă pe 19 februarie. O expoziţie cu peste 20 de artişti (Alexandru Antik, Sándor Bartha, Rudolf Bone, Mircea Florian, Călin Dan, Teodor Graur, Ion Grigorescu, Wanda Mihuleac, Kinema Ikon, Iosif Király, Dan Mihălţianu, Călin Man, Andrei Oişteanu, Miklos Onucsan, Decebal Scriba, Eugenia Pop, Dan Stanciu, subREAL, László Újvárossy, Sorin Vreme), ce se concentrează asupra direcţiilor experimentale în arta românească a anilor '80 şi '90. O expoziţie de sinteză despre arta românească şi despre o generaţie care a trebuit să se „reformateze“ imediat după '89.*

Foarte mulţi dintre artiştii cu care lucraţi în anii '90 se regăsesc în expoziţia pe care aţi curatoriat-o la Berlin. Cum arată acei ani de tranziţie revizitaţi astăzi într-o expoziţie în Occident?

Anii petrecuţi la Muzeul de Artă din Arad au fost rodnici; într-un interval relativ scurt (1992-1996) am reuşit să fondăm noua colecţie de artă românească contemporană a muzeului, axată pe lucrări din anii '80-'90. Vecinătatea grupului Kinema Ikon a fost stimulatoare; colaboram în proiecte reciproce: grupul expunea în expoziţiile concepute de mine, iar eu participam la prezentările grupului în expoziţii ca „01010101... expoziţie“ (Bucureşti, 1994) sau „Media Culpa“ (Bucureşti, 1995). Au fost ani tumultuoşi în sensul că „urgenţele“ societăţii postcomuniste – stabilirea rolului artei şi al artistului în societate, restabilirea contactului cu publicul, evaluarea trecutului comunist în paralel cu încercarea de a înţelege schimbările bruşte din jur, recuperarea istoriei artei de după Al Doilea Război Mondial, stabilirea unor contacte internaţionale etc. – se prezentau simultan şi aveam senzaţia că trebuie să răspundem la toate acolo şi în acelaşi timp. De unde şi „*ad-hoc*-ismul“ perioadei, sintagmă care nu reprezintă o categorie valorică, ci caracterizează raportul dintre provocările societăţii de tranziţie şi răspunsurile scenei artistice. De pildă, expoziţia „Experiment în arta românească după 1960“ (1996-1997) s-a născut dintr-o asemenea urgenţă şi încă este cel mai la îndemînă punct de reper pentru arta românească din perioada comunistă.

O schimbare esenţială este că această stare de constrîngere a început să se destindă încă din a doua jumătate a anilor '90. Lucrurile au început să se aşeze, problemele nu au dispărut, dar s-au despărţit şi au apărut diverse priorităţi. Tranziţia s-a dovedit a fi termenul ideologic-tehnic al trecerii la societatea capitalistă, cea pe care o ştim din experienţa de toate zilele, nu cea a proiecţiei utopice de după 1989. Am devenit mai pragmatici, iar în lipsa unei utopii de serviciu, privim trecutul apropiat cu ochi critic şi lucid, încercînd să descoperim potenţialităţi încă neexploatate.

Expoziţia de la Galeria Plan B a fost focalizată pe lucrări de artă românească experimentală din anii '80-'90. Intenţia principală nu a fost aceea de a reconstitui anii tranziţiei care, în propunerea noastră, încep mai devreme de 1989, fiind vorba de schimbări la nivelul culturii, artei şi al mentalităţilor. Totuşi, am încercat să selectez lucrările în aşa fel încît un privitor occidental să poată avea nişte repere pentru reconstituirea contextului istoric. Ar fi multe exemple: *Castelul din Carpaţi (1994-2010)* al grupului subREAL, *Jurnalul 1988-1991* şi *Viaţa de artist sub socialism (2007-2010)* ale lui Dan Mihălţianu, seria de fotografii (1975-1984) axate pe tema statului la coadă şi filmul *Vitan-Ceauşescu* (1994) ale lui Ion Grigorescu, *Muzeul Teodor Graur* (1990), *Afişul* (1990) lui Miklos Onucsan de la expoziţia „Cartea“, anulată de mineriadă, miniretrospectiva de diaproiecţii (1984-1993-2010) a lui Rudolf Bone, acţiunile Eugeniei Pop din anii '80, discul *Mă simt minunat* (1981-2010) al lui Mircea Florian şi am putea continua. Titlurile sînt destul de sugestive şi nu voi descrie lucrările. Cred că expoziţia oferea o mixtură de date şi stări emoţionale, care invita privitorul occidental să construiască în funcţie de propriile aperceptiuni, eventual să şi le chestioneze.

Diminuarea conflictului Est-Vest

De ce expunerea – în multe cazuri refacerea – unor lucrări de artă create pentru un alt context temporal este necesară tocmai acum? Spuneţi în statement*-ul expoziţiei că trăim astăzi, faţă de începutul anilor '90, o dispariţie a atitudinii colonizatoare, o dispariţie a relevanţei conflictului Est-Vest. E vorba de un dezinteres al Vestului pentru noi, nu mai sîntem exotici, am fost înghiţiţi de Europa în 20 de ani?*

Azi se refac nu numai lucrări, dar chiar întregi expoziţii, există o tendinţă de *„reenactment“*, care ţine, cred, de ceea ce spuneam mai înainte despre încercarea de a revizita trecutul apropiat din alte perspective decît cele de pînă acum. Menţionez în *statement* dispariţia atitudinii colonizatoare a Vestului, diminuarea conflictului Est-Vest nu pentru a insinua dezinteresul Vestului faţă de Est, ci dimpotrivă, pentru a sublinia faptul că, după curiozitatea epidermică şi spectaculară, generată de evenimentele din 1989 şi, mai tîrziu, de războaiele din Balcani, asistăm la o nouă preocupare faţă de producţiile scenelor artistice din fostul Est. Există mai multe motive ale acestui interes, printre care găsim cerinţele pieţei artistice internaţionale, în paralel cu necesitatea revizuirii tezelor modernismului. Ambele converg către o necesitate a istoricizării fenomenului artistic estic al ultimelor decenii.

Care credeţi că sînt urgenţele istoriei artei estice? Se vorbeşte mult despre necesitatea de a scrie istoria artei estice ca model de sine stătător, nu subordonat modelului vestic, aşa cum propune şi istoricul artei Piotr Piotrowski.

Aş răspunde scurt: prioritatea este aceea de a scrie istoria artei estice, în primul rînd de către esticii înşişi. Desigur, nu prin lamentări şi într-un mod autarhic, ci ţinînd cont de specificul local privit într-un context internaţional, mai precis, din perspectiva lucidă a poziţiei periferice, în dialog cu discursul dominant.

Asistăm la orientarea către o nouă şi proaspătă axă de interes în arta contemporană?

Reevaluarea artei estice este un fenomen în curs. În cazurile fericite, cum ar fi de exemplu programele curatoriale semnate de echipa Württembergischer Kunstverein Stuttgart, grupul WHW (Zagreb) sau echipa *tranzit*, aceasta este conjugată cu investigarea artei unor zone ca America Latină, Orientul Îndepărtat, spaţiile arabe sau Africa. Nu sîntem singurii care intrăm în acest vizor, este vorba despre procesul de reevaluare a unor întregi „zone albe“ de pe harta istoriei artei universale.

În altă ordine de idei, mi se pare salutară intersectarea dintre film, fotografie, arhitectură, design şi curatoriat – o altă tendinţă care se manifestă de cîţiva ani încoace. Au loc revizuiri şi în această zonă, e vorba despre expoziţiile realizate de echipe mixte, axate pe diverse interstiţii la nivelul vizualului şi socialului.

Cu ce artişti lucraţi acum?

Momentan lucrez la expoziţia Atelierului 35 din Oradea, care va avea loc în aprilie la muzeul MODEM din Debrecen. Solicitarea a venit din partea grupului în acord cu muzeul. De asemenea, sper că în curînd vom putea organiza expoziţia scenei artistice din Cluj la Mücsarnok/Kunsthalle din Budapesta, instituţia unde lucrez acum. După expoziţia de la Berlin, se pare că am intrat într-un curent reevaluator, care probabil îşi trăieşte momentul acum. Îmi face plăcere să lucrez cu artiştii, mai ales cu cei caracterizaţi de o gîndire conceptuală, însă nu pot spune că am preferinţe. Selecţiile le fac întotdeauna după cerinţele expoziţiei (a ideii curatoriale, ca să nu spun „temă“, deoarece acest termen îmi displace). Pentru mine, de obicei, primează ideea, caut artişti cu care cred că pot colabora în materializarea acesteia. Dar, dacă tot m-aţi întrebat de artişti, aş spune că m-ar bucura să fac cîndva un proiect cu Claire Fontaine, Experimental Jetset, Francis Alÿs sau să lucrez la o expoziţie Marcel Broodthaers, de ce nu?

a consemnat Daria GHIU

PUBLICITATE

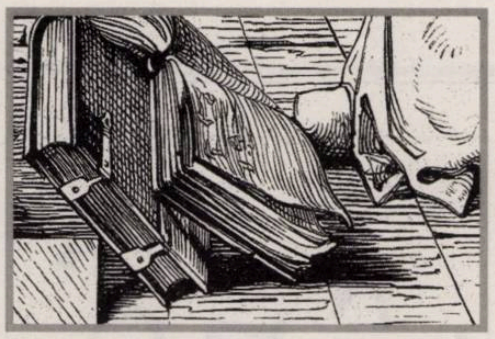

Simona SORA

biograffiti

Maşina de strivit

Nu demult, jurnalistul Dominique Decèze a publicat cea de-a doua ediţie a cărţii sale îndelung comentate, *La machine à broyer (Maşina de strivit)*, inspirată din scandalul celor 35 de sinucideri de la France Télécom. Adevărată psihopatie a vremurilor noastre, îndelungata istorie a privatizării mamutului francez a ascuns, se pare, sub elaboratul limbaj (de lemn) multinaţional şi (cît se poate de) corect politic un adevărat carnagiu. Între timp, s-au schimbat chiar managerul principal şi şeful de la cadre, s-au angajat psihologi specializaţi în violenţa la locul de muncă şi consilieri de formare, s-au ponderat – prin circulare şi şedinţe zilnice – limbajele urii, invidiei şi ale concurenţei instinctive. Toate acestea însă după ce 35 de oameni s-au sinucis aruncîndu-se pe fereastră din biroul lor de la France Télécom, sub ochii colegilor, sau au luat barbiturice în pauza de masă din pricina izolării şi respingerii de către cei din jur. În 2008, un angajat al aceleiaşi companii s-a aruncat de pe un viaduct din Haute-Savoie după ce trimisese un memoriu conducerii de la France Télécom în care spunea că se simte „aruncat ca un Kleenex folosit şi tratat ca un cîine turbat". Şocul unor gesturi atît de radicale este, presupun, mult mai mare într-o ţară cum e Franţa, în care hărţuirea psihologică la locul de muncă *(mobbing*-ul) este pedepsită prin lege şi prin urmare, dacă nu eradicată, măcar izolată, circumscrisă la rare cazuri maligne. La noi, în Estul sălbatic, unde abia se schiţase o vagă protecţie faţă de acest flagel pervers (aşadar mai „subtil"), noul cod al muncii deschide noi fronturi de luptă.

Nici unul dintre cazurile acestea de sinucidere nu a fost mai mediatizat şi mai discutat decît acela al lui Stéphanie, o tînără juristă, absolventă strălucită a Universităţii „René Descartes" din Malakoff, a 23-a persoană care s-a sinucis şi cea care a inaugurat, la France Télécom, defenestrarea. Înainte de a-şi părăsi colegii, Stéphanie i-a trimis tatălui ei un e-mail, reprodus apoi pe frontispiciul mai multor ziare franţuzeşti, în care explica limita la care fusese adusă. Mesajul „celei de-a 23-a" a fost nu doar publicat, ci şi comentat şi interpretat. Ar fi putut preveni cineva sinuciderea? După moartea mamei, Stéphanie făcea un tratament antidepresiv care ar fi funcţionat, poate, mai bine dacă ea ar fi schimbat mediul. N-a fost să fie. Viaţa femeii – scurta ei biografie strivită într-un concurs de împrejurări – a fost şi ea prilej de speculaţii, ipoteze, concluzii provizorii. „A 23-a" se angajase la France Télécom exact la 23 de ani. A nimerit, fără să ştie, în mijlocul unui război între cei care voiau privatizarea şi cei care se opuneau furibund acesteia. La început cel puţin, nu părea să respecte portretul-robot al sinucigaşului FT: o persoană în jur de 50 de ani, cu cel puţin 20 de ani vechime în firmă. Şi nici nu trecuse încă prin reorganizări de serviciu, mutări intempestive, schimbări nenegociate în fişa postului, lipsa de recunoaştere din partea şefilor, adică motivele esenţiale (după Dominique Decèze) ale alunecării în implacabila maşină de strivit.

Punctul-cheie al chestiunii ţine însă de ceea ce s-ar putea numi, rebarbativ şi învechit, omenie.

Biata Stéphanie a ars însă etapele. Concasorul în care a nimerit este, de obicei, cel care nu poate fi evitat decît printr-o ruptură radicală, de care puţini sînt în stare. Cum ar zice un scriitor englez, o separare care ţine de graţie şi de predestinare. Maşina de strivit în care s-a trezit însemna o zilnică şi opacă izolare, o formă de ignorare a prezenţei sale fizice şi profesionale, un război al nervilor, din care, cu biografia ei, n-avea cum ieşi învingătoare. În fond, în toată povestea (jalnică, dacă nu ar fi sălbatică) a *mobbing*-ului, nu şefii (care implementează, delegă, împart sarcini şi au responsabilitatea finală), ci chiar colegii apropiaţi desăvîrşesc capodopera hărţuirii emoţionale. Numai cine a reuşit să nu fie angajat vreodată (era, pe vremuri, idealul meu) n-a văzut cum se pune la cale aşa ceva, cum o persoană ca oricare alta, pînă la un moment dat, nimereşte în malaxorul colegial. Trebuie să fii (atunci cînd faci parte din haita coagulată împotriva corpului străin) nu doar lucid, dar şi mai inteligent decît media ca să înţelegi că cineva nu devine peste noapte monstru, că o fată de 23 de ani cu care obişnuiai pînă ieri să iei prînzul nu devine infrecventabilă doar pentru că i se cere un raport profesionist. Timiditatea şi deprimarea sînt defecte omeneşti care, într-o lume normală, n-ar trebui să se pedepsească prin lapidare.

La urma urmelor, incriminarea *mobbing*-ului şi pedepsirea lui din ce în ce mai aspră în diferite state din Uniunea Europeană ţine tocmai de încercarea (neizbutită, cum se vede) de a „normaliza" relaţiile profesionale, mai ales în mari întreprinderi, cu mulţi oameni şi conflicte pe măsură. Dacă nu poţi interveni (instituţional) în nevroza, psihoza, depresia, pandalia omului, măcar să încerci să blochezi frumoasa hăituire care se încheagă spontan dintr-o vorbă, dintr-un gest, dintr-o privire. Punctul-cheie al chestiunii ţine însă de ceea ce s-ar putea numi, rebarbativ şi învechit, *omenie*. De felul în care reuşeşti să treci brusc din zona în care omul e lup (pentru om) sau corb (la corb...) şi, printr-o imaginativă inversare de roluri, înţelegi că poţi oricînd ajunge în poziţia celui hăituit. *Ţi se poate întîmpla şi ţie:* asta ar trebui să fie frîna oricărui proces de *mobbing*.

M-am întrebat ce-or fi simţit colegii ei de birou din Val-du-Marne cînd au citit, în reconstituiri jurnalistice pioase şi inutile, că trista Fanny trăia singură, doar cu o pisică (Frimousse) şi un iepure (Zébulon), că se uita des la desene animate, că îi plăcea filmul *Nos jours heureux* cu J.P. Rouve, că îi plăcea să meargă vara în Bretagne. Poate ruşine?

PUBLICITATE

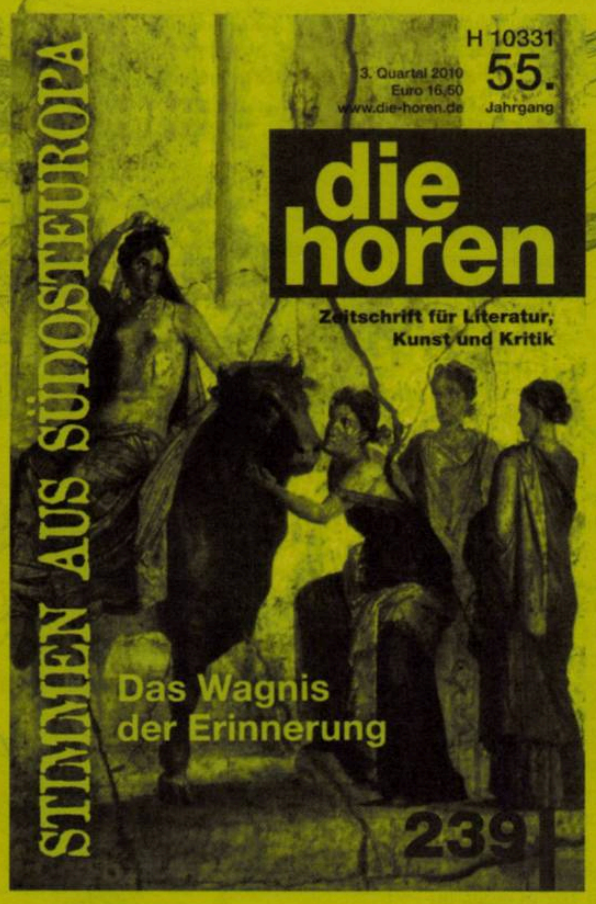

CURAJUL REMEMORĂRII
DAS WAGNIS DER ERINNERUNG

proiect literar invitat la Târgul de Carte de la Leipzig (17-20 martie 2011)

"Curajul rememorării" este un proiect iniţiat de Goethe-Institut şi cuprinde textele a 23 de autori din Europa de sud est. Ele au fost traduse de peste 50 de traducători în toate cele 11 limbi implicate în proiect. Rezultatul este o călătorie aventuroasă prin istoria schimbătoare a Balcanilor.

Din România au participat Filip Florian si Ardian Kycyck, acesta din urmă reprezentând literatura albaneză.

Anul acesta la Târgul de Carte de la Leipzig (17-20 martie), autorii şi traducătorii vor avea ocazia să se cunoască între ei şi să asiste la lansarea unui numar special al revistei literare "die horen", dedicat proiectului.

Au fost invitaţi sa susţină lecturi sau să participe la dezbateri: Petros Markaris (Grecia), Aleksandar Gatalica (Serbia), Mile Stojić (Bosnia şi Herţegovina) şi Nikola Madzirov (Macedonia).

Toate textele sunt accesibile pe site-ul:
www.goethe.de/wagnis-der-erinnerung
Informaţii despre Târgul de Carte de la Leipzig:
www.leipziger-buchmesse.de

GOETHE INSTITUT
Sprache. Kultur. Deutschland.

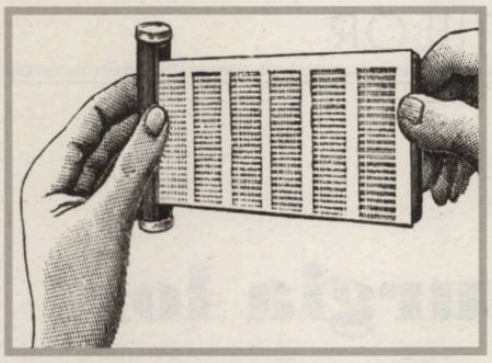

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Leacuri pentru pesimism

Știu că am mai spus-o, însă tare-mi place s-o repet. Pînă acum vreo doi-trei ani sufeream şi eu, ca tot intelectualul conservator şi cu naturel simţitor, de scepticism şi mizantropie. Cunoaşteţi, cred, acel (aproape lethal) amestec de senzaţii prin care ajungi la concluzia că eşti un om de prisos, în care contextul social mizerabil, agresiunea mitocăniei, umilirea constantă, bunacredinţă invariabil înşelată sau răstălmăcită fac să te invadeze gustul nimicniciei, lehamitea de oameni şi resemnarea. O resemnare albă sau neagră, bonomă sau răzbunătoare, placidă ori acidă, potrivit temperamentului. Iar cînd la vulnerabilitatea asta se adaugă patima pentru Cioran şi Caragiale (Iancu şi Matei), plus trei bypass-uri şi-o embolie, apoi cum să nu fie şocată lumea cînd îţi vede vitalitatea, trepidaţia logoreică şi apetitul pentru ubicuitate culturală?

Am fost adesea întrebat, în ultimii ani, fie agasat, fie cu înduioşare, de unde-mi adun combustibilul acestei însumări paradoxale de cioranizare optimistă, blazare energizantă, retractilitate histrionică, solitudine şi hipersocializare, bonomie şi cinism, mizantropie şi altruism.

Ei bine, rolul esenţial în recalibrarea fiinţei şi convingerilor mele l-au avut întîlnirile reciproc-*vampirizante* cu tinerii. Empatizînd cu liceenii infinit mai mult decît cu studenţii. *Teenager-ii* sînt fascinant de tulburi, deschişi cu inconştienţă, aprig turmentaţi, monologali, provocatori de dialog războinic, anarhici, dar şi năprasnic amprentabili. Studenţii sînt, cel puţin din perspectiva mea, lavă răcită, simţuri obosite, energie birocratizată, obsesia CV-ului, a job-ului, mercantilism, fiţe, sictir.

La liceele „Eminescu" din Călăraşi, „Al. Lahovary" din Rm. Vîlcea, „Bacovia" din Bacău, „Gheorghe Lazăr" din Sibiu, „Unirea" din Focşani, „I.L. Caragiale" din Moreni, „Jean Monnet" şi „Gheorghe Şincai" din Bucureşti, la zecile de lansări de carte în librării Humanitas ori Cărtureşti din Bucureşti, Sibiu, Timişoara, Cluj, Braşov, la Filologia craioveană (cu Eugen Negrici), la Relaţii Internaţionale în Bucureşti (cu Marian Popescu) şi la Istorie (cu Horia-Roman Patapievici), la „Casa Pogor" din Iaşi, ca şi la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, la Mînăstirea Sîmbăta de Sus, în dialogurile cu publicul prezent la conferinţele susţinute la Teatrele Naţionale din Bucureşti şi Cluj, ori la Fundaţia Carol I, la întîlnirile cu cititorii organizate de firmele La Roche, Avon, sau în proiectul bucureştean „Mind the Book", ca să nu mai spun de nesaţiul autodistructiv cu care-mi golesc resursele de energie şi libidoul verbal la tîrgurile Bookfest şi Gaudeamus, – peste tot unde m-am risipit cu fervoare am simţit concomitent cum mă umplu de forţă şi speranţă, cum mi se albesc melancoliile şi-mi rugineşte fatalismul.

Eram copleşit, recunosc, de prejudecăţi. Că adolescenţii au mintea-n chiloţi, slujind exclusiv triada „sex, droguri, rock". Că lectura, cartea şi bunul-simţ au murit. Că tinerii sînt tot mai străini de istorie, tradiţii, identitate naţională. Că disprețuiesc valorile familiale, religioase, etnice, trăind exclusiv în cultul trupului, alergici la sentiment şi cu fobie pentru cele spirituale. Etc. Totul a fost invariabil invers, astfel încît am fost supus unei terapii de şoc. I-am văzut cititori de Eminescu, Nichita şi Cărtărescu, nu doar de Salinger sau Henry Miller, participînd la ideea „faliilor" lui Huntington şi la firescul ranforsării specificului naţional în contextul globalizării, sau acceptînd că limba română mai are de aşteptat cel puţin cîteva decenii pînă va avea un limbaj porno-literar. I-am văzut – acneici înduioşători – preocupaţi de marea temă a răului la Dostoievski, de istoricul masoneriei, dar şi de reclamarea autonomiei Ardealului. De lesbianismul Margueritei Yourcenar şi homosexualitatea lui Michima, dar şi de poezia lui Ioan Alexandru, figura şi destinul lui Mircea Vulcănescu, iubirea Veronicăi Micle pentru Eminescu şi extraordinara energie autoformatoare a lui Mircea Eliade. I-am văzut palpitînd deopotrivă la *iubiura* lui Cioran pentru România, poemul lui Nicodim Aghioritul despre „păzirea celor cinci simţuri", figura mareşalului Antonescu, geografia literaturii române, citatele din *Filocalia* şi *Pateric,* după cum i-am sedus evocîndu-mi juneţea fascinată de Beatles, Led Zeppelin, Deep Purple, Eric Clapton, dar şi de Pascal, Baudelaire, Rimbaud sau Dylan Thomas.

Ce păcat că nu am memorat – ori, mai rău, că nu am păstrat – zecile de întrebări venite pe bileţele de la elevii din sală (aşa cum, de pildă, am ştiut să conserv scrisorile de la deţinuţii din Piteşti către „Omul care aduce cartea")! Numai acum, cînd mi-a venit ideea acestui articol, am reţinut fluturaşii elevilor de la liceul „I.L. Caragiale" din Moreni-Dîmboviţa, unde am fost pe 28 februarie. Dincolo de cele, multe, strict personale privind copilăria, preferinţele, complexele, cărţile, iubirile şi bîlbîiala mediatică a oaspetelui care eram, iată cîteva interogaţii tulburătoare: Cum şi cît ne poate vindeca literatura de traumele sufleteşti? Cum alegem între realism şi SF? De ce domină azi genul *fantasy* şi ce viitor poate avea SF-ul? De ce se caută cu precădere traducerile, şi nu literatura română? Ce raport e de făcut între romanul lui Eliade *Maitreyi* şi cartea personajului titular *Dragostea nu moare?* Ce note specifice are *păcatul* în lumea creştină, islamică, budistă etc.? Ce fel de oameni, de caractere şi temperamente aveţi la PRO TV *în spatele* camerelor de filmat? Ce anume defineşte copilăria? Vă păstraţi declaraţia de acum cîţiva ani precum că, la noi, feminitatea se virilizează, iar băieţii se feminizează? (Interesant: asta am fost întrebat şi la fermecătoarea întîlnire din 17 februarie cu elevii de la Liceul „Gheorghe Şincai" din Bucureşti.)

Rolul esenţial în recalibrarea fiinţei şi convingerilor mele l-au avut întîlnirile reciproc-vampirizante cu tinerii.

Convins că „nu mai citeşte nimeni nimic", că „se alege praful de tot ce înseamnă spirit, cumînţenie, bună-cuviinţă, ecumenism şi patriotism", că „tineretul e descreierat şi dezumanizat" etc., am fost realmente umilit de ataşanta nelinişte şi loviturile interogative ale acestor adolescenţi, indiferent că erau bucureşteni oleacă trufaşi, ori suflete harponate de inerentele puseuri bovarizante ale provinciei. Dacă voi folosi formula „contact anteic", mi se va rîde-n nas: pardon de clişeu. Dacă voi opta pentru bolşevica „legătură nemijlocită cu masele", voi fi acuzat de stîngism jalnic, deşi, în cazul de faţă, e vorba de o necesitate vitală pentru toate forţele angajate. Dacă voi încerca să glosez pe seama păguboasei incomunicări dintre scriitorime, corpul profesoral şi mass-media, incomunicare din pricina căreia predomină disjuncţia şi se amînă indefinit şi ucigător conjuncţia, voi fi taxat iute de pedanterie oţioasă.

Şi totuşi, cum s-o spun? E limpede că dinspre lumea literară trebuie să vină disponibilitatea dialogală, dinspre şcoală trebuie să vină invitaţia şi nesaţiul cunoaşterii, iar mediul ziaristic trebuie să asigure plasa de siguranţă pentru „funambulismul" celor înscrişi în manejul interactiv. Altminteri vom rămîne ca-n snoava cu cei trei surzi. Scriitorii se vor considera pe mai departe nedoriţi şi, deci, inutili, profesorii se vor inhiba de tot mai multe complexe faţă de lumea artistică, elevii or să creadă că (aşa cum, de altfel, am şi auzit) nu mai există scriitori români în viaţă, iar gazetăria culturală va ajunge să disprețuiască de-a binelea ambele „tabere".

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte este* Şi aşa mai departe?: Viaţă literară IV – august 2008 – mai 2010, *Editura Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

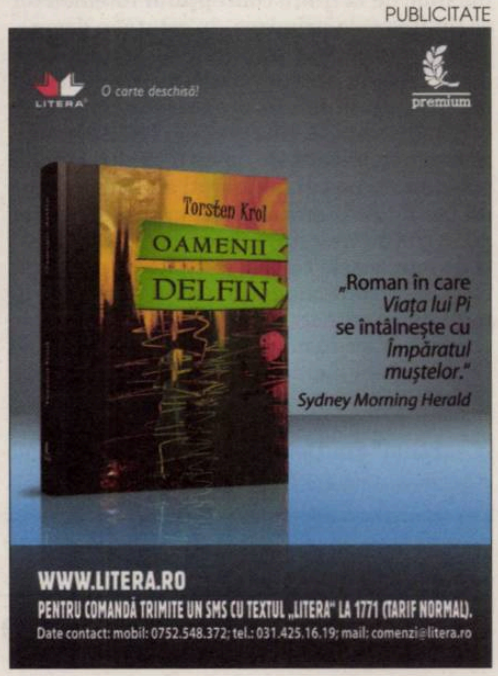

PUBLICITATE

PUBLICITATE

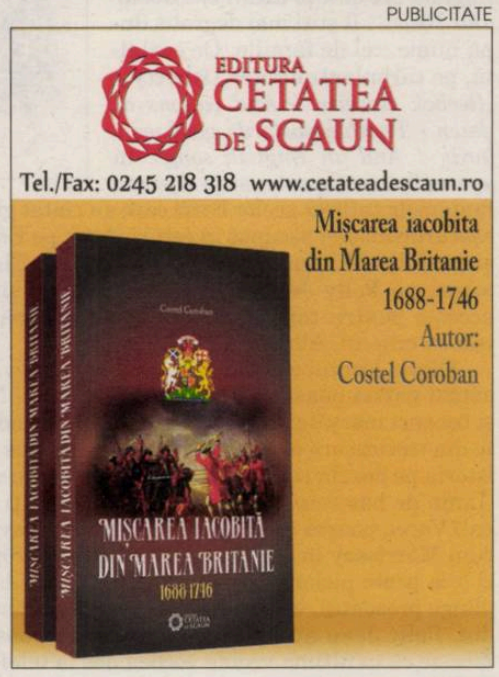

cei mai buni

PUBLICITATE

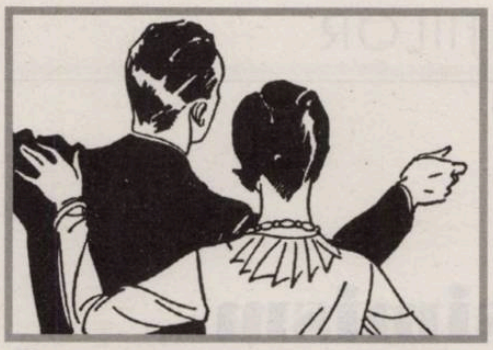

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Ce fac alții cu dramaturgia lor

În fiecare an, la Debrecen – oraș din estul Ungariei, la distanță de vreo oră cu mașina de Oradea –, are loc un festival intitulat DESZKA („scîndură“, aluzie la scîndura scenei), care adună, pe parcursul unei săptămîni, spectacole cu texte maghiare contemporane jucate de teatrele maghiare din Ungaria și din afara ei. Un fel de corespondent al Festivalului Dramaturgiei Românești de la Timișoara, cu diferența că vecinii noștri sînt ceva mai coerenți cu propria lor idee, încercînd să circumscrie mai ferm aria de selecție și să evite licențele de tip Eugen Ionescu/Eugène Ionesco-autor-neaoș-contemporan (care la ocazie poate deveni la fel de bine autor-clasic-francez). Altfel spus, la DESZKA – festival nu doar de dramaturgie, ci și de dramaturgi, unde vedeta absolută este autorul dramatic și textul său – abaterile maxime de la litera conceptului întemeietor se limitează la primirea „în cetate“ a dramatizărilor, idee, de altminteri, aprig controversată. În felul acesta, sintagme frumoase și pompoase precum „încurajarea dramaturgiei originale“ capătă substanță și realitate; mai mult chiar, eficacitate, pentru că oaspeții din străinătate poftiți la festival au la dispoziție un meniu de literatură scenică bogat, variat și, în caz de trebuință, ușor de „împachetat“ și de luat acasă. Ca dovadă, piesele autorilor maghiari contemporani pot fi întîlnite în mult mai multe teatre europene decît piesele omologilor lor români – și observația aproape că e valabilă inclusiv pentru teatrele românești...

Gazda festivalului DESZKA este Teatrul „Csokonai“ din Debrecen, instituție adunînd sub emblema sa atît artiști dramatici cît și artiști lirici, pentru că aici funcționează nu doar o secție de „proză“, ci și una de operă (al cărei recent invitat a fost Silviu Purcărete). Impozantul edificiu din centrul orașului, care adăpostește o sală de peste șase sute de locuri și un mic – chiar foarte mic! – studio, a devenit nepractic pentru desfășurările spectacolului modern, așa încît, în curînd, construcția noului teatru îi va prelua parțial funcțiunile; aici se va muta secția dramatică. Pînă atunci, necesitățile logistice ale festivalului sînt acoperite cu ajutorul altor săli de spectacol din oraș; de asemenea, scena mare a teatrului primește și ea, uneori, publicul montărilor concepute pentru spații vizînd un raport mai nuanțat între actori și spectatori. O asemenea montare a fost și cea care a deschis, la actuala ediție, DESZKA: *Oameni fabuloși cu aripi,* produsă de Teatrul „Csokonai“ și regizată de directorul acestuia, Attila Vidnyánszky. Artist cu temeinic antrenament în școala rusească de teatru, Vidnyánszky e un regizor de tip senzorial/senzual, din „familia“ lui Andriy Zholdak și, pînă la un punct, a lui Purcărete (ca să dau referințe cunoscute nouă), oameni cu care, de altfel, seamănă și fizic, fiind un soi de colos simpatic, cu apetit zdravăn și șase copii acasă; pentru el, teatrul pare a fi în primul rînd o aventură existențială trăită cu frenezie. Ai săi *oameni fabuloși*... sînt cosmonauții sovietici de la începuturile zborurilor spațiale, în frunte cu faimosul Iuri Gagarin. Scenariul semnat de Oleg Jukovski, Miklós Szénási și Ödön Lénárd, amestecînd personaje, fapte și date reale cu închipuiri fantastice, referiri științifice cu aluzii istorico-mitologice și timpul prezent cu trecutul continuu al fabulei, nu e foarte ușor de urmărit (mai ales pentru un nepricepător de limbă), dar permite fanteziei regizorale să se dezlănțuie aproape fără limite; spațiul de joc (incluzînd o turnantă centrală, pe care sînt amplasate gradenele spectatorilor) se extinde pe toate coordonatele, cuprinde parterul sălii, ia cu asalt plafonul, desființează cu-

La DESZKA vedeta absolută este autorul dramatic și textul său.

lisele (scenografia: Oleksandr Bilozub) și copleșește privitorul cu imagini, sunete, senzații și, din cînd în cînd, emoție. Neîndoielnic, un „spectacol total“.

La polul opus, invitatul cel mai marcant al festivalului, celebrul teatru budapestan „Katona“, propune prin *Țiganii* (Cigányok) o mizanscenă epurată, extrem de sofisticată vizual (marile suprafețe de un alb mat ale decorului sînt contrapunctate de costumele strălucitor policrome – scenografia: Balázs Cziegler și Anni Füzér), în care tema textului (ce combină o piesă din anii 1930, semnată Jenö J. Tersánszky, cu o „completare“, la rîndul ei contrapunctică, realizată de Krisztián Grecsó), temă inspirată de violențele interrasiale extreme petrecute nu demult în Ungaria, este pusă și mai pregnant în evidență. Regizorul spectacolului (și noul director al teatrului), Gábor Máté, și-a condus admirabilii colegi din trupă spre un joc dens și totodată grațios, de o desăvîrșită calitate a mișcării, articulării, desenului relațiilor dintre personaje ș.a.m.d. Excepțional.

Triada spectacolelor de prim rang de la DESZKA 2011 a mai cuprins o producție a trupei Béla Pintér, *Jeg* (Szutyok), semnată dramaturgic și regizoral chiar de conducătorul ansamblului, care și joacă vreo trei mici roluri; promotor al unui teatru foarte simplu și totodată violent-expresiv, provocator, cu o dimensiune socială asumată, Pintér și-a aflcătuit un ansamblu perfect antrenat vocal și gimnastic, care se manifestă nu doar ca o trupă, ci și ca un (singur) trup.

Am mai văzut la DESZKA un spectacol decent cu *Portugalia* de Zoltán Egressy (text montat și la noi de V.I. Frunză) cu teatrul din Kaposvár, un spectacol vioi, dar cam vulgar cu *Distracții în grădină* de Péter Horváth (teatrul din Eger) și un spectacol curățel, dar atît, cu o bună piesă a lui György Spiró – „patronul“ ediției din acest an –, *Pulbere* (Prah), adus de Teatrul „Csiky Gergely“ din Timișoara. În concluzie, am văzut ceea ce am fost invitată să văd: dramaturgie maghiară contemporană.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Povești din Anglia, povești din război

● **PJ Harvey, *Let England Shake*, Island, 2011.**

Bun. Îl avem, pe de o parte, pe Steven Patrick Morrissey – *„I've been dreaming of a time when / The English are sick to death of Labour and Tories“*. Îl știți mai degrabă după nume, cel de familie. De cealaltă, pe turbulentul Peter Doherty – *„Reebok classics / And canons at dawn / Terrible warlords, good warlords / And an English song“*. În spate, foarte departe, stau așezate fantomele tuturor acelor barzi care au cîntat gloria și au plîns eșecurile insulei ascunse în cețuri. Apoi, pe Edmund Spenser și pe John Milton. Mai apoi, pe William Blake. Iar aici și acum, pe Polly Jean Harvey. Aparent, o singură obsesie, aceeași pentru toți – bătrînul sau mai tînărul, în ambele cazuri miticul, Albion.

Gloria locului e acum dusă, spune Harvey. „Cu ce e arată astăzi patria noastră / Cu pluguri de fier? / Nu. Cu tancuri și bocanci mărșăluind.“ Dincolo de simbolismele agricole rupte din trecuta eră a dezarmării, „The Glorious Land“ întoarce istoria pe dos, în timp ce trompetele și tobele anunță asaltul. (Linia de bas este, însă, o minune acolo, fiți cu urechile pe ea!) Vocea poartă o aromă celtică, iar Harvey e ironică. Precum Morrissey în trecut. Nu cîntă gloria propriei țări/lumi, ci o ia peste picior, cu o amărăciune foarte britanică. Îi deplînge prezentul, validîndu-i trecutul. Paradisul e iarăși pierdut. Polly Jean nu e nici Doherty, nici Spenser, nici Blake. Zice-se că în ultima vreme vorbea des la telefon cu Don Van Vliet, pînă ce acesta să moară. Iar Vliet – îl știți drept Captain Beefheart – spunea, la un moment dat, asta: „Nu-mi plac marșurile. Să vă spun de ce: pentru că înseamnă război. Care e foarte asemănător cu muzica disco“. Beefheart era, la rîndul lui, ironic.

Albumul acesta, *Let England Shake,* al optulea din discografia de studio PJ Harvey, a fost înregistrat într-o biserică ridicată în secolul al XIX-lea, undeva în Dorset, timp de două luni. (John Parish și Mick Harvey au fost din nou acolo, alături de coproducătorul Mark „Flood“ Ellis.) Iarăși ironie? Da sau nu, habar n-am. Cert este că atunci cînd prezentul te amenință, te ascunzi într-o biserică. De multe ori funcționează. Ca și în cazul lui *Let England Shake,* care sună foarte viu, foarte *live,* foarte de-aici-din-fața-noastră. Și respiră o solemnitate care nu poate conține decît vibrațiile unui astfel de spațiu.

LES este un album despre război măcar în aceeași măsură în care e despre Anglia. Primul cîntec de pe el, cel care-i dă și numele, aruncă din nou în aer trompetele acelea de război, așezate aritmic, care sparg vocea înaltă, multiplicată de un efect coristic și deschisă de un surprinzător sample din „Istanbul (Not Constantinople)“-ul prestat inițial de canadienii The Four Lads, prin anii '50. Trăim vremea fetișurilor sonore antice, dar sensul acestui citat poate fi și decriptat în cheia trecerii de la vechi la nou – lumea veche împotriva lumii noi. Harvey are, aici, nostalgia epocii de aur: *„England's dancing days are done“,* cîntă ea pe „Let England Shake“. Și *„Take me back to beautiful England“,* pe următoarea – „Last Living Rose“. Primul *single,* „The Words That Maketh Murder“, închide, în scurte intervenții de fanfară, primul capitol al albumului.

Apoi, *Let England Shake* se scufundă încet. Tonurile devin mai grave, ritmul încetinește. Chitara are efecte shoegaze, orgile aduc funebrul. Vocea lui Harvey aruncă disperare în atmosfera încărcată de pucioasă. Pe acustica „England“, se ciocnește cu un sample dintr-un cîntec oriental, venit de undeva din depărtare: *„To you, England, I cling / Undaunted, never failing love for you / England...“,* „Bitter Branches“, o piesă impetuoasă, ruptă din *Stories from the Cities, Stories from the Sea,* ridică din nou ritmul, pentru ca ultima triadă a albumului, un al treilea capitol al său, de fapt, compus din „Hanging in the Wire“, „Written on the Forehead“ și „The Color of the Earth“, să alunece în aranjamente folkistice pastorale, sparte de un moment de reggae clasic.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Maria BALABAȘ

Avant'n'Gard

Despre sunet e vorba la mine-n viață. În mai puține cuvinte: radio și muzică. Desigur, frazele pot deveni mai lungi și-atunci afli pixelii sau microtoniile. Emisiunea mea *Dimineața crossover* crește de trei ani la Radio România Cultural. Cînd am început, habar n-aveam cu ce se mănîncă un astfel de proiect. Purtam însă, pe holurile kafkiene ale radiodifuziunii, idealul unui mediu liber, neacademic în exprimare, cultural (și) revoluționar. Cîntam în emisie pentru că asta era tot ce-mi doream: să fac radio. Între timp, și în mod surprinzător, emisiunea a primit Premiul Actualității muzicale a Uniunii Muzicologilor și Compozitorilor. Mai puțin surprinzător a fost să sar șotronul printre coperți de discuri din vinil – pentru a defini și vizual acest spațiu sonor matinal – în care, pe nesimțite/pe nevăzute, se trece de la muzica secolelor trecute, la mixul contemporan al stilurilor muzicale urbane.

Aș putea spune că Avant'n'Gard a apărut ca o altă întruchipare necesară a aceluiași ideal de libertate. Este vorba despre un colectiv artistic care dezvoltă un tip de *performance* de proveniență improvizatorică, cu inflexiuni de teatru muzical, atingînd uneori ambientalul minimal, alteori disonanțele adînci și ritmica psihedelică. Mihai Balabaș este violonistul, chitaristul și creatorul de sunet, Călin Torsan – maestrul zen și vocea fluierelor, Gabriel Bălașa – percuționistul culorilor și pictorul ritmurilor, iar eu adaug claviaturi, cuvinte și frînturi de cîntec. În această ecuație de 1+1+1+1=1, existăm de aproape un an. Nu există însă o scenă predefinită pentru un act artistic ca al nostru, iar publicul se formează încet-încet, mai cu o „Romanță neperforată“, mai cu un „Colind netemperat“ sau cu un *Peisaj pictat în ceai* (album bootleg), prin cluburi, ceainării și festivaluri. Vom cînta în continuare. Eventual, vom căuta și o casă de discuri.

***Maria Balabaș** face parte din proiectul „Avant'n'Gard“. Mai multe pe www.myspace.com/avantngard.*

Andrei GORZO

dilematograf

Martiri

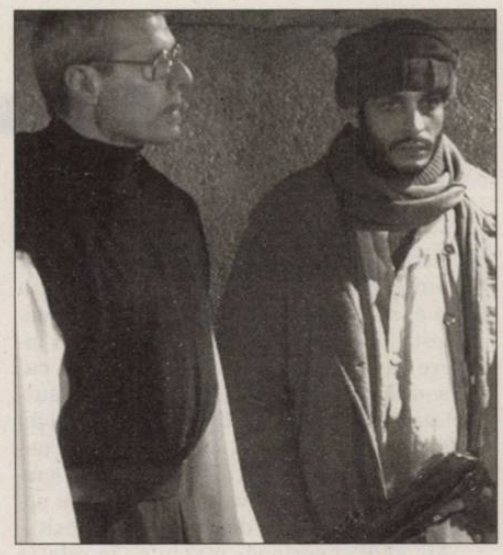

● ***Oameni şi zei* / *Des hommes et des dieux* (Franţa, 2010), de Xavier Beauvois.**

Oameni şi zei e o reprezentare a vieţii dintre zidurile mănăstirii romano-catolice Tibhirine (aparţinînd ordinului trapist), din Algeria anilor '90, în lunile şi săptămînile de dinainte de răpirea şi uciderea a şapte călugări (francezi) de către Grupul Armat Islamic, aflat în război cu Guvernul algerian. Filmul culminează cu răpirea, fără a-i mai pune în scenă şi deznodămîntul. Dintre violenţele petrecute pînă atunci în jurul mănăstirii, nu ne e arătată direct decît una, comisă tot de nişte fanatici musulmani împotriva unor muncitori croaţi. Mai tîrziu vedem cadavrul unuia dintre fanatici, care mai devreme intrase în mănăstire cu arma în mînă, ca să ceară medicamente; chemat să-l identifice, fratele Christian (Lambert Wilson), care-i cîştigase respectul citîndu-i din Coran, începe să se roage la căpătîiul mortului, ceea ce provoacă mînia unor reprezentanţi ai autorităţii militare. Ceva mai prietenos cu fratele Christian, un alt reprezentant al autorităţilor explică războiul prin lipsa de maturitate a societăţii algeriene (e singura explicaţie pe care o auzim, într-un film care evită să intre în detaliile conflictului), dar pentru această imaturitate dă vina pe ocupaţia colonială franceză (de pînă în 1962). La auzul acestei acuzaţii, fratele Christian îşi pleacă privirea, dar, după cum reiese clar din film, altoiul colonial pe care l-a reprezentat cîndva mănăstirea a fost naturalizat: călugării cresc albine şi le vînd mierea în piaţă, laolaltă cu localnicii, le oferă acestora ajutor medical, participă la ceremoniile lor şi stau la sfat cu bătrînii; după cum notează criticul Jonathan Romney în *Sight and Sound,* nu-i vedem făcînd nimic care să aducă a prozelitism creştin – sînt „mai mult expaţi decît misionari". În ziarul francez de stînga *Libération,* dar şi în *The New York Times* (într-un reportaj de Steven Erlanger), regizorul Xavier Beauvois a fost criticat pentru graţia cu care reuşeşte să treacă atît peste complexa genealogie politică a prezenţei acelei mănăstiri în Algeria, cît şi peste detaliile conflictului algerian: ca şi în unele filme hollywoodiene plasate în mijlocul unor conflicte africane, conflictul respectiv nu e decît un fundal (indistinct) pentru testele morale (spirituale) trecute de „ai noştri" (europoizii, creştinii), orice interes serios pentru încîlcitele tragedii locale fiind înlocuit de asigurări verbale de iubire şi de ceea ce Didier Péron de la *Libération* numeşte „paternalismul onctuos" al călugărilor; să fie oare vorba, din partea cineaştilor, despre o încercare de a privi spre lucruri mai înalte, sau mai degrabă despre o strategie comodă, menită să dizolve un subiect cu ramificaţii spinoase într-o baie de umanism sentimental (aproape) neprarealistă nereuşită. Cîteodată „jocul" acesta devine interactiv, căci programul recunoaşte (sau măcar e proiectat să recunoască) diverse contexte, şi atunci oferă sinonime. Alteori, traducerea devine o întreprindere democratică – anumite cuvinte fiind recomandate de un procentaj dintre utilizatori, în vreme ce alţii sugerează alt cuvînt. Una peste alta, nici unul dintre programe nu se poate utiliza pentru o traducere profesionistă. Deocamdată sînt doar jucării amuzante şi inutile. Dar care pe unii îi fac să viseze frumos.

Times Literary Supplement consacră o recenzie consistentă cărţii lui Nicholas Ostler *The Last Lingua Franca. English until the Return of Babel* („Ultima lingua franca. Engleza pînă la întoarcerea lui Babel"). Autorul volumului este un lingvist reputat, cunoscător, printre altele, de sanscrită. Nu e nici o întîmplare că Ostler e unul dintre cei care susţin cu fermitate şi entuziasm programele de traducere: profesorul a studiat la MIT, universitatea americană unde sînt formaţi multe limbi romanice? Apoi: Se va dezvolta în continuare, ca lingua franca, dobîndind o importanţă încă şi mai mare? Ostler răspunde cu un „nu" hotărît, în ambele cazuri. *Times Literary Supplement* rezumă (fără să

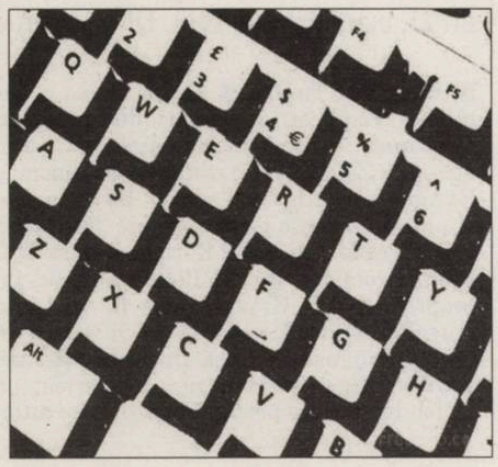

controversabil? Péron notează că, în Franţa, filmul a fost un neaşteptat succes comercial, reuşind să atingă „laici, atei, credincioşi (...), militanţi pentru revenirea la stiluri de viaţă mai simple (...), pasionaţi ai problemei algeriene, nostalgici ai naturii virgiliene (...) şi multe alte categorii (...) care lasă fără grai sociologia profesionistă".

De fapt, interesul pe care-l prezintă filmul din această perspectivă e mai mare decît interesul pe care-l prezintă din perspectiva artei cinematografice. Acesta din urmă e departe de a fi imens, tot aşa cum broşurile populare povestind faptele martirilor rareori prezintă un interes literar considerabil. În cea mai mare parte a filmului, secvenţe în care călugării fie se roagă împreună, fie fac diverse munci manuale, alternează cu secvenţe în care ei constată escaladarea ostilităţilor şi discută dacă să mai stea sau nu. Secvenţele din prima categorie sînt puse în scenă şi filmate cu un interes susţinut pentru geometrie (semicercuri, linii paralele), pe cînd cele din a doua categorie sînt filmate şi montate conform normelor aşa-numitei „internaţionale hollywoodiene" (numită aşa de către teoreticianul Noël Carroll), dar cu un supliment de austeritate (fără altă muzică în afara celei pe care o cîntă sau o ascultă călugării înşişi). Cu tot acest supliment, sîntem departe de tentativele unor mari cineaşti religioşi, ca Bresson sau Tarkovski, de a crea stiluri cinematografice elevate, corespunzătoare formelor elevate de spiritualitate pe care se străduiau să le reprezinte. Dramaturgia e o chestiune de pericol (fizic) crescînd şi de crize spirituale (un călugăr gîndindu-se să se întoarcă la viaţa de civil, un altul rugîndu-se cu disperare să i se dea tărie) combătute cu elocvenţă şi succes prin predicile neobosite ale lui Christian despre statutul mănăstirii (acela de ramură pe care stau localnicii) sau despre distincţia dintre căutarea cu orice preţ a martiriului şi simpla datorie de a rămîne acolo, în calitate de „fraţi ai tuturor". Diferenţierea călugărilor nu e atît o chestiune de dramaturgie, cît una de casting: în măsura în care sînt memorabili ca grup, asta se datorează ştiinţei lui Beauvois de a asorta fizionomii – intelectual sensibil, hobbit înţelept, ţăran cu trăsături aspre etc. – şi ştiinţei operatoriceşti a prim-planului frumos, „luminat parcă dinăuntru".

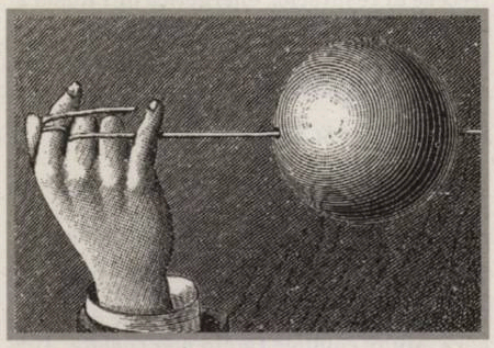

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Limba engleză şi întoarcerea lui Babel

Mi-am găsit o jucărie nouă: de cîteva săptămîni, mă amuz cu programele de traducere automate. Iau cîte un fragment de text în germană şi comand traducerea în franceză; sau iau un articol în engleză şi solicit versiunea românească. De cele mai multe ori, versiunea tradusă acoperă – într-o proporţie de, să zicem, două treimi – conţinutul iniţial. Restul sînt cuvinte înşirate într-o ordine de neînţeles, fraze într-o limbă inventată, în fine, un soi de literatură sub-specii – aşa cum latina a generat mai

Cu inovaţiile de pe terenul tehnologiilor de traducere automate, o lingua franca devine inutilă.

inginerii şi specialiştii în automatică.

Vorbind despre expansiunea fără precedent a limbii engleze, Nicholas Ostler face o distincţie clară între vorbitorii nativi şi cei care au învăţat engleza ca pe un soi de lingua franca. Distincţia îl determină să-şi pună două întrebări cu privire la viitorul limbii engleze. Dat fiind numărul mare de vorbitori şi teritoriul imens pe care îl acoperă, se va putea limba engleză separa în mai multe

vulgarizeze) teoria lui Ostler: într-o lume interconectată, comunităţile de vorbitori nativi vor putea rămîne în legătură unele cu altele, indiferent de distanţa geografică. Interacţiunile obişnuite promovează o dezvoltare lingvistică paralelă; doar atunci cînd un grup lingvistic devine izolat de restul, diferenţele pot să genereze un dialect şi apoi chiar o limbă nouă. Pe de altă parte, cu inovaţiile de pe terenul tehnologiilor de traducere automate, o lingua franca devine inutilă, crede Ostler. Pentru că – spune el – în curînd, cu ajutorul programelor performante, fiecare va putea comunica în propria limbă maternă – iar receptorul va primi mesajul în limba lui maternă. Într-o lume în care computerele au devenit ieftine şi ubicue, limbile nu mai contează – şi tocmai de aceea diversitatea lor se va menţine.

Poate că entuziasmul tehnologic al lui Ostler ar mai trebui temperat puţin. Oricît de ieftine şi ubicue ar fi computerele, tot nu vom reuşi să le facem să vorbească în locul nostru. Pînă la urmă, sînt doar nişte instrumente mediocre de comunicare: dicţionarele lor vor fi întotdeauna mai mici sau cel mult egale cu ale noastre, iar legăturile dintre sensuri – infinit mai puţin nuanţate. Acum, după ce au apărut primele romane scrise pe Twitter, Facebook şi SMS, aştept cu nerăbdare versiunile traduse (automat) ale cărţilor. Cît despre viitorul limbii engleze, eu zic că n-are rost să ne facem griji: el este asigurat, printre altele, tocmai de ubicuitatea computerelor şi a reţelelor informatice create, în foarte mare măsură, de specialişti vorbitori de engleză. Cel mai popular sistem de operare se numeşte – în toate ţările unde se vinde, adică peste tot în lume – Windows.

trecerea prin reviste

● ESPRIT (martie-aprilie 2011)

Pierre Hassner e un democrat, dar unul care a ştiut să se ferească de discursurile utopice şi de vorbele goale. Pragmatic şi vizionar în acelaşi timp, el susţine că ţările din nordul Africii pot deveni democratice. Dar nu preluînd modele prefabricate. Într-un dialog cu Olivier Mongin şi Marc-Olivier Padis, Hassner povesteşte cum vede el lucrurile după eşecul impunerii democraţiei pe calea armelor – adică după „wilsonismul încălţat".

„Nu Europa e referinţa, nici SUA, nici măcar negarea lor nu e o referinţă. Pentru situaţia de la Tunis şi de la Cairo, noile mijloace de comunicare sînt cele care au permis schimburi de informaţii şi cuvinte de ordine.

Cum să revii la promovarea democraţiei în acest nou context generat de aceste evenimente cu totul neaşteptate? Cum să promovezi drepturile omului în această lume postoccidentală? Cum să ne apărăm interesele, dar şi principiile într-o lume pe care nu o mai controlăm şi în care legitimitatea ne este pusă la îndoială? Pînă şi state democratice precum India sau Brazilia contestă acum ceea ce li se pare a fi rămăşiţele pretenţiilor occidentale atunci cînd, de pildă, încercăm să impunem sancţiuni în Birmania sau în Sudan. Ceea ce presupune că trebuie să avem o strategie: nu mai ajunge să protestăm sau să ne afirmăm valorile, ori să ameninţăm cu recursul la forţă – o forţă pe care oricum nu sîntem în stare să o folosim. Trebuie să ne diferenţiem discursul în funcţie de ţară, de interlocutori, de aşteptările şi interesele lor... să găsim aliaţi, compromisuri... Dar e aici şi o diferenţiere de roluri în ţările noastre: guvernele trebuie să facă diplomaţie, dar şi societatea trebuie să se audă mai tare. Rolul nostru, al intelectualilor, e să continuăm să protestăm faţă de regimurile autoritare şi să stabilim o legătură cu cei pe care îi oprimă şi care rezistă – şi să-i susţinem." (**M. M.**)

Ana-Maria TOLBARU

Frustrare, oboseală, speranţă: relaţia Turciei cu UE

Întreabă orice turc întîlneşti pe străzile europene dacă îşi doreşte ca ţara lui sau a ei să fie parte din Uniunea Europeană. Peste 70% vor spune că da, însă nu au încredere că acest lucru se va întîmpla în curînd sau că se va mai întîmpla vreodată – susţin statisticile, experţii şi diplomaţii europeni.

Dacă acum şase ani, cînd a început negocierile de aderare la UE, Turcia avea speranţa că discuţiile vor evolua rapid, acum poporul este dezamăgit, descurajat şi obosit.

„Am avut şi perioade mai bune în relaţia cu UE, acum există multă dezamăgire şi multă frustrare de partea turcească" – spune consilierul şi purtătorul de cuvînt pentru negocierile de aderare a Turciei la UE, Engin Arikan.

Cea mai lungă listă de aşteptare

Turcia este cea mai veche candidată la UE (1999) şi a început negocierile de aderare în 2005, odată cu Croaţia. Pînă în prezent, UE a închis provizoriu negocierile pentru doar un capitol – Ştiinţă şi Cercetare, în cazul Turciei, şi 28 de capitole din cele 35 necesare intrării în UE, în cazul Croaţiei.

Ritmul reformelor cerute de Bruxelles, Ankarei, este încet. Însă lipsa de acţiune nu poate fi categorisită ca o delăsare, ci ca o lipsă de voinţă. „Problema nu este că Turcia nu poate, ci că Turcia nu mai vrea" – explică Amanda Paul, consultant al unuia dintre cele mai faimoase think tank-uri din Bruxelles, European Policy Centre. „Există o lipsă de interes intenţionată în momentul de faţă la Ankara" precizează Paul.

Problema Cipru

Turcii din Cipru, conduşi de Dervis Eroglu, nu vor să împartă puterea cu grecii cipriоţi, conduşi de Demetris Cristofias – şi viceversa. Acest conflict de pe insula împărţită în două, dar a cărei jumătate grecească a intrat încă din 2004 în UE, reprezintă cea mai greoaie piatră pe care Turcia o duce acum în discuţiile de negociere. „Doar un miracol ar putea schimba situaţia, poate după următoarele alegeri lucrurile se vor reaşeza" – spune Paul. Grecii susţin că turcii nu fac destule concesiuni, iar turcii susţin că grecii nu sînt interesaţi în găsirea unei soluţii de compromis, din moment ce nu vor să accepte un termen-limită pentru începerea negocierilor de rezolvare a conflictului cipriot. „Va fi nevoie de mult curaj politic pentru a reduce această diferenţă" adaugă el.

„Oamenii au obosit, s-au săturat"

Deşi încă departe de Uniunea Europeană, Turcia se află din 1995 în uniunea vamală europeană. UE este cel mai important partener comercial al Turciei, acoperind 40% din exporturi. „Noi ne vindem produsele în UE, însă producătorii noştri nu au voie să călătorească în UE fără viză" spune Arikan. Turcia şi-a armonizat legislaţia cu UE pentru uniunea vamală, însă nu are nici o influenţă asupra deciziilor pe care trebuie să le implementeze, după ce sînt discutate şi votate de toţi liderii statelor membre UE. Studenţii, cercetătorii, oamenii de afaceri, toţi umplu zilnic cozile ambasadelor europene din Ankara pentru a cere vize. „În ziarele naţionale, în fiecare zi se mai plînge cineva de cît de mult a trebuit să aştepte pentru a obţine o viză. Oamenii au obosit, s-au săturat" spune Arikan.

Jumătăţi de măsură şi privilegii

Ce oferă UE Turciei momentan nu este suficient de bun, susţin atît Paul cît şi Arikan. Catherine Ashton, şefa diplomaţiei UE, nu este de aceeaşi părere, la fel şi Cecilia Malstrom, comisarul pentru afaceri interne, care „salută" des voinţa Turciei de a-şi mulţumi negociatorii. De curînd, Turcia a promis că va semna un Acord de Readmisie, prin care imigranţii ilegali turci din statele membre vor fi repatriaţi de către statul turc. Negustori păţiţi însă, turcii nu-şi vor da acordul şi nu vor investi bani într-un astfel de proiect, pînă cînd UE nu începe procedura de liberalizare a vizelor.

Blocaje politice franco-germane

Preşedintele francez Nicolas Sarkozy, cel mai aspru paznic de la poarta Turciei cu UE, care i-a blocat acesteia cinci capitole-cheie în negocierea aderării la UE, îi oferă în schimb diferite soluţii de compromis. Cea mai nouă este Parteneriatul Privilegiat, ceea ce înseamnă că Turcia poate lua decizii cu ceilalţi lideri ai UE numai în anumite situaţii, şi devine un partener care se bucură doar de o parte din beneficiile statelor membre. Poziţia sa este sprijinită de Germania, cu mai puţină vehemenţă însă, de cînd cancelarul german Angela Merkel s-a aliat cu partidul german socialist. Propunerea franco-germană, puternic influenţată de interese electorale, este sprijinită şi de Olanda, însă complet respinsă de state membre precum Portugalia şi Finlanda, care consideră că îndeplinirea tuturor criteriilor este suficientă pentru aderare.

Blocajul politic al Parisului îi determină pe turci să-şi păstreze banii în buzunare. „Avem de investit 65 de miliarde de euro în politica mediului înconjurător, dar nu vom face nimic pînă cînd nu vom avea siguranţa că muncim pentru un obiectiv clar" spune Arikan.

În acordul semnat între UE şi Turcia în 1963, aceştia au convenit, în articolul 28, că obiectivul negocierilor cu Turcia este aderarea la UE. Ministrul de Externe turc, diplomaţii şi negociatorii aderării Turciei la UE aduc acest argument în prim-plan, de fiecare dată cînd au ocazia. „Mi se pare ridicol să propui un parteneriat privilegiat, cînd noi sîntem deja membri privilegiaţi – sîntem în uniunea vamală, contribuim politic, economic şi militar" a spus Arikan. „Nu vom accepta niciodată un alt fel de acord decît aderarea propriu-zisă" adaugă acesta.

Mîndrie naţională

Politica externă este una dintre marile calităţi ale Turciei. „Ashton îi sună pe miniştrii noştri în fiecare zi pentru a se consulta cu privire la politica externă a UE" susţine Arikan. Experţii consideră însă că mîndria turcească „trebuie temperată", pentru că, deşi se pricepe la politică externă, UE nu depinde de ajutorul ei. Politica internă însă şi capacitatea Turciei de a se menţine deasupra problemelor ar putea-o propulsa pe aceasta, dacă ar fi membră UE, printre cele mai influente puteri. „Ar fi probabil chiar mai importantă decît Germania" consideră Paul. Turcia a oferit statelor membre un model economic de urmat în timpul celei mai grele crize financiare din ultimele decenii, păstrîndu-şi economia la un nivel superior zonei euro.

Dacă economic şi politic sînt mulţumiţi, de ce mai vor atunci turcii să adere la o Uniune Europeană mult mai divizată, în special în contextul destabilizării monedei euro? „Vrem să facem parte din poza de familie. Încă din timpul Imperiului (Otoman), noi am aparţinut politic Europei, şi nu Orientului Mijlociu" spune Arikan.

Experţii explică altfel ambiţia guvernului turc. „Trebuie să gîndim pragmatic pînă la urmă. Turcia are nevoie de UE şi UE are nevoie de Turcia. Vorbim de investiţii străine şi de politică externă – mai ales cu Rusia şi Africa de Nord, precum şi de un culoar de trecere al resurselor energetice din Rusia şi alte ţări în Europa" precizează Paul.

An de stagnare sau an de schimbare?

2011 ar putea fi anul în care situaţia se schimbă radical sau anul în care nimic nu s-a mişcat în discuţiile de negociere ale Turciei. Aceasta are nevoie de o determinare politică mai solidă, care să rezolve problema Ciprului şi să înteţească pasul reformelor de la Ankara. Multe capitole rămîn neîncheiate: Turciei îi trebuie o nouă Constituţie, are încă probleme cu sistemul judiciar, cu drepturile omului, cu drepturile femeilor, cu Armenia şi securitatea naţională. Însă o nouă politică a premierului turc Recep Tayyip Erdogan ar putea aduce o gură de aer proaspăt Turciei. Momentan, atît UE cît şi Turcia sînt obosite de negocieri şi discuţii. Însă Turcia este capabilă să devină un stat membru şi nu-i lipseşte decît puterea de a-şi face ordine în casă şi a le spune tuturor că acum a venit momentul ei.

***Ana-Maria Tolbaru** este jurnalistă la biroul din Bruxelles al ziarului* Adevărul.

PUBLICITATE

FP România

nr. 21, martie/aprilie 2011. Din 14 martie

■ Răsăritul Turciei ■ De la anexă a Occidentului la putere globală. Explicaţii revelatorii de la o seamă de experţi turci ■ Pînă unde se poate întinde Turcia. Ce o mai ţine în Vest, ce o atrage în Est ■ Cum a evitat criza economia turcă. Cît va depinde Europa energetic de Turcia ■ De ce Iran – da, Israel – nu mai. Un model turcesc pentru arabi? ■ A doua aşezare în Balcani. Ankara ca Mecca ■ FP Europa din Est ■ O afacere globală care rămîne românească ■ Belarus, statul fără naţiune ■ Ce treabă mai are Bursa cu proprietatea ■ Croaţii intră în UE gata eurosceptici ■ De ce nu se integrează musulmanii din Germania ■ Şi vecinii prind viteză în cursa trenurilor-glonţ ■ Cum se apără în justiţie presa americană ■ Idei din Bruxelles: avem nevoie de parteneriatul statelor latine şi de repatrierea experienţei românilor din străinătate; şi să ţinem cu dinţii de fondurile care pot fi redirecţionate altora mai capabili

Aedicula, ulei pe pînză, 81x56 cm

Natură moartă cu arcade, ulei pe pînză, 50x60 cm

Fine Art Fair, ulei pe pînză, 50x60 cm

Expoziție Michael Lassel

decembrie 2010 – martie 2011

Atunci cînd reuşeşte să treacă dincolo de pragul sensibilităţii, dincolo de pragul gîndului, frumosul te salvează din capcana perversă a cotidianului.

De ce savanţii, gînditorii sau artiştii români nu ajung să fie bine cotaţi pe scara de valori internaţională decît atunci cînd, dintr-un motiv sau altul, ajung să-şi părăsească definitiv ţara? De ce cultura naţională nu e în stare să-i recupereze decît după dispariţia lor?

Sir Charles Saatchi declara că a ales să pună în vînzare opere semnate de românul sas Michael Lassel pentru că îl consideră cel mai important pictor contemporan de trompe l'oeil.

Mariana Ion Xidarakou, singurul gemolog român
cu recunoaştere şi practică internaţională, marii artişti restauratori şi experţi Mihai Covaci şi Ion Sfrijan,
tinerii specialişti Cristian Covaci şi Ana Maria Măciucă,
sub tutela lui Radu Boroianu
şi sfaturile lui Jan de Maere.

Nicolae Maniu, Michael Lassel, Sorin Ilfoveanu, Ana Ruxandra Ilfoveanu, Răzvan Ionescu, Ovidiu Simionescu, Andreea Bove, artă plastică şi decorativă europeană veche, expertiză ştiinţifică, restaurare, bijuterii şi consultanţă.

EUROPEAN ART GALLERY, **WWW.EAGALLERY.RO**

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ
DE ARTĂ EUROPEANĂ
secolele XVI – XX
Atelier de expertiză ştiinţifică
Atelier de restaurare

Franz Franken, *La Deposition de la croix,*
ulei pe pînză, 64,3x 49 cm

Sf. Ieronim,
ulei pe pînză, sfîrşit de secol XVII, Şcoala Italiană

EUROPEAN ART GALLERY

Bd. Regina Maria, nr. 18, sector 4 *www.eagallery.ro* *Tel: +4031436844*

Deschis marți-sîmbătă orele 14,00-19,30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

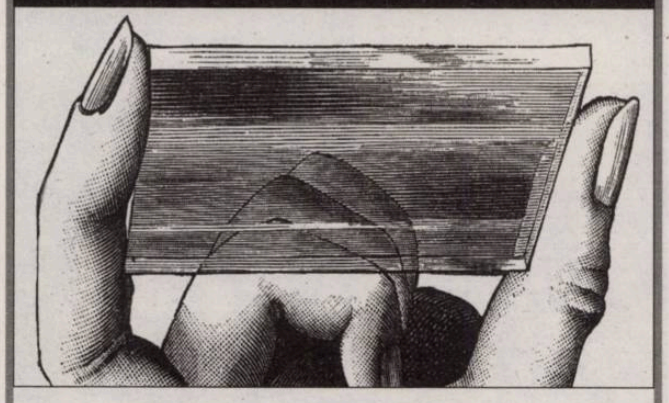

Cutremurul? Un fleac! Să-i vezi în schimb pe Iri & Moni!...

Scriam cîndva că ştiriştii noştri bîţîie de nerăbdare în aşteptarea Apocalipsei, pe care s-o transmită ei în direct, iar publicul să stea cu ochii lipiţi de televizor, să se uite şi să se îngrozească. Vă închipuiţi ce rating epocal ar avea Apocalipsa în direct! Şi ce fericiţi ar fi oamenii de televiziune că, în sfîrşit, ar putea să titreze pe burtieră „A venit ADEVĂRATUL sfîrşit al lumii". Va fi necesară precizarea cu „adevăratul", scris cu verzale, pentru că pînă atunci acest titlu de burtieră va fi devenit o banalitate. Aproape că este încă de pe-acum. În lipsa catastrofei înfricoşătoare, ştiriştii noştri montează din titluri şi din filmări cîte o mică Apocalipsă la fiecare ninsoare mai serioasă, la fiecare rupere de nori, la fiecare alunecare de teren. Astfel, banalele ninsori „paralizează tot", aduc „iadul alb" şi „şoc şi groază sub nămeţi", ruperile de nori înseamnă „şoc şi groază: a venit potopul!", iar alunecările de teren sînt sinonime cu „şoc, groază şi i-a înghiţit pămîntul!". Altfel, cînd nici de asemenea fenomene naturale nu au parte, pentru ştiriştii există varianta cu accidentele de maşină, care aduc, desigur, „şoc şi groază pe şosele". Cînd nu au loc nici accidente grave, oamenii de ştiri de la noi intră în fibrilaţie, pentru că li se pare că simt în ceafă respiraţia rece a audienţei zero. Şi atunci inventează apocalipse din te miri ce: din nu ştiu ce declaraţie-*şoc* a vreunui politician, din creşterea preţurilor sau din vreun divorţ monden. Păi nu? „Şoc şi groază: Iri şi Moni se despart!" Săptămîna trecută, cît încă nu se întîmplase nimic, cele mai multe *breaking news*-uri, la Antena 3 şi mai ales la Realitatea TV, le-a făcut divorţul Columbenilor. Cum mai făcea Iri vreo declaraţie, cum mai mergea Moni cîţiva paşi către tribunal, cum ecranele televiziunilor de ştiri se umpleau de benzi galbene. De fiecare dată, părea că se va face un comunicat important pentru ţară. *Români, nu închideţi televizoarele!*

Şi iată că a venit Apocalipsa. În fine, una parţială. E vorba, desigur, de cutremurul din Japonia şi de seria de catastrofe care a urmat. Credeţi că ştiriştii noştri s-au animat ca la comandă, că le-a sosit în sfîrşit mult aşteptatul moment de glorie şi au arătat lumii întregi cît de eficienţi şi de profesionişti sînt? Da, de unde?

În dimineaţa zilei de vineri, 11 martie, cutremurul din Japonia i-a găsit pe jurnaliştii de televiziune în starea jalnică în care i-au adus şuşele TV. Adică i-a găsit total deprofesionalizaţi.

La Realitatea TV, de exemplu, era mare lucru să-ţi dai seama, ca telespectator, despre ce e vorba – cînd, unde şi ce s-a întîmplat. Aveai parte, în schimb, de un comentariu excitat de importanţa momentului, dar inept, al prezentatoarei. Apoi, întreaga zi au curs pe ecrane eternele talk-show-uri, cu doi-trei invitaţi în platou, în care problema era, chipurile, întoarsă pe toate părţile. Numai că nu se discuta de fapt despre ce se întîmplase în Japonia, ci despre orice altceva. Erau aduşi tot felul de inşi, după modelul unde dai şi unde crapă, să-şi spună părerea. Şi povesteau şi ei cam ce-au mîncat aseară la cină sau ce gînd i-a vizitat ieri, pe cînd îşi făceau cumpărăturile. Chiar şi cînd în platourile televiziunilor se aflau specialişti (constructori, geologi, seismologi etc.), situaţia părea ceva de genul acordeonistul satului pus să comenteze un concert de Sviatoslav Richter.

E clar că evenimentul i-a pus în mare încurcătură pe ştiriştii de la noi. A doua zi, sîmbătă, *Observatorul* Antenei 1 a expediat rapid catastrofa din Japonia (deşi o avea trimisă la faţa locului pe Carmen Avram), pentru a se ocupa de subiectul preferat. A doua ştire era despre – aţi ghicit! – Columbeni.

Marea lacună a televiziunilor noastre a fost că nu i-au întrebat pe Iri & Moni ce au simţit în timpul cutremurului din Japonia şi dacă nu i-a afectat cumva. Cu siguranţă, ar fi primit nişte răspunsuri pe care le-am fi urmărit cu sufletul la gură!

Anamaria DOBINCIUC

Blamarea victimei, o poveste fără sfîrşit

Mulţi sînt cei care spun că sînt dezgustaţi de ce se întîmplă la subsolul articolelor online, însă uneori nici discuţiile de la etaj nu sînt tocmai sanitare. Reacţiile presei americane la ştirea că jurnalista CBS Lara Logan a suferit un asalt sexual brutal şi susţinut în Piaţa Tahir în ziua în care revoluţionarii egipteni sărbătoreau renunţarea lui Mubarak la putere sînt de-a dreptul contrariante. Primul lucru care şochează e lipsa totală de empatie – nu doar pentru o colegă de breaslă care a fost atacată în timp ce-şi făcea meseria, ci pur şi simplu pentru o victimă a unui act demn de dispreţ.

Comentariile pe marginea ştirii s-au transformat rapid într-un joc de „X a zis aşa şi Y a zis aşa", care a scos la suprafaţă antipatii deja existente faţă de Lara Logan, pe de o parte, şi sexism şi rasism din plin, pe de altă parte. Jurnalistul Nir Rosen e cel care probabil că regretă cel mai mult felul în care a comentat ştirea – în urma mesajelor sale de pe Twitter, acesta a fost nevoit să renunţe la postul său de la New York University. Mai întîi, Rosen a sugerat că Logan ar fi încercat să-l întreacă pe Anderson Cooper, care fusese şi el bătut în Egipt cu cîteva zile înainte, adăugînd chiar că „ar fi fost amuzant dacă i s-ar fi întîmplat şi lui Anderson". Chiar dacă mai tîrziu a încercat să dea înapoi spunînd că n-a ştiut că atacul a fost de natură sexuală (ceea ce e greu de crezut), Rosen a rămas în continuare deranjat de toată atenţia pe care o va primi Logan (doar pentru că e albă şi cunoscută – zice el), în timp ce media continuă să ignore violenţele împotriva femeilor din Egipt. Totuşi, făcînd glume pe o asemenea temă e un mod cam ciudat de a-ţi arăta preocuparea pentru soarta femeilor din Egipt. Şi parcă pentru a-i demonstra lui Ronsen contrariul, *The Associated Press* a publicat un articol despre violenţele la care sînt supuse egiptencele, pornind tocmai de la cazul Lara Logan.

„Lara Logan a primit ce a meritat"

Simone Wilson, de la *LA Weekly*, a considerat că cele mai relevante informaţii de *background* pe care trebuie să le ofere despre Logan sînt că aceasta are un *look* hollywoodian, că a *îndrăznit* să se întoarcă în Egipt după ce a fost deţinută de guvernul egiptean şi că în 2008 viaţa ei sexuală a fost intens mediatizată. În urma nenumăratelor mesaje primite, Wilson şi-a actualizat articolul, asigurîndu-şi cititorii că îi e clar că 1) „violul e ceva groaznic" şi că 2) „violul lui Logan *nu a fost vina ei*".

Cam asta rezumă opiniile sexiste şi, în acelaşi timp, rasiste ale multora. Aceştia ignoră însă faptul că, în zone de conflict, hărţuirea sexuală e o tactică de intimidare a jurnaliştilor, iar în situaţii în care domneşte haosul, posibilitatea ca jurnaliştii să fie atacaţi e extrem de plauzibilă, dar e un risc pe care şi-l asumă. Kim Barker povesteşte pentru *The New York Times* că, pînă la cazul Logan, a existat un oarecare pact al tăcerii între jurnalistele (în unele cazuri şi jurnalişti) care au fost hărţuite(ţi) sexual în zone de conflict. Ce i s-a întîmplat lui Logan e mai mult decît trist, dar realitatea e că atacul a avut mai mult legătură cu statutul ei de jurnalist şi mai puţin cu tenul sau culoarea părului ei. De altfel, conform unor detalii date presei mai recent, se pare că media egiptene au relatat că spioni israelieni s-au infiltrat în mulţimea din Tahir, deghizaţi ca reporteri, iar Logan ar fi fost atacată de persoane care au luat-o drept spioană.

„Machiajul şi hainele, nepotrivite pentru vîrsta fetei"

Cît despre rasismul şi, implicit, xenofobia afişate de unii comentatori... oare tot „bestiile musulmane" sînt responsabile de violul în grup suferit de fata de 11 ani din Cleveland, Texas? Din păcate, violul e un act universal şi nu are nici o legătură cu apartenenţa la vreo religie, rasă, cultură etc. La nici o lună distanţă de cazul Logan, reacţiile la acest nou caz de viol care a zguduit opinia publică americană relevă o constantă, şi anume blamarea victimei – pentru că, nu-i aşa, ceva trebuie să fi făcut fata, ca să provoace un act de o asemenea cruzime. Pînă acum, 18 persoane, de la elevi de gimnaziu la tineri de 27 de ani, au fost acuzaţi în acest caz, iar conform avocatului apărării, 28 de tineri ar fi implicaţi. În reportajul din *The New York Times* sînt citaţi membri ai comunităţii care se întreabă de ce fata nu era supravegheată de mama sa, sau care ţin să noteze că machiajul şi hainele fetei erau nepotrivite pentru vîrsta ei, sau care sînt îngrijoraţi de viitorul acuzaţilor, care vor trebui să trăiască toată viaţa cu asta. Răspunzînd la criticile cu privire la acest reportaj, cei de la *NY Times* susţin, cum şi era de aşteptat, că nimic din articolul lor nu sugerează că victima ar fi avut vreo vină şi că ei doar au citat opiniile localnicilor. Desigur, violul e un subiect delicat şi nu există un mod corect de a scrie despre un asemenea caz, dar cert e că există nenumărate moduri greşite. Probabil că unii jurnalişti îşi imaginează că, dacă relatează o asemenea ştire „obiectiv", fără a interveni cu observaţii, şi-au făcut treaba corect, însă nu fac altceva decît să participe la reiterarea infinită a unor preconcepţii dăunătoare femeilor. Dacă 28 de tineri au considerat că e în regulă să violeze o fată de 11 ani şi, mai mult, să filmeze actul (de unde ar reieşi că nu le era teamă de consecinţe), atunci ceva e foarte în neregulă cu societatea în care trăim. Firește, nu e responsabilitatea mass-mediei să rezolve toate problemele societăţii, dar nici participarea, în acest caz, la blamarea victimelor, intenţionată sau nu, nu ajută.

Dacă putem pune cazul Larei Logan într-un context mai larg, al zonelor de conflict şi al folosirii violului ca armă, în ce context am putea încadra cazuri ca cel din Texas? Oare chiar avem o cultură a violului, o cultură care-i învaţă pe băieţi că e OK să violeze, iar pe fete că violul face parte din cursul firesc al evenimentelor? „Cultura violului" e o sintagmă expediată de unii ca fiind doar o altă exagerare feministă, dar oare cum altfel s-ar putea numi o cultură care propagă imagini de violenţă sexuală împotriva femeilor, prin ficţiune, o cultură în care violenţele sexuale reale sînt doar note de subsol la discuţia despre islam sau doar statistici şi fapte diverse, o cultură în care victima nu e niciodată blamată, dar aţi văzut cît de blondă şi cît de frumoasă e, şi aţi văzut cît de mult machiaj purta şi cît de scurtă îi era fusta? Într-adevăr, poate e prea mult spus că avem o cultură care încurajează sau normalizează violul, dar, pentru un act nescuzabil, violatorilor li se găsesc cam prea multe scuze.

Cum a putut să nu se aştepte să fie violată?

Probabil că intenţia lui Wilson nu a fost aceea de a sugera că Logan a primit ce a meritat. Problema e că tocmai asta a reuşit să sugereze. Şi, pînă la urmă, asta cred mulţi dintre cititorii care au comentat ştirea pe diverse site-uri ale ziarelor americane: că Lara Logan a primit ce a meritat, că s-a pus singură într-o situaţie periculoasă. Cum a putut o femeie albă şi, pe deasupra, blondă să stea în mijlocul unei mulţimi de musulmani şi să nu se aştepte să fie violată?

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj-Napoca.*

Mihai MUNTEANU

Tîrgul Ţăranului, tradiţionalul şi cum se vinde...

„Mușchiuleţul ăsta e tradiţional?“ o doamnă îl întreabă pe vînzătorul din magazinul „de vizavi“. „Da, doamnă, e sănătos... afumat.“ Şi tranzacţia s-a încheiat astfel. Pe scurt, tradiţionalul ocupă din ce în ce mai mult loc în farfuria zilnică, iar spaţiile dedicate acestui „tradiţional de farfurie“ sînt, alături de proaspetele magazine bio-eco-tradiţionale, tîrgurile de weekend. Nu trece săptămînă fără ca Bucureştiul să găzduiască o serie de tîrguri recunoscute după spaţiul în care se desfăşoară: Agronomie, Kiseleff, Ministerul Agriculturii, Academia Militară, Unirii, Rahova.

Avînd cea mai îndelungată „tradiţie“, Tîrgul Ţăranului Român (Calea Rahovei vizavi de Piaţa de flori, în incinta The Ark) a apărut în sezonul 2007-2008, în contextul învierii, sau, mai bine spus, al naşterii tradiţiei în produsul publicitar, dar şi în cel culinar, ca o manifestare concretă a pieţei de produse tradiţionale.

Este expresia unui postmaterialism culinar neaoş, ce propune o recunoaştere a valorilor locale, istorice, „tradiţionale“ şi o îndepărtare de modelul supermarket, propriu anilor '90. În afară de a fi locul de întîlnire al cererii şi ofertei de produse culinare tradiţionale, Tîrgul Ţăranului este şi spaţiul negocierii conceptuale a „tradiţionalului“.

şi „pentru a mai vorbi cu lumea“, pentru că sînt pensionari şi „trece timpul mai uşor aşa“, lăsîndu-i pe cei mai tineri să se agite vînzînd, mai ales că „aici nu vînd mare lucru“. Istoria lor ca producători tradiţionali începe, pentru cei mai mulţi, din momentul în care au realizat că ceea ce făceau pînă atunci – pentru că „aşa se făcea“ – se numeşte *produs tradiţional*. Dar pentru că tradiţionalul este un concept atît de difuz, analiza premergătoare acestui articol a relevat că fiecare a găsit tradiţionalul vandabil într-o formă diferită în produsul său.

În cazul dnei R., cozonacii ei sînt tradiţionali pentru că sînt făcuţi în Bucovina, unde „asta e tradiţia“, şi concepuţi după reţeta bunicii. Turta dulce a dlui X., pe lîngă faptul că este „produsul tradiţional dulce al satului românesc“ (deşi putem regăsi sortimente cu cocos şi ciocolată) şi „este făcută cum numai ungurii mai ştiu s-o facă“ are ataşată şi o poveste care o leagă de un trecut atemporal, în care fetele primeau turtă dulce de la băiatul care, visat fiind, le era ursit. Produsele din carne şi lapte ale lui F. sînt tradiţionale pentru că el e din Sibiu, pentru că reţeta este „de la bătrîni, s-a transmis din generaţie în generaţie“, pentru că au o poveste, gust şi miros de fum, pentru că se strică, fiindcă fiecare produs e unic, el nefolosind gramaje prestabilite în reţete şi doar „testul

Este expresia unui postmaterialism culinar neaoş.

Tradiţionalul, aici, în culinar, este negociat între cele trei categorii principale de participanţi ai pieţei: organizatorii tîrgului, vînzătorii şi cumpărătorii, obiectul articolului de faţă fiind analiza vînzătorilor.

Comercianţii

Tîrgul Ţăranului a fost construit avînd ca nucleu cunoştinţele echipei implicate, altfel spus, producătorii întîlniţi prin călătoriile în ţară, parte sau nu din mişcări de promovare a produselor tradiţionale. Ulterior, acestora li s-au adăugat alţii (astăzi vin constant cca 20) fie la iniţiativa proprie, fie invitaţi de către organizatori.

Dacă, pentru organizatori, acesta nu are un scop direct comercial, ci, mai degrabă, crearea unui spaţiu de socializare care să propună o piaţă diferită de oricare alta, vînzătorii se află aici chiar pentru a vinde, tîrgul fiind, pentru mulţi, singurul punct de desfacere (B.: „Dacă n-avem noi vrăjeală, atunci cine?“). Dintre vînzătorii cu care am discutat, numai doi mi-au spus că vin la tîrg cu oul pentru saramură“ şi pentru că nu sînt ca cele din supermarket, injectate ca să fie mai grele. Pentru G., verdeţurile lui sînt tradiţionale deoarece nu foloseşte îngrăşăminte chimice, ci doar „bălegar de animale, că avem animale“. Brînzeturile familiei M. din Braşov (brînză de capră cu ardei sau brînză de capră cu mucegai) sînt tradiţionale pentru că le fac precum brînza la ţară, deşi a povestit că certificatorii n-au fost de acord cu găleţile din plastic în care ţinea brînza la dospit şi nici cu cele din tablă („nu ştiu ei ce e bun“). Zacusca dnei G. este tradiţională – deşi e făcută după reţete de la prietene şi din cărţi – pentru că o face pe foc, la tuci, şi este sănătoasă, familia ei mîncînd acelaşi lucru. Ţuica lui F., sau „ţuicomicina“, cum a denumit-o el, e tradiţională fiindcă o face din pruni speciali şi după aceeaşi reţetă ca şi bunicul său acum o sută de ani, certificată încă de atunci, certificatul fiind aşezat la vedere. Pentru familia S., dulceţurile şi şerbetul sînt tradiţionale pentru că au certificate de producător eco, pentru că fac asta de 38 de ani şi fiindcă nu se mai găsesc aşa produse pe nicăieri.

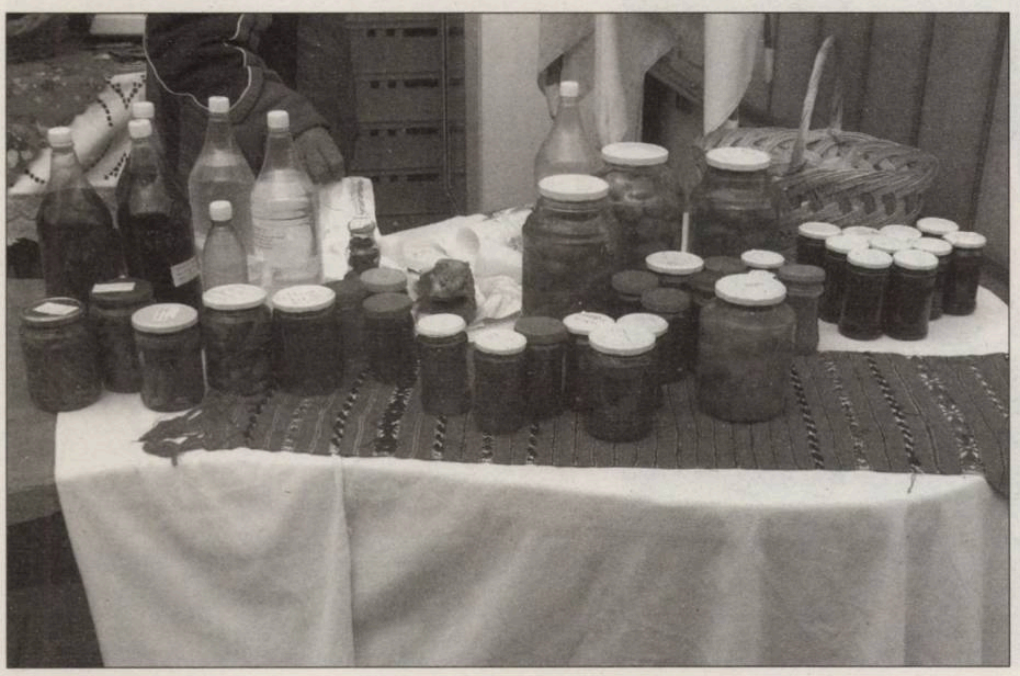

Tradiţie şi... inovaţie

Putem să clasificăm conceptul de tradiţie după ceea ce este recunoscut ca generator de tradiţional de către vînzători, cel puţin în: obicei al zonei de producţie (împrumutul tradiţionalului din recunoaşterea comună a unei zone că „furnizoare de tradiţional“), ingrediente naturale, certificare, reţete vechi, miros, simţ, gust, metode de preparare tradiţionale, unicitate a produselor şi povestea lor.

În spaţiul difuz al tradiţionalului, este necesară o discuţie despre *inovaţie*. Ilustrativ este cazul brînzeturilor tradiţionale ale familiei N. Aceştia vînd brînza cu ardei, cu tot soiul de condimente, cu mucegai – ca produse tradiţionale. Ideea vînzării unor astfel de produse le-a venit, după cum a mărturisit dna N., în urma călătoriilor prin străinătate ale soţului, pe unde a mai văzut că „se vinde aşa ceva“. Astfel apare întrebarea: „De ce să nu facem şi noi?“. În plus, dna N. foloseşte tîrgul şi ca un loc de testare a produselor noi – aduce „modele“ noi de brînză pe care le oferă spre degustare pentru a verifica succesul inovaţiei culinare respective – ele fiind fabricate în cantităţi mai mari ulterior, în funcţie de reacţia clienţilor la „prototip“.

În cazul turtei dulci a familiei X., întrebată de ce este tradiţională turta dulce cu cocos, doamna răspunde limpede că este o inovaţie. „Păi ce, dulceaţă de păpădie se făcea? Se făcea din cîteva fructe, de pe lîngă casă, da' nu din toate ierburile. Nu dom'le, nu.“ De la arătatul cu degetul către produsele celorlalţi la fel de *inovative*, dna Z. recunoaşte inovaţia ca datorie a fiecăruia dintre producători de a îmbunătăţi gustul şi a experimenta în acest sens.

Inovaţia vine aşadar în ajutorul celor care nu îşi recomandă produsele ca tradiţionale pentru că respectă o reţetă veche, recunoscută, oferindu-le ocazia de-a produce gusturi inedite sub eticheta tradiţionalului, pentru o piaţă care acceptă astfel de produse.

Cum sînt atraşi clienţii

Deşi bănuiţi de un soi de *naivitate de marketing* de către organizatori, vînzătorii folosesc cîteva *tehnici de atragere a clienţilor*, în mare parte comune cu cele dintr-o piaţă obişnuită. Majoritatea se folosesc de nişte ţesături cu motive populare pe care îşi aşază marfa, precum şi de coşuri împletite, dar gradul de folosire al acestora şi dispunerea mai departe a produselor pe tarabă diferă între vînzători. Alte obiecte *tradiţionale*, dar nu alimentare (costume populare, poze cu ţărani în port tradiţional, tarabele cu aspect intenţionat învechit) sînt aşezate în diferite spaţii ale vînzării de către organizatori, contribuind la imaginea generală.

Ca principală tehnică de atragere a clienţilor spre cumpărare, observăm degustarea: (V.G.: „9 din 10 oameni care gustă cumpără“). Gustul pare a fi singurul punct comun în identificarea, de către producători, a raţiunii pentru care produsele lor sînt tradiţionale: „Degeaba le povesteşti, dacă n-au nici un gust“ – G. Este un fapt întîlnit în orice piaţă, în cazul brînzeturilor. În tîrg, comportamentul este generalizat, fiindu-ţi oferite de la zacuscă pe pîine şi ciocolată de casă, la turtă dulce şi ţuica în pahar de unică folosinţă.

De menţionat este şi absenţa cvasitotală a negocierii. Sigur că aceasta poate spune mai multe despre clienţii tîrgului, însă, în acelaşi timp, sugerează caracterul aparte al pieţei, nici un vînzător nescăzînd preţul, nici măcar la auzul frecvent al replicii „Vai, dar ce scumpe sînt!“.

Vînzătorii îşi găsesc locul între momentul descoperirii faptului că ceea ce oferă se numeşte produs tradiţional, că există o piaţă distinctă pentru acesta, şi cel al construirii imaginii tradiţionale ca un întreg, întocmai precum piaţa îl cere. Tradiţionalul fiind o valoare difuză, fiecare comerciant a încercat să intre pe această piaţă licitînd anumite caracteristici ale produsului precum gustul, zona de fabricaţie, reţeta originală, şi altele enumerate mai sus. Motivele intrării pe piaţă sînt, din nou, variate. Spre exemplu, în cazul dlui F., 2007 a însemnat imposibilitatea de a mai vinde pe o altă piaţă, ceea ce l-a făcut să migreze spre cea a produselor tradiţionale, unde condiţiile de producţie sînt diferite. Sau, un alt exemplu: dl C. s-a apucat de producerea de dulceţuri în urmă cu cinci ani, voind să profite de oportunitatea de a locui într-o zonă bogată în fructe de pădure, în contextul apariţiei unei noi pieţe. Diferenţe în motivaţie există, însă asemănarea este că doresc, cu toţii, în primul rînd să vîndă; iar majoritatea ar accepta să vîndă printr-un lanţ de magazine, chiar dacă asta ar însemna un profit mai mic. Socializarea dorită de către organizatori nu este văzută de vînzători neapărat ca o acţiune de marketing, ci ca ceva în paralel cu actul vînzării, vînzarea în tîrg fiind interpretată ca una într-o piaţă obişnuită, dar cu clienţi mai (re)cunoscători.

Mihai Munteanu *este masterand în antropologie la SNSPA.*

PE SCURT, AR FI VORBA DE CINCI PICIOARE ARANJATE FRUMOS ÎNTR-O FORMĂ LUNGĂ (DEŞI, ÎN PRIVINŢA ACESTUI NEAM RUŞINOS DE MIC, OFERTA PARE TENTANTĂ)

■ Se pare că gigantul Carrefour, care a avut anul trecut o scădere firească, vrea să se reinventeze şi, luînd de ici şi de colo (mai ales din modelul suedez de la IKEA sau din cel american tip Wal-Mart), încearcă să planteze, în Europa, mai multe Carrefour-Planet. Pe scurt, ar fi vorba de spaţii imense, de o varietate nemaivăzută de produse, de reduceri spectaculoase. La noi însă, cu atîtea malluri, ar trebui un Mega-Carrefour-Planet, cam cît trei stadioane olimpice, ca să ne mai trezească o umbră de interes. (**S. S.**)

■ Magdalena e o broască ţestoasă cu două capete („Un cap e Magda, celălalt Lena") şi cinci picioare, născută de curînd în Slovacia. Biata creatură a fost aleasă să prezică, pe urmele caracatiţei Paul, soarta meciurilor din Campionatul de hochei pe gheaţă. Oare nici un animal din lumea asta care are mai mult de patru picioare nu poate fi lăsat în pace?! (**L. V.**)

■ Pe trotuar, aranjate frumos într-o cutie de carton, plicuri de celofan. Sub celofan, muşeţel, flori de tei, sunătoare şi altele asemenea. Şi precupeaţa care zice: „Plante medicinale, plante originale avem!". (**D. S.**)

■ În urma articolului meu despre falsul citat din Patapievici, dna Lavinia Bârlogeanu revine cu un articol numit „Povestea unui fals citat". În care explică faptul că scrisese o formă lungă, din care redacţia *Observatorului cultural* i-a cerut să taie, iar la tăiere interpretarea sa a reieşit că ar fi fost un citat din Patapievici. În fine, îşi cere scuze cititorilor şi lui H.-R. Patapievici. Felicitări pentru asumare, ar fi trebuit să facă aşa de prima dată. Am însă o nouă surpriză. Spune dna Bârlogeanu: „Din cele expuse mai sus, sper că se înţelege de ce nu aveam cum să scriu respectivul citat «cu mintea înceţoşată de ură», «în stare de delir» sau în plină «halucinaţie» ori în alte ipostaze «calificabile clinic», cum sînt acuzată de bloggerii care îl susţin cu înfocare pe domnul Patapievici, dar şi de domnul Cristian Ghinea, în paginile *Dilemei vechi*". Bon. Deci dna Bârlogeanu dă patru citate care aparţin, se pare, unor bloggeri, dar şi mie. Problema e că eu nu am spus nimic asemănător. Şi nici unul dintre citate nu mă reprezintă, nefiind în stilul meu. Nu ştiu ce să mai zic, pur şi simplu dna Bârlogeanu are o relaţie foarte bizară cu citatele. (**C. G.**)

■ Din ciclul „Ce mai e nou pe strada mea": băcăniile cu produse tradiţionale (adică brînzeturi, afumături, dulceţuri, zacuscă şi suc natural de mere) care au început să înlocuiască magazinele de pantofi de lux. Nici în unele, nici în altele nu prea intră nimeni, deşi în privinţa băcăniilor oferta pare tentantă, doar perioada unei astfel de iniţiative e nepotrivită (trufandalele nu prea sînt „de criză"). Din păcate, pantofii nu se strică, brînzeturile – da. (**A. P.**)

■ În sfîrşit, un protest la oribila teleidee de a ni se prezenta corupţia vamală pe o tablă de şah cu pioni, nebuni şi, desigur, regină: „Şahul ca parabolă a hoţiei dă justa măsură a căderii acestui neam de jucători de table… Îmi asum pînă la capăt patetismul şi protestez public faţă de criminala comparaţie între şah şi jaf. Măcar şahul lăsaţi-l în pace!" (Andrei

Cu ochii-n 3,14

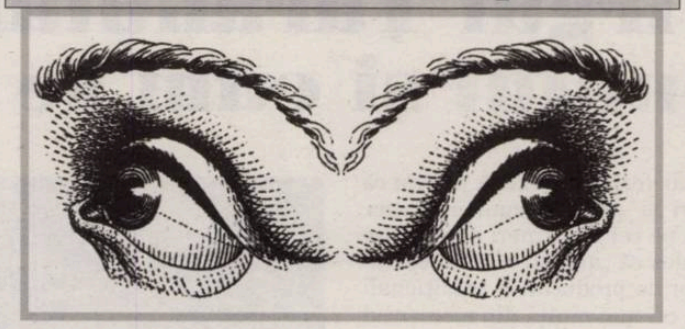

Crăciun în *Adevărul* de duminică, 6 martie 2011). (**R. C.**)

■ Pe parbrizul prăfuit al unui Opel Astra parcat într-un cartier mărginaş am găsit un fluturaş colorat cu o invitaţie la un salon de masaj erotic. Pe micul petic de hîrtie, cu un scris ruşinos de mic, era înşirată o întreagă ofertă, de la masaj simplu, 30 de minute – 75 RON, pînă la sadomaso, 60 de minute – 175 RON. Exista şi capitolul *alte oferte*, care cuprindea „încă o maseuză", „deplasare la hotel" sau „aniversare client". Dacă e ziua ta adică, ţi se face o reducere. Păi, carevasăzică, n-am făcut revoluţia degeaba. (**A. M.**)

PE SCURT, AR FI VORBA DE UN GEST CURAT CARE, DUPĂ CE ÎNFLOREŞTE, TAIE SITUAŢIA FIERBINTE

■ De 8 Martie a avut loc acţiunea „flori de la mascaţi" pentru angajatele de la Vama Stînca-Costeşti. Trupele speciale au descins în trombă, le-au speriat bine pe doamne şi apoi le-au zis că era doar un gest curat şi nevinovat. Şi dacă vreo femeie mai nevricoasă ar fi făcut infarct, nici o problemă, florile se potriveau. (**A. M. S.**)

■ În Madagascar există, se pare, un palmier sinucigaş care, după ce înfloreşte şi după ce-şi epuizează resursele de hrană, cade şi moare. Cel mai bine ar fi să aclimatizăm şi noi cîţiva la Bucureşti, aşa nu s-ar mai supăra nimeni dacă n-ar înflori şi a doua vară. E genetic, explicaţia sună suficient de complicat. (**S. S.**)

■ Cercetătorii din Bristol au descoperit că, mai nou, găinile sînt capabile de empatie. Empatie faţă de oamenii care le taie bucăţi-bucăţele şi-şi umplu burdihanele cu ele? (**L. V.**)

■ Citesc un articol în *Die Welt* despre ce se mai petrece în ţările din nordul Africii: Tunisia, Libia, Egipt – peste tot revolte şi distrugeri. Despre speranţele oamenilor se vorbeşte prea puţin, mult mai mult se scrie despre situaţia economică dificilă, despre criza alimentară şi despre iminenţa unei catastrofe umanitare în regiune. Germania şi-a retras cetăţenii, Ministerul de Externe îi sfătuieşte pe oameni să nu meargă în acele ţări. Ceva mai jos, un banner cu o reclamă: „Vacanţă în Egipt". Vacanţă plăcută! (**M. M.**)

■ Viaţa sentimentală fierbinte ne-a înghiţit pe toţi: nu mai contează vîrsta, nu mai contează locul. Fiul meu a auzit următoarea conversaţie în autobuz (purtată de o aparent modestă doamnă în vîrstă): „Dacă te mai duci la c… aia, să nu te mai prind pe la mine!". Conversaţia a continuat în acelaşi stil, cale de patru staţii. (**I. P.**)

PE SCURT, AR FI VORBA DE MOMENTELE NEPOTRIVITE ÎN CARE O LISTĂ CU 30 DE OAMENI ÎNSEAMNĂ „TE PUP DULCE"

■ Pepe a părăsit-o pe Oana pentru că se săturase ca, în momentele nepotrivite în care el voia să facă amor, ea să-i vorbească numai despre averea de 60 de milioane de euro (am înţeles eu bine?!) pe care trebuie să o recupereze de la maică-sa. Ce probleme au unii! (**A. P.**)

■ *Newsweek*-ul din 7 martie face o listă cu 30 de lucruri care nu se mai fabrică în SUA. Am suferit cel mai mult la: păpuşile Barbie, blugii Levi's, Pontiac-uri, jukebox-urile Wurlitzer, muzicuţe, conserve de sardine, vaccinurile împotriva hepatitei şi păsările flamingo din plastic. (**L. V.**)

■ Circulă insistent zvonul că doi „oameni de fotbal" au jucat table la 3000 de euro linia şi 6000 de euro marţul. În ţara asta eminamente serioasă şi eminamente glumeaţă, zvonul se confirmă de obicei 80-90% şi întotdeauna 100% verosimil. (**R. C.**)

■ O companie de telecomunicaţii ne invită, într-un spot publicitar, să le oferim mamelor 3000 de filme pe lună. Carevasăzică, 100 de filme pe zi. În alt spot (care face parte din aceeaşi campanie), ne îndeamnă să le oferim şi un abonament la Internet. Dar ce-avem noi cu mamele noastre să le ţinem blocate în faţa ecranului?… (**M. V.**)

■ Luna martie pare a fi luna mesajelor „lipicioase" venite pe adresa de e-mail a redacţiei. În continuare, două mostre recente. 1) „Buna, Sunt Mihaela de la http://www… Chiar mi-a placut site-ul tau si as vrea sa facem schimb de linkuri. Daca vrei adauga link-ul http://www… cu titlul Intrebari si raspunsuri iar apoi astept mail pentru a te adauga si eu. Te pup dulce, Mihaela". Şi 2) Desire Enine zice-aşa (era şi o variantă în engleză): „Draga mea este poate o surpriza pentru voi care vă scriu astăzi, cum faci bunul meu prieten, numele meu este Nanny am vazut e-mail la www…, eu sunt încântat să vă scriu, dacă i se poate cere mâna în prietenie, sper ca nu va primi jignit, i se va spune multumesc anticipat pentru acceptarea mine ca prietenul tău. vă rugăm să i se va dori să citească mail cât mai curând posibil pentru noastre de comunicare mai bună". Vă mulţumim pentru sentimentele curate, dar *Dilema veche* e promisă altcuiva! (**P. M.**)

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din ţară şi din lume
- garanţia informaţiei selectate valoric
- încurajarea competiţiei pe piaţa ideilor

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEŞU

DILEMA VECHE

DVD 4
Împreună cu Dilema veche

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 371 ■ 24-30 martie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ preţ cu DVD: 11,99 lei

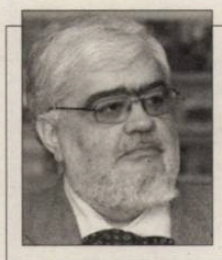

ANDREI PLEŞU

„Un politician second-hand“

pagina 3

HORIA MIHAIL

„Un fenomen numit «lisztomanie»“

pagina 15

Yrsa SIGURÐARDÓTTIR

„Noi, islandezii, credem în stafii“

pagina 20

POP în România

– trecut, prezent şi perspective –

© Lucian Muntean

„Ascult muzică pop din cauză că mă simt mizerabil sau mă simt mizerabil din cauză că ascult muzică pop?“

(Rob Gordon în HIGH FIDELITY *de NICK HORNBY)*

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● Telefon: 021/231.35.00 ● Fax: 021/230.51.07 ● e-mail: dilema@satiricon.ro

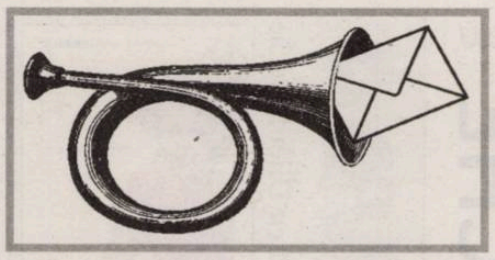

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ (WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

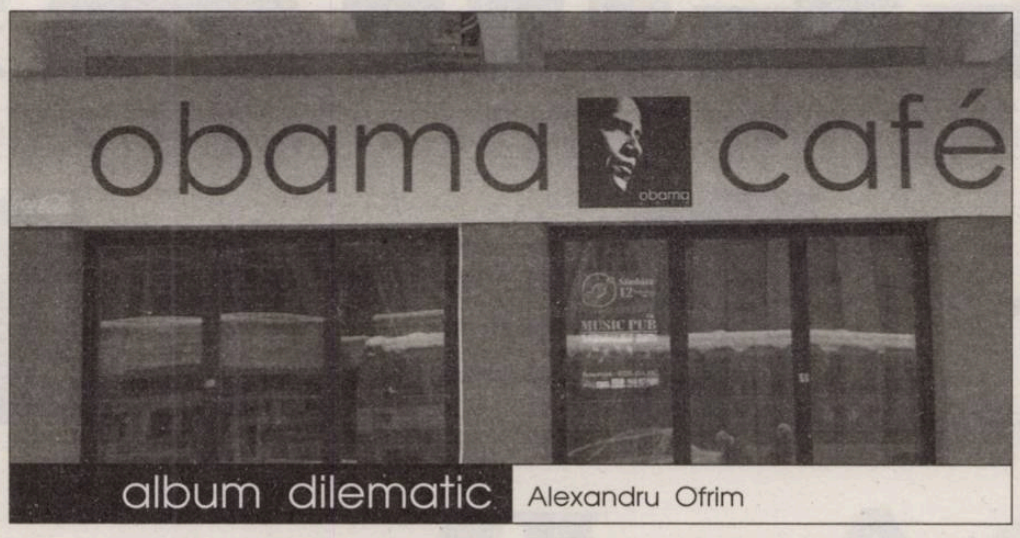

NR. 367

Articolul lui Andrei Pleşu „Despre găini şi gramatică“

Stimate domnule redactor-şef,

Mă numesc Viorel Şerban, sînt profesor universitar la Universitatea de Medicină şi Farmacie „Victor Babeş“ din Timişoara şi membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale din România, şi vă rog să-mi publicaţi o replică la articolul „Despre găini şi gramatică“, apărut în *Dilema veche,* numărul din 24.02.2011. Deşi în material nu-mi figurează numele, există destule date din cauza cărora am şi fost recunoscut, iar articolul conţine şi cîteva informaţii, consideraţiuni şi ipoteze greşite. Drept să vă spun, dintr-un motiv foarte clar, speranţele mele în publicare sînt palide, avînd în vedere că este vorba despre o persoană importantă pentru *Dilema veche.* Dacă nu o veţi publica, anuntaţi-mă cît puteţi de prompt, ca să nu aştept în van.

Cu stimă,

Prof. dr. Viorel ŞERBAN

„Cel mai puternic leac împotriva mîniei este amînarea.“ (Seneca)

Nu doar despre gramatică

Domnule Andrei Pleşu,

Am citit cu atenţie articolul dvs. despre găini (ştiu, o parabolă!), apărut în *Dilema veche,* în urmă cu mai bine de o săptămînă, constatînd că el este, mai ales, o reacţie la scrisoarea (privată) a unui „celebru medic diabetolog din Buziaş“, denumit ulterior şi „ardelean“ (bine că aflai şi eu) temeinic.

Ascultînd de Seneca, mai întîi am cugetat (iarăşi, ca orice „ardelean“, ceva mai vîrstnic decît dvs., deşi vîrsta nu este un argument peremptoriu de corectitudine) dacă are rost să vă scriu şi, în cele din urmă, am cedat tentaţiei, deşi mi se pare că agreaţi dictonul „Quod licet Iovi, non licet bovi“.

Înainte de orice comentariu, vă informez că Buziaşul nu se află în Ardeal, decît doar într-o accepţiune extrem de largă. Altfel, staţiunea este situată în provincia istorică denumită Banat, delimitată, la nord, de Mureş. Dacă nu v-aş preţui, v-aş recomanda cartea de geografie din gimnaziu. N-o fac, însă vă rog să nu veniţi cu variantele a treia sau a nu ştiu cîta, pentru a argumenta alte limite ale Transilvaniei. Vă las în seama bănăţenilor!

Domnule Pleşu, încep prin a vă întreba retoric de ce credeţi că mi-am permis să vă atrag atenţia asupra unor licenţe de limbaj. Vă spun eu: pentru că vă preţuiesc, că doar nu-mi pierd timpul să fac acest lucru cu oricine face o greşeală (nu mi-ar ajunge cîteva vieţi). Că vreţi sau că nu vreţi, în România sînteţi socotit un om de cultură, cunoscut şi la modă. Dar, ca orice muritor, puteţi să greşiţi. Iar dacă asta s-a şi întîmplat, de ce vă este aşa de greu să arătaţi puţină smerenie, în loc să vă justificaţi în mod prea insistent? Doar se ştie că prea multe scuze şi explicaţii au efecte contrarii scopului. În locul dvs., eu aş fi tăcut, cum recomandă un dicton cu filozofi, sau mi-aş fi pus puţină cenuşă în cap.

Merg mai departe, spunîndu-vă că articolul nu m-a surprins, fiindcă mi se pare firesc ca un om important să aibă un orgoliu pe măsură. Mai mult decît atît, nu am de ce să mă plîng, fiindcă, în faţa celor ce v-au descifrat textul (chiar şi fără să divulgaţi numele doctorului, aţi oferit suficiente date pentru „demascare“), îndîrjirea dvs. mi-a ridicat cota, în sensul că: „Dom'le, eşti cineva, dacă Pleşu te purică serios, pe temă de limbă, căutîndu-te pînă la o amărîtă de virgulă, fie ea şi scrisă“. Să mă simt onorat de încercarea dvs. de a polemiza, pe un teren ce vă este familiar, cu mine, un nespecialist, analizîndu-mi minuţios un text oarecare şi alegîndu-vă doar cu o discutabilă virgulă, dorită „demolatoare“?

Ei bine, nu mă simt onorat, chiar deloc, ci vă invit să gîndiţi ce impresie aş face eu dacă aş polemiza cu dvs., pe tema diabetului.

Domnule Pleşu, că nu v-a priit epistola întîi, ba chiar v-a enervat, vă înţeleg. Nici mie, ca medic, nu mi-ar fi plăcut să mi se spună verde în faţă că o injecţie făcută cu un ac de seringă ridicat de pe jos este o gafă. Vă înţeleg şi orgoliul, însă nu şi arţagul şi paraponul ce v-au cuprins. De ce v-o fi deranjat atît de rău cuvîntul „gafă“, pe care DEX-ul (de care am auzit) îl defineşte ca pe o „vorbă nepotrivită, care poate constitui o jignire neintenţionată a cuiva“? De ce să nu-i fi spus aşa, dacă urechile mele s-au simţit jignite cînd v-au auzit de acum celebrul „Mai aş vrea...“?

În continuare, vă semnalez o altă eroare, inelegantă (v-am citat), dar bine plasată şi manipulatoare: cînd şi unde v-am scris eu că proasta folosire a limbii române vă caracterizează? Nu, eu v-am vorbit despre lejeritate, despre neglijenţă şi, abia apoi, despre desconsiderare (dispreţuirea, cuvînt folosit de dvs., o fi sinonim, dar, din punctul meu de vedere, este mai grav, avînd chiar şi o tentă morală peiorativă).

Aş mai remarca (sau „mai aş remarca“) şi faptul că aţi trecut fugitiv peste această formulare, care m-a deranjat. Pentru că nu-mi este clar, să înţeleg că v-o însuşiţi?

În fine, între noi fie vorba, sînt curios dacă preferaţi mai departe varianta „conture“, în loc de „contururi“.

În ceea ce priveşte găinile, îmi permit să vă spun că aţi văzut şi dvs. propriile găini: ca „făptaş“, nu-mi sînteţi nici simpatic, nici antipatic, vă pot suferi. Dar, da, devin „scorţos“ cînd aud şi văd anumite greşeli venite de unde nu te aştepţi. Însă, nu spunea cineva că oamenii nu sînt ce par a fi?

În final, vă reamintesc (în mod serios), deşi nu cred că mai este cazul, că enervările, orgoliile nemăsurate, ranchiuna, complexele (vă asigur că nu am mai multe decît alţii) şi altele asemenea dăunează grav sănătăţii.

Şi vă anunţ că, în ceea ce mă priveşte, mărunta, inutila şi cronofaga gîlceavă ia sfîrşit aici.

Vă doresc sănătate.

Prof. univ. dr. Viorel ŞERBAN
Membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale din România
viorelserban@yahoo.com

P.S. Las virgulele în seama dumneavoastră.

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Stimate domnule Profesor Doctor, membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale,

Ca să fiu sincer, uitasem de cele cîteva rînduri pe care vi le-am dedicat – eraţi un exemplu între altele – într-un comentariu rapid de-acum două-trei săptămîni. Mi-aţi reamintit episodul în scrisoarea înţeleaptă, subtilă şi mai ales smerită, pe care, cum vedeţi, am publicat-o. (Deşi vă îndoiaţi, noi nu cenzurăm opiniile diferite de ale noastre.) Sînt mişcat că articolul meu v-a marcat într-atît încît să mobilizaţi ample resurse de timp, spirit polemic şi talent. Vă mulţumesc. Mi-aş îngădui o modestă recomandare: nu dispreţuiţi, totuşi, virgulele! Caragiale făcea crize de furie cînd cineva le punea greşit. O virgulă prost pusă e mult mai periculoasă decît un plural îndoielnic.

Al dvs. Prof. Dr. h.c. mult., absent de pe listele tuturor academiilor autohtone, Andrei Pleşu.

COBORÎTE DE PE FACEBOOK

Comentarii la *„E foarte greu să stingi cu cerneală o casă care a luat foc“ – dialog Adam Michnik – Andrei Pleşu (nr. 369)*

Dan Boeriu: Eu cred că Herta Müller a fost prost înţeleasă. Ea nu a făcut altceva decît să răspundă unei întrebări a lui Liiceanu. Amfitrionul întîlnirii a întrebat-o pe scriitoare dacă nu crede că fiecare carte minunată, bine scrisă, care nu semăna cu... „estetica“ oficială, a reprezentat un mod de a spune „nu“ dictaturii. Iar ea a răspuns (aşa cum, de altfel, ar fi făcut-o oricine) că nu! Pentru că nici o carte bine scrisă din vremurile acelea nu a tulburat nici măcar cu un milimetru caracterul sinistru al terorii. Ceauşismul n-a căzut pentru că s-au scris cărţi frumoase, cu limbaj curat, ci pentru că nu se mai putea trăi aşa.

luni la 18:44 • Maria Mihăiţă, Laura Blebea, Laura Ion şi Ana Maria Tripa apreciază asta.

Art Vandalay: Cred că Herta Müller – fiind nemţoaică – a făcut o treabă nemţească: şi-a suflecat mînecile şi a purces la o disidenţă cum scrie la carte. Românul – mai isteţ – a făcut disidenţă prin cultură. Sincer, am tot respectul pentru Liiceanu şi Pleşu, îmi sînt dragi şi e bine că îi avem, dar conflictul este artificial: în timp ce Herta e nemţoaică, ai noştri sînt români. Problema nu e cum a făcut disidenţă fiecare, ci la ce a dus această disidenţă. În funcţie de răspunsuri, vom şti cum să ne educăm copiii, căci pentru noi e prea tîrziu.

luni la 19:17 • Ioana Prodan apreciază asta.

Ani Barcaru: Gabriel Liiceanu a făcut ceea ce trebuia să facă toţi intelectualii şi în general românii educaţi! Poate n-am mai fi fost nevoiţi să suportăm aroganţa şi rînjetul acestor lichele care cu timpul s-au şi înmulţit ca păduchii! Din partea mea, dl Liiceanu are toată admiraţia!

luni la 19:24 • Ioana Prodan apreciază asta.

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Niagara

■ Scena din *Niagara* (regia Henry Hathaway, 1953) în care personajul lui Marilyn Monroe se plimbă de-a lungul unei alei pavate deţine recordul pentru cea mai lungă plimbare din istoria cinema-ului: peste 100 de metri de peliculă.

■ Chiar dacă a interpretat rolul principal în film, Marilyn se afla încă sub contract cu 20th Century-Fox ca actor cu normă şi salariu fix, astfel că onorariul actriţei a fost mai mic decît al macheuzei.

■ *Atenţie spoiler!* Acesta e singurul film în care personajul interpretat de Marilyn moare.

■ „Marilyn Monroe. Care era chipul autentic al acestei femei? Îi pasă cu adevărat cuiva să-l afle? Oare nu e mai important să se înregistreze ceea ce a reprezentat el pentru milioane de bărbaţi, ceea ce a fost şi este în imaginarul colectiv? Dacă vi se spune că, în realitate, sexul o dezgusta, vă pasă cît de cît? Să presupunem pentru o clipă că o dezgusta *cu adevărat:* nu vă daţi seama că această trăsătură autentică, originară, nu redă nicidecum sensul pe care această femeie l-a avut pentru cultura occidentală? Ceea ce este realmente autentic, în figura ei, este ceea ce s-a cristalizat din această figură în percepţia colectivă. Marilyn Monroe e Marilyn Monroe, nu Norma Jean Mortenson, aşa cum era numele ei autentic şi originar.“ (Alessandro Baricco)

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 8.500 şi 40.000 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

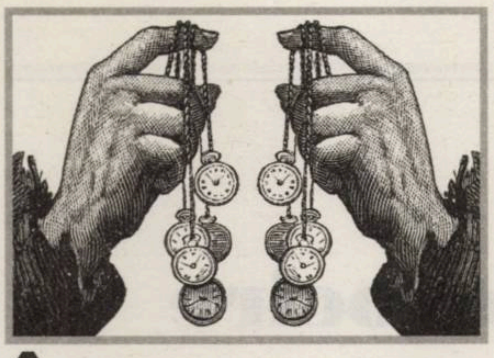

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un politician second-hand

În guvernul Convenției Democrate, dl Crin Antonescu era, întrucîtva, la locul lui. Mi-l amintesc vag: instalat cuminte în fotoliul lui de ministru al Tineretului și Sportului afișa un aer juvenil, mai curînd bonom, jucîndu-și rolul fără mari pretenții și fără ca opinia lui să aibă, în economia dezbaterii guvernamentale, cine știe ce greutate. Nu se simțea în el liderul, ci „tovarășul de drum“ comod, puțin șters, dar, una peste alta, benign. În anii care au urmat, chimia personajului s-a modificat. N-ar fi nimic nou în asta, dacă, încet-încet, bălmăjeala politică autohtonă nu l-ar fi plasat în centrul vîrtejului. Ajuns într-o poziție pentru care nu avea anvergura necesară (cam ca, în alt context, Emil Constantinescu), omul a căzut victima unei iluzii de sine înduioșătoare pînă la un punct, iritantă în cele din urmă. Spus pe românește, s-a cam smintit. De regulă, personajele publice se smintesc de prea mult succes. În cazul de față, asistăm la un fenomen ceva mai puțin obișnuit: sminteala și „slava deșartă“ pe bază de paloare. Mîndria de a da cu oiștea-n gard. Dl Crin Antonescu nu poate raporta nici o ispravă semnificativă de-a lungul carierei sale politice. Punctul ei cel mai înalt a fost ieșirea din cursă înaintea turului doi al alegerilor prezidențiale și căderea euforică în brațele lui Mircea Geoană.

Cele douăzeci de procente cu care s-a văzut în raniță i-au produs un soi de ebrietate sufletească, de natură să-i dinamiteze discernămîntul și buna-cuviință. A înțeles, cu o candidă întîrziere, că scopul scuză mijloacele, că își poate permite gesturile suverane ale unui mare politician, și că succesul se obține pe două căi: *verbiaj* supraabundent, „șfichiuitor“, de băiat „haios“ și gata de hartă, și *fente* politice „abile“, „pragmatice“, fără prejudecata coerenței. Psihanalitic vorbind, modelul lui e Traian Băsescu. Pe care, tot psihanalitic, vrea să-l suprime. Exhibă virilități, autoritarisme și trivialități, care însă nu se potrivesc siluetei lui mai curînd inconsistente. Rică Venturiano se joacă de-a Vlad Țepeș. Țîfna lui are ceva neconvingător, contrafăcut, mărunt resentimentar. Nu poate fi contrazis fără să devină agresiv și prost-crescut, se dispensează bățos de orice loialitate de partid, impune alegeri convenabile „pe liste“, trădîndu-și partenerii de mai ieri, face guverne din umbră pe același principiu, se fîțîie oportun între convingeri și declarații contradictorii. Ba mănîncă securiști pe pîine și dă de pămînt cu Mona Muscă, ba se bălăcește în sofisme ieftine pentru a-l obloji pe Dan Voiculescu, ba vrea să construiască „trainic“ cu UDMR, ba se luptă cu iredentismul, mirosind pîrtia electorală pe care i-o poate deschide un obosit discurs național. Strategiile lui, oricît de zgomotoase, au ceva provincial, de import, fără armătură și fără contur. Iar ceea ce amuză și stupefiază – am mai spus-o – e o veselă complezență față de sine însuși: o impudică mulțumire de sine, o definitivă inaptitudine de a admite că, din cînd în cînd măcar, poate, ca tot omul, să bată cîmpii. Uneori (des), spune lucruri aiuritoare. Cîndva, cînd se războia, principial, cu Mona Muscă, îi găsea vinovați pe „intelectuali“ (boala tuturor președinților și prezidențiabililor români) pentru că ar fi „gonflat-o“ prea tare (să trecem peste „grația“ infinită a formulării...). Alteori a lăsat să se înțeleagă că a rămas repetent în facultate din nonconformism: disident, care va să zică. De curînd, a crezut că îl albește pe Voiculescu, înnegrindu-i pe Băsescu și Stolojan. Și ei au avut, prin pozițiile deținute sub comunism, legături cu securitatea. Da, dar Dan Voiculescu – cum rezultă din verdictul Înaltei Curți de Casație și Justiție – n-a avut, pur și simplu, „legături“ cu securitatea (concretizate în rapoarte de serviciu rutiniere), ci a făcut *poliție politică*. Adică a turnat oameni. Nuanță pe care dl Antonescu, în retorica lui șmecheră, o trece, sprințar, cu vederea. Ce să mai zic de proaspăta sa ieșire împotriva Adrianei Săftoiu? De ani de zile aștept să văd apărînd, pe scena politică românească, un domn. S-ar fi putut spera ca cercurile liberale să livreze unul, mai ales dacă cel de la vîrf e, de bine, de rău, profesor. Speranță naivă. *„Domnul“* Antonescu vorbește ca un rîndaș: Adriana Săftoiu e „o femeie pedistă“, o „moralistă second-hand“, care scoate „țipete ascuțite“. Vorbe de „băiat fin“ care se dă în petic.

De ce mă ocup de Crin Antonescu (și nu de Băsescu, vor zice distribuitorii de contra-indulgențe)? Păi de Băsescu m-am ocupat de mai multe ori, chiar dacă nimeni nu-și amintește. Dar Băsescu e mai degrabă pe culoarul de ieșire din scenă. Pe cînd dl Antonescu tinde să-mi amaneteze viitorul. Și privesc această perspectivă cu o melancolie istorică. N-avem noroc și nu știm să ni-l facem. Evident, nimeni nu e definitiv pierdut. Domnului Antonescu trebuie să i se acorde șansa de a-și veni în fire. Dar mă tem că singurul rezultat al textului de față va fi o enervare precipitată, asezonată cu cîteva prostioare care să mă dea gata. Eu, totuși, am răbdare. Poate că, într-un tîrziu, nu prea tîrziu, dl Antonescu se va decide să se schimbe. Să se remodeleze. Să fie mai puțin Crin Antonescu.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Atmosferă reîncărcată

Doi cititori care comentează cu asiduitate pe dilemaveche.ro și-au consumat o bucată consistentă din timpul lor pentru a-și exprima opiniile despre articolul meu „Rezistenții prin cultură“ de acum două săptămîni (http://www.dilemaveche.ro/sectiune/situatiunea/articol/rezisten-ii-cultura). O anumită ardoare din scrisul lor, precum și faptul că în glosele lor reapar cîteva dintre stereotipiile cu care ne-am tot întîlnit pe parcursul tranziției mă îndeamnă să schițez, la rîndul meu, un fel de răspuns. Nu pot rămîne insensibil la gîndurile unor oameni care vorbesc despre dictatură, libertate de exprimare și alte asemenea teme majore – avînd, desigur, „țăria opiniunilor lor“ – și semnează cu pseudonime. (Ce-i drept, relativ simpatice.)

Am constatat în ultima vreme – și din alte comentarii – că în ceea ce ar trebui să fie spațiul nostru public, între oameni altminteri inteligenți și educați, a reapărut și se manifestă zgomotos, dacă nu de-a dreptul entuziast – „cu turle și sobe“, cum zicea pe vremuri un realist-socialist – un perfid sentiment de neîncredere, bazat – cred – pe o eroare de logică și pe „prezumția de impuritate“ despre care vorbea dl Andrei Pleșu pe la începuturile *Dilemei*.

Să mă explic. Dacă – de exemplu – cineva scrie despre nevoia de a ne despărți de comunism, se găsește întotdeauna cineva care să dea replica: „păi noi încă n-am rezolvat problema fascismului!“. (Sau – mai rar – invers! Constat că sînt unii care își „prioritizează“ dictaturile...) Și de aici, toată discuția o ia razna și se termină, de obicei, cu atacuri la persoană, legitimări/delegitimări și apeluri emoționale către intelectuali a căror misie, nu-i așa, este „să scoată poporul din mizeria morală“. Dacă – tot de exemplu – cineva spune că limba română se vorbește tot mai prost și asta arată că oamenii nu mai au respect față de sine și față de ceilalți (pentru că nu mai au cuviința de a se exprima corect și decent), se găsește întotdeauna altcineva care să reacționeze: „păi, într-o țară coruptă și ajunsă pe mîna mogulilor de presă, dumneavoastră vă arde de dezacorduri gramaticale? diversiune!!!“). Dacă – în fine – cineva spune că în împrejurarea cutare Băsescu a avut dreptate (chit că în alte cîteva sute a greșit), apare mereu altcineva care să tragă concluzia: „e clar, sînteți plătiți de X, faceți jocurile lui Y, nu mă duceți pe mine așa ușor...“ Pe scurt, în spațiul public românesc și stînd de vorbă cu oameni suficient de inteligenți și cultivați (și cel mai adesea de bună credință), dacă vorbești despre ceva, ți se reproșează că nu vorbești despre *altceva,* iar dacă spui ce crezi înseamnă că ești plătit de forțe obscure, că ai interese dubioase, că ești „omul cuiva“, că „nimic nu e întîmplător“. Iar această schemă de gîndire și reacție – poate mi se pare – nu intervine doar în chestiunile majore, ci a ajuns pînă la mărunțișuri de viață cotidiană ori la opțiuni care țin de gusturi personale. Spui în public că te-ai uitat cu plăcere la un film amuzant – imediat se găsește cineva care îți pune în cîrcă nu doar o tîmpenie congenitală („cum? ți-a plăcut prostioara aia?“), dar și un scenariu elucubrant („ești inconștient! dacă spui că îți place asta, faci – fără să știi – jocul șmecherilor care le pun bețe în roate lui cutare și cutare și, în general, n-ai înțeles că ai noștri sînt defavorizați de ai lor, tocmai din cauza unora ca tine...“). Dacă spui ceva rău despre Opoziție, ești omul Puterii. Dacă, peste o săptămînă, spui ceva rău și despre Putere înseamnă că ești un mare șmecher – „te dai imparțial“, dar „nu ne duci pe noi așa ușor“... Ideea că ai gîndit cu mintea ta și ți-ai spus sincer părerile, și într-un caz, și în celălalt (și recunoști, eventual, că s-ar putea să te înșeli), este exclusă. Nu mai poți fi – pur și simplu – naiv, fraier, supus greșelii. Ești *interesat*. Iar acest cuvînt continuă să aibă, în uzul limbii române, conotații profund negative. *A avea interese* este încă, pentru mulți, o formă de dubioșenie, de impuritate evidentă, de „caractir“ murdar. După ce ne-am spetit două decenii să construim, cu chiu, cu vai, capitalismul și democrația, *a avea interese* și *a face un compromis* – adică două expresii curente și necesare în capitalism și democrație – sînt încă, pentru mulți dintre concetățenii noștri, sinonime cu „a fura“ și „a fi vîndut“.

În fața unor asemenea reacții, am senzația acută că au trecut degeaba peste noi douăzeci de ani: n-am înțeles mare lucru, nu ne-am lecuit de comunism. Logica perversă a vechiului regim – care vedea peste tot dușmani ai orînduirii, scenarii subversive, jocuri ascunse și legături „neprincipiale“ – s-a transferat, într-un mod perfid, către cetățeni altminteri cumsecade. Omul fără dileme pare să renască și, mai ales, să dispună de forțe noi, de cele mai multe ori preluate rapid din ideologiile la modă. Traduse și adaptate la „spațiul nostru public“, aceste ideologii se rezumă la etichetări rapide și definitive. O uriașă neîncredere – confirmată de toate sondajele – domină societatea noastră și se manifestă acut atunci cînd e vorba despre persoane publice. Or, nu e nevoie să recurgi la mari teorii și la o bibliografie academică pentru a ajunge la concluzia de bun-simț că această neîncredere blochează orice schimb fructuos de idei și opinii. Senzația permanentă că în spatele oricărui gest și oricărei propoziții „se ascunde ceva“ (un „ceva“ impur) te face să vezi – invers decît spune proverbul – o pădure deasă complet imaginară și, din cauza ei, să nu observi cîțiva copaci singuratici, dar reali. Trăim într-o atmosferă reîncărcată.

ținerea de minte

„Cu cîtă nerăbdare așteptam după-amiezele de sîmbătă: ele reprezentau pentru mine *fragmentul de timp* providențial, strălucind ca o bucată masivă de aur în zidul cenușiu, apăsător al săptămînii; dintre toate unitățile componente, mai mari sau mai mici, zile, părți de zi, ore, clipe, ce formează intervalul în care, potrivit Bibliei, Dumnezeu a făcut lumea, săptămîna de muncă divină, le preferam pe cele ce alcătuiau *o după-amiază de sîmbătă* – apogeul creației, în materie de durată; căci dacă Domnul s-a odihnit duminica, cît de gustoasă trebuie să-i fi părut această odihnă în după-amiaza de sîmbătă, «zi scurtă», desigur, și pentru El... Oricum, *pentru mine,* după-amiaza de sîmbătă era o sărbătoare (adevărata sărbătoare!), o mică vacanță; pregătirea lecțiilor, sculatul de dimineață, mersul la școală, emoțiile orelor de clasă rămîneau în urmă; iar în față se afla zîmbitoarea duminică. Așa cum în spațiu există sau se creează anume locuri ce pot servi omului drept refugiu, asemenea «locuri» există (și se creează – prin contribuția noastră) și în timp.“

Valeriu Cristea,
După-amiaza de sîmbătă,
Cartea Românească, 2006

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

O strategie şi o nenorocire

Am avut ocazia rară de a asista la o şedinţă de Cabinet a unui comisar european. Descriere instituţională: Comisia Europeană are 27 de comisari. Ei se ocupă care de agricultură, care de concurenţă, care de transporturi, în funcţie de negocierile total netransparente dintre şefii statelor membre (o rundă) şi grupurile politice din Parlamentul European (altă rundă). Comisarii participă, pe principii colegiale (exact aceasta este expresia utilizată), la definirea deciziilor pe toate zonele de reglementare. Altfel spus, comisarul pe agricultură Cioloş participă la deciziile din domeniile energiei, sănătăţii sau educaţiei, exact în aceeaşi măsură în care orice hotărîre pe agricultură este discutată şi de comisarul pe mediu, agendă digitală sau uniune vamală. Unul pentru toţi, toţi pentru unul. De aceea, pentru a putea să-şi dea cu părerea cît de cît competent pe toate temele de dezbatere, fiecare comisar are în directă subordine un mic aparat propriu de funcţionari. Ei formează Cabinetul. Şefii de Cabinet sînt funcţionarii de gradul cel mai înalt dintre „vieţaşii“ Comisiei. Mai sus de atît nu poţi ajunge (să ne înţelegem, comisarii nu sînt „vieţaşi“, ei sînt „politici“).

Din şedinţa de Cabinet la care am asistat, am aflat cum se negociase strategia energetică a Uniunii, numită şic „20/20/20“, pentru o mai uşoară ţinere de minte: reducerea emisiei de gaze cu efect de seră cu 20%, creşterea producţiei de energie din surse regenerabile la 20%, ambele obiective avînd ca termen anul 2020. Simplu. Am aflat că mai puţin simplă a fost definirea termenilor. Adicătelea, ce o fi aia producţie fără emisie de gaze puturoase. „Păi, e clar: eoliana, solara, termala“, ar fi zis nemţii. „Ba pardon, nucleara ce-are, că nu consumă petrol şi nu emite gaze cu efect de seră“, ar fi răspuns prompt francezii.

Scurtă explicaţie: Franţa produce cam 80% din energie în centrale nucleare. Este pe locul 2 în lume ca număr de reactoare, după Statele Unite. Şi-a dezvoltat propria tehnologie pe care caută să o exporte pe unde poate mai bine. Germania s-a specializat în eoliană şi solară. Nemţii au avut parte de mişcări eco-pacifiste puternice, prin anii '70-'80, pe vremea cînd centralele nucleare erau considerate cîh. Aşadar, au devenit primul producător de tehnologie eoliană pe plan mondial, domniile lor fabricînd cam o cincime din totalul vîrtelniţelor care produc curent electric pe unde bate vîntul prin lumea largă. Interesele celor doi fondatori ai Uniunii se cam băteau cap în cap, preţul petrolului era la peste suta de dolari barilul, astfel încît, la Consiliul European de la Berlin, din 2007 s-a ajuns la compromisul istoric de a scoate centralele nucleare de pe lista rușinii ecologice. Brusc, spre consternarea „grinpisiştilor“, energia respectivă a devenit respectabilă, frecventabilă, la modă. A crescut imediat interesul pe piaţă pentru respectiva tehnologie. Franţa avea de vînzare. Canada are de vînzare. Americanii au şi ei. Ruşii nu, căci, de la Cernobîl încoace, ei au o problemă de imagine. Surpriza a venit din Coreea de Sud. Tehnologia microcentralelor nucleare de cartier a creat freamăt şi interes pe pieţele globale.

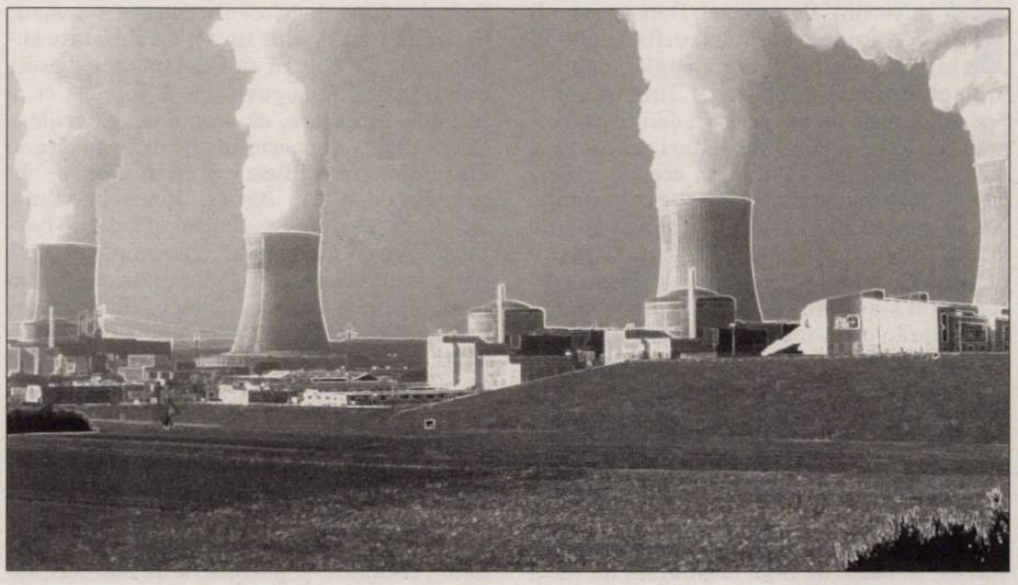

În atare vînzoleală, România nu era prea tare afectată. Surpriză! Noi eram în grafic cu îndeplinirea obiectivelor. Centralele hidro la care se adaugă Cernavodă ne făceau să şi depăşim planul european. Mai mult, după intrarea grupului 2 în funcţiune, aveam un bun excedent de producţie pe care îl mai exportam în regiune, la nevoie (de-ar fi fost bulgarii drăguţi să ne lase să tranzităm prin sistemul lor...).

A venit nenorocirea din Japonia. Barilul este tot peste sută (din cauza zaverelor maghrebiene). Reacţii: Germania anunţă că nu mai prelungeşte viaţa centralelor nucleare existente, iar agenţia nucleară franceză anunţă că gradul de gravitate al incidentului nuclear japonez ar fi 6, şi nu 4, cum anunţaseră autorităţile nipone. Vezi Doamne, tehnologia în sine e bună, localnicii nu sînt de încredere. Unii au apreciat că reacţiile antinucleare recente ar fi doar de ordin emoţional. Eu nu cred. Prea se citeşte în ele cinica logică a interesului industrial.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Thomas BRUSSING

teme de azi

O iubesc aşa cum îmi iubesc maşina

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei", realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole.* ***(N. red.)***

Cînd un dramaturg întîlneşte un om politic, în mod inevitabil omul politic sfîrşeşte prin a face o remarcă asupra pieselor pe care ar trebui să le scriem la ora actuală. În acest moment, omul politic spune: „Aş vrea să scriem una despre criza financiară". Cu cîţiva ani în urmă, un om politic mi-a spus totuşi că ar vrea să vadă o piesă despre integrarea europeană. Apoi mi-a adresat un surîs radios ca şi cum ar fi găsit ideea care ar face să explodeze cîştigurile în toată Europa.

E de la sine înţeles că nu am scris o asemenea piesă. Şi asta pentru că ştiu chiar mai puţine despre integrarea europeană decît ştie un om politic despre arta dramatică. De altfel, nici nu există vreo piesă despre integrarea europeană, cel puţin nu o piesă remarcabilă. Ceea ce, în sine, nu e deloc de mirare, deoarece arta se amestecă mereu cu realul, iar acolo unde totul merge relativ bine, arta nu îşi are locul (din acest punct de vedere, este perfect legitim să ceri o piesă de teatru despre criza financiară).

Integrarea europeană a realizat lucruri remarcabile: superlativele oratorilor de duminică sînt pe deplin justificate. În zilele noastre, nu mai există conflicte între naţiuni, iar un conflict armat pare inimaginabil. Gata cu blocurile, cu cîmpurile adverse, cu diviziunea europeană. Chiar şi controalele la frontiere au fost suprimate în anumite locuri – ceea ce părea utopic cu cîteva decenii în urmă.

Casa Europei

Există o monedă comună care, chiar dacă anumite ţări vor trebui să o abandoneze, va străluci mereu suficient de tare pentru a seduce alte ţări. Diplomele universitare şi altele de acest gen sînt pe cale să fie recunoscute în ansamblul ţărilor europene, piaţa muncii se deschide şi fiecare european poate astfel să-şi încerce norocul oriunde în Europa. Şi cum nu mai există conflicte între naţiuni, am putea să înlocuim imediat armatele naţionale cu o armată europeană. Astfel, miniştrii Apărării aflaţi în şomaj ar putea deveni, de exemplu, directori de teatru, dacă au chef.

Şi totuşi, pentru mine, nu totul este roz în Europa. În a doua jumătate a anilor '80 am auzit pentru prima dată expresia *„casa Europa"* în gura lui Mihail Gorbaciov. A sacrificat acestei idei Imperiul sovietic. A permis ţărilor din blocul de Est să iasă de sub dominaţia sovietică, a aprobat reunificarea germană, ca şi extinderea NATO spre ţările din Est. Imperiul sovietic s-a prăbuşit şi trei foste republici sovietice s-au putut alătura Uniunii Europene. Dar am închis uşa în nas tuturor celorlalte ţări din fosta Uniune Sovietică. Ucraina a traversat experienţa cea mai dureroasă. Cu „revoluţia portocalie", ţara s-a debarasat de un regim autoritar. Revoluţionarii ucraineni erau animaţi de idealuri europene, purtaţi de perspectiva europeană. Să lupţi paşnic pentru democraţie, pentru mai multă libertate şi mai multe drepturi – ce e altceva decît profund european? Însă nici Ucraina nu a fost admisă ca membru al Uniunii Europene. Am trăit această umilire ca şi cum aş fi fost eu însumi ucrainean.

Naveta spaţială Bruxelles

Ne place să spunem că Europa „este o chestie de suflet". Ei bine, pentru revoluţionarii portocalii şi cu siguranţă şi pentru Mihail Gorbaciov, a fost o chestie de suflet – şi totuşi au eşuat în a se alătura Europei instituţionale. În timp ce danezii, irlandezii şi toţi cei care spuseseră „Nu" Constituţiei Europene erau obligaţi să rămînă în Uniune – în cel mai bun caz, s-au făcut referendum-uri pînă s-a ajuns la rezultatul dorit.

Atunci, nu pot să iau prea în serios Europa ca pe o „chestie de suflet". Ar fi vorba mai degrabă de o construcţie birocratică, utilă pînă la urmă în viaţa cotidiană. Gîndiţi-vă numai la avantajele pe care le procură statutul de „consumator european".

„Identitatea europeană" se loveşte, înainte de orice altceva, de bariera lingvistică. Toată lumea ştie că într-o limbă maternă comunicarea creează o bază foarte diferită. Şi din nefericire, într-un viitor previzibil, nu va exista o majoritate de europeni care să poată comunica într-o limbă europeană comună. Orice om politic care se exprimă în limba sa maternă nu va fi înţeles decît de o minoritate de cetăţeni europeni. Dar asemeni limbii, arta retoricii este ceea ce rămîne cel mai frapant la un om politic, căci oamenii politicii europeni vor rămîne mereu mai mult sau mai puţin străini cetăţenilor Europei, iar Bruxelles-ul va rămîne mereu un fel de navetă spaţială fără chip sau voce. Şi nu există nici o soluţie la această stare de fapt.

Există oameni care îşi iubesc maşina. Alţii afirmă că este doar „un obiect utilitar". Aşa este şi cu Europa: chestie de suflet sau nu, ea merge înainte. Şi deja e bine.

Thomas Brussing *(n. în 1964 în Berlinul de Est) este scriitor şi scenarist. A studiat sociologia, apoi meseria de scenarist la Şcoala de cinematografie din Potsdam-Babelsberg. Adaptările cinematografice ale romanelor sale* Helden wie wir *şi* Sonnenallee, *care prezintă la modul umoristic viaţa în fosta RDG, au înregistrat un mare succes în Germania.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Politică şi religie. Cîteva gînduri*

În spaţiul cultural creştin, orice discuţie despre raportul dintre religie şi politică începe cu (sau ajunge la) episodul în care Isus, privind dinarul, a spus fariseilor şi „irodianilor" că trebuie dat Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu (Matei, 22; Marcu, 12; Luca, 20). Lectura rapidă a acestei pilde duce la concluzia că lumea e schizofrenă, că există un spaţiu care aparţine lui Dumnezeu şi un spaţiu care aparţine Cezarului, că politica şi republica sînt un fel de *în-sine* autonom, depărtat sau, în cel mai bun caz, inadecvat religiosului. În realitate, în această parabolă, Cristos nu divide lumea, ci desacralizează spaţiul de putere al Cezarului, păstrîndu-l însă în unitate cu lumea lui Dumnezeu. Nicăieri nu spune Isus că în lumea Cezarului nu se aplică regulile lumii lui Dumnezeu. În lumea Cezarului, puterea lui Dumnezeu este tot la fel de mare, numai că se exercită mediat, prin libertatea omului şi prin puterea Cezarului. Mai precis, se exercită cu sau împotriva libertăţii omului şi a puterii Cezarului. Evoluţia democraţiilor, care au statuat cu valoare de principiu fundamental laicitatea statului, pare să confirme acest lucru. Religia devine o chestiune privată, sentimentul religios trebuie reţinut cînd ne aflăm în Parlament, iar Dumnezeu a rămas doar o referinţă alternativă în jurămintele formale pe care demnitarii le depun la preluarea funcţiilor. Şi totuşi, trebuie evitată confuzia pe care prea mulţi o fac, între statul laic şi statul ateu. Statul laic nu este un stat ateu. O primă observaţie este aceea că democraţiile occidentale pot înflori numai în contextul statului laic, în vreme ce statul ateu nu poate fi decît totalitar. Decizii precum acelea de a elimina orice însemn religios din spaţiul public sînt tipice statelor atee, şi nu statelor laice, ceea ce le face absolut nedemocratice. Statul laic permite oricărei religii să asume partea care i se cuvine din spaţiul public, aşa cum permite şi ateilor să îşi manifeste necredinţa în public.

Dacă vorbeşti despre religie unuia dintre membrii tinerei falange de „politici" bine şcoliţi, care se afirmă prin reviste inteligente, pe la catedre sau pe lîngă partide, acesta se crispează. Ideea că religia este o mare problemă pentru lumea de azi şi că sentimentul religios este un fel de relicvă afectivă păstrată în chimia fiinţei umane prin cine ştie ce mecanism anacronic care defectează puţin măreaţa Evoluţie vine, cumva, automat cu educaţia academică sofisticată. Cei care cred, dimpotrivă, că religia nu este problema, ci soluţia sînt tot mai puţini şi tot mai izolaţi.

În fond, religia şi politica sînt foarte asemănătoare. Aş îndrăzni chiar să spun că, în sens antropologic, ambele solicită acelaşi palier al fiinţei. Asemănarea vine din faptul că şi religia şi politica pun omul în raport cu acelaşi lucru: puterea. Contactul cu puterea – a statului, a sistemului social sau a lui Dumnezeu – are un impact decisiv asupra omului. Experienţa puterii este într-o asemenea măsură obligatorie pentru oameni, încît ea ne apare adesea ca fiind necesară. Ontogeneza speciei noastre este de neconceput în absenţa forţei modelatoare a *puterii*. Precizez că, în siaj foucaultian, înţeleg prin „putere" nu atît coerciţia, cît capacitatea de a determina pe cineva să aibă un anumit comportament sau anumite opţiuni prin propria voinţă, liber exprimată. Determinarea voinţei – şi nu siluirea ei – este adevărata operă a puterii.

În ecuaţie antropologică, înlăuntrul lui *zoon politikon* palpită viu şi, adesea, determinant ca un înger *homo religiosus*. Ceea ce dialogul dintre politică şi religie trebuie să-şi propună este, mai ales, să armonizeze aceste două voci interioare. Din păcate, societatea contemporană nu ştie să atenueze disonanţa dintre cele două voci interioare decît prin amuţirea uneia dintre ele. Pentru ca un om să fie echilibrat interior şi să fie util deopotrivă cetăţii şi lui Dumnezeu, cele două voci trebuie să se audă după regulile canonului muzical. În muzică, un canon este o împletire a două melodii, dintre care una este principală şi cea de-a două este derivată din prima, în fapt, o variaţie a acesteia. Melodia principală începe să se audă şi apoi, după un interval de timp oarecare, începe variaţia. Ceea ce rezultă este perfect armonic. Întîietatea melodică nu poate aparţine decît religiosului. Cît de „liberă" este variaţia celei de-a doua melodii, cea a politicii, faţă de prima rămîne la deplina libertate a individului.

Dar, dincolo (sau dincoace) de aceste speculaţii, chestiunea raportului dintre religie şi politică se dezvoltă într-o multitudine de întrebări la care oricine vrea să înţeleagă ce e cu el pe această lume trebuie să încerce un răspuns. Apare imediat, de pildă, chestiunea convertibilităţii credinţei religioase în opţiune politică. Răspunsul cel mai bun mi se pare a fi „da, dar nu imediat". S-au văzut creştini practicanţi votînd cu socialiştii sau atei votînd cu creştin-democraţii, aşa că e hazardat să spunem că religia votează prin mîna electorului. Însă, prin opţiunea politică, manifestată la limită prin vot, cetăţeanul face o declaraţie proprie despre starea cetăţii la momentul chestionării acestei opţiuni. O asemenea declaraţie se fundamentează în mod natural pe viziunea celui chestionat asupra lumii, pe valorile în care acesta crede. Credinţa religioasă este deci esenţială. Mai departe, apare întrebarea în ce măsură partidele politice au datoria să răspundă sentimentelor religioase. Trebuie ca un partid politic, forjînd propria identitate doctrinară, să ţină cont de sentimentele religioase ale oamenilor? Şi dacă da, în ce măsură? În fine, din perspectiva Bisericii, ar trebui să vedem dacă ea trebuie să fie „echidistantă" faţă de dezbaterile politice. Sigur că accesul la mîntuire e asigurat oricărui credincios în mod egal, fie că e socialist, fie că e conservator. Dar Biserica are, la rîndul ei, opţiuni asumate în ceea ce priveşte întrebările cetăţii. Poate fi ea, aşadar, echidistantă cînd două partide/doctrine dezbat ceva şi una dintre acestea susţine o poziţie apropiată de cea a Bisericii, iar cealaltă susţine o poziţie contrară? Iar întrebările care răsar spontan în prelungirea reflecţiei asupra raportului dintre politică şi religie nu se opresc aici.

* Am (re)găsit acest text într-o mai veche *Dilema*, din vara lui 2008.

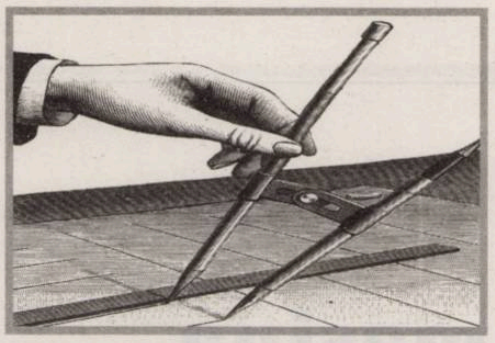

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

De la un călător la altul

Strînsele noastre legături cu Franţa au fost de patronaj de la Napoleon al III-lea pînă la De Gaulle şi succesorii săi – unde mai are Generalul o statuie, în afară de Franţa sau poate vreo fostă colonie „de peste mări"? De cînd avem aceste relaţii, s-au perindat nenumăraţi vizitatori interesaţi să cunoască fie exotismul balcanic, fie imitaţia francofonă (cu limba stăm din ce în ce mai prost în ziua de azi, deşi pe vremuri meritam toate premiile).

Este instructiv să revedem din cînd în cînd imaginile pe care le-au reţinut, în impresiile lor, aceşti voiajori de profesie, atraşi de perspectiva unui reportaj suculent. Nu totdeauna jurnalul lor de călătorie reprezintă o viziune lucidă a direcţiilor de evoluţie a societăţii româneşti. De pildă, în 1905, cartea lui André Bellessort despre o ţară „fără tradiţii, fără moştenire, incapabilă de a-şi ajunge singură, făcută dintr-o bucată de voinţa oamenilor săi politici", într-un cuvînt, comparabilă cu orice republică sud-americană. Nu-i de mirare că ziaristul francez a stîrnit atunci comentarii biciuitoare, ca acela prin care N. Iorga îl denunţa cititorilor români.

După Război – Primul! –, s-a schimbat atitudinea politică a Franţei, căreia prăbuşirea imperiului aliat, al Rusiei, îi impunea să caute un alt punct de sprijin, atît faţă de ce era dincolo de graniţa Europei, cît şi în raport cu refacerea rapidă a Germaniei ameninţătoare. De aceea, observaţiile, chiar cînd erau critice, au fost mai binevoitoare. S-a schimbat şi calitatea intelectuală a musafirilor. A apărut, în 1931, *Le carrefour des empires morts,* carte pentru care istoricul Lucien Romier, străbătînd ţara de la Dunăre la Nistru, şi-a format o idee despre unitatea şi continuitatea acestui popor de obîrşie romanică, dar şi despre zbuciumul şi confuzia din prezentul lui cotidian. În capitala regatului a găsit ceea ce noi, răsăriţi după Război – Al Doilea –, am pierdut pentru totdeauna:

„Sufletul său a rămas levantin şi grecesc, deşi vopsit cu un strat trainic de eleganţă pariziană. Oraşul trăieşte în prezent, socotindu-se născut din ajun, chiar dacă oamenii mari de bronz fac gesturi oratorice la fiecare răspîntie... Adevărata podoabă a Bucureştilor după gustul meu sînt grădinile delicioase şi această vegetaţie subţire, aurită toamna, care înfăşoară într-o graţie languroasă rămăşiţele oraşului aristocratic."

Odată cu Romier venise Paul Morand, eseist şi romancier de reputaţie europeană, pe care căsătoria îl făcuse să intre în elita bucureşteană financiară şi mondenă. A doua zi după cartea lui despre Londra, s-a întors în România ca să scrie *Bucarest* (ediţia întîia în 1935, s-a retipărit în 1990). În acelaşi timp era aici François de Vaux de Foletier, adus de reuniunea anuală a Comitetului internaţional de ştiinţe istorice şi căutînd material pentru o carte despre ţigani. Am avut prilejul să reproduc în această rubrică însemnările sale despre Bucureşti. Volumul lui Morand este mult mai bogat şi mai absorbant. În fine cadenţe, el evocă la început panorama istorică, apoi diverse aspecte pitoreşti; de marginea oraşului nu s-a apropiat mai mult decît Oborul sau Calea Dudeşti, descrierea se concentrează asupra cartierului elegant: de la Capşa la Şosea.

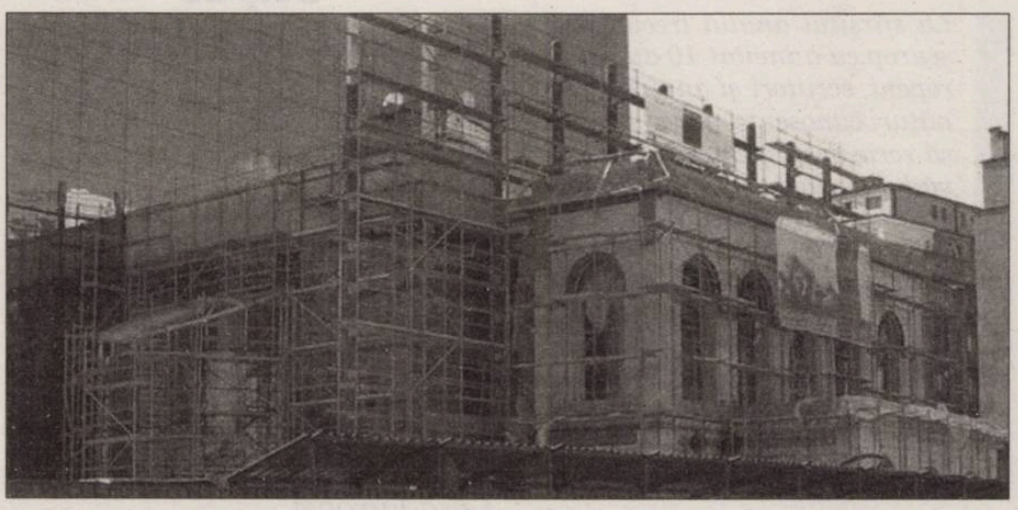

Realitatea socială sărea în ochi pe străzile Capitalei: ţărani amărîţi aşteptînd la cozi nesfîrşite bunul plac al Statului.

Autorul a vizitat conştiincios muzeele (la cel Municipal, aflat atunci pe Calea Victoriei, în „Casa cu lanţuri", unde l-a primit G.D. Florescu – „Barbete", pe care l-am apucat şi noi, i s-au arătat vechi planuri şi gravuri; la cel de Artă Religioasă de la intrarea în Cişmigiu, a văzut frescele medievale de la Curtea de Argeş; Tzigara-Samurcaş i-a prezentat ceea ce este astăzi Muzeul Ţăranului). I s-au deschis palatele familiilor boiereşti (Sturdza, din Piaţa Victoriei, unde era Ministerul de Externe, nu mai există) şi biblioteca din casa Brătianu, în fundul parcului unde Ionel îşi are statuia. Realitatea socială sărea în ochi pe străzile Capitalei: ţărani amărîţi aşteptînd la cozi nesfîrşite bunul plac al Statului. Bînd vin fiert şi ascultînd-o pe Maria Tănase, oaspetele francez a înţeles că bucureşteanul „întruchipează sufletul unui popor a cărui răbdare e nesfîrşită, sublimă ca a animalelor, şi al cărui optimism îngăduitor a inventat zicala: – *Mare-i grădina lui Dumnezeu!*".

Dacă, mîine, încă un observator străin va depune mărturie despre oraşul nostru, cel odată cu care ne transformăm şi noi, cum ne vom vedea oare în acea oglindă?

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Cristina CHIRA

SOS Provincia

Palatul Bethlen din Sînmiclăuş, judeţul Alba

Palatul Bethlen din Sînmiclăuş nu are de oferit numai imaginea misterioasă a unei clădiri unice în genul ei, ci are şi o istorie pe măsură. Miklós Bethlen, personalitate culturală şi politică marcantă a secolului al XVII-lea, este atît proprietarul cît şi arhitectul ansamblului de la Sînmiclăuş, ridicat în perioada 1663-1683, după planurile pe care el însuşi le-a realizat.

Miklós Bethlen este membru al uneia dintre cele mai proeminente familii nobiliare transilvane. Tatăl său, János Bethlen – om de încredere al principilor Gheorghe Rákóczi I şi Gheorghe Rákóczi II – devine, sub Mihai Apaffi I, cancelar al Transilvaniei, poziţie pe care o va ocupa mai tîrziu şi fiul său. Într-o perioadă în care voievodatul se afla într-o poziţie delicată, prinsă între cele două mari imperii, Otoman şi Habsburgic, fiind în plus tulburată de conflictele religioase dintre catolici şi protestanţi, János Bethlen şi apoi Miklós Bethlen au jucat un rol determinant. Ei s-au numărat printre principalii luptători pentru păstrarea independenţei Transilvaniei şi drepturile protestanţilor din principat.

Şcolit în cele mai renumite centre de cultură ale lumii protestante europene, la Heidelberg, Utrecht şi Leyden, tînărul Miklós Bethlen întreprinde călătorii prin Europa, familiarizîndu-se cu mediile sociale, culturale şi politice din Franţa, Germania, Olanda, Anglia şi Italia. La întoarcerea în ţară, se îndeletniceşte cu scrisul, tipărind texte menite să informeze publicul european asupra abuzurilor Contrareformei în Ungaria aflată sub stăpînire habsburgică. El se implică în acţiunile conspirative ale maghiarilor din Imperiu împotriva austriecilor şi militează pentru păstrarea independenţei Transilvaniei. În ultimii ani ai secolului al XVII-lea, cînd Transilvania intră totuşi sub dominaţie habsburgică, Miklós Bethlen merge la Viena pentru a negocia statutul principatului în cadrul Imperiului şi reuşeşte să obţină semnarea Diplómei Leopoldine, prin care Transilvania e declarată provincie autonomă a Imperiului, primind libertăţi şi drepturi administrative, religioase, fiscale şi militare însemnate.

În 1704, persecuţiile austriecilor împotriva protestanţilor din Transilvania îl determină pe Miklós Bethlen să scrie un pamflet, pe care încearcă să îl trimită ambasadorilor Olandei şi Angliei la Viena. Manuscrisul este însă interceptat, iar Miklós Bethlen este acuzat de trădare. Începînd din acest moment şi pînă în 1716, Miklós Bethlen îşi petrece viaţa în captivitate. Între timp, îşi scrie memoriile, *„Sudores et cruces Nicolai comitis de Bethlen"*, act istoric şi literar fundamental pentru înţelegerea gîndirii lui Miklós Bethlen şi a epocii sale.

Familiarizat cu arhitectura din anii de studii la Utrecht şi Leyden, Miklós Bethlen îşi face singur planurile palatului de la Sînmiclăuş, rezultînd de aici o clădire singulară în peisajul arhitectural european. Planul palatului, un pătrat fără curte interioară, cu colţurile marcate de volume asemănătore unor turnuri, aminteşte de planurile renascentiste ale castelelor de la Cetatea de Baltă şi Ozd. Cu toate acestea, Bethlen modifică tipul de plan, diminuînd dimensiunile a două dintre „turnuri" şi introducînd, între ele, o spectaculoasă loggie pe două etaje, deschise spre parc şi spre peisajul din fundal. Proiectarea peisagistică a ansamblului este însă compromisă în perioada imediat următoare, prin construirea, din motive de siguranţă, a unui zid de apărare cu cinci bastioane în jurul palatului. Din punct de vedere al compoziţiei şi decoraţiei faţadelor, Miklós Bethlen face dovada unui gust şi orizont estetic puternic marcate de tradiţia locală renascentistă: simetria ansamblului, loggia „dublă" susţinută de arcaturi puternice, ancadramentele de uşi şi ferestre surmontate de frontoane triunghiulare, toate din piatră, sînt tot atîtea elemente conducînd la caracterul particular al palatului. Ele sînt totodată determinante pentru încadrarea edificiului în ceea ce se defineşte ca fiind Renaşterea transilvană. Elemente baroce sînt adăugate într-o etapă ulterioară, în 1765.

În 1856, palatul este cumpărat şi restaurat de familia Bruckenthal, care îl transformă în şcoală agricolă. În perioada comunistă palatul devine parte a IAS Jidvei, iar astăzi este neutilizat, deşi se află în proprietate privată.

Cristina Chira *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

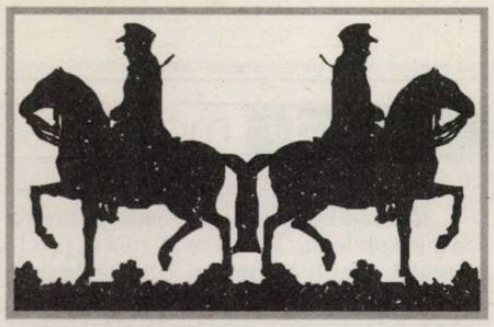

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Adam Michnik și „experiența românească“

Pentru că nu pot fi idilico-angelic ascultîndu-l, cred că e o datorie de obiectivitate să consemnez ideile cu care Adam Michnik contrazice corectitudinile noastre politice, de dreapta și de stînga, conformismele și comodităţile noastre, numite concis de Andrei Pleşu „experienţa românească“.

„Toate visele fundamentale ale generaţiei noastre au fost realizate. Am vrut libertatea – o avem. Am visat graniţe deschise – le avem. Am vrut alegeri libere pentru Parlament – le avem. Am vrut ca viaţa culturală să existe fără cenzură – ea există fără cenzură. Dar sîntem furioşi. De ce sîntem furioşi?“ Răspuns de stînga: fiindcă nu suportăm capitalismul ăsta sălbatic, cu inegalităţile sale economice pe care nu le pot îmblînzi nici libertatea de expresie, nici libertatea de circulaţie şi toate celelalte mofturi democratice.

„După cunoştinţele pe care le am despre comunism, în anumite situaţii, tăcerea este un act eroic.“

Răspuns de dreapta: de obicei, în cele mai multe cazuri, tăcerea a fost o complicitate cu puterea comunistă.

„Cineva... scria o carte onestă despre Dante, fără să-l citeze pe Stalin, pe Ceauşescu, acest lucru a necesitat adesea curaj...“ Răspuns de anticomunist visceral: nu putea fi onestă şi curajoasă o carte despre Dante care primea bunul de tipar al cenzurii.

„Cred că ceea ce a rezistat în cultura rusă, în cultura română ori în cultura poloneză s-a datorat acestor oameni care nu s-au dus pe baricade, ci pur şi simplu au făcut o treabă bună.“ Experienţa românească: gîndeşti în laşităţi pe cît de comode, pe atît de oribile.

„...N-o înţeleg pe Herta Müller. Nu înţeleg ce le reproşează intelectualilor români care au fost puşi în pericolul de a intra în închisoare. De ce nu-i ceartă pe Helmut Kohl sau pe François Mitterrand, care n-au fost în nici un pericol?“ Răspuns strict de centrist, cîţi or mai fi: mă încearcă bănuiala că sala care a aplaudat această idee e aproape aceeaşi care a aplaudat-o pe Herta Müller cînd ne-a făcut de nimic.

„În Europa, ne vom răfui tot timpul cu comunismul şi fascismul, dar această răfuială nu trebuie instrumentalizată. Nu trebuie să devină un element de polemică politică.“ Răspuns de la dreapta şi de la stînga: Michnik ne propune apolitismul, vorba lui – nu e ceaşca noastră de ceai.

„Iertarea este întotdeauna un act individual. Poţi să ierţi propriile lucruri, nu pe unele străine...“ Pentru experienţa românească e de neînţeles.

„Trebuie să terminăm cu această logică a revanşei. Politicienii niciodată nu trebuie să facă dreptate.“ Din experienţa românească: la noi a cîştigat alegerile un partid care avea scris pe steagurile sale că voia şi dreptate, şi adevăr.

Am bănuiala că acei care l-au aplaudat pe Michnik sînt aceiaşi care au aplaudat-o pe Herta Müller.

„Dacă eu nu iert şi caut răzbunare, îmi fac mie însumi o nedreptate, devin şi mai rău, şi mai prost. Dar dacă iert, este unul dintre acele rare momente în care mă pot gîndi la mine cu simpatie.“ Pentru experienţa românească, e confuz şi mai ales antipatic.

„Identitatea noastră poate să degenereze în două moduri. În viaţa mea, prima degenerare a fost cauzată de bolşevism. A doua a fost cauzată de naţionalism.“ Replica rromânului verde: de acord cu prima frază, în nici un caz cu a doua; la noi, naţionalismul a fost întotdeauna o regenerare.

„Cea mai mare nefericire a secolului al XX-lea e generalizarea... Acel limbaj al generalizării anticomuniste a fost pentru mine inacceptabil.“ Memo, strict personal: singurul meu articol cenzurat după 1989 a fost acela în care pentru prima oară citam această idee a lui Michnik: „Topica şi logica urii anticomuniste e similară cu topica şi logica urii comuniste“. Era inadmisibilă în 1993. O ţin şi azi pe perete.

„Există o formă eficientă de decomunizare: alegerile libere. Nu există o altă formă.“ Experienţa românească: muzica! muzica!

În sumă: nu numai pentru asta îl iubim.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Daţi-mi un trup, bre, munţilor!

– dezordinea simbolică (XVII) –

De atîta amar de ani îi tot dăm dreptate, resemnaţi, lui Titu Maiorescu. Recunoaştem că avem o problemă cu formele fără fond, şi adevărul e că, la urma urmei, ca orice diagnostic conştientizat şi recunoscut, treaba e cumva acceptată şi fixată în imaginea pe care o avem despre noi înşine. Dacă ar fi numai atît, necazul nici n-ar fi aşa de mare. Sînt şi alţii pe lumea asta, nu puţini, care trag de aceeaşi boală veche. Însă vestea proastă e că, pe aici, maladia a trecut într-o fază degenerativă. De la stadiul folosirii delirante a oricărei forme, de la nivelul preluării din mers a oricăror modele întîlnite pe drum, am depăşit faza îmbrăcării hainelor fără să ne uităm în oglindă, şi am trecut la un fel de război al degradării, al mutilării cu orice chip, al unei recroiri groteşti a mărfii pe care o înghiţim. Cum ar veni, nu numai că preluăm tot, dar o facem şi prost, intervenind cu tupeu maxim asupra lucrurilor şi ideilor, ca nişte croitori beţi.

După cum era normal, după Revoluţie, am aruncat la gunoi tot arsenalul simbolic al comunismului. Dar am uitat că mai sînt de făcut şi alte lucruri decît aruncarea de la etaj a portretului lui Nicolae Ceauşescu, decuparea stemei din steag, şi schimbarea salopetei de tergal cu cea de blugi. „Emanaţii“ care ne-au condus paşii în primii ani de libertate nu s-au gîndit că noul spaţiu mental în care păşeam ar fi trebuit să aibă măcar o formă rezonabilă, dacă în marea grabă nu se găsea vreo urmă de conţinut. Călăuzitorilor noştri nici nu le-a trecut prin cap că există un soi de *design* al democraţiei, că trebuie să avem în preajmă, dincolo de idei şi de vorbe, un set de obiecte cu semnificaţie, un repertoriu de simboluri care să ne ţină împreună şi să funcţioneze, pentru noi, aşa cum salivăm cînd vedem cum funcţionează treaba asta pe la alţii.

Sigur, se poate spune, cu toată dreptatea, că simbolisticile naţionale ale marilor popoare, la care ne uităm cu jind, vin din adîncul timpului, după ce au traversat secole de experienţă directă şi nenumărate probe de rezistenţă şi de funcţionalitate. E perfect adevărat. Dar nu e mai puţin demn de luat în seamă faptul că există şi cazuri celebre de revalorificare şi de rescoatere eficientă la lumină a unor simbolistici statale care au traversat ani buni de adormire. Însă toate aceste procese s-au făcut sub ochii unor oameni care le înţelegeau importanţa şi care, culmea, se mai şi pricepeau la treburile astea. Reaşezările, ajustările şi operaţiile estetice ale seturilor de simboluri naţionale nu s-au făcut, prin locurile unde au avut succes, de către politruci sfertodocţi, veri şi nepoţi de la ţară, propagandişti cîrpaci, şi rubedenii trimise la şcoală, prin străinătate, doar ca să nu se plictisească pe aici.

„Arhitecţii“ democraţiei noastre, „ctitorii“ libertăţii de după 1989 şi-au pus sacourile pe spate, după cum au învăţat de la Tovarăşul, şi-au suflecat mînecile de la cămăşi şi s-au pornit să-şi facă cruci pe la slujbe, cerînd iertare, în gînd, stafiei lui Marx. Pentru mulţi dintre ei, simbolistica statală înseamnă un girofar albastru pe maşină, o escortă în uniformă, şi nişte claxoane tembele. Restul e treabă de moft, fiţă snoabă, şi chestie prin care pierzi vreme, în loc să puieşti clone cu moravuri identice prin toate locurile pe unde vrei să ai controlul absolut.

Cine să mai aibă timp de chipul simbolic al naţiunii, de „faţa“ şi de alegerea inspirată a sărbătorii naţionale, de estetica drapelului, de aspectul clădirilor în care se află instituţiile publice, de felul în care arată moneda naţională, uniformele poliţiştilor şi ale armatei, marile universităţi şi şcolile de tradiţie, siturile istorice, toate spaţiile şi obiectele care dau, în cele din urmă, portretul vizibil al unei naţiuni, dar şi felul în care se întîlneşte cu sine şi se arată lumii?

La cît sîntem de împătimiţi după forme şi după patriotismul de operetă, dacă s-ar fi găsit măcar cîţiva meseriaşi care să inginerească decent lucrurile astea, culmea, poate că am fi zărit, în timp, şi consistenţa substanţei şi a importanţei unui asemenea proces de îngrijire a chipului nostru. Dar la noi, de douăzeci de ani, discuţia civilizată despre identitate umblă jerpelită, în haine de la second-hand, în timp ce delirul patriotard se plimbă ţanţoş, în costum alb, cu ochelari de soare supradimensionaţi şi cu gesturi mussoliniene. Iar felul în care arătăm cu totul e o continuă bîlbîire căpiată, un delir de forme şi de culori, un amestec bulversant de începuturi de idei şi capete de teme care nu reuşesc să depăşească stadiul de proiect etern. Colac peste pupăză, au mai apărut şi ştiinţa (la alţii) sau moda (la noi) brandingului, chestie care ne dă speranţa ridicolă că vine mîine un salvator care păcăleşte istoria şi ne scoate Miss Univers, fără să ne mai obosim să trecem nici măcar pe la preselecţie.

Experienţele vaste ale evazionismului simbolic din anii comunismului, erodarea formelor naturale de întîlnire şi raportare la simboluri comune, pervertirea reflexelor de identificare comunitară şi teama de viitor ne-au adus într-un stadiu în care cu greu se mai poate zări o ieşire de sub domnia impostului, a nepotismului dinastic şi a improvizaţiei patologice. Şi, ca să fie tacîmul complet, ne-am trezit cu nostalgia depresivă a ordinii simbolice, taman cînd treaba asta e în mare suferinţă şi prin alte părţi.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Chiar să fie ceva între Mitică şi Mititelu? Iar mitica echipă a Universităţii Craiova chiar riscă să devină o mititică formaţie de divizie secundă?

Bineeee! Am numărat. E a zecea întrebare care-şi include răspunsul ironic. Tema pe care mi-aţi propus-o vorbeşte despre derizoriul sportului românesc, al presei sportive şi despre motivele pentru care sîntem dezgustaţi de fotbalul valah. Răspund scurt: nu de la Mitică şi nu de la Mititelu a început decăderea şi nici măcar umorul Universităţii Craiova. Povestea erodării e mai veche şi din cartea ilustrată a destrămării mitului Craiovei fac parte George Constantin Păunescu, fraţii Ilinca, Gigi Neţoiu şi alte personaje care nu spun mare lucru publicului *Dilemei vechi*.

Restul spaţiului îl voi folosi, în mod excepţional în această săptămînă, pentru a mă abate de la regulă şi de a adresa, la rîndu-mi, o întrebare. De acord, Liga 1 e vai de capul ei, sportul suferă nu doar de criză de bani, ci şi de criză de idei, dar din această lume frivolă, îndelung şi just contestată, lansez şi eu o provocare către un univers mai bun şi mai generos.

Ca urmăritor, uneori la concurenţă cu meciurile duminicale din Anglia, Italia sau România, al emisiunii *50 de minute cu Pleşu şi Liiceanu,* mă gîndesc de ce nici unul dintre miile de angajaţi ai TVR – staţie naţională şi care are resurse de inovaţie în absenţa presiunii ratingului – nu s-a gîndit că ar fi frumos să dedice o ediţie specială Japoniei? S-ar fi întîlnit, sub reflectoarele TVR, omul care a scris cele mai savuroase pagini în limba română despre Japonia – Andrei Pleşu, şi cel care are o legătură intimă, devenită dureroasă în ultimele zile, prin frămîntările fiului său, cu aceeaşi ţară – Gabriel Liiceanu.

Da, ştiu, nu e treaba mea, e o chestiune de producţie TV, ar fi trebuit probabil convinşi cei doi, era de muncă din partea televiziunii publice, mă întorc la numărat cornere şi mititei lîngă stadioane, mititei al căror fum izbucnit dintr-un grătar prins de flăcări era gata-gata să oprească un meci în etapa trecută, poftim, cea mai iute, blîndă şi nevinovată explozie care se poate imagina în aceste săptămîni!

Cătălin TOLONTAN

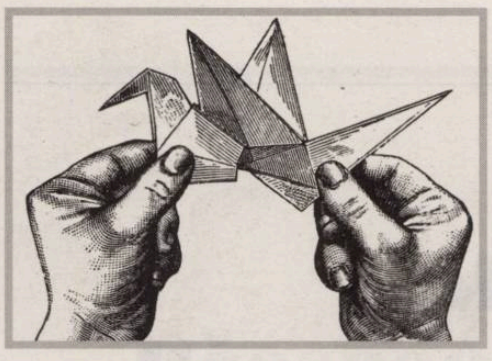

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Despre morţi, numai de bine

O cruce din fier forjat în parcul IOR din Titan, care amintea de moartea unui tînăr înecat în apele lacului, a dispărut. În locul ei a rămas o mică groapă. Nu cred că a fost furată pentru fier vechi. Nu e exclus însă ca ea să fi fost scoasă din motive şantieristice, pentru a nu strica aliniamentul celor un milion de bănci şi coşuri de gunoi de lemn care sînt montate în zonă, adică pentru a nu strica afacerea amenajării (deocamdată haotice) a parcului. E posibil şi ca peisagiştii Primăriei (sau cum s-or fi chemînd) să fi hotărît că, din punct de vedere estetic, o asemenea cruce nu se potriveşte în parc. Tot aşa de bine se poate ca Primăria să fi decis că locul crucilor e la cimitir şi nu pe domeniul public.

Ştiu cum, la cîteva zile după atentatele de la metroul londonez din 2005, autorităţile au hotărît să adune din staţii nenumăratele flori şi lumînări depuse în memoria victimelor. Primarul de atunci, Ken Livingstone, a explicat cît se poate de simplu celor care au criticat măsura că, deşi respectă memoria victimelor, metroul este un mijloc de transport public care trebuie să funcţioneze şi care nu poate fi transformat într-un memorial. Decizia a rămas fermă. Dacă şi autorităţile noastre ar începe să adopte asemenea hotărîri în contra binecunoscutelor tradiţii locale, am putea vorbi de semnele unei reforme profunde, de un început de civilizare a administraţiei. Cum ştim, deocamdată toate şoselele ne sînt pline de cruci, la fel şi trotuarele din oraşe. Malurile lacurilor şi marginile prăpăstiilor sînt şi ele înţesate de cruci cu inscripţii care mai de care mai înduioşătoare. Nu sînt convins că tuturor ne place să ne înspăimîntăm, la fiecare pas, de felul în care a murit unul sau altul dintre concetăţenii noştri.

Mai nou, pe trotuarul din faţa cafenelei din Piatra Neamţ în care anul trecut a fost împuşcat un cămătar, rudele au instalat o placă funerară în amintirea lui. Cu alte cuvinte, am ajuns în stadiul în care, la nivel simbolic, punem memoria unui interlop pe acelaşi palier cu memoria eroilor Revoluţiei din Bucureşti despre care ştim că ani de zile a fost întreţinută prin tot felul de cruci, cruciuliţe, lumînări, lumînărele cu tricolor găurit, icoane şi fotografii îndoliate alături, plus inscripţii făurite fiecare după propria lege şi după gustul fiecărei familii. Atît amplasarea plăcii funerare a unui cămătar în centrul unui oraş cît şi felul improvizat şi mizericos în care ni se amintea că într-un loc sau altul nişte oameni au murit pentru un ideal sînt la fel de inadecvate şi depărtate de spiritul civic.

Apropo de Revoluţie, mi-amintesc cum nişte muncitori au instalat în 1990, în curtea unei fabrici, un fel de sîrmă de aluminiu despre care spuneau că e un monument în amintirea cîtorva colegi care îşi pierduseră viaţa în decembrie. Împreună cu tot colectivul ţineau momente de reculegere în faţa acelei sîrme.

Nu pot uita nici comparaţia pe care am avut ocazia s-o fac între vaietele disperate ale unei mame care se tînguia că „Răzvănel" al ei ar putea păţi ceva în Piaţa Universităţii (unde tocmai se dusese în seara de 21 decembrie 1989) şi mîndria din glasul unui tată care-şi ştia ambii copii în acelaşi loc, şi care îşi exprima cu voce sonoră speranţa că „băieţii noştri vor învinge". Pe scara evoluţiei umane, varianta demnă în faţa pericolului şi a morţii e parcă mai presus decît bocitul. Tot aşa, cred că ştirile despre catastrofe prezentate decent sînt mai presus decît cele pe ton plîngăcios, îmbibate cu adjective dureroase. Zilele trecute, o româncă din Japonia le făcea în direct celor de la Realitatea TV observaţia că transmit ştirile despre cutremur într-un mod mai catastrofic decît televiziunile din Japonia. Chiar dacă imaginile arată valuri uriaşe distrugînd oraşe iar cifrele grăiesc despre mii de morţi şi dispăruţi, în concepţia producătorilor, pentru audienţa locală e neapărat nevoie şi de ceva bocete însoţitoare. Modelul e cel rural, unde durerea familiei după un om care a murit nu pare nici destulă şi nici corectă, dacă nu e însoţită de bocete, şi unde cei pe care nu-i ţin bojocii la bocit au ocazia să angajeze „profesioniste". E tradiţional, dar nu şi civilizat. Iar pentru japonezi, bocitul românesc nu e nici măcar tradiţional.

Televiziunile noastre ar trebui să mai aibă puţină răbdare pînă vine sezonul inundaţiilor autohtone (ca să nu zic de cutremur). Vor avea destule ocazii pentru jelirea jurnalistică a „pierderii agoniselii de-o viaţă" şi aşa mai departe. Dar atitudinea faţă de suferinţă şi cultul morţilor exprimă într-un fel şi gradul de demnitate al viilor. Iar dacă viii preferă să bocească şi să instaleze, pentru cei morţi, însemne funerare improvizate, la rîndul lor nu pot spera că vor fi pomeniţi decent (ca să nu vorbim de onoruri), ci că vor avea parte tot de jelanie şi, eventual, de sîrme în curtea fabricii sau cruciuliţe prin tufişuri.

ready made

„Reflexul de apropiere constituie un adevărat *preludiu*. Vierul se plimbă în jurul scroafei, emite grohăituri caracteristice, are un clefăit mandibular evident, salivează abundent, apoi o împinge cu rîtul în regiunea flancului, ia contact nazo-nazal, apoi nazo-vulvar, timp în care se accentuează starea lui de agitaţie sexuală."

coordonator Ion Dinu, *Suinicultură. Tratat de creştere a suinelor,* Editura Coral Sanivet, 2002

PUBLICITATE

Programul Galeriei:
L-V:11:00 - 19:00
Sâmbătă :10:30 - 14 :30
Duminică:Închis

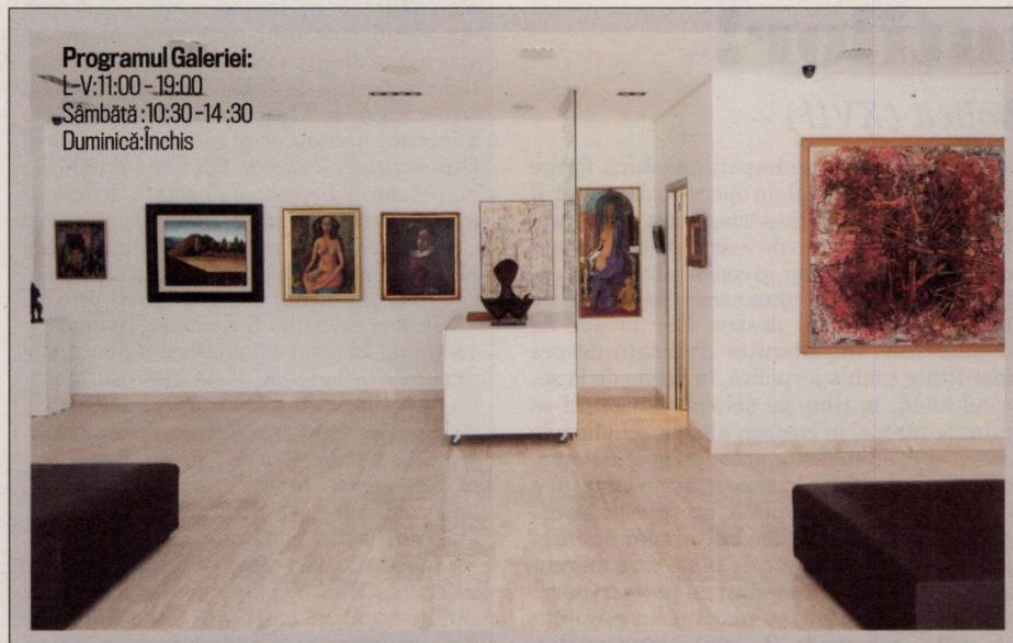

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artiști români, care au lucrat și în străinătate, cu cote internaționale

Artiștii galeriei:

Isaac ANTCHER
Corneliu BABA
Dimitrie BEREA
Victor BRAUNER
Constantin BRANCUSI
Mircea CIOBANU
Aurel COJAN
Jean DAVID
Natalia DUMITRESCU
Francois GALL
Lucian GRIGORESCU
Nicolae GROPEANU
Etienne HAJDU
Jacques HEROLD
Marcel IANCU
Alexandru ISTRATI
George MARCULESCU
Samuel MUTZNER
Paul NEAGU
Gheorghe PETRASCU
Jules PERAHIM
Magdalena RADULESCU
Victor ROMAN
Paul SCORTESCU
Arthur SEGAL
Michel SIMONIDY
Victor VASARELY

COLORS ART GALLERY împreună cu Galeria LE MINOTAURE Paris vă invită la

Abstractul în Pictura lui Cojan

Expoziția va avea loc în perioada 18 martie - 8 aprilie 2011 . Vernisaj, vineri 18 martie, începând cu ora 17.00.

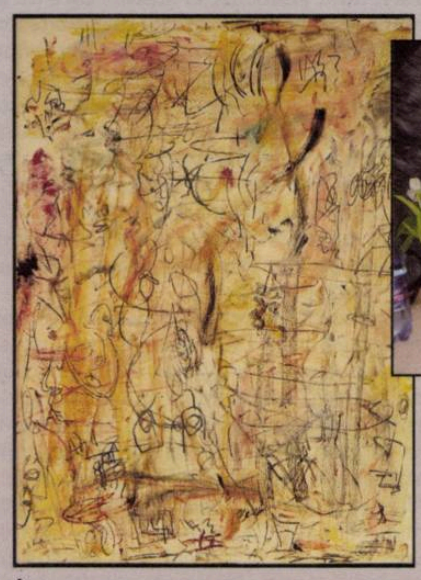

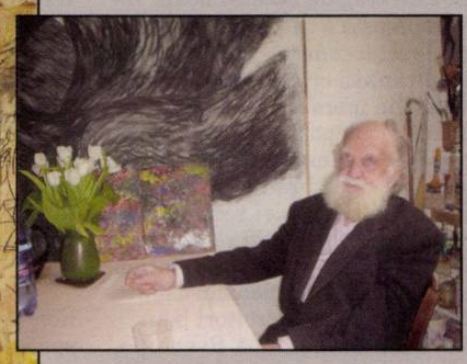

Aurel Cojan - "Mouvement", 1985,
tehnică ulei pe pânză dimensiuni 99,7 x 72 ,9 cm.

Într-o perioadă de preaslăvire a unui regim și a unor conducători nedemni, Cojan a avut verticalitatea marelui artist. Nu a făcut copromisuri. Ca urmare, nu a primit comenzi. Nu a avut de multe ori cele necesare unui trai minimal. Dar nu i-a păsat. A pictat pe ce s-a putut. A înobilat orice bucățică de hartie, carton sau pânză.

PICTURA ERA OXIGENUL !
Pentru tânărul care, acum mai bine de șase decenii își expune lucrările în florăria mamei sale de lângă Biserica Italiană din București, **PICTURA ÎNSEAMNĂ VIAȚA ! "**

Textul de Florin Colonaș, în catalogul expoziției "Cu gândul la Cojan", Galeria "Contrapunct", București 1999 "

Colors Art Gallery, Strada Puțul lui Zamfir nr.22-24, sector 1, București
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42 Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Rezistenţa de catifea

– Şi ce faceţi acum? m-am interesat eu.

– Mi-e şi ruşine să spun, că de cîte ori povestesc, toată lumea mă invidiază... a cochetat R.

– Adică?

– Păi, am părăsit Bruxelles-ul şi ne-am luat o casă cu chirie într-un sătuc din Bretania, pe care plătim sub jumătate din ce plăteam în Belgia. Ne-am luat nişte joburi în nişte proiecte pentru care putem să facem totul online, aşă că muncim doar vreo patru ore pe zi, restul ne plimbăm, am mers în fiecare zi la ski, citim...

– Şi cu banii?

– Total general, rămînem cu mult mai mult decît înainte. Chiria e la jumătate şi costul vieţii este mult mai mic. Esenţial e însă că apucăm să şi trăim, că la Bruxelles ajungeam pe la 9 seara acasă, ne încălzeam ceva la microunde şi ne culcam, ca să fim în formă a doua zi la muncă.

– Mda, recunosc că vă invidiez deja! am şoptit eu, cu ochii deja în zare.

Peste o zi, am avut o discuţie similară cu o cunoştinţă din Tîrgu Mureş, om aşezat şi *„winner“* după toate criteriile noastre curente. De vreo doi ani îşi propune să lase totul baltă, iar acum găsise o oportunitate pe gustul lui în zona depopulată a fostei Germanii Democrate, în jurul Leipzig-ului. „Cu mai puţin de un sfert din ceea ce aş lua pe apartamentul meu central din Tîrgu Mureş, îmi iau acolo o casă veche ţărănească, în perfectă stare, plus cîteva sute bune de teren în jur. Ne-am hotărît, la anul plecăm!“ mi-a declarat ferm cunoştinţa mea, lăsîndu-mă din nou visător. „Cîştig bine, nu mă pot plînge, am tot ce-mi trebuie, dar am uitat de ce...“ mi-a mai explicat interlocutorul meu, fără nici o urmă de patetism în glas.

Enumăr în minte cunoştinţele care au lăsat totul în Bucureşti şi s-au mutat de curînd în provincie, în vreun sat sau la umbra unui copac... Le pierd şirul, dar realizez că sînt din ce în ce mai multe.

Vise devenite realitate, vise despre care aud tot mai des, vise cu care am umplut şi eu zeci de pagini de schiţe şi proiecte, dar n-am avut niciodată curajul să fac pasul decisiv. Vise de eschivare faţă de ceea ce, cu doar vreo douăzeci de ani în urmă, era *Visul* nostru, al tuturor. Chiar dacă nu este – şi probabil nu va fi niciodată – un trend majoritar, nu poţi să nu te întrebi de ce, de unde a apărut această nemulţumire surdă?

De unde a apărut această nemulţumire surdă?

Şi nu pot nici să mă împiedic de a face o analogie cu „rezistenţa“ din timpul comunismului – orice am înţelege prin aceasta. Desigur, ar fi o ipocrizie – ba chiar de-a dreptul o mîrşăvie – să echivalezi povara constrîngerii de atunci cu aceea a seducţiei de acum, fostele încercări de evadare din calea realităţii castratoare cu recentele opţiuni de confort existenţial. Ceva rămîne însă comun: pentru orice individ, viaţa este una singură şi ratarea ei are aceeaşi greutate, indiferent de calea pe care alege sau este constrîns să o urmeze spre ea. În final, la „judecata de apoi“ (chiar dacă, vorba domnului Cosaşu, se mai şi exagerează în această privinţă), întrebarea de baraj rămîne aceeaşi: a avut *rost* sau nu?

Şi mi-e teamă că nici un sistem social care nu amînă categoric rostul pentru lumea de dincolo nu poate oferi, de fapt, o soluţie la această problemă, nu poate da răspunsul general valabil. Dimpotrivă, va încerca prin toate mijloacele să-şi promoveze idealul propriu de funcţionare şi propăşire aici şi acum drept rost suprem şi etern al fiecăruia, astfel încît toţi vor avea măcar un moment în viaţa lor în care să simtă că „viaţa e în altă parte“ – vorba lui Kundera. Individului nu-i rămîne astfel decît fie să se solidarizeze cu mistica sistemului, găsindu-şi un rost colectiv în aceasta, fie să reziste pe cont propriu la sistem, oricare ar fi acesta. Din acest punct de vedere, se poate spune chiar că moralitatea unui sistem se măsoară după oportunităţile legitime de a-l nega, pe care le oferă membrilor săi.

Dacă pentru imensa majoritate a locuitorilor planetei idealul suprem rămîne evitarea sărăciei, pentru tot mai mulţi indivizi aşezaţi din ţările dezvoltate supremul lux devine astfel unul paradoxal: să te poţi eschiva din calea bunăstării şi a misticii acesteia! Dintr-un punct de vedere deci, *the show must go on!...*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

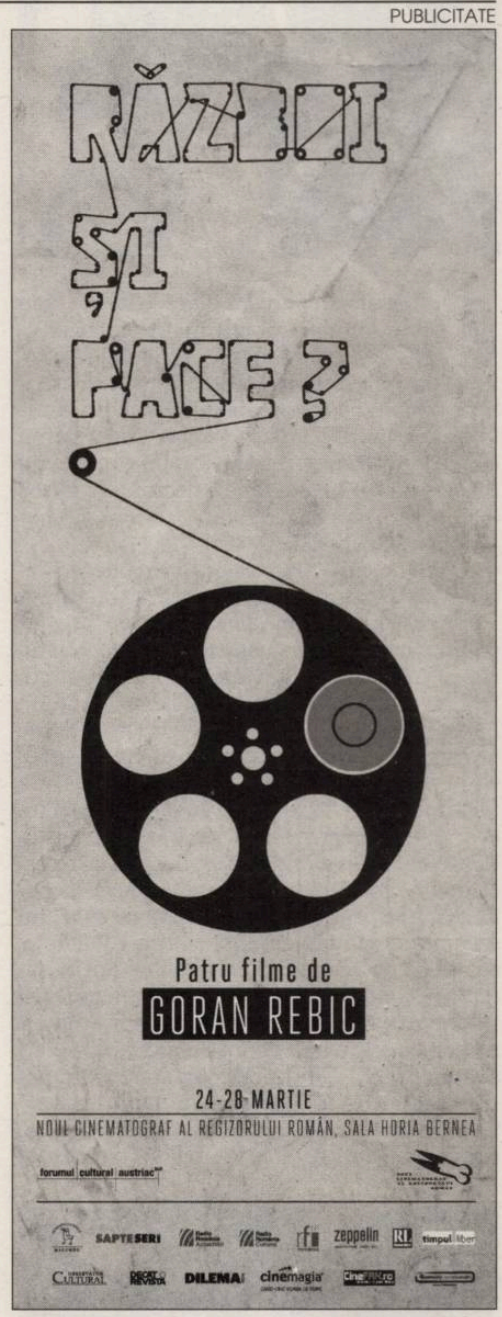

PUBLICITATE

PUBLICITATE

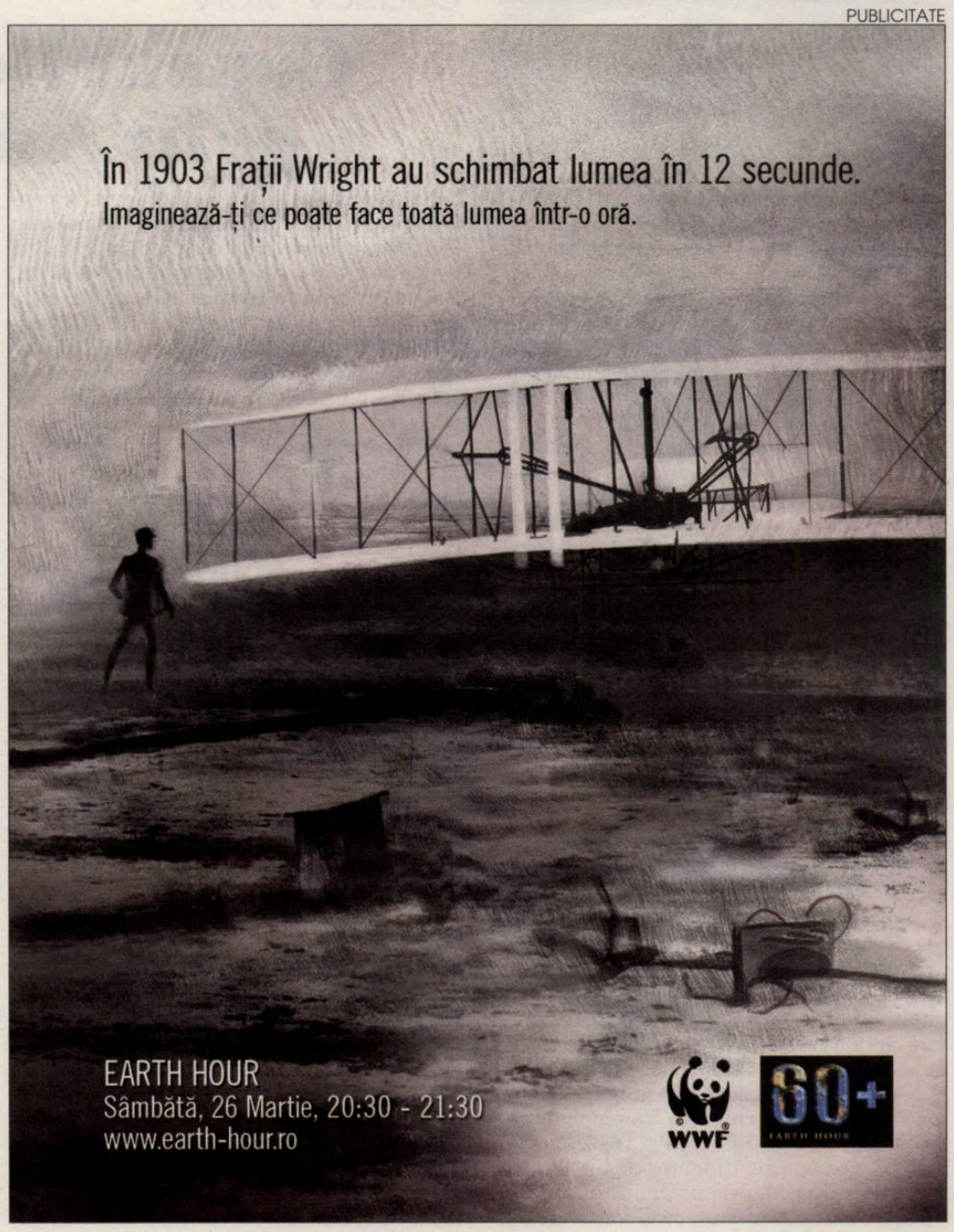

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

De ce – inclusiv cu ochii – ești și tu japonez

În măsura în care vă place Istoria – sau poate nu, dar cel puțin știți cu ce se ocupă ea –, vă imaginați probabil că o comunitate umană are în spate un trecut pe baza căruia își construiește viitorul. Ca urmare a tendinței general-umane de a bănui o logică în tot ce (ni) se întîmplă, căutăm un fir care să lege ziua de ieri de ziua de mîine – și, în clipele noastre bune, ne mai și imaginăm că firul există.

Țara despre care vorbesc aici sfidează deseori această presupusă logică a umanului – și în bine, și în rău. Scriu, deci, despre Japonia. Nu vreau să cobor prea adînc în istoria ei; mă rezum la a vă aduce aminte că, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, bărbații acestei nații au fost capabili de eroisme și de barbarii dincolo de imaginabil. Ce a stat la fundamentul acestor eroisme? Ce i-a împins spre barbarie? Probabil același lucru: o iubire aparte față de țara și tradiția lor (în care intra împăratul, floarea de cireș, codul onoarei, eficiența faptei, o *gheișă* sofisticată, un *sushi* bun, un păhărel de *sake*, un *sepuku* din cînd în cînd, plus alte 1000 de asemenea detalii mai mult sau mai puțin importante ale cărnii și minții de japonez). Ei i-au avut pe teribilii *kamikaze*, ei i-au avut pe cei care-ți tăiau capul cu sabia *ninja* cît ai spune *kaiku!*, după cum tot ei au avut, paradoxal, cîțiva medici care au avut grijă de unii prizonieri americani și australieni ca și cum ar fi fost frații lor. Pentru un occidental de-al nostru (în raport cu ei, cam toți sîntem occidentali!), e clar că natția asta e greu de priceput.

Acești japonezi despre care vorbesc n-au terminat și ei războiul ca toți ceilalți. Au fost mai cu moț; sau, dacă vreți, mai cu pălărie – cu mențiunea că, în cazul lor, pălăria a fost atomică și dublă. Pentru că în codul japonez al luptei nu intra ideea de predare la inamic, americanii – pe care niponii îi atacaseră pe

Mijiți privirea spre o ruină; veți înțelege.

furiș – le-au aruncat în orașe primele (și singurele pînă acum) două bombe nucleare din istoria conflictelor umane. Prin 1946, Japonia era – elegant spus – o ruină. Numai că acest neam de bărbați mărunți și de femei cu păr pana corbului (blondele lor sînt la fel de multe ca și pinguinii din Senegal) nu s-a așezat pe un zid căzut ca să-și plîngă de milă. Ci a trecut la muncă. Se pricep la asta chiar mai bine decît la război.

Și au tot muncit pînă cînd – încă o dată – au speriat Occidentul! Nu numai că și-au reconstruit țara, dar au și devenit atît de eficienți încît, în anii '80, Japonia ajunsese coșmarul Americii. A devenit – la trei decenii după Hiroșima – a doua economie mondială. Se părea că totul (de la Hollywood pînă la fișii întregi din statele cerealiere americane) va fi cumpărat de japonezi. Voi toți, cei care în adolescență ați avut un *walkman* la urechi și un ceas *quartz* la mînă, doar știți că jucăriile astea au plecat din fabrica celor de la Sony (da-da, acel Sony pe care-l ironiza Nea Mărin/Amza Pelea într-unul din monologurile sale) și Seiko. Voi toți, cei care vă jucați acum cu un laptop pe genunchi, bănuiți că Toshiba a fost primul fabricant de asemenea scule. Sau preferați să vorbim despre plasma din sufragerie? – parcă tot Panasonic a pus-o la punct. Nu produsele lor, ci mai curînd constructorii au acolo un defect: sînt *muncă-maniaci*.

Ei bine, pe fondul acestui năucitor și demi-secular succes, japonezii au avut probleme (ca și de-a lungul întregii lor istorii) doar cu ceea ce nu puteau controla nici măcar ei: cutremurele. În teorie și în practică, ei erau cu totul pregătiți pentru așa ceva. Casele lor, cu pereți de hîrtie, sînt construite taman la fix. Structurile lor metalice – nu le bate nimeni. Dar asta a fost valabil pînă vineri, 11 martie a.c., cînd Japonia a fost lovită, într-un interval de 12 de ore, de cele mai rele trei cataclisme imaginabile în mintea oricărui umanoid: un cutremur; un tsunami; o scăpare de sub control a centralelor nucleare.

Aproape că nu-mi vine să cred ceea ce tocmai am scris. Repet: i) un cutremur record ca magnitudine; ii) un val de 10 metri care șterge tot pe coasta de est; iii) o (altă) posibilă catastrofă nucleară. Bilanț: victime cît cuprinde (morții numărați fac deocamdată vreo cinci *revoluții române din decembrie!),* sinistrați cu milioanele și pierderi materiale ceva gen 150 miliarde dolari. La cel mai reținut pronostic, Japonia – care pe alocuri nu mai are nici electricitate, nici orez, nici telefonie și nici cireși – e dată înapoi cu zeci de ani. Nu mă îndoiesc de faptul că vor renaște iar, prin muncă. Dar, pentru Dumnezeu, cît mai are de muncit neamul ăsta?! În fața unei asemenea cataclism, toți cei cărora le pasă cît de cît de lumea din jur nu pot decît să mijească ochii pentru o clipă, cu tristețe – cît să se simtă și ei puțin japonezi.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Ceasurile trecute prin Adunări...

Luni „ghenarie 10, anul 1844", Adunarea Obștească Ordinară a Valahiei se întrunea în prima ședință publică, deschizînd practic „dezbaterile parlamentare" ale anului în curs. Vodă Bibescu îi ceruse Mitropolitului încă de la finele anului trecut să-și anunțe deputații ca „la arătata zi (adică 10 ianuarie – *n.n.)* să se afle cu toții adunați în sala seanțelor la ceasul hotărît", adică 10 trecute, fix.

Dar mai întîi și întîi de toate, Preasfințitul Mitropolit, membru de drept al Adunării, a însărcinat pe Preasfîntul Părinte Episcop al Argeșului, alt membru de drept al Adunării, să „săvîrșească Sfînta Osfeștanie" fără de care nu putea începe ședința. Odată Osfeștania terminată, sesia avea binecuvîntarea începutului. Și după ce s-a așezat mai fiecare pe la locuri, s-a dat citire „Înaltului Ofis al Măriei Sale lui Vodă" cu care se deschide, de obicei, Adunarea și unde, Bibescu vodă, cunoscînd experiențele trecutului, își îndeamnă aleșii să păzească „liniștea și buna cuviință", singurele în măsură a aduce lemn și stufăriș, „un proiect de legiuire pentru apărarea satelor mărginașe de pe linia Dunării", contracte fel de fel, cum ar fi cele legate de facerea și refacerea drumurilor etc. Dar chestiunile organizatorice și lucrurile „private" acaparează întreaga lună. Mai întîi de toate mădularele prezente în Adunare aveau să ridice în permanență problema absenteismului. Printre cei absenți se află mai totdeauna miniștri, care fie nu vin deloc, fie vin cu întîrziere. Se votase deja ținerea lucrărilor doar de trei ori pe săptămînă, marțea, joia și sîmbăta, de dimineață, adică la 10 ceasuri europenești. Dar dumnealor miniștri nu soseau nici la 10, și deschiderea sesiei se tot prelungea și se tot prelungea pînă cînd un obraz de ministru poposea în sala Adunării. Ceea ce putea fi și spre prînzișor așa, cînd Adunarea se grăbea să ridice sesia. Așa că se hotărî: „Adunarea va putea începe lucrarea și cu un ministru măcar din toți fiind de față; căci acela și singur chiar înfățișează persoana tutulor celorlați miniștri" (27 ghenarie 1844).

Șeful roții de pompieri avea în sfîrșit un nume nou.

și „asupra-i și asupra lucrărilor Adunării acea considerație obștească de care oblăduirea va avea drept de a sa fală a o vedea apururea înconjurată". Apoi timpul s-a scurs așa... cu una... cu alta... cu alegerea secretarilor... cu validarea unei comisii... și „ceasurile trecură".... și „ședința se ridică"...

Pe masa Adunării se află proiecte importante pentru modernizarea Valahiei: discutarea bugetelor pe anii 1841 și 1842, apoi un „proiect de legiuire atingător de întocmirea unei roate de pompieri pentru capitala București", esențial într-un oraș construit din

Mai apoi, înainte de a trece la drumuri, poduri sau țăranii pălmași, Adunarea este copleșită, la propriu și la figurat, cu cereri de pensii și ajutoare. După cum bine se știe, prin Regulamentele Organice se crease o birocrație, beneficiară a unor „privilegii" impuse de prestarea unui serviciu în slujba Statului. Printre aceste privilegii se numără și pensia ce ar reveni nu numai beneficiarului de drept, ci și urmașilor, în principal văduvei. Și iată că abia se deschise Adunarea, că Zinca a „răposatului paharnic Dumitru Chinezu", Catinca a „mortului Costache Papamacariu, Sultana a „răposatului paharnic Matei Piersiceanul" și Maria a lui „Dobre călărașul" și comisoaia Zinca Ritordini și Uța văduva, și căminăreasa Catinca Manu, și altele ca ele cer pensie „a treia parte din leafa slujbei soțului". Pe lista de așteptare se mai află și alții, ca maiorul Cacalețeanu ce tocmai s-a retras din slujba Miliției, Nicolae Iarca, rămas beteag în timpul slujbei, tot la Miliție, și Gheorghe căpitanul, mult prea bătrîn să mai țină pasul prin sălile Divanului Criminalicesc, unde slujea ca aprod, și paharnicul Starostescu, și clucerul de arie Anastasie Nica, și... mulți pensionari și multe alte persoane... fiecare pretinzînd că problema lui este mult mai importantă decît drumurile Valahiei.

Și uita așa trecură marți după marți, și joi după joi, și sîmbătă după sîmbătă... Se mai certară deputații și din cauza unuia Scarlat Paris, parucic pe la Turnu ce s-ar fi amestecat în derularea unui contract „poprind vînarea peștelui din balta de lîngă satul Flămînda". Și trecu ianuarie, și ce rămase pe hîrtie ca proiect important, amendat și parafat? Păi, șeful roții de pompieri avea în sfîrșit un nume nou și de rezonanță: „s-a primit întocmai ca în loc de șeful poliției, să se zică de șeful miliției".

Cam așa se întîmplă și cu „mădularele" Adunărilor noastre de astăzi. Ba cu una, ba cu alta își petrec ceasurile dezbaterilor și, cînd stă „să se ridice sesia", votează în grabă ceva ce ar putea fi important, dar nu esențial pentru modernizarea României.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Partidul e-n toate...

„Fără îndoială, pe măsura perfecționării relațiilor de producție socialiste, a ștergerii treptate a deosebirilor esențiale dintre muncitori, țărani și intelectuali, a contopirii claselor sociale, a întăririi unității tuturor membrilor societății, a creării societății unice a oamenilor muncii, se accentuează și mai mult rolul partidului de motor al întregii dezvoltări sociale. Lui îi revine sarcina de a conduce și dirija în mod conștient acest amplu proces social, de a asigura înaintarea neîntreruptă pe drumul făuririi societății comuniste. În aceste condiții are loc o lărgire continuă a rîndurilor partidului cu cei mai înaintați membri ai societății, capătă amploare și se perfecționează formele de conlucrare a partidului cu masele largi ale poporului, de dezbatere publică a liniei sale politice, a programului de construcție economică și culturală, de înflorire multilaterală a societății.

Existența partidului se împletește tot mai strîns, în mod tot mai organic, cu viața tuturor cetățenilor patriei. De la partid emană ideile înaintate, planurile care prevăd îmbunătățirea continuă a traiului oamenilor, îmbogățirea vieții lor materiale și spirituale. Cetățenii se adresează partidului și la bucurie și la necaz, cu partidul se sfătuiesc cînd întreprind ceva hotărîtor pentru viața lor. Tot ce este mai creator și valoros, mai avansat și cutezător în societate, pe partid se sprijină, din forța lui își trage forță și energie. Prin membrii săi – muncitori, țărani, intelectuali de toate categoriile, cadre de conducere din economie – partidul își spune cuvîntul în absolut toate sferele vieții materiale și spirituale a societății în modul cel mai competent și autorizat, acționează nemijlocit în fiecare sector de activitate."

Nicolae Ceaușescu,
„Rolul conducător al partidului în etapa desăvîrșirii construcției socialismului",
Scînteia, 8 mai 1967

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Guguştiucii înţeleg bunăvoinţa omului

Teoretic, un manual de biologie n-ar trebui să aducă prea multe surprize neplăcute cititorilor lui. Conţinutul lui ştiinţific nu lasă loc pentru echivocuri, formulări incorecte, enunţuri ilare sau întrebări anapoda. Şi totuşi, iată ce găsim în manualul de biologie de clasa a VI-a.

Prima pagină conţine îndemnul, scris într-un limbaj înţepenit, de a proteja animalele: „Vei deveni un bun prieten (se poate şi rău prieten? – *n.m.)* al animalelor dacă încerci să înţelegi că, deşi ele sînt diferite de noi, oamenii, sînt fiinţe vii care nu trebuie distruse, ci ocrotite". Foarte frumos, numai că manualul este plin de aşa-zise experienţe ştiinţifice care-ţi dau fiori: elevii sînt învăţaţi cum să disece un iepure – animalul este spintecat, apoi pielea este fixată în ace, astfel încît elevul să poată pipăi, observa organele interne în detaliu –, cum să desprindă, cu o pensetă, capul cărăbuşului de torace, cum să arunce o muscă în plasa păianjenului, ca să vadă ce se întîmplă, cum să picure acid azotic în interiorul unei rîme, ca să vadă cum se îngălbeneşte, cum să pună detergent într-un acvariu, ca să observe cît de toxică este substanţa pentru peşti. Nu fac parte din vreo organizaţie de protecţie a animalelor, dar ştiu sigur că tipul acesta de experienţe nu are nici o justificare: la urma urmei, nu-i nevoie să omori un iepure ca să ştii cum arată pe interior, bănuiesc că organele lui interne nu s-au modificat în ultimii 60-70 de ani, aşa că putem folosi liniştiţi experienţele înaintaşilor noştri. „Vom deveni buni prieteni ai animalelor cînd vor dispărea toate praştiile" este concluzia unui capitol despre protecţia mediului înconjurător. Vorba unui personaj celebru: „Vast program!". Mă întreb, însă, ce l-ar putea răni mai tare pe un iepure: piatra din praştie sau lama de disecţie?

În continuare voi cita cîteva dintre perlele de înţelepciune pe care elevii le pot culege din manual:

„Deşi unele animale sînt fricoase, ele înţeleg bunăvoinţa omului. Dovadă sînt cele ce s-au apropiat de aşezările omeneşti: berzele, rîndunicile, guguştiucii, vrăbiile."

„Omul a învăţat să îmblînzească animalele, să le îmbunătăţească însuşirile pentru a obţine de la ele producţii sigure şi cît mai mari."

„Activitatea umană, în scopul producerii de bunuri materiale şi spirituale, a fost orientată, din cele mai vechi timpuri, pentru (sic!) apropierea de animale."

„Omul a căutat să cunoască animalele care i-au fost de folos pentru hrană sau alte produse, uneori salvîndu-i chiar viaţa. (sic!)"

„La păsări, comportamentul sexual reprezintă găsirea reciprocă a sexelor şi se manifestă în diferite moduri."

Mai departe, am găsit o definiţie dată pentru maimuţe într-un joc rebusistic: „Sînt triste sau vesele, rîd sau plîng, ca omul".

Şi pentru final, iată ce am găsit la rubrica „Verifică-ţi cunoştinţele":

„Eşti adeptul unei lumi a echilibrului şi a armoniei?" (Grea întrebare, pentru un copil de 10-12 ani, ştiut fiind faptul că mai toţi sînt nişte mici psihopaţi, pregătiţi să dezlănţuie cataclisme industriale.)

„Urmăreşte frecvenţa uciderii animalelor de automobilele care trec pe şoseaua din faţa casei tale. Ce constaţi?" (Ai putea constata, de pildă, că te transformi, încet-încet, într-un maniaco-depresiv.)

„Dacă ai fi ministrul mediului, ai fi de acord să faci compromisuri privind natura?" (Aici, bănuiesc că răspunsul aşteptat ar fi: „Nici vorbă, odată ajuns în guvern, sînt hotărît să mut întreaga populaţie a ţării în colibe din stuf şi lut şi s-o hrănesc cu scoarţă de copaci".)

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

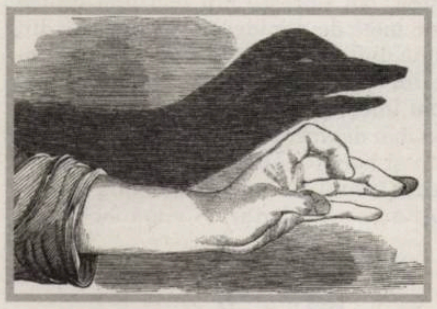

Iaromira POPOVICI

bazar

Academia de magie

Am scris, mai demult, despre spectacolele de magie ale lui Andrei Teaşcă şi ale trupei sale, susţinute, printre altele, la „Nottara". Iniţial de profesie actor, Andrei Teaşcă a fondat, în 2009, Teatrul de Magie şi Academia de Magie.

Scopul declarat al Teatrului de magie este „promovarea iluzionismului ca artă de spectacol". Iar cel al Academiei de Magie, conform lui Andrei Teaşcă, „să formeze şi să pregătească tineri magicieni, insuflîndu-le respectul pentru această artă şi ajutîndu-i să-şi găsească un drum personal".

Întrebarea care-ţi vine, prima, în minte, după o asemenea afirmaţie este: Magia se poate învăţa? (nu e vorba de secrete ale meseriei şi de lucruri inexplicabile?). Şi iată şi răspunsul magicianului: „Arta Magiei înseamnă arta de spectacol plus comunicarea spirituală şi mentală ce se realizează prin puterea magicianului de a domina spectatorul".

Această putere se obţine pe trei căi: „Iluzionism (istoria magiei, *close-up,* mentalism, magie de scenă, iluzii etc.), Arta actorului (pantomimă, mişcare scenică, dicţie etc.) şi poveste (idee concept)". Toate acestea se învaţă la cursurile săptămînale ale Academiei de Magie, la care poate participa, practic, oricine.

„De la înfiinţare şi pînă în prezent, ne-au trecut pragul aproximativ 350 de pasionaţi cu vîrste cuprinse între 9 şi 40 de ani, 150 au absolvit, iar 12 au căpătat diploma de Magician după teste şi multe pregătiri" – precizează Andrei Teaşcă.

Dintre ei, unii chiar au devenit magicieni profesionişti, care participă la spectacole: Cristina Strecopitov – prima femeie magician din România; Emil Drăgan – prestidigitator; Satiru Antoniu – mentalist.

Cursurile durează un an. Concret, printre trucurile ce pot fi învăţate se numără unele cu cărţi de joc, cu monede, eşarfe, apariţii şi dispariţii de bile, cutii şi săbii cu asistente care apar şi dispar.

La sfîrşitul oricărui curs, absolvenţii organizează un spectacol. Am asistat şi eu la unul, susţinut nu demult, la Casa de Cultură „Nicolae Bălcescu". La început, magicienii seniori i-au scuzat pe cei aproximativ începători, rugînd publicul să nu fie necruţător cu ei pentru că, evident, mai greşesc. Din fericire, scuzele au fost inutile. Juniorii s-au descurcat aproape fără pată, şi-au spus replicile clar şi răspicat, şi-au făcut trucurile corect şi au avut o prezenţă scenică decentă.

La început, au intrat în scenă rostind o serie de replici – să zicem filozofice, pe alocuri uşor prea sentenţioase, dar a căror concluzie era interesantă: „Ştiu că nu ştiu nimic".

Cei mai mulţi dintre participanţii la cursuri au prezentat trucuri cu cărţi şi cu monezi. Nu le-au greşit, nu i-au lăsat pe spectatori să ghicească şpilul, şi au avut oarece graţie în prezentare. Cred că asta se şi cerea, de altfel, de la ei. De asemenea, discursurile lor iniţiale au fost bine structurate.

Cele mai simpatice, după mine, au fost numerele de mentalism pe care le făcea un tînăr foarte înalt. (Mentalismul, conform Wikipedia, este o categorie a iluzionismului care imită citirea gîndurilor, predicţia, controlul minţii, telepatia, telechinezia, percepţia extrasenzorială. Cea mai veche astfel de reprezentaţie înregistrată a fost făcută de magicianul Girolamo Scotto în 1572.)

Pe aproape a fost şi Pătratul magic, care descompune un număr (între 25 şi 50) dat de public. Adunate, cifrele de pe fiecare latură şi diagonală a pătratului dau numărul ales.

Profesioniste au fost şi trucurile cu sfori (mai mici, mai mari, una sau două) ale Cristinei Strecopitov: nu neapărat prin trucurile în sine, ci prin ritmul în care le făcea şi prin prezentarea scenică.

Spectacolul a fost reprezentativ pentru ceea ce-şi propune Academia de Magie: să înlocuiască percepţia mai veche a magicianului – de scamator, hoţ de buzunare – cu noul concept de artist magician. Cei de la Teatrul de Magie îşi doresc ca profesia de magician să aibă un anumit statut şi să fie recunoscută oficial.

Selma IUSUF

legende urbane

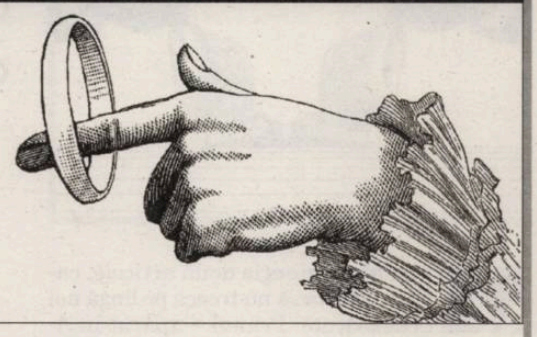

Biohazard

„Îl iubesc pe Codruţ!" stătea scris pe pereţii unuia dintre cele mai jegoase WC-uri pe care le-am văzut vreodată. Şi, credeţi-mă, am văzut destule. Ăsta putea concura foarte bine cu vreo două-trei din topul personal.

Prima, cred că e buda din gara din Sinaia. O fi trecut un an şi ceva de cînd am văzut-o ultima oară, dar nu-mi imaginez că s-a schimbat ceva. (Dacă da, atunci îmi cer scuze.) Ei bine, buda asta m-a făcut să roşesc violent. Am fost într-atît de nesăbuită să intru în acel iad în aşteptarea unui tren care, evident, întîrzia. Ce poate vedea acolo o fiinţă umană naşte fix două reacţii: prima, şi cea mai firească, probabil, e fuga cu stomacul în convulsii. A doua, e fascinaţia răului. Neîncredere că aşa ceva chiar există. Impulsul de a te documenta cu mîna la nas. De a face poze ca la urs. Probabil că acel WC nu a fost spălat de cînd există gara. Probabil că acolo au fost ascunse şi arse cadavre direct în găurile negre şi împuţite care se cască din podea. Probabil că între pereţii scorojiţi plutesc suflete damnate încărcate de cele mai oribile păcate posibile. Probabil că, odată intrat acolo, trebuie să-ţi arunci toate hainele în foc şi să treci prin ritualuri de purificare. Nu-mi imaginez nici o persoană normală care ar putea să folosească acel WC. Sînt convinsă că din hăurile puturoase din podea se ridică mîini negre şi scorojite gata să te apuce de toate cele. Într-atît de rău e. Spuneam că buda asta m-a făcut să roşesc violent pentru că, după scurta excursie, şi ieşind absolut bulversată de acolo, am văzut intrînd imediat după mine două fete străine de România. Mi s-a făcut o mare ruşine. Mi-a fost atît de ruşine încît n-am stat să le văd reacţia la ieşire. Mi-a fost ruşine pentru ţara asta. În fine.

Recunosc că WC-urile de orice fel – de prin cîrciumi, restaurante şi baruri – m-au fascinat întotdeauna. Acolo se petrec întîmplări, se întîmplă drame, se scriu şi se citesc poezioare de tot felul, se schimbă numere de telefon scrise direct cu pixul pe pereţi. Acolo se vor duce fetele în grup şi se vor închide în cabină unde vor face schimb de rujuri şi vor ieşi plînse şi consolate. Le va aştepta, la ieşire, o coadă considerabilă de alte fete neliniştite ale căror priviri pot ucide. Acolo poţi auzi cele mai intime confesiuni de la persoane perfect necunoscute. Nu ştiu cum o fi la băieţi, dar deseori fetele afişează o lipsă de pudoare în grup pe care n-am putut-o înţelege niciodată. Cum să vă spun, nu-i deajuns că sîntem toate femei ca să-ţi dai jos extrem de nonşalant tricoul de faţă cu alte necunoscute. Sau să povesteşti exact-exact cum e Codruţ. Pe care, firește, îl iubeşti.

Acolo, la budă, se vor măsura din cap pînă în picioare abilităţile de vînătorese ale copilelor din club. Se va face o evaluare a potenţialelor rivale. Haine, pantofi, coafură, machiaj, statură. Cu un ochi rece. Foarte rece. Buda e un loc sălbatic. Îţi trebuie stomac şi curaj să treci probele felurite pe care ţi le rezervă.

Dincolo de suratele cu care trebuie să te lupţi într-un fel sau altul, e posibil să fie nevoie să-ţi sufleci pantalonii ca să poţi intra în ceva ce bălteşte pe jos. E posibil să fii prima care se străduieşte să tragă apa apăsînd pe o clapetă de plastic pe care s-au stins ţigări. E posibil să trebuiască să faci slalom între petale odinioară albe de şerveţele şi bucăţi de hîrtie igienică. E posibil să te întrebi ce nebunie inexplicabilă, ce pierdere de sine fac ca nişte fiinţe delicate şi parfumate să lase în urmă dezastre inimaginabile.

Şi nu ştiu de ce, dar îmi imaginez că la băieţi e mai salubru. Acolo pare a fi o treabă mult mai spartană şi mai rapidă. Nu cred că ei îşi povestesc de Andreea la WC. Nici că stau minute întregi să-şi aranjeze părul în neliniştea crescîndă a unei cozi întregi de camarazi neliniştiţi de prea multă bere. La fete poate fi rău. Foarte rău. Dacă treci testul diverselor bude din marile oraşe se cheamă că te-ai călit.

Şi, doamnelor, mă iertaţi că am dat din casă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

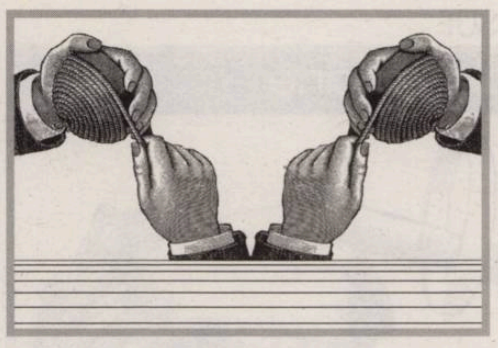

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Poveste cu ţigani, romi, căsătorii şi modernizare

Mi-au atras atenţia două articole, care ar merita să nu treacă pe lîngă noi nedezbătute. Primul – apărut în *Adevărul*, 28 febr.: „De azi, rromii au tribunal". Începe chiar aşa: „Dorin Cioabă, fiul autointitulatului rege al rromilor – Florin Cioabă –, inaugurează astăzi primul Stabor Ţigănesc oficial". Rezum articolul. Familia Cioabă a inaugurat deci un „Palat de Justiţie", care a costat peste 200.000 de euro. Dorin Cioabă va fi preşedintele tribunalului şi va prezida peste şapte judecători. „Magistraţii" *(Adevărul* a pus cu ghilimele, pun şi eu) vor purta robe vişinii, iar din poze chiar aşa şi reiese: robele le imită pe cele ale judecătorilor din tribunalele adevărate, doar că nu sînt negre. Un alt articol din acelaşi grupaj („Primul proces la Tribunalul Ţigănesc: dispută pe cocoşeii bunicii") vine şi cu motivaţia concretă, expusă de o femeie din sală: „E bine că nu ne mai judecăm în stradă, că rîdeau oamenii de noi. Mai demult, judecata se ţinea în faţa corturilor de ţigani".

Pe lîngă Cioabă, ceilalţi judecători au experienţă multă în stabor, între 15 şi 50 de ani, şi reprezintă fiecare cîte o comunitate: căldărari, argintari, nomazi, giambaşi şi gabori. Ce anume judecă tribunalul? „De obicei, relaţiile dintre soţi sînt judecate, dar şi neînţelegerile şi scandalurile între fraţi sau rude. Spre exemplu, dacă femeia a preacurvit, atunci atît ea cît şi părinţii, fraţii şi copiii ei sînt excluşi din etnie. Practic, pedepsele date de Staborul Ţigănesc se referă mai mult la viaţa socială, iar cei găsiţi vinovaţi sînt marginalizaţi, apoi sînt obligaţi să întemeieze familii cu români şi aşa li se pierde urma" explică Dorin Cioabă, reporterilor.

Întrebaţi despre caz, doi experţi au opinii contrare. Profesorul universitar de drept Gheorghe Bichicean spune că „este inadmisibil ca într-un stat de drept să avem două sisteme, unul al statului şi altul al unei etnii". Sociologul Nicolae Gheorghe spune însă că e doar „un mod de reglare amiabilă a divergenţelor, cerînd sfatul comunităţilor".

Cine are dreptate, juristul sau sociologul? Ameninţă noul tribunal justiţia legală a statului? Mă întorc la ce declara femeia respectivă: pînă acum se judecau în faţa cortului, acum au tribunal. Un tribunal cu robe, cu steaguri, cu şedinţe de judecată. Altfel spus, un tribunal care imită în formă tribunalele legale. Le imită şi în substanţă? Aceasta este întrebarea. Nicolae Gheorghe are dreptatea lui, există nişte beneficii clare ale judecăţii tradiţionale, oamenii îşi rezolvă conflictele mai uşor. Există însă şi riscuri? S-ar putea. Dorin Cioabă spune că tribunalul său poate doar să excludă oameni din comunitate, care astfel se vor amesteca cu românii şi li s-ar pierde urma. Cioabă emană aici o mentalitate tradiţionalistă dură: cel mai rău lucru care i se poate întîmpla unui rom e să i se piardă urma printre români. Să se integreze. Sau să fie asimilat – ziceţi-i cum vreţi, ideea tot aia e: eşti rom dacă respecţi nişte reguli impuse de noi, dacă nu, te dăm afară, te asimilezi, dispari ca rom.

Că ştie sau nu, Cioabă practică un multiculturalism vehement: stăm în grupul nostru, nu ne amestecăm cu cei din afară. Dar pînă unde merge autoritatea aceasta tradiţională? Dacă, de pildă, o fată romă promisă prin logodnă unuia din comunitate se răzgîndeşte, ce se va întîmpla cu ea? Ce fel de pedepse va dicta staborul atunci? Sau să mergem pe exemplul preacurviei, dat chiar de Cioabă. Un delict care nici nu există în legea civilă modernă. Dacă o femeie preacurveşte (înţeleg că la bărbaţi e OK), familia ei – tatăl, fraţii – plăteşte prin ostracizare? Am avea motive să credem că respectiva va fi bătută crunt? OK, nu avem crimele de onoare din ţările islamice, dar dacă o femeie e bătută de rude pentru că un tribunal a decis o pedeapsă colectivă contra unei familii, se numeşte instigare la violenţă? Se numeşte că preşedintele tribunalului Cioabă a comis o infracţiune? Întreb, speculez, dar scenariul mi se pare probabil. Se ajunge la un conflict între legea tradiţională colectivistă şi drepturile individuale ale omului? Ar trebui ca statul român să observe măcar atent fenomenul tribunalului de la Sibiu pînă răspundem la aceste întrebări?

Cazul îmi aminteşte de ceva similar de cînd eram în Anglia. Şeful Bisericii Anglicane a spus într-un interviu că legea islamică sharia ar trebui acceptată în Anglia. A fost atunci o furtună de presă extraordinară. Statul modern nu poate tolera aşa ceva, a tunat presa. Cei care susţineau ideea dădeau însă exemplul altor tribunale tradiţionale care funcţionau în Anglia, cum ar fi cele rabinice. Da, spuneau oponenţii majoritari, dar rabinii ăia se ocupă de chestii soft, de divorţuri şi logodne, sharia înseamnă mai mult decît atît, înseamnă şi pedepse pentru indisciplinaţi. Pînă la lapidare. Dezbaterea a fost interesantă, deşi a rămas în coadă de peşte.

Staborul-tribunal de la Sibiu reprezintă un caz chiar şi mai interesant. Judecata tradiţională funcţiona tocmai pentru că trecea neobservată de către majoritate, era sub radar. Se adunau oamenii în faţa cortului sau a casei, îşi aruncau în cap acuzele şi acceptau decizia bătrînilor. Ce ar avea statul de obiectat aici? Doar nu o să punem poliţiştii să urmărească cum se rezolvă păruielile dintre rude. Nu e nimic greşit în sine cu medierea tradiţională. Dar în comunităţile cu control social strict, vinovaţii sînt şi pedepsiţi, de obicei. Iar vinovaţii lor nu sînt şi vinovaţii statului modern, cum reiese din exemplul preacurviei. Au existat victime? Femei bătute? Minore măritate cu forţa? Nu ştim, era sub radar. Dar acum, Cioabă nu mai vrea sub radar. Are tribunal. Cu şase steaguri (al Indiei, al României, al UE, al tribunalului, al casei regale Cioabă şi iar al României). Cu robe. Totul va fi mai vizibil. Cazurile ruşinoase se vor rezolva cu public. Poate chiar cu presa. Pariez pe un scandal în următoarele luni.

Dacă înţelegeţi din cele de mai sus că vreau să fiu ironic, chiar nu este cazul. Mi se pare un caz foarte serios. Într-o ţară care se schimbă masiv, o comunitate îşi upgradează judecata tradiţională într-un fel de tribunal. Doar că judecata tradiţională e gîndită să pedepsească prin ostracizare, deci să ţină membrii comunităţii închişi în limitele simbolice ale acelei comunităţi. Cum va putea face asta? Şi cum va putea statul modern – justiţia paralelă asta a noastră, a tuturor, deci şi a romilor – să protejeze indivizii contra comunităţii? Moment în care ajung la un articol extraordinar publicat în *România liberă* din 9 martie: „Coşmarul alb al rromilor – căsătoriile între copii", de Claudiu Berbece. Acolo, sînt intervievaţi asistenţi sociali, reprezentanţi ai ONG-urilor şi ai statului despre fenomenul căsătoriilor între minori (Berbece citează numărul romilor care ar mai practica acest obicei între 50.000 şi 200.000). Căsătoria între minori este tradiţională (şi nu doar la romi, bunica mea tot aşa a fost măritată, la ţară, în anii '30), deci ar trebui apărată de tribunalul multicultural al lui Cioabă. Dar este ilegală după legea civilă. În care caz, cele două justiţii nu vor mai fi paralele, ci se vor da cap în cap.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Spaima oului

Există zeci de feluri de ouă. Tu ştii care te face om? Nu. Nici eu. Din care din aceste ouă poate să iasă puiul puterii tale de a fi, puiul imaginaţiei tale? Cred că din nici unul. Nici unul nu este colorat cum ştim, portocaliu, ce tu ştiai că e gălbior? Nu, nu este gălbior, este portocaliu, rău portocaliu. Natural ca şi culoarea părului tău, ce ţi-ai schimbat părul, bărbat, ţi l-ai cănit, femeie, ţi l-ai plastografiat după poze, nu? Nu, dom'le, pardon, dragă, nu e vorba de portocaliu sănătos, atît de sănătos că nu vei mai prinde tu cu una, cu două în viaţa vieţilor tale decît dacă te duci la ţară la o mătuşă de mamă moartă prin alianţă cu un tată vitreg sub ultragierea unui război copleşitor dărîmat de un general violat în dentiţia închipuirii sale de o silfidă măgăricioasă morbidă promisă unui struţ ambulant şi mincinos. Bărbaţii mint cum respiră. Ouăle şi ele. Doar că ele mint cînd se sparg în tigaie. Da, te mint, te înrobesc, de jertfesc deziluziei tale. Să fim cinstiţi: cui foloseşte încă un ou? Da, după 30 de ani în sus, oul ca element gălbui-bolnav ar trebui să ne părăsească dintre iluzii şi să se nască în alte emisfere: ce vrei, bă, de la viaţa mea? Cu ce te ajut? Nu, nu, nu, nu crede că e o iluzie moartea. Nu, ea e o certitudine în faţa unui ou gălbui-bolnav. Şi eu am certitudini zilnic de-astea. Nu lipseşte din nici una dintre mesele mele de dimineaţă, nu lipseşte din nici una dintre cumpărăturile mele, nu lipseşte din discuţii, din reţete, din înjurături, păi, nu înjuri pe om de mă-sa şi de ce are mă-sa mai deplin? Pe scurt, sînt înconjurat de rău şi bolnav. Acum în praf de fisiune nucleară venită din partea celei mai perfecte naţiuni-brand de ţară. Ce mă fac?

PUBLICITATE

POP în România
trecut, prezent și perspective

Texte și opinii de:

● Codrin COMAN (doctor în filozofie)
„De la Belle Époque la Lady Gaga“
● Florin DUMITRESCU (publicitar)
„Totul e un joc, totul e un pop“
● Radu Pavel GHEO (scriitor)
„Cultura pop a contribuit la căderea comunismului“ – interviu
● Sebastian ISPAS (jurnalist)
„Muzică pop? Avem“
● Ioan STANOMIR (profesor la Facultatea de Științe Politice a Universității București)
„Modele, solitudine şi solidaritate“
● Oana TĂNASE (critic de artă)
„Mici repere cronologice ale artei româneşti“
● Constantin VICĂ (doctorand în etica noilor tehnologii, Universitatea București)
„Eficienţa iluziei“

argument

Cît de popular e pop-ul?

Dacă ai răbdarea să citeşti, fie şi pe diagonală, nenumăratele şi foarte variatele definiţii ale culturii pop, vei rămîne, totuşi, cu cîteva constante: cultură de masă, adică succes şi consum mediatic, valoare comercială, accesibilitate, vizibilitate, reproducere, democratizarea gustului, principiul plăcerii, divertisment, televiziune, cinematograf, muzică pop, figuri iconice, staruri, clişee, simulacre, mode, cult ş.a.

Pop-ul este arta contemporană a consumului – asta se înţelege, cred, din prima.

Într-o definiţie, deopotrivă evazivă şi exactă, cultura pop este ceea ce rămîne pe dinafară după ce s-a decis ce este cultura înaltă. Adică tot ce nu se studiază în manuale, şcoli, universităţi, academii, conservatoare. Doar că perspectiva postmodernă a ultimei jumătăţi de secol nu mai recunoaşte distincţia dintre înalt şi popular, dintre academic şi de piaţă. Cultura este una singură, şi-şi, trebuie doar să fie, adică să intereseze, să placă şi să se vîndă, să aibă o funcţie socială, să intrige, să distreze, să se multiplice, să influenţeze etc. Regulile nu mai sînt atît de stricte, oricum şi le creează singură.

În ultimul roman al lui Radu Pavel Gheo, *Noapte bună, copii!* (Editura Polirom, 2010), patru adolescenţi plănuiesc să fugă din România comunistă fascinaţi de cultura pop, la care au acces prin intermediul unui post de radio iugoslav pe care-l ascultă pe ascuns, şi visează la societatea consumistă întrevăzută în tîrgurile săptămînale, unde sîrbii veneau să vîndă tot felul de produse occidentale.

A existat cultură pop în comunism? Avem noi abia acum aşa ceva? Ce înseamnă pentru noi cultură pop şi cum ne raportăm la ea? O acceptăm ca pe-o fatalitate a societăţii de consum sau regretăm vremuri (culturale) mai pure? Cu alte cuvinte, cît de popular e pop-ul la noi: există, îl recunoaştem, îl consumăm, convieţuim cu el? (**Marius Chivu**)

BARBURISME

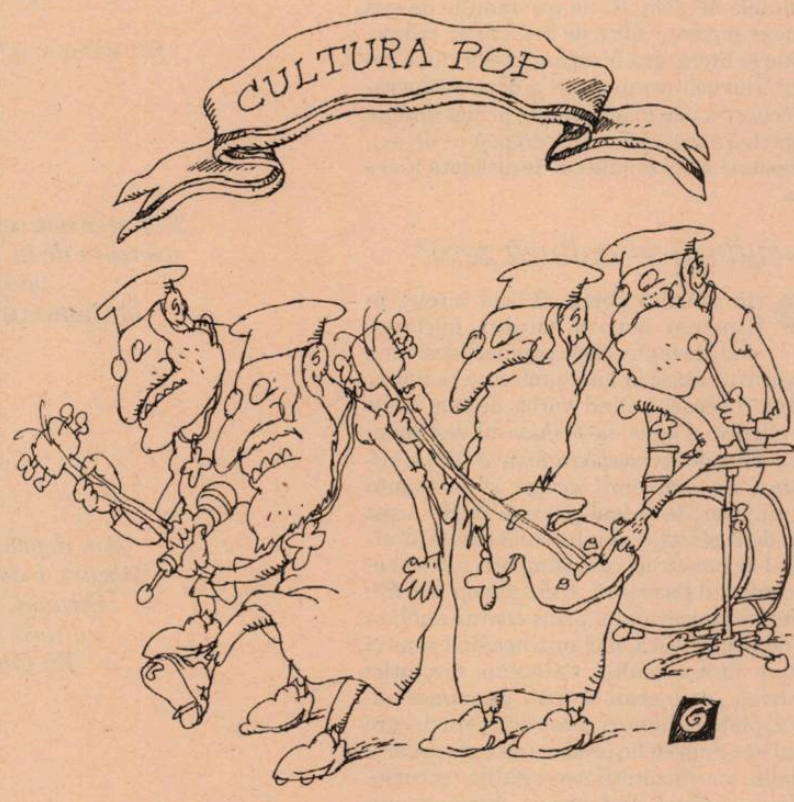

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Codrin COMAN

De la Belle Époque la Lady Gaga

avatarurile culturii pop

Cînd am văzut-o pe Lady Gaga îmbrăcată ca o faianţă de carmangerie, m-am gîndit să nu-mi fie în pripă sila, să nu fie, de fapt, fireasca şi relativa contră a generaţiei mai mari, depăşite de pasul vremurilor, care, în loc să spună că nu înţelege şi nu-i place, se crede absolută şi atunci face morală. Doar dintre hălci răsărea şi trupul lui Rocky, la antrenamentul care a redefinit boxul pe principiul bătătorului de şniţele, sau comisarul Moldovan al nostru şi băieţii lui Paraipan, în conflictul de la Abator, cînd s-au ascuns după carcase – dar găselniţa n-a supărat pe nimeni, simpatică şi astăzi, de n-om fi socotit-o chiar genială acum 35 de ani. Apoi, se întîmplă ca scîrba să devină groază: cum, însă, carnea de măcelărie care ne înspăimîntă, prelevată ca de pe torsuri de martir, stă pe o pînză şi mai respectabilă decît cinematograful, a pictorului Francis Bacon mai exact, repede ne scoatem pălăria! Şi s-ar părea că sîntem într-adevăr sofişti şi că judecăm cu dublu standard cam acelaşi lucru, adică e bun dacă a apărut de pe criteriile tinereţii noastre ori din demiurgia artei – şi rău dacă se exprimă prin el „tineretul de azi“. Mai rămîne o singură posibilitate pentru a urma totuşi nevoia de a critica, şi anume ca nu cumva lucrul să nu fie acelaşi decît în aparenţă, dar deosebindu-se în esenţă după nuanţe ascunse la început. În această variantă, observăm trei domenii care ar deosebi, fiecare potrivit cu diferenţa sa specifică, figura cu fleicile podoabă-cal de bătaie-pretext artistic. Întîi pop-cultura actuală, de început de mileniu (şi de la sfîrşitul vremurilor, dacă e să ne ascultăm exasperarea!), apoi cultura pop de altădată şi, mai greu de împuns cu ironia, cultura incontestabilă: cultura cu C, care-şi ia numele tocmai de la faptul că ne cultivă, că răsădeşte şi stropeşte grăuntele de spirit, pentru ca instinctele să treacă în umbra spiritului, aşa cum se cuvine atunci cînd animalul – vieţuitorul – este om. Prin urmare, preferinţele la zi în materie de divertisment, imagine şi purtare pot fi denunţate fie luîndu-li-se măsura lîngă muzica, moda şi, în general, trebuinţele de demult, fie privindu-le de sus fără doar şi poate, adică de lîngă artă, religie, filozofie şi literatura învăţămintelor, nu a relaxării. Întrucît comparaţia a doua retrogradează cultura pop în ansamblu, prima rămîne cea potrivită unei lehamite de pop-ul de azi, care însă cu stilul şi sufletul de altădată n-are nimic.

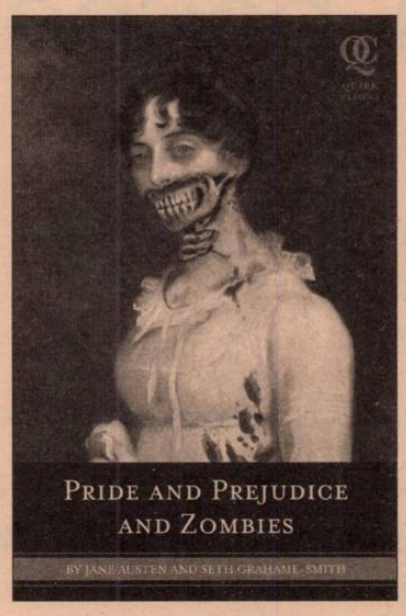

Pop-cultură = cultură zero?

Prin „muzică populară“ s-a înţeles în România muzica satului, folclorul, cînd, de fapt, acest „popular“ desemna caracterul de masă al unor preferinţe, culmea, citadine îndeosebi, fiind vorba de mai mult decît muzică şi dans: de *fashion*-ul vestimentaţiei şi film, de scena *entertainment*-ului şi *advertising*, de *industrial design* şi ambianţa timpului liber, de vedetă şi presă. Întreg acest respondent obiectiv al intersubiectivităţii urbane, al aglomeraţiei care cumpără subzistenţa şi confortul formează „cultura pop(ulară)“. Societatea de consum a prins contur dublată fiind de pop-cultură, nici una neavînd sens şi realitate fără cealaltă. Cetăţenii revoluţiei industriale, care erau ocupaţi de munca salariată, plăteau bunuri şi servicii pentru care nu mai era timp să fie produse de o gospodărie familială, iar vînzătorii necesităţilor şi comodităţilor, ei înşişi industriaşi după mentalitatea de extindere şi profit în care percepeau ideea de afacere, au descoperit reclama şi design-ul, pe urmă înnoirea periodică a produsului, ca să-i păstreze pe oameni zgîiţi la tejghele, visînd să înlocuiască ceea ce aveau deja şi să-şi cumpere genurile lipsă, în faţa unor mărfuri cărora cosmetica, învăluitoare, le ascundea tocmai valoarea minoră şi sensul mărunt, care pentru nimic în lume n-ar fi incitat o asemenea preocupare. Deci cultura pop a fost de la început lumea antropotipului consumist; materialismul îi este structural şi îi pune imediat mari probleme în a se legitima, totuşi, ca formă de *cultură*. Degeaba este alfabetizat cetăţeanul modern, dacă şcoala nu-l pregăteşte devenirii întru spirit, neliniştilor şi înţelegerii, şi-l dă pe mîna slujbei, carierei, timpul liber revenind desfătării simţurilor, care costă şi care... merită efortul. E drept, ştiinţa de carte lansează cultura, numai că modurile culturale care vor avea trecere în continuare – acea muzică, literatură, acel film – nu au altă deschidere în afară de plăcerea pricinuită – nimic dincolo de intrigă, suspans, haz şi ritm. Pop-cultura este, de aceea, „cultură zero“: cultură frînată, care uită de interpretarea lumii şi a vieţii; intenţie fără *erfüllung*. Ca atare, pacientul „artelor“ cu valoare de piaţă poate sta mai prost la capitolul înţelepciune decît un ţăran neşcolit de acum o sută de ani (dar care îşi lumina în jur de la biserică, de la morală şi de la miturile tradiţionale). Pentru că pop-ul te dispune, nu te luminează!

Acum, chiar dacă acest caracter de a fi opacă este esenţa ei întîlnită pe firul logic al noţiunii de pop nu înseamnă că fenomenul istoric viu şi schimbător al culturii populare nu poate încerca o autodepăşire, o expresivitate sau transparenţă în zona de forţare a limitelor. Iar pe la 1900 chiar aşa au stat lucrurile: genurile pop luau fiinţă în mijlocul unui suflet colectiv încă nepervertit. Emigrant transatlantic sau dezrădăcinat într-o metropolă europeană, cunoscînd acolo lupta pentru supravieţuire în date noi şi mai explicite ca niciodată, cu semenii înghesuindu-se de-a dreptul să apuce locul de muncă şi un acoperiş, individul nu înceta să tînjească curat omeneşte: aştepta o iubire. Chiar şi acei *compadritos* de la periferia Buenos Aires-ului – cei dintîi bărbaţi macho, pînă la violenţă ajunşi în duritatea vremurilor, privind fioros de sub borurile legendarelor *fungi*, legaţi la gît cu năframe albe şi clămpănind din tocurile înalte – se îndrăgosteau nebuneşte de cîte o frumuseţe tocmită la lupanar, pentru care făceau moarte de om, asta dacă nu-i ferea suicidul de crimă. Ei au inventat tangoul – semnul cultural al bărbăţiei care regresează de la Apollo la Pan, sau de la înger la demon, dar care nu se amăgeşte că n-ar fi declin ceea ce i se întîmplă şi atunci caută melancolic înapoi, către Adamul androgin din Paradis, care-şi avea femeia într-însul şi nici o teamă de despărţire, de-a înceta Omul în lipsa unei jumătăţi din Om. Tenebrele dansatorului bat în lumina pierdută, vor să intre, să se preschimbe, şi din ciocnirea fără izbîndă rezultă flacăra sufletului aprins, roşu-înfocat – patima sangvină cu care se iubea odinioară şi pe care aproape că o subînţelegem în tabloul acelor vremuri, unde omul interbelic îl continuă pe acesta din *Belle Époque*.

Iar preaplinul din „te iubesc“ şi revărsarea ca temere, ca disperare animă bulevardele pavate din imagine, ce răsună de claxoanele ca jazz-cornetul ale automobilelor *„streamlined“ style;* ochii mari, tremurînzi, care nu clipesc niciodată din filmele mute; părul tuns *bobbed* al năzdrăvanelor domnişoare *flappers* care ţopăie charleston-ul şi mitraliază stepul. Se străvăd prin gramofonul pe care designerii de la Columbia şi Victor îl încastraseră în grafonole şi victrole, flamboiantele dulăpioare audio; prin chipul transpus al cîntăreţului pieptănat cu briantină, *crooner*-ul plecat în mirajul sufletelor pereche, acolo de unde murmură efeminat şi-i îmbată şi pe ascultători.

„Daţi-mi o listă
de cumpărături
şi o pun pe muzică.“

GIOACCHINO ANTONIO ROSSINI

„Elitistul este cel care ascultă
uvertura de la Wilhelm Tell
şi nu se gîndeşte
la Călăreţul singuratic.“

JACK PERLIS

„Am depăşit pe oricine –
Mozart, Beethoven, Bach,
Strauss. Irving Berlin
a scris 1.001 cîntece.
Eu am scris 5.500.“

JAMES BROWN

Esenţele tari & morala divei

Un asemenea profil pătrunzător, de expresie a zărilor înalte ale omului, care trădează fără îndoială un fenomen de resortul culturii, a fost cu putinţă şi mulţumită participării artiştilor de esenţă tare la formularea pop-ului. În vreme ce profesorii lor se cruceau şi afuriseau frivolităţile, corifeii zilei de mîine nu voiau să rateze şansa neaşteptată, de a-şi elibera tinereţea în loc s-o reprime, şi s-au năravit repede la a iubi după plac, şi nu după etichetă, într-o cîrciumioară la Şosea ori chiar într-un restaurant mai acătării. Caligrafia lui Fritz Kreisler marchează însemne asociative cum sînt *Liebeslied* şi *Schön Rosmarin,* care ilustrează muzical, parcă de la sine, memoria noastră despre acest mit, amintirile sepia şi în alb-negru despre „vîrsta de aur“ a *popular culture,* pe care numai în fotografii şi filme am trăit-o, nu în albul ei real, de lumină care se răsfrînge în dimineţi şi înserări. De la bijuteriile de salon ale lui Alfredo Campoli, dar şi ale vioristului român Georges Boulanger, pînă la jazzul *sweet* de tip Paul Whiteman şi Guy Lombardo, tot spectrul de candoare-langoare al muzicii tinere acum un veac a rămas prins de unduirile kreisleriene ca de un centru de gravitaţie. Altă garanţie a valorii, echipa Kurt Weill – Bertolt Brecht a reuşit să implice în *Opera de trei parale,* măcar că povestea se petrece la Londra, întreg peisajul Berlinului din anii '20 şi luna de neon de deasupra sa, strălucirea rece în care se traduce ethosul ca un mercur alchimic din timpul Republicii de la Weimar, care pe de o parte decădea în cabaretul Anitei Berber, al nudităţilor care au devansat scena pariziană a Josephinei Baker, se descompunea, putrefact, în prostituţia şi perversiunile pandemice – ca, pe de alta, să se transmute, sublimeze în paradigmele Bauhaus-ului, în expresionismul de celuloid al unor Murnau şi Pabst şi în acela de şevalet al lui Dix şi Grosz.

De fapt expresioniştii se converteau la *Neue Sachlichkeit,* dar fiindcă liniile morbide şi ferocitatea desenării continuau, a fost clar că „noua obiectivitate“ nu venea să nege fantasmele anterioare, ci să le afirme drept mai mult decît nişte năluciri, şi anume chiar trăsăturile de pe chipul realităţilor din jur. Nu vedem noi lumea aşa, ci astfel arată ea din fiinţa ei – păreau să spună junii pictori tot mai posedaţi de tavernă şi femei babilonice, de absint şi opiu. Ca o *Grădină a desfătărilor* care se reface într-o asemenea atmosferă comprehensivă, *Metropola,* de Otto Dix, întinde focul infernal al lui Vulcan, roşul incendiar din noapte, peste toate panourile tripticului; muzica pierzaniei nu se mai aude din cimpoi şi lăută, ci din saxofoanele şi tuba combo-ului de jazz, în timp ce chefliii, care conservă pînă şi în jurul jovialului charleston anxietatea tangoului, au feţe în ecoul damnaţilor de pe tripticul original al lui Bosch. După ce nici muşteriii lui Toulouse-Lautrec nu arătaseră prea bine...

Avem aici o cheie pentru diferenţa dintre pop-ul incipient şi nebuniile marca Lady Gaga, în ideea că dezmăţul interbelic, cît o fi fost el, nu trebuie să-l justifice pe acesta şi să dea impresia că inclusiv străbunicii ar fi ipocriţi, dacă i-ar face divei morală. Omul de demult se încîntă ca să uite, şi suferă în plăcerea sa. E escapismul celor devastaţi de război sau deprimaţi în amor, dar care întrezăresc întotdeauna, în miezul a ce li se întîmplă, *vanitas vanitatum* şi *memento mori!* Şi, exact cum şopteşte romanţios placa de patefon, oricine şi-ar dori o iubire pe viaţă, fără întinări, care însă, de cum începe, tremură de frica despărţirii – despărţire nu din cauza nestatorniciei, ci a deportărilor, mobilizărilor şi emigraţiei.

Mare distanţa dintre viciile de ieri, cînd loviturile sorţii ispiteau suflete nu îndeajuns de tari, şi noua uşurătate amoroasă, a unor răsfăţaţi ai sorţii ce-şi cred înfrîngerea victorie şi regresul progres, legănaţi de o morală care e o contradicţie în termeni, de vreme ce eul trebuie să se iubească mai întîi pe sine, destinîndu-şi astfel pe „te iubesc“ şi minţind cu vorba aceasta, mai înainte de a părăsi la greu, de a se gîndi să plece – să alunge – chiar de la primele frustrări!

Codrin Coman *este doctor în filozofie. Cea mai recentă carte publicată:* Eseurile globalizării, *Editura Grinta, 2005.*

Ioan STANOMIR

Modele, solitudine și solidaritate

Dincolo de lamentaţii şi de imprecaţii, impactul pe care noile medii de comunicare îl au asupra manierei în care se modelează conştiinţa individuală în postmodernitate nu poate fi subestimat. Celor care au cunoscut, înainte de fascinaţia comunicării online, doar farmecul epistolelor şi al cărţilor de hîrtie, această mîndră lume nouă le poate apărea ca un amestec bizar de baroc şi kitsch. Freamătul este mai important decît tihna, iar atenţia este abandonată în favoarea rapidităţii cu care este ingurgitată informaţia.

Mi se pare, în aceste clipe, mai mult ca oricînd, că asumarea experienţelor istorice trecute este crucială şi decisivă în procesul de articulare al răspunsului la provocarea pe care o ipostaziază, cultural, această modernitate accelerată. Nu sîntem primii care să aibă sentimentul unei ieşiri a istoriei din ţîţîni, sub presiunea unor schimbări spectaculoase. Bunicilor noştri, atît cît ne putem imagina şi putem recupera din textele contemporane lor, trecerea de la un Vechi Regat tihnit la proteica Românie interbelică a jazz-ului le va fi apărut ca un seism mentalitar. După cum, mult mai aproape de noi, emergenţa unei culturi rock şi contestatare a fost întîmpinată, eufemistic vorbind, cu destulă reţinere de cei mai în vîrstă: reascultate astăzi, cîteva dintre cîntecele Phoenix-ului vorbesc despre această necesitate de depăşire a blocajului dintre generaţii.

Avem nevoie de curajul solitudinii şi al solidarităţii.

Aşadar, odată ce am stabilit că mica noastră lume nu este prima care să fi experimentat o traumă identitară, atingerea echilibrului este un obiectiv care nu mai are nimic utopic. Diferenţa este dată de modul în care gestionăm capacitatea de a opta între diferite produse culturale: prin telecomandă sau mouse, navigarea între registre intelectuale aflate în tensiune ireconciliabilă este realizabilă şi conţine o doză de raportare ludică. Prizonieri ai unui univers care mizează pe comercial şi atractivitatea cool, sîntem obligaţi să identificăm nişa pe care o vom ocupa, la nivelul imaginarului cultural. Distincţia dintre cultura înaltă şi cea populară, altădată uşor de trasat, lasă locul unei multitudini de fracturi şi clivaje intelectuale. Alegerea presupune plasarea într-un teritoriu ale cărui reguli sînt decelabile fără dificultate, stilistic şi antropologic.

O singurătate a alergătorului de cursă lungă – detaşarea de modelele pe care televiziunea le impune este posibilă, cu condiţia ca persoana care alege să savureze gustul situării în contra curentului şi să se aşeze, confortabil, în pielea aceluia care aparţine unei minorităţi intelectuale. Cultura înaltă – sau ceea ce unii critici culturali par să desemneze sub această etichetă conceptuală – nu are nimic din aerul vetust asociabil la prima vedere cu ea: urmărind, în urmă cu ceva vreme, un miraculos documentar BBC dedicat operei italiene, am retrăit o bucurie care nu este în nici un fel scorţoasă şi snoabă. Atunci cînd actorul englez Stephen Fry (cunoscut iniţiaţilor în arcanele seriei *Black Adder)* porneşte în căutarea unui Wagner personal, travaliul exegetic este dublat de accesibilitatea superioară a produsului cultural ce educă fără a plictisi. Dacă există o lecţie în aceste două exemple britanice, ea ar putea fi rezumabilă fără dificultate în nevoia de a retraduce, pentru gustul celor de astăzi, gramatica şi vocabularul culturii occidentale de la care ne revendicăm, în calitate de europeni.

Această pedagogie superioară este punctul de plecare în efortul de a duce mai departe o linie care riscă să fie întreruptă de asaltul mediocrităţii mediatice şi al vulgarităţii. Oamenii-carte ai lui Ray Bradbury se confruntă, astăzi, cu noii pompieri care ard volume în numele vandabilităţii, al ratingului sau al ideologiei. Celebrarea prostului gust, în numele falsei democraţii mediatice, evacuează din dezbaterea publică de la noi temele în jurul cărora se pot organiza polemicile robuste şi fecunde. Familiaritatea cu agresivitatea verbală, canonizarea manelistului ca emblemă de succes social, ostilitatea faţă de artă şi obstinaţia cu care este torturată limba română sînt simptomele unei patologii pe care nu o mai putem socoti ca fiind nesemnificativă.

Lamentaţiile în marginea extinderii modernităţii împing în plan secund realitatea responsabilităţii individuale şi comunitare. Tehnica nu este, în sine, cauza expansiunii răului cultural din jurul nostru: accesibilitatea informaţiei, posibilitatea de a interoga nivele de cunoaştere fără precedent în trecut sînt proba faptului că doar liberul arbitru uman poate converti în instrument de perfecţionare uneltele pe care contemporaneitatea ni le oferă. Solidaritatea ţesută în jurul ideilor poate fi barajul care să oprească avansul acestei formule întemeiate pe sinteza de populism şi cinism mediatic. Cartea, muzica, tablourile, filmele sînt cărămizile pe care se fondează arhitectura unei existenţe umane care nu se rezumă la dimensiunea ei biologică. Asemeni oamenilor-carte ai lui Bradbury, avem nevoie de curajul solitudinii şi al solidarităţii. Negocierea unei relaţii echilibrate cu istoria în accelerare este posibilă prin însumarea firescului pe care fiecare gest individual îl conţine. Agresivitatea mediatică poate avea drept antidot încrederea în durata lungă şi în supravieţuirea spiritului.

© M. Chivu

Ioan Stanomir *este scriitor şi profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Teodoreanu reloaded *(în colaborare cu Angelo Mitchievici), Editura ART, 2011.*

Sfîrşitul subversiunii

„Este arta pop o *artă a non-sacrului*, adică o artă a manipulării pure? Este ea însăşi o artă non-sacră, adică producătoare de obiecte, şi nu creatoare? Unii vor spune (şi artiştii pop odată cu ei): lucrurile sînt mult mai simple, oamenii practică această artă pentru că le place, se distrează, observă tot felul de lucruri, pictează ce văd, fac realism spontan etc. Fals: pop-ul înseamnă sfîrşitul perspectivei, al evocării, al mărturiei, sfîrşitul gestului creator şi, ceea ce nu e puţin, sfîrşitul subversiunii lumii şi al blestemului artei. Arta pop vizează nu numai imanenţa lumii *civilizate,* ci şi propria integrare totală în această lume. Ambiţia ei este nemăsurată: aceea de a aboli analele şi fundamentele unei întregi culturi, cultura transcendenţei. Înainte de toate, avem de-a face cu o ideologie... Pentru o artă care nu contrazice lumea obiectelor, ci îi explorează sistemul, este logic ca arta pop să aibă succes comercial şi să facă ea însăşi parte din sistem. Acesta este chiar sfîrşitul unei ipocrizii şi al unei lipse radicale de logică. În opoziţie cu arta anterioară (de la sfîrşitul secolului al XIX-lea încoace), pe care genialitatea şi transcendenţa ei n-o împiedicau să devină un obiect *semnat* şi comercializat în funcţie de semnătură, artiştii pop împacă obiectul picturii cu pictura-obiect. Coerenţă sau paradox? Graţie predilecţiei pentru obiecte, graţie acestei figurări nedefinite de obiecte «marcate» şi de materii comestibile – ca şi datorită succesului comercial – pop-ul este primul curent care-şi explorează propriul statut de artă-obiect «semnată» şi «consumată».“

Jean Baudrillard
(Societatea de consum. Mituri şi structuri, traducere de Alexandru Matei, Editura Comunicare.ro, 2005)

PUBLICITATE

Aron BIRO

Muzică & voturi

Cu muzica pop românească am avut de-a lungul vieţii o relaţie complexă, de dragoste alternată cu ură. Poate cu dragostea exagerez, dar ura a fost destul de sinceră. Cred că şi dragostea, dacă mă întorc cu amintirile pînă la mijlocul anilor '80, cînd, în calitate de comandant de detaşament al clasei, am sărutat-o pe obraz pe Mirabela Dauer. Emoţia mi-a fost vie, iar piesele trase pe magul Tesla de la diverse emisiuni radio au fost repere fundamentale în formarea mea ca ascultător de muzică. E drept că-l preferam oricînd pe Engelbert Humperdinck, dar decalajul între ce venea din afară şi ce aveam cu noi, înăuntru, parcă nu era atît de deprimant ca în anii postcomunişti.

Anii '90 au fost cei în care m-am uitat la muzica uşoară românească mai cu mînie, mai întîi direct în ochii ei, apoi în urmă, peste umăr, cît să văd dacă se mai întîmplă ceva. Generaţia jovială a copilăriei mele – Ţeicu, Moculescu şi distinsele doamne ale revelioanelor de altădată – a fost înlocuită cu bikinii lui Jimi şi atrocităţi vecine cu pornografia infantilă. Cu un singur nume am rămas din anii '90 – geniul involuntar al clujeanului DJ Boroş, cu primul album conceptual românesc de la *Cantofabule* încoace. A nu se înţelege că generaţia optzecistă ar fi fost exemplu de urmat pentru postcomunişti. Era normal ca lucrurile să se schimbe, dar schimbarea de regim s-a făcut cu plagieri neruşinate şi compoziţii intuitive. Am impresia că România a sărit cu totul peste cîteva mişcări majore din istoria muzicii, de exemplu disco şi punk. Punk-ul am început să-l recuperăm cît de cît, dar peste disco am sărit cu totul. Pentru o evoluţie sănătoasă a pop-ului, muzica disco e ca şi calciul – dacă nu-l ai, ajungi la spasmofilie, diagnostic care mă tem că exprimă cel mai corect ce s-a văzut şi s-a auzit în muzica pop nouăzecistă de la noi.

Noroc cu basarabenii care ne dau muzică şi voturi la schimb cu cetăţenie. O-zone ne-au salvat obrazul în discotecile europene. Nu-s nicidecum un ascultător de dance, dar

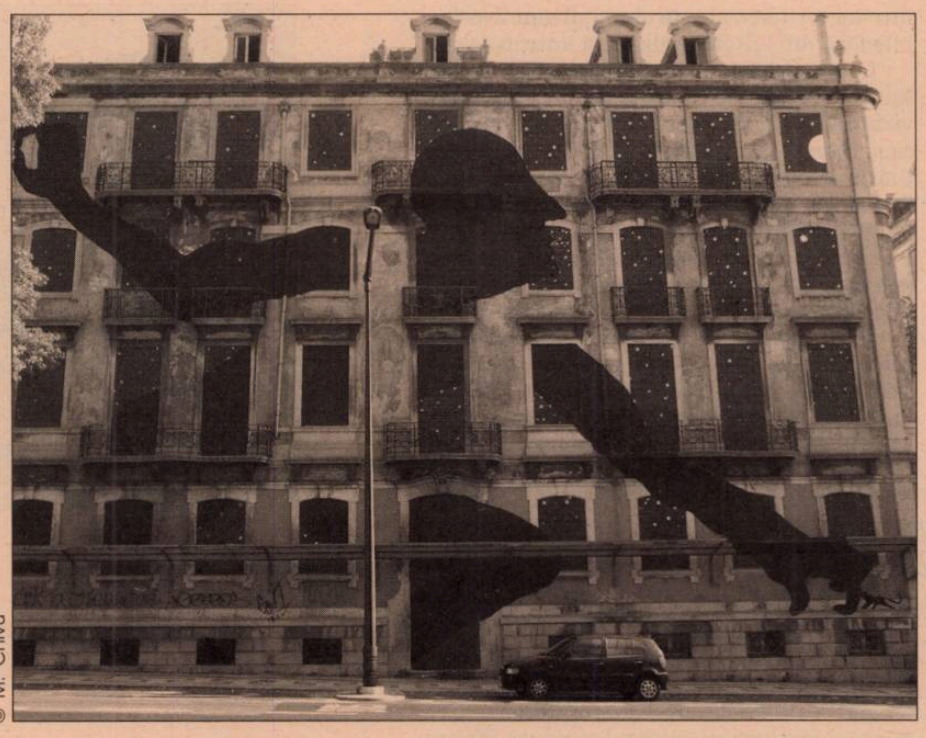
© M. Chivu

„Sînt o persoană profund superficială."

ANDY WARHOL

O-zone ne-au salvat obrazul în discotecile europene.

cînd au apărut ei în vizor, am simţit că lucrurile s-au împrospătat. Sigur, versurile au rămas în zona ridicolului, dar au devenit suficient de abstracte încît să poată fi puse pe seama postmodernismului. În plus, au calitatea care a lipsit prea multă vreme din reţetă, şi anume caracterul viral. Nu reuşesc să-mi amintesc nici un refren românesc cu adevărat viral între „Ioane, Ioane, toată lumea doarme" şi „Maiahi Maiaho" (sau cum s-o fi scriind). Nici Andre, nici Duţă, nici alţii ca ei n-au reuşit să găsească amestecul magic de silabe, sound şi muzică. Decît poate băieţii ăia cu Jimi şi bikini ar fi avut o şansă, dar uite că nici nu-mi mai amintesc cum se numeau. Poate e mai bine aşa.

Basarabenii par a fi specialişti în memetică, în muzică virală, şi asta nu de ieri-alaltăieri. Cantonetistul parlamentar Ion Suruceanu, Doina şi Ion Aldea Teodorovici, Anastasia Lazariuc „le aveau" şi ei. Nu sînt destul de erudit să caut dovezi care merg mai adînc în trecut. Moldovenii se impun şi prin faptul că reuşesc, în mare parte, prin propriile forţe. Zdob şi Zdub a fost primul grup rock „de-al nostru" care suna cu adevărat contemporan – nici generic, nici ştift, nici bătrînicios. Clanul Stratan a infuzat deja în conştiinţa românească şi nu sînt semne că s-ar da la o parte. Alexandrina Hristov e singura tentativă de pe aceste meleaguri de a o imita măcar pe Tori Amos. Iar un sound şi o coerenţă pop-avangardistă ca pe ultimul album al Getei Burlacu nu ţin minte să fi auzit, păcat că e pus mai degrabă în slujba interpretării decît a compoziţiei. Din această generaţie, doar Anna Lesko n-a mers pînă unde ar fi putut să meargă, parcă i s-a întîmplat ceva pe drum. Mă tem că a căutat scurtătura în drumul spre succes şi a nimerit într-o fundătură, model de altfel consacrat în show-biz-ul românesc. E singura dintre cei enumeraţi, de la care, de pe poziţia mea dezinteresată, n-am reţinut nici măcar un refren.

La trasul liniei, am impresia că e o conspiraţie la mijloc, dar nu-mi dau seama dacă îi sîntem victime sau beneficiari.

Aron Biro *are blogul de critică şi promovare a culturii populare* The Deleted Scenes – *http://aronbiro.blogspot.com.*

Bogdan ŞERBAN

Încet cu POPu' pe scări!

La întrebarea „Cum se mai aude, domnule, muzica pop românească?", prima mea reacţie (neverbalizată) ar fi că aici nu se simte, nu ascult, nu(-i) văd, (deci) mă autodeclar „autist" muzicalo-pop. Numai că ignoranţa – chiar şi cea cultivată – mi se pare a fi semn de nerozie. Iar pentru a nu fi suspectat de fariseism, mi-am trecut în revistă (şi am şters praful *ad litteram* de pe) „bruma" de cîteva sute de CD-uri, ocazie cu care am (re)descoperit (doar) şase CD-uri ce se pot încadra în categoria culturii de masă locale. Pentru statisticieni: pe unul dintre CD-uri l-am cumpărat, pe unul l-am împrumutat şi am uitat să-l returnez – noroc cu democratizarea mp3-ului, motiv pentru care proprietarul a uitat de el –, iar pe celelalte patru le-am primit.

„MTV este pentru muzică ce este KFC pentru găini."

LEWIS BLACK

„Niciodată să nu deteşti un cîntec vîndut în jumătate de milion de exemplare."

IRVING BERLIN

Cronologic, primul dintre cele căpătate este Vama Veche cu albumul omonim din 1999, unde Tudor Chirilă şi „VST", „Vara asta", „Vama Veche", plus mai vechea „Nu am chef azi" intră direct în panoplia de iconografii pop-culture mioritice cu ajutorul apariţiilor TV, a concertelor de tip „festivalul berii" sau „zilele oraşului" şi a multiplelor difuzări radio. Astfel, refrenele pieselor menţionate ajung să fie, pentru majoritatea celor atinşi de muzica Vamei Vechi, stil de viaţă, cuvinte tatuate pe piele sau idei aspiraţionale. Urmează Loredana (Groza) – această Madonna *meets* Romica Puceanu *meets* Kylie Minogue *meets* Maria Tănase şi ar mai fi încercat şi ceva Lady Gaga-esc, dar n-o mai ajuta vîrsta – cu albumul *Zig-Zagga* (2004), ale cărui piese sînt compuse în colaborare cu Mihai Ogăşanu şi o altă figură a culturii pop locale, Marian Ionescu. Al treilea album primit este Direcţia 5 cu *O zi de primăvară* (2005), care nu face altceva decît să confirme drumul manierismului muzical pe care trupa a apucat-o după primele trei albume de început *(La vulturul de mare cu peştele în ghiare*, *Seducţie* şi *Pantofi de lac)*. Practic, pe album există o singură baladă sentimentaloidă pastişată de zece ori. Careul de CD-uri plocon se încheie cu cel al Mariei Radu, mai exact materialul de debut solo – *M-am îndrăgostit un pic* (2006). Albumul vine, din păcate, mai tîrziu cu cinci ani faţă de momentul în care ar fi putut lăsa o urmă pe faţa pop-ului autohton şi se pierde, în ciuda prezenţei pieselor în playlist-urile TV şi radio, în marea amorfă de „tuci-tuci"-uri. O menţiune aparte pentru inspirata reinterpretare a piesei „Dorul" de Aurelian Andreescu, altă icoană pop românească. În fine, CD-ul pe care am omis să-l înapoiez proprietarului de drept este cel al trupei Spin, albumul de debut numit *5P1N* (2004). Cei cinci Spin-i, toţi cu CV-uri stufoase de muzicieni, găsesc reţeta pop-rock-ului echilibrat între sonorităţile ce reuşesc să-ţi atragă atenţia şi lirica deloc scremută sau comună. În afară de ultra-difuzata şi-arătata „Nimeni pe drum", toate celelalte piese de pe album pot funcţiona perfect şi în decada actuală, fără a părea ofilite.

Răspunsul la întrebarea iniţială legată de muzica pop românească de azi este: habar n-am! N-am primit, n-am împrumutat, nici n-am cumpărat sau downloadat. Ce-i drept, am fost şi eu tangenţial expus fenomenului, cu ajutorul mediilor cunoscute (Radio, TV şi Internet), iar la o analiză extrem de superficială, mie unul îmi pare că toată industria muzicală mainstream de la noi şi-a cultivat spiritul mimetic, avînd ca modele trei nume: O-zone (cu tot cu Dan Bălan în varianta-i solo), Morandi şi Inna.

Am păstrat pentru finalul inventarului propriilor CD-uri pe singurul plătit, cel al trupei Paraziţii, *Primii 10 ani* (1994-2004). Este genul de mişcare a culturii pop de pe la noi care ar trebui studiată academic: Cum de o întîmplare născută pentru a se adresa underground-ului, ce abundă în texte subversive şi atitudine *anti-establishment* foarte bine argumentată, ajunge să fie fenomen de masă? Pe de altă parte, dialectica Paraziţilor acelor ani este *public history* autentic, într-o Românie, să sperăm, irepetabilă.

Bogdan Şerban *este realizator de emisiuni la Radio Guerrilla.*

Sebastian ISPAS

Muzică pop? Avem

Cînd Nat King Cole cînta – nu atunci cînd degetele îi zburau peste clape producînd sunete de necrezut, ci atunci cînd intona cu vocea sa caldă versurile – îşi răsucea corpul către public parcă pentru a putea fi văzut mai bine. Deşi abilităţile sale de pianist erau remarcabile şi reuşise, cu al său King Cole Trio, să-şi asigure un loc important în jazz, avea un talent vocal care i-a permis să concureze cu Frank Sinatra şi Dean Martin. Cei care-l cunoşteau ca jazzman, însă, au perceput tranziţia sa spre un stil mai accesibil de muzică drept o trădare. Pe scurt, Nat King Cole a fost condamnat tocmai de cei care-i iubeau muzica, pentru că a devenit un cîntăreţ pop.

D. Hatch şi S. Millward, în cartea lor *From Blues to Rock: an Analytical History of Pop Music,* plasează originea termenului – care astăzi pare să caracterizeze majoritatea muzicii din jurul nostru – în anii '20, în Statele Unite, odată cu definirea blues-ului şi a country-ului ca genuri muzicale cu forme precise. Primul star pop este, în opinia lor, cîntăreţul country Jimmie Rodgers. 50 de ani mai tîrziu, într-un interviu destul de amuzant din emisiunea *The Look of the Week,* Roger Waters descria muzica pe care o făcea Pink Floyd ca fiind pop, scopul său fiind de a strînge oamenii pe ringul de dans. Dacă un grup atît de influent nu se sfieşte să adere la un gen de muzică global care a asaltat America şi a dat naştere atîtor subgenuri, am putea include tot aici aproape orice e construit cu scopul de a fi ascultat de mase şi de a le ridica în picioare. E Phoenix pop? S-ar putea argumenta că da. E toată invazia dance românesc de după 2000 pop? Cu siguranţă. Însă în festivalurile autohtone concepute ca să-i promoveze pe artiştii tineri, această muzică încă mai poartă o denumire cît se poate de confuză: muzică uşoară.

Înainte de '89, chiar şi cîntecele interpretate de tineri aveau un aer serios şi dens. Pe cînd în Vest Madonna cînta „Into the Groove" (ca să nu mai vorbim despre „Like a Virgin", piesa care a scandalizat puţin şi lumea lipsită de cenzură), Silvia Dumitrescu debuta la Festivalul de la Mamaia cu piesa lui Marius Ţeicu, „Nu-mi pare rău". Dincolo de versurile care par improprii acum, melodia avea mai degrabă influenţe de rock progresiv şi ar fi fost catalogată drept învechită de oricine şi-ar fi plecat urechea spre ceea ce se întîmpla peste graniţă. Închiderea faţă de Occident avea să ne asigure o întîrziere substanţială şi pe plan muzical. Lucrurile interesante, cum ar fi curentul *new wave,* n-au ocolit complet România, găsindu-şi adepţi în trupe ca Rodion Ga şi chiar Sfinx, însă majoritatea muzicii care ar fi trebuit să constituie deliciul maselor părea uitată în timp. Aveam nevoie de ceva şocant, ceva plin de energie şi blond. Nu Lady Gaga, ci Loredana Groza.

„Bună seara, Macho Man"

Recent, în toată isteria iscată în jurul lui Justin Bieber, James Earl Jones a fost rugat într-o emisiune să recite cîteva dintre versurile pop-starului. Rezultatul a fost pe cît de comic, pe atît de îngrijorător. Era de aşteptat ca ele să nu însemne aproape nimic, însă versurile lui Bieber ating performanţa de a nu însemna absolut nimic. E dificil să ne imaginăm astăzi un duet James Earl Jones – Madonna, în care actorul recită anumite pasaje în timp ce diva îşi hipnotizează fanii cu timbrul ei aluziv, însă, păstrînd proporţiile, cam de asta am avut parte în '88.

„Bună seara, iubito", hit-ul incontestabil al Loredanei *featuring* Ion Caramitru (pe versuri de Lucian Avramescu), de pe albumul omonim, reprezintă o piatră de hotar în pop-ul românesc şi rămîne neegalat pînă astăzi. Loredana e exact produsul necesar pentru a face trecerea de la muzica reprimată a anilor '80 la cea confuză a anilor 2000. În cariera ei, avea să consolideze acel pop la care alţi artişti doar tind şi să realizeze ceva nemaiîntîlnit: o colaborare de proporţii cu o trupă hip-hop. Vorbim, desigur, despre „Lumea e a mea". Slap bass, versuri cu tentă socială, efecte speciale şi bineînţeles vocea inconfundabilă a Loredanei, cu inflexiuni de Dolores O'Riordan. Cine a văzut pentru prima oară videoclipul la televizor s-a simţit puţin într-o altă ţară.

Dar cum rămîne cu dance-ul – acel caleidoscop de sîni în costume de baie subdimensionate, platforme, bărbaţi la bustul gol, maşini străine, vară, soare şi mare? În mod previzibil, ridicarea interdicţiilor a adus cu sine o debandadă generală. S-a trecut, în puţin peste zece ani, de la „continente de palid mister" la „jimmy, jimmy, iubeşti fetiţele-n bikini", prin tot soiul de trupe intermediare precum Genius şi MB&C, prezente încă de la sfîrşitul anilor '90 şi care au contribuit la întregirea peisajului pop al momentului („Macho Man" şi „Marea" fiind nişte standarde în toată regula). Unii dintre artiştii care interpretau piese obosite cu orchestraţii similare s-au transformat în *girl / boy bands* cu negative facile. De la prea mult sens la nici un sens. Problemă? Deloc.

Masele au vrut distracţie şi asta au primit. 3 Sud-Est, Andre, Valahia, Latin Expres, RoMania, Voltaj (o excepţie, pentru că recurgeau la un distors introdus subtil pe ici, pe colo, doar cît să nu sperie), Candy, Blondy, Double D, Body&Soul sînt doar cîteva dintre trupele care susţineau concert după concert, cu playback sau nu, în funcţie de circumstanţe. Toate cele enumerate aici au fost vedete nelipsite la Festivalul Naţional de Interpretare a Muzicii Uşoare Româneşti „Trofeul Tinereţii" Amara, un punct de reper şi cel mai longeviv festival românesc de gen (prima ediţie datează din '68). Şi mai interesant e însă faptul că unii dintre artiştii care au compus aceste grupuri muzicale au concurat pentru sus-menţionatul trofeu.

„Cultura populară este noul Babilon în care se adună multă artă şi intelect. Este teatrul imperial, templul suprem. Trăim într-o epocă a idolilor. Trecutul păgîn, niciodată îngropat, străluceşte din nou în ierarhiile mistice ale celebrităţii."

CAMILLE PAGLIA

© M. Chivu

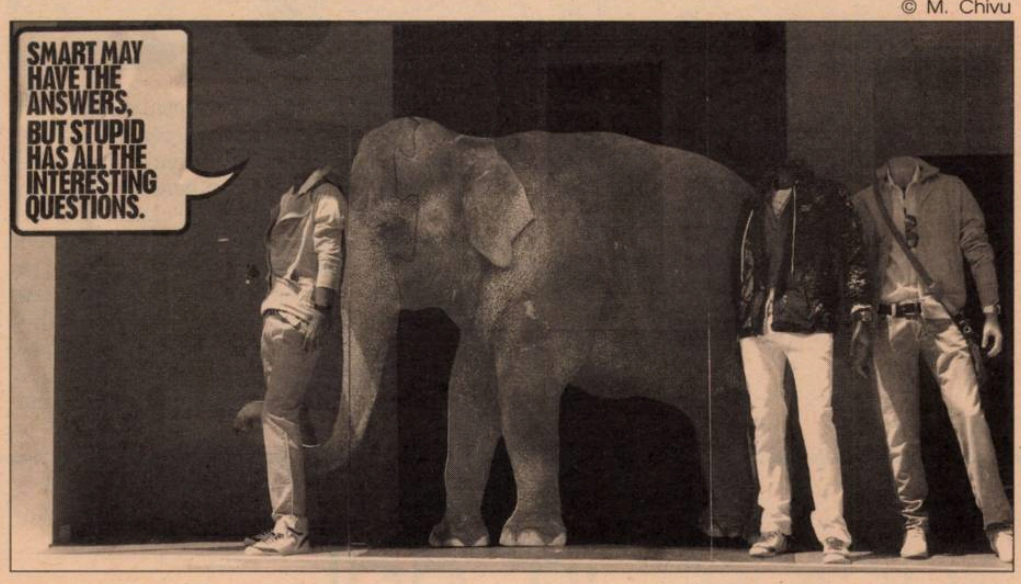

Irina Nicolae, membră marcantă a trupei ASIA („i"-ul din nume, fireşte) a participat în '98, cîştigînd locul al doilea. În vreme ce sound-ul se schimba complet şi pop-ul românesc aluneca înspre dance, vechile festivaluri promovau în continuare acea muzică uşoară cu rădăcini imemoriale. Nu trebuie decît să ascultăm piesele ediţiei din 2010 pentru a înţelege clar că pentru o parte a populaţiei încă nu s-a schimbat nimic. O suprapunere de instrumental dance puţin mai cizelat, R&B american care a alterat complet pronunţia şi aceleaşi versuri sentimentale ca un sirop greu digerabil. Trofeul Tinereţii? Puţin probabil. Puştimea din metrou, îmbrăcată uşchit şi machiată creativ are mai mari şanse să asculte Sfinx decît pe vreunul dintre laureaţii ediţiei a 43-a.

În cealaltă parte, în muzica de la TV care a evoluat simţitor spre o formă unică de pop electronic în limba engleză, lucrurile stau mult mai bine. Din marea de proiecte ale DJ-ilor locali şi artişti care se străduiesc să pronunţe cuvinte străine fără sens (nu ajung încă la nivelul lui Justin Bieber) apare Inna. Sînt slabe şansele ca cineva care citeşte aceste rînduri să nu fi auzit niciodată vreuna dintre piesele sale, chiar şi fără a o face conştient. Graţie unui mecanism de promovare ireproşabil şi unei pofte de cunoaştere – momentul „I'm so tired, boring" va fi uitat în curînd –, precum şi unui talent suficient pentru a se distinge, Inna a devenit un produs pop coerent, care poate fi în sfîrşit exportat fără probleme. 20 de ani pentru a-i arăta unui occidental ceva la care să se poată raporta. *„Aaah, Inna? Yes, I know her."* Avînd în vedere cum stăm în alte domenii, muzical e chiar în regulă. Avem pop.

Sebastian Ispas *este jurnalist.*

În *Voodoo Lounge*

„«Bateţi din palme», dă Mick Jagger comanda pe Wembley, şi 70.000 de oameni îi dau ascultare. Arată ca una dintre acele demonstraţii de gimnastică de masă cu care se îndeletnicesc chinezii. *Yea yea yea WOO,* ne îndeamnă el în mijlocul lui «Sugar Brown», şi noi răspundem *yea yea yea WOO*. «Sînteţi în voce în seara asta», ne flatează el şi, un moment, ne simţim ca şi cum am face toţi parte din trupă. Cînd aveam douăzeci de ani, «am fost ales voluntar» dintr-un public de studenţi să sun dintr-un clopoţel pentru Robin Williamson and Mike Heron's Incredible String Band, dar, în general, e mai bine să cînţi ca back-up pentru cei de la Rolling Stones. Într-un spectacol de rock de succes desfăşurat pe stadion publicul devine evenimentul tot atît cît sînt şi cîntăreţii sau trupa, iar Jagger ştie asta. Astfel încît două ore şi jumătate, cît Keith îşi dă drumul la monstruoasele lui acorduri şi îşi sărută chitara, iar Charlie face legea la bateria lui, Mick ne mînuieşte.

Cum o fi să stai în faţa a zeci de mii de oameni şi să-i pui la treabă cu uşurinţa cu care ai mînui doi-trei inşi? Cu cîţiva ani în urmă (niciodată nu e prea devreme să-ţi începi cercetările), m-am aflat pentru cîteva minute pe scena stadionului Wembley cu U2 şi deci vă pot oferi un scurt raport. Lumina te înconjoară ca un zid. Poţi vedea abia puţin dincolo de gorilele de pază, spre primele rînduri de feţe îndreptate în sus, dar dincolo de asta, canci. Te simţi aproape în intimitate în acest spaţiu; atunci gloata invizibilă mugeşte ca o fiară SF şi tu, ei bine, dacă tu eşti un romancier care într-un fel s-a rătăcit pe-aici, intri în panică. Trebuie să ai de-a face cu un public aşa de mare? Să le cînţi? Dar – ca în toate coşmarurile cele mai grozave – nu eşti în stare să cînţi o notă. În acest moment, autenticul star rock preia controlul. Stînd lîngă star, privindu-l cum influenţează, mîngîie şi controlează Hidra invizibilă de afară, te simţi mai mult decît impresionat. Te simţi recunoscător.

M-am întîlnit de cîteva ori cu Bono, dar, cînd i-am privit chipul pe stadionul Wembley, am văzut la el acolo ceva straniu şi am înţeles că aceasta era creatura-star care în mod obişnuit zace ascunsă în el, o creatură la fel de puternică precum fiara uriaşă căreia îi cînta, atît de copleşitoare, încît putea fi eliberată doar în această cuşcă de lumină. Creatura-star din Mick Jagger era violentă în acea noapte de marţi, pe Wembley. A rezistat mult mai mult decît U2; era bătrînă şi enormă şi strălucitoare.

În această săptămînă care a trecut au defilat toate vechile glume: Rock'n'Riduri, Boşorog'n'Roll. Am stat lîngă un om care şi-a amintit că i-a văzut pe Rolling Stones în primul lor turneu, în septembrie 1963. În urmă cu treizeci şi doi de ani – treizeci şi doi de ani! – am văzut şi eu un spectacol din acel turneu; eram un elev de şaisprezece ani şi am şters-o de la şcoală cu autobuzul. Eu şi cu vecinul meu nu puteam cădea de acord asupra celui aflat în fruntea topului în acea toamnă: el credea că unul din tipii ăia care au murit într-un accident de avion, în vreme ce votul meu mergea spre Gene Vincent cu «Be-Bop-A-Lula». Dar ne înşelam amîndoi. În frunte erau Everly Brothers şi Bo Diddley. Rolling Stones cîntă de atît de mult timp, încît memoria publicului lor de la începuturi a început să-i joace feste; iată cît timp a trecut."

Salman Rushdie
(Dincolo de limite,
traducere de Petru Dulgheru,
Editura Polirom, 2006)

Constantin VICĂ

Eficiența iluziei

Există un punct în care conservatorismul dreptei şi radicalismul stîngii converg: critica unui fenomen greu de definit – cultura pop. Alianţa imposibilă dintre aceste două ideologii nu tulbură pe nimeni din cele două tabere. Mai mult, critica lor nu îşi regăseşte deloc audienţa între consumatorii culturii pop.

Pentru cultura pop trebuie făcute trei lucruri: să treci în mainstream, să devii un consumator şi să părăseşti cultura populară. Opoziţia conceptuală dintre pop şi popular pare puţin forţată, dar capătă sens odată explorată. Toţi producem cultura populară, după gustul fiecăruia, în practici cotidiene comune, deloc excepţionale. Nu facem repetiţii pentru a ne exprima în cultura populară, nici măcar nu ne dăm seama că se întîmplă. Nu facem din aceasta un fetiş, nu vrem să ataşăm fiecărei expresii semnul vizibil al autenticităţii noastre. Sîntem anonimi, preluăm prin imitaţie şi copiere, aplicăm o variaţie minimă acestor informaţii pe care le circulăm mai departe. În schimb, cultura pop transformă tot acest ciclu firesc al ideilor şi expresiilor în ceva excepţional şi fetiş. Cultura pop e produsă doar de o minoritate care are la îndemînă canale de propagare şi ştiinţa marketingului, iar de partea cealaltă îi plasează automat pe consumatori. Cultura pop pune în centru distracţia (nu poţi fi reflexiv critic la o emisiune cu audienţă sau într-un clip MTV, oricît de mult s-ar amăgi cei care le produc), practică spectacularizarea (cum poţi ţine captiv omul în fotoliu altfel?) şi foloseşte cadrul legal pentru a domina creativitatea omului obişnuit care se produce prin cultura populară. Cu cît cultura populară devine un act conştient, cu atît producătorii pop vor încerca să o restrîngă. Metoda pe care o folosesc cu succes industriile creative ale distracţiei se numeşte copyright. Încercaţi să postaţi pe YouTube un clip cu copilul dumneavoastră dansînd pe o melodie a unui cîntăreţ pop. Sau parodiaţi un film cu buget mare. Sau adaptaţi un capitol din Dan Brown pentru un spectacol de stradă. Încercaţi să aduceţi înapoi în cultura populară ceva din cultura pop şi aţi devenit un infractor care încalcă dreptul de autor. Se pare că alte metode pentru a păstra hegemonia culturală nu există. Se pare, în acelaşi timp, că unidimensionalii consumatori sînt din ce în ce mai conştienţi de capcana industriei culturale şi o provoacă: nici în o sută de ani vreun artist pop din România nu-l va egala pe Bahoi şi săritura sa de pe pod. (Aţi uitat sau n-aţi ştiut niciodată cine e Bahoi, nu? Foarte bine, înseamnă că nu a putut fi înregimentat în pop.)

© M. Chivu

Cultura pop poate fi văzută drept o cultură de masă, fără exigenţe estetice sau morale, opusă unei culturi înalte, a reflexivităţii şi nuanţelor, a dezbaterii raţionale şi erudite. Dar distincţia nu are nici un rost cît timp ambele sînt forme difuze ale puterii şi dominaţiei. Nu contează dacă pleacă din Academie sau din PRO TV, ci faptul că ambele forme îl dezarmează pe public, îl ţin captiv şi supus unor maeştri ai divertismentului sau cunoaşterii. Combinaţia dintre cele două se vede cel mai bine în ştirile care încep cu „Un grup de cercetători americani şi colegii lor britanici“: ştiinţa *in media* este cultură pop. Tot ce e specific ştiinţei – o anumită modestie, failibilitatea, dialogul, dezbaterea – se reduc la un spectacol de cifre şi verdicte. Cultura pop nu lucrează cu distincţii (majoritatea ştirilor din ştiinţă, de exemplu, sînt despre ipoteze, nu despre teorii), ci cu genuri şi subgenuri. Ştiinţa-verdict e un gen al culturii pop.

Cultura pop nu poate fi subversivă, mecanismul ei de producţie şi legitimare elimină această posibilitate. Cu cît un artist ca Banksy devine mainstream, cu atît arta sa se transformă într-un agent de multiplicare financiară şi spectacularizare a criticii prin delegaţie. Banksy ne rezolvă revoltele şi, mai mult, putem să le facem cadou în albume frumos editate.

Atunci – mă voi întreba ca Lenin – ce e de făcut? Cine scapă de cultura pop? Astăzi, la grămadă, filmele de IMAX, patriarhul Daniel, Facebook, pornografia, televiziunile de manele, Petre Ţuţea, desenele animate, mişcarea ecologistă etc. fac parte din malaxorul culturii pop. Nimic nu scapă transformării în marfă culturală, liniei de producţie şi diseminare. Întotdeauna la timp, întotdeauna în exces, întotdeauna suspendată în prezent, eficienţa iluziei nu poate fi combătută.

Constantin Vică *este doctorand în etica noilor tehnologii, la Universitatea Bucureşti. A terminat un master de etică şi filozofie politică la Université Paris-Est Créteil.*

Oana TĂNASE

O pedalare în gol

mici repere cronologice ale artei româneşti

Rămîn încă puţine scrierile teoretice ori antologiile de texte critice care pot facilita cercetătorului de astăzi o privire de ansamblu asupra artei româneşti din a doua jumătate a secolului al XX-lea, păstrînd desigur la îndemînă bune excepţii, instrumente de lucru ce discută (potrivit unor decupaje cronologice mai mult sau mai puţin ambiţioase) probleme ale imaginii, tehnici şi experimente vizuale absorbite discret, asumate direct ori doar citate în fugă de artiştii locali. Una dintre concluziile comune acestor studii – fie că e vorba de textele prinse în catalogul *Experiment în arta românească după 1960,* coordonat de Alexandra Titu, 1997; fie că urmărim survolul Magdei Cîrneci, *Artele plastice în România 1945-1989*, 2000 – indică sfîrşitul anilor '60 ca moment semnificativ pentru o „schimbare de optică culturală“, în parte determinată de oboseala resimţită în interiorul unui figurativism academic, în parte datorată şi întîlnirii directe cu o serie de expoziţii organizate la Bucureşti (şi chiar itinerate în ţară – la Cluj ori Timişoara) şi al căror impact asupra artiştilor afirmaţi în această perioadă a fost în repetate rînduri afirmat.

„Cel mai frumos lucru în Tokyo
este McDonald's. Cel mai frumos lucru
în Stockholm este McDonald's.
Cel mai frumos lucru în Florenţa
este McDonald's.
Pekin şi Moscova
n-au deocamdată nimic frumos.“

ANDY WARHOL

Printre acestea se numără desigur şi expoziţia de litografii ale lui Jasper Johns, deschisă în 1969, sau „Dispariţia şi reapariţia imaginii: pictura americană după 1945“ (Sala Dalles, organizată de Smithsonian Institution – International Art Program), în care erau prezente, pe lîngă lucrări de Arshile Gorky, Jackson Pollock, Willem de Kooning, James Rosenquist, Barnett Newman, Morris Louis, şi piese semnate de Robert Rauschenberg, Roy Lichtenstein sau Andy Warhol (şi al cărei catalog conţinea texte de Ruth Kaufmann şi John W. McCoubrey), iar mai apoi, în 1972, expoziţiile „Forma şi procesul de creaţie în pictura americană a secolului 20“ (Sala Dalles) ori „Noua sculptură americană“ (Biblioteca Americană).

Am precizat doar aceste exemple pentru a nu mă îndepărta totuşi de subiectul dosarului alcătuit, cred, în jurul suspiciunilor existenţei unui val pop în arta românească. Ideea e că trebuie să fim prudenţi cu astfel de verdicte, de vreme ce şi criticii momentului, şi etichetele stilistice ulterioare rămîn mai degrabă ezitante, cuvîntul de ordine fiind – ne place sau nu – „importul“, uneori grăbit, după cum îl traduce Magda Cîrneci în lucrarea citată, alteori hibrid chiar: „De la pop-art la hiperrealism, de la arta cinetică la op-art şi apoi la arta ambientală (land art), artă ecologică şi artă conceptuală – împrumuturi de toate soiurile se pot distinge la artişti diferiţi sau chiar la aceiaşi artişi în decursul cîtorva ani sau în cadrul unor proiecte şi expoziţii diferite“. De aceea – spune criticul de artă – încadrarea lor pe curente neoavangardiste limpezi este aproape imposibilă şi nu foarte utilă.

Chiar dacă mai cu seamă în interiorul artelor grafice, a picturii sau a fotomontajului anilor '70-'80 putem uneori distinge elemente înnoitoare de limbaj ori tehnici ce permit paranteze discursiv-teoretice către arta pop, mi-e teamă că vom pedala în gol încercînd să ataşăm acestor practici artistice şi o critică a culturii de masă ori a obiectului de consum – un angajament intern, structural, autentic pentru a comenta ceea ce Richard Hamilton, autor al celebrei lucrări *Just what is it that makes today's homes so different, so appealing* (1957), listează ca fiind *„popular, transient, expandable, low cost, mass produced, young, witty, sexy, gimmicky, glamorous, big business“*. Cu siguranţă, polonezii, spre exemplu, sînt mult mai îndreptăţiţi să vorbească despre o versiune locală, originală a artei pop atunci cînd îşi scriu o istorie a afişului polonez, numele artistului Wladyslaw Hasior (1928-2000) fiind nu o singură dată ferm precizat în cadrul unei astfel de naraţiuni.

Oana Tănase *este critic de artă şi curator.*

„Cultura pop a contribuit la căderea comunismului"

Radu Pavel GHEO în dialog cu Marius CHIVU

Impresia mea e că toată cultura pop românească dinainte de '89 era formată din „împrumuturi" localizate, cuminţite şi cărora li se adăuga şi ceva morală comunistă: producţiile lui Sergiu Nicolaescu copiau filmele cu gangsteri americani, western-urile cu Ilarion Ciobanu erau spaghetti western *(adică trecute prin imaginarul italian), muzica uşoară era plină de cover-uri pentru care nimeni nu plătea copyright: refrenul „Cause I'm your lady" de la Jeniffer Rush devenea „E scris în stele" la Eva Kiss, Cenaclul Flacăra era un Woodstock naţionalist şi tot aşa...*

Da, da, şi mai erau şi alte preluări „din repertoriul internaţional", cum se spunea pe vremea aceea: Dida Drăgan, cu „Singurătate în doi" din 1987, pe melodia celor de la Spandau Ballet, „Through the Barricades", sau Mihaela Runceanu cu „Nu te-am uitat", care se păstra ceva mai aproape de sensul melodiei originale, faimoasa „Still Loving You" a celor de la Scorpions...

Nu mai vorbim de ABBA preluaţi de Savoy şi de mulţi alţii.

Da, ar mai fi multe. Ai dreptate: la noi conducerea statului căuta forme de adaptare şi îmblînzire a culturii pop occidentale, probabil în virtutea ideii că, dacă nu poţi să interzici cu totul un fenomen, atunci măcar să-l controlezi. Numai că pop-ul, în sensul lui tare, se manifesta oricum şi nu urma direcţiile impuse de organele de stat şi de partid. Varianta sa edulcorată era o faţadă şi, pe de altă parte, un reflex imitativ, un fel de servilism în faţa capitalismului – deşi nu cred că la nivel oficial s-ar fi recunoscut aşa ceva. Bănuiesc că Sergiu Nicolaescu şi visa să fie cel mai american regizor român, iar Adrian Păunescu se vedea lider de Woodstock românesc. Influenţa lor nu o pot contesta. Dar pentru tinerii de atunci, cultura pop autentică trebuia să fie occidentală. Adică să nu provină nici măcar din Europa de Est. Noi, în Banat, ne mai hrăneam şi cu mostre de cultură pop iugoslavă, dar asta, în primul rînd, pentru că Iugoslavia era un portal deschis larg spre Occident, nu fiindcă era un stat comunist acceptabil, iar, în al doilea rînd, pentru că şi ei imitau, şi chiar copiau fără ruşine módele şi modelele din Occident.

Ce oferea, de fapt, pop-ul, tinerilor din blocul comunist?

Tinerii de atunci voiau să se sincronizeze cu cei din Vest, să fie părtaşi la o cultură de prestigiu. Iar asta însemna muzica epocii – şi neapărat în engleză, căci asta era limba pop-ului. Pentru noi, la vremea aceea, cît timp nu ştiam altceva, absolut toate formaţiile şi soliştii de muzică erau vorbitori nativi de limbă engleză şi (aproape implicit) americani. Cînd şi cînd, mai dădeam peste reviste occidentale, de obicei *Bravo*, aduse prin intermediul vreunui român emigrat, şi mai aflam că, de fapt, U2 sînt irlandezi, Alphaville sînt nemţi, A-ha – norvegieni, Iron Maiden sau Whitesnake – britanici...

Apropo, uite ce gusturi amestecate. De fapt, nu conta puritatea de gen (muzical sau altul), ci declaraţia de fidelitate faţă de acea cultură pop, *de masă*, occidentală şi, implicit, de respingere *în masă* a culturii oficiale de la noi. Fiindcă mai exista şi componenta asta, de masă, a asimilării pop-ului. Să asculţi, de exemplu, Pink Floyd însemna, în acelaşi timp, mai mult şi mai puţin decît să asculţi pop-rock-ul lui Bon Jovi. Pink Floyd e elitist, Bon Jovi e popular, e pentru toţi adolescenţii din spaţiul urban. E simplu, direct, melodios şi zgomotos, tocmai bun pentru emulaţie tinerească. Căci revolta – sau mai degrabă rebeliunea adolescentului din acei ani – se consuma în grup şi avea nevoie de grup.

E interesant faptul că pirateria de atunci (pe casete audio sau benzi de magnetofon) se datora nu constrîngerii economice (piratez că n-am bani de original), dar cenzurii politice (piratez că n-am voie)...

Sau piratez fiindcă n-am de unde lua originalele.

Aşa cum se întîmpla cu casetele video multiplicate la infinit şi care circulau prin toată ţara...

Dar nici măcar nu cunoşteam conceptul de piraterie. Şi dacă voiam neapărat nu ştiu ce muzică, plăteam destul de mult pentru ea. În Timişoara se deschisese, la un moment dat, un centru de înregistrări cu autorizaţie, unde puteai să-ţi înregistrezi muzică din catalogul lor. Dacă ne-am fi luat după legile copyright-ului, tot ce se făcea acolo era ilegal. Proprietarii (mici întreprinzători cred că le-am zice azi) aveau o sursă de muzică în Occident (fiindcă graniţele n-au fost niciodată atît de impermeabile pe cît le-ar fi vrut autorităţile), iar în cataloagele lor găseai de la rock vechi pînă la ultimele noutăţi pop – plus multă-multă muzică populară locală, pentru care exista cerere serioasă. Aveau, de exemplu, vreo zece-cincisprezece albume AC/DC, Iron Maiden, Pink Floyd, dar şi Deff Leppard, Madonna, Michael Jackson, Sandra... Înregistrarea unei casete de 60 de minute costa 60 de lei (1 leu pe minut). O casetă neînregistrată Orwo costa tot cam atît. Total: 120 de lei. Tot atunci, o carte apărută în „Biblioteca pentru toţi" era 5 lei, iar un volum din operele complete ale lui Shakespeare de la Editura Univers, cartonat, legat şi cu supracopertă, vreo 50 de lei. Aşadar, nu era ieftin şi se pirata oarecum cu voie (dar fără ştire) de la stăpînire.

Pe ce se dansa în discotecile de atunci? Îmi amintesc scene în care cei care aduceau casete originale cu pop occidental le dădeau DJ-ului, şi acela le punea imediat...

În discoteci, atîtea cîte existau, rareori se asculta muzică românească. Oficial, existau nişte *playlist*-uri care trebuiau aprobate, dar nu le respecta nimeni, fiindcă exista o interdependenţă între tinerii dornici de cultură occidentală şi responsabilii Caselor de Cultură: biletele de intrare de la discotecă (numită, probabil, „seară culturală") însemnau bani, deci realizări economice. Responsabilii bifau realizările, tinerii se alegeau cu *entertainment*-ul şi toată lumea era mulţumită. La o „seară culturală" cu muzică românească n-ai fi strîns public dispus să plătească. Într-un fel, subteran şi subînţeles, acolo se făcea o negociere tipică unei economii de piaţă, ce implica o cerere şi o ofertă.

Pop vs *morala proletară*

Spuneam în recenzie că romanul tău Noapte bună, copii! *conturează imaginea unei rezistenţe prin cultura pop, care, fiind cenzurată, se ideologizase: expresia decadentismului occidental – pentru unii, pentru alţii – expresia libertăţii şi democraţiei... De ce era sau se credea că e nocivă cultura pop occidentală?*

Un răspuns simplu şi, cumva, grosolan ar fi: pentru că erau nişte prostănaci. Nu e o exagerare. Oamenii din vîrful ierarhiei de partid din anii '80 erau nişte făpturi rudimentare, cu o educaţie precară, care voiau să impună un cod comportamental rigid şi erau obsedaţi de controlul asupra maselor. Sistemul voia să uniformizeze, să egalizeze indivizii şi comportamentele, să menţină totul sub control. Eu cred că, pînă la urmă, chiar şi în absenţa nenorocirii din 1985, de pe stadionul din Ploieşti, Cenaclul Flacăra tot ar fi fost interzis, deşi rolul lui era tocmai de supapă, de defulare controlată a energiilor rebele adolescentine.

Mă gîndesc ce uniformizată şi controlată ne era viaţa în liceu. Aveam uniforme obligatorii, standard, care ne identificau ca membri ai unei categorii sociale, aveam program fix, rigid, cu adunare în careu dimineaţa, cu intonarea imnului de stat, cu manifestări organizate de profesori responsabili (seri culturale, gazete de perete). Trebuia să ne tundem regulamentar, să ne îmbrăcăm decent, să ne comportăm cuviincios.

Dincolo de muzică, şi vestimentaţia sau frezele diverselor curente pop transmiteau un mesaj, unul inacceptabil pentru un sistem totalitar. Cum să-ţi vopseşti părul în verde, tovarăşe elev? Ce exemplu le dai celorlalţi colegi? Cum să porţi blugi, în loc de uniforma şcolară? Sau să îţi agăţi un lanţ la pantaloni? Ce înseamnă asta? Nu însemna decît că voiai să fii altfel, altfel decît ceilalţi şi altfel decît îţi impunea autoritatea – oficialitatea, indiferent care era ea. Şi de asta se temeau autorităţile: cultura pop corupea tinerii, îi abătea de la morala proletară şi oferea posibilitatea de a te opune ei. Exista o singură cultură populară, cea impusă de la centru, şi un singur tip de manifestare colectivă – cea trasată ca sarcină de la centru.

Păi, ce s-ar mai fi ales de demnitatea naţiunii dacă, de exemplu, aşa cum în Marea Britanie Sex Pistols au compus o piesă punk intitulată „God Save the Queen", s-ar fi găsit cineva în România care să creeze o variantă punk la „Trei culori cunosc pe lume"?

Dar nu vreau să exagerez tenta socială a pop-ului. Pentru români, şi nu doar pentru adolescenţi, pop-ul reprezenta în primul rînd *entertainment*. Era cultură de consum şi, aşa criticată cum e ea şi azi, a contribuit în mare măsură la căderea comunismului.

Şi pop-ul uniformizează, dar asta rămîne o opţiune personală, de gust, de vîrstă etc., nu obligaţie de partid. Cu alte cuvinte, dacă vreau să mă îmbrac sau să-mi fac freza conform modei, ăsta e un statement *absolut personal şi oricum temporar. Ţine de libertate şi de* loisir, *nu de constrîngerea ideologiei.*

Da, ce-i drept, există o nevoie de uniformizare şi la adolescenţi. Nu e conştientă, ba chiar dimpotrivă: s-ar revolta (ne-am fi revoltat) la idee. Dar mai toţi adolescenţii se revoltă aproximativ *la fel*, în felul lor, al grupului. De-aia sînt şi victime atît de sigure ale modei. Ideea e să nu-i obligi, ci să-i cucereşti – pe cît mai mulţi. Asta e şi miza culturii pop în ansamblul ei: să prindă la mase. În felul ei, avea acelaşi public-ţintă ca şi ideologia comunistă. Doar că scopurile erau altele. Şi promotorii ei erau mai inteligenţi. Într-un fel, cu morala lor puritan-burgheză şi cu autoritarismul lor, ideologii comunişti erau un fel de părinţi nesuferiţi, care îţi interzic mereu să faci ce vrei.

Mă gîndesc dacă cultura pop, lăsată la liber, ar fi prelungit comunismul sau dacă nu cumva i-ar fi grăbit căderea. RDG sau Iugoslavia au avut, în fond, şi comunism, şi pop capitalist.

Nu pot s-o dovedesc, dar sînt convins că pop-ul a contribuit la căderea comunismului. Nu neapărat la noi, unde Revoluţia a fost declanşată într-un mod oarecum vetust, de un grup de credincioşi creştini strînşi să-şi apere pastorul – şi cred că atunci ar fi declanşat-o orice. Dar viaţa după comunism, pe care ne-o imaginam exclusiv pe model occidental, capitalist, a fost un catalizator puternic, fiindcă informaţiile despre modelul occidental n-au pătruns la noi prin texte teoretice despre liberalism sau despre economia de piaţă, ci prin cultura pop: prin filme, muzică, gadget-uri.

După Revoluţie, oamenii asta voiau: cultură pop, adică blugi, Coca-Cola, filme, videoclipuri, concerte... Nu ţi se pare că asta e cel mai mare elogiu adus culturii pop?!

Ba da. Îmi şi amintesc ce dezlănţuire recuperatorie a fost după decembrie '89. Am încercat să asimilăm rapid tot ce ni se refuzase pînă atunci. Nu vorbesc de cultura înaltă, care se adresează unui public restrîns, ci exact de cultura pop, care se presupune că e a tuturor. Pînă şi azi, televiziunile comerciale de la noi mai rulează cîte un film văzut de noi la videotecile clandestine, de apartament, în anii '80. Formaţii de muzică din acei ani, ajunse acum la capătul carierei, vin în România (şi în toată Europa de Est), unde găsesc în continuare numeroşi fani încă neîndestulaţi de concerte – cei care îşi împlinesc visele de atunci cu o mică întîrziere, dar cu sentimentul victoriei. Mă întreb: trăim oare noi, est-europenii mai vîrstnici, un pic în trecut? Încercăm să retrăim ce n-am apucat atunci? Sau, pur şi simplu, îmbătrînim şi ne e dor de tinereţe? Mie îmi place uneori să stau şi să mă uit la cîte un film de atunci, cum ar fi *Back to the Future*. E un exerciţiu nostalgic straniu, fiindcă el ilustrează o cultură în care n-am trăit la timpul ei, ci după care am tînjit, iar acum, cînd o am la dispoziţie, timpul ei a apus.

Dar cu Coca-Cola e altă poveste. Coca-Cola e veşnică.

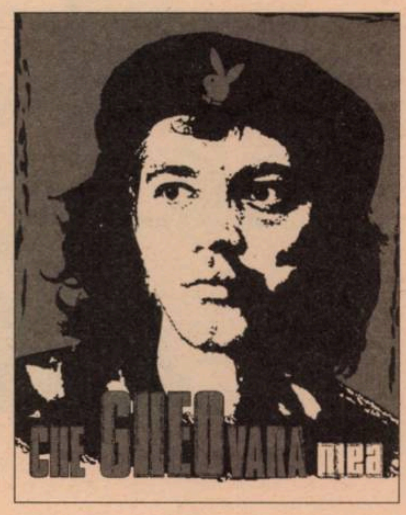

Radu Pavel Gheo *(n. 1969) este absolvent al Facultăţii de Litere din cadrul Universităţii de Vest din Timişoara. S-a numărat printre coautorii primului* Dicţionar SF *apărut în România (1999), a colaborat la volumul colectiv* Cartea roz a comunismului *(2004) şi a publicat:* Valea Cerului Senin *(proză scurtă, 1997),* Despre science fiction *(studii literare, 2001),* Adio, adio, patria mea, cu î din i, cu â din a *(eseuri, 2003),* Românii e deştepţi *(eseuri, 2004),* Fairia – o lume îndepărtată *(roman, 2004),* DEX-ul şi sexul *(publicistică, 2005),* Numele mierlei *(povestiri, 2008),* Noapte bună, copii! *(roman, 2010). A coordonat împreună cu Dan Lungu volumul* Tovarăşe de drum. Experienţa feminină în comunism *(2008). A tradus din Leo Strauss, Iuri Stoyanov, David Lodge, Tom Sharpe, Carl Sagan, E.A. Burrt ş.a. A primit numeroase premii literare şi de traducere, iar literatura sa a fost tradusă în mai multe limbi. În prezent, este redactor de carte şi traducător la Editura Polirom şi redactor al revistei* Orizont. *Mai multe la www.gheoland.ro.*

Florin DUMITRESCU

Totul e un joc, totul e un pop

Ştiţi formele de puzzle? Acele contururi sinuoase ale pieselor care compun popularul joc de perspicacitate şi care, îmbucate corespunzător, întregesc o imagine? E incredibil cît de frecvent putem vedea aceste forme zi de zi în materiale publicitare: în afişele de pe stradă, în machetele din presă, în pliante şi fluturaşi ori în reclamele online. Nu puzzle-uri ca atare ni se arată în aceste contexte, nu imagini ale jocului ca atare, căci nu jocului i se face reclamă. Formele de puzzle sînt un motiv vizual, un *pattern*. Ele ţes o reţea de linii meandrice într-o imagine sau alta, cu un anume efect grafic. Formele de puzzle se fac relativ repede pe computer, cu ajutorul unui program grafic. Senzaţia este că ele compun poza; în realitate, poza, iniţial curată, este mai apoi irigată cu aceste siaje fine.

În vitrinele farmaciilor sau ale magazinelor de cosmetice, vedem astfel de forme cum brăzdează tenul cîte unei femei imense, în reclama vreunei creme. Două-trei piese se desprind din pometi. Senzaţia este că ultimele piese vin să rezolve misterul („frumuseţii" – spune textul-legendă, adăugînd apoi ceva despre „refacerea epidermei"). Acelaşi efect de puzzle şi în macheta pentru un automobil care se vinde în rate, dar exprimînd, din contră, descompunerea: poţi uşor dezmembra această maşină... mă rog, preţul ei. În acest februarie, în plin sezon de inimioare iţite peste tot în tîrg, un eveniment dedicat sănătăţii cardiace arbora un afiş cu o inimă „alcătuită" din aceleaşi piese de puzzle (clişeul puzzle-ului peste clişeul cardioidei). Lipsea o singură piesă, lăsînd o urmă albă pe suprafaţa roşie a inimii stilizate, ca un avertisment. Adineaori, într-o pauză de scris, am văzut pe Facebook o copertă de carte cu portretul unui copil puzzle-uit şi apoi ciuntit de cîteva forme: în carte era vorba pare-se de recuperarea memoriei, a inocenţei pierdute.

Un simplu element formal – s-ar zice – despre motivul puzzle-ului; un accesoriu; o coajă. Dar iată cît de încărcat de forţă evocatoare; cît de permisiv la conotaţii; cît de proteic! Publicitarii îl adoră pentru că pot exprima prin el mai orice: caracterul modular al vreunui produs; aspiraţia către concordie şi interdependenţă a vreunei campanii; sentimentul că dezordinea poate fi îmblînzită şi convertită către un sens, către un *big picture;* ideea că orice puzzle existenţial se poate rezolva în chip armonios; şi, dacă e cazul, că totul e un joc („astăzi e o joacă de copii" să obţii cutare sau cutare beneficiu etc.). Cîţi dintre noi n-au rămas pe gînduri în faţa unei imagini puzzle-uite, mustind de felurite sensuri ale reflecţiei (post)moderne; care dintre noi s-a lăsat înduplecat de promisiunea din spatele ambalajului capilarizat de vectori tortuoşi? Aflaţi de la un insider din publicitate predispus la dezvăluiri care e marea taină a formelor de puzzle din computerele maeştrilor persuasiunii; ce anume au vrut ei să exprime şi cum anume să codifice, recurgînd la acest procedeu-minune.

De cele mai multe ori, este o alegere influenţată de costuri. Oamenii de la creaţie au la dispoziţie doar cîteva fotografii asupra cărora clientul comanditar are dreptul de folosire. Orice sesiune foto suplimentară iese din discuţie (depăşire de timp, resurse, *ergo* buget). În cazul multinaţionalelor, sînt poze realizate „afară", şi utilizarea lor e impusă de la *headquarters,* avînd caracter de circulară. Atunci ce să facă bietul creativ român, ahtiat de ghiduşii grafice? Cum să-şi satisfacă nevoia de a prelucra cît de puţin din materialul acela banal şi *boring,* de a isca un cît de mic stilem, în stare să-l propăşească artistic? Atunci vine soluţia cu puzzle-ul: mai orice produs poate fi vîndut cu el; mai orice cale de argumentare i se pretează; şi, în plus, arată atît de *cool!* Recurenţa acestui motiv venit din lumea jocurilor, la tot pasul, în tot tîrgul, în toată panorama publicităţii de la noi, formează un joc secund, un *big picture* alegoric, al cărui puzzle se vrea rezolvat. De unde succesul ăsta al puzzle-ului? Ne plac jocurile misterioase? Ne defineşte acest simptom ca o societate de consum hedonică şi ludică?

© M. Chivu

„Hitler a fost unul dintre primele staruri rock. Nu aţi văzut cum se mişca? Cred că era aproape la fel de bun ca Mick Jagger."

DAVID BOWIE

„Hitler putea aduce oamenii aproape, în timpurile în care ţipetele mai aveau succes. Din acest punct de vedere, el a fost cel mai de succes artist al acţiunii din secolul XX."

PETER SLOTERDIJK

Jocuri, jucării, jucărioare

Desigur, puzzle-ul nu e singurul joc exploatat de publicitate. În ultima vreme, s-au putut vedea cel puţin trei reclame care evocă jocul Pacman. Cui nu obişnuieşte să piardă vremea cu *gaming*-ul merită spus că Pacman e un cap mîncător, care parcurge galeriile unui dedal 2D înfulecînd guguloaie (deci acumulînd puncte) şi riscînd totodată să fie înghiţit de nişte capete fantomatice, care îi curmă astfel cîte una dintre vieţi. În publicitate, Pacman înghite minute de convorbiri în reclama unui telecom; sau hăpăie sarmale şi cîrnaţi în spotul pentru un medicament digestiv; sau înfulecă hălci mari din codurile de bare (metaforă a reducerilor de preţuri). Aceste reclame nu sînt neapărat adresate tinerilor (preponderent *gameri,* deci privilegiaţi în decodarea mesajelor). Se presupune însă că mai toată lumea desluşeşte noima acestui Haplea cibernetic. Se mai poate însă presupune că publicitarii şi oamenii de marketing au recurs la o soluţie facilă şi la îndemînă, din acea (sub)cultură pe care ei o frecventează în momentele de relax.

Dar jocurile televizate, cu întrebări şi răspunsuri? De cîte ori nu au fost pastişate în spoturi?! Într-o vreme păreau că se difuzează la TV mai multe spoturi care parodiază quiz-urile decît quiz-uri propriu-zise. În acest sertar conceptual se înghesuie instituţiile financiare, cu feluritele lor produse (credite, pensii private etc.), atît de încurcate şi greu de explicat, încît se preferă soluţia de a fi expuse pe scurt de cîte un presupus concurent agil. Acesta apasă pe ciuperca sunătoare înaintea celorlalţi (care ştiu, la rîndul lor, răspunsul – se subînţelege – dar nu au aceeaşi reacţie promptă), apoi dă răspunsul, care coincide – surpriză – cu oferta comercială! E adevărat, mare parte din mesaj rămîne obscurat de jargonul finanţist, dar ce contează aici e că *totul e un joc,* că totul e simplu şi prietenos. O chichiţă logică pentru minţile de tocilari: cum se face că mai toţi concurenţii ştiu răspunsul, dacă oferta e abia atunci lansată şi în acel mod anunţată?!

În afară de jocuri, există un repertoriu vast de practici hedonic-recreative pe care publicitatea le împrumută de la cultura pop. Spoturile-scheciuri – cu dialoguri umoristice şi performanţe actoriceşti şarjate comic – sînt moştenitoarele „Momentelor vesele" ale TVR-ului de odinioară. Li s-au aplicat filtrele neorealismului cinematografic din noul val şi li s-a trivializat limbajul, la pîndă după acceptare facilă. Spoturile-testimonial cu vedete au glisat către o mimare a reality-show-urilor şi a reportajelor „pe gaura cheii", de tip paparazzi (în cadrul curentului pe care intelectualii prăpăstioşi îl numesc tabloidizare sau otevizare). Asemeni transmisiilor voyeurist-exhibiţioniste despre familia Columbeanu, avem, mai nou, în pauza publicitară, relatări din viaţa lui Crbl şi a familiei sale, de la mic la mare, înlănţuite într-o adevărată saga. Deşi în relaş prelungit între sezoane de emisiuni, Mihaela Rădulescu nu lipseşte din calupurile cu spoturi. Aici o putem surprinde în pauza unei curse enduro prin pădure, cum înfulecă un sandvici. De dragul *cinéverité*-ului, faimoasa guralivă de altădată îşi îneacă replica între molfăituri. Înşişi Moni şi Iri au fost acum cîţiva ani eroi de spot, ce-i drept, în întruparea unor talentate sosii.

Publicitatea împrumută de la cultura pop.

Coborîrea ştachetei etice de-a lungul anilor a determinat o adevărată democratizare a vedetelor *endorser*. Acum zece ani, anunţătorii strîmbau din nas la Dan Bitman, considerat pe atunci (ehei, juneţe!) prea frivol, prea pop-cultural. În reclamele de azi, Puya, Moga şi Smiley se înghiontesc şi se tachinează nestingheriţi, pre limba lor. Dar mai multe despre cum se împacă publicitatea cu *star-system*-ul de la noi, poate într-un număr viitor.

Florin Dumitrescu *este publicitar. Cea mai recentă carte publicată este volumul de poezie* Încîntece, *Editura Vinea, 2010.*

Marcel Duchamp la Wal-Mart

„Lui Marcel Duchamp, cel care a întors un scaun de toaletă cu fundul în sus – şi, odată cu el, toată lumea artistică – i-ar fi plăcut la Wal-Mart. Ceea ce acest artist francez, care a văzut mai adînc şi mai ironic decît o mie de critici de artă cu porumbei pe umăr, numea în 1913 «obiecte de-a gata» aruncă în aer topurile în 1999, cînd vine vorba de estetică. Scaunul de toaletă este o moviliţă în comparaţie cu zgîrie-norii pe care îi reprezintă setul de *barbecue* care se găseşte în comerţ azi. Liniile, curbele, strălucirea, aerodinamica – cine proiectează toate astea, în zilele noastre? Duchamp ar fi tras un pui de somn straşnic în această catedrală de suburbie: arta a devenit pe cît de automatizată, pe atît de inevitabilă. Evident, nu oamenii proiectează astăzi astfel de lucruri: maşinile se proiectează singure. Oamenii erau, cîndva, utilizatori de unelte, acum uneltele sînt utilizatoare de oameni. Viaţa se adapta la mediul natural, dar acum mediul tehnologic îi adaptează pe oameni la propriile nevoi...

O relatare *AP* din Arctic Village, Alaska, ne povesteşte în detaliu cum a dispărut o întreagă cultură bazată pe vînătoarea de caribu, începînd din ianuarie 1980, din ziua în care primul televizor şi-a făcut apariţia în sat. De atunci, eschimoşii nu au mai încetat să se uite la televizor, «aflînd tot ce le lipsise din viaţa lor: hainele denim. Vasele Tupperware. Ustensilele de bucătărie. Vehiculele cu tracţiune integrală. Telefoanele. Deschizătoarele de conserve. Piersicile conservate. Dulăpioare (ca să pună toate acestea)». Afară, zăpada este pătată, cît vezi cu ochii, de «cutii goale de Chef Boyardee, baloturi de izolaţie din fibră de sticlă, cutii de cafea Hills Bros., tuburi de cartuşe, pet-uri de Pepsi...» Duse sînt pe vecie lucrurile care nu se găsesc la Wal-Mart, cum ar fi limbajul eschimos, mocasinii cu mărgele, pastrama de caribu, caiacele din piele de caribu, cîntecele despre caribu şi dansurile cu caribu. Televiziunii i-au trebuit doar cîţiva ani pentru a-i muta pe oameni din sălbăticia arctică la Wal-Mart.

Din cînd în cînd, cîte un nebun încearcă să evadeze, ca Sugurdur Hjartarson din Reykjavik, fondatorul Muzeului Falologic, unde şi-a propus să expună cel puţin un exemplar din falusul fiecărui mamifer originar din Islanda. Hjartarson şi-a deschis muzeul în 1977, înainte ca eschimoşii să descopere televiziunea. De atunci, cca trei mii de vizitatori au venit la muzeu să vadă cum era pe vremuri, cînd natura era cea care proiecta lucrurile. Marcel Duchamp poate s-ar fi trezit din puiul de somn să viziteze Muzeul Falologic, dar după aceea s-ar fi dus drept la Wal-Mart, să se culce din nou. Obiectele se reproduc mai estetic."

Andrei Codrescu
(Noi n-avem bun-gust, noi sîntem artişti,
traducere de Ioana Avădani, Editura Polirom, 2008)

Mariana NIȚU

Memorie colectivă şi construirea ei în cheie românească

La nivelul spaţiului românesc, decupajul tematic şi bibliografic pe tema memoriei şi a inserţiei ei la nivelul spaţiului public se grupează ştiinţific în jurul textelor şi preocupărilor autorului Augustin Ioan, care tratează problema memoriei din perspectiva arhitectural-filozofică.

Contextul actual al studiului memoriei se încadrează pe două direcţii opuse: unul de majoritar în elaborări de tipul studiilor teoretice, a conferinţelor, a concursurilor de arhitectură, a schiţării unui cadru teoretic de inserare a memoriei şi unul practic, de implantare propriu-zisă a dispozitivelor memoriei în cadrul ţesutului urban, sub două forme: dispozitive ale memoriei arhetipale, perpetuate permanent în cadrul unei societăţi: arhitectura civilă comemorativă şi forme publice ale memoriei – aşa-numita „arhitectură memorială de for public“ („Arhitectura cărei memorii?“ în *Dilema veche,* anul VI, nr. 307).

Ambele forme construite ale memoriei se pliază pe un context sociopolitic local, ale cărui amprente se dezvoltă printr-un limbaj simbolic identitar şi care marchează evoluţia societăţii româneşti de-a lungul ultimelor decade, studiul încadrînd temporal reprezentările memoriei după Al Doilea Război Mondial pînă în zilele noastre. Temporal, arhitectura memoriei este divizată în două perioade: o memorie anulată identitar, care s-a dezvoltat în umbra unei ideologii politice, şi o memorie contemporană, tributară trecutului totalitar, schiţată fragil la nivelul spaţiului urban: monumente dedicate Revoluţiei, şi memorialul Holocaustului la nivelul Bucureştiului, şi la nivel naţional: memorialul de la Sighet, Aiud, Timişoara, Piteşti.

Invocarea trecutului în forme contemporane ale memoriei este concentrată pe două paliere: memoria individuală configurată de monumentele din cadrul cimitirelor şi a memorialelor, memoria colectivă a grupurilor centrată în jurul reperelor istorice importante: Revoluţia română din 1989, Holocaustul în România şi comunismul. În cazul expunerii istoriei, intervin în ajustarea şi conturarea formei memoriei, politicile memoriei, concretizate prin măsuri de promovare şi „tehnici“ de expunere publică.

Liniile teoretice de poziţionare a acestor implanturi de memorie în spaţiul public au, în multe cazuri, în spate concursuri de arhitectură, ale căror rezultate nu se mai aplică: cazul memorialului din cimitirul Eroii Revoluţiei, cazul memorialului aeronauticii etc. Implantarea memoriei la nivelul spaţiului urban, aspect teoretic analizat în diverse studii ale profesorului Augustin Ioan „Monument, cenotaf, memorial sau despre «locuri aproape sacre»“ în *Întoarcerea la spaţiul sacru*, Paideia, 2004) se poate face prin acceptarea noţiunii de *co-prezenţă*. Marcarea locurilor în care apare o invocare a memoriei presupune invocarea unui trecut, a unei forme de percepţie a unei absenţe. Fie că este vorba de arhitectură civilă, ansambluri urbanistice sau artă civică, memoria rezidă sub formă condensată, care are nevoie să fie activată. Activarea acestui substrat se face prin asocierea unei naraţiuni materializării memoriei. Lecturarea acesteia se poate face identificînd două tipuri de repere: memorii spontane şi memorii elaborate. Ambele dispun de o transfigurare în formă fizică a unui eveniment funerar, doar că reprezentările sînt diferite ca tipologie a reprezentării, mod de inserţie, loc şi mesaj. Simbolic, ambele înmagazinează o caracteristică sacră, de natură spirituală. Este chiar unul dintre criteriile de bază, care defineşte statutul de dispozitiv al memoriei, sau *topos* al memoriei.

O altă formă de instalare a memoriei este „parazitarea“ construitului existent şi impregnarea lui cu noi semnificaţii istorice şi memoriale. Se naşte astfel o stratificare a memoriei, care se pliază peste straturi existente şi transmite un mesaj de natură socială, politică, culturală.

Memoria instalată generează ritualuri sacre sau de natură laică, comemorativă, dar pentru această ritualizare, forma materializată devine reperul spaţial al acestor manifestări.

„Memoria aşadar (colectivă sau individuală), ale cărei monumente (urme-cenotaf) sînt trasate/ridicate pe loc ca urmare a unor ritualuri de fundare, refacere ciclică, despărţire, revizitare – este motorul principal de sus-ţinere a Spaţiului sacru ca teritoriu al sacrului. Aceste urme sau cenotafuri fixează şi rînduiesc în jurul lor/în lăuntrul lor spaţiul ca întrepătrundere de teritorii ale vizibilităţii.“ (http://inoe.inoe.ro/ianus/Augustin%20Ioan%203.htm)

Prin crearea aurei sacre, locurilor memoriei li se asigură o vizibilitate mai pregnantă la nivelul percepţiei lor: „La limită, astfel de Locuri publice semnalizate de către monument ca situri ale memoriei pot fi (şi au fost, de-a lungul istoriei) identificate (şi) ca Spaţii sacre. Situl unei bătălii – un eveniment major, de natură să consacre un Loc public – poate deveni teritoriul găzduirii unui templu“. Localizarea memoriei la nivelul spaţiului urban creează repere, impregnează existentul cu semnificaţii şi dezvoltă un nou palier de citire al tramei urbane, prin prisma acestor condensatori de memorie care dispun de o forţă narativă. Cît de mult aceste repere identifică caracterul identitar al unui societăţi sau al unui grup depinde de raportarea la elemente definitorii. Exemplul memorialelor Revoluţiei din Piaţa Universităţii, care împrumută simbolistic tipare arhetipale ale arhitecturii funerare – crucile – devine o emblemă a unei colectivităţii care şi-a minimizat în comunism trăirea şi exteriorizarea religioasă şi care sacralizează „locul bătăliei“ prin încreştinare.

Monumentul de for public românesc pierde, prin intelectualizare şi expunere publică, acest caracter sacru, exhibiţionînd o formă căreia îi ataşează obiecte şi semnificaţii ulterioare (cazul Memorialului Holocaustului – autor Peter Jacobi) nefiind ea însăşi generatoare de astfel de mesaje puternice. Percepţia *topoi*-lor memoriei presupune un exerciţiu de memorie care trimite la istorie, prin lectura simbolurilor şi semnelor care fac trimitere. Tendinţa contemporană – instalată după Al Doilea Război Mondial, odată cu apariţia memorialelor Holocaustului – este experimentarea memoriei, trăirea ei. Şi atunci, exerciţiul de memorie implică o cufundare senzitivă şi cognitivă în trecut, pentru a putea reproduce, fie şi la nivel imagistic, acustic, o traumă.

Tendinţa contemporană, instalată după Al Doilea Război Mondial, este experimentarea memoriei, trăirea ei.

***Mariana NIȚU** (septembrie 1980 – februarie 2011) a fost doctorand la UAUIM Bucureşti şi la Universitatea din Bologna.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

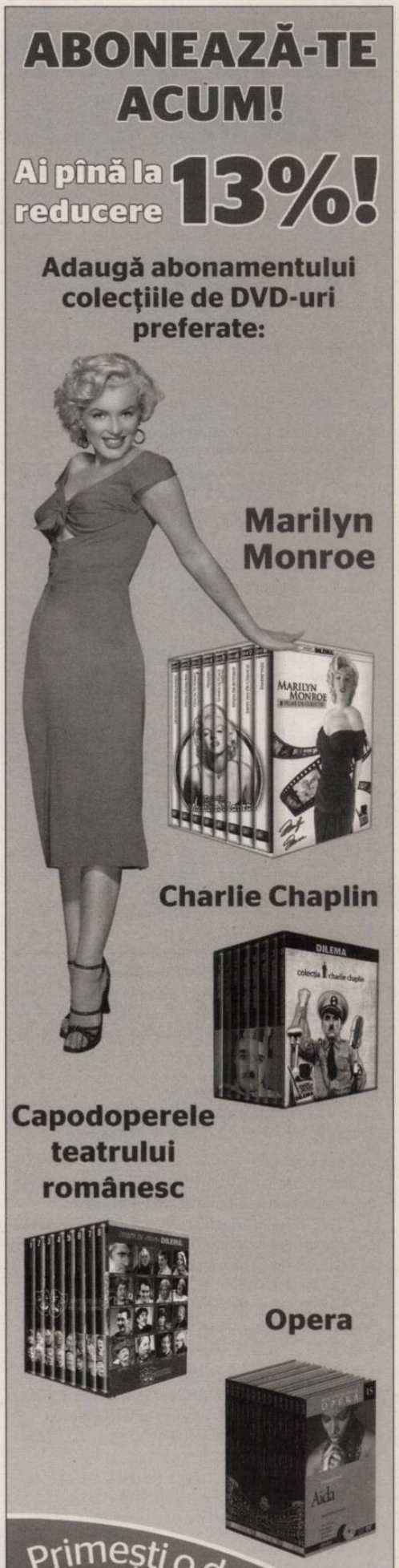

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS din rețeaua VODAFONE LA 7485 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal*.....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (55 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (92 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (92 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (171 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....

* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 28 a lunii în curs.

Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7⁰⁰ - 22⁰⁰ (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

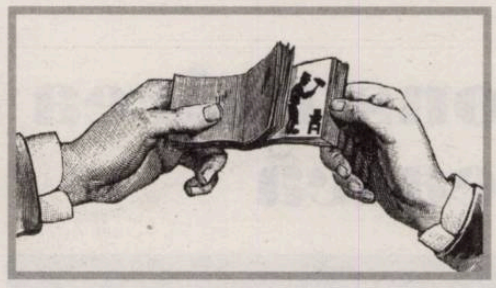

Marius CHIVU

feedbook

Un SF neortodox

● **Adrian Buzdugan, *Capela excomunicaților (povestiri ultimative)*, Editura Humanitas, 2010.**

După ce a părut că 2009 marchează revenirea genului scurt – au publicat atunci: Cristian Teodorescu *(Medgidia, orașul de apoi)*, Andrei Cornea *(Povești impertinente și apocrife)*, Lucian Dan Teodorovici *(Celelalte povești de dragoste)*, Florin Lăzărescu *(Lampa cu căciulă)*, Florin Manolescu *(Mentaliștii)*, Alex Tocilescu *(Standard)*, Bedros Horasangian *(Miss Perfumado și alte femei)*, Paul Doru Mugur *(Psihonautica)*, Angelo Mitchievici (*Cinema*), dar ș.a. – anul trecut, volumele bune de povestiri au fost mai puține decît degetele unei mîini. În acest context, un proiect precum „Povestirile fără filtru“ (volume-casete manufacturate din carton, plicuri și sfoară de cînepă) arată ca o simpatică inițiativă de *indie publishing*, prima de la noi, un fel de haiducie editorială pentru un gen evitat de edituri. Debutat anul trecut ca un proiect de proze la plic vîndute prin cîteva cafenele bucureștene, „Povestirile fără filtru“ numără acum deja cinci casete handmade de povestiri inedite semnate, printre alții, de Ana Maria Sandu, Răzvan Petrescu, Dan Stanciu, Călin Torsan, Cosmin Manolache, Matei Pleșu, Jean Lorin Sterian ș.a. Cum am remarcat deja, proza tînără a primit credit, anul trecut, nu atît de la edituri (rușinos de circumspecte cu acest gen), cît de la bănci. Ca și romanul lui Cătălin Pavel, *Aproape a șaptea parte din lume*, volumul de „povestiri ultimative“ al lui Adrian Buzdugan este, de fapt, rodul concursului de debut literar inițiat și sponsorizat de Banca UniCredit Țiriac, ajuns deja la a patra ediție.

Cele cincisprezece povestiri ale lui Adrian Buzdugan respectă, în mare, aceeași formulă. Personajele sînt, toate, niște nebuni, uneori geniali, alteori foarte periculoși, însă mereu captivi între patologie și vizionarism, între delir și speculația științifică sau filozofică, gata oricînd să pună la cale o conspirație sau să pornească o revoluție, să inventeze o mașinărie epocală sau să descopere o teorie prin care să ia în posesie lumea aflată, cel mai adesea, într-un mare pericol. De cele mai multe ori, toate acestea se petrec, firește, în capul lor, scenariile sînt deopotrivă grandioase și ridicole, combinînd întotdeauna, cu o oarecare dexteritate, tehnologia cu livrescul, știința și filozofia, politica, religiile și artele.

„Idearul“, primul text din carte, este jurnalul unui colecționar nebun învins de propria-i revelație, și anume că nu poate concura cu natura, căci „ca parte a naturii, e imposibil să creezi o colecție completă fără ca ea să te cuprindă“. (Văd aici un ecou din „Biblioteca Babel“, povestirea lui Borges în care universul apare ca un turn bibliotecă ce adăpostește toate cărțile obținute prin permutarea în toate combinațiile a tuturor simbolurilor ortografice, în toate limbile pămîntului, paradoxul fiind că o astfel de bibliotecă nu poate conține și propriul catalog care ar fi, de fapt, o a doua bibliotecă identică cu prima și conținută în ea.) „Caietele lui Mossow“ sînt niște manuscrise ale căror fraze, ilizibile dar produse de o „rațiune lucidă la modul absolut“, odată citite, dereglează mecanismul gîndirii și, în cele din urmă, conduc la o stare de anarhie planetară, așa cum în „Zborul Cantalogului“, în urma unei explozii nucleare oamenii sînt reduși la un nivel cerebral infantil și pornesc un război mondial. Dacă în „Hipocrația“ niște nebuni pun stăpînire pe sanatoriu și încearcă să reconstruiască o altă ordine socială, în „Capela excomunicaților“ civilizația umană este văzută prin ochii unui primitiv superior de pe o planetă pe care pămîntenii încearcă să o colonizeze spiritual. În „Soarele răsare-n asfințit“ un sinucigaș declarat este ucis – chiar înainte de a comite gestul – de un partid care încearcă să controleze mortalitatea și are nevoie de publicitate (aceeași temă, dar în cu totul altă cheie apare în povestirea lui Dino Buzzati „Vînători de bătrîni“). În „Bliul“, un personaj pe nume Steopka, desprins parcă din Daniil Harms („L-am chemat pe Serghei Alexeevici Pokatilov, un mare critic de monumente, și l-am servit cu un borcan de vaselină.“), se crede dator să facă „ceva măreț“ și se apucă să scrie tratatul *Tehnica înnebunirii* „ce urma să pună în umbră *Elogiul nebuniei* și *Amurgul idolilor* la un loc“. Nu mai continui cu rezumatul povestirilor, ați prins ideea.

Dar toate aceste speculații și scenarii Sci-Fi(lozofice) cu nebuni geniali sînt, de fapt, niște farse, satire, parodii ale genului. SF-ul lui Adrian Buzdugan este unul cît se poate de neortodox, apropiat de stilistica punk, oricum impur și hibrid, nu se ia în serios nici o clipă, fiind o continuă pastișă al cărei scop este să amuze folosind toate ingredientele genului. Povestirile sînt duse, aproape întotdeauna, înspre burlesc, situațiile escaladează catastroficul și absurdul, personajele sînt ridicole și sărite de pe fix, referințele – comice, convențiile – parodiate. Imaginarul genului, limbajul pretins științific și argoul filozofic, totul este o imensă farsă. Gravitatea e doar aparentă, mereu subminată de detalii pline de umor. Partidul Noua Biruință are ca însemn electoral o nicovală cu niște cozi de lalele-n cruce, personajul genial din „Antilumea“ inventează, printre altele, un spoveditor digital, un accelerator gnoseologic, un compensator ozonic și scrie un tratat de psihologie intitulat *Descrăcărarea prăpastiei dintre iubiții care se ceartă des* și compus din „formule trigonometrice scrise în pentametru iambic și dialect catalan“; un deținut din povestirea „Celula 22“ dă meditații la aramaică pentru „rotunjirea veniturilor“ și scrie compuneri pentru copii despre „blenderul societății care nu permite ralierea staffului educațional decît la sinectici selective, relative la segmentarea indirectă în contextul trendului ascendent al ipseității mascate în concepte transcendentale derizorii“, un măcelar pe nume Oedip scrie un articol, în *Berliner Palimpsest*, cu titlul „Problema degradării timpului în transraționalitate“; în povestirea „Zantiacii“ cineva scrie un roman în care Rașela Hitler, fata adoptivă a cuplului Hitler-Eva Brown, instaurează Al Patrulea Reich la Calafat, altcineva inventează prima navă cu combustibil solid: coceni presați în țuică, urmînd să decoleze de la Centrul Spațial „Ion Iliescu“ etc.

Populîndu-și povestirile cu tot felul de nebuni geniali periculos de ridicoli, combinînd parodia SF cu farsele filozofice, alternînd tehnologia cu livrescul în cheie absurd-burlescă, proza lui Adrian Buzdugan – scrisă alert, cu bogăție lexicală, (poate prea) densă și, uneori, ușor ostentativă – își găsește căsuța ei în tabloul destul de anemic al prozei scurte românești.

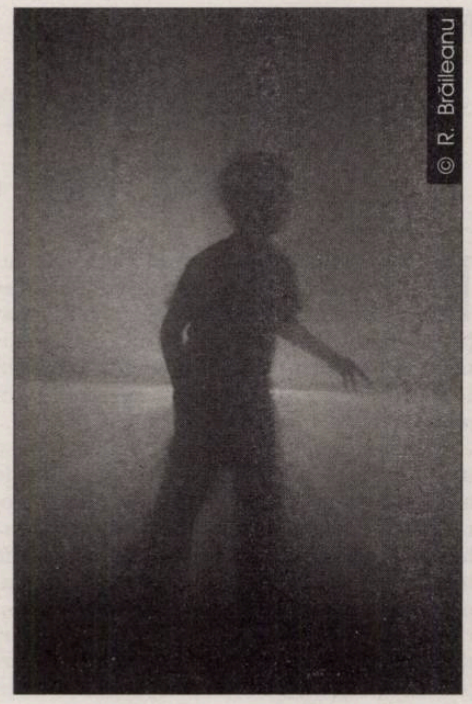

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **John Steinbeck, *Către un zeu necunoscut*, traducere din limba engleză de Ioana Oprica, Editura Polirom, 2011.**

Steinbeck era la începuturi cînd a scris acest roman. Literatura lui nu se hotărîse încă să facă o artă din privitul oamenilor și din înțelegerea arcului voltaic ce le aprinde prieteniile, le încălzește conviețuirile, le încarcă sentimental micile gesturi, le electrizează laic și cumsecade aerul prin care se mișcă. Dădea ea ceva semne cum că înspre asta ar tinde (v. *Grădinile Raiului*, 1932), dar deocamdată nu se putea vorbi de o opțiune fermă. Nu e de mirare așadar că în *Către un zeu necunoscut* (1933) Steinbeck trece în plan secund poezia cotidiană a omenescului, preferînd să experimenteze proza mistică.

Mișcarea nu prea îi reușește. Mistica lui e cam bălmăjită și se altoiește destul de forțat pe trunchiul poveștii agro-gospodărești de aici, cu un fermier (Joseph Waine) care vine să se așeze pe meleagurile Californiei, la început de secol XX, și care alătură gesturilor de simplu om al pămîntului aura unui soi de zeu celto-druido-amerindiano-vedic al fertilității, al sevelor firii etc. Ca nerv al scriiturii, Steinbeck e mult mai aproape de vitalismul amical și terestru al lui Panait Istrati decît de vitalitatea păgînă și telurică a zeului Pan din poezia lui Blaga. Prin urmare, va fi interesant și atașant ori de cîte ori își va lăsa personajele să fie doar oameni; cînd o dă pe transă și fior metafizic, va fi stîngaci și artificial, și mai degrabă tulbure decît misterios.

Epica de *ranch* acoperă aici tradiționalele munci, nunți și înmormîntări, plus scene ale extazului și spaimei, erezii lucrative și sacrificii ad-hoc, după ritualuri instinctive. Farmecul cărții e însă în altă parte: în acea zonă a pulsiunilor sufletești, din care vor ieși curînd și capodoperele.

Un fenomen numit „lisztomanie“

– interviu cu pianistul Horia MIHAIL –

În anii 1846-1847, Franz Liszt a susţinut un turneu în Ţările Române. Piane încă nu se mai văzuseră în această regiune, aşa că şi-a transportat propriul pian în oraşele vizitate. Pianistul Horia Mihail porneşte cu „Pianul călător“ pe urmele lui Liszt. Începînd cu 1 aprilie va lansa o serie de concerte în douăsprezece oraşe ale ţării, printre care şi Bucureşti (pe 15 aprilie), ultimele cinci dintre acestea fiind oraşe în care nu există piane. La sfîrşitul turneului, pe 21 aprilie, Societatea Română de Radiodifuziune va da în folosinţă oraşului Mediaş un pian de concert.

Anul acesta se celebrează bicentenarul naşterii lui Franz Liszt. Ce mai rămîne, astăzi, din muzica pe care a compus-o?

Pentru noi, profesioniştii, pentru pianişti în mod particular, Liszt e o personalitate care a revoluţionat tehnica pianului. Pentru melomani înseamnă extrem de multă muzică. Printre compoziţiile sale se regăsesc capodopere care vor rămîne în istoria umanităţii, indiferent ce se va întîmpla. Se ştie că Franz Liszt şi-a dedicat a doua perioadă a carierei sale muzicale exclusiv compoziţiei, iar atracţia lui către religie, către credinţă l-a făcut să fie cu cel puţin un pas înaintea generaţiei sale, în ceea ce priveşte modul de expresie. Pentru melomani, Liszt înseamnă de foarte multe ori un punct forte al oricărui recital de pian. Datorită uşurinţei cu care cînta, Liszt nu a avut nici o ezitare să noteze pe hîrtie multe dintre improvizaţiile sale – sînt piese pe care noi, după mai bine de 150 de ani, încercăm să le reproducem cît mai fidel.

Aţi vorbit despre tehnica pianistică a lui Liszt. Ce anume îl face atît de special?

Poate cititorii sînt mai familiarizaţi cu Paganini, un adevărat diavol al viorii. Ei bine, Liszt este un diavol al pianului. El a folosit mecanismul instrumentului în toate modalităţile pe care ni le putem imagina. De aceea, citirea unei partituri nu se poate face cu aceeaşi lejeritate cu care se face în cazul altor compozitori. Pianiştii trebuie să petreacă mult mai mult timp asupra pieselor, doar pentru a desluşi notele. Sînt foarte multe note, foarte multe pasaje de o dificultate tehnică ieşită din comun. Programul pe care l-am ales pentru turneul de acum are în componenţă cîteva piese foarte dificile pentru pianişti. Liszt a făcut parte din educaţia mea în şcoala generală, în liceu, profesoara mea de atunci m-a „obligat“ să atac anumite studii ale lui Liszt. De la un moment dat încolo, am ales să-l pun pe Liszt deoparte – de fiecare dată din comoditate. Piesele sale s-au regăsit doar foarte rar în repertoriul meu de concert. Tocmai de aceea, această revenire a mea pe scenele de concert cu un program Liszt e un pariu. Sper să-l cîştig.

La jumătatea secolului al XIX-lea, Franz Liszt a trecut şi prin ceea ce acum se numeşte România. Ce urme a lăsat?

N-a lăsat urme foarte vizibile. Există cronici ale vremii care atestă aceste călătorii, plăci memoriale pe casele prin care a trecut. A cîntat în mai multe oraşe de pe teritoriul actual al României – la Timişoara, Aiud, Sibiu, Braşov, Iaşi – unde s-ar fi întîlnit cu Barbu Lăutaru (dar nu se ştie dacă e adevărat sau doar o legendă) – apoi la Bucureşti. Cum pe vremea aceea nicăieri în această zonă nu existau piane, a trebuit să-şi aducă instrumentul cu el. Şi-a plimbat pianul mai ales pe căi navigabile, căci drumurile de atunci erau comparabile cu cele de acum.

În Europa, Liszt a creat un fenomen. Un fenomen care în Europa se întîlneşte, după un secol şi ceva, cu The Beatles. Un fenomen numit „lisztomanie“. Avea foarte mulţi fani, oameni care îl urmăreau în timpul turneelor, care vroiau neapărat să aibă ceva de la Liszt: ori un autograf, ori o amintire... Cert este că atunci cînd a ajuns în Ardeal, apoi în Moldova şi, în cele din urmă, în Ţara Românească, a fost primit cu mare entuziasm de nobilimea de atunci. Şi nobilimea a mobilizat şi populaţia de rînd. Cronicile povestesc despre primirile fastuoase, în urale şi cu fanfare. Liszt se afla în perioada aceea la sfîrşitul carierei sale de pianist. Din punct de vedere financiar o ducea foarte bine. Aşa că toate onorariile pe care le primea erau destinate acţiunilor caritabile.

Acum o luaţi pe urmele lui Franz Liszt. Pregătiţi o serie de concerte în localităţi în care nu există piane...

Din păcate, în România secolului XXI există localităţi chiar mai mari decît Mediaşul, ba chiar şi reşedinţe de judeţ, în care nu există piane de calitate sau care nu posedă nici un fel de pian. Tocmai de aceea am ales să merg în cîteva dintre aceste oraşe – Hunedoara, Deva, Alba Iulia, Dumbrăveni şi apoi Mediaş – pentru a susţine concerte. E adevărat, aceste oraşe sînt apropiate din punct de vedere spaţial. Am fost constrînşi inclusiv de probleme de natură financiară să ne limităm la o zonă. Mediaşul e un oraş important al României, care, după o perioadă poate mai puţin fastă, imediat după Revoluţie, începe să-şi revină. În ultimii doi ani am fost de cîteva ori acolo şi, cum în oraş nu există un instrument de calitate, am fost nevoit să vin cu pianul de acasă. La ultimul concert au fost 600 de spectatori – e un semn că oamenii sînt interesaţi de muzică. Dacă raportăm această cifră la populaţia oraşului iese un procentaj fantastic.

„Pianul călător“ e deci în egală măsură un proiect cultural şi unul social...

E un proiect adresat unei comunităţi. Avînd în vedere că organizatorul evenimentului, Societatea Română de Radio, susţine proiectul pe o perioadă mai lungă – cel puţin trei ani – vom putea, de fiecare dată, să dotăm o altă sală de concert cu un pian de valoare.

Cum e să cînţi la pian într-un oraş unde nu există piane?

Aproape imposibil. Tocmai de aici s-a născut şi această idee. Am întîlnit nenumărate situaţii în care am fost obligat să cînt pe piane insalubre, dezacordate, într-o stare tehnică jalnică. Publicul e astfel văduvit de mare parte din ce ar trebui să audă. Iar pentru pianist e un calvar. În ţările care au o tradiţie de mai lungă durată, fiecare sătuc are măcar un instrument decent pe care se poate susţine un concert în condiţii optime atît pentru public cît şi pentru muzician.

Credeţi că acest proiect, repetat periodic, poate fi un obstacol în calea manelizării?

Eu nu înţeleg acest fenomen al manelizării. Probabil că era în stare latentă undeva, în mentalul românilor, şi, la un moment dat, i s-a dat voie să explodeze. Poate că şi poziţia noastră spaţială, la confluenţa atîtor civilizaţii, joacă un rol. Poate că asta ne face cîteodată să pierdem din vedere adevărata noastră identitate ca urmaşi ai lui Traian şi-ai lui Decebal. În asemenea momente de derivă apar fenomene precum manelele. Cred că la un moment dat vor dispărea de la sine sau vor deveni iarăşi marginale. Nu ştiu peste cît timp: cinci ani, cincizeci de ani, cinci sute de ani...

Cunoaşteţi mediul academic din România şi situaţia şcolilor de muzică de aici. Care este viitorul lor şi cel al studenţilor care ies din aceste şcoli?

Acum trecem categoric printr-o perioadă specială. Această criză economică mondială mai mult sau mai puţin artificială creează nişte condiţii speciale. Să presupunem că România va trece cu bine şi peste acest moment. Cred că o bună oportunitate pentru tinerii care părăsesc Conservatorul ar fi creată dacă s-ar putea mobiliza şi latura managerială. În România nu există management cultural de calitate. Există prezentatori de evenimente muzicale, există interpreţi, dar nu sînt manageri. Tocmai de aceea acest turneu e manageriat de Societatea Română de Radio şi de Asociaţia Culturală Accedo. Există o şansă pentru muzicieni doar atîta timp cît vor exista şi manageri care să caute oportunităţi pentru concerte. Nu doar în Bucureşti şi în oraşele mari, ci şi în localităţile mici. Altminteri, calea cea dreaptă e tot Vestul – deşi nici acolo nu există garanţii. Oricum, nu e un moment bun să fii artist. Însă bucuria pe care o are orice artist în momentul în care este singur cu muzica lui este atît de mare, încît necazurile devin aproape insesizabile.

Credeţi că muzica clasică mai are un viitor? Există o piaţă pentru ea – căci acum totul se rezumă la piaţă, nu-i aşa?

Nici nu se pune problema ca muzica clasică să nu aibă viitor. Gîndiţi-vă că în momentul acesta încă ascultăm muzică scrisă în urmă cu sute de ani. În acea perioadă existau o groază de compozitori. Dintre aceştia doar cîţiva au rămas. De ce Mozart, Bach sau Händel? Deoarece ei au reuşit să depăşească norma, normalitatea, din punct de vedere al expresiei unei idei.

a consemnat Matei MARTIN

Există o şansă pentru muzicieni doar atîta timp cît vor exista şi manageri care să caute oportunităţi pentru concerte.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Dacă vă place vinul şi nu ştiţi încă tot despre licoarea asta minunată, Editura Litera a publicat o ditamai enciclopedie intitulată chiar aşa: *Vinurile lumii*. Găsiţi acolo istoria completă a vinului: descrieri şi informaţii despre toate soiurile de struguri, podgoriile şi tipurile de vinuri, arome, cele mai bune recolte şi cine le produce, care sînt regiunile şi vinurile de top, plus sute de fotografii, hărţi şi ilustraţii. Găsiţi chiar şi date privind preţurile, precum şi recomandările unor importanţi oenologi. Ceva esenţial! (Marius Chivu)

■ Sorin Gherguţ, *Orice. Uverturi şi reziduuri*, Editura Pandora M, 2011. „Eu sînt cel mai bun sorin gherguţ cu putinţă, finalmente, dacă asta încălzeşte pe cineva cu ceva, pe ceva cu cineva, pe cineva cu cineva sau măcar pe ceva cu ceva“. Pe mine, mă. (Radu Cosaşu)

■ Din 25 martie, intră în cinematografele de la noi *Biutiful*, în regia lui Alejandro González Iñárritu, cu Javier Bardem în rolul principal. Pregătiţi-vă să fiţi devastaţi. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Felii de păstrăv *à la* Jeanne d'Arc

Curăţaţi un păstrăv mare şi tăiaţi, de la mijlocul peştelui, 6 felii frumoase de trei centimetri grosime. Marinaţi-le cu untdelemn, sare, mănunchiuri de pătrunjel, ceapă tocată şi zeama de la o jumătate de lămîie. Cu o jumătate de oră înainte de masă, scurgeţi feliile marinate, zvîntaţi-le bine, muiaţi-le apoi în unt topit şi puneţi-le pe un grătar încins şi uns mai dinainte. Frigeţi-le la foc constant 15-20 de minute, ungîndu-le din cînd în cînd cu marinadă.

Pregătiţi un soclu scund din orez fiert, cu 6 faţete, deasupra căruia fixaţi un potir modelat din miez prăjit de pîine. Sprijiniţi vertical, pe fiecare dintre cele 6 faţete ale soclului, cîte o felie de păstrăv. Ornaţi muchiile dintre faţete cu o tocătură de trufe, cozi de raci şi ciuperci. Potriviţi în golul fiecărei felii de peşte o găluşcă decorată cu trufe. Înfigeţi în soclu, la baza potirului, 6 broşe mici ornate cu trufe, creveţi şi cîrnăciori din umplutură, panaţi şi prăjiţi. Umpleţi potirul cu găluşte mici, modelate, trufe decupate în formă de sferă şi cozi fierte de raci. Acoperiţi totul cu un strat subţire de glazură. Separat, preparaţi un sos cald italian (din şampanie, ciuperci, ceapă, piper, supă de vînat, vin, aspic de carne, suc de lămîie şi ierburi) în care adăugaţi, în ultimul moment, puţin unt de raci.

Virginitatea, martiriul şi sanctificarea fecioarei din Orleans se regăsesc în cîteva detalii ale reţetei. Întregul edificiu culinar – feliile de peşte cu urme orizontale de grătar, aşezate vertical, ca o scară, şi cozile de rac fiert, ca nişte limbi de foc – evocă rugul aprins de la Rouen. Cifra 6 trimite la zodia fecioarei, al şaselea semn zodiacal. Iar potirul din vîrf, păstrăvul şi forma hexagonală a soclului amintesc de peştele fript şi de fagurele de miere din Evanghelia după Luca, de sfinţenie şi de reînviere.

Amicul Dejun

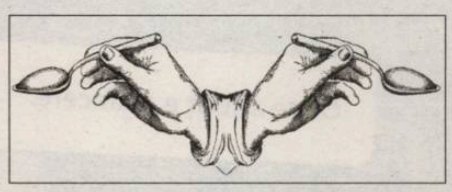

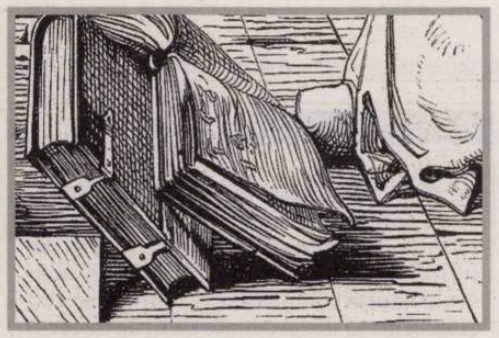

Simona SORA

biograffiti

Cine citeşte şi tace

V-aţi întrebat vreodată cine citeşte jurnale? Cine citeşte, în fond, ceea ce pretenţios se numeşte „literatură personală“, de parcă nu întreaga literatură ar fi personală şi subiectivă? Cine citeşte, aşadar, memorii, autobiografii, biografii, poveşti de viaţă, în fine, jurnale *intime,* acele însemnări fragmentare şi discontinue care-ar trebui, fără îndoială, arse, îngropate şi decontaminate?

Ştim destul de bine cine îşi scrie memoriile, cine îşi comandă biografia (sau o interzice, crescîndu-i preţul), cine îşi scrie viaţa, adică exact indescriptibilul *prezent,* şi cine îşi „aranjează“ jurnalul pentru a putea fi publicat. De obicei, scriitorii aflaţi în pauză de scris sau în pană de „inspiraţie“. Scriitorii care simt nevoia să-şi afirme profunzimea propriului eu nu doar atunci cînd îşi scriu romanele, poemele, eseurile, dar mai ales atunci cînd nu o fac. Apoi, fiinţele care ştiu sigur (sau cred) că sînt esenţiale pentru timpurile lor, reprezentative, paradigmatice, inconturnabile, oameni după ADN-ul cărora s-ar putea reconstitui, în amănunt, întreaga umanitate şi ceva în plus. Ei sînt „martorii“ unor vremuri triste şi ai unor societăţi delabrate care notează spuma zilelor, moralizînd-o implicit. În caietele lor – refăcute, selectate, recondiţionate pentru publicare – îţi poţi regăsi, dacă eşti destul de atent, propria viaţă, semnificativă doar în măsura în care ochiul poliedric al diaristului te-a prins, generos, şi pe tine. Autorul de asemenea jurnale (ilicite prin „aranjament“, cum o spune orice teoretician cumsecade al genului) îţi dă astfel drept de viaţă, e un Dumnezeu al timpului trecut şi al trăitului semnificativ. Nu intră, desigur, în această zonă de avarie acele jurnale sau memorii nedestinate publicării, jurnalele aranjate postum de alţii (cîtă vreme originalul există, cum sînt jurnalele Virginiei Woolf), jurnalele jucate eseistic, romanesc, mai rar poematic.

Interesant e însă cine citeşte toate aceste fragmente de (fostă) viaţă, notată maniacal şi fără constrîngeri stilistice, fără început şi sfîrşit, fără griji şi responsabilităţi. Multă lume, desigur, pentru că altfel memoriile/jurnalele/autobiografiile nu s-ar publica întruna de sute de ani, cu succes şi chiar cu mici scandaluri de receptare. Chiar şi peste aceste rumori se poate însă trece mai uşor decît peste scandalul unui jurnal aranjat convenabil.

Este însă jurnalul o specie demnă?

Devoalarea „personajului“ scandalos din inima unui jurnal veritabil (şi toţi sîntem scandaloşi, în afară de sfinţi) oferă exact ceea ce aşteaptă *voyeur*-ul incurabil din orice cititor pasionat de jurnale. Nimeni nu se aştepta, de pildă, ca Paul Morand să iasă „bine“ din propriul jurnal publicat la 25 de ani după moarte, dar puţină lume îşi imagina că venerabilul om de litere era şi antisemit, şi misogin, şi homofob. Aşa cum nimeni nu se aşteaptă (cel puţin după *Straja dragonilor)* ca Ion Negoiţescu să iasă „bine“ din jurnalul care se află în grija lui Emil Hurezeanu şi care va fi publicat abia în 2023.

Şi totuşi, cui i se datorează mai abitir neînfrînata epidemie memorialistică, jurnalieră, autobiografică? *Ego*-ului scriitoricesc ce vrea să fie şi cînd nu e, sau apetitului pentru continuitate (cu adevărata operă) şi sens (al vieţii din carte şi din afara ei) al cititorului ce preferă adesea „pactul autobiografic“ celui fantasmatic? În privinţa memoriilor/jurnalelor/autobiografiilor picante, lucrurile sînt destul de clare. Mulţi bărbaţi (sau femei) vor să afle de la sursă cum făcea Casanova, multe femei (sau bărbaţi) au avut curiozitatea să privească prin gaura cheii *La vie sexuelle de Catherine M.* Dar în privinţa jurnalelor mai rarefiate?

Cititorul care citeşte şi tace vrea să fie parte (prin lectură) la facerea cărţii, vrea să afle cum e cu adevărat scriitorul, vrea să împărtăşească – şi prin această portiţă privată care i se oferă – spaţiul literar la care este, oricum, parte, deoarece asigură viaţa de după scrierea cărţii. Pactului autobiografic (de sinceritate) pe care autorul îl avansează prin jurnal îi corespunde, de partea cititorului, un pact de încredere. Nu poţi citi jurnalul (publicat în timpul vieţii) al cuiva dacă nu ai încredere în integritatea lui auctorială, dacă îl suspectezi de duplicitate stilistică (falsitate, ton parazitar, poltronerie în manipularea registrelor), de contrafacere a propriului eu construit, afişat şi livrat, de gargară, cum s-ar zice... E cel mai firesc lucru ca un cititor pasionat să prefere „jurnalul unui nebun“ „jurnalului unui moralist“, dar asta doar la primul nivel. Ceva mai în adîncime, un bun şi exersat cititor de jurnale a învăţat să miroasă contrafacerea, înţepenirea într-un registru străin. Acest tip de cititor, un fel de hacker genial – mai bine reprezentat decît ne imaginăm –, depistează rapid tonul fals, aranjarea convenabilă, politeţea literară, impasul existenţial care s-ar rezolva mai demn prin tăcere. Este însă jurnalul o specie demnă? Lucian Raicu răspunde la acestă întrebare într-un jurnal mascat: „Jurnalul (şi într-un anume sens orice literatură care vrea să intereseze pe lacomul de secrete cititor) presupune neapărat un act sacrificial, o jertfire a «demnităţii» celui care scrie; o parte, cel puţin, a fiinţei autorului său consimte să se lase devorată de privirea satisfăcută a celuilalt, *a celui care citeşte şi tace* (s.m.), avînd motive să se simtă bine în preajma răului dezvăluit, a dezgolirii riscante (şi ruşinoase) a intimităţii păcătoase, a vulnerabilităţii autorului de jurnale şi de literatură, în general... Un jurnal redactat în condiţii de deplină securitate, la adăpost şi în tihna bunei conştiinţe este o grosolănie.“

Cititorul de jurnale cum stă însă cu propria demnitate? După o atît de intensă specializare, n-ar fi cazul să denunţe toate pacturile şi să-şi lase diaristul fără publicul-frate? Aşa cum adevăraţii scriitori au ştiut-o dintotdeauna, cititorul e liber de orice constrîngere, liber prin esenţa şi definiţia sa. El e, nici mai mult, dar nici mai puţin, cel care citeşte şi tace.

PUBLICITATE

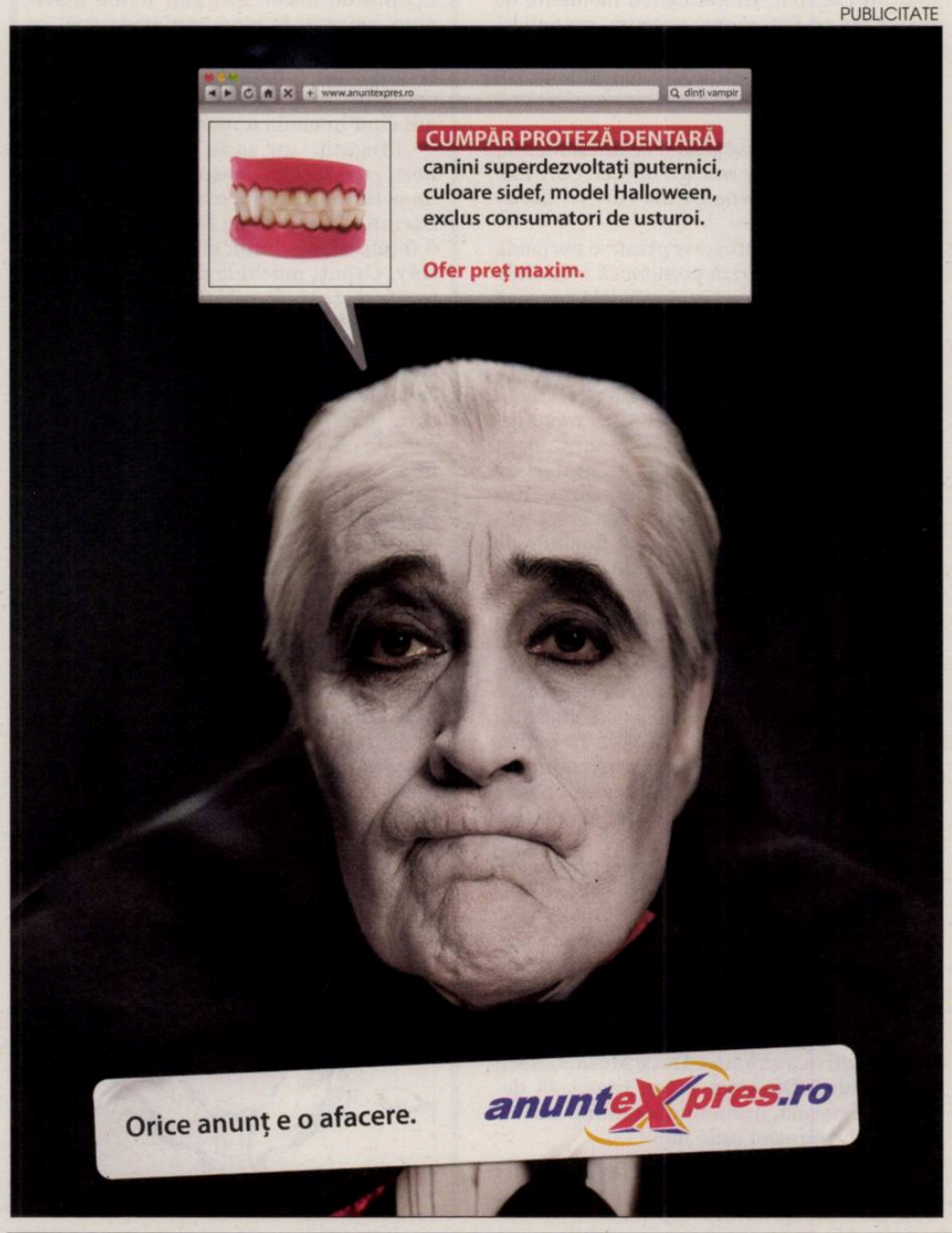

PUBLICITATE

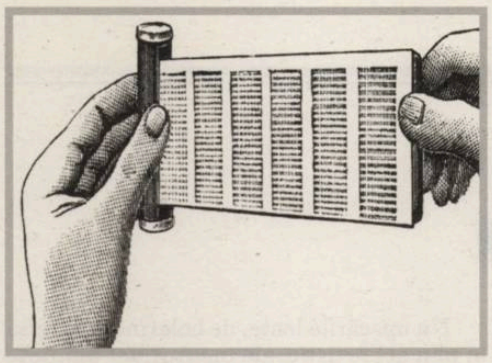

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Să te vezi şi să nu crezi

Ce întîmplare cu skepsis! Pe 3 martie am fost la vernisajul expoziţiei tînărului Mircea Struţeanu „Scriitori români. Chipuri şi taine" (55 de fotografii prezentate de Eugen Negrici şi Horia-Roman Patapievici) la Institutul Cultural Român, iar pe 8 martie, la Clubul „A", într-o întîlnire moderată de un cristian, vorbeam cu meşterul Ion Cucu despre opera sa fotografică de-o viaţă în cuprinsul breslei literare.

Să recunoaştem: nu e deloc un bagatel lucru ca în aceeaşi săptămînă să te întîlneşti cu fizionomia scriitorimii în două viziuni aparent antinomice, dar în fapt profund complementare, acoperind un interval de-o jumătate de veac. Ion Cucu şi Mircea Struţeanu: 74, respectiv 27 de ani.

Primul s-a format şi afirmat ca martor tăcut, dar fidel, sub dictatură, laolaltă cu autorii pozaţi, împărtăşindu-le talentul, viciile, micile mari extaze, compromisurile oficiale şi bucuriile personale, gustul pervers al libertăţii ca supunere, al trăirii ca supravieţuire, încercînd să împace contrariile, să facă punţi peste tranşee. În arhiva sa cu peste 20.000 de fotografii, toate fiarele marelui circ literar, carnasierii şi vegetarienii, zburătoarele, reptilele şi insectele care s-au războit cînd feroce şi pe faţă, cînd abject dar pieziş, stau cuminţite *exemplar* întru eternitate. Oamenii partidului, alături de rebeli, disidenţi şi agenţi acoperiţi, prostituate şi fecioare. Activişti şi securişti, dejişti şi ceauşişti, stalinişti şi legionari, fanatici şi răspopiţi. Naţionalişti şi cosmopoliţi, masoni, ecumenişti, protocronişti, sionişti, asimilişti, maoişti şi diversionişti. „Oamenii lui" Barbu şi ai lui Preda, ai lui Eugen Florescu sau Gogu Rădulescu, ai lui Ungheanu sau Manolescu, Burtică, Ştefan Andrei sau Popescu-Dumnezeu, Pacepa sau Pleşiţă, Turcu sau Vlad, Ivaşcu, Fruntelată sau Moţiu, Buzura *vs* DRP, Zaciu *vs* Marino, cei pro- sau anti-Eliade, pro- sau anti-ortodoxie, cu sau fără Noica, filoruşi sau filoamericani, idealişti, oportunişti, arghirofili sau pur şi simplu rataţi-alcoolici, cu sau fără ajutorul lui Traian Iancu. Plus colonelul Victor Achim (a cărui figură dom' Cucu musai să ne-o ofere cît de iute!) în spatele, sau deasupra, tuturor. Toate infinitele jocuri concurenţiale care ne-au reconfigurat definitiv geografia literară sînt aici: „mafiile" clujenilor, argeşenilor, bănăţenilor, bucovinenilor, oltenilor, basarabenilor şi aromânilor, echinoxismul şi lunedismul, şaizecismul şi optzecismul.

Aplaud însufleţit apariţia lui Mircea Struţeanu, însă rămîn captiv în colivia lui Cucu.

Ce mai, e mare urgenţă ca istoria în imagini a Uniunii Scriitorilor, realizată, fie şi parţial (măcar o *saga* ilustrată a Sălii Oglinzilor, ori a instantaneelor de la premiile USR şi UTC) pe baza iconografiei oferite de Ion Cucu, să fie realizată cu sprijinul unei echipe de condeie cu vîrste diferite, de la – să zicem – Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Eugen Negrici, Mircea Martin şi Cornel Ungureanu, la Ioan Buduca, Ioana Crăciunescu, Gabriel Chifu şi un cristian.

Pe cît de multiplu condiţionat a fost, decenii de-a rîndul, Ion Cucu (precum Vasile Blendea şi Aurel Mihailopol), pe atîta de liber este Mircea Struţeanu. El nu vine, palpitînd empatic, dinspre jalnic-pitoreasca umanitate a celor pozaţi, ci, dezinhibat, detaşat, profesional focalizat pe estetic, întru propriul apetit artistic. Nu omul, cu opera-i în filigran, contează, ci întipărirea lui vizuală. Nu ne împărtăşeşte soarta, cred că în multe cazuri nici nu ne-a citit cărţile, dar cunoaşte cota omului la bursa literară, îi cîntăreşte atent fotogenia şi e preocupat de buna ipostaziere a identităţii fiecăruia. Pe scurt: meserie, nu destin. Şi mă uit cu delicii la Nicolae Manolescu (parcă-şi contemplă aura) şi Elena Vlădăreanu (degrab-degeaba războinică-n *raccourci),* la Eugen Negrici şi Ştefan Agopian, deopotrivă filtraţi prin efigii animaliere (ogarul şi pisica), la Simona Sora, Dan Lungu, Adriana Babeţi, Radu Aldulescu, Ioana Nicolaie, T.O. Bobe, Simona Popescu şi mai ales Mircea Martin (superb fixat), dar mă încrunt neparticipativ la ramele cu Pleşu, Liiceanu, Patapievici, Ciocârlie, Paul Cernat, Petru Cimpoeşu, Denisa Comănescu, Petre Barbu. Chipuri, nu taine. Simple portretizări, nu extracte simbolice din esenţa operei. În schimb, cînd vrei să-i vezi pe Nichita, Preda, Cioculescu, Paleologu, Ioan Alexandru, Păunescu, Buzea, Blandiana, Breban sau Dinescu, pe Zaharia Stancu, Fulga, Doinaş, DRP, Bălăiţă, Chiriţă, Breban, Ileana Mălăncioiu, Jebeleanu, Geo Bogza, Velea sau Mircea Ciobanu, treci fuga la Cucu. (Interesant: Mircea Cărtărescu şi Mircea Nedelciu, Vişniec sau Cristi Teodorescu apar bine la amîndoi, deşi, orice s-ar zice, adevărata fervoare a lunedismului fotografiat va purta, indiscutabil, în posteritate, numele lui Tudor Jebeleanu şi al lui Florin Iaru).

Cu Mircea Struţeanu sîntem în prezent, dar mai ales în viitor. Cu Ion Cucu – în trecut. Or, eu, prin forţa lucrurilor, sînt paseist. Aplaud însufleţit apariţia lui Mircea Struţeanu, însă rămîn captiv în colivia lui Cucu. Păi, nu m-a stupefiat dumnealui în seara cu pricina, cînd şi-a amintit cum arătam în 1977, cînd m-a fotografiat la premiile *Luceafărul?* Cum să nu încremenesc înaintea unui Dan C. subţiratic, ezitant şi peltic-metafizic, îmbrăcat în costum, cămaşă albă, butoni şi cravată, cînd de zece ani încoace nu mai am nici butoni, nici vestă sau cravată şi cultiv cămăşile pe-afară, blugii, pantofii blegiţi şi, în general, devălmăşia de sine?!? Mă privesc în albumul lui Ion Cucu, *Călătoria,* apărut la MNLR, şi-mi aduc aminte cu bovarică holbare de poetul prefaţat de Ioan Alexandru, care eram la 24 de ani. Şi mă uit la figura mea din 2010 în panoplia lui Mircea Struţeanu! Cînd mi-a făcut onoarea de-a mă încopcia, l-am convocat la *shooting* în cimitirul Bellu, unde m-am lăsat pozat cu tandru alint în virtutea străvechiului „te zăream printre morminte", pentru ca acum să nu recunosc nici crucile, nici atmosfera, nici chipul. Ce-i drept – şi asta-i esenţial! – recunosc *ideea,* pentru mine una decisivă, adică legătura tainică dintre scrierile mele şi trecutul de sub lespezile mortuare.

Vă rog cuminte: nu încurajaţi (aşa cum aud că s-ar face) oarece dihonie între Cucu şi Struţeanu! Fiecare îşi slujeşte cu brio propria-i viziune, ierarhie, manieră, propriile-i opţiuni, unghiuri de abordare, parti-pris-uri editoriale, tactici de marketing şi autopromovare în lumea crudă a pieţei de carte. Sînt(em) două lumi într-una. Nimic mai trist decît dezbinarea într-un perimetru apt să satisfacă toate valenţele. Este loc enooorm pentru toţi.

Una peste alta, să ne bucurăm deopotrivă că ne-a fost salvată fizionomia tinereţii şi că noua literatură şi-a găsit portretistul. Să-i dorim lui Mircea Struţeanu longevitatea şi hărnicia lui Ion Cucu, plus o scriitorime la fel de forfotitoare, picantă şi buclucaşă.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe?: Viaţă literară IV – august 2008 – mai 2016, *Editura Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Horia DINULESCU

Cum am devenit birocrat

Arhitectul s-a bucurat în ultimele decenii, incluzînd aici şi o bună perioadă antedecembristă, de o dublă percepţie. Pe de-o parte, este vorba despre imaginea pe care el însuşi o are despre propriul statut şi cei care-i stau alături în breaslă: profesionistul anume instruit pentru a putea transfera nevoia de arhitectură, din zona dorinţelor individuale ori de grup, a exigenţelor şi armonizării, în spaţiul public al zidirii concrete. Desigur, ca pretutindeni, există şi acute ale percepţiei. Apare astfel tipul *arhitectului-iniţiat* precum în vechile bresle ale meşterilor de catedrale, cel care invocă, mai degrabă în vorbă decît în fapt, simboluri, mistică şi trimiteri absconse, lăsînd mereu senzaţia unor adevăruri parţial afirmate, imposibil de transmis în întregime unui profan. Există şi tipul *teoreticianului de arhitectură,* cel mereu suspectat a nu fi proiectat nici măcar o casă în viaţa lui, lucru care i se serveşte drept contraargument, pe faţă ori voalat, de fiecare dată cînd argumentele sale irită. Mai există şi tipul *arhitectului-vedetă,* întotdeauna conştient de propria-i originalitate, reală ori imaginată, nativă ori fabricată, întotdeauna gata să emită manifeste în exprimări abstracte şi insistent noncomformiste, întotdeauna aplaudat în conferinţe ori decernări de premii, întotdeauna căutat la baluri ale breslei...

Cea de-a doua faţă a percepţiei amintite se referă la imaginea pe care beneficiarul o are despre arhitect. Şi aici există tipuri. Cel mai neutru, firesc şi, prin urmare, anost pentru o discuţie este tipul profesionistului, cel care îşi face meseria precum oricare alt profesionist din oricare altă profesie, fără gesturi voit magistrale ori derapaje abisale.

În alte cazuri, arhitectul ajunge să fie rapid încadrat drept „dom' inginer". Nu este vorba despre vreo insinuare ori ironie, după cum aducerea sa în discuţie nu vizează vreo intenţie de categorisire a profesiilor pe o scară valorică. Trădează însă ambiguitatea cu care este perceput arhitectul! Într-o logică a comparaţiei, lucrurile s-ar aşeza astfel: dacă am o problemă de sănătate, apelez la doctor. Dacă am o problemă de natură juridică apelez la avocat ori notar, după caz. Dacă, însă, vreau să-mi construiesc o casă – nici o problemă! Doar ştiu cum vreau să arate. Restul e simplu: inginerul îmi proiectează structura, meşterul o execută... Iar arhitectul?

Am avut ocazia, şi nu o dată, să văd la televizor „vilele" celor din clasa politicienilor de tot soiul ori din cea a meteoricilor oameni de afaceri (atunci cînd cele două nu se suprapun insinuant), aduse în bătaia presei de vreun scandal sau vreo suspiciune de orice fel. În aceste cazuri, se strecoară în faţă tipul *arhitectului-ospătar.* Este cel care primeşte comanda şi, eventual, numai dacă i se solicită, recomandă. Nu contrazice niciodată, nu are păreri ori zbucium metafizic: zîmbeşte îngăduitor, serveşte îndatoritor, încasează prompt. Se recunoaşte uşor după modul în care pluteşte printre clienţi cu proiectele spectaculos purtate pe braţe, mereu la limita de a fi scăpate pe jos, într-o echilibristică plină de suspans. Ca meniu consecvent „servit" – palatul! Scări exterioare kilometrice se agaţă disperat de faţadele principale, culorile de circ trădează circul de afară, clasicele coloane ritmează şchiop iar fîntîna arteziană devine loc de supliciu şi motiv de reumatism, de la atîta umezeală, pentru greu încercaţii amoraşi din marmură... Oameni de afaceri şi politicieni, prezenţe constante în tot soiul de topuri şi sondaje, oameni umblaţi prin lume, dintre aceia care-şi servesc cafeaua de dimineaţă la Viena pentru ca apoi să petreacă weekendul pe Riviera Franceză, cei în lumea cărora marca/brandul stabileşte ierarhii şi exclusivităţi, odată ajunşi la momentul edificării propriei reşedinţe trădează starea de la care au plecat cîndva.

Nu mişcările lente, de balerină adormită în plin act artistic, ale instituţiilor abilitate cu autorizarea construcţiilor reprezintă principala cauză a retardului birocratic. Nu zecile de dosare, autorizări şi avizări avînd ca rezultat construcţii ce sfîrşesc, de atîtea ori, în a nu respecta nici măcar cele mai elementare norme de bună-cuviinţă, ce să mai vorbim despre norme urbanistice ori de altă natură, constituie problema aleşilor în forul legislativ al ţării. Problema este reprezentată de către arhitect şi implicarea sa în procesul constructiv!

Reflexul originii şi al precarităţii culturale nu poate fi mimat, iar arhitectura are, fără îndoială, primul merit al deconspirării.

În acest tip de percepţie, cuvîntul de ordine este „a vrea". Casa va arăta aşa cum vrea comanditarul. Iar acesta vrea mare, vrea colorat, vrea scump... Reflexul originii şi al precarităţii culturale nu poate fi mimat, iar arhitectura are, fără îndoială, primul merit al deconspirării. Or, în calea acestui „a vrea", rar se întîmplă ca instituţiile statului să intervină şi să aşeze limitele lui „a autoriza". Iar arhitectul?

Dacă la început vorbeam despre o dublă percepţie de care se bucură acesta, aflu cu surprindere că este pe cale să mai apară încă una. Arhitectul birocrat! Există o iniţiativă legislativă a unor parlamentari de pe la noi, care, în numele scurtcircuitării birocraţiei, propun eliminarea implicării arhitectului din succesiunea de etape avînd ca finalitate concretă construcţia de arhitectură. Se vor utiliza proiecte tip!

Dacă ar fi să stabilesc o paralelă, aş zice că este ca şi cum ai învinovăţi avocatul pentru durata proceselor din România. Este ca şi cum, în plină criză a medicamentelor pe rafturile farmaciilor, ai învinovăţi medicul pentru că a prescris cutare reţetă... Poate că şi în aceste cazuri ar fi mai simplă o preluare a soluţiei propuse în amintita iniţiativă legislativă: sentinţele şi reţetele tip! Cu siguranţă vom fi mai drepţi şi mai sănătoşi!

Horia Dinulescu *este doctorand în arhitectură.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Concentraţie psihotropă superioară

● The :Egocentrics, *Love Fear Choices and Astronauts*, Nasoni Records, 2010.

Pentru a evita posibilele suspiciuni privind intenţiile acestui articol, voi stabili de la bun început axioma sub acoperirea căreia voi desfăşura prezenta pledoarie: *toată lumea se droghează.* Sensibilitatea la termeni e dată de implicaţiile socioeconomice ale adicţiei, de măsura şi modul în care e afectat comportamentul social şi de gradul de generalizare alocat termenilor „drog" şi „adicţie". Eu, bunăoară, sînt dependent de brînză, deşi am bună ştiinţă de faptul că un factor esenţial al mortalităţii în lumea occidentală e colesterolul. E acceptabil să te droghezi cu alcool, brînză şi tutun, dar nu cu marijuana sau etnobotanice. Diferenţa e dată în primul rînd de decalajul dintre cauză şi efect, dintre input-ul chimic şi consecinţele sale asupra sănătăţii care, în primul caz, e suficient de mare încît să permită disiparea responsabilităţii la apariţia consecinţelor cu adevărat grave. E acceptabil în anumite condiţii să consumi droguri „în scop terapeutic" (deşi jurnalistul gonzo Hunter S. Thompson sugera, de pe poziţia lui vinovată, că toţi oamenii care se droghează o fac în scop terapeutic). E acceptabil, în unele companii, ca angajaţii să mai tragă o linie cu ocazia negocierilor corporatiste, fie după – pentru a pecetlui o înţelegere, fie înainte – pentru a imprima un plus de adrenalină negociatorilor care intră pe terenul de luptă. Poate fi însă fatal negocierii dacă aceleaşi minţi sînt amorţite fie şi de o banală bere. Cunosc şi oameni care se droghează cu televizor, cu ajutorul căruia intră într-o letargie şi o contraproductivitate mai grave decît ale dependenţilor de canabis.

Percepţia dual asupra drogurilor e reflectată şi terminologic: „stupefiante" ne duce cu gîndul la mascaţi, cocainomani cu nasurile veştejite şi inhalatorii de Prenandez; în schimb „psihedelice" duce cu gîndul la Pink Floyd, la Aldous Huxley, şi pare să înnobileze conceptul. Undeva la mijloc este „narcotice", termen echilibrat folosit de Andrei Oişteanu în cartea sa despre drogurile folosite în spaţiul nostru cultural *(Narcotice în cultura română),* de la sucul de mac al lui Dimitrie Cantemir la opiul boem al clasicilor, trecînd prin visele lucide ale lui I.P. Culianu. Parcă n-am vrea să-i punem pe aceştia în aceeaşi oală cu „cea mai fidelă fată".

Mă folosesc de această problematică pentru a anunţa debutul timişorenilor The :Egocentrics, primul album stoner rock autentic produs în spaţiul românesc şi, pentru subsemnatul, albumul românesc al anului trecut. Legătura cu ce am scris pînă aici e dată de denumirea genului – rock-ul stoner este una din multiplele ramuri care s-au dezvoltat din cultura LSD a anilor '70, călăuzită de scandalagiul academic Timothy Leary şi artiştii care i-au ţinut isonul – de la Stanley Kubrick (celebra scenă trippy din *Odiseea spaţială 2001*) la Philip K. Dick (pionierul SF-ului psihedelic). Comparativ cu alte muzici inspirate de misticismul stupefiantelor (progresivul psihedelic, trip hop, space rock şi unele forme de jazz rock tributare lui Miles Davis), The :Egocentrics practică o reţetă mai simplă, dar şi mai pură, de concentraţie psihotropă superioară, axată pe atentate senzoriale desfăşurate instrumental, vizual (cînd au videoproiectorul la ei) şi olfactiv (cu beţişoare parfumate, în limitele legii). Americanii (Neurosis, Isis), europenii (Ufomammut) şi chiar japonezii (Boris) au o lungă tradiţie a experimentului senzo-muzical, însă la noi adopţia genului a fost extrem de lentă, poate cea mai lentă dintre toate genurile de rock (chiar în comparaţie cu grozăvii mult mai inaccesibile).

Dovadă e faptul că am fost luaţi cam prin surprindere de muzica The :Egocentrics şi am încercat să o asociem cu ce era mai la îndemînă – mişcarea post-rock (= rock „de ambianţă"). Gafa nu e enormă, genurile sînt înrudite, dar post-rock-ul, pe măsură ce cîştigă în atmosferă, pierde în muzică, iar timişorenii nu par dispuşi să facă acest compromis. Veţi înţelege cel mai bine diferenţa dacă-i prindeţi zilele astea, în comparaţie live, cu post-rockerii Methadone Skies, în turneul de promovare al (deja) celui de-al doilea lor disc, *Center of the Cyclone.*

Aron Biro *este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Cristiana LĂZĂREANU

Strașnic de Triptic!

Proiectul Librăriei Triptic a luat naştere din dorinţa a trei tineri fără prea multă pregătire pentru vasta lume a afacerilor, dar cu foarte multe aşteptări de împliniri personale. Ne-am dorit să creăm un spaţiu public cultural, un *bookshop* relaxat şi deschis spre toate sferele vieţii artistice. Aşa că Librăria Triptic, care şi-a deschis uşile la începutul iernii trecute, tinde să ignore limitele şi căile bătute ale unei librării tipice.

În povestea noastră, cărţile au devenit un pretext, un mijloc de a da naştere unui loc cald, activ, şi nu un scop în sine. Triptic se vrea a fi o alternativă la librăriile existente şi la modul în care se comercializează cărţile în vremurile noastre, tratînd consumatorul de carte prietenește şi oferindu-i cît se poate de mult, nu doar un magazin cu cărţi. Încercăm să găsim variante interesante şi proaspete pentru orice facem, de la estetica pe care o afişăm, pînă la evenimentele organizate de noi. Librăria Triptic este un loc în continuă schimbare pentru că e deschisă către toţi cei care au idei şi vor să le pună în practică. Deja, după doar trei luni de la deschidere, i s-au alăturat o mulţime de proiecte mici, dar frumoase, aşa că, în casa aparent adormită, se găsesc acum Povestirile fără Filtru, Clubul Ilustratorilor, Atelierul Aici şi *Revista la plic,* ba uneori se găsesc şi copii care ascultă poveşti. Sperăm că deschiderea noastră către lumea proiectelor independente să atragă şi alte iniţiative de acest fel.

În general, credem că mereu vom găsi proiecte care ne plac şi modalităţi de a ne alătura lor. E foarte simplu. Trebuie doar să nu ne fie ruşine să întrebăm, aşa cum am făcut în cazul artiştilor care ne-au populat casa cu monştri, jocuri şi poveşti, sau să fim receptivi la ce se întîmplă în jurul nostru. Asta e Librăria Triptic, un loc care vinde stări şi poveşti. Vino să te atingem şi pe tine!

Cristiana Lăzăreanu *este membră fondatoare a Librăriei Triptic (str. Alecu Russo nr. 8).*

Andrei GORZO

dilematograf

Aurora pe ecrane

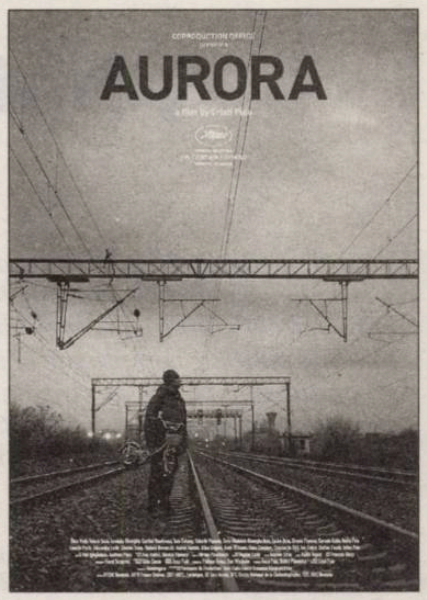

Scriind despre *Aurora,* Alex. Leo Şerban l-a asociat cu „noul roman" francez – curentul care, în anii '50, a repus în discuţie, în mod polemic, funcţia descriptivă a literaturii. Alţi critici au comparat filmul lui Cristi Puiu cu *Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles* (1975), în care Chantal Akerman povesteşte trei zile din viaţa unei femei casnice, reprezentînd, timp de trei ore, aproape numai activităţi banale, pentru ca în ultimul sfert de oră să introducă o crimă. Ambele piste sînt promiţătoare. De altfel, ele se şi întîlnesc: într-un studiu despre Akerman, Ivone Margulies citează „noul roman" ca pe un element important (alături de provocările cinematografice ale lui Andy Warhol – 45 de minute despre un om care mănîncă, şase ore despre un om care doarme etc. – şi de pictura hiperrealistă) din climatul artistic şi intelectual în care s-a format regizoarea. Un exponent de frunte al „noului roman", Alain Robbe-Grillet, scrisese că romanul tradiţional, din cauza aplecării sale umaniste, îneacă natura într-un limbaj antropomorfic, care în loc să stimuleze, la cititor, o percepţie proaspătă a obiectelor descrise, îl stimulează să perceapă, în numele obiectelor, impresii şi dorinţe complet umanizate. Ca antidot, Robbe-Grillet prescria un tip de scriitură descriptivă care nu-şi propune altceva decît să înregistreze „măsurile obiectului" şi „distanţa dintre mine şi el", stabilind astfel „că lucrurile sînt aici şi că ele nu sînt altceva decît lucruri, fiecare limitat la el însuşi", fără încărcătură psihologică, fără semnificaţie alegorică, fără transcendenţă. Margulies sugerează că estetica lui Akerman din *Jeanne Dielman...* – o estetică antipsihologică, antimetafizică, antiumanistă – se bazează, într-o anumită măsură, pe o ambiţie analoagă celei declarate de Robbe-Grillet, după cum se bazează şi pe deformaţiile profesionale rezultate din experienţa anterioară a cineastei, proaspăt convertită la realism după o serie de filme ce refuzau nu doar naraţiunea, ci însăşi referenţialitatea.

Relaţia lui Puiu cu realismul cinematografic a avut însă un alt tip de parcurs, cu alte repere – de pildă, documentarele „directe" sau „observaţionale" ale unor Frederick Wiseman şi Raymond Depardon. *Aurora* reprezintă o continuare a căutărilor lui în acea zonă, căutări care doar întîmplător l-au dus în vecinătatea lui *Jeanne Dielman...* şi a „noului roman". E un documentar observaţional imaginar, care prezintă o zi din viaţa unui cetăţean bucureştean destul de respectabil, deşi vizibil ieşit din apele lui, timp în care personajul comite patru omoruri. Procedînd altfel decît personajele unui film obişnuit, dar aşa cum ar putea foarte bine să procedeze nişte oameni reali, urmăriţi fără ştirea lor de un documentarist, personajele lui Puiu se adresează unele altora, fără a folosi genul de mărci care i-ar permite spectatorului să le desluşească rapid identităţile şi tipurile de relaţii. În plus, relaţiile sînt încurcate – femeia pe care spectatorul e încurajat s-o ia drept soţia eroului nu e soţia lui, bărbatul necunoscut care apare mai tîrziu în apartamentul ei nu e identificat etc. Eroul e un om a cărui viaţă a atins un grad ridicat de încîlceală, iar filmul e o tentativă de a reprezenta acea încîlceală fără a-i dilua densitatea, fără a-i ordona iţele sub formă de pacheţele de informaţii perfect inteligibile, livrate frumos spectatorului. Deşi pare să propună o epurare a reprezentării, comparabilă cu cele din *Jeanne Dielman...* şi din „noul roman", filmul e, în realitate, bîntuit de ambiţia de a prezerva, măcar la nivel de sugestie, acea densitate a vieţii, a oricărei vieţi, acea îmbîrligare a ei cu alte vieţi, ele însele îmbîrligate, acea *totalitate* pe care orice reprezentare i-o diluează şi i-o aplatizează inevitabil. Dacă un film obişnuit ne spune „tot ce e de ştiut" despre universul pe care ni-l prezintă, *Aurora* ne spune că universul e prea mare pentru a fi ştiut – e bîntuit de inadecvarea reprezentărilor (cinematografice), a pretenţiilor de cunoaştere (prin poveste şi prin cinema). Fiecare spaţiu pe care ni-l prezintă – apartamentul *vieux-bourgeois*-mumificat al mamei eroului, apartamentul comunistoid-*bourgeois* al vecinei ei, propriul lui apartament răvăşit de un divorţ – e construit astfel încît să fie cît mai imersiv: musteşte de istoriile, doar parţial accesibile, ale locatarilor săi, şi e electrizat de activităţile lor curente, doar parţial comprehensibile. În aceste spaţii, şi în cadre lungi, Puiu realizează coregrafii fluente – adesea cu multe personaje –, punctate mereu de detonaţiile altor şi altor mici surprize, incongruenţe (ocazional comice), mistere, modificări de climat meteo-emoţional – personajul său e un maestru al emisiilor de energie negativă şi unele scene de terorism psihologic ating note de *freakishness* rar auzite. Pe cît de arogant (cu cinema-ul obişnuit), pe atît de umil (în faţa vieţii), realizat cu o inteligenţă cinematografică de mîna întîi, demersul lui Puiu – o căutare a unui nou tip de reprezentare realistă, capabil să desluşească ceva mai mult din încîlceala densă a fiinţării în lume, fără a o ciunti prin false pretenţii de cunoaştere – este eroic.

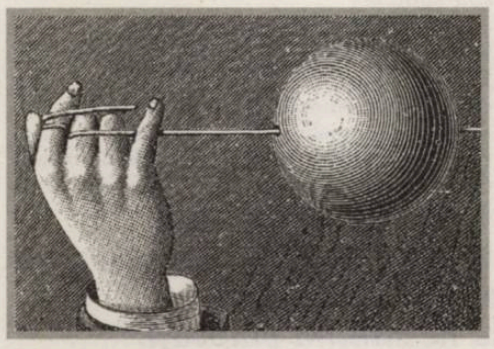

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Bani publici pentru acţiuni sociale

Nu e de mirare că legea privind parteneriatul dintre stat şi biserică – adoptată recent cu o largă majoritate – stîrneşte atîtea polemici. Căci ea atinge două zone extrem de sensibile ale societăţii. Pe de o parte, nevoia acută a intervenţiei sociale şi umanitare pe fondul eşecului statului de a-şi îndeplini atribuţiile. Pe de altă parte, relaţia dintre stat şi biserică zdruncină un principiu de bază al democraţiilor moderne: laicitatea. Noua lege stabileşte că statul poate finanţa (cu pînă la 80%) cheltuielile pentru proiectele sociale ale cultelor religioase. Şi statul şi biserica îşi recunosc misiunea socială – legea iniţiată de deputata Raluca Turcan (PDL) stabileşte acum bazele parteneriale. Aveam nevoie de această lege?

În Franţa există de la 1905 – deci de mai bine de o sută de ani – o lege a separării bisericii de stat. Legea restabileşte ceea ce francezii au numit o „egalitate republicană" garantînd în acelaşi timp libertatea cultului religios şi libertatea de conştiinţă. Franţa respectă deci toate credinţele religioase, dar nu recunoaşte oficial nici un cult. Legea prevede, printre altele, statutul asociaţiilor de cult – ele au personalitate juridică proprie şi o structură asemănătoare organizaţiilor nonguvernamentale. Bunurile bisericilor – care ţineau de resortul public – au fost astfel preluate de aceste entităţi. Asociaţiile de cult au dreptul să desfăşoare activităţi pentru a obţine fonduri, dar nu au scop lucrativ. Toate trebuie înregistrate la prefectură şi sînt supuse unui control fiscal. Statul le acordă anumite scutiri de taxe. Parteneriatul dintre stat şi asociaţiile de cult se desfăşoară în baza aceloraşi legi care permit cooperarea cu sectorul ONG. Laicitatea rămîne un principiu de bază pentru democraţia franceză – afişarea însemnelor religioase în instituţiile publice este interzisă, iar prelaţii nu asistă la sesiunile parlamentare. Guvernul nu construieşte (sau finanţează) biserici, dar este obligat, în schimb, să participe financiar la restaurarea clădirilor (de cult) valoroase.

În Germania, Angela Merkel a ajuns cancelar ca lider al unei coaliţii formate, printre altele, de o uniune creştin-democrată. Însă ideologiile şi titulaturile de partid nu se confundă cu principiile democraţiei: statul şi biserica au drumuri diferite. După Primul Război Mondial au fost adoptate legi care întăresc această separare. Principiile constituţionale sînt autodeterminarea, libertatea de credinţă şi neutralitatea statului. Afişarea simbolurilor religioase în şcoli este interzisă. Bisericile se întreţin dintr-o taxă pentru servicii religioase pe care enoriaşii o plătesc anual. Taxa este prelevată de stat în schimbul unui procent din încasări. Această taxă fără caracter obligatoriu nu este impusă de guvern şi nu este adresată oamenilor în calitate de cetăţeni, ci doar celor care frecventează biserica. Asociaţiile religioase îşi administrează singure patrimoniul şi veniturile şi sînt supuse controlului fiscal. Nu există, nici aici, vreun cadru special de desfăşurare a parteneriatului dintre stat şi biserică: la nivel local, fiecare asociaţie are dreptul să ceară bani cui vrea, inclusiv fonduri publice, la fel cum ar face orice ONG. De regulă, biserica nu este chemată de stat să sprijine demersurile sociale. Dimpotrivă – biserica invită partenerii, printre care se numără uneori instituţii ale statului, ca să rezolve o problemă.

O lege a parteneriatului dintre stat şi biserică pentru România? Da, e acceptabilă. Dar numai după adoptarea prealabilă a unei legi care să prevadă separarea clară a statului de biserică, numai după o corecţie a Constituţiei în sensul laicizării, numai după ce bisericile vor căpăta, prin lege, o autonomie (şi totodată un control) în raport cu statul.

O lege a parteneriatului dintre stat şi biserică? Da, e acceptabilă. Dar numai după adoptarea prealabilă a unei legi care să prevadă separarea clară a statului de biserică.

Deocamdată, aşa cum a fost proiectat, actul normativ e (încă) o formă fără fond. Căci bisericile ar putea foarte bine să realizeze proiecte sociale prin intermediul asociaţiilor sau fundaţiilor pe care, oricum, le controlează. O alocare directă de fonduri de la stat pentru biserici (chiar dacă destinaţia banilor publici e controlată) excede limitele unei relaţii normale dintre stat şi culte.

Mă întreb dacă nu cumva această lege e o formă (indirectă) a statului de a participa la cheltuielile pentru edificarea Catedralei Mîntuirii Neamului. Fiindu-le oferite fonduri publice pentru a-şi desăvîrşi misiunea umanitară sau socială, bisericile vor putea aloca mai mulţi bani din cei strînşi de la enoriaşi pentru a finanţa construcţia Catedralei.

trecerea prin reviste

● LE MAGAZINE LITTÉRAIRE (MARTIE 2011)

Alexis Liebaert îi ia un interviu scriitorului Ian McEwan, care a publicat de curînd romanul *Solar,* aclamat de critica britanică. McEwan vorbeşte despre interesul său pentru ştiinţă: „Cred că nu există curiozitate intelectuală fără interes pentru ştiinţă. Nu văd cum, astăzi, am putea să nu fim interesaţi de ea. Ştiu că asta se întîmplă, mai ales în mediile literare. Dar, dacă aveţi cea mai mică curiozitate legată de cum funcţionează lucrurile, şi nu sînteţi interesaţi de ştiinţă, ce puteţi face, în afară de a vă întoarce către un preot? Un romancier trebuie să ştie cum funcţionează lucrurile. Interesul meu nu e atît pentru disciplina în sine, cît pentru faptele pe care ştiinţa le studiază şi le descrie".

Întrebat de ce şi-a ales ca subiect al ultimei sale cărţi tocmai încălzirea globală, scriitorul răspunde: „Pentru că e o problemă foarte importantă. Şi pentru că e un subiect foarte greu pentru un romancier. Cînd abordez astfel de teme, există întotdeauna riscul de a poza în moralist, ceea ce eu nu vreau să mi se întîmple cu nici un preţ. Am propria mea viziune despre încălzirea globală. Cred că astăzi sîntem într-o poziţie de denigrare a acestui fenomen. Mai ales că evidenţa este aceasta: trei sferturi dintre oamenii de ştiinţă consideră că încălzirea globală are în mare parte ca motiv acţiunea umană. În realitate, eu nu-mi aleg subiectele, sînt tras de ele. Într-o zi, reflectez la o problemă care mă interesează, apoi încep să scriu şi scriu din ce în ce mai mult şi asta va deveni apoi un roman. Nu e o alegere tactică. Mă gîndesc la încălzirea globală de mai bine de zece ani, dar nu-mi dădeam seama cum aş putea să fac din asta un roman. Şi apoi mi-am zis că singura manieră în care aş putea trata acest subiect atît de complex ar fi să aleg forma comediei. Cum să pui altfel în scenă această contradicţie între realismul nostru extraordinar – care ne spune că încălzirea globală ne ameninţă – şi natura noastră profundă, care ne permite să găsim toate argumentele imaginabile pentru a nu face ceea ce ştim că trebuie făcut?". **(A. M. S.)**

„Noi, islandezii, credem în stafii“

– interviu cu Yrsa SIGURÐARDÓTTIR –

Yrsa Sigurðardóttir este cea mai importantă scriitoare de romane poliţiste a Islandei şi a fost comparată cu Stieg Larsson, dar şi cu Agatha Christie. Este inginer civil şi construieşte baraje – în timpul zilei, iar noaptea scrie romane poliţiste complicate şi palpitante, care sînt traduse în 30 de limbi şi conduc în topurile de vînzări din toată lumea. Autoarea s-a aflat la Bucureşti, prilej cu care şi-a lansat două dintre romanele ei cele mai cunoscute – Suflete damnate *şi* Cenuşă şi pulbere, *ambele apărute recent la Editura TREI.*

© Kristinn Ingvarsson

Sînteţi nu doar autoare de romane poliţiste, ci şi ingineră în domeniul construcţiilor civile. Cum reuşiţi să împăcaţi aceste două ocupaţii?

Nu este chiar atît de dificil pe cît poate părea la prima vedere, pentru că sînt două ocupaţii foarte diferite: seara, cînd mă întorc acasă după o zi de lucru şi mă aşez la birou să scriu, simt că m-apuc de o muncă cu totul diferită. În plus, cineva a spus că, întrucît sîntem atît de puţini în Islanda, cu toţii trebuie să facem două lucruri – dacă am avea doar cîte o slujbă, n-am reuşi să ducem la capăt tot ce trebuie făcut în această ţară.

Cînd aţi început să scrieţi? Şi cum de aţi hotărît să scrieţi romane poliţiste într-o ţară cu o rată a criminalităţii atît de scăzută?

Este o întrebare foarte dificilă, pentru că autorii pe care i-am avut în minte atunci cînd am hotărît să mă apuc de scris nu ar fi tocmai flataţi dacă i-aş pomeni. Pe scurt, am început să scriu literatură pentru copii după ce am văzut cît de slabe erau cărţile pe care fiul meu le primea de la un club de lectură la care era abonat. Erau nişte cărţi prost scrise şi la fel de plicticoase precum temele pentru acasă. Răsfoindu-le, m-am simţit motivată să scriu ceva mai bun. Aşadar, am fost inspirată de autorii de la fundul grămezii – ceea ce, din păcate, nu-i tocmai poetic sau artistic.

Inutil să spun că Islanda, cu cei 320.000 de locuitori ai ei, are una dintre cele mai mici populaţii din lume şi, de asemenea, una dintre cele mai scăzute rate ale criminalităţii. De aceea, atmosfera din ţara noastră încă este foarte asemănătoare cu cea dintr-un mic oraş, chiar dacă în ultima vreme ne-am străduit să devenim mai cosmopoliţi. Aşa se explică faptul că între personajele din cărţile autorilor islandezi se stabilesc legături foarte complexe, care diferă extrem de mult de cele din romanele care au loc într-un mare oraş. Dacă la acest specific al relaţiilor sociale adăugăm nenumăratele peisaje stranii pe care le oferă Islanda – o ţară activă din punct de vedere vulcanic –, atunci obţinem un fundal nemaipomenit pentru nişte crime înfiorătoare şi captivante.

Care sînt autorii de romane poliţiste pe care îi apreciaţi cel mai mult?

După ce am început să scriu romane poliţiste, am încetat să-i mai citesc pe autorii care s-au dedicat acestui gen, pentru că nu voiam să fiu influenţată involuntar de ei. Dar înainte îmi plăceau foarte mult Minette Walters, Johnathan Kellerman, Ruth Rendell, Colin Dexter şi Ian Rankin. Inutil să spun că mi-a plăcut grozav şi Arnaldur Indriðason, un alt autor islandez.

Există o tradiţie a romanului poliţist în Islanda?

La noi, literatura de acest gen este relativ nouă pentru că, pînă mai acum ceva vreme, se publicau mai ales traduceri ale unor romane poliţiste străine. Dar, în cele din urmă, editurile şi scriitorii islandezi şi-au dat seama că romanul de suspans poate fi şi captivant, şi bine scris, iar cînd au văzut că acest gen se bucură de un succes masiv în rîndul publicului, fenomenul a luat o amploare nebănuită. Impresia mea este că, pentru autorii islandezi, genul acesta reprezintă un teren foarte fertil: atunci cînd începe un nou roman poliţist, un scriitor islandez poate fi sigur că nici un alt autor n-a mai avut aceeaşi idee sau una similară – ceea ce este foarte încurajator.

Crime, stafii şi umor

Cum v-a venit ideea ca personajul principal al romanelor dumneavoastră, Thóra Gudmundsdóttir, să fie o avocată?

Voiam să scriu o serie de romane poliţiste şi aveam nevoie de un personaj care să se poată implica în elucidarea mai multor crime. Din păcate, nu mă puteam folosi de o ingineră, întrucît e foarte puţin probabil ca, în activitatea sa, un inginer să aibă de-a face cu o crimă – darămite cu mai mult de una... Profesiile cele mai indicate erau: poliţist, jurnalist, criminalist, procuror şi avocat. Or, eu nu prea eram dispusă să colind secţiile de poliţie ca să aflu cum îşi fac treaba poliţiştii – în plus, nu cred că le-ar fi plăcut să le stau pe cap. Acelaşi lucru era valabil şi pentru celelalte profesii, mai puţin pentru cea de avocat, întrucît o foarte bună prietenă a mea este avocată şi s-a arătat dornică să mă ajute atunci cînd i-am cerut să-mi explice detaliile muncii ei. Aşa că am ales o avocată, şi cred că profesia aceasta se potriveşte cel mai bine modului meu de a gîndi – mi-ar fi fost mult mai greu să descriu procedurile unei anchete poliţieneşti, de exemplu.

Suflete damnate *este un roman înţesat cu poveşti despre stafii. Credeţi că islandezii sînt mai receptivi faţă de acest gen de speculaţii?*

Una dintre trăsăturile societăţii noastre, care ne diferenţiază de alte ţări occidentale, este credinţa foarte puternică în supranatural şi în fenomenele oculte. În romanele poliţiste a căror acţiune se desfăşoară în altă parte, acest element ar putea fi perceput ca o notă falsă, dar în Islanda, poveştile cu strigoi au fost monedă curentă din cele mai vechi timpuri. Şi lucrul acesta nici măcar nu este greu de înţeles: la noi, nopţile de iarnă sînt lungi şi foarte întunecate, iar relieful accidentat, presărat cu cîmpuri de lavă poate stîrni chiar şi imaginaţia unui simplu funcţionar al fiscului. Introducerea iluminatului electric nu a reuşit să estompeze caracterul înfricoşător al mediului natural, ci dimpotrivă, l-a accentuat pentru că, acum, bezna aşteaptă în tăcere dincolo de graniţa luminii. De aceea, poveştile cu strigoi reprezintă o formă acceptată de divertisment şi, de obicei, sînt considerate literatură de bună calitate – cu cît mai înspăimîntătoare, cu atît e mai bună.

> *Am putut dintotdeauna să credem în stafiile noastre fără să ne simţim vinovaţi.*

În plus, dat fiind că Islanda nu a fost niciodată o ţară foarte religioasă, credinţele în fenomenele oculte, în elfi, stafii şi alte făpturi de genul acesta nu au fost blamate la fel de mult precum în ţările unde Biserica sau alte instituţii religioase le-au interzis în mod explicit. Noi, islandezii, am putut dintotdeauna să credem în stafiile noastre fără să ne simţim vinovaţi.

Aţi simţit că umorul negru al personajului este necesar pentru a contrabalansa morţile violente pe care le descrieţi în roman?

Cred că da. Şi cred că pasajele amuzante din romanele mele sînt asemănătoare popasurilor pe care le faci cînd străbaţi un drum foarte lung – cititorul are posibilitatea să ia o pauză de la întîmplările înfricoşătoare pe care le descriu. În plus, pe vremea cînd scriam literatură pentru copii, obişnuiam să-mi presar cărţile cu mult umor, şi mi-a fost greu să renunţ definitiv la acest obicei.

Islanda pare fundalul perfect pentru o poveste sumbră. Simţiţi cumva că, în romanele dvs., Islanda a devenit un fel de personaj de sine stătător?

Fundalul romanelor poliţiste are un rol foarte important în desfăşurarea intrigii. După părerea mea, într-un astfel de roman există trei elemente la fel de importante: intriga, personajele şi fundalul, care în cazul meu este Islanda. Şi mă simt foarte norocoasă că acţiunea romanelor mele se desfăşoară în această ţară care, după cum spuneţi, este fundalul perfect pentru o poveste sumbră.

Succesul internaţional al cărţilor dvs. v-a schimbat cumva modul de viaţă?

Da şi nu. Cu siguranţă mi-a schimbat programul şi m-a făcut să-mi administrez mai bine timpul, astfel încît să pot îmbina scrisul, călătoriile şi cariera de ingineră. Dar nu m-a schimbat foarte mult ca persoană, pentru că nu am mult timp să mă gîndesc la asta. În schimb, sînt foarte bucuroasă că am reuşit să ajung la un public mai numeros decît cel din mica mea ţară.

Aveţi de gînd să continuaţi seria personajului Thóra Gudmundsdóttir?

Pe Thóra o aşteaptă multe alte aventuri. În islandeză deja au apărut alte trei romane din această serie: acţiunea celui publicat după *Suflete damnate* se desfăşoară în Insulele Vestmann, într-un sat de pescari din largul coastei sudice a Islandei, care a trebuit evacuat în 1973, din pricina erupţiei unui vulcan. În pivniţa unei case dezgropate de sub stratul de lavă sînt descoperite trei cadavre şi un cap retezat, iar Thóra trebuie să dezlege aceste crime vechi, plus una comisă în prezent, pentru a-şi salva clientul – ghinionistul care locuia acolo înainte, iar acum este suspectul numărul 1.

Pe lîngă volumele din această serie, tocmai am terminat de scris un roman horror de sine stătător, care a fost publicat în decembrie şi s-a bucurat de un mare succes. A fost o pauză binevenită de la genul poliţist, însă acum am revenit la el, iar săptămîna viitoare voi începe un nou roman cu Thóra.

© Kristinn Ingvarsson

a consemnat Laurenţiu DULMAN

Aedicula, ulei pe pînză, 81x56 cm

Natură moartă cu arcade, ulei pe pînză, 50x60 cm

Fine Art Fair, ulei pe pînză, 50x60 cm

Expoziție Michael Lassel

decembrie 2010 – martie 2011

Atunci cînd reuşeşte să treacă dincolo de pragul sensibilităţii, dincolo de pragul gîndului, frumosul te salvează din capcana perversă a cotidianului.

De ce savanţii, gînditorii sau artiştii români nu ajung să fie bine cotaţi pe scara de valori internaţională decît atunci cînd, dintr-un motiv sau altul, ajung să-şi părăsească definitiv ţara? De ce cultura naţională nu e în stare să-i recupereze decît după dispariţia lor?

Sir Charles Saatchi declara că a ales să pună în vînzare opere semnate de românul sas Michael Lassel pentru că îl consideră cel mai important pictor contemporan de trompe l'oeil.

Mariana Ion Xidarakou, singurul gemolog român cu recunoaştere şi practică internaţională, marii artişti restauratori şi experţi Mihai Covaci şi Ion Sfrijan, tinerii specialişti Cristian Covaci şi Ana Maria Măciucă, sub tutela lui Radu Boroianu şi sfaturile lui Jan de Maere.

Nicolae Maniu, Michael Lassel, Sorin Ilfoveanu, Ana Ruxandra Ilfoveanu, Răzvan Ionescu, Ovidiu Simionescu, Andreea Bove, artă plastică şi decorativă europeană veche, expertiză ştiinţifică, restaurare, bijuterii şi consultanţă.

EUROPEAN ART GALLERY, **WWW.EAGALLERY.RO**

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ
DE ARTĂ EUROPEANĂ
secolele XVI – XX
Atelier de expertiză ştiinţifică
Atelier de restaurare

Franz Franken, *La Deposition de la croix,* ulei pe pînză, 64,3x 49 cm

Sf. Ieronim, ulei pe pînză, sfîrşit de secol XVII, Şcoala Italiană

EUROPEAN ART GALLERY

Bd. Regina Maria, nr. 18, sector 4 *www.eagallery.ro* *Tel: +4031436844*

Deschis marți-sîmbătă orele 14,00-19,30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

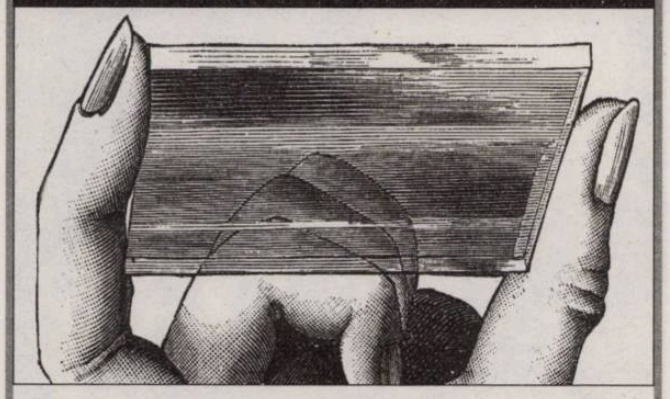

Republica TV

O emisiune alb-negru înregistrată într-un restaurant modest. Cîteva mese la care stau oameni – care nu mănîncă sau beau, ci sînt publicul emisiunii. Pe masa din faţa celor doi prezentatori e un telefon. Din cînd în cînd, telespectatorii sună la acel telefon şi sînt puşi să răspundă la nişte întrebări. Dacă dau răspunsul corect, o tînără prezentă pe platoul improvizat se mai dezbracă de ceva, în aplauzele audienţei. Domnul care răspunde la telefon şi care pune întrebările este o figură cunoscută. E varianta cu vreo 30 de ani mai tînără şi cu tunsoare bogată, *à la* anii '80, a unuia dintre puternicii lumii de astăzi. În urmă cu 30 de ani făcea o emisiune penibilă, acum conduce o ţară europeană. Este vorba de Silvio Berlusconi.

Am putut vedea fragmente din această emisiune inaugurală pentru cariera lui Berlusconi în excelentul documentar *Videocraţie,* regizat de Erik Gandini. Filmul a fost prezentat la Bucureşti, weekendul trecut, în cadrul festivalului de film documentar *„One World Romania 2011“,* organizat de Alexandru Solomon, iar după proiecţia lui a avut loc o discuţie, la care au participat Erik Gandini şi Mircea Toma, preşedintele ActiveWatch.

Documentarul *Videocraţie* ne arată, cum spuneam, începutul aventurii TV a lui Berlusconi şi cum au evoluat apoi emisiunile de la posturile sale. De fapt, au devenit colorate şi cu decoruri mai sofisticate şi mai strălucitoare, dar în esenţă au rămas la fel: cu un prezentator, un public de aplaudaci, nişte invitaţi şi eternele domnişoare îmbrăcate sumar. Această formulă de televiziune i-a adus succesul lui Berlusconi, pe piaţa mass-media şi apoi în politică, şi a făcut posibil ca o întreagă Italie să cînte fericită „Preşedinte, sîntem cu tine! Mulţumim Domnului că Silvio există!“ (aşa cum cîntau într-un clip oameni de la oraşe şi sate, tineri şi bătrîni).

În afară de figura masculului alfa Berlusconi, în filmul lui Erik Gandini mai vedem şi alte cîteva, la fel de semnificative. Îl vedem, de exemplu, pe cel mai influent impresar de vedete din Italia, prieten apropiat al lui Berlusconi, cum se laudă că e mussolinian şi ne arată la telefonul mobil un clip cu imnul lui Mussolini unde apare inclusiv svastica. Îl vedem pe bossul paparazzilor, Fabrizio Corona, devenit şi el vedetă de televiziune, după ce şi-a clădit averea pe şantaj, cum spune că e un Robin Hood modern, care ia de la bogaţi, dar, în loc să dea săracilor, îşi dă lui însuşi. Îl vedem şi pe sărmanul Ricky, un om simplu care, îmbătat de mirajul televiziunii de divertisment, speră să devină celebru, propunînd o combinaţie de Jean-Claude Van Damme şi Ricky Martin.

La discuţia de după proiecţie, Erik Gandini spunea: „Televiziunile lui Berlusconi sînt oglinda propriei lui personalităţi. Totul este făcut cu cinism şi lipsă de responsabilitate. În Italia divertismentul se combină cu Puterea. Asta face din Italia o republică TV, aşa cum Iranul e o republică islamică“.

Îmi povestea cineva că, la un moment dat, un ziar italian a dezvăluit că nu ştiu ce reality-show din Peninsulă nu era făcut cu oameni de pe stradă, aşa cum declara, ci cu actori. Rezultatul: publicul n-a fost deloc deranjat de acest amănunt şi a continuat să facă respectivei emisiuni audienţe mari. Telespectatorii italieni – şi implicit electoratul – nu au nici o problemă că sînt minţiţi, atîta vreme cît li se oferă divertisment.

Documentarul *Videocraţie* m-a întristat nespus. Nu poate să nu te întristeze cînd ţi se arată cum e prostit un întreg popor, cum este transformat într-o turmă de necuvîntătoare, care consumă distracţie ieftină, îşi construieşte valorile după modelele văzute la televizor şi apoi votează cu ochii închişi, ca hipnotizat. Mă întristează cu atît mai mult cu cît, evident, nu e un experiment exclusiv italian. Nici noi nu sîntem departe de aşa ceva. Diferenţa e că la noi televiziunile şi Puterea nu joacă în aceeaşi echipă. Amîndouă taberele îşi propun să ne spele creierul, numai că acţiunile lor sînt divergente. Nu ştiu dacă asta ne poate face să ne socotim norocoşi.

Tudor Călin ZAROJANU

Scara Richter la români

Matematica – mi-a explicat tatăl meu încă de cînd eram mic – este o ştiinţă deasupra claselor sociale. Am crescut cu această observaţie fundamentală. În epocă, era esenţială referinţa la clasele sociale. Astăzi, ar fi utilă o parafrază vizînd starea materială. Bogat sau sărac, 1 şi cu 1 fac tot 2. Un adevăr care ar trebui să pună puţin pe gînduri şi o parte din presă.

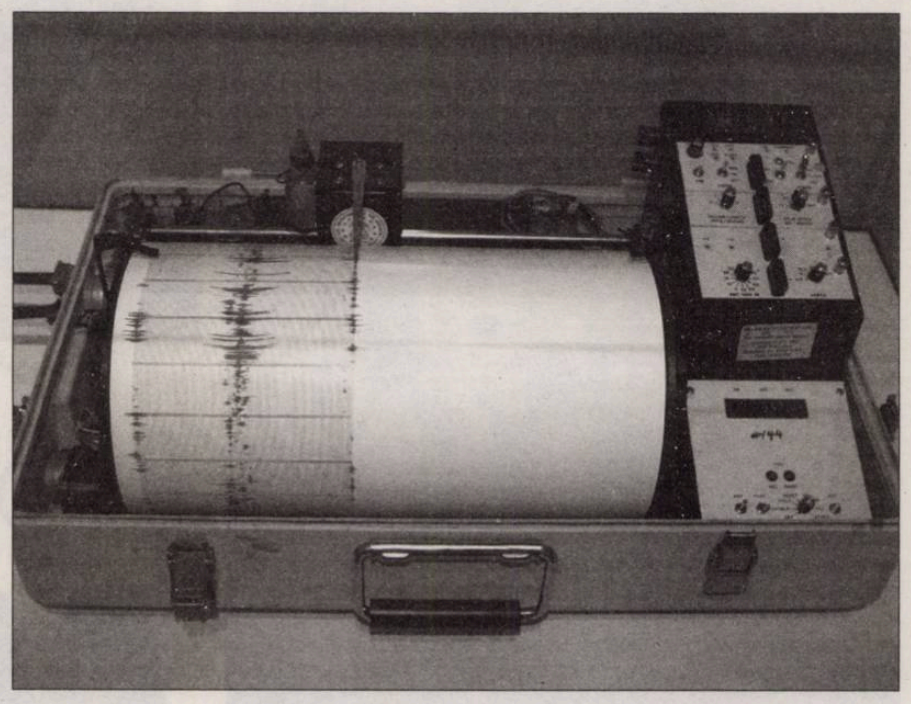

Masa critică de ridicol

Cîtă vreme vorbim despre politică, fotbal şi mondenităţi, sîntem *safe*. Nu există nici o regulă, nici o formulă, nici o constantă. Ei pot să facă orice – şi chiar fac orice –, drept care noi putem să spunem orice – şi chiar spunem orice. Putem să aberăm liniştiţi ore-n şir, căci realităţile descrise şi comentate sînt cel puţin la fel de aberante. Şi orice scenariu trăsnit am imagina noi, sînt şanse serioase să se-ntîmple chiar aşa. Dacă nu azi, atunci poate săptămîna viitoare, dacă nu cu Ghiţă şi Veronica, atunci cu Sile şi Angelica.

Dar, din cînd în cînd, apare cîte ceva despre care nu prea merge să-ţi dai cu părerea. Sigur, noi *oricum* ne dăm cu părerea, dar în atare situaţii se depăşeşte masa critică de ridicol. Ca un făcut, de regulă este vorba despre subiecte din registrul catastrofic, pe care, la naiba!, nu le putem nici evita, nici expedia, că doar din asta trăim, noi, presa, din dezastre şi (între două dezastre) din mizerie. Ehei!, ia să fie vorba despre o descoperire ştiinţifică sau tehnică purtătoare de valenţe pozitive, deschizînd calea unor soluţii concrete pentru cine ştie ce probleme ori punctînd o nouă etapă în dezvoltarea gîndirii, fie şi doar la nivelul cercetării fundamentale – atunci o ştire de zece rînduri e prea de-ajuns! Doar n-o să faci un talk-show despre demonstraţia Marii Teoreme a lui Fermat, reuşită după 357 de ani de înverşunate încercări! Dar dacă e cu „morţi şi răniţi“, cum să ratezi subiectul!?

Întrebări fără moarte

Evident, nimeni nu e obligat să se priceapă la toate, chiar dacă e mare ziarist. În mod normal, atît realizatorul cît şi prezentatorul (dacă sînt persoane diferite) unei emisiuni dedicate catastrofei multiple din Japonia (cutremur, tsunami, accident nuclear grav) trebuie să se pună cu burta pe carte – lucru nici măcar foarte complicat de cînd cu Internetul, motoarele de căutare, enciclopediile online, forumurile de discuţii etc. În plus, orice echipă editorială are – sau trebuie să aibă – un grup de documentarişti.

Ei, nu. De multe ori lucrurile nu se petrec aşa. De ce să mai citeşti!? Chemi unul-doi specialişti ai domeniului (nu mai mulţi, că şi-aşa vorbesc chineza) şi alţi trei-patru invitaţi din orice domeniu (politicieni, editorialişti, un medic oftamolog! – caz pe bune!) şi le pui întrebări fără moarte de tipul „Ce părere aveţi despre chestia asta?“ sau „Credeţi c-o să fie mai multe victime?“ sau „Aţi fost vreodată în Japonia?“. N-ai cum să greşeşti, ceva trebuie să iasă, mai ales că regia îţi bagă nişte burtiere catastrofice, studioul împarte ecranul cu aceleaşi cîteva imagini repetate la nesfîrşit, mai vine vreun SMS, mai prinzi pe cineva la telefon, inclusiv de la faţa locului – poţi s-o ţii aşa trei zile şi trei nopţi. Cît despre specialişti, lor le adresezi o invitaţie care iar n-are cum să dea greş: „Explicaţi-ne ce se întîmplă acolo!“. Dar nu-i laşi prea mult să explice, că oricum, aşa cum spuneam, nu-nţelege lumea mare lucru din ce spun. Din lumea asta făcînd parte şi tu. Plus că o disertaţie ştiinţifică strică dinamica emisiunii. Face „burtă“.

Ştiinţa, româna, logica

Nu-i mai puţin adevărat că, în unele cazuri, chiar specialiştii (inclusiv cei reputaţi) întreţin o oarecare confuzie. După cutremurul din 4 martie 1977, în *Magazinul* a apărut un amplu documentar – două pagini la mijlocul revistei – în care, printre altele, scara Richter era descrisă pînă la gradul 12, unde scria laconic „Cad munţii“ (drăguţ, nu?). În urmă cu zece ani, toată lumea ştia că ultima treaptă a magnitudinii este 9, convingere care n-a fost zdruncinată de acel 9,2 din Indonezia. Iar recent, după nenorocirea niponă, am auzit un specialist susţinînd că Richter merge pînă la 8,4 (!?).

Dicţionarele sînt şi ele ezitante în această speţă. Şi totuşi, cu un minim efort, descoperi repede adevărul: scara Richter (în care fiecare grad e de 10 ori mai puternic decît cel anterior) *nu* are o limită superioară. E şi logic: cum să spui „Mai mult de-atît nu se poate“? Uite că s-a putut, din nefericire.

Oricum, e un caz izolat. Covîrşitoarea majoritate a aserţiunilor ştiinţifice sînt clare. Sigur, la ora la care scriu aceste rînduri e limpede că nimeni nu ştie de fapt ce se întîmplă la Fukushima, din simplul motiv că nu se poate apropia nimeni de reactoare – dar cei care se pricep ştiu măcar ce se *poate* întîmpla, în diferite versiuni, pînă la un Cernobîl la puterea a şasea, Doamne fereşte!

Şi de-ar fi numai problema documentării minimale! Într-o dimineaţă a primei săptămîni după seism şi tsunami, am ascultat cu atenţie un specialist – n-am apucat să-i văd numele – care încerca să tempereze catastrofismul moderatoarei, drept care aceasta, puţin nervoasă şi evident dezamăgită, l-a-ntrerupt şi l-a întrebat: „Deci nu se pune problema ca Japonia să facă faţă unei catastrofe nucleare!?“. Omul, însă, le avea nu numai cu fizica, ci şi cu româna şi logica, aşa că a corectat-o blînd, dar apăsat: „Nu – nu se pune problema ca Japonia *să fie în situaţia* de a face faţă unei catastrofe nucleare!“. Ceea ce, nu-i aşa?, e puţin altceva.

De ce nu?

Nu sînt profesorul nimănui. Sînt multe lucruri la care nu mă pricep. Drept care evit să vorbesc despre ele sau – dacă totuşi o fac – încerc înainte să mă pun la punct măcar cu noţiunile de bază. Îmi amintesc mereu de replica indignată a unui senator (nu contează numele, e simptomatic). Cineva acuzase faptul că, în plen, la o discuţie aplicată pe probleme economice, exprimaseră poziţii foarte ferme şi parlamentari care n-aveau cunoştinţe în domeniu. „Păi, acum vorbim numai despre lucrurile la care ne pricepem!?“ – a tunat senatorul. „Atunci X, care e electrician, ce să facă acolo – să schimbe becuri, să repare prize!?“

Poate că n-ar fi stricat.

Tudor Călin Zarojanu *este jurnalist şi scriitor.*

Un muzeu al costumului bucureştean

– interviu cu Adina NANU –

Puţină lume ştie că în Capitală există, deocamdată neoficial şi neconvenţional, un nou Muzeu al Costumului Bucureştean din secolele XIX-XX. Cînd şi cum a apărut el?

Mie mi se pare că s-a făcut singur, că s-a născut şi a crescut lîngă mine, că obiectele şi costumele s-au chemat unele pe altele, iar eu nu am făcut decît să le supraveghez, ca un păstor o turmă de oi. Totul a început cu nişte cutii rotunde în care mama mea păstra pălării vechi, gentuţe de bal din mărgele şi podoabe din alte vremuri, cu care ne jucam din cînd în cînd.

Cînd s-a înfiinţat, la Universitatea de Arte, cursul de istoria costumului, pentru viitorii scenografi şi creatori de modă, eu am continuat să predau tot istoria artei, ca şi pînă atunci, doar mi-am schimbat punctul din care o priveam, plasînd în centrul atenţiei pe creatorul arhitecturii, sculpturii şi picturii. Studiind costumele diferitelor epoci, m-am convins că, departe de a fi doar una din artele decorative (îmbinînd utilul şi esteticul) – cum sînt mobilierul, ceramica sau textilele –, „imaginea omului" este cheia înţelegerii stilului unei epoci. Hainele, care se uzează cel mai repede, au permis experimentarea unor forme noi, înainte să se ridice edificiile sau monumentele care durează peste veacuri.

Rezultatul cursurilor au fost cărţile Artă, Stil, Costum *din 1976 (reeditată în 2006 la Editura Noi Mediaprint) şi* Arta pe Om, *din 2001, Editura Compania. Dar colecţia cum a apărut?*

Îi invitam uneori pe studenţi acasă, unde deschideam cutiile de pălării – devenite material didactic – iar ei îşi puneau pe cap ba un joben, ba un melon sau o pălărie cu pene şi erau interesaţi doar de cît de bine le stă. Ca să demonstrez că o pălărie este doar un element al unei compoziţii, care se poate citi ca şi o sculptură sau o pictură, am încercat să reconstitui ansambluri, cu haine şi accesorii, răscolind casa şi apelînd la rude şi prieteni. Cînd nu am mai avut loc de ele, am organizat prima expoziţie, în iarna 1996-1997, la Muzeul Colecţiilor din Bucureşti, de unde, în vara următoare, am dus-o la Muzeul de Artă din Constanţa. Din acest moment au intrat în joc amicii şi colegii, apoi prietenii acestora, care şi-au adus aminte că au în casă lucruri de demult pentru care nu mai au loc, dar pe care nici nu se îndură să le arunce, iar mutarea lor la muzeu a apărut ca o soluţie salvatoare, onorabilă şi admirabilă – la propriu. Şi aşa colecţia a crescut şi creşte în continuare de la sine, iar eu mă joc punînd piesele la locul lor, ca într-un mare „puzzle".

Cum vă descurcaţi singură cu o sută de manechine îmbrăcate, multe pălării şi alte piese în aşteptare?

Norocul meu este că nu sînt singură. Sîntem o echipă de patru – trei doctori în arte şi un doctorand; fiica mea, Unda Popp, prof. univ., care răspunde de catedra de Modă de la UNA, fiul ei, Iosif Oprescu, asistent la design UNA, şi fiica ei, Ana Stanciu, preparator la scenografie la UNATC. Cînd pregătim o expoziţie, am ajuns să ne înţelegem şi fără cuvinte.

Ce expoziţii aţi făcut?

Pînă azi în total zece, cele mai însemnate la palatul Cotroceni, – „Costume la Curtea Regală" în 2008, apoi la Muzeul Naţional de Artă din Bucureşti – „Eleganţă Românească", în paralel cu „La Blouse Roumaine" de Yves Saint Laurent, în 2009. În anul următor, 2010, costumele noastre au călătorit la Veneţia, în Muzeul Costumului din Palazzo Mocenigo, chiar de carnaval, apoi la Muzeul Peleş din Sinaia, unde expoziţia „Dantelele Reginelor" a ţinut pînă în februarie 2011. De fiecare dată, am avut altă temă şi am pus în valoare alte piese, înşirîndu-le pe firul altei idei, ca de pildă în cazul „Nunţii", ilustrată la MNAR, în care am comparat părurile de mireasă, găsind sursa tradiţiei româneşti în Bizanţ, în găteala Teodorei, soţia Împăratului Iustinian, sau în „Dantelele Reginelor", unde au putut fi admirate şi piese lucrate de mîna reginei Elisabeta. Legătura dintre muzică, dansul de salon şi costum, de-a lungul timpului, de la vals la charleston, rock etc., a fost demonstrată în faţa vizitatorilor în expoziţii, de studenţi de la Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică, sub conducerea prof. dr. Costin Anghel, rezultînd filme video.

Cum reacţionează publicul într-un astfel de muzeu?

Odată ce haine purtăm toţi vrînd-nevrînd, oamenii vin într-o expoziţie de costume mult mai relaxaţi şi mai deschişi decît într-una de artă modernă, pe care se tem că nu o vor pricepe. Odată intraţi, li se poate vorbi însă, ca în orice muzeu de artă, despre desen, valoare, culoare, proporţii, expresie etc. etc. Am constatat că reconstituirea unor stiluri din trecut şi prezent într-o formă artistică, prin compoziţii care să sugereze farmecul propriu fiecărei epoci, atrage publicul de toate vîrstele şi categoriile, dispunîndu-l să se lase iniţiat şi în literatură, muzică, dans, şi să absoarbă cultură aproape fără să-şi dea seama.

Costumele, obiectele şi bijuteriile din Bucureştiul ultimelor secole demonstrează şi nivelul ridicat al vieţii de la noi, împletirea tradiţiilor europene cu cele autohtone, ca un argument convingător că românii nu au trăit numai în bordeie. În muzeu, portul naţional este expus, pe de o parte, ca rezultat al culturii satului, pe de alta, ca veşmînt purtat la curtea regală, cu valoarea simbolică a unui steag şi cu eleganţa rezultată din transpunerea în materiale delicate şi preţioase, ca mătasea brodată cu fir şi paiete. (Ceea ce îi miră nu numai pe străini, ci şi pe mulţi români.)

Cum răspunde un astfel de muzeu întrebărilor actuale despre cum e mai bine să ne îmbrăcăm?

În momentul de faţă omenirea trece printr-o mare criză „de imagine". Înainte vreme, personajele „la vedere" – regii şi nobilii, apoi actorii de pe scenă, cum erau cîntăreţele de operă – erau îmbrăcate de profesionişti. Exagerările vestimentare ale reginei Marie Antoinette erau desigur datorate şi creatoarei ei de modă, Rose Bertin. Mai tîrziu, costumul de încoronare al Reginei Maria a României a fost desenat, la indicaţiile reginei, de pictorul Costin Petrescu, autorul frizei Ateneului Român.

În trecut, nu numai veşmintele erau concepute pe măsură, unicat, *haute couture,* pentru a avantaja pe purtător şi a-i ascunde defectele, dar şi pălăria, accesoriile, coafura şi machiajul erau gîndite pentru a forma o unitate armonioasă. Frumuseţea era principala deosebire a celor avuţi, „distinşi".

Astăzi, ca efect al democratizării, costumul a încetat să mai comunice rangul, funcţia şi averea (cel puţin de la distanţa de la care nu se văd etichetele firmei). Costumul clasic, bleumarin e uniforma civilă a oficialilor, iar în timpul liber bluġii, tricoul şi adidaşii sînt suficienţi. Globalizarea, circulaţia vizuală prin TV şi Internet riscă să anuleze originalitatea personală. Toată lumea cumpără confecţii, piese separate, iar asamblarea lor se face de obicei la întîmplare. Asortarea e considerată demodată.

Există vreo soluţie?

Singura eficace este educaţia vizuală. Sigur că există oameni născuţi cu gust, ca o formă de talent, care se manifestă ca şi artiştii amatori. Majoritatea însă nu se descurcă, îşi neglijează sau îşi ratează propria imagine. La şcoală se învaţă de toate, din toate domeniile, dar nimic despre această „a doua piele", înfăţişarea pe care, de la Adam şi Eva, omul, preluînd modelul Creatorului, a decis să şi-o creeze el însuşi. Or, „imaginea umană" este făcută din aceleaşi mijloace de expresie ca şi un tablou sau o sculptură, din desen, valoare (umbră şi lumină) şi culoare, la care se adaugă reacţiile senzoriale provocate de materialele folosite. Iniţierea artistică, al cărei loc este la disciplina „Educaţie Vizuală", ar trebui – cred eu – extinsă, în ultimele clase ale învăţămîntului obligatoriu, şi la imaginea umană, şi sînt sigură că i-ar interesa pe elevi mai mult decît multe alte materii.

Unde se află însă acest nucleu al viitorului Muzeu al Costumului Bucureştean?

Într-un loc absolut neconvenţional: într-un adăpost antiatomic. Universitatea particulară de ştiinţe economice ARTIFEX, aflată în cartierul Grozăveşti, între Politehnica şi cheiul Dîmboviţei, a fost obligată să-şi construiască în noul local un astfel de adăpost, la demisol, lipsit de ferestre (avînd drept urmare temperatură şi umiditate constante, potrivite conservării textilelor). Rectorul universităţii, prof. dr. Dan Cruceru, amator de artă, ne-a îngăduit, la început, să ne depozităm manechinele, care nu mai încăpeau la noi, nici în pod, nici în pivniţă. Cînd am văzut spaţiul generos, am aranjat o expunere cronologică. Rectorul, impresionat de aceasta, a zugrăvit pereţii, a aşternut gresie pe podea şi a montat spoturi de lumină.

Cum se poate vizita acest muzeu în devenire?

Deocamdată, neexistînd pază şi personal de muzeu, şi noi, echipa, fiind toţi foarte ocupaţi, putem primi doar rar, la cerere, grupuri organizate. Sînt şi eu curioasă cum va evolua mai departe turma noastră de costume.

***Adina Nanu** este prof. univ. dr. la Universitatea Naţională de Arte şi Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti. A publicat aproximativ 30 de volume de istorie şi critică de artă.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

ÎNTRE PRÎNZ ŞI A DESCHIDE PUŢIN GEAMUL, CINEVA A PREFERAT UMORUL DE LUX

■ După ce au uns copacii lor preferaţi cu pipi de piton, le-au băgat în ochi stroboscoape şi i-au stropit cu apă, angajaţii grădinii zoologice din Sydney încearcă să alunge zecile de mii de lilieci bombardîndu-i cu decibeli. Între prînz şi 4 după-amiază, cîte zece minute de vacarm industrial pe oră. Nu vreau să le spulber speranţele, dar bucureştenii suportă asta în fiecare zi şi deocamdată n-a plecat nici unul. (**L. V.**)

■ Printre cele mai bizare cereri colecţionate de însoţitorii de zbor de la Virgin Atlantic Airlines se numără rugămintea unei doamne însoţite de un copil de a deschide puţin geamul, dar şi cea a alteia de a opri un motor pentru că zgomotul era insuportabil. Un copil a întrebat dacă există un McDonald's la bord, şi întregul echipaj a căutat, în altă ocazie, un ochi de cristal căzut printre scaune. L-am rugat şi eu o dată pe un însoţitor de zbor să mă lase să fumez o ţigară, la piciorul avionului, că plecarea se amîna neliniştitor. M-a refuzat zicînd că se închiseseră uşile de siguranţă. Ce motiv! (**S. S.**)

■ În chiar săptămîna în care am publicat dosarul „Unora le place Marilyn", Jane Russell, partenera ei brunetă din *Gentlemen prefer blondes*, a plecat la Marilyn. Cineva acolo sus le-a preferat, în cele din urmă, pe amîndouă. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

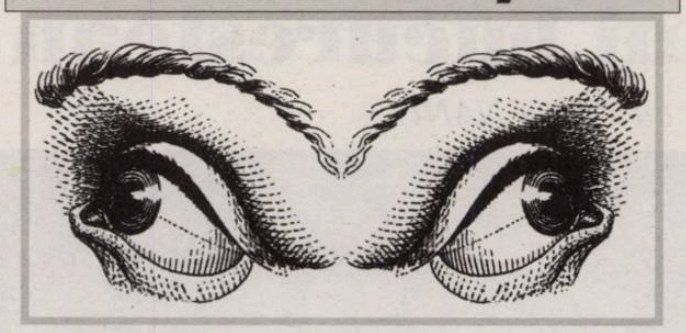

■ Nu pot să nu apreciez inventivitatea (şi umorul – involuntar sau nu) comerciantului român. Astfel că, după ce am tot trecut pe lîngă covrigelul „uriaş", „enorm", pe cale de a deveni gigantic, elefantin, ce-mi văd ochii pe undeva aproape de Berzei? Minimarket „La băieţii chelioşi". Să ne trăiască, cu tot cu chelie! (**P. M.**)

■ Schimbări de substanţă pe bulevardul plimbărilor mele: pe peretele unui bloc, o firmă impozantă – „Cumpărăm aur, oferim preţ avantajos" în locul unui cabinet stomatologic; acolo unde a fost un magazin de jucării pentru copii „V.I.P. Baby", avem un simandicos „Tezaur, agenţie pentru amanetări de lux şi credite imobiliare rapide"... Şi nu vă mai place Balzac. (**R. C.**)

LA TREI ZILE DUPĂ ALTE CUVINTE, MULŢI DINTRE NOI N-AR FI ÎNŢELES O IMITAŢIE DE PLAIURI FABULOASE

■ La trei zile după cutremurul de 9 grade pe scara Richter, din Japonia, cînd arhipeleagul nipon era încă zguduit de replici care depăşeau şi 6 grade pe aceeaşi scară Richter, presa din România avea şi ea o ştire importantă: cutremur de 3,5 grade pe scara Richter... în Banat. Avem rechini pitici în Marea Neagră, am avut dinozauri pitici descoperiţi prin Haţeg, bine ar fi ca şi cutremurele să ne fie pitice, precum cel semnalat în Banat. Ştim însă că, din păcate, uneori cutremurele noastre nu se simt numai la ştiri. (**A. M.**)

■ Zilele trecute, în centrul Vienei, un protest contra castrării purceluşilor. Unul dintre sloganе: „Ei nu au jucării, precum ceilalţi copii, ei sînt castraţi". Cu alte cuvinte, toţi copiii sînt egali, indiferent de... specie. (**S. G.**)

■ Sîmbăta trecută a împlinit 78 de ani scriitorul fără de care mulţi dintre noi n-ar fi înţeles poate niciodată cu adevărat complexele şi, în general, viaţa de bărbat, cu atît mai puţin indignările şi, mai ales, umilirea (în faţa morţii, firește). Îl salut din colţişorul ăsta de revistă pe dl Philip Roth. (**M. C.**)

■ O casă de modă din Anglia a lansat (într-o ediţie limitată), cu ocazia unui festival de curse de cai, cizmele-copită. Sînt făcute dintr-o imitaţie de fibre de carbon şi păr de cal şi costă 1.300 de lire. Din moment ce se pot încălţa în cizmele-copită atît bărbaţii cît şi femeile, îţi vine să crezi că expresia neaoşă şi unisex „Vită încălţată!" li se potriveşte ca o mănuşă (din piele de viţel, desigur). (**A. M. S.**)

■ La TVR există în continuare „nişe" în care angajaţii o duc foarte bine, aplicînd principiul „Timpul trece, leafa merge, noi cu drag muncim!". Un exemplu în acest sens poate fi emisiunea *Ferma*, ai cărei realizatori se plimbă pe plaiurile mioritice, se fac că filmează, mănîncă un păstrăv, beau un lapte sau un vin, după caz, şi pentru toate astea mai primesc şi cîte un salariu. M-am uitat fascinată vreo jumătate de oră la ce a putut să facă salariatul căruia i se zice operator de imagine cu camera de filmat: „a măturat" cu ea în dreapta şi-n stînga, a zoomat înainte şi înapoi ca la nuntă, s-a plimbat cu ea în braţe, a găsit un punct de interes undeva pe cer şi s-a întors pe pămînt ca să surprindă la modul poetic rîul şi ramul. Ar trebui să refuzăm să mai plătim abonamentele, poate doar aşa vor fi daţi afară! (**A. P.**)

■ La CNN, imediat după imaginile apocaliptice din Japonia, apar unele paradisiace, cu construcţii fabuloase – din Abu Dhabi, de pildă. Ironia alăturărilor e inevitabilă. La fel, concluziile despre efemeritate. (**I. P.**)

CAPUL PE CARE SCRIE „NU FOLOSIŢI" LOVEŞTE DIN NOU

■ Toţi cei care am învăţat primul cuvînt japonez la cinematecă – să fie 60 de ani... –, acel *„ikiru"* (a trăi) al lui Kurosawa, ne salutăm azi – cîţi om mai fi... – cu *„dai togo"* (capul sus) ca la Tokyo. (**R. C.**)

■ În 381, un tip îmbrăcat cu o geacă albastră pe care scria *LEGEA* a răspuns la un telefon mobil a cărui sonerie imita orăcăitul unei broaşte. (**D. S.**)

■ „În caz de *incediu* spargeţi geamul" – scrie pe un hidrant în scara blocului. Mă sparg de rîs de fiecare dată cînd trec pe acolo. (**M. M.**)

■ Dacă sînteţi dintre cei care se tem că pe cearşafurile de hotel se află cine ştie ce bacterii, un studiu arată că, de fapt, telefonul şi telecomanda sînt adevăratele medii pentru germeni. Aşa că, orice aţi face într-o cameră de hotel, nu folosiţi şi telecomanda. Cu telefonul fix oricum e mai greu. (**M. C.**)

■ Din seria „Diminutivarea României loveşte din nou": ştiţi cum le zic oamenii muncii acelor pari oribili care s-au plantat pe trotuare, pe marginea bordurilor, ba chiar şi la trecerile de pietoni unde – de bine, de rău – s-a făcut o rampă pentru persoanele imobilizate în cărucior? Stîlpişori. (**M. V.**)

PUBLICITATE

www.dilematix.ro

DILEMATIX

din 28 aprilie

SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE

Dragi copii şi părinţi,

A început curăţenia de primăvară, iar Dilematix e bucuros să dea o mînă de ajutor, aşa că îşi petrece mai mult timp pe străzi şi prin parcuri, descoperind feţe noi ale oraşului. Şi pentru că nu e foarte încîntat de ceea ce vede vă întreabă pe voi: cum aţi dori să arate oraşul în care locuiţi? Inspirîndu-vă din realităţile oraşului vostru, vă puteţi imagina un oraş fantezist sau un oraş SF al viitorului, un oraş de basm sau de groază. Sau vă puteţi expune „planurile de urbanism" la un mod concret, găsind soluţii pentru oraşele din România de azi. Textele şi desenele celor mai inventivi arhitecţi vor fi publicate în paginile suplimentului şi vor cîştiga premii. De asemenea, aşteptăm să trimiteţi recenzii ale ultimelor cărţi citite, reportaje şi interviuri cu personalităţi fictive.

Data-limită de transmitere a materialelor (texte, desene, fotografii tematice):

11 aprilie 2011 pe adresa de e-mail: dilematix@gmail.com

NOTĂ : Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice şi desene în format jpg sau pdf;

Pentru toate lucrările autorilor trimise către Dilematix, transferul proprietăţii intelectuale se realizează în mod automat către SC Satiricon SRL în momentul expedierii acestora prin intermediul poştei electronice.Condiţii detaliate pe www.dilemaveche.ro

numai împreună cu DILEMA VECHE

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 372 ■ 31 martie – 6 aprilie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ Preţ cu *Dilemateca:* 6,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Tehnici ale interviului“

pagina 3

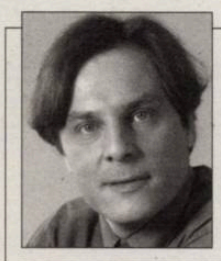

GABRIEL GIURGIU

„România intră în război“

pagina 4

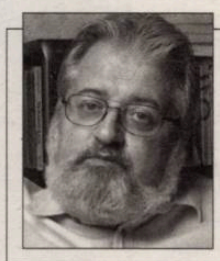

ANDREI PIPPIDI

„Legea faţadelor“

pagina 6

Butoiul cu pulbere arab

„Victoria adevărată este doar victoria democraţiei şi pluralismului.“

HOSNI MUBARAK

(fost preşedinte al Egiptului, după cîştigarea unui nou mandat, ultimul)

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

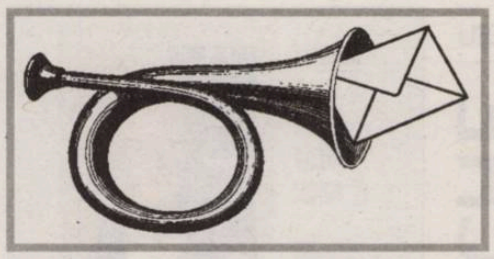

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

DILEMATECA NR. 58

Polemici

Interviul cu Bogdan Murgescu

Am citit cu mult interes prezentarea cărţii profesorului de istorie Bogdan Murgescu: *România şi Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)* apărută la Editura Polirom, făcută cu mult entuziasm de Cristian Ghinea.

Bogdan Murgescu analizează comparativ situaţia Danemarcei, a Principatelor Române dunărene, a Irlandei şi Serbiei, din punct de vedere economic. Nu am cartea, dar am citit cu atenţie articolele dedicate acesteia, cît şi interviul luat autorului în *Dilemateca* din martie 2011. Cartea pare a fi interesantă şi, după experienţa mea, se înscrie în direcţia dată de Şcoala Analelor şi de Fernand Braudel. Cred că apariţia sa este mai mult decît necesară, atît timp cît ţările române au fost studiate doar privind cronologia istorică, şi mai puţin relaţiile economice.

Bogdan Murgescu porneşte de la premisa unei situaţii cumva echivalente a ţărilor luate în analiză în perioada secolului al XVIII-lea, toate marginale Europei. Aici aş vrea să introduc o notă polemică, Danemarca nu era marginală, totuşi, fiind între ţările unde se instaurase reforma şi domina spiritul protestant, iar Irlanda era parte a Regatului Marii Britanii. În aceeaşi vreme, în ţările române se instaurase regimul fanariot.

Dar să trecem. La un moment dat, Cristian Ghinea îl întreabă pe autor dacă deciziile regelui Ferdinand în 1918 şi ale lui Iliescu în 1991 nu au fost greşite privind situaţia funciară a României, la care Bogdan Murgescu confirmă eroarea. Aici eu vreau să polemizez cu această idee.

Să le luăm pe rînd. Decizia regelui Ferdinand şi a guvernelor României Mari a fost impusă de logica istorică şi de dreptatea socială. Dacă este de făcut vreun reproş, acesta poate fi făcut regelui Carol I, marele nostru reformator. Dacă România a decolat economic în perioada acestui mare rege, relaţiile privind proprietatea funciară au fost conservate conform intereselor marilor proprietari şi făuritori ai politicii de dezvoltare a României. Studiile lui Filitti şi ale altor autori arată că dreptul cutumiar al pămîntului la români include atît dreptul boierilor cît şi al ţăranilor de pe moşii, fiind un izvor de drept pentru reforma agrară. Sistemul învoielilor agricole a creat mari nemulţumiri ţărăneşti, care au explodat în două rînduri în 1888 şi în 1907. Era clar că ţăranii erau menţinuţi la limita subzistenţei şi că erau îndreptăţiţi să primească pămînt în proprietate, în scopul obţinerii unei independenţe economice. De asemenea, ţărănimea română s-a comportat exemplar în vremea războiului, aducîndu-şi obolul de sînge în speranţa împroprietăririi, paradoxal, sub conducerea generalului Averescu, autorul represiunii din 1907, dar extrem de popular în vremea războiului, în rîndul aceloraşi ţărani.

De aceea reforma agrară era imperios necesară, împotriva logicii eficienţei economice, promovată de Constantin Garoflid, ministru al Agriculturii şi ideolog conservator, care avertiza la scăderea producţiei agricole datorată fărîmiţării proprietăţii. Şi acest fenomen s-a produs. Noua clasă de proprietari s-a trezit cu pămînt, dar au fost lipsiţi de un inventar agricol modern pentru exploatarea lui. Aici rezidă marea eroare a politicilor agrare ale României Vechiului Regat şi ale României Mari, politici agrare incapabile să ducă la formarea unei clase de fermieri eficienţi. Ion Mihalache a fost unul dintre promotorii cooperativismului, dar din păcate acesta nu s-a dezvoltat şi nu a fost sprijinit de politici coerente. A apărut totuşi o clasă de ţărani bogaţi – chiaburii – care prin sîrguinţă şi inteligenţă au ajuns să acumuleze proprietăţi agricole importante şi care încercau să aplice metode agricole moderne, mecanizarea agriculturii etc. Această clasă

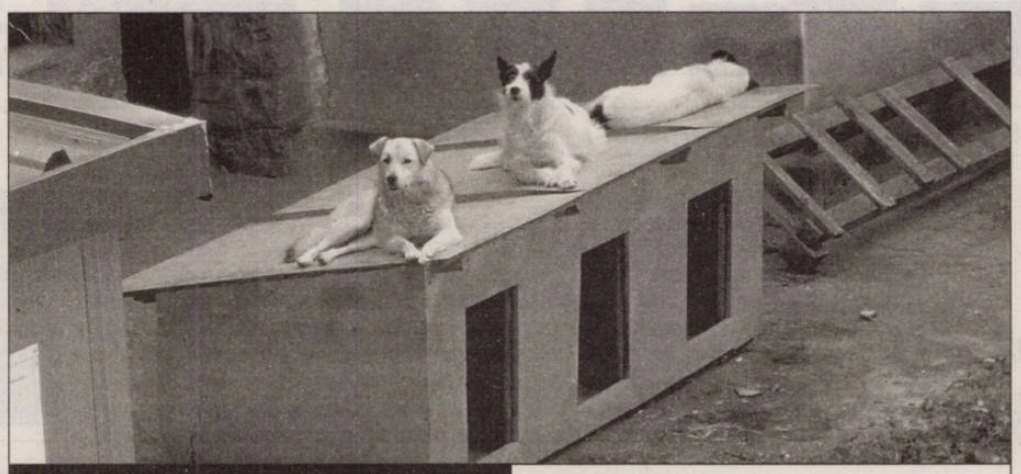

album dilematic | Iaromira Popovici

importantă de producători agricoli a fost însă eficient distrusă de comunism, ei devenind cei mai mari inamici în efigie în agricultura României comuniste.

Şi acum, să ajungem la epoca postdecembristă. Este bine ştiut că activistul comunist Iliescu nu a fost niciodată suporterul retrocedării proprietăţii funciare. El a fost obligat, împreună cu cei din FSN în 1991, să producă Legea 18 care privea retrocedarea proprietăţii funciare, şi asta cu limitări privind suprafaţa. Retrocedarea pămîntului este opera partidelor istorice, care au extins legea în perioada CDR 1996-2000. Din păcate, nici acum politica agrară nu a fost coerentă. A contribuit şi temerea proprietarului de pămînt pentru asocierea care amintea de sinistrul CAP, unde ţăranii furau ca să supravieţuiască. Dacă s-ar fi aplicat politici stimulative privind asocierea şi arenda, care să ducă la concentrarea proprietăţii, mai ales în zonele cerealiere, ar fi determinat apariţia mai rapidă a fermierilor. Mă bucură faptul că Dacian Cioloş vrea să introducă prin UE reforme în agricultura noastră. Constat empiric că tot mai mari suprafeţe agricole rămîn pîrloagă din cauza dezinteresului proprietarilor şi a lipsei politicilor stimulative privind exploatarea pămîntului şi a celor penalizante pentru lăsarea lor în părăsire. Cred că, alături de Educaţie şi Sănătate, politicile privind Agricultura, cu impact pe termen lung, sînt imperios necesare. Asta ar putea duce la modernizarea accelerată a României şi la deruralizarea satelor româneşti, cum văd că a fost posibil în Grecia – iar o constatare empirică.

Tot empiric am constatat o mult mai bună exploatare a terenului agricol în Ungaria vecină. Ştiu că acolo nu a avut loc reforma din 1921, probabil că exploatările agricole mari nu s-au împărţit în vremea comunistă, şi acum nu s-a pus problema retrocedărilor din România. Chiar aş fi curios pentru un studiu comparativ al României cu Ungaria sau Polonia.

Oricum, este necesară o discuţie aplicată a acestor strategii privind viitorul agriculturii româneşti şi mă bucur că Gabriel Basarabescu de la Radio România Actualităţi pune săptămînal în dezbatere această importantă problemă a României de azi şi de mîine.

Cu multă consideraţie,

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

(IN)ACTUALITĂŢI

Nici eu...

Recunosc, nici eu nu pot face parte din cei zece; credeţi-mă, am încercat şi încerc continuu să găsesc acele căi, acele cărări, acele simţăminte şi trăiri care să-mi permită accederea în „top ten“.

...Şi mă refer aici la textul dlui Pleşu, „Scurt acces de optimism“ (recunosc, necitit la timpul apariţiei lui) din recentul său volum *Despre frumuseţea uitată a vieţii*.

Unii m-ar încuraja spunînd că dacă şi dl Pleşu recunoaşte că nu i-a reuşit această performanţă esenţială la cei cincizeci şi nouă de ani, cum mi-ar reuşi mie la cei (doar) patruzeci şi şase. Las' că mai ai timp să performezi şi poate cetatea va avea în final şi aportul tău ca bine palpabil şi recognoscibil.

Rămîne însă dilema majoră. Oare dacă Dumnezeu nu ar fi „cedat“ finalmente lui Avraam şi ar fi rămas la primul număr de minim cincizeci de locuitori ai cetăţii ca proporţie de bine în comunitate, am mai fi avut şanse? Mă îndoiesc, totuşi este de analizat.

Cel puţin, în urma scurtei analize intrinseci, stau bine la capitolul „ura“, şi pe mine m-a ferit Dumnezeu de ură şi necredinţă ca mod de viaţă.

Ceva-ceva totuşi se întîmplă. Binele şi toate faţetele lui – frumuseţe, calmitate, optimism – pare că prevalează finalmente. Altfel nu cred că lucrurile în lumea asta ar putea rezista şi funcţiona atît de bine. Simpla existenţă a unor mici minuni, în înţelesul fiecăruia dintre noi, este îndeajuns pentru a înţelege că binele este în plină stare de funcţionalitate.

Există Andaluzia şi magnificul Palat Alhambra, există Provence cu cîmpurile de lavandă învăluite în strigătul continuu de „prezent“ al cigale-lor, canalele înflorite ale Amsterdam-ului, există abaţiile Melk şi Hautecombe atît de departe, dar unite în credinţă, există Annecy cu al său Lac du Bourget, există dimineţi şi nopţi, răsărituri şi apusuri, prieteni dragi, un vin bun şi o carte pe măsură.

Există şi The Swan (pur şi simplu fără a fi „neagră“), un micuţ pub plasat în imediata vecinătate a porţii Lancaster, poartă care te conduce prin Kensington Gardens de-a lungul Broad Walk direct către Kensington Palace, ex-reşedinţa prinţesei Diana. În acest loc mă regăsesc şi îmi regăsesc binele. Aici am băut (multă) bere şi am stat la nesfîrşite taclale cu prietenii noştri, la prima descindere comună în Londra, aici ne-am văzut copiii bucurîndu-se de atmosfera britanică şi tot aici am ascultat liniştea.

Şi tot aici am fost fascinaţi de povestea rocambolescă din spatele istoriei locului (fără prinţese, dar cu condamnaţi şi spînzurători), dar asta poate altă dată.

Rămîne să mai acumulez, să gîndesc, iubesc, dăruiesc şi, în general, să pun cu mult mai multă sîrguinţă în această finită expediţie, pentru a putea ajunge din urmă, măcar, „trena“ plutonului fruntaş de bine individual şi identificabil în mine şi în cetate.

Nicuşor SZAIFF
Constanţa
catnick@gmb.ro

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Unora le place jazz-ul – Some Like It Hot (1959)

■ Marilyn Monroe, Tony Curtis, Jack Lemmon

■ Regia: Billy Wilder

■ Ocupînd primul loc pe lista Institutului American de Film a celor mai amuzante filme care s-au făcut vreodată, *Unora le place jazz-ul* s-a inspirat, de fapt, dintr-o comedie germană a regizorului Kurt Hoffman, *Fanfares of Love* (1951), de unde regizorul şi scenaristul Billy Wilder a „împrumutat“ povestea celor doi cîntăreţi de jazz şomeri care se travestesc pentru a fi acceptaţi să cînte într-o orchestră de femei. Titlul iniţial al filmului a fost *Not Tonight, Josephine!* – o presupusă replică celebră a lui Napoleon prin care refuza de obicei să facă dragoste cu împărăteasa Josephine.

■ Deşi într-o primă distribuţie Billy Wilder o alesese pe actriţa Mitzi Gaynor în rolul Sugar Kane, în cele din urmă a optat pentru Marilyn Monroe cu care mai colaborase şi la filmul *Şapte ani de căsnicie* (1955).

■ Au circulat foarte multe poveşti despre comportamentul ciudat şi dificil al actriţei în timpul filmărilor, despre permanentele probleme de sănătate, crize de isterie şi întîrzieri la programul de filmare. Un alt subiect de bîrfă a fost şi incapacitatea actriţei de a-şi memora replicile. În timpul filmărilor, Marilyn Monroe a avut nevoie de nu mai puţin de 47 de duble pentru a reuşi să spună corect replica: „Sînt eu, Sugar“. După dubla cu numărul 30, Billy Wilder, exasperat, i-a scris cuvintele cu litere mari, de tipar, pe o tablă.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 9.500 şi 40.000 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

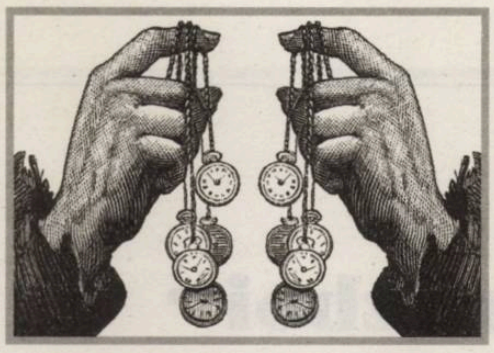

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Tehnici ale interviului

Am dat, mai ales după 1989, nenumărate interviuri. Am cunoscut, așadar, tot soiul de intervievatori, unii harnici și fără imaginație, alții doldora de imaginație, dar superficiali, unii folosindu-se de interlocutor pentru a arăta cît de deștepți sînt ei, alții – șterși și previzibili ca un aparat de înregistrat oarecare. Există intervievatorul care vrea să-și atîțe „victima“, căutînd efectul de scandal, există timizi, lingăi, obraznici, bășcălioși, idolatri, perfizi, plicticoși, necinstiți, specialiști în capcane, manipulatori, nătîngi, vicleni etc. Există, desigur, și oameni cumsecade, inteligenți, subtili, pe scurt – profesioniști. În ultimii ani însă, am fost frapat mai cu seamă de intervievatorul nepregătit, necultivat (mergînd, uneori, pînă la agramatism), străin de meserie sau păstrînd din ea doar un soi de agitație ofensivă, de nonșalanță zglobie, situată în intervalul infinit dintre candoare și nesimțire. De cele mai multe ori, e vorba de tineri sau tinere grăbiți/grăbite să te abordeze fără să-și fi făcut, măcar de mîntuială, lecțiile. Te întreabă despre cărți pe care nu le-au citit, despre idei pe care nu le pricep, sau despre probleme cu care n-ai nici o legătură. N-aș vrea să-i ofensez. Uneori, simt, în comportamentul lor, stricta *dezorientare*. Li se cere în pripă un „material“, li se comandă „acoperirea“ unui eveniment și ei se reped surescitați spre potențiali parteneri de dialog. Dar se reped năuc, inadecvat, prost informați și, de fapt, fără nici un interes real pentru subiectul despre care trebuie să scrie. Sînt sub stresul termenului de predare, al exigențelor (comerciale) impuse de patron sau de șeful de pagină, și intimidați, eventual, de notorietatea intervievatului. Alteori „au o idee“, vor să rupă gura colegilor, vor să inventeze ceva nemaivăzut, original, „tare“ și te tratează, pur și simplu, ca pe o placidă materie primă a febrilei lor ingeniozități.

Cînd e vorba de interviuri „culturale“, derapajele cîte unui gazetar ating cote halucinante. Ceea ce nu se știe e că *a pune întrebări* e o meserie mai grea, uneori, decît a da răspunsuri. E nevoie de o bună cunoaștere a domeniului la care te referi, de o bună cunoaștere a omului căruia i te adresezi, de un bun dozaj între curiozitatea personală și cea, presupusă, a publicului pentru care lucrezi. Fără aceste minime pre-condiții riști ridicolul, sau grosolănia, la fiecare pas. Aflu, ca să dau un exemplu, că, invitată la o emisiune prilejuită de apariția ultimei sale cărți *(Cartea întrebărilor)*, Ioana Pârvulescu a fost chestionată precipitat cu cinci minute înainte de intrarea în direct, în așa fel încît era clar că realizatoarea programului nu știa deloc cu cine urma să stea de vorbă. Autoare a vreo zece cărți, laureată a unui premiu al Uniunii Scriitorilor, traducătoare de anvergură și profesor la Litere, Ioana Pârvulescu era întrebată, fraged, dacă e la prima apariție editorială. Un scurt plonjon pe Google ar fi fost de ajuns pentru edificarea intervievatoarei și pentru evitarea gafei. În alt fel, am pățit-o și eu. Am lansat, de curînd, o carte intitulată *Despre frumusețea uitată a vieții*. Înainte de lansare, o domnișoară binevoitoare m-a rugat să răspund la cîteva întrebări. Prima: „În ce constă frumusețea uitată a vieții?“ Domnișoara credea, așadar, că la această întrebare (de care mă ocupam în peste două sute de pagini de carte) se poate răspunde linear și concis: „În pere și mere“, sau „În chefuri“. Domnișoara nu pierduse timpul să-mi răsfoiască textul. Drept care mi-a pus și a doua întrebare: „Spuneți-mi, vă rog, ce conține cartea dvs.?“ „Unele texte. Dar de ce mă-ntrebați?“ ar fi fost singurul răspuns cinstit. N-am avut însă puterea să continui conversația. O altă domnișoară, activă în presa economică, mi-a trimis, zilele trecute, o puzderie de întrebări, gîndite să lămurească relația scriitorului cu banii. 70% dintre întrebări sînt de tipul „Cîți bani v-a adus *Minima Moralia?*“, „Care sînt tirajele totale ale volumelor scrise?“, „Cîți bani ați cîștigat din scris înainte de 1989?“ etc. Într-o scrisoare ulterioară, domnișoara mă asigură că nu așteaptă răspunsuri contabile. Dar de care? Cum se răspunde metafizic la întrebările cu pricina? E drept, interviul includea și cîteva teme „subțiri“: dacă banii aduc fericirea sau dacă am făcut vreo „nebunie“ cu banii cîștigați. Fapt e că am refuzat interviul, cum aș fi refuzat și un interviu despre oină, dioptrii sau tipuri de chiftele. Mă tem că domnișoara s-a supărat. Poate am s-o invit, totuși, la o tacla: să vorbim nițel despre prețul pantofilor, despre salariul dumisale și despre ce-a simțit cînd a mîncat prima savarină. Firește, nu mă aștept la răspunsuri contabile, „brutale și banale“ (citat din scrisoarea pe care mi-a trimis-o). Vreau ceva „uman“ (tot citat). Lăsînd gluma la o parte: nu pun la îndoială buna intenție a domnișoarei cu întrebările, nici buna ei creștere, nici sensibilitatea ei literară. O sfătuiesc doar să învețe *ce* trebuie să întrebe *pe cine*. Să nu se ia după inspirația de moment și să nu cedeze locului comun. Dar mai ales să nu se apere spunînd că a pus întrebări „oneste“. Înainte de orice, întrebările trebuie să fie *potrivite*.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Români și maghiari

Dacă la începutul anilor '90 cineva ar fi scris că, peste mai puțin de două decenii, oficialitățile din Ungaria le vor acorda etnicilor maghiari din România cetățenie ungară – și asta se va da la televizor – ar fi fost privit ca un lunatic. Acum, știrile despre cetățenia ungară se pierd undeva în cuprinsul telejurnalelor, copleșite de evenimente tragice, precum cutremurul din Japonia, ori tragicomice, precum divorțurile dintre „VIP“-urile naționale.

E limpede că relațiile dintre România și Ungaria s-au îmbunătățit mult. Se spune că la această normalizare a contribuit prezența UDMR în mai toate guvernele din 1996 încoace, iar adoptarea unor legi bune referitoare la minorități a făcut din România un exemplu în această privință (după ce, în anii '90, unul dintre reproșurile adresate de Occident țării noastre în legătură cu lipsa democratizării era tocmai statutul minorităților). Prin urmare, multe dintre subiectele care inflamau presa și opinia publică au devenit firești: de exemplu, plăcuțele bilingve, care au creat atîta scandal cu ani în urmă, nu mai sînt deloc băgate în seamă. Pînă și sărbătorirea zilei de 15 martie de către maghiari a fost, de cîțiva ani încoace, un subiect printre altele. Anul acesta însă, o gafă diplomatică și gestul unui tinerel încins au pus oarece gaz pe foc. Un mesaj „din inimă“ improvizat de soția ambasadorului Ungariei a stîrnit ecouri. Bineînțeles, liderii opoziției au mai găsit o ocazie de a-i pune ceva în cîrcă președintelui Traian Băsescu: „Cred că astăzi sîntem în situația în care conducătorul României este vasalul conducătorului Ungariei“ (Crin Antonescu); „Prietenia dintre Băsescu și Viktor Orban e un pericol pentru noi ca țară și ca poziție în Europa. S-au găsit amîndoi: doi oameni la fel de înguști în gîndire, la fel de dornici de putere absolută“ (Victor Ponta). Au mai fost și unele comentarii prin presă, dar „scandalul“ diplomatic s-a încheiat repede.

În schimb, gestul lui Csibi Barna de a spînzura o păpușă cu chipul lui Avram Iancu a declanșat reacții mai interesante. Sensibilitatea față de gesturile simbolice e mai mare. Iar tînărul cu pricina pare să întruchipeze toate clișeele și stereotipiile despre „maghiarul rău“, de parcă cineva l-ar fi confecționat anume. Șeful său, Sorin Blejnar, a răspuns tot printr-un gest simbolic: l-a detașat în localitatea lui Avram Iancu – unde, bineînțeles, au și apărut cîteva manifestații cu tricolorul românesc și cîntece tradiționale. Pun pariu că dl Blejnar – încolțit de alte probleme, mai serioase – s-a gîndit un pic și la îmbunătățirea propriei imagini, cînd a decis să aplice „sancțiunea“ detașării (o practică foarte rar întîlnită în instituția pe care o conduce). Așa că a recurs la ambalajul național-patriotic, care întotdeauna „dă bine“. Numai că o asemenea acțiune stupizică și retorică nu calmează tensiunile, ci dimpotrivă. Este exact genul de acțiune care pune în mișcare avalanșa „contrelor“ reciproce generatoare de intoleranță. Iar „poporul“ (sau o parte a lui) poate fi tras cu ușurință în acest curent dacă îi sînt zgîndărite clișeele despre „străinii care ne pun în pericol“. Unele televiziuni, de pildă, l-au solicitat pe C.V. Tudor să comenteze gestul tînărului maghiar – soluție comodă, pentru că era previzibil ce va spune. Dar cel mai semnificativ mi se pare un fapt mai degrabă trecut cu vederea de presă: blogul lui Csibi Barna a fost spart de hackeri, care i-au plasat pe prima pagină o poză cu statuia lui Avram Iancu. Peste 160 de comentarii pe blog adună la un loc înjurături și insulte la adresa maghiarilor în general, dar și toate clișeele „istorice“ folosite de naționaliști (de la „ungurii să se ducă în Asia că de-acolo au venit“ pînă la „armata română a mai ocupat de două ori Ungaria, o poate face și a treia oară“). Plus, desigur, incitări la violență. Bineînțeles, 160 de persoane nu sînt nici multe, nici reprezentative pentru un popor întreg. Dar *tipul* de reacție și viteza cu care se recurge la clișeele naționaliste sînt semnificative pentru ușurința cu care bulgărele poate porni la vale.

Un reportaj multimedia realizat de Vlad Mixich și Laurențiu Diaconu-Colintineanu pentru HotNews culege părerile oamenilor obișnuiți din Secuime despre autonomie. Bineînțeles, problemele lor sînt altele și pornesc de la sărăcie, subdezvoltare, lipsa de perspectivă. Ca și în cazul românilor, agenda publicului e alta decît a politicienilor. Din reportaj – în care apare și Csibi Barna cerînd un „stat secuiesc“ – se vede că oamenii au alte griji, care țin de viața de toate zilele, și nu par să creadă că autonomia le-ar aduce o viață mai bună.

Dar tocmai de aceea devine periculos jocul de-a simbolurile identitare. PRM n-a mai intrat în Parlament și, dacă unii realizatori TV n-ar găsi de cuviință să-l scoată uneori din visare pe C.V. Tudor, am putea spune că am scăpat de o sursă de otrăvire a spațiului public. Pe de altă parte însă, comportamentul de secol XIX e mai răspîndit decît ar trebui, nu numai „la noi“, dar și „la ei“. Ungaria își revizuiește Constituția și, cu siguranță, unele schimbări (de exemplu, revenirea la denumirea tradițională „Magyarorszag“, adică Ungaria, în loc de Republica Ungaria) vor fi speculate de extremiștii maghiari și vor genera reacții printre extremiștii români. Eventual apariția unor extremiști noi, față de care PRM și liderul său vor rămîne doar o glumă politico-retorică. Și, pe fondul de populism care traversează și alte țări din Europa, în contextul în care și în Ungaria, ca și în România, există o mare neîncredere în actualele partide politice, pentru a declanșa noi valuri de naționalism, ajunge o scînteie. Sau un Csibi Barna.

ținerea de minte

„Efortul îi făcuse pe amîndoi să pară mai apropiați și mai puțin timizi decît de obicei, iar Mary chiar se simțea cuprinsă de un fel de neastîmpăr care îi dădea sentimentul că nu mai conta ce avea să se întîmple. Într-adevăr, totul avea atît de puțină importanță, încît fu pe punctul să-i spună lui Ralph:

«Te iubesc; n-am să mai iubesc pe nimeni altcineva. Căsătorește-te cu mine sau pleacă; crezi ce vrei despre mine – nu-mi pasă cîtuși de puțin».

În clipa aceea, totuși, tăcerea sau vorba păreau fără importanță, așa că bătu doar din palme și privi prin aburii propriei respirații pădurea din depărtare cu vîrfurile ca de rugină pe coroanele cafenii și peisajul colorat în verde și albastru. Stătea în dubiu dacă să spună «Te iubesc» sau să spună «Iubesc fagii» sau numai «Ah iubire... Iubesc».“

Virginia Woolf, *Noapte și zi*,
Editura Univers, București, 1987
traducere de Veronica Focșeneanu

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

„România intră în război“

Asta scria mare, pe ecran, la unul dintre posturile autointitulate de „ştiri“. Dacă aţi fi cu telecomanda în mînă în căutarea OTV-ului, pentru a afla de acolo în ce stadiu se află procedura de mutare a mobilierului din casa Oanei Zăvoranu şi, zapînd voios peste Antena 3, aţi da peste titlul ăsta scris mare, pe fond galben, ce aţi face? În fond, Zăvoranca poate să mai aştepte atunci cînd e vorba ca ţărişoara să intre în război. Afli că e vorba despre Băsescu. Asta era logic, fiindcă priveşti la Antena 3. Afli că preşedintele, vinovat pînă deunăzi de ne-pronunţare într-ale problemei libiene, era de acum culpabil tocmai pentru că s-a pronunţat. Traian Băsescu era făcut arşice pentru că anunţase contribuţia României la efortul de aplicare a unei hotărîri NATO.

Doresc să afirm răspicat că nu fac parte dintre admiratorii politicii externe a preşedintelui Băsescu. Stilul neconvenţional (care, în România, i-a adus cîştiguri electorale succesive) nu pare a da rezultate în plan extern. Exprimările libere de tipul celei cu „tainul“ şi francheţea total antidiplomatică în care îşi ambalează părerile despre lumea globală nu par a fi extrem de eficiente. Totuşi, în „materia Libia“, preşedintele nu avea ce face, iar ce a făcut, a făcut bine.

În privinţa *„no-fly zone“,* adică în subiectul rezoluţiei Consiliului de Securitate ONU (organizaţie din care, oareşicîtuşidepuţin, facem parte), nu prea puteam cum acţiona pentru că, mă înţelegi, nu prea aveam cu ce. Nu cred că ar fi indicat să ne trimitem bruma de MIG-uri pe vreun portavion american, britanic sau francez. Nu de alta, dar au şi oamenii ăia nişte norme de protecţie a muncii şi nu cred că ne-ar primi. Aşadar, România putea avea doar o reacţie de genul „bla, bla, protecţia civililor, bla, bla, rezoluţia ONU, sîntem de acord, cine-i pentru, cine-i contra, se abţine cineva, s-a aprobat“. Nu era nimic de dezbătut. Preşedintele a ieşit, totuşi, în public, într-un interviu la TVR, afirmînd rezerve faţă de graba Franţei de a recunoaşte Consiliul din Benghazi şi de a forţa, astfel, asumarea poziţiei de lider al unei prezumtive coaliţii internaţionale.

Altminteri, competiţia internă franceză îmi pare un factor-cheie în înţelegerea situaţiunii. Reacţia impetuosului preşedinte al urmaşilor lui Asterix poate fi citită din perspectiva apropiatei curse electorale pe care Sarkozy este hotărît să o cîştige. Demonstraţia de virilitate în relaţia cu Gaddafi nu poate decît să-i prindă bine. Vine, oricum, după arătatul muşchilor cu ocazia Tratatului Schengen pentru România şi Bulgaria. Conjunctura din Statele Unite este favorabilă tot domnului Sarkozy. Preşedintele Obama încearcă să arate că un bombardament „democrat“ este mai moral decît unul „republican“ şi se desfăşoară, eventual, sub comanda altei ţări. Iaca, Franţa, de ce nu?

Apoi s-a ajuns la discuţiile din cadrul NATO. Angela Merkel a zis *Nein* din prima. Zisese şi în cadrul ONU, a fost consecventă. Raţiuni electorale sau iritarea unei persoane prudente în faţa preaimpetuosului vecin latin? Turcia (esenţială, simbolic şi militar, în această speţă) zice că nu participă pentru că nu vrea să fie pusă în faţa unui fapt împlinit, hotărît de cel care se opune aderării Turciei la UE (da, acelaşi Sarko). Rezultă o rezoluţie de „embargo la comerţul cu arme“ pentru regimul Colonelului. Adică un mare fîs. Astfel a apărut mult-hulita decizie a CSAT. Altminteri, dacă tot ni s-a sugerat intens să cumpărăm fregate second-hand, măcar să le punem la treabă. Zic şi eu. Nu de alta, dar spălatul zilnic al punţilor în portul Constanţa s-ar putea să nu aducă mare folos profesional marinarilor şi ofiţerilor de pe numita navă. Prin Mediterana, în mijlocul flotei aliate, scotocind cargouri în căutare de arme destinate lui Gaddafi (ha!), măcar mai cîştigă ceva experienţă într-ale navigaţiei şi lucrului în mediu NATO.

Închei cu o amară constatare: este posibil ca relatările despre mutatul mobilei Oanei Zăvoranu să fie mult mai relevante şi mai bine realizate jurnalistic decît cele privind un eventual război în care intră România. Măcar în materie de subiecte mondene, ştim clar care este interesul naţional şi nu avem de ce să tragem în Băsescu.

N. aut.: La cîteva ore după ce am scris acest articol, imediat după ce a fost anunţată preluarea comenzii de către NATO, Parlamentul Turciei a decis implicarea ţării în aplicarea embargoului. O decizie similară celei româneşti. Numai că ei trimit patru fregate, nu una.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

SMARTFM
107.3
music your mind

PUBLICITATE

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Un viitor pentru Cartagina

Am citit, undeva, un exemplu concludent în legătură cu bazele materiale şi de confort ale lumii în care trăim noi, occidentalii. La cererea companiei Ford, în SUA, la Detroit, a fost realizat, în 1929, înainte de Marea Criză, un studiu privind nivelul de trai al populaţiei. S-a constatat că din 1000 de familii, 98 dispuneau de un fier de călcat, 76 aveau o maşină de cusut, 51 dispuneau de o maşină de spălat, 49 de un fonograf, 47 de un automobil, 36 de un aparat de radio, 21 de un aspirator. Ce nivel de trai!

Azi, la început de secol XXI, nu există multe familii în lume cu un asemenea confort. Aceasta este lumea noastră, a occidentalilor, o lume a acumulării şi a expansiunii. Acestea ne sînt standardele. Ca urmare, după două mii de ani, media de viaţă a unui om a ajuns de la 30-40 de ani la 70-80 de ani. Trăim mai mult şi mai bine, permiţîndu-ne ca aproximativ 2/3 din timp să fie al nostru pentru famile, prieteni, distracţie, îngrijire, somn, cultură, sănătate ş.a.m.d.

Este bine să ne reamintim aceste lucruri atunci cînd discutăm despre războiul din Libia.

Dar înainte de a continua discuţia, să facem puţină istorie. Şi azi apeductele romane alimentează cu apă cartiere ale oraşului Tunis. Aici, în Nordul Africii s-a aflat Cartagina. De aici Hannibal a pornit cele două războaie punice şi a fost învins, pînă la urmă, de către generalul roman Scipio Africanul. Atît de înspăimîntată a fost Roma Antică de vitejia soldaţilor săi, încît în Senatul Roman s-a pus problema distrugerii definitive a cetăţii Cartagina. Marcus Porcius (Cato cel Bătrîn) a rămas celebru în istorie pentru vorbele sale: „Mai ales eu sînt de părere că trebuie distrusă Cartagina". Acest lucru s-a şi întîmplat în 146 î.Hr., cînd romanii au distrus cetatea din temelii. Legenda spune că au presărat pămîntul cu sare pentru a nu mai răsări nimic, niciodată. Cetatea a înflorit ulterior sub stăpînirea Imperiului Roman şi apoi a Imperiului Roman de Răsărit. Arabii au venit în jurul anului 640 şi au rămas definitiv. Păstrătorii adevărurilor lor spun că Roma (civilizaţia occidentală, construită pe bazele Imperiului Roman) le este duşman de mii de ani. Cu toate acestea, azi, Berlusconi sărută mîna lui Gaddafi.

În afară de argumentul istoric, sînt multe motive ale războiului de azi cu fundamentalismul islamic şi cu Libia lui Gaddafi. Vorbim despre un regim totalitar, avînd o organizare socială de tip medieval sau chiar antic. Este acolo şi un război civil, între triburi cu interese diferite, obscure. Aceste regimuri, pentru că sînt lipsite de transparenţă, exportă corupţie. Chiar în România, de curînd, am asistat la un scandal în care cîteva motoare pentru o centrală termică erau vîndute în Ghana pentru cîteva sute de milioane de dolari. Cine cîştigă? Afaceriştii noştri prin profituri uriaşe şi returnări de TVA pe care le împart apoi cu politicienii corupţi din Ghana. Ultimii au mai trimis şi o scrisoare prin care spuneau că aşteaptă motoarele!!! Cine pierde? Statul român şi cel ghanez, primul prin returnări de TVA, pentru o valoare mult exagerată, iar al doilea prin plata unor produse al căror preţ era, de fapt, cu mult mai mic. Ce reţetă simplă!

Cine ştie cu exactitate care este averea lui Gaddafi şi a lui Mubarak? Este vorba de sute de miliarde de dolari care alimentează economia neagră internaţională, finanţează campanii electorale şi modifică raporturile de putere în chiar statele occidentale.

Un alt motiv al unei asemenea intervenţii îl reprezintă nivelul ştiinţific şi tehnologic la care lumea a ajuns azi şi care obligă la responsabilitate. Deontologilor care clamează un principiu de drept internaţional uitat de timp, acela al neamestecului în treburile interne ale unui stat, trebuie să le spunem că Gaddafi, ca şi alţii, poate achiziţiona şi detona arme extrem de sofisticate ce pot lovi orice colţ al Europei. Un paznic de capre pus la butoanele unei asemenea instalaţii poate egala cu zero Parisul, Londra sau... Bucureştiul.

Acestea sînt regimuri duşmănoase, în care revanşa şi fundamentalismul se manifestă cu putere. Libia are un trecut „glorios" şi Gaddafi a fost şi este teroristul nr. 1 al planetei. Această duşmănie poate coagula în jurul său. Nu întîmplător Putin şi Gaddafi vorbesc pe aceeaşi limbă, amintind despre o cruciadă. Recursul la istorie are menirea de a „deştepta" lumea arabă.

Motivul petrolului invocat adesea nu are nici o consistenţă.

Liderul libian are chiar pretenţii de hegemon în zonă, dacă ne gîndim că s-a autodeclarat şeful lumii africane. Timid sau nu, Libia încearcă să joace un rol important în zonă, devenind o putere toxică ce are în fruntea sa un nebun.

Nordul Africii este important şi pentru noi, cum a fost şi pentru Imperiul Roman. Este vorba despre bazinul mediteraneean, spaţiu vital pentru drumurile comerciale, ale gazelor naturale şi petrolului.

În altă ordine de idei, trebuie să ne amintim episoadele 1973-1974 şi 1979-1980, cînd OPEC a mărit brusc preţul petrolului dictînd statelor lumii adevărate valuri inflaţioniste. Teoria economică s-a îmbogăţit atunci cu noi concepte printre care cel mai cunoscut a rămas inflaţia prin costuri. Am învăţat atunci că preţul petrolului nu trebuie şi nici nu poate fi numai afacerea lui Gaddafi sau a lui Saddam Hussein. Nu este vorba despre jefuirea Irakului sau a Libiei, ci despre stabilitate şi echilibru în relaţiile comerciale.

Se tot întîmplă ceva în interiorul acestor ţări. Problemele sînt în primul rînd de ordin intern. Se schimbă generaţiile, iar tipul de organizare socială nu mai corespunde realităţilor, noilor raporturi de putere din interior. De aceea contestarea vine atît de puternic din zona tineretului. Tinerii arabi nu mai sînt extremişti şi doresc accesul la putere, într-o lume încremenită care nu le oferă nimic în afară de înapoiere tribală şi sărăcie.

Aceste conflicte se internaţionalizează uşor tocmai pentru că trăim într-o lume globalizată, cu distanţe scurte şi timpi rapizi. Azi toată lumea are acces la cuceririle ştiinţifice ale lumii civilizate. Accidentul de la Cernobîl nu mai este numai problema Ucrainei, centralele nucleare lovite de cutremur nu mai sînt numai problema Japoniei. Nu mai putem trăi într-o lume sigură decît dacă această lume este responsabilă. Este mai mult decît evident că trebuie intervenit cu sprijin acolo unde este nevoie de sprijin şi cu arma acolo unde este nevoie de armă. Teoria cu neamestecul în treburile interne pică atunci cînd importatorul îţi aduce banane otrăvite din America de Sud sau pui bolnavi de nu ştiu ce boală din China.

America şi lumea occidentală deţin argumentul militar pentru a opri măcelul din Libia. Dacă am tolera pînă la capăt o asemenea situaţie, atunci noi cine mai sîntem şi ce mai reprezentăm? Vă invit să vă imaginaţi o lume pe dos, în care Gaddafi ar deţine acest ultim argument militar. Cum vă simţiţi? Bine?

America joacă, din nou, un rol-cheie şi foarte bine face. Continuatoarea Romei se află acum, la începutul secolului XXI, în rolul de unică superputere militară, economică şi politică. Aici sînt marile responsabilităţi. America îşi asumă rolul de hegemon în sensul dat de Robert Keohane, adică un stat care posedă următoarele caracteristici: abilitatea de a crea, a pune în aplicare şi a menţine norme internaţionale, voinţa de a face acest lucru, dominare decisivă în domeniile economic, tehnologic şi militar. Nu putem înţelege evenimentele de acum din Libia dacă nu vom recunoaşte deschis că ele nu sînt decît un episod al unui război de mii de ani, intercivilizaţional. Din această perspectivă, motivul petrolului invocat adesea nu are nici o consistenţă.

Eu cred într-un destin al acestui spaţiu geografic. După dezvoltarea puternică a zonelor de coastă din America, Europa, Japonia, China, se poate dezvolta şi Nordul Africii. Prosperitatea nu vine însă de la sine. Este nevoie de regimuri transparente, care să renunţe la fundamentalism şi violenţă.

Nu am scris nimic despre România. Îmi arunc privirea pe ecranul televizorului. Preşedintele vorbeşte ceva despre un război... trimitem o fregată... nu-mi dau seama de partea cui sîntem, între Roma şi Cartagina... sigur, tot opoziţia e de vină... se ratează un moment solemn... frustrare... mi-l reamintesc pe Berlusconi cum săruta mîna lui Gaddafi...

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academica Brâncuşi.*

PUBLICITATE

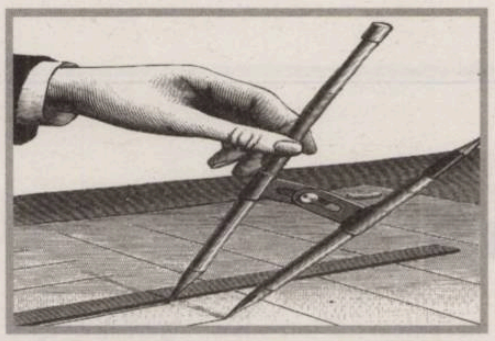

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Legea faţadelor

Stă să treacă, sau, poate, a şi trecut o lege care riscă să complice situaţia, şi aşa problematică, a patrimoniului urban din România. Este, la ora la care scriu, încă un proiect înaintat Parlamentului de Ministerul Dezvoltării sub titlul pompos „Legea privind măsuri de creştere a calităţii arhitectural-ambientale a clădirilor". Creştere? Mai degrabă, restabilire a calităţii iniţiale, fiindcă e vorba de faţadele deteriorate de neglijarea lor timp de zeci de ani, pe care orice trecător le observă de-a lungul străzilor noastre. Cu puţine excepţii, nu totdeauna fericite, căci remedierea n-au mai putut-o face cei care au construit sau urmaşii proprietarilor, ci statul sau cine a achiziţionat în ultima vreme acele imobile.

Cînd era ministru al Culturii Ion Caramitru, au intrat în planul naţional de restaurări care se alcătuia anual o serie de clădiri din centrul Capitalei, cu intenţia, mărturisită şi de actualul proiect, de a ameliora aspectul dărăpănat care face o impresie neplăcută unor vizitatori străini. Cu alte cuvinte, „interesul turistic al zonelor afectate" (aşa se cheamă, mai pretenţios, acum). Atunci s-au început reparaţiile la Universitate sau la Facultatea de Arhitectură, neterminate nici astăzi. De data asta, nu mai e vorba doar de Bucureşti, ci sînt implicate primăriile din toată ţara. O iniţiativă grandioasă, care presupune enorme cheltuieli. Pentru a le face faţă, nu vor ajunge resursele deţinătorilor clădirilor. Primăriile vor fi obligate să plătească în locul proprietarilor cu venituri foarte mici, care cu siguranţă nu sînt puţini. Dacă proprietarii, din alte motive, refuză să-şi asume intervenţiile necesare, totdeauna costisitoare, această sarcină revine tot autorităţii publice locale, care rămîne să îşi recupereze apoi banii pe calea justiţiei. Din acest punct de vedere, s-ar putea chiar spune că vom avea o lege contra primăriilor. Pentru ele, ca şi pentru deţinătorii particulari, e o adevărată pacoste. Deja unele primării se împrumută ca să poată izola termic blocurile – şi cu sume mari. Pe de altă parte, se pune întrebarea cît de îndreptăţit e statul să-i constrîngă pe proprietari, dar este o întrebare retorică, dat fiind că statul, care te sileşte să îţi consolidezi casa ameninţată de cutremur sau chiar să o izolezi termic, a mai încălcat şi pînă acum dreptul de proprietate prevăzut de scumpa noastră Constituţie. Să recunoaştem, însă, că doamna Udrea a avut dreptate să declare zilele astea: „În cazul monumentelor istorice, nu putem să le permitem celor care au o astfel de proprietate valoroasă să nu facă nimic cu ea... să o lase să se facă praf". De cînd aşteptam o asemenea reacţie la obiceiul de a lăsa în paragină o casă veche, pe care ai şi ajutat-o să se dărîme, pentru a ridica în locul ei un bloc! Moştenitorii, mulţi şi săraci, ai bunicului care clădise cu încredere în viitor şi în familia lui, sau cumpărătorul drepturilor zone construite protejate". În aceste timpuri de criză, în care comenzile de care au nevoie arhitecţii sînt mai rare, constructorilor li se oferă ocazia de a cîştiga din numeroasele operaţii menţionate în lege: repararea ori refacerea zidăriei la pereţii exteriori, tencuieli, zugrăveli, vopsitorii, placaje, refacerea teraselor sau a acoperişurilor, eliminarea igrasiei etc.

Ca de obicei, sarcina a fost distribuită prin descentralizare şi prin taxarea persoanelor particulare.

Cine urmează să suporte costul unor asemenea intervenţii? Bineînţeles, deţinătorii imobilelor, cărora li s-a acordat mai întîi, pentru a îndeplini aceste obligaţii, un termen de un an, plus şase luni de graţie. Ulterior, răgazul pînă la sfîrşitul lucrărilor a fost drastic redus la jumătate: 6 luni şi numai 3 luni suplimentare. Ca răsplată pentru exemplara respectare a acestor condiţii, cei care vor executa lucrarea în regie proprie au să beneficieze de o scutire temporară (un an) de impozitul funciar pe clădirea construit, deci noi, deci cu faţade arătoase, nu mă îndoiesc că vor vota fără şovăială acest proiect. Dar, într-o ţară în care există peste patru milioane de credite la bancă neplătite, a mai adăuga ipoteci pentru reabilitarea termică sau pentru lustruit faţada mi se pare aiuritor, înseamnă să mai împingi şi pe acest motiv oamenii şi primăriile să facă alte datorii. Dacă s-ar găsi bani europeni pentru asta, aş înţelege urgenţa: altfel, încă o lege peste maldărul celor neaplicate e greu de priceput cui serveşte.

lor, recurg adesea la acest sistem, iar statul n-a avut curajul să exproprieze pentru a proteja. Alte dificultăţi se ivesc atunci cînd restituirea aşteptată de proprietari întîrzie, cînd casele sînt în litigiu.

Oricum, legea are în vedere monumentele istorice, precum şi „construcţii amplasate în zone de protecţie a monumentelor şi în proiectului le-a limitat la amenzi între 2000 şi 10.000 de lei.

Mai crede cineva că legea este aplicabilă? Problema este de a găsi banii pentru ea; ca de obicei, sarcina a fost distribuită prin descentralizare şi prin taxarea persoanelor particulare. Avînd în vedere că parlamentarii locuiesc la hotel sau în casele pe care şi le-au

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Alexandra STOICA Cristina CHIRA

SOS Provincia

Palatul Apor din Turia, judeţul Covasna

În satul Turia se găseşte o mică reşedinţă nobiliară, o curie aparent modestă sau în orice caz foarte asemănătoare cu multe alte reşedinţe nobiliare de dimensiuni relativ mici care punctează peisajul arhitectural transilvan.

Ramura *de Turia* a familiei Apor este atestată în documente începînd cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea (ceea ce arată că la momentul respectiv familia Apor deţinea deja domeniul de la Turia, avînd acolo, după toate probabilităţile, şi o curte). Spre sfîrşitul secolului al XVII-lea, cînd Transilvania traversează perioada tulbure creată de trecerea de sub suzeranitatea Imperiului Otoman sub „protecţia" Imperiului Habsburgic, István Apor este înnobilat întîi baron, apoi conte, pentru serviciile aduse celor doi principi Apaffi. István Apor îşi foloseşte averea dobîndită odată cu titlul nobiliar pentru refacerea reşedinţei de familie de la Turia, pentru construcţia palatului Apor de la Alba Iulia, dar şi pentru înfiinţarea de şcoli şi fundaţii culturale. Mai curînd decît titlurile nobiliare, opera sa de mecenat este cea care îl păstrează în memoria comunităţii locale. Fiul său adoptiv, István Apor, este poet şi prozator, autorul lucrării *Metamorphosis Transylvaniae,* publicată în 1736.

Nu ştim să existe vreun studiu referitor la palatul de la Turia. Informaţiile ce se pot găsi cu oarecare uşurinţă se referă la existenţa unei prime construcţii ridicate în secolul al XVI-lea, parţial avariată de către armatele lui Imre Thököly, reparată şi modificată de către István Apor în 1693. Alte modificări sînt aduse clădirii în 1820. În fapt, o cercetare superficială a palatului pune în lumină aceste trei datări ale intervenţiilor. Secolului al XVI-lea i se datorează prima construcţie, din care se mai păstrează pivniţele şi o parte a parterului, cu încăperile sale boltite şi decorate în manieră renascentistă. Aceleiaşi etape trebuie să îi aparţină şi o parte a elementelor sculptate, printre care ancadramentul unei uşi, tipic pentru secolul al XVI-lea transilvan. Volumetria generală şi mai ales corpul central al faţadei pot fi rezultatul transformărilor de la sfîrşitul secolului al XVII-lea, ca şi unele steme sculptate în piatră, în timp ce decoraţia exterioară de factură clasicistă pare a data din 1820.

Modest prin dimensiunea redusă şi decoraţia concentrată pe corpul central dominant, palatul şi-a dezvăluit valoarea în 1965, cînd au fost descoperite sub tencuială picturi murale renascentiste, unele datînd din anii 1640. Astfel, în sala numită „Micul Palat" s-au găsit fresce ornamentate cu motive florale, iar pe căptuşeala ferestrelor, fresce reprezentînd siluete feminine, îmbrăcate şi înfăţişate în conformitate cu canoanele estetice ale epocii. Într-o altă cameră, aceasta din urmă boltită, pe pereţii pictaţi în întregime se pot desluşi chipuri bărbăteşti. Acoperite timp de sute de ani, frescele sînt în acest moment în curs de conservare şi restaurare.

În 2004, cu ocazia desfacerii tavanului în sala numită „Marele Palat", s-au descoperit şi grinzile originale din perioada Renaşterii, sculptate cu elemente de profil şi ornamentate cu rozete. Grinzile au fost şi ele păstrate vizibile.

În palat se găsesc, de asemenea, numeroase sculpturi în piatră şi plăci comemorative cu blazoane aparţinînd familei Apor, piesa „de rezistenţă" fiind piatra cu epitaful în limba latină a scriitorului Péter Apor.

Singurele anexe ale palatului care se mai păstrează astăzi sînt grajdul cu acoperiş baroc şi, parţial, zidul împrejmuitor.

Expropriat în anii '50, palatul revine după '89 în proprietatea familiei Apor, în prezent fiind deschis circuitului turistic.

Alexandra Stoica *e absolventă a Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*
Cristina Chira *e studentă a Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

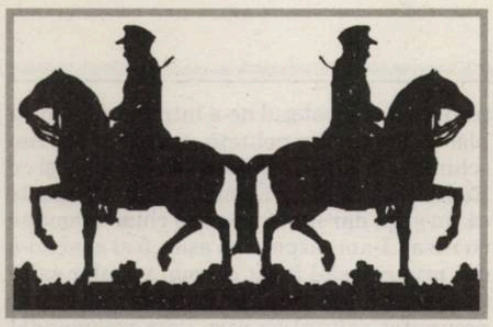

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Notă informativă de echinox

Stimate lucrătoare şi lucrători din Serviciile multilateral dezvoltate, ca să fiţi la curent cu ce gîndesc, ca să nu ne complicăm în suspiciuni şi fire de telefon, vă pun la dispoziţie ce mi-a trecut prin minte în zilele echinoxului de primăvară 2011:

un om inteligent, azi, nu poate fi nici ateu, nici mistic; el nu poate fi decît un permanent protestant;

accept că anticomunismul meu e insuficient faţă de cerinţele pieţei, dar am momente cînd îmi sînt recunoscător că nu am fost membru de partid.

Nimic nu e mai dificil decît a-ţi depolitiza viaţa în general, cea personală în special. Cît şi pînă unde?

Sînt scriitori cărora, indiscutabil, mult hulita superstiţie a culturii le face bine: Ion Vianu, de pildă.

Camus, în 1934, la 21 de ani, îi explica profesorului său de ce a intrat în Partidul Comunist: „pentru a trăi pe viu obiecţiile mele la comunism... Numai după ce te angajezi adînc, poţi spune, cu egală energie, da sau nu". (Dintr-un foarte util *Albert Camus* al lui Virgil Tănase)

Un prieten – la care ţin cît la mine însumi – a fost diagnosticat cu o ocluzie a arterei femurale; operaţia – lărgirea arterei – nu e foarte dramatică şi se numeşte angiografie. Mi-a spus că s-a dus la angiografie foarte liniştit fiindcă prima lui iubită, la 11 ani, se numea Angi.

La Mezzo, un motet funebru al lui Johann Sebastian Bach, corul îngerilor îl cînta ca pe un vals de Johann Strauss.

Parafrazîndu-l pe Pristanda, putem spune: cultură mică, după buget.

Poate că Dumnezeu lucrează ca Pessoa: sub foarte multe pseudonime.

Singura mea mulţumire – nu mă mai pot trage singur pe sfoară.

Maniheismul nu e niciodată în criză; repede, la telefon, o fostă iubită care aparţine vechilor structuri, ca toate iubitele de altfel: „dacă nu eşti trist înseamnă că eşti vesel".

Există un geniu al adjectivării. Joseph Conrad: „o providenţă energică şi binevoitoare", „o anxietate uluitor de rezonabilă".

Camus: „Dacă vrei să fii filozof, scrie romane... dacă aş scrie o carte despre morală, aş lăsa 99 de pagini albe şi pe ultima aş scrie: «nu cunosc decît o singură datorie – aceea de a iubi»..." În tinereţea algeriană, într-o adaptare după Karamazovi, a jucat rolul lui Ivan. În martie '37, după ce a pus în scenă *Don Juan* al lui Puşkin, partidul l-a criticat dur pentru că „făcea cultura claselor dominante". (Din acelaşi *Albert Camus* al lui Virgil Tănase)

Camus, Pessoa, Bach, Conrad, The National, Bernhard.

Totuşi, sînt un mediocru, căci – conform celor stabilite de Faulkner – dau prea mult vina pe condiţii.

După angiografie, prietenul meu care a iubit o Angi la 11 ani, s-a dus din nou la radiografia arterei reparate şi în final – zice el – radiologul l-a asigurat: „aveţi frumoase şanse ca să vă prezentaţi în faţa Creatorului cu ambele picioare întregi..." L-am întrebat: chiar aşa a spus, „frumoase şanse", cu adjectivul înaintea substantivului? Chiar aşa.

Rămîn limitat în înţelegerea revoluţiilor româneşti. Pentru mine, o colegă care pleacă la Paris ca să asculte concertul trupei sale preferate de rock, The National, face parte din Revoluţie.

M-am gîndit cîţi confraţi din Uniunea Scriitorilor sînt dispuşi să-i dea dreptate lui Thomas Bernhard: „nu te crede genial – pentru a fi normal, socoteşte-te unic".

Rime: „Mai bine golan decît comunist, / Mai bine constipat decît diarist.", „Vînturile, valurile / Valurile, valorile." Pentru echinoxul de la 21 martie 2011, harta meteo a lui Euronews anunţa aceeaşi temperatură la Bucureşti, New York şi Pekin – 10 grade.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Maimuţăreala

– dezordinea simbolică (XVIII) –

Vreme de mulţi ani, pentru noi, libertatea nu a avut contururi precise. Viziunea noastră asupra libertăţii a fost, în cele mai multe cazuri, conjuncturală. Eram liberi în diferite situaţii, pe bucăţi, niciodată în întregime. Problema multora dintre noi era să ni se dea de mîncare şi să fim un pic lăsaţi în pace. Înţelegeam că economia socialistă se baza pe furt generalizat, raportări false, cumetrii, prieteşuguri şi încuscriri, dar pretindeam să fie marfă ieftină la „Alimentara". Am dus îngăduinţa şi soiul nostru de complicitate cu sistemul pînă foarte departe, pînă cînd mecanismul general al simulării, pur şi simplu, nu a mai ţinut. Doar atunci cînd subzistenţa a ajuns o problemă tăioasă, ne-am hotărît să ridicăm glasurile.

Comunismul a propus un *joc pervers* la care noi am participat din plin, şi pe care l-am diversificat, l-am dezvoltat, dîndu-i dimensiuni colosale. În cele din urmă, părea că nu libertatea însăşi ne interesa, ci un set de fofilări care să semene cumva cu senzaţia de a fi liberi. *Dezvoltam o adevărată industrie mentală a înlocuitorilor.* Primeam înlocuitor de cafea, prezentat ca ceva mai bun decît cafeaua, gheare de pui, prezentate ca ceva mai bun decît puiul însuşi, ţigări din tulpina uscată a frunzei de tutun, prezentată ca mai bună decît orice tutun, porţii gigantice de cult al personalităţii, prezentate ca ceva mult mai bun decît orice spectacol, şi întuneric zilnic, prin întreruperile de curent electric, prezentate ca ceva mai bun decît lumina însăşi. Distorsiunea a devenit o practică obişnuită pentru toată lumea, iar extinderea contururilor realităţii pînă mult dincolo de graniţa imaginarului s-a transformat în una dintre marile noastre plăceri ascunse. Am căpătat un fel de beatitudine a isteriei, un soi de voluptate a delirului, un cult al fugii de realitate şi un fetiş al extremelor. Toate astea, în timp ce evadam imaginar în lumea liberă şi trăiam o democraţie onirică a spaţiilor culturale în care ne refugiam. Orice enunţ e suspect, prin urmare el trebuie trecut prin toate filtrele posibile, cernut, hermeneutizat, distorsionat, modificat, minimalizat, augmentat, chinuit pe un pat al lui Procust şi recitit, după toate astea, în felul în care ne-ar conveni să-l auzim. Ce iese din treaba asta se vede, bine-mersi, de ani buni încoace.

După 1989, Miliţia a trebuit să-şi schimbe mai repede blana decît năravurile.

Dar jocul pervers cu sistemul comunist şi cu edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate a produs nişte efecte mult mai profunde decît am fi bănuit vreodată, presupunînd că am fi acceptat realitatea acestui fapt. Odată ieşiţi, aparent, din perpetua fericire penitenciară a comunismului, nu ne-a mai ars nici o clipă de chipul lucrurilor, de forma în care ar fi trebuit să turnăm tot conţinutul pe care credeam că l-am adunat, vreme de atîţia ani. Cîtă vreme am primit cu porţia orice marfă bună din Vest, indiferent de natura ei, forma, designul oricărui obiect, detaliile erau prilej de obsesie, de preocupare excesivă. Odată cu venirea halucinantă a libertăţii, am uitat brusc de admiraţia pe care o aveam pentru rînduiala ambalajului, pentru strălucirea formei şi pentru spectacolul detaliilor. Cîtă vreme nu înfulecam totul, mai aveam ochi, atenţie, admiraţie, pentru prezentarea mărfii. În mod firesc, odată cu venirea bruscă a potopului de mărfuri, am pierdut micile apucături de admiraţie pentru estetică, şi am sărit fix în cealaltă barcă, în cea a dezinteresului, chiar a dispreţului pentru ce admiram adineaori.

Una dintre cele mai fascinante dovezi ale efectelor perverse din complicatul joc cu sistemul a fost reşaparea, adecvarea, transformarea formală a Miliţiei în Poliţie. Schimbarea de uniformă, petrecută în mai multe etape, a fost unul dintre cele mai spectaculoase numere, de un comic nebun, pe care le-am oferit lumii şi nouă înşine deopotrivă. Miliţia fusese una dintre cele mai detestate instituţii din orînduirea proaspăt apusă. Spre deosebire de Securitate, care-şi expunea rarisim uniforma la vedere, Miliţia se lăbărţa în uniforme peste tot. Conştiinţa perceperii acestei prezenţe simbolice, dincolo de concreteţea ei de nezdruncinat, nu se făcea în zona acceptării faptului că era vorba despre o instituţie în slujba ordinii şi a siguranţei publice. Miliţia era percepută, aşa cum era de fapt, ca unul dintre degetele mîinii de fier a regimului. Reputaţia Miliţiei n-avea nici o legătură cu ce vedeam noi prin filme că ar fi fost instituţiile similare de prin alte părţi ale lumii. Era o pază militarizată pe care regimul o pusese ca să-şi ţină din scurt propriul popor.

Firește, după 1989, Miliţia a trebuit să-şi schimbe mai repede blana decît năravurile. Ce-a ieşit a fost un spectacol de un umor teribil. Croielile groteşti, materialele cumplit de proaste, accesoriile de carnaval sătesc au făcut din uniforma nounăscutei Poliţii un subiect de bancuri crunte şi batjocură suverană. Conţinutul instituţiei sucombase odată cu regimul, iar forma era subiect de băşcălie fără limite. Cîtă vreme multă lume era conştientă că pe străzi n-or să apară din neant poliţişti americani, forma, designul, aspectul uniformei erau prime necesităţi în procesul de modificare a substanţei. Au ieşit o hăhăială generală, un lung proces de schimbări şi cosmetizări, care mai de care mai comice, şi un eşec, limpede ca apa de izvor, în procesul de investire cu conţinut nou şi valoare simbolică a unei instituţii extrem de importante în statul de drept. Însă întrebarea perversă care dă tîrcoale şi-şi agită şugubăţ coada e una foarte simplă – *oare ne dorim cu adevărat* o Poliţie performantă, ca aia din filme?

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

În ultimele decenii, la multe sporturi, eficienţa *pare să fi luat un mare avans în meciul cu* spectacolul *(au apărut şi termeni de genul* tenis procentaj*). Ne mai putem aştepta la vreo răsturnare de scor?*

Sportul nu mai e o senzaţie, ci o ocupaţie, precum construcţia de maşini sau fabricarea eugeniilor pe bandă rulantă. O asemenea industrie nu poate funcţia doar cu literatura, ba chiar prea puţin. Ea cere matematică grea, electronică fină şi practici de genul celor ale agenţilor de bursă, care dau verdicte după cum defilează cifrele. Exemplul tenisului e bine ales. O sumă de maşinării plimbă o minge de o parte şi de alta a unui fileu. Cîţiva sînt borgi, adică jumătate oameni, jumătate roboţi. Din cînd în cînd iese cîte un meci fenomenal. În rest e muncă multă cu racheta. Pe aceasta nu poţi să o pedepseşti prin exprimări poetice. Aşa că pentru masa mare de muşchi s-au inventat statisticile. Cum nu te pot face să visezi, te pun să socoteşti, e ca pontajul la uzină, o dovadă că există. În acest sistem, eficienţa e măsura transpiraţiei, chestiune esenţială într-o lume pe punctul de a pierde definitiv fascinaţia gestului care nu încape în nici un tabel.

Radu NAUM

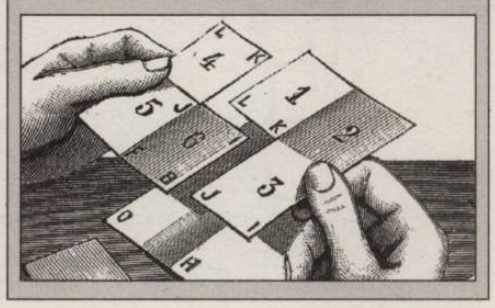

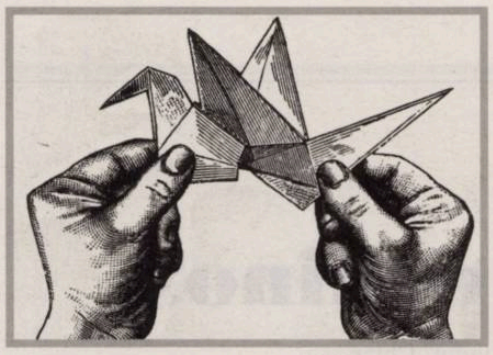

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Trei husky, doi fraieri şi un prost

Rezervarea fusese făcută cu multe zile înainte. Urma să ne întîlnim cu ghidul la 7 seara, în holul unui hotel. Adresa era întortocheată, a trebuit să urcăm pe o străduţă în pantă şi foarte alunecoasă. Era frig rău, ne ieşeau aburi din gură, nările se lipeau. Radu mă întreba întruna cît mai avem. Pe afară nu era nici ţipenie de om şi n-aveam pe cine întreba. Elveţienii intraseră deja în case. Prin unele geamuri mari şi clare se vedeau interioarele luminate. Case particulare sau pensiuni? Nu ştiam, dar ne fascinau candelabrele de cristal strălucitoare sau veiozele răspîndind prin abajururile fine o lumină blîndă deasupra unor canapele bej de piele sau fotolii de lemn pe care zăceau aruncate cuverturi miţoase. Un cuier în formă de copac cu ceasuri moi prin „crengi", o masă de bucătărie ovală cu şase scaune de jur împrejur, ovale şi ele. Living-uri enorme şi tablouri pe măsură, abstracte, pictate în culori senzaţionale, chiar aşa cum le vedeam de la depărtare, de peste gard. Acolo, la marginea pădurii şi la poalele unor munţi coplesitori, printre nămeţi şi pe geruri năprasnice era loc pentru artă, confort şi chiar lux.

Am ajuns în faţa hotelului. Nici urmă de sanie. Am intrat şi l-am întrebat pe recepţioner. A avut o ezitare de parcă n-ar fi ştiut prea bine despre ce e vorba. În cele din urmă, ne-a recomandat să aşteptăm. „Omul va veni în curte, o să-l vedeţi. Pînă atunci vă pot oferi un ceai." L-am refuzat, gîndindu-ne că nu vom apuca să-l bem. Se făcuse deja ora 7 şi ne gîndeam că nu prea poate fi vorba de întîrziere. Totuşi, am mai aşteptat vreo zece minute. La un moment dat, am ieşit afară, privind nesiguri în jur, de teamă că greşiserăm locul. Am auzit un scurt fluierat şi am văzut un tip coborînd strada cu mîinile în buzunare. Măsliniu la faţă, cu alură de indian sau poate de nepalez, ne-a privit atent înainte să scoată vreo vorbă. Ni s-a adresat apoi într-o engleză ciudată, spunîndu-ne că pînă la sanie trebuie să mergem vreun kilometru pe jos. Nu voia să intre cu ea în staţiune din pricina cine ştie căror reguli locale stricte care îl împiedicau să circule pe stradă cu un vehicul tras de cîini. Am pornit împreună la deal, în ritmul lui nepalez, în care el ne putea pune întrebări, dar noi nu prea reuşeam să răspundem decît monosilabic, din cauza efortului. „Aţi mai mers vreodată cu sania trasă de husky?" „Nu." „Ştiţi cum arată un husky?" „Da." „Am înţeles că sînteţi din România?" „Da." „Cît e de departe de Elveţia?" „Vreo două mii de kilometri. Două zile cu maşina." „E lîngă Rusia, nu-i aşa?" „Hm..." „Aveţi şi o limbă foarte apropiată de rusă, din cîte îmi dau seama." „Ba, nu. Doar că zicem *da*, ca şi ei." „Voi aveţi munţi acolo? Aveţi pîrtii de schi, ca aici?" „Avem, dar nu chiar ca aici." „Am înţeles. Sînteţi săraci." Am tăcut, dar mi-a venit în gînd preţul piperat pe care deja i-l plătisem pentru plimbarea cu sania. Casele s-au terminat şi am ajuns la marginea pădurii. De un gard era legată sania. Arăta ca un fel de şezlong de lemn. Cei trei cîini s-au ridicat în picioare gudurîndu-se. „Atenţie, nu sînt cîini de companie, sînt destul de sălbatici. Puteţi să-i mîngîiaţi, dar nu cu mănuşa şi doar după ce-i lăsaţi să vă miroasă. Ea e Hara, el e Iri (!) şi el Hani, care nu e chiar husky, e corcit cu un lup alsacian, dar e cel care ştie să le dea direcţia. Ceilalţi doi doar trag. Acum nu ne putem sui în sanie, o să mergem pe lîngă ea pînă aproape de pîrtia de schi." Din motive pe care nu le-am înţeles prea bine, am mai făcut vreun kilometru pe jos, pe lîngă sanie, printr-o zăpadă pufoasă care ne trecea de marginile bocancilor. În ăst timp, nepalezul ne-a povestit cît de greu sînt de crescut cîinii de tracţiune, cîtă carne mănîncă şi cîtă energie consumă ca să tragă o sanie. Gîfîind pe lîngă ei, încercam să-mi amintesc cîtă carne mîncaserăm noi la masă.

În sfîrşit, omul ne-a făcut semn că ne putem urca în sanie. Stăteam aproape unul peste altul într-o poziţie cît se poate de inconfortabilă iar ghidul s-a urcat cu picioarele pe bara din spate ţinînd în mîini un snop de hăţuri cu care dirija cîinii. Nu mi s-a părut că aceştia îl ascultau prea bine. Era mult mai rău decît în sania trasă de iapa Isabela a lui Gheorghe din Ciocanu. Direcţia era cu totul imprecisă iar şezlongul numit sanie se clătina în stînga şi în dreapta ca o barcă pe valuri, mereu gata să se răstoarne. Am traversat pîrtia de schi, la lumina reflectoarelor. Monitorii de la şcoală pregăteau serbarea săptămînală. Unul făcea telemark şi ghidul ne-a întrebat cu superioritate dacă am mai văzut aşa ceva. La un moment dat, cei trei cîini au început să se ia la harţă între ei. Omul nostru s-a dat jos de pe sanie, să-i despartă şi să le descurce hamurile. Am mai mers vreo trei minute şi pe urmă iar ne-a zis că trebuie să coborîm. Am parcurs un alt kilometru pe picioarele noastre, pînă cînd am ajuns înapoi la gardul unde găsisem sania legată. Ora se terminase. Nepalezul ne-a întrebat dacă ne-a plăcut, iar eu, din politeţe, am zis că da. Am schimbat vreo două impresii în română, şi cu Radu. Ascultîndu-ne, omul a zis: „Voi poate că nu ştiţi, dar limba voastră chiar seamănă cu rusa". I-am răspuns că aşa o fi şi apoi mi-a dat prin cap să-l învăţ cel mai popular salut românesc. L-am strîns pe Radu de mînă şi am pronunţat salutul pe care i-am recomandat să-l folosească atunci cînd se mai întîlneşte cu vreun român: „Sînt prost". Figura i s-a luminat brusc a înţelegere şi o clipă mi-a fost teamă. Dar el a zis: *„Prost* vine din germană". „Da, da" i-am răspuns eu pe ruseşte.

ready made

„Birtul moştenise ideile lui Orăşeanu dela Iordache şi întrebuinţa formulele ştiute: o ţuică – o idee, – o sticlă de vin la ghiaţă – o baterie, – un cârnat mare – un patrician. Ţal era celebrul Spiridon care învăţase să facă adunarea pe fiţuicile clienţilor c'o repeziciune uimitoare. De multe ori însă, adunările erau greşite, natural, niciodată în favoarea clientului. Dacă îl surprindeai, el răspundea: «Da, am reţinut din eroare una mai mult la mână, simte mâna că sunteţi nobil»."

Nicolae Petraşcu, „Biografia mea", în *Studii şi documente literare,* vol. VI, *«Junimea»*, de I.E. Torouţiu, Institutul de Arte Grafice «Bucovina», 1939

PUBLICITATE

PUBLICITATE

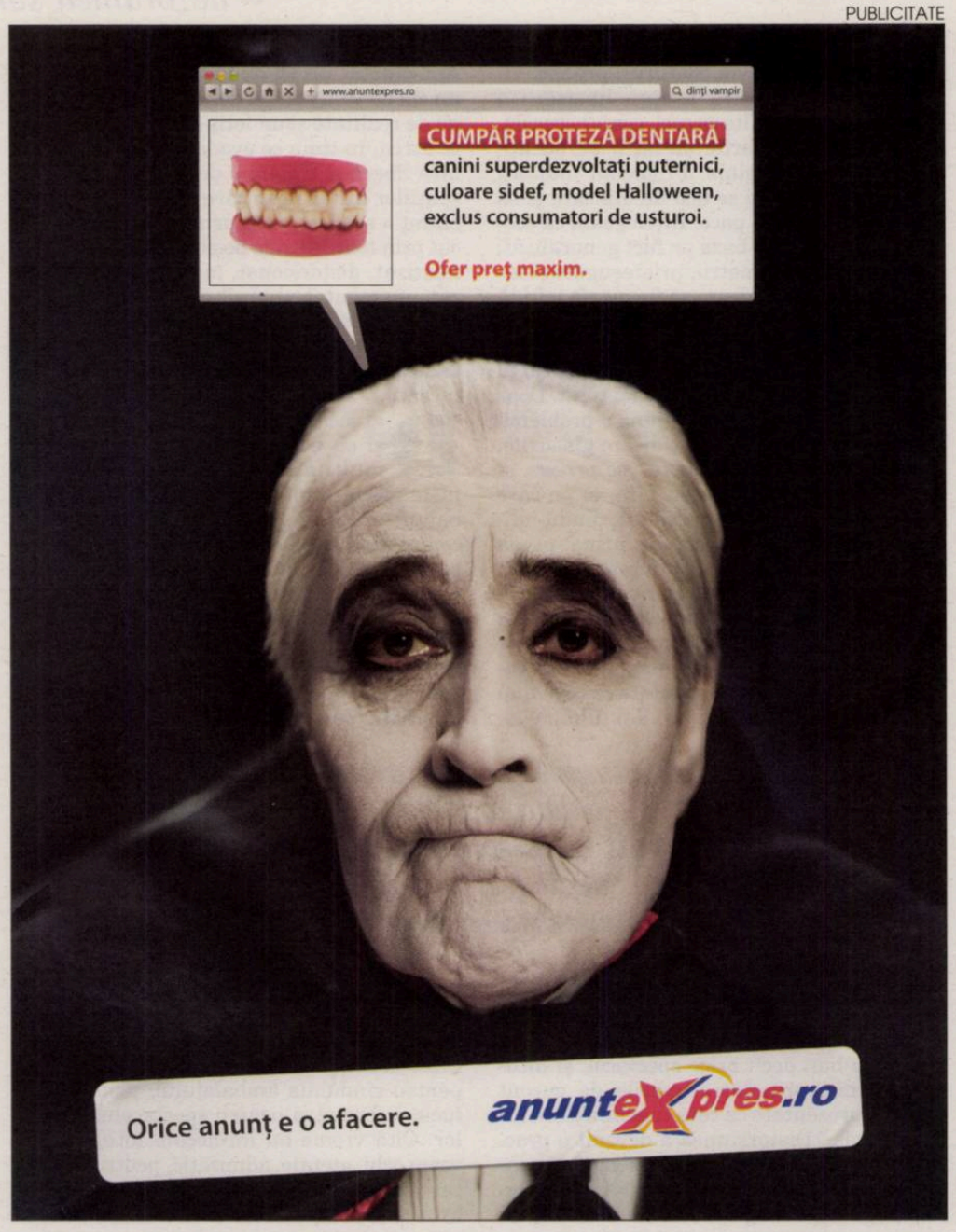

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre parvenire

– Draga mea, am ajuns o societate de parveniţi! oftează bătrîna doamnă.

– Într-un fel, toate ţările postsocialiste sînt societăţi de parveniţi... îi replică prudent tînăra franţuzoică, încercînd să n-o jignească.

Mă obsedează de cîteva zile această frîntură de dialog pe care am surprins-o, întîmplător, pe stradă. Ce-o fi vrut să spună franţuzoica? Şi dacă are dreptate? Dar în ce sens?

Sigur nu în sensul restrîns, extrem de peiorativ şi eminamente moral cu care a intrat acest franţuzism în uzajul limbii noastre. Mult mai vechiul „a parveni", din latinescul *pervenire,* era mai neutru, mai apropiat de „a ajunge", „a reuşi". Poate că de aici trebuie începută „hermeneutica" acestui dialog.

În orice caz, dacă înlăturăm adaosul excesiv de reprobabil din semnificaţia parvenirii, obţinem o definiţie de genul următor: o persoană care a ajuns, prin ambiţie şi un concurs de împrejurări favorabile, la o situaţie socială dorită şi superioară, pentru care nu are însă „modul de utilizare" corespunzător – sau, cum spun francezii în ale lor dicţionare, *le savoir-vivre* potrivit. În acest sens, mai degrabă sociologic decît etico-estetic, aş încerca să descifrez mai departe sentinţa tinerei franţuzoaice.

Din această perspectivă, lucrurile devin brusc cît se poate de clare: evident că toate ţările postcomuniste nu au cum să fie altfel – măcar într-o măsură şi măcar pentru o vreme – decît societăţi de „parveniţi". Marea decompresie din '89 izbucneşte aproape peste noapte într-o lume de clase, nu de caste, în care poziţiile sociale sînt însă aproape la fel de siluit îngheţate, astfel încît după Revoluţie fiecare dintre noi a devenit liber să se repoziţioneze în noua societate, conform cu visele, frustrările şi refulările sale anterioare. Cu toţii am dorit să „parvenim" la situaţii pe care înainte nici nu le visasem, iar acum le consideram îndreptăţite. „Concursul de împrejurări" i-a ajutat pe cei mai îndrăzneţi, dar aproape nici unul nu stăpînea „modul de utilizare" al poziţiei sociale la care, eventual, parvenise sau era pe cale să parvină. Şi, dacă stăm să ne gîndim puţin, nici nu prea ar fi avut cum. Oricum, frenezia parvenirii fusese lansată, iar aceasta era un lucru firesc!

Cea mai vizibilă a fost, evident, categoria (alt franţuzism!) de *nouveaux riches,* a „burghezilor gentilomi", a celor „cu bani, dar fără cultură". Poveste veche şi mereu surprinzătoare. De la „cocalari" la „baroni" şi „moguli", ea a împînzit ţara şi a populat imaginarul colectiv. Unii dintre ei au început să-şi facă însă temele culturii de firmă şi au dispărut în spatele geamurilor fumurii ale multinaţionalelor. Mult mai puţin evident a fost cazul „oamenilor de cultură", posesori ai unui solid *savoir vivre,* dar nu şi al unui *savoir faire* potrivit poziţiei sociale în care i-a plasat concursul de împrejurări din 1996. Cei 15.000 de specialişti care trebuiau să schimbe definitiv faţa „parvenitismului" s-au dovedit a fi, în cel mai bun caz, oameni subţiri, dar lipsiţi de „modul de utilizare" a puterii pe care îşi doriseră şi se considerau îndreptăţiţi să o gestioneze. Aceştia au devenit astfel „parveniţii" bine-crescuţi ai celei mai mari ratări naţionale din ultimii douăzeci de ani. De atunci, parvenitismul cu bani, dar fără cultură, n-a mai putut fi stăvilit.

Nici asta nu ar fi însă chiar catastrofal. Am spus mai sus că frenezia parvenitismului a fost firească. Mai mult, ea este un motor al dezvoltării. Unii, mai de mult, au numit-o acumulare primitivă de capital. Ea este (mai mult sau mai puţin) inevitabilă. Cînd însă ea se aşază şi se instituţionalizează, lucrurile devin mai grave. Nu (doar) din motive morale, ci în primul rînd economice: pentru *establishment*-ul parvenit, orgoliul bate interesul! Parvenitul, mîndru, dar nesigur de noua sa poziţie, are nevoie permanentă de confirmare, de „recunoaştere socială" şi face totul pentru a o obţine. Este dispus chiar să piardă bani pentru a-şi asigura imaginea de om plin de bani – ceea ce dăunează grav economiei de piaţă...

Este dispus chiar să piardă bani pentru a-şi asigura imaginea de om plin de bani.

Toate acestea se exprimă poate cel mai plenar în ambivalenţa de-a dreptul freudiană a manelelor în imaginarul nostru colectiv. Pe de o parte, ele sînt expresia mereu adusă la zi şi neinhibată a parvenirii sociale. Pe de altă parte – şi tocmai de aceea –, manelele se expun ca ţap ispăşitor ideal, ca obiect al exorcizării naţionale a unui rău general care începe să ne înăbuşe. Majoritatea dintre noi sîntem „parveniţi" mai mici sau mai mari, dar blestemînd „maneaua" ca pe ducă-se pe pustii, răul nu mai este în noi, ci în afară, şi poate fi astfel îndepărtat. E banal, dar totdeauna eficace: se cheamă mecanism de apărare.

Toate acestea îmi aduc aminte de un alt episod, petrecut în urmă cu aproape douăzeci de ani. Eram pentru prima dată la Paris şi prima dată pentru mine cînd un mare profesor de la Sorbonne mă invita la masă. Aproape că-mi venea să iau o piatră în gură. Nu mică mi-a fost deci uimirea cînd l-am văzut pe marele om uitîndu-se la meniurile afişate în exterior, comparînd şi evaluînd restaurantele pentru a găsi unul *„comme il faut",* adică nici prea snob, dar nici prea popular. *Ce zgîrciob!* – mi-am zis eu atunci în sinea mea. De-abia mai tîrziu am înţeles că aceasta era doar expresia banală a unei societăţi aşezate, în care indivizii nu mai sînt bîntuiţi de nevoia de a arăta mai mult decît sînt, de a-şi demonstra reuşita şi de a cheltui în consecinţă mai mult decît e cazul. Cei care reuşiseră să „parvină" cunoşteau deja „modul de utilizare" al poziţiei lor sociale şi nu se îndepărtau prea mult de acesta. Din acest punct de vedere, se poate spune astfel că România este încă o societate de „parveniţi" imberbi, dar mulţi...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Alege calea cea mai simplă!

Creditul de refinanțare în lei

refinantare.cec.ro

CEC Bank

Pentru un credit de refinanțare garantat cu ipotecă de 100.000 lei, pe 35 de ani, dobândă fixă în primul an 6,9% și apoi variabilă ROBOR+3%, valoare totală plătibilă 344.540 lei, DAE 9,84% (formată din: dobândă, comision administrare credit), rată lunară în primul an 632 lei. Este obligatorie pe toată durata de creditare asigurarea împotriva tuturor riscurilor a imobilelor aduse în garanție. Drept de renunțare: 14 zile de la semnarea contractului. Ofertă valabilă până la 31.05.2011. Sediul central: Calea Victoriei nr. 13, București.

PUBLICITATE

un nou audiobook

HUMANITAS multimedia

Mateiu Caragiale

SUB PECETEA TAINEI

audiobook în lectura lui Marcel Iureș

Cele mai frumoase secrete nerezolvate din literatura română se află *Sub pecetea tainei.* Spre deosebire de „fratele detectiv" din romanele polițiste, pentru care „un sâmbure de cireașă e de ajuns ca să descurce toată treaba", polițistul lui Mateiu Caragiale, conu' Rache, povestește întâmplări în care la început nu poate, iar la sfârșit nici nu mai vrea să facă lumină.

Un audiobook care are toate atributele mateiene: trasee bucureștene nocturne, catifelări stilistice, personaje învăluite în melancolie, *belle époque.*

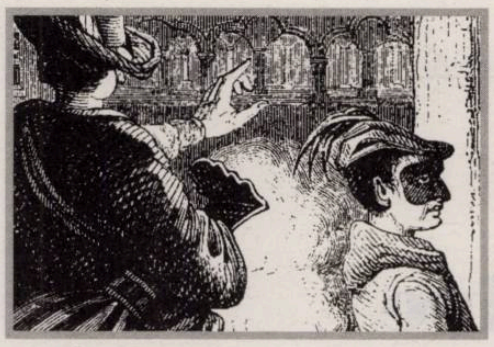

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Arabii, pașoptiștii și posterul din Playboy

La toate ne-am fi așteptat de la arabi – mai puțin la ceea ce ei sînt în curs de-a face în acele cîteva state din Nordul Africii & Orientul Mijlociu. Tineri (60% din populație – sub 30 de ani), relativ educați (paradoxal, în multe universități din zonă sînt mai multe fete decît băieți, deși consecințele nu se văd deocamdată pe piața muncii), sătui de stagnare și de cam aceiași lideri pe care au deschis ochii la naștere, arabii generației care a umplut piețele din Tunis, Cairo, Aman sau Benghazi ne-au surprins pe toți. Nici Mossad-ul și nici CIA n-au anticipat, pare-se; FSB-ul rusesc, DST-ul francez și britanicii din MI6 n-au fost mai perspicace; și nici batalioanele de *mame omizi* ale României n-au prevăzut nimic! Poate îmi veți spune că niște fire anume sînt trase dintr-un cuib ocult de comandă; v-aș crede, dar aduceți dovezi! Pînă atunci, rămîn cu ce se vede: junii Arabiei dau startul unei schimbări istorice, la ei acasă.

Cînd vezi paloarea de pe fața dlui Obama, voltele *asterix*-tice ale dlui Sarkozy, prudența îngîndurată a dnei Merkel și surîsul care nu-i al lui de pe obrajii dlui Putin, aproape că-ți vine să-l reevaluezi pe ex-președintele (și pînă de curînd ironizatul suprem al Americii, de către stîngiști și ignoranți) George W. Bush. Vă place sau nu, Bush Jr. era singurul care, acum șase-șapte ani încă, ne tot spunea că arabii sînt și ei capabili să vrea democrație (iar noi, ceilalți, nu-l prea credeam). Nu vreau să spun că, acum, strada arabă îl confirmă pe Bush-fiul – ci doar că măcar unii dintre arabi se comportă ca și cum acel Bush ar fi avut dreptate: în definitiv, în aceste revoluții (să nu ne ferim de acest cuvînt) n-au ars steaguri americane sau israeliene și nici crucile n-au fost puse pe foc.

Și totuși, sînt pregătiți arabii pentru democrație?

Acum, politologi și istorici dintre cei mai vestiți se întrec în comparații ce nu seamănă neam între ele. *Revoluția arabă din 2011 e varianta locală a anului 1989 din Europa de Est* – spune (simplific eu) analistul american Fareed Zakaria; *Ceea ce se întîmplă în aceste țări aduce bine cu revoluțiile de la 1848 din Europa* – scrie istoricul britanic Niall Ferguson; *Tunisia și Egipt nu-s decît prologul unui viitor val de radicalism islamic, ce se va întinde din Balcani pînă în Pakistan,* via *Turcia* – mi-a spus un geopolitician israelian (nu am acordul lui pentru a-l numi) cu care am băut recent cîteva ceaiuri.

Altfel spus: nimeni nu știe ce va urma. Dificultatea nu va consta în a scăpa de Gaddafi (la ora la care scriu, el e încă, formal, șeful Libiei), după cum s-a scăpat și de Ben Ali sau Mubarak; ci în a da apoi un curs stabil tuturor acestor state. Dorința de a trăi într-o democrație (pe care, nu mă îndoiesc, o au măcar unii dintre cetățenii plaiurilor înnisipate) nu poate suplini tradiția, oricît de vagă, a unei democrații (pe care n-o au). Iar Occidentul – același care acum 100 și ceva de ani a trasat granițele regiunii, după rațiuni la fel de non-arabe ca și palmierii de plastic din cîrciumile din Siberia – în acest moment nu mai are nici îndrituirea și nici vîna de a juca rolul profesorului. Deci: dacă vor democrație, arabii vor trebui să și-o construiască singuri.

Rațional vorbind, e cert că lumea arabă nu va ajunge prea curînd la o democrație de tip vest-european; teoretic, ar putea ajunge mai curînd la o *democratură* de tip rusesc sau la o democrație *manu militari* de tip turco-kemalist. Aceasta e partea goală a paharului; partea plină e că, la fel de probabil, Arabia nu va deveni nici un mega-califat Al-Qaeda.

Dar cel mai important lucru este șubrezirea unui clișeu care-i privea. Dacă-mi permiteți o facilă comparație, pînă acum arabii păreau previzibili precum paginile din mijloc ale revistei *Playboy*. Într-un film american – oricare ar fi regizorul – din ultimii 50 de ani, atunci cînd un bărbat văzut din profil cască o revistă și deschide pe lung posterul central, nici nu mai trebuie să vezi titlul de pe copertă; știi că publicația nu-i tocmai *Gazeta matematică* și mai știi că respectivul cititor nu caută acolo informații despre viermii de mătase. La fel și cu arabul generic. Din clasicul *Ben Hur* (romanul sau filmul) și pînă în telenovelele românești, arabii păreau un fel de creaturi absolut previzibile: ori putred de bogați înfășurați în cearceafurile lor albe, ori sărmani pînă la putreziciunea zdrențelor de pe ei. Ori erau niște satrapi răi, lacomi și burtoși, ori erau niște fii ai ploii șmecheri și cu buricul lipit de spinare, ceva gen Sindbad altoit pe Aladin.

Răbufnirea de acum a străzii arabe ne arată că, într-un fel, fiii lui Mohamed au ajuns să ne semene în ceea ce altădată i-a făcut pe europeni stăpînii lumii: în imprevizibilitatea noastră – cea din care au ieșit cînd mari victorii, cînd teribile drame.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Despre trăncăneală

„O amenii vor să figureze în adunări, unul va să-și arate duhul, celălalt magazia de științe. Din pricina aceasta vorbesc bucuros și vor ca toți să asculte la dînșii ca la un oracole.“ Cu aceste rînduri se deschide *Vestitorul Bisericesc* din aprilie 1839, aplecîndu-se asupra trăncănelii, această tară a tuturor societăților, din toate timpurile. Căci „acela dar care va ști vorbi puțin și va asculta la dînșii cu mirare nu poate să nu le fie plăcut“ continuă Dionisie Romanov, făcătorul gazetei. Așadar, de cînd e lumea și pămîntul, și de la Babel încoace, vorbim și vorbim și iarăși vorbim. De cele mai multe ori vorbim ca să ne aflăm în treabă, alteori doar pentru că limbuția face parte din structura genetică a firii noastre, iar autocontrolul și constrîngerile specifice civilității n-au reușit să valorifice înțelepciunea tăcerii. Degeaba s-au străduit filozofii, savanții, moraliștii să convingă omenirea asupra veridicității sintagmei „tăcerea e de aur“, să scrie tratate, să dea exemple, degeaba au căzut capete din pricina vorbelor prea multe și „nestrunite“, trăncăneala s-a dovedit puternică, ubicuă, eternă. Bineînțeles că și trăncăneala are slujitori înfocați și slujitori mai puțin „implicați“. În frunte, „limbuții și flecarii“ care „nu știu cît de urît sînt văzuți în adunări“ și „dacă se poate fug toți de dînșii, căci prin necurmatele lor flecăreli, prin o vecinică poftorire ale acelorași istorii, ostenesc și pe răbdarea cea mai tare. O zi întreagă va fi în stare flecarul să te asurzească cu nimicurile lui“ crede arhimandritul Romanov, recomandîndu-le să se asculte „măcar un sfert de ceas“ pentru a-și da seama de „osteneala“ produsă ascultătorului.

Dar flecarii sînt pretutindeni și scot din buzunar în orice împrejurare și cu orice ocazie marele „dicționar“ al trăncănelii; și povestesc vrute și nevrute, nimicurile devin lucrurile esențiale ale existenței umane, te trag de mînecă atunci cînd li se pare că gîndurile s-au abătut din calea „basnelor“ lor; le simți răsuflarea precipitată și vorbele repezi ce se sparg de obrazu-ți, odată cu saliva; îți pun piedică atunci cînd încerci să scoți o vorbă și trec cu vederea că „rar scapă să nu se învrednicească de titlu de «nerozi»“. Flecarii n-au timp să asculte, nu au răbdare să citească, nu se pot împărtăși din experiența fleacuri negîndite, / Și la loc nepotrivite“. Or, „lucrurile regulate și priicioase“ sînt doar pentru cei cu „minte“ și care „știu să trăiască“ și să „asculte cu luare aminte, ce zic alții“, vorbind puțin, „dar ce vorbește este zis la vremea sa și zis cu smerenie“. Degeaba predică „înțeleptul“ că „lucrurile“ trebuiesc „pipăite“, spre a vedea „caracterul“ lor, că „duhul“ acestora trebuie să ghideze construirea unei „păreri“, că „înțeleaptă tăcere“ apără de „toate acelea greșale în care de obște

Lumea e plină de limbuți și trăncănitori, de flecari și gureși.

civilizațiilor, întrucît ei înșiși semnifică vîrful tuturor lucrurilor. Nu l-au citit nici măcar pe Anton Pann, care i-ar fi îndrumat așa: „De lucruri mici, bagatele / a vorbi lung pentru ele, / Cît s-aducă supărare / Celor ce stau l-ascultare / Este cu nepotrivire, / Și prea fără de gîndire: / Mai vîrtos cînd cunoști bine, / Că se scîrbește de tine / De-nceputa ta vorbire, / Tai-o din povestire: / Au o sfîrșește mai tare, / Zicînd-o cu o prescutare“. Dar flecarul este și vanitos, așa că de unde să bănuiască cînd ar trebui să se oprească? Și ce importanță să acorde vorbelor?

Arhimandritul Dionisie Romanov scrie: „Despre lucrurile asupra cărora sau nici decum este iertat a vorbi, sau numai cu mare băgare de seamă, cel înțelept se oprește a-și da părerile sale afară dacă nu va cere buna cuviință sau interesul lucrului“. Iar Anton Pann îl secondează „poezind“ bunele moravuri în conversație: „vorbele tale / Să fie toate pe cale, / Și la vremi cuviincioase, / regulate, priicioase, / Iar nu cad limbuții, flecarii“. Carevasăzică, nu-i întotdeauna important să te amesteci în „vorbe“ și cu „vorbe“ doar de dragul „vorbelor“. Însă, răbdarea și trăncăneala nu prea fac casă bună; așa că lumea e plină de limbuți și trăncănitori, de flecari și gureși, în timp ce înțelepții s-au retras cu smerenie în spatele tăcerii anonime.

Astăzi mai mult decît ieri, flecarii au invadat cotidianul și vînd, ieftin, trăncăneală felurită drept „magazie de științe“, mizînd pe graba noastră, a tuturor, în a lua de „bună“ și de „bine“ orice „gură“, fie ea și neaurită.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Cincinalul

„Congresul al IX-lea al partidului a elaborat programul ridicării pe o treaptă superioară a operei de desăvîrșire a construcției socialiste, înfloririi multilaterale a României. În centrul politicii economice a partidului și statului stă continuarea în ritm susținut a industrializării socialiste, care, așa cum demonstrează experiența țării noastre și a altor țări, reprezintă o condiție determinantă a dezvoltării întregii economii și înfloririi multilaterale a societății, a asigurării bunăstării poporului și consolidării independenței și suveranității naționale. În anii viitori se va întări, de asemenea, baza tehnică-materială a agriculturii, se va moderniza, înregistrînd un progres rapid, întreaga producție agricolă vegetală și animală. Pe acest fundament solid și în condițiile dezvoltării neîntrerupte a învățămîntului, științei și culturii va crește nivelul de viață al maselor, oamenii muncii vor beneficia tot mai din plin de avantajele civilizației socialiste. Însuflețit de perspectivele luminoase ale viitorului, întregul popor muncește cu energie și elan patriotic, dă viață politicii marxist-leniniste a partidului nostru, corespunzătoare intereselor sale vitale. Rezultatele obținute în decursul acestui an în îndeplinirea planului de stat arată că obiectivele stabilite de partid sînt realiste, că cincinalul – nouă și însemnată etapă de progres și prosperitate a României socialiste – va fi realizat cu succes. *(Aplauze puternice.)*

(...) Actualul plan cincinal rezervă un loc de cinste cercetării științifice, prevăzînd concentrarea mijloacelor materiale și a potențialului nostru științific în special spre temele de care depind dezvoltarea ramurilor-cheie ale economiei naționale, progresul întregii societăți.“

Nicolae Ceaușescu, „Cuvînt de salut la centenarul Academiei R.S. România“ (26 septembrie 1966), în vol. *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste,* Editura Politică, 1968

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

„Caracter“ și „simțăminte“

Pe site-ul ecopii.ro găseşti informaţii, sfaturi, sugestii, prezentări despre aproape orice: educaţia copilului, cum să scapi de păduchi, acnee şi scarlatină, jocuri care să dezvolte miraculos IQ-ul copilului tău, jocuri Barbie, cum să naşti uşor şi ce traume îţi lasă travaliul.

Dar să nu ne grăbim cu o inventariere seacă a subiectelor: articolele, vă asigur, merită efortul să fie citite, au un haz nebun, de care, din păcate, autorii lor nu par a fi conştienţi.

Iată, mai întîi, ce aflăm despre cum trebuie să te joci cu copilul tău:

„Jucaţi-vă de-a prinsa. Copiii adoră să fie urmăriţi, mai ales dacă scoţi şi sunete în timp ce alergaţi, poţi face ca un leu, urs, sau chiar ca un trenuleţ sau locomotivă. Puteţi beneficia din plin de această activitate, pentru că vă solicită foarte mult (echivalent cu o oră la sala de sport).“

„Jucaţi-vă cu copilul dvs. ori de cîte ori aveţi ocazia. De exemplu, ţineţi un bănuţ în mînă şi rugaţi-l să ghicească în care mînă este ascuns bănuţul. Aceste jocuri pot părea nesemnificative, dar în comunicarea cu copilul dvs. şi detaliile cele mai mărunte contează.“

Dacă simţi cumva că admiraţia copilului tău pentru tine are scăderi vertiginoase, iată soluţia la îndemînă: „Dacă vă opriţi măcar pentru 30 de secunde în timp ce băieţelul sau fetiţa dvs. colorează şi îl ajutaţi cu un sfat, veţi crea o legătură puternică. Copilul dvs. va începe să aibă încredere în dvs. şi vă va considera un erou şi un real ajutor.“

Apoi, ne sînt dezvăluite, în sfîrşit, secretele deprinderii meseriei de părinte:

„În timp ce creştem un copil, detaliile fac o mare diferenţă în dezvoltarea personalităţii copilului nostru.“

„Comunicarea între oameni este un subiect foarte important, de aceea copiii pot beneficia foarte mult dacă au părinţi comunicativi.“

Jucaţi-vă de-a prinsa.

„Este uşor să jefuim un copil de dragostea noastră. Fără să ne dăm seama, noi reacţionăm la atitudinea lui negativă, pedepsindu-l pe nedrept sau rănindu-i simţămintele sensibile, prin cuvintele şi acţiunile noastre aspre.“

Nu e rău, evident – ne mai spun autorii articolelor – să ne fixăm obiective clare în educaţia copilului. Ca acesta, de pildă: „Încercaţi să găsiţi care sînt talentele ascunse ale copilului şi să i le dezvoltaţi. Prin dezvoltarea calităţilor de caracter, copilul îşi va folosi aceste abilităţi indiferent de vîrstă.“

Şi, nu în ultimul rînd, trebuie să avem grijă de sănătatea copilului nostru. Găsim, tot pe site-ul plin de surprize, cîteva idei foarte eficiente:

„Dacă copilul dvs. este obez, o dată pe lună cîntăriţi-l şi măsuraţi-i şi înălţimea, dar nu vă exprimaţi dezamăgirea dacă greutatea acestuia s-a mărit. Dimpotrivă, spuneţi-i că sînteţi mîndru că a crescut aşa de mare.“

„În momentul în care va servi doar alimente sănătoase, copilul va putea controla singur cantitatea de alimente şi nu va trebui să audă tot timpul NU din partea dumneavoastră.“

„Care este experienţa care vă vine în minte atunci cînd vă gîndiţi la părul copilului dvs.: lacrimi şi accese de furie într-un salon plin de clienţi, sau relaţia plăcută dintre mamă şi fiică de periere înainte de culcare?“

„Este în primul rînd foarte plicticos pentru copil să stea nemişcat timp de cîteva zeci de minute, în care un «nene» face ceva neplăcut în părul lui (...)“

„Deci care este soluţia pentru ca dvs. ca părinte să evitaţi enervarea frizerului, dar, în acelaşi timp, să nu vă supăraţi nici copilul şi, nu în ultimul rînd, să evitaţi stresul personal?“

„Cîteodată, copilul este mai doritor să îşi spele părul dacă are un şampon amuzant (...)“

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

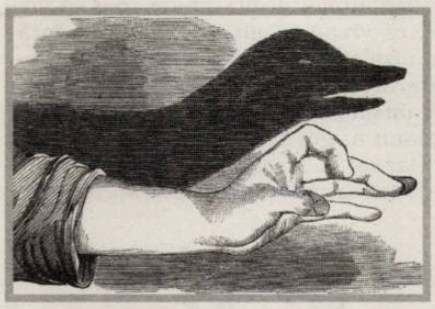

Iaromira POPOVICI

bazar

Jucării şi vechituri

Nu mi-a plăcut niciodată să arunc lucruri. Pînă la urmă, lucrurile pe care le păstrezi sînt amintirile tale, din diverse epoci, şi nu poţi să le încarci în nişte saci şi să le duci la ghenă. Mai ales că, aşa cum ne atrăgea mereu atenţia tatăl meu, orice obiect – oricît de dizgraţios... – are în spate efortul unor oameni.

Cu atît mai puţin mi-a plăcut să arunc jucării vechi. Pentru mine, jucăriile au fost... o lume. O mitologie. Păpuşi, urşi, iepuri şi toate celelalte nu umpleau la întîmplare camera mea, ci într-un mod organizat: alcătuiau „Banda bună“, o societate democratică în care toţi aveau drepturi egale şi fiecare ieşea în faţă cu rîndul: uneori (sub)banda de căţei, alteori cea de vaci (deşi era în minoritate, vaci avînd doar vreo trei). Cînd venea un nou membru, era primit în mod festiv, prin scoaterea de pe rafturi, în mijlocul camerei, a celorlalte jucării asemenea lui/ei.

Pe scurt, copil ceauşist, şi singur la părinţi, eram o combinaţie între dictator şi lider democratic: în sensul că, deşi hotăram singură tot ce se întîmplă pe rafturile şi pe covorul maro al camerei mele, mă străduiam să nu fac nimic neplăcut pentru „supuşii“ mei şi să menţin totul într-o tentă oarecum idilică (dar oare nu aşa cred toţi dictatorii?).

Una peste alta, în camera mea de bloc înţesată de jucării – un soi de minimuzeu – nu mă plictiseam niciodată. Făceam diverse aranjamente, în special cu banda mică (pentru cine a mai prins vremurile de atunci, existau nişte figurine din desene animate şi nu numai, mici şi colorate, din plastic) şi cu cea de ascuţitori (ascuţitorile chinezeşti care circulau în epocă): de pildă, Barul Bandei mici etc. Le aranjam şi făceam scenarii cu ei în minte.

Plus că fiecare epocă avea preferaţii ei (procedeu nedemocratic, dar de scurtă durată, pentru că, destul de rapid, alţii îi luau locul). Preferaţii de atunci sînt reprezentativi pentru trendurile epocii: de pildă, la un moment dat, „se purtau“ ursuleţii Blăniţă.

Evident, Blăniţă le spuneam eu. Erau nişte urşi chinezeşti, cred, nu prea mari, galbeni (de un galben tare), cu ochii mici ascunşi prin blană. Nu erau moi, ca acum, ci tari, labele li se mişcau greoi. Şi totuşi, Blăniţii au fost mult timp preferaţii mei (au fost mai mulţi pentru că îi tot pierdeam sau îi uitam pe undeva, după care îi înlocuiam cu unii asemănători).

Blăniţă avea şi o versiune mai mare: Gălbioru. Cînd l-am primit, la o zi de naştere, pe Gălbioru, mi s-a părut cel mai mare urs posibil. Şi cînd te gîndeşti că nu e nici jumătate din „monştrii“ de azi din Carrefour sau Cora... Gălbioru părea genul de urs mai rigid, nu foarte alintabil, precum Blăniţă. Mai în stilul bătrînului Ghiţă, un urs pe care mama îl primise cînd avea un an, şi care poate constitui deja „o piesă“ în istoria teddy bears-ilor. Era produs la noi, din cîte îmi amintesc, ursul neaoş socialist, care, de altfel, şi făcea „Mor!“ cînd îl întorceai.

Şi Ghiţă, şi Gălbioru, şi Blăniţă sînt printre fericiţii supravieţuitori ai diverselor mutări... Acum se pune deja problema jucăriilor copilului meu, care sînt deja, istorie. Ele sînt mostre ale perioadei de tranziţie.

Primul urs, de trei ori mai mare decît Gălbioru, pe care l-a primit a fost unul Panda, total inexpresiv. După care, a urmat altul, de două ori cît bietul Panda, e drept că de data asta mai simpatic şi mai cu... personalitate.

Dar, după el, jucăriile foarte mari au devenit rutină. Le achiziţionam pe bandă rulantă, o perioadă, fie că erau Snoopy, Garfield sau *no name,* pufoşi şi atît.

Unii dintre ei au avut, în virtutea tradiţiei, mitologii (precum Pisa, pisica portocalie care s-a şi pierdut, de altfel, mitul devenind, astfel, şi mai pregnant, sau Elefănţino, elefantul-pernă încă în drepturi). Alţii au ieşit rapid din peisaj. Cert e că acum devin simple obiecte, prăfuite, înghesuite în saci sau coşuri, purtate de colo-colo din lipsă de spaţiu.

Sigur că mai dăm şi am tot dat din ele. Ştiu că sînt copii care nu au deloc, şi acum există locuri în care poţi dona jucării. Mi-ar plăcea însă o soluţie mai radicală: un muzeu al jucăriilor, aşa cum există în multe alte părţi.

Selma IUSUF

legende urbane

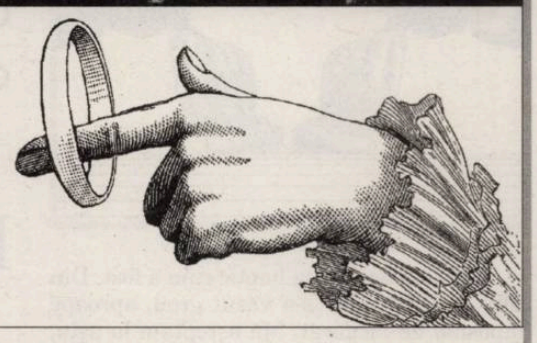

Monștri în farfurie

Un gălbenuş de ou cu două bobiţe de piper – ochii – şi o gură zîmbitoare dintr-o rămurică de mărar pare că se îneacă vesel într-o mocirlă verzuie. E porţia chinuit-hazlie de spanac pe care o primeam cu toţii în copilărie. Pe care eram obligaţi s-o mîncăm. Nu ştiu ce alte trucuri s-ar fi putut găsi ca să convingi un copil să ia o gură-două din smotoceala aia vizual dezgustătoare. Desigur, în alte prezentări şi în cazul altor legume odioase, morcovii fierţi deveneau avioane care trebuiau să intre în hangarul deschis al gurii de copil, urît mirositoarea conopidă (apoi broccoli) era un copăcel săltăreţ în furculiţă, supa (chiar şi cu pastele alea alfabet sau steluţe) era un supliciu necesar pentru a ajunge la răsplata cartofilor prăjiţi. Sînt părinţi care ar merita premii pentru bricolaje din spanac şi recunoaştere internaţională pentru diverse sculpturi în legume nesuferite. Probabil că desenele animate cu Popeye marinarul deveneau un argument de netăgăduit în a convinge un copil să mănînce aşa ceva. Probabil că, la fiecare înghiţitură de fiertură verzuie, puştanul e invitat să-şi măsoare muşchii cu taică-su. E primăvară şi felurite verzituri au început să apară prin pieţe. Habar n-am ce-i ăla untişorul, n-aş deosebi ceva ce se numeşte leurdă de ceva ce se numeşte lăptucă. Am văzut la o bătrînă mică şi stafidită mai multe grămăjoare de frunze în diverse tonuri de verde. Cele mai ameninţătoare mi s-au părut urzicile. Mici, încreţite (cam ca bătrîna mea), de un verde închis cu tonuri cărămizii parcă. „Dragă, mi-a zis bunica, răspunzînd unei întrebări nepuse, dar evidente în neîncrederea cu care priveam buruienile, dragă, le fierbi şi bei aşa zeama. Sănătate curată, drăguţa mea. Schimbă sîngele!“

M-am dus acasă cu aceeaşi nedumerire şi am căutat un pic pe net să mă dumiresc în privinţa tuturor ierburilor ăstora. Vai! Cîtă tandreţe în exprimare! Cîtă dragoste primăvăratică în reţetele gospodinelor! Am găsit texte mieroase despre leurda cea „pişcăcioasă“ care se „însoţeşte“ numai bine cu „blîndeţea“ untişorului. Despre salate proaspete în care ierburile astea se „răsfaţă şi ne răsfaţă“. Undeva chiar, untişorul era numit „soţul leurdei“. Se vorbeşte în paginile astea cu „a păpa“, cineva se duce la piaţă şi găseşte... (cu trei puncte) primăvară, altcineva îşi aduce aminte cu duioşie de urzicile bunicii. Din toate paginile se revarsă prospeţime, sănătate, vitamina C, îngeraşi sănătoşi, roşii în obraji şi, după limbaj, ai zice că toate doamnele gospodine au dat în mintea copiilor. Numai pozele sînt, toate, nereuşite. Năclăiala verzuie, oricît de gustoasă, nu arată bine, măi, mamelor!

Probabil că mulţi aţi plîns cu sughiţuri în copilărie cînd trebuia să mîncaţi aşa ceva. Caimacul care se strîngea deaspra laptelui fiert trebuia adunat cu grijă ca nici urmă de pieliţă să nu rămînă în cană. Dacă se întîmpla nenorocirea, urmau pusee de vomă. Pepenele roşu trebuia curăţat de seminţe şi de partea zaharisită din creastă. Ajungeam să mîncăm partea mai tare, dinspre coajă. Om fi trecut cu toţii prin minimalismul ăsta gastronomic copilăresc. Ne-or fi trebuit mai degrabă mîncăruri cu linii clare şi epurate, culori ferme, consistenţe aşijderea. Povestea cu alţi copii „care n-au“ ni s-o fi părut fără noimă. Am auzit o fetiţă de vreo cinci ani care a răspuns cu cinism nevinovat, ba chiar cu invidie, în faţa unor legume fierte: „Ce bine de ei că n-au!“.

Eu una m-am înţelepţit. Maturitatea e atunci cînd ajunge să-ţi placă spanacul. Maturitatea e atunci cînd cumpăneşti dacă să nu încerci să faci şi tu pentru prima oară ceva ce se numeşte leurdă. E atunci cînd speli cu mîna ta – frunză cu frunză – o salată verde pentru care ai făcut efortul să ajungi în piaţă. Nu ştiu cît adevăr şi cîtă legendă o fi în povestea cu vitaminele din verdeţuri. Înţeleg că, odată fierte, mănînci fantoma, coaja, rămăşiţa trupească lipsită de suflet a spanacului, de pildă. Sîntem de acum oameni mari. Nu mai plîngem în faţa unei supe. De copii însă, mi-e milă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

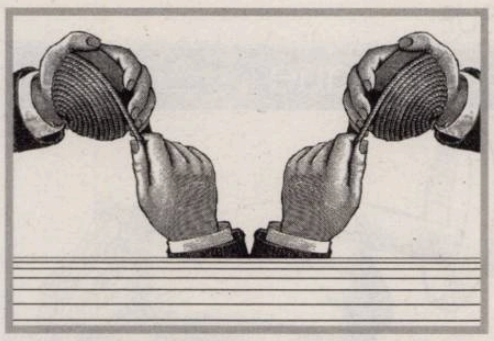

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dezbaterea despre Odessa

– raport –

■ Mi-a plăcut. Aşa haotic cum a fost. Din rolul de moderator s-a văzut greu, aproape imposibil de moderat. Mă aşteptam la asta, aşa că am anunţat publicul să mă vadă mai degrabă ca pe un miliţian care încearcă să ţină ordinea. Cel mai greu mi-a fost să menţin ordinea gîndurilor lui Florin Iepan. Publicul a fost însă numeros, nu au avut loc pe scaune şi au stat şi în picioare, şi pe scările din mijloc. Experienţă bizară pentru mine, pentru că văd filme relativ des în acea sală de la Muzeul Ţăranului Român, mereu cu cîţiva oameni împrăştiaţi pe scaune.

■ Pentru cine a deschis televizoarele mai tîrziu: Florin Iepan lucrează la un film despre masacrul evreilor din Odessa de către armata română, a zis că vrea să ceară sfaturi de la public despre cum să-l facă exact, i-am găzduit săptămîna trecută în această rubrică o scrisoare de intenţii şi am chemat lumea la dezbatere.

■ Iepan a prezentat 10 minute din ce a filmat pînă acum. Îmi arătase materialul înainte de eveniment, dar tot m-a cuprins un amestec de indignare şi veselie văzîndu-l acolo, cu publicul. În cele 10 minute, Iepan se joacă de-a Michael Moore şi hărţuieşte diverşi oficiali cu întrebarea: de ce nu se face o campanie de informare a publicului despre Odessa? Sînt deja cîteva scene antologice. Lui Sergiu Nicolaescu îi spune că în filmul său despre Antonescu nu apare cuvîntul „evreu“ decît o dată şi că România a omorît cei mai mulţi evrei după Germania nazistă. Regizorul face ochii mari: unde se zice asta? Uite aici, în raportul Wiesel, îi dă Iepan cartea. Ca şi faza cu regele Mihai. Iepan încearcă să-i ia un interviu, o asistentă a regelui îl refuză exasperată şi îi explică că regele este istoria, el nu comentează istoria. Totuşi, Casa Regală iese prost din tăcerea asta arogantă. Regele Mihai nu conducea efectiv statul, iar în familia sa sînt exemple de intervenţii eroice la Antonescu pentru a proteja evrei. Nu înţeleg de ce nu poate explica asta.

■ Cel mai emoţionant moment al serii a fost cînd un bătrîn mi-a cerut microfonul, dezbaterea deja se încinsese, i l-am dat şi a început prin a spune: „Ce se întîmplă aici în această seară este deosebit de emoţionant pentru mine, pentru că am fost martor la Odessa“. S-a lăsat o tăcere în sală de speriat. Omul a continuat zicînd că avea şapte ani, tatăl său era funcţionar român în Odessa, a văzut coloanele de evrei şi a simţit apoi mirosul cumplit de carne arsă. A vorbit puţin, modest, calm, apoi a tăcut iar. Şi iar tăcere stînjenită. Nu prea mai ştiam ce să fac cu microfonul, mi-l ceruseră deja mai mulţi oameni, instinctul meu de jurnalist îmi zicea să îl întreb mai multe, să ne dea detalii, dar m-am gîndit că nu se face să iei un aşa interviu de faţă cu 200 de oameni. Am trecut mai departe, sper că Iepan îl va intervieva pentru film.

■ Un tînăr a întrebat dacă există dovezi că Antonescu a dat ordin de masacrare. I-am citit din cartea lui Dennis Deletant – *Aliatul uitat al lui Hitler* (Humanitas, 2008), acest pasaj din şedinţa de guvern condusă de Antonescu: „– Represiunea a fost destul de severă? – Alexianu: A fost, dle Mareşal; – Antonescu: Ce înţelegeţi prin «destul de severă»? Dvs. sînteţi cam miloşi cu alţii, nu cu Neamul Românesc. – Alexianu: A fost foarte severă, dle Mareşal. – Am spus să se împuşte cîte 200 de evrei pentru fiecare mort şi 100 de evrei pentru fiecare rănit. S-a făcut aşa? – Alexianu: Au fost şi împuşcaţi şi spînzuraţi pe străzile Odessei“ (p. 187). Raportul 1/200 se referă la soldaţii români morţi în atentatul asupra comandamentului. Mai tîrziu, cineva remarca din sală că acest algoritm nu s-a respectat, au fost mai mulţi ucişi. E adevărat, nu am fost prea riguroşi în holocaustul nostru, remarcam asta şi cînd am recenzat cartea lui Deletant. De fapt, i-au adunat pe toţi evreii din oraş pe care au putut pune mîna şi i-au împuşcat şi ars sălbatic.

■ Altcineva a întrebat dacă sînt surse militare, ofiţeri sau soldaţi români, dacă li s-a luat şi poziţia lor. Iepan a citat un fragment din ce îi scrie primarul Gherman Pantea lui Antonescu, primar numit chiar de mareşal: „M-am trezit în dimineaţa lui 23 octombrie aflîndu-mă în faţa unei teribile scene, pe toate străzile principale şi la colţuri stăteau spînzuraţi cîte patru sau cinci oameni, iar populaţia alerga îngrozită dintr-o parte în alta. Revoltat, am întrebat cine a făcut o asemenea cruzime, această ruşine pentru care nu o să putem să ne spălăm pe mîini niciodată în faţa lumii civilizate“.

■ Apropo de soldaţii români, din mărturia unui ofiţer la procesul lui Antonescu, scena relatează modul în care evreii au fost băgaţi în barăci şi incendiaţi: „În încercarea de a scăpa de agonia focului, unii s-au arătat la geamuri şi le-au cerut, prin semne, soldaţilor să-i împuşte, arătînd către capete şi inimi“.

■ Cineva din public a întrebat dacă există şi istorici români care să infirme acele evenimente. Mi-am ieşit din rolul de miliţian şi am zis că nu prea există istorici români care să confirme, pentru că istoriografia noastră nu e un subiect la modă. Nu întîmplător, cea mai bună şi cutremurătoare carte despre Antonescu e scrisă de un englez, Dennis Deletant.

■ Liviu Mihaiu a intervenit din sală, spunînd că Iepan să nu se aştepte la entuziasm, e ca şi cum ai sta la capătul unui pacient bolnav şi te apuci să-i spui că bunicul lui iubit a fost un criminal. Şi fiecare naţiune, a spus Mihaiu, îşi apără bunicul criminal ascuns în dulap. În mare e adevărat, deşi comparaţia lui Antonescu cu Churchill nu se susţine deloc.

■ Florin Iepan îi tot întreba pe cei care îl luau la întrebări „Dar dvs. ce faceţi pentru chestia asta?“. Lucru care a enervat pe mulţi, pe drept cuvînt. Înainte de eveniment, îmi spusese şi mie acelaşi lucru. I-am spus că îl susţin cum pot, deja l-am ajutat, dar trebuie să-şi asume *leadership* pe chestiunea asta, dacă tot a pornit-o. Nu ne putem ocupa toţi de un singur subiect. La un moment dat, am remarcat de la microfon că dezbaterea devenise un fel de şedinţă de terapie psihologică pentru Iepan, lumea îi zicea „fă, dom'le, filmul odată!“. De fapt, Iepan a vrut să ne provoace. A filmat totul şi vom apărea în film. Cred că sînt acolo nişte momente dramatice care vor face un documentar reuşit. Pînă la urmă, Iepan a reuşit: şi-a propus să ducă filmul spre lumea de azi, să nu fie doar un documentar istoric, ci un documentar despre noi şi istorie. Publicul a înţeles asta şi i-a făcut jocul.

■ De altfel, de cum am ajuns la sală, Iepan m-a întîmpinat cu tot cu echipa de filmare după el. De unde am început o discuţie uşor suprarealistă, filmată în întregime de parcă eram în casa Big Brother, în care eu încercam să înţeleg cum se va desfăşura evenimentul şi el încerca să mă provoace să spun chestii la tema Odessa. Pînă la urmă, am ajuns să punem un pariu filmat. El zice că România va intra într-o nouă formă de recrudescenţă a extremei drepte şi democraţia se va prăbuşi. I-am spus că peste 50 de ani, nepoţii noştri vor trăi într-o Românie mai bună, cum şi noi trăim într-o Românie mai bună decît a părinţilor noştri. La care el a răspuns că se gîndea la termene chiar mai scurte, la cinci ani. Am pariat pe o ladă de şampanie că peste cinci ani România va fi tot democraţie. Sînteţi martori.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Expirate

Azi-dimineaţă m-am dus în Piaţa Traian să-mi iau halca de carne. Şi m-am dus, lunea, ca de obicei, la CrisTim. Salamul săsesc este preferatul meu. Supărarea mea a fost că, luînd un kil şi ceva de carne de porc, mă pune naiba să miros carnea. Mirosea, puţea. De ce oare? Nu ştiu. Plătisem. Mi-am luat banii-napoi. Nu era prima oară cînd, în Traian, CrisTimu' îmi vinde expirate, gălbenele. Nu pot să-nţeleg: de ce o face? Şi o scriu cu inima mare. De trei ori produsele mi se păreau expirate. Tot de acelaşi număr de ori mi-am spus că mă întorc, că vreau să uit, şi de fiecare dată m-am înşelat. Nu, CrisTim vindea în continuare mezeluri îndoielnice. Şi azi-dimineaţă am dat încredere. Şi mi-am luat acelaşi pumn în gură. Repet, îmi place CrisTim. Dar nu la Traian. Ce să mai scriu? Azi-dimineaţă m-am dus în Piaţa Traian să-mi iau halca de carne. Şi m-am dus, lunea, ca de obicei, la CrisTim. Salamul săsesc este preferatul meu. Supărarea mea a fost că, luînd un kil şi ceva de carne de porc, mă pune naiba să miros carnea. Mirosea, puţea. De ce oare? Nu ştiu. Plătisem. Mi-am luat banii-napoi. Nu era prima oară cînd, în Traian, CrisTimu' îmi vinde expirate, gălbenele. Nu pot să-nţeleg: de ce o face? Şi o scriu cu inima mare. De trei ori produsele mi se păreau expirate. Tot de acelaşi număr de ori mi-am spus că mă întorc, că vreau să uit, şi de fiecare dată m-am înşelat. Nu, CrisTim vindea în continuare mezeluri îndoielnice. Şi azi-dimineaţă am dat încredere. Şi mi-am luat acelaşi pumn în gură. Repet, îmi place CrisTim. Dar nu la Traian. De ce? Fiindcă alt magazin de-ncredere nu am în apropiere.

PUBLICITATE

top talents romania

Transformă potenţialul tău în performanţă

Top Talents îşi propune să identifice tineri cu rezultate remarcabile şi să le ofere oportunităţi de carieră pe măsura potenţialului.

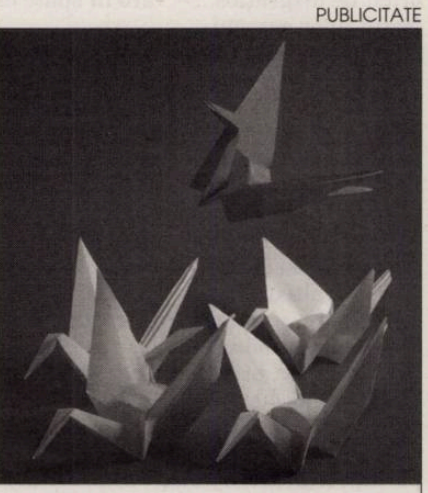

Înregistrează-te pe www.toptalents.ro până pe 18 aprilie

Invitat internaţional: Jan Ketil Arnulf, Ph.D., Associate professor at BI Norwegian School of Management, te provoacă la o discuţie despre construirea unei cariere în context global. Sesiune realizată în parteneriat cu BRD Groupe Société Générale

un proiect CATALYST

Coordonator: Cristian GHINEA

Butoiul cu pulbere arab

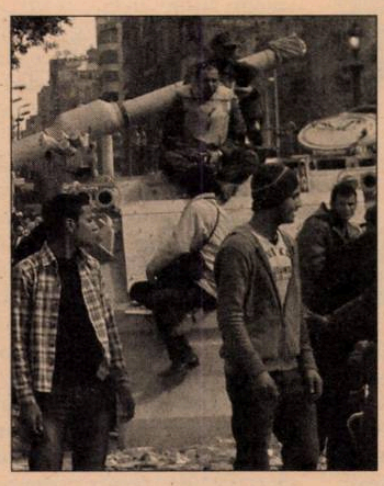

Texte şi opinii de:

- Carmen GAVRILĂ (jurnalistă)

„Martor la revoluţia din Egipt“

- Thomas CAROTHERS (expert în democratizare)

„Adevărat sau nu: despre democraţia arabă“

- Vlad MIXICH (jurnalist)

„Terapeutul lumii arabe“

- Filon MORAR (diplomat)

„Învăţămintele Estului European pentru Sudul Mediteraneean“

- Andrei ŢĂRNEA (director Aspen România)

„Bombele nu aduc o bună societate“

argument

Enervanţii de arabi

DILEMA VECHE

Butoiul cu pulbere arab

Adevărul e că poveştile astea cu revoluţiile tineretului arab, care iese în stradă şi protestează, enervează pe aproape toată lumea. Pentru că toată lumea vrea stabilitate şi predictibilitate. Astea două sînt pentru oamenii mari – politicieni, afacerişti, analişti – cam ce sînt jucăriile pentru copii. Dacă ar putea să-i scrie lui Moş Crăciun, oamenii mari ar cere să le aducă stabilitate şi predictibilitate. Dacă am fi avut bursă la 1848, s-ar fi zguduit nervos. Azi, preţul petrolului se mişcă bezmetic. Canalul Suez, Israelul, Frăţia Musulmană, exemplul Iranului, nebunul din Libia care se crede poporul – multe motive de îngrijorare. Tinerii ăştia arabi s-au apucat de revoluţii cînd lumea avea alte priorităţi. Sînt enervanţi. Mai ales că nu ştim exact ce vor, ce-i duce capul, ce le poate pielea. Mai ales că sînt în mod sigur nişte victime. Victime ale dictatorilor pe care i-au răsturnat sau, mai rău, pe care nu au reuşit să-i răstoarne. Victime ale oamenilor mari şi realişti care le vor confisca revoluţiile.

Acest număr din *Dilema veche* analizează povestea victimelor şi a posibililor profitori. O galerie de reputaţi analişti români şi străini încearcă să vă explice de la ce s-a pornit şi unde s-ar putea îndrepta. Filon Morar le dă nişte sfaturi: ce ar putea învăţa din experienţa noastră postcomunistă. Pentru că experienţa noastră (a Europei de Est) postcomunistă e un exemplu drag lumii: un cutremur politic imens cu rezultate benefice şi pentru noi, şi pentru lume şi fără mari bătăi de cap pentru preţul petrolului. O frumuseţe de revoluţii adică. Thomas Carothers ne avertizează însă că revoluţiile arabe ar putea să semene mai puţin cu Estul Europei şi mai mult cu Africa Sub-sahariană, acolo unde tranziţiile reuşite au fost mai degrabă excepţia decît regula, după valul de democratizare pornit în anii '90. Însă nu toate textele sînt aşa de analitice. Ghania Mouffok ne adresează un strigăt de durere dintr-o ţară în care revoluţia s-a pornit, dar nu a decolat: Algeria. Iar Ciprian Ciucu scrie un text cu cheie despre cîţiva tineri lideri arabi pe care i-a întîlnit recent. Vlad Mixich îşi foloseşte experienţa de terapeut pentru o analiză psihologică a acestor tineri. Rezultatul e paradoxal şi contraintuitiv: nu şomerii au condus revoluţia din Egipt, ci tocmai cei realizaţi profesional. Greu de analizat, greu de urmărit, greu de anticipat. Nişte arabi enervanţi. (**Cristian Ghinea**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 31 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Thomas CAROTHERS

Adevărat sau nu: despre democrația arabă

„Zidul Berlinului a căzut în lumea arabă“

DA ŞI NU. Comparaţia între valul extraordinar de schimbare politică din lumea arabă şi cel la fel de dramatic care a lovit Europa Centrală şi de Est în 1989 este tentantă. Azi, în Orientul Mijlociu, la fel ca în 1989, un număr impresionant de oameni obişnuiţi revendică cu curaj şi, de cele mai multe ori, nonviolent, un viitor mai bun pentru ei şi pentru copiii lor. Buba s-a spart la fel de rapid şi neprevăzut atît pentru experţii locali, cît şi pentru cei din afara regiunii. Iar procesul de contagiune între ţări – scînteile politice traversînd graniţele aproape în mod instantaneu – este izbitor de similar celui din Europa Centrală şi de Est.

Cu toate acestea, analogia cu 1989 este greşită din două mari motive. Primul – guvernele comuniste din Europa Centrală şi de Est au fost impuse din exterior şi păstrate la putere prin garanţia, mai mult decît convingătoare, a Uniunii Sovietice, de a interveni cu tancuri pentru a înăbuşi orice insurecţie. Atunci cînd puterea sovietică a început să dea semne de slăbiciune la sfîrşitul anilor '80, această garanţie s-a evaporat, şi regimurile comuniste au devenit dintr-odată extrem de vulnerabile la orice opoziţie mai puternică din interior.

Situaţia în lumea arabă este foarte diferită. Oricît de mult s-ar vorbi despre sprijinul acordat de America dictatorilor, autocraţiile arabe nu au fost şi nu sînt menţinute printr-o reţea de susţinere externă. Mai mult, ele au supravieţuit aceşti zeci de ani prin propriile puteri – în unele cazuri, mulţumită unui anumit tip de legitimitate monarhică hrănită cu petrol, şi în general cu ajutorul unor puternice forţe militare şi poliţieneşti. Este adevărat, Statele Unite au furnizat asistenţă militară şi economică în cantităţi generoase cîtorva dintre guvernări şi au salvat familia domnitoare a Kuweit-ului, Sabah, de la invazia irakiană din 1991. Totuşi, ca regulă generală, rolul Statelor Unite a fost mult mai puţin invaziv decît cel al sovieticilor în Europa Centrală şi de Est – întrebaţi doar cîţiva diplomaţi americani dacă îl consideră pe independentul rege Abdullah al Arabiei Saudite o marionetă a Americii.

În al doilea rînd, regimurile din Orientul Mijlociu sînt mult mai diverse decît erau cele din Europa Centrală şi de Est. Lumea arabă cuprinde o varietate de monarhi reformişti, conservatori, autocraţi, state tribale, state eşuate, bogate în petrol, sărace în apă – nesemănînd nici unul prea tare cu regimurile comuniste birocratice obosite din Europa Centrală şi de Est de la sfîrşitul anilor '80. Astfel, chiar dacă tranziţia în cîteva state arabe va fi în final similară cu cea din Europa Centrală şi de Est, ceea ce se întîmplă în restul regiunii este mai mult ca sigur fundamental diferit. Oricine ar încerca să prezică viitorul politic al unor ţări precum Libia sau Yemen, de exemplu, nu va ajunge foarte departe făcînd paralelisme cu Polonia sau Ungaria de acum 20 de ani.

Tranziţiile din Orientul Mijlociu seamănă mai mult cu cele din Africa Sub-sahariană

DE LUAT AMINTE. Europa Centrală şi de Est în 1989 nu este singura analogie istorică pe care observatorii politici o avansează. Unii citează Iranul lui 1979; alţii – Europa în 1848. Însă există o analogie mult mai potrivită: valul de prăbuşiri ale autoritarismelor care a cuprins Africa Sub-sahariană la începutul anilor '90. După mai mult de două decenii de guvernare a regulii celui mai puternic în Africa Sub-sahariană postdecolonizare, proteste populare cu un spectru cuprinzător, însă slab organizate, s-au răspîndit pe continent, revendicînd reforme sociale şi politice. Unii autocraţi, precum Mathieu Kérékou în Benin, s-au prăbuşit relativ repede. Alţii – ca Daniel arap Moi în Kenya – au rezistat, promiţînd într-o primă fază liberalizare politică şi apoi reconsolidîndu-şi poziţiile. Liderii occidentali, care au tolerat ani buni dictatorii africani, au avut un puseu brusc de ortodoxism al democraţiei în zonă, ameninţînd cu suspendarea ajutorului umanitar în ţările ale căror lideri refuzau să organizeze alegeri. Numărul democraţiilor electorale a crescut rapid de la doar trei în 1989, la 18 în 1995, transformînd pînă la sfîrşitul deceniului un continent, considerat autocratic pe termen nedefinit, într-un laborator al experimentelor democratice.

© C. Gavrilă

Thomas Carothers, *vicepreşedinte al Carnegie Endowment for International Peace, este un expert de top în studiile de democratizare, avînd opt cărţi publicate în domeniu. A studiat inclusiv democratizarea în spaţiul est-european, iar în 1996 a publicat un studiu de caz pe România:* Assessing Democracy Assistance: The Case of Romania *(Carnegie, 1996). Acest articol reprezintă o formă prescurtată a celui apărut în ediţia online americană a revistei* Foreign Policy *şi e republicat cu acordul autorului.*

Desigur, ca toate analogiile, comparaţia cu Orientul Mijlociu de astăzi este departe de a fi exactă. Statele arabe petrolifere sînt mult mai bogate decît orice ţară africană în 1990. Prezenţa semnificativă a sistemelor monarhice în lumea arabă nu are echivalent în Africa Sub-sahariană, orice ar zice „regi“ închipuiţi ca Mswati al III-lea din Swaziland. Cu toate acestea, există suficiente sau chiar mai multe similarităţi politice şi economice pentru a substanţia această analogie. Ar fi util ca decidenţii politici să analizeze rapid experienţa Africii Sub-sahariene pentru a înţelege cum şi de ce a existat o asemenea varietate de rezultate pe subcontinent – cîteva succese fragile ale democraţiei (Ghana şi Benin), reconsolidare autoritariană în altele (Camerun şi Togo), şi chiar războaie civile (Republica Democrată Congo).

„Şansele pe termen lung ale democraţiei sînt scăzute“

NU VĂ PIERDEŢI SPERANŢA. În epoca de glorie a răspîndirii democraţiei în anii '80 şi '90, entuziaştii democraţiei tindeau să nu acorde suficientă atenţie condiţiilor sociale, economice şi istorice pe care a survenit tranziţia. Democraţia părea să înflorească în cele mai improbabile locuri – fie ele Mongolia, Malawi sau Moldova. Comunitatea internaţională a activiştilor pentru democraţie considera că, atîta timp cît într-o ţară există o masă critică de susţinători ai democraţiei, condiţiile nefavorabile din fundal puteau fi depăşite.

Două decenii mai tîrziu, entuziaştii democraţiei şi-au nuanţat viziunea. Cel de-al treilea val al democraţiei a produs rezultate foarte amestecate în diverse zone ale lumii. Tranziţii promiţătoare, din Rusia pînă în Rwanda, au eşuat lamentabil. A devenit astfel evidentă importanţa coordonatelor „de plecare“ pentru succesul democratic. Dintre acestea, cinci prezintă o importanţă deosebită: 1) nivelul de dezvoltare economică; 2) gradul de concentrare a surselor de avuţie naţională; 3) coerenţa şi capacitatea guvernării; 4) prezenţa diviziunilor identitare, pe linie etnică, religioasă, tribală sau de clan şi 5) experienţa istorică a pluralismului politic.

Din acest unghi, lumea arabă nu prezintă o imagine prea optimistă. Sărăcia este endemică; şi unde nu e sărăcie, petrolul face legea. Disensiunile între sunniţi şi şiiţi sînt grave în unele ţări, iar tensiunile tribale bîntuie în altele. În cîteva ţări, precum Libia, coerenţa instituţiilor guvernamentale de bază este şocant de scăzută. În mare parte din regiune, experienţa istorică a pluralismului este precară. În faţa democraţiei se aşterne fără îndoială un drum greu.

Există totuşi în această diversitate politică şi economică a lumii arabe cîţiva sîmburi de speranţă. În Tunisia avem cu adevărat o clasă de mijloc bine educată. Protestele din Egipt au demonstrat potenţialul cooperării între diversele confesiuni. În Bahrein, Iordania, Kuweit şi Maroc există instituţii parlamentare cu tradiţie multipartinică. În plus, cei cinci factori menţionaţi mai sus sînt indicatori ai probabilităţii, şi nu pre-condiţii. Absenţa lor indică un drum dificil, însă nu imposibil. La urma urmelor, India nu a reuşit o notă de trecere aproape la nici unul dintre cele cinci puncte, şi cu toate acestea este un exemplu bun de democraţie care rezistă. Întorcîndu-ne la analogia cu Africa Sub-sahariană din anii '90, cel puţin o treime dintre statele africane au făcut un progres real democratic, în ciuda unei situaţii de plecare mult mai dificile.

„Islamiştii vor cîştiga masiv în alegeri libere şi corecte“

NU NEAPĂRAT. Mulţi observatori ai evenimentelor din lumea arabă se tem de deschiderea supapelor şi răbufnirea şuvoaielor islamiste, odată cu deschiderea opţiunilor politice pentru cetăţenii arabi. Aceştia invocă ca exemple victoriile islamiste din Algeria în 1991 şi Palestina în 2006. Această teamă este exagerată. Alegerile în care islamiştii au succes captează atenţia internaţională, dar nu reprezintă regula. Partidele islamiste au o istorie lungă de participare electorală în ţările musulmane, dar de obicei nu cîştigă decît o fracţiune mică din voturi. În studiul cuprinzător asupra participării politice islamice, publicat în aprilie 2010 în *Journal of Democracy*, Charles Kurzman şi Ijlal Naqvi au descoperit faptul că majoritatea partidelor islamice cîştigă mai puţin de 10% din voturi în alegerile la care participă.

Protestele care au cuprins lumea arabă au fost, pînă în momentul de faţă, remarcabile prin lipsa sentimentului islamic sau sectant, şi prin absenţa în regiune a unui lider religios charismatic precum Ayatollahul Khomeini, gata să preia puterea.

O victorie islamică undeva în Orientul Mijlociu nu poate fi exclusă, dar aceasta nu înseamnă că vom asista la Iran 1979 – episodul doi. Niciodată, în lumea arabă, cîştigurile electorale islamice nu au rezultat într-o teocraţie, partidele islamice consacrate în regiune dovedindu-se dispuse să conlucreze într-un sistem multipartinic. Mai mult, islamiştii nou aleşi nu ar avea calea liberă pentru a impune o teocraţie. Oricine este ales preşedinte în Tunisia sau Egipt va trebui să facă faţă populaţiilor mobilizate, prea puţin dispuse să mai accepte noi metode dictatoriale, ca şi militarilor secularişti, gata să reziste oricăror impulsuri teocratice.

traducere de Alexandra TODERIŢĂ

Ghania MOUFFOK

Alger, în căutarea unei mișcări

o cronică scurtă a anilor de jar

Sofiane Chebouki a intrat în comă profundă la secţia de arsuri grave a spitalului din Annaba, al treilea oraş ca mărime al Algeriei, aflat la cîţiva kilometri de graniţa tunisiană. „80% din suprafaţa corpului prezintă arsuri de gradul doi sau trei. Mai multe din organele sale vitale au fost şi ele atinse de foc", informează cu conştiinciozitate medicii care îl îngrijesc în nişte condiţii greu de imaginat. Sofiane este o nouă victimă a traiului în Algeria. Are 25 de ani şi „a încercat să se autoincendieze". Aceasta este formula preferată de presă: „încercare de a se autoincendia". Însă detaliile despre această voinţă spectaculoasă de a sfîrşi cu propria viaţă se regăsesc în cadrul rubricii „Pe scurt" în cotidianul *El Watan*.

Viaţa unui alt tînăr, un licean de 16 ani, a fost pe punctul de a se curma, în urma unei tentative de a-şi da foc, în interiorul liceului, în comuna Taher de lîngă Jijel, un oraş din est, la fel de spectaculos ca şi Annaba, situat între coasta Mediteranei şi munţi. „S-a stropit cu benzină înainte de a-şi da foc..."

Se simt insultaţi de această lectură simplificatoare: „Nici măcar nu ştim cît costă o sticlă de ulei".

Autoincendierea a devenit în Algeria noua modalitate de a-ţi exprima deznădejdea faţă de viitor. Întreaga lume este luată drept martor, prin intermediul telefoanelor mobile. Însă, înainte ca aceste imagini ale flăcărilor fatale să facă înconjurul lumii, ele fac, într-o primă instanţă, turul Algeriei. Totuşi, nu fac prea mare vîlvă, nici măcar nu ajung pe prima pagină a ziarelor, dînd astfel apă la moară simpatizanţilor regimului, care repetă „Algeria nu este Tunisia". Şi, într-adevăr, Algeria nu este Tunisia, în pofida a ceea ce promovează propaganda, nu pentru că se trăieşte bine în această ţară, ci pentru că flăcările infernului ne-au devenit într-atît de familiare încît ele sînt deja doar un alt fapt divers.

200.000 de oameni au murit, din 1991 pînă azi, în masacre, violuri în serie, maşinicapcană – un război civil, fără nume, fără chip, un război al umbrelor, fără eroi, fără călăi, numai cu victime. Victimele cui? Legea interzice o asemenea întrebare, iar orice persoană care riscă să întrebe acest lucru în public este pasibilă de a ajunge în faţa tribunalului. Această lege se numeşte, fără glumă, „Carta pentru pace şi reconciliere naţională". Sîntem provocaţi de o nouă generaţie care „încearcă să îşi dea foc", deşi nici nu am terminat pansarea rănilor anterioarei generaţii de sacrificiu.

Au ocupat strada sub forma unui complot sporadic, dar cotidian, aşa cum ţînţarii hărţuiesc boii în staule.

La fiecare 20 de ani, o generaţie o alungă pe cea precedentă şi inventează noi arme pentru a-i acuza pe dictatorii care ne ard încet timpul vieţii noastre. După acei kamikaze din anii '80, îi avem acum pe „cei care se autoincendiază", ca şi cum Algeria a devenit o imensă *manga*, inventată de spiritul demoniac al unui meşter al torturii chineze şti care, zi după zi, vă hărţuieşte conştiinţa şi vă transformă corpul în nişte simple bucăţi de carne suferinde. A muri devine astfel doar o altă modalitate de a fugi. A fugi, precum *harragas*.

Harragas se numesc cei care îşi încearcă norocul traversînd Marea Mediterană în bărci improvizate. *Harragas* s-ar putea traduce ca „cei care ard frontierele". Focul, deci, nu ne mai sensibilizează, însă nu pentru că nu am mai avea suflet, ci pentru că avem prea multe amintiri.

A trăi sub o dictatură este un travaliu zilnic, epuizant şi umilitor. Şi totuşi, fiecare generaţie care intervine pe scena publică, politică, rămîne dominată de foc: ea renaşte din cenuşa generaţiei precedente. Dezmin ţînd de fiecare dată afirmaţiile acestor orbi care stau închişi în bulele lor – oameni politici, specialişti pe problemele tinerilor, jurnalişti, toţi aceştia analizează în cadrul comentariilor lor, în saloanele din Algeria sau din alte ţări, şi se întreabă „Dar ce aşteaptă algerienii pentru a se pune în mişcare?". Din contră, algerienii se mişcă. De fapt, ei nu încetează în a se mişca. Manifestaţii, greve, arestări – o lume a anonimilor fără partid, apăraţi doar de umanitatea lor, dar care se regăsesc zi de zi pe străzi. Ei formează o rezistenţă incredibilă, opunîndu-se în acest fel voinţei puterii de a-i reprima prin intermediul loviturilor de baston, al grenadelor lacrimogene, al tancurilor pe care tinerii le numesc *azraïne*, adică *diavolul*. În vreme ce tunisienii ocupau străzile, zeci şi zeci de algerieni făceau acelaşi lucru în întreaga Algerie, pentru a-şi acuza regimul. Pneurile din baricade nici nu au avut timp să ardă complet că guvernul a găsit deja explicaţia, a pus în mişcare propaganda, a transformat aceste manifestaţii politice în manifestaţii „împotriva creşterii preţului la ulei şi la zahăr". Altfel spus, ei traduc într-un limbaj politicos ceea ce proclamă în buncărele lor: „naţiune de cerşetori pe care îi ţinem în frîu prin stomac".

M-am întîlnit cu aceşti tineri la Bab El Oued, în Belcourt, iar ei reformulează această politeţe într-o ură fără margini. Se simt insultaţi de această lectură simplificatoare: „Nici măcar nu ştim cît costă o sticlă de ulei"; ei manifestă tocmai pentru a reaminti că există, că sînt *acolo*. Acolo, pur şi simplu, în viaţă, în picioare, în ciuda arsenalului represiv care le înconjoară balcoanele, ferestrele, viaţa lor de zi cu zi. „Ei doar ne răpesc" – încă mai spun tinerii, avînd conştiinţa ascuţită ca o lamă de argint. Numai în cartierul în care aceştia se întîlnesc, există trei comisariate şi camere de supraveghere la fiecare colţ de stradă. Universul este deci unul carceral, cu supraveghere sofisticată, fără a mai pune la socoteală poliţiştii deghizaţi în civil, porecliţi *hnoucha* – „şerpii". În această lume plină de „şerpi", ei reuşesc totuşi să se mişte, să-şi facă simţită prezenţa. „Noi sîntem ca nişte vulcani", mi-a spus unul dintre ei, „din cînd în cînd scuipăm foc pentru a putea respira".

Ceea ce noi numim revolte sînt, de fapt, manifestaţii politice care sparg pereţii invizibili ce ţin libertatea prizonieră. Acestea permit fiecăruia să îşi extindă bucata lui de trotuar, spaţiul său vital care măsoară doar cîţiva metri, punînd focul între ei şi forţa brută a puterii. În acest timp, nici un preşedinte (şi ţin minte că după anularea alegerilor din 1992, am avut cinci preşedinţi: Chadli, care a demisionat, un Înalt consiliu de stat pentru a înlocui temporar preşedintele, condus de Ali Kafi, care va fi înlocuit, la rîndul lui, de Mohamed Boudiaf, asasinat, apoi de Zéroual, un militar ieşit la pensie care a preferat să demisioneze, apoi, în final, Bouteflika, de 74 de ani, care se află în acest post din 1999), nici un şef de guvern (nici nu îi mai numărăm), nici un ministru, nici un comandant al armatei (pe aceştia nu îi vedem niciodată, deşi, aşa cum ştie toată lumea, ei reprezintă puterea reală în Algeria), deci nici unul dintre aceştia nu riscă să-şi arate aici faţa descoperită.

© C. Gavrilă

Miniştrii care se plimbă cu mîndrie la televiziunea de stat, molfăind bilanţuri folclorice, nu au curajul de a se prezenta fizic în cartierele populare, locuri de rezistenţă, de revoltă şi de furie – nu numai locuri ale nefericirii. În Algeria, cei care ne guvernează locuiesc în altă ţară. Militari sau civili, membri ai oligarhiei care prăduiesc această ţară, trăiesc în închisori de aur, cu plajele lor private, cu restaurantele lor transformate în cluburi, iar cartierele lor sînt închise cu garduri de beton şi de fier. Toată ţara este încadrată de baraje, baraje ale poliţiei în oraşe, baraje militare şi ale jandarmeriei în sate.

După ce tunisienii, vecinii noştri de teritoriu şi de suferinţă, şi-au alungat preşedintele, pe Ben Ali, care era modelul dictatorilor noştri, al unei ţări care funcţionează, al cetăţenilor docili, al conturilor bancare generoase; de cînd lumea este cu susul în jos, autocraţii noştri au început să se mişte. Ca şi cum în cîteva zile ar fi putut repara ceea ce au distrus continuu timp de treizeci de ani. Iată-i distribuind cu puţin mai multă generozitate renta petrolieră, promiţînd să rezolve problema şomajului, pe aceea a locuinţelor şi chiar să afirme că „poate" vor ridica starea de urgenţă în vigoare din 1992. Competenţele lor se trezesc în mod subit, nu mai dorm. În mai puţin de două zile, pereţii capitalei sînt acoperiţi de afişe ademenitoare, invitîndu-i pe „tineri" să se prezinte pentru a obţine 30.000 de dinari ca „împrumut fără dobîndă" care îi va transforma pe toţi în antreprenori. Alţi bani aruncaţi pe fereastră.

Preşedintele Obama şi i-a îndepărtat pe toţi. Nu doar pe acoliţii lui Mubarak din armată, dar şi pe protestarii tineri de pe străzile din Cairo. Oricine cîştigă pînă la urmă, Obama pierde (...) Caracteristica definitorie a politicii externe a lui Obama a fost nu doar eşecul de a prioritiza, dar şi eşecul de a recunoaşte că e nevoie de aşa ceva. O grămadă de discursuri spunînd în esenţă „Eu nu sînt George W. Bush" nu ţin loc de o strategie.

NIALL FERGUSON, *NEWSWEEK*

Guvernul Ouyahia care decisese, fără să gîndească, să sugrume sectorul informal – în care trăiesc şomeri nedeclaraţi şi fără acoperire socială, dar şi oameni de afaceri foarte bogaţi care nu plătesc nici impozite, nici taxe sociale – a făcut un pas înapoi şi este ca şi cum ar fi declarat în mod solemn că nu mai există stat, însă că iubeşte prea mult scaunul pe care este aşezat. Partidele de opoziţie care aşteptau de cîţiva ani legalizarea: uite că două dintre ele au fost brusc recunoscute etc. Republica bananieră se dă în spectacol în toată aroganţa şi incompetenţa sa.

Mai mult, Mouloud Hamrouche, fost şef de guvern, Gorbaciovul nostru ratat, spune acelaşi lucru cînd declară politicos: „După 20 de ani, oamenii au realizat impasul, puterea a pierdut din aura sa de experţi pricepuţi, guvernul are mulţi bani, dar nu ştie cum să îi cheltuiască, nu ştie cum să mobilizeze potenţialul economic al ţării".

Există 150 de miliarde de dolari în rezerve valutare şi ei nu ştiu ce să facă cu ele... Şi cînd ne informează de ceea ce fac, se lasă mereu cu scandal, corupţie, transfer de bani publici cu miliarde de dolari dintr-odată. Se înţelege astfel reticenţa autorităţilor de a ridica starea de urgenţă, menţinută oficial „pentru a lupta împotriva terorismului". Un terorism pe care, de altfel, nu sînt capabili să îl oprească: în fiecare zi încă mai mor tineri în Algeria, fără ca „naţiunea recunoscătoare" să le aducă lauri. Un sicriu şi o înmormîntare... Dar tinerii ironizează de mult starea de urgenţă, au ocupat strada sub forma unui complot sporadic, dar cotidian, aşa cum ţînţarii hărţuiesc boii în staule.

Ghania Mouffok *lucrează ca jurnalist independent în Algeria.*

Publicat în Eurozine
www.eurozine.com
Copyright: Eurozine

traducere de Cristina GHEORGHE

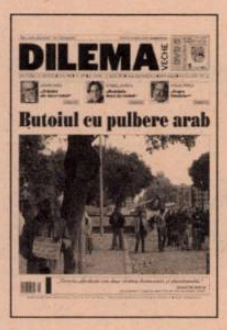

Carmen GAVRILĂ

Martor la revoluția din Egipt

Deja Egiptul ţinea prima pagină a ziarelor cînd am ajuns în Cairo. La aeroport, zona de sosiri era transformată în dormitor. Oamenii aşteptau să se facă ora 8, să se ridice interdicţia de circulaţie şi să poată pleca spre casă. În zona unei cafenele, cîţiva angajaţi ai aeroportului urmăreau la televizor imagini din Piaţa Tahrir şi bucăţi reluate dintr-un discurs al preşedintelui Hosni Mubarak. În paralel, discuţii intense. Unii îşi spuneau răspicat părerea, alţii erau reţinuţi. Nimeni nu ştia ce avea să urmeze. Odată cu dimineaţa, au început să apară taximetriştii care patrulau printre oamenii care se trezeau din somn şi culegeau clienţi. În Piaţa Tahrir, atmosfera semăna foarte mult cu cea din Piaţa Universităţii de la noi, în anii '90. Nu departe, într-o altă piaţă se adunaseră cîteva sute de oameni care se declarau susţinători ai preşedintelui. Încă din prima zi cînd am ajuns în Cairo era evidentă o stare ca de asediu, cu oameni uitîndu-se suspicioşi în toate direcţiile, cu propriile teorii despre ce se întîmpla şi despre ce avea să se întîmple, despre cine era în spatele revoltelor, un amalgam de teorii ale conspiraţiei mai mult sau mai puţin justificate, şi o mulţime de temeri proiectate. O atmosferă care nu s-a disipat nici pînă acum în Egiptul aflat în tranziţie – sperăm mulţi – spre democraţie.

© C. Gavrilă

Duşmanii din umbră

În timpul protestelor toate taberele fierbeau de acuzaţii şi suspiciuni. La cîţiva paşi una de cealaltă, tabăra pro-Mubarak şi cea anti-Mubarak arătau cu degetul. Un susţinător al preşedintelui îmi spunea atunci că duşmanul vine din afară: „Trebuie să privim în jurul nostru şi să ne căutăm duşmanii; noi aici în Egipt, creştini şi musulmani, trăim în pace unii cu alţii, ceea ce nu este în alte ţări din zonă. Îi cer să fie mai exact, cine crede el că sînt duşmanii? „Qatar-ul este un pericol, şi mai ales să nu uităm de palestinieni" spune foarte sigur, şi adaugă „Ei sînt cei mai mari duşmani ai Egiptului şi nu înţeleg de ce, din 1948 am fost mereu alături de ei şi i-am protejat, ba chiar fostul nostru lider Gamal Nasser a făcut şi război pentru a-i proteja. Mă întreb care este sensul acestor lucruri, care e beneficiul pentru egipteni?" După ce a epuizat lista celor pe care îi consideră duşmani, omul trece la cei pe care îi consideră prieteni: „Israelul şi America întotdeauna ne-au fost prieteni, ei ştiu ce loc strategic are Egiptul şi întotdeauna au încercat ca Egiptul să fie un loc sigur pentru ca şi Israelul să fie în siguranţă". Nu toţi egiptenii cred asta, un simpatizant al preşedintelui spune că Statele Unite l-au trădat pe Mubarak. „Am văzut ce au făcut ca să provoace toate astea, Mubarak nu le mai convine, să îi vedem cînd vor veni islamiştii, greşesc acum, cum au greşit cu revoluţia din Iran" – explică un tînăr. Încerc să aflu de unde vin sentimentele antipalestiniene. Un bărbat care se declară susţinător al preşedintelui acuza că militanţi Hamas s-au infiltrat în Egipt şi vor să destabilizeze ţara, ca să slăbească Israelul în colaborare cu Frăţia Musulmană. „Fraţii Musulmani au făcut toate astea, ei ţin legătura cu palestinienii, cu Hamas" – spune el. De partea cealaltă a baricadei, o manifestaţie anti-Mubarak acuză şi ea interese străine: „Aici sînt acum foarte mulţi străini, nu egipteni, care se dedau la aceste violenţe, nouă egiptenilor nu ne stau în fire". Nici jurnaliştii nu au scăpat de apartenenţa la cercul suspecţilor şi, în tabăra pro-Mubarak, un tînăr, furios că nu putea vorbi decît pentru radio, care nu avea după părerea lui impactul televiziunii, acuza presa străină că ar servi interese obscure: „Unde sînt camerele video aici? Nouă nu ne cere nimeni părerea, toţi jurnaliştii vorbesc doar despre demonstranţii împotriva preşedintelui nostru".

În timpul regimului Mubarak, un oarecare succes în ce priveşte opoziţia, mai mult decît partidele, au avut organizaţiile socioprofesionale de genul „Scriitori şi Artişti pentru Schimbare" sau „Jurnalişti pentru Schimbare", ori „Clubul Judecătorilor". La fel, dar pentru scurtă vreme, mişcări precum Kefaya, în traducere „Destul!", care cuprinde un mozaic de aderenţi, din toate clasele şi de toate orientările ideologice şi religioase: islamişti, comunişti, naţionalişti arabi, creştini copţi, intelectuali independenţi. Dar după o izbucnire fulminantă, alimentată de mass-media occidentală, mişcarea nu a trecut de la contestare la un program de măsuri ori reforme concrete şi a pierdut din ritm, ieşind din uitare numai în momente de criză.

Încă din timpul protestelor era clară diferenţa, inclusiv de credibilitate, dintre opoziţia din stradă şi cea politică. Jurnalista Dina Gamil îmi spunea atunci că aşteaptă mai multe de la mişcările de tineret decît de la partidele politice. „Mişcarea Kefaya aproape că nu mai există în realitate, doar în ziare unde membrii dau declaraţii" afirmă Gamil. În ce priveşte partidul declarat socialist Tagammu, jurnalista considera că nu este un adevărat partid de stînga: „Nu ştiu cum se mai poate numi de stînga. Iar în interiorul formaţiunii sînt diviziuni, au fost tentative de reformare a partidului, pentru a-l face credibil de stînga, dar fără succes". Nici liberalii egipteni de la partidul Wafd nu sînt o forţă credibilă. „Wafd, ce-i drept, s-a mai mărit, are acum un finanţator bogat şi a atras mai mulţi oameni, dar nu este un partid liberal în adevăratul sens al cuvîntului şi nu are o bază populară reală" mi-a spus Dina. Diferenţa între opoziţia născută în stradă şi cea politică este uriaşă. În stradă este şi acum o energie care în zona de opoziţie politică încă pare să lipsească. Vechile partide, fie ele liberale, naseriste ori socialiste, par să fi fost luate prin surprindere de evenimente, deconectate de stradă, s-au trezit împinse în faţă în negocieri la care nu ar fi visat pînă la proteste.

„Vor rata şi de data asta momentul" îmi spunea, în timpul protestelor, un tînăr care pur şi simplu se mutase în piaţă, de o săptămînă, şi noaptea dormea în cort. În Piaţa Tahrir erau cam şase mişcări de tineret, coagulate în special pe Internet, pe site-urile de socializare. „Mulţi dintre noi ne ştiam de pe Facebook, dar abia aici ne-am cunoscut faţă în faţă, am devenit prieteni, ne ajutăm unii pe ceilalţi, facem cu rîndul de pază în timpul nopţii, alţii se duc să cumpere provizii, pentru că sîntem aici pe termen lung, în nici un caz ce se întîmplă la nivel politic nu este ceea ce ne-am dorit" mi-a explicat o tînără. Din mişcările care au format nucleul protestelor din Tahrir, toată lumea se aşteaptă să se formeze viitoare partide care să fie mult mai active pe piaţa politică egipteană decît bătrînele partide foste de opoziţie. De altfel, şi armata le-a cerut liderilor mişcărilor de protest să se implice în politică formînd partide. Că e nevoie de partide noi spun cei mai mulţi analişti egipteni. „Din punct de vedere politic avem partide care au îmbătrînit prea tare, care ori au refuzat, ori s-au abţinut, ori au fost împiedicate să evolueze, să se maturizeze. E o mare diferenţă între a îmbătrîni şi a te maturiza. Ele au îmbătrînit, dar au încetat să crească, să se maturizeze politic, acum multă vreme. După părerea mea, aceste partide au ratat acest moment istoric şi ocazia de a se mobiliza şi de a acţiona ca o locomotivă pentru ca oamenii să ajungă la următoarea staţie, au aceleaşi mari disensiuni dintotdeauna, aceeaşi competiţie în chestiuni triviale, neimportante. Iar asta frustrează noua formă de opoziţie care a apărut pe străzi" explică Yehia Ghanem de la ziarul *Al Ahram*. Chiar un reprezentant al partidului liberal Wafd, Sameh Makram Ebeid, pînă de curînd unul dintre liderii partidului, mi-a confirmat luptele interne care macină partidele tradiţionale egiptene, Wafd fiind cel mai vechi dintre ele: „Am renunţat la funcţia din partid şi am rămas simplu membru pentru că nu sînt de acord cu direcţia pe care o dă partidului actuala conducere, nu sînt de acord să fim în alianţă cu Frăţia Musulmană".

Frăţia Musulmană a fost, dintre actorii politici, singura clar reprezentată în Piaţa Tahrir. Chiar dacă nu ei au pornit protestele, au sesizat ocazia mult mai repede decît partidele laice de opoziţie. Un jurnalist de la agenţia naţională MENA mi-a oferit o explicaţie interesantă: „De fapt, protestele şi-au avut rădăcina în cele organizate de creştinii de rit copt, în urma atacului cu bombă din noaptea de Anul Nou într-o biserică din Alexandria, creştinii au reacţionat la atacurile în serie asupra lor, iar restul egiptenilor au văzut că se poate să ieşi în stradă pentru a te apăra, iar Frăţia Musulmană a reacţionat şi ea rapid, implicîndu-se în proteste ca să nu fie mai prejos decît creştinii, ca să dea dovadă că poate reprezenta interesele musulmanilor". În ce priveşte temerea că Frăţia Musulmană, catalogată mişcare radicală, în pofida discursului moderat din ultima vreme, ar putea ajunge la putere, un bărbat din Piaţa Tahrir mi-a explicat: „Frăţia nu ar aduna mai mult de 25-30% din voturi, aşa că nu vor avea majoritatea". Şi totuşi, un astfel de procent ar putea oferi Frăţiei Musulmane un cuvînt greu de spus într-un parlament liber, cu atît mai mult în cadrul unei coaliţii pentru majoritate.

> *Adevărul este că atît realismul strict cît şi idealismul strict au dezamăgit. De multe ori, realismul este doar o justificare pentru a menţine* statu-quo*-ul autocratic, care nu e stabil pe termen lung, mai ales cînd în frunte se află narcisişti ca Mubarak şi Karzai. De multe ori, idealismul pleacă de la ideea că democraţia poate prinde într-o cultură fără clasă de mijloc sau fără nici un istoric al unor instituţii stabile.*
>
> JOE KLEIN, *TIME*

Pacea şi Frăţia Musulmană

Frăţia a fost întrebată dacă are de gînd să renunţe sau să modifice acordurile internaţionale ale Egiptului, aluzie la recunoaşterea Israelului de către Egipt. Răspunsul a fost nu, dar cu precizarea „vom schimba politica externă şi acordurile internaţionale doar dacă poporul o va cere". Într-un interviu pe care i l-am luat pentru Radio România, unul dintre liderii mişcării, Essam Aryan a evitat să spună cum va fi pe viitor politica externă a Egiptului: „Politica externă o face Guvernul, iar Guvernul dă socoteală Parlamentului". În condiţiile în care Frăţia spune că va respecta voinţa poporului în ce priveşte politica externă faţă de Israel, rezultatul este simplu de întrezărit: populaţia egipteană are în mare proporţie sentimente antiisraeliene. Preşedintele Hosni Mubarak a reuşit să facă un joc delicat şi dificil: să fie un aliat al SUA şi al Israelului şi în acelaşi timp să controleze sentimentele antiisraeliene din interiorul ţării. Jurnalistul Mohamad Saad de la ziarul liberal *Al Shorouk*, acreditat pe lîngă Frăţia Musulmană, spune că „dacă Hamas acceptă soluţia a două state, atunci sigur şi Frăţia va face la fel". Deocamdată Frăţia spune că nu doreşte puterea şi nici să formeze guvernul după viitoarele alegeri legislative, şi că nu va avea un candidat propriu la scrutinul prezidenţial. Dar un jurnalist care a dorit să îşi păstreze anonimatul mi-a declarat că, chiar dacă cineva ar putea crede că Frăţia nu doreşte puterea acum, cu siguranţă în cîţiva ani o va face. Reticent este şi Sameh Makram Ebeid de la partidul liberal Wafd, care spune că nu are încredere în discursul reformist şi moderat al Frăţiei şi atrage atenţia că articolul 2 al Constituţiei, care cel mai probabil nu va fi modificat pînă la următoarele alegeri, spune clar că islamul este religia statului iar *sharia* – legea islamică – este principala sursă de inspiraţie pentru legislaţia ţării. Liberalul mi-a explicat că Mubarak a plasat acest articol în Constituţie ca să liniştească sentimentele religioase ale egiptenilor, dar articolul nu a fost niciodată aplicat, însă dacă Frăţia Musulmană va deţine suficientă putere în viitorul parlament, nu va ezita să se folosească de acest articol ca să promoveze legi inspirate din *firq* – dreptul islamic. În interiorul mişcării sînt două curente, unul moderat şi unul radical. „Situaţia politică acum e de aşa natură încît e o necesitate pentru Frăţie să se prezinte lumii ca o organizaţie reformistă, nu ca una fundamentalistă, aşa că probabil se vor comporta ca atare şi vor colabora şi cu Occidentul, şi cu alte partide egiptene" consideră jurnalistul de la *Al Shorouk*.

***Carmen Gavrilă** este corespondent al Radio România Actualităţi.*

Ciprian CIUCU

Găsiți cîteva asemănări...

În noiembrie anul trecut am fost invitat să particip la primul forum al tinerilor lideri arabi şi europeni (1st Arab-European Young Leaders Forum) organizat de Ministerul de Externe al Austriei şi susţinut financiar de Fundaţia BMW. A fost o experienţă de învăţare serioasă pentru mine. Erau acolo tineri activi şi educaţi din toată lumea arabă, din Maroc şi Libia pînă în Bahrein, din calmul pe atunci Egipt, instabilele Irak şi Palestina şi tot Golful cel bogat.

Aveam ocazia rară să întîlnesc tineri dintr-o lume care nu îmi este uşor accesibilă, şi i-am cunoscut. Pe o parte dintre ei o să vi-i prezint şi dumneavoastră mai jos.

Anas

Este un tînăr sirian entuziast care lucrează într-un program guvernamental ce urmăreşte o mai bună calificare a tinerilor pentru a se adapta la piaţa muncii din Siria. Programul este ambiţios: are drept scop calificarea unei bune părţi din corpul profesoral sirian şi mai urmăreşte formarea de traineri care, la rîndul lor, să-i formeze pe alţii. Programul accentuează ceea ce numim în limba universală *soft skills:* lucru în echipă, comunicare, leadership etc. Şi este finanţat în principal din fonduri internaţionale, la care contribuie şi guvernul sirian. După ce Anas D. şi-a prezentat cu aplomb şi mîndrie programul la care lucrează, a venit rîndul întrebărilor. Un tînăr mai răutăcios dintr-o ţară europeană l-a întrebat de ce se concentrează Siria pe programe de formare profesională, şi nu pe dezvoltarea pieţei muncii sau pe încurajarea antreprenoriatului. Aşa am aflat că nu se prea poate, din motive culturale: în Siria este ruşinos să lucrezi la patron. Cu toţii preferă slujbe prost plătite şi sigure, la stat. Productivitatea e foarte mică, statul nu-şi permite salarii mari. Iar ca o femeie să lucreze la patron este exclus. Mi-a mărturisit că la ei este o expresie: „Patronii sug sîngele muncitorilor" *(blood suckers).* Expresia mi s-a părut familiară. Am aflat de la Anas că programul nu s-ar fi putut desfăşura fără sprijinul direct al preşedintelui Siriei, sub al cărui înalt patronaj se derula.

Balsam şi Lulwa

Mi-au atras atenţia chiar cînd am aterizat pe aeroportul din Viena. Fără să îmi doresc să accentuez şi eu stereotipuri rasiale, dar Balsam şi Lulwa semănau atît de bine cu personajul din frumosul desen animat *Aladdin*... Cele două surori erau îmbrăcate după ultima modă occidentală. Se remarcă prin două lucruri excepţionale: practică sport de performanţă, sînt campioane la scrimă, au fost la Olimpiadă şi sînt activiste în mişcarea de emancipare a femeilor. De ce sînt acestea lucruri excepţionale? Pentru că se întîmplă în Kuweit. Pe cartea lor de vizită scrie *Equality / Rights and Gender Equity*. În Golf, femeilor nu li se permite să devină atleţi de performanţă şi de multe ori nici să practice sporturi ca hobby. Strategia surorilor e simplă: în primul rînd, îşi demonstrează succesul propriu ca atleţi de performanţă, astfel devin modele pentru tinerele fete din Golf. În al doilea rînd, creează o nouă percepţie asupra femeilor, demonstrînd că acestea pot fi lideri şi formatoare *(trainers)* în timp ce antrenează atît fete, cît şi băieţi tineri. În cel de-al treilea rînd, promovează sportul în şcoli în rîndul tinerelor fete, tocmai pentru a dărîma zidurile ce duc la excluderea socială a femeilor în Kuweit. Le inspiră astfel pe tinere, care ajung să îşi dorească să se implice mai mult în domenii variate, destinate tradiţional bărbaţilor. Am primit cu mare plăcere broşura de popularizare a asociaţiei lor, frumos scrisă în engleză şi arabă, un material cu multe fotografii. Aşa am aflat că erau susţinute de fratele Şeicului, care le era ceva unchi... Fetele spun că fără sprijinul acestuia nimic nu ar fi fost posibil.

Cruzimea de care a dat dovadă Gaddafi împotriva propriului popor i-a dezgustat pînă şi pe acoliţii lui şi a deschis calea dezertărilor. Cîteva unităţi militare s-au răsculat şi s-au alăturat protestatarilor, doi piloţi de avioane au zburat în Malta pentru a nu asculta ordinele, o serie de înalţi oficiali, mai ales diplomaţi, şi-au dat demisia şi au trecut de partea contestatarilor. Curînd, cea mai mare parte din estul Libiei, inclusiv în mari oraşe ca Benghazi şi Tobruk, s-a declarat zonă liberă faţă de regim.

BOBBY GHOSH, *TIME*

Alia

Are aproximativ 35 de ani şi vine din Sultanatul Oman. Alia debordează de optimism şi entuziasm. Provine dintr-o etnie africană şi îi place să poarte culori vii şi turbane. Este o femeie cultă, bine pusă la punct cu scena politică internaţională, iar discuţiile cu ea sînt o plăcere. Nu cedează uşor şi este convingătoare. Chiar din prima seară, la petrecerea de bun-venit, am aflat de la Alia că avea mari emoţii. Era membră a Camerei Superioare a Parlamentului Sultanatului Oman şi se afla la sfîrşit de mandat. Nu ştia dacă va mai prinde unul nou, iar asta se decidea exact atunci, cînd ea venise la Viena. Aveam să aflu a doua zi că totul mersese bine, primise un nou mandat. Nici nu se putea altfel... În Sultanat, regele numeşte membrii Camerei Superioare a Parlamentului, iar regele îi era rudă, aşa mai pe departe, şi o avea la suflet. Era mîndră că se bucura în continuare de încrederea acestuia.

Ce aveau în comun aceşti tineri lideri din lumea arabă, în afară că erau educaţi şi plini de entuziasm? Vă las pe dumneavoastră să răspundeţi, dar vă rog să nu generalizaţi.

***Ciprian Ciucu** este director de programe la Centrul Român de Politici Europene (www.crpe.ro).*

Vlad MIXICH

Terapeutul lumii arabe

„De ce eşti îngrijorat? Vrei să-mi spui ceva? Nu-ţi fie frică!" spune bărbatul brunet aplecat ameninţător peste banca din care un puşti îl priveşte topit de frică. Aşa începe videoclipul pentru „Rais Lebled", cîntecul care a devenit imnul revoluţiei din Tunisia fiind preluat şi de tinerii din celelalte ţări arabe răzvrătite. „Generaţia Facebook" sau „generaţia miraculoasă" – a scris media occidentală excitată de apariţia unei noi legende: lupta tineretului arab pentru idealurile democratice. Prea corect politic, prea simplu ca să fie în întregime adevărat.

Cheia care a descătuşat valul revoltelor a fost atît de căutată, încît analiştii s-au oprit la cea mai evidentă: presiunea socială şi economică creată de numărul copleşitor al tinerilor din ţările arabe. Doar că în adîncul mlăştinos al inconştientului colectiv, cel care bolboroseşte frustrări şi dorinţe, un proces psihologic îşi căuta de ani de zile o finalizare. Nici o imagine nu surprinde mai bine acest conflict decît cea a bărbatului brunet din „Rais Lebled" – chiar preşedintele tunisian Ben Ali vizitînd o şcoală cu mulţi ani în urmă – care reprezintă autoritatea paternală, transmiţînd prin îndemnul „nu-ţi fie frică" un mesaj paradoxal: protecţie şi, în acelaşi timp, ameninţare. E întruparea modelului familial predominant de secole în lumea arabă. Un model a cărui valoare de adaptare a apus în ultimele decenii.

Şomajul crescut în rîndul tinerilor educaţi stă la baza revoltelor arabe. Aşa spune astăzi înţelepciunea populară din media. Şi totuşi, dacă privim cu atenţie la oameni... Mohamed Bouazizi este tunisianul a cărui moarte se spune că ar fi declanşat revoltele. Un tînăr vînzător ambulant care nu a apucat să termine liceul, Bouazizi, şi-a dat foc la o oră după ce poliţia locală i-a confiscat produsele. A devenit eroul lumii arabe, căci orice revoluţie are nevoie de o icoană. Dar gaz peste focul moşnit al revoltei turnau deja, de cîţiva ani, alţi tineri arabi. Dacă Bouazizi nu era educat, egipteanul Wael Ghonim era departe de a fi şomer. Ghonim, directorul de marketing al Google în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, a înfiinţat un grup Facebook, în vara lui 2010, ca reacţie la moartea unui alt tînăr informatician educat în Statele Unite, Khaled Said, ucis de bătăile poliţiştilor din Alexandria. Grupul de pe Facebook a devenit unul dintre principalele canale de comunicare ale protestatarilor din Piaţa Tahrir. Printre tinerii deveniţi figuri publice ale revoltelor din Egipt: Israa Fattah *(the Facebook girl),* director de resurse umane; Ahmed Maher (unul dintre fondatorii „Mişcării de Tineret 6 Aprilie"), inginer într-o firmă de construcţii din Cairo; Asmaa Mahfouz (lider important al „Coaliţiei Tineretului Revoluţionar"), informatician într-o firmă din Cairo. Toţi tineri educaţi, dar, similar altor lideri ai mişcărilor de tineri arabi, nicidecum şomeri. Chiar şi atunci cînd sînt reale, statisticile pot deruta. Dacă putem spune că mulţimile din Tunis şi Cairo au fost statistic dominate de tineri educaţi şi şomeri, modelul nu se aplică acelor conectori care au sudat mulţimile revoltate. Nici una dintre figurile publice ale „miraculoasei generaţii" arabe nu se încadrează în modelul servit ca explicaţie unică pentru acel „deodată" care a făcut diferenţa între generaţii. Trebuie că undeva, mai adînc, se găseşte altceva.

Autoritară, plină de reguli rigide, dar şi cu strînse legături emoţionale între membri – aşa este caracterizată clasica familie arabă. Psihoterapeuţii britanici vorbesc despre dificultatea şedinţelor de terapie cu familiile arabe, un obstacol important fiind nivelul scăzut de diferenţiere a sinelui observat în cazul tinerilor proveniţi dintr-un astfel de mediu cultural. Diferenţierea sinelui este abilitatea cuiva de a-şi separa funcţionarea emoţională şi intelectuală de cea a familiei. Murray Bowen este psihoterapeutul american care a studiat cel mai mult acest proces psihologic, concluzionînd că emoţiile indivizilor cu un nivel scăzut de diferenţiere tind să fuzioneze inconştient cu cele care predomină în familia de origine, dînd astfel naştere la un conglomerat emoţional, un *ego* de masă nediferenţiat. Bowen precizează că diferenţierea sinelui poate avea loc doar în cadrul unui triunghi format din cei mai importanţi doi membri ai familiei şi terapeut. Să fie acesta procesul psihologic care a lucrat în adîncime, oferind forţa necesară tinerilor lideri egipteni (membri importanţi ai marii familii arabe) pentru a se diferenţia de figura paternalistă a bătrînilor dictatori (ceilalţi membri importanţi din familie)? Dar unde este terapeutul?

© C. Gavrilă

Antenele de satelit au răsărit pe acoperişurile caselor din Orientul Mijlociu, lumina televizoarelor risipind din influenţa vechiului model familial arab. Autoritatea bătrînilor a fost slăbită de forţa informaţională a Televiziunii şi Internetului. Educaţia occidentală este de ani buni terapeutul lumii arabe, transmisă fie prin prelegerile de la „American University" din Cairo, fie prin emisiunile Al Jazeera. Susţinut discret de programele americane care promovează democraţia în lumea arabă (finanţate în fiecare an din ultimul deceniu cu sume mai mari decît cele 250 de milioane de dolari cheltuite în total în anii '90), acest terapeut a avut în unele locuri mai mult succes decît în altele. Fără a fi presaţi de spectrul şomajului, tinerii lideri egipteni şi-au găsit motorul în acest proces de diferenţiere. Doar astfel a fost posibil ca puştiul topit de frică să prindă glas în faţa bărbatului brunet. Acel „deodată" – care a făcut diferenţa între generaţii – nu este altceva decît rezultatul vizibil al unui proces psihologic pus de mult în mişcare. Iar revoluţiile din Nordul Africii spun povestea, neterminată încă, a diferenţierii de sine în lumea arabă.

***Vlad Mixich** este jurnalist la HotNews.ro şi are o licenţă în medicină şi psihoterapie.*

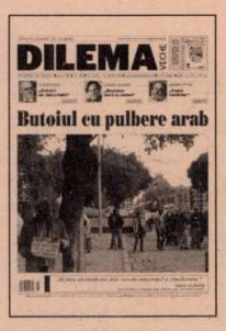

Christopher HILL

Obama al Arabiei?

Din 1989, lumea nu a mai asistat la o asemenea contagiune impetuoasă a libertăţii şi democraţiei, ale căror pasiuni arzătoare au cuprins o vastă şi veche regiune, cu o nevoie stringentă de reformă. Din Maghreb pînă în Levant şi Peninsula Arabică, istoria arabă s-a urnit spre o nouă destinaţie. O nouă generaţie de lideri pare a aştepta să intre pe scena istoriei.

Astfel de momente constituie adevărate provocări pentru decidenţii străini, care trebuie să vadă limpede lumea aşa cum este, dar şi cum ar putea fi în viitor. În încercarea de a face acest lucru, preşedintele SUA Barack Obama a fost apostrofat în legătură cu nevoia de a trece de partea bună a istoriei, sau – citîndu-l pe Bob Dylan – „să se dea la o parte din faţa noului [drum] dacă nu poate da o mînă de ajutor".

Sînt, într-adevăr, vremuri dificile şi schimbătoare pentru Statele Unite, mai ales într-un moment în care americanii se aşteaptă ca preşedintele lor să fie purtătorul de emoţii al naţiunii. Modul în care Obama face faţă apelurilor la acţiune, care vin atît de la dreapta cît şi dinspre stînga, poate să influenţeze decisiv finalul evenimentelor – deşi acestea sînt gestionate în primul rînd de către arabi.

Pe măsură ce îşi defineşte poziţia vizavi de crizele succesive din lumea arabă, administraţia Obama ar face bine să urmeze cîteva linii directoare, care să nu se schimbe odată cu fiecare buletin de ştiri.

În primul rînd, a te afla de partea bună a istoriei este una, dar a sugera că Statele Unite inspiră, dacă nu chiar conduc revoltele arabe, este cu totul altă poveste. Poate fi dificil de evitat această percepţie: în mare parte din regiune, presa americană e percepută ca o armă a unei Americi presupus omnipotente. Astfel, cînd reportajele corespondenţilor americani sună aproape ca un cor de majorete, se întăreşte percepţia că America complotează din umbră.

Christopher R. Hill, *fost secretar de stat adjunct al SUA pentru Asia de Est, a fost ambasadorul Statelor Unite în Irak, Coreea de Sud, Macedonia şi Polonia, trimis special al SUA în Kosovo, negociator al acordurilor de pace de la Dayton şi negociator-şef cu Coreea de Nord în perioada 2005-2009. Este decan al Korbel School of International Studies, din cadrul Universităţii Denver.*

De aceea, ar fi mai înţelept ca Obama să nu iasă să dirijeze traficul în plin ambuteiaj. Există momente în care preşedintele american ar face mai bine să ţină capul la cutie, cu riscul de a părea absent şi neimplicat. Acesta este unul dintre acele momente.

O analiză obiectivă a ceea ce se întîmplă la faţa locului este esenţială, însă se poate dovedi anevoioasă într-un spaţiu în care se amestecă simbolurile culturale ale unei lumi globalizate. În timp ce mulţi americani ar vrea să creadă că taberele se împart între cei care folosesc sau nu Twitter-ul, sau între cei cu sau fără profil de Facebook, alte elemente identitare sînt cele care contează cu adevărat în situaţia de faţă.

Desigur, nimănui nu-i place să vorbească de „tribalism" sau „conflicte de clan", însă aceste elemente de identitate joacă de multe ori un rol-cheie în predispoziţia oamenilor de a ieşi în stradă. De fapt, aura de incorectitudine politică a acestor termeni reflectă absenţa oricărui astfel de principiu organizator în societăţile globalizate contemporane. Însă acesta nu poate fi un motiv de a elimina astfel de categorii de analiză, acolo unde chiar se aplică.

În al treilea rînd, există cel puţin o motivaţie pentru revoltele arabe, care a infiltrat şi politica vestică: graba de a trece în plan secund faptele, riscurile şi viitorul, numai pentru a-i da afară pe băieţii răi. Acest sentiment este reflectat de sloganul devenit omniprezent în regiune: „Poporul vrea să răstoarne regimul".

Unii dintre aceşti „băieţi răi" au cam expirat, ca să ne exprimăm frumos. În unele cazuri, ei şi clica lor au furat mare parte din avuţia naţională. Cine ar putea considera această motivaţie în vreun fel inferioară scopului înalt al democraţiei? Atitudinea „să-i scoatem afară pe băieţii răi" este deci mai mult decît respectabilă. Însă, din păcate, nu conduce întotdeauna către mai multă democraţie.

Vor exista inevitabilele apeluri către Vest – mai exact SUA –, pentru a răsturna tiranul cu ajutor militar.

Cînd apar astfel de situaţii, decidenţii ar trebui să tragă adînc aer în piept şi să se întrebe cum a ajuns tiranul acolo. Cînd forţele conduse de americani au răsturnat regimul lui Saddam Hussein în 2003, nu s-a depus un minim efort pentru a înţelege cum un ţăran tiran ca Saddam a reuşit să acapareze puterea şi s-o păstreze atîta timp. Cum a manipulat el relaţiile dintre sunniţi şi şiiţi şi cum a gestionat atît de bine complexităţile sistemului tribal irakian?

Desigur, teroarea se afla la baza metodei lui Saddam, însă a existat şi un element de înţelegere a proceselor politice şi sociale interne. Statele Unite – acum, în cel de-al nouălea an de angajament militar, care a costat ţara mai mult de 1000 de miliarde de dolari, cu mii de vieţi americane şi irakiene pierdute – ar fi trebuit să încerce să înţeleagă aceste procese, cel puţin la fel de bine ca Saddam. Aceste lecţii ne-ar fi prins bine, ca să ştim cum să ne raportăm la noua lume arabă, care nu va fi neapărat şi democratică.

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Alexandra TODERIŢĂ

Liliana POPESCU

Uniformitatea în nedemocraţie

Într-un articol relativ recent (2010), Larry Diamond se întreba de ce al „treilea val" al procesului global de democratizare (Huntington) nu a atins Orientul Mijlociu şi Africa de Nord (OrMAN) – sau, mai precis, statele arabe. Într-adevăr, în timp ce valul început în sudul Europei cu Revoluţia Garoafelor în 1974 a făcut înconjurul lumii, atingînd America Latină, Asia şi Estul Europei spre sfîrşitul anilor '80, statele arabe nu au fost „contagiate" pînă de curînd. 2011 a marcat începutul unor revolte puternice în cea mai mare parte a lumii arabe, începînd cu Tunisia şi terminînd cu recentele demonstraţii paşnice, înăbuşite brutal de poliţie, în Siria (18 martie).

Este adevărat că în ultimii 20 de ani s-au produs anumite schimbări politice cu iz democratic în unele state din lumea arabă; de pildă, organizarea, pentru prima dată, de alegeri prezidenţiale cu mai mulţi candidaţi în Egipt, în 2005. Urmarea e nedemocratică: Mubarak a cîştigat cu o majoritate confortabilă, iar Ayman Nour – principalul opozant – a fost închis şi eliberat abia în 2009. Decizia organizării acestor alegeri a fost rezultatul unor demonstraţii ale unei mişcări largi, *Kifaya* (în traducere „Destul"). Schimbări semnificative, mai mici şi mai puţin vizibile, în ce priveşte drepturile civile şi chiar politice ale femeilor dintr-o serie de state arabe pot fi şi ele citate aici. Nu figurează aici prevederea legislativă adoptată de Libia lui Gaddafi ca nici o femeie sub 40 de ani să nu poată părăsi Libia fără a fi însoţită.

Nici un stat arab nu trece testul democraţiei electorale. Toate cele 16 state arabe din OrMAN figurează ca state nelibere în clasamentul *Freedom House*. Majoritatea au scorul 5 sau 6 la libertăţi civile (din 7, unde 7 înseamnă neliber). De ce această uniformitate în nedemocraţie? Unul dintre elementele cele mai vizibile care uneşte statele din regiune, cu excepţia Israelului, este că împărtăşesc islamul ca religie. Să fie islamul cauza pentru care valul de democratizare din lume nu a atins lumea arabă?! Specialiştii arată că printre statele musulmane din lume există unele – precum Albania, Malaezia, Bangladesh sau Turcia – care funcţionează conform unor reguli democratice şi respectă într-o măsură semnificativă drepturile cetăţeneşti. Prin urmare, islamul nu este cauza nemijlocită a lipsei democraţiei. Să fie atunci, oare, nivelul scăzut de dezvoltare economică? În ce priveşte nivelul de dezvoltare economică a statelor arabe, acesta este unul foarte inegal. Se regăsesc state foarte bogate – precum Kuweit, Bahrain sau Libia la un capăt al spectrului, şi state precum Egiptul, Yemenul sau Iordania – la celălalt. Pe de altă parte, nivelul dezvoltării umane, măsurat de Organizaţia Naţiunilor Unite, indică un nivel comparabil al tuturor statelor arabe cu state precum Ungaria, Africa de Sud şi altele asemenea, democratizate în ultimele decenii.

E un regim brutal, intolerant pînă la extrem cu disidenţii anti-Gaddafi şi brutal. Potrivit legii, o familie, ba chiar un întreg sat pot fi pedepsite pentru ceea ce a făcut un singur individ. Adunările „spontane" la care sîntem duşi, unde masele cîntau încontinuu „Allah, Muammar, Libia sînt una", sînt neconvingătoare şi dezgustătoare. Cei care se ocupă de noi sînt dezamăgiţi, ne dau lecţii: „De ce nu spuneţi adevărul?".

GEORGE BEYLE, *PROSPECT*

Unul dintre cele mai mari pericole percepute de către lumea democratică în ce priveşte regiunea OrMAN este proliferarea şi venirea la putere a islamiştilor. Se poate presupune, dacă ne uităm la un alt stat musulman, deşi ne-arab, din regiune, Iranul, că instalarea la putere a unui regim islamist ar însemna instalarea unui alt tip de regim, cel puţin la fel de nedemocratic precum cele prezente în statele arabe pînă acum. Aceasta a fost şi este încă temerea în ce priveşte Egiptul, de pildă, unde Frăţia Musulmană este principalul partid de opoziţie, cel mai solid organizat şi cu şansele cele mai mari de reuşită electorală viitoare faţă de partidul „democrat" al lui Mubarak.

Dacă observăm absenţa unei tradiţii democratice în regiune, vom deveni pesimişti – mai ales dacă vom lua în considerare teza conform căreia caracteristicile regimurilor dinainte de tranziţie îşi pun amprenta asupra construcţiei democratice ulterioare (Linz şi Stepan). Ştim din experienţa noastră, a Românei, ce înseamnă acest lucru. Pînă la începutul lui 2011, cele 16 state arabe au fost state autocratice, în care autoritatea la conducere îmbina represiunea cu diverse forme de reprezentare, consultare şi cooptare de către regim, avînd la dispoziţie mecanisme prin care se menţine la putere fără riscuri. În urma revoltelor, situaţiile din aceste state s-au diversificat. Avem represiuni atroce, precum în Bahrain şi Libia – cu final necunoscut încă; dar avem şi situaţii precum în Egipt, în care se produce o tranziţie spre democratizare. Referendumul de săptămîna trecută, organizat de un regim condus deocamdată de armată, a decis schimbări constituţionale importante, dar insuficiente în viziunea militanţilor pro-democraţie.

Intervenţia militară din Libia, întemeiată legal pe Rezoluţia 1973 a ONU, este un risc, dar şi o oportunitate pentru procesul de democratizare din lumea arabă. Riscul ţine de o posibilă reacţie naţionalistă şi islamistă în regiune. Oportunitatea este legată de un posibil rezultat pozitiv al intervenţiei – victoria opoziţiei libiene, dar şi de iniţierea unor investiţii în democratizarea Libiei şi a statelor arabe din partea lumii democratice. Regiunea are nevoie de stabilizare, dar de o stabilizare pe coordonate democratice. Situaţia Israelului şi a conflictului arabo-israelian este şi ea dependentă de rezultatul intervenţiei din Libia. Important ar fi ca cel puţin un stat arab să înceapă un proces de democratizare cu perspective de reuşită. Acesta ar reprezenta un reper şi o sursă de inspiraţie şi emulaţie în regiune.

Liliana Popescu *este conferenţiar la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative.*

Andrei ŢĂRNEA

Bombele nu aduc o bună societate

S-a încercat. Niciodată mijloacele militare nu au putut impune singure o societate democratică. Epopeea din Irak, dar şi a celui mai lung război din istoria SUA – cel din Afganistan – o dovedesc cu prisosinţă. *Odyssey Dawn* e un nume frumos pentru o necesară, dar gravă opţiune în Libia. Nu ştim dacă alegerea sa face trimitere la mitologia mediteraneeană sau la natura inevitabil înşelătoare şi de durată a angajamentului occidental în regiune. Indiferent cît de mult sau puţin vor dura aceste operaţiuni militare, şi ce rezultat vor avea, acest moment este consecinţa unui fenomen mai vast şi va fi urmat de o succesiune de evenimente care necesită răspunsuri. Există întrebări fundamentale: Cine este şi cum va arăta noua elită arabă? Care este modelul de urmat pentru societăţile eliberate de sub dictatură şi regimuri autoritare? Cît de grav şi de iminent este riscul fundamentalismului şi cum poate să fie efectiv combătut? În primul rînd, ele sînt întrebări pentru societăţile arabe din Africa de Nord şi Orientul Apropiat extins. Dar răspunsurile presupun şi opţiuni şi poziţionări dinspre lumea occidentală.

Libia este parte dintr-un proces de transformare fundamentală care a cuprins ca un incendiu lumea arabă şi musulmană. Acest vînt al schimbării a cuprins, în grade diferite, multe dintre ţările musulmane, din Tunisia şi pînă la graniţa Chinei. Nu am prevăzut aceste schimbări şi ele au venit dintr-o parte a societăţilor arabe şi musulmane de la care puţini se aşteptau. Multe presupoziţii se dovedesc astăzi profund eronate. Efectul cumulativ al tehnologiei, al comunicaţiilor şi educaţiei, cuplat cu forţa demografiei creează un seism politic regional care va avea efecte globale. Puşi în faţa acestor realităţi, trebuie să gestionăm procesul şi implicaţiile sale pentru Europa şi lumea occidentală. Nu se mai pune problema alegerii. Ea a fost făcută de succesul străzii şi al noilor elite arabe. Acestea nu sînt, în această etapă, contaminate masiv de fenomenul islamismului fundamentalist. Dar sînt la fel de vulnerabile pe cît este parfumul democratic cu iz de iasomie la fumul exploziilor.

Pînă în acest moment, toate forţele implicate în operaţiunile militare destinate să susţină rezoluţia 1973 a Consiliului de Securitate ONU privind Libia sînt occidentale. Sînt semne, deocamdată nesubstanţiate, că state arabe ar putea să se alăture. Este semnificativ pentru ca întregul efort de apărare a unui set fundamental de principii şi valori universale să fie credibil şi eficient. Dacă numai occidentalii sînt aliniaţi într-un asemenea exerciţiu, sau dacă natura implicit riscantă a unei operaţiuni militare aduce victime civile, opinia publică occidentală şi strada arabă vor întoarce rapid foaia. Lucrurile se complică şi mai tare dacă în ecuaţie se introduce decizia Arabiei Saudite şi a Emiratelor Unite de a trimite forţe în Bahrein.

Răspunsurile Vestului la această schimbare trebuie atent calibrate. Nu va fi uşor pentru că asistăm la un nou tip de tranziţie lipsită de instrumente puternice de persuasiune şi influenţă, cum a fost modelul democraţiilor occidentale şi al integrării europene pentru spaţiul ex-comunist. Prinse între provocările unor conflicte ideologice, religioase, comunitare şi adesea cadoul otrăvit al resurselor petroliere, aceste societăţi îşi caută drumul. Aşa cum se vede deja în Tunisia, Egipt, Libia, Siria, Bahrein sau Yemen, fenomenul este în plină evoluţie şi extrem de divers. Ţările occidentale sînt dublu incapacitate de istoria lor colonială şi de atitudinea cel puţin dubioasă faţă de oameni puternici şi regimuri autocratice în regiune. Sacrificarea valorilor şi dublul standard în tratamentul acestora şi al abuzurilor şi limitărilor libertăţilor fundamentale în regiune, în funcţie de prezenţa resurselor energetice sau a unor interese securitare locale, are un preţ semnificativ măsurat în gradul de credibilitate. De aceea, dacă fenomenul de schimbare are o profundă valoare democratică, pentru a reuşi pe termen lung, acesta trebuie activ şi energic susţinut de parteneri credibili. Nimeni nu e mai bine poziţionat pentru a oferi acest sprijin decît societatea civilă din lumea occidentală. Spre deosebire de guverne, nu este văzută critic de lumea arabă. Din contră, organizaţii ca Amnesty International sau Carnegie Endowment au fost între cele care au criticat constant abuzuri în ţări cu care statele occidentale aveau relaţii privilegiate. Instituţiile civice au credibilitate, expertiză şi vocaţie în facilitarea tranziţiei. Ele nu pot să suplinească rolul guvernelor şi al instituţiilor financiare. Pot, în schimb, să creeze punţi, să stabilească dialog şi să transfere experienţe valoroase sau chiar critice pentru perioada care urmează. Există o excelentă oportunitate pentru solidaritatea, dar şi expertiza în gestiunea şi accelerarea tranziţiei a unor instituţii ca OSI, Carnegie, NDI şi NRI, Westminster Foundation, Project on Middle East Democracy, World Movement for Democracy etc. Toate acestea au avut un rol important în facilitarea tranziţiei politice şi civice în Europa de Est.

© C. Gavrilă

Diferenţa importantă este că în ţările arabe nu e clar care este modelul spre care se îndreaptă. Puteri emergente pot să dea modele economice şi politice, dar nu toate sînt în mod automat democratice sau de natură să ofere o promisiune de libertate reală societăţilor arabe. Altele au interese economice şi sînt interesate să umple golul potenţial. Tocmai de aceea Turcia, o ţară simultan musulmană şi democratică, poate şi trebuie să joace un rol important. La fel, relaţia dintre UE şi Turcia are rolul unei hărţi de turnesol. Organizaţii neguvernamentale turceşti sau internaţionale – dar lucrînd prin Turcia – pot să fie exact instrumentul care să facă diferenţa în această luptă pentru inimi şi minţi în lumea arabă şi musulmană. Reţeaua institutelor Aspen, din care face parte şi Aspen România, are o serie de programe (Aspen Liberty Fellowship, Aspen Middle East Leadership Initiative, Iniţiativa pentru Palestina) care îşi propun tocmai să faciliteze dialogul între comunităţi, mediul de afaceri, societatea civilă. Aspen România va contribui la acest efort şi are nevoie de parteneri din societatea civilă românească românească şi europeană cu experienţă în proiectele de transformare democratică.

Lupta aceasta nu va fi cîştigată cu avioane de luptă, bombe şi rachete.

Cel mai probabil scenariu pentru Egipt este o „democraţie neliberală", cu alegeri cît de cît libere şi corecte, dar unde majoritatea aleasă restricţionează drepturile şi libertăţile individuale, abuzează societatea civilă şi foloseşte statul pentru a se menţine la putere. Cu alte cuvinte, pericolul nu e ca Egipt să ajungă ca Iran, ci să ajungă ca Rusia.

FAREED ZAKARIA, *TIME*

În Libia, în primă instanţă, procesul în curs are legătură cu apărarea vieţii cetăţenilor ameninţaţi de un regim dictatorial. Cînd represiunea devine crimă şi instrumentele ei devin militare, argumentele suveranităţii nu funcţionează. Pe de altă parte, întreaga miză a operaţiunilor depăşeşte doar acest obiectiv punctual. Imaginile transmise de media sînt în acest sens înşelătoare. Lupta aceasta nu va fi cîştigată cu avioane de luptă, bombe şi rachete.

Este foarte probabil ca următorul val în acest proces de durată să fie marcat nu de avioane de luptă, ci de organizaţii neguvernamentale. Acest lucru va fi posibil pentru că ele sînt deja prezente în regiune, lucrînd împreună şi alături de elita arabă emergentă, competentă şi dornică de succes.

***Andrei Ţărnea** este director executiv al Institutului Aspen România.*

PUBLICITATE

organizatori
INSTITUT FRANÇAIS BUCAREST
Livre HUMANITAS

parteneri principali
BRD GDF SUEZ

parteneri strategici
APA NOVA BUCUREŞTI
DACIA
Carrefour
Groupama Asigurări

cu sprijinul
orange

parteneri media
DILEMA
ifi

Filon MORAR

Învățămintele tranziției Estului European pentru Sudul Mediteraneean

Lumea arabă se află la o răspîntie istorică, asemănătoare în unele privinţe răscrucii din Estul european în anii '90. Mişcările contestatare din Tunisia, Egipt, Libia şi alte ţări din Nordul Africii şi Orientul Mijlociu au avut drept cauze cardinale o combinaţie explozivă de saturaţie faţă de un regim politic osificat şi opac, şi de cauze economice şi sociale. Ceea ce îngăduie justificat o analogie cu un '89 est-european.

Peste 20 de ani, deşi în contexte istorice, culturale şi geopolitice diferite, experienţa de tranziţie a României şi a regiunii poate oferi exemple utile, apropiate totuşi temporal şi geografic, şi pentru transformările în curs din ţările arabe, inclusiv sau mai ales din prisma dificultăţilor, greşelilor şi sincopelor ce pot fi evitate. Şi noi ar fi trebuit să învăţăm din ezitările şi greşelile tranziţiilor din Europa de Sud şi America Latină din anii '70.

Ţările arabe au şansa istorică să-şi schimbe radical, din interior, societăţile, dovedind falsitatea presupoziţiei incompatibilităţii democraţiei cu lumea musulmană. Cu toate acestea, ca şi la sfîrşitul anilor '80 cînd regimurile comuniste din Estul european au avut reacţii diferite faţă de frămîntările politice şi sociale (partidele comuniste din Polonia, Ungaria şi Cehoslovacia au demarat după 1985 reforme şi au început negocierile cu forţele de opoziţie, în timp ce regimurile din România, Bulgaria şi RDG s-au închis şi mai mult într-o carapace ideologică fals protectoare), regimurile *en place* în regiunea extinsă a Orientului Mijlociu oferă *răspunsuri diferite* în faţa mişcărilor contestatare cvasigenerale din regiune. Dacă regimurile din Iordania şi Maroc şi-au asumat şi au iniţiat un proces de reforme care să le transforme în monarhii constituţionale (Bahreinul a procedat recent la fel), reacţia Yemenului, Sudanului, Siriei şi Iranului pare a fi mai curînd de încercare de descurajare şi reprimare a mişcărilor revendicative, acompaniate de anunţarea unor reforme.

Altfel spus, unele regimuri vor să treacă împreună prin turbulenţele furtunii, altele vor doar să treacă valul. Înţeleg diferit modalităţile de atingere a scopului comun de menţinere la putere: unele prin *reforme cu consecinţe revoluţionare,* altele prin *conservare,* făcînd apel la represiune, tergiversare sau mimare. Primele – prin acomodarea solicitărilor tinerilor, altele – prin rezistenţă faţă de acestea, bazîndu-se pe presupusa capacitate de disuasiune şi represiune. Ultimului grup, evoluţiile din Libia i-ar fi fost încurajatoare, dacă nu ar fi existat un răspuns al comunităţii internaţionale.

© C. Gavriliă

Pe termen scurt, strategia evitării *revoluţiilor prin reforme* ridică problema dacă efectele acestora vor apărea suficient de rapid pentru a evita propagarea revoltelor. Pe termen lung, necunoscuta este dacă ţările care optează pentru reforme le vor duce la bun sfîrşit sau le vor abandona cînd redobîndesc sentimentul de control şi siguranţă.

Fragilităţile tranziţiei

Ţările arabe care se deschid către pluripartidism şi reprezentare politică autentică trebuie să se aştepte la *atomizare politică,* la inflaţie de partide, la sciziuni, fuzionări, la o dinamică politică halucinantă şi poate contrariantă, după încremenirea din regimurile autoritare. Tendinţa, la începutul tranziţiei, în condiţiile iruperii diversităţii încătuşate pe scena publică, este de a aloca în spaţiul public entuziasm şi energii în principal operaţiunilor de delimitare faţă de alţii, de afirmare *ex adverso,* prin opoziţie, a identităţii politice, sociale, religioase, etnice sau de altă natură. În politică, confruntarea este preferată cooperării, impunerea – negocierii, şi disoluţia – construcţiei. De regulă, instabilitatea legislativă este un corolar al absenţei unui consens iniţial minim asupra Constituţiei şi a legilor organice fundamentale.

Acestei etape, explicabile sociologic şi psihologic, îi urmează, după 3-4 cicluri electorale, o etapă de contractare, de selecţie şi reducere a partidelor din spectrul politic, de dobîndire a experienţei exerciţiului democratic şi, în consecinţă, de moderaţie. Esenţial este ca în prima etapă să nu existe sentimentul de excludere din spaţiul politic. În fond, unul dintre motivele majore ale revoltelor a fost *marginalizarea,* obstrucţionarea accesului la decizia politică a tuturor facţiunilor societăţii. Asigurarea sentimentului includerii, chiar cu riscul proliferării partidelor în forul legislativ (după primele alegeri din 1990, în Parlament se aflau 18 formaţiuni politice), este esenţial pentru pacea socială şi reconfortarea minorităţilor excluse înainte. Astfel, legi ale partidelor şi legi electorale care să nu prevadă dispoziţii restrictive, de pildă, număr minim ridicat de susţinători pentru înregistrare în cursa electorală sau un prag electoral mare sînt benefice. De asemenea, un sistem electoral de reprezentare proporţională, deşi mai puţin eficient în generarea unui sistem stabil de partide şi orientat spre eficienţă guvernamentală, este probabil de recomandat în prima etapă de tranziţie pentru că evită monopolul reprezentării unei circumscripţii de un singur partid, favorizînd reprezentarea în Parlament a mai multor formaţiuni politice care îşi vor transporta aspiraţiile şi nemulţumirile în forul legislativ, intrînd în jocul democratic al negocierilor, în loc să se vadă excluse şi rămînînd doar cu opţiunea protestelor şi acţiunii în stradă.

După ani de abuzuri, corupţie, nepotism discreţionar, noul sistem politic trebuie articulat spre transparenţa procesului decizional şi spre absenţa privilegiilor care ar decurge din exercitarea funcţiilor publice. Prelungirea *privilegiilor* sub o altă formă, e.g. justificate prin alegeri libere sau prin privatizări oneroase, suscită sentimentul de injustiţie care, dublat de estomparea diferenţei calitative faţă de regimul precedent, poate reduce încrederea şi loialitatea în regimul democratic. Tinerii au fost motorul Revoluţiilor Primăverii arabe în principal pentru că nu se regăseau în realităţile societăţilor ale căror baze se puneau în anii '60-'70, de generaţii şi în contexte diferite, ideologice şi naţionale, mai puţin pragmatice şi deschise global. Dacă nu se regăsesc nici în noul regim, *deziluzia* va face loc unor noi convulsii sociale.

Filon Morar *este diplomat, participant în misiuni de stabilizare, reconstrucţie post-conflict şi asistenţă electorală în Irak şi Georgia. Opiniile exprimate în acest articol îl angajează exclusiv.*

PUBLICITATE

Cristian CHIVU

Bine este nouă a fi frumoşi

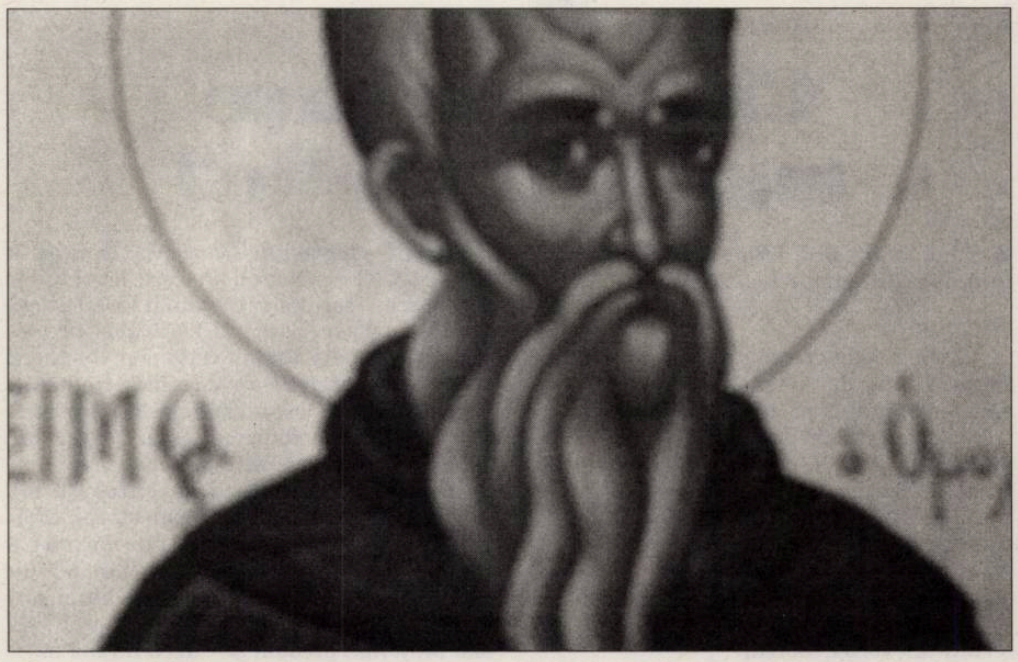

Eram în Thassos, o atmosferă duiostainică, plină de tandreţe cosmică, în luna septembrie, *Boedromion,* cînd grecii celebrau Marile Mistere de la Eleusis. Luna în plinătatea ei se desprinse dintre stîncile colţuroase şi se priponi în vîrful cerului, mîngîind hieratic marea prin mii şi mii de luminiţe care pîlpîiau ludic pe suprafaţa ei unduios tremurîndă. Marea părea un creuzet uriaş în care mustea incandescent frumosul inefabil. Îmbiaţi de acest spectacol celest, am coborît şi noi la ponton şi ne-am avîntat voioşi în această colimvitră, pentru a primi botezul frumosului. Odată astfel botezaţi, ne-am aşezat pe stînca de marmură, am deschis un butoiaş din vinul lui Macedon şi am început simpozionul *(syn* = împreună + *pino* = a bea). Personajele în cauză sînt: Eu (Cr.) botezat în piscină c-o mînă întinsă spre cer, Clement (Cl.) botezat prin stropire cu privirea în jos, Mihai (M.) botezat prin turnare cu gura deschisă, Ion (I.) botezat cu apă cam prea rece, cu privirea încruntată, Iulia (Iul.) botezată cu ochii întredeschişi spre absolut şi Costena (Cos.) botezată cu apă de munte, cristalină şi năvalnică, cu privirea aplecată.

Cr.: Dragi *sympotes,* curăţiţi fiind în această căldare incandescentă, astăzi vom vorbi despre frumos. Marele teolog Dionisie Areopagitul ne spune că în Dumnezeu binele şi frumosul se identifică: Acest bine – *agathon* – este lăudat de sfinţii teologi şi ca frumos *(kalon),* şi ca frumuseţe *(kallos),* şi ca iubire, şi ca iubit şi, prin toate celelalte numiri dumnezeieşti cuvenite frumosului de frumuseţe făcător şi plin de har. Urmînd pe Platon, el ne spune că frumosul este veşnic şi nici nu devine, nici nu se pierde. În Dumnezeu frumosul şi frumuseţea se identifică, din perspectiva Teologiei, însă referitor la Oikonomia, adică relaţiile Lui cu lumea, se disting, anume frumosul – *kalon* este creaţia care se împărtăşeşte de frumuseţe – *kallos,* iar frumuseţea – *kallos* este cauza înfrumuseţătoare a frumosului, adică Dumnezeu. Dumnezeu – accentuează Grigore de Nyssa, alt mare teolog – este împlinirea a tot ceea ce este bine şi frumos, fiindcă El este frumosul în sine. A fi frumos şi bun înseamnă a te împărtăşi de El ca bine şi frumos!

I.: Acest lucru este confirmat şi de viaţa noastră de toate zilele, a fi bun înseamnă a fi frumos şi a fi frumos înseamnă a fi bun. Îmbunătăţirea frumosului şi înfrumuseţarea binelui! Omul frumos este o mărturie încarnată a prezenţei lui Dumnezeu în lume.

Cr.: Maxim Mărturisitorul surprinde mişcarea anagogică a omului spre desăvîrşire: a fi, a fi frumos şi *telos*-ul, a fi veşnic frumos! Feldeinţa omului, ca să folosim un termen drag lui Cantemir, este frumosul!

I.: Da, şi să ne amintim şi de scara ontologică a lui Platon, care ne spune că omul, începînd de la frumuseţile de aici, din lumea noastră, urcă pururea, ca şi cum am folosi treptele de la frumuseţea ca formă, la frumosul moral, apoi la învăţăturile frumoase, apoi învăţătura despre Frumuseţe, pînă cînd ajunge la *telos-ul* itinerariului anagogic, la Frumuseţea în sine.

Cl.: Uşurel, exaltaţilor mistici, că, zburînd de la pămînt, pierdeţi contactul cu realitatea. Unul este frumosul necreat, Dumnezeu – altul cel omenesc, creat, teluric, trecător. Mi se pare o tendenţios de periculoasă amestecare a necreatului cu creatul! Nu mai zic de migma asta falacioasă dintre filozofie şi teologie. Şi luaţi aminte, există o mică mare deosebire între Dionisie şi Platon, primul pleacă de la frumuseţea dumnezeiască necreată şi ajunge la cea creată, pe cînd la cel din urmă – invers!

M.: Subscriu şi eu la ce zise Clem şi aş aplica o lovitură de graţie idealismului misticoid al celor doi răspopiţi, anume, preanecucernicilor, după modul vostru excentric de gîndire, parcă puneţi semnul echivalenţei între *kalokagathia* şi *theion kallos* – frumuseţea dumnezeiască! Evident, *kalokagathia,* ca ideal al Antichităţii de a fi bine şi frumos, atît în viziunea armonioasă a simbiozei binelui şi frumosului în transcendent a lui Platon, sau chiar şi în viziunea perfecţiunii etico-filozofice a omului în imanent a lui Aristotel, poate fi o pregătire pentru explorarea Frumuseţii divine; dar să nu se confunde cu *theion kallos!* Dar şi aşa diferenţele sînt funciare. Pară-mi-se, dragi prieteni, că vreţi să ne inculcaţi eretica idee a unei omogenităţi a frumosului, anume ideea frumosului unitar.

Cr.: *Pany ge,* orice frumos are în el o scînteie dumnezeiască. Orice frumos dă mărturie despre Frumuseţea în sine. Dilema *estetică sau filocalie*, promovată cu obstinaţie de teologia absolutist dogmatistă, pe care aş numi-o *schizofrenică* – pentru că se bazează pe mii de distincţii absolutiste şi schizoide – este falsă, pentru că frumosul este negreşit unitar. Profesorul Stamoulis de la Salonic vorbeşte despre *estetica filocalică a Ortodoxiei.*

Cl.: Aici greşeşti, pentru că uiţi un factor decisiv, moralitatea. Frumosul divin este intrinsec legat de morală, pe cînd pentru cel mundan moralitatea este o opţiune... tardivă, dacă e, şi cînd e! Şi cred că ar trebui separate ideologic, esenţial şi metodologic estetica mundană şi cea sacră. Prima, cred eu, rămîne la formă, a doua merge la esenţă. E ca şi cum ai compara pictura unui nud cu cea a unei icoane!

Iul.: Aici aş interveni şi eu, de vreme ce Costena a reuşit să se strecoare în acest mediu obstinat androcratic. Aşa cum s-a exprimat la alt simpozion Cristi, în binecunoscutul stil frapant apoftegmatic, mişcarea erotică a omului prin care acesta iese din sine către celălalt şi se revarsă *energetic* în el nu-i decît o necontenită sete de frumos. Şi ca întărire a acestei idei, vă citesc un fragment din Dostoievski, care surprinde succint, dar profund esenţa teologiei: „E adevărat, prinţe, că ai spus odată că frumuseţea va salva lumea? Domnilor, strigă el, adresîndu-se tuturor, prinţul susţine că frumuseţea va salva lumea! Iar eu susţin că asemenea idei frivole îi vin acum pentru că este îndrăgostit. Domnilor, prinţul e îndrăgostit; cum a intrat adineauri, mi-am şi dat seama. Nu te ruşina, prinţe, că o să-mi fie milă de tine. Ce fel de frumuseţe ar putea să salveze lumea? Am auzit-o de la Kolea... Eşti un creştin fervent? Kolea pretinde că dumitale însuţi îţi place să te numeşti creştin". Aici, evident, nu e vorba de frumuseţe ca o simplă realizare estetică, ci despre acea lucrarea vivificatoare şi unificatoare, care îl împlineşte pe om prin acel *eu einai* („a fi frumos") a lui Maxim Mărturisitorul.

Uşurel, exaltaţilor mistici, că, zburînd de la pămînt, pierdeţi contactul cu realitatea.

Cos.: Eu m-aş opune acestei viziuni, mă ierţi, simpliste. Mai întîi, în frumos nu există formă fără esenţă şi esenţă fără formă. Există însă o formalizare a esenţei frumosului prin constricţia esenţei în formă, care insurmontabil sucombă în... nimic, aşa cum există o esenţializare a formei prin mişcarea epectatică către *theion kallos* (frumuseţea dumnezeiească)! Apoi, relaţia dintre frumos şi moralitate nu este una intrinsecă, ci una complementară. A fi moral nu înseamnă a fi frumos, ci a încerca să fii frumos, iar atunci cînd moralitatea devine scop în sine şi se transformă în moralism, apare urîtul, adică nimicul. Există oameni morali care nu sînt frumoşi, aşa cum există oameni consideraţi imorali care sînt frumoşi!

I.: Bravo, Diotima, îi puseşi cu botul pe labe pe aceşti matematicieni ai Domnului. Dar, bine ar fi să spunem cîteva cuvinte şi despre binomul *kalon* („frumos") – *pros ti* („relaţie"), ca să subliniem dimensiunea personală a frumosului.

Cos.: Da, pentru că frumosul creşte doar în relaţie. A fi frumos înseamnă a fi frumos în relaţie cu cineva, a împărtăşi şi a te împărtăşi de frumosul celuilalt printr-o dinamică continuă ce frizează veşnicia.

I.: Foarte frumos şi bine spus, pentru că problema frumosului nu este în primul rînd una estetică, ci una ontologică. A fi frumos înseamnă a alege viaţa!

Cr.: Da, aşa este, iar concluzia simpozionului nostru poate fi asta: *frumuseţea va salva lumea*. De ce? Pentru că frumosul înseamnă în primul rînd a fi, iar urîtul înseamnă a nu fi, înseamnă a te abate de la calea ta ascendentă către *theion kallos,* a te scurge în *me on,* în nimicul din care ai fost luat. Omul frumos mîngîie timpurile, înfrumuseţează vremurile şi respiră frumuseţea de dincolo de vremuri.

Îmbătaţi de frumos şi de vin, ne-am întins pe stînci şi ne-am cufundat într-un somn iniţiatic, visînd ceea ce sîntem. Ne-am trezit în zori, fără lună, dar botezaţi. Şi a fost seară şi a fost dimineaţă, ziua Frumuseţii. Bine este nouă a fi frumoşi!

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

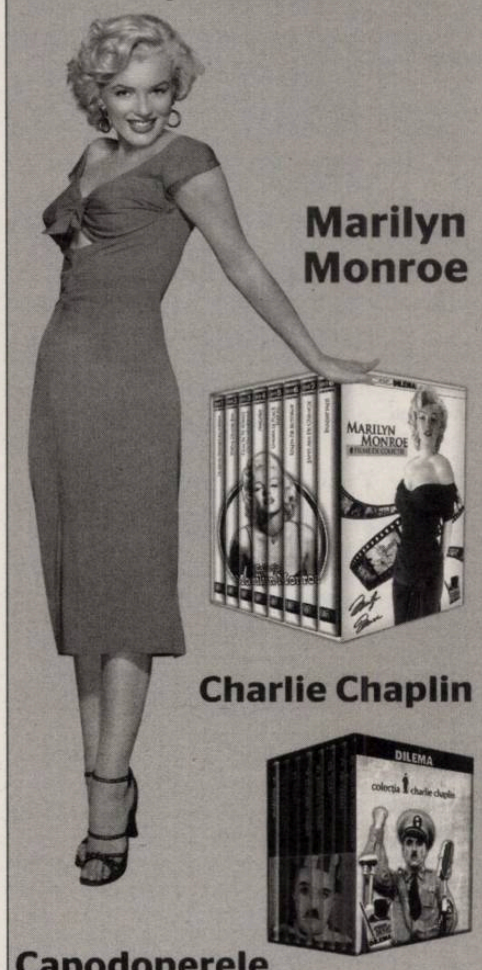

Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS din rețeaua VODAFONE LA 7485 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal*.....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (55 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (92 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (92 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (171 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 28 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7⁰⁰ - 22⁰⁰ (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

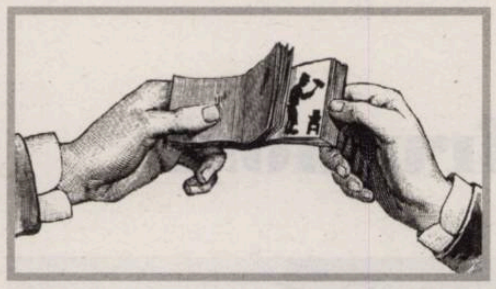

Marius CHIVU

feedbook

Cît de gingașe mai sînt ideile?

● **Paul Zarifopol, *Din registrul ideilor gingașe*, Editura ALL, 2010.**

„Astăzi, intelectualii propriu-ziși, dacă mai sînt vizibili, sînt deopotrivă dușmăniți din două părți: de lumea conservatoare și de cea revoluționară. Ei sînt atît de puțintei și de mititei, și lumile acestea așa de mari și grozave, încît la mijloc intelectualii se arată, iertați-mi vorba, destul de caraghioși. În general, le trebuie mult tact intelectualilor ca să nu fie caraghioși, cînd se întîmplă să fie aruncați în vreun scandal, indiferent dacă e acela un război de cafenea ori răfuiala unui contingent întreg. Intelectualului, autentic sau și de simplu amatorlîc, nu-i șade bine să stea *au-dessus de la melée,* fiindcă și așa e mult prea aproape de dînsa și poate să-l ardă, ci să se poarte așa ca și cum *la melée* ar fi tocmai la depărtare potrivită pentru ca s-o observe cît mai limpede. [...] Colaborarea intelectualilor se face fără vreo organizație și fără premeditare, și numai așa poate avea specifică valoare. Sindicalizarea inteligențelor este un nonsens. Să fie intelectual cît mai competent pe seama lui – destulă muncă va avea pentru o viață de om, fără să se mai încarce cu delegații, congrese și misiuni. Dar și altminteri, intelectualii, de orice specie, n-au nevoie să se îngrijoreze special și direct de soarta lumii. Hîrtia tipărită este încă la preț bun...“

Am citat *in extenso* un fragment, de actualitate, din eseul „Intelectualul“ publicat de Paul Zarifopol în volumul său de debut, apărut în 1926 – *Din registrul ideilor gingașe.* Eseistul avea atunci 50 de ani, făcuse un doctorat în Germania, iar peste numai cîțiva ani urma să devină primul editor al lui I.L. Caragiale – îngrijindu-i seria de *Opere* de la Editura Cultura Națională – și colegul lui G. Călinescu – scriind săptămînal în *Adevărul literar și artistic*. Fără pregătire filozofică serioasă și fără a fi devenit estetician (lucrarea sa de teorie literară a rămas neterminată), Paul Zarifopol a fost un anticlasicist convins, a crezut în autonomismul estetic (aparține celei de-a treia generații maioresciene, conform *Istoriei...* lui Nicolae Manolescu) și a fost un mare susținător al modernismului. Interesul său pentru filozofie a fost de natură estetică și s-a datorat tocmai nevoii de a înțelege conceptul modern de artă. De altfel, era un admirator al lui Flaubert, Valéry, Gide sau Meyrink, precum și – dacă nu mă înșel – primul cititor și comentator de la noi al lui Proust, căruia i-a consacrat un studiu încă înainte de Primul Război, adică la mai puțin de un an de la publicarea, în Franța, a primului volum din *În căutarea timpului pierdut*. Cu toate acestea, găsea romanul lui D.H. Lawrence – *Amantul doamnei Chatterley* – „literatură de fată bătrînă cu imaginația perturbată“, iar ideile din povestirile lui Andersen – demne de a fi cenzurate. Gusturile sale literare erau, în general, eclectice, iar despre literatura română a scris foarte puțin și amestecat. Chiar și în ceea ce-l privește pe Caragiale (un moralist de tip clasicist, destul de incult, oricum „învechit grozav“), reproșa *Momentelor* stilul gazetăresc și credea că teatrul său nu va mai fi gustat și de generațiile viitoare.

Revenind la *Registrul ideilor gingașe,* aici Paul Zarifopol face figura unui eseist politic, adept al liberalismului occidental, și al unui moralist (Montaigne a fost unul dintre modelele sale) a cărui premisă este că „politica, moravurile, arta, sportul și tehnica sînt materiile obligatorii pentru omul cultivat“. Eseurile sale sînt, de fapt, texte ironic-polemice, uneori impregnate de o fină satiră, în care pledează pentru „raționalitatea consecventă și responsabilă“, apără cultura, inteligența și gîndirea, în fața invaziei prostiei, amatorismului, imitației și violenței. Avînd o structură neconvențională, temele abordate variază de la filozofie, ideologie și politică la literatură, limbă și modă, iar cînd Paul Zarifopol face portretul „Tipului politic“, cel lacom de putere, limitat, corupt și agresiv, rostește fraze cu relevanță actuală: „Concentrată excesiv în actualitate, voința politică este, în fond, neaccesibilă judecății consecvente; fiindcă grupul politic și creatura lui n-au memorie exactă, nici răspundere...“ Eseistul e preocupat și de rolul intelectualului în societate, de relația dintre artiști și gustul publicului, dar, mai ales, de chestiuni legate de ideologie (feminism, fascism, marxism, comunism), de religie, diferențe de clasă, dictatură ș.a. Însă, în mod cu totul regretabil, din cele 36 de eseuri cîte conține volumul, această minusculă ediție de la Editura ALL reproduce doar 9. Lipsesc, astfel, eseuri esențiale, deopotrivă frumoase și provocatoare, fără de care ideile lui Paul Zarifopol nu mai apar „gingașe“ deloc. Căci după cum a demonstrat Nicolae Manolescu, „gingaș„ are aici sensul de „delicat“, adică provocator, chiar șocant. Lipsesc, așadar, eseuri importante și cît se poate de provocatoare (și nu doar pentru sfîrșitul anilor '20), precum „În procesul intelectualilor“ („Intelectualii sînt singurii vinovați de tot ce se întîmplă în viața societăților... Singuri intelectualii au fost în stare să prepare filozofic discreditul inteligenței, să dea prestigiu de argumentare disprețului și urii altor clase și meserii de intelectuali...“), „Feminism“ („Pentru noi, bărbații toți, femeia este un fenomen banal, obsedant și grav“), „Toleranță“ („Dacă e drept că anume clase sociale sînt istoric chemate să aplice anumite idei, aplicarea acestora se subordonează inevitabil intereselor acelor clase, și interesele sînt intolerante“), „Revolta contra istoriei“ și „Marxism amuzant“ („Socialiștii au produs, potrivit tacticei politice, și volume groase și broșurele. Volumul pentru intelectuali, broșura pentru lucrători. Și adeseori ce se spunea în volum nu se potrivea întocmai cu ce se spunea în broșură“), „Sentimentalii“, unde se face paralela între ideologi și poeții melodramatici („Marxiștii puri au putut face, în Rusia feudal agrară, stat comunist, cu imperturbabilă eleganță teoretică, fără să le pese cît de puțin de realitățile economice; desigur, un exemplu delicios de triumf al sentimentalismului pur în politică“), sau „Apologii penibile“ unde creștinismul și comunismul sînt puse în paralel: „Alături de ura împotriva bogatului și condamnarea lui radicală, stătea, în revoluția creștină ca și în cea comunistă de astăzi, o ură, tot atît de veninoasă poate, împotriva intelectualului“.

Din registrul ideilor gingașe a fost interzis în comunism și a fost reeditat abia în 1997 de Al. Săndulescu. Atît de „gingașe“ erau (și încă sînt) ideile lui Paul Zarifopol! Or, din prezenta ediție (care nu precizează nici cine este îngrijitorul, nici de unde sînt reproduse textele) nu se mai înțelege absolut nimic. Neprofesionistă pînă la iresponsabilitate, această apariție nu face decît să compromită cartea, precum și plasarea ei într-un nou context ideatic. „Produsele acelea inconsistente și difuze ale gîndirii comune“, cum definea ironic ideile Paul Zarifopol, rămîn, din păcate, chiar așa.

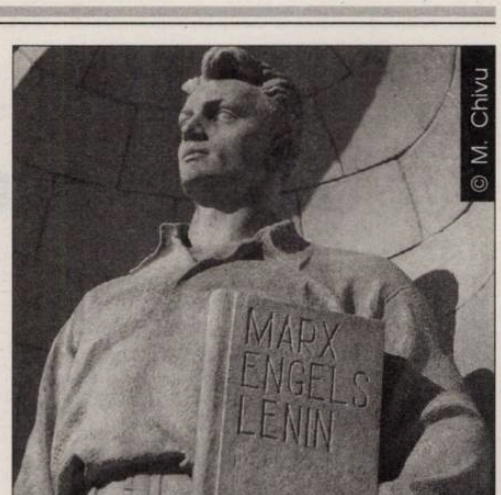

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jean Teulé, *Magazinul de sinucideri*, traducere din limba franceză de Magda Răduță, Colecția „Strada Ficțiunii“, Editura ALLFA, 2011.**

„V-ați ratat viața? Cu noi, moartea e un succes.“ Așa sună reclama acestui magazin de obiecte destinate sinuciderii. Marfa de aici constă în frînghii cu lațul gata făcut, pistoale cu un singur cartuș, lame de ras pentru tăierea venelor, o gamă largă de otrăvuri și venințuri, greutăți de beton prevăzute cu mîner, veșminte arăbești cu bombe, aristocratice truse de *seppuku* (chimonou și sabie *tanto)* sau artisticele kit-uri de sinucidere în maniera Alan Turing (măr otrăvit, pensule, vopseluri, șevalet).

Prăvălia cu pricina aparține familiei Tuvache, alcătuită din mamă, tată și trei copii. Cu excepția mezinului (Alan Tuvache), toți sînt perfect conformi cu aerul epocii, epoca însemnînd depresie generalizată, prezentatoare de știri ultrapesimiste, ploi de acid sulfuric, atmosferă și orașe moarte. Și cum trebăluiește ea așa, ca să răspundă cît mai eficient masivei nevoi de suicid, familia Tuvache pare o ramură desprinsă din coasta *Familiei Addams* și a sinistrei (adică negrei) sale comedii. Singura problemă e cu mezinul Alan, cel „bucălat și pistruiat“, care are defectul rîsului și al bucuriei din orice – lucru îngrijorător, întrucît se va dovedi mai contagios ca aviara.

Autorul acestui mic roman inteligent și amuzant descalecă în literatură din zona BD-ului, dar succesul la public pare să-i fi rămas la fel de iute de mînă. Prima ediție a cărții s-a vîndut în peste 110.000 de exemplare, textul alimentînd totodată un film de animație, un spectacol de teatru și un *musical,* plus un model de inel (conceput de un bijutier din Olanda). Cu un astfel de titlu, e o plăcere să te simți copil al străzii – al „Străzii Ficțiunii“, recent inaugurata colecție de beletristică de la ALLFA.

Iulia DONDORICI

Leipzig 2011

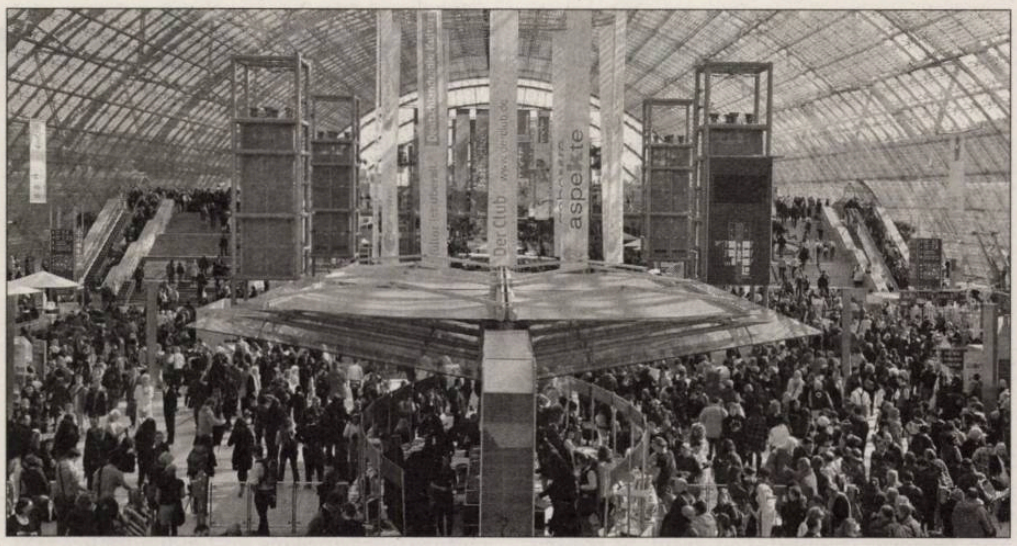

Orice ar face, Tîrgul de Carte din Leipzig stă în umbra Frankfurt-ului, care găzduieşte toamnă de toamnă cel mai important tîrg de carte din lume şi bate la fiecare ediţie noi recorduri – nu numai în ceea ce priveşte numărul vizitatorilor sau al editurilor participante, dar şi, de pildă, al licenţelor vîndute, chiar şi în vremuri de criză. În aceste condiţii, Leipzig-ul s-a profilat în anii din urmă din ce în ce mai puternic pe prezentarea literaturilor est-europene, tendinţă încununată anul acesta de prezenţa Serbiei ca invitată de onoare. Şi dacă la Frankfurt editorii şi agenţii merg pentru a face afaceri cu cartea, în Leipzig accentul cade pe relaţia dintre scriitori şi publicul cititor.

Ceea ce îi dă tîrgului din primăvară un aer aparte şi atrage an de an sute de mii de vizitatori (anul acesta s-a atins un nou record de 163.000 de vizitatori) sînt nenumăratele lecturi, tîrgul propriu-zis fiind dublat de festivalul „Leipzig liest" (Leipzig-ul citeşte), care se desfăşoară practic pretutindeni în oraş. Aici, publicul vine pentru a face cunoştinţă cu scriitori din toată lumea, pentru a lua pulsul literaturilor străine şi a-şi procura ultimele noutăţi în materie. Încă de dimineaţă, în ciuda frigului şi a unei ploi persistente, tramvaiele care merg în tîrg sînt supraîncărcate, încît abia reuşeşti să te urci. Şi, spre uimirea mea, această situaţie mai mult decît neobişnuită pe meleaguri germane nu reuşeşte să strice buna dispoziţie a grupurilor de călători, în majoritatea lor tineri, care îşi împărtăşesc cu însufleţire ce vor să vadă în ziua respectivă.

Pe 17 martie, la cîteva ore după deschiderea festivă, are loc un highlight mult-aşteptat: decernarea Premiilor Tîrgului de Carte din Leipzig, la categoriile beletristică (Clemens J. Setz, *Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes*, Suhrkamp Verlag), eseu (Henning Ritter, *Notizhefte*, Berlin Verlag) şi traducere (Barbara Conrad, pentru noua traducere a romanului *Război şi pace* de Lev Tolstoi, apărută la Hanser Verlag). Decernări mai mult sau mai mult puţin fericite, ele reprezintă un cîştig clar de vizibilitate publică a literaturii, dacă luăm în considerare publicul care ia cu asalt standurile editurilor cîştigătoare şi atenţia medială de care se bucură autorii şi cărţile lor.

Dacă literaturile est şi sud-est-europene nu mai sînt de ani buni o *terra incognita* pentru cititorul german, la fel de adevărat e că ele sînt încă percepute ca o piaţă nouă, în deschidere şi care mai are multe surprize de oferit publicului vestic. Deşi traducerile din acest spaţiu alcătuiesc un neglijabil 3% din totalul traducerilor de pe piaţa de carte germană, în ultimii doi-trei ani comentatorii vorbesc despre un adevărat boom al literaturilor din fosta Iugoslavie. Cu peste optzeci de scriitori invitaţi în cadrul a patruzeci de lecturi şi dialoguri cu publicul, alături de un număr uimitor de traduceri lansate de edituri germane de renume, prezenţa Serbiei la Leipzig nu face decît să confirme opiniile cele mai optimiste referitoare la menţinerea constantă a acestui interes în anii următori. Selecţia volumelor pare să fi avut loc în primul rînd pe criterii tematice, prozatorii şi poeţii sîrbi (dar nu numai) publicaţi în traducere iau ca punct de reflecţie războiul din anii '90 sau conflictele interetnice cu care se confruntă această regiune. De altfel, o bună parte din programul dedicat Europei de Est s-a legat de probleme actuale inclusiv în spaţiul german, cum ar fi discuţia – purtată aproape obsesiv şi cu accente clare de populism – despre fenomenul integrării imigranţilor sau despre recentele alunecări spre extrema dreapta din multe ţări europene. Mai mult decît oricînd, literatura a lăsat aici impresia că aduce, dacă nu răspunsuri, măcar perspective şi nuanţe fundamental noi referitoare la aceste probleme. Scriitorii români prezenţi la Leipzig au fost: Gabriela Adameşteanu, Radu Aldulescu, Adina Rosetti şi Răzvan Rădulescu.

Dincolo de astfel de aspecte schimbătoare, Leipzig-ul, rămîne o sărbătoare a cititorilor, care deocamdată nu par să se îndepărteze de cartea pe suport tradiţional nici în mult discutata epocă a mediilor digitale.

***Iulia Dondorici** este traducătoare.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Recomand apăsat – ca pe editorialul nr. 1 al lunii martie – caricatura lui Ion Barbu din *Adevărul*, în care, la întrebarea unuia: „De ce n-au românii caracter şi bun-simţ?", celălalt îi răspundea, sec şi admirabil: „Fiindcă românii au talent". (Radu Cosaşu)

■ După Arghezi şi Bacovia, Editura Casa Radio a scos încă două CD-uri carte în minunata serie „Colecţionarul de voci": Miron Radu Paraschivescu – *Şase cîntice ţigăneşti şi alte poeme* rostite la radio în perioada 1964-1968, cu un cuvînt înainte de Bogdan Ghiu; şi Gellu Naum – *Vîrsta semnului. „Cîteva din frumoasele mele poheme"* rostite la radio în 1967/1991/1999; cu o prezentare de Simona Popescu şi un documentar radiofonic de Anca Mateescu. Prea tari să le rataţi! (Marius Chivu)

■ Scriitorul Philip Roth a împlinit de curînd 78 de ani. Nu există o „omagiere" mai adevărată decît aceea de a-i citi cărţile. *Complexul lui Portnoy* a apărut de curînd într-o nouă ediţie, în colecţia „Top 10+", la Editura Polirom. Un roman scandalos despre libertate. Scris cu un umor nebun. Şi cu un cinism cel puţin la fel de mare. (Ana Maria Sandu)

■ Undeva în România există o aşezare omenească pe care nici o hartă administrativă nu o recunoaşte. Povestea e spusă în *Valea Corlatului*, un documentar realist despre o situaţie cît se poate de absurdă, realizat de Stéphane Luçon. (Matei Martin)

Gruia DRAGOMIR

bon de lectură

Pe uscat cu Augusten Burroughs

„Am vrut să arăt tuturor că doar pentru că nu mai bei nu înseamnă că nu mai poţi să fii nebun şi amuzant."

Din păcate, la noi, cînd vrei să te laşi de băut, ori o faci *cold turkey*, ori n-o mai faci deloc. Noi nu avem obiceiul/cultura întîlnirilor AA (alcoolicilor anonimi), unde găseşti un oarecare sprijin şi un sponsor care să te „monitorizeze" şi să te motiveze. Cînd m-am lăsat de băut, am căutat cît mai multă literatură care să-mi vorbească despre acest lucru, aşa cum vorbesc alcoolicii la întîlnirile AA. Iar romanul *Dry: A Memoir* al lui Augusten Burroughs a fost de cel mai mare ajutor. Şi pot spune că, din acest punct de vedere, Augusten a fost sponsorul meu.

Augusten Burroughs nu este un autor total necunoscut publicului românesc, pentru că există o traducere în română a romanului *Alergînd ca apucaţii* – „amintirile din copilărie (una tulburătoare, traumatizantă, dar descrisă cu foarte mult umor)" – aparţinînd autorului american gay. *Dry*, chiar dacă scrisă înainte de *Alergînd ca apucaţii*, este continuarea „amintirilor din copilărie" (are loc la şapte ani după *Alergînd...)* şi documentează lupta lui Augusten cu alcoolismul, dar şi cu moartea iminentă a prietenului său, Pighead, infectat cu HIV. În roman, Augusten locuieşte în Manhattan şi are o carieră promiţătoare în publicitate, dar beţiile *hardcore* din fiecare noapte/zi îi afectează, din ce în ce mai mult, atît cariera, cît şi sănătatea. Nimic nu poate ascunde mirosul de alcool pe care Augusten îl emană prin toţi porii, nici apa de toaletă cu care se dă pe limbă, nici bomboanele mentolate, iar clienţii nu se simt foarte confortabil să negocieze cu un om „alcoolizat". De asemenea, pe unii clienţi îi sună pentru a le propune o partidă de sex prin telefon, tot dintr-o euforie oferită de alcool. Inevitabil, la un ultimatum oferit de şeful său, Augusten ajunge într-o clinică de dezintoxicare, iar aventurile de aici se întind pe mai bine de jumătate din numărul de pagini. În stilul caracteristic, totul este povestit cu mult umor, cinism şi multă autoironie – „haine" care îmbracă toată experienţa în ceva mai puţin dur decît realitatea frustă a întregii experienţe. Cea de-a doua jumătate a cărţii este despre greutatea de a rămîne „pe uscat" într-un oraş ca Manhattan, ducînd un stil de viaţă ca al său, cu un prieten infectat cu HIV şi cu colegi de serviciu care îl tachinează cu reclame şi sticle de alcool. Noua personalitate a lui Augusten, cea „pe uscat", nu este deloc *fun*. Acesta îl părăseşte pe Pighead şi se îndrăgosteşte de un *crack junkie*, pe care-l întîlneşte la dezintoxicare. Pighead moare în final, iar Augusten recidivează într-o frenezie alimentată de alcool, cocaină, crack şi altele. Totuşi, este doar o recidivă justificată, iar finalul îl prinde pe Augusten curat/pe uscat şi ajutînd chiar şi pe alţii să pună viciile de-o parte.

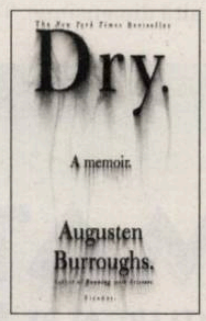

Din peisajul nostru literar lipseşte cu desăvîrşire un autor (necesar) ca Augusten Burroughs, care să scrie fără nici o inhibiţie şi fără exagerări sau stridenţe despre orientarea sa sexuală. Din acest punct de vedere, literatura noastră n-o mai fi în sertar, dar nici n-a ieşit din „dulap" *(in the closet)*. De asemenea, nu cred că există vreun roman *made in Ro* care să vorbească despre cum e să fii „pe uscat", pentru că majoritatea scriitorilor noştri sînt prea preocupaţi să se înece în alcool şi să scrie literatură alcoolizată.

Augusten Burroughs este „pe uscat" de 15 ani şi este considerat a fi una dintre cele mai amuzante persoane din State.

***Gruia Dragomir** este jurnalist.*

craii de burta veche

Regina Margot

Coaceţi în spuză 6 cartofi frumuşei, de soi făinos. Cînd s-au făcut, cojiţi-i şi puneţi-i într-un castron, cu o bucată de unt. Zdrobiţi cartofii şi pasaţi-i printr-o sită, cît sînt încă fierbinţi. Fierbeţi îndelung un cocoş, pînă cînd carnea se înmoaie şi se desprinde de la sine de pe oase. Pasaţi carnea şi amestecaţi-o cu piureul de cartofi. Diluaţi pasta obţinută cu un volum egal de supă de pasăre îngroşată cu rîntaş de făină rumenită în unt. Strecuraţi amestecul prin etamină şi păstraţi-l la rece. În momentul servirii, reîncălziţi supa groasă pe *bain-marie* şi turnaţi-o peste feluritele garnituri, într-o supieră.

Necunoscuţi în Franţa, pe vremea reginei Marguerite de Valois, decît, cel mult, ca furaj, cartofii s-au bucurat, în ultima parte a secolului al XVIII-lea, de o aură regală: aleea principală a Grădinilor Tuileries a fost plantată cu cartofi exotici şi frumos înfloritori, numiţi, apoi, pentru multă vreme, şi *oranges royales;* tot pe atunci, regina Marie-Antoinette îşi împodobea ţinuta cu flori de cartof. Nu în ultimul rînd, cocoşul reformat (prin fierbere, aici), încorporat în piureul regal de cartofi aminteşte de căsătoria politică a regelui hughenot Henric al III-lea de Navara cu regina catolică Margot.

Amicul Dejun

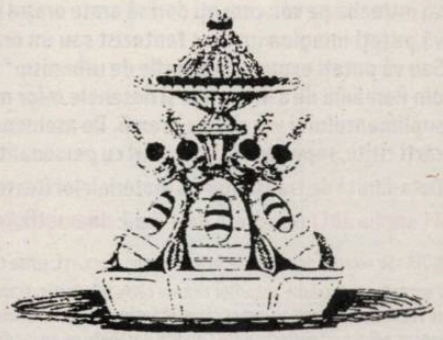

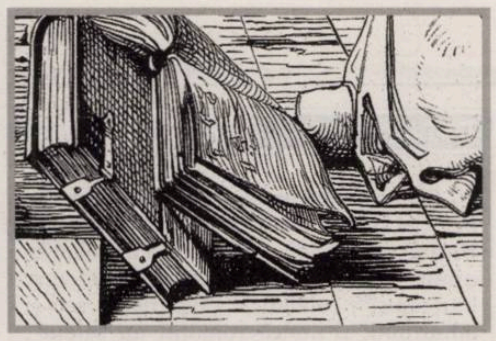

Simona SORA

biographiti

Un martor al sensului

Am o superstiţie în legătură cu cititul: dacă, într-o perioadă scurtă de timp, dau, întîmplător, în cărţile pe care le citesc, de un nume, un titlu, o trimitere care se repetă, las orice altceva şi mă duc aţă unde sînt „trimisă“. Lecturile în acest sistem au fost întotdeauna surprinzătoare – şi dacă nu ştiam cartea respectivă, dar şi cînd credeam că o ştiu prea bine. Se făcea o legătură, se lumina sensul unui personaj pe care-l uitasem de mult, primeam un sfat, într-un mod suficient de indirect ca să ţin seama de el. Să nu credeţi că mă las deturnată uşor: trebuia să dau de respectiva referinţă cel puţin de trei ori. În plus, deturnarea era legată şi de ingredientul acela care, de la un timp, joacă un rol esenţial în alegerea cărţilor: senzaţia că te priveşte personal. E o senzaţie care trebuie să aibă legătură şi cu cotloanele neocupate ale biografiei de cititor sau, cine ştie, doar cu curiozitatea. Aşa l-am citit, mai recent decît mi-aş fi dorit, pe Karlfried Graf Dürckheim.

poartă, în această carte, un dialog cu un preot ortodox din Franţa, iniţiatorul Centrului de cercetare şi meditaţie de la Béthanie, în Lorraine. Iar Alphonse Goettmann însuşi a ajuns la ortodoxie după cezura personală pe care Dürckheim i-a provocat-o în propria biografie. Nu doar în viaţa sa a existat un *înainte* şi un *după* Dürckheim. Pentru cititorul român – chiar unul agnostic sau ateu – discuţiile unui preot ortodox cu maestrul său, despre rugăciunea inimii, mistica creştină, condamnarea lui Meister Eckhart de către Biserică sună mai apropiat decît intrarea abruptă în teoriile despre hara, despre intensitatea zen sau despre autocentrarea prin tragerea (mentală) cu arcul. Şi pentru mine, această carte a fost prima întîlnire cu K.G. Dürckheim.

Apoi, am dat cu totul întîmplător peste jurnalul semnat de Nicolae Stroescu-Stînişoară, unul dintre directorii Europei Libere, dar şi doctor în filozofie al Universităţii din München, oraşul în care s-a născut Dürckheim. În aceste *Întrezăriri,* recent publicate la Editura ICR, Nicolae Stroescu-Stînişoară reia momentele esenţiale ale biografiei acestuia: războiul (primul) la 18 ani, plecarea în Japonia, dar mai ales experienţa inaugurală a lui Dürckheim, o „deschidere de sine“ provocată de lectura unui pasaj din *Dao-de-Jing* de Lao-Tze: „Lao-Tze vorbeşte în acel vers despre «golul» în care sălăşluieşte sensul. Dürckheim şi-a dat în acea clipă seama că

Lumea perceptibilă prin simţuri este locul în care se manifestă o altă lume.

E de mirare, totuşi, că acest personaj fabulos a început să fie tradus atît de tîrziu (şi deocamdată indirect, prin convorbiri cu discipolii săi) în româneşte. Amploarea personalităţii sale, fenomenul declanşat la Todtmoos-Rütte (în Pădurea Neagră) după război, unde a condus timp de 30 de ani (pînă la moartea sa, în 1988) Centrul de formare în psihologie existenţială şi, nu în ultimul rînd, cărţile sale despre „hara“, despre Japonia şi „cultura liniştii“, despre maestrul interior sau despre „dubla origine a omului“ ar fi trebuit să ne trezească măcar curiozitatea. Pe de altă parte, probabil că fără pasiunea şi inspiraţia traducătoarei sale, doamna Viorica Juncan, Karlfried Graf Dürckheim, „înţeleptul din Pădurea Neagră“, n-ar fi fost prea curînd tradus în româneşte.

Traducerea dialogului cu Alphonse Goettmann, *Dialog pe calea iniţiatică* (Editura Herald, 2007), a fost, fără îndoială, cea mai bună mişcare de aclimatizare a lui Dürckheim în România. În primul rînd, pentru că întemeietorul „terapiei iniţiatice“, unul dintre cei mai dedicaţi terapeuţi, dar şi maeştri spirituali ai secolului trecut

Toate lucrurile din jurul lui au început să-i apară sub o dublă perspectivă: ca fenomen exterior şi ca manifestare a unei realităţi superioare.

lumea perceptibilă prin simţuri este locul în care se manifestă o altă lume. Eul cel mic devine permeabil pentru Eul cel mare. Dar dacă vrei să ajungi la Eul cel mare, trebuie mai întîi să ai un eu. Omul are două rădăcini: una terestră şi una cerească... În clipa aceea, s-a simţit brusc transformat şi ridicat într-o altă dimensiune. Toate lucrurile din jurul lui au început să-i apară sub o dublă perspectivă: ca fenomen exterior şi ca manifestare a unei realităţi superioare în lumea noastră. Această stare de graţie a durat două zile. Dürckheim avea 24 de ani“.

Şi Jacques Castermane, medic francez atras de practicile japoneze, în cele din urmă discipol al „bătrînului înţelept din Pădurea Neagră“, a avut o viaţă *înainte* şi una *după* Dürckheim. În viaţa „de după“ a fost scrisă şi această carte, *Centrul fiinţei,* recent tradusă în româneşte (firește, tot de Viorica Juncan) şi apărută la Editura Herald. Discipolul se efasează însă aici cu totul, nici măcar nu pune întrebările. După o lapidară autoprezentare (care aproape nu-l individualizează), Castermane povesteşte, la rîndul său, declicul întîlnirii cu Dürckheim, hotărîrea de a-şi abadona cu totul viaţa de pînă atunci (plină de tot confortul occidental şi de împlinirea profesională la un înalt nivel... standard) şi de a găsi sensul vieţii sale alături de cineva „prezent într-un mod calm... autentic prezent, cu seninătate prezent... *un martor al sensului* (s.m.)“. Iar cartea pe care o redactează astfel, cu vorbele adresate lui de K.G. Dürckheim, are exact această uimitoare calitate, de a restitui un suflu viu, o prezenţă autentică ce-ţi spune sau îţi aminteşte ceva care te priveşte în mod direct. Probabil asta era şi senzaţia pe care o încercau „pacienţii“ lui Dürckheim – cîte 7-8 în fiecare zi, în sesiuni adaptate nevoilor fiecăruia –, cei pe care îi primea la Rütte. Căci Dürckheim nu dădea doar conferinţe şi nu predica unor largi grupuri eteroclite, ci stătea faţă în faţă cu fiecare om care venea să-l caute, adaptîndu-şi teoriile – şi mai ales intuiţiile – nesfîrşitelor impasuri prin care trecea lumea de după război. Contele Dürckheim – aproape, într-o singură viaţă, mai era timp şi de înţelegere, atunci cînd aceasta nu reuşea să fie (aşa cum i se întîmplase lui însuşi, fără motiv aparent) instantanee.

Cam tot acelora le este adresată şi această carte despre „centrul fiinţei“, despre umbra din fiecare, despre nevoia Occidentului de Orient. Şi, poate, amatorilor de „turism iniţiatic“, pentru care Pădurea Neagră sau Mirmande (locul unde se află azi Centrul Dürckheim deschis de Jacques Castermane) ar putea fi următoarea destinaţie de vacanţă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

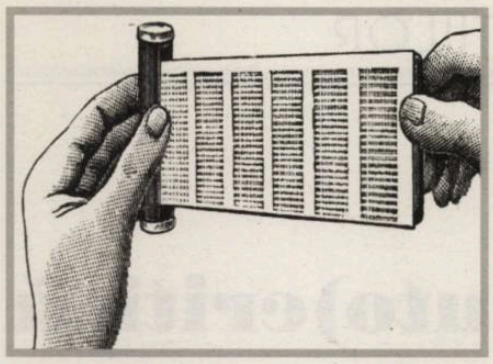

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

„Feminitatea în biografia literaturii române“

Asta era versiunea firoscoasă a titlului ales pentru conferința întru care am fost onorat de Universitatea „Al.I. Cuza“ din Iași, vineri, 18 martie. Pentru afiș însă, am ales un cîrlig oleacă mai frivol – „Muzele scriitorului român“ – dar cu lipici, judecînd după sutele de suflete prezente în „aula magna“.

Adevărul e că optasem pentru acest subiect dată fiind programarea inițială a întîlnirii pe 7 sau 8 martie, cînd trebuia să inaugurăm Librăria Humanitas din Iași. Lansînd acolo *Cărțile care ne-au făcut oameni* și vorbind la Universitate despre femeile din viața și opera scriitorului român tocmai în orașul Veronicăi Micle – la un pas de Chiriță, Cezara și Adela, de Olguța, Monica, Irinuca, ori de Lily Teodoreanu, Profira Sadoveanu și Tescanii Marucăi – asta mi s-a părut ceva nespus de dulce sufletului. Cum firitisirea celei de-a 15-a librării Humanitas a fost amînată din rațiuni șantieriste, am rămas nu doar cu nostalgia „zilei femeii“, ci și cu fișele făcute cale de cîteva zile, storcîndu-mi amintirile de lectură și umblînd prin istorii și dicționare după minunatele noastre doamne literare.

Acum cîțiva ani, provocat să fac la iuțeală o carte care să compună un chip plauzibil, mîndru și atrăgător al Ideii românești, am optat pentru șase tipuri (trei categorii) de feminitate exemplară. Trei castelane (Regina Maria, Martha Bibescu, Maria Cantacuzino-Enescu) dotate din plin cu farmec, senzualism, dibăcie diplomaticească și cultul voluptății, două țărănci fabuloase prin tăria martiriului asumat la modul biblic în cruzimile bolșevismului (Anița Nandriș-Cudla și Elisabeta Rizea) și acea sublimă efigie spirituală a umilinței, care a fost Alice Voinescu, își reuneau virtuțile într-o antologie de texte memorialistice intitulată *De la coroana regală, la Cercul Polar,* apărută la Editura Curtea Veche.

Cu aceste minuni sufletești mi-am început și acum rătăcirea prin labirintul feminin al literaturii române. Le-am adăugat – potrivit aceleiași triple segmentări (și pentru a rămîne în cuprinsul literaturii memorialistice) – nume precum Elena Văcărescu, Pia Brătianu, Cella Delavrancea, Carmen Sylva, Zoe Cămărășescu, Mărgărita Miller-Verghy, apoi Adriana Georgescu, Oana Orlea, Lena Constante, respectiv Monica Lovinescu, Cornelia și Pia Pillat, Jeni Acterian, Annie Bentoiu.

După care m-am întrebat: ce pondere deține îngerul matern-învăluitor și vindecător și cît este îndrăcoșare provocator-distructivă în feminitatea literelor noastre? De unde să începi, dacă nu din cupola ale cărei semisfere sînt Eminescu și Caragiale? Angelii radioși la cel dintîi, Acriviții cu damf de pucioasă la cel din urmă. De-o parte Cătălina între Hyperion, Cătălin și Demiurg, de cealaltă Zoe între Trahanache, Tipătescu și Cațavencu. Marmoreenele brațe, „tu ești sîntă prin iubire“, „plutești ca visul de ușor“, palorile Cezarei, *Răsai asupra mea,* luntrea din *Sarmis,* insula lui Euthanasius – față cu istericoasele Mița Baston și Didina Mazu, năbădăioasele Zița și Veta, cu furia răzbunătoare a Ancăi și sarcasmul final al Efimiței, bașca Mînjoloaia și toate Tarsițele, Procopoaiele, Piscupeștile, posesoarele de Bubico și Goe, moașele regurgitant-flatulente, săltărețele adulterine aducătoare de „mici economii“, zalele cu deochi din lanțurile slăbiciunilor etc. – tot atîtea sarcasme drăcești ale unei misoginii de cinism carnavalesc.

Ei bine, ce credeți? Tot numărînd și croind statistici, am ajuns la concluzia că angelicul (mai ales dimensiunea *marianică)* domină copios demonicul în literele noastre. Cuminte, pudic, pufos-filial, scriitorul român trage amarnic la feminitatea matern-ocrotitoare și fuge ca dracul de tămîie de amazoane și menade. Cînd nu fuge, sucombă sub virilitatea lor arghirofilă și narcisiacă.

Abia cîteva soațe încărcate negativ – Veturia Goga, Fanny Rebreanu, Elena Preda – și un alai de soții mîntuitoare: Gerda Barbilian, Tinca Arghezi, Profira Sadoveanu, Lily Teodoreanu, Aurora Cornu, Maria (Grant) Rosetti, Cornelia Brediceanu, Saşa Prejbeanu (Odobescu), Neli Pillat, Vera Călinescu, Olimpia (I.D.) Sîrbu. Doar două muze sulfuroase (Natalia Negru, Marieta Sadova) și o suită de oferte sărbătorești, de la Zulnia lui Conachi (Smaranda Negri) la Veronica Micle, Mite Kremnitz, Cleopatra Poenaru, pînă la Sorana Țopa, Leny Caller, Gabriela Melinescu. Poți să compari destinul mamelor – Mara, Vitoria Lipan, Fefeleaga, chiar și Chirița – sau, în special, figurile puritații și (dăruirii) feciorelnice mai mult sau mai puțin senzuale (Adela, Olguța, Monica, Saşa Comănești eanu, Lina, Ana lui Manole, Otilia, Maitreyi, Ana lui Ianke, Tincuța lui Scatiu, Gena din *Titanic Vals,* Haia Sanis, Carmen din *Ciuta*, Tofana din *Patima roșie,* Corina din *Jocul de-a vacanța,* Borivoje din *De la noi la Cladova* ș.a.) cu cîteva (e drept, teribile) Nona, Daria, Ivanca, Rusoaica?

Sigur, la soții, sau amante, impetuoase, pline de nuri și cornițe drăcești, nu stăm chiar rău – Vidra, Voica, Matilda Petrini, Ela Gheorghidiu, Carmina din *Despot Vodă*, Anca din *Năpasta,* Nadina din *Răscoala,* Alta din *Act venețian,* Lelia din *Bunăvestire,* Domnișoara Nastasia, Ioana Boiu din *Suflete tari,* Chira Chiralina, Madeleine-Mădălina lui Puiu Faranga din *Ciuleandra,* Laura din *Balaurul*.

Apropo de *Balaurul,* e clar că Hortensia Papadat-Bengescu și ale ei Nory Baldovin, Mika-Lé, Lenora Halippa, ca și Cezara și Domnișoara Cristina, împreună cu holbanienele Ioana și Dania, dar mai ales cu excepția „regală“ care este Doamna T., ca și cu Vica Delcă din *Dimineața* Gabrielei Adameșteanu, plus tripleta *Gaițelor* (Aneta, Zoia și Lena Duduleanu) compun capitole aparte. Dar cum să uităm de Pena Corcodușa?!

M-am întrebat apoi dacă la autoarele noastre domină poezia sau proza. Sigur, dacă enumeri la repezeală nume ca Veronica Micle, Otilia Cazimir, Elena Farago, Magda Isanos, ori dacă treci prin vîrfurile poetice feminine ale decenilor comuniste (Veronica Porumbacu, Maria Banuș, Nina Cassian în anii '50, Blandiana, Buzea, Melinescu în anii '60, Mălăncioiu, Angela Marinescu, Tartler, Uricariu, Crăsnaru în '70, Mariana Marin, Marta Petreu, Denisa Comănescu, Ioana Crăciunescu, Magdalena Ghica la optzecism) și în postceaușism (Elena Vlădăreanu, Simona Popescu, Doina Ioanid, Ioana Nicolaie, Adela Greceanu) ai zice că *lirismul* definește (și copleșește) feminitatea. În același timp, dacă înșiri „mărgărit(ar)ele“ epice de la H.P. Bengescu, Cella Serghi și Anișoara Odeanu, la Ticu Arhip, Dana Dumitriu, Lucia Demetrius, Gabriela Adameșteanu, Alice Botez, Maria-Luiza Cristescu, Oltea Alexandru, pînă la Sânziana Pop, Adina Kenereș, Maria Mailat, Doina Ruști și Dora Pavel elanurile procustianizante ți se relativizează semnificativ.

Ce m-a amuzat e că, la discuții, deși 90% din auditoriu era încîntător-feminin, luptători au fost numai bărbații. Cîțiva dintre ei m-au acuzat de sexism, reducționism și discriminare pozitivă în siajul *gender studies,* mi-au adăugat-o numaidecît (deși m-am opus vehement) pe Simone de Beauvoir alături de Marguerite Yourcenar și au nuanțat (binevenit) pe tema feminității analizate de bărbați, a masculinului surfilat de autoare, a scrînciobului Animus-Anima.

În sfîrșit, eu cred că a fost o după-amiază incitantă.

Scriitorul român trage la feminitatea matern-ocrotitoare.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Și așa mai departe? Viață literară IV: august 2008 – mai 2016, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

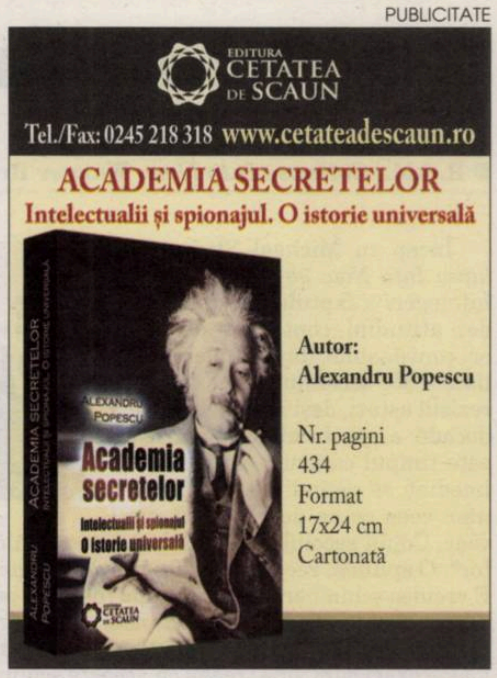

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

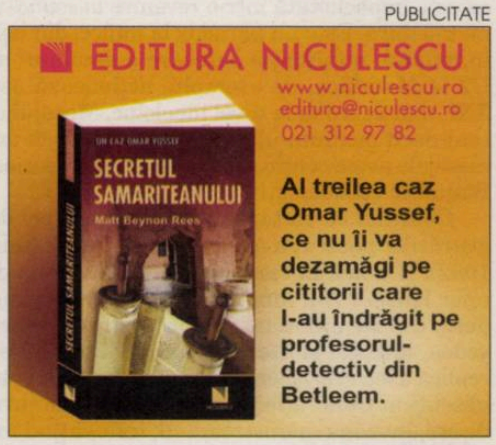

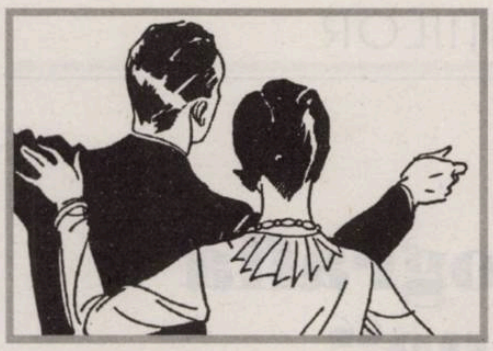

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Baterea de cîmpi, ca (auto)critică

„Românul s-a născut poet“ – această propoziţie, rostită cînd pe ton ironic, cînd cu o secretă mîndrie (adică: ehei, glumim noi, dar chestia e că sîntem buni, dom'le, foarte buni, cei mai buni), cuprinde un adevăr (păi nu?) cît se poate de parţial. Românul s-a născut nu doar poet, ci şi politician, inginer, avocat, popă, fotbalist, contabil, profesor, savant, artist – plus, evident, critic literar. Altfel spus, unde vine vorba de cap şi de picioare, e stăpîn şi domn; cu mîinile „le are“ mai puţin, în orice caz cu mîinile puse la treabă (altminteri, nu ne putem plînge, nici noi înşine, conaţionalii care – de pildă – circulă cu transportul în comun şi nu-şi păzesc bine buzunarele, nici europenii ceilalţi). Se pricepe – asta-i realitatea! – la tot şi la orice, chiar dacă nu-i specialist; ba mai ales atunci. Iar domeniile sale predilecte sînt cele liberale, în special artele şi sporturile, dintre arte fiind preferate teatrul şi filmul (pe lîngă poezie, bineînţeles), ca „mai populare“, fiindcă românul nu se recunoaşte elitist decît arareori, cînd are vocaţie (sau puseuri) de disident intelectual; altfel, cu cît e mai snob cu atît defilează mai harnic cu poporul, alături de popor, pentru popor, sorbind sonor din şpriţuri şi agitînd vizibil mîna cu mititelul ori cu cîrnatul mînjit de fasole. Ah, şi uitasem să enumăr, printre domeniile favorite ale românului atotpricepător, ziaristica; acolo e el tare de tot, acolo e imbatabil, fiindcă domeniul îi oferă cea mai largă posibilitate de manifestare a multiplelor sale competenţe inexistente. Ca ziarist, poate să se pronunţe despre orice, de la bomba nucleară iraniană la viziunile apocaliptice ale cutărei babe Safta.

Cu atît mai mult despre teatru. Artiştii scenei – dar cu deosebire directorii de instituţii de spectacol – şi-au făcut un obicei din a-i înghesui strîns în cîte un colţ (după premiere, îndeobşte) pe cronicarii aşa-zicînd cu patalama, ca să-i întrebe indignaţi: „Auzi, dragă, cine e ăsta (sau, mai adesea, asta) care scrie la... (aici, puneţi ce nume de ziar credeţi că se potriveşte, sînt multe), că numai prostii spune? Păi, voi (adică noi, ăştilalţi) de ce nu luaţi atitudine?! De ce-i lăsaţi să-şi dea cu părerea pe toţi neaveniţii (sau, la supărare mai mare: pe toţi veniţii cu pluta), care habar nu au cu ce se mănîncă actoria şi regia, dar îşi permit să dea verdicte?! De ce nu faceţi nimic cu Asociaţia aia a voastră, să le mai tăiaţi un pic macaroana, că aşa nu se mai poate?!“. Degeaba îi explici convorbitorului că Asociaţia (criticilor) nu are nimic a face aici, că decizia primă şi ultimă în legătură cu semnatarul unei compuneri despre teatru îi aparţine directorului publicaţiei, că, mai la urma urmei, trăim într-o ţară liberă, unde presa e mai liberă ca oricine – el spumegă în continuare. Evident, atunci cînd ipochimenul l-a „înjurat“. Nu mai trebuie, cred, să adaug că, atunci cînd aceeaşi persoană, în acelaşi „organ de presă“, l-a lăudat, vajnicul pledant pentru profesionalism şi curăţenie în spaţiul public nu mai are nimic de zis; dimpotrivă, zîmbeşte galeş şi zice: „Ştii, şi lu' Ics i-a plăcut!“. Dacă te uiţi niţel mai lung la el, nu insistă, dar, la avizierul teatrului, articolaşul lui Ics e plantat la loc de cinste, în chenar cu floricele.

Nu-i vorbă, şi sistemul de învăţămînt, cu faimoasele lui reglementări „europene“, contribuie din plin la încurcarea lucrurilor. Aflu cu stupoare că printre noi circulă, arborînd senin titlul de *doctor* acordat de instituţii pretins serioase, făpturi pe care nici în glumă nu le poţi bănui a cunoaşte despre domeniul teatrului altceva decît – în cel mai bun caz – adresa cîte unui loc unde se joacă spectacole. Şi (oh, da!) o sumedenie de amănunte despre ultima amantă a actorului Y sau despre aranjamentele domestice ale actriţei Z; de precizat că, de regulă, Y şi Z sînt (şi) vedete sau, măcar, apariţii de telenovelă. Situaţia a căpătat o asemenea amploare încît, în curînd, un titlu de glorie va fi să *nu* afişezi nici un titlu academic. (Academic?!)

Îmi dau seama că mă îndrept spre sfîrşitul articolului şi încă nu am vorbit, de fapt, despre teatru. Despre teatrul adevărat. Despre teatrul făcut de oameni care nu pot *trăi* altfel decît făcînd teatru. Despre teatrul pe care o mînă de oameni încearcă să-l ocrotească, să-l ajute să respire şi să ţină piept impostorii vîndute sub numele de artă scenică „independentă“, sau (alteori) „nouă“, sau (alteori) de „iniţiativă privată“, sau (adeseori) „de stat“. Despre teatrul care vorbeşte despre mine, despre noi. Despre teatrul care nu ştie să mintă şi nu poate să spună răspicat adevărul pentru că rostul lui nu e să concureze cu ziarele (!), ci să ne facă sufletul mai inteligent şi mintea mai sensibilă. Am bătut, de fapt, cîmpii. Cu furie, cu disperare, cu sentimentul zădărniciei. O fi de vină Luna, cea care s-a apropiat prea tare de Pămînt, o fi de vină cutremurul din Japonia, o fi de vină războiul din Libia? Sau numai fatalitatea că, vorba lui Rică Venturiano, şi eu sînt român?

P.S. Acest text se dedică, odată cu vibranta recunoştinţă a autoarei, actriţei Valeria Seciu şi interpretării sale (rolul Lady Macbeth) din spectacolul *Macbeth. Un studiu,* produs de Centrul de Cercetare şi Creaţie Teatrală „Ion Sava“ şi de Teatrul Naţional din Bucureşti şi datorat regizorului Radu Penciulescu.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Schimbarea la (supra)faţă

● R.E.M., *Collapse Into Now*, Warner Bros., 2011.

Încep cu Michael Stipe: *„Collapse Into Now* se revendică unei înţelegeri a faptului că anumite idei, atitudini, contexte – de multe ori convenabile, dar complet nerealiste – ale secolului al XX-lea încă rezistă astăzi, deşi intrăm în a doua decadă a secolului XXI. (...) Deci este timpul ca acum, în prezentul imediat, să regîndim şi să reimaginăm ceea ce ne dorim de la acest veac. Copiii secolului XXI sînt aici, pregătind secolul următor“. O spunea, recent, revistei britanice *Dazed & Confused*. E vremea schimbării, afirmă trupa lui Stipe pe acest al 15-lea album al ei. *„Let's show the kids how to do it fine!“:* mormăitul vocalistului pe energica „All the Best“ spune şi cine ştie foarte exact cum vine treaba cu această schimbare. Faptul că ea este împachetată într-o revenire la *sound*-ul clasic R.E.M. nu mă miră. Este un paradox la mijloc, dar aşa stau lucrurile în muzică: o formaţie oarecare a secolului al XX-lea, de la U2 la Metallica, de exemplu, acţionează astăzi, în secolul XXI, mai degrabă la nivel ideologic. Mesajul este mai important decît medium-ul, mai important decît orice altceva. Iar mesajele astea conţin, de multe ori, doze serioase de ipocrizie. Bănuiesc că Bono ştie de ce.

Continui cu chitaristul Peter Buck, cel din timpul înregistrărilor pentru *Automatic for the People* (undeva prin 1991-1992): „Lumea în care am trăit pînă acum dispare. Lumea unor Hüsker Dü, lumea unor The Replacements, toate sînt duse. (...) Ne aflăm într-un loc complet diferit, şi asta se va vedea, muzical şi literar, pe noul album“. Pe vremea aceea, replica avea sens şi era susţinută de producţia în sine. Primii născuţi ai Generaţiei X, ajunşi atunci în jurul vîrstei de 30 de ani, invadau mainstream-ul, influenţînd major istoria pop culturală a deceniului care va urma. Stipe şi Buck, la distanţă de 20 de ani, simt la fel. Chiar şi muzical. Deci ceva nu e în regulă.

Astăzi, *Collapse Into Now* este cel mai bun album al R.E.M. din anii '90, dacă n-ar exista *Out of Time* şi *Automatic for the People*. „Berlin“ e un soi de „Drive“, făcută de nişte tipi mai bătrîni, mai amari, mai plictisiţi, mai lipsiţi de răbdare. Ceea ce nu e neapărat rău, mai ales pentru cei care i-au ascultat şi în ultimul deceniu al secolului trecut. (Nu văd însă cum va ajunge asta la urechile „copiilor secolului XXI“.) „Oh My Heart“ ar putea fi oricînd a 13-a piesă de pe *AftP* – o repriză folkistă bine scrisă, epică, infuzată cu acea atît de personală melancolie R.E.M. Ca şi „It Happened Today“, ca şi „Walk It Back“, ca şi, parţial, „Me, Marlon Brando and I“. Secvenţe rockiste ca „All the Best“, „Mine Smell Like Honey“ şi „Aligator/Aviator/Autopilot/Antimatter“ aduc în discuţie şi *Monster*, cel mai musculos album R.E.M. din aceiaşi ani '90, dar şi mai recentul *Accelerate* (2008). Trăgînd linie, *Collapse Into Now* ar putea să fie foarte bine şi o antologie a muzicii formaţiei din statul american Georgia din 1990 pînă astăzi. Albumul ăsta este un loc umblat: e lipsit de surprize, plăcute sau neplăcute. (OK, poate că surpriza ar putea consta în faptul că R.E.M. sună iarăşi coerent şi onest, după ani buni.) Iar asta este de multe ori o virtute.

La urma urmei, nu mă aşteptam ca formaţia lui Stipe să revoluţioneze lumea cu acest album, aşa cum nu mă aştept ca lumea voastră, copii ai secolului XXI, să se schimbe după ce ascultaţi *Collapse Into Now*. (Mai degrabă nu!) În fond, nici nu ştiu dacă mai aveam ceva aşteptări de la ei. R.E.M. a devenit, în timp, formaţia aceea pe care o ascult aşa cum recitesti, după mulţi ani, o carte pe care ai iubit-o în adolescenţă: nostalgic, dar detaşat, un pic arogant. Ai trecut pe-acolo şi ştii cum se termină.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

THE MONO JACKS
„Frîngem inimi, beţe şi corzi“

Puneţi cap la cap: experienţa decenală a lui Doru cu AB4, pasiunea lui Florin pentru chitară şi combo-ul grunge-punk din care provin Alex şi Dorian. Acum apăsaţi pedala de distors pe fondul disonant al cinelelor şi ţineţi-o apăsată suficient timp cît să intraţi în starea propice pentru a asculta The Mono Jacks.

Numele l-a propus Doru, s-a votat şi a rămas – un joc de cuvinte între jack-urile mono folosite la chitările electrice şi cei patru valeţi. „Botezul“ s-a ţinut în septembrie 2008, la primul concert şi, în familia nou creată, fiecare din noi a adus cu el, pe lîngă pasiunea pentru muzică, o bună parte din personalitatea sa: optimism, pesimism, rezervă şi francheţe. Aşa au apărut primele piese: „When I Was Gone“, „Maria“, „Push the Pedal“ şi ce a urmat. La unele, muza a fost generoasă, iar geneza a fost facilă; pentru altele, au fost necesare luni întregi de şlefuire, însă procesul de creaţie este întotdeauna dătător de zîmbete şi satisfacţie. Viaţa noastră e live-ul, în cele 60-70 de minute petrecute într-un concert, cînd timpul stă în loc pentru noi. Acolo frîngem inimi, beţe şi corzi şi visăm să facem asta zilnic. Muzica e însă un sport scump, din categoria schi-yachting-golf, iar patria-mamă nu excelează în acest domeniu şi nici nu-l sprijină. Sîntem norocoşi – reacţia generală ne-a depăşit aşteptările şi ne-a surprins plăcut. În plus, am avut şansa să întîlnim oameni care ne-au sprijinit: Radio Guerrilla, *Decât o Revistă,* Cătălin Ştefănescu, Mani Gutău şi mulţi, mulţi alţii. Le mulţumim tuturor.

Toate acestea, împreună cu nouă dintre melodiile noastre au ajuns să întregească *Now in Stereo,* debutul nostru discografic, acum disponibil pentru download: http://themonojacks.bandcamp.com. Ne pregătim pentru următoarele concerte, lucrăm deja la al doilea album şi vrem să înregistrăm cel puţin trei videoclipuri pentru piesele de pe *Now in Stereo. Rock On!*

Următoarele concerte ale trupei The Mono Jacks vor avea loc joi, 31 martie, în clubul Expirat din Bucureşti şi, respectiv, sîmbătă, 9 aprilie, în clubul Flying Circus din Cluj-Napoca.

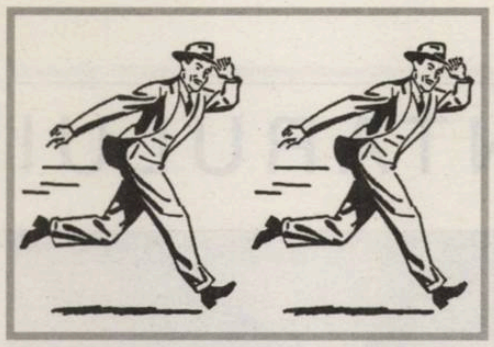

Andrei GORZO

dilematograf

Hybris?

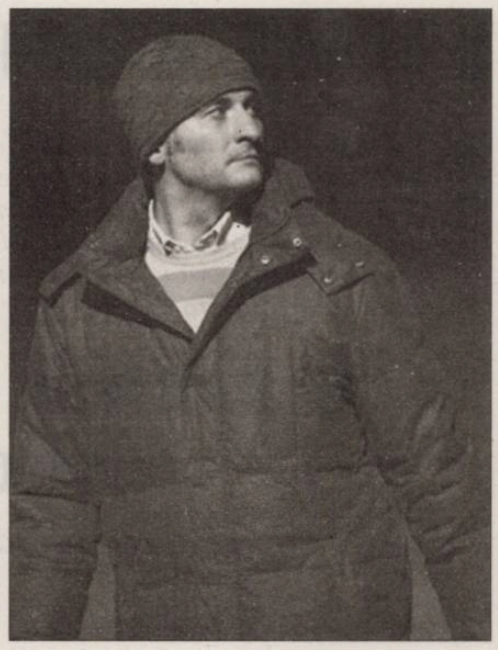

Într-o cronică tatonant-incisivă la *Aurora,* Iulia Blaga sugerează că filmul lui Cristi Puiu e prins în capcana unui paradox tipic demersurilor de căutare a unui mai „mare" realism cinematografic. Pe de-o parte, Puiu urmărește mai departe implicațiile esteticii lui „observaționale" din *Moartea domnului Lăzărescu.* Faptul că „subiecții" observației nu se știu urmăriți implică posibilitatea ca dialogurile dintre ei, spre deosebire de dialogurile personajelor dintr-un film obișnuit, să fie sărace în genul de repere după care spectatorul își poate da seama cine-i mama, cine-i soția etc. Ce mai implică această estetică? Posibilitatea ca unele dintre acțiunile „subiecților" și unele dintre ipostazele în care apar (iubita eroului în compania unui alt bărbat, care probabil că e fostul ei soț; mama eroului întîmpinîndu-l în apartamentul ei, pe tocuri și în halat alb) să fie derutante și să rămînă parțial învăluite în mister. Paradoxul constă în faptul că această proliferare a misterelor și a momentelor derutante riscă să *slăbească* (în loc să întărească) iluzia de viață observată, atrăgînd atenția asupra faptului că universul pe care-l privim e unul controlat, pînă în cele mai mici detalii, de un creator căruia îi place să-și arate mușchii zgîrcindu-se cu informația sau coregrafiind acțiuni obscure, dar „interesante". Blaga sugerează că experimentul lui Puiu eșuează parțial în afirmarea sterilă a faptului că el-e-șeful-pe-aici, ceea ce se bate cap în cap cu afirmația mea cum că Puiu, deși într-adevăr arogant în atitudinea lui față de cinema-ul obișnuit (pe care-l acuză că nu face decît să aplatizeze și să dilueze viața, pretinzînd că aceasta poate fi înțeleasă prin reprezentări ale ei), e pe de altă parte smerit în fața vieții (pe care se străduiește s-o reprezinte într-un mod mai apt să-i prezerve densitatea). Problema e reală, iar eludarea ei prin lăudarea filmului ca „lecție de regie" (verdictul lui Andrei Crețulescu) n-o face să dispară; dacă e doar „o lecție de regie", atunci e un pas înapoi după... *Lăzărescu.*

Deci cine are dreptate? Nu știu. Tot ce știu este că, în acest film, ori de cîte ori se deschide ușa de la un apartament sau de la o casă (și asta se tot întîmplă), ea se deschide spre un spațiu impregnat total de viețile trăite în el, de izul lor totodată ultraparticular și greu definibil, de istoriile lor relaționale totodată fantomatice și palpabile. Atunci cînd eroul își lasă fetița la o vecină, iar familia vecinei tot începe să iasă din diverse colțuri ale apartamentului și nu mai termină de ieșit – ea, soțul ei, un nepot venit în vizită ca să propună o afacere vag suspectă, apoi un tînăr în chiloți, apoi prietena acestuia –, Puiu reușește un efect năucitor de extindere a universului, de imersiune rapidă în substanța intimă, totodată banală și exotică, bătrînicioasă și promiscuă, primitoare și respingătoare a „vieților altora". Același efect îl obține și în secvența vizitei eroului la mama lui (vitregă?), unde substanța intimității e mai bizară – decrepit-burgheză, vag perversă – mama cu halatul și tocurile ei (probabil că e cosmeticiană – printr-o ușă întredeschisă se vede în treacăt o clientă), partenerul ei de viață practicînd arta culinară, tensiunea dintre el și erou, mobila grea, lumina difuză, un cap de cerb pe perete, un cor la radio, eroul aranjînd pe un raft niște mașinuțe de copil aduse de la el de-acasă, ecourile oedipiene sărind dintr-un perete într-altul. Contrastul dintre aceste spații, ca și acela dintre fiecare din ele și apartamentul eroului (devalizat de un divorț) sau vila foștilor săi socri (în care a ajuns o parte din prada divorțului), e pur și simplu tactil, iar Puiu lucrează la fel și pe sunete, frecînd între ele intervale de liniște (mai ales în apartamentul eroului) și de gălăgie (pe stradă sau în fabrica în care lucrează), pentru a obține de la spectator o mai mare atenție la zgomotele lumii. După cum comenta un spectator, în subsolul cronicii (oarbe și surde la asemenea detalii) postate de Mihai Goțiu pe VoxPublica, *Aurora* e „enorm ca experiență senzorială". Sau încearcă să fie. Într-un fel, ce face Puiu este să amplifice principiul regizoral al lui Jean Renoir, potrivit căruia în fiecare cadru ar trebui să existe o ușă sau o fereastră care să dea spre ceva mai mult, mai mare, mai bogat decît acțiunile personajelor principale. Așa și aici: dacă acțiunile personajelor sînt adesea obscure, asta e din cauză că vor să evoce acel ceva mai mare din care ele nu sînt decît părți, acea totalitate imposibil de reprezentat pe care cinema-ul obișnuit o diluează și cu care Puiu încearcă să se ia la trîntă. Dacă din liniștea ce-l întîmpina pe Lăzărescu în ultimul lui spital se năștea o ciudată eliberare, eliberarea se naște aici din lumina dimineții de primăvară, care intră pe ferestrele secției de poliție în care eroul își face declarația. Nu poate să explice ce-a făcut – explicația, dacă „explicație" e cuvîntul, rezidă într-o totalitate pe care n-o poate pune la dispoziția polițiștilor, și nici la dispoziția noastră –, dar nu-i nimic, căci într-un fel e firesc să se piardă în soarele de martie ca o picătură în ocean.

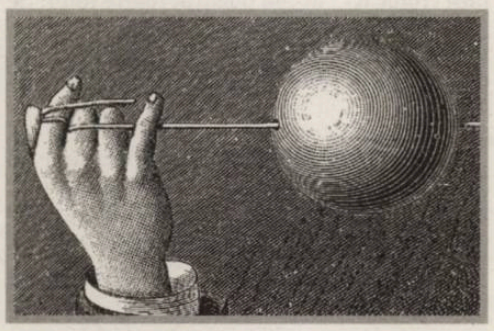

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Francofonia. A quoi bon?

În vîrtejul actualității „fierbinți", ziua internațională a Francofoniei a trecut, la noi, aproape neobservată. Unde să mai găsești un colțișor de pagină pentru asemenea futilități cînd, vorba aia, Europa încă mocnește după cazul Adrian Severin, pe continentul african temperatura e în continuă creștere, iar în Japonia, la Fukushima, focul din reactoare tot nu vrea să se stingă? Cum să mai celebrezi ceva, orice, cînd mai peste tot sună a pagubă? De unde atîta francoptimism așternut peste acest ocean de dezolare?

Motive de bucurie s-ar găsi, totuși. Să le enumerăm. Din datele prezentate de Organizația Internațională a Francofoniei rezultă că numărul vorbitorilor de franceză este în creștere la nivel mondial. Principalul bazin de dezvoltare pentru franceză e continentul african. Creșterea numărului de vorbitori de franceză în statele sărace, cu regimuri politice instabile sau autocratice, e o promisiune, poate chiar o garanție că, pînă la urmă, democrația și bunăstarea se vor putea impune. Căci limba franceză înseamnă în primul rînd acces la cunoaștere și la valorile occidentale, iar apartenența la OIF înseamnă acces la o întreagă rețea de relații. Pentru state mici și izolate, statutul de membru al organizației e singura modalitate de a ieși în lume.

Concepută inițial doar ca o platformă destinată schimburilor culturale între statele care au în comun limba franceză, Organizația Internațională a Francofoniei a căpătat în ultimii ani o tot mai pronunțată dimensiune politică. Pornind tocmai de la limbă și de la promovarea identităților culturale, Organizația și-a propus mai întîi misiuni în domeniul educației, în cel al cercetării, apoi în cooperarea economică. Dincolo de declarațiile mai mult sau mai puțin formale, sommet-urile Francofoniei oferă șansa unor întîlniri bilaterale – ele devin cadrul unui dialog util și necesar.

Franța rămîne în continuare locomotiva Francofoniei – însă rolul ei s-a diminuat considerabil pe măsură ce vocile statelor membre ale Organizației au devenit mai puternice. Așa cum arată acum politica internațională, Franța nu poate exercita puterea de seducție pe care o are, de pildă, America. Nici măcar printre țările din Africa nu a știut să-și construiască o imagine populară. Tăcerea complice și reacția întîrziată în timpul revoltelor din Egipt și Tunisia (ambele membre ale OIF) precum și atitudinea ambiguă față de valorile pe care le promovează sînt principalele motive ale scăderii popularității. Cînd interesele economice și pragmatismul se suprapun, primează în dauna respectării unor principii pe care tot Franța se bate în piept că le promovează (apărarea democrației, drepturile omului, diversitatea etc.), motorul Francofoniei începe să caleze. Tot răul spre bine – asta ar putea fi o șansă pentru Organizație. „Sistemul nervos" e de-acum mai extins iar polii de acțiune se animă peste tot. Anul acesta, secretarul general al organizației – Abdou Diouf – a ținut să-i celebreze pe tinerii din lumea arabă. „Tinerii din lumea arabă care nu numai că ne-au pus față în față cu realitățile societății globalizate, ci, în disperarea lor, ne-au oferit o lecție formidabilă despre speranță și de maturitate politică, arătîndu-ne că existau și alte căi decît confiscarea frustrărilor legitime de către grupuri de fanatici. În lipsă de viitor, dar în căutare de idealuri, ei ne-au oferit o formidabilă lecție despre cetățenie și umanism. Ei ne-au arătat că logica intereselor strategice, economice sau de putere care guvernează relațiile dintre state, sau că logica blocurilor regionale ori de prietenii complice și vinovate se vor confrunta cu o logică civică fondată pe interesul general și împărtășirea principiilor și valorilor universale dincolo de diferențele de culoare, cultură sau religie."

Exact acesta ar fi și fondul pe care s-ar putea dezvolta capacitatea de acțiune politică a Francofoniei.

Pentru state mici și izolate, statutul de membru al organizației e singura modalitate de a ieși în lume.

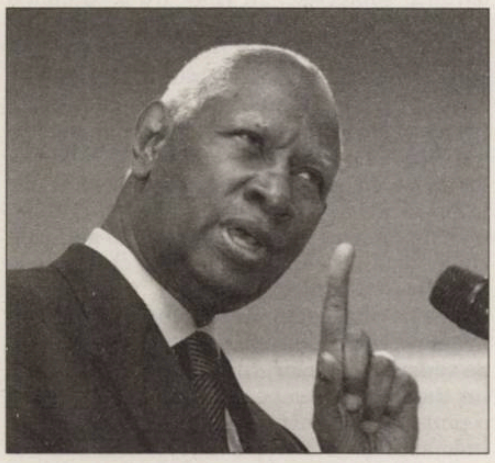

trecerea prin reviste

● SÜDDEUTSCHE ZEITUNG (23 MARTIE 2011)

În Germania, pentru majoritatea artiștilor de teatru și dans situația economică și socială s-a înrăutățit simțitor în ultimii ani. Cel puțin jumătate dintre artiști nu cîștigă suficient pentru a putea trăi doar din arta lor – se arată într-un raport publicat recent. Criza economică a însemnat reducerea substanțială a bugetelor pentru cultură. Cele mai afectate au fost bugetele destinate companiilor independente. Și tocmai acestea sînt și cele mai expuse. Constrînși de noile condiții, artiștii încearcă să supraviețuiască lucrînd la marginea sistemului de asigurări sociale, preferînd statutul de freelancer. Se mai miră cineva că 66% dintre acești artiști nu au copii? Veniturile medii ale unui artist independent sînt de 12.300 de euro – pe an, nu pe lună. Cifra se situează cu 40% sub salariul mediu din Germania. Casele de Asigurări Sociale pentru artiști nu pot să-i preia pe toți – cei cu venituri mici sînt excluși. Evident, nu mai rămîn bani și pentru pensii private. Sărăcia la bătrînețe e aproape programată. Cine alege statutul de artist independent ar trebui să-și asigure și pensia, dar cu ce bani, dacă onorariile nu acoperă nici măcar cheltuielile curente?

Într-adevăr, prezentată astfel, situația artiștilor independenți din Germania nu e deloc veselă. Pentru o clipă mi-a venit să fac o comparație (cinică) cu situația încă și mai sumbră a artiștilor de la noi, constrînși la o precaritate care, prin eternizare, a devenit stare de normalitate. Însă perspectiva comparată nu ajută prea mult. Oricît de greu le-ar fi dansatorilor și coregrafilor din Germania, ei măcar au unde juca. În România, unica instituție de stat consacrată dansului, CNDB, a rămas fără sediu. Dansatorii sînt scoși în stradă fără nici o promisiune că vor avea unde să-și desfășoare activitatea. Această lipsă de perspectivă e, cred, mai dureroasă chiar decît precaritatea economică la care sînt, se pare, condamnați. **(M. M.)**

LUMEA MINUNATĂ A DOCUMENTARULUI

S-a încheiat, de curînd, „One World Romania“ (17-21 martie a.c.). Un festival de film documentar dedicat drepturilor omului, aflat la cea de-a IV-a ediţie. Din cîte filme am văzut la acest festival (şi, din păcate, multe mi-au scăpat), nu a fost nici unul care să nu mă fi interesat. Ba chiar au fost unele care m-au zguduit (în sens pozitiv). M-au scos din inerţia călduţului cotidian. ***(I. P.)***

O formă de dialog social

– interviu cu Alexandru SOLOMON –

Cum v-a venit ideea unui festival pe tema drepturilor omului? (Dacă e doar atît, mie mi s-a părut, de fapt, un festival de filme documentare pe teme sociale grave.)

Acum patru ani, Monika Stepanova de la Centrul Ceh a avut iniţiativa organizării la Bucureşti a unui festival în replica celui de la Praga, care există din 1999. Cred că Monika, venită cu civismul ei plin de umor din ţara lui Havel şi-a lui Hašek, şi-a dat seama că, într-o tranziţie cum e a noastră, documentarele sînt o formă de dialog social extrem de eficient şi necesar (tot ea a început „Documentary Mondays“ la Centrul Ceh). Din al doilea an de festival, Monika m-a cooptat să fac selecţia filmelor. De la început, am înţeles tema „drepturilor omului“ într-un sens foarte larg (sau lax, dacă vreţi): în măsura în care filmele vorbesc despre oameni striviţi de corupţie şi proastă guvernare, despre justiţie socială, despre nedreptăţirea individului şi a minorităţilor de toate felurile, despre povara istoriei recente, ele sînt bune pentru „One World Romania“. Spre deosebire de celelalte festivaluri-surori „One World“ din lume (sînt 11 în total!), am început să ne construim propriul program adaptat nevoilor locale.

Care sînt criteriile pe baza cărora au fost selecţionate filmele?

Am căutat filme care să vorbească publicului românesc, deşi aparent vin de la sute şi mii de kilometri distanţă. Într-o ţară în care paginile şi emisiunile de politică externă sînt subţiri sau jalnice, parcă am uitat pe ce lume trăim. Să compari, fie şi mental, situaţia de la noi cu cea din Mexic, Lituania sau Egipt e un exerciţiu foarte sănătos. Pe de altă parte, cînd oamenii aud de „filme dedicate drepturilor omului“ îşi imaginează documentare care militează pentru o cauză. Exact asta nu am vrut: filmele selecţionate sînt puncte de vedere ale unor autori care te provoacă să gîndeşti, care nu se feresc de paradoxuri, filme în care emoţia şi spectacolul cinematografic au un rol mai mare decît informaţia şi agenda activistă.

Am ales din start pentru ediţia a IV-a o serie de teme care ni s-au părut relevante pentru publicul nostru: consumerismul, corupţia *(Ce ai face pentru bani?)*, abuzurile din familie *(Violenţă ca acasă)*, discursul urii *(Intoleranţa noastră cea de toate zilele)*, cultul eroilor *(Eroi fără glorie)*, degringolada comunităţilor urbane *(Oraşe în criză)* şi, bineînţeles, manipularea trecutului recent *(Cum se (re)scrie istoria?)*. Şi am căutat filme care să se încadreze în aceste teme. E fascinant cum temele circulă între filme şi – pentru cine a reuşit să vadă destule – filmele îşi răspund unele altora într-un soi de dialog nebănuit de autori. În fine, toată ediţia s-a plasat sub semnul sarcasmului provocator, începînd cu proiecţia unui fals documentar urmat de un performance deranjant în deschidere şi încheind cu prezentarea lui Florin Iepan despre viitorul său film, *Odessa*. Să nu uităm că ediţia s-a chemat „O lume minunată?!“.

Conceptul Festivalului nu include şi ideea de competiţie, de premii acordate filmelor. De ce?

Ca festival, sîntem încă la tinereţe. De obicei, festivalurile devin competitive pe măsură ce se înzdrăvenesc financiar şi ca brand. Nu exclud ca pe viitor să avem premii, deşi, pe de altă parte, cred că nu ne stă în caracter. Nu e rolul nostru ca festival să facem ierarhii şi topuri.

Cele mai puţine au fost filmele româneşti. Din ce cauză?

Producţia românească de documentar este, din păcate, puţin numeroasă. E insuficient susţinută de fondul cinematografic şi neglijată de televiziuni (în special de cea publică) iar, din celălalt sens, există încă prea puţin interes din partea cineaştilor şi potenţialilor „clienţi“ ai documentarului (jurnalişti, sociologi, învăţămînt, ong-uri etc.). Totuşi, am avut două filme româneşti în premieră *(După Revoluţie* de Laurenţiu Calciu şi *Valea Corlatului* de Stephane Lucon) şi am prezentat un documentar care este acum în lucru, cel al lui Iepan. Tocmai pentru că festivalul e gîndit să ţină legătura cu mica noastră comunitate de documentarişti şi să îi vină în întîmpinare, facem de trei ani un atelier cu tutori străini, la care vin din ce în ce mai mulţi oameni. Educaţia în documentar este foarte săracă la noi, de aceea ne încăpăţînăm să facem ceva în această direcţie.

Vă propuneţi să păstraţi tematica sau să o lărgiţi, să fie un festival de film documentar în general?

Nu. Personal cred că discuţia de acest fel asupra problemelor sociale e inepuizabilă şi va fi oportună multă vreme. Anul acesta a venit un semnal din partea bucureştenilor exasperaţi de demolările din Buzeşti. Mircea Toma a declarat (vezi *Adevărul literar şi artistic* din 23 martie a.c.) că a căutat cu disperare un cineast care să documenteze faptele şi nu l-a găsit. În final, Toma scrie că „să nu ai documentarişti e ca şi cum ai lăsa ţara fără cronicari“. M-am bucurat foarte mult. Se pare că se schimbă ceva şi nevoia de documentar se propagă, în sfîrşit, prin sănătoasă contagiune în sînul fragilei noastre societăţi civile.

Alexandru Solomon *face documentare de aproape 20 de ani* (Marele Jaf Comunist, *2004*, Kapitalism – reţeta noastră secretă, *2010*) *şi este directorul festivalului „One World Romania“.*

Schimbarea Bogotei, deşertul Atacama şi războaiele sfinte

Nimeresc în sală după ce filmul deja începuse. Bogotá, Columbia. Un oraş asemănător Bucureştiului, din anumite puncte de vedere. Corupţie. Criminalitate. Lipsă de bună-creştere. Violenţă. Trafic exagerat şi haotic. Şi, deodată, din tot haosul ăsta, un personaj: Antanas Mockus, un profesor universitar de matematică, lituanian de origine, ajuns rector al Universităţii Naţionale din Columbia, care se hotărăşte să candideze, ca independent, la postul de primar al oraşului Bogotá.

Bogotá change (Andreas Møl Dalsgoard, Danemarca, 2009) surprinde transformarea oraşului începută de Mockus şi continuată de următorul primar al oraşului, Enrique Peñalosa. Mockus, însă, este cel care a iniţiat reforma oraşului, şi nu orice reformă: una morală. Prin metode neconvenţioanle, aparent ludice: a îmbrăcat un costum de Superman şi s-a declarat Supercetăţean; a angajat 420 de mimi să controleze traficul; a împărţit oamenilor din oraş cartonaşe aprobatoare sau dezaprobatoare la adresa semenilor lor; i-a pus pe cetăţeni să sune atunci cînd dau peste un şofer de taxi cinstit şi de treabă.

Lista ar putea continua. Ideea este, însă, că un oraş precum Bogotá – şi, de ce nu, Bucureştiul – ar putea să se schimbe dacă în fruntea lui ar sta cineva cu totul motivat, hotărît şi cinstit.

Bogotá change e un tip de documentar prezentat la „One World“. Nu toate au fost, însă, la fel de ancorate în realitate şi angajate. *Nostalgia for the light* (Patricio Guzmán, Franţa, Germania, Chile, 2010) e mai curînd un documentar poetic despre căutări, în deşertul chilian Atacama: o dată, a stelelor (acolo cerul este foarte transparent şi vizibilitatea mai mare) şi, apoi, în pămînt. În pămînt unde, pe lîngă mărturii despre epoca precolumbinaă, poţi afla chiar rămăşiţe ale unor oameni executaţi de regimul represiv al lui Pinochet. Un grup de femei continuă să le caute rămăşiţele, cu perseverenţă, considerînd că gestul lor este unul de memorie activă. Paralela dintre cele două tipuri de căutări, dintre nevoia de a face lumină în privinţa celor omorîţi şi lumina stelelor e subliniată prin filmări spectaculoase, inedite. Cele două lumi sînt unificate, în final, prin prezenţa fiicei unora dintre cei ucişi: aceasta a ales să fie astronom tocmai în locul în care i-au murit părinţii.

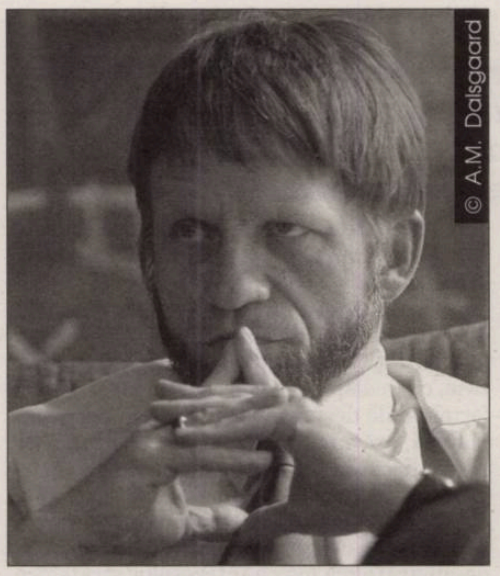

Nostalgia for the light lărgeşte perspectiva strict socială asupra lucrurilor, plasîndu-se într-un plan filozofic, raportîndu-se la proporţiile universului şi ale evoluţiei acestuia în timp. De altfel, filmele prezentate în festival mi-au spulberat prejudecăţile (dacă aveam vreunele) asupra formei documentarului sau asupra perspectivei din care pot fi abordate subiectele. În *Holy Wars* (Stephen Marshall, SUA, 2010), cei doi eroi principali sînt importanţi: Khalid Kelly, un musulman irlandez susţinător al Jihadului, şi Aaron D. Taylor, un creştin american ce împărtăşeşte învăţăturile evanghelice în lumea musulmană. Filmul îi prezintă pe cei doi, cu ideologiile lor cu tot, în paralel. Personajele în sine sînt interesante, mai puternic fiind Khalid Kelly, un irlandez convertit la islamism în perioada cît a stat în închisoare. Şi care chiar crede în aplicarea legilor Sharia.

Pe de altă parte, Aaron Taylor, deşi mai puţin coerent în discurs, este, şi din punctul de vedere al regizorului, „personajul“ filmului: după întîlnirea pe care Stephen Marshall o pune la cale între cei doi, el începe să se îndoiască de stricteţea adevărului unic al credinţei sale, devine mai novator şi chiar scrie o carte pe această temă.

Cîte filme, atîtea formule: *Pit No.8* (Mariana Kaat, Estonia, Ucraina, 2010) adoptă o linie, să-i spunem, mai clasică: narează, emoţionant, povestea celor trei copii care cresc singuri într-o regiune minieră săracă din Ucraina, fratele fiind nevoit să-i întreţină pe toţi lucrînd în mină. *Vous êtes servis* (Jorge León, Belgia, 2009) porneşte de la scrisorile înspăimîntătoare şi tragice trimise celor de acasă de către femeile indoneziene plecate să lucreze ca menajere în Arabia Saudită. *Valea Corlatului (*Stephane Lucon, 2010*)*, unul dintre puţinele filme despre România şi cu echipă românească care a fost prezentat în premieră la festival, analizează, cu umor şi ironie amară, situaţia unui grup de romi care s-au aşezat exact la graniţa dintre judeţele Braşov şi Covasna, şi care sînt ai nimănui...

Exemplele ar putea continua. Două idei îmi vin în minte, de final: că documentarul, am văzut cu această ocazie, poate fi palpitant; şi că lumea e mult mai mare decît ne-o imaginăm noi, din cercul nostru strîmt. Dar, în acelaşi timp, şi destul de asemănătoare, desigur... şi în cele rele...

pagină realizată
de Iaromira POPOVICI

Valentin STÂNGĂ

Taxi

– un inventar imperfect –

Oricare dintre noi a avut, la un moment dat, o pană de energie deambulatorie, o grabă cu miză grasă, o decepţie meteo sau un demobilizator surplus de bagaje, şi a apelat la serviciile unui taximetru. Vînzoleala citadină şi ritmurile metropolitane solicită îndeobşte ubicuitatea policromă a firmelor de gen sau oferta nebuloasă a particularilor. Însă odată ajuns client, nu poţi evita deconcertantul exotism al breslei. Ceea ce ar fi trebuit să se rezume la o *birocratică* deplasare rutieră împrumută, adesea, marca burlescului ori fermentaţia tărăşeniei de parcurs. Taximetristul nu e întotdeauna un şofer cuminte, verosimil instalat în exigenţa comenzii de saturat. Din contră, el se dilată frecvent, îşi gonfleză histrionic profilul, turuie bolînd şi enciclopedic, face metafizică sau glume de tractir, îşi gestionează pompos chakrele, seduce telefonic metrese latente, adulmecă volubil pitorescul străzii. Te simţi cînd asediat torenţial de verva lui sfătoasă, cînd complice la disidenţa lui cu volan, cînd martor neajutorat la un umed crîmpei de patriotism *porno* („Degeaba, romîncele au cele mai faine cururi...“ suspina dogmatic, deunăzi, un taximetrist oacheş ce mă ducea la gară). Merită, cred, schiţat, cu titlu de amuzament, un inventar – imperfect, firește – al taximetriei excentrice.

1) *Apocalipticul*. Zidit într-un rid amar sau electrocutat de intuiţii milenariste, supărat pe ţară, pe fotbal, pe moravuri şi pe situaţia de acasă, te pisează tot drumul cu fatale diagnostice colective, adieri de năpastă, ieremiade politice, zăpuşeli planetare. Nu-i convine nimic, bombăne paranoic mapamondul, debitează hibe cosmice, glosează scîrbit şi miroase decrepitudinea generală. Suduie baroc traficul, duhăneşte lacom, încasează, oblomoveşte, fiecare groapă. La ce bun să le mai fentezi?

2) *Cheflul*. La antipodul cătrănitului invocat mai sus, jubilează inexplicabil un soi de titirez în maiou. De cum intri în maşină, te preia tovărăşeşte în mica lui zbenguială puberă, asezonată cu decibeli de taraf şi sughiţuri vesele. Cursa devine zaiafet, o lecţie de antren compact, un episod de inexorabilă hîrjoană. Taximetristul cîntă, ţipureşte sau fluieră, execută slalomuri riscante, înfulecă haotic napolitane şi povesteşte snoave cu beţivi legendari, ospătăriţe senzuale şi cumetrii fierbinţi. Nu-i pasă de criză, de paragina carosabilului, de turpitudinile guvernanţilor. Accelerează şi frînează euforic, se fiţîie juisatoriu, îţi combate, săltăreţ, melancoliile. *Carpe iter!*

3) *Satirul*. Pentru acest specimen, meseria e prilejul suprem de a recenza bălos pietoni de sex opus. Nu e atent la drum, la culoarea semafoarelor, la priorităţile rutei, frămîntat fiind să ierarhizeze decolteuri, fese, mlădieri şi tentaţii bipede. Te someză convivial să iei notă de haremul urban, să-i confirmi extatic gusturile, să participi febril la crescendo-ul lui erotoman. Ajuns la destinaţie, austeritatea chiliilor şi ticurile victoriene îţi apar antidoturi salutare pentru insolaţia lubrică făcută în taxi. Vrei penitenţă boreală sau îmbrăţişarea exorcizantă a cîtorva duşuri reci...

4) *Sectarul*. Îşi transformă automobilul într-o penumbră incantatorie, amestec de tabernacul şi dric. Ascultă crispat şlagăre penticostale, murmură sibilinic în intersecţiile aglomerate, schimbă vitezele cu o graţie morbidă şi poartă jerseu cu miros asasin, de naftalină. E neliniştitor cuplat la un Isus deopotrivă cochet, exterminator şi liric, surîde vinovat la bacşiş, colecţionează fişicuri cu mentosane vechi pe bord. Nu-i plac muşteriii glumeţi, grizaţi, fumători, *vii*. Preferă să transporte domni catatonici şi doamne de marmură, piese de butaforie umană care să nu-i deregleze transa, evlavia searbădă şi tabieturile redemptorii.

5) *Mardeiaşul*. Tatuat, irascibil şi dur, şoferul de taxi în discuţie conduce cu jumătatea superioară a corpului în afara maşinii, gesticulînd apoplectic şi mimînd infailibil croşee, placaje, gîtuiri. E-n război cu tot ce mişcă: trecători flasci, autosanitare în regim de urgenţă, biciclişti şovăielnici, dulăi tolăniţi pe acostament, păsărime incontinentă, camionul din faţă, bolidul din spate. Nu ştie de glumă, de ocheada irenică, de taclaua sedativă. Anticipează, la fiecare curbă, echimoze, dislocări şi cucuie, oportunităţi de pugilism la zebra proximă, scenariul încăierării absolute. Oricît ai fi de rezonabil, n-ai cum să nu fantazezi, chircit, la un posibil arsenal de portbagaj: niscaiva halebarde, o bîtă de baseball (din aluminiu), două-trei grenade, un revolver, o macetă...

6) *Teozoful*. Interiorul maşinii lui nu mai are nimic recognoscibil, secular, de pe tărîmul acesta. Totul, de la plafon la parbriz şi accesorii, trimite către vămi astrale, rapturi şamanice, metisaje uraniene. Din postura de client, inhalezi, toropit, rotocoale de fum dulce de la solemne jerbe de beţigaşe aprinse, răspîndite strategic prin întreg taxiul. Dacă ai curiozităţi beletristice, pe bancheta din spate, lîngă frîna de mînă, sub preş, prin marsupii laterale, găseşti literatură edificatoare: broşuri cu promisiuni hinduse, cărţi de adagii ezoterice, pliante, reţetare, florilegii Zen. De fapt, nu faci, ca pasager, trei sau patru kilometri de oraş, ci te debarasezi, halucinat, de contingenţe, migrezi comod spre tării, alături de un „şerpaş“ cumsecade.

7) *Sportivul*. Lîngă taximetristul sportiv, alegi între a-i fi copilot şi a murmura cîteva rugăciuni pentru ocrotirea divină. Pentru el, fiecare cursă e o anabolizantă provocare. Distanţa dintre orice punct de pornire şi orice loc de staţionare capătă prestigiu, atracţie de *circuit*. Ceilalţi participanţi la trafic trebuie driblaţi, surclasaţi, lăsaţi *mult* în urmă, *umiliţi*. Insul demarează viril, accelerează epatant, luxează schimbătorul, frînează *în ultima clipă*. Cu inima între amigdale, nu te mai gîndeşti decît la cei dragi, la ambiguităţile din testament, la cît de tînăr, totuşi, eşti.

8) *Politologul*. E o specie pe care, trebuie să recunoaştem, şi portretul politic al ţării, şi sminteala televiziunilor o încurajează. Cînd sfătos şi doldora de soluţii (occidentale sau extremiste), cînd dezavuant cu instituţiile, cu edilii, cu antantele („Toţi sînt o apă şi-un pămînt, dom'le!“), uneori diagnostician lehămetuit, alteori reformator cosmopolit („Să vină nemţii şi japonezii să ne conducă!“), te acoperă pedagogic cu certitudinile lui, cu experienţa din comunism, cu o avalanşă de comentarii plate şi analize indigeste. Prin urmare, ai în permanenţă senzaţia că ai optat (greşit!) pentru un dopaj catedratic de tip „seral“, nu pentru o plimbare cu taxiul. La final, coborînd din maşină, te bucuri să redescoperi, cvasinăuc, farmecul *apolitic* al Creaţiei...

***Valentin Stîngă** este eseist.*

PUBLICITATE

Programul Galeriei:
L-V:11:00 - 19:00
Sâmbătă :10:30 -14 :30
Duminică:Închis

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artiști români,care au lucrat și în străinătate, cu cote internaționale

Artiștii galeriei:

Isaac ANTCHER
Corneliu BABA
Dimitrie BEREA
Victor BRAUNER
Constantin BRANCUSI
Mircea CIOBANU
Aurel COJAN
Jean DAVID
Natalia DUMITRESCU
Francois GALL
Lucian GRIGORESCU
Nicolae GROPEANU
Etienne HAJDU
Jacques HEROLD
Marcel IANCU
Alexandru ISTRATI
George MARCULESCU
Samuel MUTZNER
Paul NEAGU
Gheorghe PETRASCU
Jules PERAHIM
Magdalena RADULESCU
Victor ROMAN
Paul SCORTESCU
Arthur SEGAL
Michel SIMONIDY
Victor VASARELY

COLORS ART GALLERY împreună cu Galeria LE MINOTAURE Paris vă invită la

Abstractul în Pictura lui Cojan

Expoziția va avea loc în perioada 18 martie - 8 aprilie 2011 . Vernisaj, vineri 18 martie, începând cu ora 17.00.

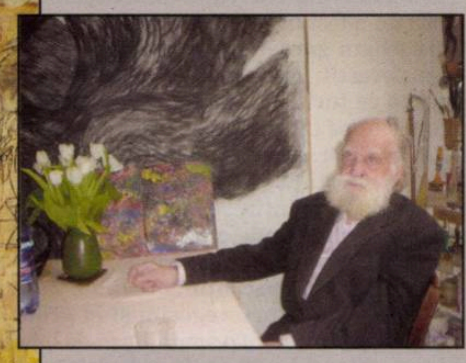

Aurel Cojan - "Mouvement", 1985,
tehnică ulei pe pânză dimensiuni 99,7 x 72 ,9 cm.

Într-o perioadă de preaslăvire a unui regim și a unor conducători nedemni, Cojan a avut verticalitatea marelui artist.Nu a făcut copromisuri.Ca urmare, nu a primit comenzi. Nu a avut de multe ori cele necesare unui trai minimal. Dar nu i-a păsat. A pictat pe ce s-a putut. A înobilat orice bucățică de hartie, carton sau pânză.

PICTURA ERA OXIGENUL!
Pentru tânărul care, acum mai bine de șase decenii își expune lucrările în florăria mamei sale de lângă Biserica Italiană din București, **PICTURA ÎNSEAMNĂ VIAȚA!"**

Textul de Florin Colonaș,în catalogul expoziției "Cu gândul la Cojan", Galeria "Contrapunct", București 1999"

Colors Art Gallery, Strada Puțul lui Zamfir nr.22-24,sector 1,București
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

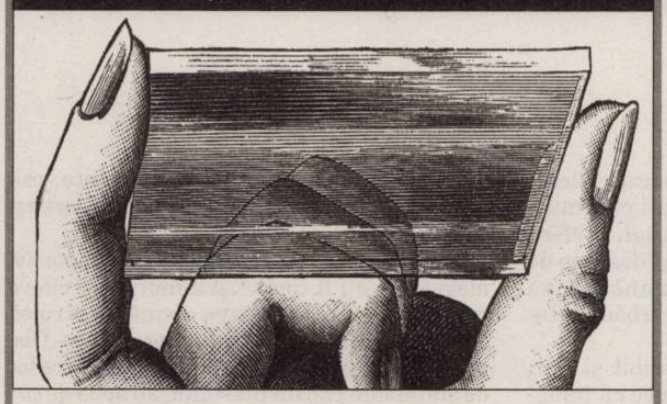

Reminiscențe. La TVR

Duminica trecută, la TVR 1, în a doua parte a *Jurnalului* de la ora 20,00 – o secțiune de reportaje. Mai întîi, mi se dă un reportaj absolut OK, făcut de Adelin Petrișor, despre situația dramatică a refugiaților din Libia. Jurnalism pur și dur, care poate fi pus fără nici un complex lîngă orice alt material realizat de vreun post prestigios occidental într-o zonă fierbinte a planetei. Se termină reportajul lui Adelin Petrișor și începe un altul, care-mi vorbește despre turismul românesc. Schimbare totală de paradigmă. Dacă înainte puteam să cred că urmăresc CNN, de data aceasta nu mai era nici un dubiu că mă uitam la TVR. Și nu orice fel de TVR, ci unul din vremea lui Adrian Năstase, transformat, subtil, în oficina Guvernului. Subtil, pentru că oamenii nu mai dau de mult cu barda, ci lucrează finuț. Ehei, apuse sînt vremurile în care Cornelius Roșianu ne vorbea despre persoana providențială a lui Ion Iliescu sau despre bravii mineri veniți să curețe în sfîrșit Piața Universității de gunoaie!... Acum propagandiștii noștri s-au rafinat, operează elegant, ca niște băieți deștepți ce sînt.

Dar să revenim la așa-zisul reportaj de la TVR 1. La început am putut vedea mai mulți proprietari de pensiuni care ne povesteau cum au accesat ei fonduri SAPARD, s-au mai și împrumutat pe lîngă și iată ce afacere înfloritoare și-au construit! Totul asezonat cu imagini care ne arătau ce frumoasă patrie avem. Numai bună de vizitat, ca turist. Drept să spun, într-un prim moment, n-am înțeles deloc rostul unui asemenea material. Care era *clou*-ul jurnalistic? Eram cu atît mai nelămurit cu cît, mai înainte, tot în *Jurnal,* văzusem ceva despre situația jalnică în care au ajuns Băile Herculane, cîndva prima stațiune balneoclimaterică a țării. Care să fie adevărata față a turismului românesc? Cea hîdă, în care ni se arată cum a fost distrusă în mod rușinos o extraordinară resursă turistică, apreciată de pe vremea romanilor și pe care alții n-ar pregeta să o prezerve și să o exploateze mai bine? Sau cea în care ne sînt prezentate povești de succes ale proprietarilor de pensiuni? Spre sfîrșitul „reportajului", ni s-a dezvăluit și rostul unui asemenea material. Mai întîi ne-a fost arătată celebra frunză, cu „Explore the Carpathian garden", apoi a apărut Elena Udrea care ne-a povestit, competent și cu frunza pe fundal, cum e treaba cu turismul. Că nu mai trebuie să mizăm pe Dracula sau pe Litoral, ci pe alte resurse. Și, oricum, să privim în viitor. Așa da! Ce ne trebuie nouă terme romane sau arhitectură austro-ungară, cum e în stațiunea aceea de tristă amintire, cînd putem împînzi patria de cabane din lemn făcute cu fonduri SAPARD?

TVR 1 a evoluat foarte mult, fără îndoială. Este singurul post generalist ce dă în continuare filme valoroase (pe care, din păcate, nu le mai regăsim și în grila TVR Cultural – canal confruntat cu o acută lipsă de fonduri). Are emisiuni care chiar fac cultură. La cele deja existente (*Garantat 100%, Nocturne, Profesioniștii),* s-au adăugat altele, cum ar fi *50 de minute cu Pleșu și Liiceanu, De ce-aș citi?,* prezentată de Tudor Călin Zarojanu, sau *Ca la carte,* moderată de Cristian Tabără. În plus, o emisiune ca *ÎnTrecerea anilor* face și un divertisment de calitate, lipsit de vulgarități, dar și educație. *Jurnalul* de la TVR 1 este decent și frecventabil tocmai pentru că nu e plin de accidente și de crime, ca emisiunile de știri de la PRO TV sau Antena 1. (Așa stînd lucrurile, am putea fi indulgenți chiar și cu secțiunea aceea din cadrul *Jurnalului* intitulată „Interviuri neconvenționale", care ne livrează însă interviuri cît se poate de convenționale...)

Dar nu e păcat, pentru toate aceste lucruri bune, să te compromiți cu materiale propagandistice? Apoi, cînd apelezi la astfel de practici de publicitate mascată, nu le dai apă la moară celor care solicită desființarea taxei TV?

Mihnea DUMITRU

Hîrtia tîrzie

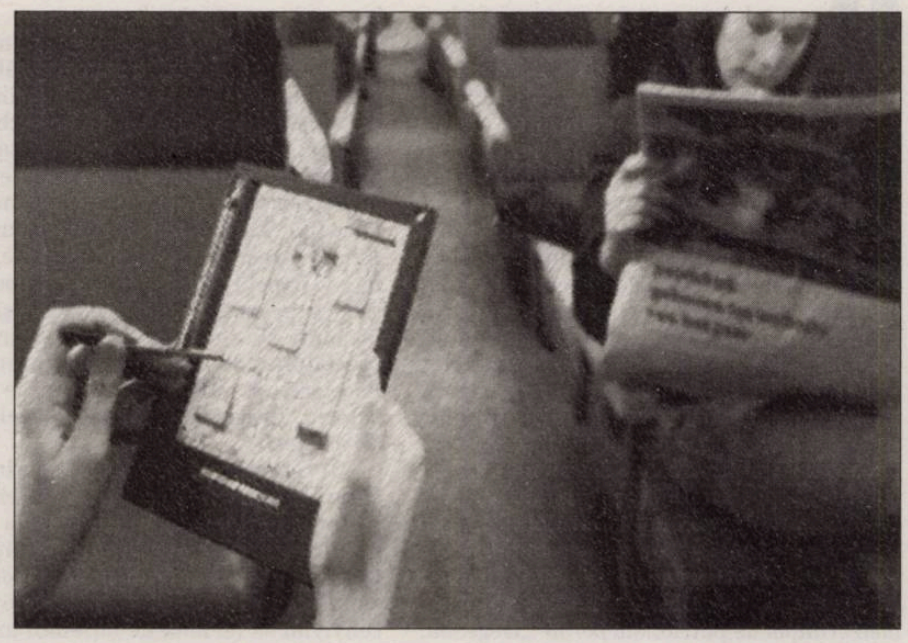

Site-ul de știri Hotnews a înscris o aparentă victorie pentru canalele de informare online duminică după-amiază, cînd a publicat selecții dintr-un număr de cablograme Wikileaks referitoare la România. Din păcate, ori datorită contractului de exclusivitate pe care l-au semnat cu Julian Assange, ori datorită rapidității cu care s-au publicat informațiile, nici una dintre știrile de pe site nu conține și textele originale ale cablogramelor. Acest fapt pune într-o lumină cel puțin dubioasă conținutul lor și aștept ca varianta „oficială" a acestora să apară pe site-ul wikileaks.ch. Este un moment cel puțin penibil pentru omul dornic de informare, cînd acesta trebuie să compare originalul furat cu o copie tîrzie.

Nu aș dori să folosesc acest spațiu pentru discutarea sau analizarea articolelor de pe HotNews, ci mai degrabă să comentez asupra unui soi de selectivism pe care organizațiile de știri decid să-l folosească, în zilele noastre, în transmiterea informației. Dacă istoria mediului print, mai exact a cotidianului, a început prin raportarea vieții orașului sau a națiunii, în mod evident ca voce a statului, aceasta a ajuns, în cazul actual de hiperinformare acută, vocea intereselor de nișă. Dacă acum un secol erau necesare fonduri serioase pentru publicarea unui ziar, în ziua de astăzi orice om cu acces la Internet și ceva cunoștințe tehnice își poate scrie gîndurile pe un blog, în mod gratuit. Desigur, chiar și în timpuri moderne, nu oricine poate asigura financiar tirajul sau conținutul unui cotidian, dar apariția Internetului a deschis larg poarta la ceea ce serviciul de blogging definea drept *„push button publishing"*. Blogurile specializate pe diferite teme, dar mai ales pe știri, împreună cu televiziunea, radioul și stilul de viață mult mai activ al cetățenilor au dus în mod inexorabil la schimbarea pieței mass-media.

De la Gutenberg la Gâdea

Publicațiile, mai ales cotidienele, simt cel mai puternic aceste schimbări și încearcă să găsească soluții la scăderea, în multe cazuri vertiginoasă, a tirajelor. Ziarele și mediul publicat sînt departe de a fi moarte, dar o regîndire a modului în care prezintă informațiile, fără să piardă din linia editorială sau să cadă în tabloid, este necesară. Unele dintre acestea, precum *The Times* și *The Sunday Times* din Marea Britanie, au început să ceară bani și abonamente pentru conținut. Altele au dezvoltat variante digitale specializate, cum ar fi chiar *Jurnalul Național* în România, al cărui conținut publicat este mai larg decît cel ce se găsește pe site. Agențiile de știri (Reuters și Associated Press), probabil într-o încercare de ajutorare a formelor tradiționale de mass-media, au impus restricții asupra citărilor din articolele publicate. În fine, încă alte organizații au experimentat cu specializarea pe online, exemplul cel mai clar fiind *The Daily* pentru iPad, un produs care își extrage informațiile din întreg imperiul media al lui Rupert Murdoch; acesta este, de altfel, și unul dintre susținătorii cei mai înfocați ai modelului de abonament pentru știrile online.

Conținutul nu poate fi limitat pe Internet în căsuțe destinate strict plătitorilor de abonamente.

Problema este de perspectivă. În principiu, iar aici folosesc strict exemplul românesc, dacă îți publici informația pe site la ora 21 în ziua precedentă apariției ziarului la standuri, riști să-ți scadă numărul de cititori. Dacă permiți ziariștilor din trust să-și publice informațiile obținute prin banii cu care tu îi plătești pe blogurile personale și le mai și faci legătura cu prima pagină de Internet a televiziunii tale, din nou riști să pierzi audiență, a doua zi. Și, în al treilea rînd, dacă încerci să ceri bani pe informații care sînt accesibile oriunde altundeva în mod gratuit, din nou pierzi cititori. Aș mai adăuga, în linie cu bătaia unui cal cam portocaliu și de mult mort, că poți pierde cititori și dacă reprezinți un site de știri adesea confundat cu portavocea puterii actuale și publici informații fără sursă, dar deja sînt răutăcios.

Știri calde pe hîrtie rece

Soluțiile există în regîndirea modalităților de prezentare a informațiilor, în compromisul pe care ziarele ar putea să-l facă pentru conținut, și nu pentru format. Greșeala s-a comis în copierea completă a informațiilor din ziar în online, iar ceea ce se întîmplă acum, în imputarea de prețuri pentru presa online, este o mișcare tactică și limitată ca scop și logică. Este nevoie de un singur blogger cu acces la acea informație și o capacitate medie de analiză pentru a transforma un model de business precum cel susținut de Rupert Murdoch într-o inovație anacronică. Conținutul nu poate fi limitat pe Internet în căsuțe destinate strict plătitorilor de abonamente, mai ales în era Web 2.0, în care orice „Like" dat pe Facebook are potențial și putere mult mai mare decît un ziar uitat în metrou. Și poate că Twitter-ul nu a luat locul mitralierei Kalașnikov pe străzile din Cairo, dar a grăbit căderea unui dictator într-o măsură mai mare decît a însemnat prezența CNN-ului acolo.

Ceea ce se observă, cel puțin la nivel internațional, este că nișa celor care doresc să fie informați de canalele de știri, tradiționale sau nu, consumă și mai multă informație decît în trecut. Problema este că n-o fac din ziare. Acest fapt se datorează nevoii de subiecte alternative, probabil chiar de divertisment, dar în principiu are la bază scăderea standardelor jurnalistice și tabloidizarea cotidienelor. Sîntem într-un plin cerc vicios din care industria formelor tradiționale de mass-media reacționează similar cu sora sa muzicală la apariția programelor de *„file sharing"* de tip Napster. În comparația aceasta, bănuiesc că domnul Murdoch ar fi un membru al trupei Metallica, care și-a alienat o mare parte din fani atacînd Internetul. Nici domnul Murdoch nu se prea bucură de multe „Like"-uri pe pagina sa de Facebook, cel mai probabil.

Ziarul de mîine, azi

Pe scurt, modelul trebuie să se schimbe cu cîteva idei principale luate în seamă: 1) Informația pe Internet trebuie să rămînă gratuită; 2) Nișele trebuie să fie servite. Dacă într-adevăr există o plăcere deosebită în a ține în mîini un ziar, în senzațiile tactile oferite, și dacă acestea nu sînt pur și simplu argumente tîrzii ale unei disperări fantastice, atunci Internetul trebuie să fie văzut ca sursă principală de informații. Conținutul poate fi diferit sau extins în varianta „print", dar numai la cerere pentru abonații care sînt interesați de anumite subiecte în mod constant. Similar, cititorii trebuie să hotărască, într-o bună măsură și în linie cu evoluția unui nou tip de internet numit Web 3.0 (organizarea hiperinformării de către specialiști), conținutul unei publicații. Lucrurile trebuie gîndite invers decît pînă acum, deoarece limitarea conținutului pe Internet este eficientă doar în lipsă de alternative.

În evoluția din ce în ce mai accelerată a societății, este de așteptat ca orice interes pentru un produs sau un serviciu să se segmenteze între conservatori, utilizatori normali și entuziaști ai noutăților. Ziarele riscă să devină un produs dedicat primei categorii, dacă nu se adăptează cererii pentru conținut și continuă să se prezinte drept ofertanți tîrzii ai unui drept de mult cîștigat și gratuit, cel puțin în societățile civilizate și normale. În România, așteptăm încă să fim informați corect, indiferent de mediu.

***Mihnea Dumitru** este doctorand în științe politice la Universitatea București.*

Liliana NICOLAE

Lumea în care totul e simplu. Dar şi complicat

Radu este primul român care a ieşit din autism. El a beneficiat în urmă cu şapte ani de o terapie nouă pe atunci, în România. Este vorba de terapia ABA (Applied Behavior Analysis, adică – Analiza Comportamentală Aplicată).
Am stat de vorbă aproape o oră. La discuţie a participat şi mama lui Radu, Cristina Nedescu.

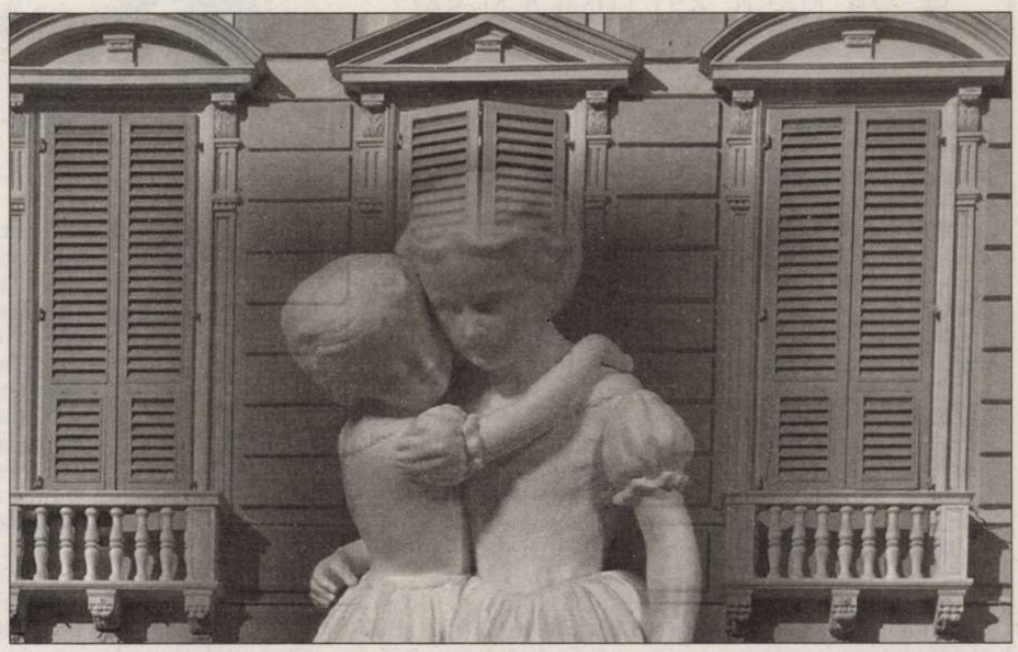

Ce crezi tu că este autismul?

Radu: Autismul este un deficit... mintal...

Mama lui Radu: De ce mintal?

Radu: Nu, nu mintal! Cum să zic?... Psihologic? Că fizic nu e!

Mama lui Radu: Corect, fizic nu e. Să zicem că e un deficit. Dar la ce nivel? Unde ai simţit tu deficitul?

Radu: Deficitul este în a comunica. Noi nu ştiam că putem comunica, nu ştiam că putem verbaliza anumite lucruri. Plus că, la noi, totul se limita la foarte puţin, la lucruri foarte simple.

Ce-ţi plăcea să faci atunci?

Radu: Nouă ne plăcea să alergăm. Pentru că nu ştiam să facem altceva şi ne plăcea energia pe care o simţeam atunci cînd alergam. Ne simţeam bine, de exemplu, cînd învîrteam roţile la o jucărie, la o maşină. Aţi auzit probabil că autiştii mişcă foarte mult roţile la maşini. Ne place zgomotul. Ceea ce făceam noi se limita la foarte puţin. Parcă eram într-o căsuţă. Interpretam foarte puţin din ceea ce se întîmpla în jurul nostru, iar plăcerile noastre erau foarte simple şi aproape toate erau legate de mişcare. Mie-mi mai plăcea, de exemplu, să deschid şi să închid uşa. Să apăs clanţa.

Mama lui Radu: Dar ştii că făceai asta de o sută de ori?

Radu: Da, pentru că mi se părea fascinant că eu pot să deschid uşa, că pot să fac ceva. Era ca un schimb de energie. A! şi ne fascinau detaliile. Puteam să stau şi o oră să mă uit la o particulă de praf, de exemplu, şi să mă întreb: Ce e cu ea? Ce face în aer? Cum se simte?... Îmi mai amintesc că mergeam cu bunica la Felix şi că-mi plăcea sucul de portocale.

Dar nu ştiai că e suc?

Radu: Ştiam că are gust bun, dar nu ştiam nici cum se cheamă şi nici cum să pronunţ. La unele cuvinte mă gîndeam, dar nu ştiam să le comunic.

De ce crezi că nu puteai să înţelegi lucrurile din jurul tău?

Radu: Cum să zic?... Era ca un hard, ca un sistem de operare, căruia îi lipseau nişte fişiere şi nu puteam să înţeleg nimic din jur. Auzeam cuvintele foarte clar, dar nu-mi comunicau nimic. Doar atunci cînd îmi vorbea bunica simţeam... iubire. Şi asta mă făcea să mă simt bine. În rest... auzeam că toată lumea îmi spunea „Radu“, dar nu ştiam că e numele meu. Erau doar nişte silabe fără sens.

Se spune că autiştii au lumea lor. Erai într-o „altă lume“?

Radu: Noi eram în aceeaşi lume, doar că ne limitam la foarte puţin. Tot ce era în jur nu avea nici o noimă. Era ca un film. Iar ceilalţi oameni erau parte din peisaj.

Mama lui Radu: Inclusiv eu?

Radu: Nu, pe tine te văzusem de o mie de ori şi însemnai ceva. Simţeam iubire. La tine şi la bunica. Restul – erau ca nişte poze: oameni necunoscuţi, obiecte, sunete...

Mama lui Radu: Ce importanţă aveau sunetele, muzica pentru tine?

Radu: Înainte de terapia ABA nu existau, nu însemnau nimic pentru mine. Bine, sunetele aveau importanţă cînd le scoteam eu. De exemplu, atunci cînd ţipam, o făceam pentru că aveam puterea să fac asta. Era un alt lucru pe care puteam să-l fac.

Cum te-a ajutat ABA?

Radu: La început, pentru mine erau lucruri fără sens. Nu înţelegeam de ce psihologul îmi cerea să fac sau să spun lucruri care pentru mine n-aveau sens. Atunci eram un pic încăpăţînat. Cu timpul, am înţeles, însă, că dacă fac ceea ce mi se cere – adică lucruri aparent fără sens –, primesc ceva care are gust bun. Că aşa funcţionează ABA – pe bază de recompensă. Eu primeam o bombonică. Nu ştiam că e bombonică, dar ştiam că are gust bun. Aşa că, pentru a primi gust bun, făceam lucruri fără sens. De exemplu, mi s-a spus de o mie de ori cuvîntul scaun, scaun, scaun... pînă cînd mi-a intrat în minte că acel lucru se numeşte scaun. Apoi am învăţat să-l spun. Apoi mi s-a explicat tot de o mie de ori noţiunea de scaun, sensul cuvîntului, la ce se foloseşte lucrul ăla.

Mama lui Radu: Dar bucuria de a şti lucruri, plăcerea de a răspunde cînd a apărut?

Radu: Bucuria a fost de la început. Pentru că ştiam că primeam bomboana, că o să fiu aplaudat... şi asta îmi plăcea. Şi înţelegeam că se mai adăuga ceva la memoria mea, că ştiam mai multe şi îmi doream să ştiu mai multe. Aşa a dispărut şi încăpăţînarea aceea de la început. Mama, care a fost primul lucru pe care am reuşit să-l fac? Tu îţi aminteşti?

Mama lui Radu: Prima dată ai învăţat să potriveşti imagini...

Radu: A! Da! Imagine la obiect! Îmi amintesc cum am învăţat despre cană. Mi se arătau poze cu cana şi mi s-a spus de o mie de ori... cană, cană, cană... pînă mi-a intrat în minte. Şi de fiecare dată cînd învăţam ceva nou eram bucuros că puteam să fac altceva decît pînă atunci. Mă bucuram că aveam o înţelegere.

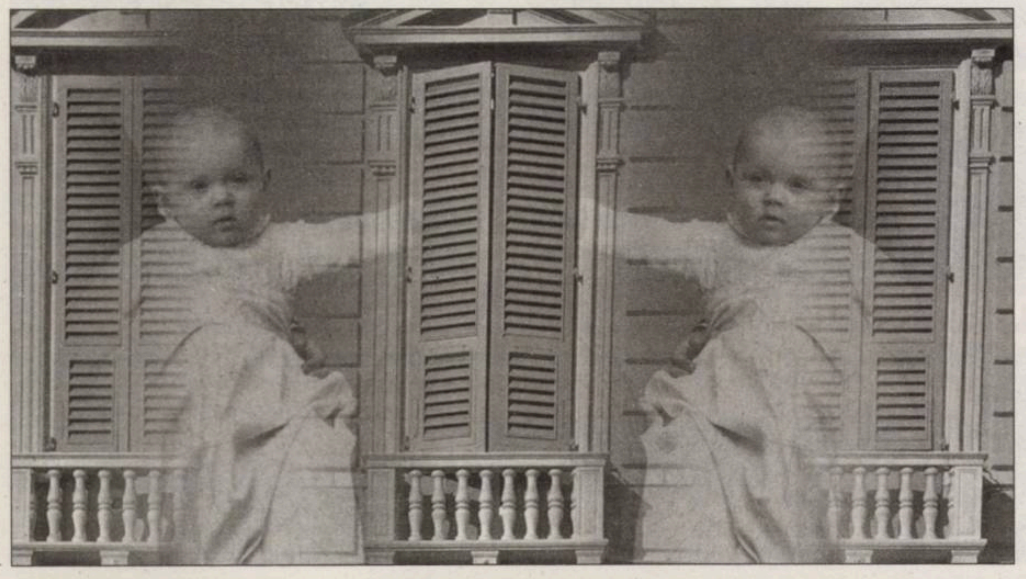

Mama lui Radu: În perioada în care ai făcut ABA, ai inventat şi primele poveşti...

Radu: Da, dar erau în mintea mea. Prima poveste a fost despre lumina de la bec, care vorbea. Apoi am inventat o poveste cu o roşie şi o bucată de brînză, cu furculiţa şi cuţitul... care vorbeau între ele. Creasem un limbaj în mintea mea, mai întîi.

Îţi aminteşti care a fost primul cuvînt pe care l-ai spus?

Radu: Tu mai ţii minte, mama?

Mama lui Radu: Da. Cal, apoi vacă – atunci cînd le vedeai pe cîmp. Tocmai de asta te duceam în fiecare săptămînă la Grădina Zoologică, unde îţi plăcea să dai de mîncare la căluţi.

Radu: Da, dar nu ştiam ce înseamnă a da de mîncare, dar simţeam că fac un lucru revoluţionar pentru mine.

Mama lui Radu: Dar primele emoţii cînd au apărut?

Radu: De la început. Eram supărat, enervat cînd cineva încerca să intre în lumea mea şi să-mi ceară să fac lucruri care păreau fără sens. Ce nu ştim nu ne place. Logic, nu? Şi atunci mă enervam. Apoi mă bucuram cînd reuşeam să fac ceva, să învăţ ceva. Deci, aveam sentimente: enervare – bucurie!

Mama lui Radu: Cum au devenit ele mai complexe? Sau cum ai putut să le vezi la cei din jur?

Radu: Asta a fost mai tîrziu... Nu mai ţin minte deloc...

Mama lui Radu: Le-ai învăţat tot mecanic?

Radu: Da, cu poze. Îmi arătaţi poze cu oameni fericiţi şi cu oameni trişti, îmi descriaţi fiecare situaţie în parte. Şi mă enervam cînd cineva îmi spunea „Nu face aia!“ „Nu atinge aia!“. Dar cînd îmi spuneai „Fii cuminte...“, simţeam căldură şi mi se părea că e o voce care merită ascultată.

Reporter: Cum te-ai simţit în toată perioada în care ai făcut ABA?

Radu: Mă simţeam mîndru că învăţam ceva. Eram fericit. Mă bucuram de informaţii noi, de recompense, mă jucam foarte mult şi mă simţeam din ce în ce mai deştept!

Terapia ABA

În lumea celor care se ocupă de autism în România, Radu e o mică vedetă. Toată lumea îl ştie. A fost diagnosticat cu autism la vîrsta de 5 ani. Acum are 12, e în clasa a V-a şi e unul dintre cei mai buni copii din clasa lui. E un băiat înalt, poartă ochelari, e pasionat de calculatoare, îi place să călătorească şi să schieze. Ai putea să zici, la prima vedere, că e un băiat timid. Dar nu e deloc aşa. Vorbeşte cu convingere. Vorbeşte mult pentru că are multe de spus.

Destul a tăcut primii cinci ani din viaţă! Special e faptul că are amintiri din perioada în care era autist şi nu înţelegea mare lucru din ce se întîmpla în jurul lui. Acum însă priveşte totul diferit.

Terapia ABA dă rezultate foarte bune dacă este folosită cînd copilul autist este încă mic şi poate fi ajutat. Părinţii lui Radu au adus un specialist din străinătate, pentru că – la vremea aceea – în România nu aplica nimeni această terapie. Părinţii au învăţat ei înşişi cum pot să-şi ajute copilul, iar mai tîrziu au înfiinţat centrul „Horia Moţoi“, unde în continuare sînt trataţi prin terapia ABA copii autişti.

Radu vine din cînd în cînd la Centrul „Horia Moţoi“, unde sînt trataţi cîţiva copii autişti. Poveştile şi explicaţiile lui sînt de foarte mare ajutor celor care lucrează acolo. Fiecare copil are doi terapeuţi care se ocupă, pe rînd, de el. Fiecare copil are camera lui şi programul lui, în funcţie de nivelul fiecăruia. În pauze însă, se întîlnesc în holul Centrului şi se joacă împreună. Doi copii sînt la bucătărie pentru că e ora mesei. Copiii, de 3-4 ani, mănîncă singuri – ceea ce pentru un autist e deja o performanţă.

La fel e şi faptul că, în una dintre încăperi, un băiat de 4 ani reuşeşte să spună cîte un vers dintr-o poezie simplă. Mai exact, terapeutul spune: „Pisicuţă...“ iar el răspunde conştiincios, numărînd pe degete: „Pis, pis, pis“. Este aplaudat şi lăudat, apoi primeşte recompense: „gust bun“. Bomboana pentru care şi Radu răspundea pe vremuri la întrebări sau recunoştea lucruri.

Nu se ştie exact cîte persoane afectate de autism sînt în România. Cifra aproximată de anumite ONG-uri ar fi de 200.000. Specialiştii estimează 15.000 de cazuri, însă în evidenţa Direcţiei Generale de Protecţie a Copilului se află doar puţin peste 3000 de copii şi tineri diagnosticaţi cu tulburări din spectrul autismului. O statistică privind adulţii autişti nu există. Ei nu se regăsesc nici în noua lege privind persoanele cu autism, publicată recent.

Singurul beneficiu al legii se referă la faptul că fiecare copil de pînă la 3 ani va fi supus unui *screening*, o modalitate de a depista la o vîrstă cît mai mică o eventuală afecţiune autistă. Însă psihologul Daniela Martinescu, preşedinta Societăţii de Intervenţie Terapeutică în Autism, spune că acest lucru nu va face decît să crească numărul persoanelor cu autism. În realitate, nu există suficiente centre în care să fie trataţi, şi nici suficienţi specialişti. Iar terapia este destul de scumpă şi puţine familii îşi permit să apeleze la ea.

Liliana Nicolae *este jurnalist la* Radio România.

Cu ochii-n 3,14

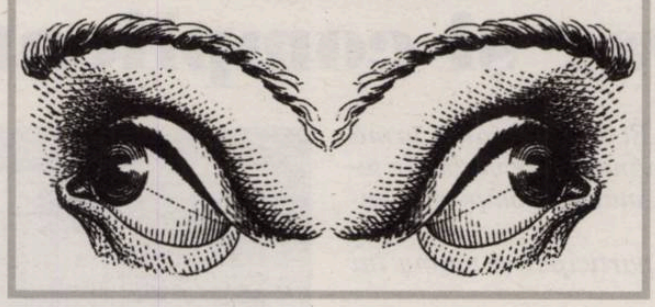

UNORA PUŢIN LE PASĂ CĂ IAURTUL CU AROMĂ DE CHIBRITURI A INTRAT ÎN ŞOC TERMIC ŞI CĂ UN COPIL BINE INTENŢIONAT SE VA NAŞTE CU LUMEA-N SAC

■ La Radio Guerrilla, săptămîna trecută, o întrebare – „Cine a scris nuvela *Metamorfoza?*“ –, trei variante de răspuns şi patru telefoane luate în direct. Un ascultător a zis William Golding, ceilalţi trei – Milan Kundera. Unora puţin le pasă că nuvela asta n-a fost arsă. (**M. C.**)

■ A apărut iaurtul cu aromă de plăcintă cu brînză şi stafide. Pe cînd un iaurt cu aromă de sărmăluţe în foi de viţă cu mămăliguţă şi ardei iute? Dar unul cu aromă de iaurt? (**S. G.**)

■ Pe o cutie de chibrituri scrie convingător: „Noi chiar ardem!“. Zău? Şi eu care credeam că o veţi lua la fugă! (**A. P.**)

■ Cea mai odioasă expresie a anului ăstuia (pînă acum) am auzit-o joi seară, în emisiunea *Next Top Model* de pe Antena 1. „Nu mai pişa ochii!“ i-a ordonat gentilomul Cătălin Botezatu unei domnişoare obligate să pozeze în chiloţi şi sutien la minus 26 de grade (erau la Polul Nord). După care fata a intrat în şoc termic şi a făcut un atac de panică. (**L. V.**)

■ Dialog (în autobuz) între un copil şi un adult: „Ştii unde era ziua mea?“ „Unde?“ „Acasă.“ (**D. S.**)

■ Doi tineri cumpără nişte scaune de birou de la Cora. Cele mai ieftine şi care arată şi bine. Mulţumiţi de afacerea făcută, se pregătesc să plece cu ele cînd, în parcare, îi opreşte alarmat un domn. „Să le duceţi înapoi imediat! Nu sînt bune. Am luat şi eu acum două săptămîni şi s-au rupt.“ Cei doi sînt derutaţi şi studiază cu atenţie scaunele. „Păi, depinde cum te aşezi...“ îşi dă cu părerea unul. „Indiferent cum te pui, tot se rup. Aruncaţi banii pe fereastră, vă zic eu!“ insistă domnul, care se uită cu ură la bietele scaune. Însă cei doi (pînă nu demult) fericiţi cumpărători de scaune încep să le încarce în maşină, cu feţele resemnate ale unor oameni care ştiu deja că au făcut o afacere proastă. „Dacă se rup, se rup, asta e...!“ zice unul. Spiritul mioritic – „Şi de-o fi să mor...“ – este prezent şi în parcarea de la Cora.

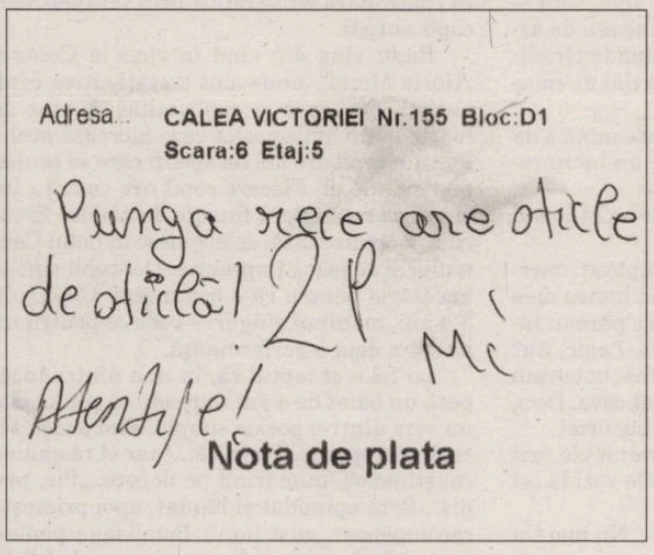

Domnul cel bine intenţionat pleacă, dînd din mînă a lehamite: „Români!“. Mentalităţile se schimbă greu. (**A. P.**)

■ Cînd eram mic, mama îmi povestea că Liz Taylor, „cea mai frumoasă femeie din lume“, a promis un colier cu diamante primei fetiţe care se va mai naşte cu ochii de culoare violet, cum îi avea ea. Liz Taylor a plecat dintre noi săptămîna trecută. S-a reîntîlnit, probabil, cu Richard Burton. Şi cu ceilalţi patru din cei şapte soţi pe care i-a avut. (**M. C.**)

■ Din toată conflagraţia libiană (şi nu cred că o bagatelizez), reţin această frază a lui Gaddafi: „Dacă lumea a înnebunit, voi fi nebun şi eu!“. (**R. C.**)

■ Cînd au fost alegeri pentru Parlamentul European, s-a făcut un mişto teribil pentru că Marian Vanghelie garanta pentru Adrian Severin. Acum, după ce europarlamentarul a fost prins cu mîţa-n sac, primarul sectorului 5, în calitatea sa de şef al PSD Bucureşti, trebuie să-l dea afară din partid. De unde şi următoarea dilemă: ce e mai rău (mai ales cînd „te dai“ politician european): să te recomande Vanghelie sau să te dea afară Vanghelie? (**M. V.**)

UNORA PUŢIN LE PASĂ DE BOMBARDAMENTELE SLABE (PĂCAT CĂ EŞECUL N-A NIMERIT ADRESA)

■ O documentare din wall-street.ro arată ce fel de maşini au deţinut diverşi dictatori. Aflăm astfel că Muammar al-Gaddafi şi-a construit o maşină de două milioane de dolari după propriul gust (nebunesc), pentru a cărei producere a înfiinţat o fabrică, sau că Saddam Hussein avea o colecţie de 60 de automobile de lux din care majoritatea au fost făcute praf de bombardamentele americane. Nu e nimic surprinzător în asta, autocraţia şi automania nu se exclud, ba chiar dimpotrivă. Surprinzător ar putea fi însă, pentru nostalgicii după comunism şi fantomele sale, să afle că duşmanul capitalismului şi al exploatării omului de către om – Vladimir Ilici Lenin – a deţinut 9 autoturisme Rolls-Royce Silver Ghosts. Îmi închipui cum le conducea prin mulţimile de tovarăşi proletari şi tovarăşi mujici care-l aclamau. (**A. M.**)

■ Mergeam aşa, prin patrie, cu un presupus tren Intercity care ajunge pe nişte coclauri unde n-ar avea în mod normal de ce să ajungă (dacă şi-ar respecta „încadrarea“) şi, ca să-mi omor timpul, m-am dus la vagonul-bar unde, între două cafele slabe, reci şi sălcii (am luat-o şi pe a doua din masochism), am ascultat, cu fiori de groază, următorul schimb de replici între picolo şi însoţitorul de vagon: „Mergem ca de obicei?“ zice primul, pe care nu-l vedeam. „Călătorul nu e marfă de schimb“ răspunde celălalt răspicat şi tare. Curat Ionesco, dacă pe geam, printre gunoaie şi mlaştini, nu s-ar fi putut citi, pe zidul unei gări, de-a dreptul: *Augustin*. Oraşul *Augustin?* (**S. S.**)

■ Am auzit în taxi un apel către Intrarea Binelui. Nu ştiam că există. Păcat că e doar o intrare. Răul o avea bulevard? (**C. G.**)

■ Nu înţeleg: trebuie să sufăr şi pentru eşecul lui Hagi la Galatasaray? Nu e prea mult? (**R. C.**)

■ M-am urcat într-un taxi la Romană. Trebuia să ajung undeva pe Calea Văcăreşti. Taximetristul n-a nimerit adresa, dar după conversaţia suprarealistă pe care am avut-o, m-am gîndit că omul o fi avut altă misiune pe lumea asta. Tipul era o combinaţie fatală: manelisto-nihilisto-bisericos. A început cu moartea lui Liz Taylor, a continuat cu lumea modernă care se duce dracului în fiecare zi, cu insomnia lui, cu documentarul *Îngerul digital* pe care ar trebui neapărat să-l văd, cu nu ştiu ce om al bisericii de undeva din Moldova, curajos, „aşa, ca Zelea Codreanu“. Aici m-am oprit. Cursa mea, cu tot cu ocol, se terminase. (**A. M. S.**)

UNORA PUŢIN LE PASĂ DE PRAFUL GENERAL (ŞI UITE-AŞA IZBUCNESC ALTE SITUAŢII SIMILARE)

■ „Cine a pus stelele pe cer?“ „Dacă în burta lui mami e un bebe, în burta lui bebe ce e?“ „De ce e praful gri?“ Veţi crede poate că am dat în patima mămicilor care colecţionează cu devotament perlele micuţilor, dar, de fapt, aceste întrebări şi muuulte altele asemeni lor conturează profilul celui mai tînăr cititor al *Dilemei vechi*. (Nu, de Pepe & Oana sau Iri & Moni nu m-a întrebat.) Tînărul – în vîrstă de „3 ani şi 3 luni“, cum spune răspicat – aşteaptă nerăbdător ziua de joi, pentru a citi rubrica preferată. Ghiciţi, care-i? (**P. M.**)

■ „Centrala de la Cernavodă este capabilă să răspundă la evenimente precum cele de la Fukushima“ ne linişteşte directorul general al centralei, Ionel Bucur. Siguranţa lui mă îngrozeşte. Dacă centrala de la Cernavodă „răspunde“ la fel ca reactoarele din Japonia, am sfeclit-o! (**M. M.**)

■ „Răzuieşte!“ – scrie pe bilet. Şi-am răzuit. Sub pojghiţă, trei potcoave. Şi uite-aşa, răzuind, am ras 50 de lei. (**M. M.**)

■ Promo pe Pro Cinema: cîteva pietre funerare, pe care scrie Natasha Richardson, Patrick Swayze, Leslie Nielsen, Brittany Murphy şi Heath Ledger, discută între ele, iar una zice: „O să ne dea pe Pro Cinema. Cum credeţi că o să se vorbească acum despre noi?“, după care izbucnesc toate în rîs. Mai rar ceva de un asemenea prost gust! (**M. C.**)

■ În Cimitirul Bellu am avut un conflict cu nişte bodyguarzi privind programul de funcţionare al casieriei. Cînd l-am chemat pe „şeful cel mare“ să ne rezolve conflictul, o doamnă în vîrstă, cu pălărie, care aştepta ceva în faţa uşii închise (programul se terminase), a intervenit, isteric şi nejustificat, în conflict: de partea autorităţii. Mi-a adus aminte de multe alte situaţii similare, din vremea comunistă, în care „cetăţenii“, lingăi fără să fie nevoie, luau partea autorităţilor, oricît de insignifiante erau ele (precum aprozaristul sau şoferul de autobuz). (**I. P.**)

PUBLICITATE